Pótlás az Erd. Prot. Lap 1907. évi 53. számához.

Kolozsvárt, 1908 január 17. Melléklet a Református Szemléhez.

Erdélyi Protestáns Lap

AZ ERD. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY th. tan.

A szekularizáció és a ref. papság.

(Folytatás és vége.)

Hogy a társadalom beteg, izgatott, lázban van — azt hathatósan bizonyítják a lelenczházak, börtönök, otthonok, szeretetházak, jótékonysági intézetek, bolondokháza stb. stb. rohamos építésének szüksége. Ez azt bizonyítja, hogy roppant nagy s folytonosan szaporodik a társadalom testi és lelki betegeinek, nyomorékjainak, gonosztevőinek, szegényeinek sokasága. De egyszersmind hathatós vád a társadalom ellen. És ezt a vádat nem szünteti meg a humanizmus, az altruizmus nevében tett szónoklatok, áldozatok, nem ha milliókat meg milliókat táncolnak össze a nyomor enyhitésére, ha fényesebbnél fényesebb, kényelmesebbnél kényelmesebb börtönöket, lelenc és szeretetházakat emelnek, mentől több rongyos egyleteket alkotnak. Egészséges, isten lelke szerinti társadalomban kevés azoknak száma, kik idegenek ingyen segélyére szorulnak. Ott mindenki tisztességesen megélhet a maga szorgalma, becsületes munkája, takarékossága után. Ide pedig jellem tisztaság, világos fő, akaraterő, munkaszeretet, képzettség kivántatik, melyeket egységbe foglal, egy célra irányít az újjá szülő léleknek ereje, mely maga az isteni szeretet. Ez a szeretet a maga hamisítatlan tisztaságában, mennyei fényességében az egyes individiumokban, személyekben, egyedekben nyilatkozik meg. Az a társadalom, mely ily egyedek, személyek, élősejtek szerves egésze másképen alakul, mint akár a kapitálizmus, akár az eüdajmonizmus, akár a kollektivizmus társadalma, melyeknek oly sok betege nyomorékja, elzülöttje van.

Ha a ref. papokat az újjászülő lélek gyűjtötte össze a papi kongresszusra s oda szívökben, lelkükben magukkal vitték az evangyeliumszerü individualizmust és liberalizmust s ez alapon szervezik a papi szövetséget: nyugodtak lehetnek, helyesen cselekedtek. Mellőzve a külső ellenfeleket — a hivatalos egyház úgy nyilatkozott, hogy nem cselekedett helyesen. Ebből vagy az következik, hogy a hivatalos egyház — bár hirdeti — nem engedheti meg — legalább ez idő szerint a protestáns *individualizmus és liberalizmus működését*, vagy az, hogy *nem is akarja annak létezését*. Mind két eset már magában is elég lesújtó. Hát ha még ehhez hozzá adjuk azt a kényszerűséget, hogy a szent nép és királyi papság egységében, a magyarországi egyetemes ref. egyház kebelében éppen akkor kellett ily válságnak beállani, mikor az erők egységére a legnagyobb szükség van.

És itt eszembe jut — ezzel végzem is fejtegetéseimet — az a patriarchalis régi idő, mikor a pápista, lutheranus és kálvinista pap egyetértő barátságban kergették a pagát ultimot. Akkor történt, hogy a pápista pap valahányszor kimondta a tuletroát és pagát ultimot, mindig megvesztette; a lutheranus pap soha sem mondotta ki, de mindig megnyerte; a kálvinista ki is mondotta, meg is nyerte. Napjainkban a patriarchalis viszonyt a féltékenység, gyanusítás teljesen megszüntette; a pápista pap elbizakodott kicsinyléssel tekint eretnek kollegájára, a kártyát is úgy kavarja, hogy partnerei csak veszteséggel játszodhassanak; a lutheranus hegyezi füleit, vizsgálódik, készül, fegyverkezik a harcra; a kálvinista elpontyolodva sohajtozik: cudar, komisz világ, nem érdemes, hogy az ember benne éljen, elmegyek, lefekszem, hogy meghaljak. Meghalni azonban nem oly egyszerű dolog, mint kimondani, nem is fekszik le, hanem elmegyen a papi kongresszusra, kezébe veszi a leghatásosabb kártyát a *szekularizációt* — kimondja a játékot — tuletroá, pagát ultimo, hat vagy vak, vagy rést ütök a kőfalon, vagy fejem zúzom össze azon.

Ennél sem kellett több. Haj rá! Szabad a vásár! a bikanyaku kálvinista papok megvadultak, hatósági engedély nélkül vadultak meg! le kell bunkózni őket, mielőtt taktikai szövetségeikkel a szociáldemokratákkal kezet foghatnának.

Horváth István.
bürkösi ref. pap

ERDÉLYI PROTESTÁNS LAP

1907. ÉVI TÁRGYMUTATÓJA.

I. Vezércikkek, tanulmányok, iránycikkek.

Lapszám

Antal Gábor: Az új egyh. törvény végrehajtása 326
„ Ima dr. Bartók püspök felett 422
Gróf Apponyi Albert válasza br. Bánffy Dezső orsz. gyül. beszédére 41
Dr. Bartók György: Püspöki jelentés.. 373, 383, 391
„ Újévi beszéd 426
Ifj. dr. Bartók György: Babyloni nyomok az új testamentomban 3, 11, 17
Br. Bánffy Dezső, dr. Bartók György: Az erdélyi ev. ref. egyházkerület részvétirata Hegedüs Sándor főgondnok özvegyéhez..... 25
„ Kerületünk egyh. korm. szelleme 325
Br. Bánffy Dezső: Országgyülési beszéde az egyházak állami dotatiojáról 34
Zsinatbezáró beszéde 90
„ gr. Apponyi A. kultuszminiszterhez középisk. tanárok fizetéskiegészités tervezete alkalmából 121
„ Közgyülési megnyitó beszéde 365
Barabás Lajos: „288“..... 82
Benedek Károly: Nyilt kérdések a nyilt levelekre 100
Boér Károly: Az orsz. ref. lelk. nyugdijintézet 253
Csia Kálmán: Pár szó a maga idejében 245
„ Az országos ref. lelkész egyesület 271
„ A lelkészegyesület védelme 397
Dóczi Imre: Az Orsz. Ref. Tanáregyesület felterjesztése a tanári fizetések kiegészitése ügyében 4
Dési Gyula: A magyarfenesi ügy 245
Gidófalvy István: A theol. fakultás emlékiratához 359
Horváth István: A szekularizáció és a ref. papság 405
Jancsó Lajos: Törvény az életben 285, 294
Jancsó Sándor: Titkári jelentés. 85, 91
Kenessey Béla: Husvét..... 97
„ Gyászbeszéd Bartók püspök felett 424
Király Béla: Gyakorlati kérdések..... 9, 49
„ Ref. önkormányzatunk 193
Dr. Kristóf György: A további kérdéshez (püspökválasztás)..... 342
Lőrincz Gábor: Kérdések a nyugdijintézet ügyében 270
Nagy Károly: Az új év feladatai 1
A magyarországi ev. ref. egyház theol. akadémiáinak, illetőleg fakultásainak szervezeti tanulmányi és vizsgálati szabályzata 26, 37, 42 51
„ Egyházunk és gr. Apponyi miniszter 65
Egyházi törvényeink megerősitő „záradéka“ és a nem állami népiskolai törvényjavaslat 73
A kereszt világossága (Heyn) 89
„ Egyházkerületünk alkotmányreviziója 137, 161
Uj korszak küszöbén 169
„ A kollegiumi igazgatótanácsok 186, 205
Az orsz. ref. lelk. nyugdijintézet 237
Felvilágositásul..... 253
Egyházunk és a Magyar Szó 261
Reform. papi kongressus 293
„ Egyházkerületünk egy éve 357
Egyházkerületi közgyülésünk 370
„ Br. Bánffy Dezső beszédének hatása 381
Megjegyzések Csia Kálmán czikkére 399
Az orsz. ref. lelkészegyesület 389
Bucsuzó Bartók püspök sirjánál 425

Lagszám

Nagyenyedi gimn. tanári kar: Nyilt levél a szerkesztőséghez az olv. közönség számára.... 43
Osváth Lajos: Méltánytalan gyakorlat..... 351
Pünkösti Pál: A theol. fakultás vagyonügyi rendezéséről 162
Péntek Ferencz: A magyarorsz. ref. papok kollegiumának alapszabály javaslata 280
Ravasz László: A gyak. theol. történetének főirányai 99, 109, 116, 125, 130, 139, 149
Az élet igazsága 301
„ A hajnal..... 405
„ Dr. Bartók György élete, halála 427
Sándor József: Dr. Bartók György..... 421
Sass Béla: Végrehajtási utasitás az orsz. ref. lelk. nyugd. és özv. árvai gyámintézetről szóló VII. t.-c.-hez 186
Dr. Sárkány Lajos: A kollégiumok jövőbeli előljáróságai 57
„ A theol. fakultás emlékiratához 350
Simon Antal: Aggodalomra nincs okunk 277
Sófalvy Károly: Az egyhm. közgy. és tanács jog- és hatásköre 221
Dr. Szakács Albert; Az egyhm. tanács jogkörének megállapitásához 278
Dr. Székely Ödön: Feleletek 110
Tóthfalusi József A berlini városi missio 90, 97, 107, 115, 123
„ Az epilepsziások koloniájáról 215, 223, 229, 240
Tárkányi György: Tanár és tanitvány..... 429
Gr. Tisza István beszéde 145
A lelkészi nyugdijintézetről és a szekularizációról 317
Ujvári István: Az új zsinati törvények és romániai ref. missio..... 319
Vályi Gábor—Pokoly József: A theol. fak. előljáróságának emlékirata a fak. vagyonügyi autonómiájának tárgyában .. 333
Váró Ferencz: Hátirat 118
További kérdés..... 213
A törvény az életben 309
A romániai ref missio az új egyh. alkotmányban 329
Veress Gábor: Énekes könyvünk ügyében.. 74
Név nélkül: A két prot. egyház közös bizottságának felirata a 48 : XX. t.-c. 2. §-ba ütköző sérelmek tárgyában 33. Egyházi törvényeink királyi jóváhagyása 50. Az egyetemes „Énekeskönyv“ ügye 53. A kepekérdéshez 58. Gróf Tisza István egyh. főgondnok 81. Egy inditvány a papi fizetésre nézve 85. Az 1848. XX. t.-c. 2. §. 105., 113. Előkészület az új egyh. törvények életbeléptetésére 122. Az egyh. törvények III. cikkének végrehajtásához 129. Kerületünk egyházalkotmánya és az új zsinati törvény 153. (Veterán) A pap a templomban 163. Ravasz László: Bevezetés a gyakorlati theologiába (N. K.) 166. A régiek elmúltak és mindenek megújultak (Veterán) 170. Sürgős teendőink (Szamosmenti) 177. Észrevételek (V. B.) 180. Az E. T. életbeléptetése (x + y) 187. Az egyhk. képviselők választásához (Kongruás) 213. A dési egyhm. vél. javaslatai 238. Az új syllabus 263., 279. Az orsz. ref. lelk. nyugdijintézeti törvény végrehajtásához

Nyom. az „Ellenzék“ könyvnyomdájában Kolozsvárt, Szentegyház-utcza 22. szám.

(Pásztor) 269. Orsz. ref. lelkészkongresszus (T) 313. Lelkészjellegü tanárok (Idem) 320. Az orsz. ref. lelkészkongresszus által elfogadott határozati javaslat az 1848. XX. t.-c. végrehajtása tárgyában 320. A reformáció tanítása (Dr.) 349. A kiáltó szó (Dr.) 389. Az O. R. L. E. alapszabályai 391. Adventi remény 397. Az O. R. L. E. ügyei 407. Visszapillantás az 1906. okt 21—23. napjain tartott székelyudvarhelyi ker soc. kurzus és annak tanulságaira 2., 10., 17. Törvényjavaslat a néptanitók járandóságairól 66. Szent éjszaka 413.

II. Tárca.

Lapszám

Benedek Dénes: Elnöki megnyitó 195
Berde Mária: Finale 217
Berde Sándor: Örömnapok Domboson 288
Czirmay Zoltán: Székely J. kézdivásárhelyi lelkész 62, 71
Elekes Viktor: Eperjesi Zsigmond erd. ref. püspök körlevele 257
Keresztes Máté erd. ref. püspök körlevele 346
Kis Mózes: Ima 132
Rauwenhoff-Bartha D.: Új a protestantizmusban 402., 409., 417
Szabolcska Mihály: Nagy város zajában 209
„ Karácsonyi emlékek 413
De Witte-Bokor: Feleségválasztás (egyh. beszéd) 6., 14
Török István: Kövendy János professzor lemondása 393
Vajda Ferenc: A társadalmi fejlődés és a protestantizmus 376

III. Egyházi élet.

(Tudósitások az egyh. megyei, kerületi, konventi, zsinati gyülésekről, értekezletekről és ünnepélyekről.)

Szabad lyceum Nagyenyeden 12. A zsinat hetedik ülésszaka 87., 94. Bonchidai ref. egyh. község presb. gyülése 88. Lelkészbeiktatás Vulkánban 88. Vallásos esték Brassóban 95. A magy. prot. irod. társ. vál. gyül. Bpesten 95. Bekecsalji egyh. értekezlet 103. Küküllői ref. egyhm. közgyülése 104. Főgondnoki beiktatás 126. Háromszázados ünnep 126. Egyhker. közgyül. meghivó 134. Székelyudvarhelyi egyh. élet 134. Gróf Tisza István főgondnoki beiktatása 141. Egyházkerületi közgyülés 171., 178. Kun Bertalan püspök jubileuma 175. A marosi egyhm. egyh. Értekezlete 175. Egyh. értek. közgy. Mezőbándon 197. Udvarhelyi ref. egyhm. egyh. értekezlete 198 Egyhm. közgyülések 247. Az erdővid. ref. egyhm. közgyülése 264. Az egyházmegyékből 271, Szászsebesi lelkészi búcsuzó és papbeiktatás 295. A zilahi napok 312. Templomszentelés Csórán 321. Az orbai ref. egyhm. ünnepe 336. Nagyenyedi egym. rk. közgyülése 345. Egyet. konventi ülések 352., 360. A széki egyhm. közgyülése 354. A nagyszebeni egyhm. közgyülése 362., 376. Egyházkerületi közgyülésünk lefolyása 370., 374, 385. Huszonötéves papi jubileum 385. Nagyenyedi egyhm. őszi rendes közgyülése 408.

IV. Tudósitások az Igazg. Tanács üléseiről.

76., 86., 92., 102., 109., 131., 165., 173., 194., 282., 314., 344., 400.

V. Irodalom.

Dr. Bartók György: Theol. tudomány és lelkipásztori képzés 87. 133. (Király Béla). Előfizetési felhivás 6., 22., 393. *Masznyik Endre*: Jézus élete evang. képekben 20. (Tankó Béla) *Nagy László*: Egyházi zeneirodalom 329. *V. B.* Gyakorlati levelek egy kezdő lelkipásztorhoz (Minor). 156. Ref. prediká tori tár 46., 77., 216 *Simon Elek*: Eredeti egyházi beszédek 150. *Bőhm Károly*: Axiologiája 140., 149., 182., 189., 207., 216., 226., 250., 257., 266., 274., 289., (Tankó Béla). *Ifj. dr. Bartók György*: Az akaratszabadság problemája 305. *Ravasz László*: Schopenhauer aesthetikája 154. (Tankó Béla.)

VI. Iskola.

E T. B. ülése 29. Bodor János: Szászvárosi Kun-koll. el. iskolájának államositásához 61. Törvényjav. a nem áll. el. iskolák jogviszonyairól és a községi és fel. néptanitók járandóságairól 66. Szeretetházi felvétel és értesités 181. Évzáró ünnepély a theologián 197. Tájékoztató a kolozsvári kollegiumba való felvételről 206. Értesités a kolozsvári ref. theologiáról 223. Tudnivalók a nagyenyedi kollegiumba való felvételre nézve 225. Péter Mózes: Tájékoztató a sepsiszentgyörgyi ref. kollegiumba és internátusba való felvételről 230. Értesités a székelyudvarhelyi ref. főgimnáziumra vonatkozólag 243. Tudnivalók a Wesselényi-kollegiumra vonatkozólag 249. Kollegiumok értesitői 248, (székelyudvarhelyi) 255, (sepsiszentgyörgyi) 265, (zilahi) 272, (marosvásárhelyi) 286, (szászvárosi) 296, (nagyenyedi) 304, 310, (kolozsvári) 230, 241.

VII. Különfélék:

Minden számban. Fontosabbak. Tanáraink a nemz. kultura egy új mezejének szolgálatában 16. Egy főuri avertálás 16. Nyilt kérdés az O. R. parochiális könyvt. biz. intézőihez 16. Nyilvános köszönet 16. Felvilágositás (dr. Antal Géza) 23. Az O. K. T. E. ügye 23. Nyilnak a szemek 23. Az 1907. évi kultuszbudget 29. A jóttevő szeretet 30. Köszönetnyilvánitások 30. Nyilvános köszönet 47. Közérdekü kérdések 54. A kolozsvári ref. iskolák államositása 55. Ref. el. iskola áll. mozgalom Szászvároson 55. Kétségbeejtő számok 55. Felsülés 55. Nyugtázás 56. Egyh. ker. alkotmánya zsinat előtt 63. Zsinati gyülés 63. Temetés megtagadása 64. Kitüntetés 71. Dr. Kolozsvári Sándor jubileuma 71. Hegedüs Sándor alapitványai 71. A klerikálizmus Magyarhonban 72. Rendelet a baptistákról 72. Gróf Apponyi Albert látogatása 78. Az áll. tanitói fizetésekről szóló törvényjavaslatokról 78. Köszönetnyilvánitások 79. Felekezeti iskolák államsegélye 96. A nemzetiségi egyházak és a népisk. törv. javaslatok 96. Nyilvános köszönet 112. Középisk. tan. áll. fizetéskiegészitése 119. Nyilvános köszönetek 119, 134, 151, 159, 284. Az Emke ünnepi közgyülése 151. A vallásfelekezetből való kilépés felülvizsgálata 151. A konfirmáltak egyesülete Deésen 151. A kolozsvári ref. koll. 300-ados fennállásának jubileuma 167. Az állam az egyház szolgálatában 183. Lefelé a lejtőn 183. Egy osztrák képviselő a klerikálizmus ellen 189. Reformátusok vagyunk-e? 210. Haladó klerikálizmus 211. Egy papfiu áttérése 217, 227. Esperesi konferencia 227. Amikor az egyház érdekeit saját tagjaival szemben kell védelmezni 227. Orsz. Ref. Lelkészegyesület 251. Prot. sajtóiroda 251. Felekezeti iskolák érdekében 251. Uj syllabus 251. Uj vallássérelem 258. Modern szellem egy iskolában 259. A theol. tanárok fizetésrendezése 275. Az egyet. ref. egyh. adóalap végrehajt. biz. alakuló ülése 298. Erd. ref. tanárok értekezlete 298. Püspöki körut 330. Hirek a konventi ülésből 347. A tan. ifjuság reform. évfordulati ünnepélyei 355. Az országban megingott vallási béke és annak okai 393. Kolozsvári ref. egyh. közs. isk. áll. küldöttsége 403.

VIII. Gyászrovat.

Hegedüs Sándor, Kovásznai Bogdán József, id. Solymossy Lajos 7. Kis Pál, Székely Iván János 22. Római szentbirod. széki gróf Teleki Domokos, özv. Pap Sándorné szül. Péterffy Károlina 29. Uzoni Zayzon Gábor 39. Belle Lajosné szül. Fekete Jolán 46. Kádár Ilci 45. Gyulafehérvári Somogyi Albert 63. Gíczei Diószeghy Mór 103. Sepsinagybaconi Molnár Endre 103. Czirmay Sándorné szül. Hoffmann Amália 103. Miháltz Elekné szül. Lécfalvi Csákány Jozefin 103. Lajos János 118. Cofalvi Csia György 118. Kocsis Elek 126. Id. Bitay Mihály 126. Elek Lajosné 126. Zaláni Séra Lajos 143. Gombos József 150. Stromp László 174. Landmann Ida 174. Volloncs Miklósné szül. László Róza 183. Néh. Mihály Endréné Kovásznai Vajna Anna 183. Kálnoki Bedő Józsefné szül. Nagyberivoi Boér Karolina 183. Székely Sándor 189, Sebestyén Ferenc 189. Dr. Ballagi Géza 209. László János 217. Nagy Miklós 232. Vajna Gábor 251. Cseresznyés Ödön 275. Bedő Andrásné szül. Bede Anna 283. Kiss Elek 299. Solymossy Endréné szül. Kádas Vilma 299. Madaras János 322. Bibarcfalvi Tóth Tamás 347. Jakab Károly 347. Benedek Gábor 355.

Kimutatás

az 1907 év folyamán megjelent általános érdekü igazgatótanácsi és püspöki rendeletekről.

Melyik szám-ban?	Hivatalos szám	Kelte	A rendelet tárgya	Oldal-szám
4	127—1907	I. 17	A közig. és fegy. biráskodás egyesitése tárgyában	32
5	153—1907	I. 17	A theol. alap. és lelkész kép. vizsg. idejének megváltoztatása	39
5	465—1907	I. 28	A másolati kongrua okmányokról	40
5	505—1907	I. 28	Az egyházi portomentesség értelmezéséhez	40
6	552—1907	I. 30	Névtár adatai és szerkesztés tárgyában	48
10	600—1907	II. 22	A mellékfoglalkozás-jellegü kántorságok dijlevelei	80
11	1156 1907	III. 7	Térkép-kitiltás	88
15	556—1907	III. 21	Közalapi járulékok befizetése tárgyában	120
15	120—1907	III. 28	Szeretetházi járulékok új megállapítása	120
15	1585 - 1907	IV. 4	Értesitők beküldése az „Orsz. Paed. Könyvtár“-ba	120
16	154—1907	III. 28	Egyházi műkincsek elidegenitéséről	127
16	1280 1907	III. 28	Lelkészi özv. árv. gyámintézet-járulékok kirovásáról	127
16	121—1907	III. 28	Szabályzat a theol. ifjak segélyezéséről	127
16	119—1906	III. 28	Hivatalos kiküldöttek napidíj- és útiköltség-szabályzata	128
17	1249—1907	III. 28	Utasitás a körlelkészi jelentések szerkesztésére nézve	135
19	156 1907	IV. 19	Felekezeti népiskolák államositása	152
23	2067—1907	V. 16	A kézbélyegzők mellőzése tárgyában	184
24	2476 - 1907	VI. 3	Az új népiskolai törvény végrehajtásához	190
24	2392 - 1907	VI. 3	A tanárok egyévi önkéntessége tárgyában	191
24	2497—1907	VI. 3	A d.-tuzlai gimnázium jogviszonya	191
24	2408—1907	VI. 8	Az értékpapirokba fektetendő tőkékről	192
24	3447 - 1907	V. 16	Alapítványok nyilvántartása és ellenőrzése	192
25	2467 - 1907	VI. 15	Az új egyh. törv. kihirdetése tárgyában I—XV. körlevél	198
27	2287—1907	VI. 15	El. isk. tanítók próbaesztendeje	217
27	3219 - 1907	VII. 2	Egyházi adócsökkentés körüli eljárásról	218
27	2990 - 1907	VI. 25	Cs. és kir. konzuli akadémia pályázata	219
28	3250 1907	VII. 6	Iskolaszerződések 4 példányban állítandók ki	228
29	2542—1907	VI. 15	Lelkészek tudományos művei kiadói segélye	233
34	4004—1907	VIII. 19	Javitó vizsgálati kérések jul. 15-ig küldendők be	276
36	4056—1907	VIII. 22	Ideiglenes tanerők alkalmazásáról	291
36	4327—1907	IX. 3	Deszt féle latin nyelvkönyv	292
36	4168 - 1907	VIII. 22	Orsz. közalap új kivetése	292
36	4001—1907	VIII. 22	Önálló énekvezérek választása	292
37	4160—1907	VIII. 22	Egyházm. tisztviselők választásának bejelentése	299
38	4085—1907	VIII. 22	Demeter Gyula eredeti papi oklevele megsemmisittetik	307
38	3428 1907	VIII. 22	Pecsétnyomók készítése	308
38	4167—1907	VIII. 22	Lelkészek mellékfoglalkozása körüli eljárás	308
41	4497—1907	IX. 19	Pályázati célból kért szolg. bizonyítvány teljessége	331
41	4970—1907	X. 9	Vagyonleltár és rovatos kimutatás kiállítása	332
45	1038—1907	XI. 4	Más kerületből pályázók szolgálati bizonyítványa	364
50	4891 - 1907	XI. 20	Ref. szellemben irt népisk. tankönyvek	403
50	5218—1907	XI. 28	Iskolaállamosítási kérvények felszerelése	404
52	6255—1907	XII. 16	A kongruából levonhatókról	419
52	6171—1907	XII. 14	Elemi iskolai iskolalátogatók	420
52	755 - 1907	XII. 17	Tankötelesek nyilvántartása	420

Ellenzék-nyomda Kolozsvárt.

X. Évfolyam. 1-ső szám. Kolozsvárt, 1907. jan.

Erdélyi Protestáns Lap

AZ ERD. EV REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 12 kor.
félévre 6

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Az új év feladatai.

Minden napnak, minden munkakörben, meg van a maga feladata. Az új idők azonban a régi feladatok mellé újakat is adnak, a melyek rendszerint módositólag folynak régiekre is.

Anyaszentegyházunknak is meg vannak régi és új feladatai, melyeket számbavenni késztet az új esztendő.

Az első, legfőbb, legrégibb és legállandóbb, a mihez képest minden egyéb csak eszköz: *a hitélet ápolá*. Mag az e ház is a hit szülötte és a fentartá nak és tökéletességre segitésének legfőbb cél az Isten-országa, minde egyéb ennek eszköze, bázisa, munkamező leg főbb célban benne foglaltatnak min egye bek; a mint az Idvezitő kifejezi *először az Istennek országát* ráadásul *megadatnak tinéki k* Hitet eni evangeliumi protestáns értelemben. *Személyes* hitet az élő Istenben, melynek konzekventiáit is kivonjuk ugy az mint *világnézetekben*. erre volna minálunk legnagyobb szükség. Hiveink vezetői nagy részével egyetemben ingadozik a tekintély és csudahiten épülő római vallásosság és a vallástól és egyháztól idegenkedő termé zettudományi félfelvilágosodottság között. Népünk nagy rész a hol még nem ingatta meg mo n élet fuvalma a vallásosságot, ebben katholikus tekintély- és csudahitben jelentke kegyességben él. Még buzgón gyakorolja a vallást a kultuszban, de már nem annyi odaadással erkölcsiségben. Műveltjeink tulny nagy százaléka a természettudományi világnézet legtöbbször félig s igy helytelenül értett jelszava által vezettetve, ma is materializmus posvnyában jár, melyet életnézetében hol csak pillanatokban élő hedonizmus, hol raffinált egoizmus irányit életujkon, melynek végén a csődöt mondó skepticizmus és a világgyülölő pessimizmus ásitanak. Innen, hogy a hol a tekintély kihivó biztossággal és önérzettel mer fellépni, mint egy tyrannus előtt az előbb orditozó tömeg, egyszerre és tömegesen meghódol s engedi magát a vezetők jármába fogatni. Ebből magyarázható alsóbb néposztályunk conversiója a katholicizmus iránt; s mert a sok földi javakat és világi előnyöket féltő magas arisztokrácia azt látja, hogy a katholicizmus még mindig tud tömegeket vezetni innen érthetők meg hóditásai ezekből a körökből.

Ezekkel szemben nekünk a hitélet ápolását a prot.-mus szellemében azon irányban kell munkálnunk, a mely vallásos alapokon nyug jellemeket szül. A hagyományos kalvinista puritánizmus nem annyira kultuszunk aesthetikai hiányait jelentette, mint hiveink erkölcsi purizmusát, feddhetetlen tisztaságát. Ennek visszaállitásán kell mnnkálni egy az evangélium szelleméből áthatott theisztikus világnézet megleremtése által hiveink lelkében. Mert ha meg van: „mindenek reáadásul megadatnak minékünk. Meg a sociális bajok orvoslásai melyek második főfeladatunkat képez és meg egyházunk anyagi szükségeinek természetes és egészséges kielégitései, — melyekben harmadik főfeladatunkra áttérnünk reámutatni.

Igen; *socialis bajok* orvoslásán való közremunkalást is egyházunk részéről, vallás-erkölcsi forrásból vezetjük le s állitjuk, hogy csak az alapos orvoslás. A régi kálvinista puritánság helyreállitása többet segitene ezen a bajon mint minden csodaszer, melyet ugy is hiába keresnek. Nem állitjuk ezzel, hogy nincs szükség egyben közgazdasági és politikai orvoságokra is, de igen azt, hogy a mig csak nem belathatatlanul fokozódó világi és anyagi igényeknek nem fog határt szabni s belső korlátot állitani fel az az erkölcsi puritánizmus, mely az élvezet helyébe a munkát, a törtet ambició helyébe a kötelesség fenségét, a fényüzés előkelősége helyébe a jellem és becsületesség arisztokráciáját ülteti: addig hiába való lesz minden jövedelem fokozás alamsegély, akár az önsegély, akár az államsegély formá-

jában, akár szövetkezeti uton, akár fizetés-emeléssel. Félre ne értsenek! Nem azt mondom ezzel, hogy szükségünk mindezekre nincsen; csak azt, hogy ezek nem az egyetlen és nem is a legeslegfőbb orvosság. De annál erőteljesebben hangsulyozom, hogy a mikor már annyi sociális orvos dolgozik a beteg meggyógyitásán, hol a Darányi, hol a Szterényi, hol a Bokányi, hol a pápa receptje szerint: ideje volna már, hogy a hivatott orvosok vennék elő már a Jézus Krisztus receptjét is, melyről a történelem sárgult lapjainak tradicioi beszélik, hogy alapjában hasonló betegségekből már többször gyógyitotta meg a világot. Hogy az ez irányu főfeladat, mely egyházunk vezetőire vár nem teszi feleslegessé a munkás részvételt a más irányu gyógyitásban is: természetes. A láz okának megszüntetése nem teszi feleslegessé a gyógyuláshoz — a megerősödés feltételeinek alkalmazását: a jó táplálkozást, tiszta levegőt stb. — szóval a sociális bajok orvoslásának anyagi támogatását, melyben részt venni közös kötelességünk, sőt még ebben is vezérkednünk ott, hol derekabbak kezébe nem adhatjuk a vezéri pálcát.

E kettős munkának eredményei önként mérsékelnék a harmadik bajt: *egyházunk anyagi szükségeit*. Vallásos és jómódu nép akar is, tud is áldozni a maga egyházáért, vallásáért. Hiveink buzgósága volt a multban egyházunk élő tőkéje, az áldozatoknak elégséges forrása. Ennek a forrásnak nem is szabad eldugulnia. A mely pillanatban eldugul: — egyházunk halott; vallásunk nem megelevenitő élet. Hogy az utóbbi időkben vize lassan csörgedezett, itt-ott alig csepegett: egyebek mellett az is volt egyik oka, mert ahelyett, hogy mélyebbre ásva gazdagabb forrást nyitottunk volna meg, mely *önként* ontotta volna az üde vizet, a sekélyke forrást pumpoltuk modern gőzszivalytyukkal, mely felzavarta a kevés vizet s a mit kipréselni tudtunk is: az is élvezhetetlen volt és nem üditő. Azért e kérdésben is azokkal tartok, kik nem akarják existentiájukat egy teljesen idegen forrásra — az államsegélyre — bizni végleg, hogy aztán teljesen ettől váljunk függővé, hanem a mostani szükség által kényszeritve igénybe venni azt, a nélkülözhetetlenekben, de egyben saját forrásaink regenerációján munkálni. Franciaország példája eléggé bizonyitja, hogy mankón járni nem egészséges dolog, mert ha elveszik a mankót: tehetetlenekké leszünk.

Tudom, hogy a melyekre reámutattam a legnehezebb, óriási feladatok. De hát nagy feladatokhoz hozzá nő az ember is — Isten segedelmével.

E segedelmet adja az Isten az új esztendőben; feladataink nagyságának tudata által fokozza erőit az ő országa munkásainak!

Nagy Károly.

Visszapillantás

az 1906. okt. 21—23 napjain tartott székelyudvarhelyi **keresztény** szocialis kurzusra és annak tanulságai.*

Mottó: „Quot capita, tot sensius“ ergo: „Audiatur, et altera pars“!

Szóban forgó kurzus programmjának gazdag volta, a dolog aktualis jelentősége és az a körülmény, hogy sokan voltunk jelen, tehát illő, hogy többen szóljunk a tárgyhoz, mert „quot capita, tot sensus“, — meg ez a közmondás is, hogy „több szem többet lát, több fül többet hall“: inditottak arra, hogy — *dacára* a „*Vasárnap*“ mult évi 43. és következett számaiban „*Küzdelem a sociáldemokracia ellen*“ cimü cikksorozatnak, mi is közöljük a székelyudvarhelyi *keresztény* socialis kurzusra vonatkozó benyomásainkat és elmondjuk egyéni véleményünket is.

Előre bocsátjuk, hogy nem célunk se *részletes* ismertetésbe, se mélyebb *kritikai boncolgatásokba* bocsátkozni, hanem a kurzusra *visszapillantva*, illetve a felett csupán *rövid szemlét tartva*, az abból *levonható*, sőt önként is leszürődött *tanulságokat* foglaljuk össze, *hátha ez még hazsnunkra is válik!?*

A székelyudvarhelyi róm. katholikusok a szent Miklósról elnevezett felső templom belső megujitása alkalmából f. évi október hó 24-én templomszentelő ünnepet tartottak.

Azzal kapcsolatban, illetve azt megelőzvén zajlott le a sok tekintetben érdekes és tanulságos keresztény socialis kurzus is. A nevezett templom belső nyitása és kivált festése nem csak fejlett izlésre valil, hanem *nemes egyszerüségében* meglepő és éppen ezért — ha már mi is, festetünk — akár ami prot. templomaink festésénél is mintául szolgálhat.

A kurzus tartói *csöndben*, parádés zaj nélkül érkeztek ide és kitartó buzgalommal végezték épitő egyháztársadalmi munkájukat.

Gazdag programmjukban már előre azt igérték, hogy *nyilvános* előadásaik *vallási*, avagy *politikai* pártszinezet nélkül valók lesznek.

És — dicséretükre legyen mondva — igéretüket annyiban be is váltották, amennyiben más hitvallásuakat — tudtunkra — nem sértettek; a felekezeti béke ellen nyilt hadat nem üzentek és *politikai irányu* vagy éppen pártszinezetü nézeteket se kockáztattak, sőt beszédeikben olykor-olykor mintha föltünt volna a felénk való közeledni akarás és az elismerés egy-egy halavány szikrája.

Igy p. o. egyik előadó (Sz. A.) éppen testvéri jobbot nyujtott, amidőn azon ohajának adott hangot, vajha a *magyar r. kath. papok a prot. papsággal* együtt müködhetnének a nemzetközi socialisták mindent leromboló és fölforgató törekvéseinek megakadályozására!

Egy másik számot (Sz. J.) pedig a *kath. legényegylet* és *iparos tanonc-otthon* szervezetét ismertetvén, kinyilatkoztatta, hogy szivesen ismertetné a többi ilyen célzatu hazai egyesületeket is, de azokat nem ismeri; tehát csak azért mellőzi a mieinket is.

Mig dr. *Prohászka* püspök a nővédelemről beszélvén, a budapesti katholikus leányvédő egyesület mellett a *prot. Loránffy Zsuzsánna* egyesületről is elismeréssel emlékezett meg.

Őszinték voltak-e ezek a nyilatkozatok? csak az Isten a megmondhatója.

De vegyük jóba, hiszen mindnyájan magyar honpolgár volnánk és a fenyegető veszély is közös.

Az előadók — a kik közül sokan neves *politikai* és *egyházi szónokok* mindnyájan a tudomány és a szónoki dialektika fegyvereivel fölszerelve és tömér-

---

* Ez érdekes cikket tárgyhalmaz miatt csak most adhatjuk, de talán tanulságai annál aktuálisabbak az uj év alkalmából, Szerk.

dek anyagi, erkölcsi, fizikai és szellemi apparátussal ellátva léptek sorompóba.

És a szónokok mindenike arra törekedett, hogy a mai forrongó társadalom tátongó sebeit fölmutatva, azokra gyógyitó balzsamot ajánjon és a megbillent mérleget helyre állitsa, a fájó sebeket begyógyitsa.

Es habár a sokféle javitó eszme *néha egymással is ellentmondásba került* és e miatt aztán nem mindig lehetett föllelni a kivezető igaz utat, mégis elmondhatjuk, hogy az előadók *többsége* igyekezett olyan *gyakorlati* tervezeteket ajánlani, amelyeknek megvalósitása nemcsak szükséges és hasznos, hanem egy kis jóakarattal könnyen lehetséges is.

És — habár azt is elhisszük és megengedjük, hogy az előadóktól az önzés távol volt, de nekünk mégis ugy tetszik, miszerint kitüzött céljuk nemcsak az, hogy a nemzetközi sociáldemokratikus törekvések káros tulzásai és kóros elfajulása elé védőgátat épitsenek, sorompót emeljenek, hanem egyben a *r. katholikus hitélet fejlesztése,* a szerintök *egyedül üdvözitő egy akolba terelés* és a kath. egyházitársadalmi munka mélyitése; tehát *felekezeti érdek*, sőt az sem lehetetlen, hogy a háttérben *néppárti* törekvések is lappanganak.

Mert különben honnan és hogyan magyarázható meg az, hogy annyi fölkért jeles egyházi és világi szónok között *egyetlen protestáns* se akadt?

Valóban róm. kath. honfitársaink a saját felekezeti céljaik előmozditására *igen ügyesen* és *elég eszélyesen* tudják megragadni és fölhasználni nemcsak a templomszentelési ünnepélyeket, hanem minden más kinálkozó alkalmat, kapcsolatba hozva azokat a mostani, éppen kapóra jött nemzetközi sociáldemokratikus tulhajtásokkal és ki-kitörő sztrájkokkal, melyeknek rendezői és követői nem ismernek se Istent, se embert, se vallást, se királyt, se hazát. Jelszavuk pedig: minél több bér, minél kevesebb munka és kényelmesebb megélhetés; meg aztán, hogy „le a pénzárisztokráciával és le a kath. főpapsággal is!

Ám e tekintetben is tanulságot vonhatunk a hallottakból. A kurzusokon különben állandóan nagy számu és többnyire előkelő, intelligens közönség vett részt, felekezeti különbség nélkül a fokozódó érdeklődéssel.

Az elnöki széket, egyházi részről *Mikes* János gróf helybeli esperes-plebánosnak, a kurzus összehozójának ajánlatára *Szentiványi* Károly az orsz. kath. szövetség igazgatója és a néppárti „*Uj lap*“ főszerkesztője, világi részről pedig dr. Kovácsy Albert, helybeli ügyvéd és országgyülési képviselő foglalták el és a több napos kurzus alatt *két* izben gyültek össze

Az előadások sorát *Haller* István az országos kath. szövetség titkára, ez a rokonszenves és temperamentumos ifju szónok s az „*Uj lap*“ felelős szerkesztője nyitotta meg, aki a szociális mozgalmakról és azok elfajulásáról beszélt, kellő tárgyilagossággal és elég lelkesen. A második előadó *Szalánczi* Andor az „*Igaz szó*“ szerkesztője volt, a ki a munkáskérdést ismertette és tárgyalta.

Szalánczi — állitólag — mint hajós inas kezdte meg pályáját és nemrég még egyszerü munkás volt, de sokat olvasott, tanult és ügyes, értelmes népies szónokká képződött.

Kifejtette, hogy a munkások boldogulása a *helyes* irányu *szakszervezetektől függ.*

A munkások ám működjenek helyzetök javitásán; de ne a nemzetközi szociáldemokraták eszközeivel, hanem kölcsönös tisztelet, megbecsülés és szeretet által igyekezzenek célt érni!

Véleményünk szerint, a kérdést okosan és helyesen fejtegette.

Ezután *Meizel* József segesvári plebános beszélt a nép *Vasárnapjáról.*

Szólott a vasárnapi munkaszünetről és arról, hogy a vasárnap délutánt legtöbben *kávéházakban* és *korcsmákban* töltik, ahol való mulatozásuk véres verekedéssel szokott végződni.

Es amikor ezeket mondotta, igazat szólott. — Végül a *vasárnap* méltó megünneplését a *szászoktól* és az *Angoloktól* vett példákkal illusztrálta és ezek követésére buzditott.

Hétfőn, október 22-én délelőtt *Gyurcsovecz* Károly ülkei r. kath. tanitó tartott előadást, a *néptanitók socialis feladatáról.*

Elég világosan kimutatta, hogy mi módon nevelhet a tanitó munkás, józan életü és a haza földjéhez ragaszkodó férfiakat. Teljes *abstinentiát* (alkohol élvezéséről való lemondást), könyvtárak állitását és állandó gyakorlati foglalkozást ajánlott, amelyek mind méltán megszivlelendő dolgok.

Kovács Pál orsz. gyülési képviselő az ipartörvény revizióját sürgette.

Beszélt a lelketlen izgatók által előidézett és szitott munkássztrájkok káros hatásáról, amikből csak az *osztrákoknak* és a hitvány *demagógoknak* van hasznuk.

Előadását tetszéssel fogadták.

A harmadik előadó *Szabó* György nagyernyei esperes-plebánus volt, a ki a *Szövetkezetek* szervezetéről és hasznos voltáról szólott, — miért is sürgette azoknak létesitését és mintául állitotta oda a nagyernyei szövetkezeteket.

D. u. *Petrassevics* Géza kath. hirlapiró és az „*Alkotmány*“ munkatársa statisztikai adatok fölsorolásával mutatta ki, hogy minő nagy teher nehezedik a székelyek termő földjére és sürgette az ipartörvény revisióját, a mi ugyan laza összefüggésben volt az előzményekkel, valamint sürgette a birtokossági szövetkezetek felállitását és a helyes birtokrendezést is.

Ezután *Szemlér* Ferenc, r. kath. gimn. tanár állott fel és ismertette a kath. egyesületeket, kimutatván, hogy a munkásosztály életében mutatkozó fonákságoknak kutforrása a náluk meglevő *legényegyesületeknek* és iparos *tanonc-otthonoknak* a hiánya.

Ezután még *Szentiványi* Károly, elnök, tartott igen *szép, tartalmas, okos és praktikus* előadást a *kis- és háziiparról.*

Szentiványi *izzó* fajszeretete, *eleven* temperamentuma, *folyékony és szép előadása, hibátlan* tiszta magyaros beszéde, *gazdag tárgyismerete* minket bámulatba ejtett.

(Vége köv.)

Babyloni nyomok az új testamentomban.

Az összehasonlitó vallástörténeti kutatás, mely kezdetben az összehasonlitást csak a nemkeresztyén vallások területére szoritotta, napjainkban, kétségtelenül az evolutio elvének hatása alatt, a keresztyén vallást is bevonja a kutatás körébe. Ennek a kutatásnak pedig kétségbe nem vonható eredménye ama ténynek megállapitása, hogy a keresztyény vallásnak sok igazsága, legalább formája szerint, a nem-keresztyén vallásokban és különösen az ó-keleti vallásokban is feltalálható. E ténynek felismerése azután arra vezette a keresztyén protestáns theologusok egy részét, hogy a keresztyén vallás kutatásában az u. n. *vallástörténeti módszert* érvényesitsék.

Egészen természetes dolog, hogy mint minden uj tudományos disciplina keletkezésénél, ugy az összehasonlitó vallástörténetnél is, a fogalmak még nincsenek teljesen tisztázva, értékük még nincsen véglegesen megállapitva és igy nem csodálkozhatunk, ha ugy a par excellence vallástörténészek, mint a vallástörténeti módszerrel dolgozó theologusok egyoldaluságba s túlzásba esnek. A vallástörténészeknek és vallásphilosophusoknak legnagyobb hibája az,

hogy *tartalmat* és a *formát*, melyben a vallás megjelenik, a legtöbbször felcserélik, sőt igen sokszor többre becsülik a formát a tartalomnál. E hibával naponként találkozunk különösen azoknak a vallásbölcsészeknek munkáiban, kik a keresztyén vallásról való tudásukat harmadnegyedrangu forrásokból meritik, ők maguk pedig az uj-testamentomot tanulmányozzák. E hibás módszernek egyik legfényesebb bizonyítéka *Eduard Stapfer* munkája: „*Gott, Religion*“ (Berlin 1904.) Ily felfogás mellett a keresztyénség egy hat szellemi synkretismusnak a terméke, melynek igazsága megtalálható valamelyik keleti vallás.

A keresztyén theologusok ezzel szemben ugy szeretik feltüntetni a keresztyén vallást, mint a mely *egyedül* jelentetett ki az Isten által, a többi vallások hivei pedig csak sötétben botorkálnak. E felfogás merőben ellenkezik a tudomány mai állásával, de ellenkezik az Is enről alkotott fogalmunkkal is.

Azok közé ik két szelsőség közt járnak, tartozik *Jeremias* berlini lelkész és egyetemi magántanár, kinek „*Das Alte Test. im Licht des Alten Orient*“ c. müvét ezelőtt 2 vel ismertettük Prot. Szemle hasábjain és kinek mult évben egy uj vallástörténeti müve jelent meg ily cimen: „*Babylonisches im Neuen Testam.*“ Leipzig, 1905. Hinrichs'sche Buchhandlung.)

Az összehasonlitó vallástörténetnek, vélemé nyünk szerint, két alapelvet kellene mindig szem előtt tartania; e két

1. Mint minden jelenségnek, ugy szellemi jelenségnek is, meg maguk előzménye és következménye; *a szelle előzmények és következmények is egy*

2. A szellemi fejlődés folyamán igen sokszor régi formába töltetik az uj tartalom, mely régi formával együtt nem ritkán *megmarad.*

Ha e két tételnek igazságát elismerjük kutatásaink közben azokat szem előtt tartjuk, hiszem, elfogjuk kerülni a szelsőségekben járást. Az első alapelv szem előtt tartása megóv azoknak tévedésétől, kik tagadják, hogy a keresztyén vallás, a megelőző szellemi áramlatok által (philosophia, vallás etc.) befolyásoltatott volna. A 2. tétel szem eltartása pedig megóv attól, hogy a formát a tartalommal összecseréljük, de egyszersmind figyelmeztet is, hogy a tartalom igen sokszor a régi formával együtt átjön. Az apokalypsis megértése pld. a vallástörténeti módszer alkalmazása nélkül teljesen lehetetlen, a mint azt alább látni fogjuk.

E két tételből együttvéve az fontos következmény vonható, *hogy a keresztyén vallás nyelvét a vallás történetének ismerete nélkül, ma nem lehet.* A keresztyén protestáns theologusnak pedig első feladata a vallást megismerni, mivel csak ennek ismerete által értheti meg teljesen a ker vallást. E körülményt teljes jelentőségében Hollandia méltányolta, midőn *theologiai* fakultásait átváltoztatta *történeti* fakultásokká. A *Müller* Miksa mondása, mindig igaz marad ki egy vallást ismer, az egy vallást sem ismer.

E rövid bevezetés után, mely által a vallástörténet fontosságáról vallott nézetünket óhajtottuk körvonalozni, áttérünk tulajdonképpeni tárgyunkra: keresni fogjuk a babyloni, illetve az ó-keleti vallások nyomait az uj-testamentomban, Jeremiásnak fentemlitett könyve alapján.

*

Jeremiás könyve élénk tanubizonyságot tesz a mellett, hogy összehasonlitó vallástörténet nélkül, az uj-testamentom némely részének megértése nagy nehézségekbe ütközik, majdnem lehetetlen. Sok olyan dolog, mely eddig magától értetődőnek vétetett, mivel azokat megmagyarázni nem tudtuk, most egészen más világitásban és más értelemben áll előttünk; sok olyan kifejezés, mely eddig világosnak tünt, mert érthetetlen volt, most teljes magyarázatot nyer. Ez áll különösen a *Jelenések könyvére.* Az uj-testamentomnak ez a könyve legnagyobb mértékben magán viseli a keleti vallások befolyásának nyomait és pedig meggyőződésünk szerint nemcsak formai, hanem tartalmi tekintetben is. Jeremiás a tartalmi befolyást nem hajlandó elismerni semmi esetben sem; ennek oka, azt hiszem, abban keresendő, hogy ő e munkájában praktikus célokat is szolgál; u. könyvének 13. oldalán kijelenti Gunkellel és Bousset-val szemben, hogy küzdeni akar könyve által az apokolypissel való azon visszaélés ellen is, amelylyel a sekták körében találkozunk. — Szerintünk azonban az Apokolypsis megirásának amaz indoka, hogy t. i. e könyv a keresztyének üldöztetése idejében és vigasztalásul iratott, nem magyarázza meg legkevésbé sem e könyvnek az uj-testamentom más irataitól való elütő jellegét. Ha vigasztalni akart a szerző, miért nem mutatta fel inkább a szenvedő Jézus képét vagy az Isten országának dicsőségét; vagy miért nem mutatott reá arra, hogy boldogok azok, kik sirnak, mert megvigasztaltatnak? Ha ezeket teszi vala, irása magán viselné a Krisztus tanitásának bélyegét, mig igy, felfogásom szerint, Jézus nevén kivül semmi keresztyéni nincs benne és a protestántismus története szerint, csak az ábrándozó sekták hivatkoztak reá, mint hitük zsinórmértékére. A szerző sokkal inkább megérti a keleti vallások mythosait és mélyebben éli bele magát a keleti vallások képzetkörébe, mint a hogy megértette a Jézus tanitását és mint a milyen mélyen beleélte magát a Pál apostol vagy az evangélisták képzetkörébe.

Az apokolypsis régibb magyarázói az egyháztörténet egyes szakaszait igyekeztek az egyes apokolyptikus jelenetekből kimagyarázni. E magyarázat, természetesen, nem tarthat igényt a tudományosságra. A tudományos magyarázat ott kezdődik, a hol az egyes jeleneteket *psychologiailag* akarták megérteni, midőn az apokolypsis képeit ugy tekintették, mint az iró phantasiájának termékeit. Ez a magyarázási mód természetszerüleg vezetett arra, hogy a könyv iróját *egy* személyben keresték. Később azonban felvetették a magyarázók a kérdést: vajjon egy iró müve-é az egész könyv vagy pedig több iró müve egyesittetett abban? Ámde azt a kérdést elfelejtették felvetni, hogy ezek a szerzők vagy ez a szerző, honnan meritette müvének tartalmát? vajjon az egyes képek eredetiek-é vagy kölcsönzöttek? Pedig e kérdések felettébb fontosak, melyekre nem lehet azzal az egyszerü magyarázattal megfelelni, hogy az egész könyvön a keleti költészet forró lehelete ömlik végig. Ez egy teljesen semmit mondó magyarázat lenne.

Gunkel volt az, a ki először állitotta, hogy a könyv anyagának nagy része már feltalálható a zsidó apokalypsis-irodalomban. Ámde a zsidó apokalyptika nagy részben a babyloni mythologiából meritette anyagát. Gunkel után *Bousset* tette e kérdést vizsgálat tárgyává és ők ketten nevezhetők a vallástörténeti módszer főképviselőinek.*

Az Orsz. Ref. Tanáregyesület felterjesztése a tanári fizetések kiegészitése ügyében.

(Vége.)

Ezek alapján mély tisztelettel kérjük Nagyméltóságodat, hogy a közérdek szempontjából a Szabályzat betüszerinti alkalmazásán felülemelkedve, méltóz-

* V. ö. Reischle: Theologie u. Religionsgeschichte 1904.

tassék a személypótlékok megállapitása végett a fizetési osztályokba sorozás tekintetében *magyar református középiskolai tanárságot, mely mi céljaiban és egész szellemében különben is egyneműsége és egy fegyelmi főhatóság alatt áll, egy statusnak tekinteni s ránézve a személypótlékok megállapitása* ges *beosztás alapján eszközölni.* Sőt, — bár nem rijük a más vallásfelekezetek, vagy törvényhat községi középiskolák tanárainak szolgálati viszo — nem tartanók helytelennek, ha a fizetéskieg tésben részesülő összes nem-állami tanárok g egy statusként osztatnának be a fizetési osztály csak annak biztositását kerjük minden körülmé között, hogy felekezeti tanáraink is általában annyira szolgálati év alapján, mint az állami közepiskolai tanárok, magasabb fizetési osztályba jussanak.

3. A protestáns tanárságra *sérelmes a Szabályzatnak az igazgatókra vonatkozó intézkedése.* E szerint ugyanis az állandóan alkalmazott igazgatók fele a VII ik, fele pedig a VIII. fizetési osztálynak megfelelő kiegészitésben részesül, mig a nem állandóan alkalmazott igazgatók a személyi pótlék megállapitásánál rendes tanároknak tekintetnek. Hazai protestáns középiskoláinkban az igazgatók, tudvalevőleg, nem állandóan, hanem hat évi cyklusra alkalmaztatván, közülök e szerint egy sem juthat be a a VII. fizetési osztályba s pusztán rendes tanári minőségökben osztályoztatnak. Pedig református, vagy ág. hitv. evangélikus középiskolai igazgatóink közt akárhányan vannak, akik arravalóságuk folytán hatévenként ujra meg ujra megbizatván az igazgatói tiszttel, ilynemü müködésük ideje sem kevesebb, mint a VII. fizetési osztályra érdemesitendő állandó igazgatóké; hogy pedig közszolgálatuk semmivel sem kisebb jelentőségü, mint ezeké, már abból is kitünik, hogy minden ujabb megbizatásuk előbbi müködésök elismeréséül szolgál. Ugyhogy a Szabályzat rideg alkalmazása a más hitfelekezetü, valamint a törvényhatósági és községi középiskolákkal szemben határozottan a protestáns középiskolai tanárok megröviditésére vezetne, akik közül a tanintézeteikben uralkodó rendszer miatt senki se részesülhetne a VII. fizetési osztálynak megfelelő személyi pótlékban. Pedig a Nagyméltóságu Kormánynak egyáltalán nem lehet czélja s még gondolata sem akár a református, akár az ág. hitv. evangélikus tanárságnak ilyetén megröviditése ennélfogva okvetetlenül kell valami módozatot találni, amely szerint e kérdés református tanárságunkra nézve is az osztó igazságnak megfelelően oldassék meg. Véleményünk szerint leghelyesebb volna, ha *legalsóbb igazgatói tisztet hosszamosabban viselt, vagy tanáraink közül annyian, amennyinek az állandó igazgatóság cimen VII. fizetési osztályba kellene jutnia* (t. i. 28 református gimnázium számához képest 14-en) *a fizetési osztálynak megfelelő személypótlékban részesittetnének.* Megnyugvásunkra szolgál a hirlapoknak az a közlése, mely szerint e kérdés a képviselőház pénzügyi bizottságában is szóba kerülvén, Nagyméltóságod méltányos elintézését kilátásba helyezte; ezért is ajánljuk javaslatunkat nagybecsü figyelmébe.

Teljes elismeréssel viseltetünk a Szabályzatnak azon szelleme iránt, hogy a tanári fizetés kiegészitése cimén az államkormánynak a felekezeti iskolák életébe semmi ingerenciát biztositani nem kiván, protestáns iskolai önkormányzati jogainkat egyáltalán nem érinti s ez által lehetővé teszi, hogy e fizetéskiegészitést olyan tanintézeteink is elfogadhassák, melyek az 1883. évi XXX. t.-c. feltételei mellett nyujtott államsegélytől idáig tartózkodtak. Minden bizonnyal a Szabályzatnak ez a szelleme okozza, hogy e fizetéskiegészitést, értesülésünk szerint, a nemzetiségi középiskolák is igénybe óhajtják venni. Hazafias örömmel telnék el a lelkünk, ha ily csekély áldozat árán a hazánkban fennálló nemzetiségi középiskolák is a nemzeti állam szilárditására volnának megn s a magyar nemzeti közmüveltségnek lennének oltóivá és terjesztőivé. De a multak szomoru tap és a jelen szemlélete önkéntelenül azt a gond kelti bennünk, hogy — ha értesülésünk nem az államkormány jóhiszemüségét használ csak a saját nemzetiségi és a magyar érdekeivel ellentétes céljaikra kivánják magok sitteni. Már pedig minden nemzeti érzéttak ellen, hogy a magyar állam anyagi gi égév olyan középiskolák erősittesenek meg, ly a magyar nemzeti közmüveltséggel semmi kapsolatban nem állanak. Ugyanazért a Szabályzat végrehajtás conditió sine qua-non gyanánt tekintjük azt elvet, hogy *a fizetéskiegészitésben csak középiskolák tanárai részesittessenek.*

Ez elv Szabályzatban kifejezetten nincs is természetéből önként következik. bátorkodtunk a felekezeti középtanár fizetés-kiegészitése ügyében kibocsátályzatra református tanárságunk érdekéből szerén észrevételeinket és javaslatainkat. gedje g agyméltóságod, hogy, mint olyan ület mely magyar református tanügyünk s általa nemzeti közmüveltségünk fejlesztésére a hazai reformát közép- főiskolai tanárságot egyesiti kebelében, tárgyvgyal kapcsolatban mély tisztelettel felhivjuk nagybecsü figyelmét a hazai református egyházu által tartott másnemü tanintézetek, theologi jogak ák, tanitó- és tanitónőképző intézetek felsőbb leányiskolák kulturális jelentőségére A fölterjesztésü elején emlitett jelekből látjuk ugy Nagymel nemzeties irányu és kimagasló zer célba vette az e a tanitói személyzet fizetésének á mégis sürgetőleg lépünk fel fele ügyében inkább azzal a célzattal gy tanintézeteink tanárainak fizetés-kieg is ug anazon szellemben méltoztassék ezek nint iskolai tanárainkét, t. i. iskolai telje a mellett. Ha refo láink záza át magyar nemzeti k eltség jelentéken álatokat ettek, éppe kormányza ogaik dő paizsa alatt rehették e álatokat. ogy önkormányzati jogkör gyengité. nem magyar állam érdekébe Na méltóságod előtt nem szükség bizonyit gyobban buzgólkodik a róm. kath. eg ájának megalkotásán is. Annál nagyobb tal ük tehát tudomásul Nagyméltóságodnak elsőbb leányisk. tanárok fizetéskiegészitése tárgyá szept. hóban kibocsátott „körrendelet"-ét, e tanintézetekben müködő tanáraik fizetésének egészitését olyan feltételekhez köti anintézetein államkormánytól olyan függő helyzetbe hogy az iskolai önkormányzati jogai. féltékeny fentartótestület e fizetéskiegészitést igérvh agy egyáltalában nem, vagy csak sulyos aggodalmak között veheti. A felsőbb leányiskolákat királyi szenta alatt levő egyházi törvényeink a középiskolák k orozzák, tanáraiktól az emlitett miniszteri körrendelet középiskolai tanári oklevelet kiván s csak ilyen oklevél birtokában részesülhetnek fizetéskiegészitésben; méltányos tehát, hogy e tanintézeteknél müködő tanárok fizetés-kiegészitése is a középiskolákra vonatkozó Szabályzathoz hasonló szellemben adassék meg. Ajánljuk e kérdést is Nagyméltóságod jóakaratu figyelmébe.

az Országos Református Tanáregyesület nevében
Debrecen, 1906. dec. 12.

S. Szabó József, főjegyző. *Doczi Imre,* elnök.

IRODALOM.

E rovatban minden munkát megemlitünk, a mi szerkesztőségünkbe elküldetik, de hosszabb, birálatos ismertetésre nézve a szerkesztőség fentartja saját elhatározását.

Előfizetési felhivás.

„Gyász- és Sirbeszédek" c. munkám *harmadik* kötetére, mely 30 halotti beszédet (óráció és 10 sirbeszéd) tartalmaz. Ezen órációk a bennök végig vonuló főeszménél fogva, halotti prédikációkul is könnyen használhatók. Ára 3 korona. Megjelenik 1907. február hó végén. Csak előfizetésre kötelező jelentkezést fogadok el.

„Gyász- és Sirbeszédek" c. könyvem *második* kötete 27 beszédet tartalmaz. Ára 2 korona. kongruás- és segédlelkészeknek, valamint tanitóknak 1 kor. 40 fillér. Az első kötett elfogyott.

„Templomi prédikációk" c. könyvemet, mely 20 közvasárnapi és adventi beszédet tartalmaz, 3 korona árban. Kongruás- és segédlelkésze, valamint tanitók 2 kor. árban rendelhetik nálam bérmentes küldéssel.

Felcsut (Fejérm.)

Csáky István, ref. lelkész.

A következő uj könyvek jelentek meg s küldettek be szerkesztőségünkbe:

Az akaratszabadság próblémája. Irta: ifj. Bartók György.

Jézus élete evangéliumi képekben. Irta: dr. Masznyik Endre theol. ak. tanár.

Az egyke. Irta: gr. Széchényi Imre.

Magyar szivvel. Irta: Szabó Jenő. Versek. 1896—1906.

Énekeskönyvi tárgymutató a magyarországi ev. ref. egyház énekeskönyvéhez. Lelkészek, énekvezérek, tanitók számára egybeállitotta Csiky Lajos debreczeni ev. ref. theol. tanár.

Utmutató a prot gyakorlati lelkészet terén. Egyházi és állami törvények, rendeletek és utasitások nyomán összeállitotta Szentkuti Kiss Károly.

TÁRCZA.

Feleség választás.

Egyházi beszéd.

Alapige: Birák könyve XIV. 3. „Nincsen-é a te atyádfiának leányai között és minden én népem között asszony, hogy te elmégy és venni akarsz feleséget magadnak a körülmetéletlen filiszteusok közül?"

Szülei beleegyezését kéri itt az athléta termetü Sámson tervbevett házasságához. Szülei azonban nagyon jól tudják, hogy a kiszemelt leány nem neki való.

Szemeinek tüzes pillantásától elbüvölve nemzete halálos ellenségeinek, a filiszteusoknak egyik magzatát óhajtja feleségül venni. Egy csalárd szivü, tettető, érzékies természetü leányt. Azt a leányt, aki később oly mérhetetlen sok keserüséget okozott neki, amig végül is álnokul lerázta nyakáról a balga férjet.

A jó szülők szelid szavakkal próbálják lebeszélni tervéről: Oly sok derék jó leány van szerte e hazában és te mégis azt a léha idegen teremtést akarod egy hosszu életre társadul választani. Izrael virágos kertjében liliom ligetek virulnak s te mégis azt a filiszteus töviset óhajtod a szivedre tüzni. *„Nincsen-é a te atyádfiainak leányai között asszony, hogy te elmégy és venni akarsz feleséget magadnak a körülmetéletlen filiszteusok közül?...*

Amilyen bölcsen tette Sámson, hogy ily fontos lépés előtt szülei tanácsát kikérte, épen olyan balga volt: azt meg nem fogadni.

Tette mentségéül nem tudott felhozni semmit sem. Nemzete messze földön hires volt nőinek kedvessége és jó erkölcse miatt. Azon a földön virultak a lemondó Abigailok, a hőslelkü Deboráh-k, a vonzó kedvességü Miriámok, a kegyes lelkü Eszterek, dicsőséges Ruthok és Máriák.

Éjfélsötét hajuk gazdag hajfürtjei hófehér vállukra omlottak alá; mélytüzü szemöknek azurszinü kékje, tavasz kedvességü termetöknek természetes bája kellemes harmoniába olvadt össze lelkök nemességével. — — — — —

Ép igy nincsen ma sem semmi mentség azoknak számára, akik sirigtartó szövetségre lépnek a mai kor könnyüvérü, léha gondolkozásu, laza erkölcsü filiszteusaival.

Nincsen méltó szavam annak a nagy csodálatnak hü kifejezésére, mellyel én a nemes lelkü nők iránt viseltetem. Nemcsak egyenértéküeknek tartom az ilyeneket a férfiuval, de érzelmi és vallásos természetük tekintetében — ami pedig nemesebb részünk mindnyájunknak — sokkal magasabban állóknak hiszem őket. Ujabb időben egyre több alkalmok nyilt lelkök kimüvelésére s ma már sok szorgalmas nő értelmesebb sok hanyag férfiunál. Nemsokára oda jutunk, hogy nem egy férfi nehezen talál majd a másik nemben elég értelmetlent ahoz, hogy neki méltó társa legyen.

Abban a jóleső csalódásban ringatom magamat, hogy a jó asszonyok nagy serege él még ma is közöttünk. S még ha ez valósággal csalódás lenne is, ugy is el fog kisérni a siromig és bizonyságot tészen mellettem, hogy ha e beszédek során olykor talán tulszigorunak látszom is itéleteimben, nem rideg cynismusból, nem is elfogult nőgyülöletből teszem.

Erős meggyőződésem, hogy minden falu minden kunyhójában, valamennyi nagy városnak fényes palotáiban vannak manap is lelkiismeretes, önfeláldozó, szent asszonyok. Megannyi Máriák és Márthák. Szerető gondos jó édes anyák, meggörnyedt, szemüveges öreg jó asszonyok, ráhajolva arra az öreg bibliára, melynek oktatását gyermekkoruk óta hiven követték. Tizezrei a serdülő leányoknak, akik mosolyogva néznek ki az iskolák és szemináriumok ablakaiból az életbe, melyet egykoron boldog, meleg családi otthonokkal fognak megáldani. Meggyőződése ez minden becsületes férfiunak, hacsak erőt nem vett még rajta teljesen az erkölcsi romlottság. Alapigénk Sámsonjánál menthetetlenebb az a férfiu, aki ennyi fenkölt lelkü nő mellett is bolondot választ feleségül. — *„Nincsen-é a te atyádfiainak leányai között és minden én népem között asszony, hogy te elmégy és venni akarsz feleséget magadnak a körülmetéletlen filiszteusok közül? ..."*

I.

Mielőtt tovább mennék, azt a téves véleményt kell megcáfolnom, mintha a házas élet az ember föltétlen rendeltetése volna. Egész nagy tömegek vannak, akik soha házasságot nem kötnek. Még nagyobb tömegek, akiknek ahoz egyáltalában nincsen joguk.

Nagy-Británniában ma 48.900-al több a nő, mint a férfi. Az arány hasonló mindenütt. E mathematika kérlelhetetlen rideg törvénye mutatja, hogy millióknak nem adatnak meg, épen e fölösleg miatt, a házas élet öröme.

Több ezerre megyen aztán azon férfik száma, akiknek nincs joguk a házas élethez. Romlott erkölcseik, becstelen életmódjuk, beteg testök megtiltják azt. Ezeknek házassági ajánlatuk inzultus volna minden jellemes nőre. A társadalom véleményét oda *kell* irányitani, hogy ha a becsületét feláldozott nőre nézve a tisztességes házasságot lehetetlennek tartja, tartsa annak a tisztaságát bemocskolt férfiura nézv is. Mi jogon meri az ilyen himnemü vadállat, kinek egész élete mocsok és szenny volt, mi jogon meri karjaiba ölelni azt a mocsoktalan szüzet, akit tisztességes családi otthon szentélyében neveltek fel!?

Udvarolhatna-e az ölyü a galambnak!?

Ámde a nagy többség közületek meg fog nősülni s joga is van hozzá. Ennélfogva én, mint a ti vallásos tanitótok, azt kötöm a lelketekre: *a feleség választásban mindenek felett az isteni bölcs ujjmutatást kövessétek.*

Valami 35 évvel ezelőtt, amikor az angol költő: Tupper Márton azt a tanácsot adta az embereknek, hogy mielőtt élettársat választanának maguknak, imádkozzanak, kinevették érte. Nem egy a kacagók közül eleget élt, hogy később keservesen sirjon.

Azért ajánlom pedig az isteni bölcs vezérlés követését, mert oly sok, különben derék és okos ember, ezen a ponton nagyot botlott.

Példa rá Sámson éz ez a Timbashbeli asszony. Példa rá Socrates, kit közmondásosan házsártos felesége, Xántippe, mindennap vérig bosszantott. Példa rá Jób pátriárcha, kinek felesége kedvességét nem emliti az irás, de istenkáromlásait igen. Példa rá a hazug Ananiás, kit egy igazmondó mátka talán megjavitott volna, a még nagyobb nazug Saphira azonban vesztét okozta. Példa rá a legjámborabb emberek egyike, Wesley János, akinek élete a legbotrányosabb asszonyok egyikéhez volt füzve, aki nem átallotta arcát fintorgatni férjére, amig az a City Roadi

---

* Mutatvány T. De Witt Talmage *„Jegygyürü"* c. beszédsorozatából, a házasságról. Előfizetési felhivást lásd e lap mult száma „Irodalom" rovatában.

templomban prédikált. Példa rá az a sok ezer földi pokol, amit házsártos aszonyok teremtenek. Női tékozlók, akik férjöket becstelen vállalatokba kergetik, bünre kényszeritik, csakhogy őrületes költekezéseiket kényök-kedvök szerint tovább folytathassák. Morphium evő, kölniviz ivó asszonyok, akik annyira rabjai e bünös szenvedélyeknek, hogy kielégitik azt, okozza bár örök kárhozatát egy egész családnak. Meggondolatlan, ostoba, követelődző, szivtelen asszonyok, akik mégis férjesek s férjök tanán épen becsületes, jámbor ember. ilyen asszonyok épitik a kétes hirü mulatóhelyeket, ahol férjeik töltik idejöket, mert otthon nincs egy percnyi maradásuk.

Nincsen-é nagy szükség isteni bölcs ujjmutatásra!?

Hátha még hozzá vesszük azt is, hogy a mai társadalom mennyire meg van hamisitva mesterséges dolgokkal. — Csak a jó Isten tudja, kicsoda a maga valóságában az a nő, a kit a férfi nőül veszen.

Miután ugyanis a varrónő, a masamódné, az ékszerész, a fodrász, a tánczmester, a szépitőszerek elvégezték a magok tudományát, nincs a bölcs férfiu a ki ezekből a fiziologiai hieroglifekből kiolvassa, kicsoda az, kinek kezét és szivét felajánlotta.

Ez az oka nagyon sok férfiu szószegésének. Tisztességes házassági ajánlatot teszen, de a kapott áru oly igen eltérő a kialkudott mintától, hogy utálattal fordul el tőle, közönségesen megcsalták. Hogy a további bajnak elejét vegye, inkább visszalép.

Máriát igértek neki s kapott Sérahélt, Mártha helyett Borgia Lukreciát.

A rézbőrü indián-főnök a lenyuzott emberi skalppal nem dicsekszik jobban, mint a mai társadalom divatos Cokett hölgye a meghóditott férfiu szivekkel. Lakhatik ő fényes drappériák között, mégis alábbvaló az utcai perditánál, mert ez legalább nyiltan megmondja, hogy kicsoda, mig amaz azt hirdeti, hogy ő földi mennyország, holott valójában pokol.

Nincs-é hát nagy szükség isteni bölcs ujjmutatásra!?

Vegyük hozzá még azt is, hogy a milyen könnyü a botlás ezen a ponton, olyan nehéz azt helyrehozni. Képzelni sem lehet szerencsétlenebb sorsot, mint hibás választás által közös igába kerülni egy méltatlannal. Lehetetlen azt a jármot széttörni. Minél jobban huzod szélylyel, annál jobban folytogat. A lelkipásztor magához idézhet benneteket, az oltár más oldalára állithat, mint ahol az esküvőkor álltatok, lehuzhatja ujjatokról a jegygyürüt, széttépheti a menyasszonyi fátyolt, visszafelé olvashatja az esketési fogadalmat, kitépheti az anyakönyvből házasságtok bizonyságát, mindez nem képes téged meg nem nősülté tenni. Elválaszthat a törvény, de a sötét nyom ott marad lelkeden. Minél becsületesebb vagy, annál mélyebben.

(Vége. köv.)

GYÁSZROVAT.

Hegedüs Sándor v. b. t. t, a dunántuli ref. egyházkerület főgondnoka, volt kereskedelmi miniszter stb. stb., a mint mult számunkban röviden jeleztük, meghalt övéi körében Budapesten. Temetése dec. 31-én történt az egyházi, politikai és társadalmi előkelőségek nagy részvétele mellett. Mint a budapesti egyh. község főgondnokát előbb a Baldácsy-teremben, majd a Kálvin-téri ref. templomban helyezték ravatalra s Haypál Benő, Petri Elek budapesti lelkészek gyászimái után *Antal* Gábor dunántuli ref. püspök gyászbsszéde után s *Berzeviczy* Albert M. T. Akadémia elnökének bucsuszavai után helyezték örök nyugalomra a Kerepesi-temetőben. A kiváló férfiut 59 éves korában ragadta el a halál forrón szeretett övéi karjai közül és sok-sok oldalu közéleti tevékenységének mezejéről, melyek közt, főleg az utóbbi években legodaadóbban egyházát szolgálta s szép világnézletének, mély vallásosságának confessio-szerü megnyilatkozásait adta s ragadta magával hallgatóságát a M. P. I. T. közgyülésein tartott elnöki megnyitóival. — Erdélyi ember volt. Kolvzsvár szülötte, itteni ref. kollégiumunk mindig hálás növendéke, egyh. ker. közgyüléseinknek buzgó tagja, később örökös tiszteleti rendes tagja. Élete oly gazdag munkában, sikerekben, áldozatokban és eredményekben, a mely ritkaság. Szép jelleme, melyből nem hiányzott a hatalmas szellemek erélye, nemes szive, jóságos lelke, munkás takarékossága, ernyedetlen szorgalma a szegény sorsü ügyvéd fiából egy nemzet életében szerepet játszó faktorrá emelte, kinek élete mindig buzditó példa lesz azokra, kik a becsületes munka utján kivánnak boldogulni. Emléke áldott, örökre áldott!!

Kovásznai Bogdán József oláhujfalusi ev. ref. körlelkész, életének 63-ik, lelkészi müködésének 33 ik évében, rövid szenvedés után 1906. évi december hó 28-án este fél 8 órakor elhunyt. Sokat küzdött, sok megpróbáltatáson átment szolgáját nyugtassa meg az Ur az ő terhes munkája után, melyet oly exponált helyen teljesitett becsülettel egyházáért és nemzetéért. Két immár teljesen árva gyermeke siratja. Emléke áldott!

Id. Solymossy Lajos nyug. városi tanácsos, 48-iki Mátyás huszárhadnagy életének 79-ik, boldog házasságának 53-ik évében, a halállal vivott kemény tusa után, f. évi december hó 31-én d. e. 10 órakor meghalt. Tiszta jellemü, erős akaratu, nemes férfi volt, aki eltántorithatatlanul járt az igazság utján. Az erős férfikebel egy nemesen érző szivet rejtett magában, honnan a szeretet melege áradott szét övéire, embertársaira és hazájára. Tiszta jelleménél és emberszereteténél csak hazája szeretete volt nagyobb. Emlékezete örökké élni fog. A boldogult szép családot, 8 már felnőtt gyermeket hagyott hátra és 26 unoka állotta körül ravatalát. A derék gyermekei sorában ott állt Solymossy Endre sz.-udvarhelyi kollégiumunk kitünő tanára is. kinek ez uton is kifejezzük őszinte részvétünket gyászában.

KÜLÖNFÉLÉK.

Uj évi tisztelgés a Püspök urnál. Mint szokásosan minden évben az ó-esztendeji templomozás után az Ig.-tanács, theol. fakultás, ref. kollégium, s helybeli egyh.-község tagjai az idén is felkeresték dr. *Bartók* György püspökünket, szerencsekivánataik kifejezésére az évforduló alkalmából. *Kenessey* Béla egyh. ker. közfőjegyző tolmácsolta érzelmeinket, melyekre, a hülés miatt szobához kötött Püspök ur, azokra a nehéz feladatokra utalt, melyet a haladó idő s nehéz viszonyok előnkbe tüztek, kérve Isten áldását egész egyházunkra s annak minden munkására, hogy vállvetett erővel elvégezhessük a nagy feladatokat. Az Isten hallgassa meg a főpásztor kérését!

Szászsebesi egyházunk karácsonya. E nagy nemzeti hivatással biró és a magyar társadalom áldozatainak segélyével létesült egyházközségünknek sokszorosan örvendetes karácsonya volt. A magas kormány ugyanis mintegy karácsonyi ajándékul állapitotta meg régen huzódó lelkészi kongruáját, a szász nemzeti egyetem pedig kulturális, iskolai czéljaira évi 2500 korona örökös segélyt szavazott meg ismételt kérésére. Nincs tehát már semmi akadálya többé annak, hogy egyházkerületünknek eme legifjabb egyházközsége, 16 községre kiterjedő áldásos munkáját rövid idő alatt megkezdhesse, — egy virágzóvá fejlődő egyház minden alapfeltételével, — holott 1900-ban összes vagyona 45 frt = 90 korona adósságból állott, még a semminél is kevesebből.

Csucsa község ev. ref. vallásu lakósságának kettős ünnepe volt dec. hó 26-án, mert nemcsak a keresztyén világ örömnapját ünnepelte akkor, hanem egy évtizeden kitartó munkásságnak látható, az istentiszteletet magasztosabbá tevő eredménye felett is ünnepeltek. Ugyanis a csucsai ev. ref. vallásu lakósok érezvén az istentiszteletek hiányát, s hogy ezen lelkiszükségletüket kielégithessék, Imre József gyógyszerész buzgó vezetése mellett küzdöttek, fáradoztak s szerény körülményeikhez mérten áldozatokat is hoztak egyházuk és a magyarság érdekében. Az istentiszteletek — habár egyházi felszerelésök még nem volt — már 10 év óta az állami iskolában tartatnak. Majd, midőn urasztali készletök is lett, megalakitották a csucsai ev. ref.

leányegyházközséget. A mult évben a templom számára helyet és még egy darab földet is vásároltak s már a templom épitésére is van egy kis alapjuk. Legujabban egy harmoniumot is vásároltak, melynek bemutatása karácsony másod napján volt. Azon hirre, hogy az istentisztelet harmonium kisérettel fog lefolyni, a helyi és a vidék magyarsága oly nagy számban jelent meg, hogy az állami iskola befogadni képtelen volt. Az öröm és boldogság általános volt, midőn a „kis orgona“ megszólalt. Az ünnep nagyságát fokozta Barabás Árpád magyarókereki ev. ref. beszolgáló lelkész magasan szárnyaló beszéde, kivel együtt a gyülekezet buzgó imát mondott az eddig elért eredményekért s ujabb kitartást, segedelmet kért Istentől, hogy nemes céluk elérésében: a templom felépitésében is segitse meg őket. — E kis egyházközség, annak buzgó vezetői és lelkes hivei igazán figyelmet, elismerést érdemelnek, mert, amit elértek, az a saját munkájuk, áldozatuk gyümölcse; s ha mindenütt hasonlóképen járnának el: a céltádatos munkásságnak, fáradhatatlan küzdelemnek és áldozatkészségnek máshol is meg lenne a kellő eredménye!

A küküllői egyházmegyében — mint halljuk és a jelekből látjuk — ujra forrongás van. Beküldetett lapunknak a *„Küküllővölgy“* cz. lap 1906. 51. számának melléklete melyen kiáltó betükkel egy hosszabb cikk ciméül ez áll: „Válasz „Egyh. megyei közgyülés“ cimü cikkre“ A cikket *Muzsnay* József irta alá Küküllővárról. Névtárunkban egyházi hivatalnokaink közt nevét nem találom, tehát valami közügyeink iránt érdeklődő huzgó világi ember kell, hogy legyen. Ezt csak azért emlitem meg, hogy ebből megállapithassuk, hogy küküllői egyh. egyénkben, ugy látszik, már nagy port vert fel az egyházmegyei sztikar választásának ügye. A Igazgató-tanácsi tudósitásból is látható, hogy ott mozgalom indult volt az iránt, hogy az 1901-ben általános tisztujitás során választott s most is müködő tisztikar mandátuma évvel le ártnak tekintessék, mert a megelőző általá- tiszt. jitás 89-ben, illetőleg 1896-ban tartattak s az 1901-ben lasz viselők csak csonka ciklusra voltak anács igen helyesen ugy dön az általános tisztujitás bármikor történik y a küküllői mostani tisztikar mandátuma jár le. De itt ugy látszik, hogy személyi torzsalkodás rejtőzött. összeütközése tört ki. A viaskodás nevezett kk irója a karácsonyi mellékletbez ba igy foglalja össze: „Krisztusi szellem szik meg, ikor a méltatlanul sebzett, már ldő marosugrai pa Nemes Árpádot a küküllői ev. ref hez gye élén látni a nagy többség.“ tusakodás reménykedés célja. Csakhogy a tusa hiá nénykedés meddő, — mert Nemes irói itélet mondta ki, hogy esperes et Ezt lehet, hogy Muzsnay József ur. ne közigazgatási ügyek kezeléséb tudja zonyosan tudja a vezető ki kar, pap mások és biztosan tudják birói itéletek orehajtását kötelességszerüen artják. Ily tehát kár a küküllői egyh. megye nyugalmát zavarni hiába. Tovább kutatva a dolgok genezise után keresve az ügyet ujra napirendre hozó okok után a egy további kövér cursiv betüs passz tünik *szeplőtlen hazafiság“*, melyben ásnek kell. Nos, most nem lesz nehéz világosan látni. Az e, esperes választást is a „szeplőtlen hazafiság nevében“ etelik. Ugylátszik, jó lesz a küküllői egyh. megyén gjaival megértetni, hogy a szeplőtlen hazafiság követelésének egy szeplőtlen jellemü esperes felel meg legjobban, a kiben azonban ugy látszik az is kivánatos, hogy erős ember legyen, — főként a küküllői egyházmegyében.

A zalatnai ev. ref. egyház 1906. év november 27-én jótékonycélu *Kat dic-bált* rendezett. A bálban ugyan nem voltunk sokan, de kitünő hangulatban, igen kedélyesen mulattunk. A jótékonycélra a bál 83 kor. 95 fillért jövedelmezett. A felülfizetéseket, szives köszönet mellett, az alábbiakban közöljük Szász Albert 2, Nagy Árpád 3, Mihálovits Gyula 2, Goldberger Ignác 3, S. Nagy Imre 4, Plander Géza 4, Csánki József 3, Valler József 2, Bartha Károly 1, özv. Báthoriné 2, Olár János 1, Vas Mózes 2, Orosz János 1, Juriniez János 3, Kurovszky Zsigmond 3, özv Lukács Jánosné Knopp Vencel 2, Somogyi Gusztáv 2, özv. Gombár Jánosné 2, Lőring János 2, Kodru János 3, Mégay Gyula 4, Tröthán János 2, Lobstein Árpád 1, áczi László 1, Lányi Vilmos 2, Király Miklós 3, Csix Ignác 2. Kolonics Lajos 1, Kovács Károly 3, Csiky János 1. Tar Istán 1, Prefort Ferenc 3, Gere András 1, dr. Recse Jánc 5 L. Oelberg Gusztáv 2, Heitz Frigyes 1, Montáni Gyula 1, Sonntag Mariska 2, Klevitzky 1, Moldován 1, Benkő Kálmán 2, Schweiger Jenő 1, Müller Félix 3, Miski F 1. Moskovitz 2, Farkas Dani 2, Molnár Károly 4, Kupás Dániel 5, Nagy János 2, Folbert Vilmos 4. Király Erzsi, Molnár Irén és Sonntag Mariska kisasszonyok nemzetiszinü csokrokkal tisztelték meg a rendezőket. Zalatna, 1906. dec. 12. *Valler József*, ev. ref. lelkész.

HIVATALOS RÉSZ.

Sz. 1401—1906.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref egyházkerületben a nagyenyedi egyházmegyébe kebelezett *toroczkószentgyörgyi* papi állásra, miután a hiv. lap. 45. számában közölt pályázati hirdetés sikertelen maradt, ujból pályázatot nyitok.

Jnvadalom Lakás 4 szoba, konyha, kamra, pince melléképületek és 784 □ öl kerttel, földhaszonélvezet 10 h. 623 □ öl szántó, 8 h. 739 □ öl 226·21 haszonélvezeti értékkel számitva; a földeket a lelkész müvelteti, dijat az egyház fizeti; készpénz gróf Thoroczkai pótracinia. 368·92 kor. famegváltás ugyanonnan 60 kor. munkabeli szolgáltatások 39·50 K. stola átlaga 10·80 kor., faizási jog 6 kor. belmissiói segély 80 kor. A miniszter által megállapi tiszta jelem 768·43 kor engedélyezett kiadás Marad kiegeszitendő 733·93 kor., állami fizetés 6060 98 sz. a. megállapitva 865. sz. összes 6 ástanitásért 80 kor. Dijlevél megerős

Kötelességek a törvényben állapitott teendők végzése.

Pályázati határidő 1907 minősitvénnyel és olgálati nal tiszteletü Jancsó Lajc esperes Ms Ujvárra.

Kolozsvár, cember

püspök

Sz. 5380—1906.

KÖRLEVÉL

házkerüle tiszt

Főtiszteletü an ainn keresésére azzal hivjuk fi *tiszkárt* szenvedett ev. ref. mely minden hazai ref. egy mennyiben egyházközsé ik i ete és vagyoni állapota megengedi, a nagy es. sujtott egyház felsegélésére kegyes adományokat gyüjtsenek illető egyházhoz eljuttatni szivesked jenek.

Kolozsvárt, 19 6. december hó

Barcsay, elnök. *P* titkár-helyettes. előadó.

PÁLYÁZAT.

A hevesnagykunsági egyházmegyébe kebelezett kun ref. egyház lelkésztanói állomására.

Javadalom: a) Lelkészi teendőkért 9 korona, ebből 993 kor. 75 fillér kongrua-kiegészités; a többi az egyház pénztárából. Továbbá stóla 60 kor végr szetbeni 2 szobás lakás. A lelkészi állás IV-ed osztá

b) Tanitói teendőkért 1000 kor. készpénz.

Kötelességek: a lelkészi teendők végz lan 6. osztályu iskolának a tiszántuli egyh. ke anto rinti vezetése. Az állomás azonnal elfoglalandó.

Megjegyeztetik, hogy a megválasztandó lelkésztanitó hevesnagykunsági egyházmegyei gyámintézetnek jogos kötelezett tagja, továbbá Kuncsorna csak közigazgatásilag képez községet, tulajdonképen pedig puszta, a községháza és iskola körüli 8—10 házzal. Az egyháztagok határban szétszórt tanyákon laknak.

Pályázati kérvények kellően felszerelve az 19 7. évi január hó 13. napjáig adandók be Győry Lajos espereshez (Kenderes, Jász-Nagy-Szolnok vármegye.)

—

Ny „Ellenzék“ könyvnyomdájában Kolozsvárt, Szentegyház-utcza 22. szám.

X. Évfolyam. *2-ik szám.* *Kolozsvárt, 1907. jan. 10.*

Erdélyi Protestáns Lap

AZ ERD. EV REF EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 12 kor.
félévre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Gyakorlati kérdések.

A kivándorlás ellen folytatott lelki gondozás és a vadházasságok leküzdése mellett való buzgolkodás után a kura pastoralisnak egy másik fontos részét képezi a mai kor viszonya szerint a betegek látogatása. A Franciaországban folytatott kulturharcnak is érdekes részletét képezi az, hogy csak az olyan szerzetek létjogosultságát ismeri el az állam, a mely a betegek ápolásával foglalkozik. Vajjon nem rejlik ebben reánk nézve is egy titkos intés, hogy mi reformátusok, akik az állammal mindig a legszolidárisabb viszonyban álltunk s annak magasabb érdekei miatt gyakran feláldoztuk saját érdekeinket, az a titkos intés, hogy mi is a betegápolás, a beteglátogatás által az egyház humánus feladatára még fokozottabb figyelmet forditsunk.

Ez a munkálkodás a protestáns egyháznak mindig kiváló feladata volt. Krisztusi munkálkodás ez, a mely az élet nyomoruságaival szembe mer nézni. Jézus hozta e földre az emberek szivébe az irgalmasságot. Oly mélyen begyökerezett ez a könyörületesség az emberiség lelkébe, hogy azt nem pusztitja ki semmiféle történelmi változás és semmiféle átalakulás. Érintetlenül hagyja ezt az emberi érzelmet az időknek legnagyobb viharja is.

Az irgalom és könyörületesség krisztusi vonás az emberi jellemben. Ezt ápolnunk kell. Igaz az is, hogy a nyomoruság látása és szemlélése kényelmetlen, kellemetlen és unalmas a legtöbb emberre nézve. Gyakran a leggyorsabban sietve hagyjuk el a nyomoruság szánandó alakjait még akkor is, a mikor azok saját vérünkből valók. Ez nem az igazi irgalmasság. A valódi könyörületesség megáll a szenvedő mellett, bensejében átérzi annak fájdalmát, ugy hogy az majdnem saját fájdalma lesz. Részvéttel merül el lelkünk mások nyomoruságában és egész erejével igyekszik a nyomoruságot megforditani, elvenni, vagy megkönnyiteni. A ki arra törekszik, hogy az ilyen irányu működést megértse és kövesse, annak első sorban Jézussal kell haladni, vele járni, nézni és hallgatni. A hol Jézust látjuk, ott mindenütt észrevesszük a nyomoruság felhőjét. A szerencsétleneknek ez a felhője az ő könyörülő szeretetének varázsbot-ütésére szétoszlik.

Ez a könyörületesség jellemzi Jézus követőjét, nem a dogmatikai vita, nem a pártküzdelem s a felekezeti harc. Ebben rejlik az igazhitüség.

Ezt az irgalmasságot nagyon megneheziti a mi kényelem szeretetünk és a kellemes szorakozáshoz szokott vágyódásunk. Ez megneheziti a betegekhez való lépteinket, ez megköti kezünket az e téren való fáradozásban.

Mert tulajdonképen a betegek képezik a nyomoruságban élőknek legnagyobb részét. Az éhezők, a szomjazók, a foglyok, a szegények ezek találhatnak más téren enyhülést. A magányosak, egyedül maradottak és elhagyottak bő vigasztalásra találnak az élet ezerféle javai közt. De a betegek reá szorulnak az irgalmasságra. Már sokan mondták, hogy az egész világ egy nagy korházhoz hasonlit, oly sok a mindenféle beteg benne. Ebben sok igaz van. Az lesz, az marad, a mig eljő *„az uj ég és uj föld, a melyet várunk."*

Meg kell adnunk azt is, hogy a tudomány és kultura haladásával ezerféle enyhitő eszköz áll a betegek rendelkezésére, de azt is tapasztaltuk, hogy a betegségek száma, neme és faja évről-évre szaporodik. Magok az orvosok sem tudják megmondani, hogy honnan jő az a sok mindenféle új nyavalja. Talán a növekedő műveltséggel jár együtt ez a sok betegség. Röviden mondva a könnyeknek áradata ezen a földön nem apadt még meg, hanem mindig növekedőben van.

Ugyszólva megnevezhetetlen a nyomoruság, amely minket körülvesz, ha van bátorságunk és szeretetünk arra, hogy észre vegyük azt a maga valóságában.

Mi lelkészek tegyük félre a bölcsészeti kérdést: Miért van ez igy? Miért kell ennek igy lenni? Inkább fogjunk hozzá és enyhitsük azt tőlünk telhetőleg. Az igazi predikator, az az igazi kiáltó szó a pusztában, a ki vigasztal, segit, enyhit, — ez meg a kihalt pusztát is virágzó édes kertté varázsolja. Egy angol iró mondja: A ki egy zöld fűszálat termel ott, a hol azelőtt száraz, kihalt pusztaság volt, az többet tesz az emberiségnek, mint a nagy államférfiak és nemzetgazdák. Egy kissé erős állitás, de azért van némi alapja. Nem birálhatom meg ennek az idézetnek jelentőségét, de ebből kiindulva és azt tovább fűzve lehet állitani, hogy az az irgalmas szamaritánus, a ki csak gyógyit, enyhit, továbbá örömöt, békességet és engesztelődést önt a szivekbe, ez az ember nagyobb jót tett, mint sok politikus, a ki elkeseredést, gyülöletet és pusztitó pártviszályt önt a nemzet szivébe. Mert annyi bizonyos, hogy a ki felebarátja szemében a fájdalom könnyét örömkönnyé tudja átváltoztatni, az többet tesz, mint a ki füvet termel a kihalt pusztaságban.

Nekünk lelkészeknek különösen most kell talpra állanunk, most, amikor a szociálisták teljes erővel izgatnak mindenféle papság ellen pártgyüléseken. Csak hallgatni kell, hogy omolnak a szitkok az izgató szónok szájából, Ezt legjobban úgy ellensulyozhatjuk, ha az önfeláldozás és irgalmasság cselekedete által, a beteglátogatás és vigasztalás utján nyiltan bebizonyitjuk, hogy mi tényleg enyhitjük a társadalmi szen-

vedést, mig ők csak ajakkal, puszta beszéddel hirdetik a társadalom-javító eszméket.

Egy ilyen szociálista gyülésen lehetett hallani ezt a komoly ellenvetést: Ne bántsd azt a papot, mert a mikor nőm halálos ágyon volt és gyermekeim körülötte betegen feküdtek, ő látogatott meg s adott segítséget. Egy ilyen ellenvetés enyhíti a papok ellen való gyülöletet.

Hogyan alkalmazzuk a beteglátogatást? Nem szabad azt csak rideg szertartásnak venni Betanult predikációval és imával nem érünk el semmit. Egyszerüség, természetesség és őszinteség legyen a fő jellemvonása a betegeknél való megjelenésünknek. A betegekkel való érintkezés nagyon nehéz és az orvosok is gondolkozás tárgyává teszik azt, hogy miként foglalkozzanak a betegekkel. Legyen az olyan, mint a Kolombus tojása... E tréfás megjegyezést közelebbről is megmagyarázom. A betegekkel való érintkezésnél félre kell tenni a tudományos, a retorikus, a poetikus szónoklatot. Csak azt kell a beteghez vinni, a mink van, az egyszerü, természetes, érző emberi szivet. Ezt kell hogy lássa a beteg család és akkor már felgyógyulás mutatkozik. Elvisszük magunkkal szivünket, érző, könyörületes emberi szivünket. A betegek olyanok, mint a gyermekek, nagyon közvetlen természetes érzelmük van. Hogyha tehát a szivünk és eszünk a helyén van, fogunk egy pár szót találni előkészület nélkül is a beteg és környezete számára.

Vannak olyan lelkészek, a kik nem beszélgetnek e betegek hajlékában, hanem azonnal kezdik a predikációt. Az ilyen papokra nézve mondhatjuk, hogy jobb, ha otthon maradnak s nem mennek el a beteghez. A szertartásos beszéd nem férkőzik a beteg lelkéhez. Egy lelkész, ha jól emlékszem Funke Ottó brémeni pap szépen irja le az ő első beteglátogatását. Mikor legelőször beteghez hívták, jobban drukkolt, mint mikor legelőször a szószékre lépett. Itt ugyanis meg volt győződve arról, hogy senki se fogja beszédét megzavarni közbeszólásával, de a betegek szeszélyéről már sokat hallott s félt a fogas kérdésektől s a panaszos kifakadástól. Általában attól tartott, hogy nem tudja majd elkezdeni beszédjét. Mikor megérkezett a beteghez, tényleg nem tudott hozzáfogni a beszédhez s a beteg közelében nehány pillanatig némán állott. Ekkor észrevette a beteg rosz fekvését, megfogta a párnát és megigazította, úgy. hogy a beteg kényelmesebb helyzetbe jött Ez a néma prédikáció nagyon épületes volt, mert a beteg meleg kézszoritással hálálta meg azt a lelkésznek.

A többi aztán magától jő. Ha megnyertük a betegnek bizodalmát, akkor azt mondjuk, ami lelkünkben él, ami minket is megvigasztalt hasonló helyzetben.

Pál apostolnak intése legbiztosabb utmutató a beteglátogásra nézve Koloss. 3. rész, 12-ik versben irja: *„Öltözzétek fel annakokáért mint Istennek választottai, szentek és szerelmesek, a könyörületességnek indulatait, a kegyelmességet, alázatosságot, szelidséget, csendességet.“* Ez a könyörületesség az igazi lelki palást, lelki öltözet, a melyet fel kell vennünk a lelki gondozás alkalmával. Ha ez meg van, akkor Isten a többit is megadja, az alázatot, a szelidséget, a bátorságot, a bölcsességet, általában mindazt, a mire szükségünk van.

Igy elkerüljük a tulzó papiaskodást s azt a hideg kenetteljes hangot, a mely inkább visszariasztja tőlünk a szerencsétleneket. Pedig arra kell törekednünk. hogy magunkhoz vonjuk őket. Az üres frázisok csak kinozzák a beteget. Igyekezzünk tehát a szerencsétlen bizalmát megnyerni és akkor siker koronázza munkánkat.

E beteglátogatásnak meglesz a maga jó eredménye a lelkész egyéniségére nézve is. A mennyiben másokat fel akarunk emelni a lelki élet sötétségéből az Ige vigasztaló hatása által, önmagunkat is megriasztjuk, mi magunk is felülemelkedünk az élet sötétségein. A jámbor, kegyeskedő frázisokat pedig épen itt fogjuk elfelejteni, mert a betegek tisztán és világosan tudomásunkra adják az ásitás és sóhajtozással azt, hogy falra hányt borsó, üres beszéd minden szó, a melyből hiányzik az őszinte szeretet és igaz részvét.

E látogatásokat csak meghivásra*) tehetjük meg, mert különben tolakodásnak tünik fel a lelkész fellépése. De igyekeznünk kell, hogy elhivás alkalmával készek legyünk s jó szivvel menjünk el, hogy annál jobb kedve legyen a népnek lelkészét ilyen szomorú alkalommal is igénybe venni. Ezáltal a lelkipásztor és a hivek közt való benső kapcsot megerősítjük és őszintévé tesszük azt.

Hátra van még a gyakorlati kérdések egész sorozata, a melyet egyenként tárgyalok majd, ha a tisztelt szerkesztő úr és olvasó közönség türelmét nem veszítette el e kicsinyesnek látszó, de azért elég életbe vágó és elég fontos kérdések megfigyelésére.**)

Király Béla
ev. ref. pap.

Visszapillantás

az 1906. okt. 21—23 napjain tartott székelyudvarhelyi **keresztény** szocialis kurzusra és annak tanulságai.

(Folytatás.)

Épen ezért aztán ez a rokonszenves alak és kiváló szónok a kurzus egész folyama alatt kedvencévé vált a közönségnek, akit többszörös kitüntetésben részeltettek és mindég szivesen hallgatták okos beszédét! Kedves humorral jegyezte meg, hogy nálunk még sok olyan anyag van, a házigazda és asszony kezeügyében, amit *szemétnek* nevezünk, pedig igazában véve *szemét* nincs is, csak föl kell, mert föl lehet használni és dolgozni mindent és szemét csupán az, ami nincs a maga helyén.

A *közvetlen* és *szemléletes* előadást, mely a figyelmet *erősen lekötötte, kitörő* tetszéssel fogadták. Általában ellehet mondani, hogy *Szentiványi Károly fegyelmezett észjárású, kiválóan képzett, nemes szivü, sok oldalu és erős akaratú derék férfiuként mutatta be magát,* akinek *igaz magyar érzelmére* vall azon nyilatkozata is, hogy ha nem volna pap, mindig honi magyar ruhát viselne, még akkor is, ha ezért *bolondnak* tartanák.

Kedden, okt. 23-án délelőtt dr. *Prohászka Ottohán*, a kiváló szónok hirében álló székesfehérvári püspök tartott nagyszámu és inkább intelligens hölgyközönség előtt, széles mederben hömpölygő, nagy arányu és lélektani eszmékkel telitett beszédet. Beszédének elég érdekes és hálás anyagát, tárgyát a *cselédleány- és a munkásnővédelem* képezte.

Ebből az elég gazdag anyagból aztán könnyü volt kihámozni az önként kinálkozó tartalmat és azt megtölteni mélyen járó bölcseleti eszmékkel, szépen kigondolt elméletekkel, valamint a humánizmus magasztos elveivel is.

Azonban, dacára mindezeknek, nem habozunk nyiltan kimondani, hogy Székesfehérvár tudós püspöke, *mint r. katholikus főpap* — beszédének tárgyát rosszul választotta, mert akármennyi okos, igaz és

*) Azt hiszem, hogy *meghiváshoz* kötni csak az urvacsorával kapcsolatos beteglátogatást lehet és *kell,* a mely azonban *hivatalos* ténykedés; de a pastorativ beteglátogatáshoz, hol nincs szertartás, nincs papi ruha (palást), nemcsak hogy nem kell meghivást várni, hanem mint jóbarátnak, ismerősnek, a papnak kell érdeklődésből felkeresni a beteget, a mikor a fesztelen beszélgetés során kell hatni a lélekre és alkalmat venni anyagi segitségre is. Szerk.

**) Sőt igen kérjük. Szerk.

megszivlelésre érdemes eszmét hozott is fölszinre, mégis — nekünk úgy tetszik — hogy a *cselédleány és munkásnő* védelemről való diszertáláshoz, a családi élet magasztalásához, a házi tűzhely dicsőitéséhez, továbbá a női *prostitució* elitéléséhez és kárhoztató lesújtásához — *a papi nőtlenség eltörléséig* — talán éppen a róm. kath. papoknak és a már elsavanyodott kedélyű agglegényeknek van legkevesebb jogcímük.

Es amikor mégis ezekről beszélnek, akkor voltaképpen „vizet prédikálnak ugyan, de bort isznak". Mert hiszen a szép és tiszta családi életről lehet ugyan homályos sejtelmük és elmélkedhetnek is, de azt igazi mivolta szerint nem ismerhetik, nem szabad ismerniök és így jobb, ha arról nem is igen beszélnek, vagy csak kesztyüs kézzel nyulnak hozzá és óvatosan bojgatják ezt a kérdést.

Pedig *sem a Jézus Krisztus, sem az apostolok*, a kiknek mindnyájan hű követői kell hogy legyünk, ha magunkat igaz keresztyéneknek valljuk, soha és sehol sem tiltották a családalapitást, sőt azt inkább nagyra becsülték. Meg kell vallani, hogy a püspök úr elég leplezetlenül nevezte el a *cselédszerzést*, a törvény oltalma alatt üzött *keritésnek*; továbbá elég erélyesen emelt szót a *magyar-leány export ellen*; elég lovagiasan bánt el az általa úgynevezett *proletár* lányokkal és gavallérosan *vette oltalmába a cselédlányokat*, valamint a *munkásnőket*, ajánlván azoknak is a dámák sorába való fölemelését, tisztelését, megbecsülését és hirdetvén egyben az erőltetés, az önzés és haszonlesés nélkül való szabad, szerelmi házasság magasztos voltát és fölényeit a manapság annyira elharapódzott, áldatlan érdekházasság mellett.

És még egyet! A szónoklat sok tekintetben lehet az izlés dolga is, de — a mi igénytelen véleményünk szerint — mégis vannak olyan elemi feltételei, amelyeket figyelmen kivül hagyni nem lehet és amelyek nélkül senki sem tarthat igényt a *jó szónok* elnevezéshez.

Ilyenek: a hibátlan beszélő szerven és csengő hangon kivül, a tiszta magyarság, a helyes szó- és mondatbeli vagy értelmi hangsulyozás és a kerekded, plasztikus taglejtés.

A tudós püspök beszédének azonban sem szerkezete nem volt elég tömör, sem külső alakja mintaszerü.

Az előadásról pedig jobb nem is szólani, mert — eltekintve a stil olykor nehézkes voltától és a magyartalan kifejezésektől — a tótos tájszólás, a *kettős* mássalhangzók *egyes* kiejtése, (annak helyett: anak; jobban helyett: joban) a helytelen, néha a *mondat közepén leereszkedő*, máskor a *szók végén fölemelkedő* hangsúlyozás. a szók gyakori és oknélkül való megismétlése, valamint a ritkán plasztikus, gyakran szögletes, sőt néha éppen esetlen, szüntelen hadanázó taglejtés, teljességgel nem keltettek kedvező hatást.

Az *az* nap délutáni kurzus első előadója *Ugron* Gábor, országgyülési képviselő volt, ez a fegyelmezett elméjü, világos fejü, nagy tehetségű és jeles szónok; ez az elveihez talán leghivebb és azok mellett legkitartóbb politikus.

Óriási közönség előtt, most is, mint rendesen, okos, tartalmas, formás, szépen és lelkesen előadott beszédet mondott *a székely kivándorlásról.*

Hálás tárgyát éppen egy óráig tartó beszédben fejtegette. Azonban, ha magas röptü és hazafias érzéstől áthatott gyönyörü beszédének áhitatos meghallgatása és megtapsolása után, arra gondolunk, hogy szónok a székely mentési akcióból osztályrészét miképpen vette ki, hogy éppen az ő már csak néhai szomoru emlékü takarékpénztára által, végeredményében, miképpen enyhült a szegény székelység nyomora és miként boldogult a nép s mindazok, akiket balsorsuk odavezetett és ahoz a kezdetben talán jó célzattal alapitott pénzintézethez fűzött: akkor legalább is meghökkenünk, aztán gondolkodni kezdünk és önként eszünkbe jutván az a régi igazság, hogy *„minden Demosthenesnél szebben beszél a test"* — igy kiáltunk fel: *„timeo danaos et dona ferentes!"*

Ezután ismét *Szentiványi* Károly elnök beszélt a *kereszténységről* és a *haladásról*; szépen, közvetlenséggel, kellő következetességgel és nagy hatással.

A *kereszténységnek* a korral való helyes irányu haladásáról és szükséges fejlődéséről olyan megszivlelésre érdemes általános igazságokat mondott el, amelyeknek követése a *hierarchikus római katholikus egyházat* is könnyen kiragadhatná a stabilizmus azon kátyujából, ahová évszázak óta bele van fulladva és megszabadithatná a csökönyös orthodokszia aldatlan nyügeitől, átkos bilincseiből.

(Vége. köv.)

Babyloni nyomok az új testamentomban.

(Folytatás.)

Ugyanezen az uton jár Jeremiás is. A vallástörténeti módszer alkalmazásával igyekszik a biblia egyes homályos részeire fényt vetni és nem kevés sikerrel. — Könyvének első részében a megható és győzedelmeskedő Isten babyloni mythosával foglalkozik és azt kutatja, hogy minő befolyást gyakorolt ez az uj-testamentom irataira és főleg az apokolypsisre. E mythos azt beszéli el, hogy az év istene miként szólt le az alvilágba és a vizi sárkányon kivivott diadala által miként teremt új életet a földön. Már *e puszta tény elárulja*, hogy itt egy kosmologiai mythossal van dolgunk, mely a tél és nyár váltakozásának tüneményét igyekszik megmagyarázni. E mythossal közeli rokon „Istar pokoljárása", valamint az egyiptomi Osiris mythos is A babyloni mythosban a meghaló isten neve, Tammuz, a ki nem egyéb, mint a pokolba lemenő Marduk, mig a feltámadó Tammuz identikus a tulajdonképpeni Mardukkal. E mythosnak főbb elemei külömben a következők:

1. Az év-isten születése az istenanyától.
2. Üldöztetése és megöletése az ellenség által (kastracio vagy lefejezés által.)
3. A pokolra lemenő isten megsiratása vagy kigunyolása.
4. Megmentése, mely új életet hoz. Diadala a sárkány felett.
5. Győzelem után az isten a sors vezetője lesz.
6. Lakodalmat ül.
7. Uj életet teremt s úgy ünnepeltetik, mint a szőlő — a termékenység symboluma — feltalálója.
8. Az isten dicsérete.

E mythosnak, mely a sötétség hatalmának legyőzetéséről szól, igen sok nyomával találkozunk az uj-testamentumban. Már maga az a tény igen figyelemre méltó, hogy e mythosban szereplő isten-hős, a görög mythosban éppen ugy σωτήρ-nak neveztetik, miként Jézus az uj-testamentumban. Különösen nagy hatással volt ez a mythos az apokalypsis irójára. Az apokalyptikus innen meriti a maga képeit.

1. A győzedelmes Krisztus dicsőitésére, a ki halála után, feltámadása által, új életet hoz e világra, győzelmet aratván a sárkány felett és a ki a győzelem után átveszi a sors vezetését Apok 421 s köv.

2, innen meriti képeit ama jóslatokhoz, melyek Krisztusra, — győzelmes hősre vonatkoznak. Apok 12. 17

Mindjárt a mű kezdetén ott van a *menyei tanácskozás*. Az Isten egy trónuson ül, a melyet smaragdszinü szivárvány vesz körül. A trónus körül körüli félkörben 24 öreg ül fehér ruhában, arany koronával fejükön. A trón mellett pedig négy állat: oroszlán, sas, ember és bika. E kép teljesen megfelel

az év és világ folyása komikus képének. A 24 fehérruhás öreg megfelel az állatkör 24 időrészének; e körülmény megmagyarázza azután, hogy miért ülnek éppen „öregek“ e trónus körül: az időt u. i. rendesen öreg ember alakjában symbolisálják.

A kép másik szakasza a *Krisztus fellépésével kezdődik.* A Krisztus itt neveztetik 1. *Juda törzséből való oroszlánnak,* 2. *Dávid gyökerének,* 3. *báránynak,* mely már nyakán viseli a leöletés jegyét. Az első melléknév, Juda törzséből való oroszlán, már ismeretes az ó-testamentumból. V. ö. I. Mózes 499. A „Dávid gyökere“ kifejezésnek szintén zsidó eredete van. Ámde az a kérdés, hogy mit jelent az oroszlán, mely a báránynyal identikus? E kifejezésnek is van analogonja az új-testamentumban, pld. János ev. 129 és 36. Ámde a „bárány“ itt használt értelemben ismét az állatkörhöz utasíta. Nem is neveztetik a görög szövegben ἀμνός-nak, hanem ἀρνίον-nak, az az kosnak. (Megjegyzendő, hogy Jupiter Ammon is kosfővel ábrázoltatik és dux gregis a neve. Hermes is bárányt visz vállain és κριόφορος-nak neveztetik. Jeremiás fel is veti a kérdést, hogy vajjon az ó-keresztyénység pastor bonusa nem innen veszi-é eredetét?) A babyloni mythosban, Marduknak, a sárkány legyőzőjének, symboluma a bika; az apokalypsisben tehát volta képpen a kos a bika alakját helyettesiti. A báránynak, illetve kosnak 7 szarva és 7 szeme van; ez a 7-es szám megfelel a 7 phinita számának.

Az apokalypis elbeszélése szerint a győző jutalma a 7 pecsétű könyv. E motivum is teljesen megegyezik a babyloni mythos azon motivumával, mely szerint Manduknak, a győzelem után, átnyujtatnak a táblák, melyek által a sors vezetése az ő kezébe jut. Az Apok. 1q bizonyos rokonságot mutat az ó-keleti mythossal. Pld. az u. n. Enuma elis epos is dicsőiti a világ megújitóját s 50 melléknévvel tiszteli meg őt.

Éppen ily hasonlóság van az ó-keleti és az újtestamentumi elbeszélések közt a Jézus kigunyolása, illetve az évistenének kifigurázásu elbeszélésében. A babyloni mythos szerint a haldokló évistent királynak csúfolják, éppen úgy, mint Jézust az evangéliumok elbeszélése szerint. E felvételt még inkább megerősíti az a tény, hogy Máté szerint Jézus 2 gonosztevővel együtt feszittetett meg. Ez azonban ellenkezik a Mischna egy törvényével, mely megtiltja, hogy egy napon két gonosztevő végeztessék ki. E tényt tehát csak úgy magyarázhatjuk meg, ha az arábiai Ajjûb (Hiob) mythosra gondolunk, melynek alapját szintén az évszakok változásának megmagyarázása képezi s a mely szerint Ajjûb két társával együtt feszittetik meg. Ugyanigy a purim ünnepén szokásos játékban is, Haman két társával együtt akasztatik fel.

Tagadhatatlan a babyloni, illetve az ó-keleti mythos hatása a megrothadó és újra kikelő vetőmagról való hasonlatban. (Ján. 22_{20}). Ugyanezzel a gondolattal találkozunk Pál apostol I. Kor. $15_{36\ s\ 45}$. A megrothadó és kikelő magról való hasonlat különösen az eleyisi mysteriumokban játszott igen nagy szerepet.

Az apokalypsis 7 planétája. A babyloni mythologiában a 7 plánéta istene a főisten által kormányzott kosmost jelenti. E 7 csillagistennel találkozunk már az ó-testamentumban, Ezekielnél, hol úgy jelenik meg, mint az Isten 7 követe; Zakariásnál, hol úgy szerepelnek, mint Jáhvé 7 szeme. Az apokalypsisben pedig a 7 plánéta úgy jelenik meg, mint 7 fáklya (4. fej. 5. vers), melyek közt Jézus megjelenik, mint a bárány 7 szeme (5_{16}), mint 7 angyal (8_{12}). A 7 planéta motivuma teljes világossággal tünik fel a 7 pecsét némelyikében. A plánéták színei az ó-keleti mythosokban a következők: a hold színe zöld, a napé az arany, a marsé piros, a merkuré kék, a Jupiteré sárga, a Vénusé fehér, a Saturnusé pedig fekete. Már most az apokalypsis szerint, midőn a 2-ik pecsét felnyílik egy *piros* színű ló lesz látható, hátán egy lovassal, kinek kezében kard van. Ez a kép teljesen megfelel a Marsnak, melynek színe a piros és a mely a harc istene. A 3-ik pecsét felpattanására egy *fekete* ló jelenik meg; a lovas kezében mérleg van. A kék és fekete szín igen gyakran váltakozván, világos, hogy itt Merkur plánéta hatásáról van szó, melyet mérleggel szoktak ábrázolni. A 4-ik pecsét feltörésénél egy *sárga* ló jelenik meg, lovassa a halál s utánna jő a pokol istene. A mythologikus motivum itt a legnyilvánvalóbb. A kép megfelel a Jupiternek. Az ötödik pecsét feltörésénél megjelenik az alvilág és a martyrok lelkei *fehér* ruhába öltöznek. Ez megfelel a Venus planétának. (Istar az alvilágban.) A 6-ik pecsétnél összedűl a régi világ. Ez a saturnusnak felel meg. A 7-ik pecsét felpattanására megnyilik a meny *arany* oltárával s füst emelkedik fel az *arany* füstölőből. A világ *vasárnapja* beköszönt. E kép megfelel a *napnak.*

Midőn a 7. pecsét megnyilott az Isten 7 harsonát ad a 7 angyalnak. A hét harsonaszó is némely helyen planéta motivumokat árul el. Az első harsonaszóra elpusztul minden zöld, ami a földön csak létezett. A *zöld* szín itt a holdra utal, a mely minden növényzöldnek az ura. A második harsonára vér és tűz folyik, ami ismét a Marsra emlékeztet. A 3. harsonaszóra leesik egy csillag (Merkur?) az égből, mely a viznek egy harmadát keserűvé változtatja. A negyedik trombitaszóra megjelenő sas Jupiterre emlékeztet, a hatodikra ismét egy csillag hull alá az égből; az ekkor megjelenő lovak oroszlánfővel és kigyósörénnyel a Nergal kiséretére utalnak.

A hét planéta motivumnak mély értelmű mystikáját megtaláljuk azokban *a melléknevekben is,* melyekkel Kritus a hét iratban neveztetik. (Apok. 2.): „Igy szól az, aki a hét csillagot tartja jobbjában“ (a nap), „Igy szól az Első és Utolsó, aki ott vala és élő lett“ (a hold) „Igy szól az, kinek éles, kétélű kardja van“ (a Mars), „Igy szól az Isten fia, (Nebo, a Marduk fia) kinek szemei, mint tűzlángok és kinek lábai, mint érc“, „Igy szól az, kinél van az Isten hét lelke és a hét csillag lelke“. (Marduk), „Igy szól, kinél Dávid zárja van, aki kinyit, hogy senki se zárja be többé és bezár, hogy senki se nyissa ki“ (Istar Tammus). „Igy szól Amen, az Isten teremtésének ősalapja“ (Saturnus).

Ifj. dr. Bartók György.

(Folyt. köv.)

„Szabad lyceum Nagyenyeden.“

Ezen a címen hosszabb közlemény jelent meg az „Erdélyi Prot. L.“ 1906 évi 52. számában a „Különfélék“ rovatában. A közlemény utalva Apponyi A. gr. vall. és közokt. miniszter ismert rendeletére s főhatóságunknak kollégiumaink előljáróságához ugyanezen tárgyban intézett felszólítására, elmondja, hogy mi történt eddig Nagyenyeden a „Szabad lyceum“ ügyében. Ami eddig történt s folyik most is, az a közlemény ismeretlen irója szerint, egyedül a dr. Szilády Z. érdeme. Erdemeket elvitatni, vagy kisebbiteni nem szándékunk, a magunkéival nem szoktunk kérkedni, de elengedhetetlennek tartjuk, az igazság érdekében, hogy, ha már az E. Prot. L. olvasó közönségének ismernie kell*) a nagyenyedi szabad lyceum ügyét, ismerje a maga valóságában. A valóság pedig az, hogy a Bethlen-kollegium tanárkara már 5—6 év óta rendezi az ismeretterjesztő felolvasásokat az ifjuságnak, az enyedi müvelt közönség jelenlétében, ha nem is nevezte „Szabad lyceumnak“. Tehát nem is „reggel“, hanem jó hajnalban kezdette. A jelzett szabad

*) S miért ne kellene, mikor ez közügy?!

lyceumról mi is tudunk, de annak mindez ideig teljesen magán jellege volt és van, inkább mükedvelő magántársaság „Jour fixe"-nek látszott. Ilyent akármelyik, vagy valamennyi tanár rendezhetne a maga osztálytermében, épen akkora jogosultsággal épen úgy követelhetné a maga lyceumának a „szabadalmazást". Az elöljáróság ennek a lyceumnak még a létezéséről is csak későn értesült hivatalosan.

A tanárkar a jelen iskolai év folyamára is tervbe vette, *még a vallás és közokt. miniszter rendelete s tehát az igazgató-tanács felszólítása előtt* a régóta és sikerrel gyakorolt felolvasások rendezését. Annál inkább örvendett, mikor a felszólítás mintegy törvényesítette az eddigi gyakorlatot. Elöljáróságunk az igazgató-tanács körlevelének tárgyalása rendjén mégis méltánylással volt a magán szabad lyceum iránt, kezdeményezőjét a tanárok az elnöklő gondnokkal együtt kérték, hogy illeszkedjék be a maga természetes keretébe, a tanárkarba, tervezetével együtt, melynek lehető felhasználása sem maradt volna el. Azonban a magán lyceum szervezője feltétlen megadást követelt, igérve, hogy a lehetőségig a többi tanárnak is nyújt alkalmat a részvételre. Az elöljáróság a régi és természetes, a főhatóság felszólításával is egyező gyakorlat mellett döntött, egy szóval sem követelve, noha tehette volna, hogy a m. lyceum szervezője „visszavonja" tervezetét. Kár volt ebből a nem használt szóból a „visszavonás" célzatos szójátékát csinálni. A „visszavonást" csak az ilyen közlemények csinálhatják. A tanárkar az elöljáróságtól vett megbizás értelmében tárgyalta a „Szabad lyceum" kérdését s egyhangulag elhatározta, hogy az ügy érdekében a nagyközönséggel is érintkezésbe lép. Az e tárgyban összehivott értekezlet 1906 december 30-án, a városháza tanácstermében, a kollégium rektor prof.-nak elnöklésével folyt le, nagy érdeklődés mellett. Megalakult a szervező-bizottság. Most már ennek a feladata a „Szabad lyceum" rendezése.

És megjelenik az „Erdélyi Prot. Lap" jelzett közleménye, meggyanusítva, megrágalmazva a tanárkart legnemesebb szándékában a következők szerint: „Ugyan kinek és mi okból, mily célból érdeke a tényleg folyamatban levő és becsületes és három év óta sikeres munkásság megakasztása és ama „visszavonás"? (Ejnye ármányos kis szójátékja!) Most következik a java. „Igaz, hogy a miniszter ezt a kijelentést tette: ..attól a tanártól, aki ennek, a meggyőződésem szerint, szent ügynek apostolává szegődik, nemcsak elismerésemet nem fogom megtagadni, de, habár, különösen eleinte, fedezeti nehézségek miatt csak csekély mérvben, *tiszteletdíjjal is jutalmazni igyekszem munkásságukat, fáradozásukat.*" „Hanem ebből még nem következik, hogy szükség legyen a „visszavonásra" — mondja a közlemény írója. Sőt a bibliát is segítségül hívja mondván: *Miért állotok itt napestig hivalkodván? Menjetel el ti is a szőlőbe és ami igaz leend, adjátok.* (Máté XX. r. 6. 7. v.) A sötét gyanusítás ebből is eléggé kitetszik, de teljesen megmagyarázza a látszólagos szerkesztői megjegyzés e szavakban: „Mindenesetne itt nem annyira jogról mint „kötelességről" van szó s szomorú jele az időknek, hogy mihelyt a kötelességteljesítéssel jutalom van kapcsolatban (hinc illae lacrimae), azonnal joggá válozik a kötelesség. S hogy ez mindjárt épen Enyeden jelentkezik!"

Erre legékesebben szóló cáfolat a tanárkar 1906 december 19. 120. számú határozatának ez a pontja: ..„az egyes előadások tartásáért felajánlott 20—20 K-ról a *tanárkar lemond*, illetőleg felajánlja az ifjusági tanulmányi kirándulások alapjára, ez alkalommal épen a Rákóczi és bujdosó társai temetésére tett ifjusági kirándulás még hiányzó költségeinek a fedezésére."

Ezzel teljesen egyezik az a kijelentés, melyet az említett értekezleten 50--60 ember jelenlétében a rector professzor tett: hogy a tanárok az egyes előadásokért járó 20—20 koronát felajánlják a kollégiumi ifjuság kirándulási alapjára, ez alkalommal épen azon kirándulás hiányzó költségeinek a fedezésére, melynek rendjén az ifjuság, tanárainak vezetése mellett, a Rákóczi és bujdosó társai budapesti és kassai temetésén jelent meg.

Kapcsolatosan megjegyezzük, hogy abban a kérésben, melynek felterjesztését dr. Szilády Z. kérte az elöljáróságtól, határozottan ki van fejezve, hogy kéri az előadó tanárok számára a húsz koronák kiutalását. Pedig, az ő tervezetében a közlemény szerint is, pl. ő maga 3, Váró Ferenc ny. tanár 2 előadással szerepel. Kinek jutott eszébe az elöljárósági gyülésen azzal vádolni őket, hogy csak a díjakért teszik?

Most már a tisztesség nevében kérdjük az Erd. Prot. Lap szerkesztőségétől és olvasó közönségétől: szabad-e ily könnyelmüen és vakmerően meggyanusítani egy tanárkart, a mely ezeket a felolvasásokat elejétől fogva az ifjuság magasabb kiképzése és a közmüvelődés magasztos ügye iránt való tiszta szándékkal és nemes önzetlenséggel rendezte s az előadások nem is remélt díját most is erre a célra ajánlotta fel?! Hiszen nemcsak az enyedi, hanem vidéki közönség is jól tudja, mekkora készséggel teszen eleget ez a tanárkar minden ilyen irányú felszólításnak. Jótékonycélú előadásokon, akár helyben, akár vidéken, Iparos körben, Kossuth-asztaltársságban és mindenütt, a hol ilyes mozgalomról volt és van szó, évtizedek óta mindig a tanárkar tagjaiból került az előadók és felolvasók legnagyobb része. Egy-egy vidéken tartott felolvasás sokszor tetemes áldozatokkal is járt.

Hát nem azokra háramlik-e vissza ez a sötét lélekből fakadt gyanusítás, akikban az önzés, a gyülölködés még a józan meggondolás legelemibb követelményeit is elfojtja?

Ezt a nemtelen gyanusitást és rágalmazást a Bethlen-kollégium tanárkara megvetéssel utasítja vissza oda, ahonnan jött.

A bibliából vett idézetre megjegyezzük, hogy a biblia nem arravaló, hogy a rágalomra és gyanusításra keressenek belőle szépségflastromot. A közlemény beküldője és commentatora jobban tenné, ha a Máté u. a. részének 30. s. köv. verseire gondolva, az út mellett ülő, „két vakok"-kal mondaná: „Uram, Dávidnak fia, könyörülj mi rajtunk!. hogy a mi szemeink megnyilatkozzanak."

A nagytiszteletű szerkesztőséget pedig, a keresztyén szeretet nevében, arra kérjük, hogy egyesek, testületek jellemébe vágó, cselekedeteik tiszta indítékaiban gázoló cikkeket, ha lehet, ne közöljön minden utánjárás nélkül. Ez egyfelől lelkiismeretbe vág, másfelől nem tesz jó szolgálatot egyházkerületünk amugy is megrendült békéjének. Egyik-másik intézet kormányzatában, vezetésében lehetnek hibák, tévedések, mint minden emberi intézményben; vannak, feles számmal, még azokban is, melyek a kisebbek felügyeletére rendelvék. Mi nem félünk a komoly birálattól, ellenőrzéstől, sőt követeljük, mert tudjuk, hogy az egészséges fejlődésnek ez az egyedüli és legbiztosabb alapja. De óhajtanunk kell, hogy mindez a szeretet, a bosszútól, gyűlölködéstől ment jóindulat jegyében történjék. A tévedeseket, hibákat ugy igyekezzünk elenyésztetni, hogy ne rántsuk le magát az intézetet. Aki támad, tegye nyiltan, a saját neve alatt, ne álnéven vagy névtelenül. Aki igy teszi, annak mindig van oka félni a nyilvánosságtól, vagy azért, mert igazi neve már maga is rossz hatásu, talán épen gyülölt, vagy azért, mert maga sem bizik odadobott véleményének, itéletének igazságában. Csak igy tudjuk minősitni azokat a támadásokat is, melyek nemrégiben érték kollégiumunkat a „Vigil" név alá

rejtett mérges nyilakkal, az egész egyházkerület megbotránkozására. A Bethlen-kollegium közös tanárkarának 1907. január 2-án tartott üléséből és megbizásából

Fogarasi Albert, rector, prof., elnök. — *Elekes Viktor*, jegyző.

Megjegyzés. A Bethlen-kollégium közös tanárkarának e hivatalos felvilágositását készségel közreadva, engedje meg a közös tanárkar, hogy azokra a vonatkozásokra, a melyek szerkesztőségünket illetik egy pár megjegyzést tegyünk. — Mindenek előtt megállapitani kivánjuk azt, hogy a kifogásolt cikk egészéért elvállaljuk — a mit másként nem is lehet — a sajtójogi felelősséget. A mi ezen tul esik, az erkölcsi felelősség dolgában, a cikk két részre oszlik, bár nyomdailag nincs ugy kitüntetve, mint kellene s a kéziratban jelölve volt; de azért első olvasásra is észrevehető. A „Beküldő"-é a bibliai idézet végeig, azontul a lap szerkesztőjéé. Az elsőnek tartalmáért az erkölcsi felelősség a beküldőé, a továbbiakért a miénk, mert nem látszólagos, hanem tényleges szerkesztői megjegyzésről van szó. A miénk a felelősség továbbá az egész cikk kiadásáért is. Vállaljuk és viseljük. Mit adtunk ki? miért? s a tartalmi megbizhatóság minő garanciája mellett?! Kiadtunk egy egyházi vonatkozásu közügyet képező dologra vonatkozó tudósitást, a miben a „miért?"-re adandó válasznak is benne van egyik része. Kiadtuk egy olyan ember kezéből, a ki közéletünkben előkelő vezetőszerepet tölt be s aki igen-igen közel áll az általunk egészében is tagjaiban is igen tisztelt közös tanarikarhoz, akinek és akiknek tudósitásait — akár hivatalos szám alatt, akár anélkül — mindig azzal a bizalommal adtuk megbizhatóságukra vonatkozólag közre, amelyet ily előkelő személyek, már csak a kollegiálitás révén is, igényelhetnek. Nem lévén módunkban külön tudósitókat tartani, közreadunk minden az egyházi és iskolai életre vonatkozó tudósitást, mely ismert kézből ered, akár névvel, akár név nélkül s különösen hireinkre vonatkozólag bizony nincs időnk „hivatalos bizonyitványokat" beszerezni. A nyilvánosság ellenőrzése alatt állunk s ez elől soha sem zárkoztunk el s — mint most is — odatartjuk mi szivesen az éremnek második oldalát is s annál szivesebben, minél fényesebb, mert pártcélokra, klikk-szolgálatokra lapunkat — mig mi vezetjük — senkinek ki nem szolgáltatjuk. S abban ez a tudósitás is megbizható kézből eredettnek bizonyult, hogy Nagyenyeden a vezetésre hivatott kollegiumi tanárkarban a szabadliceum rendezésének kérdése meghasonlást támasztott. Ezt mind a két cikk igazolja. Nós, nem jellemző ez?! Még ez is! Mi nem kérdezzük, hogy hányan vannak az egyik oldalon s hányan a másikon. Mi mint a multban, a jövőben sem fogunk házi perpatvarjaikban sem ezen, sem a más oldalon állást foglalni. A tény konstatálása elől azonban miért zárkoznánk el, főleg ha ilyen kicsinyeskedésig fajul. Mert az enyedi kollegium nagy hivatását, fényes jövendőjét főleg ezek tették tönkre, a melyeknek inditó oka szinte minden esetben kimutathatólag az anyagi érdekek voltak. Ez fosztotta meg a kollegiumot egykori egyetem- és akadémiai jellegétől, ez vitte odáig, hogy már-már a tanuló ifjuság kedvezményeit is veszély fenyegette, odáig, hogy ha a dolog ugy halad, amint az utolsó két évben megindult, a kollegium gimnáziumának, mely mindent felemésztett, még a fele sem lesz református tanuló s igy egyházunkra való hatása a minimumra csökken. Az a visszavonás, a kollegiálitásnak az a hiánya, mely — ugy látszik — örök átka ennek az intézetnek s a mely odáig megy, hogy ily apró dolgokban sem tud megegyezésre jutni: mégis csak méltó az egyházi krónikás feljegyzésére, mert ez ujabb igazolása annak, hogy kollegiumaink kormányzatának megváltoztatása — belső szükség. Akár dicsőségvágy, akár hiuság, akár anyagi előny — mely ez ügyben nevetséges s látszik is, hogy a tanárkar részéről vezető szempontot nem képez legyen e meghasonlás oka: tény, hogy egészségtelen belső állapotra mutat. Minket ennek dokumentálása vezetett, mikor a beküldött tudósitást kiadtuk s ez a „miért?"-re adandott feleletünk második része. Egyebeket a beküldőnek hagyva fenn, a magunk részéről még csak arra kivánunk megjegyzéet tenni, hogy „ezzel nem teszünk jó szolgálatot egyházkerületünk amugy is megrendült békéjének." Mivel? Azzal, hogy az enyedi tanárkar egészségtelen belső állapotaira reá mutatunk? De hát az Istenért! az egyházkerület csak nem fog az enyedi tanárkar perpatvara szerint pártoskodni! Legfennebb arra gondol — s ezt már megtette a mi tudósitásunk előtt — hogy az ilyen bajoknak forrásukban való gyógyitásáról kell gondoskodnia.

Szerkesztő,

TÁRCZA.

Feleség választás.

Egyházi beszéd.

Alapige: Birák könyve XIV. 3. „Nincsen-é a te atyádfiának leányai között és minden én népem között asszony, hogy te elmégy és venni akarsz feleséget magadnak a körülmetéletlen filiszteusok közül?"

(Folyt. és vége.)

Legjobb tehát a hibát el nem követni. Ámde melyik férfi, vagy nő az, aki jellemét a maga valóságában megmutatná az esküvő előtt? Egyetlen lény van csak a mindenségben, aki minden ballépéstől megőrizhet. A paradicsom Istene, aki Évát teremtette az Ádám számára és megforditva. Bíztosan van a világon valaki, akit a te számodra is teremtett. Csakhogy Áháb király sorsára, kit felesége lopni kényszerített; Machbeth király sorsára, kit neje mészárlásra ösztönzött; a filozófus Ferguson Jakab sorsára, kinek felesége belépett a tanterembe előadás közben s szándékosan felborongatta csillagászati apparatusait, úgy hogy keserűen fordult hallgatói felé ezzel a vallomással: „Uraim! az a nagy szerencsétlenségem, hogy ezt az asszonyt nőül vettem"; Bulwer sorsára, aki kiállhatatlan nejét kénytelen volt külön lakásba zárni kedvenc féltuccat kutyáival együtt; a költő Milton sorsára, aki megvakulása után nősült s midőn egyik ismerőse előtte rózsának nevezte nejét, szomorúan azt felelte rá: „Nem ismerem a virágokat, de lehet, hogy úgy van, mert töviseit minden nap érzem"; annak az embernek a sorsára, akinek neje konokúl elhatározta, bogy férje sírján táncolni fog, úgy hogy utoljára is kénytelenek voltak a meghalt férj koporsóját vizbe sülyeszteni: annak a lelkipásztornak a sorsára, akit magam is ismerek, akinek felesége képes az ennivalós tálat az asztalon végig boritani csak azért, mert véleményök valami csekélységben eltérő volt. Mindezen családi kin és szenvedésre kérve-kérlek benneteket, legyetek óvatosak, imádkozzatok mielőtt arra az utra lépnétek, amelytől függ, hogy kettős mennyország vagy kettős pokol legyen osztályrészetek. Mennyország itt és mennyország örökre, pokol most és pokol a síron túl.

Azoknak a szerencsés férjeknek családi boldogságára, akik bölcsen választották meg hitvestársaikat, akiknek hitvesök hűséges társaik örömben és bánatban egyaránt, — ezeknek boldogságára kérlek benneteket, imádkozzatok a mindenható Istenhez minden este, minden reggel, hogy alkalmas időben és módon küldjön tinektek tisztességes, jó erkölcsü, szerető szivü, gondos feleséget vagy pediglen küldjön titeket ő hozzá.

A házasságközvetitőket azonban kerüljétek. Helyettök bizzátok magatokat isteni erőtől megvilágosított saját itéletetekre. Az ő érdekeik nem a ti érdekeitek. Hogy is volna képes emberi halandó ismeretlen emberek szivét és lelkét szerencsés kézzel összefűzni és ki nem ismeri a ködös jövendőt, ily fontos lépésnél bölcs tanácsot adni.

Ha isteni vezérlés helyett e földi tanácsadókra hallgattok, eljön az idő. amikor méltán ajkaitokra illenek Salamon királynak panaszos szavai, akinek époly szomorú tapasztalatai voltak a házaséletről, mint manapság oly soknak. Egyik napon fényes palotája tágas termei, széles folyósi is szűkek voltak néki. Egy asszonynak éles nyelve seholsem hagyott nyugtot néki. Félrehuzódott hát palotája tetejére. Egy embert látott ott az egyik sarokban, meghuzódva egyetlen vagyonán, szőnyegén. A hatalmas Salamon király megirigyelte e koldus ember sorsát és felkiáltott: *„Jobb lakni a háznak szegletiben, hogysem, mint a háborgó asszonnyal egy háznak társaságában."* (Példab. XXV. 24.)

Az esős időszak egy másik napján a viz átszivárgott a palota tetején, lassan csepegett a szoba padlójára. Egyik felől ennek csepjeit hallotta Salamon, másik felől neje perlekedő csípős szavait. Tollatt ragadott hát s leirta e szavakat. *„Mint a csepegés az asszonynak szüntelen való zsembelődése."* (Példab. XIX. 13.)

Ha Salamon annyit imádkozott volna ifjú korában is, mint később, mily tenger sok családi keserüséget került volna el.

II.

Miben nyilvánul meg tehát imádságunk nyomán az isteni újjmutatás?

Hoggha a te lelked imádságos lélek, akkor biztosan elkerülöd azokat a nőket, akik a vallást kigúnyolják. Van elég sok ilyen minden gyülekezetben. Az egyik szóval, a másik tettel teszi ezt, megvetve annak parancsolatait. Jóllehet a keresztyén vallás az az egyedüli hatalom, amely a nőt rabszolgai állapotából kivette s baromi bánásmódtól megóvja ma is, mégis kigunyolja jóltevőjét. Ahol ennek a hitnek áldása ismeretlen, ott a nő még ma is igavonó állat, a legjobb esetben hivány játékszer. És mégis akadnak nők, akik magukról úgy elfeledkeznek, el az Istenről is, hogy nyugodtan mennek el olyan társaságba, ahol a vallást — minden női lélek legszentebb kincsét — kigunyolják, az erkölcsöt kikacagják, ahol reá ragad minden szenny, minden piszok. Rosszabb az ilyen nő a bélpoklos betegnél. A vallástalan nő mindenre képes nő. Méltatlan és képtelen arra, hogy hosszú életen keresztül hűséges segítő társaddá legyen.

Amire neked szükséged van a feleségben, az nem a ragyogó pillangó, nem a kifestett báb, nem a pletyka szomszédoló, nem is a mesterkéltség egyvelegje, ahöl nem tudod megmondani, hol végződnek az álidomok és hol kezdődik a nő, hanem a komoly lélek, aki tud veled nevetni, de tud sírni is. Mély sírok akadnak életed útjába; egymás támogatására nagy szükségetek lesz, ha azoknak a szélére értek. Ha szerencséd elhágy, szükséged lesz valakire, aki tenéked el nem fogyó mennyei kincsekről mondjon vígasztaló szavakat, nem pedig, hogy azzal a keserü szemrehányással súlyositsa bánatod: „Nem megmondottam, hogy úgy lesz!“

Amennyire én megtudom itélni: *őszinteség* és *komolyság* a női jellem alapja. Ha ezeket megtaláltad, mindent megtaláltál. Ha ezeket kifelejtetted, semmitsem kaptál. Azaz kaptál olyasmit, amit jobb szeretted volna sohasem kapni meg.

Orizkedjetek attól a hibától is, amit Sámson követett el, mikor tisztán a szemére bizta annak eldöntését, mihez józan megfontolás, isteni bölcsesség feltétlen szükséges. Aki egyébbel nem tudja felesége választását megindokolni, mint annak vonzó arcával, úgy cselekszik, mintha birtokot vásárolna nagy öszegen csak azért, mert a kertben remek szép dahliak virulnak.

Isteni adomány a külső szépség, áldásképen osztogatja az Úr. Amikor a walesi herczegnő rajongó szép arcát megpillantottam, eszembe jutott, amit róla hallottam, hogy valahányszor a kórháznak betegtermein végig megyen, valamennyi beteg örül látásának, kiket az orvosi tudomány sem képes eszméletre hozni, még azok is könyökre támaszkodva bámultak rá és sápadt ajkaik elhalóan rebegték: „Áldja meg az Isten a walesi hercegnőt.“

Oh, de mégis milyen mulandó, milyen törékeny minden testi szépség! Egyetlenegy borszeszlámpa felrobbanása borzalmak sebhelyévé változtathatja át, egyetlen cudarnak vitriol korsója örökre letörli a leghamvasabb arcnak viruló rózsáit is. A kérlelhetetlen idő végig szánt rajta s kitörűlhetetlen nyoma ott marad örökre. Ámde el nem muló szépség virulhat sok olyan nőnek arcán, amelyet e durva világ közönségesnek mond. Ellentmondhat arcok Lavater összes fiziognomiai szabályainak, de lelköknek vonzó kedvességök vagyon, amin az időnek nincsen hatalma.

Vannak ez életnek oly körülményei, amik között a legegyszerübb asszony is szépség királynője férje szemeiben. Balsors, emberek csalása anyagi romlásba döntött, koldus-szegényen mégysz haza családod körébe.

„Tönkre ment ember vagyok. Az életem gyalázat . Inkább a halál . . “

Szomorú történetet mondasz el az este családodnak.

„A bútoroknak menniök kell A háznak szintén. Állomasomnak vége .“

Elbeszéled, hogyan kerested fel legjobbnak hit barátjaidat és hogyan fogadott vala, mennyi hideg vállvonogatással.

Könnybelábadt szemekkel néz reád a feleséged.

„Mink volt esküvőnkkor? Ugye bizony semmink. Ott vagyunk csak, ahonnan elindultunk és nem hátrább. Ha azt hiszed, hogy az én boldogságom ilyen külső alapokon nyugszik, úgy nem ismersz jól engem, noha 30 évet töltöttünk el együtt. Felettünk él még a gondviselő Isten. A mennyek kincstára nem ürül ki soha. Engemet e csapás nem ejtett kétségbe. Ami kevésre ezután még szükségünk lészen, verejtékünk után kiparancsolja az Isten.“ Es megnyugodva folytatja félbeszakasztott házi dolgait.

Elragadtatással nézesz reá . . „Te vagy a legnagyobb lelkü asszony a világon! Én azt hittem, halálodat okozza a csapás.“

És amint feleségedre nézesz, XV. Lajos király udvarában nem volt bájos arc, amely elhomályositaná azt a mennyei ragyogást, amit e pillanatban feleséged arcán látsz. — — — — — — — — — — — — —

Más idő is van, amikor a legegyszerübb asszony is szépség királynője a férje szemében.

Az élet nagy munkája el van végezve. A gyermekek gondosan felnevelve Isten és az ő országa számára. A szerető, gondos nő, a család szive, haldoklik. Halálos ágya mellett sötét búba merülve áll a férj. Gondolkoznak együttlétök hosszú évein. Az esküvőkön és temetéseken. Az örömen és bánaton. A jó és balszerencsén. Gondolkoznak Isten jóságán, iránt ok tanusított hűségén. A haldokló nem fél az eltávozástól. Oly hosszú éveken át megőrizte az Úr, bízalmát Ő belé veti mostan is.

Mindkettőjök ajaka remeg a mély felindulástól, amint végső búcsucsókot csókolnak egymás ajakára; amint biztatják lelköket a viszontlátás örömével, nemsokára egy jobb életben . Meghal . . .

Résztvevő szomszédok jőnek. Egy közülök karon fogja szeliden a zokogó férjet: „Jőjj innen a másik szobába, jobb lesz neked ottan kissé megpihenni.“

„Egy percig még csak. Hadd lássam még egyszer ezeket a nemes vonásokat, ezt a szép arcot.“

Nem halál ez. Őszi napsúgár.

Igy állott az én édes apám 82 éves korában 79 éves öreg édes anyám betegágya mellett.

Vajjon majd egykor mi is úgy halunk-é meg?!

Legyen a mi végünk is olyan szelid, mint az övék. Ámen!

Angolból: *Bokor Sándor.*

KÜLÖNFÉLÉK.

Theol. fakultásunkon január 8-án kezdődött meg az új szorgalomidő s egyben az első félévi kollokviumok sorozata.

Ünnepi istentiszteletek Brassóban. Mint már emlitettük is lapunkban, brassói templomunkat fütésre és világitásra berendezték és a Koós harang-alapból, egy uj nagyharangot rendeltek a templom számára. Karácsony első napján kondult meg az uj harang kellemes, szép, messze halszó és igen megkapó zengéssel bugó hangjával. A hivek az ünnep reggelén, számosan hallgatták kedves uj harangjuk szavát. És ami igen nagy lelki gyönyörüségre szolgált az egész gyülekezetnek, a midőn a négy harangot összehuzták, olyan harmonikus volt azok összecsengése, mint a legjobb zene. A második kellemes meglepetése volt a gyülekezetnek a fütött templom. Mig künn ünnep első napján nagy hideg volt, addig a templomban kellemes meleg fogadta a nagyszámu ájtatos közönséget. Az egész ünnepen, igy tele templom előtt tartattak az istentiszteletek. Ó-esztendő estéjén az évzáró istentisztelet este 6 órakor volt. Már egész nap lelkész felhivására, küldötték a papi lakásra a hivek a szegények számára szánt kenyeret és más élelmi cikkeket. Hat órakor mikor beharangoztak, felgyultak a gázlámpák lángjai a templomban és megkapó szép fénnyel öntötték el a templom egész belvilágát. Mire a közönség zsufolásig megtöltötte istenházát, ugy hogy üres hely még az álló részeken sem maradt. Mindenki nagyon jól érezte magát a meleg és világos szép templomban, tudva, hogy künn fagyasztó szél és 14 fok hideg van. Imát és ó-esztendei beszédet Péchy Árpád lelkész mondott. Olyan megható volt az egész jelenet, hogy minden szem tele volt könnyel és minden sziv hálával, az isteni gondviselésnek az ő népéhez való kegyelméért. Istentisztelet után 130 darab kenyeret és más élelmet osztottak ki, többek a református uri asszonyok, lelkész felkérésére, a nagyszámu jelenvolt szegények közt. Ujesztendő reggelén ismét egészen megtelt a templom, ujból Péchy Árpád lelkész végezte a szertartást, majd megtette a gyülekezet előtt jelentését a mult év eseményeiről; intette, buzditotta a hiveket az összetartásra, a vallásosságra, az egyháztársadalmi munka gyámolitására, mondván, hogy csak élőhit mellett lehet boldog: az ember, család és viruló a haza. Ezután megáldotta a gyülekezetet. Istentisztelet végén a hivek szerétettel vették körül pásztorukat és kölcsönösen üdvözölve egymást, örvendeztek lelki gyönyörüséggel, hogy az Úr igy megsegitette a pap és népe munkáját.

Tanáraink a nemzeti kultura egy új mezejének szolgálatában. A m. kir. honvédelmi miniszter — mint a lapok irják — elrendelte, hogy különösen a nemzetiségi legénység közt a magyar nyelv, történelem, földrajz köréből a téli idényben oktatások tartassanak. Mint halljuk, Nagyenyeden is, Kolozsvárt is a ref. koll. tanárai vállalkoztak a nemes munkára. Bizonyára készséggel megteszik egyebütt is. Dicséret illeti érte!

A „Vasárnap" támogatása érdekében meleg hangu felhivást intéz hiveinkhez annak lelkes jelenlegi szerkesztője *Tóthfalusi József* marosvásárhelyi lelkész. E felhivásnak szivesen keltjük visszhangját s ajánljuk különösen lelkésztársaink buzgó támogatásába. Lelkészi működésüknek búzgó támogatót találnak benne hiveik körében, sőt gondolatokat is lelnek benne, melyekkel maguk is termékenyithetik lelküket. Előfizetők gyűjtőinek kedvezményt is igér a szerkesztő. 8 új előfizető után 1 évre; 5 után 1/2, 3 után 1/4 évre küld a gyűjtőnek ingyen példányt. Kivánatra mutatványszámot szivesen küld bárkinek, ki eziránt hozzáfordul. Szivesen ajánljuk meleg pártfogásba.

Egy főuri avertálás cz. alatt a D. P L. arról tudósit, hogy gróf Bethlen Aladár élesdi nagybirtokos decz. 23-án református egyházunkat elhagyva katholikussá lett. A gróf katholikus felesége után lett élesdi birtokos s körülbelől annak a befolyása alatt katholizált. Nevezett lap hasonló esetek felidézésével azt a megjegyzést teszi, hogy „a főuri családok nem biztos támaszai az illető egyházaknak, ha nem annak szellemében neveltetnek. Sőt még akkor sem, mert ők mint kifejlett egyéniségek feltétlenül érdekeiket követik. A népre kell tehát erősebben támaszkodni és a ref. jellemet ontudatosabbá tenni hiveinkben" Hiszen tudjuk, hogy a főurak is emberek, ép' ugy telve emberi gyarlóságokkal, mint minden más anyaszülte, sőt hogy helyzetükből kifolyólag reájuk nézve többféle kisértés áll fenn, mint az alsóbb osztályuakra nézve. Ám a mondást, hogy „Páris megér egy misét!" ma már még alább is mérik s Páris helyett elég sokszor egy pár hold föld, sőt egy pár forinttal több havi fizetés is — példákat tudunk — ref. papok, tanitók gyermekeinél is néha. Mert hát csak a főurakban látni meg a gyengeséget s pláné azonnal generalizálni is, mikor pedig egy-egy gyarló és gyenge mellett annyi derék és hithű tagja van köztük egyházunknak. S mit akar jelenteni a szembetétel, hogy „a népre kell hát erősebben támaszkodni"? A bajt mi az egyénekben rejlő gyengeségeken tul ott látjuk, a mire a D. P. L. is rámutat, hogy *nincs hiveinkben elég élénk és erős vallási öntudat.* De hát ezért kit illet a felelősség oroszlán-része? Volt-e s van-e megfelelő vallásos nevelés iskolánkban? Volt-e s van-e megfelelő cura pastoralis az életben? Főuraink fiu-gyermekei legnagyobb részben a budai II. ker. kir. kath. gimnáziumba járnak, mert a mellett van a „Ferencz József nevelőintézet". Tettünk-e mi csak egy lépést is, hogy valamely előkelőbb intézetünk mellett főuri fiuk vagy leányok igényeihez mért internatust szervezzünk? Es hogyan gondozzuk őket az életben? Az élesdi ref. lelkész minő módon ápolta az összeköttetést a gróffal? A tiszáutáli püspök hányszor látogatta meg? Kérdések, amelyek nagyon is arra irányitják figyelmünket, hogy első sorban önvizsgálatot tartsunk s magunkon is igyekezzünk javítani!

Nyilt kérdés az Orsz. Ref. parochiális könyvtár-bizottság intézőihez. Azt hiszem jó helyt kopogtatok a szerkesztő urnál, midőn egy olyan dolog felől kérdezősködöm, a mely közelről érdekli a parochiális-könyvtár konventi bizottságának működését, a melyben kerületünket a legutóbbi hivatalos kimutatás szerint (Lásd E. P. L. 1906. 52. sz.) Kenessey Béla és Nagy Károly képviselik. A dolog a következő: Egyik theologus fiam a vakáción igen türelmetlenül várta a parokhiáliskönyvtár első köteteinek, mely *Warga Lajos „Ker. Egyháztörténelme"* megérkezését. Csaknem kétségbe esett, mikor a szünidő vége felé a nyomda azt az értesitést adta ki, hogy a mű szétküldése halasztást szenved. Tudakozódásomra végre kisült, hogy abból akart a mostani téli félévi kollokviumra készülni. Felvilágositottam, hogy azt úgy sem lehet tankönyvnek kiadni s utasitottam, hogy irjon valamelyik könyvárusnak utánna, ahol bizonyára kapható lesz már, mert a munka megjelent. A fiu a legnagyobb prot. irod. céghez fordult „Hegedüs és Sándor"-hoz Debreczenbe, ahonnan azt a meglepő választ kapta, hogy a mű első kiadása elfogyott, a mostani második kiadás pedig *kizáórlag* a parochiális könyvtárak számára nyomatott és könyvárási uton nem kapható. Nem hittem a szemeimnek s most sem hiszek a tudósitásnak, inkább a Hege düs-cég jólértesültségét vonom kétségbe. Mert azt én lehetetlenségnek tartom, hogy a parochiális-könyvtárak egyetemes egyházi intézménye, amelynek egyetemessé tételébe mi voltaképpen csak azért nyugodtunk belé, mert igy reméltük, hogy a kath. „Szent István-Társulat" példáján indulva, igy könnyebben sikerül valami érdemlegesebb magyar prot. theol. irodalmat teremteni, olyan vezetés alatt álljon, amely ezt a célt egyenesen megakasztja, mikor arról gondoskodik, hogy az Istenért nehogy valami más kézbe is kerüljön kiadványai közül, mint a parokh. könyvtárakba. Hiszen ez valóságos szellemi mumiagyártás, azonkivül, hogy pénzügyileg is hallatlan pipógyaság volna. A hol tisztan hivatalosan elhelyezhető legalább 2000 pld. nyomatik nem természetes, hogy ott a munka jellegéhez és remélhető kellendőségéhez, sőt az esetleg elkallódó példányok pótlására még ugyanannyi vagy legalább fél annyi nyomassék és a mig maga a vállalat a „Szt.-István-Társulat"-hoz hasonlóan berendezkednék, addig könyvárusi uton bocsáttassék a közönség rendelkezésére? S épen egy olyan könyvnél, mely ma már a legtöbb theol. akadémiánkon *tankönyv* és oly bizottság részéről, melyben legalább is 6 theol. *tanártag* van benne én tisztára lehetetlenségnek tartom, hogy a közönség és tanuló ifjúság számára semmit sem nyomattak volna. Hiszen akkor 20 év mulva a parokhiális könyvtárakban ez első kötetek alig irmagnak lesznek találhatók, mert igy a theologusok és szüleik rá lesznek kényszeritve, hogy kivévén e műveket, áruk megfizetése mellett „elveszitsék". Hát ebben az ügyben kér szives felvilágositást — P. B. lelkész.

— A felvilágositást a következőkben adhatjuk meg: A parokhiális könyvtárbizottság — ha nem is olyan meszszenéző tervvel, mint a fennebbi sorok irója kifejezi — de igenis gondoskodott, hogy a „hivatalos" példányokon felül is kell nyomatni és azokat magasabb áron ugyan, de könyvárusi uton is terjeszteni kell, Ma már igazán nem tudnám megmondani, hogy a példányszámot megállapitotta-e vagy sem, de ez elvi határozat megvan. Kivitelét *Antal Géza* pápai theol. tanár úr, bizottsági előadó eszközli, aki — ismerve körültekintő gyakorlatiasságát — bizonyára kellően gondoskodott ezekről. Szivesen kérjük is őt, hogy a dologról a lapoknak egy kis tájékozást küldeni sziveskedjék. *Nagy Károly.*

Nyilvános köszönet. Horvát János galgói lakós ev. ref. egyházi gondnok és neje szül. Szedlár Józefin 1906. nov. hó 11-én a galgói egyháznak egy ezüst urasztali kelyhet, 2 drb. aranyozott kenyérosztó tányért s 4 drb. asztalteritőt ajándékozott, valamint 1905. évi dec. hó 19-én szintén a galgói egyház templomépitési-alapja javára 50 koronát adományoztak. A kicsiny leányegyház gondnoka ime, jó példával jár elől az Úr háza szerelmének cselekedetekkel való megmutatásán. A jó Isten tartsa meg őket még hosszu ideig, hogy nemes példájukkal másokat is lelkesitsenek. Galgó, 1906. nov. hó 23-án. *Galambosi János,* presbiter.

HIVATALOS RÉSZ.

Sz. 1568—1906.

FELHIVÁS.

Felkérem tiszt. lelkésztársaimat sziveskedjenek figyelmeztetni az egyházközségük területén lakó azon papi és tanitói özvegyeket és árvákat, akik az udvarhelyi egyházmegye gyámintézetétől segélyt nyerni jogosultak, hogy életben létüket, illetve özvegységüket igazoló okmányaikat *f. hó 20-ig* terjesszék be tiszt. *Bedő András* pénztárnok urhoz Bikafalvára (u. p. Székelyudvarhely). A később beérkező kérelmek nem vétetnek figyelembe.

Alsósófalva, 1906. decz. 21.

Ifj. Péter Károly, esperes.

Sz. 11—1907.

KÖRLEVÉL

az udvarhelyi egyházmegye tiszt. lelkészeihez.

Felhivom tiszt. lelkésztársaimat, hogy az f. év I. felére esedékes kongrua illetményükről szóló nyugtát, a kiutalási szám, esetleg az összeg helyének kitöltetlenül hagyásával *f. hó 20-ig* okvetlenül küldjék be hozzám.

Alsósófalva, 1907. jan. 6.

Ifj. Péter Károly, esperes.

Nyom. az „Ellenzék" könyvnyomdájában Kolozsvárt, Szentegyház-utcza 22. szám.

X. Évfolyam. *3-ik szám.* *Kolozsvárt, 1907. jan. 17.*

Erdélyi Protestáns Lap

AZ ERD. EV REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 12 kor.
félévre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Visszapillantás

az 1906. okt. 21—23 napjain tartott székelyudvarhelyi **keresztény** szocialis kurzusra és annak tanulságai.

(Folyt. és vége.)

A keddi kurzus utolsó előadója *Dr. Krüger* Aladár nagyváradi ügyvéd volt, aki a *kis emberek jogvédelméről*, erről a szintén igen nevezetes és hálás tárgyról diszertált, ifjúi hévvel, sok ötletességgel és megkapó humorral, mely által derült hangulatot keltett.

Mint mondá — ügyvivő létére — az egyszerü, könnyen hivő népet éppen olyan jól ismeri, mint a társadalom azon lelketlen, keztyüs kezü *hiénáit* és *frakkos piócáit*, akik a szegény, becsületes embereket szokták kiszipolyozni.

Egész garmadáját sorolta fel a találó és pikánságuk mellett is elég szomorú példáknak, úgy az életből, mint saját ügyvédői gyakorlatából is, annak bebizonyitására, hogy a *kitanult* és *furfangos csalók*, a legtöbbször éppen a törvény védelme alatt szokták kifosztani becsületes, együgyü áldozataikat, aminek oka nemcsak a lelkiismeretlen ügy- és jogvédők furfangja, hanem a *törvények* hiányossága, fogyatékos kétértelmüsége, valamint a nép tudatlansága is.

Éppen azért javasolta, hogy úgy a nép-, mint a középiskolákban is tanítsák meg a törvényeknek legalább a mindennapi életben előforduló elemi részét és olcsó kiadásban tegyék azokat könnyen megszerezhetőkké.

Röviden szólva: elég ügyesen kifigurázta önmagát; igazságosan gyüjtötte az eleven szenet saját fejére is és vágta a fát úgy maga, mint kartársai alatt. Általában véve pedig inkább *undoritó* és *közmegvetésre* méltó, mint mulattató és nevetséges torz alakokat mutatott be, a társadalom különböző osztályaiból. Spongyát, vagy pokrócot rájuk! Egyébiránt előadó ifjúi energiájából és ügyes észjárásából itélve, nem együgyü, se nem ügyefogyott fiskalis.

Ezen tetszéssel fogadott utolsó előadás után dr. *Kovácsy Albert* Székelyudvarhely város ez időszerint való országgyülési képviselője köszönte meg az előadóknak, hogy — költséget, fáradságot és időveszténst nem tekintve, — eljöttek és a közönségnek három napon át gazdag szellemi táplálékot nyújtottak.

És valóban el kell ismerni, hogy *sok jó magot* és csak kevés konkolyt hintettek el és azt is talán csak azért, mert a buza között terem a konkoly is, pedig a régi igazság szerint: *„sok beszédnek sok az alja.“* Ám az áldás onnan felülről jő! Oh bárcsak a tiszta búza kelne ki és teremne gazdagon! És ezzel be is végezhetnők szóban forgó *keresztény szociális kurzus ismertetését*; de meg kell még emlékeznünk arról az *alkohol* ellenes előadásról is, amelyet *Szabó György*, nagyernyei esperes-plebános, szerdán, tehát a templomszentelés napján, délután tartott, amikorra a közönség érdeklődése immár nagyon megcsappant és amelyen inkább a helybeli középiskolák tanuló ifjúsága vett részt.

Erről azért is meg kell emlékeznünk, mert — hitünk szerint — ez kellett volna, hogy tulajdonképpeni *koronája* legyen az egész kurzusnak és *ez* a legnevezetesebb, a legszükségesebb akció, amit csak képzelni lehet a családi, a társadalmi és az állami életre egyaránt. Mert az *alkohol* óriási rombolást, kibeszélhetetlen pusztitást visz véghez az emberiség és kivált a magyar nemzet anyagi, erkölcsi, testi, fizikai és lelki életében egyaránt. E tekintetben már csakugyan ütött a 12-ik óra és ha még se ébred föl legalább az ifjúság: elvész a nép, *de az egész nemzet!*

Ez ellen már aztán igazán sorompóba kellene lépni vallási, nemzetiségi és felekezeti különbség nélkül egyaránt s minél elébb, mig nem késő.

Éppenezért a legmelegebben üdvözöljük az *anti alkoholista* liga szervezkedését és teljes erélylyel kellene megalkotnunk az *abstinensek* szövetségét, mert *„periculum in mora“* s „minden perc egy halál!“ Fájdalom! a kurzusnak ez a legnevezetesebb pontja részesült a legmostohább elbánásban, mert csak a gazdag programm pótlékául került elő és kevésbbé is volt látogatott.

A *keresztény* szociális kurzus ismertetése után már annak *tanúlságait* a következőkben foglaljuk össze.

1. Első tanúlság, hogy a dobbal nem lehet verebet fogni! Igyekezzünk tehát mi is csöndben, parádé s zajnélkül dolgozni, mint ők.

2. Nagy dolgokat, csekély eszközökkel elérni nem lehet.

Tehát ami erdélyi református egyháztársadalmi mozgalmunk egész medrét mélyiteni — és gondoskodni kell megfelelő anyagi és erkölcsi eszközökről, vagyis legyen gazdag programmunk és elég emberünk, mint nekik.

3. A nálunk is gyakran előforduló *templomavatási* és minden más kinálkozó alkalmat meg kell ragadni az egyháztársadalmi munka intenzivebbé tételére; mint ahogy ők teszik.

4. Ne csak a papok vállaira nehezüljön a munka egész sulya, hanem lépjenek sorompóba világi férfiaink is s *szóval és tettel* is mutassák meg élő hitüket, mint teszik ezt a róm. kath. világiak, akiknek egész hatalmas gárdája lépett síkra és vett aktiv részt ezen a kurzuson.

5. Szervezzük mi is mindenütt és minél előbb

az *ifjúsági és leányvédő* egyesületeket, valamint az *iparos-tanonc- és cselédotthont;* éppen úgy, mint ők.

6. És le az *alkohollal*, illetve munkára föl az *alkoholellenes* szövetkezetek szervezésében, valamint a hazai ipar pártolásban is, mert különben veszve vagyunk és a szégyen bélyegét kell homlokunkon hordozni mind halálig!

Végül büszke önérzettel jelentjük ki, hogy mi is *szociálisták* vagyunk; de sem *állambontó nemzetközi*, sem tisztán és pusztán felekezeti célokat szolgáló *keresztény*, tehát *római katholikus*, hanem igenis a szó igazi és nemesebb értelmében vett keresztyén szociálisták, vagyis *követni* és kitelhetően megvalósitni törekszünk a Jézus Krisztusnak, a legelső és mai napig legnagyobb, legeszményibb szociálistának zászlójára irott ezen elveit:

„Egyenlőség, testvériség, szabadság."

Igen, legyen *egyenlőség* Isten és törvény előtt, valamint a közös emberi s polgári jogok élvezése és a kötelességek teljesitése terén is.

Legyen *testvériség*, mert egy atya gyermekei vagyunk és igy mindnyájan *üdvözülhetünk*, vagy *elkárhozhatunk*, felekezeti különbség nélkül, a szerint, a mint jót — avagy rosszat cselekszünk, a mint tiszteljük és szeretjük az Istent s szeretjük felebarátainkat is, mint önmagunkat. Tehát *el* az *egyedül üdvözitő vallás agyrémével!*

Es legyen *szabadság*, a *törvény*, a keresztyén társadalmi szabályok és az *illendőség*, az *ethika* korlátai között.

De minden olyan szociális törekvés, amely mást és ennél többet akar, *nem keresztyéni*, sőt nem is humánus, nem emberi és igy jogosulatlan.

Ellenben, ha *ezek* a magasztos elvek valaha, *ilyen* értelemben megvalósulhatnak, *akkor* és *csak* akkor lett a Jézus igérete szerint *egy akól és egy pásztor.*

... d.

Babyloni nyomok az új testamentomban.

(Folytatás.)

A babyloni s általán az ó-keleti mythosokban szereplő megváltó királynak, kinek a sötétség hatalmasságain vett diadalma új életet szül e világon, egyik főjellemvonása, hogy *származása titokteljes.* Vagy a születése helye ismeretlen vagy pedig apjáról vagy anyjáról nem tudunk semmit. Anyja igen sok esetben papnő vagy maga az anyaisten. Ilyen motivumokkal találkozunk a híres Gilgames eposban, Sargon mondájában, a Ninivről szóló fragmentumokban és az Asurnasirpal-mondában. De ilyen motivumok előfordulnak az ó-testamentomban is, pld. a Mózes születési mondájában, melyben számtalan mythologiai elem található. Zsidó monda szerint a Megváltó is apátlanúl fog születni. A Midrosch pld. igy jövendől: „Panaszkodtak: apátlan árvák lettünk. Hiszen a Megváltó is, kit közétek küldendek, apátlan leend." A „József testamentuma" szerint pedig a Megváltó egy szűznek a fia.

Egy másik jellemvonása a keleti mythosok megváltójainak, *hogy születése után üldözik.* Vagy félreeső helyre teszik ki, vagy egy szekrénybe zárják, de mégis megmentik. Jeremiás *„Das alte Test. im Lichte des alten Orients"* c. művében, már reámutat arra, hogy a genesis elbeszélése szerint Mózest egy sásból font szekrényben mentik meg s egyszersmind 12 parallel helyet említ a különböző mythosokból.* Zsidó monda szerint Ábrahámot is üldözték születése után s egy barlangba rejtették el az üldözés elől. Ugyanezzel a motivummal találkozunk az egyiptomi Hathor-mythosban is. A görög mythologia szerint pedig Zeus az Ida-hegy egyik barlangjában születik meg; az anyja, Rhea, u. i. ide volt kénytelen menekülni Kronos elől, ki tudvalevőleg saját gyermekét elnyelte. Méhek és Amalthea kecske táplálták itt tejjel és mézzel. Ezenkivül a görög hősmondáknak számtalan alakja ily körülmények közt született és nevelkedett.

A megváltó király e mythosok szerint továbbá áldást és csodálatos termékenységet hoz a földre. Különösen ő a szőlő ültetője.

Gondoljunk például az u. n. messiási zsoltárokra (72 zs.), vagy azokra a leírásokra, melyeket a próféták adtak a Messiás uralkodásáról, pld. Ézs. 61 fej. Egy assyriai levél pedig igy beszél Asurbanipálról: „Igazság napja, jog éve, bőséges eső, hatalmas vízállás és jó eladási ár!" Számtalan ilyen helylyel találkozunk az alexandriai sibyllákban s a talmudi irodalomban. De különösen hangsulyozzák a keleti és görög mythosok, hogy a megváltó király a szőlő első ültetője. Az ó-testamentomban Noé, az új világkorszak kezdője, a szőlő ültetője, valamint az az Osiris-Dionysos-mythosban szereplő és szétvagdalt évisten is. A Dionysos-mythos egyik változata szerint Diána megtalálja a Dionysos szivét, ezt földbe ássa s ebből nő ki a szőlőtő. És itt azt a kérdést veti fel Jeremiás, hogy vajjon nem nyernek-é e körülmény által új világosságot Jézus e szavai: „Én vagyok a szőlőtő?" és a Máté 26_{29}-re? A termékenységnek e motivumából magyarázza Jeremiás a prófétai nyelv e terminus technicusát is: „Semach" Zak. 6_{12}; 3_8;

A keleti mythosoknak e nyomaival találkozunk ismét az Apokalypsis azon részeiben, a melyekben Krisztusnak győzelméről van szó. Apokalypsis 12. fejezete. A napbaöltözött asszony, fején a 12 csillaggal, lábainál a holddal nem más, mint az ég királynője, mint az évjárásának representálója. A kosmikus mythosban, mely e képnek alapúl szolgált és a mely nélkül e képet megérteni lehetetlen, megfelel e napbaöltözött asszonyi alak az évistennek. A katholikus symbolika, midőn úgy ábrázolja Máriát, mint az ég királynőjét, ez által tulajdonképpen visszamegy a régi és eredeti felfogásra, mely a mythosokban nyert kifejezést Az asszony fején levő 12 csillag pedig az állatkörnek 12 jegyét symbolisálja.

Ez az asszony egy gyermeket szül, aki később a sárkánnyal fog küzdeni. A gyermek születésekor egy sárkány áll a nő előtt, a melynek 7 szarva és feje van. Elakarja nyelni a gyermeket. A nő a pusztába menekül s a sárkány vízözönt bocsát utánna. Azonban a föld megnyílik s elnyeli a vizet. A gyermeket Isten megmenti. E kép teljes megértéséhez szükséges mindenekelőtt megjegyeznünk, hogy december 25-én az állatkör állása a következő: a „szűz" csillagkép keleten kel föl s utánna a serpeus.

A sárkány az évjárást magyarázni akaró mythosban a tél (az esős évszak) a világév megfelelő mythosában pedig a régi világrendnek az ura, kinek uralmát nemsokára magához fogja ragadni a megváltó-isten. Az knuma elis nevű *babyloni* költeményben a mythos Mardukra van vonatkoztatva s epikailag feldolgozva. A *mandäusoknál* a mai napig fennmaradt a Marduk-kultusznak némi nyoma; mythosuk szerint Mandâ de Hajjê (azaz Marduk) küzd a „fekete víz" szörnyével s bebörtönzi azt. Az egyiptomi Typhon sárkányról szóló mondában ugyanez a kosmographiai folyamat van szemléltetve. Miután Osiris megöletett, az anyaisten Hathor gyermeket szül, Horust. Horus azonban kénytelen menekülni Typhon elől. Később harcra kelve vele, kardjával átszúrja. Az imikai s iráni mythosokban is találkozunk e motivumokkal. A görög mythosok közül pedig ott van Apollo mythosa, mely szerint az alig megszületett

* „Das alte Test. im Lichte des alten Orients" 255 s köv. lapokon.

gyermek, kit anyja még karjain hord, nyilaival, a napsugarakkal, lelővi Python sárkányt, aki őt megölni akarta. Vagy ott van ismét Herkules harca a lernai hydrával.

Az ó-testamentomban is nem egyszer találkozunk a sárkánynyal, mint Jahvé ellenségével; akit azonban Jahvé mindig legyőz. A zsidó írók Jahvénak a gonosz ellen folytatott harcát rendesen úgy adják elé, mint a sárkánynyal folytatott küzdelmet (Rahab, Leviathan.)

E mythikus motivumok segitségével tudjuk megfejteni azt is, hogy miért neveztetik a Messiás, a nem biblikus iratokban, egyszer *ben Josefnek*, máskor pedig *ben Davidnak*. Az ily kifejezést, mint ben David, ben Josef stb, nem kell mindig genealogiailag magyaráznunk, mivel igen sokszor astralis-mythologiai motivumok képezik alapját. Hogy pld. a Józsefről szóló elbeszélésekbe az iró tudatosan vegyitett Tammuz-motivumokat, az Jeremiás szerint kétségtelen. Ez a József is alászáll, miként Tammuz, az alvilágba (a kut, Egyiptom, fogság) hogy ezután, mint áldásthozó hős térjen vissza. A Messiás tehát, mint ben Josef, a szenvedő Messiás. A messiás, mint ben David, a győzedelmeskedő Messiás.

Különben a zsidó apokalyptika szerette a Messiást babyloni mythosokból kölcsönzött vonásokkal rajzolni. Pld. IV. Esr. 13_{25}.

Az új-testamentom írói közül még Pálnál találkozunk a sárkánynyal való küzdelem motivumával. Kol. 2_{15} Esph. 6_{11} s köv.

Az apokalypsis 12. fej. tovább elbeszéli, hogy az asszony sasszárnyakon menekül a pusztába. A sárkány megkisérli vízbe fullasztani őt, de a föld elnyeli a vizet. A asszony 3 és $^1/_2$ évig marad a pusztában. A sárkány, mint a téli, esős időszak reprezentálója, vízi sárkány, aki vízzel akarja megölni a menekülő asszonyt. Az asszony 3 és félévig marad a pusztában. Az a kérdés, hogy miért éppen ennyi ideig? A felelet igen egyszerü, ha meggondoljuk, hogy a téli hónapok száma 3 és $^1/_2$, pontosan 3 hónap és $10^1/_2$ nap. Lehetséges, hogy innen nyeri magyarázatát az a szólásmód is, hogy Jézus *„három nap“* mulva támadott fel, ami tudvalevőleg nem felel meg a tényeknek.

(Vége köv.)

Ifj. dr. Barlók György.

Kérés adakozásra.

Testvéreink az Úrban és Hazánk szeretetében

1848—49-iki „Honvéd vértanuk“ emlék-oszlopával — a község nyugati oldalán — jelölve, tehát történelmi nevezetességü helyen, Kolozsvár sz. kir. város keleti szomszédságában fekszik kis községünk: *Szamosfalva*.

Községünk 1645 lélek száma közül csak 390 magyar s ebből is csak 232 református alkotja a szamosfalvi ev. ref. anyaegyházközséget; a polgári község tulnyomó többségét, tehát oly nemzetiségek képezik, kik nem beszélik nyelvünket, nem értik nemzeti aspirációinkat.

Hiveink nagyobb számát a helyben lakó, nagyobbára szegénysorsu, de törekvő magyar földmívesek alkotják: a csekélyebb részét pedig a helyi és szomszéd oláh községekben és szórványokban lakó idegen felekezetü nagyobb birtokosok és bérlők cselédei teszik ki.

Tehát szegény;.... s mondhatni még ifjú, kezdő ezen egyházközség, s fájdalom, már is nagy veszély fenyegeti további fenmaradását: 1860-ban szerzett s 1888 ban — a régi vizenyős és omladozó alapon, részben kőből, részben téglából s az épitkezéseknél szokásos kötések nélkül — átalakitott templomának nyúgati fala meghasadt, melyet a mérnöki szakvélemény utasitása értelmében, gyors intézkedés folytán kell helyre hoznunk, hogy templomunkat a teljes összeomlástól megmentsük.

Templomunk — eltekintve attól, hogy a két csaknem iskolacsengőhöz hasonló haranggal ellátott fatornyocskáján is már mindennap fenyegetőbben látszik a lezajlott esztendők romboló nyoma — hivei csekély számának dacára is oly kicsinynek bizonyult, hogy hiveit csak részben képes befogadni, a szentségek kiosztására pedig csaknem teljesen alkalmatlan.

Templomunk renoválása és kibővitése tehát elodázhatatlan életkérdéssé vált.

Ez életkérdés megoldásához szükséges fedezet előállitására pedig a saját erőnkből teljesen képtelenek vagyunk, lelkészi állomásunkat is csak állami segitséggel tudjuk fenntartani; egyedül csak 44 fuvarunk és 72 kézi napszámunk az, amit adhatunk s aminek segitségével összerakhatjuk majd azokat a homokszemeket, melyek összerakására a nemes szivü emberek könyörűlete adhatja meg munkakedvünket csupán!

Oh! jöjjetek hát segitségünkre mindnyájan, kik testvéreink vagytok az Urban és édes Hazánk szeretetében! Jöjjetek, mert segitségetek nélkül egyházunk további fennállása megszünik! és megszünik vele együtt itt a magyarságnak is egyik — kicsiny ugyan, a mindezideig nemzeti missziót teljesítő — védbástyája is, melynek romjai felett az „elnémult harangok“ mindig szivettépő, keserü emléke fogja Kolozsvártól — Válaszutig fennen hirdetni, hogy a magyar társadalom közönye itt is egy magyar templomot s ezzel együtt egy darab magyar földet hantolt el.

Egy magyar templom s ezzel együtt egy darab magyar föld megmentéséről van tehát szó kedves olvasó!

És mi hisszük és reméljük, hogy az „elnémult harangok„ szomoru sorsa itt nem fog ismétlődni, amig csak él magyar e hazán, mig bizhatunk mindazoknak szeretetében, kik önérzettel valljátok magatokat Árpád unokáinak s akik őszintén óhajtjátok, hogy zengzetes magyar nyelven imádhassák utódaink Istenüket.

Felemeljük hát kérő szavunkat mindazokhoz, kik gazdagok vagytok a hitben és jó cselekedetekben, kik szeretitek e vérrel megszentelt édes hazát, kik hiszitek és valljátok, hogy „nyelvében él a nemzet“

Oh hallgassátok meg kérésünket!

Nyissátok meg sziveiteket, hiszen „szivből fakadnak az élet forrásai.“ Nyissátok meg kezeiteket is, mert „nem minden, aki mondja Uram, Uram, megyen be Istennek országába, hanem aki cselekszi is a mennyei Atya akaratát“.

A szeretetnek szent Istene melegitse fel sziveiteket, hogy fakadjon azokból áldás és siker, a nemzetiségek nagy tengerében élő, ezen kicsiny magyarság megmentésére!

A szamosfalvi ev. ref. egyházközség nevében és megbizásából

Szamosfalván, 1906. március hó 2-án.

(P. H.)

Lénárt János, *Vincze Gyuri*,
Tokay Ferenc, *Lénárd Ferkő*,
presbiterek.
Muzsnai Miklós, ev. ref. lelkész. *Lénárd János*, sz. gondnok.

3180—1906. szám.

Szamosfalvi ev. ref. egyházközségünk fennebbi kérését a nemes adakozó közönség hazafias pártolásába ajánljuk.

Dr. Sárkány, h. elnök *Maksay János*, számvevő.

IRODALOM.

E rovatban minden munkát megemlitünk, a mi szerkesztőségünkbe elküldetik, de hosszabb, birálatos ismertetésre nézve a szerkesztőség fentartja saját elhatározását.

Jézus élete evangéliumi képekben.

Irta: Dr. Masznyik Endre theol. akad. tanár. A M. P I. T. kiadványa, a Tudományos könyvsorozat XIX. kötete. Bpest, 1906.

A karácsonyi könyvpiacok sok vonzó és sokat igérő egyházi termékei közül minden valószinüség szerint ez a könyv keltette fel a prot. olvasók legmélyebb érdeklődését. Hogy végre itt van egy eredeti magyar *Jézus élete* a prot. közönség számára, egyszerre eszünkbe juttatja, hogy eddig nem volt s hogy akinek idegen nyelv tudása nem nyitott ajtót gazdagabb irodalmakba, egy-két fordításra volt utalva és pedig — minek mondjuk? véletlennek? — épen római katholikus művekre: Renanra és tán Didonra.

Végre tehát egy magyar *Jézus élete* s a prot. irodalom egy rég várt könyvvel gazdagabb, egy díszes multu iró ajándékából. Rég várt még egy más értelemben is. Egy életcél elérését, régi igéret beváltását jelenti ez a mű. Amit *Luther* és *Pál élete* irása közben legmagasabb eszmény gyanánt tűzött maga elé, hová az út „előre mindig fennebb" vezetett: *Jézus életével* a koronát teszi fel élete művére az illusztris szerző. Az előszó a nyilvános konfessió ünnepélyes hangulatáig emelkedik s ha lehet, még fokozza az ünnnepi érzést, mellyel a könyv tárgya iránt már telve vagyunk.

Mert a mélységes érdek igazi forrása mégis maga a felséges tárgy. Lenne bár irodalmunk még oly gazdag hasonló alkotásokban, s igérje akárkinek neve a megrendítő igéretet, hogy közel hozza sóvárgó szemeinkhez a Jézus életét: mindig új varázszsal ragad meg a nagyszerü tárgy s a puszta vállalkózást is mélységes érdekkel teliti a gondolat, hogy az örökké nyilt titok égető misztikumába viszen. Bizony, nem a közönséges történet az, melyet *Jézus élete* igér. Nemcsak abban az értelemben, melyet a folyton mélyülő ker. érzésmód, a tudásvágy mind jobban tagozódó érdeklődése s a művészi beleélés tömörítő intenciója egyaránt vall: hogy *közönséges* élet nincs a földön; hanem egy magasabb, egészen sajátos értelemben. Az első emlékektől, melyekkel egy gyermekded kor tett üde és naiv vallomást arról, hogy milyen hatást gyakorolt reá Jézus, tizenkilenc század minden magábaszállásában, mellyel számot adott arról, hogy ki volt *neki* Jézus: *egy* alapérzés fakasztja a feleleteket „az, mely a Péter vallomása s a keresztet őrző pogány százados bizonyságtétele óta, a legellentétesebb formákban is, csak egy élménynek keresett kifejezést: az élő Isten fia. Elmondani ezt az egy feleletet a *mi* korunknak, melynek változtak kifejezési formái, mert mélyültek szellemisége tevékenységei, de a melyet ma is az örökké változatlan isteninek mind teljesebb birása vágya sarkal, elmondani az ő nyelvén: a mi nyelvünkün, amit elmondott minden kor a magáén, hiven a „haladékony időhöz": erre vállalkozik a protestáns szellem ezen dicsőséges alkotása, mely megteremtette a *Jézus életében* a folyton tökéletesedő módot arra, hogy az egy szükséges kérdésére feleljen: ki nekünk Jézus!

Nem lehet véletlen, hogy a protestántizmus, épen a mi korunké, — egy megbecsülhetetlen és küzdelmes tisztító fejlődés örököse — *Jézus életével* felel e kérdésre. Egyik kor felelt transcendens analogiákkal, másik ez analogiákat tömörítő dogmákkal; egyik az elragadtatás mysteriumainak superlativusaival; másik az ész jogos határain túlcsapongó jogtalan és vánnyadt nivellálás szintelen és torz átlagosításával. De a metafizika sivár ürességében nincs élet; a superlativusokban nincs valóság s az átlagosítás lapságában sohasem volt igazság. A prot. érzés, egész jelentőségében megragadva a mély igazsági élményt, hogy csak élet fakaszt életet: szemtől-szembe vágyott az élettel, mely húsból és vérből való volt, a lüktető, meleg, szenvedő, felséges élettel, melyet a felhőkön túl trónoló Jézusban nem talált — és rátalált arra az életre is, mely nem volt e világból való. S akkor a legigazabb felelet, talán az egyetlen felelet a kérdésre: ki nekünk Jézus! ennek az életnek feltárása lett. Igazán a megszentelt egyéniség összes lelki erői, összes vágyai forrtak össze abban a percben, mikor az elkerülhetetlen romboló, de tisztitni is képes előmunkálat tapogatózása után az első, tán még tántorgó, lépés megindult: számitsuk akár Reimarustól, akár Strausstól. Mert az *életet* kereste a szétszórt élettelen tetemek közt s az érzés ösztönszerü biztosságával hatolt az elhanyagolt forrás felé. S hogy az érzés, magára maradva, szerte ne csapongjon, segitségül ment a tűrelmes, gondos értelem elmerülő munkája s amaz *amor intellectualissal,* a történeti kutatásnak, a nyelvtudománynak, vallástörténetnek, vallásos lélektannak s mindama szives segitőtársnak együttes munkájával, melyek a prot. theologiát, tudományosságot és élete erejét nagyranőni segítették: odavezette a hivő lelket, az érző lelket ahhoz a megelevenített élethez melynek életadó ereje nem a transcendens fennség lenyűgöző elérhetetlenségéből fakad, hanem a tökély ama kibeszélhetetlen vonzó meleg fényéből, mely mellett minden metafizikai ragyogás elhomályosul: amely megszégyenit, felemel, újjászül, amint megmutatja, mint szentelődött meg ez életben a földi. Reménytelen lemondást, ellenséges indulatokat gyógyitott meg ez a Jézus élete s megfoghatatlan dolgok valóságának kétségbeesett védelme helyett megtanitott abban látni a hit igaz győzelmét, ha nemcsak gyermekded hitével, de értelmével, összes tudásával, tapasztalásával, egész felvilágosultságával" imádja Istenét az emberiség (Molnár Albert.)

Ilyen emlékek elevenedtek fel bennem, s ilyen váradalmak kapcsolódtak az örömhöz, melyet a magyar *Jézus életének* megjelenése keltett. A szellem után, melyet *Luther* és *Pál élete* lehelt, csak természetes volt az önkéntelen váradalom, hogy a prot. szellem ezen gazdag kincsei egy csatornával többet nyertek, hogy a mi életünkbe átömöljenek. Az első percben alig köt le az alcim: *evangéliumi képekben.* De aztán gondolkozóba ejt: mit jelenthet? Az anyagot, melyből Jézus életét a művészi utánképzés megteremti, aligha akarta a szerző nyomatékosan körülhatárolni; kétségkivül az evangeliumok „képei" egyetlen forrásunk. Tán a szerkesztés vezető gondolatát világitja meg? Vagy — de minek a henye töprengés? — Jézus *élete* végre is *egy* s az egyén utánképzés sajátosan megelevenítő lehelletében is ez az élet vonz. Nyuljunk a könyvhöz.

S minthogy ez az alcim, vagy akárminek mondjam: a cim második fele, kiváncsivá tett, a könyv egész benyomásából főképpen az erre kapott felelet ragadott meg. S ez a felelet jellemzi igazán az egész munkát. Hogy ezzel kezdjem a benyomásról való beszámolásomat: amit a *Bevezetés* első része („elvi álláspont") sejtett, a könyv bizonyossággá érleli, hogy az *evangéliomi képek* szerzőnkre nézve annyira lényegesebb gondolat, hogy csaknem elvész mellettök, vagy köztük, vagy bennük éppen az, amit *Jézus élete* gyanánt — én magamnak — elképzeltem. S amit *Jézus élete* cimén kapunk, nem egyéb, mint a négy evangéliomban elszórt és szerves összefüggésbe, sem történetibe, sem lélektaniba nem állitott „képek", azaz, csoda- és nemcsoda elbeszélések időrendi egymásutánba fűzése, annyi különbséggel pl. *Tolstoi* „harmonizált evangeliumától", hogy Tolstoi pusztán az irás szavaival fűzi össze a részleteket, szerzőnk pedig tárgyi magyarázatokkal.

Hogy a mű ezen összbenyomása rám nézve meglepetés, csak azért kell kifejeznem, hogy indokoljam a meglepetést Eszembe sem jut az én egyénileg kialakult felfogásomat mértékül tolni fel s önkéntelenül is felrajzó váradalmaimat itélkezni engedni egy mű fölött, mely az egyéni meggyőződés sérthetetlen szentek szentjében fogant. Nem az elvi álláspont meglepetés: nem a cél, melyet a mű elérni akar; de az a különbség, mely a *Pál élete* s ezen *Jézus élete* által lehelt szellem közt van. Ott majdnem tökéletes egyensúlya a modern theologiai tudományosság (nem pártnév értelmében veszem) őszinte tudományos kutatási szabadságának a kedély ama hevével és lendületével, mely az egyéni, szabad prot. ker. hit önállóságának oly becses gyümölcse; itt az egyensúly felbomolva s kisérlet csak arra téve, hogy amit leheletlen más szóval jelölni, mint a tudományos alapozás kifejezésével szoritkozzék az anyag rendezésére, de a magyarázatot hagyja egy magasabb forumnak, melynek kiválóan a kedélyi oldal kielégítése a célja; s ez a forum a hit. Miért ez a különös osztozkodás?

Igaz, Pál nem a hit tárgya; Jézus pedig nemcsak az embernek fia, hanem Krisztus is. Azonban, nem *Jézus életét* igéri e a könyv? Azt a *földi* életet, mint szokás mondani: az emberit, akárhogy nevezzük, melyben jelentette ki az istenit. Hit nélkül kétségkivül sohasem fogják megérteni ezt az életet. De ha a *Pál életéhez* szükségesnek látszott az életirás minden segédeszköze, hogy az élet gazdagságát minél teljesebben s igazabban tömöritse a kép: miért kellett a leggazdagabb életnél megelégedni *egy* eszközzel, mely éppen a legkevésbbé látszik alkalmasnak arra, amit végeznie kellene: hogy *magyarázzon?* Minden tisztelettel legyen mondva: a magyarázó elv, mely szerint hittel kell megérteni a Jézus életét, távol attól, hogy magyarázna, igen sok dolgon fölényesen tullendül, éppen olyan dolgokat, melyek a mi modern korunkban (akármi legyen különben értéke ezen ő „modernségének") éppen a hit diadalmas előrehaladását akadályozzák s problemákul állnak előtte, melyek megoldására megint csak az *egész* szellemiség közös nekifeszülése, megélése szükséges.

De, ez a könyv mindenek felett, tán éppen kizárólag annak készült, amit *épitő munkának* nevezünk. Jó. Nem kérdem, nem erőszakolt-e az életirást az untalan alkalmazással tenni épitővé, nincs-e minden életnek, mennyivel inkább az isteni ezen tökéletes megvalósulásának magához ragadó ereje, amint előttünk bontakozik, elérhetetlen magasságba emelkedik, de gyökereit érezzük magunkban. Arról se legyen szó, hogy éppen azok számára, kiknek e könyv szánva van, az épitést minden forma fölé kell-e helyezni. De egy dolog előttem kétségtelen. A legszentebb épitési vágy is megtörik, vagy ha célt ér, nem e protestáns kegyesség győzelme, ha a „hittel való megértés" gondolatával akarja megteremteni és ápolni a modern ember keresztyén egyéniségét.

Épitni! De épiti-e annak a kornak emberét, kinek feje tele van egy most elé botorkázó világnézet legtöbbször értetlenül egymást kergető jelszavaival, aki benne él egy izgatott hajsza közepében, melyben ha fut is, kénytelen hallani s látni értékek átszámitását, régi fogalmak átgyurását, csaknem mindennapi gunyt, igen jó, ha csak közönyt, szerencse, ha a komoly megértés vágyából eredő birálatot egyházról, vallásról, papságról — épiti-e, ha egy vallásos termék e nehézségeken, melyeket elég, ha *egy* ember forgat elméjében azok közül, kiknek természetszerüleg szánva van, a hit szárnyalásával tul akarja emelni, de a problema marad problemának?

Szerzőnk előtt azonban nincsenek problemái a Jézus életének. A problemákat megoldja, tán feltünni se engedi, az „elvi álláspont." A prot. szellem mélyülése, Straustól vagy „Reimarustól Uredeig" (Schweizer könyvének két dátuma), vagy Boussetig vagy Schmidtig vagy melyiket emlitsem e csaknem hetenként bővülő sorból, nem habozott meglátni e problemákat s mivel problemái csak az értelemnek vannak, a hitnek nem lehetnek, mert *lényege* a meggyőződés: megakarta oldani s — emberileg szólva — meg is oldotta őket. Történeti és lélektani problemákat, melyek megértése mind ragyogóbb fénynyel öntötte el azt a fényes alakot, kiben a hit megnyugvást akart találni. E tépelődések szerzőnk munkáján nem mutatnak nyomot; a tudós apparatusát szándékosan elhagyja. Hagyjuk e disputát, mondja: „a csoda csoda. Azon mi hiába törjük a fejünket. Azokat mi emberi eszünkkel soha fel nem érjük... Hanem igenis, a hová fel nem érünk észszel, fel érünk oda hittel"... (138.)

Képzeljük el, hogy valakinek sikerül e felhivásra *megérteni hittel*, amit értelmével hiába próbált megérteni. Minő eredménye lesz e sikeres próbálkozásnak? Mi mindent fog „megérteni!" Meg fogja érteni Lourdest és minden lourdeseket, mert mivel fogja a protestantizmus a bibliai csodákra korlátozni a megértés ezen új módjának alkalmazását? És mi fogja akkor megkülönböztetni a protestáns hitet a római pápás hittől? É ki méri ki a határt, melyen innen az ész eredményes használatát remélheti az ember, tul a mindent megértő hitre kell bíznia magát? És mindenek fölött: mi szükség van még az értelemre mindezen dolgokban, mikor „rágódásai" úgy is fölösleges meddőségek?

De mit jelent végre is a varázsszó, hogy hittel érthetjük meg Jézus életét? A felelet igen meglepő. Jelent mindenütt, ahol alkalmazva van — valamely allegorizáló magyarázatot, egy konkrét esemény szimbolizált értelmének kivonását, általánosítást, tehát a legtisztábban értelmi műveletet. Ime: a kánai menyegző: a törvény-vallás értéktelen vizének átváltoztatása a kegyelem vallásának borává (140); a bélpoklos meggyógyitása (168), általában a gyógyitási csodák: Jézus egyéniségének, szellemi erejének hatását jelentik; a naini ifjú feltámasztása: az úr igéjének mindent megelevenítő ereje (174), Jézus a tengeren: az élet tengerén. Az öt kenyér: az ige kimerithetetlen gazdagsága. Rég ismerős magyarázatok. Ezekre kénytelen minden gondolkozás eljutni, mely a szó szerinti értelmet — hogy is mondjam: — elfogadni nem tudja, elvetni nem meri, a megértés új szempontját nem meri vagy nem akarja alkalmazni. De akkor se nevezi *ezt* a megértést, hittel nyert megértésnek. Valóban nincs benne több része a hitnek, mint a chemikus műveletében, midőn képletei alapján biztosan várja hite betelését az új vegyületben.

Nem fontoskodom a rég és sok oldalról érzett tény emlegetésével, hogy a hit fogalmazását revideálni sürget a lélektan, a vallástörténet, az ismeretelmélet, s Pál utolérhetetlen meghatározását szabadabb szellemű alkalmazással igazi mélységeiig sürget kiaknázni. Örömmel érzem az alkalmazásból, melyet a könyvben nyer a hit fogalma, hogy a protestáns hit ez, a személyes meggyőződés, a *fides, qua creditur*, mely a „láthatatlan" dolgokat nem kénytelen „érthetetlen" dolgoknak elfogadni. De ha az ember *egységes* szellemi tevékenységében, mellyel a legmagasabb életet akarja megragadni, mégis kell legalább annyi szerepet adni az értelemnek, hogy végre is *ő* az a fáklya, melyet a hit szikrája lángra lobbant: akkor méltatlan osztályrész jutott az értelem apparatusának, ha nem szabad teljes joggal végeznie azt, amit mégis csak nélkülözhetetlen szerepéből más nem végezhet és felesleges óvatosság féket vetni egyik mozdulatára, hogy a másik is meg legyen zabolázva. Kép nélkül: a „tudós apparátusa", akár-

milyen fölöslegesnek érzi a szerző ebben a tárgyban, valamelyes fokig mégis igénybe van véve. De teendője végződik az anyagnak, az „evangéliomi képeknek“ minden problematikusságtól mentessége kijelentésében; a történeti háttérhez szükséges összefoglalások, átmenetek szép rajzában, az idői rend statuálásában, közbe legyen mondva: talán a legvalószinütlenebb vállalkozás, ami pedig itt a főérdek, mert ez a sorrend adná a történet ritmusának gerincét: a legegyénibb összeállitások ösztönzője Renantól Jülicherig; s végre megelégszik, mint említém, ez a megértésre szolgáló apparatus, az elbeszélések tárgyi kommentálásával s tetőződik, mint a pár példa igazolja, egy valamiképen megmagyarázandó, mert adott s ezért elkerülhetetlen bökkenőnek olyan „megértésével“, minőt a példák mutatnának. Megmarad a bőkkenő, mert csak felét világitja meg a magyarázat. A másik fél megoldását éppen ettől a nélkülözhetőnek kijelentett apparatustól kapnók.

Mert ez az apparátus mutathat fel hosszú használata alatt elég jelenséget, ami a rágódás nevénél csakugyan nem érdemel egyebet; kegyeletes hagyományok kétségbeesett védelmezése és ugyanezen kegyeletes hagyományok éppen olyan kétségbeesett rombolása egyaránt szenved benne. De csak türelmes és szivósan rászegzett tekintet előtt nyilik meg az *élet*, s ennek megnyeréséért ki ne látná el magát a legkitűnőbb apparátussal? A legkitűnőbb apparátus itt: a minden oldalu gondos számadás arról: mi a valóság abban, amiből Jézus életét meg kell szerkeszteni? Ha az elvi álláspont olyan, hogy nem okoz neki nehézséget a természeti törvényekről s az isteni világrend áthághatatlanságáról alkotott fogalmaival összeegyeztetni elbeszéléseket, melyek éppen ezen világrend megtörésével ejtenek gondolkozóba helyzete fölött, ismétlem: — ha csak egy embert is, akkor nincs szükség ezen apparátusra. De akit akár ezen jelenségek értékelése, akár az egész forrásanyag történeti jelentőségébe vetett pillantása arra a gondolatra visz, hogy amit az evangéliumok írói írtak, már átment a saját lelkük, élményeik, tapasztalásaik reflexén: a formákban, melyeket egy magán tul nem léphető kor adott Jézus életének, nem fogja a *Jézus életét* látni, hanem keresni fogja okait a sajátos reflexnek s kiolvasztja a kiolvasztásra egyenesen reáváró aranyat a formából, hogy átöntse a maga korának új formáiba. Annak ez az apparátus nem lesz rágódás, de elérhető pozitivumos bizonyosságának szilárd lerakása; az meg fogja érteni általa az emberi toldalékot, az első mozzanatot egy soha be nem fejeződő evolucióban, melylyel az első kor adott magának számot Jézusról, s a toldalékon túl az örök lényeget, mely átcsillámlik egy-egy elmosódott képen vagy eredeti fényében kiragyog egy az élet közvetlen melegét lehellő jelenetből.

Ebbe a *Jézus életébe* nem fog beleilleni minden „evangéliumi kép“, mindenesetre nem úgy mint átélt élmény, ha minden jelét magán hordja annak, hogy egy felgerjedt emberi képzelet reflexe színezte ki. Szegényebb lesz tán ez a *Jézus élete?* Igazabb lesz mindenesetre, mert valószínübb s ezért gazdagabb; mert az *egész* élet lesz benne, melyhez szerető elmerüléssel és egész szelleme áthatottságával csak eljuthat a keresztyén öntudat és a Jézus élete lesz benne, mert akakármilyen hézagosak, eléggé életet lehellők forrásaink, hogy feltárjuk a mélyen tovahuzódó gyökereket s a megrázó forduló pontokat. De nem lesz „befejezett ez a *Jézus élete.* Befejezetté, ha van e szónak értelme, ma sem az anyag módosithatatlan tömege tenné, hanem a művészi alkotás tökélye. Minden idő meg fogja alkotni a maga *Jézus életét* s műve befejezettségének nem lesz más mértéke. De más lesz mértéke az egyes alkotó részek értékelésének. Nem érzem magam jogosítottnak, sem hivatottnak, csak vázolni sem az eredményeket, melyeket hálás örökösként egy derék csoportja a prot. theologusoknak tisztázott, sem módszerük egyszerű elveit, sem az összefoglaló pillantások perspektiváit, melyekkel az egyéni látás szent jogán egy-egy felséges képbe foglalja az eredményeket az újjáteremtő fantázia. Én csak egy másik elvi álláspont halk és tapogatódzó szószólója akartam e kérdésben lenni. Mert úgy érzem, s napról-napra mind jobban arról győznek meg tapasztalásaim, hogy amire a mi korunknak szüksége van, hogy megrendült, sok helyen el is vesztett hitét a legmagasabban újra feltalálja, azt ez az elv, mely az ember *egész* szellemiségének minden jogát elismeri, az ő módszerével, mely minden istenadta szabadságot felhasznál a valóság birtokba vitelére: sokkal biztosabban megadja s azért ellenségeinkkel szemben biztosabb oltalom, épitésben intenzivebb, az akarat lelkesítésében közvetlenebb, mint az az álláspont, mely a lélek vallásos életnyilatkozatait úgy óhajtja gondozni, hogy egy metafizikai, hagyományosan transcendes sférában konzerválja.

Ami épen a *Jézus élete* kérdését illeti: gyönyörködő szivvel emlitve ezt a könyvet, mely az áhitat óráiban születve, hűséges és komoly kalauza lesz az áhitat óráinak: azt a *Jézus életét* is, melyre a mi prot. — és nem prot. — közönségünknek is szüksége van, ettől az elvi állásponttól várni. Az uttörő után egy egészen parlag vidéken, el kell jönnie a második vagy harmadik vállalkozásnak, mely hangot ad egy mély névtelen vágynak és jele lesz annak, hogy megérett a kor „nemcsak gyermekded hitével, de értelmével, tapasztalásával, egész felvilágosultságával“ imádni végre Istenét.

Tankó Béla.

Előfizetési felhivás.

Az 1907-ik évvel az „Olaják“ VII-ik évfolyama kezdődik. S bár ez év változást hozott a szerkesztésbe, mert Dessewffy Emma urnő nagy elfoglaltsága miatt arról lemondott, de azért ez nem jelent változást a lap evangeliumi irányában és azon törekvésünkben, hogy munkálkodjunk a hitélet ébresztésében.

Vezérfonalunk ezután is az evangeliumi alapon nyugvó mély vállásosság s az ebből fakadó szeretet lesz. De azért nem zárkózunk el a társadalmi élettől sem, mert csakis igy hathatunk jótékonyan reá. A társadalmi kérdésektől teljesen elzárkozott vallásosság elveszti hatékony erejét azoknak alakulására. Pedig csakis az evangeliumi alapon álló hit ápolása, erősödése, terjedése oldhatná meg sikeresen a szociális kérdések összegét.

Közölni fogunk tehát ugy, mint eddig cikket vallási, valamint mélyebbreható társadalmi kérdésekről; költeményeket, elbeszéléseket, könyvismertetéseket, hireket evangeliumi és humánus mozgalmakról.

Kis lapunk minden sorában, bármily kérdésről szóljon az, ott lesz a krisztusi szeretetnek és igazságnak hatása, a hit meggyőző ereje és bizalma.

Kérjük tehát lapunknak s az evangeliumi ügynek igaz barátait, hogy támogassanak a lap terjesztésével s minél több előfizető gyűjtésével.

Az előfizetési pénz új szerkesztőnk cimére: Paál Árpádné urnőnek Budapest, IV., Molnár-utca 38. sz. küldendő.

Egész évre 2 korona, fél évre 1 korona.

Budapest, postabélyeg kelte.

Lorántffy Zsuzsánna-Egyesület.

GYÁSZROVAT.

Kiss Pál a sülelmed-cikói ev. ref. testvér-egyháznak lelkésze f. hó 7. napján, életének 69., boldog házasságának 25. és lelkipásztorkodásának 36. évében rövid, de emésztő szenvedés után jobblétre szenderült. Drága kis leánykáját azelőtt kevés napokkal ragadta el szerető karjai közül a halál és az ő lelkét nem csupán megrázta, de összetörte a súlyos veszteség. Elment oda, utána annak, akit oly szülői rajongással szeretet. Elment és itt hagyta azokat, akiket pedig ép oly rajongással vett körül: forrón szeretett hitvesét és fiát. Itt hagyta sok jó rokonát és őszintén becsülő jó emberét. Itt hagyta kisded nyáját, mely fölött oly számos éveken hiven pásztorkodott. Benne egy igaz ember, egy jósággal teli lélek költözött el. Emléke áldott!

Székely Iván János 48-as tüzérhadnagy, nyug. ref. lelkésze a kézdivásárhelyi egyházközségnek, a koronás arany érdemkereszt tulajdonosa, a kézdivásárhelyi olvasóegylet, pénzintézetek alapítója, éveken át elnöke, igazgatóelnöke, majd tiszteletbeli elnöke, a kézdivásárhelyi iskolák gondnoksági elnöke, több jótékony intézet alapitója és elnöke stb. életének 81-ik, házasságának 41-ik, papságának 43-ik évében f. évi jan. 12-én alkonyatkor megtért Urához, hogy számot adjon a reá bizott talentumokkal való sáfárkodásáról. Bizonyára akad szolgatársai közül, ki tanulságos, sok tekintetben példás szép pályafutását megirja lapunk számára, mely kortörténeti vonatkozásokban is gazdag. Magunk csak egy pár vonást dobunk hirtelen oda. Papságát Kolozsvártt kezdte. Innen ment át Szász Károly utódaként az akkor nagyhírü és nagy javadalmu kézdivásárhelyi papságra. Itt mindvégig vezető szerepet vitt társadalmi és közügyekben oly szerencsésen, mely az egész közönség osztatlan elismerését biztositotta neki s végelgyengülésének fogyatkozásai mellett is megtartotta számára hivei hálás ragaszkodását mindvégig. Nagy és szép családja, melyben 5 leánynak és két fiunak jövendőjéről kellett gondoskodnia, nem kis gonddal, de nem is csekély örömmel járult müködéséhez és sikereihez s a jó feleség, ki a kor irányzatához mért módon nagy odaadással, vezető szerepben egészitette ki férje munkásságát a női társadalomban. Székely János bátyánk, mint hazafi, családapa és pap egyformán szépen futotta meg pályáját s nem siker nélkül futott a rögös, sokszor megpróbáltatásokkal terhes pályán. Élő elismerésül hat, még élő gyermeke — köztük özv. Szilágyi Gyuláné enyedi tanárné, Székely Ödön ugyancsak ottani tanártársunk — és tizenegy unoka — köztük Zayzon Ferenczné sepsiszentgyörgyi tanárné — s az egész városi és egyházi közélet kiválóságai s hálás hivei vették körül a hű munkás ravatalát. Legyen az igaznak emlékezete áldott; a szép név és nemes vér örökösei méltók az elköltözötthöz! Haláláról külön gyászjelentést adott ki hálás egyházközsége.

KÜLÖNFÉLÉK.

Felvilágositásul. T. B. lelkész úr nyilt kérdésére az *orsz. ref. parochiális könyvtárbizottság intézőihez* e lap nagyérdemü szerkesztője megadta ugyan a megnyugtató felvilágositást, de minthogy ő a példányszámra vonatkozólag határozott nyilatkozatot nem tett és soraiban reám, mint biz. előadóra utalt, kiegészitésül teljes tisztelettel fölemlitem a következőket: A parochiális könyvtárbizottság a Ref. egyházi könyvtár köteteinek példányszámát 2500-ban állapitotta meg, ebből 2000-et számitván az egyházakra s 500-at könyvkereskedői úton leendő elárusitásra. A „Hegedüs és Sándor“ cég válasza tehát, mely szenrint e mü *„kizárólag* a parochiális könyvtárak számára nyomatott és könyvárusi uton nem kapható“, tévedésen alapul. A munka expediálása az egyházak részére most van folyamatban s mihelyt ez befejeződött, azonnal megtörténik a mű könyvárusi piacra hozása is. Az 500 eladásra váró példány, azt hisszük, bőségesen elég lesz az esetleg elkallódó példányok pótlására s a vevők keresletének kielégitésére, kik közül a legnagyobb kontingens: a lelkészi kar, természetszerüleg hiányozni fog. — Pojor, 1907, január 14. Dr. Antal Géza biz. előadó.

Az „Országos középiskolai tanáregyesület“ közlönye legujabb számában védekezik azon támadások ellen, melyek újabban mind rendszeresebbekké lesznek ellene. Hangsulyozza, hogy ők biznak Apponyiban, „mert hisz' nagyrészt ugyanannak a politikai tábornak a tagjai, melynek ő egyik vezére“ Nem tudja hát megérteni, hogy miért támadják mégis az egyesületet!? Dehogy nem tudja! Csak nem meri kimondani. Hát mi kimondjuk helyette. Azért, mert a tanáregyesületnek liberális szelleme és hagyományai vannak még, melyet a vezetőség is képviseI a kálvinista *Beöthy* Zsolttal élén. Hát ezért nem szereti az egyesület sem Apponyi, sem különösen Barkóczi s ezért támadja a titkos reakcio és nyilt klerikálizmus. Hiszen az „Alkotmány“ kimondta már, hogy a liberalizmusnak — lejárt. Es pedig nyiltan kimondta: nemcsak a politikai liberalis pártnak, hanem a liberalizmusnak általában. Pedig az „Alkotmány“ mostanság nem jósol, hanem — egészen megbizható forrásból — tényeket konstatál. Hát ezért kell Beöthynek mennie az egyesület éléről és — megy vele a liberálizmus. Az egyesület pedig szépen be fog evezni a reakcios-klerikalizmus vizeibe és lesz újra — a nemzeti művelődés katalmas eszköze. És milyen könnyen fog az menni! Ime, megjósoljuk a formulát is, mely igy fog hangzani: a „nemzeti művelődés“, mely eddig tartalomnélküli üres jelszó volt, most komoly valóság, mert betöltetik *„keresztény“* tartalommal. Ezt fogja jelenteni a kálvinista Beöthy távozása az egyesület éléről, amivel az egyesületámadása is meg fog szűnni. Ezeket tán nem is volna olyan nehéz meglátni! Nó igen, — de ki is mondani

Nyilnak a szemek. A D. P. L. legújabb számában „Uj főigazgató“ cimen, szerényen ugyan „a felekezetieskedés vádját“ megelőzendő, de érdekes igazságokat ajánl „az illetékes körök figyelmébe“. Arról van ugyanis szó, hogy a *kassai* tankerület új főigazgatót kap, hiteles hir szerint *Bodis* Jusztin bencés szerzetest, immár a *negyedik* szerzetes főigazgatót az országban. Erre jegyzi meg a D. P. L., hogy az ország 204 középiskolája közül a kath. szerzeteseké 34, a protestánsoké 53 s mégis eddig *négy* szerzetes főigazgató s csak *két* protestáns — bizony nem papi jellegü! — van. Apponyi legutóbbi nagy beszédében ugy mondta, hogy *„jellemeket akar neveltetni“*. Hogy milyeneket?: arról a főigazgatói kinevezésekből is lehet következtetni. De igen abból is, hogy egyik felvidéki állami gimn. internnátusa vezetőjévé több pályázó mellőzésével, ismét *egy róm. kath. papi* embert nevezett ki. Bizonyosan a zárdai iskolákból ismeretes *„házi rend“* meghonosítása érdekéből. Hja, — *a jellemek!*

Új csángó-telepek Hunyadmegyében. Dévárról irják: A Bukovinából és Amerikából visszatérni vágyó csángók egy küldöttsége érkezett ma ide és tárgyalást kezdett a helybeli birtokossággal telepítési ügyben. Az új csángótelepeket Maros-Solymoson, Folthon és Alpestesen létesítenék. Egyelőre 120 család szándékozik letelepedni, akik családtagjaikkal együtt, mintegy 1000 főre tehetők. Örvendetes, hogy a telepesek mintegy 200.000 kor. készpénzzel rendelkeznek és nem esnek a lakósság terhére. A telepités elé nagy örömmel néz a magyarság, mert a telepesekben szapora, dolgos magyar ellem hódit tért, mely az elolahosítás áramlatának ellenállhat. A telepesek birtoka megvásárlásában segitségükre lesz a földmivelésügyi miniszterium, mely a szükséges tőkét biztosítja. Azt hiszik, hogy a tárgyalások sikerrel nyernek befejezést, mely esetben a csángók a tavasszal az új telepek épitését megkezdik és a megvásárolt földet ugyanakkor már mivelésbe is veszik.

A magyar kivándorlás. December második hetében négyezerháromszázhetvenhaton érkeztek Magyarországból a newyorki kikötőbe, köztük 793 magyar, 2096 tót, 552 sváb, 678 horvát és 257 oláh. Ezek közül Newyork államban maradt 83 magyar, 199 tót, 48 sváb, 60 horvát és 24 oláh. Pennsylvániába ment 93 magyar, 224 tót, 49 sváb 42 horvát és 17 oláh. Ohio államba ment 102 magyar, 225 tót, 83 sváb, 36 horvát és 37 oláh. New-Jersey államba ment 47 magyar, 250 tót, 32 sváb, 84 horvát és 21 oláh. Connecticut államba utazott 21 magyar, 59 tót, 14 sváb és 17 horvát. West-Virginiába ment 28 magyar, 178 tót, 8 sváb, 60 horvát és 26 oláh. Missouriba utazott 58 magyar, 143 tót, 96 sváb és 25 horvát. Michiganbe ment 102 magyar, 190 tót, 58 sváb, 54 horvát és 28 oláh. Delawareba ment 99 magyar, 242 tót, 49 sváb, 71 horvát és 34 oláh. Wisconsinba ment 34 magyar, 80 tót, 65 sváb, 39 horvát. Californiába ment 52, Coloradoba 14 és Montanába 22 horvát.

A csiksomlyói róm. kath. főgimnázium áthelyezése. Már régebben megindult a mozgalom Csiszeredában arra, hogy a csiksomlyói gimnáziumot ide helyezzék át. Ezt az ügyet tárgyalták a napokban Csikmegye törvényhatósági közgyülésén. A kultuszminiszter csak azon esetben erősíti meg a törvényhatóság határozatát, mellyel 230 ezer koronát szavazott meg a főgimnázium épitésére, ha a r. kath. státus a szeminárium áthelyezését határozott időponthoz köti. A közgyülés úgy határozott, hogy kivételesen, az ügy gyorsabb lebonyolitása érdekében, 150.000 koronát minden feltétel nélkül a státusnak ad át a gimnázium és internátus megépitésére. Igy, előreláthatólag, a gimnázium áthelyezésének kérdése rövid időn belül meg lesz oldva.

A Protestáns Bál Budapesten. A Protestáns Bál rendező bizottsága nem rég tartotta ismerkedési estélyét, a melyen ifj. Teleki Géza gróf elnöklete alatt az egész rendezői tisztikar s mintegy 40 rendező vett részt. A bál védnöke Prónay Dezső báró ev. egyetemes felügyelő, a tiszteletbeli elnökök pedig a következők: Babócsay Sán-

dor, Ballagi Aladár dr., Bánffy Miklós gróf, Benedek János dr. Bernáth István dr., Bernáth Zoltán, Bethlen Ádám gróf, Bethlen István gróf, Bohus Károly, Borbély György, Csizmadia Endre dr., Dániel Tibor báró, Darányi Gyula dr., Hammersberg László, Horváth Gyula dr., Nagybányai Horthy Béla, Kecskeméthy István, Kun Árpád dr., Kuszka István dr., Lánczy Leó, Metzner Béla, ifj. Madarász József, Nagy Barna, Nagy Dezső dr., Nagy György dr., Nemes Bertalan, Papp Elek, Pilissy István dr., Radvánszky Albert báró, Radvánszky Antal báró, Szabó Károly, Szász József, Szász Zsombor dr., Szemere Miklós, Szentiványi Árpád, Üchtritz Amadé Emil gróf, Wagner Géza dr., Zsigmondy Jenő dr., Szemere Huba. A bálanyai tisztet már eddig a következő úrasszonyok vállalták el: gróf Bánffy Györgyné, Ballagi Gézáné, gróf Bethlen Andrásné, Beniczky Lajosné, özv. Csiky Kálmánné, Dapsy Viktorné, gróf Degenfeld-Schomburg Lajosné, malomszegi Elek Pálné, Fejérváry Gézáné (huszár örnagyné), gróf Haller Györgyné, Pálóci Horváth Istvánné, Palóci Horváth Zoltánné, báró Kaas Ivorné, Kovácsy Sándorné, Kubinyi Lajosné, Lánczy Leóné, gróf Lónyay Gáborné, Nemes Bertalanné, Patay Gyuláné, Payer Imréné, báró Podmaniczky Gyuláné, báró Prónay Dezsőné, Pulszki Gusztávné, Szilassy Aladárné, Szent-Iványi Farkasné, gróf Teleki Józsefné és Vétsey Tamásné. A bál a „Protestáns Országos Árvaház" javára lesz január 19-én a Royal-szállóban. A bál iránt igen nagy az érdeklődés s már igen sokan váltották meg belépti jegyeiket, többen küldtek be a jótékonycélra felülfizetéseket is, amelyeket a rendezőség a bál lezajlása után fog közzéteni. A tiszteletjegyek helyett ujonnan bevezetett egy koronás táncosjegyek is nagy kelendőségnek örvendeznek. Belépőjegy ára 10 korona.

HIVATALOS RÉSZ.

Sz. 29—1907.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ref. egyházkerületben az udvarhelyi egyházmegyébe kebelezett *kőrispataki* egyházközség *lelkészi* állomására pályázat hirdettetik.

Javadalom a dijlevél szerint: Lakás, gazdasági épületekkel és 204 □-öl kerttel; földhaszonélvezet 32 K 04 f.; kamarai javadalom 79 K 12 f.; terményjövedelem pénzértéke 480 K; közmunka értéke 26 K 67 f.; összesen 642 K 83 f.; ebből kiadások címén levonás 25 K; tiszta jövedelem 617 K 83 f.; kongrua 982 K 17 f. Ezen kivül a hitoktatásért az állami iskola pénztárából utalványozandó tiszteletdij (100—120 korona).

Pályázati határidő 1907 február 10.

Kellőleg felszerelt folyamodványok ntiszt. ifj. Péter Károly esp. aához Alsósófalvára (u. p. Parajd) küldendők.

Kolozsvár, 1907. január 15.

Dr. Bartók, püspök.

86—1907. szám.

KÖRÖZVÉNY

valamennyi nagytiszteletű Esperesi Hivatalhoz.

Fölkérjük azon nagytiszteletű Esperes aait, akiknek egyházmegyéjük területén káplántartási államsegély élvezetére jogosított lelkészi állások vannak, hogy szíveskedjenek a megfelelő kimutatásokat a folyó év I-ső negyedéről sürgősen kiállitani és azokat, amennyiben az még nem történt volna meg, a jogositottak által II. fokozatu bélyegjegygyel kiállitandó nyugtákkal együtt legkésőbb folyó hó végéig ide beterjeszteni.

Kolozsvárt, 1907. január hó 11.

Bartók, elnök. *Elek* titkárhelyettes, előadó.

Sz. 32—1906.

KÖRLEVÉL

a görgényi egyházmegyéhez.

1. Szives tudomására hozom lelkésztársaimnak, hogy a hivatalos *nyomtatványok kezelését,* valamint a papi *olvasókönyvtár* gondozását *Radits István* szászrégeni lelkész aa. vette át s igy a nyomtatványokat és olvasókönyveket ő fogja kiszolgálni.

2. Ivasókönyvtárunk gyarapitására mintegy 400 korona áll rendelkezésre. Egyházmegyei Egyházi értekezletünk e tárgyban egy *könyvmegrendelő bizottságot* küldött ki. Felhivom lelkésztársaimat, hogy ha valakinek e tárgyban igénye volna, — egy és más műveket megrendelni óhajtana — véleményes javaslatát küldje be Radits István könyvtáros, referens urhoz, a bizottság aztán ezeket a javaslatokat mindezekre méltányos figyelembe veszi, sőt éppen könyvtárunk egyenes érdeke, hogy minél szélesebbkörü igényekhez alkalmazkodjék.

3. Többen beküldötték a Névkönyvi adatokat, régi statisztikai iveket és a vallásváltoztatások adatait. Mindezek feleslegesek — igy *külön-külön.* Névkönyvet főhatóságunk ezután évenként ad ki. Egyéb dolgoknak pedig nyilvántartás végett — egy helyen — *az esperesi vizsgálati kérdőpontokra adandó feleletekben van helye.* Felhivom ehez képest lelkész atyafiakat, hogy az 1902. évi kerületi jegyzőkönyv. 29. szám alatt megállapitott kérdőpontokat, melyek ezeket a cimeket foglalják magukban: I. Hitélet, II. Iskolaügy, III. vagyoni ügyek, IV. Irodai ügyek, a jelen évtől kezdve pótolják meg az alábbi cimeken:

V. *Névkönyvi adatok.* (Esperesi nyilvántartás végett.)

VI. *Püspöki jelentés adatai.* (Mindig a megelőző kerületi jegyzőkönyv menete szerint.)

VII. *Jelentés a presbiterium müködéséről.*

Igy aztán én névkönyvi, statisztikai stb. adatokat mind megtalálom *egy helyen,* s külön-külön szétküldése felesleges.

Ez az I—VII. pontokat magában foglaló jelentés során felolvasandó:

A) Presbiteriumban.

B) Közgyülésben, — s a felolvasás megtörténte reá vezetendő a jelentésre elnök, jegyző és két hitelesítő aláirásával.

Kérdőpontok feleleteit eddig kiállitottuk 1 eredeti és 2 másolati példányban. Miután azonban ft. Püspök urunk őméltósága legutóbbi körrendelete szerint, a maga részére csak azon egyházak feleleteit követeli, ahol egyházvizsgálat is volt, (a vizsgálati jegyzőkönyvekkel együtt), igy fenti jelentés ezután csak azon egyházak részéről állitandó ki két másolat, példányban, amelyekben *vizsgálat következik.* Egyebünnen elég egy másolat. Maga az eredeti jelentés mindenütt a külön kötetü egyházvizsgálati jegyzőkönyvben.

Bizonyos egyszerüsitést találok abban, ha egy évre vonatkozó adatok, összesitésben adatnak be. A magam részéről, a tanügyi bizottság által szövegezett iskokai statisztikai rovatos iveket is, a vizsgálati kérdőpontok feleleteinek a keretébe vontam volna be. Fennálló rendelkezés értelmében azonban ezek ezután is, az eddigi gyakorlat szerint kezelendők.

Ezen és minden a hivatalos lapban megjelent rendelkezéseim beirandók a „Rendeletek Tárába", éppen úgy, mintha postán küldöttem volna.

Gernyeszeg, 1907. január 11.

Csekme Ferencz, görgényi esperes.

FELHIVÁS

a nagyenyedi egyházmegye tiszteletes lelkipásztoraihoz.

Az egyházmegyei pénztárak kezelése és ellenőrzése tárgyában a mélt. állandó igazgatótanács által *133—1906. sz. alatt kibocsátott szabálygrendelet* értelmében a *rovatalkimutatásokat* egyházmegyénk egyházközségeivel közöltem. A *szabálygrendelet 5. és 6. pontjaira különösen* felhivom a tisztelt lelkipásztortársak figyelmét és kérem, hogy a rovatalok beküldésekor *mindig részletezett ellennugtát ás nyugtát* küldjenek be.

De a szabálygrendelet 6-ik pontja világosan rendeli, hogy „ellenőrzés céljából a megtörtént befizetésről *az egyházmeggei számvevő is hasonló részletezéssel ellátott jelentő iven* értesitendő. Tehát minden egyházközség értesitse is!!

Ha valamelyik egyházközség a rovatalkimutatást valamely postai tévedésből nem kapta volna meg, értesitsen, hogy mást küldjek.

Ar.-Gyéres, 1907. január 15-én

Kollegiális szeretettel

Bartha Lajos, körpénztáros.

Nyom. az „Ellenzék" könyvnyomdájában Kolozsvárt, Szentegyház-utcza 22. szám.

X. Évfolyam. *4-ik szám.* *Kolozsvárt, 1907. jan. 24.*

Erdélyi Protestáns Lap

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 12 kor.
félévre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület részvétirata Hegedüs Sándor főgondnok özvegyéhez.

Kegyelmes Asszonyunk!

A véghetetlen bánat és gyász napjaiban erdélyi református egyházkerületünk az őszintén gyászolók soraiban keresi fel az első sorban vesztes családot. *Hegedüs Sándor* elhunytát méltán gyászolja közvetlen környezete, forrón szeretett családja, az egyház, melynek kebelében élt s melyért minden áldozatra kész volt; az egyetemes református egyház, az egész magyar nemzet is, de bizonyára méltán gyászoljuk mi is, erdélyi reformátusok, akik szivéhez közel éreztük magunkat s a kikkel szemben sokszor kifejezte, hogy bár távol Erdélytől, de érzésben, gondolatban mindig velünk volt. Gondjainkban, küzdelmeinkben részt vett, sikereinkben velünk örvendezett.

Hiában kisértenők meg, nem tudnók felsorolni azokat az érdemeket, amelyek jellemezték az elhunytnak körünkben való működését, azok az egyháztörténet irójának feladata körébe tartoznak. Vagy talán szóljunk jelentékeny anyagi áldozatairól? vagy arról az önzetlen és fáradhatatlan áldozatkészségről, amellyel az egész egyházkerület, vagy egyes egyházak érdekeit mindig sikerrel megvédelmezte, akár a kicsinyek, akár a hatalmasok körében? Azt emlitsük-e, hogy közgyüléseinken mindig részt vett hatalmas tudásával és tapasztalataival, valahányszor a kötelesség hivta?, hogy akár törvényeink alkotásánál, akár ha az egyház fontos anyagi érdekei szólították, mikor tudására szükség vala, a munkálkodók első sorába állott? Vagy szóljunk azokról a halhatatlan érdemekről, amelyeket a fogarasi református egyházunkkal szemben szerzett, mint annak az egyházunknak sok éven át volt főgondnoka, amely egyházunknak virágzását nemcsak a jelenre, de évszázadokra is biztosította? Vagy kisértsük meg ecsetelni azt a drága vonzalmat, amellyel az elhunyt ragaszkodott a kolozsvári kollégiumhoz, az alma materhez, melyben növekedett, hogy mennyi elismerés illeti őt azért, hogy az az intézet hatalmas új épületben teljesítheti küldetését, hogy anyagi eszközei biztosíthatják állandó fejlődését? . .

Nem az ő szellemében járnánk el, ha kutatnók összes jótéteményeit, hisz ő mindenkiért mindent megtenni igyekezett, de soha sem várta az elismerés, hála és köszönet adóját.

Buzgóságát, egyházunkhoz való ragaszkodását egyházkerületünk közgyülése azzal jutalmazta, hogy tiszteleti tagjának választotta meg, s ilyen minőségében egyházunk legjobbjai: gróf Kuun Kocsárd, gróf Kuun Géza és Szacsvay Sándor mellett mindenkor büszkesége egyházkerületi közgyülésünknek.

Egyházkerületünk igazgatótanácsa most, midőn e mindnyájunkat lesujtó és váratlan gyászeset bekövetkezett, kimondotta, hogy jegyzőkönyvében külön lapot szentel az elhunyt érdemeinek megörökítésére, s a gyászoló család előtt őszintén érzett részvétének kifejezést ad.

Kérjük a Kegyelem Atyját, hogy a gyászolókat erősítse meg a megpróbáltatás napjaiban. Mindnyájunkra, de első sorban családjára vigasztaló annak a tudatnak az öröme, hogy őt, amig élt magunkénak mondhattuk s emlékét, mint drága kincsünket őrizhetjük.

Az erdélyi reform. egyházkerület igazgatótanácsának

Kolozsvárt, 1907. január hó 17-én tartott üléséből.

Br. Bánffy Dezső s. k.,
főgondnok.

Dr. Sárkány Lajos s. k.
igazgatótanácsos.

Dr. Bartók György s. k.
püspök.

A magyarországi ev. ref. egyház theologiai akadémiáinak, illetőleg fakultásainak szervezeti, tanulmányi és vizsgálati szabályzata.

(Tervezet, melyet az Egyet. Konvent 1906. 26—27 jksz. határozata előkészitésére — a theol. tantervrevizió, vizsgarend stb. ügyében — a kolozsvári theol. fakultás, illetve erdélyi egyházkerület véleményes javaslatára nézve készitett, a kolozsvári theol. fakultás tanárkara megbizásából és a tanáriszék tárgyalásának alapjául: *Nagy Károly* ref. theol. tanár.)

A magyarországi reform. egyház egyetemes konventje az E. T.-ben foglalt jogánál és kötelességénél fogva a magyarországi reform. egyház kebelében fennálló vagy felállítandó theol. akadémiák, illetőleg fakultások szervezeti, tanulmányi és vizsgálati rendjét a következő szabályzatban állapítja meg:

I. Rész.

Szervezet.

1. §. A magyarországi reform. egyház lelkészképző tanintézeteinek hivatalos neve: *theologiai akadémia*; illetőleg amennyiben egyetemmel vannak kapcsolatban: *theologiai fakultás*.

2. §. A theol. akadémiát alkotják:

a) az E. T. 553. §. szerinti rendes-, esetleg rendkivüli-, helyettes-, magántanárok és tanítók;

b) a szabályszerűen beiratkozott tanulók; és esetleg

c) a kezelő tisztviselők.

3. §. Minden theol. akadémiának *hat rendes tanszék* kell, hogy legyen, ugyanannyi *rendes tanárral*, u. m.:

1. egy az ó-szövetségi bibliai tudományok,
2. „ az új- „ „
3. az egyháztörténelmi „
4. „ a rendszeres (systhematika) theologiai tudományok,
5. egy a gyakorlati theologiai tudományok,
6. „ a bölcsészeti és paedagogiai tudományok előadására szervezve.

A theologiai fakultáson a bölcsészeti és paedagogiai tanszék tárgyai a bölcsészeti fakultáson is hallgathatók, amennyiben az illető tárgyak ott szigoruan azon szempontok szerint adatnak elő, amelyek azokra nézve e szabályzat II. Részében felállitva vannak és az azokat előadó rendes tanár bir az E. T. 553. §-ban előirt theol. rendes tanári minősültséggel.

Máskülönben, — s oly theol. fakultáson, mely állami egyetemmel van kapcsolatban mindenesetre, önállóan s külön szervezendő a bölcsészet-paedagogiai tanszék is a theol. fakultás részére.

4. §. Kivánatos, hogy ugy a theol. tudományos munkálkodás, mint a különböző szakokban való intenzivebb szemináriumi képzés, valamint az akadémiai tanári előkészület érdekében is, hogy lehetőleg minden rendes tanszék mellettt legyen legalább egy *magántanári (docensi) állás*, amiről alkalmas eszközökkel való gondoskodás az intézetek fentartóinak figyelmébe hathatósan ajánltatik.

5. §. Ezenkivül minden theolog. akadémián, illetőleg fakultáson alkalmazandó *egy ének- és zenetanító*, a *közegészségtannak* egy képesített előadója (lehet egy személyben intézeti orvos), továbbá egy vagy több *nyelvtanító* a német-, francia- és angol nyelv gyakorlati tanítására, a mivel kellő képességek mellett akár a rendkivüli tanárok akár a docensek is megbizhatók.

6. §. A theol. akadémiának, illetőleg fakultásnak *tanuló-tagja*, *polgára* csak az lehet, aki szabályszerűen beiratkozott és tagja marad mindaddig, mig „Elbocsátó bizonyitvány"-t nem kap, vagy tanárkari határozattal ki nem mondatott, hogy az akadémia, illetőleg fakultás tagja lenni megszünt. Mindaddig az illető az intézet törvényei alatt áll.

7. §. A theol. akadémia, illetőleg fakultás tanulótagjai, polgárai kétfélék:

a) *rendesek*, azok az ev. ref. vallású, az intézet hivatalos orvosa által testben, lélekben teljesen egészségesnek és minden fogyatkozás nélkülieknek s igy alkalmasoknak talált kifogástalan erkölcsü férfiak, akik gimnáziumi teljes — görög és latin nyelvből is — érettségi bizonyitvány alapján beiratkozva, e Szabályzat II. Részében kitüntetett tanulmányi rendnek magukat mindenben alávetik s ezzel jogot nyernek arra, hogy a III. Részben szabályozott vizsgálatokra állhassanak és lelkészi oklevelet szerezhessenek;

b) *rendkivüliek*, azok a kifogástalan erkölcsü férfiak, akik akár érettségi bizonyitványnyal, akár anélkül, de a tanárkar által elégségesnek itélt műveltséggel tisztán csak a theol. tudományok iránti érdeklődésből iratkoznak be egy vagy több szabadon választott theol. tudomány hallgatására s a kik ennélfogva lelkészi oklevelet nem is szerezhetnek.

A rendes és rendkivüli polgárok egyformán alávetni tartoznak magukat az intézeti rendtartásnak és fegyelmi szabályainak.

Mint vendég-hallgató egy-egy órára vagy valamely tantárgy egy-egy szakasza előadásának meghallgatására az intézet igazgatójának és az illető szaktanárnak külön kikért engedélyével bemehet bármely művelt ember; de az előadás ideje alatt az ily vendéghallgató is az intézet rendtartásaihoz tartozik alkalmazkodni.

8. §. A theol akadémia, illetőleg fakultás ügyeinek kebli vezetésére, a rendes tanárok saját kebelükből legalább egy s egy személyben legfennebb négy évre *igazgatót (decanus)* választanak, kinek jog- és hatáskörét, valamint kötelességeit az intézet fentartója, az egyházkerületi közgyülés által jóváhagyott Szabályrendeletben állapitja meg.

9. §. Az egyházkerületi közgyülés által jóváhagyott ezen Szabályrendelet intézkedik, továbbá az intézet egész kormányzata, rendtartási és fegyelmi törvényei felől a vonatkozó E. T.-ek és Egyetemes konventi határozatok szem előtt tartásával; valamint az esetleg alkalmazott *kezelő tisztviselőkről* is.

II. Rész.

Tanulmányi rend.

— Tantárgyak, tananyag, ezek beosztása és heti óraszáma, az elérendő célok s ezekhez mért előadási és tanulmányi szempontok és rendtartások rövid jelzésével.

10. §. A theol. akadémia, illetőleg fakultás *célja* általában a vallásnak és a vallás életjelenségeinek s különösen ennek alapján a keresztyén vallásnak és életjelenségeinek az evangéliumi protestántizmus vagy ev. ref. egyházunk alapelvei által biztositott elfogulatlan tudományos megismerése által olyan evang. szerint reformált keresztyén személyiségek képzése, akik alkalmasok arra, hogy a J. Kr. örök evangéliumán állva, annak eszközeivel lelki vezető munkásai legyenek Isten országa megvalósulását munkáló magyar reform. egyházunk külső és belső építésének.

11. §. Ez alapvető általános és közelebbi különös cél szolgálata szerint a theologiai akadémián, illetőleg fakultáson előadandó tudományók két csoportra oszlanak, mindenikben fő- és segédtudományi jellegük szerint ismét „kötelezettekre" és „nem-kötelezettek"-re oszolván u. m.: *A)* Általános vallástudományi és bölcsészetiek, *B)* Specialis keresztyén vallástudományiak.

A) Általános vallástudományi és bölcsészeti tudományok.

a) *Kötelezettek:*

1. Vallásbölcsészet összehasonlító vallástörténeti alapon, az I. vagy II. éven két féléven át heti 5—6 órán lehetőleg úgy, hogy az első félévben az „Ösz-

szehasonlitó vallástörténet" a másodikon az erre épített „Vallásbölcsészet" adassék elő. — *Célja:* A vallásnak, mint egyetemes emberi életjelenségnek és genetikus fejlődésének feltüntetése, a nyilvánulásaiban mutatkozó rokon jelenségek, főleg psychologiai törvényszerűségének kiemelésével s ez alapon a vallás psychologiai lényegének, jellegzetes tartalmának és az egyéni és sociális életre való hatásainak kimutatása.

2. A bölcsészet történelme, az I. vagy II. éven két féléven át heti 3—4 órán. — *Célja:* a bölcsészeti gondolkozás fejlődésével megismertetni s a jellegzetesebb bölcsészeti rendszerek ismertetése kapcsán azoknak általában a valláshoz, különösen pedig a kereszténységhez való viszonyát s a ker. theologiára gyakorolt befolyását mutatni fel.

3. Nevelés- és oktatástan, bevezetésként mindkét tudomány történetének főbb korszakai feltüntetésével különös tekintettel a vallásos nevelésre és erkölcsi jellemképzésére; a nevelés — és népiskolai oktatás — és módszertan, a népiskolai szervezet ismertetésével; az I. és II. éven összesen négy féléven heti 3—3 órán. — *Célja:* a leendő lelkészeket, mint legtöbb esetben iskolaszéki elnököket, de mint katekhetákat és prédikátorokat is a szükséges, a néptanítókénál magasabb és tudományosabb nevelés- és oktatástani képzettséghez juttatni s azok gyakorlati alkalmazásával lehetővé tenni lelkészi működésének intensiv reform. jellemképző hatását.

b) *Nem kötelezettek:*

1. Ismeret elmélet, különös vonatkozással a vallási ismeretekre és vallási képzetek alakulására.

2. Psycologia, főleg a vallás-erkölcsi nevelés alapozásának szempontjából.

3. Erkölcsbölcsészet.

B) Specialis ker. vallástudományok.

a) *Kötelezettek:*

1. Bibliai bevezetés, különös tekintettel a biblia könyvek tartalmának pontos és kimerítő ismertetésére, a történeti könyvek magyar bibliai szöveg alapján való magyarázatával (exegesis), az I. és II. éven hetenként 4—4 órán. — *Célja*: a bibliának alapos irodalomtörténeti ismerete a biblia tartalmának minél részletesebb ismeretével.

2. Bibliai magyarázat és pedig

a) az új-szövetség történeti könyvei felváltva, az eredeti görög szöveg alapján az új-szövetségi hellén nyelv ismertetésével kapcsolatban, mindig az I. éven heti 2 órán;

b) az új-szövetség más könyvei, főleg a János evangéliuma és a páli nagyobb levelek felváltva, az eredeti görög szöveg alapján mindig együtt a II., III., IV. éveseknek, összesen tehát 6 féléven át heti 2 órán;

c) a biblia hátralevő részének — tehát azon könyveknek, melyek sem az eredeti nyelven, sem az I—II. éven a magyar szöveg alapján nem magyaráztattak, a magyar biblia szövege alapján való magyarázata, a hiányos fordítású helyeknek az eredeti szöveggel való összevetése alkalmazásával; a III. és IV. éven együtt, tehát négy féléven át, het 3 órán.

Célja: hogy a növendékek az *egész* szentírást azzal az alapossággal ismerjék meg, a melyre biztosan lehessen felépíteni úgy a bibliai, mint a rendszeres theologiát s a mely megfelel annak a fontosságnak, mellyel a biblia egyházunkban hitelveinknél fogva bír s annak a jelentőségteljes szerepnek, melyet mint igehirdetésünk alapja, betölt.

3. Bibliai theologia, és pedig ó-szövetségi és új-szövetségi, akár külön, akár felváltva együttesen a III. és IV. éveseknek, tehát a két rész összesen négy féléven át heti 2—3 órán. — *Célja:* összefoglaló áttekintést adni egyfelől a bibliai írók vallási felfogásán, hit- és erkölcsi rendszerén s másfelől ezek alapján a kijelentés történeti folyamán s annak felfogásán a bibliai iratok körén belől.

4. Egyetemes ker. egyháztörténelem. Az I. és II. éveseknek össszesen négy féléven át heti 3—4 órán. *Célja:* felmutatni tudományos rendszerben a ker. egyház előállását, külső és belső életének fejlődését és alakulását összes életjelenségeiben a legújabb időkig, hogy a theoretikus tudományok által tisztázott elveknek ezekben történeti igazolását látván, az egyház vezető munkása öntudatosan tudja irányítani a maga és a vezetésére bizottak tevékenységét s az egyházi élet különböző, de egymással kölcsönhatásban álló mezőin folyó munkát kölcsönösen becsülni s harmonikusan szolgálni megtanúlja az, ki az egyház kormányzatában is irányitani hivatott.

5. Hazai prot. egyháztörténelem s ennek kapcsán *a hazai prot. theol. irodalom története.* A III. vagy IV. éven két féléven át heti 2 órán. — *Célja*: a növendékek szorosabb értelemben vett hivatáskörére nézve szükebb körben ugyanaz, mint szélesebb körben az egyetemes ker. egyháztörténelemé.

6. Dogmatörténelem, a ker. theol. irodalom történetével. A III. vagy IV. éven, tehát összesen két féléven át heti 3 órán. — *Célja:* annak a folyamatnak tudományos feltüntetése, a melyben az élő ker. hit a maga össztartalmát különböző vonatkozásokban, egyházilag hivatalosan megállapított vagy elismert formában tanbeli kifejezésre juttatta.

(Folyt. köv.)

Babyloni nyomok az új testamentomban.

(Folyt. és vége.)

Az újszülött gyermek tehát megmenekül, de ahelyett, hogy ő vonulna harcba a sárkány ellen, a Jelenések könyve szerint előbb Mihály és angyalai harcolnak a sárkánynyal és nyernek felette időleges győzelmet. A zsidó apokalyptikában a Messiás és Mihály közeli rokonok. Mihály őrködik az élet könyve felett s ő könyörög a nép bűneiért. Ő tehát babyloni értelemben olyan Marduk-Nebo alak. Ellenfele Samael a Sibyllinákban gyakran „a régi kigyó"-nak nevezetik. Az ideiglenes győzelem után a sárkány a földre vettetik s majd az Apok. 20. szerint, 1000 évig fogságban ül s mélységbe vettetik, 1000 év múlva pedig tűzzel és kénnel telt tóba vettetik.

Ez előadásnak eszközei is a babyloni, illetve a keleti mythologia sárkányharcából vannak merítve. Már Jésaias úgy rajzolja Jahvé harcát az ellenséges világrend ellen, amint Babyloniában elképzelik Marduk harcát Tiamat ellen. Csakhogy Jesaiasnál Tiamát helyét azoknak a pogány népeknek istenei foglalják el, melyek Izraelnek ellenségei voltak. Tehát azt mondhatnók, hogy az ó-testamentomban ez a harc bizonyos nemzeti jelleget kapott, a miként Jahvé a fejlődés folyamán nemzeti isten lett. Jesaias 24_{15} stb. szerint legyőzi a pogány királyokat és „a magasság urait" (azaz az astralis isteneket), „bezárja őket" s felszáll a Sionra, mint a világ középpontjára. Különösen karakterisztikus e mondákban a „megkötözés" Marduk is megláncolja Tiamatot. Az egyiptomi Horus-mythos egyik variánsa szerint is, Typhont megköti Horus és úgy veti a tűzbe.

Az apokalyptikus vizió folytatása a Jelenések 19. fejezetében olvasható, hol a Messiásnak a sárkány felett nyert győzelme feltételeztetik. Magát a küzdelmet a 17. fej. írja le, csakhogy itt a fiatal

naphős helyére a „bárány“ lépik. Ebből a tényből bátran következtethette volna Jeremiás, hogy amint már fennebb említők, a Jelenések könyvének nagyrésze nemcsak alakilag, de tartalmilag is kölcsönvétel és pedig kölcsönvétel a babyloni mythologiából. Miért kellett most egyszerre a báránynak lépni fel? Miért kellett közben Mihálynak és az ő angyalseregének küzdenie a sárkánynyal? Miért nem vívta meg a harcot Krisztus eleitől fogva? Ezek mind olyan kérdések, melyekre csak az összehasonlító vallástörténet segítségével lehetett feleletet adni.

Győzelme után *lakodalmat* ül a bárány. Ez a *lakodalom-motivum* is közös vonású az ó-keleti mythosoknak és egyszersmind egyenes következménye annak a felfogásnak, mely szerint a megváltó győzelme után új élet következik és nagy termékenység. Jeremiás valószinübbnek tartja, hogy az apokalypsis írója e motivumot nem a keleti mythologia köréből merítette, hanem Jézusnak a menyegzőről mondott hasonlatából. Mi azonban e felfogást nem vagyunk hajlandók elfogadni. E motivum u. i. oly kevés rokonságot mutat a Jézus példázatával, hogy semmiképpen sem lehet azt állítanunk, hogy emennek hatása alatt keletkezett volna. Az egész apokalypsisben nem látom a Jézus tanításának és eszméinek legkisebb nyomát sem, sőt ellenkezőleg, oly képzetekkel és oly képekkel találkozom, melyek, felfogásom szerint, merőben távol állanak Jézus gondolat- és kedélyvilágától. Az örökösen folyó vér, a mindig pusztító tűz, a víznek keserüvé válása, csapás, csapás után: mindezek magukon viselik a keleti mythosok bélyegét, de annak lelkét, ki ezeket keresztyéntársainak buzditására leírta, a szelidlelkü Krisztusnak szelleme nem egészen járta át. Igaz, Krisztus is vett kezébe ostort s kiverte vele az úr házában kufárkodókat; ő azonban mindig csak *javítani* és *tanítani*, de nem *ijeszteni* és *megsemmisíteni akart*. Mig a halálramenő Jézus forrón könyörgött Istenéhez: „bocsáss meg nekik Uram, mert nem tudják, mit cselekesznek“, addig az apokalypsis írója a keleti mythologiának minden szörny-alakját csatába viszi a Krisztus ellenségei ellen.

* * *

Könyvének harmadik fejezetében Jézus *születése történetét* teszi vizsgálat tárgyává Jeremiás. Kétségtelen dolog, hogy a Máté ev. szerzője, midőn Jézus születésének történetét megírta, ismerte a megváltó királyról szóló keleti mythost. Erre vall már a nemzetiségi tábla is, mely arra törekszik, hogy kimutassa, miszerint a megváltó születésével új idő kezdődik. A megváltó itt is egy szűznek a fia. Jesaias jóslata (7_{14}): „egy szűz terhes leve“, ime beteljesedett. Ha ismerték volna a magyarázók az ó-keleti mythologiát, úgy egy percig sem kételkedtek volna, hogy Jesaias itt tényleg szűznek a fiáról beszél. E mythosok szerint az ég királynője és az anyakirálynő szüzek, Demetert, a Dionysos anyját ἱερὰ παρθένος-nak hívták. Dionysos pedig, amint tudjuk, szintén egy megváltó alak. A Horus anyja, Isis, szintén szűz volt. E tény szoros összefüggésben áll az állatkör „szűz“ jegyével. December 25-én éjjel jön fel az égnek keleti pontján a „szűz“ csillag képe. Albertus Magnus és Roger Baco szerint is Jézus akkor született, mikor feltünt a „szűz.“ A róm. kath. egyház tehát, mikor Máriát, mint Isten anyját imádja, teljesen visszaesik az ó-keleti mithologia álláspontjára. Tényleg a középkori művészet is úgy fogta fel Máriát, mint az évfolyásának reprezentálóját. Ezt legvilágosabban bizonyítja a Notre Dame teplom egyik portaléja, melynek diszítésén Mária az állatkörben a „szűz“ csillagkép helyét foglalja el. A csillag útmutatása, a magusok hódolása, szintén oly motivumok, melyek előfordulnak az ó-keleti mythosokban is. A hős születését bizonyos égi jelek adják hírül az embereknek, mig halálakor elsötétülnek az égi testek.

A gyermek Jézus kénytelen szüleivel Egyiptomba menekülni az üldözés elől s Máté ebben is a régi jóslat beteljesedését látja (2 fej. 15 v.): „*Egyiptomból hívtam el fiamat.*“ Az ó-keleti mythologia értelmében Egyiptom az alvilággal egy jelentésű. Az üldöző sárkánynak itt az álkirály, Heródes felel meg. Lukács szerint a mennyei sereg igy énekel Jézus születésekor: „Béke a földön, az embernek jóakarat“; e motivum emlékeztet a keleti mythosok ama motivumára, mely szerint a megváltó békességet s áldást hoz a földre.

Az élet vize, az élet kenyere, az élet köve, e kifejezések mind az ó-keleti mythosok nyelvéből kölcsönöztetnek. A babyloni paradicsomban például az élet fája mellett ott volt az élet vize is. A víz a zsidóknál is használatban volt, mint liturgiális eszköz: a vízzel való keresztelés jelképe az új élet kezdetének, az ujjászületésnek. A bor és kenyér pedig a babyloni kultusz-lakomákban játszott igen nagy szerepet. Igy pld. az Adapamythosban a hős isteni pék, kinek feladata a kenyérsütés. A Mitra-kultusban is az urvacsora kenyérből és borból állott.

Az angyalokról többször beszél nemcsak az ó-, hanem az új-testamentom is. Az angyaltan egészen általános volt a keleti vallásokban és az új-testamentom angyaltanában is találkozunk mythologikus elemekkel. Ott van pld. az apok. 1_{21}: „a csillagok, a két gyülekezet angyalai“ és ezek a csillagok a 3_1 szerint nem egyebek, mint az Istennek lelkei. Vagy ott van Lukács 1_{12}, hol az égnek seregéről van szó — στρατία οὐρανοῦ —; továbbá Lukács 10_{18}, Máté 26_{35} stb.

Ámde nemcsak ezek a kifejezések és nemcsak az angelologia, hanem az apostolok 12-ös száma, szintén szoros összefüggésben van az állatkörrel, illetve a keleti mythologiával, melynek alapját a kosmikus és astralis tünemények képezik. Hogy pld. az apokalypsis irójának szeme előtt lebegett e viszony, az kétségtelen. Az apok. $21_{10-14;\ 19-20}$ verseiben említett 12 oszlop, melyekre a bárány 12 apostolának neve van bevésve, megfelel a zsidó főpap mellényén levő 12 drágakőnek, a 12 drágakő pedig az arabok 12 csillagképének a jele.

A 12 apostol mellett még ott van a 70 tanítvány. A 70 es szám az ó-keleti számrendszerben az év körforgásának kifejezője (70 ötnapos hét). Ugyanilyen kosmologikus jelentése van a 70-es számnak a következő esetekben: Jákobnak 70 ivadéka van, a nemzetségtábla 70 népet számlál stb.

Az élet könyve is az ó-keleti mythologiából magyarázható meg világosan. A babyloni felfogás szerint u. i. nemcsak az istenek tudománya van táblákra felirva, hanem az egyes emberek sorsa is. A nap, melyen az ember sorsa elhatároztatik a következő évre, e nap az új év. Babyloniába az Akitu-ünnep (az újév) úgy ünnepeltetik, mint a Marduk feltámadásának napja. Erre következett az istenek tanácskozása és itt határoztatott el az emberek sorsa. Az égi irnok azután e határozatot felirta az „élet táblájára.“ A nem biblikus zsidó iratokban is találkozunk ezzel a felfogással, mely ezután a keresztyén apokalypsikában is közönséges lett. De az evangéliumokban is találkozunk e felfogással; pld. Lukács 10_{20}: „örvendjetek, hogy nevetek az égben feliratott“ Phil. 4_3: „. az én munkatársaim, kiknek neve az élet könyvében vagyon“. Apokal. 3_5: „Ne töröltessék ki neve az élet könyvéből.“ U. o. 17_8: „az élet könyve, melybe a világ kezdete óta felirattak a nevek“ 20_{21}: „Könyvek, melyekbe a cselekedetek vannak beirva, s a melyek szerint a holtak megitéltetnek.“

Könyvének utolsó fejezetében az új testamentomnak *némely helyéhez ad keleti glossákat Jeremiás.*

E fejezet, mint általában az egész könyv, nemcsak vallástörténeti, hanem exegetikai és biblica-theologiai szempontból is igen fontos. Igy a kisértés elbeszélésének, a menyegzői ruháról mondott hasonlatnak és egy egész sor kifejezésnek adja magyarázatát az ó-keleti mythologia segitségével.

* * *

Ezekben óhajtottuk ismertetni Jeremiás könyvét, melyet nemcsak a theologusnak, hanem a vallástörténésznek, philosophusnak és művelődéstörténésznek is melegen ajánlhatunk tanulmányozásra.

Leipzig. *Ifj. dr. Bartók György.*

ISKOLA.

Egyh. ker. Tanügyi Bizottság ülése.

Egyházkerületünk Tanügyi Bizottsága, melynek tagjait a mult évi ker. közgyülés újra választotta, első gyülését folyó hó 16-án tartotta Kolozsvártt dr. *Bartók* György püspök elnöklete alatt. A bizottság tagjai közül jelen voltak: *Sándor* János, *Deési* Gyula, dr. *Sárkány* Lajos, *Váró* Ferenc, *Nagy* Károly, dr. *Török* István. *Fogarassi* Béla, *Kincs* Gyula, *Péter* Mózes, *Balogh* Károly, *Imre* Sándor, dr. *Kálmán* János, dr. *Csernátony* Gyula, *Váró* Béni.

A bizottság a szervezeti szabályzat értelmében újra alakult s alelnökül *Sándor* Jánost, jegyzőjéül dr. *Kálmán* Jánost; theol. szakelőadójául *Sándor* Jánost; gimn. szakelőadóul *Kincs* Gyulát; vallástanitási szakelőadóul *Nagy* Károlyt; tanitóképző szakelőadóvá *Nagy* Lajost; népiskolaivá *Elek* Lajost választotta meg a jövő 3 éves ciklusra.

A gimn. oktatás egyh. kerületi felügyelete tekintetében a konvent kérdésére, a kollégiumok bekért véleménye alapján, feleletül adatni javasolja a T. B, hogy az egyh. ker. főigazgató jellegü egy személy általi felügyeletet a mi szervezetünk mellett célszerűnek nem tartja. E felügyeletet állandóan gyakorolja egyh. kerületünkben az állandó Ig.-tanács, kinek szakreferense a „tanügyi előadó" A személyes vizsgálatokat a szükség szerint teljesitik részint a T. B. iskolalátogató-bizottságai, részint a tanügyi előadó vagy az Ig.-tanács által kiküldhető tanügyi szakférfiak. Úgy a jelentkező szükség beállták, mint a vizsgálat megejtésének mikéntjét a T. B. egy készítendő szabályzattal kivánja rendeztetni.

A gimnáziumi gyakorló-tanárság intézménye az enyedi kollégiumnak a nála tényleg fennálló helyzet alapján készített körültekintő s jóváhagyásra felterjesztett szabályzata kapcsán került tárgyalás alá, azzal a tendentiával, hogy az ügy egységesen szabályoztassék az egész kerületben A határozat az lett, hogy az enyedi munkálat, az előadó javasolt kiegészitéseivel együtt, mint tervezet javaslattételre összes gimnáziumainkkal közöltessék, az Ig.-tanács pedig felkéressék megfelelő eljárással az állam-kormánynál annak kieszközlésére, hogy a kollégiumunk mellett szervezendő gyakorló-tanárság intézményét ugyanazon elbirálásban és támogatásban részesitse, mint amelyeket maga az állami gimnáziumok mellett fellállitott.

Az enyedi tanárok officium-viselésének szabályzata jelentéktelen módositásokkal az Ig.-tanácsnak jóváhagyásra ajánltatott.

A népiskolai tantervrevizió-javaslatra beérkezett egyh. megyei vélemények méltatásra s a tervezet azokhoz mért esetleges alakitására kiadattak *Nagy* Lajos ny. képezdei igazgatónak.

A marosvásárhelyi kollégium megerősitésre beterjesztett *konviktus-szabályzata* véleményes jelentés tételre *Imre* Sándor biz. tagnak adatott ki.

Tankó Béla szászvárosi vallástanár két tankönyv kézirata: „Ker. egyháztörténet a reformációig" és „Egyháztörténeti Olvasókönyv I—II." annak különös hangsulyozásával, hogy e művekben jelentkező felfogási és methodikai kiválóságok minél általánosabb érvényesülhetésének csupán a tankönyv stilusának nehézkessége s az olvasókönyv forditott részeinek itt-ott érezhető magyartalanságai képezik előre látható akadályát, visszaadatott szerzőnek a megfelelő átdolgozásra, előre jeleztetvén, hogy ennek kielégitő megoldása esetén a tankönyvül való engedélyezést mi sem fogja akadályozni.

Pár nagyobb kérdés elintézése után a gyülés véget ért.

Tudósító.

GYÁSZROVAT.

Római szentbirodalmi széki gr. Teleki Domokos volt orsz. képviselő, az E. M. K. E. alelnöke, kozárvári birtokos életének 65. évében Budapesten elhunyt jan. 18-án. A boldogult a kiterjedt gróf Teleki-család sárpataki ágának tagja volt; testvére gróf Teleki Károly és Istvánnak s édes anyja révén unokatestvére több Bethlen Ödön, Pál, Bálint grófnak. A politikai életben a volt szabadelvű pártnak volt 25 éven tul állandó képviselőtagja s az E. M. K. E. alapitása óta egyik buzgó alelnöke. Szélesebb körü egyházi közélet — mint, sajnos, általában az előkelő Teleki-család újabb nemzedékének legtöbb tagjáét — az ő részvételét is nélkülözte; de a régi családi tradiciók hűségével támogatta egyházunkat közvetlen környezetében s kozárvári papjainknak atyai gyámolitója volt mindig. Egyik temetőpapjául is a jelenlegi mellé korábbi papját *Czirmay* Zoltán most kézdivásárhelyi lelkészt kivánta. Azonban sem ez, sem a mostani — Máthé Gyula, ki épen anyósa temetésére volt távol — nem állhattak ravatala mellett. A temetési szertartást helyettük *Vásárhelyi* Boldizsár dési lelkész végezte szép beszéddel és imával s a sírnál *Nagy* Károly theol. tanar bucsuztatta el, ki az E. M. K. E.-t képviselte. A község és vidék népe nagy részvéte mellett jan. 21-én helyezték örök nyugalomra kozárvári szőlőhegyének tetején hatalmas cserfák árnyékába, ahol végakarata szerint pihenni akart. A megható temetésen jelen volt a kiterjedett Teleki-nemzetség minden családjának egy-egy férfi-tagja, hű barátja gróf Eszterházy Miguel és több Bethlen gr. s betegen is a testvéri ragaszkodás hűségével gr. Teleki Károly. — Egy zajtalan, de eredményes szép élet ért véget halálával. Nyugodjék csendesen!

Özv. Pap Sándorné sz. Péterffy Károlina, néhai Péterffy József marosvásárhelyi lelkész és marosi esperes leánya e hó 16-án 79 éves korában elhunyt Marosvásárhelyen. A megboldogult ref. nagyasszonyban dr. *Pap István* a kir. kuriához berendelt táblabiró és konventi tag, — édes anyját, — *Csekme Ferenc* görgényi esperesünk anyósát gyászolják. A kiváló nagyasszony elvesztése felett szomorúan fejezzük ki mi is részvétünket. A megboldogúlt emlékezete legyen áldott!

KÜLÖNFÉLÉK.

Az 1907. évi kultusz-budget hosszas tárgyalása a napokban ért véget. Az általában igen alacsony szinvonalu tárgyalásból a Br. *Bánffy* Dezső beszédei emelkedtek ki toronymagasságra. Két nagyszabásu kulturpolitikai beszédet mondott: általában az oktatásügy államositásáról szólott az egyik; a prot. egyházaknak az 1848. XX. t.-cz. alapján való állami dotációjáról és viszonosságáról a másik. Minket egyházi szempontból is mindakettő különösen érdekel; de fokozott érdeklődésünket hivják ki Apponyi gróf miniszternek ezekre adott válaszai. Bánffy br. az oktatásügy államositását követelte minden vonalon, főleg a nemzeti állam kiépitése érdekében, mert a nemzetellenes törekvések a felekezeti köpenyeg alatt portáltatnak. Még róm. kath. iskola is közel 400 van az országban olyan, a melyben egy szó magyar oktatás sem hangzik. — Apponyi miniszter Bánffy e követelésére ismert mottóját hangoztatta: „nem barátja a közoktatási *szürkeségnek*", azért fentartandó a felekezeti oktatás, a

nemzeti érdekek megvédéséről pedig másként gondoskodik. Bánffy br. másik nagy beszéde követelte egyfelől a 48. XX. alapján a felekezeti viszonosság hátrányára történő visszaélések megszüntetését, a prot. egyházaknak ugy államsegélye további emelését, mint a szükségek részbeni fedezésére adott 3 millió dotáció törvényben való biztositását, a minden vonalon folyó fizetésrendezés folyományaként a lelkészi fizetések minimumának 2400 Kor.-ban való megállapitását és a szolgálati pótlékokat stb. E beszédet mai számunkban csak a sok hivatalos körözvény miatt nem közölhettük, de már jövő számunkban közölni fogjuk. S Apponyi? Erre nyiltabban kezdte mutatni igazi mivoltát. Ha el is ismerte, hogy a prot.-ok igénye teljesen kielégítettnek nem tekinthető, de a 3 millióval — mondta — oly „nyugvópontra" érkeztünk, melyen sokáig meg kell állani. Ennek törvénybeli biztositásáról is furcsa elvet vallott ilyen formán: akkor terjeszti be, mikor a más bevett vallások ugyanazon alapon nyugvó igényeinek s főleg a kath. autonomiának elegettevő törvényjavaslatot is beterjesztheti, hogy kölcsönösen biztosíthassa ezek elfogadását." Ez őszintén szólva: junctim. Kapcsolat a Jákób tál lencséje s az Ezsau öröksége közt. Hát ez Apponyi. A mi nyomoruságunkkal akarja kikényszeriteni a kath. autonomia nemzetrontó formáját — a klerikálizmust. A papi fizetések minimuma emelésére meg egyenesen durva felelete volt, mikor veszélyesnek jelentette ki azt, hogy képviselők ingerlik az igények emelését. Hát ezekre még visszatérünk. Addig is hadd fejezzük ki őszinte köszönetünket és hálánkat br. Bánffy Dezső iránt, ki ha politikai ideáljait nem is adja fel egyházunk parciális érdekeiért, de viszont egyházunk jogos érdekeinek is tántorithatatlan védője és nyilt szószólója a nemzeti politika határain belül.

Alapítvány. *Szacsvay* Sándor főgondnok ő méltósága kolozsvári Szeretetházunknál eddigi 4000 koronás alapítványát 6000 Kor.-ra egészitve ki, rendeltetését is megszabta, mikor kamataival élő ref. pap leányok neveltetését kivánja szolgálni. Hálás elismerés a szép alapítványért a nemes lelkü főgondnok urnak.

A szathmári ref. főgimnáziumba a fenntartó testület a néhai Boros Benő helyére igazgatónak *Bakcsy* Gergely r. tanárt választotta meg. Gratulálunk s munkájára sikert kivánunk.

A Bethlen-kollegium tanárkarától egy hosszabb „Nyilt levelet" vettünk, melyet tárgyhalmaz miatt csak később adhatunk. Vételét azonban már most nyugtázni kivántuk.

Egy izgató pap büntetése. Apponyi Albert gróf vallás- és közoktatásügyi miniszter örökre megvonta Mócsa szászvárosi oláh pópa kongrua kiegészitését, mert mint a Szászvároson megjelenő Libertatea cimü oláh ujság főszerkesztője több államellenes izgatást tartalmazó cikket tett közzé.

Botháza és Magyarlégen — amint az Erdélyi Hirlap (jan. 12.) irja — tiz évvel ezelőtt, Mócsnak közvetlen szomszádságában virágzó református egyházközségek voltak, ma már a szó legteljesebb értelmében, — a harangok elnémultak. — Mit szól hozzá *Herepei Gergely* kolozsvári Esperes?

A jóttevő szeretet. Szebben, örvendetesebben nem köszönthetett volna a m.-gy.-monostori ref. egyházra az új esztendő, mint a hogy köszöntött. Egy egyszerű földmives atyánkfia, presbitere egyházunknak, megboldogult felesége emlékezetére 200 (kettőszáz) koronát fizetett le ó esztendő utolsó vasárnapján az egyház pénztárába, azon céllal, hogy az új orgona költségei ez adománnyal fedeztessenek részben; hogy ez nyissa meg a sorát a további adakozásoknak. A nemes tett magát dicséri, az embert emeli. Az adakozó *Török János*. Legyen e helyütt kifejezve neki az atyafiui köszönet s áldja meg őt, az egyszerü embert a mindenekben gazdag Isten! ki épen az ilyen érzésüek által tartja fönn az ő egyházát, amelynek alapja, ha ily sziveken nyugszik, bizony nem rendül meg soha! Adja is az Isten, hogy láttassék meg az erő azokon is s azoknak tényei által, kiknek lelkileg is, anyagiakban is alkalmunk lehet boldog s örvendetes új esztendőt szerezni a ref. egyházaknak. — P. V.

Kérés és köszönet. A segesvári ev. ref. körlelkészséghez tartozó sárpataki leányegyházközség, templomépitési költségei fedezésére, könyöradományokért fordultunk az egyes egyházközségek lelkészeihez s több más hitbuzgó hitrokonainkhoz, abban a reményben, hogy ezen teljesen elszigetelve élő kicsiny egyházunkat, mely csaknem magára hagyatva is, századokon át megtartotta hitét és nemzeti mivoltát, a nagyközönség megfogja segiteni filléreivel. Ámde a szétküldött gyüjtőivek olyan feltünően csekély számban küldettek vissza, hogy kénytelenek vagyunk ezen az uton kérni azoknak szives visszaküldését. Eddig a következő adományok folytak be:

Dési ref. egyház 10 kor., Szacsvay Sándor 20 kor., gróf Teleky Arvéd 10 kor., Bedő József gondnok 2 kor., szilágycsehi ref. egyház 5 kor., Menyhárt András kecset-kisfaludi ref. lelkész 2 kor., szeremlei ref. egyház 2 kor., dudari ref. egyház 2 kor., gróf Tisza István 2 kor., szerencsi ref. egyház 2 kor., mezőberényi ref. egyház 4 kor., szentjánosi ref. egybáz 1 kor., csengeri ref. egyház 3 kor., berezeli ref. egybáz 1 kor., Mándy Károly gondnok 5 kor., matolcsi ref. egyház 3 kor., nagyenyedi ref. egyház 5 kor., ibrányi ref. egyház 2 kor., köröstarcsai ref. egyház 2 kor., borosjenői takarékpénztár 10 kor., alföldi takarékpénztár 3 kor., tiszabecsi ref. egyház 2 kor., debreceni első takarékpénztár 5 kor., hajdunánási ref. egyház 5 kor., szatmárnémeti ref. egyház 10 kor., aszódi hitelbank takarékpénztár 5 kor., mezőturi ref. egyház 10 kor., bártfai hitelbank 1 kor., császári ref. egyház 2 kor., szatmármegyei ref. egyház 2 kor., nagyidai ref. egyház 2 kor., vasmegyei ref. egyház 3 kor. 58 f, hajdunánási takarékpénztár 5 kor., hajduszoboszlói takarékpénztár 2 kor., Gönczi Benő gödöllői lelkész gyüjtése 9 kor., torontálmegyei takarékpénztár és hitelbank 5 kor., mezőtelengel vidéki takarékpénztár 13 kor., debreceni ref. egyház 1 kor., szilágyvarrolci ref. egyház 1 kor., belényesi népbank részvénytársaság 2 kor., pankotai népbank részvénytársaság 20 kor., nagykunmadarasi ref. egyház 4 kor., monorkerületi takarékpénztár 5 kor., nemesbikki ref. lelkész 1 kor., bakonyszegi ref. egyház 3 kor., hodmezővásárhelyi ref. egyház 10 kor., Csontos Olivér ügyvéd 2 kor., kabai ref. egyház 2 kor., miskolcsi ref. gymnasium 5 kor., kiskövesdi ref. egyház 5 kor., fogarasi ref. egyház 4 kor.

Fogadják a nemesszivű adakozók, kik filléreikkel egy szent ügyet segitenek elő, az egyházközség nevében mondott meleg köszönetemet.

Segesvár, 1907 január 14.

Balás Imre, ev. ref. körlelkész.

Köszönet nyilvánitás. Mindazon jóakaróim, rokonaim, kik a jelen fájdalmasan nehéz napjaimban mérhetetlen fájdalmamat vígasztaló részvétükkel enyhíteni sziveskedtek, fogadják ez úton hálás köszönetemet, mivel mélységes lelkifájdalmam gátol abban, hogy ezt mindenkinek külön-külön tehessem. Szomorú tisztelettel *özv. Kiss Pálné*. Sülelmed, 1907. január hó 12-én.

Köszönetnyilvánitás. A kolozsvári református Szeretetház árvái karácsonyfájára adományoztak: Lészai Ferenc 20 koronát, az Erdővidéki takarékpénztár (Barót) 20 koronát, özv. Somkereky Miklósné 10 koronát, Benkő Albertné (Szék) 4 koronát, Kovács Gábor ref. lelkész (Szentmargita) 2 koronát, Krompecher Berta 2 koronát, Botha Sándor ref. lelkész (bácsi) 2 koronát, Kilyén Sándor 2 koronát, Szilvássy Béláné 10 koronát, gróf Wass Albertné 10 koronát, Bartha Lajos ref. lelkész (Aranyosgyéres) 5 koronát, a bánffihunyadi egyházközség perselyes gyüjtése 8 korona, id. báró Wesselényi Miklósné 20 koronát, gróf Toldalaghy Mihályné 20 koronát. A szeretetház fentartási alapjára: Kolosvári Sándor egyetemi ny. r. tanár zsinati tagdiját 105 korona 20 fillért, egyházmegyei közgyülés alkalmából Székelyudvarhelyről 4 korona 59 fillért, az uzoni egyházközség perselyes gyüjtése 2 korona, a marosludasi konfirmált ifjak adománya 20 korona. Fogadják a nemesszivü adományozók kegyes adományaikért a szeretetház kebli tanácsa hálás köszönetét.

Nyilvános nyugtázás és hálás köszönet. Maros-Tordavármegye törvényhatósági közgyülése a szovátai ev. ref. egyházközség kérésére Ősmarosszék havasbirtokos jövedelméből, a szovátai ev. ref. iskola ujraépitésére 1000, azaz egyezer koronát ajándékozott. A nevezett egyházközség nevében, midőn ezen összeget nyilvánosan is nyugtázom — az egyházközség hálás köszönetét fejezem ki Maros-Tordavármegye Törvényhatóságának nagyleikü segélyadományáért.

Szováta, 1906. december 17.

Biró Géza, ref. lelkész.

HIVATALOS RÉSZ.

300—1907. szám.

KÖRÖZVÉNY

az állami fizetéskiegészitések tárgyában.

A m. kir. vallás- és közoktatásügyi Miniszter úr 115827—1906. XII./29. sz. rendeletével a *lelkészi fizetések* kiegészitésére szolgáló államsegélyt e hó 16-án megküldvén, felhívjuk az érdekelteket, hogy az alább jelzett összegekről a II. fokozat szerint szabályszerűen bélyegzett nyugtáikat az illetékes esperesi hivatalhoz oly módon

küldjék be, hogy azok még február 1-je előtt felterjeszthetők legyenek hozzánk.

I. Hunyadi egyházmegye.

Botha Sándor 267.77, Lukács Antal 323.88, Csiszér Pál 457.—, Kállai István 520.51, László Zsigmond 731.80, Szolga József 679.72, Mátyás János 323.49, Pásztohi Dénes 210.50, Kovács Lajos 653.25, Kiss Mózes 274,15, Ferenczi Gyula 361.43, Péter Albert 373.69, Fülöp Gyula 589.76, Vásárhelyi Lőrinc 417.92, Kósa Mihály 361.03, Juhász Izidor 473.04, Imre István 284.20, Kovács Sándor 393.82.

II. Gyulafehérvári egyházmegye.

Cseresznyés Ödön 192.26, Hatházi Ferenc 392.94, Toókos Jenő 148.72, Kovács Károly 324.42, Sebestyén Ferenc 207.92, Gábos Sándor 302.73, Virágh József 512.15, Papucs Dávid 561.15, Gruzda Domokos 321.73, Sáfrány Lajos 476.54, Valler József 473.04, Tokos Sándor 268.88, Kolumbán János 298.83.

III. Nagyenyedi egyházmegye.

Décsi István 543.66, Bertalan József 332.95, Simon Antal 852.28, Vinczi Domokos 430.97, Fejér Pál 129.39, Veress Károly 12.21, Kovács József 452.79, Szalma Lajos 426.36, Aszalós György 471.55, ifj. Moóré Károly 494.15, Moóré Károly 396.84, Solymosi Lajos 399.58, Balogh Sándor 423.20, Szabó Ferenc 584.36, Solymosi Károly 381.41, Vass Ferenc 529.25, Tunyogi János 333.82, Dali István 356.89, Kozma Imre 321.29, Barthalos János 520.08, Jancsó Lajos 101.79, Király Gyula 356.86, Péter Antal 532.37, Nemes Elek 423.04, Sándor János 126.45, Papp Dávid 407.34, Derzsi Lőrinc 122.13, Málnási Károly 180.63, Demeter Zsigmond 507.50, Papp István 205.13, Miklósi József 451.05, Benedek Ferenc 655.67.

IV Kalotaszegi egyházmegye.

Biró András 339.02, Albert Imre 565.62, Kovács Ödön 311.—, Bitai Kálmán 438.91, Kovács József 39.67, Antal Géza 398.85, Nagy Mihály 373.26, Régeni Ferenc 556.64, Szebestyén Ferenc 456.04, Paulai Viktor 442.20, Pataki Gyula 373.84, Barabás Árpád 741.75, Erdélyi László 288.25, Fazakas Lajos 613.45, Demeter Gyula 515.13, Osváth Lajos 512.39, Székely Sándor 484.20, Tamó Gyula 201.03, Balázs István 242.36, Antal Domokos 167.35, Takács József 513.46.

V Kolozsvári egyházmegye.

Gáspár Sámuel 605.02, Belle Lajos 385.78, Bokor Sándor 96.42, Tunyogi Béla 371.68, Bartók Béla 358.32, Daróczy Ferenc 612.46, Szabó József 483.78, Székely Miklós 505.76, Lőrinczi Gábor 403.51, Agyagási Gábor 136.24, Nagy Albert 539.65, Albert Sándor 457. Kiss Péter 610.17, Muzsnai Miklós 685.22, Kovács József 565.50, Bácsi Gyula 546.35, Jakabházi Dániel 574.28.

VI. Szilágyszolnoki egyházmegye.

Pósa Béla 532.76, Magyari István 351.92, Tötös György 283.44, Pócsik János 560.65. Matéka József 480.71, Molnár Gyula 355.05, Diószeghy Mór 407.06, Török Ferenc 493.98, Ignácz Márton 195.30, Gáspár László 399.07, Versényi Miklós 450.89, Borbély Sándor 523.26, Juhász György 371.91, Szondi György 487.38, Tamás László 236.07, Szász Ferenc 351.19, Szilágyi János 464.43, Székely Sándor 82.84, Fejér Ferenc 600.42, Tóth Sándor 257.04, Patay Lajos 383.83, Rácz Péter 231.70, Székely Árpád 546.67, Ferenczi Endre 461.50, Nagy Lajos 414,90, Kusztós Gyula 571.19, Kovács Zsigmond 264.36, Bod László 200.49, Vass Lajos 551.31, Farkas Sándor 171.09, Nyárádi László 191.88, Szentkirályi László 309 06, Vörös Zsigmond 394.79, Nagy Zsigmond 236.15, Kenderessy Lajos 139.58, Bedő Károly 189.65, Zöld Mihály 217.63, Ferenczy Gyula 380.43, Köpeci Károly 477.33, Kovács Ferenc 416.10, Bartha Miklós 238.19, Kemény István 243.23, Kecskeméthy Kálmán 207.83, Barabás Lajos 586.72, Visky Pál 382.46, Veress Sándor 221.89, Józsa Gyula 129.31.

VII. Dési egyházmegye.

Szakács Ferenc 368.40, Kovács Gyula 490.05, Almási Sámuel 498.01, Gáspár János 488.70, Soós Károly 567.83, Nagy József 521.14, Nagy Imre 403.90, Szabó Lajos 500.27, Csákány Miklós 489.52, Barabás Samu 387.12, Máthé Gyula 379.06.

VIII. Széki egyházmegye.

Nemes Ferenc 546.53, Csejdi Jenő 326.89, Lőrincz János 170.94, Gyárfás Albert 104.03, Pataki Dénes 361.97, ifj. Nagy Domokos 597.45, Veres Márton 248.91, Szathmáry Sándor 456.40, Sipos Gyula 383.12, Szász Béla 158.50, Fehér István 190.76, Farkas István 518.23, Jakabházy Dániel 591.46, Solymosy Miklós 460.11, Csürös Ferenc 212.72, Kovács Ákos 39.87, Benedek Lajos 378.03, Fekete Gerő 309.11. Kovács Gábor 174.72, Máthé György 481.64, Pünkösti Lajos 497.58, Jung Ferenc 564.77.

IX. Nagysajói egyházmegye.

Orbán Gábor 349.70, Horváth Ödön 274.21, Köblös István 210.22, Lőrinczi Miklós 602.60, Tőkés József 395.12, Dobay Lajos 710.—, Vályi Elek 678.78, Polgári Károly 312.30, ifj. Musnai Károly 234.28, Menyhárd Elek 222.84, Musnai Károly 581.19, Beregszászi György 387.62, Debreczeni Gyula 277.18, Vályi János ifj. 283.74.

X. Görgényi egyházmegye.

Kovács István 371.31, Jánosi Béla 72.30, Papp Lajos 338.91, Böjthe Ödön 129.86, Csekme Ferenc 133.64, Székely Ferenc 406.77, Kiss Ferenc 266.61, Kiss Lajos 114.61, Dénes József 284.76, Kövendi Kálmán 152.27, Szász Márton 178.66, Sükösd Mihály 585.39, Beregszászi Albert 693.72, Farkas Jenő 483.89, Farkas Károly 210.71, Gergely Lajos 346.88, Dénes Gyula 402.92.

XI. Marosi egyházmegye.

Péterffy Károly 488.83, Nagy Albert 544.46, Veress Károly 458.77, Kolozsváry József 445.75, Adorján Lajos 523.42, Vizi János 451.15, Lőrinczi Lajos 619.75, Varga Ferenc 437.41, Albert Miklós 524.82, Páll Károly 470.69, Rákosi Lajos 583.60, Nemes Sándor 530.67, Király Béla 597.49, Molnár Lajos 355.56, Simon Imre 398.45, Szőcs Ákos 575.74, Magyari Árpád 330.55, Farkas József 362.99, Adorján János 563.42, Gönczi Sámuel 352.48, Málnási Ferenc 561.64, Kovács László 571.07, Dósa Sámuel 509.63, Szabó Sándor 292.33, Sipos György 530.42, Benedek Dénes 123.17, Kovács Nándor 445.90, Muzsnai József 537.67, Székely Sándor 601.—, Bartos Gábor 475.15, Nemes Károly 205.87, Derzsi Dénes 458.37, Boér Károly 202.08, Z. Kiss Sándor 180.82. Musnai Pál 54.35, Jenei Sándor 385.41, Tóth László 452.28, Rákosi György 429.32, Ady Sámuel 247.32, Simon Gábor 335.68, Erdélyi Béla 570.42, Gáll Gábor 558.95, Juhász Elek 273.61, Madaras János 453.51, Staudner Mátyás 579.27, Péterfi Lajos 492.23, Bitai Mihály id. 476.89, Simon Elek 558.30.

XII. Küküllői egyházmegye.

Sámuel Aladár 312.05, Nagy Mihály 502.46. Hegyi Károly 565.86, Fazakas Sándor 625.53, Lakatos Áron 308.60, Gönczi Pál 438.19, Tollas József 627.43, Nagy Domokos 415,08, Benedek Pál 487.16, Józsa Ferenc 615.42, Farkas Károly 405.09, Nemes Árpád 509.06, Bartha József 685.77, Rákosi József 493.65, Sámuel József 336.50, Kakasi Márton 161.56. Moóréh Domokos 235.95, Szakács Albert 451.07, Hegyi Sándor 380.27, Rákosi Dezső 490.54, Kádár Andor 623.44.

XIII. Naggszebeni egyházmegye.

Jakab Károly 317.78, Benkő Ferenc 86.91, Bartha János 501.09, Horváth Zoltán 280.66, Kovács József 484.26, Biró György 454.48, Csiki József 489.—, Putnoki Lajos 579.72, Simon Gábor 380.07, Nagy József 47.57, Balázs Imre 206.04.

XIV. Udvarhelyi egyházmegye.

Szász Károly 554.49, Péter Károly 223.08, Kónya Kálmán 405.46, Baczó Lajos 512 67, Bedő András 593 43, Lajos János 412.63, Pál Lajos 568.32, Márk Mihály 556.98, Csia Kálmán 425.50, Lőrincz Áron 488.59, Biró Áron 441.19, Soós Farkas 507.66, Szabó Samu 502.86, Bodor József 273.50, Menyhárt András 473.05, Jakab Albert 413.74, Fülöp Kálmán 557.75, Karácson Sándor 266.97, Bedő Ödön 151.02, Kádár Dénes 222.92, Jakab Dénes 450.25, Kállay Ferenc 609.53, Csiszér Zsigmond 319.80, Szabó Gyula 511.40, Hegyi Péter 12.73, Kovács István 463.50, Orbán József 360.32, Mester János 77.60, Karácson István 324.27, Kertész Mózes 285.52, Demes Ferenc 471.61, Böjthe Sándor 480.86, Kovács Sándor 466.89, Bodor István 444.59.

XV Erdővidéki egyházmegye.

Molnár Imre 382.23, Kovács Sándor 488.62, Borsai László 560.15, Czell Ignác 122.62, Karácson György 286.93, Lőrincz Gyula 425.30, Sándor András 440.33, Sebestyén Sándor 392.30, Bartha Imre 403.86.

XVI. Sepsi egyházmegye.

Bene István 304.02, Havadtői Mihály 476.56, Kolcza Lajos 563.70, Takács Károly 229.72, Vass Lajos 458.81, Szabó Ferenc 349.23, Péchy Árpád 424.14, Bitai Géza 476.81. Bálint Ferenc 578.44, Csulak Zsigmond 278.89. Kiss Lajos 432.75, Bartha Károly 512.56, Bagoly Lajos 569.74, Jakab József 401.26, Demes Péter 361.75, Csiszér Zsigmond 496.74, ifj. Kovács Antal 573.84, Bedeházi János 560.82, Antal Lajos 416.41. Tamó Gyula 481.02, Kiss Gyula 500.10, Péter Gerő 242.—, Menyi János 485.90, Czeglédi János 489.15, Bartha Lajos 526.37, Bójthe Géza 509.69, Kiss Albert 390.93, Szabó András 582.32, Pünkösti István 199.10, Dávid József 423.45.

XVII. Orbai egyházmegye.

Szeremlei Császár Lajos 479.03, Bartha János 394.65, Imreh József 401.37, Szász Mihály 197.03, Péter Károly 409.06, Mirtsche Ferenc 313.19.

XVIII. Kézdi egyházmegye.

Szini János 272.31, Bodor Géza 31.68, Benedek Ignác 238.11, Zajzon Lajos 350.26, Kökösi Sándor 471.96, Ősz Lázár 634.52, Zoltáni Elek 73.99, Vollonics Miklós 229.47, Kelemen Győző 173.03

Kolozsvárt, 1907. január hó 22.

Dr. Bartók, elnök. *Pünkösti,* számvevő.

Sz. 62—1907. Ref. Püsp.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi reform. egyházkerületben, *a szilágyszolnoki* egyházmegyébe kebelezett *hadadnádasdi* egyházközség *lelkészi* állására — a meghivás útján tervezett választás meghiusulása következtében — pályázat hirdettetik.

Javadalom az egyházi főhatóság által megerősitett dijlevél szerint: 1. Gazdasági épületekkel ellátott tisztességes lakás, 1295 □-öl kerttel. 2. Földhaszonélvezet (10 h. 813 □-öl szántó, 6 h. 1175 □-öl rét és 365 □-öl szőlőföld) 151 kor. A földek munkáltatása lelkészt, adójának fizetése az egyházat terheli. 3. Készpénz a Wesselényi-alapból 46 kor., mely összeget a mindenkori hadadi lelkész tartozik fizetni, ki ezen alapitvány kamatainak nagyobb részét élvezi. 4. Terményjövedelem pénzértéke 328 kor. 34 fillér. 5. Munkabeli szolgáltatások pénzértéke 73 kor. 34 fillér. 6. A stóla átlagos pénzértéke 6 korona. Összes jövedelem 604 kor. 68 fillér, melyből engedélyezett kiadás 30 k. 40 f. Állami fizetéskiegészités — a szilágykövesdi leányegyháznak a sarmasági anyaegyházhoz történt affiliáltatása folytán — 1025 kor. 72 fillér lesz, melynek ezen összegben való megállapitása folyamatban van. Az állami ellemi iskolában heti 6 órán át teljesitendő vallástanitásért 120 kor. tiszteletdij.

Kötelességek: a hadadnádasdi egyházban a rendes lelkészi teendők ellátása és az állami elemi iskolában a református vallásu növendékeknek vallásoktatásban való részesitése.

Pályázati határidő 1907. március 1.

A minősítvénnyel és szolgálati bizonyitvánnyal felszerelt pályázati kérelmek nt. Bartha Dezső esperes aához küldendők Tasnádra (u. p. helyben, Szilágymegye.)

Kolozsvár, 1907. január 21.

Bartók, püspök.

Sz. 742—1906.

KÖRLEVÉL

a görgényi egyházmegyéhez.

A hivatalos lap 42—1906. számában 4188—1906. sz. igazgatótanácsi rendelettel bevezetett *vallásváltoztatási nyomtatványt* kellő számban minden egyház szerezze be s beköttetve vegye használatba. Egyházvizsgálaton számon kérem.

Gernyeszeg, 1907. január 20.

Csekme Ferencz, görgényi esperes.

404—1907. szám.

KÖRLEVÉL

valamennyi tiszteletes lelkész aaihoz.

Értesitjük tiszteletes lelkész aait, hogy a m. kir. statisztikai hivatal közelebb megküldi az egyes lelkészi hivataloknak a B. jegyü kérdő-ivet. Felhívjuk tiszteletes lelkész aait a kérdő-iv adataınak a csatolt utasitás értelmében leendő pontos kitöltésére s annak közvetlenül a m. kir. központi statisztikai hivatalhoz terjesztésére.

Megjegyezzük, hogy az egyházközségi irattár részére a kérdő ivről pontos másolat veendő.

Kolozsvárt, 1907. január hó 23.

Bartók, elnök. *Elek* titkárhelyettes, előadó.

127—1907. szám.

KÖRLEVÉL

mindınik egyházmegye nagytiszteletű esperesének s általuk az összes érdekelteknek.

A közigazgatási és feggelmi biráskodás egyesítése tárgyában.

Az 1906. november 10—13. napjain tartott egyházkerületi közgyülés 49. jkvi sz. határozatával kimondotta, hogy:

„Az Egyházi Törvények végrehajtására vonatkozó egyházkerületi Utasitásnak az egyházi bíróságok hatásköréről szóló 209. és 210. §-ait egyházkerületi közgyülésünk ezennel hatálgon kivül helyezi és helyettük az Egyházi Törvény 274. és 275. §-ait egyházkerületünkben is teljes érvénygeknek jelenti ki.“

Egyszersmind az Egyházi Törvény 300. §. 12. pontja záradékának szem előtt tartásával kimondotta, hogy:

„Egyházi tisztviselők és egyháztagok, mindazon közigazgatási úton eldöntött ügyeikben, amelyekben vagyonilag vannak érdekelve: a közigazgatási végzés kihirdetésétől illetőleg kézbesitésétől számitott 15 nap alatt birtokon belül, jogorvoslati panasszal folyamodhatnak az illető egyházi bírósághoz, még pedig,

ha a sérelmes végzést első fokulag az egyházmegyei hatóság hozta: az egyházmegyei bírósághoz;

ha a sérelmes végzést elsőfokulag az egyházkerületi igazgatótanács hozta: az egyházkerületi bírósághoz.

Második fokulag hozott végzés ellen az illető bírósághoz való folyamodásnak csak akkor van helye, ha azon második fokulag hozott végzés az első fokon hozott végzéstől érdemben eltérő.

Harmadik fokon hozott végzés ellen közigazgatási bírósághoz való folyamodásnak helye nincs.“

Fölhivjuk esperes aait, mint akik egyfelől az egyházmegyei tanácsok, másfelől az egyházmegyei bíróságok elnökei, hogy az egyházkerületi közgyülés ezen törvényerejü határozatának foganatositásául az ujan felmerülő közigazgatási birósági eseteket többé ne az egyházmegyei tanács, hanem az egyházmegyei — most már egységes — bíróság eljárása körébe utalják, melynek kötelessége lesz az ily ügyekben, az Egyh. Törv. 274. §-a és 275. §. II. pontja értelmében, az Egyh. Törv. 321—363. §-ai szerint járni el.

Az esetek, a melyekben azon bíróságnak, mint közigazgatási bíróságnak kell eljárnia, az Egyh. Törv. 300. §-ának 1—12. pontjaiban vannak részletesen fölsorolva.

Különieges tárggyai lesznek a közigazgatási biráskodásnak azon „jogorvoslati panaszok“, a melyeket az Egyh. Törv. 300. §. 12. pontjának záradéka értelmében, egyházkerületi közgyülésünk fenti határozatának második része utal oda. Ezen jogorvoslati panaszok mindig „felebbezéseknek“ tekintendők s ugyanoly módon látandók el, mint azok a „felebbezett ügyek“, melyeket az Egyh. Törvény 300. §. 12. pontja „általában“ emlit.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület igazgatótanácsának Kolozsvárt, 1907. január hó 17-én tartott üléséből.

Simó Lajos, elnök. *Váró Ferencz,* előadó-tanácsos.

Nyom. az „Ellenzék“ könyvnyomdájában Kolozsvárt, Szentegyház-utcza 22. szám.

X. Évfolyam. *5-ik szám.* *Kolozsvárt, 1907. jan. 31.*

Erdélyi Protestáns Lap

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, th. tanár.**

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 12 kor.
félévre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

A két prot. egyház közösbizottságának feliratа a 48: XX. t.-c. 2. §-ba ütköző sérelmek tárgyában.

Br. Bánffy Dezső főgondnok és *dr. Baltik Frigyes* püspök a kultuszminiszterhez a következő feliratot intézték:

„Az 1848. évi XX. törvénycikk végrehajtása tárgyában az ev. ref. egyetemes konvent s az ág. ev. egyház egyetemes gyűlésének, a két protestáns egyházat közösen érdeklő ügyekben kiküldött bizottsága által, 1903. évi november 19-én tartott közgyűléséből a kormányhoz beterjesztett véleményben azon sérelmek is fel lettek sorolva, amelyek az 1848. évi XX. t.-c. 2-ik §-ában felállított egyenlőségi és viszonossági elv nagy sérelmére hazánkban még mindig napirenden vannak és sürgős orvoslásra várnak.

Nagyméltóságod, az egész államkormánynyal egyetértve, leiratában kegyesen megigérni méltóztatott, hogy a törvényhozás elé a legközelebbi jövőben, az 1848. évi XX. t.-c. 3. §-ában lefektetett elvek részbeni megvalósítása gyanánt, törvényjavaslatot fog a törvényhozás elé terjeszteni; fenthivatkozott véleményünk I. részében előadott, az egyenlőségi elv megsértését tárgyazó tiszteletteljes előterjesztésünket azonban válaszra nem méltatta.

Miután a két protestáns egyház vegyes bizottsága ezen kérdésekkel állandóan foglalkozik, és legközelebbi ülésében is, az időközben újabban bejelentett sérelmi esetek tárgyalása alkalmával ezen kérdéssel újból foglalkozni kénytelen lesz: jogos és indokolt azon kivánságunk, hogy a magas kormány ezen kérdésekben szándékát és terveit velünk mielőbb közölje, mert csak az ő válaszából várhatjuk és remélhetjük a kedélyek megnyugtatását. Az indok, amely miatt a magas kormány ezen kérdések megoldása elől kitérni látszik, azon feltevésen alapszik, mintha ezen kérdéseknek az igazság és méltányosságnak megfelelő rendezése a mindnyájunk által óhajtott vallási béke megzavarását idézhetné elő. Már pedig ez a feltevés — ha ilyen létezik — merőben téves, mert a dolog ellenkezőleg áll; az igazságos és méltányos rendezés, mely mindenkit kielégít, a vallási békét biztosítja; a jelenlegi bizonytalan és önkényes eljárásra alkalmas állapot pedig az, amely jogos elkeseredést szül és ezzel a vallási békét veszélyezteti.

Hogy csak egy példát említsünk, mindenki, még a legbuzgóbb katholikus is — ha nem fanatikus — elismeri, hogy az helytelen és sérelmes, ha protestáns honpolgárok a katholikus egyház vagy iskola céljaira megadóztatnak. Ha egy rövid és egyszerű törvény kimondaná, hogy azok a törvénymagyarázatok, amelyek mindenféle doktrinák segélyével az 1791. évi 26. törv.-cikket értelméből kiforgatni iparkodnak, helytelenek, és hogy a protestánsok soha semmiféle ürügy — lelki teher, szokás stb. — ürügye alatt más egyház céljaira meg nem adóztathatók, akkor megszűnnének azok a vexatiók, amelyek a vallási békét csak zavarják és amelyeknek megszüntetése a katholikus egyházat nem hogy sértené, de erkölcsi szempontból annak csak előnyére lehet.

Azt az ellenvetést is hallottuk, hogy előbb gondoskodni kell az ekkép beálló jövedelemfogyatkozás pótlásáról és csak miután a katholikus lelkészek kongruája rendeztetett, lehet szó ezen viszonyok — párbér, kegyurasági terhek stb. — rendezéséről. Ennek az ellenvetésnek azonban nincsen semmi törvényes alapja; mert az 1791. évi 26. t.-c. egész határozottan kimondja, hogy a kárpótlást az ország nem vállalja. Ha az ország, dacára ezen törvénynek, kárpótlást adni akar, ezt teheti; de ezen szándék nem állhat útjában annak, hogy a meghozott törvény végrehajtassék. A protestánsoknak a párbér stb. alóli felmentése különben már a szóban forgó szolgáltatások szórványossága és csekélysége folytán oly minimális mértékben érinti a katholikus egyház anyagi érdekeit, hogy ezért bizony kár a más felekezetüeket elkeseríteni.

És végre is legyünk igazságosak. Ha a katholikus lelkész, annak folytán, hogy egyik

vagy másik híve tönkre ment, ingatlana protestáns kézbe jut, egy pár forintot jövedelméből veszít, rosszabb kelyzetben van-e ő, mint az a protestáns lelkész, akinek hívei százával Amerikába vándorolnak és ingatlanaikat megveszik idegen vallásúak? Mit mondanának hozzá a katholikusok, akiket, ha ilyen elköltözö protestánsok ingatlanait megvásárolták, a protestáns lelkész egyházi adókövetelésekkel zaklatna? Az ilyen állapotokat, mind hiába, jogállamban tűrni és ezen kérdés rendezése elől kitérni nem lehet.

Meg vagyunk győződve arról, hogy a nagyméltóságú miniszterium erre vonatkozólag tiszteletteljesen előterjesztett nézetünket osztja; de arról is megvagyunk győződve, hogy ezen kérdések haladéktalan és tapintatos rendezése által nem hogy a vallási békét zavarni, hanem azt helyreállítani és biztosítani fogja.

Ezen meggyőződésünkből kiindulva, mély tisztelettel esedezünk Nagyméltóságodhoz: méltóztassék az 1848. XX. t.-c. 2. §. tárgyában előterjesztett sérelmeink tárgyában is az intézkedéseket, esetleg a bizottságunkkal való további tárgyalás alapján, mielőbb megtenni."

* * *

A midőn a bizottság e lépéséért, melyben egyházunk törvényes egyenlőségéért és viszonosságáért száll síkra, az egész prot. közvélemény elismerését a magunk részéről is kifejezzük: reméljük, hogy a magyar kormány érezni fogja a kötelességét, a törvénynek érvényesítésével a polgárok közti békét erősíteni s a méltánytalanúl zaklatottakat megvédelmezni. Várjuk a feleletet — szóban is de főleg *cselekedetekben.*

Br. Bánffy Dezső orsz. gyülési beszéde az egyházak állami dotációjáról.

A lelkészi jövedelem kiegészitése. Ezzel kapcsolatosan szólnom kell ugyanitt, folytatólag, hivatkozással a 12. rovatra, a lelkészi jövedelem kiegészitéséről szóló 1898: XIV. t.-c.-ről.

T. Ház! Ezen a címen fel van véve a költségvetésbe 2,395.000 korona, illetőleg 95.000 koronával több, mint a mult esztendőben. Üdvözlöm ezen emelkedést és hiszem, hogy ez az összeg is a papi fizetések kiegészitésénél előnyösen a törvénynek megfelelően, de első sorban a nemzeti érdekeket kielégitő módon fog elhasználtatni. (Helyeslés!) Hangsulyoznom kell, hogy a nemzeti érdekeket kielégitő módon, mert habár ezen törvény hiányaiért, miután a törvény 1898-ban keletkezett, engem is terhel mulasztás vagy a hibákért való felelősség, mégis azt hiszem, hogy a törvény végrehajtásánál lehet és kell pótolni azon hiányokat, amelyek a törvény megalkotása alkalmával kellően figyelembe nem vétettek.

Veress József: Akkor igérték is!

Bánffy Dezső báró: Mert hogy áll a dolog? Úgy, hogy ezen törvény intézkedése folytán a törvény megalkotása idejében, 1898-ban, a számarány az volt, hogy 2,200.000 református a papi fizetés kiegészitése címén 438.000 forintot kapott. mig a 700.000-rel kevesebbet kitevő, tehát csak 1,500.000 lelket számláló görög-keleti románoknak 911.000 forint jutott.

Hasonló aránytalanságok mutatkoztak a többi felekezeteknél is, és az a különös, hogy az aránytalanságok mind a nemzetiségi egyházak javára estek, (Úgy van! balfelől.) és nem a nemzeti magyar egyházak javára. Mert az előző időkben a megélhetésre majdnem lehetetlenül kis fizetések mellett tartattak fenn, különösen a görög-keleti — most a görög-katholikusokról nem szólok, mert azok nem tartoznak ezen törvény alá, — különösen a gör.-kel. román egyházak és a fizetések rendezése következtében ezeknek kiegészitése olyan összegeket vett igénybe, amelyek messze tulhaladták a nemzeti egyházak által igénybe vett összegeket.

Egész őszintén mondom, hogy ez elhibázott dolog volt és nemcsak én mondom azt, mert akkor gróf Apponyi Albert, mint képviselő, maga is inditványozta, hogy a törvényjavaslat új tanácskozás, tehát ezen hiányoknak pótlása céljából a közoktatásügyi és pénzügyi bizottságoknak adassék ki. De nem adatott ki t. Ház! hanem mondhatni nagyban és egészben elfogadták a törvényjavaslatot.

Most azonban ha nem is lehet arról szó, hogy a törvényt megváltoztassuk, de talán mégis lehet szólani arról, hogy annak hiányai kormányzati rendeleti uton pótoltassanak és pedig akként, hogy az igen t. miniszter úr a magyar egyházak — és most elsősorban a magam egyházáról szólok — a református egyház által újabban egyházi érdekekből szervezendő papi állások javadalmazásánál ne csináljon nehézségeket, (Helyeslés a szélsőbaloldalon.) hanem lehetőleg könnyitse meg azt, hogy a mult időkben a nehéz viszonyok következtében a papot tartani nem tudó egyházak, most újra szervezkedvén, a fizetéskiegészités kedvezményében részesüljenek. A törvénynek, gondolom, 14. §-a értelmében a miniszter úrnak ehhez joga van. Joga van, szerintem, azonban e mellett kötelessége is segitségére jönni ezen nemzeti egyházaknak, a midőn a mult időben fennállott, az 50-es évek sújtó viszonyai között pediglen fenn nem tartott egyházaikat újból anyásitani akarják. Ha a t. miniszter úr, ezen kérdésben a törvényben biztosított jogával él, nem tesz egyebet, mint kiegyenlíti azt a tévedést, azt a hibát és mulasztást, amelynek fenforgását akkor az igen t. miniszter úr maga is látta, a minek következtében azt a törvényjavaslatot akkor a bizottsághoz visszaútasittatni kivánta.

Nagy nemzeti kérdés ez, t. Ház. Egész sora van különösen az erdélyi részekben és a tiszántúli egyházkerület felső részeiben a községeknek, amelyekben a református hivek, ha tekintélyes számban nincsenek is, de mégis elegendő számban vannak ahhoz, hogy egy egyházat alkossanak, de erre a maguk erejéből nem képesek. A miniszter a törvény értelmében erre nem kényszerithető; csak az ő jóakaratától függ, hogy a kiegészitést megadja-e. Pedig ha nem adja meg, akkor ezen magyarajkú református hivek — bocsánatot kérek, ha ez alkalommal csak a reformátusokról beszélek — magukat fentartani nem képesek s az idegen nemzetiségi körben el fognak veszni és elveszítjük a hiveket mi reformátusok, de elveszítjük a magyarokat, mi, magyar nemzet. (Úgy van! a bal- és szélsőbaloldalon.) Ezért szükségesnek látom ezen kérdést a miniszter úr komoly figyelmébe ajánlani, és kérni, hogy az egyházak részéről e tekintetben megnyilvánuló kivánalmakat messzemenő jóakarattal, — amit úgy sem vonok kétségbe, — de talán előzékenyen és melegséggel szives kedjék tárgyalni és a kérdést ne tekintse felekezeti kérdésnek, hanem tisztán és kizárólag nemzeti kérdésnek.

Ezt akartam elmondani ennél a tételnél, midőn a felvett összeget különben csak annyiban kifogásolom, hogy úgy tartom. ez a 2.395,000 korona a mult évi 2.300,000 koronával szemben talán igen kevés.

Ha a miniszter úr kellő jóakarattal, ami nem hiányzik és a nemzeti érdekekre való tekintettel, komolyan akarja az általam jelzett irányban a segélyt nyújtani, alig hiszem, hogy ezen összeg keretében

annak eleget tudjon tenni. Mert hiszen, hogy ne szóljak többről, csak az erdélyi egyházkerületről 63 olyan községünk van, amely feltétlenül kívánja, hogy anyaegyházként szerveztessék. Körülbelül hetven egynehány ezer korona az, ami erre a célra szükséges volna és ezzel a hetven egynehány ezer koronával ezt a 63 egyházközséget nemcsak a református egyházi életnek, de a magyar nemzeti életnek is lehetne és kellene megmenteni. Hát ez nagy összeg. Természetesen e 95 ezer korona többletet az erdélyi egyházkerület református a maguk részére igénybe nem vehetik, bárha nem is szükséges egyszerre az egész összeg, mert hiszen bizonyos számú évek alatt oldható meg a kérdés, de még így, időre felosztva is, tekintettel a többi felekezetek igényeire, én ezt az összeget kevésnek tartom. A miniszter úr talán módját fogja találni annak, hogy póthitel igénybevételével, vagy más uton rendezze ezen kérdést, segitse a nemzeti érdekeket, amelyek itt talán nagyobbak, mint a felekezeti érdekek.

Az egyházak segélyezése. T. Ház! A rendes kiadások ezen tétele I. pontjának 14. rovatához kell, hogy még szóljak. Ez szól a magyarországi református és ágostai hitvallású evangélikus egyháznak az 1848:XX. t.-c. 3. §-a értelmében leendő segélyezéséről. E célra a miniszter úr a költségvetésbe 1 millió koronát vett fel az 1907. évre. Ez az egy millió korona ebbe a költségvetésbe felvétetett a miniszter úrnak egy irata alapján, a melyet a magyarországi református és ágostai hitvallású egyházak közös bizottságának 1904. év elején az 1848:XX. t.-c. végrehajtása tárgyában benyújtott emlékíratára válaszul adott. Ezen íratban, a melynek szószerinti felolvasásával talán nem fogom terhelni az igen t. képviselőházat, a miniszter úr azt mondja, az 1848:XX. t.-c. 2. §. és 3. §-ára vonatkozólag, hogy a 2. §-t illetőleg ebben a leíratban intézkedéseket tenni nem kíván, azok egy más megoldásnak tartatnak fenn.

Ne méltóztassanak rossz néven venni, hogy én kénytelen vagyok most ebből az alkalomból a két protestáns egyház szempontjából és talán nevében is beszélni. Talán bizonyos határig az érdekeltség színezetével bir, amit mondani fogok.

T. Ház, azt gondolom, hogy a legnagyobb tárgyilagosság mellett is kötelességem elmondani, hogy az 1848:XX. t.-cikk 2. §-a vagyis a teljes jogegyenlőség és viszonosság kérdése ezzel a leirattal még megoldva nincs.

Felterjesztéseink rendjén a sérelmeknek egy egész sorozatát hoztuk fel, amelyek feltétlen orvoslást igényelnek. Az 1848:XX. t.-cikk 2. §-ában kimondott elv ma még nincsen végrehajtva, — és ezt animozitás nélkül mondom — a törvény értelmében pedig nekünk a végrehajtást követelnünk feltétlen jogunk van.

T. Ház! Nem fogok azoknak a sérelmek részletezésébe bocsátkozni, amelyek részben a két protestáns felekezetet közösen érdeklő ügyek tárgyalására kiküldött bizottság memorandumában kifejezésre jutottak, részben pedig naponta megújulnak és megújultak. Azt hiszem, a kivánság jogos és remélem, hogy a miniszter úr maga is fogja keresni az alkalmat, hogy a törvény erre vonatkozólag is teljes értelmében és itt hangoztathatjuk, hogy betüszerinti értelmében is — végrehajtassék.

T. Ház! Nekünk protestánsoknak e tekintetben, bár sok kifogásolni valónk van, mégis csak egyetlen egy, nem is a kormányt, hanem a fővárost illető kérdésnél maradok.

Hogy áll ma a dolog, dacára annak, hogy az 1848:XX. t.-cikk megállapítja a jogegyenlőséget és a viszonosságot és dacára annak, hogy az 1868:LIII. t.-cikk 23. §-a azt mondja, hogy (Olvassa): „Különböző vallásfelekezetüek által lakott községben és városban, mely házi pénztárból egyházi célokra, vagy valamely felekezeti iskola javara segélyt szolgáltat ki? e segélyben igazságos arány szerint minden ottan létező vallásfelekezet részesitendő. Ennek dacára. t. képviselőház, hogy a törvény igy rendelkezik, Budapest fővárosában úgy áll a helyzet, hogy a katholikus egyház 181.000 korona segélyben részesíttetik; az ágostai hitvallású egyház 44.000 koronában; a református egyház 55.000 koronában; a görög-keleti egyház 3400 koronában; az unitárius 1000 koronában; az izraelita 76.000 koronában.

T. Ház! Ha ezeket a számokat összehasonlítjuk és arányba helyezzük a lakósság vallásszerinti számával, azt látjuk, hogy a római- és görögkatholikus, tehát általában véve katholikus van Budapesten — az utolsó népszámlálás adatai szerint — 432.000; ágostai hitvallású evangélikus 32.000; református 62.000; izraelita 166.000; görögkeleti 3000; unitárius 900; baptista 200, — bárha az utóbbiakat mellőzhetném is, amennyiben nem tartoznak a bevett vallásfelekezetek közé, milyen még az anglikanus etc.

Ebből az összehasonlításból azt látjuk, t. Ház, hogy a népesség számaránya szerint — a katholikusoknak adott segélyezést véve alapul — az ágostai egyháznak 52.900 koronát kellene kapni szemben azzal a 44.900 koronával, amit ma kap s ami 8000 koronával kevesebb. A református egyháznak 88.700 koronát kellene kapni s ma csak 53.000 koronát kap, tehát az igazságos számaránynak megfelelően 35,700 K-val többet, izraelitáknak a népesedési számuk szerint kellene kapniok 237,000 koronát, kapnak 76.200 koronát, a hiány, amelylyel kevesebbet kapnak, mint számarányuk szerint kellene kapniok, 160,800 korona.

Ezeket a számokat csak azért hoztam fel, hogy példát mutassak, hogy e tekintetben is a törvénynek megfelelő viszonosság és arányosság nincs biztosítva, nincs végrehajtva. Igaz ugyan, hogy csak a fővárost illetőleg hoztam fel példákat, de lehetne felhoznom és nemcsak a pénzügyekre vonatkozólag, de más elvi és jogi természetű kérdésekre vonatkozólag is sok mindent és még lehetne ezeket pótolnom.

Említettem a kérdést csak azért, hogy a t. miniszter úr legyen szives figyelmére méltatni és a megindított tárgyalások rendjén keresse meg a módját, hogy a két protestáns felekezet által beadott memorandum és későbbi iratok alapján végre egyszer rendeztessék teljesen is az 1848: XX. tc. második szakaszának megfelelően a teljes jogegyenlőség és viszonosság kérdése. Az 1848 XX. t.-c. 3. §-át illetőleg a t. miniszter úr leiratában a két protestáns felekezetnek 3 millió korona állandó tételt helyez kilátásba a harmadik évtől kezdve ; az 1907. évre egy milliót, 1908-ra két milliót vesz fel és az 1909-ik évtől kezdve három millió lesz állandóan a költségvetésben fölvett összeg, — az 1848: XX. t.-c. által megállapított elvnek szem előtt tartásával, a nélkül, hogy azt mondaná, hogy ezzel az 1848: XX. t.-c. betüszerinti végrehajtására vállalkoznék.

Kétségtelen, t. Ház, hogy ez az összeg a két protestáns felekezet nyomott helyzetén sokat fog segíteni. Beismerem, hogy kérésünk részben való kielégítését jelenti ez, és beismerem, hogy első sorban azoknak a kérdéseknek rendezésére megfelelően felhasználható, amelyeket a t. miniszter úr is leiratában kijelölt.

Az az összeg aszerint első sorban az adóterhek könnyítésére használható fel, másodszor a papi nyugdijintézet létesítésének biztosítására, harmadszor kisebb összegben a központi közigazgatási költségek céljaira, ami szorosan véve ugyancsak a hivek terheinek könnyítése, mert hiszen a közigazgatási költségeket a hívek fizetik.

Mikor elismeréssel és hálával mondom ezt el, akkor úgy magam, mint azt hiszem, az összes két

protestáns felekezethez tartozó hivek nevében azt is ki kell jelentenem, hogy ezzel mi a kérdést megoldottnak nem tekinthetjük. (Igaz!) Nem tekintjük végrehajtottnak az 1848:XX. t.-cikket, sem nem tekinthetjük kielégitve azokat az igényeinket sem, a melyeket jogosan állitottunk fel és a melyek számszerüleg abban az emlékiratban nyertek kifejezést, amelyet 1904-ben az akkori miniszterelnök urhoz intéztünk és a melyben több, mint hat millió korona igényt mutattunk ki, dacára annak, hogy némely intézményünk céljaira még számszerüleg az igényeket ki nem mutathattuk akkor. Mi úgy tartjuk, hogy az 1848:XX. törvénycikk értelmében ezekhez a nagyobb összegekhez is jogunk van; a mostani intézkedéssel nem látjuk a kérdést megoldottnak, csak átmenetileg a nyomasztó helyzeten való segitésnek tekintjük, köszönetünk és hálánk kifejezése mellett. A miniszter úr a két protestáns felekezet együttes bizottságához intézett átiratában azt mondja, hogy ennek az igéretnek alapján ezt a kérdést törvényhozási uton fogja rendezni és törvény alkotásáról fog gondoskodni úgy, hogy úgy ezen 3 milliónak a költségvetésbe való állandó felvétele törvénynyel rendeltessék el, valamint, hogy az 1904. évi költségvetéssel szemben már elfoglalt eddigi tételek leszállíthatók nem lesznek.

A miniszter úrnak ezen igérete kétségtelenül egyelőre megnyugtat minket, mert amit irásban igér, azt a törvényhozás útján, törvényalkotás rendjén akarja biztosítani. De kérjük is, hogy mielőbb a törvény beterjesztéséről gondoskodjék és nekünk módot adjon, hogy a törvényjavaslat keretében a teljes megnyugvást megnyerjük arra, hogy ami a törvényben biztosíttatik, az meg nem változtatható, de arra nézve is ami különben a leiratában kifejezésre jut, hogy ez nem zárja ki azt, hogy szükség szerinti igényeink még később kielégitést ne nyerjenek. (Igaz! Ugy van!) Ezt annyival inkább kell, hogy mondjam, mert nem tévedek, ha emlékem szerint mondom, hogy a pénzügyi bizottságban talán Buzáth képviselő úr és — bár nem vagyok egészen bizonyos — Csernoch képviselő úr is olyan hangokat emeltek, amelyekből az tűnik ki, hogy a miniszter ur álláspontját nem akarják magukévá tenni, hanem azt mondják, hogy elég legyen és a protestánsok ezentul szót, hangot se emeljenek, mert azzal a három millióval minden igényük ki van elégítve. (Zaj.) Hát kell, hogy mondjam azt, hogy a törvény értelmében nincs kielégitve. A törvény szigorú, betüszerinti értelmezése szerint nincs kielégitve, mert az 1848: XX. t.-c. sokkal messzebbmenőket helyez kilátásba és a miniszter úr is eddigi nyilatkozatai és a hozzánk intézett irat szerint ezt a kérdést csak részben való megoldásnak tekinti.

A lelkészi fizetések. Kell, hogy kapcsolatba hozzam ezt a kérdést a tanítók fizetésének kérdésével is. Kapcsolatba kell hoznom azért, mert a miniszter úr kilátásba helyezte és helyesen, hogy ha már nem akar államosítani, ahogy én szeretném, kötelességének tartja az állami és a felekezeti tanítók fizetésének rendezéséről, mondjuk őszintén, felemeléséről gondoskodni. De hogy képzeli a miniszter úr azt, hogy az ő tervének megfelelően kiegészíttetvén a tanítói fizetések 2000 koronán felül, megállhat az 1898:XIV. t.-c. szerint a lelkészi jövedelmeknek 1600 koronára való kiegészitése? Ez lehetetlen és tisztában kell lenni azzal, hogy a mai viszonyok között az 1898:XIV. t.-c.-ben megállapitott 1600 korona jövedelme a lelkészeknek nem állhat meg. Igaz, a miniszter úr leiratában azt irja, hogy ezt a kérdést külön rendezni ezuttal nem lehet. Elfogadom. De azt mondja, hogy majd az általános fizetésrendezésnél kell erre tekintettel lenni. Ha rosszul idézem, nem célzatosan teszem. Ha a miniszter úr talán kifogásolja, fel fogom olvasni az irat szövegét, mert hisz nem akarok a miniszter úrral ellentétbe jönni. (Olvassa:) „A lelkészi kongrua emelését, illetve a lelkészi korpótlék kérdését pedig az állam csak általános új rendezés keretében karolhatná fel, melynek pénzügyi előfeltételei ez idő szerint hiányoznak.“

Igy mondja a miniszter úr, most már szó szerint olvastam. Tehát általános rendezés keretében. Nem tudom, egészen tisztán, hogy az általános rendezés keretét, az összes e címen kiegészítést nyerő lelkészek fizetésének rendezésénél érti-e, vagy az állam egész keretében a fizetések felemelése kérdésének rendezésénél, de mindenesetre kell, hogy értse, legalább is figyelembe véve a tanítói fizetések kiegészítésénél is, mert az meg nem állhat, hogyha a miniszter úr terve szerint a tanítói fizetések felemeltettek, hogy azok csak egy-két év alatt, talán már kezdetben is, a lelkészi fizetések igen tekintélyes részénél nagyobbak legyenek.

Azért szükségesnek tartottam a miniszter úr figyelmét, de a t. Ház figyelmét is erre a kérdésre felhívni és tájékozni a közvéleményt arra nézve, hogy a tanítói fizetések kiegészítésének kérdése kapcsolatos az 1848 : XX. t.-c. 3-ik §-ának kérdésével is és kapcsolatosan az e címen jogosan felállított követelésével és a lelkészeknek, kik már feliratban is, amelyet a két protestáns felekezet a miniszterhez intézett, de a zsinati törvényben is tervbe vették és jogosan igénylik, hogy fizetésük legalább 2400 K-ra kiegészíttessék. Nem tudom egészen biztosan, hogy ez a 2400 K-ra való kiegészítés már ma, a tanítói fizetések emelésére tekintettel, megfelelő lesz-e és vajjon a dolog természetéből nem fog-e következni, hogy ezen összeg már nem fog megfelelő lenni. Természetesen ezenkivül még minden körülmények között figyelembe veendő lesz a korpótlékok kérdése is.

T. Ház! Bocsánatot kérek, hogy ezeket ez alkalommal elmondandónak találtam, kérve a miniszter úr figyelmét erre a kérdésre, kérve a miniszter úr jóakaratát, amelyet kétségbe nem vonok, de kérve a miniszter úr elhatározását arra nézve is, hogy a törvényjavaslat mielőbb már előttünk feküdjék, hogy ebben a kérdésben a protestáns hivek teljes megnyugvást nyerjenek.

Meg fog engedni nekem a Ház t. elnöke, de lehetetlen, hogy itt ennél a kérdésnél szólva, ne szóljak a rendkivüli kiadások első tételéről is, mert ez annyira kapcsolatos, hogy külön egyáltalában nem lehet róla beszélni.

A rendkivüli kiadások I. rovata 300,000 koronát állapít meg a két protestáns felekezet javára. Ez a 300,000 korona úgy került a költségvetésbe, hogy 1891-ben a XII. tcikkel a két protestáns felekezetnek sorsolási jog engedélyeztetett abból a célból, hogy nyomott anyagi helyzetén könnyítsen és főképpen messzemenően igénybe vett közalapját azzal dotálhassa. Az akkori viszonyok lehetetlenné tették, hogy ezen sorsolási eljárás eredményre vezessen, és igy aztán, miután ennek a törvénynek hatálya csak két évre terjedt, szükségesnek mutatkozott a sorsolás útján kilátásba helyezett és remélhető összeg pótlásáról az államnak a maga jóakaratával gondoskodni. A jelenlegi miniszterelnök úr miniszterelnöksége idejében, 1894-ben, jelenik meg legelőször ezen címen 200,000 korona, illetőleg akkor forintokban beszéltünk, százezer forint a költségvetésben. Az indokolás szerint ezen a címen az ágostai hitvallású és helvét egyházak alapjainak gyarapítására 100,000 forint jut és azt mondja. (Olvassa): „Az ev. református, valamint ágostai hitv. ev. egyház külön egy egyetemes egyházi közalapot létesített. Ezen alapok rendeltetései: szegény vagy csapások által sujtott egyházak vagy iskolák, továbbá a lelkészek és tanítók felsegélyezése; ujabb egyházak alakítása. szóval a fele-

kezeti jótékonysági ügy gyámolítása. Mindkét egyházat ezen jótékonysági és kulturális missziójában anyagilag is támogatni szükséges, mert köztudomású, hogy híveinek nagymérvű megterheltetése mellett alig vannak olyan helyzetben, hogy egyházi szükségleteiket fedezhessék és kulturális feladataiknak megfelelhessenek."

Ezen indokolással került bele t. Ház ezen összeg a költségvetésbe 1894-ben. Később — most már nem tudom biztosan megmondani, — ezen összeg mikor emeltetett fel és több idő óta már 300.000 koronával van a költségvetésbe állandóan felvéve, és dacára annak, hogy állandóan ott van, még mindig s rendkivüli kiadások között, átmeneti kiadás címén szerepel. Én t. Ház azt volnék kérendő az igen tisztelt miniszter úrtól, ha teheti, már e költségvetésbe helyezze át ezen összeget a rendes kiadások közé.

Ha talán technikai vagy kezelési okoknál fogva ez nehézségekkel járna, akkor méltóztassék hozzájárulni ahhoz a kérésemhez, hogy jövőre ez innen kivétessék. Különben is természetszerüen ki kell, hogy vétessék, mert ha a megalkotandó törvény rendjén biztosíttatnak a protestáns egyházak, hogy az 1904. évi költségvetésbe felvett összegek többé le nem szállíthatók és el nem vonhatók, természetes, hogy ezen törvénynél fogva ezek nem jelentkezhetnek többé az átmeneti kiadások között; hanem a rendes kiadások között kell, hogy jelentkezzenek.

T. Ház! Ezeket akartam elmondani a segélyezés kérdésénél és talán még ennél többet is. (Halljuk! Halljuk!) de az időnek előrehaladottsága és más okok is ettől eltiltanak. De ezzel még sem végezhetem be elmondandómat. Nem végezhetem pedig azért, mert az egyházak segélyezéséről beszélünk és amikor az egyházi segélyezésekről beszélünk, az államot messzemenően terheljük meg a nélkül, hogy gondoskodnánk, hogy az egyház alkalmazottai, minden vonatkozásban, a nemzeti és állami érdekeknek odaadó hívei és támogatói is legyenek.

Nagyon érdekes kérdést vetett fel, t. Ház, Kmety t. képviselő úr. Kmety t. képviselőtársam beszédében megemlékezett az 1840: VI. t.-cikkről és ennek 8. §-áról. Megemlékezett erről a törvénycikkről, amely ma is hatályban van és amely, a mint ő igen helyesen és jól fejtegette, egyáltalában nincsen abrogolva még az 1868: XLIV. évi, a nemzetiségek egyenjogusításáról szóló törvény által sem. Kmety t. képviselő úrnak igaza van, hogy ez egy érvényben levő törvénynek egy szakasza, mely végrehajtásra vár. Ő a miniszter urat kérte, hogy ezen törvény végrehajtásáról gondoskodjék, mert, a mint igen helyesen mondotta, ez a törvény nemcsak életben van, de bizonyos szakaszai végre is hajtattak. Természetes, ha egy törvénynek egyik szakasza érvényben van, másik szakasza pedig törvénynyel hatályon kivül nem helyeztetett, többi szakasza is érvényben lévőnek tartatik. Például a 9. §. azt mondja: (olvassa.) „Ő felsége kegyelmesen rendelkezni fog, hogy a magyar nyelv tudása a katonai véghelyeken is gyarapíttassék és a magyar ezredek kormányai a magyarországi törvényhatóságokkal magyar nyelven levelezzenek." Erre vonatkozólag Wekerle mostani miniszterelnök úr első minisztersége idejében Hieronymi Károly akkori belügyminiszter úr a 9. §-ra való hivatkozással akként rendelkezett, hogy a katonai hatóságok és a törvényhatóságok között a magyar levelezést biztosította.

Az 1840-ik évi VI. t.-c. 8-ik §-a pedig azt mondja: (olvassa.) „Ezentúl minden vallásbeli különbség nélkül plébánosoknak, egyházi szónokoknak, káplánoknak és segédeknek olyanok alkalmaztassanak, akik a magyar nyelvet tudják."

Azt mondtam, hogy igen helyesen és jogosan említette fel Kmety t. képviselő úr, hogy ezen törvény nincs abrogálva és hogy ezen törvény más szakaszai alapján annak idején intézkedések történtek. Távol áll tőlem olyanról beszélni, a mi nincs napirenden. Napirenden van az egyházak segélyezése. De mikor az egyházak és az egyházi alkalmazottak segélyezéséről van szó, valamint a képviselőház minden tagjának, jogom van beszélni arról, hogy milyen feltételekhez kössük ezen segélyezéseket. Ezt az eszmét Kmety Károly t. képviselőtársam vetette fel és ajánlotta a miniszter úr figyelmébe, én pedig erre vonatkozólag egy határozati javaslatot vagyok bátor benyujtani, amely a következőképpen szól: (olvassa) „A képviselőház útasítja a vallás- és közoktatásügyi miniszter urat, hogy az 1840. évi VI. t.-cz. 8. §-ának érvényt szerzendő, saját hatáskörében rendeleti úton intézkedjék." Kérem ezen határozati javaslatom elfogadását. (Helyes!)

A magyarországi ev. ref. egyház theologiai akadémiáinak, illetőleg fakultásainak szervezeti, tanulmányi és vizsgálati szabályzata.

(Tervezet, melyet az Egyet. Konvent 1906. 26—27 jksz. határozata előkészitésére — a theol. tantervrevizió, vizsgarend stb. ügyében — a kolozsvári theol. fakultás, illetve erdélyi egyházkerület véleményes javaslatára nézve készitett, a kolozsvári theol. fakultás tanárkara megbizásából és a tanáriszék tárgyalásának alapjául: *Nagy Károly* ref. theol. tanár.)

(Folytatás.)

7. *Keresztyén hittan.* A III. vagy IV. éven, tehát összesen két féléven át heti 5—6 órán. — *Célja:* A bibliailag és történetileg tisztázott és igazolt s a jelen kor öntudatában elsajátítva élő, személyes élettapasztalatokon nyugvó s a tudományosan igazolt keresztyén hit tartalmának egységes világnézetben való rendszeres leírása és a hallgatók lelkében meggyökereztetése; amelyben keresztyény hitüknek és hitépítésüknek normát, erkölcsiségüknek alapot kapjanak és amelyből az erkölcstan és gyakorlati theologia számára alapelvek vezettetnek le.

8. *Keresztyény erkölcstan.* A III. vagy IV. éven összesen két féléven át heti 3—4 órán. — *Célja:* A ker. hittanban megállapított világnézet alapján formálódó ker. erkölcsi életnek tudományos vizsgálata és rendszeres felmutatása; ugyis amint bensőleg ker. jellemmé képződik, ugyis, amint az erkölcsiség összes mezőin, mint ker. életfolytatás érvényesül az istenországa céljainak szolgálatában.

9. *Gyakorlati theologia;* és pedig:

a) *Homiletika vagy az igehirdetés elmélete* s kapcsolatban vele a predikáció irodalom ismertetése, főleg a protestáns s legkivált a hazai termékekre való tekintettel, egy pár mintaszerü idegennyelvűnek kötelező fordíttatásával s általában a jelesek elemezésével; mindig a II. éven heti 3 órán két féléven át;

b) *Liturgika vagy egyházi szertartástan;* a III. vagy IV. éven vagy két féléven át heti 1 órán, vagy 1 féléven át heti 2 órán;

c) *Katekhetika vagy a vallástanítás elmélete* kidolgozott példákkal illusztrálva; mindig a III. éven két féléven át heti 2 órán;

d) *Cura pastoralis vagy lelkipásztori gondozás* a belmisszió elméleti és gyakorlati ismertetésével; a III. vagy IV. éven vagy két féléven át heti 1, vagy egy féléven át heti 2 órán.

e) *Homiletikai és liturgiai seminarium* a III. és IV. éveseknek együtt, tehát négy féléven át heti 2—2 óra; a mikor a növendékek a tanár személyes részvételével együttesen végzett előtanulmányok alapján készített beszédeiket adják elő s bírálják a jóelőre közzétett szöveg alapján,

úgy hogy minden növendék évenkét legalább 4 predikációt és 2 szertartási beszédet készítsen;

f) *Katekhetikai seminarium* csak a IV. éveseknek két féléven át heti 2 órán, a tanár személyes részvételével együttesen végzett előtanulmány alapján készített lecke-tervek szerinti gyakorló-tanítással.

10. *Egyházjog*, a gyakorlati egyházi adminisztrációba való bevezetéssel. A III. vagy IV. éveseknek tehát két féléven át heti 4 órán. — *Célja:* Az egyházi jog fejlődésének alapján a tételes egyházi törvények és azok gyakorlati alkalmazásának ismerete.

11. *Seminarium.* Minden tanár köteles legalább a törvényes, maximális heti óraszámig (10) főtárgyaiból évenként ugynevezett seminariumot tartani, a melyen a tanár felügyelete és vezetése és esetleg a docens segítsége mellett az illető tudományok egyes főbb kérdései, vagy klasszikus képviselői tanulmányozandók a résztvevő növendékek által, az eredeti forrásművek alapján. Különös súly fektetendő e munkásságban a *patrisztikára*, az őskeresztyénység és reformáció atyáinak munkáira. E seminariumok között a hallgatók szabadon választhatnak, úgy azonban, hogy minden hallgatónak, minden évben legalább egygyen — ide nem értve a gyakorlati theol. tanszék seminariumait — részt kell vennie s legalább két dolgozatot elkészítenie. Legalább egy kielégítő dolgozat nélkül, a leckekönyv alá nem írható s pótlásra az elégtelen osztályzatra fennálló szabályok alkalmazandók. A készített dolgozatok birálataikkal együtt a vizsgálatokon bemutatandók s a vizsgálat eredményének megállapításánál tekintetbe veendők.

b) *Nem kötelezettek:*

1. A theol. tudományok encyklopaediája. A ker. s főleg protestáns, de legkivált a magyar theol. irodalom története.
2. Jézus élete.
3. Symbolika vagy Polemika.
4. Apologetika.
5. Héber nyelv.
6. Ó-szövetségi írás magyarázat, héber szövegből.
7. Chald.
8. Arab nyelv és ezeknek a keresztyénységgel vonatkozásban levő irodalma.
9. A modern élet sociális problemái, törekvései és intézményei.

A tudományok hallgatása ugyan a növendékekre nézve nem kötelező és szabad választás tárgyát képezi; a tanárok részéről azonban kívánatos, hogy e tudományok is felváltva, a lehetőség szerint legalább négy évenként egyszer előadassanak, akár rendes tanár, akár docens által.

C) *Általános műveltségiek.*

a) *Kötelezettek:*

1. *Modern nyelvek.* Mindenik theol. akadémia, illetőleg fakultás, gondoskodni tartozik arról, hogy a tekintélyesebb prot. theol. irodalommal bíró három nagyobb európai nemzet (német, francia, angol) nyelve elsajátítására a theologus ifjaknak legalább oly mérvben nyújtassék mód és alkalom, hogy mindeniküknek legalább egy ilyen nyelvet tudományos és gyakorlati céljai kivitelénél könnyüszerrel használhasson. A nyelv elemeinek elsajátítása után, gyakorlásának tere főleg a seminariumok.

2. *Közegészségtan.* Minden negyedik évben az I—IV. éveseknek két féléven át heti 2 órán. *Célja:* a közegészségügy legátalánosabb feltételeinek s a hazai egészségügyi törvényeknek, különösen a lelkészeket érdeklő vonatkozásaiknak ismertetése.

3. *Egyházi ének és zene.* Alkalmas beosztás szerint hetenként legalább 2 órán, mind a négy éven. — *Célja:* hogy minden ifjú egyházi énekeskönyvünk minden darabját énekelni, sőt vezetni s a szükséghez képest orgonán kísérni is tudja.

b) *Nem kötelezettek:*

1. Oly művészeti, gyakorlati és gazdasági (kertészet, méhészet stb.) tárgyak, melyekből esetleg alkalmi tanfolyamok rendeztetnek.

12. §. Ezen előszámlált tudományokra nézve megjegyeztetik, hogy itt a feldolgozandó tananyagnak sajátképen csak főbb vonásai és minimuma foglaltattak össze, a mely intézet, tehát a kijelölt keretén belül talán többet kíván teljesíteni: ebben teljességgel nem korlátoltatik; — másfelől azonban miután 6 tanár, maximális heti 10 órával, e tárgyakat, a kijelölt óraszámban, minden évben elő nem adhatja: az évfolyamok célszerű csoportosítása s a tananyagnak ehhez mért váltakozó előadása megengedtetik; amiből következik, hogy a hallgatók a tanári kar által megállapított évi leckerendhez alkalmazkodni kötelesek.

13. §. A theol. tanárok előadásaikhoz, legalább a főtárgyakból, lehetőleg nyomtatott kézikönyvet vagy legalább nyomtatott vezérfonalat használjanak s irott compendiumokat csak elkerülhetetlen esetekben használjanak. E kivánalom természetesen nem érinti a részletkérdések tárgyalását, sőt inkább arra tekint, hogy az egyes tudományok főbb kérdéseinek minél alaposabb és tudományosabb tárgyalását időnyerés által megkönnyebbítse.

14. §. Minden hallgató tartozik azért az előadásokhoz előirt kézikönyveket, compendiumokat és a tanárkar által szükségeseknek itélt segédkönyveket megszerezni s az egész tanfolyamon át megtartani s a tanárkar ezen kötelesség teljesítését lehetőleg ellenőrzi.

15. §. A theol. akadémiára, illetőleg fakultásra rendes hallgatóul csak érettségi bizonyítvány és esetleg valamely főiskolában már végzett félévekről szóló Lecke-könyv s — egyik theol. intézetből egy másikba való átlépésnél — szabályszerű „Elbocsátó-bizonyítvány“ alapján vehető fel a 7. §. a) pontjának megfelelő jelentkezők.

Ha a jelentkezés nem közvetlenül az érettségi vizsgálat letevése utáni tanév elején vagy a végzett félév végén történik: az illető azt is köteles igazolni, hogy a közben eső időt hol és minő foglalkozásban töltötte és hogy erkölcsileg magát kifogástalanul viselte.

16. §. A felvételt az igazgatók vagy tanárkarok minden év szept. 12-ig eszközlik. E határidő eltelte után 10 napig a tanári-szék, 20 napig (okt. 2.) a püspök engedélyével kivételesen felvehetők azok, akik hivatalosan igazolják, hogy elháríthatatlan akadályok miatt késtek; később jelentkezők azonban fel nem vehetők

17. §. A felvétel a beiratkozással fejeződik be, azaz a felvett nevének az intézet anyakönyvébe való sajátkezű bejegyzésével, a mivel, mint az intézet tagja, magára nézve kötelezőnek ismeri el az illető intézet Törvényeit, Rendtartási és Fegyelmi Szabályait. Ez alkalommal, összes okmányainak az igazgatói levéltárra adása ellenében pontosan lapszámozott és pecsétes zsinorral átfűzött és az anyakönyvi hivatalos számmal ellátott Leckekönyvet (Index) kap, tanulmányi előhaladásának s más szükséges rendtartási ügyek feljegyzése és igazolása céljából.

18. §. A Leckekönyvbe, melynek első oldalára az intézet pecsétjével oda ragasztandó a tulajdonos hű fényképe, a megfelelő rovatokba feljegyzendő, s az előadó tanár aláirásával igazolandó, hogy a könyv tulajdonosa mely tárgyakat, heti hány órán mikortól meddig, mely intézeti kedvezmények vagy stipendium élvezete mellett, mily szorgalommal és a

félévek (semester) végén tanusitott eredménnyel hallgatta. Az egyes előadó tanárok által aláirt Indexbeli bejegyzések helyességét, az intézeti anyakönyvek osztályzati kimutatások stb. alapján minden félév (semester) végén az igazgató aláirásával hitelesíti illetőleg igazolja.

19. §. Minden Leckekönyv végére egy „Végbizonyitvány“ (absolutorium) egy „Elbocsátó bizonyitvány“ és egy „Vizsgálati engedély“ blanketta alkalmazandó.

A „Végbizonyitvány“-t, melyben benne kell foglaltatnia az illető hallgató nevének, vallásának, születési helyének, évének, hónapjának és napjának, szülői nevének, továbbá, hogy a theol. tanfolyamot hol vagy egyes részeit mely intézetekben végezte, mely tárgyakat és minő eredménynyel tanult Indexe, vagy Indexei tanubizonysága szerint s ez alapon eleget tett-e azon összes tanulmányi követelményeknek, melyek e Szabályzatban előirva vannak a lelkészi vizsgára állhatás feltételeiül azon intézet igazgatója állitja ki, amelyben az illető, mint beiratkozott rendes hallgató a IV. évfolyam második félévét sikerrel bevégezte.

Az „Elbocsátó bizonyitvány“ a szabályszerű exmatriculatio, melynek napja az anyakönyv illető rovatába is feljegyzendő, igazolására szolgál s annak bizonyitására, hogy a távozó ifjú az elhagyott intézettel szemben minden törvényes kötelezettségének eleget tett és fegyelmi tekintetben sincs semmi akadálya annak, hogy más intézetbe beiratkozhassék.

A „Vizsgálati engedély“ azon jelöltek számára szolgál, akik valamelyik vizsgálatukat más intézetnél akarják letenni, mint a hol az illető vizsgálat letételére jogosultságot adó tanulmányuk utolsó félévét töltötték s annak igazolására szolgál, hogy a vizsgálatra való állhatásnak az indexből, vagy bizonyitványból ki nem tűnő, másféle akadálya sincsen pl. hogy sikertelen vizsgálatról bizonyos időre javitásra, vagy ismétlésre utasittatott volna.

Annak nyilvántartása, hogy valaki a vizsgálati szabályzat követelményeinek megfelelt-e és mennyiben, mindig annak az intézet igazgatójának kötelessége, amelynek az illető beirt hallgatója, illetőleg, amelyik a „Végbizonyitvány“-t (absolutoriumot) kiállitotta, ez adja ki szükség esetén a „Vizsgálati engedély“-t, de viszont ezt tartozik értesiteni hivatalból az ezen alapon vizsgáztatott intézet igazgatója, az ily vizsgálat részletes eredményéről, a nyilvántartás céljából.

20. §. A theol. akadémia, illetőleg fakultás tanfolyama négy évre vagyis nyolc félévre (semester) terjed; ez idő alatt e Szabályzatban előírt összes kötelező tárgyak a megjelölt heti óraszámban előadandók és a hallgatók által lehallgatandók. Azoknak, akik legalább egy évet, akár a hazai tud. egyetemek valamelyikén bölcsészeti, akár külföldi prot. jellegű egyetemen bölcsészeti vagy theol. tudományok hallgatásával töltöttek és ezt leckekönyveikkel igazolják, megengedtetik, hogy a tantárgyakat három év alatt hallgathassák; — sőt azoknak, akik valamely egyetemi fakultáson négy évet sikerrel hallgattak s ezt absolutoriummal igazolják, megengedtetik, hogy a theologián a tárgyakat két év alatt hallgathassák, mindkét esetben a tanáriszék által jóváhagyott tárgycsoportosítással; azonban ezek is kötelesek minden kötelezett tantárgyból a szabályszerű kollokviumokat és zárvizsgákat letenni.

21. §. Az előadások pontos látogatása s a kivánt tanulmányi előhaladás biztosítására, minden intézet belkörüleg teszi meg a szükséges, fegyelmileg is biztosított intézkedéseket.

(Folyt. köv.)

GYÁSZROVAT.

Uzoni Zajzon Gábor egykor sepsiszentgyörgyi ref. segédlelkész, majd a bardoci ev. ref. egyházközségnek két éven át rendes lelkésze, tizennégy éven át nyugalmazott lelkésze tizennégyévi hosszas szenvedés után — életének 42-ik évében — folyó hó 15-én jobblétre szenderült. A fájdalmas útnak immár vége. Megtört a jóságos szív. Végleg leomlott a prófétai palást az erőteljes vállakról. Az élőhalottak szomorú hajléka szegényebb lett egy szenvedővel, a megdicsőültek hazája gazdagabb egy idvezült lélekkel. Temetése e hó 16-án volt Nagy-Szebenben. Koporsója mellett állottak: özvegy édes anyja *Zajzon* Mihályné s testvérei közt *Zajzon* Lajos karatnai ref. lelkész és Mihály tiszántúli egyh. kerületi lelkész. A bardoci egyh. községben emlékbeszédet a néhai felett *Molnár* Imre lelkész, a megboldogult utódja tartott hivei nagyszámú részvételével, meghatóan ecsetelve a tragikus sorsot, mely a boldogult része volt s a vígasztalást, mely az édes anyát, az öreg papnét kell, hogy felemelje. — Legyen nyugalma csendes a sokat szenvedettnek!

KÜLÖNFÉLÉK.

90 éves ref. püspök. *Kun Bertalan* a tiszáninneni kerület püspöke e hó 21-én töltötte be életének 90. esztendejét és még mindig képes viselni a sok türelemmel járó püspöki hivatalt s e mellett a konventi és a zsinati elnökség tisztét. Ritka kegyelem Istentől az ily hosszú életkor, még ritkább, hogy állandóan munkabiró is legyen az illető akkor, mikor ezt a nagy kort elérte. Pedig menynyit dolgozott, mily széles munkakörben forgott ő ez idő alatt! 65 éves pap; 40 éve, hogy püspök és 23 éve, hogy elnöke konventünknek és az azóta tartott 2 zsinatunknak. Ezeknek egyszerű jelzése is föltárja előttünk azt a kiváló erőt, ami ő benne lakott és lakik. Olyan jó látni közöttünk azt az érdemeivel nagyon kimagasló és mégis oly egyszerű, kedves öreg embert, akinek egész lénye bizodalmat, ragaszkodást kelt mindenkiben iránta. Olyan jól esik tudni, hogy jó egészségben van; olyan jól esik remélni, hogy a jó Isten még sokáig meg is tartja közöttünk bol dogan e mi kedves patriárkánkat. Tartsa is meg, szivünkből kivánjuk!

A kolozsvári egyh. község presbiteruma jan. 28-án tartott ülésében foglalkozott egyéb tárgyak mellett az iskolaszék azon előterjesztésével, mely az egyh. község iskoláinak államositásra való felajánlását tervezi. Az egyházközségnek összesen 10 tanitós 3 iskolájáról van szó, amelyek a nyomott anyagi viszonyok miatt alig nevezhetők a kor színvonalán állóknak. Ezenkivül a papi fizetések is ugyancsak elmaradtak a kor szükségeitől. Egyedül *Herepei* Gergelynek van 4000 kor. fizetése, a többinek csak 2400 kor. Az egyház ügyei rendezését egyik irányzat azáltal kivánná eszközöltetni, hogy az iskolák államositásával felszabaduló összeg fordittassék más szükségekre. A presbiterium azonban *Nagy* Károly inditványára kimondta, hogy ez ügyben a theol. fakultás nagytermében egyh. községi nagygyülést fog tartani s ott kiván tájékozódást szerezni aziránt, hogy nem lehetne-e az új zsinati törvények szerinti, az állami adó 10%-ában kivetett egyházi adó alapján rendezni a viszonyokat, a 3 milliós állami adóalap segélyének igénybe vételével. Mikor a róm. kath. egyház most épen zárdaiskola felállitásán dolgozik s másként is mindent megtesz iskolái érdekében: csakugyan ez a legkevesebb, amit a reformátusok iskoláik megtartása érdekében tenni tartoznak. A fejleményeket figyelemmel kisérjük.

Theol. fakultásunkon a félévi záró kollokviumok február 1—2. napjain tartatnak a püspök úr jelenlétével.

HIVATALOS RÉSZ.

153—1907. szám.

KÖRLEVÉL

A theologiai alap és lelkész képesitő vizsgálatok idejének megváltoztatása ügyében.

Tudomásulvétel és ahhoz leendő alkalmazkodás céljából értesitjük az érdekelteket, hogy az 1906. évi november hó 10—13. napjain tartott egyházkerületi közgyülésünk 68. jkvi sz. határozatával kimondotta, miszerint a theolo-

giai alap és lelkészképesitő rendes vizsgálatok idejét szeptember haváról a tanév végére, junius hó második felére teszi át.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület igazgatótanácsának Kolozsvárt, 1907. január hó 17-én tartott üléséből.

Simó Lajos, elnök. — *Elek,* titkár helyettes előadó.

465—1907 szám.

KÖRÖZVÉNY

valamennyi esperesi és lelkészi hivatalnak.

A m. kir. vallás és közoktatásügyi miniszterium 114924—1906. sz. a. következő leiratot intézte hozzánk:

„Azt tapasztaltam, hogy a lelkész, az általa bemutatott igazoló okmányok másolatait a kerület esperese által hitelesittette. Felkérem ebből folyólag Méltóságodat, méltóztassék a kerületbeli lelkészeket felvilágositani, hogy okmánymásolatokat az egyházi hatóságok közül csak ama hatóság hitelesithet kongrua szempontjából elfogadhatólag, amely *az illető okmány eredetijének kiállitására hivatott.*

Figyelmeztetjük tehát lelkész aait, hogy jelen rendeletet szigoruan tartsák szem előtt, mert ellenkező esetben könnyen ki lehetnek téve annak, hogy rosszul kiállitott okmányaik visszaadása miatt a törvényszerű bejelentési időből kiesnek és kongruájok nem fog folyósittatni az állás elfoglalás, hanem csak a késedelmes bejelentés napjától.

Kolozsvárt, 1906. január hó 28.

Dr. Bartók, elnök. — *Pünkösti,* számvevő h.

505—1907. szám.

KÖRÖZVÉNY

valamennyi kollégium elüljáróságának, — esperesi és lelkészi hivatalnak.

A nagyméltóságú vallás- és közokt. miniszterium 256—907. eln. sz. alatt az alábbi körrendeletet bocsátotta ki, amit tudomásvétel és mihez tartás végett közlünk.

A m. kir. kereskedelemügyi miniszter úr f. é. jan. hó 15-én, 741. sz. a. kiadott rendeletével útasította a posta- és távirdahivatalokat, hogy a „Postai tarifák és Postai üzleti Szabályzat“ V. rész. 3. §. VIII. fejezetének második bekezdésében említett „egyéb hivatalos ügyek“ alatt, — amelyekre nézve az egyházi hivatalok portómentessége az ugyanott egyenként felsorolt ügyeken kivül kiterjed, — az összes úgy személyi, mint dologi vonatkozásokban felmerülő egyházkormányzati s igazgatási ügyek értendők (betudva az egyházjavadalmi, a kegyúri és a kongrua ügyeket is).

Ennélfogva a posta- és távirdahivatalok az említett bekezdést a következőképen módositsák:

„Az állam által elismert valamennyi vallásfelekezet egyházi hivatalainak (minden hierarchiai fokozatokban) vallási, anyakönyvvezetési (házassági, születési, halálozási), iskolai és úgy személyi, mint dologi vonatkozásokban felmerülő egyházkormányzati s igazgatási ügyekben (betudva az egyházjavadalmi, a kegyúri és a kongrua ügyeket is) egymáshoz és a feltétlenül portómentes hatóságok — hivatalok — és közegekhez intézett közönséges (nem ajánlott) levelei és levelezőlapjai, valamint iratcsomagjai portómentesek és a tartalom szerint „*vallási* ügyben portómentes“, „*anyakönyvvezetési* ügyben portómentes“, „*iskolai* ügyben portómentes“, illetve „*egyházkormányzati* ügyben portómentes“ záradékkal látandók el“

Az említett fejezet első és harmadik bekezdése változatlanul marad.

Kolozsvárt, 1907. január hó 28.

Bartók, elnök. — *Pünkösti,* számvevő h.

53—1907. szám.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ref. egyházkerület igazgatótanácsa pályázatot hirdet egy népszerű *konfirmációi kis kátéra,* mely lehet egészen önálló mű, vagy a Nagy Péter-féle kiskáté átdolgozása.

1. Terjedelem, beosztás, módszer tekintetében a szerző legjobb belátását követheti. Az egyházmegyei vélemények csoportositása csak lehető okulásra közöltetett az Erdélyi Protestáns Lap hasábjain.

2. A pályadij 1000 korona, mely csak a biráló bizottság által kiadásra és általános használatra ajánlott és az igazgatótanács által elfogadott mű szerzőjének adatik ki.

3. A nyertes mű a pályadij ellenében az egyházkerület tulajdonává lesz.

4. A pályázat titkos, tehát a teljesen kidolgozott munka más által leirva és a szerző nevét rejtő jeligés levélkével ellátva adandó be.

5. A pályázati határidő 1907 december hónap 31-ike, ameddig a dolgozatok az erdélyi ref. egyházkerület igazgatótanácsához beküldendők.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület igazgatótanácsának Kolozsvárt, 1907. január hó 17-én tartott üléséből.

Simó Lajos, elnök. — *Elek,* titkár helyettes előadó.

113—1907. szám.

KÖRLEVÉL

a nagyenyedi ev. ref. egyházmegye lelkészi hivatalaihoz.

Az idevonatkozó rendeletek alapján és értelmében kérem a lelkész afkat, hogy a megállapitott és egyhm. pénztáros által tudatott egyházmegyei közszükségleteket az egyházm. pénztároshoz február közepéig terjesszék be. Az országos közalap bevallási ivek és *püspöki jelentéshez szükséges adatok,* a megelőző év egyházkerületi közgyülési jegyzőkönyvében foglalt püspöki jelentés adatai szerint összeállitva *február 10-ig terjesztendők be* az esperesi hivatalhoz; a vizsgalati kérdő pontokra adott feleletek 3 példányban február végéig; a szeretetházi járulékokat lelkészek részéről 10, egyházak részéről minden lelkészi állomás után 4 koronába a kongruás lelkészektől levonom, a nem kongruás lelkészeket kérem ez illetményeknek február havában beküldésére. Az évi számadások a számvevőhöz február folyamán feltétlenül beterjesztendők.

Marosujvár, 1907 január 28.

Jancsó Lajos, esperes.

Sz. 125—1907.

KÖRLEVEL

a küküllői ev. ref. egyházmegye t. lelkipásztoraihoz.

Minthogy egyházmegyénk egyházközségei közül eddigelé nagyon kevesen folyamodtak államsegélyért, pedig épen nálunk nagyon sok szegény egyház van, felhivom tehát tiszt. lelkipásztor társaimat, hogy a kik egyházuk érgekében még segélyért akarnak folyamodni, kérvényeiket f. év febr. hó folyamán terjesszék be, mert azután nem lesz alkalmunk azokat tárgyalni.

Felhivom még a tiszt. aa.-kat arra is, hogy a mind tömegesebbé váló kivándorlás okából készitsenek egy külön nyilvántartást, melyben legyen feljegyezve: ki. mikor, hová vándorolt ki, hogy adandó alkalommal, ne csak hozzávetőleg, de biztos adatokat és hiteles számokat tudjanak kimutatni.

Kutyfalva, 1907 január 28.

Nagy Domokos, küküllői ref. esp.

ÉRTESITÉS.

A kolozsvári ev. ref. egyházmegyéhez tartozó egyházaink tiszteletes lelkipásztorait és sz. gondnokait értesitem arról, hogy egyházmegyénk számvevői teendőinek ellátását egyházmegyei tanácsunk ideiglenesen reám bizta! Tisztelettel kérem a tiszteletes urak és sz. gondnok afiait arra, hogy minden az én ügykörömbe beosztott dologba ezután hozzám forduljanak. Hozzám lesznek beküldendők a még eddig be nem terjesztett költségelőirányzatok s aztán az 1906. évről a törvényszabta záros határidőre elkészitendő számadások.

Már most kérem a számadás terheit viselő lelkipásztor és sz. gondnok afiait arra, hogy

1. méltóztassanak számadásaikat a törvényben megállapitott határidőt túl nem haladva, pontos időben beküldeni!

2. méltóztassanak számadásaikat alaponkint 2—2 példányba a legujabb leltár és költségelőirányzattal — 1906. évi — felszerelni, hogy a felülbirálás adatait ne kelljen az egyhmei levéltárból még külön beszereznem.

Egyházmegyénk közügyeit és magamat lelkipásztortársaim és a sz. gondnoki kar szives jóindulatába és buzgóságába ajánlva vagyok tisztelettel

Mocs, 1907 január 18-án.

Nagy Albert, ref. lelkipásztor, ehm. számvevő.

Nyom. az „Ellenzék“ könyvnyomdájában Kolozsvárt, Szentegyház-utcza 22. szám.

X. Évfolyam. *6-ik szám.* *Kolozsvárt, 1907. febr. 7.*

Erdélyi Protestáns Lap

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, th. tanár.**

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 12 kor.
félévre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Gróf Apponyi miniszter válasza Br. Bánffy Dezső orsz. gyülési beszédére.

Mult számunkban közöltük volt azt a nagyjelentőségű beszédet, melyet Br. Bánffy Dezső főgondnok az országgyülésen, főleg a protestánsok igényeiről az 1848. XX. t.-c. alapján, mondott.

Leközöljük most azt a választ, melyet erre gr. Apponyi kultuszminiszter adott, mert ehhez még reflekziókat kell fűznünk.

A beszéd minket érdeklő részletei szószerint a következők:

Bánffy Dezső báró t. képviselőtársam felemlítette az 1848: XX. t.-c. 2. szakaszának kérdését, t. i. a bevett vallásfelekezetek között elvileg fennálló létesítendő teljes egyenlőséget és viszonosságot. mondván, hogy erre vonatkozólag is a két protestáns egyháznak feliratiban panaszok foglaltattak és hogy a kérdésnek ez a része nem nyert elintézést azzal az intézkedéssel, amelyet ugyanezen törvény harmadik szakaszának végrehajtása tekintetében tettem.

Tökéletesen igaz. A jogegyenlőség és viszonosság szempontjából panaszok érkeznek hozzá, de nemcsak a protestáns egyházak részéről, hanem katholikus, görög-katholikus, görög-keleti részről is. E tekintetben csak azt mondhatom, hogy az elvi alap tisztázva van; az elvi alap az, amely az 1848: XX. tc. 2. szakaszában le van fektetve, hogy t. i. az a teljes jogegyenlőség és viszonosság alkalmazandó. A törvény mindenkivel szemben egyenlően végrehajtandó. Hát én csak azt mondhatom, hogy minden egyes felmerülő esetben ez az én intézkedéseimnek vezércsillaga, amelyet a legnagyobb igazságossággal és elfogulatlansággal iparkodom mindenkivel szemben érvényesíteni.

Ami már most a 3. szakaszt illeti és azt a 3 milliót, amelyet a két protestáns egyház fölsegélyezésére kilátásba helyeztem, erre nézve is engedjék meg, hogy röviden nyilatkozzam.

Arra a kérdésre vonatkozólag; mennyiben végleges, mennyiben ideiglenes az az ismert három milliónyi segély, erre nézve én semmivel sem akarok, sem többet, sem kevesebbet mondani, mint a mit úgy én, mint velem egyetértőleg a t. miniszterelnök úr is azon egyházak közös bizotttágához intézet leiratában mondott. Én igenis azt hiszem, hogy ezen segélyezésnek állandósítása által egy bizonyos állandósághoz, egy bizonyos nyugvó ponthoz jutott a kérdés és nagyon közel jutottunk ahhoz a kiegyenlítéshez a bevett hitfelekezetek anyagi viszonyai tekintetében, amely kiegyenlítést természetesen nem szószerinti, nem szociálisztikus, nem kommunistikus értelemben, hanem méltányossági szempontok szerint törekszünk elérni. Hozzátettem, hogy ezek az intézkedések nem zárják ki azt, hogy az említett költségvetési tételek a szükséghez képest fel is emeltessenek. Ez az, amit mondottam, ez az, amit fentartok.

Törvényben akarom konszolidálni ezt a három milliónyi segélyt, valamint azokat a segélyeket, amelyeket az 1904. évi költségvetésben vettek fel egyházi segélyek cimén. Hogy ez a törvény mikor fog benyujtatni, arra nézve csak azt mondhatom, hogy akkor, amikor minden előmunkálat, amely azzal összeköttetésben van, be fog fejeztetni és be fognak fejeztetni a tárgyalások éppen azzal az egyházzal, amelyhez a felszólaló Veres József t. képviselőtársam is tartozik. *Be fog nyujtatni a törvény akkor, amikor egyházaink ügyének az a párhuzamos rendezése, amelyre törekszem, olyan stádiumba jutott, hogy annak egyértelmüséggel és teljes harmóniában való elfogadása ebben a Házban is biztositva legyen.* Ez nem hosszú időre való eltolást jelent, mert hiszen foglalkozom ezekkel a párhuzamosan és együttesen más egyházaknál, különösen a katholikus egyháznál megoldandó kérdésekkel és ambicióm, hogy azokat a lehető legrövidebb idő alatt dülőre vigyem. Olyan szándékot, hogy halasztás által a teljes meggyőződéssel vállalt kötelezettség alól ki akarnék bujni, tudom, hogy a t. képviselő úr legkevésbbé akar nekem imputálni, de tudom azt is, hogy fel kell használnom ezeknek a kérdéseknek a rendezésére azt az időt, amely rendelkezésünkre áll, amely alatt tudjuk, hogy a mi kezünkben van e kérdésnek a megoldása és már abból a szempontból is mindezeknek a kérdéseknek megoldását óhajtom mentül hamarább dülőre juttatni. Azt hiszem, hogy az érzés, amelylyel ki-ki, különösen aki megett már hosszú politikai pálya van, saját politikai reputációja iránt viseltetik, az is garancia a tekintetben, hogy nem rajtam fog mulni, hogy ezek a kérdések mentül gyorsabban, mentül hamarább és kielégitőleg megoldassanak.

De legyen szabad t. Ház ezekkel kapcsolatban egy általános figyelmeztetést intéznem a t. Házhoz. Báró Bánffy Dezső t. képviselőtársam már rámutatott arra, hogy a tanítói fizetésnek mostani rendezése mellett hogyan állhasson meg a lelkészi kongruának az a minimuma, amelyet megállapitott az 1898-iki törvény. Azt hiszem, hogy talán tuloz a t. képviselőtársam e tekintetben, mert hiszen azoknak a tanítói fizetéseknek magasabb fokozataiba a néptanító csak hosszú idei szolgálat után jut.

Ez mutatja, hogy mennyire van igazam, és mennyire van igaza a kormánynak, midőn mindezeknek — a bár jogosult igényeknek megoldásában és kielégítésében bizony mértéktartásra int, mert ha már most hivatkoznak a most keresztülvitt tanítói

fizetésrendezéssel szemben a támadható és netán támadt párhuzamos igényekre, akkor mi lett volna, ha egy radikálisabb megoldás terére léptem volna? Milyen görgeteg az, amely megindul, ha minden ilyen pénzügyileg terhes igénynek megoldásában nem járunk el a legnagyobb körültekintéssel és nem nézzük nem csupán azt, hogy milyen teherrel nehezedik közvetlenül annak a konkrét igénynek a kielégítése az államra, hanem azt is, hogy milyen párhuzamos igények támadására és keletkezésére ad okot! Hát éppen azért, midőn báró Bánffy Dezső is kevesli most az egyházak segélyezésére felvett tételt, s én az ilyen és hasonló felszólalásokkal szemben csak ezt mondom: kérem az urakat, méltóztassanak mértéket tartani.

A magyarországi ev. ref. egyház theologiai akadémiáinak, illetőleg fakultásainak szervezeti, tanulmányi és vizsgálati szabályzata.

(Tervezet, melyet az Egyet. Konvent 1906. 26—27 jksz. határozata előkészítésére — a theol. tantervrevizió, vizsgarend stb. ügyében — a kolozsvári theol. fakultás, illetve erdélyi egyházkerület véleményes javaslatára nézve készített, a kolozsvári theol. fakultás tanárkara megbízásából és a tanáriszék tárgyalásának alapjául: *Nagy Károly* ref. theol. tanár.)

(Folytatás.)

III. Rész.

Vizsgálatok.

1. A theologiai szaktanfolyam alatt.

22. §. A tanulmányi előhaladás számbavételére a szaktanfolyam alatt a hallgatók a tanár előtt minden előadott tárgyból minden félév végén kollokviumot tenni tartoznak — ami nem zárja ki, hogy a szükséghez képest félév folyamán is részleges kikérdezések tartassanak —. A kollokviumok végeztével félévi zárvizsga tartatik — legfeljebb minden évfolyammal egy napon át — az egyházkerületi elnökség és tanárkar jelenlétében, amelyre meghívandók az akadémia, illetőleg fakultás igazgatótanácsának (Előljáróság; theol. választmány) tagjai is.

23. §. A félévi kollokviumoknak, esetleg a zárvizsgák helyesbített eredményét, a tanárkar minden rendes hallgatóra nézve minden tárgyból megállapítja s az igazgazgató az e célra szolgáló kimutatásba bevezeti; a tanárok pedig a hallgatók Leckekönyvébe beírják és pedig a következő szigoruan megtartandó jelzéssel:

A szorgalomra nézve: „igen szorgalmas“ (1); „szorgalmas“ (2); „kielégitő“ (3); „nem kielégitő (4).

Az előmenetelre nézve: „jeles“ (1); „jó“ (2); „elégséges“ (3); „elégtelen“ (4).

24. §. Aki a félévi kollokviumot elmulasztja, csak a tanári széktől, indokolt kérelem alapján nyert engedélylyel állhat pót-kollokviumra. Az indokolatlanúl mulasztó úgy tekintetik, mintha sikertelenül kollokvált volna.

24. §. Aki az első félév végén sikertelenül kollokvál, a második félév négy első hetében, — aki a második félév végén kap elégtelent, az a következő év két első napján egy ízben javító kollokviumra állhat s ha kisérlete ekkor is sikertelen maradna az illető tárgy tényleges újból hallgatására kötelezteik, ami ha kötelezett tantárgyról van szó, csoportosított évfolyamokon kétévenként visszatérő tananyagbeosztás mellett egyet jelent az év elvesztésével.

Akinek kettőnél több tárgyból van elégtelen osztályzata: a javító kollokvium nem is engedélyezhető, hanem azonnal a tárgyak újra hallgatására s így az év ismétlésére útasíttatik.

IV. A theologiai vizsgákról.

25. §. A theologiai szaktanfolyam alatt a két első év teljes befejezése után minden hallgató alapvizsgát tenni köteles.

26. §. Az alapvizsgát vezető bizottságot a püspök, vagy helyettesének elnöklete alatt a theologiai fakultás tanárai és az egyházkerületi közgyülés által három évre választott három tag alkotják.

2. Theologiai alapvizsga.

27. A theol. alapvizsga tárgyai:

a) Bibliai (ó- és újszövetségi) bevezetéstan, a történeti könyvek magyarázatával, magyar szöveg alapján.

b) Egyetemes ker egyháztörténelem.

c) Vallásbölcsészet.

d) Modern nyelv. (Egy könnyebb szakmunka részleteinek fordítása.)

28. §. Az alapvizsga két részből áll, u. m. irásbeli és szóbeli vizsgálatból.

29. §. Az irásbeli vizsgálatot illetőleg a másodéves hittanhallgatóknak mindjárt a tanév elején az alapvizsga tárgyait képező tanulmányok köréből három feladat tüzetik theologiai értekezésre feldolgozásul. A három feladat közül minden vizsgázó egyet szabadon kiválasztván, értekezését a tanév második felében, már a feladatok kiadása alkalmával a tanári szék által meghatározott időre elkészíteni és az igazgatónak beadni tartozik A feladatok tanári széki ülésen közösen állapitatnak meg.

30. §. A kinek irásbeli dolgozata a kellő mértéket nem üti meg, szóbeli vizsgára nem bocsáttathatik s újabb feladatot kapván értekezés irására, a szóbeli vizsga idejétől számított három hónap alatt a vizsga megismétlésére utasítatik.

31. §. A szóbeli vizsga eredménye a vizsga befejezése után azonnal tárgyanként külön-külön osztályjegygyel állapítatik meg és ezen osztályjegyek alapján általános osztályzatot is nyer a vizsgát tevő: jeles (1), jó (2), vagy elégséges (3) eredménynyel (1886. conv. jk. 75.)

Jeles osztályzatot csak az a jelölt kaphat, akinek minden osztály-jegye jeles, legfönnebb egy jó; jó osztályzatot, a kinek minden osztályzata jó legfönnebb egy elégséges.

32. §. Aki az alapvizsgán egy tantárgyból elégtelen osztályzatot kap: az e tárgyból 3 hó mulva letehető pótvizsgára útasítatik; ha a pótvizsgán sem sikerül a kijavítás, ismétlésre utasítatik.

Aki két, vagy több tantárgyból kapott a szóbeli vizsgán elégtelen osztály-jegyet, annak pótvizsga nem engedélyezhető s azonnal az egész vizsga megismétlésére utasítandó.

33. §. Az ismétlésre utasított hittanhallgató, ha a rendes, vagy javító-vizsgán újólag elégtelen osztályzatot kap: a theologiai tanfolyamon való tovább haladástól eltiltatik.

34. §. Az alapvizsga kollokváló modorban, tárgyanként egy-egy hallgatóval 15 percig foglakozva, tartatik.

35. §. Az alapvizsga letételének ideje és eredménye általános osztályzat alakjában a hittanhallgatók leckekönyvébe a két első évi tanfolyam befejezését igazoló adatok után az igazgató által mindig bevezetendő.

36. §. Az alapvizsgákról a vizsgáló-bizottság jegyzője által jegyzőkönyv vezettetik; ezen kivül az igazgató a fakultás levéltára számára a e viszgákról külön osztályzati anyakönyvet tartozik vezetni.

37. §. A theologiai tanfolyam mind a négy évének bevégzése után *theologiai szakvizsga* tartatik, a 26. §. szerint összeállított vizsgáló-bizottság előtt, amelyre csak oly theol. rendes hallgatók bocsáttat-

nak, a kik a hittanszéki tanfolyam négy évi hallgatását leckekönyvvel és végbizonyítvánnyal (absolutorium) igazolják. E vizsgálat az absolutorium kiállítását követő legközelebbi vizsgálaton letehető és két év alatt mindenesetre leteendő. A ki két év alatt sem teszi le a III. és IV. év újrahallgatására kötelezteti.

3. Theologiai szakvizsga.

38. §. A vizsgát tenni szándékozó köteles a vizsgát megelőző napon az illető theol. akadémia vagy fakultás igazgatójánál személyesen jelentkezni, okmányait u. m. végbizonyítványát, s ha az két hónapnál régibb keletű; egyházi alkalmaztatásáról szóló hivatalos szolgálati bizonyítványát; amennyiben más theol. intézettől nyerte a végbizonyítványt: Elbocsátó bizonyítványát bemutatni.

39. §. Oly egyének, a kik a négy évi tanfolyam egy részét külföldi vagy hazai egyetemen bölcsészeti és theologiai tudományok hallgatásával töltötték, kötelesek azt indexeikkel igazolni; e mellett azt is kimutatni, hogy minden köteles tantárgyból valamelyik hazai ev. ref. theologiai akadémián, illetőleg egyetemen szabályszerű vizsgát (félévi kollokviumokat) tettek.

40. §. Minden theol. szakvizsgára jelentkező tartozik mindazokat a dolgozatait, amelyeket a theol. tanfolyam alatt a seminariumokban készíteni kötelezve volt, sőt esetleg más szabad választás szerinti magán dolgozatait is leckekönyvével és végbizonyítványával együtt bemutatni s az illető helyre a meghatározott időre beadni.

41. §. A theol. szakvizsga tudományos irásbeli dolgozatok készítésével van egybekötve. E dolgozatokra kiváló gond és súly helyezendő; amennyiben a dolgozatok elégtelensége esetében az illető szóbeli vizsgára nem bocsátható.

42. §. A theol. szakvizsgálatra irásbeli dolgozatul a theol. tanári kar minden iskolai év kezdetén, október 15-ig annak tárgyaiból választott három tételt terjeszt fel a püspöknek, aki azokat október hó végéig megfelelő nyilvánossággal közhirré teszi.

A vizsgát tevő e tételek közül köteles egyet értekezési alakban kidolgozni és azt a vizsga napja előtt 6 héttel az intézet igazgatójához beadni, azontul semmiféle irásbeli dolgozat el nem fogadható.

A dolgozatok az igazgató által a szaktanároknak megbírálás végett kiosztatnak; akiknek véleményes jelentése alapján a vizsgáló-bizottság állapítja meg az osztályzatot. A kinek irásbeli dolgozata nem kielégítő, az szóbeli vizsgára nem bocsátható.

(Folyt. köv.)

Nyilt levél a szerkesztőséghez, az olvasó közönség számára.

Minden előtt köszönjük a „Szabad lyceum“ kérdésében adott hivatalos felvilágosításunk közlését. Nagyon szeretnők, ha a hozzákapcsolt megjegyzést is megköszönhetnők, de, sajnos, ebben már nincs köszönet. Ugyanis a nagytiszt. Szerkesztő úr, ahelyett, hogy a hivatalosan leleplezett és megcáfolt gyanúsítást maga is elítélné, újabb vádakkal tetézi.

Első vádja: hogy a tanárkarban meghasonlás van még ilyen kis kérdésben is; de nem kérdezi: „hányan vannak az egyik oldalon s hányan a másikon.“ Pedig a jelen esetben éppen ez a kérdezés dönti el a kérdést. A Bethlen-kollégium közös tanárkara 24 tagból áll. Ebből 16 szavazó is, a többi tanácskozó. Az utóbbiak részint helyettes, részint gyakorló tanárok, kik csak véleményükkel járulnak a határozatokhoz. Ha már most a 24-ből 22-nek egyetértő véleménye van, 1 semleges kiván maradni, tehát nem számítható, 1 pedig merev elutasító magatartást tanusít s igy az egyik oldalon van 22, a másikon 1, ezt még a legmerészebb fantáziával sem lehet meghasonlásnak nevezni; ez renitentia, de nem a 22 részéről. Még az sem meghasonlás, ha valamely határozatot csekély többséggel hoznak, mert ez a kisebbséget is kötelezi. A meghasonlás ott kezdődik, ahol nem tudnak döntő határozatot hozni. Itt pedig ilyesmiről szó sincs.

Azonban a vád nem elégszik meg ennyivel. Igy folyik tovább: „Mert az enyedi kollégium nagy hivatását fényes jövendőjét főleg ezek tették tönkre, amelyeknek indító oka szinte minden esetben kimutathatólag az anyagi érdekek voltak.“ Egyszerre elég. Óvatosan bánjunk a hangzatos szavakkal! Ismerjük a multat, de mi nem lehetünk felelősek érte. Annálinkább felelünk a jelenért. Mik azok az *„anyagi érdekek“*, melyek a jelen tanárkart terhelik? Mi fájhat a nagytiszteletű Szerkesztő úr szivének?....

Ha az utóbbi 2 évre gondolunk s nézzük a „Megjegyzésben“ foglalt későbbi felkiáltásokat, nem találunk egyebet, mint az enyedi tanárok fizetésrendezését.

A mult év őszén tartott egyházker. közgyülés megállapította, hogy ez nem fizetés — hanem nyugdíjrendezés volt. Olyan hang is hallszott, hogy csinálhattak volna okosabban is.

Hogy is történt?

Lemondottunk minden officiummal járó honoráriumról, le a földszinti szállások haszonélvezetéről és a kertrészek használatáról, hogy a nagyobb végző fizetés révén már a legidősebb tanárok is, az országos nyugdíjintézet terhére hárított, nagyobb nyugdíjjal vonulhassanak nyugalomba.

Megsértettük tehát kollégiumunk anyagi érdekeit azzal, hogy nyugdíjunkat a közpénztár egyetlen fillérnyi megterhelése nélkül rendeztük?! Többi kollégiumunk tanárainak nemsokára meg lesz 5400 korona végző fizetésök s megmarad minden más illetményük. Mi viseljük az officiumokat teljesen díjtalanúl s társainknak szerencsét kivánunk.

És a kérdés tetejében még azt az, úgy látszik, feledésbe ment felvilágosítást is megadjuk, hogy a fizetés, — illetve nyugdíjrendezést nem is mi indítottuk meg, hanem maga a főhatóság 1904—2948. sz. leiratával, melyben hivatkozva az egyet. konvent 1903. juniusában tartott üléseinek 21. jkvi pontjára, felhívja elüljáróságunkat, hogy a fizetéseket már 1905.-re szóló költségvetésbe *fölemetlen* illesszük be. E felhívást akkor elüljáróságunk nem teljesíthette. Az igazgató-tanács azonban az 1905.-re szóló költségvetés helybenhagyásakor a fizetésrendezést ismét megsürgette.

Tettünk mi még különösebbet is az „anyagi érdekek“ terén. Lemondottunk a ma már 100.000 (százezer) koronát meghaladó *kebli özvegyárvai alapról*, a tanárkarnak erről az elvitázhatatlan tulajdonáról, lemondottunk a tanári fizetés egy negyedét képező *mortualis angariáról*, lemondottunk a *vizsgálati díjakról*. Ezekből teremtettük meg a *gazdasági tisztviselők nyugdíjalapját* olyan ellenszolgáltatás fejében, melynek pénzértéke messze alul marad azon, a mit feláldoztunk. És a lemondó tanárok még ma is 72 koronát fizetnek évenkint a kollégium tanári özvegyeinek ellátására.

Ismételten felemlítjük, (mert az emberek nagyon feledékenyek) hogy lemondottunk az *ifjúsági kirándulási alap* javára a szabad lyceumi előadások jutalmazására felajánlott húsz (20) koronákról is.

Nos hát ezek a tények talán csak nem azt bizonyítják, hogy mi a kollégium érdekei ellen dolgozunk!

De a vád még tovább fokozódik eképen: „Ez fosztotta meg a kollégiumot egykori egyetem- és akadémiai jellegétől, ez vitte odáig, hogy már-már a tanuló ifjúság kedvezményeit is veszély fenyegette,

odáig, hogy ha a dolog úgy halad, a mint az utolsó két évben megindúlt, a kollégium gimnáziumának, mely mindent felemésztett, még a fele sem lesz református tanuló s így egyházunkra való hatása a minimumra csökken."

Mennyi tájékozatlanság, mennyi gyanusítás egy rövid lélegzetre!

Hát miféle veszély fenyegette a tanuló ifjúság kedvezményeit?

Kollégiumunk inspector professora Bartha Zsigmond az Erd. Pr. L. 1905. 25—6. számában „Legyen világosság" cimen meg nem cáfolt, mert megcáfolhatatlan számadatokban mutatta ki, hogy mennyivel több és értékesebb kedvezményt élvez a tanuló ifjúság ma, mint régen. De ez a kimutatás süket fülekre, azaz behunyt szemekre talált, mert a vád következetesen és konokul ismétlődik. Micsoda vakmerőség az enyedi tanárkartól, hogy a vádakat megcáfolja és visszaútasítja?! Neki, bizonyos felfogás szerint, az az egyik rendeltetése, hogy a megcáfolt vádak ismétlését ne vegye rossz néven.

Az ifjúság létszámának hullámzásában történetesen akkor mutatkozik némi, de éppen nem aggasztó, csökkenés, amikor hivatalosan is meg van állapítva, hogy a kedvezményeket senki sem bántotta.

Az idegen vallású, részben oláh fajú tanulók száma (az alsó osztályokban, hová a magyar nyelv megtanulásáért jönek) éppen akkor és azután emelkedik egy kissé, amikor a tanárkar, illetőleg előljáróság, főhatóságilag is jóváhagyott intézkedése szerint a *nem magyar ajkú* (görög kel., görög kath. stb.) *tanulók a vallást sem tanulhatják más, mint magyar nyelven.* Nem gondoljuk, hogy ez az intézkedés tartaná vissza a református tanulókat az idejöveteltől. A létszámhullámzás természetes okaira már rámutattunk más alkalommal (nekünk mindig van alkalmunk) az E. Pr. L. hasábjain.

De mi indult meg hát az „utolsó két évben"?

A nagytiszteletű szerkesztő úrnak e szavak leírásakor éreznie kellett, hogy ez a rejtelmes gyanusítás milyen súlyos erkölcsi felelősséggel jár. A mi tiszta és nyugodt lelkiismeretünk megfelelt rá a fennebbiekben. Feleljen meg a nagytiszteletű szerkesztő úr is! Ez feltétlen kötelessége.

A folytatás így hangzik: „Az a visszavonás, a kollegiállitásnak az a hiánya, mely — úgy látszik — örök átka ennek az intézetnek . . mégis csak méltó az egyházi krónikás feljegyzésére, mert ez ujabb igazolása annak, hogy kollégiumaink kormányzatának megváltoztatása — belső szükség".

Talán a messzi, vagy nem olyan messzi multba tévedett a szerkesztő úr gondolata? Talán a Coccejanus-harc a Szász Károly—Péterfi-féle per vagy „Infandum" a 70-nes évek jutottak eszébe?!...

Nem tudjuk. A Szász K.—Péterfi-féle per nem adna szerencsés argumentumokat jelen vállalatában, ha ismeri a Főconsistorium itéletét s mondjuk, az egész pert. A jelen pedig agyon cáfolja. A legjobb emlékezetünk szerint soha sem volt kollégiumunk tanárkarában teljesebb collégiálitás, mint most.

A fennforgó esetben elég a fenn is említett arányra hivatkoznunk. Ám erre az apróságra mi sem sokat adunk, ha még oly súlyos következtetéseket is vonnak belőle. Az egér farkába még a „közéletünkben előkellő vezető szerepet betöltő emberek" is hiába kapaszkodnak. Nagy és nemes az az ok, mely tanárkarunkban a különben sem hiányos, collegiálitást biztosítja: a Bethlen-kollégium jóhirnevének, tekintélyének, jövőjének védelme az ellen a sok igazságtalan, alaptalan és amint látjuk, az álnév pinceablakából lövöldöző, nemtelen támadás ellen, mely megindult, főleg a múlt évben s folyik tovább a jelenben is. Legkülönösebb, de legjellemzőbb is az, hogy a támadó a maga *subjektiv* okait azzal akarja *objektiv színbe* öltöztetni, hogy ő is a kollégium érdekeit védi s az ő támadásának képzelt következményeiért azokat teszi felelősekké, akik másképen is merik képzelni a kollégium érdekeinek biztosítását, mint az, aki az önteltség és gyülölködés zöld szemüvegét használja, akik az ő souverenitását nem hajlandók elismerni. Hát bizony az ilyen emberek nem vezető-, hanem félrevezető szerepet játszanak közéletünkben. Ezt a betegséget igyekezzék gyógyítani a nagytiszteletű szerkesztőség is és ne mutasson rá tájékozatlan kézzel, „az enyedi tanárkar egészségtelen belső állapotaira", melyek sohasem voltak egészségesebbek, mint most. Fődolog, hogy mindenki a jóindulat, az elfogulatlanság és teljes tájékozottság tiszta szemüvegén keresztül nézze. Pártoskodásról se beszéljünk. Hiszen azt csak tudjuk, hogy egy ember nem párt.

Van a „Megjegyzésnek" egy olyan részecskéje, amely már nem vád, hanem a vádakra alapított következtetés, hogy „*ez ujabb igazolása annak, hogy kollégiumaink kormányzatának megváltoztatása belső szükség.*" Ez már összes kollégiumainkat érdekli. Azt nem mondja, hogy a nem ujabb igazolások mik volnának, tehát ezuttal nem is szólhatunk róluk, de a következtetés általánosítása mutatja, hogy az az „örök átok" nemcsak az enyedi kollégiumra nehezedik, mintha mondaná: „ex uno disce omnes". Többi kollégiumunk tanárai megfelelnek magukért, ha szükségesnek tartják. Mi kimutattuk, hogy a praemissa nem igaz, tehát a belőle vont következtetés magától elesik. Nagy a gyanunk, hogy a kormányzat megváltoztatásának szándékával szemben sokkal nagyobb baj a tanárkarok és előljáróságok egyetértése, solidáritása, mint a suggerált „visszavonás" és „meghasonlás"

Nyilatkozatunk kezdetén azt mondottuk, hogy a „megjegyzésben" nincs köszönet. Hát hogy mégis meglegyen az imputált „visszavonás", most a végén visszavonjuk ezt az állításunkat és köszönjük a szerkesztőnek, hogy mindezek elmondására jó alkalmat adott.

A Bethlen-kollégium közös tanárkarának 1907. január 14-én tartott üléséből:

Elekes Viktor tanárkari jegyző, *Fogarasi Albert* rector-professor, elnök, *Bartha Zsigmond, Fogarasi Béla, Báthori Gyula, Székely Ödön, Molnár Károly, Hegedüs Zsigmond, Felméri Sándor, Lázár István, dr. Farnos Dezső, Halmágyi Antal, Bodrogi János, Zayzon János, Veress Gábor* a tanárkar szavazó tagjai.

Igazolásul.

Egyik előző számban nyilvánosan nyugtáztam volt a fenti „Nyilt levél" beérkeztét, jelezve, hogy azonnali kiadását technikai okok gátolták. Azóta a dologban fontos változás történt. A Bethlen-kollégium közös tanárkara, az Előljáróság mai szervezete mellett nem nehezen, módot talált arra, hogy az ügyet „hivatalos" útra terelje. A dolog érdemére nézve ez ellen természetesen semmi kifogásunk sincs. A felelősség hangoztatása a mi szájunkban nem frázis. Ott leszünk mindenütt, a hol felelnünk kell azért, amit tettünk, vagy irtunk. — Formailag azonban különösnek tartunk két dolgot, ami a Bethlen-kollégium „közös tanárkarának" a mesebeli királyleány privilégizált alakváltoztatásával van összefüggésben.

Az egyik az, hogy ez a testület, mint „közös tanárkar" sérelmez egy hirlapi cikket, az ellen hirlapi polemiát kezd s „nemtelen gyanusításnak és rágalom"-nak bélyegzi; mint „közvetett Előljáróság" hivatalos eljárást indit a „gyanusító megjegyzések" és „az Előljáróságot kompromittálni látszó vádak"

miatt. Mint „közvetett Előljáróság“ nem elégszik meg a „hivatalos“ eljárással, hanem, mint „közös tanárkar“ jogot tart továbbra is a hirlapi nyilatkozásokhoz s követeli a hirlapi nyilatkozást oly ügyben, melyet pedig „hivatalos“ útra terelt. Hát ez, az én szerény véleményem szerint, egy kicsit — sok. Mert legfellebb a hivatalos eredménynek közzétételére formálhatna jogot, de nem arra, hogy mint „közös tanárkar“ nyilvánosan sértegessen s mint „közvetett Előljáróság“ higgadtan a dolog közigazgatási tisztázását nyilvánosság nélküli aktákban kérje. Vagy az egyik, vagy a másik tisztelt „közös tanárkar — közvetett Előljáróság“.

A másik egy hasonló kamelenkodás. Privatim az Erd. Prot. Lap „hivatalos“ jellegét — mely csak a „Hivatalos Rész“-re vonatkozik — a szerkesztő függetlenségének meggyanusitására használni fel; „hivatalosan“ pedig sajtóbirósági eljárás helyett közigazgatási cenzurát követelni: hát ez sem egészen járja.

Hát ez a két dolog az, ami ellen a formálitás szempontjából súlyos kifogásom van.

Ezért tehettem volna joggal, hogy a „közös tanárkarnak“ beküldött „Nyilt levelét“ azzal utasitsam vissza, hogy miután az ügyet hivatalos útra terelték: várják be annak az eredményét.

Ám nem akartam, hogy a „közös tanárkar“ az E. P. L. „olvasó közönségtől“ való önkényes elzáraratása miatt is panasz legyen s kiadtam *ez ügyben utoljára.*

Egyebekre megjegyzésem ez:

A mit én *meghasonlásnak* nevezlem, a közös tanárkar „renitentia“-nak nevezni. Lehet. Nekem számszerű adatok a pártok állásáról nem álltak rendelkezésemre. A renitentia az E. T. 301 § 4. p. szerint fegyelmi vétséget képez. Ezt igazitsák el egymás közt az érdekeltek. En ragaszkodom a „meghasonlás“ kifejezéshez. Mert az én felfogásom szerint s a közhasználat szerint is, meghasonlás alatt egy testületben azt értjük, a mikor a véleményeltérések odáig mennek, hogy a tisztán felfogásbeli különbségek az érzelmi ellentéteket is oly fokra emelik, hogy az eltérések jelentkezései kilépnek a testület köréből s más tényezők bevonásával keresnek érvényesülést és a döntést közöttük mások hatalmi szavának kell kimondani. A „szabad lyceum“ ügye pedig igy áll az enyedi közös tanárkarban, még akkor is, ha egyik oldalon egyetlen-egy tanár áll is. A meghasonlás egészségtelen kollegiális állapot bizonysága s én ezt állitottam. Nem vádoltam senkit büntetendő cselekvénynyel, csak egy szomorú tényt konstatáltam, melynek jelenségei az Előljáróságon, Igazgatótanácson keresztül feljutottak a kultuszminiszterig.

Hogy „e meghasonlások indító okai szinte minden esetben kimutathatólag az anyagi érdekek voltak, a melyek oly sokat ártottak a Bethlen-kollégiumnak!“ Erre azt mondják: „a multat ugyan ismerjük, de nem lehetünk felelősök érte.“ Egy kis szerény beismerés — a mások rovására. Ez is elég; mert hiszen mi nem „bünbakkot“ kerestünk, csak okulást kértünk a jelennek a multból, szorult légyen az okulásra akár a „renitens“-nek mondott egy tag, akár más. Igen, attól a multtól is, a melyet a Coccejanus harcra méltoztattak vonatkoztatni, a Szász Károly—Péterfi-féle politikai vonatkozásuaktól is; de attól a közelmulttól is, mikor dr. Kovács Ödön s a theol. akadémia volt a közös préda tárgya, vagy a 90-es évek enyedi gimnáziumi életétől, a mely időkben a „minta-gimnázium“ volt az a meghasonlást (most „renitentia“) előidéző inditó ok, a mely minta gimnázium, — hogy Bartha Zsigmond kollegát idézzük — „első sorban a tanárok javadalmazásának függvénye.“ Hic Rhodus! Mert ez az „első sor“ oly nagy sor, hogy utánna következik egy hosszú semmi — s csak azután jön egy picike valami: a mintagimnázium szegény tanulóinak az a morzsácskája, melynek fejében [egykori „teljes ingyenes“-ségükről — élelmezés, ruházat, tanulmányi eszközök, állandó otthon — le kellett mondaniok jobb módu társaik javára, oly annyira, hogy a semmi nélkül való szülőtlen árva egyházi főhatósága támogatásával is hiába zörgetett az „alma mater“ kapuján. Emlékezzünk csak az Igazg.-tanácsnak a ref árva tanulók elhelyezése és gondozása körüli javaslatára! És azután jön a „minta gimnázium“ ama második semmije, mely abban áll vala, hogy prot. előkelőink gyermekeit a kath. légkörü „Ferencz József nevelőintézet“-től elvonja. Pedig erről is álmodoztunk hajdanán; legalább azok, akik akkor úgy gondoltuk, hogy a „minta gimnázium“ nem kizárólag „a tanárok javadalmazásának függvénye“! Nó hát igenis az fáj nemcsak az én szivemnek, de erdélyi kerületünk jövendőjén tünödő minden léleknek, hogy a hires Bethlen-kollégium gimnáziuma a tanári fizetéseket kivéve nem az igért „minta gimnázium“ felé halad főleg *felekezeti* szempontból és az egyházkerület egyetemes szempontjából, hanem *megdöbbentő* gyorsasággal sülyed egy helyi és vidéki gimnázium színvonalára és pedig az utolsó két év statisztikai adatai szerint — *rohamosan.* S hogy ez nem „rejtelmes gyanusítás“, hanem szomorú valóság, mely kell hogy széles körben érdeklődést keltsen, érzem, hogy ennek bizonyítása „feltétlen kötelességem.“

Tehát ime futólag egy pár *hivatalos* adat: 1. A Bethlen-kollégiumban a nehány év előtti párhuzamos osztályok megszüntek. 2. Népessége *ez évben* a marosvásárhelyinél 120-al, a kolozsvárinál 40-el kevesebb; csak 2-vel több, mint a szászvárosié, 4-el, mint a zilahié, 14-el, mint a sepsiszentgyörgyié. 3. Tandíja nem páratlanul csekély, mert annyi, mint a kolozsvárié és m.-vásárhelyié. 4. Konviktusa drágább, mint a sz.-udvarhelyié és sepsiszentgyörgyié. 5. Benlakása drágább, mint a kolozsvárié, sepsiszentgyörgyié és sz.-udvarhelyié. 6. Intézeti ösztöndíjasa 29 el kevesebb, mint a sz.-udvarhelyié. 7. Konviktusában (ha a szám nem téves s aligha az!) 1905—6-ban *101-el* kevesebben voltak, mint a megelőző évben. 8. Ref. tanulói száma 1905—6-ban 70%-ra szállt; 6—7%-al kedvezőtlenebb, mint Kolozsvárt és Sz.-Udvarhelyt. 9. 1902—1906 ig az I. gimn. osztály református növendékei 78%-ról 56%-ra szálltak le; mig a nem reformátusok 22% ról 44% ra emelkedtek; az oláhok 2·5%-ról 15%-ra szaporodtak. Hát ezek nem megdöbbentő adatok! Ám a létszám-hullámzás (mindig lefelé!) „természetes“ okaira mindenik kollegiumunk hivatkozhatnék, csak épen az enyedi nem, mert ezt *felekezeti* érdekeink szolgálatára tettük „minta gimnáziummá“, elutasítva az államsegélynek még gondolatát is.

A theologia megszüntetésével felhasználásra visszamaradt jövedelemből, mint a 4—1905. évi felterjesztés mondja, összesen 4000 korona fordittatott a tanulók javára directe (convictus): csak ily arányban emelkedtek a tanári fizetések is? Ám — mondja a közös tanárkar — minket erre az Ig.-tanács kényszerített a konvent rendelkezésére s nem is fizetés — csak nyugdíj rendezés volt s azt is a magunk mellékjavadalmainkból rendeztünk. Szép. Nós — miután a Nyílt levél nekünk ismételten szemünkre veti a „feledékenységet“ — legyen szabad nekünk is emlékeztetni arra, hogy a Konvent hivatkozott leírata a rendezést „*az állami tanárok fizetésének mértékei szerint*“ kivánta s az Ig.-tanács is erre ismételten figyelmeztette az enyedieket Hanem azért az enyedieknek „szerencsekivánataira“ társaiknak még jóideig szükségük lesz az 5800 koronás fizetésig az államnál is. Hát az feledésbe ment, hogy az ugynevezett nyugdíjrendezés fedezeti részének helyi tervezetében a tanulók kedvezményének 50%-ról 40%-ra való

leszállitása terveltetett? S más egyebek. És mégsem fenyegette a tanulók kedvezményeit semmi veszedelem?! Tájékozatlanok és gyanusítók a hivatalos felterjesztések adatai!? S az utolsó két év eredményei a ref. tanulók szempontjából talán emelkedő irányzatát mutatják e gimnázium hatásának egyházunkra?

Egyebekre nem kivánok szólani; lesz alkalmam egyebütt. A tanárok sokféle „lemondásáról" sem. Hiszen a dolgokkal ismerősök tudják azoknak értékét. De kimondom azt a sokunk lelkében élő meggyőződést, hogy kerületünknek az az irtózatos erőfeszítéssel meghozott áldozata, melylyel a papképzés terheit egészen új forrásokból magára vette s ezzel sok vitális egyházi érdekét hosszú időre pótolhatatlanul visszaszorította: nem áll egyenes arányban azzal a váradalommal, melyet a Bethlen-gimnázium államsegélytől való függetlenségéhez kapcsoltunk. Nem, *főleg felekezeti szempontokból*. S ennek egyik oka abban a kormányzati szervezetben is keresendő, mely lehetővé teszi, hogy a tanárok közt levő s legtöbbször éppen kormányzati ügyekből származó ellentétek, sokszor érdekösszeütközések messzebb nyúljanak, mintsem az, a közérdek sérelme nélkül elhordozható. Még ez a polemia is, melybe én igazán akaratom ellenére sodródtam bele s kerültem plane homloktérbe: aligha nem egy ily jelenségnek tünete. Egy újabbtól akartam óvni a tanárkart a tudósítás alapján s úgy látszik, csak egy réginek kelevénye fakadt ki megint. Ha több, mint személyes torzsalkodás, sőt ha csak ennyi is: meg kell gyógyítani vagy bár izolálni. Hogy nekem kellett a „kutasz" szerepét betöltenem: az az én — szerencsétlenségem. De — ez is szolgálat. S én megtettem őszintén, nyíltan; de — „rágalom" nélkül. Lehet, hogy a mit én mondtam, némelyeknek még jobban fáj, de ez már egyetemes közérdek. És én ennek a szolgálatára vállalkoztam s teljesítem mig tudom s lehet — *felelősséggel, de censura nélkül.*

Nagy Károly.
felelős szerkesztő.

IRODALOM.

E rovatban minden munkát megemlitünk, a mi szerkesztőségünkbe elküldetik, de hosszabb, birálatos ismertetésre nézve a szerkesztőség fentartja saját elhatározását.

„Református Prédikátori Tár" címen kiadandó egyházi beszédgyüjteményre hirdet előfizetést ifj. *Péter* Károly alsósófalvi lelkész és udvarhelyi e. m. esperes. A jelzett gyüjtemény mintegy 14 íven, részint eredeti, részint jelesebb külföldi egyházi szónokok (Hausrath, Lang, Reville, Robertson, Schwarz stb.) után átdolgozott közönséges, ünnepi és alkalmi prédikációkat, ágendákat, temetési beszédeket és bibliamagyarázatokat fog tartalmazni. Az I. kötet, ha iránta kellő érdeklődés mutatkozik, f. évi *április* hóban jelenik meg. A szerkesztó-kiadó bizton számit arra, hogy lelkésztársai úgy anyagi, mint szellemi támogatásukkal a „Prédikátori Tár" kiadását lehetővé teszik. Az I. kötet előfizetési ára, bérmentes küldéssel, *3 (három) korona*, mely összeg *február 20-ig* a szerkesztőhöz (Alsósófalva, u. p. Parajd) küldendő.

Ezen vállalatot, mely a szabadelvű protestáns irányu igehirdetés ügyét kivánja szolgálni, melegen ajánljuk olvasóink figyelmébe.

GYÁSZROVAT.

Belle Lajosné szül. *Fekete Jolán* ajtoni ref. papné folyó hó 1 én életének 30-ik, boldog házasságának 10-ik évében a kolozsvari Károlina orsz. kórház nőgyógyászati osztályán elhunyt. Egy keletkező élet követelte áldozatul az édes anyát — mondja a gyászjelentés. Temetése f. hó 3-án volt Ajtonban az egész község és a környék intelligentiájának nagy részvételével. Mélyen megható volt az a jelenet, hogy a koporsóban hazaérkező papnét az egész község a falu határánál mély szomoruasággal fogadta és kisérte a nyáron épitett diszes új papilakba, melynek örömteljes felavatása épen a temetés napjára volt tervezve. A temetési szertartást *Nagy* Károly theol. tanár végezte a templomban, hol az egész nép zokogva siratta áldott lelkü ifjú papnéját. Férje s négy kis árvája mellett özvegy édes anyja, négy testvére s nagyszámu rokonság állta körül ravatalát. Legyen nyugalma csendes, mint emléke áldott s gyászolóinak küldjön a Kegyelem Atyja erőt, vigasztalást!

KÜLÖNFÉLÉK.

A dunántuli ref. egyházkerület jan. 31-én tartotta Komáromban volt főgondnoka gyászánnepélyével kapcsolatos kerületi rendkivüli gyülését. A gyászünnepélyen egyházkerületünk képviseletében dr. *Kecskeméthy* István th. tanár volt jelen. A gyűlés megörökítve feledhetetlen főgondnoka emlékét jegyzőkönyvileg, a gyászünnepély után főgondnokul egyhangú lelkesedéssel *gróf Tisza* Istvánt jelölte. Méltó jelölés. Csak némely elvakult politikai lap kifogásolhatta. Egyhangú megválasztásával a kerület a mily megtiszteltetést ad Tisza grófnak, úgy megtiszteli önmagát is, a mikor csak a férfias szeplőtlen jellemet, hitbuzgóságot és vezéri talentumot nézi a nagy férfiuban!

A budapesti ref. egyházközség főgondnokául Hegedüs Sándor örökébe dr. *Kovácsy* Sándor ny. min. tanácsost, eddigi algondnokát jelölte. Erre a jelölésre büszkék vagyunk, mert Kovácsy Sándor is erdélyi ember.

Theol. fakultásunkon — a félévi kolloviumok január végéig lejárván — a záró vizsgák február 1-ső és 2-dik napjain tartattak meg Dr. Bartók György püspök úr jelenlétében. A vizsgák eredménye úgy a tanári karra, mint a fiukra nézve megnyugtató volt, eltekintve attól, hogy többen betegség vagy családi szerencsétlenség miatt nem tudtak kötelezettségüknek megfelelni. Azonban a régi hanyagságokból való mulasztások — örömmel konstatáljuk — elmultak. A II. félévi beiratkozások febr. 4-ig tartottak, 5-én újra megkezdődtek az előadások.

Theologus ifjak mulatsága Zilahon. A theol. fakultás ifjúsága engedélyt kért és nyert a március 2-án Zilahon rendezendő mulatságra. — A zilahiak magyaros vendégszeretettel várják a kedélyes fiatalságot, kik esetleg több tanár vezetése mellett fogják megtenni ezt az érdekes és sokat igérő kirándulást.

Öröm egy papi házban. *G. Diószeghy* Mór érkávási paptársunk kedves leányát *Erzsikét* eljegyezte *Horváth* Endre bogdándi körjegyző. A sok gyermekű, nehéz családú apának most kezd fizetni az Isten a sok gondért, küzdelemért — igazi nagy, szülői örömmel. Legyen öröme tartós, zavartalan. Szerencsét kivánunk.

Bothása és Magyarlégenre vonatkozólag az „Erdélyi Hirlap" hiradása tekintetében, kérdésbe tettük volt, hogy „mit szól hozzá Herepei Gergely kolozsvári esperes?"

Két feleletet is kaptunk. Az egyiket *Herepei* esperes urtól, a másikat *Nagy Albert* mócsi lelkésztől. Terünk nem engedi meg, hogy az egészet leközöljük, de főbb részei ezek:

A *Herepei* esperes urének:

„Hogy a jelzett két egyházközségben a szó legteljesebb értelmében a harangok nem némültak éppen el, annak tanúsaga az, hogy az a m.-légeni egyházközségnek ezelött két évvel m.-szováthi birtokos tek. Sándorházi János úr és neje 200 koronát ajándékozott, a meglevő harang mellé egy másiknak is beszerzésére. A m.-légeniek pedig, hogy az újabb harang öszhangzóbb legyen a meglevővel: egy 507 koronába került harangot állitottak. Botházán pedig alkalom adtán szól a harang. A m.-légeni egyházban, mely társközsége M.-Keszünek igaz, hogy csak 68, és Botházán, mely Mocs leányegyháza 131 ref. léleknek szól a harang! És hogy — fájdalom — a mezőségen több ilyen leapadt látszámú egyházközségünk van: az is bizonyos. Mindennek okafoka: ezer és többféle körülménynek tulajdonítható.

Én, nem tíz, hanem csak 3 éve, hogy esperese vagyok a kolozsvári egyházmegyének. E 3 év alatt tettem, amit tehettem és egész lélekkel lehetőleg ezután is megfogok tenni egyházam és Hazám érdekében mindent, nagyok és kicsinyek összetett erejével, hogy „a szétszórt csontok megelevenedjenek." De hát a pusztuló magyarságnak a lélek mellett terühmentes föld és kenyér is kell!"

A *Nagy Albert* mócsi lelkész urénak: Jogosult szólni, mert *Botháza* az ő filiája. Az E. H. hírszolgálata rosz. A dology így áll: Botháza utolsó papja *Dósa* Elek 1883-ban halt el. Már akkor 150-en alól volt a ref. lélekszám. Azóta *léviták* látják el a szolgálatot előbb a szováti, 1897. óta a mócsi ref. pap felügyelete alatt — elég buzgón. Templomozás van vasárnap kétszer és hétfőn, szombaton egyszer, rendesen 40—50 hivő részvételével. Az utóbbi években *ő maga észrevette a hitbuzgóság megcsappanásának első jeleit.* Okát: a szegénységet igyekszik is ellensulyozni. *Maggarlégen* harangjainak is meg van a nyelvük. A 82 éves keszüi ref. pap gondjai alá tartozik, ki mellett *Nagy* Gyula áll. tanító-lévita buzgólkodik úgy, hogy „sok paptársa példájául állithatná oda.“ Templomozás minden vasárnap kétszer van s Nagy Albert tapasztalatból mondja, hogy a betegeken és csecsszopókon kivül mindenki részt vesz azon, sőt a közönség fele oláhokból telik ki, mert aki egy keveset ért magyarul, az is elmegy. Ennyi ami a dologra tartozik. A többiben egyfelől mi kapunk oktatást az illemből, „ollózás“-ból evangéliumból s figyelmeztetést arról, hogy Mócs-ról írjunk, hol 10 év előtt Nagy Albert konditotta meg a harangokat. Végül Herepei esperes urat nyugtatja meg, hogy „ezek felől ugyan nyugodtan alhatik.“ De szükségét érzi a püspök ébresztgetésének, mert itt Szász Domokos óta eleven ref. püspököt nem láttak, csak róm. kath.-t, gör. kath.-t és gör. kel. érseket. Meg is invitálja az eleven ref. püspököt, hogy „hallhassa az elnémult harangok szavát“ saját füleivel. Ennyi a bő és legtöbb helyt szó-hü tartalom, melyet szivesen ajánlunk az Erdélyi Hirlap figyelmébe is. Azonban meg kell állapítanunk, hogy sem mi, sem az E. H. nem *ezt* vártuk. Mi felhívni akartuk az érdekelt körök figyelmét egy oly lap közleményére, a melyről talán nem értesülhettek. Figyelmeztetni akartuk arra, hogy a mikor a római kath.-ok a maguk érdekei védelmére „Pázmányirodá“-t szerveztek: ne kicsinyeljük mi se a hirlapok közleményeit, hanem használjuk fel érdekeink védelmére.

Már most, mi lett volna e jelen esetben a mi érdekünk? Ugy-e hogy az, miszerint a bajokra őszintén reá mutatva, hivatkozunk arra, hogy két ősi anyaegyházunk a nyomorúságos viszonyok miatt leányegyházzá sülyedt, hogy pap nem létében természetes a tovább hanyatlás, hogy garmadával vannak a mezőségen s egész erdélyi hazarészünkben ilyen jelenségek, a melyeknek lábraállítását a kultuszminiszterium szükkeblü értelmezése miatt a kongruatörvénynek, nem tudjuk eszközölni. Reámutatni arra, hogy az Ig. tanács — a mint az E. P. L. 1904. évi 43. sz. mutatja — egy erre irányuló nagyobbszabású előterjesztést tett a kultuszminiszterhez, a melyre azonban még maig sem jött válasz és eredménye nincs, a mit Br. *Bánffy* Dezső főgondnokunk orsz. gyülési beszédében is ujólag figyelmébe ajánlt a miniszternek. Az, hogy felkérték volna az E. H.-t, hogy mint a speciális erdélyi magyarság érdekei védelmére alakult lap, méltassa tovább is szives figyelmére ezeket a szomorú jelenségeket és sürgesse orvoslásukat, melyhez magunk is szivesen szolgálunk megbízható adatokkal. — Meg akartuk tenni mi. De a mikor az Ig. tanácsban és püspöki hivatalokban adatok után kerestünk csak régieket és iskolaügyieket találtunk, mert — a mint halljuk — Herepei esperes úr három évi esperessége alatt esperesi vizsgálati jelentéseket nem tett. Hová fordulhattunk hát? A nyilvános felszólításhoz. És erre kapunk: nevetséges kicsinyeskedést, épen nem szellemes szójátékot, rendreutasítást, megleckéztetést, kötelességmulasztás vádjához hasonló szemrehányást fel egész a püspökig és az elmaradhatatlan — öndicsőitést frázisokban a „Hazá“-ról és „édes, zengzetes magyar nyelvől“. Hát jól van; „megtesznek *mindent*, hogy a szétszórt csontok megelevedjenek s a nyomor enyhítessék“. Nó hát mit tettek? Mit „a terüh-mentes föld és kenyér“ érdekében? És mit a „lélekért“? Van-e a keszüi 82 esztendős öreg szolgának káplánja, mert az világos, hogy ő akcióra képtelen agg? Kértek-e számára káplántartási segélyt? Azok a kantorok, a kiket *Nagy* Albert olyan könnyen nevez lévitáknak, hol tettek levitai-vizsgát? Ez alapon honnan és mely összegü külön segélyt kértek a számukra, hogy buzgón dolgozhassanak? Mikor és kitől kérték az egyházak újra való anyasítását? Mely intézkedéseket tettek a botházai „öreg, talán épen műkincs számbamenő templom“ restaurációja iránt? És a nép szegénysége és nyomora enyhítésére, mi „minden“ eszközt próbált meg Nagy Albert kollega? Hitszövetkezeti, bérleti, gazdasági, háziipari stb. téren ugyan mit? Pedig lám, ezeken egyik püspök sem segíthet egy vizitációval. A miénk sem. Hanem a pap, ki együtt él a hívekkel. Ezért kell állandó pap, önálló, munkabíró, lelkes.

De hagyjuk már. Igazán lelkünk mélyéig el vagyunk már keseredve a felett, hogy nálunk már semmi közügyet nem lehet érinteni a nélkül, hogy röktön maguk ellen ne zuditsuk az érdekelteket. Csak dicséretek és hízelgések kellenek. Ha más nem adja: — kiállítjuk a bizonyítványt mi magunknak. Csakhogy nem vesszük észre, hogy a sok frázis a „magyar vallás“-ról, egyházunk „nemzeti, magyarsági védbástyájáról“, már kritikával fogadtatik s némelyek már hangosan beszélnek „a folyton oláhosodó kálvinista gyülekezetek“-ről? Nem lehet ám a világ végéig élni szóból és — szeretetből, mely maga is csak szó, kötelességteljesítés nélkül.

Mi a feltétele a községi iskolai adótól való mentességnek? E tárgyban a Kuria 2392—1906. szám alatt kimondja, hogy az 1868: XXXVIII. t.-c. 36. §-a csupán hitfelekezeti iskolát emlit ugyan, mint a melyet fentartó községi tagokat és birtokosokat a mentesség megillethet, azonban tekintve a törvény által adott mentességnek alapját, nyilvánvaló, hogy az ilyen mentesség eldöntésénél nem az iskola hitfelekezeti jellege a lényeges, hanem az, hogy a törvényben megkivánt kellékeknek megfelelő iskola tartassék fenn; a tanitókra nézve pedig a közig. bir. 2330 1906. szám alatt kimondja. hogy az 1868: XXXVIII. 142. és az 1893: XXVI. t.-c. 1. §-nak az a rendelkezése, mely szerint a tanitónak lakásra is van igénye egyáltalán nem zárja ki annak a lehetőségét, hogy természetben adható lakás hijján ez megfelelő lakpénzzel helyettesittessék. Az állami tisztviselőkre nézve érvényben levő szabályok szerint azok az állami tisztviselők, kiknek természetben van lakásuk, ebből a közérdekre való tekintettel bármikor kimozdithatók.

Nyilvános köszönet és nyugtázás. A Szeő-Demeteren — Kölcsey Ferencz születése helyén — építendő ref. templomra alulirottakhoz ujabban ismét a következő kegyes adományok érkeztek: Ref. egyház, Szabad-Szállás 10 kor., ref. egyház, H.-Szovát 2 kor., ref. egyház To Dob 2 kor., az érkőrösi ref. egyházközség hivei között eszközölt gyűjtés eredménye 21 kor., m.-csaholyi ref. lelkész gyüjtése 6.60 kor., Katona Mihály ref. főgymn. igazgató Kecskemét 5 kor., ref. egyház Cservenka 2 kor., Szilágy vármegyei „Wesselényi-Egylet“ 25 kor., Csák Emil ref. kovácsházai lelkész adománya 10 kor., gyűjtése 1.50 kor., nagys. Noszlapy Elvira urnő (Mantan) adománya 50 kor., Szatmár vármegye alispáni hivatalától 21.48 kor., államsegélyből postadij levonásával 99.56 kor., ref. egyház Fűzes-Gyarmat 2 kor., kunszentmiklósi gimnázium 1 kor., ujfehértói hit. szövetkezet 1 kor., tak.-pénztár 2 kor. — Midőn ez ujabb adományokért is hálás szivünk egész melegével mondunk a jólelkű adakozóknak őszinte köszönetet, ugyanekkor a gyüjtést ez alkalommal immár befejezettnek remélve jelentjük, hogy elszámolásunkat felettes hatóságunk elé terjesztettük. Ez elszámolás szerint begyült összesen 1968.81 kor., kiadás volt 133.28 kor., takpénztárban elhelyezve van 1835.53 kor., mely 1907 jan. 17-ig kamataival 1939.31 koronára emelkedett. Kelt Szeődemeter, 1907 január 22. Kovács Zsigmond ref. körlelkész, Bikfalvy Elek gondnok.

HIVATALOS RÉSZ.

Sz. 91—1907. Ref. Püsp.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a nagyenyedi egyházmegyébe kebelezett *ozdi* egyházközség lelkészi állására pályázatot hirdetek.

Javadalom: Tisztességes lakás gazdasági épületekkel és 1 h. 358 □-öl kerttel; 8 h. 202 □-öl szántó, 1 h. 1220 □-öl rét, 4 h. 1427 □-öl kaszáló, 414 □-öl szőlő haszonélvezete 133 kor. A földeket a lelkész mívelteti, az utána fizetendő adót az egyház fizeti. Br. Radák Ádám-féle 7200 kor. alapitványi tőké 4%-os kamatai címen félévi utólagos részletekben 288 kor. Terményjövedelem pénzértéke az 1/6 rész levonásával 999 korona 67 fillér, ebben br. Radák-féle udvartól gróf Teleki József főpatronus 40 k. búza, 226 l. must, 4 szekér széna, 2 hosszu öl fa; az egyháztagok ingatlan birtokuk és vagyonviszonyaiknak megfelelőleg I—IX. osztályba sorozva fizetnek; munkabeli szol-

gáltatások pénzértéke az 1/6 rész levonásával 50 kor.; stóla átlagos pénzértéke 30 kor., ebben keresztelésért egy kenyér és egy tyúk, más egyházközségi esküvő féltől 1 kor., levelezésért 2 kor.; minden konfirmáló növendéktől egy napszám. Összes jövedelem 1501 kor. 39 f., engedélyezett kiadás 57 kor. 66 fillér; marad kiegészitendő 1443. kor. 73 fillér; állami fizetéskiegészités 1410—1901. sz. leirattal megállapitva 156 kor. 27 fill. Összes jövedelem 1600 kor.; 2876 - 1905. ig. tanácsi sz. a. megerősített dijlevél értelmében.

Kötelességek: az ózdi egyházban a rendes lelkészi teendők ellátása.

Pályázati határidő 1907. március 10.

A minősítvénnyel és szolgálati bizonyitvánnyal felszerelt folyamodások Nt. Jancsó Lajos esperes aához terjesztendők be, Maros-Újvárra.

Kolozsvárt, 1907. február 1.

Dr. Bartók, püspök.

Sz. 552—1907.

KÖRLEVEL

az összes egyházaink és tanintézeteink elüljáróságaihoz.

Igazgatótanácsunk 1906. évi 1420. sz. határozatával kimodotta, hogy az egyházkerületi *Névtár* jövőre csak minden ötödik évben fog kiadatni, közben pedig évről-évre csak a változások jegyzéke közöltetik a hivatalos lap újévi első számában. Ennek pontos eszközölhetése céljából fölhivattak az összes esperesek, valamint a kollégiumok (és theologia) igazgatói, hogy minden évi december hó 31-ig kimaradhatatlanul terjesszék föl főtiszt. Püspök aához az évközi változások részletes és pontos jegyzékét.

Sajnálattal kellett tapasztalnunk, hogy ezen intézkedés megfelelő eredményre nem vezetett, mert a jelentések nagyobb része elkésve érkezvén be: a névtári változásokról fölvett jegyzék csak hiányosan jelenhetett meg.

Ez okból 1906. évi 1420. sz. körrendeletünknek az évközi névtári változások együttes felterjesztésére vonatkozó rendelkezését hatályon kivül helyezve, felhivjuk összes espereseinket, valamint a kollégiumok (és theologia) igazgatóit, hogy minden egyes változást, mely valamely névtári adat igazítását vonja maga után, — úgy a lelkészek, tanárok, tanítók, kántorok, egyházmegyei vagy kollégiumi tisztviselők személyére, mint az iskolák jellegére (államivá vagy községivé alakulás esetén) vonatkozólag, — esetről-esetre, haladék nélkül és pontosan jelentsék be *ig. tanácsunkhoz.*

Ezen adatok nyilvántartásáról, egyházmegyénként és kollégiámonként egybeállitásáról s év végén leendő közrebocsátásáról kebli irodánk utján fogunk gondoskodni.

Kolozsvárt, 1907. január hó 30.

Bartók, elnök. *Elek* titkárhelyettes, előadó.

111—1907. szám.

KÖRLEVÉL

az udvarhelyi egyházmegye tiszteletes lelkészeihez.

Felkérem tiszt. lelkésztársaimat, hogy az orsz. közalapjárulékokról szóló bevallási íveket, valamint a 10 kor. parochiális könyvtárdijakat legkésőbb *február 15-ig* küldjék be hozzám. Felkérem továbbá arra is, hogy az 1906. évre vonatkozó lelkészi jelentéseket *f. hó végéig* terjesszék be és pedig azon egyházközségekből, amelyek az idén vizsgálat alá kerülnek 2—2 peldányban, a többi egyházakból 1—1 példányban. A lelkészi jelentés, felolvasás és tárgyalás alkalmával, az egyházközség jegyzőkönyvébe is bevezetendő.

Alsósófalva, 1907. február 3.

Ifj. Péter Károly, esperes.

PÁLYÁZAT.

A debreceni főiskola bölcsészeti szakán akadémiai tanári állásra ev. ref. egyének részére pályázat hirdettetik.

A megválasztandó tanár a középiskolai tanárképzés követelményeinek megfelelő előadásokat köteles tartani a következő tudományok köréből.

Latin és görög rendszeres nyelvészet, összehasonlító alapon irodalomtörténet szövegmagyarázatok.

Mind ez előadások összesen *kötelezőleg* legfeljebb heti 10 órán adandók elő.

A pályázók minősítését illetőleg megkivántatik az egyetemi magántanári képesítés a classica-philologiai szakcsoportból, a mennyiben ez utóbbi a megválasztottnál hiányzanék, annak utólagos megszerzésn a megválasztástól számitott négy éven belől feltétlen kötelező.

Magántanári képesítés birtokában nem lévő pályázók közül csak olyanok kérvénye vétetik figyelembe, kik szakbeli doktorok és középiskolai tanári oklevelök van.

A megválasztott tanár az 1894. évi XXVII. törvénycikkben szervezett országos tanári nyugdijintézet jogosított és kötelezett tagja.

Javadalmazása: rendes tanári fizetés, évenként 4800 korona, mely öt év multán 5400, tiz év multán 6000 koronára emelkedik; lakáspénz 840 korona, 5-öd éves korpótlék 400 korona, melynek összege azonban 2000 koronánál többre nem terjedhet.

E fizetésből azonban nyugdij-jogosultság szempontjából egyelőre csak 4000 korona alapfizetés és öt izben 200-200 korona korpótlék számittatik be.

Mig a megválasztott tanár meg nem szerzi az egyetemi magántanári képesítést, javadalmazása 4000 korona alapfizetés, 800 korona lakbér és öt izben 200-200 korona korpótlék lesz.

A közvetlenül megelőzőleg rendes tanári minőségben közép- vagy felsőbb iskolánál eltöltött szolgálati idő a korpótlék- és nyugdij-jogosultság szempontjából beszámitatik.

A pályázati kérvények közhivatalban levők által felettes hatóságuk utján, mások által közvetlenül kellőleg felszerelten, életrajzi vázlattal, hatósági orvosi bizonyitvánnyal, az irodalmi müködést is föltüntető mellékletekkel ellátva, hivatalomba folyó évi február hó 25-ig nyujtandók be.

Debrecen, 1907. január hó 23-án.

Kiss Áron, püspök.

PÁLYÁZAT.

A debreceni főiskola bölcsészeti szakán akadémiai tanári állásra ev. ref. egyének részére pályázat hirdettetik.

A megválasztandó tanár a középiskolai tanárképzés követelményeinek megfelelő előadásokat köteles tartani a következő tudományok köréből:

Magyar nyelvészet irodalomtörténet szövegmagyarázat.

Mindez előadások kötelezőleg összesen legfeljebb heti 10 órán adandók elő.

A pályázók minősítését illetőleg megkivántatik az egyetemi magántanári képesítés a magyar irodalomtörténeti, vagy nyelvészeti szakcsoportból, amennyiben ez utóbbi a megválasztottnál hiányzanék, annak utólagos megszerzése a megválasztástól számitott négy éven belül föltétlenül kötelező.

Magántanári képesítés birtokában nem lévő pályázók közül csak olyanok kérvénye vétetik figyelembe, akik szakbeli doktorok és középiskolai tanári oklevelök van.

A megválasztott tanár az 1894. évi XXVII t.-c.-ben szervezett országos tanári nyugdijintézet jogosított és kötelezett tagja.

Javadalmazása: rendes tanári fizetés, évenként 4800 korona, mely öt év után 5400, tiz év után 6000 koronára emelkedik: lakáspénz 840 korona, 5-öd éves korpótlék 400 korona, melynek összege azonban 2000 koronánál többre nem terjedhet.

A fizetésből azonban nyugdij-jogosultság szempontjából egyelőre csak 4000 korona alapfizetés és öt izben 200-200 korona korpótlék számítatik be.

Mig a megválasztott tanár meg nem szerzi az egyetemi magántanári képesítést, javadalmazása 4000 korona alapfizetés, 800 korona lakbér és öt izben 200-200 korona korpótlék lesz.

A közvetlenül megelőzőleg rendes tanári minőségben közép- vagy felsőbb iskolánál töltött szolgálati idő a korpótlék- és nyugdij-jogosultság szempontjából beszámitatik.

A pályázati kérvények közhivatalban levők által felettes hatóságuk utján, mások által közvetlenül. kellőleg felszerelve, életrajzi vázlattal, hatósági orvosi bizonyitvánnyal, az irodalmi működést is föltüntető mellékletekkel ellátva, hivatalomba folyó év február hó 25-ig nyujtandók be.

Debrecen, 1907. január 23-án.

Kiss Áron, püspök.

Nyom. az „Ellenzék“ könyvnyomdájában Kolozsvárt, Szentegyház-utcza 22. szám.

X. Évfolyam. *7-ik szám.* *Kolozsvárt, 1907. febr. 14.*

Erdélyi Protestáns Lap

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő:** NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 12 kor.
félévre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Gyakorlati kérdések.

A legújabb időben a mellékfoglalkozások korlátozása foglalkoztatja egyházi életünk iránt melegen érdeklődő egyháztagjainkat. Nem zárkozhatunk el e kérdésnek részletes boncolgatásától mi sem. Igyekezzünk tehát a legtárgyilagosabb véleményt alkotni ebben az ügyben, távol állván minden személyi vonatkozástól. Nem támadó fegyverrel lépek fel, hanem ellenkezőleg, egyházam és lelkésztársaimnak jól felfogott érdekében igyekszem e kérdést megvilágosítani.

A mellékfoglalkozások korlátozásánál teljesen ki van zárva az a feltevés, mintha ezáltal a lelkészek és tanárok munkaszeretetét korlátoznák s az ebből kifolyó nemes törekvések szabadságát óhajtanák kisebbíteni. Hiszen akkor a foglalkozásnak, a munkának morális értékét, erkölcsi jótékony hatását csökkentenék. Ismeretes dolog az, hogy nem a munka meríti ki az embert, hanem a tétlenség. Egy protnstáns püspök jegyezte meg nagyon elmésen azt, hogy az emberek szive olyan, mint a malomkő, ha búzát öntesz belé, szép lisztté őrli azt, de ha semmit sem tész belé, akkor önmagát emészti fel.

Azt nem lehet elfogadni, hogy vannak emberek, akit a túlságba vitt tevékenység visz a korai sirba, de még sokkal többen vannak olyanok, akik a tétlenség, az önzés, a munkátlan puhaság miatt pusztulnak el. Ha valaki a túlságba vitt munka következtében roskad össze, annak csak az az oka, hogy nem a helyes rend és beosztás szerint vállalkozott a nagy munkára és a testi egészségnek legelemibb szabályait is figyelmen kivül hagyta.

Gyakran csodálkozunk azon, hogy közöttünk is egyik-másik oly nagy arányu munkásságot fejt ki. Szinte természeti képtelenségnek tartjuk egyes embernek nagy munkaerejét. Pedig ezt csak a helyes munkabeosztásnak és az idő pontos felhasználásának lehet tulajdonítani.

Egy amerikai lelkész a következőleg írja le az ő sokoldalu elfoglaltságát:

„Elvégzem reggelimet. Az asztal mellett ültek gyermekeim és cselédeim. Egy pár útasító szót szóltam hozzájok, ami után rohanva siettem az iskolába, hogy ott elvégezzem a női vallásoktatást. Alig jöttem ki az iskolából, a kocsi már várt, hogy temetésre vigyen. Egy szegény szülőnek negyedik gyermekét temettem el, mind a négy ugyanabban a hónapban halt meg és én temettem el mind a négyet, a roncsoló toroklobbnak szánandó áldozatait. Azután hivatal szobámba fogadtam mindenféle embereknek látogatásait, akik a leglehetetlenebbb kérdésekkel ostromoltak, panaszkodtak, kételkedtek, vágyakoztak. Pár perc mulva már a fiuknak vallásoktatása következett. Ezt elvégezve, a fogorvoshoz kellett sietnem, mert hiszen a papnak is vannak magánügyei. Erre következett a betegek látogatása. Először a betegeket látogattam meg, azután az egészségeseket, mert ezeknek is szükségük van a lelkészre. Azután a kórházba kellett mennem, ami után az ideggyógyintézetben végeztem el lelki vigasztalásaimat. Alig keltek fel a gyorsan elfogyasztott délebédről, egy gyermeket kellett megkeresztelnem és még az nap este egy temetésnél kellett Isten áldását az új pár életére lekönyörögnöm. A belmisszióra, az egyház terjeszkedésre szánt látogatásaimat más napra kellett hagynom, mert a foghuzás ideje megakadályozott ebben a tevékenységemben.“

Nem tudjuk, hogy mit irigyeljünk amerikai kollégánknak ez egy napi sokoldalu munkásságából, — a nagy stólát-e vagy a nagy életváltozatosságot? A fogorvosnál teljesített látogatását senki se fogja irigyelni, ez természetes dolog.

De annyi bizonyos, hogy rengeteg tennivalót egy nap csakis *a legpontosabb munkabeosztás mellett* lehet elvégezni.

A legtanuságosabb része azonban ez egy napi foglalkozásnak az, hogy abból láthatjuk a lelkészi cura pastorálisnak sokoldaluságát, amely mindig újabb és újabb működési mezőt talál, ahol Isten országának terjesztésében és Krisztus evangeliumának hirdetésében fáradhatatlanul működhetik.

Ezen kivül a még a következő mellékfoglalkozásokat láttam Angliában a skót lelkészek részéről: Egyik egy tengeri fürdő porondjában játszó gyermekseregnek tartott gyermek-istentiszteletet a szabad ég alatt, a tenger habjain futó szél orgona-kisérete mellett. — A másik egy vendéglőben kereste fel a munkás népet s oktató beszédével, barátságos társalkodás révén igyekezett az eltévedőt jó útra vezérelni s a elkövetendő bűnt megakadályozni.

Nálunk a csendőr és a börtönőr végzi ezt a feladatott, mert mi nem érünk rá az efélékre. Talán a mellékfoglalkozások miatt nem érünk reá? Vagy talán szokatlan ez?

Ha e mellett pontosan teljesitjük hivatalos kötelességeinket, mégis az az óhajtás él mindnyájunk lelkében, bár jönne el az a boldog állapot, hogy a mellék útakra ne lennénk reá kényszeritve, hanem kizárólag és teljesen papi hivatásunknak élhetnénk.

Bár jönne el az az idő, amikor a mi egyszerű falusi székelyeink is olyan műveltek lesznek, hogy a szerényebb postamesteri állásokat betölthetik. Az az idő, mikor egy pár 100 korona mellett akad önfeláldozó ember, aki egy falusi hitelszövetkezet elnökségével járó terhet és kellemetlenséget el képes viselni.

Bár jönne el végül az az idő, amikor a lelkészi fizetés jobb arányban lenne szervezve, mint most van.

Mert a mostani drágaság mellett az életviszonyok megnehezedtek a lelkészre nézve is. A szerény kongrua inkább a népen segit, mint a lelkészen.

A nép sokhelyt így gondolkozik: A tiszteletes úr úgy is kap államsegélyt, tehát az én képemmel várhat. Pedig az az államsegély, hogy be van táblázva! Hányan utaznak arra a kis kongruára? kezdve az életbiztositási ügynöktől, aki jobban tudja a kongrua törvényt, a kiutalást, az összeget, mint sok kebli ember, egészen addig a kereskedőig, aki váltóinak elintézését a kongrua megérkezéséhez kötötte határnapul. Ha tehát a lelkésztől szociális irányu, a társadalom szenvedését enyhítő munkásságot kivánunk, akkor törödjünk egy kissé a lelkészek anyagi helyzetének javításával is. Mert nehéz dolog mások megkönnyitése akkor, a mikor a vigasztaló pap maga is a társadalmi szenvedések sulya alatt le van nyügözve. E szenvedésnek oka a legtöbbször, nem mondom, hogy mindig, de leggyakrabban az anyagiak hiányában gyökerezik. Hogyan hirdesse most az a pap a keresztyén élet örömeit és boldogságát? Hogyan tehet az maga jót? Miképen gyakorolhatja a jótékonyságot, a mikor meg van kötve keze a nervus rerum hiányában.

Ideiglenesen, átmenetileg rá van utalva tehát a lelkész a mellékfoglalkozásra. Szivünkből óhajtjuk, hogy ez a mellék foglalkozás megszünjék, ami nézetem szerint a lelkészek fizetés-rendezésével szoros kapcsolatban áll.

De addig is készítsük elé a teret, a melyen a munka szerető lelkészek dolgozhatnak. Nyissuk fel a cura pastoralis ismeretlen világát a hivek előtt, hogy elő legyen készítve arra a talaj a nagy közönség előtt is. Mert ma még nincs bevezetve egyházi életünknek olyan teljességében, mint a hogy azt a nyugoti miveltség megkivánja. Meglepetést és idegenkedést idéz elő még a mai viszonyok szerint, ha a nyugoti protestantizmás szellemében gyakorolnók a cura pastoralist. Különösen falusi népünk közt sokan idegenkedéssel fogadják azt és a lelkésznek fáradságos munkába kerül, amig megszoktatják reá a népet. Lesz alkalmam arra, hogy ezekre a nehézségekre részletesebben is reá mutathassak.

De addig is mig a mellékfoglalkozások átmeneti korában élünk, egyet-mást fel kell említenem annak lehetséges korlátozására nézve. Azzal tisztában vagyunk, hogy erkölcsi szempontból csakis a *tisztességes, közhasznú, a lelkész társadalmi állásának is megfelelő mellékfoglalkozás* vállalható el, a mely a lelkipásztori működésében a legkisebb mértékben sem hat zavarólag.

A népszerűséghez, a békés egyetértéshez nem kötném a mellékfoglalkozás lehetőségét. Mert ez naponként változik a népnél. Ma dicsőit, 3 nap mulva a sárba ránt a nagy tömeg.

A kinek pedig természete a megférhetetlenség, az a legnemesebb foglalkozás közben is ellenségre talál.

Az igazság szempontjából pedig vigyázni kell arra, hogy ne legyen ez a mellékfoglalkozás fegyverül felhasználva, és fogantyuja az egymás ellen való vádaskodásnak.

Ebből kijutott eléggé a legutóbbi nemzeti küzdelemben. Biblia ellenes, a krisztusi érzületet sértő és bántó törekvés volna az, ha a mellékfoglalkozást pártszempontból ítélnők meg. Ezzel az elfogúltsággal óriási kárt okoznánk egyházunknak. Tehát csak is abból a szempontból bírálható meg az egyes mellékfoglalkozások kérdése, hogy vajjon az illető mellékfoglalkozás káros-e az egyház vallás-erkölcsi feladataira nézve és nem képez-é tényleg valami akadályt kálvinista egyházunknak vallás-erkölcsi haladásában?

Végül még egy fontos kelléket szükséges megemlítenünk a mellékfoglalkozás megválogatásában. A lelkiismeretes lelkipásztor csak arra a foglalkozásra vállalkozhatik, a mihez teljes *szakértelemmel* bir, — mert csak így válik becsületére egyházunknak és csak így támogathatja a közérdeket is. Szakértelem nélkül kockára teszi még azokat az előnyöket is, a melyeket a lelkészi téren, a szószéken vagy a társas életben szerzett magának.

Különösen gazdasági és szövetkezeti vállalatokban ma már nélkülözhetetlen a biztos szakismeret és a megfelelő szaktudás. A nagy közönség élesen bíráló szeme nagyon hamar észre veszi a kereskedelmi és közgazdasági ismereteket nélkülöző, a sötétben való tapogatózást és szárnypróbálgatást. Elveszti összes bizalmát a lelkész iránt, ha nem látja a kellő biztosságot az ügy vezetésében és teljesen megbotránkozik, ha a kellő szakértelmet nélkülöző ügyvezetés miatt anyagi károkat kell elszenvednie.

Király Béla,
ev. ref. lelkész.

Egyházi törvényeink királyi jóváhagyása.

E tárgyban, amely tudvalevőleg a zsinat utolsó ülési szakán is élénk vitára adott alkalmat, a P. E. I. L. legutóbb két érdekes cikket közöl, egyiket dr. Székely József, másikat Pokoly József tollából.

A kérdés akörül forog, hogy *közjogilag* mennyiben volt helyes vagy sérelmes a minisztérium azon eljárása, hogy a zsinat által meghozott egyházi törvényeket a kivánt változtatásra a maga nevében küldötte vissza a zsinathoz s nem — mint korábban a két előbbi zsinat folyamán — Ő Felsége, a király nevében.

Ezt az eljárást a zsinat többsége Sass Béla ellenkező indítványával szemben — főként a királyi jóváhagyás gyorsabb megnyerése érdekében — nem kifogásolta. A kérdés vitatása igy legalább e zsinat tartamára csak akadémiai jellegű. Mindazáltal nagyfontosságú a dolog tisztázására nézve. A két cikk tartalmát azért főbb vonásaiban a következőkben ismertetjük:

Dr. Székely József a kérdés eldöntésének alapjául az 1790/91-iki 26. t.-c.-et veszi s főleg annak 4. §-ból ezt a részt: „Az igy alkotott törvények és szabályok csak miután a királyi felülvizsgálaton átmentek és jóváhagyásban részesültek nyerjenek hatályos erőt, épségben maradván egyébiránt mindenekben az ország törvényes kormányszékei útján gyakorlandó legfelsőbb királyi felügyelésnek hatalma, s valamint a többi királyi jog is, melyek ő felségét mind a két hitvallású evangéliumi egyház körül illetik, melyeknek valamiképeni megcsorbítását ő felsége soha meg nem engedi.“

Ebből azt következteti, hogy e törvény egy speciális királyi jogot állapít meg, mely a királyt a zsinat mellé az egyházi törvényhozás másik faktorává teszi, amely nem „a legfőbb felügyelet“, — jus supraemae inspectionis — jogából származik s amelyet Székely a végrehajtó hatalomhoz tartozónak tekint, hanem külön statualt joga a királynak az egyházi törvényhozásban való részvételre.

A zsinat által alkotott törvények felülvizsgálása és jóváhagyása királyi jog lévén, csakis a király által gyakorolható, mint például kinevezés, jóváhagyás, engedélyezés, amelyek a király személyes elintézésének tartattak fenn s igy kötelező személyes királyi hatáskört képeznek. Ennélfogva, miután a törvény nemcsak a jóváhagyást, hanem a felülvizsgálást is a király személyes elintézése alá útasítja, világos, hogy ezt semminemű más hatóság sem meg nem előzheti, sem nem helyettesítheti, ennek pontosan megfelelt az eddigi gyakorlat. A budai zsinat e felfogás alapján deputációval adta munkálatát közvetlenül a király kezébe, a debreceni zsinat a kor-

mány útján küldte föl. A királyi felülvizsgálat eredményét ugyan nem miniszteri ellenjegyzéssel ellátott királyi leiratban, mint ahogy a törvény szelleme megkívánta volna, hanem csak miniszteri leiratban, de a király nevében értesítette a zsinatot. Ugyanigy volt az 1891—93-iki budapesti zsinat munkálataival is. Most azonban ez a kormány ennek a zsinatnak a munkálatát csak a minisztérium nevében adott észrevételekkel küldötte vissza átdolgozásra a zsinatnak és az a magyarázat ehhez, mely ezt „csak a szentesítés előkészítésének nevezte, nem egyéb a szavakkal való játszásnál, mert az előkészítes főlényege éppen a felülvizsgálatban áll s ezt az 1790—91-iki XXVI. t. c. 4. §-a világosan a király személyes elintézése alá útasítja.

Ezen — nézetek szerint — „formahiba" dr. Székely szerint mélyebb jelentőségű. Mert ellenséges érzületű kormány kezében elzárja, vagy legalább is háttérbe szorítja a zsinat elől a királyt, előzetes cenzurát gyakorol a kormány nevében, megfélegesítheti a zsinat munkálatát s korlátolhatja a király jogát az evang. egyházak törvényhozásában való részvételében. Kifogásolja a zsinati többség opportunitását a sürgősség érdekében, valamint a kormánynak jóhiszemű tévedését s az a felfogása, hogy a zsinatnak legközelebbi ülésszakában ki kellene jelentenie, hogy a kormány ezúttal követett eljárását, sem az 1790—91. XXVI. t.-cikkel, sem a multban követett gyakorlattal összeegyeztethetőnek nem tartja, s ha ezúttal a kormány kívánságának időkímélés szempontjából s jóhiszeműségében nem kételkedve eleget tett is; a jövendőre nézve tiltakozik az 1790—91. XXVI. t.-c. hasonló megsértése ellen, valamint az ellen, hogy egyházunkat a zsinat mostani magatartásár mint precedensre hivatkozva, a kormány részéről bármily jogsérelem érhesse.

Pokoly József szerint a dolog helyes felfogása épen azon fordul meg, hogy az egyházi törvények legfelsőbb jóváhagyásának joga *egyedül és kizárólag a legfőbb felügyeleti felségjog folyománya.* Éppen azért minden olyas felfogás, amely a felséget az egyházi törvényhozásban a zsinat mellett a törvényhozás másik faktorának tekinti — téves; nemcsak, hanem autonomiánk elvi megszüntetésére vezetne, midőn az „ecclesiastica protestas"-t az egyház egyetemén kívűl álló faktorral is megosztaná és a consistoriális elvek felé való elhajlást jelenti. Minden ilyen érvelés téves alapú, amely autonomiánkat nemhogy megvédené, sőt kiszolgáltatja a királyi, azaz az állami hatalomnak. Ennélfogva kell kifogásolni azt is, hogy egyh. törvényeink legfelsőbb jóváhagyása „szentesítés"-nek neveztessék, mert ez csak az állami törvényhozásban fordulhat elő, ahol a király egyenjogú törvényhozó faktor, a nemzet képviseletével. A királynak az a joga, hogy az egyh. törvényeket hozzá kell terjesztenünk legfelsőbb jóváhagyás végett, a legfőbb felügyeleti felségjogból származik; ő az állami souverenitas megtestesítője, aki épen ennélfogva áll felette az egyházaknak, de nem törvényhozó. Ez a jóváhagyás joga az autonomiának korlátjaként állíttatott fel az 1790/91. XXVI. t.-c. által s így gyakorlatára annál inkább vigyáznunk kell, nehogy meg nem felelő gyakorlatából közjogi helyzetünknek s vele autonomiánknak sérelme támadjon. Az 1790/1. évi 26. t.-c. 4 §. szerint egyházi törvényeink csak akkor érvényesek, ha királyi felülvizsgálaton mentek át és helybenhagyást nyertek. A nevezett törvénycikk nevezett §-a tehát világosan kimondja, hogy a jóváhagyás kizárólag királyi jog s ebből következik, hogy eo ipso a jóvá nem hagyás is csak királyi jog, s *közjogilag egyedül helyes eljárás* csupán az, amikor e jog — természetesen, az érvényes alkotmányos formák mellett — *személyesen* gyakoroltatik. Ez nem azt teszi, hogy a királynak, mint személynek felségjoga ugynevezett „királyi felségjog", hanem *államfelség*-jog, melyet az állam souverenitásának képviselője — a király gyakorol. Gyakorlatában az államfelség jelentkezvén: ennek képviselője, a király által gyakorolandó.

A mily fontos a gyakorlat jogának forrása: nem kevésbé a gyakorlat *módja*. S itt meg kell állapítani, hogy „intézmények, hivatalok s tevékenységek szabadsága-s jogai is annál több tiszteletben és oltalomban részesülnek, minél közelebb van a legfőbb felügyeleti jogot gyakorló tényező, magának ennek a jognak forrásához." Legközelebb áll pedig a király személyes joggyakorlatában. Abban tehát, hogy törvényeink felülvizsgálatát és jóváhagyását a törvény az állam szuverenitás egyetlen képviselőjének, a királynak személyes ténykedéséhez köti: az egyház súlya, méltósága és államjogilag elismert nagy fontossága nyer kifejezést. Az, hogy a törvényhozásban jelentkező summa ecclaesiastica potestas nem alárendelt és átszármaztatott hatalmú kormányzati közegnek és szervnek, hanem kizárólag az állami potestas közvetlen megtestesítőjének személyes ellenőrzése alá rendeltetik. Ebben egyházunknak nemcsak közjogi helyzete és méltósága nyer kifejezést, hanem autonomiánk biztonságára nézve, hanem autonomiánk erejének és épségének is nagy garanciája foglaltatik. Mert az az állami ténykedés, melyet a kormány a király személyes ténykedésében érvényesít, sokkal nagyobb garanciát nyújt autonomiánk biztonságára nézve, mint az, amelyben a királyi személy állandó tényezőjét is változó politikai tényezők helyettesítik. Ezért megnyugtatóbb és törvényesebb a Trefort és Csáky eljárása, mint az Apponyié. Apponyi látszólagos „nemzeti vívmány"-t akart a királyi jogok korlátozásával a mi bőrünkön. S a zsinat ebben beugrott neki és hozzájárult egyházunk államjogi méltóságának leszállításához s autonomiánk erejének csökkentéséhez, amikor úgy a jogfolytonosság megrontását, mint a tételes törvénytől való eltérést megengedte. Hogy történhetett ez? — Úgy, hogy ebben a fontos kérdésben az egyház egyeteme előzőleg nem nyert tájékoztatást, hanem bevégzett tények elébe állítatott. Hogy mivel lehetne ezt reperálni: arról Pokoly cikke nem szól; pedig a meggyőző argumentációja után, mely a sérelmet kimutatja: erről is gondolkodni kellene Kiváncsiak vagyunk a dolog folytatására, mert most már a kultuszminisztérium is kell, hogy módját találja eljárása igazolása nyilvánítására.

A magyarországi ev. ref. egyház theologiai akadémiáinak, illetőleg fakultásainak szervezeti, tanulmányi és vizsgálati szabályzata.

(Tervezet, melyet az Egyet. Konvent 1906. 26—27 jksz. határozata előkészítésére — a theol. tantervrevizió, vizsgarend stb. ügyében — a kolozsvári theol. fakultás, illetve erdélyi egyházkerület véleményes javaslatára nézve készített, a kolozsvári theol. fakultás tanárkara megbízásából és a tanáriszék tárgyalásának alapjául: *Nagy Károly* ref. theol. tanár.)

(Folytatás.)

43. §. A theol. szakvizsga tárgyai:

a) szakszerű tudományos bibliamagyarázat (exegezis), főként a prófétai, költői és oktató könyvek az ó-szövetség magyar, az új-szövetség görög szöveg alapján. Aki az ó-szövetséget héber szöveg alapján képes magyarázni: ez bizonyítványában külön kitüntetendő.

b) ó- és új testamentumi biblica theologia;

c) keresztyén hittan, symbolikával együtt;

d) keresztyén erkölcstan;

e) szónoklati gyakorlat;

f) Modern nyelv; egy theol. szakmunka kijelölt részének fordítása élőszóval.

Szónoklati gyakorlatul köteles a vizsgálatot tevő egy saját szerzésű közönséges, vagy alkalmi egyházi

beszédet és imát jól betanulni s a beszédből egy részletet, az imát egészen elmondani a bizottság előtt.

44. §. A theol. szakvizsga sikeres letételével az illető „Theologiai diplomát" kap a vizsgálóbizottság tagjainak aláírásával s az intézet pecsétjével ellátva. Ez alapon az illető lelkészjelölt lesz s megkapja a jogosultságot arra, hogy bármely egyházkerület püspöke segédlelkésznek kinevezhesse és segédlelkészi szolgálatokra felhatalmazhassa, illetőleg csak a „Theologiai diploma" alapján kinevezett segédlelkész szolgálat évei számíthathatnak be az egyházi törvényekben megkivánt két évi segédlelkészi szolgálatba.

4. Lelkészképesítő vizsga.

45. §. *A lelkész-képesítő vizsga* a theol. szakvizsga után legalább két évre tehető s legfölebb három évre teendő le, mely idő segédlelkészi gyakorlatban, vagy külföldi egyetemeken való tanulmányozással és magán-nevelői vagy nyilvános tanítói, illetőleg tanári állásban tölthető. Az ezen vizsgára álló lelkészjelölt köteles okmányilag bizonyítani, hogy az első képesítő vizsgát annak idejében sikerrel letette és hogy idejét lelkészjelölthöz illő és megengedett foglalkozással töltötte és bármely állásban működött is, a lelkészi szolgálatokban magát gyakorolta.

46. §. Erre a vizsgálatra is irásbeli dolgozatul három kérdés tüzetik ki a vizsga tárgyaiból, melyek közül a vizsgálattevő egyet kidolgoz értekezés alakjában; ezeken kivül három textus jelöltetik ki egyházi beszéd irására és három nagyobb bibliai szakasz gyakorlati biblia-magyarázat irására. E három-három textus, illetőleg szakasz közül egyet-egyet a jelölt teljesen kidolgoz. Beadja továbbá segéd-lelkészsége alatt készített összes tudományos és gyakorlati irásbeli munkáit, a vizsgai tételen kivül legalább 3-at.

E dolgozatok kitüzése, beadása és megbirálása épen azon határidőkben és módozatok szerint történik, mint a theol. szakvizsgánál.

47. §. A lelkész-képesítő vizsga tárgyai:

a) Gyakorlati theologia (homiletika, liturgika, katechetika és cura pastoralis) az Egyházi törvényekben kifejezett gyakorlati elvekre és szempontokra való tekintettel;

b) Egyházjog;

c) Magyar protestáns egyháztörténelem;

d) Gyakorlati bibliamagyarázat;

e) Gyakorlati katekhezis.

A gyakorlati bibliamagyarázatból az irásbeli dolgozatok kitűzésével egyidejüleg 15—20 gyakorlati magyarázatra való anyag is jelöltetik ki, amelyre a vizsgálatot tevő úgy tartozik elkészülni, hogy a vizsgálaton a magyarázathoz szükséges tárgyi ismereteket és gyakorlati tanulságokat élőszóval előadhassa.

48. §. Úgy a theol. szakvizsgát, mint a lelkészképesítő vizsgát bevevő vizsgálóbizottság ugyanaz, mint a 26. §-ban jelzett; a vizsgák eredményének megállapítására a 31. §., a javító és ismétlő vizsgákra a 32. §., a vizsgálat módjára a 34. és 36. §. az irányadó.

Úgy a javító, mint az ismétlő vizsgának mindkét vizsgálatnál csak egyszer van helye. Aki a javító vizsgán is megbukik, a teljes vizsga megismétlésére utasítatik; aki az ismétlő vizsgán is két vagy több tárgyból kap elégtelent, a további vizsgálatra állhatástól elzáratik, ha egy tárgyból kap elégtelent, még egyszeri javítóvizsgálatra állhat, ha ekkor is elégtelen osztályzatot nyerne: a további vizsgálatra állhatástól eltiltatik.

49. §. A lelkészi vizsgálatról annak sikeres bevégzésekor a lelkészjelölt „Lelkészi oklevel"-et kap, a vizsgálóbizottság tagjainak aláírásával s az illető egyházkerület pecsétjével ellátva. Ez képezi a rendes lelkészi oklevet.

50. §. A vizsgálatok idejét s díját az egyházkerületek állapítják meg; a „Theologiai diploma" és „Lelkészi oklevél" formáját és szövegét a konvent állapítja meg mind az öt egyházkerületre kötelezőleg.

5. A theologiai magántanári vizsga.

51. §. Theologiai magántanári vizsgát tehetnek az oly lelkészi oklevéllel biró egyének, akiknek úgy Theol. diplomájuk, mint Lelkészi oklevelük általános „jeles" osztályzatú s legalább egy iskolai évet valamely külföldi egyetemen theologiai és bölcsészeti tudományok hallgatásával töltöttek.

52. §. Aki magántanárságra való *képesítést* (facultas docendi) akar nyerni, e végből tartozik a theol. tanári karhoz irásban folyamodni, folyamodványában az ezen szabályzat 51 §-ában előirt kellékek meglétét okmányilag beigazolni, választott szakcsoportjait kijelölni és irásbeli dolgozatát teljesen elkészítve bemutatni, vagy ha az már nyomtatásban megjelent volna, annak egy példányát mellékelni.

53. §. A magántanárrá képesítő vizsgát bevevő bizottságot a püspök, vagy annak helyettese, az egyházkerületi közgyülés által évenként kiküldött három tag és a theol. akadémia vagy fakultás tanárai alkotják.

54. §. A magántanári vizsga rendes ideje a rendes lelkész-képesítő vizsgálat ideje. Az egyházkerületi közgyülés által megszabott feltételek mellett lehet ily vizsgát rendkivüli időben is tartani.

55. §. A jelentkezők irásbeli és szóbeli vizsgát tartoznak tenni.

56. §. Irásbeli vizsgálat: szakszerű tudományos dolgozat magyar nyelven legalább 4—6 nyomtatott ív terjedelemben. E dolgozat a szaktanár irásbeli jelentése alapján, illetőleg a vizsgálóbizottság tagjai által megvizsgáltatván és irásban biráltatván, ha a kivánalomnak kellőleg megfelel, az illető szóbeli vizsgára bocsáttatik.

57. §. Az irásbeli dolgozat birálatára, ha 4—6 nyomtatott ívnél nem terjedelmesebb, legfennebb 6 havi idő igényelhető és ha a dolgozatot a bizottság tagjainak többsége elfogadhatónak itélte, a szóbeli vizsgálat egy, legfennebb 2 hónapon belüli határidőre kitűzendő a püspök által.

58. §. A szóbeli vizsgán a theol. tanárok és főleg a szaktanár részéről a magántanári képesítést (facultas docendi) nyerni óhajtó kérdéseket kap az általa készített dolgozat köréből; állításait, tételeit bővebben fejtegetni, magyarázni és megvitatni köteles; ezenkivül megvizsgáltatik az általa felvett tudomány szakcsoportba tartozó tudományokból.

59. §. A theologiai szaktanfolyamban előadott tudományok 10 csoportra osztatnak; s a magántanári képesítést megszerezni óhajtó e csoportok közül kettőt köteles választani.

A tiz csoport a következő:

1. Ó-szövetségi; 2. új-szövetségi exegetikai; 3. hittani; 4. erkölcstani; 5. egyetemes egyháztörténelmi; 6. dogmatörténelmi; 7. hazai egyháztörténelmi; 8. gyakorlati theologiai; 9. egyházjogi; 10. bölcsészeti csoport.

60. §. Aki mind az irásbeli, mind a szóbeli vizsgát sikeresen kiállotta, választott tudományszaka köréből a tanárok és tanuló ifjúság előtt akadémiai szinvonalon álló előadást tart; irásbeli dolgozatából 40—45 nyomatott példányt tartozik az illető theol. intézet rendelkezésére bocsátani, hogy a munka más theol. akadémiákhoz is megküldhető legyen.

61. §. A sikeresen letett theol magántanári vizsgáról „Theologiai magántanári diploma" állítatik ki, melynek szövegét a konvent állapítja meg, mind az 5 egyházkerületre kötelezőleg.

62. §. Aki theol. magántanári előadások tartására *szabadalmat* (venia docendti) akar nyerni, annak azt „Theol. magántanári diplomája" és nyomtatásban megjelent értekezése 5 példányának csatolása mellett

az egyházkerületi közgyüléstől kell kérnie. Hasonlóan annak is, aki külföldön szerzett ily oklevelet vagy valamelyik hazai egyetemen szerzett bölcsészettudori vizsga alapján kiván a theol. akadémián magántanári előadásokat tartani.

63. §. A szabadalom megadása felett az egyh. ker. közgyülés a theol. tanárkar véleménye alapján dönt s a felhatalmazási okmányt a ker. közgyülés határozatára való hivatkozással a püspök és főgondnok állítják ki és irják alá az egyházkerület pecsétjével ellátva.

64. §. A szabadalmat nyert magántanár bármelyik theol. akadémián vagy fakultáson jogosult előadások tartására s kérésére legalább heti 2 óra, privát kollegium tartására kijelölendő.

(Folyt. köv.)

Az egyetemes „Énekeskönyv“ ügye.

Olvasóink emlékezni fognak, hogy a több mint 30 éve vajudó egyetemes egyházi »Énekeskönyv« ügye, mely irodalmilag a »Próba-Énekeskönyv« kiadásáig jutott, a Zsinat határozata folytán a zsinati énekeskönyv-ügyi bizottsághoz jutott. Ez a bizottság a mult hó végén tartott ülésében kimondta, hogy a »Próba-énekeskönyv« uj revizió alá veendő és átdolgozandó. Az alapelvekre nézve a Zsinathoz adott javaslat igy szól:

Főtiszteletü és Méltóságos Zsinat!

1042. sz. határozata alapján van szerencsénk a próba énekeskönyv reviziójának alapelveire vonatkozó javaslatunkat a következőkben terjeszteni elő:

I. Az anyag terjedelme.

a) Az uj énekeskönyvbe mind a 150 zsoltár felveendő; egyes zsoltárok rövidítve, az eddig sem használt versek elhagyásával.

b) A próba-énekeskönyv gyengébb s a könyv árát és terjedelmét szükségtelenül növelő darabjai az uj énekes könyvbe nem veendők fel.

c) A katekizmusi énekek mind az 52 urnapra felveendők.

d) Temetési énekek mérsékelt számban az új énekeskönyvbe felveendők.

e) A »Hymnus« mellé a »Szózat« is felveendő.

f) Az erdélyi énekeskönyvnek több hely biztosítandó; belőle minden közhasználatba átment darab felveendő.

II. Az átdolgozás szelleme.

a) A magyarországi és erdélyi énekeskönyv felveendő darabjai lehetőleg változatlanul hagyandók; csak a legérzékenyebb szükség esetén az értelmet zavaró avult vagy izlést sértő helyek és szavak változtatandók.

b) A dogmatikai hűségre kiváló gond fordítandó; különös tekintettel a váltság tanára.

III. A beosztás.

A magyarországi énekeskönyv beosztása megtartandó; vagyis az első részbe jöjjenek római számokkal jelölve a zsoltárok; második részbe az összes kezdő illetve felálló énekek: »Hymnus«, »Szózat«. A harmadik részbe pedig arabszámokkal jelölve a dicséretek és folytatásul 239 és köv. sorszámozással a fölvehető erdélyi és új énekek évkör szerint beosztással; negyedik részbe a temetési énekek.

IV A külső.

a) A próba-énekeskönyv szélességi és hosszusági méretei maradjanak.

b) A nyomásnál a próba-énekeskönyv betüi maradhatnak.

V. A dallam.

a) A rithmusos mérték alkalmazása lehetőleg kerültessék; valamint a világi dallamok felvétele is; általában a choral mérték tartandó fenn.

b) A dallam és szöveg rithmikus egyezésére nagyobb gond fordítandó.

c) Az egyházi vagy plagal hangnemekben irt dallamok az általánosan használt hangnemeknek megfelelő előjegyzéssel hangjegyzendők.

d) Melizmák csak ott veendők fel, ahol a dallam törzsébe tartoznak, vagy ahol a dallam-menet simasága és egyenletessége megköveteli.

Az énekeskönyvi bizottság nevében, annak 1907. január 30-án tartott üléséből.

Budapest, 1907. január 30.

Dr. Baltazár Dezső s. k. esperes, előadó. — *Baksay Sándor* s. k. püspök, elnök.

Reméljük, hogy végre-valahára ez a sokat hányatott ügy is révbe jut, ami már nagyon kivánatos is. Jövőre azonban a természetes kiválasztásnak azt az útját kellene követni, hogy sikerült új énekekből minden új kiadás alkalmával egy „Függelék“-et kellene csatolni, s ha annak egyes darabjai általános használatra tesznek szert, bevétetnének a kevésbé használt rendes énekek helyébe s igy biztosítatnék a folytonos, de lassú megújulás.

Ajánljuk az ügyet az érdeklődők figyelmébe s különösen a zsinati tagoknak, mert a március elején tartandó zsinati ülésen ez is tárgysorozatra kerül.

TÁRCZA.

„Társaságbeli“.

Luk. ev. XIV. 12—14. „Mikor ebédet vagy vacsorát adsz, ne hivd arra barátaidat, se rokonaidat, se atyádfiait, se gazdag szomszédaidat; hogy ők viszont téged ne hívjanak és ilyen módon a jótétemény megfizettessék. Hanem mikor vendégséget készítesz, hívjad a szegényeket, csonkabonkákat, sántákat, vakokat. És boldog lészsz; mivelhogy nem fizethetik meg neked a jótéteményt, hanem megfizettetik néked az igazak feltámadásakor.“

Farsang van. Folynak a vendégeskedések. Társaság itt, társaság amott. Egyik maga után vonja a másikat: a meghívást viszonozni kell! Aki nem vaktában csinálja — s ki csinál ma valamit *számítás* nélkül! — az jól összeválogatja a meghívandókat. A terv kész. Egyik estvére a kollegák; másikra a rokonok; a harmadikra, negyedikre stb., az érdekkörök szerint csoportosuló ismerősök. De a főszempont, hogy csak — „*társaságbeliek*.“ Az asszony felülvizsgálja a csillárt, a teritékeket, szalont, ebédlőt, kiszolgáló személyzetet, a meglevőket, a kölcsön kérendőket és felfogadandókat s gondtól fáradtan a diványba dobva magát felsóhajt. És az ura: Hja, kedvesem, ilyen a világ! Aki farkasok közé kerül: együtt kell üvöltenie velük!

Ki ez az ember? Nó lám, még nem is valami könnyelmű világfi! Nem az; sőt az x...i nemes és szent eklésia papja. Maga több szociális ellentétek kiegyenlítésére hivatott intézmény vezetője, neje a szegényeket segélyező nőegyletnek elnöke. A férfi dolgozószobája falán ott csüng a tábla, fekete alapról ezüst betük hirdetik: „Aki hiszen és megkeresztelkedik: — üdvözül!“ Az ebédlőben a másik: „Ne félj, csak higyj!“ Minden mutatja, hogy itt komolyan veszik az idvesség kérdését és a keresztyén kötelességek teljesítését. Itt igazhitű keresztyén család-

ban vagyunk, hol divatos még (vagy már?) a házi ájtatosság s az estvéli biblia — olvasás.

Ma a nagy könyvet mi tesszük elébük. Rányítunk: Luk. ev. XIV. Olvassuk, alkalmazzuk az életre, mérjük magunkat az örök normához. Az eleje még jól megy. 1—6 vers. Ugy van. Nemcsak szabad, kötelességünk „sabbath" (nyugodalom) napján is a jótétel, a könyörület. Épen a mult vasárnap volt templomozás után a szegényeknek a kenyérosztás s az árvák felruházása a „Rongyos egylet" által. 7—11. vers. Igaz. Ha mindenki, vagy bár a kollegámék a tiszteletes asszonytól vennének ebben példát!? Mily szerényen vonul háttérbe mindig, ahol titkon mindenki a rangsor-helyesbítésért eped! S igaza van az írásnak: rendesen mindig „megtiszteltetik."

12—14. vers. — Nó ez, épen a mai megbeszélés után, nagyon furcsán hangzik. Hisz egyenesen a „*társaságbeliek*" ellen szói! Itt ugyan az igazhitű bibliás-keresztyének módjára szivesen veszik a bibliát szószerinti értelemben; e helyet azonban lehetetlen. Nem, igazán nem azért, mert azok a szegények „viszonozni" nem tudnák. Ezt a kiegyenlítést szivesen bizzák az „igazak feltámadása napjára"; de a társaság... a társaság...!! A személyüket sem vetik itt meg; hiszen hányszor álltak az elhagyatott szegények mellett nemcsak „segélyosztáskor", hanem saját házukban, betegágyuk mellett is! A kisasszony még a szegény kócos gyermekek haját is rendbe szedte a multkori látogatáskor. De „egy társaságban" velük a szalon divánján, az ebédlő asztalánál: ez már mégis lehetetlen. Természetellenes helyzet is lenne, melyre ő maguk sem gondolnak. És mégis... Jézus világosan mondja: ha *ezt* teszed: boldog léssz!

Jézus Krisztusnak szokása kivánalmait igen élesen, sokszor túlhajtottan, paradoxonokig menőleg fejezni ki. „Aki kér tőled: annak adj s aki kölcsön kér meg ne tagadd!": ki az, aki ezt mindig szószerint betöltheti?! Vagy: „Aki nem gyülöli atyját, anyját én érettem nem méltó az énhozzám"?! Ám ő az *izzó* lelkéből szól egy jéghideg, *fagyos* világhoz. Gyakran, amit mond, azt mi csak részben — ah, mennyire lealkudva! — vagyunk képesek megvalósítani. S lám, épen ezért, mert tudja, hogy szivünk mily hajlandó a felületességre, s ismer bennünket, hogy mily „balgatagok és rest szivüek" vagyunk, épen azért szól oly metsző élességgel, kihívó ellentéttel! Vendégségre ne a te barátaidat hivd, hanem — a szegényeket.

Mit akar ezzel nekünk mondani? — Azt, hogy valójában a „*társaságbeliség*", a megkülönböztető elzárkozottság rang, születés, hivatás, müveltség, vagyon stb. alapján, ellenkezik a keresztyén társadalmi felfogással és élettel. Azt, hogy az ugynevezett „jó társaság" kizárólagossága és elszigeteltsége a keresztyén testvériséggel ellenkezik s a társadalmi széttagoltság, sőt ellentétek kiélesítésére s a kasztszellem pogány uralmára vezet. S példánkban a kegyes papi-család azt akarja jelezni, hogy ez a méreg mennyire átjárta és megrontotta még a vezetésre, példaadásra hivatott jobbakat is. Hogy a keresztyén testvériség egyetemlegességét mennyire háttérbe szorította a megújult pogányság partikulárizmusa, nem is szólva a gseftelő zsidó „megfizetésről" itt vagy a más világon. Azt, hogy sem a szegénység, sem annak az ugynevezett „müveltség"-nek hiánya, amely conventionális hazugságokból, táncmesteri parkett mozdulatokból, szellemességnek látszó üres fecsegésből, sokszor illatszerekkel szagosított erkölcsi rothadásból van összetákolva, nem elfogadható ok arra, hogy felebarátaink közt a társaságos érintkezésben különbséget tegyünk. Keresztyén ember előtt a „tisztességes szegénység" ép' oly kvalifikáció a társaságos érintkezésre, „mint a tisztességtelen gazdagság" diskfalifikáló. A müveltségnek pedig csak egy jogosult mértéke van: a nemes gondolkozás és jóakarattal telt szív.

Hogy aztán ezt a társaságos érintkezést abban a formában ápoljuk-e, hogy „a szegényeket, csonkabonkákat, vakokat, sántákat" személyszerint asztalunkhoz ültetjük vagy más formában: az csak a kivitel kérdése. Az akkori egyszerübb viszonyok közt, kevés lakósú helyeken, lehet, hogy gyakorlati kivitelre is alkalmas volt a Jézus kívánsága, s falusi viszonyok közt itt-ott az lehet ma is; nagyobb városok komplikáltabb viszonyai mellett azonban, privátmeghivások alakjában kivihetetlen. Azonban nem is a formán és nem a szavakon fordul meg a dolog lényege. A mi ellen Jézus szól: az egyfelől a társaságos érintkezés *üzleties* kezelése, amely manapság a tullicitálás reklám-formájában érezteti káros hatását; másfelől és főként annak az egyetemes ker. testvériséget nélkülöző, pogányos *kasztszellemet ápoló érzületnek* ostorozása, amely Jézus korában is a hasonrangúakon túl csak *felfelé* nézett s manapság is ugyanazon lélektől vezetve ápolja a gőgöt a „társaságbeliek" fogalma alatt. S még a jótékonyság is ennek a keresztyéntelen társadalmi felfogásnak áll szolgálatában, mert — különösen újabb időben — nagyon érzik rajta az üzleti szag (juttat egy keveset, hogy a sokat biztosítsa) s főleg a sport-szerű jótékonyságon az, — mi keresztyén értékétől teljesen megfosztja —, hogy — *leereszkedés*.

Ennek a farizeuskodó, kegyeskedő jótékonyságnak önelégült nyugalmát zavarják — tudom — a Jézus szavai. De csak hadd zavarják! Azért mondattak. Jézus lerántja a leplet a lelkek mélyen elrejtett farizeuskodásról is. Ő tiszta keresztyénséget kiván: felebaráti szeretetet a lelkekben érzett egyenlőség alapján.

Hogy ezt nem juttathatod kifejezésre abban, hogy asztalodhoz ültes minden szegényt?! De hát csak ez az egy módja van annak, hogy személyes társaságos érintkezést szerezz velük? S az igazi, a valóban keresztyéni, a legszegényebbekig elérő társaságos érintkezésnek csak ezen a téren volnának még ledöntésre váró korlátai? Gondolkozzunk , nézzünk magunk körül . . . ! S kik fogják ledönteni: a demokraták? szociálisták? a *keresztények*? Nem. Ezek csak variálni tudják. Hanem: a *keresztyének*.

Naumann után:

N. K.

Közérdekü kérdések.

I.

Kántortanítónknak juliusra, augusztusra be kell vonulnia katonáékhoz. A tanítás akkor, tudvalevőleg, szünetel, de a kántorság nem szünetel, sőt még egy bünbánati hét is esik arra az időre. Az egyháznak tehát kántorhelyettesről kell gondoskodni.

A helyettes dijazását ki tartozik fizetni?

A kántor-tanító azt mondja, ő nem fizeti, mert nem szabadságra megy, hanem katonakötelezettségének kell eleget tennie.

Az egyház azt mondja, ő nem fizet, mert neki van rendes kántor-tanítója.

Minthogy ilyen esetre vonatkozólag nem ismerek sem precedenst, sem egyházkerületi vagy igazgatótanácsi rendeletet, utbaigazítást kérek kartársaimtól: Ki tartozik fizetni a helyettest?

II.

A tanítói fizetéshez járuló állami kiegészítés (1893. évi XXVI. t.) tudvalevőleg, az iskolaszéki elnök nyugtájára adatik ki az adóhivataltól. Az iskolaszéki elnök aztán kiadja a tanitónak, havi vagy negyedévi előleges részletekben. A pénz takarékba teendő

A takarékba tett pénz utáni kevés kamat kit illet meg?

A tanító azzal argumentál, hogy őt illeti meg, mert az ő pénze utáni kamat az. Az iskolaszék azt mondja, hogy ez a kamat nem illeti meg a tanítót, mert a tanítót csak is a miniszter által kiutalt összeg illeti meg, egy fillérrel sem több. Kinek van igaza? Kollegái szives tájékoztatását kéri:

szilágyi pap.

GYÁSZROVAT.

Kádár Imre most egrespataki paptársunk és neje micskei *Cseh Ilona* kis leánykája *Iluczi* 5 hónapos korában febr. 11-én meghalt. A bánatos szülőknek őszinte szívvel kivánunk megnyugovást, vigasztalást!

KÜLÖNFÉLÉK.

A kolozsvári ref. iskolák államosítása ügyében a presbiterium f. hó 11-én szokatlanul népes gyülést tartott a theol. disztermében *Incze* Gerő főgondnok elnöklete alatt. Az iskolaszék javaslát *Benedek* Árpád lelkész terjesztette elő. Ennek tartalma oda megy ki, hogy mivel meglevő iskoláinknak korszerű berendezésére 138 ezer korona beruházás és 30 ezer korona évi fentartás kellene, amit — eltekintve a tanítók számára igénybevehető államsegélytől — egészen az egyháznak kellene fedeznie, miután a várostól kapott eddigi segély mintegy 7 ezer korona, meg fog szünni — az egyháznak pedig anyagi ereje ezt meg nem engedi: mondja ki az egyh. község, hogy iskoláit átadja az államnak s utasítja az iskolaszéket, hogy a feltételekre nézve részletes javaslatott terjesszen elő. A kérdés felett hosszú vita folyt, melyben résztvettek Nagy Károly, Fekete Nagy Béla, Somodi István, Pallos Albert, Sándor József. *Nagy* Károly azt az álláspontot képviselte, hogy az egyháznak iskoláiról, főleg az állam jelen kulturpolitikai iránya s az újabb egyházi törvények adóteherkönnyítési módozatai mellett lemondani az egyházi tudat szomorú ellanyhulását jelentené s lemondást arról a nagy vallás-erkölcsi befolyásról, melyet az iskola és tanítói révén a társadalomra gyakorolhat. A kényszerű szükség előtt meg lehet ugyan hajolni, de az előterjesztés e kényszerű szükséget nem mutatja ki. Határozati javaslatában utasítatni kivánt egy kiküldendő bizottságot, hogy jogilag és pénzügyileg részletesen indokolt javaslatban tárja fel az egyházközség berendezkedésének és jövő fejlődésének képét és feltételeit, úgy az államosítás esetén, mint az iskolák fentartása és korszerű szinvonalra emelés esetén s a kérdést a presbiterium ezen munkálat alapján vegye részletes tárgyalás alá. — A nagy többség azonban nem tartotta szükségesnek a kolozsvári egyház sorsáról alapos tájékozódás alapján dönteni s elfogadta az iskolaszék javaslatát. Mit szól hozzá az egyház községi közgyűlés, mit az egyház megyei és kerületi hatóságok nem tudjuk. Reméljük azonban, hogy a kérdéshez az egyház kerületi közgyűlésnek is szava lesz. A közgyűlés ugyanis 1906. évi 74. sz. határozatával útasította az egyh. ker. Igazgatótanácsot, hogy „semmi esetre se engedélyezzen államosítást olyan helyeken, ahol az egyházi és iskolai szükségletekre most fizetett évi adózása a híveknek, az azon helyen lakó reform. hívek állami egyenes adójának 5 %-át eléri.“ Kolozsvártt az egyházi adó kivetésének kulcsa: az állami egyenes adó 5 %-a. Ennélfogva az Igazgatótanács nem engedélyezheti az államosítást, hanem a dolognak a ker. gyűlés elébe kell kerülnie. Itt pedig — reméljük — alaposabban fognak érdeklődni a kolozsvári ref. egyházközség jövő sorsa felől, melynek 10 tanító s 3 iskolájáról s legalább 150 ezer koronát érő telkeiről és épületeiről van szó, nem számítva azt a — legalább 120 ezer koronát érő — iskolát, melyet úgy 10 év előtt adott át az államnak polgári leányiskola céljaira.

Ref. elemi iskolai államosítási mozgalom Szászvároson. Szászvárosról irja lapunk egyik munkatársa, hogy ottani Kún-kollegiumunk vezetősége is „egyhangulag“ kimondta a kollegiummal kapcsolatos elemi fiú-iskola államosításának szükségét s felterjesztést is tett az Igazgatótanácshoz ennek engedélyezése iránt. Ugy tudjuk, hogy a Kún-kollegium elemi iskolája az ottani ref. egyházközség régi partikulájának örököse, amelyből a gimnázium is kifejlődött s most is viszonyban van ottani egyházközségünkben a kántor és segédkántor (civicus) tanítósága révén. Nem tudjuk, hogy mit szól az egyházközség az iskola államosításához, amelynek már leányiskolája államosítása révén nem valami bíztató tapasztalata van az államosításról. Szeretnők az egyházközségnek a tanárok szavazata nélküli véleményét is ismerni ez ügyben. Lehetetlen, hogy ő is helyeselje. De még abban az esetben is, mi a mint a helyzetet innen látjuk, úgy gondoljuk, hogy a Kún-kollégium mellett, ha nem volna, fel kellene állítani az elemi iskolát. Ezt kivánná a hunyadmegyei elszórt magyarság gyermekeinek internátusban való összegyűjtése s gimnáziumi előkészítésének érdeke. Gimnáziumaink mellett az internátusos elemi iskolák végtelen nagy szolgálatokat tettek a nemzetiségi vidékeken elszórt magyar családok gyermekei magyar és ref. nevelése körül. S most hagynánk fel vele, mikor az államot is hasonló eljárásra kérjük, buzdítjuk. S épen a szászvárosi kollégium, melyet anyagi nehézségek sem szorongathatnak, miután épen most kapott évi 30 ezer korona járadékot. Nem, ez lehetetlenség. Lehetetlen, hogy kollégiumaink vezetői a gimnáziumon túl egyházunknak semmi más érdekét ne látnák és ne akarnák szolgálni. Ez érdeket — reméljük — látja a szászvárosi egyházközség is. Mi látjuk és küzdeni fogunk érette, — a szászvárosi Kún-kollégium elemi iskolájának államosítása ellen.

Debrecenben nem mérnek pálinkát szombat estétől hétfőn reggelig. Ilyen határozatot hozott nemrégiben Debrecen város közgyűlése, nem csekély bosszúságára a szomjas közönségnek, mely botokkal felfegyverkezve a városház elé vonúlt és olcsó húst, fát és pálinkát követelt. A régi római jelenet: a „panem et circenses“ még gonoszabb kiadásban. Hanem azért jól tenné minden törvényhatóság, ha Debrecen példáját követné. Mennyi bűnt és mennyi romlást akadályozna meg vele! S tán templomaink hatása is fokozódnék vele. Erre is rászorultunk volna pedig — de nagyon!

Kétségbeejtő számok. 197.510! Végtelenül szomorú hat számjegy ez. Szinte megremegünk tőle. A 197.510 méltán országos gyászt érdemelne; a gyászpompa s a koszorúk mellőzésével 197.510-szer kellene megcsendíteni a lélekharangot. Mert 1906. január 1-sejétől szeptember 30-dikáig 197.510 magyarhonos ment új hazát keresni. Mentek; űzte, hajtotta őket a nyomor, az éhség, a munkahiány s a rabszolga-törvények. A maga teljességében megindult az új, a modern, a nagy arányokat öltő — népvándorlás. A jobb s boldogabb hazában bízakodó kivándorlók az ígéret földje felé vették utjokat: Amerikába. Pusztúlunk, fogyunk, veszünk.. Dolgoskezű magyarok, a honhaza munkabiró emberei, asszonyai kezükbe veszik a vándorbotot s rálépnek az óceánjáró hajókoloszszusok fedélzetére. 197.510 magyar bújdosó megint az idegenben! 197.510 magyarral lőn kevesebb az ország népessége rövid 10 hónap alatt.

A kolozsvári ref. theol. fak. „Theologus-Kör“-e 1907. február 2-án rendes közgyülést tartott, melyen az egyes tisztviselők beszámoltak félévi működésükről. A körnek úgy anyagi, mint szellemi gyarapodását a tagok örömmel vették tudomásúl s ezek után Tőkés Ernő elnök vulkáni s. pappá történt kinevezése folytán állásáról lemondván, helyébe Varga Gyula IV. éves th. választatott, Ilyés Géza főtitkár helyébe Dálnoki Pál Lajos III. éves theologus.

Felsülés. A napokban rossz lelkiismeret mohóságával ujjongtak bizonyos lapok a felett, hogy *gróf Tisza* István megbukott a budapesti egyh. ker. főgondnokságban. Jellemző ez a botrányos tudatlanság a ref. egyház ügyei körül a magyar sajtóirodában. A budapesti *egyh. község* főgondnokát választották a mult vasárnap Hegedüs Sándor helyett. Megállapodás szerint Kovácsy Sándor eddigi algondnokot. Némelyek hangoztatták ugyan gróf *Tisza* István nevét, de inkább tulbuzgó meggondolatlanságból. De ez távolról sem azt jelenti, hogy Tiszát elhagyták hitfelei egyházi téren is. De nem ily harmadrangú szerepet szántak neki, hanem a legelsőbb rangut, mit világiainknak adhatunk. *Tisza* gr. a dunántuli egy. *kerület* főgondnoki állására van jelölve s lesz megválasztva minden valószinüség szerint — egyhangulag. Fájdalom nem vagyunk oly gazdagok Tisza Istvánokban, hogy sokszor hályagos

szemmel is ne látnók, jellemben és hithűségben kimagasló vezéralakját. Oroszlánra csaholnak a kopók a zárt falak mögül.

Nyugtázás. A magyarfodorházai ev. ref. leány-egyházközség ujonnan épülő templomának fedezeti költségeihez a következők járultak könyöradományaikkal A nagyenyedi ev. ref. egyház 5 kor., a magy. hermányi ev. ref. egyház 5 kor. 14 fill., az alsórákosi ev. ref. egyház 11 kor. 10 fill., a fogarasi ev. ref. egyház 2 kor., a szilágycsehi ev. ref. egyház 4 kor., a deési ev. ref. egyház 6 kor., Hankó Veress Károly főszolgabiró a körjegyzőségek utján gyüjtött 56 kor. 80 fill., összesen 90 kor. 4 fill. Fogadják a nemesszivű és jókedvű adakozók e helyen is a m.-fodorházai leány-egyházközség hálás köszönetét. Ördög-Keresztur, 907 jan. 25. Máthé Sándor ev. ref. s. lelkész.

HIVATALOS RÉSZ.

570—1907 szám.

KÖRÖZVÉNY

valamennyi esperes, kollégium elüljáróságnak és a szeretetház kebli Tanácsának.

Az 1906. évi Rendeletek Tára és határidőhöz kötött hivatalos teendők kimutatása az 1906. évi december havi Protestáns Lap utolsó számával mellékletként megküldetvén, annak előállítása fejében darabonként 50 fillérrel számítva, az egyházmegyéket, kollégiumokat, szeretetházat és theol. fakultást a következő összegekkel terheltük meg:

Hunyadi egyházmegye 26 egyházért 13 kor.; gyulafehérvári ehm. 17 egyházért 8 kor. 50 f.; nagyenyedi ehm. 44 egyházért 22 kor.; kalotaszegi ehm. 34 egyházért 17 kor.; kolozsvári ehm. 23 egyházért 11 kor. 50 f.; szilágyszolnoki ehm. 64 egyházért 32 kor.; dési ehm. 18 egyházért 9 kor.; széki ehm. 30 egyházért 15 kor.; nagysajói ehm. 17 egyházért 8 kor. 50 f.; görgényi ehm. 29 egyházért 14 kor. 50 f.; marosi ehm. 64 egyházért 32 kor.; küküllői ehm. 31 egyházért 15 kor. 50 f.; nagyszebeni ehm. 16 egyházért 8 kor.; udvarhelyi ehm. 43 egyházért 21 kor. 50 f.; erdővidéki ehm. 15 egyházért 7 kor. 50 f.; sepsi ehm. 38 egyházért 19 kor.; orbai ehm. 11 egyházért 5 kor. 50 f.; kézdi ehm. 14 egyházért 7 kor.; romániai misszió 5 egyházért 2 kor. 50 f.; kolozsvári theol. fakultás 1 példányért 50 f.; nagyenyedi kollégium 1 példányért 50 f.; kolozsvári koll. 1 példányért 50 f.; marosvásárhelyi koll. 1 példányért 50 f.; székelyudvarhelyi koll. 1 példányért 50 f.; zilai koll. 1 példányért 50 f.; szászvárosi koll. 1 példányért 50 f.; sepsiszentgyörgyi koll. 1 példányért 50 f.; kolozsvári ref. szeretetház 1 példányért 50 f.

Felkérjük az illetékes hatóságokat, hogy ezen összegeket beszedni és folyó évi julius hó 1-ig pénztárunkba befizetni sziveskedjenek.

Kolozsvárt, 1907. február hó 5.

Dr. Bartók, elnök. — *Pünkösti*, számvevő h.

651—1907. szám.

KÖRLEVÉL

a kollégiumok méltóságos t. Elüljáróságaihoz.

A nagyméltóságú m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter úrnak az *1907. évi kerületi tornaversenyek* ügyében az illetékes kir. főigazgatókhoz intézett rendeletét, melyet másolatban igazgatótanácsunkhoz is megküldött, tudomásul vétel céljából a következőkben közöljük a méltóságos t. Elüljárósággal:

„Az 1907. évi kerületi ifjúsági tornaversenyek: Egerben, Székesfehérváron, Eperjesen és Temesváron folyó évi május hó 26-án, rendkivüli esetben 27-én lesznek megtartandók.

Egerben: a budapesti fő- és székvárosi, a budapest vidéki és a kolozsvári tankerületek;

Székesfehérváron: a pozsonyi, a győri és a székesfehérvári tankerületek és Fiume város;

Eperjesen: a kassai, a debreceni és a besztercebányai tankerületek;

Temesváron: a szegedi, a nagyváradi és a nagyszebeni tankerületek keretébe eső középfokú intézetek, névszerint: a gimnáziumok a reáliskolák, a tanítóképzők, a közép-kereskedelmi iskolák, a polgári fiá-iskolák ifjúsága vehetnek részt.

A versenyek adminisztrátiv ügyeinek vezetését Egerben a budapestvidéki, Székesfehérváron a székesfehérvári, Eperjesen a kassai, Temesváron a nagyváradi tankerületi kir. főigazgatókra bízom és felhívom őket, hogy akadályoztatásuk esetére állandó helyettesről gondoskodjanak.

Egy-egy kerületi versenyben 1500-nál több tanuló csak rendkivüli esetben vehet részt.

A versenyek műszaki részének összeállítása a 699—1893. eln. számú utasítás kereteiben, amennyiben szükséges volna, az illetékes tornafelügyelők meghallgatásával történjék, akik közül legalább egyet, de az egri versenyeknél a budapest fő- és székvárosit, a székesfehérvárinál pedig a fiumeit okvetlenül hívja meg Nagyságod a bíráló bizonttságba.

Egy-egy kerületi verseny költségei egyenkint kétezerötszáz (2500) K-t engedélyezvén, egyidejüleg utasítottam az illetékes adóhivatalokat, hogy ez összegeket az illető főigazgatóknak, vagy helyetteseiknek hivatalos nyugtára, számadás kötelezettsége mellett fizessék ki.

Amennyiben a költségek elegendők nem volnának, hasson oda Nagyságod az illető törvényhatóságoknál, városoknál, főként pedig az érdekelt iskolafentartóknál, hogy saját intézeteik versenyeit anyagi támogatásukkal is szíveskedjenek előmozdítani.

Súlyt helyezvén arra, hogy a tornaversenyben résztvevő tanulók kellő ellenőrzés, illetőleg felügyelet alatt álljanak, a főigazgatók, a bíráló bizottságba tartozó tornafelügyelők, továbbá a versenyben résztvevő összes intézetek részéről résztvevő kisérők részére a verseny egy napjára az állami tisztviselőknek megfelelő napidíjat engedélyezek és pedig úgy, hogy 20 tanulóig egy; 21—40 tanulóig két; 41—60 tanulóig három kisérő (igazgató, tanár, tanító) napidíját fizesse ki Nagyságod rendeletemmel utalványozott összegből, kellően bélyegelt nyugta ellenében.

Szorosan megkivánom, hogy a kisérők a tanulókkal együtt utazzanak, folyton a körükben maradjanak s gondukat viseljék.

Az utiköltségeket fedezet hiányában nem engedélyezhetem. Felkérem azonban a kereskedelmi miniszter urat, hogy a versenyre utazó s onnét visszautazó tanulók és kisérőik részére kedvezményes, ha csak lehetséges, egészen díjmentes, esetleg külön személyvonatokat, ha lehetne gyorsvonatokat, rendelkezésre bocsájtani, illetőleg a m. á. v. üzemébe nem tartozó vasutaknál ez iránt lépéseket tenni szíveskedjék.

Amennyiben Nagyságod az illetékes helyekről ezek iránt megkerestetnék, közvetlen tárgyalásba bocsájtkozzék.

A verseny helyén a törvényhatóság főispánjának, a polgármesternek s a város sport-vezetőinek egyetértésével *helyi rendező bizottság* alakítandó, melyben a helyi társadalom vezetőit igyekezzék Nagyságod megnyerni. Sulyt helyezek különösen arra, hogy a bizottság élén társadalmilag is kiváló személy álljon.

A bizottság teendőit a 24974—1894. sz. rendeletem általánosan körvonalozza. Figyelembe lesznek ezenkivül veendők a 61087—1894. sz. rendeletemben összefoglalt tanuságok.“

Kolozsvárt, 1907. február 6.

Bartók, elnök. — *Dr. Kálmán János*, tanügyi-előadó h.

Sz. 9—1907.

FELHIVÁS.

Alulirott, tisztelettel kérem mind az öt református egyházkerület mindazon nagytiszteletű lelkészi hivatalait, valamint a magán úton való gyűjtéssel, avagy személyenként való adakozásra megkeresett kegyes szívű jóakaróinkat, hogy a szamosfalvi ev. ref. egyházközség templomépitési gyüjtő-iveit bármi csekély adománnyal, avagy üresen is — a szamosfalvi ev. ref. lelkészi hivatalhoz u. p. Kolozsvár — visszaküldeni kegyeskedjenek, hogy felettes hatóságom előtt az elszámolást eszközölhessem.

Szamosfalván, 1907. jan. 15-én.

Kiválló tisztelettel

Muzsnai Miklós, ev. ref. lelkész.

Nyom. az „Ellenzék“ könyvnyomdájában Kolozsvárt, Szentegyház-utcza 22. szám.

X. Évfolyam. *8-ik szám.* *Kolozsvárt, 1907. febr. 21.*

Erdélyi Protestáns Lap

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, th. tanár.**

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 12 kor.
félévre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

A kollégiumok jövőbeli előljáróságai.

Az új egyházi törvények kihirdetésétől talán csak hetek választanak el már, s olyan életbevágó változtatásokat tartalmaz az új törvény, hogy nálunk bizonyára nem lesz könnyű életbeléptetésük s a köztudatba átvitelük. Nagyon jó volna, ha az életbeléptetés módozataira előre kialakulna a közvélemény, hogy az életbeléptetési javaslat előkészítésére hivatottak nyernének tájékoztatást az érdeklődők s tájékozottak kívánalmairól.

Egyike a legfontosabb változásoknak a kollégiumok kormányzatát illeti. A köznevelési és közoktatási szervezeti javaslatnak a középiskolákat tárgyazó harmadik részében az 544. §-t a zsinat a következő szövegben állapította meg:

„A tanári testület felett áll az igazgatótanács, melynek legalább 9, legfeljebb 18 tagja van.

Az igazgatótanács (az erdélyi egyházkerületben előljáróság) áll: a fenntartó testület által választott lelkészi és világi tagokból, akik legalább is középiskolát végzett egyének lehetnek, az intézet igazgató-tanáraiból és a tanári testület választott képviselőiből. Ez utóbbiaknak száma az igazgatóval együtt az igazgatótanács (az erdélyi egyházkerületben előljáróság) tagjai összes számának egyharmadát nem haladhatja meg.

Az alapitványokból fenntartott kollégiumoknál, amennyiben az alapitványlevél másként nem intézkedik, az iskolafenntartó testület jogait az egyházkerületi közgyűlés gyakorolja.

Az igazgatótanács hatáskörébe tartozik: az intézet egész működésének ellenőrzése; az iskolai törvények és rendtartások végrehajtása s általában az intézet valláserkölcsi életére való felügyelet s a tapasztalt hiányok orvoslása iránti intézkedés; a szükséghez képest, különösen a tanárok netaláni fegyelmi vétségeiről a főhatósághoz való jelentéstétel.

Az igazgatótanács szervezetét, hatáskörét és eljárását az egyházkerület — az illető tanárkarok meghallgatása mellett — szabályrendelettel állapítja meg.

Az igazgatótanács tagjainak saját személyes ügyeikben sem tanácskozási, sem szavazati joguk nincs.“

Ez tehát a törvény rendelkezése, ennek életbeléptetése iránt kell az egyházkerületi igazgatótanácsnak megfelelő javaslatot terjesztenie az egyházkerületi közgyűlés elé.

Ami az új előljáróság tagjainak számát illeti, tekintettel arra, hogy az eddigi előljáróság működésében az előkészítés és végrehajtás munkáját a tanárok végezték, s ez ezután sem lehet másként, mert a többi előljárósági tagok tiszteletbeli állást töltenek be, fáradozásaikat csak az eismerés jutalmazza s az intézet előhaladásának érdekei ösztönzi, tekintettel arra is, hogy a tanárok közül az igazgatónak, a gazdasági felügyelő tanárnak, az elemi iskolai igazgatónak, a jegyzői tiszt vitelére hivatott tanárnak, s egy-két hivatalt nem viselő tanárnak benn kell lennie az előljáróságban, kétségtelen, hogy a mi viszonyaink között az előljáróságnak a maximális 18, vagy legalább is 15 tagból kell megalakulnia. Kik közül lesz választandó az a 10-12 nem tanár tag, akik készek legyenek az iskola érdekében az előljárósági tagsággal járó nem csekély terhet s felelősséget nemcsak elvállalni, hanem az elvállalt kötelezettségnek meg is felelni. Azt hiszem, ez a kérdés nem hozhat zavarba, mert kollégiumaink mind olyan nagyobb városokban vannak, hogy a jelenlegi gondnokokon kivül még igen könnyü 6—8, helyben, vagy a közel környéken lakó, a kollégium érdekeit szívén hordozó előljárósági tagot választani; de az is igaz, hogy a mai előljáróság gazdag munkaköre s igen nagy terhei nem ruházhatók az új előljáróságra, mert nem lehet kívánni, hogy a kollégiumot csak egyházi s hazafias lelkesedésből szolgáló előljárósági tagok havonként egyszer-kétszer résztvegyenek egy-egy hosszú gyűlésen s döntsenek azokban az aprólékos gazdasági kérdésekben, amelyekkel az eddigi előljáróságok is igen sok időt vesztettek. Más-

felől a független tagokkal megalakult új elöljáróság, az eddigi utasítások szerint az egyházkerületi igazgatótanács ügykörébe osztott ellenőrző feladatok egy részét átvállalhatja, a kivánatos decentrálizáció s a kollégiumok önálló egyéni fejlődésének érdekében.

A törvény sehol kifejezetten nem intézkedik arról, hogy az elöljáróság miként feleljen meg vagyonkezelői feladatának, pedig eddig e volt az elöljáróság teendőinek legnagyobb része, de benne van a törvényben, hogy az elöljáróság hatáskörébe tartozik az intézet egész működésének ellenőrzése, s ebbe a vagyonkezelés ellenőrzése is beletartozik; azonban nem tartozik bele, legalább minden részletével nem, maga a vagyonkezelés. A mai elöljárósági teendőknek ezt az ágát illetőleg tehát külön kell választani azokat a feladatokat, amelyek az új elöljáróságnak is közvetlenül hatáskörébe utalandók, s külön azokat, amelyekben az elöljáróságnak csak az ellenőrző szerep jut s ezeknek intézésére megfelelő szervet vagy szerveket kell találni.

Mindazokat az elöljárósági teendőket, amelyeket a kollégiumi rendszabályaink a 14—25. §§-okban sorolnak fel, szoros értelemben véve, elintézheti az új elöljáróság is, évenként kétszer, legfeljebb háromszor tartandó üléseiben, de már a részletekbe menve, a költségelőirányzat keretében végezhető apróbb építkezések és javítások engedélyezése s vegrehajtása, kölcsön megszavazása, a bérházak bérbeadása, a bérek felhajtása iránti intézkedések, a számadások elsőfokú vizsgáltatása, iskolai tandíj-, lakásdíj- és internátusi díj-kedvezmények megszavazása, a vizsgálatok idejének megállapítása, a vizsgálatok és elnökségeik beosztása s több ilyen intézkedések állandó és felelős bizottságok hatáskörébe volnának utalandók. Két bizottság alakítása feltétlenül szükséges: egyik az igazgatóság, másik a gazdasági tanács. Mind a két bizottság négy vagy öt tagból áll, elnöke egy gondnok, vagy az elöljáróságnak egy más, nem tanár tagja, előadója az igazgató, illetőleg a gazgasági felügyelő-tanár, tagjai egy-egy elöljárósági tanár-tag, s egy-két olyan tanár, aki az elöljáróságnak nem tagja. Az internátusi felügyelő-tanár az igazgatóság címén alakítandó bizottság tagjai közé mindenesetre beválasztandó. Mindazon ügyeket, amelyek a tanáriszék előkészítését igénylik, az előadó a tanáriszék véleményes javaslatával terjeszti elő. Mindenik bizottság működéséről s intézkedéseiről évenként kétszer részletes jelentést terjeszt az elöljáróság elé, s megteszi javaslatait azokban az ügyekben, amelyeket a törvény s az annak értelmében megállapítandó egyházkerületi szabályrendelet szerint az elöljáróságnak kell elintéznie. A bizottságok a főhatóságtól közvetlenül veszik az őket illető rendelkezéseket, mint az egyházközségi tanács, a közgyűlés kerülésével, s a hatáskörükbe tartozó ügyekben előterjesztéseiket közvetlenül juttatják a főhatóság elé.

Ez, vagy ilyenforma terv bizonyára tökéletesebb alakor nyer még, ha az új törvény életbeléptetése alkalmával tárgyalás alá kerül, talán jobb, a mi viszonyainknak megfelelőbb terv lát napvilágot, s nagyon szivesen csatlakoznám olyanhoz, de jó volna, ha a kollégiumok mai viszonyaival tájékozottak részéről többszörös hozzászólás tárgya lenne az előttünk álló nevezetes átalakulás.

Dr. Sárkány Lajos.

A kepekérdéshez.

A székelyföldi kepe kérdése régóta foglalkoztatja az illetékes egyházi köröket; sőt foglalkozott vele a székelyföldi bajok orvoslásán tanácskozott tusnádi kongresszus is.

Oly sulyos teher ez a népen s annyira idejét mult fizetési forma az egyházi hivatalnokok számára, hogy évtizedes panaszok jogos forrása. Egyházunk kerületi vezetői egyetértve az erdélyi róm. kath. püspöki megye igazgatótanácsával, ismételten felterjesztést tett a kormányhoz a kepe állami megváltása iránt, kifejtve e szolgáltatás jogi természetét s kérve a dézsma-módjára való állami megváltását.

A korábbi kormányok nem foglalkoztak a kérdéssel behatóan vagy sürgősebbnek itélt dolgokért háttérbe szorították. Most *Apponyi* gr. kultuszminiszterhez az erdélyi róm. kath. igazgatótanács az alább egész terjedelmében közölt újabb felterjesztéssel és sürgetéssel élt. És elért annyit, hogy *Appouyi* gr. kultuszminiszter az idei költségvetés tárgyalása során ez ügyben nyilatkozott és pedig úgy, hogy *a kepe állami megváltása iránti igényt jogosnak ismerte el és munkábavételét kilátásba helyezte.*

Erre a nagyjelentőségű tényre kivánom felhívni az érdekeltek figyelmét. Ezért közlöm a felterjesztést, melynek álláspontját, úgy látszik, a kormány magáévá tette, hogy láthassák, mily szempontból kell a kérdést nézni. Nagyfontosságú feladat most az, hogy a kilátásba helyezett kepemegváltásnál egyházunk érdekei megvédessenek. Hogyan és mily eszközök által? a sokban változott viszonyok között, a különböző formákban folyó kebli kepeváltási akciók mellett: bizony nem kis kérdés.

Nagyon kérjük székelyföldi paptársainkat, egyházmegyéinket, kegyeskedjenek e kérdést beható tanulmány, megbeszélés és tanácskozás tárgyává tenni és a maguk részéről bölcsen előkészíteni. Sőt kérjük, hogy gondolataikat közöljék lapunkban is, hogy egymást kellően tájékoztathassák az állapotokról és teendőkről. Mi magunk is szívesen szólunk majd hozzá.

A róm. kath. egyházmegye hivatkozott felterjesztése igy hangzik:

Az erdélyi római katholikus Státus igazgatótanácsa már 1902. évi szeptember 12 én tartott üléséből 1019. szám alatt felirt az akkori magyar királyi vallás- és közoktatásügyi és pénzügyminiszter urakhoz az erdélyrészi Székelyföldön otthonos és kepe néven ismeretes egyházi adózásnak állami megváltása ügyében. Ugyanez ügyben a tisztelettel említett Miniszter urakon kivül még az akkori magy. kir. belügyminiszter úrhoz is 1904. április 25-én 2040. szám alatt az erdélyi püspök újabb indokolt előterjesztéssel élt. Az Erdélyi katholikus Státus igazgatótanácsának 1905. évi junius hó 19-éről 1827. szám alatti újabb sürgetésére az akkori közoktatási kormány 52.403. szám alatt azt adta válaszúl, hogy mivel a kepe ügye a törvényhozás közreműködését igényli, az utóbbi évek rendkivüli parlamentáris

viszonyai mellett az érintett ügyek érdemlegesen tárgyalhatók nem voltak.

Most azonban, hogy Isten jóvoltából ismét helyreállott az alkotmányos rend, s ennek áldásai annyira nyilvánvalók, hogy az 1848. évi XX. törvénycik végrehajtásaképp a hazai magyar protestáns egyházak tetemes államsegélyt nyertek: az erdélyi katholikus Státus is elodázhatatlan kötelességének tekinti, hogy a kepemegváltás ügyében újabb sürgető kérelmet terjesszen föl, annálinkább, mert a népnek rohamosan növekvő szegénysége miatt épen a leginkább veszélyeztetett vidékeken működő erdélyi római kathólikus papság az, amelynek megélhetését és igy tehát sikeres működését is nagyban bénítja a kepefizetésből eredő sanyarú és lealázó helyzete. Az erdélyi római kath. Státus tehát előbbi fölterjesztései nyomán most újolag sürgősen kéri a Székelyföldön fennálló kepefizetés állami megváltását, még pedig az 1848. évi XIII. t.-c. által eltörölt dézsma kárpótlásának alapján és elvei szerint.

Már az 1848. évi augusztus hó 30. és 31. napjain tartott erdélyi Státusgyűlés és a reá következett egyházmegyei zsinat is ugyanolyan megváltását sürgette a kepének, mint amilyent az 1848. évi XIII. t.-c. előírt a megszüntetett dézsmára nézve. Tette pedig azon a helyes és jogos alapon, mert a kepe ugyanegytermészetű szolgáltatás volt a dézsmával, aminek a dolog természetéből következő tényleges valóságán felül pragmatikus bizonysága maga az 1848. évi erdélyi VI. t.-c. is, amely az 5. §-ban kimondja, hogy . . a dézsmák általános eltörlése nyomán életmódjuk szükséges mennyiségétől elesett minden más egyházi személyek is illő kepe nélkül ne maradjanak, a felől a miniszterium addig is, mig a közös törvényhozás a magyarországi folyó 1848. évi XX. t.-c. 3. §-a nyomán intézkedendik, az illető hatóságok közvetítésével haladéktalanul intézkedendik

Látnivaló ebből, hogy az 1848. évi erdélyi törvényhozás

a) a kepét és a dézsmát egytermészetű szolgáltatásnak tartotta;

b) ugyanazon a törvényes alapon és ugyanazon módon rendelte kárpótoltatni egyiket is, a másikat is.

Az erdélyi Székelyföldön ugyanis dézsma sohasem volt; ott kepe néven ma is fennálló szolgáltatás pótolta dézsmát. Sőt a kepe a tízednél is terhesebb szolgáltatás, mert, mig a dézsma csak a tízedrészre szorítkozott, addig a kepe a nagy átlagnál a termés negyedrészét is túlhaladja.

A székelyföldi kepe ugyanis abból áll, hogy minden gazda, akinek az ottani tájszólás szerint 12 kalongya őszgabonája terem, köteles az egyházi személyzetnek 3 kalongya őszt és 3 kalongya tavaszt kepébe adni. Akinek a termése 12 kalongyán alul marad, de hatnál mégis több, az fél kepét fizet. Ezenkivül a szekeresgazdák kötelesek egy-egy terű fát behordatni; a gyalogszeresek pedig ezt az egyházi személyzet számára felvágni. Látnivaló ebből, hogy a nép legnagyobb részére nézve a kepe aránytalanul nagyobb teher, mint volt a régi dézsma; mert, amig ezt a törvényben taxative felsorolt terményeknek csak egy tízedrésze képezte; addig a kepe a beszolgáltatók legnagyobb számánál a termésnek 25%-át is felülhaladta. Mivel pedig az sem fizet többet egy egész kepénél, akinek 12 ősz-kalongyánál nagyobb a termése, vagyis akár 12, akár 120 vagy több kalongya a termése, egyforma kepét fizet; világos, hogy, mig a nagy terméssel bírók aránytalanul keveset fizetnek, viszont a kis terméssel bíró többség kepéje amazokéhoz képest aránytalanul terhesebb. Jól látta ezt az 1848. évi egyházmegyei zsinat és a vegyes Státusgyűlés is és azért határozta el, hogy az 1848. évi erdélyi VI. t.-c., az 1848. évi magyarhoni XIII. és XX. t.-cikkekben kimondott elvek és rendelkezések alapján, a kepének és a dézsmának mint teljesen azonos természetű szolgáltatásoknak együttes megváltását, illetőleg kárpótlását fogja kérelmezni.

Sajnos, a bekövetkezett szomorú idők ezt lehetetlenné tették s a dézsmakárpótlást foganatosító 1858. évi szeptember hó 15-én kelt pátens, akár a dolog nem ismeréséből, akár a kathólikus és református vallású magyar papság iránt való szűkkeblűségből teljesen figyelmen kivül hagyván az erdélyi speciális jogfejlődést és az 1848. évi VI. t.-c. fentjelzett világos rendelkezését, amily bőkezűen kárpótolta az erdélyi ágostai hitű szász papságot a megszünt dézsmáért, épugy minden kárpótlás nélkül hagyta a székelyföldi római kathólikus és ev. ref. papságot, azaz, hogy meghagyta — holott a törvény szerint eltörölni és kártalanítani kellett volna, — a kèpét, amely pedig teljesen azonos természetű életfentartási eszköze volt a székely papságnak a szász papság tízedjövedelmével, amint a következőkből ki fog tünni.

Erdélyben ugyanis az 1848. évi IV., V. és VI. erdélyi s az 1848. évi magyarhoni XIII. t.-c. életbeléptetése napjáig volt:

a) kincstári dézsma;

b) szászföldi dézsma;

c) székelyföldi kepe.

Ad a) A kincstári dézsma az u. n. erdélyi magyarföldön, vagyis a székelyföld és a szászoklakta Királyföldet és Barcaságot magába nem foglaló országrészben állott fenn. A régi reformáció előtti erdélyi püspökségnek, a kolozsmonostori apátságnak volt ez a régi magyar jog szerint járó jövedelme Erdély magyarföldi részein. A reformáció idejében azonban az 1556. évi szászsebesi országgyűlés 3. articulusa ezt a püspöki dézsmát saecularizálta és az erdélyi fejedelmi (országos) kincstár vagyis a fiskus számára foglalta el. Igy keletkezett Erdélyben a kincstári dézsma. Mivel azonban a püspököt illető dézsma egy része (legtöbb helyt egynegyed rész) a helyi lelkészek életfentartására fordíttatott, a saecularisációt a dézsma ezen részére nem terjesztették ki, hanem ezt a részt meghagyták a helyi lelkészeknek, akik túlnyomó számban már protestánsok voltak. A kincstár kezelése alá jutott dézsmát vagy maga a kincstár kezelte a saját tisztjei által, vagy pedig bérbeadta az egyes földbirtokosoknak, akik az igy kiárendált kincstári dézsmáért azonban igen csekély bért fizettek. (A dézsma piaczi árának $^1/_{11}$ részét.) Ez a bérleti rendszer annyira általános lett, hogy igy tényleg jóformán az egész kincstári dézsma a földesurak birtokába jutott annyira, hogy I. Leopold hitlevelének (Diploma Leopoldinum) 16. pontja is meghagyta a kincstári dézsmát a földesurak kezén a szokásos csekély árenda mellett. Igy jutottak Erdélyben a magyarföldön dézsmajövedelemhez nemcsak a reformáció előtti kath. lelkészek helyébe és jövedelmeibe került protestáns lelkészek s birták azt továbbra is az itt-ott megmaradt kevés számú kath. lelkészek is, hanem igy jutottak dézsmajövedelemhez a világi földesurak is, akiknek aztán ezen jövedelmeiket az 1848. évi törvényhozás megszüntetvén, az ugyanazon törvényekben kimondott kártalanítást az 1858. évi pátens révén meg is nyerték.

Ad. b) A szászföldi dézsma azonban már úgy eredetére, mint rendeltetésére nézve egészen más volt, mint a magyarhoni és az erdélyi magyarföldi dézsma. Mert, amig ez utóbbi írott országos törvény alapján a kath. egyház püspökei részére kirótt rendes adó volt: addig a szászföldi dézsma a szászok részére II. András magyar királynak 1224. évben kiadott kiváltságlevelének azon a rendelkezésén alapszik, hogy ők jogot nyertek arra, hogy hitközségeiket ők maguk szervezzék, papjaikat szabadon választhassák és ezeknek fizetésül dézsmát adhassanak.

Világos tehát, hogy amennyiben az egyes szász községek ezen királyi kiváltságlevél alapján autonom módon szervezkedtek, a dézsmát is mint önmegadóztatást vállalták magukra. Épenazért az említett 1556. évi szászsebesi országgyűlés is érintetlenül hagyta a szászföldi dézsmát, vagyis nem saecularizálta, a kincstár részére el nem foglalta, mert az egyes községek saját belügyének tekintette. És a szászföldi dézsmának ez a jogi természete, — bárha $^1/_4$ részét Báthori Kristóf fejedelem 1580. évben formaszerinti szerződéssel bérbevette s ez az $^1/_4$ rész később végleg a kincstár kezén maradt is, — egészen 1848. évig érvényben maradt. Mindazonáltal az 1848. évi törvényhozás mindennemű dézsmát eltörölvén, a szászok dézsmája is eltöröltetett, bárha nem volt soha köztörvényben kirótt, tehát állami eredetű közadó, hanem községi eredetű önmegadóztatás. Az 1858. évi pátens nyomán aztán a német kulturát szolgáló erdélyi szász papok bőséges dézsmakárpótlást kaptak az államtól, amely ezzel a sajátjából az ő községi terheiket váltotta meg és ebből a bőséges kárpótlásból mindmáig pompásan prosperálnak. Ellenben a kath. és ev. ref. székelyföldi magyar papság a saját házában mind e mai napig a keserves kepén tengődik, amelyet pedig törvény, jog és igazság szerint ép úgy meg kellett volna, azaz hogy meg kell szüntetni és kárpótolnia a magyar államnak, mint a hogy kárpótolta a lutheránus szász papokét, amely épolyan községi jellegű önmegadóztatás volt, mint a székelyföldi kepe. Ezt az előrebocsátottak után könnyű lesz kimutatni.

Ismeretes, hogy minden székely ősidőktől fogva egyaránt nemes (Siculi in communi omnes sunt nobiles). Az egész székelységet illető és természet szerint való nemesség, — írja egy 1758. évbeli királyi főkormányszéki leirat. Székelyföldön tehát soha sem volt jobbágyság, nem volt úrbér, robot avagy dézsma. Ez utóbbi nem lehetett már csak azért sem, mert a székelyek régen nem is tartoztak a régi erdélyi püspökök joghatósága alá, hanem a XVI. század viharjai alatt végleg megszünt milkovai püspökséghez. A székelyföldi kepe tehát olyan szolgáltatás, amelyen speciális székely szokás, számítás és észjárás szerint az egyes községek önként vállaltak fel azért, hogy papjaikat, tanítóikat ezzel fizessék. Igy tehát a székelyföldi kepe eredetére nézve teljesen azonos a szászföldi dézsmával: mindkettő a hitközségi önmegadóztatás tényében birja jogalapját: rendeltetése is ugyanaz: a hitközség ezzel javadalmazza a lelkészét. Úgy a kepe, mint a szászföldi dézsma abban különbözik a hazában országos törvénynyel statuált dézsmától, hogy, mig ezt a püspöknek kellett fizetni, nemcsak egyházi, hanem közvetve a honvédelem céljaira is, mert a püspök is köteles volt bandériumot küldeni: addig a székely kepe és a szászok dézsmája csakis a községi lelkész, tanító stb. tartásdíjára fordíttatott; de különbözik a párbértől is, mert mig a helyi lelkésznek fizetett párbér mellett a püspök dézsmáját is fizetni kellett, addig sem a székely kepézők, sem a szászföldi dézsmafizetők nem tartoztak még a püspöknek is külön tizedet fizetni. Erdélyben a Székelységben és a szászföldön sem párbér, sem püspöki tized soha sem is volt; párbér ma sincs sehol. Innen van, hogy a Székelyföld mindenha erélyesen és jó sikerrel tiltakozott az ellen, hogy a fiscus számára dézsmával rójják meg lakóit. (Approb. Const. III. tit. 76. art. 15.) Ami természetes is; honvédelmi kötelezettségének megfelelt a saját személyében minden székely, mert nemes ember volt; papjáról pedig a kepefizetéssel gondoskodoti ősi autonom jogán akárcsak a szász atyafi az „Andreanum privilegium“ jussán.

Akik tehát az 1848. évi VI. törvénycikk 5. §-ában a szászföldi dézsmát és minden más egyházi személyek kepe-jövedelmének kártalanítását statuálták, nagyon jól tudták azt, hogy a kettőt miért említik együtt. Azért, mert együvé tartoznak, mert eredetük és rendeltetésük szerint ugyanegy a jogi természetük. Igy fogták fel ezt az akkori idők emberei, az egyházmegyei zsinat tagjai és a státusgyűlés tagjai is, akik legnagyobbrészt az erdélyi országgyűlésnek is tagjai lévén, nem oknélkül határozták el, hogy kérni fogják az országgyűléstől, hogy a dézsmakárpótlás keresztülvitele alkalmával, a székelyföldi kepe ugyanúgy kártalaníttassék, mint maga a dézsma. Sajnos, a kártalaníttassék, mint maga a dézsma. Sajnos, a kártalanítást nem magyar országgyűlés foganatosította s igy történhetett meg, hogy a szászok a magyar állam vagyona terhére megszabadultak egy olyan községi tehertől, amelyet a sokkal sanyarúbb viszonyok közt élő székely nép mind e mai napig hordozni kénytelen.

De ime, amint ki van mutatva, a törvény, jog és igazság kivánja, hogy az 1858. évi csonka, szükkeblű és igazságtalan dézsmakárpótlásnak a székelységre nézve annyira nyomasztó hiányai kipótoltassanak, azaz, helyesebben szólva: az 1848. évi XIII. törvénycikkben elrendelt dézsmamegszüntetés és ennek az 1848. évi XX. törvénycikk szerinti pótlása most végre-valahára, 40 évvel azután, hogy a királyföldi szászok teljesen azonos természetű terhei nagyszívű bőkezüséggel megváltattak, — végre a Székelyföldön is megvalósuljanak s a magyar állam az immár minden vonatkozásban gyülöletessé és tarthatatlanná lett kepe megszüntetésével a székelyföldi papságot a kincstár terhére kártalanítsa.

Hiszen türhetetlen anomália az, hogy a magyar állam a saját szükölködő gyermekeit nyögni hagyja ezalatt a súlyos teher alatt, míg az idegenajkú és bőségben élő szászokat már rég megszabadította tőle.

Az alkotmányos kormányzás föléledése óta ismételten és nyomatékosan kérelmeztük ezen nagy szükségletünk orvoslását. Elvégre is csak a meglevő törvénynek igazságos és méltányos végrehajtásáról van szó. De majd az állam pénzügyi helyzetére való hivatkozással, majd a kepe jogi természete előzetes tisztázásának szükségét hangoztatva, mindig kitértek az illetékes tényezők kérelmeink teljesítése elől. Ime most azért fektettünk súlyt arra, hogy részletesebben kimutassuk, amit 1848-ban élő elődeink egészen természetesnek tartottak, mert hiszen saját személyes tapasztalásból is tudták, hogy a kepe teljesen azonos természetű szolgáltatás a szászföldi dézsmával: amiből egészen önkényt következő dolognak itélték, hogy, ha a szászok dézsmáját a törvény kárpótolni rendeli: kárpótolja az ugyanazon természetű kepét is, ami az 1848. évi erdélyi VI. törvénycikk 5. §-ban világosan benne is van.

Most azonban, hogy a királyi kormány rátért az 1848. évi XX. törvénycikk által teremtett helyes alapra és megkezdte a hazai protestáns egyházaknak biztosított évi három millió korona államsegélylyel a hitfelekezetek által nem fedezhető szükségleteknek a kincstárból való kiegészítését: az erdélyi róm. kath. Státus sem térhet ki abbeli kötelessége elől, hogy a már több izben sürgetett kepemegváltást újból és a legmélyebb tisztelettel megsürgesse.

A helyzet ugyanis immár csaknem egészen tarthatatlan.

Az egész ország visszhangzik a székelyföld népének sokféle anyagi nyomorúságától és gazdasági bajaitól, melyek közt nem utolsó épen maga a kepefizetés. Ez súlyos teher volt a régi időkben is, amikor pedig a megélhetés sokkal könnyebb volt mint napjainkban. Sokkal súlyosabb volt, mint a dézsma, — azért kivánták elődeink 1848-ban oly határozottan,

hogy a kepe és a dézsma együtt töröltessenek el és együtt kárpótoltassanak.

Most azonban úgy a népre, mint a papságra nézve immár teljesen elviselhetetlenné lett.

A Székelyföld legnagyobb része ugyanis annyira zord és anyira terméketlen, hogy valamely intenzivebb gazdálkodást ott alig lehet foganatosítani; valamely számbavehető nagyipar sincs ott s eléggé ismeretesek azok a dolgok, amik onnan eredtek, hogy legújabban a nagytőke rávetette magát a székelyföldi őserdőkre s ezzel a nép egyik főjövedelmi és kereseti forrásának is majdnem végét vetette. Ily körülmények közt, bár régi törekvése az erdélyi róm. kath. Státusnak, hogy a székelyföldi kepe megváltását valamikép a saját hatáskörében rendezze, — bár egy-két hitközségnek sikerült is keresztülvinnie, be kellett látnunk, hogy a megfelelő bajon a magunk erejéből segíteni semmikép sem tudunk. Alapjaink és alapítványaink jövedelme az alapítás szerint kijelölt szükségleteket sem fedezi már s a haladó kor egyre újabb igényeket támaszt. Egyházi vagyonunk a leggondosabb kezelés mellett sem képes már a fokozott igényeket fedezni és új jövedelmi forrásaink sem nyilnak. Már pedig épen az ország keleti véghatárán, a moldovai, romániai, és erdélyrészi oláhság közé beékelt székelység az, melyet nyelvében, magyar nemzeti mivoltában és vallásában leginkább és legközvetlenebbül fenyeget a veszedelem. Ha a székely népet nem sikerül gazdaságilag ismét talpra állítani: egy-két évtized alatt örökre helyrehozhatatlan nemzeti veszedelembe dönti a Székelyföldet. Már pedig annak, hogy a székely nép gazdaságilag talpra állhasson, egyik elsőrendű feltétele az, hogy megszabaduljon a kepefizetéstől, amely papot és népet egyaránt sanyargató s öröklött nyomorúsága. Nemcsak mi látjuk ezt; látta és érezte azt az 1902. év nyarán Csiktusnádon megtartott székelykongresszus is, amely minden vallásfelekezet kepe-szolgáltatásának állami megváltását sürgős és elengedhetetlen szükségnek nyilvánította. Sajnos, hogy az intéző körök erre az égető nemzeti bajra mi ügyet sem vetettek.

Státusunk még az 1893. évben pontos összeírás alapján fölterjesztette a kepeszolgáltatás pénzbeli értéke felől való kimutatását, amely szerint a székelyföldi róm. kath. hitközségek kepéjének évi egyetemleges értéke 180,212 korona 80 fillér, aminek 4%-os kamatoztatását véve alapúl, összesen 4,504,820 kor. váltságtőke felelne meg:

Jelen kérésünk előterjesztett okai és a kifejtett törvényes jogcím alapján, tehát a legmélyebb tisztelettel kérelmezzük, hogy az erdélyi Székelyföldön ősidők óta fennálló kepefizetést, amely semmiképen sem azonos a magyarhoni párbérrel, hanem igenis azonos az erdélyi szász papnak az 1858. évi pátens által bőségesen kárpótolt dézsmájával: a magyar törvényhozás az 1848. évi erdélyi VI. t.-cz 5. §-a, a hazai 1848. évi XIII. és XX. törvénycikkek rendelkezéseihez képest váltsa meg és kárpótolja akár az egyszerre kifizetendő váltságtőke, akár az országos költségvetésbe felveendő és törvénynyel biztosítandó évi szükséglet fedezésére szolgáló és megfelelő összeg nagyságában.

Kelt Kolozsvárt, az erdélyi róm. kath. státusnak 1906. évi november 15-én tartott gyüléséből.

A szászvárosi Kun-kollégium elemi iskolájának államosításához.

I.

Nagytiszteletű szerkesztő Ur!

Kedves Barátom!

Becses lapod, folyó évi 7-dik száma „*Ref. elemi iskola államosítási mozgalom Szászvároson*“ című közlemény szerint, a Kun-kollégiumi elemi iskola államosítására nézve, szeretné ismerni „az egyházközségnek a tanárok szavazata nélküli véleményét *is*“. (A tanárok szavazatával megalkotott véleményét e szerint bizonyára közölte „az egyik munkatárs“.) Ne vedd zokon, ha kifogást teszek e megkülönböztetés ellen. Nemcsak a tanárokra, de magára az egyházra nézve is bántó ez. Hisz mint minden testületben, úgy a szászvárosi egyházban is voltak s lesznek némely dolgokban többségi és kisebbségi vélemények, de nem léteznek tanárokkal és tanárok nélkül valók. S ha ezekben a tanárok állásfoglalását kutatni kell: mindenkor találunk tanárokat ez és amaz oldalon. (Az nem lehetetlen, hogy az ilyen piszkolódások folytán lassankint csakugyan minden vélemény tanárok nélkül való leend.) A jelen esetben épen — persze itt még csak véletlenül — az egyház hozott határozata annyira a tanárok szavazata nélkül való, hogy annak egyhangú meghatározásánál a 14 szavazó közül két fungens tanár volt.

E szerint tulajdonkép a tanárok szavazatával hozott határozat hiányzik. Igazán kár tehát — ha már egyházi közéletünknek osztályokat kellett szülni — minden igaz ok nélkül piszkálni a szétválasztó sáncokat.

Az ügy érdemére legyen elég arra hivatkoznom, hogy tudvalevőleg, a Kun-kollégium nem áll a a szászvárosi egyházközség hatósága alatt és igy ez nem avatkozhatik be, hogy mit tesz a Kun-kollégium elemi iskolájával. Csupán annyit tehetne, hogy egy létesítendő állami iskolának ne nyujtsa a kollégium elemi iskolájának eddig nyújtott támogatását. Ám de épen ez az elzárkozottság vezetne — ha az államosítás megtörténik — a fiú-iskolával is a leányiskola sorsára. Sokkal helyesebb tehát, hogy ha állami iskola létesül: abban az egyház bistosítja érdekeit.

Hogy legyen-e, ne legyen-e? ennek eldöntése a *nem iskola fentartó* egyházközség hatáskörébe nem tartozik. Illetékes tényezők elősegíthetik, akadályozhatják azt. Ezekkel szemben azonban az egyházközség tanácsadónak sem tolhatja fel magát. Az egyházközség figyelme nem irányulhat másra, minthogy: ha lesz, érdekei megóvva, biztosítva legyenek. Ez vezette az egyházat határozatának meghozatalánál.

Végül, minthogy lapod közleménye másokban is ébreszthette ugyanazon kívánságot: szivesen kérlek felvilágosító soraim közlésére.

Bodor János,
szászvárosi lelkész.

*

II.

Válaszúl.

Kedves Barátom! Szives felvilágosító soraidra, melyeket köszönettel véve ím, készséggel közre is adtam, engedd meg, hogy egy pár megjegyzést tehessek. Remélem megértjük egymást, jóllehet te nemcsak felvilágosítást adsz, de egy megjegyzésemre talán túlságosan éles kritikát is alkalmazsz, midőn azt két helyen is „piszkálódás“-nak nevezed és magad is tápot adsz olyan felfogásnak, hogy az a „tanárok“ ellen irányúl.

Hát bocsáss meg, Kedves Barátom, ezt tőled igazán nem vártam, bár elismerem, hogy egy nem egészen preciz kifejezésem s a te gyanus suppoziciód magyarázzák némileg. Nincs tudomásom ugyanis — mint te feltételezed — a szászvárosi egyházközség idevonatkozó határozatáról; sőt úgy tudom, hogy a kollégium részéről az Igazgatótanácshoz tett felterjesztés iratai között sincs ilyen, legalább ezt következtetem abból, hogy — amint hallom — az Igazg.-tanács a felterjesztésnek kiegészítését rendelte el és

pedig az egyházközség idevonatkozó akár már meghozott, akár ezután meghozandó határozatával. Lám tehát, az Igazgatótanács is — ha igaz — beszerzendőnek itélte az egyházközség határozatát *is*, — mert az én „*is*"-em is csak erre vonatkozik. A mire — — szinte célzatosan — te magyarázod, arra később reflektálok. Tehát itt úgy látszik a dolog érdemére nézve van köztünk alaposabb eltérés s körülbelül ehhez fognak csatlakozni a formaiak, amelyet te bármint megbélyeztél is, én igen fontosnak, sőt jogosúltnak kell, hogy tartsak.

Tudom, hogy a Kun-kollégium nem áll a szászvárosi egyházközség hatósága alatt. S mégis tagadom az ebből vont következtetésedet: „igy nem avatkozhatik be, hogy mit tesz a kollégium elemi iskolájával." Én ugyan nem ismerhetem annyira a szászvárosi egyház dolgait, mint te, ki, mint annak lelkésze, érdekeit is védeni tartozol, de ha egyebet nem tudnék, a tényleges helyzet is megadja a jogcímet arra, hogy az egyházközség a kollégium elemi iskolája államosításába jogszerűleg beleszólhasson, sőt hogy nála nélkül az elemi iskolát ne államosíthassák.

Nem egészen áll ugyanis Kedves Barátom, hogy ti nem vagytok iskolafentartó egyházközség s csak úgy „támogatjátok" a kollégium elemi iskoláját. Hiszen nektek az egyházközség által választott és fizetett két tanerőtök működik annál az elemi iskolánál és egyházközségtek elemi tanulói számára tandíjmentesség van ott biztosítva. Van-e a kollégiummal írott szerződéstek erre nézve vagy nincs: nem tudom. De már ebből is legalább a hallgatólagos szerződéses viszony gyakorlata volna megállapítható. Sőt nekem úgy tetszik, hogy lényegében még több vagytok. Szászvárosi egyházközségteknek Apaffi fejedelem „scholája megépítésére és tudós mester tartására" 1663-ban a sebeshelyi dézsmát adományozta, amit egyebekkel együtt 1673-ban megerősített. Hol van ennek a dézsmának a tőkéje? Nem fordíttatik a ti scholátok fentartására? — De hol van a ti scholátok — kérdezed? Hát csak keressétek meg valahol abban az intézetben, melynek talán Dáné elődöd is igazgatója, közvetlen elődöd pedig előljárósági tagja volt. Mert a virágzó leányzó a ti csemetétekből fejlődött; a ti gyermeketek, ha most másfelé kacsint is és férjhez menteléhez nem is akar tudni szülői beleegyezésről.

Nós Kedves Barátom, ebből a lényegbeli különbségből, mely a kettőnk felfogása közt fennáll, következik az a formai különbség is, melyet a te bántó megjegyzésed dacára is én „piszkálódás"-nál többnek kell hogy tartsak. Talán nem épen korrektül fejeztem volt ki magamat, mikor „az egyházközségnek *a tanárok szavazata nélküli* határozatáról" írtam. Korrigálom magamat. „*A kollégium Előljáróságában érdekelt tagok szavazata nélküli*" t kellett volna mondanom. Mert ez a helyes. Azt ugyanis csak belátod magad is, hogy ahol oly ügyletekről van szó, amelyekben a kollégium és egyház ellentétes érdekeiről *lehet* szó, ott a kollégium előljáróságának tagjai, *mint érdekelt felek* csak nem érvényesíthetik szavazataikat az egyházközségben. Megjegyzésem erre vonatkozott, amelyről az E. T. is világosan rendelkezik s távol állt tőlem „osztály" ellen fenekedni. De ezt a szerény vonatkozást nem tartottam feleslegesnek ott, hol a papitelek eladásának ügyleténél a kollegiumi előljárósági tagok, ma itt határoztak, mint vásárlók, holnap amott, mint eladók.

Magához az államosítás helyes vagy helytelen voltához nem szólsz; én sem kivánok most erre bővebben kiterjeszkedni. Előbbi cikkem idevonatkozó érvei mellett még csak — mellékesen — arra kivánok reá mutatni, hogy egyik előző évi jelentésében maga a miniszteri iskolalátogató is megjegyezte, hogy e kollégium mellett minél erősebb elemi iskola fentartása, magának a gimnáziumnak is nagy érdeke. S aztán — minden animositas nélkül — még egyet. Ha — amint a mult kerületi közgyűlés példája mutatja — szászvárosi kollegiumunknál a nemzetiségi helyzetre való hivatkozással különleges elbirálás igényeltetik: nem következik ebből különleges kötelességek teljesítése is? Ebből a szempontból hangsúlyozom, hogy ha minden kollégiumunknál igazolt volna is az elemi osztályok — melyek lényegesen különböznek ám az elemi iskoláktól s mintegy progimnázium jellegüek — államosítása: a szászvárosinál az egyházi érdekek súlyos sérelme nélkül — nem.

Erről is szivesen váltok szót veled itt a nyilvánosság előtt, mert hisz' azt magam is elismerem, hogy te, ki egyházi érdekeink védelmének is, szolgálatának is mindig lelkes bajnoka voltál és vagy, ok nélkül sem erre, sem arra állást nem foglalsz. S pedig az államosításról — úgy tudom — neked is vannak nem épen bíztató tapasztalataid. Ha tehát mégis talán amellett vagy magad is: mik az okaid? A köznek, melynek te mindig lelkes munkása vagy, téssz szolgálatot, ha az iskolaállamosításhoz — főleg a mai körülmények között! — általában is s a jelen concrét esetre nézve hozzászólsz.

Szives üdvözlettel köszönt barátod:

a szerkesztő.

TÁRCZA.

Székely János kézdivásárhelyi lelkész.

Szül. 1827. szept. 8. megh. 1907. jan. 12.

A kézdivásárhelyi egyházközségnek, mintegy hat évvel ezelőtt záródott le az a korszaka, mely a hamvaiból újra ébredő egyházközség diadalmasan küzdő kora volt, s amelyet most rövid pihenés után örök nyugalomra tért lelkipásztorának, a szó betűszerint való értelmében vett önfeláldozó tevékenysége irányított mindig a biztos előhaladás útain.

1834-ben porrá égett a város, s benne az akkor már meglehetős anyagi jóllétnek örvendő egyházközség minden vagyona. Papp István akkori lelkésze, ki később Szászvárosra ment, utána Fábián Dániel, emberfeletti erővel dolgoztak az elvesztett anyagi jóllét visszaszerzésén. Jött az 1848.49 iki szabadságharc, hogy a szépen indult munkát egy egész évtizedre megakassza, s az addig már összehozott eredmény egy részét megsemmisítse.

Fábián lelkész, mint a város követe, fogságra jutott, kézdivásárhelyi állását többé el sem is foglalhatá, helyébe Szász Károly, később dunamelléki püspök, választatott az egyház lelkészévé. Az ő lelkészkedése, ép ugy, mint a Fábián Dánielének utolsó évei, nem volt, nem lehetett az intenziv lelkipásztori tevékenységnek szentelve. Az ifjú, de már akkor nagyszabású, országos hirű embert kiváltságos lelki tehetségei azon magaslaton tartották, melyről az egyházközségi élet apró-cseprő bajaihoz le nem szállhatott, melyen a híven hordozott lelkipásztori „gond" ülte meg lelkét a maga egész súlyával, anélkül, hogy a lelkipásztori „gondozás" gyönyörűségét élvezhette, terhét teljes mértékben hordozhatta volna.

Mikor aztán innen nagy tehetségeinek megfelelő, nagyobb szabású hivatás helyéhez közelebb juthatott, a hivek nem nagy, de lelkes többsége Erdély akkori legnevesebb papjai közül Székely János kolozsvári s. papot választotta papjává, ki 1858. okt. 31-én I. Pét. 5:1—3 alapján tartott, mindenkit elragadó beköszöntő beszédével elfoglalta hivatalát, megkezdette munkásságának szakadatlan sorozatát, melylyel egyházközségét régi, virágzó állapotába emelte.

Mikor e hivatalát elfoglalta, 31 éves volt. Telve az ifjú kor lelkesültségével, s mint alapos készült-

ségű ember nagy erejének érzetével és magasztos hivatásának teljes tudatával. Küzdelmes gyermekévei és ifjúkora alaposan elkészítették őt a nehéz pálya minden harcában való diadalra.

1827. szept. 8 án született Szt.-István és Koncz Borbála nevű Magyar-Macskáson lakó szülőktől. Szülői csikmegyei származású székely emberek voltak, kiknek elei valószinüleg a mádéfalvi vérengzés, „székelyölés“ elől menekülve lettek m.-macskási lakósokká. A fiával várandós anya, atyjának temetésére Kolozsvárra menvén, visszatértében, Kolozsvár és Kajántó között az utazó szekérben adott gyermekének életett, mint rendkívül erős szervezetű nő, minden segítség nélkül, s mind az anya, mind a gyermek egészségesen értek haza.

Rendes életidejében megszerezvén szülőhelyén az elemi ismereteket, szülői kolozsvári lakósok lettek. Az édes apja azt akarta, hogy János fia is, mint többi gyermekei, mellette a földmívelésben szerezzen jártasságot, s majd azzal keresse kenyerét. Az élénk szellemű, tanulni vágyó gyermek azonban e pálya iránt semmi vonzalmat nem érzett, s atyjának egyenes akarata ellenére, sőt az édes szülői gondot nélkülözve, beiratkozott a kolozsvári kollegiumba szolgatanulónak.

Mig eddig az apai akarattal való hosszas küzdelem után elélt, életkora is akkorára emelkedett, hogy kénytelen volt évenként 2—2 osztályból vizsgázva, megfeszített szorgalommal tanulni. Sokszor — mint önmaga mondogatta — ide-oda való küldözés közben, az utcai lámpák fogyatékos világítása mellett tanulgatott.

Gimnáziumi tanulmányainak elvégzése után, a kolozsvári theologia hallgatói közzé iratkozott, s mint papnövendék, házitanítóskodott gr. Mikó Imre és br. Bánffy Dániel családjánál, továbbá egyes gentry családoknál.

Öreg korában, ifjúkori visszaemlékezései között, sokszor megható örömmel mondogatta, hogy az utolsó Mikó: gr. Mikó Ádám, gróf Bethlen Géza és br. Bánffy Dezső, ami kegyelmes főkurátorunk, anyaszentegyházunk büszkesége, az ő privát tanítványa volt. A gr. Mikó Imrétől kapott szép tajtékpipát élete végéig használta, össze-vissza foltozva is legkedvesebb emléktárgyai közt tartogatta.

Tanulótársai közül Gyulai Pált, P. Szathmáry Károlyt, Balázs Sándort és Kócsi Károlyt emlegette gyakran.

Még theologiai tanulmányait folytatta, mikor bekövetkeztek az 1848—9-iki dicső, de küzdelmes napok, melyeknek dicsőségeiből, mint szenvedéseiből sietett kivenni a maga részét a lelkes ifjú. Előbb tűzmester, majd tűzérhadnagy lett, s mint ilyen Borgónál, Urbán katonái által, elfogatott. Mint fogoly vitetett gyalog Galicián, Morvaországon, Alsóausztrián keresztül a steierországi Leobenbe. Azonban fogsága nem tartott soká, mert egy jószívű osztrák tiszt elnézése mellett, sikerült neki kilenced magával a fogságból megszöknie, s kitudja micsoda veszedelmek és szenvedések között a haza földjére jutnia!

Ekkor kolozsvári s. lelkésszé lett, s mint ilyen nőül vette Bothos István kolozsvári orgonista leányát, a 20 éves Málvinát. Tanulási vágya, s talán az újabb elfogatástól való félelem is arra ösztönözte, hogy ifjú nejét annak szüleinél hagyva, egy évet a berlini egyetemen töltsön theologiai tudományok hallgatásában.

Innen hazajövén, ismét elfoglalta kolozsvári s. lelkészi állomását. Ott volt akkor is, mikor a nagy cholera düböngött s halált megvető bátorsággal végezte a tömeges temetési funkciókat.

Első, igazán eszményi házasságának boldogsága csak 6 évig tartott. Elragadta a kegyetlen halál Kézdivásárhelyen az őt rajongásig szerető nőt, az önfeláldozó édes anyát. 2 élő gyermek maradt az apa gondjaira. Egyik János, most pénzügyi fogalmazó és kat. biztos Dicsőszentmártonban, másik Ilona, az atyjának minden erényeivel tündöklő nő, néh. Szilágyi Gyula nagyenyedi professor korán elmaradott özvegye, jelenben kolozsvári áll. tanitónő.

(Vége. köv.)

GYÁSZROVAT.

Gyulafehérvári Somoggi Albert fölbirtokos, Nagy-Küküllővármegye közgazdasági előadója, a Küküllői Takarékpénztár elnök-igazgatója, az erdélyi ev. ref. egyházkerület és a nagyszebeni ev. ref. egyházmegye képviselője stb. életének 48-ik, boldog házasságának 22-ik évében, folyó évi február hó 18-án d. e. 10 órakor hosszas szenvedés után jobblétre szenderült. Egyházi és polgári társadalmunk egyik buzgó és önzetlen harcosa, s az övéinek boldogságát mindig szívén viselő családfő szállt vele sírba, hova kedveseinek mély fájdalma, tisztelőinek őszinte részvéte kíséri. Temetése február hó 20-án délután 2 órakor volt Héjjasfalván. Legyen áldott emlékezete!

KÜLÖNFÉLÉK.

Mai vezércikkünket olvasóinknak külön is szíves figyelmükbe ajánljuk s kérjük az érdeklődőket, különösen tanártársainkat, hogy e nagyfontosságú kérdés helyes megoldására a közvéleményt előkészítendők, szóljanak hozzá a dologhoz. Mi — eltekintve a magunk álláspontjától — minden idevonatkozó cikket készséggel adunk közre.

Az Igazgatótanács február havi ülését ma, e hó 21-én tartja. Br. Bánffy Dezső főgondnok őnagyméltósága azonban a zsinat — előkészítés munkálataival lévén elfoglalva, személyesen nem jöhetett most el.

Egyházkerületünk alkotmánya a zsinat előtt. A zsinati egyházalkotmányi bizottság előadója Dr. *Baksa* Lajos az erdélyi egyházkerületnek az egyházi törvények által érintetlenül hagyott alkotmányos szervezetét feltűntető jelentésére, illetve nyilatkozatára nézve a következő határozati javaslatot terjeszti a zsinat elébe: A zsinat a bemutatott nyilatkozatot azzal veszi tudomásul, hogy az erdélyi egyházkerület alkotmányának tovább fejleszthetése iránti jogával *csakis a képviseleti rendszer elveivel összhangzóan élhet*, miért is kívánatos, hogy *a kerületi közgyűlés megalkotásánál a képviseleti rendszer elveivel összhangzóan a többi egyházkerületekhez alkalmazkodjék*. Felhívja a zsinat az egyetemes konvetet, hogy a bemutatott nyilatkozatot az egyházi törvények hivatalos kiadásában „Függelék“ címen annak idejében közzétegye.

Zsinati gyűlés. Az 1904. november tizedikén megnyílt második budapesti országos református zsinat *hetedik ülésszakát*, amely az összes függő ügyek elintézésén kivül, a legfelsőbb jóváhagyással és megerősítéssel ellátott új egyházi törvények kihirdetésére lesz hivatva, főtiszteletű Kun Bertalan püspök és nagyméltóságú báró Bánffy Dezső egyházkerületi főgondnok urak, mint az országos zsinat elnökei f. é. március hó 12. (tizenkettő) reggeli $^{3}/_{4}$10 órakor fogják megnyitni Budapesten, az ügyvédi kamara Szemere-utcai épületében, amit elnöki megbízásból addig is ezennel közzéteszek, mig az elnöki meghívók az illető püspöki hivatalok utján szétküldetnének.

Kelt a magyarországi reformátusok debreceni főiskolájában 1907. évi február hó 19.

Sass Béla, s. k.
református theol. akadémiai tanár, mint a második budapesti országos református zsinat egyik egyházi jegyzője.

Tanítók, orgonisták és énekkarok figyelmébe. A *Protestáns Zeneközlöny*, egyházi ének- és zeneügyünk ez első és egyetlen organuma január elsejével III.-ik évfolyamába lépett. A megfutott két év alatt bebizonyította e derék vállalat, hogy minden tanítónő, orgonista és énekkar pártfogására érdemes. A lefolyt két év alatt átadott a közhasználatnak 81 egyházi éneket orgonára átírva;

109 első és utójátékot különböző hangnemekben, kizárólag hazai zeneszerzőktől; 7 átmenetet egyik hangnemből a másikba; 17 egyházi éneket férfikarra; 12 egyházi éneket vegyeskarra; 8 templomi műéneket férfikarra; 31 gyászéneket férfi- és egyet vegyeskarra; 23 világi műéneket férfikarra; 10 dalegyveleget 25 dallal férfikarra; iskolai használatra nyújtott: 23 egyházi éneket két szólamra; 15-öt három és egyet négy szólamra; 45 világi darabot két és három szólamra. A III-ik évfolyam első számja is telve van a leghasznosabb dolgokkal. A lapban ott találjuk *Ivánka* Sámuel egykori sárospataki ének- és zenetanár s a magyar egyházi ének- és zeneügy úttörő bajnokának arcképét és életrajzát. „Magyar ritmus szövegben és dallamban“ címen e számban fejezi be Szügyi József, az új énekeskönyv ügyében írott nagyértékű s tudományos alapokon nyugvó cikkét. „Nyugdíjügy“ címen a szerkesztő válaszol csattanósan ifj. Györe Dánielnek egy, a templomban megjelent s alaptalanúl személyeskedő cikkére. A hangjegy-melléklet — melynek metszése, nyomása páratlanúl szép és izletes — hoz egyházi énekeket orgonára átírva, művészi elő- és utójátékokat, átmenetiket orgonára. Az énekkar 4 szép darabot s az iskola szintén 4 darabot talál e számban. A Protestáns Zeneközlönyt 32 kiváló egyházi zenész közreműködésével ifj. Fövenyessy Bertalan sárospataki ref. orgonista szerkeszti és adja ki. Társszerkesztő Keviszky Sándor pilisi ex orgonista. Előfizetési ára a gazdag hangjegymellékletekkel együtt egész évre 12 korona. Mutatványszámot ingyen küld a szerk.-kiadó. Mélyen ajánljuk e kiválóan hasznos lapot tanítóinknak, orgonistáinknak s énekkarainknak.

Értesítés Rauwenhoff—Bartha: „A protestantizmus története“ című munka ügyében. Az erdélyi ref. egyházkerületi értekezlet elnöksége szives tudomására kivánja hozni az érdeklődőknek, különösen pedig az előfizetőknek, hogy miután nem jelentkezett annyi előfizető, hogy a nagy művet abból kiadhatta volna, a kiadását más úton próbálta meg biztosítani. Felajánlotta a jelentkezett előfizetők által biztosított összeggel együtt a munka kiadását a Ref. egyház országos parokhiális könyvtár bizottságnak. A bizottság elnöke, előadója és több tagja a mű kiadása mellett állást is foglaltak, de mert a parokhiális könyvtár első kötetei *Varga* „Ker. egyháztörténelme“-ben már megvoltak állapítva, Rauwenhoffra csak azután kerülhet sor. Az idéni áprilisi konventkor tartandó Parokhiális könyvtárbizottságban végleg el fog dőlni, hogy mely év illetményéül fog kiadatni Rauwenhoff, miről akkor újabb értesítést ad ki. Addig is az előfizetők szíves türelmét kéri, mert a sok nehézségen csak nagy ügygyel-bajjal tud átvergődni, de mindenképp bíztosítani kivánja a nagy értékű munka megjelenését

„Temetés megtagadása“ címen egy hír járta be a napokban a kolozsvári lapokat, mely arról szólt, hogy *Székely* Miklós kidei ref. lelkész egyik hívétől, kit rokonai nem az újabb közös temetőbe, hanem a régi temetőbe, a templom körüli kertbe akartak temetni, megtagadta nemcsak a sírásához szükséges engedélyt, hanem a temetési szertartás teljesítését is, úgy, hogy végre is a hozzátartozók titokban, éjjel ásták meg a sirt s negyednapra pap nélkül temették el a halottat. Az eset, melyről magunk is siettünk részletes értesülést szerezni — fájdalom — igaz. A lelkész azzal védekezik, hogy az 1876. évi XIV. t.-c. megtiltja a halottaknak a városok és községek belterületére való temetését hatósági engedély nélkül. Ő arra utasította a hozzátartozókat, hogy e hatósági engedély nélkül nem engedhetvén meg a cinterembe való temetést, hozzanak ily engedélyt. Ezek azonban makacsúl ellenszegülvén, a papi tekintély fentartása érdekében kénytelen volt a temetési szertartást megtagadni. E védekezésnek egy sajnálatos tévedés képezi alapját. A kidei lelkész azt hiszi, hogy az állami törvények végrehajtásának ő az őre; holott az ebben a vonatkozásban a jegyző, a járási orvos, a szolgabiró kötelessége és nem a kidei lelkészé. Látták volna ezek, hogy mit csinálnak azzal, aki a törvényt áthágja. A kidei lelkésznek legfennebb akkor kellett volna a sirhely kérdésébe avatkoznia, ha az egyházközségnek jogerős határozata, vagy hatósági útasítása volna arra, hogy a régi temetőbe többé temetkezni nem lehet. De úgy halljuk, hogy ilyen határozat nincs is, bár tényleg fennáll a gyakorlat, hogy nem oda temetkeznek. Ha már most e gyakorlat ellenére oda akartak valakit temetni, nem kellett volna-e az ügyet a papnak legalább a presbiterium elébe vinnie? A sirhely kérdése s a temetési szertartás megtagadása minden esetben két különböző dolog, ez utóbbira nincs jogcíme a papnak. A „papi tekintély“ itt — mint a legtöbb esetben — fájdalom, a „hatalmaskodás“ köpenyege. Mikor tanulunk meg *szolgálattal uralkodni?!*

A kiadóhivatal üzenetei.

Sz. Gy. — Dés. Az 1906. évi 40. szám nagyon régen elfogyott s így nem küldhetjük el.

B. S. — Kolozs. K. Zs. — Pelekeszi. Kérésüket teljesítettük.

HIVATALOS RÉSZ.

Sz. 151—1907. Ref. Püsp.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ref. egyházkerületben a széki ref. egyházmegyébe kebelezett *szászzsombori* ref. egyházközség lelkészi állomására pályázatot hirdetek.

Javadalom: 1. Lakás és kert; a régi papi telek és kerttel kapcsolatosan egy új telek és kert 2 hold 225 □-öl terjedelemmel, melyet lelkész 74 kor. helyett köteles elfogadni. 2. Hat hold szántó, 3 hold rét, értéke 100 kor. 3. Régi iskolatelek és temető haszonélvezete 16 kor. 20 f. 4. Dézsma 476 kor. 64 f. 5. Gidófalvi-alapitvány kamatai 15 kor. 60 f. 6. Fa- és zabpénz 23 kor. 04 f. 7. Munkabeli szolgáltatások értéke 40 kor. 8. Stóla 1 kor. 60 fillér. Összesen 747 kor. 08 f.; engedélyezett kiadás 29 kor. 67 f.; marad 717 kor. 41 f., mely 882 kor. 59 fillérrel egészíttetik ki 1600 koronára.

Kötelsségek: az összes lelkészi és kántori teendők ellátása, vallás- és énektanítás.

Minősítéssel és szolgálati bizonyitvennyal felszerelt pályázatok f. évi márc. hó 14-ig Sófalvy Károly espereshez Retteg (Szolnok-Dobokavármegye) küldendők.

Megválasztandó állomását folyó év április hó 24-ig köteles elfoglalni.

Kolozsvárt, 1907. febrnár hó 16.

Dr. Bartók György, püspök.

Sz. 160—1906. Püsp. hiv.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a küküllői egyházmegyébe kebelezett *gógánváraljai* egyház lelkészi állomására pályázat nyittatik.

Javadalom dijlevél szerint: Tisztességes lakás gazdasági épületekkel és 764 □-öl kerttel. Földhaszonélvezet: 7 hold 696 □-öl szántó, 1422 □-öl szőlő és 800 □-öl erdő, összes bérértéke 39 kor. Készpénz: dézsma kárpótlás 266 kor. 56 f., alapítvány kamatja 6 kor. 38 f.; terményjövedelem (kepe) 417 kor. 34 f.; munkabeli szolgáltatások értéke 33 kor. 34 f.; stóla átlagos jövedelme 16 korona. Összes jövedelem 778 kor. 62 f., melyből engedélyezett kiadás 34 kor. 45 f. Állami kiegészítés 855 kor. 83 fillér. Együtt 1600 korona.

Pályázati határidő 1907. március 8.

Folyamodványok szabályszerű fölszereléssel nt. Nagy Domokos esperes aához Kutyfalvára küldendők.

Kolozsvár, 1907. február 19.

Bartók, püspök.

Nyom. az „Ellenzék“ könyvnyomdájában Kolozsvárt, Szentegyház-utcza 22. szám.

X. Évfolyam. *9-ik szám.* *Kolozsvárt, 1907. febr. 28.*

Erdélyi Protestáns Lap

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő:** NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 12 kor. félévre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Egy házunk és gróf Apponyi miniszter.

Lapunk mai száma két olyan, a kultuszminiszterium ténykedése körébe tartozó állami intézkedésről emlékezik meg, a melyik református egyházunknak az államhoz való viszonyát közelebbről érinti.

Az egyik a hitfelekezeti népiskolák jogviszonyaira és állami segélyezésére vonatkozó törvényjavaslat, melyet teljes szövegében közlünk; a másik mostani Zsinatunk által alkotott Egyházi Törvényeinknek királyi jóváhagyása és megerősítése.

A királyi jóváhagyás és megerősítés, melyet a hivatalos lap *„legfelső záradék“*-nak nevez, igy hangzik:

„A magyarországi református egyháznak, legfelsőbb királyi engedelmünkkel 1904. évi november 10-én Budapest székesfővárosunkban megnyilt országos zsinata által alkotott, magyar miniszterelnökünk utján legfelsőbb jóváhagyásunk és királyi megerősitésünk alá hódolattal felterjesztett jelen egyházi törvényeket ezennel jóváhagyjuk és megerősítjük azzal, hogy e jóváhagyásunk által az állam nem vállal a felekezettel és a felekezet intézményeivel szemben továbbmenő anyagi kötelezettségeket, mint aminőket az 1893: XXVI. és az 1898. évi XIV. törvénycikkek megállapítanak és illetve az 1848: XX. t.-c. végrehajtása érdekében vallás- és közoktatásügyi magyar miniszterem által a két protestáns egyház közös bizottságához intézett 48848—1906. sz. leirat megállapit, illetőleg az ez utóbbinak értelmében megalkotandó törvény, valamint általában a jövőben megalkotandó törvények megállapítani fognak.

Kelt Bécsben, 1907. évi február hó 14-én.

FERENCZ JÓZSEF s. k.

Wekerle Sándor s. k.“

Az elsővel s azzal a helyzettel, melyet az egyházunk iskoláira teremteni fog, csak később foglalkozhatunk. Az ugynevezett *„legfelső záradék“*-kal már most foglalkoznunk kell, mert az már a március 12-iki zsinat tárgysorozatára kerül.

Első tekintetre megállapítható, hogy e tekintetben a mostani „nemzeti kormány“ megint eltért elődei gyakorlatától. Mig ugyanis korábban Ő Felsége jóváhagyása szigorúan azon törvényes joggyakorlatra szorítkozott, hogy hozott törvényeinket „jóváhagyta és megerősítette“ a kultuszminiszter ellenjegyzésével, most az ellenjegyzést a miniszterelnök teljesíti és Ő Felsége egy államnyilatkozattal toldja meg jóváhagyását és megerősítését. Az első változtatás ellen nincs semmi kifogásunk. A miniszteri felelősség hordozását jelentő ellenjegyzés a miniszterelnök részéről még helyesnek is látszik, mikor a jóváhagyás és megerősítés az *állam* nevében történik. Azonban nem szenved kétséget, hogy, miként a korábbi kifogások a kultuszminiszterium ingerenciájára történtek, a jóváhagyás ezen formájáért is a kultuszminiszter elsősorban felelős. Bizonyára onnan eredt a formának terve s igy Apponyi gróf felelős érte.

Nós, itt Apponyi gróf megint úgy viselkedik egyházunkkal szemben, amely jogos bizalmatlanságra ad okot. A királyi jóváhagyás és megerősítésen túl levő része a szövegnek, amennyiben általánosságban azon elv kifolyásai, hogy egyházi törvények az államra nézve anyagi kötelezettséget meg nem állapíthatnak: önként értetődők és feleslegesek tartalmilag. Ha pedig több, mint feleslegesek, amennyiben főleg az 1848. XX. t.-c. végrehajtása definitiv elintézését akarják jelenteni azzal az évi 3 milliós törvényben biztosítandó járadékkal, ami a két prot. egyháznak kilátásba helyeztetett: akkor egy oly törvénymagyarázat foglaltatik benne, amelyhez egyfelől Ő Felségének, mint aki a törvényhozásnak s igy magyarázatnak is csak egyik faktora, a magyar alkotmány jogot miniszteri ellenjegyzéssel sem ad, mert a törvényhozás másik faktorának jogát csorbítaná és amelybe másfelől a magyarországi református egyház sem nyughatnék bele.

Mi a jóváhagyás szövegének a „megerősítjük“ kifejezés után következő részét a dolgok helyes értelmezése mellett önként értetődőnek s igy feleslegesnek tartjuk tartalmilag. Formailag pedig olyannak, a mely a helytelen törvénymagyarázatnak, főleg az 1848. XX. t.-c.-re vonatkozólag, kaput nyit s igy egyházunkra nézve veszedelmessé vállhatik.

A „Magyar Szó“ ez eljárást egyenesen „absolutismus“-nak nevezi s szokatlan formája s a hivatalos lap által „legfelső záradék“-nak való minősítése nagyon sokban emlékeztet annak a törekvésnek szelidebb formáju megujítására, mely az 1604. évi XXII. t.-c.-nél jelentkezett, annyi különbséggel, hogy a királyi szó most igy hangzik: „absque tamen obligatione reipublicae...“

Hát szépen vagyunk a Bocskay szabadságharcának 300-ados évfordulóján, az új bécsi békekötés második esztendejében, a nemzeti kormány uralmának reggelén!

Ugy látszik megint működik az ismeretes jezsuita kéz, mely jogaink elhomályosítására, autonomiánk épségének rovására tör!

Erre mutat a záradék nyelvhasználata is, mely a római canon-jog terminologiájával mondja: „*a* felekezet“ és „*a* felekezet intézményei“. Nem „*ezen* felekezet“, mely mellé sorakoznék a többi: az ágost. evang., az unitárius, római kath., gör. kath., és gör. keleti, mint a bevett ker. vallások felekezetei. Nem; itt „*a* felekezet“-ről van szó, melynek szembetétele: „*az* egyház“ = róm. kath. felekezet. Pedig, mily könnyü lett volna *e sértést* elkerülni, ha egyszerüen a helyes kifejezést használja vala: „reform. egyház és intézményei“, mert hiszen itt az állam nem a hitfelekezettel, hanem annak sociális megjelenésével, az „egyházzal“ áll szemben, a kettejök közti viszonyról van szó. De itt ugy látszik nyiltan akartak sérteni!

Mi lehetetlennek tartjuk, hogy ez a zsinati elnökség előleges értesülése mellett megtörténhetett volna. De hát akkor miért van a kultuszminiszteriumnak reform. vallású államtitkára? Tóth János államtitkár ur nem kérdezhette volna meg Tóth János zsinati képviselő felfogását ez ügyben? Vagy a m. kir. kultuszminiszterium közjogásza — Barkóczi?

Mindenesetre, ez ügyben a zsinatnak erélyes állásfoglalásra van szüksége. Nem lehet türni, hogy egyik pofon-csapás a másik után érjen a bécsi béke s az 1848. XX. t.-c. 2. §-a nagyobb dicsőgére — a nemzeti kormány jóvoltából!

Ha nem tetszik az 1848. XX. t.-c. intencióinak fokozatos megvalósítása annak becsületesen értelmezett szellemében: hát jól van, — állást foglalhatunk annak szószerinti végrehajtása mellett is!

Nagy Károly.

Törvényjavaslat

a nem állami elemi iskolák jogviszonyairól és a községi és felekezeti néptanítók járandóságairól.

1. §. A községi és hitfelekezeti népiskolák tanítói köztisztviselők; és törvényesen megállapított járandóságak közigazgatásilag biztosíttatnak.

2. §. A községi és hitfelekezeti rendes tanítóknak évi alapfizetése az első és második polgári lakbérosztályba sorozott községekben legalább 1200 koronában, a harmadik lakbérosztályba sorozott községekben legalább 1100 koronában, a többi községekben pedig legalább 1000 koronában állapítandó meg. Az iparos- és kereskedőtanoncoktatásért, továbbá a gazdasági ismétlő-iskola vezetéséért nyert tiszteletdíj ezen alapfizetésbe be nem számítható. A segédtanítók önállóan külön osztályt csakis a közigazgatási bizottság engedélye folytán, még pedig csak ideiglenesen vezethetnek és legalább évi 800 korona tiszteletdijban részesítendők. Minden rendes tanító a fizetésen kivül még természetben tisztes lakás (legalább két szoba, konyha, kamara és a legszükségesebb mellékhelyiségek), továbbá legalább egy negyed holdnyi kert, vagy ennek egyenértéke illet meg; ezek hiányában minden tanítónak a fent megjelölt lakbérosztálynak megfelelő lakáspénz, a lakbérosztályokba nem sorozott községekben évi 200 korona lakáspénz jár. Több tanítóval biró iskoláknál a nőtlen tanítók és a tanítónők természetben való lakását, illetőleg lakáspénzét a helyi iskolai hatóság a fennebbitől eltérőleg is rendezheti. Az 1868: XXXVIII. t.-c. 139. és 140. §-ainak rnndelkezése, mely szerint a megürült tanítói állomás legfeljebb félév allatt betöltendő és ezen idő alatt az iskolában segédtanító (tanítójelölt) alkalmazandó, továbbá a tanító halála esetén özvegye és árvái a halálozásnak napjától számitott félévig az egész fizetést és lakást élvezik, végre az ugyanazon törvénycikk 138. §-ának első pontjában foglalt rendelkezés, mely szerint a tanítók élethosszig választatnak, a hitfelekezeti elemi népiskolákban működő tanítókra is kiterjesztetik.

3. §. A községi és a hitfelekezeti elemi népiskoláknál alkalmazott rendes tanítók korpótléka a következőképen állapíttatik meg:

5 évi szolgálat után	200 K
10 évi szolgálat után ismét	100
15 évi szolgálat után újra	100
20 évi szolgálat után ismét	200
25 évi szolgálat után újra	200
30 évi szolgálat után ismét	200 „

Ezen korpótlék az alapfizetésbe be nem számítható. A korpótlékokra azon szolgálati idő ad igényt, amelyet a rendes tanító szabályszerű képesítéssel az állomás végleges elfoglalásától, legfeljebb azonban 1893. évi október hó 1-től megszakítás nélkül eltöltött; a jelen törvény hatálybalépte után alkalmazott rendes tanítóknál pedig az a szolgálati idő ad igényt, amelyet a tanító a 33. §-ban előirt eskütétele és állomásának véglegesen történt elfoglalása után megszakítás nélkül eltöltött. A szolgálat igazolt megszakításának tekintendő az a körülmény, ha a tanító betegség vagy egyéb tőle nem függött körülmény miatt volt kénytelen tanítói szolgálatát elhagyni és ezt a körülményt távozása alkalmával a kir. tanfelügyelő előtt igazolta. Egyes iskolafentartóknak a korpótlékra vonatkozólag már fennálló, vagy ezután alkotandó szabályzatai érvényben maradnak, ha azok a tanítókra nézve legalább is az ezen §-ban megállapított kedvezményt biztosítják. A jelen törvény életbeléptétől kezdve minden tanító, aki a megkívánt törvényes képesítéssel bir és a törvény feltételeinek megfelel, az itt megszabott korpótlék élvezetébe lép. Ennélfogva mindazok a tanítók, akik a jelen törvény életbeléptekor az 1893: XXVI. t.-c. 2. §-a alapján már

az első vagy a második 100—100 K-ás évötödös korpótlék élvezetében vannak, a jelen törvény életbeléptétől kezdve 100 K korpótlék kiegészítésben részesítendők.

4. §. A vallás- és közoktatásügyi miniszter feljogosíttatik, hogy a községi és felekezeti elemi népiskoláknál húzamos időn át kiváló érdemeket szerzett néptanítók részére az állami költségvetésben e célra megállapított hitel keretében a közigazgatási bizottság és a kir. tanfelügyelő javaslatára évi 200 K fizetés természetével bíró személyes pótlékot engedélyezhet.

5. §. A tanító fizetése, mint eddig szokában volt, állhat készpénzen kivül természetben szolgáltatott járandóságokból is, vagy földbirtok jövedelméből, a jelen törvény 7. és 8. §-aiban foglalt megszorítással.

6. §. A tanító készpénzfizetését az iskolafenntartó köteles havonként vagy évnegyedenként, mindig előlegesen kiszolgáltatni.

7. §. A tanítói fizetés egy részének terményekben való kiszolgáltatása csak oly feltétel alatt engedtetik meg, ha ezen terményeket az iskolafenntartó a tanító közbejötte nélkül szedeti be és előre megállapított mennyiségben szolgáltatja a tanítónak, még pedig úgy, hogy az évi utolsó részletet legkésőbb az év november hava végén átadja. Ha az iskolafenntartó a tanító terménybeli járandóságát nem szolgáltatná e megszabott módon ki, vagy ha az a termés átlagos minőségének meg nem felelne, akkor a termény helyett annak értékét készpénzben köteles fizetni.

8. §. A tanítói javadalmazás kiegészítő részét alkotó iskolai ingatlan haszonélvezetének pénzbeli egyenértékét — nem értve ide a természetben nyújtott lakás és házikert haszonélvezetét minden egyes tanítói állomásra nézve külön-külön kell megállapítani. E megállapodás alapjául — az összes adók levonásával — az ugyanazon községben hasonló minőségű ingatlanért elérhető haszonbér szolgál és ehhez hozzáadandó még a községi (hitközségi) lakósok által az ingatlan megmivelése körül netalán teljesített szolgálmányok pénzbeli értékét. Ugyancsak községenként, az utolsó három évi (1904—1906) átlagának alapján kell megállapítani a tanító által élvezett terményjárandóságok (ételnemüek, fa, jószágtartás, stb.) pénzbeli egyenértékét. Az értékmegállapítások ellen az érdekelt fél 30 napon belül felszólalással élhet a közigazgatási bizottsághoz, melynek határozata ellen, az 1896:XXVI. t.-c. rendelkezéseinek szem előtt tartásával, még a m. kir. közigazgatási bíróság előtt panasznak van helye. Az 1893:XXVI. t.-c. alapján már megtörtént megállapítások, a mennyiben azok alapján a tanító már állami fizetéskiegészítést nyert, érintetlenül maradnak.

9. §. Ezentúl az elemi népiskolákban önálló tanítói teendők ellátására csak rendes tanítói állások rendszeresíthetők és a tanítói állások csak érvényes tanítói oklevéllel biró egyénekkel tölthetők be. A rendes tanítói állásra a jelen törvény 29. §-ában és az 1868. évi XXXVIII. t.-c. 139. §-ában említett eseteket és a 2. §. 3. bekezdésében engedett ideiglenes intézkedést kivéve, segédtanító nem alkalmazható.

10. §. Az iskolafentartók kötelesek a tanítói fizetésekről egyénenként nyílvántartást vezetni. Ennek alapján kitüntetett hátrálékok a tanító panaszára vagy hivatalból történt feljelentés esetén az egyes adósoktól közigazgatási uton hajtandók be. A végrehajtás módozatait a vallás- és közoktatásügyi miniszter, a belügyi és pénzügyi miniszterekkel egyetértőleg rendeleti úton állapítja meg.

11. §. Ha a hitfelekezeti iskola tanítója az 1868. évi XXVIII. tc. 141. §-ának harmadik bekezdése értelmében kántori teendőt is végez, a tanítói fizetés megállapításakor a jelen törvény 2. §-ában megállapított legkisebb fizetés erejéig a tanítói és kántori járandóságok együttesen tanítói fizetésnek veendők, viszont az igy együtt számított tanítói és kántori járandóság az országos tanítói nyugdíj- és gyámalappal szemben a tanítók nyugdíjjogosultságába is beszámítandó.

12. §. Úgy a községi, mint a felekezeti elemi népiskolák fentartói kötelesek az iskolákban alkalmazott rendes tanítóknak járandóságait a jelen törvény életbeléptétől számitott 3 éven belül, vagyis 1910 junius hó 30-ig, az e törvény 2—3. §-ában megállapitott legcsekélyebb összegekig biztosítani. A mennyiben erre a 15. §. rendelkezései szerint megállapított szegénységük miatt nem képesek, tartoznak legkésőbb 1910. szeptember hó 30-ig az alább meghatározott módon a hiányt pótló állami segélyért a vallás- és közoktatási miniszterhez fordulni. Olyan község folyamodványa, mely az 1868:XXXVIII. t.-c. 35. §-a által engedélyezett 5%-os iskolai adót ki nem vetette vagy ki nem merítette, tárgyalás alá nem vehető. Ezt a segélyt az iskolafentartók jelen törv. életbelépte után mindjárt, bármikor igénybe vehetik minden oly iskolai tanítóira nézve, mely e törvényben megállapított feltételeknek megfelel. Már létező iskolák, ha fentartóik a fentemlitett határidőn belül segélyért nem folyamodtak, ilyent később csak akkor nyerhetnek, ha anyagi helyzetüknek időközben beállott rosszabbodását a 15. §-ban körülirt eljárás útján kimutatják. Az előbb említett 3 évi átmeneti idő alatt az iskolafentartók az iskoláikban alkalmazott tanítóknak csupán az 1893. évi XXVI. t.-c.-ben meghatározott járandóságokat tartoznak biztosítani, amelyek kiegészítése céljából ezen idő alatt az 1907 junius hó 30-ig engedélyezett állami segélyek élvezetében 1910 szeptember hó 30-ig meghagyatnak. Az államsegély kiutalása ez esetben is a jelen törvény 32. §-ában körülírt módon történik. A jelen törvény határozatai azonban a 2. 3. és 20. §-ok kivételével, ezekre az iskolákra is kiterjednek. Új állami segély az átmeneti idő alatt is csak a jelen törvényben meghatározott járandóságok kiegészítésére és olyan iskoláknál alkalmazott tanítóknak adható, melyek e törvény összes feltételeinek eleget tesznek.

13. §. Ha a hitfelekezeti iskolafentartók az előző szakaszban megállapított határidők alatt nem biztosítanák tanítóik legkisebb fizetését, de iskolájukat mindamellett fentartani kivánják, az ezen törvényben megállapított legkisebb tanítói fizetés az iskolafentartó hitfelekezet terhére biztosítottnak tekintetik. Ha pedig a tanítói fizetés behajthatatlan és az iskolafentartó e körülmény megállapítása után mégsem veszi igénybe az államsegélyt, az iskolafentartó abban a községben elveszti iskolafentartási jogát.

14. §. A tanitói fizetéseknek, illetőleg a kántortanítónői egész javadalomnak eddig megállapított és az iskolafentartók által saját anyagi forrásaikból okmányszerű díjlevél alapján szolgáltatott mennyisége továbbra is csonkítatlanúl kiszolgáltatandó, illetőleg államsegély igénybevétele céljából le nem szállítható. Ellenben jogában áll az iskolafenntartó községnek, illetőleg hitközségnek az államsegélylyel kiegészített tanítói javadalmazást az állami tanítók fizetése arányában saját erejéből felemelni, anélkül, hogy ennek következtében a már megállapított államsegély megvonható, vagy leszállítható lenne. Ha valamely államsegélylyel kiegészített tanítói állásnak jövedelme az iskolafenntartó által el nem hárítható valamely állandó természetű körülmény következtében csökken, az illetékes iskolai hatóság a közigazgatási bizottság utján a vallás- és közoktatásügyi minisztertől az államsegély felemelését kérheti.

15. §. A vallás- és közoktatásügyi miniszter a

törvényhozás által ezen célra engedélyezett összegből az arra utalt községek és hitközségek népiskolai tanítóinak fizetését, az illetékes iskolai főhatóság értesítése mellett, a törvényhatósági közigazgatási bizottság útján az ezen törvényben megállapított legkisebb fizetésig, a jelen törvény 16. 17. 18. 19. és 20. §-aiban foglalt feltételek mellett, a következő módozatok szerint egészíti ki:

a) a közigazgatási bizottság a községek vagy a hitközségnek, továbbá az iskolának szabályszerű költségvetése, a tanítói díjlevél és a hitközség anyagi helyzetét igazoló, a járási főszolgabíró (polgármester) által láttamozott helyhatósági bizonyítvány alapján megállapítja a népiskolai hatóságok által bejelentett tanítói fizetésnek, illetőleg kántortanítói egész javadalomnak és az ennek fedezetéül szolgáló jövedelmeknek mennyiségét. Megállapítja továbbá a tanítói törvényes képesítettséget, magyar állampolgárságát, valamint azt, hogy magyar nyelven helyesen beszélni és írni, valamint tanítani is tud és hogy a jelen törvény 33. §-ában előírt esküt letette. Végül azt is megállapítja a közigazgatási bizottság, vajjon az illető iskola megfelel-e az 1868: XXXVIII. t.-c. 27. és 28. §-aiban követelt feltételeknek;

b) a közigazgatási bizottság megvizsgálja azt is, hogy az illető iskola tanítási terve és tanulmányi rendje, valamint felszerelése megfelel-e a törvényes kellékeknek, különösen a jelen törvény 16. 17. 18. 19. és 20. §-ai rendelkezéseinek, továbbá azt, hogy az illető tanítónak osztályába, akinek járandóságaihoz az iskolafenntartó állami kiegészítést kér, hány mindennapi (6—12) éves tanköteles lesz utalva. Amennyiben a tankötelesek száma 30-on alúl maradna, a vallás- és közoktatásügyi miniszter csak kivételes esetekben engedélyezhet államsegélyt.

16. §. Állami fizetés-, vagy korpótlék-kiegészítést csak olyan községi vagy hitfelekezeti iskolák tanítói nyerhetnek, melyekben az 1868: XXXVIII. t.-c. 11. és 55. §-aiban, valamint a jelen törvény 19. és 20. §-aiban felsorolt köteles tantárgyak a mindennapi iskolában, az illető egyházi főhatóság, illetőleg a vallás- és közoktatásügyi miniszter által kiadott tanterv szerint 6 évre felosztva, faluhelyen legalább 8 havi, városokban legalább 9 havi szorgalmi idő alatt taníttatnak.

17. §. Minden iskola és minden tanító, tekintet nélkül az iskola jellegére és arra, hogy állami segélyt élvez-e vagy sem, a gyermekek lelkében a magyar hazához való ragaszkodás szellemét tartozik kifejleszteni és megerősíteni. Ennek a szempontnak az egész tanításban érvényesülni kell; külső kifejezéseül minden iskolában, jellegkülönbség nélkül, úgy a főbejárat fölött, mint megfelelő helyen a tantermekben Magyarország címere helyezendő el, a tantermekben a magyar történetből vett falitáblák alkalmazandók, nemzeti ünnepeken pedig az épületen a magyar nemzeti címeres zászló tüzendő ki. E jelvényeken kivül csak a törvényhatóság és a község címere és az iskola községi, illetőleg felekezeti jellegét a törvényesen megállapított kitételekkel megjelölő külső felírat és a tantermekben vallási jelvények és az oktatáshoz szükséges tanszerek alkalmazása van megengedve, melyek azonban idegen történeti vagy földrajzi vonatkozásokat nem tartalmazhatnak és csakis hazai készítmények lehetnek. A vallás- és közoktatásügyi miniszter a tárcája terhére gondoskodik arról, hogy az összes iskolák a magyar címerrel és zászlóval, valamint az iskolafentartó hatósággal egyetértőleg megállapitandó magyar történeti képekkel elláttassanak. E történeti képek a tantermekben kellő módon elhelyezendők és a tanító tartozik jelentőségüket a nyelv- és értelemgyakorlatok, továbbá a földrajz és történelem tanítása során a gyermekeknek megmagyarázni. Ezen szakasz azon rendelkezéseinek végrehajtása, amelyek nem a tanító működési körébe esnek, az iskolaszéknek feladata és érette első sorban az iskolaszék elnöke felelős. Ezen rendelkezéseknek szándékos elmulasztása kihágást képez, mely fölött azok a közigazgatási hatóságok illetékesek biráskodni, melyeket az 1891: XX. t.-cikk kijelölt. Az ilykép megállapított kihágás büntetése 500 koronáig terjedhető pénzbüntetés, melylyel a mulasztás elkövetője sújtandó. A befolyó pénzbüntetés az országos néptanítói nyugdíj céljaira fordítandó.

18. §. Az 1868:XLIV. t.-c. 14. §-ának az a rendelkezése, mely szerint az egyházközségek iskoláiban az oktatásnak nyelvét tetszés szerint határozhatják meg, aképp értelmezendő, hogy szabadságukban áll oktatási nyelvül vagy az állam nyelvét, vagy a gyermekek anyanyelvét megállapítani, fenmaradván természetesen az utóbbi esetben a magyar nyelvnek tanítására vonatkozó törvényes intézkedések feltétlen érvénye és hatálya. Mindazon népoktatási tanintézetekben azonban, amelyekben az állam nyelve van tanítási nyelvül bevezetve, ezen állapot többé meg nem változtatható.

19. §. A nem magyar tanítási nyelvű elemi iskolákban, akár részesülnek állami segélyben, akár nem, a magyar nyelv a mindennapi tanfolyam valamennyi osztályában a vallás- és közoktatásügyi miniszter által megállapított tanítási terv szerint és kijelölt óraszámban oly mérvben tanítandó, hogy a nem magyar anyanyelvű gyermek az ő életcéljainak megfelelően gondolatait magyarúl érthetően ki tudja fejezni.

20. §. Nem magyar tanítási nyelvű iskoláknál alkalmazott tanítók állami fizetés- vagy korpótlékkiegészítésben a 16. § ban megszabott feltételeken kivül csak a következő további feltételek teljesítése mellett részesülhetnek: 1. ha az illető iskolákban a magyar nyelv, a számolás, a hazai földrajz és történelem, továbbá a polgári jogok és kötelességek tanítása a vallás- és közoktatásügyi miniszter által megállapított tanterv szerint és óraszámban, kizárólag az általa engedélyezett tankönyvek és tanítási segédeszközök használatával történik; 2. ha az illető iskolában kizárólag a vallás- és közoktatásügyi miniszter által helybenhagyott hazafias tartalmú olvasókönyvek és tanszerek használtatnak.

21. §. Ha az állam valamely községi vagy felekezeti iskola tanítójának fizetéskiegészítéséhez 200 koronát meghaladó államsegélylyel járul, a tanító alkalmazása a vallás- és közoktatásügyi miniszter jóváhagyásától függ. Ha ezen tanítói állomásokra oly egyén választatnék, illetőleg oly egyénnek megválasztása terjesztetnék fel jóváhagyás végett, aki ellen a vallás- és közoktatásügyi miniszter törvény alapján, vagy állami szempontból kifogást emelhet, a miniszter 30 napra terjedhető záros határidő kitűzése mellett más egyén választására és újabb felterjesztése tételére szólítja fel a tanító alkalmazására jogosultakat; ha pedig a felszólítás eredménytelen maradna, vagy ha az új felterjesztés a fentebbi szempontokból másodízben is kifogásra szolgáltatna okot: az esetben a tanítót az iskolafentartó további meghallgatása nélkül a vallás- és közoktatásügyi miniszter nevezi ki, a hitfelekezetek által fentartott népiskolákat illetőleg azonban oly korlátozással, hogy a kinevezendő tanító ugyanahhoz a vallásfelekezethez tartozzék, mint az illető iskola, és hogy e tanító személyére nézve az illetékes egyházi főhatóság előlegesen, záros határidő alatt, nyilatkozattételre hivassék fel. Az államsegélyben részesülő községi elemi népiskoláknál az 1876:XXVIII t.-c. 13. §-ának 1. pontjában körülirt tanítóválasztási eljárás a jelen §. rendelkezéseinek megfelelően módosíttatik. Ha pedig az állam valamely községi vagy felekezeti

népiskolánál a tanítói állás alapfizetéséhez e fizetés felénél nagyobb fizetéskiegészítő államsegélylyel járul, ezen tanítói állásra a tanítót a vallás- és közoktatásügyi miniszter nevezi ki, a felekezeti iskolákhoz azonban szintén oly korlátozással, hogy a kinevezendő tanító ugyanahhoz a vallásfelekezethez tartozzék, mint az illető iskola, és hogy a tanító személyére nézve az illetékes egyházi főhatóság előlegesen, záros határidő alatt, nyilatkozattételre hivassék fel. A 200 koronát meghaladó államsegélyt élvező községi elemi iskolák tanítóinak választása körül felmerült vitás ügyek végérvényes elintézése a vallás- és közoktatásügyi miniszter hatáskörébe tartozik.

22. §. Ha az állam valamely községben állami elemi népiskolát tart fenn, a helyben levő községi és hitfelekezeti elemi népiskola tanítói fizetésének kiegészítésére és korpótlékaira csak abban az esetben engedélyezendő államsegély, ha az állami elemi népiskola a községben levő 6—12 éves összes tanköteleseknek törvényszerű oktatását helyszüke miatt el nem láthatja, s igy más jellegű népiskolára tényleg szükség van. Ellenkező esetben a miniszter a segély megadása iránt az állami érdekek mérlegelésével és a közigazgatási bizottság véleményének meghallgatása után saját belátása szerint határoz.

23. §. A hitfelekezeti hatóság a fegyelmi eljárást saját szabályai szerint foganatosítja. Minden hitfelekezeti hatóság köteles fegyelmi szabályait a vallás- és közoktatásügyi miniszternek tudomás végett előzetesen bemutatni. A hitfelekezeti iskolai hatóság olyan felekezeti tanitó ellen, akinek fizetéskiegészítés vagy korpótlék cimén bármilyen összegű államsegély van engedélyezve, a vallás- és közoktatásügyi miniszter felhivására a fegyelmi eljárást megindítani köteles minden oly esetben, amelyben az 1876: XXVIII. t.-c. 7. §-a értelmében fegyelmi eljárásnak van helye. A vallás- és közoktatásügyi miniszter kivánságára a tanító állásától mindenesetre felfüggesztendő. Ha a hitfelekezeti hatóság a fegyelmi eljárást a rendelet vételétől számított 15 nap alatt meg nem indítaná, vagy ha azt kellő igazolás nélkül három hó alatt be nem fejezné, vagy pedig ha az itéletet annak meghozatalától számított 15 nap alatt a miniszterhez fel nem terjesztené, mindez esetben a fegyelmi ügyet az 1876: XXVIII. t.c. szabályai szerint a közigazgatási bizottság látja el. Ha az egyházi főhatóság valamely hitfelekezeti iskolai tanitót, aki akár fizetéskiegészítés, akár korpótlék cimén államsegélyt élvez, fegyelmi uton hivatalvesztésre itél: határozatát a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez 15 nap alatt felterjeszteni köteles. A miniszter a határozat vételétől számított egy hónapon belül a közigazgatási bizottság kiküldött tagjának közreműködésével uj eljárást s ennek alapján ujabb határozathozatalt rendelhet el. Ha a miniszter az említett időn belül nem nyilatkozik, a határozat végrehajtható. A vallás- és közoktatásügyi miniszter a fegyelmi eljárás megindítása iránt a hitfelekezeti hatósághoz intézett felhivással egyidejüleg, vagy az eljárás folyamán bármikor az államsegély kiszolgáltatását felfüggesztheti.

24. §. Bármilyen jellegű elemi népiskolánál alkalmazott tanító ellen, tekintet nélkül arra, vajjon van-e fizetésének kiegészítésére, vagy korpótlékra államsegély engedélyezve, vagy sem, a vallás- és közoktatásügyi miniszter a közigazgatási bizottság által az 1876: évi XXVIII. t.-c. 7. §-ában megszabott módon és az ott megállapított felebbezési jog mellett foganatosítandó fegyelmi eljárást rendelhet el a következő esetekben

a) ha a tanító a magyar nyelv tanítását elhanyagolja, vagy azt rem a jelen törvény 16. 19. és 20. §-aiban kitűzött célnak megfelelő sikerrel, illető leg nem az ott felsorolt rendelkezések szerint tanítja, vagy ha a 16. és 17. illetve 20. §§ meghagyásainak nem tesz eleget;

b) ha az iskolákban a kormány által eltiltott, vagy a 20. §. esetében a miniszter által nem engedélyezett tankönyveket, vagy ilyen taneszközöket használ;

c) ha államellenes irányt követ. Államellenes iránynak tekintendő különösen minden cselekedet, amely az állam alkotmánya, nemzeti jellege, egysége, külön állása, vagy területi épsége, továbbá az állam nyelvének törvényben meghatározott alkalmazása és az állam címere, jelvényei és zászlója ellen irányul, történt legyen az akár tanhelyiségben, akár azon kivül, vagy más állam területén élőszóban, irásban, vagy nyomtatvány, képes ábrázolat, tankönyv, vagy egyéb taneszközök által.

d) ha hitfelekezetek, vagy egyes társadalmi osztályok ellen, ugyszintén ha a tulajdon, vagy a házasság jogintézménye ellen izgat, vagy ha törvény ellenére magán- vagy köztulajdon felosztásával ámit:

e) ha az 1903: IV t.-c. 18 §-ának tilalma ellenére kivándorlási ügyekkel foglalkozik.

E szakasz intézkedései nem szüntetik meg az iskolafentartók azon kötelességét, hogy az abban érintett nemzeti szempontok fölött saját hatáskörükben is őrködjenek. Fegyelmi jogukat tehát ezekre nézve is érvényesíthetik, de ily esetekben itélethozatal után tartoznak az itéletet az összes fegyelmi iratokkal a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez felterjeszteni. A miniszter, ha szükségesnek látja, e szakasz első bekezdésének értelmében a felterjesztés vételétől számítandó 15 napon belül e §. rendelkezései szerint foganatosítandó új fegyelmi eljárást rendelhet el és ez esetben a más hatóság által hozott fegyelmi itélet az új eljárás befejezéséig függőben marad. Ha a miniszter e határidő leteltéig új eljárást el nem rendel, a fentartó hatóság itélete végérvényes. A miniszternek jogában áll minden más hatóság által a jelen szakaszban felsorolt fegyelmi vétségek cimén megindított fegyelmi eljárás bármely szakában az ügyet a közigazgatási bizottsághoz utalni és ez esetben ama fegyelmi eljárás megszüntnek tekintendő. A fegyelmi eljárásból eredő költségek viselése tekintetében a vallás- és közoktatásügyi miniszter rendeletileg intézkedik.

25. §. A fegyelmi vizsgálatnak a 24. §. alapján felekezeti tanító ellen történt elrendeléséről az illetékes felekezeti hatóság értesítendő; ugyanazzal közlendők a fegyelmi eljárás iratai és a fegyelmi itélet is. Ha büntetendő cselekmény (büntett, vétség, kihágás) jelenségei mutatkoznak, a közigazgatási bizottság az ügyet az illetékes büntetőbirósághoz teszi át. Azonban oly esetben, hol a fenforgó vétség már tisztán fegyelmi szempontból is, a hivatalból való elbocsátás kimondását teszi szükségessé, a fegyelmi eljárás a büntető eljárásra való tekintet nélkül folytatandó és befejezendő; míg ha a fenforgó vétségek a hivatalból elbocsátást tisztán fegyelmi szempontból nem indokolják, az iratok azonnal átteendők a büntetőbirósághoz, és ez esetben a további fegyelmi eljárás a bűnügynek jogerős itélettel befejezéseig függőben tartandó.

26. §. Az olyan iskolát, amelynek tanítója állásától a 24. §. a), b), c) pontjában felsorolt okok valamelyikéből mozdíttatott el, a vallás- és közoktatásügyi miniszter megszüntetheti és helyébe állami iskolát állíthat.

27. §. Ha a 24. §. alapján történt és a tanító elmozdítását eredményezett fegyelmi eljárás során kiderül, hogy az előfordult hibában olyan nem állami iskolai hatóság, melynek rendelkezési joga több népiskolára kiterjed cselekvőleg az az utasítás, rendelet vagy tilalom utján részes: vallás- és közoktatásügyi miniszter az illető hatóság alatt álló összes iskolák

megvizsgálása iránt haladéktalanul intézkedik; a vizsgálat eszközlésére külön miniszteri biztost is küldhet ki. A vizsgálat eredményéhez és az eset súlyos voltához képest a miniszter első ízben vagy kellő biztosítékot szerez hasonló hibák ismétlése ellen, vagy az illető iskoláktól az állami segélyt megvonja, sulyosabb esetekben azokat be is zárja. Ismétlés esetén ezek az iskolák feltétlenül bezárandók és megszünik az illető iskolafentartónak az a joga, hogy ugyanazokban a községekben iskolát állíthasson.

28. Ha a fegyelmi eljárás, vagy az előző szakasz értelmében megejtett vizsgálat során kiderül, hogy a 24. §-ban felsorolt hibák valamelyikében a lelkész is részes, a vallás és közoktatasügyi miniszter erről az illetékes egyházi főhatóságot értesíti s illető lelkésztől az állami kongrua-kiegészitést, az eset súlyos voltához képest, meghatározott időre vagy mindenkorra elvonhatja. Ha az illetékes egyházi főhatóság a helyzet orvoslása iránt egy félév alatt kellő biztositékot nem nyujt, a vallás- és közoktatásügyi miniszter az illető illető iskolát bezárhatja és helyébe állami iskolát állíthat. Sulyosabb esetekben a miniszter kimondhatja, hogy az illető lelkész állami iskolákban hitoktatással meg nem bizható. A más hitoktató kirendelésével esetleg összekötött többköltségnek megtérítéséhez a miniszter az illető hitfelekezet kongrua-kiegészítési javadalmának terhére méltányosan megállapítandó összeggel járulhat.

29. §. Ha a fegyelmi vizsgálat során megállapíttatik, hogy a magyar nyelv tanításában tapasztalt eredménytelenségnek nem a tanító szándékos mulasztása, hanem képességének fogyatékos volta az oka, ezen esetben az illető tanító, amennyiben az orsz. tanítói nyugdíjintézetnek tagja, nyugdíjazandó, illetőleg végkielégítéssel látandó el. Ha pedig nem volna tagja az orsz. tanítói nyugdíjintézetnek, az iskolaföntartó köteles a tanító mellé törvényes képesítéssel bíró segédtanítót alkalmazni.

30. §. Ha az iskolaföntartó az igy üresedésbe jött tanítói állásra a jelen törvény 15. §-ának a) pontjában megkívánt kifogástalan képesítéssel bíró tanítót az állás üresedésbe jöttétől számítandó 30 nap alatt nem alkalmaz, ezt a közigazgatási bizottságtól, — vagy 15 napon belül beadandó fölebbezés folytán a vallás- és közoktatásügyi minisztertől halasztást nem nyer: ez esetben az illető iskolához a vallás- és közoktatásügyi miniszter az iskolaföntartó további meghallgatása nélkül, a közoktatási tárca terhére nevez ki tanítót, a hitfelekezetek által föntartott népiskolákat illetőleg azonban oly megszorítással, hogy a kinevezendő tanító ugyanahhoz a vallásfelekezethez tartozzék, mint az illető iskola. Az iskolaföntartó tanítóválasztási joga ezen tanítói állásra nézve csak akkor éled föl, mikor a vallás-és közoktatásügyi miniszter az általa alkalmazott tanítót elhelyezi. A 29. és 30. §§ rendelkezései csak 1912. év végéig maradnak érvényben.

31. §. Az iskolaföntartók, illetőleg az iskolaszékek elnökei kötelesek a tanítói állomásokon történt bármiféle személyi változást, vagy a tanítói állások beszűntetését, újak rendszeresítését 15 nap alatt a kir. tanfelügyelőnek bejelenteni. E rendelkezésnek elmúlasztása kihágást képez és 20—100 koronáig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő, a jelen törvény 17. §. végpontjában megszabott módon.

32. §. A jelen törvény alapján a községi és hitfelekezeti népiskolai tanítók részére akár fizetéskiegészítés, akár pedig korpótlék cimén engedélyezett államsegély a kir. adóhivatalnál az illető tanító nevére havi előleges részletekben utalványozandó, olyképp, hogy minden évben a január és julius havi részletről szóló nyugta az illetékes kir. tanfelügyelőnek láttamozás végett bemutatandó. Az összes nyugták az illető iskolaszék elnöke által is láttamozandók.

33. §. Bármilyen jellegű elemi népiskolánál első izben alkalmazott rendes tanító köteles magyar állampolgárságát a kir. tanfelügyelő előtt igazolni. Továbbá köteles a kir. tanfelügyelő vagy ennek megbizottja és az illetékes iskolai hatóság előtt a következő hivatalos esküt letenni:

„Én N. N. az .....i népiskolához alkalmazott rendes tanító, esküszöm az élő Istenre, hogy Ő Felsége apostoli királyom, magyar hazám és annak alkotmányos és szentesített törvényei iránt tántoríthatatlan és rendületlen hűséggel viseltetem, a hazai legfelsőbb és felsőbb hatóságok törvényes rendeleteit és a tanítói tisztemmel járó kötelességeket mindenkor lelkiismeretesen, híven és pontosan teljesíteni, a gondjaimra bízott gyermekeket a magyar haza szeretetében nevelni fogom. Isten engem úgy segéljen!“

A tanító csak ezen eskü letétele után foglalhatja el állását, az országos tanítói nyugdíjintézetbe csak ezen eskü letételének igazolása mellett vehető fel. A jelen törvény életbeléptekor már alkalmazásban levő mindazon tanítók pedig, akik akár fizetéskiegészítés, akár korpótlék címen már államsegélyt élveznek, kötelesek a jelen törvény életbeléptétől számított három hónap alatt a fennebbi esküt az itt meghatározott módon letenni. A tanfelügyelő a tanító fizetésének kiegészítésére engedélyezett államsegélyről szóló első nyugtát csak úgy láttamozhatja, ha a tanító az eskü letételét előtte okmánnyal igazolja.

34. §. Bármilyen jellegű elemi népiskolánál csak olyan nyomtatványminták (iskolai felvételi, előmeneteli és mulasztási naplók, mulasztási kimutatások stb.) alkalmazhatók, amelyek a vallás- és közoktatásügyi miniszter által megállapított összes rovatokat tartalmazzák. A községi iskolák és az államsegélyes hitfelekezeti népiskolák az állami iskolák számára megállapított nyomtatvány-mintákat kötelesek használni.

35. §. A jelen törvénynek 9. 17. első pontja, 18. 19. 24. 25. (második bekezdés), 26. 27. 34. és 36. §§-ainak rendelkezései az 1868. évi XXXVIII. t.-c. IV. fejezete értelmében a magánosok és társulatok által fenntartott népiskolákra is alkalmazandók. Ha ilyen iskoláknál alkalmazott tanítók községi vagy felekezeti iskolához átvétetnek, a jelen törvény 2. §-ában megállapított alapfizetésen felül az egész szolgálati idejük után, de legfeljebb 1839. év október 1-től kezdve a 3. §. értelmében megállapítandó korpótlék élvezetébe lépnek.

36. §. A jelen törvényben foglalt rendelkezések a tanítónőkre éppen úgy alkalmazandók, mint a tanítókra.

37. §. Azon esetben, ha akármilyen jellegű népiskolánál alkalmazott tanítónő más helyre férjhez megy, állásáról lemondottnak tekintendő.

38. §. Jelen törvény 1907. évi julius hó 1-én lép életbe, az abból eredő költségtöbblet 1907. évre az állami költségvetés XXI. fejezete 20. címének terhére számolandó el. A vallás- és közoktatásügyi miniszter felhatalmaztatik, hogy a pénzügyminiszterrel egyetértőleg azoknak a nem állami tanítóknak, akik fizetésük kiegészítésére eddig is állami segélyt nyertek, már az 1907. év első felében is az e törvény alapján ugyanez év második felében nyerhető segély terhére és abba beszámítandó előlegeket adhasson.

39. §. E törvény életbeléptével az 1893. évi XXVI. t.-c. egész terjedelmében, valamint az 1897. évi XVIII. t.-c. 4. §-ának utolsó pontja hatályát veszti.

40. §. E törvény végrehajtásával a vallás- és közoktatásügyi miniszter és a pénzügyminiszter bizatnak meg.

TÁRCZA.

Székely János kézdivásárhelyi lelkész.

Szül. 1827. szept. 8. megh. 1907. jan. 12.

(Folyt. és vége.)

Másodszor 1866-ban nősült. Ekkor néhai Incze Dániel nagyenyedi theol. professornak árván maradott leányát Saroltát vette el, ki akkor, mint nevelt leány, nagybátyja Takács János kolozsvári tanár, később miniszteri tanácsos házánál volt. Ebből a házasságából származtak Málvina, Melinda, Ödön, Margit és Katinka nevü gyermekei, kik közül Margit, dr. Mezey Géza tordai ügyvéd neje egy évi boldog házasság után ezelőtt 6 évvel halt meg, egy fiú gyermeket hagyva a vigasztalhatatlan ifjú apának; Katinka pedig a kolozsvári kórházban van súlyos betegen. Nem véletlen dolog, hogy annak az embernek, ki hosszú életében a nevelés szent ügyének példás buzgalmú munkása volt, gyermekei ma mind tanítással foglalkoznak. Malvina polg. isk. tanítónő, Melinda mint végzett tanítónő szintén egyideig tanított is, Ödön főgimn. tanár, Margit és Katinka, előbbi polg. iskolai, utóbbi elemi iskolai tanítónői oklevelet szerzett.

Hosszasan foglalkoztam a boldogult lelkipásztor magán életével, de szentül meg vagyok győződve, hogy nem haszon nélkül tettem. Amilyen az ember magán életében, olyan hivataloskodásában, s minden, a családi élet szűk körén kivül végzett munkájában. És aki hű képét akarja adni embertársa életének hivatali és társadalmi vonatkozásában, annak úgy az okozat, mint az ok helyes megitélésének szempontjából be kell pillantania abba a műhelybe, honnan az embernek a köz érdekében végzett munkái előkerülnek: a családi élet szentélyébe is.

Székely János ugyanoly szerető szivű atyja volt hiveinek, mint amilyen gyermekeinek. A szülői szeretet legékesebb jellemvonása az önfeláldozás. Saját életét adja gyermekei életéért. Ő maga szükséget szenved, csakhogy gyermeke boldog legyen.

Székely János az ő nagyobb családjáért, szeretett egyházáért munkálni, tenni soha meg nem szűnt. Korán észrevette azt, hogy munkás, vallásos hivei nemes célokért minden áldozatra készek, s rajta volt, hogy az áldozatnak lelke bennük mindig ébren legyen. Nem kicsinyelte ugyan a pillanatnyi szükség elenyésztetésére adott áldozatokat is, de igazi értéket annak tulajdonított, mi a biztos jövendő alapjának lehetett alkatrészévé. Igy vette észre azt, hogy a kepefizetés óriási teherrel nehezedik hiveire, s nem nyugodott addig, míg meg nem teremthetett egy olyan kepeváltási alapot, mely amellett, hogy az egyház minden hivatalnokát fizeti, ezen kiadásokon felül maradó jövedelmének tőkésítésével pár év mulva ama csekély egyh.-adó fizetésének kötelezettsége alól is fölmenti a hiveket, amit még most kell fizetniök. Ezen alap megteremtése érdekében kifejtett munkásságánál tündöklött az ő lelkipásztori tehetsége a maga legnagyobb fényességében. Agitált oly vehemenciával, hogy ha hivei át nem tudták volna érezni munkásságának az egyház jövendő virágzására való nagy horderejét, a túlságos anyagi áldozatokkal terhelt nép között népszerűségét vesztette volna el.

Igy szakadatlanul hivei közt járva, észre kellett vennie azt is, hogy azok az élet folyton fokozódó igényeivel szemben nem rendelkeznek az anyagi erőgyűjtésnek olyan eszközeivel, hogy ezek mellett az áldozatnak lelke bennük állandóan ébren tartható legyen. Ezért közgazdasági tevékenységhez fogott. A városban egymásután két takarékpénztárt alakított, hogy legyen az élénk kereskedői szellemmel megáldott népnek olcsó hitelintézete, honnan a nagy anyagi befektetéseket igénylő vállalatokat pénzelhesse. Ezek a pénzintézetek ma már a háromszéki székelységnek igaz jóltevői, s virágzó üzletmenetükkel az alapító dicsőségét hirdetik.

Casino s különféle közművelődési és humán intézetek, mik ebben a kis városban léteznek és virágoznak, őt tekintik alapítójuknak.

Ily rengeteg munkában természetesen sok félreértést kellett eloszlatnia, sokszor kellett nehéz gondokkal tépelődnie, de csüggedés helyett mindig újabb, meg újabb munkára lelkesítette egyháza iránt való buzgó szerelme.

Ezelőtt csaknem egy évtizeddel aztán meglankadott. Szellemi ereje csökkenni kezdett és 1904-ben nyugalomba vonúlt. A hivek ezután is a legmélyebb tisztelettel vették körül, s mikor örök nyugalmára tért, nem volt egy lélek, mely őszinte gyászt ne öltött és el ne ismerte volna azt, hogy Székely Jánost Isten kegyelmes gondviselése adta az egyháznak, hogy munkálja példátlan eredménnyel ennek hitbeli tisztaságát, erkölcsi nemességét s jövendő dicsőségét.

Temetése január 15-én volt. A szertartást Bodor Géza esperes, Szabó Jenő és Czirmay Zoltán lelkészek végezték. Koporsóját hat presbyter vitte a templomba s a hivek, koszorú megváltás címen az egyház kepe-alapjának gyarapítására maguk kozt az ő nevére alapítványt tettek.

Nyugodjék csendesen! Hiveinek őszinte, kegyeletes emléke őrködik siri álma fölött.

Czirmay Zoltán.

KÜLÖNFÉLÉK.

Jubileum. *Dr. Kolozsvári* Sándor a kolozsvári egyetem jogi karának érdemes tanára, a napokban töltötte be tanárságának 40 éves fordulóját. Tisztelői e napot a jubileumhoz méltó módon akarták megünnepelni, de a puritán jellemű tanár határozott ellenzésére kénytelenek voltak tervükről lemondani. Azt azonban nem tilthatja meg, hogy nyilvánosság organumai e fontos évforduló alkalmával ki ne fejezzék az elismerést azon sokoldalú közéleti munkásság iránt, mely az ő nevéhez fűződik. E munkásság közt, nem tévedünk, ha tanári tevékenysége után mindjárt az egyházit sorozzuk. Tanári pályáját is, mint ref. jogtanár kezdette s azóta is, hogy egyetemi tanár lett, elsőrangú munkása volt egyházkerületünk igazgatá.ának. Mindhárom orsz. zsinatunknak tagja, s főleg a két elsőnek tevékeny munkássa, egyik vil. jegyzője is. Szász Domokos püspöksége alatt az igazgatótanács legállandóbb s irányadóbb tagja, küzdelmeinek munkásságának, gondjainak legelső osztályosa. Neve összeforrt egyházkerületünk mult 30 éves történetével s bár nem vezető szerepben, melytől maga vonult vissza, de ma is készséges munkása egyházunk érdekeinek. Hadd fejezzük ki mi is egyházkerületünk nevében őszinte jókívánatainkat e ritka szép évforduló alkalmával, kívánván, hogy a kiváló férfiut áldásos közéleti munkásságának s abban egyházunknak is sokáig tartsa meg az Isten!

Kitüntetés. A király Sass Béla debreceni theologiai akadémiai tanárnak, mint az egyetemes református konvent és az országos református zsinat jegyzőjének, a református egyházi élet és a magyar református egyház legfőbb kormányzó és törvényhozó testülete körében szerzett érdemei elismeréséül a harmadik osztályú vaskorona-rendet díjmentesen adományozta. Ez a kitűntetés, mely a református egyház egy derék munkás tagját érte, bennünket is őszinte örömmel tölt el.

Tanulmányút. *Tótfalusi* József marosvásárhelyi lelkész a múlt héten több heti tartózkodásra Németországba útazott. Útazásának célja azon sociális és egyháztársadalmi viszonyok és intézmények tanúlmányozására, melyeknek meghonósításáról minállunk is annyit — beszélünk. Jelenleg Berlinben folytatja tanúlmányait. Igéretét bírjuk, hogy tapasztalatairól már tanúlmányozásai közben felkeresi lapunkat leveleivel. Szivesen várjuk és sok sikert kívánunk az igazán szép vállalkozáshoz.

Hegedüs Sándor alapítványai. Hegedüs Sándor, a dunántuli ev. ref. egyházkerület néhai főgondnoka,

az egyházkerületnek összesen 20.800 korona alapitványt hagyott; nevezetesen tanítóképzői ösztöndíjra 2800 koronát, a pápai ref. nőnevelő-intézetnek 10.000 koronát, kollégiumbeli szegény tanulók és a theológusok segitségére 4000—4000 koronát. Az elhunyt végsőakaratának megfelelően ez alapitványok közül elsősorban a két utóbbit adta át most özvegy Hegedüs Sándorné született Jókay Jolán ötödfél százalékos takarékpénztári zálogleveleken Antal Gábor püspöknek.

A kolozsvári ev. ref. theol. fakultás ifjúsága 1907 ik évi március hó 2-ik napján, Zilahon, a Vigadó termeiben, a theológus segélyegylet javára hangversennyel egybekötött táncestélyt rendez, a következő műsorral: Mendelssohn: Török bordal. Énekli az ifjúsági énekkar. Fejes István: Az utolsó honvéd. Szavalja Kacsó Lajos th. Dalok. Előadja Fejér Gizella k. a. Felolvas Pokoly József theol. tanár. Vonósnégyes. Előadják: Kárpáthy László (I. hegedű). U. Szabó Gyula (II. hegedű), Tankó József (viola), Kövendi Károly (cello). Dialog. Előadják: Koronka Zsóka k. a. és Gebédi Lajos th. Taksony J. — Hoppe R.: Magyar dalegyveleg. Énekli az ifjúsági énekkar. Az estélynek sikerét a közönség érdeklődése mellet 45 védnök biztosítja. Az ifjak márc. 2-án mennek és 4-én estére térnek vissza több tanár vezetése alatt. A szamosvölgyi vasút igazgatósága hálás elismerésre méltó előzékenységgel bocsátott rendelkezésükre kedvezményes vasúti jegyeket az útazáshoz s így remélhető, hogy számosan vesznek részt a szép kiránduláson.

A klerikálizmus Magyarhonban. A D. P. L. irja. (Töredék egy levélből.) Kedves barátom: Vajjon ti ott Debrecenben látjátok-é már, hogy a várt nagy nemzeti megújulás és szabadság helyett rút klerikális uralom ült a nyakunkra? Sok tény bizonyítja ezt. Három dominikánus barát 9 napig dolgozott itt reggeltől estig. Még az utca is tele volt néppel. És a kultuszminisztérium utalványára az itteni adóhivatal fizetett nekik 600 koronát. Lejött a miniszteri osztálytanácsos is Váradi cimz. püspök; az áll. főgymn. ifjúságot gyóntatták, Mária kongregációt alkottak velök, s maga a miniszteri tan. püspök avatta fel őket mind harcosokká. Körmenetben járták be az utcákat, hirdetni a diadalt. Az állami iskolák szünetet tartanak, s ilyenkor a többi tanuló is és professzorok is vakációznak. Klerikális vakációk! igaz barátod Fekete Gyula. Nincs jelezve ugyan, hogy hol történt ez, de — fájdalom a tény valóságában nincs okunk kételkedni. Hja, az új idők!

Rendelet a baptistákról. A kultuszminiszter körrendeletet intézett valamennyi vármegyei és városi törvényhatóságokhoz, amelynek tartalma a következő: A baptista vallásfelekezetbe való belépés a főszolgabírónál, illetve polgármesternél jelentendő be, aki ama egyházközség székhelye szerint illetékes, amelybe a fél belépni óhajt. Minthogy pedig ez időszerint csak a budapesti baptista hitközség ismerhető el törvényesen megalakultnak, ennélfogva a baptista vallásfelekezetbe való belépés és pedig személyesen máshol, mint a budapesti polgármesternél be nem jelenthető. Ez időszerint tehát valamely bevett, vagy törvényesen elismert vallásfelekezeten kivül állók részéről a baptista vallásfelekezetbe való belépés iránt teljesített mindama bejelentések, a melyek az 1895. XLIII. törvénycikk és vonatkozó végrehajtási utasításának a 8. szakasza határozott rendelkezéseivel szemben nem személyesen és nem a székesfőváros polgármestere előtt történtek vagy történnek — érvénytelenek. A bevett vagy törvényesen elismert vallásfelekezetekről baptista vallásra való áttérés pedig szintén személyesen, még pedig ez időszerint csak a budapesti baptista hitközség előljárójánál lévén bejelentendők, ez irányban a törvényhatóságok részéről külön intézkedés nem szükséges.

HIVATALOS RÉSZ.

Sz. 176—1907. püsp. hiv.

KÖRLEVÉL

a nagytiszteletű Esperes urakhoz.

Felkérem a nagytiszteletű Esperes urakat, hogy a püspöki jelentéshez szükséges adatokat sürgősen beterjeszteni sziveskedjenek. (L. 1906. jan. 17-én 77. szám alatt a hivatalos lap 1906. évi 3. számában megjelent körlevelet.)

Miheztartás végett egyuttal értesítem a Nagytiszt. Esperes urakat, hogy a „segélyek“ rovatába kizárólag azon összegek veendők fel, melyeket az egyházközségek *a szegények segélyezésére fordítottak.*

Kolozsvárt, 1907. február hó 25.

Bartók, püspök.

899—1907. szám.

KÖRLEVÉL

valamennyi nagytiszteletű Esperes aának.

A missiói körök állapotáról szóló évi jelentések az 1903—1887. sz. körrendelet értelmében még a mult hó 30-ig beterjesztendők lettek volna.

Több egyházmegye részéről azonban a mai napig sem lettek fölterjesztve, miért is felhivjuk az érdekelt esperes aait, hogy előbb hivatkozott rendeletünknek most már minden késedelem nélkül *azonnal* tegyenek eleget.

Kolozsvárt, 1907. február hó 19.

Bartók, elnök. *Elek* titkárhelyettes, előadó.

Sz. 818—1907.

KÖRLEVEL

az iskolmszékek tiszteletes lelkész-elnökeinek s a kollégiumok méltóságos t. Elűljáróságainak.

Tudomás vétel végett közöljük, hogy a m. kir. vallás- és közoktatásügyi Miniszter úr 50802—1906. sz. a. ajánlja a gróf Teleki Sándor és Guttenberg Pál szerkesztésében megjelenő: „Munka és Játék c. folyóiratot, mely a magyar ifjúság technikai nevelését, a kézimunka és kézügyességi oktatás célját szolgálja.

Kolozsvárt, 1907. február 19.

Bartók, elnök. *Dr. Kálmán János,* tanügyi-előadó h.

Sz. 178—1906. Püsp. hiv.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a küküllői egyházmegyében levő *héderfáji* kántori állásra pályázat nyittatik.

Díjlevél szerinti javadalma: 1. Tisztességes lakás gazdasági épületekkel és 294 □-öl kerttel. 2. 400 □-öl szántó és 1400 □-öl kaszáló 32 kor. 3. Termény- (kepe) jövedelem 50 kal. és 10 véka búza 151 kor. 20 fillér, 70 véka és 6 kupa szemes búza 112 kor. 60 fill., 115 veder és 6 kupa must 231 kor. 50 fill. 4. Munkabeli szolgáltatások értéke 14 kor. 5. Stóla 7 kor. 70 fill. 6. Szombati malomvám pénzértéke 192 kor. 7. Csergedi temető haszonbére 23 kor. 8. Régi cinterem használati értéke 36 kor. Összes jövedelem 800 kor.

Kötelességek: az anya- és a nagycsergedi I. egyházban a kántori teendők elvégzése.

Pályázati határidő 1907. év márc. 15.

Szabályszerűen felszerelt folyamodványok nt. Nagy Domokos esperes aához Kutyfalvára küldendők.

Kolozsvár, 1907. február 23.

Bartók, püspök.

FELHIVÁS

a kolozsvári ref. egyhm. tiszt. lelkészeihez.

Mult 1906. év november havában felhívtam a nevezett egyházmegye tiszteletes lelkészeit, hogy 1907. évi nyomtatvány szükségleteiket sziveskedjenek velem tudatni, nálam megrendelni.

A vett megrendeléseket kielégítettem, s így miután a pénztár felesleges nyomtatvány felett nem rendelkezik, az időközben jött s későn érkezett megrendeléseknek eleget nem tehetek, csakis azon esetben, ha valamely egyházunknak levéltárát, s így az abban őrzött évi nyomtattatvány készletet tűzvész emésztette volna meg.

Jövőre nézve kérem nyomtatvány szükségletöket mindig október hó 1-ig szíveskedjenek bejelenteni.

A később érkezett megrendelésnek nem lehet eleget tenni.

M.-Kályán, 1907. febr. 16.

Lőrinczy, pénztáros.

Nyom. az „Ellenzék“ könyvnyomdájában Kolozsvárt, Szentegyház-utcza 22. szám.

X. Évfolyam. *10-ik szám.* *Kolozsvárt, 1907. márc. 7.*

Erdélyi Protestáns Lap

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, th. tanár.**

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 12 kor.
félévre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Egyházi törvényeink megerősítő „záradéka“ és a nem állami népiskolai törvényjavaslat.

Mult számunkban kifejtettük álláspontukat arról a „legfelső záradék“-ról, mellyel a királyi jóváhagyás egyházi törvényeinket ellátta. Egyházi lapjaink közül eddig hasonló szellemben csak a Prot. Egyh. és Isk. Lap szólott a kérdéshez.

Mi újolag felhívjuk egyházunk vezetőinek figyelmét a dologra. A „záradékok“ korszaka megújulni látszik s azzal szemben erélyesen sikra szállani egyházunk elutasíthatatlan kötelessége.

Nekünk feltünt s leszögeztük már a Zsinatnak Ő Felségénél való tisztelgése alkalmával, hogy az 1848. XX. t.-c. kérdésében a király rosszul van informálva. A cercle alkalmával Ő Felsége br. Bánffy Dezsővel való beszélgetése alkalmával, midőn Bánffy báró a 48. XX. t.-c. „e most kilátásba helyezett *részleges végrehajtásáról*“ beszélt: Ő Felsége közbeszólt: „részleges?!“ — br. Bánffy az ő éles látásával azonnal tisztában volt a helyzettel s alkalmat vett magának mindjárt arra, hogy kifejtse, miszerint e most igért 3 millió nagyon is “*részleges*“ végrehajtása a törvénynek, mert némely más felekezetek állami dotációjához viszonyítottan a protestánsoknak legalább évi 16 millióra volna igényük.

Vegyük hozzá ehhez Apponyi miniszternek az idei költségvetés tárgyalása során mondott azt a kitérő választ, melyet br. Bánffy Dezső hatalmas beszédére adott, s amelyben a 48. XX. t.-c. végrehajtása során a most igért 3 millió évi dotációt oly „*nyugvópontnak*“ jelezte, amelyen túl hosszú ideig nem lehet menni: s azonnal tisztában lehetünk vele, hogy mit céloz a „legfelső záradék“ királyi szava mögött rejtőző kultuszminiszter.

Br. Bánffy Dezső, kinek egyházunk érdekei szolgálatára és védelmére hozott időben, munkában sőt anyagiakban is pédátlan áldozataiért többször jut ki a gyanusítás, mint a hálás köszönet és elismerés szava, saját személyében megtette azt, mit állása, hazafias és egyházi kötelességei lelkiismerete szerint elébe szabtak. A hazafias protestántizmus hivatalos és nem hivatalos közvéleményének feladata most, hogy ez is egy szívvel és egy lélekkel megtegye a maga kötelességét s jogainkat sértetlenül megőrizze az utódok számára.

E feladat most első sorban a jövő héten újra összeülő zsinatra vár. Mint és minő formában kell tennie: ezt jóelőre meg kell állapítani s a lépés fontosságához képest előkészíteni. A hét prot. egyház közös-bizottsága — úgy tudjuk — hétfőn ülésezik. Még aznap délután zsinatunk vezető-férfiai tanácskozhatnak. Kedden délelőtt pedig a zsinat hivatalos megnyítása előtt, értekezletre volnának összehívandók a zsinati tagok, hogy ennek megállapodásához képest a nyilt ülésben való tárgyalás kellő higgadtsággal, de egyszersmind lehető alapos felszólalások során lehetőleg *egyhangulag* hozhassa meg határozatát.

Véleményünk szerint most már a 48. XX. t.-c. 2. §-a veendő bázisul, mely minden „bevett vallásfelekezetre nézve a tökéletes egyenlőséget és viszonosságot“ biztosítja. E paragrafusnak a „közteherviselés“-el való combinációja alapján volna akció indítandó annak a türhetetlen helyzetnek orvoslása iránt, hogy protestáns s főleg kálvinista népünk egyházilag súlyosabb terheket hordozzon, mint más egyház hivei, sőt különböző cimeken — kegyuraság, párbér stb. — még más felekezetnek is adózója legyen s igy a színmagyar kálvinistaságban a magyarság elnyomása tovább folyon a magyar hazában. Követeljünk egyenlő teherviselést a bevett vallásfelekezetek hiveire nézve legalább az állami dotáció mértékéig. Követeljünk országos törvényt, mely kimondja, hogy állami segély bármely felekezetnek, bármely egyházi intézményére csak azon esetben adható, ha hivei az államilag megállapított egyforma minimummal járulnak egyházuk fenntartásához. E minimumból befolyó összegen

túl minden jogos szükség azonos feltételek mellett „közálladalmi költségből fedeztessék".

A protestántizmus egyházpolitikai akcióját most már ezekre a vizekre kell irányítanunk. Ezt követeli a közérdek s abban főleg a lelkészi fizetések kórszerű rendezése, mely a mai minimummal tarthatatlan, mikor a tanítói fizetés 2600 koronában véglegesíttetik.

A mi a nem állami elemi népiskolák némely jogviszonyainak és tanítói fizetéseinek rendezéséről szóló törvényjavaslatot illeti, annak is főleg egyházunkra való vonatkozásaival kívánunk foglalkozni. Nemzeti vonatkozásairól hadd szóljanak a politikai lapok; hadd mutassák ők ki, hogy a nemzeti kormány e javaslata e szempontból mennyire mögötte marad a szabadelvű Berzeviczy-félének, sőt a darabont Lukács György rendeletének is. Hadd tisztázzák a javaslat alapján, hogy a 48-as miniszter Apponyi, voltaképpen elejtette a kötelező állami népiskolai oktatás programmját, a melyet pedig már az utóbbi időben megszoktunk volt nem is politikai pártkérdésnek, hanem a nemzeti-becsület kérdésének tekinteni s hogy az államosítás „kulturalis szüksége," mily „nemzetiségi tarkaság"-nak adott helyett. Hogy mit ér a nemzeti vonatkozású érdekeknek olyan hosszadalmas közigazgatási védelme, amilyent a javaslat tervez s amely ismét csak arra lesz jó, hogy legyen mit kijátszani és végrehajtatlanúl hagyni, vagy az összeütközéseket és herce-hurcákat állandósítani.

Felekezeti vonatkozásait nézve ennek is meg van az ismert „Paritätsprügelstock" jellege. Semmi különbséget sem tesz a magyar és nem magyar tannyelvű felekezeti iskolák között. Egy kalap alatt nyomorítja meg a magyart s emeli fel a nem-magyart. A 15. §. b. azon intékedése, mely szerint a 30-on aluli népességű iskola állami támogatást csak kivételes esetekben kaphat, a nemzetiségek közt elszórva levő magyar s leginkább prot. iskolák beszüntetésére s nálunk az elolához sodás még gyorsabbá tételére fog szolgálni s a magyar felekezetek közt is a népesebb róm. kath. egyház előnyeit biztosítja. A 18., 21. és 22. §-t is, mely a miniszternek a segélyezés révén nagyobb befolyást adott volna, egyenesen a néppárt kívánságához képest úgy módosította a bizottsági tárgyalás során a miniszter, hogy 50% magyar tanuló mellett magyar- és nemzetiségi nyelvű, 20% magyar tanuló mellett nemzetiségi és magyar *is* a tannyelv. Az „Alkotmány" meg is jegyezte, hogy azaz „*is*" kivihetetlen. Persze itt arra a 387 róm. kath. iskoláról van főleg szó, amelyekben eddig egy árva magyar szó el nem hangzott. Csakugyan néppárti befolyás alatt törültetett a 21. §-ból az, hogy ahol az állami kiegészítés a félfizetést meghaladja, oda a miniszter nevez ki tanítót. Apponyi erről is lemondott, mert a néppárt kívánta.

A mi végre minket egyházi berendezkedésünkben legközelebbről sért, az az, hogy kántortanítóinknál a kántori teendőkért járó fizetést is beszámítja — a stolán kivül — a tanítói fizetés minimumába s így a mi az állami — tanitó — kántoroknál tenkintélyes mellékjövedelem (a kántori fizetés) a mi kántortanítóinknál teljesen elesik s így jövőre még nehezebben fogunk kántortanítókat kapni, mert — az úgy sem sokat számító stolán kivül — a tanítóságért is megkapja ugyanazt a fizetést, mint a kántortanítóságért.

Általában az egész javaslat csak a tanítóság létminimumos osztályérdekét szolgálja inkább, mint a magyar nemzeti népoktatás érdekeit, mely az elsőhöz csak félénken kapcsolódik. A nyilt és határozott nemzeti népoktatás gondolatának, melynek érvényesülése reményében erdélyi kerületünk 25 év óta felekezeti iskoláinak több, mint felét (273) adta át az államnak, — hosszú időre való elejtését jelenti. Ime, ezért áldoztuk fel mi iskoláinkat!

Ily tanulságok mellett csak természetes, ha újabban arra az álláspontra helyezkedünk, hogy a népiskoláknak vagy együttes államosítása, vagy ha rendre megy — a mieink legyenek az utolsók.

Nagy Károly.

Énekes-könyvünk ügyében.

E lap 1906. évi 16. számában a próbaénekesről írván azt mondtam: „a próbaénekes nem tetszhalott, halálos betegségben mult ki." Most, midőn olvastam az új énekügyi bizottság zsinat elé terjesztendő javaslatát, örömmel és megnyugvással láttam, hogy véleményem valónak bizonyult. Hogy a javaslat felett milyen határozatot hoz a zsinat, az kérdés, mert igaz ugyan, hogy a bizottság nagy körültekintése s az erdélyrésziek kívánságával szemben teljes jóindulata látszik a javaslatból s igy a kedélyek némileg meg lehetnek nyugodva, de kivánni való még sok van s hozzászólásom ép azt célozza, hogy a leendő új énekeshez minél kevesebb szó férjen s az ügy érdekében az minél előbb valósuljon.

Első sorban is azt a kérdést vetem fel, vajjon okvetlen szükséges a közös énekeskönyv, vagy maradjon az előbbi állapot: legyen külön magyarországi s külön erdélyi? A közös énekes mellett az az érv döntött, hogy ha egy magyarországi hívő erdélyi templomba megy, a mostani állapotok mellett nem tud énekelni, mert nem ismeri az itteni énekeket. Ez az érv pedig nem állhat meg, mert énckeink használata vidékek szerint változik s bizony nagyon kevés egyházközség van, vagy tán egy sincs, hol az összes dallamok használatban lennének s nem kell egyik egyházkerületből a másikba menni, hogy ismeretlen dallamot kapjunk. Vajjon a közös énekes megfogja szüntetni ezt az állapotot. Nézetem szerint nem. Akkor miért adjunk olyan könyvet hiveink kezébe, melynek egy része ismeretlen marad előttünk? A közös énekessel csak azt érjük el, hogy az eddiginél nagyobb terjedelmű s drágább énekest kell beszereznünk. Úgy gondolom tehát, hogy ezt jó lenne még egyszer meggondolni.

Fenti gondolat nem új s nem is szólottam volna róla, ha ép a javaslat nem pattantja ki belőlem még pedig első pontjával, mely így szól: „az új énekeskönyvbe mind a 150 zsoltár felveendő, egyes zsol-

tárok rövidítve, az eddig sem használt versek elhagyásával.“ Az eddig sem használt versek elhagyásával! Tehát ami nincs használatban, kihagyandó. Akkor a 150 zsoltárból azok, melyek keresztyénellenes tanokat hirdetnek vagy történelmi vonatkozásuak, szintén kihagyandók. Hogy lesz akkor 150 zsoltár?! Vagy tán az új bizottság olvasó-könyvet is akar egyben adni? Szertartásunk kizárja az egyénenkinti magánfoglalkozást, tehát nem lehet cél olvasó-könyvet adni a hivők kezébe, úgy is elég nagy terjedelmű lesz az énekes, még akkor is, ha nem lesz közös. Az a pár imádság is, ami a régi énekeshez van csatolva, inkább házi, mint templomi használatra volt szánva. De a javaslat is azt mondja, hogy a nem használt részek kihagyandók, akkor miért kell okvetlen közös énekest teremteni s minden egyházkerületre ráerőszakolni oly könyvet, melynek egy része használatban marad. Ezzel azonban nem azt akarom mondani, hogy énekesünk ne legyen egységes, sőt azt tartom feltétlen helyesnek, csak a keresztülvitelét óhajtanám máskép megoldani. Ezt úgy gondolom, hogy egy bizottság vigye keresztül a megoldást, hogy egy szellem lengje át énekesünket s aztán ebből mi erdélyiek csak azt kapjuk a régiből, ami a közhasználatba átment s egyelőre nélkülözhetlen s a kiselejtezettek helyett az összes újonnan felvetteket.

A második pont azt mondja, hogy a próbaénekes gyengébb darabjai kihagyandók, ez nagyon helyes megoldás, igaz, hogy így igen kevés lesz besorozva belőle, de legalább annál több kifogástalan fog bejutni. Az újak, főkép a dallamok azonban szíves figyelmet érdemelnek s bizonyára részesülnek is benne.

A katekizmusi 52 ének felvételét nem értem. Úgy tudom, hogy a heidelbergi káté magyarázásával vannak kapcsolatban s ennek helyét újabb időben a bibliamagyarázás foglalván el, vonatkozásukat részben elvesztették. Igaz ugyan, hogy a bibliamagyarázattal szintén kapcsolatba hozhatók, de ha jobb és szebb darabokkal pótolhatók, miért növelni az összessel a könyv terjedelmét?

Temetési énekek felvételéről is szó van. Igen helyesen, mert a halott templomba vitele szokásban lévén, okvetlen helyet követelnek. Itt van egy megjegyzésem. Nem tartozik nagyon szorosan a tárgyhoz, de itt van helye. Némely vidéken még mindig szokásban van az énekbúcsuztató, melyről általános a vélemény, hogy idejét multa ízléstelenség a legtöbb esetben. Főhatósági intézkedésre vár ez is, de addig is lelkészeink tehetnének róla. A cura pastoralis arra való, hogy a hívők templomon kivül is egyházi dolgokban irányíttassanak s ez ügyben annyival inkább munkálhatnának lelkészeink, mert a búcsuztatásnak van másik megoldása is.

„Az erdélyi énekeskönyvnek több hely biztosítandó.“ Mi erdélyiek ezt a legnagyobb örömmel vesszük tudomásul abban az esetben, ha a közös énekes mellett dönt a zsinat. Egyebekben az erről már elmondott véleményem mellett maradok.

Az *átdolgozás* fogalmát teljesen törölném, igen tág fogalom s ez ölte meg a próbaénekest is. Láttuk, hogy ott e cég alatt mit műveltek s igy méltán félhetünk e fogalomtól s még az sem biztosított az ellenkezőjéről, mit igy mond el a javaslat: „a felveendő darabok lehetőleg változatlanul hagyandók.“

A beosztás és külső formához nem szólok, nem az teszi a lényeget. Azonban annyit mégis megjegyzek, hogy dallamoknál a kezdő szó első betüje ne álljon külön, mint a próbaénekesnél, mert értelmetlen, sőt furcsa helyzeteket szül.

Ha a javaslat eddigi része megnyugtató is, az ezutáni, a dallamról szóló feltétlen sok szóra ad okot s szinte biztosra veszem, hogy megakasztja a közös énekes dülőre jutását. Nagy visszaesést jelent, a mai állapotok sokkal megfelelőbbek. Szeretném pontról-pontra venni s részletesen, megokolva mondani el róla véleményemet, de igen hosszúra nyúlna, igy csak általánosságban szólok róla.

„Általában a choralméret tartandó fenn.“ Ilyen kettő van, a régi (egyenlő értékű hangok) s az új (különböző értékű hangok), úgy gondolom itt a régiről van szó s ez nagy elmaradottságot jelentene. Sejtem honnan fú a szél. Utánozni akarjuk a németeket itt is, mint majdnem minden újitásnál, de itt csak a külső formát látjuk s a belső értéket nem. Nyelvünk sajátsága a leghatározottabban a ritmusos dallamot igényli s zenénk sajátságai is ebből magyarázódnak, azért teljes határozottsággal elvetendő a régi choralméret s az idegenből átvett dallamoknál is az új alkalmazandó, amely valamennyire megközelíti zenénk sajátságait. Ahoz, hogy valamennyi dallamunk magyar ritmizálást kapjon, a szöveg teljes átdolgozása szükséges, e helyett pedig sokkal ajánlatosabb teljesen új ének felvétele. A zsoltár dallamok adhatók az eredeti ritmizálással, mai hangjegyértékekkel kifejezve. És itt hangsúlyoznom kell, hogy a francia dallamok eredeti formájukban maradjanak s ne essünk egyik szélsőségből a másikba s a choralméret helyett itt is a magyar ritmizálást erőszakoljuk, egyfelől a fent elmondott okokból, másfelől, mert azoknak irodalmi becsük van, melyet figyelembe nem venni nem szabad. Emlékeznek bizonyára olvasóim, hogy mit szólott a világ, mikor a németek az antik szobrokat ruhába akarták bújtatni, s vajjon a világ leghíresebb festőművészének is szabad lenne a Munkácsy képein bárcsak a levegőjét is annak megváltoztatni.

Azt ajánlja továbbá a javaslat: „a ritmusos mérték alkalmazása lehetőleg kerülendő“, e mellett csak egy ok szólhat — a népéneklés (tömegéneklés), de hogy ez a feltevés mennyire téves, bizonyítja a Himnusz és Szózat besorozása. Itt tanulhatnánk a katholikusoktól, kiknek „Mária énekek“ cím alatt egész irodalmuk fejlődött, melyet a ritmus mellett a népies jellemez s másféle énekeik ritmizálásával is bebizonyították, hogy ez nem szolgál akadályul a tömeg éneklésnél. És eme énekek még onnan sincsenek kizárva, hol az elfogultság a régi gregorián énekek kizárólagos kultuszát szeretné meghonosítani s őket ebben a dogma is köti, de a nemzeti érzés előtt még annak is meg kell hajolni. Minket nem köt dogma, sőt szertartásunk a nemzeti érzés megnyilatkozásán épül fel s mégis... de jobb nem mélyedni bele e gondolatba. Annyit azonban meg kell jegyeznem, hogy minden okoskodás dacára az értelmes és képzett kántorokat nehéz lesz megkötni, mert velük született érzékük és érzésük akaratlanul is a ritmusos éneklésre fogja készteni.

Aztán az is mondva van, hogy a világi dallamok felvétele is kerültessék, ennek ellenkezőjéről nem hallottam, mióta az ügy vajúdik, tán a népiest akarják érteni alatta, ezt pedig bizony be kell vinni, mert mai gondolkodás mellett nem tudom elképzelni. hogy a nemzeti vonás mellőzhető legyen a magyar vallás templomában. A szöveg legyen dogmatikai hűségű, de a dallam (az újakat értem) épüljön népiesből, mert igazán nemzeti csak akkor lehet minden, ha ebből táplálkozik s vallásunk nemzeti lévén, ebből kell táplálkozzék. E kis elmefuttatás keretében nem beszélhetek egyházi dallamaink (értem a dicséreteket) valószínű keletkezéséről s történetéről csak azt jegyzem meg, hogy a kuruc költészet hatása és nyoma egyik legszebb régi dallamunknál úgy csillan fel, mint kristálytiszta patak a bozótokból, e dallam fokozta az erőt a gályákra hurcoltatás idejében, e dal csendült fel elnyomatáskor a Luther éneke mellett. Ha már abban az időben belátták, hogy helyes

a népiesből meríteni, most hirdesse valaki az ellenkezőjét, legalább is furcsa. Én azt hiszem, ha közbe nem lép a vaskalaposság, ma a dogmahűség mellett nemzeti erőtől dúzzadó páratlan énekesünk lenne. A próbaénekes új dallamai, ha külső formában nem is, de tartalomban szintén a népiesnek hódolnak s az összes kritika csak elismeréssel szól és szólhat róluk s méltán követelnek helyet maguknak az új énekesben is. Én hiszem, hogy az új bizottság sem fog elzárkózni a népiestől s meg vagyok győződve, hogy bárkire bizassék a ritmizálás, a régi dicséreteket is (a magyar születésüeket) magyar köntösbe öltözteti. A kifejezetten idegen dallamokat azonban nem fogja kifigurázni.

A hangnem jelzésre kimondott elvre nagy szükség volt, ezáltal a sok vad hármonia némileg szűnni fog, mert bizony kántorképzésünk sok helyen gyarló módon eszközöltetik s készületlen kántoraink furcsa dolgokat művelnek az egyházi hangnembe írt dalok összhangosításával, mert e dallamokat tanult zenészek közül is csak az tudja összhangosítani, ki erre extra készült. Zsoltár dallamaink jó része pedig ily hangnembe van irva, elképzelhető tehát a tanulatlanok kinlódása, vergődése s még a laikus fület is sértő izléstelenkedése, amin csak a kántorképzés reformálása segithet.

Összegezve az itt röviden elmondottakat, úgy vélem helyesnek énekeskönyvünk vajúdó ügyének megoldását, hogy a bizottság még egyszer gondolja meg javaslatát: 1. gondolkozzék a közös énekesen a könyv terjedelme miatt; 2. a zsoltárok közül csak azokat sorozza be, melyekre igazán szükség van; 3. a szöveget csak ott változtassa, hol égető szükségét látja; 4. a szöveg- és dallamegyezésre kiváló gondot fordítson; 5. a zsoltár dallamokat s a dicséretek közül is azokat, melyek szerzőik révén is irodalmi becscsel bírnak, eredeti alakjában adja; 6. a többi dallamoknál a nemzeti vonást juttassa érvényre, külsőben mintául szolgálván az Erkel Himnusza és a „Térj magadhoz“ kezdetű énekünk. Igy talán béke lesz s kevés szó fog esni s énekünk égetővé vált szüksége révbe juthat. *Veress Gábor.*

Viszont-válaszul.

Kedves Barátom!

Minél nagyobb súlyt helyezek mindenkor a közéletben arra, hogy *értsük meg egymást*: annál inkább örvendek megnyugtatásodnak, hogy a szászvárosi kun-kollegium elemi iskolája államosításáról szóló közleménynek az *egyházi határozatra* vonatkozó kitétele nem *az egyházban érvényesülő* (tanári) *osztálybefolyás vádja akar lenni.*

Minthogy pedig a szavakból — mint magad is jelzed, „nem egészen preciz kifejezésed“ miatt — minden „gyanus supposició“ és „célzatosság“ nélkül, mások által is ez volt kivehető: azon is örvendenem kell, hogy alkalmat nyujtottam — habár hirtelenjében érzékenyen vetted is ezt — precizebb nyilatkozattal a félreértés elhárítására. (Azt nem érted, ki a kéziratot látod, hanem az olvasókért jegyzem meg, hogy a „piszkálódásból“ a szedő csinált „piszkolódást“, (csak egy helyt! *Szerk.*) ami lényegesen más.

Az ügy érdemére — sajnálatomra — a mint nekem nem sikerült megnyugvásodra világítni meg felfogásomat: viszont magam sem találok érvelésedben nézetem megváltoztatására okot. A *multak* viszonyai nagy éberségre buzdíthatnak, de *a jogalapot* csak a *ma érvényben levő állapotok* nyújthatják. Épen így: a más esetekből merített tapasztalatok hasznosítandók, de kapta módjára nem alkalmazhatók.

Különben meg vagyok győződve, hogy a szükséges tárgyilagosság mellett, az ügy fejleményei — melyekben értesülésed szerint az igazgatótanács is a helyzet minden oldalról való megvilágítását kivánja — végre is egy értelemre fognak vezetni; ez idő szerint azonban a nyilvános vitatásnak sem szükségét, sem célját nem látom. Jó lesz tehát az ügyet a maga utjára hagynunk.

Szivesen üdvözöl, barátod

Bodor János,
szászvárosi lelkész.

Igazgatótanácsunk üléséből.

Kolozsvár, 1907. jan. 17.

Jelen voltak: Simó Lajos ehker. főgondnok, elnök, Zeyk Dániel, gróf Bánffy György ehker. főgondnokok, dr. Bartók György püspök, Lészay Ferencz, Becsek Lajos, Sándor János, dr. Sárkány Lajos, Váró Ferencz, Deési Gyula, Herczeg Lajos igazgatótanácsosok, Elek Lajos titkár helyettes, előadó, Pünkösti Pál számvevő helyettes és Módy Elek mint jegyzőkönyvvezető.

Elnök aa. az ülést megnyitván, bejelenti, hogy br. Bánffy Dezső ehker. főgondnok és Incze Gerő ig. tanácsos aai távolmaradásukat igazolták.

Mély megilletődéssel jelenti továbbá, hogy Hegedüs Sándor ehkerületi közgyülésünk örökös tiszteletbeli tagja, fogarasi egyházunk sok éven át volt buzgó főgondnoka, elhalálozott s fölkéri dr. Sárkány Lajos ig. tanácsos aát határozati javaslatának előterjesztésére, minek utánna igazgatótanácsunk Hegedüs Sándor érdemeinek megerősítésére külön lapot szentel jkvében s a gyászoló családhoz részvétiratot küld.

Ezután a folyó ügyek tárgyalása következett:

I.

A tordosi ügyben kiküldött bizottság előzetes jelentése alapján özv. Bartha Lajosné járandóságainak folyósítása tárgyában határozott az ig. tanács, a továbbiakra nézve azonban csak majd a részletes irásbeli jelentés alapján fog határozni.

II.

Jóváhagyó tudomásul vétetett főtiszt. püspök aa elnöki intézkedése, mely szerint a számvevői teendők viselésével Pünkösti Pál ellenőrt s az ellenőri teendők ellátásával Módy Elek levéltárost bizta meg ideiglenesen. A tanügyi teendők ellátására egy előadó beállítása engedélyeztetett. A fegyelmi s közigazgatási ügyekben való biráskodás szabályozására vonatkozó 1906. évi közgyülési határozat hivatalosan közöltetett összes egyházi hatóságainkkal.

Antal Gábor egyetemes tanügyi bizottsági elnök kérésére az enyedi kollegium igazgatói tiszteletdíjáról s a gyakorló tanári intézményről tájékoztatás adatik.

A kolozsvári theol. fakultás üresen levő ötödik tanszékének betöltése iránt az előkészítő lépések megtétele elrendeltetett.

Nagyenyedi kollegium előljárósági üléseinek ügyrendjére s a tanári lakosok használati sorrendjére vonatkozó szabályzatai tárgyaltatván, előbbi az új Zs. t. életbelépte előtt érdemi elbirálás alá vehető nem volt. utóbbira pedig többrendbeli felvilágosítás kéretett.

Nagyenyedi kollegiumunk 1907. évi költségvetésére az előadó által javasolt felvilágosítások bekéretnek.

Szászvárosi kollegiumnál egy természetrajz-számtani h. tanszékre a pályázat kiírása engedélyeztetett.

Zilahi kollegiumunknak határozata, mely szerint a javító vizsgálatokért 4 kor. díj szedését célozta, nem volt jóváhagyható.

Székelyudvarhelyi kollegium jelentése arról

hogy Fejes Áron szabadságon levő tanára helyettesítésével Gagyi Jenőt bizta meg, tudásul vétetett.

Sepsiszentgyörgyi kollegium határozata a konviktusi díjak fölemeléséről, jóváhagyatott.

Ugyanannak jelentése a Bodor Domokos nyugalmazásával megüresedett fizetési fokozatba való előléptetésekről, tudomásul vétetett.

III.

Egy államvasut részvény kisorsolásával ehkerületünket ért veszteség leírása engedélyeztetett s h. számvevő megbízatott az értékpapirok kisorsolás elleni biztosítása kérdésének tanulmányozására s javaslat tételére.

Kolozsvári theol. fakultásnak előljárósága útasíttatott 1907. évi költségvetésének sürgös beadására, főt. püspök aa hatalmaztatván föl az első negyedévi szükségleteknek a mult évi költségvetés keretében való folyósítására.

Theol. fakultásunk az ifjak őszi megbetegedésével fölmerült kórházi költségek kiutalását kérte; de mert a megbetegedéseket valami hentes-áruk okozták s az ez irányban megindítni rendelt vizsgálatról jelentés még nem tétetett, minek alapján a felelősség megállapítható lett volna, a kórházi költségek nem utaltattak ki.

A sepsi, görgényi, udvarhelyi, szil.-szolnoki, gyulafehérvári ehmegyék 1907. évi költségvetései jóváhagyattak.

Köpeci Nagy Lajos családi alapítvány 3 évi számadása jóváhagyatott, útasíttatván az alapítványkezelő az évi számadások pontos bemutatására.

Lukafalvi ehközség 500 K központi tőkéjének visszahelyezésére a folyó év végéig időhaladék adatott.

A csikszeredai körlelkészség adminisztrálásával kézdi esperes aa a kézdivásárhelyi lelkész aát bizván meg, eddigi útiköltségei megtéríttetnek; jövőre azonban más megoldási módozatot keressen az ehmegye, miután a nagy távolság miatt kézdivásárhelyről felette nehézkes a beszolgálás.

Körösbányai egyházközségünk vásárvámjog ügye áttétetett a jogügyi bizottsághoz.

Csombord-bagói egyház részére 25 drb. énekeskönyv ingyenesen kiadatott.

IV.

A vulkáni s. lelkészi állás szervezése iránt előterjesztés tétetik a közoktatási miniszterhez.

Nagyenyedi Bethlen kollegium jelentése alapján, a szabad lyceumok tárgyában kelt leíratára a közoktatási miniszter tájékoztatik.

A parochiális könyvtárdíjak kiutalása tárgyában a további intézkedések megtételére főt. püspök aa. meghatalmaztatik.

A bölöni iskola államosítása, a még 1904-ben megállapított feltételekkel, — azonban az épület fentartására vonatkozó kötelezettség törlésével —, engedélyeztetett.

Az uzoni kepeváltási szabályzat megsemmisittetvén, újabbi törvényes alapon nyugvó szabályzat kidolgozása elrendeltetett.

A székelymuzsnai papitelek szabályozása érdekében kötött csereszerződés jóváhagyatott.

A nyárádszeredai ehknek bérházépítési engedély adatott.

Székelyudvarhelyi kollegium konviktusi számadása jóváhagyatott.

A magyarosi lelkészválasztásról szóló okmányok fölterjesztetnek a közoktatási miniszterhez, felhivatván illetékes esperes aa figyelme a lelkészválasztási jkben észlelt hiányokra.

Székelyudvarhelyi kollegiumunk az ottani egyházzal kötött szerződése jóváhagyatott.

Csereíalvi ehknek részleges kepeváltási szabályzata megerősíttetett.

Mezőbándi ehk. kántori kepeváltási szabályzata jóváhagyatott.

Fölmerült eset alkalmából kimondotta az ig. tanács, hogy felekezeti tanítóink, kántoraink, ha állami tanítókká lettek, meg ha szerződés vagy megegyezés folytán tovább is viszik a kántori teendőket, a presbiteriumnak *hivatalból* nem tagjai; ez természetesen azért nem zárja ki presbiterekké választhatóságukat.

Sáromberki iskola államosítása a javasolt észrevételekkel engedélyeztetett.

A szentistváni lelkészválasztásra vonatkozó iratok átvizsgálása rendjén illetékes esperes aa útasíttatott, hogy lelkészválasztásoknál az egyházi törvények rendelkezéseinek pontos betartására szigoruan felügyeljen.

Kutyfalvi ehközség örökvásári szerződése kiegészítő jelentés tétele végett visszaadatott.

A mezőgerebeni szórványnak valamely anyaegyházhoz való beosztása iránt intézkedések tétettek s egyuttal körlevélileg útasíttattak az esperesi hivatalok, hogy a még mindig be nem osztott szórványok beosztásáról s azok pontos nyílvántartásáról gondoskodjanak.

Koronkai ehk. birtokvásár szerződése megerősíttetett.

Héjjasfalvi ehközségünknek 2000 kor. kölcsön felvétele nem engedélyeztetett.

A Kiss Mária és Kiss Ágnes-féle vallássérelmi ügyben a közoktatási miniszter válaszadásra megsürgettetett.

A tankerületi főigazgató kérése, melyben kollegiumainkról adatokat kér, nem volt teljesíthető, miután a szükséges adatokat eddig is minden évben közvetlenül a közoktatási miniszteriumnak küldötte igazgatótanácsunk s jövőre is csak közvetlen a miniszteriumnak küldi meg.

A theol. alap- s lelkészképesítő-vizsgáknak a tanév végére történt áthelyezéséről körlevél adatott ki.

Még egy nehány személyi érdekű ügy letárgyalása után az ülés véget ért.

M...y.

IRODALOM.

E rovatban minden munkát megemlítünk, ami szerkesztőségünkbe elküldetik, de hosszabb, birálatos ismertetésre nézve a szerkesztőség fentartja saját elhatározását.

Megjelent új könyvek:

1. „*Schoppenhauer Aesthetikája*“. Irta: *Ravasz László*, Kolozsvár, 1907. Ára ? — 1—300 lap.

2. „*A magyarhoni protestáns egyház története*“. Szerkesztette: *Zsilinszky Mihály*. Az Athenaeum kiadása. 1—797 lap. Ára díszkötésben 18 korona.

3. „*Magyar evangelikus egyházjog*“. Irta: dr. *Mikler Károly* eperjesi evang. jogakad. dékánja. Budapest, 1906. Ára 15 kor. 1—741 l.

4 „*A Hit temploma*“ (Új folyam) *III. kötet. Egyházi beszédek.* Irta: *Könyves Tóth Kálmán.* Ára 3 kor. 1—204 lap.

Bővebb ismertetésükről gondoskodtunk.

Értesítés és kérelem a „Ref. Prédikátori tár“ ügyében. Értesíteni kivánom tiszt. lelkésztársaimat, hogy az általam kiadandó „Református Prédikátori tár“ f. évi *ápril. hó végén* megjelenik s az előfizetőknek szétküldetik. Tájékozásúl megemlítem, hogy az I. kötet *Bartha* Dezső, *Bodor* János, *Biró* Sándor, *Csekme* Ferenc, *Kádár* Dénes, *Nagy* Károly, *Ravasz* László *Sándor* János, *Szabó* Jenő, *Vajda* Ferenc lelkész, illetve tanár aaitól és még többekktől fog ünnepi, alkalmi és közönséges egyházi beszédeket, agendákat és halotti beszédeket közölni, továbbá *Biró* Sándortól (Robertson nyomán) a

Korinthusiakhoz írt I. levél I—III. részének magyarázatát.

Egyben felkérem azokat, akik a jelzett beszédgyűjteményt még megrendelni óhajtják, sziveskedjenek az előfizetési díjat (3 koronát) legkésőbb *március 20-ig* elküldeni vagy megrendelési szándékukat velem egy levelező lapon tudatni, mert sok felesleges példányt nem nyomathatok. Pedig — szinte hihetetlen! — a hunyadi, kalotaszegi, küküllői, nagyszebeni, erdővidéki és sepsi egyházmegyékből ezideig egyetlen előfizető sem akadt. Úgylátszik ez egyházmegyék tiszt. lelkipásztorai kicsinylőleg, vagy kételkedve kérdezik Nátánáéllel: „Názáretből támadhat-e valami jó? Én Fileppel csak ezt felelem: „Jere és lásd meg!"

Alsósófalva, 1907. febr. 23.

Ifj. Péter Károly,
ref. lelkész.

KÜLÖNFÉLÉK.

Gróf Apponyi Albert kultuszminiszter, ki dr. Kuncz Ödön sub auspiciis regis doktorrá avatásán Ő Felségét képviselte a kolozsvári egyetemen, e hó 5 én meglátogatta ref. kollégiumunkat, farkasutcai templomunkat és theol. fakultásunkat is. A minisztert mindenütt dr. *Bartók* György püspökünk fogadta és kalauzolta. A kollégiumban meghallgatott egy pár tanítást, megszemlélte az internátust, melynek olcsó ellátása felett csodálkozását fejezte ki. A farkasutcai templomunkban *Herepei* esperes megmutatta a Rákóczi-kelyhet s több értékes úrasztali készletet, majd a templom renovációja tervét ismertette. A theologián *Berde* Sándor üdvözölte az ifjúság nevében s Kenessey igazgató szolgált magyarázatokkal. Nevét a látogatók emlékkönyvébe a Berzeviczié után beírva, megszemlélte a dísztermet, tanhelyiségeit és lakó szobákat s az ifjúságnek nemes missziója betöltéséhez segedelmet kívánva, távozott.

A képviselőház közoktatásügyi bizottsága elnöknek *Meczner* Béla, a tiszáninnei ref. egyházkerület egyik egyházmegyei gondnokát; a községi és felekezeti iskolákról szóló most beterjesztett törvényjavaslat előadójául *Bedőházi* János marosi egyhm. gondnok, ny. tanárt; az állami népiskolai javaslat előadójául *Vertán* Endre tordai ügyvéd képviselőket választotta meg.

Az állami tanítói fizetésekről szóló törvényjavaslatokról. Mult számunkban közöltük volt a a Hitfelekezeti népiskolák némely jogviszonyairól és tanítói fizetéséről szóló törvényjavaslatot. Most kiegészítésül közöljük, az ugyanakkor benyujtott másik törv. javaslatnak, az állami tanítók fizetéséről szólónak főbb rendelkezéseit az alábbiakban

1. Az állami tanítók fizetéséről sem az 1868. évi XXXVIII. t.-c., sem az 1893. évi XXVI. nem rendelkezik. Csupán a pótlékról szóló 1904. évi I. t.-c. tartalmaz némi rendelkezést. A benyujtott törvényjavaslat vezérgondolata az, hogy az állami tanítóknál megszünteti a különböző címeken nyert javadalmazást, úgy hogy minden állami tanító fizetés természetével biró egységes és öt évről öt évre, egészen a 30-ik szolgálati évig bezárólag emelkedő javadalmazást fog élvezni. Az összes állami tanítók alapfizetés tekintetében három csoportba oszlanak.

Az I. fizetési csoportba 1200 kor. alapfizetéssel tartoznak azok az állami tanítók, akik az I. és II. polgári lakbérosztályba sorozott községekben vannak alkalmazva; a II. fizetési csoportba 1100 korona alapfizetéssel tartoznak azok a tanítók, akik a harmadik lakbérosztályba és végre a III. fizetési csoportba 1000 korona alapfizetéssel azok a tanítók, akik a negyedik lakbérosztályba sorozott és lakbérosztályba egyáltalán nem sorozott községekben vannak alkalmazva.

Öt évi szolgálat után az állami tanítók fizetése 400 koronával, tiz év után s azontúl minden 5 évben egész a 30-ik szolgálati év betöltéséig 200—200 koronával emelkepik a fizetés, úgy hogy 30 évi szolgálat után az I. fizetési csoportba osztott állami tanító 2600, a II. csoportban levő 2500, a III. csoportban levő 2400 korona végfizetést ér el.

Az 1907. évi költségvetésbe már 8,749.358 korona van felvéve állami tanítók javadalmazására, ehhez a jelen évre rendkivüli többlet címén 705.879 korona van felvéve.

A gazdasági szaktanítók és tanítónők fizetésrendezéséről a kormány olyképen gondoskodik, hogy az állami költségvetésben a gazdasági ismétlő iskolák szakoktatói 1400, a tanítónők pedig 1200 korona alapfizetéssel vannak felvéve. A fizetés az első öt évben 400, azon túl 200 koronával emelkedik.

Pályázati felhivás. Az E. M. K. E. Igazgatóválasztmánya pályázatot hirdet több 200, 100 és 50 koronás (Gyertyánffy, Emke, Jókai és Budapesti Nemzeti Kaszinói) néptanítói jutalomra, melyek a honalapító Árpád ünnepével kapcsolatban az egyesület folyó évi május hó 5-én Kolozsvárt tartandó XXIII-ik évi rendes közgyűlésen fognak kiosztatni. Pályázati határidő: folyó évi március hó 31-ike, bezárólag. Feltételek: a magyarság érdekében nemzetileg veszélyeztetett erdélyi vidéken való minél hosszasabb és eredményesebb népnevelői (tanügyi és társadalmi) működés okmányokkal és esetleges ajánlatokkal igazolva. A pályázatok az illetékes kir. tanfelügyelők, vagy azon Emke fiókválasztmányok útján küldendők be, hol a pályázó lakik. Különösen kitüntetendő: a működési helyen kivül a megye, összes szolgálati idő, családi állapot (gyermekek száma és kora). Aki az Eötvös-alap tagja s évi tagdíját már legalább 10 izben beszolgáltatta, vagy 40 korona örökös tagsági díjat befizetett, avagy 50 koronás részjegyét teljesen törlesztette, erről külön igazolványt csatoljon, miután egyik díj az Eötvös-alappal egyetértőleg osztatik ki. Bélyegtelen pályázatok Kolozsvárra az „Emké"-re címzendők. — Kolozsvár, 1907. február hó 15-én. *Gróf Béldi Ákos*, elnök. *Sándor József*, t.-alelnök-főtitkár.

Selyemtenyésztési előadás a ref. theologián. A földmivelésügyi Miniszter úr megbizottja *Prehál* Henrik, a szekszárdi országos selyemtenyésztési intézet főfelügyelője, érdekes előadást tartott február hó 23-án theol. fakultásunk egyik tantermében a selyemtenyésztésről. Előadását érdekessé tette az, hogy vetített képekkel illusztralta a selyemtenyésztés ügyében mondott érdekes és tartalmas beszédét. Rámutatott arra, hogy a selyemtenyésztés mennyire jövedelmező keresetforrás és arra az eredményre, melyet a francia és olasz nemzet e téren elért. Mivel az említett nemzeteknek nemcsak alsóbb néposztálya, hanem a gazdagabb emberek közül is sokan foglalkoznak vele: arra kéri az ifjúságot, hogy hasson oda, mint a népnek leendő vezetője, miszerint népünk karolja fel a selyemtenyésztés ügyét, mert hiszen csekély munkával annyi hasznot hajt, amennyi sokszor nehéz munka által sem szerezhető s ami a fő, oly egyének végezhetik el ezt a munkát, akik talán egyéb munkára kevésbé alkalmasak. Számadatokkal is kimutatta azt a haladást, amelyet rövid 25 év alatt felmutatott nemzetünk ama része, amely selyemtenyésztéssel foglalkozott. Míg ugyanis 1880-ban 71 község és puszta űzte a selyemtenyésztést 1058 család képviseletében, addig 1906-ban 3020 község és puszta, 103,350 család képviseletében s mig akkor 22125 K-át kaptak az illetők addig most 3,045,157 K-t. S hozzávéve azt, hogy hány meg hány szegény embernek biztosítják a megélhetését azok a gyárak, amelyek e célra állíttattak fel, hiszen csak a mult évben a gyárak 1,700,000 K-t fizettek ki a munkásoknak. Nálunk, Erdélyben, csak Szilágymegye foglalkozik némileg a selyemtenyésztéssel, de kérjük lelkésztársainkat — s reméljük, hogy szavunk nem lesz pusztában elhangzó szó! —, hogy vegyék kezükbe az ügynek vezetését s támogassák, mert ez is egyik eszköze lesz annak, hogy népünket az elpusztulástól s a kivándorlásoktól megmentsük. Felvilágosítást s támogatást szivesen nyújt a szekszárdi m. kir. selyemtenyésztési felügyelőség.

A „Nagyenyedi Szabad Lyceum" 1907. március—április havaira megállapított 6 (hat) előadásának sorozata. A sorozat kezdődik március 6. szerdán délután 5 órakor és lefolyik 6 egymást követő szerdán délután 5 és 6 óra között a kollégium nagytermében. 1. Fogarasi Albert „A lyceumok és felolvasások eredete". Március 6. 2. Bogdándy Sándor „Szellemvilág és hypnotizmus", kisérletekkel. Március 13. 3. Csaplár Aladár „A gyermek szellemi fejlődésének abnormitásai." Március 20. 4. Dr. Winkler Albert „A gümőkórról." Március 27. 5. Dr. Garda Kálmán „A socialismus és socialis törvényeink." Április 3. 6. Dr. Garda Kálmán „A socialismus és socialis törvényeink." Befejezés. Április 10. Megjegyzés: Az előadások látogatása díjtalan. A perselybe ki-ki tetszése szerint tehet egy pár fillért a nyomtatványok költségeinek fedezésére. Az Igazgatótanácsnak a kollégiumok Elöljáróságaihoz intézett e tárgyú

leírat szerint szervezett „Szabad lyceum“ elnöke *Fogarassi* Albert és titkára *Molnár* Gyula.

Szíves kérelem. Azon t. körlelkésztársaimat, akik a missiói segély ügyében szervezett küldöttség költségeinek a fedezésére segélyök arányában bizonyos járulék fizetésére magukat kötelezték, de azt mindeddig nem küldték el, szívesen kérem, hogy azt címemre minél előbb elküldeni szíveskedjenek. Nem szeretném, ha arra lennék kényszerítve, hogy e lapban a nevek kiírása mellett kellene hangsúlyoznom az adott szó szentségét. Ördögkút, 1907. febr. 25. *Kusztós Gyula.*

A gr. Kun Kocsárd és gr. Kuun Géza szobrokra befolyt adományokról. (I. közlemény.) A szászvárosi ev. ref. Kun-kollégium előljárósága és az Emke által együttesen kibocsátott gyűjtőíveken számos hazafi rótta le a kegyelet adóját a magyar hazafiasság és protestáns egyházunk két jelesse, gr. Kun Kocsárd és gr. Kuun Géza iránt. A két érc-szoborra, melynek fölállítása az ev. ref. Kun-kollégium új gimnáziumi épüle előtt van tervbe véve, adakoztak: 1. Gimnáziumi tanuló ifjúság (Ez összeg a „Szászváros“ c. helyi lapban van részletesen elszámolva.) 1342·14 kor. 2. Emke 1000·— kor. 3. Szászvárosi iparos műkedvelők egy előadás jövedelméből 203·— kor. 4. Nagyenyedi koll. előljárósága 200·— kor. 5. Jakabfi János 5·— kor. 6. Özv. Ruhig Albertné (Budapest), Tränka József 1·—, Adler Lipót 2·—, Adler Lipótné 1·—, Adler Ernő 2.—, Kondor Emil 2·—, özv. Ruhig Albertné 2·—, összesen 10·— kor. 7. Székelyudvarhelyi tanárkar: dr. Fazakas József 3·—, Nagy Elemér 1·—, Fejes Áron 2·—, Biró Sándor 1·—, Kovács Dániel 1·—, Gönczy Lajos 2·—, Olasz Gyula 1·—, Félegyházi Antal 2·—, összesen 13·— kor. 8. Szalai ref. egyháztagok 1·84 kor. 9. Hajduszováti ref. egyház 2·— kor. 10. Cseh Sándor Héjjasfalva 5·— kor. 11. Goró Ede Marosilye 5·— kor. 12. Bugyul Lipót, Alsónádasd, Bugyul Antal —·60, Bugyul Juliska —·40, Bugyul Lipót —·40, Bugyul Eszter —·10, összesen 1·50 kor. 13. Farkas György ref. lelkész Abaújszina 1·— kor. 14. László Ferenc gazdatiszt Drassó 2·— kor. 15. Vértessy Tivadar Miskolcz—Vértessy Tivadar és neje 5·—, Kovács Domokos 2·—, összesen 7·— kor. 16. Mavosvásárhelyi ref egyház 5·— kor. 17 Keérsenyei ref. egyházközség 18 tagja Balogh Áron lelkész által 3·17 kor. 18. Szilágyvarsolci ref. egyház 2·— kor. 19. Aradi ref. egyház Csécsi Imre lelkész által 3·— kor. 20. Láczai ref. egyházközség ívén Simon Karolin Arad 2·— kor. 21. Kisújfalusi ref. egyház Esztergommegye 1·— kor. 22. Józsefházai ref. egyházközség: Óláh Sándor lelkész 1·—, Gál István —·40, Putnoki Ákos —·10, Benedek József —·50, összesen 2·— kor. 23. Dr. Zakariás János Brassó 1·— kor. 24. Biharudvari ref. egyház ívén: Egyház 2·—, Földesi Imre 2·—, összesen 4·— kor. 25. Szentiványi Miklós háromszékmegyei alispán ívén: Szentiványi Mikló 2·—, Szentiványi Zsigmond 1·—, Séra Tamás 2·—, Gazda Gyula 2·—, összesen 7·— kor. 26. Elekes Béla, Sepsiszentgyörgy 2·— kor. 27. Daruvári — Szlavonia — ref. egyház ívén: Egyház 1·—, Földvári Jenő missziói lelkész 1·—, összesen 2·— kor. 28. Oriold Antal dévai építész gyűjtése 15·72 kor. 29. Szentesi ref. egyház 2·— kor. 30. Muzsnai Miklós szamosfalvi lelkész 1·— kor. 31. Dr. Nagy Dezső ügyvéd Budapest 2·— kor. 32. Dr. Büchler Mór vajdahunyadi vasgyári főorvos ívén: Dr. Büchler Mór 2·—, Büchler Andor 1·—, összesen 3.— kor. 33. Orosz László lippai lakos gyűjtése 32·20 kor. 34. Dr. Márki Sándor egyet. tanár Kolozsvár 4·— kor. 35. Zipernovszky Károlyné Budapest 3·— kor. 36. Tabajdi ref. egyház 1·— kor. 37. Volny József vizaknai rendőrkapitány gyűjtése 10·28 kor. 38. Szilvássy Alajos m. kir. pénzügyigazgató ívén Makón—Szilvássy Alajos 2·—, Fodor Gyula 1·—, összesen 3·— kor. 39. Bácsfeketehegyi ref. egyház 2·— kor. 40. Frankó Géza főhadnagy Marosvasárhely 2·— kor, 41. Szászvárosi ref. egyházközség ívén—Egyházközség 25·—, Bodor János lelkész 10.—, összesen 35·— kor. 42. Alsók.-sarkadi ref. egyház 2·— kor. 43. Sziráky Barna kassai törvényszéki elnök gyűjtése 3·50 kor. Összesen 2954·35 korona. Fogadják a nagylelkű adakozók az ev. ref. Kun-kollégium előljáróságának és tanári testületének hálás köszönetét. *Simon Ferenc* igazgató.

Kérés és köszönet. A segesvári ev. ref. körlelkészséghez tartozó sárpataki ev. ref. leányközség templomépítési költségeinek fedezésére, könyöradományokért fordultunk hitrokonainkhoz, abban a reményben, hogy ezen elszigetelve élő kicsiny egyházunkat, mely csaknem magára hagyatva is, századokon át megtartotta hitét és nemzeti mivoltát, a nagyközönség megfogja segíteni filléreivel. Amde a szétküldött gyűjtőíveknek olyan feltünően csekély számban küldettek vissza, hogy kénytelenek vagyunk ismételten kérni, azoknak bármi csekély adománnyal való szíves visszaküldését. Eddig a következő adományok folytak be: (Második közlemény.) Hajduhadházi ref. egyház 4, Makói ref. egyház 2, Nagyrábéi ref. egyház 2, Végvári ref. egyház 5, Köveskállai ref. egyház 6, Szkulyai ref. egyház 5, Bethleni ref. egyház 2, Szarvasi hitelbank 5, Privigyei népbank 3, Szászvárosi takarékpénztár 10, Zolyomi takarékpénztár 5, Szatmárnémeti népbank 17, Cserkeszi ref. egyház 2·70, Tordai egyesült kisegítő és takarékpénztár 11, Törökszentmiklósi népbank 2, Sályi ref. egyház —.64, Hajduszováti ref. egyház 2, Budapesti önsegélyző takarékpénztár 10, Szolnoki mezőgazdasági takarékpénztár 1, Ermelléki takarékpénztár 10, Rimaszombati takarékpénztár 5, Váci ipar- és kereskedelmi hitelintézet 2, Garamlöki ref. egyház 1, Szegszárdi takarékpénztár 10, Kaposvári ref. egyház 2, Alsótarkadi ref. egyház 4, Első magyar általános tisztviselő egylet Budapesten 10, Magyarláposi takarékpénztár 16, Szatmári takarékpénztár 10, Első magyar részvény serfőzde Budapesten 20, Öerődi ref. egyház 2, Debreceni főiskola akadémia igazgatósága 8, Ceglédi ref. egyház 22, Vajai ref. egyház 2, Döghei ref. egyház 3, Magyar állami vasútak takarék- és segélyszövetkezete 10, Sajóecsegi ref. egyház 5, Kunszentmiklós—doba—szabadszállási takarékpénztár 5, Biharudvari ref. egyház 2, Szugedi ref. lelkész 2, Rákospalotai ref. egyház 10, Gyomai ref. egyház 4, Küdszentmihályi ref. egyház 2, Magyarpéterlaki ref. egyház 2, Budapest székesfővárosi takarékpénztár 1. Lácai ref. egyház 2, Tiszasasi ref. egyház 2, Somosdi ref. egyház 4·12, Csóri ref. egyház 5, Biharnagybajomi ref. egyház 4, Nagyszalontai ref. egyház 2. Kúnhegyesi ref. egyház 4, Aradi ref. egyház 2, Kiskereki ref. egyház 2 koronát. — Fogadják a szíves adakozók, kik filléreikkel egy szent ügyet segítenek elő, az egyházközség nevében mondott meleg köszönetemet. Segesvár, 1907. február 2. *Balás Imre*, ev. ref. körlelkész.

Köszönetnyilvánítás. Nem szándékunk viselt dolgainkról szólani, nehogy bárki által is feltűnési viszketegséggel vádoltassunk meg. De mert lelkiismeretünk parancsolja, hogy a jótételt ha más módon nem, legalább köszönettel meg kell hálálni: azért hát lelkiismeretünknek teszünk eleget, midőn szólunk. Ugyanis állami iskolánknál évek óta a vidéken lakó eloláhosodott gyermekek beiskoláztatása érdekéből internátus-konviktust tartunk fenn; ezen célunk elérhetése érdekéből felkeressük az ügy iránt érdeklődők szíves jóindulatát, akik, midőn fölkeressük, sohasem tagadják meg ügyünkhöz való hozzájárulásukat. Ügyünket a legjobb indulatú szívességgel pártolták: Br. Bánffy Ernő őméltósága 20, gr. Béldi Ákos főispán őméltósága 10, Dózsa Endre alispán 6, Fekete Gábor kir. tábl. elnök 4, dr. Sárkány Lajos ref. koll. tanár 6, Kék János gőzmalomtulajdonos 1 hecto tisztabuza lisztet, értéke 12 kor., Kozma Albert ny. áll. ügyész több ízben nemzeti és valláskülönbség nélkül áll. iskolánk növendékei között taneszközökre kiosztott 5—6 koronát, gr. Horváth Toldy Rudolf őméltósága több ízben 15—20 koronáig segélyezte növendékeinket vallás- és nemzetiségi különbség nélkül. Az Emke mióta konviktusunk fennáll, évenként 50 koronával segélyez. Patai nőegyletünk, melynek elnöke gr. Horváth Tholdy Rudolfné született Vass Rákhel őnagysága évenként vallás és nemzetiségi különbség nélkül téli ruházatra és taneszközökre 100—130 koronát oszt ki. Népbank pénzintézet több ízben évenként 10—20 koronáig segélyez. Közhasznú szövetkezet több ízben évenként 100—100 koronáig segélyez. Ezen pénzintézet nem oknélkül használja cimét, mert, számadásaiból láthatólag, minden mellékjövedelmeit oly célokra használja, melyek a messze jövőbe ágaznak és felséges gyümölcsöket fognak teremni. És mégis egyházaink és egyházhatóságaink ezen pénzintézetünkkel szemben nem elég melegséggel viseltetnek, pedig hacsak valamelyes szemügyre vesszük a dolgot, meggyőződhetünk, hogy önmagunkat szolgáljuk, ha ezen pénzintézetet pártoljuk és pénzeinket itt helyezzük el.

A fennebbiek után ügyszolgálatunkban való támogatásukért fogadják őszinte szívből jövő köszönetünk kifejezését.

Pata, 1907. február 17.

Szász Sándor,
áll. tanító.

Kiss Péter,
ev. ref. lelkész.
internátus-konviktus felügyelője.

HIVATALOS RÉSZ.

Sz. 205—1907. püsp. hiv.

PÁLYÁZATI HIRDETÉS.

A görgényi ref. egyházmegyébe kebelezett *Vajdaszentiváng* I. oszt. anyaegyház rendes lelkészi állomására újonan pályázatot hirdetek.

Javadalom díjlevél szerint: Szép lakás, gazdasági épületekkel és 940 □-öl kerttel. 1. Földhaszonélvezet: a) szántó 14 hold 25 □-öl, b) kaszáló 3 hold 13 □-öl, becsértéke 159 kor.; földek adóját egyház fizeti. 2. Készpénz: Egyházkerület pénztárából 906 kor. 38 f. Egyházközség pénztárából 156 kor. 20 f. 3. Kepe értéke 748 kor. 4. Stola átlagos értéke 98 kor. 5. Egyéb jövedelmek: a) Grófi patrocinium értéke 388 kor.; b) fa- es garaspénz 60 kor. 16 f.; c) cigánynapszám 66 kor. Összes jövedelem 2483 kor. 74 f. E jövedelemhez járul még vallástanításért 180 korona. Igy összes jövedelem 2663 kor. 74 fillér.

Minősítvénnyel és a pályázati hirdetés kelte után kiállított szolgálati bizonyitvánnyal felszerelt folyamodások nt. *Csekme* Ferenc esperes aához *Gernyeszeg* (Marostordamegye) küldendők.

Pályázati határidő 1907. év március 30.

Kolozsvárt, 1907. márcuis hó 4.

Bartók, püspök.

600—1907. szám.

KÖRLEVÉL

valamennyi nagytiszteletű Esperes aaihoz.

A *kántori és a tanítói* díjlevelek kiállítása tárgyában 1906. évi 5106. sz. a. kiadott körlevelünk pótlásaként értesítjük valamennyi nagytiszteletű Esperes aát, hogy oly esetekben, midőn a kántori és lévitai teendőket állami, vagy községi tanító, akár az állammal kötött szerződés, akár külön egyezség alapján, mellékfoglalkozáskép veszi: az illetők részére díjlevél nem adandó, hanem csak jegyzőkönyvi megbizás, de ezen körülmény igazgatótanácsunkhoz esetről-esetre bejelentendő.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület igazgatótanácsának Kolozsvárt, 1907. február hó 22-én tartott üléséből.

Bartók, elnök. — *Elek* titkárhelyettes, előadó.

ÉRTESITÉS

a szilágyszolnoki ref. egyházmegye lelkészi karának.

A *szilágyszolnoki ref. egyházmegye* lelkészi karát atyafiságos szeretettel értesítem, hogy a *f. év március 12-én* megnyiló, utolsó *zsinati ülésszakon* részt akarván venni, *f. hó 11-től 18-ig* nem leszek itthon. Ezen idő alatt az esperesi hivatal teendőinek ellátására nt. *K. Nagy Elek* egyházmegyei főjegyző urat kértem fel.

Miről oly kéréssel értesítem lelkésztársaimat, hogy ezen idő alatt hazajövetelemig minden, az esperesi hivatalhoz tartozó, ügyben hozzá fordulni szíveskedjenek.

Tasnád, 1907. március 3.

Bartha Dezső, ref. esperes.

Sz.: 101—1907.

MEGHIVÓ.

Görgényi egyházmegyei kántor-tanító, tanító, lévita, énekvezér és tanítónő atyfiakat, lelkészeket és érdeklődő tanügybarátokat tisztelettel meghivom a Szászrégenben, ottani iskolánkban, 1907. március 21-én (huszonegy) d. e. 9 órakor kezdődő *tanítói értekezleti közgyűlésre*.

Tárgysorozat:

1. Az iskolai dalkar éneke.
2. Gyakorlati tanítás: I. Radits István szászrégeni lelkész: „Egyházalkotmánytan“ (törvények ismertetése) az V VI. osztályosoknak. II. Muszták Imre kisilyei lévita-kántor-tanító: Az új egyházkerületi térkép ismertetése az V—VI. oszt.-ban.
3. Elnöki megnyító: Csekme Ferenc esperes.
4. Felolvas: Ferenc Károly disznajói kántor-tanító.
5. Javaslat a kántor-tanítói fizetések megosztásáról: Adorjáni Károly marossárpataki kántor-tanító.
6. Javaslat a „Közhasznú Szövetkezet“ dalárda pályázásánál. Előadó: Csekme Gyula vajdaszentiváni állami tanító-énekvezér.
7. Az iskolalátogatások (közfelügyelet) gyakorlásáról. Előadó Kovács István tanügyi-előadó.
3. Könyvtárvizsgáló bizottság jelentése.
9. Pénztárvizsgáló bizottság jelentése. Mindkét bizottság elnöke a tanügyi-előadó.
10. Ügyvezető-alelnök- és jegyzőválasztás.
11. Gyakorlati tanítások méltatása. Biráló bizottság: Fűzessi Ferenc. Ercse Miklós, Nagy György, Jánosi Béla.
12. Indítványok.

Lelkész atyafiak szíveskedjenek ezen lappéldányt érdekeltekkel közölni.

Gernyeszeg, 1907. február 27.

Csekme Ferencz, görgényi esperes.

PÁLYÁZATI HIRDETMÉNY.

A sárospataki ref. főiskola igazgatósága pályázatot hirdet egy jogakadémiai tanszékre, melynek tárgyai: 1. az egyházjog, 2. a magyar alkotmány- és jogtörténet, kapcsolatban az egyetemes európai jogtörténettel. Heti óraszám 10.

Rendes tanári javadalom: 3400 K évi törzsfizetés, 600 K lakáspénz; korpótlék és pedig az első öt év után 200, a második, harmadik és negyedik után 400—400, az ötödik után 600, összesen 2000 K. A más tanintézetnél rendes tanári minőségben eltöltött évek a szolgálati időbe beszámíttatnak. Végül az évenként befolyó vizsgadíjak 1/8-ada. Rendkivüli tanári javadalom: törzsfizetés évi 2600 K, lakáspénz 600 K és az évenkénti vizsgadíj 1/8-ada. A rendkivüli tanárnak akadémiánkon eltöltött évei a szolgálati időbe beszámíttatnak.

Rendes tanárrá választható az, akinek e tanszék valamelyik tárgyából egyetemi magántanári minősítése van; rendkivüli tanárrá az, akinek legalább is jogtudományi doktori oklevele van, de azzal a kötelezettséggel, hogy az egyetemi magántanári képesítést három év alatt megszerzi, mely esetben a következő hó első napján rendes tanárrá lép elő.

A megválasztott tanár az országos nyugdíjintézetnek jogosított és kötelezett tagja: tanári állását 1907. szept. 1-én kell elfoglalnia s ha rendes tanár: ugyanez évi szept. 10-én székfoglaló értekezést köteles tartani; ha rendkivüli tanár: székfoglalót a rendes tanárrá történt előlépését követő szept. 10-én tart.

A pályázónak ref. vallásúnak kell lennie. A tiszáninneni ref. egyházkerülethez intézett pályázati kérvények keresztlevéllel, életrejzi vázlattal, a védkötelezettség lerovását, a képesítést, az eddigi alkalmazást igazoló okmányokkal s esetleg az irodalmi működést feltüntető kimutatással felszerelve 1907. évi április hó 15-ig nyujtandók be a főiskola akad. igazgatóságánál. — A tanszéket az 1907. évi tavaszi egyházkerületi gyűlés fogja választás útján betölteni.

A főiskolai igazgatóság.

MEGHIVÓ.

A marosi egyházmegyébe tartozó „Bekecsalyi“ egyházi értekezlet március hó 15-én (péntek) Kebele községben istentisztelettel egybekötött rendes gyűlést tart, mely alkalomra ez úton tisztelettel meghívjuk az értekezlet tagjait és az érdeklődőket.

Tárgysorozat: 1. Reggel 10 órakor istentiszteleten imát mond Nagy Albert backamadarasi lelkész, egyházi elnök. 2. Alkalmi beszédet tart Dengel Géza magyarosi lelkész, jegyző. 3. Az értekezletet megnyitó elnöki beszéd. 4. Költeményeket olvas Staudner Mátyás tompai lelkész. 5. Felolvasást tart Jancsó Albert nyárádszentimrei lelkész. 6. Mult jegyzőkönyv felolvasása. 7. A következő gyűlés ideje, helye és tárgysorozatának megállapítása. 8. Indítványok.

Tisztelettel kéretnek lelkész atyánkfiai, hogy egyházközségeikben lakó világi tagtársainkkal szíveskedjenek e meghívót, megjelenése után, azonnal közölni!

Gyülekezés és közebéd tek. Osváth Domokos nagybirtokos úr házánál.

Backamadarason, 1907. február 25.

Szántó Elek s. k., világi elnök. — *Nagy Albert* s. k., egyházi elnök.

Nyom. az „Ellenzék“ könyvnyomdájában Kolozsvárt, Szentegyház-utcza 22. szám.

X. Évfolyam. *11-ik szám.* *Kolozsvárt, 1907. márc. 14.*

Erdélyi Protestáns Lap

AZ ERD. EV REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, th. tanár.**

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 12 kor.
félévre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Gróf Tisza István

egyházkerületi főgondnok.

A dunántuli testvér egyházkerület a Hegedüs Sándor halálával megüresedett főgondnoki állást — a mult héten történt számbavétel szerint — majdnem egyhangú választással gróf Tisza Istvánnal töltötte be. A választás elsősorban a dunántuli egyházkerületet érdekli, azonban a testvériség érzelmeinél és kötelékeinél fogva az egész magyar református egyházat s így minket is közelről érint. És mint testvér egyházkerület őszinte megelégedéssel, a legnagyobb örömmel vesszük tudomásul a választás eredményét.

A főgondnoki, — az egyházmegyei is, de különösen a kerületi — állás betöltése úgy az állás történeti multját, mint feladatát, kötelességeit tekintve kiváló fontosságú dolog. A főgondnoki kar irányítja, vezeti s képviseli egyházunkat s épenezért az állás betöltésénél komolyan számba kell venni, hogy vajjon megvannak-é valakiben azok a kellékek, amelyek méltóvá és képessé teszik a reá váró nagy feladatok, sulyos kötelezettségek betöltésére. És ezek a kellékek: prot. vallásos buzgóság, az átlagnál szélesebb látókör, képzett fő, tapintatosság, szeretetteljes érdeklődés az egyház ügyei, intézményei iránt, ahol kell, s amennyire erejük engedi, áldozatkészség, kiváltságos társadalmi helyzetük latba vetése. Elsárgult irások, alsó és felső iskolák, templomok és virágzó gyülekezetek tesznek tanubizonyságot a mellett, hogy egyházunk a Gondviselés útmutatása mellett csaknem mindig megtudta találni azokat a férfiakat, akikben megvoltak e képességek. És ha akadtak is itt-ott, akik csak a decorum kedvéért foglalták el az állást vagy hogy cimeiket egygyel gyarapítsák, akik befolyásuk körét akarták csupán növelni vagy századok folyamán öröklött despoticus hajlamaik kielégítésére kerestek tért, hát ez egészen természetes, emberi gyarlóságoktól nem mentes emberek lévén az egyház tagjai.

A dunántuli egyházkerület gróf Tisza István személyében megtalálta az isteni útmutatás mellett azt a férfiut, akiben teljes mértékben meg vannak mindazok a kellékek, amik szükségesek egy állását méltón betölteni hivatott főgondnokban megkivántatnak. A komoly munka embere volt mindig. Abban a korban, amikor mások még ifjúi kedvteléseiknek élnek, őt kiváló képességei, környezete, családi tradiciói a közdolgok irányítására hívták el és a mihez hozzá fogott, a kötelesség komoly érzésével végezte. Fényt, dicsőséget, nevet nem ad neki a főgondnoki állás: még javakorában levő férfiú és máris egy nagy és mozgalmas mult van mögötte; eljutott odáig, ahova közpályán munkálkodó ember nálunk eljuthat. Kijutott neki a tömjénezésből, dicsőségből is bőven s ha csak ezek kielégítették volna, ma is része lehetne benne. Áldozatkész pátronus és hogy egyházunk minden ügyében a legmesszebb menő tájékozottsággal bír, arról bizonyságot tehetnek mindazok, akiknek alkalmuk volt akár ilyen irányú beszédeit hallani vagy olvasni, akár az egyház ügyeit érdeklő tanácskozásokban részt venni.

Gróf Tisza Istvánhoz hasonló férfiú a főgondnoki székben minden időben nyereség lett volna egyházunkra, most ezekben az időkben pedig — kimondom — gondviselésszerű az ő megválasztatása. Mert minden jel arra mutat, hogy nehéz és nagy külső és belső harcok előtt állunk és nagy megnyugvásunkra szolgál olyan férfiut látni a kormányon levők

között, mint gróf Tisza István. Épenezért köszönet, elismerés, dicsőség a dunántuli egyházkerületnek a gróf Tisza István megválasztásáért.

Az újfőgondnokot pedig előttünk — s bizonyára előtte is — díszes, szép állásában tisztelettel, bizalommal, szeretettel üdvözöljük. Az Urnak megsegítő kegyelme, áldása legyen rajta és vezérelje, segítse fenséges hivatásában. *T. Gy.*

»288«

Mult évben lezajlott romániai kiállításon dicsekedve hirdették a hazai román felebarátaink, hogy országunk területén eddigelé 288 magyar község oláhosodott el teljesen. Horribilis szám volna ez. Lehet, hogy ez a szám a maguk külön házistatisztikájának szüleménye s a valóságnak nem felel meg. Lehet, hogy csak fele igaz így is megdöbbentő a magyarságra nézve. De megdöbbentő a mi protestáns s éppen kálvinista egyházunkra nézve, ha meggondoljuk, hogy különösen az erdélyi részekben elolláhosodott községek népének nagyobb része felekezetünkhöz tartozott. Mindenképen elijesztő és lehangoló esemény. Ez a pusztulási folyamat most is napról-napra halad az elszigetelt csekély népességű, magyar pappal, tanítóval nem bíró községekben a magyar nemzetnek épen olyan nagy kárára, mint a mi protestáns egyházunknak. De nemcsak itt veszítünk a gör. keleti és gör. kath. vallású románsággal szemben. Hanem veszítünk országszerte a mienknél sokkal népesebb és gazdagabb róm. kath. egyházzal szemben a mindennapi tapasztalat és a statisztika tanusága szerint. S ha számsoraiknak a kivándorlás által előidézett megcsappanását nem is számítom ide: ez magában is elég érzékeny veszteség. Miért? Miért? Hát a fajmagyarság zömét magába foglaló protestántizmusnak ellenálló képessége kiveszett volna már végképen? Hát a tiszta evangéliumi alapon álló kálvinista egyháznak hódító ereje, hatalma hol van? Kiáltó kérdések ezek, melyek épen oly erővel kell hogy ostromolják még a legkisebb falusi gyülekezet lelkészét is, mint amily gyorsasággal közelednek felénk a veszedelmek. Nem szólva itt a társadalmi és politikai kérdések körébe tartozó faji és magyar nemzeti viszonyokról, csak épen annyiban, amennyiben a tárgyhoz szorosan hozzátartoznak. Egyebekben átengedem a tért a nálamnál sokkal hivatottabb társadalmi és politikai faktoroknak. Bölcselkedni, tudományos fejtegetésekbe bocsátkozni sem akarok. Nem is érzem magamat rá képesnek. Én tisztán gyakorlati alapon állok. A kérdéseket is ily alapon tárgyalom. És pedig csak az egyházi életünkkel, egyházi viszonyainkkal összefüggő kérdéseket. Azt kutatom aggodalmas lélekkel: mi az oka annak, hogy református felekezetünk a vegyes ajkú és vegyes felekezetű vidékeken fokról-fokra hátrálni kénytelen? Hátrálni kénytelen pedig jelentékeny vérveszteséggel, tagjainak számbeli apadásával? Mi az oka annak, hogy a fentemlített gör. keleti, gör. kath. és róm. kath. egyházak számbeli gyarapodása nagy részben a mi veszteségünkkel együttjár? Mert hogy a dolog úgy áll: senki sem tagadhatja. Csak az tagadhatja, ki e sajnálatos jelenségeket meg nem figyelte. Vagy ha igen, ennek végzetes következményeivel egyáltalán nem törődött. Kinek szemei vannak a látásra és nem lát, fülei vannak a hallásra és nem hall. Azaz: csak vakság és nemtörődömség tagadhatja. Én régóta figyelem e jelenségeket közelről és távolról s szorgosan keresem: miért van az, hogy ha azon egyházaktól hozzánk szakad is egy egy tag, ezt oly nehezen, nagy lelki küzdelmek között s csak a kényszerítő körülmények hatása alatt teszi? Ellenben, hogy tőlünk elég könnyen szakadnak el s mennek át hozzájok: mutatja az ő egyre emelkedő nyereségük. Megjegyzem félreértések kikerülése végett, hogy itt csak a népről, a falusi népről s általában a kisebb műveltségi fokon álló nagy tömegről van szó. S nem a műveltség magasabb fokán álló városi közönségről vagy épen egyházunknak mindig hű, intelligens tagjairól

Még azokról az egyházközségekről sem szólok, melyek földrajzi fekvésük, vagy más szerencsés körülményeknél fogva a faji és felekezeti veszedelmektől legalább ezidő szerint mentve vannak. Ezeket legfennebb a szekták s a rosszabb fajta szociálisták háborgatják nyugodalmukban. Itt csak arról a népről van szó, amelyik a tudatlanság és babona felé könnyebben hajlik, mint a felvilágosodás puritán egyháza felé. Az értelmi műveltség hiánya, vagy alantjáró foka magyarázza ezt meg? Vagy az a természeti tapasztalat, hogy: süllyedni könnyebb, mint emelkedni? Feleletre váró kérdések.

Beszámolok tehát megfigyeléseim alapján azokkal az okokkal, melyek véleményem szerint ennél a tömegnél egyházunk veszteségeit ha nem is egyenesen előidézik, de nagy mértékben előidézik. Sokféle okot lehetne erre nézve előrorolni. Én azonban csak egy párt hozok fel a sok közül:

1. A gör. keleti, gör. kath, és róm. kath. egyházak szertartásai: az esketés, keresztelés, temetés, bérmálás, fülbegyónás, vizkeresztkor a házszentelés, búzaszentelés, úrnapi és szentistvánnapi processiók, nappali fényes istentiszteletek, éjjeli harangozás istentiszteletekkel u. n. roráték, halottak lelkiüdvéért tartott misék, halottak napján a temetők kivilágítása, búcsuk és azok processiói, kegy és szent helyek tömeges látogatása, zarándok útak, csodatevő szentek imádása, általában a szentek tisztelete, védszentek s az ezek tiszteletével egybekapcsolt társulatok, egyletek, az óriási értéket képviselő kegyszerek sokasága az egyszerűtől föl a fényesnél-fényesebb papi díszegyenruhák, szertartási öltözékek, stb. stb. Mindezek külön-külön és eggyüttvéve a nép, a tömeg vallásos, lelki, érzelmi világára kétségenkívül nagy hatást gyakorolnak. Es ez a nép nem kérdez, nem kutat, nem vizsgál, csak hisz és hitében boldog. Csoda-e, ha ez a hatás észrevétlenül, fokozatosan átterjed más hitvalláson levőkre is s csak a kedvező alkalomnak kell bekövetkeznie, hogy a hatás teljes legyen s hogy ezek a letkek egyházunkra és sok esetben magyar fajunkra nézve is teljesen elvesznek. Ilyen processusok folytán állott elő az a szám, melyet fejtegetésem ciméül írtam. Ilyen processusok folytán szaporodik napról-napra a róm. kath. egyház a mi rovásunkra. S mégis távol legyen tőlem, hogy én azért azon egyházakat s fajokat hibáztassam. Ellenkezőleg azt mondom, hogy ők ébren vannak s mindent megtesznek fajuk s vallásuk terjesztésére, szemmel látható gyarapodására. És mi? Mit teszünk mi? Mi a tiszta evangélium alapján álló kálvini egyház papjai és tanítói? Nem beszélek általában. Mert vannak tiszteletreméltó kivételek. Csak egy részünkről, de aztán jó nagy részünkről szólok. Azt se mondom, hogy lethargikus álomba mélyedve alszunk. Legfennebb szundikálunk s ezenközben hátrálunk és fogyunk. Ám dolgozunk is! Szónokolunk. Hirdetjük a szent igét alkalmas és alkalmatlan időben. Esketünk, keresztelünk, temetünk. Azaz: világosítjuk az értelmet: — tanítunk. Mondunk jó, jobb és legjobb analitika és sinthétika, — saját és nem saját, — közönséges és alkalomszerű prédikációkat: tanítunk; ágendákat, óvációkat: tanítunk, felvilágosítunk. Mondjuk pedig ezeket — kinek mint adatott — erős, erősebb, legerősebb, sőt menydörgésszerű leges-

legerősebb hangon. Igaz, hogy ebben a rengeteg hangban az értelem, a tartalom gyakran belefúl, belevész. De hát mindegy. Ennek igy kell lennie (Kell? Nem hiszem.) És hogy aztán építünk-e, megragadjuk-e hallgatóink szivét, lelkét, ébresztünk-e ezekben maradandó vallásos érzelmeket, igazi Isten, Krisztus és emberek iránti szeretetet, hogy ezek hatása alatt megtérjenek és megjavuljanak s buzgó keresztyénekké váljanak? Vagy, hogy kálvinista egyházunkhoz annyira ragaszkodjanak, hogy attól sem babonás, érzékekre ható külsőségek, látványosságok, szertartások, reversalis, anyagi előnyök stb. el ne idegenítsék: ezekkel bizony nem sokat törődünk. Szónokolunk, tanítunk. Néha-néhol a vallásunk érzelmi momentumait is érvényesítjük: az úrvacsoraosztás és konfirmáció minden egyszerűsége mellett is valóban szép, lelket, szivet megható, fölemelő cselekvéseiben. Ennyi az érzelmi rész és nem több, szorosan hivatalos egyházi szertartásainkban. Néha-néha, néhol-néhol belmissiót is teljesítünk: betegek látogatása, árvákat, özvegyeket, vagyontalanokat, szegény tanulógyermekeket segítő alapok, altruisztikus intézmények létesítése, olvasó és dalkörök alakítása, ügyes-bajos emberek tanácscsal ellátása; világi téren: gazdakörök, takarékpénztárak, szövetkezetek alakítása és vezetése által. Bár jól tudjuk, hogy e két utóbbi minden jó oldala mellett veszedelmes is lehet ránk nézve. Mert ha ritkán is, de megtörténik, hogy a takarékpénztár, vagy a szövetkezet egyik-másik hívünk házát, földecskéjét elárverezteti a mi köteles vezetésünk, vagy nevünk alatt. Következmény? Hívünk szájából úton-útfélen hangzik: „ellicitálta a pap meg a tanító a vagyonomat, hogy az Isten vegye ki rajta.“ Ha ötezer szövetkezeti tag vagy takarékpénztári adós közül csak eggyel történik ez meg — mondjuk — ötévenként: az ő papjának, tanítójának — magyarul — végrehajtójának az élete bizony meg van keserítve. Kell-e nekünk pap és tanító társaim ez a belmissió?

Véleményem az: kerüljük el messzire a világi téren gyakorolt olyan belmissiót, mely pénzügyletekkel foglalkozik. Mert ezeknél a fennebbi hűn leírt eset, ha szórványosan is, de előfordul s érzékenyen boszulja meg magát vallásunk és egyházunkon. Papi functióinkban, szertartásainkban az értelem mellett igyekezzünk a vallásunk által nyújtott kis számú érzelmi elemeket; az úrvacsoraosztás és konfirmáción kívül az egyházi téren gyakorolt belmissió számos alakjában megnyilvánuló érzelmi momentumokat minél teljesebb mértékben éryényesíteni. Mert — amint emlékszem — a Dr. Kovács Ödön vallásbölcsészetének sarktétele: „a vallás érzelem“, sarktétele egyszersmind a mi hitünknek és meggyőződésünknek is.

Olvastam régebben, hogy a brassói papot hirlapilag megtámadták, amiért ő egyházközsége életébe a mi puritán szertartásaink között szokatlan elemeket vitt bele. Ő azonban megnyugtatta az aggodalmaskodókat s végezte tovább a maga dolgát s végzi máig is —igen szép sikerrel. Nem azt mondom én, hogy az idegen egyházak szertartásait majmoljuk s ezzel veszélyeztessük a reformációnak a mi létalapunkat képező áldásait. Azt se mondom, hogy holmi új próféták gyanánt hitcikkeinkkel ellenkező újításokat, hókusz-pókuszokat hozzunk be. Hanem azt mondom, hogy az értelem mellett nagy sulyt helyezzünk az érzelemre, az egyházunk által megengedett határon belül. Elemi dolgok ezek ugyebár? s még ezeket se tesszük.

2. A magasabb rendű iskolákról nem szólva, faji és felekezeti érdekeinket a nép között az alsóbb rendű népiskolák, legyenek bármilyen mintaszerűek, egymagukban, sem a nemzetiségi, sem más vidékeken megvédeni és fentartani nem képesek. Készségel elismeri mindenki ezen iskolák alapvető jelentőségét, az oktatás, nevelés terén elért eredményeket, méltányolja az általuk végzett munkát. Vezetik a gyermeket 13 éves koráig. Ezalatt az idő alatt megtanulhatják — mondjuk meg is tanulják — a nemzetiségiek a magyar nyelvet. De hogy azután mi lesz velük? Erre már a népiskola nem tud megnyugtató feleletet adni. Megmondja a tapasztalás: lesz belőlük még erősebb faji érzelmű nemzetiségi, mint amilyen iskola nélkül lett volna s annál erősebb, minél fennebb halad az iskolákban. Sőt a legmagasabb iskolákat végzettek, tehát legtanultabbak lesznek legszilárdabb támaszai fajuknak. Lehet, hogy ezer-kétezer között lesz egy kivétel. De ez majdnem semmi. Ezért az állam részéről kidobott pénznek, haszonnélküli áldozatnak tartom az ilyen iskolákra fordított tekintélyes összegeket. Célttévesztett politikának minősítem akármelyik kormánynak ily irányú iskolapolitikáját. Nem is szólva az ennek nyomában járó nemzetiségi panaszok ezreiről a szerintük erőszakos magyarosítás miatt. A mi áll faji szempontból, ugyanaz áll a népiskolákban prot. felekezeti szempontból is.

Ha mindenütt, ahol ily iskolák vannak, volnának egyszersmind nemzeti missziót teljesítő magyar református egyházközségek és papok s az iskolából kikerülő növendékeket, és pedig nemcsak a saját fajuk és felekezetükhöz tartozókat, hanem az idegen fajú és felekezetű növendékeket is gondjaikba vennék s ifjúsági egyletek, ólvasó- és dalkörök, segítő- s kiházasító-egyletek stb. volnának, a magyar református belmiszsziónak annyi más eszközei s módjai által nevelné kőket jó reformátusokká, a más valláson levőket jó magyar honpolgárokká; s ha tovább nem mehetnénekis, de az elnemzetietlenedett magyarokat, akik egyúttal az egyháznak is nagy veszteségei voltak, viszszahódítanák fokozatosan: akkor igenis ezeknél az iskoláknál lehetne nemzeti misszióról beszélni. Akkor nemzeti iskola s tiszta magyar nemzeti egyház szép eredményeket mutatnának fel. Ellenben az iskola magára nemcsakhogy nem teheti ezt, de a fennebbiek szerint, különösen az erős nemzetiségi vidékeken, határozottan árt. Állítom, hogy téved akár az állam, akár az egyházunk, ha azt hiszi, hogy az iskolával faji és felekezeti érdekeit megvédi. Pedig azt látjuk, hogy az állam egyre-másra állítja az iskolákat, anélkül, hogy összekapcsolná azokat tiszta magyar nyelvű, erős nemzeti érzelmű egyházakkal. Hogy ezt eddig nem tette, ez volt az oka a sikertelenségnek. Nem egyéb. Akár a mostani, akár a következő államkormányok s a nemzeti eszme szolgálatára alakult kisebbnagyobb társaságok csak úgy fognak boldogulni fajmentő munkájokkal, ha segitségűl hívják a tiszta magyar egyházakat s megadják nekik az eszközöket, hogy teljes erejüket kifejthessék. Nemzetmentő munkában az összes anyagi és erkölcsi eszközök birtokában levő magyar nyelvű, érzelmű és szellemű egyházak hatalmát, erejét nem pótolhatják soha. Kivéve: ha természetes, kulturális eszközök helyett kényszerítő vagy épen erőszakos művelethez folyamodnak.

3. Papi ruha. Hát kérem, ez egy olyan kérdés, melyhez csak annak lehet hozzászólnia, kinek vagy az elszántsága nagy, vagy a tűrelme végtelen. Mert különben úgy jár, mint járt előttem igen sok ember: lecsepülik. Épen azért félve, aggódva nyulok hozzá s lehetőleg röviden végzek vele. Legrosszabb esetben is az előbbiek sorsára jutok. Tűröm, szenvedem én is. Nálunk, reformátusoknál papi egyenruha nincs. Mert papi rend nincs. Van papikar, papitestület, papi hivatal. Van hivatalos, ünnepi ruhánk. Többféle szabású, formájú, kiállítású, méretű, az igaz. De van. Van aztán a hivatalosan kivül más ruhánk is: hosszú, hosszabb, leghosszabb, kurta, kurtább, legkurtább, sőt

a superlativus szerint legeslegkurtább u. n. épen csak a csípőig érő *zsokké* (vagy miféle?) kabátunk. Szabásra, formára, kiállításra szintén különbözők. Öltözékünk többi darabjai: magyar vagy német nadrág, mellény vagy lájbi; nyári időben jäger ing, piros, kék, zöld, sárga, tarka, stb színű derékkötő (öv vagy micsoda) és a kalap. Ezek is, mint a többi darabok, szörnyen változatosak, különbözők. Hogy aztán ezek a *közönséges* u. n. viselő ruhadarabok színre hányfélék: hozzávetőleg sem tudom megmondani. Szóval: ruhánk majdnem annyiféle, mint a hányan vagyunk. (Zárjel közé teszem, minthogy a külsőhöz ez is hozzátartozik, a bajuszviseletnek pár divatját: 1. huszárosan kihúzott, kihegyezett s csillogóra kikent; 2. felfelé hegyzett, egy görbülettel; 3 órr alá húzott bajusz két, három vagy több kacskaringóval.) „Nem a külső, a ruha teszi az embert, hanem megfordítva", „Nem vagyunk papirend", „Nekünk öltözetünkben sem szabad különböznünk a világiaktól, mert szent nép, királyi papság vagyunk" (ergo: a világiak is papok), „Ne legyünk különcök, cinikusok", hallatszik a bölcs mondás több oldalról. Hát jó. Legyen mind igaz és bölcs, amit mondanak. De engedjék meg nekem is kijelentenem, hogy ez a ruházat, amit mi viselünk; papi állásunkhoz nem illik. Az a világiasság, mely után futunk, melyért mindent feláldozunk s mely szavainkból, tetteinkből, magunkviseletéből, öltözködésünkből messzire kilátszik, hozzánk, papokhoz, nem illik. Világi, intelligens embertől és pedig komoly gondolkozású, jó kálvinista embertől hallottam: „Óhajtandó, hogy a magyar református papság állását, hivatalát minden körülmények között megillető ruházatban jelenjen meg mindenütt, mely ruházatról mindenki nép és intelligencia, idegen és nem idegen azonnal ráismerjen a papra." Aláírom minden betűjét s azt mondom: ha már nem kell reverenda, nem kell magyar papiforma ruha attillával: minden ruhánk, ünnepélyes és hétköznapi, legyen egyszerű szalonias szabásban, kiállításban, méreteiben. Színében: a hivatalos tiszta fekete, a viselő pedig barna, sötétbarna, sötétszürke legyen és sohasem kirívó színű. De legyünk szaloniasak: beszédben. módorban, magaviseletben stb. is. Nemcsak belsőleg, de külsőleg is dokumentálnunk kell papi mivoltunkat. Sőt ezt a reformot el kellene kezdeni már a theologián. Es ez a reform — teljes meggyőződéssel mondom — nemcsak a nép szemében, de az intelligens közönség előtt is nagy mértékben fogja emelni elhanyatlott papi tekintélyünket és mi közöttünk a testületi szellemet. Miként az első pontnál: itt sem általánosítok. Akit nem illet, ne vegye magára.

4. Vagyoni állapot. Hogy erre nézve álláspontomat megjelölhessem, menjünk vissza nehány évvel arra az időre, mikor a nagyobb mérvű államsegély igénybevételéről volt szó. Mikor úgy a sajtóban, mint a sajtón kívül — igaz, hogy kevesen — azt hangoztatták, hogy ha mi, protestánsok, a nemes versenyt a többi egyházakkal fel akarjuk venni: legyen *egyenlő adóteherviselés*. Az én álláspontom is ez s ez volt mindig. Azt állítom, hogy amig az egyenlő adóteherviselés meg nem valósíttatik, egyházunk nem fog megfelelni a maga vallási és nemzeti rendeltetésének. A versenyt a nagy és gazdag egyházakkal fel nem vehetjük, mert ez a verseny természetellenes. Ha úgy a mi evangéliumi, mint a többi egyházaknak tisztán csak a vallás, a szellem fegyvereivel kellene egymás közt versenyeznünk: akkor igen. De a mai anyagias világban az anyagi erők nagyfokú aránytalansága miatt ezt nem tehetjük. Mi gyengék vagyunk, amazok erősek, hatalmasok. S ha valaki azt mondja, hogy vallásunk, hitbuzgóságunk, áldozatkészségünk csodákat mívelt a multban, azt felelem rá: igaz. De az is igaz, hogy elejétől fogva a nyomoruságok légióival küzdött egyházunk s küzd ma is. S e nyomoruságok közt nem utolsó az anyagi szegénység. Elejétől fogva természetellenes volt a verseny s az ma is.

Hiába állapítjuk mi meg s vetjük ki hiveinkre az egységes 10 ‰-os vagyoni s ezenkivül a személyes adót. Az ezen felül maradó szükségek fedezésére hiába vesszük igénybe az állam segítségét. Azért mégis sokkal súlyosabban meg lesznek terhelve híveink, mint azoknak az egyházaknak tagjai, amely egyházakkal a kulturális, a szellemi nemes versenyt fel kell vennünk, ha végkepen elsorvadni nem akarunk. Mert ugyan mi terhet viselnek azon egyházak tagjai a mieinkkel szemben? Majdnem semmit. Ilyen körülmények között, teljesítsük bár a leghűségesebben kötelességeinket, legyünk akármilyen buzgók, ha szegény híveinktől mindig csak kérünk s hovatovább többet kérünk: bizony elmegy ezeknek a kedve tőlünk s egyházunktól. A hagyományos áldozatkészség is kimerül nemcsak a szegény népnél, de kimerül uraink jó nagy részénél is. Következmény: ma egy, holnap kettő, holnapután már 10 vagy 100 szakad el tőlünk s menekül a tehermentes egyházak tárt karjai közé, vagy idegen földre megy. Legjobb esetben itthon marad — felekezeten kívülinek. Ezért állítom, hogy a verseny természetellenes.

Jöjjön az állam, a magyar nemzeti állam segítségünkre. Szűntesse meg az aránytalanságot. Biztosítson nekünk törvényileg oly összegű segélyt, a mekkora szükséges ahhoz, hogy egyházi terheinket a többi nagyobb egyházak egyházi adójával egyenlősítsük. Míg ez meg nem történik, népünk nyögni fog az egyházi terhek alatt, még ha azok állami adójának $12^1/_2$ ‰-át teszik is. Uraink pedig az eddiginél igazságosabb ugyan, de sokkal súlyosabb (némely esetben) egyházi adók miatt legalább is panaszkodni fognak. Ha nem is mind, de sokan. Egyházi érdekeink pedig veszélyeztetve lesznek tovább is. Hát a kongrua? De erről nem is beszélek. Csak épen rövid megjegyzést teszek Apponyi grófnak ezen szavaira: „a fizetéseknek magasabb fokozataiba a néptanító csak hosszú idei szolgálat után jut" Hát a prot. papok nagyobb része nem hosszú idei (20, 30, 40 sőt 50 évi) szolgálat után jutott az 1600 koronához? Ha ezidőszerint egyebet nem, legalább a korpótlékot tessék nekünk biztosítani, hogy pl. 40 évi szolgálat mellett ne maradjunk 1600 koronával, mikor a tanítónk 2600 koronát kap. Nem irigyeljük, sőt örvendünk, hogy ennyi sanyarúság után valahára az állam részéről elismerésben részesülnek De épen annyi joggal kivánjuk mi is megnyerni az állam elismerését, méltánylását.

A címűl írt szám ötletéből íródott ez a cikk. De anélkül az ominosus numerus nélkül is tudjuk, érezzük, hogy kálvinista egyházunk országszerte számbeli veszteségekkel zárja le évenként a maga számláját. Hogy miért? igénytelen cikkemben erre a kérdésre igyekeztem felelni a sok közül egy pár oknak az előadásával több évi tapasztalatom, megfigyeléseim és szemlélődésem alapján. A végén pedig kérem lelkész és tanító társaimat, hogy ha a pontok között gáncsolni, hibáztatni valót találnak, mielőtt eleven szenet gyűjtenének a fejemre, vegyék figyelembe, hogy mindenekelőtt saját magamat leckéztetem: „mea culpa, mea maxima culpa". Titeket pedig kérlek, ne haragudjatok, hanem: „vigyázzatok és imádkozzatok".

Barabási Lajos.

Titkári jelentés.

(1905. julius 1-től—1906. december 31-ig terjedő időről.

Irta és a „Nagyenyedi Protestáns Nők Szegényeket és Betegeket Segélyező Egyesületé"-nek 1907. évi február 24-én tartott beszámoló közgyülésén felolvasta: Jancsó Sándor egyesületi titkár.

Mélyen tisztelt Közgyűlés!

Egy alkalommal Jézust gazdag lakomára hívja meg a főfarizeus. — Nem azért teszi, hogy megbecsülje benne a szellemi előkelőséget: tehát nem tiszteletből. Nem is abból a hiuságból, hogy lássa a világ, hogy ő szereti a nagyhirű, szellemes emberek társaságát... Nem azért, — hanem azért, mert az Irás szerint „leselkedének utána!"

Szerették volna, hogy valami olyat tegyen, vagy mondjon, mivel hibát kövessen el, vagy a szombat nap szentségét megsértse, minek alapján tekintélyét, befolyását tönkre tehessék, népszerűségét megtörhessék, — szóval: elmémítva utjokból félrelökhessék.

Jézus azonban ezt az örömet nem szerzi meg nekik... Ismeri aljas gondolkozásukat, jól tudja meghívatásának indokait: s kimélet nélkül sújt rájuk s megszégyenítés által nevetségessé teszi őket, mikor a barátságról, szivességről és jótékonyság gyakorlásról eme Krisztusi szeretettől gazdag szavakkal oktatja ki: „A mikor ebédet, vagy vacsorát készítesz, ne hívjad barátaidat és atyádfiait, se rokonaidat, se gazdag szomszédaidat, hogy ők viszont téged ne hívjanak, hogy ily módon a jótétemény meg ne fizettessék, — hanem a mikor lakomát készítesz, hívjad a szegényeket, csonkabonkákat, sántákat és vakokat, — és boldog leszel, mivelhogy azoknak nincs mivel viszonozniok neked, hanem visszafizettetik neked az igazak feltámadásában..."

Azaz: ismerem érzületed, romlott gondolkozásod!... Még lakomádat is kamatoztatod! Jótékonyságodat is saját javadra fordítod vissza! — Ne azt hívd, akinek nincs szüksége a segedelemre, ne azt, kiről tudod, hogy visszafizeti neked, mert ez nem erény, nem az „örökké valóságra eltett kincs", — hanem ravasz emberi számítás és haszonra való befektetés.

Ha hozzám méltó akarsz lenni, s ha földi gazdagságodat jól akarod felhasználni, ha veszendő kincseken örökkévaló javakat akarsz szerezni, akkor tégy jót azokkal — de dobolás és fitogtatás nélkül — akik a nehéz életviszonyok között bénákká, nyomorultakká dolgozzák magukat, s még sincs meg a betevő falat kenyerük. A kik szűkölködnek, éheznek, rongyokban dideregnek, betegek s éhségtől sápadt gyermekeiket segedelem hiányában könnyes szemekkel és csak üres szavakkal vigasztalhatják!...

Bőségedből juttas a nyomorban sínylődő szegényeknek! Vígadásod közben ne feledkezzél meg az inségben levőkről! Emlékezzél meg azokról, akik kétségbeesésükben zugolódnak, békétlenkednek, kikelnek a lelketlen bőség ellen, mely nem akar tudni arról, hogy szűkölködők is vannak a világon. Akik sebeiket és rongyaikat mutatják fel, gyógyítás és enyhület után kiáltanak, s akit te azért, mert szólani mer, mert hangot bátorkodik adni nyomorának, mert keresztjeit tovább már nem bírja és ő is élni akar, — társadalmi rendet bontó, békétlen sociális proletárnak mondasz, kit le kell verni, kit erőszakkal kell elnémítani, hogy még a joga se maradhasson meg, hogy panaszkodhassék.

Vigyázzatok! — Itt az erőszak, a lelketlenség, a fegyver nem használ, csak mérgesebbé és terjedtebbé teszi a sebet! Itt csak az emberi jogok elismerése, a szeretet és keresztyéni könyörület oldhatja meg a kérdést, mely nyomort szüntet, könnyet töröl, életet ad! — Ha te az „evangéliumi gazdag" módjára bíborba és bársonyba öltözve mindennap vígan lakmározol, — s a sebekkel borított, rongyokban didergő, éhező Lázárnak még asztalod lehulló morzsáit se juttatod, s kutyádra is bosszankodol, mely sebeit nyaldosva enyhületet szerez a nyomorúltnak: nem vagy könyörülő Istennek gyermeke, — nem vagy embertársad keresztyén testvére, hanem önző, lelketlen farizeus! — Vagy ha teszel ugyan valamit, de hasznát annak is magad akarod húzni, teszel, hogy lássanak, hogy fitogtasd jótékonyságodat, hogy dicsőítsenek, s mint bálvány előtt leboruljanak, de szíved mit sem tud ezen jótékonyságodról: akkor nem vagy egyéb, mint hitvány farizeus, ki oly messze van a Krisztustól, mint az Ábrahám kebelében ülő Lázár a gyötrelem tüzében bűnhödő lelketlen gazdagtól! Áthidalhatatlan az űr! Örökre lehetetlen a hozzájutás! Nem az ilyenekhez mondja majd: „Jőjjetek el én atyámnak áldottai, mert éheztem és ennem adtatok; — ruhátlan voltam éa felruháztatok, utonjáró voltam és befogadtatok..." Hanem igy űzi el maga mellől: „távozzatok álnokságnak cselekvői, mert sohasem ismertelek titeket!"...

Ha keresztyén szeretet van bennetek, rendezzetek olyan lakomát, melynek látásán örvend az ég is! Lakomát, mely bizonyítja, hogy megbecsüljük az embert az emberben, s keresztyén testvért látunk mindenkiben, ha rongy borítja is! — Az Isten előtt sincs személyválogatás! Csak ő tudja, hogy országában majd kik fognak ülni az első és utolsó helyeken.

Mindnyájan testvérek vagyunk, s isteni feladatunk itt a földön az, hogy egymás terheit hordozzuk testvéri szeretettel!

Erre tanít Krisztus, a szeretet nagy mestere! Ez a legszentebb feladata az ő igaz, keresztyén anyaszentegyházának! Ez a fitogtatás, dobszó önzés nélküli szent célja Protestáns Nőegyletünknek is, melynek most, — hogy ezután polgári évek szerint mérhessük tevékenységét, — másfélévi áldásos működéséről van szerencsém a jól végzett munka megnyugtató érzésével beszámolni a nagy nyilvánosság előtt a következőkben:

Egyesületünknek ez idő szerint van 68 alapitó, 187 rendes és 42 pártoló tagja; összesen 397. Utolsó közgyülésünk óta beléptek alapító tagnak: Br. Kemény Árpád, br. Kemény Árpádné, a Nagyenyedi Kisegítő Takarékpénztár, az Alsófehérmegyei Gazd. Bank, Vita Ödönné, dr. Szilády Zoltán, Kovács József, dr. Garda Kálmán, Bedő Dénes, Benedek Gábor és Málnási Domokos. Igy emelkedett az alapító tagok száma 57-ről 68-ra. Rendes tagokká lettek ötön. Pártoló tagokká 17-en.

Tagok közül elhalt: 3 rendes és 1 pártoló tag.

Tartottunk 3 matinét: 1906. január 14-én, február 11-én és március 25-én; — és két estélyt: 1905. október 1-én és 1906. november 3-án. — Ezeknek a célra szolgáló tiszta jövedelme 1945 K 46 fill. volt.

(Vége köv.)

Egy indítvány a papi fizetésre nézve.

Összejövének a sepsii ref. egyházmegye harminchat anyaegyházának papjai, mintegy felerészben, február hó 22-én Sepsiszentgyörgyön és mindjárt arról kezdének beszélgetni: hogy „a tanítók milyen szépen nyakunkra nőttek" fizetésük újabb rendezése alkalmából. Továbbá mennyire „megnehezültek az idők járásai felettünk", a régiek kongrua nélkül jobban kijöttek és megelégedettebbek voltak, mint mi kongruával. „A modern idők szörnyszülötte ez." Nagyobb családú pap, ha magán vagyona nincsen, csak újabb és újabb adósságok hozzáadásával húzhatja ki az esztendőt. „Ha jutnak ágyukra milliók, jusson nekünk is még párszáz forint, hisz mi is a

nemzet napszámosai s az Ur kiküldött szolgái vagyunk"! mondja az egyik. „Igaz, de hazafiak is vagyunk! igy csillapítja a másik. Vegyük figyelembe azt, hogy a vasutasok újból sztrájkkal fenyegetőznek, ha fizetéseiket újra nem emelik. A nem állami *tanárok* is összejöveteleket tartanak és szolgálati pragmatikáról szólanak. A méltatlanul elhanyagolt *körorvosok* is 500 forint alapfizetésük miatt telve keserüséggel. Megelégedettek csupán az *állatorvosok*, kik közül egynek-egynek akkora fizetése van, az utiátalányokkal együtt, mint három kongruás papnak; megelégedettek még *a görög keleti lelkészek*, kik nem nagyon mivelt s éppen azért nagyon hívő népüktől, egy-egy mellékünnepen, minő például a vízkereszt: negyven, sőt hatvan forintot bevesznek, tehát annyit amennyit sok református papnak palástdíjai, az anyakönyvi kivonatokkal együtt: négy, öt év alatt aligha behoz, s mig ez beszámittatik, amaz nincs bevallva kongruájukba, úgyhogy ezért és más okokból „a tékozló fiu" jóval nagyobb állami segélyben részesül aránylag, mint „a házhoz hű fiu". „Mi a hazának vagyunk elsősorban hű fiai és csak másodsorban vagyunk egyházunk papjai" zárta be csillapító beszédét nagyemlékű püspökünk szavaival az a másik. Amikor a félvilág háborog, lármáz, kér, követel a szegény megtámadott hazától — ugymond — nekünk nem illik a közös édes anyát kérésünkkel szorongatni, búsítani. Bár mi hallgassunk most református papság! *Várjunk csendesen az Úruak szabadításáig!* Felvirrad még reánk is valaha.

Ekkor fölállott egy öregedő paptársunk, szép számú családnak az apja, kinél idősebb a gyűlésen, jelen még csak kettő vala, aki, meggyőződésnek hangján, a következő inditványt tevé:

Vérmes reményeket ne tápláljatok hittestvéreim arra nézve, hogy kivánságaitokból egyhamar lesz valami. Egy év, két év, sőt talán három sem lesz elég arra. „Emlékezzetek a vallásügyi miniszternek szavaira, hogy t. i. a kiutalt három millióval „*nyugvópontra jutott a protestánsok ügye*," emlékezzetek azon kijelentéseire is, hogy az *öszpapságnak*, tehát a róm. kath. papságnak is) *egyszerre kivánja majd véglegesen rendezni fizetése ügyét!* Ez pedig — ki tudja előre? — úgynevezett „Sekularizació" és kulturharc nélkül lehetséges lesze-e? Végül emlékezzetek meg arról, hogy Zsinati törvényeink a napokban minő királyi záradékkal hagyattak helyben, hogy t. i. „az egyházi határozatok (értsd: a 2400 korona alapfizetés) nem bírnak az államra nézve anyagi kötelezettséggel", következőleg míg az állam valamely módját találná a „gordiusi csomó megoldásának", vagy ketté vágásának, addig nekünk követnünk kell ama közmondást: „*Segits magadon, s az Isten is megsegít!*" Amaz előirányzott három millióból, mely administráció, nyugdíj és teherkönnyítésre van előirányozva, osztályrészül több jut erdélyi református egyházunknak, mint egész kerületi *kongruánk*. Egyházaink több mint felerészben a teherkönnyitést nem fogja igénybe venni, a létesült kepeváltság és más okokból. A másik fele felett épen most gondolkozik a központi kongrua bizottság, a katholikusok ügyes felterjesztése következtében, hogy kepéjét ne váltsa-e meg dézsmakárpótlás címén az állam, mint tette volt azt a *szász atyafiakkal* az ötvenes években a német kormány.

Ezek a közelebbi időben bekövetkezendő dolgok. Es ezzel *meg van oldva a talány*. Az így felszabaduló összegből adjon a kerület az ő papjainak 25 évre visszamenőleg, mint az eredetileg is tervezve volt, 200 koronás ötödéves pótlékot, még a folyó év közepén kezdve. Hiszen a tanítók újabb fizetésemelése is ugyanezen időtől kezdve (13 évre visszamenőleg) épen ebben nyilvánul meg. Mi egyiknek jogos, jogos a másiknak is. Akár így! akár úgy! — Aztán az mégsem igazságos, zárta be indítványát öreg paptársunk, hogy „én, aki félig-meddig megőszültem már, egy nem tudom miféle faluban, egy nem tudom miféle nép között, folytonos munkában és küzdelemben „ama paizsos férfiuval", a szegénységgel: épen azt a fizetést kapjam, mint az az ifjú pap, aki most lépett ki az életbe!? Avagy talán nem akarják a mi vezetőink is azt tenni velünk, mit Mózes tett a pusztában vándorló néppel: „hadd halljon el a hosszú évek alatt az öregje — és *csak az új nemzedéket kell bevezetni az igéret földjére*"

Eddig az indítvány. Ez az indítvány amilyen váratlanul jött, ép oly meglepőleg hatott és többek helyeslésével találkozott. Mindenesetre van tárgy és ok a gondolkozásra.

Közreadta: *Egy jelenvolt.*

Igazgatótanácsunk üléséből.

Kolozsvár, 1907. jan. 21.

Jelen vannak: Simó Lajos ehker. főgondnok, mint elnök, dr. Bartók György püspök, Kenessey Béla főjegyző, Lészay Ferencz, Becsek Lajos, Incze Gerő, dr. Sárkány Lajos, Váró Ferencz igazgatótanácsosok, Elek Lajos, Pünkösti Pál, dr. Kálmán János helyettes előadók és Módy Elek jegyzőkönyvvezető.

Az ülés megnyitása után tudomásul vétetett br. Bánffy Dezső és gr. Bánffy György ehkerületi főgondnokok távolmaradásáról szóló elnöki bejelentés, úgyszintén a január havi ügyforgalmi kimutatás.

I.

Jóváhagyó tudomásul vette az ig. tanács főt. püspök aának amaz ideiglenes intézkedését, mely szerint a tanügyi előadói teendők ellátására dr. Kálmán János kolozsvári tanár aát kérte föl s meghatalmazást adott a szükségesnek mutatkozó segéd munkaerők felvételére s honorálására; a jogi ügyek ellátása céljából egy ügyvéd alkalmazása iránti előterjesztésének tárgyalása azonban a következő rendes ülésre halasztatott. Egyuttal megállapította az igazgatótanács, hogy a helyettes előadók szavazati joggal nem bírnak.

II.

Székelyudvarhelyi kollegium 70 K. felhajthatatlan tandíj-követelésének törlése engedélyeztetett.

Sepsiszentgyörgyi kollegium költségvetésébe becsúszott tollhiba kiigazítása tudomásul vétetett.

Székelyudvarhelyi kollegiumnál dr. Fazakas József tanárnak díjkezelőül történt alkalmazása tudomásul vétetett s a miniszteri biztos 1906. évi látogatásáról bemutatott jkvre az előadó által javasolt észrevételek az előljárósággal közöltettek.

Szászvárosi kollegiumnak 1905. évi számadása jóváhagyatott; Kónya Gyula helyettes tanár alkalmazásáról, Büchler Antal rendes tanulónak, magántanulóul való felvételéről; az előljárósági jegyző, bennlakási felügyelő és orvos honorálásáról szóló határozatai jóváhagyattak; engedély adatott továbbá arra, hogy az új építkezéshez szükséges anyagok beszerzéséről előzetesen gondoskodjék s hogy az épitendő új kollegium tervén szükségesnek mutatkozó módosítások iránt — az ügy sürgősségére tekintettel — közvetlen a közoktatási miniszterhez forduljon.

Dr. Kristóf György szászvárosi tanárnak, az ottani takarékpénztárnál felügyelő bizottsági tagság elvállalása, a többi hason mellékfoglalkozásoknál kikötött feltételek mellett engedélyeztetett.

Marosvásárhelyi kollegium 5 évi számadásának elfogadásáról szóló miniszteri leirat, valamint az előljáróságnak felhajthatatlan kamatkövetelések tör-

lésére vonatkozó határozata, az előadó által javasolt észrevételekkel tudomásul vétetett.

Ugyanannak új építési tervei műszaki előadó aa észrevételei s az államsegély fölemelése iránti kérés kapcsán fölterjesztetnek a közoktatási miniszterhez; 1905. évi számadása pedig azzal a megjegyzéssel hagyatott jóvá, hogy jövőre a számadás összeállításánál a költségvetési címekhez alkalmazkodjék.

Nagyenyedi Bethlen kollegiumunk az iskolai tisztségek viselésére vonatkozó szabályzata kiadatik a tanügyi bizottságnak; költségvetése keretében fölmerült két kérdésre adott felvilágosító jelentése tudomásul vétetett; három tanárának mellékfoglalkozásáról szóló pót jelentése alapján Fogarasi Albert és Fogarasi Béla aai mellékfoglalkozásai engedélyeztettek; Bartha Zsigmond aára vonatkozólag pedig úgy határozott az ig. tanács, hogy a bejelentett két mellékfoglalkozás közül csak az egyiket folytathatja.

Bartha József és Nemes Árpád mellékfoglalkozásairól szóló esperesi jelentés tudomásul vétetett.

III.

A kolozsvári vallástanítás s a kolozsvári gyámintézeti szabályzat tárgyában illetékes esperes aa sürgős eljárásra utasíttatott.

A kolozsvári városi polgári fiú-iskolába járó ref. növendékek hitoktatásáról való további gondoskodásra a kolozsvári ehközség figyelme felhívatott.

Kérés intéztetett a közoktatási miniszterhez a kolozsvári vakok intézetéhez egy ref. tanerő kinevezése iránt, aki a hitoktatást is képes legyen vezetni.

Irsai József kérése az iránt, hogy a konventnél más I. II. fokú bíróság delegálása kéressék; nem volt teljesíthető; miután a konventnek delegálási joga nincs.

A zágoni papválasztás ügyében a választás felfüggesztésére vonatkozólag tett intézkedések jóváhagyó tudomásul vétettek s esperes ujabbi szabályszerű eljárásra utasíttatott.

Az idő előhaladottságára tekintettel az ülés bezáratott s az ügyek tárgyalása másnap, Dr. Bartók György aa elnöklete alatt folytattatott.

Első sorban tudomásul vétetett Zeyk Dániel ehker. főgondnok és Kenessey Béla ehker. főjegyző távolmaradására vonatkozó elnöki bejelentés.

I.

Sepsziszentgyörgyi kollegiumnak egy VIII. osztályos tanulónak időközben való felvétele engedélyeztetett.

Kolozsvári kollegiumnak egy tanuló kizárására vonatkozó határozata jóváhagyatott.

Elhatározta az igazgatótanács, hogy a konfirmációi kis kátét 14. kiadásban kinyomatja s központilag árusíttatja addig is, mig a pályázat alatt álló kidolgozás sorsa véglegesen eldől.

Szászvárosi kollegiumnál a Tokaji Aladár halálával megüresedett természettan-számtani tanszékre vonatkozó pályázati hirdetés bemutattatott a közoktatási miniszternek, miután az államsegély szerződés értelmében az ő kinevezése alá tartozik e tanszék.

Megengedtetett hogy a fodorházi hitoktatás a tanév végéig az ottani állami tanító végezze.

A kolozsvári nem ref. felekezetű iskolába járó ref. növendékek hitoktatása körül észlelt többrendbeli mulasztások megszüntetésére illetékes esperes aa figyelme fölhivatott s a hitoktatás nyilvántartására megfelelő nyomtatvány-ürlap beállítása elrendeltetett.

A pócstelki és nagyklopotivai iskolák államosítására vonatkozó határozat, illetve az utóbbinál szerződés jóváhagyatott.

(Folyt. köv.) *M...y.*

IRODALOM.

E rovatban minden munkát megemlitünk, ami szerkesztőségünkbe elküldetik, de hosszabb, birálatos ismertetésre nézve a szerkesztőség fentartja saját elhatározását.

Megjelent és a szerzőnél kapható: „*Theologiai tudomány és lelkipásztori képzés. Dr. Bartók György püspök.* Kolozsvár, 1907. Ára 2 korona.“ Tartalom: A theologiai tudományok keletkezése. A theol. tudományok organizmusa. A theol. tudományok viszonya a többi tudományágakhoz. A theol. tudományok feladata. A gyakorlati theol. feladata. A tudományos vizsgálódás módszere. Hit és tudás. A lelkipásztori képzés székhelye. A theol. tanárok. Elméleti és gyakorlati képzés. Lelkészi vizsgák. Pályaválasztás.

KÜLÖNFÉLÉK.

A **szerkesztő zsinati** teendőkben távol lévén, a szerkesztést Tárkányi György végezte.

A zsinat VII. ülésszaka folyó hó 12-én megnyílt. A zsinaton Kolozsvárról dr. Bartók György püspök, Kenessey Béla, Nagy Károly, Sárkány Lajos, dr. Török István vesznek részt.

Kivonat a bonchidai ev. ref. egyházközség presbiteriumának 1907. február hó 9-én tartott gyűlésének jegyzőkönyvéből. 2. Bartók Béla ref. lelkész, elnök, jelenti, hogy a mult 1906-ik évben is, mint a megelőző években, egyházunk „Arany Könyvébe“ több buzgó hívőnknek neve megörökítésre vár, kik egyházunk iránti szeretetöket, ragaszkodásukat és jó szívű áldozatkészségüket adakozásukban mutatták meg; mely jelentéssel kapcsolatosan tudomására hozza a presbiteriumnak, hogy Kolozsvárt van egy pénzintézet „Közhasznú Szövetkezet“ nevezettel, mely egyházmegyénknek is hivatalos pénztára, s mely nevének úgy igyekszik méltólag megfelelni, hogy tiszta jövedelmével magyar nemzeti közművelődési és jótékonysági intézményeket hathatósan támogat. Közhasznú támogatását a mi egyházunkkal is érezteti azáltal, hogy a mult év tisztajövedelmével juttatott toronyépítési alapra 50 kor., azaz ötven koronát, mely nemes tettével méltóvá tette magát arra, hogy ezen pénzintézet igazgatóságának neve is egyházunk Arany Könyvébe megörökíttessék és jegyzőkönyvileg hálás köszönet nyilváníttassék. A presbiterium az elnök jelentését örömmel veszi tudomásul és határozatilag kimondja, hogy mindazon kegyes szívű adakozóknak, kik a mult évben áldozatot hoztak egyházunk oltárára, nevök egyházunk Arany Könyvébe az utódok tanuságára jegyeztessék fel. Jegyeztessék fel a Közhasznú Szövetkezet igazgatóságának is, mely figyelmét a mi egyházunkra is kiterjesztve 50 kor. adományozásával régi szép templomunknak egy épitendő tornya alapját vetette meg. Továbbá a presbiterium azon óhajtását fejezi ki, hogy ezen magyar nemzeti közművelődési és jótékonysági intézményeket gyámolító és támogató közhasznú pénzintézet igazgatóságának jegyzőkönyvileg, de nyilvános helyen is köszönet nyitváníttassék és minden jótékony magyar egyesületnek és egyházaknak hathatós pártfogásába ajánltassék. A fent nevezett helyről hivatalosan kiadták Bonczhidán, 1907. febr. 16-án *Bartók Béla* ref. lelkész, elnök. *Kelemen László* s. k., egyházi jegyző. *Engedi Márton* s. k., gondnok.

Theologusaink Zilahon. Theologiai Fakultásunk ifjuságának lapunk egyik előző számában jelzett kirándulása, szép erkölcsi és anyagi sikerrel végződött. Zilah város közönsége, Szilágyvármegye magyar társadalma osztatlan lelkesedéssel fogadta és meleg szeretettel támogatta ifjúságunkat, kik is a maguk erejéhez képest igyekeztek is meghálálni azt a jóindulatot és bizalmat, melyet a pártoló közönség részükre előlegezett Rövid krónikája a kirándulásnak március 2-án veszi kezdetét, mikor is a mintegy 50 tagból álló csapat *Pokoly* József theologiai professzor vezetése mellett Zilahra indult. Itt a pályaudvaron az elszállásoló bizottság tagjai fogadták a megérkező diákokat, akiket is egy kellemesen töltött út után a közönség részéről felajánlott fogatok

röpítettek szállásaikra, ahol meleg családi kör fogadta őket, s tette később is kellemessé ottartózkodásuk idejét.

Este 8 órakor vette kezdetét a hangversenynyel egybekötött táncestély. A városi vigadó nagyterme ritkán látott olyan nagy közönséget, mint amely ez alkalommal töltötte be. Zilah város és szilágyvármegye egész társadalma képviselve volt ott, s a hatalmas teremben alig volt üres hely, mikor fellebbent a színpad függönye. A műsor első pontja ként az ifjúsági énekkar adta elő Mendelsohn „Török bordalát" osztatlan tetszését víva ki a közönségnek. Majd *Kacsóh* Lajos szavalta *Fejes* István „Az utolsó honvéd" cimű költeményét, s bravuros szavalat hatását különösen emelte az ifj. énekkar közbe illesztett „Kossuth" nótája. Alig hangzott el a tapsvihar, *Fehér* Gizella lépett a lámpák elé, ki hegedüjátékát énekkel kisérte. A közönség alig tudott betelni kellemes játékával, úgy hogy meg is ismételtette azt, a rendező-bizottság pedig csinos csokorral honorálta a k. a. müvészetét. *Pokoly* József theol. professzor olvasott föl ezután „Diákok a vidéken" c. alatt, s szellemes csevegés keretében vázólva a diákság vidéki szereplésének jelentőségét, megköszönte eddigi és kérte további jóindulatát a közönségnek. A vonós négyes preciz játéka után *Koronka* Ilonka és *Gebédy* Lajos adtak elő víg diálogot igen ügyesen. A műsort pedig az ifjúsági énekkar zárta be magyar dalokkal. Ezután kezdetét vette a tánc s tartott a legvídámabb hangulatban reggel 6 óráig.

Másnap délelőtt a Wesselényi kollegium látta vendégül diákjainkat. Itt a konviktusi étkezőben magyaros vendégszeretet fogadta őket, s ének és zeneszó mellett töltöttek egy pár órát, kellemes emlékül víve magukkal a Wesselényi kollegium tanárikarának szíves figyelmét és jóindulatát. A felköszöntők során *Pokoly* József professzor köszönte meg a szíves fogadtatást, kinek szavaira *Both* István dr. válaszolt a város közönsége nevében; az ifjúság részéről pedig *Berde* Sándor ifj. elnök tolmácsólta a kirándulók hálaját és köszönetét a kollegium tanárikara, főképen Kincs Gyula igazgató iránt. A délutánt új ismerőseik körében töltve el, negyedikén diákjaink a reggeli vonattal vissza tértek Kolozsvárra.

Az estély anyagi sikeréről még részletesen nem számolhatunk be. Erkölcsi eredményeit is inkább a jövő fogja megmutatni. Addig is azonban nem mulasztjuk el, hogy lapunk hasábjain theologiai ifjuságunk legőszintébb köszönetét, hálaját netolmácsoljuk Zilah város és Szilágyvármegye magyar közönségnek és a Wesselényi kollégium tanárikarának, akik támogató jóindulatokkal, semmi fáradságot nem kimélő buzgalmukkal lehetővé tették, hogy a leránduló theologus ifjúság vállalkozását erkölcsileg és anyagilag egyaránt ilyen szép siker koronázza.

Lelkész-beiktatás. Hunyad vármegyének legdélibb részén, a szép szurduki-szoros környékén évtízedekkel ezelőtt gazdag kőszénbányákat nyitott az üzleti szellem. A bányák nagy részének székely és magyarországi munkásai vannak, kik nagy reformátusok, vagy unitáriusok. Az egész vidéken, az u. n. Zsilvőlgyön azonban csak Petrozsényban volt anyaegyháza a református hívoknek, Vulkán, Lupeny, Krivádia, Funiósza bányatelepek, úgyszintén Lónya, Petrilta, Csimpa telepek, mint a lelkészség gondozása alatt álló szórványok csak olykorolykor részesültek gondozásban már csak azért is, mert a petrozsényi egyház lelkipásztora egyházával is nagymértékben el volt foglalva. Csak az utóbbi dőben indult meg olyan-féle mozgalom Lupény és Vulkán községekben, hogy önálló egyházzá alakuljanak a hívek Az első volt a mozgalomban Vulkán, melynek derék főgondnoka *Huszt* Aladár bányamérnök teljes erejével azon volt, hogy községében bányatelepén az erkölcsi és hitélet fejlesztése céljából a már megalakult róm. katholikus eklézsia mellett reformált felekezet is legyen. Buzgó fáradozását siker koronázta. Az erdélyi ev. ref. egykázkerület főpapja már segédlelkészt is nevezett ki az egyház élére *Tőkés* Ernő theologus személyében. A valóban örvendetes tény az új egyházközséget nagymértékben kielégítette, mert a tehetséges, kellemes modorú fiatal papban nemcsak állandó lelkészüket látják, de egyszersmind a kezdő egyházközség megerősitőjét is. A közelebbi vasárnapon iktatta be Kósa Mihály petrozsényi pap lelkésztársát hivatalába s vette ki a presbiteriumtól a hivatalos esküt. Örömnapja volt ez a nap a református hiveknek. Az ifjú lelkész szive melegének teljességével, gyönyörü beszédben köszöntötte hiveit s kérte a krisztusi szeretet ápolására. Kijelölte az útat, amelyen haladni akar s egyszersmind összetartásra buzditotta azt a két felekezetet, a reformátust és unitáriust, melyek egymásra vannak e végvidéken útalva s mert összeforrás nélkül, már csak az erők szétforgácsolódása miatt is, érvényesülni lehetetlen. Nagy a híveknek ő gyönyörüségük. De legyen áldása Istennek az új eklézsián, az ifjú pap munkáján és áldja meg az Isten a kezdeményezőt, *Huszt* Aladár főgondnokot.

Szerkesztői üzenet.

Tanárnak. Azt kérdezed, nem tudunk-é itt valamit arról, hogy mikor kapják már meg az igért pótlást a felekezeti tanárok. A feleletem az, hogy nem tudunk. Terminust ugyan én is mondhatnék — amint eddig mondtak már — de tudom, hogy úgy sem hinnél benne: a terminusok hitelüket vesztették. Egyébiránt pedig, kérlek, csak semmi türelmetlenség: utóvégre még nincs egészen egy éve, hogy megszavazta az összeget a képviselőház. Felekezeti tanárnak következmények terhe nélkül követelőzni csak saját felekezeli hatóságánál lehet, — de ott aztán lehet. Üdv.

HIVATALOS RÉSZ.

Sz. 404—1907.

KÖRLEVEL

valamennyi tiszteletes Lelkész aához.

Értesítjük tiszteletes Lelkész aait, hogy a m. kir. központi Statisztikai hivatal közelebb megküldi az egyes lelkészi hivataloknak a B. jegyű kérdőivet. Felhívjuk tiszletes Lelkész aait a csatolt utasítás értelmében leendő pontos kitöltésére, s annak közvetlenül a m. kir központi Sstatisztikai hivatalhoz terjesztésére.

Megjegyezzük, hogy az egyházközségi levéltár részére a kérdőívről pontos másolat veendő.

Kolozsvárt, 1907. január hó 23.

Becsek Lajos, h. elnök. — *Elek*, titkár h. e.

1179—1907. szám.

KÖRÖZVÉNY

valamennyi kollégium méltóságos t. Előljáróságának, az egyházmegyék nagytiszteletű Espereseinek, a szeretetház kebli Tanácsának és a theologia méltóságos t. Előljáróságának.

Az egyházkerület levéltárában őrzött végrendeletek és *alapitványlevelek* kivonatának kimutatását mai postával minden egyház s fentnevezett intézeteink részére megküldöttük s felkérjük: sziveskedjenek megállapitani, hogy az abban felsoroltakon kivül vincsenek-e olyanok még, melyek a központban kezeltetnek, s az eredményhez képest észrevételeiket velünk közölni, hogy a hiányt utólag pótolhassuk.

Kolozsvárt, 1907. március hó 8.

Becsek Lajos, elnök. — *Pünkösti*, számvevő h.

1156—1907. szám.

KÖRLEVÉL

a kollégiumok méltóságos t. Előljáróságaihoz.

Tudomásul vétel végett értesítjük a méltóságos t. Előljáróságot, hogy a vallás- és közoktatási m. kir. miniszteriumtól 18236—1907. sz. a. igazgatótanácsunkhoz a következő leirat érkezett:

„Arról értesültem, hogy a bukaresti 1906. évi kiállításnak iskolai osztályában *a magyarországi románok céljaira Wienben készitett iskolai térképeket* állitottak ki, amelyeken magyarország határai, politikai, néprajzi beosztása dákóroman irányzattal meghamisítva vannak.

Minthogy a térképek által a tanuló ifjúság állam-, alkotmány- és törvényellenesen téves földrajzi ismereteket szerez, ezeknek használatát az 1883. XXX. t.-c. 49. §-a alapján az ország összes középiskoláiból kitiltom.

Felkérem a Főhatóságot, hogy a főhatósága alá tartozó középiskolákra vonatkozólag e kitiltást foganatosítani, s az esetleg mégis használatba kerülő ily fali és kézi térképeket elkoboztatni méltóztassék.

Kolozsvárt, 1907. márcuis hó 7.

Becsek Lajos, h. elnök. — *Dr. Kálmán János*, tanügyi-előadó h.

Nyom. az „Ellenzék" könyvnyomdájában Kolozsvárt, Szentegyház-utcza 22. szám.

X. Évfolyam. *12-ik szám.* *Kolozsvárt, 1907. márc. 21.*

Erdélyi Protestáns Lap

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, th. tanár.**

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre **12 kor.** félévre **6 kor.**

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

A kereszt világossága.

Luk. ev. XVIII. 31—43.

Textusunknak két része van, amelyek közt mintha semmi kapcsolat sem volna. Az első fele a Jézus haláljóslatait nem értő tanítványokról szól; a második a vak Bartimeusról s ennek meggyógyításáról. Mi köze a kettőnek egymáshoz? S mégis az ősegyház perikópáitól elkezdve e két rész együttolvasandónak van jelezve. Miért? Mert egy evangéliumi igazság kifejezésének tekintetett. S valóban — összetartoznak. Ha a csudák, jelek, a Jézus szellemi munkálkodása által létrehozandó jobb jövendőnek jelképes jóslatai: akkor a két rész összetartozása világos. Az egyik oldalon a testileg vak Bartimeus; a másikon a szellemileg vak tanítványok s középen a vakok orvosa: Jézus. A kereszt felé haladó Jézus a vak Bartimeusnak visszaadja szemevilágát; az ő szenvedése és halála lehetőségét és jelentőségét nem értő tanítványok vakságát a kereszt fénye oszlatja el, mert

Jézus keresztje az Istennek élő felhívása: „*Leggen világosság!*“ E központi gondolat körül csoportosulnak textusunk egyes vonásai: 1. A közös vakság, mely a „felülről“ való világosság nélkül sötétbe borít bennünket; 2. A kijelentés és belátás fénylő világossága, mely a Krisztus keresztjéről sugárzik le ránk; és 3. Azok a feltételek, amelyek mellett minket is megvilágosít e világosság.

1. *A közös vakság.* Jézus a Jeruzsálembe való felmenetellel kapcsolatos szenvedéseiről és haláláról beszél tanítványainak. De azok ebből semmit sem értenek. Szavainak értelme „rejtve“ marad előttük. „Felmegyünk Jeruzsálembe!“ Mi más váradalom szövődött lelkükben ez utról a jól-rosszul értelmezett prófétai szavakból! Mesterük számára királyi trón, mellette maguknak 12 szék, melyekből megitélik Izrael 12 nemzetségét. Már a saját sorrendjük felett is majdnem összekaptak. (Lásd Máthé és Márk előadását!) És Jézus megcsufoltatásról, lepökdösésről, megostoroztatásról beszél. Ezt nem értik. Bizonyosan megint „homályos hasonlatokban“ beszél — vigasztalhatták egymást. De nemsokára kiviláglik a fényes valóság! Milyen sötétség, milyen vakság!!

E szellemi vakság azonban még ma is ott ül az emberek szemén. A Golgotha keresztjének beszédét hányan értik igazán? Az emberi vadságot és elvakultságot látják benne; talán a martírságot is, — de egyebet? Az Isten szeretetét e világhoz, a megváltó szeretet kijelentését, az Atya akarata iránti engedelmességet egész a halálig, a gyalázatos kereszthalálig, a váltságnak, a kibékülésnek, az idvességnek beszédét? Pedig aki nem *ezt* érti: az nem érti a keresztnek beszédét, értelme előtte „el van rejtve“, értelmetlen „homályos“ beszéd. A Jézus keresztjéé is az, de ezen könnyen tulteszik magukat: akár a váltság „titkával“, akár a dogma „felfoghatatlanságával.“ Hanem a saját keresztjüknek beszédét...?! Ezt még kevésbé! Miért az élet terhe, a csalódások, a szenvedések, az élet ellenmondásai, a bűn terhe, a halál? Az élet fejedelme Jeruzsálem felé vonul s mi szegény vak Bartimeusok a jerikói út szélén ülve feleletért, belátásért, kijelentésért: szemünk világáért koldulunk.

2. *A kereszt fénye* adja meg a feleletet. Jézusra vonatkozólag is, magunkra nézve is. Igaz „az emberfiának“ élete végét szomorú homály borítja. Meggyaláztatik, leköpdöstetik, megvesszőztetik — megöletik. De nem épen itt tőr-e át a sötét fellegen az „istenfia“ életének fénylő napja? Igaz, szenved. De nem a végzet kényszerüségével szemben való rezignációval, hanem a felismert mennyei Atya akarata iránti kész engedelmességgel. Maga kéri: „ne az én, hanem a te akaratod legyen meg!“ Igaz, testét-lelkét átjárja a fájdalomnak, az elhagyatottságnak tőre s minél nagyobb és tisztább a szive, annál inkább. De mint az édes anya, ki gyermekét bűneiben sem hagyhatja el: úgy hordozza népének, az emberiségnek büneit a halálig szomorú lelkében. Az ő lelke hallja már az itéletnek távoli moraját, mely nemsokára kitör Jeruzsálem és az ő népe felett s a bün iránti ellenszenv, harag és átok, a kinok közt, lelkében könyörületté változik, mely szól: „Atyám bocsáss meg nékiek, mert nem tudják, hogy mit cselekesznek!“ A kereszt felett a kibékülés, kiengesztelődés napja ragyog. Sőt több: a diadalomé. Mert Kr. szenvedésében egy oly élet jut teljességre, mely miután „Istentől született“, meggyőzte a világot s ennek hatalmasságait: a sátánt és halált. A haldokló Jézus felett diadalmas fényben áll az örök élettel teljes Megváltó; az isteni szeretet lelkének hatalma a bűn és világ felett; az Istenben való élet ereje és örökkévalósága. A Megváltó e glóriája — az új, örök élet e husvéti napja — szórja sugarait ami apró keresztjeinkre is s deríti fel rajtuk az Isten atyai szeretetének világosságát. A Megváltó tanítványai nem hiában kérdezősködnek a honnan? miért? hová? titkai után. A szenvedések az új élet születésének vajúdásai; a husvéti diadalom a nagypéntek szenvedésein keresztül születik. Ime, a vakok látnak, fényénél annak, ki azt mondta magáról: „Én vagyok a világnak világossága!“

3. *Keressük hát e világosságot!* Mint a vak Bartimeus, ki addig kiáltott, mig Jézus meghallotta s nem törődött az elhallgattatni akarókkal, keressük *magánál Jézusnál.* Távolítsuk el azokat, kik közénk állanak. Közvetlenül kell érintkeznünk vele. Nem elég a kenőcs, mit mások hoznak tőle; ami vak szemeinknek operációra van szüksége, amit csak maga a Mester végezhet. S bizony tőle is hiába várjuk, hogy operációja fájdalom nélküli legyen. Ime, nem csudaszerrel dolgozik, de metsző, éles késsel: „Valaki az én tanítványom akar lenni, vegye fel az ő keresztjét s úgy kövessen engem.“ Nem a keresztet veszi le vállainkról. hanem annak hordozására ad erőt, — többet: belátást és akaratot. Belátást annak, hogy kereszt nélkül nincsen élet és vágyat, akaratot az élet után. Vagy azt hiszed, hogy a *te* kereszted elviselhetetlen? Emlékezz arra, kit az Ur felhatalmazott volt, hogy keresztjét valaki máséval kicserélhesse és... a sajátjával tért vissza. Mindeniket sulyosabbnak találta annál. A keresztről az Isten szerelme sugárzik felénk. Isten szerelmének tapasztalata pedig Isten iránti szeretetet kelt szivünkben — s a szenvedés nagy talányát ez oldja meg: „Akik az Istent szeretik: azoknak mindenek egyformán javukra vannak.“ Jézusnak is, — neked is. Boldogok akik sirnak ... Jön a husvét: a feltámadás és élet; — s ők megvigasztaltatnak!

Heyn után: *Nagy Károly.*

Báró Bánffy Dezső Zsinat-bezáró beszéde.

Főtiszteletű, méltóságos zsinat! Az 1904. év november 10-én összeült zsinatunk mai 64. ülésével bevégezte azt a munkát, melyet maga elé tűzött. A kitartó munkával előkészített törvénytervezetek alapos megvitatás után végleg meglettek állapítva, sőt azok már a legfelsőbb megerősítést is megnyerve, végrehajtásra várnak. Egyházi önkormányzatunk helyes munkával lesz hívatva az azokban lefektetett elveket az életbe átvinni. Az életbeléptetés, a végrehajtás nagy munkája vár reánk. Ennek a végrehajtásnak komolyságától s a végrehajtásra hivatottak erős akaratától függ az, hogy vajjon a nagy munka, a melyet végeztünk, nem volt-e hiábavaló.

Üléseink kezdetén elhangzott beszédemben mondottam, hogy munkálkodásunkban arra kell törekednünk, hogy mint a multban, úgy jövőre is híven ragaszkodva hitelveinkhez, küzdjünk a szabadelvűség eszméjért és minden erőnkből szolgáljuk a magyar nemzeti állam érdekeit. (Éljenzés.)

Az újonnan alkotott törvények, úgy hiszem, fokozottabb eszközökkel teszik lehetővé a jelzett irányban való haladást, a célunkhoz való közeledést. A törvények komoly és céltudatos végrehajtása erősít meg minket egyházi életünk fokozottabb fejlesztésének útjain, azokon az útakon, melyeken haladva megerősítjük egyházközségeinket autonom jogaikban, nem csorbítva, és nem gyöngítve a fokozatos felsőbb egyházi hatóságok jogkörét és tekintélyét sem.

A megalkotott és most már életbeléptetendő új törvények ereje lesz hívatva egyetemes református egyházunk erejét is fokozni. Erőink fejlesztése, összetartásunk fokozása az a mentsvár, melynek falai mellé állva, reméljük hogy a naponta sűrübben tornyosuló nehéz fellegek fenyegető viharjai között megállhatunk. (Éljenzés.)

A naponta mind erősebben mutatkozó közöny egyfelől és másfelől a feltünedező ellentét és bizalmatlanság nem biztató tünetek. (Igaz! Úgy van!) Aggódva lehet és kell kérdenünk, vajjon nehéz megpróbáltatásaink idején lesz-e erőnk a támadásokat visszaverni és a megpróbáltatásokban helytállani, mint az a fényes példákat felmutató multban történt?

Főtiszteletű, méltóságos zsinat! A végzett munka után talán nem is indokolt az elmondottak hangoztatása. Jóhiszemmel, igaz törekvéssel végeztük munkánkat, Istenbe vetett bizalommal fogtunk hozzá, Istenbe vetett bizalommal végeztük azt és Istenbe vetett bizalommal kell a jövő elé is néznünk. A siker a mi kezünkben van! Tőlünk függ, hogy amit Isten segedelmével megalkottunk, azt Isten segedelmével életbe is léptessük, végre is hajtsuk. Ez a munka vár most reák. Kitartás és bátorság legyen velünk e munkánknál. Komoly elhatározás, összetartás ügyünk, egyházunk mellett és bizalom egymás iránt. (Helyeslés.)

Főtiszteletű, méltóságos zsinat! Közel másfélévi, bár időközileg megszakított munka után megyünk szét. Nekem, főtiszteletű, méltóságos zsinat, de általában nekünk, az elnökségnek, végzett munkánk megkönnyítésére volt az a szívélyes bizalom, melylyel irántunk viseltetni a főtisztetetű, méltóságos zsinat tagjai szívesek voltak. Az a tapintatos, nyugodt tanácskozás, mely mellett még ellentétes, nehéz kérdések eldöntésénél is eljárni méltóztattak, biztosította annak a lehetőségét, hogy tanácskozásaink rendje nem zavartatott meg. Most, ülésezéseink utolsó percében fogadja a méltóságos, főtiszteletű zsinat és annak minden tagja az elnökségnek ezért hálás köszönetét. Fogadják őszinte tiszteletünk igaz kifejezését. (Éljenzés.)

Most, mikor ismét szétmegyünk, vigyük magunkkal az összetartás szükségének érzetét. Az itt végzett alkotó munka után fogjunk hozzá céltudatos komolysággal az életbeléptetés és végrehajtás nagy munkájához és ezzel a mi evangélium szerint reformált egyházunk fokozottabb megerősítésének fontos munkájához és ezzel az egységes magyar nemzeti állam továbbépítéséhez. (Élénk éljenzés.)

Most ezen utolsó percben, a midőn a magam, elnök- és alelnöktársaim, a jegyzői kar, a gazda, választott hivatali társaim nevében köszönetet mondok a belénk helyezett bizalomért, engedjék meg nekem, hogy egyszersmind itt köszönetemet fejezzem ki dr. Szabó József háznagy úrnak is, (Éljenzés.) aki odaadó buzgalommal, egyházainknnk minden megterheltetése nélkül végezte nagy és nehéz munkáját. Általános, élénk éljenzés.)

Engedjék meg egyúttal, hogy köszönetemet fejezzem ki ezen utolsó ülésünkben, e teremben, az ügyvédi kamara elnökségének is, amely lehetővé tette, hogy, igen kis áldozattal, ezen díszes helyiséget használva gyűléseinket szerény igényeinket meghaladó kényelemben tarthassuk meg. (Élénk helyeslés.)

Eddig is tapasztalt jóakaratú bizalmukat a jövő esetleges más, nagy munkáira is kikérve, gondolom, méltóztatnak hozzájárulni, hogy tanácskozásainkat befejezettnek jelentsem ki.

A berlini Városi-Misszió.

Berlin, 1907. március hó 3.

Tóthfalusi József marosvásárhelyi lelkész.

Harmadik hete, hogy úton vagyok és a benyomások egészen lekötik lelkem gondolatait. Azokban s egészen azoknak élek és alig tudok hatásuk alól szabadulni. Ha rá is erőszakolom magamra az olyan alkalmat, amely figyelmemet másfelé tereli, ez nem tart sokáig; mert lelkem, nyughatatlan szárnyalással száll feléd édes Hazám, drága, református magyar népem s sorsodnak jobbrafordulása felett töprenkedve, egyuttal valláserkölcsi életednek nemesebbé

tétele, egyháziasságodnak bensőségteljesebbé válása, egyszóval: újjászületésednek módozatai felett töprenkedem. Igy, most e pillanatban is, midőn a délelőtti járás-kelés, tájékozó-keresés és értekezések után, ideülök az ablakhoz, amelyen át, addig kisérő tekintetem a hatalmas füst gomolyák fátylán át még sötétebbnek tetsző felhők futását: míg azok a semmiségbe vesznek s az alattam elkigyozó rengeteg utcának lármás dübörgése, örökké egyforma zsongása mellett: lelkem észrevétlen álmodozásba merül.

— — — — — — — — — — — — —

De koppan az ajtó! Erőteljes kopogtatás térít magamhoz s a házi-szolga, a maga már megszokott nem épen finom modorával ront be tele-ajtóstól, szélesen mosolygó ábrázatával jelezve, hogy ő most kedves dologban jár. Valóban! Levelet hoz s az pedig, hogy személyesen fárad fel a negyedik emeletre, annak a jele, hogy kegyeibe fogadott, az ilyenkor néki kijárni szokott húsz pfennigek kedvéért. Hanem a levél!... Azt pedig Pastor *Le Seur* írja, Dom és Hofprediger Adolf *Stöcker* szeretetteljes izenetét tolmácsolva, miszerint: a Berlini Városi-Misszió fennállásának 30 éves és f. é. március hó 3—4-én d. u. 6 órakor tartandó jubileumi ünnepségekre okvetetlen elvárnak.

Berlini Városi-Misszió! Úgy gondolom, hogy nem csalódom, miszerint e lap olvasói között többen vannak olyanok, akik nem ismerik ezen intézményt, mint olyanok, akik tájékozva vannak ennek gyönyörű rendeltetése s szent munkái felől. Azért szivesen vezetek el minden érdeklődőt e sorok útján történő alkalmi látogatásra. Akihez pedig elmenéndünk, hű barátnéja a népnek; önfeláldozó szolgálója Krisztus evangéliumi Anyaszentegyházának; védőbástyája Idvezitőnk szent igéjének világosságát követő hittestvéreinknek; s mentsvára azoknak a szerencsétleneknek, akiket az élet viharai, gondos kormányos nélküli hajójukon, biztos romlásba kergettek volna a rengeteg nagy város zajgó tengerárján. Ne und azért e dolgot s ne sajnáld a fáradtságot érte, mert ki tudja, hátha téged is felserkent az ő munkájának áldása; eszméi gondolkodásra késztetnek épen azon dolgok iránt: amelyeknek derengő képzete, halvány körvonalokban már ott él lelked mélyén s jómagad is meg vagy győződve aziránt, hogy azok családi körödben, baráti társaságodban, egyházközséged beléletében — sőt többet mondok — saját hitéletedben is megoldásra várnak. Esetleg épen veszedelemtől fog megóvni! Veszedelemtől, amely nemcsak reád nézve, hanem szeretteidnek és mindazoknak, akik és melyek neked kedvesek, kárhozattá válhatott volna.

„S. W., Johannistisch 6." a házszám, gyerünk, mert a világváros roppant forgatagának közepette is, egy csendes, nyugodalmas helyiségbe viszlek. A „Halleseben Thor"-tól három-négy perc az egész!... Lám már itt is vagyunk, csak még a „Heilig-Kreuz-Kirche-"t kerüljük meg s előtted áll a *„Johannistisch"*, amely utca-részlet igazán olyan, mint az asztal-lap. Egyenes, síma, nem is szerfölött nagy és ami fő: sok jó ember fér meg mellette és rajta. Egészen a János-asztala; a Szeretet Evangelistájának asztala; a Krisztusi Szeretet-asztala! Ezek az épületek: a három emeletes főhomlokzat, a kettős nagy szárny, az a cik-cakkos félemelet formájú egész sor, a csinos kert, a szép, nagy templom immár meggyőzhet, hogy helyben vagyunk a Berlini Városi-Misszió *központi székhelyiségeiben*, hol a diakonusok és diakonisszák, — vagy ha az neked jobban tetszenék — *a missziónárius testvérek és nővérek* egész serege veszi küldetését nemes hivatására.

Az igaz, hogy ha ezt az épület tömkeleget jó apróra szemügyre veszed, nem nézed ki belőle a hatalmas intézmény »központi székhelyisége« cimzésnek méltó voltát. Úgye, csakugyan többet, valami cifra épületsort, fényes, kupolás, puccos dolgot vártál? Megvallom, hogy én is hasonlóképen cselekedtem s csak később tértem magamhoz, belátva, hogy e helyiségek ami kincset képviselnek, amely célt szolgálnak, az életnek áldott drágaságait árasztják szét napról-napra: bensőleg tesznek itt olyan széppé mindent, hogy fényük tündöklőbb a márványpalotáknál, üvegkristályoknál, csillogó aranynál, mert ami itt ragyog: az a Krisztus neve, ami itt szétsugárzik: az Ő evangéliumának világossága és ami itt élet: — — az, az igazi keresztyéni szeretet!

Hanem jőjj, forduljunk bennebb.

I.

Mindenekelőtt azt a nagy s az udvaron keresztbe fekvő épületet nézd meg jól, mert annak csodás története van. Erről beszélve hallottam, hogy valamelyik szászországi város szinháza eredetileg templom volt. Ez a régi épület pedig ellenkezőleg, szinház volt előbb és azután lett Istenháza. Még a hetvenes években is özönlött ide a nép, hogy elmámorítsa lelkét a pikáns szórakozást nyújtó »Variété Mulatóban« és az öregebb emberek ma is mesébe illő dolgokat beszélnek az itt folyt orgiákról. De a világi tobzódás eme kisértő keze váratlanul dobra került és azután nemsokára, az oktalan dőzsölés mámoros lármáját, k komoly és igazán keresztyén-szociális törekvésea nemes munkálkodása váltotta fel. Zaj, lárma hangja csengett itt ezután is; de ez már egy szent harcban veritékezőktől származott. Oly munkásoktól, akik Isten országáért, nemzetük anyagi és vallás-erkölcsi újjászületéséért áldoztak. Mennyire megváltozott ezen épület karaktere. Hanem látni fogunk még egyebet is.

(Folyt. köv.)

Titkári jelentés.

(1905. julius 1-től—1906. december 31-ig terjedő időről.

Irta és a „Nagyenyedi Protestáns Nők Szegényeket és Betegeket Segélyező Egyesületé"-nek 1907. évi február 24-én tartott beszámoló közgyülésén felolvasta Jancsó Sándor egyesületi titkár.

(Folytatás és vége.)

Anyagi erőnk hála Istennek — célunkhoz mérten — kielégítő volt. A rendes alapitó tagsági díjakon kivül a jövőre szóló erőgyűjtésre is gondolhattunk. Ez azonban nem zárja ki azt, hogy a tagok egyrésze ne igyekezzék tagsági díjait egy kissé pontosabban és készségesebben fizetni. Nem a magunk számára kérjük! A legnemesebb célra használjuk. Adják tehát feleslegeikből szívesen azt a csekélységet.

A rendes tagdíjakon és jövedelmeken kivül jótékony adományok is szép összegben folytak be! Adományozni szívesek voltak: Az iparos önképzőkör egy jótékonycélu estély jövedelméből 114 kor. 82 f.; Zeyk Dániel — húsosztásra két izben — 100—100 kor., özv. Müller Mihályné 10 kor., az Alsófehérmegyei Gazdasági Bank 50 kor., a Kisegitó Takarékpénztár az alapító-tag díján kivül 50 kor., Felszegi Sándor 30 kor., özv. gr. Kún Gézáné 20 kor., br. Kemény Arpád és neje 30 kor., Fogarasi Béláné 6 kor., Egy névtelen 6 kor., Böjthe Kálmán 10 kor., Zeyk Dánielné 40 véka burgonya 40 kor. értékben.

A Szeretet adományaiért tegye a Szeretet boldoggá életüket!

Segélyeztünk pénzzel, kenyérrel, hússal, tejjel, burgonyával, fával. — Látogattuk és vigasztaltuk a betegeket és igyekeztünk őket ellátni a szükségesekkel.

Rendes és állandó segélyben részesült 85—95 család; e mellett a szükséghez képest szegénysorsú betegek és árvák, kiknek segélyezésénél nem néztük,

hogy ki micsoda nemzetiséghez, vagy vallásfelekezethez tartozik, csak azt tekintettük, hogy felebarátunk és testvérünk a Krisztusban.

A segélyosztásokat és látogatásokat szeretett elnöknőnkkel az élükön, — ki mindenütt ott van, s mindenben derekasan részt vesz fáradhatatlanul, — választmányunk tagjai végezték felváltva, dicsérendő buzgósággal.

Az ügyeket 19. jkvi pontba foglalt gyűlési határozattal és az elnökségnek, s tisztikarnak szükséghez mért intézkedéseivel vezettük.

A következő segélyezéseket teljesítettük. Kiosztottunk: 3095½ kgr. kenyeret, 614 kor. 97 f. értékben. Fát 32 köbmétert Nagyenyed város tanácsának szívességéből 220 kor. értékben. Húst 137 kgr.-ot, 160 kor. 64 f. értékben. Burgonyát 100 vékát 50 kor. értékben. Tejet 145 kor. 92 f. értékben és 326 kor. pénzsegélyt. — Igy az összes segélyezés pénzértéke a mult közgyülésünk óta 1517 kor. 92 fillér.

Az általános működésről vázlatosan ennyiben valék szerencsés beszámolni. Vagyoni helyzetünket számszerű adatokkal a pénztári jelentés fogja feltárni a tisztelt közgyűlés előtt, melynek főbb tételei a következők:

A pénztári forgalom főbb adatai:

1905. (jun. 18-tól dec. 31-ig):

1. Bevételek:

1. Tőkeszaporulat 251 kor. 27 fill., ebből új alapítványok 100 kor., a többi tőkésített kamat.
2. Rendes tagsági díjakból 320 kor.
3. Pártoló tagsági díjakból 32 kor.
4 Jótékonycélú estély (japánestély) jövedelme 1989 kor. 44 fillér.

2. Kiadások:

1. Élelmiszer segélyek értéke	27	kor. 44	fill.
2. Pénzsegélyek	180	—	„
3. Estélyrendezés költségei (japánestély)	811	79	
4. Kenyérosztás költségei	135	64	
5. Szolgafizetés	30	—	

Stb.

1906. (egész évről):

1. Bevételek:

1. Tőkeszaporulat: 1390 kor. 25 fill., ebből új alapítványok 350 kor., tőkésítés (pénzkészletből, adományokból) 820 kor., tőkésített időközi kamatok 220 kor. 25 fillér.

2. Perselyes matinék alkalmával perselypénz	294	kor. 54	fill.
3. Adományok	181	36	„
4. Rendes tags. hátralékokból	16	—	„
5. Pártoló tags. hátralékokból	7	—	„
6. F.. évi rendes tags. díjakból	250	—	„
7. F. évi pártoló tags. díjakból	40	—	„
8. Az iparos-önképzőkör adománya	114	82	
9. Estély jövedelme	680	02	

2. Kiadások:

1. Kenyérosztási költségek	479	kor. 33	fill.
2. Tejsegélyek	118	„ 48	
3. Pénzsegélyek	146	—	
4. Szolgafizetés	60	—	„
5. Matiné- és estélyrendezési költségek	278	75	„
6. Egyéb kiadások	89	74	„

Vagyoni állapot 1906. dec. 31-én.

1. Alapítványi tőke	4589	kor. 17	fill.
2. Kenyérosztási alap.....	210	25	„
3. Pénztári készlet	1085	„ 20	„

mely utóbbiból 833 kor. 34 fill. forgó-tőke címen takarékpénztárban van, 251 kor. 86 fill. készpénz.

Ezekből látszik, hogy az önként, — szeretet tartozásából, — magunkra vállalt feladatot igyekeztünk elvégezni s egyesületünk jövő biztos fennállásának alapjait is lerakni.

Érezzük ugyan, hogy még sok „az aratni való gabona“ ezen a mezőn, de bízunk, hogy időnként küld az aratás Ura a munkára új, hűséges aratókat is! — Többet is tehettünk volna talán, — mert a „szeretet tartozását“ soha teljesen kifizetni nem lehet.

Munkálkodásunk csendes, zajtalan volt, — mint ahogy az elvetett jó ma észrevétlen szökken szárba és hoz gazdag terméseket! — Csak a kunyhók és azok szegényei tudnak róla, s azoktól sem várunk köszönetet, se magasztalást: hálaadásuk az Istent illeti, ki szeretet, segedelem és könyörület Istene!

Nekünk azonban, tisztelt Közgyűlés, kedves kötelességünk az, hogy hálás köszönetet mondjunk megbecsülhetetlen hasznos és áldásos működéseért elsősorban elnöknőnk: Zeyk Dánielné őméltóságának; anyagi javaink hű és fáradhatatlan kezelőjének: Zayzon János pénztárosnak; a választmánynak és egyesületünk minden pártolójának és jóakarójának.

Az Isten segedelme legyen ezutánra is velünk, s áldása a mi igazságos munkánkon, hogy egyesületünk felvirágozzék, s lehessünk a szeretet munkájában a mi Krisztusunknak — érdemtelen bár — de hűséges munkatársai!

Igazgatótanácsunk üléséből.

Kolozsvár, 1907. márc. 2.

(Folyt. és vége.)

A közoktatási miniszternek a szabad lyceumok tárgyában kelt leírata közöltetik a nagyenyedi kollégium előljáróságával s a nagyenyedi kollégiumnak az ott szervezett s a Betlhen-kollégium körében rendezendő szabad lyceumi előadások hivatalos tervezetéről szóló fölterjesztése, pártoló ajánlással, terjesztetik a közoktatási miniszterhez.

Nagyenyedi kollégiumunknak a tanítóképezdei tanárok fizetésének állami kiegészítésére vonatkozó miniszteri szabálytervezetről szóló jelentése alapján értesíttetik a közoktatási miniszter, hogy a tanítóképezdei külön természetrajzi muzeum beállítására vonatkozó föltételnek csak az esetben lehet eleget tenni, ha e célra megfelelő beruházási államsegély adatik.

A kajántói egyházközség az ottani államosított iskola jókarban tartása iránti kötelezettség fölmentése iránti kérésével elútasíttatván, a közoktatási miniszter által, közöltetik érdekelt egyházzal.

II.

A Magyar Általános Hitelbank alaptőkéjét 44 millióról 60 millióra fölemelvén, az egyházkerület tulajdonát képező 626 drb részvény után megillető elővételi jog érvényesítésével 228 drb új részvény vásárlása elhatároztatott s annak keresztülvitelével az elnökség felhatalmaztatott.

Szászvárosi kollegiumnak Magyar Altalános Hitelbank részvény vásárlására vonatkozó határozata jóváhagyó tudomásul vétetett.

Borosnyai Lajos és neje által tett theologiai alapítvány kamatai, a bemutatott birói itélet alapján alapítványtevők részére kiadatik.

A dési Katona Károly féle ház eladásáról szóló szerződés jóváhagyatott.

Hunyadi, sajói, kolozsvári, kalotaszegi egyházmegyék, a Mátyás-alap, Gecse-alap s a makfalvi-iskola alap 1907. évi költségvetései jóváhagyattak.

Az ördögkereszturi papi állásnak f. é. junius 30-ig leendő betöltése elrendeltetett.

Nagyenyedi kollegium részére közgyülési költségek címén 160 kor. póthitel engedélyeztetett.

Marosvásárhelyi kollegium államsegélye fölemelése iránti kérése ajánlattal fölterjesztetik a miniszterhez.

Aranyosgyéresi ehközség kérése a Paget alapkiadása iránt nem volt teljesíthető.

III.

A beérkezett szavazatok alapján Jancsó Lajos esperes zsinati rendes egyházi képviselővé választatván, a választás eredménye bejelentetett a zsinati elnökségnek.

Az országos közalapi járulékok 1906. évi számadásából megütközéssel konstatálja az ig. tanács, hogy dacára a konvent mindegyre megujuló figyelmeztető felhívásának, még most is van olyan egyházmegye, amelyik pontatlanul fizeti a közalapi adót, miért is az illető esperesi hivatal felelősségre vonatott aziránt, hogy a hátralékot miért nem fizettette ki az egyházmegye pénztárából?

Küküllői esperes kérése két fölterjesztésének leküldése iránt nem volt teljesíthető.

Görgényi esperes tájékoztatott, hogy miután a vajdaszentiváni papválasztásban tett összes intézkedések megsemmisíttettek, a pályázat kiirásával kezdődő új választás rendeltetett el; a papi állás meghivás útján nem tölthető be, hanem csakis választás útján.

A tordosi földek ügyében helyesli az ig. tanács a presbyteriumnak a 200 K-án felüli megterhelési tilalom bekeblezésének megkisérlésére s a tordosi számadásoknak 15—20 évre visszamenőleg leendő megvizsgálására vonatkozó határozatát jelentéstételre hivatván föl esperes arról, hogy néhai lelkész életében mikor s hányszor volt vizitáció, halála után az egyház átvétele, átadása mikor történt meg s a beszolgáló pap dijazásáról miként történt gondoskodás.

Héjjasfalvi ehközség 2000 koronás kölcsön felvételére vonatkozó határozata szabálytalannak találtatván, megsemmisíttetett.

Dózsa László ákosfalvi lakós alapítványa köszönettel tudomásul vétetett.

A szászvárosi három egyház közös malmának eladásáról szóló szerződés jóváhagyatott.

A középajtai egyházközség birtokvásár ügyében tett elnöki intézkedések jóváhagyó tudomásul vétettek.

A nagyszebeni tankerületi főigazgató kollegiumi adatok megküldése iránti sürgető kérésére tájékoztatik, hogy míg a minisztertől erre vonatkozó megkeresés nem érkezik, addig adatokat az ig. tanács nem ad.

A magyarlégeni iskola államosításával átadott telek telekkönyvi átírására alkalmas nyilatkozat jóváhagyatik.

Mikó kollegium telekvásár szerződése s az ó-tordai ehközség harangöntésről szóló szerződése jóváhagyatott.

Marosludasi egyházközségünk az adófizető tagok szavazati jogáról szóló szabálytervezetének bemutatása folytán útasíttatott az eddigi gyakorlat fenntartására.

Tóth Tamás kolozsvári énekvezér 50 éves szolgálatára tekintettel az ehközség előterjesztése alapján legmagasabb kitűntetésre ajánltatik.

Néhai Benkő János görgényi esperes siremlékére való gyűjtés engedélyeztetett.

Kutyfalvi ehközség ingatlan eladási szerződése jóváhagyatott.

Az idő előhaladottságára tekintettel az ülés bezáratott.

I.

A hátszegi s a szotyori egyházaknak ingatlan vásárlásról szóló szerződései jóváhagyattak.

Magyarókereki ehknek ingatlan eladás és vásárlásra vonatkozó szerződései előnyösnek nem találtatván, nem hagyattak jóvá.

Pócsfalvi egyházközség könyöradománygyűjtésről szóló számadásának felülvizsgálata rendjén utasíttatott annak bejelentésére, hogy a gyűjtés mibe került s a begyült összeg mikép kezeltetik?

A borosi könyöradománygyűjtésről szóló elszámolás tudomásul vétetett.

Nagyenyedi Bethlen-kollégiumnak a Décsei Károly-féle alapítvány felhasználásáról szóló szabályzata áttétetett az ehker. tanügyi bizottsághoz.

Hunyadi esperes aa. beterjesztvén a hátszegi és újtordai iskolákat illető Haver Mihály-féle 16940 koronáról szóló betétkönyveket, központi kezelés alá vétettek.

Szacsvay Sándor eddigi 4000 koronás szeretetházi alapítványát újabbi 2000 koronával 6000 koronára emelvén, a bemutatott alapítólevél köszönettel tudomásul vétetett s az alapítványnak annak megfelelő kezelése elrendeltett.

Tudomásul vette az ig. tanács, hogy gr. Bethlen Balázs aa. a Kendeffy-hagyatékból 76 ezer koronás betétkönyvet az ehkerület pénztárába elhelyezett; miután azonban az illető bank csak egy félév után hajlandó a betétet kiadni, a hagyatékot kifizetettnek nem tekinti.

Bodrogi Sámuel néhai n.-szebeni lelkész aa. végrendeletét Szántó Samu ny. miniszteri tanácsos beterjesztvén, örömmel értesült az ig. tanács arról, hogy nevezett a székelyudvarhelyi papi fizetés-alapra 9000 koronát s az ugyanottani iskola-alapra 4%-os földtehermentesítési kötvényekben 1000 koronát hagyományozott.

Szilágyszolnoki egyházmegye számadása örvendetes tudomásul vétetett.

Kalotaszegi, hunyadi és sepsi ehmegyék számadásai jóváhagyattak és pedig az utóbbi azzal a megjegyzéssel, hogy az esperes pénztárnok nem lehet; a kolozsvári ehmegye számadása pedig kiegészítésre vissza adatott.

Theol. fakultásunknak elszámolása az őszi bevásárlásokra kiadott előlegről, vizsgadíjakról s a nyugdíj-alapot illető befizetésekről, tudomásul vétettek; felhívatván igazgató aa., hogy jövőre a vizsgadíjak lefizetése előtt senkit vizsgára nem bocsáthat s e határozat főt. püspök aával is közöltetett.

Krakkói ehközség indokolt kérésére megengedtetett, hogy befektetésekre elhasznált tőkéinek visszahelyezését 1910-ben kezdje meg.

Nagyidai ehközség központi tőkéjéből 4000 koronának templomépítésre kiadása elvileg engedélyeztetett s az ehközség kezelése alatt levő fedezeti összeg felhasználása után fog kiadatni.

Ugyanannak a galaci romban levő templom anyagának fölhasználhatása iránti kérése nem volt teljesíthető.

A jogügyi bizottság véleményes jelentése alapján somlyóújlaki ehközség útasíttatott, hogy egy ottani zsidóval fennálló s főhatósági jóváhagyás nélkül kötött örökbérleti szerződéses ügyben a kitelepítési eljárást vezesse be.

Hari ehközség régi úrasztali poharának 1100 koronáért leendő eladására az elnökség felhatalmaztatott.

Vizaknai hiveinknek az egyházi adózás megváltására tett 8000 koronás alapítványukról szóló alapítólevél jóváhagyatott.

A kisborosnyói iskola államosítása alkalmával elvállalt kötelezettségeket a közoktatási kormány nem teljesítvén, az ehközség perelhetési engedélyt kért,

amit azonban az ig. tanács nem adott meg, hanem újolag előterjesztést tett a miniszterhez.

Szászvárosi kollégiumunk korábban tett ig. tanácsi észrevételeknek megfelelően módosított előleg szabályzata jóváhagyatott.

Az uzoni tanítónői lakás ügyében hozott egyházmegyei tanácsi határozat, a lelkész felebbezésének mellőzésével jóváhagyatott.

A földmivelési miniszter dobokai egyházunknak 300 koronát adományozván, központi kezelés alá rendeltetett.

A Tóth László fegyelmi ügyére vonatkozó itélet fölterjesztetett a miniszterhez.

Sztánai ehközség iskolája államosítása tárgyában kamatmentes kölcsön iránti kérése, ajánlattal terjesztetett az Emkéhez.

Bethlenszentmiklósi egyházközség földek vásárlására vonatkozó határozata nem volt jóváhagyható, miután kellő fedezettel nem rendelkezik.

Kalotaszegi egyházmegyénk fölvetett kérése, melyben annak kimutatását kéri, hogy minő értékpapírok vásárolhatók az egyházi tőkékből, tájékoztatik, hogy csakis befektetési állampapírok vásárlása engedhető meg.

Segesvári ehközség kérése kántorí teendőkre alkalmas állami tanító kinevezése iránt ajánlattal terjesztetik a közoktatási miniszter elé.

Szászrégeni ehközség az interkalaris papi jövedelmekből egy előlegezési kepe alap létesítését tervezvén, az a bamutatott tervezet szerint nem volt engedélyezhető.

Silágyvármegye megkeresése a tanítói nyugdij bizottságba egy tag kinevezése iránt, letétetett az ehmegyéhez saját hatáskörében való elintézés végett.

Pásztohi Dénes volt marosbogáti lelkész felebbezése folytán a nagyenyedi ehmegyei tanácsnak ama határozata mely szerint Pásztohyt a marosbogáti számadások összeállitásáért fölszámitott költségekben több évre visszamenőleg elmarasztalta, megsemmisittetett, miután az ehmegye a költségvetések és számadások rendjén ezt eddig nem kifogásolta s Pásztohy a visszafizetés alúl föloldatott.

Bágyoni lelkész megbirságoltatása elleni panaszára a birságolási szabályzat bemutatása elrendeltetett.

Néhai Maksay János irodájában talált ügyiratok elintézése iránt intézkedett az ig.-tanács.

A magyar csaholyi tanítói díjlevélnek a fizetés kiegészités megtörténte után leendő kiállitása elrendeltetett.

A balavásári énekkar alapszabályzata a büntetés pénzekre vonatkozó szakasz kihagyásával jóváhagyatott.

Dési ehmegye a szúrduki leányegyháznak a szilágyszólnoki ehmegyéhez csatolása tárgyában utasittatott, hogy tárgyaljon ez irányban a szilágszolnoki ehmegyével.

Kis Mária és Erzsi vallássérelmi ügyében a közoktatási miniszterhez sürgető kérés intéztetett.

A Dési és Bolza alapokból a püspüki szék javaslata alapján a mátisfalvi, kőröspataki, récsei és buni ehközség iskoláinak 50—50 kor. kiútaltatott.

Kiskendi ehközség adósságainak konvertálására kölcsön felvétel emgedélyeztetett.

Antos István 2000 koronás alapitványlevele köszönettel jóváhagyatott.

A gegesi lelkészválasztásra vonatkozó iratok — bár azokból némely szabálytalanságok konstatáltattak — kivételesen fölterjesztettek a közoktatási miniszterhez, nehogy a további késedelemből — mint már hasonló szabálytalanságokból eddig is történt — károsodások áljanak elő a kongrua folyósitásánál; azonban útasitotta az ig.-tanács az illetékes esperesi hivatalt, hogy jövőre a lelkészválasztásoknál a törvény rendelkezéseire szigorú gondot forditson, mert fölmerülő hasonló esetekben a választás meg fog semmisittetni.

Ezzel az ülés véget ért.

M . y.

A zsinat VII. ülésszaka.

Márc. 12-én kezdtük s 14-én estve 1/2 8 órakor végeztük be a VII. ülésszakot s vele mondhatnám a II. budapesti orsz. ref. zsinatot. A zsinat ugyan nem oszlatta fel magát, hanem a még érvényes 1894-iki törvények alapján, melyen alakult „bizonytalan időre" elnapolta magát, ezzel akarván fentartani annak a lehetőségét, hogy ha a gyorsan változó idők új feladatokat dobnának felszínre, minden újabb királyi engedély nélkül ismét összehívható legyen. Egy ilyen feladatot már is fentartatott magának: az „Énekes könyv" életbeléptetésének ügyét. Dacára ennek — mondhatjuk — hogy a zsinat befejezte tanácskozásait azon tárgyak felett, amelyeket tárgysorozatába előre felvett volt.

Mostani ülésszakának két főpontját a királyi jóváhagyási „záradék" s az Énekeskönyv ügye képezte. Az elsőre nézve az elnökség körültekintése s a vezető-férfiak tapintata lehetővé tette, hogy közmegnyugvásra intéztessék el. A lapunk által is kifejezett aggodalmakat a zsinat óriási többsége osztván, az elnökség az első napon, a formális alakuló-ülés után, a nyilvánosság kizárásával, de a zsinat összes tagjai részvételével értekezletet tartott, melyen a *Tóth Jánus* zsinati képviselő (kultuszminiszteri államtitkár) felvilágosításai után, gróf Tisza István, Balthazár Dezső, Kenessey Béla, Mezei Albert, Nagy Károly felszólalásai után, az értekezlet egy oly határozati javaslatban állapodott meg, mely az alkotmányügyi bizottság által előterjesztve *egyhangulag* el is fogadtatott, amely az aggodalmakat eloszlatta s amely egy későbbi határozat folytán — mint zsinati határozat — a törvény megerősítő záradéka után ki is fog a törvénykönyvben nyomatni. A határozat így szól:

A zsinat hódoló tisztelettel veszi tudomásul a királyi jóváhagyást és megerősítést. Egyben óvást emel a jóváhagyási és megerősítési záradéknak minden esetleges olyan értelmezése ellen, mintha egyházunknak akár javára, akár terhére az állami törvényhozáson kivül bármely más tényező kötelezettségeket állapíthatna meg vagy megakaszthatná az 1848. évi XX. törvénycikk teljes végrehajtására irányuló további akciót, illetőleg korlátokat szabhatna egyházunk elé abban a tekintetben, hogy az eddig megállapított államsegély keretén tulmenő jogos igényeinek kielégítését kérhesse és sürgethesse.

Ezzel érdemi kapcsolatban áll a zsinatnak egy másik deklarációja, mellyel egy korábban függőben hagyott kérdés intéztetett el s a mely az állami dotáció jogalapjára vonatkozik. Ez így szól:

A zsinat az egyetemes konvent elnökségének jelentését tudomásul veszi s egyuttal kifejezést ad annak, hogy egyetémes egyházunknak egyházi és iskolai szükségei fedezése körül a magyar állammal szemben támasztható, történelmi alapokon nyugvó igényeit nem egyedül az 1848. XX. törvénycikk 3. §-ából származtatja, mert a reformáció után a protestánsok soha nem részesedtek azon vagyonban, melyet addig a katholikusokkal közösen birtak és használtak s így az azon vagyonhoz fűződő államalkotó és államfenntartó hivatást s a magyar állam és magyar nemzet érdekében tett szolgálatokat századokon át önerejükből teljesítették, miért is a protestánsok jelzett igényei a többi bevett vallásfeleke-

zetek hasonigényeivel egy ugyanazon jogcímre és jogalapra nem helyezhetők.

Felhívja tehát a zsinat a konventet, hogy a két protestáns egyházat közösen érdeklő ügyekben az ág. hitv. ev. egyház küldötteivel együttesen tanácskozó bizottság figyelmét a most megjelölt történelmi kiindulási alapra is felhívja.

Sajnos, az alkotmányi-bizottság mellőzte s a zsinat plenumában sem akadt senki, aki *Nagy Dezsőnek* (ő maga, mint *póttag*, most nem volt jelen) azon kapcsolatos indítványát felkarolta volna, melyben Apponyi gróf régebbi álláspontjának megfelelően azt kívánta, hogy az állam e dotációt vagy földbirtokban vagy papirokban egyszerre adja ki egyházunknak. Lehet, hogy még lesz alkalma a zsinatnak visszatérni erre.

Az Énekeskönyv ügye alaposan összegabajittatott. Az óriási költségbe került s minden gyengéi mellett is értékes Próbaénekeskönyv igazában — főleg a dunántuliak heves agitációjára — mellőztetett s az új revizió alapjául a régi Enekeskönyv fogadtatott el, megállapittatván nagyjában a bizottsági javaslat elfogadásával az átdolgozás elvei s kimondatván — elég nevetséges indokolással — az, hogy mind a 150 zsoltár felveendő lesz, átlag 3 versszakos átdolgozásban. Ezt kérte az előadó „a tiszántuli kerület tiszteletreméltó orthodoxiája" érdekében.

Az erdélyi egyházkerületnek az egyházi törvények által érintetlenül hagyott alkotmányos szervezetét feltüntető jelentését, illetve nyilatkozatát a Zsinat „azzal veszi tudomásul, hogy az erdélyi egyházkerület alkotmányának továbbfejlesztése iránti jogával csakis a képviseleti rendszer elveivel összhangzóan élhet, miért is kívánatos, hogy a kerületi közgyülés megalkotásánál a képviseleti rendszer elveivel összhangzóan a többi egyházkerülethez alkalmazkodjék."

Felhívja a Zsinat az egyetemes Konventet, hogy a bemutatott nyilatkozatot az egyházi törvények hivatalos kiadásában „Függelék" címen annak idejében közzétegye.

Az egyházi új törvényekre vonatkozólag kimondta a Zsinat az egyh. törvényeknek és a „Függelék"-nek, valamint a törvények életbelépetetése és végrehajtása tárgyában hozott határozatnak 10.000 példányban kinyomatását s egy példány elárusítási árát 3 koronában állapította meg.

Kimondta továbbá, hogy az 1848: XX. törvénycikk folyamatban lévő végrehajtására való tekintetek alapján egyetemes egyházunk érdekében állónak tartja, hogy az elnökség által bármikor összehívható legyen, miért is üléseit határozatlan időre elnapolja.

Még csak azt említjük meg, hogy dr. *Antal* Géza inditványára kimondta a zsinat, hogy *De Rayter* Mihály holland tengernagynak, ki a nápolyi magyar prot. gályarab-papokat kiszabadította, 300-ados születése ünnepén magát dr. J. J. P. *Valeton* utrechti egyet. tanárral s a hozzá csatlakozó ottani magyar egyetemi hallgatókkal képviselteti s amsterdami síremlékére egy ezüst babérkoszorut helyez, levelein a megszabadított 26 magyar prédikátor nevével. — A ref. tanítók kérésére felírt továbbá az országgyűléshez, hogy „a magyar tannyelvű iskolák tanítóinak fizetését az állam azonos elvek szerint állapitsa meg."

Csütörtökön estve 1/28 órakor ért véget a zsinat br. *Bánffy* elnök mai számunkban közlött szép beszédével, melyre a zsinat nevében az elnökség iránti köszönetet dr. *Bartók* György püspök fejezte ki és *Antal* Gábor püspök imájával.

A nagy munkának vége, most következik felette az élet itélete!

Tudosító.

KÜLÖNFÉLÉK.

Lapunk legutóbbi számának expediálása körül kisebb-nagyobb hibák, tévedések merültek fel Több helyről kapván panaszt, kijelentjük, hogy oka ennek a nyomda új géppel való ellátása, minek következtében lapunkat sem lehetett a szokott helyen kinyomatni. A késedelmekért, melyek ennek következtében álltak elő, szíves elnézést kérünk.

Márc. 15-ike theol. fakultásunkban. Theol. fakultásunk ifjúsága ez évben is méltó kegyelettel adózott a nagy nap emlékének. Délután 5 órakor folyt le az ünnepély, nagyszámú közönség jelenlétében, a fakultás dísztermében.

Az ünnepély sorrendje a következő volt: 1 XC. Zsoltár, 2. Ima: *K. Nagy* Lajos III. é. th. 3. Ünnepi beszéd tartotta: Nagy Géza III. é. th. 4. Alkalmi óda Ábrányi Emiltől szavalta: Z. Nagy Lajos I. th. 5. Himnusz. Énekelte az ifjúsági énekkar. A szépen sikerült ünnepélyen nagy közönség vett részt.

Vallásos-esték. Eddig a brassói ev. ref. egyházban, e tél folyamán 10 vallásos estely tartatott. 1. Február hó 2-án, felolvasott Péchy Arpád lelkész: Kálvin Jánosról, kinek életét és munkásságát egyszerű és megkapó közvetlenséggel tárgyalta. 2. Február 16-án, felolvasott Kenessey Béla kultur főmérnök, egyháztanácsos: Az ember elhivatásáról a társadalomban." Felolvasása keretében igen szépen kidomborította a protestáns nevelés áldásos vóltát. 3. Február 24-én felolvasott Csulak Lajos állami tanító: „Kereszt szülő kerestetik" cimmel. Elbeszélésében az Isteni gondviselést emeli ki; kimutatva, hogy Isten a benne bizókat el nem hagyja. Felolvasása mindvégig lekötötte népies színfestésével a közönséget. Minden estélye a műsor többi pontjait ének, zene és szavallati számok töltötték ki. Közreműködtek a középiskolák felsőbb osztályos tanulói és polgári leányiskola két felsőbb osztályának növendékei. Az estélyek minden alkalommal nagy látogatottságnak örvendettek. És a mi kiválóan figyelemre méltó, nem csak az intelligentia, hanem a nép körében is, nagy népszerűségre emelkedtek ez estélyek. E télen már a 10-ik éve, hogy a vallásos estélyek Brassóban megkezdődtek és hogy van áldásos hatás, a vezetőség fáradozásának, annak legjobb bizonyítéka, hogy kapcsolatosan a templom látogatottsága is mind jobbanjobban fokozódik.

A Magy. Prot. Irodalmi Társaság választmánya f. hó 12-én ülést tartott Budapesten, Zsilinszky Mihály és Antal Gábor püspök elnöklete alatt. Zsilinszky Mihály kegyeletes szavakkal emlékezett meg az elhunyt elnöknek, Hegedüs Sándornak, a Társaság ügyei körül szerzett elévülhetetlen érdemeiről. Ezeket a választmány jegyzőkönyvében örökitette meg, s kimondta, hogy Hegedüs Sándor emlékét egy külön ünnepélyen fogja felelevéníteni. Az elnöki teendők ellátásával ideiglenesen Zsilinszky Mihály aleluök bizatott meg. Ezután a mult évi számadásokról szóló jelentést hallgatta meg a választmány s intézkedéseket tett a szégyenletesen nagy tagdíjhátralékok behajtása, illetve a nem fizetőknek a tagok soráből leendő törlése iránt. Megállapíttatott a folyó évi költségvetés, amely bizony csak 89 K 99 fillér felesleget mutat. A folyó évi kiadványok lesznek: a Szemle, az Egyháztört. Adattár VII-dik kötete, monografiaképen dr. Masznyik E. Jézus életének második része, a Házi Kincstárban Raffai Sándor: Jézus példázatai és a Koszorú újabb 10 füzete. Ez utóbbinak a mecaenása Hegedüs Sándorban kidőlvén, a választmány elhatározta, hogy a költségek összehozására egyfelől gyüjtést indít, másfelől pedig az egyházkerületeket kéri fel bizonyos számú példányoknak, főként a missziói egyházakban és a szórványokban leendő kiosztás céljából, megrendelésére. A kálvinizmus jelentőségét és hatását illető irodalmi pályázat meddő maradván, a választmány azt határozta, hogy 1909-re egy oly munkát készíttet, különböző szerzők által, amelyben Kálvin sokoldalú személyiségének különböző vonásai mutattassanak fel. A Társaság köz- és díszgyülése, a hajdúböszörményi Bocskay-szobor leleplezésével kapcsolatban, jun. 1—3. napjaira tüzetett ki. Az orsz. ref. tanáregyesület kérését, az Iskolatörténeti Adattár támogatását illetőleg, a pénztár szorult helyzetét tekintve, nem teljesíthette a választmány. Jelentést tett végül a titkár a Hegyi Józsefné-féle hagyaték ügyéről is, s a választmány véleménye az volt, hogy

ebben az ügyben lehetőleg egyezség hozassék létre a végrendeletet megtámadó rokonok és a Társaság között.

Felekezeti iskolák államsegélye. A vallás- és közokt. miniszter több esetben elvi jelentőséggel kimondotta, hogy miután az ellemi iskolai tanítók illetményeinek kérdése közelebbről törvényhozásilag új szabályozást nyer, sőt az erre vonatkozó törvényjavaslatot a miniszter már be is nyújtotta, a felekezeti tanítók részére új fizetéskiegészítési államsegélyek útalványozását az új törvény életbe léptéig függőben tartja. Az illető egyházak ez irányú kérvényeiket a szóban levő törvény életben lépte után annak rendelkezéseihez képest adják majd be.

A nemzetiségi egyházak és a népiskolai törvényjavaslatok. A görögkeleti román egyház püspöki kara f. hó 7-én memorandumot nyújtott át a kultuszminiszternek, amelyben az új népiskolai törvényjavaslatnak egyházukra nézve sérelmes pontjai ellen panaszolnak. Megütközéssel konstatálják, hogy e javaslatokra nézve nem adtak alkalmat az egyházaknak arra, hogy véleményüket nyilváníthassák, s ebben az egyben teljesen igazuk is van. Továbbmenőleg kifogásolják a tervbe vett tanítói fizetés és korpótlék magasságát, mert az elviselhetetlen terheket róna a fentartókra. Kifogásolják a javaslat 8., 15., 20., 21. és 26. pontjait, amelyek sértik az egyházi autonómiát s kérik a minisztert a javaslat visszavonására. A kultuszminiszter átvette a memorandumot, kijelentette azonban, hogy aligha lesz abban a helyzetben, hogy a javaslatnak az állami érdekeket biztosító pontjain lényeges változtatásokat tehessen. Végül pedig felhívta a püspököket, hogy befolyásukat érvényesítsék abban az irányban, hogy a megokolatlan és egyházukra és hiveikre ártalmas agitáció megszünjék. Hír szerint a görög kath. püspöki kar is csatlakozik tiltakozásával a román püspökökhöz. A nemzetiségi képviselők pedig határozott obstrukciót indítottak meg a törvényjavaslat ellen a képviselőházban, azonban minden eredmény nélkül.

Pályázat Koszorú-füzetekre. A M. Prot. Irodalmi Társaság pályázatot kirdet Koszorú cimű kiadványsorozatának 1907. évi tíz füzetére.

Kívántatnak evangéliomi vallásos és erkölcsi elbeszélések, rajzok, életrajzok. jellemképek prózában, vagy versben.

Tartalmilag az a fő feltétel, hogy az evangéliom lelke és ereje lüktessen bennök, hogy a hitre erősítőleg s az erkölcsre nemesítőleg hassanak. Alakilag az a fő, hogy népszerűen és tősgyökeres magyar nyelven szóljanak.

A füzetek terjedelme egy kis nyomtatott ívnél rövidebb és másfélnél hosszabb nem lehet. A közlésre elfogadott dolgozatok a társaság tulajdonába mennek át és ívenként 50 (ötven) koronával díjaztatnak.

A pályázat nyilt, bárki részt vehet benne; jeligés levélke nem szükséges. A kézíratok folyó évi június 15-ig a Társaság alólírott titkárához (Budapest, Kálvin-tér 7. sz.) küldendők be.

A választmány határozatából
Budapest, 1907. március 15-én
Szóts Farkas, társulati titkár.

A róm. kath. főpapok és a védelmi erő. Az országgyülésen a múlt héten a kérvények között Felsőbánya városának az a kérvénye is szerepelt, hogy t. i. a főpapi javak terhére teremtessék egy katonai alap, mert a főpapi birtokoknak hötelességük volt régente a bandérium kiállítása. Csernoch János néppárti honatya erre a következőket mondta: „Meg kell jegyeznem, hogy a főpapi javakat terhelő ezen régi kötelezettség meg lett annak idején váltva, midőn a földtehermentesítési váltság megtörtént. Akkor a főpapság milliókra menő összegekkel megváltotta ezen kötelezettséget és ezen pénzösszegek be lettek útalva a vallásalapba, a vallásalap pedig egyházi és kulturális célokat szolgál. Tehát ezen a cimen a főpapi javakat többé semmiféle kötelezettség nem terheli. Csak ezt akartam konstatálni.“ Ennek az új theoriának jó lenne a mélyére nézni.

Kitért zsidók. A pesti zsidó hitközség rabbija évi jelentésében arról is beszámol, hogy hány zsidó tért át a keresztyén vallásra, viszont hány keresztyén lett zsidóvá. Adatai szerint 1906-ban 238 zsidó keresztelkedett ki, akik közül azonban 152 vidéki volt, akik, hogy áttérésüket feltünés nélkül hajthassák végre, Budapestre mentek fel. A kikeresztelkedetettekkel szemben 72 keresztyén ember lett zsidóvá.

HIVATALOS RÉSZ.

Sz. 4906—1906.

KÖRÖZVÉNY

valamennyi egyházmegye nagytiszteletű Esperesének.

Az egyházközségek központban kezelt tőkéi, évjáradékai és tartozásairól szóló kimutatásokat egyházmegyénként összefoglalva, a nagytiszteletű esperes uraknak megküldöttük 1—1 példányban és csatoltunk hozzá nyomtatványt, hogy még egy-egy példányban az irattárak részére is leírhatók legyenek. A tőkék végeredményei 1905. dec. 31-iki állapottal vannak kitűntetve s félreértések kikerülése végett a dézsma-tőkék utáni évi kamat összegek is ki vannak tűntetve; a 4 és 5%-osoknál az felesleges, mert azok pénztárunk által az egész összeg után pontosan számíttatnak és tőkésíttetnek, ami az egyházak által is eszközölhető s így az időközben kivett összegek leütése után megállapítható a tőke nagysága. A kitűntetett összegekben a tőkésített kamatok is benne foglaltatnak 1905. december 31-ig. A dézsma-tőkék kamatai, ha év végéig fel nem vétetnek, mindig a 4%-osokhoz iratnak át, úgy, hogy a a 4·88%-al kitűntetett tőkék mindig változatlanok. Az egyházközségek tartozásainál az évenként fizetendő összegek is ki vannak tűntetve s felkérjük a nagytiszteletű Esperes urakat, hogy azok befizetését szigoruan ellenőrizni, a költségvetésekbe felvétetni szíveskedjenek. Értesítjük egyúttal a nagytiszteletű Esperes urakat, hogy ezen pontos kimutatás kiadásával feleslegessé válván minden kérdezősködés, azokra nem is fogunk válaszolni.

Kolozsvárt, 1907. márcuis hó 14.

Bartók, elnök. *Pünkösti*, számvevő h.

859—1907. szám.

KÖRLEVEL

valamennyi ref. egyházi és iskolai hatósághoz.

Felhívjuk valamennyi egyházi és iskolai hatóságainkat: szíveskedjenek az *„évenként visszatérő és határidőhöz kötött hivatalos teendőket“* minden egyes alkalommal, *sürgetés bevárása nélkül, pontosan teljesíteni*, mivel a késedelmes eljárás az igazgatótanács működésére is zavarólag, sokszor bénítólag hat.

Kolozsvárt, 1907. február hó 16.

Bartók, elnök. *Elek* titkárhelyettes, előadó.

213—1907. szám.

KÖRLEVÉL

a görgényi egyházmegye iskolaszékeihez.

Marostordavármegye közigazgatási bizottsága 617—1907. sz. alatt (III. 4.) a következő átíratot intézte hozzám:

„Felkérjük a Nagytiszteletű esperesi hivatalt, hogy útasítsa a kerületéhez tartozó mindazon iskolaszéket, ahol a tanítónak, akár fizetéskiegészítés, akár ötödéves korpótlék címen állami segélye van, az 1906. dec. 31-ig bezárólag az államsegélyekről a bélyeges nyugtákkal felszerelt számadásukat haladéktalanul küldjék be hozzánk, mivel azon esetben, ha az elszámolást megtenni az egyes iskolaszékek elmulasztják: a vármegyei kir. tanfelügyelő úr a hozzá beküldött államsegély nyugtákat a vallás- és közoktatásügyi miniszter úrnak 74302—1906. számú rendelete folytán nem fogja láttamoztatni mindaddig, míg az elszámolást az iskolaszék tényleg nem eszközölte.“

Midőn e leíratban foglaltak teljesítésére felhívom az iskolaszékeket, egyuttal *jövőre nézve felkérem, hogy minden év decemberében a köteles elszámolást megejteni szíveskedjenek.* December 1-én kifizettetik a tanítóknak az utolsó havi részlet is, s akkor már a végleszámolást is meg lehet tenni, annál is inkább, mert a következő január 1-én esedékes nyugtákat a kir. tanfelügyelőség nem láttamozza.

Gernyeszeg, 1907. március 17.

Csekme Ferencz, görgényi esperes.

Nyom. az „Ellenzék“ könyvnyomdájában Kolozsvárt, Szentegyház-utcza 22. szám.

X. Évfolyam. *13-ik szám.* *Kolozsvárt, 1907. márc. 28.*

Erdélyi Protestáns Lap

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, th. tanár.**

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 12 kor.
félévre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Húsvét.

(A legátusok nyilt levele.)

A békességnek Ura adjon néktek örök békességet minden helyen!

„Áldott az Isten és a mi Urunk Jézus Krisztusnak Attya, az irgalmasságoknak Attya és minden vígasztalásnak Istene: hogy minket vígasztal minden háboruságunkban, hogy mi is vígasztalhassunk minden nyomoruságba esteket azzal a vígasztalással, melylyel minket Isten vígasztal.“ (II. Kor. 3—4.)

A vígasztalás pedig, amely felénk hangzik, hogy a Krisztus meghalt a mi bűneinkért és feltámadott a mi igazolásunkért. Az Isten a mi hozzánk való szerelmét abban mutatta meg, hogy mikor még bűnösök volnánk, a Krisztus mi érettünk meghalt és lett engesztelő áldozatul az ő vérében levő hit által.

Az a golgothai kereszt, amely alatt Nagypénteken állottunk, a mi megváltásunkat szerezte meg a bűnnek terhétől és a törvénynek szolgaságától. Az Ember Fiának felséges áldozata kiengesztelt és megbékített bennünket az Istennel, hogy többé ne a félelemnek lelke, hanem a fiuságnak lelke uralkodjék mi bennünk.

Az a nyitott sír meg, amelyből amaz első Husvét ünnepén angyali szó hallszott: „Mit keresitek a holtak között az élőt? Nincsen itt! feltámadott!“ záloga és biztosítéka a mi öröklétünknek, mert ugyanazon, aki feltámasztotta a Krisztust a halálból, megeleveníti a mi halandó testünket is az ő mi bennünk lakozó Lelke által és mindenekben diadalmasoknál feljebbvalók vagyunk az által, aki minket szeretett.

Annak az első nagy Husvétnak diadalától nyert romolhatatlan életet e világ és e husvét tett bizonyságot a Jézus ama kijelentése mellett: „Én vagyok a feltámadás és az élet, aki én bennem hiszen, ha meghal is él az!“

A vígasztalásnak egész gazdag árja ömlik felénk a Megváltónak felséges igéreteiből, amelyeket mind nekünk tett. „Ez pedig — mondja — annak akaratja, aki engem elbocsátott, az Atyáé, hogy valamit nekem adott, abban semmit el ne veszítsek, hanem feltámasszam azt amaz utolsó napon.“ És ismét: „Bizony-bizony mondom néktek: aki én bennem hiszen, örök élete vagyon annak.“

Hogy ezek az igéretek tényleg valósággá lesznek, azt az első húsvét hajnala bizonyította be, amikor Jézus a halál kötelékeit szétszaggatván, lett a halálból feltámadottaknak első zsengéjük.

„Én élek és ti is éltek!“ — hangzik az Úrnak győzelmi szava, hogy többé ne bánkódjunk, mint egyebek, akiknek reménységek nincsen; sőt örömmel, szent meggyőződéssel hirdessük, hogy „elnyeletett a halál szintén a diadalomig“.

Kibocsátjuk követségbe most is tanítványunkat: ifjú aát, hogy Istennek igéjét hirdetve, ez igének erejével tegyen bizonyságot a megfeszített és feltámadott Krisztus mellett és vezesse oda lélekben a híveket ahhoz a sírhoz, amely nem a félelemnek királyáról, a halálról beszél, hanem amelyből az Életnek fejedelme kelt ki, hogy uralkodjék mindörökön-örökké és tegye uralkodása, diadala részeseivé az őtet szeretőket s benne hívőket.

A mi Urunk Jézus Krisztus pedig és az Isten, a mi Atyánk, ki szeretett minket és adott örök vígasztalást és jó reménységet kegyelméből: vígasztalja meg a híveket és erősítse meg minden beszédben és jó cselekedetben!

Boldog ünnepeket kiván
Kolozsvár, 1907. március hava

a kolozsvári ref. theol. fakultás tanári kara s annak nevében

Kenessey Béla,
igazgató.

A berlini Városi-Misszió.

Berlin, 1907. március hó 3.

Tudnunk kell, miszerint a berlini Városi-Misszió, amely 1874-ben D. Brückner superintendens kezdeményezésére létesült, hogy a vallástalan és léha nemzedékkel szemben a megtérés és keresztyéni szeretetmunkásság szükségét hirdesse: 1877-ben nyert igazi élet-erőt. *Stöcker* Adolf berlini udvari- és dóm-prédikátor ekkor lépett ez intézmény élére, akit az Isten, a maga szent országa épitése érdekében végzendő munkára, rendkivüli adományokkal áldott meg. Az emberi nyomor iránt való fogékony szive, meleg érzése, szent lelkesedése; az úgynevezett általános, de főképen az egyházi *szeretet-munkásság* iránt való odaadó buzgalma, kedves modora, népszerű szónoki képessége: csakugyan képessé tették őt e nehéz pozicióra. Midőn Stöcker a Misszió vezetését átvette, még nem volt övék az az épület amelyről előbb szólottunk. Első gondja volt ezért, hogy hajlékot, »Otthon«-t szerezzen Missziója számára, mert már akkor ott tündökölt előtte képe ama hatalmas gyülekezetnek: amely az akkor még csak »Vorstadt« városrész hívő lelkeiből alakulva — előbb egy kis csapat, de később, Isten segedelméből hódító, győzedelmes tábor leend.

Igy vette meg a Variété helyiségét — hitelbe. Ezután rendbeszedette, kitakaríttatta... De az ezzel nem lett nagyobb s összes helyiségei, a mai nagy teremből s még három zúg szobából állott. A Berlini Városi Misszió pedig egyesület volt; annak egyleti tanácskozó, gyülésező, szórakozó helyiségek kellettek. Ime, mindjárt az első lépésnél nagy feladat s annak szinte elháríthatlan nehézsége! Stöcker maga így emlékezik meg erről az időről: »Nem volt egyéb vagyonunk, mint istenben vetett hitünk s a biztosíték, amire a szükséges 75000 tallért kölcsön vehettük — Istenországa volt. De mi úgy gondolkodtunk, hogy ez a legjobb hypotheka s aki arra ad, az magának Istennek ad. És nem csalódtunk. Az ország minden részéből, sőt külföldről is egyre-másra érkeztek az adományok. A császár aranyaival, a munkás garasaival, az özvegy filléreivel gyarapította az alaptőkét.«

Tehát Isten megáldotta a berlini Városi-Misszió óhajtását a szivek felbuzdulása által s a vásárt nemsokára már átalakítás és újabb építkezés követte. Nézd csak, e régi épületrész külső építési alakja még mindig a régi formára emlékeztet, de a belső átalakítás valóságos templom-stilust adott neki!

És ettől kezdve, hányan és hányan találtak vígaszt, megnyugvást, világosságot és új életet benne! Évente, átlagos hozzászámítással 300.000 ember fordul meg falai között s az, hogy ily feltűnően látogatják, vajjon nem azt mutatja-e, miszerint akik idejőnek kérni: azok kapnak, akik itt keresnek: azok találnak és akik itt zörgetnek: azoknak megnyittatik?

Én magam sem tudom, hogy mi volt velem, amikor egy »Bibelstunde«-ra először idejöttem. Mintha a puszta sivatagból, pálma-ligetes, hűsítő forrásokkal megáldott óázisba léptem volna. Igen! Csakugyan éreztem, hogy Isten a maga ingyen kegyelmének áldását oly mértékben árasztotta ki e helyen, hogy itt az igazi keresztyéni szellem újjászülő fuvalma érinti és hatja át az embert.

Azonban csak most vettem észre, hogy még nem is tájékoztattalak ez intézmény tulajdonképeni célja és rendeltetése felől. E végett, a szervezeti szabályok 1. §-ára útalok, amely szerint a berlini Városi-Misszió célja, hogy: *„e nagy világváros ev. ker. híveinek lelki gondozásában segítségül legyen s a hivatalos egyházzal egyetértve, a vallástalanság, erkölcstelenség, tudatlanság terjedése ellen küzdjön. E célnak megfelelöen, Berlin parokhiális köreiben, az ev. egyház lelkiismereti és hitvallási alapján, összhangzásban az egyházi hatóságokkal és közvetlen az egyes parokhiáliskörök vezető lelkészeivel: a keresztyén szeretet-munkát éleszti, terjeszti és fentartja. Kiváló figyelmet fordít arra, hogy az egyháztól elidegenedetteket s a vidékről a fővárosba jötteket lelki gondozásban részesítse, a híveket rendszeresen látogattatván: a vadházasokat, vallásos kötelességeik teljesítésére figyelmeztesse; a szülőket kereszteletlen gyermekeinek a szent keresztségben való részeltetésére buzdítsa; továbbá a házi istentiszteletek szervezésével, irányításával, a vallásos buzgóságot terjessze; a törvénytelen és elhagyott gyermekeket gondozásba vegye; a munkanélküliek, hajléktalanok sorsának javításáról, betegek gondozásáról, börtönbüntetést szenvedtek sorsáról, azok családjairól gondoskodjék; vasárnapi-iskolák felállítása s az egyházi ének gyakorlása, a konfirmációs növendékek előkészítése, a szentirás és egyéb vallásos iratok terjesztése, szóval: a vallásos hit, kegyes, istenfélő-élet, krisztusi szeretet-munkásság által a lelkeket Isten országának polgáraivá lenni segítse.*

E §. szépen konstruálja meg a célt s teljesen kifogástalan abban is, hogy e gyönyörű szolgálat munkáját *gyülekezeti alapon teljesíti*; de egyúttal komoly intő a tanulmányozónak arra, hogy az úgynevezett egyháztársadalmi feladatok betölthetése, a nagy célok elérése végett, az ilyen tehát a belmissziói munkásságnak, az egyes, de legkivált a népesebb egyházakban, *saját organumra* van szükségük.

E kitérés után forduljunk vissza a berlini Városi-Misszió helyiségeihez s állítsuk ki a bizonyítványt, miszerint: az egy olyan *Otthon*, amelynek családi tűzhelyén, *az egyháztársadalmi szervezkedés* lángja ég, melegít és éltet.

Nézd csak — hogy a kisebbekkel kezdjük — a nagy terem melletti oldalhelyiségben, legalább 150 fiucska és leányka sürög-forog. Ez a hely a *Napközi Otthon*. Nyáron a mellette levő kert is nyítva és oda gyülnek össze az apróságok, hogy a diakonissza nővér felügyelete mellett, napsugáron játsztva élvezzék a friss levegőt.

*

Amott, a folyóson, valamivel nagyobb gyermekek jőnek elé sorban. Látod-e? Számuk 100 is lehet. És a vasárnapi iskolásoknak egy alosztálya, akik már *Missziói órákra* járnak. Nézd, hogy ragyog arcuk s szemük milyen örömben mosolygó! Bizonyára egy újabb szenttörténetet tanultak és valamelyik egyházi ének szép eléadásáért dicsérte meg őket a »Bruder.«

Ugyancsak ezen a helyen van a serdülő leányok *Varró-iskolája* is s egyik diakonissza-nővér azoknak ad benne ingyen-oktatást, akiknek odahaza nincs alkalmuk női-munkát gyakorolni.

De jőjj csak, mert ime, újdonságot mutatok neked! Nézz oda, ez üveges verandára! Most gyülekeznek az »*Énekesek*«. Mindeniken bokáig érő szürke gallér s ők az úgynevezett: »*Kurrendenknaben.*« Ma is napjuk van s épen készülnek, hogy missziói munkájukat végezzék. Sorakoznak is és a vezető diakonus intésére indulnak. Hét ilyen énekes csoport van, akik bejárják az egész várost és felkeresik az előre kiszemelt házakat. Betegség, nyomorúság, halál, hitetlenség, bűn mind elég ok arra, hogy e kis pacsirták meglátogassanak udvarodon s vallásos, buzgó énekükkel megvegyék szivedet. Szétjárnak, mint apostolok, s ilyenkor ezren és ezren hallgatják az ajkaikon felcsengő énekből az isten-igét és pedig oly formában, hogy még a legátalkodottabbak sem térhetnek ki előle.

Ugyanis mi szebb mint az énekes, az énekhang? Megesik, hogy oly udvaron járnak, ahol durva lelkületű emberek, épen piszkos szókkal trágárkodtak, vagy ahol tudákos nemzetköziség vad erőszakkal szakgatja ki a hívő lelkekből, a vallásosságnak amugy is alig senyvedő gyökérszálait. És mégis... ezeken a helyeken is körülveszi őket a kiváncsiskodás, az emberek leteszik kezükből a munka-eszközt s ahogy felcsendül ajkukon: »Mint a szép híves patakra a szarvas kivánkozik«... mintha tavasz szellője érintené az arcokat és amikor odaér a szent ének, hogy: »Tehozzád én Istenem, szomjuhozik én lelkem« — — a szemek akaratlanul is az ég felé tekintenek. Valóban! Mintha azok a kövesedésnek indult szivek is keresni akarnának odafenn valamit!... Valakit!...

A gyakori megindító esetek mutatják e kis misszionáriusok működésének áldását. Nem rég történt, hogy egy beteg leány vigasztalására mentek el, mikor bezáróul egyik legszebb vallásos dalukat énekelték: »Nyugodj meg Isten akaratán; Amit ő cselekszik az úgy jó, igaz és szent!« Már épen indultak, amikor váratlanul kinyilt a beteg-szoba ajtaja s a mélyen sújtott édesanya, az Énekesek vezetőjének kezét megszorítva, így szólt: »Most fogtam le drága leányom szemeit a halálos álomra. Éneketek volt az én első vigasztalásom. Legyetek áldottak érette!«

Egy másik alkalommal meg úgy bíztattak énekükkel, mintha megtérést sürgető bűnbánati-prédikáció hangzott volna ajkaikról. És ez a pár sor, amit itt leírok, egy egész világot foglal magában. Egy 20 éves, züllésnek indult ifjúval történt az eset. Véletlenül a Kurrendenknaben útjába került s úgy csatlakozott hozzájuk ő is, mint az utcának egyéb bámészkodó, gyülevész sepredéke. Végig hallgatta éneküket s többé nem tudta elhagyni őket. Ment ő is, házról-házra. »Óh milyen szép, megható!« — fordult végre a vezetőhöz. »Mintha mennyei hangok énekelnének, úgy betöltik a szent énekek akkordjai szivemet. Rossz, bűnös fiú voltam, de az Istenért kérem, ne hagyjanak többé el. Kisérjenek, vigyenek el, vissza szülőimhez, hogy jó lehessek újra!« Meg-megújoló zokogása: bűnbánat, megtérés és fogadalom volt.

Mit szóljak ezek után, a szülői szív örvendezéséhez és őszinte hálájához, az isteni kegyelemnek ezen az úton történt megnyilatkozása és közlése felett?

Ez a terem a *Leányok-egyesületé*-nek helyisége, ahol megint egyik diakonissza oktatja a hét bizonyos napján összegyülteket: a gyakorlati élet sok, nagyon sok tudnivalójára. De még a vasárnapi, délutáni nyugalmi idő sem zárja ki azt, hogy rendesen össze ne gyüljenek és ilyenkor kézimunkával teszik egyuttal hasznossá is a kedves együtt lételt. Milyen szivesen jőnek ide ezek a leányok, akiknek legnagyobb része, egész héten terhes munkával foglalatoskodik! Itt, együtt, az élet szelid örömeit élvezik. Vidám ének, kedves elbeszélgetés, vallásos elmélkedés vagy felolvasás, a női élet szépsége, magasztos hivatása felett való elmefuttatás; a háztartási, egyháztörténeti, nemzeti életből egy-egy jelentősebb kép, esemény ecsetelése: bizonyára áldottabb hatású életük folyásának irányitására, mint az erkölcstelen, léha társaság. Igy a lányok!

De ne gondoljuk, hogy a már megélemedett *asszonyoknak* is ne jutna ki a megfelelő munkakör.

A *női osztály*-nak, illetőleg *egyesülés*-nek is sokféle köre és ága van aszerint, amint többfelé oszlik meg a munka és a feladat.

Egyik csoportban 30—40 asszony, szorgoskodó kézzel csak a szegényeknek varr. E kis körnek tagjai felosztják maguk között a Misszió területét, bizonyos időszakokban eljárják kijelölt házaikat, ahonnan összegyűjtik a számukra félretett, elviselt ruhadarabokat, hogy azokat aztán rendbehozzák és felruházni segítsék a mezíteleneket.

Ezek a körök, vagy alosztályok időszaki, esetleg állandó alakúlások a szükség és körülményekhez képest.

A női osztály munkájáról szólva, nem hagyhatom említés nélkül: az *Anyák körét*. Anya! Édes anya!! Ugy-e, tisztában vagyunk e szónak jelentőségével. Hallatára megtelik szivünk hévvel, gyöngédséggel, hálás tisztelettel. És gondoljunk az anya hivatására. Mennyi áldozat, fájdalom, gond, mennyi igazi önzetlenség, Isten és emberszeretet kell ahhoz, hogy az asszony jó kedvvel akarjon és tudjon anya lenni!... Nem folytatom tovább. De nem állhatok ellen azon óhajtásomnak: vajha, szeretett lelkésztársaim az ő leghívebb, legbuzgóbb szolgatársaikkal, feleségeikkel elgondolkoznának, nem annyira a sorokban, mint inkább a sorok között foglaltakon. Most csak annyit említek meg, hogy mintegy 120 asszony és édes anya külön alosztályt képezve, állandó összeköttetést tart fönn a családanyák között s a fiatal asszonyoknak anyai tanácsokkal ellátása, a betegágyasoknak istápolása és főként a munkásnők anyaságának terhein való könnyítés által, rendkívül áldásos mindkét végesnek. Ezen alosztály tagjai közül egy hivatalnok özvegyével személyesen is megismerkedtem, aki valódi apostoli buzgósággal szolgálva a szent ügyet, szinte lelkipásztori gondosságot gyakorol és idejét a Misszió körébe tartozó családok látogatására szenteli. Jutalma az elismerés és hála, minden családnál nyitott ajtó és kitárt szív, bajban, örömben egyformán.

(Folyt. köv.)

A gyakorlati theologia történetének főirányai.*

Irta: **Ravasz László.**

1. Már Aristoteles sejtette, hogy a világunk kettős központ körül helyezkedik el, amidőn tudományokat elméleti és gyakorlatira osztotta föl. Ugyanez a meggondolás vezette Kantot,[1] amidőn a philosiphiát, mint amely „a dolgok észismeretének elveit fogalmakban fejezi ki“: theoretikusra és praktikusra osztotta föl. Azóta a philosophia[1] már véglegesen megállapitotta, hogy a világkép kettős magja: a lényeg és érték fogalma szerint ontologiai és axiologiai tudományok vannak, vagyis olyanok, amelyek közül egyik azt kutatja, ami *van*, a másik azt, ami *kell*. Amannak főtörekvése, hogy a dolgokat megmagyarázza, emennek, hogy értékelje. Világos, hogy az ember már nagyon régóta értékelt, amikor először kezdett érdeklődni a lényeg kérdése után. Az elméleti ismeret szüksége jó későre lépett fel azután, hogy az ember az értékek vad tülekedésében, vagyis: az élet harcában vérét tékozolta és e küzdelemhez szükséges fogásokat elsajátítani igyekezett. A theoretikus magyarázat is előbb akarta megfejteni az értékek mivoltát, mint a lényeg problemáját s így a tudomány, mely természete szerint elméleti, legelsőbben gyakorlati volt. Igy volt a vallással, resp. a keresztyénséggel is. Egész a harmadik évszázadig élet-halál harcot folytat a keresztyénség, már pedig a máglyákon, a barlangokban, üldözés között nem terem speculatio, csak zsoltár, prófécia, látomás, vagy csoda. Az új hitet még élték akkor s ha kifejezték: tisztán gyakorlati szükségnek engedtek. Pál térit: tehát prédikálnia kell, már pedig a prédikáció logikai képződmény médiumán hat: ennélfogva a közvetlen hit tanná, világnézetté fejlődik. Majd védeni kell ezt az új hitvallást, praecise kifejezni tanításait tételeit igazolni, már pedig: az apologia szüli a dogmákat. Az igy felhalmozódott anyag már tetemes volt, amidőn az egyház megszilárdultával szolgáinak idejük volt ezzel az ismeretanyaggal σωρίης ἕνεκα foglalkozni, azt egyfelől a szent könyvekből igazolván, másfelől pedig összefüggő gondolatrendszerré alkotván. De azért még senkinek sem jut eszébe, hogy azokat a gyakorlati intéseket és tanácsokat, melyeket az apostoloktól, sőt Jézustól kezdve a traditio megőrzött, mint az egyházi tevékenység szabályait, rendszerbe öntsék és külön tudomány gyanánt míveljék.

2. Azonban a hagyomány nagy szűrőjén kezdett leülepedni az egyházi élet szilárd képződménye: *a kultusz*. A keresztyén kultuszt nem csinálták, az — lett. Az emberi szellem örök psychosisa: a symbolisaló ösztön, mely küzd a kifejezéssel; külső befolyások, melyek az utánzó képességet táplálták; gyakorlati szükségletek, amelyek megvalósulásra törtek; valami szentelt hagyomány, amelyet drága örökség gyanánt vettek át, osztottak meg és cseréltek ki, hogy új szokások mázával vonják be a régi patináját: ime a tényezők, melyekből ez a hatalmas szellemi képződmény, a keresztyén kultusz lerakódott. Eredete apostoli, tekintélye isteni, hatalma egyre nagyobb, szervezete komplikáltabb — végre ismerete külön tanulmányt, kezelése sok gyakorlatot kiván, és ezzel megszületett valami új: elméleti munka, az egyház tényleges életének egyik gyakorlati nyilvánulása felől. Dionysius Areopagita, Maximus Confessor, Sevillai Isidor, Rabanus Maurus voltak e tudós munka első művelői.[2] De az egyházi élet nemcsak a szentelt csarnokokban foly le, hanem kiárad a világra s a társadalmi élet minden mezejét elönti, az egyéni élet minden mozzanatát meghatározza. Ebben az utjában tenger sok akadállyal kell megküzdenie, sok, sok ellenállást legyőznie, — kapva-kaptak tehát a *Nagy Gergely Liber pastoralis curae* cimű könyvén, amelyben az *egy* keresztyén igazságnak mindennemű és rangú emberhez való elvitelét tárgyalja, még pedig egy igazi lelkipásztori személyiség szabad tevékenységében. A cura pastoralissal szemben sokkal inkább lehetett methodisztikus technikával boldogulni a ka-

* Ez a dolgozat szerzőnek *Bevezetés a gyakorlati theologiába* cím alatt most készülő nagyobb munkájából az I. fejezet.

[1] Kritik der Urtheilskraft I. kiadás, bevezető sorok.

[1] Böhm Károly, Ember és világa I—III. 1882—1906.

[2] Jellemzésüket lásd: Bassermann H. Die praktische Theologie als eine selbständ. wissenschaftliche theologische Disciplin. Heidelberg, 1896. p. 6.

techesis terén, mely csaknem liturgialis tény, tehát csupa mechanismus volt. Csupán az *Augustinus* fényes elméje mutatta itt meg teremtő hatalmát *de catechisandis rudibus* c. könyvében, ahol a didaktika alapelvét: a psychologiai accomodatio tanát rakja le. Augusztinus volt az, aki, a de christiania doctrina c. főművének 4. könyvében az első homiletikát megírta.[1] Még ő egy szempontot ismer csak: a hasznost; innen nézi az egész igehírdetést: hogyan lehet azt hasznossá tenni? De azért már hangsulyozza, hogy nem művészet teszi a prédikátort, hanem a szentlélek. Hangsúlyozza az igehírdető személyes hitét és csak azt a predikációt tartja épitőnek, amely egyéni hitből származott. Maga pedig e prédikátori eszménynek megtestesítője vala.[2] E művek mellett támadtak olyanok, amelyek a pap egész egyéniségének és hivatalának rajzát akarták adni. Klasszikus munka e tekintetben Johannes Chrysostomus περὶ ἱερωσύνης-e. Ragyogó tollal fest meg benne egy ideált, amelynek csak az a hibája, hogy igen magas, már riaszt inkább, mintsem vonz az ilyen túlon túl γενναία ψυχή, „kinek lelkét erősebb vihar dúlja föl, mint a tenger árját" s mégis „szent, jó, békés, szelid és munkás ember.[3]

Mind e művek még nem gyakorlati thelogia, legalább is nem az tudományos értelmében, de *anyaga* egy ilyen tudománynak, még pedig az egyház életének belső kényszerűsége folytán előállott anyag. Következett a scholastika, amely az egész vallásos életet opus operatummá s a theologiát casuistikává vagy hívságos szóhüvelyezéssé tette. Nem is fejlődhetett ki ebben a korban gyakorlati theologia, mikor az egyházi élet automatikus mechanismus s a hittudomány teljes formalismus lőn. Ha azoknak volna igazuk, akik velünk szemben a gyakorlati theologiát technikának tartják: akkor a középkori egyházban kellene legbensőbb vallásos életet és leginkább kifejlett gyakorlati theologiát találnunk. Pedig épen ez a kettő hiányzik a legteljesebben.[4]

3. A reformációval megváltozott minden. Luther és Kálvin munkája nem új dogmák alkotásában áll, hanem egy életelvnek gyakorlati megélésében. Soha tisztábban nem látszott, hogy a vallás személyi ügy és csak individuális subiectivismus mellett lesz eleven hatalom, igazság — mint most, a reformáció felhajnallásán. Talán az a nagy elmélyülés, hitbeli megújulás, prófétai perszonálitás fogható ehhez, amely Izrael történetében a Deutero-Jesaia s még inkább Jeremiás lelkén át szülte újjá az ó-szövetség vallását.[5] A reformációban ujra elettapasztalássá lesz a vallás, mely nem tan, nem technika, hanem közvetlen megélése az isteni kegyelemnek, úgy amint az a Krisztusban nyilvánvaló lett. Ez a belső bizonyosság, szent öröm, és mennyei szabadság — *újra átélve*: ez a reformáció.[6] Ebből pedig az következett, hogy az egész vallás újra gyakorlati kérdéssé vált, amint, hogy az is lényege szerint és az volt a tanítványok korában. Luther theologiája gyakorlati írásmagyarázat, vagy a hitvallás apologetikája, tehát teljesen gyakorlati. Nem is habozik kimondani: „Das ist aber die rechte speculativa, ja viel mehr practica Theologia, als: gläube an Cristum, und thue, wasdu schüldig bist zu thun in deinem Berufe... Die wahre rechtschaffene Theologia stehet in Praktiken, Brauch und Übung, und ihr Fundament und Grundfest ist Christus, dass mann sein Leiden, Sterben und Auferstehung mit dem Glaube ergreife. . Darumb gehört speculativa Theologia in die Hölle zum Teufel."[1] Kálvin csodás alkotása, minden idők legnagyobb dogmatikai rendszere: az *Insitució* is gyakorlati célt szolgált, s olybá vehető, mint egy óriás katechesis. Igen érthető tehát, hogy a gyakorlati életnek külön tudománya nem fejlődött ki a reformáció elején, hisz minden theologiai praktikus és minden keresztyén — gyakorlati theologus, már csak azért sem, mert a megújhodott egyházi életben először empiriára, tapasztalati kincs gyüjtésére volt szükség, hogy azután annak elméletét megadhassák. Ez a tény tudományos kifejezést nyert az Andreas Hyperius De recte formando theologiae studio libri IV. (Basel 1556) c. művében, mely az eddigi theol. disciplinákhoz: a biblica és speculativa theologiához egy harmadikat fűzött „de gubernatione et administratione eclessiae" és benne az egyházi praxist dolgozza föl. Mivel pedig az egyházi praxis elvei nem voltak tisztán leülepedve, Andreas Hyperius új tudományának tárgyául sorozza az egyházhistóriát, egyházkormányzatot, belső missiót, moralt stb.[2] De azért mégis ő a gyakorlati theologia atyja, ki e tudománynak önálló voltát kimutatta, s elveinek nagy jelentőségét tisztán fogta fel.

(Folyt. köv.)

[1] Méltatását lásd: Rothe R. Geschichte der Predigt Bremen, 1881. §. 31.

[2] Személyiségének gyönyörű rajza: Harnack A. Lehrbuch der Dogmengeschichte III, kötet 1897,

[3] Lásd Bassermann i. m. 11. lapján.

[4] A scholastika gyakorl. theologiát érdeklő kijelentéseit lásd: E. Chr. Achelis Lehrbuch der prakt. Theologie, Leipzig 1898. T. I. p. 2.

[5] Wellhausen: Izrael népének története. Ford, Kardos A, Budapest, 1892. p. 82.

[6] Harnack A.: Das Wesen des Christentums, Leipzig, 1603. p. 108.

[1] Achelis i. m. p 6.

[2] Lásd Achelis: Die Entstehung der prakt. Theologie Stud. Krit. 1892. p 26—31.

Nyilt kérdések a nyilt levelekre.*

Tekintetes Székely Ödön úrhoz, a Bethlen-kollegium internátusának felügyelő tanárához.

Kedves Barátom! Mivel ellensége vagyok annak, hogy anyaszentegyházunk ügyes-bajos dolgait politikai lapokba hurcoljuk, ez által ellenségeinknek örömöt okozzunk, kezökbe magunk ellen fegyvert adjunk, egymást akarva nem akarva lejárassuk: engedd meg, hogy e lap hasábjain tegyem meg észrevételeimet az „Erdélyi Hirlap" idei 24. és 58. számában közölt „Nyilt level"-eidre.

És minthogy második nyilt leveledben kifejezetten hangsúlyozod, miszerint tanítványaidtól is elvárod, hogy *ne kerteljenek*, hanem a szeg fejére üssenek, mert néked legtöbb gondot ad a fiúkat erre tanítani, mert hát Te amint irod, „effélékkel is foglalkozol", „minket pedig erre mintha nem is szoktattak volna"**: igyekezni fogok, különben is a gyakorlati élet forgatagában küzködő, az élet reális kér-

* A dolog előzményeiből a megértésre a következőket kell tudatnunk olvasóinkkal: az enyedi „Szabad-lyceum" rendezése alkalmából az E. P. L. hesábjain kifejlődött polemiát *Székely* Ödön tanár, mint az enyedi kollegium internátusának felügyelője az „Erdélyi Hirlap"-ba vitte át. Azt igyekezett kimutatni, hogy én tendenciózus és megbizhatatlan statisztikai adatokat csoportositottam s hogy tulkövetelő vagyok, mikor az enyedi collegiumtól azt követelem, hogy „minta gimnázium" legyen s az egész erdélyi egyh. ker. ref. felekezeti érdekeit szolgálja, főleg a teljesen vagyontalan, de érdemes ref. ifjak tanulhatásának biztositásával, mert az enyedi koliegium „megmarad Alsó-Fehér és Torda-Aranyos megye innenső felének vidéki gimnáziumának" s többre, mint e hivatás becsületes betöltésére nem vágyik. Erre én kimutattam, hogy adataimat a tanügyi jelentés „hivatalos" statisztikai adataiból vettem s kifejeztem azon reményemet, hogy az enyedi kollegium hivatásáról a kerület többsége bizonyára magasabb igényeket táplál. mint a koll. tanára. *Váró* Ferencz, a tanügyi jelentés összeállitója pedig kijelentette, hogy az igazgatók által beküldött „hivatalos" adatok vannak teljesen hiven feldolgozva a hivatolt statisztikában.

E cikket, mely a kérdést most a Bethlen-kollegium hivatása oldaláról fűzi tovább, azon meggyőződésben adjuk ki, hogy kerületünk tulnyomó nagy többségének álláspontját képviseli. Szerk.

** Ha jól emlékszem, Mihályi Károly, Lőte Lajos, Keresztes József, Székely Ferencz. Makkai Domokos talán megis tanitottak minket is erre, persze csak az ő erőik gyönge (?!) mértéke szerint.

déseivel szemben álló ember lévén, lehetőleg kertelés nélkül, a reális élet szempontjából mondani el a nyilt leveleidben foglaltakra észrevételeimet.

Hidd el Kedves Barátom, hogy azok a kérdések amelyekről Nagy Károly barátunk ir, — gyökerükben nemcsak őt foglalkoztatják és töltik el aggodalommal, hanem egyházkerületünk nagyobbik részét. A Te „Nyilt level"-eid pedig, nemhogy vigasztalót, megnyugtatót mondanának az aggodalmaskodóknak, hanem egyenesen lesujtóan szomorú és keserves dolgokat szólnak.

Én Istenem! hát a Bethlen Gábor kollegiumának tanára már még dicsekedni is csak annyival tud, hogy a kollegiumnak van 2 árvája, mint a kollegium fia? midőn csak évtizedekkel is ezelőtt évenként százával és százával kezdhették és folytathatták tanulmányaikat az alma mater kebelén földhöz ragadt szegények és árvák minden kivülről jövő segítség nélkül. És a Bethlen Gábor egykor híres kollegiuma jelene és jövendőjét annak tanára is csak így határozhatja immár meg: „Maradunk és leszünk Alsófehérmegye, Tordaaranyos innenső felének *vidéki gimnáziuma*, igyekezvén becsülettel, tisztességgel megállani helyünket, megmaradván iskolánk szép multjában, tisztességes jelenében rejlő előnyünk a többiek felett"? Vajjon a nagy Bethlen Gábor így álmodta főiskolájának jövendőjét?! Erre tette fejedelmi alapítványait? Alig hinnők!

Előhozakodsz most is ismételten leveleidben, miként hirdetitek enyedi tanárok valamennyien újra és újra, hogy: most aránytalanul többet segélyezitek a szegény fiúkat, mint régen, sőt, hogy most igazi alma mater a Bethlen-kollegium. Ahelyett, hogy a számok, a statisztika labyrintjébe tévedjek s esetleg a *kertelés* vádja alá essem, inkább a gyakorlati élet szempontjából kisértem meg ehhez szólani, megmondani, hogy miért nem tudom bevenni, megérteni nagyon sokad magammal ezt a „Te igazságtokat."

Ha én p. o. a szászvárosi Kun-kollegiumba viszek egy szegény, esetleg épen árva gyermeket, annak legalább az első évben épen anynyi segélyt tudok kapni, mint a gazdag enyedi kollegiumban. Pedig elég gyakorlott vagyok a kérés módjában. És ez velem ismételten megesett s bizonynyal még sok mással is. Már pedig csak az fogja a II. és következő osztályokban a segélyeteket élvezhetni, akinek alkalmat adtatok, hogy az elsőt végezhesse.

Sőt közel látom azt az időt is, midőn a magát joggal vidéki gimnáziumnak nevezhető szászvárosi Kun-kollegium, a sok ostrom dacára is, olyan terebélylyé fog fejlődni, melynek árnyékában sokkal több szegény, de tehetséges magyar kálvinista fiú fog felnőni, emberré lenni, mint a hires Bethlen-kollegiumban.

Akik a székelyudvarhelyi kollegiumunkba segítettek be egy-egy tehetséges szegény fiút, azok is azt vallják, amit én fentebb a szászvárosi kollegiumról.

Nagyrabecsült barátom, Bartha Zsigmond tanártársad, akinek az enyedi kollegium anyagi fejlődése körül elévülhetetlen érdemei vannak és aki az enyedi kollegium dolgait ugyancsak apróra ismeri, szóról-szóra ezt mondta nékem az 1905. évi kerületi közgyűlés alkalmával: „Igazad van abban, hogy a mai viszonyok között sem én, sem te tanulói pályára nem léphetnénk, sem belőlem tanár, sem belőled pap nem lehetne." És hányan nem tanulhattunk volna századokon keresztül hasonló századokon keresztül hasonló szegény sorsban osztozók! Ez a mély meggyőződésből felfakadó becsületes, őszinte kijelentés nem hagyja megértenem aztán e lap hasábjain megjelent „Több világosságot" célzó cikkeket sem. Hiszen ha ma sokkal inkább „alma mater" az enyedi kollegium, hogyan? miért van ez igy? Ha pedig így van, pedig megcáfolhatatlanul így van, hogyan lehessünk arról meggyőződve, hogy a Bethlen-kollegium ma szeretőbb alma mater, mint régen? Ez a reális élet beszéde!

Kostolóul, a nyilt leveleidben közölt számadatokból is vegyünk párt a gyakorlati élet szempontjából vizsgálat, ha úgy tetszik, elbírálás alá.

Midőn állítod egyik leveledben, hogy „Az „*alma mater*" jelleg nincs veszélyben, sőt iskolánk ma szeretőbb édes anyja gimn. növendékeinek", mint a multban —: fő-fő bizonyitékul felhozod, az 1905/6. tanévről szóló kimutatást, mely szerint a közvetlen segélyek végösszege: 38520 kor. 86 fillér. Ezzel szemben a kezeim között levő 1878/9. tanévi kimutatás szerint a közvetett és közvetlen segélyek végösszege: 42.924 kor. 10 fillér. (Lásd: koll. értesítő 23. és 24. old.) Minthogy a theologusoknak és képezdészeknek adott segély úgy az 1905/6., mint az 1878/9. tanévi kimutatásban benne foglaltatik, — a dolog lényegének elbírálására ez nem bír befolyással.

Aztán a segélyösszegek mekkoraságánál, azok növekedését illetőleg, figyelembe veendő nemcsak az esetleges uj stipendiumok összege, hanem azon ténykörülmény is, hogy némelyik stipendium a maga természeténél nőtt. P. o. a Jablonczay-féle alapítványi birtok magasabb haszonbérénél fogva ma egyenként 210 kor., mig a 70-es években circa 120 kor. volt. A stipendiumok egy része családi jellegű, mely a szegény tanulók segélyezésénél a legtöbbször számításba nem vehető.

A bennlakás nagy ágygyal és tandíjjal, midőn a vaságyas berendezés épúgy megvolt, mint ma, az 1881/2. tanévben gimn. tanulóknak volt 25 korona, 1905/6. tanévben 80 kor.; bennlakás kis ágygyal és tandíjjal az 1881/2. tanévben 19 korona, az 1905/6. tanévben 64 korona. A tűzifa, kegykoszt stb. magasabb értékeléséről nem is szólok.

Nagyon világosan látható ezen kóstolóul felhozott számadatokból is, miszerint a mostani magasabb segélyösszegek távolról sem bizonyítják, hogy ma több szegény tanulón segíttek, ma többnek, avagy legalább is annyinak teszitek lehetővé a tanulást, mint a 70-es, 80-as években, amely évtizedek nem is a Bethlen-kollegium virágkorából valók. Hogyan értsük tehát ama nagyon is hírdetett állításodat, hogy a Bethlen Gábor kollegiuma ma inkább alma mater, mint a multban, hogy ma szeretőbb édesanyja gimn. növendékeknek, mint akár a mi időnkben?

A Grasser Károly szászsebesi ügyvéd alapítvány ügyét magam is jól ismerem; szászsebesi egyházamnak is szép összeget adományozott. De ismerem ama másik esetet is, midőn egy kiváló szép tehetségű szászsebesi szegény magyar kálvinista fiunak Ti nem birtátok lehetővé tenni gazdag kollegiumotokban a tanulást, a szász lutheránus egyház pedig évi 240 kor. stipendiummal lehetővé tudta tenni.

Kedves Barátom! Ezekre adj nekünk megnyugtató feleletet és légy meggyőződve, hogy nagyonnagyon sokan leszünk hálás lekötelezettjeid. Mert légy arról is meggyőződve, hogy a Bethlen-kollegium iránt érzett hálában legfennebb ha versenyezhetünk, jóhírnevéért legfennebb ha egyformán féltékenykedünk.

Szives üdvözlettel vagyok

Alvincz, 1907. március hava.

régi barátod

Benedek Károly,
ref. lelkész, em. főjegyző.

IV.

A bemutatott ügyforgalmi kimutatás tudomásul vétetvén azzal, hogy jövőre az előző összes hátrálékok nyilvántartandók.

Marosvásárhelyi kollégium által az özvegy-árvai gyám-alapról kiállított alapító levele jóváhagyatott.

Köblös István m.-nemegyei lelkész kérése fegyelmi ügyében, bíróság delegálása iránt, indokolatlannak találtatott.

Cseresznyés Ödön balázsfalvi lelkész részére a kért szabadság megadatott.

A szászsebesi papi díjlevél jóváhagyatván, az állás betöltésére esperes útasíttatott.

Adámosi ehhnek templomépitésre való kéregetés engedélyeztetett, útasíttatván egyszersmind konventi tőke segély kérésre.

A kidei lelkész elleni panasz az espereshez tétetett át ssaját hatáskörében való elintézés végett.

Szilágynagyfalusi dilybérszerződése jóváhagyatott.

A zágoni papválasztás megsemmisittetik, s a szavazók névjegyzékének összeirása, s új pályázat hirdetésével kezdődő újabbi szabályszerü választási eljárás bevezetése elrendeltetett.

Erzsébetvárosi hívek kérése, hogy papi állásukat, a hármas jelöléstől eltekintve, meghivás útján tölthessék be — nem volt teljesíthető, miután a kerület által e missiói-kör fenntartásához adott nagymérvü segélyezés a jelölési jog fenntartását nagyon is indokolja.

Irsay József bíróságok delegálása iránti kérésének a törvény világos rendelkezései értelmében helye nem lévén, az teljesíthetőnek nem találtatott.

Hátszegi ehk. birtokeladási szerződései jóváhagyattak.

Az ajtoni papilak épitési terve műszaki előadó aa. javaslata értelmében engedélyeztetett.

A barroi s.-lelkészi díjlevél jóváhagyatott.

Pap Lajos dedrádszéplaki lelkész aa. ügyében esperes aa. utasitotta a katonai bíróság végzésének bemutatására.

A tüzbiztositás kérdésének szövetkezeti alapon való előkészitésére fölkért bizottság kiegészitése iránt akként határozott, hogy Lészay Ferenc ig. tanácsos aát. bizottsági tagul fölkérte, s az előadói teendők vitelével Maksay János helyébe Pünkösti Pál számvevőhelyettest bizta meg.

Az idő előrehaladottságára tekintettel az ülés bezáratott, s a tárgyalások folytatására e hó 28-ika tüzetett ki.

M . y.

(Folyt. köv.)

EGYHÁZMEGYEI ÉLET.

Egyházi értekezlet.

A marosi egyházmegyébe tartozó „Bekecsalji Egyházi Értekezlet“ szép és lélekemelő gyűlést tartott március 15-én Kebele községben. E félreeső kis faluban, hol nagyobb része a lakosságnak gör. kath. oláh, igazán nemzeti missziót teljesített az értekezlet, mikor itt áldozott a nagy nap emlékének. És bár kijutott a támadásból is, hogy az értekezlet miért vonja el ép' e napon hívei köréből a papjait, de a szép erkölcsi siker ennek dacára is megnyugtathatja az értekezlet tagjainak lelkét, tudva, hogy jó munkát végzett. A gyülekezés Osváth Domokos földbirtokos házánál volt d. e. 10 órakor, honnan az egész értekezlet a harangok hívására felvonult a helybeli kis templomocskába. Itt már a helybeli kisszámu református hívők és a nagyobb számu idegen felekezetüek megtöltötték a padokat, sejtve, hogy ma valami szokatlan dolog történik. A XC. zsoltár akkordjainak elhangzására Nagy Albert backamadarasi lelkész, értekezleti elnök lépett a szószékre s gyönyörű alkalmi imádságában köszönte meg Istennek e napot s kérte áldását, segedelmét továbbra is a magyar nemzet életére. Utána Dengel Géza magyarósi lelkész tartott alkalmi egyházi beszédet a XXIX. zsolt. 11. verse alapján, melynek közvetlen eszméje és lelkes előadása megtették a hatást. A szabságharc inditóokairól és következményeiről szólott, felmutatva, hogy Isten volt az, aki nemzetünknek az erőt adta e küzdelemben s aki végre a sok véres harc után a csendes fejlődés békéjével áldotta meg. Különösen a jobbágyság helyzetének rajzolása volt oly eredeti es találó beszédjében, hogy a jó oláh atyafiaknak is kiesett a könny szemükből.

Istentisztelet után az értekezlet újra felvonult Osváth Domokos házához és ott folytatta ülését. Staudner Mátyás tompai lelkész olvasta fel itt két eredeti szép költeményét „1907. márc. 15-én“ és „Emlékezés Rákócziról“ címmel, melyek lelkesitő hatást tettek a hallgatóságra s ha a hely engedi, e lapban is napvilágot látnak. Még Jancsó Albert nyárádszentimrei lelkésznek kellett volna felolvasnia Rákócziról, de nem jelenhetett meg az értekezleten és igy néhány bensőbb természetű ügy elintézése után Nagy Albert buzditó szavaival a gyűlés véget ért. Ebédre Osváth házigazda látta szivesen az értekezletet s az ebédért járó díjakat készséggel ajánlotta fel a helybeli egyház céljaira. Fogadja ezért az értekezlet hálás köszönetét. Az értekezlet munkáján pedig legyen továbbra is Isten áldása és segedelme!

GYÁSZROVAT.

Giczei Diószeghy Mór érkávási lelkész, életének 49-ik, boldog házasságának 23-ik, papságának 24-ik évében e hó 17-én meghalt. Özvegy neje mellett 8, nagyobb részben kiskoru gyermeke, a jóbarátok széles köre s őt igazán szeretett gyülekezete, a szilágyi egyházmegye gyászoló papsága állták körül sirját. Nem volt szerencsénk személyesen közelebbről ismerni őt, de amennyire ismerhettük, abból is megállapithatjuk, hogy kerületünk papsága érzékeny veszteséget szenvedett halálával. Határozottan poéta-lélek volt s habár országos hirre nem emelkedett, telt szivéből folyton áradott a vers, a beszély, amelyeket legnagyobb részben szükebb hazája lapjában a „*Szilágy*“-ban s a mi „*Vasárnap*“-unkban, majd több kötetben összegyüjtve adott ki. Gyermekesen naiv, nemes lelke az anyagi és családi gondok igen sulyos terhe alatt bizonyos keserü humorral volt tele. Az ő „nevetésére“ valóban ráillett a bibliai jellemzés, hogy „nevetés közben is fáj az embernek a szive“. Hanem az emberek szivesen nevettek *vele — rajta*. Hiszen a saját nevetésének a tárgya is rendszerint a saját nyomorusága volt. Galgenhumor. De oly érzékeny, szerető sziv lakott benne, amely ritkitja párját. Igazán elmondhatta, hogy neki szegénységében gazdagsága — a családja volt. Ahogy nőtt az számban, úgy nőtt az ő szeretete velük. Teljes örömét csak egyik leányának érte, kit nemrégiben adott férjhez. Ugy élt a világban, mint nem e világból való. Míg körülte folyt a vagyon után való tülekedés: ő iróasztalánál szórta lelki kincseit, bizony, leggyakrabban ingyen, sohasem kérdve, hogy mi honoráriumot kaphat, sőt sokszor köteteire maga ráfizetve. De neki életeleme volt az irás. A sötét halálsejtelmek, melyek évek óta gyötörték, mégis valóra váltak — elég korán. A nyugalmat, mely után epedt, fáradt testének megadta a halál; hisszük, hogy az Isten pedig nemes lelkének adott szenvedés nélküli örök életet. Adjon övéinek is vigasztalást, gyámolt, támogatást! Legyen áldott emlékezete!

Sepsi-nagybaczoni Molnár Endre kir. alügyész Brassóban f. hó 9-én életének 41-ik, boldog házasságának 10-ik évében hirtelen véget vetett életének. A kiváló férfiu, jeles jogász *Molnár* János brassói nyug. ref. paptársunk fia volt. Az agg pátriárkát mily sulyos csapás érte. „Sirva megyen az ő fia után a koporsóba.“ A boldogultat sulyos idegbaj döntötte kora sirba. Az Ur adjon erőt övéinek a nagy csapás elviselésére!

Czirmay Sándorné, szül. Hoffmann Amália életének 63-ik, házasságának 38-ik évében, hosszas és kinos szenvedés után folyó hó 12-én délután 4 órakor meghalt. Benne Czirmay Zoltán kézdivásárhelyi paptársunk édes anyját gyászolja.

Miháltz Elekné, szül. Léczfalvi Csákány Josefin életének 65-ik, boldog házasságának 48-ik évében, f. év március 20-án meghalt. Mintaképe volt az egyszerü, munkás, kevéssel beérő s övéiért élő református papné-

Igazgatótanácsunk üléséből.

Kolozsvár, 1907. márc. 21.

(Folytatás.)

Elnökölt br. Bánffy Dezső ehker. főgondnok, jelen voltak Simó Lajos főgondnok, Bartók György püspök, Kenessey Béla főjegyző, br. Bánffy Ernő, Lészay Ferencz, Becsek Lajos, dr. Sárkány Lajos, Váró Ferencz, Incze Gerő, Sándor János, Deési Gyula igazgató tanácsosok, Elek Lajos titkárhelyettes, Pünkösti Pál számvevő helyettes, dr. Kálmán János tanügyi előadó helyettes, előadók és Módy Elek, mint jegyzőkönyvvezető.

Az ülés megnyitása után elnök aa. sajnálatát fejezi ki a fölött, hogy a folyó évben tartott két első ülésen részt nem vehetett, jelenti továbbá, hogy az uj egyházi törvények legfelsőbb megerősödéssel ellátva leérkeztek. Ohajtandó, hogy tavaszi közgyülés tartassék, aminek tárgyai lennének az új Zsin. Törvények kihirdetése, a kolozsvári theologiai fakultáson üres gyakorlati tanszék betöltése és a még f. évi ápril. 18-iki ig. tan. ülésben megállapítandó tárgyak, javasolja, hogy május 25-én tartassék meg a rkiv. közgyülés, amihez az ig. tanács is hozzájárult.

Püspök aa. előterjesztésére a theol. tanterv revizióra vonatkozólag Sándor János tanügyi bizottsági szakelőadó véleményes javaslata tárgyaltatott s a pontonkénti tárgyalás után megállapította az ig. tanács a maga módosító javaslatát, nevezetesebb kivánalmak: hogy az alkalmazandó magántanárok száma ne kötelezőleg 6-ban állapíttassék meg, hanem csak 2—6 ban, — a kötelezett tárgyak közé I. és II. éveseknek a héber nyelv fölvétessék, — egyházjogi szeminárium is tartassék stb.

Ugyancsak Püspök aa. előterjesztésére az 1906. évi számadások számvevői felülvizsgálására, — Pünkösti Pál érdekeltségére tekintettel, — dr. Sárkány Lajos ig. tanácsos kéretett föl.

I.

Jáni Lajos kérése, melyben fegyelmi ügyében bíróság delegálását kéri, nem volt figyelembe vehető.

A közoktatási miniszter a Radák-hagyatéknak kongrua szempontjából való bejelentését elrendelvén, az ig. tanács ennek eleget tesz, de a végrendeletre hivatkozással, tiltakozik álláspontja ellen.

Maros-Hévíz központi tőkéje papilak renoválásra kiutaltatott, elvárván a papi állás sürgős betöltését.

Siménfalvának a hivatalos lap díjtalan küldése iránti kérése nem volt teljesíthető.

Csekelaki ehknek 2200 korona kölcsön felvétele papilak építésére, engedélyeztetett.

Vistai egyháznak engedélyeztetett 12000 korona Emke-kölcsönnek iskola építésre való igénybevétele s a bemutatott csereszerződés s iskolaépítési terv jóváhagyatott, előbb azonban az államosítás feltételei az állammal megkötendők.

Az ehker. ügyvéd évi jelentése tudomásul vétetett.

A theol. ifjak ősszi megbetegedésénél fölmerült kórházi költségek, az illető mászáros legközelebbi járandóságából visszatartandólag, kiutaltattak.

A peteki ehközség ingatlan vásár szerződései jóváhagyattak.

Bonyhai ehnek központi tőkéje kamatai s 1600 kor. tőke templomfölszerelés és orgona építésre kiadatik, azonban visszamaradt tőkéje kamataiból az elköltött 1600 kor. visszaállítandó.

A nagyenyedi, kolozsvári, nagyszebeni egyházmegyék 1906. évi számadásai jóváhagyattak, úgyszintén a Pataki Ágotha, Zsombori Amália alapok s a Szeretetház számadásai is.

A budapesti Bethlen Gábor Kör 2000 korona segély iránti kérése, fedezet hiányában, nem volt teljesíthető.

Fölmerült panasz alapján a kolozsvári ehmegye útasíttatott, hogy az ehmegyei fizetendőségek befizetését az esperesi hivatal útján, nem pedig a pénztárát kezelő Közhasznú Szövetkezettel sürgettesse.

Elek Lajos titkárhelyettes aa. lelkészi szolgálatát a folyó év őszétől folytatni szándékozván, kérésére intézkedések tétettek esperesi úton az országos lelkészi özvegy-árvai nyugdíjba ez évnek beszámítása iránt.

II.

A Simon Ferenc és Nagy Sándor sérelmi panaszának elútasításáról szóló közgyűlési határozat hivatalosan közöltetik a szászvárosi kollégium előljáróságával.

A szászvárosi kollégium előljáróságának a tanárok mellékfoglalkozása tárgyában kelt eltiltó határozat elleni felebbezése a kerületi közgyűléshez intéztetvén, visszaküldetik, miután az 1906. évi közgyűlés határozata alapján az ehkerületi főtörvényszék, mint fegyelmi bírósághoz való folyamodásnak van helye.

Szászvárosi kollégium jelentése 1905. évi számadására tett észrevételekre, megnyugtató tudomásul vétetett.

Zilahi kollégium 4 tanárának felebbezése mellékfoglalkozásuk tárgyában az ügyre vonatkozó adatok közlésével áttétetik az ehker. főtörvényszékhez, mint közig. bírósághoz.

Marosvásárhelyi kollégium igazoló jelentése számadásainak az ig. tanács kikerülésével a konventhez történt fölterjesztése tárgyában tudomásul vétetett, jövőre azonban a hivatalos út betartására utasíttatott.

Nagyenyedi kollégium előljárósága fölkérésre bemutatván a gyakorló tanári intézményre vonatkozó tervezetét, ami a tanügyi bizottságban is tárgyaltatván, e tervezet szerinti további kisérletezés engedélyeztetett s fölkéretett az előljáróság, hogy e tervezetet évi értesítője, esetleg sokszorosítás útján többi kollégiumunkkal is hozzászólás, továbbfejlesztés végett ismertesse.

A nagyenyedi tanári szállások használatára vonatkozó szabályzat — az előadó által javasolt módosításokkal jóváhagyatott.

Máté Samu kéméri lelkésznek az ottani hitelszövetkezetnél igazgatósági tagság s a fogyasztási és értékesítő szövetkezetnél igazgatósági elnökség, Szotyori Lajos vistai lelkésznek hitelszövetkezeti igazgatói állás eltogadása a folyó évre tudomásul vétetett.

Kovács Antal kilyéni lelkésznek a Bodza-féle községi alap-kezelői állás viselése engedélyeztetett.

III.

Szászvárosi kollégiumnak egy szomszédos telek megvásárlásáról szóló szerződése jóváhagyatott.

Sepsiszentgyörgyi kollégiumunk határozata egy román tanulónak az erdélyi ref. kollégiumokból való kizárásáról — némely enyhítő körülményekre tekintettel, — csak helyi kizárásra módosíttatik.

Drád községben egy állami iskola felállítása érdekében kötött adás-vevési szerződés jóváhagyatott.

A theol. fakultáson megüresedett 4 állami ösztöndíjra az előljáróság által ajánlott négy ifjú főhatóságilag is ajánltatik.

A székelyudvarhelyi kollégium építési kölcsöne tárgyában kelt miniszteri leirat közöltetik az előljárósággal.

A theologiai fakultás gyakorlati tanszékének betöltésére vonatkozó pályázati hírdetés elfogadtatván, május 10-iki lejárattal kiadatik.

IV.

A bemutatott ügyforgalmi kimutatás tudomásul vétetvén azzal, hogy jövőre az előző összes hátrálékok nyilvántartandók.

Marosvásárhelyi kollégium által az özvegy-árvai gyám-alapról kiállított alapító levele jóváhagyatott.

Köblös István m.-nemegyei lelkész kérése fegyelmi ügyében, bíróság delegálása iránt, indokolatlannak találtatott.

Cseresznyés Ödön balázsfalvi lelkész részére a kért szabadság megadatott.

A szászsebesi papi díjlevél jóváhagyatván, az állás betöltésére esperes útasíttatott.

Adámosi ehhnek templomépitésre való kéregetés engedélyeztetett, útasíttatván egyszersmind konventi tőke segély kérésre.

A kidei lelkész elleni panasz az espereshez tétetett át ssaját hatáskörében való elintézés végett.

Szilágynagyfalusi dilybérszerződése jóváhagyatott.

A zágoni papválasztás megsemmisittetik, s a szavazók névjegyzékének összeirása, s új pályázat hirdetésével kezdődő újabbi szabályszerü választási eljárás bevezetése elrendeltetett.

Erzsébetvárosi hívek kérése, hogy papi állásukat, a hármas jelöléstől eltekintve, meghivás útján tölthessék be — nem volt teljesíthető, miután a kerület által e missiói-kör fenntartásához adott nagymérvü segélyezés a jelölési jog fenntartását nagyon is indokolja.

Irsay József bíróságok delegálása iránti kérésének a törvény világos rendelkezései értelmében helye nem lévén, az teljesíthetőnek nem találtatott.

Hátszegi ehk. birtokeladási szerződései jóváhagyattak.

Az ajtoni papilak épitési terve műszaki előadó aa. javaslata értelmében engedélyeztetett.

A barroi s.-lelkészi díjlevél jóváhagyatott.

Pap Lajos dedrádszéplaki lelkész aa. ügyében esperes aa. utasitotta a katonai bíróság végzésének bemutatására.

A tüzbiztositás kérdésének szövetkezeti alapon való előkészitésére fölkért bizottság kiegészitése iránt akként határozott, hogy Lészay Ferenc ig. tanácsos aát. bizottsági tagul fölkérte, s az előadói teendők vitelével Maksay János helyébe Pünkösti Pál számvevőhelyettest bizta meg.

Az idő előrehaladottságára tekintettel az ülés bezáratott, s a tárgyalások folytatására e hó 28-ika tüzetett ki.

M. y.

(Folyt. köv.)

EGYHÁZMEGYEI ÉLET.

Egyházi értekezlet.

A marosi egyházmegyébe tartozó „Bekecsalji Egyházi Értekezlet“ szép és lélekemelő gyűlést tartott március 15-én Kebele községben. E félreeső kis faluban, hol nagyobb része a lakosságnak gör. kath. oláh, igazán nemzeti missziót teljesített az értekezlet, mikor itt áldozott a nagy nap emlékének. És bár kijutott a támadásból is, hogy az értekezlet miért vonja el ép' e napon hívei köréből a papjait, de a szép erkölcsi siker ennek dacára is megnyugtathatja az értekezlet tagjainak lelkét, tudva, hogy jó munkát végzett. A gyülekezés Osváth Domokos földbirtokos házánál volt d. e. 10 órakor, honnan az egész értekezlet a harangok hívására felvonult a helybeli kis templomocskába. Itt már a helybeli kisszámu református hívők és a nagyobb számu idegen felekezetüek megtöltötték a padokat, sejtve, hogy ma valami szokatlan dolog történik. A XC. zsoltár akkordjainak elhangzására Nagy Albert backamadarasi lelkész, értekezleti elnök lépett a szószékre s gyönyörű alkalmi imádságában köszönte meg Istennek e napot s kérte áldását, segedelmét továbbra is a magyar nemzet életére. Utána Dengel Géza magyarósi lelkész tartott alkalmi egyházi beszédet a XXIX. zsolt. 11. verse alapján, melynek közvetlen eszméje és lelkes előadása megtették a hatást. A szabasághare inditóokairól és következményeiről szólott, felmutatva, hogy Isten volt az, aki nemzetünknek az erőt adta e küzdelemben s aki végre a sok véres harc után a csendes fejlődés békéjével áldotta meg. Különösen a jobbágyság helyzetének rajzolása volt oly eredeti es találó beszédjében, hogy a jó oláh atyafiaknak is kiesett a könny szemükből.

Istentisztelet után az értekezlet újra felvonult Osváth Domokos házához és ott folytatta ülését. Staudner Mátyás tompai lelkész olvasta fel itt két eredeti szép költeményét „1907. márc. 15-én“ és „Emlékezés Rákócziról“ címmel, melyek lelkesitő hatást tettek a hallgatóságra s ha a hely engedi, e lapban is napvilágot látnak. Még Jancsó Albert nyárádszentimrei lelkésznek kellett volna felolvasnia Rákócziról, de nem jelenhetett meg az értekezleten és igy nehány bensőbb természetű ügy elintézése után Nagy Albert buzditó szavaival a gyűlés véget ért. Ebédre Osváth házigazda látta szívesen az értekezletet s az ebédért járó díjakat készséggel ajánlotta fel a helybeli egyház céljaira. Fogadja ezért az értekezlet hálás köszönetét. Az értekezlet munkáján pedig legyen továbbra is Isten áldása és segedelme!

GYÁSZROVAT.

Giczei Diószeghy Mór érkávási lelkész, életének 49-ik, boldog házasságának 23-ik, papságának 24-ik évében e hó 17-én meghalt. Özvegy neje mellett 8, nagyobb részben kiskoru gyerrmeke, a jóbarátok széles köre s őt igazán szeretett gyülekezete, a szilágyi egyházmegye gyászoló papsága állták körül sirját. Nem volt szerencsénk személyesen közelebbről ismerni őt, de amennyire ismerhettük, abból is megállapithatjuk, hogy kerületünk papsága érzékeny veszteséget szenvedett halálával. Határozottan poéta-lélek volt s habár országos hirre nem emelkedett, telt szivéből folyton áradott a vers, a beszély, amelyeket legnagyobb részben szükebb hazája lapjában a „*Szilágy*“-ban s a mi „*Vasárnap*“-unkban, majd több kötetben összegyüjtve adott ki. Gyermekesen naiv, nemes lelke az anyagi és családi gondok igen sulyos terhe alatt bizonyos keserü humorral volt tele. Az ő „nevetésére“ valóban ráillett a bibliai jellemzés, hogy „nevetés közben is fáj az embernek a szíve“. Hanem az emberek szívesen nevettek *vele — rajta*. Hiszen a saját nevetésének a tárgya is rendszerint a saját nyomorusága volt. Galgenhumor. De oly érzékeny, szerető sziv lakott benne, amely ritkitja párját. Igazán elmondhatta, hogy neki szegénységében gazdagsága — a családja volt. Ahogy nőtt az számban, úgy nőtt az ő szeretete velük. Teljes örömét csak egyik leányának érte, kit nemrégiben adott férjhez. Ugy élt a világban, mint nem e világból való. Míg körűlte folyt a vagyon után való tülekedés: ő iróasztalánál szórta lelki kincseit, bizony, leggyakrabban ingyen, sohasem kérdve, hogy mi honoráriumot kaphat, sőt sokszor köteteire maga ráfizetve. De neki életeleme volt az irás. A sötét halálsejtelmek, melyek évek óta gyötörték, mégis valóra váltak — elég korán. A nyugalmat, mely után epedt, fáradt testének megadta a halál; hisszük, hogy az Isten pedig nemes lelkének adott szenvedés nélküli örök életet. Adjon övéinek is vigasztalást, gyámolt, támogatást! Legyen áldott emlékezete!

Sepsi-nagybaczoni Molnár Endre kir. alügyész Brassóban f. hó 9-én életének 41-ik, boldog házasságának 10-ik évében hirtelen véget vetett életének. A kiváló férfiu, jeles jogász *Molnár* János brassói nyug. ref. paptársunk fia volt. Az agg pátriárkát mily sulyos csapás érte. „Sirva megyen az ő fia után a koporsóba.“ A boldogultat sulyos idegbaj döntötte kora sirba. Az Ur adjon erőt övéinek a nagy csapás elviselésére!

Czirmay Sándorné, szül. Hoffmann Amália életének 63-ik, házasságának 38-ik évében, hosszas és kinos szenvedés után folyó hó 12-én délután 4 órakor meghalt. Benne Czirmay Zoltán kézdivásárhelyi paptársunk édes anyját gyászolja.

Miháltz Elekné, szül. Léczfalvi Csákány Josefin életének 65-ik, boldog házasságának 48-ik évében, f. év március 20-án meghalt. Mintaképe volt az egyszerü, munkás, kevéssel beérő s övéiért élő református papné-

nak. Emlékét őrzik övéi s az árvák, szenvedők, kiknek könnyeit annyiszor letörölte. Elfáradt teste már meglelte nyugalmát, — lelke várja övéit a boldogabb másvilágban. Miháltz Elek magyarvalkói nyug. ev. ref. lelkész benne nejét, Miháltz Ákos ottani rendes lelkész édes anyját siratja.

KÜLÖNFÉLÉK.

Olvasóinknak s egész anyaszentegyházunknak boldog husvéti ünnepeket kivánunk.

Az egyetemes konvent ez évi rendes ülése ápril hó 9-én kezdődik Budapesten. Megelőzőleg ápil 3-án az egyetemes tanügyi bizottság fog ülésezni, hogy javaslatait a konventnek megtehesse.

Egyházkerületi közgyülés. Az erdélyi egyházkerület tavaszi rendkivüli közgyülésének idejét az elnökség — mint értesülünk az Igazgatótanács meghallgatása után f. évi május 25-ére tüzi ki. Főtárgya lesz az uj egyházi törvények életbeléptetése felől intézkedni és a kolozsvári theol. fakultás gyakorlati theol. tanszékének betöltése.

Egyházkerületi főtörvényszéki ülés tartatott e hó 22-én, a mikor is egyéb ügyek közt, az Irsay József volt kolozsvári lelkés perújítási kérvényének másodfoku ellátása is megtörtént. A főtörvényszék Kenessey Béla főjegyző elnöklése alatt ez egyh.-megyei törvényszék végzését helyben hagyva, a perújításnak nem adott helyet.

A két prot. egyház közös bizottsága, mint a lapokból olvassuk, új felterjesztéssel élt a kultuszminiszterhez. Az 1848: XX. t.-c. 2. §-ára vonatkozó kérésére, többszöri sürgetés után oly választ kapott, a melyet szó nélkül hagyni nem lehetett. Azt irja ugyanis a miniszter, hogy a nevezett §-ban emlitett „tökéletes egyenlőség és viszonosság“ a bevett vallásfelekezetek között végre van hajtva már a törvény meghozatala által s most legfennebb az egyes visszaélésekről lehet beszélni, melyeket a kormány minden oldalra orvosolni igér. Az új előterjesztésben, mint halljuk, a bizottság azon intézményes visszaélésekre — párbér, kegyuraság stb. — mutat reá, a melyek a „tökéletes egyenlőseget és viszonosságot“ illusoriussá teszik s ezek orvoslását is kivánja. A miniszteri leirat s arra adott válasz a konventen fog — reméljük — bemutattatni s akkor módunkban lesz teljes szövegükben ismertetni.

„Figyelmeztetés“ cimen lapunk hivatalos részében a konventi elnökségnek megszivlelendő tájékoztatását adjuk. A kisérő-irat arra hivatkozik, hogy némelyik hazai egyházi lapunk hirdetések közlésével kezére játszik annak a törekvésnek, mely megnehezíti az amerikai magyar ref. egyházaknak a hazai egyházhatósághoz való csatlakozását. Ujabban, mint a D. P. L.-ból olvassuk, a debreceni theologiáról bocsátottak ki theologusokat ily munkakörbe. Bárhogy gondolkozzék is valaki az amerikai magyar ref. gyülekezetek kormányzásának kérdésében, mégis csak furcsa az, hogy egyházunk hivatalos állásfoglalásának gyengitésére épen a hivatalos egyház testületei nyujtsanak segédkezet. Hát csak nem hagy el bennünket a visszavonás örök átka!? A konventi elnökség jól megfontolt intenció, bizony több figyelmet és több támogatást igényelhetnének.

Du Ruyter Mihály emléke. Hollandia nagy fénynyel ünnepelte e hó 24-én Michiel Adrianssoon du Ruyter, a hires tengeri hősnek, ki számos tengeri ütközetet nyert meg és még az angol tengeri haderőt is meg tudta győzni, születésének 300 éves évfordulóját. Az udvar, miniszterium, hatóságok és a külföld hivatalos részvételével Amsterdamban nagy emlékünnepély volt a hős „Niewe Keerk“-beli siremléknél. Az ünnepélyen megjelentek a királynő, az anyakirályné, a miniszterek, a nagykövetek, a polgári, katonai és tengerészeti hatóságok fejei, az első és második kamara elnökei, valamint a német, angol és dán tengerészet képviselői. Hivatalosan résztvett a magyarországi református egyház is, melyet a Zsinat felkérésére dr. J. J. P. Valeton utrechti egyetemi tanár, továbbá 3 az utrechti egyetemen tanuló magyar theologus diák képviselt s tette le a nagy férfiu sirjára azt a gyönyörü ezüst koszorut, melyen az általa megszabaditott magyar prot. gályarab-papok nevei vannak felvésve. Szülővárosában, Vlissingben, Henrik herceg részvételével lették az emlékére alapitott tengerész-iskola alapkövét. A nagy férfiu és hithős emléke legyen áldott mindörökké!

Egyházmegyei közgyülés. A küküllői ev. ref. egyházmegye e hó 21-én tartotta meg rendes közgyülését Dicsőszentmártonban. A közgyülés ima, megalakulás, elnöki megnyitó beszéd után az ú jtanítóktól bevette a szokásos esküt. A közgyülés elfogadta az esperesi számadásokat és jóváhagyta az egyházmegye ez évre vonatkozó költségvetését. A tisztújításra vonatkozó igazgató-tanácsi leirat Benedek Pál és Hegyi Károly lelkészek kozzászólása után Nagy Pál inditványára tudomásul vétettek. Majd a fegyelmi törvényszéki pótbirák megválasztására került a sor, melynek rendjén Hegyi Károly dicsőszentmártoni, Szakács M. Albert sövényfalvai ev. ref. lelkészek, Gyalay K. József és dr. Szentmiklósy László egyházmegyei képviselők választattak meg fegyelmi pótbirákká. Néhány segély-kérvény és inditvány letárgyalása után a közgyülés Nagy Domokos elnöki bezáróbeszéde után véget ért. Ez volt a közgyülésnek igen rövid vonásokban rajzolt képe. Főleg azért foglalkozunk e közgyülés lefolyásával, hogy egyidejüleg örömünknek adhassunk kifejezést a fölött, hogy az egyházmegye egére korábbi gyüléseken szenvedélyes viták, gyülölködések, pártoskodások alakjában felvonult nehéz fellegek mintha eloszlottak volna. Nagy Domokos esperes záróbeszédével mi is ama reményünknek adunk kifejezést, hogy a közgyülés határvonalat alkot egy áldatlan mult és egy áldásthozó jövő között. (Kk.)

HIVATALOS RÉSZ.

Sz. 249—1907. Püsp. hiv.

PÁLYÁZAT.

Bz erdélyi ev. ref. egyházkerületben a nagyenyedi egyházmegyébe kebelezett *székelykocsárdi* kántori állásra pályázatot nyitok.

Az ig. tanács által 491—1906. sz. a. megerősített díjlevél szerint, javadalom: 1. 9 h. 1236 □-öl szántó, 217 □-öl puszta szőlő, 229 □-öl káposztás haszonélvezete 153 kor. értékben; az adót az egyház fizeti. 2. Az egyházközség pénztárából negyedévi előleges részletekben 800 kor., áldozói illetmény 8 kor. 40 f. 3. 9 szekér puha tűzifa házhoz szállítva 20 kor. 4. Stóla temetésért esetenként 80 fillér, átlagos értéke 10 kor. Összes javadalom 991 kor. 40 fillér.

Kötelessége: a rendes énekvezérlés és egyházi jegyzői teendők végzése, úgyszintén dalárda vezetése.

Pályázati határidő 1907. év ápril 15.

Szabályszerüen felszerelt folyamodványok nt. Jancsó Lajos esperes aához, Maros-Újvárra, terjesztendők be.

Kolozsvár, 1907. március 21-én.

Bartók, püspök.

Sz. A/1907.

FIGYELMEZTETÉS.

Újabban protestáns lapjainkban oly amerikai lelkészi állásokra vonatkozó pályázati hirdetmények láttak napvilágot, mely állások nem a magyarországi református egyház egyetemes konventjének fenhatósága alatt álló amerikai magyar református egyházmegye, hanem a Reformed Church in the United States vagy a Presbyterian Church in the United States kötelékébe tartoznak.

Bár a konvent elnöksége egy lelkészt sem tarthat vissza ezen állásokra való pályázástól s annak esetleges elfoglalásától, mégis épen az ő saját érdekükben a konvent elnöksége figyelmezteti az ily állásokra pályázókat, hogy a Reformed Church vagy a Presbyterian Church-höz való csatlakozásuk folytán a hazai egyháztól elszakadnak, lelkészi minősitvényüket elvesztik, az özvegy-árvai gyámintézetnek tagjai nem maradhatnak, hazai lelkészi állásra, valamint a konvent fenhatósága alatt álló amerikai egyházmegyéhez tartozó lelkészi állásra nem pályázhatnak.

Budapest, 1907. március 22.

Báró Bánffy Dezső,
a magyarországi református egyház egyet. konventjének elnöke.

Nyom. az „Ellenzék“ könyvnyomdájában Kolozsvárt, Szentegyház-utcza 22. szám.

X. Évfolyam. *14-ik szám.* *Kolozsvárt, 1907. április 4.*

Erdélyi Protestáns Lap

AZ ERD. EV REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 12 kor.
félévre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Az 1848. XX. törvénycikk 2. §.

A két evangelikus egyházat közösen érdeklő ügyekben kiküldött bizottságnak jelentése gróf Apponyi Albert m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszternek 1907. évi január hó 24-én, 6432. szám alatt kelt leirata tárgyában. — Jelentése a két protestáns egyházat közösen érdeklő ügyekben kiküldött bizottságnak az 1848. évi XX. t.-cz. 2. §.-ának végrehajtása tárgyában, bemutatva az evang. szerint reformált egyház egyetemes Conventjének és az ág. hitv. evang. egyház egyetemes gyülésének a bizottságnak 1907. évi márczius hó 11-én tartott üléséből.

A két evangelikus egyházat közösen érdeklő ügyekben kiküldött bizottság a vallás- és közoktatásügyi miniszter urral az 1848. évi XX. törvénycikk végrehajtása tárgyában folytatott tárgyalások folyamán oly nehézségekre akadt, hogy kötelességének tartja megbizóinak az ügy állásáról tiszteletteljes jelentését megtenni. Teszi pedig ezt a következőkben:

A bizottság elnökei folyó évi január havában a vallás- és közoktatásügyi miniszter úrhoz egy kérvényt adtak be, melyben az 1848. évi XX. t.-cikk 2. §-ának végrehajtására vonatkozólag 1903. évi november 19 én „Vélemény“ cím alatt beterjesztett előterjesztésük érdemleges elintézését sürgették.[1] Ezen kérvény a következőket tartalmazza:

I. A bizottsági elnökök kérvénye.

„Az 1848. évi XX. törvénycikk végrehajtása tárgyában az ev. ref. egyetemes convent s az ág. hitv. ev. egyház egyetemes gyülésének a két protestáns egyházat közösen érdeklő ügyekben kiküldött bizottsága által 1903. évi november hó 19-én tartott közgyüléséből a kormányhoz beterjesztett véleményben azon sérelmek is fel lettek sorolva, amelyek az 1848. évi XX t.-cikk 2-ik §-ában felállitott egyenlőségi és viszonossági elv nagy sérelmére hazánkban még mindig napirenden vannak és sürgős orvoslásra várnak. Nagyméltóságod az egész államkormánynyal egyetértve 1906. évi junius hó 9-én 48848. szám alatt kiadott leiratában kegyesen megigérni méltóztatott, hogy a törvényhozás elé a legközelebbi jövőben az 1848. évi XX. t.-cikk 3. §-ában lefektetett elvek részbeni megvalósítása gyanánt törvényjavaslatot fog a törvényhozás elé terjeszteni, fent hivatkozott véleményünk I. részében előadott, az egyenlőségi elv megsértését tárgyazó tiszteletteljes előterjesztésünket azonban válaszra nem méltatta. Miután a két protestáns egyház vegyes bizottsága ezen kérdésekkel állandóan foglalkozik és legközelebbi ülésében is az időközben ujabban bejelentett sérelmi esetek tárgyalása alkalmával ezen kérdéssel újból foglalkozni kénytelen lesz, jogos és indokolt azon kivánságunk, hogy a magas kormány ezen kérdésekben szándékát és terveit velünk mielőbb közölje, mert csak az ő válaszából várhatjuk és remélhetjük a kedélyek megnyugtatását. Az indok amely miatt a magas kormány ezen kérdések megoldása elől kitérni látszik azon feltevésen alapszik, mintha ezen kérdéseknek az igazság és méltányosságnak megfelelő rendezése a mindnyájunk által óhajtott vallási béke megzavarását idézné elő. Már pedig ez a feltevés — ha ilyen létezik — merőben téves, mert a dolog ellenkezőleg áll, az igazságos és méltányos rendezés, mely mindenkit kielégit, a vallási békét biztosítja, a jelenlegi bizonytalan és önkényes eljárásra alkalmas állapot pedig az, amely jogos elkeseredést szül és ezzel a vallási békét veszélyezteti. Hogy csak egy példát említsünk, mindenki, még a legbuzgóbb katholikus is — ha nem fanatikus — elismeri, hogy az helytelen és sérelmes, ha protestáns honpolgárok a katholikus egyház vagy iskola céljaira megadóztatnak. Ha egy rövid egyszerű törvény kimondaná, hogy azok a törvénymagyarázatok amelyek mindenféle doktrinák segélyével az 1791. évi XXVI. törvénycikket értelméből kiforgatni iparkodnak, helytelenek és hogy a protestánsok soha semmiféle ürügy — telki teher, szokás stb. ürügye — alatt más egyház céljaira meg nem adóztathatók, akkor megszünnének azok a vexatiok, amelyek a vallási békét csak zavarják és amelyeknek megszüntetése a katholikus egyházat nem hogy sértené, de erkölcsi szempontból annak csak előnyére lehet. Azt az ellenvetést is hallottuk, hogy előbb gondoskodni kell az ekép beálló jövedelemfogyatkozás pótlásáról és csak miután a katholikus lelkészek kongruája rendeztetett, lehet szó ezen viszonyok — párbér, kegyurasági terhek stb. — rendezéséről. Ennek az ellenvetésnek azonban nincsen semmi törvényes alapja, mert az 1791. évi XXVI. t.-cikk egész határozottan kimondja, hogy a kárpótlást az ország nem vállalja. Ha az ország dacára ezen törvénynek kárpótlást adni akar, ezt teheti, de ezen szándék nem állhat útjában annak, hogy a meghozott törvény végrehajtassék. A protestánsoknak a párbér stb. alóli felmentése különben már a szóban forgó szolgáltatások szórványossága és csekélysége folytán oly minimális mértékben érinti a katholikus egyház anyagi érdekeit, hogy ezért bizony kár a más felekezetüeket elkeseríteni. És végre is legyünk igazságosak. Ha a katholikus lelkész annak folytán, hogy egyik vagy másik hive tönkre ment, ingatlana protestáns kézbe jut, egypár forintot jövedelméből veszit, rosszabb helyzetben van-e ő, mint az a protestáns lelkész, akinek hivei százával Amerikába

[1] Az 1848:XX. törvénycikk 2. §-a. „E hazában törvényesen bevett minden vallásfelekezetekre nézve különbség nélkül tökéletes egyenlőség és viszonosság állapittatik meg.“

vándorolnak és ingatlanaikat megveszik idegen vallásuak? Mit mondanának hozzá a katholikusok, akiket ha ilyen elköltöző protestánsok ingatlanait megvásárolták, a protestáns lelkész egyházi adókövetelésekkel zaklatná? Az ilyen állapotokat mind hiába jogállamban türni és ezen kérdés rendezése elöl kitérni nem lehet. Meg vagyunk győződve arról, hogy a Nagyméltóságú Miniszterium erre vonatkozólag tiszteletteljesen előterjesztett nézetünket osztja, de arról is meg vagyunk győződve, hogy ezen kérdések haladéktalan és tapintatos rendezése által, nem hogy a vallási békét zavarni, hanem azt helyreállítani és biztosítani fogja. Ezen meggyőződésünkből kiindulva mély tisztelettel esedezünk Nagyméltóságodhoz: Méltóztassék az 1348. XX. t.-cikk 2. §. tárgyában előterjesztett sérelmeink tárgyában is az intézkedéseket esetleg a bizottságunkkal való további tárgyalás alapján mielőbb megtenni."

II. A vallás- és közoktatásügyi miniszter úr leirata.

Ezen kérvényre Apponyi Albert vallás- és közoktatásügyi miniszter úr a bizottsághoz cimezve a következő leiratban válaszolt:

„Magyar vallás- és közoktatásügyi miniszterium 6432. szám. Az 1848. évi XX. t.-cikk végrehajtása tárgyában az ev. ref. egyetemes convent és az ág. hitv. ev. egyház egyetemes gyülése részéről, a két protestáns egyházat közösen érdeklő ügyekben kiküldött bizottság elnökeinek hozzám intézett kérvényére vonatkozólag, melyben az 1848. évi XX. t.-cikk 2. §.-ának végrehajtását kérik, a következőkről van szerencsém a bizottságot értesíteni: Az 1848. évi t.-cikk 2. §-a kimondja, hogy „E hazában törvényesen bevett minden vallásfelekezetekre nézve különbség nélkül tökéletes egyenlőség és viszonosság állapíttatik meg." A hivatkozott törvényszakaszban kimondott elvet az 1868. évi LIII. t.-cikk nem csak fentartotta, hanem a keresztény vallásfelekezeteket illetőleg megfelelőleg és kötelezőleg szabályozta, s az elv az 1895. évi XLIII. t.-cikk 6. §-ában szintén kifejezést nyert. Minthogy a felekezetek közötti teljes béke és megnyugvás csak úgy érhető el, ha jogviszonyaik a tökéletes egyenlőség és viszonosság alapján nyugosznak, s minthogy a felekezetek közötti béke állandósítása és a surlódások kikerülése nem csak a felekezetek, hanem az állam jól felfogott érdeke is, a kormánynak legkomolyabb törekvése és feladata a fenthivatkozott törvényekben lefektetett elvnek szigorú végrehajtása. A törvény eme rendelkezése önmagában véve is oly természetű befejezett parancs, hogy mig egyfelől annak általános rendeletekkel való további végrehajtása alig eszközölhető, másrészt feleslegesnek mutatkozik abból a szempontból is, mert az általános rendeletek ellen az egyes felekezetek épen úgy vétheznek, mint a törvény ellen. Miért is a törvény e szakaszának végrehajtása körül a dolog természeténél fogva a kormánynak az a feladata és teendője, hogy a törvényben lefektetett elvet minden egyes concrét esetben a legszigorubban alkalmazza és a felmerülő és tudomására jutott és hozott jogsérelmeket a törvény intencióinak megfelelőleg orvosolja. A felekezetek közötti jogegyenlőség és jogviszonosság törvényileg megállapíttatván, annak szigorú betartása úgy a felekezetek, mint a kormánynak kötelessége, s az elv betartása már önmagában is a törvény végrehajtása. Van szerencsém egyébként tisztelettel megjegyezni, hogy a hivatali elődeimhez intézett memorandumban a Bizottság által felhozott concrét sérelmi esetek már hivatali elődeim által vizsgálat tárgyává tétettek és amennyiben még függőben volnának, az itt kifejezett elv szerint fognak elintéztetni. Budapesten, 1907. évi január hó 24-én.

Apponyi s. k."

A vallás- és közoktatásügyi miniszter úr leirata nézetünk szerint jogainkra sérelmes lévén, arra 1907. évi március hó 11-én tartott ülésünkben feliratot intéztünk a miniszter úrhoz, mely a következő:

Nagyméltóságú m. kir. vallási közoktatásügyi miniszter úr!

Nagyméltóságod leíratában minden kételyt kizárólag azt az álláspontját fejezi ki, hogy velünk az 1848. évi XX. t.-cikk 2. §-ának végrehajtása tárgyában tovább tárgyalni nem akar, mert Nagyméltóságod szerint az egyenlőségi elv kimondása által a kérdés már meg is van oldva és ezért ezen kérdésben nincs már mit tárgyalni. Nagyméltóságod ezen álláspontjával szemben kötelességünk azt kimutatni, hogy Nagyméltóságod álláspontja téves, és hogy a törvényben megállapított egyenlőségi elv megvalósítása részletes törvényhozási intézkedéseket tesz szükségessé. Tesszük pedig ezt a következőkben:

Nagyságod leíratában erősen hangoztatja, hogy „a kormánynak a legkomolyabb törekvése és feladata a 48: XX. t.-cikk 2. §-ában lefekteteit elvnek szigorú végrehajtása, de azt mondja, hogy az egyenlőségi elvnek általános rendeletekkel való végrehajtása alig eszközölhető, másrészt feleslegesnek tartja, abból a szempontból is, mert az általános rendeletek ellen az egyes felekezetek ép úgy vétheznek, mint a törvény ellen! Megnyugvással vennök azt a kijelentést, hogy a kormány az 1848: XX. t.-cikk 2. §-ában lefektetett egyenlőségi és viszonossági elvet tiszteletben tartja és legkomolyabb törekvése azt végrehajtani, ha ezzel a kérdés meg lenne oldva, de általános kijelentésekkel a kérdés megoldva nincs, sőt azzal, hogy Nagyméltóságod a felvetett kérdések elől kitér, a kimondott elv végrehajtásának még a reményétől is meg vagyunk fosztva.

Nem arról van itt szó, hogy a törvényhozás vagy a kormány által elismertetni akarjuk a vallásegyenlőség elvét. Hiszen ezen háromszáz éves küzdelem után hála Istennek túl vagyunk és nem képzelhető Magyarországon kormány, legyen az bármily reactionarius, amely ezt az elvet megtagaghatná. Nagyméltóságod tehát az egyenlőségi elvnek puszta hangoztatásával sem újat nem mond, sem arra, amit mi kívánunk és kérünk, nem felel. Mi ugyanis nem a vallás egyenlőség elismerését, hanem annak megvalósítását kivánjuk és adatokat, tényeket hoztunk fel arra nézve, hogy a vallásegyenlőség megvalósítva nincs és kijelöltük azon eszközöket, amelyek segitségével az elv megvalósítása, szerintünk, keresztülvihető.

Ezen eszközökre és azok mikénti alkalmazására nézve kértünk és vártunk mi a kormánytól választ és intézkedést és sajnálattal látjuk, hogy a kormány ezekkel a kérdésekkel foglalkozni egyáltalábann nem akar.

Véleményünk, amelyben 1903-ban az 1848: XX. t-cikk 2. és 3. §-ának megvalósítását sürgettük, két főrészre oszlik. Az első rész a 2. §. végrehajtását tárgyazza, és ebben az életből merített példákkal bizonyitjuk, hogy az e hazában bevett vallásfelekezetek között a teljes egyenlőséget biztosító elv még mindig végrehajtva nincsen.

Igaz, hogy ezen fejtegetéseink keretében nem csak a vallásegyenlőségi elv megsértését magában foglaló állapotok és intézkedések megváltoztatását sürgettük, hanem azt is, hogy az ezen elvnek megfelelőleg hozott, a vallásfelekezetek egymás közti viszonyait helyesen szabályozó törvények tökélyesittessenek oly célból, hogy ezen törvényeknek végrehajtása biztosíttassék. Ezzel a látszólágos kitéréssel nem tértünk el a XX. t.-cikk 2. §-ában kimondott elv megvalósításának sürgetésétől, mert a vallásfelekezetek közötti egyenlőség csak úgy nyugszik szilárd

alapon, ha vallásfelekezeti viszonyokat szabályozó törvények végrehajthatósága biztosítva van, mert csak ekként akadályozhatók meg azok a tulkapások, amelyek a felekezetek közötti békét megzavarják, az egyenlőséget és a viszonosságot sértik. Kiterjeszkedtünk továbbá azon intézmények ismertetésére is, amelyek mint a vallásközi béke surlódási pontjai és a vallásegyenlőségi elv érvényesítésének akadályai az igazságnak megfelelően szabályozandók.

Panaszkodtunk végre arról is, hogy egyesek sértik a vallásfelekezetek közötti egyenlőség elvét és hogy a hatóságok ezen sérelmeket a fennálló törvények dacára nem orvosolják.

Mindezen fejtegetéseinkre Nmgod mély sajnálatunkra csupán azzal felel, hogy a kormány a vallásegyenlőségi elvet komolyan végrehajtani iparkodik és hogy a vallásegyenlőségi elv meg van, a felhozott concrét sérelmi esetek pedig már hivatali elődei által vtzsgálat tárgyává tétettek, részben már el is intéztettek és amennyiben még függőben volnának az itt kifejtett elv szerint fognak elintéztetni.

Arra a kifejtéseinkre azonban, hogy a vallásügyi törvények ellen vétők tulkapásai ezen törvények tökéletlensége, a sanctió hiánya miatt nem orvosolhatók, hogy egy, a törvénnyel ellentétben álló joggyakorlat alaptörvényeinket félremagyarázza és valódi értelméből kiforgatja és hogy vannak jogintézményeink, amelyek az egyenlőségi elvvel meg nem férnek, Nagyméltóságod egyáltalában nem reflektál.

Feleslegesnek tartja azonban Nagyméltóságod ezen viszonyok rendezését azért is, mert az egyes felekezetek az általános rendeletek ellen ép úgy véteni fognak, mint a törvény ellen. Ezen kijelentésre azt jegyezzük meg, hogy:

1. Mi nem újabb általános elvi kijelentéssel, hanem az illető concrét viszonyokat az egyenlőség elvének megfelelő módon szabályozó törvényhozási, illetőleg kormányzási intézkedésekkel óhajtjuk ezen kérdéseket rendeztetni.

2. Épen azért kérünk a törvények meg nem tartására sanctiót, hogy a törvényt betartsák.

3. Az a kijelentés, hogy újabb jogszabályt azért nem kell hozni, mert azt úgy sem fogják megtartani, meglepő ugyan, de el nem fogadható, mert bizunk abban, hogy a törvényt a kötelességtudó emberek meg fogják tartani, a kötelességszegőket pedig a törvény fogja a köteles engedelmességre kényszeríteni.

Abban is félreértette Nagyméltóságod a mi véleményünk első részét mintha az egyebet is tartalmazna, mint vallásügyi sérelmek felsorolását, amelyeket a szokott módon azzal vél elintézhetni, hogy azoknak az egyenlőségi elv szemmeltartartásával való elintézést megigéri.

Mi nem annyira az egyes esetekben előfordult, többnyire már helyre nem is hozható, sérelmek orvoslását. nem az egyenléségi elv elleni sértés megtorlását céloztuk a concrét esetek felsorolásával. Ezt már azért sem kívánjuk, mert felszólalásunknak nem az a főcélja, hogy a visszaélések megtoroltassanak, hazem az, hogy a visszaélések a jövőben megakadályoztassanak azáltal, hogy egyrészt törvénnyel állapittassanak meg azok a jogi következmények, amelyek a már létező törvények megtartását és végrehajtását biztosítják, másrészt kiküszöböltessenek azok az állapotok és intézmények, melyek mint a vallásközi viszonyok surlódási pontjai, a vallási békét folyton veszélyeztetik a kedélyeket elkeserítik, a honpolgárokat egymással szemben ellentétes, sőt ellenséges helyzetbe sodorják.

Ez a mi óhajtásunk és jogos követelésünk. Mi akarjuk a vallási békét és nem azok, akik ezea kérdések rendezésétől azért irtoznak, mert egyes vallásfelekezetek érzékenységét nem merik felkölteni.

Téves az a felfogás, mintha ezen kérdések rendezésének sürgetése valamely felekezet elleni támadás természetével birna. A törvények, melyeket mi akarunk, nem valamely vallásfelekezet vagy annak közegei ellen irányulnak, hanem minden honpolgárt kötelezőleg rendeznék a még nem rendezett jogviszonyokot és épen úgy képeznének biztosítékot a protestáns részéről elkövetett tulkapások és visszaélések ellen, mint megfordítva. Eredménye pedig ezen törvényeknek épen az lenne, hogy a vallásfelekezetek között fenforgó surlódási pontok kiküszöböltetvén, a béke és az egyetértés a valllásfelekezetek között biztosíttatnék. Nem akarjuk ismételni azokat a panaszokat, amelyeket többször hivatkozott véleményünkben a jogtalan és törvényellenes hittérítésre, a protestáns hitoktatásnak némely r. kath. vallású iskolákban való megakadályozására, a temetők használatára és az azokban temetkezés megakadályozására vonatkoznak. Nagyméltóságod azon ünnepélyes igérete, hogy ezek a sérelmek a jövőben az egyenlőség és viszonosság elvének szemmel tartásával fognak orvosoltatni, megnyugtat bennünket és csak akkor fogjuk újból a kényszerrendszabályok megalkotását sürgetni, ha azon reményünkben, hogy a vallási tűrelmesség terjedése és a jogok kölcsönös tiszteletben tartása tűrhető állapotokat fog teremteni, csalatkoznánk.

Érdemleges választ és elintézést kell azonban kérnünk, a véleményünk V. fejezetében felhozott sérelmeket illetőleg.

Ezen fejezetben ugyanis sok mindenféle oly sérelemről panaszkodtunk, amelyeken maga a m. kir. kormány segithetne, ha az egyenlőségi elv megvalósítását komolyan venné.

Örömmel vennök tudomásul a kielégítő választ, de a kapott válasz egyáltalában nem kielégítő. Azt mondja Nagyméltóságod, hogy a bizottság által felhozott sérelmi esetek már hivatali elődei által vizsgálat tárgyává tétettek, részben már el is intéztettek és amennyiben még függőben volnának, az itt kifejezett elv szerint fognak elintéztetni.

Nagyméltóságod válasza sokkal inkább megnyugtatott volna, ha egyenként megjelölte volna azokat az eseteket, amelyek már elintéztettek és ha tudatná velünk az elintézés mikéntjét is és megjelölné azokat az akadályokat is, amelyek az el nem intézett esetek elintézésének útjában állanak.

(Vége köv.)

A berlini Városi-Misszió.

Berlin, 1907. március hó 3.

(Folytatás.)

Hanem a férfiak egyházi munkássága sem hagy semmi kivánni valót s a berlini Városi-Misszió igénybe veszi az ő lelkesedésüket is. A közös egyesülés keretében szépen férnek meg a *férfi-* és *ifjúsági*-egyesületek, külön szakosztályba tömörítve a hivatalnokot, iparost, gazdálkodót, studenst, iparos segédmunkást és tanoncot, gyönyörüen tanúskodva arról a bibliai igazságról, hogy a testnek sok tagjai vannak ugyan, de azért a test egy; *mindnyájan pedig tagjai vagyunk a Krisztus testének.* Ne is felejtsük el az igét. Életünknek semmi de semmi célzata, világi vagy egyházi egyesülésünknek semmiféle módozata sem lesz eredményes addig, amig nem teszünk életünkkel és cselekedeteinkkel nyilt vallomást arról, hogy minket, hivatásunk betöltésénél nemcsak az olcsó személyes dicsőség-vágy, divatos jelszavak késztetnek, hanem: a Krisztussal való lelkiegyesülés vágya; az a buzgó óhajtás, hogy az ő útjain járva: az emberek között Istenországának megvalósitásán munkáljunk. Ehez pedig hit kell! Hit Istenben és a Jézus Krisztusban.

És aki hisz: az nem vész el, annak élete örökkévaló leszen. Próbáljuk meg, hogy hassa át magán és nyílvános életünket a Megváltóval való lelkiközösség; töltsen be az a tudat, hogy mindnyájan tanítványok és Istenfiak vagyunk általa; s az ő lelkének erejével kötözzük egybe a sziveket: meglátjátok, hogy ami erőtlenségeink Istennek erejévé válnak, s törekvéseink nem lesznek többé csak hiábavaló, meddő igyekezet és kisérletezés!

Az istentisztelet külső szépségének emelésére alakult *Egyházi Énekkar;* férfi-, női- és vegyes-kórusban működve. Itt említem meg az egyházi *zenekart* is. E művészeti alkalmatosságok a Misszió orgonistájának vezetése alatt működnek és hetenkint rendes órák alatt képzik magukat.

Kedden este tartja összejöveteleit a szent irás megismerésére egyesültek osztálya, akik rendszerint valamelyik lelkész jelenlétében, egyik missziónárius vezetésével olvassák és értelmezik a Bibliát. Ez, az u. n. *Bibelstuude.*

*

De ezenkivül csütörtökönként is tartanak *vallásos összejövetelt.* A tágas nagy terem ekkor is megtelik érdeklődőkkel, akik közül a törzslátogatók abban vetélkednek, hogy legalább *egy* vendéget vigyenek magukkal. Az ekkor tartani szokott előadás népszerű, evangeliumi szellemű előadás szokott lenni és akár hitigazságokat ismertet, akár történelmi vagy társadalmi eseményt tárgyal, bő vonatkozással van a világi és közelebbről a nagyvárosi életviszonyokra.

*

Más este pedig Berlin intelligenciája gyűl össze, tudós, theologus professzorok, tanárok, tanítók, hivatalnokok: akik a dolgok mélyére akarnak behatolni s tudásuk, belátásuk és bölcsességük mértékével igyekeznek felemelni egymást eszményi világok magasságaiba. Minden összejövetelük egy-egy tudós, egyetemi színvonalon álló *eszme-csere* s a különböző theologiai felfogások, irányok bő megvitatás tárgyát képezik.

Most megint egy új és előttünk ismeretlen kérdésre kell, hogy felhívjam a figyelmet, mert a berlini Városi-Misszió csodálatosan sokoldalú működésének egyik legéletrevalóbb megnyilatkozása ez. A *keresztyén szociális* szakosztály működését értem. Örömmel, kiváncsisággal és nagy érdeklődéssel eltelve vettem részt egy pár ülésén és meg kell valjam, hogy nagy lelki megelégedettséggel távoztam azokról el mindannyiszor. Megerősödtem abban a meggyőződésben, hogy nekünk, magyarországi ref. lelkészeknek a szociális kérdésekkel annál inkább foglalkoznunk kell, mert a viszonyok mind sürübb jelekkel fenyegetnek. Ebben a nagy átalakulási küzdelemben való részvétel, munkásság, irány, akadály és elérhető eredmény feletti módozatok megbeszélését e szerény ismertetés keretében felölelni nem lehet célom. De két tényre rámutatok s ez, egyfelől az, hogy: mi magyar ref. lelkészek e téren, már eddig is, színte pótolhatatlan mulasztást követtünk el; másfelől pedig, hogy: a helyes irányban munkáló evangéliumi ker. szocializmusra a külföldi nagy protestáns egyházak példaadóink lehetnek s hogy csak a németországi hatalmas lutheri egyháznál maradjak, rámutatok arra is, hogy a protestáns tudós világ legjobbjai állanak itt e társadalmi mozgalom élén, így: Hofprediger *Stöcker,* dr. *Kropatschek,* Pfarrer Lic. *Weber,* Geh. Reg. Rat. Professor dr. Adolf *Wagner,* Professor D. *Harmack,* Pred. Lic. Freiherr von *Sodeu,* Prof. D. *Rochall,* Generalsuperintendent D. *Schultze,* Past. *Damman,* Pred. Lic. *Baumgarten,* Prof. *Kaftau,* Past. v. *Bodelschwingh,* Prof. Hans *Delbrück* Landesökonomierat *Robbe* stb. stb.

Azért, bizony nemcsak egy képet akarok közbeszőni, ha azt mondom, hogy korunk szociális kérdése olyan, mint a tengerre bocsátott hajó, amely viharok által tépett vitorlákkal, törött árbócokkal, kormányos nélkül hányódik a hullámokon; kárára a rakományát képező értékeknek és veszedelmére a többi, rendes menetű és ép hajójáratoknak.

A hajó kormányzásához sokféle gép és eszköz kell; így: kormányzókerék, vitorlák, árbócok stb., ezek mind feltételek arra, hogy a hajót irányítani lehessen. De még nem elég, mert e célra kormányos is kell. Nós, épen ide figyeljünk. Szedjük össze minden erőnket s így munkáljunk azon, hogy a mai társadalmi élet nagy kérdését képező szociális törekvések megoldásához segítő kormányos — a Krisztus szelleme legyen!

Mi pedig református lelkipásztorok (de szól ez a kérés mindazoknak, akik a szentek seregéhez tartozóknak valljuk magunkat), ébredjünk fel kötelességeink tudatára s ha azon a hajón, sajnos, már nem lehetünk mi a kormánykerék, vitorla, árbóc, — — legyünk legalább egy erős tartó-kapocs... Akármi, — csak eszköz legyünk! Hasznunkat véve, hiányunkat féljék azon a hatalmas alkotmányon, amely viharos vizeken, nagy átalakulások sulya alatt terhes!!

Hanem nini! Hogy eltelt az idő!... Péntek délelőtt van. Az irodák bezárva, csak a nagy terem ajtaja van nyítva, komoly némasággal várva a vendégeket. Talán, valami ünnepélyes esemény fog történni? Csakugyan, mert alighogy 10 órához ért a mutató, minden irányból kezdenek érkezni a nők és férfiak és mindezek a teremnek tartanak. A berlini Városi-Misszió vezetősége gyülekezik *konferenciára.* Az elnökség: sup. a. D. *Krülkeberg,* Rentier *Eberst,* G. A. *Bemstorff,* Pastor *Philippi,* Regierung sekr. *Schlaaf* és a lelkészek az öreg *Stoeckerrel* élükön, a hires szónok C. *Ohly,* Pastor E. *Bunke,* Pastor M. *Braun,* dr. H. *Fischer,* Pastor W *Philipps,* Pastor *Le Geur* aki egyszersmint inspektor és rajtuk kivül mintegy 45 50 missziónárus testvér és nővér. Vannak más érdeklődők is; egyetemi hallgatók, hivatalnokok, iparosok stb., mert a tanácskozás tárgyát a héten által tapasztaltak feletti jelentéstétel képezi. Mindenik missziónárius testvérnek és nővérnek meglévén a maga munkaköre, meg van a maga jelenteni valója is s amit még az ő szemük sem láthat és fülük sem hallhat meg, azt a jó szomszéd vagy a hű evang. hittestvér, vagy a nemes szivű emberbarát látta vagy hallotta meg.

Ez a konferencia rendszerint nyílvános. Helyes is, mert a berlini Városi-Misszió működése a gyülekezeti életen alapulván: szükség, miszerint alkalom adassék minden érdeklődőnek arra, hogy ő maga is lássa, tapintsa, érezze és gyógyítsa a fájó sebeket. Önként értetődő azonban az is, hogy a szükség és körülmények szerint külön, bizalmas értekezletek és konferenciák is tartatnak.

De ne siessünk, mert a tanácskozásoknak még nincs vége. A jelentések, az azok feletti szeretetteljes tanácskozások véget értek ugyan, hanem ezzel még nem merült ki a tárgysorozat. Ime, a vezető lelkész *Stöcker,* egy új témát ad fel megvitatás tárgyává. Minden napnak meg van a maga szenzációja; minden hét merít fel valami nyomorúságot, bajt, szerencsétlenséget, amit a maga idején meglátva, ellehetett volna hárítni. Most is van egy ilyen sulyos eset, tehát tanácskoznak felette. Ilyenkor aztán eszme eszmét szül, gondolat, gondolatot ébreszt és cselekedet érlel meg. Felemelő, hogy mennyi életrevalóságot lát az ember ez eszmecserék során megnyilatkozni, még a leglehetetlenebbnek tetsző helyzetekkel szemben is. Az idősebbek ilyenkor hozzák elő tapasztalataik tárházából az ót- és újakat és azok közkincscsé válnak. Még csak az inspektor lelkész adja meg a

megfelelő bizalmas útasítást egyik-másik testvérnek, vagy nővérnek valamely koldus, javíthatlan, részeges, vagy prostituált ügyében, vagy a Misszió által gondozásba kiadott védenc érdekében. Ekkorra már az idő is eléggé előhaladott, mert 1/21 óra és így énekkel, imával, áldással fejezik be a gyülésezést. Mindenki felkészül s a missziónárius testvérek és nővérek magukhoz vevén irás, nyomtatvány csomagaikat visszatérnek állomáshelyelyeikre, hivatás és munkakörükbe: kelet, nyugat, dél és észak irányba; de a közös kapocs: a Krisztus és nagy feladatuk: Isten országának építése, összetartja őket ezután is, munkájukban erősíti és edzi!

(Folyt. köv.)

A gyakorlati theologia történetének főirányai.

Irta: **Ravasz László.**

(Folytatás.)

Mint minden megújulás, úgy a reformáció is, új életnek a propagalásában, illetve megélésében áll és nem ennek az elvnek minden consequentiáját levonó es tisztázó theoretikus rendszerezésben. „Luthers Christentum war die Reformation; in der Peripherie seines Daseins aber war Luther eine altkatholisch — mittelalterliche Erscheinung“[1] mondja Harnack. A Luther és Kálvin műve csak kezdet volt; a kovászt adták. amelynek át kellett volna járnia az egész vallásos élet úgy tanfejleményében, mint a gyakorlatban. De az utódok nem tudtak reformátusabbak lenni a reformátoroknál, tehát egyre katholikusabbakká váltak. Igy támadt az a léleköló, sivár orthodoxia, mely a következő századok egyházi életére átokként nehezült, — elrontott katholicizmus. Ezt a korszakot deutero-scholastikának nevezném. Azonban a természettudomány és rationalis philosophia fejlődésével egyre tisztult az emberek agyára bomló nebulosum, végre a 18. század fölvilágosodása úgylátta, hogy az egyházi tanok tarthatatlan babonák s a vallás nevetséges rituálizmus. Ekkor támadt az az intellectualis reakció, mely a dogmatismussal együtt a vallást is kidobta s az így tátongó ürt sivár speculációkkal, sekély bölcselkedéssel akarta megtölteni. De a rationalis deismus ellen hadat indított az angol empiria s a francia materializmus és kimutatta, hogy ez a mindentudó rationalismus üres ábrándoknak él, mert még az oktörvény sem bizonyos, nem hogy az ő bölcselkedése. Ott voltunk tehát a teljes nihilismusban: a vallás terén nincs személyes hit, a gondolkodás világában nincs bizonyosság. A XVIII. században azonban megtörtént a sorsfordulat. *Spener* újra meglátja, hogy a valódi vallás nem a tiszta tanban, hanem a tiszta szívben van és nem más, mint közvetlen személyes élettapasztalat. Evangelium és doctrina, hit és dogma, istenigéje és szentírás, kegyelem és kegyelmi eszközök úgy viszonylanak egymáshoz, mint élet és külső mez. Ha egyszer az emberek újra megélték az isteni kegyelmet, azután speculálhattak róla, ha egyszer átfuvallt rajtuk a szentlélek szele: tünődhettek megint: honnan jő és hová megy, ha egyszer az Úrnak közelében lakoztak: feleletet adhattak arra a kérdésre, hát engem, embernek fiát, kinek mondanak lenni az emberek? Szóval: a Spener-féle közvetlen kegyesség üde levegőjén szabadon fejlődhetett és megtermékenyedhetett a *Schleiermacher* speculativ *genieje*. Ám e közben valami egyéb is történt: óriási fordulat a gondolkodás történetében. Kant szétrombolta a régi dogmatismus utolsó mentsvárát is; ismeretünk egyedüli forrásává a tapasztalást tette; de egyszersmind teljes bizonyságot is adott, mert kimutatta, hogy a tapasztalati anyag az emberi szellem felfogó organismusának a priori törvényei szerint alakul, ennélfogva az igazság nem rajtunk kivül eső valami, hanem bele van edzve lelki kozmoszunkba, mint létünk eleven darabja. Azonkivül kiemelte ennek a szellemnek, intelligibilis világnak absolut értékét, világteremtő erejét s a teremtett mindenségnek céljául azt tűzte ki, hogy a szellem uralma országoljon fölötte. Az érzékinek eme megdicsőülését az erkölcsi törvény érvényesülése fogja végrehajtani, melynek symboluma az aesthetikai érték. — Kant az egyes theologumenákban tévedett s deductiói félrevezették, de annak a megállapításával, amit röviden a szellem szabadságában, souverenitásában és a gyakorlati kérdés primátusában foglalunk össze: egész kulturánknak és ezt vezérlő gondolkodásunk fejlődésének új medret ásott. Kimutatható, ahol az ő örökségébe élő hitű emberek kerültek, ott lépett előre igazán nagyot a theologia.

(Folyt. köv.)

[1] Harnack A. Grundriss der Dogmengeschichte Freiburg 1898 p. 380.

Igazgatótanácsunk üléséből.

Kolozsvár, 1907. márc. 28.

Elnök: br. Bánffy Dezső, jelen vannak Kenessey Béla, ehker. főjegyző, Becsek Lajos, Ince Gerő, dr. Sárkány Lajos, Váró Ferencz ig. tanácsosok, Elek Lajos, dr. Kálmán János helyettes előadók, Pünkösti Pál számvevőhelyettes és Módy Elek jkvvezető.

Az ülés megnyitása után elnöklő főgondnok aa. bejelenti, hogy Simó Lajos ehker. főgondnok betegeskedése miatt a mai ülésről távol maradt.

Főt. püspök aa szintén betegeskedése miatt az ülésen részt nem vett.

I.

A kolozsvári theologiai fakultás Rendszabályának, az ifjak esetleges kórházi költségei fedezésére vonatkozó rész módosításáról szóló közgyülési határozat hivatalosan közöltetik az előljárósággal.

A műemlékek kezelése s megőrzése tárgyában kelt közgyülési határozat tanulmányozás és javaslattétel végett kiadatik h. számvevő aának.

A levéltári értéktelen anyagok kiselejtezésére vonatkozó közgyülési határozat végrehajtása tárgyában a további részletes útasitások kiadattak.

A közgyülés határozata alapján a fegyelmi főtörvényszéki jkveknek a közgyülési jkvben való kinyomatása tárgyában az ig. tanács javaslattételre útasíttatván, úgy határozott, hogy e kérdésben a többi kerületek véleményét meghallgatja s egyidejüleg a konventnél is fölveszi a kérdést esetleges állásfoglalás végett.

Ugyancsak a kerületi közgyülés határozata alapján a nagyobb városi ehközségek lelkészi fizetéseinek kérdése tanulmányozásával h. számvevő aa megbizatott.

A kongruás egyházak IV. osztályba sorozása tárgyában intézkedés szüksége fenn nem forog, mert az új Zs. T. értelmében a pályázhatás útja minden rendes papi állásra osztályozás nélkül, az okleveles papok részére nyitva áll s a rovatalak kirovásánál is már szükségtelen.

Az erzsébetvárosi vallástanítás tárgyában az ottani lelkész eltávozása folytán a további eljárás beszüntettetett, útasíttatván esperes, hogy a vallás tanítás ügyét kisérje figyelemmel, hogy a mennyiben valóban szükség van a vallástani órák szaporítására, ez irányban majd indokolt újabb előterjesztés tétettessék a közoktatási kormánynál.

Nagysajói ehmegyénknek megengedtetett, hogy a számadásokból korábban készített nyomtatványokból a meglevő készletet elhasználhassa.

Egerespataki ehközség kérése iskolatelkének visszaadása iránt; ajánlattal terjesztetik a közoktatási miniszterhez.

Széki ehmegyénk költségvetéséből a közebédek címén ehközségekre kiveteit összegek töröltettek, mely az ehmegye újabb előterjesztése alapján is fenntartatatott.

A Hegyi Mihályné-féle végrendelet bekéretett, hogy a közoktatási miniszternek ez alapítványra vonatkozó megkeresése elintézhető legyen.

A m.-macskási interkaláris papi jövedelemnek adósság törlesztésre fordítása nem engedélyeztetett.

A domokosi ehközség kérése, kántori teendők ellátására alkalmas állami tanító kinevezése iránt, a közoktatási miniszter által elútasíttatván, felhivatott az ehközség kérésének megújítására.

Az Érmindszenti kántori dijlevél visszaküldetett, miután csak jkvbe s nem dijlevélbe vehető a mellékfoglalkozás szerű kántorság javadalma.

A buzásbocsárdi ehközségnek a segédlelkész elnöklete alatt hozott összes határozatai megsemmisíttettek.

Szászsebesi ehközség határozata, mely szerint Szakács László aát pátronusának jelenti ki, örvendetes tudomásul vétetett; megjegyeztetvén, hogy Egyházi törvényeink értelmében egy szavazatnál több részére nem biztosítható.

A szeődemeteri templom gyűjtésról szóló számadás jóváhagyatott.

A sáromberki újonnan átdolgozott papi díjlevél jóváhagyatott.

A kisbaconi kepeváltási szabályzat jóváhagyatott.

Szentágothai szorványnak leányegyházzá szervezésére vonatkozó határozata jóváhagyatott.

A körlelkészségekből beérkezett hiányos jelentések kiegészítésre visszaadattak s azok beterjesztésére újabb határidő állapíttatott meg.

A bardoci lelkész kérése hitoktatói díjának fölemelése iránt, ajánlattal terjesztetik a közoktatási miniszterhez.

A m.-sülyei papi állás részére kért lakbért a közoktatási miniszter elútasítván, tudomásul vétetett.

Az április 9-én tartandó konventi ülés meghivóinak szétküldéséről szóló jelentés tudomásul vétetett.

Vajai ehk. kepeváltási tervezete jóváhagyatott.

A marosfelfalui templom s a buzai papilak épitési terve, műszaki előadó igazoló tanácsos aa. véleménye s észrevételeinek megfelelően jóváhagyatott.

II.

Az új Zsinati törvény végrehajtására vonatkozó útasítás kidolgozására ig. tanácsunk Zeyk Dániel főgondnok és püspök aa. elnöklete alatt egy bizottságot kért föl, mely bizottságnak tagjai a rendes zsinati képviselők, kik a reájuk ruházott bizalomnál fogva is erre a legilletékesebbek. A bizottsági ülést április 15-re tűrte ki az ig, tanács, hogy május 1-ig a munkálat lehetőleg kész legyen.

III.

A sáromberki, uzdiszentpéteri, nagyrápolti s csüdőtelki ehközségeknek ellemi iskola létesítése tárgyában hozott határozatai, az előadói javaslat értelmében jóváhagyattak.

A szárazajtai iskola államosítása tárgyában a közoktatási miniszter az egyházi részről kikötött két feltételt nem fogadván el, újabb elöterjesztés és tárgyalás után is e föltételek fenntartatnak.

A szoinokpacalusai iskola államosítása tárgyában a közoktatási kormány által támasztott követelmények az ehközség által nem lévén teljesíthetők, azok mérséklése iránt lépések tétele elrendeltetett.

A szamosudvarhelyi állami iskola felállításával a nyugdíj járulékok hordózása egy ref. tanerő ellenében az egyházra háríttatván, tudomásul vétetett.

A vulkáni és vicei egyházaknak könyveket adományozott az ig. tanács.

IV.

Szászvárosi ehközségünknek az interkáláris papi jövedelmekből templom alap létesítésére vonatkozó határozata, jóváhagyatott.

A fogarasi papi javadalmak rendezésére vonatkozó ig. tanácsi határozatnak saját hatáskörében való végrehajtására az ehmegye ismételten útasíttatott.

Nagyenyedi és kolozsvári kollegiumunknak ingatlan, illetve ez útóbbinak egy kis házastelek eladásáról szóló szerződései jóváhagyattak.

Marosvásárhelyi kollegiumunknak egy betongát építéséről szóló szerződése jóváhagyatott.

A sepsiszentkirályi papilak és a szászvárosi énekvezéri lak épitési terve és költségvetése jóváhagyatott.

A marosi ehmegye 1906. évi számadása s 1907. évi költségvetése jóváhagyatott, a rovatal hátralékok felhajtására való útasítással.

A dicsőszentmártoni ehközség erdővásár szerződése jóváhagyatott, ismételten felhivatván az egyház központi tartozása rendezésére.

A zabolai pénztárnok-választás elleni felebbezés áttétetik az ehmegyei közigazgatási birósághoz.

A szászdányáni papválasztási ügyben hozott ig. tanácsi határozat ellen Nagy Domokos esperes által az ehker. közgyűléshez intézett felebbezés áttétetik az ehker. főtörvényszékhez, mint közig. birósághoz; miután a múlt évi közgyülés határozata alapján az ily természetü ügyek nem terjeszthetők az ehkerületi közgyülés elé.

Szilágyszolnoki egyházmegye javaslata a taxás telkek jogi oldalának tisztázása tárgyában áttétetik a jogügyi bizottsághoz.

A Kun Zsigmond-féle alapítványnak az algyógyi ehközség kezelése alá leendő kiadása az alapítólevél értelmében engedélyeztetik.

A theologus ifjak segélyezése, a Honvéd-utcai ház eladása, az ehker. számadásnak költségvetési cimenkénti összeállítása a szeretetházi rovatal egyenlősítése s a hivatalos kiküldöttek útiköltség szabályzatára vonatkozó - közgyülési határozatok életbeléptetése iránt intézkedések tétettek.

Az 1905. évi számadás rendjén mutatkozott többlet külön számlán kezelése a pénztári hivatalnak elrendeltetett.

A dunamelléki ehkerület mintájára ehkerületi számszék felállításának kérdése tárgyaltatván, azt az ig. tanács feleslegesnek találta; miután szabályszerűen szervezett számvevői hivatallal bír az erdélyi egyházkerület.

M . y.

(Vége.)

Feleletek

I.

Váró Ferenc e. i. tanügyi előadónak az „Erdélyi Hirlap" 1907. márc. 12-iki számában megjelent Nyiltterére.

Az 1906. évi hivatalos tanögyi jelentés bármely forrásból merítette adatait, igazság marad az, hogy a Bethlen-kollégium 1904—5. évi konviktusi létszámául feltüntetett: *294* ezen év *maximális* létszáma, az 1905—6. évi: *193* szám pedig az évvégi *minimális* létszám.

Ezt a m. t. Tanügyi-előadó, igazgatótanácsos úr tudhatta, mert: 1. ezen iskolai években a Bethlen-kollégium fungens tanára volt még; 2. a Bethlen-kollégium 1904—5.

és 1905—6. évi értesítőiből, melyek jelentése kínyomatása előtt hónapokkal rendelkezésére állottak, kitünik.

Mégis figyelmen kivül hagyta.

Midőn tehát az egyik év maximális létszámát állítja szembe a rákövetkező év minimális létszámával, statisztikailag ezeket az adatait sem megbizhatóknak, sem jóakaratuaknak nem minősíthettem.

A tanügyi jelentéstől Egyházkerületünk minden iskolája pedig pontos utánjárást, feltétlenül megbizható adatokat és *csak* jóakaratot vár, annál inkább az az iskola, melynek az előadó tanítványa, 23 éven át tanára volt s jelentése írásakor meg épen fungens tanára.

Midőn az „Erdélyi Hirlap"-ban a Vigil feltüntette „Senyvedését", a megdöbbentő adatokat kellő értékükre redukálom, midőn rámutattam, hogy a „hanyatlás" lényegileg emelkedés, neki is, ezen évek fungens tanárának, ki a felelősségben osztozó társunk, szolgálatot tettem. Ez kötelességem volt vele szemben, volt tanárommal, kollégámmal szemben, ki ezt azzal honorálja, hogy „Vigil" rossz indulatú cikkeinek adataiért szavatol. Ez már izlés dolga.

II.

Nagy Károlynak, e lap szerkesztőjének. ki az Erd. Prot. Lap idei 13. számában megjelent „Nyilt kérdések stb." c. cikkhez szerkesztői megjegyzéseket fűz.

Az „Erdélyi Hirlap" idei 58-ik számában kimutattam, hogy a vitát lapjából ő zárta ki, mégis nekem tulajdonitja, hogy a vitával politikai lapba kerültünk.

Ugyanott statisztikai adatokkal bizonyítottam be, hogy iskolánk idegen megyéből legtöbb, 53% növendéket nevel, tehát az *egész* egyházkerület felekezeti érdekeit a hét kollégium közül leginkább szolgálja. Mindezt figyelmen kivül hagyja, sőt midőn szerényen, nagyképüsködés nélkül állítottam, hogy főgimnáziumi oktató és nevelő feladatunk becsületes elvégzése főtörekvésünk, még az ennél többre vágyakozást is elvitatná.

Hát ezek bizony: a valónak valótlannal való összekeverése, iskolánkról hamis látszat terjesztése, szóval sophistika. Újabb ösztönt kaptunk arra, hogy a VIII-ik classisban figyelmeztessük növendékeinket: kerüljétek a sophisták módszerét, kövessétek inkább a Socratesét. Azok a derék professzor elődeink pedig, Mihályi, Lőte stb., kikre a szerkesztő két csillag alatt hivatkozik, tanították a „kertelés" kerülését, de nem tanították *meg* mindenkinek.

Hogy pedig Benedek Károly cikke nem „képviselheti az egyházkerület túlnyomó nagy többségének álláspontját" velünk szemben, a neki ide alább szánt válaszból tünik ki.

III.

Kedves Károly barátom!

E lap idei 13-ik számában nyilt kérdéseket adsz fel, melyekre magad is megfelelhetnél, mert Te is Enyeden tanultál, öcséd is itt volt 1903—4-ben és 1904—5. elején. Az enyedi kollégiumot tehát ismered, de ha igazságos ember vagy, nem úgy kéne ismertetned, mint cikkedben teszed.

Kikaptad az „Erdélyi Hirlap" 58. számában megjelent Nyilt levelemből, hogy két egyházkerületi árvát mindennel elláttunk, azt azonban nem idézed, hogy 180 tandíjmentes s 86 élelmezési segélyben részesült növendékünk volt 1905—6-ban. Ezek is szegények s részben árvák!

Azon az időn merengsz, mikor a székely atyafi behozta fiát Enyedre s akkor látta megint, mikor pap lett belőle; felnevelte az iskola. Ez az idő rég volt Ma, ne tedd magad, jól tudod, hogy a jótéteményeknek nevelő és fegyelmező értékét érvényesítenünk kell; nem adhatunk, mint a te idődben mindenkinek maximális segélyezést, hanem kinek-kinek érdeme szerint, arányosan.

Az 1878—9. isk. év adatainak az 1905—6. év adataival való összehasonlításod pedig szomorúan felületes.

1878—9-ben az anyagi segélyezések teljes összege 41864 kor. 30 fill. Ebből számitsd le a tűzifa értékét 2248 kor. 40 fillért. A maradék 39615 kor. 90 fillérből theologusokra számitsd:

1. a principis beneficiumot *1784* K *32* fill. értékben;
2. a principista theologusok cipója értékét (34 theol. napi négy cipója, à 6 fill., 250 napra) *1920* kor.;
3. a priváttanítványoktól jött: 6000 kor.-ból theologusokra eső legalább *4000* kor.;
4. a legátusok jövedelméből *3000* kor.;
5. a hivatalos szolgálatok javadalmából (senior, pápa stb.) *900* kor.;
6. theol. önképzőköri 8 arany pályadíjat csak *88* kor. értékben;
7. a képezde kerületi segélyét *844* kor. *20* fillért;
8. a theologusok és képezdészek iskolai díjat nem fizettek s cipót kaptak. Én ezt csak *2000* kor.-ra teszem. Ez összegek 14536 kor. 52 fillért tesznek ki. Ezt vond le 39615 kor. 90 fillérből, marad gimnázisták s az elemi segélyezésére *25079 kor. 38 fillér*. (Lásd 1878—9. értesítő III. fej.)

1905—6-ban pedig a segélyek teljes összege 38520 kor. 68 fill., melyből theologiára és képezdére (L. Erdélyi Hirlap 48. sz. 4. old.) adott segélyt levonva *35671 kor. 62 fillér* értékü segély jut gimnáziumunkra. Tehát 1905—6-ban *10592 kor. 24 fill.* különbség esik a jelen javára a multhoz képest.

Teljesen jogosult tehát az az állításom, hogy ma kollegiumunk szeretőbb édes anyja növendékének.

Az 1881—2. isk. évvel sem úgy vagyunk, mint irod, midőn a tanulók iskolai díjai összegét szembe állítod a mostanival. A bennlakás ára nagy ágygyal s tandíjjal nem *25* kor., kis ágygyal nem *19* kor. Gyakoroljuk egy kissé az összeadást. Add össze az 1881 2. isk. évi értesítő 129. oldalán a következő adatokat: Nagy ággyal ágyhelydíj 8 kor. Ágyhasználati díj 5 kor. Fadíj 4 kor. Meszelési díj 60 fill. Tandíj 12 kor. Osztálypénzköltség 60 fill. Tornászdíj 2 kor. Könyvtárdíj 1 kor. Összesen *33* kor. *20* fill. Kis ágygyal *27* kor. *20* fillér. Ennyit az iskolának fizettek. De e mellett a lakószobák berendezési tárgyait maguk vették, fát maguk vágtak, vagy vágattak, sőt adataink szerint legnagyobb részük ekkor még ágyat is maga szerzett be, nem volt még elég vas-ágy.

Adataid tévesek, remélem nem szándékosan.

Lényegileg három nyilt kérdést adsz fel:

1. Miért nehéz ma szegény gyermeknek a tanulói pályára lépni?

2. Miért nem adunk az I-ső osztályba jövő tanulónak maximális segélyt?

3. Segitünk-e ma annyi szegény tanulót, mint a 70-es 80-as években?

Ad: 1. A haladó idővel és a tanügyi fokozottabb követelésekkel kollégiumainknak is haladniok kellett. Az 1883. évi közoktatási reform törvényerejü lévén, iskoláink régi patriárkális szellemének hadat üzent. Ily értelmű főhatósági rendelkezések, útasítások és szabályzatok sok mellékkiadást rónak a tanulóra. Aki taneszközeit nem szerezheti be, nem tanulhat. Az iskolák segélyező ereje véges, maximális segélyt, minden taneszközt *mindenkinek* nem adhat.

A haladó kor a szegénytanuló rendszert, priváttanítói régi rendszert elsöpörte, pedig ez volt a szegény gyermek s szegény diák remediuma. Ma éhező tanulót, szolga tanulót, mezitlábast az internátus nem tűr. Kérdezd meg Váró Ferenc barátunkat, ő volt, ki ez új rendszernek nálunk előharcosaként küzdött. Ma szegény gyermek, kit hazulról nem támogatnak, csak ha nagyon kiváló, él meg tanulói pályán maximális segélylyel.

Ám dicsérd a Te idődet, de a változást tulajdonitsd a kornak!

Ad: 2. I-ső osztályba jövő gyermek maximális segélyt nem kaphat, míg egy félévi tanulással s jó magaviselettel meg nem győzi tanárait, hogy érdemes rá.

Ez csak ésszerű! Igy van mindenütt. Különben segély nem jutna olyanoknak, kik itt szereztek érdemeket rá. Mint falusi pap, tudod közel tapasztalatból, hogy a falusi iskolák kitünőiben hányszor csalódik a gimnázium: Az első gimnázista jó gyerek apjának tehát csak egy félévet kell kihúznia féldíjfizetéssel. Jeles gyermek második félévben már kevés anyagi gondot okoz neki.

Ad: 3. Feleletet találsz Nyilt leveleimben s ezen cikkemben.

Nagyenyed, 1907. ápr. 2.

Tisztelő barátod
Székely Ödön.

*

Uraim! Kedves atyafitársak! Terjeszetek kevesebb hamis látszatot közös nevelő iskolánkról s ne ellenszenvvel figyeljétek alma materünket. Egyházi állásotokkal járó kötelességetek ez!

Sz. Ö.
a Bethlen-kol. intern. felügyelő tanára.

KÜLÖNFÉLÉK.

Lapunk mai száma az ünnepek miatt egy napot késett.

Dr. Bartók György püspökünk gyengélkedése következtésen, mely már egy nehány napja tart, az idén nem vehet részt a konventi üléseken. Állapota ugyan javult, de orvosi tanácsra még tovább is szobához van kötve. Reméllük s kivánjuk, hogy teljes erejében, régi munkakedvében fogjuk nemsokára üdvözölhetni.

Az új egyházi törvényeknek egyházkerületünkben való életbeléptetésére nézve az előkészitő munkálatok elveinek megbeszélésére az Igazgatótanács *Zeyk* Dániel főgondnok és *dr. Bartók* György püspök elnöklete alatt a zsinati tagokból egy bizottságot alakitott és hivott össze ápr. 15-ére Kolozsvárt az Ig.-tanácsi tanácsterembe. E bizottság munkálatai alapján tesz előterjesztést az Ig.-tanács a májusi rendkiváli kerületi közgyülésnek az életbeléptetés és végrehajtás módozatainak előkészítésére, mely ügyben véglegesen előreláthatólag az őszi rendes közgyülés fog határozni.

300 éves jubileum. Kolozsvári kollégiumunk ez évben ünnepli fennállásának 300 éves és nagy tanára, Apáczai Cseri János tanári székfoglalójának 250 éves jubileumát. E nagy évfordulók méltó megünneplésére javában folynak az előkészületek: a kollégium előljárósága pünköst hetére állapitja meg a napját, május 21 vagy 22-re. Az ünnepélyen való részvételre fel fogja szóllítani a kollégium minden életben levő volt növendékét s az egyházi és közélet minden tényezőjét. Hisszük, hogy e nevezetes évforduló nemcsak a kolozsvári kollégium s nem is csak egyházkerületünk, de egész magyar református egyházunk s a magyar kulturális élet jelentős ünnepe lesz. Most csak felhivjuk reá az érdeklődést: amint módunkban lesz, közölni fogjuk a jubiláris ünnep véglegesen megállapított tervezetét.

Az országos református tanáregyesület ez évben Kolozsvárt tartja szokásos évi közgyülét és pedig a kolozsvári kollégium és a theol. fakultás előljáróságával történt megállapodás szerint kapcsolatosan a kolozsvári kollégirm jubiláns ünnepélyével. A tanáregyesület résztvétele mindenesetre emelni fogja kolozsvári kollégiumunk ünnepélyének fényét és az egyházi életünkre hasznos és sikeres munkásságot kifejtő egyesület szivesen látott vendége lesz kerületünknek is.

Jézus halálos ítélete. Az Evang. Alliance írja: A Párisban megjelenő történeti évkönyv egyik tudósitásában Jézus állitólagos halál itélete olvasható. Az itélet héber nyelven egy érctáblába van vésve, hangzik pedig lefordítva a következőkép: „Itélet, kimondatott Pontius Pilátus alsó Galilea kormányzója által, hogy a názáreti Jézus kereszthalált szenvedjen. Tibérius császár uralkodásának 17-ik esztendejében, március hónapnak 25-ik napján, Jeruzsálem szent városában, mikor Istennek papja és főpapja Annas és Kajafás valának, Pontius Pilátus alsó Galilea kormányzója, úgy ítélte, hogy a názáreti Jézus két gonosztevő között kereszten haljon meg, mivel a nép nagy nyilvános tanúsággal bebizonyitotta, hogy 1. Jézus csaló, 2. lázitó, 3. a törvénynek ellensége, 4. hamisan Isten fiának nevezi magát, 5. hamisan Izráel királyának tartja magát, 6. a templomba ment kezeikben pálmákat hordó sokaságtól kisérve. Azt parancsolja az első századosnak Quirilus Korneliusnak, hogy vezesse a vesztőhelyre megtiltván minden szegény, vagy gazdag egyénnek, hogy Jézus halálát megakadályozza. A tanuk, a kik aláirták Jézus ítéletét 1. Roboni Dániel farizeus, 2. Czarabatel János, 3. Roboni Raphael irástudó. Jézus a Sirena kapun keresztül vitetik ki Jeruzsálem városából.

Nyilvános köszönet. A komollói ifjusági egyesület működedvelői előadással egybekötött táncmulatságot rendezett f. hó 9-én, melynek tiszta jövedelmét az ev. ref. pepilak építési alapjára forditotta. Az estély felülfizettek: Nagys. Brázay Zoltán, Sylveszter Albert jegyző 10—10 K, Csia Karolina úrnő 8 K, özv. Szentiványi Antalné, Beznek Károly, Kerestely Aladár 4—4 K, Csia Imre, Czeglédi János, Péter József, özv. Sylveszter Antalné, özv. Sylveszter Domokosné, Imce Zoltán 2—2 K, Kónya Antal 1 K 80 f., Kökössy Károly 1 K 60 f., Sylveszter József, Deák Lajos, Zajzon Antal, Módi József, Kerestely Sándor, Fejér Mihály, Kiss Ferencné, Kis Elvira 1—1 K, Varga András, Csiszér Gábor 40—40 fillér összes tiszta jövedelem 120 K.

HIVATALOS RÉSZ.

Sz. 291—1907. Püsp. hiv.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a küküllői egyházmegyébe kebelezett *erzsébetvárosi* körlelkészség lelkészi állására pályázat nyíttatik.

Díjlevél szerinti javadalom: 1. Gazdasági épülettel és szép kerttel (327 □-öl) ellátott négyszobás lakás. 2. Kanonika porció: 5 hold 1145 □-öl haszonélvezete 88 K 09 fill. 3. Egyház pénztárából 160 kor. 4. Állandósított segély (Gecse-alap) 500 kor. 5. Központi kamat jövedelem 16 kor. 22 fill. 6. Kepepénz 203 kor. 7. Leányegyháztól járó terményjövedelem értéke 75 kor. 84 fill. 8. Stóla 24 kor. 9. Állami fizetéskiegészítési összeg 1600 koronáig 1004 kor. 76 fill., melyből 471 kor. 91 fill. megállapított évi rendszeres kiadás. 10. Mellékjövedelem: a) az állami elemi iskolánál és az állami főgimnáziumnál teljesitendő vallástanitásért évi 400 kor; b) a törvényszéki fogház ref. vallásu foglyainak lelki gondozásáért az államtól évi 60 korona.

Kötelességek: Erzsébetváros anya, Szászernye és Keresd leányegyházakban, valamint a szorványokban a rendes lelkészi teendők s az érvényben levő körlelkészi utasítás értelmében a körlelkészi teendők végzése. Az anyaegyházban, az összes ev. ref. vallásu iskolai növendékek vallásos oktatása a megszabott tanórákon és a királyi törvényszék fogházában a ref. foglyok lelki gondozása.

Pályázati határnap f. év. április 30.

Minősítvénnyel és szolgálati bizonyítvánnyal ellátott folyamodványok a főtiszteletű püspöki hivatalhoz küldendők.

Kolozsvárt, 1907. április 4.

Bartók, püspök.

Sz. 1110—1907. Püsp. hiv.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület *kolozsvári theol. fakultásán* szervezett *gyakorlati theologiai* rendes tanszékre pályázat hirdettetik.

A megválasztandó tanárnak kötelessége; a fakultáson rendes előadásokat tartani a gyakorlati theologia körébe eső tudományok közül a *Homiletikából, Liturgikából, Katekhetikából, Lelkipásztori gondviseléstanból*, — mint főtantárgyból — speciál kollégiumokat tartani a gyakorlati theologia körébe eső s a konventi tantervbe felvett melléktárgyakból, továbbá vezetni a homilétikai és katekhetikai szemináriumokat. Az összes előadások heti óraszáma legfeljebb 10.

A megválasztandó tanár egyéb kötelességei: az egyházi törvényben, a theologiai tan- és vizsgarendben s végül a fakultás törvényei és rendszabályaiban a theol. tanárokra vonatkozólag megállapított kötelességek.

A megválasztatott tanár az erdélyi ev. ref. egyházkerület központi nyugdíj intézetének jogosított és kötelezett tagja.

Javadalma: évi 4000 kor. rendes fizetés, negyedévi előleges részlekben; négy izben esedékes 400—400 kor. ötödéves korpótlék, mely fizetés természetével bir lakás természetben, vagy e helyett a fizetéssel arányban álló lakpénz, mely ez idő szerint 840 koronában állapittatik meg.

Pályázhatnak olyan ev. ref. vallásu egyének, kik az Egyházi törvény 488. §-ában megszabott rendes theologiai tanári képesítettséggel birnak.

A választást az 1907. évi május 25-én tartandó egyházkerületi rendkivüli közgyülés fogja megejteni.

A mepválasztott tanár állását *1907. szeptember 1-én* köteles elfoglalni.

A pályázati kérvények a képesítettséget igazoló adatokkal, az irodalmi működést is feltüntető mellékletekkel, életrajzi vázlattal, szolgálati és orvosi bizonyítvánnyal felszerelve az erdélyi ev. ref. egyházkerületi közgyüléshez cimzetten f. évi május 10-ik napjáig a theol. fakultás Előljáróságához nyujtandók be.

Az erdélyi reform. egyházkerület igazgatótanácsának.

Kolozsvárt, 1907. március hó 31-én tartott üléséből.

Br. Bánffy Dezső, elnök. — *Dr Kálmán János*, tanügyi előadó h.

Nyom. az „Ellenzék“ könyvnyomdájában Kolozsvárt, Szentegyház-utcza 22. szám.

X. Évfolyam. *15-ik szám.* *Kolozsvárt, 1907. április 10.*

Erdélyi Protestáns Lap

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő:** NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 12 kor. félévre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Az 1848. XX. törvénycikk 2. §.

(Folyt. és vége.)

Miután Nagyméltóságod egyik kívánságunkra sem mondja, hogy az nem volna jogos és nem volna teljesithető és miután ezen pontban csakis oly kivánalmak vannak felsorolva, a melyek teljesítése a kormánytól függ, ujból kérnünk kell Nagyméltóságodat, hogy tettekkel váltsa be azon igéretét, hogy a kormány a törvényben lefektetett egyenlőségi elvet a legszigorubban alkalmazni fogja. Ezen szempontból újból figyelmébe ajánluk Nagyméltóságodnak mindazt, amit az evangelikus ujoncok felesketésére, a tanári kinevezésekre, az állami intézetekben alkalmazott hitoktatók díjazására, az evang. theologiai fakultásnak a budapesti egyetemen való felállítására, az apácáknak a közhatósági kórházakban való alkalmazására nézve korábbi felterjesztéseinkben elmondottunk.

Nagy fontosságot tulajdonítunk azonban annak és a megoldás elhalogatását tovább nem türhetőnek tekintjük, hogy a párbér és hasonló szolgáltatások kérdése végre az 1848: XX. törvénycikk 2. §-ában kifejezett elvnek megfelelőleg haladéktalanul megoldassék és hogy a kormány ezen kérdések mikénti elintézése tárgyában nyíltan és őszintén mondja meg véleményét.

Mikép gondolja orvosolhatónak Nagyméltóságod az egyenlőségi elv puszta hangoztatása által a párbér sérelmeket?

Igaz, hogy ez a kérdés a törvény szempontjából igen egyszerű és világos. Az 1791. évi 26. t.-c. határozottan és minden kétséget kizárólag megszüntette azt a jogtalan és visszás állapot, hogy evangelikus hívek a róm. kath. plébánosnak vagy kántornak párbért, stolát vagy egyházi viszonyon alapuló tartozást fizessenek. Mégis a törvény ezen világos rendelkezése dacára mai nap is előfordul és minduntalan panaszok érkeznek hozzánk, hogy közigazgatási hatóságok és biróságok marasztalják híveinket az ilyféle szolgáltatásokban. Majd a canonica visitatió, mint szerződési jogcím, majd a lelki teher theoriája lesz előrántva, a melyek segélyével ki lesz forgatva a törvény határozott intenciója és világos értelme. Már maga az a feltevés, hogy ezek a kérdések per tárgyává tehetők, megsértése a törvénynek és ezeknek a kérdéseknek birói utra való utalása által is csak a felekezetek közötti perpatvar és egyenetlenkedés fokoztatik.

A róm. katholikus egyháznak magának sem érdeke az, hogy ily kicsinyes, anyagi szempontból alig számbavehető zaklatásokkal a más vallásuak elkeseredését maga ellen irányítsa és ébren tartsa. Az autonomiával, a mely után a rk. hívek törekesznek, meg épen nem egyeztethető össze a más vallásuak megadóztatása, mert az az egyház, amely nem akarja hogy az ő dolgaiba avatkozzanak, tartsa fenn önmagát és ne kivánja a segélyezést más vallású hivektől.

Súlyos jogsérelmét képezi végül az evangelikusoknak a rk. kegyurasági terhekkel való megterheltetése.

A külföldi eredetű kegyurasági intézmény jogi alapja szerint egészen más volt, mivé az idők folyamán különösen Ausztriában és az osztrák minta után (Concordatum) nálunk kifejlődött. Eredetileg ez egy kitűntetés, egy jutalmazás volt az egyház részéről azért, hogy egy hitbuzgó híve templomot épített, azt jó karban tartotta, és a plébános ellátásáról gondoskodott. A szolgáltatás teljesen önkéntes volt, kényszerre nem gondolt senki, a szolgáltatás volt a prius, aztán jött a jutalmazás, a kegyuri jog adományozása. Az egyház lassan egyet fordított a dolgon és így okoskodott „őseid javadalmat alapítottak, már most te utód tarsd fenn, mert ha ezt nem teszed, elveszem tőleg az ezzel járó kegyuri jogot.“ A kegyuri terhek teljesítésének elmulasztása tehát csakis a kegyuri jog elvesztését vonta maga után, a kényszerbehajtásra akkor az egyház még nem gondolt.

Arról azonban, hogy az egyház összes személyi és dologi kiadásait a kegyur fedezze, a közönséges egyházjogban sehol sincs szó. A tridenti zsinat rendelete szerint a székes és társas egyházak összes kiadásait a főpapok jövedelmeiből, a lelkipásztorkodással járó egyház javadalomnál első sorban az egyházvagyon feles jövedelméből kell fedezni. (Konek egyházjogtan kézi könyve V. kiadás 226. l. Dr. Szeredy József Egyházjog II. kötet 1376. l.) Az egyházi építkezéshez a tridenti zsinat (Sess. XXI. Cap. 7. de. ref.) szerint a kegyur csak akkor volt köteles hozzájárulni, ha az egyház vagy javadalom után bizonyos jövedelemben részesül, így magyarázzák a tridenti zsinat idézet szabályát Schulte, Walter, Permaneder és dr. Szeredy egyházjogi írók is. Ezt a nézetet osztotta XIV Benedek pápa is, állítván, hogy abból mivel a kegyur az egyház felépítésével már egy jótéteményt szerzett, nem következik, hogy még egy másik jótétemény szerzésére is szorítható. (Konek id. helyen 228. l.) Szeredy id. műve u. ott, ki azt is mondja: ha mindezekből a kívánt költség nem kerülne ki, akkor a plebánia kath. hívei szólitandók fel, miután kiválóan ezek érdeke forog fen.

A magyar törvény, amelyre Konek és Szeredy annak megokolása végett hivatkoznak, hogy nálunk a kegyur tartozik az egyház építkezés költségeit fizetni az 1723:71 ezt egy szóval sem mondja, sőt ellenkezőleg az 1. §-ban azt rendeli, hogy ahol a főpapok és egyházi javadalom birtokosai a javadalmakról nem gondoskodnának és azokat pusztulni hagynák, javadalmaik zár alá vétessenek és az épü-

letek helyreállítása és javítása a zárlat jövedelmeiből eszközöltessék.

A 2. §. pedig szóról-szóra ezt rendeli; Praeterea etiam eo reflectendum, ut Episcopi et Ecclesiarum Patroni de Parochorum intertentione et Subsistentia a populo (ubi necessum esset) praestanda; prospiciant.

Ezen törvény szerint tehát, amely pedig ujabb magyar törvénynyel megváltoztatva nincs, nemcsak az építkezés, hanem még a plébánosok eltartása sem követelhető a kegyurtól, ez a püspökkel együtt csak gondoskodni köteles. hogy ezen költségek, ahol szükséges, a néptől behajtassanak.

A magyar egyházjogi írók ezen téves tanítása azonban úgy átment a köztudatba, hogy ma azt már minden bíróság kétségtelen jogszabály gyanánt elismeri, hogy a kegyurasági teher dologi teher, amely a nemesi birtok vagy annak bármely birtokrészecskéjét akként terheli; hogy a kegyur köteles nemcsak a plebános teljes ellátásáról gondoskodni, hanem az épületeket javítani, és a romba dölteket újból felépíteni.

A dologi teher létezését pedig a kanonika visitatióról felvett jegyzőkönyvvel látják megállapítva, amelyről a Curia 31 sz. döntvényében kimondotta, hogy ez egymagában a dologi teher létezését nem állapítja meg.

Habár pedig a fentiek szerint a kegyuri tartozások terjedelme és dologi terhi minősége a magyar törvények szempontjából nagyon is kifogásolható, minket protestánsokat ez kevésbé érdekel, de igen is sérelmes reánk nézve az, hogy mi egy oly róm. kath. egyházi természetű jog címén, melyről mi szivesen lemondunk és a melylyel élni nem akarunk, köteleztetünk a róm. kath. egyház céljaira adózni. Hogy mi erre köteleztetünk, míg a katholikus földes úr erre a protestáns egyházzal szemben kötelezve nincs, ez talán mégis csak beleütközik az 1848. XX. törvénycikk 2. §-ában kimondott egyenlőségi elvbe?

A hol valamely jogszabály, habár a törvény ellenére és a törvény meghamisításával keletkezett és a birói itéletekben nyilvánuló gyakorlatban oly mély gyökeret vert, mint nálunk a kegyurasági terhek viselési kötelességének tana, ott általános elvek hangoztatásával és azokra való útalással a bajon segíteni nem lehet, ott csak a törvényhozás állíthatja helyre a téves tanítások által megzavart igazságot.

Feltétlenül szükség van tehát törvényre, amely ezt a zsázados igazságtalanságot, amely az 1848: XX. törvécikkben kimondott elvvel homlokegyenest ellenkezik, a magyar jogéletből kiküszöbölni fogja.

Tudjuk, hogy a kérdés minden jogos igényt és érdeket kielégítő megoldása gondos előkészítést kiván s hosszabb előmunkálatokat igényel. Távol áll tőlünk, hogy annak elhamarkodott megoldását kívánjuk. De mentől nagyobbak a közmegnyugvást keltő rendezés nehézségei, annál szükségesebb, hogy azonnal és komoly akarattal fogjunk hozzá a megoldás előkészítéséhez.

Hiszen, hogy ennek a kérdésnek az igazságos rendezése a róm. kath. egyháznak is kiváló érdeke, bizonyítja azon anomalia, amely a róm. kath. egyház nagy sérelmére a főváros és a sz. kir. városok praesentálási jogát illetőleg fenforog.

Miután az igazság követelménye, hogy attól — aki a terhet viseli, a jog gyakorlása sem tagadható meg, a róm. kath. egyház például a fővárosban kénytelen tűrni, hogy egy fővárosi róm kath. plébánia megüresedése esetében a praesentállsi jogot a törvényhatósági bizottság más vallású tagjai is gyakorolhassák.

Hogy ez igazságtalan és tarthatatlan állapot, aláírjuk. De ezt csak úgy lehet megszüntetni, ha azt a másik igazságtalanságot, hogy a más vallásúak a róm. kath. egyház szükségleteit fedezni kötelesek, szintén megszüntetjük.

Ezen sérelmes állapot tarthatatlansága még jobban kiviláglik, ha azt a fennálló és eddig végre nem hajtott állami törvény szempontjából nézzük.

Az 1868. évi 53. t.-c. 23. §-a kötelezi a városokat, amelyek valamely vallásfelekezet céljaira a házipénztárból segélyt nyújtanak, hogy abban az igazságos arányban a többi felekezeteket is részesítsék.

A fővárosnak az utolsó népszámlálás szerint van, a katonaságot nem számítva, 703.448 lakósa, ebből 427.112 róm. kath., 276.336 pedig más vallású. Miután a főváros a róm. kath. vallás céljaira 1907-re 833.129 koronát vett fel a költségvetésbe, a lélekszám arányában a többi felekezeteknek 538.000 korona járna. Ad azonban a főváros a többi felekezeteknek összesen 178.400 koronát, tehát 359.600 koronával kevesebbet, mint a törvény szerint kellene.

Távol áll tőlünk azt követni, hogy a róm. kath. egyház indokolt szükségletei fedezéséről gondoskodás ne történjék. Nem ezt akarjuk mi, hanem csak azt, hogy a róm. kath. egyház szükségletei az egyenlőségi elv szemmeltartásával nyerjenek kielégítést.

A róm. kath. egyház hívei az egyházi szükségletekhez jóformán külön egyházi adóval nem járulnak hozzá. Nem azért, mert nem akarnak ezekhez hozzájárúlni, hanem azért, mert így lett berendezve. A városi lakósság az egyházi adótól legtöbb helyen teljesen mentes, az egyház összes szükségleteit a közadóból a városi pénztár fedezi. Faluhelyen megterhelik ugyan a szegény népet a párbérrel, de a hiányt nem a kath. egyház gazdag alapjából, nem a püspök, és káptalanok feles jövedelmeiből pótolják, hanem a másvallásuaktól hajtják be dologi teher cimén. A hol ez a behajtás nehézségekbe ütközik, a községi előljáróság által szavaztatják meg a kath. egyház és iskola szükségleteit és az úgynevezett „községileg avertált párbér“ jogcímén adóztatják meg a protestáns lakósságot.

Az eddigiekkel bebizonyítottuk, hogy az 1848: XX. törvénycikk 2. §-ban kimondott elv még nincs teljesen végrehajtva és hogy ezen elvnek elösmerése még nem egyszersmind az elvnek végrehajtása.

A nehézségek, a melyekbe ezen sérelmek orvoslása ütközik, csak a helyzet félreértésén alapúlnak. Mihelyt megjön a belátás, hogy a vallásfelekezetek közötti jó egyetértés minden magyarnak közös érdeke, csak egy kis jóakarat kell hozzá, hogy ezek a viszonyok az igazságnak megfelelően rendeztessenek. Elvi kijelentésekkel azonban a dolgon segíteni nem lehet és azért a dolognak oly elintézésébe, mint ezt Nagyméltóságod leirata tartalmazza, bele nem nyughatunk. Nagyméltóságod válasza nagy elégületlenséget fog kelteni az egész országban és ha Nagyméltóságod az egyenlőség elvének tényleges megvalósításától továbbra is elzárkoznék, az sajnosan documentálná a közvélemény előtt, hogy az ország ezen elv megvalósítását a kormánytól nem várhatja.

Ezt a feltevést elútasítjuk magunktól és erősen bízunk abban, hogy Nagyméltóságod belátva azt, hogy a jognak tisztelete a magyar állam fennállásának legerősebb alapja és hogy egy erős és hatalmas Magyarországot nem szabad gyöngíteni azáltal, hogy a vallásfelekezetek közötti béke az ezt veszélyeztető surlódások által megzavartassék, erős kézzel maga meg fogja tenni a kezdeményezést az 1848. évi XX. törvénycikk 2. §-ában kimondott elvnek végrehajtására.

A berlini Városi-Misszió.

Berlin, 1907. március hó 3.

(Folytatás.)

Most már mindnyájunkat érdekelhet tudni, hogy kik ezek a missziónáriusok; miféle nemzetség. Nem aféle tanult emberek korántsem. Sőt igen egyszerű emberek és a legnagyobb részük az iparos pályáról lépett e munkakörbe. Úgy szokott ez itt történni, hogy a gyermekek egy nagy része a népiskola, illetőleg polgári iskolai képzettség után iparos pályára lépik, de belső hívatást érezvén, később felvételi magát valamely *Diakonus-képző* intézetbe. Felvételük esetén három évi oktatásban részesülnek s a szentírásban és a belmissziói munkásságban nyernek szükségszerínti elméleti oktatást. De kiképzésük ezzel még nem ért véget. Hogy magukat képesített diakonusoknak mondhassák, előbb a gyakorlatot is meg kell érezzék s küldetést vállalnak valemelyik ev. egyesületnél: ifjúsági otthonban, menedékházban, munkás koloniában, kórházban, stb. stb. és csak azután nyernek alkalmazást rendszerint oly munkakörre, a minőre a legtöbb hajlamot mútattak s a mire nézve vezetőik is észrevétlenül kipróbálták őket.

A berlini Városi-Misszió számára a Berlinhez tartozó Plötzenseei *Johannes*-stift, a Hamburg-i (Horni) *Rauhes-Hans*-ból, a Neinstedt-i *Brüderhaus*-ból, a Dnisburg-i *Diakonenanstalt*-ból, a Basel melletti *St. Chrisoná*-ból, az ugyancsak Basel-i *Predigerschule*-ból, a Schleswig-Holstein-i Brecklenn-i és a Schlesien-i Kraschnitzban virágzó *Brüderanstaltok*-ból nyertek diakonusokat, illetőteg diakoniszszákat. Fordul elé az az eset is, hogy oly egyént vett fel a Misszió, aki formális kiképzésben nem részesült, hanem az ő különös képességei által ajánltatva a felvételt megnyerte s magán úton szerezte meg a külső qualifikációt arra, amire Isten az ő lelke által neki már előbb belső elhívatást adott.

II.

Itt azonban tartsunk egy kis pihenőt, mert bizony ránk fér a sok látástól, hallástól. Nyugodjunk vasárnapig s ez idő alatt összegezzük a szerzett benyomásokat és majd a szent nap reggelén újból találkozzunk itten. De lehetőleg korán jőjj! El ne feledd, mert fél 7 órára várlak!

»Schrippenkirche!« Ezzel kezdődik a vasárnapi munka a berlini Városi Misszióban. Keresem a szó értelmét a szótárban és nem találom. De azért meg tudom érteni, hogy mit jelent. Egy egészen sajátságos gyülekezetet s annak istentiszteletét. Látása lehangoló és fájdalmas, de a Schrippenkirche gondolata épenezért felemelő és magasztos! A missziói helyiség nagy termének ajtaja előtt, már kora reggel gyülekeznek a Schrippenbrüderek s a 7 órai pontos ajtónyitásra rendben vonulnak be s ülnek le a hosszú asztalok mellé sorba. Számuk kétszázat is meghaladhat. De milyen a kinézésük. Egyik ősz-hajú öreg. Rongyolt ruhája alig takarja mezítelenségét. A másik még ifjú, erőteljes testtel, de szemeinek alattomos villogása arra mútat, hogy az abban égő tüzet már a sátán táplálja. A szerencsétlenség, bűn, nyomorúság százféle változata áll e képben előtted s ha az arcok vonásaiból olvasni tudsz, itt sokat olvashatsz. Csak figyelj s amit hallasz, vésd emlékezetedbe.

»Egykor jó napokat láttam. Birtam mindennel, amivel boldog lehettem volna. Gyógyszertáram a legkeresettebb volt az egész városnegyedben. Szép családom volt, feleségem, gyermekeim, kényes finom cselédségem. Oh, be jó volt akkor. De elbizakodtam. Elfeledkeztem a jó Istenről. Elhanyagoltam családomat, foglalkozásomat s a végén itt vagyok!«

Tovább ne is olvass. Azok, akik itt vannak mind vesztes emberek s a legnagyobb részük a legtöbbet veszített — magát az Istent!... A könyörülő szeretet mégis hétről-hétre megnyítja a Schrippenkirche ajtaját. Ilyenkor jönnek régi és új alakok, de egy sem távozik a nélkül, hogy egyúttal ne vinne valamit. Megértheted jól szavaimat, ha még azt is megmondom, hogy a »munkanélküliek és hajléktalanok szeretet vendégségéről« van szó.

Ugyanis a berlini Városi-Misszió kezet fogva egy másik tisztán humánitárius szempontból alakúlt egyesülettel, melynek neve: »Dienst an Arbeitlosen«, hétről-hétre összegyűjti az élet eme nyomorultjait a Schrippenkirchébe, ahol minden egyes megjelenő ember anélkül, hogy számon kérnék tőle kilétét, két drb Schrippe-t(zsemle) s egy csésze kávét kap, amelynek elköltése után egyházi ének, ima és alkalmi elmélkedés, illetőleg intelem következik; térítve, bátorítva, buzdítva Isten kegyelmében vetett hitre s jóra serkentve. »Késő már!« szólal meg egy hang. »Sohasem késő!« hangzik szivemből a válasz, a bibliai szőlőmunkásokra emlékeztetve.

De hát van-e ennek az áldozatnak is értelme? Bizonnyal megesik, hogy sokan maradnak a Schrippenbrüderek közül olyanok, a kiken ezután sem fog az intés és a segítő jóakarat. Azonban jegyezd meg, hogy ez intézmény egyúttal munka, illetőleg munkásközvetítővel is egybe van kötve s így e szerencsétlen embertársaink jó része. hajolva a tanácsra, jó példára, előbb-utóbb meggondolja magát, mert belátja miszerint nem az ő élethívatása, hogy örökös hányt-vetett életet éljen.

Ujból ismétled a kérdést, hogy mégis mi értelme van e dolognak? Kérdésedre még egy választ adok.

Berlin legészakibb részén fekszik a Fröbelgasse, melynek 15. száma alatt van Berlin város egyik Hajléktalan-Asylum-a, amelyben egy-egy éjszakára 3000—3900 nyomorult talál menedéket. Egyik derék útmutatómmal és tanácsadómmal a fennebb említett »Dienst an Arbeitlosen« nevű egyesület elnökével, épen estére kelve értünk a néptelen városrész kihalt utcájába, melynek környéke — úgy látszik — az úgynevezett gyanus alakok tartózkodó helye. A mint az utcán befordultunk egy részeg alak állott elénk s pénzt kért, mert »szomjas.« Fellépése azt mútatta, hogy a durvább eljárástól sem fog visszaríadni. A szóváltás alatt azonban odaért egy másik munkás, aki ugyan egyáltalán nem volt józanabb az előbbinél, de megértve a helyzetet, erős hangon rivalt megtámadónkra, mondván: ezek az urak a Schrippenkirche emberei, a mi apáink. Hagyj békét nekik! Ha nem követjük tanácsaikat, legalább ne bántsuk őket. Bár lenne elég erőnk meghallgatni tanácsaikat s megtérnénk a jó Istenhez mi is!

Pár órával később vagyunk s a szerencsétlen hajléktalanok és nyomorult munkanélküliek látása után: vidámság, elevenség és élet gyönyörködtetheti szemeinket. Mintegy 300 ezernek *Vasárnapi-iskolája, istentisztelete* következik, amit a berlini életviszonyokhoz képest, mint legalkalmasabb időben, déli 12—1 óra között tartanak meg a Városi Misszió rendtartása szerint is. De a gyermeksereg korábban, már 11 órakor megkezdi a gyülekezést. Van ok rá. Az ifjúságban már a serdülő korban felébresztik itt az áldozatkészséget és takarékoskodást. Rendszeres persely-gyűjtés folyik s azt egyik növendék sem szabad, hogy elkerülje s ezen kivül még egy kis iskolai takarékpénztár is van, amelyet egyik diakonus-testvér kezel. Egyik gyermek ajándék-pénzét, másik munkája bérét gyűjti meg s a kicsiny tőke csak a szülő azon igazolása mellett vehető fel, hogy a pénzre fontos okból van szükség, melynek felhasználását még külön is ellenőrzik.

Pont 12 órakor veszi kezdetét a vasárnapi iskola, melynek növendékei adott jelre, szép rendben sorakoznak és ülnek le a maguk csoportjában kijelölt

helyeikre, 15—20 csoportvezető s vallástanító diakonus testvér, illetőleg tanítónő diakonista nővér körül, de egyetlen növendéket sem láthatsz, aki helyének elfoglalása előtt ne köszönne tanítójának s azután növendéktársainak. Elhelyezkedés után az istentisztelet következik és pedig: közös ének, amely célra mindenik növendék magával viszi énekeskönyvét s tovább a vasárnapi-iskolák számára előírt liturgiai rendszerint egy egyházi szertartás egyéb része. A lelkész igen-igen rövid egyházi beszéde után az u. n. vallástanítás következik a csoportok életkorának megfelelő beosztásához képest. A tanítás után ének-próba jön s az egész ünnepséget a záró imádság, ének és a lelkész áldása zárja be.

A vasárnapi iskola iránti érdeklődést híven mutatja az a körülmény, hogy ezen rendszerint a szülők is nagy számban jelennek meg.

*

Míg a vasárnap délutánra s később estére kelve, Berlin lakosságának százezrei fogják keresni a léha és erkölcstelen mulatozást, addig a Városi Misszió helyiségeiben megkezdődik a — *családi élet.*

Ami ezelőtt 25 esztendővel elképzelhetetlennek, később egy szép de kivihetetlen eszmének tetszett: az ma itt valóság és élet.

A családok százai gyülnek össze csendes szórakozásra s együvé tartozásuk érzésének megpecsétlésére; Isten igéje, vallásos ének, zene, tanulságos elmélkedések, szavalatok, gyermek-előadások meghallgatására, aminek szemlélete mellett önkéntelenül merül fel lelkemben a gondolat, hogy: vajha ezek meghonosítása érdekében tétetnének mindenfelé buzgó lépések. Nálunk is! Az ilyen jellegű családias összejövetelek d. u. 5 órakor kezdődnek, 9 órakor véget érnek, hogy a szülők gyermekeiket idejekorán lefektethessék s maguk is előkészülhessenek a munkásság új hetére, mert a német — a »blaumontag«-ot nem ismeri.

Egyébként megjegyzem, hogy a családi estélyek koronkint ünnepélyesebb keretüek. Igy, ha a *Női-osztály* tartja meg a maga igen népszerű *Familien-abend*-jét. Ilyenkor e virágokkal, zöld galyakkal s zászlókkal diszített helyiségben 14—18 pontból álló tárgysorozat képezi a szórakoztató elemet, amely egyébiránt, a közbevetett szünettel, két felé van osztva. Az alaphangulatot valamelyik egyházi-ének előadása irányítja. Megnyító beszédet a Városi Misszió egyik lelkésze tart, méltatva a vasárnap ünnepi jelentőségét, a családi összejöveteleknek szívet-lelket nemesítő és az embereket nem egyszer kárhozatra juttató mulatozásoktól elvonó célját. Ezután ének, szavalat, zene következik, de a legnagyobb fontosságot újból valamelyik lelkész vagy protestáns szellemi előkelőség előadásának tulajdonítják, aki rendszerint egyháztörténelmi, társadalmi fontosabb kérdést ismertet meg, de mindig szorosabb összeköttetésbe hozva a hívek és az egyház beléletének mai életviszonyaival.

A szünet kezdetén a Misszió nőtagjai teát, vajas sonkát stb. zsemlét szolgálnak fel a 20—30 fpennigbe kerülő belépti-jegy ellenében. Ez időközi pihenő falatozást: asztali áldás vezeti be. Alig 10—15 perc mulva újból kezdődik a tárgysorozat, de ez a második rész egészen a gyermekeké. Ők énekelnek, szavalnak, kisebb színi-előadást tartanak, mesélnek stb. stb. S mindennek meg van az a jó oldala, hogy a vasárnap délutánt, vagy bármelyik másik szórakozási időt, a Misszió tagjaihoz tartozó családok nagyjai és kicsinyei együtt töltik el. Megszokják a családi összetartás megelégítő áldását. Nem azt keresik, ami minél jobban és minél gyakrabban elkülöniti őket egymástól, hanem hogy egybetartja őket és így a családi tűzhely rájuk nézve csakugyan egy darab a menyországból.

A lelkész zárószavai és adakozásra való felhívás fejezi be a családias estélyt, amelyről mindenki elégedetten távozott a tűzhelyéhez, magával vivén azt a tudatot, hogy a családi egyetértés és szeretet, az anyaszentegyházhoz ragaszkodó buzgóság és áldozatkészség — Isten-országának építése e földön!

A Misszió többi osztályainak ünnepélyeiről, családi összejöveteleiről nem szólok, sem a Missziónak u. n. *Quartal fest*-jeiről, mert hiszem, hogy azok megtartásának módja és formájára nézve az előbb előadottakban is tájékozást szerzett az érdeklődő.

Tóthfalusi József.

(Vége. köv.)

A gyakorlati theologia történetének főirányai.

Irta: **Ravasz László.**

(Folytatás.)

Ellentétben a divatos fölfogással, *Schleiermachert* is ide sorozom. Kanti vonás benne az egyházi tan, mint forma, s annak tartalma mint élet közti különbségtétel; annak a kimondása, hogy minden supranaturalismus elvetendő s a keresztyénység nem más, mint történeti ténykomplexum; az a vallomás, hogy a theologia az egyházában élő Kristusnak valamely konkrét személy tudatában való rendszeresen forgalmi jelentkezése és annak kifejezése. Egy intelligibilis világról beszél ő is, amelynek mégis én vagyok a hordozója; szóval: Schleirmacher is individualista.[1] Mivel pedig egész gondolatvilágának kiinduló és végső pontja a személyiség s annak újjászületése: céljához az egyház mediumán át jut. Igy lesz az egész theologia praktikus tudomány, amelynek célja: segíteni az egyházat üdvrenevelő, személyiséget termő munkájában. Az egyház e magas méltóságából következik, hogy azok az életfunctiók, amelyekkel föladatát végzi, végső mivoltukban megértendők, minőségükben értékelendők. Az eképen nyert ismeretanyagot egységesen dolgozza fel a gyakorlati thaologia, amely ennélfogva a theologiai studium koronája.[2] A gyakorlati theologia tehát nem úgy áll szemben a másik ággal, a scientificussal, mint tudomány és technika; mert a gyakorl. theologia is elmélet, csakhogy gyakorlatnak elmélete, viszont a scientificus theologia is praktikus, amennyiben az elméletek nonnativ tudományoknál praktikusok. A gyakorlati theologia csupán az anyagot veszi nérjeitől, de amazok munkájának egész eredményét ő alkalmazza, s ezáltal megadja nekik a jellemvonást, megbizonyítja, hogy az egész theologia csakugyan theologia. Schleiermachernek rendkivüli hatását és érdemét tudományunk fejlesztése körül mindennél jobban mutatja az a tény, hogy az ő műve előtt még alig másfél évtizeddel *Planck*[3] a gyakorlati theologiát surrogatumnak tartotta olyan vastagabb koponyájú papjelöltek számára, akik az elméleti theologiát egyáltalán nem képesek ésszel fölérni. Schleiermacher óta az ilyen felfogás valóságos exoticum; annál inkább meglepő tehát *Zimmer*[4] kisérlete a XIX. század végén, aki a gyakorlati theológiát újra vissza akarja vetni majdnem egy századdal, azt állítván róla, hogy nem tudomány, hanem egyszerű technika.

Ezonban a Schleiermacher felfogása megigazí-

[1] Ezt elismeri róla Pfleiderer O. is Die Entwicklung der prot. theol. Freiburg 1891. p. 104. de egyebekben más a felfogása; ő speculatort akar csinálni Sch.-ből.

[2] Schleiermacher Prakt. Theol. herg. Frerichs 1850 p. 26.

[3] Einleitung in die theologischen Wissenschaften Leipzig 1795. II. p. 593.

[4] Die Grundlegung der praktischen Theologie, Berlin 1895. p. 4. s köv. Sok furcsaságot beleszedett Zimmer a gyakorlati theologiába: kisdedóvást, háztartástant, Antisemitismus, orgonaépítés tudományát, feminismust.... lásd: Achelis Prakt Theol. I, 1898. 33.

tásra szorult. Hibája volt az egyház meghatározása, amely szerint az nem egyéb, mint a kormányzat és vezetés obiectuma. Kálvin tanításának félreértése volt ez. Szerinte is az egyházi élet két hemisphaerából áll: vezetőkből és vezetettekből, de emez nem amazért van, sőt inkább mindkettőben az egyház az alany, mint életműködés hordozója.[5] Schleiermacher pedig abból egészen activ és passziv oldalt csinált, az egész egyházi életet a kormányzatban csúcsosítván ki. Igaza van *Wauchernak*,[6] mikor ebben a clericalismus lehetőségét látja. A korrectiót tanítványai vitték végbe: *Nitzsch* és *Schweizer*.

Nitzsch Károly Immanuél hatalmas munkája[7] talán a gyakorlati theologia egész irodalomtörténetében a legnagyobb alkotás. Szerzője egészen Schleiermachert követi, de philosophiai fölfogást, módszert Hegeltől tanult. A gyakorlati theologia egész anyagát complikált rendszerbe dolgozza föl s nem tudjuk, mi inponál jobban nála óriási ismerete vagy metszően éles rendszerező képessége — dodonai homályosságát nem is említve. — A theologia Nitzseh szerint az egyház tudományos öntudata. Az egyház lételének alapelve, tantartalma és időbeli jelentkezése van kifejezve benne. Mindez a gyakorlati cselekvés végett van, mert mi volna más célja az öntudatnak, mint az életföntartása? Tehát a főérték, az eccentus erre a gyakorlatra, erre a megvalósulásra esik. Ennek a tudománya a gyakorlati theologia. Tárgya tehát a gyak. theol.-nak: istenországának a ker. egyházban való életműködése. (§. 1.) Istenországa és egyház ugyanegy dolognak: a Krisztusban megjelent üdvözítő kegyelemnek két különböző aspectusa: amaz theologiai, emez anthropologiai oldalról; ugyanazon keresztyén elv mint láthatatlan eszmény »istenországa, mint megvalósuló societas« egyház. (§. 2.) Ebből következik, hogy a *keresztyén elv megélésének alanya maga az egyház.* (§. 3.) Az egyház eme élettevékenységében első lépés az, hogy isteni kegyelem némelyeket nagyobb mértékben hat át, — ami anthropologiailag kiválóbb vallásos képességben jelentkezik — tehát a hívek közösségében képződik egy rend: a jobbak serege, melyet klerus naturalisnak nevezhetünk (§. 4.) Ha ezt a klerus naturalist sociologiailag (egyházszervezetileg) is statuálják: lesz a clerus positivus. Az egyházi hivatal összfoglalatja a pásztor fogalma, mely magisterium annyiban, amennyiben ministerium. (§. 5, 6.) Tehát a lelkipásztori tevékenység is az egyháznak functioja, amelyben ő az alany, még pedig olyan tevékenysége melyben az eleven hittudat intensivebb formájával önmagára, mint kevésbé eleven hitű nyájra fejlesztőleg visszahat. A gyakorlati theologiának tehát ezeknek az élettevékenységeknek tudományát kell adnia és feladata, hogy az egyházi élet ideájának alapján az adott viszonyok megértése és értékelése folytán vezető gondolatot keressen minden hivatalos egyházi tevékenység számára. Nem lehet tehát agendák, vagy normák összege, mert ezek is keletkeztek valahogy: az egyház örökké való élete termette, mint a kagyló a héjját. Az a valami, amely produkálta őket, *az* tárgya a gyakorlati theologiának. (§. 8, 9.) A gyakorlati theologia, mint a keresztyén elv egyházi megvalósulásáról szóló tudomány, két főrészre oszlik: az egyházi élet tanára és az egyházi eljárások tanára. Az előbbi két fejezetet foglal magában: a) az egyházi élet ideája vagy az ősképi fogalom; b) az evangeliumi egyházi élet vagy a mai állapot. A második főrész tagozódása: 1. Közvetlenül a gyülekezet épülésére irányult tevékenységek: a) az ígeszolgálatról szóló tan (egyházi beszéd, vallásoktatás) b) egyházi ünnepekről (liturgika) c) a sajátos lelkigondozás, tekintettel a belmisszióra. 2. Rendező tevékenységek: a) obiectiv egyházi alkotmány (ius ad intra, iusad extra) b) subiectiv egyházi rend.

Ami pedig a központi problemát: az egyházi élet kérdését illeti: Nitzsch meglehetősen massziv obiectivista. Mivel a vallás lényegét a közösségben látja: Istennek és emberekkel való viszonyban, szerinte csak községi életben lehet személyivé a vallás. Viszont a vallás nem zárt dolog, hanem nyilvánulás, élet, ennélfogva a társadalmi alakulat, mint sociologiai létforma, lényegéhez tartozik. Tehát a Megváltó működésének befejezte és a Jézus tanítványainak Krisztus apostolaivá való fejlése előtt, vagyis szentlélek nélkül nem lehet egyházról beszélni. Eszerint obiective feltétel istenigéjének történeti megjelenése, subiective annak hitbeli megragadása és közös kifejezése. Sociologiailag az egyházban is benne van a jegecesedési ösztön: addig szervezkedik, míg külső tényezők által bezárt egységet alkot. (§. 34.) Az egyház alaptevékenyse az önfentartás, vagyis a Krisztusban való élet, tehát a hit, melynek eredménye és célja: az épülés. De ez a közös tevékenység a különböző functiókban más- és másmódon nyilvánul. Alapformája az igazságról való bizonyság, melyet folyvást vesz és tovább ad, tehát a *tan* egysége, melyet megőriz és amelyet *vall*, akár az eredeti okmányokból olvassa, akár confessioba foglalja, kifele védelmezze vagy propagálja, befele hirdesse vagy katechesis révén tanítsa, avagy talán épen mint tudományt kultiválja. (§. 41.) A tan azonban nemcsak logikai, hanem actuosus kifejezést is nyer a cselekedetben, melynek önmaga a célja. Alapja az áhítat, első formája az ima, melynek dramatizált formája a sacramentumokkal való élés. Mivel pedig ily cselekvényeknél nemcsak belső dolgot fejezhetünk ki, hanem külső eseményt benső, vallásos világítás alá helyezhetünk: az élet fő mozzanatait ünnepekké szenteljük. Ámde ez az egész életműködés feltételezi azt, hogy az egyesre hatni képes s azt az üdv részesévé teheti: a személyes lelkigondozás a végső functió, melynek negativ oldala az egyházfegyelem. (§ 42—44.)

E rövid kivonatból is meglátszik a Nitzsch elméjének nagysága. Legmélyebb gondolata az, hogy az egyházi tevékenységek alanya maga az egyház, mint congregatio sanctorum. Ez által véglegesen kiemelte az elvi különbséget a protestáns és katholikus egyház között, de a látható egyházat szerves kapcsolatba hozván a láthatatlannal: fejlődését egy örökkévaló eszményre irányította, amelyet amaz folyvást megvalósít, de azért egyre eszményül látja maga előtt. Mivel pedig az invisibilis egyház a tevékeny alany: organumokra van szüksége, melyeknek szerves egysége, jelentősége az istenországában rejlik. Tehát az egyházi feladatok teljesítőjének mennyei küldetést tulajdonít: egy felsőbb világ választott követévé teszi azzal, hogy ezeket a tevékenységeket nem ritus, technika vagy szokás gyanánt fogja fel, de egyenest istenországa életműködésének tartja. Ezáltal tudománnyá lett a gyakorlati theologia, még pedig tényekről: életnyílvánulásról szóló tudomány.

Hibái philosophiai és theologiai világnézetének defectusai. Speculativ eljárása fárasztó, homályos; meg van győződve róla, hogy az egyház ideáját előre megállapíthatjuk s csak azután nézhetjük történeti megvalósulásában, holott épen megfordítva áll a dolog; egyháza egy nagy obiectiv hatalom, amelyben felolvad a subiectiv élet s annak csak egy buboréka lesz; tanegységet követel az egyház összekötő kapcsa gyanánt, pedig dogma bennünket össze nem tarthat, csupán lélek, érzület; — mindez egy kis orthodox patina, mely a rendszer komoly, nagyszabású épületének valami ódon, nagytiszteletű

[5] Nagy Károly: Kálvin theologiája Nagyenyed. 1895. p. 187.
[6] I. m. p. 16.
[7] Praktische Theologie I—III. Bonn 1847.

színt kölcsönöz s a róla való benyomást aesthetikailag harmonikusabbá teszi.[8]

A schleiermacheri iskola másik oldalát, (a balt t. i.) képviseli Schweizer, kit mestere után a legújabb kor legnagyobb dogmatikusának tarthatunk. Tulajdonképen a gyakorlati theologiának volt a tanára Zürichben és az ottani münster papja, mégis a speculativ theologia és dogmatörténet terén szerzett maradandóbb érdemeket. Irt egy homiletikát[9] meg egy pastoralis theologiát[10] és kiadta akadémiai székfoglaló beszédét Begriff und Einteilung der prókt. Theologie cimmel.[11] Nitzschtől függetlenül dolgozott s mégis bizonyos parallelismus található a két rend szer között. Schweizer is a systemát hangsúlyozza és hirdeti a gyakorlati theol. tudományok organismusát. Tehát az organismusnak kell valami központi jelentéssel birnia, ahonnét deductiv úton megmagyarázható. Ez a deductiv szükségképeni kell, hogy legyen, mert az emperiának ép az a veszedelme, hogy a valóságot jónak tartja, s ha a hiba valóság akkor esetleg normául állítja. Ő maga elfogadja azt a tételét a Hegeli logikának, hogy a valóság észszerű és ami megokolt az idealis létben : annak kell lennie a valóságban is. Ennélfogva minden gyakorlati theologia elméleti ugyan, de a gyakorlati életre nézve normativ erejű először a közvetlen hit van meg s csak azután a reflexio ; a pistischer később járul a gnósis, — de azért szükségképenileg, mert a hitben benne rejlik az a lélektani tendencia, hogy *tudjon magáról*. Ez a tudás nemcsak empirikus tudomásul vétele egy történeti jelenségnek, hanem a lényegnek, a maradandónak a megállapítása is. Igy lesz a theologia historiái és speculativ.

Ha már most meggondoljuk, hogy a historia nem egyéb, mint az idea megvalósulásának története, tisztán látjuk, hogy ez a megváalósulás nemcsak a multban volt meg, hanem a jelenben is egyre folyik s a jövőben is tartani fog. Tehát a keresztyén hit egyházi megvalósulása, a *lévő jövő*, egy hatalmas, fenséges tény, mely a legnagyobb értékek gyümölcsöztetését jelenti. Nos, ennek *a megvalósulásnak törvényeit tárgyalja a gyakorlati theologia.* (1—8 §§.) Az egyház magvalósulása a vezetők és vezetettekre való diremptio formájában folyon le: spontaneitas is receptivitas. Ha pedig a szervezkedés ilyen a realis létben, —az idealis létben: a gyakorl. theologia organismusában is két főrész szerepelhet: az egyházkormányzatról és az egyházszolgálatról szóló tan. Ennél fogva a gyak. theol. központi kérdése lesz a lelkész hivatalos ténykedése, mint ahogy a lelkész a gyülekezeti életnek szive és representansa. Tehát egyfelől a clerus szervezését, beállítását, rendezését, támagatását és adminisztrálását adja elő, másfelől arról tanít, hogyan kell a clerusnak e rend keretein belül a tevékenységet gyakorolnia. (8—12. §.) Ennélfogva két mozzanat jellemzi a tanítói hivatal tevékenységét: egy megkötő és egy szabad vonás. Szervezeti oldalról kötött, szolgálatiról szabad. Már most az élet tevékenységek felosztását megadja az egyházfogalom. A gyülekezet mint totalitás, a maga építése szempontjából; a gyülekezet, mint individumok a lelki gondozás szempontjából; végül a gyülekezet mint perpetuitas: megújuló nemzedékekben folyvást tartó reprodukalás szempontjából adja a három fő tudományágnak megfelelő tevékenységét: építés (kultusz) lelkigondozás (pastoralis cura) vallásos nevelés (katechetika.) Mindenik tevékenység ismét két részre oszlik aszerint, hogy a kötet, vagy kötetlen oldalra esik-e a súly. Lesz tehát: Gyakorlati theologia. I. Egyházkormányzat és II. Egyházszolgálat. Az egyházkormányzat felosztásával Schweizer adós marad s csak a másikat osztja fel így: 1. Kultusz (totalitás építő céllal) a) Liturgika (kötött oldal) b) Honiletika (kötetlen oldal) 2. Pastoráció[12] (lelkesítés és megnyugtatás az egyeseknél) a) hivatalos tevékenység (kötött) b) pásztori bölcseség, személyi hatás (szabad.) 3. Halieutika (magát reprodukáló perpetuitas) a) katechetika (kötött) b) missio (szabad) (20. §.)

Schweizer rendszerezése átlátszóbb és felfogása szabadabb, mint a Nitzsché. Ha meggondoljuk, hogy Schweizernél az az idea, mely az egyház történeti fejlődésében megvalósul: nem valami symbolum, confesszio, vagy dogma, amely örök időre megkötné a szabad fejlődést a maga absolut állandóságával, hanem az egyháznak olyan fogalma, amely a haladó idővel egyre tisztul és fejlődik, tehát perfectibilitása folytán minden kornak legfőbb értékeit és eszményeit foglalja magában, vagyis előideál, olyan fényoszlop, amely folyvást előttünk van, mert maga is *halad*: fejtegetésének evangeliumi mélységét és igazságát valóban csodálnunk kell. Könyvének olvasása közben mintha nagy elődjének: Zwinglinek a szelleme lengene körül. Azonkivül üde individualismus lüktet minden sorában, amely különösen a lelkipásztori tevékenységnek központi elhelyezésében nyilvánul. De épen ebből ered aztán hibája: egy kis clerikális íz, mert az activ pásztori tevékenységgel szemben a gyülekezet passiv szerepet visel, amit pedig el lehetett volna kerülni a Nitzsch módjára, ha a tevékenységek alanyául az egyházat tesszük, mely mint clerus építi önmagát, mint *laost.* Egyébként a Schweizer műve inkább theoretikus értékű és igaza van Krauss Alfrédnak[13] :... „ist von einem überwiegend wissenschaftlichen Interesse."

(Folyt. köv.)

[8] Nitzsch supra naturalis orthodoxiáját tárgyalja Pfleiderer O. Entwicklung der prot. Theologie, Freiburg 1891. p. 122.

[9] Homiletik der ev. prot. Kirche systematisch dargestellt Leipzig 1848.

[10] Pastoraltheorie, oder die Lehre von der Seelsorge des ev. Pfarrers Leipzig 1875.

[11] Leipzig 1836.

[12] Lásd Pastoraltheorie p. 4—5.

[13] Krauss A. Lehrbuch der Homiletik Gotha 1883 p. 111.

GYÁSZROVAT.

Lajos János bögözi ev ref. pap, volt egyházmegyei tanügyi előadó, egyházi értekezleti alelnök, az erdélyi ref. egyházkerület tanügyi bizottságának s közgyűlésének tagja, élete 42-ik, papsága 16-ik, boldog házasságának 13-ik évében folyó hó 8 án d. u. 2 órakor meghalt. Az Isten országának egy igazi, hű és buzgó sáfára szállott vele sírba, aki soha meg nem lankadó szorgalommal és keresztyéni tűrelemmel munkálkodott az Úr szőlőjében. Nemesen érző szívének melegét és munkás életének áldásait nemcsak az övéi érezték, hanem szélesebb körű családja: népes gyülekezete is. Nyugalma legyen csendes, emléke áldott.

Cófalvi Csia György, az orbai egyházmegye főgondnoka, életének 75-ik évében rövid haláltusa után megszünt élni. Az elhunyt 8 évig volt algondnok, 10 évig főgondnok az orbai egyházmegyében. Haláláról az egyházmegye gyászjelentést adott ki. Temetése folyó hó 7-én volt. Nyugodjék békével.

Hátirat az Erdélyi Protestáns Lap f. é. 14. számában Székely Ödön aláírásával hozzám cimzett feleletre.

Mint az egyházkerület tisztviselője, abban a tudatban, hogy kötelességemet hiven teljesítettem, vitatkozásba senkivel nem bocsátkozom.

Egyszerűen kijelentem, hogy Székely Ödön Bethlen-kollégiumi internátus felügyelő tanárnak reám irányzott vádja az 1904/5 és 1905/6. évi Statisztikai kimutatások tárgyában *alaptalan, rosszhiszemű és perversz.* A nagyenyedi konviktusról a Statisztikai adatokat, amelyeket megbizhatatlanoknak és nem-jóakaratuaknak minősít, annak idején, officiuma szerint, *ő maga, Székely Ödön*

internátus-felügyelő tanár szolgáltatta Fogarasi Béla gimn. igazgatónak, a ki aztán azokat jóhiszeműleg, saját aláírásával s hivatalos pecsétjével hitelesitve, s *azokért az 1874. évi XXV. t.-c. értelmében felelősséget viselve,* terjesztette az egyházkerületnek, az egyetemes konventnek, s a vall. és közokt. miniszternek szánt példányokban, az igazgatótanácshoz. Mindezekről ma, Fogarasi Béla igazgató úrtól, irodájából, személyesen is meggyőződést szereztem.

Kelt Nagyenyeden, 1907. évi április hó 8-dikán.

Váró Ferenc,
igazgatótanácsos, e. i. tanügyi előadó.

KÜLÖNFÉLÉK.

A szerkesztő, mint konventi tag, részt vesz *a* konvent most folyó tárgyalásain s a lap úgy az előbbi, mint jelen számának szerkesztésében Tárkányi György helyettesítette.

A konvent f. hó 9-én kezdette meg üléseit. Pénteken, szombaton és hétfőn a különböző bizottságok tartották meg üléseiket. A tanügyi hizottság pénteken ülésezett s hálás köszönettel tudomásul vette a tanárok fizetése kiegészitéséről szóló értesítést. Igy a fizetés pótlékok kiosztása rövid időn belül remélhető.

A vulkáni ref. egyházközség részére Kósa Mihály petrosényi ref. lelkész egy aranyozott ezüst kenyérosztó-tányért, neje pedig, tiszteletes Kósai Mihályné úrasszony, egy aranyozott keresztelő-kelyhet és egy ker.-tányért volt szíves ádományozni. Fogadják a nemes szívű adakozók a vulkáni ref. eh. presbyteriumának hálás köszönetét ez úton is.

Középiskolai tanárok állami fizetéskiegészítése. Amint értesülünk, a konventi elnökség már igazgatótanácsunkhoz is megküldötte a református középiskolák igazgatóinak, tanárainak és tornatanítóinak az 1906. év második s az 1907. év első felére engedélyezett személyi pótlékokról szóló miniszteri kimutatást. Erdélyi ref. középiskoláink tanárai — a nagyenyedi kollegiumot kivéve — a következő sorrendben osztattak be az összes magyarországi ref. tanárok statusába. VIII. fiz. oszt. 1. fok. 7. Páll Károly, 8. Felegyházi Antal, 9. Gönci Lajos, 17. Berényi János, 21. Somogyi Jenő, 23. Simon Ferenc, 26. dr. Török István, 31. Szathmári Ákos. VIII. fiz. oszt. 2. fok. 41. Solymossy Endre, 45. Lakatos Sámuel, 46. Horváth József, 49. dr. Sárkány Lajos, 50. Pap Lajos, 51. dr. Both István, 56. Gyulai D. Kálmán, 60. Kovács Dániel, 61. Kincs Gyula, 62. Balogh Károly, 63. Olasz Gyula. VIII. fiz. oszt. 3. fok. 68. Csősz János, 69. dr. Benkő Gábor, 73. Csűrös Pál, 74. Végh Endre, 84. Csiky Lajos, 93. Bécser János, 95. Kiss Tamás, 96. Péter Mózes, 98. dr. Dózsa József, 109. Kóbori János, 114. Szabó András, 116. Fejes Áron, 133. I. Szász Béla, 135. Gyulyás Károly, 137. Kerekes Ernő, 141. Nagy Sándor' 144. Kovács Dezső. IX. fiz. oszt. 1. fok. 146. Szabó Árpád, 155. Máyer János, 157. Dobai Sándor. IX. fiz. oszt. 2. fok. 160. dr. László Ferenc, 169. Glass Ferenc, 175. Tárkányi György, 183. Zajzon Ferenc, 210. Seprődi János, 211. dr. Imre Sándor, 215. dr. Ince Béni, 226. Tankó Béla, 227. Vajna Gábor, 228. Kovács Ferenc, 229. Trózner Lajos. IX. fiz. oszt. 3. fok. 241. Kerekes András, 242. dr. Dékáni Kálmán, 249. dr. Nagy Sándor, 250. Nagy Ödön, 251. dr. Fazakas József, 252. Szabó Imre, 261. Biró Sándor, 262. Molnár Lőrinc, 263. Jánó Béla, 264. Nagy Elemér, 265. Paál Gusztáv, 271. Nagy Endre, 276. Deák István, 278. dr. Kálmán János, 282. Fóris Miklós, 284. dr. Kristóf György, 291. Csutak Vilmos. Torna-tanáraink a következő külön sorrendben vannak: 2. Chewassus Ferenc, 5. Firtos Ferenc, 8. Petrás György, 11. Varga Sándor. Úgy vesszük észre, hogy a közoktatási kormány a beosztásnál nem egyenlő mértékkel mért s amint halljuk, a sérelmek orvoslására felszólalások fognak történni.

Nyilvános köszönet és nyugtázás. A szamosfalvi ev. ref. egyházközség templom — kiépitési alapja javára — a 3180—1906. ig. tanácsi szám alatt kibocsátott gyűjtő-ívek alapján — adakoztak a következők: Székesfehérvári ref. lelkész a sajátjából: 1 kor., Császári ref. lelk. hiv.: 2 kor., Bácsy Gyula válaszúti ref. lelkész 8 kor., Özv. Ó Veress Kálmánné, szamosfalvi gazdatisztné: 4 kor., Técsy István szamosfalvi volt gazdatiszt: 1 kor., — Válaszúti ref. egyh. község: 2 kor., — Bartha Albert kolozsvári m. á. v. hivatalnok hivatal-társai közt gyűjtött: 32 K 60 fillért, — Krasznai ref. egyh. lelkész gyűjtött: 19 kor., — Kaposvári ref. egyh. 1 kor., — Alsósarkadi ref. e. község: 4 kor., — Br. Kemény Kálmán M. Vécs: 10. kor.. — Vajda-Kisgörgény-Göcsi ref. e. község: 2 kor., — Paptamási lelkipásztor nt. Major Gyula gyűjtött: 14 kor. 40 fillért, — Ártándi ref. e. község: 2 kor., — Kismarjai ref. lelkész Leel-Össy István gyűjtött: 24 kor. 50 fillért, — Nádudvary Miklósné úrnő Tövisen gyűjtött: 20 kor., — Nádudvary Miklós úr Tövisen gyűjtött 3 kor. 40 fill., — Bakonyszegi ref. e. község: 5 kor., — Szentjánosi ref. egyk. község: 1 kor., — Berceli ref. e. község: 1 kor., — Kolozsvári „Köszhasznu Szövetkezet": 100 kor. — Államsegély: 500 kor., mely betét mellett kezeltetik. Összesen: 763 korona 90 fillér. Fogadják a nemes szívű adakozók a magam és egyházam nevében őszinte köszönetünket. — Midőn a fennt jegyzett kegyes szívű adakozóknak egyházam nevében őszinte köszönetünket nyilvánítom, egyúttal tisztelettel kérem, mindazon lelkészi és püspöki Hivatalokat, valamint a gyűjtéssel megbízott vagy adakozásra megkeresett egyes személyeket, erkölcsi testületeket és pénzintézeteket, hová az egyházam gyűjtő-ívei megküldettek, hogy azokat Szamosfalvára u. p. Kolozsvár, bármi csekély adománnyal avagy üresen is, visszaküldeni kegyeskedjenek; e kérésnek annál is inkább kérem, hogy az illetékesek eleget tenni sziveskedjenek, mert az ig. tanácsi idevonatkozó rendeletben megszabott pontossággal és határidő keretein belül — az elszámolás csak úgy eszközölhető, ha a gyűjtő-ívek azok részéről is visszaküldetnek, akiknek nincs szándékukban, vagy nincsenek abban a helyzetben, hogy adakozzanak. Szamosfalván, 1907. II. 16-án tisztelettel: *Muzsnai Miklós* ev. ref. lelkész.

Toldalagi ref. l. egyházközség kőből való torony épitése költségeinek alapjára a toldalagi köznép gyermekei, tekintet nélkül a nemzetiségre, folyó hó 1-én műkedvelői előadást rendeztek, mely alkalommal *Felhő Klárit* adták. Az előadás sikerült, bár nagyon csekély számban vettek részt. De a résztvevők megmutatták, miként kell elbánni a nép gyermekeivel s ha az anyagi haszon kevés volt, annál több volt az áldozatkészség, mert 17 műkedvelőt, valamint a fenforgolódókat, kik mind a földmívelő szegényebb osztályhoz tartoznak, fényesen megvendégelték. A gazdag terítékhez a következők járultak: Farkas Károly ref. lelkész neje P.-Keresztur, Farkas Jenő ref. lelkész neje Póka, özv. Teleki Józsefné ref. lelkészné Póka, Nagy Gergely földbirtokos neje V.-Szentivány, Kis Károlyné földbirtokos V.-Szentivány, Szendrei Gábor körjegyző neje V.-Szentivány, Bud Tibor ref. tanító neje Póka, Gocz Elek ref. tanító Unoka, Kacsó Béla földbirtokos neje P.-Almás, Nagy Pál földbirtokos neje Körtekapu, Zőld Károly földbirtokos neje Toldalag, Zőld Lajos földbirtokos neje Toldalag. Gyalai Ferenc gazdatiszt neje Toldalag, Vásárhelyi Jenő útmester Toldalag, kik sült, kenyér, csemege izlésesnél izlésesebb nemeiből bőkezűleg nyujtottak. A szeretet Istene áldja meg érette s tartsa meg a nemes kebleket, hogy a szeretet nagy kötelességét még soká gyakorolhassák. Ha valaha Toldalagnak örömet szerzett a feltámadás ünnepe, úgy most igazán azt, mert míg egyfelől a nép gyermeke meghozta a nagy áldozatot a szorgalmas tanulással, hogy az előadás sikerüljön, másfelől a nép örömkönnyek közt szemlélte, hogy bocskor és harisnyában bújt fiait az úri nép taps- és éljenvihara közt kebelére fogadja, az első helylyel tiszteli meg, vele érez, vele mullat. A tiszta jövedelem 16 kor. 88 fill. Toldalag, 1907. április 4-én. Alázatos tisztelettel *Tőkés János* ref. tanító.

Hálás köszönet. *A „Közhasznu szövetkezet" és a „Bethleni takarékpénztár részvénytársaság"* Kudui ev. ref. egyházunknak, rozzant papilakja újból építési költségeinek javára, egyenként 100—100 kor. segélyt nyújtott, mi gyümölcsözőleg takarékpénztárba helyeztetett. Mely humánus célt szolgáló mindkét intézetnek e nagybecsü ajándékait úgy magamnak, mint egyházközségemnek legforróbb hálájával nyugtatványozom. Kelt Kudu, 1907. márc. 18. *Szathmári Sándor*, ev. ref. lelkész.

Nyilvános köszönet. A pávai ev. ref. egyház részére Horváth Anna áll. isk. tanítónő egy 100 kor. értékü ezüst úrvacsorai poharat volt kegyes adományozni, midőn ezért a nyilvánosság előtt is úgy a magam, mint

egyházam nevében hálás köszönetemet fejezem ki, egyszersmind Istennek áldását kérem a jószívű adományozóra. Az úrasztali pohár Polgár Kálmán budapesti jóhírnevű ékszerésznél lett beszerezve; a pohár magyar gyártmány, ajánlom a jelzett szolid céget kollégáim és a közönség b. figyelmébe. Páva, 1907. április. 4-én. *Szász Mihály* ev. ref. lelkész.

HIVATALOS RÉSZ.

556—1907. szám.

KÖRLEVEL

valamennyi nagytiszteletű esperesi hivatalhoz.

Tudomás, alkalmazkodás és az egyöntetű eljárás biztosítása céljából értesítjük nagytiszteletű Esperes aait, hogy úgy az országos *közalapi járulékok*, mint az országos papi gyámintézeti illetékek évenként december hó 20-ig mulhatatlanul befizetendők a Magyar Földhitelintézethez, s erről a vonatkozó számadási ív egyik eredeti példányának bemutatása mellett igazgatótanácsunkhoz *egyidejüleg*, tehát ugyancsak december hó 20-ig, jelentés teendő. Ezen körlevelünk megjelenésével egyidejüleg az 1903. évi 3938., valamint az 1904. évi 373. és 3013. sz. igazgatótanácsi körlevelekben a befizetések és jelentések idejére vonatkozó rendelkezéseket hatályon kivül helyezzük.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület igazgatótanácsának Kolozsvárt, 1907. március hó 21-én tartott üléséből.

Br. Bánffy Dezső, elnök. — *Elek*, titkár, helyettes előadó.

120—1907. szám.

KÖRLEVÉL

valamennyi nagytiszt. esperesi és lelkészi Hivatalnak.

A mult évi novemberi közgyűlésünk 58. sz. a. határozatát, melyszerint: — „közgyűlésünk kimondja, hogy 1907. január 1-től kezdve, tekintet nélkül a lelkészi állások üresség̀ben létére, a *szeretetházi járulék* minden lelkészi állás után évi 10 koronában állapíttatik meg és azt a lelkészi javadalmat élvezők beszolgáltatni kötelezetnek", — azon felhívással közöljük, hogy azt tudomásul venni és ahhoz alkalmazkodni szíveskedjenek. Ezen határozat szerint a lelkészi javadalmat élvező által az üres lelkészi állások után is befizetendő lévén az évi 10 kor., az évenkénti bevallások is feleslegessé váltak és mellőzendők; ezután csakis esetleges újonnan szervezendő lelkészi állások jelentendők be esetről-esetre.

Az erdélyi reform. egyházkerület igazgatótanácsának Kolozsvárt, 1907. március hó 28-án tartott üléséből.

Br. Bánffy Dezső, elnök. — *Pünkösti*, számvevő h.

310—1907. szám.

KÖRLEVÉL

a nagytiszteletű esperes urakhoz.

A mult év november hó 10—13-án tartott egyházkerületi közgyűlés határozata (68. jkönyvi szám) következtében a theologiai rendes vizsgák ezentúl s így már a folyó évben is junius havában fognak tartatni. Miután pedig a theologiai vizsgák után a segédlelkészi kinevezések azonnal megfognak történni, értesítem a Nagytiszteletű Esperes urakat, hogy a segédlelkészi kinevezési okmányok nem a folyó évi szeptember hó 1-ig, hanem julius hó 1-ig birnak érvénnyel.

Egyúttal felkérem a Nagytiszteletű Esperes urakat, hogy folyó évi május hó 10-ig haladéktalanul jelentsék be egyházmegyéik területén levő segédlelkészi állásokat, megjelölvén a díjlevél szerinti javadalmat, úgyszintén az összes üres lelkészi állásokat, megállapítva a betöltési sürgősség sorrendjét.

Épen ezért az igazgatótanácsi engedély nélkül üresen levő lelkészi állások azonnali meghirdetéséről is szíveskedjenek gondoskodni, hogy sikertelenség esetén a megállapított sürgősségi sorrend szerint a lelkészképesítő vizsgák után rendes lelkészekkel betölthetők legyenek.

Kolozsvár, 1907. április 9.

Bartók, püspök.

1585—1907. szám.

KÖRLEVÉL

a theologiai fakultás és kollégiumok méltóságos t. Előljáróságaihoz, a szeretetház kebli tanácsához s az egyházmegyék nagytiszteletű esperesi hivatalaihoz.

A nagyméltóságú vallás- és közoktatásügyi miniszter úr 10519—1907. sz. leírata alapján felkérjük a főhatóságunk alá tartozó iskolák és intézetek igazgatóságait, hogy a vezetésük alatt álló intézet (iskola) összes ez ideig megjelent értesítőinek 1—1 példányát most, a jövőben megjelenő értesítők 1—1 példányát pedig mindenkor az illető tanév végén küldjék meg az „Országos Paedagogiai könyvtár és tanszermúzeum" elnökségéhez (Budapest, VIII., Szentkirályi-utca 47.), hol azok a könyvtárban megőrzés végett elhelyeztetnek.

Kolozsvárt, 1907. április 4.

Bartók, elnök. — *Dr. Kálmán János*, tanügyi-előadó h.

105—1907. el. jk. sz.

PÁLYÁZAT.

rendes tanári állásra.

A szászvárosi ev. ref. Kún-kollégium államilag segélyezett főgimnáziumánál pályázat hirdettetik egy tanári tanszékre. melyet az államsegély-szerződés értelmében a nagyméltóságú vallás- és közoktatásügyi Miniszter úr kinevezés által fog betölteni.

E tanszékre a *természettanból és mennyisegtanból* képesített pályázók folyamodhatnak.

A tanszék javadalma évi 2400 kor. fizetés havi előleges részletekben és szállás természetben, vagy 600 kor. évnegyedes előleges részletekben, továbbá 5 izben 200—200 kor. ötödéves korpótlék és időrbségi sorrendben való előléptetés a 2600, 2800, 3200 és 3600 koronás fizetési fokozatokba, végül az alapfizetésnek a kiadandó orsz. szabályzat értelmében az állami tanárokéval egyenlő összegre leendő kiegészíttetésének igénye.

Az ötödéves korpótlék megállapításánál a hazai más középiskoláknál rendes tanári minőségben eltöltött szolgálati évek 10 év keretén belől beszámíttatnak.

A megválasztott rendes tanár a nem állami tanárok nyugdíjintézetének jogos és kötelezett tagja.

A tanszéket 1907. szeptember 1-én kell elfoglalni.

Csak ev. ref. vallásuak pályázatai vétetnek figyelembe.

Pályázók vallásukat, életkorukat, végzett tanulmányaikat, tanári képesítettségüket, eddigi szolgálatukat, katonakötelezettségi viszonyaikat igazoló okmányaikkal fölszerelt s a kollégiumi előljárósághoz címzett folyamodványaikat a kollégium igazgatóságához 1907. május 20-ikáig nyujtsák be.

Kelt Szászvároson az ev. ref. Kún-kollégium előljáróságának 1907. április 6-án tartott gyűléséből.

Balog József, főgondnok. — *Jánó Béla*, jegyző.

ÉRTESITÉS.

A kolozsvári egyházmegye tiszteletes lelkészeit és t. számadó gondnokait értesitem, hogy Tiszt Nagy Albert lelkész aa. a számvevői állásáról betegsége miatt lemondván, a nt. egyh-mi tanács a számvevői teendők ellátásával ideiglenesen engemet bízott meg. Igy a számvevői ügykörbe tartozó iratok: számadás, költségelőirányzat stb. — hozzám küldendő.

Vajdakamarás, 1907. ápr. 7. u. p. Mócs.

Kovács József, ref. lelkész.

TUDOMÁSUL.

Az érdekeltek tudomására juttatom, hogy a székelyudvarhelyi ref. kollégium kezelése alatt álló *Gidófalvy Gábor*-féle alapitvány, melynek célja, egyebek közt, rokon tanulók segélyezése, az 1906. év folyamán tőkésítés utján 1997 korona 29 fillérrel gyarapodván, az alapítványi tőke cselekvő állása 1906. december 31-én 62316 korona és 81 fillér. Székelyudvarhely, 1907. április 5-én. *Gönczi Lajos* igazgató-tanár.

Nyom. az „Ellenzék" könyvnyomdájában Kolozsvárt, Szentegyház-utcza 22. szám.

X. Évfolyam. *16-ik szám.* *Kolozsvárt, 1907. április 18.*

Erdélyi Protestáns Lap

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 12 kor.
félévre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Br. Bánffy Dezső főgondnok írata

gróf Apponyi Albert kultuszminiszterhez a középiskolai tanárok fizetéskiegészítés-tervezete alkalmából.

Nagyméltóságú Miniszter Úr!

Nagyméltóságod velem, mint a magyarországi református egyház egyetemes konventjének világi elnökével, szives volt bizalmasan közölni azt a szabály-tervezetet, amelyet az 1906. évi állami költségvetésben a felekezeti tanárok javára, fizetésük pótlásául, megszavazott 600,000 korona szétosztásánál követni kíván.

Nagyméltóságod ezt a szabálytervezetet észrevételezés végett az egyetemes konvent mellőzésével hívatalosan az egyházkerületeknek küldötte meg. Bátor vagyok itt nagybecsű figyelmét felhívni arra, hogy egyházi törvényünk 58. §. k. pontja és 464. §.-a értelmében hasonló természetü ügyek Egyetemes Konventünk hatáskörébe tartoznak. Mint a Magyarországi ref. Egyház Egyetemes Konventjének elnöke csak azért nem tettem ebbeli jogkörének érvényesítése végett ez alkalommal formaszerű előterjesztést, mert azzal a befejezett ténynyel állottam szemben, hogy a tervezet az egyes kerületekkel közöltetett és mert ezek észrevételeiket közvetlenül el is juttatták Nagyméltóságodhoz, s mert nem akartam, hogy a segélyezés végrehajtása e miatt haladékot szenvedjen.

A mi az ügy érdemét illeti, a magam részéről a magyarországi ref. egyház nevében is csak köszönetemet fejezhetem ki Nagyméltóságodnak azért, hogy a felekezeti tanárok ezen fizetéskiegészítését aképen kontemplálta, hogy az így nyújtandó összeg az egyes felekezeti iskoláknak az 1883. évi XXX. t.-c. 47. §-a alapján kötött szerződések keretén kivül adatik és hogy így ez az iskola felekezeti jellegét nem érintheti, szóval, hogy a segély ebből a szempontból közönbösíttetett. Bizonysága ez annak, hogy Nagyméltóságod különös sulyt fektet a felekezeti és ezek között főleg a magyar református egyház tanügyi autonomiájának és egyáltalán önkormányzatának sértetlen megóvására.

Midőn ezt a tényt örömmel van szerencsém konstatálni, másrészt, mint magyar református ember és az egyháznak ez idő szerint vezető elnöke, sulyos aggodalmaimat sem hallgathatom el.

Én és velem együtt a magyar református egyház több előkelő vezető férfia régen tudatában vagyunk annak, hogy az állam részéről nyújtott minden ily segély, bármely címen adassék is az, minden alkalommal egy-egy darabot tör le a magyar református egyház önkormányzatából. Igy történt az az 1883. XXX. t.-cikknél, továbbá a lelkészi és tanítói fizetések kiegészítésénél, a törvények alapján nyújtott segélyeknél és így történik az jelenleg a fentebb említett segélyezési szabályzatnál, amely a tisztá. felekezeti alapból fizetett és tisztán az egyház önkormányzati fegyelme alatt álló tanárokra nézve is — bizonyos, a kormány által gyakorlandó állami felügyeleti és fegyelmi jogot állapít meg.

Tudatában vagyunk annak is, hogy midőn az állam ezen a módon és címen a mi autonomiánkba belenyúl, nem gondolhat csupán a magyar református egyházra, hanem valamennyi felekezetet szem előtt kell tartania és különösen gondolnia kell arra, hogy bizonyos felekezetekkel szemben magasabb állami és pedig nemzeti állami — politikai szempontok érvényesüljenek. Tudjuk azt is, hogy bizonyos egyenlőségi elvek, amelyek törvényeinkben is kifejezésre jutnak, nem igen engedik meg, hogy az egyes felekezetek közt különböztetve enyhébb és szigorubb szabályzatok állapíttassanak meg az egyikkel, mint a másikkal szemben.

S épen ezen a ponton van az összeütközés.

Önmagunknak bevallható tényként áll előttünk az, hogy míg például a román és szerb görögkeleti egyház s ennek autonomiáján belül a hívek és azok vezetői nyelvüknél és faji jellegüknél fogva a magyar államnak nemcsak hogy nem támasztékai, de sőt annak aláaknázói, addig a magyar református egyház hívei nemcsak az állam- és nemzetfentartó fajt képeznek, hanem egyházi önkormányzatuk épen csonka nemzeti államiságunkból folyó szerencsétlen politikai viszonyainknál fogva, a törvényhatóságokkal legalább is egyenrangú alkotmánybíztosítékot képeztek a multban és képeznek a jelenben és fognak képezni a jövőben, de csak abban az esetben, ha ezt az autonomiát sikerül az állami hatalommal szemben nemcsak formai épségben tartani, hanem annak erkölcsi tartamát is megőrizni, de sőt azt lehetőleg tovább fejleszteni.

Már fentebb jeleztem azokat a törvényeket, amelyek a magyarországi ref. egyház önkormányzatán formailag, helyesebben jogilag, rést ütöttek és azt jelentékenyen megerőtlenítették.

Még sokkal veszedelmesebb azonban az a hatás, amelyet a fentebb említett állami segélyek és a még jövőben nyújtandó segélyezések a magyar református egyházi autonomia erkölcsi tartalmának csökkenése tekintetében előidéznek. Felesleges Nagyméltóságodnak mondanom, hogy a legteljesebb jogi autonomia is erkölcsi tartalom nélkül értéktelen és épen ezen erkölcsi tartalmat szívja ki az állam az eddigi módozatok mellett nyújtott segélyezéseivel. Napról-napra vérszegényebbekké válnak.

Az egyház szolgálatában álló lelkészek, tanárok, tanítók azt érzik gazdájuknak, akiktől fizetést, vagy anyagi támogatást kapnak s ennek folytán mindinkább lazul a szellemi és erkölcsi kötelék az egyház és törzskara közt. Egy oldalmozdulattal közelednek

az állam mindenható védőszárnyai alá és leszünk napról-napra tehetetlenebbek a mindenkori államhatalommal szemben és így törik le az a hatalmas ellenálló erő, amely a református egyház autonomiájának politikailag is oly nagy becsét képezte. S a legnagyobb veszedelmet ezek közt is az képezi, ha oly segélyek adatnak, mint a költségvetésbe beállított legközelebbi 600,000 K-ás tétel, amely inkább kegyadomány s amelyet minden kormány bármely pillanatban megvonhat s ezáltal a magyar ref. egyház törzskarának egy jelentékeny részét teljesen a markában tartja, mert ha az állam nem segélyez, ez legfeljebb csak küzdelemre ingerel, de ott, ahol már megadott és élvezett segély vonatik el, vagy ennek elvonásával lehet fenyegetni, az élvezett anyagi előnyök elvesztésétől való félelem az erősebb lelkeket is megtöri.

Nem zárkozom el az elől, hogy a mai gazdasági és társadalmi viszonyok között a tisztességes megélhetés eszközeinek bírása mozgatja első sorban az emberek törekvéseit. Fájdalmas tudatában vagyok annak, hogy egyházunk szegény és azt nem képes oly mértékben nyújtani, mint az állam; egyházunk különben is tulterhelt és ujabb időben megcsökkent áldozatkészségétől egyházunk az anyagi eszközöket nem remélheti. Kénytelenek vagyunk az államhoz fordulni. És épen ebben rejlik a dilemuma, a circulus vitiosus.

Legközelebb itt lesz az 1848. XX. t.-cikknek a végrehajtása, amely ha nem kellő módon történik meg, egyházunk önkormányzatát az eddigiekkel össze nem hasonlítható nagyobb veszedelemmel fenyegeti. Ha ezen törvény végrehajtásaképen nyújtandó államsegélylyel levesszük a hívek hátáról az eddig viselt nyomasztó teher egy részét, azt többé vissza csinálni nem lehet; és vonja meg bármikor az állam az ezen t.-cikk alapján nyújtott egyházi dotációt, ez a hatalmas történeti ref. egyház, a magyar fajnak ez a tartalmas csomósulási pontja, a felbomlás elé néz. Egy absolut kormány teljesen a kezében tartja és módjában áll hazánk függetlenségéhez legmakacsabbul ragaszkodó ezt a fajt szervezetében megfojtani és ellenálló erejét végképen megtörni.

Nem lehetett célom e helyütt, hogy positiv javaslatokat tegyek Exelentiádnak e részben, miképen kellene a viszonyok kényszerítő hatása alatt sülyedő autonomiánkat megóvni, de sőt ennek dacára azt fejleszteni. Aggodalmaimat tártam fel és arra kérem Exellentiádat, hogy minden egyes kormányzati cselekménynél, törvényes intézmények létesítésénél, vezéreltesse magát attól a szellemtől, hogy míg egynémely felekezetekkel szemben az állami fékentartás indokolt, addig az ezekkel való formai egyenlősítésnek a magyar ref. egyház autonomiája, nemzeti államnak ezen kiváló biztosítéka áldozatul ne essék.

Nehéz dilemma, de Nagyméltóságod bölcsesége — bízom benne — minden esetben megtalálja a helyes utat s engedje meg, hogy ezuttal csak a következő gondolataimat bocsássam Exellentiád bölcs mérlegelése alá. Óhajtandó, hogy egyházunk törzskara: lelkészei, tanárai és tanítói lehetőleg ne hozassanak közvetlen függőbe az államkormánytól, hanem amit az állam adni akar, az egyház által juttassa nekik. Az egyház legyen az, amelynek kezéből és kegyéből veszik az anyagi fentartás eszközeit.

Mindazokat a segélyeket, a melyeket az állam nyújt, törvény útján biztosítsa, hogy az ne visszavonható kegy legyen az államtól, hanem törvényes követelés vele szemben.

Ami pedig az 1848. XX. t.-cikk végrehajtását illeti, mielőbb szűnjék meg a contemplált állapot, hogy az e címen nyujtandó összeg évről-évre megállapítandó, ennélfogva meg nem is állapítható költségvetési tételt képezzen. Nagyon kivánatos, de sőt szükséges, hogy az állam az 1848. XX. t.-cikk alapján nyújtandó segélyt ne csak közjogi törvény alapján biztosítsa, amely egy ellenkező törvényhozási intézkedéssel — mint Franciaország példája mutatja — könnyen felforgatható, hanem a segélyezés tekintetében, megfelelő kötvényezett államadóssági papírok kiszolgáltatása által, az állam és az egyház között magánjogi (hitelező és adós közötti) viszony létesíttessék, ami relativ a legnagyobb biztosítékot képes nyújtani.

Ezekben voltam bátor Exellentiádnak, mint a magyar ref. egyház vezető elnöke, a helyzetet feltárni és kérem szíveskedjék az előterjesztetteket nagybecsű figyelmére méltatni.

Báró Bánffy Dezső.

Előkészület az új Egyházi törvények életbeléptetésére.

Az új „Egyházi törvények“ életbeléptetése tárgyában az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazgatótanácsa által a zsinati rendes képviselőkből alkotott bizottság április 15-én gyűlést tartott, hogy javaslatot tegyen azon elvekre nézve, amelyek szerint a törvények egyházkerületünkben végrehajtandók. A dr. *Bartók* György püspök elnöklete alatt folytatott tanácskozások eredménye, melyeknek további referálására *Kenessey* Béla főjegyző kéretett fel, a következő:

I. Törvénycikk (Az egyházalkotmányról és szervezetről).

a) az 1—9. §-ok (Általános határozatok), valamint a 10—16. §-ok (Egyházközség. Az egyházközségek beosztása, egymáshoz való jogviszonya. Az egyházközség hatásköre.) változatlanul elfogadásra ajánltatnak;

b) a 17—25. §-ok (Az egyházközség választó tagjai. Egyházközségi közgyűlés.) azzal a módosítással léptetendők életbe, hogy az önálló énekvezért és énekvezér-tanítót is az egyházközség választó tagjai választják;

c) a 26—47. §-ok (A presbiterium hatásköre, tagjai, presbiteri gyűlés) azzal a hozzáadással fogadandók el, hogy a patronusság intézménye fentartatik s a patronusok a presbiteriumnak választás alá nem eső tagjai;

d) a 48—58. §-oknál (Az egyházmegyék) a következő módosításokat ajánlja a bizottság: Az e. m. tanács intézménye továbbra is fentartatik. A tanács tagjai hivatalból: a két gondnok, esperes, egyházi főjegyző; választás folytán: az e. m. ig. tanácsosok, az egyháziak és világiak közül egyenlő számban választva. A jelenlegi gondnokok mind tagjai maradnak az e. m. tanácsnak s közülök kettő (a hivatalra nézve fiatalabb) tanácsosi helyet tölt be.

Az egyes elnökség (elnök az esperes, akadályoztatása esetén az egyházi főjegyző) fenhagyandó.

Az e. m. közgyűlésre a ref. népisk. tanítók közül az egyházmegye kebelében levő felekezeti iskolák száma szerint 2—6 képviselő választandó az összes presbiteriumok által.

Az e. m. tisztviselők (gondnokok, esperes, jegyzők, e. m. ig. tanácsosok és tanácsbírák) 10 évre az e. m. közgyűlés által választatnak.

Az e. m. közgyűlés hatáskörére vonatkozó 56. §-nak s főleg e §. k) pontjának változatlan elfogadását javasolja bizottságunk, e javaslatával azt célozván, hogy az egyh. ker. ig. tanács tulságosan felszaporodott munkáját és nagy felelősségét csökkentse, az e. m. közgyűlés autonom hatáskörét a felelősség átruházásával bővítse s ezzel az egyházmegyei köz-

életet erőteljesebbé és az ügyek iránti éreeklődést élénkebbé tegye;

e) az 59—68. §-ok (Az egyházkerületek) az alábbi módosításokkal lennének életbeléptetendők:

Az egyh. kerületi igazgatótanács intézménye fentartandó.

Az egyh. kerületi közgyűlést alkotják: a ker. főgondnokok, a püspök, a ker. főjegyző és direktor, az egyházmegyék két gondnoka, esperesei és egyházi főjegyzői, a romániai egyházmegye főgondnoka és esperese, a theologiai fakultás két gondnoka, igazgatója és egy tanára, a kollégiumok két gondnoka, igazgatója, gazdasági felügyelője és két választott tanár-képviselő, a tanárképző intézet igazgatója, s a felekezeti hatóságok alá tartozó ref. népiskolák részéről négy tanító-képviselő, akiket az összes egyh. megyék közgyűlései választanak, végül egyh. megyénként 15.000 lélekszámig négy, asonfelül hat az egyh. megyei közgyűlések által 5 évre az egyháziak és világiak közül egyenlő számban választott képviselő.

E javaslat szerint az egyh. ker. közgyűlés tagjainak száma 198—200 lenne. Bizottságunk e javaslattal redukálni kívánja az egyh. ker. közgyűlés tagjainak nagy számát, hogy a közgyűlésen hozott határozatokra nézve a felelősség elve érvényesíthető legyen. Az egyes elnökség a ker. közgyűlésen is fentartandó.

Az egyházkerület hivatalnokai (főgondnokok, püspök, jegyző, direktor, ügyész, igazgatótanácsosok és tanácsbírák stb.) az egyh. ker. közgyűlés által választandók. Az ig. tanács hivatalnokai és szakreferensei az egyh. ker. közgyűlésen csak mint közgyűlési tagok bírnak szavazási joggal;

f) a 69—104. § ok (Konvent, Zsinat), valamint a 105—145. §-ok (Egyháztagok, egyházközségi tisztviselők s ezeknek jogai és kötelességei) változatlanul érvényeseknek nyilvánítandók;

g) a 146—149. §-ok (E. m. jegyzők) azzal a módosítással fogadtatnak el, hogy az egyházi főjegyző hivatalból tagja az egyh. kerületi közgyűlésnek és szavazással bíró tagja az e. m. bíróságnak;

h) a 150—152. §-okhoz (E. m. ügyész) csak annyi hozzáadást ajánl a bizottság, hogy az ügyész jogi képzettséggel bíró egyének közül választható.

i., a 153—157. §-okra nézve (E. m. tanácsbírák) az az átmeneti intézkedés ajánltatik, hogy a négy gondnok közül kettő, akik hivatalukra nézve ifjabbak, világi tanácsbírói tisztet töltsön be s ha az utóbbiak helye megüresedik, akkor töltendő be a a megüresedett hely választás utján tanácsbíróval;

j., a 158—161. §-ok (E. m. gondnok) akként módosítandók, hogy minden egyházmegyében egy főgondnok és egy gondnok választandó az e. m. közgyűlés által;

k., a 162—170. § ok (Esperes) a következő módosításokkal léptetendők életbe:

Az esperes teendőit akadályoztatása vagy az esperesi állás megüresedése esetén az egyházi főjegyző s ha ez is akadályozva volna, a hivatalára nézve legidősebb egyházmegyei lelkészi ig. tanácsos végzi.

Az egyházmegyei közgyűlést az esperes a főgondnokkal egyetértőleg hívja össze.

Az esperes minden egyházközséget *háromévenkint* köteles *személyesen* meglátogatni. Az esperes egyházközségét az egyházi főjegyző egyik gondnokkal és az egyházmegyei számvevővel vizsgálja meg.

Az egyházvizsgálat utiköltségeit az érdekelt egyházközségek hordozzák, de a vizsgáló bizottság tagjai napidíjat nem számíthatnak fel.

l., a 171—173. §-ok (Egyh. ker. jegyzők) változatlanul elfogadandók.

m., A generalis direktori állás, bizottságunk véleménye szerint, továbbra is fentartandó. Munkakörére nézve az ig. tanács javaslattételre kérendő fel. Az egyházkerületi özvegy-árvai ügyek és a püspöki vizsgálat alkalmával az egyházközségek ügyeinek megvizsgálása jövőre is a generalis direktor kötelessége legyen;

n., a 174. §. (Egyh. ker. ügyész). Az ügyész jogvégzett egyének közül választandó;

o., az ehker. igazgatótanács tagjaira nézve a bizottság következőket javasolja:

Hivatalból tagok: öt kerületi főgondnok, püspök, egyh. főjegyző, gem. direktor; választás utján: hat ig. tanácsos a világiak, hat a tanárok és lelkészek közül. Az ig. tanács tagjai a ker. közgyűlés tagjai sorából választandók;

p., a 176—180. §-ok (Egyh. ker. főgondnok). A főgondnok számára és választására vonatkozó változtatásokkal elfogadandó;

r., a 181—185. §-ok (Püspök). Az elnöklésre és a püspök választására vonatkozó változtatással elfogadtatik;

s., 186. §. (Felelősség) változatlanul életbeléptetendő.

A *II. Törvénycikk* (A lelkészválasztásról) változtatás nélkül életbeléptetendő.

A *III. és IV. Törvénycikk* (Az egyházi adóról és az egyházi közalapról) változtatás nélkül életbeléptetendő.

Az *V. Törvénycikk* (Az egyházi törvénykezésről) teljes egészében elfogadandó, csak a bíróságok szervezetére nézve ajánlja bizottságunk a következő változtatásokat:

a., az egyh. megyei bíróság tagjai a két gondnok, esperes, egyházi főjegyző és négy egyházi, négy világi tanácsbíró;

b., az egyh. ker. bíróság tagjai a hivatalára nézve két idősebb főgondnok, püspök, egyházi főjegyző, az egyházmegyék egy-egy gondnoka és esperesei, továbbá négy világi és négy egyházi tanácsbíró. A bíróság elnöke a püspök és egyházkerületi legid. főgondnok, illetve törvényes helyetteseik a 18. §-ban jelzett módozat szerint. Az 5. törvénycikkel kapcsolatosan (tekintettel a 39. §-ra) felhívatik az Ig. tanács figyelme a rendbírság szabályozására.

A *VI. Törvénycikk* (A köznevelési és közoktatási szervezetről) teljes egészében életbeléptetendő. Bizottságunk a 98. §. végrehajtása céljából javasolja, hogy a mélt. Ig. tanács a kollegiumi előljáróságok szervezetére, hatáskörére és eljárására vonatkozólag a tanárkaroktól kérjen be javaslatot s e javaslatok alapján tegyen idevonatkozólag előterjesztést az egyh. ker közgyűléshez.

A többi (VII—IX) törvénycikk teljes egészében elfogadandó.

A bizottságnak e javaslata legközelebb az Ig. tanács elé kerül s onnan a tavaszi kerületi közgyűlés elébe.

A berlini Városi-Misszió.

Berlin, 1907. március hó 3.

(Folyt. és vége.)

III.

Ilyen buzgó építő-munka s önfeláldozásra kész lelkészi szolgálat minden irányban meg kell, hogy teremje gyümölcsét. És most megint egy magasztos cselekedetre mutatok, amely a leghívebben tünteti föl a berlini Városi Misszió híveinek buzgóságát és áldozatkészségét.

Nézd a szép, új templomot. Hatalmas teste a százados hárs és derekas vadgesztenyék között meglepő látvány s belső berendezésének okszerűsége arra vall, hogy amikor építették, az előhaladott kor

igényeire és követelményeire is gondoltak. Pedig ne hidd, hogy a nagy gazdagság és sok vagyon adja meg építési módjának magyarázatát. Korántsem. Épen ezért fogom elmondani annak történetét, hogy lásd, miszerint az élőhit ma is megmozgathatja a hegyeket s a buzgóság ma is csodákat mivelhet.

Úgy történt a dolog, miszerint Stöcker 16 évi udvari és dom-predikátori lelkészi szolgálata után, 1890. év végén hivataláról nyugalomba lépett, hogy egész idejét a vállalt belmissziói munka szolgálatának szentelje. Ez, hogy milyen hatalmas lendületben gyarapodott, nem kell külön emlékeztesselek! A jól sikerült kezdet pedig még nagyobb bátorságot öntött a szivekbe s midőn a hívek serege oly nagy számban tömörült, hogy a berlini Városi Misszió gyülekezete már csak a hétköznapi esteli-istentiszteletek alkalmával tért be a mulató helyiségből átalakított nagy terembe: mind sürübben hangzott fel a kívánság, hogy új templomot építsenek. A vezetők gondos előrelátása s komoly számvetése még tartozkodó volt ugyan, de közben egy pár olyan eset történt, ami arra mutatott, hogy immár elérkezett az idő a cselekvésre is.

Valamelyik napon száz darab ezüst húszast hozott a pósta. „Legyen egy-egy homokszem az építendő új templom első téglájához." A második küldemény egy márka volt — „Egy könnycsepp." Egy szolgáló megint egy márkát adott át úrnőjének, hogy az kézbesítse a templom-építés céljára s a jó asszony ötvenet tett hozzá és úgy vitte el a missziói pénztárhoz. Ismét egy gyári munkás jelentkezett, hogy egy évi időtartamra heti 10 fillér fizetésre kötelezi magát; egy pommerániai nemes, az építés céljára szükséges faanyagok vásárlására, 1000 tallért tett le. Ily előjelek mellett indult meg a tulajdonképeni gyűjtés, melynek eredményéül a remek alkotás felépült. Falvak, városok, birtokosok, gyámok, vendéglők, bérházak, szegények, gazdagok adományából épült. De nemcsak Németország áldozatkészsége volt benne az építő munkás, mert jelentős adományok folytak be Oroszországból, Sweizból, Angolországból és Amerikából is, úgy, hogy valóban méltó reá Stöckernek ama mondása, hogy ők csak az építést vezették, mert a templomot a világ németevangelikusainak testvéri, összetartó szeretete építette fel!"

1893. év március havában tették meg az első határvágást, juniusban már a falak fel voltak emelve és ugyanezen év decemberében pedig készen volt a munka. Hatalmas ívezetei ó-német stilben emelkednek, egész belső berendezése a csín, kényelem és tartósság minden követelményeivel. Akusztikája pedig kitűnő. Talán egyetlen temploma Berlinnek, amelyben az ülőszékek nincsenek bérbe, illetőleg eladva; egészen a kis emberek temploma, ahová azonban szeretettel jár el Berlin előkelő világa is; de ahol érzi, vallja mindenki, hogy Isten előtt személyválogatás nincsen.

A benne folyó templomozások látogatottságát misem mútatja jobban, minthogy a 2100 személy befogadására alkalmas helyiség majdnem minden ig le van foglalva. Stöcker, Okly, Fischer, Ewers Le Seur lelkészek neve egész Berlinben népszerű s valóban, főleg Stöcker és az ifjabb Le Seur a szentlélek által ihletetten jól értik a nyelveken szólás beszédét. Soha nem szavalnak, hanem mindig Isten-igét hirdetnek!

Hogy a templomot egyuttal egyházi hangversenyek céljaira is felhasználják, ez önként értetődő, valamint az, hogy ezek mindig magas művészi színvonalon állanak.

*

Ezeknek látása és megismerése után érdekes lesz bepillantani a berlini Városi Misszió gazdasági ügyeibe is, amelynek vezetése ma már egy egész raj szakembert vesz igénybe.

Kezdem a *Hospiz*-okkal. Egész serege az útasoknak jobban szereti a csendes, békés, nyugalmas szállást, mint a vendéglői zajos életet. Főképen nőink helyzete kényelmetlen e tekintetben, akik ha valamelyes elkerülhetetlen okból útazásra szánják el magukat, ki vannak téve nemcsak a rossz elszállásolás kellemetlenségének, hanem aszfalt-lovagok tolakodó szemtelenségének s egyéb hasonló inzultusoknak. Ezt a körülményt jókor felismerte Stöcker s egy „Hospiz", (szálló) létesítését vette tervbe, amelyet W. Molirenstrauze 27/28 szám alatti bérházba helyezett el. Illetőleg csak „akkor" volt ez a hely bérház. Ma a telek s rajta levő négyemeletes Hospiz, számos más ilyen intézménynyel a Misszió örök tulajdona. Stöcker a felavatási ünnepélyen, az összegyült előkelő közönség előtt, így vezette be beszédét: „Isten segedelmével kezdjük el missziói munkásságunkat e házban és e ház útján is. Igaz, hogy kifejezetten nem Istenháza e ház, de neki szolgál és ezért ami e szállóban történni fog, ez mind az ő lelke által vezérelt munka leend!" Valóban. Ha erre útazol s kellő időben előre gondoskodván, elég szerencsés lész arra, hogy a Városi Misszió valamelyik Hospizában nyerj szállást, nyugodt lehetsz. Nem zsarolnak ki ezer furfanggal, borravalóval. Igényeidnek megfelelőn napi 1.50—8 M. fizetésre szobát és reggeli kávét kapsz, tiszta helyiséget, szeretetteljes támogatást, jóakaró útmutatást. Olcsó árban ebédet és vacsorát is, szeszesz-ital élvezésének és borravaló fizetésének kényszere nélkül. Az épületben társalgó, étkező s imaterem is van, s ez utóbbiban naponta reggel 8 órakor és déli 1 órakor egyik missziói lelkész vezetése mellett ájtatosság folyik.

Hogy anyagilag mily jövedelmező üzlet is — ez a kétségtelenül, egyháziasság szempontjából is, figyelemre méltó alkotás —, semmivel sem bizonyíthatom jobban, mint azzal, hogy más felekezetüek és magánosok egész seregét építtették és állították fel a hasonló intézményeknek. A felügyeletet rendesen egy-egy idősebb úri-nő, esetleg diakonissza teljesíti, a szolgálatot pedig valamely cselédképző-intézetet végzett leányok, akiknek erkölcsi magaviselete, munka és tisztaságszeretete semmi kifogást sem találhat.

Ám, az igazi gyakorlatiasság szép példáival ismerkedhetünk meg a következőkben is.

Hogy a hetedik nagy hatalom a sajtó, mindnyájan tudjuk. Méltó hatalom, mert szellemi fegyver. A világosság terjesztője is egyszersmind s hogy meggyőző ereje milyen nagy, elég lesz ha arra utalok, hogy világi hatalmasságok igénylik szolgálatát arra, hogy terveiknek, kitűzött céljaiknak hangulatot szerezzenek s támogatásukra a hívek seregeit megnyerjék. A berlini Városi Misszió ezt a nagy hatalmasságot, a maga szent céljai sikere érdekében, Istenigéjének nyomtatott formában való terjesztésére óhajtotta megnyerni és szövetségre lépett vele. Örökös, hű szövetségre! Az első kezdet e kérdésben is csak kicsiny mag volt. A Misszió céljaira nyomtatványok szükségeltettek. Azután vallásos és néplapokat, röpíratokat adtak ki stb. stb. Tetemes költséget igényelt e kiadás s azért egy szobában kisebb nyomdafelszerelést állítottak be, egyelőre két szedőre számítva, akik közt az egyik gépmester is volt és megkezdődött a teremtés munkája. A házi szükséglet olcsóbban nyer előállítást s a felesleget egyébre juttathatták. Harms, Ahlfeld, Frommel, Stöcker egyházi beszédei stb. stb. mind e műhelyből kerültek ki s hogy a nyomda fejlődésének menetére számíta-

nak az üzletvezetőség által rendelkezésemre bocsátott adatok közül az évi ügyforgalomra hivatkozom:

1883 évben egy szám	20,000
1884	40,000
1885	80,000
1886	100,000
1887	124,000

A fokozott nyomdai tevékenykedés szükségessé tette ez üzletágnak *könyvkereskedéssel* való kibővítését, amely ma már két nagy üzlethelyiségben szolgálja a protestáns irodalom terjesztésének ügyét, s főcélja: az építő irányú, képies szorakoztató és ifjúsági iratok népszerűsítése. Alig egy-két év óta újabb üzletág felvételére fordította a figyelmét a Misszió vezetősége. Ugyanis Németországban is nagy hiányát érezték a protestáns irányú gyermekjáték-szereknek, képes, mesés könyveknek s a nép között pedig a ponyva-irodalom termékei mellett a művészietlen, nemcsak, hanem egyenesen ízlés-rontó képek voltak elterjedve, úgy, hogy azoknak nemhogy a családi tűzhely éltetése, vagy nemesebb gondolatokra ébresztő hatása lett volna, hanem egészen ellenkezőleg s az ultramontán képkereskedő vállalatok serege pedig oly mértékben eltöltötte pápista képeivel a köznépet, hogy az az evangelikus vallásos érzésre nézve is már-már fenyegető hatású kezdett lenni. Az új üzletág tehát a jó és művészi képek, reprodukciók előállítására és egyuttal a templomi berendezések készítésére alkalmas műhely-helyiségek berendezésére terjeszkedett ki s a metsző, lithograff, fa-faragász, asztalos, fémöntő, aranyozó, stb. stb. osztálylyal bővülve, ma e műhelyekben, a teljes gépberendezéseken felül, 185 ember nyer alkalmazást.

* * *

De hallga! Mély búgással szólal meg az új templom nagy harangja, utánna a többi s ércnyelvük az Ur hivószavát tolmácsolja: „Jőjjetek én hozzám mindnyájan!“ Jer menjünk mi is hálaadásra, testvéri ünnepre; most a berlini Városi Misszió fennállásának 30-ik évét ünnepli!

— — — — — — — — — — — —

Elhangzik az ének, P. Fischer, Ohly ünnepi beszéde, visszavonúl az öreg Stöcker apostoli alakja s a hatalmas, nagy közönség áhítatos csendben indul kifelé, de az arcokon az öntudatos megelégedés és a szemekben nagy elhatározások lángja. Látásukra szivem magasra dobban, szemem könnyel telik meg. — Ime ezek a testvérek már 30 éves építő munkára tekinthetek vissza! És eredményes munkára. Mi pedig erdélyi kálvinista magyarok még mindig csak tusakodunk magunkban; kifogásolunk és kicsinylünk; a legnagyobb részben semmittevéssel tétlenkedünk, de azért — itélkezünk. Mintha az Isten siketséggel vert volna meg azokkal a beszédekkel szemben, amelyek előljáróink szájai, a korszellem s népünk anyagi és erkölcsi sorvadása utján öntudatos, egyetértő egyház-építő, alkotó belmissziói munkára hívnak!

Egyedül vagyok a templomban s mély csend van körül...

— Te itt az idegenben is látod az én gondolatomat és megérted számnak beszédét, oh Uram! Adj békességet, szeretetet, a te szent országod építésére alkalmas munkakedvet és elszánt elhatározást nekünk, hogy ne jelszavakat hánytorgassunk s kifogásokat keressünk, hanem induljunk már el a kitűzött úton. Egyelőre az első lépés megtételére segíts, hogy minden munkás szolgád valamelyes élő eredményre mútatva hírdesse a te dicsőségedet, mondván: Eddig megsegített az Úr!

Tóthfalusi József.

A gyakorlati theologia történetének főirányai.

Irta: **Ravasz László.**

(Folytatás.)

12. Schleiermacher iskolájával szemben korán fölvette a harcot a hegeli speculacio iránya. Ennek a speculativ iránynak két oldala volt, aszerint, hogy az alapdogmának (a létnek fogalommá válása) azt az oldalát hangsúlyozzuk-e, hogy a vallás ugyanazt az igazságot birtokolja, mint a philosophia, vagy pedig azt, hogy a képzet alakjában megjelenő vallásnál sokkal tökéletesebben fejeződik ki az igazság a philosophiában, mint amely fogalmakkal dolgozik; még pedig egyik oldal volt a szigorú orthodoxia, mely ragaszkodott a dogmákhoz, hisz az örök igazságot látta benne, másfelől a forradalmi „baloldal“, a theologia sanscoulotte-jai, kik minden vallást félredobtak s a Feuerbach-féle genie-kultuszban kerestek kárpótlást. Világos, hogy ez utóbbi oldalnak kisebb gondja is nagyobb volt annál, hogy gyakorlati theologiát irjon, hisz *Strauss*[14] szerint: ha becsületes emberek vagyunk, be kell vallanunk, hogy többé nem vagyunk keresztyének.“ A másik irány, a szolid és bölcs orthodoxia annál buzgóbban mivelte ezt a tudományt, s nem esetleges dolog, hogy lassankint massir lutherismusba fajult el, hisz a református szellem Németország szabad theologiájának vala a nemtője,[15] orthodoxia és lutherismus pedig a 17. században örök frigyre léptek. — A sorozatot megnyítja *Marheineke*,[16] a kitünő dogmatikus. Minden tudomány s így a theologia is praktikus (scientia ad praxin), De a praktikusság egy viszony: alkalmasnak lenni valamire. Ha ezt a valamit elgondoljuk s a tudományt magára nézzük: theoretikus lesz önmagában. Tehát minden tudomány theoretikus s így a gyakorlati theologia is. Tárgya a gyak. theologiának az egyház multja, úgy, amint az jövővé fejlődik, vagyis e tudomány a mult idealis értékeit a jövőre nézt átértékeli, hogy megvalósítsa (§. 6.) A §. 27-ben így foglalja össze az eredményt: „az a tudomány, amelynek célja functioinak fogalma szerint az ev. lelkészt képesíteni, hogy hivatásának megfelelő tevékenységet tudjon hivatalában végezni.“ E meghatározásban sok hiba rejlik. Hogyan támad az ev. lelkész? Nem ugrik elő a semmiségből, mint Deus ex machina, hanem beállítása valami életnek, valami tevékenységnek az eredménye, s épen *ez* érdekel minket. Aztán meg a lelkészi tevékenységgel ki van-e merítve az egész gyakorlati egyházi élet? Világos, hogy itt csak egyik mozzanat jött figyelembe, ami maga is eredmény s egy közvetlen, centralis egységre útal: az egyház életére. — Ezen a vonalon nagy haladást mutat a *Moll* könyve.[17] A gyakorlati theologia tárgya egyházi cselekvés, mint amely foglalata a keresztyén vallás által egyházi úton végzett mindennemű tevékenységnek, maga pedig ez a tudomány nem más, mint az egyháznak önépítése céljából végzett tevékenységeiről szóló elmélet (§ 20) Tehát központi kérdés lesz az egyház physiologiája, mely megmondja nekünk, mi az egyház *természete* s csak azután láthatunk az egyes functiok fogalmának megállapításához. Az egyház természetét azonban deductiv úton rajzolja meg; kész fogalmából (honnan vette ezt a kész fogalmat?) megállapítja az egyházi élet elemeit (vallásos, társadalmi, sajátos

[14] Der neue und alte Glaube I. 32. §. végső sorai.

[15] Gondoljunk Zwingli, Béza, Calixtus, Hyperius, Schleiermacher, Nitzsch, Schweizer, Biedermann, Lang, Pfleiderer, Krauss, Bassermann s másokra.

[16] Dr. Philipp Marheineke Entwurf der prakt. Theologie Berlin 1837.

[17] Moll: System der praktischen Theologie Halle 1853.

keresztyéni elem) azután tényezőit (1. vallásos-történeti: hit, kegyelem, szentlélek, 2. történeti vallásos: traditio, observantia, egyházjog) végűl az egyházi élet eszközeit (kegyelmi ajándékok, sacramentumok, tanítói hivatal). És épen ez a hibája Mollnak.

(Folyt. köv.)

GYÁSZROVAT.

Kocsis Elek barátosi ev. ref. énekvezér, nyug. községi tanitó életének 77-ik, házasságának 49-ik, közszolgálatának 55-ik évében f. hó 10-én Isten bölcs akaratán teljesen megnyugodva, csendesen örök álomra hunyta le szemét. Az Úr szolgálatára szentelt és áldásos munkásságban gazdag életű öreg szolga nevét a becsületes szorgalmas munkásság, hivatásának méltó betöltése, embertársai iránti előzékenység tették tisztelttté. O a 8-ik gimn. osztály elvégzése után lépett a tanítói pályára. Előbb, mint kézdivásárhelyi kisegítő tanító, később mint lécfalvi énekvezér-tanító s végül mint barátosi énekvezértanító munkált az Ur szolgálatában, ez utóbbi helyen 46 éven át. Férfi korának eredményes munkája, kezének alkotása maradandó nyomokat hagyott az egyház életében. Hívei az elismerés és hála koszoruját tették koporsójára, midőn nevét megörökítették saját zsebükből összegyűjtött 200 korona alapítvánnyal, melynek kamataiból évenként énekes könyvek fognak beszereztetni. Temetése f. hó 12-én volt a gyászoló család, a hívek s a vidék közönségének nagy részvéte mellett. A háznál Bajkó György barátosi, s a sírnál Szabó Jenő kézdivásárhelyi lelkész mondott beszédet. A jól elvégzett munka után legyen pihenése édes, álma zavartalan. — Legyen emlékezete áldott!

Id. Bitay Mihály udvarfalvi ev. ref. lelkész, életének 85-ik, boldog házasságának 55-ik, lelkipásztorkodásának 57-ik évében hosszas szenvedés után elhunyt. 57 évig munkált az Úrnak szöllőjében, 7 évig szenvedett hazájáért. A harc, a szenvedés közepette Istenben vetett hite erősítette. Most megtalálja jutalmát az örök nyugalomban, melyet ad az Úr a hív szolgának. Három derék papunk Bitay Kálmán, Béla és Mihály édes atyjukat gyászolják benne. Nyugalma legyen csendes!

KÜLÖNFÉLÉK.

Az egyhker. Igazgatótanácsa a havi ülését br. Bánffy Dezső főgondnok elnöklése alatt e hó 19-én fogja megtartani.

Mai számunk vezércikkére e helyen is felhívjuk olvasóink figyelmét. Ez írat eredetileg bizalmas jelleggel volt a miniszterhez intézve. Az ügy konventi tárgyalása során azonban nyilvánosságra került s így sikerült engedélyt kapnunk br. *Bánffy* Dezső ő nagyméltóságától a leközlésre, — amit e helyen is hálásan köszönünk. Ez az írat nemcsak azt bizonyítja, hogy főgondnokunk mily éber figyelemmel örködik egyházunk érdekei s autonomiánk épsége felett, de valósággal *klasszikus* formában nyer kifejezést benne az az egyedül helyes álláspont is, melyből az államnak egyházunk ügyeit kezelnie kellene. Egyházpolitikánk sarkpontjává kellene ezt tenni. Állam és egyházunk egyformán hasznát látná. Legyünk rajta, hogy úgy legyen.

Főgondnoki beiktatás. Tisza István grófnak a dunántúli ref. egyházkerület újonnan választott főgondnokának ünnepélyes beiktatása f. hó 30-án lesz Pápán. A beiktatási ünnepélyre vonatkozólag a kerületi főjegyzői hivatal a következő hivatalos programmot bocsátotta ki: 1. Április 29-én kivonulás az 5 és fél órakor érkező gyorsvonathoz, főgondnok úrnak s a vele érkező vendégeknek fogadása végett. 2. Április 29-én este 8 órakor ismerkedés a Griff-szálló nagytermében. 3. Április 30-án délelőtt 10 órakor a ker. közgyűlés megnyítása a pápai hitrokonok templomában. 4. Alakulás. 5. Jelentés a főgondnokválasztásról, a vonatkozó jegyzőkönyv felolvasásával. 6. Küldöttség kinevezése főgondnok úrnak a gyűlésbe leendő meghívására. 7. Püspök úrnak az eskü letevésére felhívó beszéde. 8. A 37. dics. I. versét énekli az egész gyülekezet. 9. Főgondnok úr eskütétele. 10. Főgondnok úr üdvözlése a kerület nevében. 11. Főgondnok úr válasza az üdvözlésre. 12. Küldöttségek tisztelgése, melynek sorrendje a jelentkezések után fog megállapíttatni. 13. Záróbeszéd. 14. Közebéd délután 2 órakor a Griff-szálló nagytermében.

Háromszázados ünnep. A kolozsvári ref. kollegium előljárósága az országos hirű iskola alapításának 300-ik évfordulóján, május 22-én és 23-án jubileumi ünnepet rendez. A nagyszabásúnak tervezett ünnepségeken részt vesznek az iskola régi tanítványai az ország minden részéből. A két napig tartó ünneppel kapcsolatban Kolozsvárt tartja közgyűlését az Országos Református Tanáregyesület is. Ez évben van 250-ik esztendeje annak, hogy Apáczai Cseri János, a tragikus sorsú első magyar filozófus hires tanári beköszöntéjét tartotta a kolozsvári kollegiumban. A jubileumi ünnep keretéből méltóan fog kiemelkedni a magyar bölcseleti irodalom úttörőjének emlékezete is.

Gyászhír. *Elek* Lajost, egyházkerületünk igazgatótanácsának ideiglenes titkárát, súlyos csapás érte. Neje f. hó 16 án délelőtt szivszélhüdésben hirtelen elhunyt. A példás szép családi élet hirtelen megszakadt. Az Úr adjon erőt az ő hű szolgájának a súlyos megpróbáltatás elviselésére. Ha van vígasztalás az általános részvétben, Elek Lajosnak most közelből-távolból küldik azt a jó barátok, tisztelők, kollegák. Mi is őszinte szívvvel csatlakozunk hozzájuk s kivánunk Istentől kegyelmet, erőt, vígasztalást!

Tájékoztató. 1. A „Magyar Protestáns Irodalmi Társaság“ és a „Tiszántúli Ref. Egyházi Értekezlet“, Hajdúböszörmény város és a hajdúböszörményi reform. egyház együttes meghívása folytán, ez évi közgyűlését Hajdúböszörményben tartja, mely alkalommal a „Magyar Evangeliumi Belmisszió Egyesület“ is összejövetelt tart. A jelentkező tagok elszállásolásáról s a vasuttól a városba szállításáról a helyi rendezőbizottság gondoskodik. Felkéretnek tehát a tisztelt tagok, hogy 1907. május hó 1-ső napjáig a hajdúböszörményi református lelkészi hivatalhoz címzett tudósításukban szíveskedjenek jelezni, hogy Hajduböszörménybe melyik vonattal érkeznek s kivánják-e, hogy elszállásolásukról gondoskodva legyen? Óhajtandó volna, hogy az együttes ünnepélyes fogadtatás megejthetése céljából a vendégek jun. hó 1-ső napján a délutáni félhat órás vonattal érkeznének. 2. A fent említett testületek elnöksége a keresk. miniszteriumnál közbenjárt, hogy a gyűlésre utazó tagok a M. Á. V. vonalain kedvezményes jegyet nyerhessenek. Az igazolványokat a helyi ref. lelkészi hivatal fogja idejében kézbesíteni. 3. Junius hó 1-én este 6 és fél órakor a Magyar Protestáns Irodalmi Társaság közgyűlése a városház nagytermében, ugyanakkor a Tiszántúli Ref. Egyh. Értekezlet közgyülése a főgimn. nagytermében. 4. Junius hó 1-én este 8 órakor ismerkedési estély lesz a Beregszászi vendéglő termében. 5. Junius hó 2-án reggel 8 és fél órakor gyülekezés a városháza földszinti tanácstermében, ahonnan a tagok együttesen mennek a közelben eső Bocskay-téri templomba, hol az ünnepi istentiszteletet 9 órakor a M. P. I. T. és a T. T. R. E. E együttesen tartják. 6. Ugyanazon napon, templom után, a Bocskay-szobor leleplezésének ünnepsége. 7. Ugyanazon napon déli 2 órakor a város által adandó társasebéd. Az ebédjegyeket a vendégek az étkezőhelyiségben helyükbe hordva veszik át. 8. Ugyanazon napon délután 4 órakor a Magyar Ev. Belmissziói Egyesület összejövetele a városháza nagytermében. 9. Junius 3-án reggel 9 órakor a M. P. I. T. és T. T. R. E. E. együttes diszgyűlése a Kossuth-téri templomban. 10. Ugyanazon napon 12 órakor a ref. egyház által adandó bucsúebéd. 11. A részletes programmot a tagok saját egyesületüktől kapják. Hajdúböszörmény, 1907. április 3. — *A hajdúböszörménygi rendező-bizottság.*

Előfizetőinket tisztelettel kérjük, hogy a kimaradó lappéldányok reclamációját — bár a postahelyekről — postai „Visszajelentési lap“-on tegyék meg, mert igy legalább a posta is nagyobb figyelmet fog a kezelésre fordítani.

Szerkesztői üzenetek.

Sz. Ö. — Nagyenyed. Ily hangon nem engedem folytatni a feleselést. A mult héten nem voltam itthon, különben azt is másként igazítottam volna. Tisztviselő hivatalos ténykedésével szemben van más út az orvoslásra.

B. K. — Sz.-Udvarhely. Jőni fog; de most bizonyos sürgösségi sorrend szorította vissza.

T. B. — Szászváros. Az első „ismertetés"-t lehetetlen ebben a terjedelemben adnom. A más kettőt — igen. A revizió a jövő héten kész lesz. Kiadó vállalkozhatik, mert az E. T. B. kijelentette, hogy nem foglalkozik ilyennel s előkészületben sincsen. Ez jkvében is benne van, az utolsó pontban.

B. D. — Tasnád. Levélben tudatom a dolog állását.

Cs. Zs. — Erősd. Köszönöm.

HIVATALOS RÉSZ.

154—1907. szám.

KÖRLEVÉL

a kebli egyházközségek nagytiszteletű presbiteriumaihoz, tiszteletes lelkész és nagytiszteletű esperes aaihoz.

Az 1906. évi november hó 10—13. napjain tartott egyházkerületi közgyűlés 72. jkvi határozatának 2. pontja alatt kimondta, hogy: „Az egyházkerület műkincsei nem adhatók el, de amennyiben valamelyik egyházközséget elkerülhetetlen szükség kényszerítené valamely műkincsének értékesítésére, ezt csak oly feltétel szigorú megtartása mellett teheti, hogy azt köteles felküldeni az igazgatótanácshoz az előzetesen már megtörtént szakértői becslés felülvizsgálására s az eladásnak a fenforgó okok és rendkivüli szükség szigorú elbírálása mellett való kivételes engedélyezésére; az Igazgatótanács az ily eladásra szánt műkincset megvételre első sorban az Erdélyi Múzeum-Egylet régiségtárának ajánlja fel, s ha ez nem reflektálna arra, másodsorban csakis a Magyar Nemzeti Múzeumnak, de mindkét esetben azzal a világosan kikötött feltétellel, hogy az illető egyházközség később, alkalomadtán egyházi műkincseit az eladási árban a maga részére visszaválthassa; végül az Igazgatótanács köteleztetik minden ilyen egyes értékesítési esetről a legközelebbi egyházkerületi közgyűlésnek jelentéstételre."

Felhívjuk kebli egyházközségeink nagytiszteletű presbiteriumait, továbbá tiszteletes lelkész és nagytiszteletű esperes aait, hogy az egyházkerületi határozatban foglalt útasításokat szemelőtt tartani s netalán felmerülő esetben azokhoz szigorúan alkalmazkodni sziveskedjenek.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület igazgatótanácsának Kolozsvárt, 1907. március hó 28-án tartott üléséből.

Br. Bánffy Dezső, elnök. *Elek,* titkárhelyettes, előadó.

1280—1907. szám.

KÖRLEVÉL

a nagytiszteletű Esperes urakhoz.

Fölhívjuk a nagytiszteletű Esperes urakat, hogy az országos *lelkészi özvegy-árvai gyámintézeti járulékok* kirovásáról szóló kimutatásnak egyik példányát, évenként február hó 28-ig, tehát a végrehajtó bizottság előadójához terjesztendő példány felküldésével egyidejüleg, igazgatótanácsunkhoz felterjeszteni sziveskedjenek.

Az erdélyi reform. egyházkerület igazgatótanácsának Kolozsvárt, 1907. március hó 28-án tartott üléséből.

Br. Bánffy Dezső, elnök. *Elek* titkárhelyettes, előadó.

121—1907. szám.

KÖRLEVÉL

valamennyi intézet méltóságos t. Elüljáróságának, valamennyi esperesi és lelkészi Hivatalnak.

A mult év novemberi közgyűlésünk 70. sz. a. alkotott, az erdélyi ref. egyházkerület theol. fakultásán tanuló *theologus ifjak segélyezéséről* szóló *Szabályzatot* szíves tudomásvétel végett közöljük:

Szabályzat

az erdélyi ev. ref. egyházkerület theol. fakultásán tanuló theologus ifjak segélyezéséről.

1. §. Az erdélyi ev. ref. egyházkerület theol. fakultásán a következő jótétemények állanak a theol. ifjak segélyezésére:

a) tandíjmentesség;

b) a nagyenyedi Bethlen-kollégiumtól járó tizenöt 200—200 koronás és egy 180 koronás ösztöndíj;

c) tíz (10) kedvezményes hely a bennlakásban és tápintézetben, negyedrész ellátási díj fizetése ellenében:

d) 40 (negyven kedvezményes hely a bennlakásban és tápintézetben, fél ellátási díj fizetés ellenében;

e) 30—40 (harminc-negyven) kedvezményes hely a bennlakásban és tápintézetben, egészdíj fizetés ellenében;

f) a fakultás által előírt egyetemi leckelátogatások után a fakultás által fizetett egyetemi tandíjak;

g) ünnepi követségek.

2. §. A theol. tanfolyamra, a bennlakás és tápintézetbe való felvételnél és mindennemű jótétemények odaitélésénél az egyenlő előmenetelt és magaviseletet tanusító és egyenő családi és vagyoni viszonyok között élő ifjak közül az erdélyi ev. ref. egyházkerület kötelékébe tartozó szülőknek s ezek között is a lelkészeknek, tanároknak s felekezeti tanítóknak s kántoroknak gyermekeit elsőség illeti meg.

3. §. A theol. fakultáson ezidőszerint minden theologus ifjú teljes tandíjmentességben részesül.

4 §. A nagyenyedi Bethlen-kollégiumtól járó ösztöndíjakra csak oly theologus ifjak ajánlhatók s vehetők fel, kiknek megelőző félévi leckekönyve föltétlenül általános jeles (1), magaviselete példás, szorgalma kitartó. Az ösztöndíjak odaitélésénél az egyenlők között előnyben részesítendők a nagyenyedi Bethlen-kollégiumban tanult ifjak. Ez ösztöndíjakra felajánlhatók a theol. fakultás I. évi tanfolyamára beiratkozott olyan ifjak is, kiknek érettségi bizonyítványa általános jeles (1).

5. §. A negyedrész ellátási díj fizetésének kedvezményében csak oly ifjak részesíthetők, kiknek olytályzata általános jeles (1), vagy legfeljebb csak azért általános jó (2), mert osztályjegyeik között két jó (2) van. Ujonnan jövő ifjak a tanév első felében ezen kedvezményt meg nem nyerhetik, valamint nem részesedhetnek benne azok sem, kik ösztöndíjat élveznek.

6. §. A fél ellátási díj fizetésének kedvezményében az oly ifjak részesíthetők, kiknek osztályzata általános jó (2), vagy legfeljebb csak azért általános elégséges (3), mert osztályjegyeik között két elégséges (3) van. Ujonnan jövő ifjak ezen kedvezményben csakis akkor részesíthetők, ha érettségi bizonyítványuk, illetőleg leckekönyvük általános jó (2) osztályzatot mutat.

7. §. Az egész ellátási díj fizetésének kedvezményében a rendelkezésre álló helyek számához képest azon ifjak részesíthetők, kiknek általános osztályzata legalább elégséges.

8. §. Azok az ifjak, kik ösztöndíjat élveznek, vagyoni és egyéb viszonyaiknak megfelelőleg a tanárikar által, vagy a 200 korona, vagy 100 korona kedvezmények díj fizetői közé soroztatnak. Ellátási díjaikat a theol. fakultás igazgatója a részükre kiutalványozott ösztöndíjakból vonja le.

9. §. A fakultás által előírt egyetemi leckelátogatásokért járó egyetemi tandíjat a fakultás minden olyan theologus ifjuért kifizeti, aki igazolja, hogy a leckéket szorgalmasan látogatta, azokból sikeresen kollokvált és a fakultáson legalább általános jó (2) osztályzatot nyert.

10. §. Az ünnepi követség jótéteményében, a rendelkezésre álló helyek számához képest, a theol. fakultás minden hallgatója részesülhet a fakultás rendtartási szabályainak értelmében, ha csak e kedvezménytől esetről-esetre meg nem fosztatott.

11. §. A tanárikar minden félév végén, illetőleg elején, az összes jótéteményeket felülvizsgálás alá venni köteles, mely felülvizsgálatnál azon szabály szerint kell eljárnia, hogy minden jótéteményes csak abban az esetben maradhat meg továbbra is a jótétemény élvezetében, ha az annak élvezetéhez kötött összes feltételek reá nézve még mindig fennállanak.

12. §. Minden, a tanfolyamra felvett theologus ifjú a beiratkozás alkalmával kötelezvényt tartozik kiállítani arról, hogy amennyiben az 1. §. b), f) pontjában említett jótéteményekben részesül a fakultás részéről, a theol. tanfolyam bevégzése után legalább két (2) évig rendes lelkészi szolgálatot fog teljesíteni az erdélyi ev. ref. egyházkerület kötelékében, ha pedig akár a tanfolyam bevégzése előtt, akár azután, az említett két évi rendes lelkészi szolgálat teljesítése nélkül távoznék az egyházkerületből, ezen élvezett jótétemények értékét, mint kitanulhatására nyert segélyt, visszatéríti a fakultásnak.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület igazgatótanácsának Kolozsvárt, 1907. március hó 28-án tartott üléséből.

Br. Bánffy Dezső, elnök. *Pünkösti,* számvevő h.

Sz. 119—1907.

KÖRLEVÉL

valamennyi intézet méltóságos t. Elöljáróságnak, valamennyi esperesi és lelkészi hivatalnak.

A mult évi novemberi közgyűlés 48. sz. a. a *hivatalos kiküldöttek napidíj és útiköltség szabályozásáról* hozott határozatát, mely a kiadott jegyzőkönyv 40. és 41. lapján is feltalálható, azon felhívással közöljük, hogy ahhoz alkalmazkodni sziveskedjenek a napidíjak és utiköltségek felszámításánál és utalványozásánál.

1. Az erdélyi ev. ref. egyházkerület püspöke, az Igazgatótanács tagjai, a zsinati és konventi képviselők, a püspök, Igazgatótanács, vagy egyházmegyei hatóság által, hivatalos ügyek elintézésére kiküldött egyházi, vagy világi személyek s az Igazgatótanács tisztviselői, hivatalos utazásuk alkalmával, az utiköltségek megtérítésére és ezen felül napidíjra bírnak igénnyel.

2. Utiköltség címén a püspök vasuton és gőzhajón az első osztályú menetjegy árát, kocsin való utazásnál pedig kilometerenként 50 fillér fuvardíjat van jogosítva felszámítani, mig a vasuti állomásokhoz való kimenetel, illetve a vasuti állomástól a városba való bekocsizás költsége címén Budapesten 2 koronát, vidéken pedig esetenként 1 korona 60 fillér fuvardíjat igényelhet, amennyiben a nagyobb távolság a következő pontban jelzett kilométer szerinti felszámítást nem tenné szükségessé.

3. Az Igazgatótanács összes tagjai a zsinati és konventi képviselők, valamint az 1. szakaszban említett más kiküldöttek és tisztviselők másodosztályú vasuti, vagy hajójegy árának megtérítését igényelhetik, kocsin való utazásnál 10 kilométeren alul levő távolságnál kilométerenként 40 fillért, 10 kilométeren felüli távolságnál pedig 30 fillért számíthatnak fel, mig a vasuti állomáshoz és onnan a városba való kocsizásnál a 2. pontban kitűntetett díjakat igényelhetik.

4. A püspök napidíja úgy Budapesten tartózkodása alatt, mint bárhol vidéken is, 20 koronában állapíttatik meg.

5. Az Igazgatótanács tagjai és választott tiszviselői, valamint a zsinati és konventi képviselők, a püspök, Igazgatótanács, illetve egyházmegyei hatóság rendeletére kiszálló lelkészek, tanárok, vagy világiak budapesti kiszállásák alkalmával, napi 12 kor. díjat, vidéken pedig napi 10 koronát számíthatnak fel.

Az Igazgatótanács kinevezett tisztviselőinek napidíja Budapesten 10 korona, vidéken 8 korona.

6. A napidíjak számitása tekintetében a reggeli 6 órától esti 6 óráig terjedő idő tekintetik egy egész napnak, ha pedig a napból 6 óránál több időt hivatalos teendő, vagy utazás igénybe nem vett, az esetben csak fél napidíj felszámítására jogosít.

7. Az utazásban eltöltött éjjeli idő esti 6 órától reggeli 6 óráig egy egész napnak, 6 órai időt meg nem haladó utazás pedig egy fél napidíjnak felszámítására jogosít.

8. A fentiekben felsorolt jogosultak szonban csak az esetben tarthatnak igényt a 2. és 3. szakaszban jelzett utiköltségekre, ha azt sajátjukból előlegezték, míg ha a kiszállás által érdekelt testület, vagy magánfél szolgáltatta a fuvart, szóval, ha a költség tényleg föl nem merült: annak megtérítése sem követelhető.

9. Ha az igazgatótanácsi kinevezett tisztviselők nem hivatalos kötelességük körébe eső, hanem magánfelek ügyében küldetnek ki, az esetben részükre is az 5. pont első részében megállapított magasabb napidíjak esedékesek.

10. A közigazgatási bírói s fegyelmi ügyek tárgyalásából eredő napidíjak s utiköltségeken kivül, az itéletek elkészítése- és kiadványozásáért, a marasztalt felek terhére, a vétség mérvéhez képest, oly összeg állapítandó meg, hogy abból az előadó és jegyző az I. és II. fokú itéletek meghozataláért a napidíjakon kivül még minden egyes ügy előadásáért s illetve az itélet kiadványáért 10 kor. munkadíjban részesüljön. Ezen külön díj illetvén meg az ügyészt is, ha külön irásbelileg indokolt vádindítvány tételének szüksége merült fel.

Az így felszámítandó díjakból a marasztalt felek terhére megállapítandó összegek az itéletben számszerüleg kitűntetendők.

11. Az Igazgatótanács feljogosíttatik, hogy az országos zsinat tagjainak napidíjait, a szükséghez mérten, esetről-esetre, az 5. pontban jelzett összegnél magasabb összegben is megállapíthassa és folyósíthassa.

12. Ezen szabályzatban nem foglalt másnemű költségek, ellátási díjak stb. felszámításának helye nincs.

13. Jelen szabályzat az egyházkerület közgyűlési jegyzőkönyvének megjelenése napjától válik kötelezővé s az ezzel ellentétes minden eddigi gyakorlat és szabály érvényét veszti.

Az erdélyi reform. egyházkerület igazgatótanácsának. Kolozsvárt, 1907. március hó 28-án tartott üléséből.

Br. Bánffy Dezső, elnök. *Pünkösti*, számvevő h.

Sz. 321—1907. püspöki hiv.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi református egyházkerületben a kézdi egyházmegyébe kebelezett *kézdimárkosfalvi* egyházközség lelkipásztori állására pályázatot hírdetek.

Javadalom: a 2441—1905. ig. tanácsi sz. a. megerősített díjlevél szerint, lakás gazdasági épületekkel és 832 □-öl kerttel; 11 h. 46 □-öl szántó tag a papilak szomszédságában és az Incze László-féle 850 □-öl szántó, 11 h. 1279 □-öl kaszáló, 1120 □-öl legelő, 2 h. 1100 □-öl erdő haszonélvezete 336 kor. értékben; készpénz az egyházközség pénztárából, oszpora, kepeváltság és fakepe címén 188 kor. 90 fill.; alapítvány kamat 3 kor. 24 fill.; terményjövedelem pénzértéke, az 1/6 rész levonásával 736 kor. 14 fill.; stola átlagos pénzértéke 36 kor. Összes jövedelem 1300 kor. 28 fill.; engedélyezett kiadás 46 kor. 35 fill.; marad kiegészítendő 1253 kor. 93 fill.; állami fizetés kiegészítési összeg, 59352—1900. sz. miniszteri leirattal megállapitva, 346 kor. 07 fill. Lelkészi teendőért összes jövedelem 1600 kor. Vallástanításért az állami iskolától 180 korona.

Kötelességek: a márkosfalvi és mátisfalvi politikailag és egyházilag is egyesült egyházban a lelkipásztori teendők és az isteni tiszteleteknek az egyesülési szabályzat IV. Fejezet 15. §. szerint végzése és pedig egy vasárnap a felső templomban és a rákövetkező két vasárnap a papi lak tőszomszédságában fekvő alsó templomban. Továbbá advent első vasárnapján és pünkösd első napján urvacsoraosztás a felső, — a más négy alkalommal az alsó templomban.

Pályázati határidő 1907. május 20.

A minősítvénnyel és szolgálati bizonyítványnyal felszerelt folyamodványok Bodor Géza esperes aához terjesztendők be, Alsócsernátonba (Háromszékvárm.)

Kolozsvár, 1907. április 14.

Bartók, püspök.

Sz. 328—1907. püsp. hiv.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a gyulafehérvári egyházmegyébe kebelezett *szászsebesi* körlelkészi állásra pályázat nyíttatik.

Díjlevél szerinti javadalom: 1. Gazdasági épületekkel és kerttel (1 hold 43 □-öl) ellátott 4 szobás lakás. 2. Az egyházközség pénztárából félévi előleges részletekben 100 kor. 3. Az egyházkerület pénztárából állandó missziói segély, az orsz. ev. ref. közalapból 350 kor. Stola 8 kor. 4. Állami fizetési kiegészítési összeg 1600 koronáig 1423 korona 72 fillér, melyből 287 korona 72 fillér megállapított évi rendszeres kiadás. 5. Mellékjövedelem: a) Az állami elemi iskolánál teljesítendő vallástanításért évi 100 kor., b) Szászsebes várostól a városi ipariskolában végzett vallástanításért évi 80 korona.

Kötességek Szászsebes anya, Drassó, Deál, Felső-Pián, Kelnek, Kanca, Kákova, Kápolna, Láz, Alsó-Pián, Lámkerék, Oláh-Dálya, Péterfalva, Rekita, Rehó, Sekeshely, Szászcsar szorvány egyházakban a rendes lelkészi teendők s az érvényben levő körlelkészi utasítás értelmében a körlelkészi teendők végzése.

Pályázati határnap f. évi május 10.

Kellőleg felszerelt folyamodványok a püspöki hivatalhoz küldendők.

Kolozsvár, 1907. évi április hó 14.

Bartók, püspök.

Nyom. az „Ellenzék“ könyvnyomdájában Kolozsvárt, Szentegyház-utcza 22. szám.

X. Évfolyam. *17-ik szám.* *Kolozsvárt, 1907. április 25.*

Erdélyi Protestáns Lap

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 12 kor.
félévre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Az egyházi Törvények III. cikkének (egyházi adóról) végrehajtásához.

E nagyfontosságú törvénycikk végrehajtása előkészítésével az Egyet. Konvent legutóbbi ülésében foglalkozott. Az adóügyi bizottság idevonatkozó felterjesztését a Konvent minden változtatás nélkül határozattá emelte.

Lelkésztársaink tájékozódása érdekében egész terjedelmében ide iktatjuk az előterjesztést, mely így hangzik:

»Főtiszteletű és méltóságos Egyetemes Konvent!

Az egyházi adóról szóló 1904. III. t.-c. végrehajtása tárgyában a következő határozati javaslatokat van szerencsénk tisztelettel beterjeszteni:

1. Hívja fel az egyetemes konvent az egyházkerületeket, hogy a III. t.-c. 4. §-ában elrendelt vagyonleltárt a törvény életbeléptetése, illetőleg kihirdetése után minden egyházközség presbyteriuma azonnal vegye munkába s azt úgy és oly módon állítsa össze, amint azt a hivatkozott §. 1—3. pontjai megkövetelik.

2. Felhívandók az egyházkerületek, hogy útasítsák az egyházközségeket, hogy ezek a törvény életbeléptetésétől kezdve évi számadásaikat mindenütt polgári év szerint vezessék. (III. t.-c. 6. §.)

3. Az egyházkerületek útján figyelmeztetendők az egyházközségek, hogy a 8. §. 3-ik kikezdése szerint egyházi adó húsz éven alóli egyháztagokra sem saját személyök, sem azon családfő terhére, akinek családjához tartoznak, ki nem vethető, kivéven, ha önállóak és külön vagyonuk van és a gyülekezetben vagyon utáni adó van életbeléptetve, vagy pedig házasságban élnek; az ugyanezen §. 4-ik kikezdése szerint pedig: az ezzel ellenkező gyakorlat e törvény kihirdetésétől és életbeléptetésétől számított két év alatt mindenütt megszüntetendő.

4. A 12—15. §§-okra vonatkozólag, amelyekben az egyháztagok egyházi adó terhének könnyítésére létesítendő egyetemes adóalapról, az adóteher könnyítése érdekében ez adóalapból segélyt igénylő egyházközségek adókulcsáról, a segélyt kérő egyházközségek kérvényeinek miként leendő felszereléséről s az egyetemes adóalap kezelésének, valamint a segély megállapításának és kiutalványozásának módjáról van szó, — mondja ki az egyetemes konvent, hogy

a) az egyházi adóteher csökkentésére szolgáló segélyezést 1908. január hó 1-ével életbelépteti, illetőleg már az 1907. évben az 1904. III. t.-c. életbeléptetésével megnyitja az e nemű segélyezésekért való kérvényezhetést. Az 1907-ik évi állami költségvetésbe már felvett 1 millió és az 1908-ik évi költségvetésbe kilátásba helyezett 2 millió ugyanily című segélynek a ref. egyetemes egyházra eső és az állami pénztárból kiutalványozandó hányadának az egyetemes adóalapra eső 70%-a a Magyar Földhitelintézetnél egy az egyházi adóteher csökkentésére szolgáló egyetemes-alap címén nyitandó folyó-számlán fog kezeltetni és a folyószámla-kivonatok az adóügyi végrehajtó bizottság előadója által fognak felülvizsgáltatni;

b) azoknak az egyházközségeknek, amelyek az egyházi adó csökkentésére szolgáló segélyt igénybe venni kívánják az 1904. évi III. t.-c. rendelkezésének megfelelőleg, be kell terjeszteniök a kérvény beadási évét megelőző öt évnek egyházmegyeileg megvizsgált és jóváhagyott zárszámadásait az esperes által hitelesített másolatban.

Az 1907. év folyamán benyújtandó kérvények mellékletét az 1902., 1903., 1904., 1905. és 1906. évek fent közölt számadásai fogják képezni, míg a későbbi kérvényekhez a megfelelő megelőző 5 évnek zárszámadásai lesznek csatolandók.

Ahol a jelzett évek zárszámadásaiból esetleg kimaradtak volna azok az állandó terhet képező kiadások, — mint a minők a lelkész és tanító javadalmazása, a részükre adott földek jövedelme, természetbeli szolgáltatások értéke, tandíjak, termények stb. — ott a zárszámadások az ezeket feltűntető s a presbyterium által ülésben hitelesített, az egyházmegyei számvevőség által felülvizsgált és az esperes aláírásával is igazolt pótszámadásokkal egészítendők ki.

c) Az adócsökkentési segélyt igénybe venni kívánó egyházközségek útasíttatnak, hogy egy az egyetemes konvent által e célra készítendő s nekik a püspöki, illetőleg esperesi hivatalok útján megküldendő rovatos íven mutassák ki 1-ször névszerinti felsorolással az egyházközségi egyházi adófizetőket s ezek egyházi adóját (a terményeknek, szolgálmányok stb. pénzértékre való átszámításával) azoknak az egyházi adókönyveknek az alapján, amelyek szerint a gondnokok az egyházi adókat az 1906-ik, illetőleg a kérvényezést közvetlenül megelőző évben beszedték, illetve amelyekbe a presbyterium által szabályszerüen megállapított egyházi adókirovások az egyes adófizetőkre nézve beírattak; 2-szor el kell készíteni minden ilyen egyházközségben a III. t. c. 13. §-ában foglalt adókulcs alkalmazása mellett az új egyházi adókivetést, az ugyancsak a kérvényezés évét megelőző évben volt egyházi adót fizetők névszerinti és reájuk az új adókulcs szerint eső adó feltűntetésével.

Az 1907. évben kérvényezők az 1906. évben volt adóalanyokat és ezek adóját tűntetik ki.

Azoknak az egyházközségeknek azonban, amelyek a 13. §. 2-ik bekezdésében levő vagyonlagosság szerint kívánják az adócsökkentési segélyt igénybe venni, a régi és a normál adókulcson kívül még be kell terjeszteniök az általuk életbeléptetni szándékolt új adókulcsot is. Ezek csak akkor folyamodhatnak, amikor már az egyházmegye adókulcsukat s az ennek alapján készített részletes, névszerinti számításaikat jóvá-

hagyta. Kötelességük lesz tehát életbeléptetni szándékolt adókulcsukat egyénenkénti alkalmazásban kidolgozni s azt az egyházmegyei jóváhagyásra felterjeszteni és úgy csatolni kérvényükhöz.

A fent jelzett kimútatások két-két eredeti példányban lesznek kiállítandók, amelyek közül az egyik az illetékes egyházmegyei levéltárban lesz megőrzendő.

d) A segélyt igénybe venni akaró egyházközségek továbbá tartoznak a kérvény beadási évére (az 1907-ben folyamodók az 1907. évi) vonatkozó költségvetéseiket megerősített és hitelesített alakban mellékelni kérvényükhöz, valamint az egyházi tisztviselők díjleveleit (minden tételükben pénzértékre is átszámítva) megerősített és hitelesített alakban.

e) A lelkészi és tanítói díjlevelekben, vagy általában az egyházi adóban szereplő mindennemű terménybeli és munkabeli szolgáltatások pénzértékre leendő átszámításának módozataira nézve adandó egyöntetű eljárás elkészítésével, valamint a nyomtatványok rovatainak megállapításával az egyetemes adóügyi bizottság bízatik meg, azzal az útasítással, hogy a termény- és munkaszolgáltatások pénzértékének megállapításánál azokat a zónák szerint feltüntetett értékeléseket vegye alapúl amelyeket a legutolsó 5 évre nézve az országos statisztikai hivatal, illetőleg a m. kir. földmívelésügyi miniszterium kimútatott.

A lelkészi és a tanítói fizetések kiegészítésénél történt állami értékelések változtatás alá nem eshetnek.

f) Az egyetemes adóalap kezelésére, a segélykérvények elbírálására, a segélyezés összegére nézve javaslattételre egy adóalap-végrehajtó-bizottság alakíttatik és pedig akként, hogy e végrehajtó-bizottságba minden egyházkerület két-két rendes és egy-egy póttagot választ. Elnökét a saját kebeléből e bizottság maga választja. valamint előadóját, ez utóbbit azonban választhatja akár a saját kebeléből, akár rajta kivül álló egyének közül is.

g) Az egyházkerületek felhívandók, hogy már legközelebbi közgyűléseiken válasszák meg e végrehajtó-bizottság tagjait; a választások eredményét azonnal jelentsék be a konventi elnökségnek, amely azután az egyházi törvény életbeléptetése után a lehető legrövidebb idő alatt hívja össze e bizottságot alakúlásra.

Átmenetileg a konventi adóügyi bizottság nyomassa ki már előre a kérvényezéshez szükséges nyomtatványokat a megfelelő útasításokkal és a beváltási árak megállapításával.

h) A beadandó kérvényeket a hozzájuk mellékelt kimutatásokkal és számításokkal együtt, egy egyházmegyénként alakított három tagból álló kiküldöttség vizsgálja meg, amely a konvent által kiküldött elnökön kivül egy-egy egyházkerületi és egyházmegyei kiküldöttből áll.

Ez a küldöttség az egyházmegyék területén alkalmas helyen tárgyalja az illető egyházmegyéből beadott s felszerelt kérvényeket, szükség esetén oda behívja a lelkészeket a gondnokkal s esetleg két-két presbyterrel. Ez a kiküldöttség aztán átvizsgálja, szükség esetén helyesbíti, igazolja a kimútatásokat és ajánlattal terjeszti fel a kérvényeket a végrehajtó bizottsághoz, amely esetleg még végleges javaslattétel előtt szakembert is küldhetne ki az előtte talán nem egészen elfogadható adatok megvizsgálására.

A végrehajtó bizottság segélyezési javaslatai fölött az egyetemes konvent határoz és a segélyösszegek csak a konvent döntése után folyósíttathatnak.

i) Az előző pontban említett kiküldöttség tagjainak megfelelő számban leendő megválasztására felhívandók lesznek az egyházkerületek és egyházmegyék s maga az egyetemes konvent is felkéretik, hogy egyházmegyénkénti egy-egy megbízottját majd jelölje ki.

k) A kiküldöttség költségeit az egyetemes adóalap viseli a végrehajtó bizottság által megállapítandó úti- és napdíjszabályzat szerint.

Budapest, 1907. április 8-án tartott bizottsági ülésből.

Gróf Tisza István, elnök. *Kenessey Béla*, előadó.“

Egyetemes konventünk a bizottság javaslatait egész terjedelmökben változatlanúl magáévá teszi s egyetemes konventi határozat erejére emeli.

A gyakorlati theologia történetének főirányai.

Irta: **Ravasz László.**

(Folytatás.)

Mindenféle bonyolult deductiók árán akar eljutni az egyház természetrajzához; csodásabbnál csodásabb dolgot szed ki az egyház fogalmából, mint a bűvész a cilinderből; alig vesszük észre, hogy ezt a sok mindent már eleve belehelyezte oda. Ide sorozható egy bécsi professzornak *K. Kuzmany*-nak[18] is a könyve, melyet inkább curiosumból említek föl. Két részre oszlik: egyházkormányzatról és egyházszolgálatról szóló tan. Az előbbibe a következő dolgok tartoznak: egyházjog, mely az egész keresztyén egyház természetét és lényegét alapúl veszi; azután az összes egyházak alkotmánytörténete, az összes egyházak adminisztrációjáról, törvényhozásáról és biráskodásáról szóló tudomány; az egyes államok socialethikája, statisztikája, erkölcsrendészete, végűl az egyház háztartása, melyben a tulajdonjogról, gazdasági forrásokról, javak termeléséről és forgatásáról lenne szó. Az egyházszolgálatról szóló rész a rendes gyakorl. theol. disciplinákat tartalmazza. — Bár kevés elméleti mélységgel, de igen világosan és nagy gyakorlati készséggel írta meg könyvét *Otto* Vilmos.[19] Szerinte a gyakorlati theologia a keresztyénség egyházi ápolásáról szóló tudomány. Mivel pedig ez az „egyházi ápolás“ vagy közvetlenül történik: istennel való egyenes közösségben a Krisztusban vetett hit által, vagy pedig közvetve bizonyos rend és intézmények által: tehát a gyakorlati theologia is két részre oszlik: *építő* és *rendező* tevékenységekről szóló tanra. Amabba tartoznak a homiletika, pastoralis theologia (incl. katechetika) és liturgika; emebbe egyházalkotmány és — jogtan, adminisztratio és szervezéstan. Ez a könyv a tudományt nem vitte ugyan elő, de igen nagy hasznát vették a herborgi seminarium hallgatói. Nagy munkásságot fejtett ki a gyakorl. theologia érdekében von *Zezschwitz* Károly Adolf Gerard, csak kár, hogy szigoruan felekezeti és orthodox irányban. Első nagy művében[20] kitör Rothe R. ellen, mert ez el akarja vetni a verbalis inspiratiot, a calcedoni symbolum metaphysikai háromságtanát, a helyettes elégtétel és a sacramentumok magikus hatásának a dogmáját. Mi lesz az egyházból, sóhajt föl, ha már fundamentumát sem kiméli az a haszontalan kritika! Egyébként felfogása fogalmilag igen helyes, a dolog azonban ott biccen, hogy mit ért ő tulajdonképen e fogalmak alatt? Szerinte a gyak. theologia *az egyháznak a világban folyvást végbemenő önmegvalósításáról szóló tudomány.*[21] Tehát a központi kérdés az egyház lényege lesz s ezt fogja földolgozni ideájában, tört.

[18] K. Kuzmany Praktische Theologie der ev. Kirche etc. Wien 1856. Magam a könyvet nem kaptam kézhez: *Otto* után ismertetem, az ő lelke rajta. (I. 22 l.)

[19] Evangelische praktische Theologie. Gotha 1869.

[20] System der christlich-kirchlichen Katechetik vol. I. Leipzig 1863. p. XVII.

[21] System der praktischen Theologie, Leipzig, 1876. §. 9—12.

megvalósulásában s jelenkori állapotában a gyak. theologia I., vagy elvi része. Az egyházat önmegvalósításában egy cél: istenországának megjelenése vezeti, az a mód pedig, amellyel ezt a célt elérni igyekszik, a lényegének megfelelő tevékenységek olyatén való gyakorlása, hogy az megegyezzék az egyház ideájával. Tehát a gyakorlati theologia kritikai és normativ tudomány, amennyiben folyvást a *jobbra* akarja az egyházat segíteni; nemtője a reformatori szellem, már pedig e szellemmel kritika és új norma jár. Kritikai eljárással megkapjuk, hogy mi az egyház lényegéből folyó cselekvés, és annak megvalósítására gyakorlati útasításokat is adunk. Igy aztán a II., az egyház természetéről szóló rész kétfele válik! elméletre és technikára. Ezt a kettős tényezőt mindenik tevékenységnek a tanában meglátjuk: a keryktikában, katechetikában, liturgikában, poimenikában és kybernetikában. Mert a Zezschwitz rendszerében nincs helye a homiletikának. — E rendszernek orthodox háttere az, ami ellen kifogást emelünk. Az egyház lényege a tiszta tan, mely confessiokban és symbolumokban van letéve, tehát az az egész felséges misszió, amelyet az egyház végez: egy *credotól* függ. Itt már érezzük, hogy a jövendő nagy gyakorlati theologusa az lesz, ki az egyháznak olyan magyarázatot ád, amely ne kizárjon, hanem befoglaljon.

Itt említem fel a kiváló holland pap és professzor: *J. J. von Oostersee* könyvét,[22] mint amely a következő szakaszhoz az átmenetet jelentheti. Tanítványai számára írta ezt az érdekes és szellemes könyvet, melynek szerzője inkább a nagymíveltségű causeur benyomását kelti bennünk, mintsem az iskolás túdósét. Maga mondja (I. p. 20) hogy a gyak. theologiának tudományos prédikációnak kell lennie; csakugyan, ez a köny építő olvasmány Positiv keresztyénnek és evangeliumi protestánsnak nevezi magát, ami azt jelenti, hogy a régi dogmatismust elfogadja, mert annyi hite van, hogy alig bír vele. A hitnek ez a kiáradó teljessége jellemzi van Oosterseet és könyvét. Ha ez a csordultig telt hívő lélek a modern gondolkodás táborába áll vala, — alighanem uralja ma is a lelkeket. — Szerinte a gyakorlati theol. von der Thätigkeit für das Reich Gottes in ihrem ganzem Umfange aufgefasst, wie sie speziell durch den Hirten und Lehrer der christlichen Gemeinde ausgeübt wird, tanító tudomány. Itt nincs *egyház*. Van gyülekezet, de az még a szervezetlen egyház. Az eszmény jó: istenországa, csakhogy vajjon csupán pásztori tevékenységgel valósul-e az meg és a tanítói rend munkája felöleli-e az anyaszentegyház egész életét? Világos, hogy nem. És itt egy kis pietista klerikális elem van. Még rontja ezt a meghatározást, mikor a gyak. theologiát paedagogiai irányunak tartja, melynek célja derék lelkipásztorokat nevelni. Hogyan, a biologia arra való, hogy derék — orvosokat neveljen? Igy nem csoda, ha a gyak. theologia *értékéről* beszélve, annak *hasznára* gondol. Tudományt haszonérték szempontjából megbecsülni nem lehet. Felosztása a tanítók és pásztorok szűkebb vagy tágabb munkatere szerint: Homiletika, Liturgika — Katechetika, Poimenika. Nagy érdeme a lobogó hit és kevés speculatio, nagy történettudás és ragyogó szellem.

Míg ezek a tudósok azon fáradoztak, hogy az egyháznak minél tisztább fogalmi meghatározást adjanak a theologiai tudomány nagy felfogásbeli átváltozást szenvedett. A hegeli abstractió világa megbukott és ez a nagy szellemi csőd leszállította a vallástudományok árfolyam-értékét is. Teljes erejével tört célja felé a romokon át az új világnézet: a természettudományos materialismus, melynek szad duceus bölcsessége ellen hiába küzdöttek a massiv dogmatismus farizeusai. Valósággal járvány lett a tagadás; lelkiismeretlen gúnnyal beszélnek évezredek szentelt hagyományairól, s Häckel egy tudós társaság tagjai közt jelenti ki, hogy ha Isten van, annak a természettudomány mai álláspontja szerint „gáztestű gerinces állatnak" kell lennie.[23]

(Folyt. köv.)

[22] Praktische Theologie. Aut. deutsche Ausgabe von A. Matthiä und A. Petry Heilbronn 1878.

[23] Erst Häckel von Georg Wobbermin Leipzig 1906. p. 23.

Igazgatótanácsunk üléséből.

Kolozsvár, 1907. ápr. 19.

Elnök br. Bánffy Dezső ehker. főgondnok; jelen vannak: dr. Bartók György püspök, Kenessey Béla ehker. főjegyző, br. Bánffy Ernő, Becsek Lajos, Incze Gerő, Lészay Ferenc, dr. Sárkány Lajos, Váró Ferencz, Deésy Gyula ig. tanácsosok. Elek Lajos, Pünkösti Pál, dr. Kálmán János h. előadók és Módy Elek jkvvezető.

Az ülés megnyítása után Kenessey Béla ehker. főjegyző aa mint a fölkért bizottság előadója ismertette a Zsin. Törvények végrehajtására vonatkozó Útasítás tárgyában kelt bizottsági javaslatot; amit az igazgatótanács magáévá is tett s elnöklő ehker. főgondnok aa különösen is elismerését fejezte ki a bizottság munkálatáért s az abban foglalt minden irányban kiterjeszkedő bölcs és célszerű javaslatokért.

Ezután főt. püspök aának az ehkerületi központi tisztviselői állások rendezése tárgyában kelt javaslata tárgyaltatott; ebben azonban a határozat meghozatala a májusi ülésre halasztatott.

I.

Az enyedi fogyasztási szövetkezet kérése egyik ottani tanár aa mellékfoglalkozása tárgyában, nem volt érdemében tárgyalható.

Horváth József marosvásárhelyi tanár aának a Telekyféle könyvtárnoksága az 1907. évre tudomásúl vétetett.

Székelyudvarhelyi és zilahi kollegiumok számadásai tudomásúl vétettek.

Marosvásárhelyi kollegium építkezési tervére vonatkozó miniszteri leirat közöltetett az előljárósággal.

II.

Marosvásárhelyi kollegiumnak a miniszteri megbizott látogatása alkalmával tartott bizalmas értekezletéről szóló jkve, tudomásúl vétetik.

Zilahi kollegium jelentése orvos és egészségtan tanári állásának — elhalálozás folytán történt — megüresedéséről, sajnálattal tudomásúl vétetett.

Népiskoláink intensiv kezelése tárgyában a tanügyi bizottság véleménye bekéretett.

Az enyedi szabad lyceum tárgyában kelt miniszteri leirat közöltetett az elöljárósággal.

Kolozsvári esperes aa előterjesztésére a róm. kath. iskolába járó ref. növendékeknek hitoktatása körül észlelt szabálytalanságok bejelentetnek a közoktatási miniszternek.

Baróti ehk. segély kérése egy ref. iskola felállítására; fedezet hiányában nem volt teljesíthető.

Előterjesztés tétetett az ehker. közgyűléshez a theol. tanárjelölő bizottság tagsági helyeinek betöltése iránt, úgyszintén javasolja az ig. tanács, hogy a megválasztandó theol. tanárnak úgy lelkészi, mint tanári szolgálata 10 év keretén belül — nyugdíj szempontjából — beszámíttassék.

A gogáni ehközség és az ottani állami tanító mint kántor között az államosításról szóló szerződés félremagyarázása folytán előállott vitás javadalmi ügyben a közoktatási miniszterhez ismételten előterjesztés tétetett.

III.

A dévai ehközség templomépítési terve 76.630 K költségelőirányzattal, az ehmegyei műszaki előadó javaslatának megfelelően, jóváhagyatott; a Fodor alapnak 20 év alatti visszahelyezés feltétele mellett e célra felhasználása engedélyeztetett; orsz. segély kérése pedig áttétetett a közalap kezelő-bizottság előadójához, a segély kiosztásnál leendő figyelembe vétel véget.

A mezőújlaki templom s a szilágysomlyói papilak építése engedélyeztetett, ez utóbbinak saját alapjából 8000 koronának visszahelyezés feltétele melletti kiadásával.

A tordosi ehközség számadásainak átvizsgálása rendjén sajnálattal konstatálta az ig. tanács, hogy a nevezett esperesi egyházban 1885-től a köteles vizitáció soha sem tartatott meg.

Kolozsvári kollegium előterjesztése, az internátusi díjak fölemelése tárgyában, áttétetett az ehker. tanügyi bizottsághoz.

Benedekfi Ferenc marosszentbenedeki kántor részére tűzvész okozta kárai enyhítésére 150 K államsegély kiutaltatott.

Pókai ehközség egy kis ingatlan eladási szerződése jóváhagyatott.

A gr. Bethlen István-féle alap kamatainak kiosztása tárgyában a marosi esperes előterjesztésére akként határozott az ig. tanács, hogy a kamatok most kiosztandók, miután a család megbizottja e tárgyban többszöri megkeresésre sem nyilatkozott.

Pelekesz segély kérése nem volt teljesíthető.

A Gecse-alap 1906. évi számadása jóváhagyatott, a pénztárnok biztosítékának kamatja tárgyában azonban a korábbi határozat fentartatott.

Szászvárosi kollegium kérése az iránt, hogy az ottani kasinónak 35.000 K kölcsönt adhasson; nem volt teljesíthető.

Az uzoni kepeváltási szabályzat jóváhagyatott.

Magyarfrátai, oládellői, mezőnagycsáni egyházak telekvásárlási, csombordi és szovátai egyházak telekeladási szerződései jóváhagyattak.

Özv. Técsi Józsefné házbérhátrálék tartozása méltányosságból töröltetett.

Musnai Kálmán kisfülpösi énekvezér javadalom követelésének felhajtása tárgyában az egyházmegye határozata megerősíttetik.

A vámosgálfalvi papi díjlevél jóváhagyatott.

A br. Radák István-féle segély-alap kamatai 4%-ra leszállíttatnak s az üresen levő egyik évi 60 koronás alapítványi hely betöltése céljából esperesek javaslattételre hívatnak fel.

A válaszúti ehközség engedély nélküli építkezéseiről s adósságcsinálásról igazoló jelentés kéretett be.

A kajántói ehközség papi lak építési terve — miután arra fedezettel nem rendelkezik — nem hagyatott jóvá.

IV.

Előterjesztetett az ügyforgalmi kimútatás, mely szerint az utolsó ülés óta beérkezett 439 ügydarab, ebből kiosztatott a titkár helyettesre 109, h. számvevőre 228, h. tanügyi előadóra 77 és az előadó tanácsos munkakörébe 21 drb. Elintézetlennek találtatott 134 drb.; melyekből 70 drb. az utolsó 4 nap alatt érkezett be, a többi a mai ülésen kerül tárgyalás alá.

Gróf Tisza Istvánhoz ehker. főgondnoki beiktatási ünnepélye alkalmából üdvözlő íratot intéz az ig. tanács s küldöttségileg képviselteti magát az ünnepélyen.

Magyardécsei lelkész panaszos jelentésére tájékoztatnak illetékes lelkészi hivatalaink, hogy az anyakönyvek a lelkészi hivatalok helyiségéből sem szolgabirói sem alispáni rendeletre el nem szállíthatók, sőt azokat a hivatalos helyiségből kivinni a lelkésznek sem szabad, hanem igen is a *hivatalos helyiségben* az állítás kötelesek összeírására kiküldött bizottságnak előmutatandó.

Magyarlétai egyházk.-nek templomi szolgálatra 20 drb. énekes könyv adatott.

Kis Erzsi és Kis Mária-féle vallás sérelmi ügyben ismételten sürgető felterjesztés intéztetett a közoktatási miniszterhez.

Főt. püspök aa. előterjesztésére adatok kéretnek be arról, hogy mely egyházközségekben van templom, vagy templom alap?

A szurduki szorvány átcsatolása tárgyában illetékes esperes aának a kellő utbaigazítás megadatott.

Marosbogáti ehközség papi interkalaréja — amennyiben a templom építése ezt igényelné — kiadatni határoztatott.

Dési ehközség határozata a vámfa megváltás tárgyában, helybenhagyatott.

Domokosi ehközségünk egyik izraelita taxás bérlőjének az egyházközség kitelepítő határozata elleni kérése elutasíttatott.

Kolozsvári egyházközség Belfarkas-utcai kántori díjlevele jóváhagyatott.

A kézdivásárhelyi járásbiróság egy fegyelmi ügy íratait kérvén, azok ki nem adattak; miután a fegyelmi ügy még folyamatban van.

Szászvárosi kollegiumunk tulajdonát képező s a budapesti egyetemi könyvtár részére kikölcsönzött, de ott elveszett Pázmány-féle imakönyv előkerítése iránt újabb előterjesztés tétetett a közoktatási miniszterhez.

Jáni Lajos kérése a kézdimártonfalvi papi állásból való eltávozásának határideje tárgyában, elutasíttatott.

A konventi elnökség megküldvén a tanárok fizetéskiegészítésére utalványozott államsegélyt, az most kiadatik; jövőre azonban, hogy milyen részletekben lesz folyósítható, arra nézve csak a konvent intézkedése után lehet határozni.

Végül a május 25-én tartandó közgyűlés tárgysorozata megállapíttatván, a meghivó teljes szövege a hivatalos lapban közöltetik.

M. . y.

TÁRCZA.

Ima.

Elmondotta a marosnémetii ev. ref. templomban az 1907. év április hó 10-én néhai dr. gróf Kuun Géza halála évfordulója napján tartott emlékünnepélyen Kiss Mózes marosnémetii ev. ref. lelkész.

Nagy Isten! Mindenható Felség! alkotója az egész mindenségnek! az emlékezet szent könnyűivel szemeinkben állunk meg szent hajlékodban Te előtted, hogy dicsőítsünk, imádjunk Tégedet azon szeretetedért és sok jótéteményeidért, melyekkel elhalmoztál és elhalmozol bennünket. Igen, oh Atyánk, mert te vagy, ki lételt adtál és adsz az emberiségnek; te *„rendeltél először Apostolokat, azután Prófétákat, harmadszor Doktorokat,* adván nekik *nyelveknek különböző nemeit.“** te rendeltél némelyeket *„igazgatókká“, „előljárókká.“*

Előljárókká az értelmi tökélyesülésben, hogy legyenek ők a hegyen égő őrtüzek, legyenek a világnak világosságai, hogy láng elméjök vezérfényével mind elébb-elébb vigyék az emberiséget a felvilágosodás, a végetlen tökélyesedés beláthatatlan útján.

Te rendeltél némelyeket előljárókká az erkölcsi élet mezején, hogy a hitnek, a reménynek, a szeretetnek, egyszóval: mindennemű isteni erényeknek tettekben nyilvánítása által felebarátaiknak jó példát adva, előmozdítsák Isten országának terjedését e földön.

Oh mily dicső azon fénykör, mely az ilyeneknek emlékét köríti! az ő dicsőségük sugarai átragyogják nemcsak a családot, melynek tagjai, hanem átragyogják a nemzetet, melynek fiai; sőt átragyogják azon vallást, melyben neveltettek, a melyben és melyért éltek és munkálkodtak.

Egy ilyen Te általad rendelt *„Doktor“*-nak, előljárónak emlékét felújítani jöttünk szent házadba, oh Atyánk! Megújítani emlékét dr. gróf Kuun Gézának, ki ékessége, büszkesége volt családjának, nemzetének, de ékessége, büszkesége, *„igazgató“*-ja volt ev. ref. anyaszentegyházunknak is, mert *világosság* és *szeretet* voltak főjellemvonásai.

Világosság, mert az emberiség rendeltetése, célja, Isten, maga és mások iránti kötelessége, szóval az igaz, a szép és a jó világosan állottak lelke előtt.

Szeretet pedig, mert rendeltetése felé törni,

az emberiség céljait szive egész hevével előmozdítani,

a mennyire csak karjai és hatása értek: boldogságot teremteni,

megismert szent kötelességeit lelkiismeretesen teljesíteni,

szóval: a szépet, a jót, a nemest, az igazat mindenfelé és minden körülmények között terjesz-

* I. Kor. XII. 28.

teni tartotta élete magasztos feladatának. És e magasztos feladatot híven be is töltötte.

Hisz fenkölt szellemével, lelkének drága kincseivel, megmérhetlen tudományának pazarul szórt fénysugaraival hírt, nevet szerzett nemzetének, hazájának.

Hogyan szerette embertársait. Megvalósítani igyekezett a lehetőség határai között mindenkivel szemben Jézusunk nagy parancsolatát: „*szeresd felebarátodat, mint tenmagadat.*“ Nem, oh nem is volt neki ellensége, még egy is, csak tisztelője, bámulója.

Hiszen, nem lehet senki, oh Atyánk, kinek lelkét a te benned vetett hit, tántoríthatatlan bizalom, a te akaratodon való őszinte megnyugvás nagyobb mértékben áthathatná, mint áthatotta az ő lelkét!

Oh bizony! „*Az Úr lelke szóllott ő benne*“ (I. Tim. III. 16.), ezért áldozunk neki e pillanatban a kegyelet magasztos érzelmeivel és rebegik erőtelen ajkaink: „*Az igaznak emléke legyen áldott.*“

Te neked pedig oh nagy Isten! hálával, örök hálával tartozunk, hogy a kegyelet magasztos érzelmét keblünkbe oltottad, mert ez tesz legékesebben szóló tanubizonyságot égi származásunkról. Csak az ember emlékezete terjed túl a földön, túl a halál utánra is; csak ő nem feledi el halottait. A szeretet, mellyel édes miéinket karoljuk át itt e földön, nem aluszik ki a sirboltnál sem, megvilágítja a halál éjjelét és átkiséri őket az öröklétbe.

Az öröklétbe?! igen, mert az nem lehet, hogy azok, akiket oly igen szerettünk itt, örökre elvesszenek: túl a síron viszontlátandjuk őket. Ott van romolhatatlan hajlékunk, mert a tőled származó lélekre nézve nincs halál. A portestet beárnyékoló enyészet homályából örök fénysúgár kel ki s követi az angyali lelkek dicséretei között az égi honába emelkedő lelket.

Ez hitünk oh Atyánk! Mert hiszünk örök életet, hiszünk viszontlátást s elköltözött kedveseinket is te nállad keressük. Hiszünk a feltámadásban, mert így vágyaink, reményeink nem veszhetnek el mindörökké, mert önzetlen, nemes törekvéseink hű jutalmát te nállad reméljük, mert szent fiad az Úr Jézus mondotta „*aki én bennem hiszen, ha meghal is, él az mindörökké.*“ Ezt a hitet ne vedd el mitőlünk, sőt erősítsd meg azt a kegyelet ez ünnepélyén is, mert hisz kegyeletünk tárgyának is néma koporsóját azon reményben tettük volt le a hideg, sötét sírboltba, hogy abban csak a porrészek nyugosznak, de a mi halhatatlan része volt, azt Te nállad keressük, Te nállad megtaláljuk.

Te nállad megtaláljuk! Megdöbbenünk oh Uram! e kijelentésre, mert tudjuk, „*hogy csak azoknak, kik jó cselekedetekkel keresnek dicsőséget, fizetsz meg örökélettel*“; megdöbbenünk oh Uram! mert érezzük, hogy ama harcban, melyet a föld folytat az ég ellen, csak akkor lehetünk győzedelmesek, ha hívek, igazak, tántoríthatatlanok vagyunk e földön a kevesen.

E megdöbbenésünket enyhíti azonban azon hit, hogy elköltözött felebarátunk, kinek emlékét felújitani állunk itt meg, *itt e földön mindvégig hív volt a kevesen* — s így igéreted szerint — *többre biztad immár ott fenn te nállad az egekben.*

Isten, jó Atyánk! adj, oh adj a forrón szerető s felejteni még mindig nem képes hű hitvestársnak e boldogító hitben vígasztalást. E hitben öntsd megtört szivének még mindig erősen vérző sebére Gileád balzsamcseppjeit.

De oh Atyánk! mi ez alkalommal nemcsak ő róla, hanem megemlékezünk azokról is, kik az ő szivének, lelkének oly kedvesek, oly feledhetetlenek valának földi életében s kiknek társaságában immár színről-színre látja a te dicsőségedet.

Megemlékezünk a felejthetetlen, forrón szerető, mély érzésű, gyöngéd édes Anyáról, ki szive vérével táplálta s éber gonddal nevelé fel őt mindenek gyönyörüségére.

Megemlékezünk a gondos, munkás édes Atyáról, ki szorgalma, takarékossága által példányképe lett az életben; s megújítjuk emlékét a forrón szeretett egyetlen leánytestvérnek, kivel lelkileg, szellemileg csaknem egybeforrt.

De lelkünk elé idézzük emlékét e pillanatban még gróf Gyulay Lajosnak, azon férfiunak is, ki rokoni szeretete, jósága, mély vallásossága, egyszóval: ragyogó erényei által — mint az Izrael népét a pusztában vezérlő tűzoszlop — magasztos fényben tündökölt előttök: kinek a te iránted való rendkivüli szeretetéből, vallásod iránti kimondhatatlan buzgóságából származott áldozatkészsége hívta életre és állította fel 50 éves romjaiból eme te hajlékodat, e kicsiny egyházat s hisszük, hogy még sokáig is fog fenállani, hogy legyen e kies völgyben hű terjesztője az igaz keresztyén erkölcsöknek és felvilágosultságnak, egyszersmind biztos őre a nemzeti érzelmeknek.

Oh mily végetlen lehet az ők boldogsága most egymás társaságában ott fenn az örök dicsőség honában!

Legyen, oh legyen áldott, örökké áldott mindnyájunk emléke!

És végezetre oh Atyánk! tarts meg és erősíts meg mindvégig minket és mindnyájunkat, az örök élet boldogító hitében, hogy ez világoljon előttünk az élet zivataros útain; ez vígasztaljon, ha átsuhan felettünk is a mulandóság szele s fájó sziveinkre még több elhunyt kedveseink emlékei nehezednének.

Amen.

IRODALOM.

E rovatban minden munkát megemlitünk, ami szerkesztőségünkbe elküldetik, de hosszabb, birálatos ismertetésre nézve a szerkesztőség fentartja saját elhatározását.

„Theologiai tudomány és lelkipásztori képzés.“

E cím alatt jelent meg dr. Bartók György ref. püspökünk legújabb könyve. Most a nemzeti ujjáébredés korában, a mikor minden vonalon megkezdődött a nemzet kiépítésére törekvő munka, ez új korszakban püspökünk könyve épen kapóra jő, mert hiszen a magyar nép lelki gondozása most épen olyan nemzeti ügy, mint a közbeeső vám vagy a nemzeti bank kérdése.

Tehát püspökünk is elhozta a maga kövét, amely nemzeti életünk alapjainak kiépítésére oly fontos, elhozta magát a szegletkövet, az Úr Jézusnak tisztán átszűrődő lelkületét.

Ez a könyv hasznos útmútatást tartalmaz első sorban a kezdő papjelöltre nézve, amennyiben megjelöli azt a kört, amelyben a modern életben gyökerező theologiai tudomány mozog.

A könyv első részében összevont alakban tárgyalja az első keresztyén egyház tudományos életét. Történelmi alapon mutatja be az antiokhiai iskola történeti módszerét, a katekheta iskola allegorikus magyarázati módját Alexandriában. Ezután Augusztinus hatalmas szellemével foglalkozik. A skolastika után következő renaissance, mint a reformáció előfutára van jellemezve e műben.

A második fejezetben a theologiai tudományok szervezetét tárgyalja Baur történelmi elvéből indulva ki, hogy a keresztyénség történeti jelenség, tehát mint történeti jelenséget kell felfogni és megítélni. Aki tehát az irás magyarázatát akarja, annak *szöveg kritikára* van szüksége. Ismernie kell mindenek előtt az új szövetségi görög nyelvnek saját külön gramatikáját és szótárát. A nyelvtudáson kívül régiségtani ismeretre is szükség van. Mindezek mellett azonban fontos dolog a biblia magyarázatnál a vallásos érzés.

A kinél hiányzik a vallásos érzék és mégis vallásról beszél, úgy tesz, mint a vak, aki szinekről tart előadásokat.

Az evangeliomok tárgyalásánál a könyv felemlíti azt, hogy ha Jézus életét híven akarjuk bemutatni, akkor a három első evangeliomhoz kell fordulnunk, mert János evangeliomában nem annyira a történeti, mint az eszményi, ideális Jézust kell szemlélnünk.

A szerző dogmatikai elfogultság nélkül veti fel az egész keresztyén egyház történetére vonatkozó fontos kérdéseket.

Hozzáfűzi azt is, hogy aki az egyház történetében az eseményeket helyesen akarja felfogni, annak a világ történetében is pásztornak kell lennie. Csak így menekülhet meg theologiai egyoldalúságtól, amely már annyi kárt okozott a Krisztus anyaszentegyházának.

Aztán a Systematica theologiát tárgyalja, amely azokat a szellemi fegyvereket szolgáltatja, amiket az egyház a saját hite érdekében, saját hite védelmére használ.

A szerzőnek szabad gondolkozásáról és elfogulatlan ítélkezéséről tanuskodik az a véleménye, hogy az ifjú theologusnak nem szabad szolgailag elfogadni a tanárok előadását. Neki magának kell kutatnia s keresnie az igazságot, amely sóvárgó lelkét kielégiti. Neki egy egységes életnézetre, egy egységes világfelfogásra van szüksége... „A lelkipásztor egyénisége, lelkének összes sajátságos vonásai, egész jelleme ebben az erős meggyőződéssé fokozódott hitben jutnak teljes kifejezésre s gyakorolnak ellenállhatatlan hatást a gyülekezetre, becset és értéket, meghódolást és tiszteletet biztosítván a lelkipásztor személyének.“ Igy ír a szerző s ezzel jellemzi az egész könyvet, amelynek minden sorát hasonlóan kialakult tiszta és őszinte meggyőződés hatja át.

Hasonló őszinteséggel keresi továbbá azt a tudományt, amely a keresztyén vallással *objective* foglalkozik, amelynek feladata az, hogy a keresztyén vallást minden irányban *tudományos módszerrel* vizsgálja. Ez csak úgy érdemelné meg a tudomány nevet, ha távol állván a subjectivismustól, nem hódolna csak felekezeti érdeknek.

A munkának öt első szakaszában a szerző a legjobb német forrásműveket dolgozta fel. De ezzel nem elégszik meg, mert a könyvnek második felében francia protestáns tudósok müveire hivatkozik, akiket nagy szeretettel tanulmányozott a tudós szerző.

A tudományos vizsgálódás módszerének megállapításában a szerző Georges Bergner: L'application de la methode scientifique á la Theologie. Geneve 1903 című művére hivatkozik. A vallásos jelenségeket legalkalmasabban az önmegfigyelés utján ismerhetjük meg, mivel másoknak lelki világa csak ritka esetekben nyílik meg előttünk.

Érdekes e szakaszban az a megjegyzése is, hogy a kételkedés sohsa sem szolgálhat az erkölcsi életigazságok kárára, mert ezek ugy is a feltétlen igazság erejével hatnak a hívőre.

Megnehezíti a vizsgálódás módszerét az is, hogy a vallásos jelenségek a lélek elrejtett mélységében folynak le, a hová nehezen jut a kutató szem.

Az egész könyv tele van mély reflexiókkal, nagy gondolatokkal, amiket ifjú és öreg lelkipásztor egyaránt nagy lelki haszonnal tanulmányozhat.

A könyv végén teljesen önálló fejtegetésekbe bocsátkozik a lelkipásztori pálya magasztos, *nemzeti hivatásáról*. A nagy fejedelem, Bethlen Gábor, nemesi rangra emelte a református lelkipásztorokat, ez által is méltányolni igyekezvén azok munkáját a nemzet kulturájának megerősítésében.

Csak halvány színekben tűntettem fel a gondolatok gazdaságát, amit ez az új könyv nyújt az olvasónak. A művet a maga teljességében kell elolvasni, hogy az olvasó meggyőződhessék arról, miként lehet egy kis könyvben oly sok gondolatot összehalmozni és hogy miként lehet kevés szóval oly sokat mondani, mint a mennyit nekünk nyujt a szerző.

Király Béla.

KÜLÖNFÉLÉK.

Egyh. ker. közgyűlési meghívó. Az erdélyi reform. egyházkerület igazgatótanácsa f. évi április hó 19-én tartott ülésében, jelen szám alatt megállapította, hogy az egyetemes konvent f. é. áprilisi ülésének 84 jk. sz. határozata, egyszersmind az országos zsinat 1129. és 1130. jk. sz. határozatai következtében egyházkerületi közgyűlés tartásának szüksége forog fenn.

Ennélfogva van szerencsém az erdélyi református egyházkerület rendkivüli közgyűlését, 1907. évi május hó 25-én délelőtt 10 órára, Kolozsvárt, a ref. theol. fakultás dísztermében — ezennel összehívni.

Igazgatótanácsunk kijelölése szerint e rendkivüli közgyűlés tárgysorozata a következő:

A) *Alakulás.*

1. Ima.
2. Elnöki megnyító.
3. Segédjegyzők kinevezése.
4. Névsor felolvasása.
5. Képviselők igazolása.
6. Egyházmegyei új tisztviselő tagok esetleg leendő fölesketése.

B) *Napirend.*

1. Igazgatótanács előterjesztése theologiai tanárjelölő bizottsági tagok választása tárgyában.
2. Előterjesztés az egyetemes adóügyi végrehajtó bizottságba két rendes és egy póttag választása iránt.
3. Előterjesztés a közalapi végrehajtó bizottságban megüresedett tagsági hely betöltése iránt.
4. Igazgatótanács előterjesztése a theologiai fakultás gyakorlati theologiai tanszékének betöltése tárgyában.
5. Igazgatótanács előterjesztése a legfelsőbb megerősítéssel ellátott új Egyházi Törvények kihirdetése és életbeléptetése tárgyában.
6. Igazgatótanács előterjesztése az egyházkerületi központi tisztviselői állások rendezése tárgyában.
7. Igazgatótanács előterjesztése a theol. fakultás szükségleteinek fedezése tárgyában.
8. Előterjesztés az országos zsinat által 1129. és 1130. jkönyvi számok alatt a rendkivüli egyházi adó kivetése és az egyházi adók kivetésének és behajtási módjának szabályozása iránt hozott határozatoknak kihirdetése tárgyában.

Kolozsvárt, 1907. évi április hó 19-én.

Br. Bánffy Dezső,
egyházkerületi főgondnok.

Székelyudvarhelyi egyházi élet. Székelyudvarhelyi református egyházközségünkben a lefolyt 3 téli hónap alatt, kéthetenként, vasárnap délután 5—6 óráig összesen 6 vallásos estélyt tartottak, amelyeken, egy-egy felolvasáson, vagy szabad előadáson kivül, volt ének, zene és szavalat is. Az estélyek mind népesek voltak; de legnépesebb volt a február 10-iki, amikor dr. *Kecskeméthy* István ref. theol. tanár és Kolozsvár egyik országgyűlési követe tartott érdekes szabadelőadást a *socialismusról.* Felolvastak: Vajda Ferenc, Biró Sándor, Vári Albert unit. lelkész, Nosz Gusztáv és szabad előadást tartott dr. Solymossy Lajos főreáliskolai igazgató. Március 23-án a ref. leányiskola javára rendeztek műsoros estélyt, amelyen *Benedek* Elek tartott felolvasást. Volt ezen kívül soló és karének, hegedű-zongora játék és szavalat és szép siker anyagiakban és erkölcsileg.

Gr. Kun Kocsárd és gr. Kuun Géza szobrokra beérkezett adományokról. II. közlemény. 1. Kun-kollegiumi ifjúság hangversenyének jövedelméből 253·62 K, 2. Gróf Vigyázó Sándor Bpest 10 K, 3. Bodor Aladár tanár Losonc 10 K, 4. Gr. Vigyázó Ferenc Bpest 40 K, 5. Gróf Apponyi Sándor Lengyel-Tolnam. 10 K, 6. Miskolci ref. főgimnázium tanárkara 5 K, 7. Vásárhelyi Lőrinc ref. lelkész Öraljaboldogfalva 2 K, 8. Csia Béla járásbiró ívén Sepsiszentgyörgy 10·50 K, 9. Voith Gergely földbirtokos Dés 10 K, 10. Soproni ág. ev. főgimnázium tanárkara 10 K, 11. Hortobágyi Zsigmond főgimnáziumi tanár Pancsova

1 K, 12. Székelyudvarhelyi áll. főreáliskola tanárkara — Biró István 4 K, Barabás Jenő 1 K, 13. Bereczk Sándor szegedi ref. lelkész ívén: Bereczk Sándor, Magay Lajos, Szeles Elek és dr. Kovács József 2—2 K, 14. Mara László birtokos ny. főispán Demsus 20 K, 15. Farkas Gyula Jászkisér 4 K, 16. Nagyszebeni m. kir. áll. főgimnázium tanárkara Ferenczy István igazgató által 20 K, 17. Kenderessy Árpád birtokos Déva 10 K, 18. Végvári ref. egyház gyűjtő ívén: Egyház 5 K, Tóth Ferenc, B. Kovács József, Bányai Péter és Zöld Mihály 1—1 K, 19. Hegyi Gyula iparfelügyelő Kolozsvár: Hegyi Gyula 2 K, Barót Ignác 1 K, 20. Taug Emil Kassa 2 K, 21. Vályi Gyula egyet. tanár Kolozsvár 10 K, 22. Kir. törvényszéki elnök Arad 3 K, 23. Dr. Kiss Sándor egyházi gondnok Szerencs 1 K, 24. Községi előljáróság Marosujvár 3·20 K, 25. Herczeg Károly pénzügyőri felügyelő 1·80 K, Dr. Genserich Antal egyet. tanár Bpest 10 K, 27. Gere Kálmán kir. főmérnök Kolozsvár 2 K, 28. Gerhárt Menyhért Baja 39·90 K, 29. Balogh Elek tanító Algyógy 3·40 K, 20. Klein József polgármester Makó 1·90 K, 31. Dr. Goldzieher Ignác egyet. tanár Bpest 20 K, 32. Dr. Kunos Ignác Bpest 5 K, 33. Tóth Mózes gondnok Bogyiszló 2 K. 34. Csighy Sándor ig. tanító Algyógy 1·48 K. Összesen: 547 korona 80 fill. Ehhez adva a mult közleményünkben kimútatott 2954·35 K-t a két közlemény végösszege 3502 Korona 15 fillér. Az adományokért köszönetet mondva tisztelettel kérem, akiknél még gyűjtőívek vannak, azoknak bármily csekély adománynyal, mielőbbi beküldését. Szászvároson, 1907. márc. 10. *Simon Ferenc*, igazgató.

HIVATALOS RÉSZ.

5528 - 1907. szám.

KÖRLEVÉL

valamennyi nagytiszteletű esperesi hivatalnak és kollégiumi méltóságos t. Elűljáróságnak.

A mult évi novemberi rendes *közgyűlési jegyzőkönyvek árát* darabonként 2 kor. 50 fillérben állapitottuk meg. Az egyházmegyék részére megküldött példányokból 1—1 példány a levéltárak részére ingyenes lévén, egyházmegyénként és intézetenként az alább felsorolt összegeket állapitottuk meg:

1. Hunyadi egyházmegye 31 péld. 75 kor. 2. Gyulafehérvári ehm. 22 p. 52 kor. 50 fill. 3. Nagyenyedi ehm. 49 p. 120 kor. 4. Kalotaszegi ehm. 39 p. 95 kor. 5. Kolozsvári ehm. 27 p. 65 kor. 6. Szilágyszolnoki ehm. 69 p. 170 kor. 7. Dési ehm. 22 p. 52 kor. 50 f. 8. Széki ehm. 35 p. 85 kor. 9. Nagysajói ehm. 22 p. 52 kor. 50 f. 10. Görgényi ehm. 34 p. 82 kor. 50 f. 11. Marosi ehm. 69 p. 170 kor. 12. Küküllői ehm. 36 p. 87 kor. 50 f. 13. Nagyszebeni ehm. 20 p. 47 kor. 50 f. 14. Udvarhelyi ehm. 48 p. 117 kor. 50 f. 15. Erdővidéki ehm. 20 p. 47 kor. 50 f. 16. Sepsi ehm. 43 p. 105 kor. 17. Orbai ehm. 16 p. 37 kor. 50 f. 18. Kézdi ehm. 19 p. 45 kor. 19. Romániai ehm. 2 p. 2 kor. 50 f. 20 Kolozsvári theol. fakult. 3 p. 7 kor. 50 f. 21. Nagyenyedi kollégium 4 p. 10 kor. 22. Kolozsvári koll. 2 p. 5 kor. 23. Marosvásárhelyi koll. 5 p. 12 kor. 50 f. 24. Székelyudvarhelyi koll. 6 p. 15 kor. 25. Zilahi koll. 4 p. 10 kor. 26. Szászvárosi koll. 5 p, 12 kor. 50 f. 27. Sepsiszentgyörgyi koll. 6 p. 15 kor. 28. Szeretetház 1 p. 2 kor. 50 f. Összesen 659 drb. 1600 korona.

Felhívjuk a nagytisztiszteletű esperes urakat és a kollégiumok méltóságos t. Elűljáróságait, hogy ezen összegeket folyó évi junius hó 30-ig közpénztárunkba befizetni szíveskedjenek

Kolozsvár, 1907. április 16.

Bartók, elnök. *Pünkösti*, számvevőh.

1876—1907. szám.

KÖRLEVÉL

a kollegiumok méltóságos t. Elüljáróságaihoz.

Értesitjük a méltóságos t. Elüljáróságot, hogy a vallás és közoktatásügyi Miniszter urtól 26635—1907. sz. a. az 1907. évi kerületi tornaversenyek ügyében a következő leirat érkezett:

„A kereskedelmi m. kir. Miniszter ur utasitotta a m. kir. államvasutak igazgatóságát, hogy a hazai tanulóifjúságnak folyó évi május hó 23-án, vagy 27-én Egerben, Székesfehérváron, Eperjesen és Temesváron tartandó kerületi tornaversenyei alkalmából az ezen tornaversenyekre utazó tanulók, valamint az azokat kisérő tanárok lakhelyüktől az illető tornaverseny helyére és vissza a m. kir. államvasutak vonalain, valamint az igazgatóság kezelése alatt álló tekintetbe jövő h. é. vasutakon a szomszédos forgalmu viszonylatok kivételével, ugy személy, mint gyorsvonatokon a II. és III. kocsiosztályban a használt vasutnemek és kocsiosztálynak megfelelő féláru menetjegyekkel utazhassanak.

Ezen menetdij-kedvezmény a korábbi években tartott tornaversenyek alkalmával követett igazolási eljárás szerint az egyes tanintézetek igazgatóságainak hivatalos pecséttel ellátott igazolványai alapján lesz rendelkezésre bocsátandó, mely igazolványoknak az utazás fentemlitett célját a beutazandó útvonalat és az illető tanulók és tanárok neveit kell tartalmazniok, megjegyezvén, hogy a kedvezmény érvényességi ideje *május hó 20-tól junius hó 1-ig* terjedő időre állapittatott meg.

A nevezett miniszter ur a Kassa—oderbergi és déli vasut igazgatóságát egyidejüleg szintén felhivta, hogy saját vonalaikat s az általuk kezelt, esetleg tekintetbe jövő h. é. vasutakat illetőleg ugyanilyen menetdijkedvezményt engedélyezzenek s arról az érdekelt kir. tankerületi főigazgatót közvetlenül értesitsék.

Felkérem a Méltóságos Igazgatótanácsot: méltóztassék egyházi főhatósága alá tartozó intézetek közül azokat, amelyek a kerületi versenyben résztvesznek, utasitani az iránt, hogy a tornaversenyeken részt vevő tanintézetek tanárai és tanulói az előirt igazolványokkal — melyeknek az utazás célját, a beutazandó útvonalat s az illető tanárok és tanulók neveit kell tartalmazniok — ellátva, idejekorán jelentkezzenek a vasuti állomásokon a menetdijkedvezmény igénybevétele végett.“

Kolozsvárt, 1907. április hó 20.

Bartók, elnök. *Dr. Kálmán János*, tanügyi-előadó h.

236—1907.

MEGHIVÓ.

A rikánbelőli református egyházmegyék özvegy-árva gyámintézetének b. tagjait van szerencsém a f. év. május hava 6-án (hétfő) d. e. 10 órakor Sepsiszentgyörgyön, a ref. kollegiumban tartandó rendes közgyülésre meghivni.

A közgyülés tárgyai; a mult évi számadás megvizsgálása, az özvegyek és árvák számbavétele, az évi segély megállapitása és kiutalása, beadványok, inditványok tárgyalása.

Lelkipásztortársaimat fölkérem, hogy a segélyjogosult özvegyeket és árvákat tájékoztassák, hogy segélyüket (40 kor.) a gyámintézeti pénztárból illetékes lelkészök által láttamozott s illetőleg életben létüket és özvegyi állapotukat tanusitó záradékkal ellátott nyugtáik ellenébe tiszt. Földes György pénztárnok, zabolai lelkész aától vehetik föl a közgyülés megtartása után.

Alsócsernátonban, 1907. ápril. 22.

Bodor Géza, gyámintézeti elnök.

1249—1907. szám.

KÖRLEVÉL

nagytiszteletű Esperes és tiszteletes Körlelkész aaihoz.

A mult 1906. évről fölterjesztett *körlelkészi jelentésekből* azt látjuk, hogy azok nem felelnek meg az egyetemes konvent által az egyöntetű eljárás biztosítása céljából tett intézkedéseknek és kiadott utasításoknak. Ugyanazért ama jelentések egybeállítására, fölszerelésére és szabályszerű ellátására vonatkozólag az egyetemes konvent 1905. évi 31. és 1906. évi 44. sz. határozatai alapján a következő útasítást adjuk:

I. Az évi jelentésekhez szükséges:

1. *Jelentő-ív*, melybe fölveendők a missziói körhöz tartozó anyaegyház adatai is. Ezen ívnek hátlapján levő Utasítást hatályon kívül helyezzük. Megjegyezzük azonban, hogy az adatok valódiságára és pontosságára nagy figyelem fordítandó és hogy az adatok rovatonkint összegezendők.

2. *Táblás kimútatás*, melynek egybeállítására a hátlapon olvasható Utasítás kellő felvilágosítást ad.

Itt is megjegyezzük azonban, hogy a Táblás kimútatásnál a missziói körhöz tartozó anyaegyház adatai mellőzendők, hanem csak a körhöz tartozó leány-, fiók- és

szorvány-egyházak adatai mutatandók ki. Ezen táblás kimútatáshoz mellékelni kell:

3. a missziói egyház, vagy missziói kör egy évi állapotáról szóló *általános jelentést,* mely a statisztikai adatokban ki nem meríthető, de a vallás-erkölcsi életre nézve jellemző jelenségek rövid és tömör előadását tartalmazza.

4. Az *útazási naplót,* mely a rovatcímek és a hátlapon közölt útasítás szerint állítandó össze.

5. *Az egyházlátogatási jegyzőkönyv kivonatát.*

6, *Az iskolalátogatási jegyzőkönyv kivonatát,* ott, ahol a körlelkész tanítást is végez.

Megjegyezzük, hogy az 1. és 4. számok alatti ügyíratokhoz szükséges nyomtatványok az egyházmegyei nyomtatványkezelők útján szerzendők be.

II. Körlelkész aai a fentebbiek szerint elkészített és fölszerelt ügyíratokat 1—1 eredeti s a lelkészi hivatal pecsétjével és saját aláírásukkal megerősített példányban minden évnek január havában kötelesek beterjeszteni az illető espereshez, ki azokat az egyházmegyei missziói bizottság által felülvizsgáltatván s azokból az egyházmegye összes missziói pontjainak adatait összegeztetvén s az általános jelentésekben kiemelt jellemző jelenségeket természetük szerint csoportosítva egybefoglaltatván, a bizottsági jelentés mellett az egyházmegye tavaszi közgyűlésének tárgyalása alá bocsájtja.

Az egyházmegyei közgyűlés által letárgyalt, jóváhagyott és megerősített jelentések minden év julius havában mulhatatlanul fölterjesztendők az egyházkerületi ig. tanácshoz.

III. Az 1906. évről beérkezett jelentéseket e körlevelünkkel egyidejüleg azzal a felhívással juttatjuk vissza Esperes aaihoz, hogy azoknak jelen körlevelünk értelmében leendő sürgős átalakítása és kiegészítése érdekében a szükséges rendelkezéseket haladék nélkül megtenni, a beveendő jelentéseket a tavaszi egyházmegyei közgyűlésen vagy ha ez legyőzhetetlen akadályokba ütköznék, az egyházmegyei tanács ülésén tárgyaltatni s onnan folyó évi julius hó végéig igazgatótanácsunkhoz fölterjeszteni szíveskedjenek.

Az erdélyi reform. egyházkerület igazgatótanácsának Kolozsvárt, 1907. március hó 28-án tartott üléséből.

Br. Bánffy Dezső, elnök. — *Elek* titkárhelyettes, előadó.

Sz. 350—1907. püspöki hiv.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a sepsii ev. ref. egyházmegyébe kebelezett *szacsvai* lelkészi állásra pályázat hírdettetik.

Díjlevél szerinti javadalom: 1. Gazdasági épületekkel és 290 □-öl kerttel ellátott új, most épült lakás. 2. 8 hold 774 □-öl szántó, 749 □-öl rét, 4 hold 424 □-öl erdő haszonélvezete 52 kor. 86 fill. 3. Készpénz az ehközség pénztárából 143 kor. 75 fill. Consistoriale 8 kor. 4. Terményjövedelem pénzértéke 215 kor. 55 fill. 5. Stóla 8 kor. 6. Állami fizetéskiegészítési összeg 1600 koronáig 1193 kor. 54 fillér.

Kötelességek: A rendes lelkészi teendők ellátása s a községi iskolában a növendékek vallásos oktatása.

Pályázati határnap f. év május hó 20.

Minősítvénnyel és szolgálati bizonyítvánnyal ellátott folyamodványok Józsa Sándor esperes aához küldendők Ilyefalvára.

Kolozsvár, 1907. évi április hó 20.

Bartók, püspök.

Sz. 349—1907. püsp. hiv.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a sepsii ev. ref. egyházmegyébe kebelezett *sepsibesenyői* lelkészi állásra pályázat hírdettetik.

Díjlevél szerinti javadalom: 1. Gazdasági épületekkel és 363 □-öl kerttel ellátott most épült új lakás. 2. 5 hold 793 □-öl szántó és 4 hold erdő haszonélvezete 90 kor. 3. Az ehközség pénztárából 24 kor. Tőkeképző segély címen 56 kor. 4. Terményjövedelem pénzértéke 333 kor. 90 fill. 5. Stóla 8 kor. 6. Állami fizetéskiegészítési összeg 1600 koronáig 1109 kor. 90 fillér.

Kötelességek: A rendes lelkészi teendők ellátása s a községi iskolában a növendékek vallásos oktatása.

Pályázati határnap f. év május hó 20.

Minősítvénnyel és szolgálati bizonyítvánnyal ellátott folyamodványok Józsa Sándor esperes aához küldendők Ilyefalvára.

Kolozsvárt, 1907. április 20.

Bartók, püspök.

Sz. 337—1907.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a hunyadi egyházmegyébe kebelezett *alpestesi ref. lelkészi* állásra pályázat nyittatik.

Díjlevél szerinti javadalom: 1. Tisztességes lakás (3 szoba, konyha, kamara, pince melléképületek) 200 □-öl kerttel. 2. 3 hold szántó, 7 hold kaszáló, értéke 254 kor. 3. Különböző alapokból készpénz 681 K 49 f. 4. Kongrua 773 kor. 5. Stóla 24 kor. Összesen 1632 kor. 49 f. Levonásra engedélyezett kiadás 32 kor. 49 f. Tiszta jövedelem 1600 korona. Az állami elemi iskolai vallástanításért 100 korona.

Kötelesség: Alpestes anya-, Felpestes, Árki, Keresztyénalmás és Popesd szorványokban a rendes lelkészi teendők ellátása.

A megválasztandó lelkész a választás jogerőre emelkedése után állását azonnal elfogadni tartozik

Pályázati határidő 1907. május hó 20.

A kellően felszerelt pályázati kérvények Jánó Albert esperes aához küldendők Hátszegre.

Kolozsvárt, 1907. április 18.

Dr. Bartók, püspök.

Sz. 278—1907.

MEGHIVÓ

a görgényi egyházmegyének Szászrégenben, az egyházmegye hivatalos helyiségében, jelen év május másodikán tartandó következő gyűléseire:

1. Délelőtt 8—10 óráig egyházmegyei *tanácsülés.* Tárgy: folyó ügyek.

2. 10—11-ig kebli gyámintézeti és temetkezési egyleti *felügyelő bizottsági gyűlés.* Tárgy: közgyűlés előkészítése, folyó ügyek.

3. 11—12-ig kebli gyámintézeti és temetkezési egyleti *közgyűlés.* Tárgy az 1906. évi zárszámadások felülvizsgálása. Tisztújítás. Indítványok.

Gernyeszeg, 1907. ápr. 20.

Csekme Ferenc, görgényi esperes.

A kolozsvári ev. ref. egyházmegye tiszt. lelkipásztoraihoz.

Egyházmegyei tanácsunk folyó év és hó 4-én Kolozsvárt tartott tanácsülésének 17. sz. jegyzőkönyvi határozatában kimondotta, hogy Nt. Sófalvi Károly, a széki ref. egyházmegye esperese által kiadott s azon egyházmegyében már keblileg kötelezővé tett *„Lelkészi irodai ügyviteli útasítások“* című szabályrendeletet az egyházmegyei közgyűlés jóváhagyásának fentartásával az egyöntetüség, könnyenkezelhetőség és áttekinthetőségért elfogadja és kötelezővé teszi egyházmegyénkben is.

Miért ez úton felhivatnak lelkésztársaink arra, hogy ezen útasításokat haladéktalanul sziveskedjenek egyenként 40 fillérért megszerezni és azok szerint rendezzék egyházuk levéltárát és kezeljék irodájukat, hogy már a következő esperesi visitatio így rendezve és kezelve találja a levéltárt és ügykezelést.

Kolozsvár, 1907. április hó 4-én tartott ehm. tanács üléséből.

Herepei Gergely esperes, elnök. — *Bartók Béla,* ehm. főjegyző.

Nyom. az „Ellenzék“ könyvnyomdájában Kolozsvárt, Szentegyház-utcza 22. szám.

X. Évfolyam. *18-ik szám.* *Kolozsvárt, 1907. május 2.*

Erdélyi Protestáns Lap

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő:** NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 12 kor.
félévre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Egyházkerületünk alkotmányreviziója.

Egyházkerületünknek küszöbön álló alkotmányreformja, a mint természetes is, széleskörű érdeklődést keltett.

Az a javaslat, melyet az Igazgatótanács felkérésére a kerület rendes zsinati képviselőiből alakult bizottság készített, élénk megbeszélés tárgyát képezi mindenfelé s mondjuk ki nagyban és egészben igen szerencsés és sikerült munkának itélik.

A reform szükségességének érzetét két forrás táplálta. Az egyik: a testvéregyházkerületek közvéleményének azon kivánalma, mely az E. T. 8. §-ban fentartott s történelmi alapokon fejlődött alkotmányos szervezetünk jellegének keretein belől közeledést sürget a testvérkerületek alkotmányos szervezetéhez s amely a Zsinat azon határozatában nyert kifejezést, hogy alkotmányunk továbbfejlesztésének joga *csakis* a képviselet elveinek érvényesítésére vonatkozik. A másik szervezetünk gyarlóságaiból, hogy ne mondjuk elfajulásaiból folyó gyakorlati hátrányok. E hátrányok különösen két irányban jutottak szemmel látható kifejezésre. Az egyik az, hogy az inkább csak ellenőrzésre és magasabb irányításra hivatott központi vezetés túltengő kormányzattá nőtt ki s részben az irányzat természetében rejlő okokból, részben az alsóbb autonomikus szervek kényelmi és felelősségáthárítási gyakorlata folytán elerőtlenítette és sorvadásnak indította főleg az egyházmegyei életet. A másik az, hogy ez a túltengő központi kormányzat a ker. közgyűlés tagjainak monstruozus nagy számánál fogva (a negyedfél százat meghaladta!) amely illuzóriussá tette e testület kormányzati feladatainak egyöntetű, céltudatos és felelősségteljes működését, átment a kormányzat állandóbb szervére: a kerületi állandó Igazgatótanácsra s ezt a folytonos gyanusítás és támadás állandó céltáblájává tette, a ker. közgyűlést pedig épen nem épületes s egyházunk sulyát folyton romboló viták szinterévé sülyesztette.

A harmadikról, amely kollegiumaink kormányzatára vonatkozik s amelynek főfogyatkozása abban nyilvánult, hogy a kormányzat a közvetlen első és második fokán csaknem kizárólag az illető intézet tanárai kezében lévén, intézeteinknek az egyházi közélet más mezőivel való belső összeforradását elő nem segítette, sőt akadályozta s egyéb körülmények közrehatásával is, egyelőre ugyan még az egyház testében, de majdnem hermetice elzárt tagozattá merevítette: nem kivánok most részletesen szólani, miután e részben a jobb kilátást nyújtó változtatásokat már maga a zsinati törvényhozás megtette a mi kollegiumainkra is kiterjedő kötelező törvénynyel.

Az előbb jelzett kétrendbeli fogyatkozás orvoslása azonban magunkra vár. S mert eredetük alkotmányos szervezetünk, a képviseleti rendszer elfajúlásában van: orvoslásul önként kinálkozik az az út, melyre a zsinati határozat is reámútat, — *a képviselet elvének érvényesítése minden vonalon.*

Ez nemcsak belbajaink orvoslását igéri, de egyben — a szervezetek elveinek inkább látszólagos különféleségei dacára — hatalmas lépéssel visz közelebb egy régen érzett célhoz is: a többi testvéregyházkerületek alkotmányához való közeledéshez.

Az a bizottság, mely ezekre nézve az új egyházi törvények életbeléptetése kapcsán véleményes javaslatot tett az Igazgatótanácsnak, igen helyesen, ennek az elvnek oly érvényesítéséből indult ki, amely az adott körülmények bölcs mérlegelésével — amint javasoltatik — keresztülvíve nagy és egészséges haladást jelent kerületünk életében s gyakorlati kihatásában az egész erdélyi magyarságra.

Rámútatunk itt a javaslat szembetűnő előnyeire s egy pár — talán még korrigálható hiányára, esetleg vitatható s megvitatandó pontjára.

Mindenekelőtt elismeréssel kell reámutatnunk *a fokozatos képviselet elvének következetes keresztülvitelére.* A magasabb fokú szervezet közgyűlését minden fokon az alsóbb fokú alkotja meg a saját képviselőiből, úgy az egyházmegyeit, mint az egyházkerületit. E

közgyűlések minden fokon maguk szervezik magukat: pap, esperes, főjegyzők, püspök, gondnokok és főgondnokok, képviselők választása, egyházközségben, egyházmegyén és kerületen, mindenütt a közgyűlés által választva. *Ez a szervezet alapgondolata és gerince.* A legdemokratikusabb alapon alakul ki az arravalóság és buzgó munkásság kvalifikálta vezető-testületek árisztokráciája. A demagog-érvényesülés útja meg van nehezítve, mindenki fokról-fokra fog emelkedni azon mértékben, amint arra a hű kötelességteljesítés kvalifikálta és egy lelkiismeretes elitte-testület bízalma méltatja.

Azonban nagy testületek (közgyűlések) a kormányzás folytonosságára s a kellő felelősség biztosítására nem alkalmasok. A kormányzás napi munkáját a személyes felelősség alatt dolgozó tisztviselő kell, hogy teljesítse (pap, gondnok, esperes, egyh. m. főgondnok, püspök, egyh. ker. főgondnok). Ám ennek ismét két baja van. Egyfelől sokszor elviselhetetlen felelősséggel terheli meg az egyént; másfelől személyes uralommá, basáskodássá fajulhat. Orvosszere: a szűkebbkörű területi adminisztráció a fontosabb dolgok számára: *a tanácsok* (egyházközségi, egyházmegyei és egyházkerületi igazgatótanácsok), amelyek a közgyűlések határozatainak végrehajtói és ügyeinek előkészítői és a közgyűlések által bízatnak meg saját kebelükből választva és ellenőrízve felelősséggel végzett munkájukban. *Ez a javaslat érdeme — a gyakorlatiság szempontjából.*

Egy további nagyfontosságú momentuma a javaslatnak — amiben határozottan felette áll a zsinati-törvényhozás intézkedésének is — az, hogy a *bíróságot* nagyobb mértékben függetleníti tagjaiban a megfelelő fokú közigazgatás munkájában résztvett egyénektől (tanácstagok), mint eleddig bárhol történni szokott. Aminek óriási jelentősége van különösen a közigazgatási bírósági ügyekre nézve, ahol így bíztosítva van, hogy nem azok hoznak bírói itéletet, akik a közigazgatási intézkedéseket tették.

Bölcs tapintattal megoldottnak kell találnunk a *főgondnokságok* kérdését is. Az, hogy minden fokon a közgyűlés maga választja magának világi fejét: a főgondnokot: egyfelől következetes a megfelelő egyházi fő választása eddigi helyes gyakorlatának kiterjesztésében; másfelől a személyes részvétel, érdeklődés és felelősség fokozását jelenti a gondnoki létszám leszállításában, de bölcs mérsékletet tart és számol az élettel, mikor a nagy munkával és felelősséggel megterhelt tiszteleti állás terhét egy helyettessel (gondnok) megoszthatóvá teszi s előiskolát nyújt a főgondnokságra. Legfennebb ahhoz férhetne szó, hogy vajjon helyes-e az egyh. megyei gondnokokat is 10 éves ciklusokként újra választani s ezzel az állásnak tekintélyét is, függetlenségét is leszállítani s a választásba esetleg idegen faktorok érvényesülésének is útat nyítani, mikor a feladatait be nem töltő gondnoktól való megszabadulás útját talán ily érzékeny áldozatok nélkül is biztosítani lehetne más úton?

A mostani számfeletti gondnokok átmeneti *tanácsbíró jellege* igen szerencsésen oldja meg mindazon jogoknak biztosítását, mellyel megválasztattak (egyh. megyei bíróság, kerületi közgyűlési tagság), összekapcsolva ezzel a munkakör határozottabb kijelölését és ezzel az eredményesebb munkát. S ha ebben itt-ott az új szervezet jogvesztést eredményezne: az érdemes tagok megfelelő más formában (képviselőség) meg fogja adhatni új jogcímen a régi munkakört.

Legnagyobb jelentőségű gyakorlati sikert *a ker. közgyűlés tagjai számának* majdnem felényire való leszállításától s az *egyházmegyék hatáskörének kibővítésétől* várhatunk.

Ez utóbbi lesz hívatva erőteljesebb egyházmegyei életet teremteni, a közigazgatást egyszerüsíteni, gyorsítani, a helyi viszonyok mérlegelésének nagyobb teret juttatni (vásárok, építkezések, mellékfoglalkozások engedélyezése stb.), de egyben fokozni a felelősség súlyát, itt-ott jelentkező kéz-kezet mos elvének kiküszöbölését a hathatósabb helyszíni ellenőrzés fokozása mellett. Ez lesz hívatva továbbá arra, hogy a már-már túltengő kerületi központosítás decentralizálását is eszközölje s levezető zsilipje legyen annak a nagy munkahalmaznak, mely a ker Igazgatótanácsot nem szorosan vett kerületi ügyekkel csaknem elárasztotta. Igy jut az Igazg.-tanács újra saját hívatásához: a kerületi és egyetemes egyházi és iskolai ügyek belterjesebb gondozásához.

Az első egyszerre fel fogja szökkenteni a ker. közgyűlés tárgyalásainak niveauját s a tagok létszámának apadása dacára emelni e testület méltóságát, súlyát, tárgyalásainak komolyságát, politikájának folytonosságát, felelősségének érzetét.

Kollegiumaink ügyeire, kormányzatának szerveire és munkakörére nem kívánok ez alkalommal kiterjeszkedni. A helyett most egy igen érdemes tanártársunknak lapunkhoz beküldött cikke azon gondolatára kívánok reflektálni, melyben az egyházkerületi *Állandó Igazgatótanács eltörlését* javasolja, minden különösebb indokolás nélkül.

Tudom, hogy e gondolattal nem áll magára. Azt is sejtem, hogy a ker. gyűlésen is lesz szószólója.

Sőt az argumentumokat is ismerem, mellyel támogatják e törekvést. Más kerület is megél — mondják — e nélkül, nagy költségbe kerül, melyet gyümölcsözőbben lehetne felhasználni, s végül, — természetében van — nem tagjainak, hanem az intézménynek —, hogy minden kormányzati hatalmat kezébe kaparintson s elszívja az életerőt részben az egyh. megyéktől, részben a ker. közgyűléstől.

Távol van tőlünk, hogy az Ig.-tanács mai szervezete és hatásköre érintetlen fentartása mellett kardoskodjunk. Hisszük, hogy a kerület is készséggel megy bele minden indokolt reformjába, amint a közlött javaslat is mutatja. De aki a »delendum esse censeo«-t kimondja, gondolja meg a következőket:

1. Kerületünk ma 9 milliónyi — habár nagyobbrészt kölcsönzött — közvagyont kezel értékpapírokban, földbírtokokban, házakban, kölcsönökben. Tessék elgondolni, hol akad püspök és főgondnok, hogy e nagy összeg kezelését saját egyéni felelősségére eszközölje egyik közgyűléstől a másikig?

2. Igaz, ami kerületi adminisztrációnk sokba kerül; de a költségből magára az Ig.-tanács intézményére — a tanácsosok utiköltségére — nem esik évi 2000 K sem. A *hivatalnokok* pedig az Ig.-tanács eltörlése mellett is meg kell, hogy maradjanak. Egy titkárt, pénztárnokot, könyvelőt, levéltárost már majdnem mindenik kerület alkalmazott, sőt számvevőt is. Nálunk csak a tanügyi előadóval van több hivatalnokunk; de — bár más szervezettel meg van ez a debreceni kerületben is, holott ott nincs 8 olyan kollégium, amelynek fentartó testületeként az egyházkerület szerepelne. Mi hát megszüntetendő felesleges kivatal? Aztán, Ig.-tanács hijján a többi kerületek kényszerülve vannak évenként 2 kerületi közgyűlést tartani. S mint gondolunk: egy 200 tagú kerületi közgyűlésnek 3 napos tanácskozása nem több költséget igényel, mint az Ig.-tanács összes hivatalnokaival együtt? Hogy a közgyülés költsége nem a kerület pénztárából fedeztetik: mit változtat a dolgon?

3. Végre, tapasztalatilag tényleg úgy áll a dolog, hogy a »tanácsok« általában magukhoz szokták ragadni az ügyek intézését. De nem jobb, ha egy testülettel s nem egy-egy személylyel történik ez?! S nem lehetne ennek kinövései ellen a hatáskörök szigorú megszabásával s erőteljes autonomikus ellenőrzéssel védekezni? Alig hiszem, hogy nem!

Mindent összevéve, a reformtervezet történelmi alapokon, az adott viszonyokhoz mérten szerencsésen oldja meg feladatát s azt hisszük, hogy vezető főgondnokunknak *br. Bánffy* Dezső ő excellentiájának elismerő nyilatkozatát, melyet a munkálatra tett, el fogja fogadni az egyházkerületi közgyűlés is, midőn a javaslatot határozattá emeli.

Addig is szóljunk hozzá, hogy az eszmék tisztáztassanak s minél nagyobb megnyúgvásra történhessék a reform, mely a maga részéről is hozzá kell, hogy járuljon egyházkerületünk életteljesebb működéséhez.

Nagy Károly.

A gyakorlati theologia történetének főirányai.

Irta: **Ravasz László.**

(Folytatás.)

Az animalismus nemcsak az anthropologiában, de az ethikában is kezdett tért hódítani s már-már az a veszedelem fenyegetett, hogy az embereknek az erkölcsi értékek absolut becsébe vetett hite is meg fog ingani. Irodalomban naturalismus, művészetben verismus uralkodik, finom epikureus tanok szállonganak a levegőben s visszatértek az emberek a természethez: in impuris naturalibus.[24] De nem hiába mondja Augustinus egyik hymnusában: Fecisti nos ad te, et inquietum est cor nostrum, donec requiescat in te. Valóban. Az emberek sohasem keresték az Úrban való elpihenést, mint most, amikor diadalmenetét tartotta a materialismus, ez a nagy parázna. Mivel azonban az egyház szigorúan elzárkózott a confessziók és dogmák szekérvárába: a természettudományosan gondolkodó modern ember nem találhatott megnyúgvást, mert a rettentő alternativa előtt állott: eszét, vagy szívét áldozza föl? Kapkodtak tehát surrogatumok után, amelylyel lecsitítják szomjukat; pedig ezt a szomjúságot csak az evangelium vize olthatja el. Terjedni kezd a buddhizmus és a kulturában kifáradt, elgyötört modern ember kéjesen süpped bele a „szent lótusz virág" illatába; művészi vallást próbálgatnak hírdetni, mely az aesth. szemlélet elragadtatott perceiben menekülni akar e világból, ahelyett, hogy szembeállana vele és meggyőzné azt; mystikus theosophiában tékozolják el józan eszük utolsó darabjait idegbeteg emberek; lenn pedig, a nép alsó rétegeiben s a munkáskasztokban forró lesz a föld, gazdasági átalakulás izzó világa kezdődik, ahol fanatismus diktál s vad tömegerők terrorismusa dühöng. Azonban az Úr lelke most is ott lebeg a háborgó vizek fölött. Egy nagy materialista megrázó confiteort bocsát világgá:[25] ignoramus et ignorabimus; ez az új világnézet nem tud feleletet adni a végső, nagy kérdésekre. Lauge kimútatja, hogy a materialismus veszedelmes metaphysikai irány, mely végig huzódik a philosophia egész történetén. Hitelüket veszítik a górcsövek és praeparatumok, mint philosopháló eszközök s az emberek belátják, hogy tény és törvény között van még egy hatalmas harmadik: az emberi agy, mely mindakettőnek hordozója. *Térjünk vissza Kanthoz*, lesz most az új jelszó, s a gondolkodás kezdi építeni azokat az acélpilléreket, melyeken világnézete, mint legdrágább kincseinek hordozója, szilárdul megállhasson.

A theologiában *Ritschl* Albert vezeti be ezt az irányt, tanítványa: *Lipsius* tovább fejleszti s ez utóbbinak fia már theologiai ismeretelméletet ír.[26] Ritschl egész fölfogásának alapjául a vallásos élettapasztalatot teszi, úgy, amint az értékitéletekben kifejezésre jut. Hiú speculatiókat kerülni akar: a keresztyénség neki egy fölbugyogó forrás, egy történeti tény. Üres christologoia helyett a történeti Jézus élő személyének megkeresését és megtalálását tűzi célul; a csillagkoronás Logos vagy symbolikus Bárány helyett a könnyező, vérző Embernek fiát, kinek verítékes, porlepte arcáról sokkal több erő, mennyei igazság súgárzik reánk, mint amennyit szivünkben tudott kelteni a dogmák magasztos Főpapja minden ő glóriájával. Azonkívül az embereknek heroikus lendületet, férfias akaraterőt ró kötelességül ez az irány. A Tolstoj, Thode, Wagner, Hartmann-féle lemondó kultura-

[24] Nietzsche Fr. Götzendammerung. Leipzig 1900. p. 65.
[25] Du Bois-Reymond, lásd Világnézetek harca c. befejezetlen cikem a Prot. Lap. 1906. évf. 24. sz.
[26] Ritschl A. Die christl. Lehre von Rechtfert. u. Versőhnung I—III. 1970—74 Lipsius R. A. Lehrbuch d. ev. prot. Dogmatik 1893. Lipsius: Erkenntnisth.

ellenes, vánnyadt tanok helyett az evangelium fiatalos, üde tettereje bugyog fel ez új iskola értékélésében.[27] Nem habozom kimondani: XX. század megifjodó protestantismusának itt ring a bölcsője.

Azonban ez az irány nem aratott oly hamar diadalt. Az egyház ebben a forgatagban annál szigorubban körülhatárolta a maga álláspontját s annál nagyobb erővel ragaszkodott formáihoz. De lassankint azért derengett benne is az új, szabad gondolkodás s először is a történeti értékek erős hangsúlyozásában jelentkezik. Ennek a historiai confessionalismusnak a gyakorlati theologiában két nagy képviselője van, kik a legértékesebbek közé sorozhatók: *Harnack* Theodozius, és *Achelis* Christianus Ede. Minkettő szigorúan lutheri és confessionalista, mindkettő az egyházat, mint obiectiv történeti hatalmat teszi világnézete központjául, — de mindakettő kitűnő történész s átfoglaló pillantásuk előtt a mult egy olyan óriási áramlat lesz, amely értékeket választ ki. A két író között mintegy 20 év van, és mennyivel modernebb már Achelis nagy elődjénél! A régi, massiv rendszer utolsó nagy erőprodukciója, az obiectiv confessionalismus húnyó erejének végső föllobanása ez a két mű. Mert amit ezek utolsó lehelletükig védelmeztek, azt az irányt tulajdon édes fiaik buktatták meg vépkép: Harnack Adolf a kritikai-történelmi iskola vezérlő fejedelme s az ifjú Achiles olyan dogmatikus, hogy vallástörténész bele .. E nagy autagonismus, melyben a megújuló idő rhythmusa kél, eszünkbe juttatja a Turgenyev gyönyörű regényét: az „Apák és fiak"-ot.

Harnack[28] legelsőbben is azt hangsúlyozza, hogy nem az a gyakorlati theologia tárgya, „wie man zu einer gegebenen Zeit kirchlich gehandelt hat oder handelt, sondern sie hat vielmehr zu zeigen: vie man kirchlich handeln *soll*, um zweckmässig und heilsam zu handeln".[29] Ez a deontologiai vonás elsőfokú érdeme Harnacknak. A theologia szerinte az egyház tudományos élete. Mivel pedig az egyház 3 tényezőből áll: szentírás, mint létalap, dogmafejlődés (confessio) mint létanyag és egyéni hit, mint létforma, ezért a theologia is feloszlik: bibliai, történeti és systhematikai theologiára (A—19 p.) Azonban mindez úgy beszél az egyházról, amint *van;* amint lennie *kell:* arról a gyak. theologia tanít. Mert az egyház él, tehát fejlődik; az a tudomány pedig, amely az egyháznak megvalósítása céljából a mult alapján a jövőbe való továbbfejlődésről tanít: a gyakorlati theologia. Vagyis az egyház maga-építéséről szóló tan. Az egyháznak életműködése visszavihető két elvre: egyfelől isteni causalitásra, másfelől emberi actualitásra. Életfunctio tehát csak az lehet, amely mind a két oldalnak lényegéből származik, vagyis isteni elv valósul meg emberi cselekedetben. Az az isteni causalitás nem más, mint istennek üdvrenevelő munkássága, a Krisztusban ható gratia efficax, ennek pedig emberi actualitása az egyház egész életműködése, igehirdetés, sacramentumok, kormányzás. Ennélfogva az egyház magaépítése felülről nézve üdvrend, alulról: fejlődő élet. Az erről szóló tudománynak mindig historiainak kell lenni, mert a fejlődés = történelem. De nem lehet empiriai, hanem idealis, mert trascendens értékek immanssé válásának történetéről szól, tehát eszme megvalósulásáról. (pp. 17—29) A gyakorl. theologiának felosztását megadja az építés fogalma. Építi magát az egyház közvetlenül, mint congregatio sanctorum, a Krisztusba vetett hit igéje és sacramentuma által, másodszor, mint községileg szervezett corporatio rendelkezés és kormányzat által. Amott üdvrend, emitt jogrend. Az első módja az építésnek ismét két féle: ápoló és ültető, intensiv, vagy extensiv, aszerint, hogy az egyház üdvközösség, vagy üdvintézmény. Az első életfunctio ismét ikerágú: vagy a Krisztusban való hitnek cselekvényben való kifejezése, vagy az életben való megvalósítása. Amaz a cultus, emez a ker. paedeütika. Mint üdvintézmény, a maga extensiv tevékenységében ismét két módon jár az egyház: vagy idegeneket halász (missio), vagy fölserdülő tagokat nevel magához (katechesis). A kormányzati rész feloszlik: belső jogéletre, (törvényhozás, közigazgatás, törvénykezés) és külső jogéletre (interconfessionális viszony és egyházpolitikai helyzet). p. 59. — Haladás Harnacknál az építés bibliai fogalmának központi kidomborítása a realisalás, önmegvalósítás elvont fogalmai helyett. Új irányt inaugurál a históriai eljárás, mely a maga reformátori gyümölcseit a magno patre maior filius új iskolájában termi meg.

(Folyt. köv.)

[27] E kérdésekről olvashatni: Windelband; Geschichte der neuern Philosophie 1904. Riehl A. Die Philosophie der Gegenwart; Leipzig 1904. Lessing Th. Schopenhauer, Wagner, Nietzsch Leipzig 1904. Továbbá Religion u. Geisteskultur c. folyóiratban, végül Niebergall: Die moderne Predigt Tübingen, 1905.

[28] Harnack Th. Praktische Theologie, Erlangen 1877. I—II. kötet.

[29] Ibid. p. VI.

IRODALOM.

E rovatban minden munkát megemlitünk, ami szerkesztőségünkbe elküldetik, de hosszabb, birálatos ismertetésre nézve a szerkesztőség fentartja saját elhatározását.

Böhm Károly axiologiája.

(Az ember és világa. Philosophiai kútatások. III. rész: Axiologia vagy értéktan. Kolozsvár, 1906. Stein J. bizománya. Ára 6 K.)

I.

Egy korszakos filozófiai koncepció új részlete, s benne egy egészen új disciplina rendszeres kifejtése: oly tulajdonok, melyek mindenike külön is alkalmas lebilincselni a magyar elme alkotásai iránt érdeklődőt. Részletkútatásokban, különösen napjaink s a közelmult filoz. irodalma van annyira gazdag, hogy becsülettel kiállja a külfölddel való igazságos arányba állítást. Nem egy szakban új szempontok, új módszerek fellálítása fűződik magyar kutatók neveihez (pl. a kisérleti lélektanban, szociologiában.) De ami a filozófiai munka igazi jellemét alkotja: a végső elvek kritikai tisztázása által nyert alapon egy egységes világnézet kiépítésében Böhm műve nemcsak olimpusi magasságban áll a részletkútatások fölött, hanem épen egyedül áll a mi irodalmunkban, s egy szempontból, a döntő szempontból tekintve, egyedül áll az európai gondolkozók rendszerei közt is. A merészen hangzó állítás igazolását, amit most nem enged a hely s az idő, nyugodtan rábízva akármelyik filozófia történeti mű tanúságára, mely a jelenben küzdő filozófémák belső dialektikai életébe is bepillant: itt elég a tényt konstatálni, hogy Böhm az első, ki a kriticizmus örök igazságú alapgondolatainak tűzetes és következetes végigfejtésével azt a szükségképi fejleményt, melyet egy egész század didaktikai hullámzása érlelt, öntudatosan kiemeli s ezzel elsőnek alkotja meg rendszeresen a kriticizmus összefüggő világképét. *Megtoldása* a kriticizmusnak annyi van, a hány gondolkozó Kant problemáira vetette magát; „javítása", legalább a szándék a javításra, még több. De a tovább fejtések vagy csak a részletek elmélyítéséig hatoltak, az alapelvek nehézségeit pedig megoldatlan hagyják (nevezetesen a magánvaló problemáin megtörnek), vagy pedig a világkép megalakításánál épen az igazoltságot mellőzik. A két mozzanat összeforrasztása: a Böhm filozófia-történeti jelentősége, ez alapkoncepciójának filozófiai jelleme.

S az új kötetben egy egészen új tanrészletet

érlelt meg e koncepció. Miben áll új volta, részletesen fogjuk látni; a tény egyszerű leszegzésére egyenesen kényszerít maga a műben található beszámolás az értékelmélet történeti előzményeiről. Egyikmásik ismertetőjét mintegy elbűvölte a nemes gazdagság, melyet az új kötet fenkölt szelleme lehel; s a magában is zárt egység, melyet a rendszeres formától nyer, a közvetlen gazdag nyereség, melyet az életfelfogás gyakorlati irányítására nyerünk belőle, mintegy elfödték a tényt, hogy ez a gazdag könyv első is egy új szakban, s hogy igaz értékét csak az *egész* concepció fényében ismerhetjük meg, melynek jellemében részt vesz.

Ezen *egész* concepció jellemvonásainak felismerése és megbecsülése fonatta a Böhm neve köré a magyar filozófálók egy igaz kicsiny csoportjával azt a megkülönböztetett tiszteletet, mellyel a mienknél sokkal gazdagabb tudományos élet is büszkén ékesítné a mestert, s kétségkivül gazdagabban. Szinte felhívás van ebben arra a kérdésre: hogy maradhatott ennyi érték rejtve a magyar intelligencia tágasabb rétege előtt — amire felelni nemcsak igen komplikált volta miatt nehéz, de kényes is, mert a rekriminálás látszatát keltheti. Ha azonban valaki, aki esetleg most hallja először Böhmnek tán nevét is, magyarázatot keres, bizonyára nem fogja a régi babonában keresni, mely azt hírdette, hogy a magyar szellem alkalmatlan a filozófiai munkára. Ez az épen olyan felületes, mint bűnös hírlelés alig érdemel komoly cáfolatot. Ha az irodalomtörténet nem mútatná is fel Apáczaitól Brassaiig egész sorát a műveknek, melyekkel a magyar szellem vett részt a filozófia egyetemes munkálásában: ott van az ékes tanuság a közmondások, példabeszédek sajátos mélységű bölcsességében, s ott a döntő bizonyság a magyar szellem páratlan alkotásában, a nyelvben, mely a honfoglalás előtt már megalakította a legtisztábban szellemi fogalmak neveit: gond, szellem, ok, ért, érez, kép, ítél, ész, bölcs — ha szellemi kiválóságának nem a filozófiai alkotással adta is bizonyságát ezer éves életében (A kérdést szépen s lelkesen vigítja meg Volf György millenáris értekezése: A honfoglaló magyarok műveltsége.) Nem az arravalóság hiányzott, hanem a külső feltételek, az *otium* s úgy látszik, elérkezvén az idők teljessége, talán hiányzott az arravalóság irányítása.

Talán itt van egyik magyarázó szál. A mult század hatvanas éveiben, mikor a materializmus bukása után Európaszerte megindult a lenézett filozófia iránti érdeklődés, ami filozófiánk, kevés gyökerével, kevés hagyományával, az erőteljes külföldi áramok hatásának volt kiszolgáltatva, s mivel a roppant hagyományok áthasonítására, (századok munkájának pótlására itt is), ideje sem volt: a kész eredményekhez csatlakozott; ekklekticizmus és fordítás kínálkoztak az új korral lépést tartó munka eszközeinek. Bajos volna eldönteni, de szinte kényszerüen eléáll a kérdés: nem ennek a (kétségkivül szükségképeni) helyzetnek volt terméke a nézet, hogy a magyar elme nem is alkalmas a fellengező szekulációkra? Kétségtelenül azonban ez a kényszerű külföldieskedés a részes abban, hogy idegen elméletek mind maig, mint eo ipso értékesek idéztetnek, holott sokszor nemcsak igazoltságuk nem ajánlja, de még csak az sem hogy divatosak, vagy újak, pusztán az, hogy idegenek — amihez, igaz, nem egyszer az is járul, hogy érthetetlenek. A legszomorúbb pedig az eredményből az, hogy magyar elme eredeti alkotását a tudós világ is, a köztudat is, sokszor itélkezés nélkül lekicsinyli, tán észre se veszi — s pazarol reá, mint a Böhm eddigi köteteire — egy „mélységes hallgatást". (A II. kötet előszavában.)

Azonban sok jel mútat arra, hogy ez új kötet végre rést talált, melyen a köztudatba, mindenek-előtt a tudományos világba belekapcsolhatja a hatalmas koncepció leszűrt eredményeit s ami még becsesebb: elvei ható erejét. Minket is itt nemcsak a kész eredmények érdekelnek, hanem a szellem, mely átlengi az egész alkotást; a közvetlen varázs felidézésére, melyet a könyv áraszt, akármilyen kitűnő vázlat úgy sem fog vállalkozni, azt a könyv előjoga s kiváltsága megadni. De az elméleti tudományos érdeken túl, ami a mű iránti hálás érdeklődést fogja kelteni, az a könyv tárgya: a cselekvő, javakért küzdő embert mutatja be, aki sebeket oszt és kap, szenvedi a kínt és átélvezi az örömöt, mely az alkotással jár s aki felemelve tekintetét a tülekedésből, azt szeretné tudni: miért mindez? Mi értéke van mindezen tömkelegnek, amit az élet elénkbe állít?

Az élet-értékét kutatja ma újult szenvedéllyel az emberiség. Próféták és tömegek keresik az új megváltó igéket. Egyik fellengező utópiát alkot, mely a földre sohasem szálhat le, másik fogva marad a gyomor érdekeiben. *Itt* egy higgadt és tiszta látókörű felelet. Nem emberentúli régiókból szól, hanem arról a magaslatról, honnan a szem tisztán látja a küzdelmet, a tényt és értékét, s biztosan is irányítja a munkát, mely a tények magyarázatának gyökérszálait kutatja. Próféte és kalauz ez is, de nem csillogó váradalmak keltésével, hanem azzal, hogy igazolja mindazt a nemes vágyat, sejtést, amit az emberi élet nemesítésére elérhető bírtok gyanánt felderít egy nagyszerű koncepció mély pillantása.

(Folyt. köv.)

Tankó Béla.

KÜLÖNFÉLÉK.

Lapunk mai száma a május 1-én való munkaszünet miatt egy napot késett. Kolozsvárt a szociáldemokrata munkásság e napon tüntető körmenettel kapcsolatos nyilvános népgyülést tartott, melyen vagy 800—1000 szervezett munkás vett részt. Fejtegették a „munkásünnep" jelentőségét, az új szervezkedés szükségességét és módját s búzdították a közeli harcra egymást az általános községenkénti titkos választás érdekében. A beszédeket nagyszámú más közönség is végig hallgatta s meglepetve konstatálhatta a munkásság öntudatának fejlődését.

Gr. Tisza István főgondnoki beiktatása. Néhai *Hegedüs* Sándor örökébe, a dunántuli egyh. ker. főgondnoki székébe, kedden, ápril. hó 30-án iktatták be a presbiteriumok óriási többségével megválasztott új főgondnokot. Az ünnepély a magyar protestantizmus ünnepévé nőtte ki magát. Mi tette azzá? Gr. Tisza István — amint nagy készséggel hirdetik — bukott politikus. Nem a politika molochja gyújtott tehát fáklyát neki. Igaz, a bukása után történt események még nagyobbá tették alakját. De ez ünneplésben ennek csak közvetett része volt. A magyar protestantizmus egységre törekvésének nyílvánúlása volt ez ünneplés, mely nagy alakjai, vezérférfiai körül csoportosul. Br. *Bánffy* Dezsőn kivül nincs ma a magyar protestántizmusnak kimagaslóbb alakja gr. Tisza Istvánnál. Igazi vezérletre hivatott egyéniség. Nemcsak széles látkörű, nagy concepciójú, ritka munkakedvű férfiú, hanem igazi mély vallásossággal, ethikai erőkkel áthatott ember. A vendégek hétfőn délután érkeztek Pápára, hol az ünnepély a luth. testvérek templomában folyt le. A nagyszámu vendéget 70 kocsi szállította be a városba. A másnapi beiktatási ünnepély fénypontja az új főgondnok eskütétele és programmbeszéde volt. E beszédről most még csak töredékes tudósitás van előttünk, de már igy is nagyszabásunak mutatkozik. Elődjéről való kegyeletes megemlékezése után, megválasztatását örvendetes bizonyságául mondja annak, hogy egyházunk életében nem érvényesül a pártpolitika, de egy magasabb a nemzeti élet

szolgálata. — Mint ennek köteles katonája fogadta e a választásban nyilvánult bizalmat — lelkiismeretes munkára. Mint ilyen küzdeni fog amellett, hogy a dunántúli kerület horvátországi területen lakó tagjai megtarthassák magyarságukat. Az iskolaügyben azonosítja magát gróf Apponyi politikájával a felekezeti iskolák fentartása s a mindenáron való államosítás elkerülésében. Vallást és tudományt nem szabad egymással szembe állítani. Szociális bajaink orvoslásának is egyik leghathatósabb eszköze volna a komoly személyes vallásosság s erkölcsi érzület fokozása. Ha ethikai értékekre s nem külső anyagi fényelgésre törekednénk, több jellem képződnék s kevesebb volna az anyagi és erkölcsi nyomor. Az életszükségek nélkülözhetetlen kielégítéséről azonban gondoskodni kell. Igy saját egyházi szükségeink s lelkészeink fizetésének korszerű rendezéséről is az állam segítségének igénybevételével, de autonomikus formák közt és saját erőink megfeszítésével és fokozásával. Igy érvényesítve az igaz vallásosságot, a felekezetek nemes versenyre s nem gyülölködő elnyomásra munkálkodnának, mely a nemzeti békés együttműködésre vezetne, amire soha sem volt hazánkban nagyobb szükség, mint épen napjainkban.

A gyönyörű beszédet a közönség lelkesen ünnepelte, mely emelkedett hangulat uralta a diszebédet is, mit az új főgondnok adott a vendégek tiszteletére, hol magas szárnyalású köszöntők egymást érték. Maga Tisza gróf egyik köszöntőjében Erdélyt, mint a magyarság védvárát méltatta.

Az illusztris társaságban ott voltak: *Bartók, Baksay, Antal* ref. püspökök, *Radácsy* es *Dicsőffy*, mint Kún Bertalan és Kiss Áron püspökök képviselői. *Scholtz* Gusztáv és *Gyurátz* Ferenc luth. püspökök; gróf *Dégenfeld* József, gróf *Teleki* József, gróf *Bethlen* Pál, Sándor, Balázs, *Szilassy* Aladár, br. *Bánffy* Endre, *Zeyk* Károly, Dániel stb. stb., minden kerületből szép számú küldöttség. A legtávolabbi Erdélyt is több, mint 12-en képviselték. Legyen az új főgondnokon s munkásságán az Isten bőséges áldása!

Egyházi törvények. A második budapesti országos református zsinat által alkotott s Ő Felsége által Bécsben f. évi február hó tizennegyedikén jóváhagyott és megerősített egyházi törvények *Sass Béla* debreceni református theologiai akadémiai tanár és zsinati jegyző szerkesztésében Debrecen sz. kir. város könyvnyomdavállalatánál, 270 lapon, tizezer példányban megjelentek s a „*városi nyomda ügyvezetősége*“-nél *(Debrecenben, városháza)* három korona ár és huszonnégy fillér portó beküldése mellett, portómentesen megrendelhetők. Kelt a magyarországi reformátusok debreceni főiskolájában 1907. évi ápril. 22. *Sass Béla* református theologiai akadémiai tanár, a második budapesti országos református zsinat egyik egyházi jegyzője.

A kolozsvári ref. kollégium alapítása háromszázados évfordulójának jubileumával kapcsolatosan tartandó orsz. ref. tanáregyesület hatodik rendes közgyűlésének sorrendje: Május hó 21-én, kedden: Érkezés, elszállásolás. Hivatalos fogadtatás a pályaudvaron a délután 5 óra 15 perckor Nagyvárad felől érkező személyvonatnál. Este 8 órakor ismerkedés a „Központi Szállódá“-ban. Május hó 22-én, szerdán: Délelőtt 10 órakor a ref. kollégium jubileumi ünnepe a belfarkas-utcai templomban. Indulás a ref. kollégiumból háromnegyed tíz órakor. Az ünnep sorrendje: 1. Gyülekezeti ének: „Jövel Szent-Lélek Úristen...“ 2. Imádság, mondja dr. Bartók György püspök. 3. A kollégium ifjúságának énekkara Händl: „Rinaldó“ című dalművéből egy részletet énekel. 4. A kollégium történetét ismerteti dr. Török István kollégiumi igazgató-tanár. 5. A kollégium ifjúságának ének-zenekara előadja Hubert K. „Őseink emléke“ című művét. 6. Az üdvözléseket fogadja Bethlen Ödön gróf, a kollégium főgondnoka. 7. A „Hymnusz“-t énekli a közönség. Az ünnepség után a ref. kollégium és theologiai fakultás megtekintése. Délután 2 órakor társasebéd a New-York szállodában. Délután 5 órakor a tanáregyesület választmányi gyűlése a kollégium nagytermében. Este 9 órakor táncmulatság, később meghatározandó helyen. Május hó 23-án, csütörtökön. Délelőtt háromnegyed 9 órakor a tanáregyesület közgyűlése a kollégium tornatermében. Tárgysorozat. 1. Elnöki megnyító. 2. Üdvözlések. 3. Emlékbeszéd Apáczai Cseri Jánosról, kolozsvári székfoglalójának 250. évfordulója alkalmából. Mondja dr. Imre Sándor kolozsvári kollégiumi rendes s egyetemi m. tanár. 4. A philosophiai oktatás jelentősége és fontossága a multban és a jelenben hazai ref. iskoláinkban. Felolvasás dr. Rácz Lajos sárospataki főgimn. igazgató-tanártól. 5. Föjegyző évi jelentése. 6. Pénztárnok jelentései. 7. A választmány jelentései. 8. Indítványok tárgyalása, ezek között a fizetésrendezés ügye. 9. A közgyűlés berekesztése. Közgyűlés után a Mátyás-szobor megkoszorúzása. Délután 2 órakor társasebéd a Nagy Gábor „Központi“ szállodájában. Egy teríték ára 6 korona. Este 7 órakor díszelőadás a nemzeti színházban. Színre kerül „A tolonc“. Május 24-én és 25-én, pénteken és szombaton: Kirándulás: a) Kolozsvárról—Tordára (1 napos); b) Kolozsvárról—Dévára és Piskire. Vajdahunyadra és a gyaláti vasbányához (2 napos). A kirándulásokra vonatkozólag a kolozsvári kollégium ünneprendező bizottsága egyesületünk minden egyes tagjának részletes úti tervet és költségjegyzéket fog küldeni. Jegyzet. A központi igazgatóság a közgyűlésre szóló kedvezményes vasúti jegyek érdekében megtette a szükséges lépéseket. Kérjük azon igen t. tagtársainkat, akik a közgyűlésen megjelenni szándékoznak, hogy ebbeli szándékukat folyó évi május 6-ig sziveskedjenek egyesületünk elnökségénél okvetlenül bejelenteni. Az ünnepély részleteire és az elszállásolásra vonatkozólag a kolozsvári kollégiumtól minden egyesületi taghoz „Tájékoztató“ érkezik.

Hollandia királynője a magyar ev. ref. egyházhoz. Hollandiában impozáns ünnepélyt rendeztek Ruyter admirális születésének 300 ik évfordulója alkalmából. Az ünnepélyen a magyarországi ev. ref. egyház is képviseltette magát, amennyiben a nagy hős amszterdami sírjára két utrechi magyar diák szép ezüstkoszorut helyezett egy díszes emlékírat kiséretében. Ennek az aktusnak tanúja volt Vilma királynő is, aki megható módon fejezte ki ezért elismerését. Hágából ugyanis azt írják nekünk, hogy a két utrechti magyar diákot e hó 17-én meghívták a külügyminisztériumba és ott átadták nekik Vilma királynőnek levelét, amelyet sajátkezüleg írt alá és amelyben meleg hangon mond köszönetet a magyar ev. ref. egyház zsinatának a Ruyter emlékezete iránt lerótt kegyeletért. A levél vastag pergamenra van írva hollandus írással és díszes a kötése. Magyar fordításban így hangzik:

„A magyar ev. ref. egyház egyetemes zsinatához!

Mint tanuja a hódolatnak, amelyet a magyar ev. ref. egyház egyetemes zsinata részéről 1907. március hó 23-án az amszterdami újtemplombeli ünnepen a De Ruyter Mihály tengernagy emlékének hoztak, szíves érdeklődéssel vettem tudomást a koszorut kisérő okmányról, amelyet a nevezett zsinat nevében két magyar tanuló helyezett a nagy tengeri hős díszsírjára. Az abban kifejezett kegyeletet és hálaérzetet, amely Hollandiának ezt a nagy fiát illeti és amelyet a koszorú küldése maga is jelez, a legmagasabb méltányolásban részesítem. Érte a zsinatnak és az egész magyar ev. ref. egyháznak meleg köszönetemet fejezem ki és ennek jeléül a zsinatnak az itt mellékelt emlékérmet a legnagyobb örömmel ajánlom fel. Kelt „Het Loo-“ban, 1907. április hó 9-én. Wilhelmina.“

Iskola értesítés. A nagyenyedi ev. ref. tanítóképző-intézet I. osztályába az 1907—8. iskolai évre — az esetlegesen ismétlőkkel együtt — összesen 30 növendék vétetik fel. Felvételért azon ép és egészséges szervezetű tanulók folyamodhatnak, akik 14. életévüket betöltötték, de 17 évnél nem idősebbek s a közép- vagy polgári iskola IV. osztályát sikeresen végezték.

A folyamodványok julius hó 20-ig nyújtandók be az igazgatósághoz, felszerelve a következő okmányokkal: 1. születési bizonyítványnyal, 2. ujraoltási bizonyítványnyal, 3. iskolai bizonyítványnyal, 4. tiszti orvosi bizonyítvány-

nyal a folyamodó ép, egészséges szervezetéről, tanítói pályára alkalmas voltáról, 5. hiteles községi bizonyítványnyal a szülők vagyoni állapotáról és a családfő polgári állásáról.

A folyamodványhoz csatolandó egy pontosan címzett (utolsó posta, lakóhely, utca és házszám) levélboríték vagy levelező-lap, hogy az értesítés a felvételről akadálytalanul eszközölhető legyen, a mi augusztus elsejéig feltétlenül megtörténik. Kelt Nagyenyeden, 1907. május 1-én. *Hegedüs Zsigmond*, h. igazgató-tanár.

Értesités. A „Ref. Prédikátori Tár" előfizetőit, illetve megrendelőit tisztelettel értesitem, hogy e beszédgyűjtemény — közbejött akadályok miatt — csak május hó végén jelenik meg. E késedelemért az érdekeltek szives elnézését kérem. Alsósófalva, 1907. évi április 29. Ifj. *Péter* Károly.

GYÁSZROVAT.

Zaláni Séra Lajos az orbai evang. reform. egyházmegye közszeretetben álló, érdemes főgondnoka, a közügyek kiválóan buzgó munkása folyó hó 24-én délelőtt fél 8 órakor a Mindenható Isten akaratán nyugvó lélekkel viselt súlyos szenvedés után jobb hazába költözött. Temetése ápril. hó 26-án d. e. 10 órakor volt Kovásznán, honnan utolsó pihenőre szülőközségébe: Zalánba vitték. Igaz, nemes ember volt: emléke áldott!

Szerkesztői üzenetek.

Missziói lelkésznek (körlelkész.) Kérdésedre válaszom ez A missziói segélyeknek az illető lelkészek fizetéséhez való viszonyáról az új Egyh. Törv. I. t. c. 114. §-a) első kikezdése végén így intézkedik: *„A missziói segélyek a lelkészi jövedelemhe be nem számíthatók."* Ennek végrehajtása felől természetesen a törvény életbeléptetése után kell gondoskodni. A törvény hatálybalépésének határidejéül a Konvent a f. évi aug. 1-ét állapitotta meg. A missziói lelkészek díjlevelei a törvény e rendelkezése szempontjából revizió alá veendők és pedig vagy a kerület kezdeményezésére vagy a missziói lelkészek eziránti kérésére. Remélhető, hogy a mi kerületünk ez irányban már a május 25-iki közgyűlésében fog valami intézkedést tenni. Mi figyelemmel kisérjük a dolgot. Ugy hallottuk azonban a Konventen igen illetékes helyről, hogy a dolog nem fog oly könnyen menni, mint némelyek gondolják. De valahogy csak mennie kell, mert a megerősített törvény így rendeli s a híres „záradék" sem állja útját.

B. K. — Sz.-Udvarhely. Megkaptam; egyik jön is; de a másikra csak akkor keríthetek sort, mikor az actuális cikkek sürgössége megengedi.

Cs. L. — Erősd. Megkaptam; igazad van. Jöni fog.

L. G. — M.-Kályán. Cikkét alapgondolatánál fogva lehetetlen kiadnunk. A 3 milliós állami dotáció *megnevezetten* 3 célra adatott, és pedig a reánk reformátusokra eső 2.100,000 K-ból 1.400,000 K adóteher csökkentésre, 400,000 K a lelkészi nyugdíjintézet évi dotálására, a további 300,000 K egyházi közigazgatási segélyekre. Ebből a pénzből papi korpótlékokra egyetlen fillér sem fordítható, hiszen az államnak *részletes elszámolást* kell adni róla. Aztán meg kell gondolni, hogy nem csak olyan egyházi adóterhek vannak, amilyeneket cikkében említeni méltóztat, hanem az állami adónak 2—30 %-os összegnek megfelelők is. *A papi korpótlékokra égető szükség van, tovább alig halasztható szükség.* De ezt nem lehet, nem szabad más célokra adott összegből vonni el, hanem határozottan erre kell kérni, sürgetni, követelni. Hisz' az igazán felfordult állapot, hogy a pap rosszabban van fizetve nemcsak a tanítónál, hanem maholnap — a hivatalszolgánál is. Képtelen állapot ez, de úgy nem lehet segíteni rajta, hogy a népünk terhi csökkentésére adott összeget papi fizetés emelésére fordítsuk. Ez lehetetlen és képtelen gondolat.

K. S. — Vajdahunyad. Cikke alapgondolatában igaza van; adni is fogjuk. Amennyiben lapunkat is érinti, meg kell jegyeznünk, hogy így kaptuk s bár az ön cikke szellemében való változtatásra a görgényi egyh.-megye concrét hivatalos előterjesztést is tett illetékes helyen, a változtatás elmaradt, hogy talán nemsokára más lényegesebb változtatásokkal együtt érvényesíttessék.

HIVATALOS RÉSZ.

1905—1907. szám.

KÖRLEVÉL

a nagytiszteletű esperes és tiszteletes lelkész aaihoz, az egyházközségek presbiteriumaihoz és a kollégiumok méltóságos t. Elűljáróságaihoz s igazgatóihoz.

Köztudomásra hozzuk, hogy az új Egyházi Törvények, a zsinati elnökségtől vett értesűlésünk szerint, folyó évi május 1-re megjelennek. Egy fűzött példány ára 3 korona.

Mulhatatlanul szükségesnek találjuk, hogy a törvénykönyvünket úgy a presbiteriumok, továbbá külön a lelkészek, valamint az egyházmegyei és kollégiumi gondnokok, tisztviselők és tanárok is megszerezzék.

Felhívjuk azért lelkész és tanár aait s továbbá az egyházmegyei tisztviselőket, hogy a törvénykönyvből általuk megrendelő példányok számát az illető esperesi, avagy kollégiumi igazgatói hivatalokhoz sürgősen bejelenteni szíveskedjenek.

Az esperesi és kollégiumi igazgatói hivatalokat pedig felkérjük, hogy a szükségelt példányok számáról lehetőleg minél hamarabb tegyenek jelentést hozzánk.

Fölemlítjük végül, hogy kötött példányok ára a fűzötteknél 70—80 fillérrel több lesz. Kérjük jelezni, hogy a kivánt példányok kötött, vagy fűzött állapotban legyenek.

Kolozsvár, 1907. április 26.

Kenesseg Béla, elnök. *Elek*, titkár helyettes. előadó.

Sz. 372—1907.

PÁLYÁZATI HIRDETÉS.

Az erdélyi ref. egyházkerületben a kalotaszegi ref. egyházmegyébe kebelezett *ketesdi* papi állásra pályázat nyittatik.

Javadalom: Tisztességes jó lakás gazdasági épületekkel, 625 □-öl kerttel. Kanonika portio 6 hold 211 □-öl, bérértéke 55 kor. Az egyházközség pénztárából negyedévi előleges részletekben összesen 843 kor. 40 fill. Regale tőke kamatja 23 kor. 80 m3. tűzifa, értéke 66 kor. 67 fill. Stólajövedelem 20 kor. Állami kiegészítés 616 kor. 14 fill. Munkabeli szolgáltatások értéke 16 kor. 89 fill. Összesen 1641 kor. 01 fillér, melyből 41 kor. 01 fill. engedélyezett levonás. Ehhez járul az állami iskolában teljesítendő vallástanításért a később kiútalandó tiszteletdíj.

Kötelesség: a rendes lelkészi teendők ellátása úgy az anyaegyházban, mint a szórványokban.

Pályázati határidő 1907 május 30.

Folyamodványok nt. Deési Gyula esperes aához küldendők Gyaluba.

Kolozsvárt, 1907. április 25.

Dr. Bartók, püspök.

Sz. 373—1907

PÁLYÁZATI HIRDETÉS.

Az erdélyi ref. egyházkerületben a kalotaszedi ref. egyházmegyébekebelezett *maggyargyerővásárhelyi* lelkészi állásra pályázat nyittatik.

Javadalom: Jó lakás, 607 □-öl kerttel, gazdasági épületekkel. Kanonika portio 22 hold 672 □-öl, bérértéke 98 kor. 24 fill. Az egyházközség pénztárából 18 kor. 14 fill. Az egyházkerület pénztárából, Baldácsi-alap, félévi előleges részletekben 100 kor. A hívektől bejövő terményjövedelem pénzértékben 553 kor. 85 fill. Munkabeli szolgáltatások pénzértéke 95 kor. 01 fill. Stólajövedelem 17 kor. Állami fizetéskiegészítés 753 kor. 89 fillér. Összesen 1635 kor. 13 fillér, melyből engedélyezett kiadási levonás 35 kor. 13 fillér. Az állami iskolában teljesítendő vallástanításért 120 kor. tiszteletdíj.

Kötelesség: a magyargyerővásárhelyi anyaegyházban a rendes lelkészi teendők ellátása.

Pályázati határidő 1907 május 30.

Folyamodványok Deési Gyula esperes aához küldendők Gyaluba.

Kolozsvárt, 1907. április 25.

Dr. Bartók, püspök.

Sz. 399—1907. Püsp. hiv.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ref. egyházkerületben a nagyszebeni egyházmegyébe kebelezett *dombosi* lelkészi állásra pályázat hírdettetik.

Javadalom: Egy szobából álló kibérelt lakás a lelkészi lakás fölépítéséig; a papi telek és kert haszonélvezete, értéke 8 kor. Földhaszonélvezet 8 h. 260 □-öl szántó; 3 h. 257 □-öl kaszáló, bérértéke 100 kor. Készpénz az egyházközség pénztárából negyedévi utólagos részletekben 170 kor.; az egyházkerület pénztárából 70 kor. Termény értéke 229 kor. 34 f. Munkabeli szolgáltatások pénzértéke 31 kor. 67 f. Stóla és egyéb javadalmak a lelkészi teen-

dőkért 13 kor. 10 f. A papi telek és kerthaszonélvezetén kivül összes jövedelem 614 kor. 11 f. Kiadás 26 kor. 52 f. Kongrua 1012 kor. 41 f. A dombosi állami iskolában a vallástanításért 80 kor. tiszteletdíj.

Kötelességek: az anyaegyházban és a szórványokban a lelkészi teendők végzése; az iskolában a növendékek vallástanítása.

A lelkészi lakás fölépítésére a fedezetgyűjtés a megválasztandó lelkészre vár.

A pályázat határideje május 25.

A kellően fölszerelt kérvények Nagy József esperes aához, Nagyszebenbe küldendők.

Kolozsvárt, 1907. április 29.

Dr. Bartók, püspök.

Sz. 393—1907. Pásp. hiv.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a kolozsvári egyházmegyébe kebelezett *kolozsvári* belvárosi kántorhitoktatói állásra pályázatot nyitok.

Az ig. tanács által 1873—1907. sz. alatt megerősített díjlevél szerint, javadalom: 1. 1200 korona törzsfizetés, havi előleges részletekben az egyház pénztárából fizetve. 2. Öt izben 100—100 korona ötödéves szolgálati korpótlék. 3. Temetések alkalmával a kántori szolgálat igénybevétele nem levén kötelező, a stóla nem értékelhető. 4. Természetben lakás, vagy e helyett 500 korona lakáspénz. Kötelességei: a kántori teendők végzése mellett heti 15—16 órán egyházi ének és vallástanítás az egyház által kijelölt iskolákban; megjegyeztetvén, hogy az állami iskolák teljesítendő hitoktatásért külön az államtól járandó tiszteletdíj a kántor-hitoktató részére hagyatik fen; a belvárosi körben daloskör szervezése s állandó fenntartása és szükség esetén az egyházi ügyvezetésben való segédkezés.

Pályázati határidő 1907. év május 28.

Szabályszerüen felszerelt folyamodványok Herepei Gergely esperes aához, Kolozsvárra terjesztendők be.

Kolozsvár, 1907. április hó 28-án.

Dr. Bartók György, püspök.

Sz. 366—1907. Püsp. hiv.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a marosi egyházmegyébe kebelezett *cserefalvi* egyházközség lelkipásztori állására pályázat hirdettetik.

Díjlevél szerinti javadalom: lakáson, gazdasági épületeken kivül 4 hold tagosított I. oszt. szántó értéke 71 kor. 07 fill., készpénz az egyházközség pénztárából 220 kor. 80 fill., terményjövedelem pénzértéke 274 kor. 60 f., munkabeli szolgáltatás értéke 33 kor. 34 fill., összesen 599 kor. 81 fill. Kiadás 23 kor. 98 fill., marad kiegészítendő összeg 575 kor. 83 fill., állami fizetéskiegészítés 1024 K 17 fill. Összen 1600 kor.

Pályázati határidő 1907. május 30.

Folyamodványok, minősítvénynyel és a pályázat tartama alatt kelt szolgálati bizonyítványnyal felszerelten Ravasz János esperes aához küldendők Nyárádszeredába.

Kolozsvár, 1907. április 24.

Bartók, püspök.

Sz. 367—1907. Püsp. hiv.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a küküllői egyházmegyébe kebelezett *egerestői* lelkészi állásra pályázat nyittatik.

Javadalom díjlevél szerint: tisztességes lakás, gazdasági épületek és kert haszonélvezete mellett. 1. 9 hold 1247□-öl föld jövedelme 44 kor. 2. Tőkesegély az egyházkerületi pénztárból 35 kor. 4. Terményjárandóság (kepe) értéke 341 kor. 92 f. 5 Munkabeli szolgálatok értéke 55 kor. 6. Állami kiegészítés 1149 kor. 08 fill. Összesen 1621 kor. Ebből engedélyezett kiadás 21 kor.

Pályázati határidő 1907. május 30.

Szabályszerüen fölszerelt folyamodványok Nagy Domokos esperes aához Kutyafalvára küldendők.

Kolozsvár, 1907. április 24.

Bartók, püspök.

Sz. 368—1907. Püsp. hiv.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi református egyházkerületben a küküllői egyházmegyébe kebelezett *szászcsávási* egyházközség lelkészi állomására pályázat hirdettetik.

Javadalma a törvényesen megállapított díjlevél szerint: tiszteséges lakás, kert és gazdasági épületeken kívül: 12 hold szántó, kaszáló, szőlő és legelőből álló kánonika porció, jövedelme 160 kor. Készpénz 461 kor. 04 fill. Termény jövedelem (kepe) 418 kor. 34 fill., ide van számítva 34 szekér és 2/3 terű fa járandóság. Szolgálmányok értéke 22 kor. Stóla 16 kor. Állami fizetéskiegészítés 573 kor. 45 fill. Az engedélyezett kiadások 50 kor. 83 fillér. Összes javadalom 1600 kor.

Pályázati határidő 1907. május 30.

Szabályszerüen felszerelt folyamodványok Nagy Domokos esperes aához, Kutyafalvára küldendők.

Kolozsvár, 1907. április 24.

Dr. Bartók, püspök.

Sz. 526—1907.

MEGHIVÓ.

Folyó év május hó 11-én Dicsőszentmártonba az egyházmegyei tanácsterembe, d. e. 11 órára meghívom az *egyházmegyei temetkezési egylet és özvegy-árva gyámintézet* illetékes tagjait az évi rendes közgyűlésre, melynek tárgyai a temetkezési egyletet illetőleg annak alapszabályai 17. §-a, az özvegy árva gyámintézetet illetve, az alapszabályok 19., 20. és 21. §-ai értelmében lesznek kijelölve. Ugyan e gyűlésen lesz a gyámintézeti rendes elnök megválasztása.

Kutyafalva, 1907. április 25.

Nagy Domokos,
esperes, egyh. elnök.

Sz. 526—1907.

ÉRTESITÉS

Tisztelettel értesítem küküllői egyházmegyénk tanácsának érdemes tagjait, hogy rendes havi tanácsülésünket ez alkalommal nem a hónap második csütörtökén, mivel az épen áldozó csütörtökre esnék, hanem az utána következő napon, május hó 11-én (pénteken) Dicsőszentmártonban, a szokott helyen és időtájban tartjuk meg.

Kutyafalva, 1907. április 25.

Nagy Domokos,
esperes.

Sz. 374—1907.

PÁLYÁZATI HIRDETÉS.

Az erdélyi ref. egyházkerületben a kalotaszegi ref. egyházmegyébe kebelezett *vistai* lelkészi állásra pályázat nyittatik.

Javadalom: Jó lakás gazdasági épületekkel, 679 □-öl kerttel. 4 hold 127 □-öl kanonika portio, bérértéke 24 kor. 46 fill. Dézmakárpótlás félévi utólagos részletekben 446 kor. 21 fill. A hívektől befolyó termény pénzértéke 600 kor. 67 fill. A hívektől bejövő pénzfizetés 44 kor. 60 fill. Stólajövedelem 50 kor. Állami kiegészítés 484 kor. 15 fill. Összesen 1648 kor. 09 fillér, melyből 48 kor. 09 fill. engedélyezett levonás.

Kötelesség: a vistai anyaegyházban a rendes lelkészi teendők ellátása.

Pályázati határidő 1907 május 30.

Folyamodványok Deési Gyula esperes aához küldendők Gyaluba.

Kolozsvár, 1907. április 25.

Dr. Bartók, püspök.

Nyom. az „Ellenzék" könyvnyomdájában Kolozsvárt, Szentegyház-utcza 22. szám.

X. Évfolyam. *19-ik szám.* *Kolozsvárt, 1907. május 9.*

Erdélyi Protestáns Lap

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, th. tanár.**

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre **12 kor.**
félévre **6 kor.**

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Tisza István gróf beszéde.

— Elmondotta Pápán, a dunántuli ev. ref. egyházkerület április 30-iki közgyűlésén főgondnokká történt installációja alkalmából. —

Főtiszteletű Egyházkerületi Közgyűlés!

Első szavam erről a helyről a hálás megemlékezés és bánatos kegyelet szava ama kiváló férfiuval szemben, aki közvetlen elődöm volt s kit az egyház érdekében kifejtett sokoldalú áldásos munkássága közepette lelki erejének, tetterejének tetőpontján ragadott el körünkből a kiméletlen halál. Az egyházkerület kifejezte méltó módon kegyeletét az ő emlékezete iránt, de illő, hogy kifejezést adjon annak utódja is és pedig nemcsak szavakban, de abban is, hogy igyekezzék tovább folytatni az ő munkáját; igyekezzék gondozni azokat a csemetéket, amelyeket ő is olyan odaadó ügyszeretettel ápolt.

Második szavam a hála és köszönet szava az egyházkerület közönségével szemben. amely a bizalomnak olyan igazán eklatáns bizonyítékával halmozott el. Ne várják tőlem azt, Főtiszteletű Egyházkerületi Közgyűlés, hogy a hála érzelmeinek szavakban adjak méltó kifejezést. Elég legyen azt mondanom, hogy a férfiunak becsületes törekvései fejében saját lelkiismeretének megnyugtató szaván kívül csakis honfitársainak bizalma és elismerése adhat igazán erkölcsi értékkel bíró jutalmat. Érzem e jutalom becsét és fokozza hálám érzetét, ha — a mint én is mindig éreztem s a mint ma is kiemeltetett — a csekély személyem iránt nyilvánuló bizalomhoz hozzájárult a kegyeletes megemlékezés egy olyan férfiuval szemben, kihez nem a törvény, nem is csak a vér kötelékei, de minden oly kötelék, amely embert emberhez, lelket lélekhez kapcsolhat, örök időkre hozzáfűzött.

Az örömnek ezen személyi momentumain kívül azonban vannak általánosan tárgyi szempontok is, amelyek folytán örömmel és megelégedéssel tölthet el a dunántuli egyházkerület utolsó választása. Ezen választás igazi hordereje annak a nagy igazságnak kifejezésében rejlik, hogy a magyar protestáns egyház ügyeinek elintézésénél semmiféle mellékcélok, semmiféle melléktekintetek által nem hagyja vezettetni magát. Maga az a tény, hogy egy egyházkerület presbitériumának tulnyomó többsége ugyanazon jelöltre adta szavazatát, de kivált ha hozzávesszük azt, hogy ezen egy jelölt ma egyáltalán nem szerepel az országos közügyek terén, a multban elfoglalt állása, a multban képviselt politikája pedig még ma is olyan epés megtámadtatásokban részesül, eklatáns bizonyíték arra, hogy protestáns közönségünk az egyházi ügyek terén kizár minden politikai tekintetet. Lehetetlen, hogy megelégedéssel ne töltse el ez a tény azt, ki tudja, mennyi kárral jár hazánkra nézve, ha egyházi ügyeinkbe politikát, az országos közügyekbe pedig felekezeti szempontokat keverünk. Vonjuk le tehát a tanulságot s zárjuk ki az egyház életéből a politikai szempontokat. Politikai szempontokat mondtam, természetesen pártpolitikai tekinteteket értek alatta. Isten mentsen attól, hogy valaha elhomályosuljon lelkünkben az a tudat, hogy a magyar protestáns egyháznak nemcsak a multban volt politikai nemzeti missziója, de ezen magasztos hivatása megvan a jelenben is. Ha mindenütt másutt el lehetne azt felejteni, nekünk a mi egyházkerületünkben nem szabad erről elfelejtkeznünk soha, mert hiszen a mi gondozásunkra szorultak Horvát-Szlavonország területén lakó hitsorsosaink s ez előretolt állásban napról-napra szemeink előtt áll a reánk váró nemzeti misszió. A magyar állameszme egysége domborodik ki abban a tényben, hogy az egyházak szervezete nem ismeri a Magyarországot Horvát-Szlavonországtól elválasztó határokat s úgy a római katolikus egyház, mint a protestáns egyházak Magyarországon s a társországok területén lakó híveiket ugyanazon egyházi szervekben kapcsolják egybe. Ehhez az állapothoz ragaszkodnunk kell, inkább mint bárki másnak, mert a mi ottlakó hitsorsosaink vér a mi vérünkből, hús a mi húsunkból, a magyar fajnak élő testrészét alkotják azok, amelyet ebből a vérbeli kapcsolatból kiragadtatni nem engedünk soha. Meg kellett erről a körülményről emlékeznem, főtiszteletű közgyűlés, mert hiszen aki némi figyelemmel kiséri a Horvát Szlavonországban történteket, — fájdalom, nagyon is kevesen vagyunk, akik figyelemmel kisérjük — az lehetetlen, hogy aggodalom és keserüség nélkül lássa az ottani fejleményeket. Kerülni fogok minden bírálatot, de a tényeket konstatálnom kell. Az ott jelenleg uralkodó áramlat a magyar és a horvát nemzetek közötti testvériségnek oly lelkes hírdetése mellett foglalta el helyét, amely a legnagyobb örömet és megelégedést kelthette a naiv lelkekben. Mert hiszen minden helyesen gondolkozó magyar embert a társországokra vonatkozó magatartásában csakis az az óhaj és az a törekvés vezetheti, hogy a magyar és horvát nemzetet összekötő számos közös érdek alapján kifejlődjenek s megerősödjenek közöttünk az igaz barátságnak érzelmei. Epen ezen szempontból is nagy horderővel bíró jelenség az, hogy nagyszámú magyarság telepedett le Horvát-Szlavonországok területén. Az érdekközösségnek, az anyagi és szellemi kapcsolatnak számos szálai szövődhetnek ott. Kiváló alkalom ez az igaz barátság és összetartózandóság érzetének kifejlődésére, amelyet minden helyesen gondolkozó magyar és horvát tényezőnek így kellene felfognia s mindnyájunk közös érdekében ebben az irányban felhasználnia. De egyúttal próbaköve is ez a sokat hangoztatott barátságnak s ha nem vakmerő szemfényvesztés mindaz

a testvéries nyilatkozat, amivel a társországok jelenleg irányadó tényezői a hatalom polcára jutottak, ha csak egyetlen csirája él keblükben a jó viszonyra való őszinte törekvésnek, ennek itt kell tanujelét adniok. Senki nem kíván magyarosítani, senki nem kívánja az ő nemzeti kulturális törekvéseiket korlátozni, de azt azután meg kell követelnünk, hogy a közibük letelepedett magyarság megtarthassa, ápolhassa magyar jellegét s ott mint magyar ember jól érezhesse magát. És ha az erre irányuló jogosult törekvések mégis akadályba ütköznek, én nem hiszem, nem képzelem, nem akarom hinni és nem akarom képzelni, hogy lehessen magyar tényező, amely eltűrhesse ezt a gyalázatot. Annak, amit most mondok, pártpolitikai vonatkozása nincs és nem is lehet. Bármily szomoruak is közállapotaink, nem sülyedhetünk odáig, hogy ily kérdésben magyar ember és magyar ember között nézeteltérés fordulhasson elő. E téren is, mint nemzeti missziónk egész vonalán, mélyen gyökereznek törekvéseink a nemzeti ügynek minden magyar ember előtt egyaránt becses alapvető szempontjában. Az egész magyar közvéleménynek, közéletünk minden tényezőjének rokonszenves támogatására joggal számíthatnak azok és erre a rokonszenvre, erre a támogatásra talán több szükségünk van most, mint bármikor.

Az én mélyen tisztelt elnök-társam azt mondta, hogy a béke derüs korszakát éljük. Igaz; de a béke korszaka, ha derüs is, nem a pihenés korszaka. Jaj azoknak, kik pihenésben vesztegetik el a béke korszakát. Legyen ez a munka korszaka minden téren, minden rendelkezésre álló eszközzel, melynek feladatai talán kevésbé ragadják meg a képzelődést, melyben a kötelesség-teljesítés nem jár azokkal a fizikai veszélyekkel és szenvedésekkel, amelyekkel a mult küzdelmei jártak, de ahol más viszonyok között más fegyverekkel, más eszközökkel ugyan, de egész erőnket ki kell fejtenünk, hogy helyünket megállhassuk.

Itt van mindenekelőtt egy egész nagy csoportja a kérdéseknek, ahol minden lépten-nyomon éreznünk kell anyagi erőnk elégtelenségét és annak pótlása végett az államhoz kell fordulnunk. E téren jelentéktelen a haladás. Meg vannak adva az adó-reform megoldásának alap-feltételei. Most már rajtunk áll, hogy ez üdvös reform, mely anyagi könnyet lesz hívatva hitsorsosaink szeméből letörölni, valóban átmenjen az életbe. Nem fog ez surlódás nélkül menni, hiszen — nézetem szerint nagyon helyesen — igazi protestáns szellemtől áthatva, akként rendezte be a reformot a zsinat, hogy szegény hitsorsosaink terheinek könnyítése ne kizárólag az állam segélyével, de vagyonosabb hitsorsosaink fokozottabb megadóztatásával történjék. Hűtlenek lettünk volna a protestantizmus legszebb tradicióihoz, ha másként jártunk volna el. De mikor ezt tettük, tudatában kellett lennünk annak, hogy erőpróbát vállaltunk magunkra és szégyen volna reánk nézve, ha azt sikerrel ki nem állanánk. Azokat a nehézségeket, azokat a surlódásokat, amelyekkel számos községben fog járni az adóreform megvalósítása, le kell küzdenünk türelemmel, szeretettel, de egyúttal lankadatlan, következetes törekvéssel. Nemes és szép hivatás ez, mely első sorban nagy feladatot hárit egyházunk lelkészi karára, arra a lelkészi karra, amely saját anyagi helyzetének rendezését nemes önfeláldozással az adóreform utánra halasztotta.

E téren tehát eredménynyel még nem számolhatunk be. Nem szemrehányásképen mondom ezt; magam is abban a nézetben voltam és miután nem tudok kétféleképen gondolkozni, miután mint protestáns ember is csak úgy gondolkozhatom, mint a hogy mint magyar ember gondolkozom, most is abban a nézetben vagyok, hogy valamennyi nagy céljaink megvalósítására nem adhatta meg az állam egyszerre a szükséges anyagi erőt. Másodsorban következett tehát, ma már azonban első sorban áll a lelkészek anyagi helyzetének megfelelő rendezése. És mindaz, ami egyes foglalkozási ágak fizetésének rendezése körül legközelebb történt és terveztetik, ezen kérdés szabályozását is elodázhatlanul égetőleg sürgössé teszi.

Főtiszteletű Közgyűlés! Hallottunk e tárgyban bizonyos junktimot emlegetni. Az én nézetem szerint junktimot kell egymással olyan benső kapcsolatban levő ügyek elintézésénél ismernünk, amelyek egyikének rendezése nélkül a másik célszerű megoldása nem képzelhető, vagy amelyeknél az egyik rendezésének a másik szükségszerű logikai következményét képezi. De heterogén természetű dolgok közötti junktim felállítása legfeljebb az egyszerübb, a könnyebben megoldható kérdés zátonyra juttatását eredményezheti. De igenis látok én bizonyos junktimot is, és pedig a mi lelkészi fizetéseink és más foglalkozási ágak illetményeinek rendezése között. És ha ma azt látjuk, hogy a tanítói fizetések és más fontos foglalkozási ágak illetményei oly rohamos mérvben emeltetnek fel, amelyek az ezek és lelkészeink illetményei között eddig fennállott egyensulyt teljesen megzavarják, úgy itt igenis meg kell követelnünk, hogy e megzavart arány a lelkészi illetmények megfelelő újabb szabályozása által lehetőleg mielőbb helyreállíttassék.

Harmadik nagyon fontos, talán legfontosabb kérdés, amelynél minden lépten-nyomon érezzük anyagi eszközeink elégtelenségét s amelynél nagy mértékben vettük igénybe s kénytelenek leszünk mind fokozottabb mérvben igénybe venni az állami segélyt, közoktatásügyi intézményeink kifejtése. A magyar protestantizmus egyik büszkesége az, hogy születése percétől fogva a közoktatásügynek szentelte erejének legjavát, hogy vezető tényező volt a népnevelés, a tanügy, a tudomány terén oly időben, midőn állami és más társadalmi tényezők előtt ez jóformán terra incognita volt. Ez a hivatásunk megvan ma is, erről le nem mondhatunk, iskoláinkat nem dobhatjuk el magunktól, azokhoz ragaszkodnunk kell, nemcsak egyházunk, de a nemzeti ügy szempontjából is. Divatos dolog ma támadni s mint elmaradt, nem eléggé felvilágosult embereket kicsinyelni azokat, kik nem a kötelező állami oktatás hívei. Hát én töredelmesen bevallom, hogy az ilyen értelemben vett felvilágosodottakhoz én sem tartozom, hogy e tekintetben egy véleményben vagyok a jelenlegi kultuszminiszter úrral és készséggel megosztom vele azon támadásokat, amelyekben a felekezeti iskolák érdekében tett kijelentéseiért részesült. Erős meggyőződésem, hogy hiba, sőt veszedelem a hit és tudás forrásait elszakítani egymástól. Hiba, sőt veszedelem e kettő bifurkációját oltani be már az eszmélni kezdő gyermek lelkébe. Hiba, sőt veszedelem a felnövő generációt két ma még csak elválasztott, de mihamarább szembekerülő polus hatásának tenni ki, amelyek ellentétes törekvései között azután vagy a felvilágosodás győz a vallás rovására, vagy a hit a tudomány rovására. S a hit és tudomány közötti szerves kapcsolat, az ezeket egy világnézetbe egyesítő belső harmónia nemcsak a népnek való. A társadalom valamennyi osztályának egészséges szellemi fejlődése ettől van függővé téve. Át kell ennek hatnia a művelődés minden fokozatát s mentől magasabbra emelkedjünk a modern tudomány terén, annál mélyebb alapon, annál meggyőzőbben fogjuk feltalálni e belső harmoniát. A szellemi felületesség, a félműveltség visz a vallástalanságra. Igazi mély tudás, az igazságra való igaz törekvés a keresztyén világnézlet boldogító révpartjára vezet.

Mindezek dacára híve lehetnék a közoktatásügy államosításának, ha ezt valóban a nemzeti kultura

egysége előfeltételének tekinteném, mert a nemzeti szempontnak alá tudnék rendelni itt is minden egyebet. De erős meggyőződésem, hogy az államosítást ezen szempont sem követeli. A nemzeti kultura egysége nem azt kívánja, hogy egyenlővé tegyük s bizonyos egyforma hivatalos mázzal vonjuk be az egész közoktatásügyet, hanem igenis azt, hogy minden közoktatásügyi intézményt, a nemzeti kultura minden atomját nemzeti szellem, nemzeti érzület hassa át. Hol ezen a téren hézagok mútatkoznak, ott igenis töltse be azokat az állam saját intézményeivel, de semmi szolgálatot a nemzeti ügynek nem tesz az által, ha állami intézményekkel helyettesít nemzeti szempontból teljesen kifogástalan felekezeti intézményeket. Nem veszteség, sőt inkább nyereség : szellemi erő, gazdag változatosság és duzzadó élet forrása az, ha a kulturális intézmények terén egészséges verseny létesül, ha azokba a magyar társadalom minden hivatott tényezője beleviszi a maga sajátos felfogását, érvényesíti egyéniségének jó tulajdonait. Nem új törekvés az, hogy az állam a maga gondolkozásmódjának bélyegét nyomja reá a nemzeti kulturára s annak szellemi tartalmába bizonyos monopolisztikus tendenciát vigyen. Számtalan példát mútat reá a régibb s újabb kor történelme. És nekem tökéletesen mindegy, történjék ez a patriarchális abszolutizmus, a modern cézárizmus vagy egy magát felvilágosodottnak s szabadságszeretőnek hirdető és talán hívő szellemi irányzat javára, egyaránt a szellemi szabadság elnyomásának, az élet megzsibbasztásának tekintem azt, mely sorvasztja, szegényíti, kimeríti a nemzeti társadalom szellemi erejét.

Éppen nekünk protestánsoknak van nagy és magasztos hivatásunk e téren a jelenben is. Vajjon veszit-e vele a mai generáció, ha módunkban áll kifejteni és belé nevelni a sokat emlegetett nyakas és független kálvinista szellemet, azt a talán sokszor kellemetlen, sokszor érdes, de független és szabad szellemet, amelyre a jelenlegi generációnak bizonyára égetően szüksége van ? Hányszor halljuk emlegetni, — a baj csak az, hogy sokszor ismernünk kell üdvös igazságokat, de nem szeretjük azoknak konzekvenciáját levonni — hogy egyik legnagyobb bajunk a jelenben és sötét aggodalmakat kelthet a jövőben az a tény, hogy a magyar társadalomnak elég hátgerince nincs, hogy annak tagjaiból hiányzik az egyéni erő, a jellemnek és meggyőződésnek az az ereje, amely a kielégítést önmagában keresi, amely nem gondol azzal, mit mond a világ, de megy ingadozás nélkül a saját meggyőződése által eléje szabott úton. Egyenesen nekünk protestánsoknak kell első sorban éreznünk azt a hivatást, hogy a jellemnek ezt az igaz függetlenségét, a meggyőződésnek minden irányban való bátorságát igyekezzünk növendékeinkbe beoltani.

De mi ránk vár első sorban az a magasztos feladat is, hogy fentartsuk és tovább fejleszszük a keresztyénség és a modern kultura közötti egységet. Hiszen mi vagyunk azok, kik az emberi elmét a tudás jogosult terén békóba nem verjük ; mi hirdetjük és követjük a szabad vizsgálódás nagy elvét, amely minden emberi tekintélytől függetlenül összhangba tudja hozni Jézus tanítását az emberi elme legújabb vívmányával. Mi óvhatjuk meg az emberiséget attól a csapástól, amely minden olyan nemzet lelki életét fenyegeti, amelynek kulturájában a protestantizmus befolyása nem érvényesül, hogy az ultramontán és atheista szélsőség győzedelmeskedjék minden józan középút felett s két ellenséges táborrá szakítsa a nemzetet.

Arra azonban, hogy e magasztos hivatást betölthessük, nemcsak s első sorban nem is anyagi eszközökre van szükségünk. Fokozott kötelességek elé állítja, fokozott munkásságot kíván ez mindenekelőtt intézeteink tanári karától. Valódi ideálizmusnak kell a protestáns tanári kart áthatnia. Nem annak a selejtes ideálizmusnak, amely szép jelszavak hirdetésében merül ki, hanem a komoly férfi nemes ideálizmusának, amelynek lényegét abban keresem, hogy mélyebben, szigorubban fogjuk fel saját kötelességünket s hogy azok becsületes teljesítésére koncentráljuk és feszítsük meg eszünket, szivünket, lelkünket, egész valónknak legjavát. De eredménytelen lesz a tanári kar munkálkodáa, ha abban a társadalom részéről támogatásban nem részesül. Az élethivatás s a reánk váró kötelességek komolyabb, ideálisabb felfogásának át kell az egész társadalmat hatnia. A szülői házban kell olyan benyomásokat nyernie a gyermeknek, amelyek őt kötelességeinek komoly teljesítésére szorítsák az iskolában is. Csak a szülő értetheti meg azt vele, hogy a tanulás célja nemcsak az, hogy jól-rosszul megszerezzünk valamely formális kvalifikációt, hanem kötelességünk Isten és ember iránt alaposan kimüvelni egész lelkünket, megedzeni szellemi és erkölcsi fegyverzetünket, hogy aztán kilépve az életbe, értékes tényezői lehessünk az emberi társadalomnak.

Csakis egy ilyen generáció, mely ilyen felfogással látogatja az iskolát, ilyen munka gyümölcseivel megrakodva lép ki abból az életbe, birkózhatik meg azokkal a feladatokkal, amelyeket a modern társadalmi élet számtalan veszélye, szenvedése, kínzó bizonytalansága állít az emberiség elé. Elpusztultak azok a régi keretek, amelyek békói voltak a haladásnak, de egyúttal bizonyos pontig nyugvópontjai, támaszai voltak a gazdasági exisztenciáknak. Elsöpörvék a gazdasági verseny korlátai, kifejlődik az a maga egész kiméletlenségében, elpusztítva sokakat, felragadva s gyors vagyonhoz juttatva másokat és nehéz, bizonytalan küzdelemre utalva a társadalom nagy tömegét. A gyors vagyonszerzés óriási mérvben csigázza fel élv-vágyát nemcsak a hirtelen gazdaggá lett szerencséseknek, hanem mindazokét is, kik ezek szerencséjét irigy szemmel szemlélik. Előtérbe lép a materiális világnézlet, az anyagi javak, a testi élvezetek utáni vak hajsza, felkavarva a társadalom egész szellemi világát, egész lelki békéjét. A tömegeket sorsukkal való elégedetlenség, a meggazdagodás utáni vágy s a szerencsésebbek iránt gyűlölet ragadja meg. A társadalom ezen lelki állapotában nagyobb szükség van a vallásra, mint volt bármikor a multban. A lelkipásztor nem hagyhatja magára nyáját e megrázkódtatások között, az emberiség kevésbé nélkülözheti, mint valaha a vallásnak tisztító, nemesítő, erőt és lelki békét adó segítséget ; Isten szolgájának állást kell foglalnia a társadalmat oly mélyen megrázkódtató törekvésekkel szemben.

Jézus vallása a szegény ember vallása. Mindaz, ami valóban a szegény ember javára történik mindaz, ami az emberi méltóságot a szegény emberben is elismeri s őt emberhez méltó életviszonyok közé juttatni törekszik, jézusi dolog, Jézus szolgáinak rokonszenvére, támogatására számíthat.

De Jézus vallása a szeretet vallása. A jézusi szeretet és az osztálygyülölet áthídalhatatlan ellentétben állanak egymással. A szeretet hirdetői és az osztálygyűlölet apostolai között kiegyenlíthetetlen az ellentét. És Jézus vallása azt tanítja nekünk, hogy az emberi boldogságot nem a materiális élvezetekben, nem az anyagi javakban, hanem az emberi lélek magasztosabb, nemesebb, tisztább örömeiben kell keresnünk. Ez a felfogás azzal a materialisztikus világnézlettel, mely a szociálizmus alapkövét képezi, kiegyenlíthetetlen ellentétben áll. Nem közönyösség ez az anyagi viszonyokkal szemben. Rút hipokrizis volna egy pár fenkölt frázissal térni napirendre a néptömegek anyagi helyzetének javítására irányuló jogosult törekvései felett. Meg kell becsülnünk a

megélhetés anyagi eszközeit, mint minden magasabb és nemesebb élvezet nélkülözhetetlen előfeltételét, kötelességünk megszerezni magunknak és embertársainknak azon anyagi eszközöket, amelyek nélkül nem folytathatunk emberhez illő existenciát, nem teljesíthetjük hozzátartozóink iránti legelemibb kötelességeinket. Kegyetlen gúny közjólétről beszélni, míg embertársaink nagy tömege a nyomor határain tengődik. Jogosult, indokolt, mindnyájunk rokonszenvére méltó az a törekvés, hogy a tömegek jogos gazdasági érdeke a társadalom gazdasági harcában érvényesüljön. De e törekvések gyűlöletes és veszélyes élét el kell hogy vegye a valóban krisztusi felfogás, mely felebarátot, testvért lát azokban is, kik a gazdasági érdekharcban ellenfélként állanak velünk szemben; a szeretet munkájának folynia kell a gazdasági harc küzdelmei között is és át kell hatnia annak a tudatnak a társadalom minden rétegét, hogy anyagi javak nélkülözhetlen szükséges eszközök, de csak eszközei a boldogságnak, ennek lényegét nem az élvhajászat, hanem a szeretet, a szeretet érzése, viszonzása, gyakorlása adja meg. A hol Isten és szeretet van jelen, ott valódi boldogság honol palotában és kunyhóban egyaránt. És üres káprázat minden fény és pompa, sivár az élet szeretet nélkül a legfényesebb palotában is.

Ezt a tanítást kell az egyháznak belevinnie a társadalom gondolkozásába, ez igazságot kell hírdetnie szegénynek és gazdagnak egyaránt. Gazdag? Hát bármilyen különösnek tessék is, nézzünk körül: ebben a mai, vagyon és élvek után rohanó társadalomban van-e igazán gazdag ember? Van-e olyan ember, ki meg volna anyagi helyzetével elégedve? Van-e olyan, aki gyülölködést, irigységet, elégedetlenséget ne érezne mások nagyobb vagyonának, nagyobb fényűzésének láttára, akinek számtalan kellemetlen érzést ne okozna az, hogy egyik vagy másik vágyát anyagi erő hiányában nem teljesítheti? Nagyon kevés gazdag ember van a mai társadalomban, mert gazdag ember csak az, akinek igénye vagyonánál kevesebb, aki minden kellemetlen érzés nélkül tud olyan vágyairól lemondani, amelyeknek kielégítésére anyagi ereje elégtelen. És ezt a felfogást csak az igaz keresztyén világnézlet olthatja az emberiségbe, amely élő tiltakozás az anyagi javak túlbecsülése ellen, amely nap-nap után kell hogy hírdesse, hogy botor az az ember, aki a vagyon és élv utáni szilaj versenyfutásban elrohan az igazi boldogság legszebb életörömei mellett.

A keresztyén felfogásnak, a keresztyén világnézletnek kell továbbá megvédelmeznie az emberiséget egy másik nagy veszélytől, a modern álkultura és annak minden fattyuhajtása ellen: az ellen a nevetséges törekvés ellen, hogy az emberi ész segélyével fejtsünk meg minden tűneményt, hogy kigunyoljunk s eldobjunk magunktól mindent, mit dialektikánk gyarló eszközeivel meg nem fejthetünk, fellázadjunk az erkölcs azon örökös igazságai ellen, a melyek több-kevesebb sárral keverve be vannak oltva minden ember lelkébe; ez az emberiség dekadens időszakait jellemző morális anarchiának szánalmas martalékává teszi az emberiséget. A pusztulás, züllés ez utján fel kell tartoztatnunk az emberiséget nem a sötétség, nem az emberi tekintély, de az igazság, az igazi tudás fegyvereivel. Az igazi tudással, amely beigazolja azt, hogy a mi elménk nyomoruságos gyenge eszköz arra, hogy azzal az élet nagy problémáit megfejthessük, hogy a dolgok mélyére való minden őszinte törekvés az emberi ész véghatárához jut, hogy üres fantazmagória, tudákos mezbe öltöztetett dajka-mese az úgynevezett bölcsészek minden világnézete; hogy a magára hagyatott emberi ész reménytelen útvesztőbe visz, amelyből csak a lelkünkbe oltott örök erkölcsi igazságok belső sugallata vezethet erőt, békét, nyugalmat adó világnézet biztos révpartjába.

És végül az igaz keresztyen szellem védhet meg bennünket a felekezeti türelmetlenségnek újult erővel kitörő veszélyeitől. Nem akarom e veszélyeket tulbecsülni. Nem hiszem, hogy azok visszaidézhessék régmult idők sötét korszakát, de igen is nagy veszélyt látok bennök azért, mert az igaz vallásosságnak, a vallás és felvilágosodottság közötti összhangnak legveszélyesebb ellenségei. A felekezetiességnek, a klerikálizmusnak ellenünk irányuló törekvéseivel meg kell küzdenünk. De vigyázzunk: ragályos betegséggel állunk szemben; oly akcióval, amely könnyen szül hasonló természetű ellenakciót. Ami küzdelmünknek, ami ellenállásunknak nem szabad felekezeti alapra helyezkednie. Nekünk nem szabad hasonló felekezeti elfogultságra ragadtatnunk magunkat. A mi ügyünk nem egy felekezeté: az egész felvilágosodott társadalom közös ügye az, s ami helyünk, amint a multban volt, úgy jelenleg, is az egész felvilágosodott magyar közvélemény egyesült táborában van. Ha onnan kiragadtatjuk, eltolatjuk magunkat, nem erősítjük, de gyengítjük az ellenállási erőt. Hiszen lehetetlen, hogy római katholikus honfitársaink nagy zöme is be ne lássa, mennyire árt a vallás igazi nagy érdekeinek a felekezetek közötti torzsalkodás. Ennek láttára Bizánc jut az ember eszébe. Bizánc, amelynek utcáit theológusok veszekedése töltötte be, amidőn barbár hordák döngették a város kapuit. Hát vajjon a hitetlenség, az erkölcsi anarchia barbár hordái nincsenek-e most is a keresztyénség kapui előtt? Vajjon nem ott van-e a közös ellenség, akivel szemben egyesült munkával kellene felhasználnunk mindnyájunk erejét? Vajjon nem Krisztus ellen fordulunk-e, midőn egymás elleni küzdelemben fecséreljük el azt az erőt, amelynek minden porcikájára az emberiség lelki javára irányuló építő munkának olyan szüksége van? Nemes lelkek fel feltámadó ábrándja az egy akol és egy pásztor felé való törekvés. A szó szoros értelmében soha meg nem valósulhat az. Az emberiség vallásos meggyőződését hiába próbáljuk bárminő erőlködéssel megalkotott kompromisszum dogmatikus rendszerének spanyolcsizmájába beleszorítani. De igenis megvalósulhat az egy akol és egy pásztor fogalma a szónak sokkal nemesebb, sokkal tisztább értelmében, ha egyik felekezet testvérét látja a másikban, ha munkatársaknak, bajtársaknak érezzük magunkat ugyanazon nagy és szent ügy szolgálatában s egész erőnket közös hivatásunk lehetőleg tökéletes betöltésére fordítjuk.

Óriási munka vár reánk, főtiszteletű közgyűlés, anyagi és szellemi téren, az emberi élet minden vonatkozásaiban. E munkában a lelkészi kart nem hagyhatjuk magára és a lelkészi karnak nem szabad magát izolálnia. Hallottuk ma is, hogy egyetemes papság vagyunk. Annak is kell éreznünk magunkat s ez érzületnek kell egész életünkben, egész működésünkben kifejezésre jutnia. De hogy ezt tehessük, élő hitre van szükségünk. Élő hitre, amely nem konvencionális formaságnak tekinti a vallásosságot, nem is a dogmákhoz való gépies ragaszkodásból áll, de bensőnkből fakadó és egész lényünket átható, minden cselekedetünket irányító élő erő, amely Jézus tanítása nyomán keresi és megtalálja Istent, az örök irgalom Istenét, akivel szemben gyarló, hitvány porszem az ember, aki nélkül szánalmas vergődés, vanitatum vanitás minden emberi erőlködés. Ő előtte kell magunkat igazán őszintén megalázni, de csakis ő előtte. Ez ment meg az elbizakodottság, a kevélység bűnétől, de ez tesz erőssé minden emberi hatalommal, függetlenné minden világi tekintettel szemben. Ez biztosítja lelkünk egyensúlyát, békéjét az élet küzdelmei és meg-

próbáltatásai között és ez ad fegyvert kezünkbe legveszedelmesebb ellenségeink, saját vágyaink, indulataink, szenvedélyeink leküzdésére. Ez élő hit vezette őseinket, ez tette őket nagy tettekre képesekké, ez adott nekik erőt a néma szenvedés keserves korszakában is. Ez élő hitre van nekünk is szükségünk, hogy a mai megváltozott viszonyok között, más nehézségek, más veszélyek között hivatásunk magaslatán maradhassunk és ebben a reám nézve ünnepélyes pillanatban, amidőn hivatalomat elfoglalom, arra kérem Istent, hogy ezt az élő hitet éleszsze, fejleszsze, erősítse mindnyájunkban!

A gyakorlati theologia történetének főirányai.

Irta: **Ravasz László.**

(Folytatás.)

Harnacknak sokat köszön *Achelis.*[30] Műve terjedelem dolgában legnagyobb disciplina egész irodalomtörténetében, históriai anyagot pedig annyit ölel föl, amennyi csak egy nagy szorgalmú német professzor „Lebenswerk"-jétől telhetik. Szerinte gyakorlati theologia az egyház életműködéséről szóló tudomány. Ez az életműködés pedig *szükségszerű*, mert az egyházzá létel nem önkényes társulás, hanem bizonyos tényezőkből feltétlenül következő életactus, az egyház *természetének* kifejlése.

Másodszor ez az életműködés normativ, vagyis az Isten igéjének, mint vezérlő erőnek, megfelelő. Ennélfogva nem az ős egyház a normaadó ideál, hanem az Ige, maga Krisztus; hiszen az ős egyház is épen olyan történeti alakzat, mint a mienk s nem azért bír bizonyos tekintéllyel, mert közvetlen Jézus után alakult, hanem azért, mert bizonyos elveket jobban megvalósított. Ha az egyház a Krisztus teste, akkor fejlődésére más norma nem lehet, mint a Krisztus szelleme, a logos. Innen van az egyházban egy örök vonás: lendület fölfele. Célja pedig ennek az élettevékenységnek: az önmegvalósulás, amely nem egyéb, mint istenországa. Ennek az önmegvalósulásnak van egy specificus bibliai neve: az épülés, οἰκοδομή. Valami meglevő épül, még pedig — önmagától, egy belső életerő hajtása alatt. E tevékenységnek maga az egyház az alanya, de maga a tárgya is. Mondhatnók, hogy a legfelsőbb alanya a Christus, de felesleges, mert úgyis subintelligitur. Hisz az egyház a congregatio sanctorum; vagyis olyanok gyülekezete, akik a Krisztusba beoltattak, *akikben a Krisztus él* s ha ez a gyülekezet a Krisztus teste: tevékenységének alanya maga a Krisztus. Épenezért elég ez a meghatározás: *a gyakorlati theologia az egyháznak magaépítése céljából végzett öntevékenységéről szóló tudomány.* (p. 25.) Felosztásánál tehát az egyház természetéből kell kiindulnunk. Nem lehet ezt levezetni fogalmi úton; a szabad életműködést meglátni és tapasztalni kell. Mindenekelőtt az egyházi szervezet alárendelendő az egyházi szolgálatnak, mert causa finalisa emebben, illetve az építésben rejlik; causa efficiensként szerepelhettek légyen a történelmi fejlődés fordulói. Az egyháznak pedig háromféle modusa van: egység, szentség és egyetemesség; aszerint tehát, amint e modusok közül valamelyik praevaleal, kapjuk meg az osztási alapot. Az egyház egysége abban áll, hogy »derselbe Herr der Haupt Aller ist, derselbe Glaube, diesebe Liebe, dieselbe Hoffnung, derselbe Beruf bei Allem indentisch ist.« (p. 35.) Ez az egység a kultuszban jut kifejezésre, melyben vannak állandó formális elemek és változó tartalmi elemek. Az egyház *szentsége* abban nyilvánul, hogy nem önkényes társulás, hanem Istennek a Krisztusban megjelent kegyelmén alapuló közösség. A Krisztus önmagát adta e közösségnek (igében és sacramentumban), feladata tehát, hogy az üdvösséget megőrizze és tagjaiban teljességre vigye. Ez történik az ige szolgálatában a meglevő gyülekezet javára (homiletika) az ige tanításában a fejlődő (levő) egyházra (katechetika), végül az ige alkalmazásában az egyesekkel szemben (poimenika.) Azonban az egyház vallástársadalmilag is tagozódik, amely nem egyéb, mint a szociális poimenika és ezt nevezi szerzőnk koinonikának. Az egyház egyetemessége azt involválja, hogy általános java legyen az üdv minden népeknek. A világ megváltása, az emberiségnek Istennel való kibékítése, az egy akol és egy pásztor eszméje szükségképeni folyománya az egyház természetének. Ez a misszió. Kétféle fajta van: pogány és zsidó misszió. Végül az egyház nemcsak elvont, ideális hatalom, hanem jogi alakzat, mely politikai és történelmi viszonylatban él. Az erről szóló tudomány a Kybernetika és transgrediens tudomány, amennyiben tárgyát az egyház szervezetének ismeretét egy rajta kívül eső célnak: a gyülekezeti épülésnek szolgálatára kötelezi. Achelis nagysága az előző művek után egyszerre szembetűnik. Ő tudta először egyeztetni az egyházi tevékenység fogalmában a szükségszerűséget, a normativ erőt, az Igét, mint centralis tényezőt. Az épülésnek is helyes és igaz magyarázatot adott, a felosztást genetikusan és finom analysissel hajtotta végre. Végre valahára oly jól esik a speculatio visszaútasítása az üde, meleg élettel szemben, hogy felkiáltunk Góthével[31]

szürke minden elmélet, barátom,
de zöld az élet aranyfája!

Nagy érdeme, hogy a sokat feszegetett belmisszió kérdését megoldotta, amikor az egyház szükségszerű élettevékenységei közé sorozta a koinosist, a vallásos társulást és annak is alanyául magát az egyházat téve, a hivatalos pásztori karral helyes viszonyba hozta. Hibája az erős confessionalismus, lutheri irányban, s egy obiectiv egyházi hitnek a fölvétele, amely kötelezi minden ő hirdetőit.

(Folyt. köv.)

30 Lehrbuch der praktischen Theologie I—II. 1898. Leipzig, s apróbb essayk.

31 Faust I.

IRODALOM.

E rovatban minden munkát megemlítünk, ami szerkesztőségünkbe elküldetik, de hosszabb, bírálatos ismertetésre nézve a szerkesztőség fentartja saját elhatározását.

Böhm Károly axiologiája.

(Az ember és világa. Philosophiai kútatások. III. rész: Axiologia vagy értéktan. Kolozsvár, 1906. Stein J. bizománya. Ára 6 K.)

II.

(Folytatás.)

Össze kell foglalnunk az alapkoncepció főjellemvonásait, hogy az új rész beleilleszkedését megértsük. Tudva, hogy *Az ember és világa* a kriticizmus rendszeres és igazolt továbbfejtése, a kérdés ez: mi volt a Kant tanának gyökere s hogy kapcsolódik e gyökérszálhoz, inkább: hogy sarjad belőle a Bőhm tana.

Kant örökbecsű műve annak kimútatása volt, hogy az ismerésben épen olyan fontos, nemcsak: sokkal fontosabb munkát végez az ismerő alany, mint aminőt a lélektani aspektusok (Locke) tulajdonítottak neki. Az ismeretet a szellem nem pusztán befogadja, hanem maga alakítja, a puszta érzéki adatokat a maga szemlélési formáiba önti s ő ruházza fel értelemmel, jelentéssel az értelmetlen benyomások tömegét. Az ismerő Én ezen preformált arravalóságait nevezte Kant az ismerés a priori elemeinek s ezek kútatásával a filozófiai munka jellemét alapjában meg-

változtatta. Többé nem az ismeret lélektani előállítása volt a főkérdés, hanem az, hogy milyen az ismerő szellem alkata, mely ilyen meg ilyen ismeretekkel tényleg bír. Ezen a priori elemek felkútatása ennélfogva a filozófia sajátos tárgya; s csak most nemesedhetett a metafizika pozitiv tanok rendszerévé, mikor végre megtalálta a kulcsot azokhoz a végső valóságokhoz, melyek az ismeret előállásához nélkülözhetetlen szükséges voltukkal tesznek bizonyságot arról, hogy pozitiv, tényleges alkatrészei ismerésünknek. Azért nevezte őket Kant azon erőknek, melyek a tapasztalást egyáltalában lehetségessé teszik.

Ezeket az a priori elemeket ott találta Kant már az érzéki észrevevés munkájában; a szellem fonja az érzéki észrevétel adatai köré a tér és idő formáit; tér és idő alanyi járulék a képekhez. Hasonlóan alanyi járulék az oki összefüggés hálozata a képek közt: a jelentések sokfélesége, melyet a *lényeg* központi gondolata körül helyezünk el; s alanyi járulék ezen mi képeink alanyilag rendezett világának egész rendje és szépsége, melyet a három eszmével viszen bele az ész az ő világába.

Ez a subjektivizmus ugyanis szükségképen következett a Kant álláspontjából: amit mi emberekül magunkénak mondhatunk, az az alanyilag készült kép, melyet szintén az alany rendez jelentő világképpé, melynek központjában áll az Én teremtő hatalmával. Ez volt értelme a fordulatnak, melyet Kant a Copernikussal való hasonlattal illusztrált: hogy az ismerő szellem maga alakítja világát az ő képeiben.

Hogyan? Tehát nincs külvilág? Nincs reális tárgyi valóság? Nemcsak a közfelfogás, amely ösztönszerüleg tapad a naiv realizmus vaskosságához, hanem a metafizikai ösztön realizmusa általában ezen a ponton akadt fönn. Pedig a meghökkenés épen olyan fölösleges, mint a mennyire indokolatlan a gúnyolódás, melyet pl. Fichtével szemben megengedtek maguknak hívatott és hívatlan bírálók. Mind a kettő a subjektivizmus alapproblemájának félreértéséből fakadt. A legtúlzóbb sophistának se jutott soha eszébe tagadni az u. n. külső tárgy lételét, hanemha magán akarta *ad absurdum* redukálni zavart előzményei hibás következtetését, az első fa, mely szemébe tűnt, meggyőzhette a külső tárgy valóságáról:

S ha nem hiszed, hogy mindez való.
Lépen bök egy rúd és megrug a ló.

a mi elég csattanós bizonyíték. De a subjektiv ismeretelmélet kérdése nem az: van-e külső tárgy, hanem az: hogy ismerhetjük meg egyáltalában a valóságot? S erre a felelet: az egyetlen mód a valóság megismerésére az, hogy képet alkotunk róla. Ez a kép az alany alkotása s ilyen megfontolás érteti meg a tételt, hogy azt a külső tárgyat mi csupán a mi alanyilag készült képünkben bírjuk. S csak aki e képeken *kívül* keres még valamit a világban = az ő képeiben, az fogja tudakolni, hogy hol van a „külső tárgy"? Holott pedig arról a tárgyról akármennyit tud meg, ez mindig kép és semmi egyebet nem tudhat meg róla, mint amit annak a tárgynak képe összefoglal. Ez volt a subjektivistikus álláspont kétségtelen igazsága Kantnáll s a kutatás további irányát ennek ismeretelméleti taglalása szabta volna meg.

Azonban épen a forduló ponton hajlott el magának Kantnak is gondolkozása az alapiránytól; az utolsó lépést nem tette meg. Azt a következményt, hogy a mi világunk a mi képeink, Kant nem vonta ki; még ott maradt nála is a képeken *kívül* a dolgok megismerhetetlen lényege, a Ding an sich, e rejtelmes magán való. Ezzel pedig ő maga nyitott ajtót annak a csapongó fantazirozásnak, mely józan alkotását évtizedeken át hátraszorította. A pozitiv ismereti tények kútatása helyett az ész megittasodott a végtelenbe vesző perspektiváktól, melyek ezen magán való titokteljes mélyéből emanáltak — állítólag, mert a valóságban Schelling és követői kalandos képzeletéből özönlöttek elé. Kant alapvető gondolatai akkor sem tudtak teljesen szabadulni e rajongó romantika varázskörétől, mikor a *vissza Kanthoz!* jelszó nyomában a materializmustól megingatott spekulativ meggyőződések új alapozásért fordultak a szerényebb perspektivájú, de biztos alapú kritikákhoz. Az új Kantianusok is inkább a rendszer ellenmondásait igyekeztek elenyésztetni, ahelyett, hogy az alaptalanok következetes végiggondolásával Kant elhajlását felderítették s ennek zavaró hatását megkorrigálták volna. Egy Kanton felül emelkedést kíván; de csak ettől a fellendüléstől lehet remélni Kant tanainak befejezését és betetőzését.

S ezen a ponton csatlakozik Bőhm műve Kanthoz: ott veszi fel a fonalat, hol a Kant kezéből kisiklott s azt a szálat épen, melytől az ember és világának magyarázata legfőbbképen függ.

(Folyt. köv.)

Tankó Béla.

Megjelent: ***„Eredeti egyházi beszédek"*** *írta:* ***Simon Elek*** *vadasdi ev. ref. lelkész. Ára 3 korona. Megrendelhető Marosvásárhelyt az ev. ref. kollegium könyvkereskedésében* ***Márványi Arthur*** *bizományosúrnál a főtéren. Addig is, míg ismertethetnök, ajánjuk.*

GYÁSZROVAT.

Gombos József evang. reform. I. éves theologus életének 22-ik évében, folyó évi május 3-án este fél 10 órakor keresztyéni alázatossággal és türelemmel viselt betegség után meghalt.

A megboldogult Rogonfalván született becsületes székely szülőktől. Onnan hozta magával azt a puritán jellemet, amelylyel rövid élete alatt oly sok barátot, tisztelőt szerzett magának. Tanulmányait a székelyudvarhelyi ev. ref. főgimnáziumban kezdette, hol kitartó szorgalma, munkaszeretete által első helyre küzdötte fel magát — bár akkor is nem egyszer kényszerítette betegsége munkája elhagyására. Középiskolái végeztével a kolozsvári theol. fakultásra íratkozott be, de magával hozott betegsége már annyira megviselte, hogy egy fél évig sem maradhatott itt, kénytelen volt hazamenni. Hiába való volt a szülők minden fáradsága: szeretett gyermeküket nem tudták megmenteni. Három hónapig tartó kínos szenvedés után, mely a különben is vallásos keblet még inkább erősítette, április 3-án kiszenvedett. Temetése 5-én volt szülőfalujában nagyszámú közönség jelenlétében, mely alkalomra theológus barátai koszorut küldöttek. Nyugalma legyen csendes!

KÜLÖNFÉLÉK.

Lapunk mai száma a közbeesett áldozócsütörtök miatt egy napot késett.

Tisza István gróf főgondnoki programmbeszédét, mely a sajtóban oly különbözőleg itéltetett meg, mai számunkban egész terjedelmében és szószerinti szövegében közöljük olvasóinkkal, hogy kiki maga alkothassa meg róla véleményét. Mi úgy látjuk — amint vártuk is — hogy Tisza gróf a jobb és balfelőli tévelygések közt bölcs lélekkel, világos pillantásokkal ismeri fel úgy vallásunknak lényegét, mint egyházunknak és híveinek feladatait. Hogy az *„Alkotmány"* a klerikalizmus és ultramontanizmus emlegetése miatt prüszköl, a zsidó *„Eggenlőség"* pedig azt a tételt kifogásolja, hogy „az igazi tudás és műveltség a keresztyén világnézetre vezet", ez csak természetes következménye az igazság őszinte kimondásának s csak emelik a beszéd jelentőségét, melyet ujólag olvasóink figyelmébe ajánlunk

A kolozsvári ref. kollégium igazgatósága most küldte szét az ez évi vizsgálatok sorrendjét. Május 6—11-ig van a VIII. o. vizsgálata és érettségi irásbelije; jun. 3—22-ig a többi osztályoké. 26—29-ig az érettségi vizsga.

A kolozsvári ref. kollégium alapításának 300-os ünnepélye alkalmából az iskola volt tanítványainak egy lelkes csapata felhívást bocsátott ki a volt tanítványtársakhoz, hogy adományaikkal tegyék lehetővé e szép évfordulónak valamely alapítványnyal való megörökítését. Szép gondolat, melyet mi is az érdekeltek szives figyelmébe melegen ajánlunk.

A hajduböszörményi Bocskay-szobor leleplezése s vele kapcsolatos ünnepségek, melyek országos érdeklődést keltenek, junius 2-án lesz nagyjában már a mult évben közölt programm szerint.

Az Emke ünnepi közgyűlése. Május hó 5-én Árpád halálának ezredik évfordulója alkalmából szép számú városi és vidéki közönség jelenlétében tartotta meg az Emke, az ország legnagyobb kulturális intézete, ünnepi közgyűlését. A közgyűlést gr. Béldi Ákos nyitotta meg, sajnálattal adva tudomására a közgyülésnek, hogy az állami iskolák felállítása a veszélyeztetett helyeken azért ütközik akadályba, mert az állam épületet nem ad, a felekezet pedig nem tudván önerején felállítani, a nemzeti pusztulás folyton fokozódik, ha a társadalom segítségül nem jön. „Kérnünk kell — úgymond — a hazafiakat és honleányokat, hogy az egyesülettől ne sajnálják az alapítványt, vagy az évi 4 K. tagsági díjat, melyet az alakuláskor oly alacsonyra azért tettünk, mert a nemzet százezreit reméltük tagul a lobogó alá s ily módon csakugyan lehetne csodát teremteni . . .“ Ezután dr. Márki Sándor, egyetemi tanár, olvasta fel Árpád halálának ezredik évfordulójára írt tartalmas beszédét, melynek végén azon hő vágyának ad kifejezést, hogy „a hazát tovább építő munka zajában is ott legyen és különösen a munkások szivéből ne hiányozzék az az érzés, amely ezer gond és aggodalom közt is bízik nemzete jövőjében“. Majd Nagy Károly, theologiai tanár, foglalkozott azon igényekkel, melyeket újabb időben az Emkével szemben a társadalom támaszt, mely szerint az Emke a kulturális feladatokon tul önálló közgazdasági intézményeket is létesítsen. Visszatekintve az egyesület 23 éves multjára, arra a meggyőződésre jutott, hogy ebben a tekintetben az Emkét vád nem illeti meg, amennyiben vagyona egyharmadrészét a kis emberek szolgálatára kötötte le 50 évre, nemcsak, hanem megindította az állami telepítési akciót, felállította a székely iparkamarát, hitelügyet javította, mezőgazdasági és ipari kiállítást rendezett stb. stb. Szóval ezirányú működését is méltán felállíthatja az objectiv kritika itélőszéke elé. Kivánatosnak látja, hogy az állam a társadalom hathatósabb támogatása által tegye lehetővé, hogy az egyesület célját minden irányba kívánalma szerint szolgálhassa.

A vallásfelekezetből kilépés felülvizsgálata. A vallás- és közoktatásügyi miniszter, egy előfordult esetből kifolyólag, egy vallásfelekezetből való kilépés tárgyában hozott elsőfokú határozatnak a felülbírálása kérdésében elvi jelentőségű határozatot hozott, amelyből kiemeljük a következőket: A miniszterium eddig is már több esetben mint másodfokú hatóság döntött a vallásfelekezetből való kilépés és áttérés ügyeiben fölmerült vitás kérdésekben és csak kivételes esetekben bízta a fokozatos elbírálást a közigazgatósági hatóságokra. Arra való tekinttel, hogy többnyire csak tények megállapítása és alakszerűség megtartása alkotja a vizsgálat tárgyát, és mert a törvényekben és rendeletekben meghatározott szabályoknak egyöntetű alkalmazása ezekben az ügyekben kivánatos, — ennélfogva az igazságügyminiszterrel egyetértőleg, megállapodott abban a vallás- és közoktatásügyi miniszter, hogy a vallásfelekezetekből való kilépés, vagy áttérés alakszerűségeinél fölmerülő vitás kérdésekben elsőfokban a járási főszolgabiró, illetőleg polgármester illetékes a határozathozatalra és az eme határozathozat ellen esetleg beadott felebbezések felől a másodfokú s egyszersmind végleges döntést a vallás- és közoktatásügyi miniszteriumnak tartja fönn.

A „Konfirmáltak Egyesülete“ Désen f. év március hó végével fejezte be téli felolvasó és munkaestélyeit. Alig egy éve fenálló egyesület nagy buzgalommal látott a Krisztusi eszmék társadalmi uton való terjesztéséhez, erősbítéséhez. És áldja az Urat, hogy az elvetett mag nem esett kősziklára. Felolvasó estélyt 1906. október havától kezdve hatot rendezett, minden hó második vasárnapján. Ezek az estélyek nem csak gyönyörködtették a hallgatókat, hanem az ott elhangzó igaz, valláserkölcsi alappal bíró, lélekemelő felolvasásokon kívül ének, szavalat, zene mind-mind, ha csak egy lehelettel is, irányították az evangéliumi magot a termékeny talaj felé. S hogy csakugyan termelt 30, 60 sőt százannyit, azt legjobban bizonyította az estélyek iránt városszerte mútatkozott rendkívüli érdeklődés. A megyeház nagyterme szűknek bizonyult a közönség befogadására. A tetszésszerinti belépődíjból összegyült tiszta jövedelem meglehetősen gyarapította az egyesület erejét a könyörülő szeretet gyakorlásában. Munka-estélyeit szintén októbertől kezdve tartotta a ref. leányiskola helyiségeiben hetenként egyszer, csütörtökön, belépődíj nélkül. Ezeken a munka-estélyeken az összegyült nőtagok eleinte az egyesület által vásárolt anyagból szegény gyermekek részére ruhát varrtak, később saját kézimunkájukon dolgoztak. Munkaközben szellemi táplálékot a bibliai példázatok, meg más hasonló irányú olvasmányok, egyházi énekek és alkalmas költemények szolgáltattak. A munka-estélyek nagyban segítették az egyesületet törekvésének magasztos célja felé; segítették különösen az ott uralkodó közvetlen, családias hangulat által. A társadalom különböző osztályaihoz tartozó tagok érintkezésében, együttmunkálkodásában mintegy testet öltött Isten országának gyöngéd melegével elkisért minden résztvevőt ki az életbe, hol a szeretet ereje képes csak ellentállani az anyagi érdekek hideg önző kisértésének. Vajha a „Konfirmáltak Egyesülete“ buzgó és már a kezdet kezdetén is oly sikeres munkálkodás minél több követőre találna, hogy a jövő husvét győzedelmi énekébe általános dicsekedésünk vegyüljön az Ur nevében.

Kérés és köszönet. A segesvári ev. ref. egyházközséghez tartozó sárpataki ev. ref. egyházközség templomépítési költségeinek fedezésére, könyöradományokért fordultunk hitrokonaikhoz abban a reményben, hogy ezen elszigetelve élő kicsiny egyházunkat, mely csaknem magára hagyatva is századokon át megtartotta hitét és nemzeti mivoltát, a nagy közönség megfogja segíteni filléreivel. Ámde a kiküldött gyűjtőívek olyan feltünően csekély számban küldettek vissza, hogy kénytelenek vagyunk ismételten kérni azoknak bármi csekély adománnyal való szives visszaküldését. Eddig a következő adományok folytak be:

(Harmadik közlemény.) Nádudvari ref. egyház 4 kor., Mezőbándi ref. egyház 2 kor., Mezősasi ref. egyház 2 kor., Nierkei ref. egyház 5 kor., Nagygalambfalvi ref. egyház 2 kor., Nyirbogáti ref. egyház 2 kor., Incze Lajos ref. lelkész 2 kor., Somogyviralói ref. egyház 2 korona, Szatmárnémeti ref. egyház 5 kor., Hajduszoboszlói ref. egyház 5 kor., Krei ref. egyház 3 korona, Magyarói ref. egyház 3 kor., Szentesi ref. egyház 2 kor., Zsibó és Vidéke takarékpénztár 5 kor., Tószegi ref. egyház 2 kor., Tabajdi ref. egyház 1 kor. Gyulai ref. egyház 1 kor., Sárkereszturi ref. egyház 2 kor., Hódmezővásárhelyi gymnásium ifjúsága 2 kor., Mezőturi takarékpénztár 10 kor., Bogyiszlói ref. egyház 3 kor., Kurjenői takarékpénztár 20 korona, Kézdivásárhelyi takarékpénztár 42 kor., Leczméri ref. egyház 3 kor. 90 fill., Udvarhelymegyei takarékpénztár 20 kor., Szatmári gazdasági és iparbank 10 kor., Gégényi ref. egyház 1 kor., Nagybányai ref. egyház 2 kor. — Fogadják a szives adakozók, kik filléreikkel egy szent ügyet segítenek elő, az egyházközség nevében meleg köszönetemet. Segesvár, 1907. április 15. *Balázs Imre,* ev. ref. lelkész.

Nyilvános köszönet. Tek. Imre József gyógyszerész egyházi gondnok úr és neje Király Etelka úrnő b. e. Zoltán fiok emlékére egy művészi kivitelű úrasztali ezüst kelyhet ajándékoztak a csúcsai ev. ref. egyháznak, mintegy 120 korona értékben. A vallásos és nemeslelkű adakozók, kik a szó legnemesebb és legvalódibb értelmében királyi népség és szent papság, kik áldott lelküknek teljes erejével, vallásos szivüknek önzetlen szeretetével munkálják hazánk és egyházunk javát, becses adományaikért fogadják úgy a magam, mint a csucsai ev. ref. egyház híveinek hálás köszönetét. Csucsa, 1907. április 14-én. *Barabás Árpád,* ev. ref. lelkipásztor.

Szerkesztői üzenetek.

H. I. — Bürkös. Megkaptam s jövő számban közlöm. Levél megy.

S. A. — Balavásár. Egy könyvnek leközlése egy heti lapban — lehetetlen. Más a vallástanitás tantervéről értekezni, akár példákkal illusztrálva is. Kivánságodhoz képest visszaküldöm.

HIVATALOS RÉSZ.

Szám 423—1907. püsp. hiv.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ref. egyházkerületben, a *kézdi* egyházmegyébe kebelezett *kézdimartonfalvi* egyházközség lelkipásztori állására pályázat hirdettetik.

Javadalom: 2441—1905. ig. tan. szám alatt megerősített díjlevél szerint: 1. lakás. gazdasági épületekkel és kerttel,; 2. 8 hold szántó és 2 hold kaszáló haszonélvezete. Értéke 168 K; 3. Készpénz az ehker. és egyházi pénztárból, alapítványi kamatjövedelemből és hívektől együtt 204 K 40 fill.; 4. ősz- és tavaszgabona kepe. Értéke: 366 K 90 fill.; 5. Stóla 11 K 60 fill.; 6. 1600 koronára való állami kiegészítés összege 880 K 85 fill.; 7. az áll. el. iskolás gyermekek vallásos oktatásáért 100 K évi tiszteletdíj.

Kötelességek: a kézdimartonfalvi anyaegyházban a rendes lelkipásztori kötelességek végzése, az iskola ref. növendékeinek vallásos oktatása és a hatolykai fiókegyházközségben fölmerülő lelkipásztori teendők végzése.

Pályázati határidő: 1907. junius hó 20.

Kellőleg fölszerelt folyamodványok Bodor Géza esperes afiához küldendők. Alsócsernáton (Háromszékmegye.)

Kolozsvárt, 1907. május 7.

Bartók, püspök.

Sz. 420—1907. püsp. hiv.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ref. egyházkerületben, a marosi egyházmegyébe kebelezett *iklandi* anya- és *kaáli* leányegyházközség lelkészi állására pályázat hirdettetik.

Díjlevél szerinti javadalom: tisztességes lakáson, kerten és melléképületeken kivül, földhaszonélvezet: 7 hold 1339□-öl tagosított szántó és kaszáló értéke 66 kor. Készpénz az egyhközség pénztárából 7 kor. 22 fill., kamarai jövedelem az egyhkerület pénztárából 78 kor. 78 fill., terményjövedelem pénzértéke 354 kor. 17 fill., összes jövedelem 506 kor. 17 fill., kiadás 25 kor. 65 fill., marad 480 kor. 52 fill, állami kiegészítés 1119 kor. 48 fill, összesen 1600 kor.

Pályázati határidő 1907. jun. 2.

Folyamodványok minősítéssel és a pályázat tartama alatt kelt szolgálati bizonyítványnyal felszerelten Ravasz János esperes aához küldendők Nyárádszeredába.

Kolozsvár, 1907. május 6.

Dr. Bartók, püspök.

Sz. 407—1907. püsp. hiv.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a küküllői egyházmegyébe kebelezett *haranglábi* lelkészi állásra pályázat nyittatik.

Díjlevél szerinti javadalom: 1. Tisztességes lakás gazdasági melléképületekkel és 684□-öl kerttel, 2. földhaszonélvezet (5 h. 1098□-öl) 60 kor, 3. készpénz, többféle járandóságok 188 kor., 4. termény (kepe) értéke 400 kor. 84 f., 5. munkabeli szolgáltatások értéke 23 kor. 34 fill., 6. stóla 26 kor., összes jövedelem 698 kor. 18 fillér, melyből 126 kor. 75 f. engedélyezett kiadás. Állami kiegészítés 1028 kor. 57 fillér.

Kötelességek: az anyaegyházban teljesítendő rendes lelkészi teendőkön kívül, a désfalvi leányegyházban minden harmadik vasárnap délelőtt istenitisztelettartás és évenként hatszori urvacsoraosztás.

Pályázati határidő 1907. május 30.

Szabályszerüen felszerelt folyamodványok Nagy Domokos esperes aához küldendők Kutyfalvára.

Kolozsvárt, 1907. május 2.

Dr. Bartók, püspök.

Sz. 400—1907. püsp. hiv.

PÁLYÁZAT.

Az erd. ev. ref. egyházkerületben a dési egyházmegyébe kebelezett *szingei körlelkészi* állásra pályázatot hirdetek.

Javadalom: 1. tisztességes lakás melléképületekkel, 1000□-öl kerttel, 2. a szinyei és mányai határon 39 hold, 875□-öl szántó, kaszáló, legelő haszonélvezete. Értéke: 320 korona. Minden adóját a lelkész köteles fizetni. 3. A hívektől járó kepe értéke 104 kor. 60 fill., 4. missziói segély negyedévi előleges részletekben 600 kor., 5. alapítvány kamatja 43 kor. 14 fill., félévi utólagos részletekben, 6. stóla átlagos értéke 8 kor., összes jövedelem 1075 kor. 74 fill, engedélyezett kiadás 407 kor. 53 fill., tiszta jövedelem 668 kor. 21 fill., állami kiegészítés 79,057—900 sz. miniszteri rendelettel 931 kor. 79 fillér.

Kötelességei: a szinyei anya-, a mányai-, temezsnyei-, magyar- és oláh-bogátai-leányegyházakban a körlelkészség részére kiadott utasítás szerinti teendők végzése; a szinyei anyaegyházban az ev. ref. tankötelesek oktatása, a kántori teendők végzése az összes egyházakban.

Pályázati határidő: május hó 30.

Lelkészi minősítvénynyel szabályszerüen felszerelt folyamodványok a püspöki hivatalhoz küldendők.

Kolozsvárt, 1907. május hó 2.

Dr. Bartók, püspök.

156—1907. szám.

KÖRLEVÉL

a kollégiumok méltóságos t. Elüljáróságához, az egyházmegyék nt. Espereseihez s az iskolaszékek nt. lelkész-Elnökeihez.

Az 1906. évi egyházkerületi rendes közgyűlés 74. jkvi sz. határozatával útasításul adta igazgatótanácsunknak, hogy *„felekezeti népiskoláink államositása körül a legnagyobb körültekintéssel s felekezeti érdekeink minél messzebb menő megóvásával járjon el és semmi esetre se engedélyezzen államositást olyan helyeken, ahol az egyházi és iskolai szükségletekre most fizetett évi adózása a híveknek az azon helyen lakó református hívek állami egyenes adójának 5%-át eléri.“*

Felkérjük ennek alapján a t. Címet, hogy jövőre az iskola-államosítások alkalmával e közgyűlési határozatot is szem előtt tartani szíveskedjék.

Az erdélyi reform. egyházkerület igazgatótanácsának Kolozsvárt, 1907 április hó 19-én tartott üléséből.

Br. Bánffy Dezső, elnök. — *Dr. Kálmán János*, tanügyi-előadó h.

Sz. 310—1907.

KÖRLEVÉL

a görgényi egyházmegyéhez.

Hivatkozással az egyidejüleg postán minden egyházhoz külön megküldött „Országos reform. lelkészi nyugdíj- és özvegyárvai gyámintézet“ C) végrehajtási útasítás 5-dik §-ára, felkérem az összes lelkész atyafiakat és az egyedül erdekelt marosvécsi énekvezér aát, hogy nevezett §. a), b), c), d) és e) pontjaiban részletesen körülirott okmányokat jelen év aug. 1-ig — sürgetés bevárása nélkül — szíveskedjenek hozzám beadni.

Gernyeszeg, 1907 május 5.

Csekme Ferenc, görgényi esp.

Sz. 314 1907.

KÖRLEVÉL

a dési ev. ref. egyházmegye tiszteletes lelkipásztoraihoz.

A Kovács Endre-féle alapítványnak 1906. évi julius hó 1-től 1907 julius hó 1-ig járó 4% kamataihoz igényt tartó lelkésztársaimat felhívom, hogy eziránti folyamodványaikat folyó hó végéig hivatalomhoz terjesszék be.

Mult évi 387. sz. felhivásomban említett körülmények között lévő négy lelkész folyamodványa fog figyelembe vétetni.

Smagyarberkeszen, 1907 május hó 5-én.

Pap István, esperes.

Nyom. az „Ellenzék“ könyvnyomdájában Kolozsvárt, Szentegyház-utcza 22. szám.

X. Évfolyam. *20-ik szám.* *Kolozsvárt, 1907. május 16.*

Erdélyi Protestáns Lap

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 12 kor.
félévre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Békesség legyen az ~~Atya~~fiaknak és szeretet a hittel egybe az Atya Istentől és az Úr Jézus Krisztustól!

Az utolsó szó, amelyet a tanítványok Mesterük ajkáról hallottak az a fenséges igéret volt, hogy „veszítek a Szent Léleknek erejét“ és a nemes megbízatás, hogy lésztek nékem tanuim Jeruzsálemben is és egész Judeában, Samariában és a földnek mind végső határáig“ (Ap. Csel. I. 8.).

És a mikor a pünköst napja eljött volna és a tanítványok mindnyájan egy akarattal együtt volnának és mind egyetemben foglalatosak lennének az imádkozásban és a könyörgésben: imé tényleg nagy hirtelenséggel lőn az égből mintegy sebesen zúgó szélnek zendülése, mely eltelé az egész házat és látának kettős tüzes nyelveket és megtelének mindnyájan Szent Lélekkel. És az a megfélemlett Péter, aki annak idején a főpap udvarán háromszor tagadta meg Mesterét, most előáll bátran, nyíltan, erős hittel, rendíthetetlen meggyőződéssel, szent lelkesedéssel s tanubizonyságot tesz ama názáretbeli Jézus mellett, aki valóban megbizonyíttatott Istentől hatalmas erők, csodatételek és jelek által, melyeket Isten cselekedett ő általa, Istentől bocsáttatott férfiunak lenni.

A búcsuzó, a mennybe menő Jézusnak az Olajfák hegyén tett igérete betölt, a Szent Léleknek erejét vett tanítványok pedig tanui lettek neki Jeruzsálemben, azután Judeában és a földnek mind végső határáig.

A Krisztus amaz anyaszentegyháza, amely az első pünköst napján alakult meg a Szent Lélek ereje által és a mely azóta terebélyes fává növekedett, ma is örököse a mennybe ment Jézus igéreteinek, de egyszersmind az anyaszentegyház minden egyes tagjának ma is az a nemes feladata és az Úrtól reá bízott szent kötelessége, hogy legyen „tanuja“ a Krisztusnak, aki adatott nékünk váltságunkra és üdvösségünkre.

Az Isten a maga kegyelméből nemcsak elkészítette a mi számunkra azt a nagyszerű tervet, amely szerint minket üdvözíteni akar; nemcsak elküldötte az Ő egyetlen egyszülött Fiát, hogy valaki hiszen Ő benne el ne vesszen, hanem örökéletet vegyen; nemcsak kiválasztotta öröktől fogva azokat, akiket megtartani akar: hanem Ő maga adja nekünk Szent Lelke erejét, hogy az tegyen minket a Krisztusnak híveivé, igaz tanítványaivá, hűséges tanuivá, hogy életünkkel és cselekedeteinkkel mindeneket meggyőzhessünk afelől, hogy nem adatott más név mennyen és földön, amely által megtartathatnánk, hanem csak a Krisztusnak neve, akinek legyen dícséret és dícsőség mindörökké!

Azért, ha vagyon bennünk valami keresztyéni intésnek helye, ha van a szeretetnek valami gyönyörüsége, a Szent Léleknek valami társasága és ha vannak igazi szívből való könyörületességek; legyünk egyenlő indúlattal, legyen egy szerelmünk, egy értelmünk és akaratunk, hogy semmit ne cselekedjünk versengés, vagy hiábavaló dícsőség által, hanem alázatosság által, minden mást nálánál jobbnak ítéljen lenni s az indúlat legyen bennünk, amely volt a Krisztus Jézusban is. (Filipp. II. 1—5.)

Hadd hírdesse e pünkösti ünnepek alkalmával is az Atyafiaknak a békességet és a Szeretetet a hittel egybe theológiai fakultásunknak kibocsátott követe, ifjú atyánkfia. Legyen áldás az ő kimenetelén és a hívek között való forgolódásán! De nyugodjék meg az Úrnak Szent Lelke a gyülekezeteken is, annak szolgáin és mindeneken, akik szeretik a mi Urunkat és Jézus Krisztust és egyedül nála keresik az egy szükséges dolgot!

Boldog ünnepeket kíván

a kolozsvári ref. theol. fakultás tanári kara
s annak nevében:

Kenessey Béla,
igazgató.

Kolozsvár, 1907. pünköst havában.

Kerületünk egyházalkotmánya és az új zsinati törvény.

Az 1904-ik évben megnyílt zsinat által alkotott egyházi törvények a királyi megerősítést megnyervén: eljött immár az idő, hogy egyházkerületünk is elkészítse e törvényekhez a maga utasításait. Kerületünknek az utasítas elkészítésében a vezérlő szempont nem lehet más, mint egyfelől *egyházalkotmányunkból megtartani mindent, ami lényeges,* elvi jelentőségű és gyakorlatilag értékes és szükséges, de *a zsinati törvényből változtatás nélkül elfogadni mindazt, ami ezen korlátok között elfogadható.*

Az első szempontnak már eleget tett egyházkerületünk, midőn a Zsinat 556—1905. számú felhívásának eleget téve, 1906 évben tartott kerületi közgyűlés 17. 18. jk. számában szabatosan és kellő körültekintéssel megjelölte az Egyházi törvényektől eltérő jogait és alkotmányos szervezetét, amely munkálatot a kerület igazgatótanácsa 1206—1906. sz. alatt a zsinathoz fel is terjesztette, a zsinat pedig a a megerősített Egyházi Törvénynyel együtt annak végén, mint *Függeléket* közre bocsátotta éz ezzel azokat elfogadta. — A második szempontnak eleget tenni most vált szükségessé.

Az erdélyi egyházkerületnek az 1906. évi közgyűlés által pontonként összefoglalt fentartásai lényegileg a következők:

1. Az erdélyi egyházkerület jövőben is gyakorolja azt a *jogot* és *szabadságot,* melyet részére az 1691. évi Leopoldinum diploma biztosít és amelyet az A. C. I. része 1. cimének 3-ik artikulusa nyújtott és amelyet az 1791. évi II. és III. artikulusok, valamint az 1868. évi XLIII. országos t.-c. 11. §-a is becikkelyeztek és megerősítettek.

2. Fentartatik a *püspök-választás* eddigi módja. (egyházkerületi választás).

3. Fentartatik az *egyházkerületi főgondnokok,* egyházkerületi *főjegyző, közügyigazgató, igazgatótanácsosok, hivatalnokok, kollegumok, theológia fakultás és* egyházmegyék gondnokainak eddigi választási módja.

Helyén való és az autonomikus elvnek megfe-

lelő lenne, hogy az egyházmegyei gondnokok, miként az esperes szintén 10—10 évre választassanak. Ellenben a kerületi és kollégiumi gondnokok élethossziglan.

4. Fentartatik a *Supremum Consistorium* helyébe az 1871-ik szervezet által léptetett *Állandó Igazgatótanács.*

5. Fentartatik a *több tagú gondnoki karok* szervezete.

6. Az állandó *közigazgatási testületek, tanácsok;* jelesen *kollégiumi elöljáróságok,* a zsinati törvény által megszabott formában, *egyházmegyei tanácsok.*

7. Az *egyes elnökség* úgy, amint az jelenleg érvényben van.

8. A *házassági bíráskodás,* amely az 1894. XXX. t.-c. óta szünetel.

E szervezeti elapelvek fentartása mellett minden veszedelem nélkül lemondhatnánk mindazon egyházszervezeti sajátságokról, melyek az erdélyi egyházkerület egyházalkotmányát jellemzik, s melyet nem minden gúny nélkül *erdélyi speciálitásoknak* szoktak nevezni a testvér egyházkerületek. — Ha ezt nem is tesszük mindenekben, de végrehajtani azt, amire az I. t.-c. (Egyházalkotmány) 8. §-a kötelez, minden vita nélkül el kell fogadnunk, mert a zsinati törvény is kényszerít reá, midőn azt mondja:

„A törvénynek az erdélyi egyházkerület alkotmányától el nem térő részletei, ideértve a zsinati képviselők választásának módját, továbbá a VI. t.-c-nek az iskolai kormányzatot illető §-ait, ezt az (az erdélyi) egyházkerületet is kötelezik.

E kötelező törvényszakaszok a VI. t.-c. közoktatási szervezet 95—103. §-aiban foglaltatnak.

Nem lehet tagadnunk, hogy erdélyi egyházkerületünkben az *egyházi kormányzat* feleltébb *centralistikus* és akkora felelősséggel járó, (ha a felelősséget komoly értelemben vesszük), hogy azt központi kormányzat meg sem bírja. Decentralisátióra és a felelősség megosztására van szükségünk, a kisebb fontosságú ügyek végleges elintézését az egyházmegyei administratióra s a vele együtt járó felelősséget az egyházmegyék vezető férfiaira kell bíznunk és áthárítanunk.

Mik legyenek azok az ügyek, melyek az egyházmegyei közgyűléseken véglegesen is elintézhetők, arra nézve a királyi megerősítést nyert Egyházi Törvények elégséges útmutatást adnak nekünk.

1. Jelesen az E. T. taxative felsorolja az egyházközség saját hatáskörében hozott mindama határozatokat, melyek csak *egyházmegyei* és *egyházkerületi* jóváhagyás után válnak jogerősekké (a—g), valamint a *22. §. megjelöli* azokat az ügyeket is, melyek az egyházközségi (illetőleg képviseleti) *közgyülés* hatáskörébe tartoznak, (ingatlanok szerzése, elidegenítése, megterhelése, kölcsönfelvétel, közteherviselés megállapítása, újabb teher kivetése, presbiterium által oda terjesztett javaslatok.)

Az 56. §. a-t. pontjai azokat az ügyeket jelölik meg, amelyek az ***egyházmegyei közgyülés*** elé tartoznak. A k. pont szerint *„az építkezési ügyekre vonatkozó felterjesztésekben, ha azok felebbezéssel megtámadva nem voltak, az egyházmegyei közgyülés véglegesen határoz.“*

2. A 143. D. g. pontja pedig világosan megmondja, hogy a lelkipásztorok *„hivatalos órákhoz kötött mellékfoglalkozást az **egyházmegyei közgyülés** hozzájárulása mellett vállalhatnak.*

Mind a két intézkedése az egyházi törvénynek olyan, amelynek alkalmazását, életbeléptetését erdélyi egyházkerületünkben is szükségesnek, sőt jótékony hatásúnak tartom. Az egyházközségek után csak az egyházmegyék lehetnek képesek elbírálni, hogy kik űzhetnek *mellékfoglalkozást* az egyházi ügyek intézésének sérelme nélkül.

Az egyházkerület csak azokat a mellékfoglalkozásokat jelölné meg, amelyek lelkészek, tanárok és tanítók által egyáltalán nem űzhetők, mert vagy a papi hivatal *méltóságával,* vagy az egyházi élet *érdekeivel* egybe nem férők, pl. *nyerészkedő* vállalatokban való részvétel, *bor,* vagy *pálinka* árulás, vagy bármiféle *üzleti* foglalkozás.

Az építkezések között csak az iskolák és templomok nagyobb mérvű építésénél lenne a kerületi jóváhagyás szükséges, de ezen terveket a politikai megyék építési hivatala felülvizsgálván, itt is elég volna ezen építkezéseknek egyszerű bejelentése a kerülethez, tudomásul vétel végett, midőn e kerület csak akkor szólna bele az ügy érdemleges elintézésébe, ha valamely fontos körülmény azt szükségessé teszi.

3. A *díjleveleknek* kerületi megerősítése is csak akkor szükséges, ha *új díjlevélről* van szó, amely újonnan szervezett lelkészi hivatalok fizetését állapítja meg, vagy a már egyszer megállapított díjlevelet *alakítja át* s a régi fizetésen *változtatást* akar eszközölni. Díjlevelek csak *rendes* egyházi tisztviselők, *lelkészek, tanítók* és azon *oklevelés kántorok* részére adandók ki, akik e hivatalt nem *mellékfoglalkozásképen* viselik.

4. Nagy körültekintéssel és megfontolással kell megoldanunk azt a kérdést, hogy miként alkossuk meg *egyházkerületünk közgyülési szervezetét.* Csaknem negyven esztendő telt el azóta, hogy egyházkerületünk mai szervezetét megalkottuk, csaknem negyven év óta tart az elégületlenség, hogy egyházkerületi közgyűlésünk összealkotása tarthatatlan, békés és zajtalan munka helyett pártharcoknak, sokszor személyi érdekek tusájának a szintere. A többi testvérkerületekben egyremásra százra megy a kerületi közgyűlések tagjainak száma; nálunk szinte *négyszáz.* Oly szám, amely lehetetlenné teszi a higgadt tanácskozást. Szervezetünk ezen része már a születés pillanatában volt életképes. A szervezetben a lelkipásztorok merőben háttérbe szorultak és elkedvetlenedtek, mert csak az esperesek és jegyzők voltak a kerületi gyűlés hivatalos tagjai, s mellettük egy-két lelkipásztor, választott képviselő, holott a tanárok, akkor mintegy 30, mint ilyenek, mindannyian hivatalos tagjai voltak és hivatalos tagjai ma is, szám szerint 100-an, köztük azok is, kik *kormányi kinevezés* útján nyertek tanári széket. A gondnokok száma meghaladja a *százat.* A választott képviselők egyik cyklusban talán a világiak, a másikban a lelkipásztorok közül kerülnek ki nagyobb számban. E körülmény igen könnyen a világiak és egyháziak egymás elleni harcára vezet, s elvetheti egyút egy áldatlan küzdelemnek.

Ha egyházkerületi gyűléseink egészséges életműködését biztosítani akarjuk, gondoskodnunk kell róla, hogy a mostani *tarthatatlanul nagy létszám felényire apadjon* s a *papi* és *világi,* valamint a *tanítói* és *tanári* elem kellő arányban legyenek tagjai egyházkerületi közgyűlésünknek, mely főfeladatának azt fogja tartani, hogy az egyházkerület Igazgatótanácsának működését irányítsa, számba vegye, ellenőrizze s az egészséges egyházi élet-tevékenységet minden irányban és az egész vonalon segítse és biztosítsa.

Veierán.

Schopenhauer aesthetikája.

Irta: **Ravasz László.**

Több szállal és szélesebben, mint a Bartók fejtegette problema, fonódik az axiológiai világképbe a Ravasz könyvének tárgya. A Schopenhauer aesthetikai tanai kapcsán az aesth. értékelés alapvető kérdései szükségképen sorra kerülnek, gyökereik finom boncolással megvilágíttatnak s az értékelés egészében

elyük kimútatása még becsesebb része e munkának, int a Schopenhauer tanainak önmagában is értékes és ı összeállítása. A Schopenhauer aesthetikája ugyanis, gosan mondja a Bevezetés, nem csupán filozófiai- rténeti értékű, a nagy népszerűsítő tanai közül talán az aesth. fejtegetések finom részletei élnek maig legszívósabban a köztudatban s összeállításuk, a sok finomság beillesztése a rendszeres összefüggésbe, mindenképen nyeresség. S ez a munka épen a legelső ilyen rendszeres összefoglalása Schopenhauer aesthetikájának: már ez a idői elsőség is figyelemre méltó vonás egy filozófiai irói pálya első termékében; az összefoglaló pillantás széleskörűségét s a részletek fölé lendülés igazi filozófiai jellemét árulja el. Épen ez a törekvés és pedig teljesen sikerült törekvés a nagy pesszimista gondolatkörének súlypontjában való megragadására: ez teszi a mű igazi filoz. becsét, ennek jutalma a filozófus személyiségének és művének olyan megértetése, melyet csak az biztosít, ha a biztos magasabb álláspont szirtjéről tekinti a kavargó részleteket; azért tud szeretettel elmerülni a finom részletekbe és egyben biztosan rámútatni az alapok ellenmondásaira, a különböző szempontok megbírhatatlan kavarodására s csak most nyerhetünk méltányos bírálatot a sokat bámult, tán épen annyit ócsárolt különc életnézetéről, ha a legrejtettebb szálak irányát is e sokszínű rendszerben megmútatja az a magasabb állásfoglalás.

A megértés nyitját mindenekelőtt a filozófus személyiségében keresi a könyv: teljes joggal. Ha valahol, épen a Schopenhauer bölcseletének megértésénél több, mint életrajzírói fogás, egyenesen a megértés kulcsa a rendkívül komplikált egyéniség rajza. Ez az életrajz, — önmagában is pompás, befejezett részlet — anélkül, hogy beleszédűlne abba a manapság vígan keringő örvénybe, melyet a rendkívüli szellemi jelenségek megitélésében az az elhamarkodva odadobott jelszó indított meg, hogy a rendkívüli egyszerüen = pathológikus állapot: józan élességgel nyomozza ki a természeti örökség bús osztályrészéből azokat a kibékíthetetlen ellentéteket, melyek közt hánykódott ez a meghasonlott szellem, s melyeknek visszás disharmoniájára vígaszt keresett egy épen ellenmondásokkal telt világképben, minő lelkében annak a vetületnek *prototyponja* volt. Hogy vetett el a későbbi meghasonlás magvát az apai és anyai örökség ellentétessége, az akarat eredendő gyengesége mint jegecedett ki a kielégíthetetlen eudaimonismus rejtegetett fanatizmusává, mint állt vele örökös harcban az intellektus klaszszik lendűlete és művészi megáldottsága; hogy gyorsította a szakadást, meghasonlást a tanulmányok véletlen találkozása és az anya lelkületének mély különbsége, s mint talált Schopenhauer menedéket a művészet megváltó szerepének godolatában: íme ezek a drámai elevenséggel felvonuló mozzanatok értetik meg az emberrel együtt tanait is.

Az elmélet kialakúlásának megértéséhez egy másik kulcsa is van szerzőnknek: azon elméletek határának kútatása, melyek a rendszert tartalmilag és alakilag döntőleg befolyásolták. Ezek az ind filozófia, Platon, Kant és Schelling tanai (a történeti teljesség kedvéért inkább, mint a logikaiért, a Schelling és Kant közt közvetítő Bouterweket említném még itt). Hogy olvadtak e sokképen ellenmondó hatások csodálatos egységbe az önkényes szerkesztés folytán, mely az emberi szellem ezer esztendőkön át érlelődő alkotásaiból: saját maga kereséséből csak azt hasonlította s úgy hasonlította, amit s amint pesszimizmusának hangulatába bele tudott illeszteni; hogy került a központba az aránylag sovány mag, melyből azonban fantáziája a legcsillogóbb gazdagságot tudta elévarázsolni, hogy a világ egy vak akarat megnyílatkozása, mely által eszközt teremt magának, hogy megsemmisítse magát: ez az ismertető rész tanúlsága, mely az aesthetikai tanok ezen alapjait éltető és élő elemekül oly plasztikusan állítja elénk, hogy Schopenhauer tanainak azon összefoglalásai mellett, melyeket irodalmunk felmútat, még mindig jelentékeny nyeresség, különösen azon magasabb álláspont lendülete által, melynek ereje már a részek elrendeződésének hű utánképzésében nyilatkozik. Az egész rendszer alapelveinek és finom részleteinek ismertetését igéri a könyv s ezt adja is; a sok filozófiai műszó és fogalmazás árjában tanácstalanúl álló olvasó csodálkozva fogja látni: mennyi közkeletű filozófia nyert otthont a Schopenhauer tanaiból a köztudatban.

Az ismertető rész főteendője természetesen az aesthetikai tanok bemútatása. Gondos részletességgel találjuk meg az elszórt nézeteket összefüggésük helyére állítva s a közönséges aesthetizáláson felül emeli már e részletet is a központi gondolatnak az egészen átlengő fénye: az aesthetika hivatásának kiemelése Schpenhauer rendszerében. Én egeszében elfogadom a tételt, hogy amint a filozófus személyiségéhez, úgy művéhez is a művészi szemlélet adja a kulcsot s a bizonyítást is, mely az aesthetika szerepét, központi jelentőségét kimútatja. Az aesthetikai szemlélés Schopenhauernél a lét kínjától való megszabadúlás egyik módja, az emberben objectiválódott akarat váltságának egyik útja. Nem vezet ugyan el az egyetlen boldogsághoz, az akarat teljes megszüntetéséhez, nem vált meg örökre, de legalább edzi az akaratot a végső lépésre, a tökéletes resignatio szentségének eléréséhez. Az aesthetika annálfogva ráné[z]e igazán a váltság evangéliuma s a könyv legszebb lapjai közül valók azok, melyeken e váltság a megsemmisülés után sóvárgó akarat megtagadkodásait rajzolja s a semmibe elmerülni vágy evangéliumának hegyi beszédét foglalja össze.

Mindezen szálak szétfejtése [rend]szer építása közben lépésről-lépésre tisztábban domborítja az ellenmondásokat, ragyogó dialektika s a szellemes könnyedség oly könnyen elrejt az elragadott olvasó elől, folyton fokozza a kiváncsiságot ez ellenmondások megigazítása iránt. A bírálatban csakugyan azt kapjuk, mire az egész taglalás menete előkészít: az ellenmondások gyökerének határozott és biztos felmútása s ez alapon megigazítását. Ezt a kritikát, a munka legértékesebb részét, a Schopenhauerről írott bírálatok nagy részénél igazabbá s azért igazságosabbá az álláspont, melyről szerzőnk azt a forduló pont[ot] s az egész fordulatot értékeli, melynek hatása a legdöntőbben alakította Schopenhauer filozófiai tevékenységét, — a Kant filozófiáját. A kriticizmus Böhm által betetőzött ismeretelmélete s a metafizika két ágának: az ontológiai és axiológiai tevékenységnek tiszta különválasztása ez álláspont jelleme, s csak a kétféle szempont jelentőségének és rendeltetésének felismerése képesít egyáltalában minden filozoféma alapjainak megértésére, különösen pedig a Schopenhauer rendszerének méltánylására, melyben új és romolhatatlan felismerések, csak a legfinomabb analizissel elérhető finom részletek a legvaskosabb tévedésekkel váltakoznak. Ezen igaz részletek kiemelése a hibás keretből, melybe a helytelen metafizika öntötte: a bírálat ezen pozitiv eredménye hívebb méltánylása a meghasonlott lángész nagyságának, mint azok az elragadtatások, melyeket a leghomályosabb résznek: a metafizikai kalandozásoknak érthetetlen fantazmái keltenek — épen homályosságukkal — nem egy követőben.

Ez a bírálat felmútatja, hogy minő képtelen ellenmondásokat szült a Kant subjectivizmusának megrontása a (Fichte után már visszacsúszott) naiv realizmus metafizikájával; minő helyrehozhatatlan

félreértése volt Kantnak, mikor többed magával Schopenhauer is valami *magánvalót* sürgetett az egyetlen közvetlenül ismert valóság: a képek *mögött*, (amiben pedig a legtöbben ma is Schopenhauer legnagyobb tettét látják, tipikusan Möbius); és micsoda megbírhatatlan logikai ellenmondások árán kényszerítette össze a teljesen értelmetlen és vak akarat tárgyiasúlásáról alkotott fantazmákat a magáról tudó *én* biztos, közvetlen tényeivel: s annálfogva mennyire logikai előzmény nélküli Schopenhauer ethikája, és mennyire csak sötét visszájáról látja az aesthetikai tevékenység természetét is.

Az ellenmondások gyökereinek feltárása: egyben megigazítása is, minek pozitiv kialakítása az álláspont szellemében való kiegészítése a Schopenhauernél megrostált aesthetikai tanoknak épen azzal, ami ott tarthatatlan: az ontol. és axiol. alapokkal. A sok szép és következetesen keresztül vitt részletből csak a nevezetes tanulságot akarom itt kiemelni; azt, amire a munka jogosan helyez akkora súlyt: a *tartalom*, vagyis a *jelentés* fontosságát az aesthetikai alkotásban és utánképzésben egyaránt. Ezt a gondolatot tartotta ébren a régi aesthetika sejtelemszerüen is az eszmei tartalom sürgetésével; az újabb aesthetikában az evolueiós elméletek nyomása alatt a gondolat elhalványult; az elméletet lefoglalta az aest. érzések lélektani elemzése, az aesthetika állapot merő fiziológiai taglalása, a műbirálatot pedig csaknem egészen hatalmába ejtette az új technikai fogások egymást kergető differenciálódásának értékelése, amint azt különösen a festészetben tapasztalhatjuk. A csupa festői hatások követelése, ami végig vonul a naturalizmus, verizmus, realizmus s akármilyen címzetű „modern" irányok tudatos vagy nem tudatos ellentétén a „régi" klasszicizmussal szemben. önmagukban kétségtelen jogos szempontok túlzásával illetéktelenül beleavatkozik az aesthetikai értékelésbe és elfeledteti a tényt, hogy a művészet mindenek fölött valamely *jelentés* ábrázolása. E gondolatnak jogaiba való visszaültetése lesz a munka egyik fontos hatása.

A részletekben rejlő erő hatásán kívül azonban remélnünk lehet és kell e munkának azt az általánosabb hatását, melyet az aesthetikai tanok s az aest. állapot iránti intenzivebb érdeklődés keltésével fog gyakorolni. Mily kevés az aesthetikai érdeklődés intelligens középosztályunkban, mindennap emlegeti egész sor panasz, mennyire kivételes, lukszus-féle foglalkozás számba megy a művészet kultiválása: azt a zenei képzés rohamosan dagadó felkarolása *dacára* is látjuk. Ez a könyv nem sarkantyuz, hogy nyomban fogjunk ecsetet, vonót, vésőt, többet tesz: felmútatja, hogy a *szép* teremtése és átélése *egy* gyökér hajtása, hogy ugyanaz az erő, mely a kiváltságosok megáldott szelleméből a műalkotásokat teremti, minden normális lélek természeti örökségeképen ott működik a harmonikus lélekben, s amilyen kényszerűen vetíti bele a szellem a szép vonásait is a tárgyba, olyan természetes, mert kényszerű az aesthetikai szemlélés állapota, ha csupán a szerető elmerűlésben nyílvánul is a természet vagy műremek szépségében. Én úgy érzem, ez az *aesthetikai önbizalmat* keltő hatása a könyvnek van akkora nyereség, mint az elméleti részek fölötti utánagondolásra késztető hatás.

Mindezen hatások elérésére pedig van a könyvnek a világos beosztáson és rendszerességen kívül egy kitűnő segítő társa: a nyelvezete. Erős szemléletesség e nyelvezet főjellemvonása; a fogalmi gondolkozás abstrakt alakzatai közé könnyedén vetít oda egy-egy konkrét képet; hasonlatok, képek, illuziók teszik elevenné, fordulatossá, színessé a fejtegetéseket. Sokszor, igazán, túlszínessé. Fogja-e az intellektuális szemlélés tömörűlése ezt a kifejezésmódot alakítni, s hogyan: bizonyára épen olyan henye találgatás volna mint az, hogy mennyire a Schopenhauer szellemes könyveivel való foglalkozás elkerülhetetlen hatása ez az irásmód, s mennyire gyökerezik a szerző művészi charizmájában. Igy, amint van kedves vegyülékéül a lírai átélésnek s a drámai megjelenítésnek, melyből kijegecedik aztán a lehült fogalmi kép: ez az irásmód hozzátartozik a munka és írója lényegéhez és gyakorlati illusztrációja annak, mit az alkotás természetéről elmond, mert átélte. (285—9.)

Tankó Béla.

IRODALOM.*

E rovatban minden munkát megemlitünk, ami szerkesztőségünkbe elküldetik, de hosszabb, birálatos ismertetésre nézve a szerkesztőség fentartja saját elhatározását.

„Gyakorlati levelek egy kezdő lelkipásztorhoz. *Irta V. B. ev. ref. pap. Nyomatott Demeter és Kiss könyvnyomdájában, Désen. 1907.*" *Ára: ?*

A 70 oldalra terjedő füzetben a gyakorlati munkában foglalatoskodó lelkipásztor teendőit írja meg egy most munkába állott kollegája számára egy pap, ki „hitközség"-ét, mely „odamenetelekor a züllöttség képét mútatá, új életre kelteté" A lelkipásztori hívatás kívánalmait írja le, nem tudományos alapon, hanem csupán egyéni tapasztalataira és megfigyelésére támaszkodva. Nem nagy dolgokat mond, „mert a nagy dolgokat sokszor emlegetik oktatóink s közben akárhányszor feledik, hogy apróságok halmaza tulajdonképen a legnagyobb is."

15 levelet intéz ifjú barátjához. Az elsőben megállapítja, hogy a gyülekezet azt várja papjától, hogy „igaz ember legyen"; a pap pedig várhat „megbecsültetést, szeretetet." Mi által érheti el ezt a pap: azt mútatja a harmadik levéltől kezdve, miután a másodikban *egy napszámos papnak s züllött gyülekezetnek képét* rajzolja. A harmadik az új papot arra figyelmezteti, hogy *a hétköznapi templomozást* még az esetben se hanyagolja el, ha csak ő, a kántor és harangozó vannak jelen; a *presbiteriumban* a pártokon felül álljon, elnézéssel a gyarlóságokból folyó hibák iránt, okos diplomáciával a „rossz-májú" ellenzékkel szemben, „tekintettel lévén reájuk a bízottság kiküldésénél." — A negyedik és ötödik a *papot hivatalos helyiségében* mútatja be; az előbbiben mint *adminisztratort*, ki az ügyes-bajos felek közt különbséget nem tesz, nyájas, szolgálatrakész és nem jövedelem-hajhászó; az utóbbiban, mint *„pásztor"*-t, ki az ő támogatását nem vonja meg az ő segítségét kérőktől, álljon az akár a szenvedélyekkel való harcban (iszákosság elleni fogadalom), akár — a hatodik levélben — a versengő házastársak békéltetésében. — A hetedikben *az áttérések és kitérések* körüli eljárás jön szóba a szelidség és tűrelem ajánlásával, mely megtermi gyümölcseit. — A nyolcadik *a beteglátogatás és urvacsoráztatás* casuisztikája s a „kegyszerek (!)" kezelése körüli eljárást tárgyazza, ahol egyenesen helytelen utasítások is foglaltatnak (a betegnek kell adni legelőször s a papnak nem szükséges olyankor urvacsorát venni), — a kilencedik levél a *temetésről* szól, amelyben a beszédek tartalmául az örök élet hitének ébresztését s az élettörténeti vonatkozások felhasználását ajánlja, óv a stólához mértségtől, a temetőbe vivő kerülőútaktól s a tizedik levélben áttér „egyik kellemes kötelesség" végzésére: *a keresztelésre*. Védi ennek kellő komolyságát és ünnepélyességét kevesek jelenléte esetében is, valamint a papot a lakomán való tulcsapongó vidámságtól, már csak a még gyengélkedő

* Böhm Károly „Axiologia"-jának ismertetését egy pár aktualis jelentőségű mű ismertetése céljából megszakítani vagyunk kénytelenek. *Szerkesztő.*

háziasszony kímélése érdekében is. — Az *esketésről* szóló tizenegyedik levél a polgári házasság folytán beállott változásokat s ehhez alkalmazott kötelességeit mutogatja a papnak (reversalis), a beszéd komoly méltóságát még a pohárköszöntők során is s általában méltóságos magatartást, mely nem igen ajánlja a táncban való részvételt, miután már akkor illik mindenkit megtáncoltatni. — Következik a *konfirmációi-oktatás*, felszámlálva tanácsok alakjában a tényleges gyakorlatok és az előírt kötelességek. — A tizenharmadik *a papot az iskolához* való viszonyában mútatja be, mint iskolaszéki elnököt és vallástanítót; a 14-ik *a papot a templomban*, mint annak gondozóját és vasárnapi predikátort; a 15-ik *a magán és közéleti szereplésben*, a takarékosságon, szerelmi házasságon, vendégszereteten, otthonosságon keresztül a politikai mozgalmak, közgazdasági és egyházi társadalmi, óvatos tevékenység tanácsaival ellátva.

*

Ezekben igyekeztünk a mű tartalmát lehető híven vázolni. Amint első pillanatra megállapítható, a mű tartalma a lehető legkülsőlegesebb *kasuisztika*. És ez nem forma, nem esetlegesség, hanem sokkal mélyebben járó dolog: jellemvilágnézet. A zsidóság kasuisztikája sem véletlenség, a róm. kath. morálé sem. Mindeniknek forrása *az ideál nélküli naiv empirizmus*. Szerzőnek a lelkében felcsillan ugyan egy percre a nagy igazság, hogy „*szabályokat adni arra nézve, hogy ezt vagy azt miként végezd: felesleges, mert a bennünk lakozó igazság lelke, ha csakugyan életelvünk az, még a legkomplikáltabb ügyek elintézésénél is megnyugtató segítségünkre lesz*"; de azért az egész munkát ily felesleges szabályok töltik ki. Érinti ugyan itt „az igazság lelkét", de azért, mikor a paptól azt követeli, hogy „*igaz* ember" legyen: ebben az „igazságnak", „megigazultság"-nak, a „Rechtschaffenheit"-nak még csak halvány vonásaival sem találkozunk. Úgy látszik tartózkodik ettől azért, mert mintha ezt az egyedüli ker. reálitást elvont elméletnek tartaná!

A másik, ami a munka kasuisztikus jellemét magyarázza: a munkának következő tétele: „*A nagy dolgokat sokszor emlegetik oktatóink s közben akárhányszor feledik, hogy* ***apróságok halmaza tulajdonképen a legnagyobb is.***" Ez a tétel is egy esetleges dolognak, praktikus igazságnak látszik, pedig e szűk hasadékon keresztül egy egész világnézet körvonalait veszi ki az élesebben látó szem. Egy világnézetét, amelyből épen az hiányzik, ami a keresztyénségnek főjellemvonása: *egy központi erőn nyúgvó fejlődés*. Amott „a nagy a kicsinységek halmaza, cumulatiója, külső rámával való összefoglalása"; emitt: organikus jelenség, melyben a legtávolibb és legkisebb is egy benső központi erőnek összefüggő jelentkezése, nyilvánulása. Az előbbi mechanikus, az utóbbi dynamikus, organikus és biologikus. A keresztyén erkölcstannak van egy fejezete az erény egységéről és szétfejlődzéséről. Ez a tétel ethikai formája annak a dogmatikainak, amely így hangzik: „megigazulunk pedig kegyelemből hit által." A protestántizmus ezen tartalmi elve holt tétel és nem életelv annak, aki azt a morálban is érvényesítni nem tudja. Ahol az élet úgy jelenik meg, mint *kötelességek halmaza* s nem úgy, mint az *egy erény* munkás nyilvánulása a különböző viszonylatokban: ott még a zsidóságban vagy annak modern vallási formáiban: a katholicismusban, vagy sociniasmusban járnak.

Ezeken kívül, amelyek megfosztják a munkát a protestans tudományos jellegtől és értéktől, egy harmadik nagy fogyatkozása az, hogy beszél a lelki pásztor feladatairól anélkül, hogy az egyházét megállapítaná. Veszi úgy prositivistikuson, amint van s az E. T.-ben kifejezésre jut. Semmi új szempont, semmi új feladat, *semmi reform*. A protestantizmus e másik nagy elve is odavész. Azok a nagy forrongások, átalakulások, amelyek a modern kort jellemzik, mintha az egyházat és feladatait nem is érdekelnék! Természetes, hogy ilyen felfogással a papnak sincsenek új feladatai. Pedig a stagnacio — halál. S ha vannak egyházunkban szomorú jelenségek: igazában ebből következnek.

Ám, ahol nincs ideál, nincs reform sem, de nincs haladás sem. Ami pedig megszűnt fejlődni: az megcsontosodik, elhal, melyet az élő organizmus kidob magából. A megcsontosodott egyházat is az élő társadalom. Kasuisztikus mesterfogások, még ha nagyobbszabásuak volnának is, nem pótolhatják az eleven élet belső erejét, amely egyedül képes az egyház fáján lombot, virágot fakasztani, gyümölcsöket érlelni.

Nem folytatom. A munka egy a jelenségek külső formái iránt nem érzéketlen szemről tesz bizonyságot, amely azonban a dolgok lényegébe behatolni nem elég erős. Egy nemes, jó szív szól belőle, mely szivesen bocsátja rendelkezésére ifjú kollegájának saját tapasztalatait, de nem tehet róla, hogy ezek többnyire külsőségek és szegényesek. Pedig a lelke nem üres. A 61—63 oldalakon az igehírdetésről nem új, de örök igazságokat szól, — habár csak futva. Ennek a papi léleknek a rajza mennyivel többet érő lett volna a külsőleges magatartási szabályoknál!

A külsőségekre nem terjeszkedem ki; de meg kell jegyeznem, hogy a „*hitközség*", „*kegyszerek*" kifejezések, egy református pap tollából, a saját egyházával való vonatkozásban, nélkülözik a kívánatos felekezeti öntudatot; a 9-ik lap első sorában pedig „a szorosabb értelemben vett *lelkipásztori* teendők" gyanánt említettek a tudományos terminologiákban való bizonytalanságot árulják el, mert ezek *liturgicus* teendők.

El kell azonban ismernünk, hogy V. B. egy nemes lélek őszinte buzgalmával s egyháza jövőjéért való igaz lelkesedéssel siet támogatására az ifjú Thimotheusnak. Botot ád ugyan csak kezébe, de ha bozóttal benőtt hápa-hupákon kell áttörnie magát: nem ez az első segítség? Ha még az u. n. „polgári igazságosság"-tól is messze állunk papságunk egy részénél: nem természetes e, hogy bár ezen kíván segíteni? És valamit ez is segít. Sok ifjú embernek lesz e füzet, mikor magára hagyatva marad, jó tanácsadója s baráti figyelmeztetője bár arra —, hogy botránkozást ne szerezzen. Dajka — támogatása járni tanulónak. Lesznek, kik ezt is hálával fogadhatják.

Minor.

KÜLÖNFÉLÉK.

Uj theológiai magántanár. *Ravasz* László, theol. fakultásunk kiváló tanítványa, a mai napon tette le fényes sikerrel a theol. magántanári vizsgálatot Sárospatakon s még holnap meg fogja tartani az ottani theol. ifjúság előtt első előadását. „Bevezetés a gyakorlati theológiába" c. dolgozatát, mely a napokban hagyja el a sajtót, a szaktanár oly kiváló értékünek itélte, hogy a szóbeli vizsgálat mellőzését is indokoltnak találta, amit azonban a törvény szerint nem lehetett megtenni. E mai szóbeli vizsgálata folytán a kolozsvári egyetemen május 25-re kitűzött doktori vizsgájának junius első felére való halasztását kérte. Gratulálunk az ifjú theol. magántanárnak, ki teljes mértékben beváltja az ő szép tehetségeihez fűzött reményeinket!

A theologiai alap- és lelkészképesítő vizsgák idejéül a vizsgáló-bizottság elnöksége f. év junius hó

18—19. és 20. napjait tűzte ki és pedig akként, hogy 18-án lesznek az első lelkészképesítő-, 19-én az alap- és 20-án a második lelkészképesítő vizsgák mindenkor d. e. 9 órán kezdődőleg. A megjelölt vizsgákra a megelőző napokon kell a theol. fakultás igazgatójánál jelentkezni a szükséges okmányokkal (indexek, képesítő vizsgai bizonyítványok, szolgálati okmányok) s ugyancsak nála lesznek a vizsgadíjak és midennemű, esetleg még fenforgó intézeti tartozások előzetesen befizetendők. Az igazgatótanácsi ismételt rendeleteknek megfelelőleg senki addig nem bocsáttatik vizsgálatra, amíg minden tartozását ki nem egyenlítette. A vizsgadíj 15 kor.

Theol. tanári pályázat. Kolozsvári theol. fakultásunkon *a gyakorlati theológia tanszékére* hirdetett pályázat e hó 10-én járt le. Az írt időig öten adták be pályázatukat, u. m. *Csekme Ferenc* gernyeszegi lelkész, görgényi esperes, *Vásárhelyi Boldizsár* dési lelkész, *Dr. M. Szakács Albert* sövényfalvi lelkész, *Dr. Bartók Jenő* nyiregyházai lelkész és *Ravasz László* s. lelkész. A pályázat tehát számszerüleg elég jó eredménnyel járt. Más szempontból való megitélése a minősítő- és kandidálóbizottság hivatalos eljárásának tárgya, melynek, egyéni nézet nyilvánításával, itt nem vaghatunk elébe. Csak tájékozásul jegyezzük meg a következőket. Erdélyi embereknek, főleg a papságnak, sem Csekmét, sem Vásárhelyit nem kell bemutatnunk. 45—50 közt járó életkor s 23—25 éves papság áll a hátuk megett. Egyházi közéletünkben előkelő helyet töltenek be s közbecsülésben és szeretetben állanak. Csekmét már ifjú theológus korában kiváló képességei, eredeti ötletesség s szépirodalmi hajlamok jellemezték. Vásárhelyit a szorgalmas munka, distingvált magatartás, lelki nemesség, mely sok barátot szerzett neki. Szép theol. végzettségüket külföldi tanulmányokkal tetőzték; de azóta sem a theológiával, gyakorlati egyházi élettel tudományos alapokon nem foglalkoztak. Az élet egyiket kiváló adminisztrátorrá, a másikat egy előkelő gyülekezet jeles papjává, szereplő társadalmi faktorrá nevelte. Ilyen irányú irodalmi tevékenységük is. Csekmének sok eredetiséget mutató cikkei az egyházi lapok Predik. Tár régebbi év olyanaiban, vidéki lapokban és „Koszorú" füzeteiben jelentek meg; Vásárhelyi irodalmi működésének termékei: négy alkalmi prédikáció külön füzetben és a most megjelent *„Gyakorlati levelek egy kezdő lelkipásztorhoz"*, melyet epen lapunk mai száma ismertet. Kevésbé általánosan ismert a másik három pályázó. Legidősebb fiuk *Dr. Bartók* Jenő. A debreceni theol. kiváló növendéke volt, majd kolozsvári lelkész Gerő mellett több éven át, amikor bölcseszeti doktorságot szerzett. Azután a debreceni kollégiumnál volt talán vallástanári minőségben alkalmazva, mely idő alatt theol. magántanári vizsgát az exegezisből. 10 év óta nyiregyházai rendes lelkész. — *Dr. M. Szakács Albert* a budapesti theol. jelesen végzett növendeke; 3—4 év óta sövényfalvi lelkész, kit ezelőtt pár héttel avattak a jogtudományok doktorává a kolozsvári egyetemen. Számbavehető theol. irodalmi munkássága tudtunkkal nincs; de törekvő ifjú és tehetséges ember. — *Ravasz László* mindkét ágon ősrégi erdélyi papi-család, a Ravasz- és Gönczi-család sarja. 5 éve, hogy mint intézetünk egyik legkiválóbb növendéke, elhagyta intézetünket, melynek e korban ifj. Dr. Bartók Györggyel büszkesége volt. 2 évig volt püspöki titkár, hol alaposan megismerkedett az egyházi adminisztrációval és hitoktató a kolozsvári különböző fokú iskolákban. Berlini egyetemi hallgatósága idején theoretikus tanulmányai mellett főleg a gyakorlati egyházi életet s annak intézményeit tanulmányozta, melyről az E. P. L. mult évfolyamában számolt be. Az utóbbi évet vizsgai előkészületekkel s meglepő irodalmi munkássággal töltötte. Megírta 16 nyomatott íven *„Schopenhauer Aesthetikáját"*-t és 7 íven *„A gyakorlati theológia főbb irányai"*-t. Az elsőt (lapunk mai száma ismerteti) a kolozsvári egyetem bölcseszeti doktori értekezésül már el is fogadta; a másikat (jövő számunkban ismertetjük) a sárospataki theol. akadémia fogadta el theol. tanári dolgozatul a gyakorlati theológiából. Szóbeli vizsgái ideje is ki vannak már tűzve. Irói egyéniségének hű tükrei a „Vasárnap"-ban megjelent több vallásos költemény sikerült műfordítása, cikkei és munkái; prédikátori egyénisége pedig híven tükröződik vissza az ebből a vallásos elmélkedésekből, melyek az E. P. L.-ban jelentek meg s az ifj. Péter Károly által szerkesztett „Erdélyi Préd. Tár"-ban megjelent prédikációiból, amelybe bevezetésül a prédikáció elméletét is megírta. Prédikátori ideálja kitűnik a *Molnár* Albert „Egyházi beszédei"-nek ismertetéséből (E. P. L. 1906. 376. l.); a gyakorlati papi működésről való felfogását pedig misem jellemzi jobban, mint e meghatározás: *„Világnézetek harca"*. (E. P. L. 173—.) Ki viszi el a küzdők közül a pálmát?: a ker. közgyűles bölcsessége fog válaszolni rá. Mi bízunk benne, hogy bölcsen mérlegelni fogja azt a körülményt, hogy az iskolának ugyan az életre kell nevelnie, de *eszmények által* és hogy theol. fakultásunkat magas rangú *tudományos* intézetnek kell tekintenünk a tudományok egyetemének székhelyén és azzal kapcsolatban. Szárnyak kellenek az ifjú papi nemzedéknek, ihlet, világgyőző erő és lelkesedés, hogy legyenek próféták és apostolok s ne — mesteremberek, A gyakorlati theológia nem technika, hanem az „isten képében járó követség" prófétai iskolája.

A konfirmációi ünnepélyek Kolozsvárt a mult vasárnap folytak le. A négy templomban 500 körül járt a konfirmált ifjak száma, kiket a lelkészek a megfelelő ünnepélyességgel avattak egyházunk önálló tagjaivá. Legyen rajtuk Isten áldása és legyenek ők egyházunk áldásai, miként most — áldottai!

A kolozsvári koll. 300-ados ünnepére szépen folynak a jelentkezések. Vidékről eddig 150-nél többen jelentették részvételüket. A régi tanítványok körében mozgalom indult meg egy, *Alpárea* nevét megörökítendő, alapítvány létrehozása iránt. Az ünnepségre minden elő van már készítve, csak a kirándulásokhoz szükséges kedvezményes jegyek késnek.

Szava—Ombusz. Egy az erdély magyarság s ennek révé ref. egyház ügyei is erdeklődő elő kelő úrtól kaptunk egy levelet. hívj figyelmet, hogy a két egymáshoz közeli községben anya-egyházközséget vissza állítani, mert egy a most még 120-an fölüli ref. rendre-rendre el fog oláhosodni. Közli velü 5. hold 460 kor., Szaván 11 hold 150 van az egyháznak, a Décsei-alap 6 hold erdő, 4000 koronát nos és jó karban lev templ új mely most évi 130 ban — írja — nem hitün Utánna néztünk kalua, ho Ombusz, Bogács kugyan kiszakíthatók pulyoni korlelk 3 ség, kla.-re feksz hat. Lehetetlen, elzárkozzék a mini sürget. Ajánlju figyelmébe.

kolozsvári ref. Szere ház javára nyoztak; Kolozsvár egy tár pztár 40 k lozsvári Koronabank 25 Mezőgazdasági ban pénztár 49 kor., Erdélyrészi Jelzálog H 50 kor., a Népbank 10 kor., a A nemű Szövete kor. Kolozsvári Gazdák Hitelsz ete 30 Kolozs Takarékpénztár Hitelban kor., Babo és Társ tg. 10 kor., Be Takarékpénztár kor., a Kolozsvári kereskedelmi 20 kor., Hegedüs Sándorné adománya „Hegedüs Sá apítvány" 400 kor., szá városi Takarékpénztár 20 z Aranyospataki nfirmált ifjak 3 kor. 50 fill., Marosujvár és Vid Hitelszövetkezete 10 kor., Ele. Lajos, néhai Kiss mar neje emlékére 1 drb. Közhasznú Szövetkezeti üzletrészt 50 kor. értékben. Fogadják a nemesszivű adományo a szeretetház kebli-tanács hálás köszönetét.

Engedélyezett tanszer. Ig.-tanácsu *Gyerkes* Mihály székelyudvarhelyi, igazgató-tanító által szerkesztett *Tananyagbeosztási és Órarendnyomtatvány* füzeteket, melyeknek használatba vételével úgy hittan, mint a közismereti tárgyak anyagbeosztását heti beosztásra igen könnyen és célszerüen meg lehet készíteni, az ev. ref. népiskolákban való használatra engedélyezte. A jövő tanévi anyagbeosztások megkészítésének ideje közeledvén, ajánljuk e célszerű nyomtatvány-füzeteket, melyeket a közs. és áll. iskolák számára már előzetesen a közokt. miniszterium is engedélyezett, lelkész és tanító aai meleg figyelmébe. Megrendelhetők az osztálybeosztás jelzésével *Gyerkes Mihály* igazgató-tanítónál *Székelyudvarhelyt.*

Nyilvános nyugtázás és hálás köszönet. Jákób János kisgalambfalvi lakós, ki a görögkeleti vallás-

ról tért át a református vallásra, egyik közelmult vasárnapon Isten iránt érzett hálája s az Úr háza iránti meleg szeretetéből kifolyólag 100 koronát adott egyháza részére azon célból, hogy azzal úrasztali kellékek és templomi énekeskönyvek vásároltassanak. A jótett önmagát dicséri! Fogadja a nemesszivű adakozó ezúton is egyházközségem hálás köszönetét. *Jakab Albert* ref. lelkész.

Hálás köszönet. Éltető Dániel nagybirtokos Szász-Ludvég egyház újonan épült templomába saját költségén — 1800 korona árban — igen szép, díszes orgonát készíttetett. Egyházunk nem most tapasztalja először nevezett afia nemes áldozatkészségét, emez újabb kegyes adománya az előbbieknek betetőzése, igazi koronája. Híveink, kik eddig századokon át templom és orgona nélkül voltak, hálásan áldják a kegyes adakozót, a vallásos lelkületű emberbarátot, Isten megáldó kegyelmét kérik őreá és övéire. Én pedig egyházam és magam nevében hálás köszönetemet fejezem ki. — D.-Széplak, 1907 április 22-én. *Papp Lajos*, ev. ref. lelkész.

Gr. Kun Kocsárd és gr. Kuun Géza szobrokra beérkezett adományokról. III. közlemény. 1. Hunyadmegyei első takarékpénztár Hátszeg 100 K. 2. Gr. Teleky László földbirtokos, Gyömrő (Pestmegye) 50 K. 3. Dr. Ajtay Aladár crsz. képviselő Hátszeg 10 K. 4. Soós Albert erdész gyűjtése Vádudobrin. Soós Albert 2 K, Kovács Mihály, Sottnik Mihály 1—1 K, Mózes János 50 fill., István László 1 K, Milostoic Artur 4 K, Emmer Nándor, Györffy 1—1 K, összesen 11.50 K. 5. Brooser Vorschuss Verein ivén B. V Verein 10 K, F. Brunk, W. Binder 5—5 K, összesen 20 K. 6. Brády ref. egyház ivén — Egyház 10 K, Brády Albert, Kónya Dénes lelkész 2—2 K, összesen 14 K. 7. Zoltán. Elek ivén Lécfalva — özv. Bodor Zsigmondné, Zoltáni Elek lelkész 2—2 K, kisebb összegekben. 80 fill., összesen 4·80 K. 8. Miriszlai Árpád mat. gyakorlati tanárnak körjegyző gyűjtése 7·14 K. 9. Gere János ref. egyházgondnok Kaba 2 K. 10. Czeglédi ref. egyház ivén — egyház 20 kor., Fábiánek Vilmos presbiter, Takács József lelkész 2—2 kor., többi presbiterektől 17·20 kor., összesen 41·20 kor. 11. Bakcsi Dániel Nyitra 2 kor. 12. Lehoczky Nándor miskolci törv. sz. elnök ivén — Lehoczky S. 2 kor., Geöcze Bertalan, dr. Kalocsai Kálmán 1—1 kor., összesen 4 kor. 13. Gacsályi ref. egyház ivén Madarassy S. és neje 10 kor., Madarassy Sándor 5 kor., egyház 2 kor., összesen 17 kor. 14. Dr. Balogh Pál megyei főorvos Déva 20 kor. 15. Czakó Gáspár ivén Magyar—Bánhegyes—Czakó Gáspár 6 kor., Csordás Imre 3 kor., Török János 1 kor., összesen 10 kor. 16. Rákospalotai ref. egyház Benkő V. lelkész által 10 kor. 17. Brassói kir. pénzügyigazgatóság 9·60 kor. 18. Hódmezővásárhely város 10 kor. 19. Balázs Árpád forgalmi főnök gyűjtése Piski 9 kor. Mezei Albert kuriai biró Budapest 5 kor. 21. Thirring Béla soproni törvényszéki biró gyűjtése 2 kor. 22. Dr. Soóök Antal honvéd főtörzsorvos gyűjtése Kassa — dr. Soóök Antal, dr. Theodorovits Döméné, Theodorovits Juliska, Theodorovits Döme dr. 2—2 kor., összesen 8 kor. 23. Dr. Csengeri János kolozsvári egyetemi tanár gyűjtése 12·80 kor. 24. Adler Artur fényképész (Szászvároson eladott márc. 15-iki jelvényekből 80 fill. 25. Szatmárnémeti ref. egyház 5 kor. 26. Téglás Gábor és családja Budapest 10 kor. 27. Szkulyai ref. egyház ivén 2·60 kor. 28. Elischer József kir. tanker. főigazgató Nagyszeben 10 kor. 29. Csengeri ref. egyház 2 kor. 30. Baár Sándor birtokos, Lapusnyak 2 kor. 31. Dévai állami elemi és polgári leányiskola igazgatósága — Borostyányné Schnegon Vilma igazgatónő úrhölgy gyűjtése 100 kor. Összesen 512·44 kor. Ehhez adva a mult közleményünkben kimutatott 3502·15 koronát, a 3 közlemény végösszege 4014·59 korona. Az adományokért hálás köszönetet mondva, tisztelettel kérem, a kiknél még gyűjtőívek vannak, azoknak bármily csekély adománynyal, mielőbbi beküldését. Szászvároson, 1907. április 28-án. Simon Ferencz, igazgató.

Értesítés és kérelem! Tisztelettel értesítem a protestáns t. papjelölt és nt. lelkész urakat, hogy a mai napon nyomdába adtam *„Evang. Homiletika*, vagy az egyházi beszéd elmélete“ cimű munkámat. Egyúttal kérem a t. és nt. urakat, sziveskedjenek annak megrendelése útján vállalatomat segíteni. A megrendelés 5 filléres postalapon, vagy a 2 koronányi ár beküldésével történhetik. Utóbbi mód célszerübb, mert akkor keresztkötés alatt küldhetem meg a munkát. A mű, mint a „Theol. Szakkönyvtár“ 6-ik darabja fog megjelenni. Kelt Pozsonyban, 1907. május 8-án. Tisztelettel Hörk József, theol. akad. tanár.

Lemondás. Lapunk zártakor vesszük a hírt, hogy *Váró Ferencz* előadó-igazgatótanácsos lemondott az igazgatótanácsosságról és kapcsolatos megbízatásairól azért, hogy teljes önállóságát megtarthassa a presbiteri rendszer minél teljesebb érvényesítése érdekében, erdélyi egyh. kerületünk mostani alkotmányreviziója alkalmából. Az Igazgatótanács, a lemondást buzgó munkálkodásai elismerése mellett tudomásul véve, a kerületi közgyűlésnek be fogja jelenteni.

HIVATALOS RÉSZ.

2533—1907. szám.

KÖRLEVÉL

az iskolaszékek nagytiszteletű Lelkész-elnökeihez.

A nagyméltóságú vallás- és közoktatásügyi Miniszter úrtól 40344—1907. sz. a. a következő pályázati hirdetés érkezett:

„A folyó iskolaév nagy szünidejében julius hó 1-én kezdődőleg hat hétre terjedő csipkeverő tanfolyam fog rendeztetni a budapesti iparművészeti iskola helyiségeiben elemi népiskolai tanítónők részére oly célból, hogy ezek működésük színhelyére visszatérve, lehetőleg messzemenőleg terjesszék ezen foglalkozási ágat, egyrészt a mindennapi és ismétlő tanköteles leánynövendékek között, másrészt az alsó néposztálynak az iskolaköteles koron túl levő, az iskolából kikerült, de mellékkeresetre rászorult és ennek hijján a nyomorral küzdő leányai és asszonyai között.

A tanfolyamra az ország minden részéből, de főképen az északi és keleti határszéli vármegyékben működő tanítónők közül összesen százan (100) fognak felvétetni, kik közül nyolcvanan (80) ingyen elszállásolás mellett egyenkint egyszázhusz (120) korona államsegélyben és 20 kor. útiköltségben fognak részesülni; huszan (20) pedig csak ingyen elszállásolást, de ezenkivül semmi néven nevezendő más segélyt nem fognak kapni.

A kiképzés egyidejüleg tíz csoportra fog eszközöltetni.

A tanfolyamra való felvétel iránt folyamodhatnak *bármily jellegű* elemi népiskolánál működő tanítónők, azon kir. tanfelügyelőségek útján, amelynek területén az illetők működnek.

Pályázati határidő folyó évi május hó szadika.

A királyi tanfelügyelőségekhez beérkezendő kérvények a szabályszerű minősítési ívek kapcsán folyó évi junius hó elsejéig lesznek ide terjesztendők.

A tanfolyamra felveendő tanítónők ágynemüről saját maguk tartoznak gondoskodni.“

Felkérjük ennek alapján a nagytiszteletű Elnökséget, hogy ref. tanítónőink figyelmét e pályázati hirdetésre *sürgősen* felhívni sziveskedjék.

Kolozsvárt, 1907 május hó 13.

Bartók, elnök. — *Dr. Kálmán János*, tanügyi-előadó h.

2124—1907. szám.

MEGHIVÓ

az Egyházkerületi Tanügyi Bizottság ülésére.

Tisztelettel felkérjük a Tanügyi Bizottság t. tagjait, hogy az *1907 május hó 24-én, pénteken d. e. 8 órakor* tartandó tanügyi bizottsági ülésre az igazgatótanácsi ülésterembe megjelenni sziveskedjenek.

Tárgyak

1. A népiskolai tanterv életbeléptetése (Előadó Elek Lajos).

2. A romániai magyar iskolák használatára készült népiskolai tankönyvek bírálata. (Előadó Elek Lajos.)

3. Jelentés a népiskolai statisztikai ívekről. (Előadó Elek Lajos.)

4. A népiskolai tanügy intenzivebb kezelése, l. 74—1906. sz. közgy. jkv. (Előadó Elek Lajos.)

5. A marosvásárhelyi kollégium konviktusi szabályzata. (Előadó Kincs Gyula.)

6. A nagyenyedi kollégium Décsey-tanári tanulmányúti alapjának szabályzata. (Előadó Kincs Gyula.)

7. A kolozsvári kollégium internátusi díjainak felemelése. (Előadó Kincs Gyula.)

8. Népiskolai externátus. (Előadó dr. Sárkány Lajos.)

9. A theol. fakultás és kollégiumok előljáróságainak és tanárkarainak jegyzőkönyvi kivonatai. (Előadó dr. Kálmán János.)

10. Tankönyvbírálatok.

11. Esetleges indítványok.

Kolozsvárt, 1907. május hó 6.

Bartók, ref. püspök, elnök. *Dr. Kálmán János,* jegyző.

Sz. 492 - 1907.

KÖRLEVÉL

az udvarhelyi egyházmegye tiszt. lelkészeihez.

Pár hónappal ezelőtt az összes egyházközségeknek elküldöttem keresztkötés alatt a mult év őszén tartott egyházkerületi közgyűlés jegyzőkönyvét és egy zsinati jegyzőkönyvet. Egy keresztkötéses küldemény, valószínüleg a címszalag szétszakadása miatt, tiszt. Bedő András bikafalvi lelkész aához tévedt. Felkérem azon egyházközség lelkészi hivatalát, mely a szóban levő jkveket nem kapta meg: sziveskedjék erről engem sürgősen értesíteni.

Alsósófalva, 1907 május 11.

Ifj. Péter Károly, esperes.

MEGHIVÓ.

A kolozsvári ref. Szeretetház képviselőtestülete f. év május hó 26-án d. e. 9 órakor a ref. theológiai fakultás tanácskozási termében gyűlést tart, melyre alólírt képviselőtestületi tagokat az elnökség tisztelettel meghívja. Alapítók: Gróf Bethlen Ödön, gróf Bethlen Pál, Becsek Lajos, dr. Gidófalvy István, Simó Lajos, Szacsvay Sándor, Sándor József. Tanár- és lelkésztagok: Dr. Bartók György, Benedek Árpád, Bartha Dezső, Bodor János, dr. Both István, Deésy Gyula, Fejes Áron, Fogarassy Albert, Jancsó Lajos, Józsa Sándor, Kobory János, Kenessey Béla, Menyhárt András, Nagy Domokos, Nagy Károly, Pallós Albert, Pokoly József, Sándor János, dr. Sárkány Lajos, Simon Ferenc, Szécsi Ferenc, Tóthfalussy József.

Lészai Ferenc, elnök.

Sz. 446—1907. püsp. hiv.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi református egyházkerületben a kolozsvári egyházmegyébe kebelezett *kolozsvári* egyhközség *magyar-utcai lelkipásztori állására* pályázatot hírdetek.

Javadalom: a 3122—1905. ig. tanácsi sz. a. megerősített díjlevél szerint 5 szobából álló díszes szép lakás kerttel és mellékhelyiségekkel. 2400 korona törzsfizetés az egyház pénztárából havi előleges részletekben s ezen kívül négy ízben esedékes 400—400 koronás ötödéves szolgálati korpótlék és stóla.

Kötelességek: a kolozsvári anyaegyház magyar-utcai lelkészi körében a rendes lelkészi teendők ellátása, az egyház szervezeti szabályzatában előírt kötelességek teljesítése, az egyház ügykezelési munkáiban való részvétel s ezen kívül köteles szükség esetében heti 3—4 órai ingyenes, s esetleg több órán is, hitoktatást teljesíteni.

Pályázati határidő 1907 junius 10.

A minősítvénnyel és szolgálati bizonyítvánnyal felszerelt folyamodványok Herepei Gergely esperes afiához terjesztendők be Kolozsvárra.

Kolozsvárt, 1907 május 11-én.

Dr. Bartók, püspök.

Sz. 452—1907. püsp. hiv.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a küküllői egyházmegyébe kebelezett *királyfalvi* egyházközségben a *lelkészi* állomásra pályázat hírdettetik.

Díjlevél szerint megállapított javadalma: 1. Tisztességes lakás gazdasági melléképületekkel és 460 □-öl kert haszonélvezete. 2. Szántóföld 7 h. 1046 □-öl, rét 2 hold 19 □-öl és szőlőhely 1180 □-öl; ezek összes bérértéke 104 kor. 3. Készpénz, dézmakárpótlási kamat 391 kor. 09 fill. 4. Terményjövedelem 580 kor. 17 f. 5. Munkabeli szolgáltatások 32 kor. 92 f. 6. Stóla 10 kor. Összesen 1118 kor. 18 fill., melyből engedélyezett kiadás 41 kor. 35 fill. Állami kiegészítés 1600 kor.-ig 523 kor. 17 fillér.

Pályázati határidő 1907 jun. 6.

A törvény kivánalmai szerint felszerelt folyamodványok Nagy Domokos esperes aához Kutyfalvára küldendők.

Kolozsvárt, 1907 május 12.

Dr. Bartók, püspök.

Sz. 445—1907. püsp. hiv.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ref. egyházkerületben az udvarhelyi egyházmegyébe kebelezett *sükői* egyházközség *lelkészi* állomására pályázat hírdettetik.

Javadalom a díjlevél szerint: Szép új lakáson kívül földhaszonbér 30 kor. 45 f. Készpénz 16 kor. Termény értéke 246 kor. Közmunka értéke 10 kor. 39 f. Jogosítványok értéke 11 kor. Összesen 313 kor. 84 f. Kiadások címén levonás 16 kor. 84 f. Kongrua 1303 kor.

Pályázati határidő 1907 jun. 5.

Kellőleg felszerelt kérvények ifj. Péter Károly esperes aához Alsósófalvára (u. p. Parajd) küldendők.

Kolozsvárt, 1907 május 13.

Dr. Bartók, püspök.

Sz. 444—1907. püsp. hiv.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ref. egyházkerületben az udvarhelyi egyházmegyébe kebelezett *égei* egyházközség *lelkészi* állására pályázat hírdettetik.

Javadalom a díjlevél szerint: Tisztességes lakáson kívül földhaszonbér 32 kor. Terménykepe értéke 525 kor., munkabeli szolgáltatás értéke 21 kor. 34 f. Összesen 578 kor. 34 f. Kiadások cimén levonás 32 kor. 45 f. Kongrua 1054 kor. kor. 11 fillér.

Pályázati határidő 1907 junius 5.

Kellőleg felszerelt kérvények ifj. Péter Károly esperes aához Alsósófalvára (u. p. Parajd) küldendők.

Kolozsvárt, 1907. május 13.

Bartók, püspök.

PÁLYÁZAT.

A kolozsvári ref. Szeretetháznál egy felügyelőnői állásra a kebli tanács pályázatot hírdet. Kötelességei: a növendékekre való felügyelet, leckéjökre előkészítés stb. Kik a német nyelvet bírják, vagy zongorát tanítani képesek, előnyben részesülnek. Csak ref. vallásuak folyamodhatnak. Fizetés és egyéb feltételekre vonatkozólag a Szeretetház igazgatósága tájékozást nyújt. Kolozsvárt (Ferencz József-ut 55. szám).

Nyom. az „Ellenzék" könyvnyomdájában Kolozsvárt, Szentegyház-utcza 22. szám.

X. Évfolyam. *21-ik szám.* *Kolozsvárt, 1907. május 23.*

Erdélyi Protestáns Lap

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő:** NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 12 kor.
félévre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Egyházkerületünk alkotmányreviziója.*

II.

Előttünk fekszik immár az egyhker. Állandó Igazgatótanácsának javaslata erdélyi kerületünk alkotmány-reviziója tárgyában.

Ez a javaslat majdnem szóról-szóra azonos a zsinati képviselőkből alkotott bizottság javaslatával. Ebben az a megnyugtató jelenség nyilvánul, hogy az Igazgatótanács teljesen honorálta azokat a kívánalmakat, amelyeket a zsinati tagok részint a zsinaton tett tapasztalataik, részint kerületünk különböző pontjain nyilvánult közóhaj kielégítésére szükségesnek tartottak. Amiből most már azt a jogosult reményt meríthetjük, hogy a közgyűlésen talán elkerülhetők lesznek a szenvedélyes viták s a javaslatnak meglesz a kívánatos többsége.

Reménlünk engedni ezt különösen az a bölcs mérséklet, amely nyilvánult azon a ponton, ahol mélyebben járó reform szüksége forgott fen: *a tan- és iskolaügy képviseleténél.*

Ma már alig lesz a ker. közgyűlésnek olyan tagja, aki elfogultság nélkül, be ne ismerje, hogy erre szükség van. Iskolaügyünk, főleg egyházi szempontból, hármonikusabb kezelésre és vezetésre szorult. Népiskola-ügyünk mostoha gyermek volt, középiskoláink a dédelgetett kedvenc kiváltságaival ellátva. Az új törvény s vele kapcsolatos kerületi alkotmány-revizió-tervezet bölcs mérséklettel fogja hármoniába hozni a szélesebb s egyoldaluan fejlődött elemeket úgy, hogy méltányos jogaiban megmarad mindenik.

A szorosabb értelemben vett tanügyi szakkérdések tisztán szakemberek intézése alá jutnak minden fokon. Az egyházközségben az *iskolaszéké*, az egyházmegyén az egyh.-megyei, a kerületen a kerületi *Tanügyi-bizottságok* alá; a kollégiumoknál és főiskoláknál a tanárkarok kezelése alá. Ám a tisztán tanügyi kérdésekkel nem azonosíthatók az intézetek szervezetének és kormányzatának kérdései, amint eddig azonosíttattak s némelyek jövőre is azonosítani szeretnék. Az intézeteknek, főleg az anyagi ügyeket érintő, kormányzata már nem tanügyi szakkérdés, melyben a tanügyi férfiaknak döntő szerepet kelljen juttatni, hanem egyházi közkormányzat kérdése, melyben egyháziaknak és világiaknak közvetlen beleszolása kell, hogy legyen. Ezt teszi az új kollégiumi előljárósági szervezet, mely a tanárok mellett egyházi és világi elemeknek kétharmad részt juttat.

De ha már ezen a ponton megtörténik a kívánatos korrekció: mennyivel inkább orvoslandó az az anomália, mely abból állott, hogy a tanügyi emberek *hivatali jognál* fogva határoztak oly ügyekben is, amelyeknek az iskolaügygyel semmi kapcsolata sem volt. Ez az orvoslás a ker. közgyűlés szervezetének helyesebb elveken épülő revisiójára kellett, hogy vezessen s első sorban arra, hogy a tanár ne lehessen állásánál fogva, hivatalból, ker. közgyűlési tag. Ezt az új javaslat keresztül is viszi, de a helyzet gondos mérlegelésével kerülve a Királyhágón túli gyakorlat egyszerű átvételét. Ami kollégiumaink alapítványi természetének megfelelelőleg, a fentartó testületként szereplő kerület gyülésében ezeknek a dolog természeténél fogva nagyobb részvétel volt biztosítandó a ker.-gyűlésen, mint amott a rendesen egyházközségek által fentartott intézeteknél. Ott egy középiskolát egy tanár képvisel; nálunk a javaslat szerint négy fogja képviselni és pedig: az igazgató, gazdasági felügyelő és még két választott tanártag, a kikhez ha hozzávesszük a két gondnokot: egy-egy kollégium akkora képviselettel lesz a ker. gyűlésen, mint egy közepes egyházmegye, ami kevésnek épenséggel nem mondható, sőt az elemi iskolai tanítók képviseletéhez arányítva, a történeti fejlődést is kellőleg honoráló.

Igazában a javaslatnak csak két pontja ellen emelhető kifogás.

Az egyik a főiskolák s főleg a theol. fakultás képviseletének majdnem tulságos megszorítása, a melyben már épen nem érvényesül a történelmi tradició. Azonban a theol. tanárok még ez ellen sem emeltek kifogást; hogy akciójukban valahogy még árnyékát is elkerüljék az önzésnek, vagy a gimn. tanárokkal való solidaritás hiányát. Kevesebb számmal való képviseltetésüket indokolta továbbá, hogy jelenleg vagyonügyi autonomiája az intézetnek nincs. Azonban, ha a ker. közgyűlés, amint tervezve van, már a mostani alkalommal ezzel az autonomiával ellátja: ennek szükségszerű következménye az kell, hogy legyen, miszerint ugyanazon képviseletet kapja meg, mint egy középiskola.

A másik kifogás alá eső intézkedése a javaslatnak az, hogy a két választott tanártag választását a „*tanárkar*“-ra ruházza. Ez sehogy sem talál bele az új alkotmány-tervezet szellemébe és megrontja annak egész jellemét. Ennek jelleme ugyanis az, hogy minden magasabb kormányzó-szervet az alsóbbak választása alkosson meg. Az egyházmegyei közgyűlési tagokat úgy a választottakat, mint a hivatalból valókat az egyházközségi presbiteriumok választják — a tanitókat is! —; a kerületi közgyűlés tagjait is az egyházmegyei közgyűlések: esperest, gondnokokat, főjegyzőt, képviselőket, tanitóképviselőket. *Ennek megfelelően a tanártagokat is a kollégiumi előljáróságoknak kellene választania s nem a tanároknak,* amint-hogy a tanitóképviselőket sem a tanítók, az esperest, főjegyzőt, egyh. képviselőket sem a papok, a gondnokokat és világi képviselőket sem a világiak választják. A javaslat ezen intézkedése újra kaszt-kép-

* Az I. cikket lásd e lap 18-ik számában. Szerk.

viseletet hoz be, illetőleg tart fen, ami sem a rendszernek nem válik előnyére, sem a gyakorlatban nem eredményezhet jót.

Ha a közgyűlés ezt most meggondolná s a megfelelő javítást megtenné rajta — véleményünk szerint — igen helyesen cselekednék.

Még csak röviden — egyet. Valaki az „*Ellenzék*“ 22-iki számában „Quem dii odere..“ cim alatt kesereg, sőt súlyosan vádaskodik a küszöbön álló változások miatt. Emlegeti „az egyházi törvények hyerarchicus tendentiáját“, „a csekély tiszteletet, amelyben a tanári pálya *a felekezet kötelékében* részesül“, hogy a kollégiumok kormányzatát „*idegen* (sic!) elemekkel cserélik ki, s a tanári munka érdemét külső tényezők tekintélyének emelésére fordítják“, amikor a tanárt kizárják az intézet kormányzatából, „amelyben pedig maholnap bármely megbukott tanulója, idők multával maga a *pedellus* is hivatott tag lehet.“ Szegénységi bizonyítványt állit ki magáról — mondja tovább — az a fentartó hatóság, melynek tanárai... a szakszerü *állami* ellenőrzés mellett is ilyen *kiméletlen* **külső** beavatkozással vannak körülvéve.“

Ez és hasonló felfogással lehetetlen vitába ereszkednünk. Csak azt kell megjegyeznünk, hogy ime, nem az uniformizálás (amitől messze vagyunk!), hanem ezen idézetekből is kiérezhető szellem az, ami a küszöbön álló változtatásokat szükségessé tette. „*Iskoláink az egyház testéhez tartoznak!*“: ennek a majdnem frázissá lett igazságnak valósággá kell ismét lennie. Ebben tessék a tanári testület erkölcsi súlyát keresni s akkor ez a súly soha sem fog lefelé szállani a felekezet körében, hanem folyton emelkedni!

Ennek belátása és érvényesítése lesz az első hatalmas lépés a külső tekintély helyett a belső: az erkölcsi suly emeléséhez. Nem „idegen, többnyire papi tekinteteknek akarjuk alárendelni az iskola és tanár tekintélyét és függetlenségét“ — amint állítja az iró — hanem egyszerüen meg akarjuk tartani magunknak és egyházunk vallás-erkölcsi céljai szolgálatának — sok áldozattal fundált és fentartott iskoláinkat!

A theol. fakultás vagyonügyei rendezéséről.

Ismeretes, hogy kerületünk vezetőit évek óta foglalkoztatja theológiánk vagyoni ügyeinek rendezése. Az ismételt előterjesztések után az egyh. ker. közgyűlés a kérdés tanulmányozását egy bizottságra bízta volt, melynek munkálatai alapján az Igazgatótanács most tesz előterjesztést a közgyűlésnek. Ennek alapelveit a tagok tájékoztatása végett az alábbiakban ismertetjük:

„1. A fakultás anyagi ügyeinek végleges és gyökeres rendezése végett a fakultás részére évi 18000 korona újabb s állandó jövedelem biztosítandó, mely 18000 korona fedezetül szolgálna:

a) az internátusba felvett theol. ifjak által „lakásdíj“ címen a lakásért, fütés és takarításért fizetendő elengedhetetlen és nem csökkenhető évi 40—40 kor., amely forrásból 4000 kor. bevétel irányozható elő. Az eddig fizetett 200 kor. teljes ellátási díj, mint teljes összegű konviktusi díj maradjon fen;

b) az egyházkerület által a felemelt államsegély terhére évi 14000 kor. volna még a fakultásnak juttatandó az eddigi 5000 koronán kivül.

2. Ha a fakultás részére ezen 18000 kor. biztosíttatik: akkor bizottságunk véleménye szerint fakultásunk Előljárósága vagyonkezelési autonomiával volna felruházandó.

3. Az autonom vagyonkezelés esetében, ennek egyszerüsége s olcsósága érdekében fel volna hatalmazandó az Előljáróság, hogy az Emke-tér 3. sz. házat, az Igazgatótanács jóváhagyásától feltételezetten áruba bocsáthassa, eladhassa, ha az így nyert árból a ma onnan nyert tiszta bevételnél nagyobb jövedelem volna elérhető.

4. Különösen a kellő alapok hiányában levő internátus, illetőleg konviktus megszilárditása végett javasoljuk, hogy

a) a fakultás költségvetésében és számadásában az e címen befolyó díjakon kívül a Baldácsy-alapból vett 2000 kor., a Gecse-alapból adott 3000 kor. évi jövedelmek s a felavatott lelkészektől szedett díjak a mondott szükségletek, illetőleg kiadások fedezésére irányoztassanak elő s számoltassanak el.

b) A konviktusi, jelenleg fennálló házi kezelés ideiglenes felfüggesztésével próbaképen hozasék be a jövő tanév elejétől fogva a vállalkozói bérleti rendszer, mely, ha bevállnék, állandósíttatnék is.

c) A tápintézeti és internátusi kezelés körül elérhető megtakarítások egy tápintézeti alap létesítése végett további rendelkezésig tőkésíttessenek.

Javaslataink indokolását van szerencsénk az alábbiakban előterjeszteni.

1. A fakultás alaptőkéje 12 év leforgása alatt 120000 koronával fogyott. Ennyit emésztett meg az évenként visszatérő számadási hiány. Az 1906. év folyamán is a számadás több, mint 11000 korona hiánynyal zárult s ez évben a tőkéből közel 40000 korona íratott le. Ennek a rohamos tőke és jövedelem apadásnak az lesz a következménye, hogy egyfelől a fakultás elveszti vagyonát, másfelől a nagyközönség a legteljesebb bizalmatlansággal telik el az intézet jövőjét illetőleg. Minthogy pedig kisebb segélyek a bomlási processust csak lassítják és megakasztani nem tudják: azért a folyton újból és újból rendelendő kisebb segélyek még aggályosabbnak tüntetik fel a fakultás vagyoni biztonságát. Ezért ajánljuk a gyökeres és végleges rendezést. A fakultás előljáróságának általunk is felülvizsgált s jónak talált normál költségelőirányzata igazolja, hogy az évi 18000 korona most rendelendő jövedelem-többlet, a várható egyéb jövedelmek és megtakarítások a fakultás mai kereteinek állandó fentartását biztosítják.

a) Az internátusi díjak emelését a megdrágult életviszonyok, a piaci árak indokolják. De, mert, ha az eddigi díjakat emelnénk 40—40 koronával s egy cím alatt szednénk azokat, a fél és negyeddíj kedvezmények folytán kevés jövedelem-többlet volna elérhető: ezért választottuk külön a lakásdíjat a konviktusi díjtól. Amannál nincs semmi kedvezmény, ez utóbbira nézve fenmaradnak a ker. közgyűlés mult évi határozatai. Hogy csak a theológusokra nézve javasoljuk a takásdíjak kirovását, annak az az oka, hogy a tanárjelöltek által fizetett évi 400 kor. még ma is teljesen fedezi a tápintézeti és internátusi ellátás költségeit, sőt felesleget is ad.

b) A 18000 koronából még hirnyző 14000 koronát az egyházkerületnek kell magára vállalnia, mivel más fedezeti forrás nem található.

2. A fakultás autonom vagyonkezelését ajánlatossá teszik a következő okok:

a) a nagyközönség érdeklődése a fakultással szemben így jobban ébren tartható s fokozható;

b) az intézet anyagi és szellemi érdekeinek mérlegelése egy kézbe kerülnek s így az eddig kétfelé mérlegelés káros következményei kiküszöbölteinek;

c) a vezetés s kormányzás intenzivebbé s a felügyelet a főhatóság részéről közvetlenebbé válik;

d) a központi igazgatás túlzsufolt munkakörére nézve is könnyebbedést jelent a fakultás autonom vagyonkezelése.

Természetes dolog, hogy az Előljáróság szervezetét, ha ez nem volna a feladathoz megfelelőnek tekinthető, módosítani lehetne.

3. Minthogy eddig a tápintézet és internátus

költségei okozták legfőbbképen a fakultásnak felettébb kedvezőtlenre fordult vagyoni ingadozását, ezért bátorkodunk arra figyelmeztetni, hogy egy konviktusi alapot kell teremteni, mely idővel legalább is a kedvezmények okozta terheket elbírja hordozni. Ezért javasoljuk, hogy a konviktus és internátus céljaira a díjakon kívül némely jövedelmek biztosíttassanak.

a) A Gecse-alap filantropikus természeténél fogva, az az alap jövedelméből a fakultáshoz rendelt 3000 korona hasonlóképen a Baldácsy-alap 2000 koronája is ilyen természetű okokból erre a célra volna rendelhető.

b) A házi kezelés ideiglenes felcserélését azért javasoljuk, mert e mellett a konviktusi ellátás naponként és fejenként mintegy 1 kor. 30 fillérbe került, holott p. o. a ref. collégiumban a bérleti rendszer mellett 80 fillérbe kerül. Hacsak 10—20 fillér megtakarítás volna elérhető, már ez is tisztes összeget tenne ki.

E jelentést igazgatótanácsunk elfogadta s végleges jóváhagyás végett a ker. közgyűlés elé terjeszti.

Kolozsvár, 1907. május 16-iki ülés.

Pünkösti Pál.

A pap a templomban.*

(XIV. Levél.)

E levelemben arról szólok, hogy milyennek kell lenned a templomban. Különös dolog ugyan erről beszélni, de más vonatkozásban alig tudnám elmondani az ide tartozókat. Eddigi fejtegetéseimből már kivehetted, hogy, felfogásom szerint, mindenütt papnak kell lenned, de mégis állítom, hogy különösen a templomban kell lelkipásztori mivoltodnak érvényesülnie. Nem tudom, te is úgy gondolkozol-é e tekintetben, de én első sorban a templomról ítélem meg az illető egyházközség tagjainak, főképen pedig a gyülekezet élén álló lelkipásztornak buzgóságát. Valami fájó lehangoltság lopódzik szívembe mindannyiszor, valahányszor olyan templomba lépek, ahol az elhanyagoltság jeleivel találkozom. Rossz padló, rozoga, poros padok, pókhálós, töredezett ablakok, nyikorgó, nehezen betehető ajtók, rongyos takarók, mindig busítanak, lehangolnak. Kívül a cinteremben disznó-turások, magasra nőtt burján, szóval a gondozatlanságnak leverő, elszomorító jelei. Nem a szegénység bánt, hanem a rondaság, a nemtörődömség, mely mindenfelől feléd kiált. Bizony kemény ítélet azoknak látása első sorban a lelkipásztorra nézve. Tapasztalásból állíthatom, hogy nincs olyan gyülekezet, melynek tagjai, bármily szegények lennének is különben, megfelelő buzdításra templomukért áldozni készek ne volnának. Csakhogy, amint az otthonnak a házi asszony a lelke s annak szeretetteljes gondoskodása teszi lakályossá, vonzóvá még a legegyszerübb háztájt is, úgy a gyülekezetben a buzdítást, a kezdeményezést, a figyelmeztetést első sorban a lelkipásztortól, annak az Úr háza iránti szerelmétől várják s várhatják is méltán hívei. Hát kinek legyen a rend, tisztaság iránt érzéke, ha a magasabb műveltséggel bíró papnak nincs, talán a kurátornak, az egyházfiaknak, vagy tán a harangozónak? Nekik munkát jelent az ilyen teendő s ha serkentés nem nógatja őket, ritkán látják meg azt, amin fáradságukkal kötelesek volnának segíteni. Még ott is gyakran figyelmeztetni kell ezekre a teendőkre az illetőket, ahol ékesen és rendben vannak mindenek, mennyivel inkább kötelesség ezt végezni ott, hol romlás, pusztulás, rendetlenség fogadja hivatalba lépéskor. Nem tudom milyen állapotok várnak egyházközségedben, de jól jegyezd meg, hogy ha e tekintetben mulasztások vannak, azoknak pótlását tőled fogják várni s ha tán megütődéssel fogadnák is eleinte erre vonatkozó felhívásaidat: lassanként az utánnagondolás megérleli bennük azt a tudatot, hogy a templomot elhanyagolniok nem szabad s rövid idő mulva tapasztalni fogod, hogy hívó szavadra készséggel hoznak rendbe mindent. De meg kell jegyeznem, csak akkor mutatkozik majd ez az eredmény, ha a hívek meggyőződnek a te buzgóságodról is. Ennek a buzgóságnak azonban korántsem csak abban kell állania, hogy a rendetlenségeket, a hiányokat észre veszed, azokat állandó, szeretetteljes figyelmeztetéseiddel elenyésztetni igyekezel, hanem abban is, hogy az Úr házát az ige hírdetésével igazán a mennyország előpitvarává teszed. A templomot sokan tán csak szokásból keresik fel, de hogy ez a szokás életszükséggé váljék, ez legyen igehírdetéseddel állandó törekvésed. Hogy híveid ne testi megpihenést, de lelki megujhodást, megkönnyebbülést, vígasztalást találjanak ott, ebben látom én a te buzgóságodnak mértékét. Valóban nehéz, felette nehéz feladat ez. De nem lehetetlen. A hit hallásból vagyon. Neked módodban áll a hallást felhasználni. A templomban tied a legkiemelkedettebb hely: a szószék. Mikor ott megjelensz, ajkadon csüng minden figyelem s ha buzgó könyörgésben az örökkévaló trónja előtt bemutattad a szíveknek hálaadását, az ige felolvasása után nemcsak a tekintetek fordulnak feléd, de a lelkek érdeklődése is. Várják tőled a tanítást. Már most attól függ az eredmény, hogy hogyan prédikálsz? Vajjon lebilincseled-e hallgatóid figyelmét, vagy pedig pár mondatod után már másfelé kalandozik az elme s aztán szavaid zenéjének hatása alatt, tompultan álomra szenderülnek a szemek is? Ha abban, amit mondasz, nem lesz egyéb csak szó, szó és ismét szó, vagy lesz tán mag is, de fent, a gyönge elmék által el nem érhető magaslatok körül repkednek az eszmék töménetlen sergei, avagy a magasabb regiókban is jártasak előtt, csak köznapi szólásformák alakjában csillan fel itt-ott valami, csodálkozhatsz-e, ha a szellem megfelelő táplálék hiányában el-el kalandozik s a csendes tétlen szemlélődésben lassanként elálmosodik? A szóz.hatag álmosítólag hat, mint a malom egyhangú zúgása, s mikor megáll, okozza az ébredést. Arról nem írhatok, hogy miről prédikálj, hiszen minden bizonnyal tudod, hogy Isten igéjének a szolgája vagy, tehát Isten igéjét, mely tökéletesen az evangeliumban nyílvánult, kell hírdetned, de szólok arról, hogy hogyan kell hírdetned azt, illetőleg prédikálásod foganatos volta mitől függ. Tapasztalatom az, hogy nem a művészi előadástól, nem a hang minőségétől, a papnak tüzes, vagy lanyha előadásától, hanem a lelkipásztor meggyőződésétől, hitétől. E nélkül lehet valaki jó szónok, vagy lehet rossz szónok, de igazán pap, tanító-mester, evangelium hírdető nem lehet soha sem. A meggyőződés erejét nem pótolhatja semmi sem. Az, aki tán osak olykor, mint kiváló alkalom szónoka, vagy itt-ott esetleg megjelenő igehírdető lépik fel, meg lehet, hogy ügyes, jó előadással, az ujdonság, szokatlanság okán, még benső meggyőződés nélkül is érhet el, a hallgatók részéről magasztalással emlegetett hatást, de hogy hatása állandóan ilyen legyen, hogy vetése, mint a magvetőé évről-évre teremje a kalászt ott, ahol ő a megszokott, újdonság ingerével többé nem ható szónok, arra igazi benső meggyőződés és hit nélkül képtelen. Ezért végtelen fontos a papnevelés kérdése. Azt hiszem, észre vetted te is, hogy a theológián minden tanulmány azt a célt szolgálja, hogy benső meggyőződéstől áthatott, igaz hittel bíró lelkészek képeztessenek. A kételkedés, az

* E részt a „Gyakorlati levelek egy kezdő lelkipásztorhoz" c. füzetből, melynek mult számunkbeli bírálatát irója „igaztalannak" találta, a szerző kérésére készséggel közöljük; megjegyezvén, hogy ez az a rész, melyet bírálatunk is mint a többi felett kimagaslót értékelt. Szerk.

ingadozás a hit dolgában, különösen a mivelt elemben meglehetősen el van terjedve. Bizonynyal, a felületes vallási nevelésnek kifolyása ez. A tanításban még mindig több súlyt fektetnek az elhinni valókra, mint magára a hitre, magára a Krisztusi tanra kevesebbet, mint a Krisztusról szólóra s kevés gondot arra, hogy a Krisztusi életelvnek mindennél többet érő voltát magával az élettel, lélektani alapon bizonyítsák az illetőknek. Igaz, nehéz dolog ez. Egy benső meggyőződéstől teljesen áthatott lelkipásztor is csak hosszas lelki tusakodásokon keresztül juthat el annak a tudatára, hogy a Krisztus által kijelentett igazság, az emberi léleknek minden szükségeit teljesen kielégítő jó s hogy ennek az életben cselekedetek által való megvalósítása az anyagi, a testi életre nézve is az egész emberiségnek és az egyénnek is legtöbbet érne. Pedig erre a meggyőződésre el kell jutnod, hogy másokat is oda nevelhess. Ismerned kell az emberiség mivelődéstörténetét, hogy az abban kifejlődött egyes alakulatoknak előidéző okaiban mindenütt rámutathass arra, hogy annak romlást, pusztulást okozó volta a tiszta erkölcsök megsértésével, vagy áldása azoknak betöltésével állott kapcsolatban. A tapasztalalokon kell teméntelent építened, mert az itt feltáruló jelenségek a valláserkölcsi élet mezején csak úgy bizonyítanak, mint a phisikai világban az érzékek alá eső tények. Ne az legyen a nevelésben, tanításban törekvésed, hogy az illető ezt vagy azt igazságnak elfogadja csak azért, mert Péter vagy Pál mondja, hanem az, hogy igazságnak ismerje el azt saját lelkének benső bizonyságtétele alapján is. A „miért?“ kérdés elől nem szabad kitérned, de, hogy megnyugtató feleletet adhass reá, ismerned kell az azzal kapcsolatosan felmerülő lelki mozzanatokat is, s mint az ilyeneknek gazdag, kimeríthetetlen tárházát, a bibliát, melynek igaz értékét épen ez a tulajdonsága adja meg. Valóban igaz állítás az, hogy a jó pap holtig tanul, de korántsem csak a könyvekből, hanem mindenek felett az eléje táruló mindennapi élet gazdag változataiból is. Az örök valláserkölcsi igazságok is az élet szemlélődéséből, egyéni tapasztalatok, benső észrevételek útján leszürt eredmények, de a sajátunkká egyszeri hallás, kijelentés által még nem lesznek, csakis úgy, ha mi is képesekké válunk ugyanarra a nézőpontra emelkedni, a benső átalakulásnak azt az útját végig járni.

Nos hát ezt az útat kell megtenned neked is, hogy félelem és gáncs nélküli kalauz lehess híveid számára. Néked ismerned kell a tájékot teljesen s bíztosan haladnod elől nemcsak a kies helyeken, de a zord sziklák, szakadékok között is, sőt bátran le kell szállanod olykor az örvényt rejtő mélységekbe is, hogy a tévelygőt észre térítsed. És ezt mind megfelelő, alkalmas módon kell végezned. Néha csak lépésben is alig mehetsz, mert nagyon gyöngék és fáradtak kiket vezetned kell, máskor a tulbuzgók, az erősek megelőzni akarnak s mintegy nógatnak a sietésre. Nagy bölcsességre lesz szükséged, hogy járásod egyenletes legyen, hogy messzire ne maradjanak megetted a gyöngék, az erőtlenek se, de a megelőzéstől, a vezető nélkül való haladástól visszadöbbenjenek a sietők, a gyorsan menni akarók is.

Nem veszed-e észre, hogy felette nagy felelősséggel jár ez a kalauzoló szerep s nem látod-e be, hogy ezt a felelősséget csak a bíztos tudás, az igaz benső meggyőződés, a rendíthetetlen hit adja meg arról, hogy te ismered a célt, melyet el kell érned s bíztos vagy az út felől, mely oda vezet. Ha ilyen lelkipásztor lész, szavaid nem pusztába hangzanak el, megérti, megsejti a te nyájad pásztorának igaz, hűséges voltát s készséggel hallgat intő, figyelmeztető, vigasztaló szavaidra. S itt már szinte mellékes kérdés az, hogy milyen hangon, milyen magatartással, milyen szónoki fogásokkal, kifejezésekkel intézed, mint pásztor nyájadhoz a te beszédedet: az igazság, mely szavaid tartalma leköti, megragadja, együttérzésre készteti a hallgatókat még, ha szinte suttogva beszélnél is, vagy ha mennydörgés zengése harsogna ajkaidról.

A benső meggyőződés és a rendithetetlen hit átélését kiérzik a hallgatók a szónok szavaiból s jóra buzdulnak annak hatása alatt. Természetesen az, hogy valaki meg van győződve a keresztyén vallás igazságairól s van éltető hite is, távolról sem azt teszi, hogy már az illető ennek alapján tanítómester is lehet. Ez csak a csiszolatlan, de az értéket jelentő gyémánt, forgalomba hozatala azonban gondos köszörülést kíván, a sziklarepedésből gazdagon előtörő forrás, melynek alkalmas mederben kell tovább folydogálnia, hogy a völgyek rónáinak termékenyítő áldásul szolgáljon. Fáradsággal tudatos meggyőződéssé vált hitedet alkalmas formában, gondosan kidolgozott beszédben kell másokkal közölnöd, őket hasonló meggyőződésre vezérelned. Ez pedig sok munkát ad akár te szerkeszted a beszédet, akár a más által kidolgozottat használod fel. Az előbbi esetben sokszor nehéz töprengés, nagy elmélyedés eredményezi csak a megfelelő alakot, az utóbbi esetben pedig sok olvasás, utánjárás juttat a te lelkedben élő igazságot híven kifejező beszédhez s még akkor is itt-ott egyéni sajátosságodhoz mérten változtatni kell azon. Ezen kívül pedig így, vagy úgy legyen, tanulnod kell. A gondosan kidolgozott, vagy kíválogatott beszéd kifejezései a leírás, vagy elolvasás után még nem rögzítettek, hogy ilyenekké váljanak az elmében, *be kell tanulni azokat. És itt eljutottam ahhoz is, hogy tapasztalatomat elmondjam a készülésre nézve.* Ha már tisztában vagy a tárgygyal, melyről beszélni fogsz s készen a forma is, mellyel elő akarod adni a kiválasztott tárgyat, hozzá kell kezdened a tanuláshoz. Háromféle módját ajánlhatom a készülésnek. Az egyik a szószerinti betanulás, mikor a már előzetesen jól ismert eszmemenetű beszédnek kifejezéseit is teljesen emlékezetbe vésed. Ez a legfáradságosabb, de legbiztosabb is. Soha nem tudhatod előre, hogy a határozott időre kitűzött istentiszteleten teljesen zavartalan, nyugodt kedélylyel jelenhetsz-e meg? Egy váratlanul jövő rossz hír, családodban hirtelen előállható betegség, véletlen szerencsétlenség, könnyebb természetű, de épen akkor fellépő muló baj, mind nehezíti az elfogulatlan gondolkozást s így nagyon jó, ha teljesen készen, még kifejezéseidben is biztos vagy, mikor az Úr hajlékában megjelensz. Meglehet, hogy ha az előbb említett körülmények hatása alatt állasz, ilyenkor előadásod kezdetén némi gépiesség is érezhető leend, de tárgyadnak szeretete csakhamar megkap, magával ragad s bensőséget nyer előadásod. Ha pedig teljesen zavartalan kedélyhangulattal jelenhetsz meg, biztonságod van az előadásban, valami kibeszélhetetlen gyönyörűséget is nyújt magadnak és hallgatóidnak is. Az ilyen készűlési módnak van ezenkívül még egy nagy haszna, az, hogy lassanként nagy s reád nézve felette szükséges szókincshez juttat. Ezért, ha igazán jó szónok akarsz lenni, csak ezt a készülési módot ajánlhatom. De ismétlem, jól el kell készülnöd annyira, hogy előadás közben ne a betanult kifejezést keresse elméd, hanem csünghessen egészen az eszméken, melyeknek csak előterjesztési formái a kifejezések. A második készülési mód az, amikor a beszéd főtételét, aztán az annak érdekében csoportosítandó eszméket, a menetet is jól megjegyzed, tudod, szóval a beszéd váza egészen elmédben van s csak azoknak felöltöztetése s kifejezések hiányoznak. Ezt az előadás menetére hagyod. Ez a készülési mód sem helytelen, de nagy szóbőséggel kell birnod, hogy kifejezéseidben változatosság legyen s így egyhanguvá ne légy. Erre kivált fontosabb alkalmakkor, azért nem bizhatod magadat, mert nyomott,

vagy zavart kedélyhangulat mellett, a legjobb akarattal is, szaggatott, szétforgácsolt, könnyen mesterkélt lehet előadásod. A szabatos kifejezéseket lehet, hogy a benső hév erejével, vagy az érzelmes hanghordozással pótolgatod, de biztonságodnak hiányát megérzik hallgatóid is s ez szokott figyelmüket zavarni fogja. Még inkább áll ez a harmadik készülési módról, mikor csak a tárgyakat ismered előre, a főtételt s némileg az indokolás menetét s aztán bizva tehetségedben, azt hiszed, hogy így is ki tudod fejteni mondanivalódat. Ez is előfordulhat olyankor, mikor váratlanul, késedelem nélkül kell istentiszteleten prédikálnod. De rendszeresen így eljárni, nagyon hibás dolog lenne. A végnélküli ismétlések, ide-oda csapongások, hosszadalmas fejtegetések, a befejezéshez sehogy eljutni nem tudás nemcsak a hallgatóságot, hanem téged is nagyon kimerítene s lassanként híveidet a templomba járástól is elidegenítené. A templom szent hely, tekintsd annak főképen te s ezt mutasd beg azzal, hogy hű sáfár vagy a reád bizott talentumok értékesítésében s ami ennek legjobb eszköze, a prédikálást igaz buzgósággal használd s legyen gondod arra is, hogy sáfárkodásodban segítségedre legyenek híveid is az által, hogy a templomban ne csak hallgatók, de közreműködők is legyenek. Ezért fektess súlyt a gyülekezeti énekre. Hass oda, hogy az egyházi énektanítás az iskolákban rendszeresen történjék s mikor az idő engedi, a tanuló gyermekek, tanítóik vezetésével a templomban megjelenjenek, énekes könyvet hozzanak s ott buzgón énekeljenek. Az, aki résztvesz a gyülekezet énekében, szivesebben jár a templomba s figyelmesebb hallgatója az Úr igéjének, de ne elégedj meg azzal, hogy csak a férfiak énekeljenek, reá kell szoktatni a nőket is. Te magad pedig járj elől mindenben jó példával. A templomot ne csak akkor látogasd, mikor te szolgálsz, hanem akkor is, mikor más végzi az istentiszteletet. Ahol két, vagy több lelkipásztor van s így felváltva szolgálnak, elszomorító s rossz hatású, ha a szolgálaton kívül levő, még vasárnap sem keresi fel az Úrnak hajlékát. „Ha a barát nem böjtől, ki b.jtőljön?“ mondja egy találó példabeszéd, ha a pap nem gyakorolja a templomot, hogyan kívánhatna buzgóságot híveitől. A példaadás itt is elevenítő, vagy losujtó hatású. Erről nem szabad megfeledkeznek sohasem. Megjegyzem azt is, hogy írást ne használj a szószékben, azt azonban nagyon jól teszed, ha kifogástalanul működőnek nem tartod emlékezeted s egy kis lapocskára beszéded eszmemenetét feljegyzed s azt magad elé helyesed. Volt alkalmam látni, hogy minő kínos jelenetet idézett elő a szónoknak, zavaró körülmény miatt, hirtelen támadt feledékenysége. Azzal a nehány szóból álló feljegyzéssel ezt elkerülheted. Ajánlatos az imákat is könyv nélkül mondani, de készülj reá alaposan s ne számíts mindig az ihletre. Ennyit ezekről.

Igazgatótanácsunk üléséből.

Kolozsvár, 1907. máj. 16.

Jelen voltak: Br. Bánffy Dezső ehker. főgondnok elnök, Simó Lajos, Zeyk Dániel, gr. Bánffy György főgondnokok, dr. Bartók György püspök, Lészay Ferencz, Becsek Lajos, Incze Gerő, dr. Sárkány Lajos, Herczeg Lajos, Sándor János, Deési Gyula ig.-tanácsosok, Pünkösti Pál, Elek Lajos, dr. Kálmán János helyettes előadók és Módi Elek jegyzőkönyvvezető.

Elnöklő főgondnok az ülést megnyitván, az általa kijelölt sorrendben a következő ügyek tárgyaltattak:

I.

Váró Ferencz n.-enyedi nyug. tanár aa. beadván lemondását igazgatótanácsi állásáról, tudomásul vétetett.

Az igazgatótanácsi tisztviselői állások rendezése s a titkári állásnak lelkész jellegű egyénnel leendő betöltése tárgyában előterjesztés tétetik az egyházkerületi közgyűléshez, felhatalmazás kéretvén arra, hogy az üresen levő állások betöltése iránt ugy most, mint jövőben az igazgatótanács intézkedhessen, tekintettel arra, hogy a végrehajtási Utasítás javaslat szerint tisztviselőknek ugy a kerületi közgyülésen, mint az igazgatótanácsban csak tanácskozási joguk lesz.

A kolozsvári theol. fakultás anyagi helyzetének javítására vonatkozólag beérkezett bizottsági javaslat egyhangulag elfogadtatván, annak értelmében előterjesztés tétetik az ehkerületi közgyűlésen.

A kolozsvári theol. fakultás gyakorlati tanszékére pályáztak dr. Bartók Jenő, aki azonban vissza lépett; Csekme Ferencz, Ravasz László, dr. Szakács Albert és Vásárhelyi Boldizsár. E pályázatok a közgyülés elé terjesztetnek azzal a bejelentéssel, hogy a tanárjelölő bizottságban az előadói tisztet a h. tanügyi előadó fogja betölteni.

II.

A zsinati törvények életbeléptetése és végrehajtására vonatkozó javaslat kinyomatva készen levén; a közgyűlési tagoknak megküldetnek s előterjesztik a közgyűléshez.

A szebeni egyhmegyében Somogyi Albert helyébe Somoghy Lajos, Szalánczky Jenő helyébe Szalay Ferencz; a sz.-szolnoki ehmegyében Diószegi Mór helyébe Ignácz Márton kerületi képviselőkké történt megválasztatása rendbe találtatván, végleges igazolásuk a közgyűléstől kéretik.

Az országos közalap végrehajtó bizottságba Hegedüs Sándor helyébe egy tag választása, az egyetemes adóügyi végrehajtó bizottságba 2 rendes és egy póttag választása iránt előterjesztés tétetik a közgyűléshez.

A rendkívüli egyházi adó tárgyában kelt 1129 jkvi sz. zsinati határozat kihirdetése iránt előterjesztés tétetik a közgyűléshez.

A bemutatott s tudomásul vett *ügyforgalmi kimutatás* szerint beérkezett a mult havi ülés óta 439 drb., ebből kiosztatott Pünkösti Pál h. számvevőnek 210; Elek Lajos titkár helyettesnek 107; dr. Kálmán János h. tanügyi előadónak 119 és Váró Ferencz előadó-tanácsosnak 3. Ezekből elintézetlen 190 s a korábban beérkezett ügydarabokból 44.

A köpeczi Nagy családi alapítvány kezelősége által egy erdőrészlet vásárlásáról kötött szerződése jóváhagyatott.

A m.-vásárhelyi ref. dalkör alapszabályai ajánlással fölterjesztetnek megerősítésre a belügyminiszterhez.

A gyulafehérvári s. lelkészi díjlevél jóváhagyatott.

A mócsi róm. kath. lelkész által áttérési ügyben elkövetett szabálytalanságról szóló esperesi jelentés alapján mindenekelőtt a keresztlevél megvizsgálása elrendeltetett.

A szamosujvári kántori állás szervezésére kért segély nem volt megadható.

A konvent értesítése alapján a Zsin. Törvények ára darabonként 3 koronában kiútaltatott.

A mezőörményesi papitelek vásárlására 200 korona előleg kiútaltatott, útasíttatván esperes aa. a papilak építésről terv és költségvetés bemutatására, felhatalmaztatván mérsékelt költséggel a telek bekeríttetésére.

A perecseni ehk. kérése kápláni kongruának visszamenőleg leendő folyósítása iránt, föl sem terjesztetett a kongrua kezelő bizottságához, miután annak teljesítése ki van zárva.

A tordosi anyakönyvben a közoktatási miniszternek valamelyes adatok helyszini megtekintésére engedély adatván, ehkerületünk részéről bizottsági tagul Bodor János aa. fölkéretett.

Incze Ferencz fegyelmi költségei, kongruája terhére a delegált bíróságnak kiadatnak.

Az alsó-ilosvai beteg lelkész mellé kápláni állás szervezése engedélyeztetett.

Medgyasszai Mihály ellen hivatalból indított fegyelmi vizsgálat iratai áttétetnek a fegyelmi főtörvényszékhez végleges ellátásra.

A mocsolyai papi állás további üresen hagyása nem volt megengedhető.

A karói papi díjlevél jóváhagyatott.

A dévai kántori állás betöltésére vonatkozó iratok letétetnek az ehmegyéhez az ott levő felebbezés elbírálásánál leendő figyelembevétel végett.

(Vége köv.)

IRODALOM.

E rovatban minden munkát megemlítünk, ami szerkesztőségünkbe elküldetik, de hosszabb, birálatos ismertetésre nézve a szerkesztőség fentartja saját elhatározását.

„Bevezetés a gyakorlati theológiába. *Theológiai magántanári vizsgálatra irta:* ***Ravasz László.*** *1907. Ára?“.*

A 95 oldalra terjedő munka a „Bevezetés“ után négy fejezetben tárgyalja a gyakorlati theológia alapvető kérdéseit és pedig:

1. A gyakorl. theol. történetének főirányait;
2. Az egyházat;
3. Az egyház életének functióit; és végre
4. A gyakorlati theol. mivoltát és elágazásait.

A *„Bevezetés“* a gyakorlati theológia alapkérdése felől tájékoz: *„tudomány-e a gyakorlati theol. vagy technikai eljárási szabályok halmaza?“* Van-e törvényeken nyugvó elméleti igazsága és ebből folyólag, gyakorlatilag irányító és kötelező ereje? Van-e benső egysége, vagy csak külső rámák tartják össze? Ezen alapvető nagy kérdésre az egész munka adja meg a választ, mely összefoglalva így hangzik: *a gyakorlati theológia az anyaszentegyház életének bölcseletc*, közelebbről: az anyaszentegyház biológiája — *élettana.* Az egyházi életet úgy fogja fel, mint eleven organizmust, amelynek megvan a maga lényeg — és jelenség világa s a lényegben normája, mely szerint a tényleges jelenségeknek alakíttatniok, reformáltatniok kell. Van ideálja s ennélfogva vannak reformtörekvései. Azonban ideálja nem ködben uszó fantom, hanem *személyes élettapasztalaton nyugvó* s így reformja is prófétai lendülettel s apostoli buzgalomra való kényszerítéssel teljes.

Ennek a végtelen nagy horderejű igazságnak levezetése, kifejtése és igazolása képezi a munka tárgyát.

Az *I. Fejezet* ez igazság felismerése felé való történeti haladást mutatja fel *„a gyakorlati theol. történetének főirányai“* ismertetésében *Nagy Gergely* „Liber pastoralis curae“ c. művétől a legújabb idők törekvéséig *Niebergál:* „Hogyan predikáljunk a modern embernek?“ c. művéig. És ez a történeti áttekintés nem könyvek cimeinek és jól-rosszul kivonatolt tartalmának ismertető sorozata, hanem a Baur történetfilozófiai felfogásával rokon elveken épülő: a helyesebb, tudományos felfogás előhaladását mutató. Az eszme, amint a maga örök, absolut tartalmát mind jobban kifejezésre juttatja. A tudománynak s neki megfelelő gyakorlatnak emelkedése ez a középkori egyházon, a reformáció korában és hatása alatt, a prot. scholasztikán, a pietizmuson, Kant, Schleiermacher (Nitzsch, Schweizer) Hegel (Marheinecke, Moll, Kuzmany, Zezschwitz) iskoláin, van Oosterzee-n, Vinet-n keresztül egész az új kanti iskola legmodernebb képviselőiig (Ritschl, Th. Harnack, Achelis), az új schleiermacheri Krausson és Bassermann-on át Baumgarten Ottóig és az ő folyóirataig („Monatschrifft für die Kirchliche Praxis“.) Mindenütt az az élesen látó filozófiai tekintet, amely az alapelvben azonnal felismeri és megláttatja olvasójával is a *rendszert* annak összes előnyeivel és hátrányaival. Igy jut el történetileg arra az álláspontra, amely modern ugyan, de positiv, a megelőző negativ modernizmussal szemben, amely a rombolás után az *építést* hangsulyozza és követeli s amelynek tétele ez: ***„Személyivé kell tenni a keresztyénséget, mely maholnap csak történeti kincs lesz!“***

A *II. Fejezet* (Az egyház) *valláspsychológiai uton*, tehát lélektanilag vezeti le ezt az igazságot, illetőleg állítja fel e követelményt. A vallás személyes életviszony Isten és ember közt: ez kiinduláspontja; ennélfogva itt csak annak van értéke, amit *személyesen* ***átéltünk.*** Ennek negativ jelentkezése: a *váltság* érzete, positiv tartalma: a *szeretet* birtoklása. Ennek érvényesülését a világban, tehát lelkemből kilépve, — *projectionak* nevezi. Az üdv (szeretet) mint birtokom, a világhoz való viszonyában feladattá, munkává, hivatássá lesz: a kegyesség átmegy munkába: *a vallás erkölcsiségbe* és az ugyanazon lelkületüekkel szükségszerű közösségbe lépve (prolongació) létrehozza az — *egyházat*, melyben három tevékenység van (a kegyesség vagy hit psychológiai tartalmából kifolyólag) u. m.: *a hitnek kifejezése, a szeretetnek megélése és a reménység* (az átalakító reform ereje) *munkálása.* Ezeknek megfelelnek: 1. *a hitvallás*, 2. *szeretet-munkásság* és 3. a *nevelői*, illetőleg *térítői* munkásság. Az egyház életének e funkcióival a III. Fejezet foglalkozik részletesen. A II. Fejezet hátralevő része (20—25. §.) az egyház fogalmát tisztázza vallási és jogi oldaláról bibliai és historiai alapon sorra véve a római egyházat, a reformációt, a jogi orthodoxia massiv confessionalismusát; tisztázza a történeti egyház (látható) és istenországa (láthatatlan egyház) viszonyát, a reform jogosultságát és határait, elvét és mértékét az egyházban (J. Kr.-sal való személyes életközösség, épülés és építés.)

A *III. Fejezet.* (Az egyház életének functioi) ebből a Kr.-sal való életközösségből, személyes élettapasztalatból vezeti le mindenek előtt *az egyetemes papság* protestáns alapelvét s ennek a socialis alakulás folytán szükségessé váló átruházásából *a papi hivatalt*, mint hivatást és munkakört. Itt jön szóba az a nagyjelentőségű kérdés, hogy: *minő viszony van és lehet a lelkipásztor személyes hite és a gyülekezet közhite közt s mi foly ebből?* Hogy áll e részben a dolog a római egyházban, hogy a prot. orthodoxiában? (Kölcsönös összeütközések és kiegyenlítésük formái). Elv: a lehetetlen *tanegységet* (theológia) a protestantizmus a *hitegységgel* („a Szentlélekben való közösség“) kell, hogy helyettesítse. Nem theológiát, dogmát, vagy ezeket kerülendő, csak száraz morálizálást kell predikálni, hanem *vallást*, evangéliumot, hittapasztalatot, átélt valóságokat, bizonyosságokat. *Ez a* ***hitvallás:*** *az egyház első functiója.*

A *második:* a szeretetéletből folyó — ***szeretet-munka.*** Ennek átruházott hatáskörű hivatalosai: *presbyterek, diakonusok, diakonisszák.* (Az egyházszervezet kérdése és helyes alapelve: a *„societas fidelium“* (Kálvin)-ból levezetve. A belső épülés: a *kultusz;* (itt jön szóba egyebek mellett a *kultusz és a művészet* viszonya); a külső: a *szeretetmunkásság* és *növelő* (katekhezis) és *térítő* (misszio) munka.

A szeretetmunkásság feltétele (a szeretetben való élet) és organizálása (karitativ tevékeység nem csupán anyagi jótékonykodás!) elvei után jön a nevelő és térítő (katekhézis, kül- és belmisszio) tárgyalása s végül összefoglalásul

a *IV. Fejezet.* (A gyakorlati theológia mivolta és elágazása) schémába foglalva így:

I. *Általános rész:* az egyház lényegéről, az egyházi hivatalról és szervezetről (Ekklesiastika).

II. *Különös rész:*

a) Az egyház önépítéséről = kultusz (liturgika, homiletika).

a) Az egyh. szeretetmunkásságáról és pedig: 1. Személyes gondozás (poimenika), 2. intézményes gondozás (koinonika) együtt: cura pastoralis.

c) Az egyház növeléséről: 1. katekhezis, 2. misszio.

*

Eddig a tárgyalás kivonatos és szakgatott ismertetése; az eszmék gazdagságából — a vezetők. Birálatul mit mondjunk rá? Lapunkat a szerzőhöz benső kötelékek fűzik. Félünk, hogy az érdemelnél kevesebb elismerés is a kedvezés vádjának tenne ki az avatlanok részéről. Nagyon nehezünkre esik fékezni elragadtatásunk és mélységes lelki örömünk nyilvánítását. De megtesszük. *Szeretnénk azonban mindenkit a lélkiismerettel kényszeríteni arra, akiket illet, hogy e* ***munkát elolvassák — tanulmányozzák.***

Szegényes magyar theol. irodalmunknak gyöngye e könyvecske. A felfogás filozófiai mélysége, az átfogó egyetemes pillantás, nagy problemák helyes világításba állítása s megoldásuk kulcsának kézbeadása, világos gondolkozás, sehol sem bicsakló logika, nagy szellemek gondolat világába való belemélyedés, anélkül, hogy velük szemben önállóságát s az objectiv kritika nézpontjait elveszitené, lelkesedés a tárgya s a ker. élet nagy feladatai, a papi hivatás munkái iránt: ezek a munka jelességei. Nem csodáljuk, hogy a sárospataki theológia tudós szaktanára egész hivatali állása és tudományos reputációja mérsékletre hajtó sulya alatt is a legnagyobb dicséret hangján méltatta e művet. Szerző csakugyan érezte azt az ideáit, amely a gyakorlati theol. tanárától azt követeli, hogy az bölcsész és historikus, biblikus és dogmatikus, elméleti és gyakorlati ethikus, müvész és paedagogus legyen egy személyben. Egy fiatal embernek ily érettsége, tudásban és hitben való gazdasága igazán meglepő, ritka jelenség.

„A keresztyén vallás személyes élet az Istenben, az Atyában a J. Kr. által“: itt látszik, hogy nem tan, de átélt és éltető, gazdagitó igazság, valóság. Ami égbe ragadtatott Ilyésünkre gondolunk. a boldogult *Molnár* Albertre, kinek lelke, palástja örököse ez az ifju Elizeus. Hol fogja hordani e palástot: a gyülekezeti munkában-e vagy a tanári kathedrán: a jó Isten végzésének titka. Egy bizonyos, hogy itt vagy ott, de mindenütt a választottak kiváltságos csoportjába fog tartozni. Ezt kezeselni látszik a lélek, a tüz, mely benne él s az a szerénység, mellyel a munka „Végszó“-jában főleg a bírálóbizottság jogosult kifogásait számlálja fel s amelynek fontosabbjait magunk is osztjuk.

Irányának általános jellemzését ez idézetben foglaljuk össze:

„Az egyháznak, nem mint objectiv szervezetnek, hanem mint az evangeliumtól áthatott személyiségek szivében élő hatalomnak hangsulyozása, amely a maga munkás szeretetével a socialis bajokat orvosolja, mint belső világunk érték adó elve békességre visz és nemessé tesz: ez az uj irány ideálja.“

Jól mondja a szerző: „Mennyi munka, mennyi — áldás!“ Ah, ez a termékeny ideál! Az Isten adjon szerzőnek részt, vezető részt a munkában s áldást abban és azálfal! *N. K.*

GYÁSZROVAT.

Kincs Margit, Kincs Gyula zilahi tanártársunk egyetlen gyermeke, életének 17-ik évében f. hó 15 én megszünt élni.

A szenvedések tanyájáról örök tavaszba tért ifjú lelke. Mérhetetlen fájdalmaktól gyötört testére gyógyító álom borult. Szülein kivül vőlegénye és széleskörü rokonság gyászolja az elhunyt menyasszonyt. Igaz lélekkel fejezzük ki mi is őszinte részvétünket, kérünk megnyugvást a mélyen sujtott szülőknek — Istentől!

KÜLÖNFÉLÉK.

Lapunk mai száma a pünkösti ünnepekkel kapcsolatos munkaszünet miatt egy napot késett.

Az Országos Református Tanáregyesület közgyűlésére és a kolozsvári ref. kollegium 300-ados jubileumára körünkben időző vendégeinket meleg szívvel üdvözöljük s kívánjuk, hogy körünkben magukat jól érezve, lelkük termékenyedjék meg a régi Erdély nagy protestáns tradicióival s ez is legyen kedvező alkalom arra, hogy lélekben összeforrva, egy táborban harcolhassunk közös ideálunkért a protestántizmus örök elvei érvényesítésével újra születendő Magyarországért. A közgyülés lefolyásáról jövő számunkban tudósitunk.

A kolozsvári ev. ref. kollegium 300 éves fennállásának jubileuma kapcsolatosan Országos Ref. Tanáregyesület ez évi közgyűlésével f. hó 22-én vette kezdetét s folyt le valóságos érdeklődés mellett.

Lapunk zárta miatt most csak rövidesen emlékezhetünk meg róla s lélekemelő mozzanatairól. Az érkező vendégek s a kollegium régi növendékei már kedden délután nagy számban érkeztek, kiket dr. Török István üdvözölt a rendező-bizottság élén a vasutnál s nevükben *Dóczy* Imre tanár egyesületi elnök, köszönte meg meleg szavakban. — Az elszállásolás és ismerkedési esték után a más napi ünnepségek a belfarkas-utcai templomban folytak le. A kollegium tágas udvarán gyűlt össze a gyönyörű közönség az ország minden részéből. 10 órakor vonult be a menet a templomba dr. *Bartók* György püspök és gróf *Bethlen* Ödön főgondnok vezetése alatt. A „Jövel szentlélek Úristen“ gyülekezeti ének elhangzása után dr. Bartók György püspök emelte égbe a buzgó imádság szárnyain a meghatott lelkeket. A hatalmas templomban egy hely sem marad üresen, csak m. kir. közoktatási kormány várt képviselőjéé. — Úgy látjuk, hogy a m. kir. közoktatási miniszterium nem tartotta szükségesnek tudomást venni az ország egyik legrégibb kulturalis intézetének és magyar ref. tanügynek 300-ados ünnepéről s egy oly kultur munkásról, minő *Apáczai Geri* János volt. De ne zugolódjunk! Dr. *Török* István felolvasása a kollegium 300-ados eletéről, eléggé mutatta, hogy ez intézetnek, mint általában a magyar protestántizmusnak többször kellett martyr koszoruval megalázottan járni, mint az elismerés fényétől környezetten. Tán szebb és jobb is ez igy! Felolvasás végeztével a kollegiumi ének — és zenék az egyházi és hazafias éneket adott elő *Seprődi* János tanár vezetésével s Zsigmond Ferenc közremüködésével.

A gyönyörüen előadott ének- és zeneszámok mutatták, hogy a vezető Seprődi tanár lelkesedéssel, igazi buzgósággal és szakértelemmel végezte a betanítás fáradságos munkáját. A vezetőn és ifjakon egyaránt meglátszott a nemes ambicio kollegiumunk jó hirnevét és becsületét fentartani és fokozni. Végül az üdvözlések következtek, miket a kollegium nevében gr. Bethlen Ödön főgondnok fogadott. Elsőnek Dóczy Imre fejezte a magyar ref. tanárság és intézetek meleg testvéri üdvözletét, ez a nagy eszű, nemes lelkesedéssel és tettvágygyal teli ember, kiben a ref. tanárság igazán méltó vezetőt tisztel; gyönyörű beszédben méltatta a magyar protestáns kultura ref. intézményeinek jelentőségét a multban és tradiciói ápolásának szükségességét a jövőre nézve. Sajnáljuk, hogy e számunkban már nincs módunkban a gyönyörü beszédnek közlése. Sorban következtek a magyar tudományos akadémia (Böhm Károly), a kolozsvári tudomány egyetem (Schneller István), az Erdélyi Múzeum-Egylet (Szamosi János), a lutheránus egyház (Rietly Károly), az unitárius kollegium (Gál Kelemen), az állami tanitóképző (Répai Dániel), az állami tanitónőképző (Kovács Béla), az erdélyi tanitó-egylet szövetsége (Pallós Albert) képviselőknek szebbnél szebb és tartalmasabbnál tartalmasabb üdvözletei. Végül az egész nagy közönséget mélyen megható módon a régi tanítványok nevében, kik egyszerre felállva mintegy meghajoltak az alma mater anyai tekintete előtt, Schilling Lajos fejezte ki a régi tanítványok elevülhetetlen háláját és a kálvinista protestantizmus követésére tett fogadalmát hazafias munkában. Az üdvözletekre gróf Bethlen Ödön főgondnok felelt megindultan, az érdemet az ősökre háritva, a jelent a szerény közkatonának nevezve, azt a nagy jelentőségű következtetést állitotta előtérbe, amiket a mai viszonyok közt a kapkodó nyughatatlanság a lelkekbe kivánt vésni, hogy ime e szerény példa a kollegium történetében azt mutatja, hogy a kitartó munka, a zajtalan kötelességteljesités meghozza a maga — soha eléggé meg nem becsülhető — áldásait, ez áldást kérve továbbra is a kollegiumra, nemzetünkre és hazánkra, a gyönyörü ünnepély a Hymnusz lelkesült hangjai mellett ért véget. A tanítványok a temetőbe mentek és megkoszorúzták az elhalt tanárok sirjait, délben pedig egy 250 teritékes közebéd fejezte be a szépen sikerült ünnepélyt, amely dícséretére válik a rendező bizottságnak szellem kegyelet érzületének. Isten áldása legyen a kollegiumon, hogy álljon időtlen időkig.

A theológiai fakultás vagyoni ügyei consolidotiójára kiküldött bizottság munkálata, mely e kerületi közgyűlésen kerül tárgyalás alá, lapunk mai számában van ismertetve főbb pontjaiban. Miután az idő rövidségénél fogva a javaslat szétküldhető nem volt, a javaslat megismerésére lapunk e száma a közgyűlési tagoknak a szükséges példányszámban rendelkezésére áll a kerületi közgyűlés termében.

HIVATALOS RÉSZ.

Sz. 411—1907. püsp. hiv.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ref. egyházkerületben a kalotaszegi egyházmegyébe kebelezett *körösfői* papi állomásra pályázat nyittatik.

Javadalom; Jó lakás, 625 □-öl kerttel és gazdasági épületekkel. Kan. portio 7 hold 1197 □-öl, bérértéke 38 kor. 10 fill. Az egyházközség pénztárából negyedévi előleges részletekben 940 kor. Dézmakárpótlás félévi utólagos részletekben 214 kor. 80 fill. Stola-jövedelem 10 kor. Állami kiegészités 441 kor. 17. Összesen 1644 kor. 07 fillér, amelyből engedélyezett kiadás 44 kor. 07 fill. Az állami iskolai vallástanitásért jelenleg 120 kor. tiszteletdij.

Kötelesség: A körösfői anyaegyházközségben az összes lelkészi teendők végzése.

Pályázati határidő 1907. jun. 15.

Folyamodványok Deési Gyula esperes aa. küldendők Gyaluba.

Kolozsvár, 1907. május 18.

Dr. Bartók, püspök.

Sz. 393—907. püsp. hiv.

HIRDETMÉNY.

Az egyházi hivatalos lap f. évi 18. számában 393—1907. püsp. hiv. szám alatt a kolozsvári belvárosi kántorhitoktatói állás betöltése ügyében kibocsátott pályázati hírdetés pótlásául közzététetik, hogy:

„a megválasztandó kántor-hitoktató a folyó évben érvénybe léptetendő új egyházi törvények VII. t.-c. második fejezetének 6. §-a értelmében tagja lehet az országos református lelkészi nyugdíj- és özvegy-árva gyámintézetnek.“

Kolozsvár, 1907 május hó 22-én.

Herepei Gergely,
esperes.

PÁLYÁZAT.

A nagyenyedi ev. ref. Bethlen-kollégium főgimnáziumánál az 1907—8. isk. évre két tanár alkalmaztatik 1600 kor. évi fizetés, az internátusban egy külön szobából álló lakás s a konviktuson teljes koszt javadalmazással.

A megválasztandó tanítási kötelezettségén kívül az internátusi felügyeletben is köteles részt venni. Pályázhatnak legalább alapvizsgálatot sikerrel letett ev. ref. vallású tanárjelöltek, kik a mennyiségtan és a magyar-német tanítására jogosultak. Gimnázium és egyetemi végzett tanulmányokról, szolgálatról és esetleg torna vagy más rendkivüli tárgy tanítására való képzettségről szóló okmányokkal kellően fölszerelt folyamodások a Bethlen-kollégium Előljáróságához Nagyenyedre f. évi julius 1-ig beküldendők.

Nagyenyed, 1907 május 20.

Bodrogi János,
előlj. jegyző.

95—1997. szám.

PÁLYÁZAT

helyettes és segédtanári állásokra.

Az államilag segélyezett sepsiszentgyörgyi ev. ref. Székely Mikó-Kollégium főgimnáziumánál az 1907—1908. iskolai évre következő tanári állások kerülnek betöltés alá:

1. *Helyettes tanári állás* 1600 K évi javadalommal. Pályázhatnak a *maggar-német* nyelv és irodalomból képesített ev. ref. vallású tanárjelöltek.

2. *Az internátusi és konviktusi felügyelőséggel összekötött két segédtanári állás,* melyeknek évi javadalma 1200—1200 K pénzfizetés, továbbá az internátus külön szobájában lakás, fűtés, világitás és a konviktusban teljes élelmezés. Pályázhatnak *bármely nyelvészeti szakcsoportot* vagy *történet-földrajzi szakot* végzett, legalább alapvizsgálatot tett, ev. ref. vallású tanárjelöltek. Kötelességük az internátusban és a konviktusban a felügyeletet az előírt szabályok szerint gyakorolni, a mellett heti 14—16 órán a részükre kiosztott tantárgyakat tanítani. Ha az alkalmazottak valamelyike esetleg a konviktusi gazdai teendőkkel is megbizatik, azért 300 K külön javadalomban részesül.

Pályázni óhajtók felhívatnak, hogy vallásukat, életkorukat, képesítettségüket, esetleges eddigi szolgálataikat, védkötelezettségüket, testi épségüket és egészségi állapotukat igazoló okmányokkal felszerelt folyamodványukat alulírt előljáróságához f. évi junius hó 10-ikéig nyujtsák be.

Az alkalmazottak állásukat 1907. augusztus 30-ikán kötelesek elfoglalni.

Az ev. ref. Székely Mikó-Kollégium előljáróságának Sepsiszentgyörgyön 1907. május hó 11-ikén tartott gyűléséből:

Dr. Szász Izsák, koll. gondnok, elnök.

Molnár Lőrincz, koll. tanár, jegyző.

KÖRLEVÉL

Szám: 371—1907.

A dési református egyházmegye t. lelkipásztoraihoz, a désaknai, magyarköblösi és magyarláposi egyházközségek énekvezéreihez.

Az „Országos református lelkészi nyugdij és özvegy árv. gyámintézeti törvény“-hez mellékletül csatolt C) „végrehajtási utasitás“ 5-ik §-a értelmében felhivom lelkipásztortársaimat s elől nevezett énekvezér afiait, hogy a hivatolt §. a, b, c, d, és e, pontjaiban megjelölt okmányokat folyó évi augusztus hó 1-ig további sürgetés bevárása nélkül hivatalomhoz beterjeszteni sziveskedjenek.

Magyarberkeszen, 1907. májás hó 16-án.

Pap István,
esperes.

KÖRLEVÉL

valamennyi nagytiszteletü esperesi hivatalnak és intézetek méltóságos t. Elüljáróságának.

A zsinati törvények, valamennyi intézetünk méltóságos t. Előljáróságainak, nagytiszteletű esperesi hivataloknak és egyházközségek egy-egy példányban s igy egyházmegyénként és intézetenként az alábbi részletezés szerinti számban küldetvén meg, felkérjük a nagytiszteletű esperes urakat és méltóságos t. Előljáróságokat, hogy azok árát 3 koronával számítva, tekintettel azon körülményre, hogy mi azt már előlegeztük, a pénztárunkba f. évi junius hó 10-ig sziveskedjenek befizetni.

1. Hunyadi egyházmegyének 27 pld. = 81 K. 2. Gyulafehérvári egyházmegyének 18 pld. = 54 K. 3. N.-enyedi egyhmegyének 45 pld. = 133 K. 4. Kalotaszegi egyhmegyének 33 pld. = 105 K. 5. Kolozsvári egyhmegyének 24 pld. = 72 K. 6. Szilágyszolnoki egyhmegyének 65 pld. = 195 K. 7. Dési egyhmegyének 19 pld. = 57 K. 8. Széki egyhmegyének 31 pld. = 93 K. 9. Nagysajói egyhmegyének 18 pld. = 54 K. 10. Görgényi egyhmegyének 30 pld. = 90 K. 11. Marosi egyhmegyének 65 pld. = 195 K. 12. Küküllő egyhmegyének 32 pld. = 96 K. 13. Nagyszebeni egyhmegyének 17 pld. = 51 K. 14. Udvarhelyi egyhmegyének 44 pld. = 132 K. 15. Erdővidéki egyházmegyének 16 pld. = 48 K. 16. Sepsi egyházmegyének 39 pld. = 117 K. 17. Orbai egyhmegyének 12 pld. = 35 K. 18. Kézdi egyhmegyének 15 pld. = 45 K. 19. Romániai egyhmegyének 6 pld. = 18 K. 20. Theológiai fakultásnak 1 pld. = 3 K. 21. Nagyenyedi kollegiumnak 1 pld. = 3 K. 22. Kolozsvári kollégiumnak 1 pld. = 3 K. 23. Marosvásárhelyi kollégiumnak 1 pld. = 3 K. 24. Székelyudvarhelyi kollégiumnak 1 pld. = 3 K. 25. Zilahi kollégiumnak 1 pld. = 3 K. 26. Szászvárosi kollégiumnak 1 pld. = 3 K. 27. Sepsiszentgyörgyi kollégiumnak 1 pld. = 3 K.

Kolozsvárt, 1907. május hó 11-én.

Bartók, elnök. *Pünkösti,* számvevő h.

Nyom. az „Ellenzék“ könyvnyomdájában Kolozsvárt, Szentegyház-utcza 22. szám.

X. Évfolyam. *22-ik szám.* *Kolozsvárt, 1907. május 30.*

Erdélyi Protestáns Lap

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, th. tanár.**

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 12 kor.
félévre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Új korszak küszöbén.

Megtörtént. A kerületi közgyűlés nagy többsége elfogadta az erdélyi egyh. ker. alkotmányreviziójára vonatkozó javaslatot. Az elnöki kijelentés: „a javaslat el van fogadva“, most egy korszak bezáródását s egy újnak megnyíltát jelentette. Megilletődve állunk meg e történeti fontosságú eseménynél. Lelkünk az aggodalom és remény közt révedez: jót akarva jól tettünk-e? Mit hagytunk el s miért? Minő eredményt várhatunk az újtól? Javára válik-e egyházunknak s vele és általa az erdélyi magyarságnak s istenországa céljainak? Előre haladást jelent-e vagy visszaesést? Kérdések, amelyekre minden egyházunk javáért lelkesedő léleknek feleletet kell keresnie. Próbáljunk újra számot vetni velük, habár az előkészületek folyamán is állandóan szemünk előtt lebegtek e kérdések.

Ki a multat gyalázza, a jövendőt nem érdemli meg. Kerületünknek 1872-beli alkotmányos szervezete erdélyi ref. egyházunk születésével együttjáró „fejedelmi egyház“ jellegének némely vonásait korlátolta és törvénynyel szabályozva egységes szervezetbe foglalta össze az addigi két szervet: a papi szent synodust és világi főconsistoriumot, megalkotva belőle az egyházkerületi közgyűlést s ennek előkészítő és végrehajtó testületét, az állandó Igazgatótanácsot. Az előbbi testület tág körvonalaiban helyet juttatott minden érdeklődő világi előkelőségnek s a szellemi arisztokrácia: a tanárságnak kivétel nélkül és személy szerint s ha aránylag kevesebb számmal is, a papság jeleseinek is. Iskoláink kormányzatában pedig a tanárságnak adta az absolut többség befolyását. 35 évi fennállása alatt e szervezet becsületesen betöltötte feladatát. Sok nehéz viszonyok közt bölcsen vezette egyházunk hajóját, gyógyítgatta a sebeket, melyeket a 48-as évek katasztrófái okoztak s épített sokszor a kimerülésig megfeszített erővel, hogy a haladó idővel valamennyire lépést tarthasson. Kollegiumaink is — bár legtöbbje államsegéllyel — nem is remélt előhaladást tettek s hálás elismeréssel kell beismernünk, példátlan hűséggel, gondossággal ápolták a reájuk bízott érdekeket, habár itt-ott nem is mindig harmonikuson. A szép sikerek azonban sokkal inkább egyes kiváló nagy szellemek vezető hatásának tudható be, mint magának a szervezetnek, sőt gyakran csak úgy volt elérhető, ha a szervezet csaknem önállóság nélkül követte a vezéreket. Az az illusztris testület, az egyházkerületi közgyűlés hamar felszívott magába minden értékes erőt s az évről-évre visszatérő 2—4 napos ünnepélyes munkával, a legtöbb, az otthon mindennapi munkája alól feloldva érezte magát. Amint nőtt az egyh. ker. közgyűlés tekintélyben és számban: úgy szállott le az alsóbb fokokon való munkakedv és munkás részvétel. Az emberek már mindjárt a kerületen kívántak érvényesülni, a megelőző egyházközségi és megyei előkészületek nélkül. Ebből következett a folyton fokozódó baj, hogy a ker. közgyűlés mindinkább céltudatlanabb lett a maga tagjaiban s lenn megfogyott az érdeklődő munkások száma. A kollegiumok pedig csaknem kizárólag tanári kormányzat alatt elvesztették az egyház társadalmával való belső kapcsolatot s más körülményektől is támogattatva, megszüntek megelevenítő kovász lenni egyházunk tanuló-ifjúsága tésztájának kelesztésére. Minden igény az egyházkerületi közgyűlési tagság külső decoruma felé irányult s ott keresett kielégittetést s már-már odáig jutottunk, hogy az egyházhoz való hűség külső biztosítása eszközének tekintetett.

A most megalkotott új szervezetnek is ez volt a legfőbb kritikája s ebből fakadt az ellenállás főképen. Oly hangokat hallottunk, mintha immár nem is érdemlené meg a református egyházhoz tartozni, ha már ker. közgyűlési tag sem lehet az ember! Egyházunkban a benső vallásosság szomorú elhanyatlásának jelei ezek; amelyen — igaz — a szervezet változtatás magában nem segít, de megadja a lehetőségét annak, hogy a benső szükségből dolgozó egyének most már nagyobb erővel szentelhessék magukat közvetlen környezetük egyházi és vallási feladatai megol-

dására s ezáltal az egyházi élet alapjait a gyülekezeti és személyes vallásos életet ápolhassák.

Mi, őszintén megvallva, ebben keressük és várjuk az új szervezet jótékony hatását.

Csak attól félünk, hogy ez új munkatéren való munkába állástól sokan épen sértődött ál-ambició miatt vonakodni fognak. Azért fordulunk minden nemes lelkű egyháztagunkhoz, főleg épen azokhoz, kik egyelőre a jövő kerületi közgyűlésekről kimaradnak, kérve őket, főleg az eddigi algondnokokat és tanárokat, hogy vessék ki lelkükből a talán fel-fel támadó elégületlenséget, keserüséget s igyekezzenek azt a nemes ambiciót, melylyel eddig telve voltak, tovább érvényesíteni az egyházi és iskolai élet azon térein, mely számukra fentartatván, bizony elég nemes feladatot állítanak elibük. Kollegiumaink tanárainak épen alkalmuk is nyílik az új előljárósági szervezet és hatáskör ügyében adandó javaslataikban már most biztosítani maguknak a munkát, azokban a dolgokban, melyeket iskolai ügyekben a legfontosabbaknak tartanak. Gondnokainknak pedig ha számbaveszik azokat az egyházmegyei feladatokat, melyek megoldásra várnak, akár az adminisztráció, akár a biráskodás, akár a hitélet ápolása, iskolaügy intenzivebb felkarolása, szétszórt csontok összegyűjtése és gondozása terén, bizony áldásosabb munkatér kinálkozik, amelynek gyümölcseit közvetlenebbül is élvezhetik, mint az évenként egyszer ülésező kerületi közgyűlésen való sokszor szótlan szereplés. Papjaink tapintatos előzékenységgel, lelkesítéssel ide igyekezzenek megnyerni a munkaerőket; espereseink erre ambicionálják gondnoktársaikat! Nem hiszem, hogy meg ne értenék az idők jeleit. Felülről többé nem lehet összetartani semmi társadalmi szervezetet, sem az államot, sem az egyházat. A boldogult *Hegedüs* Sándor egyik beszédének mottója: „A néppel a népért!“: sürgetően kíván érvényesülést az egyházban is.

Az egyházat a jogi szervezet ingadozó alapjáról vissza kell vinnünk a hitközösség, élő vallásosság biztos talajára. Kitűntetésünket, befolyásunkat munkánk sikerében kell keresnünk. Meg kell értenünk az idők jeleit s követnünk még nem késő. A társadalmi züllés e napjaiban környezetünk építésében kell keresnünk a társadalmi rend szilárd biztosítékait. A jövendőt csak a lélek és a lelkekre irányult önzetlen munka biztosíthatja!

Közgyűlési termünkben a tárgyaiás folyama alatt a régiek szellemének egyik-másik szónok által való felidézése kapcsán, míg lelkemben a kegyeletes emlékezés visszhangja kelt: szemeim két tiszteletreméltó nagy alakján pihent meg — a múltnak és jelennek. Az idő mogkoszoruzta már őket a tisztesség koszorújával, koronájával. A mennyei-jelenések véneire emlékeztetnek — magyar kiadásban. Ezüst-koszorús arcukon ott ragyog a szellemi frisseség teljessége, a bölcsességnek, tanácsnak lelke. Öregek tisztesség szerint, de ma is ifjak a munkában. A szervezet, mely most megváltoztattatott, az ő legsajátabb munkájuk eredménye és leértékesebb munkásságuk kerete volt. Ma sem sok ember van, ki egyházunk szükségeit jobban ismerné, mint ők. Egyik ugyan már szerényen visszavonult a közkatonák közé, de a másik most is, sőt most már egész magyar ref. egyházunknak, — fő-fő generálisa. *Báró Bánffy Dezső* és *dr. Kolozsvári Sándor* egyházunknak félszázadot meghaladó vezér-munkásai, kiket annyi drága emlék köt a multhoz, kiket akkora lelkesedés fűz anyaszentegyházunk jövendőjéhez — ezek az incarnatus erdélyi kálvinisták — megszavazták, helyeselték az új alakúlást. S mellettük ott láttam sorban dr. *Bartók György* püspököt, a többi Bánffykat, Keményeket, Bethleneket, Telekieket, Zeykeket, Barcsayakat stb. stb., anyaszentegyházunk mindmegannyi ősi oszlopait, ott a padsorok közhangulatát s — lelkem megnyugodott. Lehetetlen, hogy jót akarva, rosszat tettünk volna!

Félre a kishitűséggel! Egy pillanatra talán még borong a lelkünk; de ilyen vezérek mellett vissza fog térni önbizalmunk, történelmi hivatásunkban való hitünk, munkakedvünk. Ezek a reform életbeléptetéséből, sőt az új belterjesebb munkából is részt kérnek maguknak: hogyne követnők?! Követnünk kell a kibékülésben, az alkalmazkodásban és munkában egyaránt!

Nagy dolgot csináltunk; együtt mindannyian. A javaslat pártolói és ellenzői egyként a meggyőződés tiszteletét érdemlik.

Magunkat becsüljük meg, midőn átadjuk az elismerés koszoruját elnökünknek és vezérünknek: *br. Bánffy Dezső*nek, kinek ez is egyik sokáig élő *életmunkája.*

Nagy Károly.

„A régiek elmúltak és mindenek megújultak.“

Az erdélyi református egyházkerület szervezete, főleg az egyházkerület közgyűlési szervezete és a középiskolák (gimnáziumok) szervezete, a folyó évi május hó 25—26-án tartott kerületi közgyűlés határozatai folytán nevezetes átalakuláson ment keresztül. A reform lehetett volna gyökeresebb is, de azt véljük, hogy jelen formájában is nagy hatással lesz egyházi életünk megújulására és békés fejlődésére.

1. A dolog természete szerint legkevesebb változást szenved az ***egyházközségi szervezet***, mely az egésznek alapja, de e változás is mélyen belevág a lényegbe. A presbiterium tagjai ugyanis jövőre, a *patronusok* mellett, csak ***választott tagok*** lehetnek, s tehát a középiskolák tanárainak azon indokolatlan joga, hogy ők a presbiteriumok hívatalból való tagjai legyenek, tovább fenn nem tartatik.

A presbiteriumok tehát ezen az alapon újból alkotandók lesznek, szem előtt tartván, hogy a presbiteriumok tagjainak legkisebb száma 4, legmaga-

sabb 40. A *negyven* is sok, mert nálunk a presbiteriumok fölött állanak az egyházi ***közgyűlések***, amely elé a fontosabb természetű ügyek tartoznak. (I. 28.)

Jónak tartanám, hogy a szervezkedés rendén minden esperesi hivatal tegyen az igazgatótanács elé jelentést, arról, hogy ki, vagy kik ***a patrónusok*** és ***mennyi*** a megválasztott rendes ***presbiterek*** és póttagok száma.

A presbiterek 12 évre választatnak, „*de a rendes tagok egy negyede, valamint a póttagok is három év múlva kilépnek*“ I. 31.

Az egyházmegyei szervezetnél nevezetes változtatás, hogy az eddigi négy gondnok helyett az eddigi *két főgondnok* marad élete végeig, vagy lemondásig a gondnoki székben, mint *főgondnok* és *algondnok;* az eddigi algondnokok gedig mint ***tanácsbirák*** az egyházmegyei *törvényszéki bírák* közt foglalják el helyüket, — a fő és algondnok az *e. megyei tanácsüléseken* tartván meg régi helyét.

Hogy a tanácsbírák milyen számban vegyenek részt, úgy a lelkészek, mint a világiak az e. megyei törvényszékeken, azt az őszi kerületi gyűlés szabja meg I. 51. b). Ezek tehát csak az őszi közgyűlés után lesznek megválaszthatók. Az egyes elnökség a jövőben is fenntartatik.

Az e. megyei főjegyzőknek megmarad az a joga, hogy az esperest, ennek akadályoztatása esetén, helyettesítik.

Az egész szervezet egyik mélyremenő változtatása ***a kerületi gyűlésekre*** az egyházmegyék részéről küldendő ***ker. képviselők*** megválasztása. A választás joga a képviselők számát nézve, az egyházmegyéket azok népessége arányában illeti meg. Minden e. megye egyenlő számban választ *lelkész* és *világi* képviselőket és pedig 15 ezer lélekig minden egyházmegye választ 1 lelkészi és 1 világi képviselőt, 15 ezeren túl 30 ezer lélekig 2 lelkészit és 2 világit, 30 ezeren túl 3 lelkészit és 3 világot. Tehát az egyes egyházmegyék részéről már most választandó lesz:

Hunyadi	e. megyében	2	(1 lelk.	1 világi)
Gyulafehérvári	„	2	(1	1)
Nagyenyedi	„	6	(3	3)
Kalotaszegi		4	(2	2)
Kolozsvári		4	(2	2)
Szilágyszolnoki		6	(3	3)
Dési		2	(1	1)
Széki		4	(2	2)
Nagysajói		2	(1	1)
Görgényi		4	(2	2)
Marosi		6	(3	3)
Küküllői		4	(2	2)
Nagyszebeni		2	(1	1)
Udvarhelyi		6	(3	3)
Erdővidéki		2	(1	1)
Sepsi		4	(2	2)
Orbai		2	(1	1)
Kézdi		2	(1	1)

Az összes egyházmegyékből tehát *32* ***lelkészi*** és *32* ***világi képviselő*** fogja az egyházkerület konstituens tagját képezni, míg a népiskolai tanügyet az *egész kerületből* ***négy tanító***, amazokat az egyes egyházmegyei közgyűlések *külön-külön*, a tanitóképviselőket a felekezeti néptanítók közül *az összes* e. megyei közgyűlések lajstromos szavazással választják, összeszámlálás végett az igazgató tanácshoz terjesztvén be a megejtett szavazás eredményét.

Az egyházmegyék tehát ama jogaikat, hogy a kerületi gyűléseken képviseltessenek, kivétel nélkül mind saját megyei gyűléseiken gyakorolják: ők választják ugyanis nemcsak *az esperest, jegyzőt* és *képviselőket*, hanem eddigi gyakorlattól eltérve, ők választják meg az egyházmegyei ***fő és algondnokot is.***

Az elmondottakat megismételve, a kerületi gyűlés következőképen alakul:

Egyházi képviselők.

Tagjai: 1. Az összes kerületi főgondnokok, ide értve a püspököt is	6
2. Főjegyző, kerületi ügyész és direktor	3
3. Esperes, főjegyző és e. megyei gondnok	72
4. Lelkészi képviselő e. megyékről	32
5. Világi képviselő egyházmegyékről	32
	145

3. Közelről nézve az új szervezet legradikálisabb része a tanári képviselet a közgyűlésen, de meszszebb tekintve a tanári képviselet számának csökkentése úgy tűnik fel, mint az 1871-iki szervezetben kontemplált konstituens tagok *arányának helyreállítása.*

A kerületi gyűlés alkotó tagjai lesznek a jövőben:

1. a)	Hét kollegium részéről a két-két	gondnok	14
b)	„ „ „	tanár	28
2. a)	Theológia részéről	gondnok	2
b)	Tanárok	tanár	2
3.	Tanítóképző	tanár	1
4.	Tanítók	tanító	4
			51

Az erdélyi református egyházkerület közgyűlésének alkotó tagja tehát:

1. az egyházközségek részéről	145
2. az iskolák részéről	51
Összesen..	196

Már most a legelső feladat, hogy mind az e. megyék, mind az iskolák megtegyék az intézkedéseket és megejtsék a választásokat aziránt, hogy az őszi közgyűlés az új alapokon kellő időben összse hívható legyen. — Úgy véljük, hogy e tekintetben az igazgató-tanács már a legközelebbi ülésében fog intézkedni.

Az új szervezet nyomán, új életnek kell támadnia minden vonalon, de főleg az egyházközségi és e. megyei életben, ahol *papok* és *gondnokok* egyetértő vállvetett munkája felé fordúl tekintetünk. *Az aratni való gabona sok.* Kérjétek az aratás Istenét, hogy küldjön aratókat.

Veterán.

Egyházkerületi közgyűlés.

Kolozsvár, 1907. május 27.

F. hó 25. és 26. napjain erdélyi egyházkerületünk életére messze kiható fontosságú közgyűlésünk zajlott le. Egy harmincöt esztendős korszak zárköve volt ez és egy új korszak alapvetése. Egyházkerületünk alkotmányos szervezetének reformja történt meg. Jelentőségéről vezércikkünkben emlékeztünk meg, itt a közgyűlés lefolyásáról adunk tudósítást.

A nagyjelentőségű reform alapelveinek megbeszélésére s következményei meglatolására s egyszersmind a közgyűlés csendesebb lefolyásának biztosítására a gyűlést megelőző napon, pénteken, előértekezletek tartattak; délelőtt dr. *Bartók* György püspök úr összehívására a kerületi közgyűlés egyházi tagjaival, délután báró *Bánffy* Dezső status kurátor összehívására, világi tagokkal. Sajnos, a közgyűlés tanár tagjait sem ide, sem oda nem hívták meg; az a külön értekezlet pedig, melyet az estéli órákra többek nevében az utolsó percben *Fogarasi* Albert nagyenyedi rektor-professzor hívott össze, részvétlenség miatt tárgyalásba sem foghatott, a tanárok tehát kívánságaik érvényesítésére való törekvésükkel előkészületlenül jelentek meg a közgyűlés tárgyalásán, különben is feltűnő csekély

számmal vettek részt. Egyrészüket a kötelességteljesítés tanítványaikkal az egri és temesvári tornaversenyre szólította, a más részük eleve lemondot a tárgyalásokban való részvételről.

A két előértekezleten — mint halljuk — alaposan megbeszéltettek úgy azok az okok, amelyek a reformot napirendre hozták és elodázhatatlanná tették, mint az alapelvek és kiviteli módozatok, amelyek a reform-tervezet alapját képezték. Már ezeken kitűnt, hogy a közgyűlés nagy többsége, ha sokaknak nehezükre is esett a régi tradiciótól való eltérés és a jelen állapotnak megbolygatása, elfogja fogadni és határozottá emeli a reform tervezetét.

Ily auspiciumok mellett nyilt meg a szokatlanul népes közgyűlés szombaton reggel a theológiai fakultás disztermében. A „Jövel szentlélek Úristen" kezdetű gyülekezeti ének elhangzása után dr. *Bartók* György püspök mondott magas szárnyalatú imát, hálatelt szívvel magasztalván a kegyelem Istenét, hogy anyaszentegyházunk sokszor megpróbálá viharok közt, de mindég örök segedelmével támogatta, vezete a multban s kérte a tanácsnak, a bölcsességnek és egyetértésnek lelkét e mai gyűlésre is, mely az ellentétes törekvések szirtjei közt új vizekre kívánja vezetni azt. A felemelő ima elhangzása után az alakulás formaságai következtek. Br. *Bánffy* Dezső őnagyméltósága a tőle megszokott bölcsességgel, körültekintéssel, tapintattal vezette a közgyűlést. Méltató szavakkal búcsuztatta az elhalt, vagy szolgálatból kilépett egyházkerületi tisztviselőket, Maksay Jánost, Elek Lajost és Váró Ferencet s egyben jelezte, hogy ideiglenes helyettesekül *Pünkösti* Pál és dr. *Kálmán* János alkalmaztattak, majd kitűzte a választásokat az egyetemes adóügyi végrehajtó bizottság két rendes és egy póttagjára (megválasztattak: *Kenessey* Béla, dr. *Pap* István és *Jancsó* Sándor); a közalap végrehajtó-bizottság egy megüresedett tagsági helyére (megválasztatott Mezei Albert eddigi póttag, kinek helyére póttagul e bizottságba dr. *Pap* István került); továbbá a theológiai tanár-jelölő bizottságba (megválasztattak: *Deésy* Gyula, *Bartha* Dezső, ifj. *Péter* Károly egyházi — gr. *Bethlen* Ödön, gr. *Tholdalagi* László és dr. *Sárkány* Lajos világi részről.)

Még a délelőtt folyamán eljutott a közgyűlés tanácskozásai legfőbb tárgyára, a második budapesti országos zsinat által alkotott törvények kihirdetéséhez és az ezzel kapcsolatos életbeléptetési módozatok megállapításához. Az igazgatótanács javaslata, mely a tárgyalás alapját képezte, nagyban és egészében azonos azzal a bizottsági javaslattal, melyet lapunk korábbi számában már közöltünk. E szerint az összes egyházi törvények változatlanul életbeléptettettek, erdélyi egyházkerületünkre nézve is kötelező erővel. Csak az erdélyi egyházkerület alkotmányos szervezete az a rész, amelyet az 1880. évi uniótól kezdve ez egyházkerület következetességi alakjában s történelmi fejlődésének megfelelő formában tartott fen, eltérőleg a többi egyházkerületektől. Most e régi szervezeten is, közismert s lapunkban többször fejtegetett okokból, meg kellett tenni a korszerű változtatásokat. E változtatás mérvét és módját tekintve, természetes, eltérők voltak a nézetek. Nagyban és egészben, az adott viszonyokhoz mérten, az igazgatótanács javaslata szerencsés reformnak tekinthető, ezt fejtegette a javaslatnak az igazgatótanács által felkért előadója, Kenessey Béla főjegyző.

Az ellenkezők álláspontját *Bedőházi* János, országgyűlési képviselő, marosi egyházmegyei főgondnok, fejtette ki és vezette be a vitát. Álláspontja, mint a határozati javaslatban is kifejezésre jutott, az volt, hogy az egyházkerületi közgyűlés a zsinat által alkotott törvényeket kihirdeti és elrendeli, hogy azok — az *egyházkerület jelenlegi szervezetétől eltérő részletek kivételével* — f. évi augusztus hó 1-én egyházkerületünkben is életbe lépjenek s az egyházmegyei közgyűléseken julius hó 15-ike előtt kihirdettessenek.

Az egyházkerületünk jelenlegi szervezésén teendő szükséges és célszerűnek mutatkozó változtatások kellő előkészítése végett az igazgatótanács 1463—1907. sz. előterjesztésében foglalt javaslatokat beküldi az egyházmegyéhez, a theológiai fakultáshoz és a kollégiumokhoz, hogy azok úgy a javaslatban foglaltakra, valamint már általuk szükségessé vált változtatásokra nézve előterjesztéseiket folyó évi szeptember hó 15-ig tegyék meg.

Az igazgatótanácshoz a jelzett időpontra okvetlenül felterjesztendő vélemények alapján egy a jelenlegi közgyűlésből kiküldendő 5 tagú bizottság által október hó 15-ig egy szerves javaslat készítendő, melyet az igazgató-tanács saját véleménye kapcsán terjesszen a folyó évi rendes közgyűlés elé.

E halasztási indítványt azzal okolta meg, hogy a javaslat sem a szokásos módon — az egyházmegyék és kollégiumok véleményeinek kikérésével — előkészítve nem volt, a tanulmányozásra kellő idő rendelkezésre nem állott s végre az egész előterjesztés külső formájában is nélkülözi a törvény szokásos formáját, a precize §§-ba foglalt rendelkezéseket, tartalmi részben is általában eltérés s bizonytalanság konstatálható; egész formája és tartalma hevenyészett pongyolaságot mútat.

A javaslat védelmére elsőnek *Sándor* József főgondnok lépett sorompóba. Visszapillantást vet egyházkerületünk szervezetének fejlődésére s megállapítva, hogy e fejlődés túltengővé tette az egyházkerületi közgyűlést, amely így elszívta az életet az alsóbb szervektől, egyházközségektől és egyházmegyéktől s reá mútatva arra, hogy egyházunk evangéliumi alapjából kiindulva, az egyházközségekben csoportosuló hívők egyeteme képezi az élet alapját, azt a következtetést vonja ki, hogy a különböző fokú szervek és hatóságai az egyháznak — a maguk autonomikus jogkörében — öszhangzatosabban szervezendők, mert csak így várható erőteljesebb vérlüktetés az egész egyház organizmusában. E cél érdekében, melyet ma már az idők jelei is sürgetően követelnek, mindenkinek közre kell munkálnia — ha kell: saját személyével hozott áldozatokkal és lemondásokkal is. Ez áldozatra, amely lemondással járó, nem minden fájdalomnélkül, de kötelességszerűen készek világiak és egyháziak egyaránt. Évek óta tapasztaljuk, hogy ez áldozatokat legnehezebben meghozni a tanárok akarják, kik főleg a szerzett jogok elméletébe fogódzkodva akarják fentartani a régi alapokat. Reá mútat arra, hogy közjogi és alkotmányjogi kérdésekben szerzett jogról beszélni lehetetlenség. Felszólítja azért őket is, hogy a maguk részéről is hozzák meg az áldozatot s a demokratikus idők véleményeihez alkalmazkodva, amelyek virilizmust sem vagyoni sem állás alapján meg nem türnek s egyedül a képviseletet tartják az érvényesülés helyes módjának, engedjenek módot ez elveknek az egyházban való érvényesülésére is. Nyújt az egyház az ő hű tagjainak alsóbb fokon kellő munkatért az evangélium elveinek szolgálatára és Krisztus testének, az anyaszentegyháznak épitésére.

A tartalmas, lelkes s egyháza buzgó szerelmétől inspirált beszéd után *Mezei* Albert, szilágyszolnoki egyhmegyei főgondnok, kuriai biró, szólalt fel a javaslat mellett, főleg egyházjogi és szervezeti érvekkel s a Királyhágón túli egyházak viszonyaival való párhuzamba állítással érvelve Bedőházi indítványa ellen. Reá mútat ugyan a javaslat hiányaira, de olyanoknak tartja azokat, amelyek részben a részletes vita során kiigazíthatók, részben az alkal-

mazás során javíthatók, azért a javaslat elfogadása és életbeléptetése mellett szavaz.

Pokoly József, theol. tanár, nagy figyelem és méltó érdeklődés mellett fejtegeti, hogy miért csatlakozik Bedőházi János indítványához. Nagyjában egyetért a javaslat rendelkezéseivel, tartalmilag, de, mert sem az előkészületnél a szokásos alkotmányos út és formák be nem tartattak, sem a javaslat nem felel meg sem formában sem tartalomban egy rendszeres törvényalkotás kívánalmainak, nem hajlandó a részletes tárgyalásba belemenni, hanem a halasztás mellett foglal állást.

Ugron János, főgondnok, lelkes, nagy beszédben kél a javaslat védelmére s főleg azt hangsúlyozza, hogy a közgyűlés létszámának leszállításával a kerületi közgyűlésről az egyházmegyei és egyházközségi életre megy át az egyházi élet súlypontja, amely a maga közvetlen, állandóbb, sőt mindennapi munkájával csak erősítésére szolgál az egyházi életnek. „Értsük meg az idők jelét — szól a felhívása — s keressünk munkatért az egyházban is a népre való közvetlen hatásban. Egyházközségeink, egyházmegyéink bőven nyújtanak erre alkalmat, oly alkalmat, amelyeket eddig kevésre becsültünk és elhanyagoltunk, kényelmesen felcserélve az egyházközségi és megyei folytonos munkát az egyházkerületi ritka és ünnepélyes demonstrációval. Egyházi értekezleteink érdeklődés és munkaerők nélkül szűkölködnek, főleg a világiak részéről; próbáljunk ezek által hatni és munkálni közvetlen környezetünkben, kiknek szükségeit s bajait közelről szemlélhetjük s ami munkánknak áldásait is közvetlen arathatjuk.“ Nagy lelkesedéssel előadott, szép beszéde végén kijelenti, hogy a javaslatot a részletes tárgyalás alapjául elfogadja.

Jancsó Sándor nagyenyedi esperes, főleg azokkal polemizál, kik a javaslat tökéletlenségét emlegetik s a munka pongyolaságára hívatkoznak. „Vannak emberek — mondja — kiknek, ha a tökéletes és jó Isten munkáit látják is, a maguk kicsinyes szempontjai szerint ítélve meg, hiányosnak és gyengének találják.“ Ezekkel szemben arra hívatkozik, hogy minden emberi műnek megvan a maga gyarlósága, de az élet követelményei szerint javíthatók és kiigazíthatók. Azért, mert egyszerre tökéletest alkotni képesek nem vagyunk, a munkában megállnunk nem szabad, mert hiszen mi vagyunk épen azok, akik a folytonos reformálás szükségét hangoztatjuk.

Fogarasi Albert, a tanárok részéről, csatlakozik Bedőházi javaslatához s szeliden ugyan, de azt igyekszik bizonyítgatni, hogy az egész javaslat főleg a tanárok ellen készül.

Utolsónak a javaslat mellett *Nagy* Károly, theológiai tanár, szólalt fel. Első sorban azoknak aggodalmait kívánja eloszlatni, kik a javaslat életbeléptetésével zürzavartól félnek. Kétségtelen hiánya a javaslatnak, hogy az átmeneti intézkedések benne fölvéve nincsenek, azonban meg van győződve, hogy ezekre nézve vagy igazgatósági, vagy elnöki előterjesztés tétetni fog, különben is világos — mint minden átmenetnél —, hogy amig az új szervek minden fokon szervezhetők lesznek az új törvényes rendelkezéseknek megfelelően, addig a régi szervezetek és hatóságok kell, hogy ellássák az ügyeket régi hatáskörüknek megtartásával. Azután azokat próbálja meggyőzni, kik a javaslat egész koncepcióját kifogásolják, mint homályosat és zavarost. Részletesen kimútatja, hogy a fokozatos képviselet elvét a javaslat következetesen s adott viszonyok közt a legszerencsésebben viszi keresztül, amikor minden felsőbb szervet az alsóbb által alkottat meg s minden fokon magával a testülettel konstruáltatja magát és az adminisztrálásra alkalmatlan nagyszámú közgyűlések helyett időszakilag, minden fokon az állandó tanácsokra, mint a közgyűlések bizalmának letéteményesére, ruházza a fontosabb ügyekben való előkészítést és végrehajtást. Az egész javaslatban ezen elvek keresztülvitelének egyetlen egy szépséghibája van, hogy a kollégiumok egyházkerületi választott tanárképviselőit nem a kollégiumok előljáróságai, hanem magok a tanárok választják. Ebben a tanárok személyi befolyásának tett koncessziót lát, amelyet ha theoretikus szempontból kifogásolni lehet is, opportunitási szempontból teljesen indokoltnak, sőt a tanárok meguyugtatására szükségesnek ítél.

A vita ezzel bezáratván, a szavazás délutánra maradt, amikor, a záró beszédek megtartása után, a közgyűlés nagy többséggel a javaslatot a részletes tárgyalás alapjául elfogadta.

(Folyt. köv.)

Igazgatótanácsunk üléséből.

Kolozsvár, 1907. máj. 16.

(Folytatás és vége.)

A m.-lapádi lelkész ellen László Kita által beadott panasz esperesi hatáskörbe útaltatott.

A kolozsvár-monostori s. lelkészi állásban továbbra is a jelenlegi s. lelkész meghagyása iránti kéréssel az egyház főt. püspök aához útasíttatott, miután ennek elintézése az ő hatáskörébe tartozik.

A konvent megküldött jkvi határozatai alapján intézkedés tétetett a zsinati költségek 10000 koronányi összegéből ehkerületünkre eső 22% folyósítása iránt.

A tőkesegélyek ügyében szerves munkálat előkészítése iránt már a folyó évi őszi közgyűléshez előterjesztés teendő, hogy a jövő tavaszi konvent ez ügyben érdemlegesen határozhasson.

Az iskolázatlanok nagy számára tekintettel az okok kiderítésének kérdése a tanügyi bizottsághoz tétetett át.

A tőkesegélyek s az egyszersmindenkori segélyekről szóló konventi értesítés, tudomásul vétetett.

Az egyetemes énekügyi bizottságba Seprődi János és Benedek Árpád aái bizottsági tagokul fölkéretnek.

A szil. krasznai s. lelkészi állásnak f. évi szeptember 1-ig fentartása engedélyeztetett; a s. lelkész személyére nézve azonban forduljanak főt. püspök aához.

III.

A tanári fizetések állami kiegészítésére vonatkozó miniszteri intézkedés ellen hat kollegiumunk tanáraitól mintegy 20 kérés érkezvén be, azok pártoló ajánlattal fölterjesztetnek.

Nagy-enyedi kollegium kérése, hogy a Váró Ferencz nyúgalmazásával megürült német tanszék betöltése iránt már a folyó havi rendkívüli közgyűlésre az előkészítő intézkedések megtétessenek, nem volt teljesíthető az idő előrehaladottságára való tekintettel.

Zilahi kollegiumnak előterjesztése Foris Miklós kinevezett tanár közgyűlési tagsága tárgyában, e rendkivüli közgyűlés tárgyául már nem volt fölvehető.

Zilahi kollegium Végh Sámuel h. tanárnak rendes tanári címmel jogok nélküli fölruházását kérvén, mint későn beérkezett, közgyűlés elé terjeszthető nem volt; egyébként utasittatott az előljáróság a 13. tanszék betöltésére.

A szászvárosi ének-zenetanitói fizetés megállapitására vonatkozó előljárósági határozat alapján ajánló előterjesztés tétetik a közoktatási miniszterhez, miután államsegély szerződés módosításáról is szó van.

Főt. püspök úr fölkéretett, hogy az országos tanáregyesületet a május 23-ik közgyűlésen ehkerületünk nevében üdvözölje.

Elek Lajos aa kérésére titkárhelyettesi állásától, a kezén levő ülési darabok ellátása után, fölmentetett s szolgálati bizonyitványa kiadatni határoztatott.

Szászvárosi kollegiumhoz magyar-latin szakos helyettes tanári állásra a pályázat kihirdetése elrendeltetett.

A közoktatási miniszter a kézjegybélyegző használatát eltiltván, az igazgatótanács hasonlóképen rendelkezett.

Az Antal Zsigmond-féle maksai bírtok nyilvános árverésen való eladására elvi engedély adatott.

A kolozsvári ref. elemi iskolák államositásához elvi

engedély adatott oly feltétellel, hogy egy ref. leányiskola a belvárosban meghagyassék vagy szerveztessék.

A vistai, kloposinai, királyfalvi és farnosi iskolák államositása tárgyában az ehközségek bemútatott határozatai némi módositással jóváhagyattak.

A szolnok pacalusai ehk. ref. iskolájának fenntartására vonatkozó határozata jóváhagyatott.

A szárazajtai egyházközség ismételt előterjesztésére, iskolája államosítására vonatkozó feltételei jóváhagyattak.

Cavausiu Miklós nagyszebeni áll. gimn. V. o. tanuló kizárásáról kollegiumaink körlevélben értesíttetnek, ismételten fölkéretvén a közoktatási miniszter, hogy főhatóságunkkal ne a tankerületi főigazgatók útján, hanem közvetlenül közölje leíratait.

IV.

Magyarláposi ehknek 20000 K kölcsön fölvételére elvi engedély adatott, azonban nem 50, hanem 20 éves törlesztésre.

Dési ehknek a somkut völgyi hívek részére templomhely vásárlásáról szóló szerződése jóváhagyatott.

A sztánai ehk. birtok kiigazitásáról szóló birósági jegyzőkönyv jóváhagyatott.

N.-sajói ehm. 1906. évi számadása, a hátralékok felhajtására való utasitással, jóváhagyatott.

Bálványosváralja telek-vásár szerződése jóváhagyatott.

Rettegi ehnak központi tőkéjéből 500 K orgonaépitésre kiútaltatott, oly feltétellel azonban, hogy a már korábban elköltött tőkéjét, 1908-tól évi 400 koronával köteles visszahelyezni.

Csombordi papilak épités s e célra a kántori telek árának felhasználása engedélyeztetett.

Orbai ehm. 1907. évi költségvetése jóváhagyatott.

A boósi l. egyház központi tőkéje harang beszerzésre kiútaltatott.

A szilágyszentkirályi ehknek birtokcsere-szerződése jóváhagyatott.

Toldalagi l. egyháznak anyásítása céljaira s templom építésre a könyöradománygyűjtés engedélyeztetett.

A magyar-csaholyi erdőeladás nyilvános árverés előzetes kihírdetése mellett engedélyeztetett.

Nyárádszeredai ehközség kérésére 1054 kor. tőkéje, adóssága résztörlésére átíratik.

Nagyenyedi kollegiumnak az egri tornaversenyre menő ifjak segélyezése céljából 700 K s a nagyterem átalakítása s rendbehozása céljából 2000 K póthitel engedélyeztetett; egy 600 koronás póthitel iránti kérés azonban nem volt teljesíthető.

Jáni Lajos három rendbeli kérését tárgyalta az igazgatótanács s azokat a bennök foglalt sértegető kifejezések miatt további esetleges eljárásra a főtörvényszékhez áttette.

A budapesti házak megvizsgálásáról szóló h. számvevői jelentés tudomásul vétetett s az ajánlott javítások engedélyeztettek, ugyszintén a házbérekről szóló negyedévi számadás helyesnek találtatván, jóváhagyatott.

A kiskendi templomépítésről szóló számadás jóváhagyatott.

A csernakereszturi templomtorony építési számadás elfogadtatott, 135 K hiány államsegélyből kiútaltatván.

A székelydobói levitai lak építésre 4600 kor. költséggel engedély adatott s 900 K államsegély e célra útalványoztatott.

A konventi határozat értelmében az alapítványi kimútatások kiegészítése elrendeltetett.

Tanügyi bizottsági közös költségek címén a közpénztár által tett 350 K kiadás megtérítésére a kollegiumok felhívatnak.

A Leszámitoló bank január—március havi leszámolása helyesnek találtatott.

Bokor Sándor részére 56 kor. visszaadatik, miután tényleg fölavatva nem lett s más kerületbe távozott.

Ozv. Bartha Lajosnénak okt. 1—ápr. 1-ig esedékes kegy-járandósága kiútaltatott.

M.-Köblös birtokcsere szerződése jóváhagyatott.

Marosbogáti és sárosmagyarberkeszi egyházaknak kölcsönük törlesztési módozata tárgyában beadott kérései, teljesíttettek.

Bogdán József néhai o.-ujfalui lelkész 37 K fizetés előleg hátrálék tartozása leíratott s a beszolgáló lelkész díjazására a belmissziói, emke és országos segélyek folyósíttattak.

Szászvárosi kollegium telekvásár szerződése jóváhagyattak.

Görgényi ehm. 1906. évi számadása jóváhagyatott.

Tekei ehk. kérése 10 K térképár elengedése iránt, nem volt teljesíthető.

Végül a csomafájai ehk. kántori telek vásárszerződése jóváhagyatott. *M. g.*

GYÁSZROVAT.

Stromp László pozsonyi ág. ev. theol. akad. tanár f. hó 12-én, tanári működésének 21-ik évében, rövid szenvedés után, 47 éves korában elhunyt. Halála nemcsak a prot. theológiai oktatásnak, hanem a theol. irodalomnak és tudománynak is vesztesége. Rajongó híve volt a szabadelvű theológiának. Azt tartotta, hogy a szabadság a tudomány éltető levegője s folyton hírdette azt az elvet, hogy a reformatio nem történelmi esemény, hanem örökéletű eszme, amelynek folyton működnie kell a keresztyénségben, hogy eszményét el ne veszítse szeme elől; a XVI-ik század nagy reformatioját időnként követniök kell újabb reformatioknak, mindig Krisztus szellemében. A keresztyénség lényegét annak tiszta, magasztos ethikájában kereste s szinte átszellemült arccal beszélt az evangyéliomnak, Jézus vallásának jövőjéről, mikor ceremóniák és megkövült tételek nem választják el egymástól az embereket, hanem a szeretet egybeköti őket. Leginkább az egyháztörténeti irodalom terén munkálkodott; nagyobb műve e téren: *Somoggi Péter fogsága* (1891); nagyobb tanúlmányai, amelyek jobbára a Prot. Szemlében jelentek meg: A János-evangelium világnézete, Pilarik István élete, A philosophia a prot. theológiában; a pozsonyi prot. estélyeken tartott felolvasásai: A régi Egyptom vallása, Apáczai Cseri János mint paedagógus, Sokrates, Költözés más világba. Szerkesztője volt a Prot. Egyháztörténeti Adattárnak s vál. tagja a M. Prot. Irod. Társaságnak. Őszinte részvétünk kiséri korai sírjába!

Landmann Ida, néhai Nagler Frigyes nagyenyedi volt postahivatali főnök neje, második férje után özv. Greger Jakabné, életének 67-ik évében f. hó 23-án hosszas szenvedés után jobblétre szenderült. A 80-as évek enyedi theológusai közül ki ne emlékeznék a Nagler-leányok édes anyjára, az akkori szász-papnéra? Nemes egyéniségét bájos leányaitól környezve ott láttuk Enyed minden társadalmi mozgalmában. Az élet nagy megpróbáltatásait, melyeken keresztül ment, csak fekete ruhája árulta el; de lelke az élet feladatain csüngött hittel, bízodalommal, reménységgel s szelid derüt öntött a jóságos arcra. Nagy gonddal nevelt négy leánya közül három lett református papné: ifj. Péter Károly esperesné, Ady Sámuelné és Ferenczy Gyuláné, magukkal hozva nemes családi tradicióikat a magyar egyház szolgálatára. A jó Isten adjon az elköltözöttnek nyugodalmat, övéinek vígasztalást és megnyugvást az Úr akaratán.

KÜLÖNFÉLÉK.

Lapunk jelen száma a közbeeső ünnepnap miatt egy napot késett.

Új theológiai tanár. A lefolyt egyházkerületi közgyűlésen a kolozsvári theol. fakultás gyakorlati theol. tanszékére *Vásárhelgi* Boldizsár dési lelkész 34 szavazatával szemben 109 szavazattal *Ravasz* László theológiai magántanár választatott meg. Az ifjú tanár szép, de nehéz, munkakört nyert a nagynevű *Molnár* Albert örökében. Tudományos előkészültsége, ifjú lelkesedése azonban kezeskednek róla, hogy a hozzá fűzött reményeket be fogja váltani. A gyakorlat hiányát pótolni fogja, a gyakorlati élettel fentartandó állandó kapcsolat, melynek módjait nem lesz nehéz megtalálni. Maga a kolozsvári egyházközség is bő alkalmat fog arra nyújtani s az esetleg rendezendő tanulmányi kirándulások közelebb hozhatják egyházkerületünk távolabbi vidékeinek egyházi szempontból való tanulmányozását is. Lelkész és tanártársainak jóakaratú támogatásában nem fog hiányt szenvedni. Gratulálunk az ifjú tanárnak s munkásságára Isten áldását kérjük!

Az orsz. ref. tanáregyesület kolozsvárl közgyűlése. Múlt számunkban irtunk a kettős ünnepély

első feléről, a kolozsvári ref. kollégium fennállásának 300-ados jubileumáról most lapunk terjedelméhez és a felhalmozódott aktuális híradásokhoz mérten, a második részről az orsz. ref. tanáregyesület közgyűléséről és a vele kapcsolatosan tartott Apáczai *Cseri* János emlékünnepéről — kolozsvári székfoglalója 250 éves évfordulója alkalmából — számolunk be nagyjában a következőkben:

Csütörtökön délelőtt 9 órakor kezdődött az ünnepélyes közgyűlés a református kollégium tágas tornacsarnokában, hol a tanáregyesületet ugyanazon előljárók ugyanazon megbizottjaik utján üdvözölték, kegyelettel adózván Apáczai Cseri J. emlékének. Az egyházkerület részéről a tanáregyesületet gyönyörű beszédben dr. *Bartók* György püspök üdvözölte. Az üdvözlésekre a kerület nevében, Dóczi Imre felelt. — Tárgysorozat előtt a tanári fizetésrendezésekért köszönetet mondottak gr. *Apponyi* Albert miniszternek táviratilag és kifejezték elismerésüket a kerület vezetőségének ez ügyben való buzgó és eredményes fáradozásaiért. Ezek után elsőnek dr. *Imre* Sándor, a kolozsvári kollégium jeles tanára és egyetemi magántanár, olvasta fel gyönyörüen megírt emlékbeszédét Apáczai Cseri Jánosról. Hézagos ismertetése helyett gondoskodtunk róla, hogy lapunk olvasói is gyönyörködhessenek a méltó emlékrajzban és nemsokára egész terjedelmében közölni fogjuk.

Második nap *Rácz* Lajos, a sárospatataki főgimnázium jeles tanára, olvasott fel a filozófia jelentőségéről hazánk középiskoláikra. Visszapillantást vetett a multra, különösen a protestáns iskolákra vonatkozólag és sürgette megfelelő javaslat kapcsán, hogy középiskoláink felsőbb osztályaiban a filozófia propedeütikára nagyobb súly fektetendő s két évre megosztva a psychológia és a logika több óraszámban és nagyobb intenzivitással tanítandó. A S. Szabó József által olvasott titkári jelentést a közgyűlés egyhangulag tudomásul vette, elismerését fejezvén ki a vezetőség buzgóságáért. Majd az inditványok során a fizetésrendezés elveinek korrekciója érdekében kimondatott, hogy az elnökség vezetésével s önként jelentkező tagok részvételével egy küldöttség járuljon Apponyi miniszter elé. Végre az elnök mondott hálás köszönetet a szives vendéglátásért az egyházkerületnek, városnak, kollégiumnak s ezzel a közgyűlés az elnök éltetésével véget ért. A gyűlés tagjai végül testületileg a Mátyás-szobor elé vonultak és ott a Hymnus és Szózat eléneklése mellett Karai Sándor beszédének kiséretében a szobrot megkoszorúzták. Délben barátságos közebéd után a jól végzett munka felemelő tudatával távoztak a vendégek, egy csoport a Tordahasadékhoz, a másik a Vajdahunyad várához tévén kirándulást hazatérő útjokban.

Az egyházkerületi titkári állásra az igazgató tanács a pályázatot lapunk mai számában tette közzé. Nagyfontosságú és jelentőségteljes állás ez, mely kiváló papjainknak új munkakört nyit meg. Felhívjuk rá az érdeklődők figyelmét.

Kun Bertalan püspök jubileuma. A tiszáninneni ref. egyházkerület május hó 28-án kezdte meg tavaszi közgyűlését, mely nap egyszersmind örömünnepe is volt az egész egyházkerületnek, sőt az egész reform. egyháznak, amennyiben e napon ülte meg az egyházkerület közszeretetben álló püspöke, *Kun* Bertalan, püspökségének *negyvenedik* évfordulóját. A szépen sikerült ünnepély a következőleg folyt le: „Május 28-án reggel fél 9 órakor gyűlt össze a népes közgyűlés a felső leányiskola épületébe, honnan küldöttség vonult az ünnepelt elé, kivel élükön testületileg vonultak be a Kossuth-utcai ref. templomba. A gyülekezeti ének elhangzása után Radácsi György, egyházkerületi főjegyző, szép, lélekemelő szavakkal kérte Isten segedelmét még soká a szeretett főpapra. Az ima végeztével az egyházkerület ünnepi üdvözletét a legidősebb főgondnok, Meczner Béla tolmácsolta, az egyházközségét pedig Rácz György főgondnok. Az üdvözletek végeztével a főpásztor meleg hangon köszönte meg az egyházkerület és az egyesek szeretetét. Az ünnepély a gyűlekezeti énekléssel ért véget. Délben a Korona-szálló termében közebéd volt, hol szebbnél-szebb beszédek hangzottak el a püspök éltetésére.

Az érdemekben megöregedett, de a munkakedvben még mindig fiatal püspök örömében szívből részt veszünk s kívánjuk, hogy a Gondviselés szeretett hívei örömére hosszú ideig éltesse.

A marosi református egyházmegye „egyházi Értekezlete“ f. évi junius hó 12-én (szerdán) délelőtt fél 10 óakor Mező-Bándon a templomban fogja évi rendes közgyűlését megtartani a következő tárgysorozattal: I. Ünnepélyes isteni tisztelet, melyen imát mond Ravasz János esperes és egyházi beszédet tart Kovács László koronkai református lelkész. II. Ezt követi az értekezlet, melyen: 1. Elnöki megnyítót tart Csontos Olivér, az értekezlet világi elnöke. 2. A mult ülés jegyzőkönyvének hitelesítése. 3. Titkár Tóth László jelentése. 4. Pénztárnoki jelentés és egyleti tagok számbavétele. 5. Értekezést tartanak: Benedek Dénes, az értekezlet egyházi elnöke; Tóthfalusi József, az értekezlet egyházi alelnöke és dr. Ferencz Mihály Zsigmond ügyvéd. 6. Általános tisztújítás. 7. Inditványok. Megjegyzés: Felkérjük a vidékről megjelenni szándékozó közönséget, hogy részvételüket az elszállásolás és az ebédre való előkészület szempontjából, a közgyűlés előtt 8 nappal, Visky Gyula mezőbándi lelkész afiánknál bejelenteni sziveskedjenek, lelkész afiait megkérjük arra, hogy a meghívókat világi atyánkfiaival közölni sziveskedjenek s egyúttal, hogy templomaikban is hírdessék ki.

HIVATALOS RÉSZ.

Sz. 2444—907.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi reform. egyházkerülei igazgatótanácsánál, a folyó évi május hó 25—26-án tartott egyházkerületi közgyűlés 27. jegyzőkönyvi számú határozat szerint szervezett

titkári állásra pályázat

hirdettetik.

Ezen állással egybekötött javadalom 3000 K kezdőfizetés, 5 évenként, 6 ízben, folyósitandó 200—300 K korpótlék és 800 K lakáspénz.

Pályázhatnak ténylegesen szolgálatban álló lelkészek.

A megválasztottnak rendes lelkészi szolgálati ideje 10 év keretén belül úgy nyugdij, mint korpótlékozás tekintetében beszámittatik.

A megválasztott titkárnak állását lehetőleg már

ez év julius hó 1-én

el kell foglalnia.

A pályázni kivánók érettségi bizonyitvánnyal, lelkészi oklevéllel és legujabb szolgálati bizonyitványnyal felszerelt kérvényöket

folyó évi junius hó 12-ig

az erdélyi ref. egyházkerület igazgatótanácsához, Kolossvár, Király-utca 51. sz. alá adják be.

Kolossvár, 1907. április hó 29.

Br. Bánffy Dezső, főgondnok. *Dr. Bartók György,* püspök.

Ss. 2477—1907.

Felhivás junius 8-ika megünneplésére

az erdélyi református egyházkerület össses lelkipásztorainak, tanárainak, tanitóinak és iskolaszékeinek.

Negyven esztendeje, hogy dicsőségesen uralkodó királyunk fejére tette Szent István koronáját a magyar nemzet. E hó 8-ik napja a nemzet hálaadó örömünnepe. És a nemzettel a református egyház együtt ünnepel. Junius 8-án délelőtt 10 órakor harangszóval hirdesse minden egyházközség a

nemzet örömét s hálaadó istentiszteleteket tartván, könyörögjünk

a királyért és a nemzetért.

E napon az iskolákban a tanítás szünetel.

Kolozsvár, 1907. junius hó 1.

Dr. Bartók György, *Dr. Kálmán János,*
püspök. *tanügyi előadó.*

Szám: 2223—907.

KÖRLEVÉL

az egyetemes konvent által megszavazott egyszersmindenkori közalapi segélyek tárgyában.

Folyó 1907. év április hó 9—13-án tartott egyetemes konvent 22. jkvi sz. a. kelt határozatával, erdélyi egyházkerületünk folyamodó egyhazközségei közül *négynek* nagyobb, *harmincnak* kisebb összegű egyszersmindenkori közalapi segélyt szavazott meg, együtt 6000 kor. összegben. A részletes kimutatás következő: a) Nagyobb segélyek: 1. Nagysomkut, templomépítésre 1200 kor. 2. Noszoly, templomépítésre 1000 kor. 3. Lecsmér, templom renoválásra 600 kor. 4. Marossolymos, templom renoválásra 500 kor. Összesen 3300 kor. b) Kisebb segélyekre: 1. Marosillye, adósságtörlesztésre 60 kor. 2. Karácsonfalva, templomépítésre 100 kor. 3. Rákosd, adósságtörlesztésre 60 kor. 4. Gerend, templom javításra 100 kor. 5. Magyargyerőmonostor, templom fedésre 100 kor. 6. Magyarókerék, adósságtörlesztésre 60 kor. 7. Magyarfodorháza, adósságtörlesztésre 60 kor. 8. Somlyóújlak, lelkészlak építésre 100 kor. 9. Páncélcseh, templom javításra 100 kor. 10. Komlód, lelkészlak javításra 100 kor. 11. Unoka, l. e. iskola építésre 200 kor. 12. Szászludvég, templom építésre 100 kor. 13. Rigmány, iskola- és tanitói lak építésre 200 kor. 14. Csóka, templom javításra 100 kor. 15. Fintaháza, lelkészlak javításra 80 kor. 16. Szentsimon, közszükségei fedezésére 60 kor. 17. Nyárádszentimre, adósságtörlesztésre 60 kor. 18. Gógán, adósságtörlesztésre 60 kor. 19. Maroscsapó, lelkészlak építésre 100 kor. 20. Mikefalva, adósságtörlesztésre 60 kor. 21. Szászvessződ, templomépítésre 100 kor. 22. Mihályfalva, adósságtörlesztésre 60 kor. 23. Dombos, templom javításra 100 kor. 24. Árvátfalva, lelkészlak építésre 100 kor. 25. Ábránfalva, közszükségei fedezésére 60 kor. 26. Felsőboldogfalva, lelkészlak építésre 100 kor. 27. Szentlászló, adósságtörlesztésre 60 kor. 28. Köröspatak, templom javításra 100 kor. 29. Orbai Telek, lelkészlak javításra 100 kor. 30. Karatna, adósságtörlesztésre 60 kor. Összesen 2700 kor.

Felhívjuk az összes érdekelteket, hogy szabályszerű bélyegtelen nyugtáikat haladéktalanul állítsák ki és esperesi uton küldjék fel kebli könyvelési osztályunkhoz utalványozás végett.

A felveendő segélyösszegeknek rendeltetési célra leendő takarékos felhasználását esperesi aai ellenőrizzék.

Az erdélyi reform. egyházkerület igazgatótanácsának

Kolozsvárt, 1907. május hó 16-án tartott üléséből.

Br. Bánffy Dezső, elnök. *Elek Lajos,* titkár h. előadó.

Sz. 2223—907.

KÖRLEVÉL

valamennyi egyházmegye nagytiszteletű Esperesi Hivatalának.

Értesítjük nagytiszteletű Esperes aait, hogy a folyó évi április 9—13. napjain tartott egyetemes konvent 83-ik jkvi sz. a. a *tőkesegélyek ügyében* a következő határozatot hozta:

„A tőkesegély bizottság javaslatára kimondja egyetemes konventünk, hogy az 1903. évi szerves munkálatot, melynek első része úgy is tárgytalanná vált, hatályon kívül helyezi s hogy korábbi határozatainak megváltoztatásával nem 1908-ban, hanem már most elrendeli egy újabb szerves munkálat készítését.

Felhívja ehhez képest az összes egyházkerületeket, mikép az egyházmegyék által állíttassék össze s magok átvizsgálván az 1908-iki tavaszi konventre terjesszék fel az összes egyházak kérvényeit, amelyeket az 1908—1913-ig öt éves cyklusban tőkesegélyre ajánlanak, tekintet nélkül arra, hogy voltak-e már azok ajánlatba hozva bármely sorban, vagy sem, megjegyezvén, hogy az egyszer igy megállapított sorozaton kívül új kérvények a nevezett cyklus alatt nem fognak tekintetbe vétetni; legfelebb különösen indokolt esetekben a sorrend megváltoztatása engedtetvén meg valamely közbejött elemi csapás indokából.

A munkálatok a jelenlegi munkálat módjára szerkesztendők, azonban a jelen munkálatnál tapasztalt zavarok kikerülése céljából felhívatnak az egyházkerületek, hogy az összes igényelt segélyösszegnek csak egyik felét sorozzák az első sorba, a kért segélyösszeg másik felét pedig a másod sorba sorozzák már ők magok. Végül oly esetekben, ahol már korábban folyósíttatott építkezési tőkesegély s valamely különös okból ismét ajánlatba hozatik, részletesen kimútatandó a nyert segély felhasználása, a visszatérítés állapota s kimeritően indokolandó annak elégtelen volta.

Felhívjuk ezen konventi határozat alapján Esperes aait, hogy az 1908—1913-iki öt éves cyklusban egyházmegyéjük által tőkesegélyre ajánlandó egyházközségek kérvényeit 3 hónap alatt mútassák be igazgatótanácsunkhoz, hogy egyházkerületünk folyó évi rendes közgyűléséből a jövő évi tavaszi konventre a tőkesegélyezés ügyében előterjesztést tehessen.

Az erdélyi reform. egyházkerület igazgatótanácsának

Kolozsvárt, 1907. május hó 16-án tartott üléséből.

Br. Bánffy Dezső, elnök. *Elek Lajos,* titkár h. előadó.

Sz. 164—1907.

PÁLYÁZAT

helyettes tanári állásokra.

A *székelyudvarhelyi ev. ref. főgimnáziumnál* az 1907—908. isk. évben a következő négy helyettes tanári állás fog betöltetni:

a) egy latin-magyarnyelvi,
b) egy mértani es szabadkézirajzi,
c) egy magyar-németnyelvi,
d) egy tornatanítói.

A helyettes tanárok tartoznak az internátusban bentlakni s ott a felügyeletet a fennálló szabályok értelmében gyakorolni. Évi javadalom mindenik állás után 1200 kor. készpénzfizetés, havi részletekben; az internátusban lakás, fűtés, világítás; a konviktusban a tanulókkal közös élelmezés. Ha valamelyik h. tanárt az előljáróság internátusi felügyelőnek nem alkalmazná, azon esetben összes javadalma 1600 koronában állapíttatik meg s mint künlakó, ellátásra jogosultsággal nem bír. A jogokra és kötelességekre a törvény az irányadó. A magyar-németnyelvi tanári állással jár a francia nyelvnek, mint rendkivüli tárgynak tanítása is, amennyiben arra alkalmas pályázó jelentkeznék. A tornatanítói állásra előnnyel bírnak azok, akik zenét vagy éneket, vagy mindkettőt képesek tanítani, miért külön díjazásban részesülnek. Első sorban ev ref. vallásúak pályázhatnak, de mindenesetre csak protestáns vallásúak kérelme vehető tekintetbe.

A kellően felszerelt folyamodványok a főgimnázium előljáróságához címezve *f. évi junius 20-ig* az intézet igazgatóságához juttatandók. Az állásokat *augusztus 29-én* el kell foglalni.

Kelt Székelyudvarhelyt, 1907 május 21-én.

Csanády Zalán, gondnok. *Kovács Dániel,* jegyző.

PÁLYÁZAT.

A nagyenyedi ev. ref. Bethlen-kollégium főgimnáziumánál az 1907—8. isk. évre két tanár alkalmaztatik 1600 kor. évi fizetés, az internátusban egy külön szobából álló lakás s a konviktuson teljes koszt javadalmazással.

A megválasztandó tanítási kötelezettségén kívül az internátusi felügyeletben is köteles részt venni. Pályázhatnak legalább alapvizsgálatot sikerrel letett ev. ref. vallású tanárjelöltek, kik a mennyiségtan és a magyar-német tanítására jogosultak. Gimnázium és egyetemi végzett tanulmányokról, szolgálatról és esetleg torna vagy más rendkívüli tárgy tanítására való képzettségről szóló okmányokkal kellően fölszerelt folyamodások a Bethlen-kollégium Előljáróságához Nagyenyedre f. évi julius 1-ig beküldendők.

Nagyenyed, 1907 május 20.

Bodrogi János, előlj. jegyző.

Nyom. az „Ellenzék" könyvnyomdájában Kolozsvárt, Szentegyház-utcza 22. szám.

X. Évfolyam. *23-ik szám.* *Kolozsvárt, 1907. junius 6.*

Erdélyi Protestáns Lap

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, th. tanár.**

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre **12 kor.**
félévre **6 kor.**

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Sürgős teendőink.

Egyházkerületünk új alkotmányos szervezetét lényeges vonásaiban megállapítottuk. De természetesen csak lényeges vonásaiban; inkább csak a szerveket. E szervek egy részének — s főleg épen azoknak, amelyek továbbra is erdélyi speciálitást alkotnak — a különböző fokú igazgatótanácsoknak: a kollégiumok, egyházmegyék és egyházkerület igazgatótanácsainak jog- és hatásköre még szabályozatlan. A kollegiumok igazgatótanácsának (Előljáróság) szervezetét, hatáskörét és eljárását szabályrendelettel megállapítani: a IV. t.-c. 98. §-a az egyházkerületeknek tartotta fenn. Az egyházmegyei és egyházkerületi igazgatótanácsok szervezetét, jog- és hatáskörét, valamint eljárását az „*Utasítás*...“ 25—28, illetőleg 43—49 §§-ai szabták meg, de a dolog természete szerint most már ezek is revizió alá veendők és a szükséghez képest részletesen kidolgozott Szabályrendeletekkel állapítandó meg.

Számbavéve általában az új Egyházi Törvények alapján alkotandó Szabályrendeleteket, úgy találjuk, hogy készíteni kell:

1. A parokhiális körökről (E. T. I. t.-c. 10. §. a.)
2. A patronusi jogkörről.
3. Az egyh.-megyei tanácsosok és tanácsbírák számáról (E. T. I. t.-c. 51. §. b.)
4. Egyh.-megyei igazg.-tanács szervezetéről, jog- és hatásköréről, eljárásáról.
5. Az I. t.-c. 55. §-nak megfelelő s általában a rendbírságról.
6. Az egyh.-megyei közgyűlés tanácskozási és ügyrendjére vonatkozólag (E. T. I. t.-c. 57. §.)
7. Egyházkerületi választott tanácsbírák számáról (E. T. I. t.-c. 62. §. c.)
8. Egyh.-ker. Tanügyi-Bizottságról (E. T. I. t.-c. 67. §. g.)
9. Az egyh.-ker. közgyűlés tanácskozási és ügyrendjéről (E. T. I. t.-c. 68. §.)
10. Az egyh.-ker. igazgatótanács jog- és hatásköréről, eljárásáról.
11. Az özvegyi és kegyeleti évről (E. T. II. t.-c. 75. §.)
12. Az E. T. VI. t.-c. 10, 12, 30, 31, 48, 55, 63, 71, 75 (konvent) 81, 88, 89, 92, 94, 96, 98, 100, 102, 103 (konvent) 110 (konvent) 114, 117, c.) 119.
13. E. T. VII. t.-c. 11. §. nyugdíjbizottságokról.
14. E. T. VIII. t.-c. 2. §.

E pontok körül csupán egyházmegyei intézkedést kiván a 6. s kell intézkednie az 5. és 13. pontokra nézve is; a többi a „(konvent)“ jelzésüek kivételével az egyházkerületre tartozik.

E kérdések legnagyobb része, azt hisszük, már az ez évi őszi rendes közgyűlés tárgysorozatára kerül s miután most már sokan vagyunk olyanok, kik a tanácskozásba közvetlenül be nem folyhatunk, a kérdések helyes megoldásának előkészítésére nagyobb mérvben kellene, hogy igénybe vegyük a sajtót véleményünknek propagálására. Ezen az úton kell most már közvéleményt teremtenünk, hogy ott is hathassunk, ahol személyesen jelen nem lehetünk. E lapok hasábjai nyitva állanak mindnyájunk előtt: használjuk fel az irányításra.

Eddig ily irányban csak egyetlen egy cikk jelent meg dr. *Sárkány* Lajos tolláből, az új kollégiumi Előljáróságok szervezetére és eljárására vonatkozólag vetve fel igen érdekes és sokban egészen helyes gondolatokat. Csodálom ugyan, hogy ez az érdemes munka pro vagy contra már eddig hozzászólásra nem bírta a legközelebbről érdekelt tanárkarokat, illetőleg tanárokat. Ha talán eddig az a gondolat tartotta volna vissza a hozzászólástól, hogy az ne látszassék, hogy ez új szervezetbe már előre belenyugosznak: most már ezen is túl vagyunk s valóban helytelen volna annak az álláspontnak az elfoglalása, hogy miután ők ezt nem helyeselték nem is kívánnak érdemileg közreműködni ennek szervezete, hatásköre és eljárása megállapításában. Hallottunk ugyan ily irányú felszólalást a ker. közgyűlésen, de már ott sajnosan tapasztalható volt, hogy ez sulyos és nem kivánatos félre-

értésekre ad alkalmat s könnyen modern-fajta sztrájkmozgalomnak, passiv resistentiának tekintetik. Pedig oly komoly elemről, minő a tanárság, ilyet feltételezni sem szabad. Az Előljáróságok új összeállítása bevégzett törvényhozási aktus lévén, az már most meg nem változtatható s a feladat most az, hogy ez új formájában is minél célszerübben betölthesse hivatását. Erre nézve pedig értékesebb javaslatokat senki sem adhat, mint épen az eddigi előljáróságoknak a dolgokkal legalaposabban ismerős tanártagjai. A paedagogiai, vagyonkezelési, internátusi és convictusi ügyek, az új előljáróság tagjainak, a tanárválasztásnak mikéntje és módozatai s az egész intézet belés külkormányzatának kérdései, mind olyan dolgok, amelyek helyes megoldása bölcs mérlegelést s az eddigi minden oldalú tapasztalatok okos felhasználását teszik szükségessé.

Hasonlóan vagyunk — hogy ez alkalommal egyebet ne említsünk — az egyházmegyei és egyházkerületi igazgatótanácsokkal is.

Évek óta mind hangosabban hallszott a panasz és zugolódás, hogy ezek a tanácsok s főleg a kerületi, majdnem a közgyűlés fölébe nőttek, hogy az időközi intézkedések címén bizonyos jogokat direct vagy indirect egyenesen elvontak a közgyűlésektől és igen fontos és nagyjelentőségű dolgokról csak a tanács működéséről szóló sokszor felületes és szükszavú jelentésekből értesült a közgyűlés s nem egyszer alig maradt fen számára egyéb, mint — akarva, nem akarva — utólagos jóváhagyása és tudomásulvétele meg nem változtatható bevégzett tényeknek.

Már a most érvényét vesztő „*Utasítás*...“-ban odáig mentek a dolgok, hogy a 43. §. a kerületi igazgatótanácsot „a kerület közigazgatási felelős *főhatóságának*“ definiálja, amely (46. §. a. b.) az egyházkerületet permanens közgyűlés híjján *képviseli, kormányozza* és nemcsak előkészíti és végrehajtja a közgyűlés határozatait, hanem — bár a közgyűlésnek tartozó felelősséggel — *intézkedéseket* tesz. Aki a más egyházkerületek közgyűléseinek jegyzőkönyveit átlapozza, álmélkodva szemléli, hogy ott olyan dolgokkal is a közgyűlés foglalkozik, amelyek minálunk soha közgyűlés elébe nem kerülnek. Egy zágoni vagy kolozsvári 6—10 tanítós 100—200 ezer koronás vagyonú iskola államosítását nálunk az igazgatótanács saját hatáskörében eliátja, jóváhagyja s esetleg a jelentésében fel sem említi; ügyleteket, vásárokat köt és engedélyez 100 ezerekig menő értékekkel, gyakran legfennebb „utólagos jóváhagyás reményében“.

És ami történik nagyban az egyh.-ker. igazgatótanácscsal: alapjában ugyanaz foly kissebb körben az egyházmegyei tanácsokban. A közgyűlések legtöbbször ünnepélyességek, többé-kevésbé szépen megírt jelentések meghallgatására, jegyzőkönyvi elismerések megszavazására; de ritkán mélyreható komoly tárgyalások. Személyes érdekeket nem érintő bármily fontos ügyek futva mennek át; de készek a szenvedélyes harcok, mihelyt a jelenlevők személyes érdekei úgy kívánják. Bizottsági munka szinte semmi, a tanács ellát mindeneket; aminek az a következménye, hogy az adminisztráció ügyeiben egyetemes áttekintést csak a tanács tagjai nyernek, a többiek még érdeklődésüket is elvesztik a dolgok iránt s szélesebb látkörű adminisztrátorok nem nevelődnek.

Igaz, e kinövések egyrészén — legalább a kerületi igazgatótanácsra nézve — segítni van hivatva az a határozat, amely most az egyházmegyék hatáskörét teljesen az E. T. szerint állapította meg. Félő azonban, hogy ha ezek egyszerüen az egyházmegyei tanácsok kezébe jutnak, nemcsak hogy cseberből vederbe jutunk, de aligha még rosszabbul nem járunk és pedig helyi klikk-uralmak kifejlődésének a révén. Nem kívánok belemenni most annak a fejtegetésébe vagy pláne még példákkal való illusztrálásába is, hogy ez mennyivel veszedelmesebb lenne még a ker. igazgatótanácsi eddigi állapotoknál is. Megelégszem annak a hangsulyozásával, hogy a „tanácsok“ elhatalmasodásának legfőbb s jóelőre érvényesítendő ellenszere az, hogy a közgyűlések a saját hatáskörükből minél kevesebbet ruházzanak át a tanácsokra, *ne képviseltessék és helyettesíttessék magukat a tanácsokkal,* ne engedjék, hogy a tanácsok „*kormány*“-okká nőjjenek, *önálló intézkedéseket* tehessenek; hanem szorítsák a közgyűlés előkészítésének és határozatai végrehajtásának mindig szem előtt tartandó korlátai közé.

E szempontokat ajánljuk az érdekeltek szives figyelmébe s kérjük e kérdésekhez való minél többoldalú hozzászólást.

Szamosmenti.

Egyházkerületi közgyűlés.

Kolozsvár, 1907. május 27.

(Folytatás.)

A délutáni ülésen az igazgatótanácsi javaslat egyszerű felállással — a zárszók megtörténte után — nagy többséggel elfogadtatott részletes tárgyalás alapjául.

A részletes tárgyalás során az egyházközségi és egyházmegyei szervezet dolgában, majdnem minden változtatás nélkül, az eredeti javaslat szövege fogadtatott el. *Biró* Sándor a középiskolai vallástanárokat szerette volna az egyházmegyei közgyűlés tagjai sorába beiktattatni; *Barabás* József az egyházmegyei direktorság fentartása érdekében szólalt fel; *Sámuel* Aladár az egyházmegyei számvevői és tanügyi előadó számára kívánta biztosíttatni az egyházmegyei tanácsban a hivatali helyet. Mindezen indítványok azonban mellőztettek. Legtöbb módosítási indítvány az egyházkerületi közgyűlés szervezetének kapcsán nyújtatott be; *Fogarasi* Albert, *Balogh* Károly és mások a kollegiumnak képviseletét úgy indítványozták megváltoztatni, hogy az elemi iskolai igaz-

gatók, valamint az internátusi felügyelő is hivatalból kerületi közgyűlési tagok legyenek, a Bethlen-kollegiumtól pedig a virtuális főiskola jellegét biztosító rektor professor is. *Nagy* Károly a theol. fakultás számára, ha vagyonügyi autonomiája megadatik, kívánt legalább oly mérvű képviseletet, amilyent a javaslat a kollegiumoknak biztosít. *Ujvári* István az igazgatótanács 12 válogatott tagjának kontingentálására tett javaslatot és pedig azt, hogy abból 5 világi, 5 egyházi és 2 tanártag legyen. *Barabás* József az egyházkerületi direktorság megszűntetését javasolta, „ha már az egyházmegyeiek megszűntettettek". Az összes módosítások közül azonban csak az Ujvári Istváné fogadtatott el. Általában az a remény hiunak bizonyult, amely a javaslat részletes tárgyalása során remélte elveinek bár egy részét érvényesíteni. Benne voltunk a reformálásban s ebben majdnem radikális hajlamok mútatkoznak. A részletes tárgyalás befejeztetvén, br. *Bánffy* Dezső, főgondnok, a javaslat elfogadását kihírdette s a következő enuntiatiót tette:

„A közgyűlés ezen határozatai alapján hivatva lesz az állandó igazgatótanács alkalmas időben felhívni az egyházmegyei közgyűléseket s a kollégiumok előljáróságait a részükről választandó egyházkerületi képviselők megválasztására oly módon, hogy a megejtett választásokról az igazgatótanács elé terjesztendő jelentések vétele s a választott képviselőknek az igazgatótanács által történt igazolása után, szabályszerű időben az új szervezet szerint legyen összehívható az idei őszi egyházkerületi közgyűlés. A kerület mai igazgatótanácsát az őszi közgyűlésen az új szervezet szerint megalakítandó igazgatótanács fogja felváltani, addig feladata lesz az ügyek további vitele s az új szervezet teljes életbeléptetésének előkészítése. Véleményeket kell bekérnie az egyházmegyéktől az I. t.-c. 51. §. b. pontja értelmében, az egyházmegyei tanácsbírák számát illetőleg, hogy a közgyűlés e vélemények meghallgatásával dönthessen és így az új egyházmegyei szervezet életbeléptetése már a folyó év őszére biztosítható legyen. Be kell kérnie s a közgyűlés elébe terjesztenie a kollégiumi tanárkarok javaslatait a VI. t.-c. 98. §-ának életbeléptetését illetőleg. Az őszi közgyűlésre javaslatot kell előkészítnie az egyházmegyék véleményének meghallgatásával az egyházmegyei és egyházkerületi tanácsok szervezetét, hatáskörét és eljárását illetőleg.

A kerületi igazgatótanácsnak elő kell készítenie a közelebbi közgyűlésre az egyházkerületi direktor, az egyházkerületi ügyész, az egyházkerületi tanácsosok és tanácsbírák választását, hogy azon közgyűlés után az új igazgatótanács azonnal átvehesse az ügyek továbbvitelét.

A jogfolytonosság elvénél fogva az egyházmegyéknél változatlanul marad a mai szervezet az új törvények alkalmazása mellett, addig, míg a szükséges választások megejtésével az új hatóságok megalakulhatnak, de az egyházközségnél 1907. évi aug. hó 1-étől megszűnik mindazon presbyterek megbízatása, akik hivatáluknál fogva élveztek presbyterséget, ha az I. t.-c. 27. §-a alapján nem tagjai a presbyteriumnak."

A gyűlésnek még csak két érdemleges tárgya maradt: az egyházkerületi tisztviselők állásának újraszervezése és a theol. fakultás vagyonügyi konszolidációjára vonatkozó előterjesztés.

Az elsőre vonatkozó igazgatótanácsi jelentés a következőkben javasolja: 1., egy papi egyén irodafőnök, titkár, az egyházi adminisztrációk és népiskolai ügyek előadójáról, 2., egy tanügyi előadó, szolgálatban álló gimnáziumi tanárok közül, a gimnáziumi vagyoni és oktatási ügyek referenséül, 3., egy pénztárnok, 4., egy könyvelő, 5., egy számvevő, egy iktatvány kiadó. Ezek közül csak tiszteletdíjjal mellékfoglalkozásra alkalmazva a tanügyi előadó és számvevő évi 1000, illetőleg 800 K. alapfizetéssel, a többi élethossziglan választott minden mellékfoglalkozástól eltiltott, nyugdij jogosult, rendes tisztviselő 3—3000, illetőleg 2—2000 K. alapfizetéssel, ötödéves pótlékkal és megfelelő lakáspénzzel javadalmazva. Az igazgatótanács a hivatalnokok választását, illetőleg a megbízott kiválasztását magának kérte ki a közgyűléstől; amit a közgyűlés, főként azzal az igazolással, hogy e tisztviselőkért és munkálkodásukért ugyis az igazgatótanács kell, hogy hordozza a felelősséget, amit kevésbbé tehetne, ha talán a közgyűlés általa nem ajánlott egyénekkel töltenék be ez állást, megis adott. A titkári állásra már lapunk mult számában ki is íratott a pályázat.

A theol. fakultás vagyonügyi konszolidációjának kérdése évek óta napirenden levő tárgy. Az a körülmény, hogy a theológia, mint tanintézet és az internátus és konviktus, mint humanitárius melléklete a tanintézetnek, eleitől fogva közös költségvetéssel éltek, az ifjuságnak adott tekintélyes segélyek révén oda vezettetett, hogy a theológia alapvagyonából a 12 év alatt több mint 120.000 koronát kellett leirni. A vagyonügyi konszolidációra kiküldött bizottság jelentése alapján most az igazgatótanács olyan javaslatot terjesztett a kerületi közgyűlés elébe, mely az intézetnek, mint tanintézetnek és internátusnak külön számadási alapokra való helyezése mellett, vagyoni ügyei autonomiáját kívánta biztosítani, hogy ezzel útat nyisson a legfőbb intézet társadalmi támogatásának. A mostani keretekben való megélhetési és előrelátható szükségi fedezésére a kerület az internátus javára adandó *Baldácsy* és *Gecse* alapok hozzájárulásán kivül, az államsegélyből a deficit fedezésére évi 18000 K-át javasolt biztosítani. Miután azonban az előterjesztésben, az autonom kezeléssel kapcsolatosan a konviktusra vonatkozó oly intézkedések is foglaltattak, amik állandósítása mellett az autonom kezelés nagyjában fictió lett volna, s csak arra szolgáltatott volna bőséges alkalmat, hogy a theol. előljáróság állandó oknélküli — surlódásba kerüljön az igazgatótanáccsal: *Nagy* Károly a javaslat e részének megfelelő kiigazítását kívánta, a theol. előljáróság véleményének bekérésével, az őszi közgyűlésre. *Végh* Endre a kérdést már most megoldhatónak látja, a javaslat két utolsó pontjának mellőzésével, amelyre nézve indítványt is terjeszt be, amihez Nagy Károly is, a magáénak visszavonásával, csatlakozott. *Pokoly* József részletes és alapos fejtegetés kapcsán a kérdés olyan megoldását javasolta, hogy egyszerűen vállalja el a kerület a theol. épületnek még 38 évig tartó s évi 18 ezer koronára menő építési annuitásos kölcsönének rendezését s akkor a theológia a maga erejéből meg tud élni, s jelen szervezeteinek keretében vagyonügyi autonomiával megfelelően fejlődni is. A kerületi segély is 38 évvel véget ér s így nem kell a kerületet az állandó évi segély terhével sulytani. Dr. *Bartók* György, püspök, a Végh Endre módositásához csatlakozott előbb, de később határozati javaslatot nyújtott be, mely újabb tárgyalások alapján kíván a kérdésben dönteni, a javasolt segély már mostan való kiadása mellett. A szavazás többsége zavar és félreértés következtében az igazgatótanács javaslatának elejtését és dr. Bartók püspök javaslatának elfogadását eredményezte, amely alkalmat adott az elnöklő főgondnoknak arra, hogy a a határozat célszerütlenségére reámutasson. Korrigálni természetesen késő volt s legfennebb az őszi rendes közgyűlésen lehet és kell is, de levonható belőle az a tanulság, hogy ily nagyobb jelentőségű előterjesztéseket, csupán egyszeri hallás alapján, megfontoló tanácskozás tárgyává tenni alig lehet. A közgyűlés végakkordja *Ravasz* László theol. tanárrá való választásának kihírdetése volt, mely után a jegyzőkönyv hitelesítése is megtörténvén, a közgyűlés az elnök éltetésével vasárnap délután 6 órakor véget ért. *Tudósító.*

Észrevételek

az E. P. L. 20. számában „Gyakorlati levelek egy kezdő lelkipásztorhoz“ című munkáról megjelent bírálatos ismertetésre

Észrevételeim első sorban a levelek tartalmának ismertetésére vonatkoznak. Sajátságosnak tartom, hogy „Minor“ a levelek tartalmából tallózva, nagy kedvteléssel inkább azokat említi, mint jellemzőket, amelyek nem a lényegre, hanem mellékkörülményekre vonatkoznak; azokat, amelyek nem a levelek értékének, becsének feltűntetésére, hanem inkább azoknak kicsinylésére, lecsepülésére alkalmasok. Ez azonban a jóakaratnak, a látásnak a dolga s ezért Minor eljárását nincs jogom kifogásolni, hiszen ő nem tehet arról, hogy azok közé tartozik, akik egy szép virágos tábla szemlélésénél nem a virágok színpompáját látják meg, nem a virágokban gyönyörködnek, hanem a pálcikákban, melyek a virágok támaszául szolgálnak, vagy még inkább azokban az itt-ott tán ott maradt burjánokban, melyek a gondos kertész figyelmét elkerülték.

Hanem inkább kifogásolom Minornak a mű tartalmának ily módon „lehető híven“ való vázolása után következő bírálatát. Megvallom, ez a bírálat megdöbbentett. Hiszen én azt hittem, hogy mikor a lelkipásztori hívatást ezekkel a szavakkal rajzolom: „neked nem hívatalod, hanem hívatásod van s tulajdonképen ez szabja meg hívatalodban teendőidet is. Neked nem beosztott darabot kell elvégezned, hanem mindent, ami hívatásodhoz tartozik, ami által a nagy célt, melynek szerény tehetségedet szolgálatába állítottad, ha csak szemernyivel is, megvalósulásában előmozdíthatod. E cél pedig nem más, mint Isten országának vagy más szóval az igaz ember testvériségének megvalósítása. Ennek a nagy, fenséges, az egyénnek és az egész emberi társadalomnak javát, boldogulását előmozdító eszmének evangeliumi alapon álló egyik őrszeme vagy te is azon a helyen, a hová a gondviselés helyezett; annak a nagy láncnak, mely testvéri szeretetbe akarná összefűzni a különböző gondolkozású emberi teremtményeket egyik, minden csűrésnek, csavarásnak, hányódásnak, vetődésnek kalapálásnak ellentálló s rozsda által meg nem támadható szeme kell hogy légy hívatásod mezején. Ezt tudnod, érezned kell kibocsátásod első percétől kezdve s nem szabad elfeledned soha sem; de hogy ezt elérhesd, tán mondtam is már, egy oly útravalóval kell bírnod, amely soha el nem fogy, *ez a szeretet.*“ (IV. levél 20 l.)

Azt hittem, hogy e szavakkal: „Valóban a lelkipásztornak aggodalmas ily körülmények között a helyzete. Ő nem lehet újító, nem népvezér, sem elégedetlen, nékie Krisztus jó vitézének kell lennie. Benne erős meggyőződéssel él az a tudat, hogy az Úr megváltotta az emberiséget s azon az igazságon, melynek ő szolgálatában áll, a pokol hatalmai sem vehetnek diadalmat. *Nékie meggyőződése, hogy a krisztusi szeretet diadalmaskodó életelv s annak lassanként bármi viszonyok között is átható, megelevenitő hatása lesz.* Azért nem kétségeskedik, nem csügged, nem undorodik meg, hanem híven teljesíti hivatásának kötelességeit. Nem azt teszi, hogy birálja az intézményeket, irányítsa ide, vagy oda a küzdelmeket, ehhez vagy ahhoz az osztályhoz csatlakozva, fegyver hordozója legyen a hatalmasnak vagy tán vezére a népnek, ő szólja alkalmas, és alkalmatlan időben az igazságot, a krisztusi szeretet megelevenítő erejét. A szavaiból s ezt életcselekedeteivel igazoló magaviseletéből áradó szellem, lassanként mások által s másokban végzi mindazokat. Az itt elmondottak szabják meg magatartásodat az egyesekkel és a társadalom egyes osztályaival való érintkezésedben. Hivatalodban mindenkivel szemben, aki nálad megfordul, ennek az igaz keresztyénies életelvnek jóakarata, jóindulata adja ajkaidra a szavakat, szabjon cselekedeteidnek irányt. E tekintetben egyáltalán ne légy személyválogató, sőt ha éreztetned kell szivednek forróbb érzelmeit, a mindenkivel szemben köteles udvariasságtól eltekintve, tán inkább a gyöngék, szegények, ügyefogyottak, tudatlanokkal szemben mutatkozzék az, mit a maguk erejével önteltek irányában. Ezt mútassa szavad, ezt érezzék ki cselekedeteidből.“ (IV. lev. 27 l.); továbbá ezekkel: — „Szó nélkül sokat, nagyon sokat követel ez a magatartás a lelkipásztortól, de sokat, nagyon sokat is ad a kötelességteljesítés megnyugtató tudatát, a bizonyosságot a felől, hogy a nagy egész javának előmozdításához csekély erejének felhasználásával egy szemernyivel ő is hozzájárult. Természetesen, hogy ahhoz, miként valaki ennyi jutalommal is beérje, nem a pénzek csengésének szeretete szükséges, hanem az *idealis célokért való hevülés,*“ (IV. lev. 23 l.); aztán: „Nékie tudnia kell, hogy ő nem kenyérért szolgál, tudnia kell, hogy nemzete és az emberiség szellemvallás erkölcsi életében hivatásszerüen szép megbízatás jutott osztályrészül s haszontalan és ízetlen szó, mely semmire sem jó, csakhogy kivettessék és mindenektől megtapodtassék, ha eljárása, cselekedete fenséges hívatásával ellenkező érzületet mutatna. ellenben nagy áldás annak élete, ki krisztusi elhívatásának igaz tudatát hordja keblében“ (IV. lev. 24 l.) „Mondtam már, hogy igaz embernek kell lenned. Tudnod kell, hogy a jót védeni kötelességed minden poklokon keresztül.“ (III. lev. 18 l.); mondom, azt hittem, hogy az idézettek szerint fogva fel a papnak hívatását s ebben a szellemben adva mindennemű teendőire nézve, a tanácsokat, útasításokat, szabályokat, *ideális* magaslaton járok s eléggé érthetően állítom kezdő lelkipásztor társam szemei elé hívatása s ebből folyó kötelességeinek rajzát s ime megdöbbenve kell látnom, Minor birálatából, hogy mennyire elmaradtam a mai theológiai tudományos felfogástól, hiszen ez szerinte: *„a legkülsőlegesebb kasuistika“, ez* egy olyan hamis *„jellem világnézet“*, melynek forrása *„az ideál nélküli naiv empirismus“*, s hogy az „igazságnak“, „megigazúltság“-nak a „Rechtschaffenheit“-nak még csak halvány vonásaival sem találkozunk e műben. De hát a lelkipásztori hívatás fentebb idézett rajza csakugyan „ideál nélküli“ s nem állítja-e a figyelmes olvasó elé az „igazságnak“ a „megigazúltság“-nak még csak halvány vonásait sem? vagy várhatta-e Minor, hogy egy kezdő lelkipásztorhoz írt gyakorlati levelekben a tőle megkövetelt „igaz ember“-ség képét úgy állítsam oda, hogy adjam dogmatikai meghatározását a „Rechtschaffenheit“-nak? Vajjon minő elítélő érzelmekkel olvashatná leveleimet a kezdő lelkipásztor, ha én őt, ki most került ki a fakultásról, aki csak imént tette le vizsgáit, száraz, elvont meghatározásokkal táplálnám akkor, mikor ő a gyakorlati életbe beállított lelkipásztor rajzát várja, óhajtja látni; nem vette észre Minor, hogy a fentjelzett bírálattal szegénységi bizonyítványt állít ki a theol. fakultás illetékes professzoráról, mert hiszen felteszi, hogy egy pályája kezdetén álló fiatal pap nem hozott ki az életbe annyi hit- és erkölcstani ismeretet, hogy az „igaz ember“ mibenlétét a „Rechtschaffenheit“-nak újból és újból szemeléállítása nélkül is megérthetné.

Aztán bátorkodom kérdeni Minortól, hogy a dolgozat egyik általa idézett mondatának eme szavaiból: *apróságok halmaza tulajdonképen a legnagyobb is*“; ha olvassa a leveleket s figyelembe vette e szavakat: „de, hogy ezt elérhesd, tán mondtam is már, egy oly útravalóval kell bírnod, amely soha el nem fogy, ez a *szeretet*“ (IV. lev. 21 l.); továbbá ezeket: „Az örök valláserkölcsi igazságok is az élet szemlélődéséből, egyéni tapasztalatok, benső észrevételek útján leszűrt eredmények, de sajátunkká

egyszeri hallás, kijelentés által még nem lesznek, csakis úgy, ha mi is képesekké válunk ugyanarra a nézőpontra emelkedni, a benső átalakulásnak azt az útját végig járni. Nos hát ezt az útat kell megtenned neked is, hogy félelem és gáncs nélküli kalauz lehess híveid számára." (XIV. lev. 62 l.) Aztán ezt: „nékie meggyőződése, hogy a krisztusi szeretet diadalmaskodó életelv s annak lassanként bármi viszonyok között is megelevenítő hatása lesz" (IV. lev. 22 l.); kérdem: miféle alapon állítja azt, hogy e levelekben „az élet úgy jelenik meg mint *kötelességek halmaza* s nem úgy, mint az *egy erény* munkás nyilvánítása a különböző viszonylatokban".

Hát abban a műben, melyben „az igaz ember" minden kötelessége teljesítésében állandóan arra utaltatik, hogy a Krisztusi átalakító életelvet, az igaz, őszinte, munkás szeretetet valósítsa meg, az irányítsa tetteit, cselekedeteit, nem tükröződik-é az a világnézet, „ami a keresztyénségnek főjellemvonása: *egy központi erőn nyugvó fejlődés?* Vagy tán itt is azt várta Minor, hogy a *„megigazulunk pedig kegyelemből a hit által"* dogmatikai tételt fejtegessem elvont formában? Hiszen, tán gyakorlati levelekről van szó, amelyeknek célja nem a rideg, száraz fejtegetés, hanem az, hogy az élettapasztalatok alapján praktikus tanácsokkal szolgáljon arra nézve, hogy azt a központi erőt miként vigye át a gyakorlatba.

„Ezeken kívül" mondja Minor „egy harmadik nagy fogyatkozása az, hogy beszél a lelkipásztor feladatairól anélkül, hogy az egyházét megállapítaná." De vajjon a gyakorlati levelek célja kívánja-e ezt a meghatározást? Nem „positivistikusan", nem úgy kell-e vennem a dolgot, amint az az E. T.-ben kifejezésre jut? Hiszen az a kezdő lelkipásztor nem azért áll szolgálatba, hogy egyházát reformálja, nem azért, „hogy bírálja az intézményeket, irányítsa ide, vagy oda a küzdelmeket, ehhez, vagy ahhoz az osztályhoz csatlakozva, fegyverhordozója legyen a hatalmasnak, vagy tán vezére a népnek", nékie meggyőződése, hogy a krisztusi szeretet diadalmaskodó életelv s annak lassankint bármi viszonyok között is átható, megelevenítő hatása lesz", azért „ő szólja alkalmas és alkalmatlan időben az igazságot, a krisztusi szeretet megelevenitő erejét. A szavaiból s ezt életcselekedeteivel igazoló magavisletéből áradó szellem lassanként másokban s mások által végzi mindazokat" t. i. az átalakítást, megelevenítést (IV. Lev. 22. l.) Igaza van Minornak: „semmi új szempont, semmi új feladat, *semmi reform*". De azt kérdem: hát ez ***az ősrégi*** nem ***mindig új!?*** Hát ez halál, stagnatio? Hát mi a reformáció, ha nem az? Hát ezek „kasuistikus mesterfogások" s nem inkább az „eleven élet belső ereje, amely egyedül képes az egyház fáján lombot, virágot fakasztani, gyümölcsöt érlelni". S ha ez így van, pedig tagadhatatlan, hogy így van, mi igazolhatja Minornak azt az állítását, hogy élettapasztalataim, melyeket szivesen bocsátok ifjú kollégámnak rendelkezésére „külsőségek és szegényesek"?

A „hitközség", „kegyszerek", „szorosabb értelemben vett lelkipásztori teendők" kifejezéseimre vonatkozó megjegyzéseire, a fent elmondottak után, nem lehet semmi észrevételem.

Botot adtam — Minor szerint — az ifjú Thimotheus kezébe. Valóban örvendenék, ha a bot a bozóttal benőtt hápahupákon segítségére volna, mert jó lélekkel mondhatom, hogy az a cifra sétapálca, mely a fakultásról kilépése alkalmával, kezében van, ritkán elég erős arra, hogy a „bozóttal benőtt hápahupákon" átsegítse, sőt sokszor az egyenes úton is botlik vele. Aztán „dajká"-nak nevezi Minor a leveleket. Valóban találó elnevezés. Az ő magatartása e munkával szemben igazolja, hogy a krisztusi szeretet tejével való tápláltatásra mekkora szüksége van nálunk nemcsak az ifju Thimotheusoknak, hanem az érett „Minor"-oknak is; ilyen dajkáktól tápláltatva tán több jóakarat, kevesebb elfogultság, mélyebb belátás vezeti jövőre őket is.

V. B.
ev. ref. pap.

*

Közölvén *„Minor"*-ral a fennebbi észrevételeket, tőle a következő megjegyzést kaptuk:

Polemiába a „Gyakorlati levelek" írójával most nem bocsátkozom. Megvárom, míg a többi egyházi lapok is ismertetik. Csak az én bírálatom szempontjának az igazolására kívánom megjegyezni, hogy e munka köztudomás szerint alkalmi írat volt, mely azt volt hívatva igazolni, hogy írója „tudományos irodalmi munkássága által az illető tudományszakra való képzettségének kiválóbb bizonyítékát adta." Mint ilyennek ismertetésére kaptam a megbízást a szerkesztőség részéről. Bírálati szempontjaimnak tehát oly magasaknak kellett lenniök, amily magas igénynyel lépett fel maga a munka.

Hogy ismertetésem rosszakaratú volt-e, itélje meg azt a közönség; — de csak azok szóljanak hozzá, akik a munkát olvasták!

Arra, hogy „ideál-nélküli positivismusból folyó casuistica"-nak neveztem az egész munkát: épen az író mostani bizonyító kifogása a legeklatánsabb igazolás. Egy 70 oldalos füzetből maga a szerző ismétlésekkel is csak annyi elvi részt tud idézni; a többi mind casuistica. És ezek is minő elvi dolgok, minő ideálok! *A „szeretet!"* Szép, szép, de erről maga a szerző is azt írja (21. l.), hogy sokszor emlegetik, de érték szerint kevésbé ismerik — én hozzáteszem: alapja és forrása szerint — úgy látszik — még kevesebben s hogy nyilvánulásait ezekből le is tudják vezetni ehhez még kevesebben értenek, mert ime mindjárt hajlandók „hit- és erkölcstani *ismeretnek* és elvont dogmatikai fejtegetéseknek" nyilvánítani, melyről gyakorlatilag elég annyit mondani, hogy „diadalmas életelv". Ismételnem kell, hogy „itt az egyedüli keresztyén reálitást elvont elméletnek tartják".

A theol. fakultásról kivitt *sétabotra* feleljenek a theol. tanár urak. Én csak annyit jegyzek meg, hogy indokolatlan a theol. tanároktól azt kívánni, hogy a papi gyakorlat fogásaiban is teljesen kiképzett theológusokat bocsássanak ki az intézetből. Hát a két évre felemelt segédlelkészi gyakorlatot a törvény ugyan miért rójja a szegény papjelöltek nyakába? Csak a „kápláni segedelemért"? Talán azért is, hogy *gyakorlatot* tanúljanak, kiváló gyakorló papoktól! De hagyjuk ezt. A vita meddő. Nekem a lelkipásztorkodásról más ideáljaim vannak; a képzésről is a gyakorlatról is. Valami olyasfélék, amit e lap 20-ik számának *„Különfélék"* rovatában érint a szerkesztő s amelyet idézve a D. P. L. így kiált fel: „Valóban magasztos, szép felfogása ez a theológiai tanári és lelkészi hivatásnak!"

Hát én bátor leszek jövőre is ezt vallani s ezek szerint értékelni.

Minor.

ISKOLA.

—

Felvételi értesítés.

Az erdélyi ref. egyházkerület internátussal kapcsolatos Szeretetházába az 1907—8. tanévre felvétetnek: 1. az erdélyi ref. egyh. ker.-ből ref. lelkészek és gimn. tanárok 10 évet betöltött, 18 évesnél nem idősebb leányárvái, a félárvák 100, az egész árvák 150 kor. évi nyugdíjjárulékok befizetésének kötelezettsége mellett; 2. ugyancsak az erd. ref. egyh. ker.-ből ref. lelkészek és gimn. tanárok leányai 240

korona, más szülők leányai az ország bármely részéből: ref. vallásuak 420 kor., más vallásuak 440 kor. teljes ellátási díjért.

Az árva bélyegmentes folyamodásához a gyám mellékelni tartozik: az árva keresztlevelét, iskolai, orvosi, újraoltási bizonyítványait, a családi értesítőt s végül a szülők elhalálozási bizonyitványát; a fizető növendékek keresztlevél, iskolai, orvosi és újraoltási bizonyítvánnyal felszerelt kérésüket közvetlenül, az árvák az illetékes esperesi hivatal, vagy gyám előljáróság útján a Szeretetház kebli tanácsához címezve, az intézet igazgatóságának (Ferencz József-út 55. sz.) f. év augusztus 1-ig kell beküldjék.

Az intézetben alkalmazott tanítónők a zongorából, német és francia nyelvből magánórákat adnak. Zongora magánórák díja havonként 6 kor., németnyelv 4 kor., francianyelv 6 korona. A magánórák díja havonként, az ellátási díj négy részletben és pedig: szeptember hó első felében, november hó 15-én, január hó 31-én és ápril hó 15-én előre fizetendő az intézet pénztárába.

A fent jelzett ellátási díjon felül orvosi gyógykezelési (gyógyszer nem), fölszerelési díj egész tanévre 20 korona, mely összeg a tanév elején egy összegben előre fizetendő. A magánórák nem kötelezők, de akik felíratkoztak, 10 hóig tanulni kötelesek.

Az árvák tartoznak magokkal hozni: 6 inget, 3 lábravalót, 2 háló kabátot, 2 téli, 2 nyári színes alsószoknyát, 10 zsebkendőt, 4 pár harisnyát, 2 pár cipőt (1 pár új legyen), 3 köténytt, 1 téli, 1 nyári kalapot. 1 őszi, 1 téli felsőt, 2 rend nyári. 2 rend téli ruhát.

A fizető növendékek magokkal hozandó ruha-, ágynemű- és egyéb tárgyai a következők: 6 ing, 4 lábravaló, 4 hálókabát, 3 téli, 3 nyári színes alsószoknya, 12 zsebkendő, 6 pár harisnya, 3 asztalkendő, 4 törülköző, 6 kötény, 2 pohártörlő, 2 portörlő, 3 fejrevaló kendő, egy szennyesruhazsák.

Ágynemüek: 1 mátrác (ágy nagysága 180—80), 1 párna, 1 paplan 3—3 húzattal, 3 alsó lepedő; továbbá 2 pár cipő, 1 pár papucs, 1 esőernyő, 1 nagykendő, 1 téli felöltő és 1 kalap, 1 tavaszi-őszi felöltő és 1 kalap, 1 ünneplő szövetruha, 2 nyári mosóruha, 2 iskolai viselő szövetruha, 1—1 pár téli-nyári keztyű, (a téli ruhanemüek a hüvös idő beálltával is küldhetők), fog-, haj-, ruha- és cipőkefék, fogpor és mosdószappan, 2 üvegpohár, evőeszközök, úgymint: 1 kanál, 1 villa, 1 kés, 1 kávéskanál, melyek az illető nevének kezdőbetűivel legyenek megjegyezve. A ruhanemüek a tulajdonosnak egészen kiírt nevével jegyzőtintával legyen megjegyezve s darabonként számozva.

A felsorolt tárgyak a bejövetelkor jegyzék mellett vétetnek át.

Egyebekben felvilágosítással az intézet igazgatója készséggel szolgál, ha az illető megfelelő postabélyeget mellékel.

Kolozsvárt, 1905 junius 13-án.

Az igazgatóság.

IRODALOM.

E rovatban minden munkát megemlitünk, ami szerkesztőségünkbe elküldetik, de hosszabb, birálatos ismertetésre nézve a szerkesztőség fentartja saját elhatározását.

Böhm Károly axiologiája.

(Az ember és világa. Philosophiai kútatások. III. rész: Axiologia vagy értéktan. Kolozsvár, 1906. Stein J. bizománya. Ára 6 K.)

(Folytatás.)

Ez alapvető tény felderitéséből egész sora következik a legnevezetesebb következményeknek, melyek Böhm filozófiájának sajátos, eredeti jellemét teszik. Közvetlenül folyik belőle az a mély értelmű tétel, mely a metafizikai töprengéseket egyedül képes a meddő szóhüvelyezéstől elvileg megváltani; hogy a mi világunk megalkotása és megismerése ugyanazzal az egy aktussal történik, azaz a szellem azon tevékenysége, mely a képeket megalkotja, egyszersmind e képek felismerésének is feltétele. Annálfogva az ismerés = tudatos utánképzése annak, mit a szellem nemtudatos változás alakjában létesitett, s az ismerés csak addig terjedhet, meddig a szellem preformált alkata szerint képes arra, hogy képet alkosson: ez a korlátoltság szoritja ismereteinket érzéki alapra, anélkül, hogy csak az anyagi valóságot kellene valóságnak elismerni. Valóságot *jelent* minden kép, mely az ismerő tevékenység feltételei szerint alakult, s az anyag épen úgy kép, mint a szellem, az én mindenütt a maga vetületei közt él. De megismerni csak azt képes a szellem, amit maga alkotott; más oldalról tekintve: a magával rokon, mert belőle fakadt vonások utánképzése az, amit az Én ismerő tevékenységének mondunk. Az ismerés annálfogva nem teremt újat, mikor világát megismeri s törvényszerűségében gyönyörködik s erejét találja benne, de újjáteremti, mert öntudatosan kiemeli azt, amit belevetített nem tudatosan. Ezen vonások ténylegessége biztosítja az emberi ismeret pozitivitását; azért ezeknek kutatása a pozitiv ismeret teendője és határa, s a metafizikát is pozitiv és gyümölcsöző tanná csak az teszi, ha azon korlátokat határozottan (ha némi lemondás árán is) szem előtt tartja, melyeket az ismerés természete állít eléje.

S épen e korlátok felmútatása egyik fontos tanulsága az alapelvnek, akármennyire repudiált gondolat némely filozófiai iránynak az ismerés határairól beszélni. Pedig az ismerés végzetes korlátja nem az emberi élet rövidsége, hanem az ismerés feltételeinek alkata, amiben már Kant világosan látta a sokat panaszolt „végesség“ igaz értelmét. Egyszerű szóval ez azt teszi, hogy az ész nem ismerheti meg azt, aminek megismerésére nincs berendezve. Mit képes hát megismerni? Kétségkivül eleget, ami megérdemli a pozitiv tudás nevét s egy élet fáradságát: a tér és időbeli változatok végtelen sokféleségét, a lényeges sajátságok okszerű kapcsolatait, célszerű összefüggését — s ha nem feledjük, hogy egész világunk szellemi valóság, mert a szellem vetülete, óva vagyunk a tévedéstől, hogy a pozitivizmust a materializmussal nyomorítsuk. A szellem tényei a pozitiv valóságok — igazán az egyetlen pozitivum, melyről közvetlen bíztossággal tudunk s az minden idealismus igaz eleme. Hogy a kriticismus ezen igazságát a Comte genialis alkotásával elvileg egyeztette s a két tan találkozási pontját, a pozitiv ismeret egyetlenségét igazolta: ez Böhm mély koncepciójának egyik legnagyobb eredménye, egyszersmind jutalma.

S mit nem fog az ész megismerni? Épen azt, amit a metafizika a pozitiv valóságok *háta mögött* képzel, úgy, hogy ha az egyes tárgyak felismert lényegességében megnyugodva megelégszik is, világa összedöltétől fél, ha valamely rejtett „ősalap“ kegyelmére nem bízhatja magát. Pedig, ha az alma ízét, szagát, alakját, tapintatát, érzéki és értelmi tulajdonságait felismerve, megnyugszunk, hogy az almát megismertük, a világegyetem széditő koncepciójával, arányok dacára nem épen úgy vagyunk-e? Az a kozmosz is ami képünk s csak a metafizikai ösztön eredendő bűne, ha a világban megismert tünemények és erőkön s ezek alkotásain *túl* keres még valamit, akár a világban, akár (hogy a komikum teljes legyen) a világon kívül. A legérdekesebb pedig ezen egész ügyben az, hogy azok a filozófiának is áldozatai a metafizikai ösztönnek, amelyek a régi metafizika csalhatatlan megigazításának jegyében lépnek fel s követelnek feltétlen bizalmat s pedig *Spencer* „megismerhetetlen“-je, *Haeckel* élő anyagja

s akárhogy hívják a ma divatos „természettudományos monizmus“ hátterét és demiurgosát: épen annyit magyaráznak, mint a lebecsmérelt régi metafizikai entitások, vagy mint az egykor divatos phlogiston.

(Folyt. köv.)

GYÁSZROVAT.

Volloncs Miklósné szül. László Róza életének 20-ik, boldog házasságának 4-ik évében, hosszas és kínos szenvedés után, folyó hó 23-ikán délután 6 órakor meghalt. Volloncs kollegánk elég gyors egymásutánban immár a második feleségét temeti a megboldogultban. Nagy megpróbáltatása közben adjon az Úr erőt és segedelmet a keresztnek hordozására!

Néhai Mihály Endréné, volt széki ev. ref. papnak özvegye, született *Kovásznai Vajna Anna*, özvegységének 38-ik évében, 83 éves korában Szépkenyerüszentmártonban elhunyt. A boldogúlt egyike volt azon nemes lelkű matrónáknak, akiknek typusa ma már kiveszőben van. Azon ritka kevesek közé tartozott, akik egész életüket a jótékonyságnak és a humanismusnak szentelik, alig törődve azzal, hogy cselekedeteikért csak vajmi ritkán kapnak a nyilvánosság előtt elismerést és dicséretet. Emléke áldott!

Kálnoki Bedő Józsefné, szül. Nagyberivói Boér Karolina, életének 68-ik s boldog házasságának 32-ik évében, hosszu szenvedés után, az 1907. év junius 3-án meghalt. 6 gyermeke és kiterjedt rokonság gyászolja a nemes úrnőt; legközelebbről férje *Bedő* József e. m gondnok. A szomorkodóknak adjon az Úr vígasztalást, az elköltözöttnek nyugalmat!

KÜLÖNFÉLÉK.

Az állam az egyház szolgálatában. Győrből értesülünk, megbízható forrásból, hogy *Apponyi* Albert gróf, közoktatási miniszter, rendeletet küldött a győri m. kir. áll. tanítónő-képző intézethez, arra útasítván, hogy a felvételnél előnyben részesítsék, minden mások felett, a győri Orsolya-zárdából a tanítónő-képzőbe átlépni óhajtó növendékeket. Győrben állami polgári, vagy talán alsóbb leányiskola is van; de az állami tanítónő-képző nem ennek és társainak, hanem az Orsolya-zárdabelieknek áll elsősorban rendelkezésére. A bejutni kívánók tehát a klastrom kapuin keresztül fogják keresni az útat az állami képezdébe. Ez se rossz; a magyar kir. kultuszminiszter az állami iskola elnéptelenítésének szolgálatában. Mi mindent nem fogunk még megérni?!

A király junius 8-iki koronázási jubileuma. Nem nemzeti, annál kevésbé politikai vonatkozásairól kívánunk szólni. Egy dynasztikus államban csak természetes, hogy az uralkodó 40 éves megkoronáztatását megünnepli az állam és a nép, hanem hogy ezt is felekezeti célokra foglalják le: egyrészben ez az, ami megbotránkoztató. A nagy kormány idevonatkozó előterjesztéseiben többek közt szerepel az is, hogy az állam Árpád fejedelem állítólagos sírja felett egy római kath. templomot építtet. A gombhoz már varrják a szorgalmas szabók a kabátot. A templom mellé zárdát terveznek, melyet a Pálos szerzeteseknek (fehér barátok) szántak. Ilyenek ez idő szerint Magyarországon nincsenek, tehát telepíttetnek. Valóban jó ellenszere a kivándorlásnak. Gratulálunk a honmentő gondolatnak.

A budapesti református internátus programmja. A budapesti református egyház 1907 szeptembertől kezdődőleg internátust állít fel, egyelőre 14 gyermek számára. Csak oly növendékek vétetnek fel egyelőre (I—V. oszt. tanulók az 1907. évre), akik a budapesti ref. főgimnáziumban kívánnak tanulni. Akik egyszer felvétetnek — jó magaviselet és szorgalmas tanulás mellett —, azok ott maradhatnak középiskolai tanulmányuk végeztéig. Az internátusi ellátás évi díja 1400 korona, mely 4 részletben fizetendő. Ruházatról, könyvekről stb. a szülők tartoznak gondoskodni. Az internátus valóságos szülői otthont nyújt azoknak, akiket felvesz. A felvételre jelentkezők ebbeli szándékukat 1907 augusztus 1-ig jelentsék be Csűrös István gimnáziumi tanárnál (Budapest, IX., Pipa-u. 4. sz., I., 9.), ki bővebb felvilágosítással is készséggel szolgál. Ajánljuk a szülők figyelmébe.

A kolozsvári magyarutcai papi állásra pályázók figyelmébe. A kolozsvármegyei egyházközség a mult hó 29-én közgyűlésében, amikor Benedek Árpád hidelvei lelkész fizetését 10 évi papi szolgálatának beszámitásával, két korpótlékkal (800 kor.), felemelte, egyben kimondotta, hogy esetleg, amennyiben 10 évnél magassabb lelkészi szolgálatú egyén választatnék meg, 10 év keretén belül a magyarutcai lelkésznél is be fogja számítani a szolgálati éveket korpótlékozási tekintetben is. E határozatra felhívjuk az érdeklődők figyelmét.

Lefelé a lejtőn. Hirt adtunk már korábban arról, hogy a kolozsvári egyházközségben elhatározta a közgyűlés, hogy 10 tanítóval biró 3 elemi népiskoláját és két óvodáját államosítja. A legutóbbi közgyűlésen az államosítás feltételeinek megállapításáról volt szó. Az államosítás elvi kimondásakor azzal argumentálnak a támogatók, hogy az egyházközségnek semmi anyagi áldozatába nem fog kerülni s most a feltételek közt ott szerepel, hogy az egyházközség átadja az államnak 147.000 koronára becsült telkeit és épületeit örök használatba, míg azokon magyar tannyelvű iskolát tart fen, évi egy husz koronás arany haszonbér ellenében. S mit kap ellenértékül? Egész kikötése az, hogy a tanítói kinevezéseknél a felekezeti számarány tekintetbe vétessék; szükség esetén kántorságra is kötelezze az állam a kinevezett református tanítót és az állami iskolák gondnokságába, az egyházközség kandidációja alapján, legalább három ref. tag neveztessék ki s hogy a ref. egyházi dalárdák a tanórák végeztével, az esteli órákban, gyakorlatokat tarthassanak az iskola helyiségeiben. Hogy mit érnek e kikötések, bővebben most nem kútatjuk, de lehetetlen reá ne mútatnunk arra, hogy ha csak ily jogokat lehet biztosítani, ezért ugyan kár másfélezer koronától fosztani meg az egyházközséget. Különben is — s ez épen a dologban a megbotránkoztató —.e telkeket és épületeket az egyházközség voltaképen a városnak adja, amelynek olyan szerződése van az állammal, hogy az iskolaépületeket mindenütt a város építi s tartja fen, a szüséges tanerőkről pedig az állam gondoskodik. Ezt értse meg, aki tudja. Mi sem nem értjük, sem nem helyeseljük.

Az erzsébetvárosi ev. ref. körlelkészség hivei május hó 26-án töltötték be a megüresedett papi állást. A főt. püspök úr által kandidáltak (Király Béla h. bodoni, Fejér Pál felenyedi és Kovács István abafáji lelkész) közül közfelkiáltással *Fejér* Pál felenyedi papot választották lelkipásztorukká.

Hajduböszörményi ünnepségek. E hó 2-án és 3-án zajlottak a Bocskay-szobor leleplezéssel kapcsolatos ünnepségek Hajduböszörményben. A szobor leleplezés körül csoportosultak M. P. I. T. ülése, a tiszántúli egyházkerület egyházi értekezletének közgyűlése, a belmissziói egylet gyűlése, a protestáns sajtó képviselőinek gyűlése és az orsz. papi kongresszus előkészületei. A elsőben tisztújítás során elnökök lettek Antal Gábor püspök és *Zsilinszky* Mihály, alelnökök *Baksay* Sándor püspök és gr. *Tisza* István, a másodikban, mely *Dégenfeld* József gróf elnöklete alatt ülésezett, 600 K. jutalmat adtak ki *Csiky* Lajos „Lelkipásztorkodás-tan“ c. pályaművének s elhatározták a második helvét hitvallás új kiadását. A harmadikban *Szabó* Aladár vezetése mellett tárgyaltak a vasárnapi iskolákról s ezek *római* világgyűléséről. A negyedikben a prot. sajtó szervezkedéséről tárgyaltak s elfogadták egy prot. hirlapirói szindikátusnak valamelyik pesti hirlapíró elnöklete alatt való megalakítására vonatkozó inditványt, melynek kivitelével *Geduly* Henrik, az Evangelikus Őrálló szerkesztője bízatott meg. Az ötödikben elhatározták a kongresszus összehívását szeptember 18-ikára Budapestre, s a főbb tárgyakat is megállapították s felkérték az előadókat; így az ünnepélyes istentiszteleten predikálni fog *Balthazár* Dezső; az 1848. XX. végrehajtásáról Hamar István, a lelkészi fizetéskiegészitésről *Nagy* István; a szociális kérdésről és kivándorlásról *Péter* Mihály; a sajtóügyről *Csia* Kálmán fog értekezni. A szobor leleplezésénél az ünnepi beszédet *Balthazár* Dezső tartotta, ódát szavalt dr. *Benedek* János orsz. képv. — A társaságok nyilvános díszülésén a templomban *Balogh* Ferencz theológiai tanár méltatta Bocskayt, dr. *Körössy* Kálmán debreceni ügyvéd pedig a Bocskay szabadságharcának alkotmányjogi vonatkozásait; itt *Kozma* Andor gyönyörű ódáját szavalták el. — A szép ünnepély, hisszük, nagyban hozzájárult az elhanyatlott prot. öntudat felébresztéséhez. Ébredésének komoly jeleit s egyöntetű munkásságban való nyilvánulását mi magunk is óhajtva várjuk.

HIVATALOS RÉSZ.

Sz. 2444—907.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi reform. egyházkerülei igazgatótanácsánál, a folyó évi május hó 25—26-án tartott egyházkerületi közgyűlés 27. jegyzőkönyvi számú határozat szerint szervezett

titkári állásra pályázat

hirdettetik.

Ezen állással egybekötött javadalom 3000 K kezdőfizetés, 5 évenként, 6 izben, folyósitandó 200—300 K korpótlék és 800 K lakáspénz.

Pályázhatnak ténylegesen szolgálatban álló lelkészek.

A megválasztottnak rendes lelkészi szolgálati ideje 10 év keretén belül úgy nyugdij, mint korpótlékozás tekintetében beszámittatik.

A megálasztott titkárnak állását lehetőleg már

ez év julius hó 1-én

el kell foglalnia.

A pályázni kivánók érettségi bizonyítvánnyal, lelkészi oklevéllel és legujabb szolgálati bizonyítványnyal felszerelt kérvényöket

folyó évi junius hó 12-ig

az erdélyi ref. egyházkerület igazgatótanácsához, Kolozsvár, Király-utca 51. sz. alá adják be.

Kolozsvár, 1907. április hó 29.

Br. Bánffy Dezső, főgondnok. *Dr. Bartók György*, püspök.

2067—1907. szám.

KÖRLEVÉL

az összes egyházi és iskolai hatóságokhoz.

Vonatkozással a nagyméltóságú vallás és közoktatásügyi Miniszter úrnak 55—1907. sz. a. kiadott rendeletére felhívjuk összes egyházi és iskolai hatóságainkat, hogy a hatáskörükbe tartozó hivatali jelentések és felterjesztések, valamint bármely fokú intézeti bizonyítványok aláírásánál a *kézbélyegzők* mellőztessenek és ahol netalán ilyen bélyegzők eddig használatban voltak, azok visszaélések elkerülése végett megsemmisíttessenek.

Az erdélyi reform. egyházkerület igazgatótanácsának. Kolozsvár, 1907. május hó 16-án tartott ülésében.

Br. Bánffy Dezső, elnök. *Dr. Kálmán János*, tanügyi-előadó h.

Sz. 518—1907.

PÁLYÁZAT

Az erd. ref. egyházkerületben a marosi egyházmegyébe kebelezett *sóváradi* egyházközség énekvezér-tanítói állomására pályázat hirdettetik.

Díjlevél szerinti javadalom: Lakáson, kerten és melléképületeken kivül, 11 hold 204 □-öl szántó és kaszáló, melynek tiszta jövedelme 39 kor. 56 f.; 80 kalangya búza és 77 véka malomvám búza, melynek értéke 1 kor. 60 fillérrel számítva 251 kor. 20 f. 216 véka kepe és 60 véka malomvám törökbúza 1 kor. 40 fiilérrel értékelve 386 kor. 50 f., 3 öl hasogatott bükkfa, értéke 64 kor., legeltetési jog 4 marhára 8 kor., közmunkatétel értéke 60 kor., tandíj címen 10 kor. 50 f., orsósoktól készpénz 8 kor., stóla toronyváltság címen 20 kor. Összesen 847 kor. 66 fillér.

Kötelességek; egyházi törvényeinkben előírt szolgálat vasárnapi, ünnepi és hétköznapi istenitiszteleteknél, valamint temetéseknél. Nemkonfirmált gyermekek temetése imával és énekkel. Az iskolaszék által megállapított osztály, illetve osztályok tanítása az iskolában, A lelkész hivatalos távollétében az istenitiszteletek rendes végzése. Az ősz II-ik felében, a téli időszak folyamán és a tavasz I. felében dalárda alakítása és vezetése.

Pályázati határidő 1907 jun. 28. Folyamodványok oklevéllel és a pályázati idő tartama alatt kelt szolgálati bizonyítványnyal felszerelten Ravasz János esperes aához küldendők Nyárádszeredába.

Kolozsvár, 1907 május 31.

Dr. Bartók, püspök.

PÁLYÁZATI HIRDETÉS.

A szatmárnémeti ref. főgimnázium fentartó testülete egy rendes tanári állásra pályázatot hírdet.

Ezen állásra a latin-görög nyelvi szakra képesített ref. vallású tanárok és okleveles tanárjelöltek pályázhatnak.

A pályázók vallásúkat, életkorukat, végzett tanulmányaikat, képesítésüket, katonakötelezettségüket, esetleges eddigi szolgálatukat és egészségi állapotukat igazoló okmányokkal felszerelt s a fentartó testülethez címzett kérvényüket a főgimnázium igazgatóságánál *1907 junius 9-ig* nyújtsák be.

A rendes tanári javadalmazás: 2400 korona törzsfizetés, mely az ezen főgimnáziumnál eltöltött szolgálati évek sorrendjében 2300, 3200 koronára emelkedhetik; öt egyenként 200 koronás ötödéves korpótlék; 480 korona lakáspénz, mely 600 koronáig emelkedhetik és a nm. miniszterium által megállapítandó személyi pótlék.

A megválasztott rendes tanár jogos és köteles tagja az országos tanári nyugdíjintézetnek és állását f. évi szeptember 1-én tartozik elfoglalni.

Szatmár-Németi, 1907 május 10-én.

Kölcsey János, igazgatótanácsi elnök.

PÁLYÁZAT

helyettes tanári állásra.

A debreceni ref. főgimnáziumban az 1907—8. iskolai évre egy helyettes tanári állás fog betöltetni, amellyel negyedévi részletben fizetendő 1600 (ezerhatszáz) korona évi fizetés van összekötve.

Pályázhatnak oly ref. vallású tanárjelöltek, akik a latin-német vagy a latin-magyar szakból vannak képesítve, vagy ezen tárgyakból a szakvizsgálatot már letették.

A pályázók vallásukat, életkorukat, végzett tanulmányaikat, képesítésüket, katonakötelezettségi viszonyukat, esetleges eddigi szolgálatukat és egészséges állapotukat igazoló okmányokkal felszerelt és a főgimnázium igazgatótanácsának elnökségéhez cimzett kérvényüket a főgimnázium igazgatóságához f. évi junius hó 20-ig küldjék be.

Debrecen, 1907. május hó 27.

Kiss Áron, püspök.

PÁLYÁZAT.

A kolozsvári ref. Szeretetháznál egy felügyelőnői állásra a kebli tanács pályázatot hírdet. Ref. vallású folyamodók keresztlevelüket, tanulmányaik s esetleg eddigi működésüket tanusító okmányaikkal felszerelt kérésüket 1907 junius hó 30-ig a Szeretetház igazgatóságához (Ferencz József-út 55. szám) adják be. Németül beszélők s a zongoratanítási képességgel birók előnyben részesülnek. Évi fizetés 480 korona és teljes ellátás.

A *kebli tanács elnöksége.*

Nyom. az „Ellenzék" könyvnyomdájában Kolozsvárt, Szentegyház-utcza 22. szám.

X. Évfolyam. *24-ik szám.* *Kolozsvárt, 1907. junius 13.*

Erdélyi Protestáns Lap

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 12 kor.
félévre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

A kollegiumi igazgatótanácsok.

Az E. T. 6. t.-c. 98. §-a fontos változásokat kíván erdélyi egyházkerületünk kollegiumainak kormányzata tekintetében. A régi szervezetű előljáróságok helyébe az új szervezetű igazgatótanácsok fognak lépni. A törvény bölcs előrelátása az iskolák természetéhez, helyi viszonyaihoz és történelmi fejlődéseikhez mérten fen akarta tartani azt, hogy az igazgatótanácsok ezeknek tekintetbevételével szervezkedjenek és töltsék be hivatásukat. Ezért úgy intézkedett, hogy „az igazgatótanács szervezetét, hatáskörét és eljárását, az illető tanárkarok megtartása mellett szabályrendelettel állapítja meg. Minálunk most vált aktuálissá e kérdés. Szükséges tehát, hogy a nagy átalakúlás küszöbén mindnyájan hozzájáruljunk tehetségünk szerint, hogy ez az átalakúlás minél bölcsebben és célszerübben történjék meg.

E kérdésről idáig a legközelebbről érdekelt tanárok sorából csak dr. *Sárkány* Lajos mondotta el, főbb vonásaiban, nézeteit. Ehhez kívánjuk kapcsolni az alább elmondottakat.

I. *A szervezet.* Dr. Sárkány Lajos a szervezetre vonatkozólag csak az igazgatótanács számára reflektált és azt a törvény által megszabott maximumban (18), vagy ahhoz nagyon közel álló számban (15) kívánja megállapíttatni. Ez ellen nincs kifogásunk. Az a sokféle feladat és munka, mely az eddigi előljáróságra s nagyrészt a jövő igazgatótanácsra is vár s az a körülmény, hogy tagjai nagy része e munka végzésében nobile officium-ot tölt be: szükségessé teszik, hogy a munkának legalább egy része — a kisebb jelentőségüek — bizottságok közt oszoljanak meg. Ezek alakításához több tagra van szükség; ezenkívül indokolja a magas létszámot egyfelől az, hogy előljáróságaink a multban is rendszerint 16 tagból állottak s továbbá az, hogy a tanárok is aránylagos létszámuk mellett lehetőleg több taggal legyenek képviselve az igazgatótanácsban, úgy hogy legcélszerübbnek látszik, ha a Bethlen-kollegium számára 18 tagban, a többiekre nézve 15 tagban állapíttatnék meg az igazgatótanács létszáma.

A törvény az igazgatótanács kétharmadát „a fentartó testület által választott lelkészi és világi tagokból“ alkotandónak rendeli. „akik legalább is középiskolát végzett egyének lehetnek“. Nincs ugyan határozottan kifejezve, hogy felerészben lelkészi, felerészben világi egyének közül, de az az elv, ami e tekintetben egész törvénykönyvünkön keresztül vonul, nem hagy fen kétséget aziránt, hogy legalább megközelítőleg — ha ugyan nem teljesen — ez elvet kell érvényesíteni, ami — tekintettel kollegiumaink territorialis helyzetére s az egyházmegyékkel való territorialis nexusra — minden nagyobb nehézség nélkül érvényesíthető is lesz.

Az igazgatótanács tagjainak választására nézve sem forog fen kétség. A törvény világosan rendeli, hogy a választást a fentartó testület eszközli, későbbi részében pedig megállapítja, hogy „az alapítványokból fentartott kollegiumoknál — amennyiben az alapítványlevél másként nem intézkedik — az iskolafentartó testület jogait az egyházkerületi közgyűlés gyakorolja“ Ennélfogva minálunk minden kollegiumhoz az egyházkerületi közgyűlésnek kell az igazgatótanács tagjait megválasztani. A választás joga tehát kizárólag az egyházkerületi közgyűlésé, e jog gyakorlatában azonban méltányos, hogy bizonyos — legalább erkölcsi irányítással érvényesülő — befolyás biztosíttassék az illető kollegiumnak, illetőleg az azt képviselő mostani előljáróságnak s későbbi igazgatótanácsnak, aminek legtermészetesebb s a régi gyakorlatnak is megfelelő formája az, hogy ajánlatokat tesz a megválasztandók személyére nézve, bár természetesen minden korlátozó hatály nélkül a kerületi közgyűlés szabad választására nézve.

A tanári kar részéről választandó igazgatótanácsi tagokra nézve az E. T. közelebbről nem rendelkezik s csak az igazgató számára biztosítja kifejezetten az igazgatótanácsosságot. A mi viszonyaink közt az ezt szabályozni hívatott szabályrendeletbe beveendő, hogy állásá-

nál fogva igazgatótanácsos legyen a gazdasági felügyelő-tanár (inspector-professor), az elemi iskola igazgató tanára, amennyiben az rendes tanár és az internátus- és konviktus-felügyelő rendes tanár, akik az illető ügykörökre nézve az igazgatótanácsnak, illetőleg bizottságainak is referensei és jegyzői lesznek.

Hogy ki legyen az igazgatótanács elnöke, esetleg kik legyenek helyettes elnökei, az a jövőre nézve megbeszélés tárgyát képezhetné, a jelenre vonatkozólag csak természetes, hogy e tiszt hivatali idősbség szerint a mostani főilletőleg algondnokokat illeti, sőt, szerény véleményünk szerint, jövőre is fentartandó volna az igazgatótanácsosok közé elnöklő főgondnokok választása.

Hogy az igazgatótanácsosok élethossziglan választassanak-e, vagy meghatározott időre, e tekintetben legbölcsebb dolog volna, az egyházmegyei élet analogiájára, a 10 éves választási cikklus, ami biztosítaná a változó idők és körülmények mindenkori tekintetbe vehetését.

Az igazgatótanács szervezetével kapcsolatban legfennebb a theológiai fakultásra való vonatkozásban tehetnénk még egy pár megjegyzést. A törvény idevonatkozó része (6-ik t.-c. 117. §. d. pontja) a főiskolai tanácsnak, ahol csak 1 vagy 2 kar van szervezve, ott az egész akadémiai tanártestületben állapítja meg, élén az összes rendes és rendkívüli tanárok által időnként a rendes tanárok közül választott igazgatóval. Ennek hatáskörébe útalja a főiskola testületi, közigazgatási és minden olyan ügynek tárgyalását és elintézését, amelyek a szakosztályokat közösen illetik. Amennyiben a theol. fakultásnak vagyonügyi autonomiája nincs s jövőben sem lenne, a kérdésnek ez az ága is tisztázva van. Ha azonban a theol. fakultás, kollegiumaink mintájára, vagyonügyi autonomiával is felruháztatnék, akkor kellene beszélni a főiskolai tanács olyan szervezetéről, amely az anyagi ügyek kezelésére is alkalmassá, hivatottá és jogosítottá tegye. Akkor kellene — véleményünk szerint — úgy alkotni meg a főiskolai igazgatótanácsot, hogy előbb körvonalazott szervezete egy pár megfelelő egyházi és világi gondnokkal, illetőleg igazgatótanácsossal, kiegészíttessék, amikor azonban e főiskolának egyházkerületi képviseletét is legalább a kollegiumoknak megfelelően kellene rendezni.

(Folyt. köv.)

Végrehajtási útasítás az országos református lelkészi nyugdíj- és özvegy-árva-gyámintézetről szóló VII. törvénycikkhez.

(Melléklet a Budapesten 1907. április 9—13. napjain tartott református Egyetemes Konvent 33. jegyzőkönyvi számához.)

A lelkészi nyugdíj- és gyámintézet szervezését a Törv. 30. §.-ában ráruházott jognál fogva a kihirdetés után azonnal megkezdi az Egyetemes Konvent. E végből elrendeli, hogy a nyugdíjtörvény életbeléptetéséhez szükséges előmunkálatokat már a folyó 1907. évben megkezdjék a törvényben megjelölt személyek és testületek; hogy a járulékok és tagdíjak befizetése már az 1908-ik évtől megkezdődjék, noha a nyugdíjazás a törvény rendelése szerint (5. §.) csak hat év elteltével, tehát 1914. január 1-én veszi kezdetét; de az özvegyek és árvák ellátását ez alatt az idő alatt is a jelenleg működő orsz. ref. lelk. özvegy-árva gyámintézet alapszabályaiban, illetőleg a törvény 19—25. §.-aiban megállapított módozatok szerint teljesíti.

Az életbeléptetés megkezdésére az Egyetemes Konvent a következő útasítást állapítja meg.

1. Az egyetemes konvent még a jelen ülésszak folyamán megválasztja (Törv. 11. §.) az intézetnek öt tagból és az előadóból álló Végrehajtó-bizottságát.

2. A nyugdíj- és gyámintézeti Végrehajtó-bizottság sürgősen elkészíti az összeíráshoz szükséges táblázatos tagsági ív ürlapját, melybe a belépésre kötelezett és jogosított tisztviselők nevét, születésök pontos idejét, tagságuk minőségét (kötelezett, vagy jogosított tag), feleségük és segélyezési korban levő gyermekeik nevét, valamint a tisztviselők szolgálati helyét, állását, hivatalosan megállapított javadalmát, beszámítható szolgálati idejét; továbbá az állásfentartó testületek nevét egyházmegyénkint össze kell írni. A tagsági íveket kellő számú példányban legkésőbb f. évi junius 1-ig küldje meg a Végrehajtó Bizottság előadója az espereseknek.

3. Az egyházmegyék még a f. évi közgyűlésükön válaszszák meg a törvény-követelte (Törv. 11. §.) nyugdíjbizottságukat és az ügykezelés-kívánta pénzkezelőjüket, hogy ezek az előmunkálatok végzésében az espereseknek segítségére legyenek.

4. Az egyházmegyék közgyűlési végzéssel hívják föl a belépésre kötelezett tisztviselők állását fentartó gyülekezeteket, hogy az általuk fentartott rendes állások törzsfizetésének 2%-át, mint állandó évi járulékot már az 1908. évtől kezdve, álllandóan vegyék föl a költségvetésükbe és minden évben szeptember 1-ig küldjék be az egyházmegyei pénzkezelőhöz. A belépésre jogosított tisztviselők állását fentartó testületeket pedig szólítsák föl az esperesek, hogy a törvény 2. és 26. §-a értelmében nyilatkozzanak, hajlandók e az általuk fentartott állás után a 2%-os évi járulék állandó fizetését elvállalni.

5. Az esperesek mindjárt a nyugdíj- és gyámintézet életbeléptetését elrendelő végrehajtási útasítás vétele után a Törvény, az ügyrend és ez Utasítás egyidejű megküldése mellett, körlevélben hívják föl egyházmegyéjöknek belépésre kötelezett és jogosított (Törv. 2. és 6. §-ai) összes tisztviselőit arra, hogy a belépéshez szükséges összes okmányokat sürgősen szerezzék be s a törvény által (Törv. 7. és 8. §-ai) a belépés előtt megkövetelt nyilatkozatokat készítsék el, nevezetesen:

a) kötelezett és jogosított tisztviselők nevök, születési idejök, házasságuk s az Utasítás 2. pontjában követelt egyéb családi körülményeik igazolására és összeírhatása végett szerezzék be családi értesítőjüket.

A 65. évet betöltött tisztviselő nyilatkozzék, hogy be akar-e lépni a nyugdíjintézetbe s ha igen, állítson ki kötelezvényt arról, hogy a törvény 7. §-ában megkövetelt utánfizetéseket kész legalább öt év alatt teljesíteni.

b) A belépésre kötelezett tisztviselők rendes szolgálati idejök igazolhatása végett szerezzék be szolgálati bizonyítványukat; a belépésre jogosított tisztviselők kinevezési okmányuk, szolgálati bizonyítványuk, választásukat megerősítő szabályszerű jegyzőkönyvi kivonat által igazolják rendes szolgálatuk idejét.

c) A belépésre kötelezett olyan tisztviselők, akik már tagjai a gyámintézetnek, nyilatkoztassák ki

írásban, hogy a pótló befizetések tekintetében kívánnak-e a törvény-nyújtotta (Törv. 26. §. 1. pont 4. bekezdés) öt évi részletfizetés kedvezményével élni, vagy ha nem, mely rövidebb idő alatt akarják az utánfizetéseket teljesíteni.

d) A belépésre jogosított tisztviselők hivatalos bizonyítvánnyal igazolják, hogy mennyi a törzsfizetésük s hogy az állásukat fentartótestület elvállalja-e a törvényszerű 2%-os évi járulék állandó beszolgáltatását; ha a fentartótestület hivatalos nyilatkozatban nem vállalja, akkor a tisztviselő állítson ki kötelező nyilatkozatot, hogy a fentartótestület helyett ő fogja fizetni a 2%-os évi járulékot is. (Törv. 6. §. 2 bekezdés.)

e) Aki ideiglenes szolgálatban töltött éveit is be akarja számíttatni (Törv. 8. §. 2. bekezdés), szerezze be az ideiglenes szolgálatát igazoló okmányait is és adjon kötelező nyilatkozatot, hogy a pótló fizetni valókat öt év alatt, vagy mely rövidebb idő alatt fogja teljesíteni.

Mindezen igazoló okmányokat és kötelező nyilatkozatokat a belépésre kötelezett és jogosított tisztviselők 1907. augusztus 1-ig kötelesek illetékes esperesükhöz beszolgáltatni. Az okmányok és nyilatkozatok beszolgáltatásának megtagadása fegyelmi vétséget képez.

6. A beérkezett okmányokat és nyilatkozatokat az esperes, a pénzkezelők és a nyugdíjbizottsági tagok közreműködésével, a törvény rendelései szerint (Törv. 6—9. §-ai), minden egyes felveendő tagra nézve pontosan átvizsgálja, az esetleg hiányzókat pótoltatja, a nem kielégítőket helyesbítteti; egyszóval: a törvény rendelkezései szerint és a tagsági ív rovatjai szempontjából a felveendő tagok összes adatait megállapítja.

7. Az adatok helyességének megállapítása után az esperes, a pénzkezelő és a nyugdíjbizottsági tagok közreműködésével, az összeírást végezteti, azaz a a tagsági ív megfelelő rovatába az igazolt adatokat bejegyezteti, az igazoló okmányokat és nyilatkozatokat a tagok sorszáma szerint rendezteti s azután a két példányban kitöltött tagsági ívet a maga és a közreműködők aláírásával s az esperesi pecséttel hitelesítve összes mellékleteivel együtt folyó évi október 15-ig a végrehajtó bizottsághoz felterjeszti.

8. Az egyházmegyéktől felterjesztett tagsági íveket a végrehajtó bizottság, a törvényszerű kellékek tekintetéből, először a bizottsági előadóval felülvizsgáltatja, aki az esetleg hiányzó adatokat és nyilatkozatokat pótolhatja, a nem pontos adatokat helyesbítteti az illetékes esperes által; azután bizottsági számvevővel a járulékokat, a tagdíjakat, a pótló befizetéseket és kamatokat a bejegyzett adatok alapján minden egyes tagra nézve kiszámíttatja és mikor az egész számtani művelet elkészült, a végrehajtó bizottság a számítás eredményeit legkésőbb folyó évi december hó végén felülvizsgálja, megerősíti és a tagsági ívekbe bejegyezteti.

9. Az ekként hitelesített és az intézeti járulékok és tagdíjak kirovásának és befizetésének alapjául szolgáló tagsági ívek egyik példányát, a hitelesítési záradék rávezetése után, az Ügyrend-követelte törzskönyvbe való beírás végett a végrehajtó bizottság előadója leküldi az illetékes espereshez; a tagsági ívek másik példányából a végrehajtó bizottság irodája elkészíti az intézet összes tagjainak központi törzskönyvét.

10. Az egyetemes konvent elnöksége felkéretik, hogy az intézet címváltozása folytán szükségessé vált átruházását az eddigi gyámintézet portómentességének az egyesített nyugdíj- és gyámintézetre a kereskedelmi miniszteriumnál kieszközölni méltóztassék.

11. A végrehajtó bizottságot útasítja az egyetemes konvent, hogy a Magyar Földhitelintézet igazgatóságával az átalakított intézet pénzeinek kezelésére nézve az eddigi szerződés megújítását, illetőleg módosítását a jövő évi egyetemes konvent rendes időszakára előkészítse; továbbá, hogy a gyámintézet eddigi pecsétnyomóját (bélyegzőjét) 1908. évi január hó 1-től az egyesített intézet teljes címét kifejező pecsétnyomóval, illetve bélyegzővel cserélje föl.

Kiadta Debrecenben, a magyarországi reformátusok debreceni főiskolájában, 1907. év május hó 10-én (további felvilágosításokkal Szőts Farkas budapesti református theológiai akad. tanár úr szolgál — Budapesten, a kálvintéri református theol. akadémián —, mint akit az egyetemes konvent 63/1907. jegyzőkönyvi száma alatt a VII. törvénycikk értelmében egyesített nyugdíj- és gyámintézet öttagú végrehajtó bizottsága — elnök Dókus Ernő, tagok Antal Gábor, gróf Degenfeld József, Mezey Albert, Puky Gyula — ideiglenes előadójául megválasztott.)

Sass Béla s. k.,
egyetemes konventi jegyző

Az E. T. életbeléptetése.

Minthogy e b. lap 22. számának vezető cikke: „Új korszak küszöbén", felveti azt a kérdést: „jót akarva jót tettünk-é ?" s e kérdés feltevéséből következtetni lehet arra, hogy az egyházkerületi közgyűlésnek az E. T. életbeléptetésére imént hozott határozata még azokban is némi aggodalmat kelt a jövőt illetőleg, kik annak meghozataláért az első vonalban harcoltak ; mennyivel inkább hat bennünk, kik annak szükségességéről teljességgel nem győzettünk meg: nem találom feleslegesnek ez aggodalmaknak kifejezést adni s ha már a kerületi közgyűlés határozatán nincs módunkban változtatni, az egyházmegyék és a vezető férfiak figyelmét legalább arra felhívni, hogy az egyházi közéletre nagy és kellemetlen visszahatást magában rejtő határozat keresztülvitele, esetleg magának a határozatnak némi korrectiója által közmegnyúgvással történjék.

Általában nem tudom megérteni, miért volt szükséges az annyira gyökeres változtatás. Azt még értem, hogy a tanárok közgyűlési tagsága némi korlátozást kívánt, mert sokszor a tanügynek is rovására volt, ha rendkivüli időben kellett e jogot gyakorolniok s így egyszerre szorgalomidőben tömegesen szakították meg a tanítást, bár megvallom, ez kárpótlást nyert abban, hogy a kitűntetés, mely az erdélyi egyházkerületben a kerületi közgyűlési tagsággal járt, vonzóvá tette kollegiumaink tanári állásait s a kiválóbb erők is szivesen versenyeztek ez állásokért ; aztán tagadhatatlan, hogy az az érdeklődés, melylyel az ügyek menetét kisérték, mindig jótékony elevenséget s így életet adott annak a nagy illusztris területnek. Kevésbé értem, hogy miért, miféle haszonra — értem a valláserkölcsi hasznot — való kilátásért kellett az egyházmegyék képviseltetését redukálni. Hiszen az érdeklődésnek egyházi ügyeink intézésére, egyik erős indító oka épen a kerületi közgyűlési tagság volt. És sehogy sem tudom felfogni észszel, hogy ezt az indító okot miért dobjuk félre. Ártott-é a kerületi közgyűlés tagjainak nagy száma az ügyek intézésének ? Hiszen nem kormányzó, hanem ellenőrző és törvényhozó testület volt az s tudjuk, hogy több szem többet lát, de bármennyit látott is a sok szem s bármenyit beszélt is a sok száj, 3—4 napnál tovább soha sem kellett ülésezni. Aztán annak a nagy erőnek, mely a választottak összeségében rejlett, felette nagy hasznát láttuk ott fenn, de sokkal többet itt lent az egyházközségek és egyházmegyék életében. Szép a benső hit — élet elevenségéről beszélni, s felette kivánatos lenne,

hogy a jót mindenikünk csak magáért a jóért tegye, de a gyakorlati élet azt bizonyítja, hogy még a legjobbak is óhajtják, hogy buzgóságuk némi külső elismerésben is részesüljön. Azok akik nálunk önzetlenül, sőt áldozattal is részt vesznek administrationális és birósági ügyeink intézésében, bár nem kétlem tették s teszik csupán az ügy iránti érdeklődésből is, de abból az elkedvetlenedésből következtetve, melylyel a kerületi közgyűlésből való kirekesztésüket kimondó határozatot fogadják, látni való, hogy a tanácsbírói s másnemű egyházmegyei megbízások kész szívvel való elvállalásának egyik indító oka az volt, hogy önzetlen és áldozatkész munkásságuk megtermi számukra a kerületi közgyűlési tagságot is, hol az elsőkkel együtt vehetnek részt az anyaszentegyház ügyeinek intézésében. Mi idelent nagyon jól tudjuk, hogy minő áldásos volt a hű munkást ily kitűntetéssel elhalmozni s nagyon tartunk attól, hogy ennek elvonása sok becses munkaerőtől foszt meg, főként most a határozat életbeléptetésekor. Épenazért végtelen kár, hogy ezt az egyházi életre annyira fontos ügyet oly sebtiben intézték el. Az egyházmegyékről azt hallottuk, hogy jövőre fontosabb tényezők lesznek, csodálatos, hogy ezt az új korszak küszöbén az mútatta, hogy a régi gyakorlattól eltérően még csak meg sem kérdezték véleményüket. Azonban most már bele kell nyugodnunk a határozatba, mindazonáltal bátorkodom kérdeni, vajjon nem lehetne-é a határozat kellemetlenségein némileg enyhíteni? A szerzett jogok mindig tiszteletben tartandók, ha nem káros azoknak fentartása. Itt szerzett jogaik vannak és pedig életfogytig a gondnokoknak és tanároknak. Az ők kerületi közgyűlési tagságukat tiszteletben kellene tartani életükben. Correctiora volna tehát szükség olyformán, hogy az E. T. életbeléptetésére vonatkozó határozat csak fokozatosan, idők folytán valósuljon meg teljesen, akkor nevezetesen, mikor a jogosultak természetes úton szűnnek meg tagok lenni. Ez a correctio megnyúgvást idézne elé, míg e nélkül sok és felette kellemetlen visszahatással kell számolnunk.

Aztán még egyet. Veterán felsorolja a kerül. közgyűlési tagokat, de nem szól semmit az u. n. városi kiváltságos gyűlekezetekről, azoknak kerületi közgyűlésileg megállapított jogai szintén megszünnének? Az egyházmegyei gondnokokról szól a határozat, de hát az egyházközségi főgondnokokkal, kerületi közgyűlési tagokkal mi történik? Nemde újabb forrása a sérelmeknek? Kérünk erre nézve is megnyugtató utasítást, intézkedést.

x+y.

*

Megjegyzés. E cikk lényege egy kérdés és egy kérés. Kérdés arra vonatkozólag, hogy mi lesz az egyházközségi főgondnok kerületi tagságával és kérés arra nézve, hogy a közgyűlési határozat a „végrehajtásban" mérsékeltessék oda, hogy a „szerzett jogok" épségben tartásával az új kerületi szervezet fokozatosan léptettessék életbe. Úgy a kérdés, mint a kérés — úgy látszik — „illetékes helyre" van adressalva, legalább ezt engedi következtetni az, hogy „megnyugtató" útasítást és intézkedést kér. Nem tudjuk, hogy „az illetékes körök" fognak-e foglalkozni vele ebben a formában. Mindenesetre annak más útja van, hogy a kérdés hivatalos tárgyalás anyagává legyen, mint a hírlapi cikk. De, mert írója ezt a formát választotta, magunk, mint hírlapírók, bátrak vagyunk mindjárt elmondani a saját véleményünket a dolog lényegére is, formájára is. Ami a dolog lényegét illeti, azok előtt, akik a kerületi közgyűlés tárgyalásait végighallgatták, vagy bár lapunk arról adott tudósításait figyelemmel olvasták át, nem lehet kétséges, hogy a kerületi közgyűlés mindkét kérdésben véglegesen és határozottan döntött. Az egyházközségi főgondnokok ezután nem lesznek kerületi közgyűlési tagok, aminthogy „a korábban püspöki vizsgálat alatti egyházközségek", később „kiváltságos helyzetű egyházközségek" is megszűnnek ilyenek lenni s megszűnnek ezzel természetesen az ezekhez kapcsolt jogok is. Az, hogy a közgyűlési tagok sorából kimaradtak az ilyen egyházközségek főgondnokai, nem feledékenységből történt, hanem tudatosan. A „szerzett jogok" fentartásával való átmenet kérdése is tisztáztatott a kerületi közgyűlésen; a fölszólalásokban pro és contra vitattattak, de annyira sem ment a dolog, hogy fentartása érdekében határozati javaslat adatott volna be. A javaslatot elfogadó közgyűlési határozatban implicite benne foglaltatik *Sándor* József főgondnok azon argumentatiojának elfogadása, hogy közjogi dolgokban szerzett jogokról beszélni lehetetlenség, ilyenről csak magánjogi viszonylatokban lehet szó. Ennélfogva aki azt kívánná, hogy e „szerzett jog" elmélet a kerületi közgyűlési tagságra nézve a végrehajtás során fentartassék, az nem kevesebbet kívánna, mint a kerületi közgyűlés határozatának meghamisítását, amire a végrehajtó testületek nem vállalkozhatnának. Ennyit a dolog érdemére. De van megjegyzésünk a cikk structurajára is. Ezek az épen nem vitás kérdések mintha csak azért vettetnének fel, hogy író a kerületi közgyűlés határozatát helyteleníthesse s ennek nyilvánosan is kifejezést adhasson. Hát ez az, amit mi helyeselni nem tudunk, mert nem tartjuk egyházunk érdekében levőnek. Többször kifejeztük s most újra hangsúlyozzuk, hogy nyilt kérdések vitatását — bármely szempontból — lapunkban készséggel közöljük, mert az csak javára válik a helyes közvélemény kialakulásának. Az utólagos recriminatiót azonban a közügynek csak hátrányára szolgálónak kell tekintenünk, ami a megnyúgvást, a törvények tiszteletét és ahhoz való alkalmazkodást s az életbe való átvitelüket nehezíti meg. Ily szempontból nem örvendünk az ilyen cikkeknek s ezt is csak írója iránti tiszteletünkből adtuk közre s azért, hogy újólag felhívhassuk az írónak — s talán társainak — figyelmét lapunk egy korábbi cikkének azon passusára, amelyben reámútattunk arra, hogy a közgyűlési tagság után való — nem egy esetben hibás — törekvés egyházi életünk egy súlyosabb természetű betegségének kifolyása, annak, ami, a helyes viszony felfordításával, nem a munka jutalmazását kereste abban, hanem, egészségtelenül, jogok előlegezésével akarta megnyerni a munkának; pedig ez utóbbi minden egyéb, csak nem a puritán kálvinizmushoz illő. Ebből a visszásságból folyt azután, hogy a jogokkal járó kötelezettségek teljesítésében — különösen alsóbb fokokon — nem járt mindenütt a buzgóság, aminek pedig önként értetődőnek kellett volna lennie. Ne legyezgessük tehát a gyakran félszeg ambiciókat, hanem igyekezzünk kit-kit annak a munkakörnek nyerni meg, amire helyzeténél és hivatottságánál fogva a legalkalmasabb. Egyházmegyei közgyűlési tagnak lenni — különösen az egyházmegyei autonom hatáskör újabb kibővítése következtében — ma már nem csekélyebb értékű, kitűntetésnek is, munkakörnek is, mint a kerületi közgyűlési tagság volt eddig, sőt az utóbbi szempontból határozottan értékesebb és gyümölcsözőbb. Hogy az író ellenmondást lát a között az állítás között, hogy az egyházmegyék jövőre az egyházi életnek fontosabb tényezői legyenek és azon tény között, hogy erre az átalakulásra véleményük ki nem kéretett: ebben ismét egy hibás felfogás jut kifejezésre, mert az egyházi tényezők fontossága nem csupán attól függ, hogy a felsőbb hatóság határozatainak irányításába minő mérvben folynak be, hanem főleg attól, hogy minő autonom hatáskört töltenek be. E tekintetben pedig tagadhatatlan, hogy jövőre az egyházmegyék autonom ha-

tásköre s így az egyházi életben való fontosságuk nagyban bővült és emelkedett. Ennek kihasználásában kell az átmenet zökkenését mérsékelni s nem azzal, hogy lehetetlen korrekciókat sürgetve, hiú reményeket ébresszünk, mert ezek hiábavalóságának kiderültte csak újabb lehangoltságot ébreszthetnek, ami pedig nem lehet célunk, ha egyházunk érdekeit tartjuk szem előtt.

IRODALOM.

E rovatban minden munkát megemlitünk, ami szerkesztőségünkbe elküldetik, de hosszabb, birálatos ismertetésre nézve a szerkesztőség fentartja saját elhatározását.

Bőhm Károly axiologiája.

(Az ember és világa. Philosophiai kútatások. III. rész: Axiologia vagy értéktan. Kolozsvár, 1906. Stein J. bizománya. Ára 6 K.)

(Folytatás.)

A kriticizmus azokból az erőkből érti az ember világát, melyet alkotják. A kozmosz: a mi világunk, minden ember alanyilag készült világa, melynek rendezettsége és egysége nem egy rajtunk kivül fekvő hatalom kényszere, vagy kegyelmes ajándéka s azért magyarázó elve sem valamely metafizikai entitas, hanem az egyetlen közvetlenül értett valóságnak, a minden egyedben egyenlő és önmagával azonos emberi szellemnek közvetlen sajátos maga megélése. Azért egységes, azért rendezett a mi világunk, mert az egységes szellem rendezett alkotása; s azért értjük meg, azért ismerjük is fel egységesnek, rendezettnek, mert a szellem alkotása, az ő vetülete.

Még nehány fontos következményt kell megjelenítenünk, melyek közvetlenül világítják meg az új kötet beilleszkedését a rendszerbe.

Ha a mi világunk a szellem vetülete s azért egységes, akkor megtaláltuk azt a központi gondolatot, melyben ez egységes világ két félgömbje: az alkotás, megvalósítás aktusa s a ténylegességében ránk meredő valóság összeforrnak. S ezzel biztosan külön vannak választva a szempontok, melyekből nézni kell világunkat és ki van mutatva egyenjogosságuk ennek magyarázatában. (Az egészre nézve igen tanúságos az az értekezés, melyet *A filoz. irányok kiilönbözőségéről és megegyeztetésiik lehetőségéről* olvasott fel Bőhm a magyar filoz. társaságban. L. közlemények.) Azt a szempontot, mely a világot úgy tekinti, amint ténylegességében, önkényünktől függetlenül, mintegy kicsikarja elismertetését s követeli megértését: nevezi Bőhm *ontologiai* szempontnak, az így nyert világképet ontologiai világképnek, melynek hivatása a valóságnak egyéni vágyaktól meg nem másított, érzések fátyolával el nem homályosított hű tükörképét megszerkeszteni.

De az osztott szempont nem elég a valóság megértésére, mert valóság nemcsak a kényszerüen elismerendő merev meglét, hanem valóság az örökös cselekvés is, a fejlődés, nemesedés, a puszta ténylegességnek fölébe lendülő profétai projectio, melyet a tényleges állapottal való elégedetlenség fakaszt és érlel. Valóság nemcsak az, ami van, hanem az is, aminek lennie kell s ezen a ponton nyilik meg impozáns jelentőségében az új szempont perspektivája. Valóságainkat mi nemcsak elismerjük, megismerjük, hanem *értékeljük* is, épen olyan kényszerüen, mint a hogy ontologiai vonásait igyekszünk megérteni. Azt a szempontot már most, melyből a ténylegességében felismert valóságot az En értékessége tekintetében is megitéli, nevezi Bőhm *axiologiai* szempontnak, s azt az ismerési folyamatot, mely ez itélkezést végzi, értékelésnek. Ismerési mód ez is; az az a valóságba kényszerüen kivetített vonások utánképzése. Az értékelés nem szeszélyes dédelgetése a tárgynak, nem önkényesen osztogatja az értékesség kitűntető jelzőjét, nem maga teremti az értéket, hanem csak felismeri a tényleges alkatban. Azért nyilván az ontol. munka logikai előfeltétele az értékelésnek; helytelen értékelésünk megigazitására az egyetlen mód a dolgok objektiv természetének igazabb ismerete. De a kétféle ismerési mód az első perctől fogva párhuzamosan halad egymásmellet; ha nem tett volna különbséget az ember jó és rossz, kellemes és kellemetlen, hasznos és káros, igaz és téves közt, s mind amaz életbevágó különbségek közt, melyeket az értékjelzők ellenpárjai megrögzítnek elpusztult volna létezése első napján.

(Vége köv.)

GYÁSZROVAT.

Székely Sándor, szucsáki ev. ref. lelkész, életének 50-ik, boldog házasságának 20-ik évében folyó évi május hó 12-én meghalt. Az elköltözött egész életét az önzetlen munkásságnak, a humanismusnak szentelte. Emléke áldott!

Sebestyén Ferencz, a magyarfenesi ev. ref. egyháznak 48 éven át lelkipásztora, életének 75-ik és boldog házasságának 44-ik évében hosszas szenvedés után 1907. május 31-én d. u. 2 órakor meghalt. Bánatos nejével együtt 3 gyermeke és kiterjedt rokonság gyászolja az önfeláldozó, nemesszivű lelkipásztort. Az elköltözöttnek adjon az Ég csendes nyugalmat, a szomorkodóknak pedig vigasztalást!

KÜLÖNFÉLÉK.

I. Ferencz József apostoli királyunk magyar királylyá koronáztatása 40 éves évfordulóját ünnepelte a nemzet f. hó 8-án. Az ünnepély fénypontja természetesen Budapest fő- és székvárosra esett és inkább egyházi vonatkozású volt, ami a Gondviselés iránti hála kifejezésekor természetes is. Ez a formája volt országszerte a vidéki ünnepségeknek is. Kivette részét belőle ev. ref. anyaszentegyházunk is, amennyiben minden templomban hálaadó istentisztelettel ünnepelték a Gondviselés kegyelmét, mely annyi megpróbáltatáson keresztül megtartotta hazánkat és nemzetünket s alkotmányos szabadságunkat. Vajha e nap fokozta volna királyban és nemzetben egyaránt a kölcsönös megértésnek s ebben a jövő haladás biztosítékának alapjait!

50 éves tanítói és 50 éves házassági jubileum. *Pataki* Dénes, nyárádmagyarósi tanító, junius 1-én tanítói működésének és házasságának 50 éves jubileumát ülte az egyházközség és tanítótestület közgyűlése keretében. A kettős ünnepély fél 10 órakor vette kezdetét a helybeli ref. templomban. A „Jővel Szentlélek Uristen“ gyülekezeti ének elhangzása után *Dengel* Géza lelkész buzgó alkalmi imádságot mondott. Az ima végeztével *Szabó* Lajos, a nyárádmenti tanítókör elnöke, lelkes szavakkal üdvözölvén az ünnepeltet, a kör díszgyűlését megnyitotta. Az ünnepi beszédet *Kelemen* Pál márkodi tanító mondotta, *Fábián* Ödön pedig az ünnepelt tanító élet- és jellemrajzát olvasta fel. Ezután *Ravasz* János esperes könnyekig megható beszédben áldotta meg az ősz házaspárt. Az ünnepeltnek küldött üdvözleteket tolmácsolták erre a megbízottak. Nagyon megkapó volt az a jelenet, mikor *Pataki* Dénes búzai pap, az ünnepelt pár fia emelkedett szólásra s fiui szivének egész melegével köszönte meg a szülőknek iránta tanusított önfeláldozó szeretetét. Az ünnepség a Hymnusz eléneklésével ért véget. Az ünneplő közönséget az ünnepeltek hívták meg ebédre, hol sokáig maradt együtt a lelkes hangulatban levő közönség. Az ünnepélyen részt vett dr. *Deák* Lajos kir. tanácsos, tanfelügyelő is. Gratulálunk az érdemes jubilánsnak!

Államsegély. A vallás- és közoktatásügyi magyar kir. miniszter f. hó 3-án útalta ki ez az évre esedékes 1.000.000 kor. egyházi adó és közigazgatási államsegélyt, amelyből a ref. egyetemes egyházra 698.800 korona esik.

Egy osztrák képviselő a klerikálizmus ellen. Báró *Hoch* Pál udvari tanácsos, Bécs Altergrund kerületének megválasztott róm. kath. vallású képviselője, egyik beszédében a következőket mondotta: „A klerikálizmus-

nak a vallás mindig jó volt arra, hogy hívei uralmának érdekében, mint rendőri intézménynyel éljen vele vissza. De a klerikálizmus e rendszere az államra nézve is veszélyes: *az állam érdekeit egy külső* és főkép Ausztriára nézve kárhozatos *hatalomnak árulja el.* Magyar mostoha testvéreink egész gyülölete történeti alapját *azokban a tragikus tettekben találja, melyeket osztrák kormányok a jezsuiták tudatos befolyása alatt követtek el, hogy a reformációt Magyarországon vérbe fojtsák.* Frangepán és Eperjes, e neveket kell a klérusnak odavetni, amely elkövette a bűnt, hogy magyar lelkészeket, akik protestánsok lettek, csapatostúl adott el gályarabságra. Így járt Ausztria Rómával s *e vétkekért* bünhődik ma is." (Óriási tetszés.)

A Luther-társaság és könyvkereskedése. *Zsilinszky* Mihály, a Luther-Társaság elnöke, május hó 20-án egy felhívást intézett a magyar prot. közönséghez, melyben jelenti, hogy Budapesten (VIII. Üllői-út 24. sz.) „A Luther-Társaság ev. könyvkereskedése" cég alatt megnyitották könyvkereskedésüket, amely nemcsak a Luther-társaság könyvkiadványait terjeszti, hanem a prot. irodalom kiválóbb termékeit is; bizományi kezelésbe veszi a prot. íróknak saját költségükön megjelent munkáit s gondoskodik azok hathatós terjesztéséről; szállít mindenféle iskolai könyvet és tanszert, sőt bármily hazai, vagy külföldi szakmunka beszerzésére is szivesen vállalkozik. A Luther-Társaságnak a tudományok terjesztése iránti nemes lelkesedését szeretettel köszöntjük s munkásságára Isten áldását kérjük!

Az iskola évvégi áldozatai. Szomorúan adunk hírt arról, hogy immár nemcsak általánosságban afelett kell keseregnünk, hogy vizsgák táján a tanuló ifjúság köréből áldozatokat kíván magának az ifjúi könnyelmüség, a divatos öngyilkosságok formájában, hanem e szomorú jelenségnek épen két erdélyi ref. kollegiumunkat is érdeklő esetéről kell megemlékeznünk. Egyik a nagyenyedi Bethlen-kollegiumot érdekli, hol, az ottani „Közérdek" híradása szerint, *Domokos* Jenő VII. gymn. oszt. tanuló lőtte főbe magát f. hó 5-én este. A második szomorú eset kolozsvári kollégiumunkban fordult elő, ahol *Sztán* János VII. oszt. tanuló tűnt el úgy, hogy mindeddig nyomára sem voltak képesek akadni. Némely lapok természetesen azonnal készen vannak ily szomorú eseteknél az iskolára, illetőleg legtöbbször egyik-másik tanárra kenni a dolog odiumát, mint ezt, különös előszeretettel, némely kolozsvári újság gyakorolja. Hát mi nem azt mondjuk, hogy ily sajnálatos eseteknél a legszigorubb vizsgálattal meg ne kisértsék a bajok forrásait kideríteni s minden lehető módon orvosolni, de nem hallgathatjuk el azt a véleményünket sem, hogy rossz szolgálatot tesznek a szülőknek és tanulóknak is azok, akik lelkiismeretlen felületességgel a közvéleményt azonnal az iskola és tanár ellen úszitják. A hatóságok köteles lelkiismeretességgel kétségkívül megejtik a vizsgálatot, de óvakodjunk legdrágább javainkat szenzációk hajhászásában fecsérelni el.

Urasztal felavatás. Szép és lélekemelő örömünnepe volt a balai ref. leányegyháznak Pünkösd másodnapján. E napon adatott át a használatnak reggeli isteni tisztelet alkalmával, rövid imában Isten nevében felavattatván, egy szép Urasztala és egy gyönyörű kivitelű harmonium. E kis leányegyház, mely a mezőség közepében elszigetelten alig 88 ref. lelket számít, 808 lélek számu oláh községben, nemcsak hogy élni tud, de életének és élhetőségének gyönyörű jeleit adja.

1894-ben nsgos Viski Ferenc balai birtokos a falu közepén egy kis belsőséget adományozott 300 kor. értékben a meglevő egyházi belsőség mellé s e területre az egyház hívei ez idő óta egy szép tágas imaházat, iskola teremmel kapcsolva, 8000 kor., egy szép tanitói lakás 5000 kor. és gazdasági épületek 3000 kor. értékben építettek saját erejükön, lévén tek. Tamási Oszkár és tek. Bálint Gyula birtokos urak élükön. A mai nap emlékére is nsgos Visky Ferenc tette fel a hervadhatlan koronát — amennyiben a hármoniumot 280 kor., az Urasztalát 40 kor. értékben saját költségén hozatta ref. egyháza iránti szerelme s magyar szive sugallatára. Ezen kivül 1905. karácsonyi ajándék cimen 10 kor. 1906-ban 20 koronát adott a közpénztárba.

Bizonyára, hol ily lelkes hívei vannak anyaszentegyházunknak, ott a pokol kapui diadalmat nem vesznek azon.

Midőn híveim buzgolkodását s szentvallásunkhoz való hű szerelmét és áldozatkészségét e helyen példaadásul nyilvánosságra hozom, teszem azért, hogy jól eső érzést költsek fel szivükben nemes munkálkodásukért és búzdítsam őket a munkálkodásban tovább haladásra. Nsgos Visky Ferenc úrnak pedig, kit a Pünkösd másodnapján tartott egyházi közgyűlés tiszteletbeli főgondnokául választott meg, kötelességemnek ismerem, úgy a presbiterium, mint egyházam minden tagja nevében köszönetemet fejezni ki e téren is lelkes adományaiért s kérjük a jóságos Istent, hogy kedves családja boldogságára s Anyaszentegyházunk fölvirágoztatására *még egészen ifjú* életét tegye soká ifjúvá, ékessé. Bala, 1907. máj. 22. Beregszászi Albert, ref. lelkész.

HIVATALOS RÉSZ.

Sz. 2476—907.

KÖRLEVÉL.

a ref. iskolaszékek nagytiszteletű lelkész-elnökeihez s a kollégiumok méltóságos t. Elöljáróságaihoz.

A nagyméltóságú vallás- és közoktatásügyi miniszter úrnak 46108—1907. sz. leiratát, mely a *nem állami elemi népiskolák jogviszonyairól s a községi és felekezeti néptanítók járandóságairól* szóló törvényre vonatkozik, tudomásvétel és alkalmazkodás céljából a következőkben közöljük:

„A nem állami elemi népiskolák jogviszonyairól és a községi és felekezeti néptanítók járandóságairól szóló s az országgyűlés mindkét háza által immár elfogadott javaslat törvényerőre emelkedése joggal remélhető lévén, némely előintézkedések már most szükségessé válnak, nehogy épen azok késedelmes foganatosítása vonja maga után azt, hogy a törvény egyes rendelkezéseinek végrehajtása meghiusuljon.

Igy:

1. A törvényjavaslat 12. §-ának megállapítása szerint az iskolafentartók, amennyiben t. i. a tanítók járandóságait a javaslatnak megfelelőleg akár önerejükből, akár államsegély elnyerése útján nem rendeznék, amit államsegélyyel csak az esetben tehetnek, ha az új törvényben megállapított összes föltételeknek megfelelnek, egy a 3 évi átmeneti idő alatt a tanítóknak csupán az 1893. évi XXVI. t.-c. által meghatározott járandóságokat tartoznak biztosítani s az e célból 1907. évi junius 30-ig engedélyezett állami segélyek élvezetében 1910. évi szeptember 30-ig meghagyatnak ugyan, azonban az államsegélyek kiutalása az esetben is a tanítók kezéhez történik.

Mivel pedig az 1893. évi XXVI. t.-c. alapján engedélyezett fizetéskiegészítési és korpótlék segélyek ezen törvény értelmében az iskolafentartó kezéhez voltak utalandók, természetes, hogy nekem az összes erre vonatkozó utalványozásokat 1907. évi junius végével beszüntetni és egyuttal a változatlanul hagyott összegeket 1910. évi szeptember 30-ig a tanító nevére folyóvá kell tennem.

E végből a törvény szentesitését követőleg a vonatkozó s a főtiszteletű Főhatósággal is közlendő pénztári intézkedéseket azonnal kibocsátom.

Az államsegélyek és pedig úgy a fizetéskiegészítés, mint korpótlék címén engedélyeztettek, az illetékes adóhivataloknál előleges havi részletekben az illető tanító nevére tétetnek folyóvá olykép, hogy a január és julius havi nyugtáknak a kir. tanfelügyelő láttamozásával is el kell látva lenni s ezenkívül az összes nyugták az iskolaszék elnöke által is láttamozandók.

Mivel pedig az esetben, ha a javaslat törvényerőre emelkedik, annak 32. §-a értelmében az államsegélyt élvező tanítók, azok is, akik az átmeneti idő alatt csupán a régi segélyt veszik tovább igénybe, az ott előírt esküt a törvény hatályba léptétől *három* hónap alatt letenni tartoznak és miután a kir. tanfelügyelő az államsegélyről szóló első nyugtát csak akkor láttamozhatja, ha a tanító előtte az eskü letételét okmánnyal igazolja és mert végül ezen eskü a kir. tanfelügyelő, vagy *ennek megbizottja* előtt tehető le, a törvényhatósági közigazgatási bizottságok útján utasítottam az összes kir. tanfelügyelőket, hogy az egyes községekben azoknak kellő és célszerű csoportosításával az eskü letételére vonatkozó megbízások megadása iránt már most intézkedjenek és hogy minden egyes tanítóval azonnal tudassák, hogy az esküt hol és kinek kezébe teheti le, mert elejét kívánom venni annak, hogy a tanítók jogos illetményeiket a hatóságok késedelmezése miatt ne kaphassák meg kellő időben.

És minthogy a hivatkozott törvényszakasz az eskü letételéhez az iskolai hatóság jelentését is előírja: a kellő előkészités céljából helyénvalónak tartanám, ha a főtisz-

teletű Főhatóság is már most intézkedni méltóztatnék az iránt, hogy az egyes, vagy bizonyos meghatározott kisebb körzetbe tartozó iskolák hatóságát ki fogja képviselni, s ha a kijelöltek nevét az illetékes kir. tanfelügyelőkkel már most közölni méltóztatnék.

Az eskü kivételének módozatait a már közelebb kibocsátandó s a főtiszteletű Főhatóságnak is rendelkezésére bocsátandó végrehajtási útasítás részletesen körülírja.

Ugyancsak a szóban forgó pénztári intézkedés keretében gondoskodtam afelől, hogy az 1893. évi XXVI. t.-c. alapján fizetéskiegészítési államsegélyt élvező minden tanító részére az új törvény 26. §. alapján már julius hóban felvehető egyszáz (100) kor. előleg utaltassék ki, mely a folyó év második felében nyerhető magasabb segélyből fog az illetőktől levonatni, ha t. i. úgy az iskola, mint a tanító a törvény követelményeinek megfelelőnek találtatván, a magasabb összegű államsegély megadatott, ellenkező esetben pedig a tanító javára egyszersmindenkorra engedélyezett segély jellegével bír, mely a jövő tekintetében semmiféle jogot nem állapít meg.

Szükségesnek tartom egyidejüleg rámútatni arra is, hogy a közelebb életbelépő új törvény rendelkezései szerint a fizetés és korpótlék címén megállapított magasabb járandóságok pótlásául államsegély csak a törvény összes feltételeinek megfelelő iskoláknál alkalmazott törvényes képesítéssel bíró és a törvény követelményeinek megfelelő tanítóknak lesz adható.

Tisztelettel kérem ezért a főtiszteletű Főhatóságot, méltóztassék az egyházi főhatósága alatt álló felekezeti iskolák iskolaszékeit már most figyelmeztetni, hogy az új törvény hatálybaléptét követőleg a javaslat folyó évi julius 1-ét állapítja meg annak időpontjául az azon ideig már kibocsátandó végrehajtási útasítás rendelkezéseihez szorosan alkalmazkodva, a netán igénybe venni kívánt fizetéskiegészítési és korpótlék államsegélyért iskolánként és tanítói állásonként kell folyamodniok. Méltóztassék az iskolaszékeket arra is figyelmeztetni, hogy azon korpótléktöbblet, melyet az új törvény azoknak a tanítóknak biztosít, akik az 1893. évi XXVI. t.-c. alapján már az I. vagy II. korpótlék élvezetében vannak, szintén csak azon iskoláknak és tanítóknak jár, kik az új törvény összes követelményeinek megfelelnek és az iskolafentartó által a fennebbi módon a főtiszteletű Főhatóság hozzájárulásával és az illetékes közigazg. bizottság útján szintén kérelmezendő. Amennyiben pedig úgy az iskola, mint a tanító a törvény követelményének megfelel, ezen többlet mindazon tanítók részére, kik az I. vagy II. korpótlék címén az 1893. évi XXVI. t.-c. alapján államsegélyt nyertek, a törvény életbelépténck napjától kezdve fog kiutalványoztatni. Az új törvény alá eső kérvényeket a közig. bizottságok folyó évi julius 1-je előtt tárgyalás alá nem vehetik.

A midőn ezeket a főtiszteletü főhatóságnak nagybecsü tudomására hozni szerencsém van, bátorkodom egyúttal arra is kérni, hogy a tanítók kellő tájékoztatásáról a saját hatáskörében is gondoskodni méltóztassék, mert nagy súlyt helyezek arra, hogy a tanítók az őket megillető összegekhez már julius hóban hozzájussanak.

Az egyes pénztári intézkedések természetesen a főtiszteletű Főhatósággal annak idején külön-külön közöltetni fognak. Ha pedig netán előfordulna, hogy tévedésből nem a főtiszteletű Főhatóság egyházi főhatósága alá tartozó iskolát, illetve annak tanítóját érintő intézkedésről küldetett meg a főtiszteletű Főhatóságnak, az értesítés, amit a munka szertelen tömege mellett a legnagyobb vigyazat dacára sem lehet kizárni, méltóztassék ezen értesítést a hozzám történő felterjesztés helyett közvetlenül az illetékes egyházfőhöz áttenni.

Végül szabadjon a főtiszteletü főhatóságot tisztelettel fölkérnem, hogy az egyházi főhatósága alatt álló tanítóknál saját részéről is teljes erélylyel odahatni méltóztassék, hogy amidőn a törvényhozás az ő anyagi helyzetük kedvezőbbé tétele érdekében az állam ily nagymérvü megterhelését hozza áldozatul, azzal szemben a kötelességek buzgó teljesitésével, a gondjaikra bizott gyermekek vallás-erkölcsös nevelésével és a tanító hazafias és nemes feladatának odaadó betöltésével rójják le tartozásukat a nemzet iránt.

Kolozsvárt, 1907. junius hó 10.

Bartók, elnök. — *Dr. Kálmán János*, tanügyi előadó h.

2497—1907. szám.

KÖRLEVÉL

a kollégiumok méltóságos t. Elöljáróságaihoz.

Tudomásvétel céljából értesítjük a méltóságos t. Elöljáróságot, hogy a nagyméltóságú vallás- és közoktatásügyi Miniszter úrtól 45144—1907. sz. a. igazgatótanácsunkhoz a következő leirat érkezett:

„A közös pénzügyminiszterium útján nyújtott kimutatások szerint a d.-tuzlai főgimnázium felszerelését és tanári képesítési viszonyait a paedagogiai és didaktikai követelményekhez mérteknek, a nevezett intézet tantervét pedig, számbavéve az ottani viszonyokat, céljában a magyarországi állami intézetek számára kiadott tantervekhez hasonlónak találván, ugyancsak a nevezett miniszter megkeresésére a d.-tuzlai főgimnázium által kiadott osztály és érettségi bizonyítványokat Magyarországon is államérvényeseknek nyilvánítom, mindamellett oly feltétellel, hogy a d.-tuzlai főgimnáziumtól a magyarországi középiskolákba átlépő ifjak a tantervi különbözetből, különösen a magyar nyelv és irodalomból, a magyar történelemből felvételi, illetőleg kiegészítő érettségi vizsgálatot kötelesek tenni, még pedig átlépéskor annál a középiskolánál, ahol tanulmányaikat folytatni kívánják, kiegészítő érettségi vizsgát pedig az általam kijelölendő középiskolánál.

Tekintettel továbbá arra a különleges helyzetre, melyben a d.-tuzlai főgimnázium van, a középiskola oly mohamedán vallású tanulóinak, kik a görögnyelv helyett rendes tantárgyként az ó-arab nyelvet tanulták, úgy osztály-, mint érettségi bizonyítványaikat Magyarországon szintén államérvényesnek nyilvánítom, oly megszorítással azonban, hogy az oly tanulók, ha a magyar egyetemen a bölcsészeti kar philológiai szakára kivánnának lépni, valamely általam kijelölendő főgimnáziumnál a görög nyelvből kiegészítő érettségi vizsgálat letételére fognak köteleztetni.

Kolozsvárt, 1907 junius hó 3.

Bartók, elnök. — *Dr. Kálmán János*, tanügyi-előadó h.

2392—1907. szám.

KÖRLEVÉL

a kollégiumok méltóságos t. Elöljáróságaihoz.

Értesítjük a méltóságos t. Elöljáróságot, hogy a *tanárok egy évi önkéntesi szolgálata* tárgyában a nagyméltóságú vallás- és közoktatásügyi Miniszter úrtól 40084—1907. sz. a. igazgatótanácsunkhoz a következő leirat érkezett:

„Több előforduló eset alkalmából szives tudomásúl és az érdekelt tanintézetekkel leendő közlés végett van szerencsém a méltóságos Igazgatótanácsot értesíteni, hogy az 1894. XXVII. t.-cikkel megalkotott országos tanári nyugdíjintézet kötelékébe tartozó tanároknak és tanítóknak ezen szolgálatuk elején, vagy a szolgálat közben, de *szabadságolás nélkül* eltöltött egy évi önkéntesi katonai szolgálata sem nyugdíjjogosultságukba be nem számítható, sem pedig igazolt megszakításnak nem tekinthető.

Az 1894. XXVII. t.-c. 2. §-a alapján itt irányadó 1885. XI. t.-c. ugyanis a nem tiszti katonai szolgálatnak beszámítása iránt felhatalmazást nem nyújt és ez az állami alkalmazottak nyugdíjjogosultságába a korábbi szolgálattal együtt csak azon az alapon számíttatik be, hogy az illetők a katonai szolgálat idejére szabadságoltatnak.

Ezen körülményre való tekintettel méltányosnak találom, hogy a szóban levő tanárok az önkéntesi katonai szolgálat idejére szabadságoltassanak.“

Kolozsvárt, 1907 junius hó 3.

Bartók, elnök. — *Dr. Kálmán János*, tanügyi-előadó h.

2496—1907. szám.

KÖRLEVÉL

a kollégiumok méltóságos t. Elöljáróságaihoz.

Közöljük a méltóságos t. Elöljárósággal, hogy a nagyméltóságú vallás- és közoktatásügyi Miniszter úr 40483—1907. sz. a. *tengerészeti biztosjelölteknek a csász. és kir. haditengerészetbe való felvételére* vonatkozólag a a következő pályázati hírdetést adta ki:

„Október 1-jével a szász. és kir. haditengerészetben tengerészeti biztosjelöltek vétetnek fel. A pályázók kötelesek a szász. és kir. közös hadügyminiszterium, tengeré-

szeti osztályhoz augusztus 15-ig intézendő, a felvételt mint ideiglenes tengerészeti biztosjelölt kérelmező folyamodványaikat sajátkezüleg írni és ahhoz mellékelni:

a) honossági bizonyítványt,

b) a csász. és kir. haditengerészet, a csász. és kir. hadsereg, vagy a két honvédség egy tényleges orvosa által kiállított, a tengeri hadi szolgálatra való alkalmasságra vonatkozó bizonyítványt,

c) az oltási bizonyítványt, ha a beoltás a katona-orvosi bizonyítványban igazolva nem volna,

d) a keresztlevelet (születési bizonyítványt, legmagasabb kor 23 esztendő),

e) az illetékes politikai járási hatóság (járási hivatalnok) által kiállított belépési bizonyítványt, vagy ha a pályázó a sorozásnál már önkéntesen lett volna, az erről szóló igazolványt, (olyan pályázók, akik az egyéves tényleges szolgálatot végzik, figyelemben nem részesülnek),

f) az atya (gyám) hitelesített beleegyezését a csász. és kir. haditengerészetbe való önkéntes belépéshez,

g) a politikai, vagy rendőri hatóság által kiállított bizonyítványt a pályázó kifogástalan előéletéről és nőtlen voltáról,

h) a főreáliskolai, vagy főgimnáziumi érettségi bizonyítványt,

i) az állam számviteltanból jó eredménnyel tett vizsgáról szóló bizonyítványt. (Ez később is pótolható.)

A már besorozott pályázók ezenkívül kötelesek magukat egy, az atya (gyám) által is aláírt hitelesített kötelezvényben a csász. és kir. haditengerészetben végzendő négyévi tényleges szolgálatra lekötni és azt a folyamodványhoz csatolni. Katonai szolgálatra kötelezett pályázók folyamodványai a szolgálati úton nyújtandók be; a katonai kötelékbe nem tartozó pályázók kérvényeiket közvetlenül a „csász. és kir. közös hadügyminiszterium tengerészeti osztály"-nál adják be. A fölvételi kérvény benyújtásának napjától kezdve annak elintézéséig kötelesek a folyamodók minden lakhelyváltoztatást a „közös hadügyminiszterium tengerészeti osztály"-nak bejelenteni.

Ha nagyobb számú pályázók jelentkeznek, úgy — különben egyforma körülmények mellett — kimútatott magasabb tanulmányok, különösen a jogi és államtudományokból sikerrel tett vizsgák, valamint idegen nyelvek ismerete több kilátást nyújtanak a figyelembevételt illetőleg.

A kiszemelt pályázók azután behívatnak a felvételi vizsgára, mely a német nyelv ismeretének igazolására szorítkozik; azt szeptember második felében a csász. és kir. kikötő-tengernagyi hivatalnál tartják meg; azon pályázók, akik a felvételi vizsgát kielégítő eredménnyel tették le, sorozásra kerülnek, ha még nem volnának besorozva és ideiglenes tengerészeti biztosjelöltekké nevezteten ki, egy kikötői hajóra vezényeltetnek.

A pályázóknak sajátjukból kell fedezniök az útiköltséget a vizsga helyére, valamint esetleg vissza is. Azoknak pedig, akik ideiglenes tengerészeti biztosjelöltekké neveztettek ki, az útiköltség tartozkodásuk helyéről Pólába meg lesz térítve.

A kinevezés napjával az ideiglenes tengerészeti biztosjelöltek 1440 K-nyi évi fizetés, a rendszeresített kikötői hajó-élelmipénz és 300 K-nyi ruházati járulék élvezetébe lépnek.

Az ideiglenes tengerészeti biztosjelölteknek két év lefolyása után a tengerészeti segédbiztosi vizsgát kell letenniök és kielégítő eredmény esetében azok végleges tengerészeti biztosjelöltekké lesznek kinevezve; a mutatkozó üresedések mérvében ezek 3. oszt. tengerészeti segédbiztosokká léphetnek elő."

Kolozsvárt, 1907 junius hó 3.

Bartók, elnök. *Dr. Kálmán János,* tanügyi-előadó h.

2408—1907. szám.

KÖRÖZVÉNY

értékpapír vásárlási ügyben, valamennyi kollégium méltóságos t. Előljáróságához, nagytiszteletű esperesi hivatalnak és egyházközség presbiteriumainak.

Több oldalról felvetett kérdésre igazgatótanácsunk a március 2-iki ülésében kimondotta, hogy kollégiumaink és egyházközségeink értékpapírokba fektetendő tőkéi csakis befektetési állampapírokba helyezhetők el. Miheztartás végett ezen határozatot azon értesítéssel közöljük, hogy más irányú kérvényeket az igazgatótanácsunk jóvá nem hagyhat.

Kolozsvárt, 1907 junius hó 8.

Bartók, elnök. *Pünkösti,* számvevőh.

2581—1907. szám.

KÖRLEVÉL

a kollégiumok méltóságos t. Előljáróságaihoz és a ref. iskolaszékek nagytiszteletű lelkész-elnökeihez.

Tudomásvétel céljából közöljük, hogy a nagyméltóságú vallás- és közoktatásügyi Miniszter úr 48915—1907. sz. rendeletével „Geografia pentru scólele popolare Cursul I. Editiunea V. Aprobata de somisiunea scolastica Archidiecesana. Pretul unui esemplar legat 36 fill. Balázsfalva (Blas) 1900. Tipografia Seminariului archidiescesan" címmel ellátott tankönyvet az összes hazai népoktatási intézetekből kitiltotta.

Kitiltandó volt a tankönyv, mert a helységneveket szabálytalanul, többször elferdítve használja, statisztikai adatai rosszak, az ország területi épségéről téves fogalmakat közöl, egyáltalában pedig egy szóval sem iparkodik a magyar haza fogalmát a gyermekkel megértetni, szívéhez közelebb hozni.

Kolozsvárt, 1907 junius hó 9.

Bartók, elnök. *Dr. Kálmán János,* tanügyi-előadó h.

3447—1906.

KÖRRENDELET

valamennyi kollégium méltóságos t. Előljáróságának, valamennyi egyházmegye nagytiszteletű esperesének és minden egyházközség presbiteriumának, alapítványok pontos nyilvántartása és mikénti felhasználásának ellenőrzése tárgyában.

Az Egyetemes Konvent 1898. évi március havi ülésében hozott 48. jkvi számú határozata értelmében a kollégiumainktól 1899. évben 4389—1898. sz. alatt, az egyházközségeinktől pedig 1903. évben 5894—1903. sz. alatt beszereztük a kezelésök alatt levő alapítványok kimútatását.

A konvent az 1906. évi április 24—25-iki ülésében hozott 50. jkvi sz. határozata 18. alpontjában azt is kimondotta, hogy a főhatóságok által az alapítványok rendeltetésének ellenőrizhetése végett törzskönyvek fektetendők fel és az alapítványok felhasználása ez alapon szigoruan ellenőrzendő. Ezen határozat alapján mai nap a kollégiumok méltóságos t. Előljáróságainak és az egyházmegyék nagytiszteletű espereseinek az 1899., illetve 1903. évben felküldött alapítványi kimútatásokat visszaküldöttük s felhívjuk az érdekelteket, hogy ezeket a mai állapotnak megfelelően kiigazítani, az új alapítványokkal kiegészíteni és ezek megtörténte után azokat *ez év szeptember hó végéig* hozzánk visszaküldeni szíveskedjenek.

Az erdélyi reform. egyházkerület igazgatótanácsának Kolozsvárt, 1907 május hó 16-án tartott üléséből.

Br. Bánffy Dezső, elnök. *Pünkösti,* számvevőh.

FELHIVÁS

az udvarhelyi egyházmegye tiszt. lelkipásztoraihoz.

Fölkérem igen tisztelt lelkipásztor-társaimat, méltóztassanak a folyó isk. évben a vallás- és egyházi énektanításról vezetett tárgynaplót és a statisztikai kérdő-íveket (A. és B. minta 3—3 példányban), valamint a felekezeti népiskolák minden tárgyról vezetett tárgynaplóját hozzám folyó év junius 25-ig beküldeni. Sürgetést ne méltóztassanak várni.

Székelyudvarhely, 1907 junius 5-én.

Biró Sándor
vallástanár, tanügyi-előadó.

Nyom. az „Ellenzék" könyvnyomdájában Kolozsvárt, Szentegyház-utcza 22. szám.

X. Évfolyam. *25-ik szám.* *Kolozsvárt, 1907. junius 20.*

Erdélyi Protestáns Lap

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, th. tanár.**

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 12 kor.
félévre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Református önkormányzatunk.

Most, amikor látjuk azt, hogy a római egyház nálunk is önkormányzatra törekszik, ideje van annak, hogy mi is szélesítsük, mélyítsük és tökéletesítsük saját önkormányzatunkat. A róm. katholikusok mostani törekvésében is csak saját elveink diadalát látjuk. Tehát mi is vegyük elő e féltve őrzött kincsünket. Tisztítsuk meg azt a reá tapadt salaktól, hogy legyen fényes, ragyogó és méltó négyszázéves multunkhoz.

Jézusnak láthatatlan egyháza közöttünk változatlanul fog maradni az időknek véghatáráig, de a látható egyházszervezet folytonos változásnak van alávetve. Ezt javítani és tökéletesíteni mindnyájunk kötelessége. A külső egyház a történelmi változások szerint alakul át.

Figyelmünket azonban mindig az első keresztyén egyházak szervezetére kell fordítanunk. Itt látjuk azt, hogy az igehirdetés volt mindig a főfeladat. De azért a mai protestáns lelkipásztor fogalmát, működési körét egy sem közelítette meg, sem a presbiter, sem a diakon, sem az episkopatus. Ezt a hivatalt az *apostolok* magok töltötték be. Ok voltak az újszövetségi egyházközségek *prófétái*, akik Isten lelkétől áthatva hirdették az igét. Kivánatos ugyan, hogy mások is, a presbiterek, az idősek is hozzájáruljanak az egyház feladatainak elérésére irányuló munkához, de a gyújtó hatású prófétai beszéd, Isten igéjének lelkesült hirdetése a lelkipásztor munkája. Az egyetemes papság elvét, amely nálunk nagyon rokonszenvesen hangzik, csak annyiban kellene korlátozni, hogy az igehirdetést a lelkes, buzgó, tudományos képzettségű lelkipásztorra kell csak bízni. A világi elem inkább az egyházközség anyagi és más gondjait hordozza. Az egyházközség felügyelete vág inkább az ő munkakörébe. A munkamegosztás elvénél fogva így mindakettő, a papi és világi elem nagyobb eredményt mutathat fel az egyházközség érdekében.

A reformáció korában alakult meg a lelkipásztor *tanitói* működésének tiszta fogalma. Azelőtt áldozó papok voltak. A reformáció óta tanító lelkipásztorok vannak, akik oktatják, nevelik a népet. A reformáció előtt külső erőszakkal dolgoztak az áldozó papok. Most a protestáns szellem terjedésével a lelki vezetésnek benső erejével kell működnünk az egyházközségben. Nem saját erőnk által, hanem az Ige erejével kell hatnunk a népre. Igaz ugyan, hogy protestáns egyházunkban most is a rend kedvéért külső törvényekkel és intézményekkel is igyekszünk az egyház feladatát elérni, de azt meg kell jól jegyeznünk, hogy a lelkészi hivatal nem kormányzási hivatal, hanem predikátori, igehirdetői állás.

Hogy az apostolok, próféták eredeti teremtő erejét megközelíthessük, szükségünk van a mívelődésre, szükségünk van arra, hogy kiváló előkészülettel bírjunk, amelyet sohasem szabad teljesen befejezettnek tekinteni. Csak így érthetjük meg az egyház lényegét és élettörvényeit. Csakis így állhatjuk meg helyünket akkor is, ha egyházunkat baj és veszedelem fenyegeti. És ki nem látja a mostani zavaros viszonyok közt azt a sötét felhőt, amely kálvinista egyházunk egén tornyosodik felettünk és amely sötét, bekövetkezendő viharoknak árnyékát veti előre.

Rámutassak ezekre a sötét felhőkre? Ott van az előttünk hidegen elzárkozó politikai kormányzat, amely még reményt sem akar nyújtani a protestáns érdekek fejlesztésére. Ott van a nép, amely makacson ragaszkodik saját akaratának teljesítéséhez az egyházkormányzattal szemben. Fenn és alant egyaránt elszomorító tünetek mutatkoznak. Ezt csak a tudományos képzettségű, lelkes, buzgó, áldozatra kész papság, önzetlen jellemű, apostoli és prófétai lélekkel megáldott papság tudja elenyésztetni.

Visszatérve az egyházközségi életre jelezhetjük tehát azt, hogy az *egyházközség* maga a központja az az egész egyházszervezetnek, úgyszolván ez a szíve az egésznek, a honnan a vérkeringés kiindul az egész szervezetben, még a fő is innen veszi a szükséges vért, az a fej, amely kormányozza az egész testet. Nálunk nem létezik pap egyházközség nélkül, mint a hogy a római katholikusoknál ez előfordul. Még az a különbség is nevezetes nálunk, hogy protestáns elv szerint a lelkész benne van az egyházközségben, azt a biblia szellemében lelkileg vezeti, tehát nincs az egyházközség felett. Nem lehet parancsoló zsarnoka az egyházközségnek, hanem inkább szerető édes atyja az ő híveinek.

Viszont a református hívekre nézve fontos az a szilárd meggyőződés, hogy nem lehetnek másként tagjai az egyetemes református anyaszentegyháznak, ha először nem tagjai bizonyos egyházközségnek és ennek az egyházközségnek megalakúlásához, fentartásához, vagy legalább is Istentiszteletben való részvétel által hozzá nem járulnak. Mert a szeretet kölcsönösen kötelező. Nemcsak a lelkésznek kell híveit, de ezeknek is kell szeretniök lelkipásztorukat.

Ez a kölcsönös családi érzésbeli kötelék csak addig maradhat meg, amíg a lelkipásztort hivatalos teendőben a szolgálatrakészség vezeti. Mihelyt ennek helyébe az áldozó papnak uralomvágya és zsarnoki ösztöne lép, azonnal elszakad ez a családi kötelék, amely összefűzi a lelkipásztort híveivel. E szeretet megvonásával lehet egyszersmind legjobban fegyelmezni a híveket. Ez a fegyelem, ez az egyházi renttartás sokkal többet ér, mint a római egyház hierarchikus törekvése, amely a múltban olyan ferde kinövéseket hozott létre, mint amilyen a fülbegyónás és az egyházi átokkal való sújtás volt.

A legújabb időben mind inkább tért hódít a presbiteri egyházszervezet, amelyben a presbiterek személyes gondozásukkal és a lelkész elnöklete alatt

való közös tanácskozással, teljesítik az egyházi rend, fegyelem és ügyvezetés munkáját és ez által életet adó vérkeringést hoznak az egyházközségben.

Tehát az egész reformáció az egyénre, az egyes személyekre terelte a vallásnak üdvözítő hatását. Egyházunknak ezt a főelvét nem szabad figyelmen kívül hagynunk, sőt inkább fejlesztenünk s az életben megvalósítanunk kell ezt a nemes elvet.

Király Béla,
ev. ref. lelkész,

Igazgatótanácsunk üléséből.

Kolozsvár, 1907. jun. 15.

Elnök br. Bánffy Dezső ehkerületi főgondnok; jelen voltak: br. Kemény Kálmán, gr. Bánffy György, Simó Lajos ehker. főgondnokok, dr. Bartók György püspök, Kenessey Béla főjegyző, Incze Gerő, Becsek Lajos, dr. Sárkány Lajos, Deésy Gyula, Sándor József igazgatótanácsosok, dr. Kálmán János, Pünkösti Pál h. előadók és Módy Elek levéltáros, mint jegyzőkönyvvezető.

I.

Elnöklő főgondnok aa. az ülést d. e. 10 órakor megnyitván, jelzi, hogy, tekintettel a mai napon tárgyalás alá kerülű sok és igen fontos természetü ügyekre, egész napra terjeeő ülés tartása vált szükségessé.

Első sorban, elnöki előterjesztésre, tárgyalás alá vétettek a titkári állásra beérkezett folyamodványok s egyhangú határozattal ifj. Péter Károly udvarhelyi esperes aa. neveztetett ki.

Elnöki előterjesztésre ugyancsak egyhangú határozattal a számvevői állásra Pünkösti Pál ellenőr, az ő előlépésével megüresedet ellenőri, illetve a f. évi ehkerületi közgyűlés által szervezett pénztárosi állásra Módy Elek levéltáros aai neveztettek ki; a tanügyi-előadói állásra dr. Kálmán János kolozsvári kollégiumi rendes tanár és az ugyancsak újonnan szervezett pénztárosi-ellenőri állásra dr. Sárkány Lajos tanár, igazgatótanácsos aai kéretteк föl.

Az ehkerületi tiszti ügyészi állás teendőinek ideiglenes ellátásáról való gondoskodásra az elnökség kéretett föl, miután az új törvény értelmében az eddig alkalmazva volt ügyvéddel fennállott szerződéses viszony megszűnt, az ehkerületi küzgyűlés jogkörébe tartozván az újonnan szervezett ehkerületi tiszti ügyészi állásnak választás útján való betöltése.

II.

Ezután részletes tárgyalás alá vétettek az új egyházi törvények kihírdetésére s életbeléptetésének módozataira vonatkozólag kiadandó rendeletek s általánosságban kimondotta az igazgatótanács, hogy a törvényben foglalt sorrendnek megfelelő rendben sorszámmal jelöltetnek az e tárgyra vonatkozó körlevelek, s a hivatalos lap legközelebbi számában egyszerre s 1000 példányban külön lenyomatban kiadatnak, valamint az évi közigazgatási jelentésbe foglalva, részletesen bejelentetnek az őszi egyházkerületi közgyűlésnek. Az új törvények életbeléptetésére vonatkozó intézkedések elnöklő főgondnok aa ő excellenciája és főtiszteletű püspök aa. által íratnak alá, rövid tárgyjelzéssel láttatnak el s a közgyűlés tagjainak is megküldetnek.

A beérkező ehmegyei, kollégiumi, theológiai javaslatok földolgozása céljából augusztus hóban rendes igazgatótanácsi ülés fog tartatni.

III.

Az ügyforgalmi kimútatás szerint a f. évben beérkezett . . ügydarab, ebből elintézetlen . . . drb.

A konfirmációi kis káté átdolgozása a fölkért bizottság által eszközöltetvén, még egy utolsó revizió után annak kinyomatása elhatároztatott.

A n.-enyedi Bethlen kollégium által megejtett tisztujitásokról szóló jelentés jóváhagyó tudomásul vétetett, elvi kifogás emeltett azonban a működő tanároknak tiszteletbeli cimekkel való felruházása ellen.

Zilahi kollégium határozata a nyugalmazás küszöbén álló Berényi János tanárnak tiszteletbeli igazgatói címmel történt kitűntetéséről, jóváhagyatott.

A szászvárosi kollegium mathematikai tanszékére beérkezett pályázatok az előljáróság ajánlásának megfelelően terjesztettek a közoktatási miniszter elé.

Székely Ödön n.-enyedi tanárnak a Fonciérnél kötendő biztosítások közvetítésére a kért engedély megadatott.

A tanügyi bizottságnak elemi népiskolai externátusok felállítása tárgyában kelt javaslata elfogadtatott.

Báthori Gábor-féle tankönyvnek használata, a tanügyi bizottság javaslata alapján engedélyeztetett.

Ugyancsak a tanügyi bizottság javaslatára kimondotta az ig.-tanács, hogy a kollegiumi és theológiai előljáróságok, tanárkarok jkveinek kivonatban való beterjesztését jövőre nem kívánja.

Tankó Béla tankönyvének használata engedélyeztetett.

A marosszentgyörgyi l. egyháznak 12 drb énekeskönyv adatott.

Szász Béla kérésére theológiai szakdolgozatának kinyomatására ivenkint 30 kor. segély szavaztatott meg s egyúttal elvi megállapodásként azt is kimondotta az igazgatótanács, hogy évenkint két lelkész tudományos munkálatait 10 ivig terjedőleg ivenkint 30 koronával honorálja s fölvilágosítást kér az ehkerületi egyházi értekezlet elnökségétől a Dr. Kovács Ödön-féle alapról.

A királyfalvi iskola-teleknek az állam részére leendő átkebelezésére engedély adatott.

A csekelaki iskola államositására vonatkozó határozat, az ehmegye javasolta feltételekkel jóváhagyatott.

A magyar dellői hatóságilag bezárt iskola államositása engedélyeztetett, kérésük azonban a tanfelügyelőhöz leendő beterjesztés céljából visszaküldetett.

A kolozsvári ehközség kérése a két hitoktatói állásának segédlelkészi állássá szervezése iránt, nem volt teljesithető.

A szászvárosi kollegium elemi iskólájának államsegélylyel hat osztályúvá fejlesztését óhajtván, ez irányban hozott határozata némi észrevételekkel jóváhagyatott.

Kolozsvári ehk. határozata Benedek József nyugalmazott tanítójának eddigi lakása élvezetében való meghagyásáról, jóváhagyatott.

Ugyanannak Tóth Tamás nyug. kántor összes javadalma élvezetében meghagyásáról s Nagy Kálmánnak kántorul alkalmazásáról szóló határozata azzal a megjegyzéssel hagyatott jóvá, hogy a nyug. kántor tiszteletbeli presbitersége a törvény szellemével nem egyezvén, nem engedélyezhető.

A csomafái iskola államositására vonatkozó határozat csak ref. tanerő alkalmazhatására irányuló feltétellel hagyatott jóvá.

Az ehker. tanügyi bizottságnak :
a Décsei Károly-féle alapitványi levélre,
a m.-vásárhelyi konviktusi rendszabályra s
a kolozsvári koll. internátusi díjszabályzatra vonatkozó javaslatai elfogadtattak.

A mezőpaniti iskola államositásáról bemutatott feltételek jóváhagyattak.

Marosugrai ehközség kérése ref. állami tanitó kineveztetése iránt ajánlattal terjesztetik a közoktatási miniszterhez.

Szabó Árpád tanár aának az internátusi felügyelőségről való lemondását a kollegiumi előljáróság nem fogadván el, ez ellen irányuló kérelmét az ig. tanács sem teljesitette.

A szeptemberi javitó érettségi vizsgálatok helye a szabályzat értelmében a kiadandó bizonyitványba megjelölendő lévén, ennek alapján már most a nagyenyedi kollegiumot jelölte ki az igazgatótanács.

Az idő előhaladottságára tekintettel az ülést elnöklő főgondnok aa délután 4 óráig felfüggesztette.

IV.

A délután kezdődő ülés első tárgyát képezte az állami és Baldácsi segélyeknek az előleges tárgyalásokon alapuló javaslat szerinti kiosztása.

A br. Radák Istvánné-féle 60 koronás alapítványa helyére özv. Koncz Istvánné vétetett föl.

A nyárádszentannai lelkész felebbezése a járulékoknak az ehmegyei nyugdijintézeti alapból való fedezésére irányuló határozat ellen, — számadások, szabályzatok s ehmegyei tanácsi határozattal való fölszerelés végett leküldetett illetékes espereshez.

Beérkezett panaszok alapján kimondotta az igazgatótanécs, hogy a harrói öreg lelkész mellé a kápláni állás szervezése sürgős szükséget képez, azonban ily irányban érdemlegesen csak akkor lehet majd intézkedni, ha a most teljesen lekötött kápláni kongruás helyek egyike megürül.

A tordosi presbiterium felebbezése a cinterem melletti hely haszonélvezete tárgyában, elútasíttatott, miután a kegyeleti idő lejártáig — őszig — az özvegy papnét illeti a haszonélvezet.

A tordosi papi állásnak mindaddig, mig a templom s a papilakhoz szükségessé vált épitkezések rendbe lesznek s az elköltött 9000 korona visszahelyeztetik, félfizetéssel való betöltése engedélyeztetett.

Kusztos Gyula s. körlelkész társainak missiói segély leszámitása illetve állami fizetés kiegészitésök összegének ily arányban való fölemelése iránt már régebben közoktatási kormányhoz benyujtott kérésök érdekében tett előterjesztésük, ajánlattal terjesztetik az egyetemes Konventhez.

Solymosi Károly főtörvényszéki költség tartozása befizetésére a kért haladék megtagadtatott, esperes javaslat értelmében.

Holtmarosi ehk. Emke-segély kérése ajánlattal terjesztetett illetékes helyére.

Csákány Miklós részére 160 kor. előleg megszavaztatott.

A buzás-bessenyői ehnak ifj. Mátyás Sámuel által hagyományozott 5000 kor. értékpapir eladása engedélyeztetett, köteleztetvén az egyház az alapitvány céljának megfelelően a torony fölépitésére.

Koronkai ehk. 100 kor. regaletőkéje visszafizetése elfogadtatott.

Mezőszengyeli szorvány leány egyházzá alakulása helyeslőleg tudomásul vétetett.

A magyarköblösön tervezett kepeváltás elvi okokból nem volt engedélyezhető, mert ennek keresztül vitelével a hivek semmi egyházi terhet nem viselnének s bekövetkeznék az az eset, — ami Vizaknán volt, — hogy az egyházi jogokat megilletők, megállapithatók nem volnának.

Pokai és székely-sárdi egyházaknak könyöradomány gyüjtés engedélyeztetett.

Az agárdi határtagositás alkalmából elvileg kimondotta az igazgatótanács, hogy a tagositáshoz képviselőkül mindig környékbeli szakértő gazda-emberek ajánltassanak,

Székelyudvarhelyi kollégium határozata a Bodrogi Sámuel-féle hagyaték felhasználását illetőleg, az előadó javasolta kikötésekkel jóváhagyatott.

Kolozsvári ehközség határozata a Dósa-féle hagyatéknak papi fizetés céljaira használása tárgyában, jóváhagyatott.

Oládellői templomhely vásárlásról szóló szerződés jóváhagyatott.

Enyedi ehknek a csombordi földek eladásáról szóló szerződések jóváhagyhatók nem voltak.

Kebeleszentiváni üres telek eladási szerződése jóváhagyatott.

Lelei ehk. csere-szerződése jóváhagyatott.

A búzásbocsárdi tanitói lakás lebontása engedélyeztetett.

Kibédi ehnak malomárok szabályozás céljából egy kis sziget vásárlásáról szóló szerződése jóváhagyatott.

A somlyóújlaki iskolai telekről beterjesztett szabálytalan szerződés semmisnek tekintetett.

Kolozsvári ehközségünk nép-utcai telke egy részének eladásáról szóló szerződése jóváhagyatott.

Kercsedi ehk. 2·5 hold erdő vásárlásáról szóló szerződése jóváhagyatott.

Magyarköblösi egyház esperesi úton tett jelentése alapján tudomásul vétetett, hogy az ottani ifjúsági egyesület a papi lakra épitett kis házat az államnak bérbe adta, köteleztetik azonban az egyháznak 10 kor. térhaszonélvezeti bért fizetni.

Szászújfalusi ehközség ingatlan eladási szerződése jóváhagyatott.

Középajtai egyháznak birtoktagjához vezető úthely vásárlásáról szóló szerződése jóváhagyatott.

Nagyenyedi kollégiumunk részére az indokoltan kért póthitel 200 kor. erejéig engedélyeztetett azzal, hogy jövőre köjtségvetését lehetőleg oly előirányzattal készitse meg, hogy ne legyen szüksége évenkint többször megismétlődőleg póthitel iránt kérelmezni.

Székelyudvarhelyi kollégium határozata a konviktusi díjak fölemeléséről, jóváhagyatott.

Székely Miklós kidei lelkész elleni panasz békés elintézéséről szóló esperesi jelentés tudomásul vétetett.

A segédlelkészek alkalmazásánál aug. 1. előtt is, már az új Zs. Törvény fog irányadóúl szolgálni.

Kolozsvári ehközségünk hidelvei lelkésze részére 2 ötödéves korpótlék beszámitását elhatározván, ennek megfelelően a papi díjlevelet módositva, beterjesztette; az azonban nem volt jóváhagyható, amennyiben a korpótlék is tévesen alapfizetésnek jeleztetett.

Szebeni ehmegye kérése a névkönyv kiadása iránt, nem volt figyelembevehető.

Küsmödi papi állás üresen hagyása f. é. szept. 30-ig engedélyeztetett.

Mezőfelei papi állásnak további egy évre üresen hagyása nem volt engedélyezhető.

A marosfelfalusi templom terve s költségvetése jóváhagyásával központi tőkéjéből 12000 kor. kiadatik s 7000 kor. kölcsön felvétele engedélyeztetik.

Noszolyi ehknek templom épitésre 1590 kor. központi tőkéje kiadatik.

A pánczélcsehi könyöradomány gyűjtésről folyó számadás helyesnek találtatott.

Tasnádszántói épitkezésekről folyó számadás jóváhagyatott.

Küküllői ehm. költségvetése a javasolt módositásokkal jóváhagyatott.

A országos lelkészi gyámintézeti járulékok bevallása körül észlelt szabálytalanságok megakadályoztatása céljából a lelkészi fizetések összegéről kimutatás terjesztetik a gyámintézeti bizottság elő.

Theol. fakultás jelentéséből tudomásul vétetett, hogy Elek Lajos aa egy Közhasznú Szövetkezeti üzletrészt adományozott.

A dési bérházak megszemléléséről s az egyik avult állapotban levő ház eladásáról szóló számvevői jelentés, tudomásul vétetett.

A theol. fakultás vagyonügyeinek rendezésére vonatkozó összes javaslatok kiadatnak az előljáróságnak.

V.

Elnöki előterjesztésre a kollegiumi előljáróságok szervezetét illetőleg beérkező vélemények alapján javaslat készitésére, főt. püspök aa elnöklete alatt dr. Kálmán János t. ü. előadó, gr. Tholdalagi László, br. Bánffy Kázmér, Becsek Lajos, Bodor János, Berányi János, Gönczi Lajos, dr. Sárkány Lajos és Péter Mózes aaiból álló bizottságot kért föl.

Az újonnan választott titkártól, számvevőtől és pénztárostól a hivatali eskű, az augusztusi ülésben fog bevétetni.

Elnöklő főgondnok aa éltetésével az ülés véget ért.

M...y.

TÁRCZA.

Elnöki megnyitó

és emlékezés dr. Kovács Ödönre. A marosi ref. egyházmegye egyházi értekezletének Mezőbándon, 1907, jun. 12-én tartott közgyűlésén felolvasta: *Benedek Dénes* egyh. elnök.

Tisztelt Értekezleti Közgyűlés!
Tisztelt Közönség!

E nemes nagyközség és reform. egyház, melynek most szerető kebelében vagyunk, mint vendégek, olyan hely, ahol tisztelettel kell megállnunk, úgy is, mint jelentékeny részben intelligens közönség előtt és úgy is, mint amelyből sok felnevelt jeles fiak szállottak ki, emelkedtek a társadalmi élet magasabb munkaköreibe és szereztek becsületet, hírnevet a szülőföldnek.

Van e községben a többi között egy egyszerű, különben régi nemesi hajlék, amely előttünk — az egyház épitésére egybegyűltek előtt nem lehet közönbös. Ez a szerény hajlék egy olyan drága bölcső, melyben a dajkálkodó szeretet öt kiválóan derék fiút nevelt és adott a hazának. Az öt közül — fájdalom

— már csak kettő van életben. Három, derék munkássággal megjelölvén és termővé tevén életének útját, megtért őseihez. Kettő él és a legfontosabb pályákon értékesíti szép talentumait a társadalom javára. Az öt fiúból kettő a lelkészi pályára lépett. Lelkipásztor, pap lett mindakettő. Olyan papok, akik a papi pályára készülőket növelik, tanítják, készítik elő, kicsinynek, jelentéktelennek látszó, de felséges pályájokra.

Az a ház, mely ezen öt fiút szülte, növelte: a Kovácsok szülőháza Mezőbándon. A két fiú, ki az öt közül papi pályára lépett: Kovács Albert és Kovács Ödön. Az isteni kegyelem mindkettőt kitűntette, föl emelte, hogy nevök országosan ismertté lett, sőt nagyarányú politikai szereplése és megérdemelt nagy előhaladása révén, Albert nagyobb mértékben, mint öcscse, Ödön. Azonban minket erdélyieket s kivált a jelenlegi papi nemzedéket s általában az erdélyi ref. egyházkerületet -- mint akinek működési tere itt volt — közelebbről érdekel Kovács Ödön.

Emlékezzünk azért ez alkalommal, itt, az ő szülőhelyén, az ő szülőháza mellett Kovács Ödönről. Midőn ezt mondom: emlékezzünk róla, nem akarok ezzel életíratot adni, csak egy pár halvány zúgában megvilágitani az ő emlékét.

Dr. Kovács Ödön, mint mondám s mint tudjuk, az erdélyi reform. egyházkerület theol. akadémiájának egyik tanára volt. Tehát azokat tanította, akik szintén tanítóknak, lelki tanítóknak készültek. Az ilyen tanári állás, melynek protestáns lelkipásztorokat, lelkitanítókat kell nevelni, már ennélfogva is különbözik a másféle tanári állásoktól. Mert mig azok — kivált az akadémiákon és egyetemeken inkább a tudományos képzésre fektetnek fősúlyt, addig a lelkészképző tanárnak számolni kell az ifjú tanítvány hajlamainak, egész gondolat és szivvilágának megnyerésével, hogy valamiképen arra a szolgálatra, melyet oly könnyűnek tart a világ és amelyen mégis annyi súlyos terhét kell hordozni a Krisztus szerinti önmegtagadásnak, nem zugolódással, de acélozódó lelki erővel, Isten szerint való megnyugvással, sőt gyönyörrel valamiképen hivatlanok ne tévelyedjenek.

Óh mert mennyi külső és belső ostromot kell és kellett kivált az ő tanársága idejében kiállani és legyőznie a magyar prot. lelkészi pályára lépő ifjúnak. Számot vetni kétségeivel, nyugvópontot találni mindinkább ébredő és igazságot, világosságot szomjazó lelkének. Belső meghasonlások, vívódó kétségek zavaros látóköréből fölemelkedni magasabb, tisztúltabb tetőpontra, hol a véges elme megtalálja a végetlent, az örökkévalót, hol a lélek kibéküljön s nemcsak megnyugvást vagy éppen kényszerített belétörődést, de gyönyörűséget, mindennél többet érő örömet és jutalmat reméljen és találjon lelkipásztori hivatásában.

És a külső nehézségek. A magyar protestáns lelkészi pályának nálunk, fájdalom, még ma is — külső szegénysége és egyszerűsége miatt — lekicsinyelt volta, a rideg közönyösség és a rohamosan terjedő fekete erkölcsi halál: a képzelete szerint magasan járó, de a valóság szerint a föld szennyes sarában vergődő, a minden eseményt magától szándékosan eltaszító és a pogányság önzésébe és dobzódásaiba visszasülyedő felfordult világ. És állni tehetetlenül, majdnem megkötött kezekkel mindezzel szemben.

A kétségek e nagy és setét pusztaságában Kovács Ödön úgy állt tanítványai előtt, mint egy világító oszlop. Ő végighordozta tanítványait a történelem folyamán a népek lelkében megnyilatkozó vallásos eszmék birodalmán, végig a bölcsészeti rendszerek mélységein és végeredményképen kimutatta, hogy a vallás életszükség, az embernek születéskor magával hozott szellemi postulatuma, melyet sem az embernek letagadni, sem tőle másnak elrabolni nem lehet. Kimutatta, hogy a vallást az ember lelkében semmiféle eszmei vagy etkölcsi ellenáramlatnak elfojtani végleg nem lehet, legyen az látszólag bármily erős, bármily tartós. Kimutatta, hogy az embernek nélkülözhetlen életszükséglete a végetlenhez, az Istenhez emelkedni, a véges érzelemmel megoldhatlan kérdések megoldását ő benne keresni és megtalálni. Kimutatta, hogy a vallás nem dogmarendszerben és azokhoz való lélek-nélküli ragaszkodásban áll, mert azok csak időleges kifejezési formái a belső szükségnek s azoknak az idő szerint változniok, tökéletesedniök kell. A vallás áll az embernek, mint szellemi lénynek a véghetetlen, az Isten, a gondviselő atya élő sóvárgásában és benne megtalált kielégittetésében. És ezt a jogot, ezt a tulajdonát tőle semmiféle tudomány és semmiféle istentagadás elvadult vagy léha pöffeszkedése el nem veheti soha. Kimutatta, hogy az embernek tudományos és vallásos míveltsége két olyan lelki életszüksége, melyek egyikét elhanyagolni ép oly káros és félszegitő, mint a másikét. Kimutatta, hogy az emberi lélek e szükségeinek mély, teljes átérzése, megismerése és odaadással való szolgálata — abban a légkörben, mely a reformáció által megtisztított evangeliumi vallásnak, a Jézus vallásának légköre — a legfelségesebb munkakör e földön, melynek értékéből nem vonhat le sem gáncs, sem kicsinylés, sem hideg közöny, mert ha egyetlen lelket foglyul vihettünk az Úrnak, hogy legyen az az igaz szabadság és kegyelem gyermeke, jutalmunk van olyan, milyet senki e földön senkinek nem adhat. Oda vezetett a nagy apostol lábaihoz és megértette a nagy szellemi hősnek ama mondását: az én életem sem drága énnékem, csakhogy elvégezzem a munkát, melyet reám bíztak, hogy elvégezzem. Odavezetett a nagy Istenember kebelére és megnyította tanítványainak kebelét, hogy bevegyék és vérökké, örökségökké tegyék az isteni kérést és igéretet: szerelmes gyermekem, add nekem a te szívedet; és: ha én velem harcoltok mind a diadalomig, az én békességemet adom nektek, jutalmotok lesz az én Atyámtól és a ti Atyátoktól.

De ha én azt a hatást, amit Kovács Ödön tanítványaira, a leendő lelkipásztorokra gyakorolni akart és tudott, el tudnám mondani, le tudnám írni. Távol áll az én gyengeségem ettől. Csak azt akarom mondani — amit különben szinte felesleges is — hogy mindezt ő nem tudós fellengéssel tette — hisz úgy nem is érhetett volna célt — hanem az ő lelkének minden kincsét előhozta, hogy életet, lelket öntsön tanításaiba. Az ő tanítása, előadása hitből-hitbe vezető csatorna volt. Amit tanított, amit mondott, azt az ő lelkének belső igazságából mondta. És amit tanított, amit mondott, egész az ellenállhatatlanságig kedvesen, szeretetteljesen és meggyőzőleg adta elő.

Ismert mély és széleskörű tudományos készültségénél, kimagasló tehetségénél semmivel sem volt kisebb embert szerető, ifjú embert bíztató, soha meg nem szégyenítő, de mindig nemesen ambicionáló érintkezési modora, mely az ő nemes, gyöngéd és jó lelkében találta tápláló forrását, mely neki oly nagy és méltán megérdemelt tiszteletet, szeretetett és népszerűséget szerzett tanítványai körében, az iskolában és annak falain túl.

Dr. Kovács Ödön, mint theológus, tudjuk, a modern irány első mély és igaz képviselője volt Erdélyben. Azonban ezzel még nem mondottunk eleget. Kovács Ödön új szellemet, új lelket öntött a theológiába; hitet, értelmet, eszményi felfogást, átértett és átérzett pályaszeretetet tanítványai lelkébe. Kovács Ödön egy egész papi nemzedéket nevelt az élő Isten szomjúhozására, szerelmére és a lelkek hivatásszerű legeltetésére. Kovács Ödön egyénisége és szelleme egy egész iskolának lesz központjává, mely iskolának jelszava, az ő szellemében nem lehet, nem szabad, hogy más legyen, mint: egyaránt hozni fel kincseket úgy a tudomány mint a hit mélységeiből; nem lehet

más, mint: értelemmel és élő hittel olvasni és magyarázni az írásokat. Kovács Ödön megérdemelte azt a nevet, mellyel legkiválóbb tanítványa tisztelte volt meg 25 éves tanári jubileumán: mester.

Méltónak, illőnek, szükségesnek ítéltem azért, hogy itt, e helyen, ez alkalommal — habár csak e fogyatékos és rövid megvilágításban — megemlékezzünk róla és a követ, mely elfedi, kezeinkkel megtörülgetve a mohmuháitól, kegyeletünk, tiszteletünk friss virágjaival ültessük be sírját, melyben már 12 év óta alussza az igazok álmát.

Dr. Kovács Ödön, tekintve rövid földi pályáját, húlló csillag vala szemeink előtt, de szellemének, működésének visszfénye soká fenmarad — hisszük — közöttünk és az utánunk jövő nemzedékek között, mert ő Istennek igaz prófétára, Krisztusnak hű vitéze, méltó tanítványa vala.

Ezzel az ülést — őszinte tiszteletem és szives üdvözletem kifejezése mellett — megnyitom.

KÜLÖNFÉLÉK.

Lapunk jelen száma az igazgatótanácsi körlevelek miatt, mely jelen számunkhoz mellékletként is van adva, egy napot késett.

Papválasztási előkészület Kolozsvárt. Jun. 13-án tartott minősítő bizottsági ülésben — Herepei Gergely esperes elnöklete alatt — számbavétetvén a *magyarutcai* lelkészi állásra beérkezett folyamodványok: a törvényes határidőig beérkezett 14 folyamodó közül választásra bocsáttattak: *Bedő Károly* szilágypaniti, *dr. Szakács Albert* sövényfalvi, *Csia Kálmán* etédi, *Lukácsi Imre* diósviszlói, *Paulay Viktor* gyerőmonostori, *Szabó Jenő* kézdivásárhelyi, *Barabás Samu* magyarláposi, *Czirmai Zoltán* kézdivásárhelyi, *Incze Lajos* vizaknai lelkészek. — Választás alá bocsáthatók nem voltak: *Dombi Béla* m.-gyönki lelkész püspöki engedély hiánya miatt; *Józsa Károly* györgyfalvi lelkész az egyh. törv. 277. §. alapján; *Zsigmond Károly* sz.-somlyói és *Érsek Elek* szárazajtai lelkészek nem csatolták legújabb szolgálati bizonyitványukat; *Irsay József* express levélben küldötte be jelentkezését, de semmiféle okmányt nem mellékelt.

Dr. Ravasz László. Theol. fakultásunk kiváló képzettségű új tanára, Ravasz László f. hó 17-én tette le a doktorátusi vizsgát az aesthetikából, filozófiából és művészettörténelemből „cum laude". Doktorrá avatása f. hó 22-én (szombaton) fog megtörténni. Gratulálunk az új doktornak!

Egyházi értekezleti közgyűlés. A marosi egyházmegye, egyháztársadalmi közgyűlését e hó 12-én tartotta meg Mező-Bándon. Jelen volt ezen az egyházmegyénk s az értekezletnek elnöksége, világiak, egyháziak elég szép számmal s megjelent az egyházkerületi értekezlet egyházi alelnöke *Nagy* Károly kolozsvári ref. theol. tanár, akinek érdeklődése és megjelenése igen jó hatással volt az értekezleten megjelent tagokra s a hallgatóságra. Az értekezlet tagjait *Visky* Gyula mezőbándi lelkész fogadta és a gyülekezés után, a harangok istentiszteletre hivó szavai mellett vonúltunk templomba, a melynek padsorai szorongásig megteltek az egybesereglett hívekkel. Imát Ravasz János az egyházmegye őszintén szeretett esperese és egyházi beszédet *Kovács* László koronkai lelkész tartott, ki alapigéjéül Máté ev. VI. 33. versét választotta. Hogy az ima s egyházi beszéd szívből szívekhez szóló istenige hirdetése volt, azt felesleges mondanunk, hiszen építő, emelő hatásuk mindvégig uralta a lelkeket.

A tulajdonképeni értekezleti közgyűlést *Benedek* Dénes makfalvi lelkész, egyházi elnök nyitotta meg, tartalmas értekezésben s hódolattal emlékezett meg néhai *Kovács* Ödön és *Kovács* Albert ref. theol. tanárok áldásos életéről. Ők Mezőbánd kebeléből kerültek ki s lettek nagyok egyházi életünkben. *Tóth* László értekezleti egyházi titkár, karácsonfalvi lelkész, részletes jelentésben számolt bé az elmúlt év munkásságával s a közgyűlés teljes elismeréssel vette tudomásúl a tartalmas évi beszámoló jelentést. A pénztáros, Molnár Lajos harasztkereki lelkész rövid elszámolásában az volt a legszigorubb mozzanat, hogy nevezett atyánkfia a pénztárnokságról lemondott. Pedig örvendező lélekkel hittük s reméltük, hogy legalább ezen munkakörben velünk marad a küzdők sorában.

Ezután egy kedves, megkapó tény következett, Benedek Dénes üdvözölte Nagy Károly theol. tanár atyánkfiát, mint az egyházkerületi értekezlet egyházi alelnökét s biztosította őt arról, hogy egyháztársadalmi ügyünk buzgó harcosa a marosi egyházmegye. Nagy Károly megragadva az alkalmat, megkapó közvetlenséggel tárta fel egyháztársadalmi munkásságunk jelentőségét s különösen kérte a tagokat a hű kitartásra, munkásságra, mert ezzel a magyar kálvinista egyház érdekeinek szolgálatával együtt testvértelen, sok megpróbáltatáson keresztül ment nemzetünk érdekeit is a legigazabban szolgáljuk. Utánuk Tóthfalusi József marosvásárhelyi lelkész értekezett a keresztyén szeretet munkásság jelentőségéről s felhívta a figyelmet azon kötelességekre, a melyek az egyháztársadalmi munkásság keretébe okvetlenül felveendők, mint: az ifjak lelki gondozása, betegekről való gondoskodás stb. Felolvasása keretén több eszmét vetett fel s kérte, hogy lehetőleg gyülekezetenkint gondoskodjanak az egyháztársadalmi munkásság vezetői az atya nélküli árvák, a szegény családok körében született csecsemők, illetőleg betegágyas anyák táplálásáról, s az árva leányok érdekében egy cselédképző intézet kezdeményezését javasolta, amely a Magyarországon teljesen ismeretlen háztartási, főző és gazdasági szakiskolával egészíthetnék ki. A gyülekezet nagy érdeklődéssel hallgatta végig a fejtegetéseket s Nagy Károly egyh.-kerületi alelnök javaslatára megbízta felolvasót a tervezet megvalósítása céljából alkalmas javaslat elkészitésére. Most Ferencz Mihály Zsigmond derék tagtársunk felolvasása következett, aki az újabb egyházpolitikai törvények jelentőségéről szólott. A szép tanúlmány mindvégig lekötötte a hallgatók figyelmét s Nagy Károly, Kovács László és Tóthfalusi József hozzászólása után a legteljesebb elismeréssel adózott a közgyűlés e szép munkáért.

Ezek nyomában a tisztújitás s egyházi vezetőembereinkről való szeretetteljes megemlékezés történt meg, s ez alkalmat arra is felhasználtuk, hogy báró Bánffy Dezső egyházkerületi főgondnokunkat s dr. Bartók György püspökünket táviratilag üdvözöltük.

Elismeréssel adózva a vendéglátó derék egyházközségnek s lelkészének Visky Gyula atyánkfiának, közös ebédre gyűltünk össze, ahová akkorra már megérkezett hivatali elhalaszthatatlan elfoglaltsága miatt eddig távol volt világi elnökünk Csontos Olivér egyházmegyei gondnok kedves atyánkfia is.

Mi magunk egy szép s lélekemelő építő nap emlékét hoztuk el Mezőbándról. Vajha a mi emlékünk se maradna nyomtalanúl ottani hiveink lelkében.

Évzáró ünnepély a theológián. Folyó hó 16-án délután 4 órakor történt meg theol. fakultásunk dísztermében az 1906—907-ik iskolai év ünnepélyes bezárása. Az ünnepély — a közönség részvétele nélkül — a tanárok és tanulók jelenlétében folyt le. A „Tebenned bíztunk" kezdetű zsoltár eléneklése után *Tőkés* András ifjúsági, *Bartha* Péter zeneegyleti és *Varga* Gyula theológusköri elnökök beszámoltak az illető körök ez évi működéséről. Ennek végeztével *Kenessey* Béla theol. igazgató a pálya, illetve jutalomdíjakat osztotta ki. *Varga* Zsigmond III. é. theol. a systematika köréből kitűzött pályatétel megoldásáért szorgalomdíj címén 50 K, *Weimann* Péter egyházi beszéd irásáért 40 K, *Dávid* Pál és *Salga* Zoltán német egyházi beszéd magyarra fordításáért 20—20 K, *Sárkány* Lajos hébernyelvi pályázatért 70 K, *Muzsnay* László szintén hébernyelvi pályázatért 32 K, *Bodoni* László harmoniumon tanusított jártasságáért, nyílt pályázaton 50 K, *Varga* Gyula szintén harmoniumon tanusított jártasságáért, szorgalomdíj címén 30 K, *Bartha* Péter imairásáért 10 K, K. *Nagy* Lajos és *Gotthárd* József szorgalmi dij címén 24—24 K-t. Nem érkezett be pályamunka a históriából és a biblika-theológia köréből. A jutalmak kiosztása után a jövő évi pályatételek felolvasására került a sor. Majd Bartha Péter mondotta el ez alkalomra irt pályanyertes imáját. Az igazgató buzditotta az ifjúságot, hogy komolyan fogja fel magasztos hivatását s a könnyelmű élet helyett munkára használja fel minden idejét. Az ünnepély „A Sionnak hegyén Úristen" c. ének eléneklésével ért véget.

Dózsa-emlékünnepély Kolozsvárt. A kolozsvári református egyházközség 1907 junius 23-án d. e. 10 órakor farkas-utcai templomában néhai Dózsa Kálmán csíkszeredai kir. törvényszéki bíró, az egyházközség nagy-

lelkü alapítványtevője emlékére ünnepélyt tart az alábbi műsorral: 1. Invokácio: I. Dicséret. 2. Gyülekezet éneke: XI. Zsoltár 1. v. 3. Polgári dalegylet éneke. 4. Imát mond Nagy Károly theol. tanár. 5. Polgári dalegylet éneke. 6. Emlékbeszédet tart dr. Bartók György püspök. 7. Gyülekezet éneke: XC. Zsoltár 9. v. Isteni tisztelet után az egyház tanácstermében dísz közgyűlés: 1. Megnyitó beszédet mond Incze Gerő főgondnok. 2. Dózsa Kálmán arcképének leleplezése Herepey Gergely esperes-lelkész beszéde kíséretében. 3. A gyűlés bezárása.

Az Udvarhelyi ref. egyházmegye egyházi értekezlete. 1907. évi junius hó 27-én a nagygalambfalvi egyházközségben tartja évi rendes közgyülését az alábbi tárgysorozattal: *I. Előzmények.* 1. A Székelyudvarhely felől jövők Bögözben, a Székelykeresztur felől jövők Bethfalván a lelkipásztor házánál várják egymást reggel 8 óráig. 2. Reggel 3/49 órakor megérkezés Nagygalambfalvára, itt a község központján az elnökséget és vendégeket üdvözli Kányádi Miklós presbyter 3. Elszállásolás. 4. 9. ó.igazgató választmányi ülés a papi lakásban. *II. Templomozás.* 1. 1/2 10 órakor istentisztelet; imát mond Biró Áron felsőboldogfalvi lelkipásztor, egyházi elnök, egyházi beszédet tart Csutak István mátisfalvi lelkipásztor. 2. Énekel ez alkalomra alakult dalkar Baczó Lajos bethfalvi lelkipásztor vezetésével. *III. Közgyülés* (a templomban) 1. Elnöki megnyitó. 2. Szabadelőadást tart Biró Sándor ref. koll. tanár. 3. Szaval Száva Berta tanitónő. 4. Felolvas Kovács Dániel ref. koll. tanár, világi alelnök. 5. Jelentés az értekezlet évi közgyüléséről: előadja Kádár Dénes nagygalambfalvi pap, egyházi titkár. 6. Választások. 7. Jövő évi közgyülés helyének és idejének megállapitása 8. Inditványok. 9. A hivek üdvözlése a templom előtt Jakab Albert kisgalambfalfi lelkipásztor, egyházi alelnök által; vallásos iratok kiosztása. *IV. Közgyülés után.* 1. Délután 1 órakor közebéd az áll. elemi isk. egyik termében; ára személyenkint 3·20 K. 2. Délután 6. órakor társasestély és táncmulatság. *Az estély műsora a következő;* 1. Ének, énekli ez alkalomra szervezett dalkar Baczó Lajos bethfalvi pap vezetése mellett. 2. Szaval Lányi Imre joghallgató. 3. Népdalok, hegedün előadja Pálffy Béla joghallgató. 5. Felolvasás, tartja Hegyi Péter peteki pap, egyházi jegyző. 5. Ének, előadja Baczó Lajos bethfalvi pap vezetése mellett ez alkalomra alakult dalkar.

HIVATALOS RÉSZ.

Sz. 580—1907. püsp. hiv.

PÁLYÁZAT

az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a kolozsvári egyházmegyébe kebelezett *Ördög-keresztúri körlelkészi* állásra pályázat nyittatik.

Javadalom: Lakás, 890 négyszögöl kerttel és gazdasági épületekkel. Canonica portio: 20 h. szántó, 7 h. 660 négyszögöl kaszáló, 2 h. 399 négyszögöl legelő, 22 h. 737 négyszögöl erdő, bérértéke 273 kor. 43 fill. A nagyesküllői egyház pénztárából félévi utólagos részletekben 45 kor. Az egyházkerület pénztárából 826 kor. 28 fillér. Terményjövedelem pénzértéke 153 kor. 85 fillér. Munkabeli szolgáltatások pénzértéke 11 kor. 50 fill. Stóla jövedelem 10 korona. Állami kiegészités 700 korona 82 fillér. Összesen 2055 kor. 88 fillér, melyből engedélyezett kiadás 455 korona 88 fillér. Vallástanitásért Ördög-Kereszturon 80 korona, M.-Fodorházán 60 korona.

Kötelességek: Ördög-Keresztur anya, Magyar-Fodorháza, Kis-Esküllő leányegyházakban, Nagy-Esküllő, M.-Ujfalu, Sólyomkő, Babucz, Berend és Kovácsi szórványokban a rendes lelkészi teendők ellátása.

Palyázati határidő 1907. julius 9.

Folyamodványok küldendők Kolozsvárra a püspöki hivatalhoz.

Kolozsvár, 1907. junius 12.

Dr. Bartók György, püspök.

Sz. 70—1907.

KÖRLEVÉL

a kolozsvári ref. egyházmegye lelkészi hivatalaihoz.

Kérjük tiszt. lelkésztársainkat, hogy alulírott tanügyi-előadó afiához beküldeni sziveskedjenk az évzáró vizsgálatok után 8 nap alatt:

1. az iskoláiknak megfelelő (A. vagy B. mintáju) statisztikai kérdő-iveket kitöltve 3 példánybak (2617—904. ig. tan. sz.);

2. az ismétlő-, valamint a mindennapi iskolában végzett vallás- és énektanításról szóló „Haladási naplót" egy példányban, jelezve a napló lezárása előtt, hogy mely időben szünetelt esetleg a vallásos oktatás, valamint a hetenként tartandó órák számát és az egész évben kitartott órák összegét.

Szamosfalván, 1907 junius hó 12-én.

Herepei Gergely, esperes. — *Muzsnai Miklós*, em. tan. előadó.

Sz. 591—1907.

KÖRLEVÉL

az udvarhelyi egyházmegye tiszt. lelkészeihez.

Az orsz. református lelkészi nyugdijintézetre vonatkozó törvényt, ügyrendet és végrehajtási utasitást minden lelkésznek megküldöttem. A végrehajtási Utasitás 5. pontja értelmében felkérem a nyugdijintézetbe való belépésre kötelezett és jogositott összes lelkésztársaimat, hogy az Utasitás 5. pontjának a., b., c., d. és e. alpontjai alatt felsorolt okmányokat (családi értesitőt, szolgálati bizonyitványokat, kinevezési okmányt, nyilatkozatokat stb.) f. évi *julius 15-ig* terjesszék be az esperesi hivatalhoz.

A tagsági iv egyik példányát tájékozásul mindenik lelkésztársamnak elküldöttem. Ennek hátulsó lapján a különböző nyilatkozatok kiállitására részletes Utasitás található. Sziveskedjenek ezt figyelembe venni s a tagsági ivet kitöltetlenül az okmányokkal együtt visszaküldeni.

Alsósófalva, 1907. jun. 17.

Ifj. Péter Károly, esperes.

Sz. 590—1907.

KÖRLEVÉL

az udvarhelyi egyházmegye tiszt. lelkészeihez.

1. Felkérem tiszt. lelkésztársaimat, hogy az esperesi hivatalnak szóló mindennemü beadványaikat f. hó 25-től kezdve sziveskedjenek tiszt. Hegyi Péter e. m. főjegyző úrhoz küldeni.

2. Felkérem tiszt. lelkésztársaimat, hogy a templomokra vonatkozó adatokat a megküldött ürlapon sürgősen terjesszék be hozzám.

3. Végül felhivom az udvarhelyi egyházmegye papi temetkezési egyletének tagjait, hogy tiszt. Lajos János aa. halála folytán 2—2 koronát küldjenek be az esperesi hivatalhoz.

Alsósófalva, 1907. jun. 17.

Ifj. Péter Károly, esperes.

HELYESBITÉS.

Az Erdélyi Protestáns Lap 23-ik számában közölt *sóváradi ref. kántortanitói pályázati hirdetmény* tizedik sorában 3 öl hasogatott bükkfa tévesen van közölve, mert helyesen 8, azaz nyolcz öl fa. Értéke 64 korona, helyesen közöltetett. A pályázni akarók figyelmébe ajánlja:

Sóvárad, 1907. junius hó 13.

Biró Géza, ref. lelkész.

2467—1907. sz.

I. KÖRLEVÉL

az összes egyházi és iskolai hatóságokhoz,

az új egyházi törvények kihirdetése tárgyában.

A magyarországi református egyháznak az 1904. évi november hó 10. napjára, Budapestre összehívott országos zsinata megalkotta I—IX. törvénycikkben a magyarországi református egyház törvényeit:

I. t.-c. Az egyházalkotmányról és szervezetről.

II. t.-c. A lelkészválasztásról, a lelkészek alkalmazásáról és elhelyezéséről, a kegyeleti időről.

III. t.-c. Az egyházi adóról.

IV. t.-c. A magyar országos református egyházi közalapról.

V. t.-c. Az egyházi törvénykezésről.

VI. t.-c. A köznevelési és közoktatási szervezetről.

VII. t.-c. Az országos református lelkészi nyugdíj- és özvegy-árva intézetről.

VIII. t.-c. A külföldön levő magyar református hívek és egyházközségek gondozásáról.

IX. t.-c. A magyar református egyházi törvényeknek a Magyar koronához tartozó Horvát- és Szlavon-országok területén való végrehajtásáról.

Mindezen egyházi törvényeket Ő Felsége, Magyarország királya, I. Ferencz József, Bécsben, 1907. évi februárius hónap 14-én kelt elhatározásával jóváhagyta és megerősítette.

Az erdélyi református egyházkerületnek Kolozsvárt, 1907. évi május hónap 25-én s 26-án tartott közgyűlése kimondotta, hogy a királyi jóváhagyással megerősített egyházi törvényeket *1907. évi augusztus hónap első napjával* lépteti életbe, s egyidejüleg 25. jegyzőkönyvi sz. a. hozott határozatával megállapította a törvény életbeléptetésének és végrehajtásának módozatait, tekintettel »az erdélyi református egyházkerületnek fenntartott régi joga s külön alkotmányának sarkalatos pontjai« cím alatt az Egyházi törvény 1907. évi hívatalos kiadása mellékletéül K/alatt csatolt s az erdélyi református egyházkerület 1906. évi márczius hónap 7-ére egybehívott egyházkerületi közgyűlés 17. jkvi sz. határozatával szövegezett nyilatkozatra.

Felhívjuk az összes egyházi és iskolai hatóságokat, hogy az egyházkerületi közgyűlésünk 1907. évi május 25—26-án 24. jkvi számok alatt hozott határozatainak megfelelőleg *az Egyházi Törvényeknek az 1904. évi I—IX. t.-c.-eit 1907. évi augusztus hónap 1. napja előtt hatáskörükben kihirdessék és 1907. évi augusztus hónap 1. napjától alkalmazzák és alkalmaztassák.*

Az új törvény kihírdetésére s életbeléptetésére a jelenlegi egyházi hívatalnokok hívatottak, ehhez képest az esperesek, egyházmegyei fő- és aljegyzők, egyházmegyei pénztárnokok és egyházmegyei tanügyi előadók hívatalaikat tovább folytatják és augusztus hónap első napjától az új törvény rendelkezései szerint töltik be addig, amig megválasztatásuk időköre lejár. Az egyházmegyei ügyész hívatalát addig folytatja, amig az I. t.-c. 150. §-a értelmében új ügyészt választ az egyházmegyei közgyűlés, még pedig az egyházkerületi közgyűlésünk határozata szerint jogi képzettséggel bíró egyének közül. Élethossziglan, vagy lemondásukig s az egyházkerületi közgyűlésen megállapított jog- és hatáskörrel folytatják hívataloskodásukat az egyházmegyei főgondnokok és a kollégiumi fő- és algondnokok. Az egyházmegyei gondnokoknak gondnoki megbízatásuk *1907. évi augusztus 1-én* lejár az egyházkerületi közgyűlési határozat szerint, s attól kezdve élethossziglan, vagy lemondásukig, mint egyházmegyei tanácsbírák és egyházmegyei tanácsosok működnek, az Egyházi Törvény s az egyházkerületi közgyűlésünkön megállapított jog- és hatáskörrel.

Felhívjuk mindenik egyházmegye tiszteletes t. Tanácsát és nagytiszteletű Esperesét, hogy *1907. évi julius hó 1-től 15-ig* a viszonyoknak megfelelőleg választott alkalmas időben *az új törvények kihirdetésére* s a *megfelelő intézkedések foganatosítására* egyházmegyei közgyűléseket hívjanak össze.

Az erdélyi reform. egyházkerület igazgatótanácsának

Kolozsvárt, 1907. junius hó 15-én tartott üléséből

Br. Bánffy Dezső, egyhker. főgondnok. **Dr. Bartók György,** püspök.

2466—1907. sz.

II. KÖRLEVÉL

az egyházmegyék nagytiszteletű espereseihez, a kollégiumok s a theológiai fakultás méltóságos t. előljáróságaihoz,

az egyházkerületi közgyűlés hivatalból tagjainak bejelentése tárgyában.

Az erdélyi református egyházkerületnek folyó évi május hónap 25—26. napjain tartott közgyűlése 11—25. jkvi számok alatt hozott határozataival kimondotta, hogy 1907. évi augusztus hónap 1. napján az új egyházi törvény életbeléptetésével megszünnek az egyházkerületi közgyűlésen eddig gyakorolt tagsági jogok s az 1907. évi augusztus hónap 1. napja után összehívandó *egyházkerületi közgyűléseknek hivatalból tagjai* lesznek:

1. az egyházkerületi főgondnokok,
2. a püspök,
3. az egyházkerületi fő- és aljegyzők és a generális direktor,
4. mindenik egyházmegye esperese és egyházi főjegyzője,
5. mindenik egyházmegye két főgondnoka,
6. mindenik kollégium két főgondnoka,
7. a theológia fakultás főgondnoka és a szolgálatban idősebb gondnoka,
8. a theológiai fakultás igazgatója,
9. mindenik kollégium igazgatótanára és gazdasági felügyelő tanára,
10. a tanítóképző intézet igazgatója.

Felhívjuk a címzett hatóságokat, hogy *folyó évi augusztus hónap 1. napjáig* igazgatótanácsunkhoz hivatalosan bejelenteni sziveskedjenek, hogy az illető testület (egyházmegye, kollégium, fakultás) képviseletében névszerint kik vannak jogosítva az egyházkerületi közgyülési tagságnak hivatalból való gyakorlására, s e szerint kik lesznek meghívandók ezen a címen a folyó év őszén tartandó egyházkerületi közgyűlésre.

A bejelentésnek a következő adatokat kell tartalmaznia:

a) a közgyülési tag neve,

b) világi és egyházi állása,

c) pontos lakás címe (lakóhely, utolsó pósta, kerület, útca és házszám).

Ha valamelyik állás, amely az egyházkerületi tagságra jogosítana, ez idő szerint betöltetlen, arról külön jelentés teendő egyidejűleg.

Az erdélyi reform. egyházkerület igazgatótanácsának

Kolozsvárt, 1907 junius hó 15-én tartott üléséből.

Br. Bánffy Dezső, ehker. főgondnok. **Dr. Bartók György,** püspök.

2481—1907. sz.

III. KÖRLEVÉL

mindenik egyházmegye nagytiszteletü espereséhez, — **egyházkerületi közgyűlési képviselők válszatása tárgyában.**

Az új egyházi törvény. I. t.-c. 62. §. *b)* pontja értelmében mindenik egyházmegye jogositva van az egyházmegyei népesség arányában meghatározandó számmal egyházi és világi képviselőket küldeni az egyházkerületi közgyűlésre, ugyanazon §. *c)* pontja szerint tagja az egyházkerületi közgyűlésnek 4 tanítóképviselő. A folyó évi május hónap 25—26. napjain megtartott rendkivüli egyházkerületi közgyűlésünk 22. sz. a. hozott határozatával kimondotta, hogy az egyházmegyék, ha népességük 15000 lélekszámnál kisebb, 1 egyházi és 1 világi képviselőt választhatnak, ha a lélekszám 15000-nél nagyobb, de 30000-nél kisebb 2 egyházi és 2 világi képviselőt választhatnak, s ha az egyházmegyéhez tartozó reformátusok lélekszáma 30000 vagy annál több, 3 egyházi és 3 világi képviselőt küldhet az egyházkerületi közgyűlésre.

E szerint az 1906. évi névkönyv adatai szerint az *egyházmegyék részéről választandó egyházkerületi képviselők száma* felerészben egyházi, felerészben világi tagokból:

a hunyadi egyházmegyéből	2.
a gyulafehérvári	2.
a nagyenyedi egyházmegyéből	6.
a kalotaszegi	4.
a kolozsvári	4.
a szilágyszolnoki	6.
a dési	2.
a széki	4.
a nagysajói	2.
a görgényi	4.
a marosi	6.
a küküllői	4.
a nagyszebeni	2.
az udvarhelyi	6.
az erdővidéki	2.
a sepsi	4.
az orbai	2.
a kézdi	2.
összesen	64.

képviselő, akik közül 32 egyházi és 32 világi.

Egyházkerületi közgyűlésünk 22 sz. határozata szerint ezeket a képviselőket az egyházmegyék közgyűlései választják meg 5 évre terjedő megbizatással.

Ugyancsak az idei rendkivüli egyházkerületi közgyűlés ugyanazon jegyzőkönyvi sz. a. kelt határozatával kimondotta, hogy az egész egyházkerület részéről az egyházkerületi közgyűlésre küldendő *4 tanító képviselőt is* az egyházmegyei közgyűlések választják meg lajstromos szavazással, általános szavazat-többséggel.

Ehhez képest felhivjuk a nagytiszteletű esperes aait s ezen az úton az egyházmegyék tiszteletes t. Tanácsait, hogy az egyházkerületi közgyűlésre küldendő *egyházmegyei és tanító képviselők választása* céljából *1907 évi julius hónap 1—15. napjai között* alkalmas időben egyházmegyei közgyűlést tartani szíveskedjenek.

Az egyházmegyének kerületi képviselői az egyházmegyei közgyűlésnek egyházi és világi tagjai közül egyenlő számmal választandók, a tanító képviselőket az összes egyházmegyék közgyűlései választják lajstromos szavazással, oly módon, hogy mindenik egyházmegye közgyűlése az egyházkerület református népiskolái, kollégiumi elemi iskolái, polgári iskolái és tanítóképző intézete tanítói közül összesen 4 tanítóra szavazhat, a jelenlevő közgyűlési tagok titkos szavazataival. Erről a szavazási eljárásról felvett jegyzőkönyvi pont külön híteles másolatban beterjesztendő az igazgatótanácshoz. A jegyzőkönyvi kivonatnak tartalmaznia kell, hogy kik szavaztak az egyházmegyei közgyűlésen a tanító képviselőkre, kik voltak a szavazatszedő bizottság tagjai, s az összes jelenlevő szavazók közül melyik tanító-képviselőjelöltre összesen hány szavazat esett. Ha a jelenvoltak közül valaki négynél kevesebb jelöltre adta szavazatát, ez a jegyzőkönyvben külön felemlítendő, ellenben, ha valaki négynél több jelöltre szavazott, az a szavazat egészen semmisnek tekintendő, s mint ilyen külön felemlítendő a jegyzőkönyvben, a szavazatok közé be nem számítva semmit a szavazatából.

Az elnöki és jegyzői aláírással hitelesített jegyzőkönyvi kivonatokból, amelyek folyó évi augusztus hónap közepéig lesznek beterjesztendők az igazgatótanácshoz, az igazgatótanács fogja hítelesen megállapítani, hogy az egész egyházkerület összes egyházmegyei közgyűlésein szabályszerűleg beadott szavazatokból melyik négy tanító képviselőjelölt kapta az általános szavazattöbbséget, s ez a négy tanító lesz az egyházkerületi közgyűlésnek tagja az *1912 julius hónap első napjáig* terjedő idökör alatt. Ha a szavazatok úgy oszlanának meg, hogy egy, vagy több jelölt nem kapna általános szavazattöbbséget, az igazgatótanács pótszavazást rendel el a legtöbb szavazatot nyert jelöltek közül kétannyira, mint a hány tanítói képviselői hely betöltendő lesz a pótszavazás által.

Az *egyházmegye egyházi és világi képviselőinek megválasztásáról* a közgyűlési elnök és jegyző aláírásával szintén *folyó évi augusztus hónap közepéig* jelentés terjesztendő az igazgatótanács elé, igazolás céljából. Ezeknek az egyházmegyei képviselőknek megbizatásuk is 1912. évi julius hónap 1. napjáig terjed.

Az erdélyi reform. egyházkerület igazgatótanácsának

Kolozsvárt, 1907 junius hó 15-én tartott üléséből

Br. Bánffy Dezső, egyh. főgondnok. — **Dr. Bartók György,** püspök.

2455—1907. sz.

IV KÖRLEVÉL

a kollégiumok méltóságos t. Előljáróságaihoz, tanárképviselők választása tárgyában.

Vonatkozással az 1907. évi május 25—26-án tartott egyházkerületi közgyűlés által 22. jkvi sz. a. elfogadott az új Egyházi Törvények életbeléptetésére vonatkozó 1963—1907. sz. igazgatótanácsi javaslatnak 5. §-ának b) pontjára, felkérjük a méltóságos t. Előljáróságot, méltóztassék utasítani a kollégium főgimnáziumának tanári karát, hogy az *1907. julius 1-től 1912. julius 1-ig* terjedő 5 évi időszakra válassza meg

az *egyházkerületi közgyűlésre küldendő képviselőit* s a választásról felvett jegyzőkönyvet a megválasztott képviselők igazolása céljából *1907. augusztus 15-ig* terjessze fel a méltóságos t. Előljáróság útján igazgatótanácsunkhoz.

Az erdélyi reform. egyházkerület igazgatótanácsának

Kolozsvárt, 1907. junius hó 15-én tartott üléséből

Br. Bánffy Dezső, egyhker. főgondnok. **Dr. Bartók György,** püspök.

2462—1907. sz.

V. KÖRLEVÉL

az egyházmegyék nagytiszteletű Espereseihez,

az egyházmegyei tanácsbírák és tanácsosok számának megállapítása tárgyában.

Az 1907. évi augusztus hónap 1-ső napján életbe lépő új Egyházi Törvény az I. t.-c. 51. §-ának b) pontjában úgy intézkedik, hogy az egyházmegyei közgyűlés tagjai közül az egyházmegyei közgyűlések által egyenlő számban választandó *lelkészi és világi tanácsbírák* számát az illető egyházmegyék meghallgatásával az egyházkerületi közgyűlés állapítja meg. Felhívjuk a nagytiszteletű Esperes aait, hogy az egyházmegyei tanács által készíttessen s terjesszen javaslatot a *folyó évi julius hónap 1—15. napjai* valamelyikén megtartandó egyházmegyei közgyűlés elé az iránt, hogy abban az egyházmegyében hányban kívánja megállapíttatni az *egyházmegyei tanácsbírák, valamint az egyházmegyei tanácsosok számát.* Folyó évi május hónap 25—26. napjain tartott egyházkerületi közgyűlésünk vonatkozó határozataiban a nagytiszteletű esperes aai figyelmébe ajánljuk azt az elvet, hogy fentartatván az egyházmegyei tanács intézménye, ennek tagjai a hivatalból tagokon kívül az egyházmegyei tanácsosok, akik megkülönböztetendők az egyházmegyei tanácsbíráktól. Az egyetemes egyházi törvény szerint az egyházmegye kormányzó hatósága az egyházmegyei közgyűlés és ennek tagjai az egyházmegyei bíróságban ítélethozatalra hivatott egyházmegyei tanácsbírák is. Az erdélyi egyházi alkotmány szerint az egyházmegyei tanács, amely hivatva van az egyházmegyének a hatáskörébe útalandó közigazgatási ügyeit egyik közgyűléstől a másikig vezetni, részben legalább más tagokból alakítható meg, mint akik az egyházmegyei bíróságnak is tagjai úgy, hogy az egyházmegyei bíróság tagjai egy részében független az egyházmegye időközi közigazgatási hatóságától. Tekintettel erre a körülményre, az egyházmegyei közgyűlésnek arra kell indokolt javaslatot készítnie s előterjesztenie, hogy az illető egyházmegyére nézve *hányban állapíttassék meg az egyházmegyei tanácsbírák és hányban az egyházmegyei tanácsosok száma.* Valamint arra is, hogy az egyházmegyei tanácsosok és tanácsbírák csak az egyházmegyei közgyűlés tagjai közül legyenek-e választhatók, vagy megszorítás nélkül?

Májusi egyházkerületi közgyűlésünk 24. jkvi sz. 18. a) pont alatt egyelőre ugyan 4 egyházi és 4 világi tanácsbírót sorol fel az egyházmegyei bíróság tagjai között, de a tanácsbírák száma az egyes egyházmegyék helyi viszonyainak megfelelőleg az 51. §. b) pontja értelmében az egyházmegyei vélemények alapján fog az őszi egyházkerületi közgyűlésen véglegesen megállapíttatni.

Az indokolt javaslat *folyó évi augusztus hónap folyama alatt* lesz az igazgatótanács elé terjesztendő, hogy az igazgatótanács, az egyházmegyei javaslatok figyelembevételével s ismertetésével a maga véleményes javaslatát az őszszel tartandó rendes egyházkerületi közgyűlés elé terjeszthesse.

Az egyházmegyei közgyűlésekre választandó lesz a presbiteriumok által, lajstromos szavazással, az egyházmegyében levő református népiskolák (kollégiumi elemi iskolák) és polgári iskolák számához képest *2—6 tanító képviselő, a folyó évi julius 1—15.* napjain tartandó egyházmegyei közgyűlésnek feladata lesz a választandó tanító-képviselők számát is megállapítani.

Az egyházmegyei tanácsosok és tanácsbírák számának az egyházkerületi közgyűlésen történt megállapítása után az egyházmegyei közgyűlés jelenlegi állandó és képviselő tagjaival tartandó egyházmegyei közgyűlés megválasztja *az új tanácsbírákat és egyházmegyei tanácsosokat 1912 julius honap első napjáig* terjedő megbízatással. Addig az ideig a presbiteriumok is megválasztják az egyházmegyei közgyűlésbe küldendő képviselőiket. Az ujonnan választott képviselőkkel, egyházmegyei tanácsosokkal és tanácsbírákkal legkésőbb *1908. év első negyedében* megtartandó az új egyházmegyei közgyűlés, amely hivatva lesz *a jogi képzettségű üggyész* megválasztására.

Mindaddig, amig az ujonnan választott tanácsbírákkal, egyházmegyei tanácsosokkal és képviselőkkel összehívható lesz az ujonnan szervezendő egyházmegyei közgyűlés s annak határozatával megalakítható az egyházmegyei tanács, az egyházmegyei közgyűlés és az egyházmegyei tanács, valamint az egyházmegyei bíróságok a mai szervezetükben fentartandók, azonban feladatuknak az új törvények szerint kell megfelelniök 1907. évi augusztus hónap 1. napjától.

Az erdélyi reform. egyházkerület igazgatótanácsának

Kolozsvárt, 1907. junius hó 15-én tartott üléséből

Br. Bánffy Dezső, egyh. ker. főgondnok. **Dr. Bartók György,** püspök.

2465—1907. sz.

VI. KÖRLEVÉL

a nagytiszteletű Esperes aaihoz és az egyházmegyék tiszteletes t. Tanácsaihoz

az egyházmegyei közgyűlés és az egyházmegyei tanács autonom jog és hatáskörének szabályozása tárgyában.

Az új egyházi törvény életbeléptetésére vonatkozó egyházkerületi közgyűlési határozat (16. jkvi. sz. a.) kimondotta egyházkerületünkben az *egyházmegyei tanács intézményének fentartását.* Az egyházmegyei tanács úgy tekintendő, mint az egyházmegyei közigazgatás ügyeinek egyik közgyüléstől a másikig felelős vezetője, mint a közgyűlés elé terjesztendő ügyek előkészitője, azon fontosabb ügyeknek, a melyeket az egyházi törvény I. t.-c. 161. és 165. §-ai az egyházmegyei gondnok és az esperes hatáskörébe útalnak,

az egyes ügyek fontosságához képest az erdélyi református egyházkerület százados gyakorlatának megfelelőleg tanácsból intézése, különös tekintettel a 161. §. f. és g. a 165. §. a., d. és e. pontjaira. Kivánatos, hogy az egyházmegyei közgyűlés végleges határozatának fentartásával azok a kormányzati ügyek, amelyek intézésére az egyházmegyei közgyűlés, mint ritkábban összehívható testület kevésbé alkalmas, az egyházmegyei tanács hatáskörébe utaltassanak.

Egyházkerületi közgyűlésünk különös súlyt helyez az I. t.-c. 55. §-ának a maga egészében, főleg pedig e §. k. pontjának életbeléptetésére, hogy az *egyházmegyei közgyűlés autonom jog- és hatásköre* a felelősség átruházásával *bővittessék* s ezzel az egyházmegyei közigazgatás erőteljesebbé tétessék. Felhivjuk a nagytiszteletü Esperes aait és az egyházmegyék tanácsait, hogy a *folyó évi julius hónap 1—15. napjai* valamelyikén megtartandó egyházmegyei közgyűlés elé indokolt javaslatot terjeszteni méltóztassanak az iránt, hogy az új törvény életbeléptetése utáni időre az *egyházmegyei tanács jog- és hatásköre miképen szabályoztassék és az egyházmegyei közgyűlésnek a törvény által előírt teendői s feladatai minő egyházmegyei tanácsi előkészítő eljárással oldhatók meg az* egyházi életünk s a helyes egyházi közigazgatás érdekeinek megfelelőleg *legelőnyösebben*. Az egyházmegyei közgyűlés határozata, mint véleményes javaslat *folyó évi szeptember hó elejéig* lesz az igazgatótanács elé terjesztendő, amely az összes egyházmegyei javaslatok alapján s azok ismertetésével fog előterjesztést tenni a folyó év őszén tartandó rendes egyházkerületi közgyűlésnek az egyházmegyei tanács hatáskörének megállapítására.

Az erdélyi reform. egyházkerület igazgatótanácsának

Kolozsvárt, 1907. junius hó 15-én tartott üléséből

Br. Bánffy Dezső, egyh. ker. főgondnok. **Dr. Bartók György,** püspök.

2457—1907. sz.

VII. KÖRLEVÉL

a kollégiumok méltóságos t. Előljáróságaihoz

a kollégiumi közigazgatási szervezet tárgyában.

Vonatkozással az 1907. évi május 25., 26-án tartott egyházkerületi közgyűlés által 24. jkvi sz. alatt elfogadott, az új Egyházi törvények életbeléptetésére vonatkozó 1963—1907. sz. igazgatótanácsi javaslatnak 20. §-ára, felkérjük a méltóságos t. Előljáróságot, hogy az *1904. évi VI. törvénycikk 98. §-ának* miként leendő alkalmazása tárgyában a tanári kar véleményének meghallgatása után megalkotandó s a *kollégiumi előljáróság egész szervezetére, hatáskörére és eljárására kiterjedő részletes javaslatát folyó évi szeptember hó 1-ig* igazgatótanácsunkhoz beterjeszteni méltóztassék.

Egyidejüleg felkérjük a méltóságos t. Előljáróságot, hogy javaslatát a *kollégiumi rendszabályok és utasítások módosítása és kiegészítése tárgyában* is ugyancsak *1907 szeptember 1-ig* sziveskedjék felterjeszteni.

Az erdélyi reform. egyházkerület igazgatótanácsának

Kolozsvárt, 1907 junius hó 15-én tartott üléséből

Br. Bánffy Dezső, ehker. főgondnok. **Dr. Bartók György,** püspök.

2458—1907. sz.

VIII. KÖRLEVÉL

a theol. fakultás és kollégiumok méltóságos t. Előljáróságaihoz s az egyházmegyék nagytiszteletü Espereseihez,

a tanárválasztás szabályozása ügyében.

Tekintettel arra, hogy egyházkerületünknek az 1904. évi VI. törvénycikk értelmében gondoskodnia kell a *theológiai, gimnáziumi és tanitóképzőintézeti* rendes és ideiglenes *tanárok választása*, illetőleg *megerősitése* tárgyában szabályrendelet készitéséről, felkérjük T. Címet, sziveskedjék *1907 szeptember hó 15-ig* az előljáróság, illetőleg az egyházmegyei közgyűlés véleményes javaslatát igazgatótanácsunkhoz felterjeszteni az iránt, hogy a *theológiai, gimnáziumi és tanitóképzőintézeti* rendes tanárokat az

1. *egyházkerületi közgyűlés,*
2. *egyházkerületi tanárválaszló bizottság,*
3. *a kollégiumok és theol. fakultás képviselőivel időről-időre kiegészitendő igazgatótanács,* avagy
4. *a kollégiumok és theol. fakultás előljáróságai válasszák-e?*

A beérkezendő vélemények tekintetbe vételével kivánja igazgatótanácsunk megállapitani azt az elvet, amelyre a *tanárválasztásra vonatkozó szabályzat* javaslatát alapitani akarja.

Az erdélyi reform. egyházkerület igazgatótanácsának

Kolozsvárt, 1907 junius hó 15-én tartott üléséből

Br. Bánffy Dezső, ehker. főgondnok. **Dr. Bartók György,** püspök.

2456—1907. szám.

IX. KÖRLEVÉL

a theol. fakultás és kollégiumok méltóságos t. Előljáróságaihoz s az egyházmegyék nagytiszteletü Espereseihez,

a tanügyi bizottság újjászervezése tárgyában.

Az 1904. évi VI. törvénycikknek 55. §. intézkedvén az *egyházkerületi népiskolai tanügyi bizottságnak*, 102. §. pedig az *egyházkerületi közép- és főiskolai tanügyi bizottságnak szervezetéről*, felkérjük t. Címet, sziveskedjék *1907 szeptember 15-ig az előljáróságnak*, illetőleg *egyházmegyei közgyűlésnek* véleményes javaslatát igazgatótanácsunkhoz beterjeszteni az iránt, hogy az egyházkerületi tanügyi bizottságnak az új törvények értelmében leendő újjászervezése alkalmával külön *népiskolai* és külön *közép- és főiskolai tanügyi bizottság* szerveztessék-e, avagy a kettő helyett 3, a *népiskolai, középiskolai és főiskolai tanügyre kiterjedő egyházkerületi tanügyi bizottság* szerveztessék és működjék?

Mindkét esetben javaslatot kérünk egyidejüleg ugyancsak *1907 szeptember 15-ig* az egyházkerületi tanügyi bizottság, illetőleg tanügyi bizottságok szervezetét és munkakörét illetőleg úgy a theol. fakultás és kollégiumok előljáróságaitól, mint az egyházmegyék közgyűléseitől.

Az erdélyi reform. egyházkerület igazgatótanácsának

Kolozsvárt, 1907 junius hó 15-én tartott üléséből

Br. Bánffy Dezső, ehker. főgondnok. **Dr. Bartók György,** püspök.

2464—1907. szám.

X. KÖRLEVÉL

valamennyi nagytiszteletű esperes úrnak és egyházmegyei tanácsnak,

a rendbüntetés egyöntetű szabályozása tárgyában.

Igazgatótanácsunk az 1904. évi zsinati törvények életbeléptetése alkalmából az V. t.-c. 39. §-ában megállapított rendbüntetést az egész egyházkerületre egyöntetüen óhajtja szabályozni. Felhívjuk ennélfogva a nagytiszteletű egyházmegyei tanácsokat, a *rendbirságolásra is kiterjedőleg, szeptember hó 15-ig* készítsenek véleményes javaslatot és esperesеik útján küldjék be, hogy ezek alapján az egyöntető szabályzat összeállítható és az őszi közgyűlés elé beterjeszthető legyen jóváhagyás végett.

Az erdélyi reform. egyházkerület igazgatótanácsának

Kolozsvárt, 1907 junius hó 15-én tartott üléséből

Br. Bánffy Dezső, ehker. főgondnok. **Dr. Bartók György,** püspök.

2459—1907. szám.

XI. KÖRLEVÉL

a nagytiszteletű Esperes aaihoz és az összes ref. egyházak tiszteletes t. Tanácsaihoz

az egyházközségi szervezet életbeléptetése és az egyházközségi bíróság megalakítása tárgyában.

Az 1907. évi augusztus hónap első napjától életbe lépő új egyházi törvénynek az egyházközségek szervezetét s működését illető részeit a folyó évi május hónap 25—26. napjain megtartott egyházkerületi közgyűlésünk az egyetemes egyházi törvény minden részletes intézkedéseinek megfelelőleg alkalmazandónak mondotta ki, az I. t.-c. 17. §-ának azzal a kibővítésével, hogy az *önálló énekvezéreket és énekvezér-tanítókat is az egyházközségek választó tagjai válasszák.*

Az új törvény életbeléptetése idejétől, 1907. évi augusztus hónap 1. napjától, az új törvény intézkedései szerint lesznek intézendők az egyházközségek összes ügyei megválasztott vezetői és tisztviselői által, ehezképest az egyházközség *élethossziglan* választott lelkésze, főgondnoka, gondnoka és többi alkalmazottjai megbízatásuk időtartamának lejártáig az új törvény értelmében teljesítendik teendőiket s intézik az egyházközség ügyeit. A presbiterium azokban az egyházközségekben, amelyekben a presbiterek száma az I. t.-c. 28-ának meg nem felel, a folyó év végéig megújítandó, illetőleg a presbiterek számának megállapítása iránt az őszi egyházmegyei közgyűlés ideje előtt az egyházmegyei hatóság elé javaslat terjesztendő. Azokban az egyházközségekben, ahol a presbiterek száma a törvény rendelkezéseinek megfelel, a *presbiterium megbízatása tovább tart a korábbi megbizás időtartama lejártáig*, de az új választás útján nyert presbiteri megbízatás időtartama az I. t.-c. 31. §. értelmében 12 év.

Az V. t.-c. 4. §. szerint az *egyházközségi bíráskodást* a 2000 lelket nem számláló egyházközségekben *maga a presbiterium gyakorolja.* Az 5. §. szerint 2000 lelket és ennél többet számláló egyházközségekben a presbiterium 3 évről 3 évre a maga kebeléből *5—10 tagból álló egyházközségi bíróságot választ titkos szavazás útján.* Eszerint azokban a nagyobb egyházainkban, amelyek az 5. §-ban megszabott lélekszámot számlálnak, *folyó évi augusztus hóuap első napjáig megalakitandó az egyházközségi bíróság 1910. évi julius hóuap 1. napjáig* terjedő megbízatással, ha még eddig meg nem alakíttatott oly módon, amely az új törvény rendelkezéseinek is megfelel, ellenben ha az egyházközségi bíróság már megalakíttatott, az új törvénynek is megfelelő módon, annak a megbízatása tovább tart, amig az eredeti megbízatás határideje lejár, de legfeljebb 1910. évi julius hónap első napjáig.

Az erdélyi reform. egyházkerület igazgatótanácsának

Kolozsvárt, 1907 junius hó 15-én tartott üléséből

Br. Bánffy Dezső, ehker. főgondnok. **Dr. Bartók György,** püspök.

2460—1907. sz.

XII. KÖRLEVÉL

a nagytiszteletű Esperes aaihoz és az összes egyházközségek tiszteletes t. Tanácsaihoz,

az egyházközségi választói névjegyzékek ügyében.

Az 1907. évi augusztus hónap 1. napján életbe lépő Egyházi Törvény az I. t.-c. 19. §-ában úgy intézkedik, hogy minden egyházközségben évről-évre *választói névjegyzék* készítendő, illetve az előző évi névjegyzék kiigazitandó. A most folyó átmeneti évben a megelőző évi választói névjegyzék kiigazitásának lesz helye. Ez a kiigazitás az I. t.-c. 19. §-ában részletezett eljárás szerint oly módon és olyan időben lesz keresztül viendő, hogy folyó évi augusztus hónap 1. napján, az esperes aláírásával hítelesítve, megküldhesse egyik példányt az egyházközségnek, s a másik példányt helyezze el az esperesi irattárban. Az augusztus hónap 1. napja után megejtendő *egyházközségi választások* ezen kiigazitott és hitelesített választói névjegyzék alapján ejtendők meg.

Ezekhez képest a mostani átmeneti évben a választók névjegyzéke legkésőbb *julius hónap 1. napjára* elkészítendő, illetőleg a jelenleg használatban levő névjegyzék kiigazitandó és a lelkész és az egyházközségi főgondnok, illetve a gondnok aláírásával ellátva a lelkészi, vagy egyházi hivatalban *julius 1-től 5-ig terjedő időben* közszemlére kiteendő s ugyanott bárki által megtekinthető. Ugyancsak ez idő alatt lehet a névjegyzék ellen felszólamlást írásban beadni. A felszólamlási jog mindenik önjogú adózót megilleti.

A felszólamlások felett a presbiterium, vagy ennek e célból kiküldött 5 tagú bizottsága *julius 6-án* határoz és határozatait kézbesítteti. A bizottság határozatképességéhez az elnökön kívül két tag jelenléte elegendő.

A határozat ellen julius 15-ig bezárólag felebbezésnek van helye az espereshez, aki a választók névjegyzékébe való felvétel megadása, vagy megtagadása felett legkésőbb *julius 30-ig* végérvényesen határoz.

Azon felszólamlók, illetve felebbezők, akik a névjegyzékből adóhátralék miatt hagyattak ki, de a felszólamlási, illetve felebbezési határidő alatt tartozásukat kifizették, s ezt igazolják, a bizottság, illetve az esperes által a névjegyzékbe felveendők.

Az így megállapított névjegyzék érvényessége *1908. évi julius hónap 1-ig terjed*, amikorra az *új névjegyzék* egészen a törvény rendelkezéseinek megfelelőleg lesz öszszeállítandó s hítelesítendő.

Az erdélyi reform. egyházkerület igazgatótanácsának

Kolozsvárt, 1907. junius hó 15-én tartott üléséből

Br. Bánffy Dezső, egyhker. főgondnok. **Dr. Bartók György,** püspök.

2463—1907. sz.

XIII. KÖRLEVÉL

valamennyi egyházmegye nagytiszteletű Tanácsának és Esperesének és egyházközség presbiteriumának,

a patronusi jogok szabályozása tárgyában.

Az 1904. évi zsinati törvények életbeléptetésével *ez év augusztus 1-ével* mindazon presbiteri jogok, melyek nem választáson s nem is az I. t.-c. 27. §-án alapulnak, megszünnek, kivéve *a patronusi jogon élvezett presbiterséget*, melyek mindaddig változatlanul fenmaradnak, amig az egyházkerületi közgyűlés azt véglegesen nem rendezi. Felhívjuk ennélfogva a nagytiszteletű esperes urakat, hogy ezt *augusztus 1-eje előtt* egyházközségeikben kihírdetni szíveskedjenek.

Felhívjuk a nagytiszteletű egyházmegyei tanácsokat, hogy *folyó évi szeptember hó 1-ig* tegyenek véleményes előterjesztést a *patronusi jogok szabályozására nézve* és arra vonatkozólag, hogy jövőre kik gyakorolhatnak patronusi jogokat, s egyuttal jelentsék be minden egyházközségből (anya-, társ-, leány-) a pátronusok nevét, a presbiterek számát és nevét.

Az erdélyi reform. egyházkerület igazgatótanácsának

Kolozsvárt, 1907. junius hó 15-én tartott üléséből

Br. Bánffy Dezső, egyhker. főgondnok. **Dr. Bartók György,** püspök.

2893—1907. sz.

XIV. KÖRLEVÉL

valamennyi nagytiszteletű Esperes úrnak és egyházközség presbiteriumának,

egyházi adótartozások kivetése és behajtása tárgyában.

Országos zsinatunk 1130. jzőkönyvi sz. határozatát a május hó 25—26-án tartott kerületi közgyűlésünk 29. jkvi határozata értelmében tudomásvétel és alkalmazkodás végett teljes szövegében azzal közöljük, hogy a zsinati törvényekkel egyidőben, tehát *1907. évi augusztus 1-én* válik kötelező erejüvé.

Határozat:

1. Mindennemű egyházi tartozások, amelyek az egyházi törvények értelmében az egyes egyházak által, azok autonom jogkörében az egyházi felsőbbség által helyben hagyott kulcs szerint (díj, vagy fizetéslevelek alapján is) a megerősített költségvetésbe beillesztve az egyháztagokra kivettetnek, az egyházi törvények vonatkozó szakaszaiban előírt módozatok mellett: egyénenként felvett tárgyalási jzőkönyv igénybe vétele nélkül válnak az egyesek terhévé.

2. Mindennemű egyházi tartozás, mint ilyen az állami és más adók természetével bír és évnegyedenként — esedékes termények azonban csak az aratást követő időszakban — szedhető.

3. Mindennemű egyházi tartozások október hó végéig már beszedendők lévén, az ezen hónap végén fenmaradt esetleges hátralékok már közigazgatási úton lesznek az egyházi törvényekben megadott jogalapon behajtandók és pedig akként, hogy az egyházközség presbiteriuma a hátralékosok és azok tartozásainak egyénenkénti kimutatásának csatolása mellett jelentést tesz az esperesnek, az esperes a kimutatást ellátja az igazolási záradékkal, hogy e hátralékos tartozások törvényes úton kivetett egyházi adók s azt beterjeszti a közigazgatási első tisztviselőnek (alispán, sz. kir. városokban a polgármester) a végrehajtási intézkedések megtétele végett.

A decèmber 31-én fenmaradt hátralék behajtására nézve a III. t.-c. 24. §-ának rendelkezései irányadók.

Az erdélyi ref. egyházkerület igazgatótanácsának Kolozsvárt, 1907. junius hó 15-én tartott üléséből

Br. Bánffy Dezső, egyhker. főgondnok. **Dr. Bartók György,** püspök.

2894—1907. szám.

XV. KÖRLEVÉL

valamennyi nagytiszteletű Esperes úrnak és egyházközség presbiteriumának,

rendkivüli egyházi adó kivetése és behajtása tárgyában.

Országos zsinatunk 1129. jzőkönyvi számu határozatát a május 25—26-án tartott kerületi közgyűlésünk 30. jzőkönyvi számú határozata értelmében tudomásvétel és alkalmazkodás végett, teljes szövegében azzal közöljük, hogy a zsinati törvényekkel egyidejüleg, tehát *1907. évi augusztus 1-én* válik kötelező erejüvé.

Határozat.

A rendkivüli egyházi adót, vagy adósságot minden egyháztag tartozik fizetni, mihelyt bármi címen az egyházközség illetékes, vagy egyházi adófizetésre köteles tagjává lett, akár időközben költözött be, akár birtokvásárlás, vagy esetleg öröködés után nyert egyházközségi illetékességet, avagy pedig elérte az egyházi adóköteles kort; a fizetéskötelezettség tart úgy a kivetési, mint esetleg az adósságtörlesztési határidő lejártáig; a fizetési kulcs és arány mindenkire nézve egyforma; de visszamenőleg senki sem kötelezhető teherviselésre. Miért is a rendkivüli adótehernek csak azon hányadával terhelhető meg, amely az egyházközségi illetőség megszerzését követő időpontra esik.

Az erdélyi reform. egyházkerület igazgatótanácsának

Kolozsvárt, 1907 junius hó 15-én tartott üléséből

Br. Bánffy Dezső, ehker. főgondnok. **Dr. Bartók György,** püspök.

Nyom. az „Ellenzék“ könyvnyomdájában Kolozsvárt, Szentegyház-utcza 22. szám.

X. Évfolyam. *26-ik szám.* *Kolozsvárt, 1907. junius 27.*

Erdélyi Protestáns Lap

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, th. tanár.**

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre **12** kor.
félévre **6** kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

A kollegiumi igazgatótanácsok.

(Folytatás.)

II. Jog- és hatáskör. A kollegiumi igazgatótanácsok hatáskörét az E. T. (VI. t. c. 98. §. 3. kikezdés) általánosságban így határozza meg:

»Az igazgatótanács hatáskörébe tartozik: az intézet egész működésének ellenőrzése; az iskolai törvények és rendtartások végrehajtása s általában az intézet valláserkölcsi életére való felügyelet s a tapasztalt hiányok orvoslása iránti intézkedés; a szükséghez képest, különösen a tanárok netaláni fegyelmi vétségeiről a főhatósághoz való jelentéstétel«.

Ez az egész, kétséget kizárólag, csak az intézet szellemi és erkölcsi ügyeire vonatkozik, mert a vagyoni kezelésről ugyanezen törvénycikk 101. §-a a következőleg intézkedik:

»A gimnáziumok vagyonának rendes számadások mellett történő, bíztos és pontos kezelése iránt az illető egyházkerület a körülményekhez képest intézkedik. Ha a tanintézetet az egyházkerület tartja fenn, annak vagyonát is közvetlenül maga kezelteti; amennyiben pedig más a fentartótestület, a vagyonkezelés közvetlenül az ő ellenőrzése és felügyelete alatt történik.«

E rendelkezésnek megfelelően egyházkerületünk a kollegiumok vagyoni kezelésének csak »közvetlen ellenőrzője és felügyelője«, ha ugyan erre is nem vonatkoztatjuk — ami lehetséges — a 98. §. 2-ik kikezdését, amely azt mondja, hogy »az alapítványokból fentartott kollegiumoknál az iskolafentartó-testület jogait az egyházkerületi közgyűles gyakorolja.« Azonban ha a kerületi közgyűlés e jogait a vagyoni kezelésre is kiterjedőnek tekintenők, még az esetben is egyházkerületünk nem zárkózhatnék el azon tradicionalis gyakorlattól, hogy — bár átruházott hatáskörrel — a kollegiumok igazgatótanácsai által végeztesse a közvetlen vagyoni kezelést, magának csak az ellenőrzést és felügyeletet tartva fenn. Ezt kívánja a múlt bevált gyakorlata épenúgy, mint irányadó gyakorlati szempontok; erre kell következtetnünk abból a tényből is, hogy a kerületi közgyűlés a saját maga által fentartott theol. fakultásnak is autonomiát kiván adni a vagyoni kezelésben, jóllehet a 119. §. magát a kerületet mondja ily esetben a vagyon közvetlen kezelőjének.

Az eddigiek alapján megállapítható, hogy kollégiumaink igazgatótanácsaira együtt vár a kettős feladat; az intézet szellemi és anyagi ügyeinek közvetlen vezetése. Mindazonáltal mégis más kell, hogy legyen a szellemi ügyek és az anyagi ügyek kezelésében való ingerentiája. — A szellemi ügyek elsőfokú közvetlen intéző hatósága nem lehet más, mint a tanári szék. Ez annyira szakdolog, hogy itt a szaktestület elhatározó érvényesüléshez kell, hogy jusson s igazában az igazgató tanácsnak ily ügyekben csak nagyobb fontosságú dolgokban és fellebbezés eseteiben kell ellenőrzési, illetőleg felfolyamodási hatósági jelleget adni. Ide sorozzuk a tanügy és nevelésügy összes vonatkozásait, beleértve az internátus és konviktus ügyeit is.

A vagyoni kezelésre nézve azonban a tanári széknek legfennebb véleményezési jog adható, de elsőfokú felelős intézője nem lehet más, mint az intézet igazgatótanácsa.

Hogy az igazgatótanács e kettős hivatását minő eljárás során töltse be, az a gyakorlati kivitel kérdése, amire nézve csak nagy általánosságban mondunk véleményt. Az igazgatótanács tagjainak elég tekintélyes számából s azon körülményből kifolyólag, hogy e tagok egy része vidéken lakik, következik, hogy nem intézhet minden dolgot — sokszor igen jelentéktelen apróságokat — teljes ülésből, amiből az következik, hogy lehetőleg a helyi tagokból alkotandó tanácsokat kell szervezni belőle. Kettőt legalább is: egyet a tan- és nevelésügy, másikat az apróbb vagyoni ügyek kezelésére s a teljes ülés ügyeinek előkészítésére, illetőleg határozatainak végrehajtására. Az elsőnek referense az igazgató, illetőleg a konviktus és internátus felügyelője, a másodiké az inspector professor. Ezen szervezett mellett igazgatótanácsi rendes ülés — rendes körülmények közt — évenkint kettő elégségesnek mutatkozik. Az egyik az iskolai év első felében (október havában), amikor a jövő évi költségvetés és az új iskolai évvel kapcsolatos tanügyi kérdések, esetleg fellebbezések láttatnának el, a

másik az iskolai év második felében (április táján), amikor a kitolandó határidejü múlt évi számadások és a jövő iskolai évre való tanügyi előkészületek ügye intéztetnék el. Egyebekben úgy a gazdasági tanács, a költségvetés keretében, mint a tanügyi tanács, illetőleg tanári szék a teljes ülés határozatain belül — természetesen felelősség mellett — önállóan járna el az időközi ügyek intézésében, előkészítésében és végrehajtásában.

Mindezek részletezésébe, itt, hol csak az elvekről és alapvonásokról van szó, nem mehetünk. Ez a kollégiumok szervezete, kormányzata és rendtartási (tanulmányi, internátusi és konviktusi) szabályzatában kell hogy részletes kidolgozást nyerjen.

Szólanunk kell azonban egy pár szót a *tanárválasztás* nagyfontosságú kérdéséről. Ki válassza és hogyan a kollégiumokhoz a tanárokat? A törvény (VI. t.-c. 79. §.) e jogot természetesen a fentartó testületnek biztosítja s így az alapítványi kollegiumoknál az 98. §. alapján az egyh. ker. közgyűlésnek s véleményünk szerint a kerület erről a jogáról nem is mondhat le. Sőt most már, miután a ker. közgyűlés létszáma felényire olvadt le s így felelősségtudata ezen mértékben emelkedett, arra sincs szükség, hogy e jogát nagyobbrészt szakférfiakból alakítandó testületre ruházza át, magának csak a megerősítést tartva fenn. A szakképzettség megitélésének alapja az oklevél. Az illető kollégium kivánatai kifejezhetésének pedig kielégítő formája az, ha a kandidació, illetőleg a pályázottak ajánlási sorrendjének megállapítása az érdekelt kollégium igazgatótanácsának biztosittatik, különben a szabad választás jogi korlátozása nélkül.

Ellenben az igazgató és gazdasági s más felügyelő-tanárok, pénztárnok, ügyvéd, jószág-igazgató stb. hivatalnokok megválasztását leghelyesebb volna a kollégiumi igazgatótanácsra bízni s a ker. közgyűlésnek csak a megerősítést tartani fenn, mert ezek egyrésze időszaki megbízatás s azonkívül mindenik olyan, amely a helyi viszonyokat legalaposabban ismerő igazgatótanács mérlegelésére tartozik. Ha a ker. gyűlés megengedte, hogy az Igazgatótanács maga válassza tisztviselőit: annál inkább meg kell engednie, hogy a kollégiumok tisztviselőt azok igazgatótanácsa választhassa.

III. Az eljárásra vonatkozólag is csak egyes főbb dolgokat mondhatunk, mert a részletek aprólékosságig vinnének. A a koll. igazgatótanácsok *elnöksége* természetesen a kerület által választott két főgondnokot illetné meg: hivatali idősbség szerint. Ők lehetnének egyszersmind egyik a tanügyi-, a másik a gazdasági tanács elnökei is, mellettük egy-egy alelnökkel s két-három taggal a referenseken kívül, jegyzőkül — szavazatjog nélkül — akár egy-egy tanárt alkalmazva, kik ilyen módon tanulnának be rendrerendre az igazgatótanács ügykörébe és kezelésébe Az igazgatótanács a törvény és költségvetés keretein belől mindent önállóan és végérvényesen intézne el s a kerület csak a felügyeletet és ellenőrzést gyakorolná — nem az intézkedések jóváhagyásával aktákban — hanem személyes kiszállásokkal és vizsgálatokkal. Mert, ha személyes és vagyoni felelősséget viselnek az igazgatótanács tagjai: akkor meg is illeti őket az önálló intézkedési jog s intézkedéseikben nem lehet kitenni őket a folytonos gyámkodásnak s ezzel együtt járó megterheltetéseknek.

Nagy Károly.

ISKOLA.

Tájékoztató a kolozsvári ref. kollegium elemi iskolájába, főgymnasiumába s az ezekkel kapcsolatos bennlakásba való felvételről.

1. *Beíratás.* A felvétel szept. 2., 3., 4-én lesz. Felvétetnek az első elemi osztályba 6—7 éves fiuk, a többi osztályba a megfelelő koruak felvételi vizsgálat vagy az előző osztályról kiállított, szabályszerű bizonyítvány alapján. Az I. gymn. osztályba felvehetők a 9—12 éves fiuk, ha az elemi iskola 4-ik osztályáról jó bizonyítványt mutatnak be, vagy jó sikerrel tesznek felvételi vizsgálatot. A felvételi vizsgálat díja a gymnasiumban 20 kor., az elemiben 12 kor. Az igazgató az I. gymn. osztályba az első napon csak az elemi iskolát itt végzett tanulókat s az újak közül a ref. vallásuakat veszi fel, ha jó bizonyítványuk van. A felsőbb osztályokba megfelelő életkorú tanulók vehetők fel a megelőző osztályról szóló jó bizonyítvány alapján. A polgári iskola valamelyik osztályából gymnasiumba átlépni kívánó tanulók felvételi vizsgálatot tesznek a latin nyelvből, magyar nyelvből, esetleg természetrajzból. A beíratáskor be kell adni a tanuló születési bizonyítványát és himlőoltási, 12 évnél idősebb tanulóknál az újraoltási bizonyítványt. Azok a tanulók, kik eddig is ebben a kollegiumban tanultak, iskolai bizonyítvány helyett értesítőjüket hozzák magukkal.

2. *Vizsgálatok.* A felvételi-, pótló- és javító-vizsgálatok szept. hó 2—4. napjain lesznek. Javító-vizsgálatra állhatnak azok a tanulók, kik ebben a gymnasiumban egy vagy két tantárgyból elégtelen osztályzatot kaptak, ha engedélyt nyertek a javító-vizsgálat letételére. A javító vizsgálat engedélyezését írásban kell kérni junius 30-ig. A javító-vizsgálatot egy tárgyból a tanári kar, két tárgyból „Az erdélyi ref. egyházkerület méltóságos Igazgató-tanácsa“ engedélyezheti. Megfelelőleg kell címezni a kérelmeket, de mindkét esetben a kollegium igazgatóságához kell beküldeni.

3. *Bennlakás.* Az elemi iskola 3. és 4. osztályába s a gymnasiumba felvett egészséges tanulók az intézetben lakást és élelmet, fűtést, világítást és takarítást kaphatnak. Az élelmezés: reggel 3 deciliter tejes kávé, 150 gramm fehér zsemlyével, délben 3 tál étel 200 gr. félfehér kenyérrel, este 1 tál étel, hetenként ötször sült, 200 gr. félfehér kenyérrel. Az eddig is itt tanulók értesítőjüket, az újon jövők bizonyítványukat bemutatva levélben vagy személyesen jelentkezhetnek a bennlakásba felvételre *julius 1-ig*. Beköltözéskor mindenki hozzon magával 1 szalmazsákot, 1 párnát, 1 ágyterítőt, 2 alsó lepedőt, 3 párnahajat, ingeket, lábravalókat, harisnyákat, zsebkendőket, hálóingeket, 2 törülközőt, fésüt, kefét, téli és nyári öltözeteket, 1 széket, 1 pár tornacipőt. A ruhanemübe a tulajdonos nevének kezdőbetüit be kell varrni.

4. *Díjak.* A tandíj és lakásdíj fizetése két részletben szept. 2—4-én beíratáskor és február 1—4-én történik az elemi iskolai, illetőleg a gymnasiumi igazgatónál; az élelmezési díj fizetése a bennlakás felügyelő tanáránál 4 egyenlő részletben szept. 1—4-én, nov. 1-én, febr. 1-én és április 1-én.

A) *Tandíj az elemi iskolában.*

Rendes	tandíj I. részlet	16 kor.,	II. részlet	14 kor.
Fél	„	8		8
Kedvezményes	„	2		2

a főgymnasiumban:

Rendes	tandíj	I. részlet	28	K	70 f.,	II. részlet	20 K
Fél	„		20	„			12 „
Kedvezményes	„		6	„			4 „
Francia nyelv	„		5	„			5 „
Gyorsírás	„	„	3	„			2 „
Vívás	„	„	10	„			10 „

B) *Lakásdíjak*:

	nagy ágygyal:				kis ágygyal:			
I. egész évre	90	K,	félévre	45 K	72	K,	félévre	36 K
II. „ „	60	„	„	30 „	48	„	„	24 „
III. „ „	30	„	„	15 „	24	„	„	12 „

Egyetemi hallgatók egész évre 60 kor., félévre 30 kor.

Minden bennlakó fizet 2 koronát egész évre fürdés dijául.

C) *Élelmezési díjak*:

1. Rendes	díj	egész évre	240	kor.,	egy részlet	60	kor.
2. Mérsékelt	„ „	„	200	„	„ „	50	„
3. Mérsékelt	„ „	„	160	„	„ „	40	„
4. Fél	„ „	„	120	„	„ „	30	„

Betölthető 110 egész díjas, tíz 200 koronás, tíz 160 koronás, tiz 120 koronás, tiz ingyenes hely.

Tandíj-kedvezményben részesülhetnek jeles vagy jó osztályzatú, jó magaviseletű tanulók. Erre vonatkozó kéréseket, — értesítőt vagy bizonyítványt s szegénységi bizonyítványt mellékelve — a beiratás ideje előtt a kollégiumi igazgatóság fogad el.

Az élelmezésben mérsékelt, féldíjas vagy ingyenes helyre folyamodhatnak olyan szegénysorsú, elemi iskolai és gymnasiumi tanulók, kik a megelőző iskolai évet ebben az intézetben végezték jeles, vagy jó eredménynyel. A kéréseket a kollegiumi előljárósághoz címezve a jelentkezéskor kell beadni, mellékelve a megelőző évi értesítőt, szegénységi bizonyítványt, családi kimutatást és a családfő adókönyvét vagy ennek másolatát.

Az iskolai év elején az iskola orvosa megvizsgálja az összes tanulókat.

A bennlakók kötelesek a szünidőkre hazamenni. A szünidőről visszatérő vidéki tanulók kötelesek orvosi bizonyítványnyal igazolni, hogy sem családjukban, sem községükben nincs fertőző betegség. Évközben a gyengélkedőket a betegszobában helyezzük el, az ápolásra szoruló súlyosabb betegeket kórházba küldjük.

Befizetett dijakat az intézet nem fizet vissza.

Kolozsvárt, 1907. junius hó.

Az igazgatóság.

IRODALOM.

E rovatban minden munkát megemlitünk, ami szerkesztőségünkbe elküldetik, de hosszabb, birálatos ismertetésre nézve a szerkesztőség fentartja saját elhatározását.

Bőhm Károly axiologiája.

(Az ember és világa. Philosophiai kútatások. III. rész: Axiologia vagy értéktan. Kolozsvár, 1906. Stein J. bizománya. Ára 6 K.)

(Folytatás.)

S már ebből kitetszik az értékelés mély összefüggése az emberi élettel. Az értékesség a sarkcsillag, mely cselekvésünket vezérli, az értelmi tevékenységet, higgadt okkereső munkájában éppen úgy az értékesség megtalálásának mély gyökere élteti, mint a gyakorlati élet berendezését; a művészi hevületet éppenúgy az értékes megvalósitásának vágya csiráztatja, mint ama nagyszerü összecsapásokat, melyekben két világnézet ütközik össze az erkölcsi itélkezés arénáján. S talán legteljesebben s legéletbevágóbb fontosságában mutatják az értékelés jelentőségét a vallásos meggyőződések életjelenségei: ezek nemcsak értelmi alakzatok, melyekhez a helyes, vagy téves jelzők alkalmazásával csak a helyesbítő értelem nyúlhat, hanem létünk alapjai, saját magunk alkatrészei, azért értékesek, mert általuk élünk, innen a dacos elszántság, a tovább nem elemezhető végső tény, hogy egy szilárd *akarom!* egy erős kőszálra állít, hol lábunkat biztosan megfeszítjük: a meggyőződések magva az érték gondolata, melynek tartalmilag helyesebb felismerése az értékesség éltető szerepét nem csökkenti, de éppen izmosítja.

Azt a tudományt már most, mely az értékelés természetét s törvényeit van hivatva megmagyarázni, nevezi Bőhm értéktannak s műve új kötetében megteremti ezen új tudomány első rendszeres alakját.

III.

Az értékelmélet név maga nem új, de új a tárgy, mely a régi nevet új jelentőséggel elmélyíti s mindenekfölött új a koncepció, mely eddig csak sejtett összefüggéseket egyszerre öntudatosan kiemel s egy alapgondolattal megvilágít. Új maga a gondolat is, hogy egy egyetemes alapozó tanra van szükség, mely a cselekvés filozófiáját hordozza. Mint önálló tanrészlet, a közgazdaságtan egyik disciplinája gyanánt szerepelt az értékelmélet s teendője a gazdasági értékek alakulásának kútatása. Ilyen fogalmazásban szerepel a filoz. műszavak közt ma is. Az érték fogalmának tisztázása, igaz, elkerülhetetlenül magára vonta a kutatók figyelmét ezen keretben is, de oly kevéssé tört magának útat a szükségérzet, hogy az értékelés alapozó tudománya nélkül az egyes érték disciplinák a bizonytalanságban lebegnek, hogy alig van e téren egy két részletes munka, sőt az ösztönzést is ilyenre csak távoli sejtések hangoztatása adja. Bőhm kiemeli az értékelmélet fogalmát abból a szűk körből, melybe a gazdaságtani aspektus beágyalta s azt tűzi ki feladatául, hogy az érték fogalmának önálló kútatásával minden értéktudomány számára alapot biztosítson. Csak ezen közös törzs megállapítása után lehet remélni, hogy az érték különödött alakjait, a hasznost, jót, szépet, igazat kútató tudományok céltudatosan végezhetik munkájukat s megszűnnek a határvillongások, melyek manapság az értékek tisztázását csaknem teljesen lehetetlenné teszik.

Mert az értékelés öntudatlanúl is az érték fogalmának gerincéhez forrasztotta ezen normativ tudományok egész életsorsát, s az értékelés belső didektikai élete érvényesült azokban a kisérletekben, melyek (már a görög filozófiában) az érték *fajait* igyekeztek megállapítni, határaikat tisztázni, s a javak táblázatát a legvaskosabb empiria is buzgón igyekezett összeállítni. Annál különösebb, hogy mindezen folyamatok éltető gyökerét, magát az értékelést, alig ismerte fel theoretikus fontosságában is, gyakorlati jelentőségében is a filozófáló köztudat, s utópisztikus tervnek tekintette, midőn *Meinong* egy egyetemes értéktan körvonalait látta kialakulni a jelen helyzet szükségképpi termékéül. (L. az egészre nézve az Axiol. történeti bevezetését.)

S ime, ami még csak sejtés és tapogatódzás, az egy magyar filozófus mély koncepciójából rendszeres tanrészletté érlelődve áll előttünk. Az úttörés dicsősége a legkevesebb, amit értékelésének ki kell emelnie. Én úgy érzem, az alapkoncepció igazi filoz. mélységét bizonyítja az a tény, hogy ezt a szükségképpi fejleményt, mint a világkép megértésének egyik kulcsát, rendszeres összefüggésében megérlelte, mielőtt a ma ható alapelvek akármelyike is sarjasztotta volna a gyökereket, melyekből megízmosódnék az új csemete. Egy nevezetes igazolást már szolgáltatott az utóbbi évek filozófiája Bőhm alapgondolatának, abban a tanulságban, hogy a metafizika problemáit, a kat'exochén filoz. teendőt, ellenállhatlanúl arról az álláspontról kényszerít újból szemügyre venni a Kant utáni filoz. belső menete, mely az Én vetületének ismeri fel az emberileg elérhető ismeretet. A projekció gondolatához kezd fordulni a figyelem, amit Bőhm már több, mint két évtizeddel ezelőtt állított az ember világának központjába. Nekem úgy tetszik, az axiologia rendszere, az értékelés egész életbevágó fontosságának

felderítése s egységes világunkban való szerepének magyarázata, hajtása *egy* éltető alapelvnek: a második elégtétel a magános bölcsnek.

A jelentőséget, melyet az axiol. rendszerének megalkotásában, az értékelés tisztázásában találni fog elmélet és gyakorlat egyaránt, alig lehetne közvetlenebbül megjelenítni, mint ha megfigyeljük azt a fontosságot, mellyel az ontologiai és axiologiai szempontok éles széjjelválasztása bír. Ha ugyanis a *való* és *kellő* világ, a ténylegesség és értékelése, a kivetítés eredménye és a hangulat, mely e vetületnek utána nyomúl, *együtt* teszik ami világunkat s *egy* világ két különböző aspektusa, felfogási módja az ontol. és az axiol. szempontból megalkotott rész-kép: akkor nyílván mind a két szempont egyenlő joggal követel érvényesülést az egészséges világkép magyarázatában, s ellenmondások merevednek meg benne, ha csak egyik szempont egyoldalú távlatában tekintjük a kérdést, örökös körforgásba jutunk, ha a két szempont sugárirányait kereszteződni s egymásnak prejudikálni engedjük. Tisztán ontol. természetű kérdést így zavar meg az értékelés öntudatlan belefonódása; merőben az értékelés követelményét így fogadja csodálkozva vagy értelmetlenül az ontol. merevség. Csak a szálak széttartása képes a szempontok illetékessége fölött dönteni s végre tiszta képet adni. A példák közül, melyeket Bőhm felhoz (Magyar Filoz. Társ. Közlem.), tipikus gyanánt álljon itt az elsőre a *test és lélek* viszonyának, a másodikra a *szabadság* problemájának alakulása, ha a szempontok kellőképen érvényesülnek.

Test és lélek megkülönböztetésének egyetlen helyes értelme az, hogy önálló jelentésű képek (s épen azért egyiket a másikból »levezetni:« fölösleges is, lehetetlen is.) Mint valóságok, egyenlőképen képek; ontol. tekintetben annálfogva sem ellentét, sem alárendelés nincs köztük. Ha tehát a szellem és test megkülönböztetésében valami rangfokozat akármilyen távoli és homályos sejtetése is felbukkan: ez többé nem a ténylegességet konstatáló ontologia szempontja, hanem az értékelés itélkezése, amely annyira tulbuzgó lehet, hogy a lélek méltósága kedvéért a testet lehetőleg alacsonynak s nemes tartalmához a lehető legméltatlanabb sáredénynek minősíti. Nemcsak — s az igazi bonyodalom most jön: — el is feledi, hogy aminek értékét megállapította, az két *kép*, s magában az ontologiai valóságban is statuálja a *lényeges* különbséget, aminek elfogadása után egyik irány szégyenli, hogy teste van, másik mindent a testből akar magyarázni, amint minden érték alapjának minősíti. Az értékesség kimondása megzavarta az ontol. tiszta látást.

Viszont a szabadságot nem lehet megérteni, míg az ontol. ténylegességének massziv merevségén rést nem üt az a belátás, hogy a szabadság nem ontol. hanem axiologiai fogalom. Az ontol. felfogás teljes joggal hívatkozik arra, hogy a világ objektiv életében az oktörvény egyetemes uralma alól nincs kivétel, s azért a szabadságot úgy akarni megmenteni, hogy kétféle okozatiságról beszéljünk (mire a mai filoz. nagy része hajlandó), vagy az oktörvény uralmát *egy* pontban, az akaró ember elhatározásában, felfüggesszük (Kant): képtelen vállalkozás. De a szabadság követelése még sem hallgat el, s hatalmas ösztönszerüséggel tiltakozik a becslő tudat az ellen, hogy a determinizmusé volna az utolsó szó. S lehetetlen, hogy a szabadság gondolatát pusztán valami kaján démon dobta volna örökké kínzó tépelődésre, hogy meg ne felelhetne reá az ész, ha maga állította magának kérdésül.

A feleletet annak a belátása igéri, hogy a szabadság nem oknélküliség, a megokoltság pedig még nem kényszerítés. Indokolva van az akarat elejétől végig; de már az élettelen világban is érvényesül az ok és okozat egymás általi korlátoltatása, az oki viszony azon sajátsága alapját, hogy az ok hatása az okozatnak csak vele rokon mozzanatára terjedhet át, azaz, az okozat csak természetének megfelelő hatásra reagálhat. Még teljesebb az okozat ezen összeállítása, magának érvényesítése, a szellem életében. Az ok túlsulya (az oki ráhatás = megokolás előfeltétele) annálfogva ontologiai tény az akaró szellemre nézve is; a motiválás, s az erősebb indok győzelme; hasonlóan ontol. szükségképeniség. De már az öntudatos elhatározás önkényes reáfordulása valamelyik motivumra (s ezen elhatározás nélkül nincs értelme a cselekedetnek, önkényesség nélkül pedig érthetetlen az elhatározás), mellyel elfogadja legerősebbnek: puszta ontol. szempontból is teljes tisztasággal mútatja, hogy az az indokolás nem kényszeríttetés, hanem az önelhatározó akarattal rokon indok elfogadása. S itt fonódik a másik szál a kérdésbe: hogy ez az indok a legnemesebb legyen, a *legerősebb* motivum a *legértékesebb* legyen, hogy az öntudat önkényes ráfordulással ezt a legnemesebbet valósítsa meg: ez az értékelő szempont követelése, melyet az ontol. ténylegesség meg nem tilthat, s melynek beteléséhez a fejlődés építi a hídat. Ez a szabadság értelme: az ontol. puszta lehetőségnek megvalósítása, a legerősebb indokká emelése annak, ami a legértékesebb. A *van* világában nincs szabadság, de *kell*, hogy szabadon alakíthassa a létezőt az értékesebb, nemesebb szellemi előkép: az ideál tökélyéből erőt merítő szellem. A szabadság értékfogalom, melyet a merő ontol. szempont erőltetése minden jóakarat dacára sem képes magyarázni, de minden hetykesége sem képes lejáratni.

IV.

Tekintsük most közelebbről a részletes fejtegetéseket, miknek fontosságára az értékelésnek magának mélységes fontossága felhívott.

Azt lehetne hinni, hogy az értékfajok óriási gazdaságából egyszerűen elvonva az érték fogalmát, az oxiologia meghatározta tárgyát s nyugodtan vizsgálhatja ennek konkrét elágazódásait. A dolog azonban nem olyan egyszerű; az abstrahálásra még nincs anyag, oly bizonytalan az értékek megállapítása, annyiféle dologban keresi a világ »az egy szükségest«. Egyiknek az érték valami rejtelmes földöntúli szféra lakója; másiknak a legkézzelfoghatóbb vaskosság. Egyik le sem bocsátja a földi élet szűk és keskeny határai közé, másik a föld gőzkörében kútatja. Egyik magában keresi, másik magán kivűl; egyszer a tudás, máskor az érzés izzása, újból az akarat az értékes; most éteri alakzat, majd papir és ércalakot ölt, — hol van ennyi ellentétesség közös éltető gerince? Azt csak hosszú tisztázó munka deríti fel; s ehhez Böhm az első lépést az értékelés lélektani lefolyásának, ontol. ténylegességének taglalásában találja. Azután megvilágítja a tényleges alakok összefüggését azon heurisztikus elv fényében, melyet az öntudat tömörségi fokának fejlődésében talál; s csak ezek lélektani tisztázása után fog az értéktan főkérdéséhez: mi az érték és hány faja lehet!

1. A lélektani elemzés egy tévedés félrehárításával készít útat a mélyebb pillantásnak. Általánosan ismert tény, hogy a képeket érzés kiséri; azaz, az öntudat nem csupán szemléli a képet, hanem nyugodt magabírásából ki is billen; ez a kibillenés, az én színezett állapota az érzés. A tárgy ezen érzelmi hatását kifejező itélet tehát, (pl. a rózsa kellemes), ontol. szükségképpeniséggel kapcsolandó itélet: annálfogva *még nem* értékelő itélet, mint némelyek tanítják. Az ilyen itéleteket, melyekben a lélektani kényszerrel megélt élv vagy kín tetszése vagy nem tetszése az állítmány, nevezi Böhm *a tetszés alapitéleteinek*. Értékelő itéletté az ilyen csak akkor nemesedik. ha a tetszést valami értékessel összemérjük. A tárgy összhatásából, melyet tényleges mivolta gyakorol ránk, s melyet B. *salakiznek*

nevez, a tetszésitélet állítmánya egy új itéletbe átvezető középtag lesz: a kert kellemes, kellemessége a hasznosságból folyik, a kert tehát hasznos. Csak ezen zárlat, azaz következtetés, rávitel eredménye az *értékitélet*, ha nem fejezzük is ki kifejtett szillogizmusban (hiszen a gondolkozás oeconomiájához tartozik, hogy itélkezésünk nagy részt az enthymema és epicheirema tömörebb alakjaiban megy végbe). Az értékelés tehát átvitel, összehasonlítás, mérkőzés eredménye, melyet az értékelendő tárgy valamely értékes mértékkel folytat. Az ereemény felismerése azért az ismerés egyetemes formájában, az itéletben történik, bár a mérkőzésben kipattanó szikrát, az értéket, egyszerre, intuitive érezzük meg — innen a mérkőzés közvetlensége, melyet a cselekedet sokszor igazabban illustrál, mint a szó; innen a gyermek értékelésének is őszintesége, s itt a mélységes evangéliumi követelmény alapja, mely a gyermeki kedélyt állítja mértékül az isten országába törekvőknek.

S most a kérdés ez, ha az értékelés mérkőzés valami értékessel, mi ez az értékes? E ponton válnak el az emberiség történetében fellépő s ma is érvényesülő értékelési módok, melyek az értékelés fenomenologiájában oly változatos össze-visszasággá szövődnek s oly makacsúl követelik az egyeduralmat a maguk számára, hogy csak a tűrelmes elemzés s az egész küzködés fölé lendülő pillantás képes jogaikat s illetékességük határait kimútatni.

Itt áll ugyanis elő egyik öntudatos felelet: az érték az *élvezet*; vele szemben a másik: az érték a *haszon*, míg a kettő közt tépelődve ismétli a nemesebb vágyak örök refrainjét egy magasabb világ s örök jó sejtése: »Kétes rang-e hát szellem, tudás?« Ha semmi egyebet se tett volna Bőhm, minthogy kimútatta, hogy az élvezet és a haszon *nem* a legfőbb értékek, hanem magukon *túl* utalnak egy önmagában értékes alapra, már azzal is sok lidércnyomástól vált meg, hogy az átható intellektuális szemlélés végre igazolja annyi nemes óhajtás és sejtelem jogát és kimutatja a lélekben preformált igazságot.

2. Tehát az élvezet kinálkozik legközvetlenebbül mértékül az érték számára: értékes valóság, mert élvezetes. Az élvezet kétségkívül mindig tetszik, hiszen az élet reális gyarapodását, az Én erejének érvényesülését jelenti. De a puszta élvezetesség egyszerüen antologiaí állitmány, melyet meg kell érezni, de az élvezet *értéke* fölött a puszta megélés még nem dönt ha annálfogva van értéke az élvezetnek, valami mélyebb forrásból nyeri rávitel utján.

Ha tehát a *hedonizmus* mégis azt tanítja, hogy az élvezet *önmagában* értékes, ebben a mélyebbre ható elemzés helytelen lélektani és ismeretelméleti előzmények tévedését mútatja ki s üdítő szellő gyanánt szívjuk be az éles és feddhetetlen birálatból kiáradó szellemet, mely az eudoimonizmust végre a köztudatban is oda fogja utasítni arra a szerényebb illetékességi körre, melyből csak az alacsony naturalizmus dédelgetett abderitasága merte „*tudományos*“ igazság gyanánt programmúl kiemelni.

Az eudoimonizmus tétele ugyanis azt teszi, hogy a cselekedet egyetlen inditója, célja, okozója és mértéke az élvezet: mindezt érette teszük, őt magát semmi egyébért. Éppen ellenkezőleg, minden állítás ellenkezője igaz. Mert *a*) a cselekedet *indító oka*, még ahol az élvezet látszik is annak, éppen nem az élvezet, hanem valamely hiányérzet kínjának megszűntetése, s az élvezet csak kisérője a vesztes ösztön reális kielégedésének; *b)* hasonlóképen nem *célja* a cselekvésnek az élvezet. Ezt a tévedést, mely Epikuros és a stoa idejétől fogva már megrögződött, a *telos* kétértelműsége okozta.

A görög terminus ugyanis jelentheti az öntudatosan kitűzött *célt*, és a természetszerüleg elért *véget*. A cselekvésnek, ha sikerül a hiány pótlása, mindig csakugyan élvezet a vége, s mint ilyen, az élvezet az egyén önfentartásának sikerességére rámutató *index*. De nem cél, mert a cselekvés célja: épen azt a hiányt megszűntetni, mely a cselekvésre indít, s tapasztalati tény, hogy élvezetről a cselekvésbe sokszor szó sincs, mint a csecsemőnél, kiben a tapasztalat hiánya miatt ismeretlen az élv, vagy az anyaállat gondjában az ivadékról, hol egészen más a cél, mint az élvezet.

(Folyt. köv.)

TÁRCZA.

Nagy város zajában.

Dr. Gidófalvy Isván barátomnak.

Ez önző, sivár tömkelegben
Megfakul, elfásúl a lelkem,
Elhagynak a melódiák,
Miért is vágytam e világba?
Ugy jártam én itt, mint a kába,
Hiszékeny országuti fák.

Azok is telve száz reménynyel,
Állnak a tavasz kezdetével
Az élet lüktető erén.
»Itt a jó! — mondják — bizakodván,
Itt a világ folyása sodrán,
Nem bent az erdők rejtekén!«

»Milyen dicső lesz itt virággal,
Izzó napokban hüvös árnynyal
Biztatni minden csüggedőt!
Itt lombjainkat mig elálják:
Az ég is dúsabban bocsát ránk
Uj viruláshoz, uj erőt.«

Igy a remény... És a valóság:
Hogy gyökerüket letaposság,
Lombjaikat letördelik,
Mi megmarad, a' por beüli,
Még a madár is elkerüli...
Nem itt a boldogság, nem itt!

Ti fák, az erdők rejtekében,
Kis faluk csendes közelében,
El onnan sohse vágyjatok!...
Lám én is, én is megsirattam:
Hogy kis falunktól elszakadtam,
Oh bár maradtam volna ott!

Ez önző, sivár tömkelegben,
Megfakul, elfásul a lelkem,
Elhagynak a melódiák...
Miért is vágytam e világba?
Ugy jártam én itt, mint a kába,
Hiszékeny országuti fák!

Szabolcska Mihály.

GYÁSZROVAT.

Dr. Ballagi Géza, a sárospataki ref. jogakadémia nyugalomba vonúlt tanára, életének 57. évében junius 17-én elhunyt Sárospatakon. A kiváló protestáns tudós, kinek halálát méltán gyászoljuk, mert elhunytával úgy

a tudományos, mint a társadalmi életben nagy űrt hagyott maga után, idősebb fia volt a szintén kiváló tudósnak, Ballagi Mórnak. A lankadatlan szorgalommal dolgozó atya korán beoltotta az ifjúba a munkaszeretetet s ennek tulajdonítható, hogy oly korán elveszítettük őt, kinek élete nyereség volt ránk nézve. A kötelességét oly pontosan teljesítette, hogy nem egyszer betegségtől sápadtan, éjszakákat virrasztva ment a tanítványaihoz s hogy ily körülmények között sem volt kötelességmulasztó, élénk bizonysága annak jelszava, mely mint tanárt s mint egyént egyaránt lelkesítette: *„Ezer szem néz ránk s felelősök vagyunk a szülők, az előljárók előtt, de az Isten és saját lelkiismeretünk előtt is a reánk bízott tanítványainkért.“* Temetése f. hó 19-én ment végbe a kerepesi temetőben *Petri* Elek gyászbeszéde, dr. *Balogh* Jenő és dr. *Székely* György búcsúzó beszéde után. Legyen áldott emlékezete!

KÜLÖNFÉLÉK.

Dósa-ünnepély. *Dósa Kálmán*, a tavalyelőtt elhunyt csikszeredai törv. biró, a hires Dósa Elek jogtudós öcscse, végrendeletileg kolozsvári egyházközségünket tette általános örökösévé. Az örökség a különböző hagyományok kifizetése után, több mint 60,000 korona, melynek a kamatait az egyházközség, míg az más forrásból 4000—4000 koronára lesz emelhető, papi fizetések pótlására határozta felhasználni, egyik, ez idő szerint, legégetőbb szükségének kielégítésére. A tekintélyes hagyományozó emlékezetére s hálás kegyeletének kifejezésére az egyház e hó 22-én ünnepélyt tartott, melynek első fele alkalmi istentisztelet volt a farkas-utcai templomban, második része pedig díszgyűlés a tanácsteremben. A templomban nagyszámú közönség részvételével, alkalmi imát *Nagy* Károly theol. tanár, gyönyörű alkalmi ünnepi beszédet dr. *Bartók* György püspök tartott az egyházközség felkérésére. A gyülekezeti énekeken kívül a „Kolozsvári Dalkör“ adott elő két gyönyörű egyházi éneket. A díszközgyűlést *Incze* Gerő főgondnok nyitotta meg szép beszéddel, mely után *Herepei* Gergely esperes-lelkész ünnepi beszéde keretében leleplezték a kolozsvári ref. egyház egyetlen nagyobb alapitványtevőjének: Dósa Kálmánnak szépen sikerült olaj-festésű arcképét. Majd határozatba ment, hogy az egész ünnepély lefolyását, a beszédekkel együtt, jegyzőkönyvben megörökítik, az elhunyt alapító sirját az egyház fogja gondozni s családi címerét a szokásos módon kifüggesztik. Ennek elkészíttetésére *Dósa* Endre kolozsvármegyei alispán, a derék rokon és egyházközségi presbyter vállalkozott. A szép ünnepély mély benyomást hagyott a a résztvevők lelkében s reméljük, nem múlt el nyomtalanul!

Reformátusok vagyunk-e?! Ezt a szomorú kérdést — fájdalom — gyakran kell ismételnünk, felekezeti öntudatunk megdöbbentő elhanyatlását szemlélve. Most egyenesen *kolozsvári kollégiumunk* vezetőségéhez kell intéznünk. Itt ugyanis a napokban egy s. tanári és internátusi felügyelő állást töltöttek be, minden pályázat mellőzésével egy *luth.* felekezetü tanárral. Távol legyen tőlünk, hogy luth. testvéreinkkel szemben türelmetlenkednék. Személyi vonatkozása sincs felszólalásunknak, mert hiszen *Weiszer* Róbert, kinek alkalmazását az Előljáróság elhatározta, theol. fakultásunk derék növendéke volt. Többről van itt szó. Egy nagy *elvi* kérdésről. Arról t. i., hogy megengedhető-e, hogy egy református kollégiumban, épen az intim belső nevelés irányítására hivatott internátusi felügyelőségre egy más vallású tanár alkalmaztassék, anélkül, hogy megfelelő református ember alkalmazása csak meg is kíséreltetett volna? Mikor református tanárjelöltek, köztük több papfiu, nemcsak tanári, hanem papi diplomával birók is, kitűnő oklevelekkel és doktorátusokkal várják, sőt keresik az alkalmazást: honnan veszi a kolozsvári kollégium vezetősége azt a jogot, hogy jelenleg érvényben levő egyházi törvényeink rendelkezésének ellenére, ezeknek még a pályázat útját sem nyitja meg, hanem más vallású embert alkalmaz? Hiszen értjük, hogy ha más nincs, vagy nem megfelelő, *ideiglenes szükségből*, mig ez a kényszer fennáll, a testvér-felekezet fiai elől sem zárkózunk el. De a saját hitfelekezetünkbelieknek egyenes háttérbe szorítása: megengedhetetlen. Ez esetre tisztelettel fel is hívjuk a főhatóság figyelmét. (Beküldetett.)

Segédlelkészek elhelyezése. A Főt. Püspök úr 1907. évi julius—1908. juliusig a segédlelkészeket egyházkerületünkben a következőleg helyezte el: *Hunyadi egyh.-megyében*: *Alpestes* Muzsnai Ödön. *Vulkán* Sóo Sándor. — *Nagyenyedi egyh.-megyében: Ozd* Kovács István, *M.-sülye-Herepe* Bartha Péter, *Egerbegy* Tőkés András. — *Kalotaszegi egyh.-megyében: Gyerővásárhely* Halász András, *Ketesd* Régeni István, *Körösfő* Rácz Lajos, *Vista* Szotyori Lajos. — *Kolozsvári egyh.-megyében*: *Kolozsvári* hitoktató Szabó Miklós, *Ördögkeresztur* Máthé Sándor, *Kolozsvár* (monostori) Székely János, *Kolozs* Kónya Gyula, *M.-Szováth* Csog Sámuel. — *Sz.-szolnoki egyh.-megyében*: *Borzás* Kovács Sándor, *Mocsolya* Serester Tamás, *Hadadnádasd* Jakab György, *M.-Csaholy* Albisi Béla, *Tasnád* Sárkány Lajos, *Tasnádszántó* Varga József, *Varsolc* Dávid Pál. — *Dési egyh.-megyében*: *Szinye* Jakab Lajos, *Dés* Veszprémi Ferenc, *Koltó-Katalin* Tövissi József. — *Széki egyh.-megyében*: *Szék* Adorjáni István, *Felőr* Barabás Viktor, *Pulyon* Gyárfás Sándor, *Szászzsombor* Kertész Lajos, *Vereseggyház* Török István. — *Marosi egyh.-megyében*: *Marosvásárhely*: Kacsó Lajos, *Udvarfalva* Farkas János, *Cserefalva* Egyed Gábor, *Ikland-Káál* Filep Arpád, *M.-Fele* Deák Gábor. — *Küküllői egyh.-megyében*: *Nagykend* Sebestyén Endre, *Egrestő* Magyari Zoltán, *Harangláb* Nagy Mihály, *K.-Széplak* Gálfi Sándor, *Királyfalva* Ilyés Géza. — *Nagyszebeni egyh.-megyében: Nagyszeben* Benkő Ferenc, *Fogaras* Krizbai Sándor, *Dombos* Gidófalvi Károly. — *Görgényi egyh.-megyében: Sárpatak* Imreh Lajos. — *Udvarhelyi egyh.-megyében: Parajd* Berde Sándor, *Székelyudvarhely* Kiss Károly, *Ége* Varga Béla. *Erdővidéki egyh.-megyében: Bodos* Rácz Gábor, *Erdőfüle* Csulak Károly. — *Sepsi egyh.-megyében: Sepsiszentgyörgy* Csia Pál, *Brassó* Puskás Kálmán, *Komolló* Kiss Endre, *Besenyő* Gámán Sándor, *Szacsva* Sebestyén Kálmán.

Konventi jegyzőkönyv. A Budapesten, f. évi április 9—13. napjain, ülésezett református egyetemes konvent jegyzőkönyve *Sass Béla* debreceni ref. theol. akad. tanár és konventi jegyző szerkesztésében, 29 íven 449 lapon, Debrecen sz. kir. város könyvnyomdavállalatánál, 3000 példányban megjelent s azoknak az egyházi hatóságoknak, amelyeknek sürgős szükségök van reá, addig is rendelkezésökre áll, míg az illető püspöki hivatalok útján megkaphatnák. A megkeresések *Dávidházy Kálmán* könyvkötőhöz intézendők Debrecenbe. (Fűvészkert-utca 9. szám.)

A kolozsi ev. ref. egyház részére *Palló* Imre földbirtokos és *Csoma* Endre városi főjegyző aai egy 80 kor. értékű úrvacsorai poharat és keresztelő kannát voltak kegyesek adományozni, midőn ezért a nyilvánosság előtt is egyházunk hálás köszönetét fejezem ki, egyszersmind Istennek áldását kérem a jószívű adományozókra.

Alap- és lelkészképesítő vizsgák. Folyó hó 18., 19. és 20. napjain folytak le theol. fakultásunkon az alap- és lelkészképesítő vizsgák. Az első lelkészképesítő vizsgára, mely 18-ikán és 19-ikén délelőtt járt le, jelentkezett 28 ifjú, kik a következőleg minősitettek: jeles (1): *Bartha* Péter, *Csia* Pál, *Szabó* Miklós, *Tőkés* András, *Tőkés* Ernő, *Tőkés* József és *Varga* Gyula, jól (2) vizsgázott 7, elégségesen 8 és egy vagy több tárgyból elégtelen osztályzatot nyert 6. Az alapvizsgára jelentkezett 18 ifjú, kik közül egy időközben visszalépett és így 17-en állottak vizsgára. Ezek közül jeles (1) alapvizsgát tettek ötön (5), névszerint: *Dóczi* Ferenc, *Káli* Dénes, *Kiss* Mihály, *Salga* Zoltán és *Váncza* János; jól (2) vizsgázott 6; elégségesen vizsgázott 3 és 3 egy-egy tárgyból 3 hónap múlva letehető javító vizsgálatra utasíttatott. A második lelkészképesítő vizsgára jelentkeztek 21-en, kik mindannyian képesíttettek. Jeles eredménnyel végeztek: *Bódi* Dénes, *Felszegi* István, *Istók* Sándor, *Kiss* Endre és *Máthé* Sándor; jó eredménnyel végzett 11 és elégséges eredménnyel 4 s. lelkész.

Pályakérdések az 1907—1908. tanévre. A kolozsvári theol. fakultás tanárkara f. é. junius 14-én tartott ülésében az 1907—1908. tanévre a következő pályatételeket állapította meg:

1. *A bibliai tudományok köréből* Az új-testamentomi profetismus beható ismertetése, jutalma a Szász Domokos-alapból 70 kor.; 2. A *systhematika theológiából*: A protestantismus kálvini irányának dogmatikai jelleme s ennek nyilvánulásai a XVI. század hitvallási irataiban, ju-

talma a gróf Teleki Sámuel és a Szász Domokos-alapból 70 kor., 3. Az *egyháztörténelemből*: Az „articularis“ helyek története, jutalma a Szász Domokos-alapból 70 kor.; 4. *A gyakorlati theológiából*: a) egyházi beszéd szabadon választott textus felett, jutalma a Nagy Péter-alapból 40 kor., b) egyházi beszéd Ésaiás XL: 27—31. felett, jutalma a Molnár Albert-alapból 40 kor., c) prédikáció műfordítás francia vagy német nyelvből, jutalma a Nagy Péter-alapból 40 kor., d) a legjobb prédikáció írójának és előadójának, aki évközben a homiletikai seminariumon ilyennek találtatott, jutalma a Nagy Péter-alapból 30 kor., (Nyilt pályázat!) 5. *a bibliai nyelvekből szóbeli nyilt pályázatra*: Ésaiás XL—LXVI. a héberből; Apost. Csel. a görögből, jutalma a Szász Domokos-alapból 70 kor., 6. a héber nyelvből az I. éves theológusok között legtöbb előmenetelt tanusító ifjú jutalmazására 32 kor., 7. a legjobb harmonium-játszó jutalmazására 70 kor. A pályamunkák *idegen kézzel, jól írva* s jeligés levéllel ellátva *1908. május hó 1-én déli 12 óráig* adandók be a fakultás igazgatójához s ugyanott kell e megjelölt határidőig a *szóbeli nyilt pályázatokra s a harmonium-versenyre* is jelentkezni.

A lelkészek adója. A közigazgatási bíróság a lelkészek adóját illetőleg nagyon kedvezően intézkedett. Kimondotta ugyanis, hogy azok a lelkészek, akiknek fizetését földhaszonélvezeti jövedelem pótolja, ezen *földhaszonélvezeti jövedelmük után nem tartoznak IV. osztályú kereseti adót fizetni.* A kérdésnek ily irányban való eldöntése nagyjelentőségű különösen reánk, erdélyiekre nézve, ahol a mostoha viszonyok miatt csekély fizetéséből alig-alig élhet papságunk.

Az ev. keresztyén ifjúsági egyesületek. Lelkésztársaink közül a legtöbben bizonyára érzik, tudják, mily nagy felelősség néz ránk az ifjúság lelki és erkölcsi gondozását illetőleg. A lelkipásztorkodás legkényesebb és legnehezebb feladata ez a XX. században. Az az erkölcsi hatás, mit az egyház és a családi tűzhely vallásos melegsége gyakorolt ezelőtt az ifjúságra, manapság múló félben van, sőt itt-ott egészen megszűnt. Helyét a magára hagyott egyéni hajlam, a követelőző önérdek, a világi társulások propagandái stb. foglalják el. E kiszámíthatatlan és hovatovább erősbödő befolyások az ifjú életének legtöbbször oly irányt szabnak, amely homlokegyenest ellenkezik evangéliomi egyházaink szellemével és céljával. Ily körülmények között akár ifjaink javát tekintjük, akár egyházunk jövőjére gondolunk, arra a sürgető végeredményre jutunk, hogy föltétlenül meg kell fognunk az Evangéliomnak az ifjakat, ha el nem akarjuk veszíteni a felnőtteket. Ez a fölfogás támasztotta világszerte a ker. ifj. egyesületeket. Hazánkban is sok ízben és sok módon esett már szó ezen intézményekről. Kevés számú, de lelkes hívei 15—20 év óta ösmertetgetik mivoltát, célját, eszközeit. A hosszú úttörő munka ugyan sok bizalmatlanságot megszüntetett, sok félreértést eloszlatott, de még mindig a kezdet kezdetén vagyunk. Azonban jogunk van remélni a jobb jövőt. Három évvel ezelőtt megalakult a két prot. egyház kebelén, az ország különböző pontjairól a ker. ifj. egyesületek magyar nemzeti bizottsága. E bizottságot az isteni kegyelem annyira segítette, hogy most már országos titkári állást szervezhetett a magyar ker. ifj. egyesületek fejlesztése és terjesztése céljából. E nagy jelentőségű állás betöltésénél a bizottság igénytelenségemnek előlegezte bizalmát. Ezen bizalom és megbízás birtokában tudósítom azokat, akiket illet, hogy a keresztyén ifj. egyesületekre vonatkozólag minden tudósítással és útbaigazítással bárkinek készséggel szolgálatára állok úgy levélben, mint személyesen, addig is, míg vidékre nem mehetek, hivatalomban a hétköznapok délutánján 2 órától 5-ig. Budapest VIII., Kemény Zsigmond-utca 15. I/10. Kónya Gábor, a ker. ifj. egyesületek orsz. titkára.

Haladó klerikalizmus. Múlt hetekben ünnepelte a római katholikus egyház legkizárólagosabb felekezeti ünnepét: Urnapját. Mint politikai lapokból láttuk, a magyar országgyűlés képviselőháza *Rakovszky* István alelnök indítványára elhatározta, hogy a képviselőház küldöttséggel vesz részt az Urnapi körmenetben. Nem is olyan régen a sokat becsmérelt liberális kormány idején, emlékszünk egy esetre, amikor *Apponyi* Albert gróf házelnök próbálta meg a pápa halála alkalmából ostentatiot rendezni a képviselőházban. Akkor két liberális képviselő *Sándor* József és *Benedek* János ezt nyiltan megakadályozták. Hanem azóta a liberális pártnak befellegzett s a liberális Benedek Jánost is kitessékelték a 48-as pártból. A néppárti Rakovszky pedig papista demonstratiókra minden ellenmondás nélkül használhatja fel a Házban való alelnöki állást. Pedig úgy tudjuk, hogy volnának a Háznak protestáns pap és tanár tagjai is, akik a választások idején ugyancsak hirdetik, hogy szükség van a Házban a protestáns érdekek képviseletére is. Hol voltak hát most, amikor nem is protestáns érdekek képviseletéről lett volna szó, csak az interconfessionalis állam semlegessének megvédéséről? Hol? Ezek az urak, lehet, hogy csak képviselve, de ott voltak az urnapi körmenetben és ez ellen nem tiltakozik a lelkiismeretük. Hát jól állunk. Szépen evezünk a klerikalizmus vizein.

HIVATALOS RÉSZ.

Sz. 613—1907. püsp. hiv.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a sepsi ev. ref. egyházmegyébe kebelezett *sepsiszentkirályi* ref. egyházközség papi állomására pályázat hírdettetik.

Díjlevél szerinti javadalom: Lakás 568 □-öl kerttel. 3 hold 566 □-öl szántó, 1 hold 892 □-öl kaszáló, 2 hold erdő haszonélvezete, melyeknek bérértéke 32 kor. 94 fill. Az egyházközség pénztárából 800 kor. Alapítványok kamataiból 15 kor. 22 fill. Stóla átlagos pénzértéke 6 kor. Állami fizetéskiegészitési összeg 781 kor. 87 fill. Az állami iskolában tanuló ref. növendékek vallástanításáért 80 kor. tiszteletdij.

Kötelességek: a rendes lelkészi teendők ellátása.

Kellően felszerelt folyamodványok Józsa Sándor esperes aához küldendők Ilyefalvára.

Pályázati határidő 1907 julius 20.

Kolozsvár, 1907 junius 26.

Bartók, püspök.

Sz. 624—1907. püsp. hiv.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi református egyházkerületben, a nagyszebeni ehmegyébe kebelezett *oláhújfalusi* körlelkészi állásra pályázat nyittatik.

Díjlevél szerint a javadalom: 1. Gazdasági épülettel, 294 □-öl kerttel, háromszobás, helyreállítást igénylő papi lakás. 2. 2 h. 796 □-öl szántó, 1 h. 390 □-öl legelő, 1137 □-öl temetőkert-fű haszonélvezete 20 K bérértékkel. 3. Készpénz: az egyháztagoktól 72 K. Az egyházkerület pénztárából: belmissio 200 K, Emke 100 K, regale 34 K 60 f., konventi segély 35 K, gróf Teleky-féle javadalmazás 7 K 96 f., a kerczisorai állami birtokok erdőgondnokságától 116 K. 4. Terményjövedelem: 2 hl. tisztabúza, 2 szekér ág-fa, 7⅗ hl. szemes törökbúza, mindezek pénzértéke 61 K 56 f. 5. Stólajövedelem 4 K. Összes jövedelem 651 K 12 f. Kiadás 452 K 13 f. Tiszta jövedelem 198 K 99 f. Állami fizetéskiegészités 1600 K-ig 1401 K 01 f. Mellékjövedelem: az oláhújfalási, kerczisorai, alsóucsai állami iskolában a vallástanításért 200 K.

Kötelességek: az anya- és leányegyházban, valamint az 1906. évi névtárban felsorolt szorványokban, a körlelkészeknek megszabott útasítások szerint, az összes lelkészi teendők és a vallástanítás végzése. A lelkészi lakás helyreállítása, esetleg újraépítése, a választandó lelkésztől kiváló buzgóságot igényel.

Pályázati határidő 1907. julius 25.

Kellően felszerelt folyamodványok a püspöki hivatalhoz Kolozsvárra küldendők.

Kolozsvár, 1907. junius 26.

Bartók, püspök.

2710—1907. szám.

KÖRLEVÉL

a kollégiumok méltóságos t. Előljáróságaihoz.

A nagyméltóságú vallás- és közoktatásügyi Miniszter úrnak 35050—1907. sz. leirata alapján értesitjük a méltóságos t, Előljáróságot, hogy a szegedi Gyorsirók Egyesületének kezdeményezésére és rendezésével folyó évi *jun. hó 29-től julius hó 21-ig Szegeden nemzet- és rendszerközi gyorsirási kiállitás, külön trástörténelmi kiállitás, országos és nemzetközi gyorsirási kongresszus és versenyirás* fog tartatni.

A kiállítást rendező egyesület (képv. Jakab Lajos egyleti elnök, Szeged, Fertő-utca 4. sz.) kivánatosnak tartja, hogy a kiállítás sikere a mintastenogrammok küldésével s a gyorsírás tanügyére vonatkozó intézeti adatok küldésével az intézeti gyorsíró körök részéről is előmozdíttassék.

Kolozsvárt, 1907 junius hó 24.

Bartók, elnök. — *Dr. Kálmán János,* tanügyi-előadó.

Sz. 628—1907. püsp. hiv.

PALYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület szilágyszolnoki egyházmegyéjébe kebelezett, elhalalozás folytan üresedésben levő *perecseni* lelkészi állásra pályázat hirdettetik.

Javadalom az egyházközség által 1904. évi január hó 21-én tárgyalt, elfogadott és az erdélyi ev. ref. egyházkerület igazgatótanácsa által, 1904 március 25-én 1190—38/1904. sz. a. jóváhagyott díjlevél szerint:

1. Szabadlakás, mely áll 3 szoba, 1 konyha, 1 kamarából. A lakáshoz tartozik 1 pince, 1 kis magtár, 6 drb marhára istálló és 480 □-öl veteményes kert. Az épületek és kerítések fentartásáról az egyházközség gondoskodik.

2. 12 h. 285 □-öl szántóból álló kanonika 200 kor. értékben, melyből 3 h. 1200 □-öl területet az egyházi hivek szántanak meg és a lelkész búzájával vetnek be. A terület többi részét a lelkész munkáltatja saját költségén.

3. Készpénz: a) papénz 300 K 70 f.
b) borpénz 400 „ — „

4. A hivek által adandó termény:

a) szalmás 68 keresztbúza	28 hl.	érték 581 K — f.
b) vékásbér	42	
c) gr. Berchtold uradalomtól 21 keresztbúza	8·40 „	

5. Munkabeli szolgáltatások értéke 53 K — f.
6. Temetési stóla 12 „ — „
7. Jogosítványok 2 „ 20 „

Összesen: 1548 K 90 f.

Ebből engedélyezett kiadás 53 K — f.

8. Kongrua 104 „ —
9. Vallastanításért az állami iskola pénztárából 200 „ — „

Megjegyeztetik, hogy a fenti 4. t. alatt feltüntetett, term. adandó termény és az 5. t. a. munkabeli szolgáltatásoknak, a kitűntetett 581 K és 53 K értékben leendő megváltására, az eljárás folyamatban van; és ha az ez alapon szerkesztett díjlevél jóváhagyást nyerend: a megválasztott lelkész, a term. szolgáltatások helyett, a fentjelzett megváltási összegeket köteles elfogadni.

Kellőleg felszerelt pályázati kérelmek *1907 julius 28-ig* a szilágyszolnoki egyházmegye espereséhez: Bartha Dezsőhöz Tasnádra (Szilágyvármegye) adandók be.

Kolozsvárt, 1907 junius hó 26.

Bartók, püspök.

694—1907. szám.

MEGHIVÓ

egyházmegyei közgyűlésre.

Az egyházmegye közgyűlésének érdemes tagjait van szerencsém tisztelettel meghívni f. é. julius 10-én d. e. 9 órán kezdődőleg Nagyenyeden a városház gyűléstermében tartandó közgyűlésére. A lelkész afiakat kérem, hogy a közgyűlésre, ezen meghivóra hivatkozva, választott egyházmegyei képviselőiket meghivják.

Tárgysorozat:

1. Ima.
2. Elnöki megnyitó.
3. Közgyűlés megalakulása.
4. Az új törvények kihírdetése a hivatalos lap 25. számában megjelent I., II., III., V., VI., VIII., IX., X.-ig. tanácsi körlevelek és az egyházmegyei tanács előleges megállapodása alapján.
5. Ebből kifolyóan 3 világi és 3 egyházi egyházkerületi képviselő választása 1912 juliusig tartó hatálylyal és tanító-képviselőkre szavazás.
6. Országos közalapsegély és tőkekamatsegély folyamodások tárgyalása, a kérvények julius 2-ig esperesi hivatalomhoz beterjesztendők.
7. Egyházmegyei képviselők választásának elrendelése.

M.-Újvár, 1907 junius 23-án.

Jancsó Lajos, esperes.

695—1907. szám.

KÖRLEVÉL

az egyházközségek érdemes kebli tanácsaihoz és lelkipásztoraihoz.

Hivatkozva a hivatalos lap 25. számában 2459. sz. a. megjelent XI. számú ig. tanácsi körlevélre, felhivom annak értelmében az egyházközségi szervezet életbeléptetésére és a presbiterium számának megállapításáról jelentéstételre folyó évi julius hó 20-ig. Szintén ugyanezen ideig tegyen minden egyházközség jelentést az ig. tanács 2463—XIII. számú körlevele értelmében a patronusi jogról.

Figyelembe ajánlom az ig. tanács 2893—XIV. és 2894—XV. sz. a. megjelent rendes és rendkivüli adózás tárgyában hozott határozatait.

M.-Újvár, 1907 junius 23.

Jancsó Lajos, esperes.

398—1907. sz.

MEGHIVÓ.

A görgényi egyházmegyének Szászrégenben, az egyházmegye hivatalos helyiségében, 1907. julius hó 12-én (tizenkettő) d. e. 9 órától kezdődő rendes tavaszi *közgyűlésére.*

Tárgysorozat:

1. Ima.
2. Elnöki megnyitó és előterjesztések.
3. Megalakulás, s ennek keretében új papok és tanítók bekebelezése, utóbbiak eskűtételével.
4. Az új zsinati törvények kihírdetése, s a jelen évi május 25—26-án tartott kerületi közgyűlés határozatai az új törvények életbeléptetése tárgyában s ennek keretében a Hivatalos Lap idei 25. számában megjelent I—XV. sz. igazgatótanácsi körlevelek tárgyalása, végrehajtása s az ezt jelzett választások megejtése. (Előadó Lénárt József zsinati képviselő, egyhm. tanácsbíró.)
5. Jelentés az egyházmegyei tanács működéséről. (Előadó ifj. Kiss Lajos főjegyző.)
6. Iskolaügyi-jelentés (Előadó Kovács István tanügyi előadó.)
7. Jelentés az egyházmegye közalapjainak 1906. évi számadásairól (Előadó Dénes József számvevő.)
8. Jelentés az egyes egyházak 1907. évi költségvetéseiről (Előadó Dénes József számvevő.)
9. Általános jelentés az egyházmegyei pénztárról. (Előadó Papp Lajos pénztáros.)
10. Néhány szórványegyház beosztása az illető anyaegyházakhoz (Előadó ifj. Kiss Lajos főjegyző.)
11. Jelentés a Benkő János esperes siremlékkő felállítása tárgyában (Előadó Keresztesi Gyula péterlaki lelkész.)
12. Benkő-, Szabó-, Kossuth- és Szabolcska-stypendiumok kiosztása.
13. Lelkészi nyugdíj- és országos gyámintézeti kezelő bizottság és pénztáros megválasztása.
14. Indítványok. Időközben jöhető közgyűlési tárgyak, póttárgysorozat szerint.

Lelkész atyafiak ezen meghívót és tárgysorozatot közöljék egyházuk világi képviselőivel és helyben lakó tanító-követekkel. Tanítóképviselők; Szabó Miklós, Pataki Lajos, Erdélyi Pál, Ferencz Károly és Kakasi Sámuel.

Megelőző nap julius 4-én, d. e. 9 órától közgyűlés is előkészitő *rendes havi tanácsülés* tartatik.

Idézett körlevelek XII. 2460—1907. sz. teljesitését e helyen is megszorgalmazom.

Gernyeszeg, 1907. junius 22.

Csekme Ferenc, görgényi esperes.

Nyom. az „Ellenzék" könyvnyomdájában Kolozsvárt, Szentegyház-uteza 22. szám.

X. Évfolyam. *27-ik szám.* *Kolozsvárt, 1907. julius 4.*

Erdélyi Protestáns Lap

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, tn. tanár.**

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 12 kor.
félévre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Az egyh. ker. képviselők választásához.

Nagytiszteletű Szerkesztő Úr!

Tünődve azon a nagy átalakuláson, melyen egyházkerületünk szervezete a legutóbbi közgyűlési határozat következtében átmegy: eszembe jutott a változást pártolók azon argumentuma is, hogy kevesebb közgyűlési taggal kevesebbe kerül az egyházi adminisztráció is, mert az egyházkerületi képviselők utazási és napidijain szép összeget lehet megtakarítani.

Mint egy nagyon szegény kis gyülekezet papja, ez argumentációt már akkor sulylyal bírónak itéltem. Hiszen az egyházi adminisztráció költségei már annyira felszaporodtak, hogy némely, közvagyonnal nem biró gyülekezetünkre már-már alig hordozható teherként nehezül. A küküllői egyházmegyében pl. van olyan nyomorult kis gyülekezet, amelynek az évi egyházi adminisztráció rovatala meghaladja a 140—170 koronát, amit néhol, közjövedelem híjján, rovatal útján kell a szegény híveken beszedni.

A folyton nehezülő viszonyok mellett nem utolsó dolog tehát arról is gondolkozni, hogy az ilyen fajta terheken miként lehetne könnyíteni?

Én a magam részemről egyik ilyen eszközül azt ajánlom, hogy *a most mindenütt összeülő egyházmegyei közgyűlések mondják ki, hogy a megválasztandó egyh. ker. képviselőknek sem az egyháziaknak, sem a világiaknak útiköltséget és napidijakat nem fizetnek.*

Az új egyh.-ker. közgyűlési szervezet mellett annyi derék, áldozatra kész és áldozni tudó buzgó egyházi és világi tag maradt ki, hogy nem lesz nehéz az egyházmegyéknek olyan egyházi és világi képviselőket találni, akik teljes arravalóságuk mellett, e képviseletet mint megtisztelő megbizatást, minden utiköltség és napidíj nélkül is elvállalják és teljesitik.

A 64 képviselőnek az eddigi gyakorlat alapján kifizetendő költségeit egy-egy személy után átlagosan csak 40 K-val számítvn s évenként csak egy kerületi gyűlést véve fel 2560 K megtakaritást jelent, ami legnagyobb részében a szegény nép vállairól levett teher-könnyebbités.

Feleslegesnek tartom indítványomat bővebben indokolni; csak arra kívánok még reámutatni, hogy most az ideje az új alakulás kezdetén terelni a dolgot helyes mederbe, mert később — bíztosak lehetünk felőle — ilyen reform nehezebben lesz keresztül vihető sőt ha egyszer a napidíjak fizetése gyakorlatba vétetik: az csak folyton növekvő terhet fog képezni.

A dolog természete hozza magával, hogy most a ker. képviselőségért bizonyos verseny fog megindulni. Használjuk fel ez alkalmat népünk terhének az ajánlott módon való könnyitésére, mely egyszersmind a verseny szükebb korlátok közé való szorítását is fogja jelenteni.

A világi képviselők nagy része az eddigi egyh.-megyei algondnokokból fog a legnagyobb valószínűség szerint kikerülni, kik az eddigi általános gyakorlatot, hogy utiköltséget és napidíjat nem kaptak, minden nehézség nélkül akceptálják s így erre mintegy utódaikat is kötelezik. Ha pedig a világi képviselőktől ezt elfogadjuk, sőt elvárjuk: akkor a személyes áldozatok hozatalában nem szabad a papságnak sem hátramaradni, főleg most, midőn a ker. gyűlési képviselőség erkölcsi értékben oly magasra szökkent.

Indítványa jóakaratú mérlegelését s lehető érvényesítését a kollegáktól, szíves támogatását a nagyt. szerkesztő urtól kéri:

Kongruás.

Szerkesztői vélemény: Bár a kérdésről pro és contra lehet vitázni, mi az adott helyzetben »Kongruás« indítványát helyesnek és érvényesíthetőnek tartjuk. Megbeszélésére szívesen nyitunk tért másoknak is. *Szerk.*

További kérdés.

Nagytiszteletű Szerkesztő Barátom!

Minap, az egyházkerületi közgyűlés előtt öt-hat héttel, amikor az új Egyházi Törvények életbeléptetésére vonatkozó és ami külön egyházalkotmányunkat is módosító javaslat készül vala, egy cikket mutattam be Neked erről a kérdésről: *„Ki válassza a püspököt?“* Cikkem azzal felelt: válasszák jövőben a püspököt nálunk Erdélyben is — mikép a többi kerületekben történik — a *presbitériumok.*

És azt mondtam, hogy azt a cikket, átsimítva, egy pár nap mulva vagy beküldöm Neked lapodban

való közlésre, vagy nem; ha pedig beküldöm, legjobb belátásod szerint közöld, vagy ne közöld.

Nem küldtem be a cikket. Azért nem, mert az igazgatótanács április 19-iki ülésén, az egyházalkotmányi javaslat előkészítése rendjén, saját álláspontomat a gyülekezetek, illetőleg presbitériumok jogaira vonatkozólag kifejtvén, annak fogadtatásából azt vettem ki, hogy *meggyőződésemmel elszigetelten állok* a tanácsban.

Bár sehol sincs megírva, hogy a közgyűlés elé kerülő elvi kérdésekben az igazgatótanács egyik-másik választott tagjának külön véleménye és álláspontja ne lehessen: mégis úgy éreztem, hogy szigoruan alkotmányos felfogásnak teszek eleget azzal, ha *ilyen fontos elvi kérdésben* saját meggyőződésemnek ez idő szerint elszigetelt voltából levonom az egyszerű következtetést.

Hazajöttem és május 1-én igazgatótanácsosi mandátumomról s ezzel kapcsolatos megbízatásaimról és jogaimról való tüzetesen indokolt lemondásomat jelentettem be.

Lemondásomat május 16-án az igazgatótanács (2327. sz. a.) hálára kötelező jóindulattal és méltányossággal tárgyalta, s az egyházkerületi közgyűlésnek bejelentette.

Így ennek a közgyűlésnek már nem is valék tagja; egyszerüen ref. egyháztag vagyok.

Örömmel láttam egyébiránt, hogy ez a rendkivüli egyházkerületi közgyűlés egyházalkotmányunk némely módosításai tárgyában, az elébe terjesztett javaslatok alapján, szerencsésen meghozta az adott körülmények közt lehető legjobb határozatait, olyanokat, amelyekben megnyugvást és elégtételt lelhet mindenki, aki az utóbbi évek egyházkerületi közgyűlési dolgainak szertelenségeit és kinövéseit kedvetlenül és csüggedező szivvel szemlélte.

Legjobb meggyőződésem szerint azonban ma már, az egyházkerületi közgyűlési tagok számának apasztása folytán *még inkább mint eddig*, fönnáll, fönmarad és előtérbe kerül a közel jövő számára, alkotmányunk további fejlesztése alkalmára, azon kérdés jobb megoldásának a szükségessége, hogy »ki válassza az erdélyi egyházkerületben a püspököt?«

Válassza-e csakugyan — a miképen 1871. óta történik, s mindössze is *36 év óta két esetben* történt — válassza-e az *az egyházkerületi közgyűlés*, amelynek egybealkotásában a *presbitériumoknak* alig-alig volt, jövőre pedig még kevésbbé van közvetetlen részök, s amelyben a *lelkészi elem* feltétlenül kisebbségben volt eddig, s kisebbségben maradt ezutánra is?

Vagy talán (de ezt csupán a történeti igazság jelzése kedvéért teszem kérdésbe) *adassék vissza a püspökválasztás joga* a Geleji-kánonok szellemében a lelkészek egyetemének, akiknek közönséges gyülekezetét akkoriban generalis synodusnak nevezik vala? Mert tudjuk, eleitől fogva a lelkészek gyülekezetében történt a püspökválasztás 1726-ig, amikor is, bizonyos okokra nézvén, a (szintén lelkészek synodusában választott) generális nótáriusnak a püspöki hivatalra minden újabb választás nélkül való szuccessióját látták szükségesnek ami eleink rendszerré tenni.

Avagy — s ez a harmadik, a kívánni való lehetőség — válasszák-e a püspököt nálunk is, az egyetemes Egyházalkotmányi Törvény alkalmazásával, *az összes presbitériumok úgy, mikép a többi egyházkerületekben történik*, fentartván természetesen a fejedelmi megerősítést, s netalán azt is, hogy a megválasztottat ezen megerősítésre mindig az egyházkerületi közgyűlés ajánlja fel?

Azt merem állítani, hogy ha erdélyi anyaszentegyházunk minden értelmes és hű tagját egyenesen megkérdeznők: óriási többséggel ezt az utóbbi, harmadik kérdésbe foglalt módot kívánnák alkalmazni.

Természetes. Mert ha az egyházközségben is a lelkészt nem valamely szervezett testület hivatalos tagjai, hanem közvetetlenül a gyülekezet összes nagykorú tagjai magoknak választják: a püspök, primus inter pares választása sem lehetne egy közigazgatási felsőbb testület tagjainak dolga, hanem választatnia kellene a püspöknek nálunk is az egyes gyülekezetek képét viselő presbitériumok szavazataival; ha ugyan ami gyülekezeteink is érettek volnának arra, hogy már *nagykoruaknak nyilvánittassanak*. S miért tartsuk éretlenebbeknek? Miért tartsuk végnélküli kiskoruságban?

De természetes volna a püspökválasztás jogának a presbitériumokra való átruházása azért is, mert Erdélyben a püspöknek hagyományaink és törvényes intézményeink nagyobb hatalmat és erőt adnak a kezébe, mint a többi magyar ref. püspöknek van. Annál jogosabban vágyhatunk tehát arra, hogy ő mindnyájunknak mentül közvetetlenebbül megnyilvánuló közakaratából nyerje megbízatását és gyakorolja tisztével járó kötelességeit és hatalmát. A most már tagjai számarányát illetőleg megszorított közgyűlési testület titkos szavazásával történő választás nem is eléggé magyar, nem is eléggé evangéliumi és protestáns jellegű kifejezése az igazi közbizalomnak. S még kevésbbé *lesz* az, mint *volt* eddig.

Aztán ugyanazon feltétlenül méltó egyén is másképen övedzi magát és másképen fogja a kezével a kormányrudat, ha ezt egy (nem is erre a célra és alkalomra egybealkotott) testület többségi pártja, másképen ha a gyülekezetek közvetetlen akarata bízta rá.

Ha b. e. Szász Domokost nem egy közgyűlési többség, hanem a presbitériumok többségének bizalma tette volna püspökké: aligha folytak volna később a közgyűlésünkön országra szóló *pártharcok* és aligha láthattuk volna annyi sok árnyát a tagadhatatlanul sok és erős fénynek, amelyet az ő hatalmas kormányzói egyénisége kisugárzott. Igy fogta fel ami erdélyi egyházkerületünk sorsát, annak idején, nagyon találóan, az egyetemes magyar ref. egyház tekintélyes részének közvéleménye is.

Röviden szólva: annak a kérdésnek a már lefolyt alkotmányozó gyűlés nyomában — *mindjárt most* — föltevése és csendes, higgadt fontolgatása nem lehet célszerütlen, nem tanulság nélkül való, nem üdvtelen.

Ám szó se legyen most róla, hogy máról holnapra eldöntsük a kérdést. Csak érleljük meg azt okosan, ügyszeretettel, előrenézéssel, akkorra és úgy, amikorra és ahogyan egyházi törvényhozásunk szabályos rendje magával hozza ennek napirendre leendő kitüzését.

Föltételezem, hogy lapod, mint egyházkerületünk közlönye, *a nem hivatalos hasábokon* készséggel ád tért a kérdés beható, komoly fejtegetésére, nyilvános megbeszélésére, s ebben egyéb korlátokat nem emel, mint amelyeket minden más közérdekü kérdés tárgyalásánál tiszteletben kell tartani; ezeket a korlátokat pedig te magad őrzöd és őrizzed.

Adj, kérlek, helyet becses lapodban legelőbb is ennek a levelemnek, s ha jónak látod, add meg rá nyomban, esetleg módot, irányt, feltételeket megjelölvén, rövid válaszodat is.

Vagyok s maradok munkástársad

Nagyenyeden, 1907. jun. 7.

Váró Ferencz.

Válasz.

Kedves Barátom!

Nagybecsű leveled kiadásával aktuális kérdések miatt kellett késnem. De ime, adom. S miért ne adnám? Egyházi lapjaink s köztük az Erd. Prot. Lap is, nemcsak a jelennek dolgozunk, de teljesíteni tartozunk a magvetést a jövendő számára is.

Az alkotmányozó közgyűlés előtt nem tartottam volna helyesnek a lassú haladásra hivatott egyház-

alkotmány akkor megoldásra váró feladatai sikerét kockáztatni ily, reánk nézve most még radikális kérdés felvetésével. De most, mikor e tekintetben egy bizonyos nyugvópontra jutottunk, semmi okom sincs a kérdés, ez idő szerint theoretikus megvitatása elől elzárkozni.

Készséggel adok helyet e kérdésről szóló minden cikknek, amelynek nem az a célja, hogy mostani közgyűlésünk határozataival szemben elégedetlenséget szítson, hanem a távolabbi jövő feladatai előkészítésére akar munkálni komolyabb eszközökkel: minők az egyházjog és alkotmány történeti kutatása vagy ezek fejlesztésének célja, eszközei, útja és módjai kijelölése és tisztázása.

Ily irányú eszmecserében készséggel veszek részt magam is, bár ebben egyelőre más elfoglaltságaim gátolnak.

Reméllem azonban, hogy ha addig más nem szólana a kérdéshez, még e nyár második felében válthatok szót veled e lapok hasábjain e nagyfontosságú kérdés felől.

Addig is kifejezve reményemet aziránt, hogy a kérdés felvetésével sokakat komoly tanulmányozásra indítanod sikerül s magad is hozzájárulsz ennek elvi magaslaton való mindenoldalú megvilágításához: köszöntöm benned az evangéliumi bölcs gazdát, »ki az ő éléstárából hoz elő ót és újat«, hogy legyen fejlődés, megújhodás, — élet az egyházban.

Szives üdvözlettel:

Kolozsvár, 1907. jun. 30.

Nagy Károly,
felelős szerkesztő.

Az epilepsziások koloniájáról.

Kegyes hagyományok emlékezete őrzi s adja át egymásután következő nemzedékeknek azt a ma is megkapó tényt, hogy e világ legáldottabb, nagy tanítómesterének, az Ur Jézus Krisztusnak születése után 370 esztendővel, a kis-ázsiabeli Cezárea városától nem messze egy nagyarányú telepítvény létesült, a melyet alapítójáról, a hires Basilius egyházi atyáról Basiliának nevezték el. Olyan alkotás volt ez a telepítvény, mint egy gondos terv alapján okszerűen épített város, melynek központján az Isten dícsőségét és nagy szeretetét hirdető templom állott és a többi hajlékok mind e körül sereglettek, szép szabályos sorban. Az épületeknek pedig utcák, sőt városnegyedek szerint volt megszabva a maguk rendeltetése. Itt a beteg emberek számára épült kórházak voltak s ezekkel együtt az orvosok és ápoló diakonusok, illetőleg diakonissák lakásai. Ott, az a másik városrész a legkülönfélébb mesterséggel foglalkozó kézművesek lakóházait és műhelyeit foglalta magában. Emitt, ebben a negyedben az útasok és munkanélküli hajléktalan vándor-emberek találtak otthonra. Amott meg az élet szerencsétlen bűnösei számára nyújtatott olyan foglalkozás, amely a lélek egyenesítésére, bűnös gerjedelmek elfojtására a legalkalmasabbnak mutatkozott. Ugyanis az volt a Basilius gyönyörű gondolata, hogy oly menedéket nyújtson felebarátai számára, melyben ki-ki megtalálja azt amire a legnagyobb szükség lehet: a beteg gyógyulást, a szerencsétlen vigasztalást és enyhületet, a hajléktalan vándor pihentető menedéket és foglalkozást, az pedig aki bűneiért Isten és a világ törvényei szerint megvezekelt módot és alkalmat arra, hogy jó igyekezetű munkásság, illemes erkölcsös élet révén újból becsülést, tisztességet s bűneiért feledést találjon.

Ez akkor volt! hallom a közbevetett csendes ellenkezést — mikor a keresztyén anyaszentegyház, a maga ifjú szépségében, erőteljes buzgósággal tevékenykedett minden szent ügy érdekében s amikor még magasan lobogott az élőhit s bevitetett a testvériesség vallásos érzése, mint a lelkesedés lángja. De ma?... Ebben a rideg önző világban hiába keresnők a könyörülő szeretetnek az emlitetthez hasonló megnyilatkozását!...

És én arra kérek mindenkit, legelsősorban e lapok olvasóit, akik már hivataluk s a társadalmi életben betöltött munkakörük nagyfontossága miatt sem szabad, hogy csak jelszavak után induljanak és a felületen úsznak, — mondom, arra kérek mindenkit, miszerint mi ne itéljünk felületesen. Az emberszeretet, könyörülő jóság, testvériség eszményei szolgálatának felmagasztosító példáit sokfelé láthatjuk. Ott vannak védő intézményeink, amelyek gondos jósággal veszik fel az árvák, özvegyek, nyomorékok, elaggottak gondját. A különféle szanatoriumok betegek, iszákosok stb. részére. Azon Közmüvelődési és Köznevelési intézményeink, amelyek az országos oktatási-törvények hatalmi körén túl is megóhajtják oldani azt a nagy kérdést, hogy miként oszlatható el minél inkább a szellemi homály s hódíthat meg minden jóravaló embert az előhaladás és művelődés világossága? Ezeken kívül oly sok nagy és nemes rendeltetésű alkotás, amelyek jelentőségének felismerése s érvényesítése emeli önérzetünket, éleszti vágyainkat, cselekedetre serkenti buzgóságunkat arra nézve, hogy hasonlók létesítésével tovább gazdagítsuk édes hazánk közjóléti alkotásait.

E szerény sorok keretében is egy oly intézmény javára kérem ki a szíves és jóakaró figyelmet, amely a megszívlelésre nagyon is méltó s amely, hogy eddig kikerülte az irányadók gondoskodását, súlyos és érthető vád a magyar társadalnm ellen. Hogy miért? A feleletet megadom abban, hogy nálunk mindent a politika abszorbeál s még a közjótékonysági s emberszereteti intézmények alkotásaiban is vezető elem. Ez a mai »magyar-világ« járszalagja, amelyet annyira megszoktunk, hogy a mindenkori kormányok támogatása nélkül, általános értékü alkotások megvalósításához nem is fogunk s ha véletlenül mégis történik itt-ott egy-egy lépés — a kezdeményezők rendszerint csalódnak, sőt ami több, fáradozásaikon felül anyagi kárukon tanulják meg, hogy mi az a sokat emlegetett szalmaláng.

Az az intézmény, amelyre célzok nem más, mint egy *az epilepsziás betegek érdekében alapítandó menhely.*

Ugy hiszem, hogy egészen felesleges kedves olvasóim előtt tüzetesebben szólanom e rettenetes betegségről. Hiszen minden családnak réme az epilepszia, amely ott kisért már a kis gyermekek bölcsői felett s gazdagon szedi áldozatait a felnőttek sorából is a társadalom minden rétegében. A *morbus sacer* ez, amely óvatlanul lep meg s elgyötörve lesújtja a legerősebb porsátort, hogy habzó szájjal görcsösen vergődve, vagy feszült izmokkal megmeredten vigye keresztül azt a szerencsétlen embert, de talán még inkább annak aggodalmas családját a gyötrelmek egész kálváriáján.

Oh, milyen szánandó az epilepsziás ember sorsa! Más betegségből remélhető a bizonyos gyógyulás, vagy elvárható a mindeneket kiegyenlitő és megenyhitő halál, de az epilepsziásnak szörnyű keresztje, hogy betegségének terhét egész életén át — esetleg egy elég hosszú ideig elnyuló életen keresztül hordania kell s ki tudja milyen körülmények között és minő végkimenetellel? Mert ismeretes, hogy e betegség sok esetben együtt jár a teljes szellemi eltompulással, sőt a köznapi nyelven szólva a megbolondulással. És ami a legszomorubb az, hogy a társadalom épen e szerencsétlenekkel szemben a legridegebb. Nem elég az epilepsziásnak, önmagának, sulyos betegsége tudata, hanem azt rendszerint éreztetik is velük. Csaknem mindenki elfordul tőlük. Egyáltalán nem, vagy csak számba sem vehető módon adnak nekik

foglalkozást és nyújtanak megélhetést úgy ipari, mint más s főként olyan pályára, hol erőművi teendők végzése a kereset és élet-forrás. De ha akad is oly nemes szivű munkaadó aki magára veszi az ily szerencsétlenek ügyét, vajjon azok többi, egészséges alkalmazott társai elég figyelmesek és elnézők lesznek ezek nyomoruságos bajaival szemben s fognak-e bírni jóakarattal, elég lelki erővel, hogy védjék, óvják, ápolják őket, ha rájuk jön a végzetes kór gyötrő rohama? Ezért lesz az epilepsziás betegek legnagyobb része már a gyermekkortól kezdve, a falu vagy város ügyefogyott eszelőse, amilyenekkel sokszor találkozhatunk úton-útfelen, amint léha hancurozással kergeti utcahosszat a mindentől ijedőt a suhancsereg; vagy ott látjuk őket a vásári sokadalmasok tömegében, ahol ütéssel, égési sebekkel telt testrészeiket mutogatva a könyörület filléreiért nyújtják elénk reszkető kezeiket.

Tóthfalusi József.

(Folyt. köv.)

IRODALOM.

E rovatban minden munkát megemlitünk, ami szerkesztőségünkbe elküldetik, de hosszabb, birálatos ismertetésre nézve a szerkesztőség fentartja saját elhatározását.

Bőhm Károly axiologiája.

(Az ember és világa. Philosophiai kútatások. III. rész: Axiologia vagy értéktan. Kolozsvár, 1906. Stein J. bizománya. Ára 6 K.)

(Folytatás.)

De legcsattanóbb bizonyiték azon korlátolt abderitizmus ellen, mely a világegyetem célját az élvezetességben képzeli, a tény, hogy az emberi szervezet épen nincs az örökös élvezésre berendezve s a folytonos élvezet eredménye a legnagyobb kín, a halál. Kegyetlen és ésszerütlen volna tehát a világ célja, ha az élvezet volna ez a cél, mert elérhetetlen volna, s igaza van Kantnak, hogy irigylendő volna a barom, mert nincs megverve oly finom szervezettel, mint az ember. S ami nem lehet célja az egyesnek, nem lehet célja az egyetemességnek sem, »a legnagyobb szám legnagyobb boldogsága«: ábránd marad az utilizmus minden törekvése dacára, amig csak a boldogság értékét az élvezettel méri, s az élvezetet pedig kegyetlenül megkeseríti, paralizálja is a vergődő áldozat kínja.

c) De nem is *forrása* az élvezet az értéknek, annál kevésbbé maga az egyetlen értékes. A hedonizmus ugyan azt kérdi, hogy miért találjuk értékesnek a szellem kincseit: a hódító észt, az erkölcsi érzületet, a művészi remeket, ha nem azért, mert tetszenek; de nem vet ügyet arra, hogy a tetszés még csak felhív valamely értékre, de az élvezetességet magát is mérni kell — s a hedonizmus sem hunyhat szemet a tény előtt, hogy nem minden élvezet értékes, annálfogva nincs is önmagában értéke, csak attól a valóságtól nyeri, melyre rámutat.

d) Épen ezért zsákutcába kerül a hedonizmus, ha az élvezettel akarja mérni az értéket. Mert vagy el kell ismernie az élvezetek *minőségi* különbségét — de akkor az elv fel van adva: a költői műremek élvezetességét senki sem fogja többé a rakot asztal salakos élveivel egynemünek tartani; a minőségi különbség útat nyit egy magasabb szférából való gondolatnak: a *nemességnek*. Vagy pedig elzárkózik a minőségi különbség tényei elől s pusztán *mennyiségi* szempontból értékeli Luther és Munkácsi zsenijét (mintha kilógrammal mérné a próféciákat): de akkor hol van az egység, a minimális élv, melyből sommálódnak az értékek? Még kevésbbé van ilyen mértéke a hedonizmusnak a minőségileg különböző élvek számára: az egész kettős könyvvitelt felforgatja egy »nemes idegen« megjelenése: a nemességé, mely itél az egész rangsorozat értéke fölött.

Ezzel az eudemonizmus dogmája, melynek Kant óta annyi éleselméjü bírálat derítette fel gyengéit, gyökerében van elmetszve s egyszersmind tisztázva a távolabbra terjedő kutatás számára az ontol. alap: az élvezet csak indexe valamely értéknek, s ha van értéke, ez csak kölcsönzött érték. A hedonizmus annálfogva természete szerint átmeneti értékelési álláspont, melyről a szellem, preformációja folytán, a fejlődés szükségességével túl is emelkedik, mikor az érzéki ösztönök hatalma alól a szellemiség tömörülő ereje bontakozni kezd. Az Én tömörségének ezen gyarapodásában (ami a fejlődés igazi magva és értelme) találja Bőhm azt a heurisztikus elvet, mely az értékelési álláspontok ténylegességében tájékoztat; s az egész mű leglebilincselőbb lapjai azok, melyeken a szellem izmosodásának ezen királyi útját irja le.

Már a gyermek megkezdi a *minőség* szerinti értékelést, az étel képét háttérbe szoritja a fantázia alkotásainak gyönyöre a játék; az érzékek gyönyörüségét a serdülő ifjúval elfeledteti az értelem nyiladozó gazdagsága s új értékeket tűz vezércsillagául az élet egére a valóság felett a megértés által úrrá lett értelem, hogy a fejlődés legmagasabb fokán megtekintve magát és világát abban a tükörben, melyet a magába elmélyedő *ész* állit elébe, azt az értéket is felismerje és megvalósítsa, mely az örökkévalóság auróleáját fonja a valóságra oly mértékben, a minőben az érdemes részt venni ezen legmagasabb érték megvalósításában. E fejlődés *tény;* csak abnormis lélek siet a hedonizmus akármilyen raffinált élvei közé úgy, mintha üdvösségét nyerné benne s teszi, öntudatos életcéllá azt, ami csupasz ontol. vaskosságs már az a tény figyelmeztethet erre, hogy a mézes hetek izzó napjaira (mikre a társadalom is az elnézés fátyolát veti) szivesen borítja az ember a hallgatás fátyolát, nem mintha ez volna az élet legdicsőségesebb korszaka, hanem mivel szégyenli a jármot, mely alatt az ösztön korbácsoló ereje áthajtotta. Atmeneti formák, áthajlások vezetnek át egyik tipustól a másikhoz; de szükségképen átveszi uralmát a merev hedonizmus fölött egy új értékelés, az utilizmus, mely a *haszonnal* méri az értéket.

Tankó Béla.

(Folyt. köv.)

---

*„**Református predikátori Tár**“ Szerkesztette: **ifj. Péter Károly** alsósófalvi ref. pap, udvarhelyi esperes, I. Köiet. Székelyudvarhely, 1907. Ára 3 korona 20 fillér“.*

Ma vettük kézhez e régen jelzett kötetet s egyelőre csak megjelenéséről adunk hírt. — Sokan várták és megjelenése — hisszük — sokaknak öröm. Irányáról, tartalmáról csak futólagosan számolhatunk be. A modern élet szükségeihez kiván alkalmazkodni. Programmja a derék szerző előszavában s az ifjú — azóta gyakorlati theol. tanár — *Ravasz* László bevezető értekezésében „Az igehirdetés megújhodásá“-ról nyer kifejezést. Nagy jelentőségű s termékeny programm, melyre még visszatérünk. 18 egyházi beszéd, 8 szertartási és alkalmi beszéd, 6 gyászbeszéd és oráció és 8 bibliamagyarázat van benne. Ezek közül nem egy átdolgozás, de — előre jelezhetjük — mind értékes dolog. Ára a 208 oldalos könyvnek — ha talán a rendesnél valamivel magasabb is, pótolja a gazdag tartalom sűrű, de tiszta és olvasható nyomás. — Addig is, mig bővebben ismertethetnők és méltathatnók, ajánljuk az érdeklődők szíves figyelmébe és támogatásába.

TÁRCZA.

Finale.

Még érzem melegét a puha kéznek,
Sovárgó szemmel még utána nézek,
A zizegő, fehér homokon át
Még látom könnyü léptei nyomát,
Az aranyfényü port, mely szárnyra kel,
Ő verte fel...
Az ákácz, honnan virágát törém,
Még megsebezve borul ma fölém
És az imbolygó, könnyü enyhe szellet
Talán ajkáról a lehellet...
— De holnap összefut majd a homok
És elvesznek a könnyü lábnyomok,
Az aranyfényü por, ha jő az estve,
Leszáll imbolygva, szinevesztve...
S majd az akácznak uj virága pattan
S a langy lehellet szerlefoszlik lassan...

— — — — — — — — — — — —

Ma még a könyem szabadon pereg,
Ma még megszánnak mind az emberek,
De holnap majd a könynek vége, vége.
Betog a hétköznapok szürkesége,
Viselnem kell a bút szivembe rejtve,
Könyet se' ejtve...
A múlt ma eltünt véle, semmivé lett.
Hí a jövő, a küzdelem, az élet,
Rohannom kell ezer örvényen át,
Megküzdve száz harcot, kemény csatát...

— — — — — — — — — — — —

A gyerekálmok korszaka lejárt.

Berde Mária.

GYÁSZROVAT.

László János ref. lelkész, kisújszállási főgimnáziumi rendes tanár, folyó hó 27-én, életének 35-ik, tanárságának 8-ik évében, Gernyeszegen a szülei háznál *László* Ferenc ref. tanítónál elhunyt. Szülői szívének egyetlen öröme, öreg koruknak reményteljes támasza vala ő, — és most megfosztva örömüktől, gyámoluktól nehéz kereszt súlya alatt szenvednek. Az Úr adjon vigasztalást nekiek; a megboldogúltnak pedig csendes nyugodalmat! Az ifjú kartárs haláláról iskolája is adott ki gyászjelentést.

KÜLÖNFÉLÉK.

Dr. Bartók György püspök úr családjával pár heti üdűlésre Tusnád-fürdőre utazik e hét végén. Sok oldalú gonddal terhes püspöki működésében a múlt év egyike volt a legterhesebbeknek. Valóban rászolgált e kis nyári pihenésre, ha ugyan igazi pihenés lesz az. Legyen az; magának is tartozik ezzel. Az ősszel kezdődő új munka, új erőt kiván. Az új erőgyűjtést szívből kívánjuk a püspök úrnak.

ifj. Péter Károly volt udvarhelyi egyh.-megyei esperes, az egyh. ker. igazgatótanácsnak újonnan megválasztott titkára, e hó 1-én foglalta el új hivatalát. Sok sikert kivánunk neki nagy fontosságú, de ugyancsak nem könnyű munkájában.

Bölcsészeti tanszék betöltése a sárospataki főiskolán. A dr. Székely György budapesti polg. isk. tanítóképzőhöz való kineveztetésével megűrűl bölcsészeti tanszék betöltésére nézve a főiskolai igazgatótanács azt az előterjesztést teszi a ker. gyűlésnek, hogy a pályázat mellőzésével *dr. Rácz* Lajos ottani gimn. tanár választassék meg a tanszék rendes tanáráúl. Dr. Rácz Lajos eddig kifejtett figyelemre méltó bölcsészeti iródalmi tevékenységének fényes elismerése ez, melyhez neki gratulálni lehet.

Mai lapunk „Tárcá"-ja, melyet a fővárosi legelőkelőbb lapból „Az Ujság"-ból vettünk át, olvasóinkra többféle érdekességgel is bír. A kedves vers tartalmát, báját, közvetlenségét, — melyben egy fiatal lány lelke oly megható közvetlenséggel tárúl fel — nem is említve, különös érdekességet kölcsönöz neki, hogy írója most tett *„jeles"* érettségít nagyenyedi kollégiumunkban s tanári pályára készülve jövőre Szeretetházunk növendéke lesz. Leánya sokunk egykori barátjának, az oly korán elhunyt *Berde* Sándor volt theol. tanárnak, kinek költői lelkét im, leánya gazdagon örökölte. Gratulálunk az ifjú irónőnek, szívűnkből kívánunk további fényes sikereket neki.

„Egy papfiú áttérése" cimen a D. P. L.-ban arról olvasunk, hogy *Pákozdi* Lajos nánási ref. lelkész fia *Béla*, kir. főmérnök Győrött vagyonos róm. kath. mennyasszonya kedvéért vallását elhagyni készül és nincs mód rá, hogy ebben megakadályozhassák, mert „az ősz apának sem volt annyi ereje, hogy a hítben saját gyermekét visszatarthassa". — Irtózatos vád ez egész nevelésünkre, az iskolaira is, de főleg a családira. Mit akarunk, ha papi családban így neveltetnek a gyermekek? Ha *hítben* neveltették volna, most nem kellene „visszatartani" igyekezni, nem a „hítben", a mely nincs, hanem bár az egyházban a külső skandalum elkerűlésére. Egyházi életűnk mily belső örvényére vet világot ez eset! Mikor fogunk eszmélni s építeni bár a pap a saját családjában amaz egyetlen kőszíklára, melytől nem lehet elszakadni!?

Vasúti kedvezményes jegyek. A nem állami tanárok és tanítók sokat emlegetett vágya mostanában nem teljesül. Az orsz. középiskolai tanáregyesület elnöksége megint járt ebben ügyben a kereskedelmi miniszteriumban, hol azonban nagyon csekély bíztatást kapott. Pedig a tanári állás különleges természete az arcképes igazolványok ügyében is méltányos eljárásra indíthatná a miniszteriumot, mert a tanár útazása nemcsak az ő szemhatárát tágítja, hanem közvetve az ifjuságét is. Ezért iparkodnak mindenütt minél többet útaztatni a tanárokat és minél nagyobb kedvezményben részesíteni a tanárok ilyetén vállalkozását.

Nyilvános köszönet. Nagybölöni Sikó Lajos septéri földbírtokos úr egyházunknak egy 250 kor. értékű kivűl-belűl aranyozott, gyönyörűen kidolgozott ezüst úrasztali kelyhet ajándékozott. Midőn egyházam nevében ezt a nemes áldozatkészséget a legnagyobb hálaérzetünk kifejezése mellett e helyen is megköszönöm, nem mulaszthatom el megemlíteni azon körülményt is, miszerint a nemes lelkű ajándékozó unitárius vallású s ezen nemes lelkű ténye által nemcsak Istennek tetsző dolgot cselekedett, hanem a vallási tűrelemnek és a ref. egyh. iránti tiszteletének is valóban szép példáját nyújtotta. — Ez oláh tengerben szílárdon álló ref. egyh.-községet, dacára, hogy filia vagy szórvány nélkűl áll, a vidéki intelligens családok mindig megbecsűlhetetlen pártfogásban részesítették, templomát gyakorta felkeresik, mely nemes példa a hívek vallásos búzgalmának fokozását és a magyar űgy melletti bátor kítartását eredményezte. Adja a mindenható Isten, hogy a kegyes adakozó és jó cselekedete is szolgáljon búzdító példáúl a híveknek. Szívemből kívánom, hogy áldozatkészsége legyen megjutalmazva az áldást osztogató Isten által. Köbölkút, 1907. május 27. *Horváth Odön* ref. lelkész.

HIVATALOS RÉSZ.

2287—1907. szám.

KÖRRENDELET

valamennyi elemi iskolát fentartó kollégiumunk méltóságos t. Előljáróságának, valamennyi nagytiszteletű Esperes úrnak és valamennyi egyházközség presbiteriumának.

Elemi iskolai tanítók próba-esztendeje tárgyában.

A folyó év április hó 5—6. napjain tartott konventi ülés 47. sz. határozatát teljes szövegében az alábbiakban azon felhivással közöljük, hogy azt tudomásul venni és ahhoz szigoruan alkalmazkodni méltóztassanak.

„A magyarországi református tanítók országos egyesülete 1906 augusztus 25-én Budapesten tartott nagygyűlésének 18. sz. határozatából kelt folyamodványa, illetőleg egyetemes tanügyi bízottságunk 5—1907. áprilisi jegyző-

könyvi sz. a. kelt indokolt javaslata alapján, tekintve, hogy az 1868. évi XXXVIII. törvénycikk 138. §-a szerint „a tanítók élethossziglan választatnak“ s egyházi törvényeink 428. §-a, illetőleg a második budapesti országos zsinat által alkotott s Őfelsége által Bécsben 1907. évi február hó tizennegyedikén jóváhagyott és megerősített VI. törvénycikk 26. §-a ugyanígy rendelkezik, s mindannyian egyértelműleg kimondják azt is, hogy „a tanítók hivatalukból csak a fegyelmi törvények szerint, rendes fegyelmi eljárás útján mozdithatók el“ (bár magát a próbaesztendőt sem a miniszteri rendeletek — 1878. évi 8330. sz., 1879. évi 32225. számu —, sem a következetesen fentartott egyházi gyakakorlat e törvényekkel ellentétben állónak nem tartották), egyetemes konventünk, a törvények egyenes rendelkezéséhez képest, a tanítóegyesület által kifogásolt próbaesztendőt jövőre úgy a pályázati hirdetésekből, mint a gyakorlatból végképen törlendőnek tekintvén, felhivja egyházkerületi közgyűléseinket, hogy az egyházközségeket az itt-ott még előforduló s régi szokáson alapuló eljárás beszüntetésére útasítsák.

Az erdélyi reform. egyházkerület igazgatótanácsának Kolozsvárt, 1907 junius 15-én tartott üléséből.

Br. Bánffy Dezső, elnök. — *Dr. Kálmán János*, tanügyi-előadó.

2287—1907. szám.

KÖRRENDELET

a nagyenyedi tanítóképző intézet Igazgatóságának.

A folyó évi április 5—6-án tartott konvent 45. sz. jkvi határozatát az alábbiakban azon felhivással közöljük, hogy azt tudomásul venni és ahhoz alkalmazkodni szíveskedjék:

„A magyarországi református egyházunk *tanító- és tanítónő-képző intézetei 1905—6. iskolai évi működéséről* szóló s az egyetemes tanügyi bizottság 3—1907. áprilisi jegyzőkönyvi száma alatt foglalt szakelőadói jelentést egyetemes konventünk tudomásul vévén, tekintettel a magántanulóknak pár helyen található nagy számára, ami különben sem egészséges jelenség, valamint a nyilvános tanulók számának újabbi örvendetes megnövekedésére is, felszólítja egyházkerületi közgyűléseinket, hogy a magántanításnak érintett tanintézeteinkben — különösen a tanítónőképző intézetekben — leendő korlátozása, esetleg megszüntetése iránt intézkedjenek.“

Az erdélyi reform. egyházkerület igazgatótanácsának Kolozsvárt, 1907 junius hó 15-én tartott üléséből.

Br. Bánffy Dezső, elnök. — *Dr. Kálmán János*, tanügyi-előadó.

Szám: 3211—1907.

KÖRLEVÉL

az egyházmegyék nagytiszteletű espereseihez.

Folyó évi 2467. sz. a. az új egyházi törvények életbeléptetése tárgyában kiadott körlevelünk azon pontja, mely szerint *„az egyházmegyei gondnokoknak gondnoki megbizatása* 1907. évi augusztus 1-én lejár“ — félreértésre adván alkalmat, ennek eloszlatása céljából értesítjük nagytiszteletű Esperes aait, hogy a kérdéses pont akként értelmezendő, hogy az egyházmegyei gondnokok a jelzett időtől kezdve egyházmegyei tanácsosi és tanácsbirói jog- és hatáskört töltenek be, de gondnoki címüket, illetve állásukat élethossziglan megtartják.

Kolozsvárt, 1907. julius hó 2.

Dr. Bartók György, elnök. — *Ifj. Péter Károly*, tí kár.

Szám: 257—1907.

Pályázat helyettes tanári állásra.

A kolozsvári ref. kollegium elöljársága pályázatot hirdet az 1907—8. isk. évre egy *helyettes tanári* állásra, melylyel az internátusi és convictusi helyettes felügyelő állás van összekötve.

Javadalma 1600 korona helyettes tanári fizetés s az internátus és convictus felügyelőségéért, melyett egy másik helyettes tanárral kell teljesítenie, az internátus és convictus felügyelő rendes tanára mellett, évi 300 korona tiszteletdíj s az internátusban egy külön szobából álló lakás fűtéssel, világítással és takaritással s a convictusban díjmentes élelmezés.

Pályázhatnak a *történelem—latin* vagy *történelem—földrajz* szakcsoportból képesített okleveles *ref.* vallású tanárok, vagy legalább szakvizsgálatot tett *ref.* vallású tanárjelöltek.

Az érettségi bizonyítványnyal, keresztlevéllel, a végzett tanulmányokat s az eddigi szolgálatot igazoló okmánynyal és orvosi bizonyitványnyal felszerelt s a kolozsvári ref. kollegium elöljáróságához cimzett folyamodványokat a *kolozsvári ref. kollegium igazgatóságához* kell beadni *1907. augusztus 1-ig.*

A megválasztott helyettes tanár állását 1907. *augusztus 30-án* köteles elfoglalni.

A kolozsvári ref. kollegium elöljáróságának 1907. junius hó 25-én tartott üléséből:

Becsek Lajos, kollegiumi gondnok, elölj. elnök. — *dr. Kálmán János*, főgimn. tanár, elölj. jegyző.

3219—1907. szám.

KÖRLEVÉL

az egyházmegyék nagytiszteletű Espereseihez és az összes egyházközségek tiszteletes kebli Tanácsaihoz.

Az egyházi adózásról szóló 1904. évi III. törvénycikk végrehajtása céljából az egyetemes Konvent által az adóügyi bizottság előterjesztése alapján hozott, idevonatkozó határozat értelmében fölkérjük a nagytiszteletű Esperes aait és az egyházközségek tiszteletes t. Presbiteriumait, szíveskedjenek a konventi határozatban megjelölt intézkedéseket az új törvények életbeléptetésének ideje (aug. 1.) után azonnal megtenni.

I.

1. A III. t.-c. 4. §-ában elrendelt *vagyonleltárt* a törvény kihírdetése után minden egyházközség presbiteriuma vegye azonnal munkába s a jelzett szakasz 1—3. pontjainak rendelkezéséhez képest mielőbb állítsa össze.

2. A törvény életbeléptetésétől kezdve az egyházközségek évi számadásaikat mindenütt polgári év szerint vezessék, szem előtt tartva a III. t.-c. 6. §-át, s ennek megfelelően a lelkészi, kántori és tanítói javadalmakat is polgári év szerint számitsák és illesszék be a számadásokba.

3. A III. t.-c. 8. §-ának 3-ik kikezdése értelmében egyházi adó *20 éven aluli egyháztagokra* ki nem vethető, sem személyük, sem családjuk terhére, kivéve, ha *önállók* és *külön vagyonuk* van és az egyházközségben *vagyon utáni adó* van életbeléptetve, vagy pedig *házasságban* élnek. Az ezzel ellenkező gyakorlat a törvény kihírdetésétől számitott két év alatt mindenütt megszüntetendő.

II.

Az egyházi adóteher csökkentésére szolgáló segélyezés 1908 január 1-ével vévén kezdetét, az 1907 évi állami költségvetésbe már felvett 1 millió és az 1908. évi költségvetésbe felveendő 2 millió, = 3 millió korona segély 70%-a az egyházi adóterhek csökkentésére szolgáló *„egyetemes adóalap“* címen a Magyar Földhitelintézetnél fog kezeltetni s a folyó számlakivonatokat az adóügyi végrehajtó bizottság előadója fogja felülvizsgálni.

A III. t.-c. 12—15. §-ira tekintettel figyelembe veendők a következők:

1. Azok az egyházközségek, melyek a segélyt igénybe venni óhajtják, a beadott kérvényhez csatolják a kérvény beadási évét megelőző *öt évnek egyházmegyeileg megvizsgált és jóváhagyott zárszámadását az esperes által hitelesített másolatban.* Tehát az 1907. év folyamán benyujtandó kérvények mellékletét az 1907. évet megelőző 1902., 1903. 1904., 1905. és 1906. évi zárszámadások fogják képezni.

A hol ezen évek zárszámadásaiból kimaradtak egyes állandó jellegű bevételek. illetve kiadások, mint pl. a lelkészi kántori, tanítói, lévitai javadalmak, a részükre adott földek jövedelme, természetbeli szolgáltatások értéke, tandíjak, termények, stb. ott a számadások az ezeket feltüntető s a presbiterium által ülésben hitelesített, az ehm. számvevő által felülvizsgált s az esperes aláírásával is igazolt pótszámadásokkal egészítendők ki.

2. A kérvényező egyházközségek az esperesi hiva-

tal által megküldött *rovatos iven* (melyeknek elkészítéséről és kinyomatásáról a konventi adóügyi bizottság gondoskodik) kimutatni kötelesek *névszerinti* felsorolással:

a) *az egyházközségi adófizetőket és ezek egyházi adóját* (terményeket, szolgálmányokat, stb. pénzértékre számítván át) azoknak az egyházi *adókönyveknek* alapján, amelyek szerint a gondnokok az adókat a kérvényezést közvetlenül megelőző évben beszedték, illetőleg amely adókönyvekbe az egyes egyháztagoknak a presbiterium által szabályszerűen kivetett adója névszerint bejegyeztetett.

b) a III. t.-c. 13. §-ában foglalt *adókulcs* mellett minden egyházközségben az *új egyházi adókivetést* feltüntető kimutatást el kell készíteni, a kérvényezési évet megelőző évben volt egyházi adót fizetők névszerinti s az *új adókulcs* szerint reájuk eső adó feltüntetésével.

Az 1907. évben kérvényező egyházközségek tehát az 1906. évben volt *adóalanyokat* és ezek *adóját* tüntetik fel.

Azoknak az egyházközségeknek azonban, amelyek a III. t.-c. 13. §. 2-ik bekezdésében levő vagylagosság szerint kívánják az adócsökkentési segélyt igénybe venni: a *régi* és a *normál* adókulcson kívül még be kell terjeszteniök az *általuk életbeléptetni szándékolt új adókulcsot* is. Ezek az egyházközségek csak akkor folyamodhatnak, amikor az egyházmegye jóváhagyta *adókulcsukat* s ennek alapján készített *részletes, névszerinti* számításaikat. Kötelességük lesz tehát életbeléptetni szándékolt adókulcsukat *egyénenkénti* alkalmazásban kidolgozni, az egyházmegye által jóváhagyatni és úgy csatolni kérvényükhöz.

A jelzett kimutatások két-két eredeti példányban állítandók ki, amelyek egyike az egyházmegye levéltárában őrzendő meg.

c) A kérvényező egyházközségek csatolni tartoznak még a kérvény beadási évére — tehát az 1907. évben folyamodók az 1907. évre — vonatkozó, megerősített és hitelesített *költségvetéseiket,* valamint a tisztviselők szintén megerősített és hitelesített *díjlevelét* minden tételükben pénzértékre számítva.

Az átszámitások módozotaira nézve az egyöntetű eljárás előkészítésével, valamint a nyomtatványok rovatainak megállapításával az egyetemes adóügyi bizottság bizatott meg, azzal az útasítással, hogy a *termény és munkaszolgáltatások* pénzértékének megállapításánál azokat a *zónák szerint* feltüntetett értékeléseket vegye alapul, melyeket a *legutolsó öt évre* nézve az orsz. statisztikai hivatal, illetőleg a m. kir. földmivelési miniszterium kimutatott.

A lelkészi és tanítói fizetések kiegészítésénél történt állami értékelések változás alá nem esnek.

A fennebbiek szerint tehát az adócsökkentésért folyamodó egyházközségek kérvényeihez csatolandók: 1. *öt évi zárszámadás,* a papi, tanítói stb. javadalmakra vonatkozó *pótszámadásokkal* kiegészítve; 2. az egyházközségek adófizetőinek és az általuk egyenként fizetett egyházi adóösszegnek névszerinti *kimutatása;* 3. *az új egyházi adókivetést* feltüntető kimutatás, mely a kérvényezési évet megelőző esztendő egyházi adófizetőit és ezek egyházi adóját sorolja fel névszerint; 4. a régi és a normál adókulcs mellett az életbeléptetni szándékolt *új adókulcs* s az ennek alapján eszközölt számítás; 5. a kérvényezési év *költségvetése;* 6. a tisztviselők *díjlevelei.*

Az adóalap kezelésére, a segélykérvények elbirálására és a segélyezés összegére nézve javaslattételre az egyházkerületek által választott tagokból *„adóalap végrehajtó bizottság"* alakíttatik, mely elnökét a maga kebeléből választja meg.

A beadandó segélykérvényeket és mellékleteiket a konvent által kiküldött elnökből s egy egyházkerületi és egy egyházmegyei kiküldöttből álló *küldöttség* vizsgálja meg. Ez a küldöttség az egyházmegyék területén alkalmas helyen tárgyalja az illető egyházmegyéből beadott s felszerelt kérvényeket, szükség esetén behivja a lelkészeket a gondnokokkal s esetleg két-két presbiterrel. Ez a küldöttség aztán átvizsgálja, szükség esetén helyesbiti, igazolja a kimutatásokat s ajánlattal terjeszti föl a kérvényeket a végrehajtó bizottsághoz, mely esetleg még végleges javaslattétel előtt szakembert is küldhet ki az előtte talán nem egészen elfogadható adatok megvizsgálására.

A végrehajtó bizottság segélyezési javaslatai fölött az egyetemes konvent határoz és a segélyösszegek csak a konvent döntése után folyósittatnak.

Midőn e nagyfontosságu s egyházközségeink jövő fejlődését mélyen érintő ügyre, illetve az ezen ügyben teendő intézkedésekre felhivjuk nagytiszteletü esperes aai figyelmét, egyuttal felkérjük nagytiszteletü esperes aait, hogy sziveskedjenek a lelkészeket a munkálatok összeállításánál még netalán szükséges utbaigazitásokkal ellátni, esetleg őket értekezletre összehivni és velük a felmerülő kérdéseket megbeszélni, szóval: minden lehetőt megtenni a végből, hogy egyházközségeink az uj törvény által biztositott segélynek mielőbb birtokába juthassanak.

Ha az értekezlet valamely vitás kérdésre nézve nem tudna megállapodásra jutni: méltóztassék Nagytiszteled igazgatótanácsunkhoz fordulni felvilágositásért.

Kolozsvárt, 1907 julius hó 2.

Dr. Bartók György, elnök. *Ifj. Péter Károly,* titkár.

2990—1907. szám.

KÖRLEVÉL

a kollégiumok méltóságos t. Előljáróságaihoz.

Tudomásvétel és kihírdetés céljából közöljük a méltóságos t. Előljárósággal, hogy a nagyméltóságú vallás- és közoktatásügyi Miniszter úr 59056—1907. sz. a. következő pályázati hírdetést küldötte igazgatótarácsunkhoz:

„*A cs. és kir. konzuli akadémiába* az 1907—908. tanév kezdetén új növendékeket fognak fölvenni; ugyanekkor, évi 2600, illetőleg 2000 koronás állami alapítványi helyek is töltetnek be; ezek közül az utóbbiakat kiválóan érdemes és arra szoruló pályázók esetleg már az akadémiába való belépésükkor nyerhetik el.

Az akadémián a konzulátusi szolgálatra való kiképzés általában véve valamennyi hallgatóra nézve egyformán történik. Nyelvek tekintetében annyiban van különbség, hogy az akadémián keleti és nyugati szakosztály van. A keleti szakosztályban az általános tantervbe felvett tárgyakon kívül a törököt, valamint az arab és perzsa nyelvet is tanítják, ez utóbaiakat azonban csak abban a terjedelemben, amennyiben a török nyelv elsajátításához szükségesek.

Egyes növendékek a szükséglethez képest a tanfolyam utolsó két évében külön kiképzést nyernek a chinai, illetve az orosz nyelvben.

A tanfolyam tartama valamennyi akadémiai hallgatóra nézve öt esztendő.

Egy-egy növendék ellátási költsége 2600 koronában van megállapítva. mely összeg egységes átalányt képez és két egyenlő félévi részletben, október hó 1-én és március hó 1-én, előlegesen fizetendő be.

Állami dotátiót élvező növendékek csak a dotátiójuk és a fenti ellátási költség között levő esetleges különbözetet fizetik.

Minden növendék köteles az akadémiába való belépésekor egyszersmindenkorra 240 kor. fölszerelési járulékot fizetni s meghatározott mennyiségü fehérnemüt, lábbelit és toilette-eszközt magával hozni.

Az akadémikusok az intézettől a tanításon kívül lakást, élelmezést, fűtést, világítást, kiszolgálást, gyógykezelést és teljes ruházati fölszerelést is kapnak.

Oly folyamodók, kik a konzuli akadémiába való fölvételre csak állami javadalmazásban való részesülés esetére pályázhatnak, kötelesek ezt folyamodványukban külön megemlíteni.

Az akadémia keleti szakosztályába sorozott állami javadalmazásban részesülő növendékek közül azok, kiket a tanulmányi vezetőség az első tanév bevégeztével végleg ebbe a szakosztályba besoroz, a második tanév elejétől kezdve a magasabb, 2600 koronás állami javadalmazásban részesülhetnek. Ezt a kedvezményt a negyedik tanév ele-

jétől kezdve a rendelkezésre álló alapokhoz képest azok a növendékek is nyerhetik el, kik magukat a chinai nyelv tanulására a két utolsó évben kötelezik.

Oly pályázók, akik már előre lemondanak a keleti osztályba való besorolásról, ezt folyamodványukban határozottan megemlíteni kötelesek.

Fölvételi föltételek:

a) magyar, vagy osztrák állampolgárság;

b) valamely magyar, vagy osztrák gymnasiumtól nyert érettségi bizonyítvány;

c) a német és francia nyelv birása.

A magyar korona országaiból származó pályázók kötelesek a magyar nyelv ismeretét kimutatni.

Más nyelvekben való netaláni jártasság a fölvételi folyamodványban megemlítendő.

A folyamodványhoz a következő okíratok csatolandók:

I. Az életkor kimutatása;

II. honossági bizonyítvány;

III. himlőoltási bizonyítvány;

IV. egészségi bizonyítvány. Ennek a bizonyítványnak, mely egy közegészségügyi szolgálatban álló közeg által állítandó ki, határozottan ki kell fejeznie azt, hogy a pályázó teljesen egészséges és semmiféle testi hibája nincs;

V. a végzett gymasiumi tanulmányokról szóló összes bizonyítványok, ideértve az érettségi bizonyítványt is;

VI. a c) alatt említett nyelvek elsajátításáról szóló bizonyítványok;

VII. oly folyamodókra nézve, kik kijelentik, hogy a konzuli akadémiába való fölvételre csak állami javadalmazásban való részesülés esetére pályázhatnak, vagyoni viszonyaikra vonatkozó okíratok csatolandók;

VIII. végül minden pályázóra vonatkozólag szülei, vagy gyámja részéről egy nyilatkozat mutatandó be, hogy a rendszeres költségeket, illetve a VII. alatt említett folyamodóknál az állami dotátióra fizetendő különbözetet — viselni képesek.

Azok a t. c. szülők és gyámok, akik fiaiknak, vagy gyámoltjaiknak a konzuli akadémiába való fölvételét óhajtják, erre vonatkozó, szabályszerü bélyeggel ellátott s a császári és királyi Ház és a külügyek közök miniszteriumához Bécsbe intézett folyamodványaikat f. évi julius hó 1-től szeptember hó 1-ig tartó idő alatt az akadémia igazgatóságánál (Bécs, IX., Weisenhausgasse 14/a. sz.) tartoznak benyujtani.

Az előírt fölvételi vizsgálatra, melyek minden év szeptember, vagy október havában előre meghatározott napon a cs. és kir. konzuli akadémia épületében tartatnak meg, csak azokat a pályázókat bocsátják, kik a fent felsorolt okíratokat mellékelték.

A fölvételi vizsgálat tárgyai:

I. Szóbeli vizsgálat:

a) Általános történelem a westpháliai békekötéstől az 1878-ik évi berlini kongresszusig, különös tekintettel az osztrák-magyar monarchiára;

b) francia nyelv és más, a fölvételi folyamodványban felsorolt nyelvek;

c) magyar állampolgárok részére a magyar nyelv.

II. Irásbeli vizsgálat:

a) Német dolgozat adott tárgyból;

b) fordítás németből franciára és

c) franciából németre.

A pályázók fölvétele felett a császári és királyi Ház és a külügyek közös miniszteriuma határoz.

Bővebb felvilágosítást a cs. és kir. konzuli akadémia igazgatósága nyújt."

Kolozsvárt, 1907 junius hó 25.

Bartók,
elnök.

Dr. Kálmán János,
tanügyi-előadó.

2556—1907. szám.

KÖRLEVÉL

a kollégiumok méltóságos t. Előljáróságaihoz.

Értesítjük a méltóságos t. Előljáróságot, hogy igazgatótanácsunk Tankó Béla szászvárosi kollégiumi vallástanár aának *„A főbb vallások története és a keresztyén egyház története a reformációig"* c. vallástani tankönyvét megfelelő szakbirálat alapján fenti számú határozatával a gimnázium V. osztályának használatára engedélyezte.

Az erdélyi reform. egyházkerület igazgatótanácsának Kolozsvárt, 1907 junius hó 15-én tartott üléséből.

Br. Bánffy Dezső,
elnök.

Dr. Kálmán János,
tanügyi-előadó.

Szám:

MEGHIVÓ.

A dési református egyházmegye közgyűlésének tisztelt tagjait folyó hó 12-én délelőtt 9 órára Désre a ref. fiúiskola tanácstermében tartandó közgyűlésre tisztelettel meghívom.

Tárgyai:

1. Ima
2. Megnyítás.
3. Közgyűlés megalakúlása.
4. A zsinati törvények kihírdetése, életbeléptetése, ezzel kapcsolatban a Prot. Lap ídei 25. számában közzé tett I.—XV. sz. igazgató tanácsi körrendeletek tárgyalása, s azokban elrendelt választások megejtése.
5. Jelentés az egyházm. tanács működéséről.
6. Az egyházmegye 1906. évi számadásának megvizsgálása.

Előző nap julius 11-én délután 4 órakor a fent említett helyiségben előkészítő tanácsülés tartatik, melyre az egyházmegyei tanács tagjait tisztelettel meghívom.

Magyarberkeszen, 1907. julius 1-én.

Papp István,
esperes.

Szám: 360—1907.

MEGHIVÓ.

Kézdi református egyházmegyénk közgyűlését van szerencsém *f. évi julius hó 15-ére* (tizenötödikére, hétfő) d. e. 10 órára, Kézdivásárhelyre, a tanácsház termébe összehívni.

Tárgysorozat:

1. Ima.
2. Elnöki megnyító.
3. Megalakúlás.
4. Lelkipásztor és énekvezér aafiak bekebelezése.
5. Főgondnok aa beiktatása.
6. Főjegyző aa jelentése az egyházmegyei tanács időközi működéséről.
7. Az új egyházi törvények kihírdetése s ezek életbeléptetése érdekében a Méltóságos Igazgatótanács által a hivatalos lap f. évi 25-ik számában kiadott I. II. III. V. VI. VIII. IX. X. XI. XII. XIII. XIV. XV. sz. körleveleinek, az egyházmegyei tanács vonatkozó javaslataival kapcsolatos tárgyalása s a kivánt intézkedések során egy egyházi és egy világi kerületi képviselőválasztás (III. sz. körlevél).
8. Esperes jelentése a f. évi vizsgálatról, a hittan és egyházi ének évzáró vizsgálatainak eredményéről s ennek alapján intézkedés a hittan és egyházi ének tananyagainak ujabb beosztása és a tankönyvek meghatározása.
9. Az egyházmegye múlt évi számadásának felülvizsgálása s jövő évi költségelőirányzatának megállapítása.
10. Szórványoknak az anyaegyházközségekhez beosztása tárgyában kelt javaslat tárgyalása.
11. Országos közalap tőke-kamat segély és más folyamodványok tárgyalása.
12. Leíratok, beadványok, előterjesztések és indítványok tárgyalása.

Megjegyzés: Ezen meghívó egyházmegyei rendszabályaink 12. §.-a értelmében a világi képviselő atyafiakkal haladéktalanúl közlendő.

Alsócsernáton, 1907. junius 25.

Bodor Géza,
esperes.

Nyom. az „Ellenzék" könyvnyomdájában Kolozsvárt, Szentegyház-utcza 22. szám.

X. Évfolyam. *28-ik szám.* *Kolozsvárt, 1907. julius 11.*

Erdélyi Protestáns Lap

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő:** NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 12 kor. félévre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Az egyházmegyei közgyűlés és — tanács jog és hatásköre.

Egyházkerületünk Igazgatótanácsa folyó év junius hó 15-én tartott üléséből egyebek közt arra is felhívta az egyházmegyéket, hogy az egyházmegyei közgyűlés és az egyházmegyei tanács autonom jog- és hatáskörének szabályozása tárgyában javaslatot készítsenek és terjesszenek föl.

Nagyon fontos, következményeiben messze kiható, mondhatni életbe vágó kérdés, melynek miként leendő megoldásától függ igen sok tekintetben egyházkerületünknek s egyházi ügyeinknek jövő fejlődése, esetleg hanyatlása. S épen azért kivánatos lett volna, a rövid lejáratú idő helyett, a kérdést fölvetve, előbb alkalmat nyújtani annak minden tekintetben megbeszélésére s csak azután kérni be a javaslatokat. De így is van elég idő, az ügyre vonatkozó vélemények nyilvánításához. Kezdjük meg tehát mind annak jóakaratú elmondását, valamivel e fontos ügyet előbbre vihetjük.

Midőn a felvetett kérdést elbírálni s helyes megoldásra juttatni akarjuk, előbb tisztában kell lennünk azon másik kérdéssel, van-é szükség az egyházmegyékben egy a közgyűléssel azonos jog- és hatáskört gyakorló testületre? Igy vetve fel a kérdést, arra csak tagadó választ adhatunk, mert az azonos jog- és hatáskörrel biró felek igyekeznek egymásfölé emelkedni, s az egyiknek győzelme a másiknak legyőzése nélkül szinte elképzelhetetlen. De ha azt kérdezzük van-é szükség az egyházmegyékben egyházmegyei tanácsokra? Erre már minden habozás nélkül, határozott igennel tudok felelni. Immár egynegyed százada annak, hogy Királyhágon innen és túl bőséges alkalmam volt az egyházmegyék adminisztratiójával nemcsak teljesen megismerkedni, de abban segédkezni és részt is venni; tapasztalataimon nyugvó meggyőződéssel állíthatom tehát, hogy minden tekintetben megnyugtatóbb, ha a közgyülések közötti időszakban felmerülő fontosabb és halasztást nem türő ügyeket nem egyesek, hanem ezekkel együtt a közgyűlések bizalmából melléjök rendelt hivatalos és választott tanácsosok intézik. S így állítva föl a tételt alig hiszem, hogy volna elfogulatlan ember, ki azt velem együtt nem osztaná.

És mégis azt kell tapasztalnunk, hogy egyházkerületünkben napról-napra növekedik a tanács ellenesek száma, más egyházkerületekben pedig olyanféle érzelemmel gondolnak arra, mint egykor a világ, a híres velencei 10-ek tanácsára. S valljuk be őszintén nem is alaptalanúl, mert eddigi szervezetünk vagy mondjuk szokásaink szerint közöttünk az egyházmegyei tanács nem az volt aminek kellett volna lennie, hanem minden mindenekben, ellenben az egyházmegyei közgyűlés tényleg egy olyan jog- és hatáskör nélküli intézmény volt, amelyet komolyan számba sem lehetett venni.

Például melyik egyházmegye közgyűlése tárgyalta valaha az iskolák államosítási ügyét, melyik foglalkozott valaha az egyes egyházi birtokok adásvételével, az egyházak kölcsön ügyével vagy a nagyobb építkezésekkel és új teherviselési határozataival? Mindezekről csupán említés tétetett a főjegyző által szerkesztett beszámolóban. És hogy a dolog még kedélyesebb legyen, a közgyűlés hűséges mameluk módjára hálás köszönetet is mondott a főjegyzőnek, hogy ezen első rendben fontos ügyek felemlítéséről nem feledkezett meg és azután a tanácsnak amiért a közgyűlés jogait és kötelességeit gyakorolva, őt magát továbbra is nyugodni hagyta.

És ellenszenvesekké lettek a tanácsok nem csupán azért, mert a közgyűlés jogait gyakorolva a tényleg fölé emelkedtek, hanem azért is, mert nyilvánosság nélkül működtek. Félre ne értessem, nem azt jeleuti ez, mintha a tanács zárt üléseket tartott volna; nem! hanem azt, hogy a tanácsülés idejéről a tanács tagjain kívül senkinek, még az érdekelt feleknek sem volt tudomása s úgy nem volt módjuk és alkalmuk a tanácskozást legalább is végig hallgatni.

S mi lett az ily értelmű tanácsok működésének eredménye? Nem tagadom, hogy sok jó, sok áldás; de azt sem lehet elhallgatni, hogy sok féltékenység, sok tájékozatlanság, sok felületesség, sok méltatlan gyanúsítás és ellenszenv.

Mit kínlódjam s törjem a fejemet! szólt

magában az egyik; ott van a tanács, ha véletlenül eltaláltam a dolog nyitját, felterjesztésünket helyben hagyják, különben pedig visszaküldik, s megírják hol van a hiba; tájékozatlanságomat senki sem tudja meg, itthon pedig azt mondom az atyafiaknak, hogy jó volt az először is megkészítve stb. S tegyük itt kezünket a szivünkre és valljuk meg de igazán, hogy annak a szegény vidéki papnak nagy tájékozatlanságán még csodálkozni sem lehet, mert soha nem volt alkalma, az egyes egyházak ügyei felett való tanácskozásokból tanulságot meríteni. Nyilvánossá kell tehát tennünk, még a tanácsüléseket is, hogy a félre értéseknek, hátmegetti sugdosódásoknak mindenkorra útját vágjuk, s teljes bizodalom legyen fölfelé és lefelé.

S épen ezért őszinte örömmel kell üdvözölnünk az Igazgatótanács elhatározását, mely által módot és alkalmat adott a régi visszásságoknak remélhető megszüntetésére, s arra hogy az egyházmegyei közgyűléseken a régi tespedést erőteljes, mozgalmas élet váltsa fel.

A kibocsátott körlevélben két vezéreszme domborodik ki főképen, az egyik az egyházmegyei tanács intézménynek fentartása, s a másik az egyházmegyei közgyűlés autonom jog- és hatáskörének bővítése. Lehetséges-é e két vezéreszmét anélkűl valósítani meg, hogy az emberi természetben rejlő egymásfölé kerekedni törekvés egyszer s mindenkorra begátoltassék?

Nézetem szerint igenis lehetséges és pedig két uton-módon. Legkényelmesebbnek s legegyszerübbnek látszik ezek közül taxative felsorolni, hogy mely ügyek hova tartoznak? melyek tartoznak a közgyűlés és melyek a tanácsülés elé.

Ennek azonban — nem is szólva arról, hogy minden előfordulható ügyet egyenként felsorolni képtelenség — lenne egy nagy szépséghibája, egy lényeges, de aligha óhajtott következménye. Az, hogy akármint ürgetjük-forgatjuk is a dolgot ez esetben s végsummájában újból az maradna az egyházmegyei tanács ami volt, rivális hatóság, állam az államban, egyházmegye az egyházmegyében. Ezen ütköző pontot a másik uton és módon kerülhetjük ki, nevezetesen két elvi kijelentéssel, az egyik nemcsak hogy teljesen kibővítené az egyházmegyei közgyűlések autonom jog- és hatáskörét, de mindenkorra biztosítaná annak sértetlenségét. A másik pedig megszabná a tanács jog- és hatáskörét. Amaz röviden ekként formulázható: »Minden egyházmegyei, egyházi és iskolai ügy intézése — a birósági hatáskörbe utaltak kivételével — az egyházmegyei közgyűlés jog- és hatáskörébe tartozik«. Ami más szóval azt teszi, hogy a közigazgatási ügyeknek ellátására az egyházmegyéken kizárólag csak az egyházmegyei közgyűlés jogosúlt.

De mi lenne akkor az egyházmegyei tanáccsal? Ez is megtalálná a maga muukakörét csakhogy egy kissé alárendelt formában. Igen helyesen mondja ide vonatkozólag az Igazgatótanács, hogy az egyházmegyei közgyűlés csak ritkán összehívható testület, ami más szóval azt teszi: az ügyvitel folytonossága mulhatatlanul megköveteli egy olyan intézménynek, vagy közigazgatási szervnek létesítését, mely a közgyűlés nevében és megbízásából *a halasztást nem türő ügyeket* egyik közgyűléstől a másikig intézze, felelősség mellett s olyképen, hogy az egyházmegyei tanács minden általa elintézett ügyről, a jegyzőkönyv felolvasásával, tehát részletesen jelentést tegyen a legközelebbi közgyűléshez, kérve az általa hozott határozatoknak és intézkedéseknek helybenhagyó tudomásul vételét. S mindezek a közgyűlés jegyzőkönyvébe külön számok alatt bevétetnének.

E két elvi kijelentés hozná létre szerintem a teljes egyensúlyt, így lenne igazán kibővítve és meg is oltalmazva az egyházmegyei közgyűlések jog- és hatásköre.

Igen de itt egy másik bökkenőre akadtunk: melyek a halasztást nem tűrő ügyek? Megvallom, hogy e kérdésre már alig lehet kimerítően részletező feleletet adni, legfeljebb ha azt mondjuk: azok amelyeknek gyors el nem intézéséből az egyháznak vagy iskolának kára származik. Vannak azután úgynevezett folyó, vagy folyamatban levő ügyek, ezeknek elintézése már nem halasztathatlan de a folytonosság s a jó rend hozza magával, hogy mégis mielőbb el lesznek látva, ezeket is elintézheti az egyházmegyei tanács, bár szerintem nem kivétel nélkül. Ide lehetne még sorozni azon eseteket is midőn az egyházmegyei hivatalos vizsgálat nagyobb mérvű hiányt, fogyatkozást fedez föl, vagy valahol nagyobb zavarok keletkeznek, ily esetekben is az egyházmegyei tanács lenne hivatva, hogy úgy mondjam az első segélynyujtásra, a vizsgáló bizottság után. Ide lehet végül sorozni a felsőbb rendeletek végrehajtásának ellenőrizését és foganatosítását, javaslatoknak készítését, a közgyűlési tárgyaknak előkészítését, bár ez utóbbit szerintem célszerübb lenne lehetőleg szakreferensekre bízni, kik rendes jegyzőkönyvi javaslat benyujtása mellett ismertetnék meg az ügy állását, mert eltérő vélemény esetén, nem a tanácsot, csupán az előadót szavazná le a közgyűlés. És ez is igen fontos momentum.

És van még egy amiről semmi szín alatt sem szabad megfeledkezni, t. i. hogy az egyházmegyei tanácsülésekre múlhatatlanúl meghivandó legyen az érdekelt egyházaknak lelkésze és gondnoka, hogy ha rólok lesz a határozat, ne nélkülök legyen az. Igy lenne elérve a nyilvánosság s elkerülve sok gyanusítás és félreértés.

Összefoglalva az elmondottakat véleményem a következő:

Mondassék ki, hogy egyházkerületünk

I-ször az új egyházi törvények I. cikkelyének 46. §-át a maga egészében életbe lépteti és alkalmazza.

II-szor. Mondassék ki a) *hogy a halasztást nem türő, kivételesen sürgős ügyek* például a fel-

merülő zavarok, hiányok megszüntetésére vonatkozó első intézkedések megtétele feltétlenül; az adásvételi, átiratási, építkezési és kölcsön ügyek csak azon esetben, ha velök közgyűlésig várni nem lehet, s ekkor is az illető egyház gyűlésének határozottan kifejezett kívánságára, továbbá

b) *a folyó ügyek,* ide tartoznak a tagosítási ügyek, az egyházi költségvetések és számadások, ha rendben találtatnak, s az egyház fejlődését túlzott és szükségtelen kiadásokkal s nagyobb új terhekkel nem akadályozzák, vagy sok hátralékot nem mutatnak fel, amikor is közgyűlés elé terjesztendők; ide tartoznak továbbá a felsőbb hatósági rendeleteknek miként leendő végrehajtása, s ennek ellenőrizése -- mindezek az egyházmegyei közgyűlés nevében és megbízásából az egyházmegyei tanács által is tárgyalhatók és elintézhetők, de azon kötelezettséggel, hogy az ülésre az érdekelt egyházaknak lelkésze és gondnoka tanácskozási joggal meghívandó, s hogy az ekként hozott jegyzőkönyvi határozatok és intézkedések a legközelebbi egyházmegyei közgyűléshez mulhatatlanul s egyenkint és részletesen bejelentendők, külön-külön jóvá hagyó tudomásvétel végett.

Retteg, 1907. julius 6.

Sófalvi Károly, esperes.

Az epilepsziások koloniájáról.

(Folytatás.)

Talán sötét e kép s túlvigasztalannak látszik, amellyel a szegényebb, ú. n. kisemberek soraiból kikerült epilepsziások helyzetét bemutattam. Igaz, hogy sötét. Nekem fájdalmas is, de hogy a valóságnak igaz, hű kifejezője, semmi sem mutatja megfelelőbben, mint az a körülmény, hogy a társadalomnak úgynevezett előkelő osztályaihoz tartozó epilepsziás betegek sorsáról sem mondhatok több jót. Csak a családi helyzet és a gondosabb orvosi ápolás rendszeresebb volta az, ami kedvezőbb körülmény, de egyébként, a szegény beteg épen úgy érzi,hogy nyomorúságos bajával önmagának és másnak is teher s hogy a legközvetlenebbül hozzátartozókat kivéve, mindenki idegenkedik és elfordul tőlük.

Mint magyar és református lelkész, sajnosan ismerem el, hogy az epilepsziás betegeknek e szomorú állapota ma már csak Magyarországon és — talán ez is a sokszor emlegetett paritás kedvéért — Ausztriában észlelhető így. De Angolország, Belgium, Hollandia, Dán-, Svéd-, Norvég-, Franciaországok, sőt immár két esztendő óta Oroszország is, boldogan mutatjhatják fel az emberi könyörülő jóság és krisztusi szeretet ama fenséges alkotásait, amelyek az epilepsziások részére otthont nyújtanak, kellő gondozást biztosítnak s nekik az isteni akaraton való megnyugvás mellett, hasznos munkásságra és az élet szelidebb örömei élvezetére is alkalmat és lehetőséget adnak.

Mert az egészen bizonyos, hogy e szerencsétlenek javára végtelen sokat tett az említett országokban a munkás és könyörűlő szeretet, azon tapasztalat alapján, hogy: «kellő ápolás, szakszerű orvosi kezelés, rendszeres foglalkoztatás az epilepsziásoknak számát csökkentheti, sőt jó időre azokat meg is szüntetheti és az epilepszia további kifejlődését, a testi és lelki zűllés tüneteit megakadályozhatja, vagy legalább késleltetheti».

Az alábbiakban egyik világhírü epilepsziás menhelyet, illetőleg kolóniát ismertetek. De, hogy ezt tehessem, elkalauzolom szeretett olvasóimat messze... messze. Vesztfália bérces tájainak egyik kies részébe, a teutoburgi hegyek közé, hol csendes hajlásu völgyek ölén gazdag mezők termik a szántóföld áldásait s a rengeteg bükk-erdők galyai közt átsuhanó szellő, történelmi idők emlékeit suttogja el a harcias germán ősök késő unokáinak.

A hagyományok szerint épen itt folyt le az a hatalmas ütközet, amely a római birodalom egykori hadvezére, Varus s a szászok által támogatott Nagy Károly seregei között döntő csatát képezett. Akkor véres harcok szintere, hol a hadak istenei is csak addig a pillanatig találtak lakást, amig a nekik szánt áldozatok füstje elszállt és ma — *Béthél* e hely neve. Nem a bosszuálló, irtóztató hanem a könyörülő szeretet szent Istenének állandó lakozása van itt.

Béthél egy hatalmas kolonia Bielefeld város tőszomszédságában. Bielefeld pedig k. b, 18000. lakójával, ipari és közművelődési telepeivel, közgazdasági intézményeivel jelentős szerepre tett szert Veszifália közéletébe. Mindemellett Béthél szerezte meg nagy hírnevét, s ez az epilepsziás kolonia, a várost uraló Sparrenburg nyugati lejtőjével kezdődő mintegy 2000 hektár földterületen szorványosan épült intézmény. Egy része tömött, város-szerű építkezéssel, a melyben csinos utcasorok mentén épültek a földszintes és emeletes pavillonszerű házak. Tovább pompás mezők közén, vagy árnyas erdők lombjai közt emelkednek ki a formás épületcsoportok, melyek a hivatali-adminisztráció ipari, gazdasági, kereskedelmi, vagy éppen köznevelési célok szolgálatára való alkalmatosságok is, önként értetődvén az, hogy a betegek modern gyógy- és üdülőhelyeiről, lakásairól a kezelő, t. i. orvosi és ápoló-személyzet lakóhelyeiről megfelelőn van gondoskodva.

A Béthél név, bibliai név. Jelentése: az Isten háza. Valóban ez. Hol a szeretet lakik, ott az Isten lakik. S hol lakozna méltóbban mint éppen eme hajlékokban, a melyeknek bibliai neve egyúttal vonatkozás mindenik épület közelebbi rendeltetésére? Igy Eben-Ezer, a legelső kis kunyhó, hol a kezdetén így sohajthatott fel a hálaadó szív: »Eddig megsegített az Úr!« Zoár, Nain, Tábor, Berseba, Bethánia, Bethabara, Magdala, Sion, Gibeon, Hermon, Arimathia stb. stb. nevek kalaúzolnak végig azon az úton, a melyen mintegy 120 gyönyörű épületben nemcsak szájjal, hanem élettel és cselekedettel predikálják, miszerint az ember szép rendeltetése az, hogy szeretettel legyen szolgálatokra azoknak a kik az élet keresztjeit hordozzák.

Tóthfalusi József.

(Folyt. köv.)

ISKOLA.

—

Értesítés

az erdélyi ev. ref. egyházkerület kolozsvári theologiai fakultásáról az 1907—908. tanévre vonatkozólag.

1. Az 1907—908. tanév ünnepélyes megnyítása szeptember hó 15-én vasárnap d. e. 11 órakor lesz a fakultás épületének dísztermében. A rendes előadások szeptember 16-án kezdődnek.

2. A felvételért való folyamodványok érettségi bizonyítvánnyal, illetőleg annak hítelesített másolatával, vagy leckekönyvvel (index), hítelesített adókönyvi kivonattal és családi értesítővel felszerelten és a fakultás igazgatóságához cimzetten *folyó évi augusztus hó 24-ig* küldendők be. Később érkezett folyamodványok nem vétetnek tekintetbe. A folyamodványok felzetén megjelölendő a folyamodó lakása és utolsó postája.

A folyamodók a beadásra kitűzött határidő után 8 nap alatt értesíttetnek folyamodványaik miként elintézéséről.

A volt növendékeknek, a mennyiben nem jótéteményesek, elég csak levélben jelentkezniök.

Az állami jótéteményes bölcsészet-halgatóknak évről-évre kell folyamodniok, a 2. pontban jelölt módon szerelve fel folyamodványaikat s azokat a Nagyméltóságú vallás- és közoktatásügyi Miniszter úrhoz intézetten, a fakultás igazgatóságához kell beküldeniök. A ki azonban *augusztus 24-ig* nem jelentkezik, vagy nem folyamodik, eltávozottnak tekintetik s helye mással töltetik be.

3. A 70—1906. ehker. közgyűlési jegyzőkönyvi határozat szerint *a theologus ifjak* részére a következő jótétemények vannak: a) tandíjmentesség; b) a nagyenyedi Bethlen-kollégiumtól járó tizenöt 200—200 koronás és egy 180 koronás ösztöndíj; c) tiz (10) kedvezményes hely negyedrész ellátásidíj fizetés ellenében; d) 30—40 kedvezményes hely egész ellátásidíj fizetés ellenében; e) negyven (40) kedvezményes hely fél ellátási díj fizetés ellenében; f) a fakultás által előírt egyetemi leckeórák után a fakultás által fizetett egyetemi tandíjak; g) ünnepi követségek.

A theologiai tanfolyamra a bentlakásba és tápintézetbe való felvételnél és mindennemű jótétemények odaitélésénél az egyenlő előmenetelt és magaviseletet tanusító s egyenlő családi és vagyoni viszonyok között élő ifjak közül az erd. ref. egyházkerület kötelékébe tartozó szülőknek s ezek között is a lelkészeknek, tanároknak s felekezeti tanítóknak és kántoroknak gyermekeit elsőség illeti meg.

A Bethlen-kollegiumtól járó ösztöndíjakra csak oly theol. ifjak ajánlhatók és vehetők fel, akiknek megelőző félévi leckekönyve feltétlenül általános jeles (1), magaviselete példás, szorgalma kitartó. Egyenlők között előnyben részesítendők a nagyenyedi Bethlen-kollegiumban tanult ifjak. Ez ösztöndíjakra felajánlhatók a theol. fakultás I. évi tanfolyamára beiratkozott olyan ifjak is, akiknek érettségi bizonyítványa általános jeles (1.)

A negyedrész ellátási díj — jelenleg évi 50 K — fizetésének kedvezményében csak oly ifjak részesíthetők, akiknek osztályzata általános jeles (1), vagy legfeljebb csak azért általános jó (2), mert osztályjegyeik között két jó van; ujonnan jövő ifjak a tanév első felében meg nem nyerhetik ezt a kedvezményt, valamint nem részesedhetnek benne azok sem, akik ösztöndíjat élveznek.

A fél ellátási díj — jelenleg évi 100 kor. — fizetésének kedvezményében az oly ifjak részesíthetők, akiknek osztályzata általános jó (2) vagy legfeljebb csak azért elégséges (3), mert osztályjegyeik között két elégséges van. Ujonnan jövő ifjak e kedvezményben csakis akkor részesíthetők, ha érettségi bizonyítványuk, illetőleg leckekönyvük általános jó (2) osztályzatot mutat.

Az egész ellátási díj — jelenleg évi 200 kor. — fizetésének kedvezményében a rendelkezésre álló helyek számához képest azok az ifjak részesíthetők, akiknek általános osztályzata legalább elégséges.

Az ujonnan felveendő theológus ifjakért — a kötelező tárgyak után — az első félévben az egyetemi tandíjat a fakultás fizeti, de a beiktatási díjat (10 K) nem; a II. évesek közül azonban már csak azokért fizeti a fakultás pénztára, akiknek a theológiai indexe általános jeles (1) vagy legalább jó (2) osztályzatot mutat. Az elégséges (3) osztályzatuak önmaguk tartoznak e tandíjat fizetni.

Minden a tanfolyamra felvett theol. ifjú a beiratkozás alkalmával kötelezvényt tartozik kiállitani arról, hogy amennyiben a fentebbi b)—f) pontokban említett jótéteményekben részesül a fakultás részéről, a theol. tanfolyam bevégzése útán legalább két (2) évig rendes lelkészi szolgálatot fog teljesíteni az erdélyi ref. egyházkerület kötelékében, ha pedig akár a tanfolyam bevégzése előtt, akár azután, az említett két évi rendes lelkészi szolgálat teljesítése nélkül távoznék, ez élvezett jótéteményt visszatéríti a fakultásnak.

4. *A bölcsészethallgatók* közül az *ujonnan belépök csak 400 korona* rendes díj fizetés mellett vehetők fel; valamint mindazok 400 koronát tartoznak fizetni akik nem állami jótéteményesek. Az ellátási díjat három egyenlő részben (szeptember, január és április) kell befizetni.

A beiratás alkalmával a konviktusi és internátusi díjnak első harmada feltétlenül befizetendő; valamint a theológus ifjak által felerészben befizetendő az a 40 (negyven) kor., amelyet internátusi díj címén állapított meg a főhatóság. Az internátusi díj második fele a második félév elején törlesztendő.

Az előző tanévről konviktusi díjakkal esetleg hátralékban maradott ifjak csak abban az esetben vétetnek fel az internátusba, ha a *hátralékaikat előzőleg* az igazgatónál befizetik.

A folyamodó theologus és tanári pályára készülő ifjak közül a fakultás Előljáróságának határozata értelmében az internatusba csak azok fognak véglegesen felvétetni s a beíratkozáshoz bocsátattni, *a kiket az intézeti orvos előzetes vizsgálat után teljesen egészségeseknek fog találni.* Ezért a beíratkozás előtt a beíratásra kitűzött napokon az akkor az intézetben tartozkodó orvos úr által tartozik magát minden jelentkező ifjú megvizsgáltatni s tőle a fölvételt megengedő igazolványt hozni.

6. A beíratáskor minden egyes felvett növendék kivétel nélkül 20 korona beiratkozási, felszerelési, könyvtári stb. ezenkivül a theologusok még 20 kor. internatusidíj első részletét és 2 kor. theol. köri díjat, összesen tehát 42 koronát tartoznak fizetni, mely fizetés alól felmentés senkinek sem adatik; végül az intézeti törvények 1 példányát tartozik megvenni (40 fill.) leckekönyv (60 fill).

7. Az internatusba az 1907—908. tanévre is az egyházkerületi gyűlés határozatából *összesen 120 ifjú vétetik fel* és pedig *80 theologus és 40 tanárjelölt.* Az ifjak kettős és négyes szobákban nyernek elhelyezést s a megjelölt díjakért lakást (fütéssel) és reggeli, ebéd és vacsorából álló étkezést kapnak.

Az ágyak matráccal, fejvánkossal és pokróccal fel vannak ugyan szerelve, de feltétlenül szükséges 1 vánkosnak és legalább 4 lepedőnek a hozása, hogy az ágyak kellő tisztán tartathassanak. Ily felszerelés nélkül a beköltözés nem engedhető meg.

8. *A beiratások* a jövő tanévre szeptember hó 9., 10., 11-ik napjain lesznek.

9. A benlakásra felvett ifjak *szeptember 10-ikétől* kezdve jöhetnek.

A tápintézetben a főzés 12-én kezdődik.

Szeptember 10-ike előtt bentlakást és szeptember 12-ike előtt kosztot senki az intézetben nem kaphat, még külön kérelemre sem.

10. ***A theológiai rendkivüli alap- és lelkészképesitő vizsgák*** (kápláni és papi vizsgák) szeptember 12., 13. és 14. napjain fognak megtartatni és pedig akként, hogy szept. 12—13-án az első és második lelkészképesitő, 14-én az alapvizsga. E vizsgákra a jelöltek szeptember 11-én, illetőleg az alapvizsgát teendők szeptember 13-án tartoznak a fakultás igazgatójánál jelentkezni, nála okmányaikat (indexeket, illetőleg első papi vizsgai és szolgálati bizonyítványaikat) bemutatni és a vizsgák jelöltjei vizsgadíj címén személyenként 60—60 koronát lefizetni. Bármelyik vizsgára csak azok bocsátatnak, akik előbb összes internátusi és konvictusi tartozásaikat, valamint a rendkivüli vizsga díjakat befizetik (346—1907. ig. tan. rendelet.)

11. *A javító és pótvizsgálatok* a beíratások ideje alatt szept. 9—11. napjain lesznek. Az ezen napokon a szigorlatokat elmulasztók csak a tanári kartól külön kért és teljesen megindokolt kérelemre nyert engedély mellett tehetnek később szigorlatot, de a kik szigorlataikat az első tanév végén indokolatlanul elmulasztották letenni, vagy pedig elégtelen osztályzatot nyertek, az új tanév első felében semmiféle intézeti kedvezményes jótéteményben nem részesülhetnek.

12. Esetleges tudakozódások a theologiai fakultás igazgatójához intézendők (Kolozsvár, Bocskay-tér 1-sö szám). Választ azonban az igazgatóság csakis *válaszbélyeggel* ellátott megkeresésre ad.

Kolozsvár, 907 julius 8-án.

Kenessey Béla,
a theol. fakultás igazgatója.

—

Tudnivalók a nagyenyedi kollégiumba való felvételre nézve.

I. Főgimnáziumra nézve. Évkezdete, tanulók felvétele. Az 1907—1908. iskolai év ünnepies megnyitása szeptember 5-én délelőtt 10 órakor lesz.

A *helybeli* tanulók szept. 1-én, a *vidékiek* szept. 2—4. napjain iratnak be s rendeztetnek el; a tanitás kezdete szept. 5-én d. u. 3 órakor.

A felvétel czéljából az osztályukat sikerrel végzett, *felsőbb osztályba lépő tanulók*, Értesitőjüket otthon bemutatván és aláiratván. annak „Jelentés“ és „Kérelem“ rovatát kitöltik s augusztus 1-ére az Igazgatósághoz beküldik. A „Kérelem“ rovatba beirdandó dijmentesség, tápintézeti ellátás és bennlakás iránti kérés.

Hasonló módon s szintén augusztus 1-jéig folyamodnak fölvételért az *osztályismétlésre utasitott visszajövendő tanulók* is.

Az egy elégtelennel javitó vizsgálatra utasitott tanulók Értesitőjüket julius hó 10-ikéig küldjék be; kérelmükben jegyezzék meg, hogy azon esetben, ha a javitás sikerül, vagy nem sikerül, kérik-e felvételüket az intézetbe és a bennlakásra, jövő évre.

Ugyanezt teszik a *két elégtelennel javitó vizsgálatra bocsátást* kérő tanulók is, azzal a különbséggel, hogy Értesitőjükkel egyszerre a méltóságos Igazgatótanácshoz Kolozsvárra czimzett, fölszerelt kérelmet is kell beküldeniök a *gimn. igazgatósághoz;* kérelmükben kimutatják, hogy tanulásbeli hátramaradásuk saját hibájokon kivül történt.

A *javitó vizsgálatok*, dijtalanul, augusztus 31-én d. e. tartnak.

A gimnázium I. osztályába lépő s felsőbb osztályokba más intézetből jövő tanulók *magyar nyelven* irt vagy *közjegyzőileg hitelesitett magyar forditásu keresztelőlevelet*, ujraoltási bizonyitványt és az 1906—1907. évről *magyar nyelven* kiállitott iskolai bizonyitványt tartoznak hozni, s ha szükségesnek látszik, felvételi vizsgálatot kell kiállaniok, melyért 20 korona vizsgálati dij fizetendő. Az I. osztályba *kilenc* éves kort be nem töltött tanulók semmi esetre sem, *tizenkét* évet meghaladottak pedig rendszerint nem vehetők fel.

Az ujonnan jövő tanulóknak is érdekükben áll augusztus 1-éig jetentkezniök; ha azonban hely marad számukra, szeptember 2—4. napjain, előleges jelentkezés nélkül is fölvétetnek. *A jelentkezettek közül első sorban az ev. ref. valláson lévők vétetnek föl.*

Iskolai dijak fizetésének szabályzata. Bennlakók: a) helydijt fizetők nagy ágyért tandijjal 80 korona, tandij nélkül 48 korona, kis ágyért tandijjal 64 korona, tandij nélkül 32 korona, *b)* pap vagy tanitó-fiuk nagy v. kis ágyért tandijjal 64 korona, tandij nélkül 32 korona, *c)* kedvezményesek 16 korona. *Künnlakók: a)* tandijfizetők 56 korona *b)* tandijmentesek 16 korona.

Az iskolai dijak két egyenlő részletben, szeptember és február elején mulhatatlanul befizetendők.

A fenn kimutatott dijakon kivül a VII—VIII. gimn. oszt. tanulók még 4 korona ifj. olvasóköri dijat és ujan jövő tanulók 4 korona egyszersmindenkorra szóló beiratási dijat is fizetnek az első félévi dijak leróvása alkalmával.

Dijmentesség és élelmezési segély. A tandijt (félévenkét 16 k.) évenként megujitott vagyoni bizonyitvánnyal fölszerelt kérelemre a tanárkar elengedheti, s a szegénysorsu, de jó előmenetelü és kifogástalan magaviseletü tanulókat másnemü segélyben is részesitheti.

Elégtelen osztálygzat miatt ismétlő, rosz vagy kevésbbé szabálygszerü magaviseletü tanuló a tanév alatt semmiféle kedvezményben és segélyben nem részesül.

Javitással haladó tanuló a tanév első felére összes dijakat megfizeti s az első félévben semmiféle segélyre és kedvezményre nem számithat.

Azok, a kik az első félév végén *elégtelen osztálygzatot* kapnak, *rossz* vagy *kevésbé szabálygszerü* magaviseletet tanusitottak, azon időponton kezdve ugyanazon elbirálás alá esnek, mint az *ismétlők.*

Ösztöndijért való folyamodás. a) Az *általános ösztöndijakra* a tanárkar minden legalább általános jó (2) előmenetelü és magaviseletü tanulót folyamodónak tekint: a ki pedig ösztöndijat nyert, ugyanazon tanulási fok mellett tarthatja meg.

E családi alapitványokra folyamodók tartoznak folyamodásuk mellé hiteles családi kimutatást mellékelni; e nélkül folyamodásuk nem vehető figyelembe.

Éppen ezért ez uton is felhivjuk az érdekelt családokat, hogy családfájukat hiteles alakban állitsák össze és kollégiumunk igazgatásához küldjék be, hogy a rokonság nyilván tartható legyen.

A *Jablonczay-féle* ösztöndijra a főgimnázium első osztályának azon rendes növendékei illetékesek, a kik „Alsófehérmegyeiek és csakis a *nemesi*, azaz a lovagi (equestris) rendből valók“.

Internátus. Internátusba csakis *9 éves kort már betöltött* első sorban vidéki ev. ref. vallásu, magyar anyanyelvű tanulók vétetnek föl.

Minden bennlakást kérő tanulónak évenként ujra kiállított orvosi bizonyítványnyal kell igazolnia, hogy egészséges és hogy lakóhelyén vagy a vidéken semmiféle ragályos vagy járványos betegség nincs. Beköltözés előtt az iskolai orvos is megvizsgál minden tanulót. Betegek az internátusba nem vétetnek föl.

Internátusi tanulók fölszerelése: legalább 4 rendbeli fehérnemü (ing, lábravaló, zsebkendő), *1 párna, 1 éji takaró, 1 ágytakaró, 1 szalmazsák. 2 párnahéj, 4 fehér lepedő, 2 törülköző kendő, fésü, ruha-, csizmakefe stb. alkalmas ruházat és lábbeli,* melynek javításáról, valamint a fehérnemüek mosatásáról s ágybeliek tisztaságáról a szülők időszakonkint előre gondoskodni tartoznak. Az igazgatóság az olyan tanulót, kiknek szülői a ruháról felszólítás dacára sem gondoskodnak, a felszólítástól számított 2 hét mulva haza küldi.

Megjegyzés. E fölszerelést az iskolai év elején a felügyelőség pontosan számba veszi és ennek teljessége nélkül senkit sem bocsát be az internátusba.

Az internátusban lakó I. és II. g. o. tanulók szülei, vagy helyettesei, ezen kis tanulók szorosabb felügyeletéért kötelesek 10 (tiz) koronát évi felügyelői tiszteletdijat fizetni. Nagyobb tanuló mellé külön felügyelőt nem rendel az intézet vezetősége. E felügyelői díjért a tanulók 7-es csoportokban nagyobb tanuló felügyelete alá osztatnak. *A felügyelők évi 10 korona díját a szülők kötelesek két részletben dec., illetőleg május hó 1-sö napjáig lefizetni, de csak a díjkezelő tanárhoz.*

Élelmezés. Az internátusi tanulók élelmezéséről maga az intézet gondoskodik a *konviktusban.*

A konviktusnnk tehát minden internátusi tanuló kötelezett tagja. Kivételt a tanárkar csak megokolt esetben tesz.

A konviktus tagjai *teljes díjfizetők* és *egész* vagy *részkedvezményesek.*

A teljes díjfizetők az egész iskolai évre, felszerelési díjjal együtt, 192 koronát fizetnek.

A díjtalanok a belépéskor csak a 2 korona fölszerelési díjat fizetik.

A részkedvezményesek a következő fokozatok szerint fizetik a díjakat.

1. a ¾ kedvezményesek egész évre 48 koronát;
2. a ½ „ „ „ 96 „
3. a ¼ „ „ „ 144 „.

A kedvezményes helyeket elnyerhetik a kifogástalan viseletü, ref. vallású szegény tanulók, még pedig:

az *első* és *másod* foku kedvezményt azok, akiknek osztályzata, általános *elégséges* mellett legalább *felerészben* jeles, illetőleg jó.

A ref. papok és kántortanitók fiai részére a díjakból, kenyérpénz címen, 20 korona leszámittatik.

A díjakat (8) nyolc egyenlő részben előre kell befizetni *minden hónap öt első napján* a díjkezelő tanárnál.

Internátusi (bennlakás, élelmezés) kedvezményért folyamodóknak augusztus 1-ig kell beadniók folyamodásukat az igazgatósághoz s egyidejűleg *vagyoni állapotukat* évről-évre közigazgatásilag ujonnan kiállított szegénységi, illetőleg *vagyoni bizonyítványnyal* hitelesen igazolniók.

II. Tanítóképző-intézet és gyakorló iskolára nézve: A tanítóképző-intézet I. osztályába az 1907—8. iskolai évre — az esetlegesen ismétlőkkel együtt — összesen 30 növendék vehető fel. A II. és IV. osztályba a tanulók nagy létszáma miatt új felvételek nincsenek.

Felvételért az I. osztályba azon ép és egészséges szervezetű tanulók folyamodhatnak, akik 14. életévüket betöltötték, de 17 évnél nem idősebbek, s a középiskola vagy polgári iskola I—IV. osztályait sikeresen végezték.

A folyamodványok julius hó 20-ig nyujtandók be az igazgatósághoz, felszerelve a következő okmányokkal: 1. születési bizonyítványnyal, 2. újraoltási bizonyítványnyal, 3. iskolai bizonyitványnyal, 4. tisztiorvosi bizonyítványnyal a folyamodó ép, egészséges szervezetéről, tanítói pályára alkalmas voltáról, 5. hiteles községi bizonyítványnyal a szülők vagyoni állapotáról és a családfő polgári állásáról. Megjegyzés. A tisztiorvosi bizonyítványnak azt is igazolnia kell, hogy a jelentkező tanuló lakóhelyen vagy a vidékén ragályos, járványos betegség nincs.

A folyamodványhoz csatolandó egy pontosan címzett (utolsó posta, lakóhely, utca és házszám) levélboríték, vagy levelező-lap, hogy az értesítés a felvételről akadálytalanul közölhető legyen, ami augusztus hó 1-éig feltétlenül megtörténik.

A beiratkozás ideje, iskolai év megnyítása, tanítás kezdete mint a gimnáziumban.

Javító vizsgálatra átasítottak Értesítőjüket (Igazolványukat) julius 20-ig küldjék be: kérelmükben pedig jegyezzék meg, hogy azon esetben, ha a javítás sikerül vagy nem sikerül, kérik-e felvételüket az intézetbe bennlakásra a jövő évre. *A javító vizsgálatok* szept. 1—2. napjain d. e. tartatnak meg.

Internátusi díjak. A III—IV. osztály növendékei fizetnek beíratáskor egész évre 21.60 koronát, ha szobafelügyelők 16.80 koronát; az I—II. osztály növendékei, ha nagy ágyuk van, 12 koronát, ha kis ágyuk, 9 koronát.

Egyéb díjak. Az újan jövő tanuló fizet 4 korona *beíratási-*, minden tanuló a képezdei önképzőkör segélypénztárába 3 korona *tagsági-* és aki konviktust élvez vagy vesz, 2 korona felszerelési díjat. Emellett az I—II. osztály növendékei 1 korona *hangszerhasználati* díjat is fizetnek.

A gyakorló iskola növendékei fizetnek az egész évre 2 kor. 30 fillért, az újonjöttek ezen kívül, az egész tanfolyamra szóló, 1 korona beíratási díjat.

Élelmezési segély. A tanítóképző II—IV. osztályu *haladó* növendékei kapnak naponta pár cipót és előmenetelükhöz mérten mindennapi vagy másodnapi ingyenes ebédet; az I. osztályba kielégítő bizonyítványnyal felvett növendékek pedig naponta szintén pár cipót és a felvettek közül 8 tanuló másodnapi ingyenes ebédet is.

Ismétlő tanuló a tanév alatt, *javítással* haladó az első félévben semmiféle segélyben nem részesül. Azok, kik az első félév végén elégtelen osztályzatot kapnak, azon időponton kezdve ugyanazon elbirálás alá esnek, mint az *ismétlők*

Internátusi tanulók fölszerelése: mint a gimnáziumban. A fölszerelést az iskolai év elején a felügyelőség számba veszi és ennek teljessége nélkül senkit sem bocsát be az Internátusba.

Nagyenyeden, 1907 junius 17.

Az igazgatóság.

IRODALOM.

E rovatban minden munkát megemlitünk, ami szerkesztőségünkbe elküldetik, de hosszabb, birálatos ismertetésre nézve a szerkesztőség fentartja saját elhatározását.

Bőhm Károly axiologiája.

(Az ember és világa. Philosophiai kútatások. III. rész: Axiologia vagy értéktan. Kolozsvár, 1906. Stein J. bizománya. Ára 6 K.)

(Folytatás.)

3. A puszta idői egymásután már a magasabb rendűségre figyelmeztet; az utilizmus dogmája azonban egyenesen a legfőbb értéknek mondja a hasznot. Igaza van-e? A sáfárkodás adja-e a talentumnak az értéket, vagy a talentum értékétől függ akár az egész világot megnyerő sáfárkodás becse: az utilizmus didektikája deríti fel.

Kétségtelenül magasabb értékelési álláspont az utilizmus, mint a hedonizmus, mert a tárgy valamely objektiv, állandó vonását tűnteti ki az értékesség jelzőjével, mig a hedonizmus csak azt a múló visszonyt tekinti, melyben a tárgyat élvokozó képessége juttatja az alannyal. Az élvezetesség annálfogva nem állandó, csak viszonylagos érték, melyet az alanytól nyer, a hasznosság ellenben a tárgy azon objektiv, tárgyi tulajdonsága, mellyel valamely dolog hiányát pótolni képes, s ez a reális pótlás a haszon. S minthogy a hiány és pótlása közti viszonyt az oktörvény szabályozza, azért az utilizmus értékelése teljesen az oki viszony hálózatába állítja a dolgokat, s mivel a haszon nagyságát a pótolt hiány nagysága szabja meg, azért a dolgok pótló képessége az utilizmus végső mértéke. Az utilizmus nem kérdi, van-e értéke önmagában az emberi életnek, az önfenntartásnak, melynek kedvéért kutatja a pótlékokat ezen önfenntartás sikerének biztosítása a fő előtte ; erre van irányítva az oki összefüggés pozitiv ismerete alapján a valóságos pótlékok előállítása, melyek a legnagyobb szám legnagyobb boldogságát óhajtják biztosítni. Az utilizmus azért altruista, az *egész* sorsára van függesztve a szem, az egyes csak ugródeszka, melyről az értelem a világboldogító tervek magasságába szökken, s az egyes alá van rendelve a köznek. Az értelem uralkodó fölénye a megismert valóság fölött, mellyel szabadon állítja céljai szolgálatába: ez az utilizmus értelmi megfelelője, ontol. párja, egyben forrása erejének, mely abban a relative jótékony egyoldalúságban nyílvánul, hogy dogmatikus nyílvánvalósággal felteszi az önfentartás önértékét.

De ez a dogmatikus egyoldalúság az utilizmus sebezhető oldala is. A hasznossági viszonyokat, mint az ontol. oki összefüggés hálózatát, kitünően lehet felderítni, épen mivel ontol. viszonyok, anélkül, hogy kérdeznők: miért értékes a haszon? De mihelyt *ezt* kérdezzük — s pedig csak akkor nemesedik értékeléssé a puszta gyönyörködés a technikai s másféle vívmányokban: az utilizmus fennakad, az értékesség forrását és mértékét nem bírja megtalálni. Az élvezettel nem magyarázhatja a hasznot, hiszen maga épen a hedonizmus korrekciója akar lenni; egyáltalában nem magyarázhatja addig, mig egy magasabb forum elé nem viszi a kérdést, mert az ontol. viszonyok, minők a hasznosság konkrét elágazódásai, a maguk *értéke* fölött nem dönthetnek. Ha az *egyetemes* javával érvel az utilizmus, melynek az egyes csak láncszeme, ellenmondásba jut, mert az egyetemes roppant életében haszon és kár együtt vannak s vagy szentesítnie kell a legkiáltóbb igazságtalanságot, azt, hogy egyik boldogságát csak a másik szenvedései árán biztosíthatja (ha biztosítja), vagy pedig le kell mondania a meddő kisérletről, hogy a puszta ontologiai sorokat már eo ipso értékeseknek mutassa fel.

S itt van az utilizmus eredendő gyengesége: haszon és kár értékelésére hiányozván mértéke, az endemonizmustól kölcsönzi s ezzel az önmagában tiszta ontol. értelmet, a hassznossági oki viszony komikus érvényű vonatkozásait megzavarja. Mert a kozmosz életében igazában nincs haszon és kár csak egy óriás élet hullámzása, melynek arszisát és thézisét csak mi érezzük haszonnak vagy kárnak. — S ebbe a végtelen körforgásba beleáll a törpe egyes s *csak* a hasznost követeli, azaz, azt, ami *neki* kedvez. Ez ontologiai szempontból is ellenmondás; értékelésnek éppen jogtalan követelőzés. Az ontol. kényszerrel eléálló tülekedés *fölött*, a létért való küzdelem líhegésétől meg nem zavartan, kell székelnie egy magasabb

rangú birónak, ki az önfenntartás kényszerű megnyilatkozásainak értékét megállapítja. Ezen magasabb forum elé utal az utilizmus didektikája: ha van értéke a hasznonak, ezt attól az önmagában értékes valamitől nyeri, mely valamiképpen megnyilatkozik a hasznosságban.

4. E legmagasabb érték követelése tehát logikai kényszerűség; e nélkül, amint látjuk, értelmetlen beszéd az értékelés. Éppen ezért nemcsak logikai előfeltétel; minden értékelés már ennek a legmagasabb értéknek mélyen elrejtett magvából fakad. Azért nem kiváltságos lények tulzott értékelése az, amely abszolut érték szempontjából nézi, mintegy *sub specie alternitatis,* a jelenségek világát, éppen nem abnormis, pathologikus jelenség ilyennek követelése. Kivételesnek is csak annyiban mondható, mennyiben minden kiválóság kivételes: de feltételei természetesen fejlődnek ki az emberi szellem fejlődése rendjén, s nyernek anatomiai, szemléleti kifejezést az agyvelő azon sejtjeinek és gyrusainak kialakulásában, melyekben a fiziologia az öntudatos szellemi élet székhelyét lokalizálta. Az Én tömörűlése, mely e fejlődés eredménye, életelvvé a tömörségének megfelelő értékelést talán nem teszi mindig; de abban az önkéntelen meghídalásban a szellem fölénye előtt, melynek semmi köze sincs a hasznosság salakos érzéséhez, az egyszerű daróc alatt is ez a magasabb érték ad életjelt magáról s ezt váltja ki a mérközés közvetlensége.

Az Én ezen magasabb tömörségi fokának megfelelő álláspontot nevezi Böhm az érzéki és értelmes Én fölé kiépítő eszes Én álláspontjának. A terminuson (különben a német idealizmusban Kant óta kifejlesztett alakjában egyébütt is ismerős; nálunk Schneller István Paedag. dolgozatai értékesítik más vonatkozásban) — fölösleges volna fennakadni. Az új álláspontnak új név kell, mert jelleme új. A világot *egységében* megérteni kivánó ész nyomja rá ez álláspontra szellemi bélyegét; most nem csupán a dolgok tényleges meglétének és osztályozásának fixirozása a szellem ambiciója, hanem e ténylegesség magyarázó elveinek maguknak is értelme; az ontol. alkatában megismert s értelmesen elrendezett világképpel szemben felállítja az utolsó kérdést: miért igaz mindez? Csak ez az álláspont veti fel végre az értékelés ténylegességet is megértető utolsó kérdést: miért értékes mindaz, amiért életén keresztűl töri magát az ember? S csak ennek az álláspontnak lehet reménye, hogy megtalálja az absolut értéket s ezzel az értékelés kulcsát s ezzel az érték megvalósításának és a kérdései theoretikus tisztázásának közös gerincét. Ezt a legmagasabb értékelési álláspontot nevezi Böhm *idealisztikus* vagy *uemességi* értékelésnek.

Éltető gyökere tehát egy *abszolut értékes* gondolata. Hogy ez az abs. értékes szükségképpeni axiol. fogalom, az előzőkből már elutasíthatatlanúl kiderűlt. S ha nem feledjük, hogy az értéket a szellem nem kítalálja, hanem feltalálja, a valóság valamelyik vonásában: az abs. értéket sem fogjuk valami, a valóságon *túl* levő metafizikai cutitásban keresni, hanem érteni fogjuk alatta az emberileg elérhető legmagasabb értéket, úgy a mint a vallástörténet is jogosnak érzi a keresztyénség abszolutságáról beszélni, dacára annak, hogy előállása történeti feltételeit ismeri.

Tankó Béla.

(Folyt. köv.)

KÜLÖNFÉLÉK.

Mai vezércikkünket ajánljuk a közelebb összeülő egyházmegyei közgyűlések szives figyelmébe.

Esperesi konferencia. Lapunk múlt számában a 3219. sz. körlevél több nagyfontosságú kérdésben (az egyházi adózás és adócsökkentéssel kapcsolatos ügyekre nézve) ad utasitásokat, megjegyezvén a végén, hogy az esperesek, ha kell, a lelkészekkel tartsanak értekezleteket s esetleg felvilágositásokért fordúljanak az Igazgatótanácshoz. A napokban lapunk szerkesztője véletlenül több esperessel találkozván, felvetődöttaz a gondolat, hogy a mint ker. Tanügyi Bizottság kezdeményezésére a koll. igazgatók konferenciákat tartottak: nem volna-e célszerű az espereseket időnként s plane most, mikor annyi életbevágó kérdés megoldása vár a közigazgatásra, a sok fel- és leirat helyett személyes tanácskozásra hivni össze, a hol egyöntetü eljárásban lehetne megállapodni? Felvetjük a kérdést s ajánljuk az illetékesek szives figyelmébe.

A theol. fakultás konviktus alapja. A theol. fakultás épületét a nyári vakációra a M. Á. V. kolozsvári üzletvezetőségének adták haszonbérbe, a mely ez idő alatt saját palotáját javittatja. A befolyó 800 kor. haszonbérrel, mint halljuk, a theol. ifjuság konviktusának külön alapját kivánják gyarapitani. A theol. ifjuság konviktusának külön alapot teremteni, helyes gondolat melynek eszméjét a theol. tanárkar szerény hatáskörében eddig is ápolta, e célra tőkésitvén az igazolatlanúl elmulasztott kollokviumok tárgyankénti 10 kor. díját és a sikertelen pályázatokról visszamaradt jutalmakat. Ez alap terhére, ha kellő összegre gyarapodik, szegénysorsú s jó előmenetelü és magaviseletü theol. ifjak fognak konviktusi kedvezményeket kapni. E törekvés megérdemelné, hogy az egyházi társadalom és maguk a theol ifjak is felkarolják. Az élet drágúl s ennek következtében kikerülhetetlen lesz a konviktusi dijak felemelése is. Hány szegény ifjut fog ez elzárni a tovább tanúlhatástól, ha jó lelkü tehetősebbek, vagy a társadalom más módon nem siet támogatásukra? Ajánljuk e nemes törekvést minden jó ember kegyes támogatásába.

„Áttért papfiu“ kezdetű, mult számunkbeli hírre vonatkozólag a D. P. L. útján mi is konstatáljuk, hogy az áttérés elmaradt, a jegyesség felbomlott. Lehetetlen azonban e tényben rejlő tragikus vonás előtt szemet hunyni. A felekezeti türelmetlenség összetöri a szerető szíveket. S mi haszna van ebből a magyar nemzetnek és társadalomnak? Semmi; csak a bomlás; társadalmi békéjének felbomlása. S van erre szüksége a nyomorult viszonyok közt élő nemzetnek, hogy legdrágább javait tönkretegye és feláldozza egy felekezet türelmetlenségének? Hogy állami törvényhozással nyissan útat a lelkiismeret feletti barbár papi uralomnak? Ha nincs, hát pokolba akkor azokkal a reverzálisokkal! Adjuk ki a jelszót minden vonalon: le a reverzalisokkal! Indítsunk mozgalmat a szabadság nevében kovácsolt e béklyók ellen, melyben annyi nemes szívet törbe ejtenek és megrontanak! Le a reverzalisokkal!

A mikor az egyház érdekeit saját tagjaival szemben kell védelmezni. Erdélyi egyházkerületünk közigazgatásának az új Egyházi Törvényekre támaszkodó erősödő irányzata tudvalevőleg az, hogy a különböző fokú autonom hatóságok a maguk ügyeiben lehetőleg végérvényesen határozzanak, persze felelősség mellett. Ez ugyan alkalmasnak látszik arra, hogy az eddigi főhatósági jóváhagyásokból származó sokszoros iratváltást, késedelmet s nem egyszer összekülönbözéseket a különböző foku hatóságok közt mérsékelje; de ezzel szemben élénk gondoskodás tárgyát kell, hogy képezze az, hogy az egyház érdekei, hogyan lesznek kellőleg megvédelmezhetők saját tagjainak, hol tudatlanságából, hol egyéni érdekeiből származó veszélyeztetésével szemben. Mert ilyenek — fájdalom — gyakrabban fordúlnak elő, mint képzelnők. Csak például említjük fel a napokban tudomásunkra hozott két esetet. *Gyerővásárhelyt* az urbéresek erdejének felosztása során egyházunknak saját hivei, magának a számadó gondnoknak hozzájárulásával, igyekeznek kinulázni a pap egy egész s a kántor ½ részesedését s a mi papi állomásunk üresedése folytán csak az ottani gör. kath. lelkész értesitése alapján jútott a felettes hatóság abba a helyzetbe, hogy az egyház érdekének a saját hiveivel szemben való megvédelmezésére lépéseket tegyen. A másik a *jeddi* eset, hol az egyházközség adósságra akar megvenni egy értékén jelzálogilag túlterhelt s ezen felül esetleg többféle per tárgyát képezhető birtokot. Mindkét esetet csak a főhatósági jóváhagyási jog folytán lehetett consideració tárgyává tenni s reméljük, megakasztani. Ezen példák, melyeket hivatalosaink egész sereggel tudnának növelni élénken bizonyitják, hogy ha a „jóvá-

hagyási“ eljárás az autonómia javára szükittetik: az ellenőrzésnek és pedig a személyes, hivatalos ellenőrzésnek hatályosbittatni kell, a felelősséget pedig személy szerint a legkisebb elnézés nélkül kell érvényesiteni. Ennek módját kell találni, mert — fájdalom — kevés Magyardécsénk van, hol a hivek élénkebben őrködnek az egyház érdekei felett, mint akár a sajátjukén és sok helyt el van terjedve az a métely, mely a közvagyont — az egyházét is — személyes érdekek prédájának adja.

HIVATALOS RÉSZ.

2814—1907. szám.

KÖRLEVÉL

a kollégiumok és theol. fakultás méltóságos t. Előljáróságaihoz.

Értesitjüs a méltóságos t. Előljáróságot, hogy igazgatótanácsunk a *theológiai fakultás és kollégiumok előljárósági és tanárkari jegyzőkönyi kivonatainak felterjesztésére* vonatkozó 26 05—1904. sz. rendeletét a Tanügyi Bizottság javaslatára fenti sz. határozatával hatályon kívül helyezte.

Az erdélyi reform. egyházkerület igazgatótanácsának Kolozsvárt, 1907 junius hó 15-én tartott üléséből.

Br. Bánffy Dezső, elnök. *Dr. Kálmán János,* tanügyi-előadó.

2813—1907. szám.

KÖRLEVÉL

a kollégiumok méltóságos t. Előljáróságaihoz.

Értesitjük a méltóságos t. Előljáróságot, hogy igazgatótanácsunk Báthory Gabor ref. főgimn. vallástanárnak „*A keresztyén egyház története*“ c. vallástani kézikönyvét megfelelő szakbiralat és Tanügyi Bizottságunk javaslata alapján gimnáziumaink V. és VI. osztályai számára fenti sz. határozatával engedélyezte.

Az erdélyi reform. egyházkerület igazgatótanácsának Kolozsvárt, 1907 junius hó 15-én tartott üléséből.

Br. Bánffy Dezső, elnök. *Dr. Kálmán János,* tanügyi-előadó.

3331—1907. szám.

KÖRLEVÉL

a kollégiumok méltóságos t. Előljáróságaihoz.

Értesítjük a méltóságos t. Előljáróságot, hogy Tankó Béla szászvárosi kollégiumi vallástanár aának „*Egyháztörténelmi olvasmányok*“ c. két kötetes munkáját megfelelő szakbírálat alapján főgimnáziumaink felső osztályainak használatára segédkönyvül engedélyeztük.

Kolozsvárt, 1907. julius hó 9.

Kenesseg Béla, elnök. *Dr. Kálmán János,* tanügyi-előadó.

3250—1907. szám.

KÖRLEVÉL

az egyházmegyék nagytisztvletű Espereseihez.

Az iskolák államosításáról szóló jelentésekből azt a sajnálatos tapapasztalatot szerezte igazgatótanácsunk, hogy az iskolák államosítására vonatkozó jegyzőkönyvek sem az egyházmegyék, sem az egyházközségek levéltárában nincsenek meg, mert a jegyzőkönyvek annak idején csak egy, vagy két példányban küldettek fel jóváhagyás végett s e pélpányok a kir. tanfelügyelőségnél maradtak.

Miután feltétlenül szükségesnek tartjuk, hogy e jegyzőkönyvek, mint iskoláink sorsára vonatkozó s egyházunk érdekeit biztosító alapokmányok az egyházmegyék és egyházközségek levéltárában megőríztessenek: felkérjük nagytiszteletű Esperes aait, hogy jövőre az iskola jellegének változtatása tárgyában felvett jegyzőkönyveket *4 példányban* sziveskedjenek felterjeszteni.

Kolozsvárt, 1007 julius hó 6.

Kenessey Béla, elnök. *Pünkösti,* titkár.

Szám 418—1907.

KÖRLEVÉL

a görgényi egyházmegyéhez.

Van szerencsém a következő sürgösebb dolgok ellátására hívni fel lelkésztársaim figyelmét:

1. Az országos lelkészi nyugdíj és özvegy-árvai gyámintézet C. „Végrehajtási Utasítás“ 5. §. a, b, c, d, e, pontjaiban körülírott okmányokat ismételten kérem. (Lásd hivataloslap idei 19. sz. 310 sz. körlevelem) Magát a törvényt, ügyrendet és végrehajtási utasítást magában foglaló füzetet, valamint a kiállításhoz utasítással ellátott „Tagsági ívet“, minden érdekeltnek megküldöttem.

Többen kerestek meg az egyes szükséges okmányok miként leendő kiállítására nézve. E tekintetben az „Ügyrend“ 54. §. a lelkész *keresztlevelét. választási jegyzőkönyvet, szolgálati bizonyítványokat* rendeli meg. A kik eleitől végig a mi traktusunkban szolgáltak, azoknak szolgálati bizonyítványt én állítok ki.

A *családi értesítőt* kiállítja maga a lelkész, de amennyiben ezt több helyen ismétlődött adat van (pl. más helyen történt az esketés, a ki több helyen lakott, gyermekei különböző helyeken születtek, vagy meghaltak stb.) mindezeket az illetékes lelkészszel is, azon az Értesítőn, igazoltatni kell.

2. Visszaküldött *alapítványi íveken* a változást vagy a változatlan állapotot, magán az eredeti iveken kell bejegyezni.

3. Az *új törvénykönyvből* minden egyház megkapott egy példányt. Kérem a további megrendelések bejelentését. Kivánatos hogy főkép egyházmegyei gondnokaink, tanácsbíráink, tanácsosaink, pátronusaink, képviselőink stb. külön is megrendeljék.

4. A hiv. lap idei 25. szám XII. sz. körlevél értelmében kérem a *választók névjegyzékét* 2 példányban. A XIII. sz. körlevél alapján kérem az anya-, társ és leányegyházakból *a pátrónusok, presbíterek névjegyzékét.* Kapcsolatos ez a XI. sz. körlevéllel is.

Gernyeszeg, 1907. junius 30.

Csekme Ferenc, görgényi esperes.

755—1907. szám.

PALYÁZAT

helyettes tanári állásra.

A szászvárosi ev. ref. Kún-kollégium főgimnáziumánál egy évi 1600 K-val javadalmazott helyettes tanári állás betöltendő. Pályázhatnak a mennyiségtan—természettanból vagy mennyiségtan—ábrázolómértanból legalább szakvizsgálatot tett tanárjelöltek.

Ez állással az internátusi és konviktusi felügyelőség is össze van kötve, melyért azonban az internátusban külön szobából álló lakás, fűtés és világítással és teljes koszt a konviktusban jár.

Pályázni óhajtók vallásukat, életkorukat, képesítettségüket, eddigi szolgálatukat, védkötelezettségüket, testi épségüket és egészségi állapotukat igazoló okmányokkal fölszerelt folyamodványukat a kollégiumi előljáróság hoz f. évi julius hó 31-ig nyujtsák be.

Csak ev. ref. vallásuak folyamodványai vétetnek figyelembe.

Alkalmazott állását 1907 augusztus 30-án köteles elfoglalni.

Szászvároson, 1907 julius hó 8.

Az ev. ref. Kún-kollégium előljáróságának megbízásából:

Simon Ferenc, igazgató.

Nyom. az „Ellenzék“ könyvnyomdájában Kolozsvárt, Szentegyház-utcza 22. szám.

X. Évfolyam. *29-ik szám.* *Kolozsvárt, 1907. julius 18.*

Erdélyi Protestáns Lap

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, th. tanár.**

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 12 kor.
félévre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Az epilepsziások kolóniájáról.

(Folytatás.)

Béthél célja, hogy az epilepsziás betegeket gyógyítsa, ápolja, foglalkoztassa, szóval nékik nemcsak menedékhelyet, hanem valóságos, »édes otthon«-t nyújtson.

Most már több mint 2000 azoknak a száma, akik Béthél falai közt találják meg enyhületüket, vigaszukat, megnyugvásukat. A tehetősebbek három fizetési osztályba soroztatnak anyagi helyzeteik szerint, de a szegények ellátásáról ugyanekkor ingyen gondoskodik az önfeláldozó jóság és szeretet.

Ami meglepő, s különösen reám, mint laikusra a csodálat benyomásával tartott, az a betegekkel való bánásmód s az okszerű foglalkoztatás. Mert minden egyes beteg, legyen az gazdag vagy szegény, valamilyen foglalkozást kell, hogy vállaljon. Ez asztalos, az lakatos, kovács, kerekes, csizmadia, szabó, vagy talán mezőgazdasági- és kertmunkás. De lehet, talentumának mértéke szerint: irodai alkalmazott, felügyelő, esetleg épen tanító. Mindegy. Egyetértő, szent munkának szolgálatába állva egymásnak bíztatói, bátorítói mindnyájan! Igy a merre a szem ellát, mindenfelé jókedvű, derült, elégedett embereket látunk, akiket a könyörület megmentett; kényelmes, családias otthonban egyesített; ahol nem irtózik tőlük senki s ahol vigasztalást, enyhülést és odaadó szeretetet találnak szenvedéseikben és lelkierőt, vidulást és önbizalmat merítnek annak tudatában, hogy van otthonuk, amelyet saját kezük munkájával és fáradságukkal tartanak fenn. Már maga az a tudat, a gyógyulás és erő forrása!

Megvallom, hogy amikor ez intézmény tanulmányozására készültem, attól féltem, hogy nem fogom kibirni a gyakori rohamok látását s főleg annak gondolata aggasztott, hogy mi lesz velem olyankor, amikor egy-egy epileptikus roham közvetlen hatása következtében a tömeges rosszullét esetei fogják sűrűn követni egymást! De megnyugvást nyertem. M. *Siebold*, a Sion-templom egyik lelkipásztora maga is elmondja: „Kurze Geschichte und Beschreibung der Anstalten Béthel, Sarepta, Nazareth, Wilhelmsdorf u. Arbeiterheim bei Bielefeld“ című munkájában, miszerint maguk is féltek attól, hogy ha az epileptikusokat nagyobb tömegben gyűjtik össze, éppen a gyakori rohamok látása fog ártani nekik és szenvedéseiket is szaporítni fogja. De csakhamar belátták, hogy aggodalmuk teljesen alaptalan volt. Azt tapasztalták ugyanis, hogy a kolóniába belépő betegnél már az első napon elenyészik úgy a rohamoktól való félelem, mint az ijedségnek nyoma s a betegség rohamai alkalmával a hűséges és kölcsönös segélynyujtás, a bízalom, megnyugvás jóleső és megható érzését ébreszti fel; azt az édes érzést, amelyet e szegények azelőtt sohasem is ismertek.

Visszaemlékezéseim közben még ma is néma meghatottsággal gondolok arra az odaadó, óvó, gondos szeretetre, amellyel a szerencsétlen epilepsziás betegek béthéli koloniájukban egymás nyomoruságát enyhitik. Ezért sohasem fogom elfeledni azt a még ma — hetek, hónapok multán — is könnyekre indító fájdalmas benyomást, amelyet azonban csakhamar a vigasztalódás és megnyugvás boldogító érzése enyhített.

...Virágvasárnap ünnepnapja volt. Hideg, szeles, szinte zord időjárás uralkodott egész Wesztfál felett s amikor e szent ünnepi napon hetek óta az első napsugaras reggel köszöntött reánk, csodálatosan derüsnek láttam magam körül mindent.

Az a külső fény, mintha lelkem hangulatát is megaranyozta volna .. Hogyne! A béthéli kolóniának konfirmándus kort elért epilepsziás gyermekeivel együtt készültem a konfirmációra; e gyönyörű ünnepre, amely itt az idegenben s éppen ezen a helyen kétszeres érdekeltséggel hatott rám. Bevonultunk a hatalmas templomba és a kolónia lakóin kívül a közel s távolról össszesereglett érdeklődők százai zsufolásik töltötték meg a szent csarnokot. Az idegenszerüség, az a sok könnyes szülői szem, a templomi sűrü közönség csendes komolyságának komor szentélye, ott előttem azok a szerencsétlen serdülő gyermekek, akik súlyos betegségük tudatában is örömteli szívvel, reménnyel, hittel készülnek szent fogadásaik letételére, az átmelegedett légben elvegyülő füllesztő virágillat úgy hatott reám, hogy szinte torkomat szorítá elérzékenykedésem ... Felbúgott az orgona is s szelid melódiában szált fel az ajkakról az Istent dicsőítő szent ének...Egyszer váratlanul metsző sikoltás hasította át a levegőt és csak annyit láthattam, hogy gondos kezek emelnek egy vergődő gyermeki testet.

A szivem is összeszorult látásán s az istentisztelet további folyamának fensége sem volt képes elfeledtetni velem a szomorú esetet. Megilletődötten távoztam a templomból és mialatt véget ért a szent szertartásunk épen arra határoztam el magamat, hogy meglátogatom a szegény gyermeket. Elindultam felkeresésére s amialatt feltaláltam már ott volt társai között, mosolygó arccal, vidoran magyarázgatva, hogy jobban van, epilepsziás rohama most rövidebb ideig tartott, mint máskor. Nem is verte össze magát s a kézügyben volt kék mátrácon pedig jól megpihent. Mint a futó felhő nyomában kelt égi derü, a megnyugvás áldása úgy töltötte be e jelenetre szivemet! S valahányszor még volt részem ehez hasonló esetekben, mindig ott tapasztaltam az epilepsziások között: a kölcsönös, gyengéd, figyelmes, óvó, gondos szeretetet.

Ha ezért egyéb szociális jelentőségét nem is vennők számba e kolóniának, már abból is nyilván

való lenne áldásos hatása, hogy az intézetbe való belépés első percétől kezdve vége annak a szánakozó lenézésnek, irtózatnak, tartozkodásnak, amelyet a szegény epileptikus gyakran még saját családtagjai részéről is tapasztal. Ha pedig tovább menve, megfontoljuk azt, hogy e szerencsétlenek rendszeres foglalkozással, áldásos munkával töltik életüket s egyéni hajlamaik szerint való életfeladatot tűzhetnek maguk elé, ami egyfelől fokozza életkedvüket, másfelől valóságos gyógymód, amennyiben tényleg enyhébbé teszi betegségüket s ritkábbá gyötrő rohamaikat: nem győzünk elég hálát adni az Istennek azért a jóságért, amelyek áldása az ily epilepszius menhelyek útján nyitvánvalóvá lett.

Mert elvitázhatatlan ténykörülmény az, hogy azi ly intézménybe való felvétel után az epilepszáis rohamok száma tetemesen apad, úgyannyira, hogy ha gyógyulás, vagy határozott javulás nem is áll be, de a betegség enyhülése, a rohamok csökkenése mégis észlelhető és a testi, vagy lelki-sülyedés, tönkrejutás, elbutulás sok esetben megelőzhető, vagy legalább is elodázható.

Tóthfalusi József.

(Vége köv.)

Kollegiumaink értesítői.

I. A koloszvári.

A kolozsvári kollegium történetében fontos utjelző az 1906—7. isk. évi értesitő; 300 éves mult emlékeit idézi fel.

Ezt kapván legelsőbb kezünkbe, ezért is, de a 300 éves ünnepély fontosságáért is ezt kivánjuk első sorban s természetesen — kissé részletesebben — ismertetni.

Külső cimlapja nem jelzi a jubiláris esztendőt, de belepilantva, azonnal a 3 százados emlékünepély ötlik szemünkbe.

Az értesítő I—XLVII. lapjai ugyanis az ősi kollegium 300 éves s *Apáczai Cseri Jáuos* kolozsvári tanári székfoglalója 250 éves évfordulója alkalmából az Országos Református Tanáregyesület közgyülésével kapcsolatosan rendezett ünnepélyeknek vannak szentelve.

Az ünneprendezés történetének s az ünnepély sorrendjének közlése után *dr. Bartók György* püspöknek a farkas-utcai nagy templomban elmondott hálaadó imája következik. Ezt követi az igazgató emlékbeszéde, jobban mondva a kollegium 300 esztendős történetének nagyon is vázlatos ismertetése. Történeti adatok kronika szerint, historiai fontossággal való száraz felsorolása, — véleményünk szerint nem 300 esztendős jubiláris ünnepély keretébe illő emlékbeszéd. Hangulatot, lendületet, eszmét hiába keresünk benne. Befejező sorai is alig-alig inditják szárnyalásra az olvasó lelkét.

A XIV—XXXI. lapokon valószinüleg gyorsírói feljegyzések alapján közölt *üdvözlő beszédek* sorát a tudós, lelkes, ékes szavú Dóczi Imrének az országos református tanáregyesület nevében mondott klaszikusan szép beszéde nyítja meg, élénk szinekkel, meggyőző erővel, lelkes, tüzes szavakkal rajzolván a magyar protestanizmusnak századokon át kifejtett energiáját, a református szellem alkotó és éltető erejét s a református iskolák nemzeti és kulturális hivatását. A beszéden végig vonuló eszme s a beszédben megnyilatkozott erő a raformátus meggyőződés ereje, a nagyfoku lelkesültség és lendület igyekeznek feledtetni az igazgatói beszéd egyhangúságát és szintelenségét. Azután *dr. Böhm Károly* és *dr. Schneller István* kolozsvári egyetemi tanárok köszöntik a 300 éves kollegiumot a tudományos Akadémia illetőleg a kolozsvári egyetem képviseletében jellegzetes vonásokkal domboritván ki Schneller Apáczai Cseri János felfogását az akadémiákról. Majd *Szvacsina Géza* polgármesternek Kolozsvár város nevében, *dr. Szamosi Jánosnak* az Erdélyi Muzeum Egylet, *Grátz Mórnak* a kolozsvári luth. egyház, *Rietly Károlynak* a kolozsvári rom. kath. főgimnázium, *dr. Gál Kelemennek* a kolozsváti unit. főgimnázium, *dr. Márki Sándornak* az Országos középiskolai Tanáregyesület, *Répay Dánielnek* a kolozsvári tanitóképző, *Kovács Bélának* a kolozsvári tanitónőképző, *Pallós Albertnek* a kolozsmegyei tanító testestület nevében mondott lelkes beszédei után *Fogarasi Albert* nagyenyedi tanár üdvözli a kollégiumot lelkes, hazafias s történelmi vonatkozásokban gazdag beszédben; *kolozsvári* ref. egyháznnk nevében *Incze Gerő* főgondnok szépen hasonlitja a kolozsvári egyház és és kollegium viszonyát szülő és gyermek közötti viszonyhoz.

Dr. Schiling Lajos kolozsvári egyetemi tanárnak a régi tanitványok nevében mondott beszéde zárja be az üdvözlő beszédek sorát. A *Dóczi Imre* bevezető szép beszédjéhez méltó befejezés! A tanitványi hála, szeretet és ragaszkodás nyer kifejezést minden sorában minden szavában. Vajha minden időben igy szólnának a tanitványok, s mindnyájan igy éreznének az *alma mater* iránt!

Az üdvözlő beszédek után *gr. Bethlen Ödön* kollegiumi főgondnok beszéde következik, melyben lelkes meleg szavakban köszöni meg az üdvözléseket.

A 300 éves ünnepélyről szóló fejezetet a kollegiumot irásban üdvözlő testületek és egyesek felsorolása járja be. Tekintélyes, szép szám! s igy *annál inkább feltünő, hogy a magyar királyi közoktatásügyi kormány nincs az üdvözlők sorában.* Avagy olyan kevés idő 300 esztendős kulturális missió a közoktatásügyi kormány előtt, hogy 300 éves jubileumát ülő ősi kollegiumunkat jubileuma alkalmából egy üdvözlő levélre vagy táviratra sem méltatja? 25,-30,-40,-50 éves állami kulturintézeteiknek kijár a miniszteri elismerés, de a 300 esztendős református kollegiumaink — úgy látszik — utóbbi időben már erre sem számíthatnak.

A 300 éves jubileum leírása után *dr. Imre Sándor* tanárnak Apáczai Cseri Jánosról írott emlékbeszéde következik, melyet az Országos Református Tanáregyesület 1907. májás 23-iki gyülésén adott elő Apáczai kolozsvári tanári székfoglalójának 250-ik évfordulója alkalmából. Komoly tanulmány alapján; tudással és lelkesedéssel megirt tartalmas emlékbeszéd, melyben Apáczai egyéniségét mepkapó szinekkel, eleven vonásokkal tárja tanár társai elé követendő példáúl.

Obietivus.

(Folyt. köv.)

ISKOLA.

—

Tájékoztató

a sepsiszentgyörgyi ev. ref. Székely Mikó-kollégium főgimnáziumába és az ezzel kapcsolatos bennlakásba (internátus) való felvételről (1907—1907 iskolai év).

1. A tanulók szabályszerü felvétele és beirása a következő sorrend szerint fog történni: szeptember 2-án d. e. 8 órától 12-ig beirjuk a városi tanulókat, szeptember 3 és 4-én d. e. 8 órától 12 óráig az I. osztályu és a II—VIII. osztályu régi, vidéki növendékeket, szeptember 5-ikén délelőtt a más vármegyékből jövő II—VII. osztályu új tanulókat.

Minthogy az internátusban és konviktusban csak 224 növendék helyezhető el — a felvételt lehetőleg tanév végével legkésőbb augusztus 1-éig az értesitő benyujtása mellett irásban, vagy szóban mindenkinek kérnie kell az igazgatóságnál.

Az I. osztályu és ujonnan belépő növendékek-

nek a beiratkozás alkalmával személyesen kell megjelenniök.

Az iskolai év ünnepélyes megnyitása szeptember 6-án. d. e. 10 órakor leend.

2. *Felvétel a gimnáziumba.* a) Egy osztályba a törvény értelmében 60 tanulónál több nem vehető fel.

b) *Az első osztályba* csak oly növendékek vétetnek fel, kik 9-ik évöket betöltötték, de a 12-ik évüket nem haladták túl és iskolai bizonyitványnyal igazolják, hogy van oly mérvü képzettségük, minőt az elemi iskola alsó négy évi tanfolyamában kellett megszerezniök. A kik pedig 12-ik évüket túlhaladták, azok felvételét rendkivüli esetben csak a tanári szék engedélyezheti.

c) A fölvételnél az új tanulók által az iskolai bizonyitvány, vagy értesitő könyvecske mellett okvetlenül bemutatandók: a keresztlevél és beoltási, vagy ujraoltási bizonyitvány.

Javitó vizsgálatok. Olyan tanuló, ki csak egy tantárgyból kapott elégtelen tanjegyet, a tanári testület engedélyével tehet javitó-vizsgálatot. Oly tanulók, kik két tantárgyból nyertek elégtelen tanjegyet, csak az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazgatótanácsának engedélyével állhatnak javitó vizsgálatra, s ennek letehetéséért a méltóságos Igazgatótanácshoz címzett folyamodványukat értesitőjük melléklésével augusztus 1-ig adják be az igazgatósághoz, mert az elkésett folyamodványok nem vétetnek figyelembe. A felvételi vizsgálatok augusztus 30-án délelőtt, a javitó-vizsgálatok pedig, melyeken a szülők jelenléte kivánatos, augusztus 31-én délelőtt 8 órától fognak megtartatni.

Ujraoltási bizonyitvány a 10—12. évesek részéről.

A görög nyelv pótlására célzó intézkedések. A görög nyelv és irodalom mellett az 1890. évi XXX. tc. rendelkezésének megfelelően az V—VIII. osztályban görögpótló tanfolyamot is bevezettük.

7. ***Iskolai díjak egy évre:*** *1. Bennlakók részéről.* a) I—IV. osztály. Egész díjfizető 73·20; Lakásdíjmentes 61·20; Fél díjmentes 45·20; Díjmentes 21·20. b) V—VIII. osztály. Egész díjfizető 77·20; Lakásdíjmentes 61·20; Fél díjmentes 45·20; Díjmentes 19·20;

2. Künnlakók részéről. a) I—IV. osztály. Egész díjfizető 51·20; Fél díjmentes 31·20; Díjmentes 13·20. b) V—VI. osztály. Egész dijfizető 57·20; Fél díjmentes 35·20; Díjmentes 17·20. c) VII—VIII. osztály. Egész díjfizető 59·20; Fél díjmentes 37·20; Díjmentes 19·20 korona.

Az I. félévi díjak a beiratáskor, a II. félévi díjak február hónap 1—10. napján fizetendők.

Az I. osztályu és ujon jött növendékek csak az I. félév végén nyert osztályzatuk alapján részesülhetnek kedvezményben.

A kedvezményes helyekért a kérések legkésőbb augusztus 1-ig az igazgatósághoz adandók be. Elkésett kérelmeket nem veszünk figyelembe.

A tanári karhoz cimzett kérvényekhez következő okmányokat kell csatolni: 1. értesitőt, 2. szegénységi bizonyitvány, 3. az illetékes lelkésztől családi kimutatást, 4. községileg hitelesitet adókönyvi kivonatot.

8. *Felvétel az internátusba.* Az internátusba csak oly tanulók vétetnek fel, kik magaviseleből jó, vagy szabályszerü osztályzatot nyertek. Minden internátusi tagnak hoznia kell magával szalmazsákot, 1 párnát, paplant, legalább 2 törülközőt, 4 pár harisnyát, vagy kapcát, 2 háló inget. Ágytakarót, és mosdótálat a kollégium ad.

Köteles továbbá minden tanuló a meghatározott mintáju és szabásu tornainggel magát szeptember hó 20-ig ellátni.

Minthogy az internátusban és konviktusban csak 224 növendék helyezhető el, előljáróságunk határozatilag kimondotta, hogy első sorban a mult évben itt tanult s a Háromszékmegyéből jövő uj érdemes növendékeknek nyit helyet s csak azután gondoskodik a más megyei uj növendékek elhelyezéséről, miért is azok fölvételére szeptember 5-dikét tüzte ki. *A felvételt augusztus 1-ig irásban vagy szóban mindenkinek kérni kell az igazgatóságnál.*

Miután ruhatartókról, könyvszekrényekről a kollegium gondoskodik, ládát, vagy ehhez hasonló szekrényt senkinek sem szabad lakásába behozni.

Mivel a bennlakó tanulók a konviktusban teljes ellátást kapnak, ételnemüt a tanulók számára behozni, vagy postán küldeni tilos.

Szünidők alatt senki sem maradhat az internátusban.

9. *Felvétel a konviktusba.* Minden bennlakó növendék a *konviktusnak* (együttétkezés) kötelezett tagja. Az együttétkezés teljes díja egy évre 168 K., mely 20, 30, 30, 20%-os részletekben fizethető. Ugyanigy a $^1/_2$- és $^3/_4$-es díjak is.

E mellett a konviktus minden tagja (a kedvezményeseket sem véve ki) a beiratkozás alkalmával 4 koronát fizet a teriték használatáért.

Az első részlet fizetendő a beiratkozás alkalmával a 2-ik az őszi szünet után eső első napon, a 3-ik február 1—10. napjain és a 4-ik a husvéti szünet után eső első napon.

Az I. osztályu és ujon jött növendékek csak az I. félév végével nyert osztályzatuk alapján részesülhetnek kedvezményben.

A tandij és konviktusi kedvezmények egy folyamodványban kérendők legkésőbb augusztus 1-ig. A ki folyamodványát kellő időben be nem nyújtja, a kedvezményre egyáltalában nem számithat.

A kedvezményes helyekért folyamodók a tanári karhoz cimzett kérvényük mellé a következő okmányokat tartoznak csatolni:

a) iskolai bizonyitványt, vagy »Értesitőt«,

b) szegénységi bizonyitványt,

c) az illető lelkésztől »családi kimutatást«, melyben a családtagok száma és kora feltüntetendő,

d) községileg hitelesitett adókönyvi kivonatot.

Az év elején kiutalt kedvezményt megfelelő előmenetel és magaviselet mellett egész éven át megtarthatja a tanuló, de részben, vagy egészben el is veszitheti, ha az I. félév végén nyert osztályzata nem felel meg az addig élvezett kedvezmény föltételeinek.

A fölvett tanuló csakis akkor vehet részt az étkezésben, ha az esedékes díjakat befizette. *Három napi késés esetén a tápintézeti elnök által a szülők ezen körülményről értesittetnek, hét nap múlva pedig a késedelmes fizető helye megüresedettnek tekintetik.*

Az egyszer befizetett díjból bárkinek is csak akkor térit vissza az intézet, ha hosszabb ideig állott kórházi gyógykezelés alatt s a visszatérítésért külön folyamodik.

Sulyos, avagy járványos betegségben szenvedők ugyanis a szülők költségén a helybeli kórházban külön gyógykezeltetnek.

Az étkezés az iskolai év megnyitása napján délben kezdődik.

Sepsiszentgyörgy, 1907. julius 12.

Péter Mózes,
igazgató-tanár.

*

Megjegyzés. E „*Tájékoztató*“-ban nyoma sincs annak, hogy az intézetbe *első sorban az ev. ref. vallásu növendékek* vétetnek fel és íratnak be s más vallásuak csak annyiban, a mennyiben még hely marad számukra. Pedig úgy tudjuk, hogy erre egyházkerületi közgyűlési határozat kötelezi az igazgatóságot. Feledékenységből maradt ez ki, vagy tudatosan?

Szerk.

Szerkesztői üzenetek.

Győztesnek. Hogy az egyházmegyei közgyűlésen az elnöklő esperes az egyházkerületi-képviselővé választásnál nem elégedtett meg a relativ többséggel, hanem absolut szótöbbséget kivánva új szavazást rendelt el a két legtöbb szavazatot nyert jelölt között: csak helyeselni lehet. Elvégre, hogyha az absolut többség a választásnál kifejezetten nem is kiváutatik a törvényben: a gyakorlat ezt már — ily esetekben — ebben az esetben a királyhágón tul ezt az eljárást szentesitette. És nem helytelenül értelmezi igy a dolgot az esperes úr, midőn a tanitóképviselők analogiájára hivatkozik. Ha, ott mikor pedig oly nagy aparátussal megy a dolog, hogy esetleg a szükebb szavazásért esetleg két rendkivüli e. m. közgyülést is kell tartani az összes egyházmegyékben — ami bizony egy kicsit fura dolog — absolut többség kivántatik: mennyivel inkább kell törekedni az absolut többség megállapitására ott, hol a szükebb szavazás a jelenlevőkkel azonnal megejthető. Tudomásunk van róla, hogy igy értelmeztetett és gyakoroltatott ez a szilágyszolnoki és kolozsvári egyházmegyékben is. Az esetleges megfelebbezés eredményétől — véleményünk szerint — nincs mit tartania.

K. Gy. Ördögkút. Szivesen; azt hiszem nem lesz benne semmi nehézség. A szeretetházba való felvételre joga van, s a felvetteket az iskola igazgatósága sem szokta kihagyni s pláné ha a kellő időben előjegyeztették a felvételre.

Ördögkereszturi aspirans. A mennyire mi tájékozva vagyunk, oda az eddigi h. lelkész van kiszemelve s ha e hónapban megcsinálják a betöltést, a most érvényes törvény alapján nem lesz kifogásolható, mert az illetőnek mindkét lelkészképesítési bizonyitványa szin *jeles.*

V. B. Dés. A szives tudósitást köszönjük. A javaslatot jövő számunk valamelyikében közreadjuk. Most a lelkészi fizetés kiegészités szoritotta ki.

GYÁSZROVAT.

Nagy Miklós a *„Vasárnapi Ujság“* országos nevü volt szerkesztője e hó 10-én 67 éves korában váratlanul elhunyt. Gyógyithatatlannak vélt betegsége kergette a halálba. Temetése az egész főváros osztatlan részvétele mellett e hó 12-én volt a kerepesi temetőben. Négy felnőtt gyermekén kívül egyetlen testvére özv. Szász Domokosné szül. Nagy Ilka állt a koporsója mellett. Őszinte részvéttel gondolunk e töviskoronás „nagy asszony“-ra, kinek megtört, sokszoros gyászba öltözött alakja a keresthordozás krisztusi tűrelmében is — fénylik. Legyen neki enyhületére az őszinte részvét, mellyel minden felől körülveszik!

KÜLÖNFÉLÉK.

Bennebb a klerikalizmus vizein. *„Az Ujság“* írja jul. 10-iki számában *„Feggelmi egy mise miatt“* cimen, hogy Zemplén megye főispánja *Meczner* Gyula, Székely Elek sátoraljaujhelyi polgármester ellen fegyelmi eljárást indított azért, hogy a koronázási jubileum alkalmával nem jelent meg *„a hivatalos ünnepi nagymisén“*. A dolog elintézése, úgy látszik, az lett, hogy a városi képviselőtestület kimondta, miszerint „nem azonosítja magát a polgármester eljárásával“, a polgármester pedig „sajnálatát fejezte ki a történtek felett“. Amennyiben e tudósítás megfelel a tényeknek, megdöbbentő világot vet arra, hogy közéletünk mennyire a klerikalizmus vizein evez. Évek óta tapasztaljuk s ismételten fel is hívtuk rá a figyelmet, hogy a reakciós ultramontánizmus a protestantizmus érzéketlenségére s a társadalom könnyű befolyásolhatóságára számítva, a liberális hagyományok védelmétől — hacsak nem zsidó érdekről van szó — rég elszokott sajtó útján folyton propagálta a *„hivatalos istentisztelet“* fogalmát. Pár év előtt, már hivatalos miniszterelnökségi meghivóban is előfordult a programm első pontjaként: *„hivatalos főistentisztelet* a koronázó Mátyás templomban“ 1906. májusában „a nagy nemzeti kormány“ első idejében már odáig megy a dolog, hogy Baranya vármegye főispánja beiktatásának programmjában ilyen pont szerepel: *„A főpap beveszi a főispántól a hivatalos esküt“*. Az idén nemzeti lelkesedés közt lefolyt koronázási jubileumon pedig az országház példája nyomán a legtöbb helyt a jubileumi ünnep formája *„a hivatalos ünnepi nagymise“* volt, bár minden vallásfelekezet templomában tartattak „hálaadó istentiszteletek“. Mi következett volna ebből? Nemde az, hogy a különböző hivatalos testületek tagjai közül ki-ki a saját hitfelekezete templomában saját vallása szerint vegyen részt a „hálaadó istentiszteleten“. Igy történt-e Zemplénben, ahogy mindenütt történni kellett volna: nem tudjuk. De hogy a „hivatalos nagy misén“ való meg nem jelenésért valaki ellen „fegyelmi vizsgálatot“ lehessen indítani: ez új dolog. S ki adja erre a precedenst? Egy kálvinista vallású főispán. Mert úgy tudjuk, hogy Meczner Gyula főispán ugyanazon Mecznerek közül való, kik közül József abauji e. m,, Béla alsózemplén e. m. gondnok, Sándor sárospataki akad. tanár. S lehet, hogy *Székely* Elek polgármester épen református ember maga is, ki akkor épen saját papjának a híres szónok Fejes Istvánnak fenkölt szellemű imája vezetésével adott hálát Istennek. Nem tudjuk, de lehet; mert a névsor-olvasás a templomban eddig csak az iskolás tanulóknál volt szokásban. S hogy „a képviselőtestület nem azonosítja magát a polgármester eljárásával“?! Abból a nagy tekintélyből következtetve, mellyel Fejes István sátoraljaújhelyi parokhiájában s egész Zemplén megye közéletében bír, azt hisszük, hogy ő is tagja a városi képviselőtestületnek. És ő sem azonosítja magát a polgármester eljárásával? De kezdjük előbb. Azonosította magát azzal a határozattal, hogy a város jubileumi ünnepe a „hivatalos nagy misén való részvételben“ álljon? Ha igen: elment-e maga is? Ha nem: mit tett ezen határozat ellen? S ha Székely Elek polgármester talán épen az ő nyájához tartozik: mit tett vagy mit szándékszik tenni pásztori kötelességéből kifolyólag arra, hogy hívei vallásukkal ellenkező szertartásra ne kényszeríttessenek? S végül: lett légyen Székely Elek polgármester bármily vallású: mit szándékoznak tenni Buza Barna Sátoraljaújhely ref. vallású orsz.-gyülési képviselője és a protestáns pap képviselők: dr. Kecskeméthy István, Bakó József, Szabó Károly, Veress József — hogy a gondnokokat s köztük Meczner Bélát ne is említsük — arra, hogy az állampolgárokat valláskülönbség nélkül érdeklő nemzeti hivatalos ünnepélyek ne *„hivatalos nagy misék“* alakjában rendeztessenek s igy a nem katholikus vallású hivatalnokok meg legyenek kimélve attól, hogy vallásukkal ellenkező szertartásokra kényszeríttetnek — még *feggelmi* uton is. Bátrak vagyunk e kérdésekre a feleleteket tisztelettel kérni.

Egyházkerületi képviselő választások. Az új törvények alapján most folynak a választások az egyh.-ker. képviselőkre. Eddig vett értesüléseink szerint megválasztattak: 1. A *kolozsvári* egyházmegyéből: dr. Sárkány Lajos, dr. Szádeczky Lajos (világi); Nagy Károly, Lőrinci Gábor (egyházi). 2. A *nagyenyedi* e. m.-ből: gr. Teleki Ádám, gr. Bethlen Sándor, Lovassy Andor (világi); Jancsó Sándor, Bartha Lajos, Veress Károly (egyházi.) 3. A *kolozsvári koll.* tanárai részéről: Balogh Károly, Incze Béni. 4. Az *udvarhelyi* tanárok részéről: Kovács Dániel és Solymossi Endre. 5. A *zilahi koll.* tanáraiból: Berényi János és Fóris Miklós. 6. A *szilágyszolnoki* egyh.-megyéből: Veress Sándor, Kovács Albert, Visky Pál (egyházi), dr. Kaizler György, Kovács István, Péchy Imre (világi). 7. A *marosi* e. m.-ből: Csontos Olivér, Deák Lajos, Rozsnyai István (világi), Biró András, Kovács László, Tóthfalusi József (egyházi). 8. A dési e. m.-ből: Rettegi Sándor (világi), Barabás Samu (egyházi).

A magyarfenesi papi állás sürgős betöltését szorgalmazó levelet vettünk, amelyben arra kérnek, hogy hívjuk fel a köz- és hatóság figyelmét arra a felekezeti veszedelemre, mely az állásnak hoszszabb ideig való üresen hagyásából származnék. Az állást — mondja a levél — már pár év óta a magával is jótehetetlen lelkész mellett segédlelkészek látták el, kiknek évenkénti változtatása hátrányosan folyt be arra, hogy a gyülekezet egyházát papja személyével kapcsolhassa össze. Mindenik segédlelkésznek elől kellett kezdenie a terep és emberek tanulmányozását s mire építéshez kezdhetett volna, már távoznia kellett, hogy más kezdje meg ugyan e meddő munkát. Az agg lelkész halála folytán most a kegyeleti év alatt már segédlelkész sincsen, hanem a gyülekezet adminisztrációjával a szomszédos tordaszentlászlói pap van megbízva. Ha most tekintetbe vesszük, hogy M.-Fenesen a gr. Andrássy uradalom védnöksége alatti róm. kath. plebánia van, amelynek hatalmas eszközei az utóbbi időben türelmetlen plebánusok befolyása alatt kezeltetnek: könnyü belátni a veszélyt, amely a pásztor nélküli nyájat fenyegeti. E veszély még fokozódott az által, hogy a róm. katb. plebánia vezetése a nyár eleje óta a kolozsvári hitoktató korából vad fanatizmusáról ismert Reés Jánosra bizatott. Igy állván a dolog a fenesi papi állás azonnali betöltése sürgős szükség. S nem is olyan lehetetlen. Vegye magára a kerület az államsegély terhére az özvegyi kegyjavada-

lom hátralékos részének kifizetését s az állást — melynek üresedése alatt a tekintélyes kongrua is odavész — sürgősen töltse be, ha másként nem lehet, helyettes lelkészszel. Hogy alkalmas rendelkezés alatti ember sem igen van: argumentum nem lehet. Egy veszélyben forgó egész gyülekezet előbb való, mint a „személy melletti káplánság“ betöltése. Fenesen újra mondjuk — írja a levél — az állomás egy évi üressége a gyülekezetbe kerülhet. A gyors segélyre és intézkedésre felhívjuk az illetékes hatóságok szives figyelmét és jóakaratú gondoskodását.

Kollegiumaink igazgatótanácsai. (Előljáróságok) új szervezete és hatásköre tekintetében teendő javaslatok megbeszélésére — mint a „Közérdek“-ből olvassuk — az erdélyi kollegiumok küldöttei Nagyenyeden e hó 14-én tanácskozást tartottak. Igen helyesen. Kivánatos, az egyöntetüség már a véleményes javaslatokban kifejezésre jusson. A tanácskozás eredményéről, bár a főbb elvekre nézve, valamelyik jelenvolt tanártársunktól szivesen kérünk egy rövid tudósítást.

Kántorválasztás a kolozsvári egyházközségben. A kolozsvári belfarkas-utcai templomhoz Zsigmond Ferenc lemondása után új kántort kell választani. Két folyamodó közül az egyik visszalépvén, egyedüli jelölt *Imreh* Zsigmond ilyefalvi kántor maradt, ki a mult vasárnap mutatkozott be a szakértőkből összealkotott bizottság előtt, amelynek minden tagja meg volt elégedve az orgonázásban és éneklésben való szép jártasságával. Megválasztása igy egészen valószinű.

Értesítés. Van szerencsém értesíteni mindazokat, akik engem valamely ügyben megkeresni kivánnak, hogy f. hó 21-től kezdve Kolozsvárt, Magyar-utca 1. sz. alatt lakom. A „Prédikátori tár“ árát is sziveskedjenek tiszt. kartársaim a jelzett helyre elküldeni. Alsósófalva, 1907. julius 15. *Ifj. Péter Károly.*

Az ev. ref. vallású tanítók sérelme. Az ev. ref. egyház folyó évi augusztus 1-én életbe lépő új törvényei keretén belől az Erdélyi ev. ref. Egyházkerület közgyülése által megállapított szabályzat az ev. ref. vallású és nem felekezeti iskolákban működő kántorokat és tanítókat — az egyház szervezetben, mint ilyeneket — teljesen mellőzi és csak a felekezeti tanítóknak nyújt jogokat. Minthogy minden ev. ref. kántor egyforma kötelezettségeket teljesít és ugyanazon rendtartási szabályzat alatt áll: az udvarhelymegyei ev. ref. vallású tanítók Gyerkes Mihály székelyudvarhelyi tanító és egyházkerületi képviselő egybehivására és elnöklete alatt értekezletet tartottak és részletes emlékirattal fordúltak az egyházmegyei közgyűlés útján az egyházkerülethez sérelmeik orvoslása végett. Ugyanezen értekezlet négy rendbeli indítványt adott be a f. hó 11-én tartandó egyházmegyei közgyüléshez is: jogaik érvényesítése céljából. Emlékiratuk és indítványaik elfogadása által, bizton remélik jogos kivánságaik teljesítését: úgy az egyházkerülettől, mint az egyházmegyei közgyűléstől. *Egy jelen volt.*

„Erdélyrészi református csodabogár“. Ily ékes cim alatt cikkezik valaki a M. Sz. protestáns rovatában az Ig.-tanácsnak 4372—1905. sz. azon az espereseknek bizalmasan megküldött körleveléről, mely egy felmerült eset alkalmából a theol. fakultás tanárkarának véleménye alapján s az E. T. 183 §. d) pontja g) alpontjára való hivatkozással a szinpadi szereplést (műkedvelő szinészkedést) a paphoz sőt feleségéhez is nem találó kedvtelésnek minősíti s felhívja, hogy ezt a lelkészekkel nemcsak tudomásvételre közöljék, de tegyék az értekezleteken általában elmélkedés tárgyává a lelkészeknek a jelenkori társasélet nemesebb kedvteléseihez való viszonyát. Ennek kapcsán jónak látja olyan felfogást imputálni úgy az Ig.-tanácsnak, mint a theol. tanárkarnak, mely szerint a szinészetet ma sem tartja többre, mint „csapszéki és piaczi komédiát“ és úgy véli, hogy „aki erre a pályára, avagy csak szinpadra is lép, az már elveszett a tisztességes társadalomra nézve s — ha pap — beszennyezte palástját, ruháját és nevét“. Kálvinista jezsuitaságnak és szemforgató képmutatásnak bélyegzi a tanárkar azon véleményét, hogy „nem méltó a szinpadi szereplés azokhoz, akiknek a Krisztus képében kell követségben járniok“. Mindebben a szinművészet dehonesztálását, vagy ha a papok szinészkedése dilettáns volta miatt kifogásoltatnék „papkicsinylést és lebecsülést“, mindenképpen csodabogarat lát a szellemes iró. Nós hát nem vagyunk az „uborka saison“-ban?! Meg hozzá a M. Sz. „protestáns“ rovatában! Az 1905-iki „Göndör Sándor“, ki mázolt képpel, bő gatyában szombaton este a szinpadon duhajkodott — lehet nem dilettans módon — s vasárnap a templomi kathedrán dörgött a „szigoru orthodoxia“ nyelvén és allürjeivel azóta hazament a tiszántulra egyik előkelő gyülekezetbe — papnak, ahol talán nincsenek a pap szinpadi szereplése iránt oly „elavult, megcsontosodott és csökönyös felfogással“ mint minálunk. Azóta kiveszett nálunk az efajta papnak a magva, s új hajtást sem hoz, mert nálunk gyökere soha sem volt és — nem lesz, mert mi az ilyen „csodabogarakat“ kipusztítjuk. A „papbecsülés“ dicsőségét ilyen alapon másoknak engedjük át. Ha ezzel is a protestáns érdekeket akarja szolgálni stilszerüen: akár a M. Sz.-nak. Sőt van egy jó ideánk is a M. Sz. és „... d“-je számára. A „papbecsülés“ protestáns érdekének szolgálatára szervezzen szintársulatot papokból és papnékból s esténként adassa velük a magyar szinészet méltóságának is emelésére az „*Ördög*“-öt, nappal pedig tartasson velük missziói predikációkat s e vállalkozáshoz, mint a protestáns érdekek hathatós szolgálatához, kérjen a konventtől — subvenciót.

Aranykönyv. Józsa Károly györgyfalvi lelkész szószéki felhívása folytán Szabó János és neje Tóth Peti Katalin egy 100 korona értékű aranyozott ezüst kelyhet, Jaskó Györgyné szül. Cakó Juliánna pedig egy 20 korona értékű ezüst keresztelő poharat ajándékoztak a györgyfalvi ev. ref. egyház részére.

***A ntü esperes urakat** szivesen kérjük, hogy az egyh.-megyei gyülésekről, választásokról s általában a megyéjük területén előforduló közérdekü eseményekről lapunkat értesíttetni sziveskedjenek. Hasonló kérésünk van **kollegiumaink Tek. Igazgatóihoz** is a kollegiumokra vonatkozólag.*

HIVATALOS RÉSZ.

2542—1907. sz.

KÖRLEVÉL

erdélyi ref. egyházkerületünk összes lelkipásztoraihoz.

Értesítjük nagytiszteletű és tiszteletes lelkipásztor aait, hogy igazgatótanácsunk 1907. junius 15-én tartott ülésében fenti sz. határozatával kimondotta, hogy 1908 januárius hó 1-től kezdve minden évben *két*, egyházkerületünk *tényleges szolgálatában működő lelkipásztorunk tudományos theológiai irodalmi művét 10 ív keretén belül*, ivenként *30 (harminc)* korona jutalomban részesíti, ha megfelelő szakbirálat alapján a jutalmazásra érdemesnek tartja.

Az erdélyi reform. egyházkerület igazgatótanácsának Kolozsvárt, 1907 junius hó 15-én tartott üléséből.

Br. Bánffy Dezső, elnök. *Dr. Kálmán János,* tanügyi-előadó.

690—1907. püsp. hiv.

PÁLYÁZAT

Az erdélyi református egyházkerületben a nagyenyedi egyházmegyébe kebelezett marosbogáti egyházközséghez tartozó *m.-gerlei* leányegyház levita-tanítói állására pályázatot hirdetek.

Javadalom: az igazgatótanács által 491—1906. szám alatt megerősített díjlevél szerint, lakás, mely áll 2 szoba, 1 konyha, kamara és gazdasági épületekből, 400□-öl kert haszonélvezetével Készpénz az egyházkerület pénztárából tanítói fizetés-alap kamatja évi 300 korona, negyedévi utólagos részletekben. Ebből 200 korona a lévitai teendőkért, 100 korona a tanítói teendőkért jár. EMKE-segély félévi utólagos részletekben 100 kor. Stóla, temetésért esetenként 1 korona, összesen 4 korona. Állami fizetéskiegészítés az 1893. évi XXVI. törvénycikk alapján megállapítva 10812—1900. miniszteri rendelettel 410 korona. Összes jövedelem 814 korona és lakás.

Kötelességek: az összes lévitai teendők, nevezetesen a református felekezeti iskolába járó tankötelesek rendszeres oktatása, a konfirmándusok előkészítése, jegyzői teendők teljesítése ünnepi és köznapi isteni tiszteletek önálló végzése, az egyház vezetésében való segédkezés.

Tanítói oklevéllel, szolgálati bizonyítványnyal felszerelt folyamodások 1907. augusztus 10-ig Jancsó Lajos espereshez Marosujvárra adandók be.

Kolozsvár, 1907. julius 16-án

Dr. Bartók György, püspök.

3270—1907. szám.

KÖRLEVÉL

a kollégiumok méltóságos t. Előljáróságaihoz.

Értesítjük a méltóságos t. Előljáróságot, hogy „Bibliaismertetés. Kezépiskolák I. és II. osztálya számára irta *dr. Bartók György* erdélyi református püspök. Az 1901. évi konventi tanterv szerint átdolgozta *Tárkányi György* kolozsvári ref. kollégiumi vallástanár" c. vallástani kézikönyvet, mely első kiadásában 1858—1904. sz. ig. tan. engedélylyel használtatott, gimnáziumaink I. és II. osztályaiban, megfelelő szakbirálatok alapján a középiskolák I. és II. osztályainak használatára engedélyezzük.

Kolozsvárt, 1907 julius hó 11.

Br. Bánffy Dezső, elnök. *Dr. Kálmán János,* tanügyi-előadó.

3327—1907. szám.

KÖRÖZVÉNY

valamennyi esperesi hivatalnak és lelkészi hivatalnak.

Értesítjük t. Címeket, miheztartás végett, hogy tőkesegély kérő ívek (A. minta és kimutatás) egyházmegyénként a közalapi előadó úrnál, nagytiszteletű Kenessey Bélánál. Kolozsváron rendelhetők meg.

Kenessey Béla, elnök. *Pünkösti,* számvevő.

3009—1907. szám.

KÖRÖZVÉNY

konvent 1907 április 9—13. napjain tartott ülésének 85. és 87. jkvi sz. határozatai ügyében.

Valamennyi nagytiszteletű Esperes úrnak és lelkészi hivatalnak.

Az egyetemes konvent 1907. évi április hó 9—13. napjain tartott ülésének 85. és 87. jkvi határozatai végrehajthatása céljából a szükséges kérdőívek mai napon kellő számban a nagytiszteletű Esperes urak rendelkezésére bocsáttattak. Felkérjük nagytiszteletű Esperes és tiszteletes lelkész aait, hogy azokat kitöltve, ez év végéig egyházmegyénként egyszerre nekünk visszaküldeni sziveskedjenek.

Kolozsvárt, 1907 julius hó 11.

Kenessey Béla, elnök. *Pünkösti,* számvevő.

2843—1907. szám.

KÖRLEVÉL

a kollégiumok méltóságos t. Előljáróságaihoz.

A nagyméltóságú vallás- és közoktatásügyi Miniszter úrnak 50697—1907. a. tankerületi főigazgatóságokhoz intézett rendeletének másolatát tudomásvétel céljából az alábbiakban közöljük a méltóságos t. Előljárósággal:

„Több intézet panasszal járult elém, az ott körüljáró könyvügynökök eljárása és viselkedése ellen.

Miután e panaszok az illető cégek részéről méltányos orvoslást a felszólamlások esetében sem találtak, hívja fel a Cím a tankerületébe tartozó. vezetésem és rennelkezésem alatt álló középiskolák igazgatóit és tanári testületeit, hogy a könyvügynökök útján esetleg tenni szándékolt megrendelések tekintetében a legnagyobb óvatossággal járjanak el. Ha a kereskedelmi útazók az intézetben megjelennek, figyelmeztendők, hogy a tanítás céljaira szolgáló helyesiségekbe: tantermekbe, tornatermekbe, szertári és könyvtári helyiségekbe benyitniok tilos. Ha pedig az az eset állana elő, hogy a tanári testület valamelyikét lekikicsinylő nyilatkozatot tennének, vagy a tanhelyiségekben előadas közben a tanárok valamelyikét zavarnák, az épületből azonnal kiutasitandók."

Kolozsvárt, 1907 julius hó 11.

Kenessey Béla, elnök. *Dr. Kálmán János,* tanügyi-előadó.

3056—1907. szám.

KÖRLEVÉL

a kollégiumok méltóságos t. Előljáróságaihoz.

Tudomásvétel céljából értesítjük a méltóságos t. Előljáróságot, hogy a nagyméltóságú vallás- és közoktatásügyi Miniszter úr *„Az Országos Paedagogiai Könyvtár és Tanszermuzeum Hivatalos Értesítője"*-nek megrendelése tárgyában 33441—1907. sz. a. a következő felhivást intézte igazgatótanácsunkhoz:

„Minthogy az Országos Paedagogiai Könyvtár és Tanszermuzeum a Szervezeti Szabályok 3. §-ban kitűzött célját csakis úgy érheti el, ha működéséről az illetékes tényezők minél szélesebb körben tudomást szereznek, múlt évi 113161. sz. rendeletemmel megengedtem, hogy a vezetésem atatt álló miniszterium ügykörébe tartozó „Országos Budapesti Könyvtár és Tanszermuzeum" elnöksége „Az Országos Paedagogiai Könyvtár és Tanszermuzeum Hivatalos Értesítője" címén hivatalos lapot adjon ki, mely közölni fogja: a miniszteriumnak az Országos Paedagogiai Könyvtár és Tanszermuzeumra vonatkozó általános érdekü, személyi és egyéb rendeleteit; közölni fogja a megbírált tanítási eszközök engedélyezését, nemkülönben az egyes bírálatokat lehetőleg teljesen; egyik főcélja lesz a magyar gyártmányu jó iskolai szereknek írásban és képekben való bemutatása; figyelemmel fogja kisurni a külföldi tanítási eszközöket, különösen a hazai tanügy szempontjából; közlemények alakjában ismertetni fogja az Országos Paedagogiai Könyvtár és Tanszermuzeum beléletében előforduló nevezetesebb mozzanatokat; meg fog emlékezni a külföldi paedagogiai könyvtárak és muzeumok működéséről és végül külön mellékleti részben közölni fogja egyes hazai tanszerkészítők és gyárosok megfelelő híreetéseit.

A szóban forgó lap a „Hivatalos Közlöny" alakjában egy nyomtatott ívnyi tartalommal (nem számitva a hirdetéseket) minden hó utolsó napján jelenik meg.

A „Hivatalos Értesítő" előfizetés útján, valamint egyes számonként is megszerezhető. Előfizetési ára egy évre 3 korona; egyes szám ára 30 fillér.

Az előfizetési pénzek, valamint a hirdetések a Franklin Társulat nyomdájához, a lap szellemi részét illető közlések az Országos Paedagogiai Könyvtár és Tanszermuzeum elnökségéhez (Budapest, VIII., Szentkirályi-utca 47. sz.) küldendők be."

Kolozsvárt, 1907 julius hó 8.

Kenessey Béla, elnök. *Dr. Kálmán János,* tanügyi-előadó.

5315—1907. sz.

KÖRÖZVÉNY

államsegély és Baldácsy-alapi segélyek kiutalása tárgyában,

valamennyi nagytiszteletű Esperes urnak és tiszteletes lelkészi hivatalnak.

Igazgatótanácsunk junius havi ülésében az államsegély és Baldácsy-alapi segélyeket a következőképen utalta ki:

Rendes segélyek:

I. Hunyadi egyházmegyéből: Esperesnek 700 kor., Főjegyzőnek 100 kor., Piskii egyháznak 631 kor. 98 fill., Petrozsényi egyh.-nak 44 kor., Kisbarcsai egyh.-nak 192 kor., Marosilyei egyh.-nak 150 kor., Vajdahunyadi egyh.-nak 300 kor., Dévai egyh.-nak 240 korona.

II. Gyulafehérvári egyházmegyéből: Esperesnek 629 kor. 60 f., Főjegyzőnek 100 kor., Szászsebesi ehnak 98 kor. 60 f., Balázsfalvi ehnak 200 kor., Abrudbányai ehnak 640 korona.

III. Enyedi egyházmegyéből: Esperesnek 862 kor. 80 f., Főjegyzőnek 100 kor., Sándor Jánosnak 200 kor., Marosludasi ehnak 510 kor., Mezőnagycsáni ehnak 150 kor., Marosujvári ehnak 100 korona.

IV. Kalotaszegi egyházmegyéből: Esperesnek 700 kor., Főjegyzőnek 100 kor., Barabás Árpád magyarókereki lelkésznek 100 kor., Kalotaszentkirály—Zentelke ehnak 38 kor. 43 f., Egeresi ehnak 120 kor., Sztánai ehnak 60 kor., Körösfői ehnak 80 kor., Tordaszentlászlói ehnak 80 kor.

V. Kolozsvári egyházmegyéből: Esperesnek 600 kor., Főjegyzőnek 100 kor., Szamosfalva ehnak 317 kor.,

Bádok ehnak 36 kor., Mócs ehnak 103 kor. 34 f., Bonchida ehnak 48 kor., Kajántó ehnak 35 korona.

VI. Szilággyszolnoki egyházmegyéből: Esperesnek 1000 kor., Főjegyzőnek 100 kor., Ordögkut ehnak 366 kor. 80 f., Bürgezd ehnak 60 kor., Szamosújlak ehnak 100 kor., Kiss Ferenc vármezői énekvezérnek 50 korona, Kusztos Gyula ördögkuti énekvezérnek 50 korona.

VII. Dési egyházmegyéből: Esperesnek 760 kor., Főjegyzőnek 100 kor., Szinyei ehnak 134 kor., Magyarköblösi ehnak 145 kor., Alsótööki ehnak 70 korona.

VIII. Széki egyházmegyéből: Esperesnek 600 kor., Főjegyzőnek 100 kor., Kékesi ehnak 170 kor., Veresegyházi ehnak 140 kor., Kudui ehnak 134 kor., Kisiklódi lévita: Szakács Józsefnek 200 korona.

IX. Nagysajói egyházmegyéből: Esperesnek 810 kor., Főjegyzőnek 100 kor., Nagysajói lelkészi állásnak 60 kor.. Óradnai kántornak 200 kor., Naszódi kántornak 200 kor., Pusztakamarási ehnak 500 kor., Besztercei ehnak 366 kor. 54 f., Magyarnemegyei ehnak 24 korona.

X. Görgényi egyházmegyéből: Esperesnek 708 kor. 80 f., Főjegyzőnek 100 kor., Szászrégeni ehnak 1278 kor., Garda Márton ny. lelkésznek 420 korona.

XI. Marosi egyházmegyéből: Esperesnek 1000 kor., Főjegyzőnek 100 kor., Berei l.-egyhnak 105 kor., Feketei ehnak 100 kor., Mezőkövesdi ehnak 330 kor., Koronkai ehnak 175 korona.

XII. Küküllői egyházmegyéből: Esperesnek 600 kor., Főjegyzőnek 100 kor., Erzsébetvárosi ehnak 200 kor., Erzsébetvárosi ehnak 835 kor., Dicsőszentmártoni ehnak 1213 kor. 62 fillér.

XIII. Szebeni egyházmegyéből: Esperesnek 854 kor., Főjegyzőnek 100 kor., Segesvári ehnak 1875 kor. 28 fill., Fehéregyházai ehnak 170 kor., Medgyesi ehnak 545 kor., Mihályfalvi ehnak 9) kor., Oláhujfalusi ehnak 80 kor., Celinai lévitának 200 kor., Medgyesi énekvezérnek 100 kor.

XIV. Udvarhelyi egyházmegyéből: Esperesnek 825 kor., Főjegyzőnek 100 kor., Menyhárt András tb. esperesnek 200 kor., Dobói l.-ehnak 45 korona.

XV. Erdővidéki egyházmegyeből: Esperesnek 447 kor. 60 f., Főjegyzőnek 100 korona.

XVI. Sepsi egyházmegyéből: Esperesnek 760 kor. 80 f., Főjegyzőnek 100 kor., Brassói lelkésznek 360 kor., Brassói s. lelkésznek 340 kor., Hosszúfalusi ehnak 1454 kor., Brassói ehnak 1149 korona.

XVII. Orbai egyházmegyéből: Esperesnek 490 kor. 80 f., Főjegyzőnek 100 korona.

XVIII. Kézdi egyházmegyéből: Esperesnek 418 kor. 80 f., Főjegyzőnek 100 kor., özv. Kis Albertnének 150 kor., Csikszeredai körlelkésznek 50 kor. 20 f., Csikszeredai ehnak 627 kor. 98 fillér.

Egyszersmindenkorrai segélyek:

Hunyadi egyházmegyéből: Piskii ehnak 1120 kor.

Engedi egyházmegyéből: Magyarsülyei ehnak 500 kor., Mezőzáhi lelkész Nemes Eleknek 300 kor., Marosgombási ehnak 500 korona.

Kalotaszegi egyházmegyéből: Nyárszói ehnak 500 kor., Nyárszói lelkésznek 200 korona.

Kolozsvári egyházmegyéből: Magyarmacskási egyháznak 1488 kor. 87 f., Botházai ehnak 582 kor. 04 fillér.

Szilággyszolnoki egyházmegyéből: Lompérti ehnak 200 korona.

Dési egyházmegyéből: Szinyei ehnak 870 korona, Kecsedi ehnak 867 kor., Szarvaskendi ehnak 1042 korona.

Széki egyházmegyéből: Szászujósi ehnak 300 kor., Fűzkuti ehnak 200 korona.

Nagysajói egyházmegyéből: Köbölkuti ehnak 200 korona, Pusztakamarási ehnak 3160 korona.

Görgényi egyházmegyéből: Dedrádszéplaki ehnak 300 korona.

Küküllői egyházmegyéből: Somogyomi ehnak 200 kor., Szászdányáni ehnak 200 kor., Magyarpéterfalvi egyháznak 200 korona.

Udvarhelyi egyházmegyeből: Kákai László dobói lévitának 200 kor., Arvátfalvi ehnak 200 kor., Székelydobói l.-egyhásnak 900 korona.

Erdővidéki egyházmegyéből: Kisbaconi ehnak 200 korona.

Baldácsy-segélyek:

Marosi egyházmegyéből: özv. Gecse Áronné kibédi kántortanítónénak 100 kor., Székely-böő-mosoni ehnak 160 korona.

Küküllői egyházmegyéből: dr. Farkas Antalnénak 100 kor., özv. Boda Sámuelné, b. bessenyői papnénak 100 kor., Dali Johanna papi árvának 100 korona.

Udvarhelyi egyházmegyéből: özv. Baka Jánosné, siménfalvi papnénak 80 kor., özv. Tolvaly Zsigmondné sz.-udvarhelyi papnénak 120 korona.

Engedi egyházmegyéből: Zsigmind Pál m.-kapusi lévitának 100 korona, Mihályi Katalinnak 100 korona.

Kalotaszegi egyházmegyéből: özv. Kósa Károlynénak m.-péterfalvi papnénak 100 kor., özv. Csákány Károlyné, farnosi lévita özvegyének 80 korona.

Egyszersmindenkorrai segély kevés volt adható, mert a rendszeresített állandó segélyek összege az évi államsegélyt teljesen kimeríti, úgy, hogy ezen célra csakis a mult évekből felesleg használtatott fel, pár ezer koronát pedig ebből is rendelkezésre kellett tartani időközi rendkivüli segélyek és gyermeknevelési segélyek nyujthatása céljából.

Ez alkalommal rendszeresíttettek, mint állandó segélyek, a központi adósságok azon részének a törlesztésére, amelyeket eddig senki sem törlesztett és igy a kerület terhére estek s igy törlesztésükről is gondoskodni kellett. Dévai egyház részére 240 kor., Marosujvári egyh. részére 100 kor., Abrudbányai egyh. részére 640 korona, Egeres 120 kor., Sztána 60 kor., Körösfő 80 kor., Tordaszentlászló 80 kor., Bádok 36 kor., Mócs 103 kor. 34 f., Bonchida 48 kor., Kajántó 35 kor., Alsótöök 70 korona, Magyarnemegye 24 koronát.

Hat egyházközségnek tartozását pedig, melyek a központból felvett épitkezési kölcsönöket egyáltalában nem birták fedezni s a felszaporodott részleteket ugyis mindig fedeznünk kellett valamely alapból, teljes összegében fedeztük; ezek a következők: Magyarmacskás, Szinye, Kecsed, Szarvaskend, Pusztakamarás és Piski.

Felhívjuk az illetékeseket, hogy a fenti összegekről a szabályszerüen, II. fokozat szerint bélyegelt nyugtákat a nagytiszteletű esperes aai utján sziveskedjenek minél előbb beküldeni, hogy a kifizetések, illetve keresztülvezetések eszközölhetők legyenek.

Az erdélyi reform. egyházkerület igazgatótanácsának Kolozsvárt, 1907. julius hó 15-én tartott üléséből

Br. Bánffy Dezső, elnök. *Pünkösti,* számvevő.

3088—1907 szám.

KÖRLEVÉL

1907. évi II. félévi kongrua-utalványozásról.

Valamennyi esperesi és lelkészi hivatalnak.

A m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszterium 61732 sz. a. az 1907 év II. felére a lelkészi fizetések kiegészitésére szolgáló államsegélyt kiutalványozván, felhivjuk az érdekelteket, hogy az alább jelzett összegekről a II. fokozat szerint szabályszerüen bélyegzett nyugtáikat az illetékes esperesi hivatalokhoz olyan időben küldjék be, hogy azok még augusztus hó 1-je előtt beküldhetők legyenek hozzánk.

I. Hunyadi egyházmegye.

Botha Sándor 267.78, Lukács Antal 323.89, Csiszér Pál 457.—, Kállai István 520.52, László Zsigmond 731.80, Szolga József 306.74, Mátyás János 323.49, Pásztohi Dénes 210.50, Kovács Lajos 653.25, Kiss Mózes 274.15, Ferenczi Gyula 361.43, Fülöp Gyula 589.76, Vásárhelyi Lőrincz 417.92, Kósa Mihály 361.04, Juhász Izidor 473.05, Imre István 284.20, Kovács Sándor 393.83.

II. Gyulafehérvári egyházmegye.

Cseresznyés Ödön 192.26, Hatházi Ferencz 392.94, Toókos Jenő 148.72, Kovács Károly 324.43, Sebestyén Ferencz 207.93, Gábos Sándor 302.73, Virágh József 512.15, Papucs Dávid 561.15, Gruzda Domokos 321.74, Sáfrány Lajos 476.55, Valler József 473.05, Tokos Sándor 268.89, Kolumbán János 298.84.

III. Nagyengedi egyházmegye.

Décsi István 543.66, Bertalan József 332.96, Simon Antal 426.14, Vinczi Domokos 430.98, Veress Károly 12.22, Kovács József 452.79, Szalma Lajos 426.36, Aszalós György 471.56, ifj. Mooré Károly 494.16, Mooré Károly 396.84, Solymosi Lajos 399.58, Balogh Sándor 423.20, Szabó Ferencz 584.36, Solymosi Károly 381.41, Vass Ferencz 529.25, Tunyogi János 333.82, Dali István 356.89, Kozma Imre 321.30, Barthalos János 520.08, Jancsó Lajos 101.79, Király

Gyula 356.87, Péter Antal 532.38, Nemes Elek 423.05, Sándor János 126.46, Papp Dávid 407.34, Málnási Károly 180.63, Demeter Zsigmond 507.50, Papp István 205.13, Miklósi József 451.05, Benedek Ferencz 655.67.

IV. Kalotaszegi egyházmegye.

Medgyaszai Gusztáv 1221.29, Szathmáry Gyula 580.45, Biró András 339.02, Albert Imre 565.63, Kovács Ödön 311.—, Bitai Kálmán 438.91, Kovács József 39.67, Antal Géza 398.86, Nagy Mihály 373.26, Régeni Ferencz 556.65, Paulai Viktor 442.20, Takács József 513.47, Pataki Gyula 373.85, Barabás Árpád 741.75, Erdélyi László 288,25, Szabó Géza 402.87, Fazakas Lajos 613.45, Demeter Gyula 515.14, Osváth Lajos 512.39, Tamó Gyula 201.03, Balázs István 242.36, Antal Domokos 167.35.

V. Kolozsvári egyházmegye.

Gáspár Sámuel 605.03, Belle Lajos 385.79, Elek Lajos 96.42, Tunyogi Béla 371.68, Bartók Béla 358.32, Józsa Károly 293.69, Daróczy Ferencz 612.47, Szabó József 483.79, Székely Miklós 505.77, Lőrinczi Gábor 403.51, Anyagási Gábor 136.24, Nagy Albert 539.65, Albert Sándor 457, Kiss Péter 610.17, Muzsnai Miklós 685.23, Kovács József 565.50, Bácsi Gyula 546.35, Jakabházi Dániel 574.28.

VI. Szilágyszolnoki egyházmegye.

Pósa Béla 532.76, Magyari István 351.93, Tötös György 282.44, Nagy Zsigmond 236.15, Pócsik János 560.66, Matéka József 480.72, Molnár Gyula 355.05, Kádár Imre 269.15, Török Ferencz 493.99, Ignácz Márton 195.30, Gáspár László 399.07, Versényi Miklós 450.90, Borbély Sándor 523.26, Juhász György 371.92, Szondi György 487.38, Tamás László 236.07, Szász Ferencz 351.10, Szilágyi János 464.43, Székely Sándor 82.85, Fejér Ferencz 600.42, Patay Lajos 383.84, Rácz Péter 231.70, Székely Arpád 546.68, Ferenczi Endre 461.50, Nagy Lajos 414.90, Kusztós Gyula 571.19, Kovács Zsigmond 264.37, Bod László 200.49, Vass Lajos 551.31, Farkas Sándor 80.88, Nyárádi László 191.89, Kiss Pál 18.35, Szentkirályi László 309.06, Vörös Zsigmond 394.79, B. Józsa Gyula 129.31, Kenderessy Lajos 139.59, Bedő Károly 189.66, Zöld Mihály 217.64, Ferenczy Gyula 380.43, Köpeczi Károly 477.34, Kovács Ferenc 416.10, Bartha Miklós 238.20, Kemény István 243.24, Kecskeméthy Kálmán 207.84, Barabási Lajos 586.73, Visky Pál 382.47, Veress Sándor 221.90.

VII. Dési egyházmegye.

Szakács Ferenc 368.41, Kovács Gyula 490.05, Soós Károly 567.84, Kovács Gyula 281.39, Nagy József 521.15, Nagy Imre 403.90, Szabó Lajos 500.28, Csákány Miklós 489.53, Barabás S. 387.13, Máthé Gyula 379.06, Gáspár János 488.71.

VIII. Széki egyházmegye.

Nemes Ferenc 546.53, Pünkösti Lajos 497.59, Csejdi Jenő 326.90, Falka Károly 430.62, Lőrincz János 170.94, Gyárfás Albert 104.03, Pataki Dénes 361.97, ifj. Nagy Domokos 597.45, Veres Márton 248.91, Benedek Lajos 378.04, Szathmáry Sándor 456.40, Sipos Gyula 383.12, Szász Béla 158.80, Fehér István 190.76, Farkas István 518.24, Jakabházy Dániel 591.46, Solymosy Miklós 460.12, Csűrös Ferenc 212.72, Kovács Ákos 39.87, Szabó István 468.30, Fekete Gerő 309.12, Balogh Árpád 484.62, Kovács Gábor 174.73, Máthé György 481.64. Jung Ferenc 564.78,

IX. Nagysajói egyházmegye.

Orbán Gábor 349.71, Horváth Ödön 274.21, Köblös István 210.22, Lőrinczi Miklós 602.60, Tőkés József 395.13, Dobay Lajos 710.—, Vályi Elek 678.78, Polgári Károly 312.31, ifj. Musnai Károly 234.29, Menyhárd Elek 222.84, Muzsnai Károly 581.19, Beregszászi György387.63, Debreczeni Gyula 277.18, Vályi János ifj. 283.64.

X. Görgényi egyházmegye.

Kovács István 371.31, Jánosi Béla 72.31, Papp Lajos 338.91, Böjthe Ödön 129.87, Csekme Ferenc 133.65, Székely Ferenc 406.77, Kiss Ferenc 266.61, Kiss Lajos 114.61, Dénes József 284.77, Kövendi Kálmán 152.38, Szász Márton 178.67, Sükösd Mihály 585.40, Beregszászi Albert 693.72, Soós Adolf 1129.—, Farkas Jenő 483.90, Farkas Károly 210.72, Gergely Lajos 346.88, Radits István 568.84, Dénes Gyula 402.93, Pálffy Endre 658.38.

XI. Marosi egyházmegye.

Péterffy Károly 488.83, Nagy Albert 544.47, Veress Károly 458.78, Kolozsváry József 445.75, Adorján Lajos 523.42, Vizi János 451.16, Lőrinczi Lajos 619.75, Varga Ferenc 437.41, Albert Miklós 524.83, Páll Károly 470.69, Rákosi Lajos 583.61, Marosi János 539.98, Nemes Sándor 530.67, Király Béla 597.49, Molnár Lajos 355.57, Simon Imre 398.46, Szőcs Ákos 575.74, Magyari Árpád 330.55, Farkas József 363.—, Adorján János 563.42, Gönczi Sámuel 352.48, Málnási Ferenc 561.64, Kovács László 571.07, Dósa Sámuel 509.63, Szabó Sándor 292.33, Dengel Géza 271.62, Benedek Dénes 123.17, Muzsnai József 537.68, Székely Sándor 601.—, Sipos György 530.43, Kovács Nándor 445.90, Bartos Gábor 475.15, Nemes Károly 205.87, Derzsi Dénes 458.37, Boér Károly 202.09, Z. Kiss Sándor 180.82, Musnai Pál 54.36, Jenei Sándor 385.42, Tóth László 452.29, Rákosi György 429.33, Ady Sámuel 247.32, Jancsó Albert 407.26, Simon Gábor 335.68, Gáll Gábor 558.95, Kovács Aron 224.32, Juhász Elek 273.61, Erdélyi Béla 570.43, Madaras János 453.51, Staudner Mátyás 579.27, Péterfi Lajos 492.23, Simon Elek 558.30.

XII. Küküllői egyházmegye.

Sámuel Aladár 312.05, Nagy Mihály 502.47, Hegyi Károly 565.86, Fazakas Sándor 625.54, Lakatos Aron 308.61, Gönczi Pál 438.19, Tollas József 627.44, Nagy Domokos 415.08. Józsa Ferenc 615.42, Farkas Károly 405.10, Nemes Árpád, 509.06, Bartha József 685,77, Rákosi József 593.66, Sámuel József 336.50, Kakasi Márton 161.56, Moóréh Domokos 235.96, Szakács Albert 451.07, Hegyi Sándor 380.28, Benedek Pál 726.33, Rákosi Dezső 490.54, Kádár Andor 623.45.

XIII. Nvgyszebeni egyházmegye.

Jakab Károly 317.79, Benkő Ferenc 86.92, Bartha János 501.10, Horváth István 280.66, Kovács József 484.27, Biró György 454.48, Csiki József 489.—, Putnoki Lajos 579.72, Simon Gábor 380.08, Nagy József 47.57, Balázs Imre 206.04.

XIV. Udvarhelyi egyházmegye.

Szász Károly 554.49, Kónya Kálmán 405.46, Baczó Lajos 512.67, Bedő András 593.44, Pál Lajos 568.32, Márk Mihály 556.99, Karácson Sándor 266.97, Csia Kálmán 425.50, Lőrincz Aron 488.60, Biró Aron 441.19, Soós Farkas 507.66, Szabó Samu 502.87, Biró Dezső 654.73, Bodor József 273.51, Menyhárt András 473.05, Jakab Albert 413.75, Fülöp Kálmán 557.76, Csutak István 502, Bedő Ödön 151.03, Kádár Dénes 222.92, Jakab Dénes 450.25, Kállay Ferencz 609.54, Csiszér Zsigmond 319.80, Szabó Gyula 511.41, Hegyi Péter 12.73, Kovács István 463.50, Orbán József 360.32, Mester János 77.60, Karácsony István 324.27, Kertész Mózes 285.52, Demes Ferencz 471.62, Böjthe Sándor 480.87, Kovács Sándor 466.89, Bodor István 444.60.

XV. Erdővidéki egyházmegye.

Molnár Imre 382.23, Kovács Sándor 488.63, Borsai László 560.15, Czell Ignácz 122.63, Karácson György 286.94, Lőrincz Gyula 425.30, Sándor András 440.34, Sebestyén Sándor 392.30, Bartha Imre 403.87.

XVI. Sepsi egyházmegye.

Bene István 304.03, Havadtői Mihály 476.57, Kolcza Lajos 563.70, Takács Károly 229.72, Vass Lajos 458.81, Szabó Ferencz 349.24, Péchy Árpád 424.14, Bitai Géza 476.82, Bálint Ferencz 578.44, Csulak Zsigmond 278.89, Kiss Lajos 432.75, Bartha Károly 512.56. Bagoly Lajos 569.75, Jakab József 401.26, Demes Péter 361.75, Csiszér Zsigmond 496.74, ifj. Kovács Antal 573.85, Bedeházi János 560.83, Antal Lajos 416.41, Tamó Gyula 481.02, Kiss Gyula 500.11. Péter Gerő 242.—, Menyi János 485.91, Czeglédi János 489.16, Bartha Lajos 526.38, Bőjthe Géza 509.70, Szabó András 582.33, Pünkösti István 199.11, Dávid József 423.45.

XVII. Orbai egyházmegye.

Szeremlei Császár Lajos 479.03, Bartha János 394.65, Imreh József 401 38 Szász Mihály 197.04. Péter Károly 409.07, Mirtsche Ferencz 313.20.

XVIII. Kézdi egyházmegye.

Szini János 272.32, Bodor Géza 31.68, Benedek Ignác 238.12, Takács Károly 505.77, Zajzon Lajos 350.26, Kökösi Sándor 471.96, Ősz Lázár 634.52, Zoltáni Elek 74.—, Volloncs Miklós 229.48, Kelemen Győző 173.04.

Kolozsvárt, 1907 julius hó 17.

Dr. Vályi Gábor s. k.
elnök.

Pünkösti,
számvevő.

Nyom. az „Ellenzék" könyvnyomdájában Kolozsvárt, Szentegyház-utcza 22. szám.

X. Évfolyam. *30-ik szám.* *Kolozsvárt, 1907. julius 25.*

Erdélyi Protestáns Lap

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő:** NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 12 kor. félévre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Az orsz. ref. lelkészi nyudíjintézet.

Az országos ref. lelkészi nyugdíj- és özvegyárva gyámintézet ügye hetek óta forrongásban tartja a kedélyeket. Mióta a Végrehajtó bizottság kiadta egy füzetben a Törvényt, Ügyrendet és Végrehajtási utasítást s ki-ki kezdte személyére nézve megcsinálni a számításokat: egyszerre felfedezték a törvény „irtózatosságait“, amely „tönkre teszi a ma élő papi nemzedéket s cserébe csak nyomorult alamizsnát nyújt“.

Egymást érik a kalandosabbnál kalandosabb tervek, amelyek közt nem utolsók az olyanok, hogy a papság sztrájkoljon e törvénnyel szemben, hogy új zsinattal az egészet újra kell csinálni, hogy — s ezt csodáljuk, hogy a komoly Debr. Prot. Lap szerkesztője képviseli — az államtól más célra kapott 3.000,000-ból fedeztessék a papság tőketermészetű belépési járuléka stb.

Minden képzeletet meghalad azonban a M. Sz. szerkesztőjének agitációja e törvény ellen. Az a cikk, amelyet *dr. Pályi* Ede tett közzá a M. Sz. jul. 14-iki számában *„A református lelkészi nyugdijintézet szörnyüségei“* cim alatt csak úgy hemzseg nemcsak a tájékozatlanságtól és ebből folyó félrevezetésektől, hanem a rosszakarattól és megbotránkoztató gyanusítástól is. Ez az úr nem átalja a protestáns érdekek védelme cimén valósággal lázitani a papságot az egyház vezetői ellen s azzal gyanusítani meg egyházunk önzetlen, időt, munkát vagyont áldozó vezetőit és zsinatát, hogy tudva alkotott egy oly nyugdíjtörvényt, amelyből *„elkölteni lehetne évente majdnem egy kerek egész milliót nyugdijintézet cimén, nem nyugdijintézeti célokra.“*

Minden valamire való református embernek felháborodva kellene az ily nemtelen gyanusítást visszautasítania és fájdalom — akadnak *lelkészek*, akik elég felületesek arra, hogy ennek a tájékozatlan és rosszakaratú cikknek felülnek s tőlünk is azt követelik, hogy „harsogtassuk a vészt jelző trombitát“.

Nos, mi e kötelességünknek eleget is teszünk; de abban az irányban, hogy figyelmeztetjük az érdekelt papságot arra, hogy felületes és rosszakaratú bujtogatásoknak fel ne üljön, hanem bizzék meg vezetői és a zsinat bölcsességében, jóakaratában és a szakmathematikusok számításában. És nem is vak bizodalmat kérünk. Számítson utánna bárki is csak laikus módon a dolognak s meg fogja látni, hogy a milliárdok gyűjtési lehetősége a mostani alapon, merő *fántázia.*

A dr. Pályi „szörnyüségei“ a következő tévedések alapján kerülnek ki: 1. A tőke gyűjtési időt (karenc-évek) nem 6-ra veszi, mint a törvény, hanem 10 évre. 2. Úgy veszi, hogy a beszámítható szolgálati évek az intézmény életbeléptetésével 1908-ban kezdődnek, holott a törvény a belépők szolgálati éveit visszamenőleg teljesen beszámítja, úgy, hogy a 6 karenc év után minden 40 éves szolgálatú vagy 70 éves életkorú tag azonnal teljes fizetéssel — s nem 40%-al, mint Pályi számítja — mehet nyugdíjba. Végül 3. Nem veszi tekintetbe, hogy az új intézet *a karenc-évek alatt is* és természetesen azután is, hordozza a régi özv.-árvai gyámintézet terheit, amely az 1908. évre, 205,000 koronában van előirányozva, s amely összeg legalább még 8—10 esztendőig évi 10—15 ezer koronával folyton emelkedni fog, mig a természetes és állandó maximumot eléri. Ezek a főbb szörnyüséges számitási hibák szülték azokat a „szörnyüségeket“, melyeket ő a nyugdíjintézetnek tulajdonit; továbbá az „Adria“ és más intézetekkel való összehasonlitásnál az, hogy 1. sem az özvegy-árvai terheket nem veszi számitásba, sem 2. azt, hogy 6 év mulva azonnal megkezdődik a teljes fizetésekkel való nyugdíjazás. Ily felületes számitás alapján kezdeni oly vehemens agitációt: valóban, legalább is — *lelkiismeretlenség*, melyet valamennyire legfennebb a nyilt bevallás enyhithet.

De lássunk egy kis laikus számítást.

Átlag 1600 belépő tagot számítva — mert a 35-ön felüli szolgálatuak és a 65 évet meghaladott koruak sem igen lépnek be — és 2000 K-ás fizetést véve átlagban alapúl — mert tulnyomó sok a kongruás állás és kántorság — az intézet a tőkegyűjtésre szánt 6 év végén 1913 év december 31-én rendelkezni fog:

1. 1600 tagtól 2000 K. után 23% belépési dij	736,000 K.
2. Ennek 5 évi 4%-os kamata	147,200 K.
3. A belépési díjak 4%-os egyszerü kamatja átlagos 20 évi szolgálat után	588,800 K.
4. Ennek 5 évi 4%-os kamata	117,760 K.
5. 5 éven át à 100 új tag 33%-os belépési díja	330,000 K.
6. Ennek évi hányada utáni 4%-os kamata	26,400 K.
7. 3½% évi tagdíj 6 évig, évenként 50 új taggal növekvő 1600 tag után	724,500 K.
8. Évi 2% 2000 állás után az egyházaktól 6 évig	480,000 K.
9. Ennek 5 évi 4%-os kamata	32,000 K.
10. A közalap évi 15%-a (48,000 K)	288,000 K.
11. Ennek részletei 4%-os kamata	19,200 K.
12. Az állam évi 400,000 K.-ja	2,400,000 K.
13. Ennek 5 évi 4%-os kamatai	240,000 K.
14. A gyámintézet tőkéjének 4%-os kamata (80,000) 6 évig	480,000 K.
15. Ennek 5 évi 4%-os kamata	32,000 K.
Összesen:	6,641,860 K.

állana rendelkezésre kamatozó tőkeként a 7-ik év elején.

Igen ám, de ebből ki kell fizetni 6 év alatt özv.-árvai illetményekbe átlag évi 250,000 K-t, a mi 1,500,000 K és ennek kamatai 5 év alatt 100,000 K; együtt 1,600,000 K. Marad tehát kamatozó tőkének a 7-ik évre kereken 5 millió korona.

Ez évvel kezdődnek a nyugdijazások is.

Mi lesz e 7-ik év bevétele és kiadása?

Bevétele lesz:

1. 5 millió tőke 4%-os kamata	200,000 K.
2. 100 új tag 33%-os belépési díja	66,000 K.
3. 2000 tag 3½%-os évdíja	140,000 K.
4. 2000 egyház 2%-os évdíja.....	80,000 K.
5. A Közalap évi 15%-a.....	48,000 K.
6. Az évi állami hozzájárulás.....	400,000 K.
7. A gyámintézet tőkéje 4%-os kamata..	80,000 K.
Összesen:	1,014,000 K.

Üssük le ebből állandóan a 14 ezer koronát adminisztrációra — marad 1 kerek millió kor. bevétel.

És mi lesz a *kiadás?*

A kiadás lesz ez évben:

1. Özvegyeknek és árváknak	250,000 K.
2. 50 tag nyugdíja (50-et elhalálozottak vesznek)	100,000 K.
Összesen:	350,000 K.

Marad a 7-ik évről tőkésítendő: 650,000 K.

A 8-ik év bevétele, a tőkésített új 650,000 kor. 26,000 kor. kamatjával = 1,026,000 K.

Kiadása:

1. Özvegyeknek, árváknak	260,000 K.
2. 50 új nyugdíjas tagnak	100,000 K.
3. 47 1 éves nyugdíjas tagnak	94,000 K.
Összesen....	454,000 K.

(NB. Évenként 3-mal kevesbítem a minden évi nyugdíjas tagok számát, úgy hogy 16—17 év alatt veszem kihalónak a turnust, ugy hogy 86 életévvel, illetőleg a 24 éves korban rendes pappá letteket 80 éves korukban kihaltaknak veszem, holott nem ritka a 90 éven felüli pap sem.)

A 8-ik évben marad tehát új tőkésítésre: 572 ezer korona.

A 9-ik év bevétele az új 22,830 kor. kamattal lesz: 1.048,880 kor.

Kiadása:

1. Özvegyek-árváknak.....	270,000 K.
2. 3 nyugdíjas csoportnak (50+47+44 tag).....	2 2,000 K.
Összesen..	552,000 K.

Tőkésítésre marad: 496,000 kor.

Nem részletezem tovább a számítást. Csak az elveket és eredményeket adom. Az özvegy-árvai jutalékokat évi 10,000 koronával emelve a maximálisnak vett 300,000 koronáig, ami az intézet fennállásának 12 ik évében következik be; az évenként nyugalmazottak számát pedig a második évfolyamtól kezdve minden csoportban 3-mal apasztva; a tőkésítésre maradó évi fölösleget a következő évnek bevételében kamatoztatva, a mérleg így alakúl:

Év	Bevétel	Kiadás	Tőkésitendő
10-ik	1,068.000	644.000	424.000
11	1,085.000	730.000	355.000
12	1,099.000	810.000	289.000
13	1,110.000	874.000	236.000
14	1,119.000	932.000	187.000
15	1,126.000	984.000	142.000
16 „	1,130.000	1,030.000	100.000
17	1,134.000	1,070.000	64.000
18	1,136.000	1,104.000	32.000
19	1,137.000	1,130.000	7.000
20	1,137.000	1,154.000	—17.000

Azaz, az intézet 20-ik évéig összegyűjtött ugyan az intézet 5,000.000+3,528.000 = 8½ millió koronát, de ennek daczára évi bevétele és kiadása 17.000 K. deficitet mutat és ez a deficit a 23-ik esztendőben a maximumot évi 47.000 koronával éri el. Igaz, hogy akkor 442 nyugdíjas tagnak 884.000 koronát és 300.000 korona özvegy-árvai segélyt adna ki. Hát hol maradnak a milliárdok, mikor az összegyűjtött 8½ millió tőke kamatai és a járulékok alig fedezik a kiadásokat?

Számításom ellen legfennebb az hozható fel, hogy igen kevésre vettem a nyugdíjazottak évi halálozási arányszámát. Erről lehet vitatkozni s alkuszom is, a deficit eltüntetése javára. De viszont azt kérem, hogy a szak- mathemátikusok számításában — amelyen az egész intézmény felépittetett —, más is nyugodjék meg s alap nélkül ne akarjon pellengérezni ily nemes és komoly munkát.

Fel szokták hozni azt is, hogy egészen másként fog kiütni az eredmény, mert az öreg papok nagy része önként nem fog nyugalomba menni. Lehet; de akkor miért nem maradtunk meg a »rokkantsági« nyugdijintézet tervénél, amelyet épen a papság agitációjára Kiss Albert debreczeni lelkész inditványára változtatott meg a zsinat 40 évi szolgálatra, *vagy* 70 éves életkorra állapitván meg a *teljes* nyugdíjjogosultságot. Az intézetnek pedig nem azzal kell számolnia, hogy mi *lehet*, hanem azzal, hogy mire *kötelezte* magát. Ha valaki jogát igénybe nem veszi: volenti non fit injuria.

S ha jobbá alakulna a helyzet: ugyan mi baj lenne belőle? 10 év mulva revisio alá kerül az intézmény és ki ne óhajtaná, hogy bár *az özvegy árvai ellátás felemeltessék?* Hisz' Pályi dr. ezt máris inhumánusnak bélyegezte!

Végre egy pár szót a terhekre. Egy 2000 koronás fizetésü 35 éves szolgálatu tagot veszek. Fizet:

23% belépési járulékot	460 K.
Ennek 35 év óta 4%-os kamatját 18·40 × 35 = 644 K	644 K.

Összesen tehát fizet 1104 — egyezeregyszásznégy — koronát. S ezzel magának 35 évi szolgálat beszámítását biztosítja s még 6 évig, ha fizet 3½% évdíjat á 70 koronát: 1914 január 1-től kezdve évi 2000 K nyugdijat fog élvezni haláláig, ha az Isten 90 esztendős koráig élteti is.

Hiszen papságunk anyagi viszonyai mellett évi 270—300 koronát fizetni, tudjuk, nem csekélység; de ez is rohamosan eső részlet 5 évig, amikor csak az évi 70 kor. marad. De tessék azt is nézni, hogy mit kap érte?!

A Debr. Prot. Lapban gróf Tisza István ujólag megirta azt, a mi az ez évi konventi jkv. 53. oldalán olvasható t. i. visszamenőleg senki sem tartozik egyebet fizetni, mint 1) a 23% belépési díjat és 2) ennek szolgálati ideje kezdetétől számított egyszerü 4%-os kamatját. Igy fizették ezt — tessék megkérdezni! — a felekezeti középiskolai tanárok is. mikor az állam felállitotta nyugdijintézetbe beléptek. Ez terhes lehet, de egyedül igazságos és méltányos.

Legyen tehát végre megnyugvás és több bizalom saját becsületes vezéreinkben, mint a rejtett célokat szolgáló agitátorokban!

Nagy Károly.

A dési egyh.-megye véleményes javaslatai.

I.

Az ig.-tanács 2465—1907. sz. a, körlevelére *az egyházmegyei közgyűlés és az egyházmegyei tanács autonom jog- és hatáskörének* szabályozása tárgyában.

Egyházmegyei közgyűlésünknek véleménye az, hogy az I. t.-c. 161. és 165. §-aiban foglalt jogok gyakorlását az ott megnevezetteknek kell fentartani,

mert úgy az esperesi, mint a főgondoki állások fontossága megkivánja azt, különben, főként az esperesi állás, közigazgatási tekintetben, csupán egyszerű közvetítő állássá változnék. Különben is az I. t.-c. 161, §-ának f) és g), valamint a 165. §. d) és e) pontjai, melyekre a körlevél különösen felhívja az egyházmegyei tanács jog- és hatáskörének megállapításánál a figyelmet, általán olyan természetüek, melyek egyházm.-i tanácsi előkészítés útján érvényesülnek s így kifejezetten is odautalni s ez által a törvénykezés útját még komplikáltabbá tenni felesleges

Arra nézve, hogy az egyházmegyei tanácsnak, mint közigazgatósági hatóságnak mi volna különösebben hatáskörébe utalandó, feleslegesnek tartjuk az ügyek részletes felsorolását; nézetünk szerint az egyházmegyét illető mindenféle egyházi és iskolai ügy, amennyiben nincs bírósági hatáskörbe utasítva, az egyházmegyei közgyűlés hatáskörébe tartozik s az egyházmegyei tanács, mint kormányzó testület csak az ügyek gyorsabb menete érdekében járjon el végezve azokat, melyek halasztást nem szenvedhetnek, ilyenek volnának az I. t,-c. 56. §. a), b), c), e), n), o), p), r), s) és t) pontja alattiak, továbbá az egyházmegyei és egyházkerületi közgyűlés határozatainak végrehajtása; ha az egyházmegyei közgyűlést jelentősebbé akarjuk tenni, véleményünk szerint, az egyházmegyei tanácsot nem végérvényesen intézkedő, hanem inkább csak végrehajtó és javasló testületté kell szervezni, ezért kötelezni kell arra, hogy a hatáskörébe utalt ügyekről részletes jelentést terjesszen az egyházmegyei közgyűlés elé s vitás, vagy kérdéses egyházmegyei ügyek az egyházmegyei közgyűlés döntése alá jussanak. Különben az egyházmegyei tanácsnak, mint előkészítő és véleményező testületnek az egyházmegyét érdeklő minden egyházi és közigazgatási ügyben el kell járnia. Mint egyházmegyei bíróságnak pedig el kell intéznie az E. T. által hatáskörébe utalt közigazgatási vitás és fegyelmi ügyeket. Évenként legalább 4 ülést tartson, melyre a tárgyak megnevezésével esperes vagy helyettesse hívja meg az egyházmegyei tanács tagjait az ülés előtt legalább négy nappal. A meghívóban kitűntetett tárgyakon kivül más tárgy azon az ülésen tárgyalható ne legyen. A rendesen meghívott tanácsülés, — bírósági ügyeken kivül — a megjelent tagok számára való tekintet nélkül határozatképes legyen.

II.

Az igazgatótanács 2462—1907. sz. a. kelt „Körlevel"-ére *az egyházmegyei tanácsosok és tanácsbirák számának* megállapítása tárgyában.

Egyházmegyei közgyűlésünknek javaslata az, hogy az „egyházmegyei tanácsbirák száma a hivatalból tagokon kivűl legyen 4 világi és 4 egyházi és legyen tagja az egyházmegye területén levő ref. felekezeti iskolánknál működő egy tanító is. Ez a testület alkotná az egyházmegyei bíróságot is.

Az egyházmegye közigazgatási ügyeinek intézésére az egyházmegyei tanács kibővülne 4 világi és 4 egyházi egyházmi tanácsossal.

A világi „egyházmi tanácsbirák", valamint a világi „egyházmi tanácsosok" megszoritás nélkül választhatók. Az egyházi jellegű tagok azonban az egyházmegye területén lakó rendes lelkészek és lelkész jellegű tanárok közül.

Indokok: A mi egyházmegyénk bár csekély népességű, de nagy területen fekszik s igy módot kell adni arra, hogy az egyházmegyei tanács minél több az egyházmegye különböző pontján lakó tanácsbirákból, illetőleg tanácsosokból álljon, mert csak így lehet számítani arra, hogy a helyi viszonyokat közvetlenül ismerők vesznek részt az ügyek intézésében. A tanító tanácsbiró beállítását indokolja az, hogy az egyházmi tanács, mint fegyelmi bíróság itél a tanítók fegyelmi ügyeiben is, mint tanács tárgyalja az iskolák ügyeit is s így méltányos egyfelől, hogy a bíróság tagjai között legalább egy tanító tag is legyen, másfelől pedig a tanügyi dolgok intézésénél kivánatos, sőt szükséges, hogy egy arra képzett szakember is résztvegyen a tanácskozásban. A világi tagok megszorítás nélküli megválasztását indokolja az I. t.-c. 153. §.-a. mely erre utal azért, hogy mód és alkalom adassék az egyházmegyének arra, hogy esetleg az ő köréből kiszármazott, vagy másként egyházmegyeileg érdekelt, de más terűleten lakó jelentősebb egyént is megválaszthasson.

III.

Az ig.-tanács 2458—1907. sz. a. kelt körlevelére a *tanárválasztás* szabályozása ügyében.

Minthogy az 1907. évi május hó 25—26. napján tartott kerületi közgyűlés 24. sz. határozatával kimondotta, hogy a VI. t.-c. tejtartalmúlag életbe léptetendő s amennyiben e t.-c. 79. §-a értelmében a tanárválasztás joga — az illető tanári kar meghallgatásával — a fentartó testűletnek biztosíttatik, ami alapítványokból fentartott intézeteinknél azoknak a testületeknek a jogait a VI. t.-b. 98. §-a szerint az egyházkerületi közgyűlés gyakorolja, kérdésen kivűl a tanárválasztást jövőre is csak az egyházkerületi közgyűlés — az illető tanári kar meghallgatásával végezheti. Ezzel kapcsolatosan szükségesnek tartja egyházmi közgyűlésünk arra is felhívni az igazgatótanács figyelmét, hogy a tanárválasztásra vonatkozó szabályzatban a tanárválasztással kapcsolatosan gyakran előfordulni szokott szemérmetlen korteskedésnek is gát vettessék. Ha a tanító, papválasztásnál erre nézve helyénvalók a szigorú rendszabályok, kivánatos az ilyeneknek érvényesítése a tanárválasztásnál is.

IV.

Az igazgatótanács 2456—1907. sz. a. kelt körlevelére *a tanügyi bizottság* ujjászervezésére nézve.

Egyházmegyénk közgyűlésének az a véleménye, hogy *egy* tanügyi bizottság szerveztessék, melynek hatásköre a népiskolai, középiskolai és főiskolai tanügyre egyaránt kiterjedjen. A tanügyi bizottság szervezésére és munkakörére nézve megfelelőnek tartjuk az 1903. év novemberében, kerületi közgyűlésünkön alkotott tanügyi bizottság szervezetét és munkakörét.

V.

Az igazg.-tanács 2464—1907. sz. a. kelt körlevelére a *rendbüntetés* egyöntetű szabályozása tárgyában.

Egyházmegyei közgyűlésünk véleménye az, hogy az V. t.-c. 39. §-a, mely szerint „az intés, mint rendbüntetés az egyházmegyei és egyházkerületi elnökség által alkalmaztatik" nyerjen oly formán életbeléptetést, illetőleg szabályozást, hogy a nevezett elnökségek hatalmaztassanak fel arra, hogy a kötelességeik teljesítésében hanyagul eljárókkal szemben az alkalmazott intés után rendbirsággal is élhessenek oly formán, hogy az illetők által nem teljesített munkák, melyek közé számitandó a számadások elkészítése is, végrehajtására mást rendelhessenek ki, mely esetben a hanyagul eljárók, minden birói eljárás nélkűl, kötelesek legyenek a felmerülő kiadásokat, főleg a helycttük munkát végzők fuvar- és napidíjait fizetni. Az intést és rendbüntetést alkalmazó elnökségek, azonban köteleztessenek arra, hogy a rendbüntetésről az eset megjelölésével mindjárt az első közgyűlésen jelentésükben megemlékezzenek.

VI.

Az ig.-tanács 2463—1907. sz. a, körlevelére a *pátronusi* jogok szabályozása tárgyában.

Egyházmegyei közgyűlésünk véleménye az,

hogy a jelenben gyakorolt pátronusi jogok tartassanak épségben az illető pátronus életefogytáig, jövőre pedig engedtessék meg a pátronusi jog:

a) azoknak, kik kimutathatólag egyenes leszármazói annak, vagy azoknak, kik valamely egyházközség alapítását nagyobb épitkezéssel vagy alapítvány tételével lehetővé tették;

b) azoknak, ha ref. vallásuak, kik akár vásárlás akár örökösödés utján tulajdonosai olyan birtoknak, mely telekkönyvileg akkora járandóságot biztosít az egyházközségnek vagy alkalmazottjainak, mely abban az egyházközségben viselt legkisebb adóterhet legalább 100 (egyszázszoroson) felülhalad;

c) azoknak és egyenes leszármazóiknak, — de ez utóbbiaknak csak akkor, ha rendes egyházi adóterhet hordoznak, — kik legalább 10.000 koronás vagy ennek megfelelő értékű egyházi vagy iskolai alapítványt tettek egyházkerületünkben;

d) végül azoknak az erkölcsi testületeknek egyházunkhoz tartozó törvényes képviselői, amely testületek legalább évi 500 K segélylyel járulnak egyházi intézményeink fentartásához.

Pátronusi jogok:

a) mind a négy pont alattiakra nézve a választásnélküli presbiterség, ha különben választhatók.

b) a), b), c) és d) pont alattiakra nézve aránylagos szavazati jog az egyházközségi közgyűléseken, illetőleg egyházközségi képviseleti közgyűlésen, amely azonban, ha többen lennének is egy egyházközségben pátronusok, az összes szavazók $^1/_3$ szavazatánál több nem lehet;

c) a c) pontban elsőnek emlitettekre és d) pont alattiakra nézve egyházmegyei közgyűlési tagsági jog;

d) az összes pátronusok által választandó egy vagy két kerületi képviselő küldési jog.

A pátronusok jogaikat csak személyesen gyakorolhatják.

Az epilepsziások kolóniájáról.

(Folytatás és vége.)

Úgy hiszem, hogy ezek után egészen felesleges a béthéli epilepsziás kolónia jelentőségét még részletesebben méltatnom. Mindnyájan érezhetjük nagy, keresztyéni szeretet által áthatott rendeltetését s vallomást tehetünk arról, hogy igazi evangeliumi alkotás ez, melynek munkásságát a bölcsesség, erő és szépség eszménye irányítja, hogy annyi szenvedő embertársunk szeméről letörölje a könnyet s annyi kesergő beteg szívnek elviselhetővé tegye a fájdalmat.

A midőn pedig ezeket felidézem magam előtt s leirom, hogy az érdeklődők olvashassák, megvallom miszerint őszinte, igaz fájdalom hat által. A külföldi evangeliumi hit és buzgóság annyi áldásos intézményben mutatja fel a maga Krisztusi erejét, mint amily sokféle életviszony csak lehet. Az a hatalmas belmissziói munka, amely mellett mi csak köntörfalazunk s ami felett csak viaskodánk, hogy mit is értsünk alatta s ami ellen még ma is sokan készek fegyverre kelni; az a hatalmas, szent munka: a mivelt nyugaton hódító méltóságában tartja meg Krisztus evangeliumi Anyaszentegyházát s alkotásaiban általunk nem is képzelt erővel gyakorolja az egyházi lelkigondozást. Azok az egész társadalmat újjászülő eszmék és intézmények: bölcsődék, ismétlő- és vasárnapi-iskolák, árvaházak, leányvédő, cselédképző-intézetek, ápoldák, kórházak, menhelyek stb. stb. a legnagyobbrészben ma is egyházi és pedig protestáns lelkesedés szüleményei, amelyeknek fentartója az evangeliumi hit s gyarapítója az evangeliumi buzgóság és szeretet. És, hogy annyi anyag s oly sokoldalú munkásság mellett, miért hivatkozom itt közöttünk épen az epilepsziások érdekeinek felkarolására, ennek okát abban adom, hogy egyéb jótékonysági, közmüvelődési, köznevelési intézményekkel valahogy csak megvagyunk. Igaz, hogy ezek tulnyomón állami, kisebb részben pápista intézmények, de mégis vannak s azon embertársainkra akik ezeket igénybe veszik, valóban áldásosak is; de egy epilepsziás menedékhely, illetőleg kolónia hiányát országosan érezzük, pedig mintegy 25—27000 epileptikus embertársunk él Magyarországon s ezek közül alig 4000 van oly szerencsés körülmény között, hogy családi körében és egyúttal megfelelő orvosi ápolásban részesül. Elismerem, hogy nagy fát mozgatok, azonban jóreménységgel és élőhittel teszem és erős meggyőződéssel aziránt, hogy csak nagy célokat lehet elérni. Az élet is azt mutatja, hogy minél nagyobb a távolság, annál nagyobb az igyekezet az előhaladásra s minél nagyobb az akadály, annál nagyobb az erély annak elhárítására.

Ezért, engedjék meg e lapnak olvasói, az én szeretett lelkésztársaim és világi derék vezető embereink egyformán, hogy az epilepsziások ügyét, egyfelől lelkipásztori gondjuk, másfelől pedig társadalmi munkásságuk keretébe leendő felvételre ajánljam. Atyafiságos indulattal teszem ezt. Hiszen megvagyok győződve, hogy az én szolgatársaim közül sokan vannak akiknek egyházközségeiben többé-kevésbbé szórványosan találhatók epilepsziás betegek s így közelről tapasztalhatják mindazon szomorú körülményeket, amelyekről a korábbiakban szólottam. De egyúttal afelől is bizonyos vagyok, hogy akad e sorok olvasói között olyan világi férfi is, aki mint orvos, tehát elismert szakember nálamnál sokkal jobban fogja méltányolni a felvetett eszmét; gondolkodni fog felette és adandó alkalommal támogatni fogja a kivitelt. Valamint aziránt sem kételkedem, hogy ez intézményre, lelkésztársaim maguk is felhívják azoknak figyelmét, akik bár ez ügy érdekében megnyerhetők volnának, de lapunk olvasóinak körén ezidőszerint kivül esnek.

Erdélyi református nagyközönségünk s annak vezéremberei, akik mindnyájan érző szivvel s a legnemesebb emberszeretettel vannak megáldva: nem zárkozhatnak el ez ügy megfelelő megoldása elől; s ez a munka, amelyet ez eszmének a gyakorlati életben való megvalósítása céljából vállalnának, bizonyára áldott gyümölcsöket teremne azokon a téreken, ahol a jó Isten dicsőségére, végtelen sok gondot enyhithetnénk.

Az első lépés megtételére nem találnék megfelelőbb módot, mint a legegyszerübb és legigénytelenebb kezdeményezést.

A mai Béthél 1866. február 21-én még csak egy kis parasztbirtok volt egyszerű faházikójával, amelybe 1867. junius hó 4-én szállásoltak el egy „Hausvatert" s azon esztendő október 14-én a négy első epilepsziás beteget. Wiesmann general-superintendens volt a kivitel első kezdeményezője s a kicsiny mag, láthattuk, hogy mily terebélyes fává lett. És ez a fa nemcsak, hogy állandóan virággal, zöld lombbal van borítva, de sarjadékaiból valóságos erdő támadt!

Ez a faházikó volt Eben-Ezer.

Elmondjam-e a kolónia egy másik háza alapításának történetét?

Ez a ház Zoár. Városnak neve az ó-testamentomi időkből I. Mózes I. r. 14 verse utal reá s magyar fordításban azt teszi, hogy: jelentéktelen, kicsi. Igaz bizonyság arra, hogy miként lesz a kis, a jelentéktelennek tetsző dologból is nagy. Lássátok!

Egyszer egy jó kinézésü földmives ember jelent meg pastor Bodelschwing, ez intézmény igazgató-lelkésze előtt s 16 garast letéve így szólt:

— „Főtisztelendő Uram! eljöttem, hogy tartozásomat megfizessem. Két évvel ezelőtt Béthélben

járva, szinről-szinre láttam az epilepsziás betegek szomorú sorsát. Mélységes hálaérzet fogott el, hogy az Isten engemet ép, egészséges gyermekekkel áldott meg s elhatároztam, hogy négy gyermekem után egy-egy garas évi járulékkal önkéntesen megadózom magamat, hogy hozzájáruljak a költségek hordozásához. Szégyenlem, hogy fogadásomat elfeledtem. Most itt vagyok; fizetem nemcsak hátralékomat, hanem előre két évi tartozást. Ennek az egyszerű földmivesnek eszméje pattantotta ki aztán a gondolatot, miszerint pastor Bodelschwingh felhívta Németország szülőit, hogy egészséges gyermekeik után egy-egy garas évi adóval járuljanak az epilepsziás gyermekek részére építendő menhelyhez. És nem egy egész év lefolyása alatt 120,000 garas gyült össze; felépült Zoár és benne 52 szerencsétlen gyermek talált hajlékot.

Még többet is mondjak ?

Csak arra kérem az Istent, hogy engedje meg, miszerint e szerény sorok legyenek hasonlatosak a bibliai mustármaghoz s hogy a most elhintegetett magvak, az evangéliumi buzgóság, jó reménység és élőhit termő talajába huljanak.

Ezekhez még egy pár szót. Fennebb emlitettem Bodelschwing pásztor nevét. Nem tudom, hogy hálám, vagy bámulatom nagyobb szent munkásságával szemben ? De azt határozottan állitom, hogy Isten kegyelmének örököse ő, aki az általa, a kicsiny kezdetből óriásivá fejlesztett páratlan epilepsziás kolónia, munkásvédelmi intézmények stb. stb. létesítése által elévülhetetlen érdemeket szerzett a földön az emberek között s kedvességet Isten előtt. Hű munkatársai hosszú sorából pedig legyen szabad megemlítnem p. Kuhlo lelkészt s egy derék magyar diakonus testvérünket Szőke Bélát, akik szeretettel, jósággal és evangeliumi lélekkel voltak kalauzaim, tanácsadóim a Bielefeld melletti Béthélben.

Tóthfalusi József.

Kollegiumaink értesítői.

(Folytatás)

A XLVII. lap végeztével kezdődik csak a tulajdonképeni Értesítő, mely 1—102. lapra terjed s melyet 2 ünnepi beszéd vezet be.

I. Egyik a *Kovács Dezső* tanáré *„Rákóczi haza jött!“* címmel, melyet szerzője az iskolai Rákóczi ünnepélyen mondott el 1906. dec. 29-én. Rhapszodikus, lelkes, szép, rövid beszéd, mely mély nyomokat hagy az olvasó lelkében s bizonyára még mélyebben hatott a hallgatók lelkére.

II. A másik *Dr. Imre Sándornak* „Győz az *igazság*“ című, az intézetnek reformációi emlékünnepélyén elmondott beszéde, a reformáció eszméjét, fogalmát és jelentőségét erős református hittel és meggyőződéssel boncoló parainezis tanitványaihoz.

III.—IV. Az iskolai év ünnepélyes megnyitása 1906. szept. 6-án volt. *Tárkányi Györgynek* az Isten segitségét kérő, lendületes imája után az igazgató mondott szokásos megnyitó beszédet, melyben vallásosságra, tanulásra, műveltségre és hazaszeretetre hivja fel az ifjúságot s azután Apáczai Cseri Jánosnak, a kolozsvári kollegium büszkeségének pályáját ismertetvén, az ő személyét állitja követendő példányképül az új iskolai évre az ifjúság, a tanárok és előljárók elé. (Vajjon sikerült-e a nagy szellem nyomdokaiban járniok a tanároknak és tanitványoknak ?)

V. Az előljáróság és tanári kar névsora. Az előljáróság tanácskozó tagjai között újak *ifj. dr. Török István* ügyvéd és dr. *Szilágyi György* orvos; a tanári kar tagjai között *ifj. dr. Bartók György* óraadó, *ifj. Szathmári Ákos* és *Juhász Albert* gyakorló tanárok. Örvendetes dolognak jelezzük, hogy a gyakorló tanárság intézménye kolozsvári kollegiumunkban hivatalosan és kifejezetten is életbe lépett. Szivesen láttuk volna azonban, ha az igazgatói megnyitó vagy záró beszéd kissé részletesen kiterjedt volna e fontos kérdésre.

Törekedni kellene az ének-, zenetanári állás szervezésére is, mert miként az igazgató évzáró beszédében olvasható, Seprődi János tanár lemondott e tárgy tanitásáról. Az V. VI. és VIII. osztályok kivételével a tárgycsoportositást sikerült megcsinálni.

VI. Az állami főfelügyeletet *Kuncz Elek* tankerületi főigazgató gyakorolta 1907. március 13—16. napjain tett látogatásával.

VII. A *„gimnázium.“* cim alatt közölve van a gimnáziumi tanulók névsora osztályonként a *vallás, születési hely* és *év* kimutatásával. A 12 lapra terjedő névsor közléséből egyáltalában nem nyerünk képet a tanulók előhaladásáról. Nem tudjuk elképzelni az okát, miért tér el a kolozsvári kollegium e tekintetben az általános szokástól s miért nem közli a tanulók érdemjegyeit az egyes tantárgyakból ?

Igy az olvasó azt sem tudhatja meg, mely osztályokban mely tárgyakból mutatkozik kisebb nagyobb eredmény. Avagy talán ez titok kiván lenni a nyilvánosság előtt ? 16 lapra terjed a tanitás anyagának, irásbeli dolgozatoknak, használt tankönyveknek kimutatása. A részletes összeállitás jelentékenyen, sőt talán tulságosan is növeli az értesítőt. A négy felső osztályban cim szerint közölt magyar irásbeli feladatok megfelelők, a VI. és VII. osztályokban különösen sikerülteknek mondhatók. Több lehetne azonban a protestáns, református egyháztörténelmi, egyházias vonatkozású feladatok száma. Megemlékezésnek kellett volna történnie az irásbeli feladatok keretében valamely vonatkozásban a kollegium 300 éves multjáról és Apáczai Cseri Jánosról.

A rendkivüli tárgyak közül a) *szabadkézi rajzot* (rajzolást és festést minták és természet után) tanult *Deák István* rajztanár vezetése alatt az I—IV. osztályokból 37 tanuló (nagy csökkenés a mult tanévi 69 után) b) *francia nyelvet dr. Incze Béni* tanártól összesen 8 kezdő és haladó tanuló (mult évben 14). A c) alatt felsorolt konfirmált tanulók névsora a rendkivüli tárgyak kimutatásából annyival inkább kiveendő, mert a konfirmációi előkészités a *rendes* tanórákon történik, mint a vallástanitás rendes anyagának feldolgozása ; d) az *ifjúsági énekkarnak* (88 mult évben 98.), e) az *ifjúsági zenekarnak* 20 (mult évben 13) tagja volt ; mindkét kart *Seprődi János* tanár vezette. Az igazgatói záró beszéd a lehető legnagyobb elismeréssel emlékezik meg működéséről s fájlalja az ének- és zenekar vezetéséről való lemondását. Nem lehetne-e valami módon legalább az ének- és zenetanári állás szervezéséig lemondásának visszavonására rábirni ?). f) *Vívást Varga Sándor* tornatanártól évi 20 kor. díjért 18-an (mult évben 13) tanultak a III—VIII. osztályokból ; gyorsirást *Kovács Dezső* tanártól összesen 16 (mult évben 26) kezdő és haladó tanuló. Nem állapitható meg, hogy külön dijat fizetnek-e a tanulók. h) Mint új tárgy szerepel a rendkivüli tárgyak sorában a *céllövészet*, melyet a honvédelmi minisztertől nyert engedély alapján *Kovács Antal* kolozsvári 21-ik ezredbeli honvédszázados, az iskola részéről pedig *Szabó Imre* tanár vezettek. Részt vett a gyakorlatokban 1907 április 13-ától 46 tanuló a VII. és VIII. osztályból. A céllövési gyakorlatok nevelő hatása immár kétségbevonhatatlan s igy csak örömmel fogadhatjuk, hogy a kolozsvári kollegium is megragadta a kedvező alkalmat tanulóinak a céllövészetben való gyakorlására.

Az *ifjúsági testgyakorló kör*nek 57 (mult évben 44) tagja volt a V—VIII. osztályokból. Részt vett a kör az egri kerületi tornaversenyen s jóleső örömmel jegyezzük fel, hogy megnyerte a *füleslabda* versenyben az első díjat, az egri káptalan ezüst keresztjét.

*A Gyulai Pál önképzőkör*nek *dr. Imre Sándor* felügyelő tanár vezetésével 68 rendes (VII. VIII. o.) és 84 rendkivüli (V. VI. o.) tagja volt. Ilyen nagy szám mellett az évi munkásság eredménye nem mondható megnyugtatónak (egy rendes tag nyert kettős jutalmat emlékbeszédért és értekezésért, és 1 rendkivüli tag szavalatáért; a pályakérdések jórészben megoldatlanul maradtak). Oka lehet talán e kis eredménynek részben az évközben történt elnök és választmány változás is, de hihetőleg nagyobb részben az odaadó önkéntes munkásság hiánya, melyről az igazgató is panaszkodik évzáró beszédében s mely megnyilatkozik abban is, hogy a rendkivüli tárgyak tanulásában általában jóval kevesebben vettek részt a tanulók közül, mint a megelőző évben. Mindenesetre olyan jelenség ez, melyről gondolkozni érdemes s orvoslására törekedni elengedhetetlen kötelesség. Az *Ifjúsági Olvasó Egyesület* megfelelt hivatásának. Az ifjúsági könyvtár évi szaporodása 72 mű 135 kötetben 489 korona 60 fill. értékben. Felügyelője *Tárkányi György tanár*. A szegénysorsú tanulók könyvtára 339 könyvel segélyezte a szegényebb sorsú tanulókat. Gyarapodott 33 darabbal adományozás utján. Felügyelője *Deák István* tanár.

Benlakó volt 132 gimn. tanuló (35%), nincs jelezve, hogy hány református közülök; 7 el. isk. tanuló, 14 egyetemi halgató, 3 el. isk. tanitó s 1 helyettes és 1 gyakorló tanár mint helyettes felügyelők *Kovács Dezső* rendes tanár mellett. A benlakók 3 tanuló kivételével részt vettek a közös étkezésben is, melyet 31 tanuló 4239 kor. 90 fillér dijkedvezménnyel élvezett. Élelmezési kedvezményben a benlakó gimn. tanulók (141) 23·5%-a részesült. Sulyosabb fegyelmi ügy az internátusban 3 fordult elő. Közegészségügyi tekintetben nagy haladást jelez a jövő isk. évre az internátusról szóló jelentés, midőn hirül adja, hogy a jövő isk. évre berendezteti a kollegiumi előljáróság az internátusi épületbe a villamos világitást a kevésbé tiszta és könnyen veszélylyel járó petroleum világitó helyett.

VIII. *A kollegiumi gyüjtemények* közül a könyvtár gyarapodott 93 művel 180 kötetben (az érték jelezve nincs, csak az ajándékozók nevei vannak felsorolva), jelenlegi állapota 23,654 mű 34,481 kötetben. A földrajzi szertár 22 kor. értékkel, philozofiai múzeum érem- és régiségtár 157 darabbal gyarapodott; az összeg nincs kitüntetve, valamint az sem, hogy elég volt-e az átalány s ha igen, mennyi van még belőle felhasználatlanúl. A fizikai szertárra 3399 kor. 357 kiadás volt, melyből a gimnáziumi épületbe a fizikai terembe beállitott villamos berendezés eszközeinek s ezek felszerelésének költségeire esik 3275 kor. 69 fill. Bár rendkivüli összegbe került a bevezetés, mégis örömmel kell konstatálnunk, hogy ez megtörtént s az ezzel kapcsolatosan beállitott proiciáló készülék is remélhetőleg bőven fogja viszafizetni a befektetett tőke kamatjait a szemléltető tanitás terén.

Ezzel kapcsolatban emlitjük meg, hogy e vetitő készülék felhasználásával már a lefolyt iskolai évben művészetörténeti előadást tartott a tanuló ifjúságnak 5 alkalommal 5 tanár. A *természetrajzi* szertár gyarapitására 499 kor. 10 fill. *rajzszertár* gyarapitására 76 kor. 54 fill. a *tornaszertár* gyarapitására 725 kor. 54 fill. fordittatott.

IX. *Az elemi iskola* tanító személyzetében a mult évihez viszonyítva nincs változás. A tanulók névsorának közlésére ugyanaz a megjegyzésünk, mint a gimnáziumnál.

X. Az évvégi vizsgálatok jun. 17 és 18-án s 20—22-én folytak le. Az évzáró ünnepély a vizsgálati napok között jun. 19-én volt.

Kissé szokatlannak és különösnek tartjuk az évzáró ünnepélynek ilyen elhelyezését. Régi gyakorlat szerint rendesen a vizsgálatok *után* voltak az évzáró ünnepélyek, de talán helyeselhetőbb az az eljárás, hogy a vizsgálatok *előtt* történjék meg az iskolai év ünnepélyes bezárása. E mellett szól az a körülmény is, hogy az iskolai év végén előfordulni szokott kisebb-nagyobb rendetlenségek és kihágások száma igy csökkenthető volna.

XI. Az iskola új orvosa egészségügyi jelentésében nem folytatja az elődjétől megkezdett tanulságos statisztikai táblázatot a tanulóknak méretben és súlyban való gyarapodásáról, sem a fogak állapotáról az újabb adatokat nem közli. A jelentés *csak az internatusról* szól s e szerint az internatus növendékei 212 esetben vették igénybe az orvosi segítséget. Az Értesítő végén közölt statisztikai adatokból tűnik ki, hogy az egész intézetben volt 694 könnyű, 37 súlyos, 9 járványos betegségi eset; meghalt 1, nem volt beteg 64 tanuló.

XII. Az alapítványokról és adományokról szóló fejezetben ott találjuk *gr. Bethlen Ödön* főgondnokot 4000, néhai *Décsey Károly* nagyenyedi theol. tanárt 10,000, dr *Ilosvay Lajos* műegyetemi tanárt 200, néhai *Hegedüs Sándort* 20,000, *Bulyovszky Gyulánét* 1000, br. *Győrffy Gézánét* 600 koronás alapítványaikkal. Az adományok közül nagyobbak a *Közhasznu Szövetkezeté* és *Püspöky Miklósé*. A diákbál 138 kor. 76 f.-rel gyarapította a kirándulási alapot.

XIII. A tanulóknak feltünően csekély önkéntes munkássága nyilatkozik a rendkivüli tárgyak tanulásán és az önképzőköri muukásságon kivül abban is, hogy a kitüzött 8 pályakérdést a pályadíj elnyerésére méltóan senki sem oldotta meg, 4 pályakérdésre dolgozat sem érkezett be ; 5 dolgozat közül szorgalomdíjban részesült 1, dicséretben 2. — A jövő évre kitűzött pályakérdések közül nehezebbnek tünik fel a *német* nyelvi (Schiller: Die Jungfrau von Orleans Borsodi Béla féle fordításának birálata magyar nyelven) és a *történelmi* (A magyar országgyűlési tárgyalások és jegyzőkönyvek nyelve 1790-től 1848-ig.)

XIV. *Jutalmak, ösztöndíjak, segélyek* címén (a konviktusiakat nem számítva) élvezett a gimnázium 84 tanulója 4700 kor. 41 fillért (mult évben 102 tanuló 6410 koronát), az elemi iskola 35 tanulója 196 koronát (mult évben 29 növendék 286 koronát). A kimutatott összegekbe nincs beleszámítva a jutalomkönyvek s tornaversenyi érmek értéke.

Az ösztöndíjak sorában szerepel a kolozsvári ref. egyházközség 12, egyenként 100 koronás árvai ösztöndíjjal.

XV. *Tárkányi György* vallástanár lendületes évzáró imájában hálát ad az isteni gondviselésnek a kollegium 300 éves életéért, s megemlékezvén az év munkájáról és eredményéről a következő szavakkal fohászkodik Istenhez egy öngyilkossá lett VII. osztályos tanuló lelkéért:

„És ha mégis volt sorainkban, akinek példája megdöbbentően igazolta az irás szavait: *megfáradnak a gyermekek és az ifjak elesvén elesnek*, aki kishitüen elvesztette hitét, reménységét, eldobván magától az életet: óh bocsáss meg neki, mert nem tudta, mit cselekedett, adj lelkének örök nyugodalmat, nagy bűnét itélőszéked előtt takarja el végtelen irgalmasságod.“

Az igazgatói évzáró beszéd egyes fejezeteire már fentebb rámutatván, itt csak a még nem érintett fontosabb pontokat említjük fel.

Kegyeletes szavakkal emlékezik meg az igazgató néhai *Hegedüs Sándorról*, ki a kollegium vagyonát 26,400 korona alapítványnyal és adománynyal növelte, majd *Stan János* VII. o. tanulóról, ki — mit sajnálatos szomorú tényként jegyzünk fel — önkezével oltotta ki ifjú életét, s e megemlékezés kapcsán tanítványai elébe állítja a talán nem éppen református vallásfelfogást visszatükröző, pesszimisztikus elvet: *„Az élet tiszta koczkajáték, merő küzdelem“* (!?) A felekezeti és állami tanárok munkájának és kedvezmé-

nyeinek összehasonlitását s a felekezeti tanárok vasúti kedvezményének hiányáról való panaszkodást sem nagyon tartjuk az igazgatói évzáró beszéd keretébe illőnek. (A tanárok fizetésének állami kiegészítéséről nincs szó az évzáróban.) Iskolai *nagyobb* kirándulásról nem szól az igazgatói jelentés, csak az *1 napos tordai* kirándulásról. *Obietivus.*

(Folyt. köv.)

ISKOLA.

Értesítés

a székelyudvarhelyi ev. ref. főgimnázium, ezzel kapcsolatos internátus és konviktusról az 1907–8-iki évre vonatkozólag.

1. *A beírások* szeptember 2—4-ik napjain d. e. 9—12 óráig, d. u. 2—3 óráig történnek; a javító-, pótló- és felvételi vizsgálatok a beírások napján d. u. 3 orától kezdve lesznek. A beálló 1907—8-ik évben a *görögpótló tanfolyam* az V. osztály részére megnyilik. Új tanulók az isk. bizonyítvány mellett keresztlevelet és újraoltási bizonyítványt is tartoznak felmutatni.

2. *A tandíj* félévenkent 18 korona; *a lakásdíj* az internátusban félevenként nagy ágyért 16 kor., kis ágyért 12 kor. Ezeken felül a beíraskor kivétel nélkül minden tanuló 4 kor. felvételi és 6 kor. országos nyugdíjilletéket tartozik fizetni. A díjak előre fizetendők. A felvételi díj és nyugdíjilleték fizetése alól senki fel nem mentheto.

3. *Az internátusba* csupán 160 tanulónak lesz helye, ezért mindenkinek érdekében áll, hogy *f. évi augusztus hó 1-ig* jelentkezzék írásban, mert különben könnyen kiszorulhat a benlakásból. Minden benlakó köteles a konviktusban étkezni. Az internátusban ágyat, közös asztalt, fűtést és világítást kap minden felvett tanuló; ágy- és ruhaneműről valamint mosatásról a szülők tartoznak gondoskodni. Szünidőn az intézetben tartózkodni csak az igazgatóság előleges engedélyével lehet.

4. *A konviktus* kötelezett tagja minden bentlakó tanuló, ezeken kivül felvétetik vidéki, de künlakó tanuló is, sőt helybeli, teljesen szegény szülő jó magaviseletű tanuló fia is, ha hely van. A konviktus tagjai egész, háromnegyed, fél, egynegyed díjasok és ingyenesek.

Egész díj egy iskolai évre 200 kor., háromnegyed díj 150 kor., feldíj 100 kor., egynegyed díj 50 kor. E díjak 4 egyenlő részletben és pedig: az első részlet a tanév elején a beíráskor, a második részlet az őszi szünidő után következő szorgalomidő első napján novemberben, a harmadik reszlet legkésőbb február 1-só napján, a negyedik részlet a húsvét utáni szorgalomidő első napján fizetendő. *Minden tápintézeti* tag, nem véve ki az ingyeneseket sem, felszerelés címen 4 koronát fizet, melyet a belépéskor, akarmelyik időszakban történik a belépés, előre tartozik fizetni. Évközi szünetek alatt az étkezés is szünetel, azonban az igazgató engedéllyel bentmaradt tanulók *külön díj* mellett szünidőkön is nyerhetnek élelmezést és pedig az őszi szünidő alatt 5 kor., a karácsonyi és húsvéti szünidő alatt 10 kor. a pünkösti szünidő alatt 6 kor. díjért.

5. A konviktuska való felvételért folyamodók folyamodványaikat *Szabó András* tanár, konviktusi elnökhöz *f. évi augusztus hó 1-só* napjáig okvetlenül nyújtsák be, mert elkesett folyamodványok csak akkor vétetnek tekintetbe, ha betöltetlen helyek állanak rendelkezésre.

Azok, akik egész díjasoknak akarnak felvétetni, kérésük mellé csak isk. bizonyítványt, vagy kis értesítőt csatoljanak, sőt ha már az előző évet is az intézetben töltötték, elégséges az íráshan való jelentkezés is.

Kedvezményes helyekért folyamodók kéréseik mellé csatoljanak: a) iskolai bizonyítványt, vagy kis értesítőt, b) szegénységi bizonyítványt, c) családi értesítőt, d) községi hitelesített adókönyvi kivonatot.

A felvétel egész évre szól ugyan, de ha az első félév végén nyert tanulásbeli és magaviseleti minősítés nem felel meg az eddig élvezett kedvezményes helynek, a tanárkar az illető tanulót a 2-ik félévre a kedvezménytől megfosztja s erről a kis értesítő útján a szülőket értesíti.

Az élelmezés az isk. év megnyítása napján kezdődik s tart a vizsgálat lejártáig. A nyári szünidőn ellátást a konviktusban senki sem kaphat.

A tápintézetnek rendes orvosa van, aki az ételek minőségét ellenőrzi.

A tan- vagy lakásdíj kedvezményért külön kérvény nyujtandó be a beíratáskor az igazgatósághoz.

Mindenféle iskolaidíj egyenesen dr. Fazakas József díjkezelő-tanár címére küldendő be 4 fillér kézbesítési díj csatolásával. Iskolai díjat a tanulók kezébe adni vagy juttatni tilos. Az egyszer befizetett díjak vissza nem adatnak.

Székelyudvarhelyt, 1907 julius 6.

Az igazgatóság.

KÜLÖNFÉLÉK.

Kenessey Béla theol. igazg. fürdőre Balatonföldvárra, *dr. Kecskeméthy* István Baranyába Csehibe, *Pokoly* József Zilahra utazott nyaralni.

Új segédtanárok. Nagyenyedi Bethlen collegiumunk főgimnáziumához a jövő iskolai évre helyettes tanárokul megválasztották a magyar és német nyelv tanítására *ifj. dr. Bartók* Györgyöt, a számtan tanítására *Dénes* Ferencet. Ifj. dr. Bartók György, aki az elmult évben a theológiai képesítés mellé megszerezte a doktorátust és a tanári képesítést is s aki, mint gyakorló tanár kolozsvári kollegiumunknál alapos tudásával, különösen humánus és tapintatos modorával kiváló tanerőnek bizonyult, jól be fogja tölteni helyét bizonyára, annál az iskolánál, ahol édes apja, dr. Bartók György püspök, előbb mint gimnáziumi, később mint theológiai tanár munkálkodott a református tanügynek is szolgálatában. Ugyancsak a Bethlen kollegiumnál nyertek alkalmazást *ifj. Szathmári* Ákos és *Járai* István gyakorló tanárok.

Kántorválasztás Kolozsvárt. A kolozsvári Farkas-utcai kántori állásra f. hó 21-én történt meg a választás dr. Szádeczky Lajos egyházmegyei gondnok elnöklete alatt a kántorválasztás. A hivek közfelkiáltással *Imre* Zsigmond ilyefalvi kántort az egyedüli pályázót választották meg, a ki már augusztusban el is foglalja állását.

Uj református gimnázium épület Debreczenben. A tiszántuli egyházkerület Debreczenben egy második református gimnáziumot építtet, amelynek céljaira Debrecen városa 400,000 korona segitséget szavazott meg. A városnak erre vonatkozó határozatát a belügyminiszter már jóváhagyta.

A magyarfenesi ügyben a következő sorokat vettük:

Nagytiszteletű Szerkesztő Úr!

B. lapja múlt számában csekélységemmel is foglalkozik és pedig nem valami kedvezően. Engedje meg tehát, hogy az „audiatur et altera pars“ elvénél fogva megkérjem arra, hogy következő soraimat a legközelebbi számban közölni szíveskedjék.

A magyarfenesi ev. ref. papi állás betöltéséről volt szó. Nagyon helyes. Csodálkozom, hogy is gondolhatott valaki arra, hogy egy olyan nagy gyűlekezet, mint a magyarfenesi, pap nélkül maradjon csak azért, mert szerencsétlenségére meghalt a papja s özvegye maradt.

No, de ehhez semmi közöm! De igenis van ahhoz a sértő kifejezéshez, „a vad fanatizmus“-hoz, melyet velem szemben b. lapja használ.

Miben is áll az én „vad fanatizmusom“?

Május 5-én prédikáltam először Magyarfenesen. Sok református hallotta, amit mondottam: Én vallása miatt soha senkit sérteni vagy lenézni nem fogok. A magamét védem minden erőmből, a másét nem bántom. Szeretek mindenkit, aki vallását szereti s aszerint él. Csak azokat nem szeretem, akik olyanok, mint a langyos víz, sem hidegek, sem melegek, sem katholikusok, sem reformátusok. Vagy egészen kath. vagy egészen reformátusok!“ Helyesen mondtam-e vagy sem? Nem hiszem, hogy akadjon ref. lelkész, aki azt mondaná, hogy nem. Azóta is jártak reformátusok a kath. templomba. Kérdezze meg nagytiszteletű Uram bármelyiket, hogy hallott-e tőlem mást, akár szószéken, akár máshol?

Sajnálnám a magyarfenesi ev. ref. gyűlekezetet, ha annak a hite csak olyan erős volna, hogy egy magamfajta ember, aki hetenkint csak *2* órát tölt Magyarfenesen, egy év alatt képes volna az egész gyűlekezet hitét lerontani.

De b. lapja hitoktatói működésemre hivatkozik. Hét év óta működve különféle intézeteknél, a reform. igazgatókkal, lelkészekkel és tanerőkkel mindig jó *barátságban* éltem (nemcsak mint hitoktató!), úgy, hogy kerestük egy-

más társaságát (Nagy-Szeben, Alfalu, Oláhláposbánya, Kolozsvár). De a fanatizmus nem tűri meg a reformátusokkal való barátságot, pláne a református papokkal! Györgyfalvát szinte 2 évig adminisztráltam. Hogy milyen fanatikus voltam, mondják meg az ev. ref. lelkész urak s az állami iskola ev. ref. igazgatója, akikkel nagyon jó viszonyban éltem. Hét év óta egy iskolánál nem találtam barátságra, ott mondta valaki rólam, hogy fanatikus vagyok. Miért? A nagytisztiszteletű uramat nyilt utcán megtámadja valaki, fegyvert szegez mellének és életet vagy pénzt követel. Nagytiszteletű Uram védekezik, a támadót legyűri s akkor a támadó feljelenti Uraságodat, mint rablót, támadót. Igy voltam én azon iskolánál. Sohasem támadtam, de nem tudtam hallgatni akkor, mikor történelmi óra alatt nap-nap után sárral dobálták egyházamat (amint teszik most is!) Ebben állott a vad „fanatizmus"-om. Hallgatott volna a helyzetemben bármelyik ev. ref. hitoktató? Azon iskolánál utódaim ép úgy vannak, mint ahogy én voltam. De tovább! Azon iskolába járt több növendék, akik kath. hittant tanultak, de törvény szerint reformátusok voltak. Az igazgató, bár a szülők nem akarták, a gyermekek még kevésbé, a gyermekeket ref. hittanra kényszerítette. Joga volt. De volt ott olyan növendék is, aki ref. hittant hallgatott, pedig a törvény szerint a gyermek kath. Az intézetbe ezt tudták, tudtam én is, de a gyermeket nem kényszerítettem, hogy hozzám járjon. Pedig jogom lett volna. Hol itt a „vad fanatizmus"? Tovább! Régen az iskolában alig volt órám, amelyen ne lett volna egy vagy több ref. növendék jelen. Sohasem hallottak tőlem „vad fanatizmus"-t, különben nem jöttek volna órámra.

Ebben állott az én „vad fanatizmus"-om. Csak még egyet! Aki fanatikus, az mindenütt fanatikus, nemde? Én csak egy helyütt lettem volna? Ez absurdum. Azóta is tanítok és pedig legnagyobb egyetértésben, barátságban.

Jöjjön Magyarfenesre bármelyik ev. ref. pap. Ha vele valaki meg tud lenni, meg fogja látni, hogy az a „vad fanatizmusáról" hírhedt kath. pap még sem olyan borzasztó, mint amilyennek írták. Kiváló tisztelettel

Kolozsvár, 1907 julius 23.

Rés János
hitoktató,
mfenesi id. lelkész.

Megjegyzés. A kifogásolt cikket nekünk egy előkelő vidéki világi úr küldte. Tartalmáért tehát — a sajtójogi felelősségen túl — őt illeti a felelősség. Hisszük, hogy az önigazolás elől nem is tér ki, mert magunk sem tartjuk helyén valónak, hogy *ok nélkül*, bárkit is gyanusítsunk.
Szerk.

Fizetésemelések. Az állami és felesezeti tanítók fizetésének új rendezésére vonatkozó 1907. évi XXVI. és XXVII. törvénycikk alapján az elemi iskolai tanítóság fölemelt fizetésének utalványozása folyamatban van. Az új törvény személyi pótlékot és korpótlékot nem ismer, hanem a tanító összes illetménye — a lakásbéren kivül, melyet a fizetésrendezés nem érintett, — fizetéskép van utalványozva. Az államsegélyes felekezeti tanítók részére julius 1-sejére a fizetésemelés terhére 100—100 K előleg utaltatott. Az előleg azonban csak a törvényben meghatározott eskű letétele után lesz fölvehető. A fölemelt államsegély rendszeres utalványozásáért az iskolaszékeknek a közig. bizottság által kiadandó utasításhoz képest annak idején folyamodni kell.

Kérelem a nagytiszteletű lelkész urakhoz. A józsefházai ref. egyház (Szatmármegye) lelkésze azon szives kérelemmel járul a nagytiszteletű lelkészi Hivatalokhoz, hogy a józsefházai ref. egyház templomépítési alapja növelésére, a még 1907 április hóban megküldött gyűjtő-ívek alapján, segélygyűjtést eszközölni kegyeskedjenek. A végleges elszámolás megejthetése végett pedig a gyűjtő-íveket, ha üresen is, de a gyűjtés sikertelenségének jelzésével, még e hó folyamán tisztelettel kéri visszaküldeni.

A ntü esperes urakat *szivesen kérjük, hogy az egyh.-megyei gyülésekről, választásokról s általában a megyéjük területén előforduló közérdekü eseményekről lapunkat értesíttetni sziveskedjenek. Hasonló kérésünk van* ***kollegiumaink Tek. Igazgatóihoz*** *is a kollegiumokra vonatkozólag.*

HIVATALOS RÉSZ.

Sz. 292A/1907.

PÁLYÁZATI HIRDETMÉNY.

A magyarországi református egyház egyetemes konventjének közvetlen fenhatósága alatt álló s az Északamerikai Egyesült Államok területén működő amerikai magyar református egyházmegyében előreláthatólag több egyházközség lelkészi állása fog betöltetni. Felhivatnak mindazon lelkészek, kik az amerikai magyar református egyházmegyében lelkészi állást elfoglalni hajlandók, hogy ezen szándekukat személyes és családi körülményeik, nyelvismeretük (az üresedésben levő Mount-Carmeli egyházban a tót nyelv ismerete is kivántatik) stb. ismertetése mellett a konvent alúlírott világi elnökéhez (Budapest, II. Bimbó-u. 7. sz.) okmányaik kiséretében jelentsék be.

Tájékozásul megjegyeztetik, hogy a lelkészi állások szabad lakáson és stólán kívül általában az egyházközség által fizetett évi 400 dollár s a konvent elnöksége által fizetett évi 500 dollár, együtt 900 dollár évi javadalommal vannak egybekötve s hogy a lelkészek amerikai szolgálatuk ideje alatt is 1800 korona nyugdíjba beszámítható törzsfizetés alapján tagjai maradnak a lelkészi nyugdíj- és özvegy-árva gyámintézetnek.

Budapest—Miskolcz, 1907 julius 9.

A magyarországi református egyház egyetemes konventjének elnöksége:

Br. Bánffy Dezső,
főgondnok,
világi elnök.

Kún Bertalan,
püspök,
egyházi elnök.

786—1907. szám.

KIIGAZITÁS.

A hivatalos lap 29-ik számában 690. püspöki sz. a. közzétett *Pályázat* hírdetésben *m.-gezsei* l.-egyház helyett m.-gerlei szedetett — hibásan. Ezennel kiigazitom.

Jancsó Lajos,
esperes.

PALYÁZAT.

A nagyenyedi ev. ref. Bethlen-kollégium főgimnáziumánál az 1907—8. isk. évre egy helyettes tanár alkalmaztatik 1600 korona évi fizetés, az internátusban lakás, a konviktuson teljes koszt javadalmazással.

A megválasztandó tanítási kötelezettségén kívül az internátusi felügyeletben is köteles részt venni. Pályázhatnak legalább a szakvizsgálatot sikerrel letett ev. ref. vallású tanárjelöltek, kik a latin nyelv tanítására jogosultak. Gimnáziumi és egyetemi végzett tanulmányukról, eddigi szolgálatukról esetleg torna vagy más rendkivüli tárgy tanítására való képzettségükről való okmányokkal kellően felszerelt folyamodványok a Bethlen-kollégium Előljáróságához Nagyenyedre f. évi jutius 31-ig beküldendők.

Nagyenyed, 1907 julius 15-én.

Fogarasi Béla,
főgimn. igazgató-tanár.

Sz. 703—1907. püsp. hiv.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ref. egyházkerületben az udvarhelyi egyházmegyébe kebelezett *alsósófalvi* egyházközség *lelkészi* állására pályázat hírdettetik.

Javadalom a díjlevél szerint: 4 szobából álló szép új lakás, kerttel és gazdasági épületekkel. Kanonika porció jövedelme 80 kor. Készpénz fizetés 1049 kor. 56 f. 6 □-öl tűzifa 73 kor. 34 f. Összesen 1202 kor. 90 f. Engedélyezett levonás 49 kor. 07 f., marad 1153 kor. 83 f. Kongrua 446 kor. 17 f. Ezenkivül szolgálata első 10 évében 200 kor. 10 évi szolgálat után 400 kor. fizetéspótlék és az áll. iskola pénztárából 180 kor. hitoktatási díj.

Pályázati határidő 1907 augusztus 20.

Kellőleg felszerelt kérvények Hegyi Péter esperes-helyettes aához Petekre (u. p. Bene) küldendők.

Kolozsvárt, 1907 julius 23.

Dr. Bartók, püspök.

Nyom. az „Ellenzék" könyvnyomdájában Kolozsvárt, Szentegyház-utcza 22. szám.

X. Évfolyam. *31-ik szám.* *Kolozsvárt, 1907. augusztus 1.*

Erdélyi Protestáns Lap

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, th. tanár.**

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 12 kor.
félévre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Pár szó a maga idejében.

(Felhívás lelkésztársaimhoz.)

Mint a beavatottabbak tudják: ide-oda kerek esztendeje annak, hogy szinte nap-nap után hangsulyozom a magyar kálvinista papi kongresszus »elódázhatatlanságá-«t.

Az ebbeli munkásságom nyomán lezajlott események ép úgy, mint a napokban szétküldött meghívók egyaránt bizonyítják, hogy ez a meggyőződés ma már az egész kálvinista papságé.

Ennélfogva, úgy is, mint a felsőborsódi egyházmegye papsága által letett kongresszusi zászlónak a felvevője, úgy is mint az országos előkészítő bizottságnak egyik erdélyi tagja: hadd szóljak a maga idejében (amely már itt vagyon) egy pár szót lelkésztársaimhoz.

E pár szó: ***„mindnyájunknak el kell menni!!“***

Miért?! Mert édes mindnyájunk szellemi és anyagi érdekeinek kidomborításáról és körülbástyázásáról van szó. Nemcsak. Hanem azért is, mert a XX. századdal együtt született ezer megoldatlan társadalmi problema vár a megoldásra. E problémákat megoldja ugyan a »rohanó idő«, de jaj azoknak kik a megoldásban nem munkáltak közre. Jaj a magyar protestantizmusnak ha a »vörös« és a »fekete« internácionalé hullámainak nem tud sziklaszilárd ütközőpontja lenni a végre, hogy utat nyisson a békés haladás és reformálás tájékai felé. Jaj a magyar kálvinista református papságnak, ha akár alulról, akár felülről várja a külső gálvánizálást s nem kebléből szakad fel a tüzoszlop világossága, mely bevilágítja a kétes jövőt!

»*Mindnyájunknak el kell menni*« hát, mert nem csak a magunk, hanem a haza s az egész emberiség szent érdeke hív a szeptember 18-iki kongresszusra.

Jelentkezzék hát minden paptársam, hogy idejében megérkezzék a kedvezményes jegy.

Azonban ami kongresszusunk nemcsak utazás lesz. Nem is tüntetés. Hanem az *együttes* nagy munkának kezdete. Első szem az önmagunk, a haza és az emberiség jobb jövendőjéért vívandó harcaink láncolatának sorozatában.

Sok a munka. Sok az aratni való gabona. Az arató azonban kevés. De csak addig: mig — a vett talentumok mértéke szerint — munkára buzdulunk. Azután: nem. Hisz valóban annyi az őserő ami lelkeinkben, hogy ha valamennyi erő megáll és hat a maga helyén emberül: — Isten után — egy egész új világot alkotunk. Fel a szent munkára! Isten nevében: *kezdjük el*! Elég soká vártunk!

Imé: itt az alkalom. Egyesületünknek épen az a célja, hogy minden erőt, minden embert a maga helyére állítson. Egy szép köztársaság lesz az, hol nem a korteskedés, nem az alant, vagy fent valók személye dönt. Hanem: a jellem, a tehetség, a munka, a lelkesedés. Azok lesznek vezéreink, kiket a cé elérése irányában kifejezett ténykedés: önként emel fölénk. A kikben: mi is futunk; mi is fáradunk; mi magunk is vezetünk; mi magunk is győzünk. A munka mezeje széles. Egy ember ki se mérheti azt. Meg se próbálom hát. De tudom, hogy minden hívatásos papnak van egy-egy eszménye, mit megtestesítve még nem lát.

Kérném hát ez eszméket egy pár sorban tudtomra adni. Ez záloga lenne annak, hogy ki és milyen irányban szándékozik a munkában részt venni. Nekem pedig kötelesség arra, hogy a bizottság előtt ezeknek neveivel, terveivel, eszméivel beszámoljak.

Munkára fel! »*Mindnyájunknak el kell menni*«.

Etéd, 1907. julius hó.

Csia Kálmán,
ref. esperes.

A magyarfenesi ügyben.

I.

Nagytiszteletű Szerkesztő Úr!

Az »Erdélyi Protestáns Lap« idei 29. számában »a m.-fenesi papi állás« cimmel egy kis, nem mondom, nem jóakaratú, de a valóságnak meg nem felelő közlemény jelent meg, mindenáron sürgetve a lelkészi állásnak rendes lelkésszel való betöltését.

Az igazság érdekében kénytelen vagyok erre a közleményre egy rövid észrevételt tenni.

Sebestyén Ferenc néhai m.-fenesi lelkész 48 évi becsületes szolgálat után f. évi május 31-én halt meg. Ez időtől kezdve f. év okt. 30-ig minden jövedelem, mint hagyaték az özvegyet illeti. Ekkor beáll a kegyeleti év, amely idő alatt, 1907. év Szt.-Mihály napjától a teljes félfizetés az özvegyet illeti 1908. Szt.-György napjáig. 1908. év Szt.-György napjától 1909. Szt.-György napjáig eső egy évre ismét egy teljes félfizetés illeti az özvegyet. Az állomás rendes lelkésszel való betöltése tehát csak 1908. Szt.-György napjára volna lehetséges, de ekkor is, a megválasztandó új lelkész a hívek által adott fizetésnek egy évig csak felét élvezné. Ezt a m.-fenesi hívek igen jól tudják, hiszen magam személyesen magyaráztam meg, bizonnyal tudta a közlemény írója is. A törvény értelmében a hagyatéki idő alatt, tehát ez esetben 1907. okt. 30-ig, az özvegynek kell gondoskodni az istentisztelet végeztetéséről, miután azonban ő nem gondoskodott, gondoskodtam én s minden Vasárnapra egy-egy lelkészt rendeltem be szolgálattételre, a hétköznapi szolgálatokra nézve pedig az özvegy terhére az énekvezérrel alkudtam meg. Az egyház adminisztrációját pedig Tamó Gyula t. sz.-lászlói lelkészre bíztam, ki nagy pontossággal viseli ezt a tisztet s ha még megemlítem, hogy a lelkész halála

óta julius 1-ig segédlelkész is volt az egyházban, nem tudom megérteni a közlemény írójának nagyon is sötétszínű feljajdulását. Tudomásom és a bevett jelentések szerint imminens veszély nincs az egyházban s nem is hiszem, hogy legyen, természetesen hogy az állomás rendes betöltése a törvényszabta idő előtt nem lehetséges, de ha az egyház megembereli magát s az özvegyet kielégíti, az állomás minden percben betölthető, csakhogy erre az egyház nem hajlandó vállalkozni.

Még csak annyit jegyzek meg, hogy magam részéről megtettem a lépéseket, hogy ha lehetséges az özvegy vétessék fel az orsz. gyámintézetbe már a f. év okt. havától s ha ez sikerül úgy az állomást azonnal köröztetem.

Deési Gyula,
esperes.

II.

Nagytiszteletű Szerkesztő Úr!

Soraim kapcsán, mellyel igazolni kívántam a m.-fenesi egyh.-község ref. papi állása betöltésének sürgősségét *Rés* János róm. kath. hitoktató úr, egy tényleg nem valami szelid kifejezésem által sértve érezte magát. »Vad fanatizmus«-át említettem, amelyért ő feljajdul s hivatkozik arra, hogy eddigi működésében, mint hitoktató, mindenütt békességben, sőt barátságban volt a ref. papokkal, igazgatókkal, egy helyet kivéve, s ott sem rajta mult, hanem talán az igazgatón vagy a történelem tanárán. Nem tudom, melyik iskoláról van szó s az iskolák belső adminisztrációját nem ismerem, de amit én írtam a Rés tisztelendő úr fanatizmusáról — amint a Szerkesztő úr is jelzi — azért helyt állok. Vegyes házasságban élő ember vagyok, több róm. kath. leány-gyermek apja. Két leánykám jár kolozsvári állami iskolába, kik a Rés tisztelendő úr hitoktatásában részesültek. Ítéletemet a gyermekeimen tett tapasztalatokra alapítottam. Községünkben nincs más, csak református magyar templom. Oda szoktunk járni feleségemmel és gyermekeimmel. Egyszer csak leányaim huzódozni kezdtek a templomba jöveteltől, sőt anyjukkal is vitát kezdtek ennek helyessége felől. Tudomást szerezvén a dologról, oka után kutattam s kitünt, hogy *Rés* tisztelendő úr arra a bölcsességre oktatta őket, hogy *kath. embernek* ***csak kiváncsiságból*** *szabad református templomba menni*, de azért nem hogy imádkozzék és istentiszteleten vegyen részt. (Erkölcstan. Összeállította: *Rés* János sitoktató. 1906. Kézirat gyanánt. 111 kérdés.)

Tovább kutatván e nemes oktatás szellemében, láttam, hogy egyháztörténelmi tankönyvükben (A kath. egyház történelme. A tanuló ifjúság használatára írta *és főpásztori kegyes engedéllyel* kiadta dr. Szentgyörgyi Jordán Károly apátplébános. Tizenhatodik kiadás. Budapest 1904.) a reformáció keletkezése okául egyedül azt mondják, hogy a világiak »az elfoglalt püspöki jószágokat állandóan birhassák«; elterjedése okául, hogy »*mindenben kedvezett az ember rossz hajlamainak*« 113. l.; a bünbocsátó cédula árulást »kegyes adományok gyűjtése«-nek nevezi; Lutherről azt mondja, hogy »botrányos életmódot folytatott«, hogy bevallotta, miszerint »maga sem hiszi, amit tanít«, hogy ezt írja: »csalásainkat, hazugságainkat, vétségeinket később könnyen jóvá tehetjük«; hogy Zwingli »kicsapongó és erkölcstelen életet élt«; Kálvinról, hogy »halálos ágyán megátkozta önmagát s átkozta az egész dolgot, amelyet kezdett«. Az ultramontán történetírás ezen vad hazugságainak ártatlan gyermekek lelkébe csepegtetése nem felekezeti »vad fanatizmus«?

De tovább: e könyv 108. lapján a következők találtatnak: »A protestánsok azon ürügy alatt, hogy jogaikat a katholikusok sértegetik, *többször* ***fegyveres lázadást*** *indítottak a királyi ház ellen. Bocskay, Bethlen, Tököly és a Rákóczyak vezérlete alatt,* ***kiket a trónvágy kábitott el,*** *iszonyú üldözést támasztottak a katholikusok ellen*«. Ezt a magyar nemzet történetét meghamisító, történelmünk ellen hitvány merényletet tartalmazó passust, lehet szó nélkül hagyni? Hát nem »vad fanatizmus« ez? És *Rés* úr ezt nemcsak, hogy így tanítja, hanem *mindeu iskolai törvény ellenére* használt litografált jegyzeteiben még vadabban tulozza. Hát ez *hitoktatás?*

Nem tudom miféle casusa volt Rés tisztelendő úrnak annál az általa említett *egy* iskolánál; de azon igenis csudálkozom, hogy ha ő ilyen szellemben tanítja az egyháztörténelmet, hogyan türik meg egyáltalán Magyarország bármely iskolájában?

Ezek után mindenki beláthatja, hogy miért sürgetjük a m.-fenesi ref. papi állás sürgős betöltését. Egy ilyen ember működése ott nemcsak felekezeti, de *nemzeti* romlást is jelent a magyarságnak. Ez meggyőződésünk, amelyért helyt állunk. Személye, egyénisége lehet bármily tiszteletreméltó — ami ellen nem is szóltunk —, de működése ily szellemben, határozottan káros. Ezt tapasztaltam — fájdalom — saját gyermekeimen.

Református apa.

III.

A magyarfenesi ügy tárgyalását ezzel most lapunkban bezárjuk. Eleget tettünk kötelességünknek, midőn a hivatalos uton kivül is, helyet adtunk a felszóllalásnak s az érdekeltek figyelmét a dologra hirlapilag is felhívtuk. A ntű Esperes úr felvilágosító soraiból magunk is látjuk, hogy ott bizony a kegyévi törvényes gyakorlatunk folytán olyan sulyos a helyzet, hogy majdnem *kerek 2 esztendeig* nem lehetne rendes papot beállítani, ha más módon nem lehetne a dolgon segíteni. De jóakarattal, azt hisszük lehet. A dolog egyik ágát, mint látjuk, az esperes úr ismert körültekintő bölcsessége már is megpróbálta és semmi okunk sincs kételkedni annak sikerében, miután az orsz. ref. papi özvegy-árva gyámintézet a Királyhágontuli gyülekezetekben szokásos eljárást az özvegyi ellátást illetőleg nem tagadhatja meg nálunk sem. A fenmaradó nehézséget eloszlathatja a magyarfenesi hivek és egyházkerület közös áldozatkészsége. Ha az özvegy jogos illetményének idő előtti — s így természetesen legalább az időközi kamattal kevesebb összegben való kifizetésére a gyülekezet meghozza a maga rendkivüli áldozatát — melynek ellenértékét megkapja abban, hogy hamarább lesz új rendes és állandó papja —: bizonyára a kerület sem zárkozik el a rendkivüli segélyezéstől. S ezzel a dolgot kielégitően meg lehet oldani. A szives felszóllalót kérjük is, hogy sziveskedjék buzgalmát a gyülekezetnél is érvényesíteni ebben az irányban, amelynek áldozatkészsége — mint szomoruan halljuk — a törvényes kötelességek teljesítésében is kivánni valót hagy fenn.

Hanem a »*Református apa*« levele most más felé irányítja figyelmünket. A levél *idézetei* megdöbbenéssel töltöttek el. És pedig nagyobb dolog miatt, mint a Rés tisztelendő úr személye, amely ellen, mint tudósítónknak, nekünk sincs semmi kifogásunk. Megdöbbentett a *róm. kath. oktatás szélleme* és itt nemis annyira a hitoktatásra, mint inkább a történelemre gondolunk. A hitoktatásban már megszoktuk felekezeti exkluzivitásukat s az ultramontán szellem érvényesülését. De ez a szellem bomlasztja úgy látszik nemzeti történelmünk helyes felfogásának szellemét is. Nemzeti szabadságharcaink ime úgy vannak feltüntetve, mint »*a királyi ház elleni fegyveres lázadások*«. *Bocskay, Bethlen, a Rákócziak trónvágyó fegyveres lázadók a királyi ház ellen!* Meg áll az eszünk! És az ezt tanító tankönyvet »*főpásztori kegyes engedéllyel*« *nyomatják és a magyar római kath. egyház védelme alatt tanitják!* Irtózatos! És ezt a kath. oktatási szellemet nevezte

gróf Apponyi Albert, Magyarország *közoktatásügyi* minisztere ismételten »***hazafiasnak***«? Az ily szellemben tanító iskolák számára biztosított busás állami támogatást — és pedig minden ellenmondás nélkül?! Hát ha eljárhatott az állam az oláhok »Egyháztörténelme« ellen és kitilthatta az iskolákból, nem kellene-e ez és az ilyen róm. kath. tankönyvek ellen is eljárni és kitiltani? Hát ez *hazafias* szellem? S az ilyen szellemű hitoktatókat a magyar állam fizeti, sőt ezek kezdenek ellenőrzést gyakorolni, feljelentéseket tenni az állami iskolák nem ily szellemű történet-tanárai ellen? Hová jutunk így, ha ifjuságunk hazafias lelkülete, akár a hitoktatás cimén is, így mérgeztetik meg? Lám a politikában a mai horvát állapotokért az évtizedeken keresztül helytelenül tanított horvát közjogi előadásokat teszik felelőssé. Nem gondolják, hogy az ilyen szellemű kath. hitoktatás is megtermi a maga gyümölcsét?

Ezennel felszólítjuk azokat a prot. hivatalosokat, akiknek módjukban áll — s úgy tartjuk, hogy *kötelességük* is — megfelelő helyen és módon őrködni az ország nemzeti közoktatásügye felett, hogy a felügyeletre kötelezett miniszter figyelmét *erre* az esetre s az ilyen jelenségekre hívják fel nyilvánosan, hogy az ilyent kegyesen engedélyező »főpásztor« kutattassék ki, állittassék a nemzet itélőszéke elébe s az ily mételyező könyv az összes iskolákból tiltassék ki. A nagy nemzeti kormánytól ez a legkevesebb amit megkövetelhet minden magyar ember — felekezeti különbség nélkül.

Számon tartjuk!

Szerk.

Egyházmegyei kőzgyűlések.

I.

Orbai egyházmegyei közgyűlés.

Az orbai evang. reform. egyházmegye az 1904. évi zsinati törvények kihirdetése tárgyában és ezen új egyházi törvények szerint való szervezkedés céljából folyó hó 13-án tartotta meg rendkivüli közgyűlését Kovásznán a ref. lelkészi irodában közszeretetben álló öreg esperese: ntű Péter Károly aa elnöklete alatt.

Közgyűlés mindenek felett a kegyeletes megemlékezésnek oltárán áldozott, midőn az időközben elhunyt kiválóan lelkes, derék főgondnok: néhai Z. Séra Lajos aa emlékét jegyzőkönyvében megörökiteni és a gyászoló családhoz részvétiratot küldeni határozta el. Hasonlóképen határozott idb. Imreh Sámuel papolci képviselő és egyházmegyei tanácsos fölött is, ki alig pár napja költözött el tragikus halállal, s hagyott számbavehetően jelentékeny űrt maga után egyházi és iskolai életünkben. Ezután az új zsinati törvények kihirdetése és az ahhoz való alkalmazkodás következett, melynek végeztével a választások megejtésére hívta fel elnöklő Esperes aa a közgyűlést. Miként az már régi szokás nálunk: a választások ezuttal is a legszebb egyetértésben folytak le, amennyiben egyhangulag történt, közfelkiáltás útján megválasztattak:

főgondnoknak: dr. Bartha Imre eddigi algondnok, ki alig pár évi gondnokoskodása alatt, az egész egyházmegye osztatlan szeretetét méltán kiérdemelte;

algondnoknak: Deák Imre általános szeretetnek örvendő nagybirtokos és állami tisztviselő.

Az új törvények értelmében az eddigi két fő- és két algondnok helyett csak egy-egy lévén választható, még ott is, hol a gondnoki kar teljes, a két ifjabb, mint egyházkerületi képviselő, egyházmegyei tanácsos és tanácsbiró szerepelvén, ily minőségben választatott meg egyházkerületi világi képviselőnek: telekessi Ebergényi Gyula kovásznai gyógyszerész aa, kinek már ősei buzgó, egyházias érzületök és áldozatkészségük által örökitették meg ref. anyaszentegyházunkban nevöket s ki maga is már több ízben mutatta ki ékes cselekedetekben vallása, egyháza iránt való szeretetét.

Egyházi részről — szintén egyhangulag — Ignácz László kovásznai ref. pap választatott meg kerületi képviselőül, mintegy elismeréseül egyházmegyénkben kifejtett 10 évi közszolgálataiért. Gyámintézeti pénztáros Bajkó György barátosi lelkész aa, gyámintézeti és nyugdíjbizottsági tagok lettek: dr. Bartha Imre és Kiss Vilmos világi, Földes György és Ignácz László egyházi részről, szintén közfelkiáltással.

Még a tanító képviselőkre elrendelt lajstromos szavazás tartatott meg, melyen beadatott: 16 szavazat. Ebből Hegedüs Zsigmond nagyenyedi tanítóképzőintézeti tanár és Makkai Dániel szászvárosi kántortanító 16—16 szavazatot, Nagy Benedek dési kántor tanító és Kovács János kolozsvári tanító 15—15 szavazatot, Ferencz Károly 2 szavazatot kaptak. Mint a barátosi egyházközség újonnan beküldött világi képviselőjét: Szonda Laczi bácsit üdvözöltük még nagy örömmel, mint új közgyűlési tagot, s azután érdemekben megőszült öreg Esperesünk általános éljenzés között a közgyűlést bezárta.

Adja a gondviselő Isten, hogy az új törvények és az azokhoz való alkalmazkodás, átalakulás teremje meg a várva-várt sikert s az egyházmegyék több befolyásra, nagyobb hatáskörre tevén szert, hozzanak új életpezsdülést az elernyedteknek látszó periferiákra és ezáltal támadjon újra a hitélet, támadjon fel lethargiájából az egyházi értekezlet!

Az újonnan választott atyafiaknak szeretettel kívánja: ad multos annos!

Referens.

II.

A széki ref. egyházmegye közgyülése.

Folyó év julius hó 16-án délelőtt tartotta meg a széki ref. egyházmegye, az új törvények kihirdetése és életbeléptetése végett összehivott rendkivüli közgyűlését. Jelenvolt az egyházmegyének nagy buzgóságú, általán tisztelt főgondnoka gróf Wass Béla Schilling Ottó algondnok, s a papi kar csaknem teljes számban.

Esperes buzgó imája, s a közgyűlés megalakulása után Falka Károly bacai, Balogh Árpád szászújősi, Szabó István szászmátéi új lelkészek, a közgyűlés jókivánatának tolmácsolásával az egyházmegyébe kebeleztettek. Majd nagyságos Gaál Gyula főgondnok lemondó levele olvastatott fel, melyben sokszoros elfoglaltatására hivatkozva lemondásának elfogadását kérte. Közgyűlésünk sajnálattal bár de a változhatatlanba megnyúgodva a lemondást elfogadta s az ekként megüresedett egyik főgondnoki állás betöltését a legközelebbi rendes közgyűlésre tűzte ki.

Ezek után történt az új törvényeknek s a legutóbbi kerületi küzgyűlés vonatkozó határozatainak ünnepélyes kihirdetése, azon határozattal, hogy az új törvények minden egyház prasbyteriumában is kihirdetendők e hó folyamán. Aug. 1-től kezdve pedig alkalmazandók. Az igazgató tanács leíratai alapján fölterjesztendő javaslatokban nagy egyértelműséggel állapodott meg a közgyűlés szinte változatlanúl fogadván el az előadók jegyzőkönyvi javaslatát, nevezetesen:

Javasolja egyházmegyénk annak kimondását, hogy minden néven nevezendő egyház és iskolai ügy, a bíróságiak kivételével, egyházmegyei közgyűlés elibe tartozik, a halasztást nem tűrő s a folyó ügyek azonban egyházmegyei tanácsból láttassanak el, melyre az érdekelt egyház lelkésze s gondnoka vagy képviselője meghivandók. A tanács intézkedései a legközelebbi közgyűlésnek jóváhagyó tudomásvétel végett bejelentendők.

Az egyházmegyei tanácsosok és tanácsbirák szá-

mát 8—8-ban kéri közgyűlésünk megáilapíttatni, tekintettel az egyházmegye nagy kiterjedésére. A tanácsosok tanácsbirók nem lehetnek, de megszorítás nélkül választhatók a nem közgyűlési tagok közül is, közgyűlési tagsági joggal. A tanító képviselők száma 2-ben állapíttatott meg.

A patronusi jogokra vonatkozólag javasoljuk: Csak az lehet patronus aki 1-ször egyenes leszármazója a multban patronusi jogokkal bíróknak,

2-szor akik örökség vagy vétel útján oly birtoknak ref. vallású tulajdonosai, kik a ref. egyház évi fentartásához, legalább a szükségletek 10%-ának megfelelő összeg *állandó* fizetésére kötelezik magukat és jógutódaikat. 3-szor aki oly összegű alapítványt tesz mely az egyház évi szükségletének 10%-át kamataival fedezi.

Patronusi jogok: presbyterség, b) hivatalnokok választásánál aránylagos szavazat, de amely az összes szavazatok 1/3 részét meg nem haladja. A patronusi jog csak személyesen gyakorolható.

Rendbűntetés csak hivatali kisebb fokú hanyagság esetén alkalmazható, ez áll intésből, melyet esperes és az idősebb főgondnok irásban gyakorolnak, a legközelebbi közgyűlésnek jelentéstétel mellett. Ismételt hanyagság esetén esperes a közeli lelkészek valamelyikét küldi ki az ügy elintézése, vagy az adat beszerzése végett a hanyag lelkész terhére és költségére.

A tanárválasztás szabályozása tárgyában egyházmegyénknek javaslata az, hogy tartassék be az új törvénykönyv VI. tcz. 98. §-ának 3-ik bekezdésében foglalt rendelkezés.

Ugyancsak betartandónak javasoltatott az 1903. évi november 7—9 napjain tartott egyházkerületi közgyűlés 37. jkvi számú határozata a tanügyi bizottság szervezése tárgyában.

A Méltóságos Igazgató Tanács ez évi 3219 sz. körlevelének tárgyalása folyamán kimondatott, hogy minden egyházban még ez év folyamán el kell készítani a III. tcz. 4, 5 § értelmében a kiadandó ürlapokra vezetendő vagyon-leltárt s kimutatásokat.

Majd a szavai leányegyház anyásitása mondatott ki s egy sérelmi ügy elintézése ajánltatott a főgondnok úrnak, mint egyszersmind a vármegye főispánjának figyelmébe, természetesen azon fentartással, hogy az elérendő eredmény, vagy eredménytelenség annak idejében újból tárgyalás alá veendő.

A lefolyt választások eredménye a következő: Egyházkerületi képviselőknek egyházmegyénk részéről megválasztattak: Schilling Ottó, Nagy Lajos világi és Gyárfás Albert, Kovács Ákos egyházi képviselők. Tanítóképviselőkre beadatott 30 szavazólap. Nyertek: Felméri Sándor, Nagy Benenek, Antal Gyula és Jánosi Samu 30—30 szavazatot. Nyúgdijintézeti bizottságba tagokúl beválasztatott: Schilling Ottó, Nagy Lajos, Lőrincz János és Csürös Ferencz; a missiói bizottságba Zöld Sándor és Csürös Ferencz. Végül a megbizásáról lemondó Fejér István málomi lelkész helyett Pünkösti Lajos apanagyfalvi lelkész aia. választatott meg nyomtatvány kezelőül.

A közgyűlést szokásos ebéd követte, hol gr. Wass Béla főgondnok úr volt a szíves házigazda.

y. y.

Kollegiumaink értesítői.

(Folytatás)

Mint paedagogiai tekintetben értékes elveket jegyezzük fel az igazgatói záróbeszédből a következőket: „*A nevelés feladata tanítás a küzdelemre, munkára, önuralomra*“,.... *igyekszünk növendékeink értelmi fokához alkalmazkodni, a tanítást, tanulást könnyebbé tenni, ahol szükséges, felvilágositani tanitványainkat, sokszor ismételni, búzdítani, feddeni*“,.... „*igyekszünk nemcsak tanítani, hanem üdülést is nyújtani tanítványainknak és igy velök barátságosabb viszonyba lépni.*“

Örömmel olvassuk, hogy dr. *Békésy Ferenc* budapesti ügyvéd művészileg díszített, selyem diszlobogóval ajándékozta meg a kollegiumot 300 éves jubileuma alkalmából. Azt kivánjuk, hogy ez a zászló mindig magyar *hazánk,* református *egyházunk* s a *tudomány* és *humanizmus* dicsőségére lobogjon az ősi falak között és azokon kivül. Majd a 300 éves ünnepélyről szólva e fejezettel végzi be az igazgató az évzáró beszédet:

„Kitörülhetetlen kedves emléket hagyott szívünkben ez ünnepély; fogadalmunk megújítására késztetett annál is inkább, mert *az egyenlősités balga és veszedelmes elvének hódolva, éppen a 300-dik évben bontották meg intézetünk kormányzati rendszerét,* azt a rendszert, mely századok tapasztalatain, az idők és körülmények szükségeinek megfelelő módon épült föl. *Megbontották anélkül, hogy egyetlenegy elfogadható okot hoztak volna föl.* Fogadalmat kellett tennünk, hogy iskolánkat a régi buzgalommal szolgáljuk még akkor is, ha az új rendszer hibáit ismerjük, mert nekünk kedvesebb, féltettebb kincsünk a mi iskolánk, mint *azoknak, kik tapasztalat hiányában is merészkedtek felforgatni kipróbált rendszerünket és veszélyeztetni az intézet biztos fejlődését.*

Tanári testületeink még a *Bachkorszak* idejében is megtudták állani helyeiket, csüggedni most sem kell. A tapasztalatokon épült iskolakormányzati rendszerek fénye oly erős, mint a napsugáré; majd áttör a reá borult sötét felhőn.“

Különös és paedagogiai szempontból és tapintatból kifogásolható része az igazgatói évzárónak. *Hivatalos minőségben, hivatalos alkalommal a tanitványok és közönség seregének jelenlétében* talán még sem kellett volna igy nyilatkozni a *királyi szentesitéssel ellátott uj zsinati törvényekről.*[1]

XVI. *Statisztikai adatok.* Vizsgálatra állott a gimnáziumban 376 (mult évben 370) tanuló, közülök 8 magántanuló, református 281 (mult évben 284), más vallásu 95 (mult évben 86); magyar anyanyelvü 370, csak magyarul beszél 289, több nyelven 87; helybeli 215 (mult évben 233), más illetőségü 161 (mult évben 137). Legtöbb a köztisztviselők gyermekeinek száma (138), legkevesebb a kereskedelmi alkalmazottaké (1).

Jó magaviseletü 311 (m. é. 308), *szabályszerü* 56 (m. é. 53), *kevésbé szabályszerü* 1 (m. é. 3). *Jeles* előmenetelü 27, *jó* 68, *elégséges* 178, *elégtelen* 103; *jeles* és *jó* előmenetelü 25% (m. é. 21%), *elégtelen* előmenetelü 27·5% (m. é. 30·5%) s igy az elégtelenek száma az átlagosnál nagyobb. — Az elemi iskolában a vizsgálatra állott tanulók száma 126 (m. é. 127); *kitünő* 25, *jeles* 32, *jó* 37, *elégséges* 23, *elégtelen* 9, (8%) s igy az eredmény az átlagosnál jobb.

XVII. Az érettségi vizsgálat eredménye a következő: *jelesen* érett 5 (m. é. 3), *jól* 9 (m. é, 7), érett 13 (m. é. 15); az érettségi ismétlésére utasittatott 1 (m. é. —), javitásra 1 (m. é. 1) tanuló.

Nem ártana legalább a *jelesen* érettek neveit közölni.

Az érettségit tett ifjak közül legtöbben (9) orvosi pályára lépnek.

[1] „*Oibectivus*“ az igazgatói évzárót kölönösen e ponton nagyon szeliden itéli meg. Mert ez a passus — szerény nézetünk szerint — nemcsak súlyos peadagogiai tapintatlanság a nevelő részéről, nemcsak a történelmi objectivitást nélkülöző, csupán egyoldalu és éppen nem elfogulatlan subjectivitásból származó itélkezés egy tény létrejövetelének okai felől, ami éppen a történelem tanárához semmiképpen sem illik: hanem ezen felül egyenes tiszteletlenség az egyházi főhatósággal, a törvényhozó zsinattal szemben, midőn a Bachkorszakkal hozza párhuzamba, az egyházi alkalmazott részéről. Ami ha meggondoljuk, hogy maga az igazgató úr is tagja volt a zsinatnak, ahol alkalma volt *egyéni* nézeteit elmondania a reformról: annál súlyosabb beszámitás alá esik. Szerk.

XVIII. Az Értesitő a jövő iskolai évre szóló részletes Tájékoztatóval végződik, melyben a mult évihez viszonyítva változás az, hogy az internátusi lakásdíjak *tetemesen* fel vannak emelve, lévén a *rendes dij 40 korona helyett 90 korona*. Ezt a nagyfokú emelkedést még a megdrágult életviszonyok sem indokolják eléggé. Feltünő még, hogy a Tájékoztató szerint nem részesülhet senki teljesen az ingyen lakás kedvezményében. Jelezhetné e Tájékoztató azt is, hogy mely napon lesz az iskolai év megnyítása.

Obiectivus.

ISKOLA.

Tudnivalók a zilahi Wesselényi kollégiumba való felvételre nézve az 1907—8. iskolai évre.

A pótló-, magán- és fölvételi vizsgálatok aug. hó 30—31., a javítóvizsgálatok szeptemben 1—4. napján lesznek. Ez utóbbiak minden napnak a délelőttjén.

Pótlóvizsgálat engedélyezéséért az illető tanulóknak hatóságilag megerősített bizonyítvány mellékelésével kell folyamodniok a tanárkarhoz augusztus 1-ig.

Javító vizsgálat engedélyezéséért nem kell folyamodni egy elégtelennel, csak kettővel. Ez utóbbi esetben a folyamodványok «Az erdélyi református egyházkerület méltóságos Igazgató-Tanácsához — Kolozsvárra» címzendők, de a főgimnázium igazgatójához nyújtandók be (Zilahon) az időszaki értesítővel felszerelve augusztus hó 1-ig. Figyelmeztetem az érdekelteket, hogy az Igazgató-Tanács csak azoknak engedi meg a javítóvizsgálatot, akik kérésük támogatására fontos okokat tudnak felhozni.

Fölvételi vizsgálat engedélyezéséért aug. 29-dikéig kell az igazgatónál jelentkezni.

A tanulók szabályszerű fölvétele és beírása szeptember 1—5. napjain történik, még pedig amennyiben az ujonan jövő és osztályismétlő tanulók közül első sorban a református vallásúak vétetnek föl s csak azután a más felekezetűek, a következő renddel:

szeptember hó 1. napján *az I. osztályba lépő reformátusok;*

szeptember hó 2. napján — amennyiben a törvényes létszám keretén belül számukra hely marad — a más felekezetűek s ezek között is első sorban a helybeli illetőségűek; ugyanezen napon vétetnek föl a többi osztályba is az újonan jövők, tekintet nélkül vallásukra;

szeptember 3—5. napjain történik az intézet eddigi tanulóinak beírása és pedig az év végén nyert időszaki értesítő okvetetlenül való bemutatása mellett, kivéve azt az esetet, ha a tanuló valamely folyamodványa mellékletéül már előzőleg beadta volna azt.

Az iskolai év ünnepélyes megnyítása szeptember hó 5-dikén d. e. 11. órakor lesz. A tanítás 6-dikán reggel kezdődik.

Az I. osztályba csak oly növendékek vétetnek föl, kik 9-dik életévöket betöltötték, de a 12-diket meg nem haladták és iskolai bizonyítvánnyal, vagy szükség esetén felvételi vizsgálaton igazolják, hogy van oly mérvü képzettségük, minőt az elemi iskola négy évi tanfolyamában kellett megszerezniök; akik pedig 12-ik évöket túlhaladták, azoknak felvételét rendkívüli esetekben csak a tanári szék engedélyezheti. A felvételkor a tanuló születési és himlőoltási, 12 éves korán túl újraoltási bizonyítványt tartozik felmutatni.

Idegen nyelven kiállított okmányokat (kivéve a latin nyelvű keresztleveleket) nem fogadunk el, az ilyenek mellett közjegyzőileg hitelesített fordításokat kérünk.

Minden új tanuló a felvételre személyesen és rendszerint atyja vagy gyámja, illetőleg azok valamely külön megbízottja kíséretében tartozik az igazgatóságnál jelentkezni.

Hogy az V. osztályba lépő tanulók a görög nyelvi, avagy a görög pótló irányt választja-e, annak kijelentése a beírás alkalmával a szülők, illetőleg törvényes gyámok által teendő szóbeli, távoltétük esetén általuk kiállítandó írásbeli nyilatkozat útján történik.

Beíratáskor kivétel nélkül minden tanuló fizet: fölvételi díjban 4 koronát, ifjúsági könyvtárra 1 koronát, a tanári országos nyugdij- és gyámintézet javára 6 koronát, értesítőre 1 koronát, bútorzatra 4 koronát. E díjak fizetése alól fölmentésnek helye nincs. Tandij egész évre — osztálykülönbség nélkül — református tanulóktól 40, más felekezetűektől 50 korona. Hatósági szegénységi bizonyítvány alapján s irásos folyamodásra a szegénysorsú «jó» tanulók egészben vagy részben tandíjelengedésre számíthatnak; de sem tandíjelengedést, sem más jótéteményt nem nyerhet a gimnázium oly tanulója, aki ismétlő, kinek magaviselete jegye a jónál gyengébb, vagy csak javító-vizsgálattal haladt feljebb. Az ilyennek folyamodásk el sem fogadtatik. A tandíjmentességet kérő folyamodások csak a beíratáskor fogadtatnak el.

A szegénytanulók segélyalapjából mintegy 40—50 tanulót láthatunk el részben tankönyvekkel, esetleg tanszerekkel is. Az erre vonatkozó írásos, külön folyamodványok a beíratáskor nyújtandók be az igazgatóhoz, határozottan megjelölve a szükségletet, melynek fedezését folyamodó a szegénytanulók alapjából megnyerni óhajtja.

Internátusunkba és konviktusunkba 100—110 tanulót veszünk fel. Akik az internátusba felvétetnek, azok, ha csak az ellenkezőre fontos ok nincsen, a konviktusnak is kötelezett tagjai. Az internátusba és és konviktusba való fölvételért írásban kell folyamodni az igazgatósághoz augusztus 15-dikéig és okvetlenül előre beküldeni a konviktusi beírásért 4, az internátusu beírásért 8 koronát, mely összeget a befizetők abban az esetben, ha a fiú fölvehető nem volna, visszakapnak.

Díjak a konviktusban: egész díj 210 korona. De van $^1/_4$, $^1/_2$ és $^3/_4$ kedvezményes, sőt ingyenes hely is.

Ingyenes és kedvezményes helyeket, különös tekintetet érdemlő eseteken kívül csak jó magaviseletű és legalább jó előmenetelű tanulók nyerhetnek el.

Akár ingyenes, akár kedvezményes helyért folyamodók tartoznak kijelenteni, hogy kérelmük nem teljesítése esetén fizetés mellett is belépnek-e a konviktusba és internátusba, vagy nem.

Azok a vidéki tanulók, akik a «szilágyvármegyei millenniumi»-, «Rédiger Eszter»-, «Balogh Pál»-, «Bydeskúty Helena», esetleg a «Zilahi Kisdedvédő-Egylet» alapítványából ösztöndíjat nyertek, az internátusnak és konviktusnak kötelezett tagjai s amennyiben ezen ösztöndíjuk nem lenne elég konviktusi és internátusi díjak fedezésére, a különbözetet fedezni tartoznak.

Az internátusban, hol a felügyeletet 2—3 tanár gyakorolja, a fölveendő tanulók lakást, fütést, világítást kapnak. Díjak: egész évre 58 korona, illetőleg 48 korona; amazért felső, emezért alsó (karikás) ágyat kap a tanuló.

A bennlakók kötelesek a szűnidőkre hazamenni.

Ingyenes helyekre jó magaviseletű és legalább jó előmenetelű tanulók folyamodhatnak. 8 koronát azonban még az ingyenesek is tartoznak fizetni. A konviktusi és internátusi kedvezmény nem okvetetlenül kapcsolatos.

Minden internátusi tagnak kell hoznia egy párnát, paplant, legalább 2 rendbeli ágyhúzatot, 4 inget, 4 lábravalót, 2 törülközőt, 2 hálóinget, 4 pár harisnyát vagy kapcát. Ágytakarót, széket, szekrényt s mosdótálat, valamint szalmazsákot az intézet ad. Ládák a lakószobákban nem tarthatók.

Az internátusba a tanulók beköltözhetnek szeptember hó elsejétől kezdve; a konviktus szeptember 5-dikén, az iskolai év megnyítása napján nyilik meg.

Iskolai díjak.

	I. félévre.	II. félévre.
I. Egész tandíjat fizető református	36 kor.	20 kor.
Egész tandíjat fizető más vallású	41	25
Fél tandíjat fizető református	26	10
» » más vallású	29	12
Tandíjmentes	16 »	—

Ezek a díjak az igazgatóságnál fizetendők: az I. félévi a beíratáskor, a II. félévi legkésőbb február hóban.

Az előre befizetett 8 K-án kivül:

	I. részlet.	II. részlet.	III. részlet.
II. Felső ágyas díja	20·— K	15·— K	15·— K
Alsó » »	15·— »	12·50	12·50
Ingyenes	—·— »	—·— »	—·— »

Ezek a díjak Nagy Sándor internátusi vezető tanárnak fizetedők, még pedig: az I. részlet a beíratáskor, a 2. részlet a karácsonyi, a 3. részlet a húsvéti szűnetet követő első napon.

Az előre befizetett 4 K-án kivül.

	I. részlet	II. részlet	III. részlet.
III. Egész díjat fizető..	110 kor.	50 kor.	50 kor.
1/4 kedvezményes	70 »	40	40 »
1/2 »	50	25	25
3/4 »	26	12	12
Ingyenes	-- »	— »	— »

Ezek a díjak Bécser János konviktusi vezető tanárnak fizetendők, még pedig: az 1. részlet a beiratáskor, a 2. részlet a karácsonyi, a 3. részlet a húsvéti szűnetet követő első napon.

Befizetett díjak nem adatnak vissza.

A konviktusi vezető tanár méltánylást érdemlő esetekben megengedheti, hogy a dijak kissebb részletekben, pl. havonként fizettessenek.

Kérem a szülőket, gyámokat hogyha a díjakat postai útalványon küldik, 4 fillér kézbesítési díjat is küldjenek s külön-külön az illető tanárok nevére cimezzék.

A segélyt megnyerők névsorát legkésőbb aug. 23-dikáig közzéteszem a Szilágyban és a többi vármegyei újságokban. Az internátusba folyamodók külön is értesíttetnek.

A kérések egyszerűen az időszaki értesítő hátán sorolandók fel (külön kérvény nem kell). Uj tanuló azonban annyi külön kérvényt tartozik beadna, ahányféle jótéteményért, vagy ahányféle ügyben folyamodik.

Az igazgató.

IRODALOM.

E rovatban minden munkát megemlitünk, ami szerkesztőségünkbe elküldetik, de hosszabb, birálatos ismertetésre nézve a szerkesztőség fentartja saját elhatározását.

Bőhm Károly axiologiája.

(Az ember és világa. Philosophiai kútatások. III. rész: Axiologia vagy értéktan. Kolozsvár, 1906. Stein J. bizománya. Ára 6 K.)

(Folytatás.)

S így a közvetlenül felmerűlő kérdés ez: minő valóság érdemli meg az abszolut értékes kítűntető jelzőjét?

A felelet megértése céljából, melyben Bőhm, koncepciójának legsajátosabb, legeredetibb gondolatával az egész axiologia gyökerét világosítja meg, meg kell jelenítnünk az ontol. kutatás eredményét. Az Ént találtuk teremtő hatalmával a maga világa központjában; tőle nyeri puszta létét is, értelmét is a mi világunk; a mi számunkra *van*, az az Én alkotása, körűlte kering s feléje fordúl, hogy fényt, értelmet nyerjen az a kicsi darabja, mégis mindenünk, az öntudatosan utánképzett valóságnak, amivel meghódítunk magunknak egy talpalattnyit a sötétség és homály végtelen körűlfogó országából. Az egyetlen közvetlen bizonyosság, melytől nyeri a magáét minden egyéb, ingyen, mert az ő bizonyosságából él; ő az egyetlen, aki tud minden alkotásáról, mert tud saját magáról.

Az Én ezen páratlanságából fakad már most az ő nemessége: forrása minden értéknek, az emberileg elképzelhető abszolut értékes. Ezen mély jelentőség átélése a gyökere Bőhm mély értelmű tételének: *nincs más nemes, csak a szellem és az ő rokonsága* s az abszolut érték logikai előzményeinek tisztázása alapján megszabadítja e gondolatot attól a salaktól, melyet *Schuppe* tévedése hagyott a (különben minden ethikust megelőzve hirdetett) mély tételen, midőn az öntudatos szellemet is az élvezettel akarta mérni. Mi tudjuk, hogy az élv egyetemes indexe az értéknek; de az öntudat nem élvezetessége, hanem *nemessége* miatt értékes, s ez a nemesség sugárzik át az élven is és kölcsönzi neki is értékét. Azért nem is az élvezetességgel mérjük az öntudatos szellem értékét, hanem azzal, ami lényegéhez tartozik: a salaktalansággal, tisztasággal, s annál értékesebbnek itéljük az Én funkcióit, s ezek vetűleteit, a konkrét valóságokat s a társas fonatokat, minél teljesebben valósul meg bennük az Én tiszta szellemisége: s az Én lényegét legtisztábban megvalósító vetűletet mondjuk a legértékesebbnek.

5. Szükséges határozottan szemünk előtt tartani ezt a két elemet, miknek tisztázását köszönjük e fejtegetésnek: hogy a legnemesebbnek, az abszolut értéknek fogalma axiológiai alap az értékelés számára, s hogy az abs. értékkel való mérése a dolgoknak nem túlzott és kivételes becslési álláspont, hanem szükségszerű fejlemény a szellem evolúciójában. S hogy tényleg érvényesül (pillanatokra, ötletszerűen, az alsóbb értékelési fokokon, öntudatos elv gyanánt az erkölcsi reformátorokban s az ész legmagasabb tömörségi fokán): ez a tény szolgál ratio cognoscendi gyanánt az axiológiai kutatás számára, mely az értékelés *tényleges* alakjainak hű megállapításával gyűjti az anyagot annak tisztázására, hogy mi az érték fogalma. A lélektani lefolyás s a tényleges értékelési módok ismerete arra a magaslatra emelt, honnan erre a kérdésre lehet már feleletet keresni, s csak azután lehet az értékelési módok, másfelől az értékfajok természetét deduktive megállapítani.

Hogy az értéknek a tárgyban obj. vonás gyanánt kell meglennie, azt az előzők alapján csak azért kell most külön is kiemelni, hogy rájussunk ebből annak a tévedésnek gyökerére, mely az osztrák iskolában (Menger, Wieser) abból eredt, hogy az értéknek csak subjektiv aspektusát vették figyelembe. E szerint a tárgynak csak mi adjuk az értéket, az egyéni viszonytól eltekintve, nincs a tárgynak értéke. Ebből következett, hogy e felfogás számára minden érték viszonylagos érték lévén, a legfőbbnek a hasznosságot kellett tartania, továbbá, hogy az értéket a kívánság szabja meg, minélfogva a sürgetőség az érték legfőbb mértéke. Kétségtelen, hogy az értéket nekünk kell megérezni és felfogni; ez az érték alanyiságának értelme. De már az a tény, hogy az értékesség *felismerésére* a tárgy felhív s kényszerit, éppenúgy, mint akármelyik más objektiv tulajdonságának konstatálására: arra figyelmeztet, hogy az értéket nem egyéni visszony adja, éppen csak felismeri s elismeri az öntudat az egyéni viszonyban, Ez az érték objektiv voltának, tárgyasságának értelme.

S most itt állunk az utolsó, legmélyebb kérdés

előtt, melyet a Bőhm álláspontján egyáltalában fel lehet állítani s melytől az egész axiologia az alapot várja: hogy függ össze az érték ezen két aspektusa? A kérdés egész sajátos jelentőségét megragadjuk, ha szem elől nem tévesztjük, hogy a mi valóságaink, a mi világunk: a mi képeink; nemcsak a theoretikus érdek, de az életnézet gyakorlati megvalósításának mély érdeke is kettőzött figyelemmel fordúl e döntő kérdésre, melytől világunk megértése és megbecslése egyaránt függ. A kérdés tehát ez: hogy van a tisztán alanyilag készült képben mégis tárgyas, obj. vonásként az érték? A magyarázatot nyilván az a gondolat rejti, mely világképünk keletkezését általában magyarázza: s itt forrik össze annálfogva ami világunk két félgömbje, s a kutatás erre az összeforrasztó pontra fordúl, mely közös gyökérként élteti az ontol. s az axiol. törzseket *hypermetafizikának* nevezi Bőhm ezt a részletet, a legmélyebbet, melyben a gondolkozás világa egységének mély okát keresi.

Ezt a magyarázó gondolatot ismerjük: az én önállítása ez, mely a vetités egyetemes formájában lefolyó aktussal teremti a maga világát s vetiti tárgyaiba az ontol. jelentés szellemi szövedését *és* az értékesség vonását. Az érték tehát eredetét tekintve, a szellem teremtménye, mint az Én egész világa, mert az ő vetűlete, de tárgyas jelentésű, mint az egész vetületrendszer, melyet a szellem alkot, mert e projektumok az Énre nézve valóságokat jelentenek, ezekben él a szellem. Az érték is, subjektiv eredete dacára, reális valóság, mert számunkra a reálitásnak más módja nincs, mint az alanyilag készített kép, melybe az Én nem öntúdatos kényszerűséggel belevetiti az értékesség jelentését. Itt értjük meg azért, hogy az értékelési módok szükségképpen függnek az Én mindenkori fejlettségi fokától, tömörségétől, mely a magába térés (reflexio), a nem-éntől való elvonatkozás (abstrakcio) erejében nyilatkozik.

Valmely vonást a tárgyban: képben értékesnek minősítni: a vetités kényszerüségéből folyó ontol. szükségesség: az *értékelés* éppenúgy kényszerű funkciója a szellemnek, mint a létezőnek konstatálása.

Tankó Béla.

(Folyt. köv.)

GYÁSZROVAT.

A szászvárosi ev. ref. Kún-kollegium r. rajztanára *Vajna Gábor*, 1907. julius 27-én reggel ½ 3 órakor életének 32-ik, tanári működésének 7-ik évében meghalt. Temetése julius 28-án, vasárnap délután volt, a háznál tartott ima után Szászváros on. — Ennyit tudtunk meg a koll. előljárósága és tanárkara által kiadott gyászjelentőből. Egy törekvő, ifju munkásával kevesebb van erdélyi ref. tanügyünknek az elköltözöttel. Nyugodjék csendesen!

KÜLÖNFÉLÉK.

Dr. Bartók György püspök úr családjával, a kedvezőtlen időjárás miatt fürdőzését megszakítva, szerdán estve hazaérkezett és átvette a hivatalok vezetését.

Országos ref. lelkészegyesület alakulására hívja össze az illetékeseket *Morvay* Ferenc a hajduböszörményi előértekezlet megbízásából Budapestre szept. 18-ra. E felhivásnak visszhangja Csia Kálmán etédi lelkész mai számunkban megjelent cikke, melyet postai kézbesítési tévedés miatt csak most közölhetünk. Mi e törekvéssel eleinte rokonszenveztünk, későbbi irányát látva, bizalmatlankodtunk s erdélyi kerületünkből csak *Csia* Kálmán és *Benedek* Pál buzgólkodtak mellette az előkészületekben való személyes részvétellel is. Most is tartózkodó álláspontot foglalunk el vele szemben, mert ha van a törekvésben sok jóravaló, de van benne még sok ki nem forrott törekvés is. Szivünkből óhajtjuk, hogy a megalakulásban a jó jusson diadalra, a mely esetben magunk is készséggel fogjuk támogatni. A ki teheti: vegyen részt már az alakulásban s vesse latba befolyását az irányban, hogy a komoly, higgadt egyesülési szellemet ápoló törekvés győzedelmeskedjék, a meggondolatlan, lármás és tüntetésre törekvő elem felett.

Protestáns sajtóiroda. A hajduböszörményi ünnepségekkel kapcsolatban a prot. egyházi lapok jelenvolt szerkesztői mozgalmat inditottak egy prot. sajtóiroda szervezése tárgyában. A róm. kath. „Pázmány-iroda" gondoskodik róla, hogy minden kath. dologról a sajtó megbizható s a kath. érdekeknek megfelelő tájékozást kapjon s ezzel nagyban szolgálja egyháza érdekeit. Mi pedig sokszor megbizhatatlan tudósitásokra vagyunk útalva, a melyek aztán megfelelő helyreigazitásban sem igen részesülnek. *„Bennebb a klerikalizmus vizein"* c. közleményünkre most a S. L. azt irja, hogy *„Az Ujság" téves* hiradásán épült, mert a polgármestert nem a miséről való elmaradásért, hanem azért fogták fegyelmi alá, mivel levétette a városházáról az ünnepi lobogót. Hát tudomásul vesszük. De „Az Ujság"-ban nem láttunk semmi helyreigazitást, holott bizonyos, hogy ez az elökelő lap annak készséggel helyet adott volna. Egy újabb bizonyság van arra, hogy egy megbizható prot. sajtóirodára mekkora szükség volna. Milyen jól fogott volna pl. a tavalyi kolozsvári zavargások idején is. Hát teremtsük meg a prot. sajtóirodát s ne sajnáljon tőle egy kis áldozatot a hivatalos egyház se.

„Uj syllabus" címet adtak annak a múlt héten megjelent pápai bullának, mely a német „Index"-ellenes mozgalom szülötte. Németország modern katholikusai előkelő tudósok és társadalmi emberek, politikusok egy kérvénnyel fordúltak a pápához az „Index librorum prohibitorum" eltörlése, illetőleg revizióját és kezelése reformja tárgyában. A pápa e törekvésre felelt az új bullában, 67 tételben itélvén el azokat az újabb tudományos, főleg theologiai és biblia-tudományi törekvésekben nyilvánuló elveket, melyek a prot. tudományos theol. irodalomból átmenni kezdtek a katholikusokhoz is. Ha a régi „syllabus" a római egyháznak főleg az államhoz való viszonya tekintetében állapítja meg az államjogi eretnekségeket: ez az új főleg a tudományos theologói eretnekségek foglalatja Róma szempontjából. Ha sikerül teljes szövegét megkapnunk: megismertetjük olvasóinkkal. Egy tény: Róma szükségét érezte védekezni a prot. theol. tudományosság hóditása ellen. Vajjon mekkora sikerrel? Elfojtható-e hatalmi szóval — *az igazság?!*

A felekezeti iskolák érdekében. Az erdélyi róm. kath. tanitóegyletek Szövetsége a napokban *Csiksomlyón* tartott gyűlésében a következő határozati javaslatokat fogadta el:

1. Tiltakozik mindazon törekvések ellen, melyek akár a jelenben, akár a jövőben a hitvallásos jellegü iskolák fennállása ellen irányulnak, avagy a hitvallásos iskola önkormányzati jogának a csorbitását célozzák.

2. Minden felekezeti iskola mellett felállítandó a Szent-István-társulat által összeállított és kiadott „Ifjusági könyvtár".

3. Felkéri a Püspököt, hogy az iskolák jó felszerelésére gondot fordíttasson akár a templom jövedelme bizonyos hányadának felhasználásával is és rendelje el, hogy az 1907: XXVII. t.-c. szerinti tanítói magasabb javadalomhoz szükséges államsegélyt azonnal kérelmezzék.

4. Az egyh. megyei és kerületi tanfelügyelet intenzivebb munkásságra szerveztessék kellő segéderők alkalmazásával kölönösen az egyh. megyei tanfelügyelők mellett s a szakfelügyeletet is hatékonyabbá tegye.

Ezek ime, élni és fejlődni akarnak a modern kor kivánalmai szerint, mi pedig államosítunk és — pusztulunk.

A mojosi ügy. Alcímül irhattuk volna: *vagy pap és körjegyző.* Mert a mi most erről a lapokban folyt: ezeknek az uraknak a versengése. Mozgalmat indítottak együtt, a saját szakálunkra, hogy a mojosi *„elolához sodott református magyarokat"* a nemzetnek visszaszerezzék. Folyt a gyűjtés a privát embereknél, az eredményhez a reklám, a még nagyobb eredmény érdekében is. Mikor az E. M. K. E.-t is megkeresték együtt az akció érdekében: ez *hivatalos* adatokat szerzett be. Ezek annyira nem vágtak a privát agitációban felhasznált adatokkal, hogy maga az egyházi főhatóság sem támogatta az akció kérelmét. Közben a reklám már a budapesti lapokba is bejutott és felkaroltatott, megvádolván az illetékesek s első sorban az E. M. K. E. kötelesség mulasztással és a nemzeti ügy iránti érzéketlenséggel. Ám a hajnalló dicsőségen már ekkor összekülönbözött a pap és körjegyző; mindkét kulturtényező magának reklamálván az érdemet és dicsősé-

get. S közben megállapítható, hogy ketten csináltak „nagy hühót semmiért“ s most már nemcsak az akció és dicsőség fagyott be, hanem maga a jegyző dezauválta az egész akciót. A pap még védi, de már csak mellékes kiegészítésekkel. — S a tanulság a fiaskóból? Több szerénységet az érdem elraktározási törekvésben és — a hivatalos útak betartását! Lám most a mojosi beszolgáló pap miatt felsőbb hatóságai is szégyenkeznek, a jegyzőért a közigazgatás is. S az E. M. K. E. meghurcoltatásáért ki ad elégtételt? Csak csendesen, komolyan és főleg — *lelkiismeretesen.* Az elismerés virágai, mint az ibolyák, rejtve nőnek s csak maguknak illatoznak. Az esetből vonjuk le a — *morált.*

A zilahi egyházközség gyönyörű *új templomának felszentelése* ünnepélyének előkészületei — mint értesülünk — serényen folynak. Az eddigi megállapodás szerint napjául szept. 22-ikét állapították meg az irányadó tényezők. Az ünnepélyes istentiszteleti cselekvények elvégzésére a theol. fakultás tanárait határozták el felkérni az esperes és püspök mellé. A részletes programmot később fogjuk közölni.

A vasárnapi pálinkamérés betiltása. A pénzügyminiszterium vezetésével megbizott miniszterelnök — mint az „Egyetértés“-ből olvassuk — terjedelmes memorandumot dolgoztatott ki, amelyben a pálinkamérések vasárnap- és ünnepnapokon való nyitvatartását kívánja korlátozni. A pénzügyminiszterium a memorandumot megküldötte már a kereskedelemügyi miniszteriumnak is, mint amelynek resszortjába tartozik a munkaszünetre vonatkozó ügyek elintézése. A pénzügyminiszter a memorandumban nagyfontosságú és mélyreható elveket hangoztat s hajlandónak mutatkozik hozzájárulni ahhoz, hogy az égetett szesz kimérése vasárnapokon és nagyobb ünnepek minkét napján d. e. 10 órától kezdve egész napra beszüntettessék, míg a közönséges pálinka kimérése ezen napokon teljesen eltiltassék. Abba is hajlandó a miniszter belemenni, hogy ezentúl már az italmérési engedélyek kiadásánál olyan megszorító rendelkezések léptettessenek életbe, hogy kihágások dolgában visszaeső üzletesektől elvonassék az italmérési engedély. A pénzügyminiszter hivatkozik arra, hogy a közhangulat nyomásának engedve határozta el magát a tervezett reformok életbeléptetésére, mert a vidéki törvényhatóságoktól egyre sűrűbben érkeznek ez irányban a fölíratok. — Végre valahára az állam is tesz valamit arra, hogy polgárai erkölcsi érdekei védelmeztessenek. A lelkészeken áll már most, hogy ha üresek lesznek a korcsmák, tele legyenek a templomok.

Egyh. ker. képviselőválasztások. Lapunk megelőző második számában jeleztük azon választásokat, melyek eddig tádomásunkra jutottak. Az azóta beérkezett tudósítások alapján a következőkkel egészítjük ki: 9. Az *udvarhelyi* e, m.-ből: Menyhárt András, Vajda Ferenc, Jakab Albert (egyh.), dr. Nagy Samu, dr. Solymossy Lajos, Ugron Zoltán (vil.); 10. A *nagyszebeni* e. m.-ből: Bod Péter (vil.), Incze Lajos (egyh); 11. A *sepsiiből:* Rácz Albert, Böjthe Géza (egyh.), Imecs Ernő, Kónya Miklós (vil.); 12. *Orbai*: Ignácz László (egyh.), Ebergényi Gyula (vil.); 13. *Küküllői:* Sámuel Aladár, Hegyi Károly (egyh.), dr. Boér Elek, Fekete György (vil.); 14. *Gyulafehérvári:* Molnár Albert (egyh.), Barcsay Gábor (vil.); 15. *Székiből*: Gyárfás Albert, Kovács Ákos (egyh.), Schilling Ottó, Nagy Lajos (vil.); 16. *Sepsiszentgyörgyi koll.*-ból: Papp Lajos és dr. László Ferenc; 17. *Nagygenyediből*: Fogarasi Albert és dr. Lázár István; 18. *Szászvárosiból*: Csűrös Pál és Mayer János.

Hálás köszönet. A kalotaszegi egyh. megye jul. 12-én tartott közgyűlése alkalmával a *nyárszói* tűzvész által elpusztult parokhia helyreállítására adakoztak: Ravasz György áll. polg. isk. tanító 20 kor. és Bartha János farnosi lévita 2 koronát. Hálás köszönetet mond érte Balázs István egyh. gondnok és Demeter Gyula ref. lelkész Nyárszón.

***A ntü esperes urakat** szivesen kérjük, hogy az egyh.-megyei gyülésekről, választásokról s általában a megyéjük területén előforduló közérdekü eseményekről lapunkat értesíttetni sziveskedjenek. Hasonló kérésünk van **kollegiumaink Tek. Igazgatóihoz** is a kollegiumokra vonatkozólag.*

HIVATALOS RÉSZ.

Sz. 720—1907. püsp. hiv.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ref. egyházkerületben, az orbai egyházmegyébe kebelezett ***ságoni*** I-ső osztályú ref. egyházközség papi állására pályázat hirdettetik.

Javadalom: szép lakás, gazdasági épületekkel. A kepeváltási alapból évi 2000 korona, évnegyedi utólagos részletekben, ami az egyházközségben töltött 10 év után évi 200 koronával, 20 évi szolgálat után ismét 200 koronával emelkedik. Fakepeváltság és irodai átalány cimen 380 kor. Szántó, kaszáló bérértéke 300 kor. Erdőváltság 200 korona. Stóla értéke 335 kor. Az állami iskolábani vallástanításért 600 kor. Összesen 3815 korona.

Kötelességek: a zágoni anyaegyházban és a szórványokban a lelkészi teendők végzése és az állami iskola mindennapi és ismétlő növendékeinek vallásos oktatása.

Pályázati határnap 1907. augusztus 25.

Kellően felszerelt folyamodások Péter Károly esperes aához intézendők Szörcsére, u. p. Kovászna.

Kolozsvár, 1907. julius hó 28.

Dr. Bartók György.
püspök.

Sz. 705—1907. püsp. hiv.

PÁLYÁZAT.

A kusalyi (Szilágy megye, u. p. Diósad) ev. ref. orgonista-kántor-tanítói állomásra pályázat hirdettetik. Díjlevél szerinti javadalom: szabad lakás (két szoba, konyha, pince, istáló) 575 □-öl kerttel. Az egyháztagoktól termény 12 hecto 30 lit. buza, esetleg málé, értéke 123 kor. Borpénz 58 kor. 40 fill., fapénz 29 kor. 20 fill. 5 h. 205 □-öl can. portio, kat. tiszta jövedelme 15 kor. 34 fill. Tandíj 24 kor. Temetési stóla átlagosan 8 kor. Egyházkerülettől Gecse-alapból házipénztári segély 80 kor. Lelkésztől terményben és pénzben 21 kor. 20 fill. Fizetés kiegészítési államsegély 462 kor. Összesen 821 kor. 14 fillér. Az 1000 koronáig való kiegészítésért folyamodni fog az egyház további államsegélyért.

Kötelességek: a mindennapos és ismétlő vegyes osztályok összes tanítványainak tanítása, kántorság, minden 3-ad vasárnap délelőtt, valamint lelkész akadályoztatása esetén szószéki szolgálat, egyházi jegyzői teendők.

A kellően felszerelt folyamodványok K. Nagy Elek h. espereshez Bogdánd-ra (Szilágy m.) küldendők f. évi augusztus hó 10-ig.

Kolozsvár, 1907. jul. 28.

Dr. Bartók György,
püspök.

801—1907. szám.

PÁLYÁZAT

helyettes tanári állásra.

A szászvárosi ev. ref. Kún-kollégium főgimnáziumánál egy évi 1600 K-val javadalmazott helyettes tanári állás betöltendő. Pályázhatnak a *geometriai és szabadkézi rajzból* képesített tanárjelöltek.

Amennyiben megválasztott internátusi felügyelőséggel is megbizatnék, ezért részére az internátusban külön szobából álló lakást fűtéssel és világítással és a konviktusban teljes koszt jár.

Pályázni óhajtók vallásukat, életkorukat, képesítettségüket, eddigi szolgálatukat, védkötelezettségüket, testi épségüket és egészségi állapotukat igazoló okmányokkal felszerelt folyamodványukat a kollégiumi előljárósághoz f. évi aug. hó 20-ikáig nyujtsák be.

Csak protestáns vallásuak folyamodványai vétetnek figyelembe.

Alkalmazott állását 1907. augusztus 30-ikán köteles elfoglalni.

Szászvároson, 1907. julius 27.

Az ev. ref. Kun-kollégium előljáróságának megbizásából.

Simon Ferenc,
igazgató.

Nyom. az „Ellenzék“ könyvnyomdájában Kolozsvárt, Szentegyház-utcza 22. szám.

X. Évfolyam. *32-ik szám.* *Kolozsvárt, 1907. augusztus 8.*

Erdélyi Protestáns Lap

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, th. tanár.**

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 12 kor.
félévre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Az orsz. ref. lelkészi nyugdíjintézet.

Való, igaz nt. Nagy Károly tanár úrnak e lap megelőző (30) számában tett azon állitása, hogy az orsz. ref. lelkészi nyugdíj- és özv.-árva gyámintézet ügye forrongásban tartja a kedélyeket; hogy itt is — ott is újabbnál újabb tervek merülnek fel, hogy a papság — nem épen sztrájkra, hanem méltóságához illő ellenállásra készül.

E sajnálatos forrongásnak oka — szerény véleményem szerint — nem az intézményben keresendő, melyet a papság oly régen vár s mely hivatva van megszüntetni úgy a papságra, mint az egyházakra nézve tarthatatlan félfizetéses nyugdíj rendszert, hanem igenis *keresendő magában a törvényben, mely homályos, ide-oda magyarázható.*

Ha a törvény azt tartalmazza és úgy igaz, amint nt. Nagy Károly tanár úr magyarázza, akkor — megvagyok győződve, — hogy a forrongás minél előbb megszűnik.

Tagadhatatlan tény az, hogy ha a törvénynek csupán a 26. §. 1. és 2. pontját tekintjük, arra az eredményre jutunk, hogy összes visszamenőleg fizetendő nyugdíj-járulékunk a 23% és ennek szolgálatunk kezdetétől számitandó egyszerű 4%-os kamatja. Ámde ilyen értelmezéssel a törvény méltánytalan nagy különbséget statuál a kötelezett és jogosított tagok között. A törvény 7. §-a, az ügyrend 11. §-a kizárólag a jogosított tagokat illetné, holott, különösen az Ügyrend 11. §-a úgy hangzik, mintha magától értetődő, *minden tagot egyaránt kötelező hatálylyal bírna.*

Így értelmezi a törvényt nt. Ravasz János esperes úr is, legalább erre enged következtetni az a kötelezvény-minta, melyet 1091—1907. sz. körlevelének utasítása folytán aláírtunk. A kötelezvény a következő: »Alólírott ezennel kötelezem magamat arra, hogy *lelkészi nyugdíjintézeti járulékomat, belépési százalékomat s ennek rendes szolgálati időm kezdetétől járó 4% egyszerű kamatjait* a nyugdíjtörvény 26. §. 1. p.-ban adott kedvezmény igénybe vétele mellett stb. megfizetem.«

Ime a legilletékesebb magyarázók mennyire eltérnek!

Nt. Nagy Károly tanár úr visszamenőleg fizetendő 23%-ról és ennek 4%-os egyszerű kamatjáról tud; nt. Ravasz János esperes úr nyugdíjintézeti járulékról is teszen emlitést, ami bizonyára az Ügyrend 11. §-a alapján, az özv.-árvai gyámintézet $2^1/_2$%-át $3^1/_2$%-ra kiegészítő 1%.

Ha az 1%-ot egyszerű 4%-os kamatjával (2000 koronát véve alapul), hozzáadjuk a nt. Nagy Károly tanár úr szerint 35 évi szolgálat után fizetendő 1104 kor. összeghez, ($20{\cdot}80 \times 35 = 728 + 1104$) 1832 kor. lesz, melyből nem 270 kor., de a $3^1/_2$%-al *436 kor. 40 fillér évi részlet* fizetendő.

Még itt sem állapodhatunk meg, mert — azt hiszem, hogy kevés kivétellel — minden paptársamnak van több kevesebb szolgálati ideje, melyet törekszünk érvényesíteni. Az a kérdés, hogy erre az időre menynyit kell fizetnünk?

Az én szerény véleményem szerint fizetendő volna a 33%-nak 4% *egyszerű kamatja* és a $3^1/_2$% *szintén 4%-os egyszerű kamattal.* 2000 koronát véve alapul, egy évre esne ($26{\cdot}40 + 70 + 2{\cdot}80$) 99 kor. 20 f.

És most lássuk a törvényt! A 8. §. második bekezdése így intézkedik: »A lelkészi vizsgák letétele után — a segéd és helyettes lelkészi szolgálat idejétől *az összes nyugdíjintézeti járulékokat 4%-os kamataival* stb.«

Mit értsünk az összes nyugdíjintézeti járulékok alatt? A belépési százalékot? A $3^1/_2$% tagdíjat? Így kell lenni, mert nt. Ravasz János esperes úr is így magyarázza, legalább az emlitett esperesi körlevél második kötelezvény mintájából ezt olvasom ki. A kötelezvény a következő: »Alólirott, hogy ideiglenes szolgálati éveimet beszámítsák, kötelezem magamat arra, hogy ideiglenes szolgálati éveimre esedékes *belépési százalékot és évi tagdíjakat 4%-os egyszerű kamatjaikkal együtt* stb. megfizetem«.

Amde a törvénynek ilyen értelmezése mellett nem 33%, de 66% belépési százalékról, $3^1/_2$%, illetőleg az 1%-al $4^1/_2$% tagdíjról s a megfelelő időre eső 4% egyszerű kamatjairól van szó. Kell-e nagyobb *»szörnyüség?!« Világos utasitást kérünk, melyből félremagyarázhatatlanul állapithassa meg minden pap, hogy mivel tartozik!*

Aránytalanul kevés fizetésünkből annyi terhet hordozunk, hogy maholnap a 300—400 kor. kongruát élvezők csak pénztárnoki nyugtát kapunk — utalvány helyett.

Véghetetlen bizalommal viseltetünk nagyrabecsült, mindenha igaz szeretettel övezett vezéreink iránt, de mikor fenyeget a fizetésképtelenség, aggodalmainkat el nem palástolhatjuk!

Boér Károly,
ev. ref. lelkész.

Felvilágosításul.

Hogy a nyugdíj törvény és Ügyrend precizitás és világosság tekintetében kivánni valókat hagynak fenn: kétséget nem szenved. Ezt mutatja a sokféle értelmezés és magyarázat. Azonban korántsem annyit, mint a hányféleképen értelmezik. Az értelmezések legnagyobb része ugyanis félreértéseknek sőt félremagyarázásoknak szüleménye, amelyek sokszor — vaskosok.

A Boér kollega úr cikke sem szükölködik ilyenekben. Kétségtelen, hogy a törvény 26. §. 1. pontjára nézve nem forognak fen eltérő nézetek, dacára,

hogy az Ügyrend 17. §.-ának ezen kifejezése: »*gyámintézeti tagságuk idejéről*« erre alkalmat adhatna, mert ebből azt következtethetné az ember, hogy *azelőttről* (*azutánról* ugyanis nem lehet beszélni, miután a gyámintézetből kilépni nem lehet) még talán valami más belépési-járulék-pótlás is fizetendő. Hogy ilyen azonban nincs: ezt ma már mindenki tudja, valamint azt is, hogy e kifejezése az Ügyrend 17. §-ának: »gyámintézeti tagságuk idejéről« — értelmetlen felesleg, amelynek még az a magyarázata is erőltetett volna, hogy a 23% pótló belépési járulékot azon összeg után kell fizetnie, amely után a gyámintézeti 10%-ot akkor fizette, ha mindjárt talán később gyengébben javadalmazott egyházba ment volna is át.

A 26. §. 2. pontjára nézve már nem így áll a dolog. Ennek az a része, hogy »ebben (t. i. a 3½% évi tagdíj-járulékban) *is* benne foglaltatván az országos lelkész-özvegy-árvagyámintézeti, az annak kötelezett és jogosult tagjai által *mar fizetett* 2½%« már az Ügyrendet készített konventi bizottságban úgy értelmeztetett, hogy amint a gyámintézeti 10%-os belépési járulék most 23%-al utánpótolandó: úgy a gyámintézetbe fizetett 2½%-os évi tagdíj is 1%-al az egész visszamenő időre 3½%-ra kiegészítve, utánpótolandó. Ez az 1907. évi konvent elé terjesztett »Ügyrend« *javaslatban* a 20. §-ban úgy is volt szövegezve, hogy »a volt gyámintézeti tagoknak a multra nézve beszámittatik az általuk már befizetett 2½% tagdíj és nekik a multra nézve, csak az 1% pótló tagdíjat kell 5 év alatt 4%-os egyszerű kamattal beszolgáltatniok«. Ám ez a különben logikus s nem is méltánytalan értelmezése a törvény 26. §. 2. pontjának a *gr. Tisza* István indítványára ezen módosított szövegben iktattatott be az »Ügyrend« 20. §.-ba — amint most ott áll —: »Évi tagdíj fejében minden intézeti tag a törzsfizetésének 3½%-át tartozik fizetni«. Azaz, a multra nézve évi tagdíj fizetés, vagy a gyámintézeti 2½%-os évi tagdíj pótlása: elejtetett. A 3½% évi tagdíj fizetés tehát kezdődik 1908. január 1-én s visszamenőleg e cimen semmi sem fizetendő.

Ugyanez tünik ki abból is — aminek a konventi jegyzőkönyvben bárki utánna nézhet, — hogy az Ügyrend — *javaslat* bizottsági szövegének 63. és 64. §§-ai, amelyekben erről az 1% évi tagdíjpótlásról volt szó a multra nézve, a gróf Tisza István indítványára mindenütt úgy módosíttatnak, hogy a pótló 1% évi tagdíj fizetési kötelezettség, a multra visszamenőleg, mindenütt törültetett.

Áll tehát amit én írtam, hogy a nyugdíjintézet *kötelezett tagjai* a multra nézve egyszerüen a 23% belépési járulékot s ennek *rendes* lelkészi szolgálatuktól számitott egyszerű 4%-os kamatját tartoznak 5 év alatt befizetni s *egyebet semmit.*

Sőt így áll a dolog *a jogosított tagokra* nézve is a törvény 6. §. második kikezdése szerint azzal a különbséggel, hogy ők, amennyiben nem tagjai a gyámintézetnek az egész 33% belépési járulékot s annak szolgálati éveiktől számított 4%-os egyszerű kamatját tartoznak 5 év alatt befizetni.

Kivételes rendelkezés van a törvényben *két esetre*: 1.) *a 65 életévet* betöltött jogosított tagokra nézve (7. §.) és 2.) a 24 éves életkoron felüli *nem rendes lelkészi* (segéd, vagy helyettes lelkészi vagy felekezetünk iskoláinál töltött helyettes vagy rendes tanári) szolgálatban eltöltött *évek beszámitására* nézve (8. §.)

Az 1.-re nézve a törvény 7. §. második kikezdése azt mondja, hogy »ők is beléphetnek, ha a pótló belépési százalékot (23%) és a szolgálati éveik után esedékes évjárulékokat visszamenőleg befizetik«. Kérdés: mi »a szolgálati éveik után esedékes évjárulék«? Talán minden szolgálati év után 3½% s ennek egyszerű 4%-os kamata 1908-ig? Nem. Az Ügyrend 11. §.-a világosan megmondja, hogy ez 1% és ennek 4%-os egyszerű kamatja az egész szolgálati idejére visszamenőleg. Tehát egy 66 esztendős, 40 éves rendes lelkészi szolgálatot teljesített 2000 koronás javadalmú lelkész részéről:

1. 23% belépési járulék	460 K
2. Ennek 40 évi 4%-os kamatja	736
3. 1%-os évi tagdíj 40 évről 4%-os kamattal (20·80 × 40)	832 »
Összesen....	2028 K

A 2.-ra nézve a törvény 8-ik és az Ügyrend 30. §-ai rendelkeznek. E szerint a beszámittatni kivánt »szolgálat idejétől az összes nyugdíj intézeti járulékokat 4%-os kamataival együtt tartozik befizetni és pedig azután a rendes lelkészi javadalom után, amelyre megválasztatott«. Vagyis egy 24 éves korától 5 évig segédlelkészkedett s akkor 2000 K-ás javadalmazású lelkésszé lett s ebben az állásban 10 évig szolgált rendes lelkész, ha az 5 évi segédlelkészi éveit is beakarja számíttatni, — fizet:

1. 23% belépési járulékban.....	460 K
2. Ennek 4%-os kamatját 15 évre (18·40 × 15)	276 K
3. 2000 K után (mert ennyire választatott meg rendes lelkésznek) 3½% évi tagdíjat 70 K 4%-os kamattal (2·80) 5 ideiglenes szolgálati évről (72·80×5)	364 K
Összesen....	1090 K

E 2. esetre nézve *gr. Tisza* István más törvény magyarázatot vall. A Debr. Prot. Lap jul. 20-iki (29. sz.) számában ezt írja: a törvény »az 1% tagdíjnak a multra vonatkozó befizetését, *mint kivételt* állapítja meg a 65 évesnél idősebb, tehát nem kötelezett tagokra (7. §.), *valamint a beszámíttatni kivánt nem rendes lelkészi szolgálatban eltöltött évekre (8. §.) nézve.*« Hogy honnan állapítja meg ő itt az 1%-ot nem tudom, mert arra sem a törvény 8. §-a, sem az Ügyrend 30. §-a támpontot nem nyújt, mert mindakettő »az összes nyugdíjintézeti járulékokat« (33%+3½% évi) emliti. Ha a gyámintézeti 2½%-ot 3½%-ra kiegészítő 1%-ot veszi s a gyamintézet felállitását megelőző évekről ép úgy elengedendőnek veszi az ő részükre is az évi járulékot, mint a rendes lelkészeknek: ez teljesen méltányos — habár a törvény szavaihoz ragaszkodva, abból nem is következik. Ez esetben fizetendő:

1. 23% belépési járulék	460 K
2. Ennek 4%-os kamata 15 évről	276 K
3. 2000 K évi 1%-a 4%-os kamattal 15 évről (20·80×15)	312 K
Összesen....	1048 K

Én a magam részemről ehhez is szivesen járulok, amint hálával kell elismernie az egész papságnak, hogy a nyugdíjtörvénynek ily humánus értelmezését és alkalmazását — minden terhei dacára — gr. Tisza Istvánnak köszönheti.

Boér kollegánk számitásainak, helytelen törvénymagyarázatból folyó sulyos tévedéseire ezek után reámutatnom felesleges. Észre fogja venni ő maga is, s hiszem, az elmondottak után meg fog nyugodni. A nyugdíjintézetnek — fájdalom — nem kis terhei vannak. de »*szörnyüségei*« — nincsenek, sőt messze menő, nem közönséges méltányossága és humanizmusa.

Igen örvendenék, ha ezekkel a paptársaink aggodalmai eloszlatásához valamivel hozzájárulhattam. Ott voltom — paptársaim bizalmából — a törvényt alkotó zsinaton és ott az Ügyrendet megállapító konventen, legjobb tudásom szerint tanulmányoztam mindakettőt s jót állok azokért, amiket írtam, a sajtóban is s ha módom lesz benne a konventen is ezt igazolva, védve és támogatva. Sőt többet! A nyugdíjtörvény 7. §-a második kikezdése alapján, mely az 1% potló évi díj 4%-os kamatjáról nem szól, ennek elejtését is kivá-

nom s — ami ismét nem kicsiny jelentőségű — főleg az öregebb papokra — azt is, hogy a törvény hatálya 1907. aug. 1-étől számittassék, amikor kihirdettetett s így 6 év mulva 1913. aug. 1-én kezdje meg nyugdíjazási tevékenységét is, amint a kolozsvári egyházmegye kérelmezi.

Csak azt kérem tehát még egyszer: legyünk bizalommal becsületes és nem felületes vezetőink iránt!

Nagy Károly.

ISKOLA.

Kollegiumaink értesítői.

(Folytatás)

II. A székelyudvarhelyi.

Az Értesítő 1—43. lapjain *Gönczi Lajos* igazgató «*A székelyudvarhelyi ref. kollegium az utóbbi másfél évtized alatt*» cimen közli az intézet történeti adatait 1893-tól. Szakértelemmel, nagy gonddal és szorgalommal készült történelmi áttekintése ez az intézet másfél évtizedes anyagi és szellemi ügyeinek; a különböző szempontból összeállított statisztikai adatok meg annyi beszédes számok s másfél évtized történelmének útjelző kövei.

Hasonló történelmi visszapillantásokat az egyes kollegiumok történetéből 10—15—20 évenként többi kollegiumaink Értesítői is haszonnal közölhetnének.

Az értékes történelmi visszapillantásból a következő adatokat tartjuk e helyen feljegyzésre méltóknak.

Az elemi iskola 1899-ben megszünt. — A vizsgálatra állott gimnáziumi tanulók száma 1892—3-ban 151; 1905—6-ban 286 (jelentékeny emelkedés). A 14 év alatt a tanulók előmenetelét illetőleg átlag 8% *jeles*, 23% *jó*, 50% *elégséges* és 19% *elégtelen*; az érettségi vizsgálatok átlaga 12% *jeles*, 26% *jó*, 46% *elégséges*, 16% *elégtelen*.

A gondnoki karban nagyobb változás történt (csak *Gyárfás Endre* van hivatalban a 1893-iki gondnokok közül, újak *Ugron János, dr. Bodolla Gábor* és *Csanády Zalán*); a tanárok közül meghalt *Szakács Mózes*, nyugalomba vonult *Bod Károly*. 1893-ban 7 rendes tanár volt alkalmazva, 1907-ben 11.

Az iskola épületén változás nem történt, de 1900-ban új tornacsarnok épült. 1896-ban szervezteteett a konviktus. Az iskola vagyona 1893 óta 65000 koronával gyarapodott, melyből 40,000 korona a tanulók segélyezésére tett alapítvány, a többi tőkésítés útján nyert vagyontöbblet. A kollegium vagyona jelenleg kerek számban egy millio koronára tehető.

A fenntartási államsegély 1894-ben 4000, 1907-ben 32,000 korona. 1893-tól kezdve az 1899—1900 évi értesítőben kitüntetett alapítványokon kivül 15-tel szaporodott a kollegiumi alapítványok száma.

Jelenleg a kollegiumi tanulók 30 különböző alapítványból pályadíjak, jutalmak, ösztöndíjak és segélyek címén, továbbá tandíj, lakásdíj és konviktusi díjak elengedéséből évenként 16—18,000 koronát élveznek.

Az igazgató történeti visszapillantása után következik *Biró Sándor* vallástanár székfoglaló értekezése „*Vallásos gondolatok Arany János költeményei alapján*“ cím alatt.

Érdekes és sok helyt ötletes megfigyelések és megjegyzések alapján vonván párhúzamot a vallás és költészet között, vallásos gondolatokat fejteget Arany János vallásos tárgyú költeményei alapján s a *vallásos hit* és *tiszta élet* fontosságáról szólva tanítványai elé állítja követendő elvül Krisztusunk vallásának sarkalatos tételét: „*Szeresd az Istent, szeresd az embert!*“

Az iskolai év történetéről szóló *igazgatói jelentésből* örömmel olvassuk, hogy a közoktatásügyi kormány az 1904-ben megigért beruházási államsegélyt ez év folyamán felajánlotta s így remélhető, hogy az iskola rövid időn belül új hajlékot fog nyerni. A tanárok közül *Fejes Áron*, ki mint a nagyenyedi tanítóképző megválasztott igazgatója tanulmány útra ment, a II. félévben szabadságon volt. Távozását az igazgatói jelentés lelkes, önzetlen működésének elismerése mellett említi. Az igazgatói jelentés szerint a tanulók magaviselete, fegyelmi állapota és szorgalma kielégítő, az egészségi állapot megnyugtató volt. Két tanuló azonban az iskolai év folyamán meghalt. A reformációi emlékünnepély a Rákóczi-ünneppel kapcsolatosan tartatott meg okt. 29-én; emlékbeszédeket mondottak *Biró Sándor* és *Solymossy Endre* tanárok; a junius 8-iki koronázási emlékünnepen *Szabó Árpád* tanár mondott beszédet. Az állami főfelügyeletet *Kuncz Elek* főigazgató gyakorolta, mint miniszteri megbízott.

A kollegiumi tanulók 2 tanár vezetésével 30-an részt vettek az *egri kerületi tornaversenyen*, ahol a mintacsapat a nyujtón bemútatott gyakorlatával diszoklevelet, egy tanuló futásban első, egy magas ugrásban második díjat nyert. Útközben megtekintették Fehéregyházát, Segesvárt és Debrecent. Szívesen olvastunk volna egy másik iskolai kirándulásról is, mert ebben csak a tornában kiváló s az intézet népességéhez viszonyítva kevés számú tanulónak volt alkalma részt venni.

A 11 rendes tanár mellett 5 helyettes és óraadó működött. Külön tornatanár nincs, de miként a „*Testi nevelés*“ c. fejezetből kitünik, a torna tanítása a két rendes tanár (*Szabó András* és *Szabó Árpád*) kezében avatott kezekben van. Az egyházi éneket 2 rendes tanár (*Kovács Dániel* és *Szabó András*) tanította.

Törekedni kellene az *ének- zenetanári* állás szervezésére is, mert olvasván, hogy jelentékeny összeg fordíttatik évenként az énekben és zenében való jelesség jutalmazására, úgy hisszük, hogy rendes tanár alkalmazása esetén a már most is eléggé megnyilatkozó hajlam az ének- és zeneművészet iránt csak fokozható volna.

A tárgycsoportosítást a II. osztály kivételével sikerült megcsinálni. Az évi tananyag kimutatása nem tulságosan részletező, az egész évi óraszám minden tárgynál ki van tüntetve. A tanárok irodalmi és társadalmi működéséről külön fejezetben számol be az értesítő. Jól esik olvasnunk, hogy az egyháztársadalmi életben is többen igen szép eredménnyel működnek.

A közvizsgálatok jun. 17—21. napjain folytak le. Az évzáró ünnepély — nézetünk szerint helyesen — a vizsgálatok *előtt*, junius 16-án volt.

A IV—VIII. osztály írásbeli feladatai külön fejezetben közöltetnek. A feladatok megfelelők; de inkább csak a VII. osztályuak között találunk nehány egyházias vonatkozású feladatot. Tekintettel azonban az új érettségi vizsgálati útasításra, mely az érettségi írásbeli vizsgálaton is megszüntette a feladatok között való választást, nem látjuk célját, miért volt a VII. és VIII. osztályban 2—4 feladat kitűzve választásra. Véleményünk szerint határozottabb kép nyerhető egy osztályban az egyes tanulók felfogási, szerkesztési és előadási képességeiről, ha egy és ugyanazon feladatot tüzik ki nekik megoldásra, mint ellenkező esetben. Különben is egész tanításunk az osztálytanításra lévén újabban épitve, az egész osztállyal együttesen kell foglalkoznunk, s mindennemü munkája egy osztálynak egy időben egy és ugyanaz kell, hogy legyen.

A *rendkivüli tárgyak* közül *francia nyelvet* tanult 3 csoportban *Fejes Árontól* (a II. félévben *Olasz Gyulától*) 18 (m. é. 20), *gyorsirást Szabó Andrástól* 4 csoportban 49 (m. é. 45) tanuló. *Haáz Ferenc* h. tanár a lefolyt iskolai évben megindította a *szabadkézi rajz* tanítását heti 3 órában 2 csoportban 51 tanulóval. Az ifjúsági *dalkörnek* 63 (m. é. 69), az ifj. *zenekarnak* 18 (m. é. 14) tagja volt *Paál Sándor* vezetése alatt. Mindkét kar részt vett az iskolai ünnepélyeken.

A rendkivüli tárgyak fejezetében nincs kitüntetve, de az igazgató évi jelentéséből olvasható, hogy *mintázást* is tanultak önként vállalkozók *Hargita Nándor* szakiskolai igazgatótól. Mint érdekes és a tanárok önzetlenségét tanusító tényt jegyezzük fel, hogy az összes rendkivüli tárgyak *díjmentesen* taníttattak.

„*Testi nevelés*“ cím alatt érdekes és becses jelentésben számol be Sz. A. az 1906—7. évi testi nevelésről, gondosan összeállított statisztikában közölvén az V—VIII. osztályokról az iskolai év elején és végén megtartott *magasság*, *testsúly* és *erőpont* mérések eredményeit. A VIII. osztályosoknál ismételten testsúly csökkenés mutatkozik s a jelentés szerint a súlyveszteség abban az intenziv és izgalmas munkában és elfoglaltságban keresendő, melyet egy VIII. oszt. tanulónak egész éven át végezni kell.

Az évvégi tornaverseny győztesei s az évben jó eredményt elért tanulók között 1 drb arany s 39 K 40 fillér értékü könyvjútalom osztatott ki. (Véleményünk szerint helyes paedagogiai érzékre mutat, hogy a divatos *érem*-jutalom helyet *könyvet* ad jutalmul még a jó tornászoknak is az iskola).

Ifjúsági körök.

A *Petőfi önképzőkörnek* (volt a VII. és VIII. osztályból 50 rendes, az V. és VI. osztályból 63 vendégtagja) az iskolai tanulmányokkal kapcsolatosan kifejtett tevékenységéről tesz tanúságot az a körülmény, hogy kebelében a középiskola tudományszakainak megfelelő szakbizottságok működtek.

A lefolyt évben dr. *Fazakas József* tanárelnök vezetése alatt élénk tevékenységet fejtett ki, mit bizonyít az, hogy az ügyesen, kellő szakértelemmel megválasztott és kitűzött számos pályakérdés kevés kivétellel jutalmazásra méltóan oldatott meg. Pénz- és könyvjútalmúl összesen 243 K 20 fill. osztatott ki (volt olyan tag is, aki 8-szoros jútalmat nyert). A kör vagyona 923 K 40 fill.

Az ifj. olvasó-egyesület tagjai a V—VIII. oszt. tanulók. Elnöke volt *Fejes Áron* tanár, a II. félévben *Nagy Elemér* tanár. Az ifj. könyvtár 55 művel gyarapodott 65 kötetben 226 K 56 fill. értékben Jórészben tagsági díjakból fedezi szükségleteit az olvasó-egyesület (419 K tagsági díj mellett a kollegium pénztárából befolyt segély 75 K). A tagsági díj nagysága nincsen közölve. — *Gyermek-könyvtár* cím alatt külön könyvtára van az I—IV. o. tanulóknak. Jelenleg áll 898 műből, 985 kötetben 1602 K 34 fill. értékben. Az évi kiadás 214 K 23 fill. Tagsági díj 60 fill. A kollegium évi segélye 50 kor. A könyvtár felügyelője *Szabó Árpád* tanár. Vajjon fordíttatik-e ilyen egyesületi szervezet mellett — nem lévén az osztályvezetők vagy az egyes osztályokban tanító tanárok kezében a ifj. könyvtár kezelése — kellő gond a tanulók olvasmányainak számbavételére is? — A *Gyorsiró kör* (elnöke *Szabó András* tanár, tagok száma 80,) mult évi működéséből feljegyzésre méltó tény, hogy részt vett a *Szegedi nemzetközi gyorsíró* kongresszuson és kiállításon. A tagsági díj 2 korona.

Az ifjúságnak úgy a rendkivüli tárgyak tanulásában, mint az ifj. körökben való részvétele — akár a résztvevők számát, akár az eredményt tekintjük — lelkiismeretes, buzgó, lelkes önmunkásságnak és tevékenységnek bizonyítéka.

Az *internatusnak* az év végén volt 175 tagja (m. é. 161.) Az internatusi elnök, *Szabó Árpád* tanár vezetése mellett 4 felügyelő tanár gyakorolta a felügyeletet. Az igazgató évi jelentése szerint az internatusban nem fordult elő súlyosabb természetű betegség; mindamellett szívesen olvasnók az iskolai orvosának egészségügyi jelentését s a betegségek statisztikáját is.

A *konviktusnak* a 3 felügyelő tanárral 178 tagja volt (mult évben 14-gyel kevesebb). A reformátusok száma sem itt, sem az internátusnál nincs kitüntetve. Teljes díjfizető volt (180 K) 96, 1/4 kedvezményt (136 K) élvezett 44, 1/2 kedvezményt (92 K) 32, 3/4 kedvezményt (48 K) élvezett 2 tanuló. Feltünő, hogy teljesen ingyen egy tanuló sem részesült konviktusi ellátásban. Az évi kedvezmények összege 5426 K.

A kollegiumi könyvtár gyarapodása művek szerint ki van mutatva; gyarapodott 54 művel 204 darabban, 811 K 15 fill. értékben. Jelenlegi állománya 11895 mű 20491 darabban. A *kép- érem- és régiségtár* állománya és értéke nincs kitüntetve, a *fizikai* szertáré 476 drb. 8690 K, a *természetrajzi* és *vegytani* szertáré 4453 drb. 6474 K értékben, a *földrajzi* szertár 118 K 80 fill. értékkel gyarapodott; a *torna szertár* évi gyarapodása 140 K, egész értéke 3209 K 90 fill., a *rajzszertár* 102 K értékben gyarapodott 26 drbbal; egész értéke 352 K. (A rajztanári állás szervezésével remélhetőleg nagyob lendületet fog nyerni).

Statisztikai adatok.

A tanulók érdemjegyeinek közléséből megállapítható, hogy egy tanuló sem bukott a *vallástanból*, *természettanból* és *bölcseletből*; a *történelemből*, *földrajzból*, *természetrajzból* és *mértani rajzból* az *elégtelenek* száma 1—1%, a *magyarból* és *németből* 2—2%, a *mennyiségtanból* 4%, a *görögből* 10% és a *latinból* 12%. *Jeles* a *bölcseletből* 45%, a *vallástanból* 40%, a *természettanból* 31%, a *történetből* 30%, a *magyarból* 25%, a *németből* 22%, a *természetrajzból* 20%, a *mennyiségtanból* 16%, a *görögből* és *mértani* rajzból 15—15%, a *latinból* 14%, a *földrajzból* 9%.

Az osztályoknak előmenetel tekintetében a sorrendje ez: VIII., VII., I., V., IV., II., III., VI. Legkevesebben buktak a II., legtöbben a VI. osztályban; legtöbb jeles van a VIII., legkevesebb (egy sincs) a II. osztályban.

Vizsgálatra állott 284 (m. é. 265) tanuló. (A magántanulók száma a statisztikában nincs kitüntetve.) Református 224 (m. é. 204), más vallású 60 (m. é. 61); magyar anyanyelvű 268, (a nyelismeret aránya nincs feltüntetve), helybeli 75, más illetőségű 209. Legtöbb a birtokosok és bérlők gyermekeinek száma (69), legkevesebb a magántisztviselőké (7).

A magaviselet fokozatairól nincs statisztikai kimutatás. Az osztályok érdemjegyi táblázatából tünik ki, hogy 284 tanuló küzül 268-nak *jó*, 14-nek *szabályszerű*, 2-nek kevésbbé szabályszerű a magaviseleti fokozata. (Az átlagosnál sokkal jobb és megnyugtatóbb eredmény fegyelmi szempontból.) *Jeles* előmenetelű 21 = 8% (m. é. 24 = 9%), *jó* 91 = 32% (m. é. 89 = 33%), *elégséges* 120 = 42% (m. é. 113 = 43%), *elégtelen* 52 = 18% (m. ő. 39 = 15%). A tanulás eredménye tehát valamivel kedvezőtlenebb a mult évinél.

Egészségi állapot tekintetében volt 352 könnyű, 30 súlyos és 3 járványos betegségi eset, halállal végződött 2.

Az érettségi vizsgálatok eredménye a közetkező: 21 (m. é. 29) tanuló közül *jelesen* érett 5 (m. é. 5), *jól* 8 (m. é. 8), *érett* 8 (m. é. 10), javításra nem útasíttatott senki (m. é. 3).

A érettségit tett ifjak közül legtöbben (5) *papi* pályára lépnek.

A tanulóknak 1906—7. évi közvetett és közvetlen *segélyezése* 16863 K-át tesz ki.

A jövő tanévre szóló értesítésben a mult évihez viszonyítva változás az, hogy — tekintettel a megdrágult életviszonyokra — a *konviktusi teljes díj 180 koronáról 200 koronára emeltetett.* Az értesítés szerint „*az élelmezés az iskolai év megnyítása napján kezdődik*“, de ez a nap jelezve nincs. — *A görögpótló tanfolyam* az V. osztályban megnyilik.

Obiectivus.

IRODALOM.

E rovatban minden munkát megemlitünk, ami szerkesztőségünkbe elküldetik, de hosszabb, birálatos ismertetésre nézve a szerkesztőség fentartja saját elhatározását.

Bőhm Károly axiologiája.

(Az ember és világa. Philosophiai kútatások. III. rész: Axiologia vagy értéktan. Kolozsvár, 1906. Stein J. bizománya. Ára 6 K.)

(Folytatás.)

De hogy miben találja az Én az értéket, azaz, melyik vonásban helyezze el s ismerje fel az értékességet: az az Én reflexió fokától függ, s ez a végső valóság, épen mivel magát vetíti a maga értékeibe, teszi oly izzóvá a küzdelmet, melyben összecsapnak az értékek — az igazi létért való küzdelem, melyben a végig vonuló mély érdekeltséget az érték élteti. Amig a valóságot pusztán mint obj, tényt tekintjük, s az értékelés hallgat, addig hidegen hagy a valóság; de e tisztán elméleti álláspontot az értékeléssel felcserélni kényszerítnek a szellem életfeltételei: már az *igaz* az értékességet fejezi ki; az ontol. valóság igazán a mienkké, életelemünkké az értékesség vonása által lesz, közvetlen személyes viszonyba vele ezáltal lépünk. Ezt a közvetlen érdekeltséget az érzésben éljük meg, az érzés azért minden értékesre felhivó, rámutató index, s ebben van az axiol. szerepe.

6. De akármilyen legyen az értékelés álláspontja, logikai előzménye az értékelésnek mindig egy önmagában értékes gondolata, mely annak a tárgynak értékét hordozza. Erre a pontra kell még világot vetni, az értékfajok összefüggését fogjuk belőle megérteni. A szálak összefüggése ez. A projekció, a mint a képet megalkotja ontol. vonásait egy súlypont köré helyezi el, ezt a súlypontot vetíti belé (logikailag) elsőnek s akármilyen szakadozott a kép tényleges alkatrészeinek hű utánképzése, akármennyire kibővül és helyesbűl is az ismételt szegzések folytán, azaz a tapasztalat korrekciója nyomán, a konkrét elemek ismerete: az alaptéma nem változik, *egy* központ körűl helyezkedik el minden vonás. Ezt a központi magot jelenti a *lényeg* fogalma s már most, a mi a kép az ontol. alkatában a lényeg, az az axiológiai becslés számára az *érték* fogalma. Azaz, amint a lényeg forrasztja össze a különben széthulló ontol. tulajdonságokat, úgy az érték hordozza mindazon sajátságukat melyeket a konkrét esetekben kiemel a tárgyból az értékelő szempont. Ez az értelme a tételnek, csak, hogy az értékelés egy önmagában értékes feltétele mellett érthető. S most nézzük a nevezetes következményeket.

Ha megfontoljuk, hogy ugyanaz az aktus vetiti a képbe a lényeg és az érték jelentéseit, akkor világos lesz, hogy a két iogalom ugyanazon valóság két szempontból való nézése; a tárgynak lényeges vonásai egyszersmind az értékes vonások is. Ezzel egészül ki a kép, melyet előbb kialakulni láttunk, hogy értékelés *és* a ténylegesség utánképzése együtt magyarázzák a valóságot, mert a tény és értéke együtt teszik a magyarázandó valóságot. Az értékelés is magyarázat, reális vonások felismerése a tárgyban, ismerési mód, melynék vezető elve az önérték fogalma, mig az ontol. soré a lényeg.

Az önérték annálfogva, mint az egész értékesség hordozója, a *fűzei proteron*, létesítő oka s konkrét alakban felismert értéknak a *ratio fienudi* az értékelés számára, viszont a megvalósult érték, aminek felismerése gyakorlatilag az első mozzanat az értékelésben, a *ratio cognoscendi* az önértékre nézve.

(Folyt. köv.)

Tankó Béla.

TÁRCZA.

Nagytiszteletű Szerkesztő Úr!

Kedves Barátom!

Erdélyi református egyházkerületünk boldog emlékü régi püspökeinek egyházmegyénk levéltárában lévő hivatalos leveleit tanulmányozván, elhatároztam, hogy e történelmü becscsel biró levelek közül időnként nehány levelet becses lapodban közölni fogok. Ez alkalommal két Cirkulárét közlök, melyek élénk világot vetnek erdélyi egyházkerületünk 1790—1795. évi benső életére s bizonyságot nyujtanak arról is, hogy bizony a birságolást már akkor alkalmazták és hogy a mellékfoglalkozást nagynevü püspökeink menynyire elitélték. Szíves engedélyeddel a következő két levelet küldöm.

Eperjesi Zsigmond erdélyi református püspök körlevele.

(Anno: 1790. junius 3.)

Minthogy a méltóságos ref. főconsistorium keményen parancsolni méltóztatott, hogy a sárdi és más generális synodusok közönséges jóra célozó végzései, az esperesek által publicáltatván, azok minden kifogás nélkül mindenütt nagy accuratioval megtartassanak és mindenek esperes, hogy a végzések iránt való publicatiot, mikor és miképpen vitette légyen véghez — arról a superintendentiát tudósitani kötelességének ismerje. E mellett minthogy a tiszteletes generális direktor is panaszul adja fel, hogy némely constitutiók vagy nem publiciáltattak, vagy ha publiciáltattak is, teljességgel meg nem tartatatnak: erre nézve szükségesnek itélte az ezen esztendőben: Torockószentgyörgyön tartatott generális szent synodus a maga némely végzéseit recapitulálni és szoros megtartás végett ujonnan is kiadatni in sequentibus:

1. Az 1783-ban Sárdon tartatott és ott kivált az itthon tanult tiszteletes atyafiakra nézve eléggé meghatároztatott köntösön kivül, ha kaputot vagy egyéb hozzájuk illő köntöst a közönséges végzésnek praejudiciumára viselnének, az olyan köntös a tiszteletes esperesek által, brachio etiam secularis magistrátus confiskáltassék, és ha igy is az eféle köntös viselettől nem abstineálnának post unam alteram admoniotionem ad mentem caconis 83, ab officio pastorali suspendáltassanak.

2. Ha kik a Nagy-Baczonban 1785-ben tartatott generális szent synodus végzéséhez, mely azt tartja, hogy a textusnak felvétele előtt az Atya, Fiu, Szentlélek elénekeltessék és hogy az isteni tisztelet mindenütt és mindenkor cum benedictione pastorali végeztessék, magukat nem tartanák; két vagy legfeljebb háromszori admonitio után ad futuram usqe synodum generalem suspendáltassanak.

3. Hogy a temetési alkalmatosságokkal rendetlenül bucsuszott véghetetlen genealogika deductiok, melyek nem a papnak, hanem különösen az arra választott orátorok kötelessége szokott lenni. e mellett az unalmat és nevetséget szerző hosszas, de kivált versezéssel való bucsuztatások, melyeket 76. canon is in perpetuum abrogált és a melyről a szatmár-némethi synodus is 13. conclusumában ilyen végzést tett: Naeniae illae, seu rythmi lugubres, anilibus ut plurimum nugis ad lacrimas eliciendas confictis scatentes, e sacris ritibus simpliciter explovdantur — szent synodusunk ezen végzés ellen cselekednének, a kemény feddést, sőt a feljebb dictált poenalitást is el nem kerülik.

4. Békezdett jönni az a rendetlen szokás is, hogy a tanulás végett külső akadémiákra menő deákok, kik az eccláknak és más kegyes benefactoroknak segítségük által promoveáltattnak, azoknak notabile praejudiciumokra kimenvén, nem a tanulásban gyakorolják

magokat és a magok-és ecclák szükségére kéregetett alamizsnából nem könyveket, hanem feleséget hoznak, mind maguknak, mind pedig idegen feleségeknek tetemes romlásokkal, a mint ezt a minennapi példa elégségesképen bizonyítja, szent synodusunk ugyan senkit is az idegen országon való házasodástól el nem tilthat, hanem az ilyeneknek megzaboláztatásokra szükségesnek itélte concludálni, hogy ezeknek lejövetelek után 3 esztendők alatt eccla ne adattssék, hogy igy az alatt az idő alatt tanulják meg azt, a mit a feleség után való járással akadémiákon elmulattanak.

5. Tapasztaltatott az is, hogy az akadémiákra szándékozó deákok mig alamizsna kéregetés végett az országban széjjel járnak az emberségnek és jó erkölcsöknek határit általhágván, magukat rendetlenül viselik; kik ellen végezé a szent synodus, hogy a tractusoknak esperesei hiteles irásaik által az ilyeneket a tiszteletes szuperintendenciának jelentsék, a ki passzszusoknak kinyerése végett testimoniumot ne adjon, vagy ha előre adott volna, azt a concernens magistratus segitsége által is visszavegye.

6. A sok keserves panaszokból tapasztalja a generális szent synodus azt is, hogy a papi renden levő sok érdemes atyafiak háládatlan hallgatójoktól vádoltatván, akármely kevés és csak meghallgatást sem érdemlő okból is ecclájokból turbáltattnak: végezi azért a generális szent synodus, hogy a királyi kegyelmes rescriptum és az augusztana confession levőknek szokások szerint miközöttünk is a papok minden marasztalás nélkül maguk ecclájokban mind holtig megmaradhassanak, ha pedig történnék, hogy valamely ecclának a papja ellen panasza lenne; ebben a történetben a Küküllőváron 1778-ban tartatott generális synodus végzése szerint, mind a panaszló eccla, mind pedig a bepanaszoltatott pap maga mentségére nézve ultro citroque meghallgattassék és mind addig helyből a pap ki ne mozdittassék, mig a kimozditásra elegendő okot nem szolgáltat és az ok hiteles bizonyságok által elegendőképen meg nem probáltatik, ezt pedig mindenkor nem más, hanem a partialis szent synodus, a canon és istenes igazság szerint itélje meg.

Közli: *Elekes Viktor.*
esperes.

Szerkesztői üzenetek.

Mojosi ügyben Jövő számban jőni fognak, de nekem is lesz egy pár szavam — önigazolásúl

V. F. A leveled vettem. Gratulálok. Igen szívesen, másként nem is gondolhattad. — Hanem én is kérlek: az egyh. élet mozgalmairól szíveskedj értesíttetni s egy-egy felvetődő nagyobb elvi kérdésről — bármennyire lefoglal is az iroda — írj magad is a lapnak. Az esperesek tudnak ilyet legtöbbet; miért ne tárgyalnók meg a sajtóban a nyilvánosság előtt, hadd okoljunk belőle mindnyájan! Isten áldjon meg títeket és — munkádat!

KÜLÖNFÉLÉK.

Vajda Ferencz esperes. Az udvarhelyi ref. egyházmegye f. hó 3-án töltötte be az ifj. Péter Károly eltávozása folytán megüresedett esperesi széket, *Vajda* Ferencz székelyudvarhelyi lelkészt választván meg e díszes, de sok felelősséggel járó állásra. Vajda Ferencz már a mult esperesválasztáskor komoly jelölt volt; daczára, hogy csak kevéssel azelőtt ment át az udvarhelyi egyházmegyébe. Most a hivatottak bizalma az ő kezébe tette le e derék, de nehéz felekezetközi viszonyok közt élő egyházmegye kormányzását. A választás ugyan nem ment küzdelem nélkül, de a küzdelem alkotmányos és nemes volt s ebben biztositéka van annak, hogy az egyházmegye hagyományos békéje és papságának szép kollegiálitása továbbra is megmarad. Annál inkább pedig, mert Vajda Ferenczben minden tekintetben méltó embert ért a kitüntetés. Egész élete, tanuló éveitől kezdve komoly munkásságban telt. Évekig tartó püspöki titkársága beavatta az egyházi adminisztráció szövevényeibe. Mint szászlónai s később sz.-udvarhelyi lelkész elévülhetetlen érdemeket szerzett a „*Vasárnap*“ szerkesztésével s az egyháztársadalmi épitő munkát gyakorlatilag is szép sikerrel folytatta. Pedáns pontosságu és rendszerető ember, ki a vezetés során ugyan hasonlót kiván paptársaitól is, de kollegiális szivességgel fog támogatni mindenkit nemes igyekezetében. S mert a politikai küzdelmekbe való bocsátkozástól már vezető állása is vissza fogja tartani: alapos a reményünk hogy egyház- és hitépitő munkássággal fogja erősítni egyházmegyéjét. A jó Isten adjon erre néki erőt, hű és buzgó munkatársakat s állandó békességet, hogy a szépen futott egyházmegyét a megkezdett úton tovább vezethesse sikerről-sikerre. Gratulálunk az új esperesnek és az udvarhelyi egyházmegyének!

Szeretetházunk fejlődése nem rohamosan ugyan, de folytonosan előhalad az intézet keblitanácsa s főleg elnöke *Lészay* Ferencz ritka lelkiismeretes és buzgó vezetése mellett. Az intézet gazdasági vezetésében elévülhetetlen érdemeket szerzett *Horváth* János igazgató eltávozott ugyan egészségi állapotára tekintettel — érdemei elismeréséül örökös t. igazgatói címmel tüntetve ki — de az új igazgató *Tarczali* Endre nyug. czeglédi áll. polg. leányiskolai igazgató személyében már átvette az intézet vezetését s működése elé a legszebb reményekkel tekinthetünk. A kebli tanács a modern egészségügyi követelményeknek is eleget teendő 1000 K költséggel most rendezteti be a villanyvilágitást. A növendékek nevelésügyének fokozottabb szolgálatára az eltávozó özv. Baló Bálintné helyére új s ezen kivül még egy újabb nevelőnői állást szerzett havi 40 kor. fizetéssel és teljes ellátással. Erre a két helyre a kebli tanács f. hó 5-iki ülésében *Nagy* Izabella és *Barabás* Margit választattak meg s igy most az igazgatón kivül a nevelő személyzet három tagból áll, a kik a correpetitión kivül a zongora, német és francia nyelvben is oktatják a növendékeket. Az intézetbe felvételért folyamodott növendékek közül a ref. vallásuak már is mind felvétettek. Függőben csak két papleány ügye maradt, kik miután atyjuk egyenesen tiltakozott az ellen, hogy felszaporodott ellátási dijaik hátraléka az ő kongruájából levonassék, mindaddig nem vétethetnek fel, mig hátralékos tartozásaikat be nem fizetik. Egyben e szomoru tapasztalaton okulva, jövőre a papok „Kötelezvény“-ébe bevétetik, hogy ha az ellátási díjakat nem fizetnék, jogot engednek arra, hogy kongruájukból két részletben a hátralék levonassék. Azon szülőknek, kik gyermekeik számára az illető iskolába való felvételt idején való jelentkezés által nem biztosították, tudomásukra hozza a kebli tanács, hogy a gyermekeknek az illető tanintézetbe való felvétele iránt ugyan kutólagosan maga is megtette a lépéseket, de az eredményért felelősséget nem vállal, miután arra a szülők kellő időben figyelmeztetve voltak, hogy erről maguk gondoskodjanak. Végre elhatároztatott egy *kötőgép* beszerzése, melyen a nagyobb növendékek *harisnyakötést* tanúlhatnak. Egy *háztartási* iskola berendezése tovább is csak előkészités alatt maradt, mert „*munkára*“ úgy látszik, nálunk nem akad vállalkozó Legvégül az „ápoló varrónői“ állás eltávozás folytán újra megüresedett. Felhivjuk az összes pap- és tanártársaink figyelmét arra, hogy ha ez állásra alkalmas 25—40 éves nőt tudnának: jelentsék be egy levelező lapon a szeretetház igazgatóságának, ily módon is támogatván e nemescélu intézetünket nehéz munkájában.

Új vallás-sérelem. Ezt már maga az ország kultuszminisztere gr. *Apponyi* Albert csinálja. „Szent István napját“ olyan *nemzeti* ünnepnek deklarálja a népiskolai törvény végrehajtására kiadott utasításában, amikor minden iskolára kitüzendő a nemzeti lobogó. Ezzel tehát a protestánsokat kényszeríti egy róm. kath. ünnep ünneplésére. „Szent István napja“ miatt eddig is folytonos zaklatásnak voltak kitéve hiveink, ez ezután még fokozódni fog. Szépen haladunk!

Szavai leányegyházunk — mert a 90-es évek elejéig önálló lelkésze volt — érdekében megindult mozgalom örvendetesen halad főként Sándor Géza földbirtokos és neje buzgólkodása folytán. Miután ezt a széki egyházmegye közgyűlése is szükségesnek mondotta ki e hó 4-én megjelent az egyházközségben *Nagy* Domokos (feketelaki) beszolgáló lelkész és *Gyárfás* Sándor pulyoni s. lelkész s számba vévén a dolgokat, megállapitották, hogy Szava és Ombusz az egyházközség fentartására évi 600—700 korona jövedelemmel rendelkeznek, a lelkészi állás javadalmazására is a levonandók levonásával 400 koronán felüli összeget tudnak biztosítani, minden külső segély nélkül. Ennélfogva presbiteri és közgyűléseken

elhatároztatott, hogy az egyházi főhatóságtól kérni fogják visszaanyásítását — mert jó karban levő templom és új papi lakás is van — s a kultuszminisztertől a lelkész fizetéskiegészítésének megadását s az állami iskolához egy ref. vallású s évi 150 K-ért a kántorság teljesítésére kötelezett tanerő kinevezését. A 130 lélekszámú egyház — hol ugyancsak foly az eloláhosodás — szép reményekkel néz a jövendő elébe s a miniszter döntése elébe, mely hivatva van az itteni maroknyi magyarság megerősítésére. Az előkészítő munkálatokban *Nagy* Károly theol. tanár segédkezett, ki Sándor Géza szivesen látott vendége volt s délelőtt, délután predikált a szép számban összegyűlt hivőknek. A jó kezdet után, adjon Isten a mozgalomnak jó véget!

A Debr. Prot. Lapnak azt a felvetett javaslatát, hogy a lelkészek nyugdíjintézeti terheinek könnyitésére egyelőre használtassék fel a 3000000-ós államsegély: egyik cikkünkben „Kalandos"-nak mondtuk. Laptársunk ezt kifogásolja. Hát hiszen jó: a kifejezésekhez nem ragaszkodunk. De ennek lehetetlenségét újra hangsulyozzuk. Mert az a 3000000 K meghatározott célokra (egyházi adó csökkentésre, közigazgatásra és nyugdíjintézetre) kéretett és adatott elszámolás kötelezettségével. Gondolja kedves kollegánk, hogy Apponyi — ki ezt a kormány egyik szociális ténykedésének is minősíti — megengedné azt, hogy e pénz más célra fordittassék? Továbbá lehetőnek és megengedhetőnek tartja, hogy a nép adóterheinek könnyitésére szolgáló pénz a lelkészek személyes terhei könnyitésére fordíttassék? Hát ki viselné a felelősséget azért a vádért, amely a szociálista és nem szociálista nép ajkán bizonnyal azonnal felharsanna, hogy a „telhetetlen papzsák" megint benyelte a föld népe elől a segítséget? Hát ezekért tartjuk mi azt a tervet lehetetlennek. Szabadoknak érezzük ugyanis magunkat nemcsak hatóságainkkal szemben — amit a Debr. Prot. Lap ismételten szivesen kétségbe von —, hanem a különböző demagóg irányzatokkal szemben is. Felfelé is, lefelé is. Enélkül egy percig sem tartanók pennánkat kezünkben. Nem a kritikát, nem az aggodalmak nyilvánitását kifogásoltuk mi, hanem a bizalmatlanság keltésére irányuló agitációt az egyik részről, a lehetetlen tervekkel való kecsegtetést a másikról. Ebben tehát már most megérthetjük egymást — gyanusítások nélkül.

Az „erdélyi specialitás" hódítása. Úgy olvastuk, hogy a *nagyszalontai* egyházmegyében az esperes és gr. Tisza István főgondnok tanácskozásra hívták össze az egyházmegye tanácsbiráit a lelkészi nyugdíj- és egyházi adótörvény végrehajtása feletti tanácskozásra. Azt is olvastuk, hogy a tiszántuli egyh. ker. esperesei hasonló célra tanácskozásokat tartottak s itt közös eljárásban állapodtak meg. Nos, az elsőt minálunk úgy hívják, hogy *„egyházmegyei tanács"*, a másodikat úgy hogy *„egyh. ker. igazgatótanács"*. Azzal a különbséggel, hogy ezek működése nálunk állandó és rendszeres. Hátha még egyebütt is azzá válik! Mert — amint látszik — az élet szüksége kívánja meg. Hát bizony haladni kell a korral!

Az ördögkereszturi ref egyház — mint értesülünk — a mult héten töltötte be rendes lelkésszel papi állomását. A gyülekezet egyhangulag *Máthé* Sárdort választotta meg nagy lelkesedéssel, ki két év óta mint segédlelkész töltötte be az állást. Az egyhangu választás jutalom a múltért, elkötelezés a jövőre. Az új lelkészre igen fontos hivatás vár a körlelkészség területén. Mi reméllük, hogy az új lelkész, ki mint tanuló is, nemcsak fényes tehetségével, de kiváló lelkiismeretességével is előljárt társai közt, teljesen be fogja váltani az egyházi és nemzeti vonatkozásban hozzá fűzött jogos várakozásokat. Isten áldja meg sikerrel munkáját!

Változások a papi karban. A papi karban a múlt hónap folyamán a következő változások jutottak tudomásunkra: *Elek* Lajos az ig. tanácsi h. titkárságból rendes lelkésznek hivatott meg Kolozsborsára; *Jáni* Lajos Kézdimártonfalváról Gógánváraljára; *Kelemen* Győző Kézdimárkosfalváról Toroczkószentgyörgyre ment s előbbi helyét *Demes* Ferencz foglalta el. *Benedek* Pál Küküllő-Széplakról Szászdányánba, *Kovács* Károly Buzásbocsárdról Szászsebesbe ment át rendes papnak. Rendes lelkészekké választattak a következő segédlelkészek: *Régeni* István Ketesdre, *Szotyori* Lajos Vistába, *Halász* András Magyargyerővásárhelyre, *Rácz* Lajos Kőrösfőre.

Harc egy főiskolai igazgatóság körül. A sárospataki főiskola akadémiai tanárkara a jövő iskolai évre *Zoványi* Jenő ny. r. tanárt választotta meg főiskolai igazgatónak. A főiskola igazgatótanácsa (Előljáróság) azonban megtagadta hivatalába való beiktatását „tekintettel arra, hogy az egyházkerülettel és igazgatótanáccsal szemben a nyilvánosság előtt huzamos időn át folytatott kiméletlen és igazságtalan támadásai miatt csak a közelmúltban sujtatott fegyelmi büntetéssel s igy erkölcsi lehetetlenségnek tartja, hogy őt oly kimagasló állásra segítse, amelyen a főiskolát gyakorta képviselni, az ifjúságot a felsőbbek iránti tiszteletre saját példájával is reánevelni egyik legkiválóbb kötelessége". Zoványi ezért most fegyelmi panaszt tett a püspöki hivatalnál az igazgatótanács ellen „súlyos kötelességmulasztás" és „hivatali hatalommal való visszaélés" cimén hivatkozva arra, hogy sem az E. T.-ben, sem a főiskola „kormányzati rendszabályai"-ban nincs az igazgatótanácsnak oly jog biztositva, a melynek alapján akár a passiv választói jogot Zoványitól megvonhatná, akár az akad. tanárkar törvényes és szabályos választását felülbirálhatná, akár a fegyelmi büntetéshez utólag mellékbüntetéseket csatolhatna. A kérdés a mily szomoru önmagában, ép' oly érdekes jogi szempontból s anélkül, hogy bármely oldalra állást foglalnánk — ami pedig nem volna nehéz — csak arra emlékeztetünk, hogy nem is régiben egy erdélyi igazgató elleni fegyelmi eljárás során egy igen előkellő tiszáninneni egyházi vezérférfiu más nézetet vallott annak az igazgatónak ujra való igazgatóvá választásáról, aki pedig nem végrehajtott fegyelmi itélet után, hanem a fegyelmi eljárás során választatott ujra igazgatónak, jóllehet éppen igazgatói ténykedései során felmerült szabálytalanságok és mulasztások miatt folyt ellene a fegyelmi eljárás. Egy bizonyos, hogy ebből vége nélküli herce-hurca következik, amely semmiképen sem válik előnyére a sárospataki főiskolának.

A nagykendi ref. egyház orgonája javára egy előkelő rendező bizottság a vármegyei ref. vallásu vezető emberei védnöksége alatt *Balavásáron* aug. 3-án szép sikerü műsoros táncmulatságot rendezett. A magas színvonalu műsor kiválóbb pontjai voltak: *Henter* Gáborné monologja, *Maetz* Irén felolvasása, Blaha Irma és Szőnyi Géza dialogusa s egy alkalmi férfikar két pontot kitöltő éneke. A mulatság szép anyagi és erkölcsi sikerrel járt — köszönetet érte a buzgó rendezőségnek.

„A magyar klerikalizmus rabszolgái" címmel dr. *Bonifácius* tollából egy cikksorozat jelent meg „Az Ujság"-ban, mely most külön füzetben is kiadatott az „Athenaeum"-nál. A 32 oldalos füzet nemcsak meggyőző logikával, de a tények súlyával mutatja ki, hogy a mostani kormány s különösen ennek kultuszminisztere gróf Apponyi mennyire a klerikalizmus szolgálatában állanak, hogy teszik tönkre sőt forditják ellenük a 48. XX. t-cz. végrehajtását, az új iskola-törvényt stb. S hogy ebben a 48-as párt jár elől a liberális hagyományok letörésében. Megdöbbentően szomoru igazságok. Ajánljuk lelkésztársaink szives figyelmébe.

Modern szellem egy iskolában. A kolozsvári kollégium előljáróságának egy érdekes újitásáról adunk hírt. Ez ez újitás — legalább azon a helyen az —, nem más, minthogy a kollégium elemi iskolájának első osztályában egy nőt alkalmaz tanítóul, az elemi iskola igazgatójának, Balogh Károly tanárnak a javaslatára megválasztván *Schéfer Terézt*, aki a kolozsvári tanítónőképzőben végzett jeles eredménnyel s aki húzamosabb ideig helyettesítvén az elemi iskola egyik beteg tanítóját, buzgó működésével, kedves, eleven bánásmódjával kiváló tanítónak bizonyult. A kezdeményezés mindenesetre figyelemreméltó. A hatéves diák-emberre ráfér az iskolában is a gyöngéd női gondozás s a tudomány mélységes titkai sokat fognak veszíteni zordonságukból egy szelid, barátságos néni biztatása mellett. Épen azért hisszük, hogy e kezdeményezés jó be fog válni.

Döntvények és rendeletek. Az 1875: XXXII. törvénycikk 31. §-ában foglalt kedvezmény alapján az országos tanitói nyugdíjintézethez való hozzájárulás kötelezettsége alól felmentett iskolafentartók ezt a kedvezményt az 1891: XLIII. törvénycikk 13. §-a szerint az ezen utóbbi törvény életbeléptéig külön nyugdíjintézetükbe felvett tanítók és tanítónőkre nézve jövőre is feltétlenül élvezik ugyan, de ez a kedvezmény nem foglalja magában s a törvény egyéb intézkedése sem adja meg az arra való felhatalmazást, hogy a jelzett irányban fölmentett iskolafentartó a maga alkalmazottjait az idézett 1891: XLIII.

törvénycikkben megszabottnál mostohábbb végellátásban részesíthesse. (5691/1906. k.)

Községi tanítók által fizetéseik fejében haszonélvezet földek után járó egyenes adókat a haszonélvező tanítók tartoznak fizetni. (8075/1906. P. szám.)

Felekezeti tanítók által fizetés fejében haszonélvezett s az egyházközség tulajdonát képező földek után járó egyenes adókat a haszonélvező tanítók tartoznak fizetni. (9952/1906. P. szám.)

HIVATALOS RÉSZ.

3731—1907. szám.

KÖRLEVÉL

összes egyházi és iskolai hatóságainkhoz.

A nagyméltóságú vallás- és közoktatásügyi Miniszter úrnak 73856—1907. sz. a. kiadott s *„A gyógypaedagogiai oktatásügy állapota hazánkban az 1906/7. tanévben“* című kimutatását, melyet kollégiumaink előljáróságainak 2—2, esperesi hivatalainak 3—3 példányban jelen szám alatt megküldöttünk, egyházi és iskolai hatóságaink figyelmébe ajánljuk.

Kolozsvárt, 1907 augusztus hó 1.

Bartók, elnök. — *Dr. Kálmán János*, tanügyi-előadó.

2769—1907. szám.

KÖRLEVÉL

az egyházmegyék nagytiszteletű espereseihez.

3907—1905. sz. alatt, hivatkozással a ref. népiskolák számára az 1878. évi egyházkerületi közgyűlés 67. sz. határozatával megállapított „Rendszabályok“ 68. §-ára, felhivtuk volt nagytiszteletű Esperes aait, hogy az A. és B. jegyü népiskolai statisztikai gyűjtő-lapokat s az ezeket összegező kimutatást, az iskolák állapotára vonatkozó jelentéssel együtt, évenként legkésőbb *augusztus hó 1-ig* terjesszék fel igazgatótanácsunkhoz. E körlevélben foglalt rendelkezésünknek az 1906—7. tanévre vonatkozólag esperes aai még nem tévén eleget: felkérjük, hogy úgy az egyházmegyéjükben lévő népiskolák mult tanévi állapotát, az iskolaügy fejlődésének netaláni akadályait és az azok elhárítására tett lépéseket, intézkedéseket feltüntető tüzetes *jelentést*, mint az A. és B. jegyü statisztikai íveket *összesítő kimutatás* kiséretében szíveskedjenek mielőbb felterjeszteni.

Még az 1905—6. tanévről sem érkeztek be jelentések és statisztikai ívek, illetve kimutatások a hunyadi, küküllő, sepsi és kézdi egyházmegyékből. Hiányosan küldettek be a statisztikai adatok a nagysajói egyházmegye részéről, amennyiben hiányzanak a beszterczei, köbölkúti, magyarnemegyei, nagysajói, naszódalsóbalázsfalvi, sajószentandrási, somkeréki, sófalvi, szászbrétei, szászczegői és tacsi egyházak statisztikai ívei, úgyszintén a gyulafehérvári és kalotaszegi egyházmegyékből, ahonnan hiányzanak a benedeki, gyerővásárhelyi és bábonyi egyházak statisztikai gyűjtőlapjai.

Felkérjük nagytiszteletű Esperes aait, hogy az 1905—1906. évi statisztikai kimutatásokat és jelentéseket is sürgősen küldjék fel igazgatótanácsunkhoz.

Kolozsvárt, 1907 augusztus hó 5.

Dr. Bartók György, elnök. — *Ifj. Péter Károly*, titkár.

3901—1907. szám.

KÖRLEVÉL

az egyházmegyék nagytiszteletű espereseihez s a theol. fakultás és a kollégiumok méltóságos t. Előljáróságaihoz.

Miután az új egyházi törvények végrehajtása tárgyában kibocsátott igazgatótanácsi körlevelekre vonatkozó felterjesztések egy része hiányos: felkérjük a t. Címet, hogy a III—X. és XIII. sz. körlevelekben jelzett véleményes javaslatokat, valamint az elrendelt választások eredményét, magokban foglaló felterjesztésekhez szíveskedjenek az egyházmegyék és kollégiumi előljáróságok gyüléséről szóló, szabályszerüen hitelesített *jegyzőkönyvi kivonatot* csatolni, illetve pótlólag felküldeni, mert a jkvi kivonatok nélkül sem a vélemények nem vehetők figyelembe, sem a választások nem igazolhatók.

Egyben felhivjuk az érdekelt egyházmegyék figyelmét az I. t.-c. 149. §. d) pontjára, mely szerint a hozott és hitelesített határozatoknak kiadása az egyházmegyei jegyző teendője, s a jegyzőkönyvi kivonatok kiállításáért egyedül ő lévén felelős, szükségtelen azokat az esperessel is hitelesíttetni.

Kolozsvárt, 1907 augusztus hó 7.

Dr. Bartók György, elnök. — *Ifj. Péter Károly*, titkár.

PÁLYÁZAT

egy helyettes és egy gyakorló tanári állásra.

A zilahi ref. Wesselényi-kollégium előljárósága pályázatot hirdet az 1907—8. iskolai évre egy helyettes és egy gyakorló tanári állásra. Ez állások a konviktusi és internátusi felügyelői teendőkkel lesznek összekötve.

A helyettes tanári állás javadalma 1200 korona, a gyakorlóé 600 kor., azonfelül mindkettőé a kollégiumban egy-egy külön szobából álló lakás fűtéssel, világitással, takarítással és a konviktusban teljes élelmezéssel.

Pályázhatnak mindkettőre *latin—történelem*, vagy *latin—magyar* szakos reformátás tanárjelöltek; a helyettes tanárira oklevéllel, vagy legalább szakvizsgálattal, a gyakorlóra szak-, vagy legalább alapvizsgálattal.

A pályázati kérvényben, melyhez születési, érettségi bizonyítvány, végzett tanulmányokat, eddigi esetleges szolgálatot és egészségi állapotot feltüntető okmányok csatolandók, jelzendő, ha a pályázó bármelyik állást hajlandó elfoglalni.

A kérvények a zilahi ref. Wesselényi-kollégium előljáróságához intézendők s a kollégium igazgatójához adandók be *augusztus 20-ig*.

A megválasztott tanár állását 1907 augusztus hó 30-án elfoglalni köteles.

Zilah, 1907 julius 22.

Az előljáróság megbizásából

Kincs Gyula, igazgató.

Sz. 957—1907.

ÉRTESITÉS.

Miután az udvarhelyi református egyházmegye esperesi hivatalát átvettem, szivesen kérem tiszt. lelkésztársaimat és mindazokat, akik valamely ügyben az esperesi hivatalt felkeresni óhajtják, hogy ezentúl mindennemü beadványaikat alólirotthoz intézzék.

Ref. esperesi hivatal.

Székelyudvarhely (Bethlen-u. 5.) 1907 aug. 6.

Vajda Ferenc, esperes.

Sz. 292A/1907.

PÁLYÁZATI HIRDETMÉNY.

A magyarországi református egyház egyetemes konventjének közvetlen fenhatósága alatt álló s az Északamerikai Egyesült Államok területén működő amerikai magyar református egyházmegyében előreláthatólag több egyházközség lelkészi állása fog betöltetni. Felhivatnak mindazon lelkészek, kik az amerikai magyar református egyházmegyében lelkészi állást elfoglalni hajlandók, hogy ezen szándékukat személyes és családi körülményeik, nyelvismeretük (az üresedésben levő Mount-Carmeli egyházban a tót nyelv ismerete is kivántatik) stb. ismertetése mellett a konvent alólirott világi elnökéhez (Budapest, II. Bimbó u. 7. sz.) okmányaik kiséretében jelentsék be.

Tájékozásul megjegyeztetik, hogy a lelkészi állások szabad lakáson és stólán kivül általában az egyházközség által fizetett évi 400 dollár s a konvent elnöksége által fizetett évi 500 dollár, együtt 900 dollár évi javadalommal vannak egybekötve s hogy a lelkészek amerikai szolgálatuk ideje alatt is 1800 korona nyugdíjba beszámítható törzsfizetés alapján tagjai maradnak a lelkészi nyugdíj- és özvegy-árva gyámintézetnek.

Budapest—Miskolcz, 1907 julius 9.

A magyarországi református egyház egyetemes konventjének elnöksége:

Br. Bánffy Dezső, főgondnok, világi elnök. — *Kún Bertalan*, püspök, egyházi elnök.

Nyom. az „Ellenzék“ könyvnyomdájában Kolozsvárt, Szentegyház-utcza 22. szám.

X. Évfolyam. *33-ik szám.* *Kolozsvárt, 1907. augusztus 15.*

Erdélyi Protestáns Lap

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, th. tanár.**

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 12 kor.
félévre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Egyházunk és a „Magyar Szó".

Válaszul dr. Pályi Ede szerkesztő úrnak, a M. Sz. 1907. évi 186. sz.-ban megjelent „Nyilatkozat"-a 4. pontjára.[1]

Tisztelt Uram!

Ön lapjában, a M. Sz.-ban, az Országos Reform. Lelkészi Nyugdíjintézet ügyével kapcsolatos „Nyilatkozat"-a 4. pontjában csekély személyemmel is foglalkozik, az Öntől és lapjától már megszokott modorban. Személyes inzultusokkal, gyanusításokkal, sőt fenyegetéssel illet azért, mert az Ön julius 14-iki, a nyugdíjintézettel foglalkozó cikkét, legjobb meggyőződésem szerint, megérdemlett sulyos kritikában részesítettem. Cikkét „tájékozatlannak és ebből folyólag félrevezetőnek" állitottam és ezt igazoltam is. Sőt többet, sulyosabbat mondtam. Azt, hogy „rosszakarat és megbotránkoztató gyanusítás van benne s így vehemens agitációja az intézmény ellen — lelkiismeretlenség". S mert több efajta — bár e tekintetben az Öné megett messze elmaradó — cikkről tettem említést, felhívtam az érdekelt papságot *általánosságban*, hogy „felületes és rosszakaratú bujtogatásoknak fel ne üljön, hanem több bizalommal viseltessék a saját becsületes vezéreink iránt, mint a rejtett czélokat szolgáló agitátorok iránt".

Mindezen sulyos itéleteim közül Önt, úgy látszik, az *általánosságban* mondott *„rejtett célokat szolgáló agitátorok"* kifejezés érintette a legfájdalmasabban.

Nem tehetek kifogást ellene, hogy e nyilatkozatomat Ön magára vette, mert tényleg, bizonyos vonatkozásban Önre és lapjára is értettem.

Felszólításához, hogy nyiltan mondjam meg: minő rejtett célokat szolgál agitációjával? — felesleges volt hozzácsatolnia akár azt az erkölcsi kényszerítésre szánt tételt, hogy „tisztességes ember alaptalanul nem gyanusít, nem rágalmaz, nem gázol másnak a becsületében", akár azt a sajtóperrel való fenyegetést, hogy vagy Én bebizonyítok valamit Önről, vagy pedig Ön lesz kénytelen egyszer már példát statuálni. Mert sem a gyanusítás tudományában nem jutottam odáig, hogy így kelljen engem rágalmazási és becsületsértési perekre szorítani, sem az Ön pereivel való fenyegetéstől nem ijedek meg annyira, hogy az igazságot ki ne mondjam és szavaimért helyt ne álljak akár vannak arra tanuk, akár nincsenek.

Felszólítására ugyan röviden azzal felelhettem volna, hogy kész vagyok azonnal nyilatkozni arra nézve, hogy mit értek a „rejtett célokat szolgáló agitátorok" alatt, mihelyt Ön megmondja, hogy mit értett ezen nyilatkozata alatt: *„elkölteni lehetne évente majdnem egy kerek egész milliót nyugdíjintézet cimén, nem nyugdíjintézeti célokra"*. Mert — s itt legyen szabad Önt figyelmeztetnem saját maga használta argumentumára —: „tisztességes ember alaptalanul nem gyanusít, nem rágalmaz, nem gázol másnak a becsületében!" Felfogásom szerint annál kevésbé, ha ez a „más" épen testület s plane egyházi, sőt épen azon egyháznak testülete, amelynek érdekei szolgálatában állóknak mondjuk magunkat.

Én nem teszem, hogy így kibujjak szavaim közelebbi értelmezésének kötelezettsége alól. De követelem ezt Öntől is.

Tehát tisztázzuk a dolgot. Önnek mindenekfelett „a rejtett célokat szolgáló agitátor" kifejezés esett olyan zokon s főleg úgy látom azért, mert a két hónap előtti tanuk nélküli — de tegyük hozzá: *véletlen és általam nem keresett* — találkozásunk alkalmával a „Pannonia kávéház"-ban folytatott beszélgetésünk után *ezt* nem várhatta tőlem. Erre való vonatkozással írja ugyanis: *„mégis* ő nevez engem rejtett célokat szolgáló agitátornak".

Kérem, kimentem a tanunélküliség szakadékából, de amennyiben politikai vonatkozások miatt érzékenykedik, meg is nyugtatom. Azon a beszélgetésen ugyanis arról volt szó, hogy a koaliciós táborból, különösen a vidéken, azzal vádolják, hogy Önöket Bécsből pénzelik. Ön erre felháborodva $1^1/_2$ órán keresztül, magán ügyeire is kiterjeszkedő számitásokkal — amit nekem át is adott — bizonyítgatta, hogy a vád mily absurdum. Ön tehát most arra gondol, hogy én a „rejtett célokat" emlegetve, magam is erre gondolok. — Nó hát, ha erről van szó, megnyugtathatom, hogy bármily nem hizelgő véleménnyel vagyok a politikai sajtó gyakran változó álláspontjának indokai felől, egyben a M. Sz. elvi következetességét, sőt minden hazai politikai lap feletti előnyét mindig védtem: a klerikálizmus veszedelmének felismerésében és az ellene való rettenthetetlen küzdelemben. Ezt mindig az Önök mély belátásának és becsületes nyiltságának s egyben fanatikus liberálizmusuk javára irtam. Azt is elismertem, hogy agitációjuknak a hazai protestantizmus állami segélyezése fokozása tekintetében elismerésre méltó érdemei vannak. Ezeket — mondom — elismerni Önökről sohasem késtem, azokkal szemben is, akik azt hajtják, hogy a M. Sz. a protestantizmusnak sokkal többet ártott, mint amennyit legvérmesebb reményei megvalósulása esetén is, használhatott volna.

Elismertem abbeli szolgálatukat is, hogy mint napilap, hatalmasabban szolgálhatják a különböző kerületek papságának egymással való érintkezését s közvélemény kiképzését a kerületi egyházi hetilapoknál.

[1] A szóban forgó kérdés messze tulhaladja a személyi kérdések határát s a benne rejlő elvi vonatkozások miatt tartottuk jogosultnak lapunk e legelőkelőbb helyét venni igénybe e sorokkal. Szerk.

De viszont, mióta csak Önökkel foglalkozom mindig szomoruan tapasztaltam, hogy állandóan fokozódott Önöknél az az irányzat, amely az egyház hívatalos vezetőit és testületeit, mihelyt azok nem az Önök által fújt nótát járták, a legkvalifikálhatatlanabb modorban támadta, velük szemben az egyházban a demagog irányzatokat támogatta s így állandóan — szinte programmszerüen — közremunkáltak azon, hogy különösen a papság lehetőleg elidegeníttessék és bizalmatlansággal töltessék el természetes vezetőivel szemben.

Tették pedig ezt azzal a *rejtett célzattal*, hogy a magyar protestantizmus vezetését a kezükbe kerítsék s azt a nagy szellemi és erkölcsi tőkét, melyet képvisel, politikailag a saját felelősség nélküli vezetésük alatt érvényesítsék.

Ime, becsületes nyiltsággal kimondva, ezzel a rejtett célzattal vádolom én az Önök agitációját, — a multakért is, a jelenért is. Ez ellen irtam a multban, ez ellen irok a jelenben is egyes oly kirívó esetekben, amelyeket nekünk az egyházi sajtó munkásainak elhallgatni bűn volna.

És teszik ezt olykor oly praepotens türelmetlenséggel és elbizakodott gőggel, hogy az felforralja olykor még a csendesebb természetüek vérét is.

Évekig folytatták br. Bánffy ellen a szemérmetlen hajszát és olyan hangon irtak róla, hogy Önök ásták ki a bukás megsemmisüléséből, Önök akartak *csinálni belőle* egy új Bocskayt, de *alkalmatlan anyagnak* bizonyult. Önök úgy mutatták be magukat, mint a mindenható alkotó isteni erőt, amelynek mindenki *anyag*, melyből Önök tetszésük szerint csinálhatnak, formálhatnak, amit akarnak, vagy megsemmisíthetik. Bánffy után jött Bartók püspök, majd Darányi és egy egész hosszú sor minorum gentium, mert Önök a magyar protestantizmus szellemének is, küzdelmei helyes vezetésének is csalatkozhatatlan letéteményeseiként gerálták magukat.

És ha ez ellen, erkölcsi értékeinket és azok személyes képviselőit kötelesség és lelkiismeret szerint lapjaink hasábjain védelembe vettük: azonnal készek voltak minket — köztük természetesen első sorban az Erd. Prot. Lapot — a hivatalosok uszályhordozóinak s a papság érdekei elárulóinak kiáltani ki. Ezért kerültek harcba rendre az összes egyházi lapokkal, ezért adnak helyet lapjukban minden demagóg irányzatnak — el egészen a papok szinészkedésének védelméig.

Ez szülte azt a hajszát is, amelyet a M. Sz.-ban Önök indítottak a nyugdíjintézet ellen. A papok cikkei ugyanis részben a törvény és utasítások nem elég preciz szövegezése, részben saját felületességük folytán elég élesen ugyan, de nagy többségükben tisztességes birálatban részesítették az intézményt és a rendelkezéseket, mutogatták hiányait és keresték orvosszereit, ha nemis mindig helyes uton.

De mihelyt a lap vezetősége vett pennát ez ügyben kezébe, a programmszerű rejtett célzat: a papságnak természetes, hivatalos vezéreitől való elidegenítése, bizalmatlansággal való eltöltés szándéka oly bántóan érvényesült, hogy azt a tévedés, a rendelkezések felületes értelmezése többé már nem magyarázta, hanem egyenesen célzatos rosszakaratot kellett felismerni. Amit még inkább megerősített, sőt bizonyosságra emelt az a gyanusítás, hogy az így összegyűjtött pénzből „*elkölteni lehetne évente majdnem egy kerek egész milliót* ***nyugdíjintézet cimén nem nyugdíjintézeti célokra.***“

Hát most már én is felszólitom Önt, a „Tisztességes ember...“ kezdetű tételére való hivatkozással: mondja meg saját lapjában, hogy mit értett ezen nyilatkozata alatt? Ki vagy kik költhetnék el a nyugdíjintézet pénzét és minő nem — nyugdíjintézeti célokra? A konvent, mely törvényeink értelmében a nyugdíjintézetet kezeli? Annak elnökei br. Bánffy Dezső és Kun Bertalan püspök? Vagy a végrehajtó-bizottság: Dókus Ernő, Antal Gábor püspök, gr. Degenfeld vagy Puky Gyula? És minő nem nyugdíjintézeti célokra? És mi adott Önnek erre a feltevésre jogot és alapot? Mely konventi kezelés alatt álló más intézménnyel s mikor történt meg, hogy annak pénze más, — és minő célra? — fordittatott?

Ha Ön erre kielégitő feleletet nem ád, aminthogy alig adhat: akkor ajánlom, hogy ne csak másnak idézze, de saját maga is tartsa meg, hogy „Tisztességes ember alaptalanul nem gyanusít, nem rágalmaz, nem gázol másnak a becsületében!“

Végül még csak egyet. Emlegetett „*tanu*“-ja dacára, tévedni méltóztatik a személyben, midőn azt állítja, hogy én nála valaha „szidtam Bánffyt, mint egy kutyát“ (M. Sz. stilusa!) s ezzel ő engem később leleplezett. Mert én br. Bánffy Dezsőnek nemcsak egyházi ténykedéseiről szóltam mindig, mióta csak az egyházi közéletben, valamelyes szavam van, elismerőleg, sőt az ő példátlan nagy buzgóságát, áldozatkészségét. bölcsességét magasztalva; de politikai tekintetben is lelkes hívei közé tartoztam mindaddig, mig a koalicióba be nem lépett, ahová már nem tudtam követni s ahonnan már — fájdalom később — őmaga is kilépett. Azóta mi sem képezi forróbb vágyamat, mint az, hogy br. Bánffy és gr. Tisza István, ez a két politikus és egyházi vezérember megértse egymást s az ő vezetésük alatt alakuljon nem egy „protestáns néppárt“, aminek megteremtésére a M. Sz. újabban agitál, hanem egy puritán ethikai elveken épülő nemzeti reformpárt ennek a nemzetnek komoly erkölcsi regenerálására. Mert erre van szükség magán és közéletünkben s főleg ez utóbbit irányító sajtónkban. Még a M. Sz. „*Protestáns ügyek*“ c. rovatában is. Mert az már mégis sok és nyilván nem alkotmányos érzületre vall, hogy Ön a református papságot a törvényes orvoslás utjáról a szociálisták sztrájk-utjára lépésre biztatja, amire ismét ráolvashatnám a „rejtett célok szolgálatát“: a papság elidegenítését természetes, hivatalos vezetőitől.

De hagyjuk már ezeket.

Csak befejezésül egyet. Az összes egyházi lapok közül én voltam az, aki a M. Sz.-val való — fájdalom — régóta nem benső, de legalább a külső tisztességes kollegiális viszonyt fenntartani igyekeztem s fenntartanom tán legtovább sikerült. Azonban, ha ez a M. Sz.-ban még tovább így tart, ha az Önök liberalizmusa csak abban nyilvánul, hogy az egyén szabadságát a köz rovására szolgálja, ha az egyház belső rendjének bomlasztására irányuló törekvés ily gyors tempóban fokozódik, ha a személyi inzultusok özöne elől másként menekülni nem lehet: én is kénytelen leszek, többi társaim példáját követve, ezt a különben kölcsönösen nem nagy értékű külső viszonyt is megszakitani. Pedig a M. Sz. szellemében még most is sok olyan rokonszenves vonás van, amit sajnálattal fognék nélkülözni, de egy pár buzaszemet a tövisek és dudvák vérzése közben szedegetni fel: ezt végre is megunja az ember.

Tisztelt Uram! Mondhatom, nem közönséges elismeréssel voltam s vagyok az Ön személyének azon vonása iránt, mellyel Ön a keresztyénség protestáns szellemébe behatolt s annak szociális érvényesítésén munkál. A keresztyénség azonban nemcsak szociális szellem, de mint vallásosság, egyéni jellem is. A keresztyén jellemhez pedig hozzátartozik, hogy magunkat — bár öncéllal biró egyéneket — a világban való munkánkban csak Isten eszközeinek tekintsük. Ez éppen a kálvinizmus egyik fő jellemvonása. Ebből pedig az a tudat következik, hogy a miénk a munka, a szántás, vetés; de Isten az, aki a

vetést megérleli. De biztosan meg is érleli — idejére. Ez a bizonyosság érzete megment a türelmetlenségtől s attól a hittől, hogy csak nekünk és a mi felfogásunknak van jogosultsága.

Ugy nézem, hogy Önökben ez a vonás még kevéssé fejlődött ki. Innen türelmetlenségük, agitációjuk vehemens élessége, amellyel annyi ellenséget szereznek maguknak.

Ha ebben változást tudnak létrehozni s a liberalismus szolgálatát nem a demagógia szekerének tologatásában látják, hanem a törvényes formák közt való reformok előkészítésében a közgondolkozásban: akkor a M. Sz.-nak még lehet hivatása, de karöltve azokkal, kiknek ugyanezen uton kell haladniok: egyházunk természetes vezetőivel. A klerikálizmus sikereinek is az a titka, hogy a természetes vezetés alatt egy célra egyenlő akarattal törnek.

Ennek természetes előkészítése a bántalmak feledése és a megbocsátás, melyre a maga részéről mindig kész:

Kolozsvárt, 1907. aug. 15.

Nagy Károly.

Az új Syllabus.

(A „Protestantenblatt“ „Zur kirchlichen Zeitgeschlichte“ c. melléklete után 1907. aug. 6. 32. sz.)

1864. dec. 8-án adta ki IX. Pius az újabb kor azon 80 eretnekségének lajstromát, amelyektől minden katholikus embernek óvakodnia kell. Ezek közt vannak: a bibliatársaságok, a hit-, kultusz- és sajtó szabadságra való törekvés, a klerusnak és a laikusoknak egyenlősége, azon állitás, hogy a pápaság összefér a liberálizmussal és modern műveltséggel, továbbá a modern kor más politikai és filozófiai nézetei.

A most, utódja X. Pius által kiadott új Syllabus a modern theológiai felfogás 65 eretnekségét kárhoztatja. E nagyjelentőségű okmányon főképpen Serafino Vannutelli, di Pietro, Rampolla, Gotti, Ferrata, Respighi, Merry del Val, Steinhuber, Segna, Vives y Tuto kardinálisok dolgoztak. A dekretum jul. 3-án jelent meg és Pietro Palombelli első jegyző írta alá, a pápa pedig jul. 4-én erősítette meg.

Az „*Osservatore Romano*“ (a Vatikán hivatalos lapja) a következő bevezetéssel közli:

Szomorú tapasztalat, hogy korunk, a dolgok végső alapjainak kutatásában nem tudván magát korlátok közt tartani, azt ami új, gyakran oly mohón követi, hogy az emberiség szellemi örökségének megvetésével, a legsulyosabb tévelyekbe sülyed. Ezek a tévelygések annál megrontóbb hatásuak, ha a szent fegyelemeszközökre: a szentírás magyarázatára és a hit legfőbb titkaira vonatkoznak. Azonban, fájdalom, a katholikusok közt is éppen nem kevés oly író van, akik az atyák és maga a szent egyház által vont határokat tullépik és — részint a magasabb belátás látszata alatt, részint a történeti vizsgálat nevében — a hitigazságoknak oly előhaladást keresnek, amely a valóságban azoknak romlása.

Hogy pedig az efféle tévelygések, a melyeket a hívők közt naponként szórogatnak, azoknak lelkeikben valahogy meg ne gyökerezzenek és a hitnek komolyságát meg ne rontsák, Ő szentsége X. Pius, mint az isteni gondviselésnél fogva ezidőszerinti pápa, elhatározta, hogy a szent római és egyetemes inquisitio által *a főbb tévelygéseket* megállapíttatja és elitélteti. Ennélfogva a főméltóságú Generalinquisitor urak a hit és erkölcs dolgaiban, gondos vizsgálat és a nagyméltóságú konsultor urak meghallgatása után helyesnek találták, hogy *az alább következő tételek elvetettek és kárhoztatottak legyenek*, amint ezen egyetemes dekretumban elvettetnek és kárhoztattatnak:

1. Azon egyházi törvénynek, amely előírja, hogy a szentírásról szóló könyvek megelőzőleg censura alá vonassanak, nincs semmi érvénye a kritikusra vagy az ó- és új-szövetség könyveinek tudományos feldolgozóira.

2. A szentkönyvek egyházi magyarázatai, bár nem megvetendők, de alárendelendők az exegéták (tudós Irás-magyarázók) alaposabb itéletének és korrigálásának.

3. A szabadabb és gyakorlottabb exegezis elleni egyházi itéletekből és cenzurákból következtetni lehet arra, hogy az egyház által követelt hit ellene mond a történelemnek és a katholikus dogmák a valóságban nem hozhatók összhangba a keresztény tanok igazi eredetével.

4. Az egyház tanítói hivatala még dogmatikai definició által sem képes meghatározni a szentíratoknak tévedésmentes értelmét.

5. Mivel a hitkincsben csak a kijelentett igazságok foglaltatnak: az egyháznak semmiféle vonatkozásban sem áll jogában itéletet mondani az emberi tudományok állitásairól.

6. Az igazságok definiciójánál a tanuló és tanító egyház úgy működnek össze, hogy a tanító egyháznak semmi egyébb teendője nincs, mint a tanuló egyháznak általánosan elfogadott véleményeit szankcionálni.

7. Az egyház a tévelygések elitélésénél nem követelhet a hívőktől semmi olyan belső hozzájárulást, amiáltal azok az ő itéletét magukévá teszik.

8. Minden terheltségtől menteseknek tekintendők mindazok, amelyeket az index-kongregació és más szent kongregációk elitélései értékteleneknek tartanak.

9. Felette nagy együgyüséget és tudatlanságot árulnak el azok, akik azt hiszik, hogy a szentíratoknak Isten az igazi szerzője.

10. Az ó-szövetségi könyvek inspirációja abban áll, hogy az izraelita szerzők a vallási tanokat a pogányok előtt részben vagy egészen idegen felfogásban hagyományozták át.

11. Az isteni inspiráció nem terjed ki az egész szentírásra olyan módon, hogy azt egészben és minden részében mindenféle tévedéstől megóvta.

12. Annak az exegetának, aki a bibliai tanulmányokat haszonnal akarja folytatni, szükséges, hogy először a szentírás természetfeletti eredetére vonatkozó mindenféle előlegezett véleményt félretegyen és nem szabad másképpen magyaráznia, mint a többi tisztán emberi okmányokat.

13. A bibliai parabolákat az evangélisták maguk és a második, harmadik generációbeli keresztyének kicicomázva terjesztették tovább és ez volt az oka, hogy a zsidóknál a Krisztus predikálásának oly gyenge eredménye volt.

14. Az evangelisták igen sok elbeszélésnél nem annyira az igazságot adták vissza, hanem inkább azt, amit — ha téves is — az olvasókra nézve a leghasznosabbnak itéltek.

15. Az evangeliumok, mig megállapított és végérvényes kánon lett volna, folytonos pótlások és kiigazitások által növeltettek, úgy hogy ennek következtében azokban a Krisztus tanának csak kevés és határozatlan nyoma maradt.

16. A János elbeszélései a szó valódi értelmében nem történetek, hanem az evangéliumnak misztikus szemléletei. A beszédek, amelyek az ő evangéliumában foglaltatnak, theológiai elmélkedések az üdv titkai felett, minden történeti igazság nélkül.

17. A csudákat a negyedik evangelium fújta fel, nemcsak azért, hogy azáltal a rendkivüli inkább kifejezésre jusson, hanem azért is, hogy azáltal alkalmatosabbak legyenek a testté lett Ige dicsőségének és munkájának bizonyitékaiul.

18. János ugyan magának a Krisztusról való bizonyságtevő szerepét tulajdonítja; a valóságban azonban nem más, mint egy kiváló bizonyságtevő a keresztyén életről vagy Krisztus életéről az egyházban, — az első évszázad végén.

19. A hitetlen exegeták a szentíratok igaz értelmét hívebben adták vissza, mint a katholikus exegeták.

20. A kijelentés nem lehet egyéb, mint az embernek az ő Istenhez való vonatkozásairól szerzett tudata.

21. A kijelentés, ami a katholikus hit tárgyát írja le, az apostolokkal nem záródott le.

22. A dogmák, amelyekről az egyház azt tanítja, hogy kijelentettek, nem az égből jött igazságok, hanem a vallási tények interpretacíójának egy bizonyos módját

tüntetik fel, amelyeket az emberi értelem fáradságos munkával gondolt ki magának.

23. A bibliában elbeszélt tények és az egyháznak azokra alapított hittételei között lehet is és valósággal van is ellenmondás, úgy hogy a kritikus tényeket, mint nem igazakat elvethet, amelyeket pedig az egyház, mint teljesen bizonyosokat, hiszen.

24. Nem lehet kifogásolni az olyan exegétát, aki olyan praemissákat állit fel, amelyekből az következik, hogy hittételek történetileg nem igazak vagy kétségesek, hacsak magát a dogmát egyenesen meg nem tagadja.

25. A hit helybenhagyása (a hithez való hozzájárulás) a legvégső vonalon a valószínűségek sorozatára támaszkodik.

(Folyt. köv.)

Az erdővidéki ref. egyházmegye közgyűlése.

Az 1904. évi zsinati törvények kihirdetésére, főhatósági körlevelek letárgyalására az erdővidéki ref. egyházmegye 1907. julius 15-én rendkivüli közgyűlést tartott.

Elnök: Lőrincz Gyula névsorolvasás után a gyűlés határozatképességét kimondja, Isten áldását kérve a gyűlést megnyítja, ezután ismerteti az új törvényeket, kiemelve az eltéréseket s kihirdeti azokat 1907. aug. 1-re kötelező erővel. Ezt az ismertetést közgyűlés a maga egészében jegyzőkönyvre írni határozta.

Kovács Sándor ismerteti az egyházmegyei tanácsbirák és tanácsosok számának megállapitása tárgyában kiadott körlevelet, melynek alapján a gyűlés igy határoz:

a tanácsbirók és tanácsosok száma 4—4, úgy az egyházi, mint a világiak közül, kik elsősorban a közgyűlés tagjaiból, de másokból is választhatók bármikor.

Az egyházi egyik tanácsos, mindig az egyházmegye aljegyzője legyen, ki ezáltal a tanácsnak rendes szavazó és tanácskozó tagja lesz.

Tanácsbiróvá csak érettségit tett vagy ezzel egyenrangú képesítéssel biró (Tanítóképezdei bizonyítvány, kereskedelmi és gazdasági akadémiai érettségi stb.) egyházias férfiú választható, aki ismeri, illetve képes megismerni törvényeinket s ezen ismeretek alapján képes az itéletmondásra.

Mind a tanácsbirók, mind a tanácsosok választásánál irányadó a választandók egyházias buzgósága.

„Az egyházmegyei közgyűlés és egyházmegyei tanács autonom jog- és hatáskörének szabályozása tárgyában" kiadott körlevelet Kovács Sándor ismerteti, adja meg véleményét, melynek alapján a közgyűlés kimondja: az egyházmegyei tanács fentartása az új törvények életbelépése utáni időre is helyes, ennek hatáskörébe tartoznak:

1. a halasztást nem türő ügyek,

2. a szellemi téren: az isteni tiszteletre való felügyelet; a tankötelesek nyilvántartatása, beiskoláztatása; a vallástan és egyházi ének tanítása feletti szigorú őrködés,

3. az egyházközségi egyházi (ifjusági egylet, dalárda, önképzőkör stb.) értekezések működésének számonkérése, bár a három téli hóról,

4. egyházvizsgálati kérdő pontoknak felülvizsgálása, letárgyalása, a véleményeknek irásban való közlése az egyes egyházakkal,

5. épitkezéseknél, birtok vásárnál, adás-vevés, csere 6000 koronáig végleges ellátása, de a 4000 koronát, vagy ezt meghaladó épitkezést, csak akkor tárgyalhat ha ez épitkezésnek tervrajzát és költségvetését okleveles épitészmérnök készíté,

6. azon egyházközség papja és sz. gondnoka, melynek ügye tárgyalhatók, kellő időben meghivandó a tanácsülésbe; meg nem jelenésök esetén is az ügy letárgyalható,

7. a tanács minden működéséről jegyzőkönyvvel számol be a közgyűlésnek,

8. az egyházközségi számadások számvevő előadása alapján tanácsba letárgyaltatnak s innen kerülnek a közgyűlés elé végleges ellátásra.

II. Egyházmegyei közgyűlés hatáskörébe tartoznak:

1. A tanács működésének számonkérése.

2. A tanácstól fellebbezés által idekerült közigazgatási ügyek elbirálása.

3. Birtokvásár: adás, vevés, csere, épitkezés 20.000 koronáig végleges ellátása.

4. Papok, tanítók, énekvezér-tanítók, énekvezérek díjleveleinek ellátása.

5. Segélykérések letárgyalása.

6. Különbféle választások keresztülvitele.

7. Jegyzőkönyvvel való beszámolás az igazgatótanácshoz.

8. 20.000 koronán felüli birtokvásárnál és épitkezésnél véleményadás az igazgatótanácshoz.

Ilyenformán lenne közigazgatásunknak autonomiája; a központ dolga szépen megosztva s ami a fő, az államsegély felszabadulna, lehetne a szegény egyházak felsegélyezésére fordítani.

A felülvizsgálat igy is meg lenne, de nem a jeleni alakban. hanem igy: A mostani kérdőpontok helyett — az egyházmegyék meghallgatásával — olyanok állítandók össze, melyek az egyházközségek minden névvel nevezendő szellemi és anyagi ügyeit magában foglalnák, melyeket az egyházmegye is letárgyal és felülvizsgálatra a főhatósághoz bead.

A tanárválasztás és a tanügyi bizottság újraszervezése tárgyában kiadott körleveleket Czell Ignác ismerteti, melynek alapján a közgyűlés igy határoz:

A tanárokat ezután is az egyházkerületi közgyűlés választja.

Egy tanügyi bizottság szerveztessék három osztállyal, mert a tanügy egységes, azt részekre bontani nem lehet, egyik ága az egyházra és hazára ép olyan nevezetes és lényeges, mint a másik.

Rendbűntetés egyöntetű szabályozása tárgyában kiadott körlevél előadója Molnár Imre, kinek véleményét meghallgatva, a közgyűlés igy határoz:

Rendbűntetés legyen, ha arra szükség van, de ez csak akkor lépjen életbe, ha mindenik egyházmegye előbb a határidőhöz kötött teendők jegyzékét összeállítja a maga számára, azt minden lelkészi hivatalnak kiadja, ha ez meg van s még sem lesz rend, akkor az elnök alkalmazza a rendbűntetést.

A pátronusi jogra vonatkozóan javasolja egyházmegyénk: Az eddig szerzett jogok a saját személyükre fentartandó; ezután pedig pátronus, illetve pátrona lesz saját személyére az, aki valamely egyházi célra 500 koronát ad, vagy annak 5%-át fizeti.

Pátronus, pátrona az, aki 500 koronát készpénzül befizet az egyház pénztárában, vagy ennek megfelelő elfogadható értékpapirt, illetve első helyeni jelzálogilag biztositott tőkét ád az egyháznak, ennek *egy egyenes ágon* leszármazott utódja örökölheti a pátronusi jogot.

Pátronusi jogok: presbyterség; aránylagos választási jog.

Igen helyes az a vélemény is, hogy a pátronusoknak legyen egy, esetleg kettő, egyházkerületi képviselőjük önmaguk közül, önmaguk által választva.*

Indítványt adott be Kovács Sándor, melyben kérte, hogy az egyházmegye könyv- és levéltára rendeztessék a könnyebb kezelés végett a kornak megfelelően. A könyv- és levéltáros is legyen ellenőrzés alatt, ezért egy köny- és levéltári bizottság szervezését hozza javaslatba, melynek kötelessége lenne minden év leteltével az idetartozó íratokat és könyveket összeszedni, leltározni, a kezelőnek átadni. Az inditvány határozattá lett. A bizottság igy alakult

* Iró véleménye.

meg: elnök Bedő József gondnok, tagok Balázs Ignácz, Borsai László és Sebestyén Sándor.

E gyűlésen az elrendelt választások a következő eredménnyel folytak le:

Egyházkerületi világi képviselő Bedő József ny. igazgató. Egyházkerületi egyházi képviselő Kovács Sándor lelkész. Az országos református lelkészi nyugdij- és özvegy-árvai gyámintézeti bizottság tagjai Bedő József ny. igazgató, Jancsó Gábor tanár világi Lőrincz Gyula és Benke Ferencz egyházi tagok. Czell Ignácz pénztáros.

Elnök a gyűlést Istennek hálát adva zárja be, s kéri Istent, hogy szabadságon levő esperesünk megrongált egészsége helyre álljon, hogy a legközelebbi gyűlést ő nyithassa meg. Ugy legyen!

A tanítóképviselőségnél egyházmegyénk Jancsó István, Bodor Albert, Incze Viktor és Incze Józsefre adta be szavazatát, kettőt kivéve.

ISKOLA.

Kollegiumaink értesítői.

(Folytatás)

III. *A sepsiszentgyörgyi.*

Az Értesítő 1—31. lapjait *Csutak Vilmos* tanárnak *„Háromszék fölkelése a Rákóczi-szabadságharc elején“* c. tanári székfoglaló értekezése foglalja le. — Nagy szorgalommal és szakértelemmel végzett eredeti kutatások alapján, alapos historiai tudással s a székelység iránt érzett meleg szeretettel megírt eredeti történelmi tanulmány, melynek folytatását illetőleg a birtokába jutott anyag feldolgozását igéri a fiatal historikus-szerző.

A történelmi kutatás világánál mutatván fel tanítványai előtt a székely-ősök hazafiságát és honszerelmét, a magyar haza igaz érdekeinek hív és becsületes szolgálatára s a várva-várt szebb jövő előkészítésének munkálására hívja fel tanítványait,

E székfoglaló értekezés után az értesítő 32—48 lapjain 13 eredeti, még nem közölt okiratot mutat be gyüjteményéből, melyek a háromszéki kurucmozgalmakra és fölkelésre vetnek elénk világot, s melyekről — a közlő szavai szerint — „eddig jóformán semmit sem tudott történetírásunk.“

E helyen jegyezzük meg, hogy kollegiumaink értesítői azokban az években is közölhetnének egy-egy szaktudomány köréből tudományos jellegű cikkeket, amelyekben székfoglaló nem fordul elő.

A rendes tanárok mellett 7 ideiglenes helyettes vagy óraadó tanár működött a lefolyt iskolai évben; az ideiglenes tanerőknek ezt a rendesnél nagyobb számát indokolja az a körülmény, hogy egy tanár (*Bodor Domokos*) 1907. jan. 1-én nyugalomba vonult, egy pedig (*Csősz János*) egész éven át szabadságon volt s hogy — az igazgatói évzáró jelentés szerint — az I. osztályt párhúzamosítani kellett a beíratkozott tanulók nagy száma miatt.

A tárgycsoportosítás a III. osztály kivételével sikerültnek mondható. Az évi tanítás anyaga osztályok szerint van kimutatva az egyes tantárgyak keretén belül s igy egy-egy tantárgynak az összes osztályokban elvégzett anyaga könnyen áttekinthető. A kimutatás — nagyon helyesen — nem részletező és nagyon sok helyt csak jelzi, hogy a tanterv alapján előirányzott anyag feldolgoztatott.

Az V.—VIII. osztályok *magyar* irásbeli feladatai általában igen megfelelők és sikerültek; több közülök — igen helyesen — közeli vonatkozásban és kapcsolatban van a tanulóknak más tantárgy körében szerzett ismereteivel.

A *kolozsvári* kollegium helyett a *Mikó*-kollegium VII. osztálya áldozott Apáczai emlékének *„Elértük-e a célt, miért Apáczai küzdött?“* c. magyar irásbeli feladatnak kidolgozásával.

Az ének- zenetanári állás még ennél a kollegiumnál sincs rendes tanerővel betöltve, amire pedig törekedni kellene.

A rendkivüli tárgyak közül *műéneket* (a vegyes karban) tanult heti 2 órán 153, *zenét* (a zenekarban) heti 2 órán 19 tanuló. Külön *hegedülni* tanult 18 kezdő és 10 haladó tanuló az I—IV. osztályokból *gyorsírást* 3 csoportban heti 2 és 1 órában 24 kezdő és 8 haladó tanuló a V—VI. osztályokból. (Az Értesítő végén közölt *statisztikai kimutatásban 5* VIII. o. tanuló is ki van tüntetve.) Az ének- és zenekar vezetője *Beőr Kálmán,* a gyorsírás tanárai *dr. László Ferenc* és *dr. Kósa János* voltak.

A *rendkivüli tárgyak* közé van sorolva az *egészségtan* is, de tanulása — miként a tanulók osztályozási táblázatából kitünlk — a VII. és VIII. osztály minden tagjára kötelező volt.

Nincs kitüntetve, hogy a rendkivüli tárgyak *díjmentesen* vagy külön *díjfizetés* mellett taníttattak-e?

A VIII. osztály vizsgálatai május 11—13. napjain, a I—VIII. osztályok vizsgálatai jun. 18—21. napjain voltak. Az évzáró ünnepély jun. 23-án a vizsgálatok *után* tartatott meg.

A tanulók érdemjegyeit feltüntető osztályozási táblázatból kiszámítható, hogy egy tanuló sem nyert *elégtelen* osztályzatot a *vallástanból*, *filozófiából*, *görögpótló irodalomból* és *görögpótló rajzból*. Az *elégtelenek* száma a *görögből*, *természetrajzból* és *természettanból* 2—2%, a *történelemből* 4%, a *németből* 5%, a *magyarból* és *földrajzból* 8—8%, a *latinból* 10%, a *mértani-rajzból* 15%, és a *mennyiségtanból* 17%. A tanulók közül *jelest* nyert a *mértani-rajzból* 10%, *görögpótló irodalomból* és *földrajzból* 15—15%, a *németből* 16%, a *latinból* és *mennyiségtauból* 18—18%, a *görögpótló rajzból* 23%, a *magyarból* 24%, a *természetrajzból* 26%, a *vallástanból* 27%, a *történetből* 28%, a *természettanból* 34%, a *görögből* 35% és a *filozófiából* 36%. Az eredmény tehát minden tekintetben eléggé megnyugtatónak mondható.

Az Értesítő 2 ifjúsági egyesületről számol be.

A) A *„Kőrösi Csoma Sándor-Önképzőkör“*-nek *Zajzon Ferenc* tanár felügyelete alatt volt 50 rendes (VII. és VIII. o. tanulók) és 60 rendkivüli (V. és VI. o. tanulók) tagja. Az évi munkálkodás, mely irodalmi és művészeti tárgyú dolgozatok irásából, birálatából, szabad előadásokból, költemények irásából és szavalásából állott, élénk és eredményes volt, mert — miként olvasható — a kitüzött pályakérdések 1 kivételével, melyre pályamunka nem érkezett be, jutalmazásra méltóan oldattak meg. — Az önképzőkör vagyona 651 K 32 fill. bevétel és 387 K 21 fill. kiadás mellett 264 korona 11 fill.

B) Az *Ifjúsági Gyorsírókör dr. László Ferenc* tanár felügyelete alatt 47 taggal szintén élénk tevékenységet fejtett ki. Gyüléseket rendezett, melyeken a gyorsírás történetéből vett kérdések tárgyaltattak felolvasás vagy szabadelőadás keretében; voltak versenyírási gyakorlatok s a *szegedi gyorsíró kongresszus* alkalmából rendezett kiállításon pályamunkákat adtak be a kör tagjai.

Az évi munkásság eredményének bemutatására pályázatok is tartattak mind igen szép eredménnyel.

Az isk. év folyamán tartott ünnepélyekről az Értesítő külön fejezete számol be. A *Rákóczi*-ünnepélyen *Csutak Vilmos, a reformátió* emlékünnepélyén *Molnár Lőrinc* tanár mondott emlékbeszédet. — 1907. febr. 2-án a városház nagytermében a kollegiumi ifjúság hangversennyel összekötött estélyt rendezett a kollegiumi ének-, zene- és kirándulási alap javára.

Külön fejezetben közli az Értesítő *Molnár Lőrinc* vallástanárnak az iskolai évet megnyitó és bezáró imáját. Mindkettő lendületes, lélekemelő fohászkodás az egek Urához.

Az igazgató évzáró jelentéséből örömmel olvassuk, hogy — bár ideiglenesen — az ének- zenetanári tanszékre külön szakember alkalmaztatott *Beőr Kálmán* személyében. *Bodor Domokos* 31 évi buzgó és lelkiismeretes működés után 1907. jan. 1-én nyugalomba vonult; az igazgatói évzáró meleg, sseretetteljes szavakkal emlékszik meg 31 éves, eredményekben gazdag tanári működéséről.

Kegyeletes szavakkal emlékezik meg az évi jelentés özv. *Antal Zsigmondné*, szül. *Jancsó Zsuzsánna* haláláról is, ki és néhai férje 30,000 korona értékű ingatlan vagyonukat a kollegiumi tápintézet javára ajánlották fel. Temetésén Maksán, 1907. okt. 15-én megjelent a kollegium előljárósága, tanári kara, az ifj. énekkar 50 tagjával; a halottas háznál *Molnár Lőrinc* vallástanár mondott imát, a sirnál *Péter Mózes* igazgató tanár a kollegim nevében bucsúbeszédet. A kollegium tanulói közül *Kovács Mózes* VII. o. tanulót ragadta ki a halál társai köréből. — Az intézeti tornaverseny szép eredménye mutatja, hogy a testgyakorlatra és általában a testi nevelésre nagy súlyt helyez ez intézet. Szívesen jegyezzük meg itt is, hogy a Mikó-kollegium tanári kara is előnyt nyújt helyes paedagogiai érzékből indulva ki a *könyv*-jutalmazásnak az *érem*-jutalom fölött.

A Szent Anna-tavához és *Tusnádfürdőre* tett egy napos kirándulás mellett *kirándulást* rendezett a kollegium a *temesvári* kerületi tornaversennyel kapcsolatosan az *Aldunára* május 23—31 napjain a következő útiránnyal: *Sepsiszentgyörgy, Arad, Mezőhegyes*, (a tornaversenyben résztvettek Aradról *Temesvárra* mentek) *Szeged, Temesvár, Versecz, Báziás, Orsova, Adakaleh, Herkulesfürdő, Lugos, Sepsiszentgyörgy.*

A tornaversenyben résztvett 37 tanuló mellett még 46 vévén részt a kirándulásban, az összes tanuló ifjúságnak 20%-a lett, egy szép és tanulságos kiránduláson szerzett ismeretekkel és tapasztalatokkal gazdagabb. — A *temesvári kerületi tornaverseny* eredménye (szerzett az intézet 1 nagy ezüst érmet, 1 kis ezüst érmet, 15 tornaérmet és 7 disz-oklevelet) csak az intézetnek s különösen torna tanárának dicsőségére és büszkeségére lehet. Örömmel olvassuk az igazgató évzáró jelentéséből azt is, hogy a kollegium tanárkara a közoktatásügyi miniszter intentióinak megfelelően a helyi társadalom vezetőivel karöltve szervezte a „*Szabad Lyceum*“ intézményét s az első évi ciklusban 2 tanár (*Zajzon Ferenc* és *Csutak Vilmos*) szerepelt felolvasással. — A kollegium jótevői a lefolyt iskolai évben is meghozták áldozataikat az adományok terén.

Az állami főfelügyeletet dr. *Schneller István* egyetemi tanár gyakorolta mint miniszteri megbizott. — A tanulók egészségi állapotát kielégítőnek, s az ifjúság erkölcsi magatartását megfelelőnek jelzi az igazgatói jelentés. (Egy tanulót azonban az intézetből ki kellett zárni lopás vétsége miatt.)

Az érettségi vizsgálat eredménye a következő:

A 22 (m. é. 23.) tanuló közül *jelesen* érett. 6 (m. é. 6), *jól* 6 (m. é. 5), *érett* 8 (m. é. 12); javításra utasíttatott 2 (m. é. —); s így a vizsgálat eredménye valamivel kedvezőtlenebb a mult évinél. Az érettségit tett ifjak közül legtöbben (4) *orvosi* pályára lépnek.

A kollegiumi könyvtár gyarapodása művek szerint van kimutatva; gyarapodása 306 drb; jelenlegi állománya 9030 mű 18264 kötetben; az *ifjuságí könyvtáré*, mely osztályok szerint van megosztva, 1483 mű 2824 kötetben. — *A szegény tanulók könyvtárának* gyarapodására 66 K 98 fill. fordíttatott az ajándékozások mellett. Csak helyeselni lehet a kollegium vezetőségének ezt az eljárását, mert így szegény tanulók az *újonnan* bevezetett könyvekhez is hozzájutnak a segélykönyvtárból. A *természettani* és *rajz-szertár* kivételével a szertárak megfelelő arányban gyarapodtak.

Sajnálattal nélkülözzük e különben teljes szakértelemmel és gonddal összeállított értesítőben az *internátus* és *konviktus* egy évi életéről és működéséről szóló jelentést; csak az Értesítő végén összeállított statisztikai kimutatások rendjén tünik ki, hogy úgy az *internátusnak* mint a *konviktusnak* 220 tagja volt. Ugyanott tünik ki, hogy a *konviktus* tagjai 172, 130, 88. és 4 K-át, az *internátus* tagjai 30, 28, 20, 14, 10, 6 és 4 K-át fizettek.

A díjak nagyon kedvezők, de a tanulóknak részesedési aránya nincs kitüntetve.

Statisztikai adatok.

Az értesítőnek nagy értéket kölcsönöz a különféle statisztikai adatokat feltüntető több kimutatás. A gonddal és szakértelemmel összeállított statisztikai kimutatásokból a következő adatokat jegyezzük fel:

Vizsgálatra állott 325 (m. é. 296) tanuló. (Jelentékeny emelkedés.) *Magántanuló* közülök 2. *Református* 220 (m. é. 199), *más vallásu* 105 (m. é. 97), *magyar* anyanyelvű 317, *oláh* 8; csak magyarul beszél 306. *Helybeli* és *háromszékmegyei* 289 (m. é. 257), *más illetőségű* 36 (m. é. 39). Legtöbb a kisbirtokosok és bérlők gyermekeinek száma (89), legkevesebb a kereskedelmi alkalmazottak, magántisztviselők és katonáké (2—2).

Magaviselet tekintetében *jó* 300, *szabályszerű* 23. (Fegyelmi tekintetben teljesen megnyugtató eredmény.) — Tanulás tekintetében *jeles* előmenetelű 29 = 9%, *jó* 87 = 27%, *elégséges* 132 = 41%, *elégtelen* 77 = 23% (m. é. is 20%-on felül). A tanulás eredménye tehát a mult évinek csaknem megfelelő.

A tanulóknak kiosztott ösztöndíjak, segélyek és jútalmak összege 16,327 K-ra megy.

A kollegium *összes vagyona* 1,016,664 K (sajtóhibából 116,664 K van a kimutatásban) 158741 K bevétel és 158741 K kiadás mellett. Ebből a *tápintézet* alapja 76,498 K 97 fillér.

Az intézeti *ösztöndíj alapok* összege 70835 K 20 fill.; ennek kiadható kamatja 2938 K 32 fill., *tőkésítendő* kamatja 121 K 60 fill. A *konviktus* összes bevétele 56487 K 92 fill., összes kiadása 55208 K 08 fill. s így többlet 1279 K 84 fill.; pénztárban van elhelyezve 3086 K 55 fillér, mint régi vagyon.

Hasonló, az egész intézet összes vagyonáról, jövedelmeiről és kiadásairól összeállított statisztikai kimutatást mindenik kollegium közölhetne s így minden év végén világos képet nyerne az olvasó és érdeklődő az intézetnek nemcsak szellemi, hanem anyagi ügyeiről is.

A 1907—8-ik évre szóló tudnivalók részletesen és gondosan vannak összeállítva. A díjak összegében a mult évihez viszonyítva változás nincs. — Az iskolai év ünnepélyes megnyítása szept. 6-án lesz.

Az Értesítő függelékéül dr. *László Ferenc* tanár folytatólagosan közli a sepsiszentgyörgyi *meteorologiai* megfigyelő állomás 1906. évi feljegyzéseit.

Obiectivus.

IRODALOM.

E rovatban minden munkát megemlitünk, ami szerkesztőségünkbe elküldetik, de hosszabb, birálatos ismertetésre nézve a szerkesztőség fentartja saját elhatározását.

Böhm Károly axiologiája.

(Az ember és világa. Philosophiai kútatások. III. rész: Axiologia vagy értéktan. Kolozsvár, 1906. Stein J. bizománya. Ára 6 K.)

(Folytatás.)

S most egy rendkivül fontos összefüggés világosodik meg. Emlékeznünk kell arra, hogy az ontol. világképbe az oki összefüggés szálai viszik

azt a gyémánthálózatot, mely odafűzi a valóságokat egymáshoz és az Énhez. Az érték felismerésének sincs más módja, mint az ismerés egyetemes sémája: az oki viszonyba állitás. S emlékezzünk arra is, hogy a hasznossági értékelés teljesen az oki összefüggés láncolatában halad s nem is tud felelni arra, hogy miért értékes ez az oki láncolat ? Erről a magaslatról az utilizmus betetőzést nyer az által, hogy megértjük összefüggését az idealisztikus értékeléssel, amely öntudatosan emeli ki s tartalommal tölti meg az önérték fogalmát.

Ha ugyanis a megvalósult, azaz, öntudatosan utánképzett = felismert érték kénytelen az oki összefüggés sémájába illeszkedni, hogy egyáltalában felismerhessük, akkor az idealisztikus értékelés is, mely a legmagasabb érték megnyilatkozását követeli, az öntudatos szellemét, abból fogja megismerni, amit, mint okozatot, létesített az önérték, mint szülő ok. Akkor a haszon és nemesség közt nincs ellenmondás, se ellentét, mert a kétféle érték ugyanazon egy önértéknek két szempontból való megragadása. Az idealisztikus értékelés nem szünteti meg az utilizmust, de magasabb álláspontjáról kimutatja annak relativ jogosultságát s illetékessége határait.

A nemesség is csupán a hasznosság (és élvezetesség) formájában nyilatkozhatik meg, s *annyiban* jogos az utilizmus mértéke: a legtöbb ember legnagyobb boldogsága. De az értéket a hasznossági nexus csak a nemességet magában biró tartalomtól nyeri, mely benne megnyilatkozik; becse csak akkor és annyiban van a haszonnak, ha és amennyiben ez az önértékes valósul meg benne. Akármilyen bajos is a gyakorlati élet egyes eseteiben az elvet keresztűlvinni, a hasznos eredményt az abszolut értékkel mérni (amit az okozatról okra való visszakövetkeztetés nehézkessége okoz): szigorúan fenn kell tartanunk a dogmatikus utilizmus laposságával szemben a követelményt, hogy úgy is, mint theoremának, úgy is, mint életelvnek értelmét és igazolását egy magasabb forumtól kell nyernie. Az utilizmus a forma, melyben a nemes tartalom megnyilatkozik, de a tartalom dönt az érték fölött.

Még csak pár vonás van hátra, hogy e (különben hézagos) vázlatból legalább körvonalai kidomborodjanak a nagyszabásu műnek. Az érték természetét megismerve, kérdhetjük végre: hány faja lehet az értéknek s annálfogva hányféle értékelési álláspont? Mivel az élvezetesség nem tárgyi vonás, csak az alanyi reflex a tárgyon, azért nem is lehet külön értékfaj s a hedonizmus sem önálló értékelési mód. Marad annálfogva két értékfaj s épül reájuk két becslési mód: a nemességi és a hasznosság szerinti. Amaz — ha nem okoz zavart a Kanti terminus, — *noumenon*, mely, amint nyilvánul, a szellem belső tűzhelyétől kilépve, mással viszonyba lép, megvalósul: az élvezetesség és hasznosság alakjában lép előnkbe. Csak ebből a magas szempontból nyer végre igazolást az utilizmus, s csak e megtoldás után elégszik ki az értékelő tudat, melyet a hasznosság sürgetése, különösen a mostani időben, már-már kételkedővé tesz azon magasabb értékelés jogával szemben, melyet pedig elutasithatatlan sejtelemmel legalább derengeni vél az élet gőzköre fölött. A socializmus látószöge, melyből nézi az életet, akkora erővel lett divattá, hogy csaknem háttérbe szorit minden más állásfoglalást s diktál új erkölcstant és esztétikát, új történelmi értékelést és természettudományos világnézetet — ez a szempont, magabiztában, elfelejti „az egy szükséget“, hogy a hasznosság még egyáltalában nem dönt az érték fölött.

Tankó Béla.

(Folyt. köv.)

KÜLÖNFÉLÉK.

Lapunk jelen száma a közbeeső munkaszünet miatt egy napot késett.

Prot. püspökök királyi kitüntetése. A király *Kiss* Áron tiszántuli ref. püspöknek és *Zelenka* Pál tiszai evang. püspöknek a magyar országgyülés főrendiházi tagjainak egyházaik érdekében s általában a közpályán kifejtett sok évi buzgó és érdemdús működésük elismeréseül a *Lipót-rend középkeresztjét* díjmentesen adnmányozta. A kitüntetések ha valóban a polgári és hivatali közhasznu tevékenység elismerésére szolgálnak s az érdemeknek megfelelő viszonyban vannak a közéleti munkásság legszebb elismerése. Ez alkalommal igazán méltó munkásoknak jutott az érdem elismerése.

Egyházkerületünk Igazgatótanácsa aug. hó 22-én br. Bánffy Dezső főgondnok elnöklete alatt ülést tart. A rendes szokástól eltérő e nyári ülést az a sok ügy teszi szükségessé, amely az E. T. és kerületi szervezetváltozás végrehajtásával van kapcsolatban. Ekkor fogják letenni hivatali esküjöket az újonnan választott tisztviselők is.

Értesítés a losonci iparos-tanonc otthonról. A losonci ref. egyház az iparostanoncok gondozását felkarolván, Rahottyay György zománcozó gyárával kapcsolatban egy tanoncz otthont állított fel. Felvétetnek ebbe református vallású 12 évet betöltött, egészségesen fejlődött fiúgyermekek 16 éves korig, akik hajlamaik szerint lakatos, bádogos, vasesztergályos, asztalos, zománcozó és zománcfestő iparban nyernek kiképeztetést, a gyárban alkalmazott mesterek oldala mellett. A növendékek teljes ellátásáról a losonci ref. egyház gondoskodik. A felvételhez szükséges ruházat: 1 rendes és 1 munkás felső ruha, 4 darab színes alsó ruha mindenből, 1 cipő vagy csizma. Az otthon lelkész felügyelete alatt áll. A felvételre akár személyesen, akár irásban Sörös Béla losonci lelkésznél kell jelentkezni. A jelentkezéshez születési bizonyítvány és lelkészi ajánló levél szükséges.

A mojosi ügyben lapunk egyik előző számában tett észrevételünkre hosszabb nyilatkozatot vettünk *Csekme* Ferenc Görgényi esperes úrtól és egy privát levelet *Farkas* Jenő lelkésztársunktól. Az elsőnek éles hangja nem akadályozott volna meg abban, hogy — amint igértem is volt — közreadjam, bár megjegyzésekkel. Azonban, részint mert legfontosabb, bizonyitó részének közreadását, egy közvetlenül érdekelt fél, közben letiltotta, részint mert az egész ügy hivatalos vizsgálat tárgyává tétetett: ennek eredményéig ez ügy tárgyalását felfüggesztjük. Tartozunk azonban már most megemlékezni Farkas kollegánk azon nyilatkozatáról, hogy a dologból nem ő csinált reklámot, hanem az ő tudta nélkül valami fiatal újságírók s neki csak annyi része van benne, hogy hallgatólagosan türte. Ezzel kapcsolatosan magunk is kijelentjük az esperes úr azon vádjával szemben, hogy mi „leintettük egy lelkes fiatal pap önzetlen buzgólkodását a szórványok gondozására nézve“, hogy ez távol állt tőlünk, akik szóval és irással sőt ahol tehetjük cselekedettel és munkával is buzdítunk erre. Hanem a buzgólkodás *miként je* ellen volt eddigi információnk alapján kifogásunk, amelyet ha a vizsgálat alaptalannak fog igazolni: mi leszünk az elsők, akik — ha kell, bocsánatkéréssel is — helyreigazitani fogunk.

Népiskolai nyomtatványok. A nem állami tanítók fizetésének rendezéséről szóló 1907. évi XXVII. t.-c. végrehajtása tárgyában 76.000. miniszteri szám alatt a közeli napokban kiadott *Utasitás* alapján a nem állami tanítók fizetését kiegészitö államsegély már kérelmezhető. Ezen államsegély elnyerése azonban a többek között azon feltételhez is van kötve, hogy a kérvényező iskolaszék igazolja, miszerint a tanító a miniszteri, vagy miniszterileg jóváhagyott tanterv alapján készült és a kir. tanfelügyelőség által láttamozott *tananyagbeosztás és órarend* szerint végzi az iskolai munkálkodását. Az így általánosan kötelezővé váló tananyagbeosztásoknak és órarendeknek könnyebb és egyöntetű minta szerint való kiállítása céljából *Gyerkes Mihály* székelyudvarhelyi igazgató-tanító a *miniszteri* és külön a *róm. kath.* népiskolai *Tantervnek* megfelelő szerkezetü bármilyen osztálybeosztás érdekeit kielégítő és az együtt tanítandó osztályok anyagának egy tantárgyból ugyanazon lapon való elrendezésére szolgáló *Részletes Tantervnyomtatvány* (sajtó alatt); az osztályonként csoportosított bevsztás számára pedig már *miniszterileg engedelyezett Tananyagbeosztási nyomtat-*

*ván*y füzeteket kiszített és ad ki. Minthogy ezen órarend ürlappal is ellátott füzetek a tantervben felvett anyagberendezésnek igen jó segédeszközei és útmutatói, melegen ajánljuk azokat úgy az állami, mint a közs. felekezeti és más jellegü iskoláknál működő tanítók figyelmébe. Megrendelhető bármelyik füzet az egy tanító vezetése alatt álló hat, vagy öt együttes osztály számára postai díjjal 2 K, négy oszt. számára 1·80 K, három oszt. számára 1·60 K, két oszt. számára 1·40 K, egy osztály számára 1 K előleges beküldése mellett Gyerkes Mihály igazgató-tanítónál *Székelyudvarhely*.

Értesítés, kérelem és figyelmeztetés az Orsz. Ref. Lelkészegyesület kongresszusára jelentkezett s jelentkező tagokhoz. Azokat a lelkésztársakat, akik az Orsz. Ref. L. E. alakuló gyűlésére már jelentkeztek (jul. 30-ig 238 lelkész az ország minden részéből s naponta ma is 30—40 levélben), vagy ezután még az augusztus 20-ig ezennel meghosszabbitott jelentkezési határidőig jelentkezni fognak, tisztelettel és szeretettel értesíteni kivánom, hogy a nm. kereskedelmi Miniszter Úr f. hó 8-án hozzá közvetlenül beküldött kérvényemet azonnal és pedig kedvezően elintézni méltóztatott s a hozzám jul. 28-án érkezett, jul. hó 21-én kelt 59486. sz. rendeletével a vasúti kedvezményt, de csak kizárólag a résztvevő lelkészekre személyenként engedélyezvén, e végett a MÁV. igazgatóságát megfelelő intézkedésre útasította. A kedvezményes jegy a MÁV. és a kezelése alatt álló összes helyi érdekü vasútakra fog szólni. A családtagok vagy kisérők részére ellenben engedélyezhetőnek nem találta. Az igazolványokat én fogom minden jélentkezőnek a kellő időben megküldeni. Tekintettel azonban arra, hogy az igazolványok a MÁV. igazgatósága által névre szólólag és a fel-, illetve leszáló vasúti állomás megnevezése mellett állíttatnak ki, a pontos és olvasható név, lakóhely, utolsó posta, valamint a fel-, illetve leszálló vasúti állomás megírását kérem, kitévén a vármegye nevét is. Útirány megjelölése nem kell, mert az igazolvánnyal az engedélyezett vonal megjelölt állomásán fel lehet szállni, a később megjelölendő naptól kezdve. Kérelmem oda terjed, hogy az „Alapszabály"-tervezetben benne maradt sajnálatos sajtóhibát, ahol magam ki nem javítottam, kijavítani kegyeskedjenek, nevezetesen az 5. §-kan: „jellegű" elől kimaradt: „lelkész". Ez pedig ugyancsak kardinális sajtóhiba s már nem egy helyreigazító — de így szükségtelen — felszólalásra adott okot. Azt is kérem, hogy méltóztassanak figyelemmel kisérni a „Protestáns Egyházi és Iskolai Lap", valamint a többi prot. lapok, a M. Szó s nagyobb lapok számait, amelyekben a lehetőség szerint ezután figyelemre érdemesebb közlendőimet elhelyezni igyekezem. Figyelmükbe azt vagyok bátor ajánlani, hogy közvetlen kérdésekre, rendkivül túlhalmozott teendőim miatt, csak a legkivételesebb esetekben vállalkozhatom, holott lelkemből óhajtanék a számtalan lelkes és szíves, engem lekötelező s köszönettel vett sorokra válaszolni. Azonban ez fizikailag lehetetlen. Akik jelentkeztek vagy jelentkeznek, kérem, várjanak nyugodtan. Az igazolványt kellő időben, újabb sürgetés nélkül megküldöm, miután minden egyes jelentkezés kimerítő igtatásban részesült. A gyűlést megelőző napon bizottsági ülés lesz d. e. 9. órakor s délután is, melyen célszerü lesz azoknak is megjelenni, kik indítványt terjesztenek elő. Intézkedtem, hogy olcsó szállást és megfelelő étkezést nyerjenek a tagok. Az eredményt újabb értesítésben közlendem. — Nagyváty, 1907 julius 31. *Morvay Ferenc*, az elők. bir. elnöke.

***A ntü esperes urakat** szivesen kérjük, hogy az egyh.-megyei gyülésekről, választásokról s általában a megyéjük területén előforduló közérdekü eseményekről lapunkat értesíttetni sziveskedjenek. Hasonló kérésünk van **kollegiumaink Tek. Igazgatóihoz** is a kollegiumokra vonatkozólag.*

HIVATALOS RÉSZ.

3343—1907. szám.

KÖRLEVÉL

valamennyi egyházmegye nagytiszteletü Esperesének, a ref. kollégiumok és a kolozsvári ref. theol. fakultás méltóságos t. Előljáróságának.

A magyarországi ref. egyház *egyetemes konventjének* 1907. évi április hó 9—13. napjain tartott üléseiről szóló *jegyzőkönyvek* szétküldetvén, felkérjük az érdekelteket, hogy az alábbi kimutatásban feltüntetett példányok után darabonként 1 koronát számitva, az ott kitüntetett összegeket legkésőbb folyó évi december hó 15-íg közpénztárunkba mulhatatlanul befizetni sziveskedjenek.

Megjegyezzük, hogy az egyházmegyék levéltárai részére is küldetett egy-egy ingyenes példány.

A szétosztás a következőképen történt:

1. Hunyadi egyházmegyének 26 példány 26 korona. 2. Gyulafehérvári ehm. 17 p. 17 kor. 3. Nagyenyedi ehm. 44 p. 44 kor. 4. Kalotaszegi ehm. 34 p. 34 kor. 5. Kolozsvári ehm. 23 p. 23 kor. 6. Szilágyszolnoki ehm. 64 p. 64 kor. 7. Dési ehm. 18 p. 18 kor. 8. Széki ehm. 30 p. 30 kor. 9. Nagysajói ehm. 17 p. 17 kor. 10. Görgényi ehm. 29 p. 29 kor. 11. Marosi ehm. 64 p. 64 kor. 12. Küküllői ehm. 31 p. 31 kor. 13. Nagyszebeni ehm. 16 p. 16 kor. 14. Udvarhelyi ehm. 43 p. 43 kor. 15. Erdővidéki ehm. 15 p. 15 kor. 16. Sepsi ehm. 38 p. 38 kor. 17. Orbai ehm. 11 p. 11 kor. 18. Kézdi ehm. 14 p. 14 kor. 19. Romániai ehm. 1 p. 1 kor. 20. Kolozsvári theol. fakultásnak 1 p. 1 kor. 21. Kolozsvári kollégiumnak 1 p. 1 kor. 22. Nagyenyedi koll. 1 p. 1 kor. 23. Marosvásárhelyi koll. 1 p. 1 kor. 24. Székelyudvarhelyi koll. 1 p. 1 kor. 25. Szászvárosi koll. 1 p. 1 kor. 26. Sepsiszentgyörgyi koll. 1 p. 1 kor. 27. Zilahi koll. 1 p. 1 kor.

Kolozsvárt. 1907 augusztus hó 10.

Dr. Bartók György, elnök. — *Ifj. Péter Károly*, titkár.

Sz. 766—1907. püsp. hiv.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi reform. egyházkerületben a sepsi egyházmegyébe kebelezett *bodolai* egyházközség énekvezéri állására pályázat hírdettetik.

Javadalom jegyzőkönyvi megbizás szerint: Lakás gazdasági épületekkel, 800 □-öl kerttel. 2 h. 400 □-öl szántó, 2 h. 1490 □-öl kaszáló, 12 h. legelő és erdő haszonélvezete, melyeknek jövedelme 104 kor. Terményjövedelem 457 kor. 75 fill. Fakepe címen a hivektől 72 kor. Stóla átlagos pénzértéke 20 kor. Összes jövedelem 549 kor. 75 fillér.

Kötelességek: Az állami iskolában a ref. növendékeknek egyh. ének tanítása, az egyházi jegyzőkönyvek díjtalan vezetése, lelkész akadályoztatásá esetén lelkész helyettesítése.

Pályázati határnap 1907 szeptember 5.

Kellően felszerelt folyamodványok Józsa Sándor esperes aához küldendők Ilyefalvára.

Kolozsvár, 1907 aug. 10-én.

Bartók, püspök.

Sz. 778—1907. püsp. hiv.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ref. egyházkerkerületben a marosi egyházmegyébe kebelezett *székesi* egyházközség kántor-tanítói állására pályázat hírdettetik.

Javadalom díjlevél szerint: Tisztességes lakáson, kerten és melléképületeken kivül 7 hold 920 □-öl szántó és kaszáló haszonélvezetének értéke 33 kor. kor. 92 fill. Készpénz a Zsombori Amália-alapból 14 kor. Terményjövedelem (kepe) értéke 134 kor. 90 fill. Munkabeli szolgáltatás értéke 22 kor. 40 fill. Tűzifa értéke 30 kor. Tandíj értéke a szülőktől 51 kor. 60 fill. Azonfelül a cinterem 1/2 részének használata. Állami kiegészítés 514 kor. Összesen 800 kor. 82 fillér.

Kötelességek: a kántor-tanítói teendők ellátása.

Folyamodványok oklevéllel és a pályázati idő tartama alatt kelt szolgálati bizonyitványnyal felszerelten Ravasz János esperes aához küldendők Nyárádszeredába.

Kolozsvár, 1907 aug. 14.

Bartók, püspök.

Nyom. az „Ellenzék" könyvnyomdájában Kolozsvárt, Szentegyház-utcza 22. szám.

X. Évfolyam. *34-ik szám.* *Kolozsvárt, 1907. augusztus 22.*

Erdélyi Protestáns Lap

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, th. tanár.**

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre **12 kor.**
félévre **6 kor.**

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Az orsz. ref. lelkészi nyugdíjintézeti törvény végrehajtásához.

Azt hiszem, e lap 30. számában a szerkesztő vezércikkében foglalt felvilágosítások után felesleges foglalkozni azokkal az abszurd aggodalmaskodásokkal, melyek az orsz. ref. lelkészi nyugdíjintézettel szemben itt-ott felmerültek. Különösen, hogy a „Magyar Szó“ „szörnyűségei“ mennyire önkényesek, azonnal megitélheti, aki átolvassa (lelkésztársaink pedig bizonyára figyelmesen megtették azt) a vonatkozó törvényt és ügyrendet. Nem a ref. papság égető sebére végre-valahára jelentkező orvosszer eldobásán kell most járatnunk eszünket — ami képtelenség is volna, hisz' királyilag szentesített önalkotta törvényünkről van szó — hanem azt kell kutatnunk: mikép tehetjük könnyebbé ennek az orvosságnak, melynek mint minden másnak, kissé keserű íze van, bevételét.

Már maguknak a felvételekben előkészítőleg eljáró egyházmegyei bizottságoknak feltétlenül szükségük van határozottabb direktivákra, különben — megjósoljuk — a hány egyházmegye annyi normát állit fel a tagok felvételénél, illetőleg kötelezettségeik megállapitásánál. Hisz igaz, ott a „Törvény“, „Ügyrend“, „Végrehajtási utasítás“ mindenik számára. De épen ezeknek némely kérdésben zavaros volta ad alkalmat az eltérő eljárásra.

Nehéz lesz kiokoskodni az utánpótlások megállapitásánál, ha ahol egyenes rendelkezés nincs: ott az analógiát vesszük figyelembe. Ime: a törv. 26. §. 1. pontja második bekezdés szerint az eddigi *gyám*intézeti tagok, amennyiben a 10%-ot már befizették, *csak* a 23%-ot a 4%-cs kamattal fizetik. Épen nem kifogásolni akarjuk, de a zavarok kimutatásáért meg kell jegyeznünk, hogy a $3^1/_2$%-os évi díj, valamint a *gyám*intézeti tagságot megelőző szolgálati évekre a 10%-nak sem utánpótlásáról, sem feltétlenül figyelmen kivül hagyásáról nincs szó. Igaz, hogy erre nézve a kérdés konventi tárgyalása (l. 33. jkv. sz.) és gróf Tisza Istvánnak lapunk szerkesztője által emlitett megnyugtató nyilatkozata oly értelmezést ád, hogy visszamenőleg a pótló 23% és ennek 4% kamatán tul egyéb díjat senki sem fizet.

Ám ha az alkalmazás így történik — ami mindenesetre méltányos és kivánatos — okvetlenül szükséges volna legilletékesebben a központi végrehajtó bizottság részéről határozott utasítást adni ez irányban az egyházmegyei nyugdíjügyi bizottságoknak. Bármily nagy tekintélyű egyesek értelmezése magában nem elég, mert bizonyos analógiák, vagy e méltányos eljárástól eltérést kivánnak, vagy igazságtalan megkülönböztetést eredményeznek. A 65 éven tul levő belépni kivánók ugyanis a 7. §. szerint a *belépési díj* 23%-os kiegészítésén tul, szolgálati éveik után esedékes *évjárulékokat* is (ez tulajdonkép *gyám*intézeti tagság előtt $3^1/_2$%) „visszamenőleg befizetik“. Az „ügyrend“ 11. §-a igaz, hogy itt is csak kiegészítő 1%-ot vesz fel és ez ismét méltányos értelmezése a törvénynek, általán véve azonban így is méltatlan, mert az ily öreg lelkészeknek az 1% kiegészitést fizetni kell azon időre is amikor gyámintézet nem létezett, amikor tehát egyáltalán senki sem fizette a $2^1/_2$%-ot, amit ezeknek most kiegészítni kell.

A segédlelkészi szolgálati évek beszámitásának feltétele még nyomasztóbb, vagy legalább is zavarosabb, mert itt már az „Ügyrend“ sem emliti számszerüleg, hogy ezeknek is csak kiegészítő 1%-ot kell az évi díjakból fizetni, holott a Törvény (8. §.) a „*szolgálat idejétől* az *összes* nyugdíjintézeti járulékokat“ kivánja 4%-os kamattal a jelenlegi javadalmazás után. Itt ismét bekövetkezhetik tehát az az anomália, hogy 15—20 év előtti segédlelkészi szolgálat beszámitása miatt olyan időre is kell megfizetni a $3^1/_2$%-ot, *esetleg* a kiegészítő 1%-ot, amikor senki sem fizetett gyámintézeti $2^1/_2$%-ot, mert még nem létezett a gyámintézet sem. És különösen abban jelentkezik a visszásság, hogy 1—2 évi segédlelkészi szolgálat beszámitásáért az illetőnek összes, tehát rendes szolgálati éveire is kell fizetni a kiegészítéseket, ami alól a fenti értelmezések szerint azok akik csak rendes lelkészi szolgálatot számittatnak be, felmentetnek.

Vajjon nem méltatlan megkülönböztetések-e ezek, melyek az igazsággal is ellenkeznek, ha csak az analógia alkalmazásával a 23%-on felül az évi díjak utánpótlását is egyaránt kötelezővé nem teszik?

A helyzet annál nehezebb, mert itt egyenesen a törvény rendelkezése áll előttünk, amelylyel szemben az „Ügyrend“ alkotásakor a konvent sem tehetett többet, minthogy vonakodott általánosítni az utánfizetésnél a 65 évesek és a segédlelkészi szolgálatok beszámitásának analógiáját. És ha ez a törvényben gyökeredző kisebb visszásság el nem is enyésztethető: az egyöntetű eljárás biztosítására minden esetre szükséges, hogy a központi végrehajtó bizottság számszerű utasításokban jelölné meg közelebbről a 65 éves lelkészek felvételének, a segédlelkészi szolgálatok beszámitásának módját.

Lehetetlen figyelmen kivül hagyni az intézmény minden üdvös és szükséges volta mellett is ama panaszt, hogy a megkivánt áldozat sokakra elviselhetetlennek látszó terhet rak. Hogy ez áldozat elől kitérjünk: arról szó sem lehet. Légből kapott számitások alapján a járulékok leszállitását követelni — ha a törvény ereje engedné is — kockáztatná az intézmény szilárdságát. Bizonyos könnyitést azonban a törvény is engedne az alkalmazásban. A nyugdíj jogosultság ugyanis a törvény 7. §., mint az Ügyrend 8. §. szerint, 24 éves koron tuli szolgálattól *szerez-*

hető meg. De ezentul, bármennyire ez intenció látszik is az egész szervezeten, imperative kimondva sehol sincs, hogy *kötelesek is* a tagok beszámittatni összes szolgálati éveiket. Lehetséges volna tehát könnyebbitésül azt mondani ki, hogy mindenkinek jogában áll eddigi szolgálataiból tetszés szerint számittatni be éveket, legfennebb annyira köteleztetvén, hogy 1914-ben, ha szolgálati idejéből kitelik, 10 évi nyugdíjigénye legyen. Fennhagyatnék azonban a jog, hogy az 5-ik év végén, mikor a belépési díjak fizetésének terhe megszünik, véglegesen nyilatkozzék előbb be nem számitott szolgálati éveinek is beszámitása iránt a megfelelő további utánfizetéssel. Ez egyfelől alkalmat nyujtana némi könnyebbség keresésére, de másfelől kizárná a panaszt, hogy a boldogitás egész erőszakkal történik. Nagyon valószinű, hogy a nagy többség szabad elhatározásból is a lehető legtöbb beszámittatást venné igénybe és így már panasz nélkül, de a kevés elmaradóra is alkalmat nyujtana az öt év annak megfontolására, hogy itt annyira saját érdekéről van szó, amiért a további áldozatokat is érdemes meghozni. Az ebből származható anyagi differenciák sokkal csekélyebbek, minthogy érinthetnék az elég szilárd alapon nyugvó számitásokat.

Nem hagyhatjuk észrevétel nélkül a nyugdíjtörvénynek még egy olyan hiányát, melynek pótlásáról, ismét a törvény keretében, lehetséges is, szükséges is gondoskodni. Az intézet ugyanis tulajdonképeni működését 1914-ben kezdi meg. Illetőleg a kötelezettség szempontjából 1908-ban, de a jogosultság tekintetében csak akkor. Semmi intézkedés sincs azokra nézve, kik az erőgyűjtés jog nélküli átmeneti időszakában jutnak oly helyzetbe, hogy nyugalomba vonulások szükséges volna. Ha az a feltevés, hogy ez idő alatt az eddig szokásos félfizetéses nyugdíjazás marad érvényben: ezt sem volna felesleges tételesen megállapítni. Azonban e megoldásnak komoly és méltánytalan mellékkörülményei vannak. Visszatérítésnek helye az ilyenek befizetésével szemben sincs, mert az ezt kizáró 16. §. kivételt nem ismer. Igy pedig egyfelől az illető volt méltatlanul terhelve, másfelől maga az egyház — dacára, hogy szintén befizetéseket teljesített — terhelve marad a félfizetés nyugdíjjal. És pedig ez a megnyomorítás lehet az egyházra nézve nagyon hosszas is, hisz több példát ismerünk, hogy a szolgálatképtelen nyugdíjas tulélte a félfizetés mellett szolgáló utódot.

Ezzel szemben az egyházak kétségtelenül az esetleges hosszas megbénitás előli menekvésnek azt a módját választják, hogy 1914-ig, a vallásos élet bármily nagy kárával is, nem bocsátják nyugalomba szolgálatképtelen lelkészüket. Hogy ez a 6 évig egész bizonyosra kilátásban levő stagnálás mily erkölcsi s tán olykor anyagi károkkal járhat itt-ott az egyház életében: azt felesleges bizonyítgatni.

Méltányosnak vélnők tehát a törvény kiegészítését azon átmeneti intézkedéssel, hogy az időközben félfizetéssel nyugalomba vonulni kényszerült tagokat is, a megfelelő kötelezettségek teljesítése alapján és a szerzett jogok mértéke szerint a nyugdíjintézet 1814-ben gondjaiba venni. Ezt ki nem zárja, de az ily átmeneti intézkedést épen igényli a törvény, de megköveteli a méltányosság, mert a *feltétlen* kötelezettségekkel szemben valami jogot biztosítni minden eshetőségben kell. Már pedig a visszatérítési igény teljes kizárása lehetetlenné teszi ezt. De másfelől az egyházak is csak így jőnének azon helyzetbe, hogy a fizetésnek nyugalmazott és szolgáló lelkészek közt megosztása, ne zárja el hat évre minden személyi megújhodás útját.

Talán nem végeztünk felesleges munkát, mikor ezeket elmondtuk és ezekre nézve az egyházi főhatóságok, első helyen az orsz. nyugdíjintézeti végrehajtó bizottság sürgős útmutatásait kérjük. A kérdések tisztázásának elvi érdekén felül úgy az egyházmegyei, mint magának a központi végrehajtó bizottságok eljárásának megkönnyitése megkivánja ezt.

Pásztor.

Kérdések a nyugdíjintézet ügyében.

Nagytiszteletű úr!

A nyugdíj törvényünkre nézve minden aggodalmomat szives volt lapjában közzétett magyarázataival eloszlatni, s így véghetetlen nagy ellenszenvemet is némileg legyőzni, s engem valamennyire azzal is kibékíteni, csak még egy dolog van ami előttem nincs tisztázva és most bátor vagyok arra is felvilágositást kérni.

Legyen szives Nagytiszteleted velem tudatni, hogy mit ért a törvény a beszámítható „törzs"-fizetés alatt? — vagy azon kifejezés alatt „melyre rendes lelkésznek megválasztva lett?" Mert még az eddigi számításokat mind a 2000 koronás javadalomra tette mindenik, de velünk a volt urbéresekkel — akarom mondani kongruásokkal — feleslegesnek tartották számítást tenni.

Engem például — s velem együtt a legtöbbet 600 korona javadalomra választottak meg — és most már azt a 600 koronát tekintsem-é törzsfizetésnek, amelyre engem megválasztottak, s melyet nekem megadni kötelezte magát az én egyházam? vagy pedig törzsfizetésnek tekintsem azt az állami fizetéskiegészítési összeget is, amelyet az állam nekem az én személyi létminimumom cimén koldustarisznyámba dob, éppen mint én a csonka vitéznek a marék lisztet?

És kötelezve van-é az én egyházam azon javadalmom után is fizetni a 2%-ot, melyet az nekem nem igért, nem ad és megadására magát nem kötelezte az állami fizetéskiegészítés után? Kötelezve vagyok-e én azon javadalmam után is fizetni belépési és tagdíjat, mely javadalmam egy devalvatio esetén — ami pedig államháztartásunk kiadásainak naponkénti emelkedése folytán kizártnak nem tekinthető — nagyon valószinüleg elfog esni?

Továbbá: ha én az általam törzsfizetésnek tekintett kongrua nélküli javadalman után vagyok csak kötelezve fizetni belépési és tagdíjat, akkor 40 évi szolgálat után csakis azt az összeget fogom kapni nyugdíj gyanánt amit én törzsfizetésnek tekintek, vagyis amire engem a m. kályáni anya-egyház megválasztott? És rá lehet-é erőszakolni a kályáni egyházra, hogy azon javadalmom után is fizessen éretteem, amit az nekem szegénysége folytán megadni nem képes, s így az állam jön segítségére, hogy nekem az egyház necsak kabátomról, hanem csizmámról is tudjan gondoskodni?

Mert feltehetem azt is, hogy a gavallér magyar állam nekem adni fog idővel évi hatvanezer korona fizetéskiegészítést és akkor az én egyházam hatvanezerhatszáz, vagy pedig hatszáz kor. javadalom után fizessen 2 percentet?

A hatszáz koronás javadalomra a papi állás szervezésekor berendezkedett a hatvanezerhatszáz koronásra nem számított s így a közteher alatt össze roppan.

Legyen szíves fenti kérdéseimre — mint aki a nyugdíj törvények megalkotásában részt vett, s így azok magyarázására illetékes — felvilágosítást is adni.

M.-Kályán, 1907. aug. 11-én.

Tisztelettel:
Lőrinczy Gábor,
ref. pap.

Az országos református lelkészegyesület.

Nincsen az a tudós, ki megtudná mondani, hogy hány század merült belé a végtelen idő tengerébe addig míg a fiuság tudata, Jézusban, Isten igaz megismerésének magaslatára emelte fel az emberiséget, — míg az ige testté lett. (Ján. 1:14.)

Ez a közös sorsa minden eszmének. Idő kell megérésére. Idő kell megtestesülésére. És eszközök kellenek arra, hogy a megtestesülő eszmék rendeltetésök céljainak megfeleljenek.

Nagynehezen, a közérzet, a köztudat s a ref. lelkészek mindenfelülről nyomorgatott állapotának együttes hatása szülte meg a kongresszus eszméjét. A lelkészek állandó együttléte (kongresszus) szükségességének érzete pedig megszülte a lelkészegyesület eszméjét.

Van-e hát szükség lelkészegyesületre? Csak annyi, amennyi szükség van kongresszusra. S van-e szükség kongresszusra? Csak annyi, amennyi szükség van az *„együttlétre“*, az *„egyakaratra“*, az egységes ténykedésre.

Erre pedig ugyanannyi szükségünk van — vagy még több —, mint az apostoloknak, kik épen annak köszönhették világtörténelmi jelentőségre emelkedett ténykedésöket, hogy *„együtt“* valának *„egy akarattal“*. (Csel. 2:1.)

Vagyis: avégre, hogy az idők mai jelei es korviszonyai közepette megálljuk helyünket s kötelességeinket hivatásunk és magasztos rendeltetésünknek megfelelőleg teljesíthessük: *feltétlen szükségünk van a lelkészegyesületre.* Most ez lesz az az eszköz, mely az állandó „együttlét“ és „egyakarat“ eszméjét megtestesíti és közvetíti.

Ne kicsinyelje hát a kongresszus és a lelkészegyesület eszméjét senki, mert ennek terrénuma lesz az a forum, melyen lelkünk legbensőbb életével összeforrott eszméinket és meggyőződéseinket kinyilatkoztathatjuk azzal a reménységgel, hogy az azokban rejlő ige: testté lesz. Hol nem hiába szabdaljuk a levegőeget. Hol a testvérlelkek megértenek. Honnan elhangzik „kiáltó szavunk“ a mai Jéruzsálemekbe, Sodomákba és Babylonokba meg Rómákba.

Kicsiny falvakban lakó, rozoga templomokban igehírdető, de egész lélekkel, egész emberséggel, egész becsületességgel, egész szeretettel megáldott ép gondolkozásu emberek — mit csak álmodtak eddig — az egész „sokaság“-nak, az „egész“ Izraelnek, sőt „minden népek“-nek prédikálhatnak a kongresszusi forumon. A mai szócsövek folytán meghallhatják hangjukat, megérthetik beszédöket mindenek, kikben lélek van és Isten lakozik. S mindazok, akik látván: látnak és hallván: hallanak, tettekre buzdulhatnak maguk is.

Csak ha majd látja a „világ“, a „pénzt“ s az élvezetet („egyél, igyál én lelkem“) hajszoló „sokaság“, hogy most is vannak, a mai kor szerint „sáskával“ és „erdei mézzel“ táplálkozó bátor és elszánt férfiak, kik önmaguk s családjok még nagyobb megsanyargatásával is készek az „együttlétért“, az „egyakaratért“, a közös megnyilatkozásért erejöket meghaladó áldozatokat hozni —: csak akkor buzdul maga is tettre. Csak akkor foglalja el a család, az iskola és a társadalom lelki életét: a hit. Csak akkor nem lesz hiábavaló a mi prédikálásunk. Csak akkor elevenül meg és válik életté a mai, szük dogmai keretek közé szorított holt vallás. Csak úgy válik a hittétel: hitelvvé; a hitelv: életelvvé: az élet istentisztelleté, imádsággá. Csak úgy lesz a reformáció: reformáció Új élet.

Tehát a *lelkészegyesület* lényegében nem egyéb, mint *az egy akol és egy pásztor prófétai nők istenfiui eszméje hűséges szolgálatának eszköze* a mai kor szerint. Legalább én előttem az. Ezért vagyok hive: testestül-lelkestül. Ezért fogja el egész valómat. Ezért nem tántorít el engem tőle semmí szemforgatás, semmi farizeuskodás, semmi gamalielkedés és semmi agyarkodás. Ezért kérem — jó lélekkel — minden kartársamat az eszme szolgálatába.

Hogy most előtérben van az 1848. XX. t.-c. megvalósításáért való küzdelem, a nyugdíjintézetek ügye is stb. stb. —: az nem a papság anyagiasságára mutat. Az csak azt mutatja, hogy az anyagiasságba belemerült világnak — amely szellemi vezéreinek még a tisztességes „mindennapi kenyeret“ is sajnálattal szolgáltatja ki, sőt néhol teljességgel megtagadja — minden tiltakozása ellenére meg kell mondanunk és nem szégyeljük megmondani: a kik az Evangéliumot prédikálják, az Evangéliumból „éljenek“ (Kor. I. 9: 14). Ezt ne sajnálja tőlünk az állam se. Ne irigyelje az ellenség se. Ez létfeltételünk.

De e közben nem feledkezünk meg hivatásunkról sem. Megélhetésünket úgy tekintjük csupán, mint alapot azon lelkiház megépítésére, melynek neve istenorssága. És ha kezünkben lesznek azon eszközök melyek magunk és családunk létfeltételeit ama „paizsos férfi“ ellen biztosítják: „a mi életünk is nem lesz drága“ a menyországnak az emberi lelkekben való diadalának biztosításáért. Csak akkor leszünk igazán Krisztus katonái.

Tehát a lelkészegyesület nem czéh, mely csak tagjai érdekét tartja szem előtt. Nem párt, mely az üres, de hangzatos jelszavak mögött kufárkodást üz. Hanem: nyilt csatamező mindnyájunk számára: mindenekért.

Szünjék meg hát egyházi és világi nagyjaink bizalmatlansága lelkészegyesületünk iránt, sőt teljék meg lelkük igaz örömmel, igaz gyönyörüséggel. Hisz mozgalmunk annak bizonyítéka, hogy *szükségét* érezzük a tömörülésnek. És ez az érzet az, mi a költő kezébe lantot, a festő kezébe ecsetet, a szobrász kezébe vésőt ad. Ez az érzet birta tettre a prófétákat, az apostolokat, a reformátorokat s mindazokat, kiknek nevét bevéste az örökemlékezet érctáblájába Klio. Ez az érzet emeli hivatásuk magaslatára evangéliumi szent vallásunk lelkészeit is.

A ki pedig szüségét érzi az „együttlét“-nek, az „egyakarat“-nak, a lelkészegyesület megteremtésének: az vesse a munkára mind a két kezét. Tartsa szem előtt: „Hogyha tusakodik is valaki nem koronáztatik meg különben, hanem csak úgy, ha igazán tusakodik. (II. Tim. 2: 5.).

Csia Kálmán.

Az egyházmegyékből.

A n.-enyedi egyházmegye országos lelkészi nyugdíjbizottsága — a tagok teljes létszámával — f. augusztus hó 12-én tartotta első ülését, mikor a jelentőíveket töltötte ki a beküldött adatok alapján. Maga ez a ténykedés nem volna annyira lényeges, hogy arról a nyilvánosság előtti beszámolás tanulságos, vagy épen szükséges lenne, de a kapcsolatosan hozott határozati felterjesztések igenis a nyilvánosság elébe tartoznak közérdeküségüknél fogva.

Noha feltünő volt, hogy a jogositott tagok közül — egyházmegyénk területéről — egyetlenegy lelkész lépett be a nyugdíj-intézetbe, de igen könnyen és igen hamar megtaláltuk ennek okát, mi nem egyéb, mint a törvény 5 § a és az ezzel contactusba hozott 16 §, mi nemcsak a jogosított, de a kötelezett tagokra is igen-igen sulyos teherrel nehezedik. Mert, hogy a tagok nyugdíjazása csak 6 év leteltével veszi kezdetét: ez az alap erősítésére vonatkozó célzattal, megérthető, méltányolható. De, hogy aztán az 5 év alatt befizetett járulék, a visszamenőleg 4%-kal ki-

egészítve, a 6-ik évben elhalt tag, kenyérkereső nélkül maradott, családjára nézve teljesen elvész, holott a lelkészek igen nagy százalékánál, e befizetést a családtól kell megvonni, — ha ugyan ezen összeg, mint egyebüvé *kiadandó*, fenn nem áll a 6-ik évben bekövetkezett halálesetén is —: ez már a megértés és méltánylás mérlegénél a másik serpenyőt annyira lebillenti, hogy az egyensuly egyáltalán vissza nem állitható. Hiszen minden kezdet nehéz, minden átmenet sok ellenvetéssel találkozik, de nyugdíj törvényünknek ezen intézkedése az, mely a kedélyeket izgatott hullámzásba hozta és a lecsendesitésre csak egy mód van, t. i. ha nyugdíj-bizottságunknak a V. B.-hoz tett határozati felterjesztése értelmében a törvény olyan irányú megváltoztatása következik be, mely szerint a 6 éven belül elhalt tag befizetése — *a beállási díj és a visszamenő* 4% — kamat nélkül visszafizettetik, a különben is eléggé sújtott családnak. Tudomásunk van róla, hogy a zsinaton is volt ezen véleménynek pártja és bizonyára nem az egyházi elem szavazattöbbsége vetette el azt.

A másik határozati felterjesztése a bizottságnak a 19-ik § második ki-bekezdésére vonatkozik:

Ámbár ezen „Fejezet" címe nem hagy fenn kétséget, hogy tisztán csak az özvegy-árvagyámintézetet — s nem egyszersmind a nyugdíj-intézet is — illető 5 évi tagsági díj — vonatik le az özvegy évjáradékából két év alatt, egyenlő részletekben, mert így volt ez az eddig egyedül levő özvegy-árvagyámintézeteknél. De mégis sokaknak aggodalmas véleménye az, hogy ezen törlesztési kötelezettsége az özvegynek, a nyugdíj-járulékra is kiterjed. Ám csak önmagára véve ezen hivatolt kibékezdést: ezen vélemény is tápot kap. S habár tudatában volt bizottságunk annak, hogy a törvényt csak a zsinat magyarázhatja: mégis felterjesztéssel élt a V. B.-hoz, hogy ezen pontra nézve szerezzen világosságot.

Végül az „Ügyrend" 24-ik §-a a befizetés idejéül szeptember 1-ét jelöli meg. Hogy ez mivel előnyösebb az egyedül állott özvegy-árvagyámintézet november 1-ére tett fizetési határidejénél: ez igazán nagy kérdés! A gyermeket, sőt gyermekeket tanítható (s hány százaléknál nem áll fenn ez?) lelkészre a gondok felhője borúl a szeptember 1-ének említésére, s ez új törvény még növeli azt! Pedig a lelkészi terménybeli szolgálmány — a nagy mennyiségű hatralék tekintetbevétele nélkül is — még nem mind kötelezőleg kiszolgáltatandó, sőt akkorra ki sem szolgáltatható, kivált nálunk. Vagy tán azért lett változtatás téve, hogy nagyobb legyen a szükség, hátha közelebb lesz a segítség? Igen! közelebb lesz a segítség, ha a „***váltó***-láz" hőfoka egygyel, ha nem többel, fölebb rug!

Bizottságunk tehát ezen kedvezőtlen fizetési határidő megváltoztatása érdekében is felterjesztéssel élt a V. B.-hoz.

Vajha ezen felterjesztéseknek valamelyes kedvező következménye lenne!

Tudósító.

ISKOLA.

—

Kollegiumaink értesítői.

(Folytatás)

IV. A zilahi.

Az *Értesitő* 3—7. lapjain *Kincs Gyula* igazgató a tanévet megnyitó beszéd keretében érdekesen és szellemesen mondja el nézeteit a pályaválasztásról s a *lateiner* pályákkal szemben a *gazdasági, ipari* és *kereskedelmi*, általában a *gyakorlati* pályák iránt igyekszik hangulatot kelteni a tanítványsereg lelkében, önérzetes hangon védelmezvén meg kapcsolatosan a *Wesselényi*-kollegiumot a *céllövészet* tanításának félremagyarázásából származó hirlapi támadásokkal szemben. Vajha e megszívlelendő szavak, mint nemes magvak csak valamennyire is termékeny talajra hullottak volna! (Az érettségi vizsgálatot tett ifjak pályaválasztása nem ezt mutatja, mert 42 tanuló közül 2 megy *gazdasági* pályára, míg 9 *kisebb hivatalnoki* pályára lép.)

A 12 rendes tanár mellett 3 okleveles helyettes, 2 óraadó és egy rendes tornatanár működött a lefolyt iskolai évben.

Enek-, zenetanára az intézetnek nincs; a *zenekart Balázs Árpád* vármegyei árvaszéki ülnök vezette, az *egyházi éneket Dobai Sándor* rendes tanár, a *hangjegyismeretet* és *világi éneket Kincs Gyula* igazgató tanították 3—3 órában. (*Elméletet* és *iskolázást* I., II. külön-külön, III.-IV. együtt; *egyházi éneket* I.-II. o., III.-V. o. és VI.-VIII. o.) A *torna tanításnál* a VII. és és VIII. osztály egyik órája szintén össze volt vonva. *Játék délutánokról* nem szól az értesitő.

A tárgycsoportosítást kivétel nélkül mindenik osztályban sikerült keresztülvinni, a mit csak örvendetes tényként jegyezhetünk fel.

A tanároknak a nyilvánosságot érdeklő személyi viszonyai, irodalmi és kulturális társadalmi tevékenysége — eltérően a megelőző évi Értesitőtől — nincs feltüntetve az értesitőben, aminek elhagyását az igazgató azzal indokolja meg, hogy — nem tartván magát mindenik kollegium igazgatója az 1905. évi igazgatói értekezlet megállapodásához e tekintetben — ezeket az adatokat nem akarta az *egyéni hiuság legyezgetésének* feltüntetni. Véleményünk szerint pedig tanulságos ez adatok közlése is.

Az évi tanítás anyaga itt is a tantárgyak keretén belül van kimutatva osztályok szerint s egészen helyesen csak az olvasmányi anyag közlésére szoritkozik.

Az állami főfelügyeletet *Kuncz Elek* főigazgató gyakorolta, mint miniszteri megbizott.

Az V—VIII. osztályok *magyar irásbeli feladatai* megfelelők, vonatkozásban és kapcsolatban vannak a tanulók más tárgykörbeli ismereteivel, de egyházi, vagy egyháztörténelmi vonatkozásu feladattal nem igen találkozunk.

A *rendkivüli tárgyak* közül *műéneket* tanult 93 tanuló; az énekkarnak 10 esetben való szereplését említi az Értesitő. — A *zenekarnak* 8 tagja volt; helyben és vidéken több alkalommal szerepelt. — A *vivás* és *gyorsirás* tanulásában s a *céllövés* gyakorlásában részt vett tanulók száma nincs közölve. (A tanulók érdemsorozati táblázatában közölt jegyzések alapján számitható ki, hogy *gyorsirást* 11 IV. o., 7 V. o., 1 VII. o. és 1 VIII. o., összesen 20 tanuló tanult; *vivásra* járt tanulót itt sem fedeztünk fel.) — Egészségtant a tanár *(dr. Berger János)* halála miatt csak *karácsonyig* tanultak a VII. osztályosok. (Nem lehetett volna valami módon helyettesitéssel tovább folytatni e rendkivüli, de *fontos* tárgy tanítását?)

Azt kell hinnünk, hogy a rendkivüli tárgyak a *vivás* kivételével *díjmentesen* taníttattak, mert csak a vívásnál van évi *20 korona* tandíj kitüntetve.

Az *évzáró vizsgálatok* jun. 17—21 napjain folytak le, az érettségi szóbeli vizsgálat jun. 24—28 napjain. Nincs jelezve, hogy mikor volt az évzáró ünnepély.

A tanulók *osztályozási táblázatából* kitünik a tanulók előmenetele és magaviselete fokozatán kivül még az ifjusági egyesületi tagság, tan- és internátusidíj alól való mentesség s a konviktusi kedvezmény és ösztöndíj nagysága. Igy az olvasó egész képet nyerhet minden egyes tanulónál már az érdemsorozati táblázatból.

Az érdemsorozati táblázat után könnyen áttekinthető, érdekes és tanuságos kimutatást közöl az

értesítő az egyes tantárgyakban elért eredményről. Eszerint egy tanuló sem nyert *elégtelen* osztályzatot a *filozófiából;* az *elégtelenek* száma a *vallástanból, természetrajzból* s *görögpótló rajzból* és *történelemből* 1—1%, a *természettanból* 1·5%, a *földrajzból* 3%, a *görög nyelvből* 4%, a *magyar nyelvből* 5%, a *görögpótló irodalomból* 9%, a *latinból, németből, mennyiségtanból* 10—10%, a *rajzoló geomatriából* 17%; a *jelesek* száma a *mennyiségtanból* 11%, a *rajzoló geomatriából* 12%, a *németből* és *görögpótló rajzból* 13—13%, a *latinból* 14%. a *magyarból* 15%, a *görögpótló irodalomból* 16%, a *földrajzból* 17%, a *természetrajzból* 18%, a *görögből* 26%, a *történelemből* 27.5%, a *filozófiából* 31% és a *vallástanból* 42%. Igy az eredmény *kedvezőnek* jelezhető.

A *jutalmazásokról* és *pályázatokról* szóló fejezet a tanuló ifjúság szorgalmáról és buzgó öntevékenységéről tesz tanuságot. (Csak az aesthetikai, mint a gimnáziumi tanítás körén kivül eső pályázat nem volt eredményes, amin nem is csodálkozhatunk olyan nagyon.)

A *testgyakorlatban* való kiválóságért 22 V—VIII. o. tanúló nyert *érem-jutalmat* (véleményünk szerint nem tudjuk helyeselni a jutalmazásnak ezt a módját.) és 30 I—IV. o. tanuló oklevelet.

Ifjúsági egyesületek az *Önképzőkör, Zenekör, Wesselényi tornakör* és *Ifjúsági Olvasó-Kör*. Az *Önképzőkör* elnöke *Kovács Ferenc* tanár volt. Tagjainak száma 102 (a VII. és VIII. osztályosok rendesek, a VI. osztályosok rendkivüliek). Az iskolai ünnepélyeken kivül részt vett a József kir. herceg Szanatorium-Egyesület javára rendezett matinén a kollégiumi ének- és zenekarokkal együttesen. Működése eredményesnek jelezhető, mert a kitűzött pályakérdések közül csak 3 nem oldatott sikeresen és jutalmazásra méltóan. A kör vagyona 1907. jun. 30-án 68 kor. 36 f. — A *Zenekörnek* felügyelője volt *Dobai Sándor* tanár; vagyona az év végén 103 kor. 02 fill — *Wesselényi tornakör* felügyelője *Uy Bálint* tornatanár; tagjainak száma 54.

A kör működése 2 irányu volt: az *őszi* és *téli* hónapokban *torna* és *athletikai gyakorlatok*, a tavaszi hónapokban *céllövési* gyakorlatok voltak. A *céllövést* a honvédelmi miniszterium intézkedése folytán a helybeli honvéd zászlóalj parancsnoksága megbizásából *Papp Dezső* honvédhadnagy vezette. — Az *ifjusági olvasókörnek* az V—VIII. osztályokból 112 tagja volt. Tagsági díj 1 korona. A kör felügyelője *Kerekes Ernő* tanár. 212 kor. 20 fillér bevétel és 114 kor. 92 fillér kiadás mellett a kör vagyona 1907 (sajtó hiba lehet 1906) julius 1-én 97 kor. 28 fillér.

Intézeti ösztöndíjakban 995 kor., külső ösztöndíjakban 1560 kor., összesen 2555 kor. adatott ki a tanulóknak. A tandíjkedvezmények (50, 40, 25, 20, 10 koronás kedvezmények) összege 3245 korona.

A *szegénytanulók könyvtára*, melynek felügyelője *Kerekes András* tanár, 112 tanulót összesen 403 drb könyvvel látott el. 57 uj könyv szereztetett be 118 kor. 17 fillér értékben s igy itt is hozzá jutnak a szegénysorsu tanulók az ujonnan alkalmazásba vett tankönyvekhez. A könyvtár bevétele 952 korona 53 fillér, kiadása 161 korona 17 fillér, kamatozó maradvány 791 kor. 36 fillér.

A *konviktusról* és *internátusról* külön-külön fejezetben számol be az értesítő. A *konviktus* vezetőtanára (*Bécser János*) mellett konviktusi gazdaként működött *Ady Lajos* helyettes tanár. A konviktusnak 110 tagja volt. — 200, 150, 140, 105, 100, 50 és 20 koronás kedvezményekben részesült 31 tanuló 3790 kor értékben — Az *internátus* vezető-tanára *Nagy Sándor* rendes, felügyelő tanára *Bajkó Viktor* h. tanár volt. 20 tanulónak összesen *725 korona lakásdíj engedtetett el.* Elismeréssel jegyezzük fel, hogy *13* tanuló *teljesen ingyen* élvezte az internátusi ellátást.

A tanulóknak kiosztott *ösztöndíjak és segélyek* összes értéke 10.517 korona 17 fillér; a pénzbeli-, könyv- és érem-jutalmaké 554 korona 25 fillér.

Butorzat és fölszerelés címén 902 kor. 52 fillér volt a kollégium kiadása.

A kollégiumi könyvtár állománya 21165 darab; gyarapodott 69 művel 84 kötetben és 51 folyóirat legutóbbi évfolyamaival.

Az ifjúsági könyvtár az I—IV. osztályok számára osztályonként van felosztva, az V—VIII. osztály könyvtára egyesitve van. (Hisszük, hogy kellő ellenőrzés van a tekintetben, hogy a tanulók olvasmányai ilyen egyesitett könyvtár mellett is megfelelők legyenek.) A könyvek köttetésére fordított összeg nagysága miatt az ifj. könyvtár gyarapítására nem nagy fedezet jutott. Elsősorban az I—IV. osztályok könyvtárát kellene gyarapítani, mert a könyvek száma alig éri el a tanulók számát. (I. o. 48 tanuló, 52 mű; II. o. 58 tanuló, 56 mű, III. o. 46 tanuló, 51 mű; IV. o. 36 tanuló, 49 mű.) Törekedni kellene egyes becsesebb ifjúsági művek több példányban való megszerzésére.

Az *iskolai szertárak* és *gyűjtemenyek* mindenike gyarapodott a lefolyt iskolai évben.

Statisztikai adatok.

Vizsgálatra állott 334 (m. é. 345) tanuló (a csökkenés 11). *Magántanuló* közül k 23 *(feltunő, nagy* szám). *Református* 193 (m. é. 213), *más vallásu* 141 (m. é. 132). Sajnálattal konstatáljuk a *református* vallású tanulók számának esését a lefolyt iskolai évben. — *Magyar* anyanyelvü 318, *oláh* 16; csak *magyarul* beszél 270. *Zilahi* és *szilágymegyei* 260 (m. é. 284), *más illetőségü* 74 (m. é. 61). Legtöbb az állami és hatósági tisztviselők gyermekeinek száma (108), legkevesebb a katonáké és személyes szolgálatból élőké (5—5).

Magaviselet tekintetében *jó* 262, *szabályszerü* 51 és *kevésbé szabályszerü* 5. — Általános *előmenetel* tekintetében *jeles* előmenetelü 17 = 5% (m. é. 5·5%), *jó* 55 = 16·5% (m. é. 16·8%), *elégséges* 183 = 55% (m. é. 60·3%), *elégtelen* 79 = 23·5% (m. é. 17·4%). A tanulás eredménye tehát a mult évihez viszonyítva, kedvezőtlenebb.

Az *érettségi vizsgálat* eredménye a következő: A 42 (m. é. 41) tanuló közül *jelesen* érett 5 (m. é. 6), *jól* 11 (m. é. 8), *érett* 26 (m. é. 19), javitásra nem utasíttatott senki (m. é. 8) s igy az érettségi vizsgálat eredménye jóval *kedvezőbb* a mult évinél s teljesen megnyugtató.

A *betegségi esetek* közül *könnyü* volt 827, *súlyos* 50, *járványos* 23. (Az iskola orvosának a betegségekről szóló kimutatasát itt is szívesen olvasnók.)

Az igazgató évzáró beszédében kegyeletes hangon emlékszik meg az intézet elhunyt orvosáról és egészségtanáráról, *dr. Berger Jánosról*, ki a kollégium jótékonyalapjait 1300 koronával gyarapította. Karácsonytól kezdve fia, *dr. Berger Gyula* helyettesítette az iskolaorvosi teendők ellátásában. — Örömmel számol be az igazgató a kollégium 2 érdemes vezéremberének kitüntetéséről: *Berényi János* 30 éves tanári szolgálata elismeréséül *tiszteletbeli igazgató* címet nyert, *br. Wesselényi Miklós*, a kollégium legidősebb főgondnoka pedig *koronaőrré* választatott. Az elismerés és tisztelet lobogóját hajtja meg az igazgató a 2 érdemes vezérmunkás előtt.

Mint új alapítványról emlékszik meg az igazgató a *Kincs Margit-alapitványról* (200 kor.). Bizonyára az élet tavaszán elhervadt kedves leány emlékére tette a mélyen sebzett szülői szív. Az alapítvány intentiója nemes, mert az érettségi vizsgálat után igyekszik gondoskodni egy szegény tanuló ifjúról. — Iskolai ünnepélyek voltak okt. 29-én. *II. Rákóczi Ferenc* és társainak hamvai hazahozatásának emlékére, a *reformáció* ünnepély okt. 31-én és *március 15-én.* — A febr. 2-án megtartott *diák-bál* 359 kor. 39 fillért

jövedelmezett különböző iskolai alapokra és az iskolán kivül álló nemes célú intézmények támogatására. — Iskolai kirándulásról nem szól az évzáró, de kilátásba helyez az őszre egy *balatoni kirándulást.*

A tanulók meghozták a *humánizmus* oltárára is áldozataikat, 30 kor. 97 fillért gyűjtvén a *siketnémák* segélyezésére. Erre vonatkozólag teljes öntudattal és nyugodt lélekkel mondhatja az igazgató az évzáró végső, jelentőségteljes szavait:

„Mert semmi sem okoz nekem nagyobb gyönyörűséget, mint ha azt látom, hogy növendékeink igy készülnek elő a legnemesebb emberi hivatás betöltésére: a köznek és a segitségre szorult szenvedőknek a gyámolitására!“

A jövő évre szóló *tudnivalók* részletesen vannak felsorolva az értesitő végén. — Az iskolai év ünnepélyes megnyitása *szeptember 5-én* lesz. *Objectivus.*

A sárospataki ref. jogakadémián.

Az 1907—8-iki iskolai évre általában *szeptember* 1—8 napjain lehet beiratkozni. Ez az időköz, igazgatói engedély alapján, szeptember 15-ig meghoszabbítható; később jelentkezőknek, kellőképen megokolt elmaradás esetén, az akadémiai szék adhat engedélyt a beiratkozásra. A *katonaságtól jövő hallgatók* október 1—8. napjain vétetnek fel. Az *indexek aláiratása* az egyes tanároknál szeptember 9—11. napjain eszközlendő. *Ünnepélyes évmegnyitás* szeptember 10-ikén reggel 8 órakor. Az *előadások* szept. 12-én kezdődnek meg. Az *első alapvizsgák* szept. 6-ikán, a *második alapvizsgák* szept. 7-én tartatnak meg. A vizsgálati kérvények szept. 5-ig küldendők be a dékáni hivatalba. *Beiktatási díj* 8 kor. *Tandíj* prot vallásuaknak az I. félévben 38, a II-ikban 26 kor., más vallásuaknak az I. félévben 48, a másodikban 38 kor. *Tandijmentesség* iránti kérvények szept. 5-ig adandók be az akadémiai igazgatói hivatalba. A főiskolai *internátusban* a teljes ellátás (lakás, élelmezés, kiszolgálás) díja egész évre 600 kor., mely négy egyenlő részletben: a felvételkor, nov. 15-ikén, február 1-ején és április 15-én fizetendő. *Az internátusba való felvélre aug. 31-ig kell jelentkezni.* Az internátus szervezeti szabályzatát az akad. igazgatói hivatal, kivánatra bárkinek megküldi, A főiskolai *tápintézetben* (convictus) az élelmezés (ebéd, vacsora) teljes díja egész évre 160 kor., mely két részletben, a félévek elején fizetendő be. Jelentkezési határidő szept. 5-ig, Csontos József tápintézeti felügyelőnél. Huzamosabban itt tanuló, szorgalmas és jóelőmenetelü joghallgatók ingyenes vagy 100, illetőleg 60 koronás helyekre vétetnek fel. Prot. vallásu joghallgatók ünnepkövetségi (legatiói) jótéteményben részesülnek, tanúlmányi előmenetelük sorrendjében. A három ünnepi jótétemény 120—240 korona közt váltakozik. Minden joghallgató tagja a főiskolai *betegsegitő-egyesületnek* s betegség esetén orvosi segélyt, gyógyszereket s ápolást kap a főiskolai kórházban. A 6 kor. tagsági-díj már a tandíjban benfoglaltatik. Az ifjusági *olvasó-kör* (billiard asztalokkal, sakkjátékokkal stb.) *ifjusági könyvtár* (6500 kötet), *főiskolai könyvtár* (45000 kötet), *önképző és torna-vivo egyletek, fürdő* stb. az ifjúságnak rendelkezésére állanak. Akadémiai igazgató: Novák Lajos; jogakadémiai dékán Dr. Szabó Sándor.

IRODALOM.

E rovatban minden munkát megemlitünk, ami szerkesztőségünkbe elküldetik, de hosszabb, birálatos ismertetésre nézve a szerkesztőség fentartja saját elhatározását.

Bőhm Károly axiologiája.

(Az ember és világa. Philosophiai kútatások. III. rész: Axiologia vagy értéktan. Kolozsvár, 1906. Stein J. bizománya. Ára 6 K.)

(Folytatás.)

A drezdai szociálista nagygyűlés, következetesen az utilista dogmához, egyszerűen haszontalanoknak kvalifikálta az összes akadémikusokat, s ez az egy vonás elég az utilizmus (és szocializmus) félbenmaradottságának éles illusztrálására. Mert mégsem olyan haszontalan az a tudós: ha nem találja fel a gépeket, nincs ma munkája annyi ezer kéznek, nincs annyi kényelme az életnek, s nincs jegecedő központja az egész forrongásnak, melyet ma szocialis probléma néven dob elénk az örök Sphynx, az élet. De akkor a hasznosság fölött megjelent a magasabb gondolat, a nemesség, s amint az értékelés logikai alkata követeli, az önmagában értékes magáról tudó mértékével méri mindazt, amiben mint hasznos megnyilatkozik. Az *utile* fölött a *nobile*: ez az utilizmus korrekciója és fontosságának elismerése. A nemes is lehet hasznos, de csak a nemestől nyer értéket a hasznos, s a fejlődésnek csak akkor van értelme, ha a nobile megvalósulása jelzi a különbséget egymásra következő mozzanataiban. Erre vonatkozik a feltétlenül parancsoló *kell;* mig amazt a számító ész feltételes imperativusai igazgatják. A kell annálfogva nem pusztán utópia, hanem a szellem alkatában preformált valóság, mely mint szellemi előkép, alakítja a valóságot, melyből sarjad, s mely táplálja gyökereit; s mivel épen a szellem preformációja szerint megvalósítandó *eszmény* a kell, melynek a fejlődés ver hidat, azért az *értékesebb követelése* a tényleges valóság fölött nem ábránd, s a Kant követelése nem tulzás, de épen biztató parancs: lehet, mert kell. Ez a Jézus követelményének igazolása: keressétek először Isten országát és annak igazságát, s csak akkor adatnak meg minden egyebek.

V.

Éppen a hasznossági és nemességi értékelés axiológiai tisztázása után megvilágosodó nehány következmény levonása képezi a mű egyik legbecsesebb, gyakorlati fontosságra nézve tán legközvetlenebbül ható részét, mindenesetre az uralkodó becslési móddal legélesebben szakitó részét. A gazdag fejtegetésekből, melyek a rendszert betetőző ethika előzményeit tisztázzák, csak erre a pontra szorítkozhatunk, mely a hasznosság és nemesség viszonyát végre helyes világitásba helyezi.

Az a gondolat ugyanis, hogy a kétféle értékelési mód koordináltan él egymás mellett, mint ugyancsak az önértéknek két szempontból való felfogása: megadja végre a heuristikus elvet a hasznosság fokainak mérésére s ezzel a javak táblázatának megszerkesztésére, melyet minden gond dacára is az utilizmus számára lehetetlenné tesz az az eredendő hiba, hogy az egyetlen mértéket az alapdogma épsége kedvéért kénytelen repudiálni — éppen a nemességet, mely a *minőség* különbségeiben nyilvánult. Tudva, hogy a hasznosság valamely hiány pótlásában nyilatkozik meg, a puszta ontol. nyereséget pedig, melyet a pótlás, segités ad, a legnemesebbnek értékével mérjük: azt kell kérdezni, hogy mit tesznek mind e pótló funkciók, a testéi, az embertárs, s az ő vetületeik, a természeti tárgyak s a társas intézmények az abszolut értékesnek, a szellemnek megvalósítására. Amennyiben *ezt* a pótlást végzik, annyiban értékesek. Ezen elv alapján állítja össze Bőhm e funkciók hasznossági skáláját, s tesz különbséget, a sor két aspektusa szerint felszálló és lemenő haszon közt; az első abból a szempontból tekinti a dolgok oki-hasznossági összefüggését, hogy mennyire mozdítják elé a szellem önkifejlését: a szabadságot; a másik abból, hogy mennyire hat vissza a magát mind szabadabban kifejtő szellem arra a gyökérzetre, melyből életerejét szívja.

Már abból is kilátszik, hogy az utilizmusnak revideálnia kell jelszavát és dogmáját, s a legnagyobb boldogságba legalább a szellem szabad érvényesülését belefoglalnia az anyagi boldoguláson kivül.

Programmjában, gyakorlati berendezkedésében teszi is ezt; nincs szebb kép a jövőről, mint amit a szocializmus utilisztikus alapon elérendő új társadalmáról rajzol (annyi hívatlan közt) sok fényes elme. Annál különösebb, hogy oly kevéssé tűnik fel, hogy az éltető szellemet az utilizmuson *kivül*, sokkal magasabban álló gondolatkörből veszi minden ilyen ideál. Ha egyéb nem, az egyéniség megbecsülésének elve, melyre pedig az egész szociális probléma, mint gyémánt alapra épül, mutathatná, hogy a probléma elméleti tisztázásában a szocializmus kénytelen rést ütni az utilizmus merev értékelésén, már csak azáltal is, hogy tul kell rajta mennie, ha igazolni akarja. Még tisztábban mutatja azonban az elméleti alapok tisztázatlanságát az a következetlenség, melyet a szocializmus azzal követ el, hogy az egyéniség becsét csak a társadalmi hasznossággal méri, igaz, következetesen, de jeléül annak, hogy körben forog, mert a társadalom s az egyén viszonyát értékelni akarja, anélkül, hogy volna reá mértéke, sőt anélkül, hogy a fogalmakat ellenmondás nélkül meghatározná. Tekintsük át a szociológia erre vonatkozó tételeinek kritikáját, hogy tévedéseit megértsük.

A sociologia azon tanítását, mely (küiönösen Spencer Herbert hatására, s az *organizmus* fogalmával való önkényes elbánás gyümölcséül) manapság egyetemes jeligévé lett, hogy a társadalom *szerves* lény, Bőhm egyszerűen rosszul sikerült, mégis erőltetett analogiának mutatja ki. A társadalom nemcsak nem *szerves lény*, de még csak nem is *szervezett* valóság. Mert az organizmust, egyetlen helyes értelme szerint, kölcsönhatásban élő szervek funkciói alkotják, melyek működését a belső célszerűség szabályozza: a társadalomnak pedig nincsenek szerei, nincs keze, lába, agyveleje, gyomra, öntudata, — annál kevésbbé „köztudata“, mellyel pedig a sociologusok annyi csodást oly megindító könnyedséggel végeztetnek, itéletet mondatnak vele erkölcsi és logikai kérdések felett, megszólaltatják, mint orákulumot, importálnak neki vágyakat és érzéseket — holott ez a *köztudat:* szónoki figura, a valóságban van az, amit tud a közről az egyes ember tudata.

S minő komikumig visszen a szervek analogiájának hajhászása: mintha a földműves a gyomor, a fuvaros a láb volna, az államférfi az ideg! A szervezet funkcióinak van kölön határozott tartalmuk és reálisan összefüggenek: a társadalmi „funkciók“ üres és értelmetlen szavak, míg oda nem áll az *egyes* ember, mint éltetője és reális végrehajtója, sőt központja az egész kapcsolódásnak; ő a reális valóság, a kivel való viszonyban nyer értelmet és értéket minden tevékenység; érette kell művelni a földet, tanítni a gyermeket, védni a hazát; az ő valóságán keresztűl nyernek egyáltalában értéket a „társadalom“ összes valóságai.

Mi tehát a társadalom, ha nem szervezet, ha még csak nem is szervezett valóság? Valóság kétségkivűl, mert a szellem vetűlete; s annyiban realitás, mint minden vetűletünk, mert ezekben él az Én. Az Én vetíti ki magát szóban, cselekedetben, gyermekben, munkáiban, s a meddig vetítése terjed, addig terjed önfentartása határa, s ott kell maradnia léte érdekében: ez a *tulajdon* gyökere. „Ragadomány“ kétségkivűl, de ontol szükségesség, ha önfentartása állandóságát biztositni akarja; *harpagma*, de nem lopás; a híres mondás azért: la propriété c'est le vol — csak oxymoron, nem igazság. S már most e vetítések által keletkezett és ismételt szegzés által állandósitott hatásfonatok — a legreálisabb fonatok hálózata: ez az amit a nyelv, a *köz* szóval jelöl. *Rendezett* valóság természetszerüleg, de nem mintha valamely „hypersocialis“ entitástól nyerné rendezettségét, hanem mivel az Én vetítéseinek mély, preformált törvényszerüsége nyilatkozik meg benne, melyet önfentartásának belső célszerüsége igazgat és szabályoz. Az En áll tehát a társadalmi fonatok központjában is, mert az is az ő világa az ő alkotása; a mint ő az abszolut alany, akire nézve van a világ, így ő az egyetlen értékes, akinek értékét nem szabad a tűnő formák megvalósult értéke, hasznossági értéke szerint becsülni.

Tankó Béla.

(Folyt. köv.)

GYÁSZROVAT.

Cseresznyés Ödön, balázsfalvi ev. ref. lelkész, életének 52, boldog házasságának 28-ik évében folyó 1907. évi augusztus hó 10-én d. e. 10 órakor csaknem egy évi kínos szenvedés után jobblétre szenderült.

Egyike volt legjobb képzettségű, legambiciózusabb és munkásabb papjainknak, ki évek során át nehéz körlelkészségekben szolgált, irodalmilag is (lapszerkesztés, predikációk) szép sikerrel munkálkodott. Özvegye, 3 fia és férjezett leánya képezték szükebb családját, kiknek most Isten vigasztaló kegyelmét kérjük. — Temetése 1907. augusztus hó 12-én d. e. 10 órakor volt a háznál tartott rövid ima után Búzás-Bocsárdon első papi állomása székhelyén. Legyen csendes pihenése, áldott emléke.

KÜLÖNFÉLÉK.

Lapunk jelen száma a közbeesett István király-napi ipari-munkaszünet következtében késett.

Lapunk felelős szerkesztője családi ügyben nehány napra Háromszékre utazott. Visszatértéig a szerkesztő munkáját *Tárkányi* György vallástanár végzi.

A theol. akad. tanárok fizetésrendezése. A tiszáninneni egyházkerület f. év május 28—30-án tartott közgyűlése 18. jksz. határozatával kimondta, hogy tekintettel az „Egyházi Törvények“ VI. t.-c. 112. §-ra, mely szerint „a theol. akadémiai tanárok fizetése a jogakadémiai tanárok fizetésénél kevesebb nem lehet“: amennyiben az állam a felekezeti jogakadémiai tanárok fizetését, a gimnáziumiaké módjára, az állami jogakadémiai tanárok fizetésének magaslatára emeli, a theol. tanárok fizetése is hasonlóképpen felemeltetik és pedig visszamenőleg legalább 1907. január 1-éig. Addig is, tekintettel a gimn. tanári fizetések rendezésére, az összes akadémiai tanároknak drágasági pótlék adatik az 1907. évre személyenként 400—400 K. E rendezés szerint az 5 ízben esedékes 400—400 K korpótlékon kivül a rendes tanár alap fizetése 4800 K. Ehhez járul 5 évi szolgálat után 600 K, 10 évi szolgálat után 1200 K törzsfizetés emelkedés. A kerület e rendezéstől függetlenül megsürgetni határozta illetékes forum által a kormányt, hogy a prot. theol. tanárok fizetésrendezésére is adja meg az állami segitséget s vegye be őket az állami nyugdíjintézetbe.

Egyházkerületi képviselőválasztások. Kiegészítésül adjuk, hogy egyh. ker. képviselőknek megválasztattak még: a *kalotaszegi* e. megyéből: *Lészay* Ferenc és *Hory* Béla (világi), *Régeni* Ferenc és *Bitay* Kálmán (egyházi); a *sajói* egyh. megyéből: *gr. Bethlen* Balázs (világi), *Balázs* József (egyházi); a *kézdi* e. megyéből: *Vajna* István (világi), *Szabó* Jenő (egyházi); *marosvásárhelyi koll.-ból*: *Horváth* József és *Trozner* Lajos.

Rendes lelkészekké választattak: *Egyed* Gábor Cserefalvára, *Filep* Árpád Iklandra, *Muzsnai* Ödön Alpestesre, *Istók* Sándor Pusztakamarásra. Működésükre Isten áldását kivánjuk.

A tanítók egyházkerületi képviselői. A tanítók egyh. ker. közgyűlési képviselőit tudvalevőleg lajstromos szavazással az egyh. megyei közgyűlések választják. A kerületi határozat nem szól ugyan arról, hogy a szavazatok számbavételénél az egyh. megyei közgyűlések tagjainak szavazatai vagy az egyh. megyei közgyűlések (mint 1—1 szavazat) szavazatai számitandók-e? Azaz: fokozatos combinált szavazás van-e vagy pedig separált személyi szavazás? Azt hisszük, hogy helyesen értelmezzük a dolgot úgy, hogy a különböző e. megyei közgyűlési tagok szavazatai veendők számitásba. Ez esetben a beadott 522 szavazat 80 jelőltre esett s abszolut többséget csak *Nagy*

Benedek dési tanító nyert 300-an felüli szavazattal. Utánna legtöbb szavazatot nyertek: *Felméri* Sándor (254), *Hegedüs* Zsigmond (119), *Makkai* Samu (111), Jánosi Sámuel (71), Kovács Pál (59), Gönczi János (65), Nagy Kálmán (45) stb. A szükebb választás tehát a hat legtöbb szavazatot nyert között elrendelendő lesz.

A tiszavidéki ág. ev. egyházmegye közgyűlése. A tiszavidéki ág. ev. egyházmegye Nagyváradon tartotta Meskó László államtitkár, egyházmegyei felügyelő és Materny Imre debreceni esperes elnöklésével közgyűlését. A közgyűlést Meskó László nyitotta meg. Beszédében rámutatott az 1848: XX. t.-cz. végrehajtásának szükségességére. Elodázhatatlannak tartja a 3 millió államsegélynek és az eddigi segélyösszegeknek törvénynyel való biztosítását, amint azt Apponyi kilátásba is helyezte. Az államnak azonban itt megállapodni nem szabad, mert az élő törvény haladéktalan végrehajtását követeli nemcsak az egyház, de a nemzet érdeke is. A lelkészek fizetésrendezésének ütött a 12-ik órája és óva int, hogy az 1848. XX. t.-c. politikai kérdésnek tekintessék, mert egy élő törvény egyszerű végrehajtása felül áll a politikán. Követeli a törvény végrehajtását pártpolitikai különbség nélkül és minden bármily politikai alapon álló kormánytól. Az egyetemes püspökség szervezésének kérdésére áttérve, feleslegesnek tartja ezt. A felső határozatok végrehajtását ennél jobban biztosítja a püspökök kormányzati feladatának megkönnyitése és a középfokú egyházi hatóságoknak megfelelő megerősítése. A beszédet lelkes éljenzéssel fogadták. Ezután táviratilag üdvözölték a királyi kitüntetésben részesített Zelenka Pal püspököt. Áttértek ezután a napirendre. Indítványt tettek, hogy a képviselőházhoz felíratot intézzenek a vegyesvallású szülőktől származó gyermekeknek a katholikus vallásra való térítésének megakadályozására. Elhatározták, hogy bizottságot küldenek ki egy erre vonatkozó tervezet kidolgozására.

Az új „Egyházi Törvények" magán emberek által *Keresztesi* István debreceni városi nyomdai ügyvezetőnél szerezhetők meg, 3 K 24 fill. előleges beküldése mellett, portómentesen.

A szászsebesi ev. ref. egyházközség 1907. évi aug. hó 25-én az ev. ref. templomban délelőtt 9 órakor tartja Benedek Károly, a szászsebesi ref. egyházközség szervezőjének, eddigi lelkészének bucsúzását és Kovács Károly újonnan választott lelkész beköszöntő ünnepélyét. Reméljük, hogy az ünnepély lefolyásáról részletes tudósítást hozhatunk.

A lelkészi nyugdíjintézetre vonatkozó felszólalásokra szerkesztőnk visszaérkezése után adja meg együttesen a felvilágosító feleleteket. Addig szives türelmet kérünk.

***A ntü esperes urakat** szivesen kérjük, hogy az egyh.-megyei gyülésekről, választásokról s általában a megyéjük területén előforduló közérdekü eseményekről lapunkat értesíttetni szíveskedjenek. Hasonló kérésünk van **kollegiumaink Tek. Igazgatóihoz** is a kollegiumokra vonatkozólag.*

HIVATALOS RÉSZ.

3930—1907. szám.

KÖRLEVÉL

a kollégiumok méltóságos t. Előljáróságaihoz.

Tudomásvétel céljából közöljük a méltóságos t. Előljárósággal a nagyméltóságú vallás- és közoktatásügyi Miniszter úrnak főhatóságunkhoz intézett 66397—1907. sz. következő leiratát:

„Hogy a folyó tanév végével érettségiző s gazdasági pályára keszülő középiskolai ifjúság a *gazgasági akadémiákra való fölvétel* módozatairól idejekorán tájékozást nyerjen, a m. kir. földmivelésügyi Miniszter úr fölkérésére van szerencsém fölkérni főtiszteletü főhatóságot, hogy a a főgimnáziumok igazgatóságait további közhírré tétel végett a következőkről értesíteni méltóztassék.

Az 5 hazai gazdasági akadémiára (Magyaróvár, Keszthely, Kassa, Debreczen, Kolozsvár) a beiratkozás az 1907/8. tanevtől kezdve csakis érettségi bizonyítvány bemutatása alapján lesz megengedhető; a kiképzés időtartama mind az öt akadémián 3 év, tehát a magángyakorlati év beszámitásának ezentul nem lehet helye. Kivánatos, hogy a jelentkező hallgató azon akadémiát keresse fel, mely állandó tartozkodási helyéhez legközelebb áll, hogy az ottani vidék gazdasági viszonyaival ismerkedjék meg. A sikeres gyakorlati kiképzés érdekében az akadémiak I. évfolyamára a felvehetők száma korlátozva van és pedig ezen szám Kassán 60 hallgatóban, a többi akadémián is szintén 50—60 hallgatóban fog megállapittatni.

Épen ezert az illetők érdekében áll, hogy belépési szándékukat a beiratási időszakot megelőzően: augusztus 15-ig jelentsék az illető akadémia igazgatóságánál, esetleg irásbeli úton érettségi bizonyítvány és szülői nyilatkozat bemutatásával.

A felvétel ezen előleges jelentkezés sorrendjében fog történni, a feles számmal jelentkezők pedig más akadémiákra fognak útasíttatni, mindaddig, míg a létszám mindenütt betelik."

Kolozsvárt, 1907 augusztus hó 16.

Bartók, elnök. — *Dr. Kálmán János*, tanügyi-előadó.

Sz. 796—1907. püsp. hiv.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi reform. egyházkerületben a sepsi egyházmegyébe kebelezett *ilyefalvi* egyházközség *énekvezéri* állására pályázat hírdettetik.

Díjlevél szerinti javadalom: Szép lakás, gazdasági épületekkel. 5 h. 400 □-öl kaszáló jövedelme 146 korona. Készpénz az egyházközség pénztárából utólagos részletekben 101 kor. 04 fill. A hívektől pénzül fizetett kepe 600 kor. Stólaváltság címen az egyházközség pénztárából 42 kor. Összes jövedelem 889 kor. 04 fillér.

Kötelességek: a kántori teendők ellátása. Az állami elemi népiskolában a ref. vallású növendékeknek egyházi ének tanítás.

Pályázati határidő 1907 szeptember 15.

A kellően felszerelt folyamodványok Józsa Sándor espereshez Ilyefalvára küldendők.

Kolozsvár, 1907 aug. 18-án.

Bartók, püspök.

Sz. 797—1907. püsp. hiv.

PÁLYÁZAT.

Az erd. ref. egyházkerületben a szilágyszolnoki egyházmegyébe kebelezett ***désházai*** (Szilágym. u. p. Szilágycseh) *orgonista-kántor-tanítói* állásra pályázat hírdettetik.

Díjlevél szerinti javadalom: Új lakás, mely áll két szobából, konyhából, kamarából és pincéből; van gabonás és ól, 500 □-öl kert. Készpénz: 530 korona az egyház pénztárából félévenként fizetve; tandij szintén félévenként fizetve 160 kor. A canonica portio értéke 40 kor. Fizetéskiegészítési államsegély 159 kor. Összesen 889 kor. Az 1000 koronáig való kiegészítésért az egyház — annak idejében — folyamodni fog további államsegélyért.

Kötelességek: Úgy a mindennapos, mint az ismétlő vegyes elemi osztályok tanköteleseinek tanítása, kántori és egyházi jegyzői teendők végzése, esetleg lelkész akadályoztatásakor szószéki szolgálat.

Pályázati határidő 1907 szeptember 15.

Kellően felszerelt folyamodványok Bartha Dezső esperes aához küldendők Tasnádra (Szilágym.).

Kolozsvár, 1907 aug. 19.

Bartók, püspök.

4004—1907. szám.

KÖRLEVÉL

a kollégiumok méltóságos t. Elüljáróságaihoz.

Felhívjuk a méltóságos t. Elüljáróságot, hogy a *két tantárgyból elégtelen osztályzatot nyert tanulók javitó vizsgálati kéréseit* minden évben *julius hó 15. napjáig* igazgatótanácsunkhoz felterjeszteni méltóztassék.

Kolozsvárt, 1907. augusztus hó 19.

Bartók, elnök. — *dr. Kálmán János*, tanügyi előadó.

Nyom. az „Ellenzék" könyvnyomdájában Kolozsvárt, Szentegyház-uteza 22. szám.

X. Évfolyam. *35-ik szám.* *Kolozsvárt, 1907. augusztus 29.*

Erdélyi Protestáns Lap

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, th. tanár.**

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 12 kor.
félévre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Aggodalomra nincs okunk.

Az országos református papi nyugdijintézet létesitése úgy látszik aggodalommal töltette el a papság egy részét, mert „maholnap a 300—400 kor. kongruát élvezők csak pénztárnoki nyugtát kapunk utalvány helyett.“ Pedig aggodalomra épen nekünk, kongruás papoknak nincs okunk, mert a nyugdijtörvény oly körültekintéssel és joakarattal van szerkesztve, hogy nagyobbat kivánni sem lehet, mivel úgy a papság, mint egyetemes egyház érdekéből már elodázhatatlanná vált nyugdíjintézetünk létesitése egy fillér új terhet sem tesz épen a kongruás papságra és mégis megbecsülhetetlen nagy előnyt biztosit, ha törvényes jogunkkal törvényes úton élünk.

Ugyanis egy 65 évesnél nem idősebb és 24 éves korun túl 35 évi rendes papi szolgálattal biró lelkész jelenlegi 1600 korona fizetésének 23%-t és ennek 35 évi 4%-os egyszerü kamatât tartozik befizetni a nyugdíjintézetbe belépési járulék címen 5 év alatt. Vagyis fizetne tőkébe 368 koronát és ennek 35 évi 4%-os egyszerü kamatába 515 kor. 10 fillért, összesen 883 kor. 10 fillért 5 év alatt, évi 176 kor. 52 filléres kamatnélküli részletben, mivel a törvény betü és szórendi értelmében, az évi részletek után kamat nem számitható és csak az kötelező, a mi a törvényben expressis verbis ki van fejezve. E 883 kor. 10 fill.-el szembe, biztosítva lesz nyugdíjúl részére fizetésének 90%-a, vagyis az 1600 koronából 1440 korona. Tehát egy évi nyugdíjába nemcsak visszakapja az összes belépési járulékot, hanem azon felül 566 kor. 90 fillér tiszta haszna is van. Ilyen üzleti haszonra még a „Magyar Szó“ sem számított! Pedig ez a reális számítás is a törvénynek rendelkezéseiből következik. Sőt ennél több is van, az összes biztosított 1440 korona nyugdíj olyan tiszta haszon, melyért az illető jogosúlt sajátjából egy fillért sem fektetett be s nem is fektethet be, ha kongruát élvez, mert az 1898. évi XIV. tc. alapján az állam *köteles érette* megfizetni az összes belépési járulékot és évi tagdíjakat.

Ugyanis az idézett törvénycikk szószerint így intézkedik: II. Levonandó kiadások:

1. A lelkész által élvezett jövedelmekre kirótt állami, törvényhatósági, községi és egyéb, valamely törvényben gyökerező közterhek, továbbá a vizszabályozási költségek, valamint az *országos és egyházmegyei, gyáminiézeti, nyugdíj és egyéb alapok számára teljesitendő rendes évi fizetések.*“

A 15. §. pedig így rendelkezik: „Ha valamely jövedelmi kiegészitéssel ellátott lelkészi állás jövedelme a felekezeti hatóságok és a hitközségek által *el nem hárithatá állandó természetü körülmények következtében csökken,* az illetéses felekezeti hatóság a vallás és közoktatásügyi minisztertől a jövedelmi kiegészítés felemelését kérheti.

A jövedelmi csökkenés és azt az előidéző el nem hárítható állandó természetü körülmények igazolása esetén a *kiegészítes felemelése meg nem tagadható.*

A jövedelmi kiegészítés felemelése esetén a magasabb kiegészítési összeg a jövedelmi csökkenés beálltának időpontjától számítva utalványozandó.

A jövedelmi csökkenés és az ennek alapjául felhozott körülmények tárgyában az illetékes felekezeti hatóság a vallás- és közoktatásügyi miniszter határozata ellen az értesitéstől számított 30 nap alatt a közigazgatási biróságnál panaszjoggal élhet.“

Egyházi törvényeink megerősítési záradékában pedig ez van mondva: „... jelen egyházi törvényeket ezennel jóváhagyjuk és megerősítjük azzal, hogy e jóváhagyásunk által az állam nem vállal a felekezettel és felekezet intézményeivel szemben továbbmenő anyagi kötelezettségeket, *mint a minőket az 1893. XXVI. és az 1898. évi XIV. törvénycikkek megállapitanak...*

Ferencz József, Vekerle Sándor.“

Tehát az állam e megerősítési záradékkal elismerte, sőt kötelezte magát a felekezettel és felekezet intézményeivel az 1898. évi XIV. tc. keretében az anyagi támogatásra, vagyis arra, hogy egyházi törvényeink által létesített intézmények fentartásához csak az 1898. évi XIV. tc. alapján köteles hozzájárulni.

Ezen a törvénycikk a papi fizetésben állandó és el nem hárítható természetü körülményekből származó fizetés csökkenést kiegésziteni rendeli, mert a nyugdíjalapra fizetendő rendes évi járulékot levonásba hozatni s az így származó hiányt pótolni köteles, ha ez állandó és el nem hárítható körülményből származik. Minthogy a belépési járulék és a tagdíj a papi fizetést terheli állandóan, mint oly kötelezettség, mely alól nincs menekülés s így a jövedelem ezzel állandóan csökken;

minthogy a csökkenés oka maga a törvény, mely legfőbb megerősitési záradékkal van ellátva s így az állam által elismertett és a felekezet és állam közös megállapodásának oly kétoldalu következménye, melyet egyoldalulag egyik fél sem változtathat meg és ezért csak a két tényező közös egyetértésével helyezhető hatályon kivül;

minthogy a felekezetnek nincs érdekében, hogy a törvényeket megváltoztassa s így fejlődését megátolja csak azért, hogy az állam anyagi kötelezettsége alól szabaduljon és e törvény által létesített intézmény fentartásához ne járuljon: ezért a fizetés csökkenést okozó körülmény oly állandó természetü, mely körülmény előállításához és annak állandósításához maga az állam is hozzájárult, segédkezet nyújtott s így az abból származó jövedelmi csökkenést is kiegészíteni tartozik, mert azt meg nem tagad-

hatja s ha ezt mégis megtenné, a közigazgatási bíróságnál jogorvoslás szerezhető.

Azonban az 1898. évi XIV. tc. 14. §-a csak a jövedelem emelkedését rendeli büntetés terhe alatt bejelenteni a vall. és közoktatásügyi miniszterhez, de a jövedelmi csökkenést nem, hanem ezt csak kérni lehet s kérheti a felekezeti hatóság, kinek ezt tenni kötelessége, mert egyházi törvényünk az I. tc. 115. §-ban világosan kimondja, hogy a lelkészi fizetést megcsonkitani, leszállitani nem lehet, nem szabad s ha állandó természetü, el nem hárítható körülmények következtében mégis leszállana, úgy az 1898. évi XIV. tc. rendelkezése szerint, t. i. állami kiegészitéssel ez meggátolandó. Egyházi törvényeink épségben tartása felől gondoskodni a papoknak és egyházi hatóságoknak hivatali kötelessége fegyelmi büntetés terhe alatt. Épen ezért a magán érdekén kivül hivatali kötelessége mindenik lelkésznek a fizetés csökkenését, mit a nyugdíjintézeti belépési és évidíj fizetési kötelezettsége okoz, bejelenteni és kérni, hogy ez az 1898. évi XIV. tc. értelmében kiegészittessék a csökkenés beálltának kezdetén, vagyis 1908. január 1-én, hogy azon időtől utalványozható legyen, mert kérése „nem tagadható meg."

A ki ezt megteszi, már pedig kötelessége megtenni mindenik kongruás papnak, arra egy fillér terhet sem rótt a nyugdíjintézmény felállitása, mivel fizetés kiegészítésben épen annyi összeget kap, mint a mennyi tartozása, mely jövedelmét terheli s igy egy fillér befektetés nélkül biztosíthatja maga részére a nyugdíjintézmény megbecsülhetetlenül nagy áldását.

Ugyanez alkalommal kérendő a szeretetházi rovatal is, mely szintén állandó természetü és a fizetést terheli, továbbá az egyházmegyei gyüléseken való *köteles* megjelenéstől származó jövedelem csökkenés kiegészitését is, mint állandó természetü, el nem hárítható oly kiadást, mely szintén a lelkészi jövedelmet terheli.

A joggal élni kell. „Néma gyermek szavát anyja sem érti meg." „Kérjetek és megadatik. Zörgessetek és megnyittatik." És ne aggódjatok, mert arra nincs okotok, kongruás papok!

Bágyon, 1907 aug. 14-én.

Simon Antal,
bágyoni ref. pap.

Az Egyházm. Tanács jogkörének megállapitásához.

Sokkal fontosabb és az egyházi életre mélyen kihatóbb kérdéssel állunk szemben, semhogy az e. m. közgyülés jogkörének kibővitése és az e. m. tanács hatáskörének megállapitása tárgyában ötletszerüen eljárni megengedhető lenne.

Ha e két intézmény életében új korszakot akar nyitni a kerület az új zsinati törvények nyomán; törekvésének őszinteségében nem szabad kételkednünk.

Mindenesetre helyesebb lett volna, ha az e. ker. igazgatótanács kész tervezettel lép az e. m. közgyülések elé. E tervezet nem kötötte volna meg a közgyüléseket, de a kerület elvi álláspontja biztosította volna a vélemények kiindulási pontjának egységét és a részletkérdések nem megszabták, hanem megmutatták volna az irányt, melyben a véleményeknek haladnia, módosítania kellett volna.

Ez azonban tulhaladott álláspont. Az igazgatótanács XVI. körlevele világosan jelzi, hogy az e. m. tanács az e. m. ügyeknek egyik közgyüléstől a másikig vezetője, a közgyülés elé terjesztendő ügyek előkészitője. (Elvben régebb is igy volt; gyakorlatban...?) Felfogásom szerint e munkakörben az e. m. tanács egy közigazgatási organum, hatósági hatalom, imperium nélkül. Fontos ennek kiemelése ép a hatásköri összeütközések kikerülése szempontjából.

Per analógiam: az egyházmegyét a vármegyék másának tekintem s e helyzetben tisztán látom feladatát és hatáskörét.

Az e. m., (mint a vármegye is) az egyházi hatalom működési ága, mely a maga tevékenységével a törvényhozó kijelentett akaratának megvalósítására igyekszik.

Mivel azonban, épp, mint az államban, itt az egyházi életcélok, feladatok mindenikére, épp a provinciális élet sajátságánál fogva, a törvényhozó nem gondolhat, azokat nem szabályozhatja; a megyék a régrehajtó hatalom gyakorlása közben kiterjeszkednek mindama feladatok megoldására, melyeket a törvényhozás körül nem ir, nem szabályoz.

E feladatok vagy általános, az egész kerületre egységes szabályozást igényelnek, mely in concretó megnyilatkozó jelleg az egyh. kerület hatáskörébe utalja az egyes ügyeket, vagy valamely egyházmegye belkörü, sajátos ügyei, életnyilvánulásai, melyeknek rendezése az e. m. autonómia kereteit tölti ki.

E törvényben körül nem irt és az autonómiához utalt egyházi célok, feladatok megvalósítása világosan mutatja a pontot, hol az egyházmegye hatósági hatalma, imperiuma elválik az egyházmegye, mint ügyigazgató organum hatáskörétől.

Az egyh. megye hatósági hatalmát közgyülése által gyakorolja és pedig annyira kizárólag, hogy autonom joghatóságában foglalt jogosítványokat kivételkép sem volna szabad más testületre, organumra ruháznia.

A hatósági hatalmat gyakorló egyházmegye azon tevékenysége, mely által, mintegy a törvényben foglalt egyh. akaratnak kiegészítése gyanánt, az egyház feladatainak megvalósítására, a törvény által nem szabályozott esetekben is tör: „a szabályalkotás", mely kizárólag csak közgyülési funkció lehet.

Az egyházi törvénynek, mint kijelentett akaratnak és a fentebb emlitett egyh. céloknak a concrét esetben megvalósítása bizonyos szerveket, berendezéseket tesz szükségessé. Itt a szervezés kérdésével áll szemben, mely mindenütt, hol a törvény imperativ intézkedése hiányzik, a közgyülés hatáskörébe tartozik.

A közigazgatási élet politikája megköveteli, hogy az egyházi közigazgatás normális funkciónálását biztosító pénzeszközök mikénti megszerzésének, biztosításának módjáról a joghatósággal biró közgyülés gondoskodjék. Tehát a kerületi és egyetemes egyházi rovatalok egyházmegyénként egy összegben történő megállapításán kivül: az egyházmegyei közszükséglet megállapítása, egyházankénti kivetése stb. kizárólag az e. m. közgyülés és ne a tanács hatáskörébe utaltassanak.

A hatósági hatalom e három kizárólagos jogosítványa a tanács itézkedése körébe semmi esetre sem vonható. Az az elv, hogy végre is a közgyülés nevében jár el, hatalmi tulkapásokra vezet, ami (nem tudom honnan tanulták...? ?) gyakori eset volt az e. m. tanácsok életében.

Az e. m. tanács szigoruan ama határok közé szorítandó, melyet a végrehajtó hatalom gyakorlásánál „ügyintézésnek" nevezünk.

Itt azonban járjon el megszorítás nélkül mindazon ügyekben, melyeket az új zsinati törvény az esperesek hatáskörébe utal, vagy a statutumok az egyházmegye ügyigazgató jogkörébe helyeznek.

Az ügyintézés vagy intézkedés az egyes tényeknek a törvény vagy érvényes szabályrendelet alá való subsumálása.

Ez intézkedés lehet parancsoló, megengedő, megállapító, de az érvényes jogszabályok határain tul, per analogiam legis, sem mehet.

E határon, mint egyedüli korláton belül az e·

m. tanács az egyh. megyét megillető helyes jogkörrel ruházandó fel.

Világos, hogy amit az egyh. ker. szabályrendeletek kifejezetten a közgyűlés hatáskörébe utalnak; (pl. választások) jogkörébe nem vonhatja a tanács.

Ily alakban, ily jogkörrel az e. m. tanács egy permanens képviselője a közgyűlésnek, annak imperiuma nélkül.

Gondolom, hogy a legtöbb javaslat, illetve vélemény megszorításokat fog tartalmazni az ügyintézés tekintetében is bizonyos érték határ vagy az ügyek természete szerint.

Úgyszintén olvastam, hogy concrét esetben a dolog sürgőssége engedné meg valamely ügynek a tanácsból leendő intézését, bár az a közgyűlésnek volna szabályzatilag fentartva.

E tekintetben a nézetem az, hogy egy szabályzatnak oly annyira abszolut intézkedést kell tartalmaznia, hogy az alól kibújni, azt áttörni semmi indokolással ne lehessen.

Valamely dolog értéke, a tárgy természete, sürgősség mindenesetre különbségeket statuál; de egy szegény egyházközség 1000 koronás építkezése van oly fontos önmagára, mint egy gazdag ecclesia 10,000 koronás beruházása. S végre is egy a legtekintélyesebb, legtapasztaltabb egyházi és világiakból álló testület körültekintése és tapintata nem mérhető meg koronákban.

A félrendszabály volt minden időben a hatásköri bizonytalanság, hatalmi féltékenység és tulkapás forrása. Az egyházmegyei adminisztráció kérdése nem hatalmi kérdés; itt a célszerüségi szempontok döntők; ami pedig a felelősséget tekinti 10—12 ember nyugodtabb lélekkel vállalhatja azt, mint a 120—140 tagból álló, s egy rövidebb-hosszabb jelentés vagy jegyzőkönyvvel tájékozott közgyűlés.

Bizonyos magasabb értéket képviselő vagy fontosabb ügyeknek kizárólag a közgyűlés hatáskörébe utalása helyett helyesebb volna a felebbezésnek oly szabályozása, hogy némely esetekben „birtokon belül", más esetekben „birtokon kivül" azaz felfüggesztő hatálylyal, illetve anélkül álljon a felek rendelkezésére a felebbezés. Még pedig mindig az e. m. közgyűléshez, ami egyfelől mutatná a két testület hatáskörében levő fokozati különbséget; de ezen eljárás felelne meg a kerület azon tendenciájának, hogy az egyházmegyék hatásköre, belkörű ügyeikben, a felelősség átháritásával kibővíttessék.

Ezek volnának amaz elvi alapok, honnan az e. m. tanács hatáskörének megállapítása, a jog és célszerűség kivánalmainak megfelelően eszközölhető; ama kivánság hangsulyozásával, hogy az egyh. megyei és egyh. kerületi közigazg. hatóságok eljárásának s általában az egész közigazgatás jogszerűségének ellenőrzését, a hatásköri összeütközések elbirálását, magából a közigazgatásból egyesekre háramló jogsérelmek feletti biráskodást: teljesen független elemből álló „közigazgatási bíróságra" kellene bízni, az állami közigazgatási bíróság analógiája szerint.

Dr. Szakács M. Albert.

Az új Syllabus.

(A „Protestantenblatt" „Zur kirchlichen Zeitgeschichte" c. lapok melléklete után 1907. aug. 6. 32. sz.)

(Folyt. és vége.)

26. A dogmákat csak gyakorlati értelmükhöz mérten kell megtartani; azaz, mint a cselekvés számára szolgáló parancsoló normát, nem pedig normául a hit számára.

27. A Jézus Krisztus istenségét az evangeliumokból nem lehet bebizonyitani; sokkal inkább egy dogma ez, amelyet a keresztyén tudat a messiás eszméből vezetett le.

28. Jézus az ő hivatalának folytatása során, nem azzal a célzattal beszélt, hogy magáról megtanítsa, miszerint ő a Messiás; csudái sem arra irányultak, hogy ezt megmutassa.

29. Az ember elismerheti, hogy az a Krisztus, akit a történelem felmutat, messze alatta marad annak a Krisztusnak, amelyik a hitnek tárgya.

30. Minden evangéliumi hely szövegében az „istenfia" név éppen annyit jelent, mint a „Messiás" név és semmi esetre sem akarja azt mondani, hogy Krisztus a valóságos és lényeghasonló fia Istennek.

31. A Krisztusról való tan, melyet Pál, János és a niceai, efezusi és calcedoni zsinatok reánk hagytak, nem azonos azzal, amelyet Jézus tanított, hanem az, amelyet a keresztyén tudat magának Jézusról alkotott.

31. Az evangéliumok szövegének természetes értelmét nem lehet összhangba hozni azzal, amit a mi theológusaink Jézus Krisztus öntudatáról és tévedésmentes tudásáról tanítanak.

33. Minden előitélet nélküli ember előtt világos, hogy Jézus vagy tévelygést tanított a Messiás közeli leszállásáról, vagy pedig az ő a synoptikus evangéliumokban foglalt tanának nagyobb része nélkülözi a megbizhatóságot.

34. A kritikus nem tulajdoníthat Krisztusnak semmi által sem korlátozott tudást, hanem abból indul ki — ami azonban történetileg gondolhatatlan és az erkölcsi érzülettel is ellenkezik —, hogy Krisztus mint ember Isten tudásával birt s mégis az ő tudását oly sok dologról nem akarta közvetiteni az ő tanítványainak és az utókornak.

35. Krisztus nem birt folytonosan az ő messiási méltósága tudatával.

36. A megváltó feltámadása sajátlagos értelemben nem történeti tény, hanem tisztán természetfeletti karakterű tény, amely sem bebizonyítva nincs, sem nem bizonyítható, hanem más tényekből a keresztyén tudat csak lassanként vezette le.

37. A Krisztus feltámadásában való hit kezdetben nem annyira magára a feltámadás tényére vonatkozott, mint inkább a Krisztus halhatatlan életére az Istennél.

38. A Krisztus halálának engesztelő karakterű tana nem evangéliumi, hanem Páli.

39. A sakramentumok eredete felől való nézetek, amelyeket a tridenti atyák vallottak és amelyek az ő hittételeikre kétségtelenül befolytak, nagyon eltérnek azoktól, amelyeket most a keresztyénség történeti kutatói joggal érvényesítenek.

40. A sakramentumok eredete arra mutat, hogy az apostolok és az ő utódaik Jézusnak valamely célzatát vagy eszméjét az alkalom vagy a körülmények és események behatása szerint magyarázták.

41. A sakramentumoknak csak az az értelme, hogy a teremtőnek folyton jótékony jelenlétét az embernek emlékezetébe idézik.

42. A keresztség szükségességét a ker. egyház hozta be, amennyiben egyszersmind szükséges ritusnak fogadta el és a ker. hitvallástétel kötelezettségét kapcsolta hozzá.

43. Az a gyakorlat, hogy a keresztséget a gyermekeknek szolgáltatták ki, az egyházfegyelem fejlődésének következménye és pedig annak eredménye, hogy ez a sakramentum kettőbe választatott szét: magára a keresztségre és azután a gyónásra.

44. Semmi bizonyitéka sincs annak, hogy a konfirmáció szertartását már az apostolok alkalmazásba vették volna s az őskeresztyénség története sem tud semmit a keresztség és a konfirmáció formális szétválasztásáról.

45. Amit Pál az urvacsora szereztetéséről mond (I. Kor. XI. 23—25.) nem mind történetileg fogandó fel.

46. Az ősegyházban még nem létezett a keresztyén bűnösnek az egyház tekintélye által való kiengesztelése gondolata; e képzethez az egyház csak igen lassan szokott hozzá. Sőt, amikor már a gyónás mint az egyház rendelkezése elismertetett is, még nem neveztetett sakramentumnak, és különösen azért sem, mert különben megtámadható sakramentumnak (sacramentum probrosum) tartatett volna.

47. Az Urnak ezen szavai: „Vegyetek Szentlelket; akiknek bűneit megbocsátjátok, azoknak meg vannak bocsátva és akiknek megtartjátok, azoknak meg vannak tartva" (János év. XX. 22—23.) semmi esetre sem vonatkoznak a gyónás sakramentumára, ha azt állitották is a tridenti atyák.

48. Jakab az ő levelében (14—15. v.) nem célozta

azt, hogy Krisztusnak valamiféle sakramentumát hirdesse, hanem csak egy kegyes szokást ajánlott és hogyha ő ebben a szokásban erős kegyelemeszközt látott is, mégis nem azzal a szigorral vette ezt, mint amilyennel a theológusok vették, amelylyel a sakramentum fogalmát és számát felállitották.

49. Amint a keresztyén urvacsora lassanként liturgiai cselekvény természetét vette fel, úgy jutottak papi karakterhez azok, akik az urvacsoránál mint előljárók tevékenykedtek.

50. Az öregeket (presbyterek), akik a keresztyének gyülekezeteiben felvigyázói hivatalt gyakoroltak, az apostolok mint papokat és püspököket állitották be, hogy a növekvő gyülekezetekben a szükséges rendet megőrizzék és valójában nem azért, hogy az apostolok küldetését és hatalmát folytattassák.

51. A házasság csak később lehetett az egyházban az új-szövetség sakramentumává; arra ugyanis, hogy a házasság sakramentumnak tartathassék előbb befejezettnek kellett hogy legyen a kegyelem és sakramentumok felőli mindenoldalú theológiai vita.

52. Nem volt a Krisztus értelmének megfelelő az egyháznak, mint olyan közösségnek felállitása, amely a földön az évszázadok során állandóan fenn kelljen állania; a Krisztus szellemében inkább oly mennyei ország az, amelynek egyidejüleg a világ elmulásával kell eljőnie.

53. Az egyház szervezeti berendezése nem változtathatatlan, hanem a keresztyén közösség, ép úgy mint az emberi közösségek, folytonos fejlődésnek van alávetve.

54. A dogmák, a sakramentumok, a hierarchia úgy fogalmuk, mint tényleges valóságuk szerint a ker. gondolatnak csak nyilvánulásai és fejlődései, amelyek az evangeliumban rejtve levő gyenge csirákat külső növekvés és tökéletesedés által fejlesztették.

55. Simon Péter még csak sejtelemmel sem birt soha arról, hogy Krisztus az egyházban való elsőséget (primatus) reá ruházta.

56. A római egyház nem az isteni gondviselés rendelése folytán, hanem csupán csak a politikai viszonyok következtében lett a más egyházak fejévé.

57. Az egyház ellenséges állást foglal el a természeti és theológiai tudományok fejlődésével szemben.

58. Az igazság nem változhatatlanabb mint maga az ember, mivel az igazság maga is az emberrel, az emberben és az ember által fejlődik ki.

59. Krisztus nem tanított egy önmagában kikerekitett tartalmú tanrendszert, amely minden időkre és minden emberre alkalmazandó, hanem inkább egy bizonyos olyan vallási mozgalmat vezetett be, amely a különböző időkhez és helyekhez alkalmazkodott és alkalmazkodnia kell.

60. A keresztyén tan eredetében zsidós volt, de az egymásra következő fejlődés fokozatok során először Páli, aztán Jánosi, végre hellén és universális lett.

61. Mondani lehet — anélkül, hogy ellenmondás volna benne, — hogy a szentírásnak egyetlen része — kezdve a Genezis elejétől s végezve az Apokalipsis végével — sem foglal magában oly tant, amely teljesen azonos volna azzal, amit az egyház ugyanazokról a dolgokról tanít és ennélfogva a szentírásnak egyik része sem azonos értelmű a kritikusra és a theológusra nézve.

62. Az Apostoli hitvallásnak (Hiszekegy...) tételei az első idők keresztyéneire nézve nem ugyanazzal a jelentőséggel bírtak, mint amivel bírnak korunk keresztyéneire nézve.

63. Az egyház képtelennek bizonyítja magát az evangélium ethikáját eredményesen megvédelmezni, mert megcsontosodottan kitart a változtathatatlan tan mellett, amelyek pedig a mai előhaladottsággal nem egyeztethetők össze.

64. A tudományok előhaladása megkivánja, hogy a keresztyén tan fogalmai Istenről, teremtésről, kijelentésről, az emberré lett Idvezitő személyéről, váltságról reformáltassanak.

65. A mai katholicizmus az igazi tudománnyal nem egyeztethető; szükséges tehát, hogy bizonyos dogmanélküli keresztyénséggé alakittassék át; azaz: nagyszivű, liberalis protestantizmussá.

A magyarországi roformátns papok kollégiumának alapszabály javaslata.

A református papok 1907. szeptember 18-iki kongresszusára beterjeszti: Péntek Ferenc ref. lelkész.

I. FEJEZET.

A kollégium címe:

1. §. A kollégium teljes címe: „A magyarországi református papok kollégiuma.“ Jelmondata, mit hivatalos pecsétjén alkalmaz: „Egyházunkért s hazánkért.“

A kollégium célja;

2. §. a) Az érvényben levő egyházi és világi törvények által megengedett és biztosított jogok igénybevétele mellett oda hatni, hogy a magyar református egyház olyan szervezetet nyerjen, melynek keretében nemcsak az egyház fejlődése mozdittassék elő, hanem egyszersmind a szegény lelkészek anyagi helyzete is jobbittassék. A kollégium mint ilyen, — egyházpolitikai intézmény.

b) Iskolák, árvaházak alapítása által az általános magyar nemzeti müveltség előmozdítása. A kollégium, mint ilyen, — magyar nemzeti közmüvelődési egyesület.

c) Ébren tartani, fejleszteni a valláserkölcsi életet. A kellégium, mint ilyen, — valláserkölcsi társulat.

II. FEJEZET.

A kollégium tagjai.

3. §. A kollégium tagja lehet:

a) Minden református lelkész, ki valamelyik magyarországi kerületben lelkészi oklevelet szerzett tekintet nélkül arra, hogy van-e presbiteriuma.

b) Minden magasabb képzettséggel biró, világi pályán levő vallásos, református magyar honpolgár, mint diakonus.

c) Minden református müvelt, vallásoslelkü nő, mint diakonissza.

III. FEJEZET.

A kollégium kormányzata.

4. §. A kollégiumot közvetve a közgyülés, közvetlenül a kollégiumnak e célra rendelt testületei kormányozzák.

A közgyülés.

5. §. A kollégium minden évben szeptember vagy október hó folyama alatt rendes ülést tart, mely közgyülésnek szó és szavazati joggal biró tagjai mindazok, kik a jelen szabályok 3-ik §-a szerint akár mint lelkészek, akár mint diakonusok, vagy diakonisszák a kollégium kebelébe felvétettek.

6. §. A közgyülés helye mindig Budapest, az ország fő- és székvárosa. Mindaddig azonban, mig a kollégiumnak e célra a fővárosban állandó helyisége nem lesz, kivételesen az elnök a közgyülést más alkalmas helyre is összehivhatja.

7. §. Rendkivüli esetekben az összes tagok egynegyedének kérelmére is hívhat össze az elnök rendkivüli közgyülést, de ebben a közgyülésben csak az a rendkivüli ügy intézhető el, a melyért a közgyülés összehivatott.

8. §. A közgyűlésen minden tag tanácskozási és szavazati joggal bír, mely Jogot azonban csak a közgyűlés által meghozott házszabályok keretén belől gyakorolhatnak a kollégium tagjai.

9. §. A közgyülés választja a kollégium elnökét, alelnökét és jegyzőit a kollégium diakonus férfitagjai, a seniort a kollégium lelkésztagjai közül, titkos szavazás utján, élethossziglan.

10. §. A közgyűlés állapítja meg az évi költség-

vetést és határozza meg a munkaprogrammot, mit a kormányzó-testület betartani köteles.

11. §. A kollégium seniora minden rendes közgyűlés alkalmával megteszi évi jelentését, mit ha a közgyűlés tudomásul nem venne, a seniornak kötelessége állását a közgyűlés rendelkezésére bocsátani.

12. §. Az egyes ügyosztályok referensei a közgyűlés alkalmával adnak számot végzett munkájokról és tesznek javaslatokat a jövőre nézve a senior képviseletében.

13. §. A közgyűlésen mindig a megválasztott rendes elnök vezeti a tanácskozást, akadályoztatása esetén azonban az elnöki széket az alelnök foglalja el.

14. §. A közgyűlést az elnök hivja össze és tüzi ki az 5. §. rendelkezése szerint.

15. §. Az ülések nyilvánosak, az elnök azonban belátása szerint bármikor rendelhet el zárt ülést.

Az elnökség.

1. §. Az elnökséget alkotják: az elnök, az alelnök, a senior, a fő- és aljegyző.

17. §. Az elnökség minden közgyűlés előtt és után rendes ülést tart. Megállapítja és előkészíti a közgyűlés tárgyait. Állástfoglal a kollégiumot érdeklő fontosabb elvikérdésekben. Szükség esetén az elnök bármikor hívhat össze ülést, melyre, mint előadók, az egyes ügyosztályok vezetői is behivhatók. Az elnökség ülései zártak.

A seniorátus.

18. §. A seniorátus a kollégium közvetlen kormányzója. Tagjai: a senior és a senior által a megfelelő ügyosztályok élére kinevezett jurátusok.

19. §. Az ügyosztályok számát, a szükséglet szerint a senior állapítja meg oly módon, hogy azok a kollégium egész munkakörét felöleljék.

20. §. A jurátusok, kik a kollégium lelkész, esetleg diakonus tagjai közül nevezendők ki, a reájok bizott ügyosztályokat vezetik s közvetlen a senior fennhatósága alatt állanak.

21. §. A seniorátus havonként tartja üléseit. Elnöke a senior, előadói a jurátusok a megfelelő ügyosztályok szerint. Határozatait zárt ülésben hozza meg.

22. §. A seniorátus tagjai a kollégium vagyoni állásához mért rendes évi fizetést kapnak, melynek összegét a költségvetés keretében a közgyűlés határozza meg.

A diakoniák.

23. §. A kollégium tagjainak számához képest, az ország különböző részein, megfelelő diakoniákat szervez, melyeknek területén, a kollégium vagyoni állapotához mérten, iskolák, árva-, lelenc-, szegény- és kórházak állíttatnak fel.

24. §. A diakonia igazgatóját a kollégium seniorátusa többi hivatalnokait pedig a diakonia közgyűlése választja meg. Minden diakoniának önkormányzata van.

25. §. A diakoniák igazgatói a diakoniák vagyoni és erkölcsi állapotáról a kollégium seniorának minden negyedévben jelentést tesznek.

26. §. A kollégium lelkésztagjai ahhoz a diakoniához tartoznak, melynek területén laknak és az azáltal létesitett intézetekben lelkészi szolgálatot teljesitenek.

IV. FEJEFET.

A tagok kötelességei és jogai.

27. §. A kollégium minden tagja köteles a kormányzó-testület, illetőleg a senior felhivására minden a kollégiumot érdeklő ügyben lelkiösmeretesen eljárni, a vett rendeleteket teljesiteni. A törvény keretén belül való engedelmességre minden tag fogadalmat tesz.

Kötelesek a tagok arra törekedni, hogy egyházi és világi téren kiváló állásokat foglaljanak el s e tekintetben a kollégium, illetőleg a kormányző-testület erkölcsi támogatását igénybe vehetik.

28. §. A kollégiumnak azok a tagjai, kik lelkészi pályán működnek, ha valamely állomásra pályázni akarnak, ezt a szándékukat a seniorátusnak bejelentik, mely saját belátása szerint a pályázni akarók közül a legalkalmasabbat kijelöli s annak célhozjutását a kollégium összes erkölcsi erejével támogatja.

29. §. A lelkészek, diakonusok és diakonisszák feladata továbbá alapítványok és kegyadományok tevése és szerzése által a kollégium vagyonát gyarapítani.

30. §. A kollégium kötelékébe való felvételért a tagoknak a közgyűléshez kell folyamodniok, ugyszintén tetszés szerinti időben való kilépésöket is oda kell bejelenteniök.

31. §. A kollégium lelkésztagjai az egyházi törvények által megszabott forma-ruhán kivül tógát viselnek. A diakonusok és diakonisszák öltözeteit, jelvényeit a seniorátus határozza meg szabályrendelettel.

V. FEJEZET

A kollégium vagyonáról.

32. §. A kollégiumnak jogában áll vagyonát értékpapirokba, földbirtokba helyezni el, vagy kölcsönintézet létesítése által gyümölcsöztetni; de mindenkor csak a közgyűlés jóváhagyásával, vagy ha ez sürgős esetekben kikérhető nem lenne, a kormányzótestület személyes felelőssége mellett.

33. §. Minden diakonia a 24. §. értelme szerint vagyonát maga kezeli, de arról rendes számadást tartozik vezetni s minden év végén köteles azt a kollégium seniorához fölterjeszteni.

34. §. A diakoniák számadásait a pénzügyi referens vizsgálja meg, de jóváhagyási záradékkal a senior látja el.

35. §. Ha valamely diakonia feloszlik, vagyona a kollégium tulajdona marad s arról a diakonia tagjai nem rendelkezhetnek.

36. §. Ha olyan idő következnék be, melyben a kollégium feloszlásra kényszerittetnék, vagyona a magyar református egyház tulajdonába megyen át. Éppen ezért a magyar ref. egyház Conventjének jogában áll, hogy a kellégium vagyoni ügyeiről, saját közegei altal, tetszésszerinti időközökben értesitést vegyen.

VI. FEJEZET.

A fegyelmi esetekről és büntetésekről.

37. §. Fegyelmi eljárás utján való büntetésnek a következő esetekben van helye:

a) oly cselekvés vagy mulasztás, melyből a kollégiumnak anyagi, vagy erkölcsi kára származik,

b) erkölcstelen, botrányos életmód.

38. §. Büntetés nemei:

a) intés,

b) feddés,

c) dorgálás,

d) a kollégium kötelékéből való kizárás.

39. §. A büntetés bármely nemét a senior hajtja végre.

40. §. Fegyelmi hatóságok:

A diakónia, a seniorátus, az elnöki gyülés a seniorátus tagjainak kivételével.

Igazgatótanácsunk üléséből.

Kolozsvárt, 1907. augusztus 22.

Elnök: br. Bánffy Dezső ehker. főgondnok; jelen voltak: Simó Lajos ehker. főgondnok, dr. Bartók György püspök, Lészay Ferenc, br. Bánffy Ernő, dr. Vályi Gábor, Becsek Lajos, Incze Gerő, dr. Sárkány Lajos, Sándor János, Deési Gyula igazgatótanácsosok, dr. Kálmán János tanügyi-előadó, Péter Károly titkár, Pünkösti Pál számvevő, Módy Elek pénztáros ugyis mint jkvvezető.

Az ülés megnyítása után az ujonnan választott titkár, számvevő és pénztárostól a hivatali eskű bevétetett, aminek megtörténte után elnöklő főgondnok aa. pár meleg szóval üdvözölte őket, a tisztviselők nevében pedig Péter Károly titkár aa. mondott köszönetet az igazgatótanács kitüntető bizalmáért.

Ezután főt. püspök aa. bejelentette, hogy az adott meghatalmazás alapján, — addig is míg az ehkerületi közgyűlésnek alkalma nyilik az ujonnan szervezett ügyvédi állást választás útján véglegesen betölteni, — arra ideiglenesen dr. Mihály József kolozsvári ügyvéd aát hivta meg.

I.

Nagyenyedi kollegiumnak a marosszentkirályi komp és révjog őt illető felerész jutalékának eladásáról szóló szerződése, újabb megfontolásra visszaküldetett.

A tordai Kovács István-féle perben a vesztes felperesen felhajthatatlan perköltségek folyósíttattak.

A szeretetháznak villanyvilágítás berendezésére vonatkozó határozata jóváhagyatott.

Az etédi erdő faanyagának nyilvános árverésen eladása engedélyeztetett.

Mezőkölpény 200 kor. központi tőkéje kiútaltatott.

Nagyenyedi tanítóképzőnél zongora javításokra a központi tőke kamataiból megfelelő összeg útalványoztatott.

Kolozsvári koll. jelentése arról, hogy néhai Hegedüs Sándor végrendeletileg tanári tanulmányúti segélyalapra 20000 k.-át hagyományozott, s hogy a kollegium 300 éves jubileuma alkalmából Bulyovszky Gyuláné Szilágyi Lilla 1000 kor. és br. Győrffy Gézáné 600 koronával növelték alapítványaikat, valamint hogy dr. Békésy Ferenc bpesti ügyvéd egy gazdagon diszített selyem diszlobogót ajándekozott a kollegiumnak, tudomásul vétetett.

Nagyenyedi kollegium határozata, melyben 50 drb. alsófehérmegyei gazdasági bank részvény vásárlását mondotta ki, nem hagyatott jóvá, miután további elvi határozat szerint csakis állami befektetési papirok vásárolhatók.

Dombosi ehk. szerződése temploma melletti kis telek megvásárlásáról, jóváhagyatott.

Az előterjesztett 5 segélykérés közül csupán a m.-paniti lelkészé volt teljesíthető a mennyiben a szeretetházban levő két kitűnő tanuló leánya mult évi hátrálékos tartozása fedezésére 180 kor. államsegély folyósíttatott.

II.

Dr. Sárkány Lajos ehker. ellenőr aának az 1906—1907. évi napló vizsgálatokról szóló jelentése tudomásul vétetett s elvileg hozzájárult az ig.-tanács ahhoz, hogy úgy a dézma mint regale tőkék jövőre leendő kamatoztatása tárgyában a jelentésében indokolt elvek alapján tegye meg további javaslataít; nevezetesen a már egyszer kiadott dézmatőkék a kiadás által dézma kárpótlási természetüket elvesztették s a visszahelyezett tőke csak 4%-al kamatoztatandó; továbbá tekintettel arra, hogy a regale jogok megváltásakor az állam által kiadott 4½ %-os vinkulált kötvények az állam által 4 %-osra konvertáltattak, tekintetbe véve a tőkék központi kezelésével és kamatozásával az ehkerületre eső költségeket indokoltnak mutatkozik az összes regale eredetű tőkéknek pénztárunkban is 4%-al való kamatoztatása, természetesen a személyi javadalmakban elő álló csökkenésnek állami pótlásáról való gondoskodása mellett.

Ugyancsak az ellenőrnek az 1906. évi számadásra vonatkozó javaslatai elfogadtattak s kiadattak a számvevőnek foganatosítás végett.

III.

A konfirmációi káté revidiálására fölkért bizottság elnöke főt. dr. Bartók György püspök aa. és Tárkányi György vallás-tanár aa. által beterjesztett kézirat, — mely tulajdonképen nem a Nagy Péter-féle káté reviziója, banem egy kitűnő francia káté alapján készült teljesen új dolgozat, — kiadatik Sándor János aanak felülvizsgálatra s azután majd a tanügyi bizottság elé fog terjesztetni.

Seprődi János zeneértő tanár aának Énekeskönyvünk átdolgozásáról beterjesztett kézirata elfogadtatván, 10000 példányban való kinyomatása elhatároztatott.

Szászvárosi kollégiumnál működő idegen felekezetű hitoktatók tiszteletdíjuk fölemelése iránti kérések nem volt teljesíthető.

Nagyenyedi kollégiumnak határozata, melyben az egyetemi hallgatóknak kamatnélküli kölcsönnel segélyezése céloztatik, csak az esetben lenne végrehajtható, ha a szülők kezessége mellett, illetőleg valamelyes módon a kiadott tőke biztosíttatnék.

Nagyenyedi kollégiumnak a gazdaságtani órák ellátásáról szóló jelentése tudomásul vétetett s gazdasági eszközökre 1000 kor. segély iránti kérése ajánlattal terjesztetett a földmivelési miniszter elé.

A kolozsvári tanárok lakbérének fölemelése iránt előterjesztés tétetett a közoktatási miniszterhez.

Fejes Áron 200 kor. személyi pótlék folyósitása iránti kérése nem volt a miniszter elé terjeszthető, miután nevezet aa. tanítóképezdei igazgató lett s a középiskolai tanárok sorából kilépett.

Nagyenyedi kollégiumnak:

a helyettes, óraadó és gyakorló tanárok alkalmazásáról;

a polgári iskolából gimnáziumba átlépő tanulók tanterv külömbözeti vizsga tárgyának megállapítására vonatkozó határozatai jóváhagyó tudomásul vétettek.

A szeptember havi rendkivüli lelkészképesítő s theol. alapvizsga engedélyezése iránt beérkezett 18 kérés közül csak 9 kérés volt teljesíthető, a többi indokolatlannak találtatván, elútasíttatott.

Kolozsvári kollégiumunk egyik helyettes tanárát pályázat mellőzésével választván meg, a választás nem volt megerősíthető; Makkay Ernő h. tanár, valamint az elemi iskolánál Piskolti Gyula, Szilágyi Gyula és Schéfer Teréz tanítók (illetve tanítónő) alkalmazása jóváhagyó tudomásul vétetett.

Kincs Gyula és neje által elhalt leányuk nevére s emlékére tett s érettségizett ifjak segélyezésére szolgáló 200 kor. alapítványuk köszönettel fogadtatik.

Vajna Gábor rajztanár elhalálozásáról szóló jelentés szomoru tudomásul vétetett s helyettes tanár alkalmazására vonatkozólag tett előljárósági intézkedések tudomásul vétettek.

Fölmerült eset alkalmából ismételten fölirt az ig.-tanács a közoktatási miniszterhez az iránt, hogy a kollégiumainkhoz általa alkalmazandó tanárok kinevezési okmányát nyítottan s ne lezártan küldje, mert jövőre előttünk ismeretlen tartalmu iratokat nem fogunk továbbitani.

A székely-magyarosi iskola községivé tétele engedélyeztetett, a szerződésbe azonban kösse ki az egyházközség, hogy az iskolának esetleges további államosítása csak a ref. egyház által most kikötött feltételekkel lehetséges.

A szászvárosi kollégium épitési tervére vonatkozó műszaki észrevételek, előljárósággal közöltettek.

IV.

Az ügyforgalmi kimutatás szerint a junius 15-ig beérkezett 2816 ügydarabból elintézetlen 35 drb. A junius 15-től augusztus 21-ig beérkezett 1366 drbból kiosztatott titkárnak 485, melyből elintézve 130; a tanügyi előadónak 444, melyekből elintézve 360; a számvevőnek 437, melyből elintézve 326 drb, összes hátralék 550.

Udvarhelyi ehmegyénk esperesévé Vajda Ferenc székelyudvarhelyi lelkész választatván, az erről szóló jelentés tudomásul vétele mellett ujonan megválasztott esperes aát üdvözli az ig.-tanács; jövőre azonban kimondja, hogy mindennemü tisztujitásról 10 napon belül ide jelentés teendő s csak az ig.-tanács leirata után vehető be a megválasztott esküje s addig uj hivatalát sem foglalhatja el.

Dési ehmegyénk, a főgondnoki állásról megrendült egészsége okán lemondott Szacsvay Sándor kedves aát,

az iránta érzett nagy tiszteletének és szeretetének kifejezéseképen s az anyaszentegyházunk életében szerzet elévülhetetlen érdemeinek elismeréséül örökös tiszteletbeli főgondnokává választván; a lemondás indokának sajnálatos tudásul vételével, jóváhagyatott.

Az ehkerületi képviselői állásra beérkezett jelentések és választási jkvek felülvizsgálata rendjén a hunyadi, gyulafehérvári és orbai ehmegyékben uj választás rendeltetett el, miután a megejtett választás nem titkos szavazással hajtatott végre; a görgényi ehmegyéből a választási jkv nem küldetvén be, nem volt tárgyalható; a többi ehmegyék választásai szabályszerünek találtattak s jóváhagyattak, csupán a kalotaszegi ehmegyében egy világi, egy egyházi s a kolozsváriban egy egyházi képviselői állásra pótválasztás rendeltetett el, ugyszintén az udvarhelyi ehmegyében az esperessé választott Vajda Ferenc helyébe — ki hivatalánál fogva tagja a közgyülésnek — egy egyházi képviselő választandó.

A kollégiumok részéről megejtett választások a székelyudvarhelyi és sepsiszentgyörgyi kivételével szabályszerünek találtatván, a megválasztottak igazoltattak, a jelzett két helyen azért érvénytelen a választás, mert a beterjesztett jkvből nem tünt ki, hogy hány szavazat adatott be s illetőleg, hogy megnyerték-e az illetők az abszolut többséget. A theol. fakultás a választás eredményének bejelentésére fölhivatott.

A négy tanítóképviselői állás közül csupán az első hely nyert betöltést Nagy Benedek dési tanítóval aki a beérkezett 522 szavazatból 309 szóval az abszólut többséget megnyerte, a következőleg legtöbb szavazatot nyert 6 tanító között, u. m. Felméri Sándor, Makkay Samu, F. Jánosi Samu, Gönczi János, Kovács Pál és Nagy Kálmán között uj választás rendeltetett el.

A marosludasi templom megnagyobbítására vonatkozó terv fölterjesztetett a földmivelési miniszterhez az építés keresztülvitele iránti lépések megtételét kérve.

A páncélcsehi toronyépités, a mezőméhesi templom s papilak-épités terve a műszaki vélemény alapján jóváhagyatott, az ádámosi templom tervrajza pedig kivitelre alkalmatlan lévén, visszaadatott.

A széki kántori dijlevél nem volt megerősíthető, mert az I. t.-c. 114. §. b) pontja értelmében 1000 K-nál kevesebb javadalomra nem lehet dijlevelet adni csak jkvi megbizást.

A szederjesi új egyházi adókulcs és papi dijlevél jóváhagyatott.

A mojosi imaház-épités ügyében az Emke belevonásával felmerült hirlapi polémia s hivatalos megkeresés alapján vizsgálat rendeltetett el.

A szovátai szabálytalan áttérési ügyre vonatkozó iratok az ehmegyei fegyelmi bíróság elnökéhez áttétettek.

A magyarói papi fizetésbe a lakás értéke is tévesen beszámittatván, lelkész aa most annak kiigazitását kérte, ami azonban csak az ehközség jkvi határozatba foglalt kérése alapján vehető birálat alá, amiről kérelmes tájékoztatott is.

A kisborosnyói kepeváltás szabályzata nem hagyatott jóvá.

A mezőpaniti ehközség iskolájának államositása alkalmából iskola telkét tulajdonjogilag tervezvén átadni, e határozat nem erősittetett meg, utasittatván, hogy a szerződésbe csak örökhasználati jogot biztositson a feltételek ellenében.

A szentléleki szabálytalan kitérés és temetés ügyében a vizsgálat elrendeltetett.

Kudsir templomépitési segélykérése ajánlattal felterjesztetik a pénzügyminiszterhez.

A csombordbagói beszolgáló lelkész felebbezése elutasittatott, s köteleztetett a beszolgálás végzésére; egyébként a papi állás mielőbbi betöltése is elrendeltetett.

A sárpataki hivek kérése s. papjuknak továbbra is ott hagyás iránt a II. t.-c. 21. §-a alapján nem volt teljesithető.

A kolozsvári pap, tanító, énekvezéri özvegy-árvai alapszabály jóváhagyatott.

Rétyi kántori állás betöltése jóváhagyatott; azonban a jkvi megbizás évenként megújitandó, mindaddig míg önálló énekvezérrel véglegesen betölthető lesz az állás.

A nagyölyvesi papi kepe megváltás engedélyeztetett, a díjlevél azonban mint helytelenül kiállított visszaküldetet némi útbaigazitásokkal.

Orbai ehmegye esperese tájékoztatik előterjesztésére, hogy az énekvezéreket a f. évi ehkerületi közgyűlés 15 jkvi sz. határozata értelmében az ehközségek választótagjai a II. t.-c. 9—47 §§-ai szerint választják; a meghivandókat, illetve pályázókat — eddigi gyakorlat szerint — próbaéneklésre meghivhatják.

A székelybosi templomépitésre, nyárádszentannai papi s tanitóilak újitásra, valamint a páncélcsehi templomjavitásra a könyöradomány gyűjtés engedélyeztetik, fölkéretvén az illetékes esperes jelen engedélyezéseknek a gyűjtő-könyvekbe való bevezetésére.

Kovács Sándor telekfalvi lelkész mellé a kápláni állás szervezése engedélyeztetett.

Nemes Elek mezőzáhi beteg lelkész helyettesitéséről szóló esperesi jelentés tudomásul vétetett s az esetben, ha a remélhető kápláni kongruán kivül még egyéb javadalom is biztositható, hajlandó az ig.-tanács káplántartásra engedélyt adni.

Az I. t.-c. 143. §. D. g) pontja értelmében a mellékfoglalkozások engedélyezése az egyházmegyei közgyülések hatáskörébe utaltatván, az engedélyezett mellékfoglalkozásoknak az igazgató-tanácshoz nyilvántartásra leendő bejelentése elrendeltetett.

A marosvásárhelyi templom renoválása alkalmával talált sirleletekről igazoló jelentés kéretett.

A szurduki szorvány ideiglenesen Zsibóhoz csatoltatott.

A nagyrápolti iskola államosítási feltételei némileg módosíttattak.

Az 1904. évi E. T. II. t.-c. 51. §. alapján addig is, míg az egyházkerületi közgyűléshez ez irányban az előterjesztés megtehető lesz, főt. püspök aa fölhatalmaztatik, hogy a körlelkészi állások betöltésénél kinevezési jogát érvényesitse, miután mindenik körben az egyházkerületi s közalapi segélyek a papi javadalom 25 százalékát meghaladják.

A kolozsvári ref. elemi iskolák államosítási szerződése, a 8. pont módosításával, jóváhagyatott.

Az egyházközségek még be nem érkezett történetének fölküldésére utolsó terminusul folyó évi dec. 31-ike állapíttatott meg, amikor is azok kinyomatás alá kerülnek, revideálás után.

A rátoni egyházközségnek központban levő 352 korona tőkéje papilak épitésre kiadatik s 1200 korona kölcsön fölvétele engedélyeztetik. *M—y.*

Vége.

GYÁSZROVAT.

Bedő Andrásné szül. *Bede Anna* életének 60-ik, boldog házasságának 33-ik évében, folyó évi augusztus 22-én reggeli 3 órakor hosszas szenvedés után, jobblétre szenderült. Benne *Bedő* András bikafalvi lelkész nejét, Bedő Ödön pedig édes anyját gyászolja. Nyugodjék csendesen!

KÜLÖNFÉLÉK.

Püspöki vizsgálat. Főtiszteletű dr. Bartók György püspök úr e héten, 28-án, titkára kiséretében körútra ment a széki egyházmegye megvizsgálására. Szeptember 1-én részt vesz a bálványosváraljai templomszentelésen.

Nagy Károly szerkesztő, mint már jeleztük, néhány napra családi ügyben elutazott hazulról s a hozzá érkezett megkeresésekre csak a jövő hét végén válaszolhat.

Orgona-szentelés. Megható szép ünnepély volt e hó 20-án alsó-bölkényi ref. egyházközségünkben. Ez alkalommal szenteltetett fel az egyházközség szülötte, néhai Kiss József által ajándékozott s részben az egyház hozzájárulásával felépített orgona. Délelőtt 10 órakor a harangok hívogató szavára zsufolásig megtelt templomban kezdetét vette az istenitisztelet, melyen Dénes Gyula, tancsi lelkész buzgó imádsága után ifj. Kiss Lajos egyházmegyei főjegyző tartotta meg szépen kidolgozott alkalmi beszédét. Azután Csekme Ferenc esperes fölszentelő gyönyörü imája emelte a lelkeket Istenhez. Végül helybeli lelkész Dénes Józsefnek az orgona-épités történetét vázoló felolvasása és a himnusz eléneklése zárta be a szívekben mély nyomokat hagyó istentiszteletet. Istentisztelet után a fáradhatatlan esperes vezetésével az egész közönség kivonult a temetőbe, hol kegyeletes szavak kiséretében a néhai ajándékozó sírját megkoszoruzta.

Köszönetnyilvánítás. A hagymásbodoni ref. egyházközség közgyűlése ezen az úton óhajtja háláját nyílvánosságra hozni nagytiszteletű özv. Molnár Albertné iránt, aki az egyháznak egy szép és értékes sajátkezűleg himzett urasztal fedőt ajándékozott. Fogadja a nagytiszteletű urnő ezért az egyházközség közgyűlésének meleg köszönetét. A hagymásbodoni ev. ref. egyház közgyűlésének nevében: Király Béla ev. ref. lelkész.

Felhivás. Az Orsz. Ref. Lelkész Egyesület f. é. szept. 18-án tartandó alakuló gyűlésére szóló vasúti kedvezményes jegyek névre és a fel-, illetve leszálló vasúti állomás megjelölésével fognak kiállíttatni. Felkérem tehát címedet, hogy az alakuló gyűlésre szóló jelentkezését lakóhelyének, megyéjének, posta állomásának és az utazásnál igénybe veendő vasuti fel-, illetve leszálló állomásnak pontos és olvasható megjelölésével sürgősen kiegészíteni és értesítését hozzám (Nagyváty, u. p. Szentlőrincz, Baranya m.) beküldeni szíveskedjék. Az előkészítő-bizottság gondoskodni fvg, hogy a jelentkezők a szállodákban lehetőleg kedvezményes árakban részesüljenek. Nagyváty, 1907 aug. havában. Hitrokoni üdvözlettel Morvay Ferenc ref. lelkész, a 12-es bizottság elnöke.

Egyházi törvények. Az 1904. évi november tizedikén megnyílt második budapesti országos református zsinat-alkotta egyházi törvények példányonként 3 kor. 24 fillér (azaz három korona huszonnégy fillér) beküldése mellett portómentesen megrendelhetők *Debrecenben* (városháza) *Keresztessy István* nyomdai művezető úrnál, kit az egyetemes konvent a példányok raktározásával és őrizntével megbízott. Kelt Debrecenben, 1907. évi augusztus hó 27. Sass Béla s. k. debreceni református theologiai akadémiai tanár, zsinati jegyző.

***A ntii esperes urakat** szivesen kérjük, hogy az egyh.-megyei gyülésekről, választásokról s általában a megyéjük területén előforduló közérdekü eseményekről lapunkat értesíttetni szíveskedjenek. Hasonló kérésünk van **kollegiumaink Tek. Igazgatóihoz** is a kollegiumokra vonatkozólag.*

HIVATALOS RÉSZ.

Sz. 818—1907. püsp. hiv.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi református egyházkerületben, a küküllői egyházmegyébe kebelezett *radnóthi* egyházközség *kántortanítói* állomására pályázat hirdettetik.

Díjlevél szerinti javadalom: lakás, 527 □-öl holddal. Földhaszonélvezet (22 hold 1081 □-öl) 240 kor. Terményjövedelem 343 kor. Tandíj, minden tanköteles gyermek után egy-egy véka szemes törökbúza 168 kor. Munkabeli szolgáltatások 8 kor. Stála 16 kor. 20 szekér ágfa 40 kor. Államifizetés kiegészítés 256 kor. Összesen 1071 kor.

Kötelességek: a radnóthi anyaegyházban a kántortanítói és ahhoz tartozó szorványokban a kántori teendők ellátása, lelkész akadályoztatása esetén templomozás végzése és az egyház jegyzőségének folytatása.

A kellően felszerelt folyamodások nt. Nagy Domokos esperes aához Kutyfalvára (posta helyben) küldendők.

Pályázati határidő folyó évi szept. hó 20.

Kolozsvárt, 1907. augusztus hó 26.

Bartók, püspök.

4056—1907 szám.

KÖRLEVÉL

a kollégiumok méltóságos t. Elüljáróságaihoz.

Értesítjük a méltóságos t. Elüljáróságot, hogy igazgatótanácsunk fenti számu határozatával kimondotta, hogy a *főgimnáziumi és kollégiumi elemi iskolai ideiglenes tanítói* állások kivétel nélkül évről-évre *pályázati hirdetés* alapján töltendők be.

Az erdélyi reform. egyházkerület igazgatótanácsának

Kolozsvárt, 1907 aug. hó 22-én tartott üléséből.

Bánffy Dezső, elnök. — *dr. Kálmán János*, tanügyi előadó.

4205—1907. szám.

KÖRLEVÉL

valamennyi kollegium méltóságos t. Elüljáróságához.

Értesítjük a méltóságos t. Elüljáróságokat, hogy a vallás- és közoktatásügyi Miniszter úr folyó évi 90325. sz. leiratával a *naggenyedi* ref. főgimnáziumnál folyó évi szeptember hó 7-én megtartandó *pótló és javító érettségi vizsgálatokhoz* az 1883. évi XXX. t.-c. 23. §-ából kifolyólag Erdélyi Pál kolozsvári egyetemi könyvtár igazgatót küldötte ki kormányképviselőül.

Kolozsvár, 1907 aug. 24-én.

Bartók, elnök. — *Dr. Kálmán János*, tanügyi-előadó.

PÁLYÁZAT.

A sárospataki ref. főiskola akad. igazgatósága pályázatot hirdet egy jogakadémiai tanszékre, melynek tárgyai: 1., *a magyar magánjog*, 2., *az osztrák jog* és 3. *a bánya jog*. Heti óraszám: 10.

Rendes tanári javadalom: 3400 korona évi törzsfizetés, 600 korona lakásdíj, öt ötödéves korpótlék és pedig az első öt évi szolgálat után 200, a második, harmadik és negyedik öt évi szolgálat után további 600, összesen 2000 korona, végül az évente befolyó vizsga díjak $^1/_8$ da. A más tanintézeteknél rendes tanári minőségben eltöltött évek a szolgálati időbe beszámíttatnak. Ha *rendkivüli* tanár választatik meg, ennek fizetése 2600 korona, 600 korona lakásdíj valamint a rendes tanárokra nézve megállapított korpótlék és vizsgadíj. A rendkivüli tanárnak akadémiánkon eltöltött évei a szolgálati időbe beszámíttatnak. Megjegyeztetik, hogy addig is, míg a jogtanári fizetések az állam által kiegészíttetnek, a főiskolai elöljáróság évi 400 korona drágasági pótlékot szavazott meg úgy a rendes, mint a rendkivüli tanárok részére.

Rendes tanárrá választható az, akinek a tanszék valamelyik főtárgyából egyetemi magántanári képesítettsége van, rendkivüli tanárrá az, akinek jogtudományi doktori oklevele van, azonban azzal a kötelezettséggel, hogy az egyetemi magántanári képesítést 3 év alatt megszerzi, mely esetben a következő hó első napjától rendes tanárrá lép elő.

A megválasztott (rendes vagy rendkivüli) tanár jogosított és kötelezett tagja az orsz. tanári nyugdíjintézetnek. Tanári állását 1907. évi október hó 1-én kell elfoglalnia. Ha rendes tanár választatik meg, 1908. szept. 10-én köteles székfoglaló beszédet tartani; a rendkivüli tanár a rendes tanárrá történt előlépését követő szept. 10-én tart székfoglalót.

A tiszáninneni ref. egyházkerület közgyűléséhez címzett pályázati kérvények keresztlevéllel, — melyből kitünjék, hogy az illető ref. vallású, — életrajzi vázlattal, a védkötelezettség lerovását, a képesítést, az eddigi alkalmazást igazoló okmányokkal, esetleg az irodalmi működést feltüntető kimutatással felszerelve, 1907. szept. 15-ig adandók be a sárospataki főiskola akadémiai igazgatóságához. A tanszéket az 1907. évi őszi egyházkerületi közgyűlés (szept. 24.) fogja választás útján betölteni.

A főiskolai igazgatóság.

342—1907. szám.

PÁLYÁZAT

helyettes tanári állásra.

A kolozsvári ref. főgimnáziumban a német-latin tanszék helyettes tanári állására pályázatot hirdetünk.

A helyettes tanár köteles az intézetben lakni s ott a felügyeletet a szabályok értelmében gyakorolni. Javadalma 1900 korona készpénz, lakás, fűtés, világítás, takarítás; a tanulókkal közös élelmezés.

Folyamodhatnak protestáns vallású okleveles tanárok.

A kellőleg fölszerelt folyamodványokat a főgimnázium elöljáróságához címezve, 1907. szept. 5-ig az intézet igazgatóságához kell beadni.

Kolozsvárt, 1907 augusztus hó 27.

Becsek Lajos, gondnok. — *Szabó Imre*, jegyző.

Nyom. az „Ellenzék" könyvnyomdájában Kolozsvárt, Szentegyház-utcza 22. szám.

X. Évfolyam. *36-ik szám.* *Kolozsvárt, 1907. szeptember 5.*

Erdélyi Protestáns Lap

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, th. tanár.**

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 12 kor.
félévre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

A törvény az életben.

A törvény az életben jogbiztositás és korlátozás. Az a törvény nyeri meg a köztetszést, mely az egyénnek és testületnek joggyakorlatát olykép biztosítja, korlátozza, hogy abban sem az egyén, sem a testület sérelmet nem talál. A törvényt a közszükséglet szüli, de arra elhivott emberek hozzák.

Előttem az egyházi törvények könyve, melyet a magyarországi református egyház számára az 1904. évi november hó 10-én megnyílt országos zsinat alkotott és Ő Felsége 1907. évi február hó 14-én legfelsőbb jóváhagyással és megerősítéssel ellátott. Ez a kilencz törvénycikk az 1907. évi augusztus 1-jétől kezdve Magyarországban minden református embert kötelez.

Nem célom ezt a törvényt ismertetni, annál kevésbé birálni. Csupán arról a benyomásról akarok számot adni, melyet nyertem ezen törvénynek olvasása és a gyakorlatból kivett régi törvénynyel összehasonlitása közben.

Előre bocsáthatom, hogy ez az új törvény, mind szerkezeténél, mind tartalmánál fogva a régi fölött áll, annál teljesebb, tökéletesebb.

Az egyházalkotmányi és szervezeti részben előtérbe lép, protestáns elveinknek megfelelően az egyén, az egyházközség, az egyházmegye, az egyházkerület, hogy mindannyi kötelességteljesitésével az anyaszentegyház egyetemének megerősítésére szolgáljon. Nem a nagyobb szervek vannak hivatva, hogy erőt, életet adjanak a kissebbeknek, hanem a kissebb élteti a nagyobbakat. Az egyén, mint egyháztag az egyházközséget, ez az egyházmegyét, az egyházmegye a kerületet, a kerületek az anyaszentegyház egyetemét szolgálják és erősítik. Épen úgy, mint a vératomok táplálják és éltetik a testet. Mindenkinek és minden szerv törvényes képviselőjének meg van adva az őt megillető jog. Erdélyi egyházkerületünknek az I. t.-c. 8. §-a az Approbata és Compilata Constitutio I. részében és az 1691. évi Leopoldinum diploma 2. 3. pontjában biztosított jogát, hogy alkotmányát jövőben is a képviseleti rendszer elveivel öszhangzóan továbbfejleszthesse — meghagyta, kötelességévé tévén a teendő módosításokat az egyetemes konventnek és zsinatnak bejelenteni. Módosítás kevés van. Az igazgató-tanács javaslata alapján az 1907. évi május hó 25—26. napjain tartott rendkivüli közgyülés 14—25 jkvi számok alatt hozott határozatával jóformán az egyházmegyei tanács, az igazgató-tanács, az egyes elnökség további fentartását és az espereseknek s a püspöknek egyházmegyei, illetőleg egyházkerületi közgyülés által választását tartotta fenn, mint különlegességet. Hogy ezen fentartott intézmények, különösen azok közül az igazgató-tanács és egyházmegyei-tanács, kellő határok között tartva munkálkodásukat, mennyire megkönnyítik és gyorsabbá, biztosabbá teszik a közigazgatást, azt méltányolni csak azok tudják, kik vezetésre vannak hivatva és ügyigazításra, tanácsra utalva. Az élet meg nem áll. Minden napnak megvan a maga követelménye. Már most azt kérdezem, miképpen leszen az élet folyamata jobban irányítva, a mindennapi követelmények megfelelőbben teljesítve? Ha egy ember, Püspök, Esperes, vagy pedig azok a tanácscsal együtt, ex consilio intézik az időközi ügyeket? A felelet könnyü. Több ész többet talál, helyesebben intézkedik. Tehát jobb, ha felelős tanács irányít és intéz. Ezek a tanácsok beszámolnak a közgyüléseknek és a közgyülések jóváhagyásának feltételével erősítenek, kötnek, oldanak. Hol van hát a hatáskör túllépés? Előbbutóbb magyarországi testvéreink is be fogják látni az ilyetén kormányzásnak megbizhatóbb, megfelelőbb voltát és életbe léptetik — hiszem — a nálunk jónak bizonyult tanács-rendszert. Meglehet, mi is idővel reájövünk, hogy megfelelőbb a kettős elnökség, az igényeket jobban kielégiti ha az Esperest az egyházközségek, a Püspököt szintén az egyházak választják presbiteriumaik által; és akkor teljes lesz az egység. Már is emelkedtek hangok, hogy a Püspököt az egyházak jogosítvák választani. Élénk viszhangra talált Váró Ferenc e tárgyban az Erdélyi Protestáns Lapban megjelent cikke, alapos fejtegetése. A törvényt a közszükséglet szüli, emberek hozzák. Ha az idők tapasztalata követeli, lehet azon változtatni. A magyarországi részek református egyházkerületei tőlünk a tanácsrendszert és mi őtőlük a püspökválasztást kölcsönös előnyünkre vehetjük át. A pátrónusi jogot nem bántom. Tisztelet és bámulat fog el, mikor azokra a régi nagy időkre gondolok, melyeknek futó, küzdelmes, szenvedésteljes napjait a Bethlenek, Kemények, Bánffiak, Telekiek, Zeykek, Barcsaiak, Wesselényiek, Kendeffiek, Szacsvaiak egy-egy egyháznak, templomnak, iskolának alapításával tették örökkévalóvá. A pátrónusokat méltán illeti az egyházban kiváló jog.

Az első törvénycikk azt a benyomást teszi rám, hogy ebben és ez által megtalálja az egyház minden tagja és szerve az őt megillető jogot. Ezt a jogot személyesen, vagy képviselet által gyakorolhatja.

A II-ik törvénycikk minden czímü és alkalmazásos lelkésznek jogviszonyait határozza meg. És ez nagyon szükséges, mert az érvényét veszitett törvényben majdnem semmi szó nem volt a katonai letartóztatási és javitóintézeti stb. lelkészek viszonyáról az egyházhoz és ezt nélkülöztük. A lelkészválasztásnál óhajtotta volna a nép a régi próbaszónoklat, a pályázat alatt álló egyházban megjelenés szabaddá tételének visszaállítását, s mert ezt a törvény vissza nem állította, kivánnivalót hagy fenn a törvény ezen része. Vitás még az is, vajjon jónak bizonyul-e az

úgynevezett qualificationális törvény-rész eltörlése és az ifju lelkészeket elfogadható képességgel ruházza-e fel az a két évi kápláni szolgálat, a melyet a két papi vizsga között vannak utalva eltölteni? Kérdések ezek az én lelkemben, de nem nyugtalanítanak a hangoztatott kivánságok, az előretoluló kérdések. Várom a feleletet az élet tapasztalatától és hiszem, hogy a tapasztalat követelményeinek megfelelően nyernek kielégítést a kivánalmak, megoldást az előre toluló kérdések. A segédlelkészek szükséghez képest a jelenleginél még gyorsabb elhelyezésére és alkalmazására szabályrendeletileg felhatalmazandónak vélem a Püspököt. Ez idő szerint a Püspök csak azon esetben nevezhet ki segédlelkészt, ha annak részére a díjlevél az igazgató-tanács által meg van erősítve. Ezen megerősítésbe, a mig t. i. az egyházközség azt megállapítja, egyházmegyei és igazgató-tanácsi tárgyaláson átmegy, beletelik két—három hónap. Van pedig arra eset, hogy segédlelkészre azonnal szükség van. Felteszem, amint egyházmegyémben elő is fordult, egy lelkész, a kinek gondozására három—négy egyház van bízva, beteg lesz; betegségéből felgyógyulása, gyógykezelése egy évet vesz előreláthatólag igénybe, nincs a közelben senki a ki helyettesítse. Ilyenkor az a két-három hónapos hivatalos eljárás igen hosszas idő, a hivek lelki életének kárára, a beteg lelkész lelki gyötrelmére van. Nézetem szerint ily esetben az esperes felterjesztésére, megerősített díjlevél nélkül is, jogosítva kellene lennie a Püspöknek a segédlelkész kinevezésére. Majd azután eligazodnék a díjlevél és fizetés kérdése.

(Vége következik.)

Jancsó Lajos.

ISKOLA.

Kollegiumaink értesítői.

V. A marosvásárhelyi.

Az „Értesitő“ címe „*A marosvásárhelyi ref. kollegium államilag segélyezett főgimnáziumának értesitője*“ nem helyes, mert nemcsak a főgimnáziumról, hanem az elemi iskoláról is szól az értesitő.

Az Értesitő 1—23. lapjait *Nagy Endre* tanárnak „*Horatius és Maecenas*“ c. tanári székfoglaló értekezése foglalja le.

Inkább a *hazai* irodalomnak felhasználása alapján készült, eredetiséget magának nem vindikáló értekezés, melyben *Horatiusnak Maecenashoz* és *Augusztushoz* való viszonyát fejtegeti eléggé érdekesen és vonzóan s a klasszikus költő iránt érzett szeretettel és lelkesedéssel védi meg *Horatiust a következetlenség* és *hizelgés* vádjától.

A 6 lapra terjedő *igazgatói évzáró beszéd* a *munkának* az ifju és férfiu önérzetére és egész lényére gyakorolt nagy befolyását hangoztatva jelzi, hogy — bár a lefolyt év a megelőző évekhez viszonyitva mutat is haladást — az elismerés hangján szólani róla nem lehet. Az eredménytelenség okát a tanuló ifjuság egy részének feltünően csekély ambiciójában, a szülőknek az iskola és tanár munkája iránt tanusított közönbösségében, a tehetségek és hajlamok fel nem ismerésében s a gyakorlati pályáktól való idegenkedésben látja. — Az igazgatói évzáró beszéd szerint erkölcsi magaviselet tekintetében nagyobb kihágások nem fordultak elő (a statisztikai kimutatás szerint azonban 3 tanuló *kevésbé szabályszerű* magaviseleti fokozatot kapott); az ifjuság összmunkássága a megelőző évihez képest lendületet vett; a tanulók egészségi állapota kedvező volt.

Az állami főfelügyeletet *Kuncz Elek* főigazgató gyakorolta, mint miniszteri megbizott.

A 12 rendes tanár mellett 1 tornatanító és 4 helyettes-tanár működött a lefolyt iskolai évben. *A rendkivüli tárgyak* közül *állandóan* alkalmazott tanítója van a *francia nyelvnek* és *zenének*. *Az éneket Nagy László* tanította mind a 8 osztályban, de hogy milyen minőségben nyert alkalmazást, nem tünik ki, mert sem a rendes, sem a rendkivüli tantárgyak tanítói között nincs felemlítve.

Helyesebbnek tartanók, ha az ének- és zenetanítása egy kézben volna, ami az *ének-zenetanítói* állás szervezésével volna elérhető.

A tárgy csoportosítást a IV. és V. osztályok kivételével, melyekben minden tárgyat más-más tanár tanított, sikerült megcsinálni.

Párhúzamos osztály volt az I. és II. gimnáziumban.

Az évi tanítás anyaga osztályok szerint mondhatni túlságos részletezéssel van feltüntetve 18 lapon keresztül.

Az *egészségtan* ennél az intézetnél is a rendkivüli tárgyak közé van sorolva, de kötelező volt a VII. osztály minden tagjára.

A *rendkivüli tárgyak* közül *egészségtant* tanult 33 VII. osztályos tanuló; az ifjúsági *énekkarnak* 120 (m. é. 120), a *zenekarnak* 24 (m. é. 24) tagja volt. (Érdekes véletlen a számok találkozásában!) Az énekkar 6 ünnepélyes alkalommal szerepelt nyilvánosan.

A *zenekarban* nyert oktatásról jelezve van, hogy *ingyenes* volt, s igy azt kell következtetnünk, hogy a többi rendkivüli tárgy tanítása *dijfizetés mellett* történt.

A *gyorirásra* és *francia* nyelvre járt tanulók száma nincs feltüntetve. A később közölt statisztikai táblázatból állapitható meg, hogy *franciát* tanult az V—VIII. osztályokból 56, *gyorsirást* a III—VI. osztályokból 52 tanuló. A statisztikai táblázatban a *müéneket* tanulók száma 124, a *zenét* tanulók száma 34. (Fennebb *más* számok szerepelnek.) A rendkivüli tárgyak között nincs kitüntetve, de a statisztikai táblázatból kitünik, hogy *vivást* is tanult 1 I., 1 V. és 1 VII. o., összesen 3 tanuló.

Az V—VIII. osztályok *magyar irásbeli* feladatai külön fejezetben vannak felsorolva; általában megfelelők; nem találunk azonban egyet sem, amely református egyháztörténelmi vagy egyházias vonatkozású lenne. — A gimnáziumban használt tankönyvek jegyzéke külön fejezetben van közölve.

A tanulók érdemjegyeit feltüntető táblázatból s a hozzá csatolt kimutatásból kiszámitható, hogy egy tanuló sem nyert *elégtelen* osztályzatot a *filozófiából*. Az *elégtelen* osztályzatok száma a *vallástanból* 2%, a *természetrajzból* 3%, a *történelemből* és *mértani rajzból* 4·5—4·5%, a *németből* 5·5%, a *magyarból* és *földrajzból* 6·6%, a *görögből* 6·5%, a *természettanból* 10%, a *mennyiségtanból* 12% és a *latin nyelvből* 15%. A tanjegyek közül *jeles* a *mennyiségtanból* 9·5%, a *természettanból* 10%, a *görögből* 11%, a *földrajzból* 12%, a *latinból* és *történelemből* 13—13%, a *természetrajzból* 17%, a *németből* 19%, a *magyarból* 22%, a *mértani rajzból* 25%, a *vallástanból* 30% és a *filozófiából* 31%.

Az egyes tantárgyakból elért eredmény tehát eléggé megnyugtatónak mondható.

Az *elemi iskola* igazgatója a főgimnázium egyik tanára (*Trózner Lajos*); tantestülete 3 rendes tanitóból áll (az I. és II. osztálynak 1 tanitója van). Az évi tananyag 6 lapon keresztül meglehetős részletességgel van kimutatva. A 4 osztályban 105 tanuló volt. Az elért eredmény általában jónak minősithető, mert a 105 tanuló közül csak 9-nek *elégtelen* az általános osztályzata (8·5%.).

Részletes kimutatást közöl az értesitő a kollegiumi alapitványokról, jelezve a kioszthatő összegeknek a tanulók között való megosztását, mint jutalmazást.

40 féle alapitvány kamatait élvezték a tanulók

s az adományozóknak egész sora bizonyítja, hogy az *alma materről* nem feledkeznek meg az intézet barátai, hanem jelentékeny összegekkel áldoznak a szegény és jó tanulók jutalmazására, segélyezésére. — Volt a lefolyt iskolai évben 3 *külső* ösztöndíj (2 erdélyi kincstári és 1 tanulmányi alapi) és 12 *családi* ösztöndíj (a *Pallocska Lajosné*-féle alapítvány (27 K. 90 f.) élvezője nincs kitűntetve).

A *konviktus* tagjainak száma 202 és 195 között váltakozott (az évvégi szám jelezve nincs). A konviktusi egész díj 216 korona volt (2 ingyenesnél 220 korona szerepel). Egész díjat fizetett az I. félévben 110, a második félévben 111 tanuló, a többiek egész, háromnegyed, fél vagy egynegyed kedvezményben részesültek. — Ebben a kollégiumban még életben van az *alumnusság* intézménye. *Alumnusok* azok, akik mint szegénysorsú, de legalább *elegséges* (sajtóhibából ***egésséges!***) osztályzatú tanulók az *internátusban* és *konviktusban végzett csekély teendőért* az ellátási egész díjnak csak $^1/_4$ részét fizetik. Nem tudhatjuk, mik lehetnek azok a teendők, de paedagogiai szempontból nem nagyon helyeselhető, hogy egyes tanulók saját társaikat szolgálják ki s így az egymás közötti megkülönböztetésnek már az iskolában elkészíttessék a melegágya. Konviktusi kedvezményt jótanulásért 67 és mint *alumnus* 31, összesen 98 tanuló élvezett s így a bennlakó tanulóknak csaknem fele részesült kisebb-nagyobb kedvezményben a konviktusban.

A konviktusi kedvezmények összege 9890 K., melyből az alapok kamatai 4492 K. 52 fillért fedeznek (a kimutatásban más összeg szerepel!), a fedezetlen 5397 K. 48 fillér a konviktus költségvetésének terhére esik.

Az intézet nem feledkezik meg a gimnáziumot végzett tanulók segélyezéséről sem, mert a lefolyt iskolai évben is 3 különféle alapítványból 9 egyetemi hallgató nyert segélyt, melyek közül több meghaladja a 300 K.-át.

Jutalmakban, ösztöndíjakban, pályadíjakban kiosztatott 2915 kor. (m. é. 3060 kor.), *külső ösztöndíjakban* 440 kor. (m. é. 240 kor.), *családi alapítványokban* 2912 kor. (m. é. 2899 kor.), *konviktusi segélyben* 4862 kor. (m. é. 4596 kor.), *alumnusok* konviktusi díjában 5397 kor. (m. é. 4356 kor.), *tandíjelengedésben* 4833 kor. (m. é. 4690 kor.). Ha hozzáadjuk még ehhez a magántanítás díjait, a legatió jövedelmeit, melyek mintegy 4500 koronát tesznek ki, s a „*Bethlen Gábor*"-kör által 41 szegény tanuló felruházására adott 257 koronát, a tanulók közvetett és közvetlen segélyezése 26116 koronát tesz ki, ami a mult évi 23751 koronával szemben *jelentékeny emelkedés* s így csak örömmel jegyezhetjük fel, hogy a *tanulók segélyezésére* úgy látszik kiváló gondot fordít az intézet.

A tanulók összmunkásságáról feljegyzett igazgatói véleményt igazolja a *pályakérdésekről* összeállított kimutatás. A kitűzött 11 pályakérdés közül 4-re (*görög, számtan, fizika, állattan*) nem érkezett pályamunka, a többi 7 pályakérdés jutalmazásra méltóan oldatott meg.

Három *ifjuságí egyesület* működött a lefolyt isk. évben a kollegium kebelében. A „*Mentovich-önképzőkör*"-nek elnöke volt *Lakatos Sámuel* tanár, alelnökei *Trózner Lajos* és *Paál Gusztáv* tanárok voltak. (Feleslegesnek tartjuk, hogy egy ifjúsági egyesületnek élén *3 tanár* álljon; elegendő volna egy s az sem annyira elnök, mint inkább *vezető* vagy *felügyelő tanári* minőségben.)

A körnek rendes tagjai a VII. és VIII. osztályosok, rendkivüli tagjai a VI. osztályosok. A tagok száma a kimutatásban nincs jelezve, az elébb közölt statisztikai kimutatásból tünik ki, hogy 86 volt. (Itt azonban 5 V. osztályos tanuló is szerepel.)

A kör tevékeny munkásságot fejtett ki, mert a kitűzött 8 pályakérdés kivétel nélkül jutalmazásra méltóan oldatott meg, sőt a jutalmazottak mellett több pályázó nyert dicséretet.

Az *Ifjúsági Olvasó-Egyesület* rendes tagjai a VII. és VIII. osztályosok, rendkivüli tagok lehetnek az V. és VI. osztályosok. A tagok száma 94 volt a jelentés szerint (a statisztikai kimutatásban 95 szerepel). A felügyelő tanár *dr. Dékáni Kálmán* volt. Az egyesület könyvtára 59 művel gyarapodott 83 kötetben (a gyarapodás értéke s a könyvtár jelenlegi állománya nincs kitüntetve.)

A „*Bethlen Gábor Ifjúsági Kör*" *Paál Gusztáv* tanár vezetése mellett a vallásos eszmék és humánus törekvések szolgálatában áll. A helyben és vidéken rendezett műsoros estélyek jövedelméből 40 szegény tanuló felruházását tette lehetővé 280 kor. értékben (a tanulók segélyezéséről szóló kimutatásban 257 kor. szerepel.) Ha olvassuk, hogy tagjai 1—1 koronával járúltak hozzá az alsóbb gimnáziumok könyvtárának gyarapításához, önként felmerül a kérdés, vajjon nem terhelő-e a tagság a tanuló ifjúságra anyagi tekintetben?

A kollegiumi gyűjtemények közül a *könyvtár* gyarapodott 78 művel 112 kötetben; a könyvtár állománya a tanév végén 18315 mű 28985 kötetben és füzetben.

Az *ifj. könyvtár az V—VIII.* osztályosok részére az *ifj. olvasó-egylet* könyvtára; külön könyvtára van „*Gyermek-könyvtár*" név alatt az I—IV. osztályosoknak; áll 503 műből 950 kötetben. Nem nyerünk az értesítőből felvilágosítást az iránt, hogy hogyan történik e két ifj. könyvtár kezelése s az olvasmányok számbavétele. Az Ifj. Olvasó-Egyesületnek például az V. és VI. osztályból csak 21 tagja volt s így nem tudjuk, hogyan jutott a többi V. és VI. osztályos az ifj. kötelező olvasmányokhoz. Az *elemi iskolai* tanulóknak külön könyvtára van 227 kötetben; gyarapodás 35 kötet 80 kor. értékben. A *szegény tanulók* könyvtárában 467 könyv van; segélyeztetett a lefolyt isk. évben 72 tanuló.

A *szertárak* közül az Értesítő szerint csak az *érem- és régiségtár* gyarapodott 96 drb. adománnyal.

A kollegium vagyona az 1906. év végén 1.071,942 korona, melyhez járúl még a kollégium kezelése alatt levő *Pataki Ágotha iskola-alap* s a *Gecse*-féle alapítvány, mely 1906. végén 869093 korona 10 fillérre emelkedett.

Statisztikai adatok. Vizsgálatra állott 452 (m. é. 424) tanuló. *Magántanuló* közülök 10. — *Református* 298 (m. é. 297), *más vallású* 154 (m. é. 127); a tanulók emelkedési száma tehát a más vallásuakra esik. — *Magyar* anyanyelvű 407 (m. é. 389), más anyanyelvű (*német, oláh, olasz*) 45 (m. é. 35), csak magyarúl beszél 347. *Marosvásárhelyi* és *marostordamegyei* 303 (m. é. 311), *más illetőségű* 149 (m. é. 113). Legtöbb az *értelmiségi* szülők gyermekeinek száma: 113, legkevesebb a *kereskedelmi alkalmazottaké*: 1.

Magaviselet tekintetében *jó* 367, *szabályszerű* 72 = 16% (m. é. 12%), *kevésbbé szabályszerű* 3.

Tanulás tekintetében *jeles* előmenetelű 30 = 7%, *jó* 96 = 21%, *elégséges* 214 = 47%, *elégtelen* 112 = 25% (m. é. 128 = 30%) s így az eredmény *kedvezőbbnek* jelezhető a mult évinél.

Az *érettségi vizsgálat* eredménye a következő:

A vizsgálatra állott 38 (m. é. 27) tanuló közül *jelesen* érett 8, *jól* 11, *érett* 18, javításra útasíttatott 1 tanuló (m. é. 9, a tanulók $^1/_3$ része) s így az érettségi vizsgálat eredménye egészen sikerültnek s a mult évihez viszonyítva *feltűnően jónak* mondható. Az érettségit tett ifjak közül legtöbben (8) *jogi* pályára lépnek.

A *betegségi esetek* közül *könnyü* volt 695, *súlyos* 116, *járványos* 15. (Az Értesítő végén közölt „Vegyes adatok" szerint 117 könnyü és 49 súlyosabb betegségi eset volt. *Feltünő az eltérés a 2 közlés között!!*) A

betegségi esetekről nincs részletesebb kimutatás közölve.

A „*Vegyes adatok*“ c. fejezetből olvashatjuk, hogy az évzáró vizsgálatok junius 15—20 napjain tartattak meg; az évzáró ünnepély junius 23-án, *a vizsgálatok után* volt. A tanév folyamán 189 *munkanap* volt. *Iskolás ünnepély* 6 volt a tanév folyamán.

A jövő évre összeállított tájékoztatóban találhatjuk meg, hogy az V—VII. osztályosok olvasó egyleti díjban s a *francia* nyelv tanulásáért 4—4 koronát fizetnek. Lakásdíja a magyarajkú *protestáns* tanulóknak évi 37 korona, *a nem magyarajkúaké* és *nem protestánsoké* 73 korona.

Az évi konviktusi ellátás díja *216 koronáról 240 koronára* emeltetett fel az 1907—8. isk. évtől kezdve.

Obiectivus.

Örömnapok Domboson.

Magyar ref. anyaszentegyházunk e kicsiny, hitéhez, nemzetéhez sziklaszilárdan ragaszkodó oázisa, a hatalmas, gazdag és népes szász s oláh nemzeti ségek közt julius hó 14 és 28-án örömünnepet ült. Ama napon töltötte be 11 év óta üres papi állását s ekkor avatta fel szépen megújitott templomát és iktatta be hivatalába új lelkipásztorát. — Az öröm, lelkesedés, egy szebb jövőnek boldogító reménye ott fénylett az arcokon, tündökölt a szemekben és ellenállhatatlan erővel tört ki az ajkakon. Hogy mit tehet a hit, bizalom és mindezeknek alapja a szeretet, élőbízonysága dombosi egyházunk munkásbuzgó hivei.

A XVIII-ik század első felében az addig egyesült magyar ref. és szász-luth. egyház külön válik. Míg ennek hivei a szomszéd erős egyházakba költöznek, addig amazok, összesen 8 köznemes család megalakítja a ref. egyházat és magának papot viszen, iskolát létesít, úgy hogy a század végén már papja és tanítója van. Azon időig, míg a nemzet derekának, a nemességnek kezén van a földbirtok mindkettőt fenntartja, lassanként ízmosodik, gyönyörű szépen fejlődik. Azonban fejlődésében csaknem egy századdal vissza veti a nemzetnek létéért folytatott titáni küzdelme, melyben az elámított, félrevezetett, tudatlan, fanatikus tömegek vak dűhének, kincsszomjának oly sokan és annyi egyházunk esett áldozatúl, hol talán örökre „elnémultak a harangok“. Dombosi (akkor Voldorf) egyházunkkal, — hála Istennek — nem így történt. A nagy vihar lecsendesedésével a hivek összegyűlnek, s mert tudják, hogy az elfojtott keservet édes anyanyelvünkön csak a templom falain belől a szenvedő Izrael bánatos zsoltáraival önthetik ki, újból szervezkednek. A romokat eltüntetik, erejöket meghaladó áldozattal, mintegy dacolva az ellenáramlattal Hamary János (róm. kath.) nyug. huszár századossal élükön a templom mellé tornyot építenek, orgonát szereznek és majd ifj. gróf Bethlen Gábor egykori kerületi főgondnok, még egy harangot adományoz. De hiába való e kicsiny gyűlekezet minden igyekezete, a rohamosan haladó idővel lépést tartani nem tud, a vezető elhal, a kiválóbbak nagyobb munkabérre mennek, a honn maradtak küzdenek ama paizsos férfiúval. Iskoláját átadja az államnak, papjai csak lépcsőnek tekintik, lassanként mit az ősök építettek, egymás után dűlnek az enyészet ölébe, hogy 24-ik papja eltávozásával 1896-ban csak az egyetlen templom marad használható állapotban. Többé nem jelentkezik senki, ki a lét és nem lét közt küzködő egyház ügyét felvegye.

A hivek nem csüggednek, érzik helyzetük fontosságát, bíznak egy jobb jövőben és reményük egy még akkor serdülő ifjú. Ezen reményükben tűrnek és fizetik az egyházi adót, hogy gyűjtsenek alapot, melyen majd az építse fel a romokat, kire ők titkon tekintenek. E remény összetartja, nem hullanak el, mint az oldott kéve. És ime az, ki a benne bízókat soha el nem hagyja, a bölcs Gondviselő reményüket teljesítette, midőn julius 14-én egyhangu lelkesedéssel hívhatták el lelkipásztornak ez egyházba kinevezett segédlelkészt, tiszt. *Gidófalvy Károly* aát. Igazi benső örömmel készültek e napra, hogy mikor a választási elnök d. u. 4 órakor kihirdette a papi állomás betöltését, mintegy varázsütésre állott elő egy lovasbandérium, mely az akkor Kóboron lelkészi szolgálatot teljesítő ifjú lelkészt kellő ünnepélyességgel fogadja. Az ifjúság nevében Boér Lőrinc joghallgató üdvözölte Lemneken s köszöntését e szavakkal fejezte be: „Jelszavad legyen *Isten és a magyar haza*“. A községben rögtönzött diszkapúnál a presbyterium élén a különböző ajkú lakósok jelenlétében beszolgáló lelkész fogadta, figyelmeztetvén, hogy az örömmámor ne kábitsa el, ha netalán eljönnek a megpróbáltatás nehéz napjai, emlékezzék arra, kinek tudományát hirdetni benső hivatottságból vállalkozott, kit sem a nép hozsánna kiáltása, sem feszítsd meg orditása céljától el nem tántoritott. A nem várt fogadtatásra az ifjú lelkész meghatottságtól remegő hangon, bensőségteljes szavakkal válaszolt, kijelentvén, hogy az adott jelszót még egygyel fogja megtoldani s ez: „*emberszeretet*“.

Míg a választás jogerőre emelkedett, teljes befejezést nyert az egyetlen templom diszes megújítása. És hogy az öröm teljes legyen, ne csak embernek, hanem istennek is kedves dolgot míveljünk, határozatba ment, hogy e megújított templom a lelkész beiktatása alkalmával avattassék, szenteltessék, mint volt, Isten imádásának szenthelyévé.

E szép, magasztos és lélekemelő ünnepély julius 28-án lett megtartva, mikor a harangok hívására a környékből összesereglett ünneplő közönség között megjelent a nagyszebeni egyházmegye esperese, nt. Nagy József aa az őt követő papok és presbyterek élén. A templom ajtóban beszolgáló pap üdvözölte s nyújtotta át a szép templom kulcsát, mint anyaszentegyházunk első előljárója képviselőjének, ki átvéve az „Atya, fiu, szentlélek, teljes szentháromság egy örök Isten“ nevében felnyította. A közönség ajkairól felhangzott, hármonium kiséret mellett „Im be jöttünk nagy örömmel“, mert valódi öröm lakozott a szivekben. A dombosi „Emke“ daloskörnek szép, összhangzó egyházi éneke után Nagy József esperes lépett, egy új, gyönyörű, szép bordószínű bársony takaróval bevont szószékre és a szíveket megható ima után iktatóbeszédében vázolta a papi hivatal szépségét, nagyszerűségét, de a melylyel lemondás és végtelen sok tűrelem jár, ha Krisztus vitézei akarunk lenni. A gyűlekezetet és lelkészt egymásiránti szeretetre és bízalomra intve, felhívja az uj lelkészt hivatása megkezdésére.

Egy remek szóló-ének elhangzásával Gidófalvy Károly új lelkész tartotta meg alkalmi ima végeztével János ev. I. 17—32. v. alapján tartalmas beköszöntő beszédét, melylyel bizonyságot tett hivatottságáról, lelkipásztori képességéről. Bizony beszéde alatt nem egy szem nedvesedett meg a meghatottságtól. Ismét Nagy József esperes nemes alakja jelent meg a szószéken és igazán magas szárnyalásu imádsággal emelte lelkünket az örökkévalóság zsámolyához, áldást esdve a magyar hazára, anyaszentegyházra, gyülekezetre, lelkészre, minden hivőre, avatta fel az imádság házává, hogy legyen az a menyország kapuja.

Újzsengei úrvacsora osztás ideje lévén, az úrasztalához hívó ének elhangzásával Balla Károly fogarasi lelkész készítette el a szentjegyeket, hívott egy az életből vett hasonlatokkal ékesített beszédben a lelkivendégségre, fejtegetvén, hogy a mai elégületlenségnek, nyomornak oka az emberiségnek a Krisztus útjáról való letérése, s jár a széles úton és tágas

kapun, mely a veszedelembe visz. Rövid ima után Simon Gábor mohai lelkészszel kiosztották a szent vendégség jegyeit, annak emlékezetére, ki nekünk példaadónk mind életünkben, mind halálunkban. Az ünnepélyt rövid imával bezárta Berde Sándor kóbori lelkész, mint az egyháznak 4 éven át vezető lelkésze. Végül felhangzott „Isten áld meg a magyart", e minden igaz honfi imádsága. Az imák és beszédek között Györbiró Sándor fogarasi énekvezér-tanitó gyönyörű szép és remek énekszámaival mutatta meg, hogy az „igazaknak ékességök a hálaadással való éneklés".

Hogy az ünneplésnek is látható emléke legyen tek. Kadácsi Bálint kir. főerdész, a papválasztásnál világi megbizott, felmerült nap és fuvardijával 24 K 40 f egy „Orgona alap"-ját tette le, nagyságos özv. Apáthy Vinczéné szül. Berger Olga őnagysága néhai b. e. férje emlékezetére, ki egykoron ez egyház hű és buzgó építője vala, a már emlitett szószéktakarót és 2 drb széktakarót adományozott. Ezek köszönetre nem szorulnak, a jó tett önmagában hordja jutalmát és az Úr szereti a jókedvü adakozót.

Az ünneplő sokaság között ott láttuk mélt. Apáthy Péter Nagyküküllővármegye főispánját, ns. Apáthy Gyula kir. táblabirót, e község szülöttjét, ntiszt. Pildner Károly ev. csperes, lemneki lelkészt, tisztelendő Popovics Sámuel gör. kel. papot. ngs Zágoni Gábor nagyszebeni kir. közjegyzőt, általában a vidék művelt közönségét valláskülönbség nélkül, kik eljöttek 15—20 km. távolságról, mert nemcsak a ref. felekezet, hanem a magyarság ült ünnepet, erősítette meg egy bátor élő csapatát.

És midőn megelégittettünk az igével, hivatalosak lettünk ifjú lelkésztársunk kedves szülői nsgs Gidófalvy Kázmér nyug. honvéd százados és szeretett neje Hamary Etelka őnagysága házához, hadd tápláltassék testünk is, hogy el ne fogyatkozzék lelkünk, hol felköszöntőkbe nem volt hiány, melyet főispánunk nyitott meg az új pap éltetésével. Mi is kivánjuk, éljen sokáig, legyen öröme egyháza javáért édes apjának, fenkölt gondolkozásu édes anyjának, kiktől vette lelkének ama nemes irányzatát, mely nem követi a mai kor kalmár szellemét s lett a szegénységgel küzdő ref. anyaszentegyházunk szolgájává és a kik most is az ünnepély összes anyagi terheit hordozták. Magasztos munkatér vár reá, mert építeni ott, hol van kötelesség, de építeni ott, hol nincs miből, dicsőség. Fel a munkára ifjú barátunk, neked ott betölteni a munkakört legyen dicsőség!

Este az ünnepély befejezésére Marin János gör. kel. áll. tanitó vezetése mellett szép sikerrel működő ifjúsági egyesület és »Emke« daloskör tagjai jó sikerrel előadták Szigligeti »Háromszéki leányok« cimű énekes szinművét. Épen alkalomszerű előadás volt a kivándorlás ezen szomoró korszakában és az ezzel kapcsolatos estélynek a munkára figyelmeztető napsugár vetett véget. Azon szép reménységgel távoztunk el Dombosról, hogy ez a maroknyi magyar nép élni és fejlődni akar, de szükséges a nagyoknak a segítsége is e lelkes gyülekezet megerősítésére.

Berde Sándor,
ref. lelkész.

IRODALOM.

E rovatban minden munkát megemlitünk, ami szerkesztőségünkbe elküldetik, de hosszabb, birálatos ismertetésre nézve a szerkesztőség fentartja saját elhatározását.

Bőhm Károly axiologiája.

(Az ember és világa. Philosophiai kútatások. III. rész: Axiologia vagy értéktan. Kolozsvár, 1906. Stein J. bizománya. Ára 6 K)

Igy értjük meg azt a nevezetes tételt, hogy a szocialis erkölcstan, a lapos tömeg-utilizmuson túl lendülni, hibás előzményei miatt, nem képes; jogtalanul méri az ember értékét a szocialis hasznavehetőséggel, mert ez az érték az embernek nem egyetlen értéke. Annálfogva a szocialis erkölcstan, akármenynyire megbabonázza a fejevesztett kapkodásban elfáradt értékelést újnak hirdetett értéktábláival, *nem az igazi moralis*, hanem még pusztán csak a nyers szocialis anyag, mely az értékelés fenomenologiájának tükörképét segít hiven megalkotni, de erkölcsivé ezt a puszta szociális kooperációt csak az öntudatos szellem önelhatározó belenyulása nemesíti, s *akkor* lehet értékelni, ha egyszer azt hirdethetjük: mi értéke van annak, ki a közt alkotja?

A tényleges értékelés, mint emlitettük, csakugyan nyilván mutatja, hogy ezt a tullépést az orthodox utilizmus színvonalán kényszerűen meg kell tenni minden becslésnek; a legszatócsabb filiszter-morál is sejti, hogy a hasznossággal nem éri fel a szellem méltóságát s mihelyt a méltóság lehellete megérinti az utilizmust, mihelyt a *nemesebb* mértékét alkalmazza: meghódol az idealista értékelés fölénye előtt, ha a hirtelen fellobbanó belátást újból eloltja is az alapdogma vizenyős köde. Pedig a jelen szociális etikáinak nagy része, éppen a fejlődés alapjára áll; az evolució, mint egy varázsige, old és nyit titkokat; annál különösebb, hogy a fejlődés értelmének magva az ontol. tény tömeg alul oly halványan dereng elé: hogy a fejlődés az egyén nemességének megvalósításában áll, azért a szellem önértékével mérendő. A gyakorlati életben sok elégedetlenség s a lelkek önkéntelen sóvárgása valami „jobb igazságosság" után, nyilván mutatja, hogy a ma közkeletű szocialis ethika utilisztikus értékelése nem az utolsó szó abban a töprengésben, mely az élet értékét akarja megnyerni s az evangeliumi ifjúval kérdezi: Mit cselekedjem, hogy az örök életet vehessem? Ezek a fejtegetések feltárják az egész zavaros értékelés belső ellenmondásait, ezzel végét vetik sok elméleti tévedésnek, s teljes fényében állítják öntudatos értékmérő gyanánt azt az értéket, aminek *követelését* jogossá és szükségessé teszi az emberi szellem absolut értékességének felismerése, és az értékelés természetének felderítése.

VI.

Az utolsó lépés, mely az egész kutatásra a koronát van hivatva feltenni, éppen a *nobile* szétágazódásának felfejtése: hány faja van az önértéknek? A kérdést ugyanis még nem oldotta meg, a haszon és önérték viszonyának megállapítása, az a tény, hogy a nemesség megnyilatkozási formája, fenomenonja a haszon. A formába az önérték beleömlik, s felismerésének a hasznosság szükségképpeni ontol. heurisztikus elve; de az önérték fajait magából az abs. értékes megvalósulásának természetéből kell megérteni. Az önértéknek annyi faja lehet, ahányféleképpen megvalósulhat, azaz, az *egy* önérték fajainak megkülönböztetése: ismereti distinctio, ugyanazon noumena különböző megnyilatkozásai közt. Ez a kulcsa ama három faj megértésének, melyeket a *szép, jó és igaz* fogalmaiban a filoz. gondolkozás rég fixirozott s melyeknek különödött tartalmi alakulásait az esztétika, etika és logika oly rég rendszerezte, anélkül, hogy határaikat biztosan meg tudta volna húzni, vagy éppen összefüggésüket megállapítni. Bőhm kutatása erre a legmélyebb kérdésre fordul; axiológia, mint egyetemes alapvetés az egyes értékdisciplinák számára, ezzel tetőzi be a kutatást, melyen az egyes szakok épülete majd emelkedni fog.

Az összefüggés kutatása e három faj közt nem új; de a kutatás módszeres igazolás nélkül, inkább ötletszerűen statuálja a sejtett összefüggést. Az igaz, szép és jó „modern szentháromságát", mint Haeckel nevezi, ajkán hordja mindenki, aki az „intellektüellek"

közé óhajt tartozni, de maradéknélküli megoldáshoz a három fogalom kutatása még nem jutott. Egyszer azt halljuk, hogy az igaz = szép és jó; máskor a három elem valamely más kombinációját látjuk egyenletbe állítva. Mindez egyenletek azonban tévesek, mert igaz, szép és jó csak az értékelendő tárgy idealis tartalma, azaz *jelentése*, s a három jelző között nincs egyszerüen egyenlőségi viszony, amit e jelzők határozott tartalma s alkalmazása mutat. A jó speciális köre az akarat; igaz akarat nincs, hanem megnyilatkozása lehet igaz. Viszont a logikai alkat se nem szép, se nem jó, csak igaz; szép fogalom nincs; a szépet kizárólag a tárgy megjelenési formája foglalja le. De megértjük összefüggésüket, ha megfontoljuk, hogy a három értékjelző *egy* érték megnyilatkozási módjaira vonatkozik, s az utolsó teendő: ezen önérték megvalósulásának mozzanatait érteni meg.

Ez a megvalósulás pedig, a szellem által a tárgyba lehelt jelentés megvalósulása, a következő mozzanatokat mutatja.

Amig az Én a tárgyba vetitett jelentéssel tisztán szemlélő viszonyban van, amig csak az öntudat belső síkjában él a jelentés s az Én ezen intelligibilis alkatra szegzi tekintetét, addig az egyetlen jelző, mely a képre alkalmazható, az *igaz*, vagyis, annak kifejezése, hogy a kép a szellem önkifejlése feltételeinek s törvényeinek megfelelően jött létre. Igaz és téves annálfogva értékjelzők, s az *igaz* értelme nem az, amiben a formai logika reálizmusa találja, hogy a kép megfeleljen a külső tárgynak, mert az a külső tárgy éppen = a mi képünk, hanem hogy ne mondjon ellen azon funkcióknak, melyek a képet a puszta érzéki meglét és a jelentés vonásaival egyáltalában ellátják s ezzel megalkotják. Azokból az esetekből, melyekben e kép öntudatos utánképzése helyes, a logika levonja a maga szabályait, s így a logika a jelentés kialakitásának törvényeit vizsgálja, s ez a mély értékű teendője a puszta formai logika szóhüvelyezéseinél sokkal magasabb méltóságra emeli: ismeretelméleti logikává nemesíti, amire nálunk éppen a Bőhm Logikája adott példát.

2. De az intelligibilis síkból, a tudat belső szemlélése teréből a jelentés kivetittetik, s most e projekció *formája* is, azaz, a jelentés önérték megvalósulási módja is figyelembe vétetik a tartalom mellett, azaz, most projiciáló formája miatt is értékes az Én. Amint a nemes tartalom a szociális síkba vetittetik, azaz a más Én, a socius hasonló vetítéseivel érintkezik, össze is ütközik; erre a megvalósulási módra illik a *jó* jelzője. A cselekedet annálfogva értékes, azaz jó, ha a jelentés ideális alkata nyilatkozik meg benne; de viszont, cselekedetben kell megnyilatkoznia, hogy jónak mondhassuk az Ént, különben, mig csak saját képeivel áll szemben, csak a kép és itélet közti viszonyt értékeli, az *igaz* jelzővel. Itt nyerünk már most bepillantást a Kantnál oly sokszor repudiált tétel értelmébe, hogy az erkölcsiségnek elve csak formai lehet, s egyuttal itt nyerjük Kant tanának elmélyitését is. Amennyiben ugyanis az erkölcsiség az egyetlen nemesnek: a szellemnek öntudatos megvalósítása, annyiban a legmagasabb tartalmi elv biztosítva van számára, s a formaiság értelme s a forma értéke az, hogy éppen ez a tartalom valósul meg benne; azaz: a legnemesebb tartalom a legértékesebb vetítéssel, a legszabadabb elhatározással, a szellem legsalaktalanabb megnyilatkozásával érdemli meg a jó jelzőjét. Lehet már most a Kant magas követelését, rigorizmusát a jó követelésében tulzásnak tekinteni: azt a magas méltóságot, melyet Jézus felismert a jó fogalmában, csak akkor őrizzük meg mennyei tisztaságában, ha megalkuvás nélkül ragaszkodunk a jó ezen arisztokratikus értelméhez. (L. Mt. 19. 17.)

Azokat a feltételeket már most, melyek mellett az Én cselekedetei kiérdemlik a jó jelzőjét, kutatja az ethika, mely azért nem elégedhetik meg az életmaximák akármilyen gondos és ügyesen lajstromozott gyűjteményével, sem a cselekvési viszonyok ténylegességének konstatálásával, mert amig csak ezt teszi, nem szabályozhatja az Én és cselekedetei egyezését, mert az értékelés a tények megállapitásán túl kezdődik. Amig az erkölcsi értékelés alapértelme nincs felderítve, sem a tudományos ethika alkotásának elve nincs biztosítva, sem a gyakorlat nem nyer az ethikától biztos útmutatást; addig csak bicegő kompromisszum van kötve dulakodó ösztönök közt, de hiányzik a legbehatóbb lélektani és szociológiai indokolás dacára is — a belátás, hogy az *Énnek* szociális küzdelmét az teszi oly életbevágóvá, hogy legféltettebb vetületeik, realis megnyilatkozásaik csapnak össze, s annálfogva a küzdelem ontológiai eredménye fölött, a puszta tulsúly szempontjából meg nem érthető komplexum fölött, az egyes Ének abszolut becse dönt.

3. Végre, a jelentés intelligibilis alakja, amint a természete által követelt és indokolt érzéki végsőségekbe ömlik, veszi magára a *szép* jelzőjét. Szépnek is azért csak a jelentést fogják mondani s itt nyerjük korrekcióját a Kant tanának, hogy a szép fogalom nélkül tetszik. Fogalom, azaz jelentés nélkül sem a szép alkotás, sem a szép felismerése, nem gondolható — hacsak a kaleidoszkop törmelékeinek összevissza elhelyezkedését s a hangszerek hangolásának zavaros zörejét nem tartjuk a szépség inkarnációjának. Ezt a jelentést helyezi el a művész, mint súlypontját az alkotásnak, a forrongó elemek közé; e súlypont megragadása s ama formának kivillanása, melyet az intelligibilis alkat az érzéki síkba való kicsapódás izzó percében nyer: *egy* vetítő aktus teremtménye, a művészi alkotás születési perce. Hasonlóan a jelentést, a súlypontot kezeli s ragadja meg a művészi alkotás utánképzése s mintegy e központból kifelé terjed a szépség s ágazik szét az egységes kép alkatrészeibe. Ez az állapot az eszthétikus szemlélés: a legmagasabbnak mondja Bőhm, mit földi életében a szellem részűl nyerhet, mikor az ismerés és cselekvés viszonyain felülemelkedve, a jelentést magát ragadja meg intuitiv szemlélése tömörségi foka szerint, abban a formában, melybe a jelentés önként, zavaró küzdelemtől nem háborgatva ömlik s szemléli az örök jelentést, amint fenséges magasságból leereszkedik, hogy az eszmény tökélyével megpihentesse a dulakodásban elfáradt lelkeket. Ez a fellendülés az eszth. szabadság igaz értelme; nem szabadosság, aminek az *irritabile genus vatum* adeptusai hajlandók magyarázni, hanem a szellem belső tűzhelyével való közvetlen érintkezés, az intellektuális szemlélés zavartalan tiszta uralma, s e magas szférában való élés miatt nevezi Bőhm az igazi művészt, a műremekek teremtőjét, aktiv filozófusnak, ki a jelentés természetét érti is, meg is valósítja, s igazat és jót mintegy magasabb egységbe foglalva, *sub specie aeternitatis* állandósítja az abszolut értékes szellemet.

* *
*

Szükséges volt legalább ennyi részletességgel mutatni be a korszakos mű gondolatmenetét, bár a részletek finom gazdagságát, s a magas nemességet, melyek a gondolatmenetet az élet és szépség hódító erejével felruházzák, ez a vázlat csak sejteti. Szükségessé tett legalább ennyi részletességet nemcsak az újság ingere, hanem az a mély gyakorlati érdek, mely az értékelés értelmének és természetének elméleti tisztázásához kapcsolódik. Már a fundamentális tényre való figyelmeztetés, hogy gondolkozásunkban két koordinált sor fonódik össze, a valóság felismerése és értékelése, s hogy az értékelés a szellem

legéletbevágóbb megnyilatkozása: alkalmas a legerősebb indító okul szolgálni közkeletű elméletek revideálására, különösen azok számára, kik egyéni utópiánál többnek, valóságnak tartják és jogosultnak az ideális lendületet, akárhányszor kigunyolja is a durva valóság. Lehet e részletes fejtegetésekkel szemben az olvasó álláspontja akármilyen; a feddhetetlen következetesség, mely az utolsó gyökérszál biztos megragadásától a rendszeres szerkesztés legvégső pontjáig igazolja az alapelvet, lehetetlen, hogy számotadásra ne hívja fel mindazokat, kik az ötletszerű megvillanásokon túl egy magasabb érték igazolásában életberendezésük sok szakadozott és összefüggésükben csak sejtett alapelve számára végleges alapozást óhajtanak.

S ha volt korszak, melynek szüksége volt ilyen számotadásra, bizonyára ami korunknak égető szüksége van rá. Igazán a tizenkettődik órában hangzik el a filozófia őrtornyáról úgy a figyelmeztetés, hogy ez a magára eszmélés életkérdése a szellemnek, mint az útmutatás, hogy hol keressen, nem annyira új értékeket, mint inkább valódi értékeket. A mi korunk, s különösen a mi hazánk intellektuális tevékenységét csaknem egészen lefoglalja a tényleges állapotok ama hirtelen változása, melyet minden vonalon csaknem egy napról a másikra észlelni lehet, amely átalakitotta a gyakorlat értékeléseit, de az utána bicegő elméleti tisztázásokban még nem teremtett magának biztos szabályozó forumot. A tények uralma, az exaktság követelése, — egészen megfelelően a természettudományos világnézet általános értelmi fokának — még nem tudta az ez idő szerint uralkodó, vagy legalább divatos evolueiós felfogás értékelésében meglevő ellenmondásokat felderítni; még alig dereng a belátás, hogy a fejlődés eminenter értéktani fogalom, s értelme csak a nemesebb előhozásában van. Ma az arisztokrata *egyes* értékének követelése a jelszó; s mégis épen az egyes értékének mérésére hiányzik a mérték. Ez a mű kényszeríti a mai gondolkozást, hogy a felderített tényekhez s azok ezen első rendszeres fejtegetéséhez való viszonyát végre öntudatosan vegye számba és revideálja értékeit s értékelési módját, azon az egy alapon, melyen kivül más nem vettetett: a szellem méltóságának megbecsülése alapján.

S e fejtegetések így különös becscsel bíróknak derülnek ki a keresztyén erkölcstan értékelésének igazolása által. Egy abszolut érték gondolata volt a ker. értékelés gyémánt alapja kezdettől fogva, s ennek sürgetése, ébren tartása nevelői hivatása. Akármilyen sürgős korrekcióra szorúl is ezen absz. érték hagyományos fogalmazása, akármilyen türelmetlenül követeli az idői forma salakjával együtt a színarany lényegnek is eldobását, sok végig nem gondolt sangvinikus újitás: a helytelen vagy elavult fogalmazások alatt oly életerő lüktetett, mely kétezer esztendő egész erkölcsi, azaz értékelő fejlődését fakasztotta s éltette. A protestantizmus elvileg megszabadította a lényeget az idői kifejezések nyügétől; a magához hű protestantizmus, amint a keresztyénség ontologiai felfogását folytonosan helyesbiti, (a történeti és lélektani kutatások szabad tudományos elmélyitésével), úgy örömmel fogja üdvözölni az új eszközt, melyet a koncepció nyújt, midőn felmutatja a keresztyén értékelés jogainak igazolására az útat. A filozófia, mely Kantnál a keresztyénséggel szakitni látszott, így igazolja a keresztyénség maradandó lényegét, s végre trónjára ültetve a szellemet: így fizeti vissza a szolgálatot, melyet az az abszolut érték gondolatának ébrentartásával tett a szellemiség életében.

(Vége.)

Tankó Béla.

KÜLÖNFÉLÉK.

Tanári székfoglaló. *Ravasz* László theol. fakultásunk új tanára, az intézeti új iskolai év megnyitásával kapcsolatosan, az Előljáróság ünnepélyes nyilvános ülése keretében e hó 15-én fogja tanári székét elfoglalni s az eskü letétele után székfoglaló értekezését megtartani.

A zilahi egyházközség új temploma felszentelése alkalmából a következő meghivót bocsátotta ki:

Testvéreink a Jézus Krisztusban! Atyafiságos szeretettel hív meg benneteket folyó év szeptember 22-ére új templomának felszentelési ünnepélyére a zilahi ev. ref. egyházközség. Az ünnepély sorrendjéről helyben fognak külön programmot szétosztani. A vendégek érkezése és fogadása szept. 21-én délután 2 órakor lesz a vasuti állomásnál, kérünk benneteket, hogy lehetőleg ekkor jőjjetek. Akik elszállásolást kivánnak, azok legkésőbb szept. 10-ig ebbeli igényüket jelentsék be a zilahi ref. lelkészi hivatalnál. Az elszállásolásra jelentkezett, de a részvételben meggátolt vendégek elmaradásukat tudassák. Czell Lőrincz, főgondnok. Magyarósi István, ev. ref. lelkész.

Kolozsborsai egyházunkat, mint a lapokból olvassuk, súlyos csapás érte. Óriási tűzvész pusztított a községben, mely harmincöt házat és melléképületeit kivánta áldozatúl. Leégett — mint irják — a ref. templom is; harangjai az óriási hőségben megolvadva alázuhantak és bedöntötték a tornyot is. Nép és egyház nagy szükségben van. A jóakaratu segitők adományaikat az ottani ref. papi hivatalhoz küldhetik.

Papválasztási előkészületek Zágonban. Két éve már, hogy ürességben van a zágoni I. osztályú lelkészi állomás. E két év alatt történt pár kisérlet a papi állomás betöltése iránt, azonban — sajnos — mindkét esetben csak „kisérlet"-nek maradott. A folyó évi augusztus 1-én életbeléptetett új „Egyházi törvények" alapján most van egy harmadik „kisérlet" folyamatban. Az új törvények alapján meghirdetett pályázat rendjén 13 folyamodó jelentkezett és pedig: Osváth Lajos sztánai, Szász Mihály pávai, Kovács József kalotaszentkirály—zentelki, ifj. Moóré Károly lőrincrévei, Balogh Sándor mezőbodoni, Antal Lajos lisznyói, Érsek Elek szárazajtai, Veress Károly papolci, Kusztós Gyula ördögkúti, Pásztohy Dénes lozsádi, Bitai Mihály nagykapusi, Kónya Kálmán bágyi és Molnár Imre bordosi lelkész aai. (A jelentkezés sorrendje szerint.) Bár jelentkező aai mint mindannyian derék, kiváló egyének, I-ső osztályu lelkészi állomásra mind képesitettek az új „Egyházl törvények" értelmében, mégis a f. évi aug. hó 29-én tartott jelölő-bizottsági ülésen csak 7 folyamodó bocsájtatott választás alá, hat folyamodó azonban mivel nem tartotta meg az E. T. II. t.-c. 16. §-át, nem volt választásra bocsájtható.

Választhatóknak nyilvánittattak: Osváth Lajos, Szász Mihály, Antal Lajos, Veress Károly, Kusztós Gyula, Kónya Kálmán és Molnár Imre aai. A választás szeptember 25-én leend. Ám hányják-vessék meg a dolgot addig az egyházközség hivei, akkor aztán igyekezzenek akként választani, hogy abban megnyugvást, békességet és megelégedést találván az egyházközség régi, jó hirneve ismét fenn ragyogjon. Adja Isten!

HIVATALOS RÉSZ.

Helyreigazitás.

Lapunk múlt számában a 4056—1907. számú igazgatótanácsi körlevél tévedésből hiányosan jelent meg, a mennyiben a kézirat egy sora kimaradt, amit ezennel helyreigazitunk. Az egész körlevél a maga teljességében így hangzik:

„4056—1907 szám. KÖRLEVÉL

a kollégiumok méltóságos t. Elüljáróságaihoz.

Értesitjük a méltóságos t. Elüljáróságot, hogy igazgatótanácsunk fenti számú határozatával kimondotta, hogy a *főgimnáziumi és tanitóképző-intézeti helyettes, óraadó és gyakorló tanári és kollegiumi elemi iskolai ideiglenes tanitói* állások kivétel nélkül évről-évre *pályázati hirdetés* alapján töltendők be.

Az erdélyi reform. egyházkerület igazgatótanácsának Kolozsvárt, 1907 augusztus hó 22-én tartott üléséből

Br. Bánffy Dezső, elnök. *dr. Kálmán János,* tanügyi előadó."

A tévedésért elnézést s e helyreigazitás szives tudomásúl vételét kéri *a Szerkesztőség.*

Sz. 4327—1907.

KÖRLEVÉL

a kollégiumok méltóságos t. Előljáróságaihoz.

A nagyméltóságú vallás- és közoktatásügyi Miniszter úrnak 95504—1907. sz., a Dent-féle latin nyelvkönyv tárgyában a tankerületi főigazgatóságokhoz intézett rendeletét, melyet másolatban főhatóságunknak is megküldött, tudomásul vétel végett a következőkben közöljük a méltóságos t. Előljárósággal:

„A latin nyelvi tanítás eredményességének fokozása érdekében folyó 1907. évi junius hó 27 és 28 napjain tartott szakértekezlet majdnem egyhangulag helyeselte és magáévá tette azt, hogy a „First Latin Reader" című angol kiadásu latin nyelvkönyv kisérlet tárgyává tétessék és tapasztalatok szereztessenek arra nézve, vajjon ezen nyelvkönyv módszere alkalmas-e arra, hogy a latin nyelvi oktatás első két évében az eddiginél fokozottabb eredményt biztosítson és a latin nyelv tanítása a felsőbb osztályokban is az eddiginél helyesebb irányba tereltessék és a latinból a tanítási eredmény intenzivebbé tétessék.

Gondoskodtam ennélfogva arról, hogy az említett angol kiadású kézikönyv nyelvünk sajátságainak figyelembe vétele mellett arra hivatott és tapasztalt szakférfiak által gimnáziumaink használatára átdolgoztassék, egyben *megengedve azt is, hogy ezen átdolgozás* — melynek 2 kor. bolti ár mellett való kiadásával a budapesti Lampel Róberféle könyvkereskedés (Wodianer F. és Fiai részvénytársaság) bizatott meg — *a most következő 1907/8. tanévtől számitandó hat évi időtartamra hazánk bármely jellegű gimnáziumában mint kisérleti tankönyv, minden külön engedély kikésére nélkül előirható és használatba vehető legyen.*

A jelzett időt ugyanis elegendőnek tartom arra, hogy magyar tankönyiróink és az arra hivatott magyar szakférfiak a folyó 1907. évi 60419. sz. a. kiadott körrendeletem 1-sö pontjában a latin nyelvi tanítás végső céljára vonatkozólag olvasható követelmények figyelembe vétele mellett megirandó és az ott jelzett végső cél elérését szem előtt tartó eredeti latin tan- és segédkönyveket (nyelvtanokat, olvasókönyveket, írók szemelvényes, vagy szövegkiadásait) szerkeszthessenek és önállóan adhassanak ki.

Hogy tehát a jelen rendeletem bevezető soraiban emlitett szakértekezlet óhajának megfelelően a kivánatosnak jelzett kisérletet a magam részéről is támogassam: felhívom a tankerületi kir. Főigazgatóságot, hogy tankerületének azon gimnáziumai közül, amelyek közvetlen rendelkezésem és vezetésem alatt állanak, *egyet jelöljön ki,* melynek első osztályában a fentebb emlitett latin nyelvkönyv a *most következő 1907/8. tanévben kötelezett tankönyvül előírandó és használatba veendő.*

A gimnázium kijelölésénél legyen figyelemmel arra, hogy választása lehetőleg olyan tanintézetre essék, amelynek egyik latin szaktanára a Dent-féle angol nyelvkönyvet annak idején véleményadásra megkapta, vagy az ezidei julius havi szünidei latin tanfolyamon résztvett. Magától értetődik, hogy a most következő tanév *tantárgybeosztásánál* az imént mondottakra figyelemmel kell lenni és az I-sö osztály latin nyelvi órái annak a tanárnak osztandók ki, aki a Dent-féle latin nyelvkönyv módszerét ismeri és szerinte kedvvel is tanítani fog.

A kijelölt, vagy önként ajánlkozó gimnázium, valamint az illető latin szaktanár neve velem (esetleg rövid úton közvetlenül is) *mielőbb közlendő, hogy az osztálytanításhoz szükséges nagy faliképek, — melyeket a szóbanforgó nyelvkönyvet használatba vevő bármilyen jellegű gimnázinmnak díjtalanul rendelkezésére bocsátok — az értesítés beérkezése után azonnal megküldhetők legyenek.*"

Felkérjük ennek alapján a méltóságos t. Előljáróságot, hogy ez ügyet a tanári kar figyelmébe ajánlani, a szaktanárokat e könyv tanulmányozására felhívni s mindennemü e tárgyra vonatkozó szaktanári, vagy tanárkari véleményt igazgatótanácsunkhoz felterjeszteni méltoztassék

Kolozsvárt, 1907. szeptember hó 3.

Dr. Bartók
elnök.

Dr. Kálmán János,
tanügyi előadó.

4168—1907. szám.

KÖRLEVÉL

az orsz. ref. közalapról szóló IV. tc. végrehajtása tárgyában.

Felkérjük nagytiszteletü Esperes aait, szíveskedjenek a IV. tc. 5. §-a értelmében intézkedni, hogy az összes anyaegyházak az egyháztagoknak a legutóbbi népszámlálás alkalmával megállapított lélekszáma után fejenként és évenként 8 fillérrel kiszámított *közalapi járulékot* már a jövő 1908. évi költségvetésükbe vegyék fel s a 3450. és 3452—1906 sz. igazgatótanácsi rendeleteknek megfelelőleg minden év december 20-ig a magyar földhitelintézethez küldjék fel.

Egyuttal felhivjuk az egyházmegyéket, hogy ezen 8 filléres közalapadónak lélekszám szerinti kirovását szigoruan ellenőrizzék s a kirovásról szóló főtabellát, az egyházmegyei közalapbizottság jóváhagyása után igazgatótanácsunkhoz terjesszék föl (3013—1904. ig. t. sz.)

Az erdélyi reform. egyházkerület igazgatótanácsának Kolozsvárt, 1907. augusztus hó 22-én tartott üléséből

Br. Bánffy Dezső,
elnök.

Péter Károly,
titkár.

4372—1907. szám.

KÖRLEVÉL

a kollégiumok méltóságos t. Elüljáróságaihoz s a ref. iskolaszékek nagytiszteletü lelkész elnökeihez.

A *Kozma László, Somogyi Béla, Szöllősi Jenő* és *Ember János* szerkesztésében megjelent *népiskolai olvasókönyveket és nyelvkönyveket* elismerő szakbirálatok alapján iskolai hatóságaink figyelmébe ajánljuk.

Kolozsvárt, 1907. augusztus hó 18.

Dr. Bartók,
elnök.

Dr. Kálmán János,
tanügyi-előadó.

4001—1907. szám.

KÖRLEVÉL

az egyházmegyék nagytiszteletü Espereseihez.

Értesitjük nagytiszteletü Esperes aait, hogy Igazgatótanácsunk az önálló énekvezérek és az énekvezértanitók választása tárgyában a következő határozatot hozta:

Az önálló énekvezéreket és az énekvezértanitókat a folyó évi egyházkerületi közgyűlés 15. jkvi sz. határozata értelmében az egyházközség választótagjai a papválasztásról szóló II. tc. 9—47. §-ai szerint választják, azzal a hozzáadással, hogy a meghivandókat, illetve pályázókat az eddigi gyakorlatnak megfelelőleg próbaéneklésre meghivhatják. A próba idejét az esperes tüzi ki.

Az erdélyi reform. egyházkerület igazgatótanácsának Kolozsvárt, 1907. augusztus hó 22-én tartott üléséből

Br. Bánffy Dezső,
elnök.

Péter Károly,
titkár.

128—1907. szám.

KÖRLEVÉL

a kolozsvári ev. ref. egyházmegye lelkészeihez és presbyteriumaihoz.

Egyházmegyém lelkészeinek és presbyteriumainak figyelmét felhivom a Mélt. Igazgatótanács 2223—1907 sz. a. kiadott körlevelére, hogy az 1908—1913-iki öt éves cyklusban tőkesegélyre szoruló egyházközségeik részéről kérvényeiket szeptember 20-ig az esperesi hivatalhoz beterjeszteni szíveskedjenek.

Ezzel kapcsolatosan kérem, hogy az 1904. évi zsinati törvények végrehajtása tárgyában 2462—1907. sz. a. kiadott V-dik körlevél értelmében szíveskedjenek az egyházmegyei közgyűlésbe küldendő világi képviselőket szept. 15-től okt. 1-ig terjedő idő alatt megválasztani és a választásról szóló jegyzőkönyvet zárt boritékban az esperesi hivatalhoz okt. 5-ig beküldeni.

Bonczhidán, 1907. augusztus 28-án.

Bartók Béla,
fjző, esperes helyettes.

Nyom. az „Ellenzék" könyvnyomdájában Kolozsvárt, Szentegyház-utcza 22. szám.

X. Évfolyam. 37-ik szám. Kolozsvárt, 1907. szeptember 12.

Erdélvi Protestáns L[illegible]

AZ ERD. E[illegible] REF. EGYHÁZKERÜLET HI[illegible]TALO[illegible] LA[illegible]

Laptulajd[illegible] az [illegible] ref. egy[illegible] kerület szerkesztő: NAGY KÁROLY, th.

Szerkesztőség, bérm[illegible] ajtó. megán előfizetések az [illegible] theol. [illegible]tás Egész

EGJE[illegible]N [illegible]EN TŐ[illegible]

[illegible]e hangoztatjuk. „M. Sz.“ al[illegible] his[illegible] tél[illegible] h[illegible] vé[illegible] nyezés[illegible] új, amelyen meg- az [illegible] t [illegible] jlel[illegible] amely[illegible] [illegible]ább

[illegible] [illegible] [illegible] [

ben, ha komoly higgadtság és bölcs mérséklet és előrelátás vezetnek, ha a további fejlődés útja nyitva tartatik abban az irányban is, hogy a mozgalom a világiak bevonásával is megerősíttethetik és egyetemessé tétethetik, ha nem csak a külső tüntetés, hanem a belső munka és a társadalom egészséges vallás-erkölcsi regenerálására irányuló törekvések jutnak vezető erőre s az anyagi szempontok csak mint ennek szükséges eszközei jőnek tekintetbe: akkor bármily szerény legyen a kezdet, biztosítva lesz a mozgalnm sikeres továbbfejlődése, mig ellenkezőleg születése percében a veleszületett gyengeségből eredő sorsa lesz megpecsételve.

Azért akik részt vehetnek az alakuló gyűlésen, érezzék meg, hogy mily roppant felelősséget hordoznak, mikor szólnak, szavaznak és határoznak. Viselkedésük, magatartásuk, fellépésük és határozataik a magyar református egyházhoz méltó kell, hogy legyen; mert ha nem lenne méltó, eljárásukkal — bármily fájdalmunkra essék — meg kellene tagadnunk a közösséget.

A világi elem bevonását több érdek is ajánlja. Nemcsak az, hogy általuk a mozgalom erőben és súlyban nyerne, hanem az is, hogy egyházi ügyeinknek akár társadalmi irányításában is a világiakat ép úgy megilleti a részvétel joga és kötelezettsége, mint az egyháziakat. Ezt ajánlja azonkivűl az is, hogy ha eszméinknek, törekvéseinknek propagandát akarunk csinálni, ha keleszteni akarjuk a társadalom tésztáját: akkor a kovászt sem szabad elkülönítenünk, hanem bele kell kevernünk a tésztába, hogy az egészet erjedésbe hozhassa, mert különben maga a kovász is megromlik.

Azonkivűl hangsúlyoznunk kell, hogy a lelkészi karnak az egyházban nincsenek külön érdekei. Még maga az oly sürgős szükséget képező lelkészi fizetések korszerű rendezése is nem a lelkészek és családjaik szepárált érdekei szempontjából tekintendő. hanem egyetemes egyházi és nemzeti közérdek, a melynek előharcosai a nem-lelkészek közűl kellene, hogy kikerűljenek, általuk védve e tekintetben az az álláspont, hogy a ref. lelkész, mint a kultura hordozója és a magyar nemzeti állameszme egyik legfontosabb vidéki exponense, a föld népe között, kell hogy éppen az államra nézve is oly fontos munkájában anyagi akadályok által ne gátoltassék s legalább a jegyzővel és tanítóval egyenlő tényezőnek elismertessék az anyagi javadalmazás tekintetében is.

Minő sikere lesz e mostani gyűlésezésnek: előre ki mondhatná meg?! Egy bizonyos. Az, hogy a fővárosi sajtó révén -- ha valami rosszakaratú befolyás meg nem akadályozza — az ország és a főváros népének tekintete a magyar református egyház és papjai felé fordúl.

A Nemzeti Múzeum nagyterméhen, a régi főrendiház padsorait, hol évekkel ezelőtt a római egyház főpapságának törvényhozói ültek festői talárokban, a szegény református papság fogja e napon betölteni kopott magyarkájával. Lehet, hogy ily kopott öltözetű népet soha sem láttak a nagy multu, fényes terem falai, de az is bizonyos, hogy annyi őszinte, igaz magyar szív sem dobogott benne egyszerre, mint fog most. Lehet, hogy a fényes fővárosi nép meg fogja bámúlni, s talán megmosolyogni a szegényes kálvinista papságot, de ha meggondolja, hogy Zágontól Pozsonyig és Somogytól Mármarosig ezeknek elei valának s ma is ezek a kultura és magyar nemzeti eszme legmegbízhatóbb, sőt valóságos önfeláldozó harcosai, hogy a társadalmi békés fejlődés biztosításának ezek a koplaló napszámosai: talán megmozdúl lelkiismerete s művelt emberekhez és családokhoz méltó exisztintiát fog követelni az ő számukra is.

Csak maguk el ne rontsák a dolgukat. Nehogy múzeumnak tünjenek fel az életben, holott életet kell felmutatniok a Múzeumban!

Az Ur lelke és áldása legyen rajtuk!

Nagy Károly.

A törvény az életben.

(Folytatás és vége.)

Ezenfelül úgy állapittatván meg a kápláni kongruát, hogy lehetőleg mindenik, de mindenesetre a 40 egyházközséget magában foglaló egyházmegyék esperesei, minden kérés és folyamodás nélkül káplánt kapjanak. Az esperesi hivatal ma már annyi dolgot ad, hogy esperesi és lelkészi ügyvitelnek, teendőknek pontos és kifogástalan ellátása egy ember által lehetetlennek látszik. A kongrua törvényből csak egy szócska maradt ki: „közszolgálat". Hogy t. i. legyen joguk azoknak is a káplántartási kongruára, kik a közszolgálat által teljesen elvannak foglalva. A közszolgálat nem jogosít káplántartási kongruára, hanem csak a betegség, elaggottság, elnyomorodás. Ezen a hiányon segiteni kell. Az esperes abból a csekély 600—1200 korona esperesi tiszteletdíjból nem fizetheti a káplánt. A kongrua mellett is reánehezedik az ellátás terhe. Igy az Esperes jelen helyzetében el van vonva, apró dolgok által, fontos ügyek alapos intézésétől, tapasztalatainak közkincscsé tehetésétől. Az ifjú segéd-lelkész pedig meg van fosztva egy olyan iskolától, melyet egy jól vezetett esperesi irodában találhatna. A kegyeleti időt az országos özvegy-árvai gyámintézeti javadalommal kombinative oldotta meg nagyon helyesen a II-ik törvénycikk, a szerzett jogok épségben tartásával.

A III. törvénycikk az egyházi adónak egészen új alapon, a méltányosság elveinek szem előtt tartásával hozatott. Az állami adóhoz viszonyítva állapittatik meg a személyi és vagyoni adó. Sokak előtt kérdéses, hogy személyi és vagyoni adó ugyanazon egy egyháztagra, ha ugyanabban a polgári községben lakik, melyben egyháza van vethető-e ki? Vagy személyi adóval rovatik meg adó arányában az, ki az egyházban lakik ottani adója után és vagyoni adóval lesz megróva az az egyháztag, akinek birtoka van s ez után adót fizet, de nem lakik abban a polgári községben? A törvény ide vonatkozó §§. nem világosak. Jó lesz ezeket ntű Szerkesztő úr megvilágosítani kellő világitásba helyezéséről, magyarázásáról, a helyes értelmezésről gondoskodni. Nagyon körülményes a költségvetés hiányának eloszlatására

rendelt segély kérése is. Azelőtt öt évi számadás, költségelőirányzat s több más okmány terjesztendő fel, holott a bizottság a törvény szerint összeállitott adózók névjegyzékéből, az egyházi adókimutatásból, leltárból és költségelőirányzatból meggyőződhetnék, van-e a kérelmező egyházközségnek szüksége segélyre. Ez a törvénycikk különben azon pár kérdésben levőt leszámitva, melyet a gyakorlat van hívatva teljesen megvilágitani, keresztyén szociális elveken nyugszik és hiszem, hogy megnyugvást, békés fejlődést eredményez.

A IV. törvénycikk az egyházi közalap adót személyenként 8 fillérben állapítja meg és ez az adó is az általános, rendes egyházi adóban bentfoglaltatik. Ez is megnyugvásra és fejlődésre nyujt kilátást.

Az V-ik törvénycikk az egyházi bíróságok szervezetét és hatáskörét állapitja meg az eddiginél sokkal szabatosabban.

A VI-ik törvénycikk a köznevelési és közoktatási szervezetnek szól. Ennek különösen 98-ik §.-ai előljáróságok szervezete kelt aggodalmat a tanárkörökben, mert nem tudják elképzelni mi lesz, ha az előljáróságokba, mely legalább 9, legfennebb 18 tagból állhat csak egyharmad rész lesz a tanárelem, a másik kétharmad pedig világi és egyházi kültagokból fog képződni. Mi lesz? Hát én uram és én Istenem! Nekünk egyházi és világi kültagoknak, már t. i. azoknak kik azok lesznek, nem épen olyan féltett kincsünk az a hét kollegium, annak vagyona, szelleme, mint a tanár kollegáknak? Mi nálunk, erdélyi egyházkerületünkben fentartó testület az igaz nincs, de nincs egyetlen egy kollegiumunk, melynek alapitásához a fejedelmek nagy alapítványai mellett hozzá ne járult volna az a szegény egyház, az a szegény pap, az a nemes lelkű alapítványtevő. Nem egy Antal Zsigmond van az adományozók között, aki családja helyett családjának egyik vagy másik kollegiumot fogadta. Hát ne volna féltett kincse az utódoknak a kollegiumok vagyona? Avagy nem ott vannak-e a mi életünk reménységei — gyermekeink? Annak az alma maternek szelleme, szeretete, gondoskodása, figyelme, melynek kebelére gyermekeinket tesszük, csak fontos ám mielőttünk is. Mi is azoknak kebelén nevekedtünk. Örvendünk, hogy a törvény némelyekben aggodalmat keltő §.-a alkalmat ad nekünk is az édes anya közelébe lehetni, hálánkat tettekben nyilvánitani. Ha többen támogatjuk, többen szeretjük, többen teszünk az édes anyáért, nyugodtabb, boldogabb lesz — higyjék meg az aggodalmaskodók — az édes anyának élete. Ha alkalmatlannak, avagy fölöslegesnek fogunk bizonyulni ott hagyjuk helyünket. Az élet tűzpróbája mutatja meg, lehetünk-e tanár testvéreinknek hűséges segitőtársai. Amig az élet meg nem próbál minket, ne idegenkedjenek tőlünk és ne aggódjanak az új szervezet miatt, szeretett tanártestvéreink.

A VII. törvénycikk a nyugdíj áldásait honosítja meg és engedi élveznünk az 1908. évtől számitott hat esztendő mulva. Fizetnünk kell az igaz 33, illetve 23, $3^1/_2$ illetőleg $1^0/_0$-ot és visszamenőleg beszámittatni kivánt szolgálati időnkre a belépési $^0/_0$ után $4^0/_0$-ot. Az egyház évi $2^0/_0$-ot fizet. Sok az amit fizetnünk kell, de nem elhordozhatatlan teher, különösen ha tekintetbe vesszük a nyugdíj áldásait, melyek mireánk, mieinkre és egyházainkra bő mértékben fognak áradni. És mégis az a törvénycikk részesült legtöbb támadásban. Alaptalan számitások, melyeknek képtelenségét az erdélyi protestáns lap egyik megelőző számában mutatta ki a lap érdemes szerkesztője, kétségeskedőkké, bizalmatlanokká tették a paptársak jó nagy részét. Nem volt tisztába akárhány azzal, hogy jelenleg élvezett fizetése után kell fizetnie a meghatározott $^0/_0$-okat. Többen akarták kutatni azelőtt volt fizetésüket és kivánták volna ahhoz mérten állapittatni meg a fizetendőséget. Mindez nem von le semmit ezen törvénycikk érdeméből. A kételyek megszünnek, amint a fizetendőségek megállapítva lesznek és teljesen eloszlanak az aggodalmak, mihelyt jótéteményeit az intézet érezteti. Egyetlen egy az, ami majdnem mindenki előtt méltánytalannak látszik. Egy tag t. i., aki az országos özvegyárva gyámintézetnek is tagja s tehát leendő özvegye részére jogot szerzett a most 500 koronában megállapított gyámsegélyre, befizeti pótlólag a $23^0/_0$ belépési járulékot és be annak, szolgálati idejére visszamenőleg $4^0/_0$ kamatját. A $23^0/_0$ 2000 korona évi fizetést véve alapul 460, a $4^0/_0$ 30 szolgálati évet számitva 624, összesen 1080 korona. Ezt befizeti az illető 5 esztendő alatt. A hatodik esztendőben, mielőtt nyugdíját élvezhette volna meghal. Hátra marad özvegye. Az özvegy ez esetben is csak azon 500 korona gyámsegélyre jogosított, melynek élvezetére a férj már a nyugdíj-intézet felállitása előtt jogot szerzett volt? Nem jogos követelés, vagy mondjuk kivánalom, hogy az ilyen özvegy megfelelő nyugdíj emelésbe részesüljön, vagy pedig kapja vissza az elhalt férj által önmegszoritással befizetett 1084 koronát kamatnélkül? Gondolkozzanak ezen az arra hívatottak és adjanak e kérdésekre megnyugtató feleletet!

A VIII. és IX. törvénycikk megadja a lehetőségét a külföldön lévő egyházak fejlődésének és védelmének.

Általában az egész törvény haladást jelent.

Nem biztató ugyan a záradék a lelkészi fizetésnek méltányosan 2400 koronáig tervelt kiegészítésére nézve és nem tudhatjuk azt az időt mikor emeltetik valósággal ezen összegre, de némi reménységet mégis táplálhatunk, mert az 1848. XX. törvénycikk — törvény. A törvény az életben jogbiztosítás. Mi református papság teljesítjük kötelességünket híven, par exelence magyar egyházunkban. Tehát édes magyar hazánk javára is. A hűséges kötelességteljesítés elismerést, méltánylást érdemel. Jogunk van a reménységhez. Jogunk van reménységünk megvalósulásához. A jogot fel nem adtuk soha és amiről önként le nem mondottunk azt még nem veszítettük el.

Minket a világ megváltója arra tanított, hogy a törvények lelke a szeretet.

A szeretet legyen lelke a világi és egyházi törvénynek egyaránt. Ez a szeretet megfelel a kérdésekre, ez a szeretet elenyészteti a különbségeket és kételyeket. Az Isten szent lelke száljon meg minket, hogy a szeretet szentelje meg cselekedeteinket és tegye áldottá életünket.

M.-Ujvár, 1907. augusztus hava.

Jancsó Lajos.

Szászsebesi lelkészi búcsuzó és papbeiktatás!

F. hó 25-én impozáns ünnepet ült a szászsebesi ev. ref. anyaszentegyház, melynek 7 év előtt még csak szorvány jellege volt. A hívek a helyi más felekezetü és más nyelvü papság a város színe-java, nyelv és nemzetiség különbség nélkül és messzi vidékekről összegyűlt vendégek által zsufolásig megtöltött templomban ekkor iktatta be az egyház fáradhatatlan szervezője *Benedek* Károly alvinci ref. lelkész az új egyház első választott rendes lelkipásztorát, *Kováts* Károlyt. Az *alvinci parochiából*, honnan évekkel ezelőtt hóditó utra indúlt az egyház szervezés eszméje, hol a már egy nyájba gyűjtött szétszórt csontokért, a felépült díszes templomért, papilakért szünetlenül folyt a tervezgetés, az eszmetermelés, az akadályokat nem ismerő munkálkodás, indúlt reggel fél 9 órakor virágdíszszel ékesitett hosszu kocsi soron, forrón szeretett hiveitől, lelki gyermekeitől a szervező lelkész bucsuzni

és az ujonnan választott lelkész pedig beköszönteni, elökelő szép kisérettel.

A cinterem bejáratánál állitott díszkapuban *Hubay* Zsigmond kir. erdőtanácsos, egyházi főgondnok fogadta a presbiterium felén az új lelkipásztort s tiszta hazafiságtól, őszinte szeretettől magasan szárnyaló beszédével megragadva a szíveket. A templom ajtajában fehér ruhás leányka nyújtotta át kedves beszéd kiséretében a szászsebesi hölgyek csokrát és felzúgott az orgona, melyet Makkay Dániel művészi kézzel játszott. A XC. zsoltár elhangzása után *Benedek* Károly lépett szószékre és szeretetteljes tiszta áhitat és haza[illegible]retet szárnyain szívekbe szálló meghatottságtól [illegible] hangu, gyönyörü beszédben, [illegible] és a sz[illegible]e könny[illegible]ket csal[illegible] búcsuzott [illegible], az álta[illegible] vezett egyháztól [illegible]kana be an[illegible] lső válasz[illegible] lelkipásztorát egykori tanitványát.

M[illegible] gyül[illegible] éneke után az új [illegible]sztor *Kor*[illegible]oly magas[illegible]ptü imája ragad[illegible] lelkeket *Makkay* Dániel énekelte „Gályar[illegible] énekét", az [illegible] művészi [illegible]dással. És [illegible] meg[illegible] K[illegible] gyönyörü beszédben [illegible] összü[illegible] vár[illegible] sa[illegible] hív[illegible] hívét, [illegible] gulkü [illegible]man szervező [illegible]dját [illegible]sát kérve [illegible]-[illegible] és

és'
ünnep[illegible] [illegible]
Z[illegible] [illegible]
szep[illegible]
[illegible]lst [illegible]
gezmé[illegible] [illegible]
Szá[illegible]
Vi[illegible]

[illegible]
[illegible]gú[illegible]
Be[illegible] [illegible]
eg[illegible] Tol[illegible]
Prodhnnszky [illegible]
egyh. [illegible] [illegible]
br Bán[illegible] Dezső főgor[illegible]
ki [illegible] feletái.
él[illegible]domás [illegible]
kinek, [illegible]
ref. egyház [illegible]

annak szervezője *Benedek* Károly volt. Az iránta [illegible] elismerésnek kifej[illegible] adtak a testvér felekezet lelkészei is, de főleg az egyházközség nagyérdemü főgondnoka *Hubay* Zsigmond kir. erdőtanácsos. Visszatekintve az egyházközség alapitása és szervezése történetére, kimutatta, hogy mindaz amivel most ez a teljesen berendezett egyházközség bir alapjában a *Benedek* Károly lelkes agitációjának, páratlan kitartásának, körültekintő buzgalmának az eredménye. Az egyházközség aranykönyvében az első lap Benedek Károlyt illeti, ki e munkájával az erdélyi reformátusság és magyarság iránt elévülhetetlen érdemeket szerzett s megmutatta, hogy kiváló tehetségei méltán szélesebbkörü érvényesülésre érdemesek.

Ennek az elismerésnek minden beszédnél szebben szóló bizonysága az egyházközség története és mai vagyonleltára. Mert míg 1900-ban semmi sem, még egyház sem volt csak szorvány minden ingó és ingatlan vagyon nélkül, sőt 90 kor. adóssággal, ma az általa megteremtett egyháznak épületekben és telkekben 48.000 kor. kész tőke alapítványban és kötvényekben 21.000 kor. az állandó jellegü segélyeknek megfelelő tőkében 95.000 kor. Clenodiumokban és felszerelésben 2134 korona, összesen százhatvanhétezerháromszázharmincnégy (167.334) kor. vagyona van a lelkészi kongruán és egy még titkot képező szép végrendeletí összegen kivül. Ennyit gyüjtött össze Benedek Károly az egyháznak és általa a magyarságnak törhetetlen ügyszeretetből, égő hazaszeretettel, Isten segitségével.

Vajha minden pap igy tenne!.. Vajha máshelyütt is támadnának Benedek Károlyok! Akkor felépülnének a nemzetiség között szétszórt, vezetés nélkül bolyongó magyarságnak mentsvárai, mert bizony fájdalmasan igaz, hogy sok helyütt kellene támadjanak ilyen igazi lelkipásztorok, kik megmentsék, ami megmenthető.

Vajha úgy lenne!

Szászsebesen, 1907 aug 25-én.

Tolvaly Géza
áll tanitó.

ISKOLA

[illegible]legumaink [illegible]rtesítői

VI. [illegible]vadrosi.

A [illegible]3—14. lapja[illegible] *dr. K*[illegible] *Gy*[illegible]
R[illegible]*besi—Tuköli* c.
be[illegible] 1906. [illegible] 29-én [illegible]ott
R[illegible] kuruc korszak
[illegible]szeretéről
nagy fejedelem
megi[illegible] emlékbesz[illegible]
[illegible] [illegible]ganos [illegible] hő[illegible]ző
[illegible] [illegible]zit
[illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]

(Avagy talán a tornaórák keretében tartották a játékórákat?)

rendkivüli tárgyak közül francia nyelvet tanult *Mayer János* tanártól 3 csoportban (heti 2—2 órában) 17, *művészeti* rajzot *Vajna Gábor* tanártól heti 2 órában 30, *gyorsirást* 3 csoportban heti 4 órában *Tankó Béla* tanártól 28, *műéneket* (a *vegyeskarban*) heti 3 órában, 4 szólamban 67, *zenét* (a *karban*) heti 3 órában 14 tanuló.

Elismeréssel jegyezzük fel, hogy a zenekar kiegészítése végett 4 tanár is részt vett különféle hangszerrel a zenekarban; kívánjuk, hogy tanári tekintély legesleglyebb féltése nélkül.

Vivást tanult 12 tanuló a V.—VII. osztályokból.

A rendkivüli tárgyakról szóló fejezetben nincs kitüntetve, hogy *díjmentesen*, vagy *fizetés* mellett tanittatak-e a rendk tantárgyak de az intézet évi történetéről adatok közö találjuk, hogy a kivéve, évi 16 korona díjat fizetnek a többi 5 ren tár *díjmentes* tanittatott E én annyival jegy fel, mert élénk got et a kik az én kivételével (kinek hei 17—20 órai ká tottták a kiviili 2—4 naláltal gén tételt. ajándékkö 163 gy 211 kö én tejand ko l ja k. lőtt.

Az ifjúság egészségi állapota tekintettel a hosszas *himlő és vörhenyjárványra* nem mondható kedvezőnek; mindazonáltal a statisztikában kimutatott 334 könnyü betegségi eset a 22 *nem járványos súlyost* és a 43 *járványost* leszámítva, nem a legkedvezőtlenebb statisztika. Egy III. oszt. tanuló (*Csighy Miklós*) a járványnak áldozata is lett.

A járványos idők miatt csak 3 iskolai ünnepély tartatott: okt. 29-én *Rákóczi*-ünnepély, okt. 31-én *reformatiói* emlékünnep és jun. 8-án a *koronázás* 40-ik évfordulójának emlékére rendezett ünnep.

Az *évzáró vizsgálatok* jun. 18—24. napjain tartatnak meg; az évzáró ünnepély *közvetlenül* a vizsgálatok jun. 25-én Helyesnek tartjuk, hogy ha már az évzáró a vizsgálatok *után* tartatnak legalább közvetlenül a vizsgálatokat követő napon s így a tanuló ifjúságnak kevesebb és kisebb fegyelembontásra volna alkalma.

A intézet meglátogatásával tanítási korszakban részéről *Kiss Áron* budapesti főgimnáziumi igazgató volt megbízva, de látogatás elmaradt.

Külön fejezetben vannak a *Segélyegyesületi hírek* közlés annyiban járhat hasznossal, hogy belőle iskola évi történetére vonatkozó pár adat szinkivül

A *János-öntéj* kör, tagjai szakkörök — tekintettel

állomány A tár 239 darabbal, a 252 14 52 rabbal 9 kor. 4 darabbal *tör* sz 33 tékkel 2 rabbal, 80 kor 35 darabbal, a *rajzsze* 22 88 fillér 50 darabbal a *tornaszertár* a ér rabbal gyarapodott lefolyt iskolai évben.

Az intézet 1906—7. évi történetéről szólt jelentésből olvasható, hogy az 1907—8. isk. év 3 új rendes tanár alkalmazásával fog megindúlni, amit csak örvendetes tényként jegyezhetünk fel. A jelentésnek azt a pontját azonban, hogy a 3 új tanár alkalmazásával a rendes tanári létszám teljessé lesz, a Vajna Gábor tanár korán bekövetkezett halála meghiusította.

A tanárok *közéleti* és *társadalmi* tevékenységéről szóló fejezetben láthatjuk, hogy a tanárok közül többen élénk *irodalmi, társadalmi* és *közéleti* tevékenységet fejtenek ki.

A tanévi munkásságot himlő és vörhenyjárvány miatt 2 izben kellett megszakítani 3 és 2 hétre. Talán ez is egyik oka lehet a nem kielégítő eredménynek, amiről az igazgatói jelentés is panaszkodik.

Az *ifjúság magaviseletéről* szóló fejezetben feljegyzésre érdemes tény az, hogy a VIII. osztályosok egy addig *jó* magaviseletű és *jeles* előmenetelű osztálytársuk érdekében, kit a tanári kar az engedelmesség megtagadása miatt eltanácsolt, 1-nek kivételével sztrájkba léptek; a tanári kar azonban szigorú, de humánus eljárással az ebből származható súlyosabb következményeknek elejét vette. Ugy hisszük, hogy következetes paedagogiai és didaktikai eljárással hasonló természetű jelenségek feltünését gátolni lehetne. Még egy VII. osztályos tanuló eltanácsolásáról szól az évi jelentés, a *statisztikában* azonban 4 eltanácsolt tanuló szerepel.

82 egy osz- 14% és

szám azt, VI. oszt észre fordított eredmény

2 vezetése tem *kassai* temetésér; ben megtekinte *Diósgyőr Miskolc* neve etességeit. Ezenkivül az intézet 27 tanulója 2 tanár vezetése mellett részt vett a *temesvári* kerületi tornavers s 2 minta csapat *díszokleveleí,* 2 tanuló *bronz-érmet,* 1 *ezüst-érmet* nyert. A versenyben résztvett tanulók megtekintették Temesvár nevezetességeit. Több kirándulásról nem szól az értesitő s így a tanulóknak — sajnos — körülbelül csak $^1/_{10}$ része vett részt iskolai kirándulásban a lefolyt iskolai évben.

Az évi *tandíjelengedés* összege 3024 kor., melyet 87 tanuló élvezett. — Testgyakorlat alól 16 tanuló volt felmentve. — *Ösztöndíjakban* 12 különböző alapitványból kiosztatott 38 tanulónak 3400 korona.

A különböző tantárgyakban (a *filozófiát kivéve)* való magánszorgalmi tanulmányokért és pályamunkákért kiadatott 708 korona pénzjutalom és 380 korona értékü könyvjutalom. A filozófiai pályakérdést (*Ismertesse a dolgozat Platon* ***Phaidonjának*** *tartalmát s illessze be a Platon tanainak keretébe*) nehéznek tartjuk középiskolai tanulóknak s így minden feltünés és csodálkozás nélkül maradhatott megoldatlanúl.

Nagyon helyes eljárás, hogy a *rendkivüli* tantárgyakban elért kiválóságot is jutalmazza az intézet, mert ezáltal is fokozza a rendkivüli tárgyak tanulása iránti kedvet. — Az intézeti tornaverseny győztesei is — (egészen helyesen) — *könyvjutalomban* részesültek.

A *konviktusnak* 142 tagja volt a tanulók közül. 49 tanuló részesült körülbelül 4000 kor. kedvezményben. A konviktusi egész dij 210 korona volt. — Nincs külön jelentés az *internátus* egy évi életéről.

Különböző iskolai díjak címén befolyt a gimnáziumi és elemi iskolai tanulók után 22,609 kor. 63 fill.; *konviktusi* díjak címén 28332 korona 75 fillér.

A *gróf Kun-Kocsárd szobor-alap* állása 1907. jul. 1-én 181 kor. 28 fill. (1160 kor. 75 fill. csökkenés a *Kún Kocsárd* szobrának árában); a *Kun grófok szobor alapé* (*gr. Kún Kocsárd* és *gr. Kuun Géza* szobraira) 2954 korona; a *tanári tanulmányuti segélyalap* 1907. jul. 1-i állománya 9035 kor. 20 fill (évi gyarapodás 430 kor. 47 fill.); ez évben *Csűrös Pál* tanár részesült belőle 351 kor. 75 fill. útisegélyben. (Tanári tanulmányuti alap megteremtésére mindenik kollegiumnak kellene törekednie.)

Örömmel olvassuk, hogy a *szász egyetem* évi 14000 korona segélyét 30,000 koronára emelte s így a jövő évben felépűlhet az új kollegiumi épület, a magyarság leendő szép, büszke sziklavára.

A tanuló ifjúság *érdemsorozati táblázatából* kiszámítható, hogy egy tanuló sem nyert *elégtelen* osztályzatot a *vallástanból*, a *görögpótló irodalomból*, a *görögpótló rajzból*, *természettanból* és *filozófiából*.

A tanulók tanjegyei közül *elégtelen* a *németből* és *történetből* 4% - 4%, a *természetrajzból* 9%, a *mértani rajzból* 11%, a *mennyiségtanból* 12%, a *földrajzból* 16%, a *magyarból* 18%, a *latinból* 23% és a *görögből* 34%. A tanjegyek közül *jeles* a *latinból*, *mennyiségtanból* és *filozófiából* 9—9%, a *magyarból*, *földrajzból* és *mértani rajzból* 11—11%, a *természettanból* 12%, a *természetrajzból* 16%, a *görögpotló rajzból* 20%, a *görögből* 22%, a *történelemből* 26%, a *németből* 30%, a *görögpotló irodalomból* 38% és a *vallástanból* 39%.

Az *elégtelen* osztályzatu tanulók száma tekintetében az osztályok a következő sorrendben következnek: VIII. o. (0%), VI. o. (9·5%), III. o. (26%), I. a. o. (33%), V. o. (37%), IV. o. (38%), II. o. (40%), VII. o. (43%) és I. b. o. (47%). Feltünő, hogy a VII. osztály elégtelenjeinek számaránya annyira megközeliti az I. b. osztályét (43% és 47%). — Igy a tanulmányi előmenetel nem mondható kedvezőnek.

Statisztikai adatok. Vizsgálatra állott 313 (m. é. 327) tanuló. (Jelentékeny *csökkenés.*) *Magántanuló* közülök 3. *Magyar* anyanyelvű 229 (m. é. 228); *más nyelvü (német, oláh, szláv)* 84 (m. é. 99). — *Református* 124 (m. é. 127), *más vallásu* 189 (m. é. 200); s így jóval nagyobb többségben vannak a más vallásuak a reformátusok mellett. — *Helybeli* és *hunyadmegyei* 218 (m. é. 233), *más illetőségü* 95 (m. é. 94). — Legtöbb az *őstermelő* szülők gyermekeinek száma (67), legkevesebb a katonáké (2).

Magaviselet tekintetében *jó* 284, *szabályszerű* 27, *kevésbbé szabályszerü* 2. (Fegyelmi tekintetben eléggé megnyugtató az eredmény.)

Tanulás tekintetében *jeles* 16 = 5%, *jó* 45 = 14%, *elégséges* 149 = 48%, *elégtelen* 103 = 33%, s így — tekintve az *elégtelenek* nagy számát — az eredmény *kedvezőtlennek* jelezhető s a múlt évihez (29%) viszonyítva *visszaesést* mutat.

Az *érettségi vizsgálat* eredménye a következő:

A vizsgálatra állott 22 (m. é. is 22) tanuló közül *jelesen* érett 1, *jól* 3, *érett* 12, *javitásra* utasíttatott 3, *ismétlő vizsgálatra* 3, bukott tehát 6 (m. é. 5) = 27%, s így a vizsgálat eredménye kedvezőtlenebb a múlt évinél. Az éretségit tett ifjak közül legtöbben (4) *jogi* pályára lépnek.

Az *elemi iskola* igazgatója a főgimnázium egyik tanára (*Csűrös Pál*); a tanitótestület 4 rendes tanitóból áll. A 4 osztályban volt 119 tanuló, akik közül *református* 46, *más vallásu* 73. *Kitünő* osztályzatu 5, *jeles* 18, *jó* 24, *elégséges* 44, *elégtelen* (1, 2 és több tárgyból) 28 = 24% s így az eredmény az átlagosnak megfelelő.

Külön fejezetben van közölve a jövő iskolai évre szóló *tájékoztatás* és a *használandó tankönyvek* jegyzéke.

Obiectivus.

KÜLÖNFÉLÉK.

Az egyetemes ref. egyházi adóalap végrehajtó bizottság f. hó 10-én d. e. 10 órakor tartotta alakuló ülését Budapesten a ref. főgymnasium disztermében. A bizottságot az egyetemes konvent elnöksége hívta össze. Az ülésen br. *Bánffy Dezső* konventi vil. elnök elnöklete alatt az egyes egyházkerületek képviseletében részt vettek: gr. Tisza István, gr. Degenfeld József, Antal Gábor, Széll Kálmán, Rakácsi György, Puky Gyula, Mészáros János és Kenessey Béla. Távolmaradásukat kimentették Kun Bertalan püspök, Meczner Béla és dr. Pap István. Elnök, miután bejelentette, hogy az 1907. évre utalványozott 1000,000 koronából a ref. egyház részére jutott 698,800 koronát az egyet. egyház nevében felvette, annak 70%-át 489,160 koronát elhelyezte az egyet. adóalap javára a Magyar Fölhitelintézetnél nyitott folyószámlára, egyszersmind határozottan hangsulyozta, hogy a kormány feltétlenül ragaszkodik ahhoz, hogy a kiutalványozott összeg semmiféle más célra egyáltalában nem használható fel, mint csakis az egyházi adóterhek csökkentésére; majd felhívta a bizottságot, hogy elnökét válaszsza meg s ennek vezetése alatt végezze az alakulást és a további teendőket tárgyalja. A bizottság a maga elnökévé egyhangulag *gr. Tisza István* dunántuli ehker. főgondnokot választotta meg, mig az ideiglenes előadói teendőkkel *Kenessey Bélát* bizta meg. Azután a bizottság gr. Tisza István elnöklete alatt folytatván tárgyalásait, az adó csökkentésért folyamodó egyházak részére kibocsátandó összeírási ívek mintájául elfogadta a Kenessey Béla előadó által beterjesztett munkálatot s az ezen ívekhez adandó Utasításra vonatkozólag megállapitotta, 1°) hogy állami esperes adó alatt értendő: földadó, házadó, I—IV. osztályú kereseti adó, bányaadó, tőkekamat- és járadék-adó, s az általános jövedelmi pótadó; 2°), hogy a személyi adó csak a családfőre vetendő ki, két ref. vallású házastársra külön nem róható ki személyenkénti adó; 3°), hogy özvegyre, vagy vegyes házasságban élő nőre az aránylagos személyi adónak csak a fele vetendő ki; 4°), hogy miként értékelendők a természetbeli és egyéb szolgáltatások a nem kongruás egyházakban, mert a kongruás egyházközségek díjleveleinek értékelésénél a már államilag is elismert kulcs a mértékadó. Az összeírási ívek és Utasítás *Hornyánszky Viktor* cs. és kir. udv. könyvnyomdájában (Budapest, VI. ker. Aradi-u. 14.) kaphatók és ott rendelhetők meg az esperesi hivatalok részére.

Erdélyi ref. tanárok értekezlete Zilahon. A „Szilágy“ írja a következőket: a Wesselényi-kollégium elöljárósága a m. hó 30-án tartott ülésében egy régi kötelességet teljesített, midőn az erdélyi hat református kollégium és a theológiai fakultás tanárait az u. n. tanári értekezlet megtartására vendégekül meghívta. Régebben évről-évre tartattak ezek az értekezletek a kollégiumok sorrendje szerint váltakozó székhelylyel. Jó tiz éve már, hogy éppen a mi kollégiumunk meghívásán mult a tanároknak egyébként szükséges és kivánt összejövetele. Most már, hogy az új épitkezés bajain tul van a kollégium, a templomszentelés alkalmát is felhasználva a f. hó 21-ére tűzött terminussal küldötte szét a tanárkaroknak a meghívókat. Ugyanezt az alkalmat kivánta kihasználni a kollégiumi elöljáróság arra, hogy a jelen levő és erre felkérendő püspök ajkairól elhangzó rövid imában az egyház áldását is megnyerje az újonnan emelt épületre. De nem lessz ez, amint egyesek hírdetik, kifejezetten az iskola felavatóünnepélye, mert ilyennek tartására az elöljáróság nem is gondolt. Ha ilyen ünnepélyt akarna rendezni, széleskörű meghívásokat kellett volna szétküldenie egyesekhez, meg kellett volna hívnia számos helybeli és idegen székhelyű testületet, akik és amelyek egy ilyen nyilvános ünnepélyre való meghívatásukat méltán elvárhatták volna. Mivel ilyen meghívások nem történtek és nem is fognak történni, éppen a félreértések elkerülése céljából tesszük közzé, hogy a kollégiumban végbemenő értekezlettél kapcsolatban egy imát mond ugyan a püspök, de ez csak mintegy házias jellegű felavatás lessz, amelyre azonban külön meghívók nélkül is szívesen látják a nagyközönséget.

„Új rendes lelkészekké“ választattak: *Serester* Tamás Mocsolyára, *Kovács* Sándor Borzásra, *Bartha* Miklós Tasnádszarvadról Hadadnádasra, *Kiss* Endre Komollóra. Isten áldása legyen rajtuk és munkájukon.

A baróthi ref. egyházközség aratási ünnepe. Az aratási, új-zsengei urvacsoraosztáskor történt, de a lelki aratás ünnepe is volt. Az egyházközség lelkes papja, Kovács Sándor magvetésének egyik szép aratási jelenete. Ez alkalommal adatott át ugyanis a közhasználatnak, szent rendeltetésének az az úrasztali felszerelés, melyet *Bedő* József áll. polg. isk. nyug. igazgató, erdővidéki egyházmegyei gondnok ajándékozott az Ur oltárára. Az úrasztali beszéd szép párhuzama a testi és lelki magvetés és aratás közt irányította a figyelmet a szép klenodiumokra s arra az áldozatra, melylyel Bedő főgondnok úr lelkében termett meg lelkész aa lelki magvetésének jutalmazásául.

A lélekemelő jelenet a templomozás utáni társalgás során a baróthi egyházközség sorsára irányította figyelmünket. Csak pár év előtt sikerült ezt a fiókot anyaegyházzá emelni. Azóta a hívők mindent elkövetnek megerősítésére. Az összes terheket azonban a híveknek alig 10 százaléka hordozza, mert 90 százalék oly szegény, hogy semmi állami adót sem fizet. Természetes tehát, hogy itt az egyetemes egyház és kerület segélye kellene, hogy pótolja azt, ami szükség még fennmarad. S ezt annál inkább igényelhetné, mert hisz az erdővidéki egyházmegyéből ez az egyetlen egyházközség, amely központi helyzeténél fogva is, nagyobb mérvű segélyre szorúl. Az új törvények hajnalán ajánljuk ez egyházközséget a főhatóság szives jóakaratába, hogy kapja meg az új állami segélyből az őt megillető részt, mely tengődő élete megerősítésére okvetetlenül szükséges.* *(Baróthi.)*

A szilágycsehi ev. ref. egyházközség által saját központi pénztára javára f. hó 11-én rendezett nyári tánczvigalom összes bevétele volt 702·10 kor., kiadása 139·26 kor., tiszta jövedelme 562·84 kor. A bevétel gyarapitásához felülfizetéssel járultak: dr. Gál Farkas 2·50, Hoffmann Lajos, B. Józsa Gyula, Makkai Bertalan és Tálas Mihály 2—2, Adi János, Boros Ignácz és Hary Mártonné 1·50—1·50, Lichtmann Bernát 1·20, Babáczay György, Balla Mihály, Cs. Bálint János, Czinege Lajosné, Domokos Mihály, P. Dőri Ernő, Herausz János, Jakab Ferencz, Kupferschmid Samu, Lakatos János, Láposi K. István, Lebovits Hermann Márton Imre, Molnár László, Moni Györgyné, özv. Moré Mihályné, Nagy Gézáné, Pap József, Pesti József, Rócsik János, Sánta Mihály, Scherr Adolf, Sipos Péter, Szabó Pál ács, Székely József, Székely Zsuzsa, Bécsi Szőke István zilahi és Váncza György 1—1, Aggod Imre, Antal Gy. István, Bontó Róza. Domokos István, Domokos János, Ecsedi Pál, Hunyadi Andrásné, ifj. Hunyadi Ferencz, Kádas Rózs, özv. Kántor Andrásné, Keresztesi József, Lakatos Mihály, Lakatos Mihályné, Lakatos Sára, Idr. Makkai Pál, Mezei Ákos, Mészáros István, Mitron Kajtán, Nikolajevits László, Pap Józsefné, Páncsif Sándor, Püspöki Józsefné, Reinegger Gyula, Sipos Ferencz, Soós Károly, Szabó Borbála, Träger Károly, Váncza János főbiró és Vári János 0·50—0·50, Kulcsár András és Török felvigyázó 0·40—0·40, Bálint László, Mészáros Józsefné, Székely Lászlóné 0·30—0·30, Adi Sándor, Pap Márton és Rácz József 0·20—0·20, Csománé Székely Róza, Moni József, Nagy Lajos kéményseprő és Róth Adolf 0·10—0·10 kor., összesen 61·40 kor. Fogadják a nemesszivü adakozók hálás köszönetünket. Szilágycseh, 1907. aug. 29. A szilágycsehi ev. ref. egyházközség előljárósága.

***A ntü esperes urakat** szivesen kérjük, hogy az egyh.-megyei gyülésekről, választásokról s általában a megyéjük területén előforduló közérdekü eseményekről lapunkat értesíttetni szíveskedjenek. Hasonló kérésünk van **kollegiumaink Tek. Igazgatóihoz** is a kollegiumokra vonatkozólag.*

GYÁSZROVAT.

Kiss Elek radnóthi evang. református ének vezértanitó életének 70, boldog házasságának 46, egyházi szolgálatának 47-ik évében, folyó év és hó 27-én d. u. fél 3 órakor, hosszas szenvedés után elhunyt.

Solymossy Endréné szül. Kádas Vilma életének 43-ik, boldog házasságának 15-ik évében rövid szenvedés után, f. évi szeptember hó 6-án d. u. 3 órakor meghalt.

Egy művelt lelkű, gondos, jó házi asszony szállott vele sirba, ki lelkének gyöngédségével és szeretetével a családi kört valódi boldogság forrásává tette. Benne Solymossy Endre tanártársunk feleségét gyászolja, kinek szívből kivánunk vigasztalást.

* A kerületi főhatóság támogatásáról biztos lehet a baróthi egyházközség, ha a segélyezés törvényes feltételeinek és követelményeinek eleget tesz az egyházi adókulcs tekintetében. Az állandó nagyobb segélyezés csak ez alapon történhetik. Szerk.

HIVATALOS RÉSZ.

4160—1907. sz.

KÖRLEVÉL

az egyházmegyék nagytiszteletű Espereseihez.

Felkérjük nagytiszteletű Esperes aait, hogy jövőre az *egyházmeggei tisztviselők* (esperes, főjegyző, gondnokok, számvevő, ügyész, tanügyi előadó, pénztárnok) *választásáról* szóló jkveket a választás megtörténte után legfennebb 10 nap alatt sziveskedjenek igazgatótanácsunkhoz felterjeszteni.

Mig a megejtett választást igazgatótanácsunk tudomásul nem vette: az illető tisztviselő sem az esküt le nem teheti, sem hivatalát el nem foglalhatja.

Az erdélyi reform. egyházkerület igazgatótanácsának Kolozsvárt, 1907. augusztus hó 22-én tartott üléséből

Br. Bánffy Dezső, elnök. *Ifj. Péter Károly,* titkár.

Sz. 880—1907. püsp. hív.

PÁLYÁZATI HIRDETÉS.

Az erdélyi ref. egyházkerületben az udvarhelyi egyházmegyébe kebelezett küsmődi egyházközség papi állására pályázat hirdettetik.

Javadalom: veteményes, gyümölcsös kerttel, gazdasági melléképületekkel ellátott tisztességes lakáson kivül: a) 11 hold ugarrendszer szerint művelendő kitünő kanonikum haszonélvezete; b) 240 kalangya (25 kévés) szalmás kepe, melynek fele szép buza, fele kitünő zab; c) 70—90 véka (23 literes) szemes törökbuza kepe; 30—35 terü tűzifa; legeltetési jog 6 korona; d) esketés 2 kor.; keresztelés 40 fill. Mindezen javadalom mellé járul 2099—1907. sz. miniszteri rendelettel utalványozott 1043 kor. 55 fill. állami kiegészítés, mellyel együtt az évi javadalom értéke: 1600 korona.

Kötelességek: az összes lelkészi teendők végzése és az egyház iskolájában a vallástanitás. Megjegyeztetik, hogy új lelkész, a választás jogerőre emelkedése után, állomását azonnal köteles elfoglalni és a teljes papi fizetés élvezetébe lép minden levonás, vagy megterheltetés nélkül.

Pályázati határidő: 1907. évi október hó 8.

Kellően felszerelt folyamodványok Vajda Ferenc esperes aához küldendők Székelyudvarhelyre.

Kolozsvárt, 1907. évi szept. hó 10.

Dr. Bartók György, püspök.

Sz. 884—1907.

KÖRLEVÉL

a nagytiszteletű esperesi és lelkészi hivatalokhoz.

Értesítem a nagytiszteletű Esperes a Lelkész urakat, hogy a segédlelkészek mind el lévén helyezve, a még üresen levő állásokra csak IV. éves theológusok nevezhetők ki.

Theológusokat azonban csak akkor nevezhetek ki segédlelkészeknek, ha az esperesi felterjesztés mellé a tanári kar engedélye, valamint a kötelességeket és fizetést feltüntető presbyteri határozat is csatolva van.

Kolozsvár, 1907. szeptember 11.

Dr. Bartók György, püspök.

Sz. 881—1907. püsp. hív.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ref. egyházkerületben, az orbai egyházmegyébe kebelezett ***barátosi*** egyházközség énekvezéri állására pályázat hirdettetik.

Javadalom: Tisztességes lakás, gazdasági épületekkel 447□öl kerttel, 4 hold 689□öl szántó, 2 hold 470□öl kaszáló, 507□öl legelő, 1 hold erdő, jövedelme 27 korona 30 fillér.

Készpénz az egyházközség kepeváltó alapjából 70 kor., fakepe címen. A hívektől pénzzül fizetett kepe 809 korona 70 fill. Stóla átlagos értéke 8 korona, összes jövedelem 915 korona.

Kö kántori ellátás , a egyházi jegyzői vé állami iskolában. mindennapi ref. ifjúsági egyházi ének kitása és vezetése, a lelkész i ni tiszteletek végzése.

Pályázati hatá 1907.

Az állá választás elkedésével nélkül elfoglalandó.

Kellően felsz Péter esperes úrhoz intézze p. Kovászna Kolozsvár, 1907

p

Sz

világi képviselőket (E. T. I. t.-c. 50. §. d) és a tanító képviselőket e), kiknek száma háromban állapíttatott meg, október utolsó vagy november első vasárnapján megválasszák és a választásról szóló jegyzőkönyvet november 5-ig az esperesi hivatalhoz beterjesszék. A választás 1908. január 1—1912. december 31-ig ad jogosultságot.

A 462. esp. a. megküldött alapítványi 817. esp. megküldött kérdőpontok, megszítva és kitöltve szept. -ig az esperesi hivatalhoz beterjesztendők.

22 e közül, ek szept. 10-re tett határidőre ter ezen éve. az alapítványi íveket a ba m. Csán M.-Bükkös, Jádvés, Sz.-Pál

Az Országos tárgyá 4168—1907 ig ajánlom,

n

c

La

a

gita

Sz. 874—

PÁL

A e a l. házmegyét állá r pá t. Ja lakás, é 194□öl l. port 18□öl, 7 kor. Készpén: Bu Kolom é 1250 kor. előleges, illetőleg utólagos vedelem é he hívektől 294 fill. vete- lom 16 kor. Állami kiegé zítés Ehhez járul az állami iskolában teljesítn. 40

Kötelesség: úgy a szucsáki anya mint a bácsi diaszpora egyházközségben minden lelkészi teendők elvégzése és az állami iskolában a törvényszabta óraszámban a vallástanítás.

Pályázati határidő 1907. október 7. Folyamodványok Deési Gyula esperes aához küldendők Gyalubo.

Kolozsvár, 1907. szeptember 8.

Dr. Bartók György,
püspök.

Sz. 1019—1907.

KÖRLEVÉL

a nagyenyedi egyházmegye tiszteletes lelkipásztoraihoz és presbiteriumaihoz.

Felhivom, hogy az 1904. évi zsinati törvények végrehajtása tárgyában 2462—1907. ig. tncsi szám alatt kiadott V. körlevél értelmében az egyházmegyei közgyűlésre a

m

rés I.
e.
80 crár leg.

Tárgysor

Ima. 2. El r Szá.
makun. 4. Egyh. rület. hé fő
tásának el. elv s, a hivatal. sz-ik
jelent gazgetótanács tudósít lmében.
e ijazására vonatkozó gy ávmegyei tanácsi ter-
jes s annak alapján terj tés az ig. shoz
(Beterjeszti Szécsi fj.) 6. Presbiterek számának vál'a-
pitása egyh. tanács 199. jkv. sz. határozata alapján előadja Szécsi fj. 7. Egerbegyi „Csókás" eladása az egyh. tanács 201 jkv. sz. határozata alapján előadja Szécsi fj. 8. Aszszonynépi templomépítési terv és költségelőirányzat az egyhm. tanács 214 jkv. sz. határozata alapján előadja Szécsi fj. 9. M.-záhi adminisztráció beterjeszti Jancsó esp. (Ik. 1016). 10. M.-szentkirályi iskola államosítás egyh. tan. 181 jkv. sz. határozata alapján előadja Szécsi fj. 11. M.-gezsei iskola államosítás, referálja Szécsi fj. (Ik. 993). 12. M.-kapusi vallástanítás, referálja Veress K. szv. (Ik. 995). 13. Nyugdíj ügyben a felső szabolcsi és a hevesnagykunsági egyházmegyék átirata, referálja Veres K. szv. (Ik. 996). 14. Egyházkerületi képviselők választása ügyében a marosi egyházmegye átirata, referálja Veres K. szv.

M.-Ujvár, 1907. szeptember 12-én.

Jancsó Lajos,
esperes.

Nyom. az „Ellenzék" könyvnyomdájában Kolozsvárt, Szentegyház-utcza 22. szám.

X. Évfolyam. *38-ik szám.* *Kolozsvárt, 1907. szeptember 19.*

Erdélyi Protestáns Lap

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 12 kor.
félévre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Az élet igazsága.

(Beszéd, amellyel székét 1907. szept. 15-én elfoglalta *dr. Ravasz László.* a gyakorlati theológia ny. r. tanára a kolozsvári ref. theológiai fakultáson.)

Méltóságos és Főtiszteletű Püspök Úr!
Méltóságos Előljáróság!
Nemes ifjúság!
Mélyen tisztelt közönség!

Ezelőtt hét esztendővel léptem át legelőször ez intézet küszöbét, hogy mint első éves hittanhallgató, én is beálljak azok seregébe, akiket az Úr az ő követei gyanánt elhívott. Beléptemen áldás, szivemben a reménység kharizmája, szemem előtt egy elrejtett szellemi világ derengő körvonalai. És a sejtelemből látás leve, tudásvágyból meggyőződés; a sziv sóvárgásai lassanként tapasztalássá váltak; ami akkor tantétel volt életigazság lőn s amit akkor a hivatás gyanánt éreztem, most — kötelezetésnek tudom. Megnyilatkozott előttem ez intézet szelleme: a hit és tudomány békessége; megértettem rendeltetését, hogy erőforrásnak kell lennie istenországa építésében és átfuvalt szivemen az a Lélek, amely ez intézetet életre hívta. Legyenek áldottak e falak, melyekhez életem oly fontos időszakának emlékei füződnek, ahol vívtam a hitnek harczát kételyek és kisértések között, ahol világnézetem alapköveit raktam le, nehéz belső küzdelmek fájdalmas örömei közben. Lelkem odanőtt ez intézethez és eleven közösségben érzem magamat vele, mert átéltem azt a jézusi erőt, amelynek alkotásaként kelt vala életre, sőt többet mondok: valami belső, szent kénytelenség egyenest odakötöz szolgálatába.

Hét esztendőnek ez a belső története. A külső az, hogy az erdélyi egyházkerület közgyűlése 1907. május 26-án megválasztott ide a gyakorlati theológia rendes tanárává, bizalmát kegyesen — előlegezvén. A külső történet egy nagy kitüntetést, szokatlanul korai szerencsét jelent, — nem is tehetek másként, mint hálás köszönetemet fejeznem ki a választó testület meg nem érdemelt bizalmáért. Valóban, elfogódással kell gondolnom a feladat nagyságára, erőtlenségem érzetében. De a belső történetben lehetetlen nem látnom az Úr elhívó akaratját; abban érzem kegyelmét, amelyel prófétaságra méltóztatott, megbizván e nehéz, nagy követséggel. Hiába is szabódnék Jeremiás prófétával: »Uram, gyermek vagyok még«, — mert hallom az ő hatalmas szavát: »Ne mondd ezt: gyermek vagyok én, hanem valamire küldlek téged, elmenj, és valamiket parancsolok néked, megmondjad«. (Jer. I. 6—7.)

Íme, az a mennyei kénytelenség, mely e pillanatban engem itt állani késztet.

De az Úr akaratát az erkölcsi világban emberi kezek hajtják végre. Legyenek áldottak hát azok a férfiak, akik hét év óta vezettek vagy útat mutattak: azok a jó tanítók, akik nemcsak az elvont igazságok fényével világosították az értelmet, de a szeretet nagy élettapasztalásával ragadták meg és hevítették át a szíveket. Ők rám nézve professzorokból kartársakká lettek, — én magamat ezután is tanítványokul fogom érezni.

És itt, emlékezvén professzoraimról, hadd tegyek egy szerény cipruságat arra a sírra, amely áldott emlékű mesteremnek és nagynevű elődömnek: Molnár Albertnek porrészeit rejti. Én voltam utolsó tanítványa, én még hallgattam a szavát több hónapon át s rövid ideig bár, de közel állottam hozzá. Lelkipásztori pályám kiinduló pontjánál ott áll ez a nemes, fennkölt alak, a látások embere, a szónak ihletett művésze, hogy előttem lebegjen fénylő példaként egész életútamon. Mintha e perczben szellemkezek emelnének vállamat és Molnár Albert palástját rám ölteném, vajha lelkét is megnyerném vele, mint egykor a gyönge Elizeus az égbe ragadtatott Ilyés próféta lelkét kettős mértékben megnyeré. (II. Kir. 2. r.)

A Molnár Albert tanítványának vallom magamat a tanítvány szónak igazi értelmében. Nem az a valódi tanítvány, aki mestere szavait legjobban megőrzi emlékezetében s azokra minden körülmény között vakon esküszik; nem is az, akinek szemhatára az iskola falain tul nem ér és aki meggörnyedtem, szorongató gonddal jár a kitaposott uton, — nem; igazi tanítvány az, aki lélekben egyezik mesterével, aki ideáljait, vágyait, magasra vívó szenvedelmeit osztja mesterének, aki csak az irányt követi, de nem a lábnyomokat is. Molnár Alberthez engem nemcsak a hála, de a tudományos meggyőződés is fűz; nemcsak személyi és idői kapcsok tartanak össze, hanem örökkévaló, lelki szövetség van közöttünk: ugyanegy kijelentés alapján járunk, szellemünk útja tehát két párhuzamos ív; az övé fénylő, nagy súgarú, az enyim kicsiny, szerény, de központja mind a kettőnek ugyanaz. Legyen szabad hát ez ünnepi órában, amikor világnézetem körvonalait írom le, a Molnár Albert gondolatrendszeréből indulnom ki.

A Molnár Albert világnézetének alapjait ilyenformán állítanám össze: Ez a nagy mindenség, a maga kozmikus törvényeivel, ez a rend, ez a harmonia, sőt maga az élet: egy nagy jócselekedet Istentől, áldás mireánk. Ezért mi *tartozunk* Istennek: kötelességünk megszentelni, megdicsőíteni ezt a világot. Még pedig úgy, hogy a természeti világrend fölött levő eszmevilágot megvalósítjuk önmagunkban és alkotásainkban. A transcendens ideavilágot immanenssé tesszük szivünkbe való befogadás és életfolytatásunkba való beledolgozás által. Nehéz, de gyönyörű feladat, felséges szolgálat és mennyei méltóság; jutalma, diadala e harcnak önmagában van: értéket csak az valósíthat meg, aki maga is értékes, akiben pedig ez a mennyei

van, az elérte léte koronáját, és ennek az érzése az egyetlen boldogság, több: — üdv. Ez az ideavilág azonban nem gondolati tényezők összesége, nem költészet, vagy ábránd, hanem reális erkölcsi értékek világa. Realitása egyfelől szellemünk organizmusában van, másfelől annyiban, amennyiben a Jézus történeti személyiségében eleven életté vált, amely tény nemcsak példa, de egyenest erőforrás, kezesség ránk nézve. Ő általa az idea megvalósítása nem kemény, rideg kötelesség, hanem örvendetes szolgálat, üdvélet; tehát ami eddig Isten részéről parancs, ami részünkről kötelesség volt: együttmunkálás lesz, lényegközösség, istenfiúság, mert az Isten: Atya. A hitben tehát, mint az Istennel való közvetlen személyes összeköttetésben két oldal van: a subiectiv és az obiectiv. Amaz felöleli az emberi szívnek minden szent vágyát és boldog tapasztalását, emez átfogja az egész életet s mint valláserkölcsiség a társadalmi síkban megvalósuló alkotások összeségét jelenti. Ez a hitnek az embereket közösségbe fűző és e közösséget egyszersmind mindig ujjászülő ereje. Az összes valláserkölcsi értékek foglalatát, mint eszményt, istenországának nevezzük Jézus után; ez amaz idealis egység, a keresztyénség központi jelentése, mely örökös megvalósulásban van ugyan, de azért örökre eszmény marad. Azt a realis központot pedig, amely nem egyéb, mint istenországának a társadalmi síkban való realizalódása: anyaszentegyháznak nevezzük. Az anyaszentegyház élete örökös fejlés: a fejlésben pedig két elem van, egy változatlan lényeges valami és egy folyvást változó formai tényező. Változatlanság: az ideal, változás: a reform. Régi: az evangelium, új: a történelem. Örökkévaló: az istenországa, idői: az egyház. Az egyház istenországának földi organuma, tehát minden életnyilatkozatának istenországa érdekeit kell szolgálnia. A régi tételt: istenországának ott kell lennie az egyház minden munkásságában, így fordította meg: az egyház munkásságának *mindenütt ott kell lennie*, ahol istenországa realizalódására a lehetőség megvan. Nos, erről a hatalmas »kell«-ről szólt a Molnár Albert egész gyakorlati theológiája, melyet az *„életösztön energiájával“* készíettt el és igyekezett megvalósítani. Erről szólanak beszédei, ezek a divinativ lendületű ódák, amelyek magyar predikátortól eddig még felül nem mult irásművészettel alkotvák.

Ha már most Molnár Albertnek világnézetét el akarjuk helyezni a gyakorlati theologia történeti fejlődésének keretében, úgy találjuk, hogy a közelmúlt két hatalmas irányának egy magasabb egységben való összefoglalása az. Ugyanis a gyakorlati theologia történetében két alapirányt különböztetünk meg; egyik — műnyelven obiectiv confessionalismus — az egyházat tantételeiben szilárdúl megálló üdvintézménynek tartja és a gyakorlati theológiától azt követeli első sorban, hogy az egyház dogmáit a hívők öntudatába belevigye s ezáltal azokat az egyház testébe beolvassza. Tehát dogmák elhivése, vagyis egy logikai érzelem tesz keresztyénné. A másik irány a szívre appellál: fődolog a keresztyén érzület, a megtérés, a missziónárius agitáció, — de az egyház a maga történetileg kialakúlt formájában csak felesleges bürokráciának a székhelye, a melynek nincs jobb dolga, mint megakadályozni ezeknek az újjászületett missziónáriusoknak evangelizációját. Molnár Albert belátta, hogy az első fölfogás mellett nincs meg a vallásos élet alapföltétele: a szívnek benső, szabad élete a Jézus mennyei Atyjában; a másik felfogásnál pedig hiányzik az a szociális tényező, mely központja az egész vallásos világkép erkölcsi részének: az egyház. Amannál a vallás személyi oldala sorvadt el, emennél pedig a vallás szociális jelentősége maradt meddőnek. Igy alkotta ő meg Krauss nyomdokain alaptételét: »az egyház tudalmasítását«, a mely elismeri ugyan egyfelül, hogy az egyház istenországának földi organuma, vagy ha tetszik, létalakja, de viszont követeli, hogy az egyháznak ne tanai elhivése, hanem szellemének szivüukben való hordozása által legyünk a tagjai. Vagyis a Krauss fogalmazása szerint: az egyház annyiban üdvintézmény, amennyiben üdvközösség.

Molnár Albert tanítása bizonyítja, hogy ott állott egy derengő új világnak a felhajnallásánál. Abból a magas szempontból, a melyből ő tudta nézni a világot, látta már a körvonalakat, a melyeknek keretén beül a forrongó jelenkor erői elhelyezkednek és kialakúl egy új időszak nemes, komoly ábrázata. Volt valami Molnár Albertben a Mózes sorsából: ő csak látott egy új világot, de oda elvezérelni a népet másnak adatott. A Molnár Albert látnoki lelke előtt feltárúlt az az új tájék, a melynek gyümölcseit egy későbbi nemzedék fogja szedni.

Hadd mutassam fel egy pár vonásban ezt.

Ha azt, a mit a XIX. század adott az embernek, summázva akarnám kifejezni, azt mondanám, hogy a XIX. században egy óriási kincscsel gazdagodtunk: megtaláltuk, *fölfedeztük az életet*. Paradoxon gyanánt hangzik ez a tétel, de ha közelebbről vizsgáljuk, történelem-bölcseleti axiomiának fogjuk tartani. Hellász fénydús ege játszani tanítá az embert; a római világ a jogrend szigorú valóságát adta az embernek. A középkor cellái, mintha pitvarai lettek volna egy földöntúli világnak, szent ábrándok és rajongó látomások mysticus honába vezettek, mig a scholastica theológia kiköszörűlte azt a fegyvert, melynek hatalmas vágásai alatt később önmaga is széthullott: az emberi értelmet. A renaissance reintegrálta az embert elveszett történeti javaiba, a protestantismus százada pedig az egyéniség örökkévaló jogait proklamálja s az emberi személy önértékét ismeri el, az igazság és a szabadság ideáljaiban. A XVIII. század felvilágosodott bölcselői fölfedezik a természetet s mintha valami évezredes nostalgia tört volna belőlük az elmult századok sivár aszketizmusa után: boldogan, szinte ittasan dőlnek a természet kebelére. Végül a XIX. század előtt ott áll Kant, a formák nagy ismerője, új világfölfogásunk alapvetője, követelvén, hogy a világkép tapasztalati anyaga az emberi szellem föfogó organismusának a priori törvényei szerint alakuljon, proclamálván a szellemnek, az intelligibilis világnak absolut értékét és világteremtő erejét. Valóban, a kőnigsbergi bölcs hasonlatos volt Hephaistoshoz: a világ fundamentumait tartó örökkévaló kapcsokat kovácsolta meg, amelyen fölépüljenek az egyes dimensiók; a formákat adta meg, amelyek között elhelyezkedik a gazdag tartalom: *az élet*.

Csakugyan a XIX. század világmagyarázatának alapkategoriája az élet fogalma lőn. Az idealismus csodás rendszereiben az alapgondolat az élet; él a Hegel absolutja, a Fichte Énje, a Schopenhauer akarata. Azonkivűl a positiv philosophia tulajdonképen nem akar más lenni, mint az élet parafrázisa; a Darwin természettudománya nem egyéb, mint az *élet életrajza*: az első protoplazmától föl az emberi egyesűletek bámulatos organismusáig, mindenütt egy az alany, amelyről összes világmagyarázó itéleteiket állitják. A Spencer-féle synthetikus philosophiát a *való világ biologiájának* nevezném el s ha csak óriási körvonalaiban is, de végig pillantjuk a természettudományok óriás mezejét és vívmányait: mindenütt az élet keresése, megtalálása, glorifikálása.

És hogy a XIX. század belső harcai az élet körűl forogtak, épen az életnek tagadásai: a pesszimista rendszerek bizonyítják. Az egész schopenhaueri philosophiának alapmotivuma az életakarat kérdése. Bizony, alig volt az életnek rajongóbb bölcselője Schopenhauernél, és épen az élet tulságos szeretetéből magyarázható meg az ő élet-tagadása. Épen az élet feltétlen, nyers bálványozása, amit a materialismus hirdetett, okozta reakció gyanánt azt a lemondó, ványnyadt

világfelfogást, amelynek fülledt levegőjében növekedni kezd nyugaton is a »szent lótusz-virág«: a buddhismus.

De a XIX. század nem alkonyodhatott le negativ eredménnyel. Eddig azt érte el, hogy megtalálta az életet, de meg is csömörlött tőle, túlontúl igyekezett élni, tehát gyorsabban pusztult. És a századvégi ember idegessé válván, impresszionista lett: hajhássza az izgalmakat, élvezete telik az ingerben, egyszerre eltompult is, érzékeny is egyaránt. A heves és intensiv élet miatt egy általános décadence tünetei léptek fel, amelyeket már megneveznem sem kell, hisz nyilt sebeket érintenék.

Most jött aztán a század representansa, a fine de siècle félig beteg, félig ihletett prófétája, a poétabölcselő: *Nietzsche*. Maga beteg, emésztő kórban lassan sorvad el, de ajkáról árad az élet hymnusa és írja a maga hétszeresen pogány zsoltárait az életnek ez a vad fanatikusa. Egy jó van a világon, az élet; egy erkölcs: akarat az élethez legfelső fokához: a hatalomhoz. Az emberiség, a világ azért van, hogy valaki éljen. Ez a valaki az Übermensch, az Emberfölötti Ember, akiért mindnyájan vagyunk, aki a célunk. Életerőnkből támad az ő ereje, s ő milliók véréből, századok kincsével táplálkozik. A világot úgy kell berendezni, hogy minden az emberfölötti ember megszületését célozza. Pokolba minden részvéttel, alázattal, könyörűlettel és szeretettel, pokolba a kereszlyénységgel, a vénasszonyos morál és csürhe-bölcseség tanaival, kiált fel Nietzsche. — »Szemedben a sors végzetes ereje, kezed évezredekre, mint lágy viaszra nyomod rá, és érzed az üdvöt, az emberiség akaratára vésni örök írást, mint valami érctáblára«.

Otiosus tudósok még csak ezután fogják felismerni, hogy a Nietzsche lázbeteg vizióiból és megrázó paradoxonaiból a század lelke beszél, mely életért eseng. Csak később fogják meglátni a historiát írók azt a közös kapcsot, mely a Nietzsche támadó antichristianismusát a modern theológia forradalmas átalakulásával összefűzi és áthidalja azt az ürt, amely most a theológiai és a természettudományos világkép között tátong. De én hálaadással magasztalom az Úr nevét, hogy a balgatagok beszédében is saját magáról tesz bizonyságot és mikor az ő országát támadják, tulajdonképet követ hordanak annak felépitéséhez. Mert az emberi lélek szerkezetéből, kénytelenséggel következik, hogy igazi élet csak egy lehetséges: a Jézus mennyei Atyjában való élet.

Hisz azt első pillantásra belátja mindenki, hogy az élet fogalmát nem meríti ki a vegetálás: a szerelem és éhség feltételei ugyan az életnek, de nem a tartalma. A testi élet csak egyik mozzanata ami igazi életünknek, mely nem egyéb, mint a szellem önkifejtése. Ha pedig az élet a szellem fejlése, akkor nem lehet egyszerű tevékenység, hanem érték gyarapodásnak kell lennie. Ám az értéksornak az a jellemvonása, hogy a nagyobb érték mint ideál lebeg a kisebb előtt és nemcsak vonz, de egyenest kötelez. Szent kötelessége, mondhatnám szenvedélye a művésznek, hogy a lehető legjobbat alkossa; a tudós előtt csak egy lehetséges: az igaz, mert semmit sem ér az, ami csak egy kissé igaz; végűl mindnyájan érezzük, hogy az erkölcsi eszmény mily feltétlen erővel kötelez, cselekedj ellene s mintha saját testedet marcangolnád. Szóval az életnek fejlése a belső kénytelenség törvénye, melynek célja, hogy önmagát megvalósítsa. Ez a cél az élet *ideája*, egyszersmind imperativusa, kénytelensége »sub poena non existentiae«.[1]

Azonban az életnek nem csak ideája van, hanem ideálja is. Nem csak elvont célok, akademikus követelések állanak velünk szemben, hanem egy concrét alak szól hozzánk, egy eleven személyiség áll útunkba, aki kezességet nyújt mindarra, amit igér az ő szent és isteni erejében: ami *Urunk Jézus*. Amit mi saját mivoltunk kénytelen szerkezeténél fogva mint kötelezletést éreztünk: arra hív, vonz, nevel. Amit mi ideál gyanánt sejtettünk és álmodtunk, azt adja ő, mint átélt valóságot; ami nélküle csak ábránd, benne: történelem.

Nem tudom, hogy e levezetéssel sikerült-e bebizonyítanom azt a tételemet, hogy világunk, egész életünk berendezettsége kénytelen következéssel utal a Jézus központi helyére. És én Jézus alatt nem egy speculatio-alkotta fogalmat értek, hanem azt az élő személyt, ki e földön járt, küzdött, szenvedett. Akihez még oda kell járulnia a XX. század emberének nagy bűnvallomással: Mester, vétkeztünk ellened. Két évezreden át dogmákban, speculációkban, intézményekben, cselekvényekben kerestünk. Most érezzük igazán, hogy téged csak szivünk mélyén találhatunk meg és csak akkor vagy a mienk, ha benned élünk. Tudhatjuk a te cselekedeteidet, mint régen történt eseményeket, ha át nem éljük, mint igazságot, mint bennünk végbement szent valóságot; beszélhetünk rólad bölcs dolgokat, ha nem érezzük a te hatalmadat, mint akaratunk erejét, lelkünk békességét, létünk igazságát. Mi Urunk Jézus, végy lakást szivünkben!

Mélyen tisztelt hallgatóság, ez a megérintett igazság a gyakorlati theológia szive. Tulajdonképen a gyakorlati theológiának egy föladata van: személyivé tenni a keresztyénséget, amely maholnap csak történelmi emlék, vagy kegyes hagyomány lesz; életté változtatni azt, ami eddig kifejezés volt, subiectivvé magasztosítani az intézményeket, a tantételeket. *Személyes élet*, ez az én ideálom, lelkivilágomnak, tudományos meggyőződésemnek alapigazsága, — vajha pályafutásom is erről tenne bizonyságot.

Azonban a Jézusban való személyes élet nem lehet sem álmatag ábrándozás, sem kegyes érzelmekben való kéjelgés, még kevésbbé romboló erő. A Jézusban való személyes életnek örökkévaló, immanens törvényei vannak, amelyeknek vas következetessége teremti az egyházat a maga teljes tagozódottságában. Másutt próbáltam azt bizonyítani, hogy az anyaszentegyház nem esetleges társadalmi rend, nem is papi találmány, még kevésbé olyan történelmi emlék, amelynek jelenleg nincs már értelme s csak a hagyományos kegyelet tartja fenn, hanem szükségszerű alkotása a vallásos életnek, nem egyéb, mint a társadalmi síkban belső kénytelenséggel szétvetődött személyes élet. Az én föladatom tehát nem az lesz, hogy praktikus utasításokat adjak az egyes lelkipásztori functiók végzéséhez, nem is fogok bölcs tanácsokat osztogatni a műfogások és apró-cseprő praktikák titkaiból, — én *a személyes keresztyény élet bölcseletét vagyok kénytelen adni, úgy, amint annak az anyaszentegyházban meg kell valósulnia.* Gyakorlati az, ami az embert az életre képessé teszi. Már pedig: »vezesd az embert igazságra, gyújts szivében szeretetet, hitet, lelkesedést, adj neki eszményt, amelyért lángoljon s az ember élni akar, élni fog« — mondja Molnár Albert. Ha az Ur megadja nekem, hogy tanítványaim lelkében nem csak ismereteket, de vallásos tapasztalásokat ébreszthetek, ha nem csak látni fogják az elvont igazságok kényszerű voltát, de átélik annak szellemi erejét, ha szivük tele lessz mennyei élettel és világosan látják a törvényeket, amelyek szerint cselekedniök kell, hálaadással borulok atyai kezére és nem fogom bánni, ha technikai kérdésekben járatlan is valék. Ennek a mi szegény anyaszentegyházunknak nem iskolamesterekre, hanem prófétákra van szüksége. Mesterembereket ezrivel kapunk, de oly kevés az apostol!

Az egyház átélését fogom hirdetni. Szivünk révén jutunk az egyház birtokába: tana akkor a mienk, ha bennünk is ugyanazon élet szükségérzete ég, amelynek időszerű pótléka lőn az a hitvallás; szervezete akkor lesz sajátunk, ha parancsai nem külső kényszerek és paragrafusok, hanem a mibennünk öntudatra ébredt

[1] A kérdést elintézte Böhm Károly.

élet autonom, de szükségszerű megnyilatkozása; kulturájából akkor kérhetünk részt, ha mi is annak a szabad, nemes szellemnek vagyunk továbbhordozója, amelynek eddigi eredménye a felhalmozott lelki kincs; igéjének, sacramentumainak áldásait akkor élvezhetjük, ha átjárta szivünket az utána való sóvárgás és az a mennyei öröm, mely mindezeknek birásából származik.

Ne feledjük, hogy evangéliumi anyaszentegyházunknak szent öröksége ez a feladat. A mi létjogosultságunk nem az intézményekben, nem statisztikában, nem a közjogi viszonyban van, hanem mennyei erőkben. Más egyház dicsekedése az, hogy ő plántálta magyar földbe a Krisztus keresztjét, — de a mi egyházunké az a történeti kiváltság, hogy ő plántálta azt a keresztet a magyar — szivekbe!

Az a tudomány teh[á], amelyet mívelni elhivattam, nem leíró, hanem előíró. Nem azzal foglalkozik, ami van, hanem azt határozza meg, a mi *kell*. Legnemesebb és legmagasabb minden theologia között: *a prófétaságnak tudománya ez!*

Ime, ideáljaim. Lesz-e erőm megvalósítani, vagy bár csak megközelíteni őket? A jövendőt sűrű fátyol takarja, de e fátyolra arany betükkel van irva az ige: ne félj, csak higyj.

„Hiszem, azért Ez az én életem igazsága.

Dr. Ravasz László

ISKOLA.

Kollegiumaink

Az „Értesítő“ 1—20. lapjait *Fogarasi Albert* rector-professzornak az egész kollegium életét felölelő *évzáró beszéde* foglalja le. *Országos, felekezeti* tekintetben *egyházkerületünk* szempontjából fontosnak és mozgalmasnak jelzi az 1906—7. iskolai évet. Megemlékezik a nem állami tanitók *képesítésrendezéséről* szóló 1907. évi XXVII. törvényczikkről s a felekezeti középiskolai tanárok állami fizetés kiegészitéséről. Majd részletesen szól az új zsinati törvényeknek a kollegiumok szervezését és belkormányzatát illető rendelkezéseiről, fejtegetve a régi rendszer előnyeit az új alakulással szemben.

Bár minden tekintetben a régi rendszer hivének vallja magát, elismeri, hogy a kérdés vitatása ma már tárgytalan, s tisztelettel hajolván meg a törvény előtt, ünnepélyes felszólalását a többek között a következő szavakkal indokolja meg: „Tartoztam ezzel az elégtétellel az immár multba enyésző előljárósági szervezetnek is, mely intézeteink háromszáz éves életében a fejlődést biztositani tudta legalább is úgy, mint a tulsó testvérek régóta működő „igazgató-tanácsa“.

Csak elismeréssel jegyezhetjük fel a rector-professzornak azt a helyes paedagogiai tapintatát, hogy e fontos kérdés kapcsán felmerült legegyénibb nézeteit is a tanuló ifjuság előtt azzal a tárgyilagossággal juttatta kifejezésre, mely az ünnepély méltóságának, a tárgy fontosságának s a szóló hivatalos minőségének teljesen megfelelt. — Vajha mindenik kollegiumunk falai között, mindenik tanári kar kebelében visszhangra találnának a rector-professzori évzáró következő szavai: „Óhajtanunk, sőt mindent el kell követnünk, hogy a törvénybe iktatott új szervezet megfeleljen a hozzáfűzött reményeknek, mert az intézet életében nem szabad visszaesésnek lennie. A tanárkar ismeri a maga nemes elhivatásának parancsoló szavát, ismeri az oktatás és nevelés szent ügyét, ismeri ennek egyik legrégibb, legnagyobb temploma, a Bethlen-kollegium iránti változhatatlan kötelességét. Ez a kötelesség nem ismer sem egyéni, sem testületi sérelmet. Ez csak egyet ismerhet: a Bethlen-kollegium fejlődését, fokozódó felvirágoztatását“

Ezután fejtegetve a tanároknak kerületi közgyülési, egyházmegyei és presbyteriumi tagságát, a *protestáns egyetem* szervezését sürgeti s az erdélyi kollegiumi tanárok régebbi *értekezleteinek* megújítását óhajtja, ezeket tartván olyan intézményeknek, amelyekből meritheti ezután a kálvinista kollegiumok tanára a kálvinista szellemet. (Szerény véleményünk szerint e külső intézmények mellett más, ezeknél fontosabb, belső forrásai is kell hogy legyenek a kálvinista tanár kálvinista szellemének!)

Megemlékezvén a rector-professzori évzáró a *kolozsvári kollegium* 300 éves jubileumáról és *Apáczai Cseri János* emlékünnepélyéről is, Apáczai pályájának és paedagogiai hivatásának rövid, de tartalmas ismertetésével tér át a fejedelmi intézet egy évi életének vázolására.

A beiratkozott tanulók kevesebb számát azzal indokolja az évzáró beszéd, hogy több vidéken, honnan a tanulók eddig a Bethlen-kollegiumba mentek, új középiskola létesült, valamint azzal is, „hogy ma már a szülők *igen nagy* (sajnos, *igen nagynak* talán még nem mondható!) része nem a gimnáziumi nevelésben és oktatásban találja és keresi gyermeke számára az életpályákra készítés egyetlen alapját, hanem azokban az iskolákban, amelyek gyorsabban és közvetetlenebbül készitenek elő a kenyéradó pályákra“.

A *tanuló ifjuság magaviseletében* súlyosabb és erkölcsi tekintetben megbélyegző kihágások elenyésző kevés számban fordultak el (Egy tanulót kellett eltanácsolni, többektől pedig a bennlakási szabályok korlátainak átlépéséért, vagy tiltott szórakozásért és időtöltésért a bennlakás jótéteményét megvonni.)

Az 1906—7. isk. évet megelőző nyári szünet második felében 25 tanuló 3 tanár kiséretében részt vett egy nagyobb szabasu *vadvidéki—erdélyi* kirándulásban. Október 4-én a [vá]sárhelyi gazdasági és ipari kiállitást látogatta meg 50 tanuló több tanár kiséretében. — 18 gimnáziumi, 8 tanitóképző intézeti tanuló és 18 tanár Rákóczi Ferenc és buidosó társai szent hamvainak hazahozatalát és temetését nézte meg Budapesten és Kassán okt. 28-án és 29-én, míg az otthon maradt tanulók *Zajzon János* tanár emlékbeszéde s a Szózat és Hymnus hangjai mellett áldoztak a nagyok emlékének. — Az intézet Rákóczi-ünnepe november 4-én volt, amikor *dr. Farnos Dezső* tanár tartott emlékbeszédet. — A tanuló ifjúság egy csapata (28 tanuló) 4 tanár vezetésével részt vett az *egri kerületi manöverben* s az elismerés jeléül érmeket és okleveleket vittek haza. — Az intézet udvarán *korcsolyapályát* létesitettek a tél folyamán, miáltal a város jégsportot kedvelő közönsége egy lépéssel ismét közeledett a kollegiumhoz és annak ifjúságához.

A VII. és VIII. osztályok tanulói a *céllövészetben* is gyakorolták magukat *Székelyhidy József* honvédszázados vezetése mellett. A junius 8-iki *versenyen* egyesek és a kollegium ajándékából emléktárgyat nyert 6 VIII. és 3 VII. o. tanuló. (Az *emléktárgyakkal* való jutalmazást is helyesebbnek tartjuk az *éremjutalmazásnál*.)

A felsorolt adatok mind megannyi bizonyiték arra, hogy úgy az iskolai tanulmányi kirándulásokra, mint a hazafias irányu szellemi és testi nevelésre nagy gondot fordít az intézet.

A kollegium műveltségterjesztő hivatását szolgálta a tanárokból és a helyi társadalom vezető férfiaiból alakult „*Nagyenyedi Szabad Lyceum*“ (elnöke *Fogarasi Albert* tanár) és a kollegium egyik tanárának (*dr. Szilády Zoltán*) vezetése alatt ettől külön tartott ugyancsak szabad lyceumi előadás-sorozat. (Nem lehetne-e a 2 Lyceum egyesítésével eredményesebb munkásságot

s a tanári kar tagjai között a széthúzás helyett harmonikusabb működést teremteni?)

A tanárok különben részint egyik, részint a másik Lyceumban elismerésre méltó módon kivették részüket az előadásokból, s örvendetes tényként említhetjük meg, hogy több gimnáziumi és képzőintézeti tanár a honvéd alriszteknek is tartott népszerű, szabad előadást, valamint többen felolvastak az iparosok önképzőkörében.

Az *Erdélyi Múzeum-Egyesület* nagyenyedi vándorgyűlésén is 3 tanár vett részt egy-egy felolvasással.

A kollegium 1907. jun. 16-án ünnepelte meg *Décsey Károlynak* és *Herepey Károlynak*, a Bethlen-kollegium 2 nagynevű büszkeségének emlékét; *Décsey Károlyról Fogarasi Albert* tanár, *Herepey Károlyról* pedig *Bartha Zsigmond* tanár mondottak komoly tanulmány alapján hálás szeretettel megírt emlékbeszédeket, melyek egy külön füzetben az Értesítőhöz vannak csatolva mellékletképen.

(Folytatása következik.)

Objectivus.

IRODALOM.

minden munkát megemlítünk, ami elküldeti hosszabb, illetős ismertetésre sajá határozá.

„Az akaratszabadság problemája." Irta: ifj. Bartók György. Kolozsvár, 1906. Stein János m. kir. egyet. könyvkereskedése bizománya. 1—118 l.

A múlt évben megjelent *Axiologiája* előszavát ezekkel a melancholikus szavakkal fejezi be Böhm Károly: „Hogy könnyen nem fog elterjedni, azt e mű első kötetének sorsából következtetem, hogy filoz. irodalmunkra való hatását még élő szemeim meg fognak pillantani, különösen ma, édes hazánk tépett erkölcsi és politikai viszonyai között reményleni nem merem." De e sorsot egy jobb jövő reményében, megadással vállalja, mert természetesnek találja „oly műnél, melyet szerzője nem szánt diszmű a pillanatnyi meghallgatás számára."

A mű első kötetének sorsa, a „mélységes hallgatás, melyet reá pazaroltak, a csodálatos észre nem vevés", mellyel két évtized alatt folyton izmosodó filozofiai irodalmunk elhalad e koncepció mellett, csakugyan szomoruan igaz előzmény ilyen következtetéshez. Az az egy-két utalás a Böhm alkotására, melyet egy-egy ismeretelméleti és lélektani munkában találunk, még nem a Böhm filozófiájának igazi hatása, még kevésbé méltánylása. Ennek a hatásnak jele az lesz, ha egyszer megindúl az a forrongás a jelenben küzdő filozófémának *igazolása* körűl, melyet az a legmagasabb rangu érdek fog szülni, hogy a mi filozofiánk is igazolja magát, számot adjon magának arról, hogy mi legyen a részletkutatásokat éltető központi gondolat, mi az alap, mely világnézetünket hordozza. A részletkutatások nem haladtak volna annyira, hogy a szellem érezze ennek az összefoglaló tömöritésnek szűkségét, vagy pedig a Kant *szelleme* szétáradásának ma is útját állja (mint a külföldön is sokszor) a *rendszer* scholastikus formája, s *ezért* visszhangtalan a Böhm alkotása a filozofálók világában: igazán jellemző adatként érdemes tárgya volna a megfigyelésnek. De akármint legyen, nem hiányoznak biztatóbb jelek sem, melyek egy „szebb jövőt" igérnek és félénk és elszigetelt jelenségek nálunk is, külföldön is már mutatják, hogy a filozofáló szellem belső szükségességgel hajtatik abba az irányba, melyet klasszikus művében Böhm már régóta kijelölt s határait kimérte.

Azért annál igazabb örömmel kell üdvözölnünk minden olyan munkát, mely a fórumra kiviszi e sokak előtt rejtve levő kincses ház drágaságait; minden hajtást, melyet e gazdag termő föld ereje fakasztott, minden új csatornát, melyen ez a szellem ömölhetik bele tudományos életünkbe s az intelligens osztály tudatába. Örvendetes jelenség — s tán a melancholikás jóslatot kellemesen megcáfoló jövő hirnöke — hogy alig egy évvel a nagy mű III. részének megjelenése után két tanúlmány is mélyed el a mester művének mély alapjaiig s gyümölcsözteti szellemét olyan kérdésekre való alkalmazásban, melyek maguk is a filoz. ünnepi hangulatával töltik el a gondolkozót. Ez a két mű: az ifj. *Bartók György* tanúlmánya a szabadakaratról, és a *Ravasz Lászlóé* Schopenhauer esztétikájáról.[1]) Van valami jóleső abban, hogy a közvetlen tanitványok közt a kovász éltető hatása így jelt ad magáról. Minden „iskola-csinálás" így indult meg, minden iskola-csinálás jogos, mert szükséges eszköz a szellem terjedésére. Hadd jusson a palaesztrára minden nézet, úgyis csak annak lesz élete, amelyiket igazol önereje, azaz igazsága.

E munkák ugyan közvetlenül az értéktan gondolatköréhez csatlakoznak, de az egész koncepció éltető gyökeréből fakadnak, s az egész szellemet tükrözik vissza s lehellik azon problemákon át, melyekre az alapelv fényét rávetik.

A Bartók könyve a legrégibb tépelődések egyikére, az akarat szabadságának problemájára keres feleletet azon világosság fényében, melyet az antologiai és axiologiai szempontok megkülönböztetésével vetett a problema mélységeibe Böhm. Nemcsak az idői elsőség, hogy a kérdést először tárgyalja részletesen ebből nézőpontból, hanem a szálak határozott és világos szétválasztása, a kétféle szempont szerepének biztos kimutatása s a probler természetének ezek alapján világos feltüntetése: ezek a tulajdonok teszik a munkát becses adalékká az annyiszor félreértett fogalom tisztázásához.

A megfejtés új szempontjának alkalmazása előtt nehany tipikus magyarázati módban bemutatja a determinismus és indeterminizmus jellemét. Helyesen emeli ki mind kettőben megoldás alaphiányát, hogy az egyik egyszerűen tagadja a másik igazait, s dogmatikusan állítja itt a kötöttséget, ott a szabadságot. Már itt rámutat arra a tanúlságra, hogy ontologiai alapon a kérdés egyáltalában nem oldható meg. Hogy mennyire összebonyolíthatja a kérdést még másféle szempontok belekeveredése, azt Augustinus példájával illusztrálja, kinek anából azt az eléggé meg nem szivlelhető tanúlságot vonja le, hogy az eredendő bűn és kegyelem dogmáit egyszersmindenkorra figyelmen kivűl kell hagyni, ha a kérdést helyesen felállítni akarjuk. Kant tana nyer még fontosságát megillető méltatást. Jogosan figyelmeztet a nagy férfiu tanában kétségkivül meglevő ellenmondásokra, mik a magánvaló és tünemény ingadozó fogalmazásából az erkölcstan terére is áthatottak. De helyesen figyelmeztet arra is, hogy a töprengések, melyek Kantot újból meg újból visszatérítették a kérdéshez, annak a sejtelemnek bizonyságai, hogy az oki összefüggés és a szabadság világa nem két külön világ, hanem két szempont egyazon világ megértésére. De Kantnál a gondolat még nem jegecedett ki, követői pedig (különösen Schelling hatására) nemcsak nem ragadták meg a helyes szálat, hanem a romantikus metafizikai kalandozások alatt a lehető legnagyobb visszaélést művelve az akarat fogalmával, a szabadság kérdését ujból beágyazták abba a titokteljes ködbe, ahol aztán Schopenhauer népszerüsítő és népszerű rendszere mind e mai napig meg is tartotta.

A fogalmak tisztázása azért a rendszeres megoldási kisérlet első teendője. Az akaratot nem egyszerű, de igen bonyolult összetett *folyamatnak* találja; a szabadságot pedig mindenekelőtt negativ és relativ fogalomnak, de a melynek értelmét az ontologiai

[1]) Az utóbbit lapunk f. évi 20. számában ismertettük. *Szerk.*

valóság területén nem lehet megadni, — utalás arra, hogy a szabadság axiologiai természetű fogalom. Ezzel a kutatás átvezet az értékelés tanának mezejére. Helyesen jellemzi ez a rész az *egységes* világkép *két* félgömbjének természetét, a *való* és *kellő* (= megvalósítandó) világ összefüggését, az utolsó magyarázó gondolat erejével: a projekcióval. Kellő súlylyal van hangoztatva ez összefüggés lényege: hogy az ontologiai ténylegességein *túl* értékeljük is a valóságot s a két sor koordináltan fut egymás mellett életünkben. Itt kevéssel több részletességet óhajtanék; egy-egy tömör összefoglalása az axiol. alapelveknek s ontol. gondolatsoroknak kivillantja ugyan a kétféle szempont megkülönböztetésének életbevágó fontosságát, de csak felhiv a megmérhetetlen nyereségre, nem hódit is meg annak a gazdagságnak, amit az egész *praxis* s benne a szabadság kérdése nyer, ha ebből az új szempontból tekintjük.

S csak most lehet kérdezni: beszélhetünk e szabadságról az akarás valamelyik mozzanatában? Ugy látszik, sehol, mert a vágyódás is, a választás is, a végrehajtás is *indokoltak*. A motivumok közűl az erősebb dönt: az elhatározás is indokolt. De itt van a fordulat: az indokoltság nem = kényszerítés; az öntudat *maga* száll le a tülekedésbe s önelhatározással fogadja el a legerősebbet legerősebbnek. Csak így van biztosítva az erkölcsi itélkezés alapja. De egyszersmind e ponton lép elő teljes érvénnyel az axiologiai szempont. A választás ténye, s az a fejlődéstani tény, hogy az öntudat uralma csak hosszú evolució után nyer teljességet az ösztönök nyers hatalma fölött, miközben kialakulnak a cselekvés „konstáns motivumai (93. old.) még mind csak ontol. anyag, mely a szabadságnak legalább lehetőségét igazolja. De a kétségbe vonhatatlan *tényre* most felépíti az axiol. értékelés azt a *követelményt,* hogy az a legerősebb indok egyszersmind a legjobb legyen, hogy a választás forduljon a legértékesebb felé. Igy nyer értelmet a beszámítás és felelősség; így van az erkölcsi itéletnek alap adva, most lehet követelni Kant értelmében: lehet, mert kell. Igy vezetnek az értéktani megfontolások az erkölcsiség alapjellemének megértéséhez, az intelligencia legértékesebb voltának s az autonomia értelmének megragadásához, s ez annak a ker. etikában (s egyebütt is) ismerős gondolatnak értelméhez, hogy a legmagasabb fokon szabadság és kényszerűség egyet jelentenek.

Ez a könyv fejtegetéseinek gondolatmenete és eredménye, mely az értékelési szempont döntő fontosságának tisztázásával teszi jelentőssé a régi kérdés új megoldását. Nyugodt fejtegető nyelv felel meg e célnak, mely az új gondolatsorokat világosan kapcsolja ismert gondolatunkhoz. Csak tán a kifejezések némi egyenetlenségét említhetném, nem annyira a stilus rovására, mint inkább ama buzgalom jellemzéséül, melylyel szerzőnk a kétféle sorok széttartásának szükségességét óhajtja bizonyítani: — jogosan, de a néha túlerős kifejezés a kétféle sor egységbe olvadását akadályozza. Ilyen az az ismételten visszatérő kitétel, (72, 99, 112, 119) hogy az értékelésre nézve mindegy, hogy az illető az oktörvény alatt állt-e, vagy sem. Az értelem ez: az értékelés az indokoláson *túl* kezdődik; a következő sorok mindenütt ezt mondják is; de a túlélezett kifejezés csaknem azt az ellenmondást támasztja, hogy lehetett volna az a cselekedet indokolatlan is.

Hasonló forrásból, az értékesség kimutatása vágyából eredőnek tartom azt az egyenetlenséget is, mely a szabadság lélektani és erkölcstani felfogása közt mutatkozik. A szabadságot ténynek elismeri az anthol. világképben is (111); s kétségkivűl az erkölcsi követelménynek ez a *lehetőség* a hordozója; különben kegyetlenség volna a Kant tétele: lehet, mert kell, ha nem volna a cselekvő öntudat preformációjában biztosítva a lehetőség. Hogy ezek alapján a választás lélektani *ténye* s az oxiologiai *postúlatum* közt csak az értékelő tudat állíthat különbséget, nyilvánvaló, szerzőnek magának érdeme ennek felmutatása. De mikor *ideál* gyanánt állítja fel az erkölcsi szabadságot, csaknem az a benyomás, hogy a helyes ontol. viszonyt felbillentette az értékelő szempont magasabb rendüségének — ismétlem: jogos hangsúlyozása, azzal, hogy a lélektani szabadság és az erkölcsi közé szinte *ontologiai* jellemű különbség csúszhatik be.

De ez egyenetlenségeket magyarázza és menti a jogos törekvés: az axiologiai és ontologiai aspektusok lényeges szerepének határozott kimérésére. E két szempont jelentőségének éppen ezen kidomborításában, szerepük felmutatásában, mellyel bírnak általában világképünk kialakításában s legközvetlenebbűl e problema megoldásában: ebben áll a mű értéke, mely egy új megoldási módot nemcsak alkalmaz, nemcsak következetesen keresztűl visz, de mély alapjait igazolja is. *Tankó Béla.*

KÜLÖNFÉLÉK.

Évmegnyitó ünnepély és tanári székfoglaló a theológián. Theologiai fakultásunkon az iskolai évet megnyitó ünnepély e hó 15-én délelőt 11 órakor folyt le az intézet dísztermében a szokottnál ünnepélyesebb formában. Az ünnepélynek különösebb jelentőséget kölcsönzött azon körülmény, hogy ez alkalommal foglalta el székét a gyakorlati theologia új professzora, dr *Ravasz* László, kit az egyházkerület bizalma ez év májusában emelt a b. e. Molnár Albert örökébe. Az ünnepélyen megjelent a theologia előljárósága, mélt. dr Bartók György püspök ur, Gidófalvi István kir. közjegyző, theol. gondnok, a tanári kar; az ünneplő közönség sorában, mely az egész termet megtöltötte, ott láttuk az új professzor édes apját és édes anyját: Ravasz György polg. iskolai tanárt nejével Bánffyhunyadról, Incze Gerő koll. gondnokot, dr. Schneller István egyetemi professzort, Ignácz Károly bánffyhunyadi, Régeni Ferenc bikali lelkészeket. Az ünnepélyt a „Jövel Szent-Lélek Úr Isten“ dallamai vezették be, majd *Nagy* Károly theol. professzor lépett a szószékre s megnyerő imában emelte a lelkeket az ur zsámolyához, ő tőle kérve erőt és segedelmet az új esztendő munkájához. Az ima elhangzása után *Kenessey* Béla theol. igazgató nyitotta meg egy pár buzdító szóval az iskolai évet s fölkérte *Pokoly* József theol. professzort, előljárósági jegyzőt, hogy az új professzortól a hivatalos esküt vegye be. Az eskü elhangzása után tartotta meg székfoglalóját az új professzor „Az élet igazsága“ cím alatt, melyet feszült figyelemmel hallgatott meg s szűnni nem akaró éljenzéssel jutalmazott a végén a mélyen megindult közönség. Bizony nemcsak az édes anyának, de komoly férfiaknak szemén is könny csillogott, mikor az ifju professzer nagyszerü elődje emlékét újította fel s az ő emlékével kapcsolatban szóllott azokról a magas eszményekről, melyek őt hivatása betöltésénél vezetni fogják. A székfoglalót, hogy olvasóink is megismerkedhessenek vele közelebbről, egész terjedelmében közöljük lapunkban s vajha az abban elhintett igazságok termékeny talajra találnának mindnyájunk szivében. Az éljenzés csillapultával *Kenessey* Béla theol. igazgató üdvözölte a theologia tanári kara nevében az új professzort. Az elhangzott székfoglaló hatása alatt szólott lelkes, buzditó szavakban a professzor hivatásáról, munkájáról az ég áldását kérte új kartársa működésére. Az egyházkerület nevében mélts. dr. Bartók György püspök mondott üdvözlő beszédet. S rá mutatva mindazon reményekre, melyeket az új tanár működéséhez fűzött az egyház, Isten áldását kérte immár ismét teljesszámu tanári kar munkájához. Az ünnepélyt a XC. zsoltár zárta be.

A főtiszteletü Püspök úr e hó 29-én szenteli föl a székelymagyarósi egyházközség uj templomát. Ez alkalommal püspöki vizsgálatot is tart Székely-Keresztúron, Agyagfalván és a szomszédos egyházakban

Egyházkerületünk ez évi őszi rendes közgyűlésének idejére nézve Ig.-Tanácsunk folyó hó 19-én megtartandó ülésén fog határozni. Az előadói javaslat november 9-ét ajánlja a közgyűlés idejéül.

HIVATALOS RÉSZ.

4159—1907. szám. ÉRTESITÉS.

Az egyházkerületi képviselők igazolásáról és a pótválasztások elrendeléséről.

Erdélyi egyházkerületünkben az egyházmegyék és a kollégiumok részéről küldendő *kerületi képviselők* választása folyó évi julius hó 1—15-iki határidőben végrehajtatván, a beérkezett jegyzőkönyvek alapján, mint titkos szavazással megválasztott s általános többséget nyert képviselők, igazoltattak:

A) *az egyházmegyék részéről*:

1. a nagyenyedi egyházmegyéből: Bartha Lajos, Jancsó Sándor, Veress Károly egyh.; gr. Bethlen Sándor, gr. Teleki Ádám, Lovassy Andor vil.;

2. a kalotaszegi egyházmegyéből: Régeni Ferenc egyh., Lészai Ferenc vil.;

3. a kolozsvári egyházmegyéből: Nagy Károly egyh.; Dr. Szádeczky Lajos, Dr. Sárkány Lajos vil.;

4. A szilágyszolnoki egyházmegyéből: Veres Sándor, Kovács Albert, Viski Pál egyh.; Dr. Kaizler György, Kovács István, Péchy Imre vil.;

5. a dési egyházmegyéből: Barabás Samu egyh.; Rettegi Sándor vil.;

6. a széki egyházmegyéből: Gyárfás Albert, Kovács Ákos egyh.; Schilling Ottó, Nagy Lajos vil.;

7. A nagysajói egyházmegyéből: Balázs József egyh.; gr. Bethlen Balázs vil.;

8. a marosi egyházmegyéből: Kovács László, Biró András, Tóthfalusi József egyh.; Csontos Olivér, Deák Lajos, Rosnyai István vil.;

9. a küküllői egyházmegyéből: Hegyi Károly, Sámuel Aladár egyh.; Dr. Boér Elek, Fekete György vil.;

10. a nagyszebeni egyházmegyéből: Incze Lajos egyh.; Bod Péter vil.;

11. az udvarhelyi egyházmegyéből: Menyhárt András, Jakab Albert egyh.; Dr. Nagy Sámuel, Dr. Solymosi Lajos, Ugron Zoltán vil.;

12. az erdővidéki egyházmegyéből: Kovács Sándor egyh.; Bedő József vil.;

13. a sepsi egyházmegyéből: Böjthe Géza, Rácz Albert egyh.; Kónya Miklós, Imecs Ernő vil.;

14. a kézdi egyházmegyéből: Szabó Jenő egyh.; Vajna István vil. részről.

Nem voltak igazolhatók a *hunyadi, gyulafehérvári* és *orbai* egyházmegyék képviselői, mivel nem titkos szavazással választattak, továbbá a *görgényi* egyházmegye képviselői, mivel a választásról szóló jegyzőkönyv nem küldetett fel igazgatótanácsunkhoz.

B) a *4 tanitóképviselői* állásra beadott és érvényesnek talált 522 szavazatból Nagy Benedek dési ref. kántortanitó megnyervén az abszolut többséget (309 szavazatot) igazoltatott, a más 3 állásra általános többséget senki sem kapott. Legtöbb szavazatot nyertek: Felméri Sándor (254), Makkai Samu (111), F. Jánosi Samu (71), Gönczi János (65), Kovács Pál (59) és Nagy Kálmán (45). A tanitóképzőintézeti tanárokra, valamint az állami, községi, iskolai és a nyug. tanitókra esett szavazatok nem vétettek figyelembe.

C. A *kollégiumok* részéről mint szabályszerüen megválasztott tanárképviselők igazoltattak:

1. a nagyenyedi Bethlen-kollégium részéről: Fogarasi Albert és Lázár István;

2. a kolozsvári kollegium részéről: Balogh Károly és Incze Béni;

3. a marosvásárhelyi kollégium részéről: Horváth József és Trozner Lajos;

4. a szászvárosi Kun-kollégium részéről: Csürös Pál és Mayer János;

5. a zilahi Wesselényi-kollegium részéről: Berényi János és Fóris Miklós.

Nem voltak igazolhatók a *székelyudvarhelyi* és *sepsiszentgyörgyi* kollégiumok tanárképviselői, mivel a jkvből nem tünik ki, hogy hány szavazat adatott be, illetőleg, hogy a megválasztottak megnyerték-e a szavazatok általános többségét.

Felhivjuk ennélfogva a hunyadi, gyulafehérvári és orbai egyházmegyéket, hogy az egyházkerületi közgyülésre küldendő képviselőket a legközelebbi egyházmegyei közgyülésen, az 1897. évi egyh. ker. közgyülés 48. jkvi. sz. határozata értelmében, titkos szavazással válasszák meg s a választásról szóló jkvi kivonatot legkésőbb folyó évi *október hó 10-ig* igazgatótanácsunkhoz terjesszék fel.

Felhívjuk továbbá az összes egyházmegyéket, hogy közelebbi közgyülésükön a még be nem töltött 3 egyházkerületi tanitóképviselői állásra a legtöbb szavazatot nyert 6 egyén: névszerint *Felméri Sándor*, nagyenyedi tkép. int. gyakorló iskolai. *Makkai Samu* koronkai el. iskolai, *Jánosi Samu* marosvásárhelyi polg. isk., *Gönczi János*, *Kovács Pál* marosvásárhelyi el. isk. és *Nagy Kálmán* kolozsvári kántortanitók között a 2481—1907. *sz. igazgatótanácsi körlevél* ide vonatkozó utasításának szem előtt tartásával a pótválasztást ejtsék meg s a választásról szóló jegyzőkönyvet folyó évi *október 10-ig* igazgatótanácsunkhoz küldjék fel.

Végül felhívjuk a székelyudvarhelyi és sepsiszentgyörgyi kollégiumok méltóságos t. Elöljáróságait, szíveskedjenek utasítani a tanári kart, hogy az egyházkerületi közgyülésre küldendő képviselőket mielőbb válasszák meg s a választásról felvett jegyzőkönyvet, melyben kitüntetendő, hogy hány szavazat adatott be s a jelöltek közül kik, hány szavazatot nyertek, — haladéktalanul terjesszék fel a méltóságos t. Elöljáróság útján igazgatótanácsunkhoz.

Az erdélyi reform. egyházkerület igazgató-tanácsának Kolozsvárt, 1907. augusztus hó 22-én tartott üléséből

Br. Bánffy Dezső, elnök. *Péter Károly*, titkár.

Sz.: 4085—1907.

HIRDETÉS.

Az erdélyi ref. egyházkerület igazgatótanácsa ezennel közhirré teszi, hogy t. Demeter Gyula nyárszói lelkész aának Nagyenyeden, 1880 szeptember havában kiállitott papi oklevele a folyó évi május 19-iki tűzvész alkalmával elégetett s helyette szabályszerü másodlat állittatott ki. Ennélfogva az eredeti papi oklevél semmisnek nyilvánittatik.

Az erdélyi reform. egyházkerület igazgatótanácsának Kolozsvárt, 1907 augusztus hó 22-én tartott üléséből

Br. Bánffy Dezső, elnök. *Péter Károly*, titkár.

Sz. 916—1907. püsp. hiv.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület gyulafehérvári egyházmegyéjébe kebelezett *buzásbocsárdi* anya- és karácsonfalvi fiókegyház papi állomására pályázat nyittatik.

Az állomás javadalma:

Buzásbocsárdon — 1900-ban csinosan épült — négy szoba-, konyha- és kamrából álló lakás, külön épült nyárikonyhával, gazdasági épületekkel és 1162 □-öl kerttel; 48 kat. hold és 1349 négyszögöl szántóföld egy tagban, melynek adóját az egyház fizeti, míveltetése a lelkész kötelessége s melynek bérjövedelme: 491 kor. 25 fillér; az egyház tagjai által fizetett kepe és egyéb szolgálmányok fejében váltságul: 349 korona az egyházközség pénztárából félévi utólagos részletekben fizetve; az egyházközség erdejéből 12 rakás fa, melynek levágatásáról és behordásáról a lelkész tartozik gondoskodni, értéke: 96 korona, (a farakások méretei: a levágott fa hossza ½ [fél] öl magasság és egy [1] öl szélesség); meszeltetés árában az egyház pénztárából: 14 kor. 86 fillér; stólajárandóság a hivektől részint természetben, részint készpénzben: 6 kor. 40 fillér.

Karácsonfalváról: törökbúzakepe, készpénz-stólajárandóság mintegy 18·02 fillér.

Állami kiegészités 1600 koronáig: 648 kor. 85 fillér. Vallástanitásért: az államtól: 90 kor.; az egyházközségtől, a tanköteles koron felül lévő mindkét nemű ifjúság vallásos oktatásáért: 200 korona.

Kötelességek. Buzásbocsárdon minden lelkészi teendő végzésén kivül az állami elemi iskolában hetenként 2 órai vallástanitás; valamint a tanköteles koron felül lévő mindkét nemű ifjúság vallásos oktatása.

Karácsonfalván esketés, keresztelés, temetés és betegek látogatásán kívül karácson-, husvét- és pünkösdben úrvacsoraosztás.

Pályázati határidő folyó évi október hónap 20-ika, mely napig szabályszerűen felszerelt folyamodások nt. Dr. Elekes Viktor esperes aához Gyulafehérvárra küldendők.

Kolozsvárt, 1907. szeptember hónap 18-án.

Dr. Bartók György, püspök.

3428—1907 szám.

KÖRLEVÉL

az egyházmegyék nagytiszteletü Espereseihez.

Felhivjuk Nagytiszteletü Esperes aait, hogy amennyiben szükségesnek látják, intézkedjenek, hogy az egyházközségek, illetve lelkészi hivatalok részére uj pecsétnyomók készittessenek. Ott, ahol a helységnevekről szóló törvény végrehajtásával a község (egyházközség) neve megváltozott, okvetlenül uj pecsétnyomó készitendő az „ev. ref." jelzés helyett „ref.", vagy „református" jelzéssel.

A pecsétnyomók alakját az egyöntetüség kedvéért az egyhazmegyei tanacs állapitja meg.

Az erdélyi reform. egyházkerület igazgatótanácsának Kolozsvárt, 1907. augusztus hó 22-én tartott üléséből

Bár. Bánffy Dezs elnök. *Péter Károly.* titkár.

Sz. 4167—1907

KÖRLEVÉL

az egyházmegyék napytiszteletü Espereseihez.

Az 1904. évi I. tc. 143. §. D. g. pontja szerint a lelkészek „hivatalos órákhoz kötött *mellékfoglalkozást* csak az egyházmegyei közgyűlés hozzájárulása mellett vállalhatnak" Felhivjuk ennélfogv nagytiszteletü Esperes aait, hogy a lelkészek, valamint a tanitók (kántortanitók) mellékfoglalkozásairól szóló jelentésekét, a 2082—1905 sz. igazgatótanácsi rendelet értelmében minden év *augusztus hó 1-ig* kérjék be, terjesszék az őszi egyházmegyei közgyűlés elé s a közgyűlésnek a mellékfoglalkozásokra vonatkozó határozatát, melyben egyenként feltüntetendő, hogy kik minő mellékfoglalkozást folytatnak s hogy az hetenként hány órát vesz igénybe, évenként *november 1-ig* küldjék fel igazgatótanácsánkhoz nyilvántartás végett.

Az erdélyi reform. egyházkerület igazgatótanácsának Kolozsvárt, 1907 augusztus hó 22-én tartott üléséből

Br. Bánffy Dezső, elnök. *Ifj. Péter Károly,* titkár.

Sz. 3999—1907.

KÖRLEVÉL

az egyházmegyék nagytiszteletü Espereseihez.

Az *ingatlanok vásárlására, vagy eladására* vonatkozó felterjesztések ellátása alkalmával arról győződött meg igazgatótanácsunk, hogy e felterjesztések rendszerint hiányosan szerelteinek fel s ezért kénytelenek vagyunk azokat utólagos kiegészitésre visszaküldeni.

Felkérjük nagytiszteletü Esperes aait, sziveskedjenek útasitani az egyházközségeket, hogy ingatlan vásárlás, vagy eladás esetén tartsák szem előtt igazgatótanácsunknak e tárgyban kibocsátott 5485—1903 sz. körrendeletét.

E rendelethez pótlólag még annyit kivánunk hozzáadni, hogy az ingatlan vásárlása és eladása tárgyában úgy a presbiteriumnak, mint az egyházközségi közgyűlésnek névszerinti szavazással kell határoznia s a felterjesztéshez csatolandó mindkét határozatról a jkvi kivonat, melyből kitünjék, hogy a határozatot kik szavazták meg. A szerződésbe mindig beleirandó, hogy az az egyházközségre nézve csak az egyházi főhatóság jóváhagyása után válik kötelezővé.

Az esperesi felterjesztéshez csatolandó továbbá az egyházmegyei tanács, vagy közgyűlés idevonatkozó határozata jkvi kivonatban, melyben a gyűlésen jelenlevők nevei felsorolandók.

Kolozsvár, 1907 szeptember hó 17.

Dr. Bartók, elnök. *Ifj. Péter Károly,* titkár.

Sz.: 562—1907.

MEGHIVÓ

a görgényi egyházmegyének 1907 október hó 3-díkán (három) az egyházmegye tanácstermében tartandó alábbi gyűlésre:

I. Délelőtt 9-től 10-ig *egyházmegyei tanácsülés.*

II. 10-től 11-ig *rendkivüli egyházmegyei közgyűlés* a következő tárgysorozattal: 1. Elnöki megnyitó. 2. Megalakulás. 3. Három egyházkerületi tanitóképviselő választása. 4 Országos közalapi és államsegélykérvények. 5. Épitkezési tőkesegély kérések. 6. Aljegyző és tanügyi előadó választása. 7. Időközben jöhető tárgyak.

III. Közgyűlés után *papi értekezlet,* bizalmas tanácskozás a következő tárgyak felett: nyugdíjügyben a felsőszabolcsiés hevesnagykunsági testvéregyházmegyék átirata; a nyugdíjbizottság munkálata; Benkő esperes síremléke; az egyházi adóteher csökkenésének előmunkálatai; választók névjegyzékének összeírása; új pecsétnyomó minták kiválasztása s más az új törvényekkel kapcsolatos thémák.

Gernyeszeg, 1907 szept. 16.

Csekme Ferencz, görgényi esperes.

Sz. 301—1907

MEGHIVÓ.

Az erdővidéki református egyházmegye, 1907 okt. 14-én d. e. 9 órán kezdve, Szárazajta egyházközségben, rendes képviseleti közgyűlést tart, melyre az érdekelt tagokat, gondnokokat, képviselőket lelkésztársaim útján, lelkipásztoraimat tisztelettel meghivom.

Tárgyak:

1. Istentisztelet, melyet végez Rácz Gábor baczoni lelkész aá.
2. Elnöki megnyitó.
3. Közgyűlési tagok számbavétele, megalakulás.
4. Szavazatszedő bizottság kinevezése, főgondnok választása, esetleg egyhk. világi képviselőválasztás és egyházkerületi tanitói képviselők választása.
5. Jelentés az egyházmegyei vizsgálatról esperes által, a tanács működéséről, főjegyző által, tanügyelőadó, számvevő, pénztáros jelentései.
6. A kiküldött bizottság jelentése a megejtett tásokról, azok kihirdetése.
7. Az 1908-ik évi egyházmegyei költségelőirányzat megállapítása, tárgyalása.
8. Az „Orsz. lelkészi nyugdíj„ ügyben, a felsőszabolcsi és hevesnagykunsági egyházmegyék átirata.
9. Halasztást nem türő ügyek elintézése, inditványok, jelentések.

Kisbacon, 1907 szept. 15.

Lőrincz Gyula, főjegyző, h. esperes.

Sz. 655—1907.

MEGHIVÓ.

A dési református egyházmegye közgyűlésének m. b. t. tagjait az egyházi törvény I. tc. 52. §-a értelmében folyó évi október hó 13-ra Désre, a városháza tanácstermében d. e. 9 órakor kezdődő rendes közgyűlésre tisztelettel meghivom.

Tárgya:

1. Ima. 2. Megnyitás. 3. Számbavétel megalakulás. 4. Főjegyző jelentése az egyhm. tanács működéséről. 5. 1906. évi orsz. közalap és orsz. özv. árv. gyámintézeti számadások felülvizsgálása. 6. Az egyhm. 1908. évi költségvetésének megállapitása. 7. Uj lelkészek bekebelezése. 8. Esperesi jelentés. 9. Missioi bizottság megválasztása. 10. Gondnokválasztás, esetleg egy világi egyházkerületi képviselő választása. 11. Az egyházmegyei tanitói képviselők számának megállapitása 2462—1907 sz. igazgatótanácsi körlevél értelmében. 12. Az orsz. közalaphoz beadott kérvények megvizsgálása. A közgyülés alkalmával tartandó ünnepélyes isteni tiszteleten imát és egyházi t. Szakács Ferencz désaknai lelkész mond. Október 12-én délután 4 órakor a fiuiskola tanácstermében tanácsülés fog tartatni, melyre a t. tagokat tisztelettel meghivom.

Sáromberke. 1907 szept. 15.

Pap István, esperes.

Nyom. az „Ellenzék" könyvnyomdájában Kolozsvárt, Szentegyház-utcza 22. szám.

X. Évfolyam. *39-ik szám.* *Kolozsvárt, 1907. szeptember 26.*

Erdélyi Protestáns Lap

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, th. tanár.**

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre **12 kor.**
félévre **6 kor.**

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

„A törvény az életben."

Ilyen cimű figyelemre méltó elmélkedést olvastunk e lap 36. és 37. számában *Jancsó* Lajos esperestől.

Három pontot jegyeztem meg benne olyant, amely az új egyházi törvények egyes rendelkezéseinek értelmét vagy alkalmazása módját látszik kérdésbe tenni.

Egyházi adó- és lelkészi nyugdíj-ügyekre vonatkoznak, tehát nevezetes anyagi érdekeket érintenek a kérdések és baj volna, ha ezeket egyszerüen és azonnal eldönteni, s a törvény értelme vagy alkalmazása fölött való kételkedést kizárni nem lehetne.

I. Személyi és vagyoni adó.

„Sokak előtt kérdések, hogy személyi és vagyoni adó ugyanazon egy egyháztagra, ha ugyanabban a polgári községben lakik, melyben egyháza van, vethető-e ki? Vagy személyi adóval rovatik meg adó arányában az, ki az egyházban lakik, ottani adója után és vagyoni adóval lesz megróva az az egyháztag, akinek birtoka van s ezután adót fizet, de nem lakik abban a polgári községben? A törvény ide vonatkozó §-ai nem világosak."

Igy kérdez és itél Jancsó. Okot a kételkedésre valószinüleg az ád, hogy a III. t.-c. 13. §-a *a személyi adót is vagyoni alapon*, az adóköteleseknek nyolc vagyoni osztályba sorozásával szabja meg; így hát, első tekintetre, csakugyan gondolni lehetne, hogy *vagy* „személyi" adó, *vagy* „vagyoni" adó, s nem mind a kettő rovandó ki. De hát nem így áll a dolog.

Elsőben is jegyezzük meg, hogy az egyházi adóról szóló (III.) törvénycikk az egyes egyházközségek jelenlegi adókulcsait általában véve érvényben hagyja (8. §. második bekezdés). *Csak* azokban az egyházközségekben, amelyek a hívek jelenlegi adóterhének könnyitése végett *az egyetemes egyházi adóalapból nyerendő segélyre szorulnak*, kell mindenekelőtt a Törvény 13. §-ában megállapított adókulcsot életbe léptetni. Az ily egyházközségek a helyben lakó adóköteles hívekre *mind személyi, mind pedig vagyoni adót a 13. §. szerint kiróni tartoznak*; ellenben azokra a hívekre, akik nem helyben laknak, de itt ingatlan vagyont, vagy államilag megadóztatott üzletet vagy foglalkozást vallanak (10. §. b) és c) pontja) csupán vagyoni adót kell (a 10. §. ötödik bekezdése szerint korlátolt arányban) kiróniok.

Amely egyházközség adóteherkönnyítő segélyt kérni nem akar, arra a 13. §. szerinti adókulcs életbeléptetése nem kötelező. Sőt a segélyt igénybe vevő egyházközség is alkalmazhat, illetőleg érvényben tarthat *a helyi viszonyoknak megfelelőbb más adókulcsot, csak épen a végeredmény feleljen meg a 13. §. szerinti* ***kettős*** *kulcs eredményének, s egyszersmind „a szegényebb sorsu hívekre" nagyobb teher ne essék, mint esnék, szorosan a 13. §. szerint, személyi és vagyoni adó cimén együttvéve.* (Lásd a 13. §. „vagy pedig..." bekezdését.)

II. A nyugdíjintézeti belépési járulékok

„Nem volt tisztában akárhány (lelkész aa) azzal, hogy jelenleg élvezett fizetése után kell fizetnie a meghatározott %-okat. Többen akarták kutatni azelőtt volt fizetésüket és kivánták volna ahhoz mérten állapíttatni meg a fizetendőséget" jelzi Jancsó.

Tisztázzuk a kérdést.

A lelkészi nyugdíjintézetnek mindazon jogosított és kötelezett vagy önkéntes tagjai (VII. t.-c. 7. §.) akik az 1894-ben szervezett országos lelkészi özvegyárvai gyámintézetnek már tagjai, az ők 23%-os belépési és 1%-os évi pótjárulékaikat s mindezeknek (a nyugdíjba beszámitandó összes szolgálati évekre visszamenőleg) 4%-os kamatait, *azon lelkészi törzsfizetés után tartoznak fizetni, amely törzsfizetés mértéke szerint annak idején az orsz. özv.-árvai gyámintézetbe való belépési járulékaikat fizették és évi járulékaikat folytatólag fizetik.* Ha az a törzsfizetés időközben esetleg növekedett: a növekedés időpontjától növekednek a járulékok is, kamatjaikkal együtt. A fizetendőségek kiszámitásának alapja tehát az, hogy: a) mekkora törzsfizetéssel vétetett vala fel a lelkész 1894-ben vagy azután a gyámintézet tagjai közé? b) azóta mikor és mennyivel emelkedett a beszámitandó javadalma?

Mindez elég világosan következik a VII. t.-c. 26. §. 2. pontja második bekezdéséből, s a törvényt alkalmazó Ügyrend 21. §-ából.

De ez az utóbbi §. bizonyos kivételek lehetőségére is rámutat.

Ugyanis hátha valakinek, a nyugdíjba beszámítható szolgálata régebbi, első éveiben, kisebb volt a lelkészi törzsfizetése, mint az, amelyet 1894-ben értékelt díjlevele mutatott: méltányos-e, hogy amaz elsőbb évekre visszamenőleg is ugyanannyi késedelmi kamatot, s ugyanakkora évi járulékokat fizessen, mint hogyha a kezdő fizetése is az 1894-ben értékelt díjlevélnek megfelelő lett volna? Ilyen esetekre kétségtelenül alkalmazható az Ügyrend 21. §-a, amely szerint a fizetendőségek kiszámitásánál az 1894. évi díjlevelek kulcsától *eltérésnek van helye,* „ha azon, az Egyetemes Konvent, az illetékes egyházmegye és egyházkerület indokolt előterjesztésére ... már eddig *helyesbítést* eszközölt, vagy... helyesbíteni kénytelen lesz." Ezt a helyesbítést, természetesen, kérni lehet és kell.

Hasonló kivételnek lehetne még helye olyan — bizonyára ritka — esetben, midőn a lelkésznek 1894-ben értékelt javadalma azóta — teszem állomásváltoztatás által — csökkenést szenvedett, minélfogva utóbbi évi járulékai leszállitandók volnának.

III. Vissza nem térülő befizetések.

A nyugdíjtörvény 16. §-a kimondja, hogy az „egyszer befizetett belépési járulékok és tagdíjak (évjáradékok) visszakövetelésére senki semmiféle esetben sem nyerhet jogot".

Ebben — mi türés-tagadás — benne van a megmásíthatatlan felelet, Jancsónak (és az ő jóakaratú elmélkedésében kifejezésre juttatva, nagyon sok érdekeltnek) a következő kérdésére:

„Egy tag, aki az országos özvegy-árva gyámintézetnek is tagja, s tehát leendő özvegye részére jogot szerzett a most 500 koronában megállapított gyámsegélyre, befizeti pótlólag a 23% belépési járulékot és be annak, szolgálati idejére visszamenőleg 4% kamatját. Ezt befizeti az illető 5 esztendő alatt. A hatodik esztendőben mielőtt nyugdíját élvezhette volna, meghal. Hátra marad özvegye. Az özvegy ez esetben is csak azon 500 kor. gyámsegélyre jogosított, melynek élvezetére a férj már a nyugdíjintézet felállítása előtt jogot szerzett volt? *Nem jogos követelés-e, vagy mondjuk kívánalom,* hogy az ilyen özvegy megfelelő nyugdíj emelésben részesüljön, vagy pedig kapja vissza az elhalt férj önmegszorítással befizetett 1084 koronát kamat nélkül?"

Nos, nemcsak a törvény szerint, de az intézmény természete szerint is, az ily „követelésnek, vagy mondjuk kívánalomnak" sajnos, egyáltalán nincs helye. Hiszen a nyugdijintézetbe fölvett *legifjabb tagoknak épen ugy, mint a legidősebbeknek bármelyikével egyaránt megtörténhetik* s valószinüségi számítások szerint (de talán még a XC. zsoltár 10. versének igazsága szerint is) nagy részökkel megtörténik, hogy 40-dik szolgálati évöknek, vagy a 70-dik életévöknek betöltését, tehát nyugdijaztatásukat nem érhetik meg s teljesített befizetéseik eképpen azoknak a javára fordítandók, a kik a nyugdíjazást Isten akarata szerint csakugyan megérik.

A nyugdijintézet egy-egy tagjának a belépési járuléka, meg évi járulékainak összege (az özvegy-árvai gyámintézet javára számított fizetendőktől eltekintve) kamatostul alig tesz ki *egy* évi teljes nyugdíjösszeget. Öt tag közül talán négy nem éri meg a nyugdijazását, de az ötödik, ugy lehet, élvezni fogja a nyugdiját öt évig... *Itt a kiegyenlités.*

A nyugdijintézmény lényege általában az, hogy a nyugdíjt (mint *évjáradékot*) az összes tagok befizetéseiből csakis az elnyomorodottak, meg a szolgálatképesség időhatárait túlélők számára biztosítja. A nyugdíjt igy mintegy a korábban elhalt tagok biztositották a túlélőknek. Ellenben az elhalt tagok özvegyeinek és árváinak gyámolitása (elmélet és számitás szerint) az életben levő tagtársak megfelelő járulékainak van biztositva. A kétféle szolgáltatás együtt egymást kiegészitő intézményes jótékonyság. Jótékonyság, a mely szigoru számitásokon alapszik és rideg szabályokat kénytelen követelni. Ilyen rideg szabály, hogy a mit oda befizettél, mert tartoztál vele nem a tied többé és vissza nem követelheted.

Ennyit a pénzérdekekkel foglalkozó kérdésekre a törvény kellő megvilágitásául.

Váró Ferencz.

ISKOLA.

—

Kollegiumaink értesítői.

VII. A nagyenyedi.

(Folytatás.)

Sajnálatos tényként jegyezzük fel, hogy *Kiss János* III. o. tanuló a halál áldozata lett; *Domokos Jenő* VII. o. tanuló pedig önkezével vetett véget életének gyógyíthatatlannak vélt betegsége miatt. Mindkettőjükről meleg szavakkal emlékszik meg a rectori évzáró.

Az évi *alapítványok* között találjuk *Szacsvay Sándor*nak 10,000 és özvegy *Zeyk Miklós*nénak 2000 koronás alapítványát, előbbit a *Szacsvay* nevet viselő tanulók, az utóbbit egy ref. lelkész tanuló fia élvezheti.

A tanítóképző intézet *Fejes Áron* székelyudvarhelyi tanárban új igazgatót és *Elekes Viktorban* új rendes tanárt nyert. — Az 1907—8. év már az újonnan választott kollegiumi tisztviselők (rector és inspector professzor *Bartha Zsigmond*, gimn. igazgató *Fogarasi Béla*, internátusi felügyelő *Székely Ödön*) működésével kezdődik meg.

A) *A kollégiumról általában.* A kollegiumnak a rendes tisztviselőkön kivül van külön *jószág-* és *jogügyigazgatója* és *főerdésze.* — Az előljáróság fontosabb határozatai jegyzőkönyvi számok sorrendjében közölve vannak, amiből a kollegium egy évi életének egyké adata szintén kiszemelhető. — A kollegium 1906. évi *bevétele* 558235 kor. 87 fill., *kiadása* 546158 kor. 21 fillér, az 1907. évre átjött *egyenleg* 12077 kor. 66 fill. — A kollegiumnak (főgimnázium, tanítóképző és gyakorló iskola) 15 rendes tanára (beszámitva a képezdei ének-, zenetanárt és gimn. tornatanítót is), 5 helyettes tanára, 4 gyakorló tanára és egy szaktanítója volt a lefolyt iskolai évben. (A rendes tanárok száma 1907—8-tól 2-vel emelkedik.)

A *kollegiumi gyüjtemények* közül a *könyvtárra* 1906-ban 3400 kor. fordíttatott, melyből 600 koronát a „Könyvtárak és Muzeumok Főfelügyelősége" utalványozott. A szaporodás műfajok szerint van kimutatva. A könyvtár állománya 1907. május 31-én 21009 mű 38217 kötetben. — A *természetrajzi gyüjtemény, földrajzi és vegytani szertár* gyarapítására 1906-ban a kollegium pénztárából 589 kor. 42 fill. és a Múzeumok és Könyvtárak Főfelügyelőségének segélyéből 500 kor. fordittatott. A gyüjtemény állománya 1906. végén 38000 drb. — A *filológiai múzeum* vétel útján 232 kor. 25 fill., a *régiségtár* vétel és ajándékozás útján 149 drbbal gyarapodott a lefolyt iskolai évben; a *régiségtár* állománya az 1906—7 év végén 8662 drb, a *történelmi gyüjteményé* 536 drb. — A *fizikai szertár* gyarapítására 1244 kor. 30 fill., a *szabadkézi és mértani rajzműtárra* 300 kor. fordittatott az 1906. evben; a *rajzszertár* állománya az 1906—7. isk. év végén 4697 drb. — A *tornaszertár* gyarapodása (nincs kitüntetve, hogy iskolai vagy polgári évben) 62 drb 144 kor. 80 fill. értékben, a *hangszer-* és *hangjegytáré* az 1906-7. isk. évben 65 drb. Feltünő, hogy az 1906 évre e szertár gyarapítására előirányzott 100 kor. helyett 645 kor. 80 fill. adatott ki. — A *néprajzi gyüjtemény* 1906. évi gyarapodása 76 drb (*magyar* tárgy 34, *nemzetiségi* 42). E gyüjtemény gyarapítására is 300 koronát útalt a Múzeumok és Könyvtárak Főfelügyelősége az 1906. évben. A *gimnáziumi tanulók könyvtárának* 1906—7. évi gyarapodása művek szerint van kitüntetve. A gyarapodás 157 drb (az érték nincs kimutatva).

A könnyebben áttekinthetőség céljából megfelelőbb volna mindenik gyüjtemény gyarapodását egyöntetüen polgári, vagy iskolai évek szerint s a szertárak állományát egy és ugyanazon időben mutatniki. — Nagyban elősegíti a kollegiumi szertárak és gyüjtemények gyarapodását a Múzeumok és Könyvtárak Főfelügyelőségének évi segélye, melynek megnyerésére mindenik kollegiumunknak törekednie kellene.

Az iskolai orvos egészségügyi jelentése a lefolyt iskolai évben a tanulók egészségi állapotát általában kedvezőnek jelzi; járványos betegség egyáltalában nem uralkodott. Összesen 200 betegségi eset fordúlt elő a kollegiumi betegnapló szerint (82 gimnáziumi és 118 képzőintézeti növendék).

B) A *kollegium főgimnáziumának* 1906—7. évi történetéről szóló részletes fejezetből a következő adatokat tartjuk feljegyzésre érdemeseknek:

A rendkivüli tárgyak (*franczia, egészségtan, hegedü, karének, szabadkézi rajz és mintázás*) díjmentesen taníttattak, amit szívesen irunk itt is a *tanárok önzetlenségének* javára.

A *gyakorló tanári* intézmény kezd állandósúlni e kollegiumban, amennyiben a lefolyt iskolai évben is 4 gyakorló tanár működött 4 rendes tanár vezetése mellett. Sajátságos, hogy míg az Értesitő tartalom mutatójában III. mellékletnek van jelezve *a gyakorló tanárságí intézmény szabályzata*, a melléklet nem csatoltatott az értesítőhöz. (Legalább a kezünkbe került példányban hiába keressük.) Dicsérettel és elismeréssel kell felemlítenünk, hogy a *vallásos nevelés* szép példányképen a tanulók a rendes vasárnapi istentiszteleten kivül minden hétfőn és szombaton reggel a tanórák előtt a díszteremben tartott házi istentiszteleten megjelentek; minden étkezés előtt a nagyobbak közül egy asztali imát mondott; a VII. és VIII. osztályosok a hitélet öntudatos ápolására *Vallásoskört* alakítottak; a felnőtt növendékek egy évben testületileg urvacsorát vettek. Azt hisszük, hogy ebben első sorban az intézet vallástanárának buzgalmát kell keresnünk. (E szép példát többi kollégiumaink is követhetnék). — A *tanulók erkölcsi és fegyelmi állapotát* általában kedvezőnek jelzi az év történetének irója (bizonyára az igazgató) s a következő megnyugtató képet rajzolja pár jelentős szóval: „Megállapítható, hogy növendékeink évről-évre haladnak jó modor, illedelmes fellépés, tiszteletadás tekintetében. Mindez úgy történik, hogy nem esnek a másik túlzásba, a fölösleges megalázkodás, túlságos kedvkeresés idegen tőlük. A szerénységet és a nemes önérzetet helyesen tudják kiegyelíteni s megegyeztetni."

Az állami főfelügyeletet *Kuncz Elek* tankerületi főigazgató gyakorolta, mint miniszteri megbizott. — A főgimnázium életéről szóló fejezet részletesen ismétli a kollegiumi kirándulásokat, melyekről már a rectorprofesszori évzáró megemlékezett. Csak azt emeljük ki e részből, hogy a *játéktér* és *játékdélutánok* kérdését sürgősen megoldandónak jelzi az eddig kellő méltánylásban nem részesült *magyar tornászás* érdekében.

„*Kormányzat*" cím alatt az előljáróságnak a főgimnáziumra vonatkozó fontosabb határozatai vannak közölve, a jegyzőkönyvi határozatok számának jelzésével.

A 12 *rendes* tanár mellett egy rendes tornatanító, 2 *helyettes* tanár, 3 gyakorló tanár és 2 óraadó működött a lefolyt iskolai évben. — Az *éneket* egy képzőintézeti (*Hegedüs Zsigmond*) és egy főgimnáziumi (*dr. Farnos Dezső*) rendes tanár tanította az I. a. és b. osztályoknak (összevonva) heti 1, a II., III. és IV. osztálynak heti 1—1 órában; e mellett *egyházi éneket* tanult az I—II. osztály (összevonva), a III—IV. osztály (összevonva) és az V—VIII. osztály (összevonva) heti 1—1 órában. (Tekintettel a kollegium anyagi erejére törekedni kellene minél előbb a főgimnáziumi *énekzenetanári* állás szervezésére is.

A *tárgycsoportosításra* kiváló súlyt helyezett a tanári kar, amit csak helyesléssel jelezhetünk. A III. és IV. osztályok kivételével, a hol egy kézben 2 tárgyból álló csoportosítással találkozunk, több kettős (sőt hármas) csoportosítás történt a tantárgyakban. Az alsó osztályokban a *magyar-latin* és *magyar-német* tantárgyak voltak egy-egy tanár kezében, a felső osztályokban a *latin-görög* és *mennyiségtan-természettan* kivétel nélkül, a *magyar-német* a 4 közül 3 osztályban.

A tanárok *társadalmi* tevékenysége és *irodalmi* működése részletesen van felsorolva s a mint örömmel és elismeréssel olvashatjuk, a tanári munka mellett buzgalommal veszik ki részüket a társadalmi és irodalmi müködésből is.

A tanítás az 1901. évi *konventi tanterv* alapján történt. A tanítás anyaga osztályok szerint s — egészen helyesen — nem tulságos részletezéssel van kimutatva. A *magyar irásbeli feladatok* az V. és VI. osztályban inkább elméleti irányuak; a VII. és VIII. osztályoké — helyesebben — jórészben épít a tanulók olvasmányaira is. El kelt volna azonban itt is legalább 1—2 protestáns, vagy református vonatkozású és tárgyú feladat.

A *rendkivüli tárgyak* közül *francia* nyelvet tanult *Fogarasi Albert* tanártól 8 tanuló (a tanulók számához viszonyitva nagyon kevés). — A *vegyes dalkar*nak, melyet *dr. Farnos Dezső* tanár vezetett heti 2 félórán, 101 tagja volt. 11 szereplését jelzi az Értesitő. — A *zenekarnak Veress Gábor* tanitóképzőintézeti tanár vezetése mellett 14 tagja volt a főgimnáziumi tanulók sorából. — *Hegedülni* tanult *Veress Gábor* és *dr. Farnos Dezső* tanároktól heti 3 órában 25 I—VI. osztályu tanuló. — *Szabadkézi rajzot* és *festést* tanított *Halmágyi Antal* tanár 59 tanulónak az I—V. osztályokból. — Az *egészségtan* tanulása kötelező volt a VI. és VII. osztály minden tagjára. — A *céllövésben* 42 tanuló vett részt a VII. és VIII. osztályokból.

Feltünő, hogy a *gyorsirás* nem szerepel a rendkivüli tárgyak sorában.

A lefolyt iskolai évben 3 *ifjusági egyesület* működött a főgimnáziumban.

1. A „*Kemény Zsigmond Önképzőkör*"-nek *dr. Farnos Dezső* tanár vezetése mellett rendes tagjai voltak a VII. és VIII. osztályosok. A kör lelkes tevékenységet fejtett ki; volt külön *dalosköre*, szerkesztett és kiadott egy *ifjusági lapot*, részt vett a kollegiumi és ifjusági ünnepélyeken, rendezett hangversenyt és diákestélyt; évzáró ünnepélyét a honalapító *Árpád* emlékének szentelte. A pályázatok eredménye jutalmazásra méltó volt. A jövő évi pályakérdések — nagyon helyesen — már az isk. év végén kihirdettettek.

2. A VII. és VIII. osztályu tanulók a lefolyt iskolai évbon alkották meg *Zayzon János* vallástanár vezetése mellett a *Vallásoskört*, melynek célja „a biblia ismeretben való gyarapodás rendszeres biblia olvasás alapján, az osztálybeli vallástani tananyag mélyítése és bővítése magyar irodalomtörténeti, nemzeti történeti, vagy művelődés történeti vonatkozású kérdésekkel kapcsolatban, a gyakorlati egyházi élet nevezetesebb kérdéseiben való tájékozódás szabad eszmecsere és beszélgetés rendjén; a tagok önkéntes beszámolása vonatkozó olvasmányaikról, esetleg szavalatok, vagy imádkozásban való gyakorlás.« Ezt az egyházias irányú új ifjusági egyesületet csak lelkesen üdvözölhetjük, dicséret és elismerés illesse megteremtéseért a főgimnázium buzgó vallástanárát.

3. A *Tornakörnek Székely János* tornatanár vezetése mellett 43 tagja volt a négy felső osztályból. Rendezett 2 tánccal egybekötött házi versenyt a Rákóczi temetésén résztvett tanulók segélyezésére csekély belépő díjjal.

„*A tanulók testi fejlődése*" cím alatt az V—VIII. osztályok tanulóinak *magasságáról, sulyáról, erőpontjairól és mellkastágulási képességéről* összeállított érdekes statisztika van közölve az év elején és az év végén számbavett adatok kimutatásával.

A *jutalmazásokról* és *pályázatokról* szóló fejezet a tanulók önkéntes tevékenységéről nyújt megnyugtató képet. A jövő évi pályakérdések megfelelők és érdekesek.

Az *internátusról* szóló jelentés a következő szavakkal jelzi az internátus célját: „A félénket bátorítja, a merészt s hevest fékezi, a gyönge tehetségüt, ha szorgalmas, méltányolja, az élénk eszüt a képzelgéstől józanságra vezeti; az önérzetben túltengőknek

szárnyait kellően megnyírbálja, az elfojtott, vagy ki nem fejlett önérzetet felszabadítja, illetőleg kifejleszti". (Helyes paedagógiai érzékre való kijelentés s vajha beváltása mindig sikerülne is.)

A felügyelő tanárnak (*Székely Ödön*) 5 helyettes és 3 gyakorló tanár segédkezett az internátus felügyeletében. — Az internátusban az év végéig 194 gimnáziumi tanuló lakott.

A *konviktusnak* 189 teljes kosztot és 34 ebédet élvező tagja volt. Kisebb-nagyobb kedvezményben részesült 80 tanuló 9792 korona értékben.

21 féle *alapítványból* 39 tanulónak kiadatott 3296 korona 22 fillér; *pályázatok* és *pénzjutalmak* címén 1856 korona 05 fillér osztatott ki; a kiosztott *könyvjutalmak* összege 1254 korona 50 fillér; a *Sárpataki* testvérek alapítványából iskolai dolgozatokhoz minden tanuló füzeteket kapott 128 korona 30 fill. értékben. Tandíj s egyéb iskolai díjak fizetése alól felmentetett 156 tanuló.

Igy a gimnáziumi ifjuság segélyezése jelentékeny összeget képvisel.

A tanulók *osztályozási táblázata* úgy van összeállítva, hogy abból a tanulók életkora, vallása, szülőhelye és élvezett kedvezményei is kitűnnek a tanulás beli előhaladás mellett.

E táblázatból kiszámítható, hogy egy tanuló sem nyert *elégtelen* osztályzatot a *filozófiából*.

Az *elégtelen* osztályzatok száma a *vallástanból* 0·3%, a *természettanból* 1·5%, a *történelemből* 3%, a *németből* 3·5%, a *magyarból* 4·5%, a *görögből* 5·5%, a *földrajzból* 6%, a *természetrajzból* 6·5%, a *mennyiségtanból* 7%, a *mértani rajzból* 8% és a *latinból* 11%. A tanulók tanjegyei közül *jeles* a *földrajból* 11%, a *latinból* 14%, a *természetrajzból* és *mértani rajzból* 15—15%, a *mennyiségtanból* 16%, a *magyarból* 17%, a *görögből*, *németből* és *történelemből* 23—23%, a *filozófiából* 24%, a *természettanból* 29% és a *vallástanból* 36%.

Az eredmény tehát részleteiben kedvezőbb a megelőző évekénél.

Az *érettségi vizsgálat* eredménye a következő: A vizsgálatra állott 37 tanuló közül *jelesen érett* 9, *jól* 10, *érett* 12; nem sikerült tehát a vizsgálata 6 tanulónak (az érett ifjak pályaválasztásának kimutatásában 33 tanuló van érettnek jelezve s így e kimutatás szerint csak 4 bukott.) Az érett ifjak közül legtöbben (11) *jogi* pályára lépnek.

Statisztikai adatok. Vizsgálatra állott 320 (m. é. 338) tanuló (Jelentékeny csökkenés.). *Magántanuló* közülök 3. — *Református* 221 (m. é. 239), *más vallású* 99 (m. é. 99); a tanulók számának csökkenése tehát a reformátusok rovására esik. — *Magyar* anyanyelvü 296; *más anyanyelvü* (*német, oláh*) 24; csak magyarul beszél 189. — *Nagyenyedi* és *alsófehérmegyei* 180 (m. é. 162), *más illetőségü* 140 (m. é. 176). — Legtöbb a *tisztviselők* gyermekeinek száma (91), legkevesebb a *katonáké* (2).

Magaviselet tekintetében *jó* 285, *szabályszerü* 32 = 10% s így fegyelmi szempontból az eredmény megnyugtató.

Tanulásbeli előmenetel tekintetében *jeles* 19 (a rector-professzori évzáró beszédben 18 szerepel, mert a magántanulókat nem számítja) = 6%, *jó* 60 = 19%, *elégséges* 172 = 54%, *elégtelen* 69 (m. é. 88) = 21% (m. é. 26%) s így az eredmény egészében is kedvezőbb a múlt évinél.

C) *A tanítóképző-intézet* tanártestülete 10 tagból állott (köztük csak 2 volt rendes tanára az intézetnek). A tanítás munkája osztályonként van kimutatva; a tanítás a konventi tanterv alapján ment végbe. A növendékek gyakorlati kiképzésüket a 6 osztályu osztatlan *gyakorló iskolában* nyerték, mely szoros összefüggésben van a képzőintézettel. A gyakorló-iskola tanítója s a képzőintézeti növendékek gyakorlati kiképzésének vezetője *Felméri Sándor*.

A növendékek legnagyobb része járt *legációba;* 29 közülök tagja volt különféle hangszerrel a kollégiumi *zenekarnak*; a III—IV. évesek szervezték a városi önkéntes *tüzoltó egyesület* külön iskolai csapatát *Pallós István* tanár, mint parancsnok vezetése mellett s az ifjuság a lefolyt iskolai évben 4 tűzesetnél szerepelt, mint kiképzett tűzoltó-csapat. A *Gáspár János önképzőkör*, valamint a *Dalkar* buzgalommal és elég eredménnyel vette ki részét az évi munkából; az önképzőköri *pályázatoknál* azonban az eredmény a mult évi mögött marad, aminek okát az Értesítő abban látja, hogy „az új tanítóképezdei tanterv magasabb követelményeinek kielégíthetése — tekintettel az intézetnél alkalmazott fokozottabb zenei képzésre — annyira igénybe veszi az ifjuság szorgálmát és idejét, hogy nem igen jut idő az egyéni szorgalom fokozottabb mértékben való megnyilatkozhatására."

De nem nyilatkozott meg nagyon a szorgalom a rendes munka végzésében sem, mert a növendékek 1/3-nál több megbukott (a III. osztályban 45%, a II. osztályban 40%, az I. osztályban 33% az *elégtelen*); a tantárgyak közül legtöbben buktak a *mennyiségtanból* (18-an), legkevesebben a *természetrajzból* és *kémiából* (4-en).

Az *évvégi rendes képesítő vizsgálat* eredménye a következő: A vizsgálatra állott 26 jelölt közül 6 *két* tárgyból, 2 jelölt *egy* tárgyból javító vizsgálaton útasíttatott; a *képesített* 18 közül 5 *jeles,* 11 *jó,* 2 *elégséges* tanítói oklevelet nyert; a 18 közül 15 a református kántorságra is megszerezte a képesítést.

A tanítóképző-intézeti növendékek közvetlen és közvetett segélyezése pénzértékben 5480 korona 80 fillér.

A *gyakorló iskola* I—VI osztályában összesen 52 tanuló volt az iskolai év végén. Előmenetel tekintetében *kitünő* 18, *jeles* 20, *jó* 11, *elégséges* 3.

A tartalomjegyzék szerint az értesítőhöz csatoltatott a *jövő évi figyelmeztetés és a vizsgálatok rendje.* A kezünkhöz vett értesítőhöz azonban egyik sem volt csatolva, s így nem szólhatunk róluk.

Objectivus.

A zilahi napok.

Erdélyi egyházkerületünknek elsőrangu ünnepnapjai voltak a folyó hó 21 22. napjai. Egyházkerületünk szive e napokon *Zilahon* dobogott; büszke öntudattal, fennen, ünnepélyes hangulatban. Ebben a városban, mely elsőrangu büszkesége az erdélyi kálvinistaságnak akár a hithűség, akár az áldozatkészség, akár az egyház különböző mezőkön foglalatos kodó munkásainak belső hármóniája dolgában. Ebben a városban, hol jóleső érzéssel tapasztaltuk, hogy az evangélium kovásza nem izetlenült meg, áthatni a társadalom egész tésztáját.

Az egyház lelki életének két gócpontja: *a templom és iskola* volt az ünneplés szintere. Wesselényi kollegiumunk impozáns új épületének és zilahi egyházközségünk gyönyörüséges szép templomának felszentelési ünnepei zajlottak le e napokon. Lelkünk tele volt hálaadó érzésekkel, szivünk büszkeséggel, midőn e gyönyörüséges alkotásokat szemléltük, de egyben a legteljesebb elismeréssel azok iránt, kik Isten segedelmével ez alkotásokat létesíteni segítettek lelkesítéssel, áldozatokkal és lankadatlanul kitartó munkával. Mert a mily lélekemelő volt látni a bevégzett munkát, nem kevésbé felemelő megismerni az érettük, körültök lefolyt nagy munkát s bepillantani azoknak az embereknek lelkébe, akik ezeket a munkákat ritka lelkesedéssel vezették, végezték. Valóban, ha egyik nem közönséges formája az elismerésnek

az, hogy az egyházkerület legmagasabb reprezentánsaival vesz részt ilyenkor az iskola és gyülekezet örömében, hálaadásában: a zilahi kollégium és egyházközség ez elismerést teljes mértékben megérdemelte.

De, tudósitói tisztünkhöz illően, vegyük rendre az eseményeket.

A zilahi egyházközség templomszentelési s vele kapcsolatosan Wesselényi kollegiumunk uj épületének felszentelési ünnepélyére szombaton reggel indult el Kolozsvárról dr. *Bartók* György püspök ur, *Kenessey* Béla egyh. ker. főjegyző, *Nagy* Károly, dr. *Kecskeméthy* István, *Pokoly* József th. tanárok és a püspöki titkár kiséretében. Fogadására az egyház küldöttsége és egyházmegye papsága Zsibóig jött eléje *Czell* Lőrinc főgondnok, illetőleg K. *Nagy* Elek esperes-helyettes vezetése alatt, melyhez Péchy főszolgabiró is csatlakozott.

K. Nagy Elek szép üdvözlete s az itt adott villásreggeli után, a vonat d. u. 2 órakor érkezett be a megszaporodott vendégekkel Zilahra, hol a vármegye főispánja, dr. *Kaizler* György és a város polgármestere, br. *Diószeghi* fogadták s vitték be a gyönyörüen fellobogózott s diadalkapus városba a vendégeket szállásaikra. A püspök és kisérete tiszteletére a város előkelősége részvételével *Magyarósi* István lelkész adott gazdag lakomát, melynek végeztével 5 órakor az ünneplő közönség *a Wesselényi koll. udvarára* gyülekezett. Itt a fellobogózott és diszitett udvaron folyt le a lelkes ünnepély, melyen a közönség és ifjuság hatalmas gyülekezeti éneke után dr. *Bartók* György püspök ur mondott gyönyörü felszentelő imát és áldást, melyet a Hymnus lelkes akkordjai zártak be.

A bensőségteljes házi ünnepély után *az erdélyi református tanáregyesület* tartott gyülést *Kincs* Gyula igazg. elnöklete alatt. Tanáraink ugyan a tanitási idő miatt teljes számmal nem vehettek részt e gyülésen, de örömmel állapitjuk meg, hogy minden intézetünk képviselve volt 3—4 taggal. Az elnöki megnyitó és üdvözletek után *Both* István gazdasági felügyelőtanár olvasta fel a Wesselényi koll. épitésének 1815. óta levezetett történetét, melyből gazdag tanulságok egész seregét merithettük s megállapithattuk, hogy a siker oroszlánrésze a lelkes, fáradhatatlan és buzgó tanárkart és Előljáróságot illeti az államsegélylyel felemelt gyönyörü és célszerü berendezésü uj épület létrehozásában. Inditványra aztán kimondatott, hogy az eddigi erdélyi ref. tanáregyesület működését, mint az Orsz. Ref. Tanáregyesület erdélyrészi köre fogja tovább folytatni, mely szervezkedését a nov. 9-iki egyházkerületi közgyülés alkalmával eszközli. *Mayer* János szászvárosi tanár a koll, szegény tanulók segélyezésügyének reviziójára hivja fel a figyelmet, lelkes és bölcs beszédben mutatva rea arra, hogy módját kell találnunk a *teljesen vagyontalan* érdemes tanulók tanulhatásának biztositására. A kérdés fontossága minden oldalról elismertetett, de nehézségei is. Ennek leküzdésére felkéretett *Mayer* tanár, hogy kollegiumaink segélyezéseinek régi és új módját az egyes intézetekből beszerezve, megokolt irásbeli javaslatot tegyen sajtó utján előre közölvén álláspontját és az adatokat, hogy mindenki tanulmányozhassa. Az esti 9 óra után végződött gyűlés után fényes lakoma volt a Berényi János tanár kiváló vezetése alatt álló kollégiumi konviktus helyiségeiben.

A templomszentelésre, másnap reggelre még nagyobb számú vendég érkezett. Ott volt az egyházmegye papsága csaknem teljes számmal, a gyengélkedő Bartha Dezső esperes helyett — kinek gyengélkedése őszinte, igaz részvétet keltett minden körben — K. *Nagy* Elek főjegyző és *Mezey* Albert kuriai biró főgondnok, Kávássi Sándor, Kovács István, dr. Keizler György főispán gondnokok vezetése alatt, a vármegye, a város, más felekezetek — a róm. kath. kivételével — és más testületek küldöttségileg és óriási helybeli és vidéki közönség. A gyönyörü templom, melynek építészeti módja ezután minden nagyobbszabasú templomépitésnél tanulmányozandó lesz, 9 órakor nyíttatott meg ünnepélyesen a közönség előtt. Rövid idő alatt zsufolásig megtelt hallgatósággal, úgy, hogy sokan be sem fértek.

Az istentisztelet 10 órakor vette kezdetét. A hatalmas lélekemelő gyülekezeti énekek mellett gyönyörü karénekek is voltak, különösen Dobay Sándorné és Nagy Sándorné tanárnék közreműkésével, kiknek szép és iskolázott hangja mindenkit meglepett, valamint a derék öreg kántornak is még mindig üde hatalmas tenorja. Sőt volt egy orgonakisérettel (Lukácsy L. Mátyás) előadott szép hegedű-szóló (Balázs Árpád) is, mindenik remekül választott darab, preciz, szép, művészi előadással. A papi szolgálatokat végezték: K. Nagy Elek (ima), Kenessey Béla (ünnepi beszéd), dr. Bartók György püspök (felszentelő ima és áldás), Pokoly József (úrvacsorai beszéd), Nagy Károly (esketés), dr. Kecskeméthy István (keresztelés), Magyarósi István (hálaadó záróima). A templom történetét nem olvasták fel, miután azt már előbb külön füzetben kinyomatva Magyarósi lelkész megírta.

A lélekemelő szép ünnepély, melynek rendezési gondjai főként Kádár Géza agilis ifju lelkészt terhelték, véget érvén, a testületek tisztelegtek a püspök úrnál; 2 órakor pedig a Vigadó" hatalmas nagytermében volt közebéd a vendégek és nagyközönség nagyszámú részvételével. A délutáni templomozás keretében szentelték fel a „Kraszna-utcai" fertály gyönyörü zászlóját, melyet a templomépítés emlékére készítettek. Ez alkalommal imát Kovács Albert sz.-nagyfalusi lelkész, felszentelő beszédet és áldást dr. Kecskeméthy István theol. tanár tartott. A zászlóanyai tisztet ifj. Czell Lőrincné töltötte be.

Estve az ifjúság nagy örömére szépen sikerült táncmulatság volt, melyen az idősebbek közül is sokan gyönyörködtek Zilah és vidéke nagyszámú szépségeiben.

A Püspök úr és kisérete másnap délelőtt tért haza Kolozsvárra azzal a jóleső tudattal, hogy Szilágy vármegye székhelyén egyházunk ügyei buzgó, derék vezetőkezekben vannak, egyház és iskola szép virágzásban vannak s erős őrhelyét képezik a magyar református egyháznak.

Isten áldása legyen tovább is rajtuk, hogy világoljanak és példát mutathassanak az egész vármegyének. *Referens.*

Országos ref. lelkészi kongresszus.

Folyó évi szeptember hó 18-án alakult meg az „Országos Ref. Lelkészegyesület" Budapesten, mely egyesület megalakítására több mint 550 lelkész jelentkezett. E lelkészsereg először a Kalvin-téri ref. templomba vonult, hol *Baltazár* Dezső dr. imádkozott és predikált II. Mózes 20 : 3. verse alapján, majd négyes sorokban a Nemzeti Múzeum régi főrendiház üléstermébe vonult, hol a gyülést *Morvai* Ferencz előkészitő bizottsági elnök nyitotta meg, s beszámolva a 12-es bizottság végzett dolgairól, letette a kongresszus kezébe a 12-es bizottság mandátumát.

A kongresszus ideiglenes elnökül egyhangulag dr. *Balthazár* Dezső hajduböszörményi esperest ültette az elnöki székbe, mig jegyzőül dr. *Székely* József és *Birtha* József afiai választattak meg.

Az alapszabályok letárgyalása után az elnökség és tisztikar választása folyt le. Elnök lett: *Balthazár* Dezső. Alelnökök: dr. *Tüdős* István és *Kiss* József. Titkár: *Hamar* István. illetve lemondása után dr. *Ferenczi* Gyula. Jegyzők: *Székely* József és *Birtha* József. Pénztárnok: *Csia* Kálmán,

Választmányi tagok lettek:

A dunamelléki egyházkerületből: Józan Sándor, Morvay Ferencz, Nagy Imre, Sógor Endre, Fábián Mihály,

Mády Lajos, Benkő István, Orosz Endre, Dömötön Bertalan, Dömöt Péter és Leczy Lajos. — A Dunántulról: Patay Károly, Nagy Lajos, Mozsonyi Sándor, Oroszi Jenő, Tóth Kálmán, Barsi Sándor, Balla Endre, Gózón Gyula, Miklós Géza, Fülöp József. — Az erdélyiből: Kovács Sándor, Veres Sándor, Csekme Ferencz, Nemes Árpád, Jakab Albert, Kovács László, Takács Károly, Czeglédi János, Paulay Viktor, Benedek Lajos, Irsay József. — A tiszántuliból: Kiss Ferencz, Tóth József, Szemes László, F. Varga Lajos, Ferenczy Gyula, Kállay Tivadar, Szondy Géza, Nagy István, Végh József, Szekeres Sándor, Juhász László, Nagy Lajos, Rácz Gyula, Berey József. — A tiszáninneniből: Kerekes János, Szuhay Benedek, Kazai Sándor, Péter Mihály, Sütő Kálmán, Halászi József, Fodor György, Hézser Emil, Tomori Endre, Sólyom Lajos, Barna Gyula.

A 48: XX. t.-c.-ről Hamar István értekezett, elmondta a kérdés történetét, hangoztatva, hogy a 48: XX. végrehajtása a kormány és király kötelessége s hogy azt nekünk követelni jogunk van.

Az elfogadott határozati javaslat, melyet később szószerint közlünk, lényege az, hogy az Orsz. Ref. Lelkészegyesület alakuló közgyűlése kimondja, hogy 1. kívánja az 1848: XX. t.-c. 2. §-ának teljes betüszerinti végrehajtását. Kívánja a tökéletes egyenlőség és viszonosság elvét, a törvényesen bevett felekezeteknek az államhoz és egymáshoz való viszonyához minden téren. A tökéletes jogegyenlőséget. 2. Kívánja, hogy az 1848: XX. t.-c. 3. §-ból folyólag a saját erejükből nem fedezhető egyházi és iskolai szükségletek az állam által fedeztessenek. 3. Ezen határozatokat minden prot. gyülekezetnek megküldi azok támogatása végett és a törvényhozásban leendő keresztülvitele miatt. A széleskörü vitában a legradikálisabb álláspontot *Kutas Bálint* törökszentmiklósi lelkész képviselte, amely a „szabad egyház a szabad államban", a közoktatás teljes államositásával s az egyházi javak secularisatiójával, a melyek parcellázva a népnek juttatandók.

A napirend szerint következett ezután a kivándorlás megakadályozásának kérdése. A tárgy előadója *Péter* Mihály volt, kinek javaslatát többek hozzászólása után *Kontra* Aladár módosításával a kongresszua elfogadja. A kivándorlásra vonatkozó határozat a következő:

1. A kötött birtokok, állami eredetü holt kézi birtokok, alapitványi és telepitésre alkalmas kincstári birtokok akár örök bérlet, akár olcsó vétel útján a nép között kiosztandók, miáltal ez a hazai talajhoz köttetnék.

2. Helyesebb adórendszer sürgetése, hogy azon aránytalanul nagy terhek, melyek a kisemberekre megyei, egyházi, állami, községi adók alakjában nehezednek: enyhittessenek s az államháztartásban igy okozott hiány az adók igazságosabb elosztása és luxusadók behozatala által pótoltassék.

3. Iskoláztatásnak intenzivvé tétele.

4. Korcsmáknak vasárnapon bezárva tartása.

5. A házi ipar minden úton való fejlesztése.

Ezután következett a sajtóügy. A kongresszus *Csia Kálmán* előadó javaslatát megáévá teszi; miszerint: 1. szükséges egy oly politikai napilap teremtése, mely felülemelkedve a pártpolitikai napilapok nivóján: pártatlanul, igazságosan szolgálja az állampolgárok igaz érdekeit. 2. E végre országos gyűjtés, anyagi eszközök teremtése. 3. Sajtóügyi bizottság alakitása. 4. Egyesületi lap megindítása. 5. Addig is, mig a gyűjtés lejár, s a sajtóügyi bizottság a politikai napilap kérdését véglegesen rendezheti, a „Magyar Szó" pártfogása, ha az a ref. egyh. egyetemében megnyilatkozó intelligentiához és méltóságához alkalmazkodik.

A kongresszus *Pálgi* Edének, mint a „Magyar Szó" felelős szerkesztőjének, a magyar ref. egyh. érdekében kifejtett eddigi munkásságáért köszönetet szavazva, (amiért Hamar István ügyvezető titkár állásáról azonnal le is mondott) elfogadja dr. Balthazár Dezső által beterjesztett sajtóbizottság névsorát, amely a következő:

Elnöke Balthazár Dezső dr. Tagjai: Kiss József, Birtha József, Csia Kálmán, Ferenczy Gyula, Kerekes János, S. Nagy Lajos, Sütő Kálmán, Szuhay Benedek, Nagy István, dr. Tüdős István.

A sajtóbizottság működése egyelőre a sajtóalap megteremtésére fog szoritkozni.

Ezután az elnök hálát adva az Istennek, hogy a kongresszus munkáját olyan méltósággal és sikerrel oldotta meg, az ülést bezárja s Kiss József szép imájával s hálaadó ének eléneklésével a kongresszus ülése véget is ért.

Ezekben adtuk a kongresszus lefolyásának rövid történetét. Egyes pontjaira s az egésznek méltatására még visszatérünk. *T.*

Igazgatótanácsunk üléséből.

Kolozsvárt, 1907. szept. 17.

Elnök br. Bánffy Dezső ehker. főgondnok. Jelen voltak Zeyk Dániel, gr. Bánffy György ehker. főgondnok, dr. Bartók György püspök, br. Bánffy Ernő, Lészay Ferencz, Becsek Lajos, Incze Gerő, dr. Sárkány Lajos, Sándor János, dr. Vályi Gábor, Deésy Gyula ig. tanácsosok, Péter Károly titkár, dr. Mihály József ügyvéd, Pünkösti Pál számvevő, dr. Kálmán János tanügyi előadó és Módy Elek pénztáros, ugyis mint jkvvezető.

Elnöklő főgondnok aa az ülést megnyitja s megjelölvén a tárgyalás sorrendjét, a következő ügyek nyertek elintézést.

I.

Az ügyforgalmi kimutatás szerint beérkezett ez évben 4692 ügydarab, ebből elintézetlen 653, melyeknek egyrésze ülési tárgyalás alá jön, nagyrésze pedig csomón van, a vonatkozó összes jelentések beérkeztéig.

A kiküldött bizottság beterjeszti az igazgatótanács szervezete és hatásköre, valamint a tisztviselők munkakörének megállapitása tárgyában készített szabályzatot, mit az ig. tanács magáévá tevén, a közgyűlés elé terjeszt.

Az egyházmegyei tanács szervezetének s hatáskörének megállapitása tárgyában az egyházmegyéktől beérkezett javaslatok alapján előterjesztés tétetik az ehkerületi közgyűléshez.

A folyó év őszén tartandó ehkerületi közgyűlés határideje november 9-ben állapíttatott meg. Főbb tárgyai lesznek a közgyűlésnek a püspöki és igazgatótanácsi évi jelentések, ifjú lelkészek fölavatása, mult évi számadás, jövő évi költségvetés, az új törvények végrehajtására vonatkozó előterjesztések; közügyigazgató, ügyész, aljegyzők, főtörvényszéki birák stb. választása.

Főt. püspök aának és dr. Mihály József ügyész aának jelentéséből tudomásul vétettek az Ecken Sándor hagyatéka ügyében tett intézkedések.

A kővárhosszúfalúsi régi iskolaépület és tanítói lakás bérbeadásáról az állammal kötött szerződés jóváhagyatott.

A dési egyházközség tagjai által a Budai Elek emlékére rendezett gyűjtés eredményéről szóló jelentés, mely szerint egy siremléken kivül még a dési ref. elemi iskola javára 2000 K-ás alapítvány tétetett, örömmel vétetett tudomásul s az alapitólevél megerősíttetett, jóváhagyást nyert.

Kovács Antal kilyéni lelkész által egyháza javára tett 300 K-ás alapítványról szoló jelentés, örvendetes tudomásul vétetett.

A középfokú kolozsvári iskoláknál a hitoktatás ellátásáról fót. püspök aa jelentése tudomásul vétetett, elvileg kimondatván, hogy Kolozsvárt a lelkészek magántanulóktól csak ott vehetnek be vizsgát a hittanból, ahol tényleg tanítottak is.

Marosvásárhelyi egyházközségben a hittanórák nagy számára tekintettel az ehközség által kimutatott 1200 K fizetésre egy hitoktatói állás szervezése engedélyeztetett.

Érsek Elek felfolyamodása a zágoni minősítő bizottság határozata ellen azért, hogy szolgálati bizonyitványa hiányossága miatt a választhatók közé nem vétetett fel, elutasíttatott.

Magyarcsaholyi egyház erdőrészletének eladásáról szóló szerződés, jóváhagyatott.

A vulkáni könyöradománygyűjtés engedélyezésére belügyminiszter fölkéretett.

A mojos-almási gyűjtésről szóló jelentés tudomásul vétele mellett a hiteles családkönyv fölterjesztése ismételten elrendeltetettt.

Jáni Lajos ujabb kérése perújitás engedélyezése végett figyelembe vehető nem volt.

Fölmerült vitás eset alkalmából elrendelte ig. tanács, hogy a kántori teendőkre akár jkvi megbizással, akár díjlevéllel alkalmazottak kötelességei (mint pl. esetleg lévitai teendők végzése) részletes pontossággal körülírva az alkalmazott kántor vagy lévita által is aláírattassanak.

Csulak Zsigmond, erősdi lelkész panasza az ehközségi választók névjegyzékéből, mint nem adófizetőnek törlését elrendelő esperesi intézkedés ellen, intézkedést

nem igényel, mert a most már érvényben levő új Zsinati Törvény értelmében a lelkész is adófizetésre kötelezett s így a szavazók sorába jövőre fölveendő.

Főt. püspök aa előterjesztéséből örömmel vett tudomást az ig. tanács arról, hogy a széki egyházmegyében a püspöki vizsgálat alkalmával csaknem mindenütt rend és virágzó egyházi élet konstatáltatott; egyben köszönetet mondott az igazgatótanács főt. püspök aának fáradhatatlan buzgóságáért.

Dr. Ravasz László theol. tanár aa ünnepélyes beigtatásáról szóló theol. előljárósági jelentés tudomásul vétetvén, illetményei folyósíttatnak.

Ifj. dr. Bartók György aa doktori oklevelének bemutatása mellett engedélyt kért arra, hogy philosophiai tárgyakból a kolozsvári theol. fakultáson előadásokat tarthasson. E kérés a theol. előljáróság véleménye alapján ajánlattal fog a ker. közgyűlés elé terjesztetni; addig is azonban mig az egyházkerületi közgyűlés a venia docendit megadja, ig. tanácsunk engedélyt adott arra, hogy ifj. dr. Bartók György aa az előadásokat már most megkezdhesse.

II.

A csucsai, sárpataki és magyarfodorházi könyöradomány gyűjtésről szoló számadások jóváhagyattak, felhívatván a két előbbi a gyűjtött összeg kezeléséről jelentés tételre.

A mezőörményesi papi lak építési terve megfelelőnek nem találtatván, kivitelre nem volt engedélyezhető.

Kolozsborsai egyházunk leégett temploma és tornya kiépítésére 6000 kor. költséggel az engedély megadatott s a Horváth Paula alapból rendelkezésre álló s ily célra fölhasználható segélyösszeg szavaztatott meg.

A budapesti házgondnok $^{1}/_{4}$ évi elszámolása tudomásul vétetett.

Nagyenyedi kollegium 5 rendbeli haszonbérszerződése jóváhagyatott.

Sürgető fölterjesztés intéztetett a közoktatási miniszterhez az ehkerület folyó évi rendes államsegélyének megküldése iránt.

Nagyenyedi kollegium henningfalvi birtokán 12000 korona befektetéssel új gazdasági épületek építését tervezvén, ez iránti határozata jóváhagyatott azzal, hogy ezen új befektetés arányában a bérösszeg fölemelendő.

Vajna Gábor szászvárosi tanár temetési költsége folyósítása és nyugdíj-járulék tartozása elengedése iránt az előljáróság által beadott kérés a közoktatási miniszterhez fölterjesztetik.

Muzsombori ehk. egy kis ingatlanának téves telekkönyvezése kiigazitására vonatkozó szerződése jóváhagyatott.

Bihari Béla volt enyedi tanító végkielégitési kérése elútasíttatott.

Sepsi ehmegye tanácsa, Thamó indítványára, fölírt az igazgatótanácshoz, a kongrua folyósítási határidejének megszorítása iránt; tekintettel azonban arra, hogy a kongrua amugy is félévi *előleges* részletekben van folyósítva s indokolatlan késedelem nem merült fel az ig. tanács részéről, mert akik később kapták ki járandóságukat, azoknak nyugtái elkésve is érkeztek föl, vagy szabálytalanul voltak kiállítva, — semmi intézkedés nem tétetett.

Nagyenyedi ehk. birtokeladási szerződései jóváhagyattak.

Dr. Ilosvay Aladár műegyetemi tanár a dési ref. iskola javára 400 koronáig nevelendő 200 koronás alapítványt tett; köszönettel fogadtatott s az alapítólevél megerősíttetett.

Keczely Sándorné szül. Cserényi Francziska által a dési konfirmált ifjak részére énekeskönyvek adományozására tett 400 K alapítványról szoló jelentés örvendetes tudásul vétetvén az alapító levél megerősíttetett.

Szárazajtai ehk. kérése, hogy 15000 K központból fölvett tőkéje visszahelyezési kötelezettsége alul fölmentessék, nem volt teljesíthető.

Özv. Miháiy Endréné I. félévi Dániel-segélye temetési költségeire kiadatott s a segély hajadon leánya részére, az esperesi információtól föltételezetten, kilátásba helyeztetett.

Lőrincrévei, vajdahunyadi, válaszúti, csombordi egyházközségek indokolt kérésére rendeltetés nélküli kisebb tőkéi kiutaltattak építkezésekre s vajdahányadnak 300 K államsegélye tovabbi 6 évre rendszeresíttetett.

Ó-tordai ehközségnek toronyépítés befejezés s templom renoválási költségekre 13000 K papi s kántori fizetésalap tőkéje nem volt kiadható, miután házi kezelésök alatt is ennél magasabb összeg van takarékpénztárban.

A Mikó-u. 39. sz. ház eladásáról szoló szerződés jóváhagyatott.

Besztercei lelkész kérése a Kentelki desolata egyház kisorsolási alap kamatainak folyósítása iránt nem volt teljesíthető, hanem a besztercei egyház kezelése alatt álló 10000 korona kentelki desolata tőke beküldése elrendeltetett.

Boosi fiók ehk. és csucsai l. egyházak Felségsegély iránti kérésök visszaadattak, szabályszerű közigazgatási uton leendő beadás végett.

Egyik árverésen fölhajtott kölcsönkövetelés után a helybeli kir. adóhivatal tévesen 100 koronával több letéti kamatot utalványozván, az most visszafizettetett.

Az andrásfalvi lelkész kérése 15000 K kamatmentes kölcsön és missziói segély iránt, nem volt teljesíthető.

Nagyölyvesnek könyöradomány gyűjtésre elvi engedély adatott.

Fintaháza kérése 200 kor. kölcsönért, mely azután központi segélyből téríttessék meg; nem teljesíttetett.

Szentábrahámi l. egyháznak Fodor Istvánné szül. Lőrinci Ilona egy templomhelyet adományozván, köszönettel elfogadtatott.

A szárazajtai ingatlanok haszonbérbeadása tárgyában az ottani gör. kath. lelkész által beadott panaszra intézkedéstétel szüksége fenn nem állott.

Nagyenyedi ehmegyének az ehmegyei tisztviselők s főként a főjegyzők honoráriumának államsegélyből való rendezése iránti kérése nem volt érdemében tárgyalható, mert a közigazgatási államsegély még nincs folyósítva.

Székelyudvarhelyi ehknek saját alapjából 3400 K kölcsön felvétele engedélyeztetett a s. lelkészi lakbérből való törlesztés feltétele mellett.

Alsótőkön a beszolgáló lelkész részére kért kápláni segély nem volt folyósítható.

Székelyudvarhelyi ehknek a Szabó Ferencné-féle hagyomány vételárának megosztására vonatkozó tervezete jóváhagyást nyert.

Szamosfalvi ehk. segélykérése nem teljesíttetett.

Rettegi ehk. egyik taxás telke megváltásáról szoló nyilatkozata jóváhagyatott.

Vajai ehk. központi tőkéjének házi kezelésre leendő kiadását kérvén, kérése nem volt teljesíthető. Ez alkalomból a legutóbbi 10 évi számadás beterjesztése elrendeltetett.

A tacsi iskolatelek bővitésére vásárolt ingatlanról szoló szerződés, jóváhagyatott.

Kollegiumaink felhivattak, hogy a Zsin. Törvényben elrendelt központi törzskönyv beállitása céljából részletes vagyon leltárukat küldjék be.

III.

A julius—augusztusi naplóvizsgálatról szoló ellenőri jelentés tudomásul vétetett s kiadatott számvevőnek az abban foglalt javaslatok végrehajtása végett.

IV.

Zilahi kollegium bemutatja a görög-latin 13-ik tanszékre vonatkozó pályázati hirdetést s bejelenti, hogy Bajkó Viktort és Adi Lajost helyettes tanárokul alkalmazta a folyó tanévre. Jóváhagyó tudomásul vétetett.

Szászvárosi kollegiumunk előljárósága a gör. katholikus hitoktatótól megkivánta, hogy magyarul tanítson hittant, mert magyar nyelven irott tankönyvük is van; ezt azonban a hitoktató megtagadta. Az igazgatótanács az előljáróság álláspontját helyeselvén, fölir e tárgyban a közoktatási miniszterhez.

Molnár Lőrinc sepsiszentgyörgyi vallástanár betegségére tekintettel fölhatalmaztatott az előljáróság egy évi szabadság megadására s főt. püspök aa engedélye mellett helyettes alkalmazására.

Szászvárosi kollegium építési terveinek átdolgozásáért 2000 K-át szavazott meg a munkálatokat teljesítő mérnök részére; annak kifizetése engedélyeztetett.

Kolozsvári, nagyenyedi és zilahi kollegiumnál Kunc Elek, sepsiszentgyörgyön Schneller István miniszteri biztos látogatása alkalmából tartott bizalmas értekezletről szoló jegyzőkönyvek az előadó által javasolt észevételekkel jóváhagyó tudomásul vétettek.

A sepsiszentgyörgyi, kolozsvári, szászvárosi, nagyenyedi, marosvásárhelyi, zilahi és székelyudvarhelyi főgimnáziumok, valamint a nagyenyedi tanítóképző s a szászvárosi, marosvásárhelyi és kolozsvári kollegiumi elemi

iskolákról szoló zárójelentések tudomásul vétettek az előadó által javasolt megjegyzésekkel.

Székelyudvarhelyen a Fejes Áron eltávozásával megüresedett magyar-német tanszékre a pályázat kihirdetése engedélyeztetett.

Zilahi kollegium előljáróságának jelentése arról, hogy Péterfi Lajost gyakorló tanárul alkalmazta, Lukácsy Mátyást pedig a világi ének-tanítás és zenekar vezetésével bízta meg, tudomásul vétetett. Az egyházi énektanítása továbbra is a Dobai Sándor r. tanár kezén marad. Az órarend és tárgyfelosztás jóváhagyatott.

Ugyancsak a zilahi kollegium jelentése arról, hogy iskolaorvos és egészségtan tanárnak dr. Csávássy Zoltánt választotta meg, jóváhagyó tudomásul vétetett.

Sepsiszentgyörgyi kollegiumnál a görögpotló rajz óráknak V. és VI. osztályban való összevonása engedélyeztetett, a görögpotló irodalom összevonása azonban nem volt engedélyezhető.

Szászvárosi kollegium előljáróságának sérelmi panasza Simon Ferenc és dr. Nagy Sándor tanárok mellékfoglalkozása tárgyában hozott igazgatótanácsi határozat ellen, áttétetett főt. püspök aához, mint a közigazgatási bíróság elnökéhez.

Dr. Fazakas József székelyudvarhelyi tanárnak egy évi szabadság iránti kérése nem volt teljesíthető.

Szászvárosi kollegiumunknak nem engedtetetett meg, hogy a magyar-latin tanórák ellátására történelem-földrajz szakos helyettes tanárt alkalmazzon.

(Vége.) *M . .y.*

KÜLÖNFÉLÉK.

Uj lelkészek. A haranglábi egyházközség *Nagy* Mihály, a küküllőszéplaki egyházközség *Gálfi* Sándor, az egrestői egyházközség *Magyari* Zoltán aait választotta meg papokul.

Papválasztás Kolozsvárt. A kolozsvári magyar-utcai parochia papi állomására e hó 22-én történt meg a papválasztás *Szádeczky* Lajos egyházmegyei gondnok és *Lőrinczi* Gábor lelkész vezetése mellett. A 4000 választójogosult közül alig ¼ rész vált szavazójogosulttá s ennek is csak fele szavazott le. Az 500 szavazatból 230 szótöbbséggel *Barabás* Sámuel magyarláposi pap választatott meg *Lukácsi* Imre diósviszlói pappal szemben. Az új lelkészhez nagy reményeket fűz a választók többsége s Barabás eddigi működését tekintve, nem jogosulatlanúl. Nem is kis feladat vár reá, de méltó egy férfi munkájára, mely ambiciónálhatja az új papot. Gratulálunk az új papnak s kivánunk sikert, áldást működésére.

Betegségi vakáció. Kolozsvári és sepsiszentgyörgyi kollégiumokat egy-egy előfordult skárlát-eset folytán a hatóság hosszabb időre feloszlatta; az elsőt október 1-ig, az utóbbit október 13-ig.

Az erdélyi ref. tanárok zilahi gyűlésén jelen voltak: a helybeli tanárok teljes számmal: a theol. fakultás részéről: Kenessey Béla, Dr. Kecskeméthy István, Nagy Károly, Pokoly József; a nagyenyedi kollégium részéről: Fogarassi Béla és Albert és Székely Ödön; a marosvásárhelyiből: Horváth József, Csiki Lajos, Kóbori János; a szászvárosiból: Simon Ferenc, Csürös Pál, Mayer János; a székelyudvarhelyiből: Szabó András; a sepsiszentgyörgyiből: Péter Mózes, Végh Endre; a kolozsváriból: Dr. Török István, Kálmán János Dr. Imreh Sándor tanárok.

Egyházkerület közgyűlésünk, mint értesülünk, nov. 9-én fog kezdődni. A 10-én tartandó papszentelésen az ünnepi beszéd tartására *Vajda* Ferenc székelyudvarhelyi lelkész-esperes kéretett fel.

Az Egyetemes Konvent őszi ülését, mint hivatalosan értesítenek, báró Bánffy Dezső és Kun Bertalan püspök elnökök folyó évi október 22-ikére hivták össze Budapestre, a Lónyai-utcai ref. gimnázium nagytermébe. A Konvent legfőbb tárgyai a zsinati törvények végrehajtásával s főként az egyházi adó és lelkészi nyugdíjintézettel vannak kapcsolatban.

Papválasztás Alsósófalván. Az ifj. Péter Károly esperes eltávoztával megüresedett alsósófalvi papi állomást folyó hó 18-án töltötte be az egyházközség. A választásból *Koszorus* István szamosújvári fegyintézeti lelkész került ki győztesen. Gratulálunk az egyházközségnek és új papjának!

Zágoni egyházközségünkben, mely korábban úgy hivei magas intelligenciájánál, mint papjai előkelőségénél fogva legkiválóbb egyházközségeink közé tartozott, most folynak a régen huzódó papválasztási mozgalmak. E mozgalmat — mint irják — a napokban politikai pártmozgalmak szorították háttérbe. Megalakították ott a függetlenségi pártot a főispán részvételével s elnökévé a hatalmas református községben megválasztották a — *kath. plebánost.* A politikai Zágon községet tehát a kath. plébános vezeti. Vajjon ki vezeti és milyen sikerrel a ref. papválasztási mozgalmat? Zágoni reformátusok: vigyázzatok, hogy kit választatok ref. papnak! Az idők gonoszak!

HIVATALOS RÉSZ.

198—1907. elülj. sz.

PÁLYÁZAT
rendes tanári állásra.

A zilahi ref. Wesselényi-kollégium főgimnáziumánál betöltendő egy rendes tanári állás.

Javadalma 2400 korona s a kollégiumban megfelelő lakás, avagy 480 kor. szállásbér, 5 izben 200—200 kor. korpótlék, továbbá mindenkor a megfelelő állami fizetéskiegészités.

A választást a f. évben tartandó egyházkerületi közgyülés eszközli, de a tanszék csak 1908. szeptember 1-én lesz elfoglalandó.

E tanszékre csak latin—görög nyelvi szakra képesitett református vallásu okleveles tanárok, vagy tanárjelöltek pályázhatnak.

A megválasztott tanár kötelezett tagja az országos tanári nyugdíjintézetnek.

A születési, képesitési, eddigi tanulmányt és szolgálatot, haekötelezettségi viszonyt és egészségi állapotot feltüntető okmányokkal fölszerelt pályázatok a zilahi Wesselényi-kollégium igazgatójához adandók be a f. évi október 20-ig.

Kelt az erdélyi reform. egyházkerület igazgatótanácsának Kolozsvárt, 1907. szeptember hó 19-ik napján tartott üléséből.

Br. Bánffy Dezső, elnök. — *Dr. Kálmán János,* tanügyi előadó.

352—1907. elj. jkv. sz.

PÁLYÁZAT
rendes tanári állásra.

A *székelyudvarhelyi* államilag segélyezett ev. ref. főgimnáziumnál egy megüresedett tanszék a folyó évi egyházkerületi közgyülés által rendes tanárral fog betöltetni.

Ezen tanszékre a *magyarból és németből képesített* középiskolai tanárok és tanárjelöltek pályázhatnak. Egyenlő minősités mellett előnyben részesülnek azok, akik a főgimnáziumban mint rendkivüli tantárgyat a francia nyelvet is tanitni készek és képesek.

A tanszék javadalma évi 2400 korona fizetés havi előleges részletekben és szállás természetben, vagy ehelyett mig lakás üresedik, 500 korona szálláspénz, továbbá öt izben 200—200 kor. ötödéves korpótlék és szolgálati idősbségi sorrendben való előléptetés a 2800, 3200 és 3600 koronás fizetési fokozatokba s végül az állami fizetéskiegészitésben részesülés igénye.

Az ötödéves korpótlék megállapitásánál a hazai más középiskoláknál rendes tanári minőségben eltöltött szolgálati évek 10 esztendő keretén belül beszámittatnak.

A megválasztott rendes tanár a nem állami tanárok nyugdíjintézetének jogos és kötelezett tagja.

Csak ev. ref. vallásuak pályázatai vétetnek figyelembe.

A tanszéket 1908. szeptember 1-én kell elfoglalni.

Pályázók vallásukat, életkorukat, végzett középiskolai és egyetemi tanulmányaikat, tanári képesitettségüket, eddigi szolgálatukat, katonai kötelezettségi viszonyukat, testi épségüket és egészségi állapotukat igazoló okmányokkal fölszerelt s a székelyudvarhelyi ev. ref. kollégium előljáróságához cimzett folyamodványukat az intézet igazgatóságához 1907. *október 20-ikáig* nyújtsák be.

Kelt Székelyudvarhelyt, az ev. ref. kollégium előljáróságának 1907. szeptember 15-én tartott üléséből.

Dr. Bodolla Gábor, gondnok. — *Kovács Dániel,* előlj. jegyző.

Nyom. az „Ellenzék" könyvnyomdájában Kolozsvárt, Szentegyház-utcza 22. szám.

X. Évfolyam. *40-ik szám.* *Kolozsvárt, 1907. október 3.*

Erdélyi Protestáns Lap

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő:** NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 12 kor. félévre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Tisza István a lelkészi nyugdijintézetről és a szekularizációról.

Talán nem csalódom azon feltevésben, hogy érdeklődésünk középpontját a nyugdíjintézet ügye képezi és e kérdésről szólva engedjék meg nekem, hogy egy rövid, személyes természetü kitérést tegyek. Nem szeretek közügyek tárgyalásába személyes momentumokat keverni, még kevésbé szokásom az én csekély személyemre vonatkozó megjegyzésekkel tölteni az időt. De szemben sok mindennel, amit a nyugdíjintézet megalakítására irányuló szerepemről hallottam és olvastam, mégis tartozom magamnak a tények rövid rekapitulálásával. Azon t. tagtársaim, a kikkel szerencsém volt a konventen és zsinaton együttműködni, emlékezni fognak rá, hogy azok közé tartozom én is, akik a nyugdíjintézetet sokkal szerényebb keretben, az ugynevezett rokkantsági alapon a tagoknak sokkal csekélyebb megterheltetésével kivánták létrehozni. Nemcsak finánciális szempontból tettem ezt, de politikai következménye ez a lelkészi hivatás azon idealisztikusabb felfogásának, amelyet, bármiként változzanak is az idők, nem tud levetkőzni magáról és amelylyel egyáltalán nem fér össze az a gondolat, hogy bármily hosszu szolgálat után, de munkaképességének, testi erejének elvesztése előtt hagyja el a lelkipásztor azt a nyájat, amelynek a gondozását elvállalta. Ez volt a dunántuli egyházkerület álláspontja is. Fájdalom, magára maradt vele és a többi egyházkerületben győzött az a felfogás és pedig sokszor tűrelmetlen és szenvedélyes hangon követelve, hogy a lelkészek számára is biztosíttassék bizonyos szolgálati idő vagy életkor elteltével a teljes fizetéssel való nyugdíjigény.

A konvent meghajolt lelkészi karunk tulnyomó többségének kivánsága előtt. Ez alapon dolgozta ki a nyugdíjjavaslatot, amelyet azután a zsinat lényeges változtatás nélkül fogadott el. A zsinat e tárgyalásaiban sajnálatomra nem vehettem részt, minthogy tulnyomó nagy részben olyan időre estek a zsinat tanácskozásai, midőn egyéb elfoglaltság miatt teljesen lehetetlen volt azokon megjelennem. úgy, hogy a nyugdíjintézetre vonatkozó közreműködésem kizárólag abból állott, hogy a tavaszi konventen képviseltem, érvényre juttattam a tagok kötelezettségeire vonatkozólag, rájuk nézve kedvező felfogást.

Létrejött ez az intézmény úgy, ahogy ezt a lelkészek túlnyomó többsége követetelte, olyan fizetési kötelezettséggel, amely az elfogadott rendszerből logikai kényszerüséggel következik és ha most az utólagos elégületlenség kitörésével szemben a felhangzott panaszok jogosultságát vizsgáljuk, nézetem szerint kettős szempontot kell szem előtt tartanunk. Az egyik az, hogy a lelkészi kar szolgáltatásai és az ezekért járó ellenszólgáltatások arányban állanak-e egymással, vagyis hogy megkapja-e az ellenértékét azon áldozatoknak, melyeket az intézmény létesitésénél hárit a saját vállaira. Ezen szempontból nézve, az objektiv ítélő nem vonhatja kétségbe, hogy az intézmény busás ellenértékét nyujtja a lelkészek befektetéseinek és hogy idevágó rendelkezéseiben a legtöbb hasonló intezménynél liberálisabb. Kitűnik ez már abból a körülményből, hogy az intézmény bevételeinek túlnyomó része állami hozzájárulásból áll és a tagok befizetése azoknak kisebb részét teszi. Itt megcsínálhatja bárki a számítást. Ha csak egy-két évig élvezi is a nyugdíjat, busás kamatokkal nyeri vissza az intézet megalapításakor reá rótt befizetéseket. Nem lehet tehát tagadásba venni, hogy a lelkészi kar ezzel az intézménynyel — bocsássák meg a triviális kifejezést — jó üzletet csinál. Ennek konstatálásánál azonban nem szabad megállni, hanem, hogy helyesen itéljék meg a helyzetet, alkalmaznunk kell arra ama másik szempontot is: megvan-e lelkészi karunknak e jó üzlet megkötéséhez a szükséges anyagi ereje, képes-e elviselni jelenleg azt a terhet, amelynek csak a késő jövőben fogja élvezni gyümölcsét. És ebből a szempontból nézve a dolgot, nem zárkózhatunk el ama sulyos igazság elől, hogy a lelkészi kar vállaira háruló befizetési kötelesség súlyos helyzetet teremt rá nézve, Hiszen azért szerettük volna rendezni a nyugdíjazás ügyét. Ezért sajnálom, hogy a zsinatnak éppen lelkészi karunk nyomása alatt másként kellett határoznia. De ezen túl vagyok, az adott helyzettel számolnunk kell és az adott alapon kell fontolóra vennünk, hogy a létező bajok enyhítésére mit tehetünk.

Főtiszteletű egyházkerületi közgyűlés! Erkölcsi és pénzügyi lehetetlenségnek tekintem ezen intézmény felállításának elhalasztását. Erkölcsi lehetetlenség volna, mert mély csorbát ütne egyházunk tekintélyén, ha megvalósítás előtt felfüggesztenők a végrehajtását egy oly törvénynek, melyet hosszas tárgyalások és nyilvános viták után az államtól kieszközölt lényeges dotációra alapítva, csak az imént hoztunk létre, — és mert a nyugdíjigény kérdésének megoldását sürgős egyházi közérdek követeli. Pénzügyi lehetetlenség is volna ez, mert és erre a szempontra nagyon kérem egész figyelmüket a nyugdíjintézet felállítása egyetemes gyámintézetünk megmentésének nélkülözhetetlen alapfeltétele. Tudjuk mindnyájan, hogy az intézet számítási alapjaira rácáfolt az élet, hogy annak terhei az eredetileg kontemplált bevételeket máris messze túlhaladják és a felmerült és évről-évre rohamosan növekvő hiányokat a közalap rendkívül megterhelésével lehetett eddig is ideig-óráig áthidalni. Itt azonban elértünk a lehetőség véghatáráig és ha fel nem használhatjuk e célra a nyugdíjintézetben rejlő erőforrásokat, úgy a leg-

közelebbi jövőben redukálnunk kellene a, fájdalom, úgyis oly szűkmarkú gyámintézeti segélyt.

Fel kell tehát a nyugdíjintézetet állítanunk késedelem nélkül, arra kell irányoznunk egész figyelmünket, hogy ahol az intézmény veszélyeztetése nélkül lehet, enyhítsünk annak terhes rendelkezésein és a végrehajtás során kiküszöböljük a legjobban fájó nehézségeket. Mindazok a javaslatok, amelyeket ezen szempontról hallottam, a leggondosabb megfontolást igénylik. Biztosíthatom a közgyűlést, hogy senki nálam nagyobb ügyszeretettel nem foglalkozhatik e kérdéssel és remélem, hogy ha az egyházi hatóságok a rendelkezésükre álló kisebb-nagyobb pénzforrásokkal segítségére jönnek a lelkészi karnak, sikerülni fog elviselhetővé tenni a mind súlyosabbá váló terhet, helyreállítani a lelkek annyira szükséges megnyugvását és békéjét.

A másik, az említett kérdéssel egyenrangú nagy kérdés az adóreform végrehajtása. Tárgysorozatunk rendjén inkább csak egyes mellékes vonatkozásaiban kerül e kérdés napirendre. A mai stádiumában az egyházak és egyházmegyék terhére hárítja a nagy feladatokat. Nem kívánok e kérdésnél hosszasan immorálni, de egy momentumra azért föl kell hivnom az egyházkerület lelkészi karának figyelmét. Amint előhaladunk az előmunkálatok terén, ébred öntudatára lelkészi karunk azon körülménynek, hogy a törvényben előírt normális adókulcs életbeléptetése és ezzel kapcsolatban a jelenleg természetbeni szolgáltatásoknak pénzzé átváltoztatása mélyen érinti a lelkészi illetményeket és a kongruált egyházakban a kongrua megállapítása alkalmával eszközölt becslés lényeges komplikációkat okoz. Nem kívánom részletezni, miért, egy kis gondolkozás mindenkit rávezethet arra, hogy a kongruás egyházban más átszámítási alapra, mint amely a kongrua megállapításakor teremtetett, nem helyezkedhetünk; amiből önként folyik, hogy legalább számos egyházban a lelkész nagyon fontos érdeke, díjlevelének pénzre való átszámítását elkerülje.

És erre van is mód. Hiszen nem kerülte el az a mi figyelmünket és amennyiben épen mélyen t. elnöktársam kezdeményezésére az ugynevezett vagylagos kulcsot megengedő rendelkezést vettünk fel a törvénybe, egyenesen ez a szempont vezetett bennünket. Olvastam kételyeket az iránt, vajjon a vagylagos kulcs a természetbeni szolgáltatások fentartását megengedi-e? Hogyne engedné meg! Természetes, hogy megengedi! E rendelkezés alapján lehetséges mindenféle adórendszer: pénzbeli, terménybeni, vagy vegyes, csak két kritériumnak feleljen az meg; a hívek összes adóterhe üsse meg azt az összeget, amelynek a normál adókulcs elfogadása esetére be kellene folynía és a szegényebb sorsu hivekre ne háritson az adókulcs a normális adókulcsnál nagyobb terheket. Nem mondom, hogy könnyü a kérdés ilyetén megoldása, de a lehetőséget a törvény megadja rá és a kérdésnek épen a lelkészekre nézve eminens fontossága megérdemli azt a fáradtságot, melylyel annak ilyetén megoldása jár.

Ezek után főtiszteletü közgyűlés csak egy kérdést kell érintenem, mielőtt bezárnám, már is hosszura nyult beszédemet, oly kérdést, amely nincs felvéve tárgysorozatunkba, de aktuális fontossággal bir egyházi közéletünkben és amelylyel szemben ugy érzem, hogy kötelességmulasztás volna a hallgatás. Azt a mozgalmat értem, *amely az országos lelkészi egyesület megalakulásában jutott kifejezésre.* Főtiszteletü közgyűlés, én nem vonom kétségbe, sőt egyenesen bizom abban, hogy a legtisztább szándék és a legnemesebb intenció vezeti a mozgalom részeseinek nagy többségét és különösen minden bajunk, s bennünk és körülöttünk forrongó kétely és ellentét láttára igen jól megértem azt a vágyat, amely arra indította lelkészi karunk számos tagját, hogy valamely új, eddig ki nem próbált módon erősitsék magukat a küzdelemben. Nem tagadhatom, nem minden kétely és aggodalom nélkül szemlélem a mozgalmat. Mindenekelőtt bevallom, őszintén fáj nekem a lelkészi karnak a világi elemtől való elzárkózása. Én abban a felfogásban nőttem fel és csontosultam meg és nem is fogom soha levetkőzni, hogy az egyetemes papság nem puszta frázis; hogy a mi egyházunk jóléte függ attól, hogy a világi elem a lelkészi kar küzdelmeinek, törekvéseinek, munkálkodásainak valóban részese legyen és ennek az egységnek erősitése és nem lazitása volna a lelkészi kar jól felfogott feladata.

Meg vagyok győződve arról, hogy minden egészséges egyháztársadalmi mozgalomnak az egyház alkotmányos szerveivel kapcsolatban kell állania és azzal egymásra kölcsönhatást kell gyakorolnia. Az emberi természetben rejlik, hogy ilyen, az intézmények alkotmányos szervein kivül álló egyesületek szervezését ritka kivétellel nyugtalanabb és szenvedélyesebb elemek ragadják kezeikbe és természeténél, vérmérsékleténél csendesebb, a feltünési vágy és szereplési viszketegségtől nem hajtott, megfontoltabb többség a vezetést ki hagyja siklani kezéből. Mér pedig ha valaha, ugy a mai nehéz viszonyok között kétszerte szükséges, hogy koncentráljuk és kifejtsük egész erőnket a küzdelemben ott, ahol valóban szükség van reá, de jól megválasszuk a csatateret, meggondolatlan szélmalomharcban ne fecsérreljük el erőnket. Fájdalom, máris aktuálissá vált ez az igazság. A lelkészegyesületnek jóformán első életjele szükségtelen, meddő és káros küzdelmi jelszó kibocsátása volt.

Főtiszteletü közgyülés! Ha napirenden volna a *szekularizáció kérdése*, igyekezném azon ezer és egy okot kifejteni, amelynél fogva e kérdés feltevését a mi viszonyaink között általában *károsnak és veszélyesnek tartom.* E fejtegetésnek itt a mi tanácstermünkben nem volna sem helye, sem ideje. De egy körülményre rá kell mutatnom. Ha bárki abban a nézetben van, hogy a szekularizációért meg kell inditani a küzdelmet, ám tegye ezt a *politikai pártélet küzdőterén*, igyekezzék az eszmének propagandát csinálni, általános politikai alapon annak hiveket szerezni valláskülönbség nélkül, *de ne inditsa meg felekezeti alapon ezt a küzdelmet*, ne ugy állitsa azt oda, mintha egyik egyház papsága irigykednék a másikra és az általa élvezett anyagi előnyöktől akarná azt megfosztani. Teljesen jogos téren mozog a lelkészegyesület, amely papságunk sanyaru helyzetét tárgyalja. Ha talán tapinta osabbnak tartanám is, ha épen ott, a hol az ő anyagi helyzetéről van szó, a világi elemnek engedné át a vezetést, de senki rossz néven papságunktól nem veheti, ha reá mutat azon valóban tarthatatlanná vált aránytalanságra, amely például a tanitói illetmények s a lelkészi kongrua között mutatkozik. Ha a fizetésrendezések terén eszközölt legutolsó nagy lépések után a lelkészi intézménynek korszerü rendezését is követeljük, ezt, ismétlem, senki rossz néven nem veheti. De akkor, amidőn mint a protestánsok szervezkedünk, lépünk a nemzeti közvélemény elé, akár hivatalos, akár társadalmi szervezetek alakjában történjék ez, saját sorsunkkal, saját vagyonunkkal, saját feladatainkkal foglalkozzunk, ne intézzünk más felekezet viszonyai ellen olyan kirohanást, amely valóban *felekezeti küzdelem szinével bir* és mindennél alkalmasabb arra, hogy gyülöletes szinben tüntessenek fel ellenfeleink. *Az ultramontanizmus veszélyeit én is látom*, az ellenük való küzdelem szükségét talán jobban érzem sokaknál, akik annyít hangoztatják azt, de e küzdelmet valláskülönbség nélkül az *egész magyar felvilágosodottsággal* kell és lehet megküzdenünk, abban magunkat izolálnunk,

azt a szolidáritást kockáztatnunk, amely századok során fennállott egyházunk jogos törekvései és a magyar nemzet nagy problémái között, bün volna hazánk és egyházunk ellen, ma inkább, mint valaha. Arra törekszenek ellenfeleink, az az érdekük, hogy felekezeti térre szoritsanak, a felekezeti szükkeblüség és türelmetlenség szinében tüntessenek fel bennünket és erre mi szolgáltatjuk a legalkalmasabb fegyvert kezeikbe, ha a római katolikus egyház élvezetében levő vagyon ellen intézünk támadást. Ezzel elidegenitjük magunktól a klerikálizmus tulkapásai miatt velünk együtt aggódó felvilágosodott magyar katolikusok nagy tömegét.

Főtiszteletű egyházi kerületi közgyűlés! Úgy érzem, kötelességet mulasztottam volna, ha az első kinálkozó alkalmat fel nem használom arra, hogy e szerencsétlen akció súlyos veszélyeire rámutassak. Ezek után a főtiszteletű közgyűlés megjelent t. tagjait a legszívélyesebben üdvözölve, tanácskozásainkat megnyítom.

Az új zsinati törvények és romániai ref. missió.

A f. év május hava 25. 26. napjain tartott erdélyi egyházkerületi közgyűlés a zsinati törvényeket, aug. 1-én kezdődő érvénynyel életbe léptetvén, egyidejüleg magának a ker. közgyűlésnek szervezetét is, eddigi létszámának majdnem felényire való csökkentésével, gyökeresen reformálta. Ezen szükséges és helyes reformnak, még mielőtt az utóbbi zsinat összeült volna, szószólója voltam abban a körben, a melyben akkor alkalmam nyilott, a már akkor felvetett kérdésről, véleményemet hivatalos formában is kifejezésre juttatni, mint a kérdésnek referense a nagyenyedi egyházmegye egyik 8—9 év előtt tartott közgyűlésén. Akkor a kérdés még nem volt meg érve; véleményemmel kisebbségben maradtam, de a zsinati törvényhozás megérlelte s az utóbbi ker. közgyűlésen, a reform bennem is készséges támogatóra talált.

Azonban a közgyűlés után most magán, majd hivatalos úton, a reformnak egy olyan interpraetatiójáról értesültem, a melyet korántsem személyi, hanem kizárólag a romániai missiói egyházmegye érdekéből, nóha prodomo látszom szólani, szó nélkül nem hagyhatok.

A zsinat által hozott VIII. tc. ugyan az egyetemes konvent további dispositiói alá helyezi a külföldön élő magyar református hívek és egyházak gondozását s ennek feladatául jelöli meg azt, hogy erre nézve szabályrendeletet dolgozhat ki és ezen egyházak bizonyos csoportjának gondozását kivételesen valamely egyházkerület által is intézheti.

Nincs tudomásom arról, hogy a konvent ezideig szabályrendeletet dolgozott volna ki, vagy az egyes csoportoknak gondozására egyik-másik egyházkerületnek megbízást adott volna.

Azonban már közel százados múlt. különösen a Czelder-féle independentismus letörése óta letett közel félszáz év, valamint a romániai ref. missiónak a közelmúltban történt újjászervezése oly szoros kapcsolatot létesített az erdélyi egyházkerület és a romániai missió közt, hogy ennek megszakítása, vagy csak meglazitása is, kétségkivül nagy kárára szolgálva a missiónak s fel sem tételezhetem, hogy a konvent ezen kapcsolat megszakítására, vagy lazitására csak gondolna is.

A romániai ref. missió híveinek túlnyomó nagy része (legalább 80%) erdélyi székely és csángó, az erdélyi egyházkerületben kifejlett egyházi berendezkedéssel és lithurgiális gyakorlattal. Már csak ezen fontos szempont is ellene mond minden olyan czélzatnak, mely a romániai missziót az erdélyi egyházkerület kötelékéből és főhatósága alá akarná helyezni.

A romániai missiónak az erdélyi egyházkerülettel való szoros kapcsolata pregnans kifejezést nyert abban a tényben is, hogy a missió, mint szervezkedett egyházmegye, ezideig az erdélyi egyházkerületnek congruens részét alkotta. Igy szerepelt a köztudatban és a hivatalos gyakorlatban egyaránt.

Ezen szerves kapcsolat egyebek mellett, kifejezést nyert abban is, hogy a missió főgondnoka, esperese és választott képviselője személyében mindezideig a többi egyházmegyékével analog képviselettel birt a kerületi közgyűlésen; továbbá a missiónak a közelmúltban történt újjászervezése rendén kifejezetten megállapíttatott az esperes azon kötelezettsége hogy a ker. közgyűléseken megjelenvén, ugyanakkor a missió állapotáról illetékes helyen élőszóval is jelentést tegyen.

Az egyházkerületi közgyűlés reformjának, a májusi közgyűlésen határozattá emelkedése után azonban forgalomba került azon interpraetatio, hogy a romániai missiói egyházmegye ezen joga megszünt.

Ezen interpraetatio annál inkább meglepett, mert e lapok idei 16. számában *„Elökészület az új Egyházi Törvények életbeléptetésére“* cz. a. erdélyi zsinati atyákból alakított előkészítő bizottság javaslata közrebocsáttatván, abban e) pont alatt, az egyházkerületi közgyűlés tagjainak sorában *„a romániai egyházmegye főgondnoka és esperese“* külön megnevezetten van felsorolva.

Ezen javaslatot a mélt. Igazgató Tanács is tárgyalás alá vevén, azt a közgyűlés alkalmával némilen módosított szövegben bocsátotta a tagok rendelkezésére s *ezen szövegben már nem volt említés a romániai egyházmegye főgondnokáról és espereséről.* Ugyde a közgyűlési tárgyalás rendén az sem lett említésbe hozva, hogy a romániai egyházmegyének eddigi képviselete megszünik s így méltán keletkezhetett azon feltevés, hogy az eredeti bizottsági javaslat szövegéből a *„romániai egyházmegye főgondnoka és esperese“* kifejezés azért hagyatott el, mert *pleonasmusnak* látszott s a képviselet kérdésében a romániai egyházmegye is *a többi egyházmegyékkel azonos analogia alá vonatott.*

Sajnos, az azóta forgalomba került értesülések az ellenkezőről szólanak.

Nem tettem volna szó tárgyává ha csak arról volna szó, kogy a ker. közgyűlés nem kivánt praejudikálni a konvent által alkotandó szabályrendeletnek és a beosztásra nézve hozandó dispositióknak, mert így a romániai egyházmegye további képviseltetési jogának elismerése csak bizonyos előfeltételekre váró, függő kérdés volna. És ha talán csakugyan így van: az ellen nem volna okom felszólalni.

De ha mégis az eddigi képviseltetési jog beszüntetéséről volna szó azon a czímen, hogy a romániai egyházmegye külföldi területen fekszik nem némithatom el aggodalmaimat egy ily dispositió felett mert ez a helyett, hogy a hivatalos formában is többszörösen kifejezett helyes czélzathoz képest, a hazai egyház s épen az erdélyi egyházkerület és a romániai egyházmegyét alkotó ref. hivek közt a kapcsolatot szorosabbá tenné, épen ellenkezőleg az eddigi kapcsolatot felettébb meglazítaná.

Isten óvjon minden independens gondolattól, de nem lehet figyelmen kivül hagyni azon tényt, hogy a Czelder-féle hagyományokban gyökerező indepedens gondolatok ma is sokaknak lelkében ott motoszkálnak s a *„szabad egyház“* gondolatának emlékeit nemcsak úrasztali terítékek feliratai, pecsétnyomók köriratai és a régi jegyzőkönyvek őrzik, hanem ennek ma is vannak szóvivői, a kik az eddigi kapcsolat lazitását kinálkozó alkalomnak tekinthetik, az itt különösen könnyen megtéveszthető és idegen célok felé könnyen irányitható közvéleménynek a hagyományos törekvések felé terelésére. A szlavoniai evangeliku-

sok körében legujabban megindított mozgolódás legyen intelem, hogy hasonló czélzatoknak idejekorán eleje vétessék!

Ezt pedig nem az eddigi kapcsolat lazitásával, hanem csak szorosabbá tételével lehet elérni, a minek kétségkivül egyik hathatós eszköze volt eddig is és lesz jövőre is, az egyházkerületi közgyűlésen a romániai egyházmegye eddigi képviseltetési jogának épségben tartása.

Melegen ajánlom a kérdés megfontolását úgy az egyetemes konvent, mint az erdélyi egyházkerület bölcs vezetőinek és közgyűlésének figyelmébe.

Ujváry István,
a romániai misslói egyházmegye
e. i. esperese.

Lelkészjellegű tanárok.

(*Adalék „A törvény az életben“ cimü cikkekhez.*)

A f. évi augusztus 1-jével életbelépett új törvényeink a lelkészválasztás rendszerét egészen átalakítják, mert mind az egyháziak osztályozását, mind a lelkészek minősítési fokozatait egyáltalán megszüntetik; ellenben a lelkészképesítést tetemesen szigorítják.

A II. t.-c. 1. §-a szerint rendes lelkészszé ezután *bármely* egyházközségbe választható *minden okleveles* lelkész, segédlelkész, s *lelkészjellegű* tanár. Csakhogy a lelkészi oklevél megszerzését *„gyakorló lelkész mellett tényleges szolgálatban“ töltött két évhez* (vagy *egyik* év helyett külföldi theol. tanúlmányi évhez) köti, bölcsen, a 63. §.

A 2. §. szerint „Az egyházkerületekben szolgáló rendes, helyettes és segédlelkészekről, lelkészjellegű tanárokról ..... a püspöki hivatal *törzskönyvet* vezet“.

Ebbe a törzskönyvbe a törvény életbelépte napján, idei aug. 1-én szolgálatban volt *lelkészjellegű tanárok* kétségkivül mind bevezetendők.

Kik tekinthetők azonban lelkészjellegű tanároknak?

Mindenesetre a palástos tanárok, vagyis azok, akik a theologiai tanulmányokat elvégezvén, papi oklevelet szezeztek, s tanári pályára lépvén, *haladéktalanul* bekebeleztették magokat az egyházmegyei lelkészek karába, részt kértek az egyházmegyei teendőkben, osztoztak a gyámintézeti terhek viselésében; palástot öltöttek s az egyházkerületi lelkészszentelésen *legelső alkalommal* megjelenvén, „ott a püspök, az esperesek s az egyházkerületi közgyűlés tagjai előtt, az e célból megállapított egyetemes eljárás mellett esküt tettek“ (I. t.-c. 138. §.); azután hivatalos és magánéletökben a lelkészekre vonatkozó törvényekhez és rendszabályokhoz mindenben alkalmazkodtak; folyvást lelkészek voltak, csak paróchia nélkül.

Ellenben valószinűleg nem tekinthetők lelkészjellegű tanároknak azok, akik, ha valamikor theologiai tanulmányokat végeztek, s oklevelet nyertek is, de a gyakorlatszerzést, a lelkészi karba való ingremiáltatásukat, s fölszenteltetésöket magukra nézve *annak idején* szükségtelennek, talán alkalmatlannak, korlátolónak, különös kötelezettségeivel terhelőnek, a *„világi“* jelleget pedig előnyösebbnek itélvén, emezt választották, s világiakat illető egyházalkotmányi jogokkal állandóan éltek is. Ezek, csupán régi, fakult bizonyitványok alapján, *most*, évek-évtizedek multán, a valóságos lelkészek és bármely egyházközségbe rendes lelkészül választhatók törzskönyvébe, jog, törvény és igazság szerint be nem vezethetők, „lelkészjelleggel“ egyszerüen föl nem ruházhatók.

Gondoljuk el, hogy a kétségtelen jellegü s hivatásukat állandóan vallott lelkészekkel szemben nem volna-e jogtalanság és igazságtalanság az, ha valamely tanár, miután „világi“ jelleggel s megfelelő jogokat élvezve is, szolgálta le köteles éveit, teljes fizetéssel nyugdíjba készül, s ekkor, harminc év multán, egy előkeresett régi bizonyitványnyal egyszerre „lelkészi“ jelleget is váltván, s valamely (bármely) kedvére való lelkészi állomást magának biztositván, előlük ezt elfoglalná?

Allítani nem merem, de azt hiszem, még a valóságos, fölszentelt, lelkészjellegű, palástos tanárokra nézve is, *a most életbelépett egyházi törvények általspontjáról*, jövőre méltán kérdésbe lehetne tenni, hogy vajjon akkor, amikor teljes tanári fizetéssel *végleges* nyugalomba lépnek: lehessen-e őket más, mint legfőlebb *ideiglenes „helyettes“ lelkészi* (I. t.-c. 136. §. e] pont) szolgálatok teljesítésére alkalmazni? — Mert ugyanis a „rendes“ lelkészi szolgálat ezután a VII. t.-c. értelmében, maga is nyugdíjra jogosító egyházi szolgálat lesz; ámde a tanári szolgálat is, amelynek alapján a „lelkészjellegü“ tanárt véglegesen nyugalmazták, egyházi szolgálat volt. Már most ugyanazon Státus valamelyes szolgálatából teljes fizetéssel végleges nyugalomba lépni, s azután, a nyugdíj élvezetében megmaradva, egy másik, szintén nyugdijigénynyel járó végleges állást, ennek minden rendszeres javadalmaival elfoglalni: ez a *nyugdíjtörvények szellemével* kissé nehezen egyeztethető össze. Tegyük fel, hogy jövőben egy lelkészt 64 éves életkorában, 40 évi szolgálata alapján évi 4000 kojona illetménynyel véglegesen nyugdíjazni fognak: vajjon jóváhagyható lesz-e az, hogy ugyanakkor egy másik egyházközségbe, nyugdíja megtartásával, még egy díjlevélre, *rendes* lelkésznek, vagy csak *rendes* énekvezérnek is választassa, vagy hivassa meg magát? Azt hisszük, bármely nyugdíjas tanár vagy lelkész jövőben csakis kisegítő és helyettesítő szolgálattételre lesz, a mutatkozó szükségek és körülmények szerint, alkalmazható.

Hanem ez olyan kérdés, amelyet a konventnek kell körültekintő szabályzattal megoldania, kapcsolatban a hat év múlva megkezdődő lelkészi nyugdíjazásokkal.

A sürgős kérdés, amelyre, ha jól hallottuk, konkrét ok is merült fel, az, hogy vajjon „lelkészjellegű“-e az a nyugalomba menendő tanár, a ki egész pályáján a „világi“ jelleghez tartotta magát s az új egyházi törvények életbeléptéig nem is kérelmezte a lelkészszé avatást? Bevezethető-e most, a valósággal jogosultak sérelme nélkül, az egyházkerületbeli *lelkészek törzskönyvébe* a neve? Fölszentelhető-e most, az *új törvények életbelépte után*, „lelkészjellegű tanárrá?“

E kérdésre az I. t.-c. 138., s a II. t.-c. 1., 62—63., s 68. §-ainak lényeges értelmét s intencióit tekintvén, *nem*-mel kell felelnünk.[1]

Idem.

Az Orsz. Ref. Lelkészkongresszus által elfogadott Határozati javaslat az 1848. XX. t.-c. végrehajtása tárgyában.

Tekintve, hogy az 1848. XX. t.-c.-ben a hazába törvényesen bevett vallásfelekezetekre nézve a tökéletes egyenlőség és viszonosság állapíttatott meg és kimondatott, hogy a bevett vallásfelekezetek egyházi és iskolai szükségletei, az illető hitfelekezetek meghallgatása mellett alkotandó törvény határozmányai szerint, közálladalmi költségekből fedeztessenek, azonban a törvénynek ezen rendelkezései mind a mai napig sem valósúltak meg, sem teljes mértékükben, sem az egyházak állami támogattatásainak módozataiban, az Orsz. Ref. Lelkészegyesületnek 1907. szept. 19-én Budapesten tartott alakuló kongresszusa kimondja, hogy

I. Kivánja az 1848. XX. t.-c. 2. §-ának teljes, betűszerinti végrehajtását. S ebből folyólag kivánja, hogy

[1] A felvetett kérdés több tekintetben aktuális. Több szempontból is érdemes a megbeszélésre. Minden oldalu hozzászólásnak szivesen adunk helyet a lapban. Szerk.

1. a tökéletes egyenlőség és viszonosság elve, a törvényesen bevett felekezeteknek az államhoz és egymáshoz való viszonyában, úgy valláserkölcsi és kulturális, mint anyagi téren, az osztó igazságnak megfelelőleg, a felekezetek egyházi szervezetének és törvény által biztosított jogainak sérelme nélkül, érvényesíttessék, fő elvül tekintvén, hogy mindegyik vallásfelekezet szabadságát és jogát csak a többi felekezeteknek hasonló szabadsága és joga korlátozhatja;

2. a tökéletes jogegyenlőséggel és viszonossággal ellenkező régi törvények és gyakorlatok megszüntetendők, különös hangsúlyozásával annak, hogy egyik vallásfelekezet hivei egy más felekezet előnyére és hasznára semmi szín és ürügy alatt meg nem adóztathatók.

II. Kívánja, hogy az 1848. XX. t.-c. 3. §-ából folyólag, a törvény eredeti intenciójának megfelelőleg, a törvényesen bevett vallásfelekezeteknek, a saját erejükből nem fedezhető egyházi és iskolai szükségletei az állam által fedeztessenek, úgy azonban, hogy az állami segítség megállapításánál az illető felekezet hazafiassága k a magyer nemzet állami és kulturális élete terén szerzett érdemei legelső sorban figyelembe vétessenek és mérlegeltessenek. Ebből folyólag kívánja, hogy

1. minden törvényesen bevett felekezet egyházi és iskolai szükségletei, a jelenleg különböző címeken, törvény alapján vagy az évi állami költségvetésekbe beillesztve nyújtott segélyek commasalásával, a felekezetek egyházi főhatóságai által bemutatandó és az egyes felekezetek egyenlő számú kiküldötteiből és a törvényhozás hasonló arányu delegatusáiból álló, a kultuszminiszter elnöklete alatt megalakítandó országos bizottság által felülvizsgált kimutatások alapján számíttassanak fel és törvényhozásilag állapíttassanak meg, — alapelvűl vétetvén az egyházi és iskolai tisztviselők javadalmazásánál egyfelől az, hogy azok javadalmazása az állam hasonló kvalifikációju és rangú tisztviselői javadalmazásánál kevesebb nem lehet, — másfelől pedig az, hogy az egyes felekezetek főpapjai részére, hivatali javadalmazás, illetve repraesentationalis költség címén 25,000 koronánál nem kevesebb és 50,000 koronánál több nem vehető számításba;

2. vétessék számba minden törvényesen bevett felekezet minden néven nevezendő egyházi és iskolai vagyona és a fentebb említett országos bizottság utján, törvényhozásilag állapittassék meg. hogy mennyi abból az állami eredetű vagyon;

3. az így állami eredetűnek megállapított egyházi és iskolai vagyon elidegeníthetetlen állami vagyonnak és olyannak minősítendő, mint a melylyel, illetve annak jövedelmével, a magyar állam az illető felekezetet az 1848. XX. t-c. 3. §-a, illetve az annak történelmi előzményeit képező királyi vagy állami intézkedések alapján, már eddig is segélyezte és amely vagyon jövedelme az állami segély nyujtásánál, mint ilyen, első sorban figyelembe veendő;

4. az egyes felekezetek birtokában levő egyházi és iskolai vagyon jövedelmei, az állam legfőbb felügyeleti jogából folyó szigorú ellenőrzés mellett, a kezélési költségek és beruházások leszámítása után, teljes egészükben, a vagyon eredeti rendeltetésének megfelelő vagy más, de kizárólag hazai és a törvényhozás által elismert egyházi, iskolai vagy humanitárius célokra fordíttassanak;

5. amennyiben a felekezetek birtokában levő vagyon jövedelmei az illető felekezetek egyházi és iskolai szükségleteit nem fedeznék. a hiány pótlására az illető felekezetek, kizárólag a saját híveikre. a törvényhozás által megállapítandó s az állami egyenes adók bizonyos százalékát kitevő egyházi adót kötelesek kivetni, amely egyházi adó az állam illetékes közegei által hajtandó be és szolgáltatandó át az illető egyházközség pénztárának;

6. amennyiben valamely törvényesen bevett felekezet egyházi és iskolai szükségletei még így sem nyernének fedezetet, a hiány az állam által pótlandó;

7. az állam által nyújtandó és az illetékes felekezeti hatóságok meghallgatása mellett törvényhozásilag biztosítandó segélyre vonatkozólag, miután az csupán a felekezeteknek a valláserkölcsi élet ápolása és a kulturális élet terén kifejtett s az állam javára célzó szolgálatainak elismerését képezi, kimondandó egyfelől az, hogy a segély az állam és az illető felekezetek között függő viszonyt nem teremt és a felekezeteknek törvényben biztosított szabadságát és jogait nem csorbíthatja; másfelől, hogy az államsegély, annak megvonásának terhe alatt, kizárólag csak hazai és a törvényhozás által elismert egyházi, iskolai és humanitárius célokra fordítható s hogy abból hazafiatlan vagy a felekezeti békességet veszélyeztető intézmények és személyek semmiképen sem támogathatók;

8. az állam által nyújtott, az egyes felekezetek hazafias és kulturális szolgálatainak figyelembe vételével megállapított és az illetékes felekezeti hatóságok meghallgatása mellett törvényhozásilag biztosított segély az illető felekezet egyházi főhatóságához utalványozandó, s ennek megfelelőleg, a felekezetek állami segítségét különböző címeken biztosító törvények hatályon kivül helyezendők és a kiutalványozás tekintetében az itt említett eljárással ellenkező gyakorlat megszüntetendő;

9. az államsegély törvényszerü felhasználásának ellenőrzése körül szükséges legfőbb állami felügyeleti jog biztositása végett kötelesek a felekezetek, főhatóságaik utján, évről-évre okmányolt elszámolást beterjeszteni a kultuszminiszterhez, a kultuszminiszter pedig köteleztessék az ezekről szóló jelentésnek, a számadásokkal együtt a képviselőházhoz leendő bemutatására;

10. a felekezetek egyházi és iskolai szükségletei, az 1. pont alatt emlitett módon, 10 évről 10 évre ujból felszámitandók, megállapitandók és az illetékes felekezeti hatóságok meghallgatása mellett, törvényhozásilag biztositandók.

III. Kimondja, hogy ezen határozatokat kinyomatja, az összes protestáns egyházmegyékhez, kerületekhez, egyetemes gyűléshez és konventhez megküldi és azokat azok támogatására és a törvényhozásban leendő keresztülvitelére felkéri.

EGYHÁZMEGYEI ÉLET.

Templomszentelés Csórán.

A gyulafehérvári egyházmegyébe kebelezett csórai egyházközség f. hó 22-én örömünnepet ült. Ekkor szenteltetett fel és adatott át a közhasználatnak a részint az idő vasfoga, részint a mellette elfolyó patak által teljesen megrongált, ennek miatta – 1895-ben — közigazgatásilag bezárt, 1902-ben pedig leomlott és lebontott 18. századbeli réginek romjaiból ujonnan épült temploma. Az izzó fajszeretet, a református magyar vallásunk nemzetfenntartó erejébe vetett tántoríthatatlan hit és megdönthetetlenül erős bizodalom épité fel e csinos kis templomot. Igen, egyfelől az a tetterős, az egyházépitő munkában nemes példával tündöklő férfiu: Benedek Károly lelkész, e. m. főjegyző, kinek alkotó erejét a szászsebesi református egyházközség létele hirdeti, másfelől az áldott emlékezetű, hitbuzgó elődök dicső példája által is lelkesített nemesszivü főur, az egyházközség jelenlegi nagyérdemü pátrónusa: nagybarcsai Barcsay Gábor nagybirtokos, e. me. algondnok, egyh. ker. képviselő; mindkettejüknek magyar fajunk pusztulása feletti szent aggodalma és az istenháza iránti emésztő szeretete, mely nem tuda megnyugodni azon, hogy egy magyar templommal kevesebb legyen; az ebből származó fáradtságot, áldozatot nem ismerő tevékeny buzgóság egy részről, a buzgó áldozatkészség másrészről: teremték meg azt.

Tartsa meg az Isten, áldások Istene drága éle-

tüket, hogy még hosszu időn keresztül világítsanak nemes példájok által minél szélesebb körben, hasonló jó tettekre buzdítva, hevítve, lelkesítve sokakat.

Az ünnepélynek kiválóan szép idő kedvezett s ez csak fokozta a szép számban megjelent ünneplők örömét és lelkesedését.

Az isteni tisztelet a XXX. Dics. 1. versének eléneklésével vette kezdetét. Erre a 218. dics. 6. és 7. versét énekelte a gyülekezet, mely után dr. Elekes Viktor esperes buzgóságteljes imája emelte égfelé lelkeinket. Ima után a „Magyar gályarabok énekét“ adta elő Kovács Károly szászsebesi lelkész. Utána ismét dr. Elekes Viktor esperes úr beszélt, megtartván magvas, eszmékben gazdag prédikációját. Majd a „Mennyben lakó én Istenem“ kezdetű ének elhangzása után Benedek Károly lelkész, e. m. főjegyző hivogatta megtérésre, Jézus Krisztus hű követésére, az isteni kegyelem elfogadására az Urasztalához a hivőket, az ő lelkeket megnyerő, szíveket foglyulejtő ékesenszólásával. A szent vendégség kiszolgáltatásában dr. Elekes Viktor esperes volt segítségére. A szeretet és megváltás emlékjegyeinek magunkhoz vétele után ismét az egyházközség lelkésze adta elő lelkesedéssel a templomnak az egyházközségétől elválaszthatatlan történetét, hálával borulva le az egyházközséget s annak régi templomát létesítő elhunyt nagyok, az egyházközség jelenlegi patrónusának dicső ősei emlékezete előtt s hálásan emlékezve meg azok méltó utódának áldozatkészségéről. Még a 272. dicséret 7. versét énekelte el a gyülekezet s végül a „Himnusz“ zárta be a megható ünnepélyt.

Meglepetésszerüen hatott s az ünnepély külső fényét nagyban emelte a kis templomnak ez alkalomra történt, művészi izlésre való gyönyörű feldiszítése, ami a Benedek Károly lelkész nagy műveltségű és fenkölt lelkű kedves nejének érdeme. Méltó, hogy elismerésünknek, hálánknak és köszönetünknek adjunk kifejezést e helyen is ő iránta, aki derék férjének anyaszentegyházunk építésére, magyar fajunk erősítésére és megtartására irányuló nagyszerű munkájában lelkes támogatója s fáradozásainak igen tevékeny részese. E vélemény az istentiszteletet követő eszmecsere folyamán alakult ki az egyházközség nagyérdemű patrónusa vendégszerető házának fehér asztala mellett, melynek az ünneplők nagy része előzékeny szivességgel látott vendége volt s a hol a templomban élvezett gazdag lelki eledel után testi táplálékban is bő részünk vala.

Ősi magyar szokás szerint nem hiányoztak innen a pohárköszöntők sem, melyeknek sorát Barcsay Gábor patrónus nyitotta meg, szeretett főpásztorunkat, dr. Bartók György püspök urat éltetvén. Felköszöntésben részesült a jelenvoltak legnagyobb része, kik között ott láttuk világi részről: Zeyk Gábor, e. m. főgondnokot, Hubay Zsigmond állami erdőtanácsost, a szászsebesi egyházközség főgondnokát, Földes Tamás főerdészt, Tóth Miklós kir. albirót Szászsebesről, Pongrácz Géza alvinci főszolgabirót, Pásztohy körjegyzőt; az egyháziak részéről: dr. Elekes Viktor, esperest, Benedek Károly főjegyzőt, Pásztóhy Dénes losádi és Kovács Károly szászsebesi lelkészeket, valamint a helybeli görögkeleti egyházközség lelkészét.

A fényes ebéd, melyen mindvégig emelkedett hangulat uralkodott, véget érvén, Pásztóhi körjegyző, az egyházközség érdemes presbitere fogadott vendégszerető hajlékába, honnan a késő esti órákban vettünk búcsut, egy felejthetetlen szép napnak emlékét vivén magunkkal ki erre, ki arra. *y.*

GYÁSZROVAT.

Madaras János, szövérdi ref. lelkész, a marosi egyházmegyének sok éven át volt számvevő direktora, lelkipásztorsága 56-ik évében, 84 éves korában elhúnyt. Az elhúnyt fiatal éveiben a marosvásárhelyi ev. ref. kollegiumban jurátuskodott, hol mint könyvtáros és kontrasenior a szabadságharc alatt nagy szolgálatot tett az intézetnek. Ezután pár évig *Magyarbükkösön* lelkipásztorkodott, majd szülőfalujába, *Szövérdre* került, ahol atyja halála óta, élete utolsóelőtti vasárnapjáig végezte lelkészi teendőit. Temetését szeptember hó 27-én *Ravasz* János esperes, *Kocsi* Dániel vajai és *Molnár* Lajos harasztkereki lelkipásztorok végezték nagyszámú hívei, rokonai és ismerősei részvétével. Halálát özvegye, gyermekei, nagyszámú unokái. dédunokája és kiterjedt rokonsága gyászolja. Áldás emlékezetének!

KÜLÖNFÉLÉK.

Dr. Bartók György püspök úr a székelymagyarósi templomszentelésről s kapcsolatos püspöki vizsgálatról, melyet titkárja kiséretében teljesített, okt. hó 2-án reggel székhelyére visszaérkezett.

A theol. tanterv-revizió ügyében az E. Tanügyi bizottság javaslattételre kiküldött albizottságát *Antal* Gábor püspök elnök f. hó 7-ére Budapestre hívta össze. A kolozsvári theol. fakultásról az előkészítő bizottsági ülésen *Nagy* Károly theol. tanár fog résztvenni.

Egyházkerületi közgyűlési meghivó. Az 1904. évi I. t.-c. 64. §-a alapján, egyetértve az egyházkerület igazgatótanácsával, a folyó 1907. évi egyházkerületi rendes közgyűlést *november 9-ének d. e. 10 órájára*, Kolozsvárra, a református theol. fakultás disztermébe hívjuk össze.

Igazgatótanácsunk kijelölése szerint a közgyűlés fontosabb tárgyai a következők:

1. Püspöki és igazgatótanácsi évi jelentések.
2. Az ifjú lelkészek felszentelése.
3. Az egyházkerület 1906. évi számadásának ellátása és az 1908. évi költségvetés megállapítása.
4. Igazgatótanácsi előterjesztés az ehker. közügyigazgató, ügyész és aljegyzők választása tárgyában.
5. Igazgatótanácsi előterjesztés az egyházmegyei tanács szervezete, jog- és hatásköre tárgyában.
6. Igazgatótanácsi előterjesztés az ehker. igazgatótanács szervezete, jog- és hatásköre, valamint az igazgatótanácsosok és ehker. tisztviselők választása és munkaköre tárgyában.
7. Igazgatótanácsi előterjesztés a kollegiumi előljáróságok szervezete, hatásköre és eljárása tárgyában.
8. Igazgatótanácsi előterjesztés a tanügyi bizottság szervezése tárgyában.
9. Igazgatótanácsi előterjesztés a tanárválasztás szabályozása ügyében.
10. Igazgatótanácsi előterjesztés a rendbüntetés szabályozása tárgyában.
11. Az egyhker. bizottságok kiegészítése.
12. Tanárok, főtörvényszéki birák, kollegiumi igazgatótanácsosok választása.

Kolozsvárt, 1907. szeptember hó 19.

Br. Bánffy Dezső egyhker. főgondnok. — *Dr. Bartók György* püspök.

Theol. fakultásunk népessége a jelen évben a következő: theológus van: I. 31, II. 40, III. 25, IV. 34, összesen 130. Tanárjelölt pedig 26 s így összesen 156.

Október 6. A nagyenyedi Bethlen-kollegium kezdeményezésére az erdélyi hét testvér főgimnázium egy testületben vesz részt küldöttei által az áradi gyásznapok évfordulóján. Az intézetek díszes zászlóik alatt együtt érkeznek 5-én este Aradra s együttesen helyezik el koszorujokat a vesztőhelyen és a vértanuk szobrán. A Bethlen-kollegium főgimnáziumából ott lesz 44 diák, 7 tanár, a tanítóképzőjéből 12 növendék, 3 tanár, a Kún-kollegiumból 30 diák 2 tanárral, a Wesselényi-kollégium 12 diákja 2 tanárral, az udvarhelyi kollegium 13 diákja 2 tanárral. Két intézet nem vehet részt, mert járvány miatt szét van oszlatva.

„Az államsegélykérvények szerkesztése és felszerelése az 1907. évi XXVII. t.-c. alapján“ cimen aktuális jellegű füzet hagyta el a közeli napokban a sajtót *dr. Pacséri Károly* sopronmegyei kir. tanfelügyelő szerkesztésében. A füzet az államsegélykérvényezés minden eshetőségére részletesen kiterjeszkedik. Aki ezen füzetet megszerzi, az a kérvény szerkesztése és felszerelése körüli

teendőit nagyon megkönnyiti és megszabadítja azon kellemetlenségtől, hogy kérvényét a felettes hatóság visszavehesse. Minden eshetőségre kérvénymintákat nyújt s azok mellékleteinek tüzetes magyarázatát adja a füzet s a szükséges kimutatásokat is közli. Hét fejezetben előbb az új tanítói állások szervezésére, azután a már államsegélyes és államsegélyt még nem élvező iskolák segélyezésére vonatkozó kérvényeket tárgyalja, a nyolcadik fejezetben az államsegélyezés általános feltételeiről, a kilencedik fejezetben a szerzetesek és szerzetesnők iskoláinak államsegélyezéséről, a tizedik fejezetben, mint függelékben a lakbérosztályokról, a tanszerjegyzékekről, az iskolai tantermek butorzatáról és a nemzeti ünnepekről szól e füzet. A füzet *dr. Pacséri Károly kir. tanfelügyelőnél Sopronban* egy (1) koronának postautalványon való beküldésével rendelhető meg, mely összeg ellenében a megrendelők a 60 lapra terjedő füzetet *bérmentve* kapják meg. A füzet könyvkereskedésekben is kapható. Ajánljuk az érdekelt iskolaszéki elnökök figyelmébe.

Kimutatás a f. é. szeptember hó 1-én pusztított tűzvész alkalmával elhamvadt *kolozsborsai* ref. templom és torony újraépítésére befolyt kegyes adományokról. I-ső közlemény. Váró Ferenc nyug. tanár adománya Nagyenyedről 50 korona, dr. Szilády Zoltán főgimn. tanár adománya Nagyenyedről 20 kor., Ferenczy Endre főmérnök adománya Désről 10 kor., Farkas Albert ref. theológus gyűjtése Nagyenyedről 1·40 kor., sárándi ref. egyház adománya 5 korona, felvinci ref. egyház adománya 10 kor., szászvárosi ref. egyház gyűjtése 16 kor., Bácsy Gyula ref. lelkész gyűjtése a választói ref. egyházban 63 kor., nagyenyedi ref. egyház adománya 10 kor., Révész Lajos ref. főgimn. tanár gyűjtése Debrecenben 8·28 kor., gróf Bánffy György adománya Bonchidáról 50 korona. Kolozsborsai egyháztagoktól befolyt adományok: báró Bánffy Ernő 500 korona, özv. gról Eszterhazy Jánosné, szül. gróf Mikó Julia 100 kor., gr. Teleki Ferencné szül. báró Bánffy Anna 100 kor., Felszeghy Ferenc vasuti h. üzletvezető és édesanyja, özv. Felszeghy Sámuelné 100 korona, Elek Lajos ref lelkész 50 korona, Alulírott napig befolyt adományok összege: 1093 K 68 f. Fogadják a nemesszivű adakozók kisded és szegény gyülekezetüok hálás köszönetét. Kolozsborsa, 1907. szeptember 23. A ref egyházközség presbiteriuma s annak nevében *báró Bánffy Ernő* egyházközségi gondnok, *Elek Lajos* lelkész.

HIVATALOS RÉSZ.

Sz. 4162—1907.

KÖRLEVÉL

az egyházmegyék nagytiszteletű Espereseihez.

1905. évi március 26-án 1379 sz. a. kelt körlevelünkben felhívtuk volt nagytiszteletű Esperes aait, hogy azoknak az *egyházközségeknek*, amelyeknek története az egyhker. névtár eddigi évfolyamaiban nem jelent meg, rövid *történetét* 1905. szeptember 1-ig irassák meg és igazgatótanácsunkhoz kiadás végett küldjék fel.

Miután az egyházmegyék egy része fennebbi körlevelünknek maig sem tett eleget, igazgatótanácsunk határozata folytán ismételten felkérjük érdekelt nagytiszteletű Esperes aait, hogy a vezetésükre bizott egyházközségek történetét sziveskedjenek mielőbb összeállittatni, egy bizottsággal revideáltatni s igazgatótanácsunkhoz legkésőbb *f. évi december 31-ig* felterjeszteni, hogy a beérkezett dolgozatok kiadása iránt intézkedhessünk.

Az erdélyi reform. egyházkerület igazgatótanácsának Kolozsvárt, 1907. augusztus hó 22-én tartott üléséből

Br. Bánffy Dezső, elnök. *Ifj. Péter Károly*, titkár.

Sz. 941—1907.

KÖRLEVÉL

a nagytiszteletű Esperes és Lelkész urakhoz.

Felkérem a nagytiszteletű Esperes urakat, sziveskedjenek a püspöki jelentéshez a következő adatokat külön-külön lapra összeállitani és hivatalomhoz *sürgősen* beküldeni:

1. Szám és névszerint kimutatandó, hogy az 1906. évben melyik egyházmegyében és melyik egyh. községben kik és hányan tértek át hozzánk, melyik felekezetből?
2. Kik és hányan tértek ki tőlünk, melyik felekezetbe?
3. Kik és hányan adtak reversálist,
   a) javunkra?
   b) kárunkra?
4. Kik és hányan vándoroltak ki
   a) Észak-Amerikába?
   b) Romániába?
5. Gyámol nélkül maradt özvegyek, szegények, árvák és szegény tanulók segélyezésére melyik egyh. községben hány korona egyh. községi segély adatott ki? Menynyi volt a segélyre szorultak száma?
6. Melyik egyh. községhen mennyi a názárénusok vagy anabaptisták száma?

Felhívom lelkész aait, hogy az egyh. községük részéről összeállitott ezen adatokat sürgősen juttassák saját egyházmegyéjük esperesi hivatalához, a nt. esperes urak pedig a beküldött adatokat összesített kimutatásba foglalva rövid időn belül sziveskedjenek a püspöki hivatalhoz felterjeszteni.

Kolozsvár, 1907. szeptember 26-án

Dr. Bartók György, püspök.

Sz.: 947—1907.

PÁLYÁZAT

Az erdélyi ref. egyházkerületben a szilágyszolnoki egyházmegyébe kebelezett *érkávási* egyházközség papi állomására pályázat nyittatik.

Javadalom: lakás, gazdasági épületekkel 1200 □ öl kerttel, kanonika portió: 27 hold 775 □ öl, bérértéke: 187 kor. 62 fill. A földek adóját fizeti az egyház. Bérbe adott épületek jövedelme: 14 kor. Készpénz a hivektől: 198 kor. 26 fillér. Országos dom.-alap 50 kor. Alapitvány kamata 206 korona. Termény jövedelem 155 kor. 54 fill. Stóla 10 korona. Összes jövedelem 821 kor. 42 fill. Elfogadott kiadás 35 kor. 54 fillér. Állami kiegészítés 814 kor. 12 fillér. Vallástanitásért az iskola pénztárából 50 korona. Összesen 1650 korona.

Kötelesség: az érkávási egyházközségben minden lelkészi teendők ellátása, az állami iskolában a vallástanitás végzése.

Pályázati határidő 1907. október hó 30. Folyamodványok Bartha Dezső ref. esperes atyámfiához küldendők Tasnádra.

Kolozsvár, 1907. szept. 28.

Dr. Bartók György, püspök.

Sz. 946—1907. püsp. hív.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi református egyházkerületben a görgényi egyházmegyébe kebelezett *marosfelfalui* egyházközség kántortanítói állására pályázat hirdettetik.

Javadalma: 1. Három szoba, konyha, kamara, pince, külön nyári konyha s kamarával ellátott lakás, gazdasági épületekkel jól felszerelve, 1324 □ öl udvar és kerttel; 2. Földjövedelem: 13 hold 1001 □ öl fölk használata 140 kor. értékben; 3. Hívek járandósága pénzben fizetve 334 kor. 56 fill.; 4. Egyház pénztárából pénzben 377 kor. 46 fill.; 5. Idegen vallású tanulók után tandíj 20 kor.; 6. Stóla 12 kor. 98 fill. Összesen 889 korona. Ezenkivül az ifjúsági dalkar vezetéséért 50 kor. tiszteletdíj.

Kötelességei a díjlevélben részletesen fel vannak sorolva: a kántori és tanítói teendők végzése, egyházi jegyzői teendők, segédkezés a lelkésznek az irodai teendők végzésében, ifjúsági egyesület vezetésében segédkezés, az ifjúsági dalkar vezetése, tanítása; ifjúsági s népkönyvtár kezelése; egyház faiskolájának kezelése, szóval mindazok, melyeket az egyházi törvények, az egyházmegyei szabályrendeletek s egyházközségünk rendje a kántortanító kötelességeképen megállapít.

Egyházközség az 1000 koronáig szükséges államsegély megnyerése iránt a lépéseket megteszi a közel jövőben.

Az egyházi törvények VI. t.-c. 29. §. értelmében fel-

szerelt folyamodások Csekme Ferenc esperes aához Gernyeszeg küldendők.

Pályázati határidő folyó évi október 30.

Kolozsvár, 1907. szept. 28.

Dr. Bartók György,
püspök.

Sz.: 3017—1907.

KÖRLEVÉL

a kollegiumok méltóságos t. Elöljáróságainak, valamennyi esperesi és lelkészi hivatalnak.

A főtiszteletű egyházkerületi közgyűlés 1906. évi november havi 58. sz. határozata és e tárgyban a Protestáns Lap ezidei 15. számában közzétett 120—1907. sz. körrendeletünk értelmében 1907. évi január hó 1-től a *szeretetházi illetékek* évenként a következő összegekben fizetendők az egyházmegyék és intézetek által:

Hunyadi egyházmegye 27 r. lelkészi állás után 378 K, gyulafehérvári ehm. 17 r. lelkészi állás után 238 K, nagyenyedi ehm. 46 r. lelkészi állás után 644 K, kalotaszegi ehm. 34 r. lelkészi állás után 476 K, kolozsvári ehm. 26 r. lelk. állás után 364 K, szilágyszolnoki ehm. 65 r. lelkészi állás után 910 K, dési ehm. 19 r. lelkészi állás után 266 K, széki ehm. 30 r. lelkészi állás után 420 K, nagysajói ehm. 17 r. lelkészi állás után 238 K, görgényi ehm. 29 r. lelkészi állás után 406 K, marosi ehm. 65 r. lelkészi állás után 910 K, küküllői ehm. 31 r lelkészi állás után 434 K, nagyszebeni ehm. 18 r. lelkészi állás után 252 K, udvarhelyi ehm. 43 r. lelkészi állás után 602 K, erdővidéki ehm. 15 r. lelkészi állás után 210 K, sepsi ehm. 37 r. lelkészi állás után és Ilyefalva 20 K, összesen 548 K, orbai ehm 11 r. lelkészi állás után 154 K, kézdi-i ehm. 15 r. lelkészi állás után 210 K, romániai ehm. 3 lelkészi állás 6 egyház 54 K, theologiai fakultás 5 r. tanári állás után 70 K, nagyenyedi kollegium és tanképző 18 tanári állás után 252 K, kolozsvári kollegium 186 K, marosvásárhelyi kollegium 168 K, székelyudvarhelyi kollegium 162 K, zilahi kollegium 176 K, szászvárosi kollegium 172 K, sepsiszentgyörgyi kollegium 172 K, összesen 9072 K.

Ezen összegben minden egyház terhére annyiszor 4 K van, ahány rendes lelkészt tart és minden lelkész után 10 K, kivétel az ilyefalvi egyházközség, melynek terhére a 4 K helyett önkéntes felajánlás alapján 20 K van kiróva.

Ezen összegeken kívül beszedendők a társ, fiú, avagy leányegyházak önkéntes adományai és külön jelentés mellett terjesztendők be, esetleg egyesek e nemű adományaival egyetemben.

A fenti összegek évenként csak annyiban változnak, ha új lelkészi, avagy tanári állás szerveztetik, avagy anyaegyház és tanári állás végleg megszüntettetik.

Felhívjuk a méltóságos t. Elöljáróságokat és nagytiszteletű Esperes urakat, hogy a fent kitüntetett összegeket 1907. évre, amennyiben eddig meg nem történt volna, azonnal fizessék be pénztárunkba, a következő években pedig legkésőbb július hó 1-ig.

Kolozsvárt, 1907. szeptember hó 26.

Kenesseg Béla
elnök.

Pünkösti
számvevő.

Sz.: 4751—1907.

KÖRLEVÉL.

a kollegiumok méltóságos t. Elöljáróságaihoz s az egyházmegyék nagytiszteletű Espereseihez.

A nagyméltóságú vallás- és közoktatásügyi Miniszter ur 92710—1907. sz. a. megküldvén igazgatótanácsunknak a tanulók alkoholfogyasztási adatainak gyüjtése ügyében kiadott 2275—1907. eln. sz. rendeletének másolatát, felkérjük méltóságos t. Elöljáróságot, illetőleg a nagytiszteletű esperesi Hivatalt, hogy az alább részletezendő adatoknak az 1907/8 iskolai év elején megkezdendő lelkismeretes és részletesen kimutatandó gyűjtését a hatáskörébe tartozó összes iskolákban elrendelni s azok eredményéről legkésőbb folyó évi december hó 1-ig a nagyméltóságú Belügyminiszter úrhoz leendő felterjesztés végett részletes és kimerítő jelentését és kimutatását felterjeszteni szíveskedjék.

Felderítendők a következő adatok:

1. A tanuló abstinens-e? 2. A tanuló naponta mennyi és milyen (bor, sör, pálinka) szeszesitalt kap? 3. Ha kivételesen iszik csak szeszesitalt, mikor és mennyit? 4. Milyen befolyása van a tanuló alkoholfogyasztásának a tanulásra és magaviseletre? 5. Szülője, orvosa, vagy ki nyujtotta először és mikor az alkoholt?

Kolozsvárt, 1907. szeptember hó 25.

Kenesseg Béla
elnök.

Dr. Kálmán János
tanügyi előadó.

Sz.: 4885—1907.

KÖRLEVÉL

nz egyházmegyék nagytiszteletű Espereseihez.

A f. évi november 9-én kezdődő egyházkerületi közgyűlés egyik tárgya az *ifjú lelkészek felszentelése* leend. Felhívjuk azért Nagytiszteletű Esperes aait, szíveskedjenek utasítani az egyházközségeket, hogy újonnan választott lelkészük felszentelése tárgyában a főtiszteletű egyházkerületi közgyűléshez intézett s a lelkész, egyházközségi gondnok és jegyző által aláírt hivatalos számmal és pecséttel ellátott kérvényüket, a vonatkozó presbiterí gyűlési jkvi kivonatban való csatolásával, az illetékes esperesi hivatalhoz mielőbb adják be s nagytiszteletű Esperes aai azokat javaslatuk kiséretében, legkésőbb november 1-ig terjesszék fel igazgatótanácsunkhoz.

Egyuttal méltóztassanak utasítani a felszentelendő lelkészeket, hogy az 1904. évi egyházkerületi közgyűlés 33. jkvsz. határozata értelmében évi javadalmuk 3%-ának megfelelő összeget folyó évi november 5-ig fizessenek be a „Leszámitoló- és pénzváltóbank" (Kolozsvár, Mátyás király-tér) útján az egyházkerület pénztárába. E 3% kiszámításánál a vallás és közoktatásügyi Miniszter által a kongrua-törvény értelmében levonásra engedélyezett adók és fuvardíjak figyelmen kívül hagyhatók, de a vallástanitói honoráriumok és bármely más címen járó fizetéspótlékok minden esetben figyelembe veendők, tehát a 3%-os rovatal ezek után is számítandó és befizetendő.

A jelzett összeg befizetéséről az illető lelkészek — javadalmuk mennyiségét az esperes által igazoltatva — esperesi úton tegyenek jelentést igazgatótanácsunknak.

Kolozsvárt, 1907. október hó 1.

Kenesseg Béla
h. elnök.

Ifj. Péter Károly
titkár.

Sz.: 2866—1907.

KÖRÖZVÉNY

valamennyi nagytiszteletű esperesi, tiszteletes lelkészi Hivatalnak és a kollegiumok méltóságos t. Elöljáróságainak.

A május havi rendkívüli közgyűlés jegyzőkönyvei fenti sz. a. szétküldettek. Egy-egy példány árát 50 fillérben állapítva meg, az egyházmegyék és kollegiumaink a következő összegeket kötelesek fizetni:

Hunyadi egyházmegye 30 drb. után 15 kor., gyulafehérvári ehm. 21 drb. után 10 kor. 50 f., nagyenyedi ehm. 47 drb. után 23 kor. 50 f., kalotaszegi ehm. 37 drb. után 18 kor. 50 f., kolozsvari ehm. 26 drb. után 13 kor., szilágyszolnoki ehm. 68 drb. után 34 kor., dési ehm 21 drb. után 10 kor. 50 f., széki ehm. 34 drb. után 17 kor., nagysajói ehm. 21 drb. után 10 kor. 50 f., görgényi ehm. 33 drb. után 16 kor. 50 f., marosi ehm. 68 drb. átán 34 kor., küküllői ehm. 35 drb. után 17 kor. 50 f., nagyszebeni ehm. 19 drb. után 9 kor. 50 f., udvarhelyi ehm. 47 drb. után 23 kor. 50 f., erdővidéki ehm. 19 drb. után 9 kor. 50 f., sepsi ehm. 42 darab után 21 kor., orbai ehm. 15 drb után 7 kor. 50 f., kézdi ehm. 17 drb. után 8 kor. 50 f., romániai ehm. 5 drb. után 2 kor. 50 f., theol. fakultásnak 2 drb. után 1 kor., nagyenyedi kollegiumnak 4 drb. után 2 kor., kolozsvári kollegiumnak 2 drb. után 1 kor., marosvásárhelyi kollegiumnak 5 drb. után 2 kor. 50 f., székelyudvarhelyi kollegiumnak 6 drb. után 3 kor., zilahi kollegiumnak 4 drb. után 2 kor., szászvárosi kollegiumnak 5 darab után 2 kor. 50 f., sepsiszentgyörgyi kollegiumnak 6 drb. után 3 kor., Szeretetháznak 1 drb. után 50 f. Összesen 320 korona.

Felhívjuk az egyházközség t. lelkészi Hivatalait, hogy az 50 filléreket oly időben küldjék be az esperesi hivatalnak, hogy azok a fent kitüntetett összegeket legkésőbb folyó évi november 15-ig pénztárunkba befizethessék. A méltóságos t. Elöljáróságokat pedig és esperes urakat felkérjük, hogy a kitüntetett összegeket folyó évi november 15-ig pénztárunkba fizessék be.

Kolozsvárt, 1907. szeptember hó 26.

Kenesseg Bela
elnök.

Pünkösti
számvevő.

Nyom. az „Ellenzék" könyvnyomdájában Kolozsvárt, Szentegyház-utcza 22. szám.

X. Évfolyam. *41-ik szám.* *Kolozsvárt, 1907. október 10.*

Erdélyi Protestáns Lap

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, th. tanár.**

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 12 kor.
félévre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Kerületünk egyházkormányzati szelleme.

Azt a szellemet, melyben egyházkerületi elnökségünk az új egyházi törvényeket végrehajtani és kezeltetni kívánja, jellemzően mutatja az a körlevél, melyet a napokban 940 1907. püsp. szám alatt az elnökség az egyházmegyék espereseihez és főgondnokaihoz intézett, s a melyet sietünk olvasóközönségünkkel is megismertetni, hogy ezt tudva, mindnyájan segítségükre lehessünk a hivatottaknak e bölcs kormányzati szellem érvényesítésében és valóra váltásában. A körlevél, mely csak fokozni fogja elnökségünk bölcsessége iránti elismerésünket és bizalmunkat, a következőleg hangzik:

Az 1904. évi egyházi törvények életbeléptetése után bizalmasan fordulunk az egyházmegyék vezetőihez az új törvények célzatainak minél teljesebb érvényesítése s egyházi életünk egészséges fejlődésének minél sikeresebb biztosítása érdekében.

Erdélyi egyházkerületünk egyházi élete lényegesen más történeti mult alapján fejlődött, mint a magyarországi egyházkerületeké s talán végzetes következményeket vonna maga után, ha a mult hagyományaival szakítanunk kellene, ha a történet tanulságait, százados tapasztalatainkat elfelejtenők. Viszont Erdély és Magyarország politikai uniójával s a most már negyedszázados egyházi unióval részben megszünt Erdély különleges helyzete. Az egységes egyházi törvényhozó testületbe küldött képviselőink immár háromrendbeli törvényhozói működésük alkalmával nézetünk szerint nem sikertelenül keresték azt a középútat, amely egyrészről biztosítja erdélyi egyházkerületünk javára az egyházkerületek egyesüléséből eredő hatalmas erő minden előnyeit, másfelől lehetővé teszi a történeti mult tiszteletben tartását, egyházunk alkotmányának ezen az alapon való fejlesztését s a mai lényegesen változott viszonyokhoz való alkalmazását. Nem lehet tagadni, hogy egyházkerületünk az egyházi unió által egy negyed század alatt olyan anyagi és erkölcsi előnyökhöz jutott, amelyeket mint különálló egyházkerület semmi esetre el nem érhetett volna. De viszont egyházkerületünknek ez alatt az idő alatt törvényeit sokban kellett módosítania az egység érdekében, ami által, legalább látszólag, talán erőt vesztett saját szűkebb körében. Az egyetemes egyház három ízben megalkotott törvényhozó testületei közül az 1904. évre összehivott zsinat a leglényegesebb változtatásokat határozta el úgy az egyetemes egyház, mint különösen erdélyi egyházkerületünk egyházi életét illetőleg. Hogy törvényeink lényeges változtatásaira ne hivatkozzunk, új alkotás a III. és VII. törvénycikk az egyházi adóról s a református lelkészi nyugdíj-intézetről. Mind a kettő csak az egyetemes egyház egységes szervezetében volt megvalósítható, azzal a jelentékeny anyagi segítséggel, amelyet az egyesült egyházkerületek részint közösen kieszközölhettek az állam támogatásában, részint összegyüjthetnek közös elhatározással s az egyesülés erejével.

Az 1904. évi zsinatra kiküldött egyházi képviselőink állásfoglalását s helyzetét lényegesen megkönnyítette az 1906. évi tavaszi közgyülésünknek 17. jkvi szám alatt hozott határozata, amelylyel az egyházkerületi közgyülés körvonalozta az erdélyi ref. egyházkerületnek fentartott régi jogát s külön alkotmányának sarkalatos pontjait. Az igazgatótanács abban a meggyőződésben hivta volt fel egyházi testületeinket folyó évi junius hónap 15-én tartott üléséből kiadott körleveleivel az új egyházi törvényeknek augusztus 1-től leendő életbeléptetésére s alkalmazására, hogy e törvények életbelépésével egyházi életünknek új és boldogabb korszaka kezdődik. Nem mulaszthatjuk el azonban, hogy rámutassunk azokra a főbb mozzanatokra, amelyek mutatkoznak a lényegesen változott törvényes rendelkezések alkalmazásánál, különösen azért, mert a mutatkozó előnyök kihasználásában, a felmerülhető nehézségek legyőzésében első sorban kell számítanunk az egyházmegyék vezetőinek fáradhatatlan buzgóságára, lelhesedésére s tapintatára.

Az egyházmegye vezetősége, különösen az esperes, nem kicsinyelhető hatalom és tekintély letéteményese, de az ebben rejlő erőnek érvényesülnie kell az egyház javára. A magyarországi egyházkerületekben élénkebb az egyházi élét, mint nálunk, egyháziak és világiak nagyobb tevékenységet fejtenek ki, ami talán annak tulajdonítható, hogy ott az egyházmegyei tágabb hatáskör több önállóságot kivánt; lehet az is, hogy nálunk az egyházkerületi közgyülés a maga tulon-tul sok tagjával igen nagy erőt foglalt le. Ezután bizonyára többen keresik az érvényesülést az egyházmegye körében, mert az egyházkerületi közgyülésünk tagjainak száma jelentékenyen csökken. Kivánatos volna, hogy a mi egyházmegyéinkben is az az eleven egyházi élet nyilvánulna meg, mint a Királyhágón tuli testvéreinknél. Az egyházmegye vezetőségének feladata lesz, hogy az egyházi tevékenység körébe vonja be mindazokat, különösen világi részről, akik szivesen vesznek részt az egyházi munkában, s akik akár szellemi tevékenységgel, akár anyagi áldozatokkal egyházunknak szolgálatokat tehetnek. Munkatársaink megválasztásánál figyelemmel kell ugyan lennünk a helyi érdekekre is, hisz akik a népünkkel együtt élnek, azok tudják tolmácsolni érdekeinket, óhajtásainkat; de a képviseletben nem szabad megfeledkezni arról sem, hogy az a nagyobb tapasztalat, az a szélesebb látkör, amely szárnyat adhat tanácskozásainknak, termékenynyé teheti magvetésünket, nem mindig csak a közvetetlen környezetünkben található fel. Keres-

sünk munkatársakat közelből és távolból, s mindenkit állítsunk arra a helyre, amelyet szívesen és jól betölthet.

Tagadhatatlan, hogy erdélyi egyházkerületünk kormányzatának irányzata központosító volt, ami részint a fejedelmi egyházkormányzati mult, részint a különleges viszonyok következménye. Megnyilvánult ez az irányzat egyházkormányzatunkban minden fokon, s lehetséges, sőt megállapítható, hogy e rendszernek természetes hátrányai is megvoltak. Az igazgatótanács, mint az egyházkerületnek állandó közigazgatási felelős hatósága, hosszu idő óta rendszeresen és következetesen törekszik kisebbíteni a központosítási irányzatot s annak hátrányait, de tanuságot tehetünk róla, hogy kevés sikerrel. Ennek oka talán a megszokásban keresendő, de nem egy esetben határozottan megállapítható, hogy némely egyházi hatóságok a felelősség terhétől kivánnak szabadulni azáltal, hogy hatáskörükbe tartozó ügyek s kérdések eldöntését felsőbb hatóságokra kivánják bizni. Az új egyházi törvényben e kérdést illetőleg két nevezetes elv jut határozott kifejezésre. Az egyik az I. t.-c. 186. §-ban, amely a felelősséget az egyházi élet minden fokozatára megállapítja, a másik az autonom egyházi testületek jog- és hatáskörének határozott körvonalozása, amelynek erdélyi egyházkerületünkben azt a következményt kell maga után vonnia, hogy egyházkormányzatunkban minden fokon az eddiginél nagyobb mértékben kell élni a törvényben biztosított autonom jogokkal, az egyházi közigazgatás minden tényezőjének teljes mértékben követelni kell jogait s teljesíteni a törvényben előirt kötelességeket, de egyszersmind vállalni a felelősséget. Az új egyházi törvények határozottan előirják az egyházközségtől az egyházi legfelsőbb törvényhozó testületig az egyes fokozatok jog- és hatáskörét, még ezen évben tartandó egyházkerületi közgyülésünk pedig részletesebben is meg fogja állapítani, a törvény keretén belől, az egyes egyházi hatóságok és szervezetek feladatait. Jelesen körvonalozni fogja az igazgatótanács, egyházmegyei tanács és egyházközségi tanács, mint állandó közigazgatási egyházi testületek hatáskörét. De a törvény s az utasítások csak irott malaszt, ha a végrehajtásukra hivatottak nem meggyőződéssel, s nem erős akarattal járnak el a törvény s utasítások jól felfogott szellemében. Bizalommal kérjuk az esperes urat s a gondnok urakat, hogy a törvény végrehajtásánál, a köztudatba átvitelénél a felelősség elvének következetes alkalmazására s a szigoru kötelességteljesítés szükségességére különös gondot fordítsanak.

Első sorban saját hatáskörük betöltésénél kell megszokni az esperes uraknak az új rendet, hogy kizárólag csak olyan ügyekben forduljanak a felsőbb hatósághoz, amelyek szorosan oda tartoznak, s a hol egyes fontosabb ügyek eldöntésénél kétely merülhet fel, inkább az egyházmegyei tanács ülésében vitassák meg a kérdést, mintsem az egyházmegyei hatáskörben elintézhető ügyet felsőbb hatóság elé terjesszék. Másodsorban gondosan őrködjenek az esperes urak a fölött, hogy az egyházközségi presbyterium s a közgyülés is szigoruan szem előtt tartsák az ügyek intézésében a hatáskör kérdését, az egyház alkalmazottjai pedig lelkiismeretesen teljesítsék kötelességeiket.

Az egyházi közigazgatás minden fokán legyen az ügyek intézése gyors és törvényes. Az igazgatótanács mindenkor példát mutatott a gyors és jól megfontolt ügy intézésében, de egyesek részéről igen gyakran kellett tapasztalnia a halogatás hátrányait. Az egyházmegyei hatóság következetes szigora, de különösen a jó példaadás bizonyára megtermi jövőre a hasznos gyümölcseit s együttes akarattal, következetességgel teremthetünk olyan mintaszerü egyházi közigazgatást minden vonalon, amelynek első sorban az egyházi élet fellendülése, az érdekeltek s az egyháztagok bizalma és tisztelete lesz a következménye. A hatóságok iránti tiszteletet semmi sem biztosíthatja jobban, mint a szigoru, igazságos és következetes eljárás, amelyet az egyházmegyékben a gondnoki kar támogatásával az esperesek biztosíthatnak.

A mennyire érezzük mi, mint az egyház ez idő szerinti vezetői, hogy az egyházi élet öntudatossá tételének egyik leghatalmasabb eszköze az intézkedésekben való autonom jogkör erősítése, biztosítása és kihasználása, annyira bizonyos másfelől, hogy ennek szigoru következménye a fokozatos ellenőrzésnek erőteljesebbé tétele. Bizonyos, hogy az egyházi és hitélet állandó ébrentartásán és fejlesztésén kívül egyik legfontosabb feladatuk az egyházi tanácsoknak úgy alsóbb, mint felsőbb fokon, az ellenőrzés és különösen a vagyonkezelés ellenőrzése. Az egyházkerületi igazgatótanács e feladatának jövőben is, lehetőleg még fokozottabb mértékben kiván eleget tenni, mert a központi kezelés alatt levő egyházi tőkének decentrálizációja az egyházkerületi közgyülésnek több rendbeli határozatai alapján folyamatban van; bár e folyamat ez idő szerint lassu menetü, de állandó, s épen ez a körülmény indokolja a fokozottabb ellenőrzést. De nem egy egyházmegyénkben is jelentékenyen nagyobb gondot kell fordítani az egyházmegye vezetőségének az ellenőrzés és irányítás feladataira. Az igazgatótanács segítésére, támogatására mindenkor számíthat az egyházmegyei elnökség ezen nehéz, felelősségteljes és talán népszerütlen munkájában, de viszont az egyházmegye részéről is hathatós támogatásban kell részesülnie úgy az egyházmegye, valamint az egyházközségek keretében minden olyan törekvésnek, amely a felelősség elvének érvényesítését munkálja. Arra fogunk törekedni, hogy a lelkiismeretes, gondos kötelességteljesítés és a felelősség elve ne csak irott törvény legyen, hanem valósággal is érvényesüljön és mindenik fokon eszközévé legyen az egészséges egyházi közigazgatás szerencsés fejlődésének és helyes irányításának.

Bízton reméljük, hogy egyházmegyéink vezetői lelkesedéssel, odaadással lesznek az új törvény végrehajtói s a bennefoglalt magasztos elvek szószólói.

Isten áldása legyen mindnyájunk munkálkodásán.

Kolozsvárt, 1907. szeptember hó 19-én.

Br. Bánffy Dezső egyházkerületi főgondnok. *Dr. Bartók György* erdélyi ref. püspök.

Az uj egyházi törvények végrehajtása.[1]

Rendkivüli gondot okoz és tömérdek munkát ad egyházunk kormányzóinak, hatóságainak és az egész lelkészi karnak a legközelebbi zsinat által megalkotott és Őfelsége alkotmányos királyunk által szentesített új egyházi törvényeink végrehajtása nemcsak azért, mivel minden új intézmény létesitése a megszokott régi viszonyok megbolygatásával s ebből folyó küzdelemmel jár, hanem azért is, mivel minden új törvény emberi mű lévén, legyen bár a legbölcsebb emberek alkotása, elkerülhetetlenül vannak annak olyan hiányai, a melyek csak az alkalmazásnál tünnek ki. Viszont emberi természetünkben fekszik, hogy az új intézmény és hiányai hamarább és élesebben szemünkbe tünnek, mint csak idő multával mutatkozó jó oldalai és hogy szeretnénk birtokába jútni minden intézménynél a kinálkozó előnyöknek, de lehetőleg a velök járó teher és áldozat nélkül, pedig a tapasztalat azt mutatja s ezzel meg kell barátkoznunk, hogy az intézmények ezen két oldala egymástól elválaszthatatlan. Igy van ez a mi új egyházi törvényeinknél is.

[1] Részlet *Antal* Gábor dunántuli püspök évi jelentéséből. Szerk.

1. Az egyházalkotmányról szóló I. t.-cikk és a lelkészválasztást szabályozó II. t.-c. végrehajtása, bár sok lényeges ujitást tartalmaz mindegyik, nem okoz nagyobb nehézséget. A konvent és az egyházkerület által megadott utasitás nyomán a gyülekezetek, az egyházmegyék és a kerületek megindították a szervezkedési munkát, megejtették a szükséges választásokat, munkába vették az állandó választói névjegyzék összeállitását és el fogják készíteni a folyó év lezárása előtt, habár némi nehézséggel is, a jövő évi költségvetést, úgy, amint a törvény kivánja.

2. Másként áll azonban a dolog a VII. törvénycikk végrehajtásával, amelynek intézkedései, sokszor félreértés és helytelen magyarázat miatt is, általános elégedetlenséget, sőt felháborodást keltettek s az ennek nyomán keletkezett zürzavarban már odáig jutottunk, hogy a törvényt megalkotó zsinatot olyanok is, kik a törvényalkotásban maguk is résztvettek, megvádolták és kárhoztatták ezen törvény miatt. Mintha csak a zsinat talált volna fel egy olyan nyugdíjtntézeti tervezetet, amelynek az a célja volna, hogy az intézeti tagokra minél több terhet rójjon és nekik minél kevesebb előnyt nyujtson? Pedig ha alaposan megnézzük, a lelkészi nyugdíjtörvény alapelvei nem különböznek más nyugdíjintézetek szabályainak alapelveitől, ugyanazon jövedelmi forrásokat jelölik ki, a nyugdíjazást ugyanazon alapon nyugvó szakértői számitások nyomán határozzák meg, azzal a különbséggel mégis, hogy ez a törvény más törvényeknél sok tekintetben humánusabb, amint ezt alább szándékozom megindokolni. Részemről tehát nem tartom jogosultnak a törvény elleni nagy felháborodást és nem tudom támogatni sem azt a törekvést hogy az intézet felállitása hagyassék függőben mindaddig, amig a lelkészi fizetések 2400 koronára kiegészíttetnek és a korpótlékok folyósíttatnak, sem azon véleményt, hogy a zsinat ülésre összehívatván, ezen VII. törvénycikk más elvek alapján újra átdolgoztassék, amint ezt sokan úgy a hirlapokban, mint egyházmegyei gyűléseken indítványozzák: hanem igenis azokkal tartok, akik a törvény épségben hagyása mellett, a konvent által alkotott ügyrend és végrehajtási utasítás módosításával, kiegészítésével és világosabbá tételével akarják a tagok részére a méltányosság, igazság, vagy a szükség által indokolt mindazon könnyitések és kedvezmények megadását, amelyek a törvény világos rendelkezésével össze egyeztethetők, annak intenciójából elfogadható magyarázat útján levonhatók és sem az intézet létrejöttét, sem annak fennállását nem veszélyeztetik.

Nem tartom lehetőnek az intézet felállitásának elodázását azért, mert ezen intézet mielőbbi létesítése az egész magyarországi ref. egyháznak törvényesen kifejezett közóhajtása volt, amelyet semmi feltételekhez nem kötött és pedig közóhajtása volt jelen alakjában, úgy, hogy a dunántuli ref. egyházkerületnek rokkantsági nyugdíjintézetre vonatkozó, de természetesen a tagokra sokkal kisebb terhet hárító javaslata mindenütt mellőztetett. Erre az összes lelkészek és összes illetékes egyházi hatóságok közóhajtására való tekintettel mondotta ki a zsinat a VII. törvénycikk 5. §-ában, hogy „az országos református lelkészi nyugdíj- és özvegy-árva-gyámintézet a jelen törvény megerősítése és kihirdetése után azonnal szerveztetik". Sőt olyan óvatos volt a zsinat, hogy az egyházi törvényeket addig szentesítés alá fel sem terjesztette, bár készen voltak, amig a nyugdíjintézet létesítésének legfőbb feltételét a 400.000 korona évi államsegély megnyerését biztosítva nem látta. Amit a zsinat ily közkivánatra, ily nagy megfontolással és körültekintéssel törvénybe iktatott, annak létesítésétől a végrehajtással megbizott konventnek és a többi egyházi hatóságoknak elállani nem lehet.

De nem tartom megengedhetőnek azt sem, hogy az országos zsinat új ülésszakra összehívatván, a már szentesített törvényt újra tárgyalja, módosítsa s újra szentesítés alá terjessze. Megengedhetetlennek tartom ezt egyrészről azért, mert ha egy, a kellő előkészülettel, illetékes önkormányzati testületünk által alkotmányos uton meghozott törvényt, anélkül, hogy végrehajtását meg is kisérlenénk, megváltoztatni akarunk, ezzel egyházunk és zsinatunk tekintélyét úgy saját egyházunk hívei, mint más vallású polgártársaink s az állami hatóságok előtt alaposan tönkre tennénk, egész munkálkodásunk komolyságában való hitet egész a nevetségességig aláásnánk; másrészről megengedhetetlennek tartom azért, mivel ezen esetben új alapelveket kellene a törvényre nézve, a dolog természete szerint, az egyházmegyék s kerületek törvényesen megnyilatkozó véleménye alapján a konventnek megállapítani, azok tekintetbevételével új szakértői számitásokat foganatosíttatni, amelyeknek eredménye viszont alig lehetne más, mint az, hogy ha olyan nyugdíjintézetet reális alapon akarunk felállitani, amelyik idő előtt össze ne omoljék, a jelenlegi törvényben előirányozott áldozatot úgy a tagoknak, mint az állomásfenntartóknak okvetlen meg kell hozniok. Sok időhuzás-halasztás után tehát ott volnánk ismét, ahol most vagyunk.

De nincs is ezen, ref. egyházunkra minden körülmények között szégyenletes kisérletekre semmi szükségünk, mivel a konvent által alkotott ügyrend és végrehajtási utasítás módosításával, kiegészítésével és világosabbá tételével minden méltányos követelménynek eleget lehet tenni. Csakhogy természetesen ezen méltányos követelményeket sem a humanizmus, sem a lelkészek nehéz anyagi viszonyai indokából vagy ürügye alatt nem szabad odáig vinnünk, hogy az intézmény fennállhatása váljék bizonytalanná. Lelkiismeretesen és kellő komolysággal kell tehát fontolóra vennünk, még pedig szakértői számitások és az eddig mutatkozó tényleges eredmények alapján, a református lelkészi nyugdíj- és özvegy-árva gyámintézet helyzetét és jövendőjét, hogy az egyházi törvények VII. törvénycikke intézkedéseiről igazságos birálatot mondhassunk és meg kell gondolnunk, hogy bár ezen intézet humanitárius céllal bir, de csak úgy állhat fenn egyedül, ha biztos számitási alapon nyugoszik. A főtiszteletű egyházkerületi közgyűlés tagjai közül bizonynyal sokan ismerik az országos református lelkészi nyugdíj- és özvegy-árva gyámintézet jelenlegi helyzetét, de hogy sokan vannak, akik alaposan azt még sem ismerik, egyes felszólalásokból és egyes egyházmegyék határozataiból látom. Nem tartom tehát feleslegesnek a jelenlegi helyzetet a református konvent jegyzőkönyveiből összeállitva az alábbi kimutatásban megismertetni:

Kimutatás. Az országos ref. lelkész özvegy-árva gyámintézet 1896—1906. évi működéséről.

Év	Özvegyek száma	Árvák száma	Segély-összeg		Tőkésitett vagyon		Ennek kamatja	
			K	f	K	f	K	f
1896....	—	—	—	—	331200	–	1845	03
1897....	25	33	6669	84	601584	02	7720	—
1898....	49	88	23607	42	846382	34	26080	12
1899....	76	105	40923	12	1019572	09	25758	45
1900....	113	146	63118	96	1172001	97	42712	—
1901....	152	208	88661	45	1344000		58940	—
1902....	178	228	109988	56	1558753	88	57032	—
1903....	216	277	127864	47	1684860	30	64000	84
1904....	248	287	156399	43	1789027	90	68700	28
1905....	271	280	165502	13	1900658	34	73430	39
1906....	303	298	180441	02	1204400	—	87438	86

Ezen kimutatásból kitetszik, hogy a lefolyt 10 év alatt az országos özvegy-árva gyámintézetnél az özvegyek, valamint az árvák száma átlag évenként 30—30-al, az évi segély átlag 20000 koronával emelkedett, míg a tőkésített vagyon kamata átlag 8000 koronával szaporodott évenként, azonban csak úgy, hogy az országos egyházi közalap az özvegy-árva gyámintézetnek kényszerüségből, elvonva azt más egyházi céloktól, időközönként mintegy 600000 korona tőkesegélyt adott. Ez a 20000 koronás évenkénti segély-emelkedés a szakértők szerint állitólag 25, szerintem 20 évig fog még tartani. Ezen állitásomat nemcsak arra alapítom, hogy az emberi átlagos életkor 30 év, amiből az intézetre nézve alakulás óta 10 év telt el, hanem azon tételes adatra is, hogy a dunántuli református egyházkerületben jelenleg levő 132 lelkész özvegy közül éppen 44 részesül az országos református gyámintézet segélyében, 88 pedig nem részesül, mivel férje a gyámintézet megalakulása előtt halt el. Ha tehát, eltekintve a nyugdij-intézettől, magának a beleolvadt özvegy-árva gyámintézetnek évenként 20000 koronával több, tehát 20 év mulva a mostani felett még 400000 korona évi azután állandóan megmaradó szükséglete leend, könnyü belátni, hogy az állam által nyujtott 400000 korona évi segély nagy részét nem a nyugdijintézet, hanem a beleolvadt özvegy-árva gyámintézet veszi igénybe, amint hogy a segélyt főleg ez indokból kértük és ez indokból kapjuk.

Ha már most ezt tekintetbe vesszük, be kell látnunk, hogy aránylag nem felettébb sok az a jövedelem, ami a gyámintézet által nincs lefoglalva és így nyugdijra lesz fordítható és hogy nagyon vigyáznunk kell a törvényben előirányzott jövedelmek csökkentésével, ha oda jutni nem akarunk, ahová jutottunk, elismerem, hogy méltányossági és humanitárius szempontok érvényesitése folytán, de szakértői számitások ellenére, a lelkész özvegy-árva gyámintézettel, hogy t. i. kötelességének már a maga erejéből nem tudott volna megfelelni. Vegyük tehát fontolóra micsoda könnyitéseket lehet tenni s micsoda méltányossági szempontokat lehet érvényesiteni az életbeléptetendő nyugdijintézetnél a tagok irányában a törvény megváltoztatása nélkül az ügyrend és a végrehajtási utasitás módositásával és pótlásával. Ilyeneknek látszanak:

a) Az egyes lelkészekre magukra bizassék, hogy vagyoni és családi viszonyaikat tekintetbe véve, lelkészi szolgálatuk kezdetétől, vagy a gyámintézet felállitása idejétől (1896.), vagy a nyugdijintézet szervezésétől (1908.) kivánják-e szolgálati éveiket beszámittatni. illetőleg a törvényben előirt járandóságokat fizetni. Ezen intézkedés a törvény 7. §-ával összeegyeztethető, magának az intézetnek csak előnyére szolgál, sőt mérlege tetemesen javul. Viszont a tagoknak megadja ezen intézkedés azon lehetőségét, hogy nekényszerittessenek olyan teher vállalására, amit el nem birnak.

b) A régebben szolgáló lelkészek a 23 százalék törzsbefizetést, ugy mint a törvény 26. §. 1. pont negyedik kikezdése szerint az ezután belépő lelkészek, csakis tényleges javadalmaik után tartozzanak fizetni, tehát a kamatok terhükre visszamenőleg nem a mostani, hanem a mindenkor általuk élvezett javadalom után számittassanak. Ezen intézkedés a törzsfizetésre nézve nem okoz semmi különbséget, de igenis lényeges különbséget okoz a kamatokban, kivált a mi dunántúli egyházkerületünkben, ahol a régebbi időkben voltak 8—10 éves káplánok is 21 forint évi fizetéssel, tehát ellenkező értelmezéssel ezek ezen évekre is jelenlegi fizetésük 23 százaléka után tartoznának a kamatokat fizetni.

c) A törvény 9. §-ában ki lévén mondva, hogy a nyugdíj megállapításánál 40 évnél hosszabb szolgálat nem számítható be, ennek megfelelőleg az ügyrendbe vétessék föl pótlólag, hogy: „aki a nyugdíj intézeti járulékokat 40 éven keresztül fizette, az, ha nem megy is nyugdíjba a további fizetés alól felmentetik". Ez a két intézkedés nemcsak következetesen kiegészíti egymást, hanem a legnagyobb méltányosság van abban, hogy mikor valaki a teljes nyugdíjat minden indokolás és ellenvetés nélkül igénybe vehetné és azt nem teszi, legalább a továbbfizetés alól mentessék fel.

d) Mondassék ki az Ügyrendben, hogy a törvény 19. §. második bekezdésének ezen szavai, amelyek a régi gyámintézeti szabályokból vétettek át: „amennyiben a belépési járulék és az (öt) évi tagsági díj be nem fizettetett volna a férj elhalálozásakor, az azokból hiányzó összeg az özvegy évi járadékából két év alatt egyenlő részletben visszatartatik," csakis a gyámintézeti 10 százalékos törzs és a $2^1/_2$ százalék évi befizetésre vooatkozik. A legnagyobb méltánytalanság történhetnék ugyanis egyes özvegyekkel, akiknek férje a 10 százalékos törzsbetétet és a $2^1/_2$ évi díjat már 10 éven keresztül pontosan befizette, ezzel özvegye részére a különben is csekély évjáradékhoz a jogot megszerezte, ha most a nyugdíjintézet felállítása miatt attól elesnének.

e) Mivel az 1898 évi XIV. t.-c. 11. §. II. 1. pontja nemcsak a gyámintézeti, hanem a nyugdíjintézeti járulékokra is kimondja, hogy azok a lelkészi jövedelemből levonhatók, írjon fel a konvent a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszteriumhoz, hogy a kongruás lelkészeknek az egyházkerületek útján ez irányban felterjesztendő kérvényeit a törvény értelmében kedvezőleg intézze el. Ez úton a kongruás lelkészeknek a nyugdíjintézet felállítása folytán rájuk nehezedő több teher visszatérül.

f) Az ügyrend 46. §-a módosíttassék oda, hogy az egyházmegyei pénzkezelők a tagoktól a járulékokat legkésőbb november 1-ig tartoznak beszedni, amint volt ez az eddigi gyámintézeti szabályokban is.

g) Kivánatos volna ugyan és bizonnyal a legnagyobb megnyugvást okozná, a törvény 20. §-a pedig kifejezetten meg is engedné, hogy az özvegyeknek nagyon is szerény 500 korona évjáradéka felemeltessék. Azonban a törvény maga is, de az okos megfontolás is ezen javítást „az intézet fejlődésének eredményéhez" köti. Bármennyire óhajtandó volna is tehát ily irányú intézkedés, azzal legalább is várni kell addig, amíg a nyugdíjintézet működését megkezdi, vagyis 6 évig, mert csak akkor láthatjuk a fejlődés eredményét.

Körülbelül ennyi az, amit én a kedélyek megnyugtatására, a tagok terheinek könnyítésére s a méltányosság követelményének kielégítésére, az egyházi törvény VII. t.-cikkének megváltoztatása és az intézet érdekének kockára tétele nélkül lehetőnek tartok.

Ellenben nem tartom lehetőnek az itt és amott felvetett következő eszmék kivételét:

a) Hogy a jelenlegi kötelezett tagok törzsbetétei és visszamenőleg fizetendő kamatai az egyházi adó csökkentésre adott államsegélyből fizettessenek ki, mivel azt az állam nem ezen célra adta, nem is erre kértük, tehát a kormány bizonnyal nem is engedné erre fordítani. Ellenkeznék is az minden igazsággal, mivel a jelenleg szolgálatban levő idősebb lelkészek befizetése az intézet által velük szemben vállalt kockázathoz és az ezután belépő lelkészek javára általuk és mások által teljesítendő fizetésekhez viszonyítva aránylag csekély, mert hiszen a régi lelkészeknél egész 1908-ig elesik az intézet 10 százalék törzsbetétnek 1896. előtti évekre eső kamatjától, az 1 százalék évi járuléktól és annak tőkésített kamataitól, a 400.000 korona államsegélyből egy lelkészre eső részlettől és kamataitól, amelyek a mostantól fogva belépő új tagoknak az intézet mérlegében mind javára

fognak esni. Úgy, hogy nagyon egyszerű számítással meggyőződhetünk arról, hogy a jelenleg 40 szolgálati évvel bíró lelkész visszamenőleg minden évét be kívánja számíttatni, nem fizet be annyit, amennyi egy évi nyugdíját fedezné, ellenben egy pályáját most kezdő lelkész, ha 40 évig fizeti a járandóságát, ha ehhez hozzászámítjuk a fenntartó testületek befizetéséből és az államsegélyből reá eső részt is, 40 év alatt annyit fog fizetni, amennyi fedezi nyugdíj-járandóságát 8 éven keresztül és csak ha ennél tovább élvezi a nyugdíjat, akkor lenne mérlege az intézetnél passzivvá.

b) Nem tartom lehetőnek, amint némelyek hangoztatják, hogy a lelkészi állomást fenntartó egyházak felmentessenek a 2 százalék járandóság fizetése alól, mert hiszen ezen intézet talán még jobban a gyülekezetek, mint a lelkészek érdekében állittatik fel. És ha a gyülekezetek meg tudják fizetni, mert meg kell fizetniök nemcsak a 24 koronát a tanitói állomás után, hanem a 30 fillért a növendékek után is, ha a középiskolák fenntartói meg tudják fizetni az országos nyugdij-intézethez a tanárok fizetése után a 3 százalékot és a tanitványok után a 6 koronát, akkor minden igazságnak és méltányosságnak arculcsapása volna, ha bármelyik gyülekezet a lelkészi nyugdíjintézeti 2 százalék járandóságot megfizetni vonakodjék.

Mindezek alapján kérem a Főtiszteletű Egyházkerületi Közgyűlést, hogy méltóztassék felírni a konventhez, hogy a lelkészi nyugdíj felállítása tárgyában alkotott törvényt érintetlenül hagyván, az ügyrendbe méltóztassék az általam a—f.-ig terjedő pontokban felsorolt módosításokat, mint amelyek az E. T. VII. cikkét nem érintik, felvenni s az országos ev. ref. lelkészi nyugdíj- és özvegy-árva gyámintézetet a törvény értelmében 1908-ik év január 1-jével felállitani.

A romániai ref. misszió az új egyházalkotmányban.

Ujváry István romániai misszió esperes aának lapunk 40. számában „Az új zsinati törvények és a romániai misszió“ cimen tett felszólamlására a következő észrevételeim volnának.

Igaza van abban, hogy annak idején (áprilisben) az egyházi új törvények életbeléptetésének javaslatos előkészítésére fölkért bizottság (amely egyházkerületünk zsinati rendes képviselőiből alakíttatott), kifejezetten azt javasolta vala, hogy egyházkerületi közgyűlésünk tagjai sorában a romániai missziói egyházmegye esperesének és főgondnokának is helye legyen, miképen eddig volt.

Bizonyos azonban, hogy ezt a javaslatot az egyházkerületi közgyűlésnek határozattá emelnie joga nem volt, nem lehetett volna, s igen helyesen, mellőzte is, miután azt már az igazgatótanács sem tette, nem tehette magáévá.

Miért? *A VIII. t.-c.-nek, s jelesen e t.-c. 2. §-ának egészen új helyzetet alkotó rendelkezése miatt.*

Maga ez a VIII. t.-c., amely »a külföldön levő magyar református hívek és egyházközségek gondozásáról“ szólván, ezt a gondozást az egyetemes konvent feladatául jelenti ki, s szabályozását kifejezetten a konvent hatáskörébe utalja — egész tartalma szerint érvényes, az erdélyi egyházkerületet is kötelező és feltétlenül alkalmazandó.

Kétségtelen, hogy ez a VIII. t.-c. a romániai misszióra épp úgy vonatkozik, mint az amerikai magyar református hívekre és egyházakra.

E szerint a romániai misszió gondozását, illetőleg a gondozás ***szabályozását*** *mostantól kezdve a konvent hatáskörébe tartozónak kell elismernünk.*

Maga a konvent a gondozást a t.-cikk 3. §-nak alkalmazásával, az eddigi viszonylat folytatólagos fentartásaképen, tudjuk, rábizta az erdélyi egyházkerületre. (Lásd a konvent idei áprilisi jegyzőkönyvének 90. pontját, amely amint látszik, az Ujváry aa figyelmét elkerülte.)

De ezzel még csak elvileg s csak arról határozott a konvent, hogy a romániai reformátusok gondozását egyházkerületünk közvetitésével akarja intézni. Arról azonban, hogy az életbeléptetett egyházi új törvények a romániai misszióra „mennyiben nyerhetnek alkalmazást“: „a nemzetközi viszonyok figyelembe vételével, a fenforgó szükséghez és körülményekhez képest“ kivánható tüzetes „szabályrendeletet“ (VIII. t.-c. 2. §.) még nem alkotott.

Tulajdonkép föl lehetett volna a konventnek az erdélyi egyházkerületet egyuttal arra kérnie, hogy a romániai missziói „szabályrendelet“ megalkotása iránt kezdeményező javaslatot készítsen, s azt, ellátás végett, oda fölterjessze. Még nem tette, de nem is késett el vele.

Bizonyos azonban, hogy addig, amig ily szabályrendelet nem készül: *maga az erdélyi egyházkerület a saját külön hatáskörében* sem aziránt, hogy az úgynevezett missziói egyházmegye az új törvények alkalmazásával miképen szerveztessék, kormányoztassék, sőt az iránt sem, hogy vajjon a kormányzat élén jövőre is „esperes“ és „főgondnok“ álljon-e, még kevésbbé az iránt, hogy ezek az erdélyi egyházkerületi közgyűlésnek mindenben teljes jogú törvényes tagjai legyenek — *végérvényes elvi határozatot nem hozhat, törvényerejű rendelkezést nem tehet.*

Legfölebb csak azt teheti, hogy szervezeti, illetőleg egyházalkotmányi tekintetben, ideiglenesen, *a konventtől várandó intézkedések megtörténtéig, mindent a mai állapotban tartson fenn.*

Teheti tehát (a statusquo ezen ideiglenes és feltételes, mondjuk átmeneti fentartásával) azt is, hogy a romániai misszió *mostani esperesét* (*és mostani főgondnokát*) az újon szervezett egyházkerületi közgyűlésbe — olyan jog- és kötelességkörrel, amilyent nekik a missziói egyházmegye *most érvényben levő szervezete* előír — *esetről-esetre meghivja.*

Teheti ezt, s az Ujváry István esperes aa érvelése alapján, úgy vélem, talán célszerű is volna tennie. De — hangsulyozom — csak egyelőre és esetről-esetre, a konvent szabályrendelet alkotó jogának tiszteletben tartásával és sérelme nélkül. E részben is a zsinati törvényhozás jól megfontolt intencióival összhangban kell maradnunk.

Egyébiránt az a meggyőződésem, hogy a romániai ref. testvéreknek nem annyira az egyházkerületi közgyűlésen való képviselethez, mint inkább ahhoz lehetne igényök, hogy az ottani viszonyokat ismerő, Kolozsvárt lakó főgondnokukat a misszió konkrét ügyeiben az egyházkerületi elnökség s az igazgatótanács esetről-esetre tanácskozni hívja és meghallgassa.

Váró Ferencz.

IRODALOM.

E rovatban minden munkát megemlitünk, ami szerkesztőségünkbe elküldetik, de hosszabb, birálatos ismertetésre nézve a szerkesztőség fentartja saját elhatározását.

Egyházi zene-irodalom.

„Ref. Chorálkönyv, az erdélyrészi reform. egyházi énekek gyűjteménye orgonára vagy vegyeskarra átírta Veress Gábor tanítóképezdei zenetanár.“ Fennti cim alatt a napokban jelent meg egy hézagpotló és a kántortanítóknak nélkülözhetetlen gyűjtemény. Veress Gábor tehetséges, fiatal munkás zenetanár, kinek neve zenész körökben előnyösen ismeretes, egyházi zene-irodalmunkat ismét egy becses művel gyarapította. S éppen a kellő időben jött. Már égető szükség volt rá, mert Borsay Samu Chorálkönyve elfogyott.

Veress Gábor, nagyenyedi kántorképző intézetünk jeles zenetanára látta azt, hogy orgonistáink jelentékeny része talán épen az orgona-kotta, hogy ne mondjam a zenei szakértelem hiánya miatt még mindig „naturice" vagy mint újabban kifejezni szokták: „durozással" orgonáznak és silány, ízléstelen orgonajátékukkal bosszantják a finomabb zenei ízléssel biró közönséget és rontják a gyönyörű, egyházias ságukban magasztus chorál dallamokat, melyeket a fejlettebb egyházi zenével biró kath. egyház is megirigyelt tőlünk; mondom — mindezeket látva: elhatározta magában, hogy egyházi énekeinket orgonára és vegyeskarra kidolgozza és a nyilvánosság elé bocsátja. Elhatározását megvalósítva kiadatta fennti művét nem haszonvágyból, hanem csupán egyházunk iránt érezett köteles tiszteletből és egyházi zenénk fejlesztése céljából. Áldja meg az Isten érette!

Chorál könyvét áttanulmányoztam és örömmel tehetek tanúbizonyságot arról, hogy az valóban sikerült.

A mú nemcsak orgona-kiséretül, hanem egyszersmind vegyeskaroknak is lévén szánva, kiváló gondot fordított írója a helyes szólamvezetésre és az akkordoknak szabályos összekötésére. Legfőbb törekvése odairányult, hogy a gyakori és helyesen alkalmazott modulációk még változatosabbá tegyék, jobban kidomborítsák a gyönyörü dallamokat. Harmonizálásán a nemes egyszerűség és változatosság szépen párosulnak egymással. Legfőbb érdeme azonban az, hogy a közepes tehetségű orgonistáink is hamar megtanulhatják, mert nagyon könnyűek. Az összhangzatok szépsége és változatossága még a laikus közönséget is megragadja.

Az egész gyűjtemény három részből áll. Az első részben van 27 dicséret, a másodikban 6 temetési ének és a harmadikban a zsoltárok következnek. Toldalékot képeznek a magyar nemzet hazafias imái: Erkel Hymnusa és Egressy Szózata.

Kár, hogy nem illesztett hozzá még nehány elő- és utójátékot is. A dicséret és zsoltár verssorok, zenei mondatok közül szándékosan hagyta ki az oda nem illő közjátékokat (interludiumok), mik a magasztos dallamok egységét megbontják és amelyek révén bosszantó izléstelenségek kerülnek ki némely orgonista kezei alól.

Midőn Veress Gábor Chorál-könyvét jó lelkiismerettel melegen ajánlom az érdeklődők figyelmébe, egyszersmind legyen szabad ünnepélyesen felkérnem egyházközségeink ügybuzgó lelkipásztorait egyházi zenénk s ezzel együtt isteni tiszteletünk magasztosabbá, szebbé tétele érdekében: méltóztatnának kántor-tanitóikat arra buzditani, hogy egyházi énekeinket a hangszerek királynőjén, az orgonán ne „naturice" vagy „durozva" kisérjék, hanem használjanak gondosan, művésziesen és mégis könnyen kidolgozott orgona kiséretet, mint aminő a Veress Gábor Chorálkönyve.

Csak művésznek szabad kotta nélkül játszania, mi egyszerü kántortanítók használjuk a tekintélyes mesterek műveit. Ezt kivánja tőlünk egyházunk méltósága.

Maros-Vásárhelyen.

Nagy László,
kántortanító.

KÜLÖNFÉLÉK.

Lapunk jelen száma az általános munkás munkaszünet miatt egy napot késett.

A br. Bánffy- és gr. Teleki-családokat nagy gyász érte: gróf Teleki Ferencné szül. br. *Bánffy* Anna 31 éves korában f. hó 7-én elhúnyt. A megboldogult egyetlen gyermeke volt br. Bánffy Ernő és neje gr. Eszterházy Cecilenek s így huga br. Bánffy Dezső főgondnokunknak. Temetése f. hó 10-én volt Kolozsvárt, hová Kolozsborsáról hozták a drága hamvakat. A temetésen, hol a gyászszertartást *Kenessey* Béla végezte, ott volt az erdélyi arisztokrácia teljes számmal, ott egyházkerületünk igazgatótanácsa, a theol. és kolleg. tanárkara. Mi is sietünk kifejezni egész egyházkerületünk őszinte, igaz részvétét a mélyen sújtott nemes család iránt. Lelki szükség ez reánk nézve azok iránt, kik egyházunknak mindig önzetlen vezető munkásai sorában álltak. Részvétünkön túl hadd szolgáljon a fájó szívek vigasztalásául az a mélységes Isten-ige, mely szól: „Az úr megpróbálja azokat, akiket szeret".

Püspöki körut. Az erdélyi reformátusok püspöke, dr. Bartók György szept. hó 28-án az udvarhelyi egyházmegyébe érkezett és annak egynehány egyházközségét meglátogatta. Megérkezése alkalmával a bögözi vasúti állomásnál Ádám Albert vármegyei főjegyző fogadta, azon reményének adva kifejezést, hogy ez a látogatás még szorosabbra fűzi az egyes felekezetek között fennálló jó viszonyt. A püspök hangsúlyozta válaszában, hogy a református vallás mindig ápolta, s jelenleg is hathatósan közremunkál, hogy a felekezeti béke áldásai alatt, a magyar nemzet megerősödjék. Az állomásnál, hosszú kocsisortól kisérve, Ugron János ref. kollegiumi főgondnokhoz hajtatott a püspök, a hol ez alkalomból kifolyólag nagy ebéd volt. Itt fogadta az egyházmegyei papság tisztelgését Vajda Ferencz esperes vezetése alatt; úgyszintén a helybeli egyház tisztelgését Kádár Dénes adminisztrátor vezetése alatt. Ebéd után Agyagfalvára ment át a püspök egyházvizsgálatra. Ugy a Bögözbe való bevonulásnál, mint az agyagfalvi uton a két község ifju legényeiből alakult banderium vezette a püspököt. Agyagfalva között a templom előtti díszkapunál Kiss Károly fogadta az egyházközség nevében. Vizsgálat előtt istentisztelet volt, melyen dr. Bartók püspök tartott nagy beszédet a zsúfolásig megtelt templom közönsége előtt. Szept. 29-én a székelymagyarósi kicsiny, de díszes szép templomot szentelte fel, mely alkalommal az imát Kádár Dénes nagygalambfalvi pap, az ünnepi beszédet Vajda Ferenc esperes és a felszentelő imádságot a püspök tartotta. Ez a nap nemcsak a kicsiny Magyarósnak volt ünnepe, hanem a körüllevő faluknak is, a honnan igen nagy számban jöttek el az ünnepélyre. Az új templomban 7—800 ember vett urvacsorát, melyet Menyhárt András és Csutak István lelkészek osztottak ki. A papságnak és tanitóknak a püspök és az esperes osztották ki az urvacsorát. Istentisztelet végeztével a székelyudvarhelyi ref. kollegium Gönczi Lajos igazgató és a tanitói testület Gyerkes elnök vezetése alatt tisztelgett a püspöknél. Közebéd után ismét Ugron János vendégszerető házához tért vissza. Hétfőn d. e. Bögözben, d. u. Nagygalambfalván tartott egyházvizsgálatot a püspök, mindkét helyen istentiszteletet is tartva. Ugy Bögözben, mint Nagygalambfalván igen lelkes fogadtatásban részesült. Október hó 1-én Székelykeresztur került vizsgálat alá. Oda vonaton történt a megérkezés. Az állomásnál felállitott díszkapunál Jakabházy Samu főjegyző fogadta a község nevében, honnan Gyárfás Endre négyes fogatán óriási embertömeg által kisérve vonult be a községbe. A ref. templom előtt egy más díszkapu volt és ott Karácson István üdvözölte az egyház nevében. Megérkezés után Gyárfás Endre úri házánál volt villás reggeli. Az istentiszteleten itt is a püspök predikált, amely körülmény zsufolásig megtöltötte a tágas templomot. Istentisztelet után a küldöttségeket fogadta a püspök. Igen kedves jelenet volt az, hogy az éppen ott időző Lányi kath. püspök meglátogatta Bartók ref. püspököt, amit Bartók azonnal viszonzott. Természetes, hogy az unitárius papság Lőrinczi István, és a kollegium Pap Mózes igazgató vezetése alatt szintén tisztelegtek, Ezenkivül tisztelegtek még: a járási szolgabiróság, a község, képezde, állami iskola. Ezután folyt le az egyházvizsgálat. Két órakor közebéd volt, melyen díszes női és férfi társaság vett részt. Ebéd végeztével Fiatfalvára vonult át a püspök, hol Ugron Zoltán vendége volt. Itt a házi asszony igen kedves meglepetésben részesítette a püspököt. Öt kis gyermeke a kastély lépcsőzetén egy-egy virágcsokorral várta a püspököt, amit ártatlan szivből fakadó éljen kiáltás mellett nyújtottak át a főpásztornak. Meg sem pihenve, azonnal kezdetét vette a templomozás, melyen részt vett az egész Ugron család, élén özv. Ugron Jánosnéval. Ezután pedig az egyházvizsgálat ejtetett meg. Este Ugron Zoltán adott fényes vacsorát a püspök tiszteletére. Ezzel be is fejeződött a Bartók püspök körútja és este 11 órakor visszatért Kolozsvárra. A teljesség okáért nem hallgathatjuk el, hogy az egyes egyházakban mindenütt rendet és pontos ügyvezetést talált a püspök; megjelenése és buzdításai bizonyára áldásos nyomokat hagytak hátra a gyülekezetekben.

Igazgatótanácsi ülés lesz f. hó 17-én. Ez ülés az utolsó rendes havi gyűlése az Ig.-tanácsnak az egyh. ker. közgyűlés előtt. Ezen kerülnek tárgyalásra és megállapításra az Ig.-tanácsnak a kerületi közgyűlés elé terjesztendő különböző jelentései és javaslatai, melyek — mint értesülünk — jóelőre kinyomatva tanulmányozásra

meg fognak küldetni a közgyűlési tagoknak. Helyesen. Ily nagyjelentőségű dolgokban kell, hogy mindenki előre ismerje a javaslatok pontos szövegét. Csak így lehet a határozat megnyugvást keltő.

A theol. tantervrevisió ügyében f. hó 1-én *Antal* Gábor püspök elnöklete alatt szűkebb bizottsági ülés volt Budapesten, Radácsi György, Erőss Lajos, Nagy Károly, Csizmadia Lajos, B. Pap István th. tanárok részvételével. A kerületek javaslataiból a tanácskozás megállapította az egységes tervezetet, mely most már megküldetik az egyes theol. akadémiákhoz s azok megjegyzéseivel kerül majd a jövő tavaszi E. Tanügyi bizottság és a Konvent elébe.

Megdöbbentő jelenség. A napokban az a hír kelt szárnyra némely lapok nyomán, hogy az aradi kir. ügyészség *Bárdy* Ernő mezőberényi evang. lelkész ellen nemcsak vadat emelt törvényelleni izgatás cimén, az illetőt le is tartóztatta azon indítványa miatt, melyet az egyh. megyei közgyűlésen tett az Apponyi iskola-törvényének a prot.-sokra nézve sérelmes részei megváltoztatására. A letartóztatást ugyan később megcáfolták, de a vádindítvány úgy látszik tényleg megtörtént. Pedig Bárdy indítványát elfogadta a közgyűlés s hasonlókat még kerületek is határoztak. Ime, már a törvények törvényes úton való reformjára sem szabad törekedni, ha az — kath. érdekeket sért. Az ügyészséget elkábitotta a „tömjénfüst". Mi lesz ebből? Megdöbbenve gondolunk a jövendőre. Ugy látszik kezdődik a modern prot. üldözés. A Szelepcsényiek új korszaka következik!

Miniszter által kitüntetett tanár. Többször hírt adtunk arról az áldásos munkálkodásról, melyet a marosvásárhelyi kollegiumunkban *Paál* Gusztáv tanár aa. a Bethlen Gábor ifjúsági körrel végez a szegény tanulók felsegélése és ruházása körül. A lelkes tanár szép munkájának híre a közoktatásügyi miniszteriumba is eljutott s mert a mult iskolai esztendőben is 41 szegény tanulót öltöztetett fel, a miniszter leiratban köszönetét fejezte ki Paál Gusztáv tanár aának „a népoktatás iránt tanusított ezen hazafias áldozatkészségéért."

Köszönetnyilvánítás. A vallásos buzgóságáról s ezen alapuló jótékonyságáról, áldozatkészségéről széles körben ismert urnő: Wersényi Róza, selmecbányai óvónő, az ístenháza iránti buzgó szerelmének újabb kiváló jelét adta, a midőn elhunyt felejthetetlen szerettei kedves emlékének áldozva, karácsonfalvi fiók egyházközségünk részére három darab értékes — china ezüst — urasztali szent edényt: két tányért és egy poharat ajándékozott.

A jó tett önmagában bírja jutalmát. Fogadja a nemesszivű úrnő e helyen is egyházközségünk hálás köszönetét. — Kelt Bázásbocsárdon, 1907. szeptember 7-én. *Kovács Károly*, ev. ref. lelkész.

Nyilvános köszönet. Ezen köszönetnyilvánitást nem azon okból teszem, mintha hinném, hogy az illetők kedvelik neveiknek a nyilvánosság előtt való mutogatását, mert tudom, hogy a jó és nemes cselekedet nem a nyilvánosságban, hanem a lélekben találja jutalmát; hanem cselekszem saját magam megnyugtatásáért, hogy igy bárki is, ha valami megjegyezni valót tud, fejezze ki akár nekem személyesen, akár a nyilvánosság útján. Ugyanis patai nőegyletünk az áll. isk. gondnokságával egyetértőleg évek óta gondoskodik a község szegényei, de legkivált a vidéken lakó szegénysorsu tankötelesek a patai áll. iskolánkban való tanulhatásáról. A tanulhatás alatt értendő a szegény tanulók felruházása, taneszközökkel való ellátása, lakás és élelmezésről való gondoskodás. Ezen célunk elérhetése végett folyó év augusztus 11-én fenkölt keblű és nemesen gondolkodó elnöknőnk méltóságos gróf Horváth Tholdy Rudolfné, született gróf Vass Rákhel vezetése alatt táncvigalom rendeztetett, melynek tiszta jövedelme, levonva a kiadásokat a bevételből 198 kor. 10 fill. Ezen szép siker elérhetéséhez hozzájárultak: gróf Bánffy Miklós főispán 50 kor., gróf Horváth Tholdy Rudolf és neje 40 kor., br. Bornemisza Elemérné 10 kor., Aczél Elemérné 10 kor., gróf Teleky Géza 20 kor.. dr. Góth 10 kor., gróf Béldy György 20 kor., Hankó Veres Károly 16 kor., br. Bánffy Ferenc 25 kor., gr. Vass Béla 10 kor., méltóságos Zeyk Károly 10 kor., Pozsár Pompejus 5 kor., Reék János 5 kor., Farkas Albertné 9 kor., Szukhám nővérek 4 kor., Gálfalvi István és Sándor 4 kor., Nuridsán Gerőné, Schmid Gusztávné, Hadermen Mihályné, Lázár Lajos és Albert 3—3 korona, Buzeskó Miklós, Vilford Eduárd, Onács Sándor, Fekete Antalné, Pungur nővérek, Mózsa Lászlóné, dr. Csiky Aladár, Fülöp Károly és Sándor, Kálmán Lajos, dr. Ille Miklós 2—2 korona, Hilbert Stefanie, Farkas Arpád, Ujvarosi Odön, Viski Dezső, Kozma Albert 1—1 koronát, Kiss Péterné 3 korona. A nőegylet és gondnokság céljainak elérhetése érdekéből fogadják hálás köszönetünket. Pata, 1907. augusztus hó. *Kiss Péterné*, pénztáros.

HIVATALOS RÉSZ.

Sz. 4497—1907.

KÖRLEVÉL

az egyházmegyék nagytiszteletű Espereseihez.

Miután az új egyházi törvények életbeléptetése óta már többször fordult elő az az eset, hogy a pályázati kérvényeket átvizsgáló és a folyamodó lelkészek jogosultságát megállapító egyházmegyei bizottságok egyes pályázókat kizártak a választhatók sorából, mert szolgálati btzonyítványukban a II. t.-c. 16. §-ának megfelelőleg, nem volt igazolva, hogy „az illető pályázó nem áll fegyelmi vizsgálat, vagy választhatósági jogát felfüggesztő ítélet hatálya alatt" felkérjük nagytiszteletű Esperes aait, szíveskedjenek *a pályázati célból kért szolgálati bizonyítványokat* a hivatkozott törvényszakasz rendelkezése értelmében kiállítani.

Az erdélyi reform. egyházkerület igazgatótanácsának Kolozsvárt, 1907, szeptember hó 19-én tartott üléséből.

Br. Bánffy Dezső
elnök.

Ifj. Péter Károly
titkár.

Sz. 4831—1907.

PÁLYÁZATI HIRDETÉS.

A nagyenyedi ref. Bethlen-kollegium főgimnáziumánál az erdélyi ref. egyházkerület folyó évi november 9-ik és következő napjain tartandó közgyűlésén egy nyugalomba vonulás folytán megüresedett rendes tanári szék fog választás útján betöltetni. Pályázhatnak a *magyar-német* szakból képesített református vallású egyének.

A tanszék javadalma évi 2600 kor. alapfizetés és öt izben öt évenként 600—600 kor. ötödéves korpótlék, melyre nézve a más tanintézetnél töltött rendes tanári évek 10 év keretén belül beszámíttatnak; ezenkívül 600 korona szálláspénz, esetleg természetben való lakás. A fizetés havi-, a szálláspénz félévi előleges részletekben utaltatik ki.

A kollegiumban levő tisztségeket (officiumok) választás esetén az illető elfogadni s díjtalanul viselni köteles.

A megválasztandó tanár az 1894. XXVII. t.-c. alapján létesített nyugdíjintézet jogos és köteles tagja.

A tanszék 1908. évi szept. 1-én foglalandó el.

A pályázúk vallásukra, végzett tanulmányaikra, képesítettségükre, eddigi szolgálataikra, életkorukra és hadkötelezettségi viszonyaikra vonatkozó okmányaikat, kérvényük kiséretében a *nagyenyedi Bethlen-kollegium előljáróságához folyó évi október 31-ig* nyujtsák be.

Az erdélyi ref. egyházkerület igazgató-tanácsa nevében

Kolozsvárt, 1907. október hó 4-én.

Bartók
elnök.

Dr. Kálmán János
tanügyi előadó.

Sz. 4941—1907.

Pályázat két rendes tanári állásra.

Az államilag segélyezett *sepsiszentgyörgyi ref. Székely-Mikó-kollegium főgimnáziumánál* üresedésben levő két rendes tanári szék a folyó évi egyházkerületi közgyűlésen választás útján fog betöltetni: *1. egy magyar-latin nyelv és irodalmi, 2. egy mennyiségtan-természettani tanszek.*

A tanszékekre *ref. vallású* képesített tanárok és tanárjelöltek pályázhatnak.

A megválasztott rendes tanárok javadalma egyenként évi 2400 korona törzsfizetés, mely a szolgálati idősbség rendjén fokozatosan 3200 K-ig emelkedhetik, 5 izben 200 kor. szolgálati korpótlék és természetben való lakás, vagy ameddig lakás nem áll rendelkezése alatt, 500 kor. szálláspénz, továbbá mindenkor a megfelelő állami fizetéskiegészítés.

Pályázni óhajtók felhivatnak, hogy vallásukat, életkorukat, képesítettségüket, eddigi szolgálataikat, védkötelezettségüket és egészségi állapotukat igazoló okmányokkal felszerelt s az erdélyi ref. egyházkerület Igazgatótanácsához cimzett folyamodványukat a *sepsiszentgyörgyi ref. Székely-Mikó-kollegium előljáróságához 1907. október hó 31-ig* nyujtsák be.

A megválasztott tanárok jogos és kötelezett tagjai az 1894. évi XXVII. t.-c. értelmében létesített nyugdíjintézetnek.

A tanszékek 1908. szeptember 1-én foglalandók el.

Az erdélyi ref. egyházkerület igazgatótanácsától

Kolozsvárt, 1907. október hó 4-én.

Dr. Bartók György elnök. — *Dr. Kálmán János* tanügyi előadó.

Sz. 4970—1907.

KÖRLEVÉL

az egyházmegyék espereseihez és nyomtatv'nykezelőihez.

Az egyházi adóról szóló III. t. c. 4. §. 1. 2. pontjaiban meghatározott *vagyonleltár* és *rovatos kimutatás* összeállitása céljából a konventi adóügyi bizottság által szerkesztett nyomtatványokból minden anya- és leányegyházközség részére 3—3 példányt küldöttünk az egyházmegyei nyomtatványkezelőkhöz, szétosztás végett. Felkérjük tiszteletes nyomtatványkezelő aait, szíveskedjenek azokat sürgősen szétküldeni, a szétküldött ivek árát (melyet később fogunk megállapitani) az egyes egyházközségektől beszedni s a kezelésért járó % levonásával egyházkerületünk pénztárába befizetni.

Nagytiszteletü Esperes aait pedig felkérjük, méltóztassanak utasitani tiszteletes lelkész aait, hogy minden anya- és leány-, esetleg fiókegyházközség pontos *vagyonleltárát* és a III. t.-c. 4. §. 2. pontjában körülirt s az illető egyháznak változás alá nem eső és évenként feltétlenül fedezendő szükségleteiről szóló *rovatos kimutatást* 3 - 3 példányban folyó évi *december 15-ig* készitsék el. Egyik példány az egyházközségnél marad, másketto az egyházmegye és egyházkerület levéltárában őrzendő meg.

Amely egyházközségek adócsökkentési segélyért folyamodnak, azoknak úgy a vagyonleltárt, mint a rovatos kimutatást még egy példányban, összesen tehát 4 példányban kell kiállitaniok s azért felhivjuk ezen egyházközségek tiszteletes lelkészeit, hogy az e célból szükséges iveket mielőbb rendeljék meg az egyházmegyei nyomtatványkezelőnél.

Az egyházkerületi levéltárt illető példányok az egyházmegyei tanács felülvizsgálása után f. évi decem ber 31-ig terjesztendők fel igazgatótanácsunkhoz.

Kolozsvárt, 1907 október hó 9.

Dr. Bartók György, elnök. — *Ifj. Péter Károly,* titkár

Sz. 953—1907.

PÁLYÁZATI HIRDETÉS.

Az erdélyi ref. egyházkerületben az udvarhelyi egyházmegyébe bekebelezett *homoródszentlászlói* hármas egyházközség papi állomására pályázat hirdettetik.

Díjlevélben megállapított fizetése: Lakás gazdasági épületekkel és 488 □ öl kerttel. Földhaszonélvezet: szántó 4 hold, 1289 □ öl, kaszáló 3 hold, 1114 □ öl, erdő 6 hold, 1290 □ öl, miniszteri megállapítás szerint: 75 kor. Készpénz: 24 kor. Terményjövedelem pénzértéke: 557 kor. 33 fill. Munkabeli szolgáltatások értéke 20 kor. 1 fill. Jogosítványok: 6 kor. 20 fill. A hármas egyházközségből összes jövedelem 682 kor. 54 fill. Engedélyezett levonás: 26 kor. 7 fillér. Marad: 656 kor. 47 fillér. Állami fizetéskiegészítés: 943 kor. 53 fill. Együtt: 1600 korona.

Kötelességek: A szentlászlói anya-, a miklósfalvi leány- és az ábránfalvi fiókegyházakban a rendes lelkészi teendők ellátása. Lelkész a 3 egyházban egyenlő arányban felváltva köteles végezni a hétköznapi, vasárnapi istentiszteleteket. Ünnepek alkalmával első nap az anya- és leányegyházban, második nap a fiókegyházban oszt úrvacsorát.

Pályázati határidő: 1907. évi november 1. Az állomás a választás jogerőre emelkedése után, azonnal elfoglalandó és az új lelkész minden megterheltetés nélkül a teljes fizetés élvezetébe lép.

Kellően felszerelt folyamodványek Vajda Ferenc esperes aához küldendők Székelyudvarhelyre.

Kelt Kolozsvárt, 1907. évi október hó 4-én.

Dr. Bartók György püspök.

Sz. 485—1907.

MEGHIVÓ.

Kézdi református egyházmegyénk közgyűlését van szerencsém törvényeink I. t.-c. 52. § a értelmében f. évi október hó 15-én (tizenöt) d. e. 9 órára Kézdivásárhelyre, az egyházközség új bérházában levő tanácstermébe összehívni.

Tárgysorozat:

1. Ima. 2. Megnyitás. 3. Számbavétel, megalakulás. 4. Az előző közgyűlésről elhalasztott ügyek. 5. Gyámintézeti bizottság megalakítása. 6. Tanító képviselők választása. 7. Előterjesztések, indítványok. A közgyűlés alkalmával tartandó istentiszteleten imát és egyházi beszédet tart Ősz Lázár karatnai lelkész aa.

Alsócsernáton, 1907. szept. 25.

Bodor Géza esperes.

MEGHIVÓ.

A marosi egyházmegyébe tartozó „Bekecsalji Egyházi Értekezlet" f. év október hó 31-én (csütörtök) Nyárádselye községben reformációi emlékünnepélylyel egybekötött rendes közgyűlést tart, mely alkalomra ez úton tisztelettel meghívjuk az értekezlet tagjait és az érdeklődőket.

Tárgysorozat:

1. Reggel 10 órakor istentiszteleten imát mond Nagy Albert backamadarasi lelkész, egyházi elnök. 2. Alkalmi beszédet tart Staudner Mátyás székelytompai lelkész. 3. Elnök a gyűlést megnyítja. 4. Mult gyűlés jegyzőkönyvének felolvasása, hitelesítése. 5. Felolvas Dengel Géza nyárádmagyarosi lelkész, jegyző. 6. Szaval Horváth József jeddi tanító. 7. Egyháza történetét előadja Simon Gábor nyárádselyei lelkész. 8. A következő gyűlés ideje, helye és tárgysorozatának megállapítása. 9. Esetleg előforduló bejelentett vagy sürgős indítványok tárgyalása.

Tisztelettel kéretnek lelkész atyánkfiai, hogy egyházközségeikben lakó világi tagtársainkkal szíveskedjenek e meghívót azonnal közölni.

Gyűlekezés és közebéd a parókián.

Backamadaras, 1907. október kó 2.

Szántó Elek világi elnök. — *Nagy Albert* egyházi elnök.

Nyom. az „Ellenzék" könyvnyomdájában Kolozsvárt, Szentegyház-utcza 22. szám.

X. Évfolyam. *42-ik szám.* *Kolozsvárt, 1907. október 17.*

Erdélyi Protestáns Lap

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, th. tanár.**

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 12 kor.
félévre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

A theol. fakultás Előljáróságának Emlékirata a fakultás vagyonügyi autonomiája tárgyában.

Méltóságos állandó Igazgatótanács!

Theol. fakultásunk Előljárósága tisztelettel vette a Mélt. Ig. tan. 4856 sz. leiratát, amelyben azon többrendbeli bizottsági előmunkálatok s igazgatótanácsi előterjesztések szíves közlése mellett, amelyek idevonatkozóan történtek, theol. fakultásunk vagyonügyi konszolidációjára s vele kapcsolatban a fakultás esetleges autonom vagyonkezelésére, előljárósági szervezetváltoztatására és tanári fizetésrendezésre, a kivitel módozatait is részletesen feltüntető javaslatot kér.

Előljáróságunk a kérdés többoldalu előkészítése alapján folytatott ismételt tanácskozásai eredményeképen a következőkben teszi meg tisztelettelje javaslatát:

I. Alapelvek.

1. Az előmunkálatok egyik alapelve: *a fakultás vagyonügyi autonomiája* elől Előljáróságunk nem kiván elzárkózni, bár tagadhatatlan, hogy e nagy felelősséggel és sok munkával járó feladat Előljáróságunk minden tagjára, de főként tanár-tagjaira sok új adminisztrativ munkát, gondot és felelősséget ró. Az ez alól való mentesítés, a főiskolai oktatás és tanulmányok érdekében, volt alapja fakultásunk alapításakor annak az intézkedésnek, mely az intézet vagyonkezelését közvetlenül az egyházkerület által eszközöltette, sőt a belső gazdasági (háztartás, internátus és konviktus) ügyek kezelésére is önálló gazdasági gondnokot (dr. Kádár János személyében) alkalmazott. Ez állás munkája, főleg az internátus befogadó képességének fokozása érdekében, előbb az igazgatóra, legutóbb pedig, az igazgató túlterheltetése következtében, a tanárokra háríttatott át, de az így nyert anyagi előny sem mutatkozott elegendőnek az intézet anyagi ügyeit a lejtőn feltartóztatni. Méltányolván tehát Előljáróságunk egyfelől a korábbi előterjesztések pontjaiban felhozott indokokat, másfelől erdélyi egyh.-kerületünk tanintézeteinek bevált régi tradicióját, mely a tanárt és Előljáróságot az intézet anyagi ügyeinek is munkás s a társadalom támogatását is kieszközlő gondviselőjéül követeli: készséggel nyilatkozunk hajlandóknak a fakultás vagyonügyeinek is autonom kezelésére. Csak természetesnek található azonban, ha ezen vállalkozási készségünket ahhoz a feltételhez kötjük, hogy a most rendelkezésünkre bocsátandó anyagi eszközök oly mérvüek legyenek, hogy hűséges sáfárkodás s egyházi társadalmunknak, esetleg a magyar államnak is remélt támogatása mellett, emberi számítás szerint elégségeseknek mutatkozzanak egy oly főiskola korszerű színvonalon tartásához, melynek — mint a miénknek — alapításához és céljához fűződő s nevében is kifejezésre juttatott tradiciója a helybeli Ferencz József tud. egyetemmel való kapcsolat s így hazai theol. akadémiánk közti különleges hivatása és helyzete.

2. Ehhez képest, a midőn számba kell vennünk az anyagi erőket, csak helyeslőleg, sőt mellőzhetetlen feltételként kell hozzájárulnunk a rendelkezésünkre bocsátott előmunkálatok azon álláspontjához, mely *határozottan elkülönítendőnek tartja a theol. fakultásnak, mint tanintézetnek és mint nevelő és humanitárius intézménynek (internátus és konviktus) vagyonát és háztartását.*

E helyes álláspontnak figyelmen kivül hagyása eredményezte fakultásunk vagyonügyi zavarát és tekintélyes tőkeapadását s ennek érvényesítésében kell keresnünk azt az orvosszert, amely az ellentétes érdekek elkülönítésével lehetővé teszi nemcsak a méltányos kiegyenlítést, hanem a békés fejlődést, sőt az egymás rovására nem eső megerősödést is.

3. E munkálat keretében kell megoldást keresnünk *a tanári fizetések rendezésének* elvére és keresztülvitelére is; nemcsak azért, mert egyebekkel együtt ez a kérdés is javaslattételre hozzánk utaltatott, hanem azért is, mert az intézetnek 1. alatt említett korszerü színvonalon tartásának ez is egyik és nem utolsó mértéke.

4. Végre itt kell gondoskodnunk *Előljáróságunk szervezetének olyan módosításáról* is, mely a főiskolai tanács szervezete mellett alkalmassá tegye oly autonom vagyonkezelésre hivatott hatósággá, melyben a tanártagok megfelelő számarányba kerülnek az egyházi és világi előljárósági tagok számához.

5. A kivitel módozatairól részletesen legvégül tesszük meg javaslatunkat.

II. Vagyoni konszolidácio.

A fakultás anyagi ügyeinek az I. 1. 2. 3. pontokban jelzett alapelvek szerinti rendezésére, van szerencsénk (Lásd 337 l.) egy *normál-költségvetést* csatolni, melynek itt csak felvilágosító magyarázatára és indokolására szoritkozunk.

1. Amint látható az összeállításból is, keresztül vittük a fakultásnak, mint tanintézetnek és konviktusos internátusnak háztartása elkülönítését, megállapítva és kitűntetve a közös tételeknél azon hányadokat amelyek szerint a teherben részesednek; az 5., 6., 10., 11., 14. tételeknél a szigoru igazságnál kedvezőbben számítva az internátus javára. A jövedelemből való részesedés — a Fedezet 5. és 10. tételeinél — az állammal kötött szerződés, illetőleg a Theol. Rendt szab. alapján van megállapítva.

2. A Normál-költségvetés legtöbb tétele a jelenlegi tényleges helyzetnek megfelelően van beállítva. Eltekintve a tanári fizetések és konviktusi díjak téte-

leitől — amelyekről alább részletesen szólunk — változás csak abban van, hogy

A) *A Szükségletben*

a) 5. tétel alatt az autonom kezelés mellett szükségessé váló ügyvéd számára évi 300 K tiszteletdíjat állítottunk be;

b) a 6. tétel alatt az orvos-közegészségtan tanár tiszteletdíját nagyon mérsékelten 100 K-val emeltük, eleget akarván tenni a m. kir. közoktatási miniszter azon rendeletének, mely a közegészségtan előadásáért legalább 200 K honoráriumot állapít meg;

c) a 12. tétel alatt adó és illetékek címén a jelenlegi költségvetésben szereplő 336·45 K-át az ez évvel megszünt 180 K. járdadíj leszámítása dacára is 900 K. ra emeltük, számítva egyfelől a bolthelyiségek 3 év múlva megszünő adómentességére és a kilátásban levő aszfalt-járda elkészültével ujra beilleszthendő járdadíjra.

d) A 15. tétel alatt Tápintézeti élelmezésre megtartottuk az 1906/907. évi eredményt, egy ujju élelmi cikk szükségletét 222 K.-ban, mivel némely cikkeknél sikerült kedvezőbb szállitási feltételeket érni el, s máskülönben is joggal számíthatunk az ellenőrzés szigorítása folytán az egyensúly megtartására.

B) *A Fedezetnél* a tanintézet számára felveti egyházkerületi segély emeltetett 19.000 K.-ra és az Internátus számára átutalt Baldácsy- és Gecse-alap 5000 K.-ás segélye vétetett számításba, — mindkettő az 1907. évi május 26-án tartntt ker. közgyűlés határozatának megfelelően.

3. Mellékelt Normál-költségvetésünk Szükségleti rovatában a jelenlegi állapothoz mérten legnagyobb eltérést az 1—2. tételekben felvett *tanári fizetések* mutatnak. A tanári fizetések rendezésére nézve javaslatot tenni, Előljáróságunk külön szám alatt is felhivatott. Megoldását azonban természetszerüen a költségvetés keretében kellett keresnünk. S így javaslatunkat és indokolását itt kell adnunk.

Azt a theol. tanári fizetést, mely fakultásunk felállítása alkalmával megállapíttatott volt (két alapfizetési fokozat 3000 és 4000 K., s négy izben esedékes 400—400 K ötödéves korpótlék) s amely akkor az összes hazai theol. akadémiák tanári fizetéseit jóval meghaladta: azóta túlszárnyalta nemcsak az idők követelménye, hanem régen meghaladta a valóságban is a debreseni theol. akadémia, sőt a legújabb fizetésrendezéssel elérték a gymn. tanárok is. Fakultásunk tanárai és előljárósága azonban, tekintettel a kerület és intézet nehéz pénzügyi viszonyaira is, az ismételt tisztviselői fizetésrendezések kapcsán is, egész a legutóbbi időkig sohasem tettek lépéseket a jogos igények érvényesítésére s megelégedtek a kerület azon önkéntes intézkedésével, hogy 1899—900-ban az alsóbb fizetési fokozatok megszüntetésével az alapfizetés egyformán 4000 K-ban állapíttatott meg.

A korszerű jogos igényt a theol. tanárok fizetésére nézve, azóta az egyetemes zsinat a VI. t.-c. 112. §-ában úgy szabályozta a jogakadémiai tanárokhoz viszonyitottan, hogy az „nem lehet kevesebb, mint az állami jogakadémiai tanárok fizetése."

Az áll. jogakadémiai tanárok fizetése pedig jelenleg áll:

a) 5 szolgálati éven alól ....4800 K alapfizetés.
b) 5 szolgálati éven felül....5400 K alapfizetés.
c) 10 szolgálati éven felül ..6000 K alapfizetés.

és d) 5 évenként 5 izben esedékes 400—400 K korpótlék, úgy, hogy 25 évi szolgálat után a végző fizetés 8000 korona.

A tiszáninneni egyházkerület a sárospataki theol. akad. tanárok ez igényét 1907. május 28—30-án tartott közgyűlése 18 jksz. határozatával nemcsak megállapította, de ki is mondotta, hogy amint az állam a felekezeti jogakadémiai tanárok fizetését az állami tanárok fennebb jelzett fizetésére kipótolja, azonnal a theol. tanárok fizetése is hasonlóképpen felemeltetik és pedig visszamenőleg 1907. január 1-től kezdve; addig is 400—400 K drágasági pótlékot folyósítva számukra.

Ily mérvű rendezést kezdett meg s visz keresztül értesülésünk és minden valószinüség szerint már ez őszi közgyűlésén a tiszántuli egyházkerület is debreceni főiskolája akad. tanáraira nézve. Tárgyalás alatt van az ügy a budapesti theol. akad. tanáraira nézve is a dunamelléki egyh. kerületnél s bár csak tavaly történt fizetésrendezés a pápai főiskolánál, e törvényszerű igény megadása érdekében ott is foly az új előkészítés.

A mi fakultásunk tanárai számára, részint alapításához fűződő tradiciói, részint az intézet egyetemi kapcsolata s ebből folyólag a theol. akadémiák közt elfoglalt különleges helyzete alapján joggal lehetnénk és kellene, hogy legyünk még magasabb igények szószólói; de tekintve azt, hogy fakultásunk tanárai, miként a multban, úgy most is, ha kell, szenvedőleg is részt kivánnak venni az intézet és egyházkerület anyagi ügyeinek jobbrafordítása nagy munkájában s így inkább a jövőnek biztosítani azt, amiről most önmegtagadással a maguk részéről lemondanak: a tanári fizetések rendezése tekintetében javaslatunkat most csak az elutasíthatatlan szükség s legkisebb fokú méltányosság korlátai közé szorítottuk.

Javaslatunk, melynek számszerű eredményeit a normálköltségvetésbe bele is illesztettük az, hogy továbbra is megtartván fakultásunkon a rendes tanár kezdő-alapfizetését 4000 koronában, az eddigi négy ízben esedékes 400—400 koronás ötödéves szolgálati korpótlékot 5 ízben méltóztassék a kerület folyósítani s így annak végösszegét 2000 koronában állapítani meg. Továbbá az áll. jogakadémiai tanárok alapfizetésének különbözetét és annak további emelkedését biztosító részleteit fakultásunk rendes tanárainak oly módon méltóztassék biztosítani, hogy a 800 K kezdőfizetés különbözetet 10 évi szolgálat után, a további két 600 koronás fizetésfokozati emelkedést pedig a 15, illetőleg 20-ik szolgálati év betöltésével folyósítsa.

Ilyen módon bár az élvezett összjavadalom fakultásunk tanárainak hátrányára személyenként 20,000 K különbözetet fog kitenni a jogakadémiai tanárokéval szemben, mégis el lesz érve az, hogy 1-ször tanáraink már ezidő szerint — az idősebbeket véve — 20% fizetésemelésben részesülnek, ami a jelen drágasági viszonyok közt elodázhatatlan is s bizony soknak sem is mondható; 2-szor hogy a jogakadémiai tanárokkal ugyanazon törvényszabta végző fizetéshez jutnak és 3-szor hogy a legtekintélyesebb fizetésemelkedéshez oly időben jutnak, amikor azt a családi viszonyok leginkább megkövetelik.

Amennyiben valamelyik tanárnak lakáspénzhez lenne igénye: arra nézve már most alkalmazásba veendő a VI. t.-c. 112. §-a.

A fizetés ilyen rendezésének időpontjául 1907. szept. 1. állapíttassék meg.

Feleslegesnek tartván a tanári fizetésrendezés ezen módjának további indokolásával foglalkozni: csak az a kérdés van itt még hátra, hogy *megbirja-e ezt az intézet háztartása?*

Hogy megbirja a költségvetési egyensuly minden megzavarása nélkül: annak igazolásául van szerencsénk (Lásd 338—9. oldalon!) egy kimutatást csatolni ide, melynek tanúsága szerint a mostani keretekben és a most rendelkezésünkre álló anyagi erővel, a legterhesebb esztendőt is 2168 korona évi költségvetési többlettel irányozhatjuk elő; 1930-ra pedig 142 ezer korona tőkegyűjtés mellett, évi 20 ezer koronányi évi felesleg mutatkozik.

4. Vagyonügyeink konszolidációjának további fontos kérdése a *konviktus-internátus*. Ennek pénzügyi

egyensúlya elhatározólag függ a konviktusi díjak megállapításától. Normál-költségvetésünkbe ezeket — a mint az eddigiekkel való összehasonlítás azonnal mutatja tekintélyesen felemelve állitottuk be. Ennek indokolásával tartozunk.

Indokolását képezi egyfelől egy szomoru negativ eredmény. Az, hogy a lefolyt 12 év alatt éppen a konviktus-internátusi díjak példátlan alacsony volta azt eredményezte, hogy 150.000 K-át meghaladó tőkét kellett leírni fakultásunk alaptőkéjéből. Másfelől az, hogy az *átlagosan* tul-olcsó ellátás állandóan érezte hatását abban, hogy kisebb-nagyobb számmal, de állandóan volt ifjuságunknak olyan — ha nem is nagy — kontingense, amelyet igazi benső hivatottság nélkül a tanulói évek alatti megélhetés olcsósága csábitott az intézetbe. Ennek az állapotnak fenntartása többé-kevésbé igazolható volt addig, mig kerületünk papszükségben volt s ekklézsiáink nagy száma lelkész nélkül szűkölködött. Ma azonban már ott állunk, hogy már-már a tultermelés veszélye fenyeget. Itt az ideje tehát, hogy a többé nem indokolt anyagi tuláldozatot a kerület beszüntesse s ezzel együtt a papságra készülő theol. ifjúság anyagának színvonalát is emelje.

Positiv indokolását képezi az a tény, hogy ma már Kolozsvárt évi 400 K-án alól lakást, fütést, teljes — és pedig jó élelmezést és főiskolai tanitást várni nem lehet. Mióta csak fennáll intézetünk, *teljes* ellátási díjaink is mindig tekintélyesen alatta maradtak az ellátásra tényleg kiadott összegeknek, a kedvezményes helyek pedig mindig ezerekre sőt gyakran 10 ezeren felül emelték az intézet vagyonából pótolt konviktusi és internátusi díjak hiányát. Az az enormis drágaság pedig, mely az utóbbi évek lassu emelkedése után, ez év folyamán kiütött s fájdalom, még mindig növekvő irányzattal — ha egyébb nem volna is, kényszerítenek a díjemelésre, hiszen a legtöbb cikk, igy a tej, fa, hús stb. ára 50—80%-al emelkedett. Akit tehát szegénysége mellett értelmi és erkölcsi kiválóságai segélyezésre nem ajánlanak: attól meg kell követelnünk bár annak a teljes díjnak a megfizetését, amelybe az ő ellátása kerül. Igy kellett a teljes díjat évi 400 K ban állapítanunk meg. Ily díjjal vettünk számitásba 30 tanárjelöltet (ebből 18 állami ingyenes) és 40 theologust. A theologusok közül másik 40-et 1/2 díjjal, évi 200 és tizet 1/4 díjjal 100 K konviktusi díjjal, fenntartván a kedvezményesekre az utóbbi ker gyűlés azon határozatát, mely őket még 40 K internátusi díj fizetésére kötelezi.

Ez a számítás csak akkor válik irreálissá, ha nem lesz 40 évi 400 K-t fizető theologus. Azonban azt a különbözetet, amely az igy elmaradó bevétel és megkevesbedett tápintézeti kiadás közt fennmarad, fedezni fogja az előirányzott 2483 K évi felesleg és a Bethlen-kollégiumtól járó 3180 K ösztöndij cél szerü megosztása, amelyre nézve éppen erre való tekintettel tisztelettel kérjük is a Mélt. Igazgatótanácsot, kegyeskedjék a ker. közgyülésnek olyan előterjesztést tenni, hogy a Bethlen-kollégiummal kötött idevonatkozó megállapodás revisio alá vétetvén a stipendiumok egy része több kissebb összegüre osztassék.

Amennyiben azonban még ezek dacára is a konviktus költségvetésének egyensúlya ingadozna: éppen ez a tér az, hol a társadalom támogatása is a siker legnagyobb reményével igénybe vehető, amire megfelelő társadalmi eszközökkel maga az ifjúság, a tanárkar és Előljáróság is bizonyára törekedni fog. De segíthet rajta bizonyos mérvig az egyházkerület is, ha a papképzés céljaira tett, de jelenleg más célokra használt ösztöndíjakat, alapokat rendeltetésüknek visszaadja. Végre számításba kell vennünk a segítség azon módját is, mely abban jelentkezik, hogy a tanárnövendékeken kivül más prot. egyetemi hallgatókat is felvehessünk az üresen maradó helyekre a teljes díj fizetése mellett. Ez míg egyfelől az internátus-konviktus költségvetésére lesz jótékony hatásu, addig másfelől alkalmat add arra is, hogy egyházúnk nevelői hatását más karokon tanuló egyetemi hallgatók által is érvényesitsük az életben, ami magában is fontos megvalósítandó feladat.

5. Hogy az autonom vagyonkezeléssel együttjáró munkák tiszteletdíjára a költségvetésbe az ügyvéd 300 K-ján kivül ez alkalommal semmit sem vettünk fel, sőt a könyvtárnok eddigi 200 K honóriumát is törültük: annak magyarázata az, hogy

a) a pénzkezelést pénzintézetre kívánjuk bízni;

b) az officiumokat a tanárok a tervelt fizetésrendezés mellett készeknek nyilatkoztak díjtalanul végezni, legalább addig, mig a Kenessey Béla személyi pótlékának (1200 K) felszabadulásával erre fedezet nyílik meg. Addig egy tanár az igazgatóság, egy a gazdasági felügyelet, egy a könyvtárnokság, egy az intárnátus és konviktus vezetését, egy pedig az előljárósági és tanárkari jegyzőséget s igy nagyban azonos terhü munkát fog díjtalanul teljesíteni.

6. Ezek alapján és feltétele mellett Előljáróságunk biztosítva látván az intézetnek a jelen keretekben való fenntartását, sőt fejleszthetését, a vagyonügyek autonóm kezelését is készséggel elvállalni hajlandó, ha a kerület bölcsessége úgy határoz.

Ehhez azonban szükséges

III. A theol. fak. Előljárósága

mai szervezetének olyan átalakítása, a mi a főiskolai tanács törvényes szervezete mellett VI. t. c. 117. §. b) a vagyonkezelésre alkalmassá tegye. Erre nézve Előljáróságunk külön felterjesztésben is megtette azon javaslatát, hogy fakultásunk Előljárósága 15 taggal szerveztessék; és pedig hivatalból tagjai legyenek: 1. A püspök és a legidősebb világi gondnok (statuscurator) és a fakultás 5 rendes tanára; 2. az egyházkerület által választott négy egyházi és 4 világi tag. Jog- és hatásköre pedig, mig a fakultás „Törvényei és Rendtartási Szabályzata" revisiójában a kerület állandó jelleggel szabályozza, ideiglenesen legyen az, ami a kollégiumok Előljáróságai számára megállapítva van.

IV. A vagyonügyi autonómia kivitele,

illetőleg a vagyonkezelésnek a kerülettől való átvételére nézve a legegyszerübb eljárás az lenne, ha a kerület az összes ingó és ingatlan vagyont terheikkel, hozadékaikkal és kötelezettségeikkel együtt az Előljáróságnak 1908. január 1-én átadná, megszabadítván természetesen a kerület más ügyleteiből esetleg rajtuk levő terhektől, az államsegélyből való állandó évi 19.000 K. járadékot és a konviktus 5000 K.-ás segélyét pedig évnegyedi előleges részletekben utalná át a fakultás pénztárába. Ennek a tőkék autonóm kezelésben magasabb kamatláb mellett való gyümölcsöztetésén kivül az az előnye is lenne, hogy az a 400.000 K.-nyi tőke, mely most talán a ker. közvagyonában tőkekamat-adómentességet nem élvez, hozzájutna e mentességhez, mint iskolai alap.

Ha azonban a kerület jelenleg nem volna abban a helyzetben, hogy a 400.000 K. alaptőkét egészben kiadja: annak kamatait használja fel a theol. fak. épületén levő amortizációs kölcsön törlesztésére s csak a fennmaradó részt adja ki az Előljáróságnak. Hasonlóan a Bocskay-tér 3. sz. bérház kezelését is megtarthatja a kerület, csak a bérjövedelem tisztán megmaradó részét szolgáltatván ki előleges részletekben.

Mindazonáltal kivánatosnak látszik, hogy az alaptőkéből legalább 50—100.000 K. már azonnal kiadassék az Előljáróságnak, hogy ennek magasabb kamatoztatásával behozhassa azt a kamatveszteséget, mely

annak folytán éri, hogy kénytelen lesz e tőke egy részét mint forgótőkét használni fel az előlegesen teljesítendő fizetésekre.

Ami az átmenet kérdését a konviktusi díjakra vonatkozólag illeti: erre nézve vagy azt kell elrendelnie a kerületnek, hogy azok már 1908. január 1-től kezdve az eléterjesztés értelmében lesznek szedendők, vagy valamely alapból egyszersmindenkori segélylyel kell fedeznie a konviktus—internátus azon deficitjét, mely a költségelőirányzat és az ezen iskolai évre való felvétel tényleges eredménye közt jelentkezni fog.

Egyébként az átmenet részleteinek megállapítására nézve alapos előterjesztést mi annál kevésbé tehetünk, mert sok olyan dolog homályos, vagy ismeretlen előttünk, mely összefügg a kerületi pénzkezelés belső ügymenetével. Éppen azért a ker. közgyűlés elébe terjesztendő idevonatkozó előterjesztés konkrét szövegezését a Mélt. Ig. Tanács bölcs belátására bízzuk, megelégedvén a magunk részéről a fennebb előadottakkal.

Ezek alapján tisztelettel kérjük a Mélt. Igazgatótanácsot, hogy e felterjesztésben foglalt javaslatainkhoz hozzájárulván, méltóztassék a Főt. egyházkerületi közgyűlés elébe terjeszteni munkálatunkat, elfogadásra ajánlva a következő határozati javaslatot:

Határozati javaslat

a Theol. Fakultás vagyonügyi autonomiája s azzal kapcsolatos intézkedések tárgyában.

Mondja ki az egyházkerületi közgyűlés, hogy

1. A Theol. Fakultást, az egyházkerületnek a törvényekben biztosított felügyeleti és ellenőrzési joga épségben tartása mellett, a fakultás mindennemű vagyonának kezelése és egész háztartása vitele tekintetében is, 1908. év január 1-ével kezdődőleg, autonómiával ruházza fel.

2. Ez autonom kezelés felelős szervéül még e közgyűlésen 15 tagból álló főiskolai Előljáróságot alakit, melynek tagjai:

a) a hívatalára nézve legidősebb világi egyh. ker. főgondnok és püspök;

b) a theol. fakultás rendes tanárai;

c) a fakultás Előljáróságának ajánló előterjesztése meghallgatásával, de az egyházkerület kötelékébe tartozó férfiak sorából az egyházkerületi közgyűlés által szabadon, 5 évre, választott 4 egyházi és 4 világi tag.

Elnöke: az egyh. ker. világi főgondnok vagy püspök, hívatali idősbség szerint; a másik alelnök, ki mellé a tagok sorából az Előljáróság magának még egy második alelnököt is választ; jegyzője egyik a tanárkar által kijelölt rendes tanár.

Ez Előljáróság jog- és hatásköre, mig a „Theol. Fakultás Törvényei és Rendtartási-Szabályzata" revisiója során végleg megállapíttatnék, azonos a kollégiumok Előljáróságaiéval.

3. Helyben hagyja a mellékelt Normál-Költségvetést — egyben az 1908. évre szóló költségvetés gyanánt is — s ennek kapcsán megállapítja, hogy

a) a Theol. fakultás mint tanintézet és a konviktusos-internátus, mint humanitárius nevelő intézmény vagyona és háztartása elkülönitetten és külön költségvetéssel és számadással kezeltessék, a közös tételeknek a Normál-Költségvetésben feltüntetett %-ok szerinti megosztásával.

b) A theol. rendes tanári fizetések, a természetbeni lakáson vagy a VI. t.-cz. 112. §. szerinti lakáspénzen kivül, a tanintézet költségvetésébe a következő megállapítás szerint illesztendők be és szolgáltatandók ki:

α) kezdő alapfizetés évi 4000 — négyezer — korona;

β) alapfizetési fokozat-emelkedés: betöltött 10 évi szolgálat után évi 800 — nyolcszáz; 15 évi szolgálat után további évi 600 — hatszáz; 20 évi szolgálat után további évi 600 — hatszáz — korona;

γ) 5 ízben esedékes s az alapfizetés összegétől független 400—400 K ötödéves szolgálati korpótlék.

c) A konviktus-internátus teljes díját évi 400 — négyszáz — koronában állapítja meg, megengedvén, hogy a kerület által adott Gecse-alap 3000 és Baldácsy-alap 2000 K konviktusi segélyek, valamint a Bethlen-kollégiumtól járó — s revisió alá veendő — fejedelmi alumnus díjak 3180 K és más megtakarítások, összesen 11.000 K, terhére legfennebb 40 theologus 1/2, legfennebb 10 theologus pedig 1/4 ellátási díjra vétethessék fel, a kedvezményezettektől évi elengedhetetlen 40 K külön internátúsi díjat szedvén s megengedve továbbá azt, hogy amennyiben az internátusnak 120 ifjuban megállapított befogadási képességéig theologusok és tanárnövendékek felvételre nem jelentkeznének, más, — első sorban reform. vallásu és erdélyi egyházkerületünkhöz tartozó — de általában prot. vallásu egyetemi hallgatók is felvétethessenek, a 400 K teljes díj fizetése mellett, az internátusba és konviktusba.

4. A vagyonkezelésnek a kerülettől való átvétele, illetőleg átadására nézve útasítja a Mélt. Igazgatótanácsot, hogy a fakultás összes ingó és ingatlan vagyonát idegen terhektől mentesítve, saját terheikkel, hozadékaikkal és kötelezettségeikkel együtt, 1908 január 1-én adja át a fakultás Előljáróságának; az intézet 19.000 K járadék-segélyét, az államsegély, a konviktus 3000 K segélyét, a Baldácsy-alap további 2000 K segélyét a Gecse alap terhére évnegyedes előleges részletekben fizesse ki évenként a fakultás Előljáróságának. A konviktus ez iskolai évi deficitje pedig az államsegélyből egyszersmindenkori segély alakjában utalványoztatik.

Méltóságos Igazgatótanács! Fakultásunk Előljárósága, midőn a fennebbiekben legjobb tudása szerint eleget tett az Ig. tanács javaslattételre való felhivásának, legyen szabad kérnünk, hogy bölcs belátásával mérlegelve, méltóztassék e munkálatunkat a Főt. egyh. ker. közgyülés elé pártolólag felterjeszteni.

A theol. fakultás Előljáróságának 1907 október hó 5-én tartott üléséből

a Mélt. Igazgatótanácsnak alázatos szolgái:

Dr. Vályi Gábor, főgondnok. — *Pokoly József*, jegyző.

EGYHÁZMEGYEI ÉLET.

Az orbai református egyházmegye ünnepe.

I.

Még a nyár folyamán történt, hogy egyházmegyénk a legújabb egyházi törvények alkalmazása mellett vállasztotta meg gondnokául; és pedig főgondnoknak dr Bartha Imre eddigi algondnok aát, algondnoknak Deák Imre aát. Ujonnan választott gondnokaink megválasztását egyházi felettes hatóságunk az Állandó Igazgató Tanács is „örvendetes tudomásul vette", s így szeptember hó 24 én ünnepélyesen beigtattuk méltóságukba.

(Bár szives örömest ünnepeltünk volna hangosabban, hogy mai — sajnos, hogy úgy van — háttérbe szoríttatni kezdő helyzetünkben élénk hangon adhattunk volna kifejezést ama megmásíthatatlan történelmi igazságnak, hogy az igazi kálvini vallást követők képezték s képezik a „színtiiszta magyar nemzetet", azonban gondnokaink ismert szerénység kívánta hogy: „az előlegezett bízalmat már kiérdemelni s csak azután ünnepeltetni" elvet kövessük.)

A kovásznai ref. egyházközség tanácstermében, miután előbb az egyházmegyei tanács hallgatta meg

Folytatás a 339. oldalon.

Az erdélyi reform. egyházkerület kolozsvári theol. fakultásának

Normál-Költségvetése.

SZÜKSÉGLET. **Készült: 1907. szeptember 30-án.** **FEDEZET.**

			Tanintézet			Internátus	
			kor.	fill.		kor.	fill.
1	4 tanár fizetése s korpótléka á 4800+800		22400				
2	1 tanár fizetése s szálláspénze 4000+1000		5000				
3	Kenessey B. személyi pótléka..		1200				
4	Zenetanító tiszteletdíja		600				
5	Ügyvéd tiszteletdíja		300				
6	Orvos tiszteletdíja.....	50%	200		50%	200	
7	Házmester, szakács s cselédség..	22%	600		78%	1960	
8	Barabás F. életjáradéka		800				
9	Építési kölcsön annuitása	55%	10868		45%	8892	
10	Fütés ..	35%	1470		65%	2730	
11	Világítás	50%	600		50%	600	
12	Adó s illetékek	55%	500		45%	400	
13	Épület fentartás.....	55%	1760		45%	1440	
14	Víz- és csatornadíjak	55%	920		45%	750	
15	Tápintézeti élelmezés 120 ifjúnak					26640	
16	Egyetemi leczkepénzek..		2000				
17	Könyvtárgyarapítás		1240				
18	Felszerelés pótlás	25%	125		75%	375	
19	Iroda s nyomtatványok	60%	150		40%	100	
20	Vegyes kiadások ..	25%	50		75%	150	
21	Szeretetházi járélék		20				
22	Bocskay-téri bérház kiadásai		6882				
23	Ösztön s pályadíjak		3876				
24	Nyugdíjintézeti járulékok.....		1200				
			62761			44237	

		Tanintézet		Internátus	
		kor.	fill	kor.	fill.
1	Bocskay-téri bérház nyers jövedelme	13290			
2	Boltbérek.	2824			
3	Tőkekamat. . (441.204·05) .	22060			
4	Alapítvány s évjáradékigéretek	555			
5	Tanárképzési államsegély..	4000		8000	
6	Gecse alapból...			3000	
7	Baldácsy-alapból			2000	
8	Az egyházkerülettől, államsegélyből	19000			
9	Felavatási díjak			1200	
10	Felszerelési s könyvtárdíj..	480		720	
11	Tápintézeti díjak: 12 tj. 4/4 díjjal á 400 K			4800	
	» 40 th. 4/4 » á 400 K			16000	
	40 th. 2/4 á 200 K			8000	
	» » 10 th. 1/4 » á 100 K			1000	
12	Lakásdíj a kedvezményesektől 50 á 40 K			2000	
13	Ösztön s pályadíjak ...	3876			
14	Nyugdíjintézeti járulékok	1200			
	Fedezet	67285		46720	
	Szükséglet..	62761		44237	
	Felesleg	4524		2483	

Megállapittatott a theol. fakultás Előljárósága 1907 okt. 5-én tartott ülésében.

Dr. Vályi Gábor,
főgondnok, elnök.

Pokoly József,
jegyző.

Kimutatás

a theol. tanárok fizetésének rendezésével előálló fokozatos szükségletekről és ezek fedezeteiről.

1907/8. év.

Az előterjesztéshez mellékelt normál költségvetésben már elő van irányozva a több mint 10 év óta szolgáló 4 rendes tanár részére a 10 évi tanári működés után esedékesnek tervezett I-sö fizetéspótlék à 800 koronával, összesen 3200 korona összegben Az így egybeállított költségelőirányzat 4524 kor. felesleget mutat, mely felesleg tőkésíttetvén, a következő módon fedezi az idők folyamán előálló szükségleteket:

Szükséglet Kor.		Fedezet K	f.	Tőke K	f.
	1910/11. év.				
	1910 IX/1. esedékessé válik 4 tanár II-ik fizetéspótléka á 600 és III-ik korpótléka á 400 kor., mely szükséglet együttvéve lesz				
4000	E szükséglet fedezetéül szolgálna *a*) az eddigi évi felesleg 4524 kor. és *b*) ezen felesleg 3 évi tőkésítése folytán származott tőke			14810	30
	Kamata 740 kor. 52 fill., azaz összesen	5262	52		
	A szükséglet a fedezetből levonatván, fenmarad további tőkésítésre évi 1262·52 K.				
	1912/13. év.				
	1912 IX/1. esedékessé válik az 1907-ben választott tanár I-sö korpótléka				
400	E szükséglet fedezetéül szolgál *a*) az évi felesleg 1262·50 K és *b*) ezen felesleg két évi tőkésítése folytán előállott tőke			2686	80
	Kamata 134·34 K, azaz összesen	1396	84		
	A szükséglet a fedezetből levonatván, fenmarad további tőkésítés céljaira évi 996·84 K.				
	1915/16. év.				
	1915 IX/1. esedékessé válik, miután egy tannr 30 évi szolgálatát betöltvén, nyugalomba távozik, 3 rendes tanár III-ik fizetéspótléka á 600 K és ugyancsak azok IV-ik korpótléka á 400 K, együtt				
3000	Ezen szükséglet fedezetéül szolgál *a*) az évi felesleg 996·84 K, *b*) ezen felesleg 3 évi tőkésítésből előállott tőke			3262	36
	Kamata 163·16 K s végül *c*) a nyugalomba vonuló tanár személyi, kor- és fizetéspótléka 3800 korona, azaz összesen	4960	-		
	A szükséglet a fedezetből levonatván, fenmarad további tőkésítésre évi 1960 K.				
	1917/18. év.				
	1917 IX/1. esedékessé válik az 1907. évben választott tanár I-sö fizetéspótléka á 800 K és II. korpótléka á 400 K, együtt				
1200	Ezen szükséglet fedezetéül szolgál *a*) az évi felesleg 1960 K, *b*) ezen felesleg két évi tőkésítése folytán előálllott tőkének			4171	20
	Kamata 208·56 K, azaz a kettő együttesen	2168	56		
	A szükséglet a fedezetből levonatván, marad további tőkésítésre évi 968·56 K.				
	1920/21. év.				
	1920 IX/1. esedékessé válik a 3 régebbi tanárnak V-ik izbeli korpótléka, valamint az 1915-ben választott tanár I-sö korpótléka; együtt				
1600	Ezen szükséglet fedezetéül szolgál *a*) az évi felesleg 968·56 K., *b*) ezen felesleg három évi tőkésítése folytán előállott tőkének			3170	78
	Kamata 153·54 K., *c*) a br. Wesselényi Jozefa alapítványának kamata 3000 K., *d*) Barabás Ferenc életjáradéka 800 K. és földhaszonélvezete 150 K., együtt	5072	10		
	A szükséglet a fedezetből levonatván, marad további tőkésítésre 3472·10 K.				
	1922/23. év.				
	1922 IX/1. esedékessé válik az 1907-ben választott tanár II-ik fizetéspótléka 600 kor. és III-ik korpótléka 400 kor., azaz együtt				
1000	Ezen szükséglet fedezetéül szolgál *a*) az évi felesleg 3472·10 K, *b*) ezen felesleg két évi tőkésítése folytán előállott tőkének			7389	20
	Kamata 369·46, azaz a kettő együtt	3841	56		
	Az új szükséglet és fedezet különbözetéből tőkésítésre fenmarad 2841·56 K				
	1925/26. év.				
	1925 IX/1. esedékessé válik, miután a 3 régibb tanár 30 évi szolgálatát betöltvén, nyugalomba távozik, az 1915-ben megválasztott tanár I-sö fizetési pótléka 800 K és II-ik korpótléka 400 K, azaz a két szükséglet együttvéve:				
1200	Ezen szükséglet fedezetéül szolgál *a*) az évi felesleg 2841 K 56 f, *b*) ezen felesleg három évi tőkésítéséből előállott tőke			9302	40

Szükséglet Kor.		Fedezet K	f.	Tőke K	f,
	Kamata 465·12 K, *c*) a 3 tanár nyugalomba vonulásával felszabaduló fizetés és korpótlékok összege 12000 korona, azaz a három forrásból együtt.....	15306	68		
	A szükséglet a fedezetből levonván, marad további tőkésítésre 14106· 68 K, mely összeg nemcsak a most tervezett fizetésrendezést biztosítja állandóan, hanem egyszersmind lehetővé teszi a fakultás további fejlesztését is.			44794	04
	Az 1025—6 tanévben a tanári fizetésekre szükséges 25.200 K. Ezen szükséglet nemcsak fedezve lesz a mellékelt költségvetésben előirányzott 28.600 K összegből, hanem abból megmarad 3400 K, továbbá az ott mutatkozó 4524 K felesleg, a 18 év alatt gyűlt tőke 44.794·04 K kamata = 2239·60 K, a báró Wesselényi Jozéfa alapítványának kamata 3000 K s végül Barabás Ferencz évjáradéka és földhaszonélvezete 950 K, együtt 14.113·70 K. Úgy hogy ezek felhasználásával 1930-ra több mint 18 ezer K évi felesleg és közel 140.000 K tőke fog a fakultás rendelkezésére állani.				

Megállapíttatott a theol. fakultás Előljárósága 1907 okt. 5-én tartott ülésében:

Dr. Vályi Gábor,
főgondnok.

Pokoly József,
jegyző.

s honorálta megérdemelt elismeréssel tanügyi előadó: Bajkó György aának jelentését az 1906—7 tanévi vallás és egyházi énektanításról, ősz esperesünk pontban 10 órakor nyitotta meg közgyűlésünket; előbb áhitatos imában emelvén az összegyülekezettek lelkét az egek urához, jóságos atyánkhoz. Megnyitójában fokozott munkálkodásra, éber őrködésre hívta fel a gyülekezetek pásztorait. Azután felolvastatván az Igazgató-Tanácsnak a gondnok választásra vonatkozó leíratát, Veres Károly, Nagy Imre és Kónya Ferenc közgyülési tagokat küldötte ki gondnokaink meghivására. Mikor gondnokaink a tanácsterembe léptek, lelkes és őszinte üdvözlés, éljenzés fogadta őket, melynek elcsendesedtével esperes aa üdvözölte gondnokainkat, jelezve a „bár tiszteletbeli" állás nagy fontosságát s az azzal járó felelősséget, felkérte a hivatalos eskü letételére. Földes György emi főjegyző előolvasása mellett a hivatalos esküt letevén, dr. Bartha Imre főgondnok tartott a maga és gondnoktársa nevében egy mindvégig nagy tetszésben, általános helyeslésben részesült székfoglalót, melyet közgyülésünk egész terjedelmében jegyzőkönyvbe iratni határozott. Különös tetszésben részesült beszédének ama része, melyben az 1848 évi XX. tc.-nek megvalósitásáról beszélt, s melyet igen találóan „pium desiderium"-nak nevezett. Ep ezért tett komoly igéretetet maga és gondnok társa nevében, hogy a protestantismusnak fejlődésére, erősbitésére, — nem állván rendelkezésére kiterjedett anyagi erő, hathatós állami támogatás, mint a vallások egyenjogusága dacára magát „uralkodó vallás"-nak nevező katholicismusnak, — a protestantismus országának a szivekben, lelkekben való felépitésére fognak törekedni s viszik erejöket segitségül az „ecclesia militans"-nak.

E főgondnoki beszéd, mely nem programm, hanem egy a lélek mélyéből, a szív teljességéből származó ünnepi fogadalom volt, képezte ünnepélyünk gerincét. Szinte kiérzett belőle a protestáns öntudat sugallta komoly elhatározás, hogy ennek az anyaszentegyháznak, mely híveit „világosság"-ban növeli, „világosságra vezérli", javát munkálni, minden emberileg lehető eszközzel előmozdítani leend életfeladatuk.

A gondnoki beiktató után Imreh József pákéi lelkész aát kebelezte be az egyházmegye, s formai okokból visszautasított választását ejtette meg az egyházkerületi képviselőknek (ugyanazokat választván titkos szavazás utján is, t. i. Ignácz László egyházi és Ebergényi Gyula világi), szavazott három egyházkerületi tanítóképviselőre s pár kisebb jelentőségű ügyet intézett el, melyeknek végeztével új gondnokaink vendégei voltunk a „kaszinó vendéglő" nagytermében, hol fényes ebéd, kitünő borok, őszinte pohárköszöntők mellett igyekeztünk megrögziteni a nap eseményeit, melyek eltitkolhatatlanúl mély nyomokat hagytak lelkünkben s szüntelen arra hívtak szólitottak, hogy bár a protestáns anyaszentegyház ereje nem híveink nagy számában, hanem azok hitében van, mégis a változó időkben minden lehetőt meg kell tennünk avégre, hogy híveinket elszakaszthatatlanúl hozzáfűzzük anyaszentegyházunkhoz.

A helyett tehát, hogy a felköszöntőket sorolnám elé, melyek mindenike megtalálta méltó tárgyát, inkább azt kérem a jóságos Istentől: tartson meg miközöttünk őrállókat és gyűlekezeteket, hogy az együttes, bár nehéz munkában lehessünk egymásnak hűséges támogatói, segitő társai. Akkor leend velünk Istennek áldása: Már pedig: „ha Isten velünk, ki ellenünk?!" *Semper idem.*

KÜLÖNFÉLÉK.

Theol. fakultásunk vagyoni konszolidációja, autonomiája s vele kapcsolatos ügyekre nézve, a mult ker. közgyülés határozatához képest, az intézet Előljárósága megtette javaslatát. Tekintve azt az általános érdeklődést, melylyel ez évek óta napirenden levő kérdést, kerültünk közvéleménye kiséri, a javaslatot tájékozás végett, egész terjedelmében mai lapunkban adjuk.

A kollégiumok új szervezete és rendtartása ügyében a ker. gyülés elébe terjesztendő javaslat kidolgozására szervezett bizottság e hó 12-én tartotta ülését dr. *Bartók* György püspök elnöklése és *Kálmán* János tanügyi előadó referenssége mellett. A késő estig tartott gyülésen részt vettek: *Bodor* János gondnok, *Gönczi* Lajos, *Péter* Mózes, *Berényi* János, *Sárkány* Lajos tanárok; elmaradásukat kimentették gróf Tholdalagi László és br. Bánffy Kazimir gondnokok. A munkálat a nagyenyedi kollégium felterjesztésének alapul vételével kiterjed a régi Iskolai törvények átdolgozására is és nyomtatásban fog rendelkezésére állni az egyh. ker. közgyülés tagjainak.

A zágoni papválasztás. A zágoni papválasztás viszonyairól avatott kézből a következő sorokat kaptuk: Szept. hó 25-én volt Zágonban a két év óta üresedésben levő református papi állás betöltésére a második választás. Közben ugyan történt még egy választási kisérlet, de azt a pártok harca meghiusította, s igy akkor szavazás nem történt. Zágonban közel 700 választó van, kik 318 egész szavazattal bírnak. Az első választásnál leadatott 281 egész

szavazat, pedig akkor nem volt összesen 300 egész votum se. Most leadatott 216 egész ^{2}/$_{3}$ szavazat. Tehát a választásban nem vett részt 102 egész votum, ami a szavazatok ^{1}/$_{3}$-ának felel meg. Vagyis az első választásnál nem szavazott a választók 3%-ka: most pedig nem szavazott 33%.

394 személy leadott 216 egész szavazatot, melyből *Antal* Lajos lisznyói lelkész nyert 147-et, *Szász* Mihály pávai lelkész nyert 69-et; így *Antal Lajos nyerte el a zágoni református papságot.* Közel 300 személy 102 egész votumnal passziv magatartást tanusított. Ezek nagyresze képezte a *Veress* Károly papolci lelkész partját, kik előre látva az ádáz harcot, csendesen félrevonúltak a küzdtérről. Talán ennek köszönhető, hogy a választás egész rendben folyt le. *Választó.*

Új lelkészek a küküllői egyh. megyében. A haranglábi egyházközség Nagy Mihályt, a küküllőszéplaki egyházközség Gálfi Sándort, az egrestői egyházközség Magyari Zoltánt választotta meg papjául.

Papbeiktatás Márkosfalván. Márkosfalván (kézdi e. m.) *Demes* Ferenc új lelkészt okt. 6-án iktatták be hivatalába. A beiktatást *Bodor* Géza esperes végezte *Kovács* Károly gondnokkal. A község nevében *Czell* József biró üdvözölte az új lelkészt. Délben közebéd volt lelkes hangulatban. Az új pap munkáját áldja meg az Isten!

Az egyet. ref. egyh. diakonissza-ügyi bizottságát gr. *Dégenfeld* József főgondnok-elnök okt. 21-én d. e. 9 órára hívta össze Budapestre a Lónyai-utcai gimnáziumba. E gyűlésen kerületünkből *Nagy* Károly th. tanár vesz részt.

HIVATALOS RÉSZ.

Sz. 4815—1907.

KÖRÖZVÉNY

valamennyi nagytiszteletű urnak és tiszteletes lelkészi hivatalnak.

A központi rovatalok kivetése tárgyában, krajcáros élőtőke, Protestáns lap t., stb.

A krajcáros élőtőke 1907 évi összegét az 1906 évi névkönyvben felsorolt 1900-ik évi állami népszámlálás adatai alapján megállapítottuk s azt alább felsorolva, egyházmegyénként egy összegben kitüntetve, közöljük azon értesítéssel, hogy a szorványok figyelembe véve nem lettek és hogy ezen összegek az uj állami népszámlásig, tehát 1910-ik évig bezárólag évenként változatlanul szállítandók be pénztárunkhoz:

Hunyadi egyházmegye	10221	l. sz. u.	204 K 42 f.
Gyulafehérvári	5466		109 K 32 f.
Nagyenyedi	32771		655 K 42 f.
Kalotaszegi	24468		489 K 36 f.
Kolozsvári	27066		541 K 32 f.
Szilágyszolnoki	53693		1073 K 86 f.
Dési	9989		199 K 78 f.
Széki	18643		372 K 86 f.
Nagysajói	7376		147 K 52 f.
Görgényi	19011		380 K 22 f.
Marosi	56760		1135 K 20 f.
Küküllői	17880		357 K 60 f.
Nagyszebeni	11614		232 K 28 f.
Udvarhelyi	33050	„	661 K — f.
Erdővidéki	12548	„	250 K 96 f.
Sepsi	29339	„	586 K 78 f.
Orbai	13657	„	273 K 14 f.
Kézdi	11812	„	236 K 24 f.
		Összesen	7907 K 28 f.

A Protestáns lap ára, képezdei illeték és agentiale évi összegei egyáltalában nem esvén változás ala, a mult évi összegekben fizetendők be az idén és következő esztendőkben is. Felhivjuk ennélfogva a nagytiszteletű esperes urakat, valamint a kollégiumok méltóságos t. elöljáróságait is, hogy a központi rovatalok ez évi összegeit haladéktalanul fizettessék be a közpénztárunkba, a következő években pedig a határidő jegyzékben kitüntetett időpontig késedelem nélkül.

Egyuttal felhivjuk arra is, hogy a fizetési iveket az előírások teljesítése végett pénztárunkhoz sziveskedjenek küldeni.

Kolozsvárt, 1907 szeptember hó 26.

Dr. Bartók György, elnök. *Pünkösti,* számvevő.

Sz. 1001—1907.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a szilágyszolnoki egyházmegyébe bekebelezett *sülelmed-cikói* egyházközség papi állomására pályázat hirdettetik.

Javadalom Lakás gazdasági épületekkel, 902 □ öl kerttel, kanonika portio 27 hold 87 □ öl szántó, bérértéke 258 kor. 50 fillér. A földeket a pap mívelteti, a sülelmedi 22 hold 86 □ öl terület adóját a pap, a cikói 5 hold 500 □ öl terület adóját a cikói egyházközség fizeti. Készpénz 12 korona. Termény-jövedelem pénzértéke 96 kor. 18 fill. Néhai gróf Korda Anna alapítványából termények, pénzértékben 360 kor. Stola 10 kor. 32 fill. Engedélyezett kiadás 92 kor. 92 fill. Leütve 737 koronából, marad 644 kor. 08 fillér s igy állami kiegészítés 955 kor. 92 fillér, összesen 1600 korona.

Vallástanítási tiszteletdíj az állami iskolákból 60—60 kor. Kötelesség vasárnap délelőttönként mindkét községben a templomozás végzése, mindennemű lelkészi szolgálatokkal egyben. Mindkét községben a vallástanítás végzése. Pályázati határidő október 31. Folyamodványok Bartha Dezső ref. esperes urhoz küldendők Tasnádra.

Kolozsvár, 1907. október 15.

Dr. Bartók György, püspök.

S 1186—1907.

MEGHIVÓ.

A kolozsvári ref. egyházmegye közgyűlésének m. b. t. tagjait Válaszuton 1907. október 21-én d. e. 9 órakor kezdődő *rendes közgyűlésre* tisztelettel meghívom.

Tárgyak:

1. Ima. Tartja Herepei Gergely esperes. 2. Elnöki megnyitó. 3. A tagok számbavétele és megalakulás. 4. Szavazatszedő bizottság kinevezése. 5. Uj lelkészek bekebelezése. 6. Esperesi jelentés a megvizsgált egyházközségekről. 7. Főjegyző jelentése a tanács működéséről. 8. Az 1908. évi költségvetés megállapítása. 9. Egyházkerületi tanító képviselőkre való szavazás, esetleg egy egyházkerületi egyházi képviselő választása, számvevő választás, missziói bizottság választása. 10. A marosi egyházmegye átíratának tárgyalása az egyházmegyéknek egyházkerületi képviselete tárgyában, az orsz. lelkészi nyugdíjügyben a felsőszabolcsi és hevesnagykunsági egyházmegyék átírata. 11. Mellékfoglalkozások engedélyezése. 12. Az orsz. közalaphoz beadott kérvények megvizsgálása. 13. Borsos Sándor nyugdíjazása iránti kérése. 14. A kiküldött szavazatszedő bizottság jelentése a megejtett szavazásokról és választásokról. 15. Jelentések és indítványokról.

Lelkész atiait kérem sziveskedjenek nem az újonnan választott, hanem a régi egyházmegyei világi képviselőket ezen gyűlésre idejében meghívni.

Kolozsvár, 1907. okt. 11-én

Herepei Gergely, esperes.

Sz. 1199—1907.

Pályázat helyettes tanári állásra.

A szászvárosi ref. Kun-kollégium főgimnáziumánál egy évi 1600 koronával javadalmazott helyettes tanári állás betöltendő. Pályázhatnak a *magyar-latin* szakból képesített, vagy legalább szakvizsgálatot tett tanárjelöltek.

A mennyiben megválasztott internátusi felügyelőséggel is megbizatnék, ezért részére az internátusban lakás fűtéssel és világítással és a konviktusban teljes koszt jár.

Pályázni óhajtók vallásukat, életkorukat, képesítettségüket, eddigi szolgálatukat, védkötelezettségüket, testi épségüket és egészségi állapotukat igazoló okmányokkal fölszerelt folyamodványukat a kollégiumi elöljárósághoz folyó évi november hó 30-ig nyujtsák be.

Csak ref. vallásuak folyamodványai vétetnek figyelembe.

Szászváros, 1907. október 12.

A ref. Kun-kollégium elöljáróságának megbizásából

Simon Ferenc, igazgató.

Nyom. az „Ellenzék" könyvnyomdájában Kolozsvárt, Szentegyház-utcza 22. szám.

X. Évfolyam. *43-ik szám.* *Kolozsvárt, 1907. október 24.*

Erdélyi Protestáns Lap

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, th. tanár.**

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 12 kor.
félévre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Az egyházi tűzbiztosítás.

(Ajánlva a mélt. igazgatótanács becses figyelmébe.)

Az Erdélyi Protestáns Lap 1904-ik évi folyam 7—12. számaiban alólírott lelkésztől egy cikksorozat jelent meg az egyházi épületek kebli biztosításáról. Különlenyomatban is megjelent, melyet az összes ehmegyék igen tisztelt gondnokainak is megküldött. E cikksorozat az egyházkerületi értekezlet választmányának figyelmét megragadta és azon év julius 4—5-én Kézdivásárhelyen tartott értekezleten megbeszélés tárgyává tette. Dr. Sárkány Lajos felolvasásában a következő végeredményt mondja ki:

„Az egyházkerület szempontjából vizsgálva az egyházi tűzkártérítés kérdését, tekintve, hogy ha egyes években mutatkozik is kockázat, az az évek során át nemcsak hogy kiegyenlitődik, de biztos *több bevételre* is lehet számitani a felmerülő költségek fedezésén felül. Tekintve, hogy a létesítendő tartalékalap növekedésével az egyházkerület leszállíthatja az egyházak biztosítási terheit s az *évi nyereségeket* mindig egyházi közcélokra fordíthatja, az *egyházkerület szempontjából* határozottan *előnyösnek mutatkozik* az egyházi tűzbiztosításnak központi kezelésbe átvétele.“

„Nem esik kedvezőtlenebb megitélés alá a kérdés az egyes egyházak szempontjából sem, mert talán már a kezdet nehézségei mellett is előre *kedvezőbb díjtételeket* lehet megállapítani, mint a jelenlegiek, *de bizonyos,* hogy az idők rendjén jelentékenyen mérsékelheti az egyház a biztosítási díjakat. Az egyházkerület az összes díjtételek mérséklésénél módját ejtheti, hogy aránylag nagyobb mértékben mérsékelje a szegény egyházak díjtételeit. Más nyomós okokat nem is sorolva fel, már is megállapíthatjuk, hogy a *biztosító egyházak szempontjából még indokoltabb* az egyházi tűzkártérítési rendszer bevezetése, mint az egyházkerület szempontjából“.

Miután a kétszerkettő = négy csalhatatlan statisztikai kimutatás alapján az idézett meggyőződésre jutott, így szól: „Ezek után tisztelettel elfogadásra ajánlom a következő javaslatomat: „*Intézzen kérést* az egyházkerületi értekezlet a mltgos *igazgatótanácshoz,* hogy az *egyházi tűzkártérítés kérdését tegye sürgősen tanulmányozás tárgyává* és az egyházi autonom hatóságok meghallgatásával *terjesszen olyan javaslatot* az egyházkerületi közgyűlés elé, hogy a Fonciérrel kötött szerződés lejártával az *egyházkerület vehesse kezelésébe az egyházi tűzkártérítést.*“

Ezen javaslatot az egyházkerületi értekezlet el is fogadta egyhangulag.

Nem tudom, ezen elfogadott javaslatot felterjesztette-e *sürgősen* az egyházkerületi értekezlet vagy talán egyáltalán nem is terjesztette fel (Felterjesztette s az Ig. Tan. foglalkozott is vele. Szerk.): de azt tudom, hogy egyetlen egy betű vagy szó nem esett ezen elébb idézett végeredmény megcáfolására, mely kétségbe vonta volna annak hasznát, jövedelmező voltát úgy az egyházkerület, mint az egyes egyházközségek szempontjából; azt tudom, hogy a mltgos igazgatótanács 2039—1903. sz. alatt figyelmezteti az egyházi testületeket, hogy a „Fonsiére“ biztosító intézettel kötött szerződés 1908. évi december 31-én lejár; azt tudom, hogy a görgényi egyházmegyei közgyűlés még 1904. év oktober 5-én tartott gyűlésében azt tárgyalta és elfogadta s dacára annak, hogy még csupán csak egy rövid év van a kötött szerződés lejártáig: az igazgatótanács e tárgyban még eddig nem tette meg az egyházi autonom hatóságoknál a kellő lépéseket.

Elismerem, hogy az új egyházi törvények megalkotása és életbe léptetése sokkal jobban igénybe vette a mltgos igazgatótanács idejét, mint rendes körülmények között, ami hihetőleg háttérbe szorította ezen nem oly fontos ügyet s talán kényelmesebb is a biztosító intézetekre bízni azt; azonban ha az, a költségek levonása után és kellő anyagi hasznot biztosít úgy az egyházkerületnek, mint az egyes egyházközségeknek, szerény nézetem szerint megérdemli ezzel is foglalkozni.

Annyira meg vagyok győződve ezen kebli biztosítás jövedelmező voltáról, hogy ha az egyházkerület egyelőre felajánlja a kereskedelmi törvényben megkivántató 40.000 korona biztosítékot és megadja az erkölssi támogatást, továbbá kötelezőnek mondja ki és a díjak befizetéséért elvállalja felelősséget, — mint a Fonciére intézettel szemben is elvállalta — (önként értetve, hogy a 40.000 kor. továbbra is az egyházkerület szükségeinek fedezetére fordíttatnék.) csekély vagyonom lekötése mellett kötelezem magamat, hogy 10 év alatt a 40.000 korona biztosítékul szolgáló alapot kifizetem, vagy deponálom és továbbá kötelezem magamat, hogy 3 éven tul az egyházkerület pénztárába a befolyt díjtételek 10% visszafizetem 5 évig, azontul pedig 15%-ot, 10 év mulva pedig az egészet átadom az egyházkerület kezelésébe. Mikor is a díjtételek legkevesebb 20—25% már lennebb szállíthatók lesznek.

Kérve kérem tehát a mltgos igazgatótanácsot méltóztasson mielőbb tanulmányozás tárgyává tenni e tárgyat és az érdekelt egyházi hatóságok meghallgatásával már 1909. év január 1-ig léptesse életbe.

Erősd, 1907. október 4.

Tisztelettel:

Csulak Zsigmond,
ref. lelk.

A további kérdéshez.

— A püspökválasztás módosításáról. —

Váró Ferenc ny. tanárnak az a fejtegetése, melyben erdélyi kerületünk püspökválasztási jogát módosítani kivánja, egyházunk minden tagjában felébresztette azokat az indokokat, amelyek immár halaszthatatlan kötelességgé teszik, hogy e jogot nehány egyén kezéből az összes gyűlekezetekre ruházzák át.

Nézetem szerint csakugyan kétségtelen, hogy az a mód, amelylyel a többi négy kerület választja a maga püspökét, az egyházi életre elevenítőleg hat. Az a lehetőség, hogy három-négyszáz ember helyett hat-hétezer ember gyakorolja e jogot, ki nem számítható nyereséget jelent. Először is demokratikusabb, korszerübb. Viszonyaink között, mikor az az erős törekvés uralkodik, hogy a legutolsó egyedig kiterjedjen a jog (mert a kötelesség kiterjed), csak megnyugtató hatásu lehet ez a módosítás. Különben is — a korszellemtől eltekintve — fonák állapot az, amelyben a gyülekezeteknek, mint az egyház igazi szervezett egyedeinek, ilyen fontos s első sorban őket érdeklő ügyben még megnyilatkozniok sem lehet. Mert hogy eddigi szabályaink értelmében az egyházkerületi tagok választott mondjuk kerekszámban 200 tagja — nem a gyűlekezetek nevében nyilatkozott meg, mindenki előtt nyilvánvaló. S ezek a választott képviselők is nem mindnyájan a gyűlekezetek, hanem az egyházmegyék képviselői. Uj törvényeink a képviseleti elvet hatalmasan kiterjesztik; de azért az új egyházkerületi közgyűlés még mindig csak nagyon is közvetve fejezi ki az egyes egyházközségek akaratát. Ha azonban a püspökválasztás joga a gyűlekezetek joga leend, ha annyi és annyi presbiter által az egyháztagok tömegei vesznek részt az egyházi élet eme megnyilatkozásában, vajon nem hat-e erősítőleg s felemelő módon az egyházközségekben és az egyháztagok ezreiben az a tudat, hogy a jog meg van, hogy e joggal élni lehet és élni kell? Hiszen erdélyi kerületünk egyházközségeinek legkevesebb fele számában az egyháztagok felfogása nagyon szükkörü vala idáig. Az egyházi törvényben, az egyházszervezetben s az egyházi életben *az esperes és az egyházmegye fogalmán túlra nagyon kevésnek terjedt ki az érdeklődése és fogalma.* Sokan hamarabb meg tudták volna (és tán tudnák) a más felekezetek egyházfőinek a nevét mondani, mint a miénket. Az új rendszer szerint ahogy t. i. Váró javasolja — ilyen anomalia alig jőne elő.

Rá kell lépnie kerületünknek is e javasolt térre nemcsak azétt, mert demokratikusabb s minden valószínüség szerint gyümölcsözőbb s egészségesebb egyházi életre serkentő, de *erkölcsösebb is.* Éppen emez utóbbi előny jelzése és megállapítása a célom, mert hisz a többi indok a Váró javaslatában fel van sorolva s meg van említve az a lényeges körülmény is, hogy történeti jogától az új mód senkit se fosztana meg.

Erkölcsösebb, ha a gyűlekezetek választják a püspököt. Quieta non movebo. De előttem áll s ismerem egy püspök-választás okmányait — legalább részben. S mondhatom, hogy mély szomorúság, hogy ne mondjam undor, fogott el, mikor betűvel kifejezve kellett tudomásul vennem érdemekben megőszült férfiak lealacsonyítását, az önzésnek, a számításnak, az egyéni öndicséretnek bőségesen bugyogó forrását. Tudomásul kelle vennem, hogy voltak férfiak, kik ma önként s becsületszóra állítnak valamit, hogy holnapra már hasonló önkéntes elhatározással s becsületigéréssel épen ellenkezőjét valljanak. Mennyi önzés és szenny egy nehány oldalon! S azt hiszem, hogy a találékonyság igénye nélkül mondhatom, hogy a hány párt vala, annyi csomóban lehet megtalálni egy-egy ilyen szomorúan elkedvetlenítő halmazt.

Érdeke ez az anyaszentegyháznak? Azt hiszem, hogy senkinek sincs nyeresége abban, hogy a nemes vetélkedés nyers öklelőzéssé fajuljon. Sekinek se nyereség; ellenkezőleg nagy veszteség, ha férfiak, kik bizonyos magaslatra emelkedtek, alkalomadtán a porba szállanak alá. Kerületünkben a legfőbb pártharcz egyuttal személyi harcz is volt. S kinek vált hasznára? Sekinek. De kára? Egy-egy vesztett mérkőzés évekig tartó depressziót szült, legalább a vesztes félben. Valóban egyházunknak jól felfogott érdeke, oly módon dönteni el e kérdést, hogy az egyéneknek ne legyen alkalma az egyházi élet cimén olyan magatartásra, amelyre minden jelző ráillik, csak az nem, hogy egyházias és erkölcsös.

De különben is egyházi szempontból megengedhető-é, hogy legyen oly alkalom, amikor maga az egyház, mint szervezet, a zsilipeket megengedi s ezáltal maga ad alkalmat az egyéni indulatok és szenvedélyek romboló és tisztátalan kifrecscsenésének? Hitem szerint az egyháznak erkölcsi integritása egyenesen követeli, hogy irtson minden olyan lehetőséget, hol a nem tiszta élet jelenetei s a nem erős jellem tévedései előfordulhatnak.

Ha a püspökválasztás a gyűlekezetek kezébe megy át, már csak azon egyetlen egy körülménynél fogva is elmarad e szenny, mert a személyek a gyűlekezetekben érvényesitik jogaikat s a pártoskodás s vele járó sürgés-forgás helyett egy-egy presbiterium vezetőire hallgatva él autonom jogával, titkosan, egyénenként. S az egyéni érték, mert tudja, hogy kivüle nem két-háromszáz, de majdnem tízezer egyén dönt, csökkenni fog ugyan, de épen ezért emelkedni fog az egész választási folyamat erkölcsi értéke és tisztasága.

Mint egyházamnak tagja hőn óhajtom, hogy az egyház maga irtsa ki szervezetéből annak a lehetőségét, hogy valaha még egy ilyen documentes humaines csomag gyűlhessen egybe azokról a férfiakról, kiket az egyházi élet terén kimagasló vezérekként vagy legalább is tekintélyes tényezőkként kivánunk s szeretnénk minden körülmények között tisztelni és becsülni.

Egyebek mellett az itt jelzett szempont is követeli, hogy a Váró-féle javaslat mielőbb törvényerőre emelkedjék.

Dr. Kristóf György.

A bélyegzők.

Vélemény a mélt. igaz. tanács 3428—1907. sz. körlevélhez.

Hivatalos egyházi lapunk 1903. évi 34-ik sz.-ban jelen cím alatt már hozzá szólottam a bélyegzőkhöz. Az említett címben reá mutattam, mily eltérők és változatosak azok külalakjuk, betüjök s különösen köríratokra nézve. És hivatkozva a magyarországi összes törvényszékek, járásbíróságok, polgári anyakönyvvezetők, adó-, posta- és távírdai hivatalok egyöntetü bélyegzőire, azon kérésemnek adtam kifejezést, hogy az arra hivatott intéző körök állapítsák meg az egyöntetüség szempontjából a bélyegzők nagyságát, alakját és köríratát.

A mélt. igaz. tanács 3428 – 1907. sz. körlevele ezt a célt akarja némileg megközelíteni, de csak azt éri el, hogy az eddigi sokféle bélyegző helyett 18-féle lesz, annyi, mint a hány egyházmegye. Mert az fel sem tételezhető, hogy az eházmegyei tanácsok — hacsak előlegesen egyik a másikkal nem közlik — teljesen congruens bélyegzőben állapodjanak meg, mint a septuaginta fordítók a Biblia szövegében.

Az igazgatótanácsi körlevélnek ezen passusa „ev. ref.“ jelzés helyett „*ref.*“ vagy „*református*“ használandó, szintén csak az eltérésekre szolgálhat alapul.

Lássunk egy nehány előfordulható példát: „Ref.

egyház-(község) N.“, „Ref. eház (község) N.“, „Ref. eh(község) N.“, „N.-i ref. egyház(község)“, „N.-i ref. eház“, „N.-i ref. ehközség“, ha az eházközség neve jön elől, oda lehet tenni e szót „pecsétje“ Ugyanezek előfordulhatnak a teljes „református“ jelzővel is. Ugyanígy váriálhatók a „papi“ vagy „lelkészi“, ismét a „hivatal“ és „pecsétje“ szavakkal még megtoldva. Fordulhat elő a bélyegzőn: két összefogott kéz, templom, galamb, sugárzó szem, csillag, bárány, nyitott könyv, kehely, áldó pap, térdeplő tanítvány, vagy Magyarország címere stb. stb. A bélyegző alakját: kör, ovál, háromszög, négyszög, hatszög, egyenes sor, görbe stb., sem pedig azok nagyságát nem is említve. A körírat lehet mind nyomtatott nagy betü, vagy csak a kezdő betük nagyok stb. stb. Van miben különbözniök egymástól a körlevél keretén belűl is.

Az 1903. évben megjelent cikkemben igéretet tettem, hogy *„ha nem vennék tolakodásnak, megfelelő mintát is ajánlanék“*. Ezt szem előtt tartva, bátor leszek tett igéretemet beváltani.

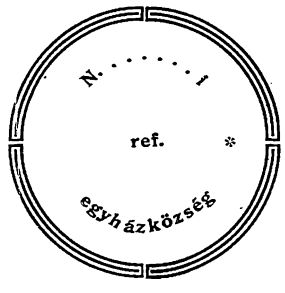
Mindenek előtt a következőket leszek bátor előre bocsátani, mielőtt a mintát bemutatnám.

Semmiféle alakot vagy képet nem tartok célszerünek a bélyegzőn, mivel annak nem kell jelképezni, symbolizálni. De ha megengedhetőnek vesszük is a jelkép-kifejezést, mi legyen az, ami az evangeliumi református eszmét visszatükrözze: Csillagos torony, kakasos templom, fekvő bárány, repülő galamb, nyitott könyv, térdeplő tanítvány és áldó pap stb.? Más hivatalok sem használnak már -- az ország címerét kivéve semmi jelképet. Nem lehet látni sem a vasútasok szárnyas kerekét, sem a távírdászok cikázó villamát, sem a postások kürtjét, sem a bíróságok bekötött szemü Justiciáját mérleggel kezében, sem az adóhivatalok pénzes zsákját, vagy átkötött papirpénz-csomagját. Még az ország címerét sem venném fel, mivel mi reformátusok nem vagyunk államvallás. Sem uralkodónk, sem vallási miniszterünk nem volt soha református.

A magyar nyelv azon szabályát tartva szem előtt, hogy nemcsak mindig az egyes szók első szótagján van a hangsuly, hanem a mondatszerkezetben is a hangsulyosabb szót tesszük elől, az ehmegyék és községek nevét tenném elől p. „N.-i ref. ehmegye“, „N.-i ref. ehközség“.

A bélyegző körírata lehetőleg legyen rövid, mint a sürgöny és mégis teljesen érthető, azért a „református“ szót csak „ref.“-fel helyettesíteném, kivéve ott, a hol külső cím és tetszetős, helyes beosztás azt megköveteli. A „reform.“ rövidítést, mint a mi önkénytelenül a női reform-ruhát juttatja eszünkbe, teljesen mellőzném, Az „egyház“ szót ez oknál fogva szintén csak „eh“-val használnám. Azonban a „község“ szót teljesen kiírnám, mivel törvényünk is: ehközséget, ehmegyét és ehkerületet említ és különböztet meg.

Ezeket tekintetbe véve, lenne a körírat „N.-i ref. ehközség“. A „pecsétje“ szót szintén mellőzném, nemcsak azért, mert semmi más hivatal nem használja, de főképen azért is, mert csak pleonsmus és nem is „pecsét“, hanem „bélyegző“. Már pedig az jól sem hangzik: „N.-i ehközség bélyegzője“. Mintául ajánlanám a kör nagy óval alakot:

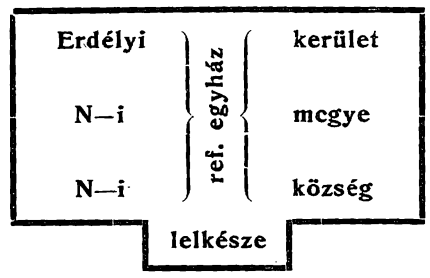

Legyünk őszinték és valljuk meg, hogy sokkal inkább szeretjük a „lelkész“, mint a „pap“ címet. Különösen jön, ha vagy egy levél ílyen címzéssel érkezik: „Tiszt. N. N. pap urnak“. Noha ismerek egy nyug. esperest, aki mindig „paptársamnak“ szólította leíratában a lelkészeket, de azért ő is mindig „lelkésznek“ címezve küldötte el. Az igaz, hogy a közönséges életben, ha jelen nem vagyunk, rendesen „papnak“ neveznek, de ha hozzánk beszélnek, vagy jelenlétünkben van rólunk szó, megadják a lelkész címet. A lelkészek bélyegzője lenne a fennebbi minta szerint: „N.-i ref. lelkész“ az „ehközség“ helyett a „lelkész“ szót tán. Ezen hosszabb és teljesebb köríratot: „N. i ehközség lelkésze“ az „ehközség“ használatával azért nem tartom a bélyegzőn helyesnek, mivel az feleslegesnek tünik fel és teljesen mefelel a kivánalmaknak a rövidebb: „N.-i ref. lelkész“ Csak az egyházközségeknek van lelkészük és nem az ehmegyének és ehkerületnek: ezeknek lelkészei vannak.

Az egyházmegyék bélyegzői az elmondottak szerint lenne „N.-i ref. ehmegye“ és „N.-i ref. espere s“. Az egyházkerületé: „N.-i ref. ehkerület“ és „N.-i ref. püspök“.

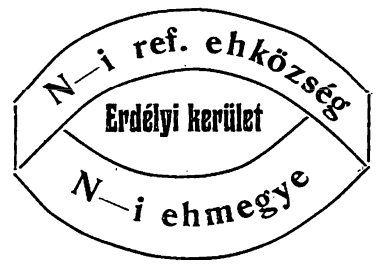
Azonban a magam részéről az ilyen köríratú bélyegzőt nem tartom teljesen kielégítőnek. Nem pedig azért, mert az csak azt tünteti fel, hogy Magyarországon valahol létezik egy „ref. ehközség“ vagy egy ref. lelkész“, de hogy hol és merre fekszik, hova tartozik, arról semmi tájékozást nem nyujt. Mi lelkészek pedig nem ismerjük a ref. egyházközségeket teljesen. Czélszerünek és szükségesnek tartom úgy az ehkerület, mint az ehmegye nevét is a bélyegzőn. És szerény nézetem szerint. annál inkább, hogy az egyetemes ref. egyházat érdeklő ügyek hova tovább mindinkább szaporodnak és az ország. közalap, özvegy árvai gyámintézet, orsz. ref. nyugdíj s talán eljöhet még az ország ref. egyházi tűzbiztosi intézet is, melyeknek évi járulékait — ha közvetlen az illető központba vagy pénzintézetbe az egyházközségek beküldik postatakarék befizetési lappal — nemcsak a kétszeri postaköltséget takarithatják meg, hanem az illető tisztviselő a legnagyobb könnyüséggel könyvelheti el azokat a bélyegzők lenyomata alapján.

Ezek alapján ajánlanám ezen mintát:

Itt és az ehközség neve helyére jönne a „lelkész“ szó, vagy pedig függelékül alól ez a kis toldás: „lelkész“. Az ehmegyéké 2 sorból állana, az espereseké szintén. Az ehkerület e közbelső elválasztás nélkül szintén két sor.

Mivel azonban ennek alakja szokatlan és a rendes bélyegzőktől eltérő, mint legcélszerübbet és legtetszetősebbet, ajánlanám eme másikat:

Az előbb említettem változásokkal az „ehközség“ és „lelkész“ szóknál. Az ehmegyéké felül „N-i ref. ehmegye“. Közbűl üresen marad, alul „N-i ehkerület“. Az „ehmegye“ szót az „esperes“ helyettesítné. Az egyházkerületé lenne, felül „N-i“, közbűl „református“ vagy csak rövidítve „ref.“ és alól „ehkerület“ vagy „püspök“.

Ilyen formában teljesen egyöntetű bélyegzője lehetne nemcsak az ehközségnek és lelkészeknek, hanem az ehmegyéknek és espereseknek is, sőt az „ehkerületnek“ és a püspöknek is.

Azonban ez csak egyéni vélemény. Lehet, hogy a nagytöbbségnek nem fog tetszeni. Ugyanazért tisztelettel kérem a mélt. igazgatótanácsot, mielőtt a 3428—1907. körlevelének értelmében az ehmegyei tanácsok intézkednének, illetve a bélyegzőket megcsináltatnák, körlevelét méltéztasson oda módosítani, hogy a már elfogadott bélyegző-mintákat terjesszék fel és azok alapján az egyöntetüség szempontjából, maga az igazgatótanács állapítsa azt meg.

Csulak Zsigmond.

Igazgatótanácsunk üléséből.

Kolozsvárt, 1907. okt. 17.

Elnökölt: br. Bánffy Dezső, ehker. főgondnok, jelen voltak gr. Bánffy György, Zeyk Dániel ehker. főgondnokok, dr. Bartók György püspök, Kenessey Béla főjegyző, Lészay Ferenc, dr. Vályi Gábor, Sándor János, dr. Sárkány Lajos, Deésy Gyula igazgatótanácsosok, Péter Károly titkár, Pünkösti Pál számvevő, dr. Kálmán János tanügyi előadó, dr. Mihály József ügyészhelyettes és Módy Elek pénztáros, jegyzőkönyvvezető.

Az ülés megnyitása után Simó Lajos ehker. főgondnok és Incze Gerő igazgatótanácsos távolmaradása, betegeskedés okán, igazoltatott.

I.

Dr. Sárkány Lajos ehker. ellenőr ismerteti a számvevő által összeállitott 1908. évi költségvetést. Előterjesztéséből konstatálja az ig. tanács, hogy e költségvetés cimenként és tételenként úgy van összeállítva, hogy abban a mult évi őszi közgyűlés által kifejezett kivánalom érvényesül, t. i. 1908-tól az évi számadást cimenként és tételenként lehetséges lesz az előirányzattal párhuzamba hozva összeállitani. Egyébként a költségvetés áttétetett az ehker. közgyülés által kiküldött bizottsághoz.

II.

Az ügyforgalmi kimutatás szerint a szeptemberi üléskor fennállott 652 drb. hátralékból elintéztetett 512 drb. A szept. ülés óta maig beérkezett 533 drb., amiből elintézést nyert 308 drb.

A közgyűlés elé terjesztendő közigazgatási évi jelentés tudomásúl vétetvén, kinyomatik.

Az egyházkerületi képviselők pótválasztásáról beérkezett jelentések közül azok, melyek szabályszerüen hajtattak végre, megerősíttettek s az igazolt képviselők meghivattak a f. évi rendes közgyűlésre.

A pótválasztások közül nem volt megerősíthető a kalotaszegi ehmegyéé, mert nem az első választáson legtöbb szavazatot nyert két egyén között, hanem új jelöltek között tartatott meg a pótválasztás, már pedig az e tekintetben törvényesitett gyakorlat szerint pótválasztás csak a legtöbb szót nyert két jelölt közt ejtendő meg s ha ezek közül valamelyik visszalépne, — mint a hogy itt utólagos értesülés szerint történt — a másik jelölt egyszerüen megválasztottnak jelentendő ki, de új jelöltekre szavazni nem lehet.

Nem volt szabályszerű a kolozsvári egyházmegyében Bácsi Gyula és Lőrinczi Gábor között megejtett pótválasztás sem, illetve az erről beterjesztett jegyzőkönyv, miért is e két jelölt között újabb szabályszerű pótválasztás megtartása elrendeltetett.

Előterjesztés tétetett a közgyőléshez az ehkerületi bizottságok kiegészitése iránt, javasoltatván, hogy azon bizottságokba, melyek az egyh. ker. közgyűlés adminisztrációnális teendőit végzik, csakis közgyűlési tagok legyenek választhatók.

Nagyenyedi esperes azon kérdésére, hogy egyházmegyei birósági ülésen világi vagy egyházi elnök kell elnököljön, értesíttetett, hogy ez irányban az V. t.-c. intézkedik.

Ugyanannak kérdése arról, hogy az ügyész a zárt üléseken, illetve zárt tanácskozásokon jelen lehet-e, áttétetik az ehkerületi fegyelmi birósághoz, saját hatáskörében leendő feleletadás végett.

A rendbüntetés egyöntetü szabályozása targyában az ehmegyéktől beérkezett vélemények alapján előterjesztés tétetik az ehkerületi közgyűléshez.

Ehker. jegyzők, közügyigazgató, ügyész és tanácsbirák választása és munkakörének megállapítása tárgyában előterjesztés fog tétetni az egyhker. közgyűléshez.

Kalotaszegi esperes jelentéséből arról értesült az ig. tanács, hogy többen áttértek a budapesti baptista felekezetbe, irásos jelentkezés folytán. Miután azonban a miniszter rendelkezése szerint *személyes* jelentkezés szükséges, az áttérést az ig.-tanács törvényesnek el nem ismeri s előterjesztést tesz e tárgyban a közoktatási miniszterhez.

Főtiszteletü püspök aának jelentése az udvarhelyi egyházmegyében tartott vizsgálatról, valamint a székelymagyarósi templomszentelésről, köszönettel s elismeréssel vétetett tudomásul.

Az elnökség fölhatalmaztatott, hogy tanitói fizetéskiegészítések céljából az államsegély igénybevételének engedélyezését hatáskörében láthassa el.

Visai ehközségünknek gr Teleky Géza egy harangot ajándékozván, köszönettel tádomásul vétetett.

Demény Miklós ehkerületünk kötelékéből kilépett lelkész kérése valamelyik egyházmegyébe bekebelezése iránt, nem volt teljesíthető.

A theol. fakultáson tanárjelöltek részére létesített állami ösztöndíjas helyekre beérkezett pályázatok az előljáróság javaslatának elfogadásával terjesztettek föl a közoktatási miniszterhez.

Marosvásárhelyi kollegium telekeladási szerződése jóváhagyatott.

Szamosardói egyházközségnek könyöradomány gyűjtésre az engedély megadatott.

Rákosi Lajos galambodi lelkész mellé a s.-lelkészi állás rendszeresítése engedélyeztetett.

Bartha Dezső szil. szolnoki esperes betegsége folytán 1/2 évi szabadságolást kérvén, a szabadságidő megadatott s az esperesi teendők helyettes vitelével a főjegyzőnek adott megbizatásról szóló jelentés tudomásul vétetett.

A kolozsvári bérházak gondozásával, Pünkösti Pál helyett, ki számvevői teendője miatt ez alól fölmentését kérte, Módy Elek pénztáros bizatott meg.

Pünkösti Pál házgondnoknak a kolozsvári házakon eszközölt javítások, festésekről, azok jövedelmezőségéről s a theologia helyiségeinek a nyár tartamára történt bérbeadásáról szóló jelentései tudomásul vétettek.

A közoktatási minisztertől újabban a főt. püspök aához intézett leiratokban az „erdélyi ref.“ jelzés *erdélyrészire* lévén kiigazítva, tájékozó föliratot intézett az igazgatótanács a közoktatási miniszterhez arról, hogy szentesített törvényeink értelmében úgy főt. püspök aát, mint egyházkerületünket az „erdélyi ref.“ jelzés illeti helyesen.

A mojosi családkönyv ügyében esperes jelentése tudomásul vétetett.

A magyarói helyesbített papi díjlevél jóváhagyatott.

Pokoly József theol. tanár aa azon kérése, hogy az egyházkerület történetének megírása alkalmával gyűjtött okiratmásolatokat magának megtarthassa, nem volt teljesíthető a vele kötött szerződés alapján.

Nagyenyedi kollegiumunk a hivatalból közgyűlési tagok névsorának bejelentése rendjén kérte a rektornak hivatalból való tagságát, valamint hogy a tanitóképzőből még egy tanár is közgyűlési tag legyen, a mi azonban teljesíthetőnek nem találtatott.

Marosi ehmegye előterjesztése, hogy az ehmegyék által küldendő ehkerületi képviselők száma más, újabb népességi arány-kulcs szerint állapíttassék meg, nem volt figyelembe vehető, miután épen egyik közelebbi közgyűlés már döntött e tárgyban s annak végrehajtása előtt eltérő intézkedések tétele időszerűtlen.

Sepsi ehmegye kérése még egy képviselő küldési jogának elismerése iránt, visszaadatott a népességi adatok hiteles kimutatása végett.

Udvarhelyi ehmegyéből a ref. vallásu állami és közs. tanitók kérése, hogy részükre egyházi téren a felekezeti tanitókkal egyenlő jog biztosíttassék, nem volt teljesíthető.

Fogarasi Albert nagyenyedi tanár, lelkészi fölavatása engedélyeztetett.

Ezen ügy tárgyalása folyamán fölvetett elvi kérdésből kifolyólag a nyugalmazott tanároknak rendes lelkészi pályára lépése tárgyában a konventhez előterjesztés tétetett.

A szászdányáni papválasztási költségekben az ehkerületi közigazg. bíróság által elmarasztalt küküllői esperes sérelmi panasza az ehkerületi közgyűléshez nem terjeszthető, miután a bíróság végérvényes itélete ellen sérelmi panasznak helye nincs.

Kilyén Sándor igtató kiadó aa lakbére 100 koronával fölemeltetett s még 200 K. személyi pótlék folyósittatott részére.

Vincze János levéltárkezelő irodai alkalmazott javadalma havi 100 K.-ban állapíttatott meg s Tóvölgyi Béla részére 60 korona drágasági pótlék utalványoztatott.

Theologiai fakultás előljáróságának jelentéséből dr. Kecskeméthy István theol. tanár országgyűlési képviselősége mint mellékfoglalkozás az 1907—8. tanévre tudomásúl vétetett.

Az egyházközségi közgyűlés szervezése iránt a régi utasítás 10. §-ának megfelelő értelemben tétetett előterjesztés a közgyűléshez.

Az új egyházi törvény a kegyeleti időt a lelkész halálát követő hónap első napjától számitandólag állapítván meg, erről körlevéli értesítés adatik ki azzal a megjegyzéssel, hogy egyebekben a közgyűlés által alkotott szabályzat változatlanúl érvényben marad.

A szamosfalvi ref. iskola beszüntetése, illetve iskolájának az állam részére használatra leendő átadása a bemutatott feltételekkel engedélyeztetett.

III.

A kollegiumi új előljárósági szervezet tárgyában a beérkezett vélemények figyelembe vételével a kiküldött bizottság javaslatát megtévén, némi módosítással a kerületi közgyűlés elé terjesztetik.

A bemutatott tanügyi jelentés elfogadtatván, kinyomatása, szétküldése elrendeltetett.

A tanárválasztás tárgyában előterjesztés tétetik a közgyűléshez oly értelemben, hogy mondja ki a kerületi közgyűlés, hogy jövőre a gimnáziumi rendes tanárzk egy e célra kiküldendő kerületi bizottság által választatnak. Ha a közgyűlés ezt elvileg kimondja, szükséges lesz egy új szabályzat kidolgozása.

A beérkezett vélemények alapján egy kerületi tanügyi bizottság szervezése iránt előterjesztés tétetik a közgyűléshez.

A megejtendő tanárválasztások alkalmából a tanárjelölő bizottságba az igazgatótanács részéről Lészay Ferenc és dr. Sárkány Lajos aai küldettek ki.

A Molnár Lőrinc egy évi szabadságidejére Csia Pál alkalmazása jóváhagyó tudomásul vétetett.

Tárkányi György kolozsvári vallástanár a nem ref. intézetekbe járók hitoktatásáért honorálását kérvén, e tárgyban előterjesztés tétetik az egyetemes konventhez.

Kincs Margit-féle alapító-levél jóváhagyatott,

Szeretetház jelentése Barabás Margit és Nagy Izabella felügyelőnők alkalmazásáról, jóváhagyó tudomásúl vétetett.

Kolozsvári kollegium gondnoki állásáról Szacsvay Sándor aa korával járó gyengélkedése miatt lemondván, kiváló érdemeinek elismeréséül javasoltatik az előljáróság kérése alapján, hogy az ehkerületi közgyűlés a kollegium örökös tiszteletbeli főgondnokává válassza.

Közoktatási miniszter leírata, melyben jelzi, hogy intézkedett az iránt, hogy az általa kinevezendő tanárok kinevezési okmánya nyitott levélben küldessék az ig.-tanácshoz, de ha az tévedésből nem történne meg, annak fölbontására az ig.-tanácsot fölhatalmazza, tudomásul vétetett.

Kolozsvári kollégium felterjesztése alapján Weiszer Róbert h. tanár alkalmazása jóváhagyatott.

Székely János n.-enyedi tornatanár kérése az adott fizetésjavítás időpontjának 1906 julius 1 ben leendő megállapítása iránt, a közgyülés elé terjesztetik.

IV.

A vagyonügyi jelentés kinyomatása, szétküldése elrendeltetett.

Az 1906. évi számadásokra tett ellenőri észrevételek a számvevői megfejtéssel áttétették a szamadásvizsgáló bizottsághoz.

A tűzkár-biztosítások tárgyában bejelenti az igazgatótanács, hogy a Foncierrel fennálló szerződést, mely a jövő év végén jár le, a folyó évben fölmondja, s felhatalmazást kér arra, hogy a tűzbiztosításról akár szövetkezeti alapon, akár újabb ajánlatkérések útján legjobb belátása szerint gondoskodjék.

A Kendeffy-féle hagyaték után esedékes kamatok befizetése ismételten megsürgettetik,

Gergényi ehmegyéből beérkezett államsegély-kérések elutasíttattak, miután az államsegély-kiosztás mindig májusban tartatik.

Ozdi ekk. kérése egy műemléket képező urasztali pohár eladásának engedélyezése iránt, elútasíttatott.

Sajóudvarhelyi ehközség ingatlan vásárszerződése jóváhagyatott.

Dési házak után egyházkerületünket megillető virilis jog érvényesítésével dr. Sárkány Loránd tanár bizatott meg, aki egyébként az ottani legértékesebb egyik házat meg is vásárolta.

A tordai Korona-szálló egyik bolthelyiségének bérbeadásáról szóló szerződés jóváhagyatott.

Kolozsborsai ehközség központban kezelt kisebb tőkéi kiadatnak.

Magyarbikali ehk. vásárszerződése jóváhagyatott.

Kimondotta az igazgatótanács, hogy a vizitációk alkalmával főt. püspök aa kiséretét I. oszt. vasúti jegy illeti meg.

Az iroda részére egyik ócska írógépnek újjal kicserélése s a másik gép kijavítása 450 K költséggel engedélyeztetett.

Kolozsvári kollégium jelentése az ajtoni birtok eladásából kifolyólag folyamatba tett perről, tudomásul vétetett.

Theol. fakultásunk 1907. évi költségvetése jóváhagyatott.

A szeptemberi pénztári napló vizsgálatáról szóló ellenőri jelentés tudomásul vétetett s kapcsolatban elvileg kimondatott, hogy jövőre a theologiai tanárok részére időközben szobafestések az alap terhére nem végeztethetők, úgyszintén a könyvtár gyarapítására kiadandó átalány-előlegek az elszámolásig külön függő számlán kezelendők.

Végül a számvevő jelentése arról, hogy a Leszámitoló banknál levő folyó számlánk állaga takarékbetét kivételét szükségessé nem tette, tudomásul vétetett.

Ezzel az ülés véget ért.

M . . y.

EGYHÁZMEGYEI ÉLET.

—

A nagyenyedi egyházmegye r. k. közgyűlése Nagyenyeden.

II.

Az augusztus 1-én életbe lépett új egyházi törvény rendelkezésével a kerületi tanító képviselők megválasztására szeptember 30-án rendkivüli egyházmegyei közgyűlésre sereglett össze a nagyenyedi egyházmegye Nagyenyedre. A gyéresi állomásnál már reggel 7 órakor gyülekezni kezdettek a tagok s mire a vonat Enyedre ért, alig birta kibocsájtani magából a „szent partialistákat“, mintha az új időkkel „új eget és új földet“ várt volna mindenik.

Pont 9 órakor Jancsó Lajos esperes közvetlen, meleg imája után megnyítja a gyűlést, vázolásával a közgyűlés szükségének s miután a tagok számbavétele megtörténik: megkezdődik a tárgysorozat tárgyalása, kimondatván határozatilag az is, hogy a tárgysorozatban fel nem vett, de időközben bejött halasztást nem szenvedhető ügyek is tárgyát képezendik a közgyűlésnek s így az előre megállapított 14 pont, 19-re nőtte ki magát a tárgysorozatban, de azért meglevén mindeniknek a maga előadója: a közgyűlés a maga felelősségének tudatában komoly méltósággal s higgadt alapossággal mérlegelt minden egyes pontot.

Tárgysorozat rendjén a Szécsi Ferenc előadásában a műszaki előadó díjazása 6000 koronán felül $^1/_2$% és ezen alóli összegre $^3/_4$%-kal állapíttatott meg; a presbiterek száma a Simon Antal által lélek szám arányábani ajánlattal szemben az egyházközségek meghallgatásával az előadó javaslata fogadtatott el azzal az indokolással, hogy az esetleges kimaradóknak nem kell a kimaradás sajgó fájdalmát felkelteni.

Egerbegy mintegy 6 hold helyét az egerbegy—gyéresi cserépgyárnak per 500 koronával akarja eladni, de ingatlan eladásáról lévén szó, az egyházközségi közgyűlés tagjainak névszerinti szavazását feltüntető jegyzőkönyv visszaadatott ezen körülmény figyelembe vétele végett; éppen így járt Ótorda is, noha a közgyűlésen kitudódott, hogy ott a felállitandó állami gimnázium elhelyezésére szükséges egyik, papi lakásra ajándékozott papi telket névszerint szavaztás meg az egyháztörvény közgyűlésének tagjai 26 ezer korona eladásában, hogy azzal majd a másik papi telken 2 papilakot építhessenek egyszerre: bár a telek vásárlás ügye a már régóta húzódó s most már megoldás felé közeledő építés ügyében nagyon sürgős: mert a jegyzőkönyv ezt a kardinális pontot nélkülözi, visszaadatott, de azért a telek eladás e jegyzőkönyvi kitüntetéssel engedélyeztetett.

Engedélyeztetett továbbá a m.-szt. királyi és gezsei iskolák államosítása is, ha az állammal kötendő szerződésbe bele teszik azt a pontot is, hogy az egyháztól, az egyházi szolgálatáért díjazott tanító, ha ebbeli kötelezettségeit pontosan nem teljesíti, elhelyezését kérhessék és kinyerhessék. A mezőkapusi vallástanitás, pap nem lévén közelben, megengedtetett a ref. áll. tanítónak. A mezőzáhi beteg lelkész mellé káplán rendeltetik államsegélylyel, Asszonynépe, fedezete meglévén, építhet templomot. Nagyobb érdeklődést és tanulságos vitát produkált a felsőszabolcsi és a hevesnagykunsági egyházmegyék átírata a lelkészi nyugdíj ügyben, melyben legfőképpen a törvény azon szigorát értelmezik, mely az özvegygyel szemben áll elé akkor, ha a nyugdíj folyósítása előtt hal meg a pap, vagy jogosult, vagy ha az illetékek befizetve nincsenek. Ezen szigor enyhitésére és az ide vonatkozó törvény hiányosságának kireperálására új zsinat összehívását is javasolja az átirat s ezt ajánlja maga az előadó is, elfogadásra és pártolásra ajánlván az egész átíratot, de a közgyűlés többek hozzászólása után a már meghozott és szentesített törvény iránti tiszteletből úgy határoz, hogy bár maga is vallja az átíratokban jelzett nehézségeket, de miután a törvény már imperativ jellegűvé vált, intéztessék felírat a maga útján a konventhez, hogy az esetleges özvegyi járulékokra reá nehezedő nyugdíj terhek enyhítéséről minden alkalommal valamely uton gondoskodjék.

A marosi egyházmegye átírata, hogy az egyházmegyei kerületi képviselők választására más kulcs állapittassék meg a már lecsendesedett kedélyekre való tekintettel, nem fogadtatott el. Lőrincréve temploma melletti terének parcellázása visszaadatott kiegészitésre; a herepei presbiteriumnak 37 kor. követelése néhai levitájának özvegyével szemben, elutasittatott. Megengedtetett Ozdnak, hogy a néhai br. Radák Ádám pátronus által 1897. évben ajándékozott ritka műbecscsel biró urvacsorai kelyhét eladhassa s ezzel roskadozó templomát, „Radák templom, Radák pohárból“ felirattal felépithesse.

A mezőbodoni lelkésznek, bármily feszült is viszonya az ottani áll. tanitóval, a vallástanitás átruházása az énekvezérre, nem engedtetett meg.

Nyolc lelkésznek a bejelentett mellékfoglalkozása azon hozzáadással engedtetik meg, hogy a mihelyt valamelyiknél ezek a lelkészi teendők rovására szolgálnak, azonnal megvonatnak. Felméri Sándor. Nagy Kálmán, Jánosi Samu tan. képviselők az egyházmegye részéről megválasztatnak.

Felenyednek megengedtetik, hogy adósságát konvertálja s végül ozdi lelkész G. Kovács István felavatása iránti kérés beadására az egyházközség utasittatik

Öreg dél volt már, mikor a tárgysorozat kimerült, mert hiszen most már az egyházmegye nemcsak postája, hanem elbirálója az elébe került ügyeknek, nagyobb jog- és hatáskörrel, az érdeklődés is nagyobb. Vajha fokozódva nyilvánulna ez mindig, mindenhol.

Alig mult el két óra, már a közgyülésből kivált a fegyelmi bíróság, hogy részint, mint helybeli, részint, mint delegált bíróság itélkezzék. Az igazság keresése mindig sok nyomozással, küzdelemmel, fáradsággal jár, mert a perlekedő felek mindenike a maga részére óhajtaná biztositani azt. Themis istennőnek könnyen ment a megtalálás bekötött szemmel is, mert amig egyfelől „forma dat esse rei“, másfelől az alakiság be nem tartása sulyos jogi következményekkel járhat.

Ezért. mint delegált bíróság még most sem bocsátkozhatott egy régen huzodó ügy érdemleges tárgyalásába, mert a forma kellékei nem tartattak be a kiküldést kérő részéről, pedig ugyancsak sokan várták, hogy hol és milyen az igazság ? !

Themisnek be van kötve a szeme, még nem lát, de majd ugy is megkapja ő, a mit keres, addig mi csak sáfárkodjunk a nekünk adott talentumokkal ugy, hogy ne álljunk és kerüljünk az ő utjába soha.

r. —l.

TÁRCA.

Keresztes Máté erdélyi református püspök körlevele.

(Anno: 1795. április 9-én.)

Kérem és kötelezem tiszteletes esperes uraimékat a következendőkre

1. E mai megveszett időben felette igen elárado tt az emberekben, még a belső rendben is, de kiváltképen az ifjabb akadémikusokban és azokkal társalkodó domidoktus atyafiakban is a heterodoxia, arminianismus, naturalismus és atheismus, melyet könyhullatással és szivbeli fájdalommal lehet mindenfelé tapasztalni az országban. Az Istenre kérem és lelkek számadására kényszeritem tiszt. esperes uraimékat, hogy az olyan papokat, sőt mestereket is, akik, ha szintén a kathedrából nem tanítják is az ő ördögi tudományokat, de in conversationibus észre lehet venni, sőt néha cselekedetekből is ki lehet venni, hogy megveszett tudomány lappang az ő kebelökben, szorgalmasan kitanulják és minden keevezés nélkül a XI. és XII. kanonok és a XXI-ik szatmári Consitutio szerint bánjanak azokkal és eképen szüntelen sziveken viseljék a szent léleknek szent Pál apostol által elönkbe rendelt ezen parancsolatját: viseljetek gondot azért magatokról és az egész nyájról, melyben a szent Lélek titeket vigyázókká tett, az Isten Anyaszentegyházának legeltetésére, melyet tulajdon vérével keresett. Apost. cselek. 20, 28.

2. Tapasztaltatik az is, hogy az ujabb papok a predikálásnak haszna és idvességre való formáját is teljességgel elferdítették és csak valami cifra beszédet és stylust szőnek-fonnak össze és mint valami cifra oratiot adnak elő, minden hasznos és lelki épülésre megkivántató s hitet és jó erkölcsöt szerző s nevelő tanítás nélkül. Az ilyeneket esperes uraimék kényszerítsék a dogmáknak a Systemák szerint való tanítására, még pedig nexus szerint, nem pedig hogy

most egy, máskor más imitt-amott felfogott materiákról. Mert magam is hallom és tapasztalom gyakorta, hogy már a predikátiok most egy, majd más különböző dolgokról folytattatván, románokká váltanak, melyekben a szt. irásbeli helyek és a nagylelkü theologusoknak szavai alig fordulnak elő.

3. Az ördögi gyülölség miatt sok helyeken némely emberek az isteni közönséges tiszteletet megvetik, a templomokat nem járják, a papokat magok házaknál való prédikálásokkal (a közönséges prédikációkon kivül is) és az uri szent vacsorának kiszolgáltatásával minden testi nyavalyán kivül csigázzák, melynek orvosoltatására ide helyeztetem az 1776. esztendőben Uj-Tordán tartott generális szent Synodusnak végzését, melyet minden tiszteletes atyafiakkal szorosan megtartattni el ne mulassanak:

„Nagy kisebbségére és megutáltatására szolgál ez a mai apostoli szent vallásunknak, hogy noha ennek ebben a hazában szabados gyakorlata engedtetett és Isten kegyelméből többnyire mindenütt templomaink is vagynak, mégis sokan az Isten házának megutálásával és a szent gyülekezetnek megvetésével, az ő Istenhez való hidegségek nyilvánvaló bizonyságával azt kivánják, hogy az isteni szolgálat különösen az ő házuknál vitessék végben és a szent szakramentumok ott administráltassanak. Ellenkezik ez minden nemzeteknek szokásokkal, de kiváltképen ellenkezik az Istennek céljával, ki a gyülekezetek sátorát azért állitotta, hogy minden lélektől ott tiszteltessék. E végre ott helyeztette a maga jelenlétének synbolumát; ott hallgatta meg a könyörgéseket; ott adott feleletet a kérdőknek; ott parancsolta, hogy legyenek áldozatok, közönséges könyörgések, énekelések és muzsikálások; ott olvastatott az Istennek törvénye; ott tanittatott a nép a lévitáktól; ott jelentenek meg a királyok is az istenitiszteletre és a kik ezt megvetették, azokat, mint maga parancsolatinak megrontóit, az Isten keményen megbüntette.

A melyek mind arra mutatnak, hogy az Isten a szenteknek gyülekezetét szereti és abban gyönyörködik. A kik pedig azt mondják, hogy ma az uj testamentumban az isteni tisztelet egy bizonyos helyhez sem köttetett, azok ugyan jól gondolkodnak; de eszekbe vegyék, hogy más a közönséges, más a különös isteni tisztelet; ez akárhol meglehet, annak pedig csak a szentek gyülekezetében van helye. E végre gyültek össze az apostolok minden szentekkel a hétnek első napján a kenyérnek megszegésére és az imádkozásra. Ezért mondja az apostol is: *ne hagyjuk el a mi gyűlekezetünket, mint szokások némelyeknek.* De mit számlálunk többet, holott ezzel rakva van az ujtestamentumi szent irás. Ezért végezi a generális szent Synodus s egyszersmind szorosan imponálja a tiszteletes senioroknak, hogy ezekkel s ezekhez hasonló több okokkal ne mulasszák el, mind magok vizitálásának idején inducálni, mind a tiszteletes atyafiak által inducáltatni, tanitás által az ilyen részreszakadtakot arra, hogy a házi isteni tiszteletről lemondván magokat az Isten népének közönséges gyülekezetéhez adják, mert ez Isten előtt kedves, és a Krisztus ott igérte, hogy jelen leszen és minket meghallgat. Kiváltképen azon legyenek, hogy a szent szakramentumok nem másutt, hanem a templomokban administráltassanak; melyekben ha különben elő nem mehetnének, reportálván a generális szent Synodusnak, azon leszen, hogy ezt a rendetlen szokást keményebb késekkel is megorvosolja, és e végre az 1627. esztendőben emánált konklusomot megujitván, vigorálni el sem mulatja. Mely 1627-béli constitutio szóról-szóró ez: *végezi a szent korona, hogy ennek utána senki a miniszter atyafiak közül, háznál a templomon ktvül ne prédikáljon, sokkal inkább a szakramentámokat ne administrálja, kivévén mikor t. i. vataki beteg, vagy valamely nagy patronusnak bizonyos nyavalyája van sub poena 1, frt. 3, Secundo frt. 6, és toties quoties frt. 6.* —

Ezen constutiót annyival szükségesebbnek tartottam leiratni és megtartásra rendelni, hogy lelkem sérelmével kellett értenem, hogy némely uri ember, mikor a pap mondotta volna, hogy neki nem szabad az Urnak szent vacsoráját egészséges emberek házába hordozni s ottan administrálni, azt felelte profaniter és profanissime, hogy *a bizony szabad, mert az csak olyan, mint a cigány nótája, a melyet mindenütt lehet funi, ahol kivánják.*

4. Az iskolák mindenütt pusztúlnak, a gyermekek nem tanittatnak, az iskolamestereknek henyeségök és külső foglalatoskodások miatt. Sok helyeken az iskolamesterek tiszttartóságot és falusi nótáriusságot folytatnak. Kötelezem tiszteletes esperes uraimékot, hogy az ilyetén mestereket az iskolákhoz szoritsák. Tanítsák ők a gyermekeket egész szorgalmatossággal. Azokból tiszttartókat és nótáriusokat ne formáljanak. Ha valamely mester ezen rendelésem után a tiszteletes esperes uraim parancsolatja ellen mégis tisztartóskodnék és notáriusságot folytatna, az iskolából kihányattassék és a belső rend catalogussából neve klvágattassék.

Közli: *Elekes Viktor*, esperes.

GYÁSZROVAT.

Bibarcfalvi *Tóth Tamás* a kolozsvári ev. ref. egyházközségnek nyugalmazott kántortanítója folyó hó 12-én, életének 75-ik évében hosszas szenvedés után meghalt. Kolozsvárt mint 24 éves ifjú kezdte meg tanítói pályáját a különben theologiára készült ifjú. Nehány éven át tanított a reform. leányiskolában s mint a magyar-utcai reform. templom kántora az 1906. év őszéig, 50 éven át szolgálta egyházát hűséggel, példaadó buzgósággal. Ő szervezte Kolozsvárt az első földmives énekkarokat, melyekkel az egyes hóstáti utcák ellenséges érzületü ifjuságát egymáshoz közelebb hozta és nemesebb erkölcsökre nevelte. Vezetésüktől nyugdíjba távozása előtt alig 1—2 évvel vált meg. A 60-as és 70-es években tevékeny részt vett a kolozsdobokai ref. tanítótestület munkásságában s ennek megszünése után lelkes buzgósággal volt egyik alapítója a kolozsmegyei tanitó testületnek, amely megalakulásakor 1874-ben őt választotta meg első elnökéül. Élete tisztes, derék munkában folyt le, amelylyel becsülést és szeretetet vívott ki magának. Különösen az egyházi életben volt áldásos munkája. Kolozsvár papjai rendszerint az egyházmegyei és kerületi ügyekkel lévén elfoglalva, a *nép* gondozása és vezetése főként a tanítók kezében volt. Toth Tamás e befolyást mindig csak jóra használta. Az általános szeretet és tisztelet meghatóan nyilvánult e hó 14-én volt temetésén, mikor főleg a hóstátiak csaknem teljes számmal vonúltak fel a magyarutcai templomba, hol *Kenesseg* Béla búcsuztatta el. — Áldás emlékén!

Jakab Károly alamori református lelkész, a nagyszebeni egyházmegye számvivője, 1907. október 19-én, hosszas szenvedés után 44 éves korában, lelkipásztorkodásának 21-ik évében meghalt. Temetése 1907. október 21-én, délután 2 órakor volt az alamori egyházközségben.

KÜLÖNFÉLÉK.

A szerkesztő részt vesz a konvent most folyó tárgyalásain s helyette e szám szerkesztésének munkáját Tárkányi György végezte.

A konvent f. hó 22-én kezdette meg üléseit Kun Bertalan püspök és báró Bánffy Dezső elnöklete alatt. A tárgyalásokon kerületünkből részt vesznek dr. Bartók György püspök, Kenessey Béla, Nagy Károly, Fogarasi Albert.

Hírek a konventi ülésből. A most folyó konventi ülésekről részletesebb tudósitást csak lapunk jövő számában adhatunk. Addig is azonban az üléseken résztvevő szerkesztőnk express-tudósítása folytán *két* nagy jelentőségű hírt közölhetünk. Az egyik az, hogy a konvent kimondta, hogy a központi épületbe, mely jövő novemberre kész is lesz a konventnek központi irodát állit be élén

egy előkelő vezető-titkárral. E célra az adminisztráció-államsegélyből évi 48 ezer koronát tart vissza (épület annuitásra és személyi és dologi kiadásokra.) Az állás már most be fog töltetni. A másik az az örvendetes hír, hogy a konvent a papi nyugdíjintézet Végrehajtási utasításán *nagy jelentőségű könnyebbítéseket* eszközölt a lelkészek terhei mérséklésére. Az ide vonatkozó módosítások ezek:

1. A belépés határideje 1908 január 1. Annak megállapítása, hogy valaki a gyámintézet keletkezésétől, vagy rendes lelkészi szolgálata, vagy segéd, helyettes lelkészi tanári minőségben eltöltött évei kezdetétől, vagy pedig 1908 jan. 1-től kívánja-e szolgálati éveit beszámíttatni, kinek-kinek szabad tetszésére bizatik. Az erre vonatkozó nyilatkozatok f. évi decz. 1-ig a végrehajtó bizottsághoz küldendők be. (Kálvin-tér 7., Budapest.)

2. Akik 40 szolgálati évüket betöltötték, de a nyugdíjat igénybe venni nem kívánják, a további díjfizetés alól felmentetnek. A fentartó testületek azonban ebben az esetben is kötelesek a 2%-os évi járulékokat fizetni.

3. Mindenki azon összeg után igényelhet nyugdíjat, s így azon összeg után fizet pótló belépési és évi járulékot is, amely után gyámintézeti járulékait fizeti. Ha ez az összeg kisebb valóságos jövedelménél és eme valóságos jövedelem után kívánná valaki nyugdíját, akkor köteles a két összeg közötti különbözet 10%-át és ennek a belépés kezdetétől számított 2½%-os évi díját, s mindkét összegnek 4%-os egyszerü kamatait egyszerre, vagy 5 év alatt befizetni.

4. A régebben szolgáló lelkészek nyugdíj-intézeti járulékaikat azután az összeg után fizetik, amely után a gyámintézeti járulékokat fizették. A jövőre nézve azonban az 1894 évi jelentőívekben kimutatott fizetés után tartoznak a belépési és az évi járulékokat fizetni.

5. A lelkészi állás megüresedése esetén addig, amíg a lelkészi állás be nem töltetik, a kongruás lelkészi állásoknál a fentartó gyülekezetek a kongrua-összeg leszámításaival kötelesek a 2%-os járulékokat fizetni.

6. A mennyiben a férj életében nem fizette volna be gyámintézeti járulékait, a hátralék az özvegy évjáradékából vonatik le, de csak oly mértékben, a mennyivel kevesebbet fizetett be az elhalt férj, mint fizetésének 10%-a és 5 évi gyámintézeti tagdíja.

7. A végrehajtóbizottság felhatalmaztatik, hogy ha egy családban hatnál több segélyt igénylő árva van ezeknek segélyezése iránt esetről-esetre előterjesztést tehessen a konventhez.

8. A járulékok befizetésének határideje szeptember 1 től november 1-ére tolatik el.

9. Ha valamely kötelezett tag az előírt okmányokat be nem szolgáltatná és korábbi éveit beszámitani nem kívánja, akkor ugy tekintetik, mint aki csak 1908. január 1-től kezdve kíván tagja lenni az intézetnek, ebben az esetben azonban a belépési járulék befizetésére engedett 5 évi kedvezményt igénybe nem veheti.

10. A konvent felkéri a kultuszminisztert, hogy az 1898 : XIV. t-cikk 11. §. II. 1 pontja értelmében a lelkészi nyugdíjjárulékokat a lelkészi fizetésből vonja le és a kongruás lelkészek kongruáját annak megfelelőleg emelje föl.

11. Felkéri a kormány a kultuszminisztert, hogy az utalványozási eljárás értelmében engedje meg, hogy a nyugdíjintézeti járulékokat az egyházi főhatóságok a kongruából visszatarthassák.

12. 40 éven tul tagdíjfizetésre senki sem kötelezhető, még akkor sem, ha nem megy nyugdíjba.

13. A 60 éves korra nézve az 1908. január 1-je az irányadó.

14. A tagok befizetési kötelezettségére nézve mindig a választást, illetve az állás és javadalomváltozást követő év január 1-je az irányadó.

A sárospataki főiskolában az akadémiai és közigazgatói állásra Novák Lajos theol. tanár választatott meg. Zoványi Jenőt, kinek e tisztségbe való beiktatását a főiskola igazgatótanácsa megtagadta s a ki e miatt fegyelmit kért az igazgatótanács, sőt a püspök ellen is, a tiszáninneni egyházkerület közgyülése állásától felfüggesztette.

Magántanár a theol. fakultáson. Ifj. dr. Bartók György, dr. Bartók György püspökünk fia, doktori oklevele alapján engedélyt kér az Igazgatótanácstól arra, hogy a theologiai fakultáson magántanári előadásokat tarthasson a bölcsészeti tudományokból. A kérést a theologia előljáróságának véleménye alapján az Ig.Tan. pártolólag terjeszti a kerületi közgyülés elé, egyben azonban megengedte ifj. dr. Bartók Györgynek, hogy megkezdhesse előadásait addig is, míg a kerületi közgyülés végleg határozna, a mely bizonyára örömmel fogja a hozzájárulását adni az engedélyhez, mint a mely csak emelni fogja papképzésünk színvonalát.

Iskolai ünnepély. A pápai főiskola szép és kegyeletes ünnepélyt tartott okt. 18-án nagynevü történelemtanárának, Bocsor Istvánnak születése százéves fordulója alkalmával. Az ünnepélyen Kiss Ernő tanár tartott emlékbeszédet Bocsor István felett.

Tanári beköszöntők. A szászvárosi ev. ref. Kúnkollegium 3 rendes tanára: Görög Ferenc, Orbán Lajos és Róth Ágoston 1907. évi október hó 31-én d. e. 10 órán kezdve fogják Szászvároson az ev. ref. templomban beköszöntő értekezéseiket megtartani. — Az ünnepély programmja: 1. Jövel szentlélek; énekli a gyülekezet. 2. Ima. Tartja Tankó Béla vallástanár. 3. Erős várunk az úristen; előadja az ifj. énekkar. 4. Elnöklő főgondnok úr felszólítja a megválasztott tanárokat beköszöntő értekezéseik megtartására. 5. Tanári beköszöntő, tartja dr. Görög Ferenc. 6. Tanári beköszöntő, tartja Orbán Lajos. 7. Üdvözlő dal; előadja az ifj. énekkar. 8. Tanári beköszöntő, tartja Róth Ágoston. 9. Ig.-tanár üdvözli a beköszöntött tanárokat. 10. Himnusz Erkel F.-től; előadja az ifj. énekkar. — Délután 1 órakor közebéd a Magyar Kaszinó nagytermében.

Hálás köszönet. F. é. szeptember 23-án tekintetes Lakatos Sámuel marosvásárhelyi ref. koll. tanár úr, nyárádselyei ref. egyházunk egyházmegyei képviselője nemes szíve sugallatának ismét szép jelét adta egyházi és iskolai ügyünk iránti érdeklődésével. a midőn a már korábbi 400 kor. és 330 koronás alapítványait kiegészítette egy ujabban tett 300 koronás alapitvánnyal. Ez által az időközi kamatokkal Lakatos Sámuel tanár úr által alapított „nyárádselyei ref. iskola ingyen tanszer-alap“ elérte 1907 julius 6-án az 1176 korona 26 fillért s 1908 szept. 1-én kezdetét is veszi a segélyezés. A midőn ez újabbi 300 koronás alapítványért is a leghálásabb köszönetet nyilvánítok a nyárádselyei ref. egyházközség nevében a nyilvánosság előtt is, őszinte szívvel kívánom, hogy Lakatos Sámuel tanár urat a mindenható Isten éltesse még sokáig, hogy nemes cselekedete gyümölcsét láthassa. Kegyes adománya folytán a tanügy fellendülésével fakadjon áldás a nyárádselyei ref. egyházra, iskolára. Nyárádselye, 1907 október 2-án. *Simon Gábor*, ref. lelkész.

A ntü esperes urakat *szivesen kérjük, hogy az egyh.-megyei gyülésekről, választásokról s általában a megyéjük területén előforduló közérdekü eseményekről lapunkat értesíttetni szíveskedjenek. Hasonló kérésünk van* ***kollegiumaink Tek. Igazgatóihoz*** *is a kollegiumokra vonatkozólag.*

HIVATALOS RÉSZ.

Sz. 5220—1907.

KÖRLEVÉL

a kollégiumok méltóságos t. Előljáróságaihoz.

Felkérjük a méltóságos t. Előljáróságot, hogy a *nagyengedi* kollégium *magyar-német, a székelyudvarhelyi* kollégium *magyar-német,* a *zilahi* kollégium *görög-latin* és a *sepsiszentgyörgyi* kollégium *magyar-latin* és *mennyiségtan-természettani* tanszékeinek az 1907 novemberi egyházkerületi közgyülésen leendő betöltése alkalmából a tanárjelölő bizottságba gondnok, illetőleg tanárképviselőket kiküldeni méltóztassék.

Kolozsvárt, 1907 október hó 21.

Dr. Bartók György, elnök. *Dr. Kálmán János,* tanügyi előadó.

Nyom. az „Ellenzék“ könyvnyomdájában Kolozsvárt, Szentegyház-utcza 22. szám.

X. Évfolyam. *44-ik szám.* *Kolozsvárt, 1907. október 31.*

Erdélyi Protestáns Lap

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő:** NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 12 kor.
félévre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

A reformáció tanítása.

A világtörténelem a világitélet, mondotta egy nagy bölcs, aki egyszersmind költő is vala, tehát prófétai tehetséggel birt. Október 31-ike pedig az a nap, amelyiken újra meg újra ünnepélyesen kihirdetik a világtörténelem itéletét, csak épen meg kell hallanunk. Ámde ez a világitélet nem jurisdictio, hanem értékek megállapítása. Nem is olyan itélet, amelynek végrehajtásán fordul meg a dolog, mert egyszerűen megállapítja a tényeknek a becsét s ezzel be van fejezve a dolog. És az itéletnek a jellege abban van, hogy a valónak a megállapítása fölött mindig ott lebeg a kellőnek az elismertetése.

A reformáció igazsága abban áll, hogy életté vált az ismeret. Ahol új igazságot fedeznek föl, ott csak a tudomány haladásáról, vagy a kultura fejlődéséről lehet szó. De ahol új igazságot *élnek át*, vagyis ahol bizonyos elvont tételek ethikai erőkként a gyakorlati életben valósulnak meg, ott mindenütt reformáció van. Az a reformáció pedig, amely leginkább érdemli meg ezt a nevet és amelynek emlékét épp a mai napon üljük, a személyiség fundamentalis voltát s annak mindenek fölött való értékét proclamálta és valósította meg. Igen érdekes azt nézni, hogy a renaissance emberei miként fáradoznak e nagy igazság egyik másik vonatkozásának a megállapításán. Megpróbálják magukat függetleníteni a hagyományos philosophiától: elcsapják Aristotelest és Plátót fogadják föl helyette uralkodó plánétának. Majd az egyház intézményeitől való függetlenséget ismerik el, de csak — elvben; gyakorlatban alig megy ez tovább a Boccaccio papokat, barátokat gunyoló novelláinak titkos helybenhagyással és szelid kárörömmel való olvasásánál. Egy másik irány szabaddá teszi magát az esztetikus allure-ökkel dőzsölnek a század bohém lelkei. Nehéz volt a szőrcsuha, tehát pőrére vetköztek; Fra Angeliconak még angyalain is bekecs van, Giorgione már genre-it: kirándulóit és lakmározóit is meztelennek festi. De hogy ebben a negatioban még nem kaptak szilárd alapot, s még csak azt látták, hogy mitől *ne* függjenek, de azt még nem lelték meg, hogy mire *épitsenek*: bizonyítja az, hogy az elcsapott ideálok helyett újat keresnek maguknak; a scholasztika után teljes lelkükből a klasszicismuson csüngenek. Az új világnézet még nem lelte meg azt az archimedesi pontot, amelyből kimozdítsa a régi globust és megépítse az újat. A humanismus megadta az ideált: a tiszta emberi gondolatát, de ez egy elvont, üres phantom, mely a szívbe nem nyilallik bele. Az „általános emberi“ egy logikai alkotás, de a *keresztyéni*, az egy realis szükségérzet, de az *istenfiúság*, az egy forró érzelem, s az üdvbizonyosság, — az egy *szenvedély*. Luthernél nyílalott bele a kor nagy kérdése egész a szívnek közepéig, az életnek legvitálisabb pontjáig, a vallás gyökérszáláig. Ő érezte át legelőször, hogy nem azzal kell törődnünk, mi az igazi philosophia, hanem azzal, hogy mi az igazi *hit;* ne arról tünődjünk, hogy Platonnak vagy Aristotelesnek van-e igaza, hanem azzal számoljunk le: honnan nyerünk mennyei erőt; ne aesthetikai, vagy moralis csetepatékkal töltsük az időt, hanem a lét és nem lét, az örökkévalóság kérdésével jőjünk tisztába. Itt nem a tudományról, nem a művészetről, nem a kulturpolitikáról van szó, hanem az *üdvösségről*. Az örökkévalóság fénye nem az ismeretben, hanem a lelkiismeretben gyulad fel.

Igy jutott Luther örökkévaló fundamentumhoz, amelyre egész világát, mint valami gránit sziklára, fölépithette: *az isteni kegyelem élettapasztalására*. Ha tudom, látom, érzem az isteni kegyelem erejét, akkor szabad vagyok az egész világtól. Mi a wormsi gyűlés fejedelmei, az ország főpapjai, a világbiró szászár V. Károly, sőt maga a pápa is — az Istenhez képest? S ha egyszer Ő adott nekem igazat, ő mentett föl és bizott meg új munkával — mit tehetnek itélkező hűhójukkal a pornak és hamúnak gyermekei? A földi kényszerekből s emberkéz alkotta bálványok hatalma alul a reformáció ragadta ki az embert s állította sub specie aeternitatis: önértéke örökkévalóságát így értette meg az ember.

Mindezekből azt is látjuk, hogy mindaddig nem volt teljes a megújulás, amig az élet egyik másik tevékenységére vonatkozott, lett légyen az tudomány, művészet, vagy politika, mert megújulás csak az *élet totalitásából* származik. Ennek a totalitásnak pedig alapja és koronája a *vallás*. Innen van, hogy azok a népek, amelyeknek ujjászületése a tudomány, vagy a művészet, vagy a moralis intézmények és szokások rinascimento jánál nem jelentett többet, tehát nem mentek át a fundamentumnak, a vallásnak megújulásán: régi sebekből vérzenek ma is s valami megvénhedés látszik meg rajtuk, mig a reformált népek históriájukban új könyvet nyitottak meg s most még ki nem számítható pályafutást kezdettek el.

Szellemi életünk szívverése a vallásban lüktet. Az ember egész világát, minden alkotását ez táplálja. Tehát minden problemának, amely felvetődik az erkölcsi világ bármely rétegében, legyen az egyházi, nemzetgazdasági, családi, vagy politikai, egyéni avagy társadalmi, — végső szálai odavezetnek vissza a szívnek újjászületéséhez, a hitnek belső tapasztalásához, az Istenben való személyes élethez. Egész világunk sarkpontja az egyéniségnek, a szívnek értéke, amelyet pedig egyedül a Jézushoz való viszony határoz meg.

Azt hiszem, nem kell e mellé a történelemből erősségeket hoznom fel. A reformáció nem intézményeket adott, nem egyes alkotásokkal gazdagította az egyetemes fejlődést: a reformáció mennyei erőket proklamált és szabadított fel. A belső törvénnyé lett erőt pedig a szellemi világban *elv*nek nevezzük. Ezért beszélünk a protestantismusról, mint *elv*ről. Ez az elv a szellemi élet különböző régióiban más-más névvel neveztetik, de mi tudjuk, hogy mindezek ugyanegy erőnek a differenciálódásai. A tudományban: szabad vizsgálódás; a művészetben: öncél; az erkölcsi téren: autonómia; a politikában: a népakarat érvényesülése; nemzetgazdaságban: jótékonyság, szociológiában: szeretetre való nevelés. Micsoda hatalmas, magasra lendülő erőnek kellett annak lennie, amely a szellemi világ constellációját így meg változtatta s mindenütt új irányt tudott teremteni, új vezércsillagot kitűzni!

Ezzel szemben ha arra vetünk egy pillantást, hogy a protestantismusból, mint teremtő elvből, mint mennyei erőből, mennyi van bennünk *most:* valóságos levertség fog el. Nemcsak, hogy hiányzik a teremtő erő, de alig van bennünk fenntartó képesség. Törpe epigonok vagyunk, kik nem birjuk az ősök fegyverzetét; az ige fegyveréhez gyönge a kezünk; nem tudjuk hordozni a tudomány mellvasát, az idvesség sisakját. Meghaladja erőnket az a feladat, amely a reánk maradt örökség fenntartásával járna. Az erő forrását újra az intézményekben keressük, pedig az csak egyedül a lélekben van. Mihelyt aztán mennyei erők, szellemi értékek helyett az intézményekre támaszkodunk: tehetetlen törpékké változunk a világ legnagyobb intézményével Rómával szemben. Azonfölül el kell tűrnünk tétlen nyugalomban, hogy ideálokkal, szellemi erőkkel — tehát a mi fegyvereinkkel — ellenünk küzdjön a szocializmus, amellyel szemben tehetetlenek a mi gyarló és szegény intézményeink. Régen azért nyert a protestantismus, mert minden igaz ügy az ő ügye volt, — most pedig el kell néznünk, hogy a szocializmus egy jézusi gondolatot mikép öltöztet föl az alacsony utilitarismus ruhájába és játsza ki *ellenünk*, a jézusi örökség birtokosai ellen. Ami a szocializmusban földi, ami a szenny, a sár, a por: attól nem félek, mert minden földi dolog elmuló s hiú érték, de a szocialismusban félelmes az örökkévaló elem: az igazság, mert az igazságnak szenvedélyes rabjai, martyrjai és héroszai vannak. Ha a szocialis kérdést meg nem oldjuk *mi,* elsöpör bennünket, mint intézményt s ami még ennél is nagyobb baj: kompromittálni fogja az evangélium igazságát. Már pedig lehet kompromittálni az egyházat, a tant, az intézményeket, a hivatalosakat: csak az örökkévaló értékeket nem, mert ez az a „szentlélek elleni bűn", amely Jézus szerint meg nem bocsáttatik soha.

A mult minden eseménye, a jövő minden igérete Istenhez utasít, akitől a lelkek újjászületését várjuk. De ez a várás nem tétlen elnapolása a kötelességeknek, hanem az egész léleknek szent lendülete, teremtő ereje és — alkotásai. Addig nem ülhet a világ méltón október 31-iki ünnepet, mig minden szívnek nem volt meg október 31-ike.

Dr.

A theologiai fakultus emlékíratához.

Nagy érdeklődéssel olvastam a Protestáns Lap 42-ik számában a theológiai fakultásunk előljáróságának az autonómia s a tanári fizetésemelés kérdésében közölt emlékíratát, annyival is inkább, mert már korábban is élénken érdekeltek azok a sikertelen kisérletek, a melyek a theológia szomoru anyagi viszonyai rendezése érdekében már több ízben foglalkoztatták egyházkerületi közgyűlésünket. A tavaszi egyházkerületi közgyűlés is levonta az eddigi szomoru tapasztalatok következményeit, midőn látva, hogy az évenként ismétlődő, sőt növekedő deficit rohamosan apasztja azt a theológiai tőkét, a melyet az egyházkerület egykor tulontul nagy áldozattal biztosított a papképzés céljaira, kimondotta, hogy hajlandó 14 ezer koronával felemelni az eddigi évi segélyt, ha ezzel határt szabhat a növekvő segély iránti igénynek, s ha ezzel biztosíthatja a theológia fentartásán kivül a fejlesztését is. A szóban levő emlékirat úgy látszik szerencsés megoldását adja a kérdésnek, s meg is felel az egyházkerületi közgyűlésen hangoztatott feltételeknek, de nézetem szerint a számítások nem mentesek minden optimizmustól. Fentartva, hogy alkalmilag rátérhessek az emlékírat más részleteire is, most még mint nem egy tekintetben tájékozatlan, csak egy részletre kivánom felhivni az emlékírat szerkesztőinek figyelmét. Azt hiszem, hogy ha a mai igen kedvezőtlen pénzviszo-

nyok között nem is indokolatlan a számításban az 5%-os kamat alkalmazása, de isten mentsen, hogy 1925-ig, még 17 esztendeig is erre az alapra építhessünk. Ez az általános pénzviszonyok jobbra fordultával talán biztosítható volna, ha a theológia kezelése alá vehetné az egész tőkéjét, s jól biztosított magánkölcsönben kamatoztatná. De ha az alaptőke kamatoztatásánál, valamint az időközi megtakarítások tőkésítésénél, nem 5% kamatoztatást veszünk, hanem pl. 4%-ot, az egész számítás halomra döl s a helyett, hogy tőkésítendő feleslegek mutatkoznának évről-évre, már a harmadik évben s attól kezdve állandóan jelentékeny hiányokra bizton lehet számítni. Ezzel megmagyarázható az emlékiratnak az az óvatossága, hogy a tanárok fizetésrendezését az állami akadémiai tanári fizetések mintájára, de nem egészen annak mértéke szerint tervezi. Épen ezt nem értem, ha már eltért annak a lényegétől, mert el kellett térnie, miért nem tért el a formájától is? Egyetemes konventünk s egyházkerületünk elvileg kimondotta, hogy a tanári fizetéseknél helyteleníti a fizetési fokozatok rendszerét, csak azért nem alkalmazzák kizárólag az ötödéves korpótlék-rendszert, mert az állam segélye nélkül a középiskoláknál ez idő szerint nem rendezhetők a tanári fizetések, az állam pedig ragaszkodik a fizetés-fokozatok alkalmazásához. Arra ez idő szerint nincs kilátásunk, hogy az állam segélyt adjon a theológiai tanárok fizetésrendezésére is, tehát ezt a kérdést egészen önállóan oldhatjuk meg. Fogadjuk el az emlékiratot tervezete szerint, hogy 4000 K legyen a kezdő s 8000 K a végző fizetés, a melynek élvezetébe 25 évi szolgálat után juthat a tanár, miért ne osztanók fel a 4000 K különbözetet 5 egyenlő ötödéves korpótlékra? Akkor a fizetések így alakulnának:

Rendes tanári szolgálati évek	Fizetés az emlékirat szerint	Pizetés 800 K-ás ötödéves korpótlékokkal
1—5	4000	4000
6—10	4400	4800
11—15	5600	5600
16 20	6600	6400
21—25	7600	7200
26—30	8000	8000

Igaz, hogy a 30 év alatt élvezett fizetés az utóbbi rendszer szerint 3000 koronával kevesebb (183.000—180.000 K), de ez alig számba vehető különbség az utóbbi rendszer előnyei mellett, s a theológiai tanárok bizonyára nem zárkóznának el e jelentéktelen különbözet terhétől, ha ezzel biztosítottabbnak látják magát a fizetésrendezést, mert a helyzetük így is aránytalanul kedvezőbb lesz, mint a mai. Az állami tanároknál a fizetési fokozatokba való előlépés nem esik össze az ötödéves korpótlékok esedékességi idejével, hanem régebben érdemhez (vagy befolyáshoz) volt s az 1904. évi I. t.-c, szerint pedig szolgálati időhöz van kötve. Pl. a középiskolai tanároknál a IX. fizetési osztályban 4—4 évenként, a VIII. fizetési osztályban 5—5 évenként történik az előléptetés. Felekezeti intézeteknél szó sem lehet az érdem szerinti előléptetésről, mert az nem volna egyeztethető az autonom intézkedés elveivel.

Az emlékirat szerint a 10., 15. és 20. szolgálati évek leteltével egy-egy ötödéves korpótlékon kivül egy 800 koronás és két 600—600 koronás fizetés pótlék volna folyósítandó, azaz egyszerüen 30 évi szolgálat alatt 5 ötödéves korpótlékban részesüljön a tanár, amelyek közül a második 1200 koronás, a harmadik és a negyedik egyenként 1000-1000 koronás az első és ötödik 400—400 koronás. Azzal csak erőltetve lehet indokolni ezt a szabálytalan rendszert, hogy talán a szolgálati idő 10-ik, 15-ik s 20-ik éveiben kezdődnének a családi élet nagyobb igényei, mert bizony a háztartási költségek az idő előhaladásával meglehetősen fokozódnak, s rendesen az igények is fokozódnak, de a szükségletek fokozódásának inkább megfelel a javadalmak egyenletes növekedése, mint a tervezett szökkenés és azután lassub előhaladás. A költségvetés szempontjából pedig előnyösebb az egyenlő korpótlékok rendszere, mert ha alapul vesszük az emlékirat költségvetését, s számításait, de mellőzzük az évi feleslegek tőkésítését s az így gyűjtött tőke kamatait, amelyek bizony ha lesznek az intézet további fokozatos fejlesztésére nagyon jól elkelnek, tehát csak tisztán a normális költségvetés fedezeti és szükségleti s a fizetések változásaiból eredő szükségleti tételeit tekintve, azévi tiszta feleslegeket a következő kimutatás adatai hasonlítják össze:

az időtartam alatt	az évi feleslegek (hiányok) összege az emlékirat terve szerint	az egyenlő korpótlékok szerint
1907—1910	4524	4524
1910—1912	524	1324
1912 1915	124	524
1915—1917	924	1924
1917—1920	— 276	1124
1920 1922	1924	1724
1922 1925	924	924

E szerint tehát 10 év mulva bekövetkezik a költségvetési hiány, ha a bizonytalan feleslegek tőkésíthetésére nem számíthatunk, mig a most ajánlott terv szerint a normál költségelőirányzat kereteiben fedezhetők a szükségletek s a terhek egyenletesebben oszlanak meg, ami igen nevezetes körülmény a költségelőirányzat reálitása szempontjából. Videant consules.

Sárkány Lajos.

Méltánytalan gyakorlat.

Köztudomásu dolog, — a hivatalos lap ez évi 30-ik száma is mutatja a kongrua-kimutatás végére függesztett megjegyzésben — hogy „azon lelkészek, kik valamely fegyelmi vizsgálat hatálya alatt állanak, fizetéskiegészítési összegükre nem tarthatnak igényt“

Ez a gyakorlat sérti úgy egyházunk fegyelmi törvényeit, mint az illető lelkész és családja jogos magánérdekét, mikor a „létminimum“-tól is megfosztja az illetőt s ebben és ezáltal sulyos sérelmét képezi az egyház közérdekének is.

Nem akarok szívfacsaró dolgokat leírni az állami fizetéskiegészítéstől — bár ideiglenes — megfosztott papi család nyomoráról, megaláztatásáról stb.; az sem célom, hogy a törvényes rend ellen izgassak, hiszen, ha arra méltónak találtatom, az egyházi felsőbbség *„fenyítékét“* magam is *„alázattal felveszem“*; de hogy ez a gyakorlat nem felel meg a méltányosságnak,— szerény meggyőződésem szerint — az alábbiakban leszek bátor elmondani.

Mindenek előtt távol áll e soroktól az egyházi bíráskodás bírálata, távol a papok részére való kedvezmények szerzése, felsőbbjeim kigunyolása, egyedül a humanizmus vezérel, hogy segíthessek — ha lészen foganatja — a mindnyájunkat érhet baleset elvénél fogva egy oly intézkedésen, a melynek hátránya minket, papokat sujt le.

Lássuk, hogyan támad a fegyelmi? Nem úgy,

mint az akták mutatják. A legkevésbé sem. Nemcsak a világi, hanem az egyházi bíróság is — ez elfogadott tény nem tudja úgy, a mint történt, a tény állását sohasem megkonstruálni. Mert teszem, hitelszövetkezet van alakulóban és a kenyerét féltő uzsorás érdekeltségét mozgósítja: süssünk ki valamit a pap ellen, hisz őt emelte a bizalom a mozgalom élére, hadd menjen el a kedve kisded játékai folytatásától és a homályos esték zagyvalék terméke egy vádírat, mely „*a hivatalból üldözendő cselekmények*“ halmazának elkövetésével vádolja a papot. És a vád az „egyház jól felfogott érdekében“ express ajánlva rohan, meg sem áll a püspöki bureauig. Onnan *ajánlással*, „express“ nélkül vándorol az esperes és végül a szegény paphoz, aki megfelel rá. És a feleletre aztán jön az ügyészi vélemény. A tanácskozás. Ez aztán, ha lát fenforogni okot a beavatkozásra, kimondhatja a fegyelmi vizsgálatot.

Folynak a tanuhallgatások, izgalom éget egy gyülekezetet. A suttogás, búgás aztán egyszerre elnémul a vizsgálat napjára. Akkor felvonul a hadrend. Az érdekeltség moraja terjed a jegyzőkönyvfelvétel azon kérdéséig: hajlandó-e esküt tenni vallomására ? Es a vádló tanuk ingadozás után rendre vonják vissza vallomásaikat. A vizsgálat elvégezte dolgát, de mielőtt még haza érkezne: ott a másik vádlevél, úgyancsak e pap ellen. Ujra feleletadás, új ügyészi vélemény, új eljárás és mind *egy* fegyelmi vizsgálat.

Es ez egyszer megkezdett rend tarthat a meddig csak jól esik a vádlóknak, mert a vád szabadsága, akár 24 óránként, kénye-kedve szerint vádirattal kedveskedhetik akármelyik pap ellen.

Es folyt a vád, — a bíróság belátja, hogy itt tervszerű hajézával van dolga — a pap szegény menne akárhova, csak nyugtot találjon, de azért — felfüggesztés híján végzi összes dolgait és — kapja fizetésének $^1/_3$ részét, hogy éhen ne vesszen családjával együtt.

Itt látom én helytelennek a mai törvényes gyakorlatot. *A fegyelmi vizsgálat alatt álló pap, ha nincsen is felfüggesztve hivatalától, már itélet nélkül sulyosan van büntetve, mikor a fizetéskiegészítési összeget tőle eltiltják.* Emberi értelem szerint szólok, emberi gyarlóságról. En a magam részéről mindenkit, aki munkát végez, méltónak tartok munkája bérére. Mert ez a református elv, hogy mindenki annyi, a mennyit dolgozik. Es ha mégis emberi értelem szerint egy vétkező, gyarlóságból vétkező paptársunk — meghagyatik a hivatala folytatásában az ellene megindított, vétkessége mellett megindított fegyelmi eljárás mellett is — akkor emberi értelem szerint nem lehet olyan sulyos a botlása, hogy ezért már az itélet előtt megélhetésének lehetőségét kelljen elvennünk. Ez, amit lelkem egyenesen mond. Ebben erősít meg a E. T. is, mikor az V. t.-cikk egyetlen §-ában sem szól e gyakorlatról. Nehéz esetnek is látnám, ha az a pap, aki ellen fegyelmi eljárás folyik, egy esetleges I. foku rosszaló itélet mellett már megizlelje a 3-ik büntetésfokozat keserüségét. Holott még az V. t.-c. 35. §-a *c)* pontja is úgy intézkedik, hogy a pénzbüntetés a fizetésünk $^1/_5$ részénél több nem lehet és mi élvezzük legtöbbször a $^9/_{10}$ rész elvonását is.

Tisztelettel kérem azokat, akiknek szavuk van ott, a hol e méltánytalan helyzeten segíteni lehetne, a humanizmus nevében emeljék fel szavukat. Nem az esetleg vétkesekért, nem is a jog kijátszáért, hanem azért, mert így kivánja a méltányosság, ezt diktálja a — szeretet.

Sztána.

Osváth Lajos.

Egyetemes konventi ülések.

1907 okt. 22—25.

Református egyházunk Egyetemes Konventje okt. 22. és köv. napjain rendkivüli ülést tartott Budapesten. Az az éber gondosság, ritka lelkiismeretesség és ügybuzgóság, melylyel a konventi elnökség s főleg a világi elnök, *br. Bánffy* Dezső főgondnok ő nagyméltósága egyetemes egyházunk ügyeit vezeti, szükségesnek látta, hogy főleg a lefolyt zsinati törvényhozás által alkotott nagyfontosságu intézmények — az egyházi adóügy és lelkészi nyuodíjintézet — életbeléptetése minél hamarább megtörténjék a közigazgatás serény közremunkálása mellett. Az e téren sürgős intézkedéseket váró ügyek és a rendes adminisztráció feladatainak végzése oly gazdag tárgysorozatot adtak ki, a milyen még *rendes* ülésekre is számot tett volna. Az összejövetel alkalmát felhasználva, az egyes szakbizottságok elnökei is hol a konventi üléseket megelőzőleg, hol azokat követőleg ülésre hivták össze a tagokat, úgy, hogy majdnem egy kerek hétig tartott az egyetemes ügyeink feletti tanácskozás. S ha számba vesszük azt, hogy ugyanezen időben ülésezett az evang. testvérek Egyetemes gyülése s a két prot. egyház közös bizottsága is: a mult hetet méltán tekinthetjük a magyar protestántizmus nagyhetének.

A mi gyűléseinknek országos érdeklődést az olyan tárgyak szoktak szerezni, a melyek vonatkozásban vannak az országos politikával is. Konventi tárgysorozatunknak nem egy olyan pontja volt, a mely alkalmat nyújtott volna főleg országos kulturpolitikánk irányának és jellegének bírálatára, s a mely egyes pontokon az autonomiánkba való belenyulási törekvéseknek megdöbbentő kisérleteit mutatja az élesen látó szemeknek. S mégis konventünkön nem hangzott el ez irányban egyetlen erősebb szó sem. Az alkotmányi bizottság legszelidebb rendszerint elodázódó javaslatai majdnem egy hang emelkedése nélkül emeltettek határozatokká. Csak a pipázóban hangzottak mind gyakrabban az elnyomott lelkiismeret szemrehányó hangjai: „Labancokká kezdünk lenni!“ „A luth. testvérek vették át a mi régi kuruc örökségünket!“

A tárgysorozat legkényesebb pontját, melynél valamelyes színvallás elkerülhetetlen lett volna: az orsz. reform. lelkész-egyesület üdvözletét a konventi elnökséghez, egyszerüen eltaktikáztuk és a tárgyalás során — mintha ott sem lett volna — kiugrottuk. Csak bizalmas közlésekből lehetett megtudni, hogy a lelkész-egyesület által „br. Bánffy Dezső ő nagyméltóságához“ intézett üdvözlő sürgönyt a Kegyelmes úr privát dolgának minősítették az intéző körök, a mely ennélfogva nem alkalmas a „hivatalos“ tárgyalásra. Pedig Balthazár Dezsőnek, „a konventi póttagnak“, e napra külön cikke is volt a M. Sz.-ban a konventhez adresszálva. Azonban sem a „lelkészegyleti elnök“-nek, sem a „konventi póttag“-nak nem sikerült a konventet makacs tartózkodásából kimozdítania. Azt azonban mindenki érezte, hogy a lelkeken valami kimondhatatlan, nehéz boru ül, valami ideges félelem, hogy valami veletlenül kipattanó szikra vihart és menydörgést ne okozzon. Villamos idegességgel voltak telítve a lelkek, melynek feszültsége azonban ez alkalommal még kitörés nélkül vonult el. S ha már a külső vonatkozásu dolgoknál sikerült e majdnem emberfeletti önmegtagadás: érvényesült a belső kebli ügyek legfontosabbikánál is, a konventi előadói állás szervezésénél és betöltésénél is. Hogy általános helyeslésre és közmegnyugvásra sikerült volna e kérdés megoldása: ezt állítani a hangulat felületes megítélésére vallana. Lehet, hogy nem is maradnak el az utólagos hullámvetések. De az emberek legnagyobb része érezte, hogy a dolog

valamelyes megoldásával a konvent *br. Bánffy* Dezső és *Kun* Bertalan elnököknek s egyben az egyház egyeteme jól felfogott érdekének is tartozik. S ha már *valamelyes* megoldásnak történni kellett: hát belenyugodtak a legeslegdrágábba is, a melyről egy nappal előbb a többség hallani sem mert volna. Ám, ha beváltja ez állás és betöltője a hozzá fűzött várakozásokat: nem lesz drága érette semmiféle áldozat. S ebbeli reményünk nem alaptalan.

De hadd vegyük rendre a dolgokat! Okt. 22-én d. e. 10 órakor *Kun* Bertalan püspök imájával s *br. Bánffy* Dezső minden „beszéd" nélküli — a Kegyelmes úrnál a hallgatás is sokat jelent! — rövid üdvözletével nyilt meg az ülés. Az alakulás formaságain — melyet Sass Béla közismert pontossággal referált — átesve, az elhunyt és elparentált dr. *Ballagi* Géza helyébe az Egyet. Tanügyi Biz. jogakadémiaügyi szakreferensének egyhangulag dr. *Finkey* Ferenc, a jeles sárospataki jogtanár választatott meg. Majd az egyetemes adóalap-bizottság tagjainak a kerületek részéről való megválasztatása vétetett tudomásul, mely elnökévé gr. *Tisza* István főgondnokot választotta meg. A konventi elnökség jelentése arról, hogy a kultuszminiszter utalványozása alapján 200.000 K-t a közalap számára, 175.554 K-t a ref. középiskolai tanárok fizetéspótlására felvett s az utóbbi összeget a püspöki hivataloknak (Erdélybe 39.866·64 K-t) szétküldött, — tudomásul vétetett. — Az 1848. XX. t.-c. alapján országgyűlésileg megszavazott s szuccessive folyósítandó 3 milliós segély első részletéből az 1907-re kiutalt 1 millió K-ból a reform. egyházra eső 698.000 K-t is felvette az elnökség és a Konvent korábbi határozatához képest az adóalap javára tőkésített belőle 489.160 K-t, a lelkészi nyug- és gyámintézet javára 133.333·34 K-t és közigazgatási alapra 76.306·66 K-t. Az első és harmadik tételek kiosztásra csak a jövő évi részletekkel együtt kerülnek, a mikor a két évi részlet az állandó évi járadék összegének megfelelő lesz. A középiskolai tanárok fizetéskiegészítésére szolgáló összegeket a jövőre időkimélés céljából egyenesen a kerületeknek küldi az állampénztár.

A 13. pont — ominosus szám! — kínos meglepetést szült. A kultuszminiszter 48.196/1906. sz. leíratáról volt alatta szó, melyben azt igényli a miniszter, hogy „az orsz. ref. közalap végrehajtóbizottságának elnöke, szokásos felmentvényének elnyerhetése céljából, a közalap jövedelmeinek felhasználásáról a jövőben minden évben lezárt, okmányolt számadását, a Konvent jóváhagyása után, két példányban mutassa be s ehhez a Magy. Földhiteliniézet által kiállítandó tőkeálladék-kimutatást is csatolja." A miniszter e követelése az Orsz. ref. közalapot illetőleg egészen új és sokak megbotránkozását hivta ki, mint új kisérlet autonomiánkba való beavatkozásra. Mert ez alapot egyházunk egészen belkörüleg, saját hivei önadóztatása, sőt megajánlása útján gyüjtötte. Állami segítséget ez alap csak egy pár év óta kap, mióta kitünt, hogy az orsz. lelkészi gyámintézet a közalap támogatása nélkül hivatását teljesíteni nem lesz képes. Azóta ez alapunkat az állam egyházunk segélyezése címén évi 200.000 K-val dotálja, de még eddig nem volt eset arra, hogy akár csak erről az évi 200.000 K-ról is „okmányolt elszámolást" kért volna. Apponyi gr. kultuszminiszteré az érdem, hogy ő nemcsak ezen évi 200.000 K erejéig vindikál felügyeleti és számoltatási jogot az állam nevében magának, hanem be kiván tekinteni közalapunk egész belső háztartásába is, hogy így esetleg akár missiói segélyezéseink felett is ellenőrzést gyakorolhasson, nehogy esetleg az egyedülidvezítő kath. egyháznak ártalmára találjunk lenni. És ez a feltétlenül sérelmes és gyanus beavatkozási kisérlet sem részesült *azonnali és határozott* visszautasításban, hanem áttétetett az evang. testvérekkel közös bizottsághoz tárgyalásra. Nem mondjuk, hogy rosszul t rtént, de feltétlenül hibának kell minősítenünk azt, hogy anélkül történt, hogy a fennebb kifejtett álláspontnak bár egyetlen felszólalás is kifejezést adott volna. Mintha egyszerű adminisztrativ dologról s nem egy sulyos sérelmi kisérletről lett volna szó! — Ugyancsak a közalapvégrehajtó-bizottság referádája során utasíttatott el a dunántuli egyházkerület azon javaslata, mely azt akarta a közalapból való segélyezés feltételévé tenni, hogy a segélyt kérő gyülekezet a III. t.-c. 13. §-beli minimális adóteher viselését kimutassa. Szűkkeblű felfogás, mely egész missió-ügyünket egy csapásra agyonütötte volna, nem is szólva más hátrányairól.

Nem volt támogatható a dunántuli egyházkerület azon javaslata sem, mely a *nem*-kongruás, de 2100 K-át meg nem haladó papi fizetésü lelkészeknek a káplántartási államsegélyben való részesítésének kieszközlését indítványozta. Ezt annál kevésbé lehetett támogatni, mert vele egyidejüleg a kultuszminiszternek azon ajánlata felett is kellett határozni, hogy az egyet. egyház káplántartási kongruája 45.000 K évi átalányban fixiroztassék, melyet a miniszter mint maximumot bocsátana évenkénti átalányban az egyház rendelkezésére. Ime Apponyi miniszter újabb jóindulata, milyen nagylelkü ajánlatot tesz. A törvényen nyugvó káplántartási kongruaigényünk már ez évben elérte az évi 45.000 K-t s a miniszter ez összeget nagy kegyesen, mint maximális átalányt ajánlja fel. Hogyne!

A konvent természetesen azt határozta, hogy marad a törvényes alapon s a kimutatott szükséghez képest igényli a káplán-tartási kongruát, amely természetesen nemsokára jóval meghaladja az évi 45.000 K-t. A dunántuli egyh.-kerületet pedig előbbi kérése kapcsán arra utasította a konvent, hogy az olyan lelkészek, kiknek a hatóságilag elrendelt káplántartás folytán, az 500 K kápláni fizetés következtében, melyet a magukéból kell fizetniök, fizetésük 1600 K-án alul száll, kérjenek létminimumot biztosító kongruakiegészítést.

Általános érdeklődés kísérte a konventi központi épület és iroda-berendezés ügyét, melyet *Dókus* Ernő referált. Tudomásul vétetett, hogy a telek a városligethez közel az István-uttal párhuzamos Abonyi-utca és azt metsző Szabo József-utca sarkán van, hogy az épület-terv-pályázat is sikerült. A 2 emeletes épületben irodák, levéltár, konvent és zsinati ülésterem (kétemelet magasságban) és két 4000=4000 K bérjövedelmü lakás lesz s amortizációs kölcsöne évi 20.000 K-át vesz igénybe s 1908. nov. 1-ére kész is lesz.

Ezzel kapcsolatban a bizottság előterjesztést tett a konventi központi iroda berendezésére nézve is, mely hivatva van a türhetetlen állapotban levő, rendkivül nehézkes és hiányos központi adminisztráció ügyének a kor kívánalmai szerinti rendezésére is.

Ez, a bizottság előterjesztése szerint egy központi iroda szervezését és abba egy konventi előadónak és a megfelelő segédszemélyzetnek a beállítását teszi szükségessé. A beállítandó konventi előadó kezelné a konventi levéltárt, szerkesztené a konventi jegyzőkönyveket, vezetné a közalap, az egyetemes adóalap, a lelkészi nyugdíj- és özvegyárva gyámintézet, az amerikai egyházmegye stb. ügyeit s általában jobbkeze lenne a központi elnökségnek. A központi iroda szervezése és kellő személyzettel ellátása természetesen újabb pénzáldozatot igényelne, az azonban megtalálná fedezetét, részint a különböző egyetemes intézmények előadóinak már eddig is fizetett tiszteletdíjakban (10,000 K), részint pedig a közigazgatási államsegélyben. A bizottság azt javasolta, hogy a konvent mondja ki elvileg a központi iroda szervezését, s utasítsa a bizottságot, hogy az

arra, valamint az iroda vezetőjének hatáskörére vonatkozó szabályzatot a tavaszi konventre mutassa be, a központi előadó személyére és javadalmazására vonatkozólag pedig még a jelen ülés alatt tegyen előterjesztést.

A bizottságnak a központi iroda szervezésére vonatkozó javaslata általános rokonszenvre talált; de a kivitelt illetőleg voltak egyeseknek bizonyos aggodalmaik. Igy *Fejes* István szerint rosz vért szülne, ha a központi iroda személyi és dologi költségei általában a közigazgatási államsegély terhére iratnának. A kerületek várják a közigazgatási államsegélyt, hogy terheiken könnyithessenek, s ha most a központi irodára abból évi 48,000 korona visszatartatnék, magokat látnák megrövidítve. A fedezet kérdését tehát ő függőben hagyná, vagy legalább is elvül azt állítaná fel, hogy a költségek nagyobb része a központi előadó által kezelendő egyetemes alapokra háríttassék s csak az általuk nem fedezhető szükséglet írassék a közigazgatási államsegély terhére. Báró *Bánffy* Dezső Fejes aggodalmait azzal igyekezett eloszlatni, hogy a visszatartandó 48,000 koronában benne vannak már a kerületek által eddig a zsinat dologi kiadásaira és a konventi adminisztrációra fizetett járulékok is. tehát, amikor ezek alól a kerületek felmentetnek, alig rövidülnek meg az által, hogy a konvent ezekre a célokra évenkint 48,000 koronát visszatart a közigazgatási államsegélyből.

György Endre a kerületek autonómiája szempontjából kifogásolta a bizottság ama javaslatát, hogy az iroda fentartási költségei a közigazgatási államsegélyből vonassanak el. A törvény és a gyakorlat szerint a kerületek vannak hivatva arra, hogy a központi és a zsinati dologi kiadások fedezéséről, a meghatározott kulcs szerint, gondoskodjanak. A bizottság javaslatára nézve tehát meg kellene hallgatni a kerületeket. Ami pedig a központi előadó személyének már most leendő kijelölését illeti, szintén nem helyesli, mert igy a konvent, a javadalmazás és a hatáskör megállapítása tekintetében feszélyezve lehetne. Készítse tehát el a bizottság az irodára és a központi előadó hatáskörére vonatkozó szabályzatot a tavaszi konventre s akkor tegyen előterjesztést az előadó személyére és javadalmazására nézve is, — addig pedig a központi iroda felállítására és a költségek fedezésére nézve kérdeztessenek meg a kerületek. Ilyen értelemben határozati javaslatot is nyújtott be. A konvent többsége azonban *György* Endre indítványának mellőzésével elfogadta s ahhoz képest a másnapi előterjesztések során szervezte és be is töltötte a konventi előadói állást *Dr. Baksa* Lajos szegedi rendőrkapitány, tiszántuli egyh. ker. tanácsbíróval, javadalmát évi 12,000 koronában és az egyik 4000 K-ás lakásban állapitván meg, a lakás fűtéséért és világitásáért évi 1000 K. visszatérítést kötvén ki. Nyugdíjigénye 5 évig 12,000 K, 10 évig 24,000 K végkielégítésben állapíttatott meg úgy maga, mint felesége részére azontul évi 4800 K nyugdíj. Csak az mondatott ki *Antal* Gábor püspök indítványára, hogy e javadalmazás csak a *Baksa* Lajos személyére szól s azután revisio alá vehető! Mondhatnók: „veendő“, mert ez oly magas javadalom, amilyennel az erdélyit kivéve, egyik püspökünk sem bír.

A zsinati számadások jóváhagyó tunomásulvétele után, az adóügyi végrehajtóbizottság számolt be eddigi eljárásáról az előkészületek nyomtatványairól amelynél éppen az adminisztráció fogyatékossága miatt szenvedett károsodás a helytelen nyomtatványok készítéséből szó nélkül csuszott át.

Az orsz. ref. lelkészi nyug- és özv.-árvai intézet végrehajtóbizottsága előterjesztését lapunk mult száma „Különfélék“ rovatában expresstudósítás alapján ismertettük. Hisszük, hogy azok a könnyítések és részletes utasítások, melyek abban foglaltatnak mindenfelé általános örömet és megnyugvást keltettek, mint a konvent tagjainál, kik *Dokus* Ernő elnök és *Szőts* Farkas előadó éltetésével fejezték ki a bizottság iránti elismerésüket. Az „Ügyrend és Végrehajtási utasítás“ most már ezekhez mért új átdolgozásban fog végleges megállapításra a tavaszi konvent elébe kerülni, addig is pótutasítás alakjában kiadatni s az előkészítés alatti munkálatok ehhez képest revideáltatni.

A Gusztáv Adolf egyesülettel való kapcsolatba lépésünkre nézve *Antal* Gábor püspök terjesztette elő a főgondnoki és püspöki kar javaslatát, melynek elfogadásával megállapíttatott, hogy az érintkezés hivatalos szerve a konventi közalap végrehajtóbizottság lesz, mely segélyezésre ajánl és a segélyeket közvetíti gyülekezetünk számára s viszonzásul minden évben a pünkösd utáni első vasárnapi perselypénzeket ajánlja fel az egyesület javára, mellyel mint *internácionális* prot. egyesülettel a hitvédelem és szeretet munkájának gyakorlására atyafiságos indulattal működik együtt egyházunk.

(Folyt. köv.)

N. K.

EGYHÁZMEGYEI ÉLET.

A széki egyházmegye közgyűlése.

A széki ref. egyházmegye egyházi és világi képviselői október 9-én és 10-én tartották meg évi gyűléseiket Szamosujvárt, melyeken a lelkészek s világiak nagy számmal vettek részt.

9-én délután egyházi értekezleti közgyűlés volt, melyen a Gyárfás Albert iránt megnyilatkozott bizalom továbbra is rábirta az elnöki tisztségben maradásra. Ezután feszült figyelemmel hallgatta meg Benkő Albert kiküldött képviselő lelkesültséggel előadott jelentését a lelkészi kongresszus lefolyásáról és határozatainak méltatását, miket értekezletünk is elvben magáévá tett s azok megvalósítását pártolja. Végül tárgyalta s az emi. közgyülésnek elfogadásra ajánlotta a papi nyugdíjintézeti törvény végrehajtására a konventi ügyrend némely rendelkezéseinek módosítását.

10-én reggel az emi. közgyűlés kezdete előtt régi rendtartásunk szerint istentiszteletben vettünk részt, melyen a kántori szolgálatot Jakab József rettegi tanító-kántor, a lelkészi szolgálatot Szabó István szászújósi lelkész teljesítette buzgó imádkozással s lelkes predikálással, melyben megemlékezett a magyar nemzet okt. 6. gyásznapjáról, azután evangi ihlettséggel fejtegette, hogy a szellemi világosság, mint életerő, miként hat és fokozódik az ember életvilágában.

Istentisztelet után a közgyűlés rendes tárgyai: az egyházmegye életét, a hivatalosak és hívek munkásságát feltüntető esperesi jelentés, az egyházvizsgálatokat s emi. tanács intézkedéseit ismertető főjegyzői jelentések, a különböző számvevő s pénztári jelentések tárgyaltattak le sorba. Magok ez ügyek sem voltak unalmasak, de a gyűlésnek igazi élénkséget, sőt mozgalmasságot a választások és inditványok adtak.

Ezen gyűlésünk gyakorolta először az új E. T.-ben biztosított jogot, hogy emi főgondnokot választott Schilling Ottó kir. közjegyző személyében, ki mint emi képviselő s később algondnok 23 éven át éber figyelemmel s folyton tevékeny munkássággal egyházi életünkben tényleg kiérdemelte az egyhangulag belé helyezett bizalmat; nem ő dicsekszik a mi választásunkkal, mi dicsekszünk az ő főgondnokságával. Sajnos, a választási jog gyakorlásának örömét

nem élvezhettük a maga természetes teljességében, mert megrövidített abban az Igazgatótanács ama 4160—907. sz. rendeletével; élénk vita is folyt a felett, hogy a zsinati törvényt tartsuk-e be, vagy az Igazgatótanács tilalmának engedjünk? Végül is a többség véleménye szerint közgyűlésünk az esküt nem vette be s hívatalába nem igtatta be, így eleget tevén az Igazgatótanácsnak; de *megállapította az emi közgyűlés teljes jogán esett sérelmet s ez ellen jogorvoslatot keres a ker. közgyűlésnél*, általában is kérve az egyházmegye törvényben bíztosított jog- és hatáskörének épségben tartatását. Szépen fogunk most kinézni, ha ezen kerületi gyűlésen sem emi főgondnokunknak, sem a helyére megválasztott képviselőnknek nem lesz meg a joggyakorlata. De furcsa is az, hogy az egyházközségi és egyh. kerületi gondnok minden további instáncia nélkül elfoglalhatja hívatalát: az emi pedig nem. Fontos kérdés ez; érdemes, hogy a kerületi közgyűlés foglalkozzék ezzel, de még az egyházmegyék is!

Az sem volt érdektelen foglalatosságunk, hogy panaszt továbbitottunk a szamosujvári állami gimnázium rendje ellen, mely a ref. tanárokat kirendeli kath. tanulók saját templomukba vezetésére, de a ref. tanulókat senkivel sem kisérteti, s úgy van ez bizonynyal még sok helyt; a *gimnázium teste hazai, de a lelke római.*

Nagyon eljött az ideje annak is, hogy a papi fizetések a mai életszükségleteknek megfelelőleg emeltessenek, rendeztessenek az új egyházi törvényben jelzett mérték szerint; emi közgyűlésünk ily irányban tett fölterjesztést a ker. közgyűléshez s reméli, hogy a szorgalmazással segítségül jönnek a többi egyházmegyék is.

Végül fölterjesztésre elfogadta az előző napi értekezleten nagyjában már megvítatott, de még a gyűlésen is pótlólag bővített javaslatokat a papi nyugdíjintézeti törvény végrehajtását illetőleg. E szerint egyházmegyénk érdemben *nem tartja szükségesnek a VII. t.-c. módosítását s e végre a zsinat összehivását, ellenben kivánja a konventi ügyrend módosítását a törvény világosabb értelmezésének és kiméletesebb végrehajtásának irányában.* Ezt pedig az Antal Gábor püspök által *b), c), d), e), f)* pontokban felfejtett módosításokkal a konvet könnyen s az intézet veszélyeztetése nélkül megteheti. Egyházmegyénk ezekhez még azt kivánja, hogy az egyházkerület a kerületi államsegélyből, vagy gyámpénztárból fedezze a belépési járulékok 4% kmatját; az 1914. év előtt szolgálatképtelenné levő tagok 1 évi végkielégítést nyerjenek, mit a VII. t.-c. 5. §. nem tilt; kissé már túlságba menő, de az is belejött, hogy az elhalt tag családja az 500 K felül még annyi nyugdíjat kapjon, a mennyi nyugalmazás esetében az eltöltött szolgálati időre járna. A most országszerte felállított követelmények a papság részéről bizony nagyok, de aligha a papság hibás ebben; sőt tán az intézők nem voltak ezek felől kellőkép tájékozódva; de bár most venné fontolóra a konvent ezeket!

Gyűlés végeztével a közállapotoknak szabadabb megbeszélése s a buzgólkodóknak felköszöntőkben méltatása folyt a fehér asztalnál, hol a papság iránti ősi szeretetből gr. Wass Béla főgondnokunk látta vendégeiül a gyűlés tagjait.

C. c.

GYÁSZROVAT.

Benedek Gábor nagyenyedi árvaszéki ülnök, ottani egyházközségünknek éveken át volt buzgó és lelkiismeretes pénztárnoka, f. hó 20-án reggel elhunyt tüdőgyuladásban, özvegyet és két gyermeket hagyva maga után. A megboldogultban dr. Bartók György püspökünk neje édes testvérét gyászolja. Emléke áldott!

Grátz Mór kolozsvári ág. hitv. evang. lelkész életének 64-ik. lelkészkedésének 40-ik, kolozsvári papságának 21-ik évében, e hó 26-án elhunyt. Temetése 29-én volt az összes prot. felekezetek hivatalos részvételével s óriási közönség jelenlétében. Szívjósággal teli, igazi papi egyéniség volt, minden felekezeti békességnek s prot. testvéri érzület ápolásának buzgó munkása. Legyen áldott emléke!

SZERKESZTŐI ÜZENETEK.

Kovács Ákos — Szamosújvár. Azt a másik miniszteri rendeletet nem sikerült megtalálnunk. De felesleges is utánna sokat kutatni. Egyházunk önmegadóztatási joga amint nem miniszteri rendeleteken nyugszik: azzal meg sem is szűntethető. Tessék csak az E. T. alapján szabályszerűen kivetni az egyházi adót az illetőre s ha már nincs annyi hithűség és emberség az illetőben, hogy megfizesse, hanem egyenesen akadékoskodási szándékkal megtagadja: tessék szabályszerűen a „jus advocatiae"-t igénybe venni s felhajtatni rajta. Ha ezt a közigazgatás arra a rendeletre való hivatkozással megtagadná: akkor kell belőle sérelmi ügyet csinálni s felvinni a konventig.

Lőrinczy Gábor — M.-Kályán. A levél nyilvánosságra hozásra nem alkalmas. Kétséget sem szenved, hogy itt sulyos tévedések, esetleg kötelesség pontatlan teljesítése, hatáskör túllépések s hasonlók fordulhattak elé, melyek következtében az először törvényesen megválasztott megbizásától elesnék. Választásról lévén szó, panasszal lehet fordulni a közigazgatási bírósághoz — de nem ilyen hangon — ez esetben az egyházkerületihez s esetleg egyben fegyelmi panasszal a vétkesnek tartott tisztviselő ellen. De szóba kerülhet az igazolási eljárás során is.

KÜLÖNFÉLÉK.

Új egyh. megyei főgondnok. A *dési* egyh. megye *Szacsvay* Sándor lemondásával megüresedett egyik főgondnoki állását közelebbi közgyülésében egyhangu lelkesedéssel eddigi egyik algondnokával, *Rettegi* Sándor tötöri birtokossal töltötte be. Őszintén gratulálunk a megérdemelt kitüntetéshez s kivánjuk, hogy a legnehezebb viszonyok közt élő dési egyházmegye fontos érdekei találjanak az új főgondnokban sikeres munkásra. Eddigi tevékenysége az algondnokságban kezesség erre.

Az egyet. Konvent diakonia-ügyi bizottsága okt. 21-én ülést tartott gr. *Dégenfeld* József főgondnok elnök és *Széll* Kálmán esperes előadása mellett. A bizottság elhatározta, hogy miután a debreceni ref. egyházzal való tárgyalások az „*Ispotály*"-lyal kapcsolatban szervezendő diakonissza-képző felállítására az egyházközség túlcsigázott igényei folytán meghiúsultnak tekinthető, más ajánlattevő egyházakkal kezdi meg a tárgyalást. Ily ajánlatot tett a budapesti ref. egyház *Szabó* Aladár beadványában a Bethesda-kórház és „Filadelfia" diakonissza-képzővel való tárgyalásra. A bizottság elhatározta, hogy a budapesti egyház — esetleg más ajánlattevő egyház — kiküldötteivel felveszi a tárgyalást, hogy lehetőleg már a tavaszi konvent elébe javaslatot terjeszthessen ez ügyben.

Az orsz. reform. parokhiális könyvtárbizottság okt. 25-én tartott ülést *Puky* Gyula elnöklete és dr. *Antal* Géza előadása mellett. Apróbb folyó ügyek ellátása mellett határozatba ment, hogy *Kálvin* János közelgő 400-ados születése alkalmából Kálvinra vonatkozó művet vesz fel a sorozatba. Erre nézve két ajánlat is tétetett: Kálvin élete megírására Lic. dr. *Lencz* Géza által, vagy *Czeglédi* Sándor által eszközlendő fordítása az Institutio utolsó nagy kiadásának. A bizottság elhatározta, hogy a beadandó mutatványok alapján a tavaszi konvent alkalmával fog dönteni ez ügyben.

Bimbóhullás. *Dr. Gróf Teleki Domokos* gernyeszegi pátrónusunk egy éves kis fia, Domokos okt. 24-én meghalt. Temetése a kiterjedt család nagy részvéte mellett okt. 26-odikán volt Gernyeszegen. A szertartásban Kenessey Béla egyházkerületi főjegyző és Csekme Ferenc görgényi esperes vettek részt. Mi is Istentől vigasztalást kérünk a lesujtott ifjú családnak, mely elsőszülöttjét oly korán és váratlanul elveszítette!

A tanuló ifjúság reformáció évfordulati ünnepélyei ügyében évről-évre ismételten kifejeztük azon nézetünket, hogy felhasználva a kultuszminiszterium idevonatkozó rendeletét, a prot. vallásu tanulók e napon (okt. 31-én) isten-

tiszteleteken és ünnepélyeken vegyenek részt, igénybevéve a fakultativ iskolai szünetet a prot. tanulók számára. Kolozsvári egyházközségünkben az idén sem csinálták ezt igy, bár tavaly egész vitát folytattunk érette. Okt. utolsó vasárnapján délután tartották az iskolás növendékek reformáció ünnepét is, mikor *Herepei* Gergely esperes tartotta az ifjúsági istentiszteleten a beszédet. Csütörtökön pedig csak az önálló ref. iskolák kebelében fognak házi iskolai ünnepélyeket tartani, a nem ref. iskolákban pedig a ref. növendékek esetleg rendes tanításon vesznek részt. Hát jól van ez igy?!

Reformációi emlékünnepek. *A kolozsvári ref. theol. fakultás internatusának ifjúsági egylete* f. évi október hó 31-én, d. u. 5 órakor, a ref. theologia dísztermében reformációi emlék-ünnepélyt rendezett a következő műsorral: 1. XC. Zsoltárt énekelte a közönség. 2. Imát mondott Dóczy Ferenc theologus. 3. „Szent édes áhitat." Énekelte az ifjúsági énekkar. 4. Alkalmi beszédet mondott dr. Ravasz László theol. tanár. 5. Szavalt Vásárhelyi János theologus. 6. „Erős várunk". Énekelte az ifjúsági Énekkar.

A *nagyenyedi* Bethlen-kollégium dísztermében folyó évi október hó 31 én, d. e. 10 órakor tartott ünnepely sorrendje: 1. A 174-ik dicséret első versét énekelte a gyülekezet. 2. Imát mondott Zayzon János koll. vallástanár. 3. 91. zsoltár Steintól, énekelte a tanitókép. ifjúság férfikara. 4. Alkalmi beszédet mondott dr. Farnos Dezső koll. tanár. 5. Andante religioso, Mendelssohntól, hegedüsolo harmonium kisérettel, előadták Veress Gábor koll. zenetanár és a koll. zenekar tagjai. 6. Luther. Sántha Károly költeménye, szavalta Deák Sándor VIII. oszt. tanuló. 7. Hymnus Schuberttől, énekelte a gimnáziumi vegyeskar. 8. Október 31. Tóth Gy. költeménye, szavalta Séra Dezső IV. tanitókép. növendék. 9. A Szózatot énekelte a gyülekezet.

Egyházi törvények. Az 1904. évi november hó 10. megnyílt második budapesti országos református zsinat által alkotott s Őfelsége legfelsőbb jóváhagyásával és megerősítésével 1907. február hó 14. ellátott egyházi törvények példányonként 3 korona 24 fillér (azaz három korona és huszonnégy fillér) beküldése mellett portómentesen megrendelhetők *Debrecenben* (városháza) *Keresztessy István* nyomdai művezető úrnál, kit az egyetemes konvent a törvények hivatalos kiadású példányainak raktározásával és árusításával megbízott. Az ugyanott személyesen átvett példányokért csak 3 (három) korona fizetendő. Kelt Debrecenben (Hatvan-utca 3. sz.) 1907. szept. 1. *Sass* Béla, ref. theol. akad. tanár, zsinati jegyző.

Az erdővidéki egyházmegye egyházi értekezlete f. évi október hó 31-én Erdőfülében d. e. 9 órán kezdődő leg rendes közgyűlést tartott az alábbi tárgysorozattal. 1. Istentiszteletet tart Molnár Imre bardóci lelkész. 2. Elnöki megnyitót mond Balázs Ignác egyházi elnök. 3. A mult ülés jegyzőkönyvének felolvasására és hitelesítése. 4. Felolvas Kovács Sándor baróti lelkész. 5. A fülei templom építésének történetét előadja Karácson György fülei lelkész. 6. Választások. 7. Indítványok tárgyalása. 8. A jövő közgyűlés helyének megállapítása.

Egyházi értekezleti közgyülés *A nagyenyedi református egyházmegye egyházi értekezlete* október hó 30-án Székelykocsárdon évi rendes közgyűlést tartott a következő tárgysorozattal: I. Istentisztelet. 1. Invocatio. 2. A közönség éneke. 3. Énekelt a székelykocsárdi dalkar. 4. Imát mondott Nagy Mózes ó-tordai lelkész. 5. Közéneket énekelt Horváth Péter felvinci kántor. 6. Ref. emlékünnepi beszédet mondott Kozma Imre marosludasi lelkész. 7. Énekelt a székelykocsárdi dalkar. II. Közgyűiés. 1. Elnöki megnyitót mondott titkári jelentéssel kapcsolatban Veress Károly értekezleti egyházi elnök. 2. Szavalt Kostyán Ilona. 3. Felolvasott Simon Antal bágyoni lelkész. 4. Szavalt Péter Ferenc székelykocsárdi kántor. 5. Pénztári jelentés. 6. Értekezleti egyházi titkár váiasztása. 7. Eszmecsere az egyházi törvények alkalmazásáról. Bevezette Jancsó Lajos esperes. 8. Közgyűlés berekesztése és vallásos iratok kiosztása.

Népmivelő felolvasások. *Gönczi* Pál kiskendi. *Sebestyén* Endre nagykendi és *Sámuel* Aladár balavásári lelkészek elhatározták, hogy egymás közreműködésével népmivelő felolvasásokat rendeznek egyházközségeikben. Az első felolvasó estély a reformáció 390 évfordulójának emlékére Balavásáron, 1907. nov. 3-án fog megtartatni a következő programmal: 1. 172 dics. 1. v. Énekli a gyülekezet, Zsigmond József kántor vezetése mellett. 2. Mit akarunk? Felolvassa Sámuel Aladár balavásári ref. lelkész. 3. Október 31-én. Szavalja Török András V. oszt. tanuló. 4. Hogy jött létre a reformáció? Felolvassa Gönci Pál kiskendi ref. lelkész. 5. A gályarabok. Szavalja Albert Barabás V. o. tanuló. 6. A reformáció hatása és eredményei. Felolvassa Sebestyén Endre nagykendi segédlelkész. 7. 15 dics 5 v. Énekli a gyülekezet, Zsigmond József kántor vezetése mellett. Ezen sikeres munkához megnyerték Jakab Imre körjegyzőt is, kinek a nép érdekében folytatott munkássága általánosan ismert. Tervbe vétetett, hogy Kisküküllő vármegye vezető egyéniségei is felkéretnek gazdasági, gyümölcsészeti, borászati és szőlőszeti előadások tartására.

Adományok a gr. Kun-szobrokra. IV. Közlemény. 1. Szintion László körjegyző Kasztó 5 kor. 2. 2411. sz. Kónya Kálmán máv. osztálymérnök Brassó 3 kor. 3. Kőrösy György főszolgabiró Szászrégen —·60 kor. 4. 4395. sz. Br. Kemény Kálmán Marosvécs 40 kor. 5. Jásznagykunszolnokmegye 49·78 kor. 6. 179. sz. Rónay Antal áll. tisztviselő gyűjtése Ungvár 6 kor. 7. 1040. sz. Kelemen János irodatiszt Temesvar 1 kor. 8. Szászrégen város —·70 kor. 9. László Mihály Szászváros 1 kor. 10. 3608. sz. Ref. egyház Kunszentmiklós 5 kor. 11. 964. M. kir. kulturmérnöki hivatal Nagyszeben 3 kor. 12. 992. sz. dr. Barabás Béla orsz. képviselő 10 kor. 13. Gr. Wass Albert Kolozsvár 20 kor 14. 2193. sz. Karácsony György ref. lelkész gyűjtése Erdőfüle 5·40 kor. 15. 4422. sz. Szabó József bányagondnok gyűjtése Alsótelek, u. p. Vajdahunyad 4 kor. 16. 4859. sz. Csonka Béla vár. főjegyző gyűjtése Vajdahunyad 6·50 kor. 17. Dr. Zsakó Andor kir. törvényszéki aljegyző Kolozsvár 10 kor. 18. 1425. sz. Ferenczi István VII. o. tanuló Szászváros 1 kor. 19. özv. Fekete Ferencné Szászváros 2 kor. 20. özv. Gönczy Andrásné Szászváros 2 kor. 21. Kun-kollegium V. g. osztályában utólag begyült 7 kor. 22. Gócza József V. g. o. tanuló Szászváros 3 kor. 23. Szenkovits Mihály körjegyző gyűjtése Makfalva 5·32 kor. 24. 170. sz. Nehéz János kir. tanfelügyelő gyűjtése Nagyenyed 6 kor. 25. Fraenkné Makkay Margit úrhölgy Budapest 2 kor. 26. 495. sz. Dr. Molnár Albert orsz. képviselő Czegléd 5 kor. 27. Roska János gyűjtése Szászváros 1 kor. 28. 81. sz. Koleszár Lajos igazgató gyűjtése Bánfihunyad 6·50 kor. 29. 2144. sz. Gégényi ref. egyház 1 kor. 30. Bokor Róbert VI. g. o. tanuló gyűjtése Szászváros 5 kor. 31. 4554. sz. Székelyudvarhely város tanácsa 1·90 kor. 32. 1129. sz. Vizaknai Antal min. tanácsos gyűjtése Budapest 4·40 kor. 33. 4123. sz. Dr. Gulyás Ferenc kir. tanfelügyelő Kaposvár 3 kor. 34. Farkas Gábor ref. egyházgondnok Hajduhadház 4 kor. 35. 927. sz. Grecsner Károly jár. irnok Kisjenő 1 kor. 36. 2356. sz. Megyaszay Gyula ref. lelkész Nagykunmadaras 4 kor. 37. 1033. sz. Ref. Székely Mikókollégium tanárkara, Péter Mózes ig.-tanár gyűjtése 10·50 kor. 38. 905. sz. Meininger Péter kir. főmérnök gyűjtése Nagyszeben 2 kor. 39. 4600. sz Laukó Albert kir. főgimn. igazgató gyűjtése Erzsébetváros 6 kor. A megelőző 3 közlemény végösszege volt 4014·59 kor. IV. közlemény 254·60 kor. Összesen 4269·19 korona. Ez összeg takarékpénztárilag kezeltetik. Tisztelettel kérjük, akiknél még talán gyűjtőívek vannak, azokat bármi csekély adománynyal alantírt igazgatóság címére beküldeni. Szászvároson, 1907. október 15. *Simon Ferenc* igazgató.

HIVATALOS RÉSZ.

Sz. 362—1907. sz.

PÁLYÁZATI HIRDETÉS.

A marosvásárhelyi ev. ref. kollégium előljáróságának kezelése alatt levő dr. Szotyori-féle 300 kr. 40 fill. ösztöndíjra pályázat hirdettetik. Pályázhatnak azon egyetemi hallgatók, kik az orvosi szakra íratkoztak be. Az ösztöndíj elnyerésénél előnyben részesülnek az alapítványtevő rokonai, másodsorban azon ifjak, kik a marosvásárhelyi, vagy a kolozsvári kollégiumokban végeztek. Leckekönyvvel s esetleg a rokonságot igazoló okmányokkal felszerelt folyamodványok a marosvásárhelyi ev. ref. kollégium előljáróságához nyujtandók be folyó év november 10-ig.

A marosvásárhelyi ev. ref. kollégium előljáróságának folyó évi október hó 4-én tartott gyűléséből.

Deák Lajos, gondnok. *Nagy Endre*, jegyző.

Nyom. az „Ellenzék" könyvnyomdájában Kolozsvárt, Szentegyház-utcza 22. szám.

X. Évfolyam. *45-ik szám.* *Kolozsvárt, 1907. november 7.*

Erdélyi Protestáns Lap

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 12 kor.
félévre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Egyházkerületünk egy éve.

A ker. közgyűlés előhírnöke, az Igazgatótanács 1907. évi jelentése a napokban szétküldetett. Egy testes füzet 88 oldalon, a régi gyakorlat szerinti 3 részben I. az egyh. *közigazgatási;* II. az *iskola-* és III. *vagyon-ügyekről* való beszámolás. Az egésznek éppen felét teszi ki a jelentés, a többi melléklet, köztük egy pár igen értékes statisztikai kimutatás. Ha a püspöki jelentés is — más kerületek nem helytelen gyakorlata szerint — itt volna ezekkel: kerületünk egy évi szellemi és anyagi életének teljes képe állana előttünk. Igy most a szellemnek csak egyik részéről — a vallás erkölcsiről, nem — szólhatunk.

Ez a jelentés már a puszta átolvasással is meggyőz arról, hogy egyházkerületünk központi adminisztrációja — a püspöki ügyeket ide nem számítva is — oly sokoldalú és nagy munkát igényel s azonkivül oly nagy jelentőségü és felelősségteljes feladatokat ró az intézőkre, hogy azoknak megfelelni csak kiváló szakértelemmel biró, lelkiismeretes hivatalnoki kar és oly buzgó, időt, munkát nem kimélő tanács képes, aminővel a mi egyházkerületünk dicsekedhetik. Az a 6500 körüli ügydarab, ami egy év alatt elintézésükre vár, három főreferensre megosztva, átlag naponként 7 drbot ad egyre s ha már körülbelől 1/5-e (1100 drb.) tanácsból való elintézés alá kerül, bizonyára fele olyan, ami kisebb-nagyobb utánjárást és tanulmányt igényel. S hogy minő munkát végez maga a tanács: arról fogalmat alkothat az, aki meggondolja, hogy átlag egy-egy tanácsülésre 70-nél több darab elintézése esett, amit másként alig is lehet elképzelni, mint a br. Bánffy Dezső elnöklése mellett, ki időt s fáradságot nem kimélve minden ügyről előzetesen részletes és alapos tájékozódást szerez s így a dolgok meritumára irányítva a figyelmet, mederben tartja a discussiót s bíztosan irányítja a tanácskozást. Az a szorgos és a legapróbb részletekre is kiterjedő gondoskodás, melyet az ügyek intézésében, nyilvántartásában a mindennapi munka testet-lelket emésztő fáradságával a tanács püspök-elnöke kifejt, az a széles látkörü irányítás és bíztos vezetés, melyet a vezető főgondnok és társai biztosítanak s az a hangyaszorgalom, melyet a derék hivatalnoki kar benn a központban s künn is az egyházmegyéken tanusít: mindezek együttvéve eszközlik, hogy egyházkerületünk adminisztrációja rend és pontosság tekintetében — ha némi kivánni valókat, különösen alsóbb tagozataiban, hagy is még fenn — egészében, hogy mennyire felette áll a többi kerületekéinek, elég a jelentésnek az orsz. közalap és lelkészi özvegy-árvai gyámintézetre vonatkozó, összehasonlításra alkalmat kináló, adataira utalnunk.

E sorok feladata azonban nemcsak a jól megérdemelt elismerés kifejezése. Irója amint büszke arra, hogy sokszor népszerütlen kérdésekben sem habozott, meggyőződése szerint, a magasabb közérdeket szem előtt tartó kormányzatot támogatni: úgy másfelől joggal számit arra, hogy ugyancsak a magasabb közérdek szempontjából ha reámutat azokra a fogyatkozásokra, javítni valókra, melyek nézete szerint még mindig fennforognak, nem fog félreértetni s ami a mai világban — fájdalom — oly gyakori, nem fognak személyi vonatkozásokat keresni ott, hol tollát csak tárgyias igazság vezeti.

I. *A közigazgatási jelentés*, melyet *Péter* Károly az új titkár állított össze, feltűnő rövidségével vonja magára a figyelmet. A 8 oldalból négy az egyetemes egyházi (zsinat, konvent) ügyeknek van szentelve s kerületünkről közelebbről csak a másik négy oldal szól. Magyarázata ennek egyfelől az, hogy maga Péter Károly sem a sok beszéd (inkább a munka) embere, de meg az is, hogy új ember a hivatalában, aki bizonyságot tehet róla, hogy a kerület adminisztrativ élete egészének áttekintése időt igényel ám még olyan ember részéről is, aki az egyházmegyeit könnyedén kezelte. Azonkivül a lefolyt évnek közel 2/3-ában nem is ő volt az ügyek intézője. Végre a körlelkészségek állapotáról szóló — eddig nagy terjedelmü — jelentés is kimaradt, az új egyházszervezeti átalakulás körüli nagy munka csak az „Igazgatótanácsi intézkedések az 1904. évi zsinati törvények végrehajtása tárgyában“ c. különlenyomatra való hivatkozással intéztetik el (helyesen) s így nem csuda, ha az egész tulrövidre jött ki. Ebből az a) pont az irodai ügydarabokra, a b) a tisztviselő változásokra, c) az adminisztráció menetére (a rendbírság igazolása), a d) a körlelkészségekre, az e) az új törvények életbeléptetésére, az f) a mult ker. gyűlés utasításai végrehajtásáról s az utolsó a közgyűlés jóváhagyásától feltételezett intézkedésekről szól. Ezek során kénytelenek vagyunk a körlelkészségeket az adminisztráció különös gondjaiba s személyes érdeklődésébe ajánlani. Módját kell keresni és találni, hogy ne álljanak hosszabb ideig s talán ismételten üresen ezek a közegyház áldozatai s nemzeti érdekeink szempontjából is oly fontos poziciók. Mert ha a régiek is senyvednek: újak szervezése annál nehezebbé lesz, mint az örményesi megütközést keltő eset is mutatja. Ebben az ügyben jól teszi a ker. gyűlés, ha részletes felvilágosítást kér, hadd tudja meg a nyilvánosság, hogy kinn mulik ez égetően szükséges kérdés rendezése. Mert hogy a földmivelési kormány a telepítéssel kapcsolatban megteszi kötelességét: ez csak nem menti fel a kultuszminiszteriumot saját kötelessége alól?!

Az új törvények alapján való választásokra nézve meg kell jegyeznünk, hogy a tanítók ker. gyűlési képviselői választásánál felesleges volt az

Ig. tanácsnak *általános* szavazattöbbséget kivánni s így az egyh. megyéket nagy költséggel második közgyűlések tartására kényszerítnie, mikor az I. t.-c. 65. §. e) itt kifejezetten csak „viszonylagos“ szótöbbséget kiván, amivel nálunk is meg kell elégedni. Csakugyan a választások körül vannak még az Ig.-tanácsnak olyan köztudomású rendelkezései és eljárásai — a jelentésben még csak említve sincsenek — amelyek közgyűlési tisztázást, esetleg közigazgatási bírói eljárást igényelnek (e. m. gondnok, esperes választás, egyh. megyei és kerületi képviselőválasztások.) Általában a választások körüli eljárások során (érvénytelenítés, újnak elrendelése) szívesebben tartotta magát (bár nem jogtalanúl) az „Utasítás“-ban körvonalozott régi hatásköréhez, mint az új E. T. intézkedéseihez. Sajnosan nélkülözzük azon ötrendbeli szabályrendelet javaslatának szövegét, amelyeket jelez s amelyekre nézve a közgyűlési tagok méltán igényelték volna, hogy előre tanulmány tárgyává tehessék. Köztük főleg a 3 első olyan fontos, hogy merjük állítani, miszerint kerületünk békés fejlődése nagyrészt ezek helyes megoldásától függ. Hogy a közgyűlésnek csak kisebb jelentőségű meghagyásait teljesíthette, a fontosabbakat azonban nem: önkénytelenül is arra irányítja figyelmünket, hogy az Ig. tanács hatáskörének küszöbön álló új rendezésénél arról kellene gondoskodni, hogy ereje és ideje ne merüljön ki a jóváhagyás, írásos ellenőrzés stb. apró-cseprő az alsóbb szervek autonómiáját is bénító, a ker. közgyűlés életerejét is elszívó munkában, hanem a kerület nagyobbszabású, egyh. politikai vonatkozású ügyei előkészítése, tanulmányozása és végrehajtása számára rezerváltassék.

II. *A tanügyi jelentés* főiskolai és népiskolai részét ismét — a munkakör szerint — Péter Károly titkár készítette. A *theol. fakultás*ról szóló jelentés csak a tanügyre terjed ki részletesen, a vagyoni ügyek nem jőnek szóba, kivévén a theológusok segélyezését, mely a legació, stipend., jutalmak, konviktusi kedvezményekben is meghaladja az évi 20,000 K-t. *Tanítóképzőnk*ről örömmel állapíthatjuk meg, hogy gyors léptekkel halad a korszerű berendezkedés útján, részint az állammal kötött szerződés, részint az új fizetéskiegészítési szabályzat folytán. A tanulók képzése sokoldalú, % szerinti eredménye kevésbé kielégítő, mert átlag 35% bukott, mely a III. o.-ban 48%-ra is emelkedett. Az *állami tanítóképzőkbeli* vallástanítási és kántori vizsgáknál csak az van kimutatva, hogy hányan nyertek képesítést, az eredményről nincs — s tán jobb is, hogy nincs — itélet kockáztatva. A *népiskolák* közt először kapunk jelentést marosvásárhelyi *polg. leányiskolánkról*, s — fájdalom — úgy halljuk bizonyos oldalról, hogy aligha nem utoljára is, mert az egyházközség fel akarja adni, dacára annak, hogy tanerői az idén már 2300 K fizetéskiegészítést kaptak s hogy elég népes (183 növendék.) Lesujtóan szomorú az állapot *egyházközségi népiskoláinkra* vonatkozólag. Az Ig. tanács még csak jelentést sem tud tenni róla. Panaszol, hogy még a statisztikai adatokat sem tudja kicsikarni. 6 egyh. megye nem is reflektált a felszólításokra, a többi nagyrésze is hasznavehetetlen hiányos. „*Ez a körülmény is arra vall* — mondja a jelentés —, *hogy a lelkészek nagyrésze az iskola ügyével nem sokat törődik.*“

Megdöbbentően szomoru igazság, Egyházunk hivatása tudatának mély sülyedését semmi sem mutatja jobban, mint ez. Ám — s ezt nem a lelkészek mentségére mondjuk — így van ez az egyházi élet és hatóságok minden fokozatán, legalább nálunk az erdélyrészi reformátusoknál. Egy negyedszázad óta nekünk jelentéktelenné lett a népiskola. Egyedüli, amit e téren teszünk: *az államosítás*. Azt hisszük, van egyházmegyénk, melyben egyetlen felekezeti iskolánk sincs. Államosítunk hatra-vakra s aztán panaszolunk, hogy a népiskola is a klerikálizmus zsákmányául esik. Felekezeti népiskoláink ügyének egyházpolitikai programmszerű kidolgozását (s nem „a népiskolák *ügyének kezelésére*“ nézve, mint a 7-ik lapon olvasható) e sorok írója, már tavaly az egyházi adó-segély szempontjából felhivta a figyelmet, sőt elfogadott indítványt is tett. Azóta az 1907. évi XXVII. t.-c. és az erre vonatkozó végrehajtási miniszteri rendelet is létrejött „a nem állami népiskolák jogviszonyairól és tanítóik járandóságáról“ s mi ezek dacára nemcsak teljesen tanácstalanul állunk még most is, de az egyházkerületi közgyűlés kifejezett tilalma dacára is — *államosítunk* akkor, a mikor az új törvény a kath. szerzetesi iskolák özönét zúdítja erre a szerencsétlen országra. És nincs szavunk sem a törvény sérelmes intézkedései ellen, sem programmunk a törvény egyházi érdekeink szerinti kihasználására. — A *Szeretetház* terén örvendetes jelenségeket konstatálhatunk. Nemes feladatait szépen oldja meg s csak lassu fejlődését kellene alkalmas eszközökkel fokoznunk s rég várt felsőbb leánynevelő intézetünket felállítani mellette.

A *főgimnáziumokra* vonatkozó rész a dr. *Kálmán* János szakavatott tollából került ki s magán hordja az ő nemes egyéniségének, ügyszeretetének és buzgalmának jeleit. A részletekben is gazdag jelentés elárulja, hogy írója éber gonddal figyeli kollegiumaink életének minden jelenségét s van érzéke iskoláink szerényen megnyilvánuló felekezeti jellege iránt is. A jelentéshez mellékelt 5 drb. statisztika közül a négy új, de főleg az I. számu óriási munkával készült s habár ez idő szerint még összes tanulságait nem is vonta ki, gazdag paedagógiai, sőt tanügy-politikai elvek megállapításának forrásává is lehet, ha évről-évre elkészíttetik. Igen értékes kollégiumaink *vagyoni* állapotának kimutatása 12 millió vagyonnal, több mint 1 millió évi jövedelemmel, 85 ezer kor. tanulói segélyekkel. A mi feltünő az, hogy dacára a ker. közgyűlés ide vonatkozó határozatának a beíratkozások körüli eljárásra nézve, a *reform.* tanulók száma iskoláinkban nemcsak hogy nem emelkedett, de talán csökkent s átlagban a 65%-ot sem éri el, a zsidó pedig meghaladja az 1/8 részt, sőt Marosvásárhelyt és Szászvároson 1/5-ig, Zilahon még azon felül is emelkedik.

III. *Vagyonügyi jelentés*. Az új referens, *Pünkösti* Pál sok örvendetes dologgal lep meg, amint ezt tőle vártuk is. Természetében fekvő egyenes őszinteséggel kiván tájékoztatni a helyzetről. Erre nézve, — ha a költségvetés és zárszámadás címletei harmoniába hozatalát még nem is vihette keresztül (jövőre igéri!) az áttekintést — amint a felülvizsgáló bizottság is örömmel ismeri el, most először előre kinyomatott jelentésében nagyban megkönnyítette új rendszerű összeállításban szerkesztett költségvetésében. A költségvetés realitása érdekében is megtette az első lépést, midőn az értékpapirok szelvényeit tényleges befolyásuk évére irányozza elő, bár ez az idén 63 ezer korona leírást jelent. Fájdalom, a leírások ezzel nem fognak véget érni, a jövő évre máris előre veti árnyékát a m.-n.-zsombori 39 ezer koronás függőszámla leírása, tovább az ingó és ingatlan vagyon kilátásba helyezett realis felbecsülése során bekövetkező, „ami előreláthatólag igen nagy összeget fog kitenni“. Ezekhez járul pesti és kolozsvári házaink adómentessége megszűnése folytán előálló 30—40 ezer koronás évi bevételi különbözet, melynek mérséklésére való törekvés kifolyása, hogy eladhatásukra előzetes felhatalmazást kér az Igazg. tanács. Summa summarum: a költségvetés és számadás formája javul ugyan, de, fájdalom, ez nem jelenti egyben a vagyoni helyzet javulását is. Jobb számadást tudunk csinálni, de pénzt....Ám azért a

gazdálkodás gondossága és takarékossága teljes elismerésünkre érdemes, mert egyébként a mult évben is több mint 11 ezer korona megtakarítást ért el s a költségvetés is 3½ ezer korona felesleget helyez kilátásba. Tehát nincs már deficites költségvetés, a mi már magában óriási haladás, de a vagyoni konszolidációtól bizony nagyon nagyon messze vagyunk; úgy hogy teljesen igazolt az a megjegyzés, hogy a kerületi pénztárral szemben fennálló, sőt fokozódó igényeket minden téren le kell szállítani vagy legalább is mérsékelni.

Pünkösti még két új értékes mellékletet adott jelentéséhez. Az egyik a *theol. fakultás* 1906. évi zárszámadása s az ebből kiszakított *konviktus és internátus* combinált *számadása* és 1907. évi elkülönített *költségvetés;* a másik az *egyházmegyék* számadása és költségvetése, a mennyiben ez utóbbiak adatai rendelkezésére álltak. Az első igen fontos dokumentum most a theol. fak. vagyonügyi konszolidációja tárgyalása küszöbén annak, hogy a theológia elköltött vagyona voltaképpen a konviktus-internatus által emésztetett fel; a második a közigazgatási államsegély tekintetében fontos adalék, mikor kimutatja, hogy adminisztrációnk, a tisztviselők mostani gyarló javadalmazása mellett is, évi 65—70 ezer koronába kerül. Ide tehát csakugyan elfér a közigazgatási államsegély!

Nem zárhatjuk be ez ismertetésünket a nélkül, hogy ki ne fejezzük örömünket a felett, hogy az Ig. tanács bölcsessége dr. *Sárkány* Lajosban a kerületi vagyonügyek és számadások felülvizsgálatára egy megbecsülhetetlen szakembert állított. Dr. Sárkány, édes atyja örökébe lépve, immár közel két évtized óta gyakorol jótékony hatást kerületünk gazdálkodására. A legnehezebb napokban is, ha, fájdalom, nem is irányítólag, de mérséklőleg befolyt ügyeink intézésére. Most pedig, mint az Ig.-tanács bizalmi embere, a hivatalnokokkal együtt, válvetett munkásságot fejt ki vagyonügyeink konszolidálása terén. Az a rövid jelentés, mit a számadások átvizsgálásáról tesz, annak keretében a számadás főbb jövedelmi és költségtételei összehasonlítása, gazdasági vezetésünknek mindennél ékesebben szóló elismerése. A számok az összehasonlításban beszélnek legérthetőbben és Sárkány dr. így szólaltatta meg őket, elismerést szavaztatván velük az érdemnek, melyet az egész igazgatótanácsi jelentés alapján ez ismertetésünk végén magunk is készséggel fejezünk ki a buzgó munkásoknak és nagyérdemű vezetőknek.

Nagy Károly.

A theológiai fakultás emlékíratához.

— Irta *Gidófalvy István dr.,* a theológia algondnoka. —

Mindig örömmel tölt el, ha közérdekü tevékenységem körében tett utamban szekerem küllője a Sárkány Lajos szekerébe akad. Mert sem ő, sem én, nem az az automobilszerű gyorshajtó, hogy ezért valamelyikünk tengelye eltörjék vagy szekerünk az árokba boruljon. Mind a ketten visszarántjuk a gyeplőt, megállunk egymás mellett, kifejtjük az összeakadás okát és egymást kölcsönösen megértve, folytatjuk külön-külön, de mindig egy irányban egyházkerületünk és intézményei előbbrevitelének utját.

Az Erdélyi Protestáns Lap 42-ik számában a theológiai fakultás vagyonügyi autonomiája tárgyában kiadott emlékíratban az én kezem nyoma is benne van és éppen azért, mert abban az előljáróság minden egyes tagja legjobb tudásával működött közre, megkisérlem Sárkány Lajos barátomnak a 44. számban közlött észrevételeit megcáfolni. Hátha érvet érv mellé állítva, képes leszek arra, hogy ő is elfogadja a mi álláspontunkat és így emlékíratunk értelmében történjék a theológiai fakultás ügyének rendezése.

Azt mondja Sárkány Lajos, hogy az alaptőke öt százalékkal való kamatoztatása a további tizenhét esztendőben nem lesz fentartható. O is, meg én is közvetlen tapasztalatból tudjuk, hogy éppen az általa kezelt kolozsvári pap-tanítói árvai segélyalap és a kollegiumok nem egy alapja teljes biztosítékot nyujtó magánkölcsönökben az utolsó husz esztendő alatt hét százalékkal volt kamatoztatható.

A hitelkeresők az ilyen kölcsönöket *nyugodt pénz*nek nevezik, mely nem érzi meg a börzei fluctuaciót, melynek nem kell visszafutni a jól-rosszul megkötött kiegyezések alkalmával soronkívül azokba a zsebekbe, a honnan kiindult, hanem az adósnál maradhat nyugodtan mindaddig, a míg a kamatokat pontosan fizeti. Ebbeli minőségéért szívesen áldoznak a kölcsönvevők egy százalékkal többet, mint más kölcsönökért. Ugyancsak ezt tapasztaltam én több mint kétezer hitelszövetkezetnél. Tehát az általunk öt százalékosnak felvett kamatoztatás sem nem illuzórius, sem nem túlzott, hanem jól megfontolt reális számításnak az eredménye.

Hogy a legközelebbi husz év alatt Sárkány Lajos barátom óhajtása szerint az általános pénzviszonyok annyira jobbra fordulnának, hogy az ilyen jellegü pénzek biztos elhelyezéssel csak négy százalékot jövedelmezzenek, az — fájdalom — ki van zárva. Hisz a legérzékenyebb mérőke: pl. az osztrák-magyar bank kamatlába négy és féltől hat százalékig ingadozott az utóbbi időkben. Ez pedig olyan pénzt nyujt e kamatlábért, hogy minden váltóesedékességi napon az egész tartozás teljes összegében vissza fizetendő. Ezzel szemben az ilyen „nyugvó pénz"-ért szívesen fizet bárki két százalékkal többet, ha e kölcsönnel hosszabb időre, biztosan berendezkedhetik.

Feltéve, de — fájdalom — meg nem engedve, ha a felállítandó magyar bank kamatlába három százalékos lenne, melynél talán kedvezőbb helyzetet remélni utópisztikus kivánság volna, még abban az esetben is az általunk tervbevett öt százalékos kamatozás reális és biztos, eltekintve az ingatlanok időközi értékgyarapodásától és a nagyobb bérjövedelmektől.

Legyen szíves tehát Sárkány Lajos barátom elfogadni számításunk alapjául az öt százalékos jövedelmeztetést, mert ha még lenne is a következő husz évben nehány esztendő, mit Isten adjon, hogy a tőke nem volna öt százalékkal gyümölcsöztethető, a többi évek kamattöbblete ezt jól pótolná.

*

Sárkány Lajos az egyenlő kórpótlékok rendszerére kivánja alapítani a theológiai tanárok fizetésének rendszerét, mivel:

1. Az *egyházkerület* és a *konvent* is elvileg kimondták, hogy a tanári fizetéseknél helytelenítik a fizetési fokozatok rendszerét.

2. A szükségletek emelkedésének inkább megfelel a javadalmak növekedése.

3. A költségvetés szempontjából előnyösebb az egyenlő kórpótlékok rendszere.

Ne vegye tőlem rossz néven, aki az emlékírat alapján, tehát más alapon állok, ha e három indokolását meggyengiteni iparkodtam az alábbiakban és kérve kérem Sárkány Lajos barátomat, hogy álláspontomat elfogadva, emlékíratunkat az egyházkerületi közgyűlésen megvédelmezze, annál is inkább, mert az egyházkerület új szervezése következtében én, mint a theológiai fakultás legfiatalabb gondnoka, a közgyűlésnek tagja nem vagyok és így ott álláspontomat — szokásom szerint — ki sem fejthetem.

Ami első indokolását illeti, ezt bátran figyelmen kívül lehet, sőt kell is hagyni, mert a *zsinat* (VI. t.-c. 112. §.) ebben a kérdésben már közvetve másképp foglalt állást.

Az *egyházkerület* és *konvent* is nem az automatikusan jelentkező fizetésfokozatok ellen nyilatkozott, hanem az egyes fokozatok kontingált létszáma ellen, amikor tudniillik előhaladás csak azon esetben volt lehetséges, ha egy hely előzetesen már megürült. De figyelmen kívül kell hagyni azért is, mert maga Sárkány Lajos is a theológiai tanároknak az emlékiratban kontemplált fizetésrendezésében lényegileg a korpótlékok, tudniillik az egyenlőtlen korpótlékok rendszerét ismeri fel és így amit a fizetési fokozatok ellen mond, formailag és tartalmilag egyaránt meg nem álló.

A második indokolás abból a feltevésből indúlván ki, hogy a családi élet, a gyermekek szaporodása és növekedése kevésbé befolyásolja a szükségleteket, mint az egyszerű háztartási költségek tapasztalható növekedése: szintén tarthatatlan. A gyermekek taníttatása az elemi és középiskolában, majd a felsőbb oktatás, leányok férjhezmenete, fiúk önállósítása: mindezek nem egyenletes, hanem szökkenő terheket rónak a szülőkre Ezt minden szülő tudja saját tapasztalásából. Azért ennek bizonyítása felesleges is. De nem lesz felesleges, ha arra mutatunk reá, hogy Németországben, a honnan mi magyarok is a korpótlék rendszert átvettük, úgy a lelkészek, mint a tanárok és más tisztviselők javadalma is az egyenlőtlen korpótlék alapján van rendezve. Az emelkedés a szolgálati idő elején és végén jóval alatta marad a szolgálati idő derekára eső emelkedéseknek. Az ok kifejezetten a családi élet ama szükségleteiben van megadva, melyek a gyermekek számának és korának emelkedésével kapcsolatosan jelentkeznek.

A harmadik indokolás bír látszólag a legnagyobb nyomatékkal, mivel az emlékirat tételeivel szembeállítva a Sárkány Lajos által kontemplált egyenlő korpótlékok rendszerét, ezzel a költségvetést mindig aktivnak, az emlékirat szerint pedig már tiz év mulva passzivnak mutatja ki. Nem akarok arról szólni, hogy mintegy huszezer korona tőke jövedelmét Sárkány Lajos barátom, lehet tévedésből, figyelmen kívül hagyja. De nézzünk szemébe az általa erősen kiemelt kétszázhetvenhat korona hiánynak, mely szerinte három éven át biztosan felmerülne. Az ő számításait véve alapúl, így szerintem a téves számítás alapján előidézett hiánynak is meg volna azonban a fedezete a három év mulva jelentkező több jövedelemben, sőt tisztán ennek abban a részében is, melyet Sárkány Lajos szintén figyelmen kívül hagyott, tudniillik a theológiát illető földjövedelemben, mely százötven koronában van felvéve.

Hogy világosabban szóljak, a majdnem huszezer korona általa figyelembe nem vett tőke, a megtakarított feleslegek tőkésítéséből állott elő, mely a költségvetésből ki nem maradhat és a ma még más által használt földjövedelem is a theológiát fogja illetni, a föld hozadéka pedig a legreálisabb fedezet.

Kérve-kérem, nemcsak Sárkány Lajos barátomat, de az egyházkerületi közgyűlés minden tagját, fogadják el a theológiai fakultás emlékiratában foglaltakat, mert azokat — a helyzetet ismerve — legjobb tudásunk szerint, legmelegebben ajánlhatjuk elfogadásra, mivel igaz ugyan, hogy a Sárkány Lajos barátom terve szerint a harminc év alatt élvezett fizetés összesen háromezer koronával kevesebb lesz, de ezt az összeget éppen akkor vonná el az egyházkerület a theológiai tanároktól, a tizenhatodik és huszonötödik évi szolgálat között, amikor ezeknek arra legnagyobbb szükségük van.

Kicsiny összeg az egyházkerületnek harminc év alatt e háromezer korona, tehát évenkint száz korona, de nagy az összeg egy családnak a mai nehéz megélhetési viszonyok között, éppen akkor, amikor erre nekik legnagyobb szükségük van.

Azt hiszem, hogy a mint Sárkány Lajos barátom tárgyilagos, nyilt és őszinte volt fejtegetéseiben, én is annak megfelelően tárgyaltam az ügyet. Talán kissé hosszadalmasan. Azonban szíves készséggel arra ügyeltem, hogy ha szekerünk tengelye ez alkalommal is összeakadt, úgy mint eddig, ez alkalommal sem vezetett keréktörésre, hanem kölcsönös megértés utján haladunk mindketten egyetértéssel azon az uton. melyen eddig is együtt haladtunk, s melynek végállomása *egyházkerületi intézményeink jóléte és virágzása.*

Egyetemes konventi ülések.

1907 okt. 22—25.

(Folytatás és vége.)

Az iskolaügyi bizottság jelentése alapján, melyet *Dóczi* Imre referált, elfogadtatott, a miskolci főgimn. kérvénye államsegélyének 32 ezer K-ra való emelése iránt; tudomásul vétetett és a kerülettel közöltetett a közokt. miniszter leirata, mely a debreceni főgimn. újabb 300.000 K-ás beruházási államsegély kérése kapcsán az épitési tervek felküldését kéri; hozzájárult a hódmezővásárhelyi főgym. új államsegélyszerződéséhez, valamint a mezőturiéhoz is, mely utóbbinak még 100.000 K-ás beruházási (tornaterem, könyvtár, rajzterem, igazgatói és két szolgalakás) államsegély iránti kérvényét is pártolólag terjeszti fel a miniszterhez. A gyönki főgymnázium államsegély ügye ismét megütközést keltett. A szerződéstervezetet azon az alapon, hogy az államilag kinevezett tanárok fegyelmi ügyeire a kultuszminiszteriumnak ingerencia köttetett ki mint korábban vagy négy gimnáziumunknál a törvény helytelen értelmezése következtében — a konvent évekkel ezelőtt visszautasította azzal, hogy e törvényen nem alapuló pont belőle kihagyassék, aminthogy, négy legrégibb szerződéstől eltekintve, egyetlen más szerződésben sem foglaltatik benne. Azóta az ügy soha sem került a konvent elébe idáig. Most pedig egyszerüen beterjesztetik a miniszter által is jóváhagyott és aláírt szerződés egy példánya, melyet a fentartó testület a konvent kikerülésével s a kifogásolt pont megtartásával kötött. Az iskolaügyi bizottság azon javaslattal terjesztette elő, hogy értesíttessék a miniszter, hogy a konvent így nem vállal felelősséget a szerződési pontok betartásáért. Voltak, akik igen helyesen erősebb álláspont érvényesítését kivánták s az iskola igazgatótanácsa eileni lépések megtételét s a segélyek igénybevételének betiltását kivánták autonom egyh. törvényeink respektáltatása érdekében; de végre is az a középső álláspont győzedelmeskedett s emelkedett határozattá, hogy a konvent értesíti a minisztert, hogy „a konvent kikerülésével s egyházi törvényeink rendelkezésétől eltérő módon létrejött szerződést *jogérvényesnek nem tekinti.*“ Örvendetesen meglepő volt a *pápai* főgimn. új államsegély-pótló szerződése ügye. Ez iskola már régebben a maximális (32.000 K) államsegélyt élvezi. Ujabban azonban a szükségessé vált párhuzamos osztályok érdekében új tárgyalást kezdett a miniszteriummal és sikerült még évi 16 ezer korona segélynek megnyerése. sőt egy alpontban annak biztosítása, hogy minden ujonnan felállított további párhuzamos osztály után még 4000 K további segélyt fog kapni. A konventi elnökség azonban elnöki úton nem írhatta alá az új pótszerződést, mert ebben is benne van a kinevezett tanárok fegyelmi ügyére vonatkozó sérelmes pont. A konvent úgy határozott, hogy új tárgyalás során e pont *lehetőleg* eliminältassék; ha azonban ez nem volna lehetséges, mivel ez a pont az eredeti régi szerződésben is benne foglaltatik, mint annak pótszerződését, azzal is jóváhagyja. A példátlan siker az új segély kieszközlésében *Antal* Gábor dunántuli

püspök érdeme, ki kerülete minden ügyében személyesen jár el és tárgyal a miniszteriumban. S ime, ilyen sikerrel! Meg is éljenezték érette, mert az új út most már másoknak is meg fog nyilni.

Az ügyek következő csoportja a *közjogi* bizottság referádájában kerültek a plenum elébe *Nagy* Dezső dr. előadásában. Megsürgette a miniszternél a tanítói felemelt ötödéves korpótlékok kiutalását. Sérelmezte a heves-nagykunsági kir. tanfelügyelő eljárását a dévaványai ref. iskola ügyében, hogy közvetlenül rendelkezni próbált az egyh. községgel. Felírt a korcsmáknak vasárnapi és ünnepnapi zárvatartása elrendelése érdekében a kormányhoz. *Csekes* Béla volt buffalói (Amerika) lelkész presbyt. oklevele honosítási ügyében hozott határozata megváltoztatásával visszavonta az eziránti engedélyt, az illető sulyos kifogás alá eső viselkedése folytán. Felírt a kultuszminiszterhez, adott eset (Sólyom Ferencz nagybányai ref. tanítói okleveles vallástanító) alkalmából aziránt, hogy szerezzen érvényt hivatali másodelődje azon leíratának, mely szerint a tanítói oklevéllel bíró hitoktatók megfelelő óraszám és fizetési feltételek mellett az orsz. tanítói nyugdíjintézetbe bevétetnek. Felírt a belügyminiszterhez, hogy utasítsa a községi jegyzőket s adóközegeket, hogy az állami adókimutatások lemásolására adjanak alkalmat az egyházaknak, kiknek egyházi adóügyben azokra szükségük van.

A *taápi sérelem* (kath. pap a törvényes formaságok mellőzésével halálos ágyon átvette egy haldokló ref. hivünket és kath. szertartással temettetett el) ügyében, mellőzve azt a korrektebb álláspontot, hogy a miniszterhez felírat intéztessék és a „jus parochiae" megsértése címén (miután az áttérés a törvényes formaságok híjján semmis) kérjünk eljárást a plebános ellen s közigazgatási intézkedést a halott törvényes vallása szertartásainak respektálása és biztosítása iránt, melyet Nagy Károly képviselt s kimondatott, hogy többi sérelmeink mellé raktározva, nyilvántartjuk majdani (mikori?) felhasználásra.

A kultuszminiszternek arra a felszólítására (110.229/1907 okt. 4.), hogy jelölje meg azokat az egyéneket, bizottságot vagy általában szervet, melylyel az 1848: XX. t.-c. útasításához képest az ugyan azon törvénycikk 3. §-a alapján az egyházak alapítványszerű segélyezésére vonatkozó törvényjavaslat előzetes tárgyalását eszközölje: a konvent ilyenűl a „közös (ref. és luth.) bizottságot" jelöli meg ilyennek, kiegészítve a bizottságot a maga részéről is (mint a luth. testvérek) még 4 taggal (Dókus Ernő, dr. Nagy Dezső, Czike Lajos és Kenessey Béla).

E pontnál *Fejes* István és *Nagy* Károly felszólalásaira a konvent figyelmébe ajánlotta a közös bizottságnak, mely a tárgyalásokban részt vesz s különösen annak ref. konventi tagjainak, hogy a zsinat és konvent ismételten kifejezett álláspontjának megfelelően, első sorban arra törekedjenek, hogy a *lelkészi fizetések immár halaszthatatlan korszerű rendezése* (Zsinati törvény) *és az összes egyházi és iskolai dologi és személyi, különböző című segélyek egy összegbe foglaltatva s egy jogi alapra helyezve* (48. XX. 3. §.) *egy külön törvényben biztosíttassanak a 48. XX. 2. §-ban kifejezett „tökéletes egyenlőség és viszonosság" érvényesítésével, úgy, hogy egyfelől intézményeinknek az állami akkal egyenlő színvonala és versenyképessége, másfelől az egyház organizmusa egyes tagjainak harmonikus egysége és fejlődése, anyagi és szellemi téren, biztosítva legyen autonómiánk sérelme nélkül.* Hogy fog ez megvalósulni? E felett kell egyházi köztudatunknak éberen őrködni; ennek biztosítására kell minden erőnket sorompóba állítani. Egyházi, sőt állami életünknek is történelmileg fontos fejezete készűl: videant consules — et milites!

Konventi ügyésznek egyhangu lelkesedéssel *dr. Nagy Dezső* választatott meg, kinek munkakörére és javadalmazására nézve a tavaszi konventhez lesz előterjesztés teendő.

Végűl hagytuk *a legeslegfontosabb, messzekiható elvi jelentőségű kérdést:* ***a hagyományok bírói átadása körüli vitás kérdést.*** Ez a dolog egyházunknak nemcsak közjogi állását, de életfentartásának gyökerét is érinti. Arról van szó (Nagy András debreceni lakos egyházi hagyománya esetéből kifolyólag), hogy oly bírói gyakorlat van kifejlődőben, mely szerint a bíróság (s felebbezés során erre az álláspontra helyezkedett a m. kir. kuria is) a hagyományok bírói átadását hatósági (kezdik belügyminiszterinek értelmezni) jóváhagyás nélkül nem akarják eszközölni. A bírói gyakorlat ugyan e tekintetben eltérő, de félő, hogy a kuria állásfoglalása következtében egységesen hátrányos lesz s ez ellen egyházunknak állást kell foglalnia. Ez ügyben felír a konvent az igazságügyminiszterhez; egyben azonban a konvent kimondotta és sürgősen az összes kerületeket felhivja, hogy minden alsóbb fórumnak sürgősen és nyomatékosan ajánlják figyelmébe, hogy az ily hagyományokhoz sürgősen szerezzék meg *az egyházi hatóság jóváhagyását*, hogy lehetőleg a bírói gyakorlat az irányba terelhető legyen (amint erre már ismételt esetek vannak), hogy a kivánt „*hatósági jóváhagyás*" ***egyházhatósági*** legyen. Bizonyára megteszi eziránt a kerület is a maga rendelkezését; mi azonban már most felhivjuk lelkésztársaink figyelmét e roppant fontosságu dologra.

Ilyen fajta az az intézkedés is, hogy „mikor a felekezeti iskola alapja- vagy javadalmaként telekkönyvezett ingatlan tulajdonosának személyében vagy érintett rendeltetésének telekkönyvi kitüntetésében változás történik: a telekkönyvi hatóságok a telekkönyvi bejegyzést rendelő végzést tudomás végett ne csak az illetékes kir. tanfelügyelőnek, hanem egyuttal az illetékes egyházi főhatóságnak is hivatalból küldjék meg" A konvent itt is kimondta, hogy felhivja a kerületeket, hogy ezeket éber figyelemmel kisérjék, s ha meg nem küldetnének, minden egyes esetben kérje ki, hogy ellenőrzést gyakorolva, érdekeinket megfelelően megvédelmezhessék.

Állampolitikai szempontból is nagyjelentőségű a konventi elnökségnek a kormány elnökéhez a horvátországi ref. egyházi és iskolai ügyek tárgyában tett előterjesztése (1907 ápr. konv. 85 jksz. *o*) és 87. jksz. *A*) pont), melyben reámutatva a horvát báni kormány sérelmes machinációira (iskola-zaklatás, horvát prot. theol. stipendiumok a bécsi egyetemen, ne kelljen a magyar nyelv ismerete stb.), minimális követelményűl azt kivánja, hogy a magyar ref. egyháznak Horvátországban legalább annyi jog biztosíttassék, mint Magyarországon van az idegen (pl. szerb) egyháznak.

A minket, erdélyieket közelebbről is érdeklő *baróthi* sérelmi ügyben tudatja a miniszter, hogy a vizsgálat igazolta ugyan, hogy ref. leány róm. kath. hitoktatásban és tanjegyben részesült, de viszont róm. kath. leányt tanított, sőt megkonfirmált ott a ref. pap is. Felkérte mindkettő egyh. főhatóságát az intézkedésre.

A *közigazgatási bizottság* előterjesztései alapján (ref. *Mády* Lajos) hálás köszönet kifejezése mellett örvendetes tudomásul vétetett *Wilhelmina* Holland királynője elismerő írata (gyönyörű kötésű pergamen lapon, holland szöveggel) és ezüst du Ruyter-emlékérem küldeménye a du Ruyter-emlékünnep alkalmából küldött zsinati megemlékezésért; a tárgyak a konventi vil. elnök őrizetére bizatván, míg a központi helyiség felépül. A *siklósi adózási* sérelem (a luth.-ok nem akarnak a nagygerezsdi egyezség értelmében adózni) ügyében útasíttattak az érdekeltek, hogy az egyezségnek — ha másként nem lehet — bírói úton

is szerezzenek érvényt. — A *szentendrei* egyh.-község pert indított a Jordán alap ellen, részesedése érdekében. A konvent a per vitelével dr. Nagy Dezsőt bizza meg, útasítván őt, hogy lehetőleg békésen oldja meg a dolgot. Az új egyházi törvényekből a miniszterelnökségnek 1400, a kultuszminiszternek 600 pld. bocsáttatott — kívánságukhoz mérten — rendelkezésükre. — A *suplicatiói* a luth. testvérek nem akarván megszüntetni: számunkra más védekezés nem marad, mint következetesen elzárkózni előlük. Tudomásul vétetett, hogy az erdélyi egyh.-ker. a Magy. Leszámitoló és Pénzváltó-Bank budapesti főpénztára útján veszi fel illetményeit a konventtől és fizet hozzá. — A *Kálvin születése* 400-ados évfordulója alkalmából Genfben alakult nemzetközi bizottságban — felhivás folytán — a magyar ref. egyházat a konventi elnökség fogja képviselni. A kongruás lelkészek természetbeli javadalmai — a kultuszminiszter hozzájárulásával — az első becslésben maradnak további 10 évig, ha új becslést maga az érdekelt egyházközség vagy lelkész nem kiván (62.475/1907 jun. 27. kult. min. rend.).

A nyug. tanárok rendes lelkészsége is tárgyalás anyagát képezte az erdélyi kerület felterjesztése folytán. Az elvi kérdésre, hogy nyug. tanárok rendes lelkészekül szabadon, vagy mint az erdélyi Ker. Ig. tanácsa javasolja, bizonyos korlátozásokkal legyenek-e választhatók: a közigazgatási bizottság azt javasolta, hogy a teljes tanári szolgálati évek kitöltése után nyugalomba vonultak semmiképpen se legyenek választhatók. A konvent azonban kimondta, hogy e kérdést a zsinati törvény szabályozásán tulmenőleg korlátozni nem tartja jogosultnak magát. Adott esetekben a papi kvalifikáció kérdésében a törvény alapján a közigazgatási bíróságok lesznek hivatva dönteni. Persze, így a dolog egységes szempontok szerinti kezelése nemcsak hogy biztosítva nincs, hanem kerületenként, sőt egyházmegyénként eltérő eljárások honosodhatnak meg; sőt az elutasító álláspontuak sem zárkózhatnak el attól, hogy egy más egyh.-megyében rendes pappá választott nyugalmazott tanárt, rendes papnak ha megválasztják, kebelükbe fogadjanak. Az álláspont azonban tagadhatatlanul kedvez a gyülekezetek választási szabadságának, és mint némelyek hamiskodva élcelődtek: az erdélyi „spekulációnak". Pedig „spekulálnak" ezzel egyebütt is, most is, jövőben is; csakhogy az egyház javára legyen, nincs is benne semmi veszedelem, sőt lehet belőle sok jó is! Csak a lelkészi nyugdíj-végrehajtó bizottság nem „spekulált" reájuk és a bőrükre vonatkozólag. Kimondta ugyanis, hogy az ilyenek nem kötelesek, sőt be sem léphetnek a nyugdíj-intézetbe s maguk nem is fizetnek oda, de egyházuk igen a maga részét az ilyenek papsága idején is.

A *missiói* bizottság jelentése alapján pártolólag terjesztetett a kultuszminiszterhez *Kusztos* Gyula és társai kérvénye az erdélyi körlelkészek nevében az I. t. c. 114. §. *a)* pontja végrehajtása tárgyában, melyre nézve annak idejében kötelező igéretet nyertek illetékes egyénektől.

A *bírósági* ügyek során nagy szenzációt keltett a *rendkivüli* (püspökök és ker. főgondnokok felett itélkező) bíróság összeülése. Gr. *Dégenfeld* József tiszántuli főgondnokot panaszolta *Demjén* Zoltán máramarosszigeti tanár, hogy az ő fegyelmi ügye vezetésében nem volt pártatlan. Az ügyész indítványa s dr. Vécsey Tamás gyönyörű referádája alapján a panasz tárgyalás nélkül elutasíttatott.

Ezzel a Konvent érdemleges tanácskozásai be is fejeződtek. Péntekre a jkv.-hitelesítés és parokh. könyvtárbizottság ülése maradt, melyről a hétfőn előre tartott diakonia-ügyi bizottság határozatával egyetemben, már lapunk előző száma „Különfélék" rovatában beszámoltunk.

Az *ág. hitv. evang. testvérek* Egyetemes gyűléséből csak egy pontot kivánok itt leszögezni: „kurucz"-kodásuk bizonyságát. Ez az egyetemes felügyelő elnöki megnyitója körül lefolyt szenvedélyes, néhol személyes vita. Persze, mi más csinálta volna, ha nem a *politika*. A főkoáliciós nemzetmentő br. *Prónay* Dezső nem volt elég tapintatos ahhoz, hogy különben is a ref. lelkészek gyűlésén szóba hozott secularizációról hallgasson, hanem oly a legvadabb ultramontánt is megszégyenítő beszédet tartott a kath. egyh. állami eredetű vagyona védelme mellett s annyira megvádolta a prot. papságot irigységgel és mások javaira való áhitozással. hogy a szenvedélyes ellenmondások valóban érthetők voltak. Mikor a kath. főpapi javakat a „*magánjog*" védelme alatt állóknak mondotta s azt emlegette, hogy „a mi a másé azt ne kivánd!"; a mikor az ily törekvéseket a kommunisztikus szociálizmus bevezetésének bélyegezte: kellett, hogy minden józan ész és prot. gondolkozás fellázadjon ez ellen.

A prot. szabadelvűség védelmére *Zsilinszky* Mihály és *Sztehló* Kornél ez a két nagytudású szabadelvű prot. lelkületű férfi kelt, hangsulyozva, hogy maguk politikai vonatkozásban — annál kevésbé egyházi cég alatt — sem barátjai a secularisatiónak, de azért nem hagyhatják szó nélkül azt a jogilag és ethikailag egyformán ferde helyzetet, melyet br. Prónay elnöki megnyitója teremtett a hazai evang. egyház számára, amelynek eszméi lehetnek a br. Prónayé, de semmi esetre sem az evangélikusok egyeteméé. A politikusok szembe kerültek egymással az egyházban s nem csuda, hogy akik nem győzték igazsággal és érvvel, megízlelve a politikai hatalmat, physikai ökleiket is kilátásba helyezték az Apponyi barátai Szentiványi vezetése alatt. Náluk kitört a vihar, amelyet nálunk — úgy hírdetjük — a diplomatikus taktika megelőzött. De ott legalább világos helyzetet teremtett, mig minálunk... De hagyjuk ezt. Tán jobb volt így. Legalább elrejthettük, hogy minálunk azok, akik a választóvíz szerepére vállalkoztak volna, még csak a póttagságnál tartanak s néma betükkel beszélhetnek csak — az ajtón kivül. S ez jól van így. A politikát — ha már száműzni egyházi gyűléseinkről teljesen nem tudjuk — legalább ne állítsuk homloktérbe. Politikusaink hítvallási jellegüket hej, de nagyon eltudják takarni, feledni, sőt levetkőzni a politikai élet porondján; próbáljuk meg hát, hogy az egyházi tanácstermekből meg tudjuk künnhagyni a — politikát.

Vagy ha érezzük, hogy kell országos politikát is csinálnunk: akkor ne féljünk kiállani a porondra s kitüzni a liberális vagy ha kell, radikális reformpolitika nemzeti színű, demokrata zászlóját. Ki tudja: talán már itt is volna az ideje!? Vagy nem!?

Pedig *br. Bánffy* Dezső Kun Bertalan püspök imája után így zárta be az ülést: „*Építsük egyházunk várát, egymást támogató, egymás iránt kölcsönös bizalommal viseltető erős phalanxból*, ***ezekben a felette nehéz napokban!***" S ennek a messze néző államférfinak, élesen látó politikusnak, buzgó kálvinista főúrnak, ki egyházáért s hazájáért csodás lelkesedéssel, önfeláldozó fanatizmussal dolgozik, nem hallanók meg szavát, — intelmét? Halljuk meg és kövessük, „mert az idők gonoszak!" *N. K.*

EGYHÁZMEGYEI ÉLET.

A nagyszebeni egyházmegye közgyűlése.

Nagyszebeni egyházmegyénk Nagyszebenben, az állami polgári leányiskola tanácstermében október hó 14-én tartotta meg őszi rendes közgyűlését, a tagok tekintélyes száma mellett. A világiak aránylag nagyobb számban jelentek meg az egyháziaknál.

Fő- és algondnokaink megjelenésökkel ez alkalommal is szerencséltettek. A képviselők legnagyobb része

elismerésre méltó buzgósággal jelent meg; tiszteletünket, ragaszkodó szeretetünket megérdemlik. Csupán egy van, aki távolmaradásával szokott tündökölni, kár az ilyennel szemben a bízalom, s még inkább az elnézés, annál is inkább, mert távolmaradása mindig indokolatlan. Örömmel üdvözöljük soraink között mindenkor a világi elemet, de ha valaki csupán dignitásnak, decorumnak nézi a megbízatást, méltó hogy olykor-olykor bár *tartózkodó* itéletünk sulyát éreztessük vele.

Esperes-elnök jelezve, hogy a régi alapon ez alkalommal utoljára tartja az egyházmegye közgyűlését, a már ismeretes tárgysorozat bemutatása s annak az újabban jött leíratokkal való kiegészítése után, a végzendő munka sikeréért buzgó imában emelkedik a gyűlekezettel ahhoz, akitől száll alá e földre minden jó adomány és tökéletes ajándék: a Világosság Atyjához.

A névsor felolvasásából kitünvén a gyűlés határozatképessége, a papi- és tanítói karban történt változások bejelentése, a gyűlésről betegség, vagy más fontos indokok miatt elmaradottak igazolása után: esperes aa olvassa jelentését az egyházmegye 1906. évi szellemi és anyagi életéről. A kép, melyet az egyházak életéről feltár nem csupán eszményi, hanem a valóságnak megfelelő, nem a képzeletből szedi képe festéséhez a vonásokat, hanem a létező állapotok szolgáltatják ahhoz úgy a kül-, mint a belépítésben az alakokat. Nem a részrehajlás, nem a pajtáskodás adják meg mérlegeléséhez az emeltyüt, hanem a szigorú igazságszeretet; úgy az elismerésnél, mint a megrovásnál az igaz tárgyilagosság elve vonul keresztül. Életet, fejlődést mutat az egyházmegye, s ha itt-ott vannak is bajok, hiányok, de botrányt okozó romokba nem ütközik sehol a vizsgálódó; pedig őrszeme kiterjed az első tekintetre aprólékosnak látszó dolgokra is, régi tapasztalata kezébe adja azon Adriadné fonalat, mely bíztosan vezeti az élet nagy labirintjében. Képe festéséből kimagaslik egy pár, úgy anyagiakban, mint szellemiekben gazdag egyház, de ha az adott talentumokat vesszük tekintbe: nem állnak hátrább azok sem, akiknek csak egy adatott a sáfárkodásra, de akik azt nem ásták el, hanem kamatoztatták nyereségről-nyereségre. Köszönettel adózik úgy az őrálló munkásoknak, mint a segitőtársaknak, nem kicsinyli a tatarozó apró munkásokat sem, a tervező, épitőmesterek mellett. Közgyűlésünk esperes aának, nemcsak terjedelmére, de érdemére is hű, nagy gonddal, a pontos kötelességteljesítés bizonyságául készített jelentéséért köszönetet mond, s azt a jegyzőkönyv mellé csatolni határozza.

Ezután egyházmegyei jegyző teszi meg jelentését a tanács működéséről.

A törvény szava, a kötelességteljesítés parancsa, az előlegezett bizalom hármas rugójának hatása alatt áll, — amint mondja — midőn a közgyűlés előtt, bár halvány vonásokban képét akarja adni, a tanács ama működésének, amelynél sohasem hiányzott a hívatás, a buzgóság, melyet eljárásában soha sem vezettek személyes tekintetek, mely az objektivitást mindenha igyekezett megtartani, úgy a köz-, mint a magán ügyek intézésénél. A régi nyomon haladott, de új ösvényt is igyekezett verni, amelyen a haladás és fejlődés tágas mezőt nyit azok számára, akik érvényesíteni akarják legjobb erőiket a közgyűlés kiszélesített jogkörében. Kereste az összekötő kapcsokat mult és jövő között; áthidalta az ürt a tanács és közgyűlés medrén. Négy gyűlést tartott, 126 ügydarabot intézett el a tanács. Ha ezen ügyek mind a közgyűlés elé kerültek volna: akkora vita merül fel ezek körül, hogy nem két, de hét közgyűlés sem oldja meg azokat. Nem vagyunk barátai a centralizációnak, de a választottak iránt is bízalommal kell viseltetnünk; hiszen azok legjobb erőiket igyekeznek áldozatul hozni a közügy érdekében.

A tanács működéséről tett jelentés után a közalap- és államsegélykérvények láttattak el. Strezsakercsisorai igen szegény leányegyházunk imaháza bevégzésére 400—400 korona segélyben való részeltetésre mindkét kérvényével pártolólag felterjesztetett; úgyszintén Lőrinczi Ferencz pusztacelinai levita-tanító is, aki ezen úgyszólva lakatlan helyen a népnevelés és vallásos élet ápolása körül fontos missziót végez.

Letárgyalta és elfogadta a közgyűlés a már mindnyájunk előtt ismeretes felsőszabolcsi és hevesnagykunsági egyházmegyék átiratait az országos református lelkészi nyugdíj- és özvegyárva-gyámintézet némely paragrafusainak módosítása érdekében. E tárgy egyelőre széles mederben mozgó vitát provokált, de mivel egy bevégzett dolog előtt állott a közgyűlés nem bocsátkozott mélyen bele, hanem a javaslatot egyszerűen elfogadta.

Az egyházkerületi tanítói képviselőségre Felméri Sándor, Makkai Samu és Nagy Kálmán nevei kerültek ki az urnából.

Jegyző.

(Vége következik.)

KÜLÖNFÉLÉK.

Igazgató-tanácsi ülés lesz e hó 8-án délután, melyen a még hátralevő közgyűlési ügyek kerülnek tárgyalásra Br. Bánffy Dezső főgondnok elnöklete alatt.

Papszentelés. Az ifjú rendes lelkészek ünnepélyes felszentelése f. hó 10-én lesz a Farkas-utcai templomban, hol ez alkalommal az alkalmi praedikációt *Vajda* Ferenc udvarhelyi e. m. esperes tartja, a kibocsátó beszédet és szentelést Dr. Bartók György püspök úr fogja teljesíteni. Ez alkalommal, mint értesülünk, 34-en fognak felszenteltetni, köztük Fogarassi Albert, a nagyenyedi Bethlen kollegium volt rector-professzora is.

Új egyházmegyei főgondnokká választattak: a *széki* egyházmegyében *Schilling* Ottó közjegyző, az erdővidékiben: *Bedő* József ny. igazgató. Gratulálunk!

Pályázatok a kollegiumoknál hirdetett rendes tanári állásokra. A *szepsiszentgyörgyi magyar-latin* tanszékre pályáztak: Demeter Béla ottani h. tanár, Sándor Pál h. tanár Pápa, Soós Mihály gyak. tanár Temesvár; az ugyanottani *mennyiségtan-természettani* tanszékre: Batta István Békés, Dénes Ferenc h. tanár Nagyenyed, Diószeghy László okl. tanárjelölt Gyula, Döme Bálint h. tanár Sepsiszentgyörgy. A *zilahi görög-latin* tanszékre: Végh Samu ottani helyettestanár (nős, családos), Kónya Gyula h. tanár Szászváros. — A *székelyudvarhelyi magyar-német* tanszékre: Bakóczy Károly h. tanár Pozsony, Berki Lajos h tanár Szathmár, Keith Károly r. tanár Máramarosszigetet, Simon Sándor tanár Besztercebánya, Dr. Vincze Frigyes rkv. tanár Kolozsvár. — A nagyenyedi pályázat eredményéről eddig még nem kaptunk értesülést. A pályázat, mint látszik, eléggé sikerült; a pályázók közt vannak thol. fakultásunk egykori derék növendékei közül: Sándor Pál, Végh Samu, Kónya Gyula.

A zilahi ref. templomban a református ifjúsági istentiszteletet az összes iskolák növendékei részvételével *Kerekes* András koll. vallástanár és *Kádár* Géza lelkész végezték.

Lelkészmeghivás. Barabás Samu Kolozsvárra megválasztott lelkés, mint halljuk, e hó 16-án foglalja el új állomását. A magyarláposi derék egyházközség pedig ritka egyértelműséggel már gondoskodott is új papjáról, egyhangulag *Pap* Lajos dedrádszéplaki papot hívván meg meg Barabás Samu utódjául. Őszinte szívvel gratulálunk a derék lelkésznek a kitüntetéshez s az egyházközségnek példás egyetértéséhez. Isten áldása legyen rajtuk.

HIVATALOS RÉSZ.

Sz. 5436—1907.

KÖRÖZVÉNY

államsegély felvétele tárgyában.

Valamennyi nagytiszteletű Esperes urnak és lelkészi Hívatalnak.

A Protestáns Lap julius 18-án megjelent 29. számában közzétett államsegély kiosztási kimutatásban kitüntetett egyházközségeink közül a következők nem vették fel még a részükre kiutalt összegeket: Kisbarcsa, Marosilye, Déva, Szászsebes, Abrudbánya, Bádok, Mocs, Magyarmacskás, Botháza, Magyarköblös, Kecsed, Szarvaskend, Pusztakamarás, Magyarnemegye, Pusztakamarás, Bere, Fekete, Mezőkövesd, Dicsőszentmárton.

Felhívjuk a nagytiszteletű Esperes urakat és tiszteletes lelkészeinket, sziveskedjenek azonnal intézkedni, hogy a hiányzó nyugták minél előbb mind felküldessenek.

Felhívjuk továbbá: sziveskedjenek intézkedni, *hogy a félévi utólagos járandóságokról a nyugták az utolsó*

hónap 10-ig mind hiány nélkül felküldessenek úgy jelen félévben, december 10-ig, hogy így a félévi járandóságok még a karácsonyi ünnepek előtt szétküldhetők legyenek és *hogy az ez évi járandóságok kifizetése ne maradjon a jövő évre.*

Kolozsvárt, 1907. október hó 28.

Dr. Bartók György, elnök. *Pünkösti,* számvevő.

Sz. 5482—1907.

KÖRLEVÉL

a kollégiumok méltóságos t. Előljáróságaihoz.

Értesítjük a méltóságos t. Előljáróságot, hogy a *decemberi pótló- és javító-érettségi vizsgálatok* erdélyi egyházkerületünkben a nagyenyedi Bethlen-kollégium, főgimnáziumában *1907. december 21-én Gáspár János* kollégiumi főgondnok aa elnöklete alatt fognak megtartatni.

Kolozsvárt, 1907. október hó 31.

Dr. Bartók György, elnök. *Dr. Kálmán János,* tanügyi előadó.

Sz. 5411—1907.

PÁLYÁZAT TANARI ÁLLÁSRA.

A székelyudvarhelyi államilag segélyezett ev. ref. főgimnáziumnál pályázat hirdettetik egy évközben megüresedett tanszékre, melyet az államszerződés értelmében a nagyméltóságú vallás és közoktatásügyi miniszter úr kinevezés által fog betöltetni.

E tanszékre a *magyarból és németből* képesített pályázók folyamodhatnak.

Javadalma, amennyiben rendes tanárral töltetnék be, évi 2400 kor. fizetés, 500 kor. lakáspénz, továbbá öt ízben 200—200 kor. ötödéves korpótlék és szolgálati idősbségi sorrendben való előléptetés a 2800—3200 és a 3600 koronás fizetési fokozatokba s végül az állami fizetéskiegészítésben való részesülés igénye. Ha helyettes tanár alkalmaztatnék, annak illetménye 1600 koronában állapíttatik meg.

Az ötödéves korpótlék megállapításánál a hazai, más középiskoláknál rendes tanári minőségben eltöltött szolgálati évek beszámíttatnak 10 esztendő keretén belül.

A kinevezett rendes tanár a nem állami tanárok nyugdíjintézetének jogos és kötelezett tagja.

Csak ref. vallásuak pályázatai vétetnek figyelembe a folyamodványban kijelentendő, hogy folyamodó csupán a rendes tanári állásra, vagy esetleg a helyettesi megbízásra is reflektál. *A kinevezett, vagy megbízott tanár állását, kinevezésétől számított 15 napon belül elfoglalni köteles.*

Pályázók vallásukat, életkorukat, végzett középiskolai és egyetemi tanulmányaikat, tanári képesítettségüket, eddigi szolgálatukat, katonaköteles zettségi viszonyukat, testi épségüket és egészségi állapotukat igazoló okmányokkal fölszerelt s a *székelyudvarhelyi ref. kollégium elöljáróságához* cimzett folyamodványokat az intézet igazgatóságához 1907. november hó 25-ig nyujtsák be.

Az erdélyi ref. egyházkerület igazgatótanácsa nevében

Kolozsvárt, 1907. október hó 31.

Dr. Bartók György, elnök. *Dr. Kálmán János,* tanügyi előadó.

Sz. 1038—1907.

KÖRLEVÉL

a Nagytiszteletű Esperes urakhoz.

Tekintettel azon körülményre, hogy a testvér egyházkerületek az Erdélyből oda pályázó lelkészektől püspöki láttamozással ellátott szolgálati bizonyítványt kivánnak, értesítem a Nagytiszteletű Esperes urakat, hogy jövőre egyházkerületünkben is ezen eljárás követendő, tudniillik a más egyházkerületekből pályázó lelkészek szolgálati bizonyítványa csak az esetben fogadható el, ha az illető püspök által láttamoztatott.

Kolozsvár, 1907. XI/4.

Dr. Bartók György, püspök.

Sz. 1107—1907.

PÁLYÁZATI HIRDETÉS.

Az erdélyi egyházkerületben az udvarhelyi egyházmegyébe kebelezett magyarhidegkúti lévitai állásra pályázat hirdettetik.

1. Javadalom díjlevél szerint:

1.	Tisztességes lakás gazdasági épületekkel.	
2.	Lévitai földek tiszta jövedelme — — — —	100 K,
3.	15 véka törökbuza, á 2 K — — — —	30 „
4.	15 véka zab, á 1 K — — — — — —	15 „
5.	Az egyh. és lévitai földek után faizási és legeltetési jog — — — — — — —	20 „
6.	Egy régi öl fa, beszállítva — — — —	20 „
7.	Készpénz, félévi utólagos részletekben —	136 „
	Összesen	321 K.

2. Kötelességek:

Az összes lévitai teendők végzése.

A megválasztott lévita állását a választás jogerőre emelkedése után azonnal köteles elfoglalni. Pályázati határidő: 1907. évi november 30. Kellően felszerelt folyamodványok nt. Vajda Ferencz esperes aához küldendők Székelyudvarhelyre.

Kelt Kolozsvárt, 1907 november hó 5-én.

Bartók György, püspök.

Az 1907/8. tanévben tartandó alap- és lelkészképesítési vizsgák írásbeli dolgozatainak tételei.

I. Alapvizsgálatra.

1. *Bibliai bevezetéstanból:* A prófétaság története Mózestől a próféta iskolákon át Dánielig, különös tekintettel a próféták beszédeinek korfestő voltára.

2. *Egyháztörténetből:* Kálvin János rövid életrajza.

3. *Vallásbölcsészetből:* A vallás és kultura. (Kifejtendő és vallástörténeti adatok alapján igazolandó, hogy az emberiség vallásos tudata fejlődése során a vallás és a kultura más tényezői minő kölcsönhatással voltak egymásra.)

I. Lelkészképesítő vizsgálatra.

1. *Biblica theologiából:* Az ótestamentomi különböző áldozatok leírása s azok symbolicus-typikus jelentése.

2. *Keresztyén hittanból*: „De perfectibilitate religionis christianae.“ (Mennyiben tökéletes és mennyiben tökéletesedhető a keresztyén vallás?)

3. *Erkölcstanból*: A keresztyén-szociálizmus.

4. *Egyházi beszéd alapigéi:* Ésaiás XXI. 11—12; Ján. ev. XI. 25., Galata l. II. 20.

II. Lelkészképesítő vizsgálatra.

1. *Magy. prot. egyháztörténetből*: Az „articuli maiores“ hatása a ref. kánonos könyvekre. 2. *Magyar prot. egyházjogból.* Az egyház igazgatótanácsok feladata és jelen ősége az erdélyi ref. egyházkerületben.

3. *Bibliamagyarázati textusok*: I. Mózes XXII. 1—14, I. Móz. XXVIII. 10—12, V. Móz. XXX. 15—20, Jób. IV. 12—21, I. Zsolt 1—6, VI. Zsolt 1—11, XXIV. Zsolt 1—10, XLIII. Zs. 1—5, XC. Zs. 1—8, CXXXVIII. Zs. 1—8, Ezsias XII. 1—6, Ésai. XLII. 1—8, Ésai. L. 1—4, Ésai. LXI. 1—4, Ezek XXXVII. 1—15, Ámos V. 21—24, Máté III. 1—12, Máté IV. 1—11, Máté XVI. 13—20, Máté XVII. 1—8, Máté XXII. 1—14, Márk II. 18—22, Luk. VII. 36—50, Luk. X. 25—37, Luk. X. 38—42, Luk. XXIV. 13—35, Ap. Csel. VIII. 26—40, Ap. Csel. IX. 1—19, Ap. Csel. XVII. 22—31, Ap. Csel. XIX. 23—41, Róm. III. 21—26, Róm. VII. 7—13, Ephes I. 15—II. 10, Ján. Jel. XXI. 1—8.

Minden egyes vizsgára a jelölt a kitüzött 3—3 tétel közül egyet szabadon választ és azt írásban kidolgozza. Az I. és II. lelkészkép. vizsgára azonban az értekezésen kivül minden jelöltnek egyházi beszédet, illetőleg gyak. bibliamagyarázatot is kell készítenie a megjelölt alapigék alapján. A dolgozatok *1908. május 15-ig* adandók be a fakultás igazgatójánál. E határidőnél később, dolgozatok csak abban az esetben fogadtatnak el, ha a késedelmet orvosilag is bizonyított és igazolt betegség okozta.

Kiadatott a tanári kar 1907. okt. 30-án tartott üléséből.

Jóváhagyom:

Dr. Bartok György, püspök. *Kenesseg Béla,* theol. igazgató.

Nyom. az „Ellenzék“ könyvnyomdájában Kolozsvárt, Szentegyház-utcza 22. szám.

X. Évfolyam. *46-ik szám.* *Kolozsvárt, 1907. november 9.*

Erdélyi Protestáns Lap

AZ ERD. EV REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 12 kor.
félévre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Az erdélyi reform. egyházkerület közgyűlése.

Br. Bánffy Dezső főgondnok, elnöki megnyitó beszéde.

Kolozsvár, 1907. november 9-én.

Főtiszteletű Egyházkerületi Közgyűlés!

»Megnehezült az idők vészes járása felettünk!« Ezen idézettel vezettem be 1902. november 8-án a főt. Egyházkerületi Közgyűlés előtt elmondott elnöki megnyitómat. »Aggódva nézünk körül, látjuk a sötét mult vészes árnyait előtünedezni sötét óduiból; érezzük, hogy tenni kell! Érezzük, hogy valamit tenni kell!«

Öt év telt el, hogy e szavakkal vezettem be az erdélyi református Egyházkerület Közgyűlésének tanácskozásait és sajnos ma sem mondhatok egyebet, mint, hogy »Megnehezült az idők vészes járása felettünk!« Talán nehezebbek az idők és talán — sajnos — gyengébbek erőink, melyekkel magunkat körülbástyázhatnók. Gyengébbek erőink, mert mintha a nehéz idők nyomása, nemcsak nem tömörített volna, de sőt inkább a széthuzás tüneteit látom jelentkezni.

A magunk köreiben keressük nem egy esetben a széthuzást és próbáljuk a bizalmatlanság hangján, vagy keresett szavak hangoztatásával a jogcimet arra, hogy drága áldozatok árán szerzett önkormányzati szabadságunk természetes és sok meggondolással alkalmazott korlátain magunkat tultegyük és magunk által alkotott egyházi törvényeink és szervezetünk félretolásával, törvényeinkben fel nem található szövetkezések létrehozásával, éppen azon erőnket gyöngitsük meg, melyek összetartottak a multban, melyek védbástyáink voltak százados küzdelmeink idején és melyek ma is legbiztosabban alkalmasak arra, hogy a megnehezült idők vészes járása felettünk legkevesebb rombolással vonulhasson el.

Az egyházmegyei, egyházkerületi és egyetemes egyházi szervezetek törvénynyel biztositott jogai és kötelességei szinte tervszerüen tolatnak félre, midőn alkalmi, időszaki alakulások keretébe vonatnak be azok a nagy kérdések, melyeknek tárgyalása és megoldása, törvényeink által létrehozott szervezetünk keretében törvényes intézkedések folytán kell, hogy elintéztessenek.

Nem változtat a helyzet természetellenes voltán semmi olyan kijelentés, vagy jóhiszemünek látszó igérgetés, hogy a mozgalom nem irányul sem törvénynyel megalkotott szervezetek, sem a közbizalom folytán az ügyek intézésére beállitott vezető szervek ellen sem. A tényben magában van az aggodalomra okot szolgáltató jelenség és van éppen ma; a mai nehéz időkben midőn összetartásra, egyetértésre és erős tömörülésre van szükség, a jelentkező retrograd áramlatokkal szemben.

Hova jutunk és egységes, összetartó, védekező munkánk erejét hol találjuk meg mi

magunk és hogy reméljük, hogy a velünk szemben álló, hogy az állami ügyeket intézni hivatott tényezők megértsék, hogy mi a kűzdelemben mindig és mindenben együtt vagyunk, ha mi magunk alkotunk újabb szerveket és ezzel alkalmat adunk arra, hogy hivatalos egyház mellett nem hivatalos szervezkedés is beleszólván, az egységes akarat egyértelmű megnyilatkozása, kétségessé tétethessék.

Főtiszteletű Egyházkerületi Közgyűlés!

Az utolsó idők alakúlása és mozgalmai, ezeknek következtében kifejezésre jutott különböző nyilatkozatok, melyek nem egy vonatkozásban egymással ellentétesek, mondatták el ezeket én velem. Az egységben van az erő, az egységes vezetésben a harcnak a sikere. Apró csatározó csapatokkal lehet apró helyi sikereket vagy győzelmeket elérni, de nagy egyetemünket érdeklő kérdések győzelemre vitelét nem; pedig — Főt. Egyházkerületi Közgyűlés! — mint mondottam ezelőtt öt évvel: »Megnehezült az idők vészes járása felettünk!«. Tenni kell valamit, tenni kell, de csak olyant kell tennünk, de csak olyant szabad tennünk, mit egyértelmű erős összetartással együtt állapítunk meg, törvényes szervezetünk keretében, törvényes formák között, őseinktől öröklött autonomiánk keretében és nem önként jelentkezőkből alakúlt, népgyűlés jellegű összejövetelek alkalmával.

Főtiszteletű Egyházkerületi Közgyűlés!

Nem szeretném, ha félreértenének. A szervezkedés, az önkéntes alakúlás jogosultságát általában elösmerem; de megingathatatlan meggyőződésem, hogy azzal nem az erők tömörűlését hozzuk létre, hanem éppen ellenkezőleg, a gyengeség magvát magával hozó ellentéteket idézzük fel. Ilyen körűlmények között tennünk valamit aligha fog sikerűlni, pedig már, mint ismételten mondottam: Tennünk kell valamit!

Tennünk kell, szemben a középkor újabban feltűnedező türelmetlenségével és szemben azon reakciónárius irányzattal, melylyel szemben a multban mindig megtudtunk állani és melynek nem egyszer nemzetellenes törekvéseit a protestánsok, mi reformátusok szorítottuk vissza tiltakozó szavunkkal, vagy ha kellett, vérünk ontásával is.

Főtiszteletű Egyházkerületi Közgyűlés!

Távol áll tőlem, hogy a harciriadót akárnám megfujni; távol áll az is, hogy agressiv mozgalmaknak és offenziv kitöréseknek legyek képviselője; de a védekezés jogainak, törvényen alapuló autonomiánknak érdekében kötelességünk és nekem — kit a Főtiszteletű Egyházkerület bizalma annak idején ezen Egyházkerület élére világi minőségben állított és kit a haladó évek és ennek folytán szűrkeségem véletlenűl — talán érdemtelenűl is — a magyar egyetemes református egyház világi elnökévé tett; — elengedhetetlen kötelességem reámutatni a helyzetre és ha egyébre nem, arra figyelmeztetni önmagunkat, hogy legalább is föltétlen összetartásra van szükség.

A múltak nehéz kűzdelmeiben valahányszor nehéz napjaink bekövetkeztek és hitünkért, — és legtöbbnyire ezzel kapcsolatosan nemzetünkért — kellett kűzdenünk; találkoztak nem hozzánk protestánsokhoz tartozó nagy, nemes és szabadelvüen gondolkozó férfiak, kik velünk együtt vállalták a kűzdelem harcát; mert a miért küzdöttünk, az megfelelt a nemzet érdekeinek és autonom szervezetünkön alapuló jogainknak, — országos törvényeinken alapuló jogainknak védelme volt.

A mi magyar református egyetemes egyházunknak, általában a protestánsoknak, de kivétel nélkül a magyar állam összes egyházainak jogait törvények biztosítják. Egyébről nem is lehet szó, minthogy a törvénynyel biztosított jogok és szabadságok betartassanak és végre is hajtassanak. De éppen azért nyughatatlanok most napjainkban a kedélyek, mert nem látszik alaptalannak az aggodalom, hogy a törvények végrehajtása és alkalmazása tekintetében nézeteltérések látszanak fölmerülni és egyes esetekben tett intézkedések, a törvény rendelkezéseinek nem felelnek meg.

Már 1902. év november 8-án a főtiszteletü Egyházkerületi Közgyűlés előtt elhangzott megnyítómban egész sorozatát a sérelmeknek ismertettem, főkép hivatkozással az 1791. évi 26.

t.-c.re. E sérelmek — ismételt sürgetés dacára — sok részben ma is fennállanak, dacára annak, hogy az idézett t.-c. 6-ik szakasza határozottan kimondja, hogy protestáns hívek, — például az úgynevezett kanonika vizitáció adatai alapján — fizetésre nem kötelezhetők. Nem kívánom főtiszteletü Egyházkerületi Közgyűlés! az akkor részletesen fölsorolt sérelmeket ismételni, nagy részben fennállanak azok; egyházi legfőbb hatóságaink különösen az egyetemes konvent — ismételten fordult orvoslásért, legtöbb esetben eredmény nélkül.

Évek óta első sorban az 1848. évi XX. t.-c. 2. és 3. szakaszainak kérdése uralta a helyzetet. Beismerem, hogy a 3. szakasz végrehajtása tekintetében értékes intézkedések történtek; beösmerem, hogy a multtal szemben tetemes javulást értünk el, de mindennek dacára az eddig elért eredmény nem a kérdés megoldása és nem az 1848. évi XX. t-c. 3. szakaszának végrehajtása. E tekintetben a megoldást a törvény 2. szakaszában kifejezett viszonosság és jogegyenlőségben kell keresnünk; e tekintetben az anyagiaknak az állam részéről való kedvezőbb kielégítése még mindig nem a megoldás, sőt talán éppen a valódi megoldás megnehezítése. A már ismételten hivatkozott 1902. év november 8-iki megnyitó beszédemben foglalkoztam a kérdéssel s akkor is elmondottam, hogy aprólékos, részleges tatarozás helyett, ha megoldást akarnak elérni, arra az útra kell lépni, amely a Deák Ferenc által követett állam és egyház közötti viszony rendezése; az egyetlen helyes út mint azt Deák is kívánta — kellő előkészítés alapján. Szükségesnek látom főtiszteletü Egyházkerületi Közgyűlés!, hogy amint akkor tettem, most is, Deák Ferenc álláspontjára helyezkedjem és Deák Ferencnek 1873 junius 28-án a képviselőházban elmondott beszédével — részben abból is idézve — foglalkozzam. Deák helyeselte az akkori vallás- és közoktatási miniszternek azt a javaslatát, hogy bizottság küldessék ki, mely az állam és egyház közötti viszonyoknak a lehetőségig való szabályozása kérdésével foglalkozzék. Nehéz kérdés ez, mondja, »az állam és egyház közötti viszonyok egész Európában a legnehezebb kérdések közé tartoznak«, példa erre, mint mondja, Poroszország is. Az állam és egyház közötti viszonyra nézve ő két rendszert ismert, az amerikait és az európait. Az amerikai azon elvből indult ki, hogy az állam a kultusz dolgába minél kevesebbet avatkozzék; csekély eltéréssel a culturákat az államnal szemben úgy tekinti, e rendszer, mint assotoatiokat és valamint minden assotiatiora nézve, ha azok tanai, vagy eljárása a státusra veszélyesek lehetnének: az ellen felszólal, úgy jár el a cultusokra nézve és egyebekben szabad kezet engedve.

Az európai rendszer ettől tetemesen eltér, folytatja Deák és kifejtvén a keresztyénség felvétele és az állami alakulással kapcsolatos történelmi multon alapuló helyzetet, előadja, hogy a keresztyénség érdekei összeszövődtek a státus minden intézményével és annak gyökerei mondhatni minden állami intézménynyel összenőttek. »Igy lettek az államvallások és azok iniézményei hatalmasakká«, folytatja Deák. Majdnem minden államban volt egy vallás, melyet a többiek felett a fejedelmek kegyeltek, ápoltak, kitüntettek és védelmezték. Igy alakultak az államvallások. Magyarországon is, folytatja Deák, századokon át folyt a belháboru a kath. uralkodó vallás érdekében, mig végre 1848-ban a kath. vallás megszünt államvallás lenni, törvényileg egyenlővé tétetett a más felekezetekkel, de hatalma és az ebből eredő és az állam ujabb intézményeivel is összeszőtt érdekei, tényleg még ma is uralkodóvá teszik. Deák az amerikai és a Magyarországon is érvényben volt és dacára az 1848-iki törvényeknek, még most is hatályban levő európai rendszer fölött előnyt ad az amerikai rendszernek, azonban számit történelmi multunkkal, de mégis a célt, „az egyenlőséget és viszonosságot« feltétlen szem előtt tartandónak mondja. Ezekre tekintettel, — de egyebekre is, melyekkel, hogy hosszu ne legyek és a közvetlen ide ez alkalommal nem tartozókkal ne foglalkozzam, egyebeket mellőzve — járul hozzá a javaslatba hozott bizottság kiküldéséhez, mindenek felett, hogy a változott viszonyokhoz képest tisztába hozassék az állam és az egyház közötti viszony. Szóba hozza az egyházi javak elvétele kérdését, nézete azonban nem az elvétel, hanem csak a számbavétel. Meg kell különböztetni, mondja, mik az egyház valóságos tulajdonai, melyek a maga culturális céljaira rendelvék, azok sértetlen hagyandók; »rendezni és arányositani kell a kérdést«. Kiterjed a kath. autonómia kérdésére is, melyet igen helyesen is megalkotandónak tart. Elmondja végre, hogy ezen kérdésben nagy óvatossággal kell eljárni, a leggondosabb óvatosságnak kell az erélylyel és józan észszel párosulnia, mert a kérdés könnyen elmérgesíthető. Felesleges lesz aztán keresni; ki kezdte? Ha elhibázzuk a lépéseket, nehezen lehet a hibát helyrehozni. Ugymond: »a világtörténelem sokszor bizonyítja, hogy kicsiny okokból nagy szakadások lettek«. Miért? Mert hozzájárúl a magánérdek, az indulat, a szenvedély. Egyik a másikat tüzelte és az olyan ember, ki vallási dolgokkal nem is törődött, a legdűhösebb vallási háborúnak harczosa lett. »Kerülni kell

a vallási háborúkat, mert e téren nemcsak a fegyveres háború, hanem a tollal és szóval folytatott háborúk is veszélyesek.«

Ezeket mondtam Főtiszteletű Közgyűlés azon alkalommal és a mit elmondtam akkor, ahhoz ma is ragaszkodom.

Mint Deák mondotta, a helyzet tisztázása érdekéből számbavételre van szükség és a számbavétel alapján következhetik az a rendezés, mely a jogegyenlőség és viszonosság szem előtt tartásával módját kell, hogy találja a helyzet tisztázásának a nélkül, hogy a szerzett jogok és vagyonok elvétessenek, — mégis végrehajtassék az 1848. évi XX. t.-cz. 3. szakasza.

Deák Ferencz beszédében is érintett országos bizottság annak idején kiküldetett, annak munkálatai már több, mint 30 éve tárgyalásra készen állanak. Ott kell felvenni a fonalat, a hol az elejtetett, Deák Ferencz által ajánlott út keresendő ismét meg, mert hisz azon bizottság rámutatott azon intézkedések szükséges voltára, melyek figyelembevételével a kérdés megoldható. Ha ezt az utat nem követjük, nem fogjuk tudni föltartóztatni azt a mozgalmat, mely most a szekulárizáczió jelszava alatt megindult és a mely mig egyfelől csak arra alkalmas, hogy a különböző egyházak között az ellentéteket fokozza és valóságos vallásháborúvá fejlessze, addig másfelől végeredményében igazságos nem is lehet, szerzett jogokat, a magánjog keretébe tartozó birtokviszonyokat zavarná meg.

A mi protestáns papjaink megnyugodhatnak abban, amit egyik legelőkelőbb katholikus, gróf Zichy János mond: „hogy igenis szükségessé vált a református papság anyagi helyzetének gyökeres és gyors javítása, igenis parancsolólag követeli a közszükséglet által befolyásolt közvélemény a megkezdett társadalmi reformoknak radikálisabb formákban való folytatását is; de óriási megrázkódtatással és ki nem számítható kárral járna az, sőt a ref. papság tekintélyének ártana első sorban, ha a sekulárizáció utján és árán változtatnának anyagi helyzetükön".

Gróf Zichy Jánosnak igaza van!

Kétségtelen, hogy elódázhatlanul szükségessé vált a protestáns papság anyagi helyzetének gyökeres és gyors javítása; és ha ezt el lehet érni a beláthatatlan megrázkódtatással járó és az állam érdekeit alapjában megingató osztozkodás nélkül, minthogy el lehet érni — úgy ezt az útat kell választani és ez az út megtalálható, ha Deák Ferenc tanácsait tartjuk szem előtt. De nekünk protestánsoknak meg kell gondolnunk azt is, hogy a secularisatió egyoldalu nem lehet és amint az érintené a nagy katholikus vagyonokat, úgy nem kímélhetné sárospataki, debreceni, nagyenyedi és összes más egyházi alapjainkat sem.

Főtiszteletű Egyházkerületi Közgyűlés!

Igazságos akarok lenni, midőn a seculárizáció jelszavával megindult — ha nem tévedek ez év szeptember 18-án — Budapesten a református papok kongresszusán világgá bocsátott mozgalmat elitélem; — tartozom az igazságnak azonban azzal, hogy megemlékezzem arról, a mi pár héttel az előtt augusztus végén Pécsett történt; mert hisz ott módokat kerestek arra, hogy a katolikus egyház régi hatalmát visszaszerezzék; és erre a pécsi VII. katholikus nagygyűlés egyik kiváló tagja: Görcsöni Dénes legalkalmasabb módot és eszközt abban látja, „ha a katholikus nagygyűlés megalkotná azt a szervezetet, mely egyik legjelentősebb fordulópontjává válnék a magyar katholicizmus történetének. Kezdete, kiinduló pontja lehetne a katholicizmust egyedül talpra állító konzervativ politika a gróf Apponyi Alberttől pár év óta hangoztatott kuruc katholicizmus érvényesülésének, a mely nem türne el többé semmiféle sérelmet, megtorolna minden bántalmat és a tömeg nevelésével és összetartásával hadsereget tömörítene a mögé az államférfiú mögé, a ki még eljövendő, s a ki majd visszaszerzi sok opportunizmus által elengedett, sok körültekintéssel eljátszott jogainkat."

Ime így szól a harciriadó, melyet Pécsett megfújtak. Tehát agressiv kuruc katholicizmust akarnak, melyet nemrég gr. Apponyi hangoztatott.

Csak az a kérdés, ki ellen akarják azt szervezni, az állam, vagy a protestántizmus ellen?

A közvélemény megforditása és a katholicizmus restaurálása a bevallott cél.

Ime így beszéltek Pécsett! És még többet is, melylyel a Főtiszteletű Egyházkerületi Közgyűlés figyelmét fárasztani nem akarom, szolgáljon azonban ezen tény, — ha nem

is mentségűl, de legalább enyhítéséül, a református papok ülésén Budapesten szeptemberben elhangozottaknak.

Ime, a Deák Ferenc 1873-ik évben elhangzott beszéde rendjén, mint rémkép odaállított vallásháboru. Nem foly ugyan a fegyveres háboru, de a tollal és szóval folytatott háboru veszélyei már itt vannak.

Ilyen hangulat mellett nem kell-e aggódnunk, hogy vajjon az 1848. évi XX. t.-c. 2. szakaszában biztosított jogegyenlőség és viszonosság megvalósítható lesz-e? Nem kell-e aggódnunk, hogy vajjon a protestánsok részéről az ez irányban megindított tárgyalások eredményre fognak e vezetni és fogjuk-e tudni biztosítani azt a vallásszabadságot, mely egyszersmind maga a vallási béke is?

Ez csak ott lehetséges, a hol a törvény mindenkivel egyenlően bánik és a hol a törvényt kezelő hatóságok mindenkinek egyenlő mértékkel mérnek.

A magyar törvényhozás 1791 óta eddigelé a vallásszabadság kérdésében mindig szabadelvü volt. A mi csak a vallásügyet érdeklő törvény hozatott egészen a legújabb időkig, az mind az 1848. évi XX. t.-c.-ben kifejezett egyenlőségi elv fejlesztésére törekedett. Még a reversálisokat törvényesítő 1894. évi 32. t-cz. is, a mely a mult század derekán uralkodott felfogással ellentétben liberálisnak ismerte el a szülők szabad elhatározását a gyermekek vallását illetőleg és a mely reánk protestánsokra nézve kétségtelenül hátrányos, alapelvében nem sértette meg a 48-iki törvényt, mert az egyenlőség és viszonosság alapján állott.

Az 1907. évi törvényhozás tért el először attól az iránytól, a melynek alapjai az 1848-ik évi XX. t.-c.-ben letéve vannak és a melyet eddigelé a magyar törvényhozás állandóan követett. Az 1907. évi 27. t.-c. 35. §-ának jutott a dicsőség ezen irányt megtörni és a visszafejlődés útját a magyar törvénytárban egyengetni.

Csak jelentéktelen dolognak látszik, hogy a magyar törvényhozás midőn a nem állami tanítók segélyezését szabályozza, más mértékkel mér a hitfelekezeti iskolánál működő szerzetesrendi tanítóknak és tanítónőknek, mint a világi tanítóknak. Jelentéktelen dolognak látszik, hogy míg a törvény a világi tanítók alkalmazását — ha az állam a fizetéskiegészítéshez 200 koronát meghaladó segélylyel hozzájárul — a miniszter jóváhagyásától teszi függővé, a szerzetes és apáca kinevezése sohasem függ miniszteri jóváhagyástól. Jelentéktelen dolognak látszik, hogy míg a törvény a világi tanítókat az állam fegyelmi hatalma alá helyezi, sőt bizonyos esetekben a felekezeti tanítók kinevezését is a miniszterre bizza, addig a szerzetesek és apácák fölött az államot semmiféle fegyelmi hatalom meg nem illeti, a többnyire külföldi hatóság alatt álló szerzetestanítót és apácát külföldi hatóság rendeli ki és ha az ilyen szerzetes, vagy apáca a magyar állam, vagy a magyar nemzet ellen izgat, vagy azokat a vétségeket elköveti, a melyeket a magyar törvény oly keményen büntet, magyar állami hatóság fegyelmi biráskodása alá nem vonható.

A szerzetesekre és apácákra a törvény 22. §-ának intézkedései ki nem terjesztetvén, ezek kizárólag saját felsőbbségeik fegyelmi hatósága alatt állanak, s miután bizonyos, hogy a Gráczban, vagy Insbruckban székelő szerzetes rend fegyelmi szabályai nem ismerik a magyar törvény szabályait, az ily szerzeteseknek és apácáknak szabad; legalább így látszik:

a) a magyar nyelv tanítását elhanyagolni;
b) államellenes irányt követni;
c) a hitfelekezetek ellen izgatni, növendékeik vallását sértő nyilatkozatot tenni;
d) kivándorlási ügyekkel foglalkozni.

Hát nem jelentéktelen dolog ez sem, de jelentősége teljesen eltörpül azon szomorú jelenség mellett, hogy a magyar törvényhozás a XX. század elején lemondott azon nagy tradiciókról, a melyekért a múlt században a nemzet legjobbjai, egy Kossuth, egy Deák, egy Eötvös sikra szállottak, rést ütött a vallásfelekezetek közötti egyenlőség és viszonosság nagy elvén.

Ezen visszafejlődő szellem egy másik szomorú jelensége az, hogy a magyar képviselőház, először mióta fennáll, a múlt évben elhatározta, hogy küldöttség által részt vesz az úrnapi körmenetben és azon a ház küldöttsége a ház egyik alelnökének vezetése alatt részt is vett.

Már maga az a tény, hogy a magyar állam legfőbb képviselőtestülete valamely

felekezet ünnepén hivatalosan résztvesz, a más felekezetek ünnepein pedig nem, erősen beleütközik az 1848. XX. t.-c. 2 §-ában kimondott egyenlőségi és viszonossági elvbe, és nyilt ellentétben van a magyar vallás- és közoktatásügyi miniszter úr által hozzánk intézett leiratában foglalt azon kijelentéssel, hogy „a kormánynak legkomolyabb törekvése és feladata a törvényekben lefektetett egyenlőségi és viszonossági elvnek szigorú végrehajtása", még elszomorítóbb azonban a magyar képviselőház ezen ténye, ha figyelembe vesszük, hogy azt az ünnepet, a melyet a magyar képviselőház ily tüntetőleg megünnepelt és a mely eredetileg IV. Orbán pápa által a „tessé vált szent ostya" tiszteletére lett behozva a tridenti zsinat „de cultu et veneratione huic sacramenti" című fejezetében „a győztes igazságnak az eretnekség feletti diadalünnepe gyanánt rendelte megünnepelni, hogy az eretnekek látva az egyetemes egyháznak fényét és vigadozását, szégyenkezve és megzavarodva észretérjenek." A magyar képviselőház tehát öntudatlanul bár, a magyar haza negyedfél millió polgárának vallása és vallási érzelmei ellen tüntetett, midőn ezen egyházi ünnepen hivatalosan részt vett.

Főtiszteletű Egyházkerületi Közgyűlés!

1902 november 8-án tartott megnyitó beszédemet, mint már ismételten mondottam, így kezdettem: „Megnehezült az idők vészes járása felettünk." — És vajjon az azóta eltelt 5 év alatt javultak-e a viszonyok? Vajjon kevésbbé nehéz felettünk az idők vészes járása?

Ugy gondolom, méltóztatnak velem egyetérteni abban, hogy: nem; sőt ellenkezőleg, ha talán jogaink érvényesítése tekintetében részben értünk is el eredményeket és ezzel az 1848. XX. t.-c. 3-ik szakasza részben legalább végrehajtatott: az idézett törvény 2-ik szakasza alapján fölsorolt sérelmeink, alig nyertek orvoslást, sőt e tekintetben az idők irányzata kedvezőtlenebb.

Ezzel a kedvezőtlenebb helyzettel szemben azzal a Pécsett hírdetett agressiv kuruc irányzattal szemben mi is kényszerítve vagyunk, — nem ugyan agressiv és offenziv küzdelemre, de a védekezés harcára.

Hogy e védelmi harcot sikerrel megvívhassuk, egyértelműségre, összetartásra van szükség. E harcban fegyvereink lehetnek a jog és igazság, ezeket biztosító országos törvények és történelmi alapon rendre fejlődő százados múlttal biró önkormányzatunk.

E fegyverekkel, csakis e fegyverekkel tarthatjuk meg azt a mi a miénk, az evángélium tanain alapuló Kálvini református hitünket és azon törvényekkel is biztositott jogainkat, melyek mellett évszázadokon keresztül kitartottunk és melyekért vérünket ontottuk nem egyszer, midőn a nemzet szabadságáért is küzdöttünk.

Nem új alakúlásokra, nem időszaki önkéntes vállalkozás rendjén összejött egyesűlésekre van szükség, ha az ellenáramlattal szemben megállani akarunk; hanem azoknak a védbástyáknak megvédelmezésére, melyek védtek a multban és a melyek minket fenntartani vannak hivatva a jövőben.

Ezek hangsulyozásával jelen közgyűlésünket megnyítottnak nyilvánítom.

Egyházkerületi közgyűlésünk.

Hogy az erdélyi református egyházkerület ma kezdődött közgyűlése országos jelentőségü: immár semmi kétség benne Azzá tette az a nagyszabásu beszéd, melyet a kerület főgondnoka, báró Bánffy Dezső mondott megnyítóul s amelyet a villamszárnyak repítettek Budapestre, az ország szívébe, hogy onnan a sajtó vérerein bejárják az egész országot.

A báró Bánffy beszéde — esemény; nem kicsinyelhető, első rangú esemény. Azzá teszi a Bánffy báró személye, egyházi és közéleti poziciója. Amit báró Bánffy mond vagy tesz: annak országos jelentősége van. A nagy államférfi és politikus sulyával esik latba

minden szava. Oly államférfi súlyával, akinek nagy és fényes múltja van — de akinek jövőjében is százezrek és milliók biznak rendületlenül. Beszédének személyi súlyát növeli az a tábor, mely mint egy hatalmas phalanx áll a háta megett: *a magyar protestantizmus magva körül csoportosuló magyar nemzeti államért lelkesülők tábora.*

Ez a tábor nem felekezeti jelszavak körül csoportosul, hanem a modern nemzeti állami lét biztosítékait őrzi féltékenyen minden téren, — egyházi és vallási vonatkozásban a felekezetek jogegyenlőségében.

Ki csodálkozhatna rajta, hogy ma egy előkelő egyházi gyűlésen, az erdélyi egyházkerületnek a fejedelmi Erdély tradicióit őrző gyűlésén, ez a vonása dominált.

Nem politikáról volt itt szó, a szónak köznapi értelmében, melyet tűlekedés a hatalomért és gáncsvetés az arra törekvők elébe — jellemez. Nem; itt a nemzeti lét, a szabadelvű (hogy félnek ma e szótól!) haladás biztosítékairól esett szó.

Egy a nemzeti élet fejlődéséért aggódó lélek szava nyilallott ma a hazán keresztül.

A kik személyesen jelen voltak, megilletődötten, lélekzetvisszafojtva hallgatták szavát. Szomju lelkek itták, szívták magukba. Csak olykor-olykor futott végig a sorokon a morajlás. Mindnyájunknak lelkéből szólt s a megdöbbenés és a szomoru események feletti elítélő kitörés csak olykor-olykor vett erőt a lelkeken. Ünnepélyes, áhitatos figyelem kisérte minden szavát.

Hogy a klerikális reakció immár sikerrel folytatja munkáját: semmi kétség benne. Bevonult a törvényhozás termeibe is; testet öltött tényekben is, törvényekben is. Ideálját megrajzolták Pécsett a kath. nagygyűlésen. Ez a „*megtorló*“ katholicizmus; mely immár nyiltan hirdeti harcát minden más irányzattal, felekezettel szemben.

A harci riadó hangzik. Csoda-e, ha a lelkeken erőt vesz a nyughatatlanság? Csoda-e, ha a megriadt hadak gerilla-csapatokká kezdenek verődni? Ha a veszély érzetének élénkségéhez mérten kisebb csapatok saját szakálukra, saját terveik szerint veszik fel a küzdelmet, mint pl. a reformátás lelkészi kongresszus?

Br. Bánffy a hadvezér éles látásával állapítja meg az ebben rejlő veszedelmet is. Ebből egy olyan harc lesz, amely „bellum omnium contra omnes“. S e küzdelemben legértékesebb javaink veszhetnek el, legderekabb fegyvertársaink pártolhatnak el.

Ez ellen keresi az óvszert. Ha harcnak kell lenni — aminthogy kell —: ennek a küzdelemnek elvinek, eszményinek és egységes, fegyelmezett tábor által, rendszeres haditerv szerint kell megvívatni. A „mezei hadak“ csak nyugtalanitásra valók, a könnyü lovasság csak felderitésre, de az ágyuk döntik el a küzdelmet és sikerrel csak úgy, ha minden egy célra tör.

Egyházi életünkben az ágyuk a hivatalosan szervezett egyház, vezérkar a vezető helyekre állitott nagyjaink. Bizalmi állásokat töltenek be, — *legyen hát iránt uk bizalom.* Akkor lehet sikerre kilátás, a szabadelvü nagy államférfiu, a katholikus felekezetü *Deak Ferenc* által kijelőlt úton.

Bánffy báró ma nagy dolgot tett. Eszményeinknek áldozott, mikor védelmi harcra szólitott.

Vajha megértettük volna!

Körötte az erdélyi magyar kálvinista árisztokráczia fényes gárdája, a nemzet gerinczét képező köznemesség utódai, a gályarab-papok örökösei: értsék meg és kövessék a felhívást!

Kűzdjünk hitért-hazáért!

Pro deo, pro patria! *Nagy Károly.*

Nyomatott az „Ellenzék„ könyvnyomdában Kolozsvárt, Szentegyház-utcza 22.

X. Évfolyam. *47-ik szám.* *Kolozsvárt, 1907. november 14.*

Erdélyi Protestáns Lap

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, th. tanár.**

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre . . . **12 kor.**
félévre **6 kor.**

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Dr. Bartók György püspök évi jelentése.

Nagyméltóságu Elnök Úr!

Főtiszteletű Egyházkerületi Közgyűlés!

Midőn jelentésemet az 1906., illetőleg 1907-ik esztendőről megteszem, elsősorban egyházkerületünk népességére fordítom tekintetem.

I. *Népesség.* 1. A múlt évi kerületi közgyűlés alkalmával azt a jelentést tettem volt, hogy egyházkerületünk híveinek száma 5097-tel növekedett. Most azt kell megállapítanom, hogy egyházkerületünk népessége 231 lélekkel apadott.

Az *újszülöttek* összes száma 15,170; több mint a megelőző évben 372-vel.

A *halottak* száma 10.826; több mint a tavaly 300-zal.

Születés. utján a *szaporodás* 4344.

Kivándorlás volt Amerikába 1519; több mint a megelőző évben 740-nel. Romániába 238; kevesebb, mint a megelőző évben 36-tal. *Kivándorlás* útján tehát vesztettünk 1757., *kitérés* útján is 7-et.

Kivándorlás és *kitérés* folytán összes veszteségünk 1764. A *szaporodás lenne tehát 2580.*

Az egyházmegyék népességét feltűntető összesített kimutatás azonban 231 létszámapadást mutat.

Az 1906. évi jegyzőkönyvben közölt adatokból azt látjuk, hogy több egyházmegye *nagyobb lélekszámot* jelentett be 1906 *január 1-ről*, mint 1906 *december 31-ről.* A hunyadi egyházmegyében egyetlen év alatt 726 lélekszám-apadás történt.

Kérnem kell Esperes aait, hogy a statisztikai adatok közlésénél nagyobb pontossággal járjanak el s a szükséges felvilágosító magyarázatokat minden esetben megadni sziveskedjenek.

A jó pásztor, ha száz juha van és azok közül egyet elveszít, elhagyja a 99-et és annak megkeresésére megy, amelyet elvesztett. Es ha megtalálja, örömmel veszi vállaira s viszi haza.

A kivándorlások száma a szilágyszolnoki emegyében 117, a marosi emegyében 206; a küküllői emegyében 244; a nagyszebeni emegyében 188; az udvarhelyi emegyében 513. — Legkisebb a hunyadi, gyulafehérvári, kalotaszegi, dési, görgényi, kézdi e. megyékben. Itt meg kell jegyeznem, hogy a kimutatásban a szilágyszolnoki és a dési egyházmegye adatai összecseréltettek. Az orbai egyházmegyéből senki sem vándorolt Amerikába, Romániába is csak 3; mig a szebeniből 63, az udvarhelyiből 74. Az udvarhelymegyei kivándorlás az összes kivándorlásnak egyharmadát teszi.

Házasságkötések száma 4124. Házasságkötéseknél 300 esetben református vallásu *férfi* más vallásu nővel kötött házasságot, legtöbb esetben római kath. nővel, izraelita nővel 1 esetben.

A kimutatásban látható 33 tévedésből csuszott be s azon római kath. férfiak számát jelenti, kik református nőt vettek el.

474 esetben református vallásu *nő* kelt egybe más vallásu férfival és pedig 306 esetben róm. kath. férfiuval, izraelita férfiuval egy esetben sem.

Reversálist adott javunkra 103; kárunkra 55.

Hozzánk áttért 346; tőlünk ki'ért 353.

A baptisták száma 489; mult évben 555. Legtöbben vannak a kalotaszegi egyházmegyében 271. A vajdahunyadi, gyulafehérvári, dési, nagysajói, görgényi, marosi, küküllői, nagyszebeni, sepsi, orbai és romániai egyházmegyékben nincsenek baptisták.

Törvénytelen szülött volt 15170 ujszülött közül 1597; nem kereszteltetett meg 105; legtöbb a nagyenyedi és szilágyszolnoki egyházmegyéből. Nem egyházi szertartással temettetett el 10.826 közül 92.

Házasságkötésnél egyházi áldást nem vett igénybe 4124 házaspár közül 103; legtöbb a szilágyszolnoki emegyében 29.

Az 1906. évi nov. 10-ike óta 1907. szept. 20-ig terjedő idő alatt egyházkerületünk vezető fiai közül összesen 25-öt *ragadott el a halál.* Közöttük 12 lelkész, 2 tanár, 4 gondnok, 1 kerületi képviselő, 1 igazgatótanácsi tisztviselő, 5 kántortanító vagy kántor.

Mindannyian hű munkások voltak a részül jutott mezőben; legérzékenyebb a veszteség, leginkább pótolhatatlan az ür, melyet *Hegedüs Sándor* volt kereskedelmi miniszternek, egyházkerüli gyűlésünk tiszteletbeli tagjának hirtelen elhunyta okozott. Nagy tudásával, meleg érdeklődésével, lángbuzgalmával kivette magának a munka oroszlán részét s nem szűnt meg áldozni mindenütt, ahol nagy célokért áldozni szükséges vala. Megérdemli, hogy kerületünk jegyzőkönyvében a tisztelet és hála külön is emeljen nevének állandó emléket.

Ugyanezen idő alatt az üresen maradott helyeket, választás folytán, 38 új lelkipásztor foglalta el, hogy istenországa építésének folytatásában részt vegyen. A távozó munkásoktól fájdalmas szívvel bucsúzunk, az érkezőket örvendező lélekkel köszöntjük s kérjük isten áldását nemes munkájukra.

A segédlelkészek száma 44; 29 üres lelkészi állás várja az új munkást.

II. *Anyagi erőgyűjtés.* 2. Az egyházmegyénként felsorolt kegyadományok, szorgalmi jövedelmek, külső segélyek, alapítványok, a templomok, iskolák, lelkipásztori és tanítói lakások építését feltűntető kimutatások híveink és a gyülekezetek munkás hitéről, vallásos buzgóságáról s az ezekből fakadó odaadásáról és áldozatkészségéről tesznek örvendetes bizonyságot. Különösen szászsebesi, most alakult, kis egyházközségünkről kell elismeréssel megemlékeznem, ahol a hívek kicsiny serege maga is áldoz és másokat is áldozatra készt. A nagyenyedi, a szilágyszolnoki

egyházmegyékben is foly a munka, ahol Nagyenyed és Zilah vezetnek s járnak elől. A dési egyházmegyéből a dési egyházközség emelkedik ki a többi fölött magasra. A dési egyházközséggel nemes versenyben halad Déva, Nagyenyed, Csombord, Harasztos, M.-Ludas, M.-Ujvár, Ó-Torda, Mákó, Válaszut, Bogdánd, Szilágysomlyó, Zilah, M. Lápos, Páncélcseh, N.-Somkut, Bethlen, Retteg, Szászujfős, Szászcegő, Beszterce, Erked, Balavásár, Kiskend, Héjjasfalva, Medgyes, Nagyszeben, Küsmöd, Székelydálya, Sz.-Keresztur, Székelyudvarhely, Baróth, Bukarest, Braila. A nagysajói és a görgényi egyházmegyék szintén kegyadományok gyűjtésével és szorgalmi jövedelmekkel sietnek pótolni a pótolni valót.

Az egyes egyházmegyékből egész sorával vannak, akik 100 koronát meghaladó kegyadományaikkal segítették az egyes egyházközségeket.

Ezek felolvasását mellőzöm s csak annyit jegyzek meg, hogy egész sorával találkozunk azon lelkésztársaimnak, akik nemcsak a rájuk bizott szellemeikben sáfárkodnak buzgalommal, hanem, a részükbe jutott földi javakból is, készséggel áldoznak a hitélet oltárain. Ide írom neveiket is: Füzi Sándor, Bodor János, Baczó Mózes, Benedek Károly, Elekes Viktor, Bácsi Gyula, Tunyogi Béla, Pataki Lajos, B. Józsa Gyula, Muzsnai Károly, Biró Áron.

Azok között, kik egyházközségeinket kegyadományaikkal segitették, a sorban legelől állanak: Lázár János szászmátéi földbirtokos, római katholikus (600 K), Kubik Béláné (600 K), Dálnoki Gál Albert M.-Szilvás 360 K. Br. Kemény Kálmán m.-vécsei templomépítésre 12,500 K t ajándékozott. Özv. gr. Bethlen Gáborné nagyteremi templomra 1440 K Gyarmathy Dezső és dr. Viola Sándor küsmődi iskolára 400—400 K. Dr. Barta Imre és neje kovásznai e.-községnek 500 K

Az 1906-ik évben az összes gyülekezetekben befolyt:

1.	*Kegyadomány*.....	129,350 K	41
2.	*Szorgalmi jövedelem*	59,785	10
3.	*Alapítvány*	105,372 „	26
4.	*Külsegély*	22,296 „	95
	Összesen....	316,804 K	72

Épitkezésekre és *szegények segélyezésére* kiadatott:

1.	*Templomtorony épitésére*	101,234 K	95
2.	*Iskola, tanitói lak épitésére*	39,871 „	89
3.	*Papi, kántori lak épitésére*	115,397	23
4.	*Vegyes épitkezésekre*	291,284	05
5.	*Segélyezésre*.....	11,141 „	84
	Összesen....	558,929 K	96

Ugy a kegyadományok, szorgalmi jövedelmek, alapítványok, külsegélyek cimén tavaly elért eredményeket, valamint a kiadásokat is az idei bevételek és kiadások jóval tulhaladták, amit örömmel kell megállapítanom.

Nem tehetem, hogy e helyen legalább nehány sorban emléket ne emeljek annak a nagy és egyházkerületünk történetében örökre feledhetetlen férfiúnak, ki miként a hegyen épített város, nemes tettének dicsőséges fényével egész egyházkerületünket beragyogja. Albisi *Ecken Sándorról* szólok, ki folyó évi augusztus havának 17-ik napján hunyt el Marosludason s nagy alapítványnyal tette nevét örök emléküvé, midőn egyházkerületünknek *200*, a nagyenyedi kollegiumnak *100 ezer* koronát hagyott végrendeletileg. A Bethlen-kollegiumnak hagyott százezer korona családi alapítvány; a kerületnek százezer korona *kepeváltásra* és százezer korona *toronyépitésre.*

Ecken Sándor alapítványával együtt az 1906-ik évben tett *alapitványok* közül kiemelem a gr. Sombory Sarolta 1000 koronás, Veres Lászlóné 3600 koronás, néhai László Jánosné (Szamosujvár) 1000 koronás, Vizaknai egyháztagok 8000 koronás, gr. Kun Irma (Kissolymos) 2000 koronás, Szabó Elek (Körispatak) 1000 koronás és Dózsa Kálmán (Csikszereda) 1000 koronás alapítványát.

Az igazgatótanácshoz folyó évi szept. 24-ig bejelentett alapítványok: gr. Bethlen Ödön 4000 K, Antos József ügyvéd rétyi egyháznak 1000 K és a Mikó-kollegiumnak 1000 K, néhai Bodrogi Sámuel nagyszebeni lelkész székelyudvarhelyi ref. egyházközség részére 10,000 K, Szacsvay Sándor szeretetháznak 2000 K. A szász nemzeti egyetem Tordosnak évi 1500 K, Kun-kollegiumnak évi 30,000 K, Hegedüs Sándor főgondnok a kolozsvári kollegiumnak 20,000 K, Bulyovszky Gyuláné kolozsvári kollegiumnak 1000 K, az EMKE által 32 évre biztosított évjáradék 1210 korona. Rendkivüli EMKE-segély 2100 korona.

Isten áldása legyen a nemes szívű alapítókon! akik ebben az esztendőben több mint *fél millió* koronával áldoztak erdélyi anyaszentegyházunk oltárain.

A templomok, iskolák, papi es tanítói lakások építése is javában folyt ebben az esztendőben. Félmilliónál többre megy az az összeg, amelyet erre a célra fordított. Ebben az esztendőben ezen a téren Szilágyszolnok, Görgény, Küküllő jártak legelől, mint amelyek a templom építésben buzgólkodtak. Paplak építésére legnagyobb összeget fordított Hunyad, Szék, Udvarhely, Sepsi. Vegyes építkezésekre Görgény, Maros, Orba, Románia.

E mellett a *községi szegények* segélyezéséről sem feledkeztek meg tehetősebb gyülekezeteink. Amig a mult esztendőben 2011 korona adatott ki erre a célra, addig az idei kimutatás szerint 11.141·84 korona fordíttatott egész egyházkerületünkben a gyámoltalan szegények segélyezésére.

Ismételten kérem kerületi közgyűlésünk tagjait és lelkipásztortársaimat, hogy ne fáradjanak el a szeretet munkáiban. A keresztyén vallás a könyörület vallása. „Szegények minden időben lesznek közöttetek.“ Számukra üditő forrás csak a könyörületből fakad.

III. Lelkipásztori tevékenység. 1. A lelkipásztori tevékenységnek a gyülekezetek hitbuzgósága, takarékos józan élete és szorgalma mellett legbiztosabb mértéke a papi iroda. A gyülekezet tevékenysége a papi irodából indul ki, s a híven teljesített lelkipásztori munka jutalma is itt adatik ki a munka számbavétele után a lelkipásztornak, midőn látja, hogy a verejtékhullatás miként termi meg lassanként mindenütt a maga gyümölcseit. A lelkipásztorok ezen tevékenységére nagy súlyt fektettem minden időben s úgy találtam mindig, hogy az igazi lelkipásztorok nemcsak a templomi szószékben emelik a lelkeket egy magasabb élet felé, de az irószobában is folytonosan istenországának útját készitik elé, mintha hallanák az Urnak figyelmeztető szavát: „Készítsétek az Urnak útját a pusztában.“

(Folyt. köv.)

Egyházkerületi közgyűlésünk lefolyása.

Az új egyházkerületi közgyűlés összeültével az eddig megszokott képe az őszi „erdélyi országgyülésnek“ megváltozott. Felére apadt a tagok száma s ha ez a külső grandiozitásra nézve feltétlenül csökkenést jelentett, de bizonyára a felelősség és gravitás dolgában határozottan gyarapodással fog járni. Különben őszi közgyűlésünket nevezetessé s egyházkerületünk történetében nyomot hagyóvá tette nagymélt. br. Bánffy Dezső főgondnokunknak nagyszabású elnöki megnyitó beszéde, amelyet lapunk rendkivüli számában egész terjedelemben közöltünk. Itt csak a hatásról számolunk be, amelyet ez a hatalmas vonásokkal megrajzolt korkép s éleslátással irt prófécia a hall-

gatók lelkére gyakorolt. Erdekes epizód játszódott le akkor, amidőn Ugron Zoltán felszólalásában arra mutatott reá, hogy a mostani klerikálizmus tulajdonképen a keresztyén Magyarország küzdelme lenne a nem keresztyén és ethikai anarchizmussal telített liberalis (zsidó) Magyarország ellen. Elnökünk ama szavait, amelyekkel kivonta a vita és elbírálás alól a saját felelősségére és egyéni vélemény gyanánt elmondott megnyítót, tapssal honorálta a közgyűlés, mikor már elébb a Bodor Géza inditványára kimondotta, hogy az elnöki megnyítóban mondottakkal szolidarisnak tudja magát. — A megalakúlás rendjén segédjegyzőkül — mindaddig, amig az új E. T. értelmében a világi fő és egyházi, valamint világi aljegyző választás megtörténik — az elnök ideiglenesen Bodor Géza esperes, Bod Péter egyh. képviselő és Fóris Miklós zilahi tanár aa it nevezte ki. Erre következett az ig. tanács jelentése a megválasztott egyh. ker. tagok igazolása tárgyában, amely alkalommal elhatározta a közgyűlés, hogy az ismeretes kolozsvári egyhker. képv. választás ügyében, ahol t. i az első választásnál Lőrinczi Gábor absolut többséget nem nyervén, új választás rendeltetett el, de amelynél aztán Bácsi Gyula jutott több szóhoz az ig. tanács által vizsgálatot tart, amelynek ki kell terjeszkednie a választásokról felvett jegyzőkönyvek körül fennforgó szabálytalanságok kiderítésére is. Ugyszintén jelentést tett az igazgatótanács, hogy a széki, dési, erdővidéki egyházmegyében 1—1 megürült gondnoki állás betöltése folytán egyházkerületi képviselő választások váltak szükségessé, amelyet a közgy. tudomásul vett. — A szilágyszolnoki egyházmegye felterjesztésének azon részét, hogy beteg esperese helyettesítőjéül a főjegyző minden jog és kötelesség gyakorlásánál ismertessék el, tudomásul vette, azt a részét azonban, hogy a főjegyzői jog és hatáskörbe ily módon az aljegyző lépjen, egyszerűen mellőzte, mert egyh. törvényünk mit sem tud arról, hogy az aljegyző, mint a főjegyző helyettesse, az utóbbit megillető jogokban, tehát a ker. tagságban is részesülhessen.

A megalakulás formaságai után a napirend megállapíttatott s elnök a házszabályok 6. § b) pontja értelmében kiküldötte a bizottságokat, amelyek a gyűlés anyagát voltak hivatva földolgozni. Megemlítésre méltó, hogy az állandóbb jellegű bizottságok közül a tanárjelölő nyert egy új tagot br. Bánffy Kazimir személyében, továbbá az igazgatótanács ügykezelését felülvizsgáló bizottság alakíttatott újra Biró András, Lovassy Andor és Balog Károly aaiból, továbbá a központi nyugdíjkezelő bizottságba küldettek be Kenessey Béla, Sárkány Lajos, Barabás Samu. Ugyanitt mondotta ki az egyházkerületi közgyűlés azon elvi határozatát, hogy minden olyan bizottságba, amely jelentéssel közvetlenül az egyházkerületi közgyűlésnek tartozik, tehát par excellence administrativ jellegű, csak ker. közgyűlési tagokat küld ki, más bizottságokba azonban, amelyek szakkérdések elbirálására, vagy előmunkálatok végzésére hivatottak, kerületi közgyűlésen kivül álló férfiakat is küld ki. Következett az igazgatótanács előterjesztése az iránt, hogy az új E. T. értelmében betöltés alá kerülő egyházkerületi ügyészi és jogtanácsosi állás betöltését a ker. közgyűlés intézze el aképen, hogy az elnökség által ideiglenesen alkalmazott kolozsvári jeles ügyvédet: dr. Mihály Józsefet véglegesítse. A közgyűlés örömest sanctionalta az elnökség emez intézkedését abban a tudatban, hogy Mihály József személyében egy kiváló erőt nyert meg és tapssal fogadta a megválasztottnak ama kijelentését, hogy felelősséggel teljes állásában vezérelve marad: ius est ars boni et aequi, tehát működésében méltányos szigor és keresztyéni szeretet fogja vezetni. — Ugyancsak elfogadta a ker. közgyűlés az ig. tanács előterjesztését az egyházkerületi közügyigazgatói állás munkakörének megállapítása iránt, amely ennélfogva a kerületi özvegyárvai gyámintézeti ügyek ellátását s főleg a missiói tevékenységnek a vezetését és az ig. tanácsban való referálását öleli föl. Erre az állásra a délután megejtett szavazás szerint Jancsó Lajos, a nagyenyedi egyházmegye esperese választatott meg csekély szótöbbséggel, erős ellenfele: Deési Gyulával szemben. Midőn örömmel üdvözöljük a nagyszorgalmú és munkabiró Jancsó Lajos, mint az egyházkerület harmadik papi dignitariusát, pár meleg szóval emlékezünk meg Deési Gyuláról, esperesi karunk szolgálatban és érdemben egyik legöregebb tagjáról. A választások megejtésére vonatkozó egynémely elnöki előterjesztések után következett a gyűlésnek kiemelkedő pontja, a főt. püspök úr évi jelentése, amelyet lapunk főhelyén egész terjedelmében közlünk. A tőle megszokott tömör vonásokkal és mély pillantással mindenütt gondosan feldolgozott statisztikai adatokra támaszkodva — ölelte fel és tárta elénk az egész anyaszentegyház életét, különösen kiemelve a nemzeti és vallaserkölcsi szempontokat. Benső örömmel hallottuk, hogy a hitbúzgóság és áldozatkészség lángja nem aludt ki híveink kebelében s hatszázezer koronán felül megy az az összeg, amely a mult évben alapítványok gyanánt egyházkerületünk javára befolyt. Érdekes volt a kivándorlási statisztika, amely vallás-erkölcsi megvilágításban először tekinti át azt az imminens veszedelmet, amely nemzetünket a kivándorlásban lassú elvérzéssel fenyegeti. A püspöki jelentés végeztével elnök a délelőtti ülést bezárta.

A délutáni ülés első határozata annak az egyhangú lelkesedésnek volt a kifejezése, amellyel a közgyűlés Szacsvay Sándort a kolozsvári kollegium örökös tiszteletbeli főgondnokává választotta. Ezután következtek a terjedelmes igazgatótanácsi jelentések tárgyalása, amelyekről azért nem számolunk bőven be, mert a multkori számunkban behatóbban ismertettük. Erre a számadások ellátása következett, amelynél kiemeljük, hogy az egyházkerület költségvetése az idén reálisabb alapokra fektettetett, amennyiben körülbelül 63 ezer korona átmeneti kiadás töröltetett. — Az adócsökkenési bizottságba kiküldetett: Sámuel Aladár, Benedek Károly, Hegyi Péter, Ignácz László, Barabás Samu, Kovács László, Lőrincz János és Ferencz Samu. A lelkészi nyugdíjintézeti bizottság tagjai lettek: Lészai Ferenc, Sárkány Lajos, Sófalvy Károly, Vásárhelyi Boldizsár; a paróchialis könyvtár megalakúlt: Bodor János, Nagy Károly, ifj. Péter Károly és dr. Ravasz László aaiból, míg az egyetemes énekügyi bizottságba a kerület részéről kiküldettek: Seprődi János és Baczó Lajos. — Majd az igazgatótanács előterjesztése következett az iránt, hogy azok az egyházközségek, amelyekben 200-nál több kepefizető van, közgyűlésüket képviseleti alapon szervezhessék és a kerületi közgyűlés ezt az indítványt elfogadta.

Következett az igazgatótanács előterjesztése az egyházkerületi igazgatótanács szervezete és hatásköre, az egyházkerületi igazgatótanácsosok és tisztviselők választása és munkaköre tárgyában. Az elfogadott elaboratorium teljesen a régi nyomokon halad; tagjai az igazgatótanácsnak a főgondnokok, a püspök, főjegyző, gen. direktoron, mint hivatalból való tagokon kívül 12 választott tanácsos, akik közül öt világi, öt egyházi s két tanár. (A megválasztottak névsorát l. a Különfélék rovatában.) Tisztviselői: a titkár, számvevő, pénztáros, tanügyi előadó és jogtanácsos, mindnyájan szavazati jog nélkül. Itt a régiekhez képest változás inkább csak a titkárra és ügyészre vonatkozólag történt, amennyiben a titkárt tisztán adminisztrativ teendők végzésére a felszentelt papok közül választja az igazgatótanács, míg a jogtanácsost, mint a főtörvényszék ügyészét, világi férfiak közül hívja el a kerület. Feljegyzésre

méltó, hogy az igazgatótanács javaslatát ellentmondás nélkül, en bloc elfogadta a kerületi körgyűlés, holott az igazgatótanács ellen annyiszor elhangzó panasz és sokszor kifejezésre jutott elégedetlenség után azt várta volna az ember, hogy most, amikor gyökeres változtatásra a lehetőség meg volt, ezzel a joggal élni fognak a hívatásos kritizálók. De régi dolog, hogy a bírálatban sokkal nagyobb a kálvinista magyar, mint a cselekedetben, meg kell tehát jegyeznünk, hogy nincs okunk zúgólódni olyan intézmény ellen, amelyet ismételten egyakarattal emeltünk önmagunk fölé. Ugyancsak elfogadta az egyházkerületi közgyűlés az egyházmegyei tanács szervezete és hatáskörére vonatkozó javaslatot, amelyben kiemelendő az a változás, hogy ezentúl az egyházmegyei tanács missziói bizottság gyanánt is fog működni. Azután következett a kollegiumok előljáróságainak új szervezete, amelynél szintén az igazgatótanács javaslatát fogadták el. E kérdés sokkal terjedelmesebb, hogysem itt foglalkozzunk vele; reménynünk van rá, hogy jövő számunk szakavatott egyén tollából a kérdés beható ismertetését fogja adni. Érdekes határozata volt a kerületi közgyűlésnek a rendbüntetés behozatala, mellyel a hanyag admisztrátorokat szándékoznak nagyobb rendre és pontosságra szoktatni. Sürgetés után *intés* következik, erre 5—10 korona pénzbüntetés, amelyet valamely egyházi közcélra kell fizetni. Az ismételten rendbírsággal sújtott tisztviselő további hanyagsága egyenest fegyelmi eljárást von maga után. A rendbüntetés ellen extra dominium csak egy forumig lehet felebbezni. — A lelkészi özvegyi kegyeleti évet szabályozta erre következőleg a közgyűlés, oly módon, hogy — átmenetileg — az 1906. évi kerületi közgyűlés 24. jkv. száma alatt hozott határozat értelmében nem a halál után következő negyed év, hanem a halál után következő hónap elsejétől számíttassék a kegyelmi év.

Subiectivus.

(Folyt. köv

EGYHÁZMEGYEI ÉLET.

A nagyszebeni egyházmegye közgyűlése.

(Folytatás és vége.)

Alkalmazkodás végett tisztelettel vettük tudomásul az igazgatótanács 4426—1906. számú körlevelét. Bizony szükség is van e tárgyban a kellő intézkedésre, mert habár szórványosan is, de fordulnak elő esetek, amidőn az énekvezérséget mellékfoglalkozásképpen végző állami tanítók, e különben derék testületében akadnak némelyek, akik úgyszólva fitymálják ezen kötelességeiket. Vannak esetek, amidőn nemcsak kicsinylik megbizatásukat, de a kötelességmulasztás vétkébe esnek s habár nem is lehet reájok sütni egyházi törvényeinkbe ütköző olyan mulasztásokat, esetleg cselekvényeket, amelyek magok után vonják a fegyelmi eljárással kapcsolatos büntetést, de kitűnik, hogy az illetők nem építik a Krisztus anyaszentegyházát, s többet rontnak, mint amennyit építnek.

Számbavette a közgyűlés a beküldött jelentések alapján a lelkészek mellékfoglalkozását; s az azokra adott felsőbb hatósági engedélyek folytán megadta az illetőknek a további működési engedélyt. Mielőtt ezt tette, egy több ízben felszínre kerülő elvi kérdésben döntött. Összeegyeztethető-e a mellékfoglalkozás a lelkészi állással? Bizonyos megszorítással annak találta. Miért is zárnák el a lelkészi kart attól, hogy befolyhasson hallgatói jólléte, boldogulása emelésére?! Hiszen jól tudjuk, hogy főleg faluhelyen még mindig akadnak uzsorások, akik kiszipolyozzák reájuk szorult embertársaik vérét, vagy a városi gazdag, kényelemmel berendezett takarékpénztárak által engedjék zsákmányul ejteni azokat, akiknek boldogságán épül fel a lelkész boldogsága?! Ha valaki mellékfoglalkozást végez, ha ilyenfajta munkát vállal: legyen szorgalmasabb, keljen fel egy órával hamarább, feküdjék le később; használja fel idejét okosan, bölcsen, ossza be végzendő munkájának megfelelően. A mellékfoglalkozást ellenzők azon kifogása, hogy a lelkész ezek által összeütközésbe jő hallgatóival, gyenge argumentum. Hiszen akkor egész állásunkat el kellene hagynunk, mert bizony összeütközünk gyakran érdekeikkel: egyházi kölcsönök megszavazása, országos egyházi alap kirovása, felszedése, közmunka-végzés, épületek javítása, újak emelése, mind megannyi ütközési pontok. A nép, ha meg is zsimbel olykor-olykor lelkészére, de midőn iátja, hogy fellépése, közreműködése által életet adott sok olyan intézménynek, ami boldogulásának alapja: bizony a tisztelet érzése is felbuzog szivében, és síma tükröt képez felvert szenvedélyének hulláma. De ehez nagy lélek s sok tapasztalat kell. Messze vinne, ha itt az életből vett példákkal akarnók bizonyítani elvi álláspontunk helyességét. Különben is a jelentések egy pár eset kivételével arról tanuskodnak, hogy legtöbb lelkész vagy teljesen ingyenesen, vagy igen csekély tiszteletdíjért végzi hitelszövetkezeteknél, s ehez hasonló humánus intézeteknél teendőjét. Kevésbé szerepel a haszonvágy, mint sokkal inkább a közérdek szentsége.

Az indítványok rendjén elfogadtuk egyházmegyei jegyző indítványát a tűzkárbiztosítás tárgyában s tiszteletteljes felterjesztést tettünk a méltóságos igazgatótanácshoz. Az idő már a délutánba is benyult ekkor. Esperes aa annak kijelentésével, hogy 1/44 órakor közigazgatási és azután fegyelmi birósági űlés fog lenni: a közgyűlést bezárta.

Szinte az cstéli órákban folyt le a közigazgatási és fegyelmi birósági ügyek tárgyalása. Az újabb időben leggyakrabban az egyházi bér kirovása körüli eljárás válik vitássá és nem a kirovásban van a baj szülő oka, hanem abban, hogy a hívek mindinkább-inkább önkényesen szeretnének eljárni a maguk érdekében. Ők maguk szeretnék megállapítani évi fizetendőségeiket, s azt is — tisztelet a kivételeknek — oly gyenge minőségben akarják leróni, ami a legselejtesebb. S habár az egyházi előljáróság eszközli is a kirovást, a szegény lelkésznek fájul meg miatta a feje. Itt van mindjárt az összeütközési pont. Ha pedig nem szereti a világ elé vinni dolgait, ha oda haza akarja kimosni hallgatója szennyesét: kénytelen engedni jogos követeléséből, vagy pedig négy szem között, úgy oldani meg, hogy ne jusson a falu szájába engedékenysége, mert akkor özönnel tódulnak elő követeléseikkel. Semmiben sem terheli több gyarlóság az emberck itéletét, mint abban, a midőn a szegény lelkész állását dicsőitik s azt kényelmesnek állítják.

De ne csudálkozzunk azon, hogy a hallgatók között vannak bajok, hiszen fegyelmi bíróságunk arról győződött meg sajnosan, hogy lelkész és énekvezető között is fel-felüti hydrafejét a torzsalkodás demona, pedig ezekből nem épül az egyház, hanem pusztul. S ami ezekben a csudálatos, csaknem ugyanazon egyházközségekben ismétlődnek ezen jelenségek minden évben. A világtól elzárt helyek ezek, a hol azt hinné az ember, hogy romlatlan anyag van; a hol gyermeki ártatlanságban, a világ zajától elvonulva élnek az emberek. S ime a tapasztalat ellenkezőt bizonyít.

Igyekezett a bíróság mindkét esetben kellő körültekintés és higgadtsággal járni el. A gondviselés bíróságunkat olyan tagokkal áldotta meg, akik a polgári életben is tekintélyes állásokat töltenek be, akik egyfelől közigazgatási, másfelől bírósági, fegyelmi ügyekben mint vezérlő egyének szerepelnek. Isten éltesse őket egyházunk java és előmenetelére! Sötét árnyat vetett már rég az est a láthatárra, mikor végeztünk; a késő éjszakai vasúti közlekedés is hivott, hogy kiki a számára megjelölt vonaton, hol Szentágothára döcögjön, ho Segesvárig s Alsórákosig száguldjon.

Jegyző.

TÁRCA.

A társadalmi fejlődés és a protestántizmus.

Egyházi beszéd, mondatott Kolozsváron 1907. nov. hó 10-én, a papszentelés alkalmával.

I. Kor. IV. 20.

Ünneplő ker. gyülekezet!
Kedves, ifjú pályatársak!

Eseményekben gazdag, változatos, szinte borzalmas időket élünk. Soha annyi nagy és mélységes,

az egész emberiség érdekeit magában foglaló *eszme* nem foglalkoztatta az elméket, mint napjainkban. A társadalmi, nemzeti és egyházi élet terén egymásra torlódnak, mint habok a tengeren, a fontosabbnál fontosabb kérdések. *A szív világa* mélyebb a mélységes tengernél, s abban az érzelmek oly sokfélék, de egyben változók is, mint hímes réten a tarka virágok.

Ime, itt is, ott is, mintha csak a földből nőttek volna ki, egyszerre *új próféták* támadnak, kik a lángész világával, inkább azonban az emberi szenvedélyek tüzével egy jobb, egy nyugalmasabb és és boldogabb világról prófétálnak. Szavok milliók lelkében talál viszhangra s lábaik alatt megmozdul a föld, s lassan-lassan felébrednek a félálomba szenderült alsóbb társadalmi osztályok és mint a tavaszi napsugártól megindult fű megmozgatja a száraz levélréteget: úgy ezek is mozgásba hozzák, megrázzák a régi társadalmi intézményeket.

Osztályharcz, érdekellentét és a létfentartás nehéz küzdelme mindenfelé. Panasz fent a palotában, panasz lent a kunyhóban, hogy az anyaföld, ez a drága magyar föld nem ad elég kenyeret és amit ad, az sem olyan ízletes, mint másutt. Tengerre magyar! hangzik a csábító jelszó mindenfelé, mert élet, pénz, vagyon csak ott van: messze, messze, túl a tengeren. Ah, a paizsos férfi nagy hatalom: elszakit édes anyánktól, testvérünktől, hazánktól. Sokszor meg éppen a kárhozat örvényébe sodor!

Belülről: közöny és elégedetlenség; *kivülről*: hitetlenség ostromolja a Krisztus anyaszentegyházát, melyet a hit szült és az áldozatkész szeretet növelt nagygyá, tett erőssé, nemzeti életünknek fentartó oszlopává és az üdvösség forrásává. A tudomány, művészet és az irodalom eldobta magától a vallást: az örök szépnek, az örök jónak ezt a kiapadhatatlan, gazdag forrását!

E szánalmas, bántó, sokszor meg éppen káros jelenségekre azonban még nem szabad követ dobnunk, habár összeütközésbe is jőnek néha a megszokott, kényelmes állapotokkal, mert ezekben az *emberiség haladásának, a társadalom fejlődésének örök törvényei nyilatkoznak meg.* Az élet nem ismer megállást, hanem, mint a tenger vize, örökös mozgásban van. Ez a mozgás egyszer erősebb, máskor csendesebb, de soha sem szünetel. Korunk éppen azon kor, midőn az egyéni öntudatosság, az emberi jogok, az anyagi és a szellemi élet egységes kifejlődése teljes erővel léptek fel és tartják fogva a lelkeket. Ez a társadalmi jelenségek tehát nem mondva csinált dolgok, hanem az emberi léleknek érvényesülni törekvő, természetes jogai.

E rohamos fejlődés és társadalmi átalakulás elől a magyar protestántizmus sem térhet ki, de ott tétlenül sem nézheti. Helyét el kell foglalnia és a reá váró munkát el kell végeznie *a mi anyaszentegyházunknak* is, ha hivatását be akarja tölteni. Hogyan? erre a kérdésre akarok röviden megfelelni.

Ugy, *ha a lélek ereje él és munkálkedik:* az egyházban és az egyház tagjaiban.

A Krisztus anyaszentegyházát a lélek ereje hozta létre. De, amaz első pünkösti lélek nem bevégzett, tökéletes alkotásokat teremtett, hanem csupán az alapot rakta le, melyre építeni lehessen. Századok árja zúgott le az anyaszentegyház felett, mig annak egyes intézményei kifejlődtek, egyes szervei a kor igényeinek, s az emberi szükségeknek megfelelően kialakultak. A kicsiny mustármagból lassan-lassan, táplálva mindig a lélek ereje által, terebélyes fa növekedett, melynek hűs árnyai alatt, ember lett az ember, fölépült a család, nagyra nőttek a nemzetek és megerősödtek a királyi trónok. Ah, volt idő, midőn a ker. vallás nemcsak a Krisztusban megjelent üdvigazságok forrásához vezette a hívő lelkeket, hanem isteni bélyegét rányomta minden emberi munkára; irányt mutatott a társadalomban, vezetett a nemzeti életben.

Ki tagadná, hogy azon időkorban mindig a lélek ereje, az evangélium szelleme hatotta át az egyházat és annak intézményeit? Ez az erő, ez a szellem: a fejlődésnek, a haladásnak szelleme; az élő hitnek, az emberszeretetnek lelke volt, mely biztosította az egyház fenmaradását. És, ki tagadná, hogy midőn az egyház aláhullott ama szédületes magasságból, hová a léleknek ereje felemelte vala: esését, tekintélyének csökkenését a lélek erejének hiánya okozta. Betelt az apostol jóslata az egyházon is, hogy valaki ama fundamentumra, melyet a Krisztus vetett, nem aranyat, ezüstöt és drága követ épít, hanem fát, füvet, pozdorját: azt a nap megégeti és az idő megemészti (I. Kor. III. 12., 13.) Az egyház is megoltotta magában az Istennek lelkét, s megtagadva a Krisztus által hirdetett felséges igazságokat, emberi, földi érdekeknek szolgálatába állott és elvesztette minden befolyását a társadalomra.

De csak egy időre, mert miként a napot megállítani nem lehet: úgy az emberi élet fejlődését sem lehet végleg megakadályozni, hanem miként a késői hideg, fagyos szelek után végre eljő a virág fakasztó, üde tavasz: úgy a világ lelke felett is győzedelmeskedik az Isten lelke.

Az Isten lelkének végetlen ereje nyilatkozott meg ismét a reformációban, hogy újjá szülje az embert, átalakítsa a társadalmat. Oh, mert nem csupán az üdvösség üditő forrása volt bezárva, hanem az emberi lélek természetes jogai, vágyai sem nyerhettek kielégítést semmiben. A reformációban nyílott meg újra a szív és értelem gazdag világa az egyház, a humánizmus és a haza számára. Valóban, az emberi nemzet fejlődésének, az emberi jogok diadalának, a lelkiismeret szabadságának a világtörténet egyetlen eseménye se adott — a keresztyénségen kivül — olyan hatalmas lendületet, mint a reformáció. Mert a reformáció nem pusztán vallásos mozgalom volt, hanem az egyetemes emberi művelődésnek egy hatalmas megnyílatkozása!

De, viszont, a reformátorok is megértették a kor intő szavát, mert a megújított egyházban, az egyház szervezetében s minden intézményében tért nyítottak az isteni lélek munkálkodásának. Avagy képzelhető-e másképpen, hogy annyi támadás, üldözés dacára is folyton szaporodott a reformáció követőinek száma s az általa hirdetett igazságok viszhangra találtak a szivekben úgy, mint a családban, a társadalmi és a nemzeti életben!

Ámde, a reformáció által megindított fejlődési processzus még nem ért véget. A keresztyénség által világra hozott, s a reformáció által egy lépéssel előbbre vitt eszmék és igazságok az életben még korántsem valósúltak meg. Az emberi természet nagyon maradi, ragaszkodó a régi formákhoz s igy az eszmék világában századokra, évezredekre van szükség, hogy azok diadalra jussanak.

Ma ismét egy *új társadalmi átalakúlás van folyamatban.* És a protestáns egyház is, sok tekintetben, szemben találja magát ezzel a folyamattal s nem egyszer fegyvert is ragad, hogy terjedését meggátolja. De, hát miért foly a társadalmi harcz; mi a czélja az emberi lélek örökös tusakodásának? Semmi egyéb: mint az emberi jogok kivívása, a szabadság proklamálása minden ember számára; mint a világosságnak terjesztése, a nyomornak, a szenvedésnek enyhítése, egy darab mennyországnak a földre való alához a. Hát ezen eszmék nem a ker. vallásban láttak-e először napvilágot? Nem a Krisztus tanítása e: *Én vagyok a világnak világossága, aki én utánam jő, nem jár setétségben, hanem életnek világa lészen annak.* (Ján. VIII. 12.) És az apostol nem azt

tanítja-e: *Megismerítek az igazságot és az igazság szabadokká teszen.* Nem a nagy mester adott-e példát, a könyörűlő szamarítánusban, a legtisztább emberszeretetre, azt mondván: *eredj el és te is akképpen cselekedjél*? (Luk. X. 37.) Nem az volt-e az ő célja, hogy e földön enyhítse a nyomort, a szenvedést, hogy orvosságot nyujtson a betegeknek?

A protestántizmus tehát, mely azt vallja, hogy *a Krisztuson kívül más fundamentumot senki sem vethet* (I. Kor. III. 11.): nem állhat félre a társadalmi mozgalmak elől, ha létjogosultságát elveszteni nem akarja. Összes intézményeink az evang. szabadságon épűlnek fel. Sehol e világon egyetlen intézményben sem érvényesűlnek annyira az emberi jogok, nincs annyira kifejlődve a demokratikus népképviselet, mint a ref. egyház szervezetében. Sehol akkora lelki szabadság, mint a ref. egyház kebelében. Templomaink, iskoláink egytől-egyig erős várai a világosságnak és az emberszeretetnek. Ezt a gazdag tartalmat nem szabad elrejteni, hanem *a keresztyén világnézettel, az evangelium szellemével meg kell nemesíteni a társadalmi mozgalmakat* s különösen annak szociális fejlődését, hogy abból a mi véges, önző, a mi testi: az eltávolíttassék; s ami isteni, az győzedelmeskedjék. A protestantismus felada az, hogy a társadalmi és nemzeti életben feltűnő és folyton erősbödő reakciónárius áramlattal szemben, mely a középkornak egy-egy századát akarja visszaállítani: biztosítsa a fejlődes menetét és diadalra juttassa a viszonosság és egyenlőség nagy elvét. De ezt csak úgy teheti az egyház, ha intézmenyeiben maga is útat nyít a szabad fejlődésnek, mert *az új bort nem lehet a régi tömlőkbe tölteni.* (Mát. X. 17.)

A magyarországi református egyház soha se zárkozott el a fejlődés törvénye elől. A hít világában úgy, mint a tudományos és gyakorlati életben mindig útat nyított az emberi ész vivmányainak. *Az egyházat mindig reformálni kell* (semper reformari debet), ezen ős protestáns elvnek hódolt egyetemes egyházunk a közel mult években is, midőn zsinatot tartott és törvényeit megújította.

Uj törvényeket nyertünk, melyek kétségkívűl nagy körűltekintéssel, sok tudással, a társadalmi fejlődésre és a képviseleti elvekre való tekintettel vannak megalkotva: de egy percig sem szabad felednünk, hogy ezek a törvények, mint minden törvény, csak a kűlső keret, a megjelenési forma: *nekünk pedig erőre van szükségünk. Ez az erő a tartalomban, a lélekben van.* A protestantismus nem üres formula, nem pusztán hítcikkek és törvények halmaza, hanem *eszmény*, melyben kifejezésre jut az emberi kebel legszentebb vágya és reménye; *élet*, mely magában foglalja örömeinket és fájdalmainkat; *erő*, mint maga az evangelium, mely munkára és kűzdelemre, üdvösségre és békességre vezet. *De ilyenné csupán az Isten lelkének ereje teheti.* A legbölcsebb törvények sem érnek semmit, ha azokba nem tudunk lelket önteni. Krisztus maga is azt mondá: *Nem azért jöttem, hogy a törvényt eltöröljem, hanem inkább, hogy azt betöltsem.* (Mát. V. 17.) Nekünk is a törvényeket be kell tölteni. Lelket kell azokba lehelni, *mert a betű megöl, a lélek az, mely megelevenít* (II. Kor. III. 6.) és pedig az élő hitnek, a szabadságnak, a munkásságnak, az emberszeretetnek lelkét, melyből új élet támad a szívben, a családban és a társadalomban.

Egyházi törvényhozásunknak tehát nem volt más célja, mint az, hogy egyfelől szilárd alapot vessünk az egyházi élet megújhodásának, a prot. öntudat kifejlődésének; erős bástyákkal vegyük körűl prot. önkormányzatunkat, másfelől intézményeinket reformálva, azokat a közművelődés és a humanizmus me legágyaivá tegyük.

Isten országa a léleknek erejében áll — mondja az apostol. Ha ez a lélek él a protestáns egyházban, intézményeiben és törvényeiben: csak akkor tölthetni be hívatását, akkor építheti meg e földön Isten országát!

*

A protestántizmus, hogy magasztos hivatását betölthesse: az Isten lelkének nemcsak az egyházat és annak egyes intézményeit kell, hogy áthassa, hanem annak *a léleknek élni és munkálkodni kell a hivek egyetemében, elsősorban pedig éppen a lelkipásztorokban.* A mi egyházunk ugyanis *élő egyház*, melyet „a Krisztust szerető, benne hívő és remélő kegyes lelkek" gyűlekezete alkot. A Krisztusban való élő hitet, szeretetet és reménységet pedig a lelkipásztornak kell felébreszteni az Isten igéjének hírdetése által, *mert a hit a hallásból van, a hallás Isten igéjéből származik.* (Rom. X. 17.) Az tehát, hogy az Isten lelke milyen mértékben él és munkálkodik a hivekben: a lelkipásztorokban élő lélek erejének a mértékétől függ. A lelkipásztornak tehát *belső elhivatásból*, valami égi ihlettől vezéreltetve kell erre a pályára lépni és egy percig sem szabad ezt kenyérkeresetnek tekinteni, hanem egy magasrendű szolgálatnak, mely által sokakat az igazságra vezethessen, a Krisztusnak foglyul ejthessen; egyszóval, hogy e szolgálat által az Isten országát e földön megépíthesse.

Kedves ifjú pályatársak! E pár szóban, úgy tetszik nekem, hogy *általánosságban* már körvonalaztam is azt a hivatást, mely ti reátok várakozik és amelyre most elkötelezitek magatokat.

Az lesz a ti feladatotok, hogy *hirdessétek az Isten igéjét alkalmas és alkalmatlan időben* (II Tim. IV. 2.); prédikáljátok *a Krisztus evangeliumát, mely ma is Istennek hatalma minden hivők üdvösségére* (Rom. I. 16.) *és nagy erősségek lerombolására.* (II. Kor. X. 4.) Az lesz a ti feladatotok, hogy kezetekben az evang. világosság zászlójával: terjesszétek a világosságot, a műveltséget, mert *elvész a nép, mely sötétségben jár és a mely tudomány nélkül való.* Az igével, mint kétélű fegyverrel felfegyverkezve, harcolnotok kell a Sátán uralmával szemben.

Irtani kell a bűnt, az emberi szenvedélyeket: de ugyanakkor helyébe kell plántálni a Krisztus evangeliumának nemes magvait, hogy azok idővel kikelve és felnevekedve: megteremjék a léleknek gyűmölcseit.

Ebben a munkában, mely nagy és terhes, de egyben szép és gyönyörűséges is, a Krisztus nevéért megaláztatást, sok méltánytalanságot, sőt még üldöztetést is szenvedhettek — miként őseink — mert az idők gonoszak, de nektek türni kell, *hogy méltóknak itéltessetek az isten országára, melyért szenvedtek is* (II. Thess. I. 5). Látni fogjátok, hogy legszentebb czéljaitok meghiusúlnak, de a munkában azért meglankadni nem szabad, mert *a mi munkánk nem hiába való az Úrban.* A hódító oroszlán, különféle alakban, széjjel jár, hogy féltve őrzött bárányaitokat elrabolja: nektek tehát ébereknek kell lenni, ha szintén titeket fenyegetne is a veszedelem, *mert a jó pásztor életét adja a nyájért* (Ján. X. 11). A kisértő, miként az Úr Jézust, titeket is megkisért, hogy eltántorítson ettől a szolgálattól: jól vigyázzatok azért, *mert ti a Krisztus képében jártok* (II. Kor. V. 20) és így nem embereknek, vagy földi érdekeknek szolgáltok, hanem *magának a Krisztusnak vagytok szolgái!*

Ah, régen, a viszonyok mások lévén, könnyű és kényelmes volt a lelkipásztor helyzete, mert munkásságának szintere csupán a szószék és a nyugalmas lelkipásztori szoba volt. Ma azonban a helyzet nagyon megváltozott és *a lelkipásztornak is az adott viszonyok és körűlményekhez kell szabnia munkálkodását*, ha sikerrel akarja építeni Isten országát. Igy aztán, tágasabb és göröngyösebb mezők tárulnak fel előtte. Miként hajdan, a nagymester és az apostolok: ki kell szállani az élet piacára, hol zakatolnak

a gépek, foly a munka; vagy éppen pusztit a bűn, a közöny és a hitetlenség. Ma nem elég a templomi ige hírdetés, hanem a vallás áldásait el kell vinni a sirókhoz, a szenvedőkhöz, hogy a templomon kivűl levők is érezzék az isteni kegyelem megtartó erejét. Oh, mert a nyomort, a szenvedést, a társadalmi bajokat és betegségeket nem lehet pusztán csak pénzzel, földi kincsekkel meggyógyítani. Oda ennél több kell! Oda *emberi érzés, szív és szeretet kell!* A Krisztus szíve, a Krisztus szeretete, kiről meg van írva, hogy *mikor látta volna az éhező sokaságot: könyörűle rajta.* (Mát. IX. 36).

Ime, a felséges példa, a kit követnetek kell. *Példát adtam nektek, ugymond Jézus, hogy a melyeket én cselekedtem, ti is azokat cselekedjétek.* De hogy mindezeket megcselekedhessétek: oda erő kell. Ez az erő azonban nem a ti erőtök, nem a gyenge ember ereje, hanem a léleknek ereje, mely mint *tűz, búzgóság és lelkesedés* soha sem szabad, hogy szívetekből kialudjék. Ez az erő: *a hitnek ereje,* melyből származnak az életnek jóságos cselekedetei!

Úgyde, a protestántismus nemcsak üdvösségre vezérlő erő, *hanem nemzetfentartó erő is,* s mint ilyen a munkásságban és a míveltségben nyilatkozik meg. *Vallásosság, munkásság és míveltség:* ezek a keresztyén életnek legszebb gyűmölcsei. Ezek együtt képezik a nemzeti élet fennmaradásának szilárd alapját; ezek együttes működéséből, összehatásából fejlődik ki a nemzeti nagyság és dicsőség, sőt ezekből nő ki még a népszabadság és a függetlenség is!

Az isteni gondviselés különös kegyelemre méltatta a magyar protestantizmust. Arra bizta ugyanis, hogy nagy szenvedések és küzdelmek árán *e hazában legyen a tiszta keresztyénségnek fentartója* és az evangeliumi igazságoknak hírdetője. *De ez a szép és magasztos hivatás egyszersmind elkötelezés is,* úgy a lelkipásztorokra, mint a hívek egyetemére. A kötelezettség pedig abban áll, hogy az isten lelkének erejével, a ker. vallás gazdag tartalmát átvigyük az életbe, átplántáljuk a szívekbe; hogy templomainkból áradjon szét a hitnek fénye, terjedjen a lelki szabadság; hogy iskoláink legyenek a közmívelődésnek, s a nemzeti élet függetlenségének erős várai.

Ez a protestáns elhívatás az egyházra és az egyház tagjaira nézve! Azonban *a felelősség, nagyrészben, mégis ti reátok nehezedik,* kedves, ifjú pályatársak. Mert a ti búzgóságotoktól, a ti hitetektől függ, hogy a gyűlekezet: a gondjaitokra bizott nyáj megtartassék az isten országa számára; hogy ennak minden egyes tagja, levetkőzve a világ lelkét: belső életközösségbe lépjen Istennel; hogy a vallás valóban legyen ott az élet sója; hogy a hit égi ereje által legyen megáldva és megszentelve az egész élet, a munka és a küzdelem, az öröm és a bánat és a szeretetben legyen boldog minden ember!

Megtudjátok-e ezt tenni, s általában képes lesz-e anyaszentegyházunk a reá váró magasztos hivatását betölteni?

A jövőt nem tudhatjuk. Egy dolog azonban bizonyos. Az nevezetesen, hogy az elmullott időkben anyaszentegyházunk, különösen itt az erdélyi részekben, igen nemzeti és közművelődési hivatást töltött be. Ezen hívatás által vívta ki létjogosultságát. Hogy a társadalmi fejlődés forgatagában helyét továbbra is megállhassa; hogy a felekezetek versenyében a tökéletes jog egyenlőséget és viszonosságot kivívhassa; hogy a nemzeti életben vezető szerepet vihessen: azt csupán az isten lelkének erejével teheti meg. Ez a lélek, mint *a békességnek, az egyetértésnek, a szeretetnek* lelke fűzze össze egyházunknak minden egyes tagját: egyháziakat és világiakat, papokat és tanítókat. Az Isten nevében, az ő szent lelkének segedelmével föl, a nagy munkára, előre mind a diadalomig! Ámen.

KÜLÖNFÉLÉK.

Br. Bánffy Dezső elnöklő status-curatorunk nagyszabásu elnöki megnyítóját lapunk egy rendkivüli számában még szombaton közzé tettük, sőt kellő példányban kinyomatva, megtörtént az intézkedés, hogy a többi egyházi lapok olvasóközönségének is megküldhető legyen, a mint mi lapunk olvasóinak azonnal megküldöttük. A nagy esemény persze bejárta a napilapokat is. A reflekziókra s különösen gr. *Appongi* kultuszminiszter nyilatkozatára lapunk jövő számában térünk rá; újólag kifejezve egyházunk hálaját br. Bánffy Dezsőnek e bátor hitvallói cselekedetéért.

Dr. Bartók György püspök úr kegyes jóindulatából kifolyólag abban a szerencsében részesültünk, hogy nagy gonddal, széles látókörrel készített püspöki jelentését a közgyűlési jegyzőkönyv megjelente előtt közölhetjük olvasóinkkal. Sok gondolkozni valót ad; visszatérünk némely felvetett nagyhorderejü kérdésére.

Generális director. Egyházkerületünk ősi tradiciójához híven, az új szervezetben is fentartotta a harmadik egyh.-ker. papi dignitást: az egyh.-ker. közügyigazgatóságot. Ősi munkaköre (házassági és fegyelmi törvényszéki ügyész) megváltoztatásával, most az egyh.-kerületi régi özv.-árvai gyámintézet ügyeinek és a misszió-ügyek vezetője, illetőleg referense lett s a püspöki vizsgálatoknál a vagyonügyek vizsgálója. A most lefolyt ker. gyűlésen ez állásra *Jancsó* Lajos, a nagyenyedi egyh.-megye esperese, marosújvári lelkész választatott meg Deésy Gyula kalotaszegi esperessel szemben, csekély szótöbbséggel. Deésy Gyula régi, kipróbált esperese egyházi közéletünknek; Nem is az ő személye ellen szólt a választás, ki köztiszteletnek és közbecsülésnek örvend, hanem hát: „die Jugend klopft an!“ Jancsó Lajos pedig az esperesi kar ifjabb nemzedékének agilis tagja s annak a nagyenyedi egyházmegyének esperese, a melynek régi gyakorlat szerint rendesen kijárt egy-egy dignitás. Viselje egészséggel a kitüntető megbizatást s mutassa meg, hogy az új munkakörben sok hasznosat épithet a régi név alatt az új munkás. Jancsó Lajosban sok a nemes ambició; adjon Isten neki munkájában is sok sikert!

Egyházkerületi ügyész. Az új egyházi törvények alapján egy jogképzett világi egyén volt megbizandó az egy. kerületi ügyészséggel, kit a kerület egyben a jogtanácsossággal is megbizott. A kerület e díszes állásra egyhangu lelkesedéssel dr. *Mihály* Józsefet, a kolozsvári ügyvédi kar előkelő tagját választotta meg. A bizalmat a gyűlés színén megköszönve, „igazságot méltányossággal párosítva“ igért vezérelvéül. Méltán éljenezték meg érte. Mi is teljes mértékben bízunk abban, hogy az új ügyész a modern jogász magasabb szempontjai szerint fog eljárni, de mindig érezni fogja, hogy mint közvádló egyházunk vallás-erkölcsi felfogását és puritán tisztaságu erkölcsi követelményét kell képviselnie. Adjon Isten minél kevesebb munkát az ő közvádlói szereplésének!

Az egyházkerületi állandó igazgatótanács új szervezése során, tagjaiul az új 5 éves ciklusra megválasztattak: világiak: *br. Bánffy* Ernő, *Lészay* Ferenc, *Rozsnyai* Ferenc. *dr. Schilling* Ottó, *dr. Kaizler* György; egyháziak; *Bartha* Dezső, *Deésy* Gyula, *Nagy* Károly, *Ravasz* János, *Sófalvy* Károly; tanárok: *Lázár* István, *Kincs* Gyula. Az igazgatótanács ezek szerint majdnem felében teljesen új tagokból áll. A régi kipróbált erők legnagyobb része az új szervezet folytán a ker. közgyűlésről kimaradt s helyüket újaknak kellett elfoglalnia. Működésében is új irány várható azon elnökségi programm szerint, mely az egyh.-megyék autonomiájának erőteljesebbé tételére törekszik, az igazg.-tanácsnak főleg az ellenőrzésre szorítván e téren munkáját. Fájdalom, összealkotásában csak részben érvényesülhetett az az elv, hogy a tanácsosok, lehetőleg ne legyenek egyszersmind tanácsbírák is s így esetleg bírái saját működésüknek Az új törvényszék nagyszámu tagjai mellett azonban ez könnyen kikerülhető lesz.

Egyházkerületi tanácsbírák (közigazgatási és fegyelmi választott bírák) lettek: *gr. Bánffy* György, *Sándor* József, *Vékony* Ferenc, *Kovács* Dezső, *Vásárhelyi* Boldizsár, *Fejes* Áron, *Hegyi* Péter, *Tótfalusi* József és hivatalbol: az összes esperesek.

Az egyh.-ker. jegyzői kar a következő tagokkal egészíttetett ki: egyházi aljegyző lett: *Bodor* Géza espe-

res, világi főjegyző: *Lovassy* Andor, vil. aljegyző; *Fóris* Miklós.

A tanárválasztás positiv eredményéről rövidesen számolhatunk be. Össze-vissza két tanárt választott a közgyűlés: ifj. dr. *Bartók* Györgyöt a nagyenyedi és *Rákóczy* Károlyt a székelyudvarhelyi kollégiumhoz. — Mindkettőt csaknem egyhangulag. Derék ifjú erők, kikhez sok szép reményt nem ok nélkül fűzünk. A más három helyre a közgyűlés nem ejtette meg a választást, mert a kandidáló-bizottság, noha több érdemes és teljesen kifogástalan pályázó volt, választhatónak csak egyet-egyet jelölt és pedig az illető iskola elöljárósága jelöltjét. Lett légyen az eredmény akár confusio, akár kiszámítás következménye: helytelen volt. S csak örvendhetünk, hogy éppen a püspöki székből történt korrekciójára indítvány. Dr. *Bartók* György püspök úr reámutatván arra, hogy az ily eljárás mig egyfelől illusoriussá teszi a közgyűlés választójogát másfelől mélyen sérti a pályázatban résztvettek ambicióját is, sőt reájuk nézve hátrányos balítéletek forrása is lehet minden alap nélkül, indítványozta, hogy a közgyűlés élve az idevonatkozó szabályokkal, jelentse ki, hogy ahová csak egy jelölt van, oda tanárt most nem választ, hanem a választást új pályázat alapján a tavaszi közgyűlésen ejti meg. Ez is ment határozatba, sőt később ellenhatásképpen kimondatott, hogy jövőre minden minősült pályázó választásra bocsáttatik kandidáció mellőzésével. — Részletesen kívántunk erről megemlékezni, nehogy ily eljárás jövőre visszariasszon némelyeket a pályázattól s így annak sikere veszélyeztetve legyen, mert ebből csak a köznek lenne kára.

Felolvasás. Gönczi Pál kiskendi, Sebestyén Endre nagykendi, Magyari Zoltán egrestői és Sámuel Aladár balavásári lelkészek harmadik népmívelő felolvasásaikat — az alkoholizmus ellen — f. 1907. évi november 17-én Egrestőn fogják megtartani, a következő programmal: 1. *92 dics. 1 v.* Énekli a gyülekezet, Magyari Zoltán egrestői lelkész vezetése mellett. 2. *Mit akarunk?* Felolvassa Magyari Zoltán egrestői lelkész. 3. *Az iszákosságról.* Felolvassa Gönczi Pál kiskendi lelkész. 4. *A szeszes italok ártalmai.* Felolvassa Sebestyén Endre nagykendi segédlelkész. 5. *Az iszákosság gyógyítása és a mértékletességi egyletek hivatása.* Felolvassa Sámuel Aladár balavásári lelkész. 6. *15 dics. 3. v.* Énekli a gyülekezet, Magyari Zoltán egrestői lelkész vezetése mellett.

FELHIVÁS. Atyafiságos szeretettel hivom fel összes lelkipásztor társaimat, de különösen a Kis- és Nagyküküllő, valamint a Marostorda vármegyében fekvő egyházak lelkészeit, hogy az állitólag 1837-ben született Ecsken Sándornak, kinek apja Ecsken István, születési anyakönyvi kivonatát 50 korona honorárium ellenében címemre megküldeni szíveskedjenek f. hó 20-ig. *Sztána, 1907 november 5-én.* ***Osváth Lajos,*** *ref. pap.*

HIVATALOS RÉSZ.

PÁLYÁZAT

helyettes tanári állásra.

A kolozsvári ref. collegium főgymnasiumánál az 1907—9. isk. évre egy latin-német helyettes tanári állás megüresedvén, arra ezennel pályázatot hírdetünk.

Folyamodhatnak protestáns vallásu egyetemi tanfolyamot végzett középiskolai tanárjelöltek, kik legalább szakvizsgálatot sikerrel állottak a megnevezett szakcsoportból. A megválasztott helyettes tanár köteles állását azonnal elfoglalni, a rendes tanítási kötelezettségen kivül tartozik az intézet bennlakásában helyettes felügyelői minőségben felügyeletet teljesíteni.

A választás csupán az 1907—8. iskolai évre szól, annak leteltével az iskola mindennemű kötelezettsége a megválasztottal szemben megszűnik.

Az állás javadalma 10 egyenlő utólagos havi részletben felvehető évi 1600 K fizetés és 300 K bennlakási felügyelői díj, melyből az ideiglenes helyettesítés díjazására szept. 1-től az állás elfoglalásáig az arányos hányadrészt az iskola levonja, továbbá a bennlakásban lakás és teljes élelmezés.

Pályázati kérések a kolozsvári ref. collegium elöljáróságához címezve a gymn. igazgatóságához f. é. november 18-ig nyújtandók be keresztlevéllel, a tanulmányokat és képesítettséget igazoló okmányokkal felszerelve.

Kolozsvárt, 1907 nov. 8.

Br. Bánffy Ernő, főgondnok. — *Szabó Imre,* jegyző.

228—1907. sz.

KÖRLEVÉL,

a nagyenyedi ref. egyházmegye tiszteletes lelkipásztoraihoz és t. i. presbyteriusaihoz.

Egyházmegyénk esperesének a hivatalos lap folyó évi 37. számában megjelent 1019. sz. körlevele értelmében folyó évi október utolsó vagy november első vasárnapján kellett volna minden egyházközség presbyteriumának megválasztani az egyházközség egyházmegyei közgyülési képviselőjét és a 3 tanító képviselőt. A választásról fölvett jegyzőkönyv beterjesztésének határidejéig, nov. 5. — tizenkét (12) egyházközségből nem érkeztek be a jegyzőkönyvek és ezenfelül három presbyterium nem szavazott a tanító képviselőkre. A tanító képviselőkre beadott 29 szavazatból kapott Felméri Sándor nagyenyedi gyakorló iskolai tanító 16 szavazatot, Dottler Sándor 14-et, Máthé Jenő 11-et, Balogh János 10-et, Orbán József 5-öt. Ennélfogva csak Felméri Sándort jelenthette ki egyházmegyei tanácsunk megválasztott képviselőül, a más két (2) tanító képviselő választását el kellett rendelnie. Felhivom tehát a tiszteletes lelkipásztor urakat és a t. presbyteriumokat, hogy a legtöbb szavazatot nyert Dottler Sándor magyardellői, Máthé Jenő marosszentkirályi, Balogh János csekelaki és Orbán József nagylaki tanító urak közül 1907 nov. 17. vagy 24-én a két tanítóképviselőt válasszák meg és a választásról fölvett jegyzőkönyvet haladéktalanul terjesszék be az esperesi hivatalhoz. Ez alkalommal választandók meg az egyházközségek képviselői is azon egyházakban, a melyekben a választás meg nem történt.

Figyelmeztetésül megjegyzem, hogy az E. T. V. tc. 34. §. A) 1. pontja szerint a nem szavazás fegyelmi vétséget képez.

A nagyenyedi ref egyházmegye tanácsának Nagyenyeden 1907 nov. 7-én tartott üléséből.

Szécsi Ferencz, főjegyző.

Sz. 1082—1907.

KÖRLEVÉL,

az udvarhelyi ref. egyházmegye összes lelkészeihez.

A lelkészi nyugdíj- és gyámintézeti *Pótló Utasitást,* mindenik lelkész aa-nak külön megküldvén, fölkérem a tiszt. lelkész aa-t, hogy annak 1. pontja értelmében. *folyó évi decz. hó 1-ig,* múlhatatlanúl küldjenek be nyilatkozatot az esperesi hivatalhoz az iránt, hogy mely időponttól számítva ohajtanak a lelkészi nyugdíj intézet tagja lenni. Mennyiben az eltöltött szolgálati évek beszámítására nyilatkozat nem tétetik: a Pótló Útasítás 9. pontja értelmében, a nyugdíjjogosultság 1908 jan. 1-től kezdődőleg állapittatik meg.

Kelt Székelyudvarhely, 1907 nov. 7.

Vajda Ferencz, esperes.

Sz. 142—1907.

FELHIVAS.

A nagyszebeni egyházmegye tiszteletes lelkész atyámfiait felhivom, hogy az 1908. évre összes nyomtatványszükségleteiket a pénz előleges beküldése mellett 1907 november hó 15-ig rendeljék meg.

A központi nyomtatványok és azok árai az „Erdélyi Protestáns Lap“ 1906. évi 49-ik számában közölve vannak. Ezen nyomtatványokért csomagolási költség címén ivenként 2 fillérrel több számitandó.

Az egyházmegyei nyomtatványok és azok árai ezek:

Hátralékkimutatás íve	—	8 fillér.
Haladási napló	„ —	4
Jelentő ív (2 íves)	— —	13

Hévíz, 1907. november hó 6-án.

Biró György, ref. lelkész.

Nyom. az „Ellenzék“ könyvnyomdájában Kolozsvárt, Szentegyház-utcza 22. szám.

X. Évfolyam. *48-ik szám.* *Kolozsvárt, 1907. november 21.*

Erdélyi Protestáns Lap

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő:** NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 12 kor.
félévre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Br. Bánffy beszédének hatása.

Mikor elmondotta, megjegyezte magánkörben, hogy sem a politikai, sem az egyházi koalicióban nem fog tetszeni. Igaza volt. Kinek is tetszenék ma az igazságnak melléktekintetek nélküli bátor kimondása? Egyik oldalon nem tetszik a lelkészegyesületi mozgalomról mondott rész, a másikon a klerikális reakció előnyomulásának leplezetlen konstatálása.

Egyházi lapjaink közül rajtunk kivül csak a „*Sárospataki Református Lapok*“ értenek vele egyet teljesen. Nemcsak politikai vonatkozásaival, hanem az „Orsz. ref. lelkészegyesület“-ről való felfogásával is. Ez a komoly újság legutóbbi számaiban (45. 46.) sulyos, éles kritikában részesíti a „lelkész-egyleteskedés“-t s elitéli úgy egyházalkotmányi, mint egyházpolitikai szempontból. E cikkekre még közelebb ről magunk is visszatérünk, mikor kifejtjük az egyesülettel szemben elfoglalt álláspontunkat. A „*Debreczeni Prot. Lap*“-nak a lelkészegyesületről mondott részhez van bejelentett komoly észrevétele, mert úgy látja, hogy Bánffy az egyházban „a kormányzó hatóságokon tul minden életet perhorreskál“, pedig „a kivülről fenyegető veszedelmet nem holmi koáliciós manöverrel és megújított nemzeti ellenállással lehet leküzdeni, hanem népfelkeléssel, az összes erők mozgósításával“ A „*Dunántuli Prot. Lap*“-ban *Borsos* István méltatja a beszédet, melynek „politikai jelentősége is megvan, és még inkább *meglesz*“, mert „ez őszinte szóra nemcsak minden protestáns, de más vallású elfogulatlan hazafinak is gondolkozóba kell esnie“. A lelkészegyesületről azonban úgy vélekedik, hogy az „hatalmas pörölyként működik közre abban, hogy a széthúzásra hajló erőket egy irányba terelje s bázisul szolgál arra, hogy világi vezetőink bátrabban merjenek színt vallani“. A „*Protestáns Egyh. és Isk. Lap*“ a beszédet szószerint leközölve, ismerteti Apponyi gróf és miniszteriuma félhivatalos válaszát s annak alaptalan kritikáját és veszedelmes „egyenlőségi és viszonossági elvét“ teszi méltó bírálat tárgyává.

A nagyobb politikai lapok, mintegy sajtóirodai directióra hallgatják el saját reflekszióikat. Krónikáskodnak, midőn rövid kivonatban ismertetik a Bánffy beszéde főbb részeit s másnap unisono a kultuszminiszterium félhivatalos reflekszióit. Hja, a vezető sajtó jó kezekben van! s protestáns irányú számbavehető sajtóorganum nem létezik. A „*Polgár*“, „*Budapesti Napló*“ és a tengődő „*Magyar Szó*“ méltatásai csak kis körnek szólanak.

Annál vehemensebbek, csaknem brutálisok a néppárti lapok támadásai. Mutatványul álljon itt az „*Alkotmány*“ nov. 12-iki számának egy részlete. Itt a beszéd azon részére való vonatkozással, melyben Bánffy a „megtorló kuruc-katholicizmust“ hírdető Görcsönivel foglalkozik, így ír az „*Alkotmány*“

„Görcsöni kiméletlen harcot eleddig soha sem hirdetett — jól tette — a jóhiszemüek, a becsülettudók ellen, se nem akarja Görcsöni fejszével ütni agyon azokat, kik még egyáltalán szeretik a kereszténységet. Csak ami ellensége a krisztianizmusnak s a keresztény morálnak, annak ellensége — s igaza van Bánffynak, kuruc ellensége — Görcsöni.

S ha Bánffy mégis Görcsöniben s az általa képviselt kuruc katholicizmusban látja a maguk ellenségét, akkor azt kell hinnem, hogy *Bánffy és a protestánsok már egyáltalán szakitottak mindennel, ami morál, ami becsületesség — ami kereszténység.*“

Ime, így írnak ezek, akik szeretik a *keresztény séget* (értsd: római egyházat), de ellenségei a krisztianizmusnak: a lélek, a szellem szabadságának, a felebaráti szeretetnek.

Am *hivatalos* részről is megtörténtek a Bánffy br. beszédére a reflekszíók. A kormány részéről maga az érdekelt kultuszminiszter *Apponyi gróf*, a római egyház részéről *Majláth* püspök adott rá visszhangot; az első a „*Magyar Hirlap*“-ban, a második az erd. róm. kath. státus-gyűlés elnöki megnyitójában. Leszövegezzük ezeket, mert még foglalkoznunk kell velük.

Apponyi gróf kultuszminiszter nyilatkozata így hangzik:

„Bánffy főgondnok konkrét vádja a községi és hitfelekezeti néptanítók járandóságairól szóló törvénycikk 35-dik szakaszára, az úgynevezett szerzetes-paragrafusra vonatkozik. Hasonló alapú ez a támadás, mint az ágostai evangélikusok egyetemes gyűlésén a Zsilinszky kerületi felügyelőé és Zelenka püspöké volt. Hasonlóan alaptalan ez a támadás is.

A világi tanítók és szerzetes-tanítók felett való állami felügyeletről már 1876. évi XXVIII. t.-c. intézkedik, nem pedig a most alkotott.

Az új törvény 35-dik szakaszának támadói nem olvasták el sem a törvényt, sem a végrehajtásra vonatkozólag kiadott utasítást. Pedig az utasítást megküldtem minden egyházi főhatóságnak s így alkalmuk nyílt annak megismerésére. Azon nem csodálkozom, ha a protestánsok készpénznek veszik mindazt, amit egyházuk vezető férfiaitól egyházi gyűléseken hallanak s természetesnek találom, hogy ily riasztó beszédek rájuk hatással vannak. Annál inkább kell hibáztatnom azok eljárását, akik alaptalan előadásaikkal riadalmat keltenek. Az ő fellépésük rossz-indulatú (a rektifikáció szerint: Az ő fellépésük politikai indulat jellegével bir.)

A mi Bánffy főgondnok vádjának azt az állítását illeti, hogy a szerzetes-tanítóknak szabad elhanyagolni a magyar nyelv tanítását, eltekintve attól, hogy ezidő szerint az én tudtommal nincs is egyetlen szerzetesi iskola sem, amelyben nem magyar lenne a tannyelv, az a 35-dik szakasz világosan intézkedik, amikor utolsó kikezdésében megemlíti a miniszter közvetlen rendelkezése alá tartozó fegyelmi esetek között a 22. szakasz 1. a) pontját, amely

a magyar nyelv tanításának elhanyagolásáról szól s az eljárás a szerzetes-iskolákra nézve még súlyosabb, mert az iskola bezárását vonhatja maga után.

Ismétlem, hogy a szerzetesrendű tanítók és tanítónők által vezetett népiskolák, illetve maguk ezek a tanítók és tanítónők tehát, tanítói működésük tekintetében ép úgy az állam felügyelete alatt állanak, mint a világi tanítók és tanítónők.

Kár tehát ebben a szakaszban jogosulatlan előnyöket keresni, amelyek a szerzetesrendű tanítók és tanítónők számára biztosíttattak volna; ha valamiről, úgy (eltekintve a sokkal csekélyebb fizetéskiegészítéstől, amelynek végösszege 100, illetve 300 koronával marad el a világi tanító és tanítónő kezdő fizetésétől) inkább hátrányokról, mint előnyökről lehet beszélni. Magából abból a tényből pedig, hogy a szerzetesrendű tanítókra nézve, helyzetük természeténél fogva, némely különleges intézkedés történt, épp oly kevéssé lehet a jogegyenlőség elvének megsértésére következtetni, amint nem tekintetett soha ilyennek az az általános intézkedéstől hasonlókép sokban eltérő szabályozás, amelyet a szerzetesrendű középiskolák az 1883. évi XXX. törvénycikkben nyertek. Jogegyenlőség olyan országban, amely történelmi alapon fejleszti tovább intézményeit és amely a dolgok természetén nem akar erőszakot ejteni, nem jelentheti minden egyes esetben a jogszabályok egyformaságát: csak azt zárja ki, hogy akár létező jogok elismerésében, akár új jogok és kedvezmények vagy kötelességek megállapításában részrehajlás, kedvezés, vagy háttérbeszorítás érvényesüljön.

A jelenlegi kormányzat minden ilyen hibát gondosan kerül, át van hatva a jogegyenlőség és a paritásos eljárás szellemétől és azt érvényesíteni akarja, úgy az általa kezdett törvényhozási intézkedésekben, mint az igazgatásban. Az 1848. évi XX. törvénycikk 2. és 3. szakaszának fokozatos végrehajtása terén erős lépésekkel akar előre haladni. Ezt a tények már eddig is igazolták és a közeljövőben még inkább igazolni fogják. Nem tartunk tehát attól, hogy a vallási béke megzavartassék. Sokkal magasabb véleményünk van minden illetékes tényező méltányossági érzetéről és hazafiúi lelkiismeretességéről, semhogy azok bármelyikéről is föltételezhetnők, hogy minden tárgyi ok nélkül, politikai vagy tisztán szubjektiv érzelmek, vagy célok szuggeszciója alatt, a nemzet súlyos helyzetét felekezeti viszályok fölkeltésével még súlyosabbá tenni képes volna.

Látszik, hogy azok, akik a protestánsokat mégis föl akarják izgatni, mennyire hiányában vannak minden izgatáskeltésre alkalmas anyagnak, hogy ilyen alaptalan támadásokkal lépnek föl".

A *Majláth püspök* beszédének idevonatkozó része ez:

„Ha megnehezült az idők járása fölöttünk, ha inog a talaj alattunk, ha azt látjuk, hogy nemzetünk létalapját, a szent kereszténységet minden oldalról a hamis tudománynak, a gunynak, a rágalomnak fegyvereivel hogyan támadják és támadhatják, ha észrevesszük, hogy kivándorló és pusztuló magyar népünk helyett hogyan foglalja el világnézetében, faji sajátságaiban, erkölcseiben egyaránt idegen népfaj a helyét, ha aggodalommal tapasztaljuk, hogy a felsőbbség iránti bizalom és tekintély tisztelete mennyire megingott, ha fájdalommal szemléljük, mint vesz ki a családokból az egyszerü háziasság, az ifjuságból a tisztesség és szorgalom, a gyermekekből a szülők iránti kegyelet, mindnyájunkból az Ur félelme és a kötelesség teljesitésének szeretete: akkor parancsolólag lép fel minden gondolkodó, hazáját szerető magyar ember előtt annak szükségessége, hogy a nehéz időkben inkább, mint valaha, egyetértve, együttmüködve, egymást kölcsönösen megbecsülve és segítve kell felindítani egyénekben úgy, mint a társadalomban a gyengülő hitet és az elhidegült krisztusi szeretetet. Ezt a szeretetet ápolja az anyaszentegyház, midőn hiveit Krisztus testének gyakori vételére serkenti, mely szentségnek csodálatos ereje megfékezi az emberi szivnek indulatait, szorosabbra fűzi a felebaráti szeretet kapcsait, növeli az áldozatkészséget és odaadást és e jótéteményekért ünnepies módon rója le háláját az Isten Üdvözitő iránt az urnapi diadalmas körmenetben. Ezt a szeretetet kell hirdetni és csöpögtetni a gyermekek lelkébe iskoláinkban, amelyekbe minduntalan azt is tanítják, hogy hazánkat úgy kell szeretnünk, hogy érte életünket, erőnket is feláldozni készeknek kell lennünk. Önfeláldozó, derék apácáinknak iskolái a közelmultban ismét kettővel szaporodtak, Désen és Kolozsvárott. Alkalma lesz mindenkinek meggyőződni arról, hogy a gyermek kedélyére gyakorolt megbecsülhetetlen jótékony befolyás mellett, miképp ápolják a honleányi öntudatot, a nemzeti szellemet. Akik kételkednek ebben, szeretettel kérem, fáradjanak oda hozzájuk, látogassák meg iskoláikat, tekintsék meg ünnepélyeiket és azután mondjanak róluk itéletet. Félre tehát minden *kicsinyes érzékenységgel* és annyi eleven erőt felemésztő testvérharccal és nemes versenyben, kölcsönös tisztelettel, tiszta forrásból merített hithűséggel dolgozzunk, áldozzunk, nem legyőzve, de meggyőzve egymást szándékunk tisztaságáról és fegyyereink tisztességéről. Szeressünk odaadással és ha vannak társadalmunknak sebei, gyógyítani fogjuk azokat közös, kitartó társadalmi munkának gyógyító balzsamával."

Ezekre a nyilatkozatokra, mint mondók, még visszatérünk s kifogjuk bennük mútatni a jezsuita fogást, mely itt abban áll, hogy másról beszél Bodóné, mikor a bor árát kérik, sőt még újra is kontózik. Apponyi az 1876. évi XXVII. t.-c. mögé búvik, mikor az 1907. évi XXVII. t.-c. 35. §-áról kérdezik. Majláth püspök úr pedig – igaz, a bevett vallások törvénynyel biztosított jogegyenlőségéről és viszonosságáról mélyen hallgatva — szaval „az anyaszentegyház (értsd: római egyház!) szeretet-ápolásáról a szent ostya vétele alakjában és ünnepies hálájáról az úrnapi diadalmas körmenetben". De arról, hogy ehhez a magyar országgyűlés képviselőházának mi köze van s hogy ez a diadalmas körmenet az eretnekek (protestánsok) elleni utcai tűntetés is: mélységesen hallgat; hanem az antisemitizmus szirén hangjaival csalogat testvéri ölelő karjai fojtogatásához.

De hagyjuk most ezeket. Inkább azzal a jóhiszeműséggel, amelyet úgy *Apponyi* grófról, mint Majláth püspök úrról is feltételezni kedves kötelességünk, mutassunk rá felekezetközi beteges viszonyaink diagnózisára. Hát hogyha kölcsönösen megismerve egymás lelki állapotát, igazságosabbak és méltányosabbak lehetünk egymás iránt és tárgyilagosabbak egymás eljárásai megítélésében.

Erre nézve mi a magunk részéről teljesen aláírjuk a higgadt mérséklettel és komoly tárgyílagossággal megállapított diagnózist, amelyet az egyik legtekintélyesebb napilap, az „*Egyetértés*" november 15-iki számában „*Viharjelek*" cím alatt idevonatkozólag ad. Ime:

„Jó egy évtizede lehet, hogy Róma, látván a szociálista és egyéb hitetlen tanok hódítását, agressziv agitációt indított az elvesztett tér visszaszerzésére. Ettől az időponttól datálható nálunk is a felekezetek idegessége és kölcsönös féltékenysége. Nálunk annál veszedelmesebben alakúlt a helyzet, mert itt a külföldtől eltérőleg, a katolicizmusnak még nem voltak számbavehető veszteségei s önként kinálkozott az a feltevés, hogy az akcióba lépett ecclesía militáns nem védekezésre, nem a meglevő határok védelmére, hanem hódításra gondol. Nálunk még az államhatalom felekezetietlen jellegéig s az egyenlő mértékkel mérés elvéig sem jutottunk el. Egyfelől állott a kiváltságos római katolicizmus, a maga dúsgazdag, állami eredetü javaival, ősi jogon gyakorolt befolyásával és kiváltságaival, másfelől pedig a többi felekezet, szegényen háttérbe szorulva, alig kiheverve a több száz éves hivatalos üldöztetés sebeit. Érthető, ha ezért a hirtelen kerekedett intenziv akció, a maga számtalan kongregációjával, Szent Imre-egyesületével, jezsuita vándorszónokaival, fokozott sajtó-munkájával nálunk nagyobb idegességet és féltékenységet keltett, mint másfelé. Más felekezetek még azt sem tudták elérni, hogy törvénybefoglalt jogaikat érvényesitsék s hogy az állam, a negyvennyolcas törvények intenciói szerint, levegye vállukról az egyházi terhek elviselhetetlen részét. És máris új harcrakész agitációval kerülnek szembe, melynek más intenciója nem lehet, csak az ő rovásukra való terjeszkedés.

Ha ma bizonyosan lehet konstatálni, hogy az egyes felekezetek közt ellentétek vannak s a visszavonás jelei mutatkoznak, úgy a bajok gyökerét ezekben az előzményekben kell keresni. Innen ered az, hogy a protestánsok egyszerre oly hévvel agitálnak a felekezetek anyagi és

erkölcsi egyenlőségét proklamáló 1848. XX. t.-c. mellett, ezért vettetett fel kevéssel ezelőtt a szekularizáció kérdése, ez az oka annak, hogy más felekezetek ellenében minden egyházi közgyülésen ideges és gyanakodó hangulat mutatkozik. Mindegyik egyház féltékeny óvatossággal őrzi a magáét vagy a vagyonát, vagy az autonómiáját s szervezkedik, hogy azt erősebb eszközökkel is megvédelmezze. Növeli a bajt, hogy az államh talom sem óvakodik eléggé attól, hogy magát a részrehajlás szinébe ne keverje. Nem szabad lekicsinyelni annak a jelentőségét, hogy a protestáns egyházi testületek és reprezentáló méltóságok egyhangulag az uralmon lévő kultusz-politika retrográd irányáról panaszkodnak. Az erdélyi református egyházkerület minapi közgyülésén Bánffy Dezső többek között a népiskolai törvényt tette kifogás tárgyává. Nem uj dolgokat mondott, más protestáns hangok is kifogásolták már azt, hogy ez a törvény, amig egyfelől sulyos csorbákat ejt a protestáns egyházak autonómiáján, másfelől különös kedvezményekben részesiti az apáca- és szerzetes-iskolákat.

Majláth Gusztáv püspök az erdélyi katolikus státus ülésén védelmébe vette ezt a törvényt.

Feltünő azonban, hogy a kultuszkormányzattal szemben, amig katolikusok mindig elégedettek, a protestánsok mindig új és új kifogásolni valót találnak. Bizonyos jele ez az egyoldalú tetszés és nemtetszés, hogy az államhatalom nem találta meg a felekezeti ellentétek lokalizálásának helyes utját. Mert ez az út az ellentétek elmérgesítése felé vezet."

Miniszter Ur, Püspök Ur! ez az igazság. Ha a hazafiak békessége s a keresztyének szeretete igazán a szívükön fekszik, ezeket tessék meggondolni s ahhoz mérten cselekedni. Mert amig a dolgok igy állanak, amint vannak: — br. Bánffy Dezsőnek igaza van.

Nagy Károly.

Dr. Bartók György püspök évi jelentése.

(Folytatás)

Egyházkerületünk értekezletéről nem szólhatok. Adatokat az illetékes helyről nem kaptam. Attól tartok, hogy az értekezlet már a munka kezdetén mély álomba szenderült. A csendes és zajtalan tevékenység helyett, mi inkább a lármás életet szeretjük. — Kérem a vezetőket, keltsék új munkára az alvó tagokat.

Ebben az esztendőben három templomot szenteltem fel: a bálványosváraljait szeptember 1-én, a zilahit szeptember 22-én. Udvarhelymegyében a magyarosit szeptember 29 én. Küküllőmegyében a nagykendi és a gyulafehérvári egyházmegyében a csórai templomnak felszentelésén nem vehettem részt.

A zilahi templom, amely 116 ezer koronába került, méltán képezi nemcsak a zilahi népes egyház, hanem egész egyházkerületünk díszét és büszkeségét, amely úgy külső formájával, mint belső beosztásával meglepett. Mintegy 4000 hallgató befogadására képes s a prédikátor beszéde a legtávolabbi részekbe is könnyen elható. A zilahi templomszentelést megelőző napon szenteltem fel a zilahi kollégium új épületét, amely államsegélyből építtetett.

A bálványosváraljai templom felszentelése alkalmával a körülötte fekvő egyházközségeket is meglátogattam esperes és jegyző, továbbá Schilling Ottó gondnok kiséretében; megvizsgáltam Retteget, Baczát, Csicsó-Mihályfalvát, Árpástót, Magyar-Décsét, Szent-Margitát, Szásznyirest és Bálványosváralját. Megtekintettem Kudot is. Baczában nem találtam kellő rendet; de örömmel kell bizonyságot tennem, hogy a többi anyaegyházakban mindenütt, de főleg M.-Décsében, Szásznyiresen és Bálványosváralján a hívek és a lelkipásztorok vállvetett munkájáról győződtem meg. A hívek hitbuzgók, áldozatkészek, az irodákban rend és pontosság észlelhető. De azt sem hallgathatom el, hogy Csicsó-Mihályfalván a hívek már nyelvüket is kezdik elfelejteni. Itt sürgősen új templomot, Kuduban pedig papi lakot kell épiteni. Csicsó-Mihályfalván most nyilt meg az egyházközség által adott helyiségben az állami iskola.

Elismerő vallomást kell tennem Udvarhelyszékről is; Bögözben, Agyagfalván, N.-Galambfalván, Székely-Kereszturon, Fiatfalván tartottam vizsgálatot, Esperes és jegyző, Ugron János és Gyárfás Endre gondnokok és Ugron Zoltán urak kiséretében. Mindenütt folyik az épitő munka; de Kereszturon a lelkész öregsége miatt hiányok is észlelhetők.

IV. Lelkipásztori képzés. 4. Istennek Igéje hatalmas fegyver a Krisztus vitézeinek kezében, erősségek lerontására, a sötétség urainak legyőzésére, istenországa megépitésére és az idvesség elnyerésére, de a látható egyház csak a hívek búzgósága, munkája, a lelkipásztorok lelkiösmeretes igazgatása, az anyagiakban is hű sáfárkodása által nyerhet erőt s biztosíthatja a hívek ragaszkodását és a többi felekezetek tiszteletét s becsülését. — „A jó pásztor életét adja a juhokért; de a ki csak béres, a kinek a juhok nem tulajdonai, látván eljönni a farkast, elhagyja a juhokat és elfut, a farkas pedig elragadozza a juhokat."

A lelkipásztoroknak ezt e benső viszonyt, melynek pásztor és nyáj között meg kell lenni, csak folytonos őrködés, folytonos munka, állandó odaadás és kitartó hűség, soha el nem fogyó szeretet és örökké élő hit által lehet megszerezni. A nép a lelkipásztorban isten emberét óhajtja látni, nemcsak a szószéken, de az élet apró kötelességeinek teljesitésében is.

Nemcsak a nemzeti, de az egyházi életben is egyik leghatalmasabb erőforrás: a jó és gyors közigazgatás és nem személyválogató igazságszolgáltatás. — Hogy milyen legyen a mi egyházi közigazgatásunk és milyen legyen a mi egyházi igazságszolgáltatásunk: mindezek nem attól függenek, hogy milyen törvényeket alkotott a zsinat, milyen a forma, hanem attól, hogy egyházunk vezető emberei, első sorban a lelkipásztorok és az esperesek a formába milyen szellemet képesek önteni.

Vajjon ezt a szellemet honnan vihetnék lelkipásztoraink az életbe, ha nem abból az intézetből, a melynek feladata lelkipásztorokat nevelni, a kik legeltessék a nyájat kies mezőken és vezessék a megszomjazott sereget hűsítő italt adó kútfőkre.

E tekintetben egyszerűen utalok theologiai akadémiánk 1906—7-ik évi értesítőjére és a tanügyi jelentésre.

Theológiai akadémiánk az 1906—7. iskolai évben 4 rendes tanerővel működött, kik közül az egyik, az ekszegezis tanára, egyszersmind megválasztott országgyűlési képviselő. Nem tudom helyeselni, ha theológiai tanáraink oly mellékfoglalkozásokat üznek, melyek a tanári működést merőben megbénítják, a tanítás és tanulás elé gátat emelnek. — „A hol van a ti kincsetek, ott van a ti szívetek."

E 4 rendes tanerő mellett működött még a közegészségtan tanára és egyházi ének és zene tanára, mint óraadó tanár. A gyakorlati theológia tanszéke nem lévén betöltve, ennek tárgyait három tanár egymás között megosztva adta elő.

A folyó évi tavaszi közgyülésen ez a tanszék is betöltetett a dr. Ravasz László személyében, kinek működése elé nagy reménynyel néz egyházkerületünk és a kit én e helyről is melegen üdvözlök egyházkerületünk nevében. Ennek az intézetnek volt kiváló növendéke, most már mint tanár fogja értékesiteni jeles tehetségeit; a kegyelem istene adjon hozzá segedelmet.

Az 1906—7-iki iskolai év kezdődött 1906 szept. 16-án 126 theologus növendékkel, befejezést nyert 1907 jun. 17-én, 117-tel. A bölcsészethallgatók száma év kezdetén volt 27; tanév végén 22.

A lelkipásztorok képzésének reformját egyetemes egyházunk minden kerülete sürgeti. A reform napirendre került s nemsokára talán kielégítő megoldást is talál. A reformra a mi akadémiánknak is sürgősen szüksége van.

V. Egyházi törvényhozás. 1. Főtiszteletű Egyházkerületi Közgyűlés.

Egyházkerületünk ezen közgyűlése fordulópont anyaszentegyházunk életében. Az 1904-ik évben összeült *országos zsinat* revideálta az *egyházi törvényeket* és sok tekintetben újakat alkotott. Az új Egyházi törvények, melyek 9 tc.-et foglalnak magukban, királyi megerősítéssel ellátva, 1907 aug. 1. óta immár érvényben vannak s erdélyi egyházkerületünknek is azokhoz kell igazodnia. Igazgatótanácsunk a törvények végrehajtása érdekében megtette már a kellő intézkedéseket. Ezen intézkedések eredménye egyházkerületi közgyűlésünk új szervezete is.

Ezen szervezet szerint az összes egyházmegyék a kerületi gyűlésre a hivatalos tagokon kivül (esperes, jegyző, gondnok) 64 képviselőt (32 egyházit, 32 világit küldenek; a kollegiumokat pedig a hivatalos közgyűlési tagokon kivül (két gondnok, igazgató és vagyonügyi felügyelő tanár) 2−2 választott tanár képviseli. A változás szüksége itt volt leginkább érezhető és csakugyan itt is a legnagyobb.

De jelentékeny változás állott be a presbyteriumokban is; győzött az igazi protestans *elv*, hogy a presbyteriumoknak csak választott tagjai lehetnek. A középiskolai tanárok hivatalból jövőben nálunk sem tagjai a presbyteriumnak, de azok a patronusok.

Az egyházmegyék, kollégiumok és főiskolák négyes tagu kuratorátusa helyébe a kettős tagu gondnokságok léptek és az előljárósági intézmény új szervezetnek adott helyet, a mely a kollégiumok vagyoni ügyeinek és tanügyi dolgainak a tanári befolyás korlátozásával az iskolai gondnokok mellett a kerület által kiküldött világi és lelkészi férfiaknak is befolyást biztosit.

Az e.-megyék saját ügyeik intézésére szélesebb körü autonomiát nyertek. Az egyházkerület igazgatótanácsa pedig a presbyteri elveknek megfelelőleg, akként szerveztetett, hogy ig.-tanácsosok csak a kerület választott tagjai lehetnek s az igazgatótanács által választott tisztviselők szavazati jogot nem gyakorolhatnak.

A fejlődő élet új kötelességekkel fordul felénk és új munkát vár tőlünk. Legelső összejövetelünk legyen szent fogadalom, hogy a ránk váró munkát mindannyian hiven teljesítjük, mint a Krisztus jó vitézei, akik a nehéz, de nemes harcra minden időben készen állanak.

Különösen lelkipásztor társaimat s köztük is legelső sorban a vezetőket, az e.-megyék espereseit kell kérnem, hogy egész erővel vessék kezüket a munkára s törjenek a Krisztus által kitüzött nagy cél felé, mely a tökéletesség.

Nemcsak a Sionnak vagyunk őrei; egy nemzet szemei tekintenek reánk.

2. A zsinati törvények megalkotásával és királyi megerősitésével az 1848. évi 20-ik t.-cz. is legalább részben, a megvalósulás stadiumába jutott. Már a jövő 1908-ik évben kezdetét veszi az aránytalanul nagy egyházi terhet viselő hivek egyházi adójának csökkentése; a lelkészi nyugdíjintézet évenkénti állami segélyezése és a közigazgatási segély folyósitása. Az állam által évenkint nyujtandó közigazgatási segély lehetővé fogja tenni, hogy egyházi közigazgatásunk tisztviselőinek fáradságos munkáját kellőleg honoráljuk s ez által egyházi életünkben, úgy az egyes egyházközségeket és azok lelkipásztorait, valamint az egyházmegyéket fokozottabb és rendszeresebb tevékenységre birjuk, a rendet és a pontosságot az adminisztrációban meghonositsuk.

Az állami segítség ez idő szerint még csak arra szolgál, hogy 1., a hivek nagy egyházi adóját csökkentsük, 2., egyházi közigazgatásunkat a követelményeknek megfelelő állapotba hozzuk és 3. a lelkészi gyámintézetet megerősítsük.

Sürgős megoldásra váró kérdések még:

1. *A lelkészi korpótlék* 1,133.000 K.
2. *Hitoktatói fizetés* 150.000 K.
3. *Kulturátis intézmények* 400.000 K.
4. Végül: a lelkész és tanárképzés kérdése, mely szintén állami segélyt igényel, de a konventi bizottság a szükséges segély össszegét nem jelölte meg.

3. Az 1848. évi XX-ik t.-cz. a megvalósulás stádiumába jutott, de még sok időre van szükség, a míg elmondhatjuk, hogy immár elértük a célt. Értem a felbuzdulást, a mely magyar református anyaszentegyházunk lelkipásztorainak igen jelentékeny részét arra birta, hogy folyó évi szept. 18-án Budapesten *kongresszust* tartván, a nagy számmal egybegyült ref. lelkészek az 1848. évi t.-cz. teljes végrehajtását sürgessék.

Azok a pontozatok, melyeket a kongresszus a megoldás érdekében megjelölt, igen alkalmasok arra, hogy mindnyájunk érdeklődésére igényt tartsanak. Az 1848. évi XX. t.-cz. 2. §-ának végrehajtása; az egyházi és iskolai tisztviselők javadalmazásának kérdése; az egyházi vagyon állami eredete és rendeltetése; a felekezeti szükségletek állami fedezésének kérdése: — mind oly természetüek, hogy a kérdésekkel szemben, az állam vezető férfiainak sem lehet szemet hunyniok.

Ezen kérdések felvetését sem tarthatom a kongresszus részéről sem helyesnek, sem időszerünek, mert kellőleg megérlelve még nincsenek.

Mindenek előtt a népiskolai oktatás és a kath. lelkészi kongrua kérdésének kell eldölnie. II. Ulászló 1498. évi dekretuma (III.) azt írja elé, hogy az érsekek, püspökök, apátok, prépostok, káptalanok minő hadi kötelezettséget tartoznak teljesíteni, I. Ferdinánd 1548. évi XII-ik dekretuma pedig az iránt is intézkedik, „a főpapok tehetségűkhöz képest iskolákat is állítsanak, a melyekben az istenfélő tudomány és az igaz vallást kell tanítani, hogy *a gonosz tanok* eképen napról-napra elenyésszenek. (!)....Minden faluba és mezővárosba plebánosokat állítsanak; ....a pusztán maradt monostorok és klastromok jövedelmeit tudós plebanusok és predikátorok ellátására kell fordítani.“

A róm. katholikus ezer millió korona értéket jóval meghaladó nagy egyházi vagyon[1] egyik rendeltetése tehát *iskolák létesítése* és a *predikátorok* fentartása. Ha a törvényhozás a népiskolai oktatást az állami feladatok körébe vonja és a lelkészi kongruát rendezi, amint, nézetem szerint, azt előbb-utóbb tennie kell: akkor az egész kérdést más szempontból kell felfogni és elbirálni, a birónak pedig magának a nemzetnek kell lennie.

A kongresszus másik nagy tévedése, miért a kérdés felvetését nem tartom helyesnek, abban rejlik, hogy nem csupán a reformátusokat érdeklő, de az egész nemzeti életet átölelő e fontos és sok körültekintést igénylő kérdés megbeszélésénél, midőn

[1] A róm. katholikusok kezén levő egyházi vagyon, melyet a püspökök és káptalanok kezelnek ..... 1,535.335 kat. hold
Ehez kell még adni az erdélyi róm. kat. egyház tulajdonában levő földeket.. 19.860
A tanulmányi alapot ..... 221.689 „ „
és az egyetemi alapítványokat ..... 27.051 „ „
1,803.934 kat. hold

Ennek értéke egymaga ís kitesz ezer millió koronát. Ide kell még számítani a külföldi szerzetesek magyarhoni birtokait és a papi kezelés alatt álló birtok felszereléseit és követeléseit is, amely utóbbiak érteke mintegy 22,895.908 K-nak felel meg.

a papság, anélkül, hogy erre valakitől megbízást nyert volna, tanácsot ül, *a világi elemet* a tanácskozásból kizárja, olyan álláspontra helyezkedvén, melyet a protestántizmus, mely mindig az egyetemes papság elvét vallotta, soha sem ismerhet el magáénak. Az egyház mi vagyunk, ezt mondani a protestáns papoknak semmi jogcime sincs.

(Vége. köv.)

Huszonötéves papi jubileum.*

Igen szép, megható és a lelket felemelő ünnepség folyt le a bethleni református egyházközség kebelében folyó hó 3-án délelőtt, abból az alkalomból, hogy *Gyárfás* Albert papjuk a náluk eltöltött lelkészi szolgálatának 25-ik évét betöltötte. A jubileumi ünnepély 10 órakor kezdődött a ref. templomban, amelyet zsufolásig megtöltött tisztelő és szerető hiveinek sokasága. Az invokáció és a XXXIII. Zsoltár elénekelése után a szószékre lépett a jubiláns pap, s a meghatottság remegő hangján fogott gondolatokban gazdag és gyönyörü alkalmi imájához, amelyben mély háláját fejezte ki a Mindenható ama kegyelméért, hogy egy negyedszázadon át testi és lelki erejének birtokában eredményesen munkálodhatott az Ur szőlőjében. A magas szárnyalású ima nem egy hallgatójának csalta szemébe a megilletődés könnyeit. Egy ősz pap tiszta lelkének töredelmes vallomása volt ez az Ur színe előtt. Az imádság után a gyülekezett énekelt, amelynek végeztével, egy korábbi presbiteri gyűlés határozata értelmében, a jubilált lelkész 25 évi beszámolójának felolvasása következett. Az öndicséretnek még árnyékától is messze járó és gazdag tartalmú felolvasást mindvégig élénk figyelemmel kisérte a hallgatóság, amelyből értékességénél fogva ideiktatunk nehány adatot. Gyárfás Albertet az 1875. évi szept. 16-án hivta meg a bukaresti ref. egyházközség papjának. Az igazgatótanács 1875. évi október 3-án bocsátotta ki egy évi próbaidőre. Állását ugyanezen hónap 2.-én foglalta el. Hivei — be sem várva az egy évi próbaidőt — 1876 április 17-én megválasztották rendes lelkésznek. Ezen állásában maradt 1881. julius 3-ig. A bethleni ref. hitközség 1881. máj. 29-én választotta meg papjává; új állását ugyanezen év augusztusának 22-én foglalta el. Hogy mennyire viselte szívén a lelkieken kívül egyházközségének anyagi ügyeit, beszédesen bizonyítják a következő száraz adatok: Idejövetelekor a hitközség összes vagyona 4.538·72 korona volt. Huszonöt évi lelkészi működése alatt építkezésekre és újításokra elköltetett 20.307·46 korona. A jelenleg meglevő vagyon 12.239·85 koronát tesz ki. Ez úgy volt lehetséges, hogy a pátronusok és mások segítségét sikerült neki megnyernie az egyház segélyezéséhez. Igy a Bethlen grófok ezen 25 év alatt 14.698 koronát ajándékoztak (amelyből gróf Bethlen Pálra magára 4.646 korona esik), a bethleni takarékpénztár 550 koronát, Szeszarma polgári község 526·66 koronát, az általa rendezett bálok és színielőadásokból egybegyűlt 654·15 korona. A felolvasás után újból imát mondott a jubiláns, amelyben Isten áldását kérte a gyülekezetre, a községre, a királyra, a kormányra és a magyar hazára. Erre a presbiterium élén gróf *Bethlen* Pál főgondnok meleg szavakban üdvözölte az ünnepelt lelkészt. „Egy negyedszázad alkotásai újulnak meg — úgymond — lelki szemeim előtt az imént felolvasott szép visszaemlékezés hallatára. A felületes szemlélőnek száraz adathalmaz lehetnek az abban foglaltak, de nekünk mindenik egy-egy kapocs, amely bennünket szeretett lelkipásztorunkhoz köt.“ Hangsúlyozta szónok, hogy hogy „ismerve szerénységét, nem terjesztették ki ez ünnepély keretét a szűk családi jellegen túl“. Isten áldását kéri a lelkészre. Végül pedig „hogy Gyárfás Albert neve fenmaradjon az utódok előtt is, kijelenti, gróf *Bethlen Istvánnal* együtt egy 400 koronás alapítványt tesz, amelynek kamata minden évben ezen a napon két szegény bethleni család közt osztassék ki“ A megindulás hangján köszönte meg Gyárfás e nem várt meglepetést. A hívek nevében Joó Károlyné úrnő intézett hozzá üdvözlő szavakat, amelyeknek kíséretében az „*Arany Klasszikus Biblia*“ illusztrált remekműnek két kötetét nyujtotta át. Végül az iskolás gyermekek járultak lelkipásztoruk elé s élükön Jakó Jolán VI. oszt növendék tolmácsolta szívük tiszta érzelmeit, aminek jelképezésére egy fehér krizantenumokból kötött gyönyörű csokrot adott át. Ezzel az ünnepség véget ért. Utána lakásán keresték föl Gyárfás Albertet jó barátai és tisztelői s átadták szívük bő kívánatait úgy neki, mint családjának.

* Más sürgős cikkek miatt késett. Szerk.

Egyházkerületi közgyűlésünk lefolyása.

(Folytatás és vége.)

Az udvarhelymegyei állami és községi ref. vallású tanítók azon kérését, hogy az egyházmegyei, valamint az egyházkerületi közgyűlésen a felekezeti tanítókkal együtt küldendő képviselőik által részt vegyenek, a kerületi közgyűlés elvetette, mert az új törvényekben lefektetett alapelveknek áttörését jelentette volna a kérés teljesítése. Ugyancsak elútasította a közgyűlés a marosi egyházmegye azon kérését, hogy minden 15 ezer hívő után az egyházmegyék 2—2 képviselőt küldjenek a kerületre. Nem volt teljesíthető az a kérelem sem, hogy a nagyenyedi kollegium rektor-professzora, valamint a tanítóképezde részéről az igazgatón kívül még egy képviselő küldessék be tagul az egyházkerületbe. — A kollegiumi Rendszabályok és Utasítások az új szervezethez mért szükséges átalakuláson mentek keresztül, amennyiben a közgyűlés itt is elfogadta az igazgatótanács előterjesztését. Az új Rendszabályok és Útasítások ki fognak nyomattatni s majd, amikor ismertetésére rákerül a sor: bővebben fogunk hozzászólani.

Másnap, 10-én, vasárnap délelőtt a jegyzőkönyvek hitelesítése s a választások, valamint a tanári állásokra történt kandidációk után következett az ifjú papok kibocsátása. Felszentelésre jelentkeztek: *Szabó* István szászmátéi, *Pálfy* Endre maroshévizi, *Jancsó* Albert nyárádszentimrei, *Radics* István szászrégeni, *Magyari* Zoltán egrestői, *Musnai* Ödön alpestesi, *Mester* Tamás mocsolyai, *Koszorus* István alsósófalvi, *Fosztó* Dénes vizaknai, *Soós* Adolf nagyölvesi, *Régeni* István ketesdi, *Halász* András magyargyerővásárhelyi, *Rácz* Lajos körösfői, *Istók* Sándor pusztakamarási, *Pap* József kőrispataki, *Kovács* István ózdi, *Kádár* Imre krasznai, *Koncz* Ferenc brailai, *Balog* Arpád szászújősi, *Dengel* Géza magyarósi, *Falka* Károly bacai, *Filep* Arpád iklandkaáli, *Kovács* Gyula kackói, *Kovács* Sándor sz.-borzási, *Egyed* Gábor cserefalvi, *Gidófalvy* Károly dombosi, *Máté* Sándor ördögkeresztúri, *Kiss* Endre komollói, *Török* István veresegyházi, *Gálfi* Sándor küküllőszéplaki, *Szolyori* Lajos vistai, *Medgyaszai* Gusztáv Gyula alsójárai lelkészek, azonkivül *Fogarasi* Albert, a Bethlen-kollegium volt rektor-professzora és dr. *Ravasz* László, a theol. fakultás új tanára. Hatalmas seregben vonult az impozáns menet a főgondnok és a püspök vezetése alatt a farkas-utcai ref. templomba, ahol már díszes közönség várta az istentisztelet megkezdését. A gyülekezeti ének elhangzása után Kenessey Béla egyházkerületi főjegyző lépett a szószékre s mondott szárnyaló, hő imádságot az Úrhoz. Majd Vajda Ferenc udvarhelyi esperes tar-

totta meg alkalmi beszédét, amelyet mult számunk egész terjedelmében hozott. A beszéd mély hatást tett a gyülekezet gondolkozó tagjaira. Kiemelkedő része volt az istentiszteletnek a főt. püspök úr fölszentelő beszéde, amelyet a másnapi ker. közgyűlés egész terjedelmében jegyzőkönyvre vétetett s amelyre ez úton is felhívjuk lelkésztársaink figyelmét. Felszenteltetésük után az ifjú lelkészek tisztelegtek a főt. püspök úrnál és Kenessey Béla egyházkerületi főjegyzőnél.

A vasárnap többi része erős bizottsági munkában telt el. Hétfő napján az első intézkedés volt a tanárválasztás szabályozása, szemben az igazgatótanács azon javaslatával, hogy a választás egy 45 tagu bizottság kezébe tétessék le — a kerületi közgyűlés majdnem egyhangulag ismét önmagának tartotta fenn a választás jogát. Azután újjászerveztetett a tanügyi bizottság; érdekes intézkedés, hogy most a kollegiumok igazgatói mind hivatalból tagjai a bizottságnak. — Székely János nagyenyedi tornatanító az iránti kérése, hogy fizetése visszamenőleg rendeztessék, nem volt teljesíthető, míg Felméri Sándor nagyenyedi tanítóképzőintézeti gyakorló iskolai tanítónak eddigi 200 koronás korpótléka az 1907: XXVII. t.-c. értelmében julius 1-től 400 koronásra emeltetett föl. — A széki egyházmegye azon felterjesztése, hogy a kerület sürgősen foglaljon állást az új zsinati törvényeknek a lelkészi fizetés 2400 koronában megállapító §-nak mielőbbi végrehajtása érdekében, a legmelegebb erkölcsi pártolásban részesült s a kérdés szorgalmazása határozott. Az egyházmegyék részéről az országos nyugdíjintézeti ügyrend módosítása érdekében beadott kérelmek az 1907. okt. 23-án tartott konventi ülés határozata szerint intéztettek el (l. o.) — Ifj. dr. Bartók Györgynek a kerületi közgyűlés phil. doktorátusa és eddigi irodalmi működése alapján a philosophiából a venia docendit megadta s ennek alapján fakultásunkon az első docens előadásait megtarthatja. Hunyadi egyházmegye azon felterjesztését, hogy az egyházi adózás terén az özvegy vagy vegyes házasságban élő ref. nők, csak a rendes egyházi adónak 33%-át fizessék, nem fogadta el a ker. közgyűlés s így megmarad továbbra is a régi törvény, t. i. az, hogy a rendes adó 50%-át fizessék az egyház adózó nőtagjai — A kerület a tűzbiztosításra vonatkozólag kimondotta, hogy a Fonciérrel 1908 végén lejáró szerződést egy évvel előbb felbontja s kisérletet tesz a tűzbiztosítás kérdésének valamely intézettel, vagy keblileg való megoldására.

A körlelkészek újra püspöki kinevezés alá vettettek az új törvények missziói irányú intézkedései következtében. A theol. fakultás vagyonügyi konszolidációja s a tanárok fizetésfelemelésének ügye kiadatott egy 10 tagú indifferens bizottságnak, azzal a meghagyással, hogy a tavaszi egyh. ker. közgyűlésre terjesszen elő javaslatot a kérdés érdemleges megoldására vonatkozólag. Előterjesztésre kimondotta a kerület, hogy a megyei tanácsbírák száma 30 ezer hívőnél kisebb népességű egyh. megyében 8, a népesebbeknél pedig 10, de kiköttetett, hogy tagjainak legalább felerésze más legyen, mint a tanács tagjai. A f. év juniusában első lelkészképesítési vizsgát tett segédlelkészek az iránti kérését, hogy II. vizsgálatukat — a törvény rendelkezéseitől eltérően — már 1908 juniusában letehessék, a ker. közgyűlés teljesítette, megnyerendő az átmeneti évben egy évi sucrestentiát. Elfogadtatott a múlt egyházkerületi közgyűlésen kiküldött bizottságnak a tordosi egyházi földek eladásának ügyéről szóló azon javaslata, hogy a visszaélések és mulasztások megállapítása után térjen az ügy felett szomorúan napirendre, mert sem a kár megtérítéséről, sem megtorló intézkedések megtételéről nem lehet szó halottakkal szemben. Végül következtek a bizottsági jelentések. A közalapi kérvények átvizsgálására kiküldött s esperesekből álló bizottság jelentése alapján láttatik el a rendes és ideiglenes közalapi segélyek kérdése. Az ig. tanács ügykezelését átvizsgáló bizottság nem tett jelentést, mert két tagja az új szervezet következtében a kerületi közgyűlés tagjai sorából kimaradt s abban a véleményben volt, hogy most nem köteles föladatát teljesíteni, amit az elnök őnagyméltósága nem is hagyott szó nélkül. Az igazgatótanács vagyonügyi és közigazgatási jelentéseit a bizottság referádája alapján a közgyűlés tudomásul vette, az abban foglalt intézkedéseket jóváhagyta s az ig. tanácsnak köszönetet szavazott az új törvények életbe léptetése körül szerzett érdemeiért. Több nemleges jelentés után elfogadott a közgyűlés két inditványt: egyik a Szádeczky Lajos egyet. tanáré a műtárgyaknak központi helyen való megőrzése tárgyában, a másik Jancsó Sándor enyedi papé volt arra vonatkozólag, hogy a vasárnap délelőtti ülésnek más tárgya ne legyen csak az ifjú papok számbavétele, mert csak így lesz meg a rendes istentiszteleti időre a felszentelés előkészítése. Ülés végeztével a főt. püspök úr meleg szavakkal köszönte meg az egész egyházkerület nevében br. Bánffy Dezső őnagyméltóságának azt a buzgó fáradozást, amelylyel bokros teendői közepette is közgyűlésünket vezetni szíves volt. Epen az ő bölcs erélyének és tapintatának köszönhető, hogy közgyűlésünk oly mintaszerű rendben s békés egyetértés között folyt le. Isten áldását kéri tehát anyaszentegyházunk hajójának bölcs Palinurjára, kinek erős kezére most van nagy szükségünk, amikor viharban evezünk. Bánffy br. elnök válaszában a közgyűlés tárgyilagos tanácskozásai feletti örömét fejezte ki, mint az új korszak örvendetes bevezetése felett s Isten áldását kérte az egész egyházkerületre és minden munkására.

Ezzel a közgyűlés az elnök éltetésével véget ért.

Subjectivus.

KÜLÖNFÉLÉK.

Kiss Áron debreczeni püspök, mint a lapok irják, az utóbbi napokban súlyos aggkori gyengeségben ágyba esett. Orvosai katasztrófától tartanak, ami a 94 év mellett bizony könnyen beállhat.

Templomszentelés Magyarfodorházán. *Dr. Bartók* György püspök úr e hó 17-én szentelte fel az egyházmegye és vidék nagy részvétele mellett a magyarfodorházai új ref. templomot, mely első sorban a nemes szívű patronusnak: Szacsvay Sándornak példás áldozatkészségét hirdeti. Megható ünnep folyt le a kicsiny, egyszerű hajlékban, mely a szétszórtan lakó egynehány magyar kálvinistának lesz védőbástyája. Az ünnepi beszédet Bácsy Gyula választuti pap tartotta, felszentelő imát mondott a főt. püspök úr, megsegítő kegyelmet esdekelve az úr kicsiny hajlékára, úrvacsorát Bartók Béla bonczhidai és Székely Miklós kidei lelkipásztorok osztottak, mig a záróimádságban Máté Sándor lelkész adott hálát az úrnak, hogy összegyűjti és gondviseli az ő kicsiny seregét.

Kolozsvár új papja. *Barabás* Sámuel e hó 16-án költözött be az új parochiába és másnap, a vasárnapi istentisztelet keretében folyt le ünnepélyes beiktatása és beköszöntése. Fogadására az érkező elébe az egyh. tanács, szépszámu hóstáti bandériummal vonult ki az állomáshoz, hol előbb *Benedek* Árpád lelkész, majd *Szabó* József hóstáti gazda üdvözölte az érkezőt és családját, mire Barabás talpraesett válaszban fejtette ki, hogy „Rákóczi kurucaitól Bocskay hajduihoz jöve“ úgy érzi, hogy csak munkahelye változott s mezője nagyobbodott, de feladatai ugyanazok maradtak: a gyülekezet építése által szolgálni Isten országát. A parokhián *Herepei* Gergely esperes köszöntötte az érkező családot. Másnap, vasárnap zsufolt templomban folyt le a beiktatás, melyet maga *Herepei* esperes teljesített az egyházmegye több papjának részvételével. A beiktatás szertartása az új-liturgiai rendtartás szerint folyt le. Az urasztalánál végzett beiktatás és gyülekezeti pásztori jelvények átadása után az új pap tartotta

meg beköszöntőjét I. Kor. II. 2. alapján, mintegy jelezni kivánván, hogy *teljesen* a lelkipásztorkodásra kivánja fektetni munkálkodását. A szép ünnepély után, melyen a földészek teljes számmal vettek részt s dalkaruk is ismételten énekelt, a hivatali iroda átadása és tisztelgések folytak le, estve pedig közvacsora volt a Nagy Gábor vendéglőjében, hol különösen a hóstátiak lelkesen ünnepelték új papjukat. Az ünnepélyek minden disszonáns hang nélkül folytak le s igy remélhető, hogy megkezdődik talán a belső consolidatio munkája is. Az új lelkésznek kétségkivül ez kell, hogy a legelső s legfőbb feladata legyen. Aztán társaival való vállvetett munkával az anyagi consolidatio és lelki épités sok kitartást igénylő feladatainak megoldása. Adjon Isten neki ehez kitartást és segedelmet s önuralmat, hivatásérzetet ahhoz, hogy „ne akarjon miköztünk másról tudni, hanem csak a Krisztusról, arról pedig aki — megfeszittetett."

Az orsz. ref. lelkészegyesület elnökségétől egy nyomtatványt kaptunk közlésre, melyben az egyesület alapszabályai (jóváhagyás nélkül) felhívás a belépésre és az első teendőkről való tájékozás foglaltatik. Más aktualis ügyek miatt csak részenként közöljük s alkalmat veszünk azok kapcsán álláspontunk részletes kifejtésére is.

A „Nagyenyedi Protestans Nők Szegényeket és Betegeket Segélyező Egyesülete" folyó 1907. év november 24-én d. u. pontban 5 órakor a Bethlen-kollegium dísztermében műsoros összejövetelt rendez a következő műsorral: 1. Rieding Oszkár: „Praeludium". Hegedű terzett; Rieth Mihály orgona kisérete mellett előadják Veress István, Uray László és Benedek Ernő urak. 2. Felolvas: Váró Ferenc nyug. főgimn. tanár úr. 3. Weber: C dur Sonata adagiója. Előadja zongorán: Balla Béláné urnő. 4. Szaval: Felméri Sándor gyak. isk. tanár úr. 5. Veress G.: „Leborulunk" ... Férfikar, előadja: a Nagyenyedi Daloskör.

FELHIVÁS. ***Atyafiságos szeretettel hivom fel összes lelkipásztor társaimat, de különösen a Kis- és Nagyküküllő, valamint a Marostorda vármegyében fekvő egyházak lelkészeit, hogy az állitólag 1837-ben született Ecsken Sándornak, kinek apja Ecsken István, születési anyakönyvi kivonatát 50 korona honorárium ellenében cimemre megküldeni szíveskedjenek f. hó 20-ig.*** *Sztána, 1907 november 5-én.* ***Osváth Lajos,*** *ref. pap.*

SZERKESZTŐI ÜZENETEK.

B. I. Köpecz. Hosszabb levelet irtam, felfejtvén a rajtam kivül álló sajnálatos zavaró körülményeket. Én értem kollega urat, kérem kollega úr is értsen meg engemet. Itt szándékosságról szó sincs.

B. G. Alsócsernáton; J. L. Marosujvár. A mult számból a közgyűlési torlódások miatti zavarok folytán maradtak ki, de még most is idejekorán érkeznek. Szíves elnézést kérünk.

HIVATALOS RÉSZ.

Sz: 1127—1907.

PÁLYAZAT.

Az erdélyi ref. egyházkerületben az orbai egyházmegyébe kebelezett *kovásznai* egyházközség énekvezéri állására pályázat hirdettetik.

Javadalom: Lakás 800 □ kerttel, szántó 1 hold 690 □ öl és erdő haszonélvezete 10 korona 38 fillér, 1000 azaz egyezer korona, évnegyedí előleges részletekben, stóla átlagos értéke 140 korona, összesen 1150 korona 38 fillér.

Kötelességek: Az énekvezéri teendők ellátása, Egyházi dalkar szervezése és vezetése, a község területén levő állami iskolákban az egyházi ének tanítása hetenként 6 órán, egyebekben a zsin. törvény 105—6—7. §. irányadók.

Az állomás, a választás jogerőre emelkedésével, azonnal elfogalandó.

Pályázati határidő 19 7. december 10.

Folyamodványok id. Péter Károly ref. esperes aahoz küldendők Szörcsére, u. p. Kovászná.

Kolozsvár, 1907. november 12.

Dr. Bartók György
püspök.

Sz. 1135—1907.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ref. egybázkerületben a küküllői egyházmegyébe kebelezett *mikeszászi* egyházközség kántortanitói állására pályázat hirdettetik.

Dijlevél szerinti javadalma: 1. Tisztességes lakás gazdasági épületekkel és 600 □ öl kert haszonélvezetével. 2. Terményjövedelem: br. Radák Ádám-féle kepe: 26 kal. búza 52 kor., 28 v. csőstörökbuza 11 kor. 20 f„ 22 veder bormust 44 kor., 6 szekér fa 12 kor., két szekér széna 20 kor., 2 szekér szalma 4 kor., 2 darab bárány 6 kor., 2 sajt 4 kor. értékben, összesen 153 kor. 20 f„ pontosan kiszolgáltatva, stóla 4 kor., készpénz az egyház pénztárából 60 kor., félévi előleges részletekben. Állami fizetéskiegészitás 580 kor. Összesen 797 kor. 20 fillér, melynek 1000 koronára kiegészitését az egyház kérelmezni fogja.

Kötelességek: a mikeszászi anyaegyházban a kántortanitói és szükség esetén a filiákban kántori teendők ellátása.

Kellő felszerelésekkel ellátott szabályszerü folyamodások nt. Nagy Domokos esperes aához Kutyfalvára küldendők.

Pályázati határidő f. év december 10.

Kolozsvár, 1907. november 16.

Dr. Bartók, püspök.

KÖRLEVÉL

a kolozsvári ref. egyházmegye tiszteletes lelkipásztoraihoz és presbiteriumához.

1. A folyó év okt. 21-én tartott közgyűlésünk 8. sz. jkvi határozata értelmében felkérem, miszerint a lelkipásztorok tartsák szigorú kötelességeiknek a pénztári ellenőrt, tiszteletes Lőrinczy Gábor aát, a Közhasznú Takarékpénztárhoz küldött mindennemü befizetésről értesiteni, ki az egyházmegye folyó számláját minden három hónapban egyszer személyesen megvizsgálni tartozik.

2. Azon egyházközségek presbiteriumai, melyek a 128—1907. h. esperesi körlevél felhívásának eleget nem tettek volna, kérem folyó év december hó 5-ig úgy világi képviselőjüket, mint a tanító képviselőket, kiknek száma 2-ben állapittatik meg, megválasztani szíveskedjenek és a választásról szóló jkönyvet december 8-ig esperesi hivatalomhoz haladéktalanúl terjesszék be.

3. Lelkipásztor afiait felkérem, hogy a lelkészi nyugdíj és gyámintézeti Pótló Utasítás, melyet minden lelkész aanak megküldöttem, annak 1 pontja értelmében folyó évi decz. hó 1-ig küldjenek be nyilatkozatot az esperesi hivatalhoz, hogy mely időtől számítva óhajtanak a lelkészi nyugdíj intézet tagja lenni.

Kelt Kolozsvárt, 1907. nov. 18-án.

Herepei Gergely,
esperes.

Sz. 1150—1907.

MEGHIVÓ.

A nagyenyedi ref. egyházmegye f. évi rendes őszi közgyűlését november hó 26-án d. e. 9 órán kezdődőleg tartja Nagyenyeden a városház gyűléstermében, melyre van szerencsém tisztelettel meghívni.

Tárgysorozat.

1. Ima és esperesi megnyitó.
2. Névsorolvasás, megalakúlás.
3. Bebelezések.
4. Ünnepélyes isteni tisztelet, tartja O. Weres Sándor harasztosi lelkész.

5. Esperesi jelentés tárgyalása, mely a főjegyzői, tanügyi, előadói és számvevői jelentéseket is magában foglalja; nyomtatásban a közgyűlés tagjainak előre megküldve.

6. Felsőbb rendeletek ismertetése.

7. Egyházmegyei tanácsosok, tanácsbírák, egyhm. ügyész, levéltárnok, nyomtatvány kezelő választása 5 évre.

8. Egyházmegyei közpénztári, gyámintézeti, könyvtáralapi, országos gyámintézeti, közalapi, szeretetházi számadások, esperesi pénznapló, költségelőirányzatok bemutatása és tárgyalása, a kiküldendő bizottság jelentése alapján.

9. Intézkedés az országos közalap és szeretetházi pénzek kezelése tárgyában a 1908. éven kezdődőleg.

10. Főjegyzői előterjesztés a jelentésében nem foglalt, de egyházmegyei tanács által időközben ellátott ügyekről.

11. Országos nyugdíjintézeti pénztáros díjazásának megállapítása.

12. Közgyűlés előtt 8 nappal beadandó indítványok tárgyalása.

Közgyűlésen kötelesek a lelkészek palástosan jelenni meg.

A közgyűlés bevégzése után egyhm. gyámintézeti közgyűlés lesz, melyen a módosított alapszabályok terjesztetnek elő.

Marosujvár, 1907. novemb. r 7-én.

Jancsó Lajos,
esperes.

Sz. 707—1907.

KÖRLEVÉL

a görgényi egyházmegyéhez.

Hivatkozással a méltóságos Igazgatótanácsnak a hivatalos lap idei 25 ik számában megjelent V. sorszám és 2462 1907. sz. körlevelére, felkérem a presbiteriumokat, hogy egyházuk egyházmegyei képviselőit, mindannyian jelen év december 15-ikén (tizenöt) 1908—1910. három éves megbizatással válasszák meg s a választási jegyzőkönyv másolatát hozzám tetjesszék be. Figyelembe ajánlom, hogy az I. t.-c. 51. §. b) pontja szerint az anya-, leány- és fiókegyházközségek presbiteriumai együttesen választanak.

Jelen évi tavaszi közgyülésünk 8. sz. határozatával az I. t.-c. 51. §. e) pontja alapján a tanitóképviselők számát 5-ben (öt) állapitotta meg, kiknek megválasztása az idézett I. t.-c. 51. §. e) pontja és a fennti igazgatótanácsi körlevél értelmében szintén a presbiteriumok hatáskörébe tartozik. Ugyanazon napon tehát lajstromos szavazással választandó lesz, az egyházmegye kötelékébe tartozó kántortanitók közül 5 képviselő is. Az ezen választásról felveendő jegyzőkönyv a szavazólapokkal együtt szintén hozzám küldendő.

Mint jeleztem is, ezen mandátumok hatálya 1908. január 1-ével kezdődik s igy a december 6-ikán megtartartandó közgyülésre még a jelenlegi követek a hivatalosok.

Gernyeszeg, 1907. november 19.

Csekme Ferenc,
görgényi esperes.

Sz. 708—1907.

MEGHIVÓ.

A görgényi egyházmegyének Szászrégenben, az egyházmegye tanácstermében 1907. december 6-ikán (hat) délelőtt 9 órakor kezdődő rendes őszi közgyülésére. Alábbi tárgysorozatot másolatban, lelkész atyafiak egyházuk világi és egyházukban lakó tanitóképviselőkkel közölni szíveskedjenek.

Tárgysorozat:

1. Ima.
2. Elnöki megnyitó.
3. Megalakalás s ennek keretében új papok, tanítók bekebelezése, utóbbiak eskütételével.
4. Széll Jakab újonnan választott aljegyző és tanügyi előadó eskütétele,
5. Felsőbb leiratok.
6. Jelentés az ez évben megejtett egyházvizsgálatokról s az egyházmegye közállapotáról.
7. Jelentés az egyházmegyei tanács müködéséről.
8. Tanügyi előadói jelentés.
9. Pénztárosi, számvevői előterjesztések.
10. Az egyházmegye 1908. évi költségelőirányzata. (Előadó Dénes József.)
11. Mellékfoglalkozások engedélyezése. (Előadó Kiss Lajos ifj.)
12. Könyvtárvizsgáló bizottság jelentése. (Előadó Szász Márton.)
13. A közügyigazgatói (direktor) teendők szabályozása. (Előadó Lénárt József.)
14. Választások. Választandó: pénztáros, számvevő, 5 egyházi és 3 világi tanácsos, 4 egyházi és 2 világi tanácsbiró; a könyvtárvizsgáló állandó bizottságba 2 tag.
15. Időközben jöhető halaszthatatlan tárgyak.
16. Inditványok.

Gernyeszeg, 1907. november 19,

Csekme Ferenc,
görgényi esperes.

Sz 565—1907.

MEGHIVÓ.

Kézdi református egyházmegyénk közgyülését folyó évi november hó 30-ik napján (szombat) d. e. 9 órára, Kézdivásárhelyre, a református egyház új bérházának tanácstermébe, tisztelettel összehívom.

Tárgysorozat.

1. Ima.
2. Elnöki megnyitó beszéd.
3. Az előző gyülés jegyzőkönyvének felolvasása.
4. Tagok számbavétele.
5. A közgyülésen meg nem jelent tagok igazoló jelentésének felolvasása.
6. Indítványok és interpellációk irásban beadása.
7. Az egyhm. mult évi számadásának és jövő évi költségvetésének felülvizsgálása, megállapítása.
8. Halaszthatatlan ügyek tárgyalása.
9. Az egyhm. tisztviselők választásának 10 éves ciklusa letelvén: tisztújitás: esperes, fő- és aljegyzők, ügyész, egyhm. tanácsbírák és tanácsosok, számvevő, pénztáros, közalap és missziói bizottság, könyv- és levéltáros, nyomtatványkezelő választás.

Alsócsernáton, 1907. november 6-án.

Bodor Géza,
e-peres.

FELHIVÁS ÉS KÉRÉS.

A széki egyházmegye lelkész és sz. gondnok aait tisztelettel kérem, szíveskedjenek intézkedni, hogy a központi és egyházmegyei fizetendők az 1907. évről egy összegben mielőbb be legyenek küldve az egyházmegyeí pénztárba. A fizetendők részletes kimutatása, melyet mult év november 20-án küldöttem szét, csak annyiban szenved változást, hogy a tiszteletes lelkész úrak a szeretetházra, kivétel nélkül, 10 koronát kell hogy fizessenek, tehát kettő koronával többet, mint a mult évben. Tudatom, hogy a netalán hátralékban levők névjegyzékét folyó év december 20-án a nt. esperes úrhoz fogom áttenni felhajtás, illetve levonás végett.

Bethlen, 1907. november 18-án.

Gyárfás Albert,
egyházmegyei pénztáros.

FELHIVÁS

a kolozsvári egyhm. tiszteletes lelkészi hivatalaihoz.

Tisztelettel kérem egyházmegyénk Tiszteletes lelkészi hivatalait nyomtatvány szükségleteinek f. hó 30-ig alólírotthoz való bejelentésére, hogy azok szétosztását minél előbb eszközölhessem. Év közben kért nyomtatványt a pénztár csakis rendkívüli esetben szolgáltathat, tekintve az elszámolási nehézségeket.

Magyarkályán, 1907. nov. 3-án.

Lőrinczy József,
pénztári ellenőr.

Nyom. az „Ellenzék" könyvnyomdájában Kolozsvárt, Szentegyház-utcza 22. szám.

X. Évfolyam. *49-ik szám.* *Kolozsvárt, 1907. november 28.*

Erdélyi Protestáns Lap

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, th. tanár.**

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre **12 kor.**
félévre **6 kor.**

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

A kiáltó szó.

Máté III. 1—11.

Ruhája teveszőr volt, derekát bőr övezte körül, elesége sáska és erdei méz. Alakja sötét, megrázó; hangjában elnémult próféták szent és fájdalmas ereje csenddűl, midőn ércszava átzúg Judea felett, mint egy vészharang. És óriási a perc, a melyben megjelent. Az idők teljességének közelléte üli meg a földet, s kinzó nyugtalanság lesz urrá a lelkek fölött. „A fejsze már a fák gyökerére vettetett“ — megborzong e gondolatra minden; és most, mikor rajongó reménység s halálfélelmek közt reszket a világ: ime megjelenik a testet öltött bűnvád, az élő lelkiismeret és szava dörg: „*Térjetek meg, mert elközelgetett a mennyeknek országa!*“

Térjetek meg. Egy kemény ökölcsapás e szó a a szívekre. A lelkiismeret felébresztése, nem, — felkorbácsolása. Arcába vágja a világnak bűnét, hogy érezze a *felelősséget*, ébredjen öntudatára bűneinek. A névtelen sóvárgások, a ködös messiási remények, melyben fényes felhőfoltok úsztak: álmok a földi hatalomról, érzéki javakról, — változzanak át égő sóvárgássá a *megváltás* után. Nem a sors, az élet vádolása, hanem az *önvád* igaz s ez által János a *szükségérzet*, a *lelki szegénység* prófétája lesz.

Térjetek meg. E szóban mennyi vád, mennyi igéret. Mennyi büntetés, mennyi — kegyelem. Térjetek meg, mert *elközelgett a menyeknek országa.*

Itt van. Ez a bizonyosság, ez a határozott, ujjal való reámutatás az evangeliumi Keresztelő Jánosban. Hiszen, hogy eljő Isten országa, hogy eljő a Missiás — valaha, azt tudta minden zsidó és szent váradalmak közt sóhajtott utána. De most lelkébe dördült a megrázó bizonyosság, hogy itt van, az ajtó előtt áll. A miért *te* vágytál, az jött el *neked.*

Neked.

És itt a János kemény hangja elhallgat, hogy csengjen a tiszta, mennyei szó: Jőjetek énhozzám. Ő felé fordul most minden arcz, őt követi a nagy sokaság; — János pedig egyedül marad a pusztán, hol lelke szent háborgása elviharzott. A mint ott áll, sötét alakját mind inkább elnyeli a homály; ő, aki egyre kisebbedik, néz utánna annak, aki keresztel Szent Lélekkel és tűzzel, kitől árad kegyelem és üdvösség, aki Messiássá, az élő Isten Fiává magasztosul. E kép alá ird oda: *Advent.* *Dr.*

Az orsz. reform. lelkészegyesületről.

Mult számunkban megemlékeztünk arról a köríratról, melyet az Orsz. Ref. Lelkészegyesület elnöksége kiadott s lapunknak is megküldött. A körírat három részből áll. Egyik részét: „Az Országos Református Lelkészegyesület alapszabályai“-t, melyet a körírat egyik helyen „*szentesített*“-nek (?!) nevez (nem tudjuk, hogy e furcsa kifejezés a belügyminiszteri jóváhagyást vagy a kongresszusi többség elfogadását jelenti-e?), — mai számunk egész terjedelmében hozza, hogy olvasóink megismerkedhessenek az egyesülettel. A két másik részt lapunk terjedelméhez mért részletességgel e sorok folyamán ismertetjük, kiemelvén főleg azon részleteket, melyek az egyesület vezetésének szellemét láttatják s közben megtesszük a magunk reflekszióit az egész mozgalomra, céljára, irányára és szellemére nézve. Elmondjuk a saját nézeteinket, amelyek ha lényeges kérdésekben eltérők a lelkészegyesületet alkotók és vezetők nézeteitől s nagyjában egyeznek kerületünk hivatalos vezetőinek s más előkelő vezérférfiaink immár általánosan ismert nézeteivel: a „hivatalos lapra rákenni szokott mamelukság vádjával szemben legyen szabad igazolásul már előre arra utalnunk, hogy alább kifejtendő álláspontunknak egyfelől kifejezést adtunk már ez év szeptemberében a lelkészi kongresszus megtartása alkalmával irott cikkünkben, amikor még a vezető hivatalosok állásfoglalásáról senki sem tudott; másfelől arra, hogy erdélyi egyházkerületünk ugyanazon célok szolgálatát, melyeket most az Orsz. Reform. Lelkészegyesület maga elébe tűzött, valamennyire más uton és más szervezettel tartotta munkálandónak ezelőtt 7 évvel történt állásfoglalásával, melyet lapunk akkor is mint egyedül helyeset és célravezetőt sikerrel képviselt az Egyházi Értekezlet alakulásakor. Csak következetesek vagyunk hát, ha most is ugyanazt az álláspontot képviseljük.

Úgy az alapszabályok, mint a belépésre felhívó szózat a Lelkészegyesületnek azon vonását hangsulyozza, hogy „*egyháztársadalmi és egyházpolitikai tényező*“ akar lenni.

Nos hát elfogadom, hogy ma öntudatos egyháztársadalmi munkára és egyetemes, nagyszabású, a nemzeti és állami életre egyformán kiható egyházpolitikára van a legnagyobb szükség. Egyháztársadalmi munkára az elhanyatlott és elernyedt vallási és felekezeti öntudat felébresztésére és megerősítésére; egyházpolitikára, úgy az egyház valláserkölcsi javai közkincscsé tételéhez szükséges anyagi eszközök és feltételek biztosítására, mint különösen e javaknak a nemzet egész életében való megfelelő szabad és hármonikus érvényesülésének biztosítására.

Ám — joggal teszi kérdésbe a „Sárospataki

Református Lapok", hogy ezeknek eszközlésére nem maga „az egyház" hivatott a maga történetileg kifejlett szervezetében és eszközeivel? Hát mire való az egyház, ha nem azt csinálja? És nem csinálja azt?! És ha csinálja, de — némelyek szerint — nem jól csinálja: az az orvoslásnak a módja, hogy vele szemben *„tőle függetlenül"* más *„tényező"*-t állítsunk — egy egyesületben, népgyűlés jellegü kongresszusban? És pedig egy oly kongresszusban és egyesületben, amely *kizárólag lelkészekből áll*? Hát mióta lett a református egyház képviselőjévé kizárólag a lelkészség? Hisz még „hivatalos" egyházszervezetünkben is a lelkészek nem kizárólagos képviselői egyházunknak, amint-hogy az „egyetemes papság"-ról szóló dogmatikai álláspontunk folytán nem is lehetnek. Ép oly kevéssé, mint a „világiak" magukra. Mert mit szólana hozzá a „lelkészegyesület", ha tetszene egy nehány lelkes világinak összeállani s egy *kizárólag* ref. vallásu *világiakból* álló kongresszuson megalakítanák az *„Országos ref. világiak egyletét"*, mint egyháztársadalmi és egyházpolitikai *„tényezőt"*, amely a hivatalos egyháztól *teljesen függetlenül működve* arra határozná el magát, hogy úgy az egyházpolitikában, mint a lelkészi fizetések dolgában a „lelkészegylet"-tel merőben ellenkező felfogást nyilvánítana és propagálna? A belügyminiszter bizonyára ép úgy „szentesítené" az ő alapszabályaikat is, mint a „lelkészegyletét" s akkor melyik lenne a magyar kálvinista egyház jogosultabb képviselője: a 2500 lelkészt képviselő „lelkészegyesület"-e vagy a 2,500.000 lelket képviselő „ref. világiak egylete"?

„*Lelkész*egyesület"-et alakítani egyháztársadalmi és egyházpolitikai tényezőként a legszerencsétlenebb gondolat volt a lelkészek részéről s valóban csak a világiak megfontoló bölcs mérsékletének lesz köszönhető, ha meg nem alakul a „Ref. *világiak* egylete" is s igy elkerültetik az a belső meghasonlás, amelyre az első lökés megadását ép' úgy lehetne a lelkészegyesületre hárítani, amint most a katholikusokra hárítjuk az ő felekezet-társadalmi szervezkedésük miatt az ország felekezetközi békéje megbontásáért.

*Lelkész*egyesület alakítása csak egyetlenegy célra ismerhető el jogosultnak: a tisztán lelkészek és kizárólagos lelkészi hivatáskörük ügyeinek tárgyalására. Az ígehirdetés, a pásztorácio, a katekhezis, tudományos továbbképzés, fizetés, nyugdíj, szolgálati pragmatika stb. ezek tárgyai lehetnek egy tisztán papi egyesület tárgyalásainak, de honnan veszi magának a lelkészegylet, hogy az egyháztársadalmi és egyházpolitikai munkát magának foglalja le. Az *egyház*társadalmi munka csak az *egyház összes tagjaival* együtt; az egyház*politika* csak a politikai élet, felekezeti különbséget kizáró tényezőivel együtt vethető fel és oldható meg, ha nem akarunk az első esetben egyházat csinálni az egyházban, a másodikban felekezeti politikai pártalakulást, — protestáns néppártot.

Ezért, hogy mi a lelkészi kongresszus alkalmából is figyelmeztettünk, hogy sem a világi elemet kizárni nem szabad, sem az egyházpolitikát egyházunk határain túl követni. Ám a kongresszus mind a két hibát elkövette s igy természetesen hivta ki maga ellen első sorban saját világi embereink, másod sorban a politikai élet birálatát, nem egy esetben roszalását.

Egy másik súlyos hiba, hogy ha már a hivatalos egyház mellett és egyházban *egyesületi* működés szükségét látták — amit talán a S. R. L.-al szemben célszerüségi szempontokkal igazolni is lehetne — akkor azt nem kellett volna belügyminiszteri, hanem egyházhatósági jóváhagyással szervezni. Mi a magunk részéről sem államjogi, sem egyházjogi szempontból nem tudjuk azt helyeselni, hogy az állam a bevett vallások szervezett egyházain belől is tovább dirigál, az illető egyház körén belől vallási egyesületeket engedélyez vagy nem engedélyez az illető egyház hatóságának minden megkérdezése nélkül s igy autonómiájának sérelmével. Hiszen igy az állam valósággal kijátsza azt a hangsúlylyal hirdetett elvét, hogy a bevett vallások történelmi egyházszervezetét respektálja s maga segíti elő azoknak disszolucióját. S az egyház is soha sincs biztonságban az ellen, hogy a bomlasztó elemek egyenesen állami támogatás mellett nem akadályozzák életműködését. Az állam polgárainak felekezeti alapon való szervezkedése csak egy formában: a hitvallási és szervezeti alapon nyugvó egyházi alakulásban képzelhető. Ha az államtól ily szervezetük elismertetett: az aztán az ő egyházi belkörü autonom életükre tartozik, hogy ezt micsoda *felekezeti* egyesületekben tartják szükségesnek érvényesíteni. Mindaddig, mig az államilag jóváhagyott alapon és szervezeten túl nem mennek: az államnak az ilyeneket a felekezetí autonomia körében kellene hagynia vagy legalább is megkérdeznie az ilyen felekezeti alapon való egyletalakúlásoknál magát az illető egyházat, hogy mit szól hozzá: helyesli? nem helyesli? s mért? En, őszintén megvallva, a ref. lelkészeket ha belügyminiszter vagyok — arra útasítom, hogy a ref. lelkészek ebben a minőségben az egyházhoz tartozván, menjenek a maguk egyházi hatóságukhoz, egyletalakításukhoz engedélyt kérni. Igy kikerűlve lett volna az a képtelen helyzet, hogy a „ref. lelkészek egyesülete teljesen független az egyházi hatóságoktól" s az a lóhátról való beszélés, hogy az egyház szolgái nagy kegyesen kilátásba helyezik, hogy a hivatalos egyházzal karöltve kívánnak eljárni és működni.

Végre a kilátásba helyezett „Orsz. Ref. Szövetség", melynek megalkotása is ott szerepel a Lelkészegylet alapszabályszerű feladatai között. Mi lesz ez, melybe a világiakat is bevenni szándékoznak? A lelkészegylet direkciója alatt álló segédcsapat, mint a klérus számára készülő „kath. népszövetség", mely hátvédül szolgáljon a lelkészegyesületnek? Nem hiszem, hogy a mi világiaink erre a szerepre vállalkozzanak. Vagy egy új egylet „a reform. világiak egylete"?

Nekünk ezek a dolgok mindenképpen galimátiásznak látszanak. Fog-e e chaotikus állapotból valami „teremtés" születni: nem tudjuk. De mi ezt csak az esetben merjük remélni, ha a lelkészegyesület egy új kongresszuson oly egyháztársadalmi alakulást hozhat létre, melyben a világiak is helyet foglalhatnak, s amely — nézetünk szerint — legtermészetesebben az egyházkerületi Értekezletek szövetségéből alakulhat kongresszusi alapon, ahol nem lesz külön papi és világi elem, hanem csak buzgó református magyar.

A Lelkészegyesület elnöksége azonban — úgy látszik — nem a békés megértés útját keresi. Ezt mutatja annak emlegetése, hogy „egyházunknak ideigóráig tévedésbe esett vezető elemei hibájuknak belátásában" reménykedik, hogy az „egyetemes konvent merev elutasító magatartását a lelkészi nyugdíjintézet ügyében" sürgős tárgyalásul tűzi ki (holott a konvent a jogos felszólalásokat nem elutasította, — annál kevésbé „mereven" — hanem egyenesen messzemenőleg honorálta) s végre az, hogy ha az egyh.-megyei lelkész-egyesületek — a mennyiben vannak — előttük meg nem hódolnak, egyenesen közibük dobja a visszavonás üszkét, midőn arra hivja fel „ügyük barátait", hogy alkossanak „külön lelkészegyesületet". S mert vezérkedni szerető emberekben hiány bizonyára nem lesz, a „külön lelkészegyesületek" bizonyára burjánzani is fognak „az egyetértő munkásság" nagyobb dicsőségére. Hogy egyházunknak javára-e? — az már más kérdés.

Nagy Károly.

Dr. Bartók György püspök évi jelentése.

(Folytatás és vége.)

Ez a kérdés, ismét hangsúlyozom, nem kizárólagos felekezeti, sőt inkább per eminentiam államjogi kérdés, mely nemzeti életünk egész organizmusába mélyen belevág. Ha a sekularició nemzeti szükség: úgy a nemzet fejlődő és haladó élete maga fogja felvetni a kérdést és ilyen vagy olyan formában meg fogja adni reá a feleletet.

Ha vannak „*gonosz tanok*“, ezeket a protestáns egyházak körén kivül kell keresni, azoknál, akik az egyházat az állam fölébe helyezik.

A megoldás nekünk jogos kivánalom, de várjunk, mig a haladó idő a megoldást, mint követelményt állítja a nemzeti élet elé. A lassú idő megőrli a szikla bérceket és megtermékenyíti a völgyeket. Várjuk meg az időt, mig a tavasz feslő virágait a nyárnak melege gyümölcsökké érleli. Míveljük szorgalommal, egyetértő munkával a nekünk adott és a mi gondjainkra bízott talajt, a többit pedig bízzuk az Urra, kitől függ az időknek járása. Különben is: Ikarusi szárnyakkal nem lehet a napba repülni.

Az E. T. 114. §-ának A) pontja ekképen intézkedik:

„A legkisebb lelkészi javadalom, lakáson, kerten és egyházkerületileg megállapitott stolán kivül 2400 korona *alapfizetés* és 6 ízben 200—200 korona ötödéves *korpótlék*. Míg az 1848. XX. t.-c. alapján erről gondoskodni lehetne, azon ideig a legkisebb lelkészi javadalom, szintén lakáson, kerten és egyházkerületileg megállapitott stolán kivül 1600 korona.

Az E. T. e §-a megjelöli az irányt, a melyben sebeink orvoslását keresnünk kell. Ne a szekularizáció kérdésével emésszük tehát erőinket, hanem legyünk rajta, hogy lelkipásztoraink megkapják a 2400 koronás alapfizetést és a 200 koronás korpótlékozást. A miket a zsinati törvények kilátásba helyeznek, azokat igyekezzünk megvalósitani s vigyázzunk, hogy a tehetetlen elégületlenség rajtunk is erőt ne vegyen. Küzdjünk megvalósítható célokért. Csak igy remélhetjük, hogy munkánkat Istennek áldása követi.

VI. Püspöki iroda. 1906 november 15-től 1907 november 1-ig.

1. Beérkezett ügyíratok száma 1586

Ebből:

a) Egyházkerületi 1239
b) Romániai 547

Ellátatlan november 1-én a beérkezett 1586 ügydarabból 7 darab.

1. Fegyelmi ügy 23

Ebből:

a) Lelkész ellen 15
b) Tanító és kántortanító ellen 7
c) Világi 1

2. Közigazgatási birósági ügy 5

A fegyelmi és közigazgatási ügyek közül ellátás alatt van 15

3. Anyakönyvi kiigazítási ügydarab 41.

Az összes ügydarabok közül egyházmegyénként jött:

1. Hunyadi esperestől 24
2. Gyulafehérvári esperestől 18
3. N.-Enyedi 32
4. Kalotaszegi 32
5. Kolozsvári 47
6. Sz. szolnoki 73
7. Deési 20
8. Széki 30
9. N.-Sajói 16
10. Görgényi 21
11. Marosi 43
12. Küküllői 47
13. N.-szebeni 25
14. Udvarhelyi 40
15. Erdővidéki 15
16. Sepsi 39
17 Orbai 19
18. Kézdi „ 14

Összesen. 555

Igazgatótanácstól 55
Közoktatásügyi minisztertől 41
Konvent és testvér ker. 33
Miniszterelnöktől 2

Összesen.. 131

Együtt.. 686

Jelentésemet végezve, munkánkra Isten áldását kérem.

Az Országos Református Lelkészegyesület alapszabályai.

I. Az egyesület címe és székhelye, célja és munkaköre.

1. §. Az egyesület címe: „Országos Református Lelkészegyesület“. Székhelye: Budapest.

2. §. Az Országos Ref. Lelkészegyesület célja: a magyarországi ref. lelkészeknek egy szerves testületté egyesítése és különösen az egyháztársadalmi munka felkarolása által a református egyházi élet vallás-erkölcsi és anyagi felvirágoztatása, a kálvinista öntudat ébresztése, fejlesztése és terjesztése, a protestáns egyházak összes tényezőinek bevonásával országos protestáns szövetség létesitése s ennek alapszabályszerű szervezetén belül az egyetemes felvilágosodás és nemzeti haladás nagy érdekének előmozdítása és végül a lelkészek különösen — úgy erkölcsi, mint anyagi érdekeinek előmozdítása.

3. §. E célok elérése végett az egyesület minden rendelkezésre álló eszközzel szorgalmazza az 1848 : XX. t.-c. 2. és 3. §-ainak végrehajtását, évenkint közgyűlést (kongresszust) tart, melyen főképen egyháztársadalmi és egyházpolitikai kérdésekben állást foglal, felolvasásokat, előadásokat, eszmecseréket rendez; általában a megjelölt célokat szolgáló inditványokat és a hivatalos egyházi hatóságokhoz intézendő előterjesztéseket tesz. A közgyűlésen kivül az egyesület egyházmegyei lelkész-egyesületek alakítása, emberbaráti intézmények létesítése, továbbá a sajtó és irodalom útján munkálja céljait, e végből egyesületi lapot vagy folyóiratot létesít, pályadíjakat tűz ki s általában felhasználja a toll és szó hatalmát kitüzött céljainak elérésére.

II, Az egyesület viszonya az egyházi hatóságokhoz és más rokon egyesületekhez.

4. §. Az egyesület az egyházi hatóságoktól teljesen független; munkálkodásában azonban szem előtt tartja az egyházi hatóságokkal való anyagi és erkölcsi kölcsönhatást.

A többi protestáns országos lelkészegyesületekkel a közös célok elérésére lehetőség szerint együtt működik.

III. Az egyesület tagjai.

5. §. Az egyesület tagja, erkölcsi kötelezés erejénél fogva, minden református lelkészjellegű egyén.

6. §. A tagok vagy alapító, vagy rendes tagok. Alapító tag az, aki egyszersmindenkorra 200, azaz kettőszáz koronát az egyesület pénztárába befizet. Rendes tag az, aki tagsági díj fejében évenkint hat (6) koronát fizet. E tagsági dijért kapják a tagok az egyesület lapját, vagy folyóiratát.

7. §. Az egyesület alapító és rendes tagjai a közgyűlésen tanácskozási és szavazati joggal bírnak; az egyesület egyéb kiadványaiban, a választmány határozata szerint részesülnek.

8. §. Tagsági jogait csak az gyakorolhatja, ki tagsági díjával az előző pénztári évről hátralékban nincs.

IV. Az egyesület jövedelmi forrásai és vagyona.

9. §. Az egyesület jövedelmét alkotják a befolyó tagsági díjak, a kiadványok jövedelme, az adományok és az esetleges hagyományok.

V. A közgyűlés.

10. §. A közgyűlést az egyesület tagjai alkotják; idejét és helyét a választmany határozza meg s ugyanaz készíti elő. Évenkint rendszerint egyszer tartandó. Szükség esetén azonban, a választmány határozata alapján, vagy 50 tag kivánatára, az elnök által rendkivülileg is összehívandó.

11. §. Határozatok a közgyűlésen a jelenlevők többsége által, nyilt szavazás utján hozatnak. Titkos szavazásnak csak választásoknál, vagy tisztán személyes kérdések eldöntésénél van helye.

12. §. A közgyűlés tárgyai:

a) a jelentés az egyesület évi működéséről:

b) az évi számadások megvizsgálása és a költségvetés megállapítása;

c) minden három évben a tisztviselők és választmány újraválasztása s évenként az időközben megüresedett tisztviselői és választmányi tagsági helyek betöltése;

d) inditványok tárgyalása és a választmány által előterjesztett ügyek elbirálása;

e) az alapszabályok módosítása; ez azonban csak tiz tagnak a megelőző választmányi üléshez irásban beadott inditványára s a választmány előterjesztése mellett tárgyalható, a mi a meghivón megjelölendő;

f) felolvasások, előadások, eszmecserék.

A közgyűlés mindig istentisztelettel kezdődik és istentisztelettel végződik.

VI. Az egyesület tisztviselői.

13. §. Az egyesület tisztviselői: a) egy elnök, b) két alelnök, c) egy ügyvezető titkár, d) két jegyző, e) pénztárnok, kik az egyesület tagjai közül választatnak.

14. §. Az elnök a választmány határozata szerint összehivja és vezeti a közgyűlést; képviseli az egyesületet a hatóságok és mások irányában; joga van az egyesületi pénztárt bármikor megvizsgálni, a szükséghez képest a választmányt összehivja, a fizetéseket a költségvetés keretében utalványozza. Akadályoztatása esetén az elnököt az alelnökök egyike helyettesiti.

15. §. Az ügyvezető titkár előkészíti a választmányi és közgyűlésnek tárgyait, az évi jelentést; folytatja a levelezéseket, általában az egyesület ügyviteli teendőit végzi.

16. §. A jegyzők vezetik a választmányi és a közgyűlés jegyzőkönyveit, felügyelnek az irattára.

17. §. A pénztárnok kezeli az egyesület pénztárát; a tagsági díjakat beszedi, a bevételekről és kiadásokról pontos számadást vezet, a pénztár állásáról és a pénztár kezeléséről a választmányi üléseken jelentést tesz, elkészíti a költségelőirányzat tervezetét és a részletes számadást; kifizeti a költségvetésben megállapított s az elnök által utalványozott összegeket. Az egyesület tagjainak névsorát szabályszerű törzskönyvben nyilvántartja.

18. §. Az itt felsorolt tisztviselőket három évi időtartamra, általános szavazattöbbséggel a közgyűlés választja.

VII. A választmány.

19. §. A választmány a tisztviselőkön kivül 112 tagból áll, kik közül 56-ot a közgyűlés választ, 56-ot pedig a szabályszerűen megalakított egyhm. lelkészegyesületek küldenek ki. Elnöke a közgyűlés elnöke, illetve alelnökeinek egyike, jegyzői pedig a közgyűlés jegyzői.

20. §. A választmányi gyűlést az elnök a közgyűlés előtt mindenesetre, máskor a szükséghez képest, vagy tiz választmányi tagnak irásban kifejezett kivánatára összehivni jogosult, illetve köteles. A választmány igazgatja az egyesület ügyeit; megállapítja s a szükséghez képest megbiráltatja az egyesület kiadványait; gondoskodik az egyesület vagyonának lelkiismeretes kezeléséről. Az ügyvitel érdekében szükséges bizottságokat is a választmány választja (pénzügyi, biráló, intéző stb. bizottság).

21. §. Határozathozatalra, az elnökön és jegyzőn kivül legalább tiz tag jelenléte szükséges.

22. §. A választmányi tagokat három évi időtartamra az egyesület tagjai közül viszonylagos szótöbbséggel a közgyűlés választja.

23. §. A választmány határozatai minden esetben a közgyűlés elé terjesztendők.

VIII. Az egyesület pecsétje.

24. §. A pecsét, közepén nyitott bibliával, a következő körirat: „Országos Református Lelkészegyesület". A pecsét az elnök őrizete alatt áll.

IX. Az egyesület feloszlása.

25. §. Az egyesület feloszlását csak oly közgyűlés határozhatja el, mely egy havi előleges kihirdetés után egyenes e célból hivatott össze és melyen a jelenlevők kétharmada a feloszlás mellett van.

26. §. Feloszlás esetén az egyesület vagyona a tagok között semmi szin alatt fel nem osztható, hanem mind alaptőkéje, mind egyéb vagyona egy, az országos ref. lelkészegyesület által felállitandó jótékony intézet támogatására szolgál.

27. §. Az egyesülei feloszlását, vagy alapszabályainak módositását célzó határozatok, foganatositás előtt, megerősités végett a m. kir. belügyminiszter elé terjesztendők.

28. §. Ha az egyesület a jelen alapszabályokban kitűzött cgljától és működési körétől annyira eltérne, hogy működésének folytatása az állam vagy az egyesület tagjainak anyagi érdekét veszélyeztetné: működése a m. kir. alkotmányos kormány által felfüggesztetik s az erre elrendelendő vizsgálat eredményéhez képest az egyesület az alapszabályok pontos megtartására feloszlatás terhe alatt utasittatik, esetleg végleg fel is oszlattatik.

29. §. Ez alapszabályt minden belépő egyesületi tag aláírja s ez által magát annak megtartására és az általa választott tagság után illetékes tagsági díjnak 6 éven át leendő fizetésére kötelezi. A tagok aláirásával ellátott alapszabály példány az egyesület levéltárában megőrzendő.

Jelen megállapított alapszabályok megerősítés végett a m. kir. belügyminiszterhez felterjesztetnek.

IRODALOM.

E rovatban minden munkát megemlitünk, ami szerkesztőségünkbe elküldetik, de hosszabb, birálatos ismertetésre nézve a szerkesztőség fentartja saját elhatározását.

Előfizetési felhivás.

A Református Egyházi Könyvtár kiadványai közt megjelenő művekre előfizetést nyitunk a következő feltételek mellett: 1. Az előfizetés évenként 10 K, mely összeg az első alkalommal a jelentkezéskor, azután pedig minden év március hó végéig, dr. Antal Géza bizottsági előadó (Pápa, Veszprémm.) cimére küldendő. 3. A mennyiben a három éves ciklus utolsó évében oly munka jelennék meg, melynek a következő ciklusban egy vagy több kötete

még kiadásra vár, e kötetek megszérzése is kötelező, illetve az előfizető kellő időben nyilatkozni tartozik, hogy az első kötetre sem reflektál, mely esetben az előfizetési díj arányos része neki visszaküldetik. 4. A 10 K előtizetési díj ellenében minden előfizető évenként legalább 50—60 ív terjedelmű művet kap egy vagy két kötetben, erős, díszes vászonkötésben. Ha az ívszám valamely évben fenti számot nem érné el, a következő év illetménye megfelelőleg nagyobb ívszámban jelenik meg. Viszont, ha valamely év illetményének ívszáma meghaladná az 50—60 ívet, a bizottságnak jogában áll a következő évben annyival kevesebbet nyujtani. 5. A Református Egyházi Könyvtár 1907/8. évi könyvilletménye, Vargha Lajos: Keresztyén Egyháztörténelem, három kötetben (I. kötet 36, II. kötet 54, III. kötet cc. 46, összesen 136 ív terjedelemben). Az első évi díj beküldése után a mű első két kötete azonnal meg fog küldetni. Jelentkezni lehet az első évi illetmény (10 K) egyidejű beküldése mellett ez év dec. 15-íg dr. Antal Géza theol. akad. tanár, bizottsági előadónál, Pápa. — Kunszentmiklós—Budapest, 1907 szeptember hó. A ref. parochiális könyvtár-bizottság nevében az elnökség: *Baksay* Sándor, id. *Puky* Gyula.

TÁRCA.

Kövendi János professor lemondása.

Koncz József, a marosvásárhelyi ev. ref. collegium történetében (177. l.) azt a véleményt fejezi ki, hogy Kövendi János „kibucsuzása a főconsistorium rendeletéből történhetett". E következtetésre volt alapja, de a főconsistorium 1739. szept. 20-ról fölvett jkve és leirata az ellenkezőről tesz tanuságot. E leirat fogalmazványa igy szól: Vettük és fel is olvastuk kegyelmednek régtől fogva dicséretesen folytatott professori hivataláról való elbucsuzását követő apologiáját, melyből kegyelmed ratioit és arra régtől fogva nemcsak elkészitett, hanem eltökéllett, megmásolhatatlan szándékát kegyelmednek csudálva szemléltük; és abbeli hivatalának folytatása mind kedves, mind penig kivánatos volt volna, mindazáltal látván kegyelmednek attól való kedvetlenségét és rólla régtől fogva concipiált unalomból absolute lett lemondását, kelletett más subjectumról prospicialnunk, nem tagadhatjuk, hogy azon collegiumnak ilyen elhagyatott állapotában esett kegyelmed elméjének változása és kegyelmedtől is elhagyattatása nehezen nem esett volna, mindazáltal eddig azon collegiumnál hosszas dajkálkodását, körülötte való szives és nem gyümölcstelen fáradozását kegyelmednek igen szépen köszönjük, és érette ennek utána is kegyelmedhez és következendő fatumihoz minden jó indulattal és illendő gratitudoval leszünk. Parancsoltunk is curator atyánkfiainak kegyelmed praetensioi iránt való consolalásáról, ha egyszersmind nem is, de per partes, restantiairól contentaltatni fogják; most is elsőben a mit lehet fizetnek, az hátravalokról is assecurálják kglmedet; de maga tudja kglmed, mely kevés beneficiumi légyenek azon collegiumnak és hogy az egyszersmind való kifizetés éppen lehetetlen" stb.* *Török István.*

KÜLÖNFÉLÉK.

Az országban megingott vallási béke és annak okai felől interpellálta meg a mult hét végén a m. kir. kultuszminisztert Grf. Apponyi Albertet a képviselőházban *Bozóky* Árpád orsz. képviselő, reámutatva főként a protestánsok köréből sőt hivatalos testületeikből is felhangzó panaszokra. Apponyi grf. miniszter ur egyelőre csak momentán megjegyzésekre szoritkozott s mert sulyt fektet a kérdés tények által való részletes megvilágitására, részletes válaszát a jövő szerdára jelentette be. Nem kivánunk a részletes válasznak elébe vágni. Adatait majd akkor vesszük kritika alá. Most csak azt jegyezzük meg, hogy a tankerületi főigazgatóságokat felemlítve, Apponyi gróf jelezte, hogy a 12-ből eleitől kezdve *szerzetesek* számára volt rezerválva — három. De azt már nem emlegette, hogy ő ezt minisztersége első félesztendeje alatt *négyre* emelte. A 48. XX. t.-c. 8. §-nak a a protestánsokra nézve alapítványszerű dotációval való megoldási tervét s egyben a kath. autonómia megoldását helyezve kilátásba a béke megszilárdításának — mert hiszen most is megvan az (hogyne?! Szerk.) — eszközéül. Hogy a végén a tapsok nem hiányoztak, felesleges is emliteni egy miniszter s pláné a „szépszavű" Apponyi beszédénél. De megdöbbentő főleg a klerikális 48-asok (Ugron Gábor, Nagy Emil stb.) és a néppártiak közbeszólásait olvasni, melyek az elvadult fanatizmus minden ismérveivel tündököltek.

Az *„Alkotmány"* „Felekezeti izgatás" címén vezércikkezve az esetről, ismétli diadalmasan Rakovszky szavait: „Nem 1896-ot irunk már, hanem 1907-et". Valóban meglátszik a „néppárt" 10 esztendős multja! — Mi pedig kutatva, hogy ki is az a *Bozoky* Árpád, kerestük a prot. pap és tanárképviselők sorában, kiknek egyrésze a protestáns érdekekek országgyűlési szolgálata címén adta albérletbe kathedráját, de úgy találtuk, hogy ezek az Apponyit éljenzők vagy lapulók sorában találtatának; Bozóky pedig becsületes róm. kath. honpolgár. Az „Alkotmány" pedig be is sorozta mindjárt a katholikusok egy új csoportjának rovatába, az *„én is katholikus"*-ok közé. Ám az ilyen katholikusok tényleg többet érnek egyházunk és hazánk érdekei szolgálatában, mint a mi palástosaink, kik a választáskor a prot. érdekek szolgálatáról szavalnak; ott fenn pedig ilyenkor — *tapulnak*. Kiváncsiak vagyunk ez urak szerdai szereplésére, ha ugyan — fájdalom — előre nem tudnók, hogy akkor is lapulni fognak, vagy pláne — tapsolnak Apponyinak.

Igazgató-tanácsi ülés tartatik e hó 28-án délután. Báró *Bánffy* Dezső főgondnok úr a megjelenésben akadályozva lévén, valószínüleg Zeyk Dániel főgondnok elnöklete alatt fog a gyülés megtartatni.

Szacsvay Sándor újabb jótékony adománya. Szacsvay Sándor a Kolozsvár—monostori parokhiális kör számára épitendő új ref. templomra 20,000 koronát adományozott. Ez a nemes lelkéről, hitbuzgóságáról és áldozatkészségéről ismert főur legutóbbi adománya méltó koronája annak a sok szép alapitványnak, melyet minden téren juttat egyházunknak és intézményeinek. A jó Isten áldja meg érte, mint áldani fogják a monostori híveink, kiknek régi vágyát most egy nagy lépéssel vitte közelebb a megvalósuláshoz.

Egy nagyjelentőségű határozat a lelkészi nyugdíjintézeti ügyben. A tiszántúli egyh. ker. most lezajlott közgyűlésében nagyfontosságú és igen humánus határozatot hozott a lelkészek 23%-os belépési járulék befizetésében. Eleinte csak a 2500 K-án aluli javadalmasokra gondolt, később azonban kiterjesztette tervezetét az összes lelkészekre. Három pénztári csoport évi feleslegét jelölte ki e czélra évi 15—18.000 K összeggel, melyből a 237.000 K-ra számított 23%-os befizetések egy részét maga fogja fizetni. Hogy az egyes lelkészek által fizetendő belépési járulékok egész összegének hány %-át fogja fedezni e kerületi segély, még nincs tisztázva. Némelyek szerint 20, mások szerint 40—50 %-ot fog ez kiadni. Beh jó dolog, lám, mikor a kerületnek tele pénztára van. Hej, hogy a miénknek — ki tudja, meddig? — üresnek kell lenni! A dunántúli kerület is kilátásba helyezte, hogy legalább a 4%-os egyszerü kamatokra fedezetet keres. Bizony nálunk is gondoskodni kellene valami könnyitésről legalább a nagy családú, sok gyermekes papokra nézve. A régi egyházmegyei és kerületi gyámintézeti alapok okos felhasználásával lehetne tán ez irányban valamit tenni. Magunk is gondolkozunk rajta s gondolkozzanak olvasóink is — fő-

* 13—1739. főcops. jkvi sz. 1710—1742.

leg a fedezetre nézve — hogy valami okosat kisüthessünk. Méltó a gondolkozásra!

A tiszántuli ref. egyházker. múlt heti közgyűlésén a következő szélesebb körökben érdeklődésre számítható események történtek: Gróf Dégenfeld József főgondnok elnöki megnyitójában helyeselte a 48. XX. t.-c. erélyesebb és teljes végrehajtását követelő mozgalmat s konstatálta közállapotainknak a klerikálizmus előnyére való eltolódását, melyet különösen a kultusz tárca kezelésének éles bírálatával többen kiegészítettek. A kormányt *Mezössy* államtitkár vette — visszhangot nem keltett — védelembe. — A debreceni egyetemen *két* új bölcsészetkari tanszék felállítása és betöltése határoztatott el. — A tanítóképzők állami segélyét sulyos feltételei miatt el nem fogadták, hanem a kerület fedezi a 3200 K évi szükséget.

A róm. kath. tanáregyesület f. hó 18-án alakult meg *Mázy* Engelbert kassai tankerületi szerzetes főigazgató elnöklete alatt, aki megnyitójában igy állapítja meg az egyesület föladatát és céljait: „A Kath. Középiskolai Tanáregyesület az Egyház kiegyenlítő kulturmissziójának (?!) jegyében született meg, a melyet máskép katholikus restaurációnak is mondhatunk. Feladata: az evangélium, a kereszt bevitele közgazdasági viszonyainkba, társadalmi és politikai életünkbe; a kereszt bevitele az egyetemekre és a művészet csarnokaiba: az egyház kiegyenlítő kulturmissziója! S a kereszt bevitele a középiskolai tanárok körébe s az ifjúság szivébe: ez a Kath. Középiskolai Tanáregyesület!“ Büszkén jegyzi meg az Alkotmány erre, hogy nem ellensége ennek a hatalom sem, hisz az egyesület díszelnökévé — annak előzetes beleegyezésével — hazánk széplelkű kultuszminiszterét, a 48. XX. t.-c. geniális végrehajtóját, a sarkantyús kálvinista papok házi szentjét: *Appongi Albertet* választották meg. Más szóval: állami protektorátus alá helyezték a legarrogánsabb reakciót. A gyűlés tüntető rokonszenvvel üdvözölte *Barkóczy* Sándort, a kultuszminiszterium reakcziós táborának vezérét, de csak immel-ámmal *Molnár* Viktor államtitkárt, aki véletlenül — protestáns.

A jezsovita okoskodás ugyan azzal fogja védeni az egyesület megalakulását, hogy hiszen ott van a Református Tanáregyesület is, annak pedig békét hagynak az emberek. Nem teszünk fel protestáns emberről annyi korlátoltságot, hogy felüljön ennek a rabulisztikának. A Református Tanáregyesület a református egyház által fentartott felekezeti iskolák tanárainak a szervezkedése, míg a kath. tanáregyesületet a *katholikus vallásu* tanárok alkotják, tekintet nélkül arra, hogy milyen jellegű intézetben szolgálnak e kegyes lelkületű férfiak. Tehát az interconfessionalis állami tanintézetek esetleg többségben levő, katholikus vallású tanárai révén programmszerüen fogják szolgálni a katholikus restauráció ügyét s viszik be a keresztet a tudományba, a politikába, az *ifjúság szivébe*. Ez az ifjúság pedig nemcsak a katholikus ifjúság, a melynek szivébe bevinni a keresztet elégséges föladata volna a jámbor tanároknak, de szükségképen más felekezetü ifjúság is értetődik alatta. Tehát nem a kath. öntudat ébresztése a cél, hanem a térités, a hódítás. Állami intézmények, melyeknek fenntartási költségeit 2/3 részben „a katholikusok“ fizetik, hivatalos eszközei lesznek az agresszív rekatolizálásnak — Magyarország kultuszminiszterének tudtával és beleegyezésével, sőt erkölcsi protektorátusa alatt.

Igy fest ez a „kiegyenlítő kulturmisszió“ amelyet a jezsuita dialektusból jó magyar beszédre fordítva, igy mondhatnánk: misszió arra a célra, hogy kultura tekintetében a katholikusokkal *egyenlő* sötétek és tömjénszaguak legyünk.

A középiskolai tanárok újabb fizetésemelési mozgalma. Még minden fokon keresztül sem volt vihető a tanárok legutóbbi fizetésjavitása s a mozgalomban vezető középiskolai tanárság máris új fizetésemelésről tanácskozik. Az „Orsz. középiskolai tanáregyesület“ igazgatósága dec. 28—29-re kongresszusra hívta össze az összes (állami és nemállami) középiskolák tanárait Budapestre, hogy a fizetésrendezés, a pragmatika esetleg a tanári szolgálattal kapcsolatos egyébb sürgős ügyekben tanácskozzék és határozzon. A megjelenők küldőik nevében is szavazhatnak, azok utasításai értelmében. Figyelemmel kisérjük.

Templomszentelés M.-Fodorházán. November 17-én szenteltük fel m.-fodorházai leányegyházközségünk 1906—7 években épitett templomát. Épült e templom az egyházkerület Ig.-Tanácsa által folyósított 4000 kor. kamatmentes kölcsönből, Szacsvay Sándor Őméltóságának, kinek neve neve nemcsak az ördögkeresztúri körlelkészség, hanem az erdélyi ref. anyaszentegyház, humanus intézményeink, legnemesebb alkotásaink, utolsó negyedszázados történetével a legszorosabban egybe van nőve, 2000 kor. adományából, az erdélyi bércek között eszközölt gyűjtés eredményeiből s a hiveknek buzgalma és áldozatkészségéből. Isten után Szacsvay Sándor őméltóságáé az érdem, hogy e kis leányegyházközségünk immár új hajlékban imádhatja Istenét, öntheti ki szivének, lelkének legszentebb fölhevüléseit. A templomépités összes költségei, egy új harang beszerzésével együtt, mely az ifj. egylet adománya, 8291 kor. 85 f. (nyolcezerkettőszázkilencvenegy korona 85 f.). Ez alkalommal ajándékozott ngos Ferenczy Lajosné, szül. nagyberivoi Boér Antonia egy díszes szószéktakarót és kedves leánya Anna egy díszes úrasztalteritőt. Fogadják mindazok, kik szives adományaikkal és ajándékukkal az Úr előtt kedves dolgot cselekedtek, hiveim nevében is, leghálásabb köszönetemet. A templomszentelési aktuson jelen voltak főtiszt. és mélt. dr. Bartók György püspök úr vezetésével a papi karból: Tunyogi Béla, Bartók Béla, Bácsy Gyula, Székely Miklós és Biró Lajos lelkészek. Ördög-Keresztúr, 1907. nov. 20. Máthé Sándor, körlelkész.

Népművelés életveszéllyel. Vettük és adjuk a következő tudósítást: Nagytiszteletü Szerkesztő úr! F. évi november hó 17-én d. u. 5½ órakor kezdődőleg népmivelő felolvasást tartottunk a köv. — és a prot. lap. 47. számában is előre jelzett — programmal: 1. 92. dics. énekli a gyülekezet. 2. Mit akarunk. Felolvasta Magyari Zoltán egrestői ref. pap. 3. A szeszes italok ártalmai orvosi szempontból. Felolvassa Sámuel Aladár balavásári ref. pap. 4. A szeszes italok ártalmai társadalmi szempontból. Felolvassa Sebestyén Endre nagykendi s.-pap. 5. Mámorosan (elbesz.). Felolvassa Magyari Zoltán. 6. A tanu (költ.) Szavalja Molnár József el. isk. tanuló. 7. Küzdelem az iszákosság ellen. Felolvassa Sebestyén Endre. 8. A menhelyek és mértékletességi egyletek szerepe az iszákosság elleni küzdelemben. Felolvassa Sámuel A. 9. Bezáró beszéd. Tartja Magyari Zoltán. 10. XV. dics. 3. vers. Énekli a gyülekezet. A felolvasó estély szép rendben véget ért. S midőn a közönség a felolvasó helyiségből kivonult, a közvetlen szomszéd házban lakó róm. kath. lelkész, *Szigethy* István a szemben lévő ajtójában éjjeli pongyolában megjelenve, az épen akkor kilépő 3 paphoz ezen szavakat intézte: „*Ugyan mit csinálnak itten kolléga urak, hiszen becsületes ember ilyenkor alszik*“ — s aztán szavait végezve, ***fegyverét reánk sütötte.*** Az óra pedig ekkor 1/48-*at* mutatott. Nagytiszteletü Szerkesztő úr! Mi a bűnvádi feljelentést megtettük s egyszersmind magát a tényt is közöljük nagytiszt. szerkesztő úrral, hogy szíveskedjék a közönség elé terjeszteni méltó elbirálás végett. Kommentárokat a dologhoz nem fűzünk, hanem nagytiszt. úr bölcs belátására bizzuk és kérjük is ennek megtételét. Nagytiszteletü szerkesztő úrnak maradtunk Egrestő, 1907 november 13-án. Alázatos szolgái: Magyari Zoltán, egrestői ref. pap. Sebestyén Endre, n.-kendi s.-pap. Sámuel Aladár, balavásári pap.

A tudósítás tartalmáért a felelősséget a három sajátkezü aláiró kollegára utaljuk. Kommentárt az esethez a felkérés dacára, magunk sem füzünk. Beszél az eset magáért. Mi ugyan nem tudjuk felfogni, hogy ilyesmi hogyan történhetett, hiszen ez a programm távol áll a kath. úgynevezett „missió“-k programmjának jellegétől. Vagy talán az illető plebános úrnak épen az „alkohol-ellenes mozgalom“ volt bántására? Érdeklődéssel várjuk a dolog folytatását. A népművelő papok pedig csak bátran előre a jók rokonszenve kisérí őket!

A prot. denominaciók egyesítési törekvése Amerikában mind jobban foglalkoztatja a lelkeket. A katholicizmus hódítását sokan az egységes római világpolitikai vezetésének tulajdonítják s valami efélére törekesznek a protestánsok közt is. E törekvés szülte azt a kisérletet is, mely ott a német eredetü „Reformed Church“ és az angol-

skót eredetű „Presbyterian Church“ egyesítését próbálgatja, amelyek ugyanazon hittani alapon (Kálvini) s teljesen azonos egyházkormányzati rendszeren (presbiteri) állanak. Az ellenzők közt némelyik a faji eredet különbségére, mások a többség karakteristikuson különböző theol. irányára hivatkoznak. Ez utóbbira nézve a „*Ref. Church Messenger*“-ben egyik ref. lelkész a következőket írja: „A presbit. egyház a tanításon alapuló vallásos oktatást mellőzve, újabban az újjászületési (revival) módszert alkalkalmazza, (midőn a hívek kijelentik, hogy a Szentlélek szállotta s térítette meg őket, a vallásos nevelést és oktatást mellőzik) s féltem a reformátusokat, kik büszkék voltak mindig katechizmusaikra, hogy a presbyteriánokkal oly házasságot kötnek, mely rövid idő mulva törvényszéki elválásban végződik.“ Ez a theol. irány magyarázza meg azt a különös szimpátiát is, mellyel nálunk némely körökben az amerikai presbiteriánusokat pártfogolják, a hazai egyház ámerikai missziója sikerének nagy kárára.

Agglegények adója Argentiniában. A délamerikai Argentiniai köztársaság a házasságnak igen nagy pártfogója. Az agglegényekre kegyetlen fokozatos adót vet ki, ami persze nem a vagyoni progresszivitás, hanem a korbeli fokozatosság elvén alapszik. Nem házasodni nagy bűn Argentiniában. Még az özvegy embert is megadóztatják. A 20-ik évét betöltött fiatal ember évente körülbelül 25 korona agglegényadót köteles fizetni. A 30-ik évét meghaladott férfi már ötven korona nőtlenségi adó fizetésére van kötelezve. A betöltött 50-ik esztendő után 100 korona, 75-ik évét is átlépett agglegény évente 125 korona adót köteles fizetni. Özvegy emberek, akik élettársuk elhunytától számított 3 esztendő alatt újra meg nem nősülnek, ugyancsak az említett adóztatásnak vannak kitéve. Ez adó alól csak azok mentetnek föl, akik írással és tanukkal be tudják bizonyítani, hogy évente legalább három házassági ajánlatukat kosarazták ki Argentinia szépei.

HIVATALOS RÉSZ.

Sz. 1158—1907.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi református egyházkerületben a széki egyházmegye területén fekvő szamosujvári kir. orsz. fegyintézeti református lelkészi állásra pályázat nyittatik.

Javadalom: 1. Évi 2000 (kettőezer) korona kezdő és magasabb fizetési osztályba való előléptetés esetén évi 3200 (háromezerkétszáz) koronáig emelkedhető fizetés a magyar állam pénztárából. 2. Természetbeni lakás, esetleg 420 kor. évi lakáspénz élvezete.

Pályázati határidő 1907. december 21.

Kellően felszerelt és a nagymélt. igazságügyi miniszter urhoz intézett, kérvénnyel ellátott folyamodványok az erdélyi református püspöki hivatalhoz küldendők.

Kolozsvár, 1907. nov. 25-én.

Dr. Bartók, püspök,

Sz. 1156—1907.

PÁLYÁZAT,

Az erdélyi ref. egyházkerületben a görgényi egyházmegyébe kebelezett *marossárpataki* rendes lelkészi állomásra pályázat hirdettetik.

Javadalom: 5 szoba, konyha, nyári konyhából álló lakás, melléképületek, 186 □öl gyümölcsös és veteményes kert. 20 hold tagositott birtok haszonélvezete 203 K 96 f. A földek után az adókat és egyéb kincstári illetékeket az egyház pénztára fizeti. Készpénz 1230 kor., melyből megváltatott 300 kor., mely az egyház pénztárából előleges negyedévi részletekben fizettetik; meg nem váltatott összeg 930 kor. A gróf Teleki Károly és gróf Teleki József uradalmától 80 kalongya gabona 376 kor., 6 öl szinfa 96 kor. értékben. Munkabeli szolgáltatások pénzértéke 33 K 50 f. Stóla átlagos pénzértéke 20 K, összesen 1959 kor. 46 fillér.

Elválasztandó lelkész a kebli özvegy-árva gyámintézetnek jogos és a temetkezési egyletnek, valamint a könyvtárnak kötelezett tagja.

Állomás azonnal elfoglalandó. A II. t.-c. 16. §. szerinti megváltandó beruházás nincsen.

Oklevéllel és a pályázati hirdetés után kelt szolgálati bizonyitvánnyal felszerelt folyamodványok nt. Csekme Ferenc esperes aához (Gernyeszeg, Marostordam.) küldendők.

Pályázati határidő 1907. dec. 20.

Kolozsvár, 1907. nov. hó 25.

Dr. Bartók, erd. püspök.

Sz. 1155—1907.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ref. egyházkerületben a nagyenyedi egyházmegyébe kebelezett *marosludasi* egyházközség kántori állására pályázat hlrdettetik

Dijlevél szerinti javadalom: 1. Lakás a szükséges melléképületekkel és kerttel. 2. Készpénz 400 kor.. melyből 360 kor. az egyház pénztárából fizettetik negyedévi előleges részletekben; 40 kor. stóla. 3. 8 kat. hold kincstári föld.

Kötelességek: minden kántori teendő végzése és hetenként 2 órán egyh. énektanitás.

Megjegyzendő, hogy amig a kántori lakás felépül, a kántor 340 kor. évi lakbért kap.

Az állás a választás jogerőre emelkedése után azonnal elfoglalandó.

Pályázati határidő 1907. december 19.

Kellőképpen felszerelt folyamodványok Jancsó Lajos esperes aához küldendők Marosujvárra.

Kolozsvár, 1907. november 25.

Dr. Bartók, erd. püspök.

Sz. 1148—1907.

PALYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a hunyadi egyházmegyébe kebelezett *algyógyi* e. község lelkészi állására ezennel pályázat nyíttatik.

Javadalom az egyházhatóságilag megerősitett dijlevél szerint: Lakás 684 □ öl kerttel. Kanonika porció 7 hold 120 □ öl szántó 271 kor. 82 f. értékben; 2 hold rét és 500 □ öl szöllőterület 76 kor. értékben; jogositványok cimen 120 kor. 50 f. készpénz; az egyház pénztárából félévi előleges részletekben 182 kor., alapitványi kamatokból 484 kor, terményjövedelem 403 kor. 92 f., összesen 1542 kor. 74 f., engedélyezett levonás 102 kor. 26 fillér, marad kiegészitendő 1440 kor. 48 f.. kongrua 159 kor. 52 f, Az állami iskolában teljesitendő vallástanitásért 60 kor.

Pályázati határidő 1907. december 20.

Kellőleg felszerelt kérvények Jánó Albert, esperes afiához küldendők Hátszegre.

Kolozsvár, 1907. nov, 21.

Dr. Bartók, erd. püspök.

Sz. 683—1907.

KÖRLEVÉL

a görgényi egyházmegyéhez.

Felhivom a görgényi egyházmegye érdekelt iskolaszékeit, hogy az 1907. évi XXVII. t.-c. és az ehez kiadott miniszteri „Utasitás“ (kapható a m. kir. egyetemi nyomdában, 1 kor. 20 f.) szerint a tanitók fizetéskiegészitéséért haladéktalanúl folyamodni sziveskedjenek. A főhatósági engedélyt én fogom csatolni. A folyamodványok megszerkesztésénél használható segédkönyv dr. Pacséri „Az államsegélykérvények szerkesztése és felszerelése“ cimü füzetke, 1 kor. árban megrendelhető Sopron.

Gernyeszeg, 1907. november 16.

Csekme Ferenc,
görgényi esperes.

Sz. 632—1907.

KÖRLEVÉL

a görgényi egyházmegyéhez.

A III. t.-c. 4. §-hoz, a főtiszteletü Konvent által kiadott „Rovatos kimutatás“ és „Vagyonleltári“ ivek kitöltését és beküldését *(lásd hivataloslap idei 41. szám 4970—1907. sz. ig. tanácsi körlevél)* midőn megszorgalmazom, a kitöltésre nézve a következő utasitásokat adom:

I. *Rovatos kimutatás.* A) I. Személyi kiadások. Ide szóról-szóra az illető dijlevelek tételei jőnek és pedig a kongrua (állami fizetéskiegészités) tételénél az engedélyezett levonást nem számítva, úgy, hogy pl. a lelkészi fizetésnél kijő: kongruás egyházakban az 1600 kor. az enge-

délyezett levonás. Tanitói dijlevelekben ilyen tétel nincsen; ott ki kell jőjjön a dijlevél szerinti fizetés, az ötödéves korpótlék. Az egyes tételek az „Összesen“ rovatban összegezendők.

B) *Dologi kiadások.* I. 10 évi átlagnak megfelelő általános tételeket kell beállitani.

II. *Kegyességi kiadások.* Különösebb utasitás ide nem kell. III. *Az adókönyvek* tételei az irányadók. *Országos közalapnál* az országos népszámlálás legutóbbi adatai szerint kell a 8 filléreket kiróni. A lelkészi *nyugdijintézetnél* a kéznél levő törvény útasit. IV—V. *Adósságtörlesztés, Vegyesek* önként érthetők.

II. *Vagyonleltár.* I. Ingatlanok. a) Épületek. Ilyen sorban: 1. Templom (torony, harangláb). 2. Papilak (és melléképületei). 3. Iskola, tanitói lak, óvóda (és melléképületei). 4. Bérházak. 5. Taxás-házak. 6. Malom, téglagyár stb.

„Jövedelme“, igen természetesen templomnak, iskolának, papi, tanitó lakásoknak nincsen, de más *bérházak, taxáslakásos, malmok* stb. „jövedelme“ a tényleges állapotnak megfelelőleg kiteendő.

b) *Földek.* Csillag alatt itt vannak utasitások. Kanonikánál a „jövedelem“ rovatban teljesen a *dijlevél* megfelelő tételét kell beirni. Közbirtoknál a *haszonbér* jövedelmet.

II. *Ingóságok.* A meglevő régi vagyonleltár kivonata (tárgymutató) teher ez. Pl. felszerelések, butorok (papiháznál, iskolában, templomban stb.) kegyszerek, könyvtárak. vegyesek egy-egy tételben, melyeknek részletezése azonban meg van a mi *régi vagyonleltárunkban.* Igen természetes, hogy ezeknek „jövedelme“ nincsen.

III. *Az egyházközség tőkéi.* Itt is az egyes alapok *végeredményét* kell kitüntetni (közpénztár, kepealap stb.). A részletes adatokat magában foglalja a „*Tőkekönyv*“, csakhogy a végösszesités azzal stimmoljon.

Általán megjegyzem, hogy *ez a „Vagyonleltár“ nem tette feleslegessé, a mi régi vagyonleltárunkat,* mert az részletesebb, körülményesebb s ez úgyszólva csak kivonata (tárgymutatója) annak.

IV. *Az egyházközség alapitványai.* Itt egyenként fel kell sorolni az alapitványokat a megfelelő rovatok pontos kitöltésével. E tárgyban — egyházkerületi utasitásra — már korábbi időrül megvannak elő-, illetve alapmunkálataink.

V. *Hasznos jogok.* Ez egyházanként változó. Vásárvám, legeltetési, erdőlési stb. jogok.

VI. *Teher.* Régi vagyonleltárunkhoz viszonyitva ez új pont, amennyiben a teher eddig az évi számadás mérlegében lett kimutatva. Kitöltésére az egyes rubrikák eléggé tájékoztatók.

VII. Az előbbiek *összesitése.*

VIII. Az évi *költségvetés* végeredménye.

IX. *Adókulcs* vagy a régi gyakorlat szerint: egész-, fél-, negyed-béres, vásznas, pátrónus, vagy a III. t.-c. 13. §. szerint — amennyiben ez már, az adóteher csökkentéséért történt folyamodás rendjén — életbe lett léptetve.

Miután az idézett főhatósági rendelet szerint ezen munkálatot *jelen év december 15-ig* kell elkészitenünk, az adatokra nézve az 1906. évi december 31-ike az irányadó.

A kitüzött határidőre a pontos munkálatokat elvárom.

Gernyeszeg, 1907. november 24.

Csekme Ferenc,
görgényi esperes.

PÁLYÁZATI FELHIVÁS

a Református Ágendáskönyv ügyében.

A II. budapesti országos református Zsinat 890. jkvi sz. határozatával megállapitotta az „*Istentiszteleti rendtartást a magyarországi református egyházban*“ s ez „Istentiszteleti rendtartás . . .“-nak megfelelő „*Református Agendáskönyv*“ elkészítésével és kiadásával az Egyetemes Konventet bizta meg.

Az Egyetemes konvent liturgiai bizottsága előterjesztésének elfogadásával megállapitotta az Agendáskönyv „*Tartalomjegyzékét*“ s egyben azon módozatokat is, a melyek alkalmazásával az Agendáskönyvet, illetőleg annak egyes darabjait beszerezni fogja. (Lásd 1907. április 9—13-iki konvent 37. jksz. Jegyzőkönyv 60—63. lap.)

E szerint:

1. Az Agendáskönyv anyaga pályázat utján szeretetik be és pedig a „*Tartalomjegyzék*“-ben felsorolt esetek mindenikére 3—3 mintadarab.

2. Az egyes, a „Tartalomjegyzék“-ben előszámlált esetekhez alkalmazott ágendák, lehetnek *teljesen eredetiek* vagy *bármely klasszikusnak itélt,* — de pontosan megnevezett! — *régebbieknek egészben vagy részben való feldolgozásai* is — és ezekre különös figyelmet forditani kérünk! —; de minden esetben oly *teljes* ágendák, amelyek a Zsinat által, említett 890. jksz. határozattal, megállapitott *sorrendjét* az egyes szertartásoknak, *szigoruan szem előtt tartják.*

3. Az iró keze nincs megkötve sem arra nézve, hogy a szertartás megállapitott sorrendjének *mely pontjai* tekintessenek *kötött formulájuaknak;* sem arra nézve, hogy a kötöttnek vett ponton *maga a formula* minő, akár *régi,* akár *átdolgozott,* akár *egészen új* szövegben adassék. Ezekben is a szabad irodalmi verseny érvényesitésével fog az anyag gyűjtetni az utólag megállapitandó s akkor minden afajta mintadarabnál érvényesitendő kötött pontokra és formulák szövegére nézve.

4. Minden darab *tisztán és olvasható kéziratban, jeligés levél kiséretében* **1908. évi március 1-én déli 12 óráig** küldendő be *portómentesen* az Egyetemes Konvent liturgiai bizottsága előadójához: **„Nagy Károly ref. theol. tanár Kolozsvár, Bocskay-tér 1. sz.“** cimre.

5. A birálóbizottság (Baksay Sándor püspök elnöklete alatt Czike Lajos, Széll Kálmán, Novák Lajos és Nagy Károly) irásbeli jelentése alapján fogja megállapitani a konventi liturgiai bizottság az Agendáskönyvbe felveendő, esetenként 3—3 minta ágendát s fogja honorálni az illető irókat nyomtatott ivenként 100 (egyszáz) koronával, illetőleg ennek arányában.

6. Az Agendáskönyvbe fel vem vett müvek jeligés-levelei a bizottság szine előtt elégettetnek.

7. A pályázatban az eddig megjelent művek is részt vehetnek.

8. Kéziratok nem adatnak vissza.

Midőn e pályázati felhivást, mely az érintett konventi jegyzőkönyv utján is minden érdekelt lelkésznek és lelkészjellegü egyénnek tudomására hozatott, most a nyilvánosság időszaki orgánumaiban: az egyházi lapokban és pedig **1908. évi márc. 1-i határidővel** felújítjuk: tesszük ezt azzal a reménynyel és szives kéréssel, hogy egyházunk buzgó szakmunkásai idevágó jelesebb dolgozataikat a bizottságnak rendelkezésére bocsátani sziveskednek. Ismételjük, a bizottságnak már akkor kifejezett abbeli reményét, kérését, sőt várakozását, hogy, tekintve a nagy célt, melyet egyetemes egyházunk a „*Református Agendáskönyv*“-vel, minden kényszer mellőzésével, csupán a szellem erejével és hódításával elérni akar, t. i. *a liturgia egységesitésének gyakorlati előkészitését:* e nagy cél ihletni fogja egyházi irodalmunk és szellemi közéletünk minden hivatott munkását s köztük annak tisztelettel környezett fényes nevü vezéralakjait is, hogy nemes ambicióval maguk is tényleges munkások es lelkesült példaadók legyenek azon nemes feladat megvalósitásán való közreműködésben, amelyet csak úgy közelíthetünk meg, ha készek vagyunk mindnyájan legjobb erőinket állítani a nagy cél szolgálatába.

Biztosan hisszük, hogy e várakozásban csalatkozni, e reménységben megszégyenülni nem fogunk.

Az Egyetemes Konvent megbizásából s a konventi liturgiai bizottság nevében

Kunszentmiklós—Kolozsvár, 1907. nov. 24-én.

Baksay Sándor,
püspök, elnök.

Nagy Károly,
theol. tanár, előadó.

FELHIVÁS

a kolozsvári egyházmegye lelkészeihez.

Hivatkozva az „Erdélyi Protestáns Lap“ folyó évi 45-ik számában megjelent 5436—1907. számu ig. tanácsi „Körözvény“ második felére, felhivom tiszt. lelkész afiait, hogy nyugtáikat december 5-ig terjesszék be esperesi hivatalomhoz.

Kolozsvár, 1907. november 20.

Herepei Gergely,
esperes.

Nyom. az „Ellenzék“ könyvnyomdájában Kolozsvárt, Szentegyház-utcza 22. szám.

X. Évfolyam. *50-ik szám.* *Kolozsvárt, 1907. deczember 5.*

Erdélyi Protestáns Lap

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, th. tanár.**

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 12 kor.
félévre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Adventi remény.

Átléptük az adventi idők küszöbét és az Idvezítőt keresik szemeink. Megújulnak harcaink és küzdelmeink, csalódásaink és szenvedéseink fájó emlékei és a szívben *új remény* fakad, akaratunk új erőre kél, hogy a ránk rakott terhet tovább emeljük s megvívjuk régi harcaink.

Ah! a küzdő és szenvedő embernek drága kincs a remény. Megvidámítja az elfáradt lelket, mint üditő harmat a tikkadó virágot. A reménység mindig velünk marad s akkor sem hagy el, midőn az élet aláhanyatlik, sőt szövétneket gyújt, ha sötét lesz körülöttünk. Jelen van *a gyermekkel,* midőn délibábot kerget, *az ifjúval,* midőn aranyszálakból sző magának tündérképeket. Jelen van a *férfival,* midőn kezét munkára veti, vagy az igazság védelmére kél; és jelen van az *öreggel is,* midőn reszkető lélekkel halad a sir felé, de bízik, hogy szemei *meglátják az Idvezitőt.*

A reménység hitből van, s olyan mint a szivárvány, amely Noénak a pusztulás idején megjelent. Átöleli az az eget s világit a távolba is, hogy megismerjük az örökkévalót, akié a *szeretet* és *a gondviselés.*

Vetés és aratás, tavasz és nyár nem szünnek meg soha. Ez a szivárvány, ez a remény eljövendő jobb időknek *záloga!*

Az élet nem szünő harc. És a ki küzd, annak mindig remélni kell. Remény nélkül, míként a szenvedő Jób, megátkozzuk az életet.

Izrael nehéz harcok árán szerzett új hazát; sok vér és élet árán tartotta meg ezer éven át a megvívott küzdelmekben nem egyszer tört ketté kardjának csillogó vasa. *De reménytnem veszített soha.* Sokszor viselte bűneinek terhét, mert vétkezett. A szenvedések egész özöne nem egyszer csapott át a nemzeten. Jákób háza rettegett, de *kétségbe nem esett.* Mindent veszített, de reménye megmaradt. A babiloni vizek mellett szolgaságnak ette kenyerét és nyögve viselte láncait, de nem szállott perbe a seregek urával, hanem irgalomért esdekelt:

„Óh Izraelnek reménysége! gyógyíts meg engemet. (Jer. 17: 13.)

Ah! a remény nélkül soha sem támadott volna *Igéret,* hogy Izsai törzséből veszszőszál származik. Dániel próféta sem látta volna Istennek országát, mint egy *Embernek fiát* az Ég felhőiben földre szállani. Keresztelő János ajkain is elnémult volna a kiáltónak szava: *Isten országa megérkezett.*

Igaza van a nemzet költőjének:

A szegénynek drága kincs a hit,
Türni és remélni megtanít.

* * *

„Most már bocsásd el Uram! a te öreg szolgádat békességgel, mert szemeim látták a te Idvezitésedet“. Az agg Simeon a világ megváltóját e szavakkal köszöntötte. Mi pedig a ***Krisztusnak*** szóljuk beszédeit: *Istennek országa közöttetek!*

Az Idvezitő ma is közöttetek. Általa *az idvesség is* közelünkbe érkezett. Többé nem oly nagy a bűn *hatalma; a nyomor* is kisebb, melyet hordozunk. Ha a Próféták, vagy Pál színeivel rajzolnók a bűnt, tulsötét lenne a kép. És mégis mi lenne velünk: ha nem lakoznék közöttünk *az Úr?* és az ő *Szentlelke?*

Izraei ezer esztendőn keresztül várt és remélt. Ma is milliók epednek *szabaditásért.* Lelkünk szomjuhozza az örök jót és az igazat keresi; egy szebb élet, egy magasabb világ felé fordítja vágyó tekintetét. Család, egyház, állam és nemzet *békességért eseng.*

Krisztussal *békességnek reménye* költözött a földre. Krisztus a megváltás fejedelme. Véle az égnek üdve jött alá. Az ő evangeliuma Istennek ereje minden hivő idvességére. Az ő szentlelke munkálkodik ma is: *az egyházban* és a mi *szíveinkben!*

Adventi időket élünk. Új élet reménye támad; új igéretet nyerünk, hogy szent elragadtatással kiáltsuk mi is egy napon:

Az én szemeim látták az Idvezitőt.

A lelkészegyesület védelme.

Minél bizonyosabb az, hogy kevesen vannak az emberek között, kik saját lábukon járnak és saját fejükkel gondolkoznak, annál égetőbb a szüksége annak, hogy valamely elhangzott vélemény mellé idejekorán oda állíttassék az ellenkező felfogás is.

Ez a meggyőződés ösztönöz arra, hogy még most, úgyszólván az elolvasás pillanatában, ide iktassam azon gondolataimat, melyeket belőlem „Az orsz. reform. lelkészegyesületről“ e lap előző számában olvasottak kiváltanak.

Mindenekelőtt jól esik konstatálnom, hogy az említett cikk nagyrabecsült szerzője egyetért lelkészegyesületünk buzgó elnökével abban, hogy legnagyobb szükség van ma a megfelelő „egyháztársadalmi és egyházpolitikai“ munkásságra, melyet egyesületünk is a maga ereje és munkaköréhez mérten felölelni szándékozik.

De ha elismeri a szerző, hogy az ez irányú „öntudatos“ tevékenységre van a „legnagyobb szükség“: akkor miért gáncsolja törekvésünket?! Hiszen midőn e lap szerkesztését szerencsés volt átvenni s munkássága irányelveit körvonalozta, éppen önmaga hangsúlyozta, hogy senki nem elég nagy és erős az egyházunk vállaira szakadó nagy terhek elhordozására, hanem mindenkinek kell legalább egy-egy téglát vinni az anyaszentegyházunk viharos időkkel dacolandó épületének megszilárdításához!

És ha érzik papjaink egyen-egyen, hogy bizony nem elég nagyok és nem elég erősek ahhoz, hogy az egyház építéshez szükséges munkákat teljesen lelkök szent vágyódása szerint végezhessék, de egy-egy téglát mégis vinni akarnak a köz oltárára s egyesületté tömörűlnek, hogy nagyobbak és erősebbek lehessenek együtt. Bűn az? Soha! Hanem erény.

Józan ésszel hát nem lehet elítélni a lelkészek egyesülését. Örökké élő „memento“ minden ily marasztaló ítélettel szemben a haldokló apa példázata,

ki az egyesűlésben rejlő erőt az összekötözött — egyenkint könnyen összetörhető — vesszőkön szemlélteti fiaival. E példázat oly igaz, annyira át van hatva tőle mindenki, hogy nincs aki ne hallotta volna, nincs aki tovább ne adta volna egy is: a felnőttek között.

Hogy tovább ne menjek: nem megkivánja-e az állam és az egyház az ő tanítóitól, az ő tanáraitól, hogy egyesűleteket alkossanak? Egymást kölcsönösen oktassák, tanítsák és buzdítsák? És ami szabad, sőt ami szinte kötelező a tanítókra, a tanárokra annyira, hogy az állásaikat fentartó testületek áldozatokat is hoznak az egyesűleteik létesítése és fentartása érdekében, az ne lenne szabad a lelkészeknek?

Távol legyen! Hiszen, hogy „szent nép, királyi papság vagyunk“ valamennyien: vagy igaz, vagy nem igaz. Ha igaz, akkor anyaszentegyházunknak éppen a maga jól felfogott érdekében áll, hogy amit megenged, sőt sűrget egyik téren a maga szakmunkásaival szemben, ugyanazt megengedje, sőt sűrgesse a másik téren is. Ha nem igaz, akkor meg ugyancsak meg kell követelni az ő papságától, hogy a maga terrénumán mindent megtegyen erői fejlesztésére és tökéletesbítésére a végre, hogy más egyházak hasonló munkásaival szemben is a diadal reményében vehesse fel a harcot.

Mi téveszti meg hát az itéletet egyesűletünkkel szemben még a filozófia tanáránál is? Megmondom. Az, hogy szervezkedésünket, mint hatalmi kérdést kezelik egyűletünk ellenzői valamennyien. *Osztályharc*-nak tekintik azt a világiak ellen!

Ugyan, ugyan, kedves jó uraim, hova gondolnak? Hiszen, ha ami harcunk osztályharc volna, akkor mi papok *a papokkal szövetkeznénk*. Még pedig — mint a szociálisták — nemzet és felekezet különbség nélkül, *katholikus papokkal, görögegyesült, vagy nem-egyesült papokkal egyaránt!* Nohát, mikor ez bekövetkezik, akkor a Gellérthegye folyni fog, mint a Duna, a Duna pedig állani, mint a Gellért. Az pedig soha se fog megtörténni. Tűz és víz, levegő és föld nem oly ellentétek, mint a kálvinista papok osztályának (ha már ilyet a bizonyítás kedvéért felveszünk) a katholikus, vagy oláh papok osztályával való egyesűlése.

Pedig én még ezt az egyesűlést is szívesen szemlélném, sőt örömmel törekedném rá. Nem ugyan az osztályharc kedvéért, hanem azért, hogy egymást megértve, bár egy lépéssel közeledhessünk a Krisztus „egy akol és egy pásztor“ eszméjéhez. De ez Tisza gróf szerint csak „jó lelkeknek meg-megújuló álma“ A „jó lélek“ meg oly kevés embernek tulajdona e mai egymás hátán történő korban, hogy bízvást nem kell félnünk attól, hogy a mi egyházunk ma élő „papi“ vagy „világi“ elemének megfájul a feje az egy akol és egy pásztor eszméje megvalósulása miatt.

Már pedig mindaddig közelebb áll a mi lelkünk a „világi elem“-hez, a mi „uraink“-hoz, a mi „oszlopaink“-hoz, a mi „híveink“-hez, mint bármely más papi osztályhoz. Hogy ez holt bizonyosság, arról meggyőződhetik mindenki, mihelyt a kongresszusunk lefolyásáról a nemsokára megjelenendő füzetből autentikus értesűlést nyer. Hiszen ott mi éppen amiatt jajongunk, hogy világi vezetőinket a kormányzat mellől elűzték, helyeiket elfoglalták stb. stb.

Éppen azért „az országos ref. világiak egyleté“-nek mumusától nem félünk. De megadom: ennél roszszabb viccet nem igen halottam soha életemben. Pedig hallani eleget hallottam ilyesmit. Ilyen pl. az is, hogy az említett „egyháztársadalmi és egyházpolitikai“ munkát „az egyház hivatott“ végezni Ugyan kérem! „Az egyház“, mint ilyen, legszembetűnőbben áll előttünk a legújabbi „Egyház Törvények“-ben. Ebben minden viszonyt szabályozott, ami csak eszébe jutott. Amit erre érdemesnek tartott. Tessék hát citálni nekem, meg a nyílvánosságnak azt a §-t, melyben az Ön által „legnagyobb szükség“-nek ítélt „egyháztársadalmi és egyházpolitikai“ munkát szabályozta.

Ha pedig ezt nem tette meg a törvényhozás, de a lelkészek élő lelkiismerete érzi az íly irányu munka szükségét, mért ne folytathatná azt?! Hiszen ez nincsen a §-ok által „lefoglalva“ senki részére se. Ugyanazért mi is részt kérhetünk és *kell* kérni belőlük. De „lefoglalni“ sem akarjuk. Tessék e munkát folytatni a tanároknak is, a tanítóknak is, a híveknek is — a maguk körében. Csak így lesz igazi egyháztársadalmi és egyházpolitikai munka belőle. A mi ily irányu munkánk sem a kongresszusra szorítkozik. Ott csak tanulunk, tanácskozunk felőle.

Aztán meg a citátumban is egy kis hiba van a kréta körül, mert az alapszabály nem is emliti az „egyházpolitikát“ mint célt. Sőt az „egyháztársadalmi munká“-ról is nem mint célról szól, hanem mint eszközről, „melynek felkarolása által“ előmozdítható az egyház „valláserkölcsi és anyagi felvirágoztatása“ (2. §.)

Az egyházi hatóságoktól való „teljes független“-séget sem kell fájlalni egy cseppecskét se, mert az ezt hangsulyozó mondat így végződik: „munkálkodásában *azonban* szem előtt tartja az egyházi hatóságokkal való anyagi és erkölcsi *kölcsönhatást*“. (4. §.) Vagyis elvileg fenntartja a függetlenséget, de gyakorlatilag („munkálkodásában“) a kölcsönhatást tartja szem előtt. Ez fából való vaskarika ugyan, de ilyen „gálimatiász“ előfordul az egyházi, állami, iskolai és társadalmi §-okban ezrével.

S hogy a miniszter által erősíttetjük meg alapszabályainkat, az is baj?! Ugyan kérem, mért nem mondták meg ezt a belmissziói egyesületnek, amely „talán nem népgyűlés jellegü kongresszusban“ alakult meg, de e tekintetben épp oly avatatlan „népgyűlés“-szagu, mint a mi kongresszusunk?!“ Aztán, hogy mi a „nép“-hez és a „népgyűlések“-hez közel állunk: azt nem tagadjuk. A mi igazi „világi elem“-ünk: ez. Ez pedig nem mondja, hogy ne kongreszszusoljunk, sőt örvend annak, ha látja munkásságunkat a fórumon is.

Hiszen ma már az „urak“ is azt mondják: „a népért, a néppel“ B. e. Hegedüs Sándor is ezt mondotta, pedig ő is volt olyan nagy egyházférfiu, mint a ma testben is élők közül akár a legnagyobbak?! Aztán nem is nagyon bölcs dolog a kongresszus niveaujáť „népgyűlés“-féle titulaciókkal farigcsálni, mert még — „Isten ucscse“ — rátalálunk jőni arra a való igazságra, hogy mi, helyzetünk, jogunk, javadalmunk szempontjából egy szerves test vagyunk a „nép“-pel. És e meggyőződéssel kebelünkben, könnyebben alkothatunk „népszövetséget“ is, mint a szerkesztő úr gondolja. De hogy ez különböznék attól a „népszövetségtől“, amely e név alatt népámítás: azt éppen nagytiszteletüséged tudhatja leginkább, ki szakmájából kifolyólag bizonyára foglalkozott a népszikhologiával is, meg a kálomista papok pszikhologiájával is.

Éppen azért nagy örömmel vettük volna, ha szives „figyelmez“-tetését a kongresszuson hallottuk volna. Hiszen jól tudjuk, hogy nagy mestere a szónak. Az élő szó meg elevenebben hat, mint a holt betü. Hátha akkor az egyházpolitikát se vittük volna „egyházunk határain tul“, meg a „világi elem“ lelkészegyesületbe való felvételét is sürgettük volna.

Egyre azonban „figyelmeztetünk“. S ez az, hogy akkor *egyházpolitikánk* nem lett volna az, amit a fenntisztelt cikk elején kijelenteni méltóztat, t. i. „*egyetemes, nagyszabásu, a nemzeti és állami életre egyformán kiható*“. Meg az: hogy akkor, mint „*tiszlán papi egyesület*“ sohase tárgyalhatnók: „*az igehirdetés, a pásztoracio, a katekhezis, tudományos továbbképzés, fizetés,*

nyugdíj, szolgálati pragmatika stb.“-t, holott pedig erre ugy-e feltétlen szükség van?!

Mindezek után kijelenthetem, hogy a „*lelkészegyesület védelme*“: könnyü dolog. Csak éppen megfelelő logikai sorrendbe kell tenni az ellenvetéseket s maguk az ellenvetések *védik az egyesületet.*

Igy hát ha százszor kiáltatom ki „vezérkedni szerető ember“-nek, úgy is csak azt mondom dr Baltazár (esperes, konventi, zsinati tag) elnökünkkel, hogy igenis egyházmegyénként alakítsák meg az egyesületet a hivatottak, „ügyünk barátai“ És pedig alakítsák meg gyorsan. Habozás és várakozás nélkül. Istenes munkát végeznek valamennyien!

Akiknek pedig nem elég ez a bíztatás, akik a betüt, a törvényt előbbre becsülik, a jó lelkiismeretükben megnyílatkozó minden hatalmasságok feletti örök Istennél is: ezeknek — ha vannak ilyenek.... ezeknek az inkább nyúl, mint embertermészeteknek ideigtatom az „Egyházi Törvények“ megfelelő intézkedését.

Ugyanis az I. t.-c. 56. § a igy rendelkezik: „Az egyházmegyei közgyűlés.... hatásköréhez tartoznak különösen:.. s).... *lelkészi értekezlet* alakítása s ezek előterjesztéseinek tárgyalása“.

Ne remegjenek hát azok se, akik mások hónya alatt szeretnek „vezérkedni“, maguktól erre képtelenek lévén, mert imé védi a § őket is.

Igy maga a § is: a „*lelkészegyesület védelme*“

Csia Kálmán
ref. lelkipásztor
képesített k. i. tanár.

*

Megjegyzések Csia Kálmán cikkére.

Készséggel kiadtam Csia Kálmán cikkét, bár lapunk álláspontjával ellenkezik az ő felfogása; de megkivánta kiadását azon szerkesztői elvem, hogy az E. P. L. nem pártlap, hanem organuma minden vallásunk és egyházunk javára irányuló nemes törekvésnek, ahol szabad folyása kell hogy legyen — az irodalmi tisztesség határain belül — az eltérő vélemények mérközésének is.

Szabad utat engedek annak ez ügyben is, abban a reményben, hogy amit előbb kellett volna tennünk, mielőtt az ORLE megalakult — tisztáztatván a cél, a munkakör és eszközök, talán sikerülni fog utólagosan — tán egy jövő kongresszuson — az egyesület alapszabályait oly értelemben módositani, hogy eloszlatván a kifogásokat, oly egyesületet alkothassunk, mely úgy összealkotásában, mint munkájában és annak eszközeiben egyesítheti egyházunk minden jogos igényét és jogosult faktorát.

E szempontból teszem meg észrevételeimet Csia Kálmán előbbi cikkére is.

Én cikkemben azt kifogásoltam, hogy a ref. lelkészek, kizárólag mint lelkészek, az egyházon kivül, annak tudta és hozzájárulása nélkül (egyházhatósági vélemény nélküli belügyminiszteri megerősítés alapján) szerves testületet alkossanak oly kérdések tárgyalására (egyháztársadalmi és egyházpolitikai) amelyek a ref. egyházat egyetemességében érintik és érdeklik s igy az egyházon kivüli politikai hatóság ingerenciájával kizárólag a lelkészek számára foglalják le azt, ami a hivatalos egyházat összes hatóságaival és összes tagjaival (világiak is) egyetemesen és közösen érdeklik. Vitattam, hogy felekezeti, kizárólag lelkészekből álló egyesület jogosultságát, csak az illető egyházi hatóság jóváhagyásával s a szorosabb értelemben vett szak- és osztálykérdések tárgyalására ismerhetjük el anélkül, hogy jogosulatlan hatáskör-kisajátitási törekvés látszatába ne essünk s ezzel ki ne hívjuk a megröviditettek szembeszálló védelmi akcióját. (Ref. világiak egylete.)

Csia Kálmán ezzel szemben védi a lelkészek *egyesülését*, amit én nem kifogásoltam, de nem szól a lelkészegyesület *hatásköréről*, amit én kifogásoltam. Ezt sem kifogásoltam, mint munkakört általában, hanem csak mint kizárólagos lelkészegyesület számára lefoglalt munkakört. Azt állítottam, hogy ahhoz a munkakörhöz odatartozik a világiak részvételi joga is s az azt munkálni hivatott egyesületből jogtalanul és helytelenül zárták ki a világiakat.

Védekezik az „*osztályharc*“ gyanúja ellen s hivatkozik a *tanító- és tanáregyesületekre.* Osztályharccal nem gyanusítottuk; de meg kell mondanunk neki, hogy ha valaki azzal vádolná: jelen védekezése nem kielégítő. Mert az osztályharcnak amint nem szükségképpi fogalmi jegye a „nemzetköziség“: épp úgy nem a „felekezetköziség“ sem. Lehetnek osztályharcok egy nemzet és egy felekezet kebelében is, amint volt *magyar* parasztlázadás és *német* parasztlázadás és amint volt hierarchia-ellenes harca a *katholikusoknak* és ugyanaz a *reformátusoknak* is. Ez a megkülönböztetés a harcnak csak *körére* (nemzeti vagy nemzetközi, felekezeti vagy felekezetközi, akár még ezek kombinációja is) de nem *jellegére* (faji, territoriális, osztály stb.) vonatkozik.

De mi, az E. P. L. nem vádoltuk osztályharccal, annak bármely egyszerű vagy kombinált formájával sem, legalább tudatossal; ám, hogy működésük bizonyos körülmények közt annak jegecesedésére alkalmat szolgáltathat: ezt most is fentartjuk, annál inkább, mert hisz' a *hatalmi* kérdés nem szükség, hogy kiindulási pont legyen, lehet az mint a jelen esetben is lehet — következmény is.

Ami pedig a tanár-, tanító-egyesületekre való hivatkozást illeti: ez nagyon is végzetesen üt ki az O. R. L. E-re és védőire. Mert lám ezek eredete egyfelől az egyesek felettes hivatalos hatóságai rendelkezésén vagy legalább is engedélyén alapszik, munkaköre pedig a leghatározottabban a szakkérdésekre és azokkal kapcsolatos ügyekre szorítkozik, amelyekkel szigorúan csak a saját hatáskörükben foglalkoznak. De mit szólna az állam hozzá, ha tanítói azon a címen, hogy nekik feladatuk „a magyar nemzet anyagi és erkölcsi virágzását munkálni“, elkezdenének az állam külpolitikai kérdéseiben állást foglalni; mint a hogy a ref. lelkészegyesület állást foglal az egyház külpolitikai kérdéseiben, az egyház többi tagjai kizárásával?! A saját feladatuk munkakörével foglalkozni nemcsak jogosultak, sőt ezt — igaza van Csiának — állam és egyház meg is követeli az ő tanítóitól. De álljunk meg! Ugyanazt a Csia által emlegetett „*Egyházi Törvények*“ a *lelkészektől* is megkivánja. Ugyanaz az E. T., amelyből Csia kivánja, hogy „citáljam az egyháztársadalmi és egyházpolitikai munkát szabályozó §-okat“ No, hát azt igazán nem tette az egyházi törvényhozás. És nem attól való féltében nem tette, mert éppen a lelkészek ugyis folyton azt vetették szemére, hogy mindent a §§-ok békóiba akar szorítani, hanem tudatosan azért, mert *ezt a törvényhozás egyenesen magának tartotta fenn* s amit belőle alsóbb szerveinek adott át kezelésre, azt ki is fejezte az egyházközség, egyházmegye, kerület és konvent hatáskörének megállapításánál. De lám, nem utalt belőle semmit a „*lelkészegyesületek*“ hatáskörébe. Pedig az E. T. szól a „lelkészegyesületek“-ről. S most jövünk a dolog egyházjogi részéhez! Szól pedig az 57. §. s) pontja alatt, midőn igy szól: az egyházmegyei közgyűlés hatáskörébe tartoznak különösen:. s) „*az egyházközségekben alakult egyházi jellegü egyesületekre való felügyelet,* ***lelkészi és tanitói egyesület alakitása*** *s ezek előterjesztésének tárgyalása.*“ Több helyt nincs szó az E. T.-ben „*lelkészegyesületről*“-ről.

Világos tehát, hogy az egyházi törvényhozás elégségesnek tartotta a lelkészegyesületeket *egyház-*

megyénként szervezni s ezt az egyházmegyei közgyűléseknek rendelte alá. A ratio legis-ből következik, hogy ha szélesebbkörű lelkészegyesületet szervezett volna, azt a megfelelő magasabb hívatalos hatóságnak rendelte volna alá és — semmi esetre sem a belügyminiszternek. De következik az is, hogy miután minden hatóságnak meg van a maga szabályrendelet alkotási joga, a saját körében alakuló egyleteket, amennyiben helyesnek látja, ezen jogából kifolyólag szervezi, vagy enged szervezkedni *és szabja meg munkakörét.* Továbbá következik az is, hogy az egyh. megyei lelkészi értekezletek az egyh.-megyei közgyűlésnek a szervei, ez hagyja jóvá alapszabályait, ügyel fel reá, felelős érette s így nem is engedheti meg, hogy rajta kivül még mással is függő viszonyban legyen.

Az egyházmegyei lelkészértekezletek bevégzett önálló egyesületi alkotás, melyek a *törvény* alapján magasabb szervi összetételeket nem is alkothatnak; hanem, mint egymástól függetlenek, legfennebb ad hoc kongregációnális szövetséget, amely azonban a saját egyházmegyéjük közgyűlésétől való törvényes függést nem alterálhatja. Országos Ref. Lelkészi Egyesület egyházi törvényeink alapján csak alólról felfelé ily alapon jöhetett volna törvényesen létre. Ez azonban, ami most alakult, az egyháztól függetlenül, belügyminiszteri pártfogás alatt: ez az egyházi törvényeken kivüli, az egyház autonomiáját bomlasztó alakulás, amelyhez a Csia által hivatolt I. t.-c. 56. §. s) pontban említett egyházmegyei „lelkészi értekezlet"-nek semmi köze siucs; sőt világos, hogy munkakör, függés és felelősség szempontjából attól teljesen idegen.

Az ORLE. egyházunkhoz való viszonya alapszabályszerü meghatározását maga Csia is „*fából vaskariká*" nak nevezi, de megnyugszik rajta, mert ilyet máshol is látott. Igen, az általa is felemlített „Belmissziói egyesület" alapszabályaiban, amely ellen mi akkor is szóval — tóllal egyformán küzdöttünk. De a két egyesületnek összetalálkozása e „fából vaskariká"-ban nem is olyan véletlen, mint első tekintetre látszik; mert, tudva — nem tudva mindkét egylet egyházunk dissolutióján dolgozik, egyik egyházunk külpolitikája, a másik belpolitikája terén, az egyik a szekták, a másik a nagypolitika irányában; egymást ugyan kölcsönösen elítélve, kiátkozva, de egyházunkat mindketten más-más oldalról bomlasztva.

A cikk többi részéhez nem kívánok most szólani. Idézőjeles személyes szurkálódásokba sem megyek. Azt azonban megjegyzem, hogy ha Csia e tanácsát: „Tessék e munkát (egyháztársadalmi és egyházpolitikai (folytatni a tanároknak is, tanítóknak is, a hívekneknek (világiak) is — a maguk körében „oly értelmezéssel fogadják meg, mint az ORLE.: abból lenne ám még az igazi felfordulás! Mert gondoljuk csak el, hogy a belügyminiszterileg jóváhagyott „evangelizáló belmissziói egylet"-nek a világiak részéről épp oly eltérő irányzata lehet a lelkészekétől, amint a „lelkészegyesület"-nek eltérő irányzata van a világiak egyházpolitikájától! Tessék csak ezeknek a dolgoknak a következményeit végig gondolni! Nem jó lesz az egyházat „kivülől" támogatni sem evangelizálással sem politizálással! Tessék csak benn érvényesíteni az erőket, mert csak az lesz az egyház erejévé, minden egyéb mankó, amelyben előbb megbotlik, semhogy segítené a járásban.

Ám igaza van Csia Kálmánnak: miért nem mentem a kongresszusra ezeket elmondani?! Hát — őszintén megvallva — az egész mozgalom előkészületeit olyanoknak láttam, amelyek nem sok kilátást nyújtottak arra, hogy ilyen gondolatokat ott komolyan értékeljenek. Arra pedig van már nem egy tapasztalatom, hogy az árral szemben úszni hálátlan feladat. Mégis elmentem volna, ha mindjárt az iskolai év két első hetében két hivatalos ügyben nem kellett volna előadásaimat megszakitanom. A harmadikra nem volt muszáj mennem s így elmaradtam; de megírtam előre álláspontomat. Igy sem ért semmit, ha ott lettem volna sem sokat értem volna vele. A dolog már akkorra más irányban volt eldőlve.

Ám, mint elől írám, — azt hiszem, hogy még mindig lehetne segíteni rajta utólagos korrektioval. Gondolják meg a vezetők, mert br. Bánffyval szólva „Valamit tennünk kell!" — de fontoljuk meg, hogy az a valami helyes és jó legyen!

Nagy Károly.

Igazgatótanácsunk üléséből.

Kolozsvár. 1907. nov. 28.

Jelen voltak: elnök dr. Bartók György püspök aa, Kenessey Béla ehker. főjegyző, Jancsó Lajos ehker. közügyigazgató, Deési Gyula, Kincs Gyula, Lázár István, Lészay Ferenc, Nagy Károly, Ravasz János, Rozsnyay Ferenc, Sófalvy Károly, Schilling Ottó igazgatótanácsosok, Péter Károly titkár, Pünkösti Pál számvevő, Módy Elek pénztárnok, dr. Kálmán János t. ü. előadó, dr. Mihály József ügyvéd, dr. Sárkány Lajos ellenőr.

Elnöklő püspök aa az ülést megnyitja s miután az új szervezetnek megfelelően alakult igazgatótanács első ülését tartja, az igazgatótanács új tagjait meleg szavakkal üdvözli.

Elnök aa bejelentvén, hogy br. Bánffy Dezső, Simó Lajos és Zeyk Dániel ehkerületi főgondnok aai, valamint Bartha Dezső igazgatótanácsos a távolmaradásukat bejelentették: tudomásul vétetett.

Az ülés első tárgyát képezte a főt. ehkerületi közgyűlés meghatalmazása alapján az ujonnan választott s még esküt nem tett igazgatótanácsosok és tisztviselőktől, névszerint Lovassy Andor világi főjegyző, Vásárhelyi Boldizsár főtörvényszéki biró, Schilling Ottó, Sófalvy Károly és Kincs Gyula igazgatótanácsosoktól a hivatalos eskü bevétele.

I

Az előterjesztett ügyforgalmi kimutatás szerint beérkezett összesen 5981 drb., elintézetlen ebből 415 drb.

Gyulafehérvári esperes aa kérése a balázsfalvi beszolgáló lelkész honorálása tárgyában, nem volt teljesíthető.

Kolozsvári esperes előterjesztése az aranykuti vallás-tanítás honorálása iránt, visszaadatik a fölmerült kérdésekre felvilágosító jelentés tétele végett.

Az erzsébetvárosi papi járandóságoknak az üresedés idejéből való elszámolásáról szóló jelentésre igazoló adatok kérettek be.

Pócsfalvi l.-ehközségnek könyöradomány gyűjtésre a kért engedély megadatott s erről Küküllő vármegye főispánja értesíttetett.

A Kis Erzsi és Mária-féle vallássérelmi ügyben a vall. és közoktatási miniszter 2½ év mulva többszöri sürgetés után válaszát megadván, tudomásul vétetett s a miniszter felelete a marosvásárhelyi ehközséggel nyilvántartás végett közöltetett.

A diósadi ehk. felebbezése folytán az ehmegyei közgyűlés határozata tárgyalás alá vétetvén, ennek jóváhagyásával a papi állás mielőbbi betöltése elrendeltetett.

A Bethlen István-alap kamata a marosi ehmegye által ajánlott négy tanítónak utalványoztatott.

Dési esperes kérdése folytán kimondatik, hogy a tanítók és tanítónők választását (ide nem értve a kántortanítókat) addig mig az erre vonatkozó szabályrendelet megalkotható lesz, a VI. t.-c. 46. §-a értelmében az egyházközség presbiteriuma eszközli; a pályázati hirdetés és a választás elrendelése azonban az esperes hatáskörébe tartozik.

A köpeci iskola államosítására vonatkozó szerződés jóváhagyatott, kötelezletvén az egyház a miniszter által is aláirt szerződés egyik példányának beterjesztésére.

Magyarósi István zilahi első lelkész félfizetéssel való nyugalmazása és a nyug. lelkész haláláig segédlelkészi állás szervezése jóváhagyatott.

A Protestáns Irodalmi Társaság évi 200 K segély iránti kérése fedezet hiányában nem volt teljesíthető,

kiadványainak pártolására azonban egyházközségeink figyelme felhívatott.

Maroscsapói egyházközség, könyöradománygyűjtés engedélyezése iránti kérésére, felhívatott a papilakás építése érdekében eddig tett intézkedések eredményének bejelentésére.

A szász nemzeti egyetem szászsebesi egyházközségünk részére évi 2500 korona segélyt szavazván meg, az erről szoló alapítólevél köszönettel jóváhagyatott s az összes alapitólevelek egy eredeti példányának okmánytárra helyezése elrendeltetett.

Főt. püspök aa előterjesztésére az egyházkerületi névtárnak a jövő év folyamán leendő kiadása elhatároztatott.

Pásztohi Dénes lozsádi, volt marosbogáti lelkész kérelme a n.-enyedi ehmegye espereséhez beadott, de onnan elutasított felebbezésének felülvizsgálása iránt, leküldetik az espereshez azzal az utasítással, hogy a felebbezést kellőleg felszerelve terjessze fel az egyházkerületi bírósághoz.

Vulkáni ehközség kérése, melyben 600 kor. segélyt kér a közoktatási minisztertől a segédlelkész honorálására, ily alakban nem volt fölterjeszthető, hanem útasíttatott az ehközség, hogy a segédlelkész fizetését a káplántartási kongrua igénybevételével állapitsa meg s a segédlelkészi díjlevelet megerősítés végett terjessze föl.

A pátronusi jogok szabályozása s a több lelkészszel biró ehközségeknek parochiális körökre felosztása tárgyában javaslattételre bizottság küldetett ki.

A tordosi kántortanító kántori és tanítói javadalmának megosztása nem hagyatott jóvá, hanem a díjlevél leküldetik az ehmegyéhez tárgyalás végett, útasíttatván az ehmegye, hogy az 1893. évben eszközölt megosztás figyelembe vételével, hozasson új határozatot.

A radnóti iskola államosítására vonatkozó határozat megerősítése, miután az ide vonatkozó felterjesztés nem volt kellően felszerelve, függőben hagyatván, beható tárgyalás után kimondotta az igazgatótanács, hogy jövőre az iskolák államosítása körül a legnagyobb elővigyázattal jár el s megállapította a felküldendő okmányokat, valamint azokat a feltételeket, melyek az iskolák célbavett államosításánál figyelembe veendők s erre nézve tájékoztató körlevelet ad ki.

A görgényszentimrei, magyarpalatkai, tasnádi, szamosujlaki, marosszentkirályi, marosgezsei, vajasdi, sárdi, szőkefalvi, bardóci és mátisfalvi iskolák államosítása, illetve az utóbbinak községivé tételére vonatkozó iratok visszaküldettek az előbb kimondott elvi határozatban kivánt adatokkal leendő fölszerelés végett.

A kolozsvári egyházmegyében Bácsi Gyula és Lőrinczy Gábor ehkerületi képviselőjelöltek között megejtett pótválasztás ellen Lőrinczy Gábor által beadott felebbezés és az iratok között levő szabálytalan jkvi kivonat ügyében az egyházkerületi közgyűlés vizsgálatot rendelvén el, annak végrehajtására Rozsnyay Ferenc igazgatótanácsos és Barabás Samú kolozsvári lelkész kéretett föl.

A kolozsvári theol. fakultás, illetve főt. Püspök aa előterjesztésére örvendetes tudomásul vette az igazgatótanács Ravasz László dr. theol. tanár aának akadémiai istetiszteletek tartására vonatkozó bejelentését.

A kézdi egyházmegye 1905—6. évi számadása, 1907. évi költségvetése maig sem érkezvén be, úgyszintén többrendbeli adatok beterjesztése ismételt sürgetésekre sem történvén meg, áttétetik az ügy további eljárás végett az ehkerületi elnökséghez.

Bodoni László marburgi akadémiai papjelölt, stipendium iránti kérésének kiegészítésére útasíttatott.

A székelyudvarhelyi egyházközségnek új harangállványok készítésére s a szükséges költségeknek rendkivüli egyházi adóból való fedezésére vonatkozó határozata, Kovács Dániel felebbezésének elutasításával, jóváhagyatott.

A kolozsvári bérházaknál fölmerült javitásokról beterjesztett 24 drb számla összege utalványoztatott.

Septéri leányegyház iskolaépítési ügye és segély kérése visszaadatott kellő előkészítés végett.

II.

A nagyenyedi kolleg. és tanítóképzői, marosvásárhelyi, szászvárosi, kolozsvári, zilahi és székelyudvarhelyi kollegiumi tanárok mellékfoglalkozásai engedélyeztettek s a kolozsvári theol. fakultás jelentése a tanárok mellékfoglalkozásáról bekéretett.

Székelyudvarhelyi kollegium kérése Félegyházi Antal tanár nyugalmazása után a fizetési fokozat módosítása tárgyában, nem terjesztetett a közoktatási miniszterhez.

Zilahi kollegium előljáróságának előterjesztésére egy magántanuló felvétele nem engedélyeztetett.

A kollegiumi Rendszabályok és Utasításoknak 300 példányban való kinyomatása elrendeltetett, megkérdezendők a kollegiumok, hogy kivánják-e esetleg még a tanulók részére, különlenyomat készítését, hogy mint eddig az ifjuság kezére is adassék egy-egy példány.

Szászvárosi kollegiumunk központi fűtésére vonatkozó tervek és költségvetések visszaküldetnek azzal, hogy annak műszaki felülvizsgálását kérjék a közoktatási minisztertől.

Kolozsvári kollegium ismételt előterjesztésére sem volt megerősíthető Nagy Jenő tanárjelöltnek gyakorló tanárul való alkalmazása.

A kolozsvári kollegium az évi értesítőkbe az érdemjegyeket eddigi gyakorlata szerint nem tüntette ki; tekintettel azonban arra, hogy a többi hat kollegium azt megtette, hasonló eljárásra utasíttatott a kolozsvári kollegium is.

Szászvárosi kollegium határozata Kürthy Sándor énektanár egy évi szabadságolásáról jóváhagyatott azzal, hogy a helyettest, szabadságolt tanár aa kell honorálja.

Sepsiszentgyörgyi kollegium ujabb előterjesztése, hogy beteg vallástanárának csak egy félévi szabadságidő engedélyeztessék a korábban hozott határozat fentartásával, nem volt teljesíthető.

Marosvásárhelyi kollegiumi pénztáros kérése fizetésjavitás iránt, nem volt teljesíthető.

Kolozsvári kollegium jelentésére, Imre Zsigmond ideiglenes óraadóúl alkalmazása jóváhagyatott.

Ugyanannak jelentésére a zenetanításról lemondott Seprődi János helyébe Lengyel Kálmán alkalmazása jóváhagyatott, figyelembe ajánltatván a Zsin. Törvénynek rendes zene és énektanárok alkalmazására vonatkozó rendelkezése.

Főt. püspök aa előterjesztésére a kolozsvári középiskolákhoz alkalmazott két hitoktató javadalmának pótlására a szükséges államsegély utalványoztatik s előterjesztetik a közoktatási miniszterhez a vallástani órák számának a törvény rendelkezése értelmében leendő megállapítása tárgyában.

Sepsiszentgyörgyi kollegium jelentésére Péter Mózes, Zayzon Ferenc és Molnár Lőrinc tanárok fizetési fokozatba történt előlépéséről, jóváhagyó tudomásul vétetik.

Székelyudvarhelyi kollegium határozata internatusi díjak mérsékelt felemeléséről, jóváhagyatott.

Ugyancsak a székelyudvarhelyi kollegiumnak 333888 K építési államsegély iránti kérése meleg pártolással terjesztetik a közoktatási miniszter elé.

Sepsiszentgyörgyi kollegiumunk kérésére előterjesztést tett az igazgatótanács a közoktatási miniszterhez az iránt, hogy a nyugalomba lépő tanárok kéréseit sürgősen intéztesse el, hogy a késedelemből kollegiumainkat érő károsodás elkerülhető legyen.

Az egyházi értekezlet elnökségének előterjesztésére Bartha Dezső munkájának a Parochiális könyvek közé fölvétele kimondatott.

III.

Nagyenyedi kollegium 18 hold miriszloi szőlőjének telepítéséről a szerződéseket beterjesztette, miután azonban az igazgatótanács felette drágának találta a beállitási költségeket s illetve terhesnek a feltételeket, nem hagyatott jóvá a szerződés, hanem utasíttatott az előljáróság, hogy intézzen kérést a földmivelési miniszterhez a telepítés tárgyában kedvezményekért, esetleg szakvéleményért.

A Magyar-u. 7. sz. ház eladása tárgyában kezdeményező lépések tétettek.

Leszámitoló bank levele folytán tárgyalta az igazgatótanács a vasúti részvények kisorsolás elleni biztosítás eszközlését, de szükségesnek nem találta.

A nyomdai munkákra beérkezett ajánlatok elbirálására s szerződés megkötésére főt. püspök aa és a számvevő meghatalmaztattak.

Az idő előhaladottságára tekintettel elnöklő püspök aa az ülést berekesztette.

M . y

TÁRCA.

Új a protestantizmusban.

— Mutatvány *Rauwenhoff-Bartha Dezső „A protestantizmus története“* c. műből. —

Mint mindnyájan tudjuk, a protestántizmus föllépése a tiltakozás alakjában történt. És ha most azt kérdezzük, hogy mi ellen irányult ez a tiltakozás: akkor abban a feleletben, amit e kérdésre kell adnunk, egyuttal a reformáció alapelvének megfejtését is megtaláljuk. Mi ellen is irányult hát ez a tiltakozás? Talán az egyházkormányzat hierarchikus rendszere vagy a pápai uralom ellen? Ennek kezdetben semmi nyoma. Lutlernek eszeágában sincs a szentszéknek háborut izenni. Csak kesőbb, mikor már a harc folyamán maga is belátta, hogy ez a rendszer mily szorosan összefügg az egyházban uralkodó általános romlottsággal, csak ekkor szilárdúl meg lelkében az a, most már a történelem alaposabb tanúlmányozása által is támogatott meggyőződés, hogy a keresztyénségben nincs törvényes helye sem a pápának, sem a katholikus hierarchiának. De Melanchton még 1537-ben is azzal a megjegyzéssel írja nevét a schmalkaldeni hitcikkek alá, hogy a hitcikkek tartalmával egyetért ugyan, de a pápára vonatkozólag az a nézete, hogy a pápának a püspökök feletti elsősege — *emberi jognál fogva* — továbbra is meghagyható. Ő ugyanis úgy vélekedett, hogy ezt az engedményt meg lehetne tenni az evangélium kára nélkül, mert máskülönben az egyesűlésre még csak gondolni sem lehet. Avagy talán az egyházi hagyomány tekintélye ellen irányult ez a tiltakozás olyan értelemben, mintha a reformáció alapját a *hagyomány és szentírás* ellentéte képezné, amiben a különbség nemsokára kifejezésre is jutott? Az volna valóban különös, ha a dolog csakugyan így történt volna. A tapasztalat szerint nem az értelem szokott először megbotránkozni valamely hitcikkek fogalmazásának vagy intézmény előállásának helytelen voltán, hanem az az elégedetlenség ejt először gondolkozóba és kényszerít bennünket tiltakozásra, amelyet tulajdon benső életünkben érezünk az efféle dolgok felett. A valótlanság érzése rendesen meg szokta előzni annak megértését. Csak miután szükségét érezzük annak, hogy önmagunkkal tisztába jöjjünk és a saját ellentmondásunkat igazolni is tudjuk: csak azután vetjük fel magunknak ezt a kérdést: min is alapszik hát az a dolog, amivel egyetérteni nem tudunk? — Ily módon kezdjük kutatni annak eredetét és vizsgálni, hogy — mint eredmény minő úton jött létre. A reformátorok sem jártak el másképpen. Ők sem azt kérdezték először, hogy van-e joga az egyháznak a hagyományt a szentírás mellett, sőt annak fölötte az igazság ismeret forrásának, zsinormértékének tartani. Ugyan mi indította volna őket e kérdés fölvetésére addig, míg lelkiismeretük nem botránkozott meg az egyháznak a hagyományon alapuló tanításain és tényein? A dolog lefolyása a történelem szerint ez volt: a bűnbocsánat-árulás, a Szűz Mária és a szentek tiszteletére rendezett búcsujárások és az ehhez hasonló egyházi szokások bántották lelkiismeretüket. E szokások — mint kárhozatos üzelmek — ellen tiltakozni kezdettek. Ezért elítélik és megtámadják őket. Most már védekezniök kell. De mivel? A saját lelkiismeretükre való hivatkozással? Ez nekik maguknak elég lehet, de az ellenpártot nem elégíti ki. Ez az ők egyéni lelkiismeretével az egyház impozáns tekintélyét állítja szembe, amely már annyi századon át így hitt és eképpen cselekedett. Azonban az önvédelem itt is önfentartás. És a harcra ez alkalommal két fegyver kinálkozik. *Az egyik:* annak a kérdésnek feltevése, hogy miképpen jutott hát az egyház ennek a hitnek és ezeknek a szokásoknak a birtokába; vagyis a jelenlegi állapotot előidéző elfajulás megfejtésének és bizonyító okainak nyomozása a történelemben. *A másik*: az egyház tekintélyével egy máskinak szembeállítása, amelyet az ellenpárt sem vonhat kétségbe. Ezt a jelen esetben a szentírásban lehetett megtalálni, aminek tekintélyét egy katholikus sem merte volna megtagadni. És a reformátoroknak meg volt a maguk különös oka arra, hogy a szentíráshoz rendíthetetlenűl ragaszkodjanak, mert ők maguk is általa jutottak helyesebb nézeteiknek birtokába és a szentírás ébresztette fel bennük annak tudatát, hogy az egyházi szokások és a lelkiismeret kívánalmai egymással ellentétben állanak. Ez szilárdította meg a szentírás tekintélyébe vetett hitöket; és minthogy ezt elvben ellenfeleik is elismerik: mi volt természetesebb, mint az, hogy a harc folyamán ők is ehhez a fegyverhez folyamodtak; és hogy — miután a történelemből megismerkedtek a hagyomány keletkezésével — a közöttük fennálló különbséget a hagyomány és szentírás ellentétével fejezték ki? A reformátorokat a harc folytatás e módjára leginkább azok az ismételten megtartott vitatkozások tanították meg, amelyeket a két fél theologusai kezdetben egymással folytattak. És nekik tüstént be kellett látniok, hogy ha elismerik az egyházi atyák és a skolasztikusok nyilatkozatainak bizonyító erejét: akkor a kűzdelem reájuk nézve szomorú eredménynyel fog végződni. — Ha tehát a katholikusok őket taktikából a különböző századok egyházi íróitól vett és a pápák valódi vagy költött határozataiból merített idézetek özönével árasztották el: ők csakhamar megtanúlták ezzel szemben hivatkozni a történelem kritikájára és a szentírás világos kijelentéseire. Ezáltal a harc egy olyan mezőre tereltetett, ahol a legyőzetés veszélyétől nem kellett tartaniok. Eleinte tehát nem tiltakoztak sem a hierarchia, sem a hagyomány tekintélye ellen s így akkor is, ha a dolgot erről az oldaláról vizsgáljuk, épp arra az eredményre jutunk, amire már korábban eljutottunk; arra az eredményre, hogy a reformáció eredetileg tiltakozás volt a lelkiismeretnek az egyház erkölcsrontó intézményei által történt megsértése ellen. Tiltakozás az Isteni kegyelem árúlása, a valódi életkomolyság aláaknázása és amagúny ellen, amelyet a keresztyénség legszentebb érdekeiből űztek. Ez ellen tiltakoznak a reformátorok a lelkiismeret nevében, amely nem képes ekkora gyalázatot eltűrni. E tiltakozás megtételére Luther nem kért engedélyt sem a pápától, sem a zsinattól. Lelkiismerete parancsolta és ez elég volt neki. E tényével egy új elvet juttatott uralomra a vallásos életben: *az egyéni lelkiismeret jogát.* Ime, ez a tiszta formulája a reformáció lényegének fellépése kezdetén! Luther tényének nagyjelentősége abban áll, hogy az egyház tekintélyével szemben érvényre juttatta a saját egyéni lelkiismeretének tekintélyét.

(Folyt. köv.)

KÜLÖNFÉLÉK.

Dr. Bartók György püspök úr *Kálmán* János dr. tanügyi előadóval és *Sándor* János tanügyi biz. taggal dec. 2-án Nagyenyedre utazott ottani kollegiumunk meglátogatására és vizsgálatára. Hisszük, hogy a vizsgálat mindeneket ékes és jó rendben talál, a látogatás pedig nagy lelki haszonnal jár különösen az ifjúságra, mely püspökét szemtől szembe láthatja s hallhatja ajkáról közvetlenűl a biztató, serkentő, lelkesitő szót: szeretni Istent, hazát, nemzetet, egyházat s szolgálni ezeket a hit lelkesedésével és szeretet odaadásával.

Grf Apponyi Albert kultuszminiszter nov. 27-én, a múlt szerdán adta meg a választ *Bozóky* Árpád inter-

pellációjára. Egész tenorjából kiérzett, hogy maga is hitelt ad a „néppárt“ azon gyanusításának, hogy Bozóky megűl br. Bánffy Dezső szolt. Válaszának éles hangja, melyben az egzházi hivatalos nyilatkozatokat „*félrevezetési szándékon alapúlónak*“ állitotta, a jogos aggodalmak kritikáját „frivol játék“-nak bélyegezte s hangoztatta, hogy vannak „oly vakmerők, akik éveken át a hatalom birtokában voltak és az 1848. XX. t.-cz. végrehajtására egy lépést sem tettek s most ilyen múlttal megterhelve vele szemben agitálnak, ki az 1848-iki törvényhozás hagyományait *felébresztette*“, — egyenesen *Bánffynak* és *Zsilinszkynek* volt szánva, amint a néppárt commentálta is. Az egész beszéd alatt különben a beszéd szellemének megfelelő élesebb megvilágitást *Molnár* János apát és *Szmrecsányi* György nőppártiak szolgáltatták, kik mintha Apponyi lelkiismerete lettek volna hol sarkallólag, hol jóváhagyólag követték közbeszóllásaikkal. A „*T Ház*“ pedig, mint az „*Egyetértés*“ megjegyzi, még mielőtt Apponyi szóra nyitotta volna dallamos ajkát oly tomboló ünneplésben tört ki, hogy „e többségi túlcsapongás miatt — irja — a beszéd hatása, minden inkább, mint közmegnyugvás volt“. Mi többet mondunk. Előttünk az Apponyi beszédében kifejezésre jutó elvi álláspontok és tételek valóságos megdöbbenést keltettek. Ez elvek következményeinek illusztrálására bizonyos statisztikai tanulmányokra is szükségünk lévén, velük csak lapunk jövő számában foglalkozhatunk érdemlegesen.

A kolozsvári ref. egyházközség iskolaállamosító küldöttsége nov. 27-én Apponyi gróf interpellációs napján tisztelgett a közoktatásügyi miniszternél, kérvén iskolaállamositási kérvényének kedvező és gyors ellátását. A küldöttséget Br. *Wesselényi* Ferenc és dr. *Kecskeméthy* István, a a város két református képviselője vezette s szónoka *Herepei* Gergely esperes-lelkész volt, ki az összes lapok egyhangu, nem helyesbitett s igy minden bizonnyal az igazságnak megfelelő tudósitása szerint azzal argumentált kérésük teljesitése érdekében, hogy: „*minden református egyházközségben, hol az állam az iskolákat átvette fellendült és virágzásnak indult az egyházi élet*“. Mi természetesebb, mint az, hogy Apponyi gróf, midőn megtudta, hogy évi 14—15 ezer K-ról van szó: a jövő évi költségvetés keretén kivűl is, azonnali ellátást igért, sőt ráadásúl megigérte a Farkas-utcai templom restaurációja iránti érdeklődését is. A küldöttség pedig, mint a ki dolgait jól végezé . vigan indult hazafelé. Szerte ez országban pedig másnap szégyenpirral arcán látta minden önérzetes kálvinista ember a lapok hasábjain, hogy mint van e küldöttség Apponyi diadalszekerébe fogva, hogy a protestáns vezetők felpanaszolt sérelmeiket mint váltják csengő aprópénzre. Még szép, hogy Apponyiban volt annyi előkelő discréció, hogy maga az országyűlésen Bozókynak adott válaszában fel nem emlegette s megelégedett azzal, hogy a lapok vasalják be e szerencsétlen küldöttség révén az egész hazai reformátusságon az igéret uzsora-kamatját az Apponyi felekezeti páratlanssága számára. Az a nagyfokú tapintathiány, mely a küldöttségnek éppen *e napon* és az akkori körűlmények közti tisztelgésével kerületünkkel. az egyetemes egyházzal és vezetőivel szemben, akár tudatosan, akár öntudatlanul elkövettetett: jóvátehetetlen éa menthetetlen. Az a tétel pedig, amit a lapok a küldöttség szónokának szájába adnak, egyenesen *merénylet* egyházunk ellen. Hogy a felekezeti iskola az egyházi élet felvirágzásának akadálya s az államosítással emelkedése van összekötve? Hallatlan. Hát miért nevezzük mi iskoláinkat egyházunk „veteményes kertjeinek“? Vagy ez is csak *frázis*? Ez az elismerés a ref. tanítókar s ámára egy esperes szájából? Avagy a ref. egyházi élet a tanítói fizetéseken való sporláson — talán más fizetésemelésre — fordul meg? S ha Kolozsvárt talán úgy volna — s elhisszük, hogy úgy van — hogy iskolái az egyháziélet emelésére érezhető hatás nélkül vannak: ki ennek az oka? Tessék megkérdezni *Barabás* Samu, most kolozsvári papot, hogy neki az a tapasztalata volt Magyarláposon, hogy az iskolaállamositással fellendül az egyházi élet?! — S ha végűl kérdezzük, hogy mind e megaláztatásokat miért mérte reánk a kolozsvári küldöttség: a feleletet az, hogy azért, mert 10 tanitós 3 iskoláját s 160.000 koronányi törzsvagyonát az államnak — sőt a vagyoni részt nem is az államnak, hanem a városnak — akarja ajándékozni. 20,000 lélek felé járó gyűlekezet — az apákról öröklött elég tekintélyes törzsvagyon mellett — nem tud fenntartani négy papot és három iskolát, hanem fel akarja adni akkor, mikor a más felekezetek új iskolákat állítanak. Hát úgy látszik csakugyan, hogy itt felférne az egyházi élet s vele áldozatkészség „fellendülése“. Hanem, hogy ezt az államosítás hozná meg? — afelől kételkedűnk. Tán valami egyéb . . . egy mustármagnyi hit és evangéliumi erő — tisztelt küldöttség!

Lukács Antal borbátvizi ref. lelkész, gondnoksági elnök és takarékpéeztári igazgatósági tag, a gyöngéden szerető hű férj, a páratlan gondos családfő, a jó rokon és önzetlen szívű emberbarát folyó hó 24-én d. e. 10 órakor életének 68-ik, boldog házasságának 37-ik és papi hűséges szolgálatának 40-ik évében, pár hónapi súlyos betegsége következtében — bevégezte híven megfutott életpályáját. Neje, két férjezett leánya, fia és két unokája siratják.

HIVATALOS RÉSZ.

4891—1907. szám.

KÖRLEVÉL

a kollégiumok méltóságos t. Előljáróságaihoz s az egyházmegyék nagytiszteletü esperesi hívatalaihoz.

Több egyházmegye az iránti kéréssel fordulván igazgatótanácsunkhoz, hogy a *református szellemben irott népiskolai tankönyvek* jegyzékét közölje az egyházmegyékkel, addig is, mig az újonnan alakúlt egyházkerületi tanügyi bizottság ez irányú működését megkezdhetné, figyelmébe ajánljuk a méltóságos t. Előljáróságoknak és nagytiszteletű Esperesi Hivataloknak a *magyarországi református tanítók országos egyletének elnöksége* által ajánlott következő, a református szellemnek és felfogásnak megfelelő népiskolai tankönyveket:

I. osztály.

ABC.

Kozma-Somogyi-Szöllősi-Ember. Hangoztatási abc	K 40 f
Kozma-Somogyi-Szöllősi-Ember. Fonomimikai	K 50 f

Ének.

Erődi. Énekeskönyv	K 24 f
Sztankó. Szövegkönyv a dalgyűjteményhez I—II. oszt.	K 30 f

II. osztály.

Olvasó és nyelvtan.

Kozma-Somogyi-Söllősi-Ember. Pista és Juliska. Olvasókönyv	K 70 f
Kozma-Somogyi-Szöllősi-Ember. Magy. nyelvtan	K 36 f

Számtan.

Több főv. tanító. Számolókönyv	K 30 f
Sziklás-Walter. Számtan	K 40 f
Faludi. Számtan .	K 30 f

Ének.

Erődi. Énekeskönyv .	K 30 f
Sztankó. Szövegkönyv I—II. o.	K 30 f

III. osztály.

Olvasó és nyelvtan.

Kozma-Somogyi-Szöllősi-Ember. Tótfalu. Olvasókönyv	K 84 f
— Magyar nyelvtan	K 48 f

Számtan.

Több főv. tanító. Számolókönyv	K 30 f
Sziklás-Walter. Számtan	K 40 f
Faludi. Számtan .	K 36 f

Ének.

Erődi. Énekeskönyv .	K 50 f
Sztankó. Daloskönyv III—IV. o. ,	K 70 f

A földrajz tanításához a *megye*, nemkülönben *Magyarország* szinezett térképe is kapható.

IV osztály.

Olvasó és nyelvtan.

Kozma-Somogyí-Szöllősi-Ember. A szabadsághős unokái. Olvasókönyv	K 96 f
— Magyar nyelvtan .	K 48 f

Számtan.

Több főv. tanító. Számolókönyv	K 40 f
Sziklás-Walter. Számtan	K 50 f
Faludi. Számtan	K 50 f

Földrajz.

Asztalos-Mártonfy. Földrajz K 70 f

Ének.

Erődi. Énekeskönyv . . K 60 f
Sztankó. Daloskönyv III—IV. o. K 70 f

V—VI. osztály.

Olvasó és nyelvtan.

Kozma-Somogyi-Szöllősi-Ember. A faragó család. Olvasókönyv 1 K 30 f
— Magyar nyelvtan K 88 f

Számtan.

Több főv. tanító. Számolókönyv V o. K 70 f
— Mértannal VI. o. . . . . K 80 f
Sziklás-Walter. Számtan, mértannal V—VI. o. K 80 f
Pantó. Mértan. K 60 f

Földrajz.

Asztalos-Mártonfy. Földrajz V. oszt. K 80 f
— Földrajz VI. oszt. K 80 f

Történet.

Ballagi-Nagy. Történet K 60 f
Sebestyén. Történet V. o. K 54 f
— Történet. VI. o. K 72 f

Alkotmánytan.

Dr. Csiky K. Alkotmánytan K 48 f
Hajnóczy J. Alkotmánytan K 50 f

Természetrajz.

Báthory-Kneif. Természetrajz 1 K — f

Természettan.

Bein. Képes természettan K 60 f

Ének.

Erődi. Énekeskönyv K 70 f
Sztankó. Daloskönyv K 70 f

Gazdaságtan.

Kozma-Mihályi. Gazdaságtan az elemi népiskolák és az ismétlő iskolák használatára.

A jelzett tankönyvek a *Franklin-társulat* és *Lampel-cég* kiadványai.

Kolozsvárt, 1907 november hó 20.

Bartók, püspök. *Dr. Kálmán János,* tanügyi előadó.

5914—1907. szám.

KÖRLEVÉL.

a kollégiumok méltóságos t. Előljáróságaihoz.

Értesítjük a méltóságos t. Előljáróságot, hogy a nagyméltóságu vallás és közoktatásügyi Miniszter úr 121963—1907. sz. intézkedésével a *nagygengedi* ref. főgimnáziumnál folyó évi december hó 21-én megtartandó *javító érettségi vizsgálatokhoz* az 1883. évi XXX. t.-c. 23. §-ából kifolyólag *dr. Erdelgi Pál* kolozsvári egyetemi könyvtárigazgatót küldötte ki kormányképviselőül.

Kolozsvárt, 1907 november hó 25.

Bartók, elnök. *Dr. Kálmán János,* tanügyi előadó.

Sz. 5218—1907.

KÖRLEVÉL

az egyházmegyék nagytiszteletű Espereseihez.

Az 1906. évi november 10—13. napjain tartott egyházkerületi közgyűlés 74. jkvi sz. határozatával — addig is, mig az egyházkerület egész népiskolai ügyét felölelő s annak irányitó elveit magában foglaló programm megállapíttatik — követendő elvként utasításul adta igazgatótanácsunknak, hogy „felekezeti iskoláink államosítása körül a legnagyobb körültekintéssel s felekezeti érdekeink minél meszszebb menő megóvásával járjon el és semmi esetre se engedélyezzen államosítást olyan helyeken, ahol az egyházi és iskolai szükségletekre most fizetett évi adózása a híveknek az azon helyen lakó református hívek állami egyenes adójának 5%-át eléri.“

Hogy igazgatótanácsunk ez utasításnak megfelelhessen, felkérjük nagytiszteletű Esperes aait; sziveskedjenek az iskolák államosítására, illetve jellegváltoztatására vonatkozó kérvények elbirálásánál a hivatkozott határozatot szem előtt tartani s felterjesztendő kérvényekhez a következő kimutatásokat, illetőleg mellékleteket csatolni:

1. Az egyházközség *presbiteriumának és közgyűlésének határozata,* jkvi kivonatban, 4—4 példányban. Mindkét határozat névszerinti szavazással hozandó s úgy a határozathoz hozzájárulók, mint az azt ellenzők nevei jegyzőkönyvbe irandók.

2. Az egyházközség *vagyonleltára* és 5 évre visszamenő *számadása.* Az iskola vagyona külön tüntetendő ki.

3. A református és más vallású *tankötelesek,* továbbá a református és más vallású *lakosság* számának kimutatása, annak jelzésével, hogy melyik felekezetnek van papja, temploma és iskolája? Milyen állapotban van iskolájuk s hány tanító működik benne? Élvez-e a tanító fizetéskiegészítési államsegélyt és mekkora összeget?

4. A *ref. iskola* hány tantermes és milyen állapotban van? Lehet-e renoválni és mekkora költséggel? Van-e erre az egyháznak fedezete? *Évenkénti fentartására* mekkora összeg van előirányozva? Miből áll az iskola *felszerelése* s ennek gyarapitására évenként mily összeg fordittatik? Élvez-e a ref. tanító fizetéskiegészítési államsegélyt és mekkora összeget?

5. Részletes kimutatás a ref. hivek állami és iskolai adózási viszonyairól.

6. Az új adókulcs (III. t.-c. 13. §.) életbeléptetésével és az adócsökkentési segély igénybevételével, hogy jönne ki az egyház? Nem tudná-e iskoláját az 1907. XXVII. t.-c.-ben biztositott államsegélylyel fentartani és megerősiteni?

7. Ha az egyház iskoláját átadja az államnak s iskola és tanitói lak épitésre vállalkozik: kimutatandó, hogy mennyibe kerül az épitkezés? Miből fedezi a költségeket? S ha kölcsönt vesz fel, hány év alatt törleszti, mennyi az évi törlesztési összeg és honnan fizeti azt?

Midőn a fennebbieket nagytiszteletü esperes aai figyelmébe ajánljuk, egyben arra is felkérjük, hogy felekezeti iskoláink ügyét felkarolni s azoknak fenmaradását elősegiteni méltoztassanak.

Az erdélyi reform. egyházkerület igazgatótanácsának Kolozsvárt, 1907. november hó 28-án tartott üléséből

Dr. Bartók György, elnök. *ifj. Péter Károly,* titkár.

Sz. 1195—1907.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ref. egyházkerületben az udvarhelyi egyházmegyébe kebelezett *bögözi* egyházközség papi állomására pályázat hirdettetik.

Javadalom: egyházhatóságilag megállapított dijlevél szerint, jó karban levő, gazdasági épületekkel és 1251 □ öl kerttel ellátott lakás. Földhaszonélvezet: 7 hold, 172 □ öl szántó 68 kor. értékben, kaszáló 70 kor. értékben; míveltetéséről a lelkész gondoskodik. Terményjövedelem: búza, zab, fa a hívektől, melynek értéke: 628·07 kor. Munkabeli szolgálmányok értéke: 8·67 kor., összesen: 774·74 kor. Miniszteri jóváhagyással megállapított kongrua: 825·26 kor., mely összegben a dobói leányegyház gondozásáért járó 200 kor. is benne foglaltatik. Összes javadalom tehát: 1600 kor. Ezen felül az állami iskolába járó ref. növendékek vallástanításáért 200 kor. tiszteletdij.

Kötelességek: az egyházi törvények és a díjlevél által előírt összes lelkészi teendők végzése s a Dobó, Vágás, Béta községekben lakó ref. hívek lelki gondozása.

Az állomás a választás jogerőre emelkedése után azonnal elfoglalandó, mikor is az új lelkész a teljes fizetés birtokába lép, minden megterheltetés nélkül.

Pályázati határidő: 1907. évi deczember hó 26.

Kellően felszerelt folyamodványok Vajda Ferenc esperes aához küldendők, Székelyudvarhelyre.

Kolozsvár, 1907. évi deczember hó 3.

Dr. Bartók, erdélyi püspök.

Nyom. az „Ellenzék“ könyvnyomdájában Kolozsvárt, Szentegyház-utcza 22. szám.

X. Evfolyam. *51-ik szám.* *Kolozsvárt, 1907. deczember 12.*

Erdélyi Protestáns Lap

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő:** NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 12 kor.
félévre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

A hajnal.

Róm. XIII. 11—14.

Pál apostol ezt a jelenvaló világot éjszakának mondja s a világ szerint való életet kinző, rosz álomnak. Joga volt erre. A damaskusi úton vakító fényben gyúlt fel előtte életének új igazsága, sugárzó napja: a Krisztus. Csodálatos fény hajnallott föl benne: a lelke eltelt mennyei ragyogással, amely új világítással sugározta be egész életét. A mi pedig elmúlt, mintha tűnő, rosz álom lett volna. Mintha sötét éjszakában viaskodott volna az üldözés véres fegyverével, mintha lázbeteg vizió lett volna mindaz a dühösködés, öldöklés, amellyel Isten anyaszentegyházát pusztította s lelke békéjét földúlta. Elröppent a kinzó álom; felébredett, meg van gyógyulva. Ez az ő igazi élete: hatalmas lendületű munka, diadalmas harc az evangelium-ért.

A jelenvaló világ éjszaka, cselekedetei rosz, kinzó álmok, szemben az üdvösség országával, amely a Krisztusban fölvirradt reánk. Láttad már a hajnalt? Először sejtelmes félhomály támad a vak éjszakában, mely tele van igérettel, reménynyel. A sötétség sűrű, fekete fátyla egyre vékonyabbá válik; íme átdereng már rajta a szürkület, míg végre az átlátszóvá lett fátyol szétszakad és foszlányai körül kimosolyog az első fénysugár. Növő áradatban özönlenek utána új meg új sugarak, bearanyozzák a bércek ormait s küzdenek a völgyek ködével. Végül hajnali párák biborában kél a királyi nap: mosolygása diadalmas erő, támadata győzedelmes fenség. Behinti hő aranyával az egész világot, ég és föld csupa sugár, csupa feny — hol a sötétség, a félelem, hisz itt nevet, ragyog minden?

Vond el e földről mind azt a fényt, sugárt, amelyet a sziv onnan felülről nyer: sötét, vak éjszaka lesz a világ. Itt a földön csak félelem van — a biztatás onnan felül árad a gondviselő, atyai szeretetből: ne félj; — egy sugár az éjben. E világban csak gyűlölet, csak egymásratörés, csak háborúság van, — onnan felül hangzik a szelid parancs: bocsáss meg, tűrj, szeress, áldozz; — megannyi sugár az éjben. Ez a szív elhagyatva, magára, árván tele van önző vágyakkal, rosz szenvedélyekkel, tele van dölyffel, irigységgel: onnan felülről száll alá a megbocsátó kegyelem, a könyet letörlő irgalom, az újjászülő lélek, mennyei erő; — súgarak az éjben. Az első igéret volt az első súgár s az ember sötét életszövetébe egyre több aranyszálat font bele a gondviselő atyai kéz. Történelmünk örökös hajnal, örökös advent. Azaz istenországa nem kész birodalom, intézményekben fönnálló státus, hanem szüntelenül megvalósuló szellemi folyamat, örökös fejlődés, a megszentelő kegyelemnek végtelenbe vesző útján.

Az éjszaka elmúlt, közelget a nap, mondja Pál apostol. Az a nap, amely lebírta az éjszakát és fénynyel, meleggel hinti be a világot: a Krisztus. Benne teljességben van minden, amit előtte sugarakként kaptunk: a szeretet, az irgalom, a remény, a béke. Jó és megítéli a világot, mint a nap a sötétséget. Ami nem fény: az árny, az sötétség. Ami nem jézusi, az bűn. Aki velem nincs, ellenem van az: értékünket hozzá való viszonyunk adja meg s akár akarjuk, akár nem, ő a mi bíránk az örökkévalóságig.

Ideje hát nekünk felserkennünk az álomból. A nap fenn van, sőt egyre közeleg: veszteni való idő nincs. Mert az, hogy a Krisztusban új nappal támadt a sötét föld felett, még mind nem elég, ha mi alszunk. Nekünk is fel kell serkennünk, munkára kell indulnunk, hogy ne csak felettünk legyen meg a hajnal, hanem mi bennünk is. Hiszen igaz, hogy felvirradt a szeretetnek és megváltásnak napja egykor, régen, de vajjon ott dereng ez a *te* szívedben minden ő békességével és mennyei örömével? Hiszen igaz, bűnbocsánatot hirdetett ő benne az Atya és hozzánk megengeszteltetett, de vajjon nem tapad most is reánk vétek, hiba; lelkiismeretünk nem szól-e vádat ellenünk? Hiszen igaz, hogy ő így szólt: „meggyőztem e világot", de vajjon nem vagyunk-e rabjai annak, ami földi, ami múló? Ah, nekünk kell felserkenni az álomból, nekünk kell átélni az adventet, hogy az új erő járja át egész mivoltunkat és szentelje meg minden lépésünket. Nem kegyes emlékezést követ-l az apostol, hanem munkát, életfolytatást: *mint nappal ékesen járjunk.* A világosság öltözete alatt az apostol *fegyverzetet* ért, mert az igazi élet nemcsak elmélkedés vagy érzelgés, hanem kemény munka, több: harc. Az apostol egy teljes életet kíván tőlünk, a maga egészében, a maga realitásában. Legyen vége az álmatag életnek, melynek urai nem vagyunk, amelyben idegen hatalmak játszanak velünk s nem a mi akaratunk parancsol. Eddig a pillanatnak, avagy a sorsnak rabszolgái voltunk: legyen hát életünk egy szent cél szolgálata, egy mennyei parancs öntudatos végbevivése.

Öltözzétek fel az Úr Jézus Krisztust. Nem egyes tanokra feledkezni rá, szavakhoz tapadni, törvényeket vagy parancsokat tartani be. de egész személyed, jellemed a Jézushoz kapcsolódjék s ő legyen úrrá feletted. Titkos, szent egyezség ez a kapocs, a léleknek békéje, ereje innen van. Minden perc új feladat, de új — eredmény is. Minden lépés új küzdelem, de új diadal is. Egyre új sugarak szövik át életünket s mi egy örök hajnalhasadás munkái és örömei között élünk. És szemünk előtt csodás távlatban nyílik fel az örökkévalóság útja: e földön csak virradatot látunk: a teljes nappal odafönn vagyon.

Dr. Ravasz László.

A szekularizáció és a ref. papság.

A szekularizáció kérdése oly nagy hullámokat vert fel, hogy azok nem egyhamar fognak elcsöndesedni és a református papok, kiknek elég bátorságuk volt, hogy ezt a kérdést a társadalmi és állami átalakulások küzdelmei közé dobják, hogy számításba vett terveket zavarjanak, politikai irányzatokat kétessé tegyenek: bizonyosan el voltak és el vannak készülve arra, hogy erősen megálljanak és szembe nézzenek azzal a sok gyanusítással, rágalommal, kicsinyléssel, melyekkel lépten-nyomon találkoznak. Helyesen tette-e vagy nem? hogy a szekularizáció kérdését éppen akkor vetette fel, mikor az egyéni, egyházi, állami, társadalom gazdászati erők vívják elkeseredett harcaikat s keresik az elhelyezkedés arányait: csak annyiban merülhet fel, mint az, hogy miért fakad virágba a rügy, ha eljött annak ideje. A virág fakadása az elérkezett idő bizonysága. A szekularizációnak is elérkezett a maga ideje. Dér,

jégeső, vihar, rakoncátlan gyermekek kedvtelései vagy valami egyéb leverhetik a virágot, a gyümölcs érését megakadályozhatják: de a szerves élet fejlődésében működő hatóerőket meg nem semmisíthetik. Nincs különben a szekularizációval sem.

A ref. papi kongresszus a szekularizációt nem a forgalomba hozott merevségben vetette fel. Egy szentesített törvénynek az 1848. évi 20 t.-cikknek végrehajtását követelte. A végrehajtás mikéntjével, mint hatáskörén kivül eső ténykedéssel nem foglalkozott.[1] Hogy ezen törvény végrehajtása junktimban van-e a szekularizációval vagy nincs — nem érdekelte — csak egy törvényhozásilag szentesített jog funkciónálását kivánta. Hogy ezt a követelést rajta kivül eső tényezők a szekularizációval hozzák kapcsolatba, az egész országban félreverték a harangokat és a ref. papokat forradalmároknak, mások vagyonára éheseknek, hazaárulóknak, darabontoknak s isten tudja mi mindennek nevezték és nevezik — ennek a ref. papság nem oka, nem is tehet róla.

Azonban — ha már a ref. papságon kivül eső tényezők csak azért, hogy ezt a testületet a közvélemény előtt mentől jobban befeketíthessék — az 1848. évi 20. t.-c. és a szekularizáció között junktimot állítottak fel, megvagyok győződve, hogy a ref. papság a junktimot készséggel fogadja, erős meggyőződéssel és felemelt fővel hirdeti, hogy *„igenis van junktim“* és az 1848. évi 20. t.-c. végrehajtása maga *szekularizáció*. Sőt a szekularizációt az 1848. évi 20. t.-cikkről függetlenül megérlelte a társadalom és a nemzetgazdászat fejlődése, megérlelték a szociális kérdések, mozgalmak, törekvések — úgy hogy a ref. papság két szilárd talapzatra — az 1848. évi törvényekre és a társadalom nemzeti gazdaságtan követeléseire támaszkodhatik. Ezek közül egyik, önmagában véve is elég erősséget szolgáltat nekie, a kettő együtt bevehetetlenné teszi álláspontját. Nyugodtan, minden érzékenység nélkül fogadhatja a támadásokat s haladhat a megkezdett uton.

De tudatával kell birnia annak, hogy saját személye, hazája, nemzete, egyháza sőt az egész társadalommal szemben roppant kötelességet és felelősséget vett magára. A ref. papság ugyanis a többi társadalmi osztályok sajátkörű érdekeitől egészen különböző, ezektől nem ismert, vagy más világitásban ismert, legtöbbször lenézett reformátori térre lépett, tetteinek rugója nem lehet a világ muló hatalma és gazdagsága, hanem istennek dicsősége, az ő országának építése. Minden vigyázások felett vigyáznia kell, hogy ez iránytól el ne tereltessék, amely veszélynek lépten-nyomon ki van téve. Már is oly sok és egymásnak ellentmondó szempontból itélik meg álláspontját, intézik támadásaikat, hogy igazán a lélek sugallatára van szüksége, hogy meg ne tántorodjék s hitét, tetterejét ne veszítse el.

Báró Prónai egyetemes felügyelő, a lutheránusok egyetemes gyűlésén a tulajdonjog elleni merényletnek tekinti. Ezt a felfogást a hivatalos egyház egyeteme felháborodással utasította vissza. Prónaival összhangban viszik a lárma-dobot s lövik mérgezett nyílveszszőiket az ultramontánok. Erősségük, mint hangosan hirdetik a jogi álláspont.

Ezektől eltérő jelentősége van a Darányi és gróf Apponyi az előbbiekkel hasonló értelmű, tartalmú és minőségü nyilatkozatainak. Ők a jog elhalgatásával politikai szempontból itélik el a ref. papok mozgalmait. Úgy vélekednek, hogy a szekularizáció felszínre hozásával az egységes magyar állam kiépítésére irányult törekvéseiket zavarják, ennek keresztül vitelét gátolják.

Gróf Tisza István a hivatalos egyház szemüvegén át itélte meg a mozgalmat, midőn a szekularizáció kérdésének helyét a politikai pártok hatáskörébe utalta. (Helyesen. Szerk.) Tényleg azt sem nem helyeselte, sem nem kárhoztatta, (De igen. Szerk.) csak az egyház illetékességi körébe vonását itélte el.

A ref. konvent halgatással siklott el e tárgy felett s mintegy jelezni kivánta, hogy a hivatalos egyház a jelen időt és viszonyokat nem tartja alkalmasnak a szekularizáció bolygatására.

A szociáldemokratáknak álláspontja az: hogy nekik a fennálló társadalmi rend minden szervei és igy a kálvinisták is ellenfeleik ugyan: de a szekularizáció felszínre hozását üdvözlik s a ref. papoknak szövetségüket, taktikából felajánlják.

Ezek az élesebb körvonalakban kiemelkedő hullámgyürük, melyeket a szekularizáció kérdése felszínre hozott. És van valami, nem tudom komikum vagy tragikum abban, hogy a történeti fejlődés, a jog és nemzeti politika képviselői, vezetői a ref. papokat, jól lehet ők is a történeti fejlődés, a jog és nemzeti politika letéteményesei, magukra hagyják, tőlük mintegy elfordulnak — hogy ne mondjam — bojkottálják, mig a szocialisták, előre bocsátva, hogy ellenfeleink minket is gyülölnek, felajánlják szövetségüket.

Bárha a kilátásba helyezett taktikai szövetségnek sem horderejét, sem következményeit még gyanítani is alig lehet, bár ha a szocialisták és ref. papság rokonszenve ezeket mintegy rossz hirbe hozza — én részemről — és azt hiszem kollegáim tekintélyes része a viszony ily alakulásának örvend, mert abban a társadalmi evulució egy eddig szendergő törvényét sejti: de a szövetséget el nem fogadhatja, már csak azért sem, mert jelen álláspontjuk az, hogy a történelmi társadalmi rend teljes megsemmisítésével, ennek romjain és romjaiból alkossanak új társadalmi rendet, amihez a ref. papok segédkezet nem nyújthatnak. Van nekünk a gazdasági, politikai taktikánál sokkal nemesebb, fönségesebb érintkezési pontunk, melyet ez idő szerint a társadalom és nemzetgazdászati materiális tényezők, a termelés, fogyasztás, a jövedelem egyenletes eloszlása és ezer meg ezer, ezekkel kapcsolatos kérdések lekötve tartanak és igy nem érvényesülhetnek, de idővel felszabadulva egy táborban egyesítenek. És ez egy érintkezési pont az *emberi természet méltóságának egyetemes érvényre jutására irányult törekvés*. Ezt a törekvést a szocialis irányzatokban — legalább a jelenben felismerni nem lehet; az ember értékét munkával, pénzzel, élvezettel, boldogsággal mérik, jobban mondva magát az embert elejtik s a kultura igavonó barmává teszik. Azt mondják, hogy a természet az ember környezete; a kultura az ember hatalma a természet felett: de arra, hogy mi az ember? és az embert mi teszi emberré? arról halgatnak. Egy öreg hallgatóm mig élt, sokszor igy sóhajtozott: „minden ember, ember, de nem minden ember emberséges ember“ És ebben tökéletesen igaza volt.

Napjainkban a szociális rendszerek között a a Marxismus, tudományos néven a *kollektivizmus*, vulgo *antikapitalizmus* vezet. Befolyása érezhető az állami élet centralisztikus törekvéseiben; a kormányzás hatalmának a magánélet viszonyokra irányult mentől több oldalú kiterjesztésében, a honpolgárok követeléseiben, kik lépten-nyomon az állam segélyét veszik igénybe. Ennek a szociális rendszernek sarktétele az, hogy *„a termelési eszközök — a föld, a tőke és a többiek a magántulajdonból kivétessenek s közössé tétessenek* — mondhatnók: *államosíttassanak*. Ha a szekularizázció kérdése ezzé lenne, annak keresztülvitele nagyon hasonlítani fog a suba és guba cseréhez. Mert a szekularizáció tárgyát képező vagyon tekintélyes része — bár sokan ezt tagadják — nem magán, hanem állami. Már most egészen közönyös,

[1] De bizony foglalkozott s mi éppen ezt kifogásoltuk! Szerk.

hogy a vagyontalan embereket — a kollektivizmus szerint minden ember vagyontalan — az állam, az egyház, Rotschild, vagy valami ezután születő ismeretlen táplálja, ruházza, élvezeteikről, neveltetésükről gondoskodik, kioszsza köztük a munkát, kielégiti szükségleteiket stb. stb. Az is közönyös, hogy olvasóval, gyónással, párthatározatokkal, sztrájkokkal vagy egyébbel gyakorolnak kényszert az egyénre. Egyik, mint a másik közel áll a zsarnoksághoz. Nehéz eldönteni, hogy melyik zsarnokabb — a tőke vagy a munka; csak az az egy bizonyos, hogy mindkettő kielégithetetlen s mindkettő az embert áldozza fel, a személyiséget semmisiti meg. A magántulajdon az ember lényegével szoros kapcsolatban van, azt onnan kiszakitani nem lehet. Ha az embernek nincs tulajdona, a mit szeressen, a miért áldozzon, a mit magáénak mondhasson — lehet, élhet gondtalanul, vigan, mint a mezőnek liliomai a közös földből, levegőből, világosságból, melegből — de az ilyen emberi élet élősdiség, degeneráció. A szocziálizmus, mely a társadalom élettanából sok értékes kincset hozott felszinre, bizonyosan ismer a társadalom fejlési fokán oly állapotot mikor minden termelési eszköz közös volt; a magántulajdon kialakulásának mozzanatait és az erre alapitott társadalmi, állami, jogi, politikai alakzatokat is jól ismeri: de vajon arra gondolt-é, hogy a tulajdon megszüntetése, a termelési eszközök közössétételei mily társadalmi, állami alakulásokat, erkölcsöket, szokásokat hoz létre? Vajon ez által nem a közösségen alapuló társadalom ős tipussa felé vezeti-e a fejlést?

Sok dolog van, melyek homályosak, érthetetlenek, még több olyan, amely hamis világitásban kerül forgalomba s mint igazság követi az érvényesülést. Ma mindenki a szociálizmusról beszél, anélkül, hogy biztosan tudnák, mi az a szociálizmus. Némileg kidomborodott az a nézet, hogy a *szociálizmus ellentéte* az *individualizmusnak.* Individualizmus alatt pedig értenek oly társadalom nemzetgazdászati berendezést, melyben a társadalmi élet túlnyomóan az egyének ösztöneire, szenvedélyeire, versenyére — szóval természeti kategóriákra van alapitva. Ez feltételezi a *szabadságot.* Szabadság nélkül az ember természeti hajlamai nem érvényesülhetnek. Legyen tehát szabad az ember; ha neki úgy tetszik dolgozzék, aludjék, fütyöljön vagy táncoljon, úgy a mint kedve tartja; szabjon árt önmagának, munkájának, aszerint mint több hasznot, élvezetet vagy előnyt remélhet; legyen szabad a föld, hogy a tulajdonos tetszés szerint hagyhassa pusztán, termelhessen benne krumplit, zabot vagy egyebet, ajándékozhassa, kártyázhassa el, aszerint, mint szeszélye, vagy jobb meggyőződése sugalja; legyen szabad a verseny, hadd hulljanak a gyávák, az élhetetlenek, a férgesek; legyen szabad az ipar, kinek miköze ahhoz, hogy harangöntéssel, csizmatalpalással, kukoricakapálással, vagy mivel foglalkozom; legyen szabad a kereskedelem, 10, 100 vagy 1000 percentet nyerek — mit érdekel ez másokat? legyen szabad a sajtó, legyen szabad minden — mint a francia mondja laissez faire.

Igy keletkezett az individulizmus, liberalizmus és utilitarizmus triumvirátussa, melynek uralma alatt orgiákat ült és ül az önző kapzsiság; roppant tőkék halmozódtak fel kevesek kezében, terjedt a szegénység, egykor jobb napokat látott osztályok koldusbotra jutottak, a munkások fülelni, öntudatra ébredni kezdettek, mint ellenfelek kerültek egymással szembe a *munka* és a *tőke*, szaporodott a proletárok száma, a társadalom betegsége nyilvánvalóvá lett, megszületett a szoczializmus — mint az individualizmus, liberálizmus és utilizarizmusnak ellentéte — sokaknak réme, ijesztő mumusa.

Maga Carlyle, az a bölcs, kinek befolyása alatt alakul Angliában a keresztyén tátsadalom, elítéli az individualizmust és utilitarizmust. Nézete szerint „nem élvezet teszi a boldogságot és nem az „Én“ czélja az életnek, hanem a lemondás, önmegtagadás, de nem olyan, mint az ind fakiré, hanem a munkának való élés a feladat. Az individualizmus különben már magával a társadalom fogalmával is ellenkezik. Az emberi társadalom ugyanis egy sok tagból álló test, nem pedig egymás ellen harcoló átomok tömege, igazi munkások, nem versenyzők, a forgalomban nem az önzés képezheti a szabályt, hanem az igazságosság.“ (Idézve dr. Földy Béla gazdaságtanából.)

És mi protestánsok, demokratikus érzelmű és gondolkodású kálvinisták mind ezek dacára elég merészek vagyunk az individualizmus letéteményeseinek tekinteni magunkat, minden munkánk, alkotásaink kidomborításában erre törekedni s nem rettenünk meg felvenni a küzdelmet azokkal, kik e munkánkban háborgatnak. Ezt nekünk minden oldalról hibául, megbocsáthatatlan bűnül rójják fel, veszélyeseknek, önzőknek, tulajdon rablóknak s isten tudja mi mindenféle gonoszságra képeseknek itélnek.

(Folyt. köv.)

Horváth István.

Az ORLE ügyei.

1. A „*Sárospataki Ref. Lapok*“-ban *Révész* Kálmán kassai esperes a következő kérdésekben foglalja össze az ORLE jelenlegi alakulása és szervezete elleni kifogásait, amelyek nagyjában lapunk kifejtett álláspontjával találkoznak:

1. A kálvánista zsinat-presbyteri rendszerrel és egyházalkotmánnyal megegyeztethető-e a lelkészeknek egy olyan szerves testűletté alakúlása, mely, egyebek mellet, egyháztársadalmi és egyházpolitikai kérdésekben is állást foglal, vagyis más szóval: egyház politikát űz?

2. Micsoda jogon és alapon mondotta ki az ORLE alakúló gyűlésén egybegyűlt mintegy 500 lelkész, a távólmaradt 1500 lelkésszel, tehát a háromszoros többséggel szemben az egyesűletbe lépés erkölcsi kötelezettségét?

3. Ha az ORLE az egyházi hatóságotól teljesen független egyesűlet, hogyan támaszkodhatik mégis, mint külső szervekre az egyházmegyei lelkészi egyesűletekre, melyek az egyházi hatósággal, vagyis az egyházmegyével szerves kapcsolatban voltak és vannak?

4. Ugyanez az egyházi hatóságoktól teljesen független ORLE, illetőleg annak elnöke hogyan tarthatja mégis a legkívánatosabbnak azt, hogy az egyesűlet érdekében az akciót minden egyházmegyében az esperes, tehát az egyházi hatóság egyik functionáriusa vezesse?

5. Az ORLE. különben igen nagyrabecsült elnüke mi jogon és mi alapon tűz ki az egész ország összes megyei lelkészi egyeslűetei elé tételeket, melyeket „sürgősen tárgyalni *kell*“?

6. De különben is, mi gyakorlati eredménye van vagy lesz a mai állásponton e kérdések (nyugdíjintézet, adóügy) lelkészértekezleti tárgyalásának?

7. A már megalakúlt s a rokonszenv és támogatás napról-napra növekvő jeleinek örvendő ORLE kebelébe lépni akarók részére miért kell discretiot ígérni mindaddig, míg a discretiot magok a csatlakozók és támogatók fel nem oldozzák? Mi szükség van itt a titkolózásra? Hát ennek az ORLE-nek vannak és lesznek titkos és nyilvános tagjai?!

8. Megegyezik-e az alkotmányosság legelemibb követelményeivel az ORLE. negyérdemű elnökének az ország összes ref. lelkészeihez intézett következő felhívása: „Amelyik egyházmegyében a már eddig is megvolt lelkész-egyesűlet többségi határozattal ellene foglalna állást az országos ref. lelkészegyesűletnek és ennélfogva azzal minden érintkezést és kölcsönhatást megtagadna, ott ügyünknek barátai alkossa-

nak külön lelkészegyesületet s válasszák meg a központi választmányba küldendő választmányi tagot"?

9. E felhívás nam a legbiztosabb út és mod-e az egyes egyházmegyék lelkészei közt eddig fennállott békés egyetértés megbontására és szomorú viszályokodások előidézésére?

10. Ha ekép egyik vagy másik egyházmegyében a régi lelkészi egyesület mellet megalakúl az újjászervezett lelkészi egyesület, micsoda hatóság fogja ennek alapszabályait megerősíteni?

11. Általában a lelkésznek, mint ilyeneknek, lehet és szabad-e az illetékes egyházi hatóságok tudta és beleegyezése nélkül egyházi jellegű egyesületeket alakítani?

12. A magyar kir. belügyminisztérium vajjon nem tartja-e szükségesnek az ORLE. hozzá felterjesztett alapszabályait, illetékes véleményadás végett az Egyetemes Konventhez, mint a magyar ref. egyházat zsinat együtt nem léte esetén képviselőtestűlethez áttenni?

2. A „*Debr. Prot. Lap*" erre 49. sz.-ában az egészet „*cselvetés*"-nek minősíti s el sem ismerve annak a lehetőségét, hogy az ORLE egész mostani szelleme elleni kifogások egyházunk magasabb érdekeiért való komoly, lelkiismeretes aggályokból is származhatnak, a következő feleleteket adja:

ad 1. A hívatalos egyház maga nem elégséges a keresztyénség nagy feladatainak megfelelni; ezért alakulnak különböző egyesületek (Belmissziói, Élő Keresztyén, Irod. Társ., Tanár, Tanító.) Ilyen a Lelkészi is, mely egyházpolitikával is foglalkozhatik, mert az nem a hívatalos egyház privilégiuma.

ad 2. Ők úgy tartják 500 lelkész véleménye alapján; de ki adott mandátumot a kifogásolóknak?

ad 3. A kettő két különböző dolog, az első alapszabály nélkül, a második azzal; az nem egyesület, ez pedig az.

ad 4. Itt a lelkészt nem a hív. egyház funkciónáriusának, hanem nagytekintélyű lelkésznek tekintik.

ad 5. Az utasítás, mely nem elnöki despotikus parancs, csak az ORLE szervezett fiókjainak szól.

ad 6. Kérni a törvény megváltoztatását — szabad. Vagy jó eszméket vethetnek fel a végrehajtásra nézve.

ad 7. Diszcréciót csak azoknak igér, akik nem tartoznak hozzájuk, de müködésüket helyeslik.

ad 8. Az esetleges kisebbség szervezkedése is jogosult, különben többségi zsarnokság fejlődik ki.

ad 9. Az egymást meg nem értők tömörítése a a surlódási felületeket távolítja el.

ad 10. Hát a belügyminiszter!

ad 11. Eppen úgy, mint a tanároknak és tanítóknak. Különben is ez csak annyiban egyházi jellegű, hogy egyházi férfiakból áll és első sorban az egyházat szolgálja.

ad 12. Egyenesen a klerikális kormánynál való denunciálás.

Az E. P. L. állásfoglalása az 1., 10.; 11., 12. pontokat érinti s mindeniket egyenesen *az egyház autonomiája* szempontjából kifogásoltuk, melyre a felelet ügyet sem vet. Azaz sejtet valamit; valami nagyon szomorut. Azt hogy fél a hívatalos egyháztól. Mert tudván azt, hogy ha a belügyminiszter nem is erősíti meg „alapszabályait", megerősítheti a konvent: nem írná azt, hogy a kormány megerősítésének megtagadása „bölcsőjében fojtja meg az egyesületet." Pedig nem; csak a születés processusát teszi normálissá. A rendes utra téríti, hogy a ki a lábával indult kifelé az anyaméhből, megfordíttatván, fejével induljon s így szerencsés legyen az aktus a gyermekre is, az anyára is.

Hát ezt valóban óhajtanunk kell!

EGYHÁZMEGYEI ÉLET.

A nagyenyedi egyházmegye őszi rendes közgyülése Nagyenyeden.

Legszebbek és legtanulságosabbak a természet és embervilág életében azok a képek, melyek az ellentétek összehatásából keletkeznek, mert ezek a szemlélőre mindig maradandó benyomással vannak, sőt hatásuk annál nagyobb, minél számosabb és tevőlegesebb az a tapasztalat, mely a szemlélők lelki világában a képek hatása alatt felfakad.

Egy ily maradandó kép tanulságait mutatta a nagyenyedi egyházmegye november 26-án tartott közgyülése, mikor az elmult és letünt verőfényes napok után az elmulást, az enyészetet hírdető borongós őszi időben gyülekezett össze tevékeny vezérének messze harsogó kürtölésére, hogy keressen az enyészetben is életet, az elmulásban igazságot, mely ha le nem is rontja a Jerichó falait, de a falakon belűl már is tökéletesebb műveket talál s munkál ezeken is tovább, mert a tökéletesedés mindíg és állandó munkát tételez fel s az igazság oly magas és abszolut cél, melyet csak munkálni, de kizárólagosan birtokolni itt e földön halandónak nem lehet soha.

Az esperes imája után a tovább kialakulandó képhez igen szép és találó árnyalatot adott az az ecset, melyet Egerházi Lajos egyházi és Lovassy Andor alispán világi részről a közérzület vegyületéből hűen és igazán kezelt, mikor Jancsó Lajos esperest, mint az egyházkerület harmadik dignitáriusát üdvözölték, de a megérdemelt üdvözletből Lovassy Andor, Torda-Aranyos vármegye alispánja is részesűlt, hogy mint egyházkerületi világi főjegyzőt, erős, magyaros kálvinistaságával, fenkölt gondolkozásával, széleskörű tudásával egyházmegyénk tagjául birhatja.

Névsorolvasás és megalakulás után a tanítóképviselőkre beérkezett szavazatok számbavételére s az esperesi kezelési naplóknak az esperesi jelentéssel való összehasonlítására egy bizottság küldetett ki Váró Ferenc, Veress Károly és Pap István személyében. Ugyanez a bizottság, kiegészítve Tunyogi János és Bartha Géza tagokkal, a tárgysorozat rendjén előkerülő választások szavazatainak összeszedésével is meg lett bízva s minthogy Szécsi Ferenc eddigi nyomtatványkezelő ettől az állásától felmentését kérve, ajánlja, hogy minden nyomtatványt — a kezelő fáradsága és idővesztése kárpótlásául — 2 fillérrel a megállapított díjon felül adhasson: a gyülés elfogadta. A gyülés további folytatása felfüggesztetett, hogy a nagyobb közönséget érdemlő O. Weress Sándor harasztosi lelkész János I. lev., 4. r., 1. verse alapján tartott, szépen előadott s találó színezéssel megírt egyházi beszédét a tagok meghallgathassák. És érdemes is volt meghallgatni nemcsak az ellentétek összehatásából keletkezett kép gyönyörködtetéseért, hanem azért a lelki élvezetért, melyet az istenbőli szeretet megrajzolásával előadott. Kár, hogy többen nem hallgatták.

Templomozás után, a közgyülés folytatásában tudomásul vétettek a felsőbb rendeletek kihírdetése, ismertetése, az esperesi, főjegyzői, számvevői jelentések, a választások megejtésére kiküldött bizottság jelentése, mely szerint tanácsbírák lettek: egyháziak: Ferencz Samu, Sándor János, Barabás József, Szilágyi Farkas, Bartalus János; világiak: dr. Horváth Miklós, Bocz Vilmos, Lovassy Andor; ügyész: dr. Garda Kálmán; világi főjegyző: Váró Ferenc; aljegyző: Bartha Géza; levéltáros és nyomtatványkezelő: Kovács István, felenyedi lelkész; al-levéltáros: Málnási Lajos. Egyházmegyei tanácsosok: egyháziak: Ferencz Samu, Bartha Lajos, Veress Károly, Bartalus János, Egerházi Lajos; világiak: Mészáros István, Fogarasi Albert, Fogarasi József.

A mindennemű számadások, a bizottság jelentése alapján, helyeslő tudomásul vétele és elfogadása után a nyomtatásban megjelent főjegyzői előterjesztések utáni ügyek jöttek napirendre, melyekből kimagaslik annak a 12 lelkésznek a megbírságolása, kik a záros határidőre elhanyagolták az egyházmegyei képviselőválasztási jegyzőkönyvet az esperesi hivatalhoz beküldeni. Mint szokatlan és új dolog, szóba is jött, de hát a huszadik század erősen távol van attól a századtól, amely az ünnepi szónok szeretett Jánosát szülte; aztán meg most már gőzerővel haladva, nevetséges együgyüségnek tünik fel az a régen letünt patriarchális kor, mikor az egyházfit kellett mozgósítani az ilyen költséget hozó hanyagság leküzdésére. Ma már vannak álló, fali, függő és zsebnaptárak s a gyenge emlékező tehetség vegye igénybe azt, a melyikben legjobban megbizhatik.

A főjegyzői előterjesztés rendjén több egyházközség vagyoni ügyét érintő dologban kellett személyes szavazást eszközölni. Ez is új dolog; a törvény rendeli; a felelősség megosztását célozza igen helyesen; aki nem látja jónak az ügyletet, vétót mond ellene s neve bekerül a jegyzőkönyvbe s ha idők folytán talán károsodás, veszély állana elő, abban a a mértékben felelős érette, amint szavazatával hozzájárult. Hanem az új törvények új viszonyokat szülnek; most már képtelenség egy tárgysorozatot, akármilyen rövid is az, egy délelőtt letárgyalni a vagyoni ügyek feletti szavazással; a délutánra is kell maradjon, sőt még a késő estébe is benyomulhat s minő különössé válhatik itt is az a kép, mely a gyülés végén a választottakkal intéztet el fontos ügyeket! Valami megoldás kellene ide is, talán több érdeklődés, kevesebb „haza"-gondolás, vagy korpótlék, fizetésrendezés!? Majd csak hoz az idő valamit, mi pedig csak kutassuk, keressük, munkáljuk az igazságot, rövidebbre szabjuk, vagy együttesen le sem foglaljuk a fehér asztalt; sietni kell, mert sok az aratásra váró gabona!

—r —l.

TÁRCA.

Új a protestantizmusban.

— Mutatvány *Rauwenhoff—Bartha Dezső „A protestantizmus története"* c. műből. —

(Folytatás.)

Ő maga korántsem adott számot önmagának azokról a beláthatatlan következményekről, amelyek ezen elvben benne rejlettek, sőt tiltakozása megtételekor még csak tudatával sem bírt annak, hogy ezáltal két örökre kibékíthetetlen elvet vitt egymással harczba; ő maga a saját elvét csupán egy ténynél alkalmazta, amit ezen elv nélkül soha sem hajthatott volna végre. Ez a tény azonban vallásos téren egy új irány első kijelentése volt, amely egyedül lehetett az új kor vallása.

A katholiczizmusban minden az egyháztól függ. Az embernek — mint vallás-erkölcsi lénynek — jelentőségét kizárólag az egyházhoz való viszonya szabja meg. Az egyház teszi őt Istenországa részesévé; az egyház ismerteti meg vele az isteni igazságot és szabja meg erkölcsi magaviseletének törvényét. Az egyház kölcsönzi oda neki a maga kegyelem eszközeit és ezek által biztositja számára a sírontúli idvességet is. Az egyház minden, ő tesz mindent, az ember önmagára semmi és önmagától semmi sem lehet. Ezzel szemben a protestántizmusban most egy egészen más rendszer lép föl. Az ember ettől az objektivtől — a hivatalos egyháztól — függetleníti önmagát, alámerül tulajdon kedélyvilágának mélyébe és szabad erkölcsi alanynak ismeri meg önmagát. Érzi, hogy jelentőségét az erkölcsi világrendben nem az egyháznak reá vonatkozó véleménye, hanem saját lényének erkölcsi értéke adja meg. Megtanulja az érzületet a cselekedetnél, az önelhatározást a vak engedelmességnél többre becsülni. Ily módon egyúttal tudatára jut ama jogának is, amely őt magasabb képességeinél fogva megilleti, ama jogának, hogy a saját hitét és cselekvését egy szóval saját tökéletesédésének utját önmaga határozza meg. A protestántizmus tehát — műkifejezésekkel élve — a heteronómiát és autonomiát, a tekintély és az erkölcsi szabadság elvét ellentétekként állítja egymással szembe. És Luther halhatatlan érdeme abban áll, hogy ő volt az első, aki az erkölcsi szabadság elvét érvényre juttatta és föntartotta az egyházzal szemben. Bár ő maga ezen elvhez bizonyos tekintetben hűtelenné lett, bár követői azt általában megtagadták: miután egyszer a vallásos élet új alakjának fundamentuma lett, azt többé sem elvetni, sem erejétől tartósan megfosztani nem lehetett. Mert azoknak, akik ezen elvet tisztábban és tökéletesebben alkalmazták, mint kortársaik, mindig joguk volt arra, hogy magukat ezeknél jobb protestánsoknak tartsák és hogy a protestántizmus elvére hivatkozva, megköveteljék az egyházi hit és élet reformálását. Valahányszor a katholikus rendszer módosított formákban ismét uralkodó lett a protestánsok között; valahányszor a hitvallomások és az egyházi szabályok tekintélye megbénította a lelkiismereti szabadságot: mindannyiszor éppen a protestántizmus elve adott a jobb érzésűeknek elvitázhatatlan jogot arra, hogy a reformátorok példáját követve, az ellen ujból tiltakozzanak. Ily módon a protestantizmusba is becsúszhatott ugyan egy időre az egyház-istenítés és a dogmatizmus, de ezen irányzatokat az önálló és szabad lelkiismeret kritikája elől tartósan elvonni többé már nem lehetett. Ez az oka annak, hogy a protestántizmus fejlődésmenete a katholiczizmuséval homlokegyenest ellenkező irányt vett. A katholiczizmus folytonosan arra törekszik, hogy a szellemit érzékileg minél felfoghatóbbá tegye, hogy azt úgyszólva mindinkább a hitrendszer, az istentisztelet és az egyházi élet változhatatlan formáiba öltöztesse. Benne az egyházi szentesítés megnyerése után minden megállapított forma örökre megtartja a maga becsét és tekintélyét. Soha sem ad föl semmit a régiből; a későbbinek soha sem ismeri el azt a jogát, hogy a korábbi helyébe léphessen. A katholiczizmus egy örökkétartó továbbépítés az egyszer megvetett alapon és elfogadott terv szerint, úgy, hogy benne egy követ nem szabad többé arról a helyről újra elmozdítani, ahova egyszer beépítettett. A protestántizmusban pedig mindennek épp az ellenkezője történik. Maga a protestántizmus örökkétartó lerombolása annak, amit a megelőző nemzedék épített; épp azért soha sem törekszik arra, hogy a vallást érzékileg minél felfoghatóbbá tegye, ellenkezőleg, törekvésének czélja mindig az, hogy ismét széttörje azokat a formákat, amelyekben a szellemi egy időre kifejezésre jutott; és ezt teszi azért, hogy belőlük a szellemit ismét kiszabadítsa és egy másik, tisztább formába öltöztesse, amelyre a maga rendén nemsokára ismét ugyanez a sors vár. Nem csoda, ha a katholikus ebben a saját álláspontján nem képes egyebet látni egy czéltalan Penelope-munkánál, amelynél az ember mindig szétfejti azt, amit nappal fáradságosan összeszőtt. Azonban e munka az előtt, aki fel tudja azt fogni, éppen a protestántizmus nemességének bizonyítéka gyanánt tünik föl. Mert belátja, hogy az éppen nem egy örökös önmegsemmisítés, hanem örökös önmegújhodás; hogy a formák folytonos feláldozása az elvnek tisztább megőrzése czéljából történik; hogy az egy soha meg nem szünő tiltakozás a vallásnak érzékivé tétele ellen azért, hogy a val

lás ily módon az embernek minél szellemibb tulajdonává tétessék. A katholiczizmusban a vallás mindinkább az egyház, a protestántizmusban pedig mindinkább az ember ügyévé válik.

Ezen elvi különbségből kifolyólag a keresztyénség e két főtypusának az általános fejlődéshez és műveltséghez való viszonya is nagyon eltér egymástól, a minthogy az nem is lehet másképpen. Ha a protestánsoknál az ember benső értéke a fődolog: akkor a protestántizmusnak önkéntelenül is keresnie kell a szövetséget azon világi erőkkel, amelyek az emberben szunnyadó magasabb szellemi képességeket felébresztik és tevékenységre sarkalják. Elő kell mozdítania a népoktatást és a tudományt, kötelessége pártolni és igénybe venni a művészetet, fölkarolni az ipart és kereskedelmet, támogatni a polgári és politikai szabadságot. Mindezek semmiféle veszélylyel nem fenyegetik. Az általános felvilágosúltság és a szabadságérzés előmozdítása csak akkor lehetne rá nézve veszedelmes, ha bizonyos fogalmakat vagy egyházi szokásokat kellene megvédenie. De ugyan mitől félhetne akkor, midőn a saját elvén — az egyéni lelkiismeret igaz jogán — kívűl egyebet nem kell megvédnie? Ezt az elvet pedig mindezek a dolgok nemcsak, hogy nem fenyegetik, de sőt bíztosítják. Mert ugyan kinél volna jobban bíztosítva ez a jog, mint az olyan embernél, akit sokoldalu fejlettsége megtanított a saját lábán járni, mint egy olyan társadalomban, ahol mindenkinek alkalma nyílik arra, hogy ilyen emberré váljék? A katholiczizmus ellenben ezt az általános fejlődést se nem kivánhatja, sem elő nem mozdíthatja. Saját követőjének egyéni jelentőségére semmit sem ad; sőt minél kevesebb az önmagától gondolkozó, annál könnyebben tarthatja az egyház tekintélyének igája alatt. Következőleg gyanús szemmel nézi az általános műveltség terjedését, a szabadelvű eszmék uralmának növekedését és ha csatlakozásra vagy a nagy tömegnél csak támogatásra kérik föl, e kérésre, saját elve szerint, az igazságnak teljesen megfelelőleg ezt a választ adja: *lehetetlen, non possumus!*

Távol áll tőlem annak vitatása, mintha Luther vagy a reformátorok közűl bárki is teljesen tisztába lett volna, saját alapelvének eme következményeivel, sőt még azt sem mondom, hogy egész világosan tudták, hogy minő elv képezte alapját reformátori működésüknek; még kevésbé ragadtatom magam azon az állításra, mintha a protestántizmus és a katholiczizmus mindig saját elveik hamisítatlan képviselőiként állottak volna egymással szemben. A történelem folyása az ellenkezőről fog minket meggyőzni. De ha — mint itt is — az a kérdés, hogy minő elvből indul ki a protestántizmus és annak minő jelentősége van az emberiség vallásos fejlődésének történetében: akkor e kérdésre adott feleletemmel bizonyára nem csaptam túlzásba; akkor teljesen jogosúlt az az állítás, hogy a protestántizmusban — a katholiczizmussal, mint a mult vallásával szemben — a jövő vallása lép föl, mert a protestántizmus egyedül csak az ember vallás-erkölcsi alapképességéhez van kötve és az emberiség minden előhaladásától — történjék az bármelyik téren is — uj megtisztulást várhat és életerejének megújhodását remélheti.

(Vége következik.)

KÜLÖNFÉLÉK.

A Bethlen-kollégium egyházkerületi vizsgálata — mint az ottani *„Közérdek“*-ből olvassuk — a múlt csütörtökön nyert befejezést s mindeneket ékesen es jó rendben talált.

Akadémiai istentiszteletek. Theológiai fakultásunkon a mult vasárnaptól kezdve — a külföld mintájára — akadémiai istentiszteletek tartatnak a theol. fakultás imatermében vasárnaponként délelőtt 11 órakor. Az egyházkerületi igazgatótanács örömmel vette tudomásúl a fakultás előljáróságának e bejelentését, mely a theol. ifjuság nevelésére is nagy horderejű. A vezetés és rendezés természetesen a gyakorlati theológia tanárának kezébe van letéve, de a munkában részt vesz az egész tanári kar. A mult vasárnap *Kenesseg* Béla igazgató tartotta az első adventi predikációt, a jövőn *Nagy* Károly tanár végzi az istentiszteletet. A theológiai fakultás ifjuságán kivül egyetemi hallgatók s szép számú városi közönség is vett részt az istentiszteleten, főleg azok, kik a hideg télen egészségük veszélyeztetése nélkül nem vehetnek részt fűtetlen templomainkban az egyházközség közistentiszteletein, de lelkük vágyik az Isten igéjére.

Az ORLE választmányi gyűlése december hó 5-én és 6-án tartatott meg Debrecenben dr. *Balthazár* Dezső esperes elnöklete alatt. Egy insinuációkkal teljes elnöki megnyitó után, mely csak ugy hemzseg a durva gyanusításoktól, a hivatalos egyház lecsepülésétől s amely elárulja, hogy az egész egyesület a M. Sz. keresztvizében fürdött (visszatérünk rá!) kezdetét vette a tárgyalás, melyet a D. P. L. után a következőkben ismertetünk; 1. A *„Prot. Szövetség“* alapszabályait, mely „összes hivatalos testületeinket, az összes prot. egyházi és iskolai egyesületeket, köröket, mind összefoglalja és fényes tisztikarával, nagyszámu előadóival a protestantizmus és a velünk rokonszenvező közönség felvonulását, irányítását lehetővé teszi“ és további sorsát a sajtóbizottság kezébe tették le. — 2. Alkottak egy bizottságot a 48:XX. életbeléptetésére, szorgalmazására és előkészítésére; 3. egy másikat a törvényhozási és más intézkedések figyelemmel kisérésére; 4. megvitatták *egy új konfesszio készitésének ügyét;* 5. egy rendszeres Hittan; 6. a főbb hitvallások jegyzetes kiadását; 8) nevesebb lelkipásztorok tapasztalásainak közreadását; 9. a ref. egyházi életet felölelő szövetkezeti reformot és pénzügyi szervezkedést; 10. *Révész* Imre művei kiadását; 11. az *Agenda* ügyét; 12. lelkészi nyugdíjintézeti járulékok fedezését; 13. az 1907:27. t.-c. életbeléptetését egyházunk szempontjából.

A „Prot, Szövetség“ megalakításán részt vettek gróf *Dégenfeld* József egyházkerületi és *György* Endre egyházmegyei gondnokok is. A protestáns napilap ügyében még csak a tervezgetésnél tartanak, de az „egyesületnek addig is lesz egy szerény hivatalos közlönye“.

Mi készül itt?! Uj egyház (*új konfesszio* alapján) vagy új üzlet (*pénzügyi szervezkedés* szövetkezeti alapon)? És hogyan akarja e részvénytársaság a „ref. egyházi életet felöleini“? Valóban ilyen gyümölcsöt csak a „tiszántul, a tiszta kálvinizmus, a megvesztegethetetlen egyházi szabadelvüség klasszikus földje“ (elnöki megnyitó szavai) — teremhetett. Ha ugyan „a tiszántul“ azonos volna Balthazár Dezsővel és társaival — amit — bocsánat — nem hiszünk. „A lelkeket pedig megpróbáljátok, ha Istentől vannak-e?! (I. Ján. IV, 1.) A zofiá-ból im, ektroma született. Van benne isteni, jó gondolat, de idétlen-szülött a megvalósulásában. Szótér kell, hogy megváltsa ez alakból. Az új alak már helyesebb formában jelentkezik is az elnöki megnyitóban igy: „Az Orsz. Prot. Szöv.-ben a lelkészegyesület csak egy része lesz, egyik alosztálya az egésznek“. Igy gondoltuk ezt mi is, mely csak a maga szakkérdéseivel foglalkozik, — az egész pedig a hivatalos egyház védnöksége, felügyelete alatt. Lám t. elnök úr! meglehet az embereknek érteni egymást s nem szükséges mérgezett nyilakkal lövöldözni minden más véleményre s alattomosan „fizetett pennákat“ stb. emlegetni. Vagy a tiszántuli egyh. liberalizmusa más véleményüek lebunkozásában áll?

Balthazár Dezső dr. — mint az „Alkotmány“ irja — czikket irt a zsidó felekezeti lapban, az *„Egyenlőseg“*-ben, a klerikálizmus elleni közös harczra hivván fel a zsidóságot a protestantizmussal. Az „Alkotmány“ azon kivül, hogy kiemeli a zsidó lap visszautasitását a szekulárizáció mozgalmában való részvételre nézve, gunyos megjegyzéseket füz „a protestáns papságnak a zsidókkal való szövetségére“. Ha csak az „Alkotmány“ véleménye volna ez, szóvá sem tennők; de megütközést keltett ez saját hitfelekezetünk tagjainál is, mert ugy itélik meg, hogy Balthazár most az ORLE nevében és

szellemében jár el. Lám, lám, nem jó az, ha „pap“ üz magas politikát és pedig a „papság“ nevében és keres szövetségeseket akár a zsidók, akár a szociálisták táborában — saját szakállára!

Egyházmegyei közgyűlés. Az udvarhelyi ref. egyházmegye november 27-én tartotta ez évi rendes közgyűlését. A gyűlés Vajda Ferenc esperes imájával kezdődött s a megnyitó beszédet is szintén ő mondotta. Beszédében az egyházmegyék feladatáról elmélkedik, mely nem más, mint a csendes, zajtalan munka, az egyházi élet fejlesztése és a magyar nemzeti állam megerősítése. Névsor olvastatván, kitünt, hogy a gyűlésre igen nagy számban jelentek meg a tagok, különösen a papok. Az egyes bizottságok kiküldése után, Koszorus István alsósófalvi papot kebelezték be az egyházmegyébe. A tárgysorozat megállapíttatván, annak értelmében első sorban az egyes választásokat ejtették meg. Az adóügyi bizottságba beválasztották: Vajda Ferenc esperest. Biró Sándor a tanügyi előadói állásról lemondván, helyébe megválasztották Csutak István mátisfalvi lelkészt. Egyházmegyei tanácsosok lettek: Jakab Albert, Biró Áron, Bedő András, Menyhárt András, Baczó Lajos és Csutak István egyházi részről; dr. Nagy Samu, dr. Ráczkövy Samu, dr. Solymossy Lajos, Gönczi Lajos, Molnár Károly, Biró Sándor világi részről. A közigazgatási és fegyelmi bíróságba beválasztották: Jakab Albert, Mester János, Kovács István, Menyhárt András és Kádár Dénes lelkészeket; továbbá: dr. Domokos Andor, Solymossy Lajos, Solymossy Endre, dr. Nagy Samu dr. Ráczkövy Samu világi egyéneket. A két főgondnok, esperes és jegyző hivatalból tagjai úgy a tanácsnak, mint a bíróságnak. Ezután az egyes jelentéseket tárgyalták le. Elsőbben az esperes, Vajda Ferenc tette meg évi jelentését. Dacára, hogy négy hónapja annak, hogy elfoglalta az esperesi széket, jelentésében mégis apró részletezéssel kiterjedt az egyházmegyei élet minden mozzanatára. A jelentés szerint az egyes egyházközségekben rend és békesség van, kivéve Parajdot, melynek anyagi ügyei nagyon ziláltak. A főjegyző jelentését, Csia Kálmán hozzászólása után, szintén tudomásul vették; úgyszintén a számvevő és tanügyi előadó jelentését is. A sükői egyházközség Bod Károly ny. tanár, ref. lelkészt híván meg papjának, a közgyülés a választást végleg megerősítette. Az egyes egyházközségek költségvetésének a megerősítésével az egyházmegyei tanácsot bizták meg. Ezenkívül még volt több apróbb ügy, úgy hogy a tárgyalás délután végződött be csupán. Közgyűlés végével lelkészi értekezlet volt.

Tisztújítás a kézdi egyházmegyében. A kézdi egyházmegye f. évi nov. 30-án tartotta tisztújító közgyülését, melyen a főbb tisztiségekre mind a régi tisztviselők választattak meg. Esperes lett *Bodor* Géza, egyh. főjegyző *Kiss* József, egyh. aljegyző *Ősz* Lázár, világi főjegyző M. *Székely* János ig. tanító, világi aljegyző *Kocsis* András ig. tanító, pénztáros *Vollonc*s Miklós, számvevő *Czirmay* Zoltán, ügyész dr. *Réz* Béla, könyv- és levéltáros *Megyaszai* Mihály. Egyházmegyei tanácsnokokká választattak: Zajzon Lajos, Szabó Jenő, Vollonc*s* Miklós és Czirmai Zoltán egyházi, M. Székely János és Könczey Domokos világi részről; tanácsbirákká Zajzon Lajos, Szabó Jenő, Czirmay Zoltán, Vollonc*s* Miklós egyházi, M. Székely János és Domokos Dénes világi részről.

A kidei vándorgyülés. Sok áldással biztató törekvés nyert megtestesülést, amikor a kolozsvári egyházmegye borsamenti és kajántóvölgyi lelkészi kara elhatározta, hogy egymás egyházközségeiben kéthónaponként ismeretterjesztő, valláserkölcsi irányú és hiterősítő vándorgyűléseket rendez. Az első vándorgyülés a fraternitás minden tagjának jelenlétében, Kidében tartatott meg f. hó 8-ikán. A templomban Máté Sándor ördögkeresztúri lelkész predikált. Innen átvonúlva a gyülekezet az áll. elemi iskolába, a 90. zsoltár elhangzása után Tunyogi Béla bádoki lelkész olvasott fel egy kedves, derűs epizódot, a templomvédő kidei hős asszonyok történetéből. Bácsy Gyula válaszúti lelkész a családi élet valláserkölcsi tisztaságáról beszélt, különösen kiemelve, hogy a Szabadító nélkül nincs és nem is lehet igazán tiszta erkölcsi élet. Végül Elek Lajos borsai lelkész tartott előadást az alkoholizmusról, népies, mégis művészi módon csoportosítva azokat a szomorú életképeket, bibliai bizonyítékokat és statisztikai adatokat, amelyek az alkohol nemcsak mérgező, de életölő hatását kétségtelenné teszik. Az első vándorgyülésnek fájdalmasan megrázó befejezése volt. Gaál Sándor áll. isk. tanító, aki 38 évig maga is igaz lelkesedéssel osztotta meg forrón szeretett népével szivének nemesebb tartalmát, szavaink igazságát halálával pecsételte meg. Elébb lelkesült elragadtatással ismételte a hallottakat, majd felemelő prófétai ihlettel intette a hallgatóságot, hogy zárja mélyen szivébe az apostolok szavát, azután ezzel a szivéből szakadt szent vágygyal: „az Isten áldja meg munkájukat“: utolsót lobbant élete lángja és a még életerősnek látszó férfi élettelenül esett össze előttünk. Megdöbbenve siettünk segítségére. Szeretettel költögettük, élesztgettük, de mindhiába. Lélekben megrázva, búsan mentünk haza, gondolkozva a felejthetetlen végrendeletről, amelyet apostoli buzgalmú tanítótársunk nem csak a kideieknek, hanem nekünk is hagyott.

Egyházi törvények. Az 1904. évi november hó 10. megnyilt második budapesti országos református zsinat által alkotott s ő Felsége legfelsőbb jóváhagyásával és megerősitésével 1907. február hó 14. ellátott egyházi törvények példányonként 3 korona 24 fillér (azaz három korona és huszonnégy fillér) beküldése mellett portómentesen megrendelhetők *Debrecenben* (városháza) *Keresztessy István* nyomdai művezető urnál, kit az egyetemes konvent a törvények hivatalos kiadásu példányainak raktározásával és árusításával megbízott. Az ugyanott személyesen átvett példányokért csak 3 (három) korona fizetendő. Kelt Debrecenben, Hatvan-utca 3. sz.) 1907. szeptember 1. *Sass Béla* ref. theol. akad. tanár, zsinati jegyző.

„A protestantizmus története“ c. munkát, melyet a hires *Rauwenhoff után Bartha Dezső* szilágyi esperes forditott magyarra, mint mai számunkból látható az Ig. tanács felvette az erdélyi egyházak parokhiális könyvtárai számára megvásárolható művek közé. Ez alapon lapunk mellett uj Előfizetési felhivást küldünk szét kérve lelkésztársainkat, hogy — miután az Orsz. Ref. parokhiális könyvtárba az 1908. évre — a 10 kor. illetményt nem kell az egyházaknak befizetniök, hanem maguk önállóan használhatják fel azt, sziveskedjenek presbyteriumaikban oda hatni, hogy abból 6 koronával e munkát rendeljék meg parokhiájuk könyvtára számára. Egy korábbi előfizetés során 5 korona volt ugyan az előfizetési dij, de tekintettel az azóta drágult viszonyokra, most kénytelenek voltunk ez összeget mérsékelten felemelni. Miután 500 előfizető nélkül a mű meg nem jelenhetik s eddig csak 100 előfizetőnk van, kérjük a Ntü esperes urakat, sziveskedjenek lelkésztársainkat buzdítani, hogy híveik körében is előfizetőket gyűjtve, tegyék lehetővé e nagyértékü munka megjelenhetését. Tartozunk ezzel magunknak s annak a derék paptársunknak is, ki nagy fáradsággal lehetővé tette, hogy e munka magyar prot. népünk kezébe is eljusson. Gyültőknek 5 példány után 1 tiszteletpéldány jár.

Elszámolás. A kökösi ref. egyház előljárósága, annak örömére, hogy 1200 koronán vásárolt új orgonája megérkezett, mely igen sikerült alkotás és Einschenk Károly brassói orgona-épitőt dicséri, továbbá azért, hogy a járási papi értekezlet is gyűlését e napra és ide tette, különböző ünnepeket rendezett, melyek eléggé sikerültek és következőleg folytak le. Az istentiszteleten felekezeti különbség nélkül vettek részt úgy a helybeliek mint a vidéki érdekeltség. Jelen volt még tizenöt lelkipásztor és két kollegiumi tanár. Legkiemelkedőbb pontja volt Demes Péter hosszufalusi lelkész orgonajátéka és soló éneke, aki mint esperesi kiküldött az orgona szakszerü vizsgálatával is megvolt bízva. Ezután papi értekezlet következett melynek főtárgya Kis Lajos étfalvi lelkésznek azon felolvasása volt, melyben azt fejtegette, hogy securalizáció nélkül lehet-e a 48 XX-iki t.-c. szellemében a papifizetéseket kellőkép rendezni. Ezt követte délután 2 órakor a 44 terítékü közebéd, mely Györgybiró Dániel tanító énekvezér

jókonyháját dicsérte. Ebéd ideje alatt megeredt a hőnapok óta hiában várt eső sárrá változtatva az utca porát: örömére a gazdáknak, bújára a bálozni akaróknak, mely sok vidékit visszatartóztatott. Este 6 órakor kezdték meg a műkedvelők előadásaikat, mely érek, magánjelenet, szavalat és egy felvonásos darab előadásából állott nagy gyakorlottságra mutatva és nagy dicsőséget szerezve a kökösi ifjúságnak felekezeti különbség nélkül. Nyomban jött reá a bál, reggelig tartva a községháza dísztermében. Összes bevétel volt 172 K 60 fill. Kiadás 156 K 96 fillér, tiszta maradék 15 K 64 fillér, mely „orgona javítási alap" címén takarékba helyeztetik. Felülfizettek vagy jegyeiket megváltották, bár el nem jöhettek. Plugor András 2 K, Vancsa János 4 K, Soos János 1 K, Bagoly Lajos martonosi lelkész 1 K, Pap János járásbiró 1 K, Kóréh Endre lelkész 1 K, Vancsa Mihály 1 K, Ilyés Mészáros Miklós 1 K, Péter Mózes igazgató-tanár 1 K, Bartha szotyori jegyző 1 K, Nagy György szotyori tanító 1 K, Demeter Béla tanár 1 K. Vas Mihály 2 K. Fogadják úgy az érdeklődők, mint a jóakarók a ref. egyháztanács szíves köszönetét. Kökös, 1907 nov 4-én *Thamó* Gyula lelkész.

Nyilvános köszönet. Éltető Józsefné-Jeney Lenke úrnő őnagysága, még a reformatiót megelőző korban épült pókakereszturi kicsiny kőtemplom stylszerű restaurálása és szép új tornya építése alkalmából: szószékre, úrasztalára és papiszékre egy-egy gazdagon aranyozott, ízléses, gyönyörű bibliai textusokkal hímzett bársonyterítőt ajándékozott. A gyermek-leány édes álmai s egy szentelt fájdalom fűzik erdőkoszorúzta kicsiny falunkhoz a menes szívű úrnőt. Áldja meg az Isten, mikor nem is látja, mikor nem is várja! A pókakereszturi református egyház nevében: 1907 nov. 19. *Farkas* Károly, ref. pap.

Köszönetnyilvánítás. Székely berei ref. leány-egyházközségünk kedves meglepetésben részesült folyó év október hó 27-én. Ugyanis ekkor tétetett és szenteltetett fel templomunkban a kathédra feletti korona, mely 11 évvel ezelőtt épült templomunkból mindez ideig hiányzott. Hogy e mi kicsiny gyülekezetünkben sem kell mindíg terméketlen talajba az Úrnak szent igéje, ezt fényesen igazolták sz.-berei Istvánfi Gergely és neje Nagy Eszter azon cselekedetök által, hogy 100 korona költséggel egy csinos, díszes koronát készíttettek. Nem hagyhatom említés nélkül azt sem, hogy ezt a koronát egy egyszerű székely fiu, névszerint, ifj. Istvánfi János, ki soha semmiféle mesterséget nem tanúlt, készítette, mondhatni, csaknem ingyen, oly ízlésesen és oly remekűl, hogy bármely építőmesternek is díszére válnék. Méltó volna ez egyszerű székely fiu, hogy Istentől nyert faragászati képességének tökéletesítése végett állami költségen kiképeztessék! Midőn ezen szép cselekedetért úgy az ajándékozóknak, mint a készítő ifjú legénynek egyházközségem nevében itt a nyilvánosság előtt is köszönetet mondok, egyszersmind kérem a mindenható Istent, hogy az Ő életüket nyújtsa hosszúra, hogy az Ő nemes szívök kedves ajándékait gyülekezetünk még sokszor élvezhesse. Berekereszturon, 1907 nov. 5-én. *Kolozsvári* József, ref. lelkész.

Pályázat. A Protestáns Zeneközlöny szerkesztősége pályázatot hirdet egy templomi karénekre. Feltételek: a karének dallama a protestáns liturgiával összhangzó, egyszerüen nemes legyen. Szövege a protestáns egyház hitelveivel megegyezzék. A karének négyes férfi- és vegyeskari partiturában dolgozandó ki és adandó be. A szólamok dallamosságára kiváló gondot kell fordítani. Általában főirányelv, hogy a műben az egyszerűség ölelkezzék a művészettel. Terjedelme nem lehet nagyobb a Protestáns Zeneközlöny hangjegymelléklete öt partitura — soránál. Díjazás: A beérkezett művek közül legjobbnak itélt mű 80 korona, a második 50 korona díjazásban részesül. A pályázaton való résztvétel egyszersmind beleegyezés abba, hogy a dicséretet nyert s közlésre méltónak itélt mű 15 korona díjazás ellenében leközölhető lesz. Az első és második díjat nyert mű a Protestáns Zeneközlöny tulajdona marad; a 15 korona díj ellenében leközölt művek a szerző tulajdonát képezik. A díj az illető mű közlése után adatik ki. Határidő: A pályaművek, idegen kézírással s jeligés levélkével, a Protestáns Zeneközlöny szerkesztőségéhez (Sárospatak) 1907. december 25-ig adandók be. Az eredmény az 1908. január 1. számban lesz közölve. Mutatványszámmal szivesen szolgál a szerkesztőség

HIVATALOS RÉSZ.

6031—1907. szám.

KÖRLEVÉL

a kollegiumok méltóságos t. Előljáróságaihoz.

Felkérjük a méltóságos t. Előljáróságot, hogy a nagyméltóságú vallás- és közoktatásügyi miniszter urnak 110.068—1907. sz. intézkedésével a főgimnáziumok igazgatói cimére megküldött s a *svéd-tornarendszer* paedagogiai alapgyakorlatait feltüntető táblázatokban foglalt tananyagnak a gimnáziumi tornatanítás rendszerébe és tervébe leendő beillesztése iránt intézkedni méltóztassék.

Kolozsvárt, 1907. dec. hó 10.

Dr. Bartók György, elnök. *Dr. Kálmán János,* tanügyi előadó.

5987—1907. sz.

KÖRLEVÉL

a kollegiumok, theol. fakultás méltóságos t. Előljáróságaihoz s az egyházmegyék nagytiszteletü Espereseihez.

Értesitjük a méltóságos t. Előljáróságot, illetőleg nagytiszteletü esperesi hivatalt, hogy igazgatótanácsunk fenti sz. határozatával a *Rauwenhoff—Bartha Dezső-féle „A protestántizmus története"* c. művet az 1903. évi egyházkerületi közgyülés 54. jkvi sz. határozatával a kerületi parochiális könyvtárbizottság javaslata alapján ajánlott tudományos theologiai művek sorába felvette.

Az erdélyi ref. egyházkerület igazgatótanácsának Kolozsvárt, 1907. nov. 28-án tartott üléséből.

Dr. Bartók György, elnök. *Dr. Kálmán János,* tanügyi előadó.

Szám 829—1907.

FELHIVÁS

a dési ref. egyházmegye t. lelkipásztoraihoz.

A méltóságos igazgatótanácsnak 2462—1907. sz. körrendelete értelmében felhivom lelkipásztortársaimat, hogy folyó hó 22—29-ig a presbiteriumokkal az egyházmegyei világi képviselőket 3 évre (1908—1910.) szóló megbizatással választassák meg s a választási jegyzőkönyv másolatát pecsét alatt 1908. január hó 10-ig hivatalomhoz terjesszék be. A választásoknál figyelembe veendő az I. t.-c. 51-ik §-ának b) pontja.

Folyó évi julius hóban tartott közgyülésünk az I. t.-c. 51. §-a é) pontjának figyelembe vételével a tanitói képviselők számát 3-ban állapitotta meg, kiknek megválasztatása, a hivatolt számu igazgatótanácsi körrendelettel szintén a presbiteriumok jogkörébe lett utalva. E szerint a jelzett időben lajstromos szavazással választandó lesz az egyházmegyei református tanitók közül, 3 évi megbizatással, három tanitói képviselő is.

Ezen választási jegyzőkönyv is, a lepecsételt szavazólapokkal, fent jeleztem határidőig hivatalomhoz beterjesztendő.

S.-Magyarberkeszen, 1907. dec. 8-án.

Pap István, esperes.

Sz. 1355—1907.

MEGHIVÓ.

A sepsii ref. egyházmegye f. hó 30-án d. e. 9 órakor Sepsiszentgyörgyön a városház helyiségében rendes közgyülést tart, melyre a közgyülési tagokat tisztelettel meghivom.

Tárgysorozat. 1. Ima 2. Elnöki megnyitó. 3. Megalakulás s ezzel kapcsolatosan új papok, kántorok bekebelezése, utóbbiak eskütétele. 4. Esperes jelentése a végrehajtott vizsgálatról. 5. Főjegyző jelentése az egyházmegyei tanács működéséről, orsz. özvegy-árva gyámintézetről, orsz. közalapról. 6. Mult évi számadások felülvizsgálása, jövő évi költségelőirányzat megállapítása. 7. Tanügyi előadói jelentés. 8. Mellékfoglalkozások engedélyezése. 9. Nagyborosnyói egyházközség kepeváltó szabályzatának tárgyalása. 10. A bodolai egyházközségnek újabb teher kivetése tárgyában hozott határozata. 11. Pénztáros, egyházmegyei tanácsbirák és tanácsosok választása. 12. Inditványok.

Lelkész afiakat kérem. sziveskedjenek a régi egyházmegyei világi képviselőket ezen gyülésre kellő időben meghivni.

Ilyefalván, 1907. dec. 6.

Józsa Sándor, esperes.

Nyom. az „Ellenzék" könyvnyomdájában Kolozsvárt, Szentegyház-utcza 22. szám.

X. Evfolyam. *52-ik szám.* *Kolozsvárt, 1907. deczember 19.*

Erdélyi Protestáns Lap

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő:** NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre **12 kor.** félévre **6 kor.**

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Karácsonyi emlékek.

Karácsony ünnepe édes közelében
Bűbájos igézet játszadozik vélem.
Ezer édes emlék rajzik át fölöttem,
Egész gyermekkorom itt zsong körülöttem.

E tájt minden este ünnep volt minálunk,
Minden alkonyatra templom lett a házunk.
Együtt imádkoztunk, együtt énekeltünk.
Fehér angyalszárnyak szálldostak felettünk!

Csodás története a szent éjszakának:
Édes anyánk ajkán nem látszott csodának.
És mi estelenként — Jézuskára várván,
Ott aludtunk el mind Betlehem határán!

S az utolsó este, karácsony estéjén,
— Nincs szentebb öröm a gyermek öröménél! —
Éreztük az égnek hozzánk hajolását,
A magas mennyország minden boldogságát.

Karácsony bűbája, karácsony estéje,
Úgy szállj le ma is a szivem közepébe.
*Hozz egy-két sugarat **abból** a világból,*
Gyermekkori hitem tündér világából!

Szabolcska Mihály.

A szent éjszaka.

„az Úrnak dicsősége körülvevé őket és nagy félelemmel megfélemlenek". Luk. 2: 9.

Nemsokára körűlleng az áldott, szent karácsonynak bűbájos költészete s valami szelid, forró áhitat lopózik szivünkbe: a gyermek-emlékek édes varázsa. Ráfeledkezünk a szent éjszaka csodás, titkos igézetére s egy pillanatra békességben hagynak a gondok, a kinzó kérdések, a problemák, a lelkünk pedig fénylő világok szent titkú mélyein jár. A karácsony a gyermekség ünnepe s mi újra gyermekekké váltunk.

Azonban ez csak hangulat; édes, de tűnő; szép, mint az álom, de ép oly röppenő is. Szent a poézis, szentek az ábrándok, de mégis, legszentebb maga az élet. S ha most elgondoljuk azt a *valóságot*, amit jelent karácsony, ha átérezzük azt, ami a szent éjszakában megtörtént: körűl vesz az Úrnak dicsősége és nagy félelemmel megfélemlünk, mint a betlehemi pásztorok. A földi, az emberi mindig megroskad a végtelennek az isteninek súlya alatt. Mózes arcra borul az égő csipkebokor előtt; a profétáknak arcát mennyei szeráf kéz takarja el az Úr közeledtére s az égi seregek világbetöltő kardalokban zengik szent, szent, szent a Seregeknek Ura Istene! De ott a betlehemi mezőn az angyali sereg azt énekelte, hogy *jó* az Isten, hogy békességet ad és azzal biztatott meg: ne féljetek, mert hirdetek nektek nagy örömet. És mégis: nagy félelemmel megfélemlének.

Nagy örömet hirdettek nekünk. Óh, ha az az öröm kisebb lett volna! Arról szólott, hogy született nekünk megtartó, aki élet, út és igazság. Minél inkább rátapad a lelkünk, annál nagyobb, *nehezebb* az öröm született néktek Megtartó. Az Ő alakja karácsonyról-karácsonyra folyvást nő, csodásabbá, menynyeibbé válik, isteni ereje egyre fenségesebb s vele együtt a követelések is, amelyeket veled szemben támaszt. Minél nagyobb az ő méltósága, annál többet kiván tőled, annál erősebben itél meg. Ime, ő a szeretet s te követed-e? Ő az igazság s te igaz vagy-e? Ő maga az önfeláldozás és — te? Ő a mennyei Atya gyermeke s téged is fiúságra hív. Szabad volt minden földi viszonytól, fölötte állott hivatásnak, osztálynak, kenyérkeresetnek, családi gondoknak; isteni prófécia hordozója, a gondviselő kegyelem választott eszköze, — mi pedig ezer meg ezer acélszállal vagyunk belekötözve a földi viszonyok kúsza szövetébe, az elmulás zűrzavaros viszonylatai közé. Hogyan is merjük a mi földi vándorlásaink összevisszaságait a tőle áradó mennyei fény világitása alá tartani! És mi lesz még akkor, ha megkérdezi tőled: tudsz-e *élni* az ő világosságában? Hogy akarsz, az bizonyos, de tudsz-e? Nem tulságosan sok-e a fény, nem igen nagy a világosság? Ebben a fényben nem tudsz dolgozni, küzdeni, teremteni, győzni, mert földre ver hatalmas ereje, mint a bethlehemi pásztorokat.

A pásztorok csak félig értették meg az örömüzenetet, de azért — ha hiányos is volt az ismeret — teljes volt a sziv jóakarattal, igaz vágyódással, szent megilletődéssel. Nem birták a fiúság teljességét, igazak sem voltak a törvénytudók szerint, bölcsek pedig épen nem, — s mégis nem tudtak ellenállani szívük indításának, odavonzotta őket a jászolbölcsőhöz az angyali üzenet. Egyszerű lelkük egész áhitatával borulnak a Gyermek elé, gyöngeségük, szegénységük teljes tudatában, még csittuló félelemmel. Ime, a bölcsőnél kegyelem várja őket s a szivök eltelik szent örömmel, mennyei erővel. A rémületből bizalom leve és az itéletből megbocsátó, felmentő igazság.

Jézus személye mindnyájunk számára itélet, de kegyelem is. Ha körül vesz szent alakjának mennyei fényessége, hogy e káprázatos ragyogás megvilágítja

sötét arcunkat, sáros ruhánkat, mint a mezőben alvó pásztoroknak: csak menjünk el hozzá, mert ő irgalommal vár. Földi pályánk útvesztőin törtetünk tovább, emberi kötelességeink sokszor hideg, sötét mezőin éjszakázunk tovább, de ezen az estén útra kelünk a súgárban úszó jászolbölcső felé, hol a világ világossága anyja emlőjén szendereg. Jöjjünk bár félelemmel, jöjjünk szegényen, betegen: egyforma szeretet fogad mindnyájunkat.

Beszéli a legenda, hogy egy kemény, büszke lovag kereszteshadban indult Jeruzsálem felé. A város ostrománál ő volt az első, aki a falakra hágott s legelőször ő gyújtotta meg a szent sír örök lángjánál a maga viaszgyertyáját. És akkor erősen megfogadta, hogy azt a lángot megoltatlanúl haza fogja vinni Itáliába s a szűzanya oltárára helyezi örök mécses gyanánt. Tervét beváltja szörnyű veszélyek és mondhatatlan küzdelmek árán; de eközben bensőleg egészen megváltozik; más emberré lesz a szent láng védelmében: szelid, igaz és jó. Nincs más gondja mint az a láng, nincs más öröme, mint annak a fénye. Lám, az a lovag mit cselekedett meg egy földi gyertyalángért! Nekünk pedig mennyei lángot gyújtott fel Isten szivünkben, midőn a szent éjszakán, újjászületésünk titkos percein, körűl vesz az ő dícsőségének fénye. Ezt a lángot óvni, ápolni, éjjel-nappal csak erre vigyázni, szolgálatában legfőbb örömünket lelni s majd egykor visszaadni a mennyei Atyának tisztán lobogó hatalmas fény gyanánt — oh, ez a boldog élet, ez az igaz élet!

(Naumann után.) *Aleph.*

A szekularizáció és a ref. papság.

(Folytatás.)

Ha valahol itt tünik ki, hogy mily társadalompolitikai jelentősége van egy forgalomban levő fogalmat tervszerű céltudatossággal, önkényes tartalommal teliteni s azt fegyverül használni. Alig lehet raffináltabb impertinenciát kigondolni, mint azt, mikor ellenfeleink a gazdasági individualizmust és liberalizmust egyjelentőségünek veszik a protestánsok erkölcsi, benső, személyi individualizmusával és liberálizmusával. Azok az ember állati ösztönéiből fakadnak, ez hitet tételez fel; hitet Istenben, Jézus Krisztusban, az ember magasabb rendeltetésében, hitet Isten országában — szóval egy magasabb felfogású életben. Az ezen hitből táplálkozó individualizmus és liberalizmus bizonyosan élesebb ellentétben áll az önzéssel, szenvedélyekkel, utilitarizmussal, mint a szocializmus, sőt önérzettel állithatni, hogy ez a protestáns individualizmus és liberalizmus van egyedül hívatva, hogy a társadalom fejlésének helyes irányt adjon.

A protestáns keresztyénséggel szembe állitották a keresztény szoczializmust is. Azt még meg lehet érteni, ha szociál keresztyénségről, szociál demokráciáról, szociál arisztokráciáról, szociál oligarchiáról, szociál plutokráciáról, szociál hierarchiáról, agrár szociálizmusról, merkantil szociálizmusról s más hasonlókról beszélnek: de hogy mit akarnak a keresztény szociálizmussal pártpolitikai célok elérésén kivül — ezt a keresztény szociálisták magok sem tudják. Azért olyan türelmetlenek, fennhéjázók, erőszakosok, mert a tudomány fegyvereit ügyesen forgatni tudó szocialistákkal szemben az anathema, az átkozódás hatálytalan. Azok is, kik magukat keresztény szocialistáknak nevezik, valószinüleg tudják, hogy a szervtelen elemek saját erejükön nem emelkedhetnek fel a szervesek birodalmába; az életelv száll le hozzájuk; ez eleveniti meg őket, különben örökre a holtak birodalmában maradnának. De vajjon arról elmélkednek-e, hogy éppen igy a társadalmi gazdasági életet élő állatemberek, a méhekhez, farkasokhoz, hollókhoz vagy más társaságban élő állatokhoz hasónlóan, természeti, önző állapotjukból saját erejükből fel nem emelkedhetnek; ha az isteni lélek alá nem száll, a halottat életre nem hozza, mint a theológusok mondják, Istennek országába fel nem emeli, csak állatoknak maradnak. És nem csak a kiterjesztett erősségben és a teremtett állatokban ismertetik meg Istennek dicsősége, hanem sokkal inkább a tudományok és felfedezések által folytonos fejlésre, evolucióra kényszerített társadalom gazdasági életében is. E között és istenországa között azonban oly élet és elválasztó fal van, mint a szerves és szervetlen élet között. Keresztény szociálizmus éppen oly anakronizmus, mint szerves-szervetlen élet fa-vaskarika.

A társadalmi evolució forgatagában vergődünk. A társadalmi életben valami olyan forma történik, mint történt valamikor az ős khaosszal. Mint akkor valami kibeszélhetetlen erő kényszerhatása alatt typusok után kezdettek kiválni a kigyó, a bagoly, harkály, birka, hiena és a többi ezer meg ezer nemei, fajai a szerves életnek: úgy válnak ki napjainkban a társadalmi életben, a munka felosztás következtében a különböző osztályok, karok, rendek, egyesületek, testületek, kamarák és ezeknek mindmegannyi alosztályai. Azt mondják, hogy ezek a kiválások az erők egyesitése, a gyöngék védelme, az érdekek biztosítása végett történik.

Lehet, hogy ez igy van, de lehet az ellenkezője is, lehet hogy a kiválások által megszünik a termelés és szükséglet közötti bizonytalanság, egyenletesebben oszlik meg a jövedelem, megszilárdulnak az értékalakulások, kiegyenlitődnek a társadalmi ellentétek, mindenki megtalálja, jobban mondva min denkinek ölébe hullanak boldogulásának feltételei: mindez megtörténhetik: de nincs kizárva az ellenkezője sem. Annyival is inkább nincs kizárva, mivel a szociálizmus az ember természeti, tehát minden szerves lénnyel közös jogra, az élvezetre, a faj- és létfentartás elméletére építi fel rendszerét, a társadalom történelmi fejlését csak kárhoztató kritikára méltatja, figyelmen kivül hagyja, hogy az állat-ember, a bestia csak azon történeti fejlési vonalon juthatott azon magaslatra, melyen most áll s ha az annyira hangoztatott közös természeti jogra tereli az ember és társadalom fejlését: logikai kényszerüséggel haladhat az ős typus megközelitéséhez. De különben is az a természeti jog nagyon gyanus egy fogalom. Hiszen e szerint a tigrisnek is természeti joga, hogy ha éhes jóllakjék s ha történetesen emberhusra éhezik, joga van az embert felfalni. Minthogy pedig a jog kötelességekkel jár — a tigris természeti jogából következik, hogy bőrét — mint kötelességtudó bestia, szolgáltassa át valamely diszöltöny számára. Nó a fiziokraták, naturalisták, szabadszerelem lovagok, veristák, feministák és a szociálizmus többi hasonló vitéz katonái ha ily nyiltan nem beszélnek is: de alighanem ilyenforma elméletet lepleznek. Az azonban kétséget nem szenved, hogy a gazdasági individualizmus, liberálizmus, utilitarizmus helyébe az egyénnek élvezeti jogára alapított individualizmust, liberálizmust, eudajmonizmust ültetik trónra.

Ezek szerint a mai helyzet ez: a régi iskola individualisztikus *kapitalizmusa és liberalizmusa*, a szociálizmus (fiziokraták) *eudajmonizmusa* és a kollektivizmus *abszolutizmusa* az individualizmusnak és liberálizmusnak egy egészen új nemét hozta felszinre. Ez a testületi *individualizmus* és *liberálizmus*. Külön testületekké, osztályokká csoportosulnak a társadalmi elemek, különválnak a polgárok és katonák, a kereskedők és iparosok, a tudósok és tisztviselők, a kocsisok és utcaseprők, a bábák és szobaleányok, szóval az ezer meg ezer foglalkozás, hiva-

tás mértéke szerint. Izlésöknek megfelelőleg szervezetekké, karokká, rendekké, kamarákká s isten a megmondhatója mi mindenféle testületekké csoportosulnak, ugyanannyi speciális érdekkel, törekvéssel. Ennek befolyása hatalmába keritette a magyarországi ref. egyházat is. Látjuk, mint különül el a világi és papi elem, kialakult a kongruás és nem kongruás, a falusi és városi papi elem, a jegyzői, esperesi, püspöki, gondnoki kar, meglehetősen körvonalozott válaszfalakkal, érdek ellentétekkel és összeütközésekkel. Történni fognak ma még alig sejtett kiválások, csoportosulások is, mert az evolució rohanását feltartoztatni — legalább ez idő szerint nem elég erős.

Ezen csoportok szerinti kiválásoknak sajátsága az, hogy az egyént annyira abszorbeája, hogy helyette a párt és ennek érdeke lépik előtérbe, az egyén helyett a párt gondolkozik, cselekszik, akar, az egyén csak mechanikai végrehajtó közeg. Minket református papokat is már agyon kormányoznak, megtanulunk tisztességesen hazudni, — mi érdem, — beadványozni, kiadványozni, iktatni, lineázni, rubrikázni, ügydarabok sokaságával dicsekedni, de egyszersmind panaszkodni, hogy milyen sok dolgunk van, belénk suggerálták, vagy legalább akarják szuggerálni, hogy mi önállólag, birói felsőbb parancs nélkül munkaképtelenek vagyunk, ilyeneknek kell lenni.

Ez lehet a kollektivizmus individualizmusa és liberálizmusa: de nem az evangeliumszerű protestantizmus individualizmusa és liberálizmusa; éppen úgy, mint nem az, a kapitalizmus féktelensége és a szociálizmus eudajmonizmusa.

Miután azonban az individualizmus és liberalizmus részint a lasser faire, részint a fiziokraták eudajmonizmusa, részint a kollektivizmus szakszövetkezeti terrorizmusa következtében gyanus és bizonytalan fogalmakká váltak: miután a protestantizmus mindezek dacára nem ejti el azokat, sőt még szorosabban öleli magához: igen természetes, hogy számtalan ellenségtől környezve egymagára maradt.

Egyedül a szociáldemokraták ajánlották fel a taktikai szövetséget, jól lehet Luther, Kálvin, a reformátorok, a protestánsok védelmére, kik a társadalmi fejlődés folyamában oly nagy átalakitó szerepet vittek és visznek, talán éppen ezért egyetlen szavuk sincs, sőt ezeket is ellenfeleiknek tekintik.

Legyen az ők hite szerint, mi másképpen vélekedünk s nyilváncsan hirdetjük, hogy a szociális kérdéseket az egyes individiumokban megnyilatkozó isteni léleknek ujjászülő, az evangéliumi szellemnek megelevenitő ereje képes helyesen megoldani, a termelésnek és fogyasztásnak, a tőkének és munkának, a tudománynak és művészetnek stb. stb. valódi becset, értéket kölcsönözni, mert a szivből fakadnak az élet cselekedetei. Éppen ezért állandó a protestántizmus tiltakozása az ellen, hogy a vallást, a hit általi megigazulást, s szív rejtekeiben működő isteni kegyelmet egynek vegyék — mint rendesen teszik — a dogmákban, hitcikkekben, kultuszban, egyházszervezetben megcsontosodott rendszerekkel, világnézlettel, alakzatokkal, melyek idő és szükségszerű változások alá vannak vetve. És ha ezekben, mint emberi alkotásokban vannak hibák, fogyatkozások, ellentmondások, tarthatatlan tételek: ez még nem igazolja, hogy ezért a lélek általi ujjászületést álmodozók álomlátásainak tekintsék.

(Vége következik.)

Horváth István.

Nyilatkozat.

Az Erdélyi Protestáns Lap legközelebbi (50 ik) számában a különfélék rovatában, annak irója *A kolozsvári református egyház iskolaállamositó küldöttsége* cimen, a lapoknak téves közlése nyomán, a küldöttség szónokának a szájába a következő általa u. n. argumentációt adja: „*minden református egyházközségben, hol az állam az iskolákat átvette: fellendült és virágzásnak indult az egyházi élet.*“ Hát e *frázist* — amelyből lám meg lett a *fráz is* — a küldöttség szónoka nem mondta. Hanem igen is azt, hogy az erdélyi viszonyok között — többféle szempontból — nemcsak kulturmissziót, hanem valóságos haza és nemzet megtartó, államerősitő hivatást is teljesithetne minden felekezeti iskola. De fájdalom, ez nincsen úgy, egy részénél a fentartó testület szegénysége, másnál nemzetiségi vagy épen felekezeti elfogúltsága miatt. De ott, ahol az állam veszi át az iskolát: ott remélhetőleg kulturális és nemzeti szempontból is csak erősödést látunk.

Kolozsvárt más szempontokból kell néznünk az állapotokat. Ez egyetemi és felsőbb iskolákkal bővölködő városunkban nincs elég elemi iskola. Úgyannyira, hogy három ezernél több tanköteles iskolázatlanúl nő fel. A város nem birja, a felekezetek is csak nagy erőfeszitésekkel tudják fentartani iskoláikat. A mi református egyházunk pedig több rendbeli nagy áldozatai és beruházásaival s hozzá téve a legkisebb iskolai alap nélkül, most már oda jutott, hogy alapjai veszélyeztetése nélkül teljesen képtelen, minden jóakarata mellett is, iskolaépületeinek tovább szaporitására vagy a meglévőknek bővitésére és azoknak a kor kivánalmainak megfelelőleg felszerelésére, úgy, hogy az iskolákból kiszorult 2 ezernyi ref. vallású növendéket befogadhassa. Ezen valóban szomorú és már rég aggasztó kényszerhelyzet vezetett minket az államositásra. Erre vonatkozólag egyházközségünk presbiteriuma, iskolaszéke, képviseleti közgyülése, továbbá az egyházmegye tanácsa, közgyülése, az egyházkerület igazgatótanácsa, szóval minden egyhazi hatóságunk hosszas és beható tárgyalásain átment ez ügy és mindenik hatóság jóváhagyta. A kir. tanfelügyelőség is elintézte e tekintetben teendőit és most itt fenn, Nméltóságod miniszteriumában van ez ügy. Ezért adjuk át ez alkalommal az erre vonatkozó memorandumunkat is Nméltóságodnak küldöttségileg és egyházközségünk nevében tiszteletteljes bizalommal kérjük, hogy amint más felekezetüekkel szemben is ilyen esetekben hozzájárult iskoláik államositásához, méltóztassék velünk, protestánsokkal szemben is e méltányosságot gyakorolni. Ennyi volt a küldöttség szónokának beszéde.

A miniszter e beszédre igy válaszolt: „Örülök, hogy bizalommal fordultak hozzám. Legyenek uraim meggyőződve, hogy kulturmissziót teljesitő állásomban és eljárásaimban, előttem különbség nincs felekezet és felekezet között. Kérésükre vonatkozólag sajnálom, hogy a költségvetésnek már készenléte után fordulnak hozzám.“ Erre egy közbeszólás után, hogy hiszen csak 12—14 ezer koronáról van szó, jelentette ki a miniszter, hogy ha ez igy van: akkor lehet, hogy módunkban lesz még az 1908-ra beilleszteni a költségvetésbe s ha nem: de 1909-re minden esetre.

A miniszter e válasza után a küldöttség szónoka kérte a minisztert, hogy még egy más ügyre, t. i. a farkasutcai templomnak az orsz. műemlékek bizottsága által leendő restaurálására nézve is sziveskedjék memorandumokat átvenni és azon kérésüket méltányolni és a már ezelőtt 6 évvel az orsz. műemlék-bizottság által 60.000 kor. összeggel felvett templomuk restaurálására jóváhagyását adni. Mert a templom romladozott s annak kiigazitása már alig halasztható. A miniszter erre azt felelte: „nem ismerem ez ügyet, még nem fordult meg előttem. Azonban a legsürgősebben magamhoz kéretem az aktákat és intézkedni fogok.“ Tehát nem minden kérés nélkül igérte meg ez utóbbit is, mint a Protestáns Lap hirlelője irja, hogy „sőt *ráadásul* megigérte még ezt is.“

Imé a kolozsvári egyházközség küldöttségének eljárása és erre a miniszter válasza. Hogy van-é ez eljárásunkban, mint a hirlelő irja, „*arcpirító széggyen*“, avagy épen „*merénylet egyházunk ellen*“, annak megitélését az elfogulatlan közvéleményre bizzuk.

Nem értjük, hogy miért akarja a hirlelő a ref tanitói kart azon frázissal szemben, amely nem mondatott, ellenünk lázitani, mikor ezt irja: „*ez az elismerés a ref.*

tanítók számára egy esperes és pap szájából!“ Hiszen derék tanítói karunkat sem akkor, sem pedig máskor soha nem becsméreltük Nem akkor, amikor az átnyujtott memorandumban és a miniszter előtt elmondott beszédben az van jelezve, hogy kolozsvári egyházunk eddigi nagymérvű áldozatai s jelenlegi nagy terheivel nem képes megfelelni annak a missziónak, hogy a kétezernyi iskolázatlan növendékei számára iskolákat építsen és tovább fejleszszen; és nem becsmérelte akkor sem, mikor épen annak a tanítótestületnek tagjait, mint jóravaló tanerőket, feltétlenül alkalmaztatni ajánlta, kötötte ki az államositandó iskolákban is.

Különben legyen meggyőződve cikkiró úr, hogy az a „*mustármagnyi hit és evangeliumi erő*“, mit a küldöttségnek kiván, eddig is meg volt s ezután is meg lesz bennünk anyaszentegyházunk vitális érdekei munkálására. Hogy nagytiszteletü Nagy Károly úr egyedül és eleitől fogva ellene volt az államosításnak: ez lehet legjobb meggyőződése szerint való, de mindenesetre mindvégig egyéni felfogás. De ez nem jogosíthatja fel a hirlelő urat, hogy egyházunk jól felfogott közérdekében becsületesen fáradozott megbizottakat „*szégyen és arcpirulás*“ és „*merénylet*“ jelzőkkel honorálja.

Még egyet; mi nem készakarva és előre kiszámitva az u. n. „*interpellációs napon*“ mentünk gróf Apponyihoz s nem azért, mint gúnyosan szól a hirlelő, hogy az interpellációra adott választ, tüntető tapssal fogadókkal, magunkat *az Apponyi gróf diadalszekerébe* befogjuk. Hanem mentünk akkor, amikor a hosszúra nyúlt ügy letárgyalása után mehettünk. A miniszter interpellációs válaszát nem is hallottuk, mert akkor (d. u. 4 órakor) ott sem voltunk az országházban. Aztán nem mi, hanem a miniszter tűzte ki az előző héten fogadása napjául a szerda vagy csütörtök napot. Az is mondatott hirlelő cikkében, hogy az államosításba s annak a miniszter előtt reprezentálására azért mentünk fel, hogy *a tanítói fizetéseken való spóroláson talán más fizetésemelés fordul meg?* Hát e tisztességtelen insinnatiót a leghatározottabban visszaútasítom, mind a magam részéről, kinek fizetése már 1906-ban felemeltetett, mind pedig paptársaim nevében, kiknek részben megtörtént, részben díjlevélileg biztosítva van.

Az egyházközség presbiteriumához tett jelentésünkre vonatkozó 549—1907. sz. jegyzőkönyvi határozatot hiteles másolatban alatt mellékelem.

Herepey Gergely,
esperes.

A jkvben, melynek beküldött formájában való közlését helyszűke miatt mellőzzük, az áll, hogy miután a bizottság azt jelentette, hogy „a Miniszter államtitkárjával együtt megigérte, miszerint mérlegelve egyházunk nagyon is terhes anyagi helyzetét, a legjobb indulattal azon lesznek, hogy a lehetőség körében, legkésőbb az 1909. évi országos költségvetés keretében felekezeti iskoláink az állam gondoskodási körébe végleg átvétessenek s addig is valami úton és módon arra törekednek, hogy tanítóink fizetését az állam már a jövő 1908. évi január 1-től kezdődőleg az állampénztár terhére átvállalja“: az egyháztanács a jelentést örvendetes tudomásúl vette s a küldöttségnek eredményes fáradozásaiért jkvi köszönetet mondott.

Megjegyzés a „Nyilatkozat“-ra.

Minden tiszteletünk mellett a kolozsvári ref. egyházközség hatóságai és hivatalosai s főleg ntü *Herepei* Gergely esperes ur iránt, e „Nyilatkozat“-ra egy pár megjegyzést kell tennünk.

Rovatvezetőnk cikke az 50. számban egy tényen, ennek tényekben nyilvánult következményén és egy suppositión épült. Azon a tényen, amit a bizottság sem tagad, hogy éppen azon interpellációs nap délelőttjén voltak Apponyi grófnál, amikor ő Bozókynak felelendő volt. S bár egy héttel azelőtt minden ujságolvasó ember tudta ezt, hogy Apponyi e napon fog válaszolni: a küldöttség mégis éppen e napon járult elébe, jóllehet — mint most látjuk — módja lett volna azutánvaló nap is tisztelegni. Ebben a tényben láttunk mi tudatos vagy öntudatlan tapintatlanságot egyházunkkal szemben. E tapintatlanság abban nyilvánult, hogy azon napon való kérelemelőterjesztésükkel alkalmat adtak arra, hogy Apponyi válaszára támaszkodva, lapjai egyfelől a miniszter felekezeti pártatlanságát ünnepeljék, másfelől, hogy gunyos megjegyzésekkel hivatkozzanak arra, hogy ime, mig vezéreik felekezeti sérelmekről jajonganak, az alvezérek apropénzért tartják a markukat. Erről irtuk, hogy ezt arcpirulással olvasta minden önérzetes prot. ember. Nem azt mondtuk tehát, hogy a küldöttség cselekedete volt arcpiritó, hanem azt, hogy a küldöttség eljárásában levő tapintathiány adott alkalmat ily arcpiritó kommentálásra. Megírtuk és fenntartjuk, hogy ez helyrehozhatatlan hiba volt. Annyival inkább, mert tényleg magunk is bizonyos belső elégedetlenséggel tapasztaljuk, hogy némelyek azt a politikát folytatják, hogy felekezetünk országos elégedetlensége tudatát arra használják fel, hogy apróbb igényeik kielégitésével alkalmat adjanak a miniszternek arra, hogy ezekre való hivatkozással. a pártatlanság látszatával tagadhassa meg egyetemes nagy igényeink kellő méltatását.

A másik kifogásunk azon a suppozición épült, hogy a lapok egyhangú és *meg nem cáfolt* hiradása megfelel az igazságnak s a szónok csakugyan azt mondta, hogy „minden református egyházközségben, hol az állam az iskolákat átvette, fellendült és virágzásnak indult az egyházi élet.“ Erről irtuk és fenntartjuk, hogy „az a tétel pedig, *amit a lapok a küldöttség szónokának a szájába adnak*, egyenesen merénylet egyházunk ellen.“ A szónok tagadja, hogy igy nyilatkozott volna. Jól van. Készséggel, sőt örömmel veszszük tudomásul. Azonban elég-e az, hogy a szónok az egyházkerület lapjában, mintegy *házi használatra* megtagadja a tétellel való közösségét, de türi, hogy az ország előtt a tétel, mint általa mondott szerepeljen továbbra is? Mert — bocsánatot kérünk — de azt tudnia kellett a szónoknak, hogy itt nem valami vidéki riporternek saját szakállára adott téves tudósításáról van szó, hanem a kormány sajtóirodájának *hivatalos* tudósításáról, amelyet a kormányzat szempontjából — az aktabeli nyilatkozatokból megkülönböztetendő — *félhivatalos*-nak szokás nevezni. A küldöttség fogadásáról s ott tett nyilatkozatokról adott *ilyen* tudósítás *a kultuszminiszterium félhivatalos nyilatkozata.* Ez a nyilatkozat tehát a Herepei ntű ur beszédének kultuszminiszteriumi értelmezése gyanánt kell, hogy szerepeljen. És a ntű ur minden megjegyzés nélkül türte, hogy beszédje hivatalosan és a nyilvánosság előtt igy értelmeztessék. Egy, a sajtóirodába beküldött rövid nyilatkozatába került volna, hogy ezt rektifikálja és szavainak helyes értelmezése megjelent volna mindazon lapokban, amelyek a helytelen értelmezést közölték. Ezt megkövetelte volna nemcsak papi és esperesi magas állása, hanem az egyszerű kálvinista ember felekezeti öntudata is, hogy szájába adott nyilatkozattal ne alázzák meg egyházunknak oly fontos alkatrészét, aminő iskoláink, tanügyünk és tanítókarunk. Nem mondjuk, hogy a ntű ur alázta meg; de megaláztatott a szájába adott nyilatkozattal és ntű ur nem tiltakozott ellene, mig arra kivülről nem kényszeríttetett s akkor is nem kielégitő módon, mert a nyilvánosság nem ugyanazon orgánumaiban.

A „Nyilatkozat“ többi részére nem kivánunk reflektálni, de azt szeretnők tudni, hogy honnan állapította meg azt, hogy Kolozsvárt 2000 *ref.* gyermek nem jár iskolába? Vállalkozunk a névsor lenyomatására, ha a 2000-et csak megközeliti is. Melyik papi irodában kapjuk meg? Aztán, ha igaz az, — amint mondják —, hogy Kolozsvár városának olyan szerződése van az állammal, hogy az állam az iskolát fenn nem tartó felekezeti lakosság 5%-os iskolai pótadója igénybevétele nélkül, annyi iskolát fog fenntartani, amennyit éppen a tankötelesek száma igényel, csak a város gondoskodjék az épületről és annak fenntartásáról: mi szükség a nem is iskolai törzsvagyonból 160.000 kor. elajándékozására? Hát a belvárosi ref. leányiskolát miből szándékozik az egyház felállitani és fenntartatni?

Hanem ezek más lapra tartoznak. Most legyen elég ennyi, amelyet bizony nem örömmel és kedvteléssel mondtunk el, annál kevésbé kellemetlenkedési szándékból, hanem sulyos kötelességből.

Hogy a küldöttség tagjai iránti személyes tiszteletünket kifogásaink nem érintik, tán mondani is felesleges. Ám a közéleti ténykedést birálat nélkül nem hagyhattuk.

Rovatvezető.

IRODALOM.

E rovatban minden munkát megemlítünk, ami szerkesztőségünkbe elküldetik, de hosszabb, bírálatos ismertetésre nézve a szerkesztőség fentartja saját elhatározását.

Legközelebb a következő *új könyvek* jelentek meg:

1. **„In Memoriam"** cimmel gr. *Kuun* Gézáné, szül. br. Kemény Vilma kiadta marosnémeti kastélyuk 1870—1905 közti vendégei többnyelvü emlékköltemények, előszóval és függelékkel ellátva. A Kegyelmes Asszony a 122. oldalos szép kiállitásu könyvvel, melyet csak a jó ismerősök szük köre számára nyomatott 100 számozott példányban, első sorban a néhai férje dr. gróf Kuun Géza emlékének kivánt áldozni, melyet soha el nem muló szerető kegyelettel ápol a lélekben válhatatlanul összefort hitves odaadásával. Azonban kedves adalék lesz ez mindenha a marosnémeti kastély irodalmi, egyházi és családi történetéhez is, amit megkönnyít főleg a Kegyelmes Asszony sajátkezüleg irt tájékoztató előszava.

2. **„Debreceni Lelkészi Tár."** *Szerkesztette S.* ***Szabó József*** *felszentelt lelkész, debreceni kollégiumi tanár.* ***Ára kötve 10 kor.*** Debrecen 1907.

3. **Vasárnapi és ünnepi imádságok.** *Irta:* ***Csiky Lajos*** *debreceni theol. akad. tanár.* ***Ára kötve 7 kor.*** *Debreczen 1907. Hegedüs és Sándor könyvkiadóhivatala.*

4. **Papi dolgozatok.** *Irta* ***Jánosi Zoltán*** *debreczeni ref. lelkész. II. kötet. Szertartási beszédek és alkalmi imádságok.* ***Ára kötve 6 kor.*** *Debreczen. Hegedüs és Sándor könyvkiadóhivatala.*

5. **Jézus élete.** *Irta* ***Szabó Aladár.*** *Kókai Lajos könyvkereskedő bizománya Budapest IV., Károly-utca 1 sz.* ***Ára füzve 3 kor., kötve 5 kor.***

6. **A református tanárok áll. fizetéskiegészitése.** *Irta* ***Csorba György*** *főgimn. tanár. Miskolcz, 1907. 16 oldal. Ára ?*

7. **A felsőbb ember és az Embernek Fia.** *Nietzsche és Jézus erkölcstana. Irta* ***Szász Béla*** *magyardécsei ref. pap.* ***Ára 3 kor.*** *Szamosujvár 1907.*

Konfirmációi Káté. Felserdült református gyermekek számára készitették: *Bartók* György püspök, *Tárkányi* György vallástanár. Kolozsvárt, 1907. Ára 1 korona, Kapható a püspöki hivatalnál.

8. Mielőtt bővebben foglalkoznánk e kis könyvecskével, amely kétsegtelenül hosszú tapasztalásnak, nagy tudománynak s kiváló didaktikai képességnek az érett gyümölcse, csupán jelezni akarjuk az örvendetes irodalmi hirt, felhívni reá lelkipásztortársaink szíves figyelmét. A könyv 3 részből áll (a III. rész függeléknek is neveztetik). Az I. rész szól a keresztyén ember hitéről, még pedig a következő fejezetekben: 1. A vallás és kijelentés. 2. A váltság munkája. 3. Krisztus és az üdvösség. 4 Az egyház, szentek egysége és bűnbocsánat. II. rész tárgyal a keresztyén ember életéről Istenországa és kötelességeink Isten iránt, embertársaink iránt és önmagunk iránt alcímek alatt. III. Rész a különböző felekezetek tanait adja s az azok között levő különbségeket precizirozza. Végül jő a konfirmálás liturgialis része, énekekkel és imákkal A könyv mintaszerűnek látszik.

TÁRCA.

Új a protestantizmusban.

— Mutatvány *Rauwenhoff—Bartha Dezső „A protestantizmus története"* c. műből. —

(Folytatás.)

A protestantizmus őskoráról eddig rajzolt képből hiányzik még egy igen fontos vonás. Az egyéni lelkiismeret joga volt a protestantizmus nagy elve. Azonban ezen elv fenntartása mindig az Istentől való legteljesebb függés tudatában történt. Maguk a reformátorok azt a bátorságot, hogy az egyházzal szemben önállók legyenek és maradjanak, éppen abból a meggyőződésből merítették, hogy ők Istennel szemben semmik, hanem csak általa akarnak mindenek lenni. Míg a katholcizmusban a szabadakaratról szóló pelagiusi tan lassanként elősegített és igazolt minden botrányos visszaélést: addig a protesatntizmus visszahatásként lép föl ezzel szemben. Augusztinus eme nagy elvének szellemében és érdekében: *„Minden Istentől!"* A reformáció különböző vezérférfiai ebben elinte teljesen egyetértettek. Úgy hisszük, hogy ez az állítás Zvinglit és Kálvint illetőleg nem szorul semmiféle bizonyításra. Kérdés tárgyát csupán az képezhetné, hogy valjon a későbbi lutheránusoknak nem volt-e igazuk, mikor azt állították, hogy Luther e tekintetben nagyon is lényegesen eltért a református egyház alapitóitól. A dolog azonban nem így áll, mert Luther már 1516-ban Augustinus mellett nyilatkozik ellentétben Erázmussal szemben, aki Hieroninussal rokonszenvezett inkább. És később is amaz ismeretes vita folyamán, amelyet Erazmussal folytat az akarat szabadsága vagy megkötöttsége felett, a leghatározottabban aképen nyilatkozik, hogy az ember önmagától teljesen képtelen valami jót akarni vagy tenni. Sőt e meggyőződésében még azok a bibliai helyek sem ingatják meg, amelyek *kiválasztás és elvetés* ellen látszanak nyilatkozni.

Ezeket minden jelentőségüktől megfosztja ama szerencsétlen megkülönböztetés által, melyet Istennek kijelentett és elrejtett akarata között tesz. Midőn azt a nehéz kérdést vetik föl előtte, hogy valjon az isteni elrendelés összeegyeztethető-e az emberi szabadsággal; — e kérdésre eképen felel: *„E két dolog teljesen összeegyeztethetetlen, ép oly ellenségei egymásnak, mint a tüz és a viz; az isteni gondviselés létezése csattanós bizonyitéka annak, hogy nem vagyunk szabadok. Ez bizonyára kétségbeejtően keserves állapot, de ép a kétségbeesés mögött lakozik a kegyelem."* Azonban még maga Melanchton is, — akinek iskolája később a legnagyob mértékben helyet adott a szabad akaratnak, — eleinte egészen egy nézeten volt Lutherrel. Loci communesének első kiadásában eképen nyilatkozott: *„Az isteni eleveelrendelés megfosztja az embert szabadságától. Isten eleveelrendelése szerint történik minden az egész teremtett világban: úgy a külső cselekedetek, mint belső gondolatok. És kérdezlek titeket, ugyan hol van ez világosabban kifejezve, mint ezen igében: „Az Úr mindeneket önmagáért cselekedett, még az istentelent is ő rendelte a büntetésnek napjára."* (Példabesz. könyve XVI. rész 4. vers.) Van ugyan különbség a lutheránusok és a reformátusok között, de az egészen más természetű. Ugyanis a reformátusok az Istentől való függést helyesebben és tökéletesebben úgy fogták fel, mint amely a teremtő és a teremtmény egymáshoz való viszonyából következik. Szerintük még ha bűn nem volna is a világon, az ember még akkor sem volna képes önmagától semmire, mert akkor is mindent Isten határozna el és mindent ő tenne. A lutheránusok ellenben a megkötöttség amaz állapotát, amelyben az ember leledzik — a bűnbeeséstől származtatják, mi által a jónak akarására és tehetésére irányuló képesség elveszett. Világos, hogy a reformátusok sokkal magasabb szempontból fogják föl ezt a kérdést. Azonban ez a különbség most, — a katholikus pelagianizmus első megtámadásakor még nem lépett annyira előtérbe és a protestánsok az Istentől való teljes függést egyértelmüleg vallották mindnyájan.

Hogyan egyeztethető össze az Istentől való teljes függés elismerése a lelkiismeret önállóságának protestáns elvével? Hogyan egyeztethető össze az akkori világnézlet mellett, a mely az Istent és embert egymással szembe állította és így az ember akaratát és cselekvését Isten akaratával és munkásságával — mindig mint valami idegen dolgot — kellett hogy szembehelyezze? Ez a kérdés egyike azoknak, a melyeknek értelmével akkor még nem voltak egészen

tisztában. Vallásos érdekből védelmezték azt az elvet, hogy az embernek joga van a hitre tartozó összes dolgokban önállónak lenni; és ugyancsak vallásos indokokból kinyilatkoztatták, hogy az ember ne akarjon önmagáért semmi lenni Istennel szemben. Az egyiket ép oly nélkülözhetetlennek tartották, mint a másikat. Es joggal, mert egyik a másik nélkül nem állhat meg. De hogy mind a kettőt meglehessen tartani, előbb szakítani kellett azzal a deizmussal, a mely az Isten és ember között fenálló viszonyt két emberi lény egymáshoz való viszonyaképpen fogta föl. Meg kellett tanulni előbb az istenit az emberiben olyannak látni, hogy a mit az ember tesz, azt egyúttal Isten tényének lehessen tekinteni. Ekkor megszünik az ellenmondás e két kifejezésmód között: *„lelkiismeretem követeli tőlem!“* — és *„Isten parancsolja nekem!“* — mert mind a kettő összeolvad ebben az egyben: *„Isten így szól az én lelkiismeretemben!“* De ez a világnézlet még nem volt uralkodó a reformáció korában. Ekkor még úgy képzelték, hogy a teremtő és teremtmény között gépies viszony áll fönn; és éppen ezért az ember önállóságát csakis az isteni mindenhatóság rovására védelmezhették, emezt pedig viszont csakis az emberi önállóság rovására taníthatták. E korszak protestantizmusa tehát egy olyan problémát adott föl önmagának e két tényező egyesítésére irányuló törekvésével, amelynek megoldásán még azután is nagyon sokáig kellett fáradoznia.

(Vége.)

GYÁSZROVAT.

Nemes Elek mezőzáhi református lelkész életének 42-ik, boldog házasságának 10-ik évében hosszas szenvedés után meghalt.

A jó pásztor, hinek élete sem volt drága a Krisztusért, ki szerette az Úr házában való lakást, itt hagyta szerette nyáját, itt mindazokat, a kikért élni olyan édes, olyan boldogító. Most már nyugszik immár, ki annyit szenvedett; itt hagyta a kint, itt hagyta övéinek a könnyhullatást. De itt hagyta a hitet is, hogy az Úr mindeneket jól cselekszik és a kik őt szeretik mindenek javokra szolgálnak. Az Úr, aki sebet üt gyógyítani is tud; könyeket fakaszt, de meg is vigasztal.

Temetése f. hó 15-én délelőtt M.-Záhon tartott búcsúztatás után az nap délután Mező-Csáváson volt nagy részvét mellett. Özvegye, egy leánya, szülei és kiterjedt rokonság siratják.

Molnár Lőrinc felszentelt pap, református főgimnáziumi vallástanár búzgó tanári működésének 4-ik, életének 41-ik évében 1907 december hónap 15-ik napján hosszas szenvedés után meghalt. Az Úrnak szöllőskertjéből oda egy búzgó, lelkiismeretes munkás! Elnémult ajkán az ige, melylyel harcolt a világgal, az emberekkel, önmagával .. . Hányszor győzött . . s végre mégis legyőzetett . de „aki hiszen a Fiúban, örökélete van annak!“

Temetése folyó hó 17-én Désházán a szülői háztól volt nagy részvét mellett. Öreg, atyja, három testvére, köztük Molnár Gyula ref. lelkész, s számos tanítványa siratják, áldják emlékét. — Mi is szomoruan mondunk utolsó „Isten hozzád!“-ot a férfi kor legszebb idejéből elhívott régi barátoknak, tanulótársaknak, pályatársaknak. Nemes búzgósággal és nagy ambicióval harcolták harcukat; az Isten adja meg nekik méltó jutalmukat!

KÜLÖNFÉLÉK.

Az egyházkerületi igazgatótanács e havi ülését br. *Bánffy* Dezső főgondnok elnöklete alatt 19-én d. u. 4 órakor tartja. Napirendjén sok igen fontos kérdés, főleg anyagi ügyek vannak.

A theol. ifjuság ének- és zeneegylete f. hó 14-én tartotta meg tánccal egybekötött hangversenyét a városi vigadóban. Az est kiemelkedő pontja volt *Kenessey* Béla theol. igazgató felolvasása és egy nagyobb zenemű, a Virágok királyné-választása, vegyes kartól előadva. Az igen élvezetes és magas szinvonalú estélyt nagy közönség látogatta s fesztelen mulatság zárta be. Az egyletnek a nagy költségek leszámítása után is tisztességes összegü jövedelme maradt.

Uj tanfelügyelő Kolozsmegyében. A dr. Csernátony Gyula hosszasabb betegsége folytán szükségessé vált helyettesitésével a kultuszminiszter *Váró* Benő eddigi fogarasi kir. tanfelügyelőt bizta meg, ki kiváló adminisztrátori és paedagogiai tevékenységével hivatva van a Csernátony szépen inditott munkáját fentartani és folytatni.

Az akad. istentisztelet theol. fakultásunkon e hó 22-én is meg fog tartatni. *Ravasz* László tanár fog predikálni.

Segély róm. kath. tanítók gyermekei nevelésére. Az „Alkotmány“ azt adja kirül olvasóinak, hogy a kath. tanügyi tanács közbenjárására a kultuszminiszter 40.000 K segélyt helyezett kilátásba róm. kath. tanítók gyermekei neveltetési segélyére, tekintettel arra, hogy az 1907 : XXVII. t.-c. szerinti fizetézemelése a tanítóknak az idén nem volt végrehajtható. S a ref. tanítók?

A felekezeti tanítók állami fizetéskiegészitése ügyében mai számunkban megjelent hivatalos körlevelet a magunk részéről is szives figyelmébe ajánljuk az érdekelteknek.

A görgényi egyházmegye közgyülése. A görgényi ref. egyházmegye december 6-án tartotta őszi rendes közgyülését Szászrégenben az egyházmegye tanácstermében. Esperes buzgó imádsága és rövid megnyitó beszéde után a csaknem teljes számban megjelent közgyülési tagok névsora felolvastatván, Pálfi Endre maroshévizi lelkész az egyházmegyébe bekebeleztetett és Széll Jakab tanügyi előadó, aljegyző hivatali esküt tett. Esperes részletes jelentésben számolt be az egyházmegye külső és belső életéről, melyet megnyugvással vett tudomásul a közgyülés. Főjegyző terjedelmes jelentése kapcsán közgyüles tudomására hozza, hogy egyházmegyénk két kiváló munkását veszíti el egyszerre, amennyiben *Dénes* József em. számvevő öreg korára való tekintettel, *Papp* Lajos em. pénztáros, mert egyházmegyénkből eltávozni készül, állásaikról lemondottak. Közgyülés nevezetteknek hosszas, buzgó és sikeres munkálkodásukért hálás köszönetet mondott és Isten áldását kérte a távozó derék munkásokra. Pénztárosi, számvevői, tanügyi előadói jelentések meghallgatása és egy pár kisebb ügy elintézése után következtek a választások a következő eredménynyel: Egyházmegyei pénztáros lett: Kiss Ferenc holtmarosi lelkész, számvevő Keresztesi Gyula péterlaki lelkész, egyházi tanácsosok: Farkas Károly, Lénárt József, Kiss Ferenc, Keresztesi Gyula, Széll Jakab; világi tanácsosok: Éltető Albert, dr. Tóth Endre, Szász Béla; egyházi tanácsbirák: Lénárt József, Dénes József, Szász Márton, Farkas Jenő; világi tanácsbirák dr. Tóth Endre, gróf Teleki József. Elnök üdvözölve az uj tisztikart, a gyülést bezárta.

Küküllői ev. ref. egyházmegye december 13-án, péntekon Nagy Domokos kutyfalvi ev. ref. lelkész, küküllői esperes elnöklete alatt közgyülést tartott. A gyülés megnyitása előtt elnöklő esperes felolvasta Kabos Ferenc főgondnok lemondó levelét, melyet a közgyülés mély sajnálattal vett tudomásul és érdemeit jegyzőkönyvileg megörökítette. A közgyülés letárgyalta az egyházmegye múlt évi számadását s megállapította az 1908. évi költségvetést. Azután az egyházmegyei tanácsosok és az egyházi fegyelmi bíróság tagjait választották meg titkos szavazás utján. Egyházmegyei tanácsosok lettek: Egyháziak: Hegyi Károly, Hegyi Sándor, Sámuel Aladár, Nemes Árpád, Farkas Károly. Világiak: Fekete György, Gyalay József, Kispál László és Nagy János. Az egyházmegyei fegyelmi bíróság tagjai lettek: Egyháziak: Hegyi Károly, Sámuel Aladár, dr. Szakács Albert, Lakatos Áron. Világiak: Fekete György, dr. Keszegh Ferenc, dr. Szentmiklósy László. Több apróbb egyházi ügy megvitatása után a közgyülés véget ért.

Fölhivás. Az elzüllés veszélyének kitett és árva gyermekeknek vallás és nemre való tekintet nélküli nevelő otthont, a budaőrsi kamara erdőben levő *Erzsébet-házat* alapított és fentartó *Naggpénteki Református Társaság* e hó 6-án tartotta meg ez évben utolsó s igen látogatott közgyülését. A gondnok jelentései tudomásul vétettek s a jövő évi költségvetés 30.500 korona remélhető bevétellel

szemben 32.000 korona kiadással elfogadtatott. A mutatkozó hiánynak fedezhetésére a társaság női osztályának buzgóságára számit s azokat itt is fölkéri, hogy új tagok és adományok gyűjtésével a társaságnak anyagi helyzetén segítsenek s a társaság nemes céljainak kivitelét lehetővé tegyék. A társaság intézetében a karácsonyfa-ünnepélyt e hó 22-én, vasánap délután 3 óra után tartják meg. Intézkedés történt, hogy a budaőrsi vasuti állomáson a résztvenni szándékozókat előfogatok várják. A gondnok terjedelmes jelentéséből megemlítjük, hogy a társaság ma 52 gyermeket tart, nevel és ruház Erzsébetházán, 6 felnőttet felsőbb iskolában neveltet és ruház, 4 felnőttet iparra képeztet, tart és ruház s ezenfelül 14 árvát segélyez a vidéken. Alapítványainak összege ma 60.000 koronát ért el. Ezen nagy csendben működő, valóban hézagot pótló emberbaráti társaságot, amelynek neveltjei között csaknem minden felekezet képviselve van, igen melegen ajánljuk a nagyközönség szíves pártfogásába különösen most, midőn a karácsonyi gyűjtését rendezi a társaság. Minden adomány a *gondnoki hivatalba, Budapest, II., Fő-utca 71. II. 9.* küldendő, honnan minden tudakozódásra azonnal adatik fölvilágítás.

Köszönetnyilvánitás. Széll Gizella m. kir. postamesternő nyárádmagyarósi egyházközségünknek a nők részére egy szép ezüst urvacsora-osztó kelyhet adományozott 50 korona értékben, mely keresztyéni szép cselekedetéért fogadja egyházközségünknek ez úton is háláját és köszönetét. Nyárádmagyarós, 1907. nov. 4. Dengel Géza, ev. ref. lelkész.

Kimutatás a folyó évi szeptember hó 1-én pusztított tűzvész alkalmával elhamvadt *kolozsborsai* ref. templom és torony újraépítésére befolyt kegyes adományokról. *II-ik közlemény.* Mezősámsondi ref. egyház 4 korona. Özv. gróf Dégenfeld Gusztávné szül. gróf Karacsay Melánia Téglásról 63 korona. Sándor János ref. lelkész Miriszlóról 2 korona. Bedő Károly birtokos Nagyenyedről 4 korona. Fejérdi ref. egyház gyűjtése 22·40 korona Csengeri ref. egyház 3 korona. Balogh Ferenc és családja Debrecenből 8 korona. Pénzes Sándor árvaszéki elnök Debrecenből 5 korona. Kőrösladányi ref. egyház 5 korona. Magyarrégeni ref. egyház 4 korona. Magyarói ref. egyház 5 korona. Kápolnay Lajos épitész Kolozsvárról 20 korona. Nagy Sándor földbirtokos Kolozsgyuláról 10 korona. Kőrösladányi hitelszövetkezet 5 korona. Sándor János ref. lelkész gyűjtése Miriszlóról 4 korona. Dr. Öreg János főiskolai tanár Debrecenből 3 korona. Névtelen Kalozsvárról 10 korona. Liszka Nándor nyug. tanár és családja Debrecenből 10 korona. Vitéz János nyug. lelkész Sajósemjénről 2 korona. Kemény István ref. lelkész Szilágy-Varsolcról 1 korona. Erd. ref. egyházkerületi pénztár 826·98 korona. Ippi ref. egyház gyűjtése 23 korona. Dési ref. egyház 20 korona. Pap Gábor gör. kath. lelkész Felekről 5 korona. Kidei ref. egyház gyűjtése 38·90 korona. Székelyvajai ref. egyház 5 korona. Kunmadarasi ref. egyház 4 korona. Bethleni ref. egyház 3 korona. Varga Domokos ref. s. lelkész gyűjtése Makóról 6 korona. Toczauer Károly körjegyző gyűjtése Bonchidáról 55·10 korona. Gaál Gyula országgyűlési képviselő Magyarkályánról 40 korona. Vizaknai ref. egyház 9 korona. Makói ref. egyház 10 korona. Hegedüs Zsigmond Makóról 3 korona. Török István ref. lelkész gyűjtése Veresegyházáról 12·12 korona. Dr. Pálffy József ügyvéd Kolozsvárról 10 korona. Pocsoji ref. egyház 4 korona. Nádai Lajos reáliskola tanár Debrecenből 2 korona. Fazekas Sándor reáliskolai igazgató Debrecenből 50 korona. Beczner Frigyes reáliskolai tanár Debrecenből 2 korona. Kőröstarcsai ref. egyház 4 korona. Szacsvay Sándor Kolozsvárról 200 korona. Macskásy Pál Kolozsvárról 10 korona. Kolozsborsai gör. kath. egyház gyűjtése 45 korona. Kolozsborsai ref. egyháztagok adománya 202 korona. Alólirott napig befolyt adományok összege 2829·18 korona. Fogadják a nemes szívű adakozók kisded és szegény gyülekezetünk hálás köszönetét. Kolos-Borsa 1907. október 31. A ref. egyház presbitériuma s annak nevében Báró Bánffy Ernő egyházközségi gondnok, Elek Lajos lelkész.

Egyházi törvények. Az 1904. évi november hó 10. megnyilt második budapesti országos református zsinat által alkotott s ∪ Felsége legfelsőbb jóváhagyásával és megerősitésével 1907. február hó 14. ellátott egyházi törvények példányonként 3 korona 24 fillér (azaz három korona és huszonnégy fillér) beküldése mellett portómentesen megrendelhetők *Debrecenben* (városháza) *Kereszt-tessy István* nyomdai művezető urnál, kit az egyetemes konvent a törvények hivatalos kiadásu példányainak raktározásával és árusitásával megbízott. Az ugyanott személyesen átvett példányokért csak 3 (három) korona fizetendő. Kelt Debrecenben, Hatvan-utca 3. sz.) 1907. szeptember 1. *Sass Béla* ref. theol. akad. tanár, zsinati jegyző.

HIVATALOS RÉSZ.

6255—1907. sz.

KÖRLEVÉL

nagytiszteletü Esperes és tiszteletes lelkész aaihoz.

A vallás- és közoktatásügyi Miniszter úr folyó évi 127358. sz. a. a következő körlevelet intézte az egyházi főhatóságokhoz:

„Az 1898. évi XIV. t.-c. szempontjából történt *lelkészi jövedelmek megállapitása* alkalmával, ezen törvény 11. §-ának, valamint az ezen törvény végrehajtása tárgyában kiadott 4433—1898. eln. sz. útasítás 10. §-ának értelmében a lelkészségek nyers jövedelmeiből levonásba hozattak a lelkészi jövedelemre kirótt és tényleg a lelkész által fizetett állami, törvényhatósági, községi adók, valamely törvényben gyökerező egyéb közterhek, a vizsabályozási költségek, valamint az országos és az egyházmegyei gyámintézeti nyugdíj- és egyéb alapok számára teljesitendő rendes évi fizetések.

Az 1901. évi 30.353. sz. utalványozási eljárás 9. pontjában megengedtetett, hogy ezen levonásba fennemlített tételek közül az országos gyámintézeti, az egyházkerületi gyámintézeti, az egyházmegyei gyámintézeti járulékok, valamint a görögkeleti román egyházban a püspöki sidoxiát és esperesi bért az egyházi főhatóságok a lelkészt illető állami jövedelmi kiegészitésből visszatartsák, illetőleg közvetlenül juttassák rendeltetési helyükre.

Minthogy azonban már ismételt esetekből arról győződtem meg, hogy a lelkészek az annak idején a B. jelzésü bevallási ivekben feltüntetett és lelkészi jövedelmek megállapításakor levonásba hozott különféle adókat nem juttatják pontosan rendeltetési helyükre, mi által az adóhátrálék évről-évre szaporodik és különféle kellemetlenségekre okot szolgáltat, az egyházban uralkodó rend és fegyelem érdekében, tisztelettel felkérem a főhatóságot: méltóztassék az iránt a legszigorúbb ellenőrzést gyakorolni, vajjon a B. jelzésü bevallási ivekben feltüntetett és levonásba hozott különféle kiadási összegeket a lelkészek juttatják-e rendesen minden egyes kiutalványozás alkalmával rendeltetési helyükre.

Ha pedig a Főhatóság egyes esetekben azt tapasztalná, hogy egyes lelkészek ezen kötelezettségüknek, jelesül közadók és közadók módjára behajtandó tartozásaik fizetésére vonatkozó kötelezettségüknek pontosan és lelkiismeretesen eleget nem tesznek, felhatalmazom a Főhatóságot, hogy szükség esetében ezen összegek, illetve köztartozásokra vonatkozólag levonásokat eszközöljön, illetve az illető összegeket közvetlenül juttassa rendeltetési helyükre.“

Midőn a vallás- és közoktatásügyi miniszter ezen rendeletét az érdekelt lelkészek tudomására hozzuk, egyben felkérjük nagytiszteletü Esperes aait, sziveskedjenek a fennebbi rendeletben említett járulékok pontos befizetését ellenőrizni s ha lelkész aai kötelezettségüket nem teljesitenék, igazgatótanácsunknak jelentést tenni.

Kolozsvárt, 1907. december hó 16.

Dr. Bartók György, elnök. *Ifj. Péter Károly*, titkár.

5879—1907. szám.

KÖRLEVÉL

az egyházmegyék nagytiszteletü Espereseihez.

A m. kir. vallás- és közoktatásügyi Miniszter ur 1907. évi október 12-én 89.985. sz. a. kelt rendeletében kijelentette, hogy csak azon iskolák *tanitói részére* lesz módjában az 1907. XXVII. t.-c. 2. és 3. §-aiban biztosított *fizetések és korpótlékok fedezésére a szükséges államsegélyeket* már a folyó évi julius hó elsejétől visszamenőleg kiutalványozni, amely iskolák kérvényei legkésőbb 1908. évi február hó végeig eléje terjesztetnek.

Felkérjük ennélfogva nagytiszteletü Esperes aait, sziveskedjenek a hatóságuk alá tartozó összes iskolaszé-

keket utasítani, hogy amennyiben ilyen államsegélyre igényt tartanak, az iránt az idézett t.-c. végrehajtása tárgyában az 1907. évi 76.000 sz. rendelettel kiadott Utasitás 25. §-ában felsorolt okmányokkal felszerelt kérvényeiket legkésőbb a folyó polgári év végéig nyujtsák be a vármegyei közigazgatási bizottsághoz, hogy azok szabályszerü tárgyalás után és a fennirt határidőig a miniszter urhoz felterjeszthetők legyenek.

Kolozsvárt, 1907. december hó 15.

Dr. Bartók György, elnök. *Ifj. Péter Károly,* iitkár.

6171—1907. szám.

KÖRLEVÉL

a református iskolaszékek elnökeihez.

A vallás- és közoktatásügyi miniszter f. év 124.776. sz. rendeletével a kir. tanfelügyelők mellé ideiglenes szakértő iskolalátogatókat küldött ki, akiket a felekezeti iskolák látogatására is feljogosított. Egyházkerületünk népiskoláinak látogatásával megbizattak: 1. Alsófehér vármegyében Bedő Dénes áll. elemi iskolai igazgató; 2. Fogaras vármegyében Pál Ferenc kir. tanfelügyelői tollnok; 3. Hunyadvármegyében Poppov Péter kir. tanfelügyelői tollnok; 4. Kolozs vármegyében dr. Berze Nagy János kir. tanfelügyelői tollnok; 5. Marostorda vármegyében Hrusztek Károly kir. tanfelügyelői tollnok; 6. Nagyküküllő vármegyében Benedek Mihály állami iskolai igazgató; 7. Szilágy vármegyében Zoványi Lajos áll. iskolai igazgató: 8. Szolnokdoboka vármegyében Rakasz Lajos kir. tanfelügyelői tollnok és 9. Szeben vármegyében Nisztor Joakim állami iskolai igazgató.

A vallás- és közoktatásügyi Miniszter ezen intézkedéséről a református népiskolák helyi hatóságait, az iskolaszékeket és tanitókat tudomásvétel végett értesítjük.

Kolozsvárt, 1907. december hó 14.

Dr. Bartók György, elnök. *Ifj. Péter Károly,* titkár.

5927—1907. szám.

KÖRLEVÉL

az egyházmegyei nyomtatványkezelőkhöz.

Hivatkozással f. évi 4970. sz. körlevelünkre, értesitjük nyomtatványkezelő aait, hogy a vagyonleltári nyomtatványok és a rovatos kimutatás ára ívenként 3 fillerben állapíttatott meg. Sziveskedjenek a megküldött ívekért járó összeget az egyházközségektől beszedni s az egyházkerület pénztárába sürgősen felküldeni.

Kolozsvárt, 1907. december hó 17.

Dr. Bartók György. elnök. *Ifj. Péter Károly,* titkár.

755—1907. szám.

KÖRLEVÉL

az egyházmegyék nagytiszteletü Espereseihez.

Igazgatótanácsunk a különböző jellegü iskolákba járó református *tankötelesek pontos nyilvántartása* céljából rovatos iveket nyomatott s azokat minden esperesi hivatalnak megküldötte további intézkedés végett.

A tanulók nyilvántartására szolgáló kimutatásba az egyházközség területén (anya-, leány-, fiókegyházban és szórványokban) levő *összes ref. tankötelesek névszerint beirandók,* jelezvén a megfelelő rovatban vagy a „Jegyzet"-ben, hogy az illető tanköteles milyen jellegű iskolaba jár, vagy hogy egyáltalán nem jár iskolába.

A kimutatásban külön tüntetendők ki a mindennapi és az ismétlő (vagy középfoku iskolákba járó) tankötelesek.

Az egyházközségek által egybeállitandó névszerinti kimut tások legkésőbb *1908. évi január 15-ig* beküldendők az illetékes espereshez, aki e kimutatások alapján a tanügyi előadó által az egyes egyházközségek külön-külön feltüntetésével készített *összesitő kimutatást 1908. évi január végéig* köteles igazgatótanácsunkhoz felterjeszteni.

Az egyházközségek által beküldendő kimutatás helyességéért az illető lelkészek, az egyházmegyei kimutatás hitelességéért pedig nagytiszteletü Esperes és tanügyi előadó aai tétetnek felelőssé.

Az egyházközségekből beérkezett névszerinti kimutatásokat nagytiszteletu Esperes aai őrizzék meg a tanév végén bekivánt népiskolai statisztikai adatok helyességének ellenőrzése céljából.

Kolozsvárt, 1907. december hó 17.

Dr. Bartók György, elnök. *Ifj. Péter Karoly,* titkár.

Sz. 1215—1907.

KÖRLEVÉL

az erdélyi egyházkerületben alkalmazott összes segédlelkészeknek.

Felhivom az erdélyi egyházkerületben alkalmazott összes segédlelkészeket, hogy az illető egyházmegye esperesi hivatala utján tegyenek részletes és sürgős jelentést arról, hogy mikor és miféle lelkészi funkciókat, miféle irodai és hitoktatói teendőket teljesítenek, hány órát tanítanak? És az összes végzett munka heti hány órát veszen igénybe? Mekkora összegre megy pénzértékben évi javadalmuk?

Jelentésüket az illető rendes vagy beszolgáló lelkésszel láttamoztassák, ez évi december 31-ig az esperesi hivatalokhoz küldjék be, a nagytiszteletü Esperes urak által hozzám leendő felterjesztés végett.

Kolozsvár, 907. december 18.

Dr. Bartók György, erdélyi püspök.

Sz. 1227—1907.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ref. egyházkerületben a nagyenyedi egyházmegyébe kebelezett *kercsedi* egyházközség papi állására pályázatot hirdetek.

Javadalom: 1. tisztességes lakás melléképületekkel és 1 h. 200 □ öl gyümölcsös és kertilletménnyel, a kertilletményben a berekalyi 4 nyil veteményes is bennefoglaltatik; 2. készpénz félévi előleges részletekben a kepealapból évi 1293 K 48 f., áldozói pénz cimen 23 K 28 f.; 3. tiz k. hold szántó tagositva, lelkész által mivelve, 100 kor. évi jövedelemmel; 4. két darabban mintegy 600 □öl puszta szöllő 1 K 60 f. évi jövedelemmel; 5. nyolc hosszu ölfa a hivek által vágva és a papi telekre fuvarozva 64 K értékben; 6. két hold legelő illetmény, 3 darab marhatartás 12 kor. értékben; 7. stóla temetésért 2 K, keresztelésért 40 f., kiadványokérrt 1 K, átlag évi 10 K; 8. az épületek jókarban tartása az egyház kötelessége s igy e haszonélvezeten kivül a lelkész javadalma 1504 K 36 f.

Megjegyzendő, hogy a kiegészitès az igazg. tanács 794—1906. leiratával közölt 80071—1905. kultuszminiszteri rendelet értelmében 1908-ra van kilátásba helyezve.

A fent körülirt javadalmon kivül az allami iskolától vallástanitásért évi 100 korona.

Kötelességek: az egyházi törvény és díjlevél által előirt összes lelkészi teendők végzése.

Az állás a választás jogerőre emelkedése után azonnal elfoglalandó, mikor az új lelkész a teljes fizetés élvezetébe lép.

Pályázati határidő 1908. január hó 10-ike. Kellően felszerelt folyamodások Jancsó Lajos esperes aához terjesztendők be Marosujvárra.

Kolozsvár, 1907. december 17.

Dr. Bartók György, erdélyi püspök.

Sz. 104—1907.

ÉRTESITÉS ÉS FELHIVÁS.

A nagyenyedi ref. egyházmegye tiszteletes lelkész aait értesítem, hogy a nyomtatványok kezelését *Szécsi Ferencz* aatól átvettem s igy azok nálam rendelhetők meg.

Nyomtatványok megrendelésénél jó előre is felhívom lelkésztársaim figyelmét arra, hogy csakis a pénz előleges beküldése mellett fogom kinek-kinek a rendelését teljesiteni.

Nyomtatványok árai az „*Erdélyi Protestáns Lap*" 1906. évi 46. számában közölve vannak. Ezen árak mellé ivenként, az egyházmegyei közgyülés határozata értelmében 2 (kettő) fillérrel több számitandó.

Nyomtatvány szükséglet lehetőleg egy évre szerzendő és rendelendő meg.

Felenyed, 1907. év deczember hó 10-én.

Kovács István, ref. lelkész.

Nyom. az „Ellenzék" könyvnyomdájában Kolozsvárt, Szentegyház-utcza 22. szám.

X. Evfolyam. *53-ik szám.* *Kolozsvárt, 1907. deczember 25.*

Erdélyi Protestáns Lap

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, th. tanár.**

Dr. BARTÓK GYÖRGY
1845—1907.

Elszállt, kidőlt férfikora teljességében, mielőtt megérdemelt tisztes öreg- és aggkort élt volna, a hosszú és fáradságos munka gyümölcse gyanánt. De ő nem is a földi életben kereste jutalmát, hanem igaz meggyőződéssel és hittel a Krisztusban és e tekintetben valódi mintaképünk, mesterünk lehetett. Nem ettől a világtól várt, hanem Istentől, kinél az *örökélet* üdve és boldogsága van.

Gyermekkorom óta ismertem a nagyenyedi ref. Bethlen-főtanodából. Sokszor elmentem magánóráira, mert tetszett nekem tiszta tudása, judiciuma, egészséges, derült kedélye, önálló, férfias egyénisége és határozottsága. Hallgattam a főtanoda kapujában, e collegiumi stoában, midőn *Molnár* Alberttel vallási és bölcsészeti vitára keltek, hol utóbbiban a költő és az aesthetikus küzdött a bölcsész és a tudós erős fegyverzete ellen, habár belőle sem hiányzott a költői kép és lendület, sőt rendesen, miként beszédeiben is, ódai magaslatra emelkedett. A külföldre menő ref. theológusok latin nyelvü kérvényeit és leveleit szivességből ő irta, classicus latinsággal és gyöngyöző szép irással, mely utóbbira szintén sulyt fektetett. E tekintetben hasonlitott gróf Kuun Gézához, a kit nagyon szeretett. Dicsérte is irásáért a sepsiszentgyörgyi volt Norma-iskolát, ahol németül is tanult.

Aztán külföldre ment; ott tett bölcsészeti doctoratust és Lessing mellett Spinoza és Kant lettek a mentorai. Ez a három nagy elme kalauzolta a Biblia világánál egész életén át. Amaz csiszolta tiszta, szikkadt szépérzékét, mely egyházi beszédeit és dolgozatait olyanokká tette, mint a kristály, melyekből alakilag sincs semmi kivetni való; a középső, Pál apostol szellemében az irgalmas és könyörületes Istennel öleltette át az egész szenvedő és bünös világot; mig a harmadik a föltétlen (kathegorikus) imperativussal megszabta előtte a kötelességek moralisát. Mégis, ha elemezzük lélektani alkatát, első sorban ethicus, tehát az akarat embere vala. Innen erős törvénytisztelete s az az önfegyelmezés, melyet elvárt mindenkitől. Soha egy dolgozatot kétszer nem irt, abba lelkét tette s aztán a szerint is élt. Izlését, szivét, agyát ők hárman nemesitették, tisztitották: de alapjában a Krisztusban való hit, a szeretet és az öröklét reménye hatotta át. Ezért őszinte, mély vallásossága, nagy tudása, józan itélete és példátlan becsületessége adták neki a fölényt és biztonságot, a mellyel mozgott életében.

Egyetemi hallgató koromban Nagy Péter mellett láttam, mint püspöki titkárt. Egészen kivált az uj nemzedékből; nem hiszem, hogy pontosabb, gondosabb és rendesebb tehetség töltötte volna be valaha ezt a gyakornoki állást. Egyetemi magántanárrá is habilitáltatta magát.

A magister artium liberalium majd papnak ment Nagyenyedre és Szászvárosra. Hivei szerették; a társadalmi- és közéletben — különösen a közoktatást és a gyermeknevelést illetőleg — tevékeny részt vett s abban a küzdelemben, mely dr. Kovács Ödön személye körül megindult a régi rend és vezetői ellen, ő volt a harci penna és a dédelgetett barát, akit mindenki kedvelt és — kicsinyitett keresztnevén — becézgetett. Másokért is ő tette ki magát. Egyházi küzdő lapot alapitott; a nagyenyedi theologia védelmében, mikor azt mondták, hogy nincs elég tanerő, bármely tantárgy előadására vállalkozott s tette ezt egyforma otthonossággal, mintha mindenik szakmának speciálistája lett volna. Még szászvárosi papságát is ott hagyta egy évig, csakhogy szeretett tanodáján segithessen. A más felekezetüekkel békében élt.

És a küzdők sorából Isten őt választotta, hogy a maga idejében az anyaszentegyház élére álljon. Dr. Kovács Ödön kidől, Szász Gerő egyidőre félreáll s rövid közfőjegyzőség után nagy küzdelemmel bár, de győzedelmeskedik. Tanitványai megemlékeztek róla. Átveszi a megostromolt örököt. A nagyszabásu alkotásokat alá kell épiteni; a renddel, fegyelemmel erősitni az egyházat külső és belső ellenségek ellen; biztositani a papképzés fellegvárát, az uj theologiát, melyet — meghódolva a tények előtt — egészen magáévá teszen; az idők kivánalmához kell alakitani a közszellemet is. Ezekért haláláig nappal és éjjel fáradhatatlanul dolgozik. Egyenesen a munka mellől dől ki. A törhetetlen, vasszorgalmu, eszes, alapos, rendes és hivatásához hű székely vér typusa ő, a kőrösi Csomák, csernátoni Bodok, zágoni Mikesek és a többiek iskolájából. Nemesi családjában egyaránt hagyomány volt a tudomány, mint a kard. Tudós volt ő is és viaskodó. Létrehozza az uj alkotmányt, megállapitja az egyházi adminisztrációt, bevezeti a decentralizációt, egyensulyt keres a vezetésben, rendezi az anyagi ügyeket s emellett a tudós theologiai és gyakorlati munkák szakadatlan sorozatát dolgozza ki. Egyházszervezet, hitélet és a kicsinyek vallásoktatása egyenlő előtte. Benne kibékül a hit és tudás, az elmélet és az akció. Az általa képviselt presbyteri rendszer már is meghozta gyümölcsét, mert bizalommal kezdtek fordulni az egyház felé az alapitványtevők. Az 1906. évben tett alapitványok meghaladták a 600.000 koronát. Jár-kél, vizsgál, buzdit és lelkesit s közgyülésen, konventen, mint zsinaton, ő az, aki bármely kérdésnél nem kiméli magát, nem néz tetszésre vagy ellenhatásra, bátran kiszáll, elmondja amit akar s midőn gyöngéden egészségére és állására figyelmeztetem, elsőre azt mondja, hogy: *ennek* az életnek el kell mulnia, a másodikra pedig: „Szükség, hogy botránkozások legyenek“! — feleli az

Urral. Sokan nem értik, miért ez a nagy önfeláldozás; mig többen kifogásolják azt a mindent átható gondoskodást, amely őt jellemezte: de mi, akik közel állunk hozzá és az egyház belügyeihez, tudjuk, hogy az ő helyzetében és az ő püspöki korszakában, amelyben következett, *máskép nem tehetett.* Természetesen tovább él az, aki a köz rovására kiméli magát: azonban az erdélyi ref. püspökség épen nem alkalmas az emberi élet megnyujtására.

Mintha érezte volna, hogy halála közeledik; ezért a nagy munkássága, önemésztő virasztása és körültekintése. Semmit sem hagy holnapra, mindent elvégez ma. A gyümölcsfa is akkor pusztul el, mikor a legnagyobb termését hozza, illetve pusztulását egy ily termeléssel előzi meg. Ledőlt, mikor megnyerte mindazok tetszését, akik kezdetben talán nem ismerték s miután megmutatta, hogy elveiből nem enged, még barátainak sem. Élete utolsó napjaiban megelégedéssel beszélt, hogy ezt az évet milyen jól használta fel s mintegy ösztönszerüen, jó kedvvel, a halál könnyüségéről elmélkedett. Egész nap tanácskozott, karácsonyra össze akarta gyüjteni egész családját, hogy „legyenek együtt"; asztalán készen maradt karácsonyi és ujévi beszéde, letisztázva és szépen befüzve, a hogy ő szokta. Ugy ment át a jobblétre, hogy nem ismerte a szenvedést. Elcsett mint a katona. Elébb azonban rendezte összes beszédeit, sajtó alá készité két kötetre tervezett vallástörténeti könyvét; Konfirmációi kátéjának utolsó példánya halála napjának reggelén hagyta el a sajtót; kiakarta adni, György fia forditásában, Lessingről irt német nyelvü dolgozatát; átdolgozta Horatiusról irt ifjukori müvét, melyben a *római költőt erkölcsi sivárságáért jellemzőleg már akkor elitélte!...*

Ő maga nem volt politizáló pap, hanem igazán hivő, aki tudta, hogy a Krisztus országa nem e világból való. Nem is szerette a politizáló papokat; tudta, hogy ezek kezén rendesen elpusztul a gyülekezet. A verselő papokat is csak kivételesen kedvelé. De hazafi volt oly erősen, hogy még az egyháztörténet magyarázatát is ennek szelleméhez alkalmazá. Magyarsága egyik mértéke, hogy kezdettől szivósan ragaszkodott az Emkéhez, melynek egyik derék munkása volt. De bölcsességet, mélységet, és belátást követelt a politikától is s nem tulajdonitott más alapszellemet ennek, mint ami az egész keresztyénség erényében megnyilatkozik. Azt tartotta, hogy társadalmunk beteg, nagy beteg, ezért nem megyünk elé; itt kezdte tehát a gyógyitást, de nem kuruzsló szerekkel, hanem annak tudatában, hogy egykor felkelünk, tűzben és haragban megitéltetünk s boldog csak az lesz, aki Istenével békességét már itt elrendezé. Ezt kiterjesztette mindenkire, követelte mindenkitől, ennek hiányában lenézett minden intézményt, mint hiában valót. Nem intézményeket, hanem embereket nekem! — mondta az angol felfogással. Korunkat a Krisztus előtti kor társadalmához hasonlitá, akkor is voltak társulások, jótékonykodások stb., de mitsem értek, mig a Krisztusban ujjá nem született az *egyén.*

Ez volt ő, a zöld asztalnál bölcs és bátor, a felfrissülés asztalánál vonzó és kedélyes, a családi körben a legjobb férj és atya, akit azonban püspöksége idejében az irás szerint: majdnem egészen magával ragadott az Ur. A tiszta családi életet különben megkövetelte ugy a paptól, mint a világitól, s e tekintetben maga járt elől. Egy államférfit csak azért nem szeretett s egy másikat csak azért szeretett, mert családi életökből itélte meg őket s ebből következtetett egyéb dolgaikra. Ő *pap* volt a szó valódi értelmében, akinél első a papi jellem, nélkülözhetetlen kellék az isteni tudomány s fő cél a papi gondviselés, a legteljesebb értelemben. Ebben nem lehetett őt kijátszani; e fölé nem tett semmi más foglalkozást. Ál-páthost, pózt, nem ismert; nem vágyott semmiféle szereplésre vagy irói babérra, csak egyházira, de ebben is fő volt előtte a lelkek üdve és a gyakorlati élet. Ő igazán hivatásának, a legszebb hivatásnak élt. Anyagiság nem vezettè; emberi arctól meg nem ijedt; kitüntetésre nem vágyott; megmaradt önzés és hiuság nélkül való puritánnak; „congeniális szellem" a régi nagy hivőkkel, amint ezt ő minden igaz theológusra nézve meghatározá. Évtizedes püspöki működése áldást hozó marad az anyaszentegyház történetében: hagyja a *rend,* az épitő hangyamunka, az erős karakter, a nagy elme és a lelki szárnyalás csendes, de biztos, mert éltető emlékezetét. Jól történt, hogy sirja éppen két nagy elődje sirhantja közé esett. Köztök maga is nagy, ők hárman vezetik be az erdélyi ref. egyházkerület újkori történetét. Ez pedig az erdélyi magyarság története is.

És most bucsuznunk kell tőle, a jövő viszontlátásig, ahol mindenki beszámol azzal, amit tett, akár akarjuk, akár nem, mert mint a vádlott, ha kell, karhatalommal is előállittatunk. Bizonyára dr. Bartók György erdélyi ref. püspök az Urnak örömében leend, meglátja az Urat. Nem élt hiában; egész életében az igazságot kereste, az igazságot szolgálta, az igazságért szenvedett, ha kell, s ezért előtte minden, mint köd és pára elenyészett. Oh hogy bosszankodott egy téves irás-idézetért, mert ebben is az igazság meghamisitását látta s hogyan megrendült egész valójában, ha rosz cselekedetet észlelt. Hattyudalában, alig néhény hete tartott papszentelő beszédében is az „Igazság szabadokká tesz titeket" jeligéről beszélt s bár szónoklati remek volt beszéde is, nem ebben, hanem élete és munkássága példájában volt az, amivel hatott. Az igazság pedig szerinte nem a reklám, nem a lármás tülekedés, hanem az Ur, a szeretet, a kegyelem, a váltság és a béke, mely *szeliddé* kell, hogy tegyen. Kemény tanitás egy léha és sülyedő világban!

Ez a szelidség fedje őt hantjaival a földben, kisérje emlékét áldólag és kegyelettel a szivekben, s karolja fel megdicsőült alakjában ama boldogabb hazába, ahova nem lesz másnak bejárata, csak a ki tiszta, képmutatás nélkül való és igaz!

Sándor József.

Ima,

Bartók György erdélyi ref. püspök gyászravatalánál 1907 december 22-én.

Uram! te nekünk hajlékunk voltál minden időben. Minekelőtte a hegyek lennének és formáltatnék a föld és a világ: öröktől fogva mindörökké, te vagy erős Isten! Téged keresünk azért most is nagy veszteségünk érzetében, szivünk kimondhatatlan mély fájdalmában, mert bisszük és tudjuk, hogy te nekünk szerető jó Atyánk vagy, akitől várhatunk egyedül bánatunkban vigasztalást, csüggedésünkben biztatást, aggodalmainkban megnyugtatást. Oh ne hagyja el minket, jelenjék meg közöttünk nagy gyászunkban és erősíts bennünket szent lelked erejével, a te szent fiadnak, a mi megváltó Úr Jézus Krisztusunknak érdemeiért. Ámen.

Nagy Isten, mindenható felség! aki magad vagy egyedül örök és változhatatlan, minden más teremtményeket pedig, köztük minket, okos és értelmes lélekkel felruházott gyermekeidet is a mulandóság és változás hatalma alá vetették, emberi értelem által beláthatatlan végzésed sulya alatt leroskadva, lélekben megtörve, de mégis alázatos szívvel álljuk körül e gyászkoporsót, amelyben egy pályáját híven megfutott, egész életében a te neved dicsőségéért, anyaszentegyházad közjaváért, embertársai földi boldogságáért s mennyei üdvösségéért buzgón és önfelál-

dozólag fáradozott szolgád meghidegült tetemei pihennek.

Fáj a mi szivünknek, hogy életének még munkabiró szakában elveszed tőlünk azt, aki közöttünk első volt evangéliomi anyaszentegyházunk építésének munkájában, buzgó és lankadatlan a kötelesség teljesítésében, akit a nap heve nem lankasztott, a földi jutalom és siker bizonytalansága nem csüggesztett és kedvetlenített el arra való törekvésében, hogy elvégezhesse a munkát, amelyet Atyánk te reá biztál, hogy bizonyságot tegyen az Úr Jézus Krisztus evangéliumáról, nemcsak saját gyülekezetében, hanem egész magyar reformált egyházunkban, amelyben őt Atyánk, iránt unk való jóakaratodból, őrállóúl rendeléd.

Mélyen érezzük Atyánk Istenünk a nagy veszteség súlyát, amely bennünket a te hű szolgád elköltözése által ért. Árvaságra jutott egyetemes magyar református egyházunk egyik egyházkerülete, mert elveszítette lelki vezérét, egyszersmind bölcs kormányzóját, aki nemcsak mély belátással, világos értelemmel s buzgó odaadással, hanem atyai szeretettel, minden nehéz helyzetben levők baját megértő és átérző szívvel, kicsinyeket és nagyokat egyiránt felkaroló jóakarattal, sem emberi érdek, sem előítélet által meg nem vesztegetett méltányosság és igazságérzettel intézte és vezette annak közügyeit.

Atyánk Istenünk! Nagy és fontos feladatok megoldását bíztad te a te hű szolgádra, amidőn őtet magyar református anyaszententegyházunk hitéletének és igazainak védelmi vonalán éppen azon erőd bástyájára állitottad vezérül és őrállóul, amelyet legtöbb oldalról ostromol a támadás legjobban, fenyeget a veszedelem és amelynek megvédelmezése, sőt védvonalának erkölcsi és szellemi hatalmának, befolyásának kiterjesztése, ellenfeleinek visszaszorítása, nemcsak a tiszta evangéliomi tudománynak, a lelkiismeret-szabadságnak, az alkotmányos önkormányzatnak, hanem édes magyar fajunk és nemzetünk a haza ezen részében való fennmaradásának, szeretett magyar hazánk épségének, állami fennségének és egységének legfőbb biztosítéka.

Ezen erőd bástyáján harcolt Atyánk a boldogult, mint az Úr Jézus Krisztus hű vitéze, a te általad rendelkezésére bocsátott, nem testi, hanem igazán lelki fegyverekkel, bölcsességgel, józan megfontolással, a tudomány alapos müvelésével, az Isten igéjének alkalmas és alkalmatlan időben, de mindig a Jézus és apostolok szellemében való hirdetésével, krisztusi és apostoli szerénységgel és szelidség közt.

Küzdelmeiben az ő szeretettel teljes lelkét nem a szenvedély, a dicsőségvágy, még kevésbé a vele szemben állók iránt érzett rosszakarat vezette, hanem a te házadnak és javainak szeretete. Atyánk, Istenünk, te tudod, hogy ezek miatt emésztődött egész életében és az élet semmiféle kedvezőtlen tapasztalatai nem tudták megingatni azon meggyőződésében, hogy minden emberi nagyságnak, boldogságnak, haladásnak alapja az igaz evangeliomi vallásos hit és az ezen nyugvó tiszta erkölcs; ezeknek erősítésére, terjesztésére fordította tehát főfigyelmét. Te tudod, oh urunk, Istenünk, aki a sziveket és veséket vizsgálod és aki megfizetsz mindeneknek az ő cselekedetei szerint, mennyit tett ő a te házadért és annak népeért; oh, emlékezzél meg mindazokról kegyelmes igéreted szerint, most, amidőn az elköltözött nemes lélek te előtted áll, hogy mint hű szolga, elvegye szolgálatának jutalmát. A mi ítéletünk szerint hűséges szolga volt ő, mert azon talentumokat, amelyeket szellemi kiváló tehetségeiben, erkölcsi szigoruságában, jellemének nemességében, páratlan kötelességérzetében, szeretetteljes szívjóságában, szerény egyszerűségében te tőled nyert, nem rejtette véka alá, hanem felhasználta Krisztus anyaszentegyháza, a haza és embertársai javára. Ő igyekezett építeni, anélkül, hogy rontott volna, azokat a nagy alkotásokat, amelyek anyaszentegyházunk jobb és szebb jövőjének biztosítására szolgálnak, igyekezett kitartó, rendszeres munkával biztos alapra fektetni, az erőtleneket, a gyengéket mindenütt felsegíteni, mert jól tudta, hogy csak szilárd alapon nyugodhatik biztosan az épület és hogy ha egy tag beteg, szenved az egész test. És te, oh Atyánk, sikerrel koronáztad az ő buzgó munkálkodását, beteljesítetted szivének óhajtását, meghallgattad hozzád intézett buzgó imádságát, amidőn megadtad neki, a szelídség és béke emberének, hogy az ő nyolc és félévi vezetése alatt jó békességben, nagyobb harcok és küzdelmek nélkül fejlődhessenek ezen erdélyi egyházkerület ügyei, biztos alapon fokozatosan erősödhessenek és izmosodhassanak közintézményei, hogy nagy átalakulások történhessenek meg nagyobb rázkódtatások nélkül, hogy csendes békességben, fokról-fokra haladhasson előre itt az egyházi és vallásos élet, ezzel együtt a jó erkölcs és a magyar haza szeretete. Sőt megengedted, oh, jó Atyánk, hű szolgádnak azt is, hogy ezen egyházkerület hatékonyan terjeszthesse ki védő szárnyait a mi hitünknek azon nagy megpróbáltatásokkal küzdő cselédeire, akik a sors nehéz küzdelmei által szétszóratva, idegen népek között élnek.

Nagy a mi szívünk fájdalma, amidőn azt kell látnunk, hogy ennek a munkálkodásában áldásos, egyszerüségében magasztos, csendességében vonzó és példás életnek a te végéremehetetlen végzésedből hírtelen és váratlanul vége szakadt s végső tisztességet kell tennünk annak, akit szerettünk volna még sokáig mint vezért és hű munkást a munkatéren tisztelettel és szeretettel környezni és jutalmazni.

E gondolatnál bocsáss meg, jó Atyánk, ha elszorul szivünk s a jövendő bizonytalanságába tekintve, könnyeink fátyolán keresztül csak az üres mélységet látjuk, amelyet az eddig erősnek látszó tartóoszlop hírtelen kidőlése hagyott maga után egyetemes magyar anyaszentegyházunkban, erdélyi református egyházkerületünkben, annak közintézményeiben, a kolozsvári református szentgyülekezetben, amelynek hívei méltán gyászolják a kiváló jó emberben szerető lelki atyjukat és egyszersmind büszkeségüket.

Kérünk, Atyánk, lásd meg szivünk fájdalmát és vedd számba könnyeinket, amidőn azokat megtört és alázatos lélekkel te elibéd visszük, nem azért, hogy örök végzésed ellen zúgolódjunk, hanem hogy atyai jóságodban enyhületet találjunk. Mert hisszük, Atyánk, hogy te jó vagy hozzánk, amikor bennünket fájdalomra hívsz. Jóságodat éreztetted a boldogulttal egész életében, amikor neki boldog, megelégedett, kedves családi életet adtál, amidőn neki olyan munkateret jelöltél ki, amely gondolkodásának, jellemének, tehetségeinek legjobban megfelelt; amidőn hű sáfárkodásának jutalmául a közbizalom megnyilatkozása folytán őt a te szolgáid között fővé tetted és ezen állásában a reá váró teendőket neki igaz hivatottsággal betölteni segitetted.

Atyai jóságodat megmutattad magyar ref. egyházunkhoz és erdélyi egyházkerületünkhöz is azzal, hogy őt a közhasznu munkára nekünk adtad és 62 évig anyaszentegyházunk javára testi-lelki erejének épségében s életének utolsó napjáig munkaképességben megtartottad.

Fájdalmunkban is áldjuk azért nagy nevedet jó Atyánk ennyi jóságodért és benned bizva kérünk, ne vond meg jóságodat tőlünk továbbra sem. Hiszen te alapitád meg e földön Szentfiad által a te anyaszentegyházadat, te védted, oltalmaztad azt eddig is minden veszedelmek és megpróbáltatások között. Légy védelmezője, kérünk, továbbra is a mi magyar reformált Sionunknak, a kidőlt erős oszlop helyett állits másikat anyaszentegyházunk épülete

val és a példaadás lelkesitő erejével. Ennek szolgálatát látta egyházunk élethivatásának s feladatának a nemzetfenntartó, megujitó munkában,

Ugy tartotta, hogy a mi a „Jáhvé szenvedő szolgája“ (Ezsiás 53.) volt Izraelre: az a mi egyházunk a magyar nemzetre nézt Ugy tartotta, hogy az erdélyi magyarság sorsa, nagyrészt az erdélyi református egyház sorsa. Hogy küzdött érte, hogy ez egyházban a só meg ne izetlenüljön, a világ világossága meg ne homályosodjék, a hegyen épitett város el ne rejtőzhessék! (Máté 5. 13—16.)

A mi egyházunk feladatának látta, hogy ebbe a beteg társadalomba, mely csak jogokról ábrándozik, bele kiáltsa, hogy az Isten országában csak egy jogunk van: a kötelességteljesités joga; hogy ebbe a világboldogitó ábrándoktól boldogtalan világban odakiáltsa az embereknek, hogy ki-ki a reábizottakban sáfárkodjék; hogy ezt a hazugságokkal teljes, anyagi és erkölcsi ledérségektől terhes, mindenféle bomlástól ostromolt világot figyelmeztesse arra, hogy csak egyetlen társadalomfenntartó erő van: az erkölcsi világrend; szóval, hogy az életnek „beteg vizeit“ az evangélium sójával meggyógyitsa.

Ezen kötelességteljesitésben megszentelődött egyház s ezáltal erkölcsileg megujhodott társadalom és nemzet: ez volt az ő lelke ideálja s ez az ő — *prófétai öröksége.*

Megujhodás a lelki világban s általa az egész életben és minden intézményben.

Egy uj teremtés!

A pogány világ szerint a teremtésben titáni hatalmasságok, mindenféle szörnyek harcolnak egymással. A keresztyénség egy nagyobb erőről szól itt, midőn mondja: „Az Urnak lelke lebegett a vizek felett!“ Sőt egy *benső* erőről, mondván: „Az Urnak lelke táplálja vala a vizeket“.

Pusztulás, gyász s vigasztalan bomlás örvénylő vizei felett is, ott lebeg az Urnak tápláló, teremtő Lelke.

A halál árvizei felett: a feltámadás és örökélet Lelke.

A gyászkönyük árvizei felett: a Vigasztalásnak Lelke.

Az élet vizei felett: a Krisztus evangeliumának Szentlelke. Istennek titka, a Krisztus lelke az!

Erkölcsi regenerációja a világnak a Krisztus lelke által: ebben voltál te „Krisztus szolgája“, „Isten titkainak sáfára“ s erről szól egyházadnak proféciád *„E jelben győzessz!“*

Hü sáfár, átvettük örökségedet, ki-ki a maga részét! Bucsuzunk; indulhatunk. A te porsátorod pihenni az édes anyaföldbe, nemes lelked Urához az égbe. S mi is, a kötelességteljesités utján: sáfárkodni az Urnak dolgaiban. S mig itt alant megy a te táborod szegényen, szenvedve, türve, verejtékes homlokkal, vérző lábakkal, de soha sem lankadva, hüségben kitartva: — te szólsz, ott a fényes egekben az Idvezitőhöz: „Ime, az én atyámfiai, ime, Uram, a te néped: áldd meg, áldd meg őket! — kérlek.

És száll száll az áldás az égből; és száll... száll az áldás a szivekből, ajkakról vissza: „Áldd meg uram haló porait! Áldd meg Uram az ő eszményeit: egyházát, nemzetét!“

Ámen, ámen, ámen.

Bartók püspök utolsó predikációja.

A mi erősségünk.

(Újévi.)

Zak. 12:5.

Földi vándorlásánk rövid idejéből ismét egy esztendő maradt ott mögöttünk. Belőle egyetlen órát is visszahozni, egyikünknek sem áll hatalmában. Az örömök, melyeket részünkbe juttat, a fájdalmak, melyeket reánk hozott, egyaránt a végtelen idő tengerében merültek el. Pedig egyetlen rövid esztendő leforgása alatt is mily sokat reméltünk! Látánk örömet és éreztünk fájdalmat, éreztünk boldog órákat és szenvedtünk megpróbáltatásokat. Mennyi sebet ejtett rajtunk az élet és embertársaink örömeinek kelyhébe hányszor vegyítettünk keserű cseppeket mi is!

És ime! új esztendő küszöbéhez értünk. Új feladatok, új kötelességek várnak reánk. Új harcok, új küzdelmek előtt állunk. Szeretnők félrelebbenteni az időknek fátyolát, hadd lássuk, öröm-e vagy fájdalom, élet-e vagy halál vár reánk. Kérdések ostromolják lelkünket, de hiába kérdezzük, hogy mit hoz reánk a jövő, mi van az élet könyvében felőlünk feljegyezve. Kérdésünkre senki sem felel. Avagy ki tudná megmondani, vajjon az új esztendő ez első reggelével nem érkeztünk-e földi életünk utolsó határkövéhez? Nőnk és gyermekeink nem fognak holnap gyászruhában keseregni koporsónk mellett, távozásunk miatt, avagy nem maradunk-e egyedül, őket elvesztvén, árván és elhagyottan? Hiszen akik ezelőtt egy esztendővel velünk együtt magasztalták e helyen az élet Istenét és kérték az ő segedelmét, most pedig odakinn a hideg temetőben alusszák a halottak álmait: — nem küldenek-e a néma sirból megrázó izenetet: *hogy az élet csak futó árnyék, tűnő hullám, amelynek semmi állandósága nincsen.*

Többet ennél meg nem tudhatunk. Az élet és halál titkairól hiába kérdezősködünk. Feleletet sem a *tudás*, sem semmiféle *bölcselkedés* nem ád. A jövendő ajtaján hiába kopogtatunk, titkait nem tárja fel nekünk. A bizonytalanság kétségei közt hánykodó ***lelkünk megnyugvást egyedül csak az ő Istenében talál.***

I.

1. Aki kezében tartja a világok kormányát; aki útat jelöl a csillag-myriardoknak és határt vet a tengereknek; aki táplálja az erdők vadait és ruházza a mezők virágait: az ember élete és boldogsága is annak az örökkévaló hatalomnak a kezébe van letéve, aki nemcsak a természet világát kormányozza, hanem reánk is gondot visel és örökkévaló célok felé vezet. Azért Juda fejedelmeivel és Jeruzsálem lakóival együtt valljuk és hirdetjük mi is: *A mi erősségünk van a seregek Urában.*

Avagy csak a letűnt esztendőre tekintsetek vissza. Azok az örömök és azok az áldások, amelyeket egyetlen rövid esztendő leforgása alatt az élet részünkbe juttatott, nem minden emberi okoskodásnál meggyőzőbben hirdetik-e, hogy a *Seregeknek Istene a mi erősségünk.*

Avagy az elmúlt esztendőben is nem ő vezette-e az *időknek járását*, hogy a föld megteremje számunkra a *mindennapi kenyeret* és ne lássanak szükséget a mi barmaink? Midőn aszaló hőség perzselte a mezőket és mi immár azt hivők, hogy a kenyérnek a botja a mi kezeinkben eltörik: vajjon kövér esőnek cseppjeivel nem ő öntözte-e meg a hervadó életet? Nem ő gyűjtötte-e össze a fellegeket, hogy megnyitván az ég csatornáit, a völgyekben új életet és a mi sziveinkben új örömöket fakasszon?

Hát *nekünk*, akik verejtékkel szerezzük a mindennapi kenyeret, a szántóvetőnek és az iparosnak, a hivatalnoknak és a napszámosnak nem ő adott-e életet és erőt a munkára, hogy családjának tagjai, neje és

gyermekei szükséget és nyomort ne lássanak. Életünket megtartotta, munkáinkat megáldotta s ha bocsájtott is reánk megpróbáltatásokat, de nem engedte, hogy végképen összeroskadjunk a teher alatt. Avagy nincsenek-e közöttünk is, akik a *beteljesedett remények* édes örömével nézhettek a tűnő esztendőre, mert a verejték, melyet hullattatok, nem volt hiábavaló, a munka, melyet végeztetek, nem veszett kárba. Fáradságtokat siker koronázta és akikkel az Úr szeretett, azok közűl az elmúlt eszteneőben egy is el nem veszett. Oh bizony, az elmúlt esztendőre visszatekintvén, lehetetlen az ilyeneknek az új esztendő küszöbén megállva, Istennek hálákat nem adni és bizó reménnyel eként nem kiáltani: »*A mi erősségünk van a seregek Urában!*«

2. De hát a *szenvedések*, melyek egy esztendő leforgása alatt részünkbe jutottak? *A fájdalmak*, melyek életörömeinket felzavarták? *A csalódások*, melyek reményeink aranyszálait széttépték? *A vesztések*, a melyek gyászba borították az életet? Hányan vannak, klknek szivén sajgó sebet ütött az élet, de gyógyító balzsamot nem adott? Akik keserű fájdalomba merülve vettek búcsút az ó esztendőtől s midőn tizenkettőt ütött az éjféli óra, könnyekbe lábbadó szemekkel köszöntötték az új nap reggelét? *Nők*, akik a család rombadőlt oszlopát temették el? *Férfiak*, kiknek az élet ködös útain az elveszített nő szerelme volt vezérlő csillaguk? *Szülők*, akik életük lehullott gyümölcseit veszítették el, hogy szívüknek vérző sebe, mint a termő fáé, melynek ágait letördelte a vihar, ne gyógyljon be soha? *Árvák*, akikre nézve örökre lecsukódtak azok a szemek, amelyek, mint földi gondviselők őrködtek vala minden lépésük felett?

Oh, bizony az élet fájdalommal és szenvedéssel van tele. Az öröm mindig fájdalomnak gyümölcse, de a fájdalomban is *a mi erősségünk van a Seregek Urában.*

II.

Bármilyen súlyosak lesznek tehát a reánk zúduló csapások, türelemmel, csendes odaadással és szelid megnyugvással, sőt bizó reménységgel viseljük azokat. Avagy van-e okunk megátkozni a földet és perelni az éggel? Mondjátok meg, mivel tettük magunkat arra méltókká, hogy rossz napokat sohase lássunk? Örömeink kelyhébe keserű cseppek sohase vegyűljenek? Avagy mit gondoltok, a nyomorúságnak idejében végképen elhagy-e minket az Úr, sőt segítő kezet nem nyujt-e felénk? Midőn Hágár fiát gyötörte a szomjúság, nem fakasztott-e üdítő forrást a sivatag pusztában? Midőn Jóbtól elvette az élet összes javait, nem adott-e újabb földi jókat megint? Az Urnak gondolatai nem a mi gondolataink. A szenvedéseken keresztül is örökkévaló célok felé vezeti földi gyermekeit. Miért háborog hát mégis a ti szívetek? Ne legyetek kishitüek s kétségeskedők! Ő szerető Atya. Ha porba sujt, ismét felemel. Ha csapásokat mér reánk, áldásokat is küld nekünk. Ha sebeket ejt rajtunk, be is gyógyítja azokat. Bizzatok benne, mert Ő a mi egyedűli erősségünk és oltalmunk a szenvedésekben is. „*Ha az ellenségeim körűlöttem tábort járnak, akkor sem fél az én szivem, mert az Úr elrejt engem az ő sátrába és felemel erős kősziklára. Ha az én apám és az én anyám elhagynak is, de az Ur magához veszen és megőriz engem*“, azt mondja a 27. Zsoltár írója.

Mily végtelen bizalom, mekkora odaadás, mily erős hit tölti be a zsoltáríró lelkét még a legnagyobb szenvedések között is. Ellenségei tábort járnak körülötte és ő még sem fél a gonosztól, mert tudja jól, hogy az ő Ura és Istene felemeli az ő fejét az ellensége fölött. *Az ő ereje a Seregek Urában vagyon.*

Ezt a nagy és örökkévaló igazságot hirdették a próféták, erről énekeltek a zsoltárírók. Erre a nagy és örökkévaló igazságra tanít az élet és a népek történetébe ezt az igazságot írják be lángbetűkkel a tűnő esztendők és a muló századok.

Ah, az erkölcsi világnak is megvannak a maga örökkévaló törvényei. Valamint ezeket megváltoztatni sem az erőseknek, sem a bölcseknek nem áll hatalmában, szintúgy az erkölcsi élet nagy törvénye is megáll minden időben. ***Isten a mi életünk erőssége.*** Ha ő velünk van: semmi sem árthat nekünk. Ha tőle elszakadunk, olyanok leszünk, mint az eltaposott féreg. Az ő kegyelmének karjain, mint a saskeselyük, magasra emelkedünk. Ha az ő lelke nem emel: a kárhozat mélységébe sülyedünk.

III.

Ne a földi élet szenvedéseitől és bajaitól, csapásaitól és megpróbáltatásaitól féljetek tehát, mert a ti *erősségetek a Seregek Ura*, hanem inkább rettegjetek a bűntől, mely tőle elszakít, hogy kárhozatba vigye lelketeket.

Ebben az esztendőben is lesznek vesztéseitek; ebben az esztendőben is fogtok hullatni könnyeket. De ne kétségeskedjetek és zugolódó panaszra ne nyiljék ajkatok. Sőt inkább vegyétek fontolóra, hogy ez a föld csak muló jóknak a hazája és akként cselekedjetek.

Semmit sem hoztatok magatokkal ebbe az életbe és nem is visztek semmit el. A király itt hagyja a királyi pálcát, a koldus az ő koldusbotját. Egyik nemzettség eljő és a másik elmegyen, de muló jókat magával egyik sem viszen.

Távozni fogunk mi is és másoknak adunk helyet. Ha nemesen vivtuk a harcot, új küzdők lépnek a nyomunkba, hogy diadalra vigyék a lobogót. Ha muló életben is maradandó célokért küzdöttünk: nyomunkban a megfutott földi pályán is áldás terem, de odafenn hűségünk legszebb jutalmát: az örökélet koronáját nyerjük el.

Akik pedig haszontalan szolgák valának, akik múló jókat kergettek, de örökkévaló célokért nem hevűltek, mint az árnyék, eltűnnek nyomtalanul s minden földi dicsőségünkre örök éjszaka borul.

Ne földi jókért tusakodjék tehát a ti szivetek, hanem az odafenn valókra függeszszétek a ti lelkeitek. Ne azzal töprenkedjetek, hogy mit igyatok és mit egyetek, hanem vessétek munkára a kezetek, muló létben ragadjátok meg az örökéletet. Ámen.

Bartók püspök élete, halála és temetése.

Élete. Le kell ez időszerint mondanunk arról, hogy a megboldogultnak teljes életrajzát adjuk, amelyben meg legyen rajzolva az ő erős egyénisége és méltatva legyenek közéleti, irodalmi érdemei. Bizonyára lesz valaki az ő hűséges és hálás tanítványainak nagy seregéből, aki tudással és kegyelettel fogja ezt a feladatot megoldani s ez által anyaszentegyházunk történetének egyik epocháját is híven megrajzolja. A krónikás, ki e sorokban beszámol a megrendítő eseményről, maga is érzi, hogy csak tükördarabokat adhat; az igazi kép megírásához több lelki béke kellene.

Dr. Bartók György 1845. április 20-án született a háromszékmegyei Málnáson szabad székely családból. Gyermekségének milieujét a kálvinista székely családok puritán és a küzdelmes légköre tette. A vallás, a munka, — ez tartja fenn nehéz harcaiban ezt a népet. A helybeli ref. iskolában érintette meg gyermek lelkét az anyaszentegyház jótékony szelleme, hogy folyvást nevelje, ihlesse s majdan első őrállójává tegye. Az elemi végeztével a sepsiszentgyörgyi „Norma“ nevezetü német katona iskolába ment, ahol a kiváló szellemi képességü székely gyerek nemso-

kára első fiú lett. Nem esetleges dolog, hogy az a férfiú, ki főpásztori székében is katonás rendet követelt s a kötelesség feltétlen voltát hirdette szavával és egész életével s ki a fegyelem parancsát először önmagával szemben tartotta be: kora gyermekségében katona iskolába járt. Ebből az iskolából a Székely Mikó-kollegiumba iratkozott be, ahonnét már a negyedik gimnáziális osztályba már Nagyenyedre ment. A Bethlen-kollegium lett az ő igazi alma matere, nevelő, dajkáló anyja a lelkiekben. Mai világban ritkaság számba megy az benső ragaszkodás, az a nemes lelki kapocs, amely püspökünket a Bethlen-kollegiumhoz fűzte. Szeretettel merült múltja búvárlásába, átérezte nagy tradiciójának egész felemelő erejét s aggódó lélekkel csüngött jövendőjén. Mély erkölcsi vonást jelent ki ez. Az intézményeknek életet a szellemüktől áthatott szivek adnak s nem szervezetben van az erő, hanem a lélekben. Ebben az iskolában nőtt, fejlődött ki. Multa tulit puer, sudavit et alsit, a klasszikus író szava szerint; de: non perdidit oleam. Itt bontakoztak ki lelkének szárnyai, ragyogtak fel az ifjúnak fénylő idealjai, itt ihlették meg őt nemzeti multunk s anyaszentegyházunk történelmének szent tradiciói. Mikor aztán a hires Mihályi Károly tanítványa lett: ifjonti lelke egész szomjuságával merült bele a forró szivű mester lábainál a philosophia mélységeibe. A philosophiai és jógászi évek végzése után a theologiára iratkozott be, ahol éppen akkor csodálatos friss szellemi élet kezdett pezsegni: dr. Kovács Ödön elfoglalta székét s a sekélyes rationalismus és formalismus után az igazi tudományos theologia üde levegője áradt az ő előadásaiból. A theologia végzése után egy darabig mint osztálytanító működött, majd 1872 őszén Tübingába ment, ahol 4 félévig hallgatott theologiai, philosophiai és philologiai előadásokat. Teuffel hires klasszikus philologus, Sigwart a hires bölcselő, Beck, a dogmatikus, Palmer a gyakorlati theologus, Schwabe a graecista voltak a professzorai. Gondolkozását Sigwartnak erős logikája és mély erkölcsi felfogása a Kanti filosophia felé terelte Mihályi lelkes tanítványát. 1874 nyarán ugyanott philosophiai doktorátust tett Lessings philosophische Weltanschauung c. dolgozatával.

Haza jövén, 1874-től 1876-ig Nagy Péter püspök titkára lett s egyszersmind magántanár a kolozsvári Ferencz József tudomány-egyetem bölcsészeti karán, hol Kant erkölcstanáról tartott előadást. 1876. április 23-án rendes lelkésszé választották Nagyenyedre, hova őt legkedvesebb emlékei fűzték. A fiatal férfiú lelke egész hevével, munkaerejének határt nem ismerő lendületével fogott a dologhoz. Saját egyházközsége anyagi és szellemi életének gondjai mellett jutott ideje a kerület közügyeivel is foglalkozni s még hozzá kemény harcot vivni, mint az akkori egyházi ellenzék egyik vezérférfia. E célra alapította és szerkesztette nyolc éven át az Egyházi és Iskolai Szemlét, melynek első munkatársa, kiadója és néha-néha szedője is épen ő volt. E lap tudományos cikkei a 70-es évek modern theológiai renaissance-ának legérettebb gyümölcsei. Nagyenyedi pap korában volt a polgári leányiskola igazgatója, a fegyház lelkésze, akkor építette meg a torockószentgyörgyi egyházközséget, szerkesztette és kiadta hetilapját, végzett elsőrangú irodalmi munkásságot, részt vett a közélet minden nemes törekvésében, váltogatva helyettesítette a theológiai professzorokat, írta kurzusait, gazdálkodott s mindezek mellett ideje maradt családját gondozni s gyermekeit odaadó szeretettel nevelni. Ehhez az időhöz fűződik az az ismeretes merénylet, amelyet élete ellen egyik elveteműlt rab követett el, midőn úrvacsoravétel után, a templomból kijövet, életveszélyesen megsebesítette. Felgyógyulta után maga járt közbe, hogy a gonosztevő kegyelmet kapjon. Keresztes József korai elhunyta után az újszövetségi exegesis és bibliai theológiának rendkívüli tanára lett, de azért nem volt rá eset, hogy papi teendői közül csak a legkisebbet is elhanyagolja. 1892-ben a szászvárosi egyházközség hívta meg egyik lelkipásztorának. Csendesebbé vált az élete s hivatalos kötelességei nem róttak oly nagy terhet reá. Foglalkozhatott a gyermeklélek természetével s megirhatta vallástani kézikönyveit: a «Bibliai szent történetek»-et és a «Bibliaismertetés»-t. Szabad idejét újra theológiai studiumokkal töltötte, úgy, hogy mikor az 1895/96-ik évben Kovács Ödön, Berde és Józsa nagyenyedi tanárok elhalálozása következtében őt mint ideiglenes tanár alkalmazták, képes volt előadni teljes otthonossággal a legheterogenebb tárgyakat: a vallásfilozófiát, keresztyén erkölcstant, gyakorlati bibliamagyarázatot és filozófiatörténetet. Egyházi életünk akkor volt a legviharosabb. 1896-ban megszűnt a nagyenyedi theológiai akadémiai képzés, de sírja körül táborrá tömörült az egyházi ellenzék. A jövő embere Bartók György volt, kit cincinnatusi elvonultságból szólítottak a főjegyzői székre 1898-ban, hogy tíz hónap múlva, 1899 április 15-én, püspökké választassék. Azóta áll egyházkerületünk élén s vasakaratával, puritán szigorral, de a nemes cél iránt ifjú szenvedelemmel vezette anyaszentegyházunk hajóját. A konszolidálás és utóalapozás nehéz és szaporátlan munkája volt az övé. Sokszor sysiphusinak látszó erélylyel törekedett a megbízható és pontos egyházi adminisztráció elérésére, mert tudta, hogy a tervszerű, alapos munkának ez a feltétele. Nem úgynevezett «fényes ötletekkel» kell kormányozni, hanem egyöntetű, következetes munkával. Lelke előtt távoli célok gyanánt lebegtek fénylő ideálok: az anyaszentegyház megújhodása s vele együtt nemzeti konszolidáció. Ezt a megújhodást ő nem a statisztikában, nem s külső alkotásokban kereste, hanem az ethikai értékek uralmában s ezen a téren nem ismert megalkuvást, elnézést, álkönyörületet. És a Bartók György alakjában ez a vonás az, ami benne az ó testamentum nagy prófétáira emlékeztet.

Életét megírják majd hivatott tollak, érdemeit méltatják majd a históriaírók, emlékezetét megőrzik alkotásai. Nekünk e pillanatban hálával telik el szivünk Isten iránt, hogy nekünk adta őt.

Halála. Bartók püspök erős szervezetű férfiú volt. Egész életén át emberfeletti munkát végzett s pihenése is szellemi dologtevés volt. Nehéz gondjai megviselték s az utóbbi időben aránytalanul meglátszott rajta a haladó idő. Bár nem volt semmi szervi baja, de családja, orvosa fokozottabb mértékben vigyáztak drága egészségére, mert a korral járó érelmeszesedés folytán a lehetőség katasztrófaszerű esetre is megvolt. Orvosa azt mondotta a mult hetekben, hogy a legkedvezőbb auspiciumok között indul neki a télnek s megengedte neki, hogy karácsonykor és ujévkor prédikálhasson. Nála is szokatlan buzgósággal irta meg karácsonyi és újévi beszédjét s oda nyilatkozott, hogy ilyen kedvére való prédikációt rég nem írt. Lázasan dolgozott konfirmációi kátéján, amely éppen halála előtt 2 nappal került ki a nyomdából. Csütörtök (dec. 19.) d. e, jó kedvvel kelt föl a kora reggeli órákban s munkához látott. D. e. 10 órakor jelent meg nála Bánffy főgondnok úr ő exellenciája s a délutáni ig. tanácsi ülés darabjait tárgyalták le elnöki konferencián. A tárgyalás egész $^1/_2$2 óráig tartott, amely idő alatt a püspök úr szokott élénkségével vett részt az eszmecserében. Jó kedve volt, közbe-közbe egy adomát is elmondott. $^1/_2$2 órakor ebédhez ült családjával. A harmadik fogásnál jobb karja egyszerre csak fölmondja a szolgálatot s mire övéi csodálkozva néznek össze: ott ülőhelyében megroskad. Fia és felesége alig tudják a pamlagra fektetni; ő mosolyogva akarja megnyugtatni őket, de a szeme tele volt könynyel. Hirtelen orvosért szaladnak s a sietve érkező

Höncz Kálmán egyet. m.-tanár agyvérzést konstatál. Még ekkor volt reménység arra, hogy az életét megmenthetik, de egész féloldalára szélütött lett volna. A d. u. 4 órakor gyülekező igazgatótanácsosokat e szomorú hír fogadja. A főgondnok úr őxc. látogatást tett, de az orvosok nem engedtek be senkit, mert ugyanekkor már a második vérömlés is megtörtént s a nagy erős ember eszméletlenül feküdt az orvosok kezei között. Megindulástól remegő hangon jelentette Bánffy főgondnok úr a megnyilt ülésnek a riasztó hírt, annak a reményének adván kifejezést, hogy a rosszúllét, amily hirtelen jött, ép oly hirtelen el is fog mulni. Nyomott hangulatban folyt a tárgyalás, sőt egyre komorábbá vált: félóránkint hozták a hireket, hogy még nincs javulás. 7 órakor befut az igazgatótanács szolgája s valamit súg a kegyelmes úr fülébe. »Meghalt!« Minden szó elült, mikor Bánffy br. jelenti a megrázó hírt: a püspök úr kiszenvedett. Mély megdöbbenés ülte meg a lelkeket s pár pillanatig halotti csönd támadt a teremben; mindenki le volt sújtva. Kisvártatva Zeyk Dániel főgondnok töri meg a csendet: megindulástól remegő hangon parentálja el a főpásztort, pár tömör szóval jelezvén, hogy ki volt ő nekünk és mit vesztettünk benne. Inditványozza, hogy érdemeit jegyzőkönyvileg örökitsék meg, plenaris testületben condoleáljanak az özvegynek s hatalmazzák fel az elnökséget, hogy a temetés iránt szabadon intézkedjék s a püspök helyettesítéséről gondoskodjék. Az egész igazgatótanács testületileg felvonult a püspöki lakásba, ahol a püspökné őméltósága fogadta őket ez első fájdalom által megtörve, kábultan. Bánffy Dezső főgondnok tolmácsolta a részvétet. A kerület izzó munkásságu főpásztorát vesztette el, az intézmények lelkes gondviselőjüket, a hivatalosak törhetetlen erélyü vezérüket, ki nemcsak a jogban volt első, de a kötelességteljesitésben is; nemcsak a méltóságban járt elől, de a munkában is. Egyszemélyben irányitó, barát, biró és példánykép volt. De azért a vesztés leginkább családját érte; a közéletben fenmaradnak alkotásai s közöttünk lesz ő müveiben, de szerettei szivében senki ki nem pótolhatja. Emberi vigasztalás tehát nem adhat balzsamot; forduljanak az örök vigasztalás forrásához, kinek mindenható kegyelme betudja hegeszteni ezt a sebet, melyet látogatása ütött. Egy, szersmind bejelentette őméltóságának hozzájárulás végett, hogy a kerület az elhunytat a maga halottjának tekinti, érdemeihez és állásához méltó temetésben részesiti; a család beleegyezésével az ima megtartására Antal Gábor dunántuli püspököt kéri fel, a prédikáció magtartását Kenessey Béla főjegyzőre bizza s a sirnál Nagy Károlylyal tartat beszédet. — A küldöttség elvonultával reá borult a püspöki lakra a vigasztalanság gyásza.

Temetése. A püspök urat ideiglenesen a lakásán ravatalozták fel. Este 11 órakor érkeztek meg Nagyenyedről leánya és fia s az éjszakát már a mélyen lesújtott család egymást vigasztalva töltötte. Reggel gyászlobogók lengettek az összes egyházi épületeken s a lapok világgá vitték az erdélyi egyházkerület nagy gyászát. Hivatalos táviratot küldöttek Wekerlének, Apponyinak, a kultuszminiszteri államtitkároknak, az összes református és lutheránus püspököknek és főgondnokoknak, az erdélyi egyházfőknek, továbbá az összes erdélyi espereseknek, kollégiumi igazgatóknak, tudatván a temetés idejét. Nemsokára özönlöttek a részvéttáviratok.

Meleg hangú részvétiratot küldöttek: a város, amely díszsírhelyet ajánlott fel a megboldogultnak s érdemeit jegyzőkönyvileg örökítette meg, továbbá az egyetem bölcsészetkara, melynek a néhai első magántanára volt. Szombaton már a theológiai fakultás díszterme teljes gyászpompába öltözött. Pálmákkal, koszorukkal borított ravatalon volt az érckoporsó s benne a kiszenvedett főpásztor papi díszben. Arcán szelíd, derült mosoly: a túlvilág fényessége. Egymásután özönlöttek a küldöttségek koszorúval, részvéttel.

Az igazgatótanács, Bánffy főgondnok hatalmas babérkoszorút helyeztek a ravatalra. Koszorút tettek: az Emke, a város, a kolozsvári egyházközség, a kath. egyház, a luth. egyház, Bethlen Gábor-kör, Theol. ifjúság, Ref. kollegium, az összes egyházmegyék, a romániai misszio, a kollegiumok stb. Családtagok, jó ismerősök koszorúi virágerdővel boritották be a sötét ravatalt; fekete pompán virágos kert: gyászban a szeretet, a részvét.

Vasárnap az összes harangok zugása jelenté, hogy a végtisztesség órája elkövetkezett. A theol. fakultás előtt diszőrség állott. Kolozsvár főutcáján gyászfátyolos lámpák égtek s valóságos emberáradat tolongott. A díszteremben a koporsó mellett kétfelől az esperesi kar, a főgondnokok kara, oldalt a gyászoló család. A hivatalos képviselők betöltötték majdnem az egész termet. Képviseltették magukat az összes ref. kerületek s az erdélyi püspökségek. A theol. fakultás énekkara elénekelte »Nincs Gileádban balzsam« kezdetü dal, amely után Antal Gábor püspök lépett a szószékre s mondotta el nagyszabásu imáját, melyet lapunk jelen számában közlünk. Azután Kenessey Béla tartott prédikációt, amelyben plasztikusan domborította ki az elhunyt nagy egyéniségét s azt a veszteséget, melyet halála okozott. Megragadó erővel mutatott rá a vigasztalás forrására: Isten irgalmára.

Azután megindult a menet. Mint valami hatalmas folyam hömpölyög végig Kolozsvár utcáin a végtisztességtevő sereg. Az összes harangok zugása közt ért a temetőkapuhoz, ahol a püspök érckoporsóját 8 esperes vitte a sírig a volt püspöki titkárok díszőrsége mellett. A sírnál az elhunyt kedves tanítványa: Nagy Károly mondott lelkekig ható beszédet. A siró embertömeg láttára megeredtek az ég könnyüi is, mintha neki is gyásza lett volna s hullottak alá a földre, ahol az Ur hü szolgájának sírját hantolják. Egy marék földet dobva a sírba, hol a nagy halot romlanó részei pihennek, szétoszlott a gyászoló tömeg, szivében az elhunyt dolgait forgatva s emlékezetét áldva.

Tanár és tanítvány.

A tanítvány teszi le itt reszkető kezekkel a megemlékezés bús cipruságát tanítómestere friss sírhalmára.

Ne bántsa meg drága emlékedet, szeretett tanárom, ha töredezett a hang, el-elcsukló a beszéd, a melylyel áldozom emlékednek. Hiszen még érzem kezemben kezed meleg szorítását, még visszazeng lelkemben pár nap előtti búcsúszód: Isten megáldjon! Még rajta ül lelkemen halálod hírére a döbbenés, még itt ég arcomon a fájdalom könnye, a barázda még nem simult el, mit végig szántott a fájdalom vihara

Mély megilletődéssel teszem le friss sírhalmodra a tanítvány egyszerü, könytől harmatos koszoruját. És amig sírodon révedez szemem, elvonul lelkem előtt évek hosszu sorozata érintkezésének annyi fájó édes emléke.

Ott látlak ismét férfikorod erejében a tanári katedrán. És hallgatom az ifjúi lélek szomjához zásával, áhitatával, csodálatával szavaidat, midőn az Élet könyvének titkairól szól tanításod. És szavaid nyomán életet, szint, melegséget nyernek a hideg betük, az evangelium holt nyelve csodás dolgokról töri le a titok pecsétjét: megelevenedik lelkünk előtt az Isteni örökvégzésből testett öltött Logosz és megértem e szókat: »*az evangelium Istennek ereje minden hivő üdvösségére*« és a homályos mélységek is a napsütötte orom fényében tündökölnek. És látlak a templomi szószé-

ken és hallgatom ajkaidról világos, tiszta prédikálását Isten beszédének és feltárul előttem egész fenségében, nagyszerűségében hivatásom, a protestáns prédikátor hivatásának jelentősége. És látlak is, ott is az élet küzdelmében, forgatagában és bámulom, csodálom hatalmas munkabirásodat, kötelességérzésedet, jellemed mondhatlan tisztaságát, akinek minden cselekedeted elárulja, hogy tudod, hogy téged a Gondviselés arra hivott el: eszményt, mintaképet mutatni fel tanítványaidnak, amely vonzzon, emeljen, tanítson, lelkesítsen.

Bizony, nemcsak tanítónk: eszményünk voltál! És mi, tanítványaid, elhoztuk magunkkal a tanteremből nemcsak tanításodat, eszméidet, elhoztuk mi magunkkal s őriztük drága kincsül irántad való rajongásunkat, hálánkat, szeretetünket s amikor megüresedett erdélyi magyar Sionunk kormányzó széke, lelkesedéssel csoportosultunk a zászló alá, amelyre nevedet irta az anyaszentegyház bizodalma.

És aki nagy voltál a tanári katedrán, nagyobbnak bizonyultál a kormányzói székben. Ha szerettünk, tiszteltünk, mint tanárunkat, büszkeségünk, dicsőségünk lettél a főpásztori székben. Erős fejed nem szédült meg a hatalom polcán, mert megőrizted ott is kristálytiszta jellemedet, önzetlenségedet, olthatatlan szerelmedet Krisztus szent ügye iránt és meg nem alkuvó igazságszeretetedet.

Ám azért a hatalmon ülők sorsát te sem kerülted ki: Voltak, bizony, támadtak neked is ellenségeid, voltak gáncsolóid. Oh, hogyne! Hiszen annyian vannak, akik előtt csak az a munka értékes, ami a piacon folyik, csak az a siker, ami után felzúg a tömeg tapsa. Hogyne! Hiszen annyi jogosulatlan aspirációt kellett bölcseségednek visszautasítani, annyi kéz nyúlt feléd állás, kitüntetés, pénz után s az üresen maradt kéz olyan hamar szorul fenyegető ökölbe! Voltak ellenségeid: hiszen annyi a bűn, a rút szenvedély, hitványság s annyi felett kellett megsuhogtatnod az igazság vasvesszőjét. De sírod felett ellenségeid, gáncsolóid hangját elnyomja a mi didaalmi énekünk: *az igaznak emlékezete áldott; boldogok, akik az Urban haltak meg, mert megnyugosznak fáradalmaik után és az ő tetteik jutalma követi őket!*

Én pedig leteszem sirodra a tanitvány egyszerű koszorúját s egyszersmind a te hűséges munkatársadét is. Mert arra méltattál érdemtelent, hogy segitségűl végy magad mellé, annyi gonddal, szeretettel ápolt eszméd megvalósitása munkájában. A tanitó legnagyobb jutalma a tanitványra és a tanitvány legnagyobb büszkesége, legigazibb boldogsága. Fogadd érette hálám és köszönetem soha el nem hervadó koszorúját.

Pihenj békén nagy tanitónk, eszményi mesterünk! Vajha lennénk méltók hozzád; vajha tudnánk lelkesedni nagy eszményeidért, vajha tudnók követni mi is lelked lángolását!

Tárkányi György.

KÜLÖNFÉLÉK.

Olvasóinknak boldog és idvességes karácsonyi ünnepeket s egyben boldog újesztendőt kivánunk.

Kettős temetés. Lapunk mai száma fontos határjelző. A lesújtó eset, dr. Bartók György felejthetetlen püspökünk halála — kinek emlékezetére szenteltük e számot — határjelzővé teszi egyházkerületünk történetében. De határjelző magának az egyházi krónikairásnak történetében is. A püspök ur halálával együtt jelenti az *„Erdélyi Protestáns Lap“* saját halálát is. Lapunk e cimen és e formában most jelenik meg utóljára. Dr. Bartók püspök úr reformáló tevékenységének legutolsó eredménye — éppen halála pillanatában emeltetett idevonatkozó előterjesztése határozattá az Igazgatótanácsban —, hogy az egyházkerület hivatalos lapját saját kezelésébe veszi s jövőre *„Református Szemle“* cim alatt nagyobb nyolcadrét-formában maga adja ki s végzi a *kiadóhivatal* összes teendőit. A felelős szerkesztéssel továbbra is *Nagy* Károly theol. tanárt bizta meg, kinek állandó munkatársaiul ifj. *Péter* Károlyt, *Kálmán* János drt és *Ravasz* László drt kérte fel. A lap jövőre is hetenként egyszer és pedig *pénteken* fog megjelenni. A lap összes anyagi ügyeit az Igazgatótanács kezelvén, mostantól kezdve hozzá küldendők úgy a hirdetési-díjak, mint a magán előfizetési díjak is. A *„Református Szemle“* programmjáról jövő heti első számában fog tájékozást adni. Előfizetési díja évi 10 kor., de aránylagos összegben fél- és negyedévi előfizetést is elfogad a kiadóhivatal, de csakis a polgári évnegyedek szerint. Az *„Erdélyi Prot. Lap“*, utódját a *„Református Szemle“*-t ajánlja olvasói szives támogatásába és jóakaratába.

Dr. Bartók György 1908. január 1-re készített újévi predikációját mai számunkban, a temetésen jelenvolt paptársaink kérésére s a család szives engedelmével, egész terjedelmében közöljük. Annak a felfogásnak engedtünk ezzel, hogy szomorú, hirtelen haláláról való megemlékezés kapcsán lelkésztársaink újévi predikációúl elmondhatják s s igy az idvezült lélek ezen a napon utóljára szól gyülekezeteinek egyeteméhez, nem testileg — úgy immár soha! — hanem a Lélek által. Azért is siettünk lapunk szétküldésével. Vajha, az ő itt megszólaló mély vallásos lelke betöltené összes gyülekezeteinket s azoknak minden tagját.

Az Igazgatótanács december havi üléséről való tudósítás érthető okokból csak később fog közreadatni.

Az „Erdélyi Protestáns Lap“ 1907 évi folyamának „Tartalom-jegyzékét“ a *„Református Szemle“* első számának mellékleteként fogjuk olvasóinknak megküldeni. A legjobb akarattal sem tudtuk mostanra — a nyomda túlmunkája miatt — elkészittetni. Szives elnézést kérünk.

Lapunk mai számában közöljük immár boldog emlékű püspökünk utolsó prédikációját, amelyet az újévre irt *„A mi erősségünk“* cimen. Halála előtt pár nappal fejezte be s mintha titkos sejtelmeit irta volna bele: oly vonatkozások vannak benne, amelyeknek bús értelme csak most világosodott ki. Ez az ő örökhagyása, amelyet kegyelettel, hálával veszünk. Méltó volna elhunyt főpásztorunk emlékezetéhez, ha újév első napján — alkalomszerű bevezetés után — minden erdélyi katedrában ezt a beszédet mondanák el, hogy hadd szóljon még egyszer az Úr elnémult prófétája az ő népéhez. Minden egyes lelkipásztor társunk hallgasson szive sugallatára s cselekedjék a szerint.

Impozáns résztvét püspökünk halála felett. Van-e a halál feletti fájdalomra vigasz? Bizonyára igazi, égi csak egy: mi Istentől jön. De a földiek közt legértékesebb — a részvét. Ebből a részvétből is gazdag részt juttatott a jó Isten úgy a családnak, mint egyházunknak. Hálás szivvel, meleg testvéri szeretettel kell megemlékeznünk a saját egyházunk minden rangu és rendü testületei, hivatalosai meleg részvétnyilvánításai mellett, főleg azokról, kiknek részvéte a püspökét vesztett egyháznak szólt. Wekerle miniszterelnök, Apponyi gróf kultuszminiszter, Darányi földmívelésügyi miniszter, Tóth János, Molnár Viktor államtitkárok s akikkel csak hivatalos érintkezése volt, mind megható szavakkal fejezték ki részvétüket. Ki kell azonban még külön is igaz köszönettel emelnünk Kolozsvár városának és a testvérfelekezeteknek egész egyházunkat lekötelező megható tisztességtételét. A város díszsirhelye, halotti pompája, minden hazai egyház képviseltetése, összes keresztyén testvér-egyházaink harangjainak zokogó sirása lelkünk mélyéig megindítva, szivünkben csak jobban megerősítették azt a meggyőződést, hogy a különböző egyházak egymást tisztelő érzülete a társadalom egyezségét a legáldásosabban munkálják. Nem a harc egymás ellen, de a nemes verseny egymás becsülésével a krisztusi szeretet munkáiban és áldásai terjesztésében: ennek kiemelkedése szomorú karácsonyunkban az égi fény. Szólj, szólj, karácsonyi angyali kar: „Békesség a földön a jóakaratú emberekhez!“

Nyom. az „Ellenzék“ könyvnyomdájában Kolozsvárt, Szentegyház-utcza 22. szám.